# F. LUCII FERRARIS

# BIBLIOTHECA

## CANONICA JURIDICA MORALIS THEOLOGICA

# F. LUCII FERRARIS

SOLER-ALEXANDRINI ORD. MIN. REG. OBS. S. FRANCISCI LECTORIS JUBILATI
EXPROVINCIAL. EXAMIN. SYNODALIS AC S. O. CONSULTORIS

PROMPTA

# BIBLIOTHECA

CANONICA JURIDICA MORALIS THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA POLEMICA RUBRICISTICA HISTORICA

EDITIO NOVISSIMA

MENDIS EXPURGATA

NOVIS AD SINGULAS FERE VOCES ADDITAMENTIS NOVISQUE ARTICULIS LOCUPLETATA TUM PECULIARIBUS SUMMARIIS TUM GENERALI MATERIARUM INDICE INSTRUCTA ADJECTA AD CALCEM CUJUSCUMQUE VOLUMINIS ABSOLUTISSIMA APPENDICE EX OMNIUM SS. CONGREGATIONUM DECRETIS QUAE VEL IN ANTEACTIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR VEL DEINCEPS USQUE AD PRAESENS LATA SUNT JUXTA VOCUM HUJUSCE BIBLIOTHECAE SERIEM DIGESTIS

OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS SANCTI BENEDICTI

ABBATIAE MONTIS CASINI

PATRONO ET AUSPICE

VIRO EMINENTISSIMO

**ALOISIO S. R. E. CARDINALI LAMBRUSCHINI**

EPISCOPO PORTUENSI

## SANCTISSIMI D. N. PII IX P. M.

A BREVIBUS

ETC. ETC.

**TOMUS QUINTUS**

NEAPOLI

TYPIS AGRELLI SUP. PERMISSU ET PRIVILEGIO

MDCCCLIII.

# BIBLIOTHECA
# F. LUCII FERRARIS

## LEGITIMUS

VIDE VERB. *FILIUS.*

## LEX

### ARTICULUS I.

**LEX QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT IPSIUS NATURAM, DIVISIONEM, ET EOS, QUI IPSAM CONDERE POSSUNT.**

### SUMMARIUM

1. Lex unde sit dicta? — 2. Lex solet appellari variis nominibus, quae assignantur. — 3. Dicta nomina in quo different? — 4. Ad Legem variae requiruntur conditiones, *ex cap. Erit autem Lex 2. dist.* 4. — 5. Primo, debet esse honesta, et justa. — 6. Secundo, debet esse possibilis. — 7. Tertio, debet esse loco, temporique conveniens. — 8. Quarto debet esse necessaria, et utilis. — 9. Quinto, debet esse manifesta. — 10. Sexto, debet esse nullo privato commodo, sed pro communi Civium utilitate praescripta. — 11. Brevius tamen, et clarius omnes necessariae Legis conditiones continentur in ejus definitione, quae hic datur. — 12. Primo igitur requiritur quod Lex sit recta agendorum ratio. — 13. Secundo, quod sit lata a publica Potestate. — 14. Tertio, quod sit Communitati denunciata. — 15. Quarto, quod sit lata cum voluntate perpetuo obligandi. — 16. Assignatur prima differentia Legis a simplici praecepto. — 17. Assignatur secunda. — 18. Assignatur tertia. — 19. Lex dividitur immediate in aeternam, et temporalem; et quae sit utraque? et in quo differant? — 20. Lex temporalis subdividitur in naturalem, et positivam; et quae sit utraque? et in quo differant? 21. Lex positiva subdividitur in Divinam, et humanam, et quae sit utraque? — 22. Lex Divina positiva subdividitur in legem veterem et novam, et quae sit utraque? — 23. Lex Divina positiva alia est mere Divina positiva, et alia est Divina naturalis, et quae sit utraque? — 24. Lex positiva humana subdividitur in Legem, seu Jus gentium, in legem Ecclesiasticam, seu Canonicam, et in legem saecularem, seu Civilem, et quae sint omnes? — 25. Lex, seu Jus gentium subdividitur in primarium, et secundarium, et quid, et quale sit utrumque? *remissive.* — 26. Lex Ecclesiastica, seu Canonica quomodo subdividitur? *remissive?* — 27. Lex Saecularis, seu Civilis quomodo subdividetur? *remissive?* — 28. Lex, seu Jus gentium in quo differat a lege Canonica, et Civili? — 29. Et in quo a lege naturali? — 30. Quando inter Leges Ecclesiasticas, seu Canonicas, et Saeculares, seu Civiles est aperta contrarietas, quaenam sint servanda? *remissive.* — 31. Summus Pontifex potest condere leges Ecclesiasticas, seu Canonicas in materia spirituali, et concernente animarum salutem, obligantes pro toto Orbe Christiano. — 32. Legatus Pontificis potest leges Ecclesiasticas ferre intra fines suae legationis. — 33. Cardinales possunt similes leges ferre in Ecclesiis sui Tituli. — 34. Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, et Episcopi possunt dictas leges ferre pro suis respective Dioecesibus. — 35. Abbates exempti, aliique Praelati obtinentes in suis Territoriis jurisdictionem quasi Episcopalem. — 36. Item Abbates, Priores, Abbatissae, Priorissae, Superioresque similes independentes, pro suis Monasteriis. — 37. Concilium Generale legitime congregatum potest condere leges Ecclesiasticas obligantes totam Ecclesiam, dummodo Pontifex consensum praebeat, easque confirmet. — 38. Item leges Ecclesiasticas condere potest Concilium Provinciale, et Synodus Dioecesana obligantes proprios subditos intra limites sui Ter-

ritorii existentes — 39. Capitulum Ecclesiae Cathedralis, Sede vacante, potest condere leges totam Dioecesim obligantes, etiam post electionem novi Episcopi, donec ipse illas revocaverit. — 40. Affertur, et solvitur objectio. — 41. Capitula Generalia Regularium possunt condere leges, et statuta proprie pro tota Religione ad Successores transeuntia, juxta modum in quavis respectivo Regula praescriptum, et consuetudines proprias, et privilegia. Et sic Capitula Provincialia respective pro unaquaque sua Provincia. — 42 Leges Civiles, seu Politicas condere potest Summus Pontifex pro ditione temporali suo Dominio subjecta; Imperator pro Imperio, Reges pro suis Regnis, et alii Duces, seu Principes, aut Respublicae suprema iurisdictione temporali gaudentes pro suis respective ditionibus. — 43. Principes autem inferiores, Civitates, et Communitates suprema jurisdictione temporali non gaudentes, nequeant leges, et statuta condere, nisi accedat concessio, seu confirmatio supremi Principis, cui subjiciuntur, aut consuetudo legitime praescripta. — 44 Nulla potestas Legislativa humana, sive Ecclesiastica, sive Laica potest condere leges, vel statuta contra Jus naturale, vel Divinum praeceptivum, vel prohibitivum. — 45. Quinimmo nulla Potestas Legislativa humana, Summo Pontifice excepto, potest leges ferre, et quidpiam statuere contra Jus commune Canonicum, aut alias Constitutiones Apostolicas. — 46. Subnectuntur addit. ex alien. manu ad n. 57. — * 58. De Lege Mosaica speciatim ad n. 63 *.

1 Lex secundum Etymon nominis dicitur vel a
*Legendo*, ut vult S. Isidorus *lib.* 2. *Etymol.*
*cap.* 10. eo quod Leges apud veteres solebant in publicis tabulis scribi, et populo legendae proponi, ut in ipsis legerent, quae practicare, et a quibus abstinere deberent; vel ab *eligendo* secundum Ciceronem *lib.* 1. *de legib.* et S. Aug. *quaest.* 15. *Novi Testamenti* dicentem: « Lex ab electione dicta est, ut e multis quod eligas, sumas » vel potius a *ligando*, eo quod homines Legibus ligentur, seu obligentur ad aliquid faciendum, vel omittendum, ut vult S. Thom. 1. 2. *q.* 90. *art.* 1. et Scotus in 4. *dist.* 15. *qu.* 2. §. *Hic sunt quatuor.*

2 Lex solet variis aliis nominibus appellari. Interdum enim vocatur *Jus*, eo quod definiat, ac praescribat quod justum est: *cap. Jus generale* 2. *dist.* 1. ibi: *Jus autem est dictum, quia justum est.* Quamvis tamen stricte loquendo inter legem, et Jus nonnulla sit differentia, quia ut dicitur in *cit. cap. Jus generale* 2. *dist.* 1. « Jus generale nomen est, Lex autem Juris est species »; Sub uno enim Jure Divino, vel humano, Canonico, vel Civili, Leges plurimae continentur. Aliquando Lex appellatur *Constitutio*, quia illam praecedere solet plurium consilium, et consensus quidpiam simul statuentium, quasi communis statuitio; Quandoque Lex dicitur *Statutum*, eo quod per ipsam sta-
3 tuatur aliquid stabile, atque firmum. Dicta autem nomina in hoc differunt, quod Leges supremi Principis Saecularis dicantur *Jura*; Summi Pontificis vero Decreta appellentur *Constitutiones*; et Decreta inferiorum Principum, Civitatum, et Populorum dicantur *Statuta*, quamvis saepe saepius soleant confundi, et sumi promiscue.

4 Ad Legem variae requiruntur conditiones, quas ex Divo Isidoro assignantur, *in cap. Erit autem Lex* 2. *dist.* 4. ibi: « Erit autem Lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriae consuetudinem, loco, temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi Civium utili-
5 tate conscripta ». Debet igitur Lex primo esse *honesta, et justa*; quia ideo Lex conditur, ut genus humanum informetur honeste vivere, alterum non laedere, Jus suum cuique tribuere: §. *Juris, Instit. de Justit., et Jure*, ibi: « Juris praecepta sunt haec; Honeste vivere, alterum non laedere, jus suum cuique tribuere »: *et cap. Consuetudo*, 5. *distinct.* 1. ibi: « Lex erit quod ratione constiterit, Religioni conveniat, disciplinae congruat, saluti proficiat ».

Debet secundo esse *possibilis*; nam ut habetur 6
*in l. Impossibilium* 185. *ff. de Regul. Juris: Impossibilium nullo est obligatio*, et *cap. Nemo* 6. *de Regul. Juris* in 6. *Nemo potest ad impossibile obligari.* Et additur *secundum naturam*, quia lex non debet praecipere supra vires, et possibilitatem naturae; sic, ipsa naturali ratione dictante, cui lex conformari debet; *cap. Consuetudo* 9. *dist.* 1. Et subjungitur *Secundum patriae consuetudinem*; quia rationabiles Patriae consuetudines non facile per legem contrariam sunt abrogandae; ut enim expresse habetur *in l. De quibus, ff. de legibus:* « Inveterata consuetudo pro lege non immerito Custoditur »; et in dubio Lex secundum Patriae consuetudinem est intelligenda, et interpretanda, *l. Si de interpretatione, ff. de Legibus* cum consuetudo sit optima legum interpres, *c. Cum Dilectus* 8. *de consuetud.*

Debet tertio esse *loco, temporique conveniens*, 7
quia leges condi debent, et moderari juxta diversitatem locorum, et qualitatem temporum, atque hominum, quibus dantur, textu expresso *in cap. Sciendum est* 1. *cap. Regulae* 2. *et c. Necesse est* 3. *distinct.* 29. Et de facto nostra Fratrum Minorum Regula a Sancto Patre Francisco divinitus accepta habet modificationem *in c.* 4. ibi: *Secundum loca, et tempora.*

Debet quarto esse *necessaria, et utilis*, quia Jus 8
novum statui non debet nisi instante necessitate *cap. Regulae* 2. *dist.* 29. *et leg. Ergo omne* 39. *ff. de legibus, et in l.* 3. *ff. de Constitut. Princip.* expresse dicitur, quod « In rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet », alioquin tanquam sine ratione, et causa lata, superflua censeretur, et potius quam de novo condenda, esset rursus abiicienda, si jam fuisset condita, textu claro *in c. Omnia talia* 12. *dist.* 2.

Debet quinto esse « manifesta quoque, ne ali- 9
quid per obscuritatem in captionem contineat »;

quia propter ejus obscuritatem posset captiose, et perperam interpretari, et inde multa possent mala evenire, ad quae evitanda merito statuitur etiam *in cap Abbate* 25. §. *Contra, de verbor. signific.* quod « Lex non debeat esse obscura, vel captiosa, sed certa. et manifesta ».

10 Debet sexto esse « nullo privato commodo, sed pro communi Civium utilitate conscripta », quia Lex primario, et principaliter debet esse ordinata ad bonum commune Reipublicae, ut expresse habetur *in l.* 1. *ff. de legibus*, ibi : « Lex est commune praeceptum, communis Reipublicae sponsio, *et l.* 2. *ff. eod.* ibi : « Lex est communis sponsio Civitatis, ad cujus praescriptum omnes, qui in ea Republica sunt, vitam instituere debent », *et l.* 8. *ff. eod.* ibi : « Jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur ».

11 Brevius tamen, et clarius omnes necessariae legis conditiones continentur in definitione, quae de ipsa generatim sumpta, et prout est quid commune ad Constitutiones humanas, tam Ecclesiasticas, quam Civiles, traditur his verbis, « Lex est recta agendorum ratio a publica Potestate Communitati denunciata cum voluntate eam perpetuo obligandi ad aliquid agendum, vel omittendum »; sic in re *communis Doctorum.*

12 Primo igitur ad veram legem requiritur, quod sit « recta agendorum ratio, *idest* justa, et honesta »: quia si non sit justa, non est absolute dicenda lex, ut expresse dicit S. Augustin. *lib.* 1. *de liber. arbit. cap.* 5. Ibi : « Mihi Lex esse non vi-
13 detur, quae justa non fuerit ». Secundo requiritur, quod sit lata a *Publica Potestate*, scilicet a Legislatore habente legitimam, et publicam auctoritatem ferendi legem, aliter talis lex posset sine incursu culpae, et poenae non observari, *c. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi : « Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impu-
14 ne ». Tertio requiritur, quod sit *Communitati denuntiata*, idest quod sit promulgata, aliter Ignorantia merito excusaret subditos ab observatione legis: *cap.* 1. *de Praebend. in* 6. ibi : « Lex seu Constitutio, et mandatum nullos adstringunt, nisi post quam ad notitiam pervenerint eorumdem; *Authent.* Ut factae novae constitutiones §. Sancimus collat. 5. *ibi:* Cur enim ( *inquit Imperator* ) culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint
15 Constitutiones? » Quarto, quod sit lata *cum voluntate perpetuo obligandi*, idest quod Legislator intendat subditos obligare ad observantiam talis legis, aliter non erit Lex, sed consilium; Et quidem *obligandi perpetuo*, quia Lex, quantum est de sui natura, nisi postmodum legitime revocetur, est, ut obliget in perpetuum; *arg. cap. Nemini dubium est* 10. *de officio Legati, et cap. Ex rescripto* 1. *de Locato*, cum similibus, et quidem merito, cum ea, quae ad Jus pertinent, perpetua esse debeant; *l. Falso, Cod. de diversis rescriptis.*

16 Hinc Lex differt a simplici Praecepto. Primo, quia Lex durat etiam post mortem Legislatoris, et semper suam vim habet, donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem legitime abrogetur, *argum. cit. Juribus;* simplex vero Praeceptum expirat morte praecipientis, et absque nova revocatione cessat cessante vita, aut officio praecipientis, ut de se patet, et tenet Menoch. *lib.* 1. *de Arbitrar. Judic. quaest.* 69. *n.* 4. Sanch. *lib.* 8. *de Matrimon. disput.* 28. *n.* 47. Layman *in cap. Gratum* 20. *de Offic. Delegat.* in 6. et alii passim.
17 Secundo differt, quia lex censetur immediate afficere locum, seu Territorium Legislatoris, et inde in subditos inibi existentes transire. Unde leges Territorii non obligant Cives absentes; *cap. Ut animarum* 2. *de Constitut.* et sic tenent Doctores communiter, *argum. leg. Omnes populi, ff. de Justitia, et Jure.* Simplex vero praeceptum e contra immediate fertur in personas singulares, earumque ossibus inhaeret, quocumque locorum abierint, et hoc patet de praeceptis superiorum v. gr. Praelatorum Regularium, quae obligant subditos, ubicumque existant, cum eis competat Jurisdictio in ipsos subditos, non ratione loci, sed per se, ac ratione personae propter votum Obedientiae.
18 Tertio differt, quia Lex imponitur toti Reipublicae, seu Communitati, et loquitur non tantum ad praesentes, sed etiam ad futuros *l.* 1. *ff. de legibus*, ibi: *Lex est commune praeceptum, l. Leges* 7. *Cod. de legibus cap. Quoniam* 13. *de Constitutionibus*, ibi: « Cum leges, et Constitutiones futuris certum est dare formam negotiis ». Simplex vero Praeceptum imponitur personis singularibus, et praesentibus, cum quibus ordinarie extinguitur, nec transit ad successores, ut patet de praecepto Patris imposito huic, vel illi Filio; de Praecepto Superioris huic, vel illi Religioso, et hujusmodi.

19 Lex, ut sic, dividitur immediate in aeternam, et temporalem. *Lex aeterna* est ordinatio quaedam divinae voluntatis ab aeterno fixe determinantis, quae sint agenda, vel cavenda a creatura rationali, ut debitum finem assequatur. *Lex temporalis* est, quae ad dictum finem est condita in tempore. Et in hoc differunt, quod prima sit Increata, et in Deo, secunda autem creata, et extra Deum.

20 Lex temporalis subdividitur in naturalem, et in positivam. *Lex naturalis* est regula obligans creaturam rationalem ad practicandum ea, quae ex se necessario conveniunt naturae rationali, et omittendum ea, quae eidem disconveniunt. *Lex positiva* est, quae ab aliquo Legislatore positivo, sive Deo, sive homine posita est, tamquam regula obligans creaturam rationalem ad practicandum, vel omittendum ea, quae non ex se, nec necessario conveniunt, aut disconveniunt naturae rationali. Et in hoc differunt, quod in lege naturali objectum ex se, necessario, et ab intrinseco habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, bonum, aut malum. In lege vero positiva objectum solum ab extrinseco libere, et contingenter a voluntate legislatoris positivi habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, et quod sit obligans; unde quae le-

ge naturali sunt prohibita, ideo sunt prohibita, quia ex se mala. Quae autem lege positiva prohibentur, ideo sunt mala, quia prohibita.

21 Lex positiva subdividitur in Divinam, et humanam. *Lex Divina positiva* est, quae a Deo in tempore lata, et condita est. *Lex humana positiva* est quae lata, et condita est ab homine.

22 Lex Divina positiva subdividitur in legem veterem, et in legem novam *Lex vetus*, seu Mosaica est, quae a Deo per Angelos Moysi, et per Moysen Israelitis pro tempore veteris Testamenti tradita fuit. *Lex nova*, seu Evangelica est, quae a Christo fuit condita, et partim per Ipsummet, partim per Apostolos fuit publicata.

23 Lex Divina positiva alia est mere Divina positiva, et alia est Divina positiva naturalis. *Lex Divina mere positiva* est, quae mere praecipit ea, quae non sunt praecepta a lege naturali, ut quod Confessarius debeat esse Sacerdos, quod Confessio peccatorum mortalium debeat praemitti sumptioni Eucharistiae, et hujusmodi. *Lex Divina positiva naturalis* est, quae praecipit eadem, quae praecipiuntur a Lege naturali, ut quod Deus sit colendus, parentes sint honorandi, non sit mentiendum, et non sit occidendum, et hujusmodi.

24 Lex positiva humana subdividitur in legem, seu Jus gentium, in legem Ecclesiasticam, seu Canonicam, et in legem saecularem, seu Civilem, *Lex, seu Jus gentium* est illa, seu illud, qua, vel quo omnes gentes, vel fermc omnes utuntur. *Lex Ecclesiastica*, seu Canonica est, quae a Summo Pontifice, et aliis Superioribus Ecclesiasticis pro recta gubernatione Ecclesiae, et ad Spiritualem animarum profectum, est legitime condita. *Lex saecularis*, seu Civilis est, quae auctoritate Principis, seu Magistratus saecularis est condita ad Civium politicam gubernationem, et ad rem publicam in pace, et justitia conservandam.

25 Lex, seu Jus gentium subdividitur in primarium, et secundarium « Lex, seu Jus gentium primarium, et Lex seu Jus gentium secundarium » quae, et quales sint? Vid. *verb. Jus n.* 10.

26 Lex Ecclesiastica, seu Canonica quomodo subdividatur? Vid. *verb. Jus a n.* 19, *ad n.* 34.

27 Lex Saecularis, seu Civilis quomodo subdividatur? Vide *verb. Jus a n.* 12, *ad* 14.

28 Lex seu Jus gentium in hoc differt a lege Ecclesiastica, seu Canonica, et a Lege Saeculari, seu Civili, quod lex, seu jus gentium concernat semper universalem, seu fere universalem hominum societatem; Lex autem Ecclesiastica, seu Canonica, et Saecularis, seu Civilis, concernat aliquando unicum Regnum, unicam Provinciam, immo et

29 interdum unicam Civitatem. Et Lex seu Jus gentium in hoc differt a lege, seu Jure naturali, quod lex, seu Jus naturale stricte sumptum dirigat hominem, praesertim solitarie spectatum, Lex autem, seu Jus gentium praecise illum dirigat, ut in aliorum consortio commorantem; immo ita in regulandis hominibus simul convenientibus occupatur, ut ejus dispositiones concernant universalem, seu fere universalem hominum societatem.

30 Quando inter leges Ecclesiasticas, seu Canonicas, et Saeculares, seu Civiles est aperta contrarietas, quaenam sint servandae? Vide *verb. Jus a n.* 37, *ad n.* 43.

31 Summus Pontifex potest condere leges Ecclesiasticas, seu Canonicas in materia spiritnali, et concernente animarum salutem, obligantes pro toto Orbe Christiano. *Communis*, per textum in *cap. Solitae* in 6. *de majoritate*, *et obedient.* et patet clare ex verbis Christi *Matt.* 16, ibi: « Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in Coelis », cum similibus. Legatus Pontificis potest le-

32 ges Ecclesiasticas ferre intra fines suae Legationis, *cap. Nemini dubium ex. de officio Legati*. Car-

33 dinales possunt similes leges ferre in Ecclesiis sui Tituli, in quibus jurisdictionem quasi Episcopalem habent, *cap. His, quas* 11, *de majoritat et obedient.* Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, et

34 Episcopi possunt dictas leges ferre pro suis respective Dioecesibus; *cap. Si quis venerit* 2, *de majoritat. et obedient.* cum similibus. Item Abbates

35 exempti, aliique Praelati obtinentes in suis Territoriis jurisdictionem quasi Episcopalem. Hostiens. in *summa de Constitutionibus n.* 3, *et* 4. Suarez *lib.* 4, *de legib. cap.* 3, *et c.* 4, *n.* 2, *et seq. et c.* 4, n. 3, *et* 4. Pirhing *lib.* 1, *decret. tit.* 2, *n.* 4, et alii passim, *arg. cap. Annis singulis dist.* 18, *et cap.* 1, *de consecr. dist.* 3, *et cit. cap. Si quis venerit* 2, *de majorit. et obedient.* cum simili-

36 bus. Item Abbates, Priores, Abbatissae, Priorissae, et Praefectae Monialium, Superioresque similes independentes pro suis Monasteriis. La Croix *lib.* 1, *tr.* 2, *cap.* 1, *n.* 562, et alii passim.

37 Concilium generale legitime congregatum potest condere Leges Ecclesiasticas obligantes totam Ecclesiam, dummodo Summus Pontifex consensum praebeat, easque confirmet. *Communis, et certa.* Et patet in habitis Conciliis Generalibus, et signanter in Concilio Tridentino, ubi praeter Articulos Fidei, plura decreta circa reformationem morum condita fuerunt: Et quod debeant esse approbatae, et confirmatae a Summo Pontifice, habetur clare *ex cap. Significasti* 4, *de electione*, ibi: « Cum omnia Concilia per Romanae Ecclesiae auctoritatem, et facta sint et robur acceperint, et in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas », et expresse patet ex *cap. Regula* 2, *dist.* 17, cum similibus. Item Leges

38 Ecclesiasticas condere potest Concilium Provinciale, et Synodus Dioecesana obligantes proprios subditos intra limites sui Territorii existentes. *Comm.* per text. in *cap. Catholicae* 8, *dist.* 11, *cap. Quod dicitis* 14, *dist.* 16, cum similibus.

39 Capitulum Ecclesiae Cathedralis Sede vacante potest condere Leges totam Dioecesim obligantes etiam post electionem novi Episcopi, donec ipse illas revocaverit; *arg. cap. Cum olim* 14, *de majorit. et obedient. et cap. un. eod. in* 6, *n.* 61. Ca-

pitulum Sede vacante succedit Episcopo in his, quae sunt jurisdictionis; potestas autem condendi Leges, ut patet, pertinet ad potestatem jurisdictionis, adeoque etc. Et sic tenent Abbas in *cit. cap. Cum olim n.* 2. § *Septimo dubitatur.* Fagn. *ibid. n.* 57. Layman *ibid. n.* 6. Felinus *in cap. Cum omnes* 6. *de Constitutionib. n.* 50. Pirhing. *lib.* 1. *decr. tit.* 2. *n.* 6. Reiffenst. *ibid. n.* 89. et alii passim.

40 Nec valet objicere, quod sicut Collegium Cardinalium nequit condere Leges vacante Sede Papali, *ex cap. Ubi periculum* 3. §. *iidem quoque Cardinales, de elect. in* 6. *et Clementin. Ne Romani*, §. 1. *de elect.* ita multo minus Leges condere potest Capitulum, vacante Sede Episcopali. Non valet, inquam, quia id est peculiariter statutum de Collegio Cardinalium, ne forsan cum gravi universalis Ecclesiae periculo, et detrimento Romani Pontificis electio diutius protraheretur, si interim Collegium Cardinalium posset exercere Jurisdictionem Papalem; Secus autem est de Capitulo Sede Episcopali vacante, quod ubi ipsi competit electio Successoris, habet a Jure praefixum sibi solum trium mensium spatium. Tum quia Sede Papali vacante Jurisdictio Papalis non transit ad Collegium Cardinalium *ex cit. Juribus cum similibus;* bene vero jurisdictio Episcopalis transit in Capitulum Sede vacante Episcopali; *cap. Cum olim* 14. *de majorit. et obed. et cap. unic. eod. in* 6. cum similibus.

41 Capitula Generalia Regularium possunt condere Leges, et statuta propria pro tota Religione ad successores transeuntia, juxta modum in unaquaque respective regula praescriptum, et consuetudines proprias, ac privilegia, et sic Capitula Provincialia respective pro quaque sua Provincia. *Commun.*

42 Leges Civiles, seu Politicas condere potest Summus Pontifex pro Ditione temporali suo Dominio subjecta, Imperator pro Imperio, Reges pro suis Regnis, et alii Duces, seu Principes, aut Respublicae suprema Jurisdictione temporali gaudentes pro suis respective Ditionibus; *l.* 1. *ff. de Constitutionibus Principum*, cum similibus. Et sic te-

43 net *communis Doctorum.* Principes autem alii inferiores, et Civitates, seu Communitates suprema Jurisdictione temporali non gaudentes, sed jurisdictionem dependentem habentes, nequeunt Leges, et statuta condere, nisi accedat cessio, seu confirmatio supremi Principis, cui subjiciuntur, aut consuetudo legitime praescripta. *Communis.*

44 Nulla potestas legislativa humana, sive Ecclesiastica, sive Laica, potest condere Leges, vel statuta contra Jus naturale, vel Divinum praeceptivum, vel prohibitivum, sive statuere aliquid contra id, quod Lex naturalis, aut Divina praecipit, seu prohibet. *Communis, arg. c. Inferior* 4. *dist.* 21. *c. Cum Inferior* 16. *de majorit. et obedient. Clementin. Ne Romani* §. 1. *de elect.* ibi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.* Quinimmo

45 nulla potestas Legislativa humana, Summo Pontifice excepto, potest Leges ferre, et quidpiam statuere contra Jus commune Canonicum, aut alias Constitutiones Apostolicas. *Comm.* per textus *in citatis Juribus*, et *in cap. Institutionis* 7. *caus.* 25. *qu.* 2. *et cap. Quod. super his* 9. *de majorit. et obed.* cum similibus.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Lex non male definitur: « Norma liberarum actionum a Superiore Inferiori sub praemio, vel poena praescripta ». 46

Ex hac autem definitione facile est judicare de diversis legis speciebus. Si enim de essentia legis est, ut feratur a Superiore Inferioribus, quot sunt hominibus Superiores (intelligo de Supremis), tot sunt Leges. 47

Homines autem in statu naturali considerati, sunt inter se aequales, ita ut nemo alteri Superior sit; unum tamen habent Superiorem *Deum.* 48
In statu vero civili eum habent Superiorem, qui pro forma Reipublicae, in qua sunt, Summum obtinet Imperium. Quinimo iis, qui Christianam Religionem amplexi sunt, accedit et alter Superior in statu civili, nimirum Vicarius Christi, scilicet Summus Pontifex. 49 50

Patet hinc, legem optime dividi in *Divinam*, et *Humanam. Divina* vero, prout a Deo promulgatur hominibus, est vel *naturalis*, si lumine rationis promulgetur; vel *revelata*, si promulgetur per revelationem. Quomodo autem lumine rationis assequi possimus hanc, quam dicimus *naturalem* legem, plures post *Grotium* adlaborarunt: sed frustra. Meo judicio satis est simul considerare ideam Dei, et ideam Hominis, ut noscere possimus, et quidem facili negotio, omnia nostra erga Deum, erga nos ipsos, et erga alios homines officia: et summa ratione. Nequit enim Deus quidquam hominibus praescribere, quod consentaneum non sit suis attributis, tum proprietatibus hominum; sed haec inquisitio non est hujus loci. 51 52 53 54

Lex *humana*, si ab eo, qui potitur Summo imperio in statu civili, feratur, dicitur *civilis*, sin autem a Summo Pontifice, *Ecclesiastica.* 55

Habes diversas legis species. Nec mireris quod nihil dixerim de *jure gentium.* Si enim *jus* hoc *gentium* diversum est a *Lege naturali*, commentitium est. Sunt enim, ut dictum est, homines in statu naturali inter se aequales. Quomodo igitur ferre potuerunt Gentes Gentibus dictantes Leges, quae nonnisi a Superiori Inferioribus ferri possunt? Quod si nomine juris gentium intelligas quasdam consuetudines inter nonnullas cultas gentes, tum tempore pacis, tum belli receptas, abuteris nomine *juris*, nam hae consuetudines non in vim Legis, sed potius in vim pacti obligant. Sed haec jam nostra tempestate excussa sunt a tot viris doctis. 56 57

ADDITIONES CASINENSES.

58 Quantum ad legem veterem attinet, de qua obiter agit Auctor, sub *n.* 22. triplicis haec generis praecepta continet, *Moralia* nimirum, *Caeremonialia*, ac *judicialia*.

59 *Moralia* ad legem naturalem spectant, quaeque in Decalogo habentur: *Caeremonialia* cultum Divinum, et ritus sacrificiorum Judaicorum respiciunt: *Judicialia* demum circa causas judiciales, et debitum ordinem, ac aequitatem in populo Judaico servandam se se exerunt.

60 Jam vero duorum posteriorum generum praecepta per adventum Christi vim obligandi amisisse extra controversiam est.

Praestat in hac re audire S. Thomam, ita docentem: « Respondeo dicendum, quod Judicialia » praecepta non habuerunt perpetuam obligatio» nem, sed sunt evacuata per adventum Christi: » aliter tamen quam caerimonialia ».

« Nam caerimonialia adeo sunt evacuata, ut » non solum sint *mortua*, sed etiam *mortifera* observantibus post Christum, maxime post Evangelium promulgatum » 2. 2. *quaest.* 104. *art.* 3.

Hoc pacto, eodem Thoma docente « circumci» di, et alias caeremonias observare post passio» nem Christi, est peccatum mortale: (Siquidem) » omnes caeremoniae sunt quaedam protestatio» nes fidei, in qua consistit interior Dei cultus. » Sic autem fidem interiorem potest homo prote» stari factis, sicut, et verbis; et in utraque pro» testatione, si aliquid homo falsum protestatur, » peccat mortaliter. Quamvis autem sit eadem fi» des, quam habemus de Christo, et quam antiqui » Patres habuerunt; tamen, quia ipsi praecesse» runt Christum, nos autem sequimur, eadem fi» des diversis verbis significatur a nobis, et ab eis. » Nam ab eis dicebatur: *Ecce Virgo concipiet, et* » *pariet filium*, quae sunt verba futuri temporis: » Nos idem repraesentamus per verba praeteriti » temporis, dicentes, quod *concepit*, et *peperit*. » Et similiter caeremoniae veteris legis significa» bant Christum ut nasciturum, et passurum; no» stra autem Sacramenta significant ipsum ut na» tum, et passum.

« Sicut igitur peccaret mortaliter, qui nunc » suam fidem protestando, diceret, *Christum na*» *sciturum*, quod antiqui pie, et veraciter dice» bant; ita etiam peccaret mortaliter, si quis nunc » caeremonias observaret, quas antiqui pie, et fi» deliter observabant ». 2. 2. *quaest.* 103. *art.* 4. (*).

« Praecepta autem judicialia, sunt quidem *mor-* 61
» *tua*, quia non habent vim obligandi; non tamen » sunt *mortifera*: quia si Princeps ordinaret in » Regno suo illa judicialia observari, non peccaret: » nisi forte hoc modo observarentur, vel observari » mandarentur, tanquam habentia vim obligandi » ex veteris legis institutione, talis enim intentio » observandi esset mortifera ». 2. 2. *quaest.* 104. *art.* 3.

Quoad vero praecepta moralia, cum sint ipsa 62
legis naturae dictamina, neutiquam haec Christi adventu abrogata fuisse in compertis habe: semperque vim habitura planum est, non quidem ex auctoritate veteris legis, sed quia sunt ipsius natu-

(*) Illud porro non immerito addendum, Legalia non statim ab adventu Christi, sed in ejus morte cessasse. Audiamus Thomam in haec verba: « Dicendum, quod Myste» rium redemptionis humani generis completum fuit in pas» sione Christi. Unde tunc Dominus dixit *consummatum est* » *Jo.* 19. Et ideo tunc totaliter debuerunt cessare lega» lia, quasi jam veritate eorum consummata. In cuius si» gnum in passione Christi Velum Templi legitur esse scis» sum, *Matth.* 27. Et ideo ante passionem Christi, Christo » praedicante, et miracula faciente, currebant simul Lex, » et Evangelium; quia jam mysterium Christi erat inchoa» tum, sed nondum consummatum. Et propter hoc manda» vit Christus Dominus ante passionem leproso, ut legales » caeremonias observaret ». 2. 2. *q.* 103. *art.* 3. *ad* 2.

Disputatum fuit olim, quando legalia huiusmodi cessaverint, ut non solum *mortua*, sed etiam illicita, idest *mortifera* evaserint. Lubet eiusdem D. Thomae doctrinam afferre, tenoris sequentis. « Dicendum quod circa hoc di» versimode sensisse videntur Hieronymus, et Augustinus » Hieronymus enim . . . distinxit duo tempora: Unum tem» pus ante passionem Christi, in quo legalia non erant » *mortua*, quasi non habentia vim obligatoriam, aut expia» tivam pro suo modo; nec etiam *mortifera*, quia non pec» cabant ea observantes: statim autem post passionem Chri» sti inceperunt esse non solum *mortua*, idest non habentia » virtutem, et obligationem, sed etiam *mortifera*, ita scili» cet quod peccabant mortaliter, quicumque ea observabant. » Unde dicebat, quod Apostoli nunquam legalia observave» runt post passionem secundum veritatem, sed solum qua» dam pia simulatione, ne scilicet scandalizarent Judaeos, » et eorum conversionem impedirent. Quae quidem simula» tio sic intelligenda est, non quidem ita quod illos actus » secundum rei veritatem non facerent, sed quia non facie» bant tamquam legis caeremonias observantes . . . Sed » quia indecens videtur, quod Apostoli ea occultarent pro» pter scandalum, quae pertinent ad veritatem vitae, et » doctrinae, et quod simulatione uterentur in his, quae per» tinent ad salutem fidelium, ideo convenientius Augusti» nus . . . distinxit tria tempora: *Unum* quidem ante Chri» sti passionem, in quo *legalia* neque erant *mortifera*, ne» que *mortua*: *Aliud* autem est post tempus Evangelii di» vulgati, in quo legalia sunt *mortua*, et *mortifera*: *Ter*» *tium* autem est tempus medium, scilicet a passione Chri» sti usque ad divulgationem Evangelii; in quo legalia qui» dem fuerunt *mortua*, quia neque vim aliquam habebant, » neque aliquis ea observare tenebatur; non tamen fuerunt » *mortifera*, quia illi, qui conversi erant ad Christum ex » Judaeis, poterant illa legalia licite observare, dummodo » non sic ponerent spem in eis, quod ea reputarent sibi ne» cessaria ad salutem, quasi sine legalibus fides Christi ju» stificare non posset. His autem, qui convertebantur ex » gentilitate ad Christum, non inerat causa ut ea observa» rent. Et ideo Paulus circumcidit Timotheum, qui ex Ma» tre Judaea genitus erat: Titum autem, qui ex Gentilibus » natus erat, circumcidere noluit. Ideo autem noluit Spiri» tus Sanctus, ut statim inhiberetur his, qui ex Judaeis con» vertebantur, observatio legalium, sicut inhibebatur his » qui ex Gentilibus convertebantur, gentilitatis ritus, ut » quaedam differentia inter hos ritus ostenderetur. Nam » gentilitatis ritus repudiabatur, tamquam omnino illicitus, » et a Deo semper prohibitus: Ritus autem legis cessabat, » tanquam impletus per Christi passionem, utpote a Deo in » figuram Christi institutus ». 2. 2. *quaest.* 103. *art.* 4. *ad* 1.

rae dictamina, et a Christo Domino in Evangelio quoad observantiam inculcata, justa illud eiusdem Divini servatoris: « Si vis autem ad vitam ingredi, » serva mandata. Quae? Non homicidium facies; » non adulterabis: non facies furtum: non falsum » testimonium dices... *Matth. cap.* 19. *vers.* 17. » *et seqq.*

63 Ad majorem rei claritatem, ac distinctionem, operae pretium est doctrinam cl. Engel heic per integrum afferre: « Leges caeremoniales, et judi» ciales, sic ille, quia vel specialiter pro gente Ju» daica, eorumque moribus latae, vel praefigura» tivae Christi, et *umbra futuri hominis* erant, » per adventum Christi, et veri luminis disparue» runt, et vim obligandi amiserunt, ut ex D. Pau» lo *ad Galat.* 3. *et* 4 satis probatur, et docent » interpretes communiter *ad cap. unic. de Puri» fic. post partum.* Imo caeremonialium legum ob» servatio non tantum *mortua*, sed etiam *mortife» ra*, et interdicta est Christianis. Judiciales vero, » licet ex se non obligent tempore gratiae, prop» ter moralem aequitatem tamen, vel honestatem » possunt etiamnum hodie, vel Constitutione, vel » consuetudine introduci *c.* 1. *de homic. c.* 1. *et* » *seqq. de Injuriis* (*). Illae quoque leges caere» moniales, quae non tam mysteria nascituri Chri» sti praefigurabant, uti sunt *immolatio agni, cir» cumcisio* etc. quam potius ad devotionem, et » cultum Dei decenter peragendum pertinebant, » veluti *vestes Sacerdotales* etc. etiam in nova le» ge per Ecclesiam repeti possunt, ita tamen ut » non ex lege Divina, sed ecclesiastica obligent. » *Moralia* praecepta veteris Testamenti adhuc vim » habent, et perpetuo habebunt, non tam ex au» ctoritate veteris legis, quam ex eo, quod sint a » natura ipsa instituta, et a Christo in Evangelio » passim praecepta, et *praecepta servare* jubente » repetita. Demum aliquae sunt leges mixtae, quae » partim sunt *caeremoniales*, vel *judiciales*, et par» tim *morales*, cujusmodi sunt *decimae*, quae quod » ad quantitatem, scilicet decimam partem, legi» bus *Judicialibus*, quoad congruam sustentatio» nem ministrorum Ecclesiae *Moralibus* recte an» numerantur.. Item *Sabbati sanctificatio*, quae » quoad diem *Sabbathinum*, *Caeremonialis*; quoad » cultum Divinum, qui aliquibus saltem diebus soli » Dei debetur, *moralis* est. Istae leges mixtae non » obligant quidem hodie ex jure Divino, in quan» tum sunt *Caeremoniales* vel *judiciales*, sed in» quantum sunt morales ». Ad Tit. 2. *ex. de Const.* §. 1. *n.* 5.

## ARTICULUS II.

### LEX QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EJUS PROMULGATIONEM, ACCEPTATIONEM, ET OBLIGATIONEM.

### SUMMARIUM

1. Ad hoc ut Lex obliget quoad culpam, vel quoad paenam requiritur ejus sufficiens promulgatio. — 2 Ut Lex dicatur sufficienter promulgata, sufficit quod taliter promulgetur, ut ea ad notitiam Communitatis deveniat, quamvis singulorum auribus specialiter, et singillatim non inculcetur. — 3 Si Lex, juxta Legislatoris mandatum, promulgata sit tali loco, et tempore, e quo velit ipsam obligare, tunc ipsa, sive sit Civilis, sive Canonica, non incipit obligare, nisi post promulgationem factam in loco praescripto, et elapso tempore a Legislatore statuto. — 4. Leges Imperiales, seu Caesareae latae pro pluribus Provinciis non incipiunt obligare, nisi post duos menses elapsos a die promulgationis factae in cujuslibet Provinciae Metropoli. — 5. Leges Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subditorum, nisi aliud certum praefixerint tempus pro observantia, aut aliud legitima consuetudine praescriptum fuerit, incipiunt obligare statim, ac sufficienter sunt promulgatae, et ad notitiam subditorum pervenerint. — 6 Leges Pontificiae incipiunt obligare, quantum est ex se, totum Orbem Ecclesiae subjectum, statim ac Romae in Curia, aliisque consuetis locis solemniter fuerint promulgatae, et ad aliorum cognitionem pervenerint; nec est necesse, quod etiam promulgentur in singulis Provinciis, et Episcopatibus, nisi in ipsis aliud exprimatur. — 7. Veritas hujus conclusionis constat ex recepta praxi, consuetudine, an stylo Curiae Romanae. — 8. Hanc sententiam qui teneant? — 9. Ad intrinsecam Legis constitutionem non requiritur acceptatio populi. — 10. Affertur solida ratio. — 11. Affertur, et solvitur instantia ex illo dicto Gratiani: *Leges instituuntur cum promulgantur; firmantur cum moribus utentium approbantur.* — 12. Hinc subditi peccant mortaliter, si sine rationabili causa non acceptant Legem obligantem sub mortali. — 13. Lex sine rationabili causa non acceptata, adhuc perseverat obligare, praesertim si Legislator instet pro Legis acceptatione, et observantia. — 14. Si Lex non acceptetur, nec observetur, et id sciat, et taceat Legislator, quamvis primi sine rationabili causa ipsam non acceptantes, nec observantes peccaverint; tamen ipsi, et alii a die, quo cognoscuntur id scire, et tacere Legislatorem, non peccant. — 15. Si Legislator nesciat Legem non acceptari, nec deduci ad observantiam, durat Legis obligatio, donec elabatur decennium; quo elapso habet locum contra eam

(*) Et revera in tit. *ex. de homic. cap.* 1, habetur: « Si » quis per industriam occiderit proximum suum, et per in» sidias, ab altari meo avelles eum, ut moriatur »: Qui utique textus desumptus est ex Exodo *cap.* 21. Pari modo in tit. *de Injuriis ex.* affertur alius Textus Exodi, *ex eod. cap.* hoc pacto: « Si rixati fuerint homines, et percus» serit alter proximum suum lapide, vel pugno, et ille mor» tuus non fuerit, sed jacuerit in lecto, et surrexerit, et » ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit, qui » percusserit; ita tamen ut opere ejus, et impensas in me» dicos restituat ».

praescriptio, et non amplius obliget, sive sit Lex Civilis, sive Canonica. — 16. In dubio an Lex sit acceptata, nec ne? praesami debet, quod sit acceptata, at observari debet. — 17. In dubio an Superior habeat potestatem ferendi hanc, vel illam Legem obligatoriam, talis Lex debet acceptari, et observari. — 18. In dubio an Lex sit justa, nec ne? debet acceptari, et observari. — 19. Populus habens rationabilem causam non acceptandi Legem a supremo Principe, potest, et debet ad ipsum recurrere per remedium supplicationis pro sublatione Legis: Et si Lex sit lata a Legislatore inferiore, potest appellare ad Superiorem. — 20. Et durante tali supplicatione, vel appellatione, licitum est populo suspendere obligationem Legis. — 21. Alii tamen sentiunt contrarium. — 22. Si Legislator, vel Superior, audita populi supplicatione, vel appellatione, taceat, nec ulterius pro Legis observantia instet, cum possit, censetur populi supplicationi, vel appellationi tacite annuere, et eo ipso Legem revocare. — 23. Excipe tamen in casu, quo aliunde satis colligeretur, quod talis taciturnitas Legislatoris, vel Superioris esset per modum repulsae, aut indignationis. — 24. Leges humanae justae, tum Ecclesiasticae, tum Civiles, obligant in conscientia, ita ut earum transgressio culpabilis in materia gravi, sit peccatum mortale — 25. Non sic tamen obligant ad culpam Leges mere poenales. — 26. Lex mere poenalis quomodo differt a Lege morali, et a Lege mixta? — 27. Lex poenalis alia est latae sententiae, et alia sententiae ferendae, et quae sit utraque? — 28. Regula prima pro cognoscenda Lege poenali, an sit latae vel ferendae sententiae? — 29. Regula secunda. — 30. Regula tertia. — 31. — Regula quarta. — 32. An quando Lex utitur verbis imperativi modi, quae afficiunt immediate ipsam poenam, sit latae sententiae, vel ferendae: ad n. 34 — 35. Regula quinta. — 36. Lex poenalis sententiae ferendae obligat ante sententiam Judicis. — 37. Lex poenalis latae sententiae in iis quae aliam executionem externam non requirunt, obligat in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis — 38. Lex poenalis latae sententiae in iis, quae externam executionem requirunt, non obligat in conscientia ante Judicis sententiam declaratoriam de crimine commisso; nisi Lex in specie addat clausulam; *alia etiam declaratione non secuta*. — 39. Immo secundum plurimos, etiamsi Lex addat talem clausulam, *alia etiam declaratione non secuta*, vel simili; non obbligat ante declaratoriam Judicis de crimine commisso, nisi in aliquibus specialibus poenis, quae assignantur. — 40. Declaratoria de crimine commisso requirit citationem partis, et ab ea dari potest appellatio. — 41. Adducitur, et solvitur instantia. — 42. Assignatur notabilis differentia inter sententiam condemnatoriam, et sententiam declaratoriam. — Assignatur, quomodo, non obstante clausula *ipso facto incurrenda*, adhuc requiratur sententia declaratoria Judicis. — 44. Assignatur, quomodo, non obstante clausula *absque alia declaratione*, adhuc requiratur talis sententia declaratoria Judicis. — 45. De Lege Episcopali, vel Synodali ad n. 50. — 51. Subnectuntur Addit. ex alien. manu ad n. 54. * De obligatione, et promulgat. Legis specialim n. 55. et seqq. *

1 Ad hoc ut Lex obliget quoad culpam, vel quoad poenam, requiritur ejus sufficiens promulgatio. *Communis* per textum *in cap. Quia cunctis* 1. *de concess. praebend.* ubi expresse dicitur, « quod Lex, seu Constitutio, et mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem »; et *Authentic. Ut factae novae Constitutiones*, §. *Sancimus collat.* 5. ubi Imperator sic inquit: « Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones »? Et ratio est, quia cum Lex sit praeceptum rationale, nemo potest, aut tenetur illi parere, si ipsi non sit sufficienter promulgata, et sine sua culpa non sit cognita; ignorantia enim tollit voluntarium, et ubi non est voluntarium, ibi nulla est culpa, et consequenter neque poenae locus esse potest, cum culpa, et poena sint correlativa, *arg. cap. Satis* 7. *distinct.* 56. *et capit. Cognoscentes* 2. *de constitutionibus*, ibi: « Rem, quae culpa caret, in damnum vocari non convenit », *et cap. Sine culpa* 23. *de Regul. Juris in* 6. ibi: « Sine culpa (nisi subsit causa) non est aliquis puniendus.

2 Ut Lex dicatur sufficienter promulgata, sufficit, quod taliter promulgetur, ut ea ad notitiam Communitatis deveniat, quamvis singulorum auribus specialiter, et singillatim non inculcetur: *Communis*, textu expresso in *cap. Ad haec* 1. *de postulatione Praelator.* ubi dicitur « quod nec sit necessarium, cum Constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare: sed id solum sufficit, ut ad ejus observautism teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam »; et concordat *cap. Quod dicitis* 14. *dist.* 16. cum similibus.

3 Si Lex juxta Legislatoris mandatum promulganda sit tali loco, et tempore, a quo velit ipsam obligare v. gr. statim ac in Curia, in Metropoli, vel postquam in singulis Civitatibus, vel Parochiis promulgata fuerit, vel statim elapso uno mense a die publicationis, et hujusmodi, tunc ipsa, sive sit Civilis, sive Canonica, non incipit obligare, nisi post promulgationem factam in loco praescripto, et elapso tempore a Legislatore statuto. *Communis*, per varia exempla similium Legum, quae habentur tum in Jure communi, ut in *cap. Cum singula* 32. *in fin. de praebend. in* 6. ubi statuitur executio ipsius Legis infra mensem postquam ad notitiam pervenerit. Tum in Conc. Triden. *sess.* 24, *de reform. Matrim. cap.* 1. ubi statuitur talem Legem non habere vim, nisi post triginta dies a die primae publicationis in singulis Parochiis factae numerandos. Tum *in Authent. Ut in privatis domibus, et cap.* §. *Haec enim, Collat.* 5. ubi statuitur tempus trium mensium. Tum *in Authent. Ut neque Miles.* §. *Sint igitur. Collat.* 8. ubi statuuntur triginta dies computandi ab insinuatione, seu promulgatione dictarum Legum.

4 Leges Imperiales, seu Cesareae latae pro pluribus Provinciis non incipiunt obligare, nisi post duos menses elapsa die promulgationis factae, in cujuslibet Provinciae Metropoli. *Communis*, textu expresso *in Authent. Ut factae novae Constitutio-*

5 *nes, Collat.* 5. Leges Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subjectorum, nisi aliud certum praefixerint tempus pro observantia, aut aliud Legitima consuetudine praescriptum fuerit, incipiunt obligare statim ac sufficienter sunt promulgatae, et ad notitiam subditorum pervenerint, *arg. cap. Quia cunctis* 1. *de concession. praebend.* §. *Nec obstaret*, ubi expresse dicitur, « quod Lex, seu Constitutio, vel mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem; aut nisi post tempus infra quod ignorare minime debuissent ». Dicta enim *Authentic. Ut factae novae constitutiones*, est respectiva, ut in ipsa patet, ad solas Leges Imperiales latas pro pluribus Imperii Provinciis; Unde cum de Legibus Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subjectorum, nihil quoad hoc reperiatur in Jure statutum, non est quid speciale temere asserendum. *Erubescimus enim sine Lege loqui*, inquiunt Jurisconsulti; *arg. Authent. de Triente, et Semisse, S. Consideremus, Collat* 3. *et l. Si vero*, §. *De viro, ff. soluto Matrimon. cum similibus*; et concordat *cap. Consuluisti* 20. *caus.* 2. *qu.* 4. ibi: « Quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est praesumendum, *et sic tenent Abbas in cap. Cognoscentes num.* 7. *de Constitutionib.* Pirhing. *l.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 30. Engel. *ibid. n.* 46. Reiffenst. *ibid. n.* 113. Suarez *lib.* 3. *de Legibus c.* 16 *n.* 7. Navarr. Palao, et alii passim.

6 Leges Pontificiae, seu Constitutiones Apostolicae incipiunt obligare, quantum est ex se, totum Orbem Ecclesiae subjectum, statim ac Romae in Curia, aliisque consuetis locis solemniter fuerint promulgatae, et ad aliorum cognitionem pervenerint: nec est necesse quod etiam promulgentur in singulis Provinciis, ac Episcopatibus; nisi in ipsis aliud exprimatur. Colligitur clare *ex cap. Ad haec* 1. *de Postulatione Praelatorum*, ubi ut patet ex propriis verbis adductis *sup. n.* 2. expresse dicitur, *quod id solum sufficit, ut ad ejus* ( scilicet Constitutionis Pontificiae ) « observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam ». Hoc autem jam fit, si Constitutio Pontificia Romae solemniter promulgetur, et de tali promulgatione cuipiam certo constet. Et quod magis certam reddit nostram sententiam, est, quia ibi Pontifex per allatam rationem solemniter reprobat excusationem adductam de non servando Interdicto in Dioecesi Altissiodorensi, ex quo in tali Dioecesi non fuisset promulgatum Pontificium Decretum; adeoque Pontifex aperte declaravit decreta Pontificia esse observanda, quamvis in tali Dioecesi non fuerint promulgata, et colligitur etiam *ex c. Quia cunctis* 1. §. *Nec obstaret, de concess. praebend. in* 6. per propria verba adducta *supra sub. n.* 5. Et consequenter ad hoc ut Leges Pontificiae obligent, non requiritur, quod publicentur in singulis Provinciis, seu Dioecesibus, sed sufficit quod solemniter promulgentur Romae in locis consuetis, et alibi de ipsis sufficiens notitia habeatur; *arg. c. Eum qui* 31. *de Regul. Juris in* 6. ibi: « Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet ».

Tum quia veritas hujus nostrae sententiae aperte constat ex recepta praxi consuetudine, ac Stylo Curiae Romanae, ubi omnes Judices Urbis, ut experientia constat, judicant contra omnes totius Orbis Christianos secundum Leges, seu Constitutiones Pontificias in locis Romae consuetis promulgatas, quamvis non fuerint promulgatae in singulis Provinciis, dummodo vere illas non ignoraverint; Consuetudo autem est optima Legum interpres, *c. Cum Dilectus* 8. *de consuetud. et l. Si de interpretatione, ff. de Legibus.* Quinimmo ipse Stylus Curiae Romanae habet vim Legis; *arg. c. Quam grave* 6. *de crimine falsi.* 7

Et hanc sententiam tenet Abbas Panormit. *in c. Noveris* 49. *de sentent. excommunic. n.* 3. ubi expresse dicit, quod « Constitutio Papae non est necessario publicanda in qualibet Provincia, quia satis est, quod publicetur in Curia Romana »; Vallensis *de Constitutionibus* §. 2. *n.* 2. Card. de Luca *tom.* 12. *par.* 1. *de Benefic. disc.* 76. *n.* 7. allegans Rotam *dec.* 365. *n.* 13. *et* 14. Antonius Burgosius *in Repetit., ad c. Cognoscentes, n.* 207. *de Constit.* Quintilianus Mandosius in *Repetit. ad c.* 2. *de Constit. n.* 79. Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 32. ubi citans Suarez, Silvestrum, Azor. Navarr. et alios dicit, quod haec sententia sit communior; Reiffenstuel *ib. n.* 118. ubi dicit, quod haec sit communior; La Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 1. *n.* 579. ubi aliis citatis dicit, quod ita docent communiter Canonistae; Cardenas in 1. *Crisi, disp.* 9. *cap.* 20. *art.* 12. ubi dicit hanc esse certam; Farinacius cum pluribus aliis *part.* 1. *Fragmentorum Criminalium n.* 653. dicens, quod haec opinio sit verior, magisque communis, et canonizata in Rota; Castropalao *par.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 12. *n.* 2. citans Suarez, Vasq. Silvestrum, et alios, ubi vocat hanc certam, et omnino tenendam sententiam. Et sic plurimi alii, contra plures alios tenentes contrarium * Nihil ad hanc de Legum Pontificiarum promulgatione controversiam opportunius afferri posset, quam singula Ecclesiae saecula percurrere, et quae in singulis servata sint, ubi de hujusmodi legibus promulgandis ageretur, ex certis monumentis depromere; variam quoque hac in re disciplinam adnotare, atque unde orta ea varietas fuerit, et quis in ea usurpanda modus habitus, diligenter considerare. Id enim vero cum Franc. Antonius Zaccaria praestiterit in suis latinis dissertationibus Fulginiae editis T. 11. diss. XI. quae inscribitur « de varia Ecclesiae praesertim latinae, in promulgandis sacris constitutionibus disciplina », satis erit illum consulere. * 8

Ad intrinsecam Legis constitutionem non requiritur acceptatio populi, unde ante populi acceptationem Lex ceteroquin justa jam obligat; sic 9

late Fagnanus in *cap. Treguas* 1. *de Tregua, et pace n.* 48. *et seq.* Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 37. ubi dicit, quod haec est Theologorum sententia magis recepta, et per se loquendo absolute vera. Suarez *l.* 3. *d. cap.* 19. *n.* 6 Layman *lib* 1. *tract.* 4. *cap.* 3. *n.* 1. ubi cum multis aliis ibi citatis dicit, quod haec sententia absolute, et per se loquendo est vera. Castropalao *par.* 1. *tract.* 3. *disputat.* 1. *punct.* 13. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 1. *n.* 193. ubi dicit hoc esse certum. Busemb. *de Legibus tract.* 2. *cap.* 1. *dub.* 3. La Croix, *ibidem* Viva in *proposit.* 28. *damnat. ab Alexand. VII. n.* 6. *et seq.* Reiffenstuel. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 1. *n.* 136. ubi dicit, quod haec communior Doctorum, et jam post propositionem 28, damnatam ab Alexandro VII. infra adducendam, est fere indubitata, quamvis antea multi oppositum docuerint.

10 Et ratio nostrae conclusionis est, quia ad hoc ut intrinsece censeatur constituta, et vim de se habeat obligandi subditos, duo solum requiruntur, et sufficiunt ex parte Legislatoris, scilicet potestas, et voluntas obligandi subditos ad Legis observantiam, prout desumitur *ex cap. Cum super* 23. *de offic. Delegati.* Neutrum autem horum deficit in legitimis Legislatoribus, quia quantum ad potestatem, si sit sermo de supremo Legislatore Ecclesiastico, scilicet de Summo Pontifice, habet eam absolutam ferendi Leges sine consensu, et acceptatione populi Christiani, immediate a Christo; *Matth.* 16. ibi: *Quodcumque ligaveris super terram etc. et Joan.* 21. ibi: *Pasce oves meas.* Et si sit sermo de supremis Legislatoribus Laicis, habent talem potestatem ferendi Leges absque consensu, et acceptatione populorum; *l.* 1. *ff. de Const'it. Princip.* §. *Sed et quod Principi; Instit. de Jur. nat. gent. et Civ.* et potestatem etiam habent obligandi, et cogendi subditos ad illarum observantiam; *l. Leges* 7. *ff. de Legib. et cap.* 1. *ad finem dist.* 20. Quantum autem ad voluntatem, quod scilicet Legislatores eam habeant obligandi subditos independenter ab eorum acceptatione, et non sub praetensa ab adversariis conditione, *si subditi velint acceptare*, de se clare patet, quia alias essent potius consilia, seu exhortationes, quam Leges, seu Praecepta, textu claro in *cap. Quisquis* 3. *caus.* 14. *qu.* 1. Tum quia cum Legislatores ferunt Leges, cogunt subditos independenter ab eorum voluntate, poenis, et suppliciis ad earum observantiam *cap. Praeceptis* 2. *dist.* 12. *cap. Non frustra* 18. *et c. de Liguribus* 43. *caus.* 23. *qu.* 5. *cap. Cum Clericorum* 13. *de vita et honest. Cleric.* cum similibus *leg. Leges* 7. *ff. de Legibus* cum concordantiis, adeoque eo ipso censentur habere voluntatem subditos obligandi absolute, et non solum sub conditione, *si subditi velint Legem acceptare*, ac per consequens, cum ex citatis Juribus possint Legislatores subditos coercere independenter ab eorum consensu ad Legum observantiam, et punire transgressores, stat clarum, quod possint etiam independenter ab eorum acceptatione ferre Leges obligatorias, quia in tantum possunt subditos sic coercere, et punire, in quantum possunt eos obligare.

Nec valet objicere *cap. In istis* 3. *dist.* 4. ubi dicitur, « quod Leges instituuntur, cum promulgantur, firmantur cum moribus utentium approbantur ». Non valet, inquam, quia ultra quam quod dictum istud, cum sit Gratiani, non habeat Canonis auctoritatem, textus ille aperte favet nostrae conclusioni, quia *si Leges instituuntur, cum promulgantur*, ergo cum promulgentur ante populi acceptationem antecedenter ad hanc acceptationem, sunt jam institutae, et jam obligant, adeoque si Leges sunt jam institutae ante populi acceptationem, populi acceptatio non requiritur ad intrinsecam Legis constitutionem. Id autem quod sequitur scilicet, *firmantur, cum moribus utentium approbantur*, debet intelligi, ut cum aliis recte notat Fagn. in *c. Treguas* 1. *de Tregua et pace n.* 48. *et* 49. quod Leges firmantur moribus, quoad firmitatem stabilitatis, seu de facto, non autem quoad firmitatem auctoritatis, seu de jure; nam de jure, et quoad auctoritatem obligandi, sunt jam satis firmatae ab ipsa legitima institutione, seu firmantur moribus, et usu non firmitate intrinseca, et essentiali, ut incipiant obligare, cum usus ipse ex obligatione nascatur, sed firmantur quadam firmitate extrinseca, et accidentali, ut sic moribus utentium comprobatae, stabiliores sint, et non facile per desuetudinem abrogentur. 11

Hinc subditi peccant mortaliter, si sine rationabili causa non acceptent Legem obligantem sub mortali; Habetur clare ex illo Apostoli Pauli *ad Roman.* 13. ibi: « Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt », et ideo merito fuit damnata ab Alex. VII. *die* 24 *Septem.* 1665. sequens propositio ordine 28. ibi: « Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat Legem a Principe promulgatam ». Ex qua damnata propositione aperte infertur, quod Lex sine rationabili causa non acceptata, adhuc perseveret obligare, praesertim si Legislator instet pro Legis acceptatione, et observantia, et Lex sit justa, et Legislator sit legitimus ex illis assignatis *art.* 1. *a n.* 41. *ad* 43. 12 13

Si Lex non acceptetur, nec observetur, et id sciat, et taceat Legislator, quamvis primi sine rationabili causa ipsam non acceptantes, nec observantes peccaverint, tamen ipsi, et alii a die, quo cognoscunt id scire, et tacere Legislatorem, non peccant, quia tunc rationabiliter censetur hoc ipso Legem revocare, si cum possit pro acceptatione, et observantia instare, non instat. Si Legislator nesciat Legem non acceptari, nec deduci ad observantiam, durat Legis obligatio, donec elabatur decennium, quo elapso, habet locum contra eam praescriptio, et non amplius obligat, sive sit Lex Civilis, sive Canonica. 14 15

16 In dubio an Lex sit acceptata nec ne, praesumi
debet, quod sit acceptata, et observari debet quia
cum constet de Lege, pro ea stat possessio. Tum
quia ipsa debuit acceptari ex dictis *n.* 12. *et* 13.
adeoque praesumendum est fuisse acceptatam. Bo-
nacina, Sanchez, et alii cum la Croix *lib.* 1. *tract.*
2. *c.* 1. *dub.* 1. *n.* 592. Busemb. *ibid. dub.* 3. *in*
*fine;* Viva *ad proposition. damnat.* 28. *Alexandri*
17 *VII. n.* 14. et alii. In dubio an Superior habeat
potestatem ferendi hanc, vel illam Legem obliga-
toriam, talis Lex debet acceptari, et observari.
Possessio enim stat pro absoluta potestate Supe-
rioris ad ferendam omnem justam et rationabilem
Legem, nisi habeatur certitudo, quod haec, vel
illa Lex sit supra ejus potestatem: in casu autem
nostro non haberetur certitudo, sed sola dubietas,
uti supponitur, adeoque etc. Sanch. in *Decalog.*
*lib.* 6 *c.* 3. *n.* 6. La Croix *lib* 1. *tract.* 2. *cap.*
18 1. *n.* 594. et alii passim. In dubio an Lex sit ju-
sta nec ne? Debet acceptari et observari; Superior
enim est in possessione imperandi omne id, quod
judicat justum, et licitum, et subditus tenetur ob-
servare omne tale praeceptum, quod non scit cer-
to esse injustum, et malum, Ovied. *de conscient.*
*controv.* 3. *punct.* 5. *n.* 61. la Croix *loc. cit. n.*
595. et alii passim; *arg. cap. Quid culpatur* 5.
*caus.* 23. *q* 1.
19 Populus habens rationabilem causam non ac-
ceptandi Legem latam a Supremo Principe, po-
test, et debet ad ipsum recurrere per remedium
supplicationis pro sublatione Legis; Et si Lex sit
lata a Legislatore inferiore, potest appellare ad Su-
periorem. *Communis*, *arg. c. Si quando* 5. *de*
20 *Rescriptis*. Et durante tali supplicatione, vel ap-
pellatione, licitum est populo suspendere obliga-
tionem Legis, sic enim habet usus, et praxis; ne-
que ideo puniuntur subditi, si pendente tali sup-
plicatione, vel appellatione Legem non observent;
Et revera sic convenit suavi Reipublicae guberna-
tioni, ne subditi illico premantur nimia Legis gra-
vitate, ad quam alias non tenentur ex rationabili
causa a Legislatore ignorata, quae si ab ipso co-
gnita fuisset, talem Legem non condidisset; Tum
quia subditi allegantes justam causam ob quam
nequirent propter peculiares circumstantias loci,
temporis, consuetudinis, et hujusmodi, talem Le-
gem observare, sibi ipsis ipsomet facto contradi-
cerent, si ipsam interea observarent. Sic Rodri-
quez, Salas, Bonacina, Granad. et alii apud Mo-
yam in *Sel. tom.* 6. *d.* 1. *qu.* 6. *n.* 16. Herincx
*part.* 2. *summae Theologicae disp.* 3. *de Legibus*
*n.* 116. cum aliis ibi citatis, Illsung. *tract.* 1. *d.*
2. *n.* 5. la Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 1. *n.* 639.
Reiffenst. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 145. et alii
plures; *arg. cap. Si quando* 5. *de Rescriptis*, ubi
Alex. III. rescribit Ravennat. Archiepiscupo prae-
cisis iis verbis: « Si quando aliqua tuae Frater-
nitati dirigimus, quae animum tuum exasperare
videntur, turbari non debes. *Et infra*, Qualitatem
negotii, pro quo tibi scribitur diligenter conside-
rans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas,
aut per Litteras tuas, quare adimplere non possis,
rationabilem causam praetendas, quia patienter
sustinebimus, si non feceris, quod prava Nobis
fuerit insinuatione suggestum ». Suarez tamen *lib.* 21
4. *de Legibus cap.* 16. *n.* 8. Castropalao *part.* 1.
*disput.* 13. *n.* 14. Vasquez, Lorca, Garcias, teste
Leurenio *part.* 3. *qu.* 170. *n.* 5. tenent opposi-
tum, volentes interim esse observandam Legem,
quia certo possidet, et excusatio est dubia.
Si Legislator, audita populi supplicatione, vel 22
alius Superior, audita populi appellatione, taceat,
nec ulterius pro Legis observantia instet, cum pos-
sit, censetur populi supplicationi, vel appellationi
tacite annuere, et eo ipso Legem revocare: *arg.*
*cap. Qui tacet* 43. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Qui*
*tacet, consentire videtur*. Reiffenstuel. *loc. cit. n.*
146. Bonacina *disp.* 2. *de Legibus quaest.* 1. *punct.*
4. *n.* 43. Castropalao *loc cit. punct.* 13. *n.* 15.
la Croix *loc. cit. n.* 640. Salas, et alii plures. Li- 23
mitanda tamen est conclusio in casu, quo aliunde
satis colligeretur, quod talis taciturnitas Legisla-
toris, seu Superioris, esset per modum repulsae,
aut indignationis, quia tunc potius firmaretur Lex,
ut recte notat la Croix *loc. c. n.* 640.
Leges humanae justae, tum Ecclesiasticae, tum 24
Civiles obligant in conscientia, itaut earum tran-
sgressio culpabilis in materia gravi sit peccatum
mortale. *Communis*. Et ratio est, quia Leges hu-
manae continent praeceptum Superioris, et con-
sequenter obligant in conscientia, cum Lex natu-
ralis precipiat esse obediendum Superioribus justa
imperantibus; Unde Apostolus *ad Roman.* 13. sic
expresse habet: « Omnis anima sublimioribus po-
testatibus subdita sit, *et infra subdit;* Ideo neces-
sitate subditi estote, non solum propter iram, sed
etiam propter conscientiam », idest non solum
metu poenae, quam posset infligere Princeps ira-
tus transgressoribus, sed etiam metu culpae, quam
incurrerent subditi ejus Legem transgrediendo,
quae Scriptura expressius loquitur de Superioribus
temporalibus, iisque etiam Gentilibus, et Ethni-
cis. Unde Apostolus ibidem loquendo de Regibus,
Principibus, et aliis Superioribus Saecularibus,
ait: « Qui resistit potestati, Dei ordinationi resi-
stit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem
acquiruut ». Damnatio autem non incurritur nisi
ob peccatum mortale, adeoque etc. Et quod ne-
dum Leges Ecclesiasticae, sed etiam Civiles sic
obligent, habetur etiam *ex cap. Quo jure* 1 *dist.*
8. ubi sic dicitur: « Ipsa Jura humana per Impe-
ratores, et Reges saeculi Deus distribuit humano
generi »; *cap. Nemo* 17. *caus.* 16. *q.* 3. ubi di-
cuntur *Venerandae* Romanae Leges Divinitus per
ora Principum promulgatae etc. Unde *c. Quae con-*
*tra* 2. *dist.* 8. dicitur expresse; « Generale pactum
est societatis humanae, obedire Regibus suis ».
Non sic tamen obligant ad culpam Leges mere 25
poenales; quia istae obligant ad solam poenam
transgressoribus taxatam. *Sic Communis* cum S.

Th. 2. 2. *qu.* 189. *art.* 9. *ad* 1. ubi id probat ex Regula Patrum Praedicatorum in qua dicit dari aliqua, quorum transgressio, vel omissio ex genere suo non obligat ad culpam, neque mortalem, neque venialem, sed solum ad poenam taxatam subeundam. Et ratio est, quia Lex non obligat ultra mentem Legislatoris, ergo si Legislator intendat, et declaret expresse, se solum quoad poenam velle subditos obligare, jam clare patet talem Legem non obligare quoad culpam; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem; *cap. ult. de praebend et leg. Non omnis*, *ff. si certum petatur*, cum similibus.

26 Hic juvat notare quomodo differat Lex mere poenalis a Lege morali, et a Lege mixta. Unde *Lex mere poenalis* ea est, quae ad culpam, per se loquendo non obligat, sed ad solam poenam transgressoribus taxatam. Lex *moralis* ea est, quae expresse nullam poenam transgressoribus imponit, sed mores dirigit, obligando ad actum, vel omissionem illius; unde tunc, ne crimina remaneant impunita, poena non taxata a Lege potest imponi transgressoribus prudenti arbitrio Judicis. Lex *mixta* ex mortali, et poenali ea est, quae obligat ad actum, seu omissionem illius, et simul ad poenam transgressoribus taxatam.

27 Lex poenalis alia est latae sententiae, et alia sententiae ferendae. Lex *poenalis latae sententiae* est illa, per quam, posito delicto, statim, vi ipsius Legis, poena irrogatur, et Legislator poenam per ipsammet Legem delinquenti imponit, atque ad eam condemnat. *Lex poenalis sententiae ferendae* e contra est illa, per qnam Legislator poenam solummodo comminatur delinquenti, nondum autem per se, ac vi Legis suae imponit, sed primum per sententiam judicis imponendam decernit.

28 Pro cognoscenda Lege Poenali an sit latae, vel ferendae sententiae, attendendae sunt sequentes regulae. Prima, quoties est dubium, an verba Legis contineant sententiam latam, vel ferendam, tunc censendum est, quod contineant solum sententiam ferendam. *Communis, argum. capit. Odia restringi* 15. *de Regul. Jur. in* 6. *et cap. In poenis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda*, *et l. Interpretatione* 42. *ff. de poenis*, ibi: « Interpretatione Legum poenae
29 molliendae sunt potius, quam exasperandae ». Secunda regula est, quod quando Lex solum comminatur poenam, tunc continet solum sententiam ferendam, ut si dicat; « Sub poena Excommunicationis, sub poena Interdicti; sub poena privationis Officii; sub poena privationis vocis activae, et passivae » et hujusmodi, dummodo tamen non addatur alia particula importans poenam latae sententiae; ut si dicatur: « sub poena Excommunicationis, seu privationis Officii, aut vocis activae, et passivae *ipso facto* incurrenda ». *Sic Communis* cum Farinac. *p.* 2. *fragment. verb. Lex n.* 69.

30 Tertia Regula est quod quando Lex poenalis utitur verbis futuri temporis, tunc est solum sententiae ferendae, ut si dicat; « Excommunicabitur, officio, seu voce activa, et passiva privabitur », et hujusmodi. *Communis* cum Farinacio *loc. cit.* n. 63. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 210. *arg. Clementin. Saepe, verb. Irritandus, de verb. significat.* ubi verbum illud *irritandus* expresse opponitur verbo *irritus*, quod importat nullitatem actus ipso jure.

31 Quarta Regula est, quod quando Lex utitur verbis imperativi modi, quae non afficiunt immediate ipsam poenam, sed ipsam actionem Judicis, ut si dicat: « Excommunicetur, privetur voce activa, et passiva » et hujusmodi, tunc est solum sententiae ferendae: nisi tamen addatur alia particula importans poenam latae sententiae; Farinac. *loc. cit. n.* 63. Herincx *part.* 2. *disput.* 5. *de Legibus* n. 5. Reiffenst. *loco cit. n.* 211. et alii passim.

32 An autem quando Lex utitur verbis imperativi modi, quae afficiunt immediate ipsam poenam, ut si dicat: « Sit Excommunicatus, anathema sit, sententiam excommunicationis incurrat, subjaceat excommunicationi, seu Interdicto », et hujusmodi, sit latae sententiae, vel ferendae, variant Doctores. Multi enim volunt, quod per dicta, et similia verba importetur poena latae sententiae; *arg. c. Et si pignorationes* 1. *de injuriis in* 6. et ibi *Glossa in fine*, ubi notatur quod ly « sententiam excommunicationis incurrat, *et ly* subjaceat interdicto » poenam latae sententiae importet. Sic notat etiam Abbas *in cap Quia in omnibus de usuris*, n. 9. Et ita etiam verba illa: *Anathematis vinculo subjaceat, in cap. Si quis suadente* 24. *caus.* 17. *quaest.* 4. volunt plures, quod importent poenam latae sententiae: Et quod ly *sit anathema*, importet poenam latae sententiae docet Felinus *in c. Rodulphus, de rescriptis n.* 33. post Glossam *in cap. Guilsarius* 23. *qu.* 4. Et id ostendunt Doctores hujus opinionis ex Conciliis Generalibus, et praesertim ex Tridentino, quod contra quemcumque de definitionibus Fidei a se factis contrarium sentiat, absolute pronunciat *Anathema sit*, idest *sit ipso facto excommunicatus.*

33 Plurimi tamen alii tenent, quod dicta, et similia verba, de se importent solum sententiam ferendam, et non sententiam latam, nisi alia adjecta verba, vel Jura id declarent. Sic Navarr. c. 16. *Manual. n.* 22. ubi ex professo docet, quod haec verba *sit excommunicatus*, non denotent sententiam latam, sed ferendam, nisi cum alia adjecta verba, vel Jura id declarant. Idem tenet Sanch. *lib.* 7. *de Matrim. disput.* 12. *n.* 2. et post Baldum *in cap. At si Clerici n.* 20. *de Judiciis*, et alios, docens, quod ly *Excommunicatus, Anathema sit*, non continet sententiam latae Excommunicationis, nisi haec aliunde habeatur. Idem docet Layman *lib.* 1. *tract.* 6. *part.* 1. *n.* 3. Herincx *par.* 2. *disp.* 5. *de legibus* n. 7. Reiffenstuel *loc. citat. n.* 15. *et seq.* et alii. Quinimmo licet Abbas *cap.* 2. *n.* 13. *de Foro competent.* post Glossam

*in cap. Quicumque, verb. Innodetur, de Haeretic.* in 6, et quosdam alios tenent per haec verba; *Sit excommunicatus, innodatus*, et hujusmodi, significari Excommunicationem ipso facto, illico tamen addi, ob Jura in oppositum pugnantia, hujusmodi verba esse intelligenda juxte subjectam materiam, nec continere latam sententiam, quando per alia Jura patet, quod non inferatur sententia ipso facto. Et ratio huius opinionis est, quia plurimi Canones habent illa verba : *Anathema sit* : et tamen continent solummodo sententiam ferendam, juxta Glossam *final. cap.* 2, *de Foro competent.* Quae etiam censet in simili, verba illa. *Ab Ecclesia Dei sit sequestratus*, significare sententiam ferendam. Tum quia verbum *sit* est futuri temporis, et potest commode explicari per ly *Fiat Excommunicatus*, prout Glos. *final. in c. Si quis ex Clericis de vita, et honestat. Cleric.* explicat ly *Anathema sit*, dicens, « hoc est fiat; non enim est excommunicatus ipso Jure ». Et sic explicanda esse dicit Laym. *l. c.* ista verba, « excommunicatus sit, Anathema sit, qua praecipiatur Judici, ut ab ipso criminosus excommunicatus fiat » ; Unde per similia verba non videtur ferri sententia ipso Jure, seu ipso facto, nisi aliquid aliud addatur, v. g. « ipso facto sit excommunicatus, ipso Jure sit suspensus, ipso Jure innodatus existat, et hujusmodi ». Tum etiam quia dicta verba, et similia, uti liquet ex ipsa Doctorum varietate sentiendi, et ex allatis rationibus, dubia sunt, an contineant sententiam latam, vel solum ferendam: atqui quoties dubium est, an verba Legis contineant sententiam latam, vel ferendam, tunc censendum est, quod contineant solum sententiam ferendam, ut tenet Communis, per Jura adducta *sub n.* 28, ergo etc. Tum tandem quia, si Conditor Legis voluisset praefata, et similia verba esse intelligenda de sententia lata, cum potuisset exprimere, expressisset; *arg. cap. Inter Corporalia* 2. *de translation. Episcop.* §. *Sed neque istud, c. Quia circa* 22. *de privilegiis, et cap. Ad audiendam* 12. *de Decimis.*

34 Ad auctoritates pro prima opinione adductas, praesertim *ex cap. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *qu.* 4. ubi verba illa : *Anathematis vinculo subjaceat*, intelliguntur communiter de sententia lata ; respondetur, quod in tantum ibi sic intelliguntur, quia verba immediate sequentia, quibus ibidem absolutio reservatur Papae, et plures alii Sacri Canones clare significant, Excommunicationem ob injectas manus violentas in Clericum, esse latae sententiae. Et ad illud de Conciliis Generalibus, et signanter in Concilio Trident. ubi ly *Anathema sit*, contra Haereticos, seu contra sentientes contrarium de definitionibus Fidei ab ipso Concilio factis, fulminatum, importat sententiam latam : Respondetur, quod ibi de tali sententia lata sic intelligitur, quia Haeretici ipsomet Jure jamdudum fuerant excommunicati Excommunicatione latae sententiae, ut patet in *cap. Achatius* 1. *et in cap. Majores* 2. *caus.* 24, *quaest.* 1. cum similibus. Unde ob hujusmodi instantias notanter in conclusione posita *sub n.* 33. additum fuit, verba illa non denotare sententiam latam, sed ferendam, « nisi alia adjecta verba, vel Jura id declarent » ; prout accidit in allatis exemplis *de cap. Suadente, et de Concilio Tridentino*, et de aliis similibus, quae possunt afferri ; Sic fere literaliter Reiffenstuel *l. c. n.* 26.

Quinta Regula est, quod quando Lex utitur verbis, quae nullam dilationem temporis admittunt 35 v. g. *mox, statim, illico, ex tunc, ipso facto*, et hujusmodi, tunc est latae sententiae. Item Lex latae sententiae est, quando Legislator, sibi, vel Legi suae adscribit sententiam, dicendo v. gr. « Auctoritate nostra ; Virtute praesentium ipso Jure subjaceat tali poenae ». Item Lex latae sententiae est, quando utitur verbis indicativi modi, praesentis, vel praeteriti temporis, dicendo v. gr. « Excommunicamus, Suspendimus, Interdicimus, sciat se esse excommunicatum, sciat, se Excommunicationem incurrisse, noverit suspensionem, Interdictum, seu Excommunicationem se incurrisse », et hujusmodi ; Farin. *cit. part.* 2. *Fragment. verb. Lex n.* 74. Cardin. Tuschus *litt. P. conclus.* 719, *n.* 16. Herincx *l. c. n.* 7. Layman *loc. cit. n.* 3. Suarez *lib.* 5. *de Legib.* c. 6. et alii passim.

Lex poenalis sententiae ferendae non obligat 36 ante sententiam Judicis. *Communis.* Reus enim non obligatur ad amplius, quam Lex ipsi imponit; Lex autem ferendae sententiae solum imponit reo, ut poenam subeat postquam ad ipsam per sententiam Judicis fuerit condemnatus, adeoque Lex poenalis sententiae ferendae non obligat ante sententiam Judicis.

Lex poenalis latae sententiae in iis, quae aliam 37 executionem externam non requirunt ( v. gr. in Censuris latae sententiae, in Irregularitatibus, impedimentis matrimonii, et hujusmodi ), obligat in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis. Sic Suar. *lib.* 5. *de Legibus cap.* 5. Sanch. *lib. de Matrimon. disput.* 27. *n.* 2. *et disp.* 30. *n.* 2. Reiffenstuel *lib.* 1, *decretal. tit.* 2. *n.* 226. Engel *ibidem n.* 43. Mastrius *Theol. moral. disp.* 2. *quaest.* 5. *artic.* 3. cum Cajetan. Bannez, Medina, Velentia, ab ipso citatis; Castropal. *par.* 1. *tract.* 3 *disput.* 2 *punct.* 2. *n* 1. et alii passim. Et ratio est, quia valde expedit, ut Ecclesia, ad augendum spiritualem fidelium profectum, utatur non solum poenis in Foro externo infligendis, sed etiam poenis in Foro interno illico incurrendis ob peccata etiam occulta, ut hac ratione ipsi Fideles magis, magisque retrahantur; et hoc patet ex pluribus sacris Canonibus, *in cap.* enim *Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *quaest.* 4. Excommunicatio lata in percussores Clericorum, et Monachorum incurritur ipso facto, et idem est de aliis Censuris Ecclesiasticis ipso Jure latis; *cap. Cum desideres* 15. *de sentent. excommunic. cap. Illud Dominus, et sequen. de Cleric. excommunicat. ministrant.* et alibi, et idem est de Irregularitate, *cap. ult. de*

*temporibus Ordinat. et cap. Presbyterum ac sequent. de homic.* et idem est de impedimentis Matrimonii, ut de affinitate ex copula illicita, Impedimento criminis, et hujusmodi, quae ipso facto oriuntur, quamvis crimina sint occulta.

38 Lex poenalis latae sententiae in iis, quae externam executionem requirunt ( v. gr. est amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio Beneficii, aut Officii, Ecclesiastici, aut privationis alicuius rei propriae, etiam acquisitae, et hujusmodi, non obligat in conscientia ante Judicis sententiam declaratoriam de Crimine commisso, nisi Lex in specie addat clausulam, *alia etiam declaratione non secuta*. Sic Menochius *de arbitrar. Judic. casu* 416. *n.* 2. Sanch. *lib.* 2. in *Decalog. cap.* 27. *n.* 7. Silvest. *verb. Haeresis* 1. n. 31. Navarr. *to.* 2. *comment. de datis, et promissis, notab.* 31. *n.* 44. Reiffenstuel *lib.* 1. *decret. tit.* 2. *n.* 27. Engel *ibid. n.* 45. Laym. *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 15. *n.* 6. Mendo, *verb. Lex* n. 31. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 5. n. 180. Mastrius *loc. cit.* Herincx *disput.* 5. *qu.* 2. Kazenberger in *supplem. Theol. Moral. Patr. Sporer. cap.* 1. *sect.* 3. *qu.* 5. *n.* 265. Sylvius *in resol. variis par.* 1. *verb. Beneficium cas.* 5. Illsung *tom.* 1. *dist.* 2. *n.* 73. La Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 1. *dub.* 2. *n.* 612. ubi citat Grauad. Molin. Covarruv. Vasq. Lezan. Less. Suarez, et alios, et plures alii apud Leuren. *par.* 2. *quaest.* 288. Farinac. *par.* 2. *Fragment. verb. Lex num.* 158. et alii: *argum. cap. Cum secundum* 19. *de Haereticis in* 6, ubi, quamvis bona Haereticorum decernantur ipso Jure confiscata, tamen ipsi non illico in conscientia obligantur bona sua tradere Fisco; Immo ibi Bonifacius VIII. conditor illius decretalis, expresse prohibet fieri dictae confiscationis executionem, seu bonorum occupationem, ante sententiam declaratoriam Judicis Ecclesiastici super crimine Haeresis commisso; adeoque idem est dicendum de aliis similibus legibus poenalibus externam executionem requirentibus, cum de similibus idem judicium sit habeudum, *capit. Inter corporalia* 7. *de translation. Episcop.* Et ratio est clara, quia lex debet esse possibilis moraliter observatu, ac secundum naturam humanam, scilicet naturae humanae accomodata, c. *Erit autem lex* 2. *dist.* 4. est autem ab hominum natura, et moribus alienum, ut quis seipsum ante omnem Judicis sententiam, etiam declaratoriam, in conscientia spoliare debeat rebus jam possessis, aut Juribus acquisitis, cum sic delinquens teneretur suum occultum delictum propalare, seipsum infamare, et condemnare, quod esset naturae humanae durissimum, adeoque etc.

39 Immo Illsung *tom.* 1. *disp.* 2. n. 72. universaliter concludit, quod, quamvis Legi addatur clausula *ipso facto ante declarationem*, tamen de facto nulla datur lex poenalis, quae nulla praemissa Judicis sententia denunciante vel poenam, vel crimen, obliget, exceptis legibus statuentibus Censuram Ecclesiasticam, Irregularitatem, reservationem absolutionis, impedimentum criminis in Matrimonio, privationem petendi debitum conjugale ratione incestus intra secundum gradum, privationem fructuum ob neglectas Horas. Et idem tenent Dominicus Soto *l.* 1. *de justit. qu.* 6. *art.* 6. Covarruv. *de Matrim. part.* 2. *cap.* 6. §. 8. *n.* 9. *et* 13. Henriq *de Excommunic. cap.* 16. Paulus Mezgor *tract.* 8. *disp.* 35. *art.* 2. *n.* 4. Lessius *lib.* 2. *de justitia cap.* 29. *dubitat.* 8. *n.* 63. et ipso teste multi, alii recentiores, Herincx *l. c. n.* 14. Kazenberger *l. c. n.* 267. et alii, qui docent, quod si Lex dicat; « Ipso facto ab aliasque declaratione, seu nulla declaratione praemissa, vel nulla alia declaratione expectata », et hujusmodi; tales clausulas esse intelligendas de declaratione, qua declaretur, poenam esse incursam, non autem qua declaretur crimen commissum; idest intelligendae sunt de declaratione poenae, non negata declaratione criminis. Et quamvis haec expositio videri posset non parum torta, et violenta, et minus congruens menti Legislatoris, et ideo rejiciatur a Suarez, et pluribus aliis, illam tamen confirmat usus, ut dicunt Lessius, Herincx, Kazenberg. *loc. cit.*, et alii; ex quo usu constat, non teneri reos, seu possessores se abdicare bonis, vel officiis ante declarationem criminis, quamvis leges poenales dicant poenam incurrendam esse *ipso facto absque alia declaratione*, quia licet prima Legislatoris mens fuisset alia, non equidem obligaret ex hoc capite; cum similes leges non videantur receptae in illo rigore, ut sponte teneatur se reus spoliare, sed potius est eis per contrariam consuetudinem in hac parte derogatum, et praxis habet, ut nulla alia poena proprie dicta ( qualis est Privatio alicujus rei jam coeptae possideri, vel alicujus Juris quaesiti ) incurratur ante sententiam declaratoriam criminis, ut post Farinac. et alios asserit Castropal. *disp.* 2. *punct.* 2. *n.* 12. Kazenberg *loc. cit.* adeo ut nullatenus alioquin possit mandari executioni. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 233. cum aliis ibi citatis. Declaratoria autem requirit 40
citationem partis, teste Julio Claro, et Reiffenst. *loc. cit. n.* 234. et ab ea dari potest appellatio, ut docet *Farinacius*, et alii apud Kazenberger *loc. cit. n.* 267. in *fine*.

Dices, si Lex poenalis latae sententiae in iis, 41
quae externam executionem requirunt, non obligat in conscientia ante Judicis sententiam, juxta dicta *supra n.* 38. ergo nulla erit differentia inter legem poenalem latae sententiae, et legem poenalem sententiae ferendae, cum in utraque ad inducendam obligationem aeque requiratur sententia Judicis. Respondetur negando sequelam cum sua probatione; adest enim inter ipsas sua vera, et realis differentia; nam pro incurrenda poena legis poenalis ferendae sententiae, requiritur sententia condemnatoria Judicis, et talis poena debetur solum a tempore latae sententiae; pro incurrenda autem poena legis poenalis latae sententiae, nullimode requiritur sententia condemna-

toria, sed sufficit sola sententia declaratoria Judicis super admisso crimine; et haec poena debetur non solum a die latae hujus sententiae declaratoriae super admisso crimine, sed etiam a die perpetrati delicti, cui poena a Jure imposita fuit, cum per Juris fictionem ad tale tempus retrahatur sententia declaratoria; quod non verificatur de sen-
42 tentia condemnatoria. Sententia enim condemnatoria cadit supra poenam, quae eum sit sententiae ferendae, non incipit currere, nisi a die hujus latae sententiae. Sententia vero declaratoria cadit supra culpam, cui cum a jure fuerit imposita poena statim ac fuerit commissa, statim ac habita declaratione de tali culpa commissa, incipit currere a die talis commissionis, seu perpetrationis. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 230. *et seq.* cum aliis ibi citatis, Kazenberg. *loc. cit. n.* 260. et alii.

43 Instabis: Ergo si, non obstante clausula *ipso facto incurrenda*, adhuc requiritur sententia declaratoria Judicis, frustra apponitur in lege poenali dicta clausula *ipso facto incurrenda*. Respondetur negando consequentiam, quia talis clausula denotat, quod post Judicis declarationem de commissa culpa, seu delicto, non requiratur alia sententia condemnatoria circa poenam subeundam, sed tunc ipso facto debere delinquentem subire eam, quae in lege ipso Jure designata est. Sic Mendo *verb. Lex* n. 32. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 1. *n.* 180. Doctores omnes supra citati.

44 Urgebis: Ergo saltem superflua erit illa addita *absque alia declaratione*. Respondetur negando consequentiam, quia, ut dictum est *supra n.* 39, talis, et similis clausula intelligenda est de declaratione, qua declaretur poenam esse incursam, non autem de declaratione, qua declaretur crimen esse commissum; Unde quamvis talis, et similis clausula videatur superflua quo ad declarationem incursae poenae, non est tamen superflua quo ad declarationem commissae culpae, seu delicti, cui a Jure imposita est talis poena. Sic Doctores citati *d. n.* 39. Vide Nicolium *in Flosculis verb. Poena n.* 14. ubi dicit hanc opinionem probasse *Sacr. Congr. Episcop. et Regul.* 5. *Octobr.* 1646. *et* 26. *Novembr.* 1649.

45 * Legi Episcopali, vel Synodali non tenentur illi, qui in Dioecesi quidem degunt, sed extra Dioecesim abeunt mox rediturì, si interim extra fines Dioeceseos aliquid agunt contra illam legem, quia lex per se, et immediate territorium respicit. Verum si quis e Dioecesi se absentet animo declinandi Synodale statutum, fraudem illi patrocinium praestare non est equum; quare tunc peccat contra eamdem legem; ita Clemens V. in Constitut. incip. *Superna* edixit, poenitentes recedentes e territorio in fraudem, non esse absolvendos a reservatis sui territorii. Benedict. XIV. *de Synod. Dioeces. lib.* 13. *cap.* 4. §. 9. *et* 10.

46 Lex ab Episcopo lata extra Synodum, audito tamen consilio Capitulari, longe probabilius perseverat etiam post obitum ejusdem Episcopi: neque enim habet quid diversum a lege in Synodo lata, quam etiam, defuncto Episcopo, perseverare satis constat. *Ibidem lib.* 13. *cap.* 5. §. 1. Lex Syno- 47
dalis, si non acceptetura populo, quamvis peccant non acceptantes, tamen si id sciat Superior post paucos actus ab eo neglectos, et non punitos, ligare desinit ex quadam ejus conniventia *Ibidem lib.* 13. *cap.* 5. §. 3. Si vero id nesciat Episco- 48
pus, tunc decennium sufficere censetur; hoc enim sufficit, ut consuetudo longi temporis dicatur. *Ib.* §. 4.

Si vero jam acceptata sit, praescriptio contra 49
illam inducitur per decennium, neque enim agitur de praescriptione, qua aliquod jus proprietatis ab Ecclesia auferatur, quae praescriptio annos quadraginta exigit. Requiritur tamen, ut a majori communitatis parte libere sit inducta, continuis actibus frequentata, animo legem tollendi, et adsit consensus legislatoris juridicus saltem, et legalis, qualem scilicet leges requirunt. *Ib. lib.* 13. *c.* 5. §. 5.

Lex Synodi Dioecesanae obligans totam Provin- 50
ciam, si obtinuerit confirmationem a Sede Apostolica in forma communi, ut plerumque fit, quaeque his verbis concipi solet; « si juste, canonice, ac provide facta sint, et dummodo sacris, Canonibus Concilii Tridentini decretis, et constitutionibus Apostolicis non adversentur »; tunc utique abrogari ab Episcopo potest, cum maneat lex ejusdem tantummodo. Si vero confirmatio fiat in forma specifica cum causae cognitione, singulis statutis expensis, et in confirmatione addatur ex *motu proprio*, *atque ex certa scientia*, tunc utique fit lex Pontificis, in qua Episcopus dispensare non potest. *Ibid. lib.* 13. *c.* 5. §. 11.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Lege nova a Summo Pontifice promulgata, 51
utrum ea obliget statim, an post duos a promulgatione menses, juxta *Authent. Ut factae novae Constitutiones*, quaeri solet:

Negant communiter Doctores *apud. Sell. de Le-* 52
*gib. part.* 1. § 1. *n.* 47. « Pontifex (ait laudatus Auctor loco mox citato) in modo ferendi Legem suam, et obligationem inducendi non acceptavit Authent. *Ut novae Constitutiones*, quoad primam partem, scilicet quoad publicationem faciendam in qualibet Provincia, ut supra ostendimus. Ergo, nec quoad secundam, nempe duarum mensium; quia haec acceptatio, neque aliquo textu juris Canonici, quo Pontifices declarant, velle se adhibere leges civiles pro modo ferendi, vel obligandi Ecclesiam per suas leges, neque probatur consuetudine, ut fidem sum interponunt graves Auctores, et specialiter Vasquez etc. Et Navarrus etc. docet, de consuetudine, et stylo in Urbe servari, ut Constitutionum Apostolicarum Transgressores, ante duos menses a promulgatione puniantur, non solum qui probantur scivisse promulgationem, sed

etiam qui non potuit illam ignorasse. Quod autem hanc consuetudinem aliqui Navarrum sequuti restringendam putent ad Forum tantum exterius, et Urbicolas, seu Incolas Romae, profecto tanquam naturae repugnans probari non potest. Ecclesia enim non punit, nisi propter delictum, aut verum, aut praesumptum. Sed neutrum adesset hoc casu Non verum, quia, ubi non datur vera trasgressio Legis, non potest dari verum delictum; sed antequam obliget Lex non datur vera transgressio. Ergo. Sed neque praesumptum invenitur delictum; nam certo ponitur non constare, nondum esse elapsum tempus duorum mensium. Ergo si sciens Legem judicatur ut trangressor, ex nulla praesumptione judicatur, sed ex certa probatione delicti. Unde consuetudo ita transgressores puniendi, aperte supponit, Legem obligare Romae ante duos menses, quae suppositio, utpote in voluntate Pontificis modum, et stylum Curiae Romanae utique non ignorantis fundatur. Altera vero restrictio facta ad Urbicolas, quae asseritur a Navarro non impliciter, sed sub particula: *Forte:* non probatur, neque apparet Suario esse verisimilis, nec immerito, opinionem si hanc rite ponderemus ».

53 Negativae huic opinioni standum et ego censeo, unice motus consuetudine illa puniendi transgressores novae Legis Pontificiae ante duos menses.

54 Caeterum, seposita hac consuetudine, Lex nova Pontificia, uti et Lex nova civilis, non obligaret, nisi post duos menses a promulgatione; idque quia Jus Canonicum, ubi contrarium aperte haud decernit, imitari profitetur Civile. Et obligare statim debet Lex Pontificia nova, non solum Incolas Urbis, sed et alios, ad quos ipsius notitia pervenerit.

### ADDITIONES CASINENSES.

Circa obligationem legis humanae servandae, de qua disserit Auctor, *sub. n.* 24. et seqq. haec addere placet.

55 Ac primum « Leges humanae, cum Ecclesiasticae, tum Civiles non obligant ut plurimum cum » vitae, aut incommodi gravissimi periculo. Neque enim lex ipsa naturalis (exceptis iis praeceptis, quae prohibendi rem per se malam habent), neque lex Divina positiva semper obligat » cum vitae periculo, cum tamen majorem obligandi vim habeant, quam leges humanae: Lex » enim de reddendo deposito non obligat eum, » cui ex redditione depositi mors imminet. Lex » de eleemosyna graviter indigenti eroganda non » obligat eum, qui fame conficiendus est, si panem unicum, quem habet, alteri tribuat... Leges » etiam Divinas positivas cum vitae periculo non » semper obligare, certum est. Nam Davidem *Panes Propositionis*, urgente necessitate, innoxie » comedisse: Machabaeos *Sabbatho* pugnasse inviolata lege de Sanctificatione Sabbathi, res est ex » Scripturis Sacris comperta, et explorata. Pari » ratione dixerimus, neminem ad audiendum Sacrum festis diebus, ad Jejunium Ecclesiasticum » servandum, ad horas Canonicas recitandas, ad » vitandum excommunicatos, et similia, cum periculo vitae, vel alterius incommodi gravissimi, passim, et semper obligari ». Natalis Alex. *Theol. Dogmat. Moral. lib.* 4. *de Decalogo*, *art.* 3. *Regul.* 14.

56 » Quando (vero) legis observatio est moraliter necessaria ad publicum bonum conservandum, tunc lex humana potest obligare cum aperto vitae periculo.. estque communis. Ratio est: quia conservatio boni communis omnino est praeferenda bono vitae privati hominis: ergo in tali casu necessitatis potest Superior, cui ex officio incumbit providere bono communi, obligare subditum ad observantiam legis cum periculo vitae. Sic in primis communiter admittitur, teneri militem tempore periculoso permanere in statione sua cum aperto mortis discrimine. Similiter tempore *pestis* tenetur Parochus, tum vi sui officii, tum praesertim accedente speciali praecepto Episcopi, permanere in suo loco ad excipiendas pestiferorum confessiones, non obstante manifesto vitae periculo: idem accidere potest in aliis similibus casibus ».

57 Pari modo « quando violatio legis humanae cederet in contemptum fidei, aut Ecclesiasticae Legis, vel Potestatis, tunc lex est servanda, etiam cum periculo vitae. Ita Herincx cum omnibus Catholicis Doctoribus. Sic si quis ab Haereticis captus, urgeatur ad comedendum carnes tempore quadragesimae in contemptum Ecclesiasticae legis, illique Haeretici minitentur mortem, nisi carnes comedat; potius ei moriendum foret, quam ut in talibus circumstantiis carnes comederet. Ratio est, quia violatio legis Ecclesiasticae in talibus circumstantiis cederet in contemptum fidei Catholicae, Potestatisque Ecclesiasticae, et comedens carnes ad talem Haereticorum instantiam, eorum sectam exterius profiteretur, ac metu mortis ipso opere contemneret potestatem Ecclesiae: hoc autem nullo modo licet, sed est intrinsece malum. Unde tali potius esset subeunda mors; quam si quis ex praefata causa oppeteret, revera foret martyr; cum moreretur ob confessionem fidei Catholicae, qua credimus Ecclesiam a Christo accepisse potestatem certas leges fidelibus imponendi ». Reiffenstuel, *Theol. Mor. de obligat. legum Human. quaest.* 3. *n.* 23. *concl.* 2. *et* 3. (*).

58 » Quaeritur, an in dubio si lex exislat, lex obliget? Respondetur minime obligare post adhibitam

(*) « Quamvis, juxta multos, liceat catholico transeunti per loca Haereticorum, comedere carnes die alias vetito, ne si abstineat, prodat se catholicum, et ideo de vita periclitetur, eo quod praeceptum Ecclesiae non obligat cum tanto damno; tamen si quis ab Haeretico cogeretur ad comedendas carnes die vetito, ut ostenderet hoc facto, se de-

sufficientem diligentiam ad inquirendam veritatem, praeciso tamen scandalo, vel alio notabili inconvenienti, quia tunc possidet libertas. Ita communiter *Suarez tom.* 5. *in* 3. *p. D.* 40. *Sect.* 5. *n.* 15. *Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 32. *et* 33. *Pal. tr.* 1. *D.* 3. *p.* 7. *n.* 1. *Salm. de Leg. cap.* 2. *n.* 110. *cum Tap. Vill. Arav. etc.* Id expresse confirmant D. Th. *qu.* 17. *de Verit. art.* 3. ubi: « Nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti ». Scotus in 4. *D.* 3. *q.* 4. « Nullus tenetur ad aliquod praeceptum Divinum, nisi per aliquem idoneum, et authenticum sibi promulgetur ». Item *Glossa in c. Cum sunt, de Reg. in* 6. *In dubio nullum praesumi obligatum, ex Authent.* Quibus modis. Item *Glossa in cap. Ex parte de Cens.* « In dubiu liberum est sequi, quod magis placuerit ». Item N. SS. Bened. XIV. *Notif.* 13. ibi: « Non si debbono porre legami, quando non v'è una chiara legge, che gl'imponga ». Id clare probatur ex *cap. Erit. Dist.* 4. ubi S. Isidorus sic ait: *Erit autem lex manifesta.* Item *ex c. Cum jure* 31. *de Off. et Pot. Jud. del.* ibi: « Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris, quod mandatur ». Item in *cap. fin. de Transact.* « In his vero, ubi jus non invenitur expressum, procedas aequitate servata, semper in humaniorem partem declinando ». Item S. Leo in *cap. Sicut quaedam Dist.* 14. sic docuit: « In his, quae vel dubia fuerint, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec praeceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis SS. Patrum inveniatur adversum ». Item Lactantius in *lib.* 3. *Instit. cap.* 21. dixit: « Stultissimi est hominis, praeceptis eorum velle parere, quae utrum vera, aut falsa sint dubitatur ». Ratio est, quia Deus sane donavit homini dominium libertatis, ex Apostolo ( 1. *Cor.* 7. *v.* 37. ) « Potestatem autem habens suae voluntatis ». Et ex Ecclesiastico (15. 14.): « Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata et praecepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te ». Quamobrem possidet homo libertatem ad agendum quicquid vult, quod non constet a lege sibi vetitum, ut ait D. Th. ( *in* 4. *D.* 15. *q.* 2. *a* 4. *ad* 2. *et q.* ): « Illud dicitur licitum, quod nulla lege prohibetur », ex *l. Necnon, ff. ex quib. caus. maj.* ubi: « Omnia sunt permissa per legem, quae prohibita non inveniuntur ». Hinc Melchior Canus ( in *Relect.* 4. *de Poenit. part.* 4. *q.* 2. *prop.* 3. *n.* 5. ) sic impugnat sententiam Scoti, et aliorum, qui volunt, peccatores teneri ad actum contritionis in quolibet die festivo: « Quoniam ( ait Canus ) ignoro, unde ad hanc opinionem DD. illi venerint, libere possum, quod non satis explorate praeceptum est, negare ». Ac propterea D. Th. *Quodl.* 9. *art.* 15. dixit: « Periculosum est ( determinare aliquid esse peccatum mortale) ubi veritas ambigua est, *nempe* si in jure Divino non invenitur determinata expresse ». Et D. Antoninus *part.* 2. *tit.* 1. *c.* 11. ait: Bene excusari ignorantiam, utpote invincibilem, *quantum ad ea quae, non sunt expresse contra jus Divinum, vel naturale.*

Et idem dicendum cum *Salm. dicto n.* 110. *et aliis*, si dubitetur, an aliquid comprehendatur sub lege: seu an lex extendatur ad aliquid. Item in dubio, an incoeperit legis obligatio; secus autem in dubio, an finierit. *Salm. ibid. n.* 120. *cum Laym. Sanch. Pal. d. de Ligorio cap.* 1. *de Natura, et Obbligat. Legis Dub.* 1. *n.* 97 ». Ita D. de Ligorio, *Theol. Moral. de natur. et obligat. Legis.* n. 97.

» Quid in dubio, an causa, quam habes, sit sufficiens ad te excusandum a lege? Quicquid dicat *Salas*, verius est, te teneri ad legem; quia tunc possidet lex antecedenter ad tuam libertatem. *Salm. ibid. n.* 112. *cum Sanchez, Pal. etc.* ». D. de Ligorio, *loc. et n. cit.* 59

» Quid in dubio, an lex sit promulgata? Legem non obligare tenent *Dicast. apud Croix ib. n.* 590. *et Salm. ib. cap.* 2. *n.* 110. Excipit tamen *Croix*, si lex fuerit jam usu recepta ». D. *de Ligorio eod.* 60

» Quid in dubio, an lex usu recepta sit? Adsunt tres sententiae. 61

*Prima sententia* tenet, tunc legem non obligare, saltem si sit poenalis, ut *Azor. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 19. *q.* 12. *Salas D. un. n.* 169. *et Dian. Tap. etc.* apud *Salm. de leg. cap.* 2. *num.* 113. Et universaliter de omni lege hoc tenent *Nav. Rebell. Felin. Dec. etc.* apud *Pal. de Consc. disp.* 3. *part.* 7. *n.* 4. et probabile putant ipse *Pal. Sporer de Consc. cap.* 1. *n.* 81. ac *Tamb. de Consc. cap.* 3. §. 7. *verb. Legis.* Ratio, quia, tunc, cum dubitetur de receptione Legis, dubitatur etiam, an Lex unquam obligaverit; et ideo possidet libertas. . . .

*Secunda* sententia, quam tenet *Croix, lib.* 1. *n.* 591. dicit, Legem obligare, si sit Ecclesiastica; secus vero, si sit Civilis.

*Tertia* tamen sententia sequenda affirmat, Legem obligare. Et hanc tenent *Pal. loc. cit. n.* 3. *Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 11. et *Salm. loc. cit. n.* 114. Ratio 1. quia cum constet de Lege, pro ea stat possessio. Regula enim generalis est, ut factum praesumatur, quod de jure faciendum erat, prout hic praesumitur facta acceptatio. Ratio 2. quia Lex, cum jam lata, et promulgata fuerit, non indiget acceptatione . . . Saltem, ut recte dicunt *Croix lib.* 1. *n.* 591. *et Mazzot. cap.* 6. *quaest.*

spicere Ecclesiasticam legem, seu potestatem, teneretur subire mortem potius, quam comedere. Nec excusaretur, etsi declararet, se non comedere carnes in contemptum Ecclesiae, sed propter necessitatem ad vitandam mortem; nam tunc adhuc esset contemptus externus legis, qui semper est intrinseca malus ». Delugo apud Antoine, *Theol. Mor. de Legibus*, *cap.* 2. *Quaest.* V.

6. lex, modo non sit certe abrogata . . . . jam habet vim obligandi; unde, licet quis non peccet contra legem, quia ipsa nondum est recepta; peccat tamen, quia eam non acceptat . . . » D. *de Ligorio, ibi. n.* 98.

62 » Quid in dubio, an lex praecipiat, vel suadeat? Aut an obliget sub gravi, vel levi? Resp. tunc Legem, aut non obligare, aut non obligare sub gravi, ex regula juris 59. *ff. de Regulis jur.* « Semper in dubiis benigniora sunt praeferenda »: Ita *Croix n.* 596. *cum Nav. Sanch. et contra Laym.* ». D. de Ligorio, *ib. n.* 99.

63 » Quid in dubio, an advenerit, vel praeterierit tempus obligationis legis? Resp. in dubio inceptionis, v. g. an expleveris annos 21. non teneris ad jejunium, quia tunc possessio est pro libertate: Secus in dubio praeteritionis, v. gr. an in Sabbato transacta sit hora mediae noctis, nequis edere carnes, tunc enim possidet lex. Sic etiam si dubitas, an habeas annos 16. ad Professionem, vel an. 25. ad Sacerdotium, nequis profiteri, aut ordinari. Ita communiter *Laym. lib.* 1. *tr.* 1. *cap.* 5. §. 4. *Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 41. *n.* 4 *et Dec. lib.* 1. *c.* 10. *n.* 38. *Pal. tract.* 1. *D.* 3. *part.* 8 *a n.* 6. *et Sal. c.* 2. *n.* 120. *cum Tapia, Diana, et Villal.* Quid in dubio, an legem impleveris? In dubio negativo teneris implere; secus, in positivo. *Carden. et Ills. cum Croix lib.* 1. *n.* 600 »: D. de Ligorio, *n. cit.*

64 Atque ut speciatim aliqua dicamus de obligat. legis, sive de ejus implemento ex debito conscientiae « ante omnia notandum, quod alia est lex pu- » re poenalis, quae nullum dat praeceptum: v. g. » qui hoc fecerit, solvat poenam; et haec non obli- » gat in conscientia, etiamsi poena sit gravissi- » ma . . . Hinc leges Oppidorum prohibentes *sub* » *poena* caesionem lignorum, sive herbarum, pi- » scationem, venationem, non obligant sub culpa; » sic enim habet consuetudo . . . .

65 « Alia est lex non pure poenalis, seu mixta, » quae praecipit, et poenam imponit: v. g. Nemo » hoc faciat sub poena etc. (Hisce positis).

« Omnes leges sub poena excommunicationis » latae sententiae obligant graviter: est commu- ne, . . *D. de Ligor. l. cit. Dub.* 4. *n.* 145.

66 » Quaeritur, an obliget sub gravi lex, quae praecipit sub poena suspensionis, Interdicti, vel Irregularitatis? Negant obligare sub gravi, cum ista possint incurri sine peccato gravi, *Cajet. Val. Salon. apud Salmat.* Contradicunt tamen Salmaticenses, tam quoad Irregularitatem *cum Sanchez, Pal. Tan. etc.* quam quoad Interdictum, et Suspensionem, si sint majores, prout Suspensio ab officio, vel beneficio ad longum tempus, et Interdictum ad omnem usum, quae dicunt non posse incurri sine peccato gravi. Ita Salm. etc. . . . Et idem dicunt de aliis poenis spiritualibus gravissimis ». *D. de Ligorio, ib. n.* 146.

« Quid si tales poenae sint ferendae sententiae, an obligent sub gravi? Alii affirmant: alii probabilius negant, ut Salmat. . . Nisi dicatur, quod censura incurratur *sine ulla monitione*: vel nisi de se materia sit gravis ». *D. de Ligorio eod.* 67

« Quaeritur An Leges assignantes poenam temporalem, et simul praecipientes, obligent ad culpam, an solum ad poenam? *Prima sententia* negat, nisi ipsa Lex exprimat, velle obligare etiam ad culpam. Ita *Nav. Man. c.* 23. *n.* 55. *et* 60. ubi ait: « Leges humanae, etiam praecipientes, quae poenam temporalem constituunt, in dubio ad aeternam non obligant, quatenus sunt leges ejus, qui poenam statuit ». Ita etiam *Cajet. in Summ. v. Clericus*, §. *Verum.* Item *Mencada, Gomez, Imola ap. Salm. de Leg c.* 2. *n.* 47. et probabilem *ibid.* vocant. *Val. Bon. Dian. Tap. ac Vill.* et, loquendo de lege Civ. probabilem etiam putat *Mazzot. de Leg. q.* 2. *c.* 1 *cum Fill.* Ratio, quia, licet Principes bene possint obligare, tam ad poenam, quam ad culpam, tamen cum non sint imponenda onera sine necessitate, non praesumuntur ipsi velle ad culpam obstringere, quando sufficit poena ad eos coercendos: Et ita hujusmodi leges dicunt a consuetudine interpretari. Verius tamen contradicit *secunda* sententia, quam absolute tenent *Salm. l. c. n.* 49. et probabiliorem *ibi* censent *Val. Bon. Dian. Tap. et Vill.* Ratio, quia haec est differentia inter legem *pure poenalem*, quae obligat ad solam poenam, et haec est, quando in ea tantum poena assignatur; et legem *mixtam*, quae obligat etiam ad culpam; et haec est, quando, ultra poenam, Praeceptum adjungitur; ipso enim praecepto tunc creditur Superior velle ad culpam obligare, ne frustra videatur praecipere ». D. de Ligorio, *de legib. dub.* 4. *n.* 147. 68

« An legislator potest in materia gravi obligare solum sub veniali? 69

Multi asserunt, et videtur communis (*) sententia. Quia 1. Potestas obligandi, quam habet Legislator, est, quoad usum, in ejus libera voluntate, et sic potest eam applicare, prout voluerit. Ergo potest illam applicare ad obligandum solum sub veniali; praesertim cum materia majoris obligationis sit etiam capax minoris, et hoc ad convenientem gubernationem interdum expediat, ne scilicet nimium oneretur conscientia subditorum, qui sufficienter ad talis legis observationem inducuntur per obligationem sub veniali. 2. Multae leges, ac constitutiones Religiosorum, ut Carmelitarum di-

(*) « Sententia (haec) affirmans, etsi multos, eosque graves patiatur adversatores, puta Solum, Victoriam, Tannerum, Medinam, Bellarminum etc. longe plurium tamen Theologorum authoritate praevalet, simulque rationibus magis stipata videtur ». Philip. de Carbonano *in not. ad hanc Antoine quaest.*

scalceatorum, a SS. Pontificibus approbatae, obligant solum sub veniali in rebus gravibus, ut jejuniis, abstinentiis etc. 3. Lex divina solum praecipit, ut pareatur Superiori, quantum, et quatenus praecipit, et ab illa oritur obligatio commensurata voluntati Superioris. Ergo, si Superior leviter exigat, et praecipiat aliquid, etsi de se grave, inde oritur solum obligatio levis, et tunc praeceptum censetur formaliter leve. 4. Actus libere agentium non operantur ultra intentionem eorum. (Ergo etc.)». Ita Antoine, *Theol. Moral. c. 2. quaest.* 3.

70 » An quando Lex requirit aliquam conditionem, sine qua irritet actum, uti Lex irritans testamentum sine solemnitatibus, vel Lex irritans alienationem bonorum Ecclesiae sine consensu Capituli, obliget in conscientia? *Prima sententia* negat, *ut Nav. Covarr. Tap. Sylv. Medin. et alii ap. Salm. c.* 2. *n.* 44. *et* 103. Ratio, quia tales Leges fundantur in praesumptione fraudis, quae tunc non adest. *Secunda sententia* affirmat, quia tales leges non solum fundantur in praesumptione fraudis, sed etiam in periculo illius, quod semper adest. Ita *Salm. cum Sanch. Pal. n.* 104. Utraque est probabilis, sed secunda probabilior ». D. de Ligorio *loc. cit. n.* 151.

71 » Quaeritur hic ultimo, quando teneamur tollere impedimenta, vel ea non apponere, quae obstant impletioni Legis? Praenotandum est ad quaestionis solutionem, aliud esse, quod quis non obligetur a Lege, sive ab illius obligatione extrahatur: Aliud, quod excusetur a transgressione Legis, manendo tamen sub ejus obligatione. Unde fit, ut dupliciter possis te impedire ab observatione Legis; vel apponendo causam, qua extraharis a Legis observatione, scilicet si ab hoc loco, ubi est praeceptum audiendi Sacrum, discedas ad alium, ubi tale praeceptum non viget: Vel efficiendo opus, quod, licet impediat te ab observatione Legis, non te extrahit tamen a Legis obligatione; nempe, si die Dominico discedas a loco Sacri ad silvam, ubi, etsi Sacrum audire nequeas, ab illius obligatione tamen non extraheris. Deinde notandum est, quod contra Leges naturales nunquam licet apponere impedimentum, ut ab illius obligatione extraharis: Secus autem dicendum de Legibus humanis, quae non obligant cum tantu rigore. Ita sapienter distinguunt *Salm. c.* 2. *num.* 158. 159. *et* 160 ».

» Hinc inferunt, non peccare excommunicatum, si Sacrum non audiat, et absolutionem non procuret; nam per impedimentum excommunicationis jam extrahitur ab obligatione audiendi Sacrum: Inferunt 2. Non peccat contra Praeceptum jejunii, recitandi Officium, etc. qui sua culpa incidit in infirmitatem, etsi praeviderit: Nec qui die jejunii, pedester iter agit, vel multum laborat, ex quo excusetur inde a jejunio: etiamsi ex pravo fine iter assumat, nempe ad furandum etc. Ita *Salm. c.* 2. *n.* 161. *cum Sanch. Medin. Henr. etc.* Sed nos omnino oppositum sentimus cum *S. Thom.* ».

» An vero peccet contra Legem, qui eo animo id impedimentum apponit, ut a Legis obligatione extrahatur, scilicet si fatiget, ut non jejunet? Affirmant peccare *Pal. Salas, Med. etc. ap. Salm. c.* 2. *n.* 163. quia nemini debet prodesse sua fraus. Negant tamen peccare contra jejunium *Sanch. Fill. Azor. Vill. etc.* quod satis probabilem sententiam vocant *Salm. ibid. n.* 164. quia tunc ille utitur jure suo, quo potest extrahi ab obligatione Legis, in quo nulla est fraus: prout si quis exeat a sua Patria, ubi est obligatio jejunandi, ut eximat se a jejunio. Sed nos tanto potius, juxta sententiam quam mox supra secuti sumus, omnino primam sententiam sequimur ».

» Peccat vero contra praecepta naturalia, vel Divina, qui praevidens, se hominem occisurum in ebrietate, ab ebrietate non abstinet: vel qui non procurat absolutionem excommunicationis tempore Paschali; tunc enim urget gravius praeceptum radicaliter Divinum Communionis. Sic etiam peccat, qui se inebriat, vel somno se tradit tempore audiendi Sacrum, vel recitandi Officium, quia illa praecepta tunc jam eum obligant, neque per eas actiones a praecepto extrahitur. Ita *Salm. ib. n.* 162. *cum communi.* D. de Ligorio *eod. n.* 152 ».

Quoad legis promulgationem spectat, de qua 72
agit Auctor *n.* 3. *et seqq.* « quaeritur, an Leges Pontificiae, ut obligent, promulgari debeant, non solum Romae (sive in Curia) sed etiam in
singulis Provinciis? *Prima sententia* affirmat, 73
et hanc tenent plures graves Auctores, ut *Becanus de Leg. qu.* 5. *num.* 5. *Nat. Alex. Theol. lib.* 4. *Art.* 3. *Reg.* 25 (*). *Continuat. Tourn. t.* 2.

(*) Natalis Alexander *citat. loc.* haec habet: « Lex humana, sive Ecclesiastica, sive Civilis obligare non videtur, nisi solemni more publicata fuerit in Provinciis. Leges enim ita promulgari necesse est, et in eorum, quibus latae sunt, notitiam facile perveniant, aut pervenire possint, ut constat ex *l. Leges Sacratissimae, C. Tit. de Legibus*, et colligitur ex Innocentio III. *Cap. ad haec, ex. de Postulat. Praelat.* cujus haec sunt verba: « Cum Constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, non est necessarium, notitiam ipsius per speciale mandatum singulorum auribus inculcare, sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam quis teneatur, si eam solemniter editam, aut publice noverit promulgatam ». In omnium porro notitiam facile pervenire non possunt, nisi sint in Provinciis promulgatae. Hinc Siricius Pontifex Maximus, Epistola ad Himerium Tarraconensem Episcopum, Decretalem suam in quinque Hispaniae, vicinisque Provinciis promulgari sanxit. « Et » haec, inquit, ad tua Consulta rescripsimus, ut in omnium » Coepiscoporum Nostrorum perferri facias notionem, et » non solum eorum, qui in tua sunt dioecesi constituti, sed » etiam ad universos Carthaginenses, Boeticos, Lusitanos, » atque Callaicos, vel eos, qui vicinia collimitant hinc inde » Provinciis, haec quae a Nobis sunt salubri ordinatione » disposita, sub literarum tuarum prosecutione mittantur. » Et quanquam Statuta Sedis Apostolicae, vel Canonum ve» nerabilia definita, nulli Sacerdotum Domini ignorare sit

*de Legib. sec.* 4. *Cabassut. Theor. Jur. lib.* 1. *c.* 4. *num.* 4. *cum Medina*, *Angel. etc.* et probabilem vocant *Sylvius tom.* 2. *in* 1. 2. *q.* 96. *art.* 4. *Concl.* 3. *Anacletus*, *Roncaglia*, et alii. Citatur pro hac sententia etiam *Cajetanus*, sed *Cajetanus* aliud non dicit (*), quam quod Leges Canonicae non obligant ignorantes. Citatur etiam *Lessius*, sed *Lessius lib.* 2. *c.* 22. *n.* 89. loquitur tantum de Legibus, quae contractus irritant. Citatur quoque *Dom. Soto*, sed *Soto de Just. l.* 1. *q.* 1. *a* 4. potius loquitur de Legibus inhabilitantibus, aut revocatoriis Privilegiorum. Fautores autem hujus primae sententiae principaliter fundantur in *Authentica* mox supra relata, *Ut factae novae*, et ajunt, quod, ubi non adest specialis dispositio Legis Canonicae, standum Civili, prout infertur ex *cap.* 2. *de Nov. Op. nunc.* in quo dicitur: « Sacrorum statuta Canonum, Principum constitutionibus adjuvantur ». Praeterea, inquiunt, nimis esse durum Fideles totius Orbis Christiani obstringere ad servandas leges tantum Romae publicatas. Sed adhuc, juxta hanc primam sententiam, excipi debent Bullae insertae in Bullario, quoniam hae sunt jam corpus legum; et in hoc omnes conveniunt, ut testatur *Cardinalis Petra in Proemial. c.* 4. *n.* 50. *et* 54 ».

74 » *Secunda* vero sententia valde communior, et probabilior id negat, tenetque, Leges Pontificias obligare Fideles sola promulgatione Romae peracta; ita *Suarez de Leg. l.* 3. *c.* 16. *n.* 8. *Bonac. eod. tit. D.* 1. *q.* 1. *p.* 4. *n.* 16. *vers. Concedo*, *Laym. l.* 1. *tract.* 4. *c.* 3. *n.* 4. *Azor. p.* 1. *l.* 5. *c.* 3. *vers. In hac q. Castrop. de Leg. trac.* 3. *D.* 1. *p.* 11. *n.* 4. *Carden. in* 1, *Crisi D.* 9. *c.* 20. *a.* 12. *Ferrar. Bibl. tom.* 4. *verb. Lex art.* 2. *n.* 6. *Salm. tract.* 11. *de Leg. c.* 1. *ex n.* 86. *cum Valent. Navarr. Vasq. Menoch. Pontio*, *Diana*, *et Salas*. Ratio haec est: Nulli dubium quod lex, ut vim habeat obligandi, debet esse promulgata, alias ad notitiam subditorum pervenire non posset; sed quod ad promulgationis modum pertinet, hic ab arbitrio, et intentione Legislatoris pendet. Hinc observavi (prout etiam *Salmanticenses* pro certo testantur) quod inter omnes DD. adhuc inter Adversarios, non est qui neget, opus non esse de sua natura, ut lex obliget, quod in qualibet Provincia publicetur, sed satis est, quod promulgetur in Curia Legislatoris, sicut de facto etiam in Hispaniis (scribunt iidem *Salmanticenses*) Leges Regiae, eo quod Rex ibi non tenetur Caesareas servare, tantum Matriti promulgantur. Et sic pariter Bullae Pontificiae, ut plurimum, juxta usum jam receptum, tantum Romae promulgantur locis ibi ad id destinatis; et vigore hujusmodi Constitutionum deinde omnes causae Ecclesiasticae judicantur. Contra autem Sedes Apostolica, cum vult aliquam legem non obligare, nisi post publicationem factam in Provinciis, id exprimit, sicut expressit, *in Interdicto ab Ecclesia*, imposito a Concilio Lateranensi IV. adversus Medicos, qui pergunt ad assistendum Infirmis, antequam illi Confessionem expleverint, ut praecipitur in *cap. Cum infirmitas de Poenit. et remiss.* Et sic etiam expressum fuit a Concilio Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 1. circa invaliditatem Matrimoniorum clandestinorum ».

» Hoc posito, cum Pontifex statuit, suas Bullas tantum Romae publicari, minime verisimile est, quod ipse non alias Provincias, sed solam Romanam obligare intendat. Cum Papa tantum Romanos obstringere vult, solet peculiaria Edicta emanare (et haec Italico idiomate efformat); sed Statuta per totam Ecclesiam condens, eaque solemniter promulgans cum Clausulis obligatoriis, pro-

» liberum, utilius tamen, et pro antiquitate Sacerdotii tui, » dilectioni tuae admodam poterit esse gloriosum, si ea, » quae ad te speciali nomine generaliter scripta sunt, per » unanimitatis tuae solicitudinem, in universorum fratrum » nostrorum notitiam perferantur; qualenus, et quae a Nobis non inconsulte, sed provide, et sub nimia cautela, et » deliberatione sunt salubriter constituta, intemerata per» maneant, et omnibus in posterum excusationibus aditus, » qui apud Nos nulli patere poterit, obstruatur ». Eamdem formam prisci Pontifices sunt sequuti: cumque morem Novellae Justiniani pro Civilibus Legibus praescriptum, in Legibus etiam Ecclesiasticis promulgandis observari aequissimum duxerunt, ut scilicet non obligarent, donec in Provinciis publica auctoritate fuissent promulgatae. Ipsaque Concilia Generalia, Decreta sua non aliter obligare, satis aperte significaverunt. Concilium enim Lateranense IV. sub Innocentio III. *Canone* 22. relato *cap. Cum infirmitas ex. de Poenitent. et remiss.* cum praecepisset medicis, ut aegros inducerent ad consulendum suarum animarum saluti antequam morbo remedia parentur, addit tamen, poenae Canoni adjectae non esse locum, donec promulgatio Canonis istius facta fuerit ab Episcopo Dioecesano: « Si quis au» tem medicorum hujus Nostrae Constitutionis, postquam » per Praelatos locorum fuit publicata, transgressor exti» terit, tamdiu ab Ecclesiae ingressu arceatur, donec pro » transgressione hujusmodi satisfecerit competenter ».

Et Sacra Synodus Tridentina Decretum primum de Reformatione matrimonii, tunc demum vim obligandi fideles habiturum declarat, cum in eorum Parochia fuerit publicatum: » Ne vero, inquit, haec tam salubria praecepta quemquam » lateant, Ordinariis omnibus praecipit, ut cum primum po» tuerint, curent hoc Decretum populo publicari, ac expli» cari in singulis suarum Dioecesum Parochialibus Eccle» siis, idque in primo anno quam saepissimo fiat; deinde » vero quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut hu» jusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post » triginta dies habere incipiat, a die primae publicationis » in eadem Parochia factae numerandos ». Unde Theologi omnes, et Jurisconsulti summo consensu docent, Decretum illud non obligare, ideoque, et matrimonia contra formam in eo praescriptam contracta . . . rata esse in iis provinciis, et Regnis, in quibus promulgatum non fuit. Hinc Panormitanus . . . . Cajetanus . . . Dominicus Soto . . et alii Theologi plerique, solam in Romana Curia promulgationem non sufficere censent, ut lex Ecclesiastica fideles obliget universos, sed necessariam esse per singulas Provincias publicationem contendunt ». Atque haec est summa rationum prioris sententiae.

(*) Verba Cajetani haec sunt: « Si lex aliqua Romae pu» blicatur; et non Curia ipsa procurat, ut promulgatio ad » Cathedrales Ecclesias deveniat, neque Praelati, qui ibi » sunt, insinuant suis Ecclesiis, accusari, nec apud Deum » nec apud homines possunt absentes nescii ». In D. Thom. 2. *quaest.* 90. *art.* 4.

cui dubio praesumitur omnes Fideles obligare velle, statim ac ipsis notitia pervenerit. Quae notitia facile est, ut e Roma ad Provincias perveniat; Romae enim conveniunt omnes fere Nationes, et omnes Praelati habent ibi suos Procuratores, qui ordinarie satagunt suos Principales de novis Bullis, quae promulgantur, certiores facere ».

75 » Praeterea, quod Leges Pontificiae obligent statim ac solemniter promulgantur, id clare deducitur ex *cap.* 1. *Ad haec: de Postulat. Praelat.* ubi dicitur: « Nec sit necessarium, cum Constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare; sed solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatum ». *Notetur* « solemniter editam, aut publice promulgatam ». Qui igitur notitiam certam habet de aliqua Bulla jam solemniter Romae promulgata, bene tenetur ad eam servandam. Idem satis infertur ex *cap. Quia cunctis* 1. §. *Nec obstaret*, *de Concess. praebend.* in 6. ubi habetur; « Lex, seu Constitutio, vel Mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minime debuissent ». Ergo quisque tenetur leges illas observare, quarum notitia jam ipsi pervenit, cum illae jam promulgatae fuerint modo, quo Legislator eas promulgare potest ».

76 » Nec est dubitandum, quin Papa adstringere possit omnes Fideles ad observantiam Bullarum suarum per solam promulgationem Romae factam, sicut quilibet Princeps (prout omnes Auctores admittunt, ut supra vidimus), obligare suis legibus valet cuncta sua Regna per solam publicationem in sua Curia expletam. Sed quod magis nostrae sententiae vim praebet, sunt duae Clausulae, quae apponi solent in his Bullis, quae Romae promulgantur, locisque consuetis affiguntur. Altera clausula sic dicit: « Ut autem praesentes litterae ad omnium notitiam facilius deveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus, illas ad Valvas etc. affigi, et publicari, sicque publicatas, omnes, et singulos, quos illae concernunt, perinde arctare, et afficere, ac si unicuique eorum personaliter intimatae fuissent ». *Altera dicit:* « Volumus autem, ut praesentium litterarum transumtis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus tam in judicio, quam extra illud ubique adhibeatur observantia, ac si unicuique forent exhibitae, vel ostensae ». Hae autem Clausulae nimis diserte ostendunt, mentem Pontificis esse, velle omnes Fideles obstringere ad hujusmodi Statuta, independenter ab eorum publicatione in singulis Provinciis. Et *Sylvius*, ac *Roncaglia*, quamvis admittant ut probabilem primam sententiam, habent tamen ut certum, quod omnes Bullae cum praefatis Clausulis Romae promulgatae obligent per se absque alia promulgatione (*) ».

» Ceterum, recte ait *Roncaglia*, quod ex relatis verbis talium Clausularum firmum adduci potest argumentum pro primae sententiae probabilitate, respectu ad eas Bullas, ubi praedictae Clausulae desunt; nihil enim in legibus frustra appositum supponendum, et Clausulae illae omnino essent superfluae, si omnes Bullae Romae publicatae etiam sine talibus Clausulis obligarent ante quamlibet aliam publicationem in Provinciis; modo (excipit) in aliquo loco consuetudo non vigeret indifferenter amplectendi Bullas Romae quocunque modo promulgatas ». 77

» Quaerit autem *Sylvius*, loco supra citato *vers. Petes*, an Episcopi teneantur promulgare, aut satagere, ut alii observent omnia Pontificia Statuta jam Romae promulgata? Et sic respondet. « Teneri curare ut observentur, quando Pontifex significat, se velle, quod sua lex ubique obliget, etiam absque alia promulgatione alibi facta. Non tenentur tamen curare, ut promulgentur, nisi vel mandatum Pontificium ad eos dirigatur, vel rationabiliter judicent, promulgationem in suis Dioecesibus esse necessariam. Nihilominus qui legis notitiam habent, ad eam obligari videntur, nisi illa recepta non fuerit, vel per non usum ejus obligatio desierit. Ceterum, si Pontifex non significet esse opus alia promulgatione, neque mandatum dirigat ad Ordinarios, probabile est, quod ipsi non tenentur legem promulgare, vel curare ut observetur, nisi fructum notabilem ex talis legis promulgatione in suis Dioecesibus expectent. Possunt enim tunc interpretari, mentem Pontificis esse, quod lex in diversis Provinciis tunc observari, vel promulgari curetur, quando Ordinarii existimaverint ita esse pro suis locis expediens, et utile ». Idem scribit *Diana in Summa v. Lex* n. 18. *cum Wigers*, *et Maldero*, dicens: « Quando Pontifex non significat opus esse alia publicatione, et non praecipit Ordinariis, ut servari eam (*legem*) faciant, nec populis ut servent, non tenentur publicare, et observari curare, nisi pro loco sperent fructum; nam mens Pontificis generalem legem praescribentis est, ut ubi cum fructu fieri potest, curetur observari ». 78

» Praeterea probabiliter ajunt *Suarez de Leg. l.* 5. *c.* 33 *num.* 8. *et Layman eodem tit. c.* 2. num. 7. *cum Molina, et Soto*, quod leges Pontificiae, 79

(*) » Sententia defendens sufficientem promulgationem Legum Pontificiarum in Romana Curia, judice Bened. XIV. (*lib* 13. *de Syn. cap* 4. *n.* 1.) *magis communis* est apud DD. Ei nempe longe plures, si Theologos, et Canonistas simul computes, suffragantur, partim Italiae ferme universae, partim exterarum Regionum: quales sunt ex. lo. ex Hispanis Bas. Pontius, Suaresius, et Navarrus; ex Belgis Sylvius, et Vanroy; ex Germania Smalzgruber, Pirhingius etc. » *Philip. de Carboneano ad Theol. Mor. Antoine, cap.* 2. *de legib. q.* 7.

quae infirmant aliquem contractum suapte natura validum ( prout fecit Bulla S. Pii V. quoad contractus censuales ), vel quae jurisdictionem auferunt, v. gr. in Sacramento Poenitentiae, circa has benigne interpretari possumus, mentem esse Pontificis, quod nolit eas effectum habere, nisi postquam fuerint in Dioecesibus promulgatae; alioquin ipsae redundarent in detrimentum plurimorum, qui illas invincibiliter ignorarent ».

80 » Secus autem est respectu poenarum, quae statuuntur adversus Clericos male ordinatos, et Episcopos male ordinantes, prout Sixtus V. declaravit ( praesertim quoad simoniace promotos, et promoventes, nam quoad alios Bulla Sixti per aliam Bullam Clementis VIII. 40. *Romanum*, fuit reducta ad terminos Concilii Trident. ) Sicut etiam secus procedit in legibus irritantibus actum aliquem ob defectum solemnitatis; quae leges, postquam obligandi vim habuerunt, etiam respectu ignorantium valent, ut dicunt *Sanchez de Matr. l.* 3. *D.* 17. *et l.* 9. *D.* 32. *num.* 2. *ac Laymann loc. cit. cum Navarr. et aliis*». D. de Ligorio *de nat. et obligat. legis, cap.* 1. *n.* 96.

81 » Quaeritur (amplius) an, ut lex obliget, requiratur spatium duorum mensium a promulgatione? Tres sunt sententiae. *Prima* dicit statim obligare. Ita *Salas, Vasq. Villal. etc. apud Salm. cap.* 1. *num.* 89. Ratio, quia lex, cum promulgatur, jam in suo esse integro constituitur. *Secunda* dicit obligare statim, vel quasi, saltem existentes in Curia; alios autem non obligare, nisi post sufficiens tempus, plus minus, juxta distantiam locorum. *Ita Palaus tract.* 3. *D.* 1. *part.* 11. *num.* 7. *Suar. lib.* 3. *cap.* 17. *a num.* 7. Item *Montes. Gran. etc. ap. Salm. n.* 90. *Tertia* sententia probabilior dicit, quando in lege non determinatur tempus ad obligationem, nullos obligare, neque in Curia existentes, nisi post duos menses a promulgatione; sed transactis duobus mensibus, jam arbitrio prudentum taxatis, omnes obligare. Ita *Soto de Just. lib.* 2. *quaest.* 1. *art.* 4. *Bonac. tom.* 3. *cap.* 6. *concl.* 2. *n.* 3. *Sà v. Lex n.* 8. *Sylvest. eod verb. quaest.* 6. *et Salm. n.* 91. *cum Valent. Reg. Men. Tab. et aliis.* Ratio, quia lex non obligat, nisi ejus notitia moraliter ad omnes subditos pervenire possit, ut eruitur ex *l. Leges C. de Leg.* ubi: « Leges sacratissimae intelligi ab omnibus debent, ut universi, praescripto earum manifestius intellecto, prohibita declinent ». Et ex *cap. de Concess. praeb. in* 6. *v. Nec obstat;* ibi: « Lex, seu Constitutio, et Mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus intra quod ignorari minime debuissent ». Hoc autem tempus, quo lex humano modo pervenire possit ad aures subditorum, taxandum est arbitrio prudentum, hocque arbitrium jam taxatum habemus in *Auth. Ut facta etc.* uti supra dictum est; Ergo illi standum, ubi tempus non est determinatum ». D. de Ligorio *loc. et n. cit.*

Sed haec hactenus.

## ARTICULUS III.

### LEX QUO AD EA QUAE CONCERNUNT PERSONAS AD IPSAM OBLIGATAS.

### SUMMARIUM

1. Ad leges Ecclesiae obligantur omnes Christi fideles. — 2. Ad tales leges obligantur infantes, seu pueri post septennium in iis, quorum materia eorum aetati est conveniens. — 3. Immo ad tales leges in iis, quorum materia eorum aetati est conveniens, secundum multos, obligantur etiam infantes, seu pueri habentes perfectum usum rationis ante septennium. — 4. Alii tamen tenent contrarium. — 5. Pueri, et puellae post septennium completum, et ante pubertatem, idest ante annum 14. completum in masculis, et ante 12. in foeminis, possunt incurrere Excommunicationem latam in eos, qui ingrediuntur Monasteria Monialium — 6. Et sic dicendum est de puellis, quae in simili aetate ingrediuntur Monasteria, seu Conventus virorum. — 7. Etiam probabilius est, tales impuberes incurrere Excommunicationem latam in percussores Clerici. — 8. Item valde probabile est, tales impuberes incurrere alias Censuras a Jure, vel ab homine latas. — 9. Amentes non perpetui, sed delirantes per intervalla tantum, sicuti et ebrii, obligantur ad leges humanas. — 10. Non tenentur tamen ad ipsas humanas leges amentes perpetui — 11. Ad leges, et statuta infer. Praelator. et alior. Superiorum obligantur solum subditi propr. Territorii: *v. addit. in fine.* — 12. Immo neque ad tales leges tenentur subditi, quando actu existunt extra Territorium Legislatoris. — 13. Legislator humanus tenetur ad proprias leges, in quibus continetur Jus naturale, vel Divinum. — 14. Legislator humanus Monarchicus non tenetur suis legibus, quoad vim coactivam, neque quoad vim directivam directe, sed tantum indirecte. — 15. In legibus duplex vis obligandi distinguitur; una directiva, et alia coactiva, et quae sit utraque? — 16. Vis directiva, alia dicitur directa, et alia indirecta, et quae sit utraque? — 17. Probatur prima pars conclusionis, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus non teneatur suis legibus, quoad vim coactivam. — 18. Immo supremus Monarchicus Legislator quoad vim coactivam, neque obligatur legibus suorum Antecessorum. — 19. Probatur seconda pars conclusionis, scilicet quod legislator humanus Monarchicus non teneatur suis legibus, neque quoad vim directivam directe. — 20. Probatur tertia pars, scilicet quoad Legislator humanus Monarchicus teneatur suis Legibus quoad vim directivam indirecte. — 21. Papa exemptus est ab omnibus poenis Canonicis Jure humano introductis, et Episcopus exemptus est a poenis per se, suosque Antecessores statutis. — 22. Non sunt tamen exempti a culpa, nec Papa, nec respective Episcopus, si suas, vel suarum Antecessorum Leges non observent — 23. Papa, quamvis non teneatur ex praecepto Ecclesiastico ad annuam Confessionem, et Paschalem Communionem vi coactiva, tenetur tamen vi

directiva. — 24. Et sic, salva proportione, dicendum est de aliis Legislatoribus; cum hoc tamen, quod, secluso scandalo, et damno, seu injuria tertii, peccatum Legislatoris Monarchici propriam Legem, seu suorum Antecessorum transgredientis, raro sit mortale. — 25. Si Legislator sit ipsa Communitas v g Respublica, Capitulum, vel alia Universitas, tunc singuli de tali Communitate tenentur ad legum ab ipsa conditarum observantiam. — 26 Haeretici, quamvis de facto resistant legibus Ecclesiasticis pro toto Christiano Orbe latis, de Jure nihilominus ad earum observantiam sunt obligati — 27. Judaei, Pagani, et Catechumeni non tenentur legibus Ecclesiasticis. — 28. Peregrini, et Advenae existentes extra Territorium suum non obligantur ad leges speciales sui Territorii. — 29. Immo Peregrini, et Advenae existentes extra suam Territorium, non solum non obligantur ad leges speciales sui Territorii, sed neu ad leges communes in suo Territorio vigentes, si istae non vigeant in loco, abi per modum hospitii reperiuntur, aut morantur. — 30 Peregrini, et Advenae exeuntes e suo Territorio, et nacti domicilium in alio loco cum animo ibidem permanendi, illico adstringantur legibus illius loci, tam communibus, quam specialibus. — 31. Peregrini, et Advenae discedentes mane ex oppido, ubi non est jejunium, possunt ibi comedere carnes, quamvis vesperi, aut meridie venturi, seu rediteri sint ad locum, ubi est jejunium de praecepto. — 32. Neque domum reversi amplius tenebuntur illa die servare jejunium. — 33. Tenebuntur tamen adhuc abstinere a carnibus. — 34. Item tenentur abstinere a carnibus in loco Domicilii, abi est jejunium, si inde mane discedant, perventuri ad locum, ubi non est jejunium. — 35 Peregrini, et Advenae se transferentes in fraudem jejunii de loco, abi viget praeceptum jejunandi, ad locum ubi non jejunatur, peccant graviter. — 36. Sic nullum est Matrimonium illorum, qui in fraudem Legis e loco proprii Domicilii, ubi est publicatum Concilium Tridentinum, non mutato realiter domicilio, transeunt ad locum, abi non est publicatum Tridentinum, eo solo animo, et fine, ut absque Parocho, et testibus contrahant. — 37. Peregrini autem et Advenae, qui de loco, abi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide transeunt ad loca, seu per loca, abi non jejunatur, non tenentur jejunare — 38. Sic qui non in fraudem jejunii, sed peregrinationem, aut negotiorum causa, de loco proprii domicilii, abi ob discrepantiam novi, et veteris Kalendarii, eondam est incepta Quadragesima, pergit ad locum, abi per hebdomadam est quadragesima jam incepta, et observatum jejunium, non tenetur illic illo anno jejunare per adbuc alios octo dies Paschae ad complendam integram Quadragesimam, sed potest licite se accommodare moribus eorum, apud quos est. — 39. Econtra vero si talis in loco sui Domicilii complevisset Quadragesimam, non teneretur postea alibi observare illos octo Dies. — 40. An Peregrini, et Advenae exeuntes e loco, ubi est Festum de praecepto, transituri ad alium locum, ubi non est Festum, teneantur ante discessum audire Missam? — 41. Tales Peregrini, et Advenae ante discessum e Territorio, abi currit Festum, toto illo tempore, quo permanent ibi, tenentur abstinere a labore servili. — 42. Cum autem pervenerint ad locum, abi non est Festum, dummodo illuc non se contulerint in fraudem Legis, possunt laborare, quamvis in loco sui domicilii, propter peculiare Festum ibi currens, debeant ex praecepto abstinere a labore servili — 43. Peregrini, et Advenae tenentur ad Leges locales in celebratione contractuum — 44. Unde si Sponsus, et Sponsa e loco, ubi non est promulgatum Tridentini Concilii Decretum de contrahendo Matrimonio coram Parocho, et testibus, peregrinentur ad locum, ubi est promulgatum, tenentur contrahere coram Parocho, et testibus, alias Matrimonium esset invalidum. — 45. Peregrini, et Advenae tenentur ad Leges locorum, ubi reperiuntur, quando tales Leges latae sunt specialiter ob bonum commune illorum locorum, ubi sunt. — 46. An Vagi, seu Vagabundi obligentur Legibus, et consuetudinibus locorum, per quae transeunt, vel in quibus hospitantur? multi tenent affirmativam. — 47. Unde Parochus proprius Vagorum, seu Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur. — 48. Multi alii tamen satis probabiliter docent eamdem esse rationem Vagor., quae Peregrinor., ut scilicet Vagi, seu Vagabundi obligentur, vel non obligentur illis Legibus particularibus locorum, per quos transeunt, quibus obligantur, vel non Peregrini, seu Advenae * alia ad rem ibi *. — 49. Clerici, et Regulares nullatenus tenentur ad Leges Civiles, quae sine Apostolica approbatione de Personis, locis, et rebus Ecclesiasticis specifice, hoc est expresse, vel nominatim disponunt, etiam si eorum commodum, vel favorem contineant, et tanto minus si contineant eorum praejudicium, et incommodum. — 50. Clerici, et Regulares, quo ad vim coactivam, nec teneatur Legibus Civilibus, et statutis Laicorum, quae non specifice, seu non expresse, vel nominatim disponunt de Ecclesiis, rebus, et Personis Ecclesiasticis, sed generaliter, seu communiter ob publicam utilitatem, seu necessitatem quidpiam praecipiant, aut prohibent, quamvis id non repugnet statui Clericali, aut immunitati Ecclesiasticae. — 51. An autem Clerici, et Regulares teneantur dictis Legibus Civilibus, et statutis Laicorum quoad vim directivam, variant Doctores. Plerimi enim docent, Clericos, et Regulares teneri dictis Legibus quoad vim directivam, si non directe, et per se, saltem indirecte, et per accidens. — 52. Alii tenent, quod Leges Civiles, seu Laicales, etiam favorabiles, et generaliter loquentes, non includant, et obligent Clericos, et Regulares, si praecipiendo, vel probibendo loquuntur. — 53. In praxi ad bonum publicum promovendum, et peccatorum pericula, aliave mala evitanda, consultissimum est, quod Praelati Ecclesiastici tempore caritatis, pestis, aut alterius publicae necessitatis coadjuvent similibus Edictis Principum saecularium proclamata. — 54. Et hoc est de mente Sac. Congr. Episcoporum, et Regularium, quae pluries id ordinavit. — 55. Et saepe saepius quoad haec, et similia idem rescripsit, et decrevit Sacr. Congr. Immunitatis, et afferuntur ad id plurima eiusdem decreta, *usque ad* n. 78. — 79. Leges saeculares, sive communes, sive municipales aliquorum locorum generaliter disponentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles, extenduntur, et procedunt etiam quoad Clericos, et Ecclesias, eorumque res; Secus si sint istis praejudiciales. — 80 Clericus contrahens, seu celebrans contractum cum Laico, ut valeat contractus, debet observare solemnitatem, et formam a Lege saeculari pro tali validitate praescriptam, aliter contractus corruit. — 81. Secus autem si Clericus contrahat cum alio Clerico. — 82. Subnectuntur additiones ex aliena manu ad n. 84.

1 Ad Leges Ecclesiae obligantur omnes Christifideles; *Communissima* per textum *in cap. Canonum statuta* 1, *de Constitutionibus*, ibi: « Canonum statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus, vel Judiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur », cum similibus. Ad tales Leges obligantur infantes, seu pueri 2
post septennium, in iis quorum materia eorum aetati est conveniens. *Communis*. In tali enim aetate communiter censentur capaces rationis; et Le-

ges positivae attendunt ad ea, quae communiter
3 contingunt; *leg. Nam ad ea, ff. de Legibus*. Immo ad Leges Ecclesiae in iis, quorum materia eorum aetati est conveniens, secundum multos obligantur etiam infantes, seu pueri habentes perfectum usum rationis ante septennium. Sic Busemb. *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 2. *dub.* 1. *n.* 3. Navarr. Henriq. Azor. ab ipso citati, Bosco *de poenit. d.* 7. *n.* 2. ubi docet, tales pueros obligari ad confessionem annuam, et sic tenent plures alii, et haec sententia est satis probabilis, teste La Croix *l.* 1. *n.* 676, ubi dicit, hanc sententiam saltem esse suadendam in praxi. Et ratio hujus sententiae est, quia cum tales pueri sint capaces praecepti non requirentis certos annos, si plenum usum rationis habeant, ut supponitur, Lex procedit contra eos,
4 adeoque etc. (*). Alii tamen dicunt, tales pueros, seu infantes non teneri ad ipsas Leges ante septennium completum, quamvis plenum rationis usum habeant, quia Leges Ecclesiasticae in obligando procedunt humano modo, et ideo neminem obligant, nisi habentem plenum usum rationis, quem non praesumunt, nisi post septennium completum, quia Leges positivae attendunt ad ea, quae communiter contingunt, *cit. l. Nam ad ea, ff. de Legibus*; communiter autem non contingit plenus usus rationis ante septennium completum, adeoque etc. Sic Diana *part.* 10. *tract.* 12. *resol.* 37. Burghaber *Centur.* 2. *casu* 24. Ilslung *tom.* 1. *d.* 2. *n.* 18. Castropalao *tr.* 4. *disp.* 1. *punct.* 14. §. 2. Kazenberger *loc. cit. n.* 238. Joannes Sanchez, et alii, et haec sententia est etiam satis probabilis, teste La Croix *l. c. n.* 676.

5 Pueri, et Puellae post septennium completum, et ante pubertatem, id est ante annum 14. completum in masculis, et ante annum duodecimum completum in faeminis, possunt incurrere Excommunicationem latam in eos, qui ingrediuntur Monasteria Monialium. Concilium enim Tridentinum *sess.* 25, *cap.* 5, *de Regularibus*, expresse addit *cujuscumque aetatis sint*; Unde cum post septennium completum, licet ante pubertatem, pueri, et puellae sint doli, et malitiae capaces, si ingrediantur cum cognitione talis prohibitionis Monasteria Monialium, incurrunt Excommunicationem. Sic tenent Suarez, Vasquez, Dicastill. cum La Croix *lib.* 7. *n.* 41. Kazenberger *loc. c. n.* 241. et colligitur ex declaratione *Sacrae Congregat. Episcop. et Regular.* quae saepe saepius censuit, quod introducens infantes cujusvis sexus, vel aetatis, incurrit Censuras violatae Clausurae, et signanter in *Tudertina* 7. *April.* 1579. *in Neapolit.* 22. *Mart.* 1580. *in Taurinen.* 10. *Junii* 1650. Et sic dicen- 6
dum est de puellis, quae in simili aetate ingrediuntur Monasteria, seu Conventus virorum; ut habetur ex Constitutione Eugenii IV. edita pro Congregatione S. Justinae de Padua incipien. *Et si quaslibet personas*, *Vide verb. Conventus, art.* 3. *n.* 18. ubi adducuntur praecisa ejus verba.

Etiam prababilius est, tales impuberes incur- 7
rere Excommunicationem latam in percussores Clerici, uti ex Jure probant Castrop. *de Legibus d.* 1. *p* 24. §. 2. *n.* 9. Delbene *c.* 15. *dub.* 3. Dicastill. *d.* 1. *n.* 228. *et* 231. La Croix *lib.* 7. *cap.* 41. Kazenberger *loc. cit. n.* 241. et alii. Item 8
valde probabile est, tales impuberes incurrere alias Censuras a jure, vel ab homine latas. Suarez, Dicastill cum La Croix *loc. cit. n.* 42. Kazenberg *loc. cit. n* 241. Et ratio est, quia aetas illa est de se capax Censurae, nti, quamvis sit contrariae sententiae, fatetur etiam Krimer *l.* 5. n. 1662. et nullo Jure probatur exempta. Immo, ut fatetur etiam Delbene *loc. cit.* videtur certum in praxi, quod quando fertur Censura Interdicti in totum populum, obligentur etiam impuberes, cum et illi abstineant a Divinis, adeoque communis sensus est, quod incurrant Censuram Interdicti, et consequenter et alias, quamvis non tam facile, cum eorum actio saepius excusetur a peccato.

Amentes non perpetui, sed delirantes per in- 9
tervalla tantum, sicuti et ebrii obligantur ad Leges humanas. *Communis*. Ipsi enim absolute pollent usu rationis, adeoque non eximuntur absolute a Legibus humanis, sed solum tempore delirii, et ebrietatis per accidens excusantur a formali, et imputabili earum transgressione, cum careant tunc

*Romani Theologi Nota.*

(*) Non solum suadenda est Pueris, in quibus usus rationis obtinet ante septennium, ac malitia supplet aetatem, Confessio Sacramentalis, sed inculcanda, ac omnino praecipienda. Fac enim, hos Pueros inter bonum, et malum discernere, ac peccati conscios esse, quis neget necessariam iis esse Sacramentum poenitentiae, ut a peccato surgant? Si Confessarium adire tenentur nondum expleto septennio, ergo divino praecepto de expiando per Sacramentalem Confessionem peccato revera adstringuntur. Cum itaque Ecclesia, ne fideles salutare, ac necessarium post peccatum remedium negligant, generatim praecipit, ut omnes, saltem semel in anno, confiteantur, idque sub Ecclesiasticis quoque poenis, ut fortius negligentes excitet, omnesque moveat ad reconciliationem cum Deo, saltem semel in anno, procurandam, manifestum est, tempus determinasse, ultra quod nulli prorsus peccati capaci Confessionem differre liceat. Itaque si pueri, in quibus usus rationis acceleratur, ac malitia aetati praevalet, peccati, ac gravis culpae capaces sint, quis unquam eos poterit ab illo Ecclesiae praecepto eximere, quo ad annuam Confessionem omnes Fideles obligantur? Vides ergo; quam longe a vero aberrent Benigni illi Theologi, qui probabilis opinionis usu, aut hortandos tantum, aut omnino excusandos a Confessione hujusmodi Pueros docent. Atque haec in causa sunt, ut apud peritiores, ac de aeterna hominum salute magis sollicitos Theologos, doctrina probabilismi male audiat. Nam admissa etiam opinione, quae tradit, Ecclesiae praecepta homines non obligare ante septennium, quod leges positivae ad ea referuntur, quae generatim accidunt, nihilo tamen minus de annuae confessionis praecepto in Puero peccati capace ante septennium aliter philosophandum est: Nisi velimus asserere, Ecclesiam de horum Puerorum salute sollicitam non esse, vel leges suas non extendere ad omnes, quibus congruunt, ac etiam necessariae sunt. Congruit vero, ac necessarium est, ut Puer capax peccati, et qui gravis esse possit culpae reus, poenitentiae Sacramentum recipiat.

usu rationis ad peccatum formale necessario re-
10 quisito. Non tenentur tamen ad ipsas humanas Leges amentes perpetui. *Communissima.* Perpetuo enim amentes sunt perpetuo incapaces usus rationis, necessario requisiti ad peccatum formale.

11 Ad Leges, et statuta inferiorum Praelatorum Ecclesiasticorum, aliorumque Superiorum obligantur solum subditi proprii Territorii. *Communis.* Ad obligationem enim Legis necessaria est Jurisdictio, quam non habet Legislator in non suos subditos; *argum. l. ult. de jurisdict. omn. Judic.* ibi. *Extra Territorium Jus dicenti non paretur impune;* et concordat *cap. Ut animarum 2, de Constitutionibus* in 6, ibi: « Cum extra Territorium Jus dicenti
12 non pareatur impune ». Immo neque ad tales Leges tenentur subditi, quando actu existunt extra Territorium Legislatoris; quia Leges non feruntur in personas absolute, sed dependenter a Territorio, *leg. Omnes populi, ff. de justitia et jure* et expresse habetur *in cit. cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus* in 6 ibi: « Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius Diaecesim committentes, minime ligari noscuntur, cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune », et concordat *cit. l. ult. de jurisd. omn. Jud.*

13 Legislator humanus tenetur ad proprias Leges, in quibus continetur Jus naturale, vel Divinum, quia haec Jura, cum procedant ab Auctore Deo, sunt supra Legislatorem humanum, quamvis ab eo sint populo proposita, et declarata, adeoque nequit ab ipsis se eximere, cum inferior in Legem Superioris nullam habeat potestatem, *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de majorat. et obedient. et Clement. Ne Romani, de election.*

14 Legislator humanus Monarchicus non tenetur Legibus quo ad vim coactivam, neque quo ad vim directivam directe, sed tantum indirecte. Sic cum communi Theologorum, et Canonistarum S. Thomas 1. 2. *qu.* 96. *art.* 5 *ad* 3. *Fagnan. in cap. Canonum statuta n.* 57. *de Constitutionibus*, Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 2. *n.* 187. cum pluribus ibi citatis. Pirhing *lib.* 1. *Decret. tit.* 2. n. 67. Reiffenst. *ib.* n. 268. Engel *ib. n.* 28. Navarr. *in cap. Si quando, de except* 8. *et n.* 12. *de Rescriptis.* Covarruv. in *cap. Alma mater, par.* 1. §. 1. n. 5. Fachineus *lib.* 1. *Controvers. Juris cap.* 2. Mastrius *Theol. Moral. disp.* 2. *q.* 4. *art.* 4. et alii passim.

15 Ad faciliorem captum conclusionis praemittendum est, quod in Legibus duplex vis obligandi distingui solet, scilicet una directiva, et alia coacti-
16 va: *Vis directiva* est, quae obligat ad solam culpam in conscientia incurrendam; *Vis coactiva* est, quae obligat non solum ad culpam in conscientia incurrendam, sed etiam ad poenam ratione transgressionis subeundam. Vis autem directiva alia dicitur *directa*, et alia *indirecta*. *Directa* est illa, cujus obligatio provenit ex vi ipsiusmet Legis, et haec proprie non obligat, nisi subditos Legislatoris. *Indirecta* est illa, cujus obligatio non provenit ex vi ipsiusmet Legis, sed ex naturali aequitate, ac dictamine rectae rationis post latam ejusmodi Legem; et haec obligat etiam ipsummet Legislatorem ad se conformandum suis subditis in observantia suae latae Legis. His praenotatis.

Probatur prima pars conclusionis, scilicet quod 17
Legislator humanus Monarchicus non teneatur suis Legibus, quo ad vim coactivam, quia nemo sibi imperare, aut prohibere potest; textu expresso *in l. penult. ff. de receptis arbitris*, ibi: « Neque autem imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest »: adeoque cum Legislator Monarchicus non habeat Superiorem, a quo vi coactiva obligetur ad Leges, et neque possit seipsum sic ad illas obligare, stat clarum, quod, quantum ad obligationem poenae subeundae, solutus est, textu expresso in *l. Princeps* 30. *ff. de Legibus*, ibi: *Princeps Legi-*
*bus solutus est.* Immo supremus Monarchicus Le- 18
gislator, quo ad vim coactivam, neque obligatur Legibus suorum Antecessorum; *cap. Innotuit* 20. *de election.* §. *Quamvis autem* ibi: « Successoribus suis nullum potuit in hac parte praejudicium generari, pari post eum, immo eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem », et c. *Exiit* 3. *de verborum significat.* in 6. §. *Caeterum Sanctae memoriae*, ibi: « Nec successorem suum quomodolibet obligavit, cum non habeat imperium par in parem ».

Probatur secunda pars conclusionis, scilicet 19
quod Legislator humanus Monarchicus non teneatur suis Legibus neque quo ad vim directivam directe; quia omnis obligatio directa, etiam directiva, supponit in imponente superioritatem, et in faciente subjectionem, ut habet communis Doctorum, *arg. l. ult. de Jurisdic. omnium et cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus* in 6. cum similibus, adeoque cum Legislator, respectu sui ipsius, non sit Superior, nec subditus, suis Legibus non tenebitur directe, etiam quo ad vim directivam, *arg. cit. l. penult. ff. de receptis arbitris, et cit. l. Princeps* 20. *de Legibus.*

Probatur tertia pars, scilicet quod Legislator 20
humanus Monarchicus teneatur suis Legibus quo ad vim directivam indirecte; quia Legislatorem teneri suis Legibus quoad vim directivam indirecte, nihil aliud est, quam etiam ipsum, posita semel Lege pro bono totius Comunitatis, teneri consecutive hanc observare ex Jure naturali, ac Divino ad se conformandum suis subditis in observantia Legum, ne pars a toto discrepet, et ne subditi scandalizentur. Ad hoc autem revera Legislator tenetur ex ipsa naturali aequitate, et rationis ordine, ut colligitur *ex cap. Quae contra 2. dist.* 8. ubi sic dicitur: « Turpis est enim omnis pars universo suo non congruens », et Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 1. ubi sic habet: Totius familiae Domini status, et ordo nutabit, si quod re-

quiritur in corpore, non inveniatur in capite ». Quia ut dicitur *Ecclesiastici* 10. « Qualis Rector est Civitatis, tales et inhabitantes in ea ». Unde si qui forent Legislatores, qui suas Leges ita non observarent, posset illis merito improperari illud, quod tamquam omni Juri repugnans improbavit Christus Scribis, et Pharisaeis *Matth.* 13. dicens: « Alligant onera gravia, et importabilia, et imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere ». Hinc *cap. Justum est* 2. *dist.* 9. sic expresse insinuatur: « Justum est, Principem Legibus obtemperare suis; tunc enim Jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando, et ipse illis reverentiam praebet. Principes Legibus teneri suis convenit, nec in se posse damnare Jura, quae in subjectis constituunt, justum est. Justa est enim vocis auctoritas eorum, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur »: Et cap. *Cum omnes* 6. *de Constitutionibus*, expresse dicitur: *Patere Legem, quam tu ipse tuleris*: et ibi Glossa verb. *Patere Legem*, sic habet: « Nec debent aliis Legem imponere, quam ipsi negligunt observare », ut similiter habetur *in cap. Pro illorum* 22. *de Praebendis*, ibi: « Cum nobis Legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare », *et l.* 4. *Cod. de Legibus*, sic praecise dicitur: « Digna vox est majestate regnantis, Legibus obligatum se Principem profiteri ». Adeoque etc.

21 Ex adductis sequitur, quod Papa exemptus sit omnibus poenis Canonicis Jure humano introductis; et Episcopus exemptus sit a poenis per se, suosque Antecessores statutis; cum enim, ex dictis, Legislator non teneantur Legibus suis, et Antecessorum quo ad vim coactivam, et tales poenae proveniant a vi coactiva Legum Pontificiarum, et respective Episcopalium, Papa, et respective Epi-
22 scopus est ab ipsis exemptus. Non sunt tamen exempti a culpa, nec Papa, nec respective Episcopus, si suas, vel suorum Antecessorum Leges non observent; cum, ex dictis, teneantur ad earum ob-
23 servantiam quo ad vim directivam. Hinc Papa, quamvis non teneatur ex praecepto Ecclesiastico, *cap. Omnis utriusque sexus, de poenitentiis, et remissionibus*, ad annuam Confessionem, et Paschalem communionem vi coactiva, ita ut subjaceat poenis ibidem in transgressores taxatis; tenetur tamen vi directiva, ita ut, si id facere negligeret, peccaret. Geminian. *in cap. Justum est* 2. *dist.* 9. Joann. Andreas *in cap. Significasti, de foro competent.* Fagnan. *in cap. Canonum statuta* 1. *de Constitutionibus n.* 17. *et sequent. cum aliis ibi citatis*, Covarruv. *in cap. Alma mater part.* 1. §. 1. *n.* 6. Barbosa *part.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 2. *n.* 87. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 212. et alii passim, *arg. citatis Juribus, et cap. Confidimus* 1. *caus.* 25. *q.* 2. ubi Gelasius Papa sic dicit: « Id quod universalis Ecclesiae probavit assensus, nullam magis exequi Sedem prae caeteris oporte-
24 re, quam primam », cum similibus. Et sic, salva proportione, dicendum est de aliis Legislatoribus, cum hoc tamen, quod secluso scandalo, et damno, seu injuria tertii, peccatum Legislatoris Monarchici propriam Legem, seu suorum Antecessorum transgredientis, raro sit mortale, ut tenet Tannerus *t.* 2. *disp.* 5. *q.* 6. *n.* 22. Reiffenst. *loc. cit. n.* 273. Kazenberger. *loc. cit n.* 229. et alii.

Si Legislator sit ipsa Communitas, v. g. Respu- 25
blica, Capitulum, vel alia Universitas, tunc singuli de tali Republica, Universitate, seu tali Religione, vel Communitate repraesentata per Capitulum, adeoque etiam ipsimet Senatores, Capitulares, aliique conditores ipsarum Legum tenentur ad earumdem observantiam, non solum quo ad vim directivam, sed etiam quo ad vim coactivam, quia Senatores tota Republica, et Capitulares tota Religione, vel Universitate, seu Communitate simul sumpta sunt inferiores, et vere subditi. *Communis, arg c. Cum omnes* 6. *de Constitutionibus*, §. « Cum igitur, quod quisque Juris in alterum statuit, ipse debeat uti eodem. Et sapientis dicat auctoritas: Patere Legem, quam tu ipse tuleris »: cum similibus.

Haeretici, quamvis de facto resistant Legibus 26
Ecclesiasticis, seu Constitutionibus Pontificiis pro toto Christiano Orbe latis, de Jure nihilominus ad earum observantiam sunt obligati *Communis*. Haeretici enim per Baptismum, ac Fidem Christi susceptam, jam sunt ingressi Ecclesiam Catholicam, ejusque membra effecti, adeoque manent obligati Legibus ipsius; Nec, ex quo ipsius Legibus de facto resistant, per hoc liberantur ab obligatione eas observandi, quia, ut expresse dicitur *l. Nemo ex suo, ff. de Reg. Juris*: « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest », et concordat *cap. Intelleximus* 7. *de Judiciis*, ibi; « Ne videatur de sua malitie commodum reportare ».

Judaei, Pagani, et Catechumeni non tenentur 27
Legibus Ecclesiasticis. *Communis*. Leges enim nequeunt obligare non subditos Legislatoris; *arg. l. ultim. de jurisdiction. omn. Judic. et cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. cum similibus. Judaei autem, Pagani, et Catechumeni non sunt subditi Ecclesiae, cum needum per Baptismi Januam in ipsam sint ingressi; adeoque etc. Hinc Apostolus 1. *ad Corinth.* 5. dicit « Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit »: et concordat *cap. Gaudemus* 8. *de Divortiis*, ubi expresse Papa fatetur, quod Infideles, et Pagani, « Constitutionibus Canonicis non arctantur. Quid enim ad nos, secundum Apostolum eumdem, de his, qui foris sunt, judicare »? Et idem supponere videtur Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 2. ibi: « Cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus ».

Peregrini, et Advenae existentes extra Territo- 28
rium suum non obligantur ad Leges speciales sui Territorii. *Communis*, per textum *in l. ult. de Jurisdict. omn. Judic.* ibi: « Extra Territorium Jus

dicenti non paretur impune », *et cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: « Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune ». Leges enim non feruntur in personas absolute, sed dependenter a Territorio, *l. Omnes populi, ff. de*
29 *Justitia, et Jure.* Immo Peregrini, et Advenae existentes extra suum Territorium, non solum non obligantur ad Leges speciales sui Territorii, sed nec ad Leges communes in suo Territorio vigentes, si istae non vigeant in loco, ubi per modum hospitii reperiuntur, aut morantur. *Communis*; *arg. cap. Illa autem* 11. *dist.* 12. Tunc enim quilibet potest se accomodare rationabilibus consuetudinibus locorum, in quibus existit, cum privilegio locali frui possint omnes in eo loco existentes. Hinc Itali, dum hospitantur, aut morantur in Germania, possunt licite vesci lacticiniis diebus jejunii, quamvis haec in Italia pro talibus diebus non liceant; et sic de similibus.

30 Peregrini, et Advenae exeuntes e suo Territorio, et nacti Domicilium in alio loco cum animo ibidem permanendi, illico adstringuntur Legibus illius loci tam communibus, quam specialibus. *Communis, arg. l. Domicilium ff. Ad municipalem, l. Cives, Cod. de Incolis lib.* 10. *cap. Ex parte* 15. *et cap. Licet* 20. *de foro competent.* cum similibus.

31 Peregrini, et Advenae discedentes mane ex Oppido, ubi non est jejunium, possunt ibi comedere carnes, quamvis vesperi, vel meridie venturi, seu redituri sint ad locum, ubi est jejunium de praecepto; quia in priori loco constituti nondum te-
32 nentur lege jejunii posterioris loci. *Communis.* Neque domum reversi amplius tenebuntur illa die servare jejunium, quippe jam violatum, et servatu
33 impossibile. *Communis.* Tenebuntur tamen adhuc abstinere a carnibus, quia haec abstinentia est divisibilis, et adhuc tunc illam pro reliqua diei parte
34 servare possunt. *Communis.* Item tenentur abstinere a carnibus in loco Domicilii, ubi est jejunium, si inde mane discedant, perventuri ad locum, ubi non est jejunium, quia tenentur Legibus proprii domicilii, quandiu in eo reperiuntur. *Communis.*

35 Peregrini, et Advenae se transferentes in fraudem jejunii de loco, ubi viget praeceptum jejunandi, ad locum ubi non jejunatur, peccant graviter, quia fraus, et dolus alicui patrocinari non debent: *cap. Sedes* 15. *et cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis, cap. Tuae* 12. *de Clericis non residentib. cap. Ex litteris* 2. *de Dolo et contumacia*, *l. In fundo ff. de rei vindic. l. Cum hi*, *ff. de transact. l. Si Legatarius, Cod. de Legatis*, cum similibus. Vide *verb. Jejunium art.* 2. *n.* 29. *et* 36. ubi solide probatur haec conclusio, tum ex Concilio Mediolanensi, tum ex Constitutione Clementis X. incipient. *Superna*, tum ex ratione intrinseca,
plurimis etiam adductis Doctoribus. Vide etiam 36
verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *n.* 98. ubi affertur Decretum Urbani VIII. confirmativum Decreti Sacrae Congreg. Conc. in quo declaratur nullum Matrimonium illorum, qui, in fraudem Legis, e loco proprii Domicilii, ubi est publicatum Concilium Tridentinum, non mutato realiter Domicilio, transeunt ad locum, ubi non est publicatum Tridentinum, eo solo animo, et fine, ut absque Parocho, et testibus contrahant.

Peregrini autem, et Advenae, qui de loco, ubi 37
jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide, v. gr. peregrinationum causa, transeunt ad loca, seu per loca, ubi non jejunatur, non tenentur jejunare, quia Lex illa jejunii est affixa loco. Vide
*dict. verb. Jejunium, art.* 2. *n.* 31. Sic qui, non 38
in fraudem jejunii, sed peregrinationum, aut negotiorum causa, de loco proprii Domicilii, ubi, ob discrepantiam novi, et veteris Kalendarii, nondum est incepta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est Quadragesima jam incepta, et observatum jejunium, non tenetur illo anno jejunare illic per adhuc alios octo dies Paschae ad complendam integram Quadragesimam, sed potest licite se accommodare moribus eorum, apud quos
est. Vide *d. verb. Jejunium n.* 32. (*) E contra 39
vero si talis in loco sui domicilii complesset Quadragesimam, non teneretur postea alibi observare illos octo dies, quia praeceptum illud jam implevit, et Ecclesia tantum obligat ad unam Quadragesimam, dummodo tamen caveat, ne alii scandalizentur. Vide *d. verb. Jejunium n.* 33.

An Peregrini, et Advenae exeuntes e loco, ubi 40
est Festum de praecepto, transituri ad alium locum, ubi non est Festum, teneantur ante discessum audire Missam? variant Doctores; Auctores enim 18. apud Pasqualigum *de Sacrificio qu.* 1296. teste La Croix *l.* 1. *tr.* 2. *cap.* 2. *dub.* 2. *n.* 684. tenent partem affirmativam. Alii autem undecim apud eundem Pasqualigum, Busemb. et varii alii tenent absolute partem negativam. At placet distinctio, quam multi alii afferunt; Vel enim ante-

(*) Lucius Noster cum suis Probabilistis opinator, eum, qui in loco domicilii Quadragesimam jejunando absolverit, non teneri ad jejunium, si in locum veniat, ubi nondum expletum Quadragesimale jejunium sit, ob diversum Kalendarium ibi usurpatum: contra vero eum, qui in loco domicilii octo, vel decem dies jejunare adhuc debuisset secundum illius Kalendarium, non teneri ad jejunium, si ad locum venerit, ubi Quadragesima transacta, ac Pascha celebratum sit. Non video quomodo haec duo invicem cohaereant. Si in loco ad quem perrexerit Peregrinus Christianus, jejunandum sit, non tenetur sese conformare moribus, ac loci institutis, quia Ecclesiae praeceptum jam implevit; at si ibi non sit jejunandum, potest optime ipse sese accommodare moribus, et regionis institutis, etsi, juxta Ecclesiae praeceptum, de Quadragesimali jejunio octo, aut decem dies adhuc jejunare deberet. Numquid ergo ita sunt cum loco, in quo versamur praecepta conjuncta, ut a loco nullo modo pendeant, dum res sit de jejunando, vel festo servando; pendeant vero, dum liberandi homines sint a jejunio, festoque celebrando, secundum Ecclesiasticam legem? Vide quaest. hanc a nobis tractatam *tom.* 2. *Theologiae Moral. Patris Antoine pag.* 58 *edict. Romanae an.* 1757. ubi Verricellum id asserentem, quod Ferraris tuetur, confutavimus.

quam discedant e suo Territorio, nullum ibi celebratur Sacrum; et tunc non tenentur expectare, sed possunt discedere, et non audire Sacrum. Vel antequam discedant, celebratur Sacrum, quod sit unicum in tali loco: et tunc ante discessum tenentur illud audire, quia pro tali differentia temporis tenebantur illa die audire Sacrum, quod cum ibi supponatur esse unicum, non poterat ibi audiri alia hora, adeoque tenebantur illud audire ante suum discessum, cum ante suum discessum eos urgeret praeceptum audiendi illud unicum Sacrum tali tempore celebratum. Vel tandem in loco, a quo discedunt, celebrantur plura Sacra; et tunc quamvis unum, vel duo Sacra celebrentur ante suum discessum, si alia Sacra remaneant celebranda, postquam discesserint, non tenentur Sacrum audire, antequam discedant, quia si ibi mansissent, potuissent licite expectare aliud Sacrum, et etiam ultimum ibi celebrandum, adeoque cum ante elapsum tempus illius sint deobligandi, eo quod migraturi sint in aliud Territorium, in quo non est talis obligatio, etiam non tenebuntur praevenire. Et ratio est, quia, quando praecipitur auditio Sacri, subintelligitur tacita conditio, si toto illo tempore, quo Sacra celebrantur, permanserit quis in loco diei Festi, et consequenter subditur praecepto; in supposito autem nostro casu tales Peregrini, et Advenae non remanent in loco Festi pro toto tempore, quo Sacra celebrantur, sed eodemmet mane antequam omnia Sacra celebrentur, exeunt fines illius loci, et perveniunt ad alium locum, ubi non currit Festum de praecepto, adeoque etc. Sic Sanchez, Lessius, Castropalaus, Bonacina, Henriquez, Praepositus, Amicus, Reiffenstuel, Delbene, Moya, Illsung, aliique multi apud La Croix *loc. cit. n.* 684. et Kazenberger *loc. cit. n.* 252. (*).

41 Tenentur tamen tales Peregrini, et Advenae ante discessum a Territorio, ubi currit Festum, toto illo tempore, quo permanent, ibi abstinere a labore servili, quia hoc praeceptum obligat divisibiliter pro qualibet parte notabili totius diei. Paulus Mezger *tract.* 8. *dis.* 33. *art.* 5. §. 4. *n.* 28.
42 Kazenberg. *loc. cit. n.* 252. et alii passim. Cum autem pervenerint ad locum, ubi non est Festum, dummodo illuc non se contulerint in fraudem Legis, possunt laborare, quamvis in loco sui domicilii, propter peculiare Festum ibi currens, debeant ex praecepto abstinere a labore servili; statuta enim, et consuetudines locales sunt veluti loco affixae, adeoque tale peculiare Festum sui domicilii non ligat ipsos, dum existunt sine fraude Legis extra districtum dicti sui domicilii. Lessius *lib.* 4. *de Justitia, et Jure cap.* 2. *n.* 55. Navarr. *capit.* 13. *Manualis n.* 5. Reiffenstuel. *Theol. moral. tractat.* 2. *de Legibus dist.* 3. *quaest.* 4. *n.* 33. et alii passim. Vide dicta supra *a n.* 34. *ad* 36.

Peregrini, et Advenae tenentur ad Leges loca- 43
les in celebratione contractuum, *cap. Licet* 20. *de foro competent. leg Heres absens, et leg. Omnem obligationem, ff. de judiciis.* Unde si Sponsus, et 44
Sponsa e loco, ubi non est promulgatum Tridentini Concilii Decretum de contrahendo Matrimonio coram Parocho, et testibus, peregrinentur ad locum, ubi est promulgatum, tenentur contrahere coram Parocho, et testibus, alias Matrimonium esset invalidum, eo quod semper sit habenda ratio loci, ubi Matrimonium per verba de praesenti contrahitur, *Communissima*, et sic declarasse Sacr. Congreg. Concili referunt Wamesius *in consil. tom.* 2. *cons.* 530. Pignatell. *tom.* 5. *cons.* 79. *n.* 33. La Croix *l.* 6. *part.* 3. *n.* 714.

Peregrini, et Advenae tenentur ad Leges loco- 45
rum, ubi reperiuntur, quando tales Leges latae sunt specialiter ob bonum commune illorum locorum, uti sunt v. gr. Leges, quae prohibent, ne certae merces ex Oppido evehantur, ne certae pecuniae expendantur, ne certa genera armorum deferantur, et hujusmodi; aliter si ipsas Leges scienter transgrederentur, possunt puniri, ac alii inquilini, cum tunc ratione delicti fiant subditi, et sortiantur Forum loci, ubi delinquunt. *Communis*, per textum *in cap. Postulasti* 14. *et cap. Licet* 20. *de Foro competent. cap. De illis* 1. *de Raptoribus, et cap. Placuit* 6. *qu.* 3. *et Authent. Quia in Provincia, Cod. ubi de criminibus agi oportet*, ubi sic expresse habetur: « Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus fit, illic etiam Juri subjaceat ».

An Vagi, seu Vagabundi, qui nullibi habent 46
domicilium, obligentur Legibus, et consuetudinibus locorum, per quae transeunt, vel in quibus

(*) Vide, amice Lector, quam stupendum sit horum Theologorum studium, ut homines a legibus solvant! Peregrinus, et advena e loco discessurus, ubi festum celebratur, si una tantum in eo celebranda sit Missa, eam audire tenentur, dum ante ipsorum discessum celebretur. Si vero plures adsint celebrandae ibi Missae, licet duae, aut tres celebrentur ante eorum discessum, nullam audire tenentur. Ubi majus est satisfaciendi praecepto commodum, ibi minor, immo nulla obligatio est. Quis id in animam inducet suum, dum recte cogitet? Audi ergo Antoine, *pag.* 40. *tom. supra cit.* qui hanc ait esse praxim, et persuasionem fidelium timoratorum, ut ante discessum e loco praeceptum audiendi sacrum impleant, si praevideant postea impeditum iri, ac revera ita agere tenentur, quia Lex Peregrinum illum obligat: tempus vero, quo adhuc in suo domicilio versatur, unicum est ei aptum ad illam observandam: quare perinde est ac si eo solo tempore obligaretur. Quisque vero tenetur servare praeceptum, quo adstringitur. Rursus praeceptum affirmativum debet impleri quando potest, praesertim si praevideatur postea non implendum; neque enim temporis spatium concedit, pro quo differri possit ejus observatio; sed obligat, ut, quam primum potest, observetur, si postea non possit impleri, alioquin non esset satis efficax, et saepe eludi posset; ita sapientiss. Suarez. « Hinc qui abit die festi ad locum, ubi non est festum, tenetur audire sacrum priusquam exeat, si possit absque gravi incommodo, et nequeat alibi audire, sicut si non exiret, teneretur audire primam missam, si praevideret postea impeditum iri. Quia praeceptum obligat simpliciter eo die, et non potest impleri, nisi audiendo primam Missam: Nam hic et nunc, et respectu talis hominis, illa est unica, et praesens hora est ultima ipsi apta ad implendum praeceptum ». Haec Antoine.

hospitantur, variant Doctores. Affirmant enim Sotus, Suarez, Mastrius, Herincx, Mezger, Bonacina, Mendo, Felix Potestas, et alii plures; *arg. cit. cap. Postulasti* 14 *de Foro competent. cum aliis numero antec. allegatis, et cit. Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet.* Vagi enim, seu Vagabundi possunt a loci Magistratu capi, atque puniri, nedum ob delicta in loco talis Magistratus commissa, sed etiam ob delicta alibi perpetrata, unde colligitur eos in quovis loco, ubi hospitantur, sortiri Forum, ac eisdem Legibus subjici, alias nullis Legibus localibus ligarentur, quod esset absurdum. Unde Parochus proprius Vagorum, seu Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur. Sanchez *l.* 4. *disp.* 20. *n.* 5 8. *et* 11. Pirhing. *l.* 4. *dec. tit.* 15. *n.* 19. Reiffenst. *loco cit.* n. 88. et alii communiter Vid. verb. *Impedimenta Matrim. art.* 2. *n.* 75. *ad* 78. et verb. *Vagus, seu Vagabundus n.* 4.

47

48 Multi alii tamen, ut Lessius *l.* 4. *c.* 2. *dub.* 7. *n.* 49. Laimann *de leg.* 1. *tract.* 4. *cap.* 12. *n.* 7. Busemb. *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 2. *dub.* 3. cum pluribus aliis ibi citatis, Kazenberger *cit. cap.* 1. *sect.* 3. n. 258. Sayrus, et alii satis probabiliter docent, eamdem esse rationem Vagorum, quae Peregrinorum, ut scilicet Vagi, seu Vagabundi obligentur, vel non obligentur illis Legibus particularibus locorum, per quae transeunt, quibus obligantur, vel non obligantur Peregrini, seu Advenae. Et ratio istorum est, quia sunt tantum quatuor modi ordinarii, seu speciales sortiendi Forum, scilicet, vel ratione delicti, vel ratione contractus, vel ratione domicilii, vel ratione rei, sive possessionis sitae in Territorio, textu expresso in *cap. Licet* 20. *ex. de Foro compet.* ibi: « Ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, Forum regulariter quis sortitur ». Vagi autem, seu Vagabundi nullo horum modorum subjecti sunt, ut supponitur, adeoque non sortiuntur Forum in locis, per quae transeunt, et consequenter nec obligantur illorum particularibus Legibus. Unde Vagi, et Vagabundi transeuntes per locum, in quo sit particularis Lex jejunandi, seu festandi, et audiendi Sacrum, possunt ibidem, secluso scandalo, comedere carnes, labori servili se applicare, et Missam non audire. Et ad rationem prioris opinionis respondent, quod per consuetudinem est introductum, ut etiam Vagi, seu Vagabundi, cum proprium Judicem non habeant, puniri possint ubicumque reperiantur, ne eorum crimina omnino impunita maneant, ex quo tamen non sequitur, eos simpliciter, et in omnibus sortiri Forum, sive Jurisdictionem, et Leges loci in quo existunt; Nec est absurdum, quod nullis specialibus locorum Legibus teneantur, quia ipsi adhuc teneantur servare Leges communes, seu Juris Communis, immo etiam illas ex municipalibus, quae respiciunt specialiter bonum commune illius loci, per quem transeunt, uti dictum est supra n. 44. *de Peregrinis, et Advenis.* Item servare tenentur Leges illas particulares, quae concernunt contractus, uti dictum est supra n. 42. *et seq.* et ideo, ut dicebatur *supra sub n.* 46. Parochus proprius Vagorum, et Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur, et sic de similibus.

*Romani Theologi Nota.*

Si vagi non tenerentur legibus locorum, in quibus versantur, dici posset, nec ulla lege etiam communi vivere posse, cum locus dari queat, in quo communis Lex non vigeat, ut optime animadvertunt doctissimi Censores Sunt ne haec aequo animo ferenda? Itaque vagi leges servare debent etiam speciales locorum, in quibus versantur. Primum quia Peregrini, et vagi, eo ipso quod exeunt ex proprio territorio, solvuntur ab illius legibus; dum ergo ingrediuntur territorium alienum, subjecti illius legibus fiunt, praesertim cum gaudeant illius privilegiis, et qui sentit commodum, et onus sentire debeat, *ex reg. Juris* 55. in 6. Deinde Peregrini, et vagi subjiciuntur regimini, et jurisdictioni Territorii ratione suae praesentiae in illo; nam, juxta omnes, quibusdam legibus subditi sunt, v. g. ne quis noctu arma ferat, ne triticum afferat, ne Peregrinus ultra triduum commoretur etc. ergo titulo subjectionis etiam Vagi leges servare debent Territorii, in quo degunt, ac vere subditi sunt Principis illius Territorii transeunter, et actu, alioquin nec legibus supradictis adstringerentur. Praeterea pax, ordo, ac bonum commune postulat, ut leges locales serventur ab omnibus, qui in Territorio versantur, quamdiu in illo morantur; et Princeps cum potestatem habeat ad bonum commune, et rectum ordinem tuendum, non videtur dubitandum, quin suis legibus etiam vagos in eodem commorantes obligare velit. Vide S. Augustinum *in Epist. ad Januarium, et lib.* 2. *Confession. cap.* 8. ubi ita rem comprobat: « Quae contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum, nulla Civis, aut Peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens ».

*Responsio Auctoris.*

Advertendum est, quod relata hic opinio de vagis, seu vagabundis impugnata a *Theologo*, non est mea, sed Doctorum *ibi* adductorum, ut clare patet ex verbis meis, dico enim: *Et ratio istorum est*; sed mea vera opinio est illa a me conclusa antea sub *n.* 46. *et* 47. ubi adductis juribus, et auctoribus pro illa tuenda concludo sic: « Unde colligitur, eos in quovis loco, ubi hospitantur, sortiri forum, ac ejusdem legibus subjici, alias nullis legibus localibus ligarentur, quod esset absurdum: Unde Parochus proprius etc. » Et relata opinio Auctorum sub *n.* 48. est tantummodo ad eruditionem, ut legentes sciant, quid etiam alii sentiant, relinquendo interim unamquamque opinionem hujusmodi etiam ex supra traditis, et a *Theologo* no-

tatis in suo probabilitatis gradu, juxta tradita a recol. mem. Benedictu XIX. in Constit. incip. *Sollicita ac provida* §. 17. ubi expresse sic habet: « Hoc de caetero cogitantes, non paucas esse opiniones, quae uni Scholae, Instituto, aut Nationi certo certiores videntur; et nihilominus sine ullo fidei, ac Religionis detrimento ab aliis catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppositaeque defenduntur, sciente, ac permittente Apostolica Sede, quae unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit (*) ».

* Porro « certum est, legibus communibus totius Ecclesiae ubique locorum teneri Peregrinos, et advenas Christianos, cum semper subsint jurisdictioni Ecclesiae, ubicumque existant. Sic quilibet Peregrinus tenetur ad jejunia Quadragesimae, et Vigiliarum, atque ad audiendam Missam diebus dominicis, Festivisque, quia haec sunt de praecepto totius Ecclesiae ».

« Certum insuper est, illum, qui migrat aliorsum, fixurus ibidem Domicilium, mox teneri legibus illius loci, cum primum incipit ibidem degere; nam ex tunc incipit esse incola illius loci ». Reiffenst. *de legib. q.* 3. *n.* 20. *et* 21.

Ille vero acquirit quasi domicilium, qui manet in aliquo loco per majorem partem anni; vel qui ibi moratur per aliquod notabile tempus, cum animo ibi manendi majori parte anni, ut recte ajunt Roncaglia, Laymann, et Summus Pontifex Benedictus XIV. *Inst. Eccl.* 33. *n.* 6.: et communis sententia tenenda docet, quod talis contrahens quasi domicilium, teneatur legibus loci, ubi est.

« Non tenentur absentes ad leges Patriae, ut communissimum est ex *c. Ut Animarum de Constit. in* 6. Etiamsi lex sit de jure communi, quando Peregrinus est in loco, ubi illa abrogata est.. et hoc etiamsi discederet a Patria ad eximendum se a lege. Hinc docet Palaus cum Basilio; posse Peregrinum, qui nolit confiteri peccata reservata proprio Parocho, alio discedere, ut ob alio absolvatur; quia tunc utitur jure suo. Et hoc etiam valet, si ille maneat in sua Patria, sed in loco exempto... An vero pro locis exemptis intelligantur etiam conventus Regularium? Negant Suarez, Con. Apud Salmat... Sed dicunt intelligi tantum oppida, et Ecclesias intra Dioecesim, alienae tamen jurisdictioni subiectas. Sed affirmant Salmaticenses... quia tam loca, quam Personas Tridentinum exemptas appellat, *sess.* 14. *cap.* 5. *de Reform. in fin.* et valde probabile est ».

Unde resolves; « Si Episcopus, sub poena excommunicationis, vetet lusum aleae, non obligantur clerici ludentes in loco exempto a jurisdictione Episcopi: *Bonac. Laymann* ».

« Si quis die jejunii, aut festo sit in loco alio, non sui territorii, aut exempto, ubi tunc non est jejunium, aut Festum, potest ibi comedere, exercere servilia *Laymann*, *Bonac.* »

« Id etiam habet locum in praeceptis juris communis, si in loco isto sint usu abrogata, vel non recepta, vel habeatur privilegium. Quare potes, v. g. Mediolani primis quatuor diebus quadragesimae vesci carnibus: item in loco, ubi Tridentinum non est receptum, valide (etsi non licite) inire matrimonium clandestinum. Suarez, Sanchez, Less. »

» Hic magna quaestio occurrit disceptanda, an Peregrini possint dispensari ab Episcopo loci, ubi sunt, tam in legibus communibus (puta jejunii, vel abstinentiae ab opere servili), quam in votis, et juramentis? Adsunt quatuor sententiae. Prima.... affirmat universe tam pro legibus, quam pro votis..... Secunda sententia prorsus opposita... dicit, quod Peregrinus, quoad usque acquirat alicubi verum domicilium, nunquam subditus est censendus, et ideo nec tenetur ad leges loci, nec potest dispensari in legibus communibus, neque in votis, aut juramentis ab illius Episcopo.... Tertia sententia censet, Peregrinum adhuc transeuntem, bene posse dispensari ab Ordinario loci in legibus etiam communibus, quia

(*) Praestat hac in re audire D. de Ligorio, ita scribentem: « An, si quis in aliquo loco ad breve tempus moretur, teneatur leges illius servare? Prima sententia affirmat, et hanc tenent Pontius, Suarez.. etc Probant 1. ex *c. Illa*, dist. 20. ubi refertur illud celebre D. Ambrosii »: Cum Romam venio, Sabbatum jejuno; cum Mediolani sum, non jejuno; sic, et tu, ad quamcumque Ecclesiam veneris, ejus morem serva; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi ». Probant 2. ratione.... quia expedit, ad pacem publicam servandam, et ad scandalum vitandum, ut omnes servent leges loci, ubi reperiuntur, uti colligitur ex relata doctrina Ambrosii: et saltem, ratione dicti scandali vitandi, ut ait Suarez, Episcopus loci jurisdictionem habet in peregrinos...... Haec sententia est satis probabilis.

Sed probabilior videtur secunda, quae dicit, advenam non teneri legibus loci, ubi non moratur, nec intendit morari per majorem anni partem (* siquidem per majorem partem anni quis alicubi manendo, acquirere in eo loco quasi domicilium tenent Silvest. *v. Domicilium*, Sanchez, *de matrim. lib.* 3. *disput.* 18. n. 9.*). Ratio, tum quia leges non obligant, nisi subditos, quales non sunt Peregrini, cum ipsi ob brevem illam moram minime subjiciantur jurisdictioni Superioris loci, ut habetur ex citat. 1. *Haeres absens*: tum quia non dicitur moraliter commorari in aliquo loco, ubi non manet, nec animum manendi habet per majorem partem anni. Ad Textum autem D. Ambrosii, respondetur 1. illam procedere tantum, ubi vitandum est scandalum. Respondetur 2. S. Doctorem loqui ibi de lege communi servandi jejunii, quod Mediolani non servatur in primis quatuor diebus Quadragesimae; Sed lex communis utique servanda est a peregrinis, quando absunt a Patria, ubi lex illa non servatur, ut ex communi sententia docent Suarez .. Laym. etc. quamvis tamen Laym. non improbet oppositam Sanchezii, qui, *de matr. l. c. n.* 7. ait, cives mox in Patriam redituros, per fiction. juris, pro praesentibus haberi.

Limitatur vero haec secunda sententia 1. In legibus de jure communi, vel circa solemnitates contractuum, aut circa commoda ipsius loci, v. g. de non extrahendo triticum, arma etc. 2. Limitatur si eaedem leges vigeant in Patria Peregrini, licet Sanctius cum Diana huic contradicat. 3. Limitatur, si Peregrinus ibi delinquat contra jus commune, tunc enim fit subditus ratione delicti, ex c. *Finali, de Foro competenti* ». D. de Ligorio, *de natur. et obligat. legis*, n. 156. — Et sic, ex eod. D. de Ligor. *l. c.* n. 139. et seq. Vagi, et Peregr. non tenentur (salvis limitat. ut etiam apud. Auct. *sub n.* 43. *etc*) praeceptis special. locorum, ubi morantur.

ipse quoad leges bene subditur jurisdictioni illius Superioris, non autem quoad vota, et juramenta.... Quarta sententia communissima... cui subscribimus, tenet posse peregrinum dispensari ab Episcopo loci, non solum in legibus, sed etiam in votis, et juramentis, modo ibi sit animo permanendi per majorem anni partem. Ratio, quia ex illa diuturna habitatione contrahitur quasi domicilium.... Et idem sentit Sanchez.. quoad dispensationem facultatum concessarum Episcopis a Tridentino *in cap.* 6. *liceat. sess.* 24. *de Reformat.* ». Ex D. de Ligorio de *natur. et obligat. legis n.* 156. et 57.

49 Clerici, et Regulares nullatenus tenentur ad Leges Civiles, quae sine Apostolica approbatione de personis, locis, et rebus Ecclesiasticis specifice, hoc est expresse, vel nominatim disponunt; etiamsi eorum commodum, vel favorem contineant, et tanto minus, si contineant eorum praejudicium, et incommodum *Communissima*, textu expresso *in cap. Quae in Ecclesiam* 7. *et cap. Ecclesia Sanctae Mariae* 10. *de Constitutionibus*, ibi: « Nos attendentes, quod Laicis, etiam Religiosis, super Ecclesiis, et personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, a quibus, si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, et favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum Basilii de non alienandis praediis rusticis, vel urbanis, ministeriis, et ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissimum ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum »: et concordat *cap. Bene quidem* 1. *dist.* 96. cum similibus. Et ratio est clarissima, quia Lex lata sine jurisdictione, seu erga non subditum, vim obligandi non habet, *cap. A nobis* 21. *de sentent. Excommun. cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. *et l. ultim. de Jurisdiction. omnium Judic.* cum similibus. Personae autem Ecclesiasticae, ac Ecclesiae, earumque res sunt exemptae a Jurisdictione saeculari, gaudentque privilegio Fori, et Immunitate Ecclesiastica; *cap. Ultim. de rebus Eccles. non alienand. cap. Nimis, de Jurejurando, cap. Non minus, de Immunit. Eccles. cap. Quamquam, de censibus in* 6. cum similibus: et patet ex dictis *verb. Clericus art.* 2. verb. *Forum*, seu *Forus*, et verb. *Immunitas*. Adeoque etc.

50 Clerici, et Regulares, quo ad vim coactivam, nec tenentur Legibus Civilibus, et statutis Laicorum, quae non specifice, seu non expresse, vel nominatim disponunt de Ecclesiis, rebus, et personis Ecclesiasticis, sed generaliter, seu communiter ob publicam utilitatem, seu necessitatem quidpiam praecipiunt, ac prohibent, quamvis id non repugnet statui Clericali, aut Immunitati Ecclesiasticae. *Communissima*, textibus claris *in cap. Bene quidem* 1. *cap. Denique* 5. *cap. Satis evidenter* 7. *cap. In scripturis* 8. *c. Quis dubitet* 9. *c. Si Imperator* 10. *cap. Nunquam* 11. *dist.* 96. *cap. Decernimus* 2. *cap. At Clerici* 4. *cap. Clerici* 8. *et cap. Qualiter* 17. *de Judiciis*, c. *Saeculares* 2. *de Foro competent. in* 6. *et cit. cap. Ecclesia Sanctae Mariae*, ibi: « Nos attendentes, quod Laicis, etiam Religiosis, super Ecclesiis, et personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, etc. » cum similibus. Clerici enim, et Regulares, ob privilegium Fori ipsis competens, sunt omnino exempti a Jurisdictione Saecularium; adeo « ut nihil commune Clerici cum publicis actionibus, vel ad curiam pertinentibus, cujus corpori non sunt annexi, habeant », ut fatetur ipsemet Imperator *in l. Placet*, *Cod. de Episcop. et Cleric.*

An autem Clerici, et Regulares teneantur dictis Legibus civilibus, et Statutis Laicorum quo ad vim directivam? Non satis conveniunt Doctores. Plurimi enim docent, Clericos, et Regulares teneri dictis Legibus, quo ad vim directivam, si non directe, et per se, saltem indirecte, et per accidens. Ita Abbas *in cap. Ecclesia Sanctae Mariae* 10. *de Constitutionibus n.* 13. Fagnan. *ibidem n.* 29. cum multis ibi citatis, Cardin. de Luca *tom.* 1. *disc.* 8. *Miscellanei Ecclesiastici n.* 6. Mastrius *Theolog. Moral. disp.* 2. *qu.* 4. *art.* 4. Kazenberger *loc. cit n* 232. ubi testatur do communi. Suarez *lib.* 3. *de Legib. capit.* 33. *n.* 6. Bellarmin. *lib.* 1. *de Clericis cap.* 28. Covarr. *Practicar. quaest. cap.* 33. *n.* 7. Reiffenstuel *lib* 1. *decret. tit.* 2. *n.* 301. *et sequent.* Pirhing *ibid. n.* 79. testans ita tenere communiter Canonistas, et Theologos. Et ratio est, quia licet Clerici, et Regulares nequeant obligari a dictis Legibus Civilibus, et Statutis Laicorum ex vi propria ipsarum Legum, seu Statutorum ob defectum Jurisdictionis in Clericos, et Regulares, quod quidem requiritur ad obligationem directivam directam, et per se, ex notatis *supra n.* 16. *et* 19. tamen obligantur a dictis Legibus vi directiva indirecte, et per accidens, in quantum, positis dictis Legibus Civilibus pro bono communi Reipublicae latis, tenentur ad earum observantiam ex ratione naturali, cui Leges illae innituntur, ipsaque naturali aequitate dictante, quod pars non debeat discordare a toto: « nam turpis est omnis pars suo universo non congruens », ut expresse dicitur *cap. Quae contra* 2. *dist.* 8. Tum etiam obligantur ad earumdem observantiam ex Jure naturali, et Divino de vitando scandalo proximi, quod nimis facile eveniret, si saeculares viderent Clericos, qui potiori perfectioni sunt obligati, et alios ad integram Legum observantiam alioquin exhortantur, palam, et libere ipsas Leges transgredientes, seu negligentes; Tum pariter ad ipsarum observantiam obligantur ex auctoritate Sanctae Matris Ecclesiae, ejusmodi Leges pro bono publico approbantis, seu recipientis; *cap. Si in adjutorium* 7. *dist.* 10. c. *Intelleximus de novi operis nuntiation.* ubi Lucius tertius Summus Pon- 51

tifex expresse dicit: « Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita et Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur ». Unde in defectum Canonum recte allegantur hujusmodi Leges Civiles in utroque Foro, videlicet tam Canonico, quam Civili, et ipsis Legibus Civilibus pluries sunt usi ipsimet Summi Pontifices, ut patet *in cap.* 1. *et* 2. *de novi operis nuntiatione*, et saepe alibi, et ideo *in cap. Super specula* 28. *de privileg.* notanter dicitur, « quod Sancta Ecclesia Legum Saecularium non respuat famulatum, quae aequitatis, et justitiae vestigia imitantur.

52 Alii autem, ut Navarrus *Consil.* 3. *de Const. n.* 4. cum quibusdam aliis ibi citatis, Decius *in d. cap. Ecclesiae Sanctae Mariae* 10. *de Constitutionib. n.* 24. tenent, quod Leges Civiles, seu Laicales, etiam favorabiles, et generaliter loquentes, non includant, et obligent Clericos, et Regulares, si praecipiendo, vel prohibendo loquantur, cui sententiae favere videtur Sperellus *decis.* 13. *Fori Ecclesiastici n.* 4., *et sequent.* ea motus ratione, quod Clericorum actiones sint extra sphaeram activitatis, et Jurisdictionis, etiam directivae, Principum Saecularium; cum Clericorum, et Regularium directio ad suos pertineat Praelatos; *cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. cum similibus. Idem tamen *sub n.* 10. exemplificans de statuto, seu Edicto Laicali taxante justum pretium frumenti, vini, aliorumque victualium ad vitam necessariorum, dicit cum aliis ibi citatis, quod, licet ex defectu potestatis, Clericos non comprehendat; tamen, illo statuto posito, debent Clerici taxatum praetium non praeterire, non quidem obligatione orta ex vi statuti, seu Edicti Saecularis, sed ex vi Juris naturalis, ac Divini praecipientis, ne quis ultra justum pretium vendat; quale justum pretium dignoscitur, vel ex communi ceterorum hominum consensione, vel ex Legis, seu statuti declaratione, vel aliunde; ad quam notitiam justi pretii per accidens est, ut ex Principis declaratione perveniamus; adeoque est ratio naturalis, vel Divina, quae, posito statuto, Clericos dirigit; non autem Lex Principis, quae illos nullatenus dirigere potest, ut *ibi, multis citatis*, subjungit, postquam dixerat, quod vendentes ultra pretium a statuto taxatum, quatenus faciunt contra Justitiam, tenentur ad restitutionem; quatenus vero contra rationem, ac Legem Divinam, mortaliter peccant, plures ad hoc citans Doctores: Unde *sub n.* 13. concludit, quod non peccant contra Legem Principis Laici, sed contra regulam Caritatis, et Justitiae, qua Jure Divino, et naturali tenentur ad ea observanda, quae ad convenientem Reipublicae ordinem, gubernationem, conservationem, et pacem sunt necessaria; et ita vult esse intelligendos Doctores, qui docent, Clericos vi directa teneri ad observantiam talium, et similium Legum Principum saecularium.

53 Hinc in praxi ad bonum publicum promovendum, et peccatorum pericula, aliave mala evitanda, consultissimum, et maxime opportunum est, quod Praelati, seu Superiores Ecclesiastici, tempore caritatis, pestis, aut alterius publicae necessitatis, coadiuvent similibus suis Edictis Principum Saecularium proclamata, ut notant Navarrus *cap.* 23. *Manual.* n. 88. Azorius *part.* 1. *dub.* 5. *cap.* 12. *in fine*, Sperell. *decis.* 13. *Fori Ecclesiastici* n. 14. Reiffenst. *lib.* 1. *decretal. tit.* 2. *n.* 310, et alii plures. Et de facto id practicavit Sanctus Carolus Borromaeus, Cardinalis zelantissimus, et vigilantissimus Archiepiscopus Mediolanensis, qui cum a Gubernatore illius Urbis per Litteras requisitus fuisset, ut cogeret Clericos ad observandum Edictum a se pro publica utilitate conditum, *die* 27 *Aprilis* 1576. eidem in haec verba rescripsit: « Hoc Excellentiae Vestrae, quam Paterna Caritate unice in Christo diligimus, primum persuasum esse debet, in Ecclesia Dei novum, atque inusitatum esse, et Canonum sanctionibus, sanctaeque Ecclesiae Immunitatis ratione alienum, Ecclesiasticos Edictis ejusmodi Laicorum Principum, Magistratuumve servandis adstrictos teneri, ad eaque exequenda per Episcopos compelli ». Nihilominus, ut publicae utilitati melius, et opportunius consuleretur, statim et ipse super eodem negotio Edictum a se confectum promulgari fecit, prout patet ex eadem sua Epistola, ibi: « Nihilominus tamen nos, non ut decreta Laici Principis exequeremur, sed ut in re, quae ad utilitatem publicam spectare aliquo modo posse videtur, omni cautione uteremur, superioribus proximis diebus, pro nostro Pastorali munere, de ea ipsa Orizae ratione, tum Edictum auctoritate nostra confectum promulgari jussimus, tum alia, prout expedire censuimus, opportuna officia adhibuimus etc. »: Sic refert Sperellus *dec.* 12. *n.* 20. *et dec.* 13. *n.* 34. et latius legitur post *consil.* 1000. *Menochii.*

Et hoc itidem est de mente Sacrae Congregationis Episcopor. et Regular. quae, testa Sperello, *cit. dec.* 13. *n.* 14. pluries Ordinariis locorum rescripsit, ut quo ad annonam, et ad exactionem frumenti conforment se cum ordinationibus Magistratuum saecularium, similes facientes ordinationes, quas postea servari curent, et signanter ita rescripsit *D. Nuncio Neapolitano sub die* 13 *Septemb.* 1591. *et* 23. *Augusti* 1595. *Domino Episcopo Parmensi de anno* 1599., et alias passim. 54

Et saepe saepius quo ad haec, et similia idem rescripsit, et decrevit *Sacra Congregatio Immunitatis*, ut patet ex variis Decretis adductis verb. *Frumentum*, et ex aliis, quae hic ad litteram dantur, prout referuntur a D. Petro Andrea Riccio *in sua Synopsi verb. Edicta Laicalia, et verb. Edicta Ecclesiastica*, ibi: Edicta, et Banna Eminentissimi Legati comprehensiva Ecclesiasticorum, tum Saecularium, tum Regularium, sunt repugnantia Immunitati, et libertati Ecclesiasticae, et injungitur, ut ea revocet. *Ferrar.* 18. *Octob.* 1633. *lib.* 2. *decr. Poul. p.* 175. 55 56

57 Edicta sanitatis publicata a Laicis contra Ecclesiasticos tempore contagionis, et simul continentia poenas etc. revocantur tamquam contraria Immunitati, et Jurisdictioni Ecclesiasticae, et injusta, et ideo tamquam nulla, irrita, et invalida censuit, et declaravit Sacr. Congr. quae tamen injungit Episcopis, ut dicto tempore contagionis, summa concordia, et diligentia eorum Tribunalia una cum Saecularibus publicae sanitati, et securitati incumbant, et communibus consiliis hanc rem gerant. *Neapolitana, et Mediol.* 10. *Jul.* 1657. *lib. decr. Rocci p.* 16. 18.

58 Edictum Magistratus Sanitatis tempore suspicionis pestis comprehensivum omnium Ecclesiasticorum, est revocandum, et Episcopus debet se conformare, seu se unire Potestati Laicae, edendo Edictum pro eo, quod respicit Ecclesiasticos. *Mantuana* 11. *Novemb.* 1679. *lib.* 2. *decr. Altovit. pag.* 1870. Hoc edictum Magistratus pie reformavit opera Episcopi ad formam debitam Canonicam, in *eadem* 20. *Jan.* 1680. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1910.

59 Senatus Mediolanen. revocat Edictum Sanitatis tempore contagionis editum, laesivum Immunitatis, et Jurisdictionis Eccles. ut ex litteris dicti Senatus ad Sanctissimum, et ex Brevi Sanctissimi eidem Senatui patet. *Mediolan.* 26. *Febr.* 1658. *libr. decret. Rocci pag.* 65.

60 Edictum Laicorum prohibens extractionem frumenti, et similium, Episcopus revocet per Decretum registrandum in actis suae Curiae ad perpetuam rei memoriam, et deinde publicet denuo aliud Edictum prohibens Ecclesiasticis talem extractionem, ad formam Edicti publicati a Laicis, nulla tamen facta mentione de illo. *Parmen.* 26. *Martii* 1658. *lib. decr. Rocci pag.* 80.

61 Edictum Principis Laici prohibens Ecclesiasticis extractionem bladarum, et Animalium, ac venditionem ipsorum sine ejus licentia, delendum, et ad hoc ser. ser. Princeps est cogendus. *Sarzanen.* 17. *Dec.* 1624. *lib. Script. Veterum pag.* 46.

62 Edictum, Consuetudo, vel Statutum Principis Saecularis, quo prohibetur extractio fructuum extra territorium, non comprehendit Ecclesiasticos. *Casalen.* 14. *Febr.* 1628. *lib. decr. Paul. p.* 84.

63 Edictum super bladis extraendis Judicis Laici non comprehendit Ecclesiasticos. *Papien.* 10. *Septembr.* 1629. *lib.* 2. *decr. Paul. p.* 68.

64 Edictum Generale Magistratus Urbis Alcaniz Regni Aragoniae, prohibens, ex motivo publicae necessitatis, extractionem frumenti, quoad omnes habitantes, absque exceptione Ecclesiasticorum, est irritum *Caesaraugust.* 23. *Novemb.* 1688. *lib. decr. Martelli ag* 379.

65 Edictum per Communitatem publicatum super prohibitione pascendi, non comprehendit Ecclesiasticos; sed Episcopus, ob necessitatem boni publici, hoc idem Edicto publico mandare debet. *Sutrina* 13. *Augusti* 1629. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 2.

66 Edictum in materia Annonae a Laicis publicatum comprehensivum Ecclesiasticorum, est moderandum quoad ea, quae tangunt Ecclesiasticos. *Mantuana* 3. *Martii* 1676. *lib.* 1. *decr. Altov. pag.* 1212.

Episcopus curet declarari, Edictum Regium, quo prohibetur, ne quisquam emat, aut vendat res cujuscumque generis sine mensura bullata a Communitate, non comprehendere nec directe, nec indirecte Ecclesiasticos. *Lycien.* 27. *Maii* 1687. *lib. decr. Martelli pag.* 105. 67

Edictum vulgo *Grida*, jussu Ducis N. facta, praecipiens describi omnes personas sui status, non comprehendit Ecclesiasticos, nec Personas exemptas. *Casalen.* 9. *Maii* 1690. *lib. decret. Martelli pag.* 607. 68

Edictum Gubernatoris Mediolani circa omnes Censualistas nequit afficere Loca Pia. *Cremon.* 31. *Jul.* 1691. *lib. decr. Martelli pag.* 748. 69

Edictum Regium quoad taxas impositas causa monetae novae, non afficit Ecclesiasticos. *Aprutina* 1. *April.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallemani pag.* 180. 70

Syndicus Communitatis potest cogi ad declarandum, quod sub Edicto prohibitivo contractionis farinae non comprehenduntur Ecclesiastici ad removenda omnia impedimenta contra Ecclesiasticos. *Ruben.* 11. *Apr.* 1690 *lib. decr. Mart pag.* 599. 71

Quoad Edicta generalia, quae poterant afficere Ecclesiasticos, publicata a quodam Sacerdote Ministro Baronis, quae fuerant affixa in praediis Ecclesiasticorum, absque tamen mandato dicti Sacerdotis, decernitur, quod praevia declaratione de non comprehendendo Ecclesiasticos, et abolitis actis respicientibus affixionem, quatenus adsint, Episcopus absolvat ad cautelam dictum Sacerdotem; ministri vero publicantes, et affigentes praefata Edicta non absolvuntur, nisi praevia revocatione, eo modo, quo fuit facta publicatio. *Oritana* 22. *Apr.* 1698. *lib.* 2. *decr. Valiem. pag.* 149. 72

Praecipitur confectio novi Edicti exclusivi Ecclesiasticorum, tam directe, quam indirecte. *Spoletana* 13. *Maii* 1698. *lib.* 2. *decr. Vall. p.* 154. 73

Quoad Edictum Magistratus prohibens tabernariis appendere res venales in columnis porticus, quos Ecclesia S. Laurentii habebat jus locandi, Episcopus procedat prout de Jure. *Imolen.* 4. *Maii* 1699. *lib.* 2. *decr. Vall. p.* 219. 74

Jubente Sanctissimo, injungitur Archiepiscopo Neapolitano publicare Edictum poenale, ne aliqua persona Ecclesiastica Saecularis, et regularis audeat tempore suspicionis pestis ingredi Civitatem Neapolitanam absque speciali licentia in scriptis ejusdem Archiepiscopi gratis concedenda. *Neapolitana* 20. *Junii* 1656. *l.* 6. *decr. Paul. p.* 100. 75

Et injungitur Nuncio, ut quinque Canonicos Lateranenses, qui fuerunt ingressi, puniat rigorose, nec non Abbatem, qui illos recepit, *ibid.* 76

Archiepiscopus edere debet Edictum separatum ab Edicto Laicali quoad personas Ecclesiasticas, proibitivum circa immunditias: *Tarantina* 12. *Decembris* 1651. *lib.* 4. *decr. Paul. p.* 711. 77

78 Episcopus publicet Edictum conforme ad statutum Civitatis circa qualitatem animalium detinendorum in territorio Spoletano. *Spoletana* 16. *Jul.* 1686. *lib.* 3. *decret. Altov. pag.* 586.

79 Leges Saeculares, sive communes, sive municipales aliquorum locorum, generaliter disponentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles, extenduntur, et procedunt etiam quoad Clericos, et Ecclesias, earumque res; Secus si sint istis praejudiciales. *Communis* cum Menochio *lib.* 2. *de Jurisd. c.* 1. *casu* 3. *et* 4. Card. de Luca. *Miscellan. Ecclesiast. disc.* 7. *n.* 6. *et* 10. Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 74. Reiffenstuel *ibid. n.* 315.

80 Clericus iniens contractum cum Laico, ut valeat contractus, debet observare solemnitatem, et formam a Lege saeculari pro tali validitate praescriptam, aliter contractus corruit. Abbas in *cap. Ecclesia Sanctae Mariae* 10 *de constitutionibus n.* 43. Felinus *ib. n.* 81. Maranta *disp.* 8. *Quaestionum Legalium n.* 33. *et* 48. Federicus *de Senis Cons.* 85. Sperellus *dec.* 10. *n.* 3. Reiffenstuel *loc. c. n.* 342. et alii passim. Et ratio est, quia tali contractui resistit Lex saecularis, utpote inhabilitans Laici consensus ad taliter contrahendum; *l. Cum Lex, ff. de Fidejussorib.* adeoque corruit contractus in totum, et nulla ex eo oritur obligatio; Cum enim contractus claudicare nequeat, veluti importans ultro citroque obligationem, *l. Labeo §. Contractum, ff. de verbor. signific.* neque Clericus, quamvis ipse tali Legi adstrictus non sit, tali informi contractu juvari, et contra Laicum uti
81 poterit. Validus tamen est contractus, si Clericus, ubi viget talis Lex, contrahat cum alio Clerico; quia tali casu utraque pars contrahentium est persona non subdita Legi Saeculari, seu laicali, adeoque non tenetur ad ejus observantiam, cum Leges Saeculares, seu Laicales nequeant adstringere, neque sub nullitate actus obligare personas Ecclesiasticas, ex quo istae, vi privilegii Fori, sint exemptae a Jurisdictione Laicali; *c. Bene quidem* 1. *c. Satis evidenter* 7. *cap. Si Imperator* 10. *et cap. Numquam* 11. *dist.* 96. c. *Decernimus, cap. At Clerici* 4. *cap. Clerici* 8. *et cap. Qualiter* 17. *de Judiciis, c. Ecclesia Sanctae Mariae* 10. *de Constitutionibus, cap. Ultim. de rebus Ecclesiast. non alienand. c. A nobis* 21. *de sententia Excommunic. c. Ut animarum* 2. *de Constitutionib. in* 6. *cap. Saeculares* 2. *de foro compeient. in* 6. *l. ult. de Jurisdict. omnium Judic.* cum similibus. Ita Felinus in *cit. cap. Ecclesia Sanctae Mariae n.* 94. Maranta *cit. disp.* 8. *n.* 51. Reiffenstuel *loc. c. n.* 343. et alii passim cum Sperello *dec.* 15. *n.* 10. ubi dicit hoc esse indubitatum, si in Clerici Testamento alter Clericus sit institutus, vel ab uno Clerico fiat donatio in favorem alterius Clerici, cum tunc Lex Laicalis in Clericos sic testantes, vel donantes nullam habeat jurisdictionem, nec ratione rerum, nec ratione personarum.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Legatis, tum Studiosis disputari solet, an ii, 82
durante legatione, et peregrinatione studiorum causa, ligati sint legibus illius regionis, in qua morantur?

Quod concernit Legatos, eorumque comites, 83
quum considerandi ii haud sint ex sua persona, sed repraesentent Absentes a quibus sunt missi, perinde ac Absentes illi, haud tenentur jure civili ejus populi, apud quem legationis causa degunt, Voet *comment. ad Pand. lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 12.

Quod vero attinet ad Studiosos, diversa sane 84
esse debet eorum causa. Etenim quum in his haud militet maxima illa utilitatis publicae ratio, et jure gentium introducta Sanctitas; inde fit, ipsos quoque communi jure censeri, ac parere Legibus illius Loci, in quo causa studiorum morantur, eo tamen modo, et eatenus, quatenus et Peregrinantes alii, dum sunt in Territorio, tenentur; Idem Auctor *ubi supra n.* 13.

### ADDITIONES CASINENSES.

Traditis ab Auctore *sub n.* 11. et *seqq.* et illud adde, nempe, Archiepiscopos posse quidem condere novas Constitutiones obligantes in sua particulari Dioecesi, (ibi namque suam propriam habent jurisdictionem, non secus ac alii Episcopi); non tamen posse statuere leges obligantes totum Provinciam, nisi in Concilio Provinciali, et de consensu suorum suffraganeorum, seu Comprovincialium Episcoporum. Patet hoc totum ex *Can. Nullus Primas*, 7. *caus.* 9. *quaest.* 3. ibi: « Si » quis Metropolitanus Episcopus (nisi quod ad » suam solummodo propriam pertinet Parochiam) » sine consilio, et voluntate omnium Comprovin» cialium Episcoporum extra aliquid agere tenta» verit, gradus sui periculo subiaceat, et quod e» gerit, irritum habeatur, et vacuum ». Concordat *c. Sicut olim* 25. *de accusat.* ac tenent Suarez... Sanchez... etc. Reiffenstuel, *ad Tit. ex. de Constitution.* §. 4. *n.* 74.

# ARTICULUS IV.

## LEX QUOAD EA QUAE CONCERNUNT INTENTIONEM, MODUM, ET TEMPUS EAM ADIMPLENDI.

### SUMMARIUM

1. In executione operis a Lege praecepti duplex potest haberi intentio: una scilicet praestandi opus, quod praecipitur, et alia satisfaciendi Legi, seu praecepto per tale opus. — 2. Ad impletionem Legis, seu praecepti non requiritur intentio ei satisfaciendi. — 3. Hinc si quis die Festo, Missam audiat, immemor esse diem Festum, is nihilominus satisfacit praecepto, neque necesse est, ut postea intelligens esse diem festum, velit tunc satisfacere per Missam jam auditam. — 4. Quamvis autem ad satisfaciendum Legi, seu praecepto non requiratur intentio satisfaciendi ipsi Legi, seu praecepto, requiritur tamen intentio praestandi opus, quod praecipitur. — 5. Hinc, si quis, curiositatis gratia, aut fine inveniendi amicum, intret in Ecclesiam nihil cogitans de Missa, quae interim celebratur, is non satisfacit praecepto audiendi Missam. — 6. Legi, seu praecepto satisfacit, qui faciens opus praeceptum, expresse intendit per illud non satisfacere. — 7. Affertur, et solvitur instantia. — 8. Hinc licet quis die Festo, Missam attente audiens, habeat expressam intentionem tunc non satisfaciendi praecepto Ecclesiae, sed aliam Missam postea audiendi, is nihilominus satisfacit, itaut non teneatur postmodum aliam audire — 9. Item qui recitavit Officium Divinum non ex devotione, seu attentione qua voluisset, et ideo proposuit repetere ad satisfaciendum praecepto, is non tenetur repetere. — 10. Item qui Missam audivit, Divinum Officium recitavit, Poenitentiam Sacramentalem peregit, et alia hujusmodi, cum expresso animo non satisfaciendi, non tenetur postea mutare voluntatem, et velit per praecedens opus satisfecisse. — 11. Leges, et praecepta impleri possunt sine Charitate, seu gratia sanctificante. — 12. Quinimmo potest etiam satisfieri Legi, seu praecepto per actionem, ex fine, vel circumstantia extrinsece malam, seu vitiatam. — 13 Hinc si quis jejunet, vel intersit Missae ob vanam gloriam, vel etiam, ut furetur, vel ob alium pravum finem, potest nihilominus implere praeceptum etiam per tales, et similes actus, ex fine, seu circumstantia peccaminosos. Ipse tamen peccat contra aliud praeceptum, cui finis ille malus opponitur. — 14. Item Sacerdos, qui Missam celebrat in statu peccati mortalis, satisfacit et suae obligationi, et praecepto audiendi Missam die Festo, non obstante, quod gravissime peccet. — 15. Item adimpletur votum, Juramentum Deo factum, Poenitentia Sacramentalis, et hujusmodi, quamvis actus, per quem adimpletur, sit malus, et peccetur contra aliud praeceptum, cui actus ille malus opponitur. — 16. Nec valet objicere, quod adimplens Legem, seu praeceptum per actum peccaminosum, non adimpleat modum, ac finem praecepti; quia respondetur, quod modus, et finis non cadit sub praecepto, nisi sit de intrinseca ratione actus praecepti; seu in aliqua Lege, vel praecepto sit specialiter, et expresse requisitus. — 17. Si autem modus, et finis sit de intrinseca ratione actus praecepti, seu in aliqua Lege, vel praecepto sit specialiter, et expresse requisitus, nequit aliqua adimpleri praeceptum, non adimpleto modo, ac fine, et affertur exemplum de sacrilega Communione. — 18. Sic autem si quis dormiens die Festo assistat Missae, non satisfacit praecepto Ecclesiae. — 19. Leges, seu praecepta, quamvis sine charitate, seu gratia sanctificante possint adimpleri satisfactorie, non tamen sine charitate, et gratia sanctificante possunt adimpleri meritorie. — 20. Potest eodem tempore satisfieri pluribus Legibus, et praeceptis per diversos actus, quando unus actus non impedit alium debite exercendum. — 21. Hinc, qui die Festo, audiendo Missam, recitat Horas Canonicas, satisfacit eodem tempore praecepto audiendi Missam, et praecepto recitandi Horas Canonicas. — 22. Item satisfacit praecepto, qui tempore Missae conscientiam suam examinat, elicit actus doloris, vel aliis piis actionibus se praeparet ad Confessionem. — 23 An autem, qui per notabilem partem Missae confitetur sua peccata, satisfaciat praecepto audiendi Missam? *remissive* — 24 Unico, et eodem actu potest satisfieri pluribus Legibus, seu praeceptis, extra tamen materiam justitiae, et nisi aliud colligatur ex mente Legislatoris, seu praecipientis. — 25. Hinc qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis Sacri, simulque Beneficii Ecclesiastici, satisfacit unica recitatione. — 26. Item qui tenetur jejunare ex voto die Veneris, si tali die currant quatuor anni Tempora, et Vigilia alicujus Sancti, unico jejunio satisfacit tribus obligationibus. — 27. Item quando Festum alicujus Sancti incidit in Dominica, satisfit duplici praecepto auditione unius solius Missae. — 28 Quando tamen sunt plures obligationes justitiae, iis satisfieri non potest unico acto — 29. Item quando circumstantiae, seu verba Legis denotant, Legislatorem velle exigere actum non debitum, non potest satisfieri actu alias debito. — 30. Hinc si Confessarius injungat Poenitenti Rosarium pro Poenitentia, et talis Poenitens sit voto obstrictus ad Rosarium recitandum quotidie, Poenitens non satisfacit praecepto Confessarii per recitationem Rosarii debitam ex Voto: Nisi Confessarius oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit. — 31. Item si Confessarius pro Poenitentia injungat auditionem Missae, nisi oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit, censetur velle obligare poenitentem ad aliam auditionem Missae ab ea, quam die Festo audire tenetur. — 32. Secus autem esset, si Confessarius injungeret pro Poenitentia auditionem quotidianam Missae pro uno mense, pro uno anno, et hujusmodi. — 33. Nullatenus potest unica numerice recitatione Divini Officii satisfieri duplici praecepto v. g. pro die praesenti, et pro die crastino.

1 In executione operis a Lege praecepti, duplex potest haberi intentio; una scilicet praestandi opus, quod praecipitur, et alia satisfaciendi Legi, seu praecepto per tale opus. *Communis*
2 Ad impletionem legis, seu praecepti non requiritur intentio ei satisfaciendi; Vasquez 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. Sanchez *lib.* 1. *decal. c.* 13. *n.* 9. Herincx. *disp.* 3. *de Legibus n.* 80. Reiffenstuel. *Theol. Moral. tract.* 2. *de Legibus dist.* 3. *quaest.* 5. *n.* 45. et alii communiter. Et ratio est, quia Lex humana praecipit solam liberam, seu voluntariam operis externi executionem, v. g. auditionem Missae; non autem quasi reflexam implendi praecepti intentionem, seu ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat praecepto satisfacere. Hinc infertur,
3 quod si quis die Festo Missam audiat, immemor

esse diem Festum, is nihilominus satisfaciat praecepto; Neque necesse est, ut postea intelligens esse diem Festum, velit tunc satisfacere per Missam jam auditam, quia implevit substantiam actus praecepti. *Communis.*

4 Quamvis autem ad satisfaciendum Legi, seu praecepto non requiratur, ex dictis, intentio satisfaciendi ipsi Legi, seu praecepto, requiritur tamen intentio praestandi opus, quod praecipitur. Sanch. *lib.* 1. *Decal. cap.* 13. *n.* 2. Bonacina *de Legibus disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 10. *n.* 2. Reiffenstuel *l. c. n.* 44. et alii passim. Et ratio est, quia opera praecepta debent praestari modo humano; non praestantur autem humano modo, nisi adsint volun-
5 tas, et intentio ea praestandi, adeoque etc. Hinc infertur, quod si quis curiositatis gratia, aut fine inveniendi amicum, et alio hujusmodi fine intret in Ecclesiam, nihil cogitans de Missa audienda, quae interim celebratur, is non satisfacit praecepto audiendi Missam, quia cum non habuerit intentionem, et animum ipsam audiendi, non censetur eam audivisse. Item si quis recitet Horas Canonicas solo fine, et animo legendi, vel discendi, non satisfacit praecepto Divini Officii persolvendi, quia ad id requiritur intentio saltem recitandi Horas Canonicas, seu orandi. Sic *Doctores citati*, et alii communiter.

6 Legi, seu praecepto satisfacit, qui faciens opus praeceptum, expresse intendit per illud non satisfacere. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 13. *n.* 9. *et* 12. Lessius *lib.* 2. *c.* 7. *dubit.* 10. Suarez *lib.* 2. *de Legib. lib. de Horis c.* 26 *et* 3. *part. tom.* 3. *disp.* 88. *sect.* 3. Valentia *tom.* 3. *disp.* 6. *qu.* 10. *in fine.* Reiffenstuel. *l. c. n.* 46. Vasquez 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. Busemb. *lib.* 1. *de Legibus tract.* 2. *c.* 3. *dub.* 3. *n.* 693. La Croix *ibid.* Laymann *Theolog. moral. lib.* 1. *tr.* 4. *c.* 4. *n.* 7. et alii plures contra Navar. *de orat. c.* 16. *n.* 73. Azor. *tom.* 1. *lib.* 7. *c.* 2. *q.* 6. et alios. Et ratio est, quia Leges, et praecepta obligant solum ad substantiam operis injuncti, adeoque, illa posita, satisfit legi, etiam contra expressam intentionem operantis, cum non sit amplius in potestate operantis, ut non satisfaciat.
7 Nec valet objicere, quod actus non operentur ultra intentionem agentis, *l. Non omnis* 19. *ff. de Rebus creditis*: quia id debet intelligi, quando est in potestate operatis, v. g. satisfacere, vel non. Nec item valet dicere, quod sicuti voto obligatus ad faciendam eleemosynam, si illam faciat animo non adimplendi, non satisfacit; ita a pari, in casu legis adimpletae cum animo illam non adimplendi, non satisfacit; Non valet, inquam, quia in tantum obligatus voto ad faciendam eleemosynam, si illam faciat animo non adimplendi, non satisfacit, quia talis, et similis obligatio provenit ex voluntate promittentis, qui sicut ab initio debitorem se libere constituit, sic in debito libere permanere potest; obligatio autem parendi legi provenit ex voluntate Legislatoris, ideoque non extenditur ultra ejus intentionem, et voluntatem, nempe ultra substantiam operis praecepti, qua posita non est in potestate operantis, nolle per ipsam satisfacere, quia cum Legislator hoc solum praeceperit, ut opus humano modo impleatur, eo opere praestito, extinguitur statim obligatio independenter ab intentione satisfaciendi operantis. Busemb. *loc. cit. n.* 693. Coninch. *n.* 309. Laym. *loc. cit. n.* 7. Lessius *loc. cit.* et alii Vid. verb. *Missa art.* 17. *n.* 11. *et* 12.

Hinc infertur, quod licet quis die Festo Missam 8
attente audiens, habeat expressam intentionem tunc non satisfaciendi praecepto Ecclesiae, sed aliam Missam postea audiendi, is nihilominus satisfacit, ita ut non teneatur postmodum aliam audire. Item, qui recitavit divinum Officium, vel par- 9
tem ejus, non ea devotione, et attentione, qua voluisset, et ideo proposuit repetere ad satisfaciendum praecepto, non tenetur repetere, quia per illam primam recitationem satisfecit praecepto. Item, qui die Festo Missam audivit, Divinum 10
Officium recitavit, Poenitentiam Sacramentalem peregit, et alia hujusmodi cum expresso animo non satisfaciendi, non tenetur postea mutare voluntatem, ut velit per praecedens opus satisfecisse, quia vere satisfecit Lugo *de Eucharistia, disput.* 22. *sect.* 2. *n.* 12. Salas. *D.* 9. *n.* 33. Busemb. *loc. cit* Sanch. et alii supra citati.

Leges, et praecepta impleri possunt sine cari- 11
tate, seu gratia sanctificante. *Communis* Et ratio est, quia praecipitur solum substantia actus inclusi in praecepto, non autem modus praecepti; neque enim adimplet legem, qui eam observat in peccato, ac qui eam observat, in gratia; quis enim diceret, quod non satisfaciat praecepto audiendi Missam, praecepto jejunandi, praecepto honorandi parentes, et hujusmodi, qui talia, et similia praecepta exequatur existens in peccato? Unde falsissimum est, caritatem esse necessariam ad implenda omnia praecepta, ut perperam docuerunt Bajus, Jansenius, et alii, et ideo a S. Pio V. die 1. octob. 1567. Const. incip. *Ex omnibus*, a Gregorio XIII. die 29. Januarii 1579. Constit. incip. *Provisionis nostrae*, et ab Urbano VIII. die 6. Martii 1641. Constitut. incip. *In eminenti* inter 79. propositiones Michaelis Bail, et aliorum, merito damnata fuit sequens propositio in ordine 16. *Non est vera legis obedientia, quae fit sine caritate.*

Quinimmo potest etiam satisfieri legi, seu prae- 12
cepto per actionem ex fine, vel circumstantia extrinsece malam, et vitiatam. Sanch. *lib.* 1. *Moral. c.* 14. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 4. *n.* 6. Lugo *disp.* 22. *sect.* 2. *n.* 23. Reiffenst. *loc. c. num.* 43. et alii communiter apud Mastrium *Theol. Moral. disp.* 2. *q* 5. *num.* 169. Et ratio est, quia Lex praecipit tantum substantiam actionis ex objecto suo honestae: non autem finem, vel circumstantias, adeoque potest quis, ponendo substantiam legis, seu praecepti, satisfacere ipsi legi, seu praecepto, etiam per actionem ex fine, vel circumstantia extrinsece malam, et vitiatam, quamvis peccet

pro ratione pravi finis, aut circumstantiae malae.
13 Hinc infertur, quod si quis jejunet, vel intersit
Missae ob vanam gloriam, vel etiam, ut fure-
tur, vel ob alium pravum finem, potest nihilo-
minus implere praeceptum, etiam per tales, et si-
miles actus ex fine, seu circumstantia peccamino-
sos, quia implet substantiam illius praecepti, licet
peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur.
14 Item Sacerdos, qui Missam celebrat in statu pec-
cati mortalis, satisfacit, et suae obligationi, et
praecepto audiendi Missam die Festo, non obstan-
te quod gravissime peccet; ponendo enim actum
praeceptum, jam adimplet, quod ei erat injunctum,
15 et consequenter satisfacit etiam praecepto. Item
adimpletur votum, Juramentum Deo factum, Poe-
nitentia Sacramentalis, et huiusmodi, quamvis
actus per quem adimpletur, sit malus, et pecce-
tur contra aliud praeceptum, cui actus ille malus
opponitur. *Omnes citati Doctores*, et alii passim.
16 Nec valet objicere, quod adimpiens legem, seu
praeceptum per actum peccaminosum, non adim-
pleat modum, ac finem praecepti, qui est honora-
re Deum per actum praeceptum; non valet, in-
quam, quia modus, et finis non cadit sub praece-
pto, nisi sit de intrinseca ratione actus praecepti;
sive in aliqua lege, vel praecepto sit specialiter,
et expresse requisitus. *Sic communis Doctorum*
17 *sententia*. Si autem modus, et finis sit de intrin-
seca ratione actus praecepti, seu in aliqua lege,
vel praecepto sit specialiter, et expresse requisi-
tus, nequit utique adimpleri praeceptum, non a-
dimpleto modo, ac fine; Sic sacrilege confitens, non
satisfacit praecepto annualis Confessionis, et sacri-
lege communicans, non satisfacit praecepto Pascha-
lis Communionis; quia ad Sacramentum Poeniten-
tiae necessario requiritur dolor de peccatis com-
missis, propositum de cetero non peccandi, et
Confessio omnium peccatorum; Finis enim talis
praecepti est, ut peccatores per tale Sacramen-
tum remittantur in Dei gratiam, sicuti finis, et
modus recipiendi Sacram Communionem est, ut
recipiatur in statu gratiae, et gratia per ipsam in
communicante augeatur; unde merito ab Alexan-
dro VII. die 24. Septembris 1665. inter alias fuit
damnata sequens propositio 14 in ordine. « Qui fa-
cit confessionem voluntarie nullam, satisfacit prae-
cepto Ecclesiae »: et ab Innocentio XI. die 2.
Martii 1679. merito inter alias fuit damnata se-
quens propositio 55. In ordine: « Praecepto Com-
munionis satisfit per sacrilegam Corporis Domini
18 manducationem ». Sic etiam, si quis dormiens die
Festo, assistat Missae, non satisfacit praecepto Ec-
clesiae, quia de intrinseca ratione praecepti au-
diendi Missam die Festo est, ut quis ei assistat
modo humano, seu cum advertentia rationis, quod
a dormiente non fit, adeoque etc. Et sic dicen-
dum est de similibus.
19 Leges, seu praecepta, quamvis sine caritate, seu
gratia sanctificante possint adimpleri satisfactorie,
idest ipsis satisfieri; non tamen sine caritate, et
gratia sanctificante possunt adimpleri meritorie,
idest per talem impletionem praemium mereri.
*Communis. argum. Epist.* 1. *ad Corinth. c.* 13.
*n.* 1. ibi: « Si linguis hominum loquar, et Ange-
lorum, caritatem autem non habeam, factus sum
velut aes sonans, aut cymbalum tinniens »: et in-
fra *n.* 3. « Et si distribuero in cibos pauperum
omnes facultates meas, et si tradidero corpus
meum, ita ut ardeam, caritatem autem non ha-
buero, nihil mihi prodest ».
Potest eodem tempore satisfieri pluribus legi- 20
bus, et praeceptis per diversos actus, quando unus
actus non impedit alium debite exercendum. *Com-
munis*. Et ratio est, quia qui facit id, quod lege,
vel praecepto praescribitur, legi, vel praecepto
satisfacit: sed potest quis eodem tempore facere
quod praescribunt diversae leges, seu diversa prae-
cepta; ergo potest quis eodem tempore satisfacere
pluribus legibus, vel praeceptis, quoties unus actus
non impedit alium debite exercendum. Hinc in- 21
fertur, quod, qui die Festo audiendo Missam, reci-
tat Horas Canonicas, aliasve preces obligatorias, sa-
tisfacit eodem tempore praecepto audiendi Mis-
sam, et praecepto recitandi Horas Canonicas, seu
obligationi recitandi alias preces aliunde debitas,
quia recitatio Horarum, seu aliarum precum non
impedit attentionem requisitam ad Missam. *Com-
munis*. Item satisfacit praecepto, qui tempore Mis- 22
sae conscientiam suam examinat, elicit actus do-
loris, vel aliis piis actionibus se praeparat ad Con-
fessionem, quia istae actiones non impediunt at-
tentionem requisitam ad Missam. *Communis*. An 23
autem ille, qui per notabilem partem Missae con-
fitetur sua peccata, satisfaciat praecepto audiendi
Missam *Vid. verb. Missa art.* 17. *n.* 27. ubi alia
ad rem per totum articulum.
Unico, et eodem actu potest satisfieri pluribus 24
Legibus, seu praeceptis extra tamen materiam Ju-
stitiae; et nisi aliud colligatur ex mente Legisla-
toris, seu praecipientis. Sanchez *lib.* 1. *in Deca-
logum cap.* 14. *n.* 5. Reiffenstuel *loc. cit.* n. 51.
Herincx *disp.* 3. *de legibus n.* 85. Salas, Bonaci-
na, et alii apud Mastrium *Theol. Moral. disp.* 2.
*qu.* 5. *art.* 170. Et ratio est, quia obligatio legis,
seu praecepti pendet a mente Legislatoris, seu
praecipientis, ipsiusque voluntatem non excedit:
ergo si Legislator, seu praecipiens unico actu in-
tendit, et permittit pluribus simul satisfieri legi-
bus, seu praeceptis, sequitur, unico actu pluribus
Legibus, seu praeceptis satisfieri posse. Hinc se- 25
quitur, quod, qui obligatur ad recitandas Horas
Canonicas ratione Ordinis Sacri, simulque Bene-
ficii Ecclesiastici, satisfacit unica recitatione. Item, 26
qui tenetur jejunare ex voto die Veneris, si tali
die occurrant Quatuor anni Tempora, et Vigilia
alicujus Sancti, unico jejunio satisfacit tribus obli-
gationibus, scilicet voto, et duobus Ecclesiae prae-
ceptis. Item, quando Festum alicujus Sancti inci- 27
dit in Dominica, non tenetur quis audire duas
Missas, sed, unica audita Missa, satisfacit duplici

praecepto, scilicet et praecepto pro Dominica, et praecepto pro festo talis Sancti. Et sic de similibus.

28 Notanter autem fuit dictum in conclusione *sub n. 19. extra tamen materiam Justitiae*, quia si sint plures obligationes Justitiae, iis satisfieri non potest unico actu; Si enim Petrus debeat Paulo centum aureos ex contractu, et alios centum ex damnificatione injusta, non satisfacit utrique obligationi, semel dando Paulo centum, sed tenetur dare ducentos, quia in materia Justitiae commutativae, seu in debitis Justitiae, attenditur aequalitas rei ad rem; non potest autem unum centum esse aequale debitis plurium centum; Secus autem est in materia Legali, seu in debitis Legalibus, quia ibi attenditur mens, et intentio Legislatoris, quae saepius ferri potest in unum idemque opus; *ita Doctores omnes citati.*

29 Notanter etiam fuit dictum in eadem conclusione, « nisi aliud colligatur ex mente Legislatoris, seu praecipientis », quia si circumstantiae, seu verba legis denotent, Legislatorem velle exigere actum non debitum, tenebitur subditus illum actum non debitum praestare, et non poterit sa-
30 tisfacere actu alias debito. Hinc si Confessarius injungat poenitenti Rosarium pro Poenitentia, et talis Poenitens sit voto obstrictus ad Rosarium recitandum quotidie, Poenitens non satisfacit praecepto Confessarii per recitationem Rosarii debitam ex voto, quia Confessarius, nisi oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit, obligare in-
tendit Poenitentem ad rem non debitam. Item si 31
Confessarius pro Poenitentia injungat auditionem Missae, nisi oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit, censetur velle obligare Poenitentem ad aliam auditionem Missae ab ea, quam die Festo
audire tenetur. Secus autem esset, si Confessarius 32
injungeret pro Poenitentia auditionem quotidianam Missae pro uno anno, et hujusmodi; quia ex benigna interpretatione censetur contentus esse Missa debita ex praecepto diebus festivis, neque enim censendus est velle obligare ad audiendas duas Missas diebus festivis, nisi id exprimat; cum enim sit grave onus, si id voluisset, expressisset, *arg. cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* §. *Sed neque istud*, *cap. Quia circa* 22. *de privilegiis, et cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis.* Sic Castropalaus *disp.* 1. *punct.* 19. *n.* 1. *et seq.* Kazenberger *Supplem. Theolog. Decal. cap.* 1. *sect.* 1. *quaest.* 4. *n.* 46. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 63. et alii supracitati.

Nullatenus tamen potest unica numerice reci- 33
tatione Divini Officii satisfieri duplici praecepto, v. g. pro die praesenti, et pro die crastino, quando hora licita anticipandi Matutinum, et Laudes recitatur hodie Officium diei sequentis; Adstricti enim ad Horas Canonicas tenentur legere Officia singulis diebus affixa; Unde Alexander. VII. die 18. Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 35. in ordine: « Unico Officio potest quis satisfacere duplici praecepto pro die praesenti, et crastino ».

## ARTICULUS V.

### LEX QUO AD EJUS CESSATIONEM.

### SUMMARIUM

1. Lex humana cessat, vel per cessationem ejus causae finalis, vel per ejus abrogationem, vel per interpretationem, seu Epichejam, vel per dispensationem, vel per privilegium, vel per consuetudinem contrariam. — 2. Lex cessat, omnisque ejus obligatio, quando cessat universim totalis ejus causa finalis. — 3. Secus autem si cesset tantum finis partialis, seu partiale motivum legis. — 4. Item nec cessat obligatio legis, cessante causa, seu fine ipsius in particulari homine. — 5. Lex in praesumptione fundata cessat obligare, si de contraria veritate constet. — 6. Lex cessat per ejus abrogationem, cum a Legislatore, seu a Legitimo Superiore in totum tollitur. — 7. Assignatur differentia inter abrogationem, derogationem, et irritationem Legis. — 8. Legem abrogare potest Legislator, qui eam tulit. — 9. Item Legem abrogare potest Legislatoris successor in officio, vel in jurisdictione Superior. — 10. Inferior tamen nequit abrogare legem Superioris. — 11. Nova Lex, seu Constitutio Principis tollit priorem sibi directe contrariam, etiamsi de ipsa non faciat mentionem. — 12. Lex nova, seu Constitutio Principis generaliter lata non tollit, nec revocat rationabiles consuetudines, nec particularia statuta locorum, nisi id exprimat. — 13. Expressio autem talis abrogationis, seu derogationis sufficit, quod fiat per clausulas generales in lege appositas. — 14. Leges non sunt abrogandae, seu immutandae, nisi ex gravi, et justa causa. — 15. Justa autem, et gravi interveniente causa pro varietate temporum, valide, et licite possunt mutari leges, eas vel in totum abrogando, vel ipsis ex parte derogando. — 16. Sine justa, at gravi causa possunt quidem abrogari leges valide, at non licite. — 17. Lex cessare potest per veram interpretationem, et Epichejam. — 18. Interpretatio quid sit? — 19. Interpretatio est triplex, scilicet Authentica, Usualis, et Doctrinalis, et quae sit quaelibet? — 20. Interpretatio doctrinalis subdividitur in Declarativam, Extensivam, et Restrictivam, et quae sit quaelibet? — 21. Authentica legis interpretatio fieri potest a Legislatore, ejusque Successore, vel utriusque Superiore. — 22. Non potest fieri ab Inferiore, nisi ad hoc ipsum a Superiore habeat potestatem. — 23. Usualis legis interpretatio fieri potest ab ipso usu communi, et consuetudine legitime introducta. — 24. Doctrinalis legis interpretatio fieri potest etiam a privatis Doctoribus, si observent regulas communiter praescribi solitas. — 25. Prima Regula assignatur: *Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam.* — 26. Secunda Regula: *Verba Legis sunt intelligenda secundum propriam significationem, nisi aliud constet sensisse Legislatorem.* — 27. Tertia Regula: *Si de mente Legislatoris constet, interpretatio est facienda potius se-*

*cundum ipsam, quam secundum legis verba, quidquid aliud ipsa verba sonare videantur.* — 28. Mens Legis, seu Legislatoris unde desumi debeat? — 29. Quarta Regula? *Lex generaliter, et distincte loquens, generaliter, et distincte est intelligenda.* — 30 Quinta Regula? *Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis.* — 31. Sexta Regula: *Ubi eadem est ratio, eadem est Juris dispositio:* — 32 Septima Regula: *In omnibus causis potior debet esse ratio aequitatis, quam stricti Juris.* — 33. Ubi deficit aequitas scripta, servanda est aequitas non scripta. — 34 Æquitas quid sit? — 35. Octava Regula: *Argumentum a sensu contrario est satis validum.* — 36. Nona Regula: *Non censetur plus de priori Lege mutatum, quam est expressum in posteriori.* — 37. Decima Regula: *Lex poenalis, et omnis alia odiosa, est stricte interpretanda, nec regulariter extendenda ultra casum, et personas expressas.* — 38. Undecima Regula: *Leges favorabiles ampliori interpretatione sunt intelligendae; seu in materia favorabili verba legis accipi debent secundum amplam suam significationem* — 39. Duodecima Regula. *In Beneficiis plenissima est interpretatio facienda.* — 40. Excipienda tamen sunt rescripta ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda, quae sunt strictae interpretationis. — 41 Epicheja quid sit? — 42. In quo differat Epicheja ab interpretatione Legis. — 43. Datur locus Epicheiae in casu aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes. — 44. Lex cessare potest per dispensationem factam ab habente legitimam dispensandi potestatem. — 45. Quoad ea, quae specialim concernunt dispensationem, *remissive.* — 46. Lex cessare potest per privilegium concessum ab habente legitimam potestatem ipsum concedendi. — 47. Privilegium quid sit? — 48. Privilegium est stricte interpretandum. — 49. Lex cessare potest per consuetudinem contrariam legitime introductam. — 50. Circa ea, quae specialim quo ad hanc concernunt consuetudinem, *remissive.*

1 Lex humana cessat, vel per cessationem ejus causae finalis; vel per ejus abrogationem; vel per interpretationem, seu Epichejam; vel per dispensationem; vel per privilegium,
2 vel per consuetudinem contrariam. *Communis.* Lex igitur cessat per cessationem ejus causae finalis; scilicet Lex cessat, omnisque ejus obligatio, quando cessat universim totalis ejus causa finalis. Suarez *lib.* 6. *de legibus cap.* 9. nu. 5. Silvester *verb. Lex quaest.* 9. §. 8 Laymann *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 21. *num.* 3., et communis aliorum; *argum. l. Adigere* §. 2. *ff. de Jurepatr.* ubi aperte habetur, quod cessante ratione, et causa Legis, vel obligationis, cessat Lex, seu obligatio ipsa; *et cap. Cum cessante* 60. *de Appellationib.* ibi: *Cum cessante causa, cesset effectus.* Et ratio est; quia sicuti Lex ab initio non subsistit, si sine ratione lata sit, cum ratio Legis sit anima Legis; *L. Cum ratio, ff. de bonis damnatorum*, ita etiam postea desinit, desinente ratione ejus, quandoquidem tunc ejus observatio inutilis, atque supervacanea esse incipit. Unde hac ratione Apostolus *ad Hebraeos* 7. ait: *Reprobatio fit praecedentis mandati* (idest Legis Mosaicae) *propter infirmitatem ejus, et inutilitatem.* Sic in primitiva Ecclesia Apostoli *Actor.* 15. Legem constituerunt, ut omnes abstinerent ab immolatis, sanguine, et suffocatis, eo solo fine, ut Judaei ab iis abhorrentes tanto facilius in Fide, et Religione cum Gentilibus jungerentur. Quo fine successu temporis cessante, cessavit quoque illa Lex talis abstinentiae, ut docet S. Augustinus *lib.* 32. *contra Faustum cap.* 13. Nicolaus primus *in responsione ad Bulgaros cap.* 90. S. Thom. 1. 2. *q.* 103. *art.* 4. *ad* 3. ubi addit, *Procedente autem tempore, cessante causa, cessavit effectus*, scilicet obligatio illius Legis Apostolicae. Et sic docent Doctores communiter.

3 Notanter autem dictum fuit, *quando cessat totalis ejus causa finalis.* Nam si cesset tantum finis partialis, seu partiale motivum Legis, non ideo cessat ipsa Lex, cum tunc perseveret adhuc alter finis, seu aliud Legis motivum sufficiens ad conservandam ejus obligationem, ut recte observat Abbas, *in cap. Cum cessante* 60. *de Appellat. num.* 2. Laymann *loc. cit. nu.* 3. La Croix *lib.* 2. *num.* 86. Herincx *disp.* 3. *quaest.* 16. *n.* 202. Paulus Mezger *disp.* 36. *n.* 5. Mastrius *cit. quaest.* 6. *n.* 209. et alii plures apud ipsos. Et ratio est, quia quando sunt plures fines, licet simul sumpti faciant unicum finem totalem, tamen deficiente uno, si alius maneat, manet quoque adhuc Legis obligatio; adeoque, si cesset tantum finis partialis, seu partiale motivum Legis, non ideo cessat ipsa Lex.

Notanter etiam dictum fuit *quando cessat causa* 4
*universim;* quia, cessante causa, seu fine Legis in particulari homine, non ideo cessat obligatio ipsius Legis. Et ratio est, quia finis Legis humanae non potest cessare quoad aliquem in particulari, si adhuc maneat quo ad communitatem; finis enim Legis in praesumptione periculi fundatae, non est evitare quodcumque periculum in particulari, sed periculum in communi, et generaliter, adeoque quamvis cesset periculum in aliquo particulari, cum non cesset periculum in communi, et generaliter, non cessat obligatio Legis; Si enim v. gr. Princeps, Lege lata, interdicat Civibus usum armorum ad vitandas rixas, et homicidia, fas non erit alicui particulari arma prohibita gestare, quamvis in ipso ob senectutem, vel pacificam naturam, seu morum probitatem, vel simplicitatem cesset rixarum, et homicidiorum periculum; quia interest boni publici, ut Leges communes ab omnibus communiter observentur, quandiu non occurrit aliquod impedimentum contrarium, quod per Epichejam excuset, aliter orirentur multa incomoda in damnum Reipublicae, si tali, et similibus casibus tribueretur licentia agendi contra Legem; nam quisque facile sibi posset blandiri, causam, et finem Legis hic et nunc in se cessare. Et sic tenent D. Thom. 2. 2. qu. 154. *art.* 2. *in capit.* Suarez *lib.* 6. *de Legibus cap.* 9. *n.* 6. Laym. *loc. cit. n.* 3. Mastrius *loc. cit. n.* 210. Herincx *loc. cit. n.* 203. La Croix *loc. cit.* n. 314. Paulus Mezger *loc. cit. n.* 6. Kazenberger *loc. cit. n.* 314. ubi testa-

tur de communi, Amicus, Aversa, Cospensis, Sotus, Salas, Reding., aliique plurimi contra Granad., Henriquez, Dianam, et alios.

5 Lex in praesumptione fundata, cessat obligare, si de contraria veritate constet, quia, ex communiter recepto axiomate, Praesumptio cedit veritati; *arg. cap. Super hoc* 5. *de renunciat. l. Continuus* 137. *ff. de verb. signific. l. ult. ff. Quod metus causa*; *l. Imperatores*, *ff. de probation.* ibi: *Respondit, veritati locum superfore*: ex quibus aperte deducitur, quod mens Legislatorum nunquam fuit, per Leges in praesumptione fundatas aliquid disponere contra veritatem; adeoque, veritate cognita, sive per propriam confessionem, sive per alias legitimas probationes, cessant tales Leges obligare etiam in Foro externo; et multo magis cessant obligare in Foro interno, seu conscientiae, ubi talis veritas est manifesta; quia ut Apostolus 2. *ad Corinth.* 1 dicit « Gloria nostra haec est testimonium conscientiae nostrae ». Tum quia talibus praesumptione a parte rei falsa infestatis, non deficit, suum verum Jus, sed solum probatio, *arg. l. Duo sunt*, *ff. de Testamen. Tutel.* adeoque cum Leges debeant esse justae, *c. Erit autem Lex* 2. *dist.* 4 cum similibus, nullimode potest dici mentem Legum in praesumptione fundatarum fuisse Jus suum alicui adimere, etiam cognita veritate, cum Jus suum unicuique tribuere, pertineat ad tria Juris praecepta §. *Juris*, *Instit. de Just. et Jur.* his verbis expressa: « Juris praecepta haec sunt, honeste vivere, alterum non laedere, jus suum cuique tribuere ». Et sic tenent Abbas *in capit. Quia plerique n* 18. *de Immunit. Eccles.* Covarr. *in cap. Cum esset n.* 9. *de Testam.* Navarr. *in cap. Ita quorumdum*, *de Judaeis*, *notab.* 10. *n.* 29. Laymann *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 21. *n.* 4., et alii passim.

6 Lex cessat per ejus abrogationem, cum a Legislatore, seu legitimo Superiore in totum tollitur. *Communis.* Hic tamen advertendum venit, quod datur differentia inter abrogationem, derogationem, et irritationem Legis. Abrogatio enim Legis fit, cum Lex in totum tollitur; Derogatio vero cum Lex tollitur solum ex parte; textu expresso *in l. Derogatur* 102. *de verb. signific.* ibi; « Derogatur Legi, cum pars detrahitur; abrogatur
7 Legi, cum prorsus tollitur ». Irritatio autem Legis fit, cum Lex ab inferiori instituta, auctoritate Superioris irritatur, seu rescinditur, et nullius valoris efficitur, ut si Lex ab Episcopo lata, a Summo Pontifice annulletur, irrita, et inanis, ac nullius roboris declaretur. *Communis.*

8 Legem abrogare potest Legislator, qui eam tulit. *arg. cap. Omnis res* 1. *de Reg. Juris*, ubi expresse dicitur, quod « Omnis res, per quascum-
9 que causas nascitur, per easdem dissolvitur ». Item Legem abrogare potest Legislatoris successor, vel in officio, vel in Jurisdictione Superior; quia voluntas Successoris aequivalet in Jurisdictione voluntati Antecessoris; et voluntas Superioris etiam praevalet, adeoque quod in Jurisdictione licuit Antecessori, etiam licebit Successori, vel utriusque Superiori. *Communis, argument. capit. Innotuit* 20. *de election.* §. *Quamvis*, *capit. Exiit* 3. *de verb. signific.* in 6. §. *Ceterum sanctae memo-*
*riae*, cum similibus. Inferior tamen nequit abro- 10
gare Legem Superioris, cum voluntas inferioris nullum habeat Jus, seu nullam potestatem supra voluntatem Superioris; *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *c Cum Inferior* 16. *de majorit. et obed. Clement. Ne Romani*, *de elect.*

Nova Lex, seu Constitutio Principis tollit prio- 11
rem sibi directe contrariam, etiamsi de ipsa non faciat mentionem. *Communis*, textu expresso, *in c. Licet* 1. *de Constit.* in 6. ibi « Licet Romanus Pontifex (qui Jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) Constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur etc.: et concordat Jus Civile; *l. Sed et posteriores*, *ff. de Legibus*, ibi: « Sed et posteriores Leges ad priores pertinent, nisi contrariae sint ». Hinc pariter in Testamentis statur ultimo, etiamsi in ipso non fiat mentio de priori, *l. Si mihi*, *et tibi*, *ff. de Legatis* 1., *et cap. ultima voluntas* 4. *caus.* 13. *q.* 2. ubi dicitur « quod ultima voluntas defuncti modis omnibus servari debet ».

Lex nova, seu Constitutio Principis generaliter 12
lata, non tollit, nec revocat rationabiles consuetudines, et particularia statuta locorum, nisi id exprimat. *Communis*, textu expresso *in cit. c. Licet* 1. *de Constit.* in 6. ubi post verba *n. antecedenti* allegata, statim subjungitur: « Quia tamen locorum specialium, et personarum singularium consuetudines, et Statuta (cum sint facti, et in facto consistant) potest *Romanus Pontifex* probabiliter ignorare; ipsis, dum tamet sint rationabilia, per Constitutionem a se noviter editam, (nisi expresse caveatur in ipsa), non intelligitur in aliquo dero-
gare ». Expressio autem talis abrogationis, seu de- 13
rogationis sufficit, quod fiat per clausulas generales in Lege appositas v. g. « Nulla obstante consuetudine contraria, vel non obstantibus quibuscumque Statutis particularium locorum, seu non obstantibus quibuscumque statutis, vel consuetudinibus etiam immemorialibus », et hujusmodi. Gallus *lib.* 1. *pract. observ.* 18. *n.* 2. Laym. *cap.* 1. *n.* 12. *de Const.* in 6. Reiffenst. *l.* 1. *Decr. tit.* 2. *n.* 499. et alii passim.

Leges non sunt abrogandae, seu immutandae, 14
nisi ex gravi, et justa causa; *l.* 3. *ff. de Const. Princip.* « In rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo Jure, quod diu aequum visum est »: quia (ut expresse dicit Benedictus XI Summus Pontifex in Extravag. *Inter cunctas* 1. *de privil.* §. *Sane*) « plerumque pariunt novitates discordiam, praesertim dum ab eo, quod diu aequum visum est » per novam Constitutionem receditur, nec quare recedatur, utilitas evidens, vel alia causa subest. Ita Communis Doctorum.

15 Justa autem, et gravi interveniente causa, pro varietate temporum, et circumstantiarum, valide, et licite possunt mutari Leges, eas vel in totum abrogando, vel ipsis ex parte derogando. *Communis*, textu expresso in *c. Non debet* 8. *de consang. et affinit.* ibi « Non debet reprehensibile judicari, si, secundum varietatem temporum, statuta quandoque mutentur humana, praesertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit, quoniam ipse Deus ex his, quae in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo ». *Item in cap. Alma mater* 24. *de senten. excomm. in* 6. ibi: « Alma mater Ecclesia plerumque nonnulla rationabiliter ordinat, et consulit, quae, suadente subjectorum utilitate, postmodum consultius, et rationabilius revocat, in meliusve commutat ».

16 Sine justa vero, et gravi causa possunt quidem abrogari Leges valide, at non licite. *Communis*. Et quidem quod possint abrogari valide, stat clarum, quia cum obligatio Legum dependeat a voluntate Legislatoris in fieri, et conservari, tamquam a causa adaequata, sublata hac voluntate, peribit obligatio Legum, et consequenter earum abrogatio erit valida; *arg. cap. Omnis res* 1. *de Reg. Juris*, ibi: « Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur ». Quod autem nequeant abrogari licite, clare patet, quia Legislator, seu ejus Successor, vel Superior peccat agendo contra exigentiam boni publici: abrogare autem Leges sine justa, et gravi causa, est contra exigentiam boni publici; *argum. cit. Juribus sub n.* 14. adeoque etc.

17 Lex cessare potest per veram interpretationem,
18 et Epichejam. *Communis*. Interpretatio autem nihil aliud est, quam congrua per aliud clarius explicatio verborum Legis ordinata ad concipiendum
19 verum Legis sensum a Legislatore intentum. *Est in re communis*. Interpretatio juxta Gloss. *in. l.* 37. *ff. de Legibus* est triplex, scilicet Authentica, Usualis, et Doctrinalis. Interpretatio *Authentica* seu necessaria, cui nempe necessario est acquiescendum, est illa, quae fit a Legislatore, seu ejus Successore per aliam Legem prioris declarativam, et obtinet eamdem auctoritatem, ac ipsa Lex, quam declarat; et de hac interpretatione intelligendum est id, quod habetur *l.* 11. *Cod. de Legibus*, juncto Summario *ib.* « Ejus est Legem interpretari, cujus est condere »: *et cap. Inter alia* 31. *de sent. excomm.* ibi; « Ut unde Jus prodiit, interpretatio quoque procedat ». Interpretatio *Usualis* est, quae per usum, et consuetudinem introducitur, nam consuetudo, ut dicitur *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, est prima Legum interpres; sed de hac infra. Interpretatio *Doctrinalis*, seu scholastica, vel Magistralis est, quae a Doctoribus, seu Magistris dari solet; *l. Unic. Cod. de Prof. Urbis Constant. l.* 22., et haec, per se loquendo non inducit obligationem, sed duntaxat probabilitatem; Unde huic interpretationi non est necessario inhaerendum, nisi fiat a communi Doctorum consensu, ac alia meliora, et solidiora Juris fundamenta non suppetant.

Interpretatio Doctrinalis, seu Magistralis subdividitur in declarativam, extensivam, et restrictivam. Interpretatio *Declarativa* est congrua dubiorum, vel obscurorum verborum expositio. Interpretatio *extensiva* est ea, per quam fit ampliatio Legis ad non expressa; Et haec, vel est *mere extensiva*, per quam dispositio Legis, ob paritatem, vel similitudinem rationis, extenditur ad Personam, vel casum, neque verbis, neque mente Legislatoris comprehensum: vel est *etiam comprehensiva*, per quam Lex extenditur ad personam, vel casum, verbis quidem non expressum, mente tamen Legislatoris comprehensum ob adaequatam rationis identitatem. Interpretatio *restrictiva* est ea, per quam verba Legis, aut Statuti, suadente sic aequitate, in sua generali significatione coarctantur, et restringuntur. 20

Authentica Legis interpretatio fieri potest a Legislatore, ejusque Successore, vel utriusque in Jurisdictione Superiore, *Communis, arg. l.* 11. *Cod. de Legibus*, ubi Summarium inquit: « Ejus est Legem interpretari, cujus est condere »: *etc. Inter alia* 31. *de sentent. excomm.* ibi: « Ut inde jus prodiit, interpretatio quoque procedat ». Non potest tamen Authentica Legis interpretatio fieri ab inferiore, nisi ad hoc ipsum a Superiore habeat potestatem. *Communis arg. cap. Inferior* 4. *dist.* 31. *cap. cum Inferior* 16. *de majoritat. et obed. et Clement. Ne Romani, de elect.* 21 22

Usualis Legis interpretatio fieri potest ab ipso usu communi, et consuetudine legitime introducta. *Communis* per textum in *l. Si de interpretatione* 37. *ff. de legibus*, ibi: « Si de interpretatione Legis quaeratur, in primis inspiciendum est, quo Jure Civitas retro in hujusmodi casibus usa fuisset; optima enim est Legum interpres consuetudo »: *et cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, ibi: « Consuetudinem approbatam, quae est optima legum interpres ». 23

Doctrinalis Legis interpretatio fieri potest etiam a privatis Doctoribus, seu Magistris, si observent regulas communiter praescribi solitas. Cum enim Lex saepe saepius quid obscurum, et ambiguum in sua significatione contineat, necesse erat, ut Doctoribus, seu Magistris tribueretur facultas eam interpretandi, et per quid clarius explicandi. *Communis* per textum in *l. un. de Professoribus Urbis Constantinop. l.* 12., *et in cap. Cum de diversis* 2. *de privilegiis in* 6. 24

Pro interpretatione Doctrinali, seu Magistrali observandae sunt sequentes Regulae. Prima regula: « Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam ». *Communis*, cum Glossa *in c. Cum Dilectus* 8. *de consuetudine, verb. Nec juri communi*, ubi sic praecise dicit: « Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi; sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio » et colligitur *ex l. Licet Im-* 25

*perator*, *ff. de Legatis* 1. *et l. Ille, aut Illa, ff. de*
*Legatis* 3.
26 Secunda Regula: « Verba Legis sunt iotelligen-
da secundum propriam significationem, nisi allud
constet sensisse Legislatorem » : *Communis* per
textum *in c. Ad audientiam* 12. *de Decimis: et in*
*l. Non aliter*, 69. *ff. de legatis* 3. ibi: « Non aliter a
significatiooe verborum recedi nportet, quam cum
manifestum est, aliud sensisse Testatorem ». Et
*l.* 1. *§. Licet ff. de exercitoria actione*, ibl : « In
re dubia melius est verbis Edicti servire ».
27 Tertia Regula: « Si de mente Legislatoris con-
stet, interpretatio est facienda potius secundum
ipsam, quam secundum legis verba, quidquid aliud
ipsa verba sonare videantur » : *Communis*, per
textum in *cap. Humanae aures* 11. *caus.* 22. *quae-
st.* 5. ibl : « Non debet aliquis verba considerare
( intellige nude, et simpliciter ) sed voluntatem,
et intentionem : quia non debet intentio verbis
deservire, sed verba intentioni ». Hinc *l. Scire*
16. *ff. de Legibus*, dicitur: « Scire Leges non est
carum verba tenere, sed vim, et potestatem »: *et
c. Certum est*, 88. *de Reg. Juris* in 6. ubl expresse
dicitur : « Certum est, quod is committit ln le-
gem, qui iegis verba complecteos, contra legis
28 nititur voluntatem ». Mens autem Legis, sive Le-
gislatoris desumi debet tum ex materia Legis,
tum ex circumstaotiis temporum, locorum, et per-
sonarum, praecipue ex ratione in Lege posita;
*cap. Intelligentia* 6. *de verbor. significat.* ibi :
« Intelligentia dictorum ex causis est assumenda
dicendi, quia non scrmoni res, sed rei est sermo
subjectus ».
29 Quarta Regula : « Lex generaliter, et indistio-
cte est intelligenda » ; *Communis* per textum *in
cap. Quia circa* 22. *de privileg.* ubi additur haec
ratio : « Cum nihil exceperit, et poterat excepis-
se ». Unde commune Juristarum axloma, juxta
Summarium *in l. De pretio*, *ff. de publiciana in
rem actione*, sic expresse habet : « Ubi lex non di-
stlnguit, oeque nos distioguere debemus ».
30 Quinta Regula : « Exceptio firmat regulam in
contrarium io casibus non exceptis ; *Communis*
per textum *in l. Quaesitum §. Idem*, *ff. de In-
struct.* etc. ibi: « Nam qui haec excepit, non potest
non videri de ceteris rebus, quae in ea essent sen-
sisse, »: et concordat *l. Cum Praetor* 12. *ff. de
Judiciis*, *c. Qualis hinc dist.* 25. *cap. Dominus*
32. *quaest.* 7. *cap. Nonne, de praesumpt: et cap.*
2. *de Conjug. Leprosor.* cum similibus, et tenet
expresse Fagnan. *in cap. Illa, Ne Sede vacante.
num.* 31. Barbosa *Axiomat.* 85. *num.* 4. Glossa
communiter recepta, *l. in iis, quae, ff. de legi-
bus*, ubi ait : « Exceptio a regula firmat regulam
in aliis ».
31 Sexta Regula : « Ubl eadem est ratlo, eadem
est Juris dispositio » ; *Communis*, per textum in
*leg. Ideo, ff. de Legibus*, lbi : « Semper quasi hoc
Legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque
personas, et ad eas res pertlneant, quae quando-
que similes erunt »: *et l. Non possunt, ff. eodem*,
ibi : « Non possunt omnes articuli siogillatim, aut
Legibus, aut Senatusconsultis comprehendi, sed
cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est,
is qui Jurisdictionl praeest, ad similia procedere,
atque ita Jus dicere debet ». *Et c. Inter corpora-
lia* 2. *de translation. Episcop.* lbi : « Cum de si-
milibus idem judicium sit habendum ».
Septima Regula : « In omnibus causis prior de- 32
bet esse ratio aequitatis, quam stricti Juris » :
*Communis*, per textum in *leg. Placuit, Cod. de
Judiciis*, ibi : « Placuit in omnibus rebus praeci-
puam esse justitiae, aequitatisque scriptae, quam
stricti Juris rationem »: *et leg. In omnibus, ff. de
reg. Juris*, ibi: « In omnibus quidem, maxime ta-
men in jure, aequitas spectanda est ». *Et l. Quod
si Ephesi §. Interdum, ff. de eo quod certo loco*,
ibi : « In summa aequitatem ante oculos habere
debet Judex » : *et c. Ex parte* 13. *de offic. Dele-
gati*, lbi: « Et in causa juxta Juris aequitatem pro-
cedere ». Ubi autem deficit aequitas scripta, et in 33
Jure circa aliquam causam nihil habetur expres-
sum, tunc servanda est aequitas non scripta, et
Judex procedere debet prout aequum, et justum
esse censuerit ; *cap. Ex parte tua* 21. *de transa-
ctionibus*, ibi : « In his vero super quibus jus oon
invenietur expressum, procedas ( aequitate serva-
ta ) semper ln humaniorem partem declinando, se-
cundum quod personas, et causas, loca, et tempo-
ra videris postulare ». Æquitas vero est justitia 34
fulgore misericordlae temperata, ut eam definit
S. Cyprianus relatus ab Abbate *in cit cap. Ex
parte tua* 11. *de transactionibus n.* 7. Vel aequi-
tas est quaedam factorum convenlentia, et recti-
tudo judicii naturalem sequens rationem, ut eam
definit Baldus *in leg. Omnes populi n.* 19. *ff. de
justitia et jure.* Barb. *Axiomat.* 15. *n.* 5.
Octava Regula: « Argumentum a sensu contra- 35
rio est satis validum »; *Communis*, per textum in
*leg.* 1. *ff. de Officio ejus, cui mandata est jurisdi-
ctio*, ibi: « Hujus rei fortissimum argumentum est,
quod Lege Julia de vi, oominatim cavetur etc. »
*Non aliter igitur mandare poterit ; et cap. Qualis
hinc dist.* 25. ibi : « Quod enim de uno negatur,
consequens iotellectus patet, quia de quibusdam
conceditur ». Unde Glossa *in cap. Cum Aposto-
lica verb. Datur intelligi, de his quae fiunt a
Praelatis*, expresse dicit, quod « a contrario sen-
su datur fortissimum argumentum ». Dummodo
tameo ex tali argumento a sensu contrario nul-
lum sequatur absurdum, aut lnconveniens, sed Ju-
rium correctio; quia argumentum a sensu contra-
rio non valet, quando ei alia Jura resistunt, ut
expresse dicit Glossa communiter recepta *in cap.
Significasti, verb. Clerici, de Foro competent.* ibi:
« Argumentum a seosu contrario oon habet lo-
cum, cum alia Jura contradicunt ».
Nona Regula: « Noo censetur plus de priori Le- 36
ge mutatum, quam est expressum in posteriori »;
*Communis* per textum *in leg. Praecipimus, Cod.*

*de appellat.* ibi: « Quidquid autem hac Lege specialiter non videtur expressum, id veterum Legum, Constitutionumque regulis omnes relictum intelligant »: *et leg. Si vero* §. *De viro, ff. soluto Matrimon.* ubi Summarium sic habet: « Provisio Legis contra Jus commune non extenditur ultra illud, quod exprimit, licet eadem sit ratio ». Accedit ratio, quia correctio Legum, utpote odiosa, non facile est praesumenda; Jura enim Juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda, neque eorum correctio est inducenda sine necessitate, textu expresso *in cap. Cum expediat* 29. *de electior. in* 6. ibi: « Cum expediat concordare Jura Juribus, et eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari »; et concordat textus *in leg. unic. de inofficios. Dotibus*, ibi: « Leges Legibus concordare promptum est », cum similibus; Undo *in leg. Non est novum* 25. *et sequent. ff. de Legibus*, generaliter sancitur, ad evitandas Legum correctiones, Leges priores esse habendas, et explicandas per posteriores; et e contra has per priores, ibi: « Non est novum, ut priores Leges ad posteriores trahantur etc. sed et posteriores Leges ad priores pertinent, nisi contrariae sint ».

37 Decima Regula: « Lex poenalis, et omnis alia odiosa, in dubio, est stricte interpretanda, nec regulariter extendenda ultra casum, et personas expressas »; *Communis* per textum *in l.* 42. *ff. de poenis*, ibi: « Interpretatione Legum poenae molliendae sunt potius, quam exasperandae »: *et c. Odia* 14. *de Reg. Juris in* 6. ibi: Odia restringi, et favores convenit ampliari »: *et c. In poenis* 49. in 6. ibi: « In poenis benignior est interpretatio facienda »; dicitur autem notanter in dubio; quia si ipsa verba Legis poenalis, aut alterius odiosae, ejusque mens adeo clara sint, ut, salva ratione recti sermonis, non possint aliam interpretationem habere, non obstante quod Lex appareat nimis dura, et odiosa, adhuc erit observanda, *leg. Prospexit. ff. Qui, et a quibus manumissi* ibi: « Quod quidem perquam durum est; sed ita Lex scripta est ».

38 Undecima Regula: « Leges favorabiles ampliori interpretatione sunt intelligendae; seu in materia favorabili verba Legis accipi debent secundum amplam suam significationem ». *Communis* per textum *in cit. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Favores convenit ampliari.* Dummodo tamen nihil aliud exprimatur, vel appareat ex verbis Legis, seu alterius dispositionis, nec exinde illusio Legis sequi possit; prout notatur *in c. Si Sententia* 16. *et cap. Si Civitas* 17. *de sent. excomm.* in 6.

39 Duodecima Regula: « In Beneficiis plenissima est interpretatio facienda »; *Communis*, textu expresso *in c. Cum Dilecti* 6. *de Donationibus*, ibi: « In contractibus plena; in testamentis plenior; in Beneficiis plenissima est interpretatio facienda », *et cap. Olim* 16. *de verbor. significat.* ibi: « Cum Beneficia Principum sint interpretanda lar-
gissime ». Excipienda tamen sunt Rescripta ad 40
Beneficia Ecclesiastica obtinenda, quae sunt strictae interpretationis, textu expresso *in cap. Quamvis* 4. *de Praebendis in* 6. ibi: « Quamvis plenissima sit alias in Beneficiis interpretatio facienda; Litterae tamen super obtinendis Beneficiis debent, cum sint ambitiosae, restringi ».

Epicheja est benigna Legum interpretatio se- 41
cundum aequum, et bonum, declarans casum aliquem particularem, ex mente Legislatoris ob suas circumstantias speciales, sub Lege universaliter lata non esse comprehensum. *Est in re communis; arg. l. Placuit, Cod. de Judiciis*, ibi: « Placuit in omnibus rebus, praecipuam esse justitiae, aequitatisque scriptae, quam stricti juris rationem »: *et l. In omnibus, ff. de reg. Juris*, ibi: « In omnibus quidem, maxime tamen in Jure, aequitas spectanda est », cum aliis Jur. adductis sup. *n.* 32. *et* 33.

In hoc autem differt Epicheja ab interpretatio- 42
ne Legis, quod per interpretationem interpretantur verba Legis, quando sunt obscura, et ambiguum sensum reddunt; Per Epichejam vero interpretatur mens Legislatoris, ubi constat de universali verborum sensu, dubitatur autem de mente Legislatoris, utrum nempe is talem casum particularem, ob certas circumstantias, voluerit, vel potuerit comprehendere sub generali locutione Legis; Unde tunc specialim verificatur textus *cit. cap. Intelligentia* 6. *de verbor. significat.* ibi: « Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus »: *et c. In his* 15. *eod. de verbor. signif.* ubi Pontifex factae a se interpretationis allegat hanc rationem: « Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem; cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, interpretamur etc. »

Hinc quandoque esse locum Epichejae in casu 43
aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes tenet *Communis Doctorum; arg. l.* 4. *ff. de Legibus*, ubi dicitur, quod « ex iis, quae forte uno aliquo casu accidere possunt, Jura non constituuntur »: Neque sic praejudicium infertur potestati Legislativae, cum praesumatur Legislator in simili casu eadem fuisse dicturus, ut colligitur *ex l. Nulla Juris, ff. de Legibus*, ubi habetur; « Nulla Juris ratio, aut, aut aequitatis benignitas patitur, ut quae salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem ».

Lex cessare potest per dispensationem factam 44
ab habente legitimam dispensandi potestatem. *Com-*
*munis.* Quo autem ad ea, quae speciatim concer- 45
nunt dispensationem, *vid. verb. Dispensatio per tot.*

Lex cessare potest per Privilegium concessum 46
ab habente legitimam potestatem ipsum concedendi. *Communis.* Privilegium enim est, quod Princeps contra communes regulas Juris, seu contra

communes Leges cuipiam concedit, seu rescribit,
juxta illud Esther 15. « Non enim pro ta, sed pro
47 omnibus haec Lex *constituta est.* « Dicitur enim Pri-
vilegium, quasi *Lex* privata; neque esset privata,
nisi aliquod speciale indulgeret; *c. Privilegia* 3.
*dist.* 3. *et c. Abbate* 25. *de verbor. significat.* §. *Con-
tra.*

48 Quia igitur Privilegium est contra Jus commu-
ne, et omnis recessus a Jure est odiosus, *cap. Is
qui* 1. *de Filiis Presbyterorum* §. *Ille vero*, in 6.
ibi: « Quam exhorbitantem a Jure oportet veluti
odiosam restringi ». Hinc Privilegium est stricte
interpretandum, ac restringendum, dummodo ex
hoc non reddatur inutile. *Communis arg. cit. cap.
Is qui*, *et cap. Odia* 15. *de Regulis Juris* in 6.
ibi: « Odia restringi, et favores convenit amplia-
ri », cum simil.

49 Lex cessare potest per consuetudinem contra-
50 riam lagitime introductam. *Communis.* Circa au-
tem ea, quae specialim quo ad hoc concernunt
consuetudinem. *Vid. verb. Consuetudo per tot.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

51 Pertinet et ad Jurisconsultos, Judicesque Leges
interpretari. Tripliciter autem interpretari pos-
52 sunt Jurisconsulti, et Judices Leges. Primo ad ca-
sus similes producendo legis dispositionem, consi-
derata ratione ejus in aliis ad eamdem utilitatem
tendentibus militante, idque etiamsi taxativis ver-
bis Lex uteretur, quippe quia taxatio tantum ad
casus dispares excludendos pertinet, non item ad
eos, in quibus militat similis, aut eadem, aut
53 major ratio. Secundo restringendo generalia Le-
gum effata ad casus illos, in quibus solis manife-
54 sta, et adaequata ratio Legis locum habet. Tertio
denique explanando verba legis obscura, vel ambi-
gua, at dubium ipsius legis sensum eruendo.

55 Id autem ut recte fiat, servanda sunt quaedam
universalia praecepta. In primis, et ante omnia de
mente Legis non est judicandum, nisi tota lege
perspecta, quum ex antecedentibus, et subsequen-
tibus ut plurimum evidens evadat Sententia Legis,
*leg.* 24. *ff. de Legib.*

56 Deinde semper adhiberi debet aa intarpretatio,
quaa caret vitio, et aptior ast rei gerendaa, et
convaniantior menti Legislatoris, *l.* 19. *eod. tit.*
57 *l.* 67. *et l.* 96. *ff. de Reg. jur.* non calumniosa;
58 *l. penult. ff. Ad exhib.* non talis, quae circumve-
niat mentem Legis, dum fieret, quod Lex fieri no-
luit, fieri tamen expresse non vetuit, *l.* 29. *et l.*
30. *ff. de leg. l.* 5. *Cod. eod.* quaeve redderet Le- 59
gem inutilem, nullis accomodata casibus, et sic
omni effectu destitutam, *arg. l.* 1. §. *ult. ff. ad
municipal.* aut, quae in favorem alicujus inventa,
torqueret severius in ejusdem dispendium, ac lae-
sionem; *l.* 25. *ff. de leg. et l.* 6. *Cod. eod.*

Sed nec petenda est interpretatio ex iis, quae 60
constituta sunt jure singulari, aut necessitate qua-
dam in certis solummodo casibus; *l.* 14. *ff. de
leg. et l.* 16. *ff. de Reg. jur.* aut errora sunt in-
troducta *leg.* 39. *ff. de leg.*

Recedendum nec aliter est a propria verborum 61
significatione, quam quum manifestum ast, id Le-
gislatorem voluissa, *argum. l.* 69. *ff. de legat.* 3.
magisque in dubio verbis edicti serviendum ait
Ulpianus in *l.* 1. §. 20. *ff. de exercit. action.* Re-
cedere autem voluisse Legislatorem a propria si-
gnificatiune verborum, erui valet cum ex antece-
dentibus, et subsequentibus verbis Legis, praefa-
tiono, epilogo, at similibus, tum ex rationa Le-
gis ipsi Legi subjuncta, tum etiam ex eo quod ver-
ba in proprio significatu accepta, involverent ab-
surditatem, impossibilitatem, vitium, vel signi-
ficationem non satis aptam rei gerendaa.

Omittendum haud est etiam, ex argumentis 62
desumptis a contrario sensu, legis sensum arui pos-
se, et interpretationem fieri, ut servarunt ipsi
Jurisconsulti *in l.* 1. *ff. de Offic. ejus, cui mandat.
jurisd. l.* 18. *ff. de Testib. l.* 20. §. 6. *ff. qui te-
stam. facere poss. l.* 26. *ff. de pact. dotal.*

Quod si hisca, similibusque praeceptis observa- 63
tis, necdum manifesta reddi possit legis sententia,
aut evitari absurditas, iniquitasque, quam vide-
batur involvere dispositio Legis, haud poterit Ju-
dex, praetextua equitatis, arrogare sibi licantiam
spernendae Legis, tanquam durae, et iniquae, ac
judicare contra perspicuam Legis decisionem,
quum Judicis sit secundum Legem, nequaquam
varo de Legis justitia, vel injustitia judicare, et
facti quidem quaestio, non item juris auctoritas,
in ejus potestate sit; *l.* 1. §. 4. *ff. ad Senatus-
consult. Turpilian.* juncta *l.* 12. §. 1. *ff Qui et
a quibus liberi non fiant*, solumque superest, ut
eatur ad Legislatorem; *l.* 11. *ff. de leg. l.* 2. §.
18. *Cod. de veter. jur. enucleand. l.* 1, *l.* 9 *l. pe-
nult. et. ultim. Cod. le legib.*

# LEX COMMISSORIA

VID. VERB. *EMPTIO*, *ART*. 4. *A N*. 40 *AD* 45. ET VERB. *HYPOTHECA N*. 34. *ET* 35.

# LIBELLUS FAMOSUS

## SUMMARIUM

1. Libellus famosus quid sit? — 2. Libellus famosus fit scriptura, vel pictura, et quid veniat appellatione scripturae, et picturae. — 3. Ad constituendum Libellum famosum quinque requisita copulative debent concurrere. — 4. Primo requiritur, quod occultetur nomen libellantis. — 5. Secundo requiritur, quod in illo exprimatur nomen Libellati, seu injuriati. — 6. Tertio requiritur, quod Libellus famosus publicetur. — 7. Quarto requiritur, quod interveniat dolus. — 8. Quinto requiritur, quod Libellus contineat non solum contumeliam, sed et simul delictum aliquod considerabile. — 9. Dicta requisita debent cumulative concurrere ad hoc, ut quis dicatur reus Libelli famosi. — 10. Unde qui joco facit Libellum famosum, non incidit in crimen, et poenam Libelli famosi. — 11. Et jocus praesumitur, quando deficit causa. — 12. Et quando faciens est juvenis laetus, et facetus, et bonae famae. — 13. Item non incidit in poenam Libelli famosi, qui mittit Epistolam alicui in injuriam, et infamiam alterius, cum expressione, et mandato, quod illam teneat secreto. — 14. Vel etiam mittit ipsi injuriato, qui praesumitur eam secreto retenturus. — 15. Item non incidit in crimen, et poenam Libelli famosi, qui provocatus, et lacessitus Libello famoso, Libellum in Auctorem primi conficit, et crimina in ipsum retorquet. — 16. Multi Sancti Patres scriptis lacessiti eam mordacitate, et cum aliis scriptis responderunt. — 17. Libellos famosos facientes, publicantes, consulentes, seu mandantes fieri, seu publicari, committunt crimen gravissimum, et detestabile. — 18. Insuper rei hujus detestabilis criminis subjacent gravissimis poenis, tum de Jure Canonico. — 19. Tum de Jure Civili. — 20. Eadem poena puniuntur mandantes, cooperantes, et consulentes fieri Libellos famosos. — 21. Eadem poena puniuntur invenientes Libellum famosum, et illum non lacerantes, nec comburentes, sed aliis manifestantes. — 22. Eadem poena puniuntur dictantes, scribentes, et exemplantes Libellum famosum. — 23. Eadem poena puniuntur componentes carmina, cantiones, et similia in detractionem famae alienjus. — 24. Item eadem poena puniuntur eas cantiones, seu carmina cantantes. — 25. Eadem poena puniuntur facientes Libellum famosum contra mortuum. — 26. Eadem, et majori poena puniuntur, qui Libellum famosum faciunt, non sub nomine suo, sed sub nomine alterius. — 27 Eadem poena puniuntur, qui faciant cadere in terram Libellum famosum, ad effectum ut publicetur. — 28. Eadem poenae puniri possunt Bibliopolae, et Mercatores Librorum emente, retinentes, et vendentes Libellos famosos. — 29. Ex Constitutionibus S. Pii V. et Gregorii XIII. appellatione Libelli famosi continentur pariter, nedum, ut vulgo dicitur *li avvisi secreti*, sed etiam Pasquilli, vulgo *Pasquinate*. — 30. Si Libellus famosus respiciat statum alienjus Religionis in communi, ultra supradictas poenas, Auctor est ipso facto excommunicatus excommunicatione majori Papae reservata. — 31. Poena Libelli famosi habet locum, etiam si quis in eo verum dixerit. — 32. Non desunt tamen Doctores tenentes contrarium. — 33. Qui detraxerunt aliis Libello famoso continente vel falsum crimen, vel verum occultum ad quid teneantur; *remissive*.

1 Libellus famosus est chartula quaedam in quocumque loco reperta, ad alterius infamiam scripta, vel picta: colligitur *ex l. unic. Cod. de Libell. famos. et cap. Si quis famosum* 5. *qu.* 1. *et est in re communis* cum Moscatell. *de cognition. delict. tit. de injur. et Libell. famos. n.* 8. *et* 9. Raynald. *tom.* 1. *cap.* 11. §. 1. *n.* 4. Ur-
2 saya, *Institut. crimin. lib.* 2. *tit.* 9. *n.* 78. Unde, ut vides, Libellus famosus fit scriptura, vel pictura. Nomine, et appellatione chartulae veniunt nedum scripturae, sed etiam Carmina, Epigrammata, et similes cantiones in detractionem famae alterius compositae. Farinac. *qu* 105. *n.* 467. *et sequent.* Ursaya *loco cit. n.* 80. et alii passim. Nomine, et appellatione picturae veniunt nedum picturae obscenae, et turpes in alterius injuriam, et infamiam factae, sed etiam stercorationes factae, seu appositae in portis, fenestris, seu domo alterius, et omnes turpitudines, et multo magis cornua ibidem in alterius injuriam, et infamiam affixa. Clarus *in Praxi* §. *fin. qu.* 68. *n.* 25. Panimol. *dec.* 52. *annot.* 1. *n.* 22. *et* 23. Ursaya *loco cit. n.* 28. *et seq.* Farinac. *qu.* 105. *n.* 469. *et* 471. Bertazin. *consil.* 237. *n.* 2. et alii apud ipsos.

Ad constituendum Libellum famosum, quinque requisita copulative debent concurrere, ut recte observat Ursaya *loc. cit. n.* 86. Raynald. *lib.* 1. 3
*cap.* 11. §. 1. *a n.* 7. Primo requiritur, quod occultetur nomen Libellantis, idest, quod occultetur nomen suum, ut habetur *in l. unic. Cod. de famos. Libell. et* tenet Engel *in L. Lex Cornelia.* §. *Si quis Librum ff. de injur. etc.* Clarus *qu.* 68. *n.* 25. Ursaya *loc. cit. n.* 86. Raynald. *l. c. n.* 7. et plures alii apud ipsos. 4

Secundo requiritur, quod in illo exprimatur nomen Libellati, seu injuriati: Sarno *in Praxi criminal. part.* 2. *formul.* 10. *vers. et primo*, Maresca *apud Sarn. loc. mox cit. vers. Et primum, in fine.* Raynald. *l. cit. n.* 10. Ursaya *loc. cit. n.* 87. Ni- 5

si tamen aliunde constet, quod de eo Auctor loqui voluit. Farinac. *qu.* 105. *n.* 47. Conciol. *resol. crim. verb. Laesae Majestatis crimen*, *resol. unic. n.* 19. Raynald. *loc. cit. n.* 11. Ursaya *l. c. n.* 88. et alii.

6 Tertio requiritur, quod Libellus famosus publicetur; est enim de substantia Libelli famosi, quod ex eo sequatur diffamatio, quae sine publicatione non datur. Farinac. *loc. cit. n.* 486. Sanctor. *de Poenis part.* 2. *c.* 12. *qu.* 3. Ursaya *loc. cit. n* 89. Raynal. *loc. cit. n.* 13. cum pluribus *ibi cit.* Conciol. *resolut. criminal. verb. Libellus famosus*, *resol. un. n.* 10. et plures alii apud ipsum.

7 Quarto requiritur, quod interveniat dolus, quia, si aliquis non animo injuriandi, sed vel per simplicitatem, vel per jocum Libellum componat, et publicet, vel libidinis motivo cantiones canat, non erit reus Libelli famosi, Conciol. *resolut. crimin. vers. Laesae Majestatis crimen*, *resol. unic. n.* 20. Ursaya *loc. cit. n.* 92. *et seq.* Raynald. *loc. cit. n.* 18. cum plurimis *ibi citatis*, per textum *in l. Lex Cornelio*, §. *Si quis librum*, *ff. de injur.* ibi: *Dolove malo fecit*, *vel curavit*, *et l.* 1. *ff. ad Legem Jul. Majestat.* ibi: *fueritve dolo malo*, *cap. Si qui inventi fuerunt* 3. *caus.* 5. *qu.* 1. ibi: *Sed vim earum dolose manifestaverit.*

8 Quinto requiritur, quod Libellus contineat non solum contumeliam, sed et simul delictum aliquod considerabile; quia si contineret solum contumeliam, non Libellus famosus, sed Injuria in scriptis dicenda esset. Theodoric. *de delict. privat. c.* 2. *aphorism.* 16. *n.* 32. Ursaya *loc. cit. n.* 95. Raynald. *l. c. n.* 19. *et seq.* et plures alii apud ipsum.

9 Dicta requisita debent cumulative concurrere ad hoc, ut quis dicatur reus Libelli famosi, quia si unum, vel alterum ex his deficiat, deficit nomen, et crimen Libelli famosi; et remanet crimen, et actio injuriarum. Binsfeld. *de injur. et domno dato*, c. 1. *quaest.* 13. *conclus.* 3. *et* 4. Carpzov. *practic. crim. q.* 98. *n.* 50. Maresca penes Anell. *De Sarno in prax. crim. par.* 2. *vers. debet sane.* Raynald. *loc. cit. n.* 23. et alii passim.

Unde qui joco facit Libellum famosum, non in- 10
cidit in crimen, et poenam Libelli famosi; *arg. l. Si non convicii*, *C. de injur. et l. Item apud Labeonem* §. *Meminisse*, ubi Glossa *ff. eod. tit.* et ste tenent Surd. *dec.* 89. Thorvot. *dec.* 50. *n.* 6. *et* 7. Navarr. *collect.* 2. *od pragm.* 1. *de injur. n.* 4. Carpzov. *l. c. q.* 98. *n.* 58. Gargareus *tract. de Libello famoso c.* 4. *n.* 10. *et c.* 7. *n.* 50. Raynald. *l. c. n.* 26. *et seq.* et plures alii apud ipsos.
Qui omnes ajunt praesumi joco factum, quoties 11
non apparet de causa propter quam quis moveri
potuerit. Et quoties imputatus sit juvenis laetus; 12
et ut dicitur; *allegro e faceto*, seu bonae famae.

Item non incidit in poenam Libelli famosi, qui 13
mittit Epistolam alicui in injuriam, et infamiam alterius cum expressione, et mandato, quod illam
teneat secreto. Vel etiam mittit ipsi injuriato, qui 14
praesumitur eam secreto retenturus. Farinac. *q.* 105. *n* 487. *et conclus.* 123. *n.* 5. Ursaya *loc. cit. n.* 133. *n.* 38. *vers. quinta ratio*, *part.* 5. Raynald. *loc. cit. n* 24. *et seq.* et alii plures apud ipsos.

Item non incidit in crimen, et poenam Libelli 15
famosi, qui provocatus, et lacessitus Libello famoso, Libellum in Auctorem primi conficit, et crimina in ipsum retorquet, *l. Qui cum* §. *Idem*, *ff. de Bon. libert.* ibi; « Et si ab eo petitus retorsit in eum crimina; ignoscendum est enim ei, qui voluit se ulcisci provocatus », ibique Glossa *verb. Retorsit*, ibi: *Ignoscendum ei, qui non facit sponte, ei cap. Ad limina* 30. *qu.* 1. ibi: « Inculpabile judicandum est, quod necessitas intulit (*).

Hinc multi Sancti Patres scriptis lacessiti cum 16
mordacitate, et cum aliis injuriis pariter in scriptis responderunt, ut patet de S. Gregorio Nazianzeno « in ejus vita, et oratione de Episcopis »: de S. Hieronymo in Apologia contra Ruffinum: de S. Bernardo *lib.* 4. *de consideratione*: de S. Thoma in *opuscul.* 19. de S. Bonaventura in *Apologia contra Gulielmum de Sancto Amore*; et de aliis pluribus. Et sic tenent Ursaya *loc. cit. n.* 111. cum aliis ibi citatis. Farinac. *quaest.* 104. *num.* 488.

*Nota Romani Theologi.*

(*) Auctor; ut ego opinor, de foro externo, et criminali judicio loquitur, quo spectant leges, quas citat, non vero de foro conscientiae. Sed si de foro conscientiae sermo sit, quis unquam probare potarit licitum esse homini Christiano Libello famoso per Libellum famosum respondere? Lex enim Christi diligere inimicos jubet, eisque benefacere; percutienti consulit alteram maxillam praebendam, et tollenti pallium dandam quoque tunicam esse. Item cum eadem Christi Lex, tum etiam Lex ipsa naturae odio habere proximum vetet, iram compescere jubet, ac ea omnia prohibet, quae homines ad iram, et odium apta sint provocare: Age vero: fac hominem libello famoso lacessitum, libello alio famoso, ac recriminatione publica respondere, dum tamen id necessarium ita non sit ad propriam defensionem, ut alia via non suppetat, quis non videat, praeceptum illud infringere, quo jubemur inimicos diligere, eisque benefacere, quo tenemur patienter injurias ferre, ac injuriam irroganti parcere; quo denique odium proximi prohibetur, et ea omnia interdicuntur, quae ad iram, et odium proximi incitare possint, et debeant? Si res ita se habet, ut revera est; qua ratione probari poterit usus libelli famosi in homine Christiano, qui per libellum antea lacessitus fuerit? Atque hinc liquet, quam inepte, ad suam comprobandam assertionem, attulerit Lucius Sanctos Ecclesiae Patres, qui non libellis, neque injuriis usi sunt in refutandis adversariis; sed veritatis studio, ac virtutis amore, fervore quodam incitati adversus Haereticos, vel Novatores, aut scandalosos homines, objurgationes, ac tales phrases adhibuere, quae vel detestandos errores, vel noxias novitates, vel improbatos, ac perniciosos mores, aut abstinatam perversorum hominum malitiam exprimerent, ac valati horrendum Christianae plebi praedicarent. At ita scribere non est *injuriis* respondere, nulla enim injuria fit homini perverso, dum publici ipsius errores, ac perversi, et humano generi noxii mores objurgantur, ac maledictis etiam palam reprehenduntur. Si vero quisquam Patrum injuriis lacessitus, injuriis in adversarium responderit, secus ac patientia, at charitas Christiana postulat, a culpa in illa actione liberari non potest; sed praedicanda potius erit poenitentia eximia, qua culpam illam expiavit, et poenitentes imitendi erunt, non vero irati, ac injuriis proximum efficientes.

Raynald. *loc. cit. a num.* 29. cum pluribus ibi citatis.

17 Libellos famosos facientes, publicantes, consulentes, seu mandantes fieri, seu publicari, et hujusmodi, committunt crimen gravissimum, et detestabile, ut recte notant Farinac. *qu.* 105. *n.* 490. Raynald. *loc. cit. n.* 2. et alii communiter; et comprobatur ex Constitutione S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia, in princip.*

18 Insuper rei hujus detestabilis criminis subjacent gravissimis poenis; Jure enim Canonico sancitum est, quod tales rei anathematizentur, fustibus, ac verberibus carpiantur; *cap. Qui in alterius* 1. *cap. Quidam* 2. *et cap. Si qui inventi fuerint* 3. *caus.* 5. *q.* 1. Farinac. *q.* 105. *n.* 422. *et sequent.* Panimoll. *decis.* 52. *adnot.* 1. *n* 42. Ursaya *loc. cit. n.* 108. et alii. Et secundum citat. Constitution. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia.* Libellos famosos retinentes, facientes, dictantes etc. in Statu Ecclesiae, gravissimis poenis sunt puniendi, et bonorum confiscatione, et aliquando etiam ultimo supplicio.

19 De Jure autem Civili hujusmodi rei efficiuntur infames, et intestabiles, *leg. ob carmen, ff. de testibus et l. Lex Cornelia*, §. *Si quis*, ubi Glossa *verb. Intestabilis ff. de injuriis*, Ursaya *loc. cit. n.* 107. et alii. Insuper aliquando fustigantur, aliquando ad triremes transmittuntur, et aliquando ultimo supplicio condemnantur, *l. Unic. Cod. de Famoso Libello*, Panimoll. *loc. cit. sub* n. 42. et alii apud ipsum Ursaya *loc. cit. num.* 103. *et sequent.* ubi refert exemplum de quodam Cremonensi, qui ob malos versus, et similes cantilenas contra Clementem VIII. praedefunctum, et nonnullos Cardinales fuit decapitatus, et confiscatione bonorum plexus. Idem evenit Abbati Francisco Dominico Rivarola, qui ob similes Libellos contra Clementem XI. fuit capite punitus in Urbe *die* 4. *Augusti* 1709. nec non Cajetano Vulpino *die* 5. *Februarii* 1720.

20 Eadem poena puniuntur mandantes, conperantes, et consulentes fieri Libellos famosos; omnes enim isti concurrunt in genere caussae efficientis, et dicuntur illos componere, et facere, *l. Lex Cornelia* §. *Si quis librum*, *ff. de injur.* Gargiareus *de Libello famoso c.* 9. *n.* 3. et 18. Farinac. *q.* 105. *n.* 442. *et seqq.* Ursaya *loc. cit. n.* 125. *Raynald. loc. cit.* §. 4. *et* 6. *n.* 50. et alii plures apud ipsos.

21 Eadem poena puniuntur invenientes Libellum famosum, et illum non lacerantes, nec comburentes, sed aliis manifestantes; *l. Unic. Cod. de famos. Libell.* ibi: « Si vero non statim easdem chartulas, vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestaverit, sciat, se quasi Auctorem hujusmodi delicti, capitali sententiae subjungandum »; et late Farinac. *quaest.* 105. *n.* 450. *et sequent.* Raynald. *loco cit.* §. 2. *n.* 5. *et sequent.* ubi tres rationes assignat. 1. Quia retinens Libellum famosum praesumitur illius Auctor. 2. Quia videtur habere animum manifestandi. 3. Quia dat occasionem, ut Libellus ab aliis possit inveniri, et videri.

Eadem poena puniuntur dictantes, scribentes, 22
et exemplantes Libellum famosum *l. Lex Cornelia*, §. *Si quis librum, in verb. scripserit ff. de injuriis*, *l. Item apud Labeonem*, §. *Haec in verbo scribit*, *ff. eodem*, et expresse cavetur in cit Constitut. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis Providentia*, Panimoll. *decis.* 52 *adnot.* 1. *n.* 17. Farinac. *quaest.* 104. *n.* 446. Bursat. *consil.* 20. *n.* 55. et communis aliorum.

Eadem poena puniuntur componentes carmina, 23
cantiones, et similia in detractionem famae alicujus, *l. Lex Cornelia*, §. *final.* et ibi Glossa in verbo *Epicheja*, et in verbo *sive scripturam*, *ff. de injuriis*. Farinac. *quaest.* 105. *n.* 467. *et seq.* cum multis aliis a se citatis, Panimoll. *decis.* 12. *adnot.* 1. *n.* 30. et alii passim. Item eadem poena pu- 24
niuntur eas cantiones cantantes, textu expresso in *l. Item apud Labeonem* §. *Haec autem* ibi: *Vel cantant aliquid, quod pudorem alicujus laedat, ff. de injuriis.* Farinac. *loc. cit. n.* 468. Panimoll. *loc. cit. n.* 31. et alii.

Eadem poena puniuntur facientes Libellum fa- 25
mosum contra mortuum, quia non est minor injuria, quae infertur mortuo, quam vivo, *l.* 1. *ff. de his quae ut indignis.* Ursaya *loc. c. n.* 138. Muta *ad Pragm. tit.* 40. *de poen eden. famos. Libell. n.* 37. et alii; Et patet exemplo adducto supra *sub n.* 18. de quodam Cremonensi, qui fuit decapitatus ob malos versus, et similes cantilenas confectas contra Clementem VIII. praedefunctum.

Eadem, et majori poena puniuntur, qui Libel- 26
lum famosum faciunt, non sub nomine suo, sed sub nomine alterius; ipsi enim magis delinquere videntur, cum alium, ad se excusandum, de hujusmodi crimine falso inculpare intendant; *l. Lex Cornelia*, §. *Si quis librum*, ibi: *Etiamsi alterius nomine*, et ibi Glossa, *ff. de injuriis.* Farinac. *q.* 105. *n.* 472. Panimoll. *loc. cit. n.* 27. et alii communiter.

Eadem poena puniuntur, qui faciunt cadere in 27
terram Libellum famosum, ad effectum ut publicetur. Hoc enim idem est, ac si illum publicassent, sive illum confecerint ipsi, sive ab aliis acceperint; *l.* 1. *Cod. de famos. Libell.* ibi: *Sed vim earum manifestaverint*, et ibi Glossa, Farinac. *quaest.* 105. *n.* 458. *et sequent.* cum aliis ibi citatis, Panimoll. *l. c. n.* 26. et alii passim.

Eadem poena puniri possunt Bibliopolae, et 28
Mercatores librorum, ementes, retinentes, et vendentes Libellos famosos; sunt enim causa, ut ab aliis legantur. Gargiareus *de Libello famoso cap.* 8. *n.* 50. Coler. *decis.* 154. *n.* 8. *et seq.* Ursaya *loc. cit. n.* 139. et alii passim.

Ex dispositione cit. Constitutionis S. Pii V. 29
incipient. *Romani Pontificis Providentia*, et Constitutionis Gregorii XIII. relatis a Navarr. *in Summ. Bullar. p.* 2. *cum.* 83. *n.* 1. appellatione libelli famosi continentur pariter, nedum, ut vul-

go dicitur *li Avvisi secreti*, ut plurimum continentes laesionem alterius famae, in quibus Constitutionibus contra illos conficientes imponitur poena mortis; sed etiam Pasquilli, vulgo *Pasquinate*. Ursaya *loc. cit. num.* 147. cum aliis ibi adductis.

30 Si famosus Libellus respiciat statum alicujus Religionis in communi, v. g. Ordinis Praedicatorum, Minorum, Augustinensium, Carmelitarum, Societatis Jesu, et hujusmodi, ultra supradictas poenas, Auctor est ipso facto excommunicatus excommunicatione majori Papae reservata, ut observat. Navarr. *in Summario Bullar. part.* 2 *comm.* 83. *n.* 7. Ursaya *loc. cit.* n. 143. ubi notat, quod in eamdem excommunicationem non incurrit conficiens Libellum famosum contra privatum Religiosum, ejus personam tantum infamando, quia Constitutiones Apostolicae respiciunt favorem Religionis in communi, non autem alicujus Religiosi in particulari. Navarr. et Ursaya *l. c.* Medina *de Confess. l.* 1. *c.* 15. *n.* 35. et alii passim.

31 Poena Libelli famosi habet locum etiam si quis in eo verum dixerit, *l.* 2. *Cod. de famoso Libello*, ubi Gloss. *in verb. Sane*, Olirad. *consil.* 53. n. 2. *vers. Si per Libellum* Azor. *in summ. de famos. Libell. n.* 2. *in fin.* Boss. *t. de injur. n.* 4. *post princip. vers. Nec obstat*, Covarruv. *variar. resol. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 5. *circa med.* Panimoll. *dec.* 52. *adnot.* 2. *n.* 9. et alii adducti per Farinac. *in praxi crimin. t. de var. divers. crimin. qu.* 101. *n.* 24. *et* 244. et aperte id disponitur in cit. Constit. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis Providentia*, et comprobat Gauzzin. *de confiscat. conclus.* 13. *ampliat.* 91. n. 2. *et* 4. ubi testatur dispositionem dictae Constitutionis S. Pii V. esse in viridi observantia, et, diversis casibus occursis, ita fuisse decisum, prout etiam refert Farinac. *consil.* 30. *n.* 109. *t.* 1. et ex ipso Panimoll. *d.* 52. *adnot.* 2. *n.* 11. adducens diversa exempla.

32 Non desunt tamen Doctores tenentes contrarium, scilicet poenam Libelli famosi non habere locum, quando sunt vera in Libello expressa. Sic multi apud Farinac. *l. c. q.* 104. *n.* 242. *et seq.* Raynald. *l. c.* n. 24. *et seq.* Famian. Centolin. in *adnotat. ad consil. crimin.* 30. Farinac. *litt. V. ver. Contrarium videtur voluisse sp*

33 Qui detraxerunt aliis Libello famoso continente vel falsum crimen, vel verum occultum, ad quid teneantur? Vide *verb. Detractio art.* 2. *per tot* ubi salva proportione abunde dictum est de simili obligatione.

### NOVAE ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Publicum Judicium ex *Senatus consulto* redditum 34
est ob Libellum famosum; *L.* 6. *ff. de injur.* cujus
poena capitis est; *L. unic. Cod. de Famos. Libell.*

Non male vero nostri Interpretes poenam hanc 35
capitis restrixerunt ad famosum libellum, quo alicui objiciuntur gravia, et capitalia crimina ab eo, qui saevitiae judicum, aut Principis adrepere satagit. Absurdum namque foret ob quamcumque contumeliam scripto factam imminere reo poenam capitis. Confirmatur communis haec sententia tum per verba mox cit. *Legis unicae Cod. de Famos. libell.* tum per Constitutiones, quae sunt in Codice Theodosiano sub eodem Titulo. Potissimum vero *vide* 4. 5. 8. *et* 10.

Puniunt *Imperatores Valentinianus*, *et Valens* 36
eos quoque capite, qui libellum inventum non il-
lico consumpserint, sed aliis sensum ejus manife-
staverint. Id sane durum videtur. Sed restringen- 37
da verba ad eum sunt, qui contenta libello crimi-
na effert dolo malo, ut periculum ex ea re capitis
creet infamato.

Quod qui fecit, cum eo non valde duriter age- 38
tur, si ea poena afficiatur ipse, cujus spectaculo in
alterius cervicem crudelem animum satiare voluit.
Caeterum si quis non dolo id faciat, sed *vitio lin-* 39
*guae*, *atque impotentia*, dum cognita tacere ne-
scit, durissimum foret poenam capitis *garrulitati*
statuere. Injuria enim sine dolo, atque affectu in- 40
juriandi nequaquam committitur, garrulitas autem
non dolus, sed culpa est.

Restat ut disseramus de poena ejus, qui non ap- 41
petierit famoso libello vitam, et salutem alterius, sed famam tantummodo, atque existimationem. Nihil autem nominatim scriptum est, nisi quod damnatus ob carmen famosum fiat intestabilis; *L.* 5. §. *Si quis librum*, *ff. de Injur. L.* 2. *ff. de Testib.* Sed quum Jurisconsultus dicat in *d. L.* 5. si condemnatus sit, qui id fecit intestabilem ex Lege esse juberi, satis indicat aliam fuisse poenam, quae sententia judicis infligeretur. Quae quum prodita non sit, dicamus puniendum reum extra ordinem arbitrio Judicis. Haec de poena famosi Libelli de jure Civili. Quod autem innovatum sit Summorum Pontificum constitutionibus, indicat *Auctor*.

# LIBERALITAS

VIDE VERB. *AVARITIA* N. 12.

# LIBRI

## SUMMARIUM

1. Sub poena excommunicationis latae sententiae tenetur quisque suscipere pro Sacris, et Canonicis omnes Libros novi, et veteris Testamenti a Concilio Trident sess. 4. in Decreto de Canonicis Scripturis enumeratos. — 2. Libros de rebus Sacris sine nomine Auctoris nullus imprimere potest, nec illos vendere, vel apud se retinere, nisi prius sint examinati, et approbati ab Ordinario sub poena excommunicationis, et pecuniaria apposita a Concilio Lateranensi, et Tridentino. — 3. Regulares, ultra examinationem, et approbationem hujusmodi, licentiam quoque a suis Superioribus impetrare tenentur. — 4. Et utramque concessionem debent imprimi facere ad principium operis. — 5. Libros scriptos communicans, vel vulgans ante examen, et approbationem, subjicitur poenis, quibus et impressores: Et eos habentes, vel legentes, nisi prodant Auctores, pro Auctoribus habebuntur — 6. Librorum approbatio danda est in scriptis, et gratis, sicuti et examen est gratis faciendum. — 7. Libri non sunt imprimendi sine nomine Auctoris, vel certi Collegii. — 8. Libri imprimi non possunt Romae absque licentia Cardinalis Vicarii, et Magistri Sacri Palatii. — 9. Alibi vero imprimi non possunt absque licentia Ordinarii, et Inquisitoris. — 10. Librarii, seu Impressores imprimentes absque his licentiis incurrunt excommunicationem, et poenam amissionis librorum, et centum Ducatorum. — 11. Libri Auctorum degentium in Statu Ecclesiae imprimi non possunt extra Statum sine licentia Card. Vicar. et Magistri Sacri Palatii, (et extra) sine licentia Inquisitorum, aliter impressi ipso facto sint prohibiti, et aliae poenae ab imprimente incurruntur. — 12. Libri de Miraculis, Gratiis, Beneficiis, et aliis, quae dicuntur accepta ope alicujus defuncti cum opinione sanctitatis, a Sede Apostolica non canonizati, nec beatificati, imprimi non possunt sine licentia Sedis Apostolicae. — 13. Impressores, et Bibliopolae habentes libros Lutheranos, aut aliorum haereticorum, aut de haeresi suspectos, quas poenas incurrant, nisi eos consignent inquisitoribus. — 14. Libri sine nomine Typographi, vel loci impressionis, vendi non possunt sub poena confiscationis librorum. — 15. Libros furto extrahere, seu subtrahere, et asportare ex Bibliothecis Regularium est prohibitum sub poena excommunicationis latae sententiae Papae reservata. — 16. Referuntur ad hoc summarie variae Constitutiones Pontificiae, *usque ad* n. 33.

1 Libros novi, et veteris Testamenti a Concilio Trident. *sess.* 4. in *decr. de Canon. Script.* enumeratos, qui integros cum omnibus suis partibus, prout consueverunt legi in Ecclesia Catholica, et habentur in veteri vulgata Latina editione, non suscipit pro Sacris, et Canonicis, est excommunicatus. *Conc. Trid. l. c.*

2 Libros de rebus Sacris sine nomine Auctoris nullus imprimat, vel imprimere faciat, et illos non vendat, vel apud se retineat, nisi prius sint examinati, et approbati ab Ordinario, sub poena excommunicationis, et pecuniae apposita in Canone Concilii Lateranensis *sess.* 10. *de impressione Librorum*, *sub Leone X.* Sic expresse Concil. Trident. *Decret. cit. sess.* 4. in *Decr. de editione, et usu Sacrorum librorum.*

3 Regulares, ultra examinationem, et approbationem hujusmodi, licentiam quoque a suis Superioribus impetrare tenentur, recognitis per eos libris, juxta formam suarum ordinationum. Concil. Trident. *loc. c.* et sic habetur etiam in Instructione Clementis VIII. Auctoritate Regulis Indicis adje-
4 cta §. 2. *de impressione librorum.* Ubi additur, quod « utramque concessionem, quae appareat, ad principium operis imprimi faciant ».

5 Libros scriptos communicans, vel vulgans ante examen, et approbationem, subjicitur poenis quibus et impressores. Et eos habentes, vel legentes, nisi prodant Auctores, pro Auctoribus habebuntur. Sic expresse Conc. Trid. *loc. cit.*

Librorum approbatio danda est in scriptis; at- 6
que ideo in fronte libri, vel scripti, vel impressi authentice appareat, idque totum, hoc est, et probatio, et examen, gratis fiat; Sic expresse Concil. Trid. *loc. c.*

Libri non sunt imprimendi sine nomine Aucto- 7
ris, vel certi Collegii. Concil. Trid. *loc. cit. et cit. Instruction. Clementis VIII. de impressione librorum* §. 1. ubi sic expresse habetur, ibi: « Nullus liber in posterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen, et Patriam praeferat Auctoris. Quod si de Auctore non constet, aut ob justam aliquam causam, tacito ejus nomine, Episcopo, et Inquisitori liber edi posse videtur, nomen illius pro nomine Auctoris describatur, qui librum examinaverit, atque approbaverit. In his vero generibus librorum, qui ex variorum scriptorum dictis, aut exemplis, aut vocibus compilari solent, is qui laborem colligendi, et compilandi susceperit, pro Auctore habeatur ». Haec ibi.

Libri imprimi non possunt Romae absque licen- 8
tia Cardinalis Vicarii Papae, et Magistri Sacri Palatii. Leo X. *Constit.* 12. *incipient. Inter sollicitudines*, quae est Conc. Lateran. V. *sess.* 10. *const.* 3.

9 Alibi vero imprimi non possunt absque licentia Ordinarii, et Inquisitoris haereticae pravitatis. Leo X. *in cit. constit. incipient. Inter sollicitudines*, et Concil. Lateran. V. *sess.* 10. et Concil. Trid. *sess.* 4. *in Decreto de editione et usu Sacrorum librorum.*

10 Librarii, seu Impressores imprimentes absque his licentiis, incurrunt excommunicationem, et poenam amissionis librorum, et centum ducatorum applicandorum Fabricae S. Petri Romae. Leo X. *cit. Constitut. incip. Inter solicitudines*, et Concil. Lateranens. V. *cit. sess.* 10.

11 Libri Auctorum degentium in statu Ecclesiae, imprimi non possunt extra Statum sine licentia Cardinalis Vicarii, et Magistri Sacri Palatii, (et extra) sine licentia Inquisitorum; aliter impressi ipso facto sunt prohibiti, et aliae poenae ab imprimente incurruntur. Urban. VIII. *Constit.* 50. *incip. Sanctissimus.*

12 Libri de Miraculis, Gratiis, Beneficiis, et aliis, quae dicuntur accepta ope alicujus defuncti cum opinione Sanctitatis a Sancta Sede Apostolica non canonizati, nec beatificati, imprimi non possunt sine licentia Sedis Apostolicae. Urban. VIII. *Constitut.* 37. *incip. Sanctissimus.*

13 Impressores, et Bibliopolae habentes libros Lutheranos, aut aliorum haereticorum seu, de haeresi suspectos, quas poenas incurrant, nisi eos Inquisitoribus tradant, aut consignent? Pius IV. *Constit* 76. *incip. Cum pro munere*, assignat.

14 Libri sine nomine Typographi, vel loci impressionis vendi non possunt, sub poena confiscationis librorum. *Concil. Mogunt. IV. cap.* 99. Conc. Coloniens. II. *part.* 12. *c.* 9.

15 Libros furto extrahere, seu subtrahere ex Bibliothecis Regularium est probibitum, sub poena excommunicationis latae sententiae Papae reservatae, ut constat ex pluribus Pontificiis Constitutionibus pro variis Religionibus diversis temporibus emanatis, quae summaria hic subnectuntur, prout referuntur a Pittono *in Collectione Constitutionum Pontificiarum ad Regulares.*

16 « 1568. 4. Novembris, Universis, et singulis personis Ecclesiasticis Saecularibus, et Regularibus mandatur, ne ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci, aut earum aliqua, librum aliquem, aut Quinternum furto subtrahere quoquo modo praesumant, sub poena Excommunicationis, cujus absolutionem Romano Pontifici (excepto mortis articulo) reservat S. Pius V. *in Const. quae incipit: Cum sicut accepimus*, apud *Flavium Cherubin. in Compend. Bullar. tom.* 2. *pagin. mihi* 129. et refert etiam Roderic. *in Collect. Privilegior. Regular. tom.* 2. *Bulla* 17 ».

17 « 1587. 3. Octobris. Minister, ac Commissarius Generales, Ministri Provinciales, Commissarii, Guardiani, ceterique Fratres Minores de Observantia S. Francisci, aliaeque omnes Personae Ecclesiasticae Saeculares, et Regulares nullo praetextu audeant per se, vel alios amovere, vel amoveri facere de Bibliothecis dicti Ordinis libros ibidem existentes, Quinterns, Folia, nec res aliquas, sub Excommunicationis latae sententiae poena (reservata Papae absolutione) ipso facto incurrenda, neque consulere, vel alicui auxilium praestare praesumant, sub eadem poena, nec non privationis vocis activae, et passivae, ac inhabilitatis perpetuae ad quaelibet officia dictae Religionis obtinenda. Monasteriorum Guardiani munus Guardianatus non assumant, nisi prius in praesentia discretorum loci, in quo fuerit aliqua Bibliotheca, subscripserint cum dictis Discretis Inventarium dictorum Librorum, quod erit etiam a quolibet Ministro Provinciali, et dictae Provinciae Commissario singulis annis revidendum. Si praedicta non fuerint facta, Guardianus et Minister, ac Commissarius sint statim privati, et inhabiles ad quaevis Officia. Sixtus V. apud Cherub. *in Bullar Roman. tom.* 2. *Constitut.* 67. quae incipit *Cum sicut* ». * Vide P. Ubaldum Girald. a S. Cajetano in suis Notis, et Accessionibus ad P. Carolum Antonium Thesaurum *in sua de Poenis Ecclesiasticis Praxi, verb. Bibliothecae c.* 1. *pag.* 82. *Editionis Patavinae an.* 1761. *

18 « 1593. 29. Maii. Amoventes, et subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis Fratrum Beatae Mariae de Monte Carmelo Libros, et monumenta, sive impressa, sive manuscripta, Excommunicationis sententiae ipso facto incurrendae (a qua ab alio, quam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi non possint), subjacent. Clemens VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. t.* 3. *Constitut.* 24. quae incipit: *Quae ad tuendam* §. 1 ».

19 « 1625. 13. Februarii. Interdicitur, et prohibetur, ne de cetero quisquam quosvis Libros, vel Quinterna, aut Folia sive manuscripta, sive impressa, Bibliothecae Genuensi Ordinis Fratrum Minimorum S. Francisci de Paula assignata, et assignanda quovis quaesito colore audeat ex dicta Bibliotheca extrahere, vel praesumat permittere ut extrahantur, vel removeantur, sub Excommunicationis, ac privationis vocis activae, et passivae poenis per contrafacientes incurrendis. Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. t.* 5. *Constitut.* 44. incipient. *Conservationi*, et refert etiam Peyrin. *de privileg. Regular. tom.* 2. *Constitut.* 4. *ejusdem Pontif. pag.* 1278 ».

20 « 1626. 23. Martii. Nemo de cetero, quavis auctoritate fungens, Libros, vel Quinterna, seu Folia, sive impressa, sive manuscripta Bibliothecis Domorum Regularium Ordinis Fratrum Praedicatorum hactenus donata, seu assignanda, ex eisdem Bibliothecis extrahere, seu ut extrahantur permittere, aut consentire, sub quovis praetextu, audeat, seu praesumat, sub Excommunicationis, nec non privationis vocis activae, et passivae per contrafacientes eo ipso incurrendis poenis, prout interdicit, et prohibet Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 4. *Constit.* 55. quae incipit: *Cum sicut accepimus.*

21 « 1628. 31. Octobris. Vicarius Generalis, et Fratres Minimi pro tempore existentes Collegii S. Francisci de Paula ad Montes in Alma Urbe, et aliae Personae quaecumque, tam Saeculares, quam Regulares nullas Reliquias, nec Libros, seu Volumina, et Scripta ab Ecclesia, et Bibliotheca dicti Collegii ullo modo amovare, transportare, distribuere, seu mutuo dare audeant, seu praesumant, sub Excommunicationis eo ipso incurrendae sententia. Urbanus VIII. apud Cherub. *in Bull. Rom. tom.* 4. *Constitut.* 96. quae incipit : *Justis et honestis* ».

22 « 1637. 13. Octobris. Nemo libros, aut Quinterna, vel Folia, siva impressa, sive manuscripta Bibliothecis, aut Paramenta, et Ornamenta quaecumque Ecclesiis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia Recollectorum Provinciae Granatensis donata, vel donanda audeat, vel praesumat ex dictis Bibliothecis, et Ecclesiis respective extrahere, seu quibusvis aliis Ecclesiis, et Monasteriis, ac locis Piis, aut Personis commodare; sive ut extrahantur, seu commodentur permittere. Et hoc sub Excommunicationis, ac privationis vocis activae, et passivae poenis per contrafacientes incurrendis, intendit, ac probibet Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constit.* 235. quae incipit : *Conservationi* ».

23 « 1638. 20. Julii. Interdicitur, et prohibetur sub Excommuuicationis, ac privationis vocis activae et passivae poenis per contrafacientes incurrendis, ne de cetero quispiam Libros, vel Quinterna, aut Folia sive impressa, siva manuscripta ax Bibliothecis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Cappuccinorum extrahere, sive ut extrahantur permittere audeant, seu praesumant. Provincialibus tamen, et Diffinitoribus dicti Ordinis conjunctim procedentibus permittitur, ut per eorum Syndicos possint libros inutiles cum aliis utilibus commutare; Superioribus vero singularum hujusmodi Domorum conceditur, ut dictos Libros valeant extrahere pro usu Praedicatorum Ordinis; ac Fratribus facultas tribuitur illos ad suas Cellas deferendi, relictis tamen in Bibliotheca nominibus suis, et librorum. Postquam autem dicti Praedicatores, et Fratres illis usi fuerint, illico ad Bibliothecas sub eisdem poenis reportent, Urbanus VIII. in *Bullar. Roman. tom.* 5. *Constitut.* 249. quae incipit: *Conservationi* ».

24 « 1642. 25. Martii. Nullus ex Religiosis Discalceatis Ordinis Beatae Mariae de Monte Carmelo Congregationis Hispaniae audeat, vel praesumat ex Bibliothecis domorum Regularium hujusmodi Ordinis Libros, vel Quinterna, aut Folia impressa, sive manuscripta extrahere, seu commodare, aut donare, sub Excommunicationis majoris poena, etiam a quovis Saeculari, vel alterius Religionis, seu Congr. Regulari, qui praedicta extraxeris, vel utenda acceperit, aut sibi retinuerit, ipso facto incurrenda. Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. t.* 5. *Constitut.* 302. quae incipit : *Conservationi* ».

« 1643. 6. Februarii. Interdicitur, et prohibetur, ne de cetero quisquam Libros, vel quinterna, aut Folia siva impressa, sive manuscripta sub quovis praetextu e Bibliothecis, et domibus Regularibus Fratrum Ordinis Eremitarum S. Augustini Discalceatorum extrahere, seu asportare, aut ut extrahantur, seu asportentur permittere, sub Excommunicationis, ac privationis vocis activae, et passivae poenis per contrafacientes eo ipso incurrendis, audeat, seu praesumat. Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constitut.* 319. quae incipit : *Conservationi* ». 25

« 1643. 23. Decembr. Nullus sive Generalis, sive Provincialis Minister, aut alius quivis Superior Ordinis Minorum S. Francisci Recollectorum, e Sacristiis, et Bibliothecis Conventuum eorumdem Fratrum Recollectorum de Provincia Granatensi audeat, vel praesumat ulla Paramenta, et Ornamenta Ecclesiastica, aut Libros, vel Quinterna, vel Folia amovere, aut cuiquam commodare in virtute Sanctae obedientiae etc. prout prohibet Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. t.* 5. *Constitut.* 332. quae incipit: *In his quae* ». 26

« 1651. 27. Julii. Interdicitur, et prohibetur, ne de cetero quispiam Libros, Quinterna, Folia, aut Scripturas, tam impressa, quam manuscripta Bibliothecis Domorum Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia Reformatorum donata, vel donanda, quibusvis personis commodare, aut sub quovis quaesito colore e dictis Bibliothecis, seu eorum aliqua extrahere, et asportare, seu ut commodentur, vel extrahantur, et asportentur permittere, aut consentire praesumat, sub Excommunicationis latae sententiae (reservata Papae absolutione) ac privationis vocis activae, et passivae poenis per contrafacientes eo ipso incurrendis. Permittitur tamen dictarum Domorum Fratribus Verbum Dei praedicantibus, et studiis operam navantibus Libros, Quinterna, et Folia hujusmodi e dictis Bibliothecis extrahere, et illis in eorum Cellulis tantum uti; sed finito usu hujusmodi, illos, seu illa ad dictas Bibliothecas respective sub eisdem poenis referre teneantur. Innocentius X. *in Bullar. Roman. tom.* 5. *Constitut.* 47. quae incipit: *Conservationi* ». 27

« 1656. 3. Julii. Sub Excommunicationis latae sententiae, ac privationis vocis activae, et passivae poenis per contrafacientes eo ipso incurrendis, interdicitur, et prohibetur, ne de cetero quispiam Libros, aut scripturas, seu Quinterna, vel Folia, tam impressa, quam manuscripta Bibliothecis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Capuccinorum donata, vel donanda, quibusvis personis (praeterquam Fratribus dicti Ordinis, qui quidem Libros a Bibliothecis hujusmodi respective de Superioris, seu Bibliothecarii pro tempore existentis licentia, extrahere, et eis pro communi Conventuum hujusmodi, et particulari Fratrum dict. Ordinis usu in suis Cellulis, Fratribus quoque ejusdem Ordinis Verbum Dei praedicantibus, qui etiam extra suos 28

Conventus uti possint, sed finito usu hujusmodi ad dictas Bibliothecas respective, sub praedictis poenis subito reportare omnino debeant) commodare, aut sub quovis quaesito colore a dictis Bibliothecis extrahere, et asportare, seu ut commodentur, aut extrahantur, et asportentur permittere, aut consentire audeat, seu praesumat. Alexander VII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constit.* 21. quae incipit: *Conservationi* ».

29 « 1657. 2. Octobris. Universis et singulis personis Ecclesiasticis, tam Saecularibus, quam Regularibus, ac etiam Laicis interdicitur, et prohibetur, ne sub quovis praetextu, per se, vel alios e Bibliotheca Sancti Martini de Senis Ordinis Eremitarum S. Augustini. Libros, sive typis editos, sive manuscriptos, nec non Picturas, et Antiquitates extrahere, seu extrahi facere, vel ut extrahantur permittere audeant, seu praesumant, sub excommunicationis poena latae sententiae (reservata Papae absolutione), et insuper quoad Regulares, etiam privationis vocis activae, et passivae eo ipso incurrenda. Alexander VII. *in Bullar. Rom. t.* 5. *Constit.* 43. incip. *Cum sicut* ».

30 « 1658. 24. Septembris. Interdicitur, et prohibetur sub excommunicationis latae sententiae, ac privationis vocis activae, et passivae poenis per contrafacientes eo ipso incurrendis, ne quispiam Libros, Quinterna, Scripturas publicas, et privatas, Indulta, Privilegia, tam impressa, quam manuscripta ex Archiviis, et Conventibus, ac Bibliothecis Canonicorum Regularium Congregationis S. Augustini in Regno Portugalliae existentibus extrahere, aut aliis commodare audeat, seu praesumat. Alexander VII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constit.* 56. quae incipit: *Conservationi* ».

1708. 21. Novembris. Interdicitur, et prohibetur, ne quispiam extrahat quomodolibet Libros, chartas, et Mobilia quaecumque ex Bibliotheca Monasterii SS. Fabiani, et Sebastiani extra muros Urbis, sub poena excommunicationis latae sententiae Papae reservatae, et quo ad Regulares, etiam privationis vocis activae, et passivae. Clemens XI *Constitut. Cum sicut Dilectus.* 31

1713. 19. Maii. Interdicitur, et prohibetur sub poena excommunicationis latae sententiae Papae reservatae, et quo ad Regulares, etiam privationis vocis activae, et passivae, ne quispiam extrahat Libros, et Quinterna Bibliothecae Conventus S. Mariae Majoris Tiburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci, extra ipsum Conventum, absque auctoritate Apostolica. Clemens XI *Constit.* incipient. *Cum sicut dilectus.* 32

1720. 12. Julii. Interdicitur, et prohibetur sub poena excommunicationis latae sententiae Papae reservatae, et quo ad Regulares, etiam privationis vocis activae, et passivae eo ipso absque alia declaratione incurrenda, ne quispiam praesumat extrahere, vel asportare Libros, et Scripturas ex publica Bibliotheca nuper a Sanctitate Sua in Conventu Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium nuncupatorum Civitatis Urbinatensis instituta. Clemens XI. Constitut. incip. *Cum nos.* 33

# LIBRI PROHIBITI

## SUMMARIUM

1. Libri prohibiti ex Indice sunt triplicis classis. — 2 Qui sint libri prohibiti in prima classe? — 3. Qui sint libri prohibiti in secunda classe? — 4. Qui sint libri prohibiti in tertia classe? — 5. Libri prohibiti in prima, et secunda classe dupliciter differunt inter se, et assignatur talis differentia. — 6. Libri prohibiti in tertia classe, non ideo ponuntur in tertia, et ultima classe, quasi sint minoris periculi, et malitiae, adeoque minus prohibiti, ut male olim plures existimarunt. — 7. Unde ad evitandam confusionem, quam ob dictam malam intelligentiam pariebat recensita in tres classes librorum prohibitorum divisio, Novus librorum prohibitorum Index de mandato Alexand. VII. fuit editus; retentis adhuc Regulis prioris Indicis. — 8. Adducuntur Regulae Indicis — 9. Alexander VII. omnes poenas, et Censuras contra legentes, retinentes etc. libros prohibitos hactenus latas, reduxit ad poenas contentas in Constitut. Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita. — 10. Poenae, et Censurae in dicta Constit. IV. contentae referuntur. — 11. Dicta Constit. Pii IV. quos libros, et qua poena eos percutiat? — 12 Legentes, tenentes etc. libros prohibitos solum, quia sunt contra bonos mores, et hujusmodi, nullam incurrunt excommunicationem, sunt tamen denunciandi. — 13. Adducitur ad hoc Constitutio Apostolica. — 14. Hinc qui assereret, posse in conscientia retineri libros prohibitos non ob haeresim, nec falsi dogmatis suspicionem, sed solum ob aliam causam, esset denunciandus, ut assertor propositionis temerariae, et scandalosae. — 15. Item denunciandus esset, qui assereret, quod libri non perpetuo prohibiti, sed donec expurgentur, possunt retineri usquedum adhibita diligentia corrigantur; sicuti etiam denunciandi essent retinentes tales libros — 16 Habentes libros quomodocumque prohibitos, non satisfaciunt illos comburendo, sed necessario eos deferre debent Inquisitoribus. — 17. Unde libros prohibitos propria auctoritate comburentes, et ipsos non consignantes Inquisitoribus, cum possint sine gravi suo incommodo, et periculo, peccant mortaliter. — 18. Non incurrunt autem excommunicationem, aliasque poenas latas a Julio III. et Pio IV. *usque ad* n. 21. — 22. Qui consignant dictos libros prohibitos aliis habentibus licentiam illos legendi, non abdicantes a se dominium, sed tantum deponentes ad tempus, incurrunt excommunicationem — 23. E contra si illos ipsis tradant, abdicantes a se dominium, possessionem, licite faciunt, et Religiosi, immo et alii Saeculares satisfaciunt, si tradant in locum sequestratum, ut in Bibliothecis Regularium, *usque ad n.* 24. Card. autem Petra sentit contrarium, et quidem tutius. — 25 Licentiae legendi libros prohibitos non possunt hodie concedi, nisi a Summo Pontifice, et a Sac. Congr. S. Officii, aut a specialiter deputatis ab ipsis. — 26 Unde eas concedere non possunt Cardinales, Episcopi, Inquisitores, nec Generales Ordinum, immo nec ipsimet possunt tales libros prohibitos legere, nisi habeant specialem sibi concessam licentiam. — 27. Quot conditiones requirantur, et quae ad incurr. excom. Papae reservatam, quae lata est in Bulla Coenae, *ad n.* 38. — 39. Quinam veniant sub

nomine *legentium* ad incurrendam censuram Bullae Coenae, *ad n.* 43. — 44. Quinam vero veniant sub nomine *retinentium*, *ad n* 57. — 58. Et quinam sub nomine *imprimentium*, *ad n.* 63. — 64. Quinam denique sub nomine *defendentium*, *ad n.* 66. — 67. Alia ad rem, *ad n.* 71. — Sequitur Appendix, sive Novus de Librorum prohibitione Articulus.

1 Libri prohibiti ex Indice sunt triplicis classis: *Communis*, et patet ex ipsorum Indice jussu Concilii Tridentini edito, et a Pio IV. appro-
2 bato in Const. incipiente *Dominici Gregis*. Libri prohibiti in prima classe sunt illi, qui sunt damnati, seu prohibiti propter eorum Auctores, quatenus ipsi sunt haeretici, aut de haeresi publice, et communiter suspecti; unde omnes istorum libri tam editi, quam edendi, de Religione ex professo tractantes, quamvis de ea bene tractent, et nullam haeresim contineant, sunt prohibiti in prima classe, quia, ut expresse habet Summarium, *in cap. Fraternitatis* 4. *de haereticis*, ibi: *Damnato Auctore, damnantur ejus scripturae, et libri, et opera.*

3 Libri prohibiti in secunda classe sunt illi, qui sunt prohibiti, non propter eorum Auctores, qui sunt Catholici, sed propter non sanam, et moribus Fidelium repugnantem Doctrinam; aut aliquam, quam incidenter continent haeresim, aut falsi dogmatis suspicionem.

4 Libri prohibiti in tertia classe sunt illi, qui prohibiti propter ignotum nomen Auctoris, et ob doctrinam, quam continent malam, sive in genere *moris*, sive in genere *Religionis*, sive in genere *Fidei*.

5 Libri prohibiti in prima, et secunda classe dupliciter differunt inter se. Primo, quia libri prohibiti in prima classe, sunt prohibiti principaliter propter eorum Auctores, qui sunt haeretici, ideoque omnes eorum libri de Religione tractantes, etiamsi sanam Doctrinam contineant, sunt prohibiti. Libri vero prohibiti in secunda classe sunt prohibiti principaliter propter materiam pravam, quam continent, et non propter eorum Auctores, qui sunt Fideles Catholici. Secundo, quia libri prohibiti in prima classe, sunt prohibiti duplici excommunicatione, scilicet, et excommunicatione Bullae Coenae, et excommunicatione Indicis, et Pii V. ex Constitut. incipiente; *Dominici Gregis*. Libri vero prohibiti in secunda classe sunt prohibiti sola excommunicatione Indicis, et Pii IV.

6 Libri prohibiti in tertia classe, non ideo in tertia, et ultima classe ponuntur, quasi sint minoris periculi, et malitiae, adeoque minus prohibiti, ut olim plures etiam ex classicis Doctoribus existimarunt, putantes, quod gravitas malitiae, periculi, et consequenter prohibitionis, desumenda esset ex ordine classis, itaut magis essent perniciosi, et prohibiti, qui in prima classe, minus qui in secunda, et multo minus qui in tertia classe. Nam contrarium a parte rei se habet, cum plures libri, ob ignotum Auctorem, in tertia classe prohibiti, sint multo perniciores, quam libri prohibiti in prima, et secunda classe, uti expresse dicit Alexander VII. in Constitutione super observatione librorum prohibitorum, incipiente *Speculatores Domus Israel*, ubi §. 1 postquam dixit, quod « illa *Classium* (trium scilicet supra specificatarum) distinctio plurimos non modo vulgares, sed etiam eruditos decipiebat, dum ex earum ordine confixionis gravitatem aestimabat, quasi severius actum semper videatur cum legentibus anteriorum, quam posteriorum classium libros; quod tamen secus esse ex ipsa classium institutione a Concil. Trident. facta colligi facile potest ». *Addit prope finem:* « Contingit, ut plerique libri ignoti Auctoris, qui tertiae Classi assignantur, multo pejores sint, quam in prima, aut secunda recensiti ».

In qua Constitutione dictus Pontifex, ad vitan- 7
dam confusionem, quam pariebat recensita in tres classes librorum prohibitorum divisio, novum librorum prohibitorum Indicem fieri decrevit, in quo, omissa illa trium classium distinctione, reponerentur ordine Alphabetico non solum libri prioris Indicis, sed etiam illi, qui de novo in dies prohibiti fuerint. Quem Indicem, et Successores Pontifices servari, et continuari fecerunt usque in praesens; cum sola significatione illorum librorum, qui sunt primae classis, utpote speciali nota digni, per *ly* 1. *Cl.* ad denotandum, quod libri in hoc novo indice tali signo notati, sunt prohibiti in prima classe. Quoad Regulas autem generales nihil a dicto Pontifice in tali Constitutione fuit immutatum; immo easdemmet veteris Indicis stricte observari praecepit, et adhuc impraesentiarum adamussim observantur, et ad hunc finem in novo Indice reponuntur, cum quibusdam observationibus Clem. VIII ad regulam decimam, quae, ut ab omnibus tali novo Indice carentibus in promptu habeantur, hic ad litteram dantur, prout ibi continentur una cum ipsis Regulis.

## REGULÆ INDICIS 8

*Sacrosanctae Synodi Tridentinae jussu editae.*

### Regula I.

Libri omnes, quos ante an. 1515. aut Summi Pontifices, aut concilia Œcumenica damnarunt, et in hoc Indice non sunt eodem modo damnati, esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

### Regula II.

Haeresiarcharum Libri, tam eorum, qui post

praedictum annum haereses invenerunt, vel suscitarunt, quam qui haereticorum Capita, aut Duces sunt, vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Schuvencfeldius, et his similes, cujuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur.

Aliorum autem haereticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur.

Qui vero de Religione non tractant, a Theologis Catholicis, jussu Episcoporum, et Inquisitorum, examinati, et approbati permittuntur.

Libri etiam catholice conscripti, tam ab illis, qui postea in haeresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum, ad Ecclesiae gremium rediere, approbati a facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicae, vel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

### Regula III.

Versiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quae hactenus editae sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti versiones viris tantum doctis, et piis, judicio Episcopi, concedi poterunt, modo hujusmodi versionibus tamquam elucidantibus vulgatae editionis, ad intelligendam Sacram Scripturam, non autem tamquam sacro textu utantur.

Versiones vero novi Testamenti ab Auctoribus 1. Classis hujus Indicis factae, nemini concedantur, quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet.

Si quae vero adnotationes cum hujusmodi, quae permittuntur versionibus, vel cum vulgata editione circumferuntur, expunctis locis suspectis a facultate Theologica alicujus Universitatis catholicae, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus et versiones.

Quibus conditionibus totum volumen Bibliorum, quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus, concedi viris piis, et doctis poterunt.

Ex Bibliis vero Isidori Clarii Brixiani prologus, et prolegomena praecidantur, ejus vero textum nemo textum vulgatae editionis esse existimet.

### Regula IV.

Cum experimento manifestum sit, si Sac. Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri; hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii Bibliorum a Catholicis Auctoribus versorum lectionem vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed Fidei, atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant.

Qui autem, absque tali facultate ea legere, seu habere praesumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit.

Bibliopolae vero, qui praedictam facultatem non habent, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant; aliisque poenis pro delicti qualitate ejusdem Episcopi arbitrio subjaceant.

Regulares vero, nonnisi facultate a Praelatis suis habita, ea legere, aut emere possint.

### Regula V.

Libri illi, qui haereticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordantiae, Apophtegmata, similitudines, Indices, et hujusmodi, si quae habeant admixta, quae expurgatione indigeant, illis Episcopi, et Inquisitoris, una cum Theologorum catholicorum consilio, sublatis, aut emendatis, permittantur.

### Regula VI.

Libri vulgari idomate de controversiis inter catholicos, et haereticos nostri temporis disserentes, non passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.

Qui vero de ratione bene vivendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicuti nec sermones populares vulgari lingua prohibiti.

Quod si hactenus, in aliquo Regno, vel Provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla contineant, quae sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum auctores catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, et Inquisitore poterunt.

### Regula VII.

Libri, qui res lascivas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum Fidei, sed et morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, et qui eos habuerint, severe ab Episcopis puniantur.

Antiqui vero ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, et proprietatem permittuntur: nulla tamen ratione pueris praelegendi erunt.

### Regula VIII.

Libri, quorum principale argumentum bonum

est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quae ad haeresim, seu impietatem, divinationem, seu superstitionem spectant, a catholicis Theologis, Inquisitionis Generalis auctoritate, expurgati concedi possunt.

Idem judicium sit de prologis, summariis, seu annotationibus, quae a damnatis auctoribus libris non damnatis appositae sunt: sed posthac nonnisi emendati excudantur.

## Regula IX.

Libri omnes, et scripta Geomantiae, Hydromantiae, Aeromantiae, Pyromantiae, Onomantiae, Chiromantiae, Necromantiae, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicae prorsus rejiciuntur.

Episcopi vero diligenter provideant, ne Astrologiae Judiciariae libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuituisve casibus, aut iis actionibus, quae ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent.

Permittuntur autem judicia, et naturales observationes, quae navigationis, agriculturae, seu medicae artis juvandae gratia, conscripta sunt.

## Regula X.

In librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 20. factum est.

Quare si in Alma Urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontificis, et Sacri Palatii Magistrum, vel personam a Sanctiss. Dom. N. deputandam prius examinetur.

In aliis vero locis ad Episcop. vel alium habentem scientiam libri, vel scripturae imprimendae, ab eodem Episcopo deputandum, ac inquisitorem haereticae pravitatis ejus Civitatis, vel Dioecesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio, et examen pertineat, et per eorum manum, propria subscriptione gratis, et sine dilatione imponendam, sub poenis, et censuris in eodem Decreto contentis, approbetur; hac lege, et conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, et manu Auctoris subscriptum apud Examinatorem remaneat.

Eos vero, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati, probatique fuerint, iisdem poenis subjici debere judicarunt Patres deputati, quibus impressores. Et qui eos habuerint, et legerint, nisi Auctores prodierint, pro Auctoribus habeantur.

Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, et in fronte libri, vel scripti, vel impressi autentice appareat, probatioque, et examen, ac cetera gratis fiant.

Praeterea in singulis Civitatibus, ac Dioecesibus, Domus, vel Loci, ubi ars impressoria exercetur, et bibliothecae librorum venalium saepius visitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore haereticae pravitatis, ut nihil eorum, quae prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes vero Librarii, et quicumque librorum venditores habeant in suis Bibliothecis Indicem librorum venalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacumque ratione tradant sine licentia eorumdem deputatorum, sub poena amissionis librorum, et aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis; Emptores vero, Lectores, vel Impressores eorumdem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam Civitatem introducant, teneantur iisdem personis deputandis renunciare; vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci, praedictis personis significent libros esse adductos.

Nemo vero audeat librum, quem ipse, vel alius in Civitatem introducit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, et habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab heredibus, et executoribus ultimarum voluntatum, ut libros a defuncto relictos, sive eorum Indicem illis personis deputandis offerant, ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacumque ratione eos transferant.

In his autem omnibus, et singulis, poena statuatur, vel amissionis librorum, vel alia, arbitrio eorumdem Episcoporum, vel Inquisitorum, pro qualitate contumaciae, vel delicti.

Circa vero libros, quos Patres deputati aut examinarunt, aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt, quidquid illos statuisse constiterit, tam bibliopolae, quam ceteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus, secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Dioecesibus expedire judicaverint.

Ceterum nomina eorum librorum, qui a Patribus deputatis purgati sunt, tum eorum, quibus illi hanc provinciam dederunt, eorumdem deputatorum Secretarius Notario Sacr. universalis Inquisitionis Romanae descripta Sanctiss. D. N. jussu tradat.

Ad extremum vero omnibus Fidelibus praecipitur, ne quis audeat contra harum Regularum praescriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis libros haereticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob haeresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit,

sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat.

Qui vero libros, alio nomine interdictos, legerit, aut habuerit, praeter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.

*Observationes ad Regulam quartam, et nonam, Clementis Papae VIII. Jussu factae.*

*Circa quartam Regulam.*

Animadvertendum est circa supradictam quartam Regulam Indicis fel. rec. Pii IV. nullam per hanc impressionem, et editionem de novo tribui facultatem Episcopis, vel Inquisitoribus, aut Regularium Superioribus, concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum hactenus, mandato, et usu Sanctae Romanae, et Universalis Inquisitionis, sublata eis fuerit facultas concedendi hujusmodi licentias legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias Sacrae Scripturae, tam novi, quam veteris Testamenti partes, quavis vulgari lingua editas, ac insuper summaria, et compendia, etiam historica, eorumdem Bibliorum, seu librorum Sacrae Scripturae, et quocumque vulgari idiomate conscripta, quod quidem inviolate servandum est.

ADDITIO.

* Quod si hujusmodi Bibliorum versiones vulgari lingua fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae cum annotationibus desumptis ex Sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis, Catholicisque viris, conceduntur, *Decret. S. Congreg. Indicis* 13. *Junii* 1757. *

*Circa nonam Regulam.*

Circa Regulam IX ejusdem Indicis, ab Episcopis, et Inquisitoribus Christifideles sedulo admonendi sunt, quod in legentes, aut retinentes contra Regulam hanc libros hujusmodi Astrologiae, Divinationum, sortilegiorum, rerumque aliarum in eadem Regula expressarum, procedi potest, non modo per ipsos Episcopos, et Ordinarios, sed etiam per Inquisitores locorum, ex Constitut. fel. rec. Sixti Papae Quinti, contra exercentes Astrologiae Judicariae artem, et alia quaecumque divinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes, promulgata. Sub Datum Romae apud S. Petrum anno Incarn. Dom. MDLXXXV. Nonis Jan. Pontificatus sui anno primo.

*De Thalmud, et aliis libris Hebraeorum.*

Quamvis in tertia classe Indicis praedicti Pii Papae IV. sub littera T. Thalmud Hebraeorum, ejusque glossae, annotationes, interpretationes, et expositiones omnes prohibeantur; sed, quod si absque nomine Thalmud, et sine injuriis, et calumniis in Religionem Christianam aliquando prodiissent, tolerarentur, quia tamen Sanctissimus D. Noster Dominus Clemens Papa VIII. per suam Constitutionem contra impia scripta, et libros Hebraeorum, sub datum Romae apud Sanctum Petrum Incarnat. Dom. MDXCIII. pridie Kal. Martii Pontific. sui anno Secundo, illos prohibuit, atque damnavit: mens ipsius non est, eos propterea ullatenus, etiam sub illis conditionibus, permittendi, aut tolerandi; sed specialiter, et expresse statuit, et vult, ut hujusmodi impii Thalmudici, Cabalistici, aliique nefarii Hebraeorum libri omnino damnati, et prohibiti maneant, et censeantur, atque super eis, et aliis libris hujusmodi praedicta Constitutio perpetuo, et inviolabiliter observetur.

*De Libro Magazor.*

Ad haec sciant Episcopi, Ordinarii, et Inquisitores locorum, librum Magazor Hebraeorum, qui continet partem Officiorum, et caeremoniarum ipsorum, et Synagogae, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, out quavis alia vulgari lingua, praeterquom Hebraea, editum, jamdiu, ex speciali decreto, rationabiliter prohibitum esse; Idcirco provideant illum nullatenus permitti, aut tolerari debere, nisi Hebraica lingua praedicta.

*De Libris Joannis Bodini.*

Cum in appendice 2. classis sub litera I. dicatur (Joannis Bodini Andegavensis, Daemonomania omnino prohibetur; liber vero de Republica, et Methodus ad facilem historiarum cognitionem tamdiu prohibita sint, quousque ab Auctore expurgata cum approbatione Mag. Sac. Palatii prodierint), id quidem per errorem fortasse Librarii factum creditur: nam liber de Republica ejusdem Joann. Bodini, primum die XXV. Mensis Octob. MDXCII. deinde liber Daemonomaniae, die I. Mensis Septemb. MDXCIV. ab eodem Sanctiss. D. N. Papa simpliciter damnati sunt, ac proinde uterque damnatus, et prohibitus censendus est.

*Observationes ad Regulam decimam Alexandri Papae VII. Jussu additae.*

Observandem est circa Regulam decimam, quod degentes in statu Sedi Apostolicae mediate, vel immediate subjecto, non possunt transmittere Libros a se compositos alibi imprimendos, sine expressa approbatione, et in scriptis Em. ac Rev. D. Card. Sanctiss. D. N. Vicarii, et Mag. Sac. Pal. si in Urbe: si vero extra Urbem existant, sine Ordinarii loci illius, sive ab his deputatatorum facultate, et licentia operi infigenda.

Qui vero super impressione librorum ordinariam, aut delegatam auctoritatem exercent, dent operam, ne ad examen librorum hujusmodi per-

sonas affectui auctorum quomodolibet addictas, praesertim vero propinquitate illos, aut alia quantumvis a longe petita ea sit (veri, et sinceri judicii corruptrice) necessitudine contingentes admittant; super omnia autem ab oblatis sibi in hanc operam per eosdem Auctores Censoribus caveant: Sed iis demum utantur, quos Doctrina, morumque integritate probatos ab omni suspicione gratiae intactos, ac si fieri potest, Auctoribus ipsis ignotos, et unius boni publici, Deique gloriae studiosos cognoverint; Quo vero ad Auctores Regulares, cujuscumque Ordinis, et Instituti sint, illud praeterea observandum, ut ne eorum scripta, vel opera aliis ejusdem Instituti Regularibus examinanda committantur, sed alterius Ordinis, et Instituti viri pii, doctique, et a partium studio, atque ab amoris, et odii stimulis prorsus remoti eligantur; per hoc autem non tollitur, quin intra eorumdem Regularium Ordinem per Religiosos ejusdem Ordinis, Superiorum suorum jussu, praefati libri examinari debeant.

9 Hic advertendum venit, quod dictus Alexander VII. in cit. Constit. incip. *Speculatores Domus Israel*, omnes poenas, et censuras contra legentes, et retinentes etc. libros prohibitos hactenus latas, exceptis latis in Bulla Coenae, reduxit ad poenas contentas in Constitutione Pii IV. quae incip. *Dominici Gregis*, super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita. En verba praecisa dictae Constitutionis Alexandri VII. « Indicem (*supple tu*) librorum prohibitorum observari mandamus, at praecipimus, sub poenis in Constitutione fel. me. Pii IV. etiam Praedecessoris nostri super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas varietatis veterorum decretorum in proponendis transgredientium poenis tollendae gratia, omnes, et singulas poenas per Constitutiones Apostolicas, et Decreta anteriora hujusmodi quomodolibet inflictas, harum seria reducimus; Firmis tamen manentibus his, quae de Auctoribus, et libris damnatis in Litteris Apostolicis die Coenae Domini publicari solitis sancita sunt, circa quos nihil omnino mutare, ac ne contingere quidem intendimus ».

10 Poenae autem, et Censurae contentae in dicta Constitutione Pii IV. exprimuntur per praecisa ipsius verba: « Si quis autem adversus eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui haereticorum libros, vel cujusvis, Auctoris scripta propter haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso iure in excomunicationis poenam incidat, eamque ob causam in eum, uti de haeresi suspectum, inquiri, et procedi liceat; praeter alias poenas super hoc ab Apostolica Sede, Sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerint, habuerintve, praeter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverint puniendos ».

Unde, ut vides, haec Constitutio Pii IV. percutit solummodo excommunicatione latae sententiae non reservata, libros quoscumque Haereticorum, et libros, aut scripta, propter haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita, sive sint haereticorum, sive Catholicorum; Nulla autem excommunicatione percutit libros Catholicorum prohibitos ob aliam causam, v. gr. quia sunt contra bonos mores, pacem, et caritatem, et hujusmodi, sed solum declarat ipsos legentes, et retinentes incurrere peccati mortalis reatum, et esse severe Episcoporum arbitrio puniendos. 11

Ceterum licet legentes, tenentes etc. libros prohibitos, solum quia sunt contra bonos mores, pacem, et Caritatem, seu hujusmodi, nullam incurrant excommunicationem, sunt tamen denunciandi, ut clare patet ex Bulla Gregorii XV. incip. *Apostolatus Officium, edita* 30. *Decembr.* 1621. et innovata ab Urbano VIII 2. Aprii. 1631. ut sequitur. 12

« Apostolatus officium etc. Cum librorum lectio magno sincerae Fidei cultoribus detrimento esse noscatur, et, sicut accepimus, nimis excessiva sit licentia hujusmodi libros legendi, et habendi libros quoscumq. ob haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitut. Apostolicas, etiam Astrologiae Judiciariae, vel alios quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, et Ecclesiasticis, tam Saecularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, et Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus etc. etiam speciali nota, et mentione dignis etc. ex quacumque causa etc. concessa etc. revocamus, cassamus, et annullamus etc. quinimmo libros per licentias hujusmodi permissos legentes, aut habentes, poenas in sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, et Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, et declaramus ». 13

« Decernentes, ut praesentes Litterae postquam in valvis etc. affixae fuerint infra duos citra montes, ultra vero montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes, et singulos, ad quos spectant, arctent, et afficiant, perinde ac si unicuique personaliter intimatae fuissent; quodque dictis duobus, et respective quatuor mensibus durantibus, ii, qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quantocius comburere debeat, deferre, quique aliquos similes libros prohibitos habere sciverint, eos denunciare teneantur. Neque de cetero similes licentiae, nisi a Congr. S. Officii, dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in ead. Congr. specialiter deputandis, concedantur etc. » *Dat. sub die* 2. *Aprilis* 1631.

Ubi, ut vides, haec ultima verba, *Aliquos similes libros prohibitos*, referuntur ad priora: « Libros quoscumque ob haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam Astrologiae Judiciariae, vel alios quomodolibet

prohibitos ». Unde praefati Summi Pontifices praecipiunt, denunciandos esse a scientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos etiam ob aliam causam, quae non sit haeresis, aut falsi dogmatis suspicio.

14 Hinc qui assereret, posse in conscientia retineri libros prohibitos non ob haeresim, nec ob falsi dogmatis suspicionem, sed solum ob aliam causam, v. gr. quia sunt contra bonos mores, et hujusmodi, esset denunciandus, ut Assertor propositio-
15 nis temerariae, et scandolosae. Item denunciandus esset, qui assereret, quod libri non perpetuo prohibiti, sed donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur; sicuti etiam denunciandi essent retinentes tales libros; Alexander enim VII. *die* 18. *Martii* 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 45. in ordine: « Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedum adhibita diligentia corrigantur ».

16 Habentes libros quomoducumque prohibitos, non satisfaciunt illos comburendo, sed necessario eos deferre debent Inquisitoribus. Sic statuit Julius III. Constit. Incip. *Cum meditatio*, et Pius IV. Constitut. incip. *Pro munere*, et tenent Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *n.* 56 Palao *de Fide tract* 4. *disp.* 2. *punct.* 20. §. 2. *n.* 12. Barbosa *de Offic.*, *et potest. Episcopi*, *part.* 3 *alleg.* 90. cum pluribus ibi citatis, et alii passim.

17 Unde libros prohibitos propria auctoritate comburentes, et ipsos non consignantes Inquisitoribus, cum possunt sine gravi suo incommodo, et periculo, peccant mortaliter, quia faciunt contra praeceptum obedientiae impositum a Julio III. et confirmatum a Pio IV. *in citat. Constitution.* ibi, *In virtute Sanctae Obedientiae:* Et sic tenent Do-
18 ctores citati, et alii communiter. Non incurrunt autem excommunicationem, aliasque poenas latas in *citat. Constitutionibus* a Julio III., et Pio IV. quia Alexander VII. in cit. Constit. incip. *Speculatores Domus Israel*, supra adducta *sub n.* 9. omnes poenas, et Censuras in materia librorum prohibitorum hactenus latas, exceptis latis in Bulla Caenae reduxit ad poenas contentas in Constit. Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, in qua Constitutione, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub n.* 10. non infligitur excommunicatio, aliave poena non consignantibus, aut retinentibus, aut le-
19 gentibus. Tum quia dicti Pontifices Julius III. et Pius IV. in citatis Constitutionibus non percutiunt excommunicatione, aliisque ibi latis poenis ipsos non consignantes, ut non consignantes, sed solum ut retinentes, in quantum scilicet supponuntur retinere libros, quos non consignant; quod non verificatur de comburentibus, cum ipsi, ex quo libros comburant, aperte constet, quod non retineant. Sic Bordonus *in Manual, consult. sect.* 48. *n.* 54. Pueronus apud Dianam *part.* 10. *tract.* 12. *resolut.* 48. Felix Potestas *tom* 2. *par.* 2. *n.* 372. *et sequent.* et Sanchez, Filliuc. Pignatell. apud La Croix lib. 7. n. 355 et alii contra Suarez, Barbosa, Dicastill. Krimer, et alios. Et constat ex verbis ipsius Constitutionis Julii III. confirmatae a Pio IV. ibi prope finem: « Volumus autem, quod ii, qui libros Lutheranos, seu alios praedictos infra spatium, et terminum hujusmodi, dictis Inquisitionibus consignaverint, nisi ipsi alias, quam ex retentione librorum hujusmodi haeretici, seu de Fide suspecti fuerint, eo ipso, etiam absque aliqua desuper facienda abjuratione, a censuris, et poenis propterea forsan incursis in utroque Foro absoluti sint, et esse censeantur, prout Nos etc. »

Et colligitur etiam ex duabus Constitutionibus 20
Innocentii XI. una incip. *Cum sicut accepimus*, *edita die* 16. *Sep.* 1680. et alia incip. *Dum sicut Nobis edita die* 26. *Febr.* 1687. in quibus, sub excommunicatione majori, interdicit lectionem, et retentionem quorundam librorum, deinde absque ulla expressione Censurae, praecipit, ut qui eos habuerint, « teneantur tradere, atque consignare locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus, qui exemplaria sibi tradita illico flammis aboleri curent ».

Nec etiam incurrunt excommunicationem Bul- 21
lae Coenae, quia, licet Alexander VII. in cit. Constitut. incip. *Speculatores Domus Israel*, reducens, omnes poenas, et Censuras contra legentes, et retinentes etc. libros prohibitos ad poenas contentas in Constitut. Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, excipiat expresse poenas, et Censuras latas in Bulla Coenae, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub n.* 9. in fine, Bulla Coenae tamen exprimit solum legentes, retinentes, imprimentes, et defendentes libros haereticorum, et nullam mentionem facit de comburentibus, de quibus etiam, si voluisset, expressisset, quod enim voluit expressit; *arg. c. Inter corporalia* 2. *de translat. Episcop.* §. *Sed neque istud*, *et cap. Quia circa* 22. *de privileg. et cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis.* Eo vel maxime, quod ex Regula 15. *Juris in* 6. « Odia restringi, et favores convenit ampliari », et ex Regul 49. *eodem in* 6. *In poenis benignor est interpretatio facienda*, *et ex l. Interpretatione* 42. §. *de poenis*: « Interpretatione Legum poenae molliendae sunt potius, quam exasperandae ».

Qui vero consignant dictos libros prohibitos aliis 22
habentibus licentiam, seu facultatem illos legendi, non abdicantes a se dominium, sed tantum deponentes ad tempus, incurrunt excommunicationem, quia reipsa tales libros retinent apud alios: Ugolin. Graff. Sayrus, Fagund. Sanch. Bonac. Sousa, Pignatell. citati, et secuti a La Croix *lib.* 7. *n.* 253. Ubi subdit, quod econtra, si illos ipsis tradant, abdicantes a se dominium, et possessionem, licite faciunt; Religiosi autem, immo, et alii Saeculares satisfaciunt, si tradant in locum sequestratum, qui solet esse assignatus in singulis Monasteriis: et di-
citur carcer haereticorum, seu infernus. Haec ille. 23
Et sic tenent Veruys *tract.* 5. *art.* 7. Reiffenst. *lib.* 5. *Decretal. tit.* 7. *a n.* 129. et alii plures, volentes, quod consignatio, et conservatio libro-

rum prohibitorum in Bibliothecis Regularium, ubi solent adesse Religiosi habentes licentiam, seu facultatem ipsos legendi, non repugnet nec Bullae Coenae, nec Indici librorum, immo, quod plerumque melius, et consultius sit, libros prohibitos modo supradicto in ipsis Regularium Bibliothecis asservari, quam comburi; quia, si juxta verborum corticem, omnes libri haeretiri, et suspecti de haeresi, vel falso dogmate, postquam ab aliquo fuerunt lecti, statim deberent comburi, et non possent pro ulteriori lectione ab eodem, vel ab aliis similes ipsos legendi licentiam habituris, asservari, hoc cederet in magnum Ecclesiae, et Religionis Catholicae praejudicium, et detrimentum. Quomodo enim possent ad defensionem veritatis infallibilis nostrae Fidei, et Religionis objurgari, et impingi ad oculum ipsis haereticis falsitates, errores, deceptiones, contradictiones, discordiae, mutationes, mutilationes, quas etiam in substantialibus Fidei, et Religionis articulis, et Sacrae Scripturae textibus ipsi ad fundandas, et tuendas falsas suas Sectas adinvenerunt, fecerunt, et rommiserunt, si combusti fuissent, et in dies comburerentur eorum libri, tractatus, confessiones, conciliabula, et scripta, in quibus supradicta omnia apparent, ut de facili reperiuntur: et ex quibus hactenus fuerunt deprompta ad eorum confusionem, et confutationem non sine ingenti nostrae Catholirae Fidei incremento?

24 Tum quia, si, ut volunt aliqui, juxta corticem textus, quivis liber prohibitus, postquam ab aliquo lectus est, non amplius retineri posset, sed statim comburi deberet, seu consignari ad comburendum, omnes libri prohibiti cito perirent, et sic superfluae, et inutiles redderentur facultates, et licentiae libros prohibitos legendi a Sacra Indicis Congregatione, de mente Sanctissimi, in dies concedi solitae, quod non est dicendum, cum omnia privilegia, facultates, et rescripta gratiae aliquid operari, et effectum aliquem sortiri debeant, *arg. c. In his* 30. *de privilegiis*, cum similibus. Unde expediens, et satis proficuum videtur pro licita, et utili lectione, eos, ut supra ante, asservari posse in Bibliothecis Monasteriorum, ubi adsunt, et solent adesse Religiosi habentes licentiam illos legendi, non obstante quod cortex verborum aliud insinuare videatur, quia etiam ad *Rescripta* applicari bene possunt, quae de Legibus dicuntur pluribus in locis, et signanter *in cap. Humanae aures* 11. *caus.* 22. *qu.* 5. ibi: « Non debet aliquis verba considerare (*intellige, nude, et simpliciter*) sed voluntatem, et intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni », *et cap. Intelligentia* 6. *verbor. significat.* ibi: « Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus », *et cap. In his* 15. *eodem tit.* ibi: « Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant inservire, interpretamur etc. Hinc *Scire* 27. *de Legibus*, dicitur: Scire Leges non est earum verba tenere, sed vim et potestatem ». Petra autem, et quidem tutius, sentit contrarium *in tom.* 3. *comment. ad Constitut.* 2. *Innoc. IV. sect.* 1. *n.* 15. Vide *ibi*.

Licentiae legendi libros prohibitos non possunt 25
hodie concedi, nisi a Summo Pontifice, et Sacra Congregatione S. Officii, aut a specialiter deputatis ab ipsis. Sic expresse statuit Urbanus VIII. 2. *Aprilis* 1631. *Const. incip. Apostolatus Officium*, ibi: « Neque de cetero similes licentiae, nisi a Congregatione S. Officii, dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedatur ». Unde eas concedere non possunt Cardinales, Episcopi, aut Inquisitores, vel Generales Ordinum; immo nec ipsimet possunt tales 26
libros prohibitos legere, nisi a Sede Apostolica, seu per dictam Sacram Congregationem sit eis specialis ad id concessa facultas; Sic colligitur ex Constitutione Julii III. incip. *Cum meditatio cordis*, quae expresse revocat omnes, et quascumque facultates legendi libros damnatos, concessas quibuscumque personis, cujuscumque status, ordinis, et conditionis, etiamsi Episcopali, vel Archiepiscopali, vel alia majori dignitate Ecclesiastira, seu Saeculari praeeminentia fulgeant; Cum qua concordat Const. Pii IV. incipiens *Quia in futurorum eventibus*: et alia ejusdem incipiens: *Cum pro munere*: et ritat. Constitutio Urbani VIII. incipiens *Apostolatus Officium*, ubi sic praecise habet: « Motu proprio etc. omnes, et singulas lirentias legendi, et habendi libros quoscumque ob haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam ratione Astrologiae Judiciariae, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, et Ecclesiasticis, tum Saecularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, et Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus, cujuscumque status, gradus, conditionis, qualitatis, et praeeminentiae, etiam speciali nota, et mentione dignis, ac per Litteras Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, et aliter quomodocumque a praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus, seu a quibuscumque aliis a nobis, vel ab eis facultatem, et auctoritatem habentibus; non tamen a Nobismetipsis per Litteras Apostoliras etiam in forma Brevis, seu per Chirographum manu nostra signatum concessas, earum tenores praesentibus pro expressis, et insertis habentes, hac nostra perpetuo valitura Constitutione revocamus, cassamus, et annullamus etc. » Sic Suarez *de Fide, disputat.* 20. *sect.* 2. n. 28. Sanchez *in Praecepta Decalog. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 46. Ricciul. *de Jure personar. lib.* 5. *cap.* 25. *n.* 4. Bordon. *in Manual. Consultat. sect.* 60. n. 22. Felix Potest. *tom.* 2. *part.* 2. *n.* 386. Barbosa *de Offic.*, *et potest. Episc. part.* 2. *allegat.* 90. *n.* 7. *et* 8. et alii passim.

27 Ad incurrendam excommunicationem Papae reservatam, latam *in Bulla Coenae* §. 1. his verbis: « Excommunicamus, anathematizamus etc. omnes, et singulos Haereticos, quocumque nomine censeantur etc. ac eorumdem libros haeresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicae scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore etc. » quinque simul conditiones requiruntur, ita ut, una deficiente, excommunicatio non incurratur Layman, *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *n.* 1. Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 4. *art.* 5. *n.* 1. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2 *n.* 353. et alii passim.

28 Prima requisita conditio est, ut liber sit alicujus veri Haeretici, seu ut Auctor sit vere Haereticus; Unde excommunicationem Bullae Coenae non incurrunt, qui legunt librum Pagani, Turcae, Judaei, vel alterius Infidelis non baptizati, quamvis de Religione tractet, et haeresim contineat. Nec illi, qui legunt librum Auctoris Catholici, qui unam, vel plures haereses ex ignorantia, seu imprudentia, aut inadvertentia inspersas habeat, vel Haereticorum haereses, ad ipsas impugnandas, etiam ad longum, referat. Bulla enim excommunicat solum illos, qui legunt librum Haeretici: unde si Auctor libri non est verus *Haereticus*, illum legentes non incurrunt talem excommunicationem, cum Lex poenalis, et omnis alia odiosa sit stricte interpretanda; *c. Odia* 14. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari, et cap. In poenis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda, et l. Interpretatione* 42. *ff. de poenis*, ibi: *Interpretatione Legum poenae molliendae sunt potius, quam exasperandae.* Navar. *Manual. c.* 27. *n.* 36. Laym. *lib.* 2. *tract.* 1. *c.* 15. *n.* 1. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 10. *n.* 23. Castropalao *de fidelitate tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 2. Reiffenstuel. *lib.* 5. *Decretal. tit.* 7. *n.* 36. et alii passim.

29 Secunda requisita conditio est, ut liber, vel expresse contineat haeresim, vel de Religione tractet, ita ut alterum horum sufficiat, quia Bulla loquitur disjunctive per dictionem *Vel*, quae alterutrius subsistentia verificatur; *arg. l. Eum, ff. quando diei Legati; l. Si illud, ff. de Legatis, cum similibus.* Unde hanc excommunicationem incurrunt legentes librum Haeretici de Religione ex professo tractantem, v. g. de Theologia scholastica, Morali, vel Mystica, quamvis nullam contineat haeresim; Et eamdem incurrunt legentes librum haeretici, si contineat haeresim, etiam in singulari, quamvis de Religione non tractet, sed de Medicina, Philosophia, et hujusmodi Bulla enim plus non requirit, quam, ut liber, vel de Religione tractet, vel Haeresim contineat; In nostro autem casu liber vere de Religione tractat, quamvis non contineat Haeresim: et vere continet Haeresim, quamvis unam solam in singulari contineat, et tractet de Religione; et sic conditio Bullae adimpleta habetur, adeoque Excommunicatio incurritur, Sanch. *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *n.* 34. Diana *part.* 6. *tract.* 6. *resolut.* 55. Castropalao *de Infidelitate tract.* 4. *disput.* 2. *punct.* 10. Leander *de Censuris tract.* 3. *disput.* 1 *qu.* 39 *n.* 34. Bonac. *de Censuris disp.* 2 *q* 5. *punct.* 4. *n.* 19. Farinac. *de Haeresi quaest.* 180. *n.* 22. Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *n.* 357. *et seq.* Suar. *par.* 3. *tract.* 5. et alii plures contra Filliuc. Graff. Sayr. Carenam, et alios.

Tertia conditio requisita est, ut scienter liber legatur, retineatur etc. idest sciatur, talem librum 30
esse Auctoris Haeretici, et tractare de Religione, vel Haeresim continere; textu expresso in eadem Bulla, ibi: *Scienter legentes, aut retinentes etc.* Unde qui, vel non scit Auctorem libri esse *Haereticum*, vel, si id sciat quidem, ex tenore tamen, 31
vel aliunde deceptus ignorat, illum de Religione tractare, vel Haeresim continere, Excommunicationem Bullae Coenae non incurrit, etiamsi ignorantia esset crassa, aut supina, ut tenet *Communis* cum Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *n.* 38. Laymann *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 24. *n.* 4. Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *n.* 7. Reiffenst. *loc. cit. n.* 53. Felix Potest. *loc. cit. n.* 379. Et ratio est, quia universaliter, quando in Lege ad incurrendam Censuram requiritur scientia, ut in praesenti, illa ignorantia excusat, quae opponitur scientiae; talis autem est ignorantia crassa, et supina, nam crasse, et supine ignorantes, non dicuntur scientes. Covarr., *in c. Alma mater par.* 1. §. 10. *n.* 17. Silvester verb. *Ignorantia q.* 8 *dist.* 4. Reiffenstuel. *loc. cit.* Sanchez, et alii communiter. Immo Diana *par.* 3. *tract.* 6. *resolut.* 7. *et* 32
*par.* 5. *tract.* 6. *resol.* 11. Bonac. Tamburrin. Hurtad. et alii cum La Croix *lib.* 7. *n.* 345. tenent, quod excuset etiam ignorantia affectata, idest cum quis, data opera, vult ignorare, ut in casu nostro, cum quis, data opera, non vult scire, an hic liber sit Haeretici? ut liberius illum legat, aut retineat. Quod tamen de hac ignorantia affectata negant Felix Potestas *loc. cit.* et alii, quia ignoran- 33
tia affectata aequiparatur scientiae, et aequivalet dolo, cum sic affectati ignorantes dolose nolint intelligere, ut liberius peccent, juxta illud Psalmistae, *Psalm.* 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret;* Fraus autem, et dolus nemini patrocinari debent, *cap. Sedes* 16. *et cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis cap. Tuae* 12. *de Clericis non resident. cap. Ex litteris* 2. *de dolo, et contumac. et l. In fundo, ff. de rei vindicat. et l. Cum hi, ff. de transact. l. Si legatarius, Cod. de Legatis*, cum similibus.

Quarta conditio requisita est, ut legatur mate- 34
ria notabilis sufficiens ad mortale. Qualis autem sit materia notabilis, et sufficiens ad mortale, multum controvertitur inter Doctores; Toletus enim dicit sufficere unam, vel alteram lineam legi, cum in ea contineri possit Haeresis; At haec opinio, ut

nimis rigida, paucos adinvenit Patronos. E contra Crousers apud Dianam *in summa verb. Haereticorum libri n.* 39. dicit requiri eam libri partem, quae per se sumpta, vere dici possit liber, et quod infra est, dicit esse veniale: At haec, ut nimis laxa, pauci sunt, qui eam sequantur. Sanchez, Sa, Vivald. Krimer, et alii volunt, minus quam paginam in folio non sufficere ad mortale. Marchant. autem *in Tribunal. tom.* 1. *tract.* 2. *tit.* 2. *qu.* 2. Sporer *in Moral. tract.* 1. *cap.* 5. *n.* 28. La Croix *lib.* 7. *n.* 340. et alii melius dicunt, in hac re attendendam esse materiam, non secundum se, sed secundum finem prohibitionis; Unde, cum quis aperit librum haereticum, et statim incidit in unam, vel alteram lineam continentem formalem, et veram apertam Haeresim, dicendum est, si non statim desistat, ac cognoscit, ipsum peccare mortaliter, et incurrere Excommunicationem, quamvis legat paucas lineas, quia et periculo se exponit, et agit contra totum finem legis; Si vero incidat in materiam indifferentem, et ut talem cognoscat, dicendum est, ipsum non peccare mortaliter, quamvis legat integram paginam talis materiae indifferentis, quia sic, cum non se exponat periculo perversionis, non agit directe contra finem legis.

35 Hinc graviter peccant, et Excommunicationem incurrunt legentes Haeretici Epistolam, Concionem, Orationem, vel aliam similem parvam scripturam de Religione tractantem, aut Haeresim continentem; Et ratio est, quia in his eadem ratio, idem, et majus periculum perversionis invenitur, ubi autem eadem est ratio, eadem est legis dispositio, *l. illud ff. Ad legem Aquiliam, etc. inter corporalia* 2. *de translation. Epis.* Unde sicuti, ubi cessat ratio, et finis Legis, vel obligationis, cessat lex, seu obligatio ipsa; *l. Adirere* §. 2. *ff. de Iurepatron.* cum ratio legis sit anima legis, *l. Cum ratio, ff. de bonis damnator.* ita a sensu contrario, ubi perseverat, et etiam viget finis legis, vel prohibitionis, perseverat, et etiam viget Lex, seu obligatio ipsa.

36 Nec valet dicere, quod tales Epistolae, Conciones, Orationes, seu aliae similes parvae scripturae separatae non veniunt nomine *Libri*, de quibus solum loquitur Bulla Coenae: *Ac eorundem libros.* Non valet, inquam, quia ex declaratione facta in simili materia a *Sac. Cong. Conc.* etiam supradicta veniunt nomine *Libri;* Cum enim esset interrogata circa Decretum Concil. Trident. *sess.* 4. *de editione Librorum* emanatum, quaenam comprehenduntur ibid. nomine *Libri?* Respondit comprehendi sub illo etiam *Conciones, Lectiones, Disputationes,* et similia. Sic testatur Reiffenst. *loc. cit. n.* 43. et cum aliis Barbosa *Collect. in Trid. sess.* 4. *n.* 8. Tum quia Bulla Coenae, prohibendo Haereticorum Libros, revera intendit, et voluit prohibere omnia illorum opera, sive magna, sive parva, sive impressa, sive scripta, quorum lectio possit esse periculum perversionis legentibus; Unde cum etiam ex lectione similium Epistolarum, Concionum, modicarum Scripturarum idem, ac forsan majus periculum subsit, dicendum est, quod etiam similes Epistolae, Conciones, et parvae Scripturae cadant super eadem Bullae Coenae Censura, sive in stricto, ac communi sensu Libri dici possint, sive non; quia, propter verba Legis, non debemus judicare contra intentionem illius, *cap. Humanae aures* 2. *caus.* 22. *qu.* 5. ibi: « Non debet aliquis verba considerare (*intellige nude, et simpliciter*) sed voluntatem, et intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni », *cap. Intelligentia* 6. *de verb. signif.* ibi: « Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, etc. » *In his* 15. *eod. de verb. signific.* ibi: « Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, interpretamur »; *et cap. Certum est* 88. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: « Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens contra legis nititur voluntatem », *et l. Scire* 16. *ff. de Legibus*, ibi: « Scire Leges non est verba earum tenere, sed vim, et potestatem », et sic tenet Farinac. *de Haeresi qu.* 80. *n.* 30. *et* 31. Suar. *disp.* 20. *sect.* 2. *n.* 10. Stoz l. 2. *part.* 3. *n.* 536. et alii plures *ibi* cit. La Croix *lib.* 7. *n.* 337. cum Pignatel. et aliis *ibi* cit. Reiffenst. *loc. cit. a n.* 41. et hanc opinionem probabiliorem, et in praxi tenendam censet Palao *de Infidelitate tr.* 4. *dis.* 2. *punct.* 10. §. 1. *n.* 4. *et* 5. Et probabilissimam vocat Dicastill. *d.* 3. *n.* 1164. et vere probabiliorem dicunt Spor. Krimer. et plurimi alii.

37 Alii autem tenent contrarium. Lugo *de Fide disp.* 21. *n.* 33. Alberghinus *cap.* 2. *n.* 5. Diana *par.* 1. *tract.* 11. *resol.* 34. Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *n.* 4. Felix Potest. *tom.* 2. *par.* 2. *n.* 366. Sanch. *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *n.* 29. Bonac. *disp.* 2. *de Censur. qu.* 5. *punct.* 4. Durandus *lib.* 4. *in caus.* 1. *qu.* 44. *n.* 6. Herincx *disp.* 9. *de Fide qu.* 8. *n.* 86. Laymann *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *n.* 3. alii plures, quorum aliqui contrariam sententiam tenent esse veram, et alii saltem probabilem esse putant, hac ducti ratione, quod tales Epistolae, Conciones, et aliae similes parvae scripturae separatae, non sunt proprie *Libri*, de quibus solum loquitur Bulla Coenae, adeoque sub ejus Censura non comprehenduntur, cum verba Legis poenalis, et odiosae sint stricte interpretanda, *cap. Odia* 15. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari, et cap. in poenis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda.* Quae sententia revera non caret sua probabilitate.

38 Quinta conditio requisita est, ut legatur, et retineatur sine auctoritate, seu licentia Sedis Apostolicae, ut expresse habet ipsa Bulla Coenae, ibi: « Sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicae ». Unde, qui habet licentiam legendi ipsos libros Hae-

reticorum, vel a Summo Pontifice, vel ab aliis ab ipso ad id deputatis, non incurrit dictam Censuram Bullae Coenae, legendo, aut retinendo similes libros prohibitos; Qui autem tales licentias concedere possint, vel non? Vide *sup*. n. 23. *et* 26.

39 Per ly *legentes*, ad incurrendam Censuram Bullae Coenae, intelligitur omnis, qui non solum voce legit, sed etiam qui tacitus oculis librum percurrit.

40 *Communis*. Legens autem voce, seu oculis Librum percurrens, si non intelligat Libri idioma, aut linguam, non incurrit talem Censuram, quia is proprie non legit, nisi materialiter; Ad lectionem enim ab Ecclesia prohibitam requiritur, quod Scriptura mente percipiatur, cum solum talis lectio inducat periculum perversionis Catholici, et communicationem cum haeretico in Doctrina. Sic Diana *par*. 1. *tract*. 12. Bordon *in Manual. consult. sect*. 49. *n*. 12. *et* 72. Felix Potest. *tom*. 2. *part*. 2. *n*. 403. La Croix *lib*. 7. *n*. 341. cum Suarez, Sanchez, Filliuc. Tambur. Krimer, Pignatell. Castropal Dicastill. Stoz ibi citatis contra Bonacinam, et alios (*).

41 An autem audiens alium legentem Librum prohibitum incurrat Censuram? Variant Doctores; Quidam enim tenent, ipsum Censuram non incurrere, si audiat casu, at vero eam incurrere, si consilio, petitione, jussu, aut mandato inducat alium, ut sibi legat, quia qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, *cap. Qui facit* 72. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: « Qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per se ipsum ». Tum quia talis audiens non se habet mere passive, sed active influendo, cum enim mandato, seu consilio inducat alium, ut sibi legat, est ipse causa lectionis, et censetur ipse legere; Econtra si ipse non induxerit, non censetur legere, sed tantum audire. Sic tenent Nald. Azor. Sair. Graff. Reginald. Silvester, Pignatell. Veruys, cum la Croix *loc. cit*. n. 342. ubi dicit, hanc sententiam videri probabiliorem, et alii apud Leandr. *de Censuris tract*. 3. *dis*. 1. *qu*. 59. Alii autem absolute tenent, ipsum Censuram incurrere, sive audiat casu, consilio, petitione, aut mandato, quia idem est periculum infectionis in audiente, et legente, et idem odium Haereseos, quae fuit ratio prohibitionis sub tali Censura: adeoque etc. Sic Leander *loc. cit. qu*. 58. *et* 59. Suarez, Roccaful. et alii. Econtra alii absolute docent, ipsum Censuram non incurrere, sive audiat casu, sive consilio, petitione, aut mandato, quia proprie ille tantum dicitur legens, qui visu, et mente scripta percurrit, et ex Jure verba legis poenalis sunt in propria, et stricta significatione accipienda, *cit. cap. Odia* 15. *et cap. In poenis* 49. *de Regul. Jur*. sic Diana *par*. 1. *tract*. 11. *resol*. 133. cum multis ibi citatis, Portell. verb. *Librorum prohibitio in addit. n*. 11. Tambur. *lib*. 2. *Decalog. cap*. 1. §. 7. *n*. 32. Felix Potest. *to*. 2. *par*. 2. *sub n*. 471. ubi cum aliis solvit rationes opinionum contrariarum; Ugolin. Sanch. Coninch, Dicastill. Stoz, Krimer, et alii cum La Croix *loc. cit*. ubi hanc etiam tenet probabiliter.

Legens Librum de mandato alterius, a quo prudenter timet grave damnum, non incurrit Censuram, quia metus gravis in constantem virum excusat a trasgressione praecepti Ecclesiastici, cum praeceptum Ecclesiasticum non obliget cum tanto detrimento. Bordon, in *Manual. cons. sect*. 49. *n*. 41. Leander *de Censuris tr*. 3. *disp*. 1. *q*. 57. *et disp* 9. *qu*. 23. cum pluribus aliis ibi citatis. 42

Incurrit tamen Censuram, si legat de mandato alterius solum ex metu levi, quia metus levis non excusat a transgressione praecepti Ecclesiastici. *Cummunis*. 43

Per ly *retinentes*, ad incurrendam Censuram, intelligitur omnis, qui habet apud se librum, sive proprium, sive alienum, quomodocumque illum habeat, sive retineat illum nomine proprio, sive nomine alieno. Immo etiamsi in aliena domo retineat, quia semper dicitur vere retinens. Busemb. *l*. 7. *cap*. 2. *dub*. 4. *art*. 3. *n*. 8. La Croix *ibid. n*. 347. Bonacina *tom*. 3. *disp*. 1. *quaest*. 2. *punct*. 4. n. 15. Felix Potest. *loc. cit. n*. 428. Pignatell. et *Communis aliorum*. 44

Hinc tam Deponentes librum apud alium, seu alteri commodantes, aut in pignus tradentes, quam depositarii, seu commodato, aut in pignus accipientes incurrunt Censuram. La Croix *loc. cit*. cum Pignatell. et *Communis aliorum*. 45

Item Censuram incurrunt vendentes scienter libros Haereticorum, seu asportantes de uno in alium locum, quia isti nedum sunt retentores, sed etiam fautores Haereticorum. Leander *de Censuris tract*. 3. *disp*. 1. *qu*. 88. et alii communiter. 46

Item Censuram incurrunt librum retinentes ad confutandum, quia Bulla Coenae absolute prohibet retentionem, et factum respicit, non affectum; et intentio bona non potest cohonestare actum absolute prohibitum. Bordon. in *Manual. consult. sect*. 49. n. 13. *et communis aliorum*. 47

Item Censuram incurrunt, qui retinent Libros Haereticos solum ad ornatum in Bibliothecis, licet sine animo legendi, et quamvis idioma non intelligant, quia talis retentio est in periculum infectionis aliorum, et contra finem adaequatum prohibitionis factae a Bulla, nempe ultra periculum infectionis, ut tales libri plene abolerentur in odium Auctoris Haeretici, et hujusmodi. Sanchez *lib*. 1. *moral. disp*. 10. *n*. 52. *et seq*. Castropal. *de Fide tract*. 4. *disput* 2. *punct*. 10. §. 2. *n*. 7. *et seq*. et ipso teste *Communis aliorum*. 48

Item Censuram incurrunt tales libros retinentes, quamvis cognoscant, nullum esse perversionis periculum, quia talis prohibitio 49

*Nota Romani Theologi*.

(*) Etsi non incurrit perlustrando oculis librum, cujus idioma ignoretur, incurrere tamen in censuram videtur retinendo illum; cum etiam retentio sit sub hac poena prohibita.

non est facta solum ob periculum perversionis,
sed, ut dictum est, etiam in odium haereticorum,
et ut sui libri penitus exterminentur. *Communis.*
50 Item Censuram Incurrunt Bibliopolae, et Bi-
bliopeces, qui huiusmodi libros ad distrahendum,
et compingendum retinent. Sanch. Reiffenstuel.
*lib.* 3. *Decretal. tit.* 7. *n.* 72 cum pluribus ibi ci-
tatis. La Croix *lib.* 7. *n* 353. cum Ugolin. San-
51 chez, Pignatell. *ibi cit.* Item qui librum, antequam
prohiberetur, redegit in compendium, incurrit
Censuram, si hoc solum compendium mauuscrip-
tum legat, vel retineat post prohibitionem, quia
est moraliter idem ipse liber compendiatus, et a
fortiori, si redactus sit in Compendium post prohi-
bitionem. La Croix *loc. cit. n.* 350. Pignatell. *ibi*
52 *cit.* et alii. Item Censuram incurrit, qui partem
libri retinet, quia is vere dicitur retinere librum,
sicuti dicitur legere librum, qui partem illius le-
git. Sanchez *loc. cit. n.* 54. Reiffenstuel. *loc. cit.*
*n.* 73. et alii passim. Hinc Sanchez, Filliuc. Ca-
stropalao, Dicastill. Pignatell. Veruys, Krimer,
apud La Croix *loc. cit. n.* 349. excommunicatos
oenset Aromatarios, Mercatores, et qnosvis alios,
qui hujusmodi libros, aut partes eorum retinent
ad involvendas merces, aut similia.
53 Retinentes librum per unum, vel alterum diem
cum proposito postea tradendi, excusantur a pec-
cato mortali, et Censura. La Croix *loc. cit. n.* 348.
cum Sanchez, Duard. Reginald. Castropal. Diana,
54 Pignatell. Sporer ibi citatis. Item excusantur a
peccato, et Censura, qui longiori tempore libros
tales retinent, ex eo qnia non habent opportunum
55 tempus, et occasionem illum tradendi Inquisito-
ribus, vel habenti licentiam eos legendi, et reti-
nendi. Laymann *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 15. *n.* 7. Ca-
stropal. *tract.* 4. *de Fide disp.* 2. *punct.* 10. §. 2.
56 *n.* 10. Reiffenst. *l. c. tit.* 7. *n.* 75. et alii. Si ta-
men tandiu expectarent ad consignandum, ut cen-
serentur non velle consignare, peccarent mortali-
ter, et incurrereut Ceusuram. La Croix *loc. cit.*
57 *n.* 348. Veruys *tract.* 5. *art.* 8. et alii. Si autem
haberent voluntatem absolute retinendi, et paulo
post mutarent hanc voluntatem, et vere propone-
rent, quam primum poterunt, consignare, peccas-
sent quidem mortaliter ratione habitae absolutae
voluntatis retiuendi contra gravem prohibitionem
Ecclesiae, at probabilius non incurrissent Censu-
ram, quia Censura non incurritur ob voluntatem;
sed ob ipsam retentionem, adeoque, si retentio de
se non sit mortalis, et longa, non est materia suf-
ficiens ad Censuram; Sicuti si quis habuisset ab-
solutam voluntatem occidendi Clericum, et paulo
post mutaverit ipsam voluntatem, nec Clericum
occiderit, nec vulneraverit, quamvis peccasset
mortaliter ratione talis habitae absolutae volunta-
tis, non esset tamen excommunicatus. Sanchez,
Reginald. Castropal. Sporer, Diana, Veruys, Di-
castill. Krimer citati et secuti a La Croix *loc. cit.*
*n.* 348.
58 Per ly *imprimentes*, ad iucurrendam Censuram,
intelliguntur, et veniunt omnes, qui ad libri im-
pressionem propinque concurrunt, et verae illius
causae sunt, ut Typographus, aut Patronus Offici-
nae, cujus auctoritate libri typis mandantur; qui
humectat, seu praeparat chartam, imponit atra-
mentum, typos ordinat, et componit, chartam
madefactam supponit torculari, torcular premit.
*Communis* cum Reiffenstuel *lib* 5. *Decretal. tit.*
7. *n.* 77. Leandro *de Censuris tract.* 3. *disp.* 1.
*quaest.* 82. La Croix *loc. cit.* n. 356. Sanchez *lib.*
2. *moral. disp.* 10. *n.* 57. Item eandem Censu- 59
ram incurrunt transcribentes libros Haereticorum,
quia nulla est in substantia diversitas. Leander
*loc. cit. quaest.* 87. Felix Potest. *loc. cit. n.* 448.
et alii. Immo transcribentes incurrunt etiam Cen-
sniram tamquam legentes, et detinentes librum
Haereticorum, et tamquam fautores Haereticorum.
*Communis.*
Qui facit expensas pro impressione, incurrit 60
Censuram, ut fautor Haereticorum, non autem ut
impressor, quia non dicitur proprie imprimere,
sed solum remote concurrit ad impressionem.
Leander *loc. cit. quaest.* 84. *et* 86. La Croix *lib.*
7. *n.* 356. cum Ugolin. Sair. Filliuc. Dicastill.
Pignatell. *ibi citatis*, et alii plures. Item Corrector 61
exemplaris impressi non incurrit Censuram ut im-
primens, quia non est proprie impressor, sed im-
pressi inspector. Unde incurrit Censuram ut le-
gens, et quidem toties, quoties legit magnam par-
tem, et etiam ut fautor Haereticorum. *Citati Do-*
*ctores.* Item vendentes impressoribus chartam, 62
characteres, atramentum, aut alia necessaria ad
impressionem incurruut solum Censuram ut fau-
tores Haereticorum, si talia ipsis vendant animo
favendi Haeresi, non autem ut imprimentes, quia
non concurrunt, nisi valde remote ad impressio-
nem. *Citati Doctores.* Immo nullam Censuram in- 63
currunt, si talia vendant, uon ut faveant Haeresi,
sed solum negotiationis, et justi lucri gratia. La
Croix *loc. cit. n.* 356. cum Castropal. Tamburin.
Krimer, Pignatell. ibi citatis, et alii passim.
Per ly *Defendentes*, ad incurrendam Censuram, 64
intelliguntur, et veniunt omnes, qui quocumque
praetextu, vel causa librum Haeretici, qnatenus
talem, defendunt, et tuentur verbis, vel factis,
laudando v. gr. et exaltando talem librum, pro-
bando ea, quae in eo scripta sunt, esse vera, ab-
scondendo illum, aut impediendo, ne Iuquisitori-
bus tradatur, aut ne comburatur, et hujusmodi.
Sanchez *loc. cit. n.* 58. Castropal. *loc. cit. n* 14.
Reiffenstuel *loc. cit. n.* 78. et alii communiter,
textu expresso *in ipsa Bulla Coena* §. 1. ibi: « Seu
quomodolibet defendentes ex quavis causa, publi-
ce, vel occulte, quovis ingenio, vel colore etc. »
Hinc qui talis libri stylum, vel doctriuam, seu 65
ingenium Auctoris laudat eo fine, et animo, ut
damnationem, seu consignationem impediat, Cen-
suram incurrit, quia ad Censuram incurrendam non
requiritur, quod defensio fiat praecise ob Haere-
sim, vel haereticum, sed ut expresse loquitur Bul-

la: « Ex quavis causa publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore ». La Croix *loc. cit. n.* 359.
66 Pignatell. *ibi cit.* et alii. Non incurrit tamen Censuram, si laudet stylum libri, vel ingenium Auctoris, vel Catholicam Doctrinam, quae in eo est, sed non quatenus in eo est, nec in ordine ad tuendum, ne damnetur, ne Inquisitoribus tradatur, aut comburatur; quia haec laudat secundum se, non ut opera haeretica, et Auctoris Haeretici, adeoque non defendit librum Haeretici. Sanchez *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.* Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 4. *art.* 5. *n.* 8. Leander *de Censuris tr.* 3. *disp.* 1. *quaest.* 94. *et* 95. Bonacina, Laymann, et alii passim.

67 Libri, et Scripturae de Ritibus Sinensibus publicari prohibentur; Benedict. XIV. tom. 1. Con-
68 stitut. 59. incip. *Ex quo* §. 8. Libri Gentilium de falsa Religione, seu de rebus obscenis, et superstitionis tractantes, fidelibus prohibentur. Idem Constitut. 107. incip. *Omnium sollicitudinem* §.
69 3. *et* 14. Librorum quorumquore editio super argumento imminutionis Festorum de praecepto prohibetur sub gravissimis poenis; Idem tom. 2. Constitut. incip. *Non multi menses*.

70 Libri noxii, tam a Congregatione Universalis Inquisitionis, quam a Congregatione Indicis proscribuntur; Et utraque summa maturitate, et consilio utitur in proscriptione evulganda. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Sollicita*, in qua Methodus praescribitur in examine, ac proscriptione librorum a Congregationibus Universalis inquisitionis, et Indicis servanda, certaeque har. Congreg. Relatoribus, ac Consultoribus proponuntur Regulae, quas in examine, judicioque ferendo sequantur: Quae Constitutio est merito tota attente legenda, et plene observanda.

71 Secretum, sive silentium, quod in Congregatione Sancti Officii praescriptum est, eodem prorsus modo in examine, ac proscriptione librorum in Congregatione Indicis, a Cardinalibus, Revisoribus, et Consultoribus custodiendum praecipitur a Benedict. XIV. Constit. incip. *Sollicita* §. 12.

### APPENDIX, SIVE NOVUS DE LIBRORUM PROHIBITIONE ARTICULUS.

*In quo de Ecclesiae potestate in Libris proscribendis, de antiqua, et nova disciplina circa hujusmodi prohibitionem, de auctoritate decretorum Apostolicae Sedis Libros vetantium, deque poenis in eos latis, qui hujusmodi libros legant, retineantque, ac de nonnullis ad hanc materiam pertinentibus quaestionibus.*

### §. I.

*De concessa Christi Ecclesiae potestate prohibendi Libros: deque antiqua circa rem hanc disciplina, quae ad inventam usque artem Thypographicam perduravit.*

Improbatae lectionis libri sunt, qui Religioni, bonis moribus, pietatique obsint. Hos vero, ex hominum manibus eripiendos, proscribendosque esse, ipsa recta ratio suadet, atque exemplis cujusque bene ordinatae Reipublicae comprobatur. Constat enim ex Laertio, Graecos Protagorae libros in foro jussisse comburi; atque in Romana Republica plures ex Senatus Consulto libros, qui homines vel a divino cultu avocarent, vel ad superstitionem, quam pravam ipsi crederent, provocassent, fuisse combustos, ut legere est apud Valerium Max. alioque. Eademque lex ita apud Romanos viguit, etiam postquam summa rerum penes Imperatores esset, ut Ulpianus *L. Caeterae ff. Famil. Erciscund.* scripserit, improbatae lectionis libros, dum hereditaria res sit dividenda, non dividi, sed a Judice aboleri oportere, non secus ac mala medicamenta, et venena. Haec autem animadvertenda duxi, non solum ut Lector intelligat, consentaneum esse rectae rationi, ut noxii libri interdicantur, sed etiam ut inde sciant, quinam fuerit in Republica usus circa hujusmodi libros, dum Christiana Religio coepit, et quam majus fuerit servandae Religionis studium apud idolatras ipsos, quam apud Novatores aetatis nostrae, e quorum officinis prodiere Hobbesii, Tollandi, Spinosae, Baelii, aliorumque male feriatorum hominum opera, quae Christianam, ac Religionem omnem, omnemque pietatem evertunt.

Ecclesiae autem fecisse Christum Dominum potestatem proscribendi libros, tum ex munere Pastoribus concredito, tum etiam ex usu, quem ejusdem potestatis semper fecit, est omnino exploratum. Voluit enim, ut in ea essent Pastores, qui eamdem regerent usque ad consummationem saeculi; atque hos Episcopos vocat Lucas in Actis Apostolorum, « quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam suam ». Iisdem Christus pascendi oves suas onus, potestatemque clavium indidit, quae passim in Scripturis ad supremam designandam potestatem adhibetur. At munus Christi Pastoris est, suam doctrinam, quae viam salutis demonstret, edocere, ea proponere, quae aeternae salutis consequutionem faciliorem faciant, quaeque obstacula tollant, quae impedimento esse possint. Huic autem muneri conveniens, ac necessaria est potestas eripiendi ab hominum manibus noxios libros, qui non solum maximo obstaculo sunt aeternae saluti, sed ad certam perniciem homines trahunt. Quis ergo dubitet, quin auctoritatem dederit proscribendi perniciosos libros, ac opportunis etiam poenis ab horum lectione homines evocandi? Ex solo Pastoris munere intelligi id facile posset, sed ut inexcusabiles omnino Novatores essent, hanc potestatem notissimis aetate illa phrasibus, ac luculentissimis verbis in Scripturis novi Testamenti explicavit. Quid enim aliud innuit Scriptura, dum hos ait a Spiritu Sancto positos ad regendam Ecclesiam Christi; dum iis ligandi, et solvendi, et clavium potestatem concessam tradit; dum ita eos missos fuisse declarat *Luc.*

10. v. 16. ut qui hos loquentes, praecipientesque audit, Christum audiat, qui vero eos contemnat, et spernat, Christum spernat; dum denique per Paulum ad *Hebraeos* 13. *vers.* 17. eosdem Praepositos appellat, quibus parere, ac subesse oporteat? Hae phrases, hi loquendi modi satis superque declarant, Christum Ecclesiam suam instar Reipublicae stabilisse, in qua Pastores praeessent, auctoritate freti, ea prohibendi, praecipiendi, ac etiam certis poenis interdicendi, quae commune Ecclesiae bonum postularet.

Fac vero haec ambigua fore, atque in alium quoque sensum detorqueri posse; Si constet, hanc Apostolos, ac Episcopos deinde eorumdem Successores exercuisse potestatem; eamque in iisdem agnovissa, ac fuisse veneratos primos Christianorum Principes, quis dubitet, quin eam revera a Deo habuerint? Neque est verisimile, Ecclesiam viventibus adhuc Apostolis formam a Christo stabilitam mutasse; eamque veluti a Deo sibi collatam Pastores sibi usurpasse potestatam, quam non habuissent. At Ecclesia hanc semper exercuit potestatem. Nam ut ea mittam, quae *Actorum* 19. *vers.* 19. leguntur, do libris eorum, qui fuerant curiosa sectati, quorum ingens numerus Ephesi, Paulo praedicante, combustus fuit, Auctor Constit. Apostolicarum *Lib.* 1. *cap.* 7. ait: « Apostolos prohibuisse initio Fidelibus libros Gentilium, et falsorum Prophetarum: at Canon. 59., ex iis, qui Apostolorum nomen praeferunt: « Si quis, *inquit*, falso inscriptos impiorum libros, tanquam sanctos in Ecclesia publicat ad Populi, et Cleri perniciem, deponatur ». Haec satis sunt ad ostendendum, Ecclesiam etiam dum sub Principibus infidelibus esset, auctoritate, quam a Christo habuerat, usam, libros noxios prohibuisse, ac paenas, prout temporum circumstantiae ferebant, adversus inobedientes statuisse.

Reddita vero Ecclesiae pace, hanc potestatem liberius exercuit, probantibus, ac faventibus etiam ipsis Christianis Principibus. Nam in Concilio Nicaeno I. Patres damnarunt Arii libros, eosque comburendos esse docuerunt. Constantinus vero Magnus indicta poena capitis in eos, qui illos occultassent, omnes comburi curavit; ut scribit Socrates *lib.* 1. *cap.* 9. et Nicaephorus lib. 8. *c.* 25.

Patres Concilii Ephesini, damnatis Nestorii scriptis in Synodica Epistola, ita ad Theodosium scribunt: « Vestram autem majestatem iterum atque iterum rogatam cupimus, ut universam illam doctrinam e Sanctis Ecclesiis submoveri, ejusdemque libros, ubique locorum repertos, jubeat flammis absumi ». Similem sententiam tulere Chalcedonenses Patres in scripta Eutychatis, quae ex edicto Imperatorum, fuere deinceps combusta. Hac via antiqui illi Patres, auxilium eisdem praebentibus Imperatoribus, e Fidelium manibus haereticorum libros praeripere studuarunt. Immo piissimi Principes, ut promptiores essent ministri ad libros, quos Ecclesia Religioni inimicos declarasset, abolendos, leges quoque statuere, quibus haereticorum libros comburi praecipiebatur. Id vero, non ut potestatem, quam non haberet Ecclesia, supplerent, ut falso scripsi Petrus Giannone, sed ut necessarium ei praeberent auxilium per poenas temporarias ad facilius hujusmodi pestem extirpandam. Nam cum primum potuit libere Ecclesia horum librorum combustionem decernere, atque executioni mandare, id propria auctoritate fecisse constat. Sanctus enim Leo Magnus, anno 443. propria auctoritate, et sententia Manichaeorum libros Romae combussit. Et Epistola 93. quae est ad Turibium Asturicensem Episcopum: « Apochryphae, inquit, scripturae, quae, sub nominibus Apostolorum, multarum habent Seminarium falsitatum, non solum interdicendae, sed etiam penitus auferendae, atque ignibus concremandae ». Et infra, « Si quis Episcoporum, vel Apocrypha per domos non prohibuerit, vel sub Canonicorum nomine eos Codices in Ecclesiis permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, haereticum se noverit judicandum ». Symmachus quoqua, et Hormisdas Manichaeorum libros combusserunt. Concilium Nicaenum secundum *act.* 5. libros haereticorum damnavit, comburique jussit. Nicolaus I. *in respons. ad Consul. Bulgarorum*, noxios blaphemosque Saracenorum libros igni tradendos, constituit. Nicolaus II. anno 1059. idem in Concilio Romano de Berengarii libris decrevit; Et, ut alia mittam, Concilium Romanum, et Constantiense igni tradidere Joannis Hus, atque Wiclephi libros. Atque hinc patet, Patres, ac Supremos Pontifices Apostolos imitatos, usque ad quintidecimi saeculi initium, haereticorum librorum combustione, malis occurrere consuevisse, quae ex hujusmodi librorum lectione in Ecclesia oriri potuissent. Haec praecipua Pastorum, ac praesertim Romanorum Pontificum cura fuit, atque hac unica via tot Haereticorum libros perdere potuerunt. Mirum itaque non est, si Antiquae Ecclesiae nullus proscriptorum librorum Catalogus occurrat, nam Index ille librorum Apocryphorum a Gelasio Papa in Romana Synodo propositus, inquit Cl. P. Catalani, 4 nequaquam dici potest Index librorum probibitorum, juxta usitatam modernam phrasim, *Index exhibens libros, tam privatim, quam publice legi prohibitos* », cum scopus illius decreti esset libros proponere, « qui in *Ecclesiis per anni circulum*, a nonnullis leguntur *pro Fidelium aedificatione* ». At inde injuria colligas, nunquam in Ecclesia privatam librorum lectionem fuisse prohibitam. Nam id vetitum fuisse constat ex supra *cit. Const. Apost. lib.* ex Sancti Leonis verbis, ex Conciliis omnibus generalibus, in quibus damnati fuere Haereticorum libri, ax *can.* 16. *Conc. IV. Carthag.*, quo statuitur, ne *Episcopus Gentilium libros legat; Haereticorum autem pro necessitate, ac tempora:* atque ex eo, quod Sanctus Epiphanius ann. 401. Synodo Cypri librorum Origenis lectionem prohibuerit. Haec sane ostendunt, privatam quoque libro-

rum lectionem interdici consuevisse. Nec desunt gravissimi Theologi, qui Gelasianum quoque decretum ad privatae quoque lectionis problbitionem extendat librorum, qui Apocryphi declarantur; cum scripta eorum in illo catalogo se consignare voluisse declaraverit *quae a Catholicis vitanda sint*. Hactenus de disciplina, qua universa usa est Ecclesia in eripiendis e Fidelium manibus Haereticorum libris, noxiisque scriptis.

## §. II.

*De stabilita per Apostolicam Sedem disciplina circa examen, proscriptionemque librorum post inventam artem typographicam, ac post ortas Lutheri, Calvinique haereses.*

Superiori in capite ostendimus, qua via Ecclesiae Pastores e Fidelium manibus impiorum libros eripuerint, cum nondum ars typographica inventa esset. Quanta vero eorum, ac praesertim Romanorum Pontificum cura fuerit, quantum Principum in Ecclesiae, et Apostolicae Sedis decreta obsequium, vel ex eo intelliges, quod ne vel unus quidem antiquorum haereticorum liber supersit. At inventa arte typographica, ortis Lutheri, et Calvini haeresibus, atque divisa malis haereticorum artibus in varia schismata Europa, alia ratione occurrendum fuit malis, quae ex pravorum librorum lectione orirentur. Viguit etiam deinceps, (et ipse Leo X. omnes Lutheri libros sub gravissimis poenis comburi jussit), ac etiam nunc viget usus comburendi per manus Carnificis certum librorum genus. At etsi id satis est ad conciliandam iniquis Auctoribus infamiam, et ad ostendendam Ecclesiae voluntatem, quae illos abolitos vellet: ac publicam praesefert exsecrationem, qua homines ad horrendam illius lectionem incitantur: tamen sufficiens non est ad omnia prorsus perdenda typis evulgata, et dissitis in locis in multorum manus delata exemplaria. Quamobrem nova, atque aptiori disciplina Fideles ab horum librorum lectione deterrere oportuit.

Caepit ars typographica circa annum 1460. Initio autem, cum omnes imprimendis selectioribus antiquorum scriptis intenti essent, commoda bujus novae artis homines experiebantur, ac laudabant; quae vero mala inde oritura essent, nec praesentiebant, nec suspicabantur. Sed postquam initio sextidecimi saeculi, ob nimiam in antiquis Theologis, Patribusque carpendis, atque sacris Scripturis interpretandis libertatem, et ob novas Lutheri, Calvinique haereses, plures noxii libri ederentur, inter quos nonnulli, mentito quoque nomine, heretico fermento conspersi essent, nova Apostolicae Sedis aeconomia, majorque cura, et sollicitudo enituit. Nam Leo X. combustis nonnullis Lutheri scriptis, interdictisque sub anathematis poena illius operibus, in Concilio Lateranensi anno 1515. *sess.* 10. vetuit, ne deinceps imprimerentur libri, nisi prius in Urbe, ab ipsius Vicario, et Magistro Sacri Palatii, aut Personis ab ipso deputatis examinati essent; in aliis locis vero ab Episcopo, vel ab ejus deputato, aut ab Inquisitore haereticae pravitatis ejus Civitatis, et Dioecesis, in qua impressio fieret. In transgressores vero, praeter excommunicationem, suspensionem ab exercitio artis, amissionem librorum, aliasque poenas arbitrio Ordinarii infligendas constituit. Deinde etiam Julius III. cavit, ne cui liceret legere, aut habere apud se libros Lutheranorum, aliorumque haereticorum, idque sub poenis spiritualibus, et temporariis, quae in haereticos latae essent.

Sed cum plures quotidie prodirent haeretica labe conspersi libri, qui mentito plerumque Auctoris nomine, ac variis artibus ita errores occultabant, ut facile non esset eos a Catholicorum libris secernere, ac simplices illorum lectione decipere, ac seducere possent, communi Orthodoxorum voto Catalogus, sive Index librorum, quorum, lectio perniciosa foret, optabatur. Hinc etiam Carolus V. Facultati Lovaniensi jussit, ut librorum, qui haeretici, vel haereseos suspecti essent, catalogum texeret, qui auctoritate ipsius Caroli V. anno 1546. vulgatus fuit. Cum vero assidue novi haereticorum libri prodirent, fusiorem quoque edidit eadem sacra Facultas, quem, addito speciali edicto, Imperator publicari mandavit anno 1556.

Sed cum istiusmodi Indices summae auctoritatis non essent, quae omnes ubique Fideles obligaret, ac libri etiam, qui ab haereticis Italica lingua editi essent, desiderarentur, Paulus IV. P. M. anno 1557. iis, qui sacrae Inquisitioni contra haereticam pravitatem praesunt, mandavit, ut Indicem conficerent, confectumque eodem anno vulgavit. In quo, etsi nullum extat decretum: *ita tamen a tergo faciei libri legitur*, inquit Catalanus *de Secret. Sac. Congr. Indicis cap. IV. « Index Alphahetico ordine distinctus est etc.* » Edidit praeterea idem Pontifex alium Indicem anno 1558. die 30. Decembris, quem initio anni 1559. vulgavit, latis censuris contra legentes, et tenentes libros prohibitos in Bulla Coenae expressis, additis etiam aliis gravissimis poenis. Pius autem IV. Pauli successor rigorem temperans, totum illud Indicis librorum negotium ad Concilium Tridentinum detulit.

Quid vero deinceps actum fuerit, paucis innuit Clemens VIII. In Constit. cujus initium est *Sacrosanctum*, in qua ait: « Sed cum nostris hisce calamitosis temporibus antiquus humani generis hostis a sua malitia nunquam recedens, ad eamdem catholicam doctrinam labefactandam, pestiferas haereses, et detestabiles errores, aut novos conflasset, aut veteres ex inferis excitasset, Sacra Tridentina Synodus pestilentem noxiorum librorum copiam, quae plus nimio excreverat, coercere, aut auferre cupiens, primum quidem doctissimos aliquos viros delegit, qui de tota ea re cognoscerent, et deliberarent: deinde verò cum il in negotio illo parum progressi essent, justis de causis

eadem Synodus permota, ad ipsam Sedem Apostolicam, integram rem deferendam statuit ». Quid vero Romanus Pontifex egerit, iis verbis declarat: « Itaque fel. rec. Pius Papa IV. Praedecessor noster, qui tunc ad Ecclesiae gubernacula sedebat, Praelatis quibusdam doctrina, et prudentia praestantibus adhibitis, Indicem librorum prohibitorum, et Regulas quasdam per suas Litteras in forma Brevis promulgavit, et ejusmodi noxiorum librorum detrimentis depellendis opportune providit ». Litterae autem Pii IV. initium habent, *Dominici Gregis etc.* Clemens vero VIII. hac eadem Constitutione eundem Indicem, jam a Sixto V. auctum, Apostolica Auctoritate recognitum, publicavit: « instructione adjecta de exequendo prohibitionis Decreto, deque sincere emendandi, et imprimendi Libros ratione ». Hujus Indicis confectionem commiserat Gregorius XIII. Sacrae Indicis Congregationi a S. Pio V. institutae; Index vero auctus fuit sub Sixto V. ac absolutus sub Clemente VIII.

Itaque Apostolicae Sedis cura Librorum improbatae lectionis Indices plures prodiere, ac novis concurrentibus Libris, iterum aucti in lucem mittuntur. Praeter Congregationem supremae Inquisitionis, aliam quoque Cardinalium Congregationem, quae Indicis appellatur, instituit S. Pius V. eamque novis facultatibus auxit Sixtus V. novisque privilegiis roboravit Clemens VIII. in supra citata Constitutione.

Haec autem indicavi, ut inde omnes agnoscant, quae fuerit, quaeque nunc sit Romanae Sedis pro impedienda noxiorum librorum lectione, sollicitudo; quantumque ejusdem hac de re Decretis debeatur obsquium. Ecclesiae enim unice munus est demonstrare Fidelibus, quinam sint noxii libri, quorum lectio homines seducere, ac depravare possit. Ubi vero nisi in Romana, ac Petri Sede id fieri potest? Quis non videat, Divina ei providentia concessum esse, ut in statum illum devenerit, in quo hac nostra aetate, et undique conquirere libros, et doctos cujuscumque facultatis Censores, et tantae dignitatis, et auctoritatis Judices, quantae sunt Cardinales, habere possit? Si non aliam auctoritatem haberet, quam ab Ecclesia in Tridentina Synodo congregata eidem collatam; an non omnes ejusdem Decretis obtemperare deberent? At eam habet, quam Christus Petro, supra quem Ecclesiam suam fundavit, contulit; quam Petrus ipse, eorumque Successores in universam Ecclesiam semper exercuere, quam denique agnovere semper Ecclesiae omnes, veluti Fontem totius Sacerdotalis jurisdictionis, veluti Centrum unitatis, ac veluti Matrem, et Magistram omnium Ecclesiarum.

Sed videamus, quas regulas pro dijudicandis, vetandisque libris stabilierit, et qua ratione ad eosdem proscribendos procedat. Libri, qui in hujusmodi catalogum referri debent, inquit Pius IV. « Constit. incip. *Dominici Gregis*, ii *sunt* qui vel Haeretici sunt, vel de haeretica pravitate suspecti, vel certe moribus, et pietati nocent ». Haec sane praecipua, ac generalis regula est, atque ad hanc facile revocantur prohibitiones etiam librorum in odium Auctorum, eorumque, qui, ob non servatas in editione praescriptas ab Ecclesia regulas, vetantur, ut rem serio expendenti liquet. Quis vero non videat, Pastoris munus esse, hos ex illorum manibus, quorum animarum rationem sint reddituri, praeripere libros? Quae autem methodus sit, quam Apostolica Sedes in iis examinandis, proscribendisque libris servet, habes ex Const. fel. rec. Benedicti P. XIV. quam integram hic exhibemus.

BENEDICTUS *Episcopus Servus Servorum Dei, ad futuram rei memoriam.*

« Sollicita, ac provida Romanorum Pontificum praedecessorum Nostrorum vigilantia in eam semper curam incubuit, ut Christifideles ab eorum librorum lectione averteret, ex quibus incauti, ac simplices detrimenti quidpiam capere possent, imbuique opinionibus, ac doctrinis, quae vel morum integritati, vel Catholicae religionis dogmatibus adversantur. Nam, ut vetustissimum mittamus Sancti Gelasii I. Decretum, quaeque jampridem a Gregorio IX. aliisque Pontificibus hac de re statuta fuerunt; ignorare neminem arbitramur, quae fuerint a praedecessoribus nostris Pio IV. Sancto Pio V. et Clemente VIII. diligentissime praestita, ut saluberrimum opus a Sacrosanctae Tridentinae Synodi Patribus susceptum, mature discussum, ac pene ad exitum perductum, de vetitae lectionis librorum Indice conficiendo, atque vulgando, non absolverent solum, atque perficerent, sed sapientissimis etiam decretis, ac regulis communirent. Quod quidem negocium Apostolica Sedes continenter urget, ac promovet, ad id deputatis duabus Sanctae Rom. Eccl. Cardinalium Congregationibus, quibus onus inquirendi in pravos, noxiosque libros impositum est, cognoscendique, quibus emendatio, et quibus proscriptio debeatur. Id muneris Congregationi quidem Romanae universalis Inquisitionis a Paulo IV. commissum perhibent, idque adhuc ab ea exerceri pergit, ubi de libris ad certa rerum genera pertinentibus judicandum occurrit. Certum est autem, Sanctum Pium V. primum fuisse Congregationis indicis institutorem, quam subsequentes deinde Pontifices Greg. XIII. Sixtus V. et Clemens VIII. confirmarunt, variisque privilegiis, et facultatibus auxerunt: ejusque proprium, ac fere unicum officium est, in examen libros vocare, de quorum proscriptione, emendatione, vel permissione capienda est deliberatio ».

§. 1. Qua maturitate, consilio, ac prudentia in Congregatione universalis Inquisitionis de proscribendis, vel dimittendis libris deliberetur, cum neminem latere putamus, tum nos plane perspectum, ac diuturna experientia compertum habemus; nam

in minoribus constituti de libris nonnullis in ea censuram tulimus, et Consultoris ejusdem Congregationis munere diu perfuncti sumus; postremo inter Sanctae Rom. Eccl. Cardinales cooptati, Inquisitoris generalis locum in ea obtinuimus; ac demum ad Apostolicam Sedem, meritis licet imparibus, evecti, non modo Censorum animadversiones in libros nonnullos aliquando legere, ac ponderare, sed etiam in Congregationibus, quae singulis feriis quintis coram nobis habentur, Cardinalium sententias, atque suffragia, antequam de iisdem libris quid decernatur, audire, et excipere consnevimus. Haud minoris diligentiae testimonium ferre possumus, adeoque debemus, pro altera Congregatione Indicis, cui generaliter incumbit, ut supra diximus, de quorumvis librorum proscriptione decernere. Dum enim in minoribus versaremur, cum primi, tum secundi Censoris, seu relatoris officium in ea Congregat. non semel obivimus; ex quo autem supremum Pontificatum gerimus, nullius libri proscriptionem ratam habuimus, nisi audito Congregationis Secretario, qui libri materiam, revisorum censuras, Cardinalium judicia, et suffragia accurate nobis exponeret.

§. 2. Sed quoniam compertum est Nobis, atque exploratum, multas librorum proscriptiones, praesertim quorum auctores Catholici sunt, publicis aliquando, injustisque querelis in reprehensionem adduci, tamquam si temere, ac perfunctorie in Tribunalibus nostris ea res ageretur; operae pretium duximus, hac nostra perpetuo valitura Constitutione, certas, firmasque regulas proponere, juxta quas deinceps librorum examen, judiciumque peragatur: tametsi plane affirmari possit, idipsum jampridem, vel eadem prorsus ratione, vel alia aequipollenti, constanter actum fuisse.

§. 3. Porro Romanae universalis Inquisitionis Congregatio ex pluribus constat Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus a Summo Pontifice delectis, quorum alii sacrae Theologiae, alii Canonici Juris doctrina, alii Ecclesiasticarum rerum peritia, munerumque Romanae Curiae exercitatione, prudentiae demum, ac probitatis laude, conspicui habentur. His adjungitur unus ex Romanae Curiae Praesulibus, quem Assessorem vocant; unus ex Ordine Praedicatorum, sacrae Theologiae Magister, quem Commissarium appellant; certus praeterea Consultorum numerus, qui ex utroque Clero saeculari, ac regulari assumuntur; alii demum praestantes doctrina viri, qui a Congregatione jussi, de libris censuram instaurant, iisque Qualificatorum nomen tributum est. De variis in praefata Congregatione, iisque gravissimis rebus agitur, in primis autem de causis fidei, ac de personis violatae religionis reis: At cum librum aliquem ad eam, tanquam proscriptione dignum, deferri contigerit: nisi ad Indicis Congregationem, ut fieri plerumque solet, judicandum remittat, sed pro rerum, temporumque ratione sibi de illo cognoscendum esse arbitretur; Nos, inhaerentes decreto lato ab eadem Congregatione feria quarta Kalendis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, atque a Nobis confirmato feria quinta insequente, hac ratione, et methodo judicium institui mandamus.

§. 4. Primo nimirum uni ex Qualificatoribus, aut Consultoribus a Congregatione designando, liber tradatur, quem is attento animo legat, ac diligenter expendat; tum censuram suam scripto consignet, locis indicatis, et paginis, in quibus notati errores continentur. Mox liber cum animadversionibus revisoris ad singulos Consultores mittatur, qui in Congregatione pro more habenda singulis feriis secundis in aedibus sancti Officii, de libro, et Consultorum suffragiis ad Cardinales transmittatur, ut hi in Congregatione, quae feria quarta haberi solet in Fratrum Praedicatorum Coenobio Sanctae Mariae supra Minervam nuncupato, de tota re definitive pronuncient. Post ab Assessore sancti Officii acta omnia ad Pontificem referantur, cujus arbitrio Judicium omne absolvetur

§. 5. Cum autem sit veteri institutione receptum, ut auctoris Catholici liber, non unius tantum relatoris perspecta censura, illico proscribatur; ad normam praefati decreti mensis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, volumus, eam consuetudinem omnino servari; ita ut si primus censor librum proscribendum esse judicet, quamvis Consultores in eamdem sententiam conveniant, nihilominus alteri revisori ab eadem Congregatione electo liber, et censura tradantur, suppresso primi censoris nomine, quo alter judicium suum liberius exponat. Si autem secundus revisor primo assentiatur, tunc utriusque animadversiones ad Cardinales mittantur, ut, iis expensis, de libro decernant; at si secundus a primo dissentiat, ac librum dimittendum existimet, tertius eligatur censor, cui suppresso priorum nomine, utraque censura communicetur. Hujus autem relatio, si a priore Consultorum sententia non abludat, Cardinalibus immediate communicetur, ut ipsi, quod opportunum fuerit decernant; sin minus, iterum Consultores, perspecta tertia censura, suffragium ferant; idque una cum omnibus praefatis relationibus, Cardinalibus exhibeatur, qui, re ita matnre perpensa, de controversia donique pronunciare debebunt. Quotiescumque autem Pontifex, vel ob rei, de qua in libro agitur, gravitatem, vel quia id auctoris merito, aliisque circumstantiis tribuendum censeat, libri judicium coram se ipso in Congregatione feriae quintae habendum decreverit; quod saepe a nobis factum fuit, et quoties ita expedire judicabimus, in posterum quoque fiet, tunc satis fuerit exhibere Pontifici, et Cardinalibus libri censuras, et Consultorum suffragia, omisso examine Congregationis feriae quartae, ejusque relatione, quam per Assessorem Pontifici faciendam diximus: nam Cardinalium suffragiis coram ipso Pontifice ferendis, atque hujus definitiva sen-

tentia, vel alio opportuno consilio in eadem Congregatione capiendo, res absolvetur.

§. 6. Altera quoque Indicis Congregatio plures complectitur Cardinales ipsi a Pontifice adscriptos, iisdemque dotibus praeditos, quibus sancti Officii Cardinales pollere solent; quum etiam eorum aliquos in utraque Congregatione locum habere contingat. Ex iis unus ejusdem Congregationis Praefectus existit; Assistens vero perpetuus est Magister sacri Palatii; Secretarius autem, a prima Congregationis institutione usque in praesentem diem, ex ordine Fratrum Praedicatorum a Summo Pontifice pro tempore eligi consuevit. Sunt praeterea ex utroque Clero saeculari, et regulari, ejusdem Congregationis Consultores, et Relatores selecti; et quidem, ubi aliquis librorum relationes coram Congregatione semel, bis, tertio laudabiliter peregerit, tum ipsa Congregatio Pontificem rogare solet, ut ejus auctoritate in Consultorum numerum referatur.

§. 7. Sub ipsa Pontificatus nostri primordia, ea nos subiit cogitatio, ut certam aliquam, et immutabilem methodum pro examine, judicioque librorum in hac Indicis Congregatione servandam statueremus. Qua de re non modo consilium exquisivimus dilecti filii nostri Angeli Mariae sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis Quirini nuncupati, ejusdem sanctae Romanae Ecclesiae Bibliothecarii, dictae Congregationis Praefecti, qui pari prudentia, et doctrina suum nobis sensum scripto declaravit; verum etiam antiquiores aliquot ejusdem Congregationis Consultores coram dilecto filio Josepho Augustino Orsi Ordinis Praedicatorum, tunc ipsius Congregationis Secretario, nunc autem Palatii Apostolici Magistro, convenire jussimus, suamque sententiam aperire, quae pariter scripto concepta, nobis jam nunc exhibita fuit. Cumque haec omnia diligenter apud nos asservata fuerint, nunc demum veterem deliberationem nostram resumentes, quemadmodum ea, quae ad librorum examen, atque judicium in primodicta Congregatione sancti Officii peragendum, pertinent, auctoritate nostra constabilivimus; ita etiam, ea, quae ad Congregationem Indicis, et ejusdem generis negotia apud eam tractanda facere possunt, opportunis decretis constituere volentes, praelaudati Cardinalis Praefecti consiliis, dictorumque Consultorum votis inhaerendo, haec deinceps servanda decernimus.

§. 8. Cum Congregatio Indicis ad librorum censuram unice, ut dictum est, instituta, non ita crebro convocari soleat, ut altera sancti Officii Congregatio, quae ob causarum, et negotiorum multitudinem, singulis hebdomadis ter haberi consuevit; illius propterea Secretario peculiare munus, et officium recipiendi librorum denuntiationes, ut fieri jam ante consuevit, committimus, et demandamus. Is autem a libri Relatore percunctabitur diligenter, quas ob causas illum prohiberi postulet, tum librum ipsum haud perfunctorie pervolvet, ut de propositae accusationis subsistentia cognoscat: duobus in eam rem adhibitis Consultoribus, ab ipso, praevia Summi Pontificis, aut Cardinalis Praefecti, vel ejus, qui Praefecti vices supplet, approbatione, eligendis: quorum collato consilio, si liber censura, et nota dignus videatur, unus aliquis relator ad ferendum de eo judicium idoneus, illius nempe facultatis, de qua in libro agitur, peritus, eadem, quam nuper innuimus, ratione eligendus erit, qui scripto referat animadversiones suas, adnotatis paginis, quibus singula ab ipso reprehensa continentur. Sed antequam ejus censura ad Cardinalium Congregationem feratur, haberi volumus privatam Consultorum Congregationem, quam olim *Parvam* dixerunt, Nos autem *Praeparatoriam* vocabimus, ut Relatoris animadversionibus ad librum collatis, de earum pondere judicium fiat. Hujusmodi Congregatio semel omnino singulis mensibus, aut etiam saepius, si oportuerit, ab ipso Congregationis Secretario convocanda erit, vel in suis cubiculis, vel opportuniore, ut ipsi videbitur, loco, intra praedicti Coenobii aedes, ubi is commoratur. Eique semper intererit Magister sacri Palatii pro tempore existens, una cum sex aliis e numero Consultorum, singulis vicibus, pro qualitate argumenti, et materiae, de qua disputandum erit, ut supra de primis duobus Consultoribus, et de relatore constitutum est, a Secretario eligendis; praeter Secretarium ipsum, cujus partes erunt, in tabulas referre Consultorum sententias, quas deinde ad Congregationem Cardinalium mittet, cum relatoris censura. In generali demum Congregatione omnia illa servari debebunt, quae superius statuta sunt pro Congregatione sancti Officii circa librorum examen. Ac quemadmodum ad Assessorem Sancti Officii pertinet de Actis in Congregatione Summum Pontificem certum reddere; ita ad Secretarium Congregationis Indicis spectabit, quoties haec librum aliquem proscribendum, aut emendandum censuerit, ejusdem Pontificis assensum, praevia diligenti actorum omnium relatione, exquirere.

§ 9. Quoniam vero in Congregatione Indicis de sola librorum prohibitione agitur, nonnulla hoc loco adjungenda judicavimus, eidem Congregationi potissimum usui futura, quae tamen ab altera etiam Congregatione Sancti Officii, dum in hujus quoque generis causis se immiscet, ubi similes rerum circumstantiae se offerant, aeque observanda erunt. Quotiescumque agatur de libro auctoris Catholici, qui sit integrae famae, et clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob eum ipsum, qui in examen adducitur, et hunc quidem proscribi oporteat; prae oculis habetur usu jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula: *donec corrigatur*, seu *donec expurgetur*, si locum habere possit, nec grave quidpiam obstet, quominus in casu, de quo agitur, adhiberi valeat. Hac autem conditione proscriptioni adjecta, non statim edatur decretum, sed suspensa illius publicatione, res

antea cum auctore, vel quovis altero pro eo agente, et rogante, communicetur, atque ei quid delendum, mutandum, corrigendumve fuerit indicetur. Quod si nemo auctoris nomine compareat, vel ipse, aut alter pro eo agens, injunctam correctionem libri detrectet, congruo definito tempore decretum edatur. Si vero idem auctor, ejusve procurator, Congregationis jussa fecerit, hoc est novam instituerit libri editionem cum opportunis castigationibus, ac mutationibus; tunc supprimatur proscriptionis decretum: nisi forte prioris editionis exemplaria magno numero distracta fuerint; tunc enim ita decretum publicandum erit, ut omnes intelligant, primae editionis exemplaria dumtaxat interdicta fore, secundae vero jam emendatae permissa.

§. 10. Conquestos scimus aliquando nonnullos quod librorum judicia, et proscriptiones, inauditis auctoribus, fiant, nullo ipsis loco ad defensionem concesso. Huic autem querelae responsum fuisse novimus, nihil opus esse auctores in judicium vocare, ubi non quidem de eorum personis notandis, aut condemnandis agitur, sed de consulendo Fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipsis periculo, quod ex nocua librorum lectione facile incurritur; si qua vero ignominiae labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua sane ratione minime improbandas censemus hujusmodi librorum prohibitiones, inauditis auctoribus, factas; quum praesertim credendum sit, quidquid pro se ipso, aut pro doctrinae suae defensione potuisset auctor afferre, id minime a censoribus, atque judicibus ignoratum, neglectumque fuisse. Nihilo tamen minus, quod saepe alias summa aequitatis, et prudentiae ratione ab eadem Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterum ab ea servari magnopere optamus, ut quando res sit de auctore Catholico, aliqua nominis, et meritorum fama illustri, ejusque opus, demptis demendis, in publicum prodire, et prodesse posse dignoscatur, vel auctorem ipsum causam tueri volentem audiat, vel unum ex Consultoribus designet, qui *ex officio* operis patrocinium, defensionemque suscipiat.

§. 11. Quemadmodum vero, ubi de Congregatione sancti Officii agebamus, eidem Nos semper interfuturos recepimus, quotiescumque de libro, cujus materia gravioris momenti sit, judicium agatur; quod erit Nobis facilimum, quum eadem Congregatio qualibet feria quinta coram Nobis habeatur; sic et Indicis Congregationi praesentiam Nostram impendere parati sumus, quoties rei gravitas id promereri videbitur. Neque enim id opus esse dicendum est, quum vel haeretici hominis liber denunciatur, in quo auctor errores Catholico dogmati adversantes consulto tradit, aut tuetur; vel opus aliquod in examen adducitur, quo rectae morum regulae labefactantur, ac vitiis, et corruptelis fermenta praebentur. In his enim casibus ne illas quidem, quas supra scripsimus, accuratiores cautelas adhibere necesse erit, sed haeretico dogmate, vel pravo moris incitamento semel comperto, proscriptionis decretum illico faciendum erit, juxta primam, secundam, et septimam Indicis Regulas, Sacrosancti Tridentini Concilii jussu editas, atque vulgatas.

§. 12. Cum in praelaudata Congregatione Sancti Officii severissimis legibus cautum sit, ne de rebus ejusdem Congregationis quisquam cum alio extra illam loquatur, Nos hanc eamdem silentii legem a relatoribus, Consultoribus, et Cardinalibus Congregationis Indicis religiose custodiendam praecipimus. Illius tamen Secretario potestatem facimus, ut animadversiones in libros censurae subjectos, eorum auctoribus, vel aliis illorum nomine agentibus, et postulantibus, sub eadem decreti legi communicare queat, suppressis semper denunciatoris, censorisque nominibus.

§. 13. Examinandis, corrigendisque libris peropportuna sunt, quae decem Regulis Indicis a Patribus Tridentini Synodi confectis atque editis continentur. In Instructione autem felicis recordationis Clementis Papae VIII. ejusdem Regulis adjecta, *Tit. de correctione librorum* §. *V.* Episcopis, et Inquisitoribus cura committitur, ut ad librorum edendorum examen *spectatae pietatis, et doctrinae viros adhibeant, de quorum fide, et integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiae daturos, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei dumtaxat gloriam spectaturos, et fidelis populi utilitatem.* His porro virtutibus, animique dotibus, si non majori, at pari certe de causa, praestare oportet hujus nostrae Congregationis Revisores, et Consultores. Cumque eos omnes, qui nunc hujusmodi munera obtinent, tales esse non ignoremus, optandum, sperandumque est, non absimiles deinceps futuros, qui ad id eligentur; homines nimirum vitae integros, probatae doctrinae, maturo judicio, incorrupto affectu, ab omni partium studio, personarumque acceptatione alienos; qui aequitatem, libertatemque judicandi, cum prudentia, et veritatis zelo conjungant. Cum autem eorum numerus nunc certus, et constitutus non sit; ab ejusdem Congregationis Cardinalibus consilium expectabimus, atque capiemus, num eum pro futuris temporibus definire oporteat, vel expediat; hoc tamen jam nunc decernentes, quatenus eorum numerus definiatur, ut tam Relatores, quam Consultores, ex utroque Clero, saeculari nempe, et regulari, assumantur, alii quidem Theologi, alii utriusque juris periti, alii sacra, et profana eruditione praestantes, ut ex eorum coetu, pro varietate librorum, qui ad Congregationem deferuntur, idonei viri non desint ad ferendum de unoquoque judicium.

§. 14. Ipsos autem Relatores, Consultoresque, tam nunc existentes, quam in posterum quandocumque futuros, monemus, ac vehementer hortamur, ut in examine, judicioque librorum, sequen-

tes Regulas diligenter inspiciant, accurateque custodiant.

§. 15. I. Meminerint, non id sibi muneris, onerisque impositum, ut libri ad examinandum sibi traditi proscriptionem modis omnibus curent, atque urgeant: sed ut diligenti studio, ac sedato animo ipsum expendentes, fideles observationes suas, verasque rationes Congregationi suppeditent, ex quibus rectum judicium de illo ferre, ejusque proscriptionem, emendationem, aut dimissionem pro merito decernere valeat.

§. 16. II. Tametsi hactenus cautum sit, cavendumque deinceps non dubitemus, ut ad referendum, et consulendum in praedicta Congregatione, ii solum admittantur, qui scientiam rerum, quas libri delati respective continent, diuturno studio acquisitam possideant; decet enim de artibus solos artifices judicare; nihilominus si forte eveniat, ut alicui per errorem materia aliqua discutienda committatur ab illius peculiaribus studiis aliena, idque a Censore, aut Consultore electo, ex ipsa libri lectione deprehendatur; noverit is, se neque apud Deum, neque apud homines culpa vacaturum, nisi quamprimum id Congregationi, aut Secretario aperiat, seque ad ferendam de hujusmodi libro censuram minus aptum professus, alium magis idoneum ad id muneris subrogari curet: quo tantum abest, ut aexistimationis suae dispendium apud Pontificem, et Cardinales passurus sit, ut magnam potius probitatis, et candoris opinionem, et laudem sibi sit conciliaturus.

§. 17. III. De variis opinionibus, atque sententiis in unoquoque libro contentis, animo a praejudiciis omnibus vacuo, judicandum sibi esse sciant. Itaque nationis, familiae, scholae, instituti affectum excutiant: studia partium seponant; Ecclesiae sanctae dogmata, et communem Catholicorum doctrinam, quae Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum Constitutionibus, et Orthodoxorum Patrum, atque Doctorum consensu continetur, unice prae oculis habeant; hoc de caetero cogitantes, non paucas esse opiniones, quae uni scholae, instituto, aut nationi certo certiores videntur, et nihilominus, sine ullo fidei, aut religionis detrimento, ab aliis Catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppositaeque defenduntur, sciente, ac permittente Apostolica Sede, quae unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit.

§. 18. IV. Hoc quoque diligenter animadvertendum monemus, haud rectum judicium de vero auctoris sensu fieri posse, nisi omni ex parte illius liber legatur; quaeque diversis in locis posita, et collocata sunt, inter se comparentur; universum praeterea auctoris consilium, et institutum attente dispiciatur; neque vero una, vel altera propositione a suo contextu divulsa, vel seorsim ab aliis, quae in eodem libro continentur, considerata, et expensa, de eo pronunciandum esse: saepe enim accidit, ut quod ab auctore in aliquo operis loco perfunctorie, aut suboscure traditum est, ita alio loco distincte, copiose, ac dilucide explicetur, ut offensae priori sententiae tenebrae, quibus involuta pravi sensus speciem exhibebat, penitus dispellantur, omnisque labis expers propositio dignoscatur.

§. 19. V. Quod si ambigua quaedam exciderint auctori, qui alioquin Catholicus sit, et integra religionis, doctrinaeque fama, aequitas ipsa postulare videtur, ut ejus dicta benigne, quantum licuerit explicata, in bonam partem accipiantur.

§. 20. Has porro, similesque regulas, quae apud optimos Scriptores de his agentes facile occurrent, semper animo propositas habeant Censores, et Consultores; quo valeant in hoc gravissimo judicii genere, conscientiae suae, auctorum famae, Ecclesiae bono, et Fidelium utilitati consulere. Duo autem reliqua sunt, in eum finem plane opportuna, quae hoc loco adjungenda omnino esse judicamus.

§. 21. Prodeunt aliquando libri, in quibus falsa, et reprobata dogmata, aut systemata, religioni, vel moribus exitiosa, tamquam aliorum inventa, et cogitata, exponuntur, et referuntur, absque eo quod auctor, qui opus suum pravis hujusmodi mercibus onerare satagit, ea refutandi curam in se recipiat. Putant vero, qui talia agunt, nulli sese reprehensioni, aut censurae obnoxios esse, propterea quod de alienis, ut ajunt, opinionibus nihil ipsi affirment, sed historice agant. At quidquid sit de eorum animo, et consilio, deque personali in eos animadversione, de qua viderint, qui in Tribunalibus ad coercenda crimina institutis jus dicunt; dubitari certo non potest, magnam ejusmodi libris in Christianam rempublicam labem, ac perniciem inferri; quum incautis lectoribus venena propinent, nullo exhibito, vel parato, quo praeserventur, antidoto. Subtilissimum hoc humanae malitiae inventum, ac novum seductionis genus, quo simplicium mentes facile implicantur, quam diligentissime Revisores advertant, ac censurae subjiciant; ut, vel hujusmodi libri, si aliqua ex ipsis capi possit utilitas, emendentur; vel in vetitorum Indicem omnino referantur.

§. 22. In ea, quam superius laudavimus, praedecessoris nostri Clementis Papae VIII. Instructione, *Tit. de correct. lib.* §. 2. sapientissime cautum legitur, ut *quae famae proximorum, et praesertim Ecclesiasticorum, et Principum detrahunt, bonisque moribus, et Christianae disciplinae sunt contraria, expungantur.* Et paulo post: *facetiae etiam, aut dicteria, in perniciem, aut praejudicium famae, et aexistimationis aliorum jactata, repudientur.* Utinam vero in aspectum, lucemque hominum libri ejusmodi in hac temporum licentia, et pravitate non efferrentur, in quibus dissidentes auctores mutuis se jurgiis, conviciisque proscindunt: aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura perstringunt, adversarios, eorumque scholas, ac coetus sugillant, et pro ridiculis ducunt, magno quidem bonorum scandalo, haereticorum

vero contemptu, qui digladiantibus inter se Catholicis, seque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Etsi vero fieri non posse intelligamus, ut disputationes omnes e mundo tollantur, praesertim cum librorum numerus continenter augeatur: *faciendi enim plures libros nullus est finis*, ut est apud Ecclesiasten *cap. 12.*; compertum praeterea Nobis sit, magnam aliquando utilitatem ex eis capi posse; modum tamen in defendendis opinionibus, et Christianam in scribendo moderationem servari merito volumus. *Non inutiliter* (inquit Augustinus in Enchirid. capit. 59. prope finem) *exerceantur ingenia, si adhibeatur disceptatio moderata, et absit error opinantium se scire, quod nesciunt.* Qui veritatis studium, et purioris doctrinae zelum, quo suarum scriptianum mordacitatem excusent, obtendere solent, ii primum intelligant, non minorem habendam veritatis, quam Evangelicae mansuetudinis, et Christianae charitatis rationem. Charitas autem de corde puro, patiens est, benigna est, non irritatur, non aemulatur, non agit perperam, (utque addit idem Augustinus, Lib. contra Litteras Petiliani, cap. 29. n. 31.) *sine superbia de veritate praesumit, sine saevitia pro veritate certat.* Haec magnus ille non veritatis minus, quam charitatis doctor, et scripto, et opere praemonstravit. Nam in suis adversus Manichaeos, Pelagianos, Donatistas, aliosque tam sibi, quam Ecclesiae adversantes assiduis conflictationibus, id semper diligentissime cavit, ne quempiam eorum injuriis, aut conviciis laederet, atque exasperaret. Qui secus scribendo, vel disputando fecerit, is profecto nec veritatem sibi praecipue cordi esse, nec charitatem sectari se ostendit.

§. 23. Ii quoque non satis idoneam, justamque excusationem afferre videntur, qui ob singulare, quod profitentur, erga veteres Doctores studium, eam sibi scribendi rationem licere arbitrentur, nam si carpere novos audeant, forte ab laedendis veteribus sibi minime temperassent, si in eorum tempora incidissent; quod praeclare animadversum est ab Auctore Operis imperfecti in Matthaeum Homil. 42.: *Cum audieris*, inquit, *aliquem beatificantem antiquos Doctores, proba, qualis sit circa suos Doctores: Si enim illos, quibuscum vivit, sustinet, et honorat, sine dubio illos, si cum illis vixisset, honorasset: si autem suos contemnit, si cum illis vixisset, et illos contempsisset.* Quamobrem firmum, ratumque sit omnibus, qui adversus aliorum sententias scribunt, ac disputant, id quod graviter, ac sapienter a Ven. servo Dei praedecessore nostro Innoc. XI. praescriptum est in Decreto edito die 2. Martii anni millesimi sexcentesimi septuagesimi noni: *Tandem*, inquit, *ut ab injuriosis contentionibus, Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum abstineant, ut paci, et charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctae obedientiae eis praecipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, ac praedicationibus, caveant ab omni censura, et nota, nec non a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quae adhuc inter Catholicos controvertuntur, donec a sancta Sede recognitae sint, et super eis judicium proferatur.* Cohibeatur itaque ea scriptorum licentia, qui, ut ajebat Augustinus *lib. 12. Conf. cap. 25. n. 34. sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est*, aliorum opiniones non modo improbant, sed illiberaliter etiam notant, atque traducunt. Non feratur omnino, privatas sententias, veluti certa ac definita Ecclesiae dogmata, a quopiam in libris obtrudi, oppositas vero erroris insimulari; quo turbae in Ecclesia excitantur, dissidia inter Doctores aut seruntur, aut foventur, et Christianae charitatis vincula persaepe abrumpuntur.

§. 24. Angelicus scholarum princeps, Ecclesiaeq. Doctor S. Th. Aquinas, dum tot conscripsit numquam satis laudata volumina, necessario offendit Philosophorumque, Theologorumq. opiniones, quas, veritate impellente, refellere debuit. Caeteras vero tanti Doctoris laudes id mirabiliter cumulat, quod adversariorum neminem parvipendere, vellicare, aut traducere visus sit, sed omnes officiose, ac perhumaniter demereri. Nam si quid durius, ambiguum, obscurumve eorum dictis subesset, id leniter, et benigne interpretando, emoliebat, atque explicabat. Si autem religionis, ac fidei causa postulabat, ut eorum sententiam exploderet, ac refutaret, tanta id praestabat modestia, ut non minorem ab iis dissentiendo, quam Catholicam veritatem asserendo, laudem mereretur. Qui tam eximio uti solent, ac gloriari Magistro (quos magno numero esse, singulari nostro erga ipsum cultu, studioque, gaudemus) ii sibi ad aemulandum proponant tanti Doctoris in scribendo moderationem, honestissimamque cum adversariis agendi, disputandique rationem. Ad hanc caeteri quoque sese componere studeant, qui ab ejus schola, doctrinaque recedunt. Sanctorum enim virtutes omnibus in exemplum ab Ecclesia propositae sunt. Cumque Angelicus Doctor Sanctorum albo adscriptus sit, quamquam diversa ab eo sentire liceat, ei tamen contrariam in agendo, ac disputando rationem inire omnino non licet. Nimium interest publicae tranquillitatis, proximorum aedificationis, et charitatis, ut e Catholicorum scriptis absit livor, acerbitas, atque scurrilitas, a Christiana institutione, ac disciplina, et ab omni honestate prorsus aliena. Quamobrem in hujusmodi scriptorum licentiam graviter, pro munere suo censuram intendant revisores librorum, eamque Congregationis Cardinalibus cognoscendam subjiciant, ut eam pro zelo suo, et potestate coerceant.

§. 25. Quae hactenus a nobis proposita, ac constituta sunt, praedecessorum nostrorum decretis plane consona, Congregationum quoque nostrarum legibus, et consuetudinibus comprobata, in librorum examine, ac judicio instituendo, Apostolica auctoritate deinceps servari decernimus: mandantes universis, qui in praefatis Congregationibus

locum obtinent, seu illis quomodolibet operam suam praestant, ut adversus praemissa sic a nobis statuta nihil edicere, innovare, decernere, aut intentare praesumant, absque Nostra, vel successorum nostrorum pro tempore existentium Romanorum Pontificium expressa facultate.

§. 26. Non obstantibus contrariis quibusvis, etiam Apostolicis Constitutionibus, et ordinationibus, necnon earumdem Congregationum, etiam Apostolica auctoritate, seu quavis firmitate alia roboratis decretis, usibus, stylis, et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, caeterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

§. 27. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrorum decretorum, mandatorum, statutorum, voluntatum, ac derogationum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

*Datum Romae apud sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis millesimo septingentesimo quinquagesimo tertio, septimo Idus Julii, Pontificatus nostri anno tertiodecimo.*

D. CARD. PASSIONEUS.
J. DATARIUS.

Visa De Curia.

J. C. Boschi.

*J. B. Eugenius.*

Loco ✠ Plumbi.

*Registrata in Secretaria Brevium.*

## §. III.

### *De auctoritate decretorum libros vetantium: de poenis in eos latis, qui hujusmodi libros legant, retineant etc.*

In primo Capite ostendimus, antequam inventa esset ars typographica, Ecclesiae curam universim fuisse, ut igne perderet Haereticorum, aliosque Religioni, ac pietati inimicos libros, vocato multoties in subsidium brachio saeculari, et Ecclesiasticis quandoque censuris adhibitis, ut hujusmodi libros detegeret, ut excitaret Episcopos ad eorumdem inquisitionem, Fidelesque ad eos Episcopis deferendos, ut comburerentur. Id autem non ita intelligant, velim, quasi illorum lectio vetita non esset, sed sola librorum combustio decerneretur. Nam regula generalis erat, ut ex S. Gregorio Magno *lib. 7. capit. 48.* colligitur, *damnato Auctore damnari ejus scripturas, et libros, et opera*, in quibus errores essent, quorum causa damnaretur. Quae vero damnatio fuisset operum, si retineri, ac legi potuissent? Immo dum sub anathematis poena Auctores damnati essent, eisdem poenis subjectos fuisse arbitror, tenentes, legentesque eorum libros. Praesertim cum eorum fautores haberentur, quorum apud se haberent, ac legerent libros. In altero autem Capite ostendimus, post illius artis inventionem, et postquam tot haereses in schismata divisere Christianos, consuevisse utique nonnullos libros juxta antiquam consuetudinem comburi, at fieri non potuisse, ut hac via e Fidelium manibus omnino praeriperentur; quamobrem nova opus fuisse disciplina, quam quidem singulari Apostolicae Sedis cura stabilitam, ac absolutam fuisse, demonstravimus. In hoc itaque primum de poenis in hac disciplina constitutis, deque obligatione agemus, quae ex decretis libros vetantibus oritur.

Primum itaque Lex in Concilio Lateranensi sub Leone X. lata, inculcata in Concilio Tridentino, atque in Indice renovata, contra Typographos, qui libros evulgent, qui prius ab illis non sint approbati, quibus hoc munus commissum est, poenam constituit contra illius violatores, *amissionis omnium librorum, eorumque publicae combustionis, ac centum ducatorum*: Item *excommunicationis*, et integri anni *suspensionis* ab officio, et exercitio Typographico, praeter poenas arbitrio Episcoporum contumacibus infligendas.

Deinde in legentes tenentes, ac imprimentes libros prohibitos variae constitutae sunt poenae, pro varietate librorum: nonnulli enim sub *excommunicatione* vetantur, quae *Bulla Coenae* continetur, quaeque est Romano Pontifici reservata. Alii vero sub poena excommunicationis, quae in Regulis Indicis exprimitur, prohibiti sunt, quae tamen excommunicatio nulli reservatur. Alii Brevibus, seu Bullis Romanorum Pontificum singulariter proscripti fuere, atque ita prohibiti in novo Indice indicantur. Ii vero fere omnes, etsi ab Auctoribus Catholicis conscripti sint, et ex professo de haeresi non tractent; tamen sub excommunicationis poena Romano Pontifici reservatae prohibentur, ut consulenti Brevia, Bullasque Pontificias liquebit. Alii denique sub poena tantum peccati mortalis, aliisque poenis arbitrio Episcopi contumacibus infligendis. Ne vero Lectores cum P. Concina *Tom. 1. Theol. Christ. lib. 1. disput. 2. pag. 221.* putent, etiam libros omnes Catholicos, quacumque ex causa prohibitos, vetari sub peccato mortali, et excommunicatione non reservata, placet hic in medium proferre verba Constitut. Pii Papae IV. incipien. *Dominici Gregis*: *Si quis*, inquit, *adversus eas Regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui haereticorum libros, vel cujusvis auctoris scripta propter haeresim, aut falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis poenam incidat, eamque ob causam in eum tamquam de haeresi suspectum inquiri, et procedi liceat; praeter alias*

*poenas super hoc ab Apostolica Sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritque, praeter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum.*

In excommunicationem Bullae Coenae incurrunt legentes, vel retinentes quoscumque libros Lutheri, Calvini, aliorumque Haeresiarcharum, de quocumque argumento tractantes, sive ex professo de religione agant, sive non, sive haereses inspersas habeant, sive non. Hoc autem nomine designantur, qui novas haereses, et sectas condiderunt, aut veteres jam sepultas, et extinctas iterum instaurarunt, aut suscitarunt. Quod quidem nomina ipsa designant Haresiarchae, Capitis, et Ducis in prima regula Indicis expressa. In eamdem excommunicationem incidunt legentes, habentesque libros, quorumcunque haereticorum, ex professo de Religione tractantes. Tractant autem ex professo de Religione, agentes de Sacra Scriptura, de Theologia Dogmatica, Scholastica, et Morali, de Jure Canonico, de Historia Ecclesiastica, de Clericis, de Monachis, de Sanctorum cultu, de Sacramentis, de Sacris Ritibus, deque aliis ad Religionem pertinentibus. Itaque qui *scienter*, hoc est, scientes, Auctores esse haereticos, vel libros esse ab Ecclesia vetitos, hujusmodi libros legunt sine debita licentia, sive id ex mera curiositate, sive etiam animo refellendi errores id agant, excommunicationem antea dictam subeunt; dummodo parvitas materiae non excuset. Eamdem incurrunt eosdem ementes, etiam ad merum ornatum Bibliothecae, immo et qui apud alios quoque retineant, qui facultatem habeant, retento dominio, nisi id per breve sit temporis spatium, quod aliquantulum extendi potest, dum justa causa adsit spei obtinendae facultatis. Extenditur quoque excommunicatio illa ad eos, qui operam ad horum librorum editionem conferunt, ut sunt Typographus, qui sumptus suppeditat, qui aeneas litteras jungunt, et componunt, qui praelo excudunt, quique typos perlegunt, et corrigunt. Ac demum ad eos, qui hujusmdi libros defendant; Defendere autem dicuntur libros, qui eorum prohibitionem impediant, qui eosdem utiles, bonosque esse, non vero damnandos praedicent; aliaque agant, quae ad illorum detentionem pertineant. Ii omnes in duplicem excommunicationem incidunt, alteram Bullae, cujus absolutio Summo Pontifici reservata est, alteram Indicis, quae non est reservata.

Dum vero libri, sint ab haeretico homine conscripti, de Religione vero non tractent, sed Philosophiam, Rhethoricam, Historiam Profanam, Medicinam, aliamque inferiorem facultatem exponant, si a Theologia, aliisque jussu Episcoporum, vel Inquisitorum, examinati, approbatique sint, omnino permittuntur. Tunc enim praesumitur, aut nullos habuisse errores, aut fuisse jam expurgatos. Quia vero quotquot excunt ex haereticorum officinis, juxta praescriptum Regularum Indicis editi non sunt, omnes cujusque argumenti per regulam X. proscripti esse videntur. Sed ad Catholicorum loca delati universim veluti permissi haberi solent, donec Ecclesiae judicio in damnatorum catalogum referantur. Id autem non alia de causa, ut ego arbitror, nisi quod per Revisores deputatos ad examen librorum, qui in Catholicorum Civitates introducuntur veluti examinati, probatique habentur. Quamobrem graviter peccant Revisores, si suspectos hujusmodi libros examinare negligant, ac Mercatores etiam librorum, aliique, qui scientes illos e suspectis Typographis prodiisse, eosdem de industria deputatis Revisoribus occultare student. Nam praeter quam quod contra Ecclesiae legem agunt libros illos examini subiicientem, in causa sunt, ut noxii libri e simpliciorum manibus, aliisque quos seducere, ac depravare possint, juxta Ecclesiae voluntatem non eripiantur. Peccant itidem, et quidem graviter, qui hujusmodi libros legentes, in iisque vel haereses, aut errores alios Religioni, pietatique contrarios offendentes, eos denunciare negligunt Sacrae Congregationi, vel Episcopis, aut inquisitoribus, ut in catalogum prohibitorum referantur. Immo si libri alieni etiam a Religione argumenti, de Philosopia ex. gr. vel jure Civili, tales sint, ut haereses plures saepius inculcent, vel unam eamdemque crebro inserant, ac persuadere conentur, sicuti passim usuvenire solet Novatoribus, ii habentur pro libris de Religione tractantibus, inquit doctissimus P. Gretserus, ac jam damnati sunt per generalem legem, tum Bullae in Caena Domini, tum Indicis; illosque tenentes, ac legentes sine necessaria licentia, postquam noverint hujusmodi esse haeresibus infectos, atque ab Ecclesia damnatos haereticorum libros, in poenas incidunt illis legibus contentas. Nam omnium judicio, per haereticorum libros, ii intelliguntur, qui de Religione tractant, et haereses continent, *non unam, vel alteram, sed plures: et si eamdem, saepius, et cum studio repetitam, et inculcatam.* Hujusmodi itaque libri, etsi in catalogo prohibitorum non leguntur, tamen ut haereticorum libri ipso jure damnati sunt: Addit etiam citatus Gretserus lectionem libri, qui de Religione non agai, sed aliquam haeresim tantum obiter contineat, excommunicationem secum ferre Indicis tantum, *ob materiae parvitatem.*

Si liber, qui de religione non tractat, aut Catholici Auctoris, sub excommunicatione prohibeatur, sed nec *Bullae Caenae*, neque reservationis mentio ulla fiat, excommunicatio reservata non est. At qui post Alexandr. VII. Brevibus, sive Bullis particularibus proscripti sunt, omnes fere reservatam excommunicationem secum ferunt; ut ex iisdem Brevib. intelligere est, ad quae Lectores remittuntur in Epistola novae Indicis editioni praefixa.

*Nota* 1. Constitutione pluries cit. *Omnium sollicitudinum,* Christifidelibus in Regno Madurensi, aliisque finitimis Regionibus interdicitur, *Gentilium libros legere, et retinere, sub poena excom-*

*municationis latae sententiae, nisi prius habita licentia Parochi, sive Missionarii curam animarum exercentis, quorum prudentiae committitur facultas super hoc dispensandi, et libros (qui forte sunt) noxia superstitione vacuos, nihil contra bonos mores tractantes, pro Christianorum usu seligendi, eorumque lecturam permittendi.*

*Nota* 2. In Bulla Coena non prohibentur libri Ethnicorum, Judaeorum, et Mahumetanorum. Nam ii haereticorum nomine non veniunt. Libri de Astrologia judiciaria, ac divinatione de rebus contingenter futuris, prohibentur a Sixto V. sub poena excommunicationis latae sententiae Summo Pontifici reservatae. Celebriores Theologi censent, nomine librorum haereticorum venire etiam libros Photianorum, Armenorum, Jacobitarum, et recentiorum Nestorianorum, quia ii non sunt sub obedientia Romani Pontificis, sicut haeretici, atque eorum libri ita Religioni sunt inimici, et ad seducendum apti, ut praesumi omnino debeat Ecclesiam, et Apostolicam Sedem, illorum quoque lectionem vetare voluisse. Haec quantum ad poenas: nunc de Decretorum vi, et auctoritate agendum est. Id vero nonnullorum dubiorum solutione praestabimus.

## §. IV.

*Proponuntur circa hanc materiam nonnullae quaestiones.*

Quaest. I. *Utrum in prohibitione libri etiam manuscripta prohibita censeantur?*

*Resp.* Affirmative, nam vel libri sunt haereticorum, qui de Religione tractent; vel sunt libri Catholicorum in catalogum prohibitorum Ecclesiae sententia relati. Utrique autem prohibiti sunt sive manuscripti, sive typis editi circumferantur. Ad haereticorum libros, quod spectat, quis ignoret ab Ecclesia in Bulla Coenae, et in generalibus regulis Indicis omnes damnari haereticorum libros, *qui de Religione ex professo tractant?* Itaque si manuscripta haereticorum de Religione ex professo agant, dubitari non potest, quin generali illa lege prohibita fuerint. Deinde, nemo negat, librorum nomine etiam manuscripta venire, quae hoc nomine designabantur, dum nondum haberetur ars Typhographica, ac etiam nunc exprimi solent. Denique nemo ignorat, Ecclesiam hos proscribere libros, ut a periculis, qui ex eorumdem lectione imminent, Fideles liberet.

Itaque Ecclesiae finis fuit hac prohibitione Fideles a lectione Scriptorum haereticorum avocare, ne simpliciores corrumperentur, neve ipsi etiam docti in varios errores abirent, ut loquitur Pius IV. in saepe citata Constitutione. At si manuscripta non prohibuisset, incommoda haec non evitaret. Nam possent haeretici sola manuscripta divulgare, aut alii curare possent, ut haereticorum libri ita describerentur, sicque omnem prohibitionem eludere. Accedit etiam, quod Ecclesia per hanc prohibitionem non minorem adhibeat sollicitudinem, quam adhibuisset ante inventionem artis typographicae, ut a Fidelium manibus noxios libros praeripiat. Ergo omnem prorsus lectionem vetat, etiam manuscripti. Ita sane omnes doctiores, et qui sunt in hisce rebus magis versati sentiunt, et ut nimis laxam contrariam opinionem reiiciunt, atque ut omnino commentitiam habent declarationem Sac. Congregationis ab Adversariis adsertam.

Si liber vero prohibitus, aut de Religione non tractet, vel sit Auctoris Catholici, cum non damnatus sit, quia typis editus, sed ob noxiam, quam habent doctrinam, quis non videat etiam manuscriptum prohibitum esse?

Quaest. II. *Utrum libri Catholicorum prohibiti in uno, sint etiam in alio idiomate vetiti?*

*Resp.* Affirmative, nam regula praescripta a Clemente VII. §. 6. ita habet: *In universum autem de malis, et perniciosis libris id declaratur, atque statuitur, ut qui certa lingua initio editi, et deinceps prohibiti, ac damnati a Sede Apostolica sunt, eosdem quoque in quamcumque postea vertantur linguam, censeri ab Apostolica Sede sub ejsdem poenis interdictos, et damnatos.*

Quaest. III. *Quinam concedere debeat legendi libros prohibitos facultatem?*

*Resp.* Jus concessum Episcopis, et Inquisitoribus sublatum esse per Constitutionem Gregorii Papae XV. incip. *Apostolatus officium*, in qua statuitur, *de cetero similes licentiae, nisi a Congreg. Sancti Officii concedantur.* Deinde istud idem jus concessum fuit Sac. Congr. Indicis, habetque Magister Sac. Palatii pro Roma, et ejus districtu. Hoc autem notatum volui, ut Lectores intelligant, non posse Locorum Ordinarios hanc licentiam concedere, nisi illius concedendae facultatem habuerint ab Apostolica Sede; *quia inferior non potest legem Superioris tollere, neque absolvere a reservatis Papae*, ut optime advertit Navarr. *l.* 1. *consil. tit.* 2. *consil.* 1. *quaest.* 36. et quia per superiorem Constitutionem hujusmodi jus Apost. Sedi reservatur.

Quaest. IV. *Utrum decreta, quibus Romae prohibentur libri, obligent omnes omnino Fideles?*

*Res.* Affirmative. Primum id liquet ex verbis supracitatis Regulae Clem. PP. VIII. ubi dicitur libros prohibitos a Sede Apostol. in quamcumque vertantur linguam, *censeri ab eadem Sede ubique gentium sub eisdem poenis interdictos, et damnatos.* Deinde, hujusmodi Decreta approbari solent a Summis Pontificibus, ac de re sunt, quae ad omnes Fideles pertinet, cujusmodi est Fidei, et morum doctrina. Quis vero dicat, Decreta edita a summis viris, quales sunt Cardinales, et approbata a Summo Pontifice, qui fatentibus omnibus Catholicis, auctoritatem, et jurisdictionem habet in universam Ecclesiam, vim non habere obligandi omnes Fideles? Ab eo enim approbata vulgantur, qui potestatem, et animum obligandi habet. Ne

dicas, recepta non esse, vel non esse satis vulgata. Quis enim dicat, ex ovium acceptatione vim pendere legum, quas pro communi bono supremus Ecclesiae Pastor constituat, quibus velit omnes omnino obligare: Vel satis vulgata non esse Decreta, quae ita publicantur, ut facile ad omnium notitiam pervenire possint? Nam praeterquam quod decreta hujusmodi typis consignantur, ut facile per manus Episcoporum ad omnium notitiam pervenire possint, libri proscripti Indici librorum prohibitorum inferuntur, ex quo Fideles omnes facile intelligere possunt, quinam sint libri, Apostol. Sedis Decreto damnati.

Denique, id eadem Sac. Congr. definivit die 4. Decembr. an. 1674. in solutione dubiorum, quae fuerant ex parte Episcopi Malacensis proposita, quorum primum erat: An Decreta Sacr. Congregation. obligent etiam in Regnis Hispaniarum? Alterum vero: An Episcopi procedere possint contra transgressores horum Decretorum? *Sacra Congregat. respondit ad 1. id non posse verti in dubium, cum decreta hujus Congregationis obligent universos Christianos. Ad 2. quod Episcopi possunt procedere contra transgressores, utendo propria auctoritate.*

*Nota.* Si Alicubi ex Sedis Apostolicae indulgentia, vel tollerantia usu receptae non sint Regulae Indicis, ac Bullae Coenae, id unice inferri poterit, legentes libros non incurrere in censuras in illis expressas. At certum est, graviter peccare contra Ecclesiae praeceptum, quae semper vetuit horum librorum lectionem, quaeque eamdem per Romanum Pontificem inculcat, et renovat. Hinc boni, probique Catholici ex omnibus partibus recurrere solent ad Apostolicam Sedem, vel ad habentes ab ea facultatem, ut legendi vetitos libros licentiam obtineant * Quae ad libros prohibitos, Indices eorum, Regulas in illis praescriptas, et Apostolicas Constitutiones spectant, Franciscus Antonius Zaccaria in opere, cui titulus: *Storia polemica delle proibizioni de Libri*, Romae 1777. copiose pertractavit; nihil ut hic addi possit, quam ut qui plura de hoc gravissimo argumento desiderant, eam historiam conferant. *

# LIGAMEN

VID. VERB. *IMPEDIMENTA MATRIMONII ART.* 2. *A N.* 8. *AD* 19.

# LIMINA APOSTOLORUM ROMÆ

## SUMMARIUM

1. Limina Apostolorum Romae visitanda esse ab Episcopis statuit, sed absque praefinitione temporis Leo III. — 2. Sanctus Anacletus statuit visitanda esse juxta Papae Chirographum. — 3. Zacharias Papa statuit ab Episcopis propinquis quolibet anno visitanda esse personaliter, a remotis vero per Epistolas. — 4. Episcopi noviter creati jurant, se visitatores Limina Apostolorum per se, vel per certum Nuncium quolibet anno, nisi a Sede Apostolica dispensentur, seu ad longius tempus eorum visitatio prorogetur. — 5. Nunc autem Episcopi viciniores, ut Itali, etiamsi sint Cardinales, tenentur per seipsos, si non sint legitime impediti, visitare Limina Apostolorum tertio quoque anno. Alii vero pro majori, vel minori distantia quarto, ut Germani, Galli, Hispani; quinto, ut Africani; decimo, ut Asiatici. — 6. Episcopi legitime impediti, si per se ipsos non possunt visitare Limina, tenentur id facere per alium in Dignitate constitutum, vel si hunc non habent, per Sacerdotem Dioecesanum id facere debent; et si nec hunc habent, per alium Clericum, et docere debent de impedimento. — 7. Limina Apostolorum visitare tenentur etiam Patriarchae, Archiepiscopi, et Episcopi Titulares. — 8 Coadjutor autem Episcopi non tenetur visitare ipsa Limina Apostolorum, sed Coadjutus. — 9. Munus visitationis Liminum consistit potissimum in tribus actibus, scilicet in materiali Sacrorum Liminum visitatione, in exhibitione debitae obedientiae, et reverentiae Romano Pontifici, et in relatione status Ecclesiae. — 10. Pro exarandis relationibus statuum Ecclesiarum servanda est instructio novissime edita de mandato Benedicti XIII. — 11. Episcopi pro visitandis Liminibus possunt abesse a residentia suae Ecclesiae per septem menses, si sint ultra montes, et per quatuor, si sint citra; dummodo ad alios actus non divertant. — 12. Episcopus tamen, qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde Visitationis titulo nequit per octo menses continuos abesse a sua Ecclesia. — 13. Canonicus, qui accedit Romam pro servitio Episcopi, qui venit ad visitanda Limina Apostolorum, etiam quod veniat post Episcopum, et non simul, lucratur distributiones quotidianas. — 14. Sic etiam distributiones lucrantur Canonici missi ab ipsorum Episcopis ad Limina Apostolorum visitanda eorum nomine. — 15. Canonico autem in Urbe commorante, si ipse deputetur ab Episcopo suo ad visitanda limina, debentur ei distributiones unius mensis. — 16. Si vero Episcopum ad visitanda limina comitasset, tunc distributiones debentur pro toto tempore accessus, mansionis, et recessus. — 17. Quantum possit esse tale tempus? — 18. Episcopi, interveniente legitimo impedimento visitandi per se ipsos Limina Apostolorum, possunt ipsa visitare per certum Nuncium, vel Procuratorem specialiter ad id deputatum. — 19 Nequeunt tamen ipsa visitare per manentem in Curia. — 20. Neque per Presbyterum Dioecesanum non existentem de Capitulo Cathedralis, neque in Dignitate Ecclesiastica constitutum. — 21. Neque per Sacerdotem Regularem. — 22. Episcopi, quando visitant Limina Apostolorum, referre debent, se paruisse Constitutioni Urbani VIII. incip. *Salvatoris*. — 23. Tempus praefixum ad visitanda Limina Apostolorum incipit cur-

rere a die publicationis Constitutionis Sixti V. incip. *Romanus Pontifex*. — 24. Talis publicatio quando facta sit, et quando coeperit currere primum Triennium pro Episcopis Italis: primum Quadriennium pro Episcopis Germaniae, Galliis, Hispaniis etc. primum Quinquennium pro Episcopis Africanis, et primum Decennium pro Episcopis Asiaticis? Et haec Triennia quando finiant, et de novo incipiant? — 25. Computatio fieri debet ab ipsa die 20. Decembris exclusive, et sic in fine cujusque Triennii, Quadriennii etc. integra dies vigesima Decembris cedit commodo Episcoporum. — 26. Triennia, Quadriennia, Quinquennia, et Decennia respective currunt perpetuis temporibus pro omnibus Successoribus Episcopis, et quomodo? — 27. Liminum visitatio fieri debet in ultimo anno Triennii, Quadriennii etc. — 28. Ad Limina visitanda non admittuntur Episcopi nuper consecrati, priusquam se ad residentiam conferant, nisi in casu, quo consecrentur in Curia paulo ante finem Triennii sui Antecessoris. — 29. Limina Apostolorum ibi esse dicuntur, ubi est Papa. — 30. Episcopi, Archiepiscopi, Primates, et Patriarchae, etiamsi Cardinalatus honore praefulgeant, si seclusis legitimis impedimentis, per se, vel per certos Nuncios Limina Apostolorum non visitaverint statutis temporibus, incurrunt Censuras, et poenas, et quas? — 31. Cetera ad rem *ad n.* 45. — 46. Subnectuntur Addit. Cassin. ad n. 53. Ponitur in fine Instr. pro expedienda Lim. visitatione.

1 Limina Apostolorum Romae visitanda esse ab Episcopis statuit, sed absque praefinitione
2 temporis, Leo III. *Epist.* 1. Sanctus Anacletus autem statuit esse visitanda juxta Papae Chirographum; *c. Juxta* 3. *dist.* 93. ° Qui hujus disciplinae antiquitatem ex certis vetustatis sacrae monumentis pernosse velit, relicta Anacleti epistola, quae Isidori figmentum est, adeat is Cl. Viri Petri Lazeri *de Liminibus Apostolorum* disquisitionem historicam Romae vulgatam 1775. Neque mirum, Episcopis onus impositum visitandi Apostolorum Limina. Nam a saeculo saltem XI. in formula juramenti a Beneficiariis S. Neapolitanae Ecclesiae praestari soliti, quam Chiocchareilus primus vulgavit, deinde Aurelius Alexius Pelliccia *de Christianae Ecclesiae politia diss.* 5. *pag.* 103. iterum exhibuit, ipsimet Clerici se *Limina Beati Januarii singulis annis personaliter* visitaturos Sa-
3 cramento spondebant. ° Zacharias vero *in Concilio Romano cap.* 4. statuit, ab Episcopis propinquis quolibet anno visitanda esse personaliter, a remotis vero per Epistolas, *cit. cap. Juxta* 3. *dist.* 3.
4 Episcopi noviter creati jurant, se visitaturos Limina Apostolorum per se, vel per certum Nuncium quolibet anno, nisi a Sede Apostolica dispensentur, seu ad longius tempus eorum visitatio prorogetur; *cap. Ego N. Episcopus* 4. *de jurejurando.* Nunc autem talis obligatio est eis prorogata, ut infra.

5 Episcopi viciniores, etiamsi sint Cardinales, per se ipsos, si non sint legitime impediti, visitare Limina Apostolorum, et sui Pastoralis officii rationem reddere, ac totius suae Ecclesiae status relationem facere tenentur tertio quoque anno, ut Itali. Alii vero pro majori, vel minori distantia, quarto, ut Germani, quinto, ut Africani, vel decimo anno, ut Asiatici, iter suscipere, et, Deo concedente, perficere debent, et successive, eisdem temporibus transactis, repetere debent. Sixtus V. Const. 15. incip. *Romanus Pontifex.*

6 Episcopi legitime impediti, si per se ipsos non possunt visitare Limina, tenentur id facere per alium in Dignitate constitutum, vel si hunc non habent, per Sacerdotem Dioecesanum id facere debent, et si nec hunc habent, per alium Clericum, et docere debent de impedimento, et quomodo id est faciendum. Sixtus V. cit. Const. incip. *Romanus Pontifex* §. 4.

Limina Apostolorum visitare tenentur etiam 7
Patriarchae Archiepiscopi, et Episcopi Titulares, ut declaravit *Sac. Congreg. Conc.* teste Fagnan. *lib.* 2. *Decret. in cap. Ego N. Episcopus* 4. *de jurejurando n.* 82. Coadjutor autem Episcopi non 8
tenetur visitare Limina Apostolorum, sed Coadjutus. *Sac. Congreg. Conc.* 4. *Aug.* 1609. apud Gavant. *in Manual. verb. Limina Apost. n.* 2. *in addit.*

Munus visitationis Liminum in tribus actibus 9
potissimum consistit; scilicet in materiali Sacrorum Liminum visitatione, in exhibitione debitae obedientiae, ac reverentiae Romano Pontifici, et in relatione status Ecclesiae; Quos tres actus complectitur cit. Bulla Sixti V. §. *Quo circa*; Et eorumdem meminit *Sac. Congreg. Concil.* in Litteris patentibus, quas tribuere solet Episcopis post peractam visitationem, quarum formulam tradit Fagn. *loc. cit. n.* 61. Et novissime Benedictus 10
XIII. *in Concilio Romano celebrato anno* 1725. *tit.* 13. *cap.* 1. *et Appendice instruct.* 12. ubi ne deinceps defectu Instructionis nunquam editae pro exarandis relationibus statuum Ecclesiarum, earum aliquae exhibeantur abundantes in superfluis, et aliquae deficientes in necessariis, ut olim non semel accidebat, datur Instructio hactenus emissa de mandato ejusdem Summi Pontificis a Sacra Congregatione Concilii edita, et ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, et Patriarchis adamussim servanda. Vide *ibi per tot.*

Episcopi pro visitandis Liminibus possunt abesse 11
a residentia suae Ecclesiae, seu Dioecesis per septem menses, si sint ultra montes, et per quatuor, si sint citra montes: dummodo eo tempore ad alios actus non divertant; Sic expresse Urban. VIII. Constit. inc. *Sancta Synodus.* Episcopus tamen, 12
qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit, v. gr. in fine unius Triennii, non potest immediate in principio sequentis Triennii iterum visitare, ac proinde Visitationis titulo nequit per octo menses continuos abesse a sua Ecclesia, seu Dioecesi. *Sacr. Cong. super residentia Episc. habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi die* 17. *Jul.* 1657.

13 Canonicus, qui accedit Romam pro servitio
Episcopi, qui venit ad visitanda Limina Aposto-
lorum, etiam quod dictus Canonicus veniat post
Episcopum, et non simul, lucratur distributiones
quotidianas. *Sac. Congreg. Conc. die* 9. *Septemb.*
1623.
14 Sic etiam distributiones lucrantur Canonici missi
ab ipsorum Episcopis ad Limina Apostolorum vi-
sitanda eorum nomine: Sic decisum fuisse *a Sac.
Congreg. Concil.* refert Garcias *de Benefic. part.*
3. *cap.* 2. *n.* 348. et Barbosa *Collectan. Apostol.*
15 *decis. verb. Distributiones quotidianas n.* 11. Ca-
nonico autem in Urbe commorante, si ipse depu-
tetur ab Episcopo suo ad visitanda Limina, de-
bentur ei Distributiones unius mensis. *Sacr. Con-
gregat. Concil. in Vigilien.* 6. *Januarii* 1682.
16 Si vero Episcopum ad visitanda Limina comi-
tasset, tunc distributiones debentur pro toto tem-
pore accessus, mansionis, et recessus. *Ead. Sac.*
17 *Congregat. Conc. in Comen.* 28. *Aug.* 1688. Quoad
tempus *ead. Sacr. Congreg. Concil.* constituit es-
se trium mensium *in una Vasionen.* 17. *April.*
1627. At advertendum est, quod tempore hujus
ultimi Decreti nondum erat edita cit. Constitutio
Urbani VIII. incip. *Sancta Synodus.* emanata so-
lum 12. *Decemb.* 1634. concedens Episcopis ul-
tra montes septem menses, et Episcopis citra mon-
tes quatuor menses pro visitandis Liminibus, quod
tempus videtur respective concessum etiam Cano-
nicis ipsos pro tali fine comitantibus.
18 Episcopi, quamvis interveniente legitimo impe-
dimento visitandi per se ipsos personaliter Limi-
na Apostolorum, possint ipsa visitare per certum
Nuncium, vel Procuratorem specialiter ad id de-
putatum, ut expresse conceditur *in cit. cap. Ego
N. Episcopus* 4. *de Jurejurando*, et cit. Constit.
19 Sixti V. incip. *Romanus Pontifex*, tamen ne-
queunt ipsa visitare per manentem in Curia, ut
respondit *Sac. Congreg. Conc. in Forolivien.* 12.
20 *Aug.* 1628. Neque per Presbyterum Dioecesanum
non existentem de Capitulo Cathedralis, neque in
Dignitate Ecclesiastica constitutum, ut censuit
*Sac. Congreg. Conc. in Elboren. sub die* 4. *De-*
21 *cembr.* 1627. Neque per Sacerdotem Regularem,
ut respondit *ead. S. Cong. Conc. in Visen. sub die*
13. *Novemb.* 1627. * Caeterum vide addit. Casi-
nenses per tot. *
22 Episcopi quando visitant Limina Apostolorum,
referre debent, se paruisse Constitutioni 195. Ur-
bani VIII. incipient. *Salvatoris*, editae 3. *Februar.*
1634. in qua praecipit, quod Locorum Ordinarii,
et Verbi Dei Concionatores, ad minus duabus vi-
cibus quolibet Anno Adventus, et Quadragesimae
temporibus, necessitates locorum Terrae Sanctae
commendari curent. Sic statuit Innocentius X.
Constitut. 10. incip. *Salvatoris*, et confirmavit
Clemens V. Constitut. 39. etiam incip. *Salvatoris.*
23 Tempus praefixum ad visitanda Limina Aposto-
lorum incipit currere a die publicationis dictae
Constitutionis Sixti V. incip. *Romanus Pontifex.*
Sic declaravit etiam *Sac. Congreg. Concil. in Bur-
gen.* 12. *Aug.* 1628. Talis autem publicatio facta 24
fuit *die* 20. *Decemb.* 1585. Unde a tali die coepit
currere primum Triennium pro Episcopis Italis,
primum Quadriennium pro Episcopis Germanis,
Gallis, Hispanis etc. primum Quinquennium pro
Episcopis Africanis, et primum Decennium pro
Episcopis Asiaticis. Et haec Triennia, Quadrien-
nia, Quinquennia, et Decennia durant usque ad
diem 20. Decemb. sui respective elapsi Triennii,
Quadriennii, Quinquennii, et Decennii; et a tali
die 20. Decembr. semper incipiunt nova Triennia,
Quadriennia etc. aliis jam respective elapsis, et
ipsa die completis. Quae tamen computatio fieri 25
debet ab ipsa die 20. Decemb. exclusive, et sic in
fine cujusque Triennii, Quadriennii, Quinquennii,
et Decennii integra dies 20. Decemb. cedit com-
modo Episcoporum; adeo ut tempus ad visitandum
praefixum duret usque ad ultimum momentum ejus
diei; Dies enim termini non computatur in ter-
mino; l. 1. *ff. Si quis cautionibus, cap. Frequens*
1. *de restit. spoliator in* 6. cum concordantiis de
quibus per Glossam *ibid. verb. proponitur;* Fagnan.
*loc. cit. n.* 43. et alii passim.
Hinc est advertendum, quod Triennia, Qua- 26
drienna, Decennia respective currant perpetuis
temporibus pro omnibus successoribus Episcopis:
unde si quis Episcopus Italiae consecretur, v. gr.
prima die Junii tertii anni Triennii, quod currebat
suo praemortuo, vel translato Antecessori, qui pro
illo Triennio Limina non visitavit, tenetur ipse
Limina visitare eodem ipso anno ante elapsam to-
tam diem vigesimam Decemb. ejusdem anni: et
si hoc spatium temporis nimis breve videatur ipsi
Episcopo ad perfecte conficiendam relationem suae
recenter adeptae Ecclesiae, et Limina visitanda,
poterit prorogationem ad hoc munus obeundum
impetrare a Sac. Congregat. Conc. quam in simi-
libus casibus solet ipsam concedere. Si autem suus
Antecessor pro tali currenti Triennio jam Limina
visitaverit, ipse Episcopus Successor poterit diffe-
re Visitationem Liminum spatio trium annorum,
et sex mensium, et viginti dierum a die prima Ju-
lii suae Consecrationis usque ad diem 20. Decemb.
ultimi anni sui primi respective currentis Trien-
nii. *Communis* per text. d. Constit. Sixti V. inc.
*Romanus Pontifex* §. *Ad hoc autem*, *vers. Quae
ne longius disserantur etc.*
Liminum visitatio fieri debet in ultimo anno 27
Triennii, Quadriennii, Quinquennii, et respecti-
ve Decennii. Unde Episcopi, praesertim Italiae, non
consueverunt in primo anno Triennii admitti ad
Visitationem Liminum, in secundo autem anno
nonnisi raro, et ex aliqua rationabili causa; Sic
censuit *Sacr. Congreg. super residentia Episcopor.
habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi die* 17.
*Julii* 1657. Hinc ad Limina visitanda non admit- 28
tuntur Episcopi nuper creati, priusquam se ad re-
sidentiam conferant, nisi in casu, quo consecren-
tur in Curia paulo ante finem Triennii sui Ante-

cessoris, v. gr. mense Octobris, seu Novembris; quia tunc, cum non subsit tempus adeundi suam Ecclesiam, et conficiendi ejusdem status relationem, et redeundi ad Urbem ad Limina visitanda ante elapsam die 20. Decembr. immediate sequentis, ex gratia admitti solent a Sac. Congr. Conc. ad visitationem Liminum, priusquam abscedant a Curia, aliquibus eis conditionibus impositis. Fagn. *loc. cit. n.* 49., et alii.

29 Limina Apostolorum ibi esse dicuntur, ubi est Papa; Sic ex multis, cum multis probat Fagn. *loc. cit. a n.* 69. per text. *in cap. Qui Cathedram* 3. *et cap. Juxta* 4. *dist.* 93. *cap. Ad Limina* 7. *caus.* 31. *quaest.* 1. *cap. Ego N. Episcopus* 4. *de jurejurando;* et cit. Constit. Sixti V. incip. *Roman. Pontifex.*

30 Episcopi, Archiepiscopi, Primates, et Patriarchae, etiamsi Cardinalatus honore praefulgeant, si, seclusis impedimentis legitimis, per se, vel per certos Nuncios, aut specialiter Deputatos Procuratores, statutis, ac supra assignatis temporibus Limina Apostolorum non visitaverint, ab ingressu Ecclesiae, ac etiam ab administratione tam spiritualium, quam temporalium, nec non a perceptione fructuum suarum Ecclesiarum a Capitulis earum interim libere exigendorum, et in opus fabricae, seu ornamentorum Ecclesiae emptionem, prout major exegerit necessitas insumendorum, ipso facto, elapso respective Triennio, Quadriennio, Quinquennio, et Decennio, tandiu sunt suspensi, donec a contumacia resipiscentes relaxationem suspensionis a Sede Apostolica meruerint obtinere, textu expresso *in Cit.* Const. Sixti V. incip. *Romanus Pontifex* §. *Si vero quod absit.*

31 Limina Apostolorum statutis temporibus visita-
ri debent ab omnibus Episcopis; Bened. XIV.
32 Const. 7. incip. *Quod Sancta* §. 1., *et* 2. Item ab
inferioribus Praelatis jurisdictionem quasi Episco-
33 palem habentibus. Idem *ibid.* §. 5. Qua de re ju-
ramentum praestare jubentur, si praesentes in Cu-
ria fuerint, in manibus S. R. E. Diaconi Cardi-
nalis ordine prioris; si vero absentes, in manibus
34 Nuncii, aut Legati Sedis Apostolicae, si praesens
35 fuerit; sin minus in manibus alicujus Episcopi, aut
36 Archiepiscopi eorum arbitrio eligendi. Idem *ibid.*
§. 5. Itali, et Insularum adjacentium tertio quo-
37 que anno; Reliqui autem in aliis Provinciis, Regnis, et Terrarum Orbis partibus, et Regionibus existentes, tam qui nunc sunt, quam qui in posterum erunt, quinto quoque anno a tempore captae possessionis computando; Idem *ibidem* §. 7.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

38 Ex Constitutione Sa. Mem. Bened. XIV. data 23. Novembris 1740. incip. *Quod sancta:* omnes et quicumque Abbates, Priores, Praepositi, aliique quocumque nomine, ac titulo insigniti, etiam Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, tam saeculares, quam Regulares *jurisdictionem quasi Episcopalem habentes*, jam promoti, et promovendi, antequam suorum Monasteriorum, seu Ecclesiarum possessionem apprehendant, juramentum praestare debent juxta formulam in dicta Constitutione descriptam in manibus Cardinalis Decani, si praesentes in Curia, et si absentes, in manibus Nuncii, aut Legati Apostolici, eoque absente, in manibus alicujus Archiepiscopi, aut Episcopi eorum arbitrio eligendi, se liminum visitationem, *nullo intercedente legitimo impedimento*, personaliter peracturos esse, ac de sibi commissa Monasteriorum, et Ecclesiarum procuratione relationem Romano pro tempore Pontifici facturos esse singulis trienniis a die possessionis apprehensae incipiendis, si sint Itali, vel ex Insulis, et Provinciis Italiae adjacentibus, sin minus, quinto quoque anno, sub poena suspensionis ingressus ab Ecclesia, administrationis tam temporalium, quam spiritualium, perceptionis fructuum etc. *intercedente*
*vero legitimo aliquo impedimento*, per virum in 39
dignitate Ecclesiastica constitutum de gremio Monasteriorum, vel Ecclesiarum, aut per aliquem Sacerdotem Regularem, aut saecularem, per quem docere debent de impedimento.

His, qui tenentur visitare limina, tum relatio- 40
nem facere de statu suarum Ecclesiarum, adde etiam Administratores datos alicui Episcopo in legitima aetate nondum constituto, ut usuvenit, dum aliquis Regius Princeps, nondum in aetate legitima constitutus praeficitur alicui Ecclesiae; *Sa. Mem. Benedictus XIV. de Synod. Dioecesan. lib.* 13. *cap.* 6. *n.* 5.

Recte *Auctor num.* 7 sentit teneri, et Episco- 41
pos titulares ad visitationem liminum. Tametsi 42
enim Andreuccius *de Episcopo tit. p.* 4. §. 1. *n.*
290. neget eos teneri, ea reddita ratione, quod Ecclesiarum suarum statum plane ignorantes, illius
relationem facere nullo modo queunt; tamen opti-
me ex Fagnano advertit dictus Benedict. XIV. *de* 43
*Synod Dioeces. lib.* 13. *cap.* 6. *n.* 5. « quod quum in visitatione sacrorum Liminum (*sunt ejus verba*) praeter venerationem erga Sanctorum Apostolorum cineres, debitus Romano Pontifici submissionis, et obedientiae actus contineatur; quum etiam Episcopus titularis, licet absens, et impeditus quominus ad suam Ecclesiam accedat, de hujus tamen statu aliqua identidem cognoscere possit, quae Pontifici referenda sint, et quorum occasione aliquid in ejusdem Ecclesiae utilitatem proponendum occurrat; Hinc affirmandum videtur, Episcopos quoque titulares ad Sixtinae Bullae observantiam teneri ». Adde pro hac sententia Thomassin. *de veter. et nov. Eccles. disciplin. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 42. *n.* 12., *et sequent.*

Recte quoque *Auctor n.* 8. sentit, et teneri Coa- 44
djutorem, nequaquam vero Coadjutorem. Caeterum 45
si Coadjutor visitationem peregisset, et relationem de Statu Ecclesiae fecisset, minime pro ea vice tenetur Coadjutus; Bened. XIV. *de Synod. Dioec. lib.* 13. *cap.* 6. *n.* 5.

46 ADDITIONES CASINENSES.

Quod tradit auctor sub. n. 21. nempe Episcopos, ubi ex legitimo impedimento, nequeant per seipsos visitare limina Apostolorum, quo in casu facultas eis conceditur ipsa visitare per certum Nuncium, vel procuratorem ad id specialiter deputatum, nequaquam id muneris demandare posse Sacerdoti Regolari, id intelligendum, quando adsit copia sacerdotum saecularium. Quod si Clerus omnino in dioecesi deficiat, tunc per Sacerdotem Regularem posse antedictos Antistites eadem limina visitare, utique exploratum est ex formula juramenti ab Episcopis ante consecrationem edi soliti, prout extat in Pontificali Romano, quamque in nostris additionibus sub v. *Juramentum, in fine* attulimus: In qua formula sequens particula continetur: » Apostolorum limina singulis trienniis personaliter per me visitabo . . . Quod si legitimo impedimento detentus fuero . . . adimplebo per certum Nuntium ad hoc speciale mandatum habentem, de gremio Capituli, aut alium in dignitate Ecclesiastica constitutum. . . . aut iis mihi deficientibus, per dioecesanum Sacerdotem; et Clero deficiente omnino, per aliquem alium Praesbiterum saecularem, *vel regularem* etc. »

47 Idem etiam aperte liquet ex Constitutione Felic. recordat. Sixti V. Pontificis M. Incip. *Romanus Pontifex*, cuius Auct. supra meminit.

48 Verum quidem est, S. Congregationem Concilii Limina ad visitanda pro Episcopo Visen. noluisse admittere Regularem Episcopi Familiarem, et commensalem, etiamsi alium non invenire diceret, et iste jam esset in Urbe, ut *in Visen. Sub die* 13. *Nov.* 1627. Apud Barbosam, *Apostol. Decis. Collect.* 451. *n* 5. v. *Limina Apostolorum*. At id ex causis, et circumstantiis particularibus repetendum.

49 Ceterum, eodem Barbosa referente « Limina » Apostolorum ut possint visitari per Sacerdotem » Regularem bene informatum, fecit gratiam Sacr. » Congreg. Concil. Episcopo Canarien. sub die 9. » Maii 1629. cum fuerit ab illis partibus transmissus, stante, quod propter itineris longitudinem » milliarium 1700. et ob pericula in quae occurrunt alias transmissi Sacerdotes Saeculares, qui » a Turcis captivi facti fuerunt, nullus invenitur, » qui mitti voluit ». *Ibidem n.* 6.

Ubi, ut vides, S. Congreg. admisit pro visitatione SS. Liminum Sacerdotem Regularem, etsi Saeculares Sacerdotes non absolute deficerent, ex particularibus nimirum considerationibus.

50 Hinc porro est, cur is idem clar. Canonista, in *allegat.* 111. *n.* 41. *de offic. et Potest. Episc.* de visitatione SS. Liminum agens, fundamentaliter ponit secundum a nobis tradita ex Textibus allatis, nempe quod « omnes Patriarchas, Primates, Arch. » et Episcopi, si legitime impediti fuerint, per » certum Nuntium ad id speciale mandatum habentem de Gremio suorum Capitulorum . . . et si » Clero careant omnino, per aliquem alium Praesbyterum saecularem, aut Regularem. . hoc ipsum adimpleant ».

Atque ad uberiorem totius materiae notitiam, nec non ad confirmationem eorum, quae a nobis notata sunt, facturos operae pretium putamus, si nonnulla loca ex Syn. Dioeces. Benedicti XIV. heic afferamus, in haec sane verba : 51

« Abstinendum hic autem ducimus ab exponendis controversiis olim in praedicta Congregat. agitatis tam super qualitate impedimenti, quo Episcopus a personali sacrorum Liminum visitatione recte excusetur, quam super documentorum genere, quae ad idem impedimentum legitime probandum afferri debeant, ac demum super persona Procuratoris ad obeundas Episcopi vices delegandi; de quo disputatum fuit, an liceret Canonicum, aliumve dioecesanum Sacerdotem, non praecise in eum finem delegatum, sed jampridem in Urbe commorantem, suasque res ibi agentem, ad visitationem peragendam, Procuratorem constituere; et an Sacerdotem Regularem mittere, et deputare liceret. In hoc enim rerum genere jamdudum facilius, atque remissius agi coepit, et pristinus rigor progressu temporis valde temperatus est, habita ratione gravium expensarum, quae ad Romanum iter conficiendum Episcopis subeundae sunt, graviorumque onerum, quibus Episcopales Mensae, vel temporum calamitate, vel aliis de causis, subjiciuntur. Unde si Episcopus, justo quolibet impedimento detentus, a sacra Congregatione licentiam petat visitandi Limina per Procuratorem, atque etiam in eum finem deputandi Canonicum aliquem, aut Sacerdotem dioecesis suae jam in Urbe existentem, et privatis suis rebus vacantem, vel etiam ordinarium suum negotiorum gestorem, seu agentem, de rebus Ecclesiae, et dioecesis probe instructum, dummodo Ecclesiastico charactere sit insignitus, facta Romano Pontifici per Secretarium ipsius Congregationis instantiae illius relatione, non ita frequenter rejici solet, ut olim evenisse constat; sed petita licentia, et facultas passim benigne conceditur. De Regulari tamen Sacerdote, cum mentio quidem fiat in citate Sixti V. Constitutione §. 4. sed pro eo tantum casu, quo Clerus in dioecesi deficiat; adjecta lege, ut Sacerdos Regularis probus, et religiosus sit, Ecclesiaeque, ac dioecesis res, et negotia optime calleat, atque haec etiam enuntientur in formula juramenti, quam recitat Episcopus, dum ad suscipiendum Consecrationis munus accedit, quaeque inserta est Pontificali Romano, ubi sic legitur: « Et, Clero deficiente omnino, per aliquem alium Presbyterum Secularem, vel Regularem, spectatae probitatis, et religionis, de supradictis omnibus plene instructum »: hinc est, quod si Regularis aliquis Sacerdos deputari velit, nonnihil difficultatis offendi solet: cum prius probanda sit deficientia Capituli, et Cleri secularis: eaque non probata, nequaquam admittatur Procurator Regularis

sive a dioecesi missus, sive jampridem in Urbe degens; nisi forte agatur de Ecclesiis in remotissimis regionibus constitutis, unde difficillimum est specialem Procuratorem de gremio Capituli, aut Cleri secularis ad visitanda Apostolorum Limina Romam transmittere ».

« Nonnullas (prosequitur Ben. XIV.) alter. generis quaestiones in praef. Congr. Conc. discussas, et definitas breviter hoc loco indicabimus. Et primum, cum in Sixtina Constitutione inter eos, qui singulis decenniis ad sacrorum Liminum visitationem adiguntur, non alii recenseantur, quam Episcopi Asiatici, et qui in novis terris Orientalibus, Meridionalibus, Occidentalibus, et septentrionalibus existunt; Episcopi Hiberniae olim postularunt, ut earum paupertatis ratione habita, ipsis concederetur, singulis pariter decenniis semel dumtaxat eamdem visitationem explere: quod iis, ob allegatam paupertatis causam, a sacra Congregatione, annuente Pontifice, indultum fuit die 10. Maji 1631. ut adnotatum reperitur *lib.* 14. *Decretor. pag.* 422. quantumvis in ipsa Sixti V. Constitutione de iis nominatim statutum fuisset, ut quarto quoque anno ad id tenerentur. Eadem lex de visitandis quarto quoque anno Apostolorum Liminibus in dicta Constitutione imponitur Episcopis Gallis. Quaesitum itaque fuit, an Episcopus Carpentoractensis singulis quadrienniis, vel potius trienniis, ad hujusmodi visitationem teneretur: et quidem perpenso, quod Comitatus Venusinus, non secus ac Avenionensis, licet non de Gallia, in Galliae tamen partibus situs est, ut dictum fuit *in decis.* 80. *n.* 1. *et seq. post* Tondut. *de Pensionib. Ecclesiast.* et *in Disquisitionibus legalibus* Pauli de Gandecombe *cap.* 12. *n.* 1. *et plurib. seq*, dicta Congregatio die 19. Februarii 1718. dum nos Secretarii illius munere fungeremur, merito censuit, Episcopum Carpentoractensem singulis tantum quadrienniis sacra Limina visitare debere: ut videre est *tom.* 1. *Thesaur. Resolut. Urbin. edit. pag.* 23 ».

« De aliis praeterea controversiis actum, et pronunciatum fuit, quae pertinent ad personas praedictae visitationis, et reddendae rationis lege obstrictas. Quaesitum nempe aliquando fuit, an id oneris incumberet Episcopis, quibus Coadjutor ab Apostolica Sede datus fuisset. Summus autem Pontifex Clemens VIII. die 25. Februarii 1592. respondit, satis esse, ut vel Episcopus ipse, vel Coadjutor, illius nomine, visitationem expleret, et relationem status Ecclesiae exhiberet: idque relatum fuit in Acta dictae Congregationis Concilii *lib.* 73. *supplicum libellorum pag.* 29. Accidit aliquando, gravibus id suadentibus causis, ut Regius aliquis Princeps, in legitima aetate nondum constitutus, alicui Ecclesiae praeficiatur, adjuncto eidem certo Administratore ad hoc, ut meliori dioecesis regimini consulatur. Cum itaque dubitatum olim fuerit, an hujusmodi Administrator Apostolorum Limina visitare, et statum Ecclesiae sibi quoque ad regendum commissae, Apostolicae Sedi repraesentare teneretur: sacra Congregatio Concilii die 13. Augusti 1622. respondit, Administratorem tam proprio nomine, quam etiam Principis Episcopi, cujus partes in Ecclesiae gubernatione adimplet, Sixtinae Constitutionis praeceptum servare debere ».

« Nemini ignotum est (sic idem cl. Scriptor) in S. R. E. Cardinalium Collegio sex esse Episcopos, suburbicarios nuncupatos, Ostiensem videlicet, Portuensem, Sabinensem, Albanensem, Praestinum, et Tusculanum ». . . .

« An vero hujusmodi suburbicarii Cardinales Episcopi ad visitationem sacrorum Liminum, et ad relationem status propriae cujusque Ecclesiae juxta Sixtinam Constitutionem tenerentur, controversia olim fuit: de qua cum in Congregatione Concilii die 9. Januarii 1616. actum fuerit, Sacra Congregatio ita rescripsit: « Agendum esse cum Sanctissimo Domino Nostro, ne illos obstringat; sed potius benigne declaret, non teneri ejusmodi onus subire, cum sint quotidie in conspectu Sanctitatis suae ». At summus Pontifex Paulus V. ut in Actis ejusdem Congregationis adnotatum legitur *lib.* 19. *supplic. libellor. pag.* 887. hujusmodi declarationem edere noluit; « sed dixit, nec velle se illis id oneris imponere, si alias non teneantur: verum expedire, sibique placere, ut et ipsi Constitutionem observent ». Denique Clemens XII. *in Constit. Pastorale Offic.* §. 9. jure ac merito declaravit, ipsos vere obligatos esse ad Sixtinae Constitutionis observantiam: « Necnon relationem status earumdem Ecclesiarum, et dioecesium, quibus praesunt, ipsi Pontifici juxta Constitutionem san. mem. Sixti Papae V. Praedecessoris quoque nostri, quae incipit Romanus Pontifex, exhibere ». Quod quidem jure ac merito a Clemente XII. factum fuisse diximus. Cum enim in Sixtina Constitutione Episcoporum etiam Cardinalium expressa mentio fiat; cumque iidem Cardinales Episcopi suburbicarii dioeceses suas gubernare, et visitare teneantur, nec ab alio Episcopalis officii onere exemti sint, praeterquam a residentia materiali, difficile sane erat intelligere, qua ratione a Sixtina Constitutionis lege immunes censeri possent a *de Synod. dioec. lib.* 13. §. 3. 4. 5. 6. 7.

Praestat insuper ad totius rei de qua agitur in hoc articulo explanationem, suprad. Sixti V. Constitut. heic afferre tenoris sequentis. 52

*Romanus Pontifex* ibi: « Hac perpetua constitut. » sancimus, decernimus, et mandamus, ut omnes » Patriarch., Primates, Archiep., Episcopi per » universum Orbem terrarum constituti, a Nobis » deinceps ordinandi, etiam si Cardinalatus honore » praefulgeant, antequam munus consecrationis » suscipiant, seu eis consecratis Pallium de B. Petri corpore sumptum tradatur, aut si ad aliam » Ecclesiam transferantur, antequam illius regi- » mini, et administrationi se immisceant, si qui-

» dem praesentes in Curia fuerint, in manibus. S.
» R. E. Diaconi Cardinalis ordine prioris, si vero
» absentes in manibus Antistitis, qui ad impen-
» dendum munus praedictum, aut ad tradendum
» Pallium huiusmodi a Sede Apostolica delegabi-
» tur, iurent iuxta formulam in libro Cancellariae
» Apostolicae Quinterno Appellato nuper descrip-
» tam, se Beatissimorum Apostolorum Petri, et
» Pauli limina statutis in hac nostra Constitutio-
» ne temporibus personaliter, ac per se ipsos visi-
» taturos, ac Nobis, et successoribus nostris pro
» tempore existentibus Romanis Pontificibus ra-
» tionem reddituros de toto eorum pastorali officio,
» deque rebus omnibus ad ipsarum, quibus prae-
» sunt, Ecclesiarum statum, ad Cleri, et populi di-
» sciplinam, animarum denique, quae illorum fidei
» creditae sunt, salutem quovis modo pertinen-
» tibus, et vicissim mandata Apostolica humiliter
» recepturos, et quam diligentissime exequutu-
» ros ».

« Quod si legitimo impedimento detenti fuerint,
» iurent, se praedicta omnia adimpleturos per cer-
» tum Nuncium ad illa speciale mandatum haben-
» tem de gremio suorum Capitulorum, aut alium
» in dignitate ecclesiastica constitutum, seu alias
» personatum habentem, aut si huiusmodi homi-
» nem ecclesiastica dignitate, et personatu prae-
» ditum non habeant, per dioecesanum sacerdo-
» tem, et si Clero careant omnino, per aliquem
» alium presbyterum saecularem, vel regularem
» spectatae probitatis, et religionis de supradictis
» omnibus plene instructum. De huiusmodi autem
» impedimento docere debeant per legitimas pro-
» bationes, ad dictum primum Diaconum Cardi-
» nalem per supradictum nuncium transmitten-
» das ».

« Quin etiam principes temporales, si quid pro
» eorum pietate, et erga hanc Apostolicam Sedem
» observantia Rom. Pont. voluerint significare,
» eosdem sive Episcopos, sive alios, qui ab eis mit-
» tentur, fidos habebunt nuncios ac relatores, quo-
» rum opera ab eadem Sede pro illorum dominii
» Ditionibus, et rebus firmandis, ac stabiliendis
» et cum Dei, et Sanctae Religionis causa, sine
» qua tuto consistere haud possint, coniungendis,
» opportuna sincerae charitatis officia, consilia,
» atque subsidia expectare certo poterunt ».

« Ad hoc autem debitum visitationis officium
» commode explendum supradicti omnes Patriar-
» chae, Primates, Archiepis. et Episc. Itali vide-
» licet, vel ex Italicis insulis. unde in Italiam
» commodius traijci potest, veluti Siculi, Sardi,
» Corsi, et alij adiacentium Provinciarum Italiae,
» ac etiam Dalmatiae, et Graecarum, quae e re-
» gione ipsis Italiae, et Siciliae oris sunt, tertio
» anno: Germani vero, Galli, Hispani, Belgae, Bo-
» hemi, Ungari, Poloni, Angli, Scoti, Iberni, et
» ceteri omnes, qui in Europa sunt citra mare
» Germanicum, et Balthicum, ac omnium Insu-
» larum Maris Mediterranei, quarto anno: et qui
» intra Europae fines sunt his provinciis remotio-
» res; ac etiam Africani littoribus nostris adversi,
» ac insularum Maris Oceani Septentrionalis, et
» Occidentalis Europae, et Africae citra continen-
» tem novi Orbis, tam qui nunc sunt, quam qui ad
» Catholicam fidem per misericordiam Dei ali-
» quando redierint V. anno. Asiatici vero, et qui
» extra Asiam, et in aliis novis terris Orientali-
» bus, Meridionalibus, Occidentalibus, et Septen-
» trionalibus, tam in insulis, quam in continenti-
» bus, et denique in quibuslibet Mundi partibus,
» decimo anno iter suscipiant, et Deo concedente
» perficiant, idemque institutum certo quoque
» quarto, quinto, et decimo anno repetant, et ob-
» servent. Haec autem annorum spacia a tempore
» suscepti muneris consecrationis, vel pallii tra-
» ditionis, aut translationis, ut praefertur inci-
» piant. Quae ne longius differatur, Volumus quod
» tempus qualecunque excursum alicui ex supra-
» dictis Praesulibus, qui sive morte praeventus,
» sive alia quacunque de causa ob non finitum tem-
» pus ei praescriptum dicta limina non visitaverit,
» ita illius successori effluxisse, et excurrisse in-
» telligatur, ut termino ipso iuxta praedecessoris
» sui jusjurandum completo, debitam tunc visita-
» tionem quam primum conficere teneatur ».

« Hi vero ex supradictis Antistitibus, qui hacte-
» nus ab hac Sancta sede ordinati sunt, aut di-
» ctum pallium ab ea susceperunt, aut ad aliam
» Ecclesiam translati sunt, prout cuique distan-
» tia locorum, et temporum intervalla praescripta
» sunt, ad supradicta omnia observanda a die pu-
» blicationis praesentis Constitutionis omnino te-
» neantur ».

» Jubemus igitur in virtute sanctae obedientiae
» supradictis omnibus Antistitibus praesentibus,
» et futuris, ut visitationem praedictam sibi, suis-
» que Ecclesiis adeo utilem, ac necessariam iuxta
» praescriptam formulam omnino conficiant. Si
» vero, quod absit, non egerint, eos ab ingressu
» Ecclesiae, ac etiam ab administratione tam spiri-
» tualium, quam temporalium, necnon a perceptio-
» ne fructuum suarum Ecclesiarum, a Capitulis eo-
» rum, omni exceptione, et mora cessante, interim
» libere exigendorum, et in opus fabricae, seu or-
» namentorum Ecclesiae emptionem, prout maior
» exegerit necessitas insumendorum, ipso facto
» tamdiu suspensos esse volumus, donec a contu-
» macia resipiscentes, relaxationem suspensionis
» huiusmodi a Sede praedicta meruerint obtinere.
» Non obstantibus etc. ».

Tandem satius putamus addere Instructionem 53
pro rite conficienda relatione status singularum
Ecclesiarum in visitandis Apostolorum liminibus,
a Sacr. Congregat. Concil. jussu Benedicti XIII.
exaratam, subindeque probatam, et publica aucto-
ritate donatam tenoris ut sequitur.

# INSTRUCTIO

## SACRÆ CONGREGATIONIS CONCILII

### PRO EPISCOPIS, PRIMATIBUS, ET PATRIARCHIS.

*Super modo conficiendi relationes statuum suarum Ecclesiarum, quas, occasione visitationis Sacrorum Liminum, eidem Sacrae Congregationi exhibere tenentur.*

Summus Pontifex Sixtus Papa Quintus, qui tempora statuit, quibus singuli Episcopi, Archiep., Primates, et Patriar. per se ipsos, vel per eorum certum Nuntium, visitare tenentur Limina Beatissimor. Apostolorum Petri, et Pauli, antiquissimae observantiae inhaerendo, nedum voluit, ut ultra sacrorum Liminum visitationem, Romano pro tempore Pontifici de toto eorum Pastorali officio, et de rebus omnibus ad ipsarum, quibus praesunt, Ecclesiarum statum, ad Cleri, et populi disciplinam, animarum denique, quae illorum fidei creditae sunt, salutem, quovis modo pertinentibus, rationem redderent, uti fusius habetur in praedicti Pontificis Constitutione, quae incipit *Romanus Pontifex;* sed in alia etiam Constitutione, quae incipit *Immensi aeterni Dei*, Sacrae Congregationi praepositae interpretationi Sacrosancti Concilii Tridentini, curam demandavit, praedictam rationem, quae dicitur *Relatio status Ecclesiae*, perpendendi, et examinandi, ac postulatis in eadem proponendis respondendi.

Sixtinae hae Constitutiones suo non caruerunt effectu tum quoad sacrorum Liminum visitationem, tum quoad relationem statuum Ecclesiarum; sed cum nulla unquam edita fuerit Instructio pro dictis relationibus exarandis, factum hinc est, ut aliquae ex eis aliquando fuerint exhibitae abundantes in superfluis, et aliquae aliquando deficientes in necessariis: cumque, ad haec avertenda, in Synodo Romana, hoc anno 1725. a Sanctissimo Domino Nostro Benedicto Papa XIII. habita in Basilica Lateranensi, praescriptum sit, ut Instructio hactenus omissa, a Sacra Concilii Congregatione ederetur; haec idcirco Instructio publici juris fit, ut in relationibus statuum suarum Ecclesiarum, ad eamdem Sacram Congregationem in posterum transmittendis curent Episcopi, Archiepiscopi, Primates, et Patriarchae, ipsi se conformare, et suas relationes ad quaedam distincta capita reducere: quorum primum ad statum Ecclesiae materialem; secundum ad personam ipsius referentis; tertium ad Clerum Secularem; quartum ad Clerum Regularem; quintum ad Moniales; sextum ad Seminarium; septimum ad Ecclesias, Confraternitates, et Loca pia; octavum ad populum; et ultimum denique referatur ad postulata, quae ab ipso referente Sacrae Congregationi proponuntur.

### §. I.

*De primo relationis capite, pertinente ad statum Ecclesiae materialem.*

In hoc primo relationis capite sequentia erunt exponenda:

I. Institutio.

II. Confinia.

III. Privilegia, et praerogativae Episcopatus, Archiepiscopatus, aut Patriarchatus.

IV. Numerus civitatum, oppidorum, aut locorum, qui Episcopatui, Archiepiscopatui, aut Patriarchatui subjecti sunt.

V. Status Cathedralis, Metropolitanae, aut Patriarchalis Ecclesiae, una cum numero Canonicorum, et aliorum servitio Chori addictorum; et an erectae fuerint Praebendae Poenitentiaria, et Theologalis.

VI. Status Ecclesiarum Collegiatarum, una cum numero pariter Canonicorum, et caeterorum, qui Choris earum intersunt, et an in Collegiatis erecta sit Praebenda Theologalis.

VII. Status, et numerus Ecclesiarum Parochialium, necnon aliarum Ecclesiarum, et Oratoriorum in Episcopatu, Archiepiscopatu, aut Patriarchatu existentium; referendo signanter, an Cathedralis, Metropolitana, aut Patriarchalis, et Collegiatae, Oratoria, necnon Parochiales, ceteraeque Ecclesiae sint sacris supellectilibus instructae, et quaenam ex eis habeant redditus pro fabrica assignatos.

VIII. Numerus Monasteriorum tam virorum, quam mulierum; exprimendo, an aliqua ex Monasteriis virorum sint subjecta suae juridictioni: et an, et quae mulierum Monasteria sibi subjecta sint, vel Praelatis Regularibus.

IX. An adsit in dioecesi Seminarium Clericorum, quot Clerici in eodem alantur, an fuerit statuta taxa, et in qua quantitate, et an aliqua Beneficia fuerint eidem unita, et in universum quinam, et quot sint redditus praedicti Seminarii.

X. Numerus Hospitalium, Collegiorum, Confraternitatum, et aliorum locorum piorum, quae sunt in Episcopatu, Archiepiscopatu, aut Patriarchatu, et quinam sint eorum redditus.

XI. An adsint Montes Pietatis, et quot sint, una cum aliis consimilibus ad statum materialem

Ecclesiae spectantibus; cum advertentia tamen, ut plena status materialis relatio in prima relatione tantum, quae fit ab Episcopo, Archiepiscopo, aut Patriarcha, exhibeatur: in subsequentibus enim relationibus, satis erit, quod ipsi se referant ad primum, nisi aliquid novi, pertinens ad dictum statum materialem, contigisset, quod referens notificandum sacrae Congregationi existimaret (*).

## §. II.

*De secundo relationis capite, pertinente ad ipsum Episcopum, Archiepiscopum, Primatem, et Patriarcham,*

In hoc capite exponi debebit.

I. An residentiae praeceptum, a sacris canonibus, Concilio Tridentino, et Constitutione Urbana praescriptum, adimpleverit; et an aliquo, et quo tempore abfuerit, et an ultra menses Conciliares, et an cum, vel sine Sedis Apostolicae licentia.

II. An, et quoties dioecesis sibi commissae Visitationem expleverit.

III. An per se, vel per aliom Episcopum sacras Ordinationes expleverit, et Sacramentum Confirmationis administraverit.

IV. An, et quoties Synodum Dioecesanam coegerit: et si Episcopus nulli Archiepiscopo subjectus sit, an ad Synodum Provincialem ejus Archiepiscopi, quem ad tramites Tridentini eligere tenetur, ut ejus Synodo Provinciali intersit, accesserit; et si sit Archiepiscopus, an Synodum Provincialem habuerit, et quinam Suffraganei eidem interfuerint.

V. An verbum Dei per se ipsum praedicaverit, et an, legitimo concurrente impedimento, viros idoneos assumpserit ad hujusmodi praedicationis officium salubriter exequendum.

VI. An habeat depositarium poenarum, et multarum pecuniariarum, et an eaedem fuerint piis usibus applicatae.

VII. Quaenam taxa, et an Innocentiana in sua Cancellaria observetur.

VIII. An aliquod habeat, quob sibi obstet circa exercitium Episcopalis officii, jurisdictionis Ecclesiasticae, necnon tuendae libertatis, et immunitatis Ecclesiarum.

IX. An aliquod pium opus peregerit pro Ecclesia, pro populo, aut pro Clero.

## §. III.

*De tertio capite, ad Clerum secularem pertinente.*

In hoc capite exponendum erit.

I. An Canonici, caeterique Choro addicti Cathedralis, Metropolitanae, aut Patriarchalis Ecclesiae, necnon Collegiatarum, Choro jugiter intersint.

II. An, ultra Matutinum, Laudes, caeterasque alias Horas Canonicas, quolibet die celebrent Missam Conventualem.

III. An quolibet die eam applicent pro benefactoribus.

IV. An suas habeant Constitutiones, et eas punctualiter observent.

V. An qui obtinent Praebendam Poenitentiariam, aut Theologalem, adimpleant, quae adimplenda sunt, et quomodo.

VI. An Parochi in suis Parochiis resideant.

VII. An librum Matrimonii, et Baptizatorum, aliosque libros, quos ad normam Ritualis Romani retinere debent, retineant.

VIII. An aliqui ipsorum indigeant aliorum Sacerdotum opera, ut Sacramenta populo administrent.

IX. An iidem per se, vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, et Festis solemnibus, plebes sibi commissas pro sua, et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, juxta monitum Tridentini, et praecitati Concilii Romani.

X. An saltem Dominicis, et aliis festis diebus, in suis Parochiis, Fidei rudimenta, et obedientiam erga Deum, et parentes, pueros, caeterosque hoc adjutorio indigentes doceant; et an, et qui eis operam praestent in hoc opere adimplendo, et an fructuose hoc opus adeo necessarium in singulis Parochiis proficiat.

XI. An singuli Parochi, caeterique curam animarum exercentes, singulis Dominicis, Festisque de praecepto, Missam applicent pro populo eorum curae commisso.

XII An, et quae praemittantur, antequam quis ad Primam Tonsuram, et Minores Ordines admittatur, et an Sacris Ordinibus initiandi, ante cujuscumque Ordinis Sacri receptionem, piis meditationibus, vulgo Spiritualibus Exercitiis, vacent per aliquot dies in aliqua Domo Religiosa.

XIII. An omnes praedicti vestes jugiter deferant Clericales, et an, quoad fori privilegium, serventur disposita a Sacrosancta Synodo Tridentina sess. 23. c. 6. de reformat. et a Constitutione

(*) « Non semper haec peragenda sibi esse, sed prima » tantum vice, qua Sacra limina visitantes, Apostolicae » Sedi Ecclesiarum suarum statum exponunt: deinde vero » necessarium non esse, ut semper haec eadem repetant; » sed satis futurum, si adea se referant, quae in superiori» bus significarunt: nisi quid interea in dioecesi mutatum » fuerit, aut novi aliquid contingerit, quod statum Eccle» siae materialem inverterit, et tanti momenti sit, ut exprimendum merito videatur ». Sic quoque Benedictus XIV. *lib. 13. de Synodo Dioeces. cap. 7. n. 2.*

Sanctissimi Domini Nostri Benedicti Papae XIII. in eodem Concilio Romano emanata.

XIV. An habeantur Conferentiae Theologiae Moralis, seu Casuum conscientiae, et etiam sacrorum Rituum, et quot vicibus habeantur, et qui illis intersint, et quinam profectus ex illis habeatur.

XV. Quinam sint mores Cleri saecularis, et an aliquod in eo adsit scandalum, quod remedio indigeat potentiori.

## §. IV.

*De quarto capite ad Clerum Regularem pertinente.*

In hoc capite exponendum erit.

I. An Regulares curam animarum exercentes qui Episcopali jurisdictioni, visitationi, et correctioni subsunt in iis, quae ad curam pertinent, et administrationem Sacramentorum, munus sibi commissum fideliter adimpleant, juxta ea, quae in praecedenti capite dicta sunt de Parochis saecularibus.

II. An aliquis Regularis extra Monasterium degat: an aliqui adsint in dioecesi, a suis Superioribus, servatis servandis, ejecti, vel aliquis fuerit Regularis intra claustra Monasterii degens, sed qui extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo fuerit; et quomodo in hisce casibus in sic delinquentes animadvertit.

III. An sua jurisdictione delegata usus sit in explenda Visitatione Conventuum, et Granciarum Monasteriorum, in quibus Religiosi non aluntur in numero a sacris Constitutionibus praefixo; et quinam sunt Religiosorum mores, in dictis Conventibus, et Granciis degentium.

IV. Denique an aliquod habeat cum Regularibus offendiculum in exercitio jurisdictionis delegatae in illis casibus, in quibus eadem ipsi tributa est a Sacro Concilio Tridentino, vel a summorum Pontificum Constitutionibus, et signanter a Bulla Clementis Papae X. quae incipit *Superna.*

## §. V.

*De quinto relationis capite ad Moniales pertinente.*

In hoc capite exponendum erit.

I. An Moniales, Episcopo subjectae, suas servent Constitutiones.

II. An Clausura in earum Monasteriis inviolate custodiatur.

III. An aliqui abusus in iisdem Monasteriis irrepserint, qui consilio, aut auxilio sacrae Congregationis indigeant.

IV. An, praeter ordinarium Confessorem, alius extraordinarius ab ipso bis, aut ter in anno fuerit oblatus.

V. An dictorum Monasteriorum redditus fideliter administrentur, et Monialium dotes fuerint persolutae, et quomodo erogatae.

VI. An in Monasteriis Monialium, quae sunt Praelatis Regularibus subjecta, curaverit, ut Clausura dictarum Sanctimonialium fuerit exacte observata; et an contra inobedientes, et contradictores, per censuras Ecclesiasticas, et alia juris remedia processerit.

VII. An harum Monialium Confessarii Regulares, sive ordinarii, sive extraordinarii, fuerint ab ipso approbati, antequam earum confessiones exceperint.

VIII. An, adhibitis Superioribus Regularibus, singulis annis exegerit rationem administrationis ab his, qui administrarunt bona pertinentia ad haec Monialium Monasteria Regularibus subjecta: et an fideliter eorum redditus administrentur, et alia fuerint adimpleta, quae praescribuntur in Bulla Gregorii XV. quae incipit *Inscrutabili.*

## §. VI.

*De sexto relationis capite pertinente ad Seminarium.*

In hoc capite exponendum erit.

I. Quot sint in Seminario Alumni.

II. An in Ecclesiastica disciplina recte instituantur.

III. Quibusnam studiis vacent, et quo profectu.

IV. An Cathedrali, et aliis locis Ecclesiae diebus festis inserviant.

V. An cum consilio duorum Canonicorum seniorum, a se electorum, necessaria pro recto regimine statuerit.

VI. An illud aliquando visitet, et operam det, ut Constitutiones adimpleantur.

VII. An statuta sit taxa ad tramites Concilii Tridentini, eademque exigatur; et an aliqui sint morosi in ejus solutione.

## §. VII.

*De septimo capite ad Ecclesias, Confraternitates, et Loca pia pertinente.*

In hoc capite exponendum erit.

I. An in Sacristiis omnium, et singularum Ecclesiarum exposita sit tabella onerum Missarum, et anniversariorum, ad tramites Decretorum san. mem. Urbani VIII. et an eis punctualiter satisfactum sit.

II. An in Confraternitatibus, Scholis, aliisque Locis piis, punctualiter executioni mandentur pia opera a testatoribus injuncta.

III. An quolibet anno sibi fecerit reddi rationes ab horum locorum administratoribus.

IV. An Montem Pietatis, sive Charitatis visitaverit: et an idem habeat redditus, qui superabundent sustentationi ministrorum, aliisque necessariis expensis; et in quas causas redditus illi erogentur; et si quid exigatur ab illis, qui pecu-

niam, aut frumentum, si agatur de Monte frumentario, ab eo recipiunt.

V. An Infirmorum Hospitalia visitaverit, redituum rationes ab administratoribus exegerit, et an infirmis necessaria, quoad salutem animae, et corporis, in eis subministrentur.

## §. VIII.

*De octavo relationis capite ad populum pertinente.*

In hoc capite exponendum erit.

I. Quinam sint populi mores, et an in pietate proficiant.

II. An aliquis irrepserit abusus, aut prava quaedam in eodem inoleverit consuetudo, quae consilio indigeat, et Sedis Apostolicae adjutorio.

## §. IX.

*De ultimo capite ad postulata pertinente.*

Ultimo loco Episcopi, Archiepiscopi, Primates, et Patriarchae, qui suarum Ecclesiarum relationes ad Sacram transmittunt Congregationem, si quae habent postulata proponenda pro suarum regimine Ecclesiarum, proponere poterunt, cum clara facti, et omnium circumstantiarum expressione; et quatenus postulata spectent ad negotia forensia, exponant, an ea sint in aliis tribunalibus introducta, an adsint super iisdem aliorum tribunalium sententiae, ut, omnibus mature pensatis, possit Sacra Congregatio congruum suppeditare praedictis postulatis responsum.

Et haec sunt, quae opportuna visa fuerunt, ut in hac Instructione inserantur. Quod si aliqua fuerint, quae Episcopi, Archiepiscopi, Primates, et Patriarchae pro suarum indigentia Ecclesiarum, atque dioecesium, addenda existimaverint, sciant, ibi liberum esse addere, quae ipsis addenda videbuntur, et ad notitiam Sacrae Congregationis deferre, quae ex charitatis, et justitiae norma per se expediet, quae poterit, et majora ad summum Pontificem deferet, qui Fratribus suis Episcopis, quantum eum Domino licet, gratificari semper exoptabit.

C. CARD. ORIGUS PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli.

*P. Archiepisc. Theodosiae Secret.*

# LINEA AFFINITATIS, CONSANGUINITATIS, LEGALIS PATERNITATIS, LEGALIS FRATERNITATIS, LEGALIS AFFINITATIS

VIDE VERB. *AFFINITAS, ET VERB. IMPEDIMENTA MATRIMONII ART.* 1. *N.* 27. *AD* 78.

---

# LITANIÆ

## SUMMARIUM

1. Verbum *Litaniae* est nomen Graecum, quod Latine significat humiles supplicationes, et devotas, seu ferventes preces. — 2. Quatuor Litaniarum species apud Sacros Scriptores reperiuntur, scilicet *Litaniae* Veteris Testamenti, *Litaniae* Sanctorum, *Litaniae* B. M. V. et *Litaniae* SS. Nominis Jesu. — 3. Litaniae veteris Testamenti quae sint? — 4. Litaniae Sanctorum quae sint? — 5. Litaniae Sanctorum quare vocantur *Majores* in Festo S. Marci, et *Minores* diebus Rogationum? — 6. Litanias Sanctorum qui primo instituerit? — 7. Litaniae Beatissimae Virginis Mariae quae sint? — 8 Litaniarum B. M. V. qui fuerit primus Auctor, et Compositor? Eas recitantes lucrantur ducentos dies Indulgentiae. — 9. Litaniae SS. Nominis Jesu quae sint? — 10. Litaniae SS. Nom. Jesu non sunt prohibitae, immo ex concessione Sixti V. eas recitantes lucrantur trecentos dies Indulgentiae. — 11. Exceptis his SS. Nominis Jesu, nullae aliae praeter Litanias Sanctorum, et B M. V. recitari, et cani possunt sine approbatione Sedis Apostolicae, aut S. Congr. Rituum. — 12. Litaniae non approbantur a S. Congr. Rit. praeter ordinarias impressas in Breviario, et quae recitantur in Ecclesia Lauretana de B. V. M. — 13. Litaniis non possunt inseri alii Sancti praeter ibi descriptos, neque tempore pestis addendi sunt Tutelares, et Civitatis Patroni sine speciali concessione. — 14. Litaniae Majores, si occurrunt in die Sancto Paschatis, transferuntur in Feriam 3. sequentem. — 15. Si festum S. Marci incidat infra Octavam Paschae transfertur post Octavam: At non transferuntur Litaniae. — 16. Obligatio recitandi Litanias in Festo S. Marci, et tribus diebus Rogationum est de praecepto sub mortali. — 17. Et recitandae sunt propria mane, nec possunt anticipari Vesperi pridie. — 18 In Litaniis propriis, seu particularibus quibusdam Regularibus concessis, nihil praetermitti debet de Litaniis universalis Ecclesiae; Et solum addi possunt nomina propriorum Sanctorum. Nullimode autem nomina eorum, qui solo fruuntur titulo Beatorum — 19. In Litaniis Sanctorum post nomen S. Joannis Baptistae, statim adjungi debet illud S. Josephi.

1 Verbum *Litaniae* est nomen Graecum, quod Latine significat humiles supplicationes, et devotas, seu ferventes praeces *Concil. Mogunt. 1. c.* 2. et tradunt communiter Doctores agentes de Litaniis. Suarez *tom.* 2. *de Religione lib.* 3. *de Orat. vocali cap.* 9. *in fine.* Lezana *in Summa verb. Litaniae n.* 2. Serrarius *in opusculo Litaniae lib.* 1. *c.* 2.

2 Quatuor Litaniarium species apud Sacros Scriptores reperiuntur; scilicet *Litaniae* veteris Testamenti, *Litaniae* Sanctorum, *Litaniae* B. V. Mariae, et *Litaniae* Sanctissimi Nominis Jesu. Sic Clericatus *nelle Spighe raccolte, verbo Litaniae n.* 217.

3 Litaniae veteris Testamenti sunt illae, quas recitabant Hebraei, tum publice in Templo, tum privatim in suis Domibus recolentes Divina Attributa reducta in 27. versiculos collectos in *Ps.* 35. incip. *Confitemini Domino quoniam bonus.* Cuilibet ex ipsis Versiculis, dum recitabantur, respondebant Hebraei: *Quoniam in aeternum Misericordia ejus,* uti respondemus nos Christiani invocationi cujuslibet Sancti: *Ora pro nobis.* Menoch. *nelle sue Stuore par.* 2. *Centur.* 3. *cap.* 76. Clericat. *loc. c. n.* 218.

4 Litaniae *Sanctorum* sunt illae, quae habentur in Breviario Romano in fine Psalmorum Poenitentialium, et vocantur modo *Majores,* et modo *Mi-*
5 *nores.* Majores vocantur in Festo S. Marci Evangelistae, quia tales Litaniae a principio majori solemnitate fuerunt institutae, et celebratae, ut notant Suarez *lib.* 3. *de Orat. vocali cap.* 9. *n.* 6. Castaldus *in Praxi Caeremon. lib.* 2. *sect.* 10. *cap.* 7. Quarti *de Processionibus sect.* 2. *punct.* 9. §. *Respondeo;* seu quia, ut dicit Clericatus *loco c. n.* 219. tali die recitantur, et canuntur processionaliter in toto Orbe Catholico, et Romae Processio dirigitur ad Ecclesiam Sanctae Mariae Majoris, a quo hoc supranomen sumpserunt, ad differentiam Litaniarum, quae canuntur in Processionibus trium dierum Rogationum ante Ascensionem Domini, quae dicuntur *Minores*; quia diriguntur ad alias Ecclesias inferiores. * Sunt tamen qui Litaniam a Sancto Gregorio Magno VII. Kal. Majas primum istitutam, *majorem* velint dictam, *minores* vero appellatas *rogationes* a S. Mamerto inductas; sed falluntur, Moguntina enim Synodus *can.* 33., Capitularia Caroli M. alique veteres ipsas Mamerti rogationes *Litanias Majores* vocant. Binghamus, et Selvaggius *Antiquit. Christianar. lib.* 2. *p.* 1. *cap.* 6. §. 7. opinati sunt (neque contemnenda eorum opinio est) *Kyrie eleison* pluries repetitum, et ad Matutinum, ad Missas, et ad alias Liturgiae partes adhibitum, *Litaniam minorem* fuisse dictum, quippe quod brevior fuerit supplicationis formula, in omnibus Ecclesiis per diversas nocturni, diurnique officii horas usitata. Caeterum ab eadem formula etiam Litaniae, quae in Gregoriana supplicatione, et Mamerti rogationibus canebantur, vel etiam pro aliis opportunitatibus sive privatim, sive a populo publice recitabantur, initium sumebant. Nec tamen exempla desunt Litaniarum, quae, omissis consuetis illis Graecis precibus, *Kyrie eleison*, atque adeo omissa ipsa Sanctissimae Trinitatis expressa invocatione, statim incipiant a Latina Christi invocatione: *Christe audi nos.*

Vide Tomo XXXII. Syllog. Opusculorum Calogeranae Joan. Chrisostomi Trombellii disceptationem epistolarem in quasdam veteres Litanias *quaest.* 3. *part.* 263. *

Quis autem has Sanctorum Litanias primo instituerit? non conveniunt Doctores. Quidam enim ut notant Marcius *in suo Hierolexico verb. Litaniae*, et Quarti *in tract. de Litaniis Sanctorum sect.* 1. *punct.* 4. dicunt, fuisse institutas, et compositas a Divo Gregorio Magno Summo Pontifice, et Ecclesiae Doctore, anno Christi 600. At haec opinio communiter rejicitur, quia in pluribus Conciliis, quae longe praecesserunt D. Gregorium Magnum, fit mentio Litaniarum Majorum, et Minorum, ut patet in Concilio Aurelianen. *cap.* 29. Concil. Gerunden., *cap.* 3. Concil. Bracaren. II. *cap.* 9. Concil. Toletan. I. *cap.* 1. Toletan. II. *cap.* 6. Concil. Moguntin. I. *cap.* 32. *et* 33. *cap. Rogationes* 2. *dist.* 3. *de consecrat.* cum similibus. Quamvis enim ipse S. Gregorius Magnus saepius eas indixerit, et celebrari praeceperit, solemniorique ritu prae caeteris, non tamen ipse instituit, et composuit, cum jam multo tempore ante ipsum fuerint Litaniae Sanctorum in usu: quippe cum id. S. Mamertus Episcopus Viennae in Gallia *de anno* 475. ad impetrandam liberationem infestationis Luporum a suo Territorio, multas indixit publicas Processiones cum cantu ipsarum Litaniarum Sanctorum: Immo in Ecclesia Orientali ipsae Litaniae Sanctorum erant in usu tempore S. Basilii, et S. Greg. Thaumaturgi, qui postremus vivebat in dimid. tertii saeculi, testibus ipso S. Basilio *Epist.* 63. Clericat. *loc. c. n.* 220. Socrate *lib.* 6. *Histor. c.* 8. Sozomeno *lib.* 8. *c.* 8. Nicephoro *l.* 14. *c.* 3. et aliis. * 2. Equidem vereor, ne hanc in rem perperam hi Patres laudentur; nam praeterquamquod Card. Bona *de Divinis Psalm. cap.* 14. §. 4. hujusmodi testimonia ad preces Liturgicas refert, quae in Liturgiis Jacobi, Basil., Chrisost. *Litaniae* appellantur, notum est Graecis Litaniae, et litae, λιται, nomina nativa suo significatu preces quascumque Deo fusas designare. Vide Eusebium *de vita Constantini lib.* 2. *cap.* 14. *et lib.* 15. *c.* 61. Extat tamen de nostris Litaniis egregius ejusdem Chrisostomi locus *hom. contra Ludos, et Theatra*, ubi ait: « Ante hos dies, irrumpente pluvia Litaniae, et supplicationes fuere, totaque civitas nostra, quasi torrens ad loca Apostolorum currebat, advocatosque implorabamus S. Petrum, et B. Andream, par illud Apostolorum, Paulum

item, et Timotheum * ». Unde Eminentiss. Cardinalis Baronius *in notis Martyrologii Romani ad diem* 25. *Aprilis*, sic concludit: « A quo Litaniae primum fuerint institutae, adhuc mihi est inexploratum, vetustissimum sane morem fuisse in Ecclesia Litanias peragere, certissimum est * 3 ». Non omittendum, Litanias in antiquis libris nunc *ternas*, nunc *quinas*, nunc *septenas*, et *septiformes* appellari. Nonnulli sic dictas volunt Litanias, quae in tres veluti partes, quinque, aut septem sectae sunt, et dispertitae, dum scilicet tria, quinque, aut septem personarum genera totidem ex locis initio sacrae processionis ducto, in eamdem denique sacram aedem conveniunt, de quo luculentum extat exemplum apud Sanctum Gregorium M. *lib.* XI. *epistolar. Indict.* IV. *ep.* 2. Alia quoque de causa haec Litaniarum divisio orta est. Scilicet, ut recte animadvertit Joannes de Joanne, *de divinis Siculorum officiis cap.* 29., *septena Litania* sic erat appellata, quod ejus invocationes singulae septies repeterentur, scilicet a quinque Clericis singillatim, dehinc a dextro Choro, postea a sinistro: *Quina*, quod repeteretur quinquies, a tribus nempe Clericis, et utroque Choro singulatim: *Terna* vero, quod triplici constaret repetitione: nam ei cantandae vacabant Archichori duo simul, respondente primum Choro dextro, deinde sinistro. Plura dabit Trombellius in citata disceptatione epistolari *q.* 1. *pag.* 250. *

7 Litaniae Sacratissimae Virginis Deiparae sunt illae, quae dicuntur *Lauretanae*, ex quo omni Sabbato canantur magna cum solemnitate, et devotione in Sancta Domo Laureti, et jam fere apud omnes Catholicos sic recitari, et cani consueve-
8 runt. Harum etiam Litaniarum primus Auctor, et Compositor ignoratur; Solum testantur Catholici Scriptores has etiam antiquissimas, et semper recitatas fuisse a Fidelibus, tum in publicis Ecclesiis, tum in privatis Domibus, sacras porrigendo Deo deprecationes per invocationem specialem ejusdem Beatissimae Genitricis, eamdemq. Virginem honore prosequendo variis mysticis nominibus, encomiis, et attributis, cuiquam ipsorum respondendo: *Ora pro nobis*. Laudatus autem Pater Quarti *in suo tractatu Litaniarum sect.* 1. *punct.* 4. secus a Clericato *loc. cit. n.* 211. censet, quod hae Litaniae fuerint institutae, et formatae a Sanctis Apostolis, quod satis verisimiliter dicit citatus Clericatus id factum esse post Assumptionem Beatissimae Virginis Dei Genitricis in Coelum, ut excitarentur Fideles ad implorandam in omnibus indigentiis spiritualibus, et temporalibus ejus potentissimam protectionem; *Cum autem*, dicit Quarti *loc. cit.* « Cum autem nemo ab Historicis Litaniarum Auctor, quantumvis vetustissimus asseratur, quin eo antiquior Litaniarum usus inveniatur, merito ab Apostolis eas ducere originem censendum est ». Recitantes Litanias Beatissimae Virginis Mariae lucrantur ducentos dies Indulgentiae: Sixtus V. Constitut. incip. *Reddituri*.

Litaniae Sanctissimi Nominis Jesu sunt illae, 9
quae continent varia Attributa, et encomia ipsius Sanctissimi Nominis Jesu ad similitudinem Litaniarum Beatissimae Virginis Dei Genitricis Mariae, quae, cum recitantur, cuilibet ex ipsis re-
spondetur *Miserere nobis*. Dubitarunt aliqui ex 10
Scriptoribus, an hae Litaniae sint censendae prohibitae, attenta Constitutione 122. Clem. VIII. Incip. *Sanctissimus*, et declaratione Sacrae Congregationis Rituum *in Alexandrina* 15. *Maii* 1608 infra adducenda, in qua conceditur recitari solas Litanias Sanctorum, et illas Beatissimae Virginis Mariae Laureti recitari solitas. At nihilominus affirmant omnes communiter, tales Sanctissimi Nominis Jesu Litanias esse approbatas a Sede Apostolica, ac per consequens non includi in prohibitione Generali Clementis VIII. et Sacrae Congregationis Rituum 15 *Maii* 1608. quia videntur solum loqui de Litaniis a Sede Apostolica alias non approbatis: Sixtus enim V. Constitut. incip. *Reddituri* in Bullario, Rodriquez *tom.* 2. Inter Bullas Sixti *n.* 25 ad instantiam Patrum Carmelitarum Discalceatorum concessit trecentos dies Indulgentiae recitantibus dictas Litanias Sanctissimi Nominis Jesu, quod satis indicat tales Litanias esse a Sede Apostolica approbatas, et posse ab omni Fideli absque ullo scrupulo recitari. Gobat. in *Quinario tract.* 4. n 602. Lezana in *Summa verb. Litaniae* n. 5. Quarti in *Appendice de Litaniis Sanctorum sect.* 1. *punct.* 1. Clericat. *l. c. n.* 222. et alii passim.

Exceptis igitur his Sanctissimi Nominis Jesu 11
Litaniis, nullae aliae praeter Litanias Sanctorum, et Beatissimae Virginis Mariae Lauretanae nuncupatae recitari, et cani possunt sine approbatione Sedis Apostolicae, aut Sacrae Congregat. Rituum: Clem. VIII. in cit. Constitut. incip. *Sanctissimus*, promulgata octavo Idus Septemb. 1601. in qua sic habetur: « Quoniam multi hoc tempore privati etiam homines, praetextu alendae Devotionis, novas quotidie Litanias evulgant, ut jam prope innumerabiles formae Litaniarum circumferantur, et in nonnullis ineptae sententiae, in aliis (quod gravius est) periculosae, et errorem sapientes inveniantur, pro sollicitudine sua Pastorali providere volens, ut animarum devotio. Deique, ac Sanctorum invocatio sine ullius detrimenti spiritualis periculo foveatur, praecipit, et mandat, ut retentis antiquissimis, et communibus Litaniis, quae in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus, ac Ritualibus continentur, necnon Litaniis de Beatissima Virgine, quae in Sacra Æde Lauretana decantari solent, quicumque alias Litanias edere, vel etiam editis in Ecclesiis, sive Oratoriis, sive Processionibus uti voluerint, eas ad Congregationem Sacrorum Rituum recognoscendas, et si opus fuerit, corrigendas mittere teneantur, neque sine licentia, et approbatione praedictae Congregationis eas in publicum edere, aut publice recitare praesumant sub poenis (ultra peccatum) arbitrio Or-

dinarii, et Inquisitoris severe infligendis ». Quaranta *in Summa Bullarii verb. Litaniae.*

12 Litaniaa non approbantur a Sacra Congregatione Rituum praeter ordinarias impressas in Breviario, et quae recitantur in Ecclesia Lauretana de Beatissima Virgine Maria, *Sacra Congregatio Rituum in Alexandrina* 15. *Maii* 1608. *in responsione ad dubium* 16. apud Sellium *in Selectis Canonic. cap.* 2. *n.* 48., et Barbosam *Collectan. Apostolicar. verb. Litaniae* n. 6.

13 Litanils non possunt inseri alii Sancti praeter ibi descriptos, neque tempore pestis addendi sunt Titulares, et Civitatis Patroni sine speciali concessione. *Sacr. Congregat. Rituum in Rhegien.* 22. *Martii* 1631. apud Gavant. *in Rubric sect.* 9. *cap.* 4. *n.* 10. Barbosa *loc. cit. n.* 3. La Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 2055. *Decret.* 310.

14 Litaniae Majores si occurrant in dic Sancto Paschatis transferuntur in feriam tertiam sequentem. *Sac. Congregat. Rituum die* 25. *Septemb.* 1627. apud Gacvant. *in Rubric. Missalis part.* 4. *tit.* 11. *n.* 10. *et in Rubric. Breviarii sect.* 7. *cap.* 6. *n.* 25. apud Barbosam *loc. cit. n.* 2. La Croix *loc. cit.*

15 *Decret.* 182. Si Festum Sancti incidat infra Octavam Paschae, transfertur post Octavam. At non transferuntur Litaniae. La Croix *lib.* 4. *n.* 1291. *et Communis aliorum* cum praxi.

16 Obligatio recitandi Litanias in Festo Sancti Marci, et tribus diebus Rogationum, est sub mortali. Lezana *tom.* 1. *cap.* 12. *n.* 23. ex Suarez, et Bonacina ibi relatis, et *in summa verb. Litaniae n.* 7. Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 5. *qu.* 1. *dub. n.* 148. Castropalao *to.* 2. *disp.* 2. *punct.* 2. *n.* 13. La Croix *lib.* 4. *n.* 1290. et alii passim. Ex communi enim sententia Theologorum, et usu Ecclesiae censetur pars Officii illorum dierum, ut notat Lezana *loc. cit.* Unde qui ad Divinum Officium sunt obligati, si illas in Processionibus non recitaverit, privatim eas recitare tenentur de praecepto, ut soient notare quotannis suis propriis locis Kalendaria, et cum multis tcnent Reiffenst. *Theolog. Moral. tract.* 6. *dist.* 1. *q.* 3. *num.* 6. *et seq.*

17 Et quidem tenentur illas recitare proprio mane, nec possunt illas recitare vesperi pridie statim post Matutinum, et Laudes Officii diei etiam pridie recitatas, ut colligitur a simili de Officio Defunctorum die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quod recitandum est de praecepto etiam extra Chorum mane illius secundae diei Nevembris, nec potest anticipari pridie in Vesperis, ex Decreto *Sacrae Congregationis Rituum* 1. *Septembr.* 1607. Mersti *t.* 2. *sect.* 6. *cap.* 15. ubi cum multis hanc defendit sententiam. Vid. verb. *Officium Defunctorum* ; et verb. *Rogationes num.* 7. (*).

* Nunc autem paritas deducta ex Officio Defunctorum, recitando die 2. Novembris amplius non currit, ex quo anticipari posse permittat S. R. Congregatio, cujus decretum habes tomo 5. verb. *Matutinum n.* 15. et tomo 8. inter *decreta S. R. C. sub, n.* 1301 *.

18 In Litaniis propriis, seu particularibus quibusdam Regularibus ax Induito Apostolico concessis nihil praetermitti debet de Litaniis Universalis Ecclesiae, et solum addi possunt nomina propriorum Sanctorum; nullimode autem nomina eorum, qui solo fruuntur titulo Beatorum ; Sic expresse cavetur *in Rubricis particularib. Breviarii Franciscani n.* 19.

19 In Litaniis Sanctorum post nomen S. Joan. Bapt. statim adjungi debet illud S. Josephi: *Benedictus XIII.* 19. *Dec.* 1726. *in Decreta Urbis, et Orbis.*

# LITTERÆ APOSTOLICÆ

## SUMMARIUM

1. Litteras Apostolicas falsificantes, et illarum executionem impedientes, quomodo puniantur : *ad n.* 2. — 3. Quando expediendae, et quomodo publicandae litterae Apostolicae super beneficiis resignatis : *ad n.* 4. — 5. Litterae Apostolicae non sunt executioni tradendae ab iis quibus diriguntur, si abreptionis, aut subreptionis vitio operte laborent, aut si deficiat conditio, sine qua concessae non fuissent — 6. Litterae Apostolicae super dispensationibus matrimonialibus quomodo, et quibus adiectis conditionibus concedi soleant. — 7. Alia ad rem vide verb. *executor Litterarum Apostolicarum*, et verb. *Falsum Falsarius*, n. 39. *et seqq.*

*Nota Romani Theologi.*

(*) Episcopo praesente concedit S. R. Congr. posse recitari die prima Novembris ante horam Completarii Officium Defunctorum in Cathedralibus Ecclesiis. Similiter et in aliis non Cathedralibus, et Episcopo absente, quando consuetudo esset in contrarium, dummodo pro commoditate, et frequentia populi esset introducta ; extra Chorum vero licite absolvi posse post vespertinas horas statuit rursus S. R. C. 4. Septembr. 1745. ita decernens : *Privata Officii Defunctorum commemoratio absolvi licite potest post vespertinas horas festi omnium Sanctorum; in Choro autem juxta Rubricas adimplenda est mane die secunda Novembris: nisi, ut populi commodius, et frequentius illis interesse possint, contraria jam faceret consuetudo.* Praesente vero Episcopo, etiam sine causa in hac sanctione expressa recitari potest, ut supra dictum est.

1 Litteras Apostolicas falsificantes, aut falso publicantes excommunicantur in Bulla Coenae. Bened. XIV. t. 1. Const. 14. incip. *Pasto-*
2 *ralis* §. 6. Litterarum Apostolicarum executionem impedientes excommunicantur. Idem *ibid.* §. 14.
3 Litterae Apostolicae super Beneficiis resignatis expediri debent post duos ad summum menses a data Rescripti, quo admissa fuit resignatio. Idem t. 2. Constit. 10. incip. *Ecclesiastica Ministeria.*
4 Et publicari debent ad normam Constitutionis Gregorii XIII. inter sex menses a data concessionis computandos, si Beneficia citra montes posita sint; vel intra novem, si ultra. Idem *ib:* De Litterarum hujusmodi expeditione docendum est in Officio Subdatarii ad obtinendam prorogationem ad publicandum etiam pro prima vice. Idem *ib.*
Litterae Apostolicae executioni tradendae non 5
sunt ab iis, quibus diriguntur, si obreptionis, aut subreptionis vitio aperte laborent, aut si deficere comperiatur conditio, sine qua concessae non fuissent; Idem Const. 51. incip. *Magna nobis.* Lit- 6
terae Apostolicae super dispensationibus Matrimonialibus quomodo, et quibus adjectis conditionibus concedi soleant. Vide verb. *Dispensatio.*
Alia ad rem. Vide v. *Executor Litterarum Apo-* 7
*stolic.*, et verb. *Falsum. Falsarius* a num. 39. * Et sub v. *Matrim. art.* 7. Add. Casinenses. *

# LITTERÆ

## SUMMARIUM

1. Litteras, vel Scripturas alienas aperire, et legere invitis Dominis, communiter est mortale. — 2. Litteras dilaceratas, et abjectas probabilius non licet, partibus recollectis, et junctis, legere. — 3. Et hoc maxime si talia frusta dilaceratae Litterae projecta sint a Domino in ignem, et fornacem, vel in alium similem locum a quo difficilis sit extractio. — 4. Et a fortiori non possunt legi Litterae, quas aliquis casu, vel inconsideratione reliquit in loco etiam publico. — 5. Litteras alienas aperire, et legere quando quis probabiliter scit esse scriptas in suum injustum damnum, et in suam injuriam, regulariter non est peccatum; Hinc Princeps potest aperire, et legere Litteras, non tantum hostium, sed etiam aliorum, quae tempore belli veniunt ex locis finitimis hostium, aut ex aliis suspectis; Et idem possunt facere ministri publice, quoties id bono publico necessarium esse judicant. — 6. Injuste aperiens Litteras alterius, ex quibus cognoscit, ipsum aliquod pingue Beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum, et hujusmodi, et postea praevenit, impedit, et sibi tali medio, aut negotiatione acquirit, peccat contra Justitiam, et tenetur ad restitutionem juxta proportionem certitudinis, probabilitatis, aut spei habitae illud bonum consequendi. — 7. Item peccat contra Justitiam, et tenetur sic ad restitutionem, qui dolose retinet Litteras alienas, quas ex Justitia, officio, vel contractu tenetur tradere, si ex morosa consignatione Litterarum alicui fuit impedita consecutio alicujus boni. — 8. Regulares utriusque sexus dantes, aut recipientes Litteras sine licentia Superiorum regulariter non peccant contra votum paupertatis, nisi sint contra utilitatem Monasterii, aut expendatur aliquid in illis dandis, aut recipiendis. — 9. Litteras a Superioribus ad inferiores, et ab inferioribus ad Superiores missas aperire, legere, impedire, aut retardare est peccatum grave, et ut Casus reservabilis, solet esse Casus reservatus in omnibus fere Religionibus — 10. Superiores Regulares an licite aperire, et legere possint Litteras suorum subditorum? — 11. Nullimode possunt Superiores Litteras subditorum missas ad Superiorem Majorem, aut ab ipso Superiore Majore ad tales subditos directas aperire, et legere. — 12. Scribere ad Superiores contra aliquem Litteras sine nomine, seu caecas, continentes notabilia delicta occulta, communiter ex genere suo est peccatum mortale. — 13 Non esset tamen peccatum, si id fieret ex Charitate ad correctionem, et non ex odio ad vindictam. — 14. Non possunt autem Superiores ex hujusmodi Litteris procedere ad specialem inquisitionem illorum delictorum, quae continent, etiamsi in ipsis Litteris notificarentur testes, qui delictum testificari possent. — 15. Possunt tamen Superiores ex hujusmodi Litteris procedere ad generalem inquisitionem. Subnect. Add. ad n. 29.

1 Litteras, vel scripturas alienas aperire, et legere furtive, et invitis Dominis communiter est mortale, nisi excuset levitas, et parvitas materiae. Baldell. *lib.* 3. *d.* 11. Laymann *lib.* 2. *tract.* 3. *par.* 1. *cap.* 4. Navarr. *c. penult. d.* 6. *de poen.* Busemb. *lib.* 5. *c.* 3. *dub.* 2. *n.* 6. La
2 Croix *ib.* Toletus, Molina, et alii passim. Litteras dilaceratas, et abjectas probabilius non licet, partibus recollectis legere, quia hoc ipso, quod dominus dilaceraverit, maxime si parva frusta effecit, sufficienter significavit, se nolle, ut legantur, et sic non ideo voluit cedere Juri suo, aut dimittere secretum; adeoque talia parva frusta colligens, jungens, et legens peccat, cum, invito domino id faciat. Pestchacher *de restit. q.* 5. *art.* 4. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *n.* 1236. Rebell. *par.* 1. *lib.* 4. *qu.* 4. et alii plures. Et hoc maxime, si 3
talia frusta dilaceratae litterae projecta sint a Domino in ignem, vel fornacem, et in alium similem locum, a quo difficilis sit extractio; quia tunc si quis extrahat, et legat, facit gravem injuriam domino, qui talia frusta projiciendo in talia loca aperte indicavit, se nolle, ut legantur. Lugo *disp.* 15. *n.* 150. Busemb. *loc. c. resol.* 6. et alii supracitati. Et a fortiori non possunt legi litterae, 4
quas aliquis casu, vel in loco etiam publico ex inconsideratione reliquit. La Croix *loc. cit. n.* 1236. Busemb. *loc. cit. resol.* 6. et alii passim.

5 Litteras alienas aperire, et legere, quando quis probabiliter scit esse scriptas in suum injustum damnum, vel in suam injuriam, regulariter non est peccatum, si id simpliciter faciat ad avertendum suum damnum, vel injuriam, cum quilibet possit sibi omni meliori modo consulere: praeceptum enim naturale de evitando damno injuste inferendo, praeponitur praecepto de observando secreto. Hinc Princeps potest aperire, et legere litteras non tantum hostium, sed etiam aliorum, quae tempore belli veniunt ex locis finitimis hostium, aut ex aliis suspectis. Sic etiam possunt facere Ministri publici, quoties id bono publico necessarium esse judicant. Navarr. in *Manual. cap.* 18. n. 53. Lugo *disp.* 15. *n.* 148. Reginald. *lib.* 24. *cap.* 6. *n.* 60. Escobar, Lezana, et alii passim.

6 Injuste aperiens Litteras alterius, ex quibus cognoscit ipsum aliquod pingue Beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum, et hujusmodi, et postea praevenit, impedit, et sibi tali medio, et negotiatione acquirit, peccat contra justitiam, et tenetur ad restitutionem juxta proportionem certitudinis, probabilitatis, vel spei habitae illud bonum consequendi; quia talis injusta apertio, et lectio litterarum fuit impeditiva ipsius boni, et causa mali. Lugo *disp.* 18. *sect.* 5. *n.* 104. *et* in *Resp. moral lib.* 5 *dub.* 10. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *a* n. 140. Sporer. *t.* 2. *tract.* 4. *praelimin. ad praecepta secundae Tab. c.* 2. *sect* 5. *n.* 205. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *n.* 76. et alii.

7 Item peccant contra Justitiam, et tenentur sic ad restitutionem, qui dolose retinent litteras alienas, quas ex Justitia, Officio, vel contractu tenetur tradere, si ex morosa consignatione litterarum alicui fuit impedita consecutio alicujus boni, talis enim dolosa litterarum detentio fuit graviter injuriosa, et praejudicialis ei, cui erant directae. Sic Doctores supracitati, et alii passim.

8 Regulares utriusque sexus dantes, aut recipientes Litteras sine licentia Superiorum, regulariter non peccant contra votum paupertatis, nisi sint contra utilitatem Monasterii, aut expendatur aliquid in illis dandis, vel recipiendis, tunc enim sunt materia proprietatis. In aliis autem casibus solum erit peccatum contra Obedientiam, si id fiat contra rationabile praeceptum Superioris Navàrr. *lib.* 3. *consil. de statu Monacor. consil.* 3. *et comment.* 2. *de Regular.* Peyrin. *tom.* 1 *de subdito q.* 2. *de paupertate c.* 2. §. 10. Lezana *Summa Quaestionum Regularium c.* 6. n. 49. et alii.

9 Litteras a Superioribus ad inferiores, et ab inferioribus ad Superiores missas aperire, legere, impedire, aut retardare est peccatum grave, quia per hoc impeditur maxime bonum regimen Religionis, et fraterna charitas inter Religiosos: Unde inter casus reservabiles a Superioribus Regularibus Clemens VIII. in suo Decreto edito 26. Maii 1593. designavit; « Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut apertio litterarum a Superioribus ad inferiores, et ab inferioribus ad Superiores » et talis casus fere in omnibus Religionibus solet reservari, et in nostra Religione Minorum de Observantia est reservatus *sub n.* 15. his verbis: « Generalis, et Provincialis, aut eorum Secretariorum litteras tum missas, tum accipiendas, impedientes, frangentes, falsificantes, vel quomodolibet impedientes ».

10 Superiores Regulares licite aperire, et legere possunt Litteras suorum subditorum, ubi id mandant seu permittunt propriae Constitutiones, vel legitima consuetudine introductum est pro bono publico Religionis; dummodo tamen eas non aperiant, et legant ex mera curiositate, aut privata passione, et malitia, quae pacem, et fraternam caritatem potius violaret. Unde in his debent Superiores, depositis privatis passionibus, caute procedere, maxime cum similes Constitutiones, et Cõnsuetudines jam fere in omnibus Religionibus abjerint in desuetudinem, et passim Religiosi subditi scribant, et accipiant litteras sine scientia, et licentia Superiorum. 11 Nullimode autem possunt Superiores aperire, et legere litteras subditorum missas ad Superiorem Majorem, seu ab ipso Majore Superiore ad tales subditos directas, propter dicta, et adducta numero antecedenti. Diana *p.* 3. *tract.* 6. *resol.* 15. Peyrin. *de Relig. tom.* 1. *q.* 2. *c.* 1. Busemb. *loc. c. cap.* 3. *dub.* 2. n. §. *resol.* 3. Escobar et alii passim.

12 Scribere ad Superiores contra aliquem litteras sine nomine, seu, ut vulgariter dicitur, caecas, continentes notabilia delicta occulta, communiter ex genere suo est peccatum mortale; quia est revelare notabilia occulta Fratris, seu proximi, quod de se est mortale; maxime cum ordinarie hoc procedat ex odio, seu vindicta. Peyrin. *tom.* 1. *de subdito quest.* 2. *de paupertate c.* 2. §. 12. Lezana *Summa quaestionum Regularium cap.* 8. *n.* 31. et alii passim.

13 Non esset tamen peccatum, si id fieret ex caritate, et non ex odio, aut vindicta, ultionem, et punitionem non quaerendo, sed solum correctionem, et emendationem, et ideo solum celetur nomen scribentis, ne si forte perveniat ad notitiam illius, contra quem scribitur, reddatur illi inimicus, et aliquod malum injuste pati cogatur. Peyrin. et Lezana *loc. c.* et alii communiter.

14 Non possunt autem Superiores ex hujusmodi litteris procedere ad specialem inquisitionem illorum delictorum, quae continent, etiamsi in ipsis litteris notificarentur testes, qui delictum testificari possent; quia hujusmodi litterae nullam inducunt infamiam, textu expresso *in c. Inquisitionis* 21. *de accusationibus* §. *Tertiae dubitationis*, Rodriq. *tom.* 2. *qq. Regular.* q. 6. *art.* 10. Lezana *loc. c. cap.* 8. *n.* 31., *et c.* 17. n. 3. Lessius *lib.* 2. *de justit. et jur. c.* 20. *dubit.* 15. *n.* 136. Thomas a Jesu de *Visitat. Regul. tract.* 2. *c.* 3. *n.* 9. *et communis aliorum.* 15 Possunt tamen Superiores ex hujusmodi litteris sine nomine scribentium pro-

cedere ad generalem inquisitionem, quia ad generalem inquisitionem non requiritur infamia. Alderete *de disciplina Regular. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 31. Lezana *cit.* 17. *n.* 4. et alii communiter.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

16 De aperitione Litterarum alienarum agit Auctor, sed *in foro*, ut ajunt, *Poli*: Agendum paucis de ea *in foro*, ut pariter ajunt, *Fori*.
17 Aperitio alienarum litterarum communiter re-
fertur ad crimen falsi *ob L.* 1. §. 5. *et L.* 16. §.
*ff. de Leg. Cornel. de Fals.* Quod tamen putant
nonnulli procedere concurrentibus hisce tribus. I.
18 Si aperiens alienas Litteras sciat esse alienas. II.
Si id faciat sine justa causa. III. Si id faciat, ani-
19 mo promulgandi secreta, et nocendi alteri. Quae
si desint, reus falsi dici nequit aperiens alienas
litteras.
20 Atque hinc est, quod si quis putet Litteras alie-
nas ad se scriptas, forte quod idem nomen sit sibi
ac illi, ad quem litterae erant datae, falsi crimen
aperiendo haud committit, quum justa penes ip-
sum sit ignorantia; Menoch. *de Arbitr. lib.* 2. *c.*
21 538. *n.* 7. Genua *de Scriptur. privat. lib.* 3. *q.* 2.
*n.* 4. dummodo silentio involvat contenta, et in
22 alterius praejudicium eadem non propalet. Quod
si propalaverit, extra poenam haud erit. Licet 23
namque nullus adfuerit dolus in aperitione Litte-
rarum, adfuit tamen in propalatione; Stryk. *juri-
dic. dissert. disput.* 8. *c.* 4. *n.* 39.
Pariter falsi crimen nec admittit ille, qui Litte- 24
ras alterius aperit, sed solius curiositatis gratia,
ut scilicet sciat quid in iisdem contineatur. In 25
crimine enim falsi necesse est, ut quid fiat in frau-
dem, vel damnum alterius. Id autem non inten-
dit aperiens litteras solius curiositatis gratia. Reus
igitur falsi haud est: Reus tamen stellionatus est, 26
et propterea extra ordinem puniri potest; Hoeping.
*de Jur. Sigill. cap.* 14. *n.* 54. Tabor *de Intercept.
crimin. par.* 9. *n.* 6.
Num litterae aperiri impune possint, si quis 27
damnum quoddam iisdem sibi, vel proximo inju-
ste parari timeat? Vide apud Stryk. *juridic. dis-
sert. vol.* 3. *disputat.* 13. *cap.* 5. *n.* 14.
Nota, quod ubi concurrunt tria illa, de quibus 28
supra mentionem fecimus, tanquam falsarius pu-
niri poterit, qui alterius aperit, legitque litteras,
sive illae sint clausae, sive apertae, sive publi-
cae, sive privatae, sive integrae, sive dilaceratae;
Stryk. *juridic. dissert. vol.* 3. *disp.* 13. *c.* 5. *n.* 36.
Plura de aperitione alienarum, si scire cupias, 29
adi Wurms. *Practic. For. lib.* 1. *t.* 47. *observ.* 25.
Hoeping. *de Jur. Sigill. cap.* 14. Viv. *l.* 1. *dec.* 62.

# LITURGIA

NOVISSIMÆ ADIECTIONES.

## SUMMARIUM

1. Generalis hujus nominis significatio, ad n. 2. — 3. Peculiariter tamen cultum Deo tributum designat, ejusque partes universe complectitur. — 4. Praecipue vero incruentum Christianae Ecclesiae sacrificium, ejusque ritus, et ministerium significat. — 5. Primis ipsis Ecclesiae saeculis scriptae sunt Liturgiae. — 6. Quid de quibusdam Apostolorum liturgiis sentiendum sit. — 7 — 8. Alii Liturgici libri, eorumque in rebus Theologicis usus.

1 Liturgiae Graecum nomen est, quod universali comprehensione publicum ministerium, vel publici ministerii opus significat. Interdum tamen sumitur aliquanto latius pro quovis officio, famulatu, ac ministerio, etiam inter privatos. Sic Apostolus II. Cor. IX. 12. eleemosynas vocat diaconiam Liturgiae, nempe *ministerium publici officii*.

2 Omnium tamen percelebris ea est hujus nominis acceptio, qua cultus Deo tributus designatur, is praesertim, qui non ex privata cujusque sententia, sed ex communi ratione legitime institutus usurpatur. Hinc factum, ut cum in veteri Testamento sacri apud Hebraeos ministerii mentio occurrit, LXX. interpretes illud seu nomen, seu verbum plerumque reddiderint per suum nomen *Liturgiae*, aut verbum *Liturgeo*.

Igitur sic accepta Liturgia omnes Divini cultus 3
partes universe complectitur. Hoc autem sensu passim in Scripturis, et apud Ecclesiasticos Auctores Liturgiae nomen usurpatur, ut ad *Hebr.* X. 11., et in Sardicensis Concilii canone XII.; quem locum explicans Zonaras, « Liturgiae, *inquit*, nomine hic . . . . statas preces, et hymnos, qui solemni more Deo concinuntur, intelligi oportet ».

Est tamen peculiaris quaedam Liturgiae accep- 4
tio, eaque apud Graecos usitatissima, qua significatur incruentum Christianae Ecclesiae, verumque, ac proprii nominis sacrificium; ritus item omnes, et caeremoniae designantur ad illud litandum diversimode pro locorum, et gentium diversitate usurpatae, quo usu penes latinos potissimum occurrit *Missae* nomen de quo infra suo loco.

Quo primum tempore liturgiae ad sacrificium 5

peragendum scripto consignari coeperint, nondum eliquata res est. Nam P. le Brun, et Joannes Pinius Bollandianus quinto primum saeculo Liturgias fuisse scriptas contenderunt. Plerique tamen hanc opinionem veluti paradoxam reiiciunt, ut Meratius *in Gavantum T.* 1., Sala in notis ad Eminentiss. Bonae res Liturgicas *T.* 1. *p.* 123. *seq.* Muratorius *dissert de Liturg. Rom. c.* 1. Assemannus Cod. Liturg. *lib.* IV. *p.* 1. *p.* 137. *seqq.* Zaccaria *Bibl. Ritual. T.* 1. *diss.* 11. *cap.* 7. *n.* 1. et editor Venetus S. Gregorii M. in *Isagoge Liturgica cap.* XII. Difficilimum certe in Brunii, Piniique sententia videri debet, non exiguam orationum, consecrationum, benedictionum antiphonarum farraginem, quae tamen sequentibus saeculis multum accrevit, memoriae ab omnibus Episcopis, Presbyterisve fuisse mandatam, et veluti ex tempore quatuor saeculis recitatam.

6 Neque tamen crediderim, Liturgias, quae sub S. Petri, Jacobi, Marci, aliorumque Apostolorum nomine circumferuntur, eosdem in omnibus auctores habuisse, quorum nominibus praenotantur. Vere idem Venetus Gregorianorum Operum editor, seu Joannes Baptista Gallicciollius *cit. Isagog. cap.* V. *n.* 2. monuit, Apostolos, v. gr. Petrum, Jacobum, vel Marcum, quibus addendus Clemens, primos fuisse, qui Liturgiarum fundamenta jecerint, eisque Ecclesiis, quas quisque ordinavit reliquerint. Quorum instituta retinentes Ecclesiae illae, ut Antiochena, Hierosolymitana, Alexandrina, Romana, etsi plura subinde adjecta fuerint, venerationis tamen ergo, priorum institutorum nomina custodierunt. Quae autem nobis supersunt vetustissima istarum Liturgiarum monumenta, merito quidem hujus, vel alterius Apostoli nomen praeseferunt; esse vero purum purum illius Apostoli foetum, somniantis hominis fuerit pertinacius affirmare. Confer Zaccariae Bibliothecam Ritualem *T.* 1. *lib.* 1. *cap.* 3. *artic.* 2. §. 1.

Praeter hasce Liturgias plures habent Graeci Liturgicos libros. Caveus eos percensuit; tum copiosius idem Zaccaria *Tom.* 1. ejusdem *Bibl. Ritual. pag.* 17 Idem deinde *pag.* 19. Orientalium quoque libros Liturgicos enumeravit. De libris Liturgicis Latinorum egit peculiari dissertatione Cl. Dominicus Georgius, tum Zaccaria 1. *cap. pag.* 29. *ad* 76. Quem vero nuper appellavi, Joannes Baptista Gallicciollius *Isagog. cap.* XII. *pag.* 257. syllabum librorum Liturgicorum cum Graecae, tum Latinae Ecclesiae ordine alphabetico exhibuit. 7

Horum Liturgicorum librorum magnus esse potest in rebus Theologicis usus, si canones quidam serventur pro delectu eorum librorum, unde Theologus petere argumenta jure possit, itemque ad germanum, verumque eorumdem librorum sensum assequendum. Ejusmodi canones, aliaque ad insignem hunc Theologiae fontem pertinentia dabit idem Zaccaria *dissert.* 11. *de usu librorum Liturgicorum in rebus Theologicis*, quae exstat *T.* 1. *Bibl. Rit. pag.* LV. *et seqq.* * 8

# * LITURGICUM JUS

### NOVISSIMAE ADIECTIONES.

## SUMMARIUM

1. Quid jus Liturgicum sit? — 2. Hoc exercuerunt Apostoli, praestituto primum Liturgiae ordine. — 3. — 4. Ritibus quoque, et certis precum formulis praescriptis. — 5. Regula ad Apostolicas hasce constitutiones dignoscendas. — 6. Transiit Jus Liturgicum ab Apostolis ad eorum successores Episcopos, qui in Conciliis maxime illo sunt usi. — 7. Praecipue vero spectavit illud semper ad Romanos Pontifices. — 8. Nihilne in re Liturgica possit Principum auctoritas?

1 Jus Liturgicum jus est ad rationem, qua cultus publicus sit Deo, Sanctisque praestandus, constituendam.

2 Atque hoc quidem Apostoli exercuerunt. Nam 1. ordinem aliquem Missae praescripserunt, praesertim vero Sancti Joannes, Jacobus, ac Petrus. Ac de Petro quidem S. Isidorus Hispalensis *lib.* 1. *de Eccles. officiis cap.* 15. id diserte asserit: « Ordo, inquiens, Missae, vel orationum, quibus oblata Deo sacrificia consecrantur, primum a S. Petro est institutus ». Idem de S. Joanne tradit Antonynus, fortasse Monachus Lexoviensis saeculi VII. ab Henrico Spelmanno editus *Tom.* 1. *Concil. Magn. Brit. p.* 177., quem Mabillonius quoque magnifaciebat. Sed antiquiorem demus hujus rei testem de omnibus Apostolis, deque Jacobo Hierosolymorum Episcopo, Epiphanium, inquam, *haer.* 79. Namq. enumeratis Apostolis, addit: « Hi omnes electi sunt Apostoli per Orbem, sacram Evangelii functionem administrantes, una cum Paulo, et Barnaba, ac reliquis: et mysteriorum ordinatores fuere cum Jacobo fratre Domini »: et primo Hierosolymorum Episcopo, quem a Jacobo Alphaei aperte distinguit. Ad S. Paulum quod attinet, ipse quid in sacris conventibus agendum esset, 1. *Cor.* XI. 4. *seqq. et* 1. *Cor.* XIV. 26. do-

cet. Singularis porro de precibus, quae in Sacrificio Missae fundebantur, locus exstat I. *Tim.* II, I., et *seq.* ubi Sanctus Apostolus ait: « Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, et tranquillam vitam agamus in omni pietate, et castitate » : quae ad Sacrificium referri tradunt S. Augustinus *Ep.* 59. *ad Victorinum quaest.* 5., et celeberrimus, quisquis demum is fuerit, auctor operis *de vocatione gentium lib.* 1 *cap.* 4.

3 Quosdam praeterea Liturgiae ritus ab Apostolis accepimus. Ejusmodi sunt I. Invocatio Spiritus Sancti, de qua S. Basilius in libro *de Spiritu Sancto cap.* 27. 2. Aquae mixtio cum vino, quam S. Cyprianus in epistola ad Caecilium memorat. 3. Orationis dominicae recitatio. 4. Hostiae fractio. Vide Bonam *lib.* II. *Rer. Liturg. cap.* 15.

4 Formularum quoque nonnullarum vestigia in veteribus Patribus supersunt, quae nonnisi ab Apostolis edi potuere, ut formula: *per omnia saecula saeculorum*, cui populus respondebat: *amen*; cujus quidem formulae indicia suppeditant S. Irenaeus *lib.* 1. *adv. haer. cap.* 1., et Tertullianus in libro *de spectaculis cap.* 25. Sic etiam praefatio: *sursum corda*, cui respondet *Plebs*, ut in *lib. de Oratione Dominica* scribebat Cyprianus, *habemus ad Dominum.*

5 Ut autem haec omnia, aliaque colligamus, regulam ponamus, qua quae in Liturgia ab Apostolica praeceptione manarunt, certissime dignoscamus. Sit autem ea, quam Emin. Bona *lib.* 1. *cap.* 6. §. I. indicat. « Sunt quaedam in omnibus Liturgiis, in quibus omnes Ecclesiae conveniunt, » utpote sine quibus sacrificii ratio nullo modo » subsisteret; cujusmodi sunt panis, et vini praeparatio, oblatio, consecratio, consummatio, et » ipsius Sacramenti communicare volentibus distributio. Aliae item praecipue partes sunt, quae » licet ad Sacrificii integritatem non spectent, in » omnibus tamen omnium gentium Liturgiis reperiuntur, Psalmorum scilicet modulatio, lectio » sacrae Scripturae, Ministrorum apparatus, thurificatio, Catechumenorum, et aliorum profanorum exclusio, fractio hostiae, praecatio pacis, » preces diversae, gratiarum actio, et si quae aliae » sunt ejusdem generis ». Statue jam cum Ernesto Grabe, licet heterodoxo, *ad S. Irenaei l.* 1. *c.* 3. *illos*, *qui omnibus Liturgiis* ( iis praesertim, quas *Apostolicas* vulgo vocant) *exprimuntur ritus, ex Apostolica traditione fluxisse.*

6 Ab Apostolis transiit Jus Liturgicum ad eorum successores Episcopos, unde Liturgiae Gregorii Nazianzeni, Basilii, Chrysostomi; immo Syri Jacobitae plurimis utuntur Liturgiis, quas eorum Episcopi ad saeculum XIV. procuderunt. In Conciliis tamen potissimum jure hoc Liturgico usi sunt priorībus Ecclesiae saeculis Episcopi: quo spectant Canones quos *Apostolorum* dicunt, tertius, quartus, quintus, octavus, nonus, decimus, quadragesimus nonus, et quinquagesimus; item plures Conciliorum Canones, ut Eliberitani, Antiocheni etc. In Graeca tamen Ecclesia Patriarcha Constantinopolitanus omne fere jus Liturgicum sibi vindicavit, ut ex Theodoro Balsamone constat *ad Canonem Trullanum* XXXII. Etiam apud Syros Maronitas post saeculum VIII. summam rei Liturgicae solis Patriarchis servatam affirmat Assemannus in *diss. de orig. Liturg. p.* 134.

Itaque eo minus mirabimur, Romanos Pontifices vel ut occidentis Patriarchas, vel etiam ut universae Ecclesiae Primates jus Liturgicum a primis Ecclesiae temporibus ad nostrum saeculum exercuisse. Exempla suppeditant Siricii *ep.* 1. *ad Himer. et ep.* X. *ad Gallos*, Innocentii I. ep. 6., et 25. ad Decentium, Caelestini I. *ep.* 4. *ad Episcopos Provinciae Viennensiis, et Narbonensis*, S. Leonis Magni, Gelasii, Gregorii M. Sacramentaria. Eodem jure usi sunt, seu cum Ecclesias saltem occidentales ad Romanae Ecclesiae ritus adducere Innocentii I. exemplo studuerunt, ( hincque abolitae sunt Liturgiae celeberrimae Gallicana, Mozarabica, et tandem ipsa Aquilejensis ); seu, cum ad S. Gregorii M. in epistola ad Augustinum sententiam, ritus a Romanis diversos in aliis Ecclesiis prudenti oeconomia aut tolerarunt, aut permiserunt; ut Ambrosianos, adnitente praesertim S. Carolo Borromaeo, aliosque, quos S. Pius V. in novo Missalis, et Breviarii editione exceptos voluit in Constitutionibus a se datis, pro Breviario quidem an. 1568. septimo Idus Julii, pro Missali vero an. 1570. pridie Idus Julii. 7

Quaeres, nihilne Principis in re Liturgica possit auctoritas? Certe apud Baluzium *T.* 1. *Capitular. Regum Franc.* exstat Caroli M. constitutio « de emendatione librorum, et officiorum Ecclesiasticorum ». Sed duo distingui hic velim, ipsos scilicet Liturgicos ritus, libros, ministros, et si quae id genus sunt alia; tum aliqua, quae ita ad cultum publicum pertinent, ut adiaphora sint. Ad ritus illos quod pertinet, unum habet Princeps, quod in reliquos Ecclesiae Canones, externamque disciplinam universam sacris sanctionibus constitutam, et usu receptam jus tuitionis, curandaeque exequutionis, ubi id Ecclesia ipsa expetierit. Neque vero Carolus M. hujusce juris fines praetergressus videri jure possit. Nam quae egregius ille Imperator sive illa, quam indicavi, constitutione praecepit, sive ad Romanam Liturgiam Galicanae substituendam egit, non solus, sed de consilio Episcoporum statuit, ut Hadriani I. desiderio satisfaceret. Ad caetera, quae adiaphora diximus, quod spectat, quoniam de rebus agitur ad ipsum Dei, Sanctorumque cultum pertinentibus, quae licet aut pacato, aut opulentiori Reipublicae statui obesse videantur, fortasse tamen revera non obsunt; obesse contra plurimum Religionibus publicis, et divino honori possent, si publicae quietis obtentu abrogarentur; mallem ex veteri more haec 8

ipsa a Principibus Episcoporum judicio relinqui; neque enim dubitandum, quin Ecclesiae antistites, si quid in sacrum cultum irrepserit, unde Respublica detrimentum capere possit, de emendatiooe siot solliciti futuri. Immo vero non expectabunt ipsi, ut ea soper re in consultationem voceotur, sed ad illud, quodcumque est, amoliendum curas omoes primi, collato inter se se studio, convertent; tum si irritos suos esse cooatus perspexerint, Principis auxilium implorabunt, ut ab Africanis Patribus factum novimus, ad abolendas in Sacris Aedibus agapas, quae a primaeva caritate, dignaque christianis moribus laetitia degeneraverant. Sed de his omnibus, quae in novo hoc articulo dicta a nobis suot, consuli velim Fraocisci Antonii Zaccaria dissertatiooem primam *de jure Liturgico* praemissam *Tom.* 1. *Biblioth. Ritual.* *

# LIVELLUM

VID. VERB. *MONIALIS ART.* 2.

---

# LOCATIO

## SUMMARIUM

1. Locatio quid sit, et quaenam locentur, et conducantur: *ad n.* 2. — 3. In quo differat Locatio a Commodato, et a Precario *ad n.* 4. — 5. Locator, Cooductor, Inquilinus, Colonus, Redemptor, et Publicanus qui dicantur, et an conductor rem sibi locatam alteri locare possit: *ad n.* 6. — 7. Bona Ecclesiastica quando, quomodo, pro quanto tempore, et a quo locari possint: *ad n.* 9. — 10. Minores, et pupilli, sive uxores ad quid teneantur quoad locationes per Tutores, et Curatores, sive per Maritos factas: *ad n.* 11. — 12. An et quando teneantur stare locationibus, seu conductionibus factis Heredes universales, Emptores, Legatarii, Donatarii, Successores in Majoratu, Fideicommissarii, Filii successores in legitima *ad n.* 19. — 20. Ad quid teneatur Locator erga conductorem: *ad n.* 30. — 31. Quot, et quibus causis possit Locator ante finitem tempus Locationis Conductorem e re conducta invitum expellere: *ad n.* 36. — 37. Quot sint, et qui casus praecipui, in quibus Locator teneatur, vel non remittere, vel minuere pensionem: *ad n.* 47. — 48. Quid sibi invicem debeant Locatores, et conductores operarum: *ad n.* 60. — 61. Ad quid teneatur conductor, qui sit in culpabili mora solvendi pretium tempore in contractu praefixo: *ad n.* 62. — 63. An possit unquam Conductor ante tempus conductionis finitum rem conductam deserere: *ad n.* 64. — 65. Ad quid teneatur Conductor transacto locationis tempore: *ad n.* 66. — 67. An et quando Conductor uti possit re conducta ad alium usum, ad quem non fuerit concessa: *ad n.* 69. — 70. An, et quando Conductor teneatur ad resarciendum damnum, sive propria, sive famulorum culpa contingat: *ad n.* 71. — 72. An et quando Conductor mercedem solvere teneatur, etiamsi re conducta uti nequeat: *ad n.* 74. — 75. Conductor an teneatur augere mercedem, si tempore ubertatis, ac fertilitatis majores solito fructus percipiat ex re frugifera conducta: *ad n.* 77. — 78. Quae sit Conductoris obligatio quoad casus fortuitos: *ad n.* 80. — 81. Quid juris habeat Locator in fructibus rei locatae pro sibi debita pensione: *ad n.* 82. — 83. Quaenam jura, et actiones Locatori competant ex *Locato*, et e contra Conductori ex Conducto: ac utrum haec jura, et actiones transeant ad eorum haeredes: *ad n.* 84. — 85. Subnectuntur additiones ex aliena manu *ad n.* 94.

1 Locatio est contractus, « quo quis rem aliquam alteri utendam, vel fruendam concedit, certo pretio, sive mercede constituta ». Est in
2 re commuois. *Dicitur* « quo quis rem aliquam alteri uteodam, vel frueodam concedit » ad denotandum, quod locantur, et conducuotur noo tantum res, quae ad solum usum deserviuot, ut domus ad inhabitandum, equus ad equitaodum, bos ad arandum, et hujusmodi: *l.* 9. *princ. ff. de locato, et conducto;* sed etiam res, quae deserviunt ad fructus percipiendos, ut ager, vinea, pascua, jura, et redditus; *l. Sed addes* 19. §. *l. ff. de locato, et conducto;* Insuper non solum locaotur, aut conducuntur ipsae res, sed etiam personae, seu potius operae, et labores personarum, ut patet in famulis, et ancillis, operariis, officialibus, artificibus, et hujusmodi, qoi se, seu operas suas aliis locaot, et ab aliis conducuntur; *l. Item* 51. 22. §. 2. *ff. de Locato, et conducto,* ibi; « Locat enim artifex operam suam ». *Dicitur* « certo pretio, sive 3
mercede constituta », quia pretium, seu merces in locatione necessario intervenire debet; *l. Si convenerit* 23. *in fine, ff. Communi dividundo.* 4
Et io hoc differt locatio a Commodato, et Precario, vi quorum res ad usum gratis conceduntur, ut patet sub verb. *Commodatum*, et verb. *Precarium.*

Ex contractu locationis contraheotes varia sor- 5
tiuotur nomioa. Qui enim pro usu, vel fructu rei, aut pro opera sua pretium, seu mercedem recipit, dicitur *Locator;* Qui pro usu, vel fructu rei, aut opera personae pretium, vel mercedem dat, dicitur *Conductor.* Sic passim *in totis titul. ff. et Cod. de locato, et conducto;* Qui praediom urbanum, vel domom conducit, dicitur *Inquilinus; l. Sed addes* 19. §. 4. *et* 5. *ff. de locato, et conducto;* Qui con-

ducit agrum, vel praedium rusticum, dicitur *Colonus; l. Res pignoris* 37. *ff. de aquirenda possess.* Qui conducit operam personae, dicitur *Redemptor, l. Cum in plures* 60. §. 3. *ff. de locato et conducto:* Qui conducit vectigalia, dicitur *Publicanus*, *l. Quantae in fin. ff. de Public.*

6 Conductor potest rem sibi locatam locare alteri aeque idoneo; *l. Si tibi alienam* 7. *de locato, et conducto*, nisi aliter conventum sit, *l. Nemo, Cod. de Locoto, et conducto.* Si enim Locator convenisset cum Conductore, quod rem conductam, seu sibi locatam non posset alteri locare, esset servanda conventio, nec in tali casu posset ipsam alteri locare; *arg. c. Contractus* 85. *de reg. Juris in* 6. ibi: « Contractum ex conventione legem accipere dignoscuntur ».

7 Bona Ecclesiastica quomodo, et pro quanto tempore locari possint; *Vide verb. Bona art.* 1. *a n.*
8 9. *ad* 13. Locatio Bonorum Ecclesiasticorum facta ab antecessore Beneficiario, non obligat successorem in Beneficio, si talis antecessor locavit bona ad proprios reditus suae dignitatis, aut praebendae pertinentia: In tali enim casu successor non tenetur stare contractui, quia perinde se habet ac successor in Majoratu, cui praedecessor praejudicare non potuit, nec disponere de ipso, nisi pro tempore, quo reditus ad ipsum pertinent; et sic Conductor etiam libere poterit a Conductione recedere. Lugo *tom.* 2. *de justitia, et jure disp.* 29. *sect.* 1. *n.* 24. Molina *disp.* 492. *n.* 6. Silvester *verb. Locatio*, *quaest.* 11. Regin. *l.* 25. *n.* 141. Covarruv. *l.* 2. *var. res. cap.* 15. *n.* 6. Riccius *verb. Alienatio dec.* 123. Rosignol *de Locato, et Conducto contr.* 10. *praen.* 13. *n.* 17. Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 18. *n.* 36. Reiffenstuel *ibid. n.* 83. et alii communiter; Nec non Rota *recent. p.* 10. *dec.* 219. n. 10. ubi expresse dicit in hac materia firmari, quod extincto antecessore, terminetur omne jus Locationis, et propterea Locatio facta ab antecessore, non obligat successorem, quamvis agatur de Locatione ad modicum tempus, ut expresse habet eadem Rota *p.* 21. *decis.* 75. *n.* 3.

9 Locatio autem bonorum Ecclesiasticorum facta a Praelato antecessore obligat etiam successorem, si talis Praelatus antecessor, servatis Juris solemnitatibus, et pro debito tempore locavit bona pertinentia non ad se, seu ad proprios reditus suae Dignitatis, aut Praebendae, sed pertinentia ad Ecclesiam ipsam, vel Conventum, seu Monasterium, cujus erat Superior, seu Administrator; In tali enim casu tenetur stare locationi etiam Successor, quia cum Praelatus non locaverit talia bona nomine proprio, sed Ecclesiae, cujus erat legitimus Administrator, talis locatio ita se habet, ut locatio bonorum facta a Tutore, vel Curatore nomine Pupilli, aut Minoris; huic autem stare tenentur Pupillus, aut Minor, et successor Tutoris, seu Curatoris; *l. Si Tutela* 8. *ff. de administrat. Tutor.* adeoque etc. *Sic communis Doctorum* cum supracitatis, et Rota *recent. p.* 11. *cit. dec.* 75. *n.* 4. 5. *et* 8.

Minores igitur, et Pupilli tenentur stare locationi factae per suos Tutores, et Curatores tempore Tutelae, et Curae; et ita etiam successores dictorum Tutorum, et Curatorum: quia quae agunt Tutores, et Curatores, intelliguntur agere non nomine proprio, sed nomine Pupillorum, et Minorum, vel ex voluntate expressa Testatorum, vel ex dispositione Judicum; *l. Si Tutela, ff. de administratione, et peric. Tutor.* et sic Molina *disp.* 492. *n.* 1. Mantica *de tacitis, et ambig. convent. lib.* 5. *tit.* 20. *n.* 23. Azorius *part.* 3. *lib.* 8. *cap.* 6. *quaest.* 5. Rosignol. *loc. cit. n.* 14. Gomez *t.* 2. *variar. cap.* 14. *n.* 5. et alii passim. 10

Uxor tenetur stare locationi factae a Marito in iis, quae Maritus locavit nomine ejusdem Uxoris; non autem in iis, quae Maritus locavit nomine proprio; Unde Uxor tenetur stare locationi factae a Marito, quo ad bona paraphernalia; at non quo ad bona dotalia, quia cum bonorum paraphernalium administratio de Jure communi non competat Marito, sed Uxori, si Maritus ea administret, omnes contractus circa ipsa censetur facere nomine Uxoris: Non sic autem circa bona dotalia, quia cum eorum administratio de jure communi pertineat ad ipsum Maritum, omnes contractus circa ipsa, et consequenter locationem, censetur facere nomine proprio. Monita *de justitia et jure tract.* 2. *quaest.* 492. Covarr. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 15. *n.* 5. Gomez *tom.* 2. *variar. resol. cap.* 3. *n.* 8. *conc.* 1. Bonacina *disput* 4. *qu.* 7. *punct. ultim. propos.* 2. *n.* 8. Rusignol. *loc. cit. n.* 16. et alii. 11

Locatoris, et Conductoris successor, seu haeres universalis tenetur stare locationi, seu Conductioni ab ipso Locatore, seu Conductore respective factae. *Communis per textum in* §. *final. Instit. de Locato, et l. Viam veritatis, Cod. de Locato, et leg. Veteris* 13. *Cod de contrahend. et commit. stipul.* ubi universaliter ita statuitur: « Generaliter sancimus omnem stipulationem, sive in dando, sive in accipiendo inveniatur, et ad haeredes, et contra heredes trasmitti ». Ubi etiam ratio redditur: « Cur enim quod in principalibus personis justum est, non ad haeredes, et adversus haeredes transmittatur »? Haeres enim quo ad jura, et onera una cum defuncto persona censetur. 12

Non tenetur autem stare locationi, et conductioni successor particularis Locatoris, et respective Conductoris. *Communis*, per textum *in l. Qui fundum ff. Locati, et l. Emptorem Cod. de Loca-* 13
*to.* Hinc emptor non tenetur stare locationi per venditorem factae; textu expresso *in cit. l. Emptorem, Cod. de Locato, et in leg. Si merces*, §. *Qui* 14
*fundum, ff. locati.* In tali tamen casu Conductor potest agere de suo interesse contra venditorem, aut contra suos haeredes, si ille fuerit praemortuus; *l. Qui fundum, ff. Locati, et l. Nihil* §. *ult. ff. de Legatis* 2. 15

Neque Legatarius, neque Donatarius tenetur stare locationi factae per Legantem, aut Donantem de re legata, aut donata; Legatarius enim, 16

seu Donatarius est successor singularis; successor autem singularis non tenetur stare contractui locationis inito per suum praedecessorem in tali re; *cit. l. Qui fundum*, *ff. Locati*, *et l. Nihil*, §. *ult. ff. de Legatis* 2.

17 Neque successor in Majoratu tenetur stare locationi factae per praecedentem in Majoratu; *leg.*
18 *Si quis Domum* §. *Hic subjungi*, *ff. Locati*. Neque Fideicommissarius tenetur stare locationi factae per haeredem gravatum; *l. Peto*, §. *Praedium*, *ff. de Legatis* 2.

19 Neque Filius successor in legitima tenetur stare locationi factae in ipsa per patrem; Legitima enim debetur omni onere, et quavis obligatione detracta; *leg. Omnimode*, *et leg. Quoniam novello*, *Cod. de inofficios. testam.* Non esset autem Legitima sine onere, et obligatione, si Filius in eadem succedens, teneretur stare locationi factae per Patrem.

20 Locator tenetur rem locatam juxta modum, et tempus per locationem conventum praestare Conductori, alias, si ob ejus causam Conductor nequeat frui re conducta tempore, et modo convento, debet restituere pretium, et interesse. *Communis* per textum in *l. Ex Conducto* 15. §. 8. *et*
21 *l.* 24. §. 4. *ff. Locati*. Item tenetur Locator restituere pretium, et interesse Conductori, si impedimentum ab alio proveniens non impedivit, dum potuit; Si autem non potuit impedire, tenetur solum restituere pretium, et non interesse; *l. Ex conducto* 15. §. 8. *ff. Locati*; *et l. Si fundus* 33. *ad fin. ff. eodem*, ibi: « Si Colonus tuus frui re, a te, aut ab eo prohibetur, quem tu prohibere, ne id faciat, possis, tantum ei praestabis, quantum ejus interfuerit frui; Sin vero ab eo interpellabitur, quem tu prohibere propter vim majorem, aut potentiam ejus non poteris, nil amplius ei, quam mercedem remittere, aut reddere debebis ».

22 Locator tenetur propriis expensis reparare, et reficere in re locata, quae necessario reparanda sunt, ut Conductor modo, et tempore convento, ea commode uti, et frui possit; alias Conductor agere potest ex *Conducto*, contra ipsum ad refundendum pretium, et interesse. *Communis*, textu expresso *in l. Ex Conducto* 13. *ff. Locati*, *et l. Si merces* 25. §. 2. *ff. eodem*.

23 Locator obligatur etiam ad refundendas expensas tam necessarias, quam utiles a Conductore in rem locatam factas, et duraturas etiam post finitam locationem. *Communis*, textu clarissimo in *l. Dominus* 55. §. 1. *ff. Locati*, ibi: « Si in conducto fundo (supple tu, vel alia re locata) Conductor sua opera aliquid necessario, vel utiliter auxerit, vel aedificaverit, et instituerit, cum id non convenisset, ad recipienda ea, quae impendit, ex Conducto cum Domino fundi experiri potest ». Et concordat *l. Colonus* 61. *in princip. ff. eodem*.

24 Locator etsi nolit refundere expensas tales necessarias, sive utiles duraturas etiam post finitam locationem ad commodum ipsius Locatoris, potest Conductor meliorationes factas secum asportare, si sint amovibiles sine laesione rei locatae, *l. Sed addes* 19. §. 4. *et* 5. *ff. Locati*. Vel si sint inamovibiles sine laesione rei locatae, potest Conductor rem locatam tandiu retinere, et ea uti, donec per decurrendas pensiones de factis expensis se compensaverit, *l.* 5. *princip. ff. de impensis in rem dot. et l. Colonus* 61. *in principio*, *ff. Locati*. Nisi tamen de expensis faciendis aliter inter contrahentes conventum sit, seu consuetudine loci aliud receptum sit, ut communiter advertunt Doctores. 25

Locator tenetur manifestare conductori vitia occulta rei locatae, alias si ex vitio non manifestato sequatur damnum Conductori, tenetur ad restitutionem; *l. Sed addes* 19. §. 1. *ff. Locati*: *l. Item quaeritur* §. 1. *ff. eodem* cum similibus. Unde si equum assuetum se se in aquam projicere alteri locavit ad merces transferendas non praemonito Conductore de tali vitio, tenetur merces exinde perditas, et alia damna secuta resarcire; Idem dicendum est de Nauta locante navem non idoneam, et de locante pascua ferentia herbas nocivas, et de similibus; *c. l. Sed addes* 19. §. 1. *ff. Locati*, *l. Item quaeritur* §. 1. *ff. eodem*, *juncta l. Tenetur* §. *Sed si vas*, *ff. de action. empt.* Si autem Locator tale occultum vitium penitus ignoravit, tenetur restituere solum pretium, at non interesse et damna; *c. l. Sed addes* 19. §. 1. *ff. Locati*, *juncta leg.* 13. 33. *et* 34. *ff. eod.* Molina *disp.* 494. Bonacina *de contr. disp.* 3. *qu.* 7. *punct.* 3. *n.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 36. et alii passim. 26 27 28

Locator, non vero Conductor, tenetur praestare tributa, et onera publica, quae ratione domus, aut fundi locati debentur. *Communis*, textu expresso *in leg. Ædiles studeant*, *unic. ff. de via publica*, ibi: « Construat vias publicas unusquisque secundum propriam domum; et aquaeductus purget, qui sub dio sunt, et construat ita, ut non prohibeatur vehiculum transire: Quicumque autem mercede habitant, si non construat Dominus, ipsi construentes computent dispendium in mercedem ». 29

Locator absque legitima, et justa causa ante finitum Locationis tempus nequit expellere Conductorem invitum e re conducta, et si illegitime expellat, tenetur ad refundendum pretium, et interesse. *Communissima*, textu expresso in *l. Æde* 3. *l. Si clei* 21. *l. Si in lege* 24. § 4. *ff. Locati*, et concordat *l. Si merces* 25. *et l. Si fundus* 33. *ff. eodem*. 30

Quatuor autem ob causas potest Locator ante finitum tempus locationis Conductorem e re conducta invitum expellere, ejusque usu, et fructu privare. *Communis*, textu expresso *in l. Æde* 3. *Cod. de Locato*, *et cap. Propter* 3. *de locato et conducto*. 31

Prima causa est, si Conductor per biennium pretium conventum non solverit; *cit. cap. Propter* 3. *de Locato et conducto*, ibi: *Cum Canonem* 32

*per biennium non solvisset* : et concordat *l. Æde* 3. *C. de Locoto* , *et l. Quaero* 54. *et l. Cum Domini* 56. *ff. Locati*. Tempus autem hoc biennale ad repellendum Conductorem invitum requisitum intelligitur solum in locatione ad longum tempus celebrata, v.gr. ad decem annos, vel etiam ad quinque annos; In locatione vero ab brevius tempus, v. gr. ad duos, vel tres annos, si Conductor non solverit pretium statuto tempore, potest statim expelli. *Communis* cum Gloss. *in cit. c. Propter* , *verb. Cononem* , *arg. cit. l. Æde* 3. *Cod. de Locato, et l. Quaero* 53. §. 1. *ff. eodem*.

33 Secunda causa est, si Locator ipsemet indigeat domo , vel alia re locata propter necessitatem aliquam , quae tempore Locationis non erat , et cui necessitati aliter providere nequit ; *cit. l. Æde* 3. *Cod. de Locato*, ibi: « Nisi propriis usibus Dominus eam necessariam esse probaverit », *et cit. cap. Propter* 3. *de Locato, et conducto*, ibi : « Verum invito Inquilino domum iuhabitare poteris, si necessitas ( quae tamen tempore locationis non erat ) id exposcat ». Et talem necessitatem Locator habere dicitur , etiamsi suus Filius, suus Pater, vel Mater re alteri locata indigeat , quia hi Jure naturae extraneo Conductori praeferuntur. Bald. *in cit. leg. Æde* 3. *Cod. de locato n* 11. Molina *disp.* 449 *n.* 5. Azorius *part.* 3. *lib.* 8. *qu.* 2. Pirhing. *l.* 3. *Decretal. tit.* 18. *n.* 13. Reiffenstuel *ibid. n.* 53. et alii.

34 Tertia causa est, si Locator re locata male utatur, vel contra bonos mores , vel eam deteriorando; *cit. l. Æde* 3. *Cod. de Locato*. ibi: *Aut tu male in re locata versatus es* , *et cit. cap. Propter* 3. *de Locato, et conducto* , ibi : « Etiam inda rationabiliter amovetur, si perverse ibi fuerit conversatus ».

35 Quarta causa est , si domus, seu alia res locata necessaria indigeat refectione, seu reparatione , qua non indigebat tempore locationis, et quae fieri nequit, nisi ad tempus discedat Conductor : *cit. l. Æde* 3. *Cod. de Locato*, ibi: *Aut corrigere Domum maluerit, et cit. cap. Propter* 3. *de Locato et conducto*, ibi: « Verum, invito Inquilino, Domum. . . reficere poteris , si necessitas ( quae tamen non
36 imminebat locationis tempore ) id exposcat ». Locator autem domo refecta , tenetur ad permittendum , ut inquilinus redeat, si velit , ad pristinam conductionem pro tempore , pro quo conduxit ; Glossa communiter recepta *in leg. Si duo* 3. §. *Cum inquilinus, ff. Uti possidetis*, Bartolus *ibidem* Carocius *part.* 4. *tit. causae recusotionis quotuor, q.* 6. Rosig. *loc. cit. proenot.* 29. *n.* 21. Reiffenst. *loc. c. n.* 54. at alii passim.

37 Regulariter loquendo , si ob sterilitatem , seu alios evenientes casus sine culpa Conductoris, ipse Conductor fructus non percipit ex re frugifera locata , tenetur Locator remittere mercedem , vel totam , si omnino nullos percipit fructus , vel ad ratam , si paucos , et exiguos colligit. *Communis* textu expresso *in cap. propter sterilitatem* 3. *de Locato, et Conducto* , ibi : « Propter sterilitatem afficientem magno incommodo Conductores vitio rei sine culpa Coloni, seu casu fortuito contingentem, Colonis Ecclesiae tuae pro rata pensionis remissio est facienda ». *Et l. Ex conducto* 15 §. 2. *ff. Locati l. Si merces* 25. §. *Vis major* , *ff. eodem, et l. Licet* 18. *Cod. eodem*. Et ratio est clara, quia pensio, sive merces locationis constituitur in compensationem fructuum ex re , vel fundo conducto percipiendorum , adeoque ratio, et aequalitas postulat, ut si Conductor omnino nullos percipit fructus, aut paucos, et exiguos, pensio seu merces ex toto , vel ex parte pro rata , juxta proportionem damni ei a Locatore remittatur.

Notanter autem dicitur, *regulariter loquendo* , 38
quia multi sunt casus, in quibus locator non tenetur pensionem minuere, seu de pretio, vel mercede remittere. Primus casus est , quando sterilitas unius anni compensatur per majorem fertilitatem alterius anni, sive praecedentis, sive subsequentis, textu expresso *in cit. cap. Propter sterilitatem* 3. *de Locato, et Conducto*, ibi : « Nisi cum ubertate praecedentis, vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari »: et concordat *l. Ex conducto* 15. §. 4. *ff. Locati et l. Licet* 2. *Cod. eodem*. Nec refert sive continuis, sive interpolatis annis sterilitas fertilitate compensetur, ut recte notant Molina *disp.* 496, *n.* 20. Barbosa *in cit. cap. Propter sterilitatem n.* 18. Pirhing. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 18. *n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 41. et alii , *arg. leg. Ex conducto* 15. §. *Popinionus* , *ff. Locati*.
Quinimmo si ob praesentia anni sterilitatem, v.gr. 39
Locator mercedem ex toto, vel ex parte remittit, eamdem iterum repetere potest, si immediate sequenti, vel etiam secundo, tertio, aut quarto anno ubertate compensatur damnum illatum, textu expresso *in l. Ex conducto* 15 §. *Papinianus* , *ff. Locati* , ibi: « Papinianus ait, si uno anno remissionem quis Colono dederit ob sterilitatem, deinde sequentibus annis contingit ubertas , nihil obesse domino remissionem, sed integram pensionem etiam ejus anni, quo remisit, exigendam ». Et sic tenent omnes Doctores citati *n. antecedenti* , et insuper Gregorius Lopez *l.* 23. *tit.* 5. *par.* 5. Ancharanus *in cap. Propter sterilitatem col.* 3. *n.* 23. *de Locato*, Bartolus *in l. Si merces* §. *Vis major, n.* 6. *ff Locoti*, Antonius Gomez *lib.* 2. *varior. resol. cap.* 3. *n.* 19. Silvester *verb. Locatio qu.* 14. Filliucius *troct.* 36. *cop.* 3. *q.* 5. Onnate *tract.* 35. *de locatione disp.* 127. *sect.* 8. *n.* 120. Azorius *Instit. moral. part.* 3. *lib.* 9. *qu.* 2. Rosignolus *de Locato et Conducto contract.* 10. *praenot.* 6. *n.* 5. et alii volentes , quod superveniente in fundo locato magna fructuum abundantia, augmentum pensionis faciendum sit in favorem Locatoris , quia dicunt ipsi : in contractibus onerosis ultro citroque obligatoriis debet esse aequalis utriusque contrahentis conditio, adeoque si in magna sterilitate debet Locator minuere pensionem Conductori, eamdem debet augere in magna abun-

dantia Conductor Locatori ; Sed de hoc infra *sub n.* 75. *et seq.*

40 Secundus Casus est, quando Colonus est partiarius, scilicet dat Locatori loco mercedis pecuniariae mediam v. g. vel tertiam partem fructuum, quia tunc ad ratam dividitur damnum inter Locatorem, et Conductorem, ut expresse dicitur in *leg. si merces* 24. §. 6 *ff. Locato*, ibi : « Partiarius Colonus, quasi societatis jure damnum, et lucrum cum Domino fundi partitur », et concordat *l.* 53. §. 4. *ff. Pro socio*, et tenet *Communis Doctorum.*

41 Tertius casus est, quando inter Locatorem, et Conductorem conventum est, quod, quocumque eveniente casu fructuum perceptionem impediente, adhuc Conductor pensionem solvere debeat, textu expresso in *l. Si quis* 9. §. 2. *Locati*, ibi : « Si quis fundum locaverit, ut etiam si quid vi majori accidisset, hoc ei praestaretur, pacto standum est » : et concordant *l. Licet* 8. *Cod. de Locato*, *l. Item quaeritur*, §. *Si gemma*, *ff. eodem; l. Juris gentium* §. *Si quis pactus*, *ff. de pactis*, *et cap. Contractus* 85. *de Reg. Jur. in* 6. ubi expresse dicitur, quod *Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur.* Et sic *Doctores communiter*. Vide infra n. 78.

42 Quartus casus est, quando consuetudo Regionis aliter obtinuit, quia sicuti pacta obligant, ita et consuetudines; *cap. Cum tanto* 11. *de consuet. l. Ex conducto* 15. §. *Si vis tempestatis, ff. Locati*, *l. Licet* 8. *Cod. eod. l. semper* 34. *ff. de Regul. Juris*, ibi : « Semper enim in contractibus id sequitur quod actum est ; aut si non appareat quod actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in Regione, in qua actum est, frequentatur ».

43 Quintus casus est, quando sterilitas est consueta, vel oritur ex vitio, seu intrinseca qualitate rei locatae, quia sibi imputare debet Colonus, si conducit rem cum manifesto periculo, quod scit, et praevidet, vel scire debet ; ut si conducat agrum prope flumen, quod saepe saepius excedat, vel tempore belli conducat praedium, ubi adest periculum hostilis incursus. *Sic communis Doctorum*, textu expresso *in l. ex conducto* 15. §. 2. *ff. Locati*, ibi : « Si qua tamen vitia ex re oriantur, haec damno Coloni esse etc. Si vero nihil extra consuetudinem acciderit, damnum Coloni esse ».

44 Sextus casus est, quando sterilitas, vel damnum in fructibus provenit ex culpa ipsius Conductoris *Communis, arg. cit. l. Ex conducto* 15. *ff. Locati*, ibi : *Cui resisti non potest*, *et cap. Damnum* 86. *de Reg. Juris* in 6. ibi : « Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare ». Si enim Colonus negligens fuerit in colendis, vel stercorandis agris, in cooperiendis vitibus tempore hiemis, et hujusmodi, sibi imputet, si paucos, et exiguos fructus perceperit.

45 Septimus casus est, quando damnum ex sterilitate, aut casu fortuito proveniens est modicum. *Comunis*, textu espresso *in l. Si merces* 25. §. *Vis major*, *ff. Locati*, ibi ; *Modicum damnum aequo animo debet ferre Colonus, cui immodicum lucrum non aufertur, quia qui sentit commodum, sentire debet et damnum.*

46 Quodnam autem censeri debeat damnum parvum, et modicum, ob quod non debeat fieri remissio pensionis conventae, et e contra quodnam censeri debeat damnum magnum, et notabile, seu immodicum, ob quod debeat fieri talis remissio? Variae sunt Doctorum opiniones. Alii enim, inter quos est Bartolus in *l. Si merces* §. *Vis major*, *ff. Locati*, tenent tunc solum adesse magnum, seu notabile, et immodicum damnum, ob quod fieri debet remissio pensionis, quando, deductis impensis, Colonus nihil percipit, vel lucratur. Alii autem dicunt intelligi magnum. seu notabile, et immodicum damnum, quando tertia pars fructuum, qui communiter colligi solent, deficit. Sic Panormitanus, Navarrus, et alii, quos refert et reprobat Lugo *de Justitia*, *et Jure tom.* 2. *disput.* 19. *n.* 42. Alii demum, et revera multi, quos refert, et sequitur Molina *disp.* 495. *n.* 5. Lugo *loc. cit. n.* 43. defendunt, tunc adesse magnum, et notabile, seu immodicum damnum, quando, detracto semine, et impensis, non percipiuntur tot fructus, quot adaequent mediam partem pensionis annuae praestandae, quia in jure magna laesio adesse non censetur, nisi sit ultra dimidium justi pretii ; *l.* 2. *Cod de rescind. vend. e. l. Si voluntate, Cod. eod.* Et juxta hanc satis probabilem sententiam tantum est remittendum de pensione propter sterilitatem, seu alium casum fortuitum, quantum sufficit, ut damnum adaequet partem pensionis solvendae detracto semine, et expensis; Unde in tali casu, primo deducendum est semen, et id quod impensum est ; deinde ex reliquo dimidia pars tradenda est Locatori; reliquum vero dividendum inter eumdem Locatorem, et Conductorem; Sic v. g. si praedium aliquod conductum fuerit pro mille libris Imperialibus, et ex illo praedio consueverint colligi centum modii tritici, et pro aliquo anno non fuerint collecti, nisi quadraginta, tunc Conductor debet prius de illis quadraginta modiis detrahere quantum valet semen, et expensae in colendo factae ; postea reliquum debet appretiari juxta stylum Fori, et dimidium valoris tradi Locatori, et aliud dimidium dividi inter ipsos; Sic docte exemplificat Rosignolus *l. c. sub. n.* 3.

47 Quamvis autem haec ultima opinio sit satis probabilis, probabilior tamen est sententia docens ad effectum, ut fiat remissio, aestimandam esse vulgi opinionem, sicuti aestimatur pretium rerum venalium. Sic Glossa *in l. Si uno*, *ff. Locati*, Cinus *in l. Licet*, *Cod de Locato*, Gail. *lib.* 2. *observ.* 23. *n.* 1. Laym. *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 29. n. 7. Rosign. *loc. cit. sub n.* 3. Pirhing. *l.* 3. *Decret. tit.* 18. *n.* 5. Reiffenst. *ibid n.* 47. et alii *arg. l.* 1. *ff. de jure lib. et l. Circa locationes* 18. *Cod. de Locato*, ubi statuitur circa contractum locationis attendendum esse ad Regionum consuetudines.

48 Locatores, qui operas suas aliis locant, ut fa-

muli operarii, artifices, et bujusmodi, tenentur juxta tenorem conventionis fideliter laborare, et in casu negligentiae pro rata laboris omissi, vel non debite praestiti mercedem remittere, vel jam acceptam restituero debent. *Communissima, arg. l.* 15. §. 6. *ff. Locati l. fin. Cod. de condict. ob causam.*

49 Locatores operarum suarum tenentur etiam ad interesse, et damna, si quae ex eorum culpa lata, vel levi, non tamen levissima, domino emergunt, *Communis, arg. l. Si* §. 10. *ff. ad legem Rodiam;* Et ratio est, quia in contractibus, qui fiunt in gratiam utriusque contrahentis, ex culpa lata, vel levi, non tamen ex levissima, obligantur contrahentes; *arg. l. Sicut certo ff. commodati:* Unde si quis sit conductus ad opus aliquod faciendum, et illud sive ob suam imperitiam, sive ob non adhibitam debitam materiam, sive ob aliam causam sua culpa opus imperfecte, aut vitiose conficit, tenetur ad interesse, et omnia damna resarcienda. *Communis*, per textum *in l. Si in lege princ.* 24. *l. Opus* 36. *l. Ea lege, l. Locavi, ff. Locati.*

50 Qui operam suam locarunt ad custodiendum gregem, vel aliam rem, tenentur ad restitutionem, si sua culpa lata, vel levi perit, seu perditur ovis, vel res, et hujusmodi. *Communis*, per textum *in l. Si quis fundum* 9. §. 4. *ff. Locati, l. Qui mer-*
51 *cedem* 5. *ff. eod.* Et tales custodes ad se liberandum ab onere restitutionis, tenentur probare, quod ovis, seu res furto, vel rapina ablata sit, vel fugerit, vel perierit, et bujusmodi, et quod eorum culpa id non acciderit. *Communis; arg. l. Si quis fundum* 9. §. *Imperator, ff. Locati, l. Si quis ex argentariis prope finem, ff. de edendo, juncta l. fin. ff. de custod. rerum, et exhib.*

52 Famuli, aliique locantes operas suas, si ante finitum tempus Locationis absque legitima causa ex malitia, et culpa sua discedant, tenentur ad damna domino inde secuta. *Communis, arg. l. dominus* 55. §. 2. *ff. Locati, et l.* 1. *Cod. de Servis fugitivis,* ubi additur ratio, videlicet: « Ne servorum fuga dominis suis ex quacumque causa fiat damnosa ».

53 Sic etiam dominus debet totum salarium servis conductis, si absque legitima causa eos repellit ante finitum tempus locationis. *Communis; arg. leg. Quis opera* 38. *ff. Locati*, ibi: « Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quominus operas praestet »; *l.* 2. *ff. de his, qui sui, vel alieni Ju-*
54 *ris, l. Sed addes* 19. §. 4. *ff. Locati.* Nisi Famuli aliud servitium pro aequali mercede statim acquirant; sicque damnum non sentiant, *arg. l. Sed addes* 19. §. 4 *ff. Locati;* ubi statuitur deberi mercedem illi, penes quem non stet, quod operas locatas praestaret, ibi: « Si eodem anno mercedem ab alio non accepit ».

55 Hinc generaliter tenetur Conductor solvere personas conductas, etiamsi uti non possit opera earum, si impedimentum, intuitu ipsius conductoris, proveniat; et nisi tales personae conductae interea alii pro aequali mercede operas praestent, sicque damnum non sentiant. *Communis*, per mox citata Jura *sub n.* 53. *et* 54.

Si autem impedimentum ratione ipsarum personarum conductarum proveniat, quominus earum opera uti possit Conductor, tunc mercedem dare non tenetur, nisi pro rata temporis, quo earum opera uti potuit. *Communis; arg. l. Ex conducto* 15. §. 2. *et* 6. *ff. Locati, l. Ex fundo* 33. *ff. eod. l. final. Cod. de condict. ob caus.* 56

Unde Herus non tenetur dare mercedem famulo pro longo, et notabili tempore, quo aegrotat, nisi id specialiter sit conventum, aut ferat consuetudo Regionis; Sic Glossa communiter recepta *in leg. penult. Cod. de condict. ob caus.* Bartolus *in l. Si uno* §. *Item cum quidam, ff. Locati, et in l. Opera, ff. de usufr. leg.* Ancharanus *in cap. propter sterilitatem* 3. *de Locato n.* 17. Abbas *in cap.* 1. *de Clerico aegrot. et debil. n.* 6. Covarr. *lib.* 3. *variar. resol. cap.* 13. *n* 8. Navarrus *in Manual. cap* 17. *n.* 108. Rosignol. *loc. cit. contract.* 10. *praenot.* 9. *n.* 8. Reiffenstu il. *loc. cit. n.* 99. et alii passim. 57

Dicitur autem notanter: « Nisi id specialiter sit conventum, aut ferat consuetudo Regionis », quia *cap. contractus* 85. *de reg. Jur. in* 6. expresse dicitur, « quod Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur »; Unde talis conventio omnino servari debet, *l. Exempto* 11. *ff. de action. empt.* Et sic etiam talis consuetudo servanda est, cum haec legitime introducta vim Legis habeat; *cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*, et maxime, quia locatio, seu conductio praesumitur fieri juxta consuetudinem locorum, nisi aliud exprimatur; *l. Circa locationes* 19. *Cod. de Locato.* Dicitur etiam notanter, *pro longo, et notabili tempore*, quia si modico solum tempore v. gr. per aliquos dies aegrotaret famulus ad annum conductus, ex aequitate, et naturali caritate, non esset aliquid propterea de sua mercede detrahendum, *arg. l. Cum haeres* 4 §. 5. *ff. de statu lib.* 58 59

An autem famuli, vel famulae possint occulte aliquid surripere de bonis suorum Dominorum, seu Conductorum, quando judicant mercedem, seu salarium eorum esse minus justo. Vid. *verb. Famuli, Famulae a n.* 26. et verb. *Compensatio per tot.* 60

Conductor vl Conductionis tenetur integrum pretium solvere Locatori tempore in contractu praefixo. *Communis*, per textum *in l. Quod si* 28. *et l. Insulam* 58. *ff. Locati.* 61

Unde si sit in culpabili mora solvendi, tenetur et pretium, et usuras ejusdem solvere; si enim qui ei locavit rem, seu operam suam, ratione non sibi soluti conventi pretii tempore praefixo, patiatur aliquod damnum, ut si cogatur credito, et consequenter carius emere sibi necessaria, debita contrahere, et pro summis capitalibus interesse solvere; seu aliquod honestum, et licitum lucrum 62

amittere, tenetur ipse Conductor ad omnia talia, et similia damna causata ex sua culpabili mora solvendi integrum pretium; textu expresso *in l. Praeses* 17. *Cod. de Locato*, ibi: « Praeses Provinciae ea, quae ex locatione debentur, exolvi sine mora curabit, non ignarus ex locato, et conducto actionem, cum sit bonae fidei, post moram usuras legitimas admittere »; Et sic tenet *Communis Doctorum*.

63 Conductor sine justa, et rationabili causa ante tempus conductionis finitum nequit rem conductam dimittere, alias, si dimittat, tenetur solvere pensiones totius temporis conventi. *Communis*, textu expresso in *l. Dominus* 55. *§. Qui contra legem*, *ff. Locati*, ibi: « Qui contra legem conductionis fundum ante tempus sine justa, et probabili causa deseruerit, ad solvendas totius temporis pensiones ex conducto conveniri potest »: et concordat *l. Si in lege §. Si Domus ff. eodem* cum similibus.

64 Dicitur notanter *sine justa, et rationabili causa*, quia, tali aliqua causa interveniente sine sua culpa, potest rem conductam deserere, et pensiones non solvere, tales autem justae causae sunt; si res facta fuerit sine sua culpa inhabilis ad eum usum, ad quem conduxit; Si nequeat domum inhabitare, vel quia ruinam minatur, vel spectris, seu spiritibus praedominantibus infestatur, vel pestis, et hostilis incursio ibi prudenter timetur, et hujusmodi; *l. Habitatores* 27. §. 1. *ff. Locati*, *et cit. l. Dominus*, *et cit. l. Si in lege*, cum similibus, *et communis Doctorum*.

65 Conductor, transacto locationis tempore, ex vi contractus tenetur rem conductam integram, et non deterioratam reddere locatori, nisi ex ipso usu secundum se, et ex natura sua, et non ex culpa conductoris sequatur aliqua deterioratio, quae certe non est compensanda. *Communis* per textum *in leg. Conductoris, Cod. de Locato, et l. Non abs*
66 *re, Cod. Unde vi.* Si autem Conductoris dolo, vel culpa lata, seu levi res conducta sit facta deterior; tenetur ad restitutionem, seu compensationem, *l. Si quis* 9. §. 3. *l. Item quaeritur* 13. §. 1. *ff. Locati*.

67 Conductor tenetur non uti re conducta, nisi ad eum usum de quo facta fuit conventio, alias impetitur actione furtiva; *l. Qui juramenta, et l. Qui pignore, ff. de Furtis, l. Si ut certo §. Sed interdum ff. Commodati, et §. Furtum autem sit, In-*
68 *stit. de obligat. quae ex delicto.* Nisi forsan rationabiliter praesumeret, Locatorem non fore invi-
69 tum, *l. Qui re* 76. *ff. eod.* Unde qui absque rationabiliter praesumpto Locatoris consensu utitur re conducta ad alium usum, ad quem per locatorem non fuit concessa, et in illo usu ex casu fortuito res fuerit deperdita, vel deteriorata, tenetur de casu. Sicut, si quis equum conduxerit pro itinere Taurinum versus, et eo usus fuerit versus Mediolanum, et ultra, eoque in itinere furatus fuerit, seu perierit, tenetur ad restitutionem, et ad omnia damna, et interesse locatoris, quia peccavit contra Justitiam in damnum ipsius locatoris, et ex culpa dedit causam ipsi casui fortuito. Molina *disp.* 295. *vers. Illud praeterea*, Filliuccius *tr.* 34. *cap.* 8. *n.* 186. Baldus *cons.* 289. *n.* 4. citati, et secuti a Rosignolo *l. c. contract.* 10. *praenot.* 15. Bonacina *de contract. disput* 3. *quaest.* 7. *punct.* 3. cum aliis ibi citatis, Reiffenst. *loc. cit. n.* 58. et alii *arg. citatis Juribus*.

Conductor tenetur ad resarciendum damnum, 70
sive propria, sive famulorum culpa contingat, si negligens, vel culpabilis fuit in seligendis bonis, ac probatis servis; Secus vero si servi selecti, erant moribus, et vita probi, et tales, ut prudens Paterfamilias eos non reprobaret; *argum. l. Videamus* 11. *in princip. Locati*, ibi: « Videamus, an et servorum culpam, et quoscumque induxerit, praestare conductor debeat? etc. Mihi ita placet, ut culpam etiam eorum quos induxit, praestet suo nomine, etsi nihil convenit, si tamen culpam in inducendis admittit, quod tales habuerit, vel suos, vel hospites ». Concordat *l. Nam et Servus §. fin. ff. de negot. ff. l. De illo*, *ff. pro socio*, *l. Cum plures*, *ff. eod. l. Qui insulam §. fin. ff. Locati leg. Si Servus Servum* 27. §. 9. *ff. ad Leg. Aquil.*, ubi expresse dicitur: « Si fornacarius servus Coloni ad fornacem obdormisset, et villa fuisset exusta, Neratius scripsit, ex locato conventum praestare debere; si negligens in eligendis ministris fuit ». Ex quibus Juribus aperte infertur, conductores teneri quidem de damno proveniente ex culpa servi non probi, nec diligentis, culpabiliter electi, at non de damno proveniente ex culpa servi probi, diligentis, et probati prudenter electi. Sic Azorius *Instit. moral. part.* 3. *lib.* 8. *cap.* 7. *quaest.* 4. Rosignol. *loc. cit. contract.* 10. *praenot.* 7. *n.* 6. Reiffenst. *loc. cit. n.* 64., et alii. Vid. *verb. Damnificatio. Damnum n.* 8., *et verb. Incendiarii*.

Probare, quod damnum ortum, v. gr. incendium 71
in Domo conducta contigerit culpa Conductoris, spectat ad Locatorem. Menochius *de arb. tr. Judic. cas.* 390. *n.* 9. Mynsing. *centur.* 6. *observ* 88. Laymann *lib.* 3. *de Justitia tract.* 4. *cap.* 22. *n.* 6. ubi testatur de communi; Gail. *lib.* 2. *observ.* 21. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 18. *n.* 7. Reiffenstuel *ibid n.* 68. dicens esse communem aliorum sententiam: Mascard. *vol.* 2. *conclus.* 467. *n.* 8., ubi concludit hanc sententiam veram esse, ac communem. Et ratio est, quia Actori incumbit probatio, *l.* 2. *ff. de probat. et l.* 4. *Cod. de Fatendo;* in casu autem incendii, si locator praetendit damni compensationem, est Actor, ut de se patet, adeoque etc. Tum quia culpa, et delictum in dubio non praesumitur, sed probari debet, ut tenet communis Doctorum cum Mascard. *loc. cit. n.* 1. *argum. l. Merito* 51. *ff. Pro socio*, *l. Dolum* 6. *Cod. de dolo*.

Quando Conductor uti non potest re conducta 72
ob impedimentum ex parte sua, vel ratione sui proveniens, tenetur nihilominus ad totam merce-

dem. *Communis; arg. l. Habitatores* 27. §. 1. *ff.*
73 *locati. et l. Dominus* 55. §. 2. *ff. eod.* Nisi forsan locator talem rem v. gr. Domum a conductore desertam, statim alteri pro aequali pretio locaverit, ac consequenter nullum damnum sentiat *arg. l. Sed addes* 19, §. 9. *ff. locati*, ubi statuitur deberi mercedem illi, penes quem non stet, quod operas locatas praestaret: « Si eodem anno mercedem ab alio non accepit ».

74 Si autem Conductor non possit uti re conducta ob impedimentum non ex sua culpa, nec ratione sui, sed vel ex culpa locatoris, seu aliunde proveniens, non tenetur solvere mercedem pro illo tempore, quo re conducta uti non potuit. *Communis, arg. cit. leg. Habitatores* 27. §. 1. *ff. Locati*, *l. Si fundus* 33. *l. Perinde* 34. *l. Et haec* 35. *ff. eod.*

75 Conductor an teneatur augere mercedem, si tempore ubertatis, ac fertilitatis majores solito fructus percipiat ex re frugifera conducta? Variae sunt sententiae Doctorum. Prima absolute tenet, in tali casu augendam esse pensionem in favorem locatoris: Sic Juristae communiter, quos affert Molina *disp.* 494. *n.* 15. ut notat Lugo *tom.* 2. *disp.* 19. *n.* 50. Rosign. de Locato, et conducto *contract.* 10. *n.* 5. cum pluribus aliis ibi citatis, et supra adductis *sub n.* 39. quia in contractibus onerosis ultro, citroque obligatoriis debet esse aequalis utriusque contrahentis conditio, adeoque si in magna sterilitate debet locator minuere pensionem Conductori, eamdem debet augere in magna abundantia Conductor locatori. *Contrariorum enim eadem est ratio, leg.* 1. *ff. de His, qui sui, vel alieni Jur.* et ut dicitur *in Reg.* 10. *ff. de Reg. Juris:* « Secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda »: et consonat *caput Qui sentit* 55. *de Regul. Jur.* in 6. ibi: « Qui sentit onus, sentire debet commodum, et econtra ».

76 Secunda sententia tenet, augendam esse pensionem in favorem Locatoris, quando ubertas, seu abundantia provenit ex aliquo casu fortuito ob rerum mutationem; Ut si v. gr. quis conduxit Molendinum, quod solum supersit, reliquis omnibus casu fortuito aquarum impetu destructis, proinde multo plures afferat fructus, seu redditus, tunc Conductor augere debet pensionem in favorem Locatoris: Molina *disput.* 494. *n.*10. Lessius *lib.* 2. *cap.* 24. *dubit.* 3. n. 21. Filliucius *tract.* 36. *cap.* 3. *qu.* 5. Navarrus *cap.* 17. *n.* 191. Reginaldus *lib.* 25. *cap.* 7. *n.* 524. Abbas *in cap. Si propter sterilitatem* 3. *de locato n. ult.* Azorius *par.* 3. *lib.* 9. *cap.* 10. *quaest.* 3. Bonacina *de contractib. disp.* 3. *q.* 8. *punct.* 3. n. 14. Piringh *lib.* 3. *decr. tit.* 18. *n.* 18. ubi dicit esse communem, et idem dicendum esse, quando ubertas provenit ex Coeli clementia propter rationem, et Jura adducta *n. antecedenti.*

77 Tertia sententia tenet absolute, nunquam augendam esse pensionem in favorem Locatoris propter notabilem ubertatem, seu abundantiam, sive ipsa proveniat ex cit. casu fortuito de Molendino, sive ex clementia Coeli, et aeris, et tanto minus si proveniat ex speciali industria, et opera ipsius Conductoris. Lugo *de just. et jur. tom.* 2. *disp.* 19. *n.* 52. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 18. *n.* 6. Zoesius *ibidem n.* 12. Canisius *ibid. n.* 9. Reiffenstuel *ibidem n.* 78. *et seq.* Barbosa *in cap. Propter sterilitatem* 3. *de locato.* Illsung *t.* 4 *d.* 2. *n.* 459. La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *n.* 1049. ubi dicit esse communem, quia *l. Si merces* 25. §. *Vis major*, *ff. Locati* dicitur expresse, quod Conductori *immodicum lucrum non aufertur*, et pro hac sententia stat consuetudo, et praxis fere universalis, ut fatentur Pincianus, Pinellus, Emman. Suarez, Valasc. Salicetus, et alii, quos affert, et sequitur Rebellus *part.* 2. *lib.* 14. *quaest.* 9. *n.* 1. Lugo *l. c. n.* 52. et alii dicentes, usum non esse augendi pensionem ex hac causa; Unde ubi revera viget haec consuetudo, et praxis, servanda est: *argum. cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine; et l. Circa locationes* 1. *Cod. de Locato*, ubi statuitur circa contractum locationis attendendum esse ad Regionum consuetudines.

Conductor obligans se ad casus fortuitos in ge- 78
nere, non obligatur ad casus penitus insolitos. Bartolus *in l. Scio* §. *Medico*, *ff. de annuis Leg.* Butrius *in cap.* 1. *de commodato*, Bonacina *l. c. n.* 13. Rosignol. *l. c. praenot.* 8. *n.* 4. Pirhing *l. c. n.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 40. ubi ex Molina *disp.* 495. *n.* 20. dicit esse communem contra Pinellum, et alios apud Molinam *l. c. arg. l. Fistulas* §. *Frumenta*, *ff. de contrahend. emption.* et Gloss. *ibidem verb. Immoderate.* Ut autem reputetur casus pro penitus insolito, non sufficit, quod a longo tempore, v. g. a quadraginta annis non contingerit, sed debet esse talis, qui in hujusmodi Regione nunquam contigerit, aut omnem memoriam hominum superet, itaut de illo nulla penitus cogitatio, aut timor a Conductore concipi potuerit; sic notant passim Doctores.

Si tamen conductor per pactum expressum se 79
obligasset ad quoscumque casus fortuitos, etiam penitus insolitos, tunc ad ipsos teneretur: *Communis* per textum in *l. Si quis* 9. §. 2. *ff. Locati, l. Licet* 8. *Cod. eod. l. Item quaeritur* §. *Si gemma*, *ff. eodem*, *l. Juris gentium* §. *Si quis pactus*, *ff. de pactis*, *et cap. Contractus* 85. *de Regul. Jur. in* 6., ubi expresse dicitur, « quod Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur ». Vid. *supra* n. 41.

Conductor suscipiens in se periculum equi con- 80
ducti, non tenetur de morte naturali ejusdem, quia nomine, et appellatione periculi non venit mors naturalis ex naturalibus causis obventura; sed in his, et similibus causis nomine periculorum veniunt ea, quae ex causis extrinsecis possunt obvenire, ut ex incursione hostium, latronum aggressione, viarum difficultate, et similibus. Tum quia mors naturalis aeque obvenire potuisset, sive equus fuerit locatus, sive non; sive locatus tali

Conductori, sive alteri; Nisi Conductor quodammodo per modum insuetum causam dederit illius morti, quia tunc, ratione culpae, teneretur de ipsa morte; sic Rosignolus *loc. cit. disquisit.* 1. §. 25. *n.* 2. et alii.

81 Conductor tenetur prius aliis locatori in fructibus rei locatae, et locator in dictis fructibus habet tacitam hypothecam contra quoscumque creditores enteriores Conductoris. Rota *recent. par.* 14. *dec.* 64. *n.* 9. *p.* 18. *tom.* 2. *dec.* 726. *n.* 3. *et sequent.*

82 *p.* 19. *to.* 1. *dec.* 91. *n* 20. Locator enim, seu Dominus fundi pro pensione sibi debita potest agere executive supra dictis fructibus, *l. Si servus* 63. *§. Locavi, ff. de Fur.* Rota *par.* 14. *cit. dec.* 64. n. 6. qui fructus fundi tacite censentur pro pensione obligati, *l. In Praediis, ff. In quibus caus. pignor. vel hypoth.* Rota *ibid.* n. 7. et Locator, seu Dominus fundi, quousque non fuerit de pensione satisfactus, potest interdicere asportationem fructuum. Rota *ibid. n.* 8.

83 Locatori competit Jus, et actio *ex locato* ad ea omnia prosequenda, ad quae eidem obligatur Conductor vi locationis; Et econtra Conductori competit Jus, et actio *ex conducto* ad ea omnia prosequenda, ad quae eidem obligatur Locator vi conductionis. *Communis* per textum *in l. Praeses* 17. *Cod. de locato.* Et haec Jura, et actiones, sicuti etiam onera, et obligationes, transeunt respective ad eorum haeredes. *Cummunis*, per textum *in l. Sed addes* 19. §. 9. §. *Locati*, *l. Viam veritatis* 10. *Cod. eodem §. final. Institut. eod. l Veteris* 13. *Cod. de contrahend. et commit. stipul.* ubi universaliter ita statuitur: « Generaliter sancimus omnem stipulationem sive in dando, sivo in faciendo inveniatur, ad haeredes, et contra haeredes trausmitti »: et ibi etiam additur ratio: « Cur enim quod in principalibus personis justum est, non ad haeredes, et adversus eos transmittatur? ».

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

84 De locatione bonorum Ecclesiasticorum disseruimus licet breviter *in addit. ad verb. Alienatio Articul. III.* Disserendum hic sed breviter quoque de locatione fructuum eorumdem.

85 Porro, si fructus non ad Rectorem Ecclesiae, sed ad ipsam Ecclesiam pertineant, ut solent esse fructus destinati in Fabricam Ecclesiae, prohibita sine solemnitatibus est eorum locatio ad longum tempus, non secus ac locatio bonorum Ecclesiasticorum pariter ad longum tempus: *Clement. de Reb. Eccles. non alienand.*

86 Si autem fructus pertineant ad Rectorem, indubitanter prohibita est eorum locatio anticipatis solutionibus in praejudicium Successoris, *ex Con-*

87 *cilio Trid. sess.* 25. *cap.* 11. *de Refor.* Quinimo, secluso etiam praejudicio Successoris, ex Constitutione S. M. Benedicti XIV. cui initium est; *Universalis Ecclesiae cura*, prohibita quoque est locatio eorumdem ad vitam, recepta unica vice mercede illa, quam Beneficiatis habita ratione aetatis, tum valetudinis corporis verisimiliter durante vita consequi potuisset; idque, ne consumpta pecunia illa, mendicare postea cogatur ipse Beneficiarius.

Extra hos casus opinio non vulgarium doctorum 88
est, quod ad longum tempus, immo ad vitam, locari sine solemnitatibus a Beneficiario possint fructus ad se spectantes, propterea quod sacri Canones prohibendo alienationem bonorum Ecclesiasticorum, prospicere intellexerunt indemnitati Ecclesiarum dumtaxat, non item rectorum earumdem, ut nominatim confutatis Guttierez, Barb. aliisque firmant Doctores in *decret. ad tit. de locatis*, Pirhing *n.* 26. Scamb. n. 3. Wiestner n. 14. Leuren. *qu.* 146. *per tot.* Schmalzgrueb. *n.* 37. Covarruv. *variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 6. Redoan. *de Reb. Eccles. non alien. quaest.* 7. §. *ultim. n.* 4. Mantic. *de tacit. et ambig. lib.* 12. *t.* 12. n. 21. Carrocc. *de locat. et conduct. p.* 3. *n.* 51. Azor. *Instit. Moral. part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 2. *quaest.* 7. Vasquez *opus. de Redditib. cap.* 2. *§.* 2. *n.* 31. *et* 34. Castropal. *tom.* 2. *tract.* 11. *disput. unic. part.* 2. *n.* 11. Sopran. *ad Filliuc. troctat.* 44. *cap.* 4. *quaest.* 1. Quarant. *in Summ. Bullar. verb. Alienatio* n. 18. Molin. *de Primogen. Hispan. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 27. Alter. Molin. *de Just.*, *et Jur. lib.* 1. *tract.* 2. *disput.* 445. *n.* 6. Giballin. *de univ. negotiat. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 8. *articul.* 4. *consect.* 11. *n.* 9. Delbene *de Immunit. tom.* 2. *cap.* 17. *dub.* 24. *per tot.* et rursus *c.* 18. *dub.* 10. *n.* 1. *et* 7. ubi monstrat, contrariam huic sententiae haud esse Extravagantem *Ambitiosae, de Reb. Eccles. non alienand.* Accedit quod eo ipso quod prohibita est locatio fructuum, de quibus disseritur, anticipatis solutionibus, in praejudicium successoris, et recepta unica vice mercede, hisce exceptis duobus casibus, dici debet permissa, quum alias frustra caderet prohibitio super mox dictis duobus casibus.

At nihilominus delata hac controversia ad su- 89
premum Auditorium Rotae, censuit ipsum, ne fructus quidem ad Beneficiarum pertinentes posse ab eo ad longum tempus, sine solemnitatibus locari. Quinimo sensit, id ipsum procedere, etiamsi ex- 90
pressim in contractum deducta sit *Commoditas* fructuum, si fructus percepturus sit Conductor. Vide decisiones *in Aversana Manutentianis* 22. *Junii* 1757. *et* 21 *Novembris ejusdem anni*, *cor. R. P. D. Olivatio.* Causa vero semel a Sacro Au- 91
ditorio fuit examinata, et quia prima propositio fuit facta unica dumtaxat parte informante, post secundam propositionem per concordiam fuit finita.

Agit *Auctor n.* 8. *et* 9. de quaestione illa an et 92
quando Successor in Beneficium stare teneatur locationi ab Antecessore factae, sed consulo, qui eam pro dignitate tractat Cardinalem Lanfredin. *Respons. Eccles.* 10. *per tot.*

# LOTH PATRIARCHA

### ADDITAMENTA AUCTORIS.

1 Loth quis fuerit, et de rebus ab eo gestis satis Scriptura testatur *Genes. c.* 11. 13. 18. 19. *et Sapient.* 10. Uxor vero ejus, quam Rabbini (teste Calmeto in Dictionario, *verb. Loth*) *Hedith* appellant, cum contra Dei mandatum retrospexisset, in poenam suae inobedientiae, et incredulitatis versa est in statuam salis. Genes. 19. 26., ibi: « Respiciensque uxor ejus post se, versa est in statuam salis ». Et Sapientiae *cap.* 10. *n.* 7. ibi: « Et incredibilis animae memoria stans figmentum salis ». Et quamvis verisimile sit, illam nonnisi veniaiiter, atque ita in Purgatorio expiatam animam salvam esse, voluit tamen severius punire Deus, et novo salis exemplo fatuos docere, credendum in omnibus, et obediendum Deo, nec in sancto proposito respiciendum retro, aut tergiversandum, ita Rupertus, Prosper, et alii apud Tirinum *in Genes. c.* 19. *n.* 26. qui recte addit in eamdem sententiam, ipsummet Christum dicere *Luc.* 17. *n.* 31. *Memores estote uxoris Loth.*

2 De hac Loti uxoris versione in statuam salis variae sunt opiniones, at, illis brevitatis gratia relictis, communior, et verior est, corpus uxoris Loti, retenta figura foeminea, illico conversum fuisse in sal lapideum, et quidem durissimum, ac quasi metallicum; Sic Plinius, Solinus, Isidorus, Aulus Gellius. Petrus Hispanus, Calmet, Tirinus, et alii passim. Immo Irenaeus, Buchardus, Adricomius, aliique plures asserunt, illam statuam mulieris formam servantem hoc quoque tempore extare inter mare mortuum, et montem Engaddi, in quem Loth confugit. Quinimmo aliqui apud Calmetum *loc. cit.* addunt, rem sane incredibilem, ut ipse notat, quod nempe illa statua lapidea uxoris Loth infirmitatibus propriis, et muliebri sexui consuetis adhuc laboret.

### ADDITIONES CASINENSES.

Sodomae, finitimarumque urbium incendio territus, et diutius in Segor degere Loth veritus, in proximi montis specum una cum suis filiabus se contulit. Hae homines interiisse, Orbemque nisi per ipsas novis incolis donaretur, defecturum sibi suadentes, Patrem inebriarunt; natuque major, quin rem ille perciperet, ex eodem filium concepit, qui *Moab* appellatus, Moabitarum Pater extitit. Altera vero filia ex Patre iterum inebriato, nocte sequenti concepit *Ammonem*; ex quo deinde Ammonitae.

« Qui incestum illum Loth cum Filiabus in examen revocarunt, quidquid est criminosum in ea re discutientes, in varias abeunt sententias. Excusandi aliis Loth, et filiae videntur, neminem excusandum alii maluerunt. Simpliciores puellas, et ignorantem rerum Loth eo nomine excusat S. Irenaeus *lib.* 4. *cap.* 51. cum maxime, ait, vir ille non ductus libidine scelus perpetraverit. Rem totam ita statuisse Deum observat, ut permitteret Filias Loth commisceri cum Patre, ut ea veluti figura exprimeretur faecunditos a I. C. Synagogae, et Ecclesiae collata. Apologiam pariter Loth, et filiarum instruit S. Chrysost. *hom.* 44. *in Genes.* singulari Divinae Sapientiae dispositione factum arbitratus, ut vir ille justus, epoto largius vino, ita mentis impos fieret, ut quid eveniret non intelligens, a crimine esset immunis; nihil enim criminosum est, quod cognitione vacat, et voluntate. Excusat autem a crimine ebrietatis, quod taedio, et moerore potius, quam mala ingurgitandi vini voluptate ad bibendum invitaretur. Observat tandem, Scripturam ipsam purgare quodammodo filiarum Loth a crimine voluntatem, cum illarum rectum consilium aperiat. Cum enim igne absumptum humanum omne genus arbitrarentur, metu ne homines funditus perirent, patrem largius ingesto vino a mente abalienarunt, ne horrore actionis, quam necessariam credebant, retineretur.

Chrysostomum praeceptorem pro suo more secutus Theodoretus, *quaest.* 70. *in Genes.* excusari Loth ignoratione rerum arbitratur; notat enim Scriptura, virum illum, sive ante, sive post nihil novisse. Ejus quidem ebrietas a crimine penitus non absolveretur; sed si forte filiabus suis vinum affundentibus induisit, factum id potius, quod crederet, illas taedium Patris levaturas liquorem illum propinare. Tandem foeminae illae nunquam criminis damnarentur; non enim voluptatis pellectum quaerebant, sed ob exitium hominum reparandum rem totam praestiterunt.

Eadem ferme ratione factum Loth, et filiarum excusat S. Ambros. *lib.* 1. *de Abraham.* Origenes *hom.* 5. *in Genes.* mediam viam tenens, Loth nec damnat omnino, nec prorsus absolvit. Ejus ebrietatem criminis habere aliquid fatetur; et nisi ille vinum intemperanter ingurgitasset, adeo ut a mente abalienari se sineret, scivisset profecto quid agitarent filiae, nec ab illis decipi se passus fuisset. Sed de incestu virum illum accusari nequaquam aequum essedefendit; neque enim quidquam vel de illo norat, vel voluntate in illum ferebatur. Filias porro, quamquam non prorsus eximendas a crimine arbitretur, haec tamen pro illo leniendo affert: nempe ad adolescentulas illas aliquid pervenerat de suprema Orbis vastatione per ignem; sed cum rumorem tantum, nec totam ejus rei veritatem fuissent assecutae, reputarunt, incendio illo Pentapoleos hominum genus omne absumptum, eoque mundum redactum, quo olim post diluvium: curandum proinde, ut repararentur homines. Quamquam autem insito quodam horrore absterrerentur ab incestu, et a deceptione Patris

in re tanta ; plus tamen mali reputarunt, si sua ipsarum causa hominum genus in suo exitio relinqueretur: adeoque bonum, quod exinde sperabant, criminis gravitatem longe superare arbitrabantur. Accesserunt ergo ad Patrem, sed semel tantum. Tandem Apologiam claudit his memorabilibus verbis : « Ubi hic libidinis culpa, ubi incesti crimen » arguitur? Quomodo dabitur in vitio, quod non » iteratur in facto? Vereor proloqui, quod sen» tio, vereor, inquam, ne castior fuerit harum » incestus, quam pudicitia multarum.

S. Augustinus *in opere contra Faustum lib.* 22. *cap.* 44. omnia colligit hic supra adducta in defensionem Loth : sed pro ingurgitato intemperantius vino excusandum illum minime arbitratur, ne illa quidem ratione, quod scilicet levaturus suum, et filiarum de obitu matris aedium, indulgendum aliquid voluptati potandi censeret. Eorum pariter rejicit apologiam, qui incestum hunc excusant, quod scilicet Loth typum exprimat veteris legis, puellae vero Judaeorum « Illud factum, » *ait*, cum in Sacra Scriptura narratur, Prophe» tia est : eum vero in illorum vita, qui hoc com» miserunt, consideratur, flagitium est ». *Calmet comment. in Genes. cap.* 19. *v.* 32.

Porro idem Augustinus concludit in haec verba: » Loth culpandus, non quantum ille incestus, sed » quantum ebrietas meretur. Nam et hanc lex ae» terna condemnat, quia cibum, et potum ad or» dinem naturalem, non nisi gratia conservandae » salutis admittit », *cit. lib.* 22. *cap.* 44.

« Nos tamen ( prosequitur August. ) Scripturas » Sanctas, non hominum peccata defendimus. Non » sic autem de huius facti purgatione satagimus, » quasi hoc Deus noster aut fieri jusserit, aut factum » approbaverit, aut justi homines in illis libris » appellentur, ut si voluerint, peccare non pos» sent. Cum ergo Deus huic facto nullum justitiae » testimonium perhibuerit, qua dementia ( Mani» chaei) hinc illas Litteras (SS. Scripturas) accusa» re contendunt, cum (in) aliis earum locis apertis» sime inveniantur divinis praeceptis ista prohibe» ri? Unde in illa re gesta de opere Filiarum Loth » narrata ista sunt, non laudata ». *ibid. cap.* 45.

Audiamus insuper D. Thomam, 2. 2. *q.* 150. *art.* 4. ubi de ebrietate, et de Loth agit, in haec sane verba: « In ebrietate duo attenduntur, scilicet » defectus consequens, et actus praecedens. Ex » parte autem defectus consequentis, in quo liga» tur usus rationis, ebrietas habet excusare a pec» cato, inquantum causat involuntarium per igno» rantiam. Sed ex parte actus praecedentis vide» tur esse distinguendum: quia si ex actu illo prae» cedenti subsecuta est ebrietas sine peccato, tunc » peccatum sequens totaliter excusatur a culpa; » sicut forte accidit de Loth.

» Si autem actus praecedens fuit culpabilis, sic » non totaliter aliquis excusatur a peccato sequen» ti, quod scilicet redditur voluntarium ex volun» tate praecedentis actus, inquantum scilicet ali» quis dans operam rei illicitae incidit in sequens » peccatum. Diminuitur tamen peccatum sequens, » sicut, et diminuitur ratio voluntarii. Unde Au» gust. dicit contra Faustum, quod *Loth culpandus » est, non quantum ille incestus, sed quantum ebrie» tas meruit* ».

Atque hinc ex occasione notamus « quod quam» vis effectus illi pravi, qui frequenter accidunt in » ebrietate, voluntarie se inebriantibus imputen» tur ad culpam, eo quod potuerint praevideri, ac » proinde sint voluntarii, saltem virtualiter, et » in sua causa : nihilominus illi eventus, qui raro » contingunt, nec fuerunt praevisi, ad culpam non » imputantur. Et hac de causa S. August.... ex» cusat ipsum Loth ab incestu, quem ebrius admi» sit.. eo quod non praeviderit incestum ex eius » ebrietate secuturum ». Sic Reiffenstuel, *Theol. Moral. Tract.* 1. *de act. hum. Dist.* 1. *n.* 10.

Sed ad uberiorem rei explanationem lubet referre quae a Cornelio a Lapide de Loth, ac Filiabus ejus notata sunt, hoc sane pacto :

« Joseph. S Chrysost. Theod. Ambros. has Fi» lias Loth a peccato excusant, idque ex duplici ca» pite. Primo ex ignorantia eorum invincibili : » Secundo, quod tali casu, quo illae solae cum Pa» tre fuissent superstites, licita erat earum cum » Patre commixtio, ad servandum genus huma» num, ait Ambros. *lib.* 1. *de Abraham c.* 6. Sic » enim Eva, quae ex Adami costa est facta, itaque » Adae fuit quasi filia, ejusdem tamen fuit uxor; » quia haec erat tunc sola in mundo foemina. Ve» rum contrarium docet S. Augustinus, et com» muniter Theologi. Primo, ignorantia haec fi» liarum erat vincibilis. Secundo concubitus filiae » cum Patre est contra omnem Naturae pudorem » unde nullo casu, aut necessitate licitus est, nisi » Deus dispenset(*), eumque concedat. *in Cap.* 19. » *Genes. vers.* 31.

Et is idem clarus scriptor loquens de secunda ebrietate Loth, addit: « haec secunda ebrietas Loth » majus peccatum fuit priori, quia ex priori exper» tus est jam vini potentiam, suamque temulen» tiam sapere debuisset, et cavere sibique tempe» rare a vino, ne in secundam incideret. Sed quis » praesertim ita afflictus per omnia tam providus » est? ». *vers.* 35. *ibid.*

(*) Vid. Addit. Casinenses v. *Matrim.* ad art. 3.

# LUDUS, SPONSIO

## SUMMARIUM

1. Ludus quid sit? — 2. Ut ludus sit licitus, quatuor requiruntur conditiones, quae assignantur. — 3. Sponsio quid sit? — 4. Ut Sponsio sit licita, quatuor etiam requiruntur conditiones, quae assignantur. — 5. Ludi contractus Jure naturae semper est licitus, quando in eo supradictae quatuor conditiones concurrunt. — 6. Jure tamen positivo est prohibitus tam Laicis, quam Clericis ludus, qui sola fortuna, et casu regitur, seu omnis ille, qui alearum nomine venit. — 7. Haec prohibitio quoad ad Laicos non est in vigore, saltem ubi ludus est moderatus quoad pretium, tempus modum verbo, et hujusmodi. — 8. An autem, et quomodo sit talis prohibitio in vigore quoad Clericos? *remissive*. — 9. Regulares, et Episcopi propter eorum perfectiorem statum, et propter scandalum possunt prae aliis Clericis facilius, et gravius peccare in his ludis. — 10. Regulares ludentes lucri gratia pro pecunia, vel re pretio aestimabili, peccant contra votum paupertatis. — 11. Neque Praelati possunt ad hoc licentiam concedere. — 12. Honestae autem recreationis causa possunt Regulares ludere aliquam parvam, et modicam pecuniae quantitatem de licentia Superiorum, dummodo non ludant ludis prohibitis, vel a Jure, vel a Regula, vel Constitutionibus, seu scandalosis, aut Religioso statui indecentibus — 13. Hinc ludens cum Religioso, et lucrans, quod Religiosus ludere non poterat, sive ratione ludi prohibiti, sive ratione quantitatis non sibi permissae, tenetur restituere ipsi Religioso, vel rectius Religioni, seu Conventui, cujus est Filius. — 14. Similiter contra Religiosus ludens ultra eam quantitatem, quam potest ludere, et perdere, non potest lucratum accipere; et si accipiet, tenetur restituere. — 15 Haec procedunt non solum de Religiosis ludentibus cum extraneis, sed etiam de ludentibus cum aliis Religiosis Monasterii. — 16. Et probabilius victores tenentur ad restitutionem. — 17. Ludere pro re aliqua spirituali, videlicet pro orationibus, aut Psalmis, vel Precibus dicendis a victo pro victore, non est peccatum, nec irreverentia. — 18. An liceat Sacerdoti ludere ludo alias licite cum Laico hoc pacto, ut si Laicus vincat, teneatur Sacerdos dicere pro illo Missam, Rosarium, Officium S. M. V. et hujusmodi; si vero vincatur, teneatur solvere Sacerdoti unum Julium, unam Gallinam, seu aliam hujusmodi rem temporalem? — 19. Filius si alatur in loco distante a parentibus, potest ex alimentis moderate aliquid insumere in ludos honestos. item illud, quod parcius vivendo, reservat; et tunc si id amittat. non tenetur victor ad ejusdem restitutionem. — 20. Filius degens etiam in domo Patris, et a fortiori extra domum ipsius Patris, si suo labore, et industria acquirat aliquid amplius, quam Pater expendat in ejus alimentis, potest de illo moderatam quantitatem ludo exponere; et si illud amittet, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem. — 21. Etiamsi expresse constaret de positiva voluntate patris, ut Filius nihil penitus ludo exponeret. — 22. Filius potest semel, etiam initio anni ludo exponere omnem illam summam, quae juxta suam conditionem, seu juxta assignationem sibi factam a Patre, posset licite ludere per totum annum, et si illam totam unico ludo, cum animo non ludendi iterum in toto anno, amiserit, non tenetur victor illam restituere: dummodo sciat non amisisse antea cum aliis illam, vel aliam majorem summam. — 23. Si autem victor sciat, talem Filium cum aliis jam amisisse totam illam summam, tenetur ad restitutionem. — 24. Si vero ipsemet victor successive ludens cum tali Filio supra eam summam, scienter lucretur, non tenetur restituere totum lucrum, sed solum excessum supra illam summam, quam Filius ludere poterat. — 25. Si tamen victor scire non possit, an talis Filius totam, vel partem dictae summae jam cum aliis amiserit, nec ne; tunc retinere potest lucrum usque ad illam summam, quam scit ludere potuisse. — 26 Filius familias potest licite exponere ludo licito bona castrensia, et quasi castrensia; et si ea amittat, non sunt ei restituenda. — 27. Filiusfamilias regulariter non potest ludo exponere bona adventitia absque Patris consensu, et si exponat, et perdat, potest Pater ea repetere. — 28. In tali autem casu, quo Pater illa bona repetat, Filius obligatur naturaliter de evictione erga suum victorem. — 29. De Jure tamen communi positivo non obligatur civiliter ad illam coactionem. — 30. Filiusfamilias exponens ludo bona paterna, quae ignorante collusore, alienare non potest, et cum illis lucrans notabilem summam, tenetur illam summam lucratam restituere. — 31. Si autem collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Patris, et non alienabilia a tali Filio, tunc talis Filius non tenetur ei restituere dictam summam lucratam. — 32. Uxor, inscio, et invito Marito, regulariter loquendo, non potest exponere ludo bona ejusdem Mariti; nec bona dotalia, et communia, et si exponat, et amittat, sunt a victore restituenda — 33. Et si exponendo ludo talia bona, quae ignorante collusore alienare non potest, notabilem summam lucretur, tenetur eam restituere: Secus autem si collusor fuerit conscius. — 34. Uxor potest similia bona moderate ludo exponere, inconsulto, et etiam irrationabiliter invito Marito, in pluribus casibus, qui assignantur. — 35. Uxor potest de Jure communi ludis exponere, inconsulto, et invito Marito, bona sua patrimonialia non data in dotem, et bona paraphernalia. — 36. Ludens volens plus vincere, quam possit perdere, peccat, et si plus vincat uno solo depositionis jactu, et cum una sola persona, tenetur illud plus restituere; secus autem si successive diversis jactibus, aut lusibus, aut uno solo jactu cum diversis simul exponentibus, seu colludentibus — 37. Ludens cum animo deliberato non solvendi, si perdat, et id collusor ignoret, non potest quidquam lucrari, atque ideo nec retinere, quod lucratur. — 38. Secus autem si collusor id sciverit. — 39. Si vero etiam alter colludens similem animum non solvendi habuit, tunc qui vincit potest retinere lucrum — 40. Ludens bona fide cum fure, et rem furtivam in individuo lucrans, cognita veritate, tenetur ipsam rem restituere domino, et non furi collusori. — 41. Si vero lucretur non ipsam rem furtivam in individuo, sed pretium ipsius rei jam venditae, potest hoc lucrum retinere, si fur sit aliunde adhuc potens restituere; secus vero si, perdito hoc pretio, fur sit impotens ad restituendum — 42. Ludens pecunia furtiva, aut quomodocumque aliena, si quid lucretur, potest ipsum retinere. — 43. Sic qui, deficiente sibi in ludo pecunia, eam clam a colludente surripit, et eam postea lucratur, et non habeat quid proprium pro faciendo debita restitutione talis pecuniae furto surreptae, tenetur restituere lucrum: secus autem si habeat quid proprium unde restituat. — 44. Injuste per metum gravem, aut violentiam tractus, et coactus ad ludendum potest lucrari, et retinere lucrum; Trahens autem injuste non potest lucrari, et si lucretur, debet sic injuste tracto restituere *ad n.* 45. — 46. In ludo licitae, et permissae sunt aliquae deceptiones, seu simulationes, quae assignantur. — 47. Sunt autem in ludo prohibitae deceptiones, et fraudes sequentes: Primo, si quis designet chartas notis aliquibus occultis, vel quid simile efficiendo, ut eas a tergo cognoscat: Unde hic tenetur lucrum restituere, et id quod alter lucratus fuisset, nisi ipse illas fraudes com-

misisset. — 48. Secundo si quis accuset plura puncta, ne habeat, et hac ratione lucretur, ceteroquin amissurus: Unde hic tenetur restituere, nedum lucrum hac fraude reportatum, sed etiam aliud aequivalens, quod ipse certo amisisset, si alter deceptus excedebat in punctis. — 49. Tertio, si quis dolose primam manum surripiat in ludo sibi non competentem, sed alteri, ut illa dolosa subreptione lucrum acquirat, ceteroquin non acquisiturus; unde hic tenetur restituere, nedum totum lucrum, sed etiam id, quod ipse certo esset amissurus, nisi illam manum dolose usurpasset. — 50 Quarto, si quis ex collusoribus, data opera, se constituat in loco, ubi chartas adversarii videre possit, et de facto videat; Unde si hic ex tali visione victoriam reportet, ceteroquin non reportaturus, tenetur lucrum restituere — 51. Quinto, si quis ludens, ex aliquo circumstante secreto admoneatur de statu alterius collusoris facientis, seu urgentis sponsionem; unde hic si ante monitionem decreverat non acceptare, tenetur ad restitutionem, et in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor; si vero ante talem monitionem anceps erat, utrum acceptaret, vel non, tenetur restituere solum quoad partem, et non quoad totum, et in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor. Si autem ante talem monitionem jam absolute, et vere decreverat acceptare, ad nihil tenetur. — 52. Sexto, si quis ludens alteri collusori non advertenti minus solvet, quam perdiderit; Unde hic tenetur absolute restituere reliquum, quod non solvit, et vere perdidit. — 53. An ludens peccet contra Justitiam, et teneatur ad restitutionem, si non moneat collusorem errantem contra se in numerandis punctis, vel in accipiendo primam manum sibi competentem in ludo, et ideo ipse perdat, et ille lucretur: — 54. An multo magis in arte ludi peritus ludens cum multo minus perito, teneatur ipsi restituere lucrum ab eo reportatum ratione talis suae majoris peritiae? — 55. Lusor, qui ludo exponit monetam malam, si habet verum animum substinendi bonam in casu, quo perdat, potest licite retinere, quod cum ipsa mala lucratur. — 56. Ludentes ludo Legibus prohibito, per se loquendo, secluso scand. et contemptu, aliove malo accident. nec peccant, nec si lucrentur, tenentur lucrum restituere in Foro conscientiae ante sententiam Judicis — 57. Potest tamen victus terrere victorem comminando ei repetitionem lucri, seu pretii soluti in Judicio, et sic pacisci cum ipso extrajudicialiter de aliqua parte reddenda, seu restituenda, eo quod juri suo cedat non repetendo in Judicio. — 58. An si victus solum ficte minetur, non habens animum vere repetendi in Judicio, sit tutus in simili transactione? — 59. Qui ludo prohibito lusit credito, et perdidit, est in conscientia naturaliter obligatus ad solvendum. — 60. An qui ludit ludo prohibito cum animo utendi hoc beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi per sententiam Judicis, si perdat, possit licite retinere lucrum in casu, quo lucretur? — 61. Quamvis victus antecedenter renuntiaverit dicto beneficio Legis, potest nihilominus postea adhuc uti tali Legis beneficio. — 62. Si tamen renunciaverit cum juramento, tunc stare debet tali juramento. — 63. An in tali casu possit petere relaxationem dicti juramenti. — 64. An victor possit licite impedire, ne a Judice condemnetur ad restitutionem. — 65 Quo ad sponsionem eadem proportionaliter concludenda sunt, quae de Ludo. — 66. Qui certus est de eventu, vel veritate rei, regulariter loquendo nequit sponsionem inire, et inde lucrum recipere. — 67. Si quis a principio certus videatur de veritate rei, quam sustinet, et postea altero pertinaciter contradicente, et spondere volente, incipiat formidare, et dubitare, poterit tunc licite spondere, et lucrari. — 68 An quando qui habet certitudinem, protestetur se esse certum, nec velle, aut posse spondere, et tamen ille alius contendit, et vult spondere non obstante illa sibi protestata certitudine, ille possit sponsionem acceptare, et lucrum inde recipere, seu receptum licite retinere. — 69. Subnectuntur Addit. ex alien. man. *ad n.* 83.

1 Ludus est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori in praemium victoriae cedat, quod singuli deposuerunt. *Est in re Communis.* Ut ludus sit licitus, quatuor re-
2 quiruntur conditiones. I. Ut ludens non utatur dolo, et fraude. II. Ne alter alterum compellat ad ludum per vim, aut verbis contumeliosis. III. Ut ludens disponere possit de re, quam ludo exponit.
3 IV. Ut sit aequalis conditio colludentium. *Sic Doctores communiter.* Vide alias conditiones in *Addit. novis.*

4 Sponsio est contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus sit, qui veritatem assecutus fuerit. *Est in re communis.* Ut sponsio sit licita, quatuor requiruntur conditiones I. Ut fiat super re dubia. II. Ut sit aequalitas in re, quae spondetur cum aequali incertitudine. III. Ut dubius sit eventus in utroque. IV. Ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur. *Sic Doctores communiter.*

5 Ludi contractus Jure naturae semper est licitus, quando in eo supradictae quatuor conditiones concurrunt. *Communis;* Et ratio est, quia sicuti est in potestate cujuscumque rem suam alteri donare absolute, ita etiam in alterum transferre sub qua vis conditione, sive ea fortuita sit, sive ex intentione pendeat; Immo Laymann *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 21. *n.* 1. Reiffenstuel. *tr.* 8. *de contract. dist.* 4. *q.* 9. Molina *tom.* 2. *disp.* 510. *in fine*, et alii ex S. Thoma 2. 2. *q.* 168. *art.* 2. colligunt, quod si ludus debito modo instituatur, sit actus duarum virtutum; scilicet Iustitiae, et Eutrapeliae, et utilis sit ad evitandum otium, et quae inde sequuntur mala.

Iure tamen positivo est prohibitus tam Laicis, 6
quam Clericis ludus, qui sola fortuna, et casu regitur, seu omnis ille, qui alearum nomine venit. De Laicis patet *l. Victum* 1. *Cod. de Aleatoribus, et Alearum lusu, l. Alearum ult. Cod. de Religios. et sumptibus funerum; l. Praetor* 6. *ff. de Aleatoribus*, ubi sancitur, ludentes esse puniendos; et hoc est statutum ad evitanda gravia mala ex ludis non raro evenientia, ut sunt perjuria, blasphemiae, bonorum dilapidationes, familiarum lapsus rixae, homicidia, et hujusmodi; Unde etiam Horatius scripsit:

*Nam ludus genuit strepitum, certamen, et iram.*

De Clericis habetur expresse *in Canon.* 41. *et* 42. *Apostolorum*, *cap. Episcopus* 1. *dist.* 35. *capit.*

*Clerici Officia* 15. *de Vita*, *et honestat. Clericor. Conc. Trid. sess.* 22. *capit* 1. *de reformat.* Immo non solum Legibus Ecclesiosticis, et Canonicis est ludus prohibitus Clericis, sed etiam Legibus Caesareis, et Civilibus, ut expresse habetur *in Authent. Interdicimus*, *Cod. de Episcop. et Clericis.* Vide verb. *Clericus art.* 5. n. 1. *et* 2. ubi afferuntur omnes praecisi textus.

7 Hanc tamen prohibitionem quantum ad Laicos non esse in vigore, saltem ubi lusus est moderatus quo ad pretium, tempus, locum, modum, verba, et hujusmodi, declarat totius Orbis praxis recepta, et etiam a valde timoratis frequentata.

8 An autem, et quomodo sit talis prohibitio in vigore quo ad Clericos? Vide d. verb. *Clericus art.* 5. n *n.* 3. *ad* 9. et verb. *Venatio* n. 1.

9 Regulares autem, et Episcopi propter eorum perfectiorem statum, et propter scandalum possunt prae aliis Clericis facilius, et gravius peccare his ludis. Rebellus enim *lib.* 12. *q.* 2. censet, Religiosos, et Episcopos non posse excusari a veniali, si vel semel ludant, nisi urgeat necessitas excitandi, vel recreandi infirmum, et hujusmodi, cui non possit aliter satisfieri. Diana autem *part.* 7. *tr.* 9. *resol.* 4. ex Molina *t.* 2. *disp.* 21. *n.* 6. Dicast., Lug. *disp.* 31. *n.* 12. putat, Religiosos, et Episcopos In ipsis ludis a peccato gravi excusari vix posse Et Alcoxer *lib. de ludo c.* 11. absolute dicit, Episcopos, et Religiosos peccare mortaliter, quando ludis vetitis ludunt, nisi ubi consuetum est, et absque pravo exemplo saecularium ob levandum aliquem infirmum, vel conjectum in carcerem, et ob solam animi recreationem, quod verum putant Sanchez. *lib.* 1. *consil. c.* 8. *dub.* 28. *n.* 9. Molina *l. cit.* Lugo *loc. cit. n.* 12. Bannes et alii, quia hi ludi multum dedecent statum Religiosorum, et Episcoporum.

10 Regulares ludentes lucri gratia pro pecunia, vel re pretio aestimabili, peccant contra votum paupertatis, quia res, quas habeat sibi concessas tantum ad usus necessarios, et utiles, expendunt In usus non necessarios nec utiles, et exponunt jacturae illicitae, quod utrumque est contra votum paupertatis Religiosae. Sanchex *lib.* 7. *in Decalog. c.* 19. *n.* 76. Medina *lib.* 1 *sum. cap.* 14. Tamburin. *de Jur. Abbat. t.* 2. *disp.* 21. *q.* 12. *n.* 1. Bonac. *de contract. disp.* 2. *q.* 3. *punct.* 1. *n* 9. Lezana *in summa qu. Regular. tom.* 1. *c.* 6. *n.* 50. *et tom.* 4. *verb. Ludus n.* 10. et alii
11 passim. Neque Praelati possunt ad hoc licentiam concedere, quia cum non sint Domini, sed tantum prudentes administratores bonorum Monasterii, seu Conventus, sicut non possunt ipsi in proprios usus, nisi necessarios, vel utiles ea expendere, ita neque possunt subditis facultatem concedere, ut in alios, quam in praedictos usus expendaut, et tanto minus in ludos. Ledesma 2. *tom. summae tr.* 31. *c.* 1. *post* 10. *Conclusionem*, Sanchez *l. cit. n.* 80. Tambur. *loc. cit. n.* 8. Salonius 2. 2. *tr. de Domin. q.* 5. *art.* 6. *dub. penult.* Molina *tom.* 2. *de Justit. disp.* 250. Lezana *loc. cit. verb. Ludus n.* 11. Alcozer. *lib. de Ludo cap.* 39. Petrus a Navarr. *lib.* 3. *de restit. c.* 177. Navarrus *comment.* 2. *de Regul. n.* 15. *et* 18. Lessius *l.* 2. *de Just. et Jur. c.* 4. *dub.* 5. *n.* 33. et alii, et signanter sapientissimus P. Rosignolus *de Restitutione* 11. *disquisit.* 1. §. 8. n. 14. ubi habet sequentia verba digna, ut hic ad litteram referantur, *ibi :* « Nec incongrua ratione haec decernuntur, quandoquidem ea, quae habent singuli Religiosi etiam ex facultate Superioris, sunt, nemine discrepante, quo ad Dominium, Monasterii; Superior autem non est bonorum Monasterii absolute Dominus, sed simplex dispensator, et administrator; et quidem ad normam eorum quae praescribunt Instituta Ordinis, et Decreta, et Sanctiones Conciliares, et Pontificiae; sed administratores simplices, et dispensatores non possunt administrare, et dispensare, ut ea, quae sunt Monasterii, expendantur extra causas licitas, et honestas; ceteroquin patrimonium Christi profunderetur in res illicitas, et profanas: Hinc absolute arbitror, etiam stante consuetudine, Religiosos ludentes ludis vetitis alearum, et taxillorum causa lucri graviter peccare, quantumvis hoc praestent Superioribus videntibus, et non contradicentibus. Quod si haec verificantur etiam Superioribus scientibus, quid erit dum fiunt remotioribus in abditis, ut passim contingit, ipsis omnino ignorantibus? An praesumetur eorum voluntas, et concessio? Abominabile adeo hoc vitium est, ut Religiosum statum, et perfectionem evertat, sanctitatem comminuat, vota disrumpat; Oh quam gravibus poenis apud Supremum Dei Tribunal obnoxii erunt, nedum Religiosi ludentes, et Superiores etiam scientes, et corruptelam hanc non resecantes, quae cedit nedum in animarum perniciem, sed etiam in Religionis eversionem »? Haetenus doctissimus, et zelantissimus dictus Pater Rosignolus.

Honestae autem recreationis causa possunt Re- 12
gulares ludere aliquam parvam, et modicam pecuniae quantitatem de licentia Superiorum, dummodo non ludant ludis prohibitis, vel a jure, vel a Regula, vel Constitutionibus, seu scandalosis, ac Religioso statui indecentibus; quia tunc ludus est honestus, et ille usus pecuniae licitus. Lugo *tom.* 1. *disp.* 3. *n.* 144. ubi dicit haoc sententiam esse communem, et veram: Major *in* 4. *dist.* 18. *qu.* 13. *in solut. ad* 2. Ledesma *tom.* 2. *part.* 4. *q.* 15. *art.* 5. Lezana *loc. cit. c* 6. *n.* 50. *et verb. Ludus quo ad Regulares n.* 10. Bonacina *l. cit.* Tambur. *loc. cit.* Rosign. *l. cit. n.* 21. Et Portell. *dub. Regul. verb. Ludus n.* 2. subjungit: « Si vero quaeratur quantam summam, seu quantitatem possit Religiosus ludere, qualis quisque ille sit: Ego credo illum posse ludere illam quantitatem, quam extra ludum licite donare, vel alienare potest, juxta suam Regulam, et Constitutiones; Haec enim regula certa est, et generalis. Si enim v. g. tres *regales* donare potest juxta suam Regulam, et

Constitutiones, vel quid simile minus, aut majus, idem etiam poterit alienare ludendo: parum enim interest, si potens donare, vel alienare, donet, aut alienet gratis, vel per ludum sibi alias licitum ». Et idem tenent Navarr. *in Manual. cap.* 19. *n* 12. Azorius *tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. *qu.* 8. dicentes, posse Regularem extra Conventum existentem de licentia sui Superioris, ex iis, quae sibi mittuntur ad congruam sustentationem, si aliquid modicum sibi subtrahat parce vivendo, illud exponere ludo, honestae recreationis gratia; Et sic etiam Sanch. *l.* 7. *in Decal. c.* 19. *n.* 79. referens Valentiam, Lessium, Graffium, Salonium, et alios; Et ita etiam Tamburinus *de Jure Abbat. tom.* 2 *disp.* 21. *qu.* 12. *n.* 3. et alii. Qui tamen id limitant, nisi talis ludus sit prohibitus, aut indecens Religioso, ut est ludus alearum, taxillorum etc. vel proibitus per Regulam, aut Constitutiones, quia ludo prohibito nec parvam, nec magnam quantitatem licet Religioso ludere, etiam de licentia Superioris, cum pro tali ludo non possit illam concedere. Salon. 2. 2. *tr. de Domin. q.* 5. *art.* 6. *dub. penult.* Molina *tom.* 2. *de Just. disp.* 520. Lezana *tom.* 1. *summ. quaest. Regul. cap.* 6. *n.* 50. et supra citati.

13 Hinc ludens cum Religioso, et lucrans, quod Religiosus ludere non poterat, sive ratione ludi prohibiti, sive ratione quantitatis non sibi permissae, tenetur restituere ipsi Religioso; vel rectius Religioni, seu Conventui, cujus est Filius. Ledesma 2. *part. summ. tract.* 31. *c.* 1. *post* 10. *Conclusionem.* Alcozer. *lib. de Ludo* c. 37. Rosign. *l. cit. n.* 20. Lezana *l. c. c.* 6. *n.* 51. Rodriquez *Add. summ. tom.* 3. *c.* 228. *concl.* 10. Rebell. *de oblig. just.* 2. *par. l.* 12. *qu.* 5. *n.* 15. Portell. *dub. Regul. verb. Ludus n.* 3. et, ipso teste, omnes alii communiter. Et ratio est, quia cum Religiosus nequeat tali ludo, vel talem quantitatem ludere, nec etiam sic ludens cum illo poterit illam lucrari, adeoque si accipiat, tenetur restituere, et sibi imputare debet, quod non praecaverit abstinendo a ludo eum persona, quae incapax erat ad transferendum dominium rei, seu pecuniae expositae tali ludo.

14 Similiter e contra si Religiosus ludens ultra eam quantitatem, quam potest ludere, et perdere ex licentia sui Superioris, vel quia non habet talem licentiam, vel quia ludus est illi prohibitus, et contingat tunc lucrari, non potest lucratum accipere, et si accipit, tenetur restituere. Salon. 2. 2. *post q.* 61. *q.* 5. *de Dominio art.* 6. *dub. penult.* Valent. 2 2. *disp.* 5. *qu.* 6. *punct.* 5. Lezana *loc. cit. c.* 6. *n.* 51. Lessius *l.* 2. *de just. et jur. c.* 26. *dub.* 5. *n.* 32. Rosignol. *l. c. n.* 21. Lugo *tom.* 1. *de just. et jur. disp.* 3. *sect.* 7. *n.* 146. ubi dicit hanc esse communem sententiam Doctorum, quos refert, et sequitur Sanchez *lib.* 1. *consil. cap.* 19. *n.* 86. quamvis aliqui apud ipsum Sanch. *ibid. n.* 85. id negent. Et ratio est, quia de ratione ludi est, ut in eo uterque ludens aequalis conditionis sit in periculo amittendi, et spe lucrandi; qui enim non potest perdere, non potest lucrari, sicuti qui non potest lucrari, non potest perdere; adeoque cum Religiosus non possit tali ludo, seu ultra talem quantitatem perdere, nec poterit ultra illam lucrari.

Quae dicta sunt, non solum procedunt de Reli- 15
giosis ludentibus cum extraneis, sed etiam de ludentibus cum aliis Religiosis ejusdem Ordinis, seu Monasterii. Unde Religiosi inter se ludentes ludis vetitis in magna quantitate, sive extet consuetudo, seu potius corruptela, sive non extet, graviter peccant Rosignol. *l. c. n.* 22. Lezana *tom.* 4. *summ. quaest. Regul. verb. Ludus quo ad Regulares* n. 10. et alii passim: Et probabilius vi- 16
ctores tenentur ad restitutionem. Rosign. *loc. cit. n.* 23. et alii.

Ludere pro re aliqua spirituali, videlicet pro 17
Orationibus, aut Psalmis, vel precibus dicendis a victo pro victore, non est peccatum, nec irreverentia. Navarr. *in Manual. cap.* 19. *n.* 7. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 1. Sanch. *loc. cit. dub.* 24. *n.* 15. Rebellus *lib.* 12. Salas *dub.* 23. *n.* 1. Lugo *tom.* 2. *disp.* 31. *sect.* 1. *n.* 5. Lezana *tom.* 4. *summ. quaest. Regular. verb. Ludus quo ad Regulares n.* 13. Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *cap.* 3, *dub.* 3. *n.* 15. Bonac. *loc. cit. n* 8. et alii contra Lopez 2. *part. Instr. conscient. cap.* 34. *in fine.* Peyrin. *tom.* 2. *de Praelato quaest.* 2. *cap.* 2. §. 5. *n.* 103. Vegam *verb. Ludus c.* 14. volentes, non licere propter irreverentiam, qua permiscentur sacra profanis. At verius nulla in hoc est irreverentia erga res sacras, cum potius sit signum devotionis, et pietatis erga illas, Deum, et Sanctos; et si quae est irreverentia in eo, quod praedicta dicantur sine devotione, aut reverentia, id est per accidens, cum possint, et debeant devote, et reverenter recitari; Et talis est usus plurium piorum, maxime apud Religiosos.

An autem liceat Sacerdoti ludere ludo alias li- 18
cito cum Saeculari, seu laico, hoc pacto, ut scilicet si Laicus, seu Saecularis vincat, teneatur Sacerdos dicere pro illo Missam, Rosarium, Officium B. M. V. et hujusmodi; Si vero vincatur, teneatur solvere Sacerdoti unum Julium, unam Gallinam, seu aliam hujusmodi rem temporalem? Negant multi, et Lugo *l. c. n.* 5. dicit, posse esse periculum Simoniae; sed id non esse Simoniam, nec quid illicitum tenent Rodriq. *in addit. ad summ. tom.* 3. *cap.* 228. *conclus.* 9. Portellus *loc. cit. n.* 4. Lezana *loc. cit. n.* 13. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *n.* 1096. Cum Diana, Francisco Bonaespei, et Stephano a S. Paulo, ibi citatis. Nam ut ibi dicit, non ideo res spiritualis aestimatur temporali, sed offertur executio rei spiritualis loco temporalis, alioquin tradendae, quae commutatio licita est; Si enim Sacerdos debeat v. gr. 10. Julios alicui saeculari, licite offert 10. Missas pro ipso legendas, ut sic ipsum moveat ad ei remittendos dictos 10. Julios; Sic quisvis alius Sacerdos

offert licite Missas alteri Laico, ut ab eo recipiat triticum, vinum, pannum, et aliam hujusmodi rem temporalem, ut passim fieri videmus.

19 Filius, si alatur in loco distante a parentibus, potest ex alimentis moderato aliquid insumere in ludos honestos, et licitos, v. gr. quinque ex centum. Item illud, quod parcius vivendo reservet ex pecunia sibi missa, dummodo ea de causa non plura alimenta petat, et tunc si id amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem. *Communis.*

20 Filius degens etiam in domo Patris, et a fortiori extra Domum ipsius Patris, si suo labore, et industria acquirat aliquid amplius, quam Pater expendat in ejus alimentis, potest de illo moderatam quantitatem ludo exponere, et si illam amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem; Hoc enim fundatur in naturali aequitate, et interpretativa, et praesumpta rationabiliter voluntate Patris consentientis in tali moderato ludo Filii. Diana *part.* 7. *tr.* 9. *res.* 5. Rosign. *l. cit. de restitutione* 11. *disquisit.* 1. §. 9. *n.* 16. et alii

21 passim. Immo etiamsi expresse constaret de positiva voluntate Patris, ut Filius nihil penitus ludo exponeret, volunt plurimi, quod si Filius nihilominus moderatam quantitatem ludo exposuerit, et amiserit, nec ipse ejus Pater possit ipsam repetere, quia ludi moderati, et congrui ejusdem Filii aetati, et qualitati pertinent ad congruum ipsius statum, secundum quem Pater tenetur eum alere, et ei conferre, quae tali statui conveniunt; Unde est irrationabiliter invitus, quod Filius aliquid moderatum secundum suum statum, et qualitatem exponat in ludis ab aliis suae aetatis, et conditionis frequentatis. Rosignol. *l. c. n.* 16. Salas *tract. de Ludo dub.* 10. *n.* 1. Ledesma in *summa t.* 2. *tract.* 31. *cap.* 2. *concl.* 8. Alcozer *tract. de ludo cap.* 14. et alii cum Sanch. *lib.* 1. *consil. c.* 8. *dub.* 7. n. 5. Lugo *tom.* 2. *disput.* 31. *sect.* 2. *n.* 20.

22 Filius potest semel etiam initio anni ludo exponere omnem illam summam, quae juxta suam conditionem, seu juxta assignationem sibi factam a Patre posset licite ludere per totum annum; et si illam totam unico ludo, cum animo non ludendi iterum in toto anno, amiserit, non tenetur victor illam restituere, dummodo sciat non amisisse antea cum aliis illam, vel aliam majorem summam, quia in tali casu Filius renuncians recreationi lusus pro reliquo anni tempore, ut semel unico illo ludo majorem habeat, licite totam illam summam semel unico ludo exponit, et sic victor illam totam summam semel unico ludo licite lucratur, adeoque non tenetur illam restituere. Sanchez *lib.* 1. *consil. cap.* 8. *dub.* 7. *n.* 7. Lugo *tom.* 2. *disp.* 31. n. 23. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resol.* 10. Ro-

23 signol. *loc. cit. n.* 19. et alii passim. Si autem victor sciat talem Filium jam illo anno amisisse cum aliis totam illam summam, tenetur ad restitutionem; quia sicuti Filius nequit ultra illam summam licite ludere pro illo anno, ita neque victor ultra illam summam potest ab illo aliud licite lucrari, adeoque si sciens priorem amissionem, adhuc cum ipso ludat, et lucretur, tenetur ad restitutionem, quia in tali casu lucratur id, quod respectu Filii ludentis erat alienum, nec poterat ludo exponere. *Sic Doctores citati.* Si vero ipsemet victor 24 successive ludens cum tali Filio supra eam summam scienter lucretur, non tenetur restituere totum lucrum, sed solum excessum supra illam summam, quam Filius ludere poterat; quia quo ad illum solum excessum vitiatur contractus, seu Ludus. Lugo *l. c. n.* 23. Rosignol. *l. c. n.* 21. Sanchez *l. c. n.* 7. cum pluribus aliis ibi citatis contra Alcozer *l. de ludo c.* 10. et quosdam alios affirmantes in tali casu restituendum esse totum lucrum, quia dicunt ipsi totus ludi contractus redditur tunc vitiosus. Si tamen victor scire non possit, an talis Filius 25 totam, vel partem dictae summae jam cum aliis amiserit, necne; tunc retinere potest lucrum usque ad illam summam, quam scit ludere potuisse; quia melior est conditio possidentis, Lugo *loc. cit. n.* 22. Sanchez *loc. cit. dub.* 7. *n.* 6. cum aliis ibi citatis.

Filius familias potest licite exponere ludo licito bona castrensia, et quasi castrensia: et si ea amittat, non sunt ei restituenda; Filius enim familias, quoad hujusmodi bona est sui Juris, et habet plenum eorum dominium independenter a Patre, et sic potest ipse licite exponere ludo, et collusor ea licite lucrari sine onere restitutionis. *Communis.* 26

Filius familias regulariter non potest ludo exponere bona adventitia absque Patris consensu; et si exponat, et perdat, potest Pater ea repetere. *Communis.* Et ratio est, quia Filius familias quo ad dicta bona, nec habet administrationem, nec usumfructum, cum utrumque maneat apud Patrem, quoad usque vixerit; adeoque sine consensu Patris nequit ea ludo exponere, et si exponens amittat, potest ea Pater repetere, cum non sit suo jure usufructus, et administrationis invitus spoliandus. 27

In tali autem casu, quo Pater illa bona repetat, Filius obligatur naturaliter de evictione erga suum victorem, cui rem illam tradiderat. Et ratio est, quia Filius familias in suis contractibus privata auctoritate initis obligatur naturaliter; Cum enim Fidejussores Minorum, et Filiorum familias pro eorum contractibus obligentur civiliter, *leg. fin. ff. de Jurejur. et leg. Marcellus. ff. de Fidejussoribus;* debent iidem Minores, et Filii familias obligari saltem naturaliter; nam deficiente principali obligatione, non potest subsistere accessoria, adeoque ut subsistat accessoria, debet principalis saltem naturaliter obligare; *l. Cum lex, ff. de Fidejuss. et mandat. et l. Naturaliter, ff. de condit. indebit.* Colligitur etiam ex *l. Si pupillus, ff. ad leg. Falcid.* ubi dicitur, Pupillum ex mutuo accepto obligari naturaliter, *et ex l. ff. de noval.* ubi 28

dicitur, Pupillum ex promissione naturaliter obligari. Sic cum pluribus aliis Rosignol. *l. c. n.* 7.

29 De Jure tamen communi positivo non obligatur civiliter ad illam evictionem, *arg. Inst. de Auctoritat. Tutor. initio, et* §. *Pupillus, Instit. de Inutil. stipul.* ubi dicitur, quod Minores, et Filii familias possint valido contrahere in suum commodum, non tamen in suum incommodum, et meliorem suam facere conditiunem, deteriorem vero non. Sic Rosignolus *loc. cit. num.* 8. et alii contra Lessium *lib.* 2. *de justit. et jur. cap.* 26. *dub.* 5. *num.* 35. et sic etiam habetur de Jure municipali variarum Provinciarum, et Regnorum: et signanter Ducatus Mediolani, ubi est expresse statutum, eos non posse contrahere, et si contraxerint, eorum contractus non valere, et nullimode obligare.

30 Filius familias exponens ludo bona Paterna, quae ignorante collusore alienaro non potest, et cum illis lucrans notabilem summam, tenetur illam summam lucratam restituere; Sanchez *lib.* 7. *Moral. cap.* 18. *num.* 86. Amicus *tom.* 5. *de Justitia, disput.* 28. *sect.* 3. *num.* 36. Lopez. *Instruct. conscient. c.* 16. §. *Porro circa ea*, Rosignol. *loc. cit. num.* 17. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *in complement. VII. Praecept. decal. cap.* 6. *sect.* 6. *num.* 71. et alii passim. Et ratio est clara, quia de ratione ludi est, ut in eo uterque ludens sit aequalis conditionis in periculo perdendi, et spe lucrandi; Talis autem Filius iniit coutractum ludi inaequalem, dum vincere, et iucrari voluit, sed perdere non potest, cnm id, quod ludo exposuit, non esset suum, sed Patris; adeoque ipsam
31 summam lucratam restituere debet. Si autem collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Patris, et non alienabilia a tali Filio, tunc talis Filius non tenetur ei restituere dictam summam lucratam, quia collusori scienti, et volenti nulla facta est Injuria. Ita Sayr. Henriquez, Azor. Bonacina apud Dianam *part.* 1. *tract.* 7. *resol.* 67. Sporer *loc. cit. n.* 2. Tamburin. *lib.* 8. *tract.* 2. *cap.* 9. §. 5. *n.* 18. *disp.* 4. *dub.* 2. *n.* 12. Navarr. *in Manual. c.* 19. *n.* 11. Angelus *verb. Ludus n.* 8. Silvester *eod. verb. q.* 17. et alii.

32 Uxor, Inscio, et invito Marito, regulariter loquendo, non potest exponere ludo bona ejusdem Mariti; nec bona dotalia, et communia: et si exponat, et amittat, sunt a victore restituenda: *Communis.* Uxor enim quoad bona Mariti, nec habet dominium, nec usumfructum, et administrationem; et quoad bona dotalia, licet habeat dominium directum, non habet tamen usumfructum, et administrationem, sicuti nec babet quoad bona communia; adeoque non potest, inscio, et invito Marito, ea alienare, et ludo exponere, et consequenter victor tenetur ea restituere, quia revera
33 acceptat rem alienam invito Domino. Et si exponendo ludo talia bona, quae, ignorante collusore, alienare non potest, notabilem summam lucretur, tenetur eam restituere; secus autem si collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Mariti, et non alienabilia ab Uxore, propter rationem adductam de Filio familias *n.* 30. *et* 31. Sic *Doctores ibi cit.*

Notanter autem fuit dictum *regulariter loquendo*, quia Uxor In pluribus casibus potest similia bona moderate ludo exponere, inconsulto, et etiam irrationabiliter invito Marito. Potest enim uxor de Illis bonis Insumere in ludis illam moderatam summam, et quantitatem, quam in ipsis, et aliis honestis recreationibus solent insumere aliae Uxores similis conditionis, quoad statum, et facultates, ut In simili de Filiofamilias fuit dictum supra *n.* 21. et sic tenent Lugo *tom.* 1. *disp.* 16. *sect.* 4. *n.* 64. Dicastillus *lib.* 2. *de just. tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 9. *n.* 19. *et seq.* Hurtad. *de just. disput.* 9. *difficult.* 9. Molina *tract.* 2. *de justit. disput.* 520. Amicus *tom.* 3. *de justitia disp.* 28. *sect.* 4. *n.* 54. Rosignol. *l. c.* §. 10. *n.* 3. et alii satis communiter; Sic etiam potest Uxor ludis exponere ea, quae sua privata industria, et labore acquirit, post praestita Marito, et Domui debita, et consueta obsequia; Item ea, quae Maritus eidem concedit, ut ornatior, et comptior procedat, si Ipsa restrictius vivendo, aliquid subtrahat. Item a fortiori potest Uxor ludis exponere ea, quae Maritus ipsi concedit, nt pro libito expendat. Molina *cit. tract.* 2. *de Just. disp.* 250. Azor. *par.* 3. *lib.* 5. *cap.* 26. *quaest.* 10. Villalobos in *summa tom.* 2. *tract.* 28. *diffic.* 5. *n.* 3. Rosignol. *loc. cit. n.* 3. et alii passim. 34

Uxor potest de jure communi ludis exponere, inconsulto, et Invito Marito, bona sua patrimonialia non data in dotem, et bona paraphernalia. *Communis ac certa.* Uxor enim quoad hujusmodi bona habet de jure communi plenum dominium, usumfructum, et liberam administrationem independenter a Marito, adeoque potest independenter a Marito ea ludis exponere, sicuti potest pro sno libito de ipsis disponere. 35

Ludens volens plus vincere, quam possit perdere, peccat: et si plus vincat uno solo depositionis jactu, et cum una sola persona, tenetur illud plus restituere; secus autem si successive diversis jactibus, aut lusibus; aut uno solo jactu cum diversis simul exponentibus, seu colludentibus. Si enim v. gr. Paulus non babet, seu non potest exponere, nisi duos Florenos, et ludat ac si posset exponere quatuor, sicque primo jactu lucretur quatuor a solo Petro, facit injuriam, et tenetur ei restituere duos, quia est tunc manifesta inaeqnalitas contractus, si solum possit perdere duos Florenos, et velit una vice, seu uno solum jactu ab uno solo collusore lucrari quatuor. Si autem successive diversis jactibus, vel lusibus, aut etiam uno solo jactu exponat Paulus cum Petro, et aliis tribus colludentibus, et singuli exponant duos Florenos, poterit Paulus suis duobus florenis unico jactu lucrari octo, idest duos a singulis, quia suos duos etiam exposnit quadruplici periculo jacturae apud singu- 36

los, adeoque licite potest ludere cum spe etiam ab omnibus quatuor colludentibus lucrandi, et si lucretur, potest licite retinere. *Communis* cum Sporer *l. c. n.* 70.

*Rom. Theologi Nota.*

Si non potest cum eadem persona plusquam duos florenos ludo exponere, quia non potest plus velle vincere, quam perdere possit: qua ratione poterit cum quatuor, aut pluribus uno ictu duos illos exponere animo lucrandi non duos, sed octo, vel decem? Si primum non potest, nec alterum.

*Responsio Auctoris.*

Sed bona venia *Theologi* jam a me est *ibi* tradita manifesta ratio, quare non possit in primo casu, et possit in secundo; quia in primo casu est manifesta inaequalitas contractus, si Paulus possit solum perdere duos Florenos cum solo Petro, et velit unico ictu ab ipso solo collusore Petro lucrari quatuor. Si autem unico ictu exponat Paulus duos florenos cum Petro, et aliis tribus, vel quatuor colludentibus, et singuli exponant solummodo duos florenos, poterit Paulus suis duobus florenis unico ictu lucrari octo, aut decem, idest duos a singulis, quia duos suos etiam exposuit quadruplici, aut quintuplici jacturae apud singulos unico ictu, quia in hoc secundo casu adest manifesta aequalitas: quia sicuti illi quatuor, aut quinque colludentes cum suis duobus respective expositis florenis, possunt singuli singillatim unico ictu lucrari illos duos florenos expositos a Paulo, ita etiam Paulus poterit unico ictu lucrari ab illis singillatim suos duos expositos florenos; sicuti enim possunt singuli singillatim unico ictu vincere duos expositos florenos Pauli, poterit pariter Paulus unico ictu vincere illos similes duos florenos a singulis singillatim expositos. Militat enim inter ipsos omnimoda aequalitas, et par ratio, et ubi eadem est ratio, eadem est etiam legis dispositio; *L. Ideo* 27. *ff. de legibus, l. Illud* 32. *ff. ad legem Aquiliam, et cap. Inter corporalia* 2. *de translat. Episcop.* tum quia talis inter ipsos intercedit expressus, seu tacitus contractus, ut singuli vicissim possint sic perdere, aut lucrari, et contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur; *cap. Contractus* 85. *de Reg. Juris in* 6. *l. Contractus* 23. *ff. de diversis reg. juris, l. Depositum* 1. *ff. deposit.* §. 6. Nec cuiquam in tali casu fit injuria, quia scienti, et consentienti non fit injuria, neque dolus; textu expresso in c. *Scienti* 27. *de Reg. Juris in* 6. *l. Nemo videtur* 145. *ff. de diversis Reg. Juris*, ibi: « Nemo fraudare videtur eos, qui sciunt, et consentiunt ».

37 Ludens cum animo deliberato non solvendi, si perdat, et id collusor ignoret, non potest quidquam lucrari, atque ideo nec retinere id, quod lucratur, quia contractus est inaequalis, cum alterum fraudolenter decipiat in ratione substantiali ludi, quod si alter sciret, nollet cum ipso ludere. *Communis.* Si autem collusor sciverit, talem ludentem non ha- 38
bere animum solvendi, et nihilominus luserit, potest lucrari, et retinere, quia lusor censetur consensisse, et remittere, Tambur. *lib.* 8. *tract.* 2. *cap.* 9. §. 1. *n.* 17. Sporer *loc. cit.* n. 69. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 1076., et alii. Si vero 39
etiam alter colludens similem animum non solvendi habuit, tunc qui vincit, potest retinere lucrum, quia decipiendo se mutuo compensant injuriam. Tamburin. Sporer, et La Croix *loc. cit.* et alii.

Ludens bona fide cum fure, et rem furtivam in 40
individuo lucrans, cognita veritate, tenetur ipsam rem restituere domino, et non furi collusori, quia dominium rei ablatae semper manet apud dominum. *Communis.* Si vero lucretur non ipsam rem 41
furtivam in individuo, sed pretium ipsius rei jam venditae, potest hoc lucrum retinere, si fur sit aliunde adhuc potens restituere, quia fur erat dominus hujus pretii; At si perdito hoc pretio, sit fur impotens ad restituendum, tunc lucrans tenetur illud restituere, quia tunc contractus ludi reipsa fuit nullus. Cum enim illud ipsum pretium necessario fuerit a fure restituendum domino, non potuit illud tamquam quid alienum a fure valide exponi ludo. Tamburin. *lib.* 8. *Decalog. tract.* 2. *cap.* 9. §. 1. *n.* 30. Sporer *loc. cit. n.* 76. La Croix *l. c. n.* 078. Bonacina *disp.* 2. *de restitut. q.* 2. *proposit.* 1. cum aliis ibi citatis contra alios oppositum velut probabile tenentes.

Ludens pecunia furtiva, aut quomodocumque 42
aliena, si quid lucretur, potest ipsum retinere, quia est fructus propriae industriae, et artis, ideoque suum; Dummodo tamen habeat aliquid proprium, quod tradat, si collusor vincat, alioquin contractus esset nullus, cum nihil ludi periculo exponeret, quod collusor acquirere posset, ut postulat ratio pro servanda requisita aequalitate inter colludentes. Lugo *loc. cit. n.* 13. Sporer *loc. cit. n.* 79. Molina, Sanchez cum La Croix *loc. cit. n.* 1076. contra Trullench. Villalob. Dianam dicentes, lucrum nequidem tunc fieri talis ludentis. Si quis, deficiente sibi in ludo pecunia, eam clam a 43
colludente surripit, et eam postea lucretur, si non habeat quid proprium pro facienda debita restitutione talis pecuniae furto surreptae, tenetur restituere lucrum; si autem habet quid proprium, unde restituat, lucrum sibi acquirit, et retinere potest aeque, ac si exposuisset ludo pecuniam ab aliquo tertio furto ablatam, cum sit idem casus, sive pecunia sit furto ablata ipsi colludenti, sive alteri. Sanchez, et Molina cum Sporer *l. c. n.* 79.

Injuste per metum gravem, aut violentiam 44
tractus, et coactus ad ludum, potest lucrari, et retinere lucrum: Trahens autem injuste non potest lucrari; et si lucretur debet sic injuste tracto restituere. Sic Lugo *tom.* 2. *disp.* 31. *num.* 28. *et* 30. ubi pro hac sententia citat S. Thomam, S. Antoninum, Abulensem, Henriquez, Eman. et

alios plures, quos affert, et sequitur Sanch. *loc. cit. dub.* 11. *num.* 1. *et* 3. ubi hanc tradit ut certam, et communem. Salas *tract. de Ludo dub.* 6. *num.* 2. cum pluribus ibi relatis. Lessius *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 9. et alii plures contra Victoriam, Lopez, Alcozer, Franciscum Garciam, et alios volentes, non solum debere restituere lucrum eum, qui injuste traxit, sed etiam qui injuste tractus fuit, si ipse lucretur; Et contra Molinam *disp.* 516. Franciscum Garciam *de contractibus part.* 2. cap. 19. et alios dicentes, neutrum teneri restituere lucrum, licet trahens cum violentia injusta peccet contra justitiam.

45 At nostram sententiam vocat communem, et veriorem Lugo *loc. cit. n.* 28. ibique eam solide, et late probat dicens, obligationem restituendi lucrum injuste tracto, seu coacto non oriri in injuste trahente, seu cogente ex inaequalitate ludi, sed ex injusta laesione, cum sic trahens, et cogens per violentiam injustam alium ad ludum, inferat ei gravem injuriam, et fiat reus totius damni, quod illi ex tali violentia subsequitur, adeoque debeat eum reddere omnino indemnem, sicuti, ut affert ibi exemplum, si Titius v. g. per metum gravem injuste cogat Cajum ad ei vendendum equum, etiamsi pretium justum solverit, si tamen Cajus ob eam causam coactus sit postea emere alium equum cariori pretio, debet Titius hoc damnum ei resarcire, quod sua causa est passus, non quidem rescindendo contractum, qui mortuo jam fortasse equo, rescindi non potest, sed reddendo eum indemnem a damno, quod ex Titii injuria, seu injusta coactione est ei subsecutum.

46 In ludo licitae, et permissae sunt aliquae deceptiones, seu simulationes, consistentes praecise in artificio ludentis, absque eo quod vitient naturam ludi, et injuste laedant colludentem. Primo igitur qui scit, se meliorem ludum habere, potest metum simulare, et formidinem, ut adversarius audacior factus sponsionem augeat, et ipse eam acceptando majus lucrum reportet; Secundo, qui scit, se meliorem ludum habere, et securus est jam de victoria, potest augere sponsionem, ut quid magis lucretur; Tertio, qui scit, se inferiorem ludum habere, atque ideo esse amissurum, potest simulare habere ludum majorem, et augere sponsionem, ut alter perterritus recuset acceptare sponsionem, et relinquat ipsi quod jam antecedenter ad illam sponsionem appositum erat; Quarto qui videt adversarium plures chartas accipere, quam debeat, potest tacere, ut propter ipsum excessum debeat postea perdere, quod appositum est; Quinto denique licitae sunt generaliter omnes illae deceptiones, et simulationes, quae secundum leges illius ludi, quo luditur, communiter permittuntur; In dubio autem standum est judicio peritorum. *Sic communiter Doctores.*

47 Sunt autem in ludo prohibitae deceptiones, et fraudes sequentes. Primo, si quis designet chartas notis aliquibus occultis, vel quid simile efficiendo, ut eas a tergo cognoscat; Unde hic tenetur lucrum restituere, et id quod alter lucratus fuisset, nisi illas fraudes commisisset. Trullench, *in Decalog. t.* 2. *lib.* 7. *c.* 27. *dub.* 2. *n.* 4. Regin. *in praxi t.* 1. *l.* 10. *c.* 29. *n.* 385. Amicus *t.* 4. *de justit. disp.* 28. *sect.* 4. *n.* 27. Rosignol. *l. c. n.* 4. et alii passim.

Secundo, si quis accuset plura puncta, ac habeat, et hac ratione lucretur, ceteroquin amissurus; Unde hic tenetur restituere, nedum lucrum hac fraude reportatum, sed etiam aliud aequivaliens, quod ipse certo amisisset, si alter deceptus excedebat in punctis. Diana *par.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 47. Rosign. *loc. c. n.* 3. Dicastill. *de just. lib.* 2. *tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 3. *n.* 22. Alcozer *tract. de Ludo cap.* 20. *dub.* 1. et alii passim. 48

Tertio, si quis dolose primam manum surripiat in ludo sibi non competentem, sed alteri, et ex illa dolosa subreptione lucrum acquirat, ceteroquin *non* acquisiturus; Unde hic tenetur restituere, *nedum* totum lucrum, sed etiam id quod ipse certo esset amissurus, nisi illam manum dolose usurpasset. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 45. Rosignol. *loc. cit. n.* 9. Dicastill. *de justit. lib.* 2. *tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 3. *n* 14. et alii. 49

Quarto, si quis ex collusoribus data opera se constituat in loco, ubi chartas adversarii videre possit, et de facto videat; Unde si hic ex tali visione victoriam reportet, ceteroquin non reportaturus, tenetur lucrum restituere. Diana *part.* 7. *tract.* 6. *resolut.* 50. Sanchez *in opus tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 12. *n.* 9. cum aliis ibi citatis. Rosignolus *loc. cit. n.* 5. Trullench. *in Decalog. tom.* 3. *disput.* 31. *n.* 37., et alii. 50

Quinto, si quis ludens ex aliquo circumstante secreto admoneatur de statu alterius collusoris facientis, seu augentis sponsionem; Unde hic si ante monitionem decreverat non acceptare, tenetur ad restitutionem, et in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor; Si vero ante talem significationem, seu monitionem anceps erat utrum acceptaret, vel non, tenetur restituere solum quo ad partem, et non quo ad totum, et in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor. Si autem ante talem significationem jam absolute, et vere decreverat acceptare, ad nihil tenetur. Trullench. *in decalog. to.* 2. *l.* 7. *c.* 27. *dub.* 2. *n.* 4. Dicast. *de just. l.* 2. *tract.* 18. *disput.* 5. *dub.* 3. *n.* 31. Molfesius *in Summa tom.* 2. *tract.* 12. *c.* 21. *n.* 58. Rosignol. *l. c. n.* 6. Sayrus *in Clavi Regia l.* 9. *c.* 12. *n.* 23. La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *n.* 1085. 51

Sexto, si quis ludens alteri collusori non advertenti minus solvat, quam perdiderit; Unde hic tenetur absolute restituere reliquum, quod non solvit, et vere perdidit. Diana *p.* 7. *tr.* 9. *resol.* 53. La Croix *l. c. n.* 1084. et alii communiter. 52

An autem ludens peccet contra justitiam, et teneatur ad restitutionem, si non moneat collusorem errantem contra se in numerandis punctis, vel in non accipiendo primam manum sibi compe- 53

tentem in ludo, et ideo ipse perdat, et ille lucretur? Affirmant Navarrus, Ludovicus Lopez, et alii apud Sanchez *loc. cit. dub.* 14. Azorius *par.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. *quaest.* 3. Philiarcus *de Offic. Sacerdot. tom.* 2. *p.* 5. *lib.* 5. *cap.* 2. Lessius *lib.* 2. *cap.* 26. *dub.* 3. *n.* 14. Amicus *tom.* 5. *de Justitia disp.* 28. *sect.* 4. *n.* 30. Marchantius *in quaest. Pastor. part.* 1. *cap.* 8. *proposit.* 10. *quaest.* 1. *cas.* 5. Molina *de justitia t.* 2. *tract.* 2. *disp.* 517. *in fine*, Trullench. *in decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *disput.* 27. *dub.* 2. *n.* 5. Rosignol. *loc. cit. n.* 7. Rebellus *lib.* 12. *qu.* 3. et alii addentes, nisi consuetudo in tali loco obtinuerit, quod collusores non teneantur monere de hujusmodi errore; Negant tamen Sanch. *loc. cit. dub.* 14. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 44. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 1084. et alii, qui dicunt quod licitum est non monere Adversarium de tali errore, licet ideo perdat; quia ludens tenetur ipse attendere ad suum negotium, et Leges ludorum permittunt errores; cum, ut docet Alcozer *tract. de Ludo cap.* 20. *dub.* 3. quem videtur sequi Lugo *loc. cit. n.* 36. Hurtadus de Mendoza *de controv. disput.* 8. *difficult.* 7. haec ludi lex sit, ut error proprius noceat erranti, dummodo alter positive non decipiat.

54 An vero multo magis in arte ludi peritus ludens cum multo minus perito, teneatur ipsi restituere lucrum ab eo reportatum ratione talis suae majoris peritiae? Respondendum est cum distinctione; Vel ille multo magis peritus nescit collusorem esse ita imperitum; et tunc potest totum lucrum retinere, quia nulla intercessit deceptio. *Communis*, cum Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 30. La Croix *loc. cit.* n. 1069. Vel talis multo magis peritus scit collusorem esse multo minus peritum; et hic ab ipso, vel ab aliis admonitus de illius longe superiore peritia, vel aliunde eam sciens, nihilominus vult secum ludere; et tunc etiam nihil tenetur restituere, quia hic in tali casu censetur cedere juri suo, quod habebat ad aequalitatem servandam in ludo. Scienti enim, et consentienti non fit injuria, Sanchez *in opuscul. tom.* 1. *lib.* 1. c. 8. *dub.* 13. *n.* 7. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 31. Dicastill. *de justit. lib.* 2. *tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 1. *n.* 8. *et* 12. Faustus *in specul. Confessor. disput.* 32. *quaest.* 3. Rosignol. *loc cit.* §. 1. *n.* 12. La Croix loc. *cit.* et alii; Vel tandem talis scit se esse multo magis peritum, et ideo est moraliter certus se lucraturum. et collusor id nescit, et si sciret non esset lusurus, et tunc tenetur restituere, quia in collusoribus debet esse aequalitas spei lucrandi, et periculi perdendi; In hoc casu autem ex parte ludentis multo minus periti reipsa spes lucrandi est fere nulla, periculum vero perdendi est prope certum; contra vero ex parte ludentis multo magis periti; adeoque ludus est inaequalis, et consequenter injustus, et restitutioni obnoxius. Sic Lugo *loc. cit. n.* 44., ubi dicit ita tenere Molinam, Lessium, Rebellum, Medinam, Petrum Ledesmam, Azorium, Emman. et alios omnes communiter. Sic Rosignolus *loc. cit.* cum aliis apud ipsum; Sic cum aliis Sporer *tom.* 2. *tr.* 7. *in complement. VII. Praecept. decalog. cap.* 6. *sect.* 4. *n.* 67. ubi appellat hanc sententiam communem, et veram. La Croix *loc. cit.*, ubi appellat communissimam; Quamvis Toletus, Covarr. et alii apud ipsum *ibid.* doceant etiam in hoc casu ipsum multo magis peritum nihil teneri restituere, et alii cum Diana apud eumdem *ibid.* dicant ad summum teneri ad partem majorem, vel minorem pro gravitate, vel levitate periculi, quod subiit.

Lusor, qui ludo exponit monetam malam, si 55
habet verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, potest licite retinere, quod cum ipsa mala lucratur; Si autem non habet verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, nullimode lucrari potest ratione inaequalitatis cum collusore. Diana *loc. cit. res.* 25. La Croix *loc. cit. n.* 1077. et alii passim.

Ludentes ludo Legibus prohibito per se loquen- 56
do, secluso scandalo, et contemptu, aliove malo accidentali, nec peccant, nec si lucrentur, tenentur lucrum restituere in Foro conscientiae ante sententiam Judicis; Sic Card. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 31. *n.* 60. ubi cum plurimis ibi citatis dicit hanc esse communem, et veram sententiam. Rosign. *l. cit.* §. 8. cum multis ibi citatis. Sporer *l. cit. n.* 81. ubi dicit, quod sic docet jam communis Doctorum, quos citant, et sequuntur Molina *disp.* 513. Sanchez *lib.* 1. *Consil. cap.* 8. *dub.* 1. Lessius *cap.* 26. *dub.* 3. La Croix *l. cit. n.* 1086. ubi dicit, quod sic communissime tenent Alens. Sotus, Medin. Covarruv. Molina, Trullench, Dicastill. Sanchez, Less. Dian. Tamburin. Lugo, Sporer, et alii contra S. Thomam, S. Bonaventuram, Silvestrum, et alios dicentes lucrantem ludo per Legem adhuc vigentem probibito, teneri restituere in Foro conscientiae. Et ratio nostrae conslusionis est, quia tali ludo ludentes, et lucrantes non peccant, nec restituere tenentur do juro naturae, quia ludus hic de se est contractus justus, et licitus, servatis debitis conditionibus. Nec etiam est talis obligatio de jure communi positivo, quia Leges bumanae eum ludum, et translationem dominii non irritant, sed solum praecipiunt restitutionem faciendam victo petenti in Judicio post sententiam Judicis; Haec enim sunt praecisa verba *L. Altarum*, *Cod. de Aleatorib.* ibi: « Nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque in genere, neque in specie; et si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio (scilicet victi ad solvendum); sed solutum reddatur, et competentibus actionibus repetatur ab his, qui dederint, vel eorum heredibus, aut his negligentibus, a Patre, aut defensoribus illius Civitatis; vel recipiat Fiscus, non obstante 50. annorum praescriptione ». Unde inferunt Doctores, quod Victor non teneatur restituere pretium solutum, seu lucrum ipsi victo repetenti illud extrajudicialiter, sed solum si ipse, vel ejus heres repetat in Judi-

cio, et sententia a Judice proferatur, ut clare colligitur ex verbis illis, *et competentibus actionibus repetatur.*

57 Potest tamen victus terrere victorem comminando ei repetitionem lucri, seu pretii soluti in Judicio, et sic pacisci cum ipso extrajudicialiter de aliqua parte reddenda, seu restituenda, eo quod Juri cedat non repetendo in Judicio. *Communis*,

58 cum citatis Doctoribus. Si autem victus solum ficte minetur, non habens animum vere repetendi in Judicio, Salas *dub.* 28. Molina *disp.* 515. Allozza *sect.* 1. n. 9. Lugo *loc. cit. n.* 72. dicunt non esse tutum, quia per dolum, et fraudem cogeret victorem ad sic transigendum. Sed Lessius *loc. cit.* Tamburin. *cit.* §. 1. *n.* 10. Sporer *loc. cit. n.* 81. aliique cum Diana *loc. cit. resolut.* 18. dicunt esse tutum: quod probabile esse fatentur Sanchez, Castrop. Trullench. Dicastill. et alii, quia revera habet Jus repetendi in Judicio, quod pretio aestimabile est; et illi Juri cedit pro restituta parte, cui non cederet, nisi pars restitueretur, adeoque videtur id posse licite facere.

59 Qui ludo prohibito lusit credito, et perdidit, est in conscientia naturaliter obligatus ad solvendum, quia contractus ille ludi est validus, et Legibus humanis non irritatur, adeoque dat Jus victori ad lucrum; promissio enim mutua, valida, onerosa, et acceptata, debet Ius aliquod ex justitia parere, et per consequens obligationem in promittente. Sic tenent Joannes Medina, et Castro apud Molinam *disp.* 516. Corduba *in Summ. qu.* 98. Conradus *qu.* 196. Franciscus Garcias *de contractibus part.* 2. *quaest.* 19. Azorius *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 24. *quest.* 7. Sporer *loc. cit.* n. 83. la Croix *loc. cit. n.* 1087. et alii. Verumtamen potest victus se tueri exceptione Legis alearum, ut etiam in conscientia solvere non teneatur, quia illa Lex non tantum est lata in poenam lucrantis tali ludo, sed etiam in favorem victi, ut solvere non teneatur, si petat exceptionem ipsius. Navarr. *c.* 20. *n.* 17. Molina *disp.* 515. Tolet. *lib.* 5. *c.* 27. Lessius *cap.* 26. *dub.* 4. Layman *cap.* 21. *n.* 3. Lugo *loc. cit. n.* 70. Adrianus, Aragonius, Covarr. et alii, quos affert Salas *dub.* 26. *n.* 2. qui *n.* 4. amplectitur hanc sententiam cum Rebello, et Valentia, nempe posse victum non solvere, si petat Judicio, ut cassetur promissio. La Croix *loc. cit. num.* 1087. Sporer *loc. cit. num.* 83. ubi testatur de communi; Et ratio est, quia cui Jus dat actionem repetendi jam solutum, eidem multo magis dat exceptionem, antequam solvat; textu expresso *in l. Invitus* 156. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Cui damus actionem, eidem et exceptionem competere multo magis quis dixerit, et c. Qui ad agendum* 71. *de Regul. Juris* in 6. ibi: *Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus.* Jus autem commune dat actionem repetendi jam solutum ei, qui ludo prohibito perdidit, et jam solvit, *c. l. Alearum, Cod. de Aleatorib.* adeoque ei multo magis competit actio ad non solvendum, antequam solvat. Ad quid enim in hoc casu esset solvere id, quod statim potest repetere? Frustra enim solvitur quod statim repetendum est; *l. Dolo* 8. *ff. de doli mali exceptione, et capit. Dolo* 59. *de Regul. Jur.* in 6. ibi: *Dolo facit, qui petit quod restituere oportet eumdem.* Unde cum retinere propriam rem, antequam detur, vel ipsam jam datam iterum repetere, reipsa aequivaleant, non erit injustitia, ut inquiunt Tamburin. *loc. cit. num.* 11. Sporer *loc. cit. n.* 83. La Croix *loc. cit. n.* 1087. et alii, alterum modum commodiorem absque inutili circulo eligere. Hinc *l.* 3. *ff. de compensatione* dicitur; *Interest nostra potius non solvere, quam solutum repetere.*

60 An autem qui ludit ludo prohibito cum animo utendi hoc beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi per sententiam Judicis, si perdat, possit licite retinere lucrum in casu, quo lucretur? Molina, Reginald. Dicastill. Lessius *cit. cap.* 26. *n.* 31. dicunt, ipsum teneri restituere id, quod lucratur, quia talis decipit adversarium falso significans, se illi cessurum esse si vincat, quam deceptionem, si ille sciret, certe non luderet, deinde non ponit aequalitatem requisitam inter ludentes. Sanchez autem *loc. cit. dub.* 5. *n.* 1. Lugo *cit. n.* 53. Sporer *loc. cit. n.* 84. La Croix *loc. cit. n.* 1088. et alii cum Diana *loc. cit. resolut.* 25. probabilius dicunt, ludum esse validum, et dictum ludentem posse licite retinere lucrum, quia intentio adimplendi non est de essentia promissionum, vel contractuum, adeoque etiam licet talis non habeat intentionem solvendi pretium, ludus tamen erit validus, et transferet dominium lucri. In reliquo autem utitur suo Jure, ex beneficio Legis concedentis sibi exceptionem, ne teneatur solvere, vel actionem ad repetendum solutum, si jam solverit; Collusor autem sibi imputet, si ludit tali prohibito ludo, qui dat Jus suo colludenti, vel non solvendi, vel solutum repetendi; Neque est inter ipsos inaequalitas, quia etiam alteri competit idem beneficium Legis, si perdat.

61 Quamvis victus antecedenter renuntiaverit dicto beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi, potest nihilominus postea adhuc uti tali beneficio Legis; quia omnis ludens promittit irrevocabiliter solvere, et tamen Lex vult, ut non obstante promissione solvendi, possit adhuc non solvere, vel solutum repetere, cum ipse per talem promissionem non possit vim Legis enervare; Sic tenent Rebell. Salas, Lessius, Diana *loc. cit. resolut.* 26. Lugo *loc. cit. n.* 65. La Croix *loc. cit. num.* 1089. et alii. Si tamen renunciave-

62 rit dicto beneficio Legis cum juramento, jurando scilicet, se non usurum tali beneficio, tunc stare debet juramento, quo non potest licite non solvere, et licite repetere solutum. Si enim id sub juramento promisit, debet observare cum sit omnimode observandum juramentum promissorium de re licita. Molina *disput.* 515. La Croix *loc. citat. n.* 108. Lugo *loc. cit. n.* 66. Sporer *loc. cit. n.* 83.

Lessius *loc. cit. n.* 26. et alii, quos affert, et sequi-
63 tur Salas *dub.* 26. *n.* 7. Dicunt tamen Navarrus, Covarr. Valentia, Toletus, Vega, Henriquez, Diana, et alii, quos refert, et sequitur Salas *loc. cit. n.* 8. posse petere relaxationem juramenti, et hac obtenta, uti dicto beneficio Legis; At melius negant Molina, Sotus, Lessius, Rebelius cum Card. de Lugo *loc. cit. n.* 66. La Croix *loc. cit. n.* 1089. et alii, quia cum tale juramentum sit de re licita, et de solutione, quam absque peccato accipere, et retinere potest victor, videtur confirmare contractum, et dare jus ex justitia, in cujus praejudicium non potest Praelatus relaxationem concedere. * Sed vid. Addit. Casinenses sub. v. *Juramentum, n.* 78 *et seq.* *

64 An autem victor possit licite impedire, ne a Judice condemnetur ad restitutionem? Omnes communiter docent posse id licite facere, si sine vi, vel fraude impediat, v. gr. pure negando se lusisse, donec probetur. Si autem de hoc interrogetur judicialiter a Judice, quamvis Molina, Sanchez, et alii cum Diana *loc. cit. resol.* 27. dicant, ipsum non teneri fateri, se lusisse tali ludo, et lucratum fuisse, si probari non possit; tamen si de hoc interrogetur judicialiter a Judice, Lessius *loc. cit. n.* 21. Lugo *loc. cit. n.* 64. La Croix *loc. cit. n.* 1090. et alii probabilius dicunt teneri fateri, quia Lex non est pure poenalis, sed dispositiva, et Judex habet Jus ad interrogandum, cum non agatur de punitione, sed de restitutione a Lege concessa.

65 Quo ad sponsionem, quae fuit descripta *supra n.* 3. adductis ibi *n.* 4. conditionibus ad ipsam requisitis, cum sit ludo valde affinis, de ipsa est concludendum proportionaliter, sicut hactenus de ludo fuit conclusum; Unde hic solum aliqua specia-
66 lia de sponsione adducuntur. Qui certus est de eventu, vel veritate rei, regulariter loquendo nequit sponsionem inire, et inde lucrum accipere. *Com-*
67 *munis.* Et ratio est clara; quia, qui certus est de eventu, et veritate rei, nullo periculo perdendi se exponit, ut se exponit alter, qui si id sciret, nollet spondere cum ipso, adeoque defectu aequalitatis inter sponsores, est illicita talis sponsio, nec ex ipsa potest aliquod lucrum accipi, et si sit acceptum, debet restitui. Notaater autem dicitur, *regulariter loquendo*, quia si quis a principio certus videatur de veritate rei, quam sustinet, et postea altero pertinaciter contradicente, et spondere volente, incipiat formidare, et dubitare reflectens contigisse alias, ut deceptus fuerit etiam in iis, quae sibi prius certa apparebant; poterit tunc licite spondere, et lucrari propter aliquale illud periculum, cui in sua existimatione se exposuit. Molina *disput.* 508. *ante fin.* Lugo *loc. cit. n.* 79. qui testatur de communi.

68 An autem, quando qui habet certitudinem, protestatur alteri, se esse certum, nec velle, aut posse spondere, quia nulli se exponit periculo, et tamen ille alius contendit, et vult spondere, non obstante illa sibi protestata certitudine, an, inquam, ille possit sponsionem acceptare, et lucrum inde recipere, seu receptum licite retinere? Affirmant multi, inter quos Navarr. *in Manual. cap.* 19. *n.* 18. Diana *tom.* 3. *tr.* 4. *miscellan. resol.* 176. Villalobos *in summa tom.* 2. *tract.* 28. *diffic.* 6. *n.* 2. Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *dub.* 13 *num.* 4. Ludovicus Lopez, Medina, quos affert, et sequitur Sanchez *lib.* 1. *consil. cap.* 8. *dub.* 13. *num.* 11. Layman *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 21. *num.* 4. ubi dicit hanc sententiam esse veram, et alii: quia tunc, dicunt ipsi, nulla est fraus, aut injuria, cum scienti, et volenti non fiat injuria, et sibi debet alter imputare suam temeritatem. Alii tamen id negant, ut Molina, Alcozer, Franciscus Garcias, Lessius, Bonacina, quos citat, et sequitur Lugo *loc. cit. n.* 81. et alii, quia tunc, dicunt ipsi, non servatur aequalitas, quae requiritur ad contractum sponsionis, ut uterque aequale periculum subeat, possitque et vincere, et vinci; Filliucius autem *tract.* 25. *cap.* 2. *n.* 24. secutus a Sporer *loc. cit. n.* 85, et ab aliis recte dicit primam sententiam esse satis probabilem, sed secundam esse magis justam, et tutam.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Libet de Ludo, tum de Sponsione disserere secundum jus civile, quod utinam ubique gentium servaretur.

Ludus vel est *fortunae*, vel *virtutis*. Plura au- 69
tem jure civili contra Aleatores sancita sunt, quae tamen ad omnes lusores *fortunae* pertinent, ut tradunt Andr. Sensileb. *de Alea veter.*, et Passus
Just. *de Alea, seu curanda in pecuniam ludendi cu-* 70
*piditate.* Huc I. pertinet generalis prohibitio Ludi 71
fortunae tam in privatis, quam in publicis domibus; *l. fin. Cod. de Aleat.* II. Quod Ludo perditum 72
victori petere non liceat; *l.* 1. *et* 3. *Cod. d. tit.*
III. Quod victus, et haeres ipsius perditum condi- 73
cere valeat non solum ab ipso victore, sed et ab ejus heredibus; *d. l.* 1. *C. d. t.* IV. Quod si victus 74
pecuniam repetere negligat, id facere queat vel ipsius Pater, vel Magistratus Civitatis, vel tandem
Fiscus; *d. l.* 1. *C. d. tit.* V. Quod etiam Episco- 75
pis incumbat prospicere, ut hoc fiat, et eo nomine
Praesidum auxilio utantur; *l. final. C. d. tit.* VI. 76
Ut huic repetitioni non nisi 50. annorum praescriptio obstet; *l.* 3. *C. d. tit.* VII. Ut cautio super 77
aleae usu data sit irrita, et condici possit; *l.* 1. *C. dict. tit.* VIII. Si quis verberaverit Hospitem Lu- 78
sores tolerantem, damnumve ei dederit, nulla huic
detur actio; *l.* 1. *in princ. ff. d. t.* IX. Qui alium 79
ad ludendum compulit, in Latomias, vel vincula
publica condemnandus; *d. l.* 1. *in fin. ff. d. tit.* X. 80
Nec venia digni, qui licet ab initio ad lusum non coegerint, victi tamen dimittere nolunt; *l.* 2. *in*
*princip. ff. d. tit.* XI. Quod etiam adversus Paren- 81
tes illius, qui in alea quid lucratur, repetitio
danda sit; *leg. final. in fin. ff. d. tit.* Quod tamen 82
procedere reor, si Parentum consensu Filii ludo

83 indulgeant ; vel filiis certam pecuniam ad luden-
dum dent.
84 De pecunia ad Ludum, de quo disserimus, *fortu-
nae* eredita , an ea repeti possit , nihil speciatim
definitum est. Caeterum interest, num ea credita
sit a collusore, an a Receptatore lusorum , an a
85 tertio. Collusori, et Receptatori Lusorum actio-
nem communiter denegant DD. Vide Pseil *consil.*
28. *num.* 6. Marsmann. in *Miliologia cap.* 2.
*fer. per tot.* Colcr. *part.* 1. *dec.* 173. *num.* 9.
86 Berlich. *part.* 1. *decis.* 66. At quod attinet ad
Tertium, ei daut actionem Carpzov. *l.* 6. *Res-
pons.* 96. *num.* 15. Berlich *part.* 1. *d. dec.*
66. negat vero inter alios Bruneman. *ad l.* 8.
*num.* 3. *ff. pro Emptor.* Hactenus de Ludo for-
tunae.
87 Ludus *virtutis* permissus est , si honestati non
refragetur , et sanitatis causa modice adhibeatur.
Quorsum spectat locus Ciceronis *lib.* 1. *Officior.*
§. 103. ibi : « Non omnem damus ludendi licen-
tiam , sed eam , quae ab honestis actionibus non
sit aliena ».
88 Videamus nunc quos virtutis Ludos permiserint
jura nostra. Paulus illos recenset *in l.* 2. §. 1. *ff.
d. tit.* « Si quis, *inquit*, certet basta, vel pila ja-
cendo, vel currendo, saliendo, luctando, pugnan-
do, quod virtutis causa fiat ». Consule vero Go-
thofred. ibidem, tum Pancirol. *Thesaur. variar.
lection. lib.* 1. *e.* 48. *in princ.*
89 Sed nec omittendum est, quinque ludorum spe-
cies recenseri, et permitti a Justiniano *in L.* 1. *et
final. C. d. titul.* Confer. et Pancirol. *Thesaur.
variar. Lect. lib.* 1. *c.* 47. et Marsman. in *Milio-
logia e.* 2.
90 De Lottaria, sive olla fortunae, quaeri solet, an
plus juris hic subsit, quam in Ludo fortunae alio?
Ollas hasce defendunt plures , modo eae publica
91 auctoritate sint constitutae. Adi Molin. *de Just.
et Jur. tract.* 2. *disp.* 509. *fer. per tot.* Kloch. *de
Ærar* , *lib.* 2. *c.* 118. *n.* 4. Martin. del Rio *lib.*
4. *Magic. disquisit. cap.* 4. *q.* 1. Illas vero impu-
gnat Dedekenn. *consil. theolog. vol.* 2. *tit.* 8.
92 *num.* 15. Amesius *de casib. Conscient. cap.* 23.
Sed de hac quaestione alibi ex professo disseren-
dum.
93 Reliquum est, ut verba faciamus de sponsione.
Hanc vulgo licitam dicunt, ex sententia *Martiani
in l.* 3. *ff. d. tit.* sed omittunt limites ab eodem
94 Jurisconsulto adjectos, ut scilicet in aliis casibus,
ubi pro *virtute* certatum non est, sponsionem fa-
cere non liceat. Quinimo ex *leg. fin.* §. *Nec per-
mittimus C. d. tit.* ubi virtutis causa sponsio fit
ultra unum solidum, si multum dives sit, exponere
prohibitum. Vide Wissembach. *ad tit. hunc ff. de
Aleator* §. 18.

## * NOVA APPENDIX.

### NOVISS. ADJECT.

*Ne Lectores non pauca , quae ad hunc Articulum pertinent, ab Auctore omissa , aliunde petere cogantur, ea hic subjicienda duximus.*

Ut Ludus, quatenus pro contractu accipitur, li- 1
citus sit , praeter quatuor conditiones ab Auctore
nostro n. 2. propositas, tres adhuc Antoine, atque
Theologi vulgo requirunt. Harum prima est , ut 2
serventur omnes conditiones ad ludum honestum
necessariae: quia ludus, ut contractus, continet, ac
supponit ludum generatim, cui est accessorius.
Ludus vero generatim ex Antoine *in Tract. de 3
Contractibus cap. XI. quaest.* 1. « est jucundum
aliquod dictum, vel factum ad animi relaxationem
ordinatum ». Ejus finis proximus est , ut animus
oblectatione relaxetur , fiatque aptior ad applica-
tionem , ac intentionem necessariam , eo modo ,
quo vires corporis per somnum reficiuntur : quies
enim animae delectatio, inquit S. Thomas, 2. 2.
*quaest.* 168. *art.* 2. Hinc ludus tam potest esse ho-
nestus, quam dormitio, si cum debitis circumstan-
tiis ob finem honestum exerceatur, pertinetque ad
virtutem, quam Aristoteles, et S. Thomas eutra-
peliam vocant, quae est species temperantiae, per
quam homo dirigitur, ac inclinatur ad modum in
ludo tenendum.
Ut autem ludus sit licitus, haec ex communi 4
sententia requiruntur. 1. Ut ludi genus nullo jure
sit prohibitum. 2. Ut non sit occasio peccandi, nec
scandalum, aut damnum ullum cuiquam pariat. 3.
Ut modus debitus, decorum, et omnes circumstan-
tiae debitae serventur, ita ut congruat personae ,
tempori, et loco etc. nam, *bonum ex integra causa,
malum ex quovis defectu.* Hinc Conc. Senonense
prohibet clericis, ne in publico ludant pila, aut
aliis ludis, maxime cum laicis, ob indecentiam. 4.
Ut nec saepius, nec diutius ludatur, quam exigit
necessitas reficiendi vires animi , et eum expedi-
tiorem reddendi ad debita officia. Necessitas enim
est mensura ludi, sicut cibi, et potus. « Parum au-
tem de delectatione sufficit ad vitam, quasi pro
condimento, sicut parum de sale sufficit in cibo »,
ait Aristoteles a S. Thoma *quaest. cit. art.* 4. re-
latus. His adde, ut ludus necessarius referatur ad
finem honestum; nam homo semper propter finem
honestum agere tenetur. Altera conditio est , ut 5
non ludatur principaliter ob lucrum , quia finis
proximus ludi est animi levamen, et oblectatio, ut
animus vegetior, atque aptior fiat ad debita mu-
nera propter Deum obeunda. Nec illud praeter-
mittendum, lucrum, qua lucrum, finem honestum
esse non posse. Ceterum qui ludit ex intentione
primaria lucrandi, inquit Cunillati, *Tractat.* x. *cap.*
xi. §. 1. *n.* 111. eum communiori Cajetani, et Soti
non peccat lethaliter, quia revera non desideratur
damnum proximi, sed desideratur res proximi, ita

ut ad ludentem perveniat modo justo; et quemadmodum non est lethale desiderare rem etiam pretiosissimam, ita ut sibi perveniat modo justo, puta aut donatione, aut alio justo titulo; ita in praesenti. Secus dicendum, si lucrum intentum praevideretur allaturum familiae colludentis grave detrimentum, ut dixi; tunc enim sicut illicitum esset ludum continuare lucrando, ita illicitum quoque est, tale lucrum intendere. Si quis autem moderate ludendo intenderet lucrum, non propter ipsum lucrum, sed puta, ut filiae dotem convenientem constituat etc., tunc nec veniale forte videretur.

6 Tertia conditio est, ut summa, quae ludo exponitur, sit modica secundum cujusque facultatem, et conditionem, et non major quam opus sit ad excitandum cum oblectatione animum, et impediendum ne ludus langueat.

7 De Regularibus ludentibus Cuniliati, *Tractatu XVI. cap.* II. §. IV. *n.* V. *et seq.* scribit: « Circa » ludos Alearum, italice *di fortuna*, et praecipue » chartarum, quantum dedeceat Ecclesiasticas personas, et praecipuae Regulares, declarant Sacri » Canones, Ordinumque regulae; et idcirco Theologi communiter damnant peccati lethalis religiosos hujusmodi ludis, praecipue frequenter, » operam dantes: sufficiet afferre duos recentiores » perdoctos, nec de severitate doctrinae suspectos. » Primus est P. Passerinus, *tom.* 2. *q.* 187., *art.* » 2. « Ludi chartarum, *ait ipse*, maxime cupiditati, et avaritiae deserviunt, eo quod de uno ex » illis ad aliud est facilis transitus... Inde est, quod » nedum in religionibus Observantibus, sed et in » omni Religione, Praelati hujusmodi pestes, et » ludos voluptuosos, nulla consuetudine obstante, » juxta sancita in Concil Tridentino *sess.* 22. » *cap.* 1. *de reformat.*, extirpare debent; et graviter peccant, si id non faciant, et si hujusmodi ludos permittant; et multo amplius si dent » licentiam eis ludendi suis subditis. (at, dico » ego, quid? si forte Superior ipse suo exemplo » oppositum doceret?) Manifestum est enim, » quod per usum horum ludorum sub praetextu » recreationis fratrum, sternitur via ad dissolutionem Religionum. Haec Doctor primus. Audi secundum; qui est P. Rotarius *tom.* 1. 2. *lib.* 3. » *cap.* 1. *puncto* 12. *n.* 13. *et* 14.. ubi concedens, » quod nos non audemus concedere, nempe licere » aliquando Regularibus, chartis ludere, deinde sic » scribit. « Secus dicendum, si saepe vacarent praedictis ludis; nam tunc difficile excusarentur a » mortali (*nota bene*), etiamsi luderent sine scandalo, ut ex communi Doctorum testatur Lezana, » verbo *ludus*: *n.* 4. Erit autem ludus frequens, et » ludens dicetur consuetudinarius, si semel in hebdomada fiat, juxta Bordonum « *resol.* 33. *n.* 3. » « Claudit demum hoc punctum Giribaldus gravibus verbis, quibus invehitur in Religiosos saepe » ludentes ludis vetitis alear., et taxillor., causa lucri. Rosignolus item, sive hoc faciant, nescientibus, ut communiter contingit, sive etiam videntibus, et non contradicentibus Superioribus, » (verba ipsius sunt) abominabile hoc vitium est, » ut religiosum statum, et perfectionem evertat, » sanctitatem comminuat, vota disrumpat. Heu » quam gravibus poenis ad supremum Dei Tribunal obnoxii erunt, nedum religiosi ludentes, sed » Superiores etiam scientes, et corruptelam hanc » non resecantes, quae cedit nedum in animarum » perniciem, sed etiam in Religionis eversionem! » Ex dictis patet, communem sententiam esse, » quod etiamsi non obstent decreta, neque sit scandali periculum, neque ingens pecunia ludo exponatur; tamen in Religioso consuetudo ludendi » nequit a mortali excusari, cum nimis adversetur statui religioso ». Ex his inferri debet: primo, ex communi, Superiores permittentes introductionem ludi chartarum in suos conventus, » graviter peccare, sicuti et introductum extirpare non procurantes. Secundo: dictis ludis Religiosos utentes, saltem aliqua frequentia, certo » peccare lethaliter. Dixi, saltem aliqua frequentia, » ut communem opinionem indicarem: caeterum » adopto opinionem semper damnantem ut mortales in Religiosis hujusmodi ludos; nisi forte » parvitas materiae, nempe brevissimi temporis, » et magnae raritatis excuset; eo quia et jura Ecclesiastica nimis urgeant; et hujusmodi ludi nimis regulari statui adversentur; et Regulares » obligationes, praecipue studium perfectionis exterminent. Tertio: inferendum, graviter peccare » Superiores, qui, ubi toleratur abusus peculii, » concedunt Religiosis ludentibus aliis ludis honestis, et non vetitis, puta tesseredibus, scacchis, pila etc., ut pecuniam exponant, quamvis intra claustra, quia id dissonat paupertatis voto, et excedit suam auctoritatem, quae » nihil potest circa ea quae sunt voti laesiva. Eo » vel magis, quod est moraliter impossibile, impedire transitum paullatim de modica summa ad » majorem, et de majori ad grandem, cum voti jactura semper majori. Similiter peccare ipsos Religiosos, tam sine licentia pecuniam exponentes, » quam cum licentia; quae cum sit injusta, et sine » honesta causa, quandoquidem discordat a voto, » et a regularitate, nequit licitum reddere actum. » Si opponas: igitur nil pretio aestimabile poterit » cum licentia exponi, ad acuendam honestam delectationem ludentium? Respondeo, posse aliquid licite exponi de licentia, puta imagines, » cereolos etc., pecuniam vere non; quia est esca » nimis alliciens avaritiae famem, nimisque adversans voto; usus enim aliarum rerum, imaginum, cereolorum etc. conceditur Religiosis quibuslibet; neutiquam usus pecuniae, ob datam » rationem. « Et *Tract.* X. *de* 7. *Decalog. Praecepto cap.* XI. §. II. *n.* IV ». Ludentes ludo alioquin permisso, dominium habere debent eorum, » quae ludo exponunt, ut patet. Hinc juxta communem, Pupilli absque Tutoris; et Minores ab-

» sque Curatoris; et Religiosi absque Superioris » licentia, nil exponere possunt, et qui lucratur, » tenetur lucrata restituere respective Tutoribus, » Curatoribus, Religioni: eo quod lucretur ab » his, qui rem suam alienare non possunt, ait S. » Thomas, 2. 2. *q.* 32., *a.* 7. *ad* 2 ».

6 Huc quoque pertinent, atque ut a Regularibus, et Monialium Confessariis etiam atque etiam considerentur, deprompsimus, quae scribit P. Ubaldus Giraldi, *Expositionis Juris Pontificii Part.* 1. *sect.* DLVIII. *pag.* 369. *seq.* Suat autem hujusmodi: « Hic serio monitos velim quoscumque paupertatis voto, tam simplici, quam solemni, et huic » potissimum obstrictos, ne cum periculo damnationis aeternae se allucinentur, putantes sibi licitum esse citra sacrilegam dicti voti fractionem, » pecuniam, cujus usum habent, cuicumque ludo » exponere, et praesertim vulgo *del Lotto*, ea falsa » innixi ratione, quod id ludi genus, jam prohibitum a Benedicto XIII. *die* 12. *Augusti* 1727. » etiam sub poena excommunicationis, Papae reservatae, permissum deinde fuerit a Clemente » XII. in ejus *Motu proprio* 9. *Decembris* 1731. » incipien. *Tra le molte angustie*, impresso in » Typographia Camerali: in hoc enim expresse » excluduntur quicumque paupertatis voto obstricti sint; ibi: Perciò ci contentiamo, che nel » nuovo Lotto, da noi, come sopra permesso (Romae tamen; et tota Ecclesiastica ditione dumtaxat) possa qualunque persona dell'uno, e l'altro, sesso, « *non comprese però quelle, che venissero impedite dal vincolo de' voti di povertà* »: » quae ultima verba repetita etiam leguntur in » Edictis, de mandato ejusdem Pontificis, publicatis ab Eminentissimo Urbis Vicario, et a Generali Thesaurario, sub die 12. dictorum mensis, et anni, in eadem Typographia impressis. » Nec existiment, se tutos in foro conscientiae, » si id faciant cum licentia suorum Superiorum, » si forte hodie, et cum hac faciant; quandoquidem omnia jura proclamant, his omnino interdictum esse, concedere propriis subditis facultatem quidquam erogandi in usus profanos, et contra ipsorum statum, sed in necessarios dumtaxat, licitos et honestos. Hinc (ita, hoc certo, et » incontrovertibili firmato principio, inter alios » DD. communiter infert Bartholomaeus a S. Fausto Congreg. Fuliensis, ordinis Cisterciensis, in » *Thesauro Religiosorum lib. VIII. de voto Paupertatis qu.* XCIV.): Praelatus non potest facere » facultatem hujusmodi Religioso, v. g. ut expendat pecuniam in ludos, luxus, et similia: et quamvis Praelatus praedictam licentiam concedat, non » ideo subditus excusatur a mortali, et a nota » proprietatis, si in materia gravi ea utatur. Et » ratio est; quia hoc non est dispensare, vel rectam licentiam dare, sed dissipare, quia dispensatio est discreta pensatio, necessitate, vel utilitate suadente; at in pecunia ad libitum Religiosi expendenda, nunquam est salutifera dispensatio: Neque itidem sibi suadeant, iam Superiores in concedendo licentiam, quam subditi » in ea utendo, se mortalis peccati reatui non esse obnoxios, si exponant praefato ludo, sicut et » caeteris, parvam aliquam summam, ratione parvitatis materiae; cum enim non semel, sed pluries intra annum, et hic in Urbe decem, et octo » vicibus hanc praetensam parvam summam exponere soleant, et sic continuando quolibet anno, » non video, quomodo dici possit parvitas materiae; eo pari modo, quo dici nequit, eum excusari a peccato mortali ratione parvitatis materiae, a quo per panca moraliter continuata furta ablata est magna summa totalis, juxta propositionem XXXVIII. in ordine, inter alias proscriptas ab Innocentio XI. 2. *Martii* 1679. Neque tandem ad excusandas excusationes in peccatis, subsidium sibi ita tuto aucupari se posse credant a vivae vocis oraculo, quod prolatum » fuisse dictitant a laudato Clemente post publicationem relati *Motus proprii*, licere scilicet » paupertatis vinculo obstrictis parvam aliquam » pecuniae summam praedicto ludo exponere, non » obstante prohibitione, in eodem Motu proprio » expressa, cum de eo nullo modo constet. Et » quamvis ex attestatione alioquorum fide dignorum, ut dictitatur, constaret, praesumi nequit, » tantum Pontificem, ita zelotypum ad sartam tectam fidelium pietatem servandam, voluisse dicto vinculo obstrictis aperire viam proprietatis, » ipsis indulgendo, non ut raro, sed ut toties » quoties quolibet anno exponere possent praedicto ludo parvam aliquam summam, quae integraret, ut dixi, magnam summam totalem contra votum paupertatis. Unde de hoc asserto vivae vocis oraculo dicendum est, verum fuisse » commentum, ab aliquibus excogitatum ad proprie indulgendum cupiditati, palliandumque proprietatis vitium. Si qui vero citra lethalem culpam se tuto id, non semel, sed pluries in anno, » facere posse credant, aut vi hujus praesumpti » oraculi, aut alterius tituli, puta ad subveniendum, vel suae, vel loci pii, vel alienae paupertati, ipsi viderint, cum non meum sit de iis judicium ferre. Audias tamen quid de iisdem sentiat S. Antoninus *part.* 11. *tit.* 1. *cap.* 23. §. » 3. « Sed et Religiosi, si quae habent ad usum, » vel per administrationem, illa tamen donare, » vel alienare non possunt licite, ut in LUDIS ». » Est hic notandum, quod quamvis Clemens derogaverit Constitutioni Benedicti quoad excommunicationem inflictam iis, qui praedicto ludo » vacarent, haac tamen firmam remanere declaravit contra illos, qui in ludendo uterentur pravis artibus, et detestabilibus, ac damnatis superstitionibus, ut dicam infra ad titulum *de Sortilegiis, ad cap.* 2. *In tabulis* » nempe *pag.* 687. ubi haec ex Motu proprio Clementis XII. refert: « « Quanto poi alla pena della scomunica, vogliamo parimente, che resti ferma solamente con-

» tro quelli, che tratti da una folle speranza di » vincere per mezzi riprovati, ed illeciti, useranno nel giocare arti prave, o si serviraono di detestabili, e dannate superstizioni; quale deve credersi essere stata, ancora l' unica, e principale » mira del prenominato nostro Predecessore nel- » l' imporla » ». De hoc porro ludo qui plura cupit, legat Hieronymi Ercoli J. C. Romani Dissertationem « Del Giuoco del Lotto, che sia degno di » essere da per tutto proibito » Romae MDCCXXVIII. Confer Andreae Hieronymi Andreucci Opusculum inscriptum: « L' osservanza divinatoria de' sogni fatta scorgere inutile, colpevole, e pericolosa. In Roma MDCCXLII. Inter alios praecipue legendus Anonimi Liber, cui titulus « Trattato de' Giochi permessi, o proibiti ai Christiani. Roma 1768. per il Barbiellini alla Minerva ». Memineriot quoque omnes Decreto 15. Julii 1732. proscriptum fuisse libellum, qui inscribitur: « Liste dell' Arti di tutte l' Estrazioni ridotte per ordine di Alfabeto: ut constat ex Indice Librorum prohibitorum Benedicti XIV. Pont. Max. auctoritate publicato pag. 160. *

# LUNATICUS, ET FURIOSUS

VID. VERB. *IRREGULARITAS*, ART. 2. N. 12.

---

# LUXURIA

## SUMMARIUM

1. Laxuria quid sit? — 2. Luxuriae species suot septem; scilicet Fornicatio, Adultarium, Incestus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, et peccatum contra naturam, quod subdividitur iu Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, et Bestialitatem; quibus accedit Impudicitia. — 3. Fornicatio quid sit? — 4. Foraicatio est peccatum mortale — 3. Fornicatio est intrinsece mala. — 6 Fornicatio alie dicitur vaga more pecudum, modo cum hac, vel hoc, modo cum illa, vel illo; Alia determinata cem una certa, et determinata persona, et dicitur Concubinatus. — 7. Concubinatus qoid sit? — 8. Fornicatia cum persona infideli an sit simplex Fornicatio, vel addat novam malitiam specie distinctam, et in Confessione necessario aperiendam? — 9. Fornicatio cum sponsa, vel sponso alterius de futuro, an addat novam malitiam injustitiae distinctam, et in Coofessione necessario aperiendam? — 10. Qui copulam habuit cum solata, non sufficit, si dicat in Confessione, *Commisi grave peccatum contra castitatem cum solata*, sed debet explicare copulam — 11. Adulterium quid sit? at omnia, quae ipsum coucernunt, *remissive*? — 12. Incestus quid sit? — 13. Non solum concubitus, sed etiam tactus, amplexus, oscula etc. participaut rationem Incestus, si fiaat inter personas consanguineas, aut affines. — 14. Ad hoc ut Incestus sit casus reservatus, nisi aliud ab Episcopo exprimetur, requiruntur tres conditiones, quae assignantar. — 15. Incestus est peccatum mortale gravissimum duplicis malitiae, scilicet cootra castitatem, et contra virtutem pietatis Personis conjunctis debitae. — 16. An incestus inter diversos consanguinitatis, vel affinitatis gradus commissi distinguantur specie? — 17. Incestus juxta gradus suos sunt necessario io Confessione exprimendi. — 18. Incestuosus volens post copulam incestuosam contrahere in grado prohibito, debet pro dispensatione recurrere ad Sacr. Poenitentiariam, si tam culpa, quam grades sint occulti. — 19. Si tamen gradus est publicus, copula vero est occulta, debet prius petere a Dataria dispensationem gradus, et postea a Sacr. Poenitentiaria dispensationem impedimenti orti ex copula incestuose occulta. — 20. Incestuosus an, et quando possit, et debeat, vel non, petere, et reddere, vel offerre debitum? *remissive*. — 21. Stuprum qoid sit? — 22. Stuprum non est copula, in quam consentit virgo. — 23. Quandonam virgo censeatur ita violenter deflorari, ut ejus defloratio dicatur stuprum stricte, et proprie sumptum? — 24. Concubitus etiam violentus corruptae non est stuprum. — 25. Stuprum est gravissimum, et speciale peccatum ob gravissimam injuriam, quam stuprator infert puellae Virgini, et ejus parentibus — 26. Stuprator tenetur in Foro conscientiae aut virginem stupratam ducere in uxorem, aut illam honeste dotare. — 27. Si tamen puella ob illatum stuprum nullum aliud damnum passa fuit, stuprator ad nullam obligatur restitutionem, seu Dotationem ante Judicis sententiam. — 28. Raptus quid sit? et omnia quae ipsum, et Raptorem concernunt: *Remissive*. — 29. Sacrilegium carnale, et personale quid sit? — 30. Sacrilegium est peccatum gravissimum, et speciale contra virtutem Religionis. — 31. Qui simul est Sacerdos, et Religiosus non committit duplex Sacrilegium violando Castitatem. — 32. Si ambae personae, quae peccant, sunt sacrae, est duplex Sacrilegium in Confessione exprimendum — 33. Peccatum contra naturam, quid sit? — 34 Peccatum contra naturam subdividitur in Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, et Bestialitatem. — 35. Mollities, seu Pollutio quid sit? — 36. Mollities, seu Pollutio ab Apostolo vocatur alio nomine *Immunditia*, et est peccatum mortale contra naturam. — 37 Mollities est intrinseca mala, adeout etiam seclusa prohibitione Divina, adhuc foret mala; et sic nunquam, neque praetextu tuendae sanitatis, vel vitandae alias certae mortis, licitum est intendere, et directe procurare mollitiem, seu pollutionem. — 38. Desiderare efficaciter, ut eveniat naturaliter pollutio, vel de ipsa jam secuta gaudere ob delectationem, est omnino illicitum. — 39. Non est tamen illicitum desiderare inefficaciter, ut pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria in somno eveniat, vel de ea naturaliter, et involontarie secuta gaudere ob aliquem finem bonum. — 40. Pollutio in somnis involuntarie secuta, non est peccatum. — 41. Potest tamen Pollutio in somnis esse peccatum, si oriatur ex causa praeterita illicita, aut otiosa, proxime ordinata ad Venerem. — 42. Si autem pollutio oriatur ex causa tantum remota, et per accidens ad ipsam concurrens, non est peccatum

mortale. — 43. Pollutionem omnino involuntariam, sponte sua naturaliter evenientem, aut in somnis jam coeptam non impediens, nec reprimens, non peccat. — 44. Facturus aliquam actionem necessariam, seu licitam, et honestam, et praevidens inde naturaliter secuturam Pollutionem, nolle tamen modo a se volitam, et intentam, non tenetur abstinere a tali actione, dummodo absit periculum consensus in delectationem — 45. Polluens se cum imaginatione, seu desiderio peccandi cum persona soluta, conjugata, voto castitatis abstricta, consanguinea, vel affine, debet in Confessione circumstantiam personae exprimere. — 46. Inordinatus concubitus quid sit? — 47. Conjuges gravissime peccat contra naturam, si voluntarie concumbant modo tali, quo certo impediatur generatio. — 48. Sic mortaliter peccat si se retrahunt in actu seminationis, ne proles concipiatur. — 49. Conjuges, qui in copula vas naturale servantes, variant, situm, et modum coeundi ordinarium, si id faciant sine seminis perdendi periculo, et ex aliqua justa causa, tunc excusantur a peccato; Si vero id faciant sine justa causa, ordinarie peccant, saltem venialiter, Et si id faciant cum seminis perdendi periculo, peccant graviter. — 50. Sodomia unde dicta? — 51. Sodomia quid sit? — 52. Sodomia est duplex, una perfecta, altera imperfecta, et quae sit utraque? — 53. Sodomia perfecta differt specie ab imperfecta, et ideo est in Confessione specificanda — 54. Sodomia perfecta committitur inter masculos, sive coeant inter se in vase praepostero, sive in ore; et inter foeminas committitur, sive utantur vase anteriori, sive posteriori — 55. Ut Sodomia sit casus reservatus, requiritur, quod actus sit completus cum effusione seminis intra vas. — 56. Sodomia, sive perfecta, sive imperfecta, ultra primam malitiam, habet aliam specie distinctam in Confessione explicandam juxta statum personarum copulatarum. — 57. Probabilius in Confessione debet exprimi, an quis fuerit agens, vel patiens? — 58. Complexus duorum Masculorum se carnaliter per modum copulae commiscentium cum affectu ad eumdem masculinum sexum; sicuti et complexus duarum foeminarum similiter se carnaliter commiscentium, cum affectu ad eumdem foemineum sexum cum effusione seminis, licet ipsum semen in nullo vase emittatur, sed in membris affluat, reducitur ad Sodomiam, estque haec circumstantia in Confessione explicanda. — 59. Non reduceretur tamen ad peccatum Sodomiae, si mas se pollueret inter cossendices, brachia, seu alias partes foeminae extra quodlibet vas. — 60. Rei hujus nefandi, et horrendi criminis Sodomiae puniuntur tum Jure Civili, tum Canonico gravissimis poenis, quae assignantur. — 61. Dictas poenas non incurrit, qui mulierem cognoscit Sodomitice. — 62. Non dictae poenae aliquem ligant ante Judicis sententiam criminis declaratoriam. — 63. Hic in detestationem tanti criminis est sciendum, quod Sodomitae omnes mortui fuerunt in illa nocte, qua Jesus Christus natus est. — 64. Bestialitas quid sit — 65. In confitendo peccato Bestialitatis, non est opus dicere cum qua specie animalis sit commissa — 66. Explicari tamen debet, an sit facta cum bestia mare, vel foemella, et in vase naturali, aut in praepostero? — 67. Ad speciem Bestialitatis reducitur coitus viri, aut foeminae cum Daemone succubo, vel incubo. — 68. In coitu viri, aut mulieris cum Daemone, triplex ordinarie concurrit peccatum specie distinctum in Confessione exprimendum, quod assignatur. — 69. Bestialitas est omnium peccatorum contra naturam gravissimum, et punitur gravissimis poenis, quae assignantur. — 70. Mollities, Sodomia, et Bestialitas habent malitias specie distinctas. — 71. Impudicitia quid sit — 72. Oscula, tactus, et amplexus impudici ob delectationem sensualem veneream inter personas solutas, sunt peccata mortalia. — 73. Oscula, tactus, et amplexus, si fiant secundum morem patriae, causa urbanitatis, amicitiae, fovendae pacis, benevolentiae, debiti obsequii, et hujusmodi, per se loquendo, excusantur a peccato, et licent. — 74. Tactus, et oscula facta in partibus impudicis, et verendis a personis solutis sunt peccata mortalia. — 75. Immo tactus, et oscula impudica verendorum sunt peccata mortalia etiam in illis, qui propter defectum aetatis, aut alia de causa seminare non possunt. — 76. Osculari pueros ex affectu tenerae infantilis aetatis, item eos complecti, tangere captando delectationem sensibilem ex mollitie carnis tenerae, per se loquendo, secluso consensu, aut complacentia turpi, vel nullum est peccatum, vel tantum veniale. — 77. Ancillae teneros pueros vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes, vel aspicientes, etsi motus sensualis exurgat, secluso consensu, aut complacentia turpi, aut non peccant, si ita officium exigat, aut solum peccant venialiter, si leviter, et ex curiositate faciant: Si tamen id facerent cum mora, ordinarie peccarent mortaliter. — 78. Aspicere animalia coeuntia ex curiositate, vel levitate tantum, seclusa voluntaria concupiscentia libidinosa, est peccatum tantum veniale. — 79. Insuper eadem animalia, minora praesertim, ut catellos, catos, et hujusmodi, molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare, ex sola curiositate, vel levitate sine ulla impura delectatione, ordinarie est tantum peccatum veniale. — 80. Esset tamen mortale ita bruti alicujus pudenda fricare, ut semen expelleret curiositate illud videndi, et ob delectationem sensibilem. — 81. Personae ejusdem sexus, simul nudae existentes in Balneo, in cubiculo, seu alibi, et se invicem ex curiositate aspicientes, seu ex levitate, aut joco tangentes etiam in partibus verendis cum motu sensualitatis, secluso libidinoso consensu, et complacentia turpi, non peccant graviter — 82. Peccant autem ordinarie graviter sic aspicientes, vel tangentes personas diversi sexus, aut concubitus humanos, etiam secluso effectu venereo. — 83. Seipsum vero aspicere, seu tangere ex curiositate, vel levitate, seclusa intentione, et complacentia turpi, ordinarie est solum veniale peccatum. — 84. Persona solata permittens se tangi, osculari, et hujusmodi ab alio, quando peccet graviter vel non? *remissive*. — 85. Obscaena legere, inhonesta canere, turpia loqui, impudicos gestus facere, turpes comoedias spectare, litteras amatorias, et lascivas scribere, et recipere, talia audire, et similia facere, si haec fiant cum intentione, et complacentia turpi, vel cum periculo ruinae spiritualis sui, vel aliorum, sunt peccata mortalia; Si autem fiant ex curiositate, vel levitate tantum, seu ex vano solatio sine dicto periculo, sunt solum peccata venialia. — 86. Libros, cantiones, seu tractatus obscaenos componentes, vel divulgantes, comoedias turpes exhibentes, seu repraesentantes, picturas ad libidinem incitantes facientes, seu publice exponentes, et hujusmodi peccant mortaliter. — 87. Chorae de se non sunt malae, nec actus libidinis, sed communis laetitiae; dummodo tamen fiant locis, et temporibus non prohibitis, et modis licitis. — 88. Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, et hujusmodi, quae fiunt inter conjuges sine ordine ad copulam, si fiunt cum periculo pollutionis in uno, vel altero, vel pertineant ad Sodomiam quandam inchoatam, sunt peccata mortalia, alias non sunt nisi venialia. — 89. Quando autem Conjuges graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de actu conjugii? *remissive* — 90. Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, et hujusmodi, quae fiunt inter sponsos cum delectatione sensibili venerea morosa, et directe voluntaria, sunt peccata mortalia; Alias non sunt nisi venialia; Et si pudice fiant ex recto fine secundum consuetudinem patriae, sunt licita. — 91. Quando autem sponsi graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de copula futura, et de dictis tactibus, osculis, amplexibus etc. *remissive*. — 92. Viduae quando peccent, vel non circa delectationem morosam de copula praeterita? *remissive*. — 93. Quando Foeminae graviter peccent, vel non in ornamentis, et similibus provocantibus ad lasciviam? *remissive*. — 94. Quando sint peccata gravia

cogitationes impurae, et delectationes morosae, quae ex luxuriae in se directe, et deliberate volitae, non datur hactenus recensitis oriri solent? *remissive.* — 95 In parvitas materiae excusans e mortali. delectatione venerea deliberata, seu in re, vel materia

1 Luxuria est inordinatus appetitus, vel usus ve-
2 nereorum. *Est in re communis.* Luxuriae species sunt septem; scilicet Fornicatio, Adulterium, Incestus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, et Peccatum contra naturam; quorum ultimum subdividitur in Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, et Bestialitatem, quibus accedit Impudicitia. *Ita Doctores communiter*, paucis exceptis, qui omittunt Sacrilegium scilicet carnale, et personale.

3 Fornicatio est naturalis concubitus illicitus so-
4 luti cum soluta; *Est in re communis.* Fornicatio et peccatum mortale; Est de fide, et oppositum est Haeresis damnata in *Clementina* incipien. *ad nostrum* 3. *de Haereticis*. Apostolus enim *ad Ephesios* 5. expresso dicit: « Omnis fornicator, aut immundus . . . non habet haereditatem in Regno Christi, et Dei: et *ad Galatas* 5. dicit: « Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, et impudicitia, luxuria etc. et his similia, quae praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur; Et *in Apocal. cap.* 21. sic habetur: Fornicatoribus . . . pars erit in stagno ardenti, igne, et sulphure, quod est mors secunda ».

5 Fornicatio est intrinsece mala, de Jure naturae graviter prohibita. Natura enim abhorret a fornicario concubitu, tamquam fini generationis, bono prolis, immo et bono communi opposito; Unde merito Innocentius XI. *die* 2. *Martii* 1679. inter alias damnavit sequentem propositionem 48. in ordine: « Tam clarum videtur, Fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur ».

6 Fornicatio alia dicitur vaga more pecudum, modo cum hac, vel hoc, modo cum illa, vel illo. Alia determinata cum una certa, et determinata perso-
7 na, et dicitur concubinatus. Qui concubinatus est Fornicatio continuata cum eadem certa, et determinata persona, ita ut supra Fornicationem addat statum, et perseverantiam, sive interim quis, vel quae personam fornicariam domi habeat, sive ex consuetudine illam conveniat; Et hic Concubinatus est tam grave, et periculosum peccatum, ut concubinarius absolvi non possit, nisi certe promittat concubinam quamprimum dimittere, et si secundo reversa concubina sine justa caussa nondum ejecta, est ei absolutio deneganda, quia Concubinarius non solum peccat fornificando, sed etiam in continuo saltem virtuali proposito peccandi perseverat, quandiu concubinam voluntarie detinet; Hinc Alexander VII. *die* 28. *Martii* 1666. justissime damnavit sequentem propositionem 41. in ordine: « Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo Regalo, dum deficiente illa nimis aegre ageret, et aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.

An fornicatio cum persona infideli v. gr. Judea, 8
vel Turcissa sit simplex Fornicatio, vel addat novam malitiam specie distinctam, et in Confessione necessario aperiendam? Affirmant Navarrus, Lugo, et cum nonnullis aliis Sanchez *libr.* 7. *de Matrimonio disp.* 5. volentes, quod sicuti Ecclesia speciali ratione prohibet Matrimonium fidelis cum infideli ob motivum Religionis, cum talia conjugia sint damnosa conjugi fideli, et bonae educationi prolis: ita propter idem motivum censeatur speciali ratione prohibitus fornicarius concubitus fidelis cum infideli. Negant econtra Azorius *par.* 3. *lib.* 3. *c.* 29. Diana, Tamburinus, Filliucius, Mastrius. Reiffenstuel *Theol. Moral. tract. de praeceptis Decalogi distinct.* 4. *qu* 2. *n.* 15 Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 1. *n.* 2142., et alii, quia nullo jure probatur malitiam illam esse specie distinctam, quamvis revera sit gravior, et ideo reservari soleat, et puniri: Nec id probat assumpta paritas de prohibitione Matrimonii, quia in Matrimonio habetur longe major conjunctio, et inde majus periculum subversionis conjugis, et prolis, quam in simplici accessu fornicario, ut de se patet, adeoque etc. * Primae ex his opinionibus magis adhaerere videtur Antoine, in *Tract. de Peccatis Art. V. quaest.* 2. §. *Item fornicatio fidelis.* Et sane copula Fidelis cum Infedeli in Religionis dedecus vergit. *

An Fornicatio cum Sponsa, vel Sponso alterius 9
de futuro addat novam malitiam injustitiae distinctam, et in Confessione necessario aperiendam? Negant aliqui cum Mastrio *Theolog. Moral. disput.* 11. *n.* 119. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 14. At probabilius affirmant alii cum Henno *tom.* 1. *disput.* 6. *quaest.* 1. *conclus.* 1. Busemb *lib.* 3. *par.* 1. *cap.* 2. *dub.* 2. *n.* 1. ubi citat Sanchez, Rodriquez, Filliucium, quia Sponsus, et Sponsa post sponsalia non sunt amplius personae plene solutae, et liberae: quamvis enim in mutua corpora non habeant jus in re, habent tamen jus ad rem, et ideo alteruter concedens alteri usum sui corporis, specialem injuriam facit comparti, quia, ultra Fornicationem, committit aliquam injustitiam reducibilem ad Adulterium, tamquam imperfectum ad perfectum sui generis; Unde est circumstantia in Confessione necessario exprimenda.

Qui copulam habuit cum soluta, non sufficit si 10
dicat in Confessione, « Commisi grave peccatum

contra Castitatem cum soluta » , sed debet expli-
care copulam, quia, ipsa reticita, non explicat pec-
catum, quod fecit; cum etiam soli tactus impudi-
ci , seu oscula ob delectationem carnalem habita
cum soluta, sint gravia peccata contra castitatem;
Unde merito Alexander VII. die 24. Septembris
1665. inter alias damnavit sequentem propositio-
nem 25. in ordine: « Qui habuit copulam cum so-
luta , satisfacit Confessionis praecepto , dicens ,
commisi cum soluta grave peccatum contra Casti-
tatem, non explicando copulam »: Et die 18. Mar-
tii sequentis anni 1666. idem Summus Pontifex
damnavit etiam propositionem sequentem 40. in
ordine , « Est probabilis opinio , quae dicit esse
tantum veniale osculum habitum ob delectationem
carnalem, et sensibilem, quae ex osculo oritur, se-
cluso periculo consensus ulterioris, et pollutionis ».
11 Adulterium quid sit, et omnia, quae ipsum con-
cernunt. *Vid. verb. Adulterium*, ubi lato de omni-
bus per varios Articulos.
12 Incestus est peccatum Luxuriae cum persona
consanguinitate, aut affinitate conjuncta intra gra-
dus a jure prohibitos commissum ; *Est in re com-*
13 *munis*. Dicitur autem peccatum Luxuriae ad de-
notandum, quod non solus concubitus , sed etiam
tactus , amplexus , oscula etc. participant ratio-
nem Incestus , si fiant inter personas consangui-
neas, aut affines, eo quod inducant malitiam actus
14 principalis , ad quem ordinantur. Ad hoc autem
ut incestus sit casus reservatus, concurrere debent
tres conditiones , nisi aliud ab Episcopo exprima-
tur in reservatione ; Prima , quod copula sit per-
fecta, idest cum seminatione intra vas; Secunda ,
quod personae sint consanguinitate, aut affinitate
conjunctae intra gradus in reservatione expressos;
Tertia, quod intercedat malitia moralis.
15 Incestus est peccatum mortale gravissimum du-
plicis malitiae, scilicet contra castitatem , et con-
tra Virtutem Pietatis personis conjunctis debitae;
Unde *Levitici* 2 mors diversis gradibus incestuo-
sorum statuitur, qui tantam turpitudinem, tantum
nefas, tantum scelus patraverunt; Et Apostolus 1.
*ad Corinth. capit.* 5. incestuosum Corinthium, in
detestationem tanti sceleris, tradidit Satanae, ut
spiritus salvaretur; Et ratio est, quia actus carna-
les , utpote faedi, et turpes, graviter adversantur
honori, reverentiae, et pietati, quam debent sibi
consanguinei, et affines ; Unde ex instinctu natu-
rali apud omnes gentes damnatur concubitus cum
consanguineis in linea ascendente, vel descenden-
te ; immo etiam in linea collaterali intra certos
gradus ; Quinimmo hanc reverentiam nobis insi-
nuant quaedam irrationabilia animalia , quae ex
ingenito reverentiae instinctu nolunt parentibus
misceri ; Unde Aristoteles *lib.* 9. *Historiae ani-*
*malium cap.* 47. refert, a Camelo, qui ex fraude
Camelarii fuerat congressus cum matre , interfe-
ctum esse deceptorem ; equum vero similiter de-
ceptum, se ex alto praecipitasse. Sic Henno *l. c.*
*q.* 3. *conc.* 2.

An incestus inter diversos consanguinitatis, vel 16
affinitatis gradus commissi distinguantur specie ?
Affirmant aliqui ; et negant alii ; Unde cum utra-
que opinio sit probabilis, et incestus eo gravius
peccatum sit, quo gradus est propinquior, talis
gradus est in Confessione exprimendus, saltem pro
majori securitate , ut fatentur passim Doctores,
etiam sententiae tenentis ipsos incestus non di-
stingui specie. Immo varii ex ipsis dicunt , quod 17
non obstante incestuum identitate specifica , ne-
cessario juxta gradus suos sunt in Confessione ex-
primendi , quia licet speciem non mutent , mali-
tiam notabiliter aggravant , et ideo obligationi
suae non satisfacit , qui dicit simpliciter se com-
misisse incestum , sed debet exprimere an cum
Matre, vel Noverca, an cum Filia , vel cum soro-
re, vel cum Matertera, an cum Cognata germana,
vel alia , et sic de aliis ; Sic inter alios expresse
Henno *loc. cit. conclus.* 3. Item an cum Affine ,
vel cum Cognato Spirituali , vel legali ; Item an
cum Filia Confessionis , ut probabiliter tenent
Sanch. Coninch. Fagundez, et ceteri citati, et se-
cuti a Busemb. *lib.* 3. *par.* 1. *cap.* 2. *dub.* 2. *n.*
5. La Croix *ibid. et lib.* 6. *p.* 2. *a n.* 1073. con-
tra Sa , Dianam , et alios.
Incestuosus volens post copulam incestuosam 18
contrahere in gradu prohibito , debet pro dispen-
satione recurrere ad Sacram Poenitentiariam , si
tam copula, quam gradus sint occulti: Si tamen 19
gradus est publicus, copula vero est occulta, debet
prius petere a Dataria dispensationem gradus , et
postea a Sacra Poenitentiaria dispensationem im-
pedimenti orti ex copula incestuosa occulta: San-
chez *de Matrimonio disput.* 25. *n.* 11. *et* 12. Cle-
ricatus *c.* 71. *n.* 10. Felix Potestas *to.* 1. *p.* 2. *n.*
2156. et alii.
Incestuosus an, et quando possit, et debeat, vel 20
non, petere, et reddere, vel offerre debitum? Vide
verb. *Debitum Conjugale per totum.*
Stuprum stricte sumptum est violenta deflora- 21
tio puellae virginis, seu est concubitus cum puella
virgine, ipsa invita, seu per vim coacta. *Sic in re*
*Doctores communiter.* Ponitur autem ly *Violenta,* 22
vel *ipsa invita,* seu *per vim coacta,* ut excludatur
copula, in quam consentit virgo , quia talis copu-
la , in quam consensit virgo, pertinet potius ad
simplicem Fornicationem, quam ad stuprum stri-
cte, et proprie sumptum. Censetur vero virgo vio- 23
lenter, vel ipsa invita, seu per vim coacta deflora-
ri , sic ut ejus defloratio dicatur stuprum stricte ,
et proprie sumptum, quando vi, timore, dolo, frau-
de , aut ficta promissione Matrimonii , et hujus-
modi decipitur , et inducitur ad copulam. Dicitur 24
notanter *puellae virginis,* seu cum *puella virgine,*
ut excludatur concubitus etiam violentus corrup-
tae, seu illius, quae antea habuerat copulam, quia
ille violentus concubitus non est stuprum, cum non
sit violatio integritatis virginalis.
Stuprum est gravissimum, et speciale peccatum 25
ob gravissimam injuriam , quam stuprator infert

26 puellae virgini, et ejus parentibus. Unde stupra-
tor tenetur in Foro conscientiae, aut illam duce-
re in uxorem, aut illam honeste dotare, secundum
27 sui possibilitatem, et viri prudentis arbitrio; Si
tamen puella ob illatum stuprum nullum aliud
damnum passa fuit, puta, quia factum mansit oc-
cultum, et aeque honestum Matrimonium conse-
cuta est, ac si non fuisset stuprata, stuprator ad
nullam obligatur restitutionem ante judicis sen-
tentiam, quia pro injuria, secluso damno, nulla
debetur restitutio, sed poena a judice; Sic quo
ad omnes has tres ultimas conclusiones, *Doctores
passim*. Alia quo ad haec *vid. verb. Dos. art.* 2.
*a num.* 14. *ad* 38. ubi late de omnibus.
28 Raptus quid sit? et omnia, quae ipsum, et rap-
torem concernunt. Vide verb. *Impedimenta Ma-
trimonii artic.* 2. *a num.* 103. *ad num.* 117.
29 Sacrilegium carnale, et personale est concubitus
illicitus personae, aut Sacrae cum Sacra, aut Sa-
crae cum non Sacra, aut non Sacrae cum Sacra;
30 *Est in re communis*. Sacrilegium est peccatum
gravissimum, et speciale contra virtutem Religio-
31 nis. *Communis*. Qui simul est Sacerdos, et Reli-
giosus non committit duplex Sacrilegium violando
castitatem, sed unicum gravius, quia moraliter
est una numero malitia contra eamdem virtutem
32 Religionis. *Communis*. Si ambae personae, quae
peccant, sunt Sacrae, est duplex Sacrilegium in
Confessione exprimendum ob duas injurias, et ir-
reverentias numero distinctas. *Sic Doctores passim*.
33 Peccatum contra naturam, quod est vitium in-
ter ceteras Luxuriae species gravissimum, est ac-
tus Luxuriae, quo fit seminatio modis repugnan-
tibus institutioni naturae. *Est in re communis*.
34 Hoc peccatum, ut jam fuit dictum supra *sub num*.
2. subdividitur in Mollitiem, inordinatum concu-
bitum, Sodomiam, et Bestialitatem. *Communis*.
35 Mollities, seu Pollutio est voluntaria seminis
effusio extra vas solius voluptatis gratia facta. *Est
36 in re communis* Mollities, seu Pollutio, quae ab
Apostolo 2. *ad Corinthios* 12. *ad Galatas* 5. alio
nomine vocatur *Immunditia*, quando est perfecte
voluntaria, est peccatum mortale contra naturam,
quia est contra ordinem naturae, et generationis;
Unde omnino excludit a Regno Dei; ut expresse
dicit Apostolus 1. *ad Corinthios cap*. 6. ibi: *Ne-
que molles Regnum Dei possidebunt:* et ad *Gala-
tas* 5. ibi: *Manifesta sunt opera carnis, quae sunt
Fornicatio, Immunditia, Impudicitia etc. quae
praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia
agunt, Regnum Dei non consequentur.*
37 Mollities est ab intrinseco mala, adeo ut, etiam
seclusa prohibitione Divina, adhuc foret mala, et
sic nunquam, neque praetextu tuendae sanitatis,
vel vitandae alias certae mortis, licitum est in-
tendere, et directe procurare mollitiem, seu pol-
lutionem; unde merito Innocentius XI. die 2.
Martii 1679. inter alias sequentem damnavit pro-
positionem 49. in ordine: *Mollities jure naturae
prohibita non est; Unde si Deus eam non interdixis-
set, saepe esset bona, et aliquando obligatoria sub
mortali.*

Desiderare efficaciter, ut eveniat naturaliter 38
pollutio, vel de ipsa jam secuta gaudere ob dele-
ctationem, est omnino illicitum *Communis*. Non 39
est tamen illicitum desiderare inefficaciter, ut pol-
lutio mere naturalis, et omnino involuntaria in
somno eveniat, vel de ea naturaliter, et involun-
tarie secuta gaudere, ob aliquem finem bonum,
verb. gratia tentationis sedandae, vel sanitatis
recuperandae. Tunc enim Pollutio mere naturali-
ter eveniens, non est nisi spontanea, et naturalis
evacuatio, seu exoneratio naturae, seu corporis,
qualis est emissio sudoris, vel aliorum superfluo-
rum excrementorum. Sanchez *in Decalog. lib.* 1.
*cap.* 2. *a num.* 18. Tannerus *de peccatis, dist.* 4.
*quaest.* 2. *num.* 145. Plateil. *de peccat. nu.* 244.
Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 105. Laymann *lib.* 3.
*sect* 4. *num.* 17. Vasquez 1. 2. *disputat.* 115.
*cap.* 3. Navarrus. *in Manual. cap.* 16. *num.* 7.
*et sequent.* cum pluribus ibi citatis, Reiffenstuel
*Theolog. Moral. tract.* 9. *dist.* 1. *qu.* 5. *num.* 55.
Busembaum *lib.* 3. *part.* 1. *tract.* 4. *cap.* 2. *dub.*
4. *num.* 4. La Croix *ibidem num.* 932. ubi dicit
hanc esse communiorem sententiam. Sporer *tom.*
1. *tract.* 1. *cap.* 6. *num.* 34. ubi hanc appellat
communiorem doctrinam, et sic alii plures contra
Sylvium, Azorium, Henno *loc. cit qu.* 7. *art.* 3.
*concl.* 1. *et* 2. et alios. Vid. verb. *Delectatio mo-
rosa a n.* 15. *ad* 23.

Pollutio in somnis involuntarie secuta, non est 40
peccatum; quia est effectus mere naturalis. *Com-
munis*. Potest tamen pollutio in somnis esse pecca- 41
tum, si oriatur ex causa praeterita illicita, aut
otiosa, proxime ordinata ad venerem, ut sunt
tactus, aspectus impudici, lectio, locutio, aut
auditio turpium, et hujusmodi; quia tunc talis
pollutio, quamvis non sit directe intenta, si fuit
praevisa, est voluntaria in causa, et indirecte vo-
lita. Si autem pollutio oriatur ex causa tantum 42
remota, et per accidens ad ipsam concurrente,
ut est esus, aut potus calidorum, nimia comestio
aut potatio, equitatio, et hujusmodi, tunc non
est peccatum mortale, quia in talem rem, seu
causam remotam, non ordinatam de se ad vene-
rem, consentiens, non ideo censetur velle effec-
tum, seu pollutionem, sed potius per accidens
eam patitur. Lessius *loc. cit. num.* 90. *et* 100.
Filliucius *tract.* 30. *num.* 152. Sanchez *loc. cit.*
Busembaum *l. c. num.* 6. et alii passim.

Pollutionem omnino involuntariam sponte sua 43
naturaliter evenientem, aut in somnis jam coep-
tam non impediens, nec reprimens, non peccat,
quia id non est ipsam procurare, sed pati ut semen
effluat, quod alias corruptum sanitatem laederet.
Unde in tali casu, dummodo absit periculum con-
sensus in delectationem, seu complacentiam, po-
test sanitatis causa sinere, ut natura sponte sua
se exoneret. Clericatus *cap.* 73. *num.* 4. Mastrius
*disputat.* 11. *num.* 129. Sanchez *de Matrimonio*

*lib.* 9. *disputat.* 45. *num.* 27. Busembaum *loc. cit. num.* 3. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2168. et alii. Immo Senchez *loc. cit. n.* 28. cum aliis idem admittit, etiamsi pollutio orta esset prius ex culpa, dummodo de ea doleat, et consensum ulteriorem abstrahat.

44 Facturus actionem aliquam necessariam, seu licitam, et honestam, et praevidens inde naturaliter secuturam pollutionem, nullo tamen modo a se volitam, et intentam, non tenetur abstinere a tali actione, dummodo absit periculum consensus in delectationem. Clericatus *cap.* 73. *n.* 6. Tamburin. *lib.* 7. *Decalog. cap.* 7. §. 2. Laymann *loc. cit.* n. 16. Mendo *verb. Pollutio*, Felix Potestas *loc. cit. num.* 2166. Busembaum *loc. cit. num.* 5. cum Sanchez, Filliuc. Navarro, ibi citatis, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 53. testans de communi; Et ratio est, quia persequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, et praeter intentionem, et consensum ipsius secutus; Unde quamvis quis praevideat secuturam pollutionem ex auditione Confessionum mulierum, ex lectione casuum conscientiae, ex necessario tactu sui, vel alterius, et hujusmodi, dummodo absit periculum consensus in delectationem, potest nihilominus licite audire Confessiones mulierum, legere casus conscientiae, tangere se, et alios, ex necessitate, et hujusmodi; Secus autem si adesset periculum consensus in delectationem, quia tunc cognoscens quis ex simili occasione saepius fuisse mortaliter lapsum, teneretur a similibus actionibus, et officiis, quantumvis licitis, et honestis abstinere, ut advertunt citati Doctores, et alii. Sanchez *l. c. n.* 4.

45 Polluens se cum imaginatione, seu desiderio peccandi cum persona soluta, conjugata, voto castitatis obstricta, consanguinea, vel affine, debet in Confessione circumstantiam personae exprimere, quia juxta qualitatem personae illicite concupitae, intervenit in tali pollutione alia distincta species malitiae, et turpitudo. *Communis.*

46 Inordinatus concubitus, seu indebitus concumbendi modus, est actus peccaminosus contra naturam, quo vir concumbit cum foemina modo inordinato, et indebito, ita ut impedietur generatio. Sic Filliucius *tract.* 30. *cap.* 8. *num.* 161. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 64. et alii. Et notanter dicitur, *ita ut impediatur generatio*, quia alioquin; in rigore, non esset peccatum contra naturam.

47 Unde Conjuges gravissime peccant contra naturam, si voluntarie concumbant modo tali, quo certo impediatur generatio, quia generationem impedire gravissime repugnat bono prolis, et naturae, et ideo intrinsece malum est, et nullo ca-
48 su potest cohonestari. *Communis.* Sic mortaliter peccant conjuges, si se retrahant in actu seminationis, ne proles concipiatur. *Communis*, propter dictam rationem.

49 Conjuges, qui in copula vas naturale servantes, variant situm, et modum coeundi ordinarium, si id faciant sine seminis perdendi periculo, et ex aliqua juste causa, quia, verbi gratia mulier est praegnans, vel quia corporis dispositio propter pinguedinem aliter fieri non patitur, tunc excusantur a peccato; Si vero id faciant sine justa causa, ordinario peccant saltem venialiter: Et si id faciant cum seminis perdendi periculo, peccant graviter. Hinc Conjuges sic indebite, et inordinate congredientes sine justa causa, sunt graviter reprehendendi. *Sic Doctores communiter.*

Sodomia, sic dicta a Sodoma Civitate, quae propter nefandum hoc vitium, quod ibi, et in finitimis Civitatibus plurium grassabatur, una cum ipsis igne coelitus delapso fuit concremata; *Genesis cap.* 19. est coitus libidinosus cum persona indebita, vel si cum persona debita, in vase indebito. *Sic in re communis.* Sodomia est duplex, una perfecta, altera imperfecta; Sodomia perfecta est concubitus masculi cum masculo, aut feminae cum femina. *Sic communior Doctorum* cum D. Th. 2. 2. *quaest.* 154. *art.* 11. Sporer *Theolog. Sacramentali part.* 4 *cap.* 3. *sect.* 6 *num.* 626. *et* 627. Busembaum *loc. cit. dub.* 3. *num.* 14. Henno *loc. cit. qu.* 6. *artic.* 4. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 16. *nu.* 83. et aliis *arg. cap. Usus* 14. *caus.* 32. *quaest.* 6. contra aliquos volentes concubitum feminae cum femina esse Sodomiam imperfectam. Sodomia imperfecta est concubitus viri cum femina extra vas naturale. *Sic Doctores citati, et alii.* 50 51 52

Sodomia perfecta differt specie ab imperfecta, et ideo est in Confessione specificanda, quia Sodomia perfecta fit eum affectu ad sexum indebitum: Imperfecta vero fit cum affectu quidem ad sexum debitum, sed in vase indebito. 53

Sodomia perfecta committitur inter masculos, sive coeant inter se in vase praepostero, sive (quod horrendum est) in ore; Et inter feminas committitur, sive utantur vase anteriori, sive posteriori, cum secundum plurimos feminae inter se ita misceri possint, et ita invicem exardescere, ut ementitis virilibus congressibus, instrumentis quibusdam diabolicis semen intra vas, sive anterius, sive posterius recipiatur, et sic habeatur Sodomia proprie dicta, quae praesertim consistit in affectu ad sexum indebitum. 54

Ut Sodomia sit casus reservatus (nisi aliter in reservatione ab Ordinario exprimatur) requiritur, quod actus sit completus cum effusione seminis intra vas, qua deficiente sive in masculis, sive in feminis, non est casus reservatus, quia non censetur Sodomia completa, et consummata. *Sic Doctores citati*, et alii. 55

Sodomia sive perfecta, sive imperfecta, ultra propriam malitiam, habet aliam speciem distinctam in Confessione explicandam, si personae copulatae sint vel Deo Sacrae, vel conjugatae, vel consanguineae, seu affines; tunc enim committitur etiam vel Sacrilegium, vel Adulterium, vel Incestus; et quidem aliquando duplex Sacrilegium, vel Adulterium, si utraque persona est Deo Sacra, vel conjugata. *Sic Doctores citati*, et alii passim. 56

57 Probabilius est in confessione peccati Sodomiae
adesse obligationem exprimendi, an quis fuerit
agens, vel patiens, quia agens se polluit, non sic
patiens. Leander *de Poenitentia disputat.* 8. §. 3.
*qu.* 6. Lugo *de Poenitentia disput.* 16. *n.* 143.
Mendo *disputat.* 5 *n.* 188 Henno *loc. cit. art.* 4.
*conclus.* 1. La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *n.* 1080. cum
aliis ibi citatis contra plures id negantes cum Dia-
na pluribus in locis, et praesertim *p.* 1. *tract.* 1.
*resol.* 11. *et tract.* 3. *resol.* 4. *et in compendio*,
*verb. Sodomia n.* 2.

58 Complexus duorum masculorum se carnaliter
per modum copulae commiscentium cum affectu
ad eumdem masculinum sexum, sicuti et comple-
xus duarum feminarum similiter se carnaliter com-
miscentium cum affectu ad eumdem femineum se-
xum cum effusione seminis, licet ipsum semen in
nullo vase emittatur, sed in membris effluat, re-
ducitur ad Sodomiam, estque haec circumstantia
in confessione explicanda, nec sufficit dicere se
exercuisse mollitiem, quia haec tendit ad explen-
dam libidinem sine speciali affectu ad indebitum
sexum Tamburinus *lib.* 7. *cap.* 7. §. 2. La Croix
*loc. cit. n.* 1082. et alii plures contra alios volen-
59 tes, quod talis complexus sit sola mollities. Non
reduceretur tamen ad peccatum Sodomiae si mas
se pollueret inter coxendices, brachia, seu alias
partes feminae extra quodlibet vas, quia sic nec
haberet affectum ad sexum indebitum, nec ad in-
debitum vas; adeoque sufficeret in confessione ex-
plicare se polluisse cum tactibus impudicis, seu
consortio feminae conjugatae, vel Deo Sacrae, vel
consanguineae, aut affinis. *Sic passim Doctores.*

60 Rei hujus nefandi, et horrendi criminis Sodo-
miae Jure Civili puniuntur poena ignis, ut patet
*ex Codice Theodosiano libr.* 9. *titul.* 7. ubi dicitur:
*Hujus* (scilicet Sodomiae) *scelus, spectante popu-
lo, flammae vindices expiabunt;* Et idem observari
mandavit Carolus Quintus *Ordin. Crim. artic.*
116. Jure autem Canonico Laici de Sodomia con-
victi jubentur excommunicari, *cap. Clerici* 3. *de
excessibus Praelat.* ibi: *Si Laici, excommunicatio-
ni subdantur, et a Coetu fidelium penitus fiant
alieni.* Insuper declarantur infames; *cap. Infames*
2. *caus.* 3. *quaest.* 7. et conceditur facultas eo-
rum uxoribus, ut possint ab eis discedere, sicut
ab adulteris: *argum. cap. Omnes* 7. *caus.* 31.
*quaest.* 7. Clerici vero de Sodomia convicti Jure
communi Canonico privantur Beneficio, et a statu
et Ordine Clericali abjiciuntur; *cit. cap. Clerici* 4.
*de excessibus Praelatorum*, et ex Constitutione
Sancti Pii Quinti incipient. *Horrendum illud sce-
lus.* Clerici Sodomiam exercentes privantur omni
Privilegio Clericali, Officio, Beneficio, et Digni-
tate, ac degradati traduntur Potestati saeculari
61 puniendi ut Laici hoc in exitio devoluti. Dictas
autem poenas non incurrit, qui mulierem cogno-
scit Sodomitice, quia haec Sodomia est imperfe-
cta; nec qui mixtus masculo non seminavit intra
vas, quia non est Sodomia consummata. Leges au-
tem poenales, nisi in ipsis aliter exprimatur, affi-
ciunt solum delictum perfectum, et consummatum;
*arg. cap. Odia* 15. *et cap. In poenis* 49. *de Regu-
lis Juris.* Nec dictae poenae aliquem ligant ante 62
Judicis sententiam criminis declaratoriam: *Sic
Doctores communiter.* Hic in detestationem tanti 63
criminis est sciendum, quod Sodomitae omnes
mortui fuerunt in illa nocte, qua Jesus Christus
natus est, ut ex multis refert Barbosa de *Officio et
potestate Episcopi part.* 2. *allegat.* 44. *n.* 2.

Bestialitas est coitus cum Brutis: *Est in re com-* 64
*munis.* In confitendo peccato Bestialitatis non est 65
opus dicere, cum qua specie animalis sit commis-
sa, quia manet eadem malitia, sive fiat cum cane,
ove, et hujusmodi: malitia enim Bestialitatis con-
sistit in hoc, quod non servetur eadem species, et
natura; et omnia animalia conveniunt in hac una
ratione, quod non sint ejusdem speciei cum homi-
ne; Filliucius *tract.* 30. *cap.* 8. *n.* 161. La Croix
*loc. cit. n.* 1083. Reiffenst. *loc. cit. n.* 59 et alii
communiter. Explicari tamen debet, an sit facta 66
cum Bestia mare, vel femella; et an in vase natu-
rali, aut in praepostero, quia sunt diversae deor-
dinationes. Mendo *distinct.* 5. *quaest* 25. La Croix
*l. c. n.* 1083. et alii contra alios.

Ad speciem Bestialitatis reducitur coitus viri, 67
aut feminae cum Daemone succubo, vel incubo,
quia licet Daemon assumat formam hominis, de
facto tamen specie differt ab illo. *Communis* Hinc 68
in coitu viri, aut mulieris cum Daemone triplex
ordinarie concurrit peccatum specie distinctum in
Confessione exprimendum: Primo, scilicet pecca-
tum Bestialitatis, quia detorquetur affectus ad non
hominem. Secundo, peccatum Superstitionis, quia
est speciale peccatum contra virtutem Religionis
habere commercium cum maximo Dei, et homi-
num hoste; Tertio, peccatum illius speciei, circa
quod fertur affectus; itaut si vir misceatur Dae-
moni tamquam masculo, sit peccatum Sodomiae;
si tamquam foeminae liberae, est peccatum Forni-
cationis, si tamquam consanguineae, aut affini, sit
Incestus, si tamquam conjugatae, sit Adulterium,
si tamquam Deo Sacrae, sit Sacrilegium.

Bestialitas est omnium peccatorum contra na- 69
turam gravissimum, quia congressus ille inter di-
versas species maxime repugnat naturae; Hinc
Glossa interpretatur, quod de hoc scelere loquere-
tur Joseph. *Genes.* 37. dum *accusavit fratres suos
apud patrem crimine pessimo:* et Levitici *cap.* 20.
prohibetur coitus ille sub poena mortis, et statui-
tur ut Bestia, et Bestialitatem perpetrans interfi-
ciantur. Quod et nunc eo magis servatur apud
Catholicos, et praesertim in Germania, et pluri-
bus aliis Regnis, et provinciis, ubi, ut refert Fari-
nacius in *Praxi Criminali part.* 5. *quaest.* 148.
*t.* 16. n. 46. uterque in detestationem tanti sce-
leris igne concrematur; et non una semel vice hoc
fuisse servatum testatur.

Mollities, Sodomia, et Bestialitas habent mali- 70
tias specie distinctas, quia licet opponantur eidem

virtuti Castitatis, opponuntur tamen ei secundum notabiliter diversas honestates; Unde qui Sodomiam, aut Bestialitatem commisit, non satisfacit in Confessione, eam exprimendo sub nomine *Pollutionis*, dicendo se procurasse pollutionem; Hinc justissime Alexander VII., die vigesima quarta Septembris millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, inter alias damnavit sequentem propositionem, in ordine 24 « Mollities, Sodomia, et Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimae, ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem ».

71 Impudicitia, quae ut dictum fuit supra *sub n.* 2. praedictis Luxuriae speciebus accedit, nihil aliud est, quam species Luxuriae inchoatae, seu quae non pertingit usque ad copulam, seu seminationem, ut sunt oscula venerea, tactus, et aspectus impudici, verba obscoena, scripta lasciva, turpes cantiones, repraesentationes, et comoediae impurae, et hujusmodi: et de hac impudicitia loquitur Apostolus *ad Galatas* 5. ibi: « Manifesta sunt autem opera carnis, quae sunt Fornicatio, Immunditia, Impudicitia, Luxuria etc. quae praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur ».

72 Unde oscula, tactus, et amplexus impudici habiti ob delectationem sensualem veneream inter personas solutas sunt peccata mortalia. *Communis*. Unde merito ab Alexandro VII., die decima octava Martii, millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, fuit inter alias proscripta sequens propositio, in ordine 40 « Est probabilis opinio, quae dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, et sensibilem, quae ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, et pollutionis ».

73 Oscula, tactus, et amplexus, si fiant secundum morem patriae causa urbanitatis, amicitiae fovendae, pacis, benevolentiae, debiti obsequii, et hujusmodi, per se loquendo, excusantur a peccato, et licent. *Communis*, quia oscula, tactus, et amplexus non sunt intrinsece mali, sed indifferentes, adeoque sunt liciti, cum fiunt ob aliquem honestum finem ex assignatis, et similibus (*).

Tactus, et oscula facta in partibus inhonestis, impudicis, et verendis a personis solutis, sunt peccata mortalia, quia de se sunt valde indecentia, et ad delectationem veneream tendunt, eamque valde excitant. *Communis* cum Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 225. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 903. et supracitatis. Immo tactus, et oscula impudica verendorum sunt peccata mortalia etiam in illis, qui propter defectum aetatis, aut alia de causa seminare non possunt, quia ex sua natura tendunt ad pollutionem, et spiritus venereos notabiliter excitant. Tamburin. *lib.* 7. *cap.* 7. §. 2. La Croix *loc. cit. n.* 906. Sporer *ibi cit.* et alii. 74 75

Osculari pueros ex affectu tenero infantilis aetatis, item eos complecti, tangere, captando delectationem sensibilem ex mollitie carnis tenerae, per se loquendo secluso consensu, aut complacentia turpi, vel nullum est peccatum, vel tantum veniale. Sanchez *de Matrimonio lib.* 9. *disputat.* 46. *n.* 13. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. *sect.* 2. *sub n* 19. *et tom.* 3. *part.* 4. *cap.* 3. *sect.* 4. *n.* 692 La Croix *loc. cit. n.* 901. Jacobus Marchant. *resolut. Pastoral. part.* 1. *cap.* 6. *qu.* 6. et alii. 76

Ancillae teneros pueros vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes, vel aspicientes, etsi motus sensualis exurgat, secluso consensu, aut complacentia turpi, aut non peccant, si ita officium exigat, aut solum peccant venialiter, si leviter, et ex curiositate faciant: Si tamen id facerent cum mora, ordinarie peccarent mortaliter, ob mortale periculum consensus libidinosi. Sporer *l. c.* La Croix *l. cit. n.* 902. et alii. 77

Aspicere animalia coeuntia, ex curiositate, vel levitate tantum, seclusa voluntaria complacentia libidinosa, est peccatum tantum veniale, quia id non multum excitare solet ad libidinem. *Communis*, teste Sporer *citat. n* 19. (**) Insuper eadem animalia, minora praesertim, ut catellos, catos, et hujusmodi, molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare ex sola curiositate, vel levitate sine ulla impura delectatione, ordinarie est tantum peccatum veniale, Sanchez *lib.* 9. *de Matrimonio. disp.* 46. *n.* 15. Sporer, *cit. tract.* 1. *cap.* 5. *sub n.* 19. *et cit. part.* 4. *cap.* 3. *n.* 78 79

*Romani Theologi Notae.*

(*) Quoad oscula, tactus, et amplexus inter personas, praesertim diversi sexus, haec attente notanda sunt. Primum gravi culpa non carere, si ob sensualem delectationem fiant, deinde si certum periculum sit hujusmodi delectationis, vel pravi desiderii excitandi; ita enim agentes sese periculo peccandi exponerent; qui vero periculo se exponit peccandi, revera peccat. Demum si alterutra persona, vel hac delectatione afficeretur, vel in hujusmodi certo periculo per oscula poneretur; Nam id ex parte utriusque videndum est, ut oscula, tactus, amplexusque ab omni prorsus culpa liberentur. Quae quidem notanda attente sunt, ut in hujusmodi usibus peccata caveamus.

(**) Qui ex curiositate, vel levitate actus hujusmodi aspiciant, a gravi culpa liberari haud possunt, si periculo complacentiae delectationis, atque pravi desiderii sese exponent. At difficile admodum est, ut hujusmodi periculum absit, ut consideranti patet. Id quoque dicendum de iis, qui ex curiositate, vel vano solatio turpia, et obscoena legant, vel canant, dum enim tantum non sint ignorantiae, vel stupiditatis haec legentes, aut canentes, ut ad ea quae dicunt nullimode attendant, aut ea non intelligant, vix, et ne vix quidem fieri potest, at lectiones, et cantilenae hujusmodi pravas cogitationes non excitent, vel prava desideria non foveant; aut saltem in occasione, et periculo proximo non exponantur habendi pravas cogitationes, ac desideria parva. Quam ob rem non adeo facile generatim pronunciandum est, solius culpae venialis reos esse, qui ex curiositate, vel vano solatio obscoenos libros volvant, aut turpes cantilenas canant. In Choreis quoque occasio, et peccandi periculum attente considerandum est; Nam si a viris, et mulieribus simul fiant, non facile erit stabilire abesse occasionem, et peccandi periculum: quia, etsi fortasse ex parte unius desit, non deerit plerumque in altero: atque hoc satis est ut improbentur.

697. La Croix *loc. cit. n.* 903. et alios citans Diana *part.* 2. *tract.* 17. *resolut.* 37. Esset tamen mortale ita Bruti alicujus pudenda fricare, ut semen expelleret; ex curiositate illud videndi, et ob delectationem sensibilem, quia talis fricatio pudendorum Bruti facta ob sensibilem delectationem, principium ex se est impurae libidinis. Tamburinus *lib.* 7. *Decalog. cap.* 8. §. 2. *n.* 5. Sporer *loc. cit. n.* 697. Bonacina, et Salas *ibi citati*, et alii.

80

81 Personae ejusdem sexus simul nudae existentes in balneo, in habitaculo, seu alibi, et se invicem ex curiositate aspicientes, seu ex levitate, et joco tangentes, etiam in partibus verendis cum motu sensualitatis, secluso libidinoso consensu, et complacentia turpi, non peccant graviter. Sporer *loc. cit. part.* 4. c. 3. *num.* 693. et alii passim.

82 Peccant autem ordinarie graviter sic aspicientes, vel tangentes personas diversi sexus, aut concubitus humanos, etiam secluso affectu venereo, quia tunc est semper morale periculum consensus libidinosi, et adest gravissima indecentia. Sporer *loc. cit. n.* 693. Busemb. *lib.* 3. *par.* 1. *tr.* 4. *cap.* 2. *dub.* 1. *num.* 6. cum Sanchez, Filliucio, Laym. ibi citatis. Henno, *tom.* 1. *tract. in Decalog. disp.* 6. *quaest.* 6. *artic.* 3. *conclus.* 1. et alii.

83 Seipsum vero aspicere, vel tangere ex curiositate, vel levitate, seclusa intentione, et complacentia turpi, ordinarie est solum peccatum veniale, quia minor est indecentia, et minus movent ad libidinem propria, quam aliena verenda. Sporer *loc. cit.* Busembaum *loc. cit. n.* 5. et alii passim. Immo aspicere, vel tangere verenda proprii corporis ex naturali aliquo, et non malo fine, ne quidem erit veniale, ut si quis verbi gratia, fricatione velit extinguere pruritum non venereum, cum non adest periculum pollutionis, aut consensus in eam, dato quod involuntarie, et improviso obveniret. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disput.* 44. Busembaum *loc. cit. n.* 5. Filliucius *tract.* 30. *n.* 200. et alii passim.

84 Persona soluta permittens se tangi, osculari, et hujusmodi ab alia, quando graviter peccet, vel non? Vide verb. *Femina a n.* 27. *ad* 30. *et per totum*, ubi multa ad rem.

85 Obscoena legere, inhonesta canere, turpia loqui, impudicos gestus facere, turpes comoedias spectare, litteras amatorias, et lascivas scribere, et recipere, talia audire, et similia facere; si haec fiant cum intentione, et complacentia turpi, vel cum periculo ruinae spiritualis sui, vel aliorum, sunt peccata mortalia; si autem fiant ex curiositate, vel levitate tantum, seu ex vano solatio, sine periculo ruinae spiritualis sui, vel aliorum, sunt solum peccata venialia. Sporer. *loc. citat. n.* 695. Sanchez *de Matrimonio l.* 9. *disput.* 46. *a n.* 31. Filliucius *tract.* 30. *quaest.* 3. Busemb. *loc. cit. n.* 8. et alii passim.

86 Libros, cantiones, seu tractatus obscoenos componentes, vel divulgantes, comoedias turpes exhibentes, seu repraesentantes, picturas ad libidinem incitantes facientes, seu publico exponentes, et hujusmodi peccant mortaliter, quia sunt spiritualis ruina multorum, cum et ipsi sciant, et scire debeant, plurimos inde in libidinem esse lapsuros, adeoque tot peccatorum fore coram Deo culpabiles, quot personis erunt causa ruinae spiritualis. Busembaum *loc. cit. n.* 19. Filliucius *loc. cit. n.* 7. Sporer. *loc. cit.* et alii communiter. De comoediis vide Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 153. ubi tum ex Sacra Scriptura, tum utroque Jure communi, cum Conciliis Generalibus, et Provincialibus, tum auctoritate Sanctorum Patrum eas condemnat, plurimum invehens in earum Auctores, et spectatores. Vide verb *Clericus art.* 4. *a n.* 16.

Choreae, quamvis non paucis sint plenae periculis, de se tamen non sunt malae, nec actus libidinis, sed communis laetitiae; dummodo tamen fiant locis, et temporibus non prohibitis, et modis licitis, scilicet sine malo fine libidinoso, sine tactibus, et gestibus lascivis, aut alio periculo delectationis venereae; Sic in hoc sensu Choreas non esse malas tenent Cajetanus, Silvester, Armilla, Angelus, Filliucius, Azorius, Bussembaum *loc. cit. n.* 9. Sporer. *loc. cit. n.* 694. Henno *loc. citat. quaest.* 9. *art* 5. *conclus.* 1. et ipso teste alii communiter; Unde quando Sancti Patres eas interdum acriter reprehendunt, loquuntur de choreis turpibus, seu factis locis, et temporibus prohibitis, ut in locis sacris, et tempore Divinorum Officiorum, aut de eorum abusu; Et dum Sacri Canones eas interdicunt, loquuntur specialiter de Clericis tum Secularibus, tum Regularibus, quibus choreae sunt interdictae, tum Jure Communi antiquo tum novo Concilii Tridentini *sess.* 22. *capit.* 1. *de reformation.* Vide verb. *Clericus art* 4. *a n.* 13. 87

Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, et hujusmodi, quae fiunt inter Conjuges sine ordine ad copulam, si fiant cum periculo pollutionis, in uno, vel altero, vel pertineant ad Sodomiam quamdam inchoatam, sunt peccata mortalia. Alias non sunt nisi venialia. *Communis.* 88

Quando autem Conjuges graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de actu Conjugii? Vide verb. *Delectatio morosa a n.* 24. *ad* 26. 89

Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, et hujusmodi, quae fiunt inter sponsos cum delectatione sensibili venerea morosa, directe voluntaria, sunt peccata mortalia; Alias non sunt nisi venialia, et si pudice fiant, ex recto fine, secundum consuetudinem patriae, sunt licita. *Communis.* 90

Quando autem sponsi graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de copula futura, et de dictis tactibus, osculis, amplexibus etc. Vide verb. *Delectatio morosa a n.* 27. *ad* 29. *et n.* 32. 91

Viduae quando peccent, vel non, circa delectationem morosam de copula praeterita? Vide verb. *Delectatio morosa a n.* 30. *ad* 32. 92

93 Quando feminae graviter peccent, vel non in ornamentis, et similibus provocantibus ad lasciviam? Vide verb. *Foemina a n.* 14.

94 Quando sint peccata gravia, vel non, cogitationes impurae, et delectationes morosae, quae ex hactenus recensitis oriri solent? Vid. verb. *Delectatio morosa per tot.*

95 In delectatione venerea deliberata, seu in re, vel materia Luxuriae in se directe, et deliberate volitae non datur parvitas materiae excusans a mortali; *Est in re communis*; et fuit approbata a Summis Pontificibus Clemente VIII. et Paulo V. qui praeceperunt denunciari Inquisitoribus eos, qui docerent amplexus, et oscula libidinosa non esse mortalia, licet sola delectatio venerea in eis placeret sine ordine ad copulam, ut referunt La Croix *lib.* 3. *par.* 1. *num.* 910. Sanchez in *Decalog. cap.* 6. *num.* 12. Reiffenstuel. *Theologia Moral. tract.* 9. *dist.* 4. *quaest.* 6. *n.* 85. Castropalao *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 2. *punct.* 10. *n.* 4. Diana *par.* 5. *tract.* 5. *resolut.* 5. Verricell. *tract.* 4. *quaest.* 16 *n.* 11. et alii passim, qui concludunt, oppositam sententiam esse improbabilem, falsam, erroneam, temerariam, periculosam, et scandalosam, et aliqui apud Mendosam *disput.* 5. *n.* 4. putant esse damnatam. Et concordat propositio 40 inter alias damnata ab Alexandro VII. die decima octava Martii, millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, jam relata *supra sub num.* 10. *et* 72. *Est probabilis opinio, quae dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem sensibilem, quae ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, et pollutionis;* Unde haec sententia, tamquam jam certissima, non indiget ulteriori probatione.

# MACELLUM

## SUMMARIUM

1. Usus Macelli separati pro ecclesiastici; est permissus — 2. Episcopi, et alii Praelati inferiores ad evitandas impositiones carnis etc. constituant Macellum, et alias apothecas separatas pro Ecclesiasticis, *ad n.* 4. — 5. Nihil omnino est innovandum contra Ecclesiasticos, et eorum familias super exemptione ipsis competente a gaballa cujusvis generis carnis etc. *ad n.* 6. — 7. Prohibenda est Ecclesiasticis Macellatio carnis porcinae, nisi pro usu propriarum domorum, Monasteriorum etc. alia ad rem *ad num.* 9.

1 Usus Macelli separati pro Ecclesiasticis est permissus: et contra impedientes tam directe, quam indirecte, procedendum ad Censuras: *Sac. Cong. Immunit. in Sulmonen.* 9. *Septemb.* 1631. *lib.* 2. *decret. Paul. p.* 90. *in Baren.* 10. *Septemb.* 1642. *lib.* 3. *decret. Paul.* 182. *et in Ortonen.* 29. *Maii* 1646. *ibi pag.* 282.

2 Episcopi, et alii Praelati inferiores ad evitandas impositiones carnis, et aliorum comestibilium constituant Macellum, et alias Apothecas separatas pro Ecclesiasticis, itaut eorum Immunitati in aliquo non praejudicetur. *Sacra Congreg. Immun. in Mutinen. et Regien.* 12. *Februarii* 1648. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 6.

3 Cum Civitas imposuerit pretium immodicum carnibus, Ecclesiastici tamquam gravati ex hoc pretio aperuerunt Macellum, ubi carnes pro Ecclesiasticis minori pretio venduntur; verum cum Civitas supplicasset dictum Macellum claudi, Sacra Congr. respondit: Licere Ecclesiasticis aperire Macellum. *Sacra Congr. Immunit. in Spoletana* 20. *Dec.* 1702. *lib.* 3. *Decr. Vallem. pag.* 464.

4 Attamen attenta assecuratione exemptionis Ecclesiasticorum, aliquando deponitur Macellum de consensu eorumdem, juxta mentem Sanctissimi, et Sacrae Congreg. *Sacra Congreg. Immun. in Beneventana* 19. *Novembr.* 1641. *lib.* 3 *Decret. Paul. pag.* 159.

5 Nihil omnino est innovandum contra Ecclesiasticos et eorum familias super exemptione ipsis competente a gabella cujusvis generis carnis; sed sunt manutenendi in dicta exemptione, aut quasi possessione respective; et quoad carnes, a die aperitionis Macelli Civitatis, tam emptio animalium, quam pretium carnium fieri debet cum assistentia, et consensu Ecclesiasticorum per Capitulum, et Clerum deputandorum; et Sanctissimus mandavit omnino ita observari *Sac. Congreg. Immun. in Beneventana* 1. *Martii* 1674. *libr. Decret. Altov. pag.* 904.

6 Quamvis Ecclesiastici sint comprehensi, attento Chirographo Sanctissimi, sub datio carnis, attamen non possunt cogi ad emendam carnem in unico Macello. *Sac. Cong. Immun. in Anconitana* 22. *Septemb.* 1654. *lib.* 5. *Decr. Paul. pag.* 51. *et in Perusina* 21. *Januarii* 1673. *lib.* 1. *Decr. Altov. pag.* 673.

7 Prohibenda est Ecclesiasticis Macellatio carnis porcinae, nisi pro uso propriarum domorum, Monasteriorum, et inservientium, nec non pro usibus propriis non provenientibus a mercatura *Sac. Cong. Immunit. in Florentina* 20. *Januar.* 1637. *lib.* 3. *Decr. Paul. pag.* 22.

8 Quoad dubium, an Archiepiscopus Rossanen, et Virgines Monasterii Sanctae Clarae possint emere belvas suinas, et illas macellari facere in taberna

Mensae Episcopalis, easque vendere pretio praefixo a Conductore Comunitatis cum exemptione a gabellis, ad quas in eo casu tenentur Laici? Sacra Congregatio pronunciavit, non competere exemptionem a gabellis, nisi pro animalibus existentibus in bonis Mensae Episcopalis, et Monasterii Virginum. *Sacr. Congreg. Immunit. in Rossanen.* 23. *Decem.* 1692. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 13.

9 Minister Archiepiscopi, si vult gaudere privilegio fori, non exerceat artem Macelli, sin minus Archiepiscopus removeat litteras patentes. *Sacra Congr. Immunit. in Brundusina* 14. *Novembr.* 1662. *lib. Decret. Rocci pag.* 436.

# MAGI, QUI CHRISTUM ADORAVERUNT IN CUNABULIS

## SUMMARIUM

1. Magi, qui Christum adoraverunt, fuerunt tres. — 2. Magos Reges fuisse, idest Dynastas, est probabilior opinio. — 3. Magi non ab arte Magica, aut Astrologia Judiciaria, quam professi fuerint, ut aliqui putant, sic sunt appellati; sed quia erant philosophi Astrorum scientia periti — 4. Quid stella illa fuerit, ab ipsis visa, variant dd. — 5. Magos sexta die Januarii Bethleem venisse Christum adoraturos, communis sententia est. — 6. An eodem anno, et die tria illa miracula contingerint, quae in die Epiphaniae ab Ecclesia recoluntur etc. ibi.

1 Magi, qui Christum adoraverunt, tres fuerunt, ut expresse tradit S. Leo Papa *sermon.* 30. *in Epiphan. cap.* 1. ibi: « Tribus igitur Magis in regione Orientis stella novae claritatis apparuit ». *Et sermon.* 42. *de Epiphan. cap.* 5. *ibi*: « Tres Magos . . . . Stella perduxit »: et pluribus aliis ad id relictis, sic tenet recepta in Ecclesia sententia. Tres isti Magi vocantur Melchior, Balthassar, et Gaspar, ut de Communi testatur Bollandus *ad diem primam Januarii*, pag. 8. *ad diem* 6. pag. 323. *et ad diem undecimam* pag. 664. Eorum corpora fuerunt Costantinopolim allata, inde ab Eustorgio Episcopo Mediolanum asportata, et in Basilica ab eodem Episcopo aedificata, collata, et a fidelibus ibi venerata per sexcentos septuaginta annos; et tandem sub Friderico Ænobardo illinc amota, et ab Episcopo Reinoldo Coloniam asportata. Sic apud Cardin. Lambertin. *n.* 43. referunt Galesinius *in Not. ad Martyrolog. pag.* 13. et Saxus *in Histor. corporum SS. Gervasii*, *et Protasii n.* 38.

2 Magos Reges fuisse, idest Dynastas, est probabilior opinio, ut inter alios tradunt Baronius *ad annum Christi* 1. *n.* 50. ibi: « Hos igitur fuisse Reges dixerimus usitato more divinae Scripturae, quae cujusque Oppidi Dominum, Regem appellare consuevit, ut patet de quinque Regibus, quos Abraham armatis suis vernaculis debellavit ». Natal. Alexander *Hist. Eccl. Saecul.* 1. *cap.* 1. *art.* 4. ibi: « Viros tamen potentes, et divites Toparchas forte, vel Dynastas fuisse, probabile est ». Gretserus tom. 5. edit. Ratisbonen. *lib.* 1. *de festis cap.* 30. ibi: « Adde, quod Regium nomen magnam latitudinem habet etc. Neque enim necesse est, ut omnes, qui vel fuere, vel appellantur Reges, sint tanti, quanti sunt Rex Hispaniae, et Galliae Favet Scripturae phrasis, maxime in libris Josue, ubi Regis nomen illis tribuitur, qui hodie vix Principis nomenclaturam tueri possent. ' 1. » Harduinus, in suo ad secundum Matthei caput commentario, Magos quidem negat fuisse Reges. In marmoreis sarcophagis apud Bottarium T. 1. operis *delle pitture, e sculture de' Sacri Cimiterj*, in alio principis Auximani Templi, quem in Francisci Antonii Zaccaria *Excursibus litterariis per Italiam* evulgatum habemus, uti et in Tl. CORCONII Sarcophago, quem in Anconitana Cathedrali adservatum prolixo commentario Joseph Bartolus illustravit, historia Magorum repraesentatur. In his porro sarcophagis, uti et in veteri nummo olim Cardinalis Boncompagnii, exhibentur Magi capitibus opertis pileo phrygio, quem Tertullianus lib. *de orat. cap.* 12. *tiaram* appellat. Hoc enimvero capitis tegumentum visum fuit Harduino *rusticanum*, et reliquum, quo sculptoribus eos induere placuit, vestis genus *plebejum*. Sed nimis delicatus fuit Harduinus, qui apparatum regium in Magis, si Reges fuissent; postulabat; quum illi ut itinerantium, qui ab omni pompa abstinendum sibi sapienter censuissent, ne forte adventu suo, et inopinato in Judeam ingressu, Herodes Rex turbaretur, ferebat habitus, caelati a sculptoribus fuerint. Ad capitis vero tegmen quod spectat, illo ipso cum Paridem in antiquis marmoribus, tum Priamum id picturis Codicis Virgiliani Vaticani usos videmus. Caeterum non satis ex criticae artis Legibus pronunciavit Harduinus, *certius* laudati nummi, quem Tristanus ante eum vulgaverat, quam nostrorum Sarcophagorum *testimonium* esse. Ille enim nummus, ut antiquissimus sit, ad summum XI. saeculo vetustior non est. Neque illud probarim, quod idem Harduinus ait, eumdem Nummum *cusum fuisse saeculo ut cum tardissime* XIV. *ineunte*. In hoc certe vir doctus fallitur, quod non animadverterit, nulla potuisse ratione nummum illum XIV. saeculi initia attingere. Servatoris enim effigies, uti in antica parte proponitur, XI. saeculum indicat; deinde XIII. et insequentibus

saeculis non pileum phrygium, sed coronas Magorum capitibus impositas fuisse, quin etiam unum ex illis aethiopis facie passim a pictoribus atque sculptoribus exhibitum, testatior res est, quam ut illam Harduinus ignorare potuerit. *

3 Magi non ab arte Magica, aut ab Astrologia judiciaria, quam professi fuerint, ut aliqui putant, sic sunt appellati, sed quia erant Philosophi astrorum scientia periti; Gensque spectandorum syderum arte pollebat, asserit S. Leo *serm.* 4. *de Epiph.* Et Eruditissimus Serry, *in Responsionibus ad Sandinum pag.* 34. tradit, Magos olim fuisse, hoc est Philosophos syderalis scientiae peritos; Unde ex hac Syderum cognitione, visa stella in Oriente: « Vidimus enim stellam ejus in Oriente, ( *Matth.* 2. ) dixerunt ad invicem; Hoc signum Magni Regis est, eamus, et afferamus ei munera, aurum, thus, et Myrrham. Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam dicentes, ubi est, qui natus est Rex Judaeorum? vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare Dominum ». Quid

4 enim stella illa fuerit, variant Auctores. Verisimilior tamen sententia est, quae tradit, sydus illud meteorae genus fuisse clarissima luce coruscans, quod Angelus in Astri figuram formaverat, quodque suspensum in media aeris regione ab Oriente ad Occidentem movebat ad demonstrandum Magis iter, uti de columna nubis narratur, qua Judaei deducti sunt per desertum; seu etiam astrum fuisse tum primo creatum; non illud quidem in Coelo, sed in aere non longe a terra, quod nutu Dei moveretur antecedendo Magos, usquedum veniens staret supra, ubi erat puer. Sic docet S. Thom. 3. *par. q.* 35. *art.* 3. cit. et sequut. a Lambertin. *de festis n.* 31. et ab aliis communius. * 2 De stella Magorum doce plures a Joanne Andrea Schmid, in supplementis ad Sagittarii introductionem *Tom.* 11. *p.* 34. indicantur Protestantium de illa dissertationes, cujusmodi sunt Joann. Frider. Frenzel dissertatio inscripta: *stella nati Jesu a Magis visa*, et Eliae Bertrandi *observationes*, *quibus* Jacobi Elsneri *dissertatio apologetica de stella solis Magis visibili modesto examini subiicitur.* *

5 An Magi sexta Januarii die Bethleemum venerint Christum adoraturi? Relictis aliquibus contrariis opinionibus, communis sententia est, quod d. sexta die Jan., tert. decima post Christi nativit. Magi Bethleemum ad Christum adorandum pervenerint. * 3 Non solum tamen Joannes Clericus, et Samuel Basnagius, sed etiam Richardus Simon, cum in Gallica Novi Testamenti versione, et in notis ad Caput. 11. Matthaei; tum in dissertatione, quae extat in ejus *Bibliotheca critica*, ausus est inficiari fuisse Jesum a Magis ut Deum adoratum. Eos porro refellunt Benedictinus D. Liron T. 1. operis praenotati *singularites historiques*, *et litteraires p.* 181. 222, ubi et aliqua de Magorum nominibus adversus Tillemontium adnotat, Honoratus a S. Maria *T.* 11. *animadv. in Reg. critic. lib.* III. *diss.* IV. *artic.* 5. et P. Liberatus Fassoni, in dissertatione de *cultu Jesu Christo a Magis adhibito*, Romae 1756., de qua dissertatione conferri poterunt Zachariae *Annales litterarii Italiae T.* 1. *p.* 11 *pag.* 51. *seqq.* * *et munerandum pervenissent.* Sic laudat. Lambertin. *l. c.* n. 61. allegans ad id S. Thomam, Baronium, Canum, Suarez, Raynaldum, Graevesonum, Card. Gottum, Honoratum a S. Maria, Sandinum, et Ayalam. Et ibidem *n.* 67. ostendit, facillime potuisse ipsos tali die Bethleemum pervenire; Cum Arabia Felix, e qua profecti sunt, distet solummodo octo dierum itinere ab Hierosolyma; sicque potuisse commode parare aurum, thus, et Myrrham, aliaque itineri necessaria, et Hierosolymis aliquantulum immorari, ut demonstrat Petrus de Marca, in Opusculo *de adventu Magorum* a Balusio edito; Et ad id praesertim adhibitis pro itinere juxta Isaiae oraculum velocissimis dromedariis, ut recte advertit Baronius *ad annum Christi* 1. *n* 34. ibi: « quod quidem haud mirum videri debet, si ex Arabia Judeam adjacente, quod superius demonstravimus, advenisse dixerimus, et ut Propheta praedixerat, ad celeritatem itineris Dromedariis usos fuisse, quos velociores esse ad cursum equis Nysseis Aristoteles tradit ». Et iisdem fundamentis ad id utitur Eruditissimus Lamy in *Harmon. Evang. lib.* 1. *cap.* 11. §. *Ambigitur; sicque tenent plurimi alii brevitatis gratia omissi.*

An eodem anno, et die tria illa miracula contigerint, quae in die Epiphaniae ab Ecclesia recoluntur, ipsa dicta die sic in ejus officio canente: 6
« Tribus miraculis ornatum diem Sanctum colimus. Hodie Stella Magos duxit ad Praesepium: Hodie Vinum ex aqua factum est ad nuptias: Hodie in Jordane a Joanne Christus baptizari voluit, ut salvaret nos ». Eadem die sexta Januarii contigisse Magorum adorationem, ut mox diximus, et Baptismum Christi, est vetus Ecclesiae traditio, et fere communis sententia, ut tradit Eruditissimus Card. Baronius *ad annum Christi* 31. *n.* 18. ibi: « Quo vero ad mensem, et diem, quibus baptizatus est Christus, spectat, id factum esse sexta Januarii die, ut ex communi, et traditione antiqua Eusebius Pamphili ad Marinum scribens testatur. Confirmat hoc ipsum Hieronymus, ac denique omnes Scriptores Ecclesiastici, uno dumtaxat excepto Epiphanio, ut vidimus; qui sicut audiendus non est, dum ait, Christum natum sexta Januarii, ita nec dum dicit, baptizatum esse sexto idus Novembris: cum et eidem contradicant Egyptii, licet de die Natali Domini aeque ipsi consentiant ». Sicque tenent etiam Card. Gottus, Graveson, Serry, Sandinus, Tillemontius, Honoratus a Sancta Maria allegati, et secuti a Lambertin. *loc. cit. n.* 58. aliique plurimi. Major controversia est, an eadem die 6. Januarii contigerit etiam aquae conversio in vinum; quod negant non pauci, et ipsemet Baronius *ad annum Christi* 31. n. 36. Suarez autem, ne totam hanc rem dubitationibus implexam omnino relinquat, affirmat ea-

dem sexta Januarii die, et Magos Dominum adorasse, et Jesum fuisse baptizatum, et aquam in vinum fuisse conversam. « Quo circa ne cogamur omnia in dubium vocare, sentiendum existimo, Baptismum Christi, et alia etiam duo mysteria sexta die Januarii facta esse » : *Sic* 3. *p. tom.* 2. *disp.* 26. *sect.* 1. Quam sententiam quod eadem die 6. Januarii contigerint omnia dicta tria miracula, quamvis non eodem, sed diverso anno, jam tradiderat S. Thomas *Lect.* 1. *in c.* 2. *Joannis*, ibi: « In festo Epihaniae trium miraculorum commemoratio fit, scilicet adorationis Magorum, quae fuit primo anno Nativitatis Dominicae, et Baptismi Christi, quo baptizatus est eodem die (sexto Januarii) revolutis triginta annis; et de nuptiis, quae factae sunt eodem die (sexto ibidem Januarii) revoluto anno ».

7 Utcumque tamen res sit, solus Deus certo id scit, et nobis adhuc incerta remanet vera dies praesertim Miraculi conversionis aquae in vinum. Unde S. Maximus, *serm. de Epiphania*, sic tradit: *In hac, dilectissimi, celebritate, sicut ratione paternae traditionis instruimur, multiplici est festivitate laetandum. Ferunt enim, Christum hodie vel stella duce a gentibus fuisse adoratum, vel invitatum ad nuptias, aquam vertisse in vinum, vel suscepto a Joanne Baptismate, Jordanis fluenta consecrasse. Sed quid potissimum praesenti hoc factum sit die, noverit ipse, qui fecit.* Hinc Baronius advertit, quod, quamvis Ecclesia canat: *Hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias*, nihil aliud his verbis velit intelligi, quam eo die fieri ejus miraculi commemorationem, quo aqua in vinum conversa fuit; ut de omnibus tribus miraculis sentit etiam Pererius, *in Joan. cap.* 2. *disp.* 2. *n.* 8. ibi: *Illud hodie non referunt ad tempus rei gestae, quasi sensus sit, eo die tria illa mysteria esse facta* (ideoque etiam miraculum conversionis aquae in vinum), *sed refertur ad commemorationem, et celebrationem eorum trium mysteriorum eo die fieri solitam, ut sit eorum verborum sensus: Hodie colitur, et celebratur commemoratio istorum trium festorum.* Quod et tradit Joannes Baptista Casalius, *de veteribus Sacris Christianorum Ritibus. edit. Rom. ann.* 1647 pag. 119. ibi: « Rectissime antiqua Sancta Mater Ecclesia haec tria hac eadem die memorat, nempe adorationem gentium, manifestationem in baptisma, miraculi exhibitionem in Cana, non diebus attentis, quibus singula contigerunt, sed consideratis rationibus, quod his maxime tribus divinitas Salvatoris universo Orbi manifestata est ».* At quid si historia omnis Magorum in Matthaei Evangelium intrusa foret? Ita quidem Antonius Collins impudentissime asseruit; sed ab eodem Fassonio Scholarum Piarum erudito Theologo, pro meritis castigatus fuit in dissertatione, *de veritate, atque divinitate historiae Magorum, quae est apud Matthaeum*, Romae 1758. *

# MAGIA

VIDE VERB. *SUPERSTITIO N.* 10. *ET* 11.

---

# MAGISTER

## SUMMARIUM

1. In Magistrum assumendus non est, qui formam discipuli non assumpsit. — 2. Docere priusquam doceri praeposterum est, et impossibile. — 3. Qui Magisterii, seu Doctoratus gradum praepropere, et immature suscipiunt, corripiuntur. — 4. Magistro non prodest, quod multoties fuerit approbatus, si aperte indignus sit. — 5. Magistri, Doctores, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum, docentes quascumque scientias, etiam Grammaticam, et alii cujuscumque artis, ac facultatis professores, sive Clerici, aut Laici illi sint, tenentur emittere Fidei professionem — 6 Magistri Scholarum admitti non possunt, nisi prius de Fide, et moribus examinati reperiantur idonei, et hoc faciendum est, etiamsi Magistri sint conducti a Magistratu Civitatis — 7. Ipsi tamen Magistri examinari possunt ab Episcopo in iis duntaxat, quae spectant ad Fidem, Doctrinam Christianam, et bonos mores. — 8. Magistri non solum in Grammatica, et Rhetorica, aliisque scientiis adolescentes instruere debent sed etiam in iis, quae ad religionem pertinent, et ipsos ad bona opera compellere possunt. — 9. Magistri, correctionis caussa, possunt moderate castigare discipulos Clericos sine incursu excommunicationis. — 10. Cum hoc tamen advertentia, quod si ipsi Magistri sint Laici, possunt solum sic corrigere, et punire discipulos Clericos in Minoribus, non autem in Majoribus Ordinibus constitutos — 11. Si autem et ipsi Magistri sint Clerici, possunt sic corrigere, et leviter punire discipulos suos etiam in Majoribus Ordinibus. — 12. Magister Clericus majorem habet potestatem in discipulum, quam Pater in filium: * Sed vide Addit. Casinenses in fine *. — 13 Magistri quoad discipulos peccant in pluribus, quae assignantur. — 14. Magistri, qui vi, fraude, mendaciis, criminationibus cum aliorum praejudicio curant ad se trahere illos discipulos, qui aliorum schola frequentabant, peccant graviter: et tenentur ad restitutionem juxta proportionem boni impediti, et mali causati. — 15. Non peccant autem Magistri contra justitiam, nec tenentur ad restitutionem, si id faciunt sine alia vi, fraude, mendacio, et criminatione etc. — 16. Immo in tali casu Lugo, et alii eos excusant etiam a peccato mortali — 17. Magistri, et Doctores Laureati aequiparantur Nobilibus. — 18. Tales Magistri, et Doctores censentur in dignitate constituti. — 19. Sunt exempti a communibus oneribus. — 20. Si evadant rei crimi-

nis, mitius puniuntur, quam alii. — 21. In assumendis Dignitatibus, et Beneficiis ceteris praeferri debent. — 22. Nomine Magistrorum, et Doctorum veniunt etiam *Licentiati*, unde et isti gaudent supradictis privilegiis. — 23. Licentiati qui sint, et dicantur? — 24. Baccalaurei qui sint, et dicantur? — 25. Baccalaurei unde sic dicantur? — 26. Baccalarii ab aliis vocantur. *Subnectuntur Add. Casin. ubi plura ad rem *.

1 In Magistrum assumendus non est, qui for-
mam discipuli non assumpsit, textu expresso
*in cap. Cum in Magistrum* 49. *de electione* ibi:
*Cum in Magistrum assumi non debeat, qui
formam discipuli non assumpsit, nec sit praeficien-
dus, qui subesse non novit* etc. Fagnan. *lib.* 1. *decr.
in cap. Cum ad nostram* 37. *de election. n.* 2. et
2 alii communiter. Docere enim prius, quam doce-
ri, praeposterum est, et impossibile, textu ex-
presso in *cap. Ordinatus* 4. *dist.* 59. ibi: *Debet
enim ante esse discipulus, quisquis Doctor esse de-
siderat, ut possit docere quod didicit.... Qui mi-
nime litteris operam dederit, praeceptor esse non
potest litterarum.* Baldus *in cap. Cum in Magi-
strum* 49. *de election. in principio*, Fagn. *ibid. n.*
3 2. et alii passim. Unde merito corripiuntur, qui
Magisterii, seu Doctoratus gradum praepropere, et
immature suscipiunt, nam, ut expresse dicitur in
*c. Miserum* 4. *dist.* 61. *Miserum est eum fieri Ma-
gistrum, qui numquam fuit Discipulus.* Fagnanus
4 *in cit. cap. Cum in Magistrum*, *n.* 2. Nec Magi-
stro prodest, quod multoties fuerit approbatus, si
aperte indignus sit; *arg. cap. Qui de mensa* 11.
*dist.* 37. *et c. Cum sit ars* 14. *de aetat. et quali-
tat.* Vincent. et Collector. cum Fagnan. *in cit. c.*
5 *Cum in Magistrum n.* 4. Magistri, Doctores, Re-
gentes Universitatum, vel Gymnasiorum docentes
quascumque scientias, etiam Grammaticam, et
alii cujuscumque artis, et facultatis professores,
sive Clerici, aut Laici illi sint, tenentur emittere
Fidei professionem: Pius IV. Constitut. incip. *Sa-
crosancta.*

6 Magistri Scholarum admitti non possunt, nisi
prius de Fide, et moribus examinati reperiantur
idonei, et hoc faciendum est, etiamsi tales Magi-
stri sint conducti a Magistratu Civitatis. *Conc.
Colonien. III. tit. Quoad institutionem cap.* 1.
7 Ipsi tamen Magistri examinari possunt ab Episco-
po in iis dumtaxat, quae spectant ad Fidem, Do-
ctrinam Christianam, et bonos mores, ut declara-
vit *Sacr. Cong. Concilii apud Aldan. in compend.
Canon. resolut. l.* 3. *tit.* 4. *n.* 10. Barbos. *in Sum-
ma Apostolicar. decis. verb. Magister n.* 5.

8 Magistri, non solum in Gramatica, et Rhetori-
ca, aliisque scientiis adolescentes instruere de-
bent, sed etiam in iis, quae ad Religionem perti-
nent: et sic adolescentes ad Missas, Divina Officia,
et praedicationes audiendas non solum hortari,
sed etiam compellere possunt; ea vero, quae sunt
contra bonos mores, aut quae ad impietatem in-
ducere possunt, legere, vel docere omnino prohi-
bentur: Leo X. const. 6. incip. *Meretur.*

9 Magistri, correctionis causa, possunt moderate
castigare discipulos Clericos sine incursu Excom-
municationis; *cap.* 1. *cap. Ex tenore* 10. *et cap.
Cum Voluntate* 54. *de sent. Excommun.* Cum hac 10
tamen advertentia, quod si ipsi Magistri sint Lai-
ci, possunt solum sic corrigere, et punire Clericos
in Minoribus constitutos, non autem in Sacris, et
Majoribus Ordinibus, textu claro *in cit. cap. Cum
voluntate* 54. *de sent. Excommun.* Si autem et 11
ipsi Magistri sint Clerici, possunt sic corrigere, et
leviter punire discipulos suos etiam in Sacris, seu
Majoribus Ordinibus constitutos, ut ex *cit. cap.
Cum voluntate*, colligunt Hostiens. *ibid. n.* 8. al-
legans plures Canones, Joann. Andreas *ibidem n.*
8. Ancharanus *ibid. num.* 6. *Card. ibid. n.* 3. Bu-
trius *ibid. n.* 22. Felin. *ibidem circa med. vers.
Secus a Praelato, vel a Magistro*, Fagn. *ibid. n.*
32. et idem tenet Glossa *in c.* 1. *ver. Et a Magi-
stris caus.* 35. *q.* 5. Hinc Magister Clericus ma- 12
jorem habet potestatem in discipulum quam Pater
in filium, quia Magister potest corrigere, et levi-
ter punire discipulum Clericum etiam in Sacris,
seu Majoribus Ordinibus constitutum, pater autem
potest punire filium solum in minoribus existen-
tem, et nondum in Majoribus constitutum, ut
Glossa *in d. cap.* 1. *vers. Et a Magistris*, Fagnan.
*loc. cit. n.* 33. et alii.

Magistri peccant, si profectum discipulorum in 13
litteris non sedulo promoveant, sed potius negli-
gant. Si non satis studeant ipsi, ut suo officio ex
integro cum discipulorum profectu satisfaciant. Si
a discipulis exigant stipendium majus justo, quam
qualitas gymnasii ferat, aut consuetudo permittat.
Si Doctoratus, seu Magisterii lauream, seu insi-
gnia negent dignis, et indignis conferant. Si sa-
nam, et Catholicam Doctrinam bonis moribus con-
formem non tradant discipulis, eorumque spiri-
tualem profectum non promoveant, sed potius eo-
rum peccata dissimulent, et non corrigant, nec
impediant, cum possunt. Sic expresse cit. Const.
Leonis X. incip. *Meretur.*

Magistri, qui vi, fraude, mendaciis, crimina- 14
tionibus cum aliorum praejudicio curant ad se
trahere illos discipulos, qui aliorum scholas fre-
quentabant, peccant graviter, et tenentur ad re-
stitutionem, juxta proportionem boni ipsis impe-
diti, et damni causati, quia tales nedum peccant
contra caritatem, sed etiam contra justitiam.
*Communis.* Non peccant autem Magistri contra 15
justitiam, nec tenentur ad restitutionem, si id fa-
ciant sine ulla vi, fraude, mendacio, et criminatio-
ne, sed solis communibus mediis persuasionis, con-
silii, precum, et hujusmodi, absque intentione
alios offendendi, quia tales utuntur Jure suo, quod

habent ad alios persuadendos in sui utilitatem; nec alii habent Jus strictum ad illos discipulos, sicut enim poterant illi sine injustitia sponte sua recedere, sic possunt sine injustitia suaderi; Sanchez *lib.* 2. *consil. cap.* 3. *dub.* 3. n. 2 Lugo *tom.* 1. *de justitia et jure disp.* 18. n. 109. ubi dicit hanc esse veriorem Sententiam; La Croix *lib.* 3. *p.* 2.
16 *n.* 81. et alii. Immo Lugo *ibid n.* 111. eos excusat etiam a peccato mortali, quamvis cum aliorum praejudicio curent ad suam scholam trahere eos, qui scholas aliorum frequentare solebant, quia caritas non obligat ad consulendum bono proximi cum magno proprio incommodo. Si enim peccarent mortaliter, ut volunt plures cum Sanchez *l. c. n.* 5. « Vae, dicit Lugo, Vae, Magistris, et Concionatoribus, qui omnibus artibus, et mediis utuntur, ut scholares, vel Auditores sibi accumulent, etiam cum praejudicio omnium concurrentium; immo tunc majorem aestimant suam gloriam, quando ex schola, vel audientia aliorum retrahunt scholares, vel auditores ad suam, quod quidem faciunt, et Advocati, Procuratores, Medici, Chirurgi, Tonsores, Artifices, Mercatores, aliique similes, quos omnes, si absque vi, et fraude id faciant, non debemus facile peccati mortalis reos dicere ». Sic recte concludit Lugo *ibid.* La Croix *l.* 3. *p.* 2. *n.* 81. et alii.

### *Nota Romani Theologi.*

Duo hic sunt, quae cum Ethica Christiana cohaerere haudquaquam posse videntur. Primum, quod ab omni sint culpa immunes, ac justitiam nullo modo laedant, qui communi, hoc est, usu frequentata arte, ab aliis Magistris scholares evocant, ut majorem sibi numerum discipulorum acquirant. Alterum vero, quod a lethali culpa excusari universim possint Magistri, Concionatores, aliique, qui etiam cum aliorum damno scholares, auditoresque ab aliorum ad proprias scholas trahant: Nam Ethica Christiana inanem gloriam, veluti capitale crimen detestatur, horret ea, quae odia, et inimicitias nata sint parere; ac generatim vetat aliis fieri, quae nobis fieri nolumus. Ubi vero in Magistro communi arte procurante alterius discipulos ad se trahere, inanis gloria deesset? Illa enim uteretur arte, ut se supra illos efferret, quorum discipulos ad se traheret: atque ita sane res appareret, quaecumque interea foret illius intentio. Praeterea nota res est, hac via in partes scholares, auditoresque scindi, ac odia excitari, foverique inimicitias. Id enim vix quidem contingere solet, quin alterius scholares, auditoresque de proprii Magistri, ac delecti Concionatoris praestantia contendant, et quin unum laudibus efferre, et deprimere alterum studeant. Scimus denique, Magistros, Concionatoresque aegre admodum ferre, aliorum arte discipulis, auditoribusque privari, ac satis constat de hoc, veluti de maxima injuria, passim conqueri. Potest ne sine culpa fieri, quod aliis maxime displicet? Numquid Jesu Christi Ethica haec, atque similia probat? Immo improbat in unoquoque Christiano. Vide ergo, num in Magistro, et Concionatore id omni vacare possit culpa. Si enim ex officio virtutem docere, praedicare, et inculcare tenetur verbo, et exemplo, quod leve in aliis, in iis grave peccatum erit. Ait Lucius, hos justitiam non laedere, at laedunt caritatem, et quidem non sine scandalo, ut ex dictis liquet: Immo et justitiam quoque; injuria enim Magistro fit, dum ipsi invito, ac sine ipsius culpa, subtrahuntur discipuli; est enim in possessione illorum, ac recedendo ab ipso, ut ad alium accedant, laeditur illius existimatio, ac jus quod ad hanc famam habet. Fac deinde praejudicium, et damnum inde sequi, quis eos a gravi culpa excusabit? Ait Lugo: Vae Magistris, et Concionatoribus, etc. Quorsum haec? Quia passim ita agunt, et si passim ita agunt, passim peccant, et graviter, quia caritatem laedunt, quia scandalo sunt fidelibus, et discipulis, quos aedificare tenentur, quia de industria damnum aliis inferunt; quod, etsi demus non esse contra justitiam, quia molestum quam maxime aliis esse solet, et odia inimicitiasque natum est parere, numquam sine gravi culpa erit.

### *Responsio Auctoris.*

Notat hic *Rom. Theologus* duo a me tradita esse *loc. cit.* quae cum Ethica Christiana cohaerere haudquaquam posse videntur. Primum, quod ab omni culpa sint immunes, ac justitiam nullo modo laedant, qui communi, hoc est, usu frequentata arte, et sine vi, fraude, mendacio, et criminatione curant ad se trahere discipulos alias scholas frequentantes. Alterum vero, quod a lethali culpa excusari universim possint Magistri, Concionatores, qui omnibus artibus, et mediis utuntur, ut scholares, vel auditores sibi accumulent etc. Ast hic Typographus Venetus vellet scire a nostro Theologo, an juxta haec sua principia, ei licuerit tam avide, et ardenter promovere suam editionem Romanam, ipsam sic magnificando, et Venetam parvipendendo ad retrahendos emptores ab emptione Venetae, et ipsos attrahendos ad emptionem Romanae cum tanto sui detrimento, nedum spirituali, sed et temporali, quum ipsum sic incitaverit ad non parvam spiritus perturbationem, et animi aversionem nedum contra ipsum Theologum, sed et contra ipsum penitus innocentem Lucium, ut sibi, quamvis falso, sed constanter repraesentatum, contra suam illibatam fidem, et religiosam integritatem, socium cum Theologo pro editione Romana, in tantum detrimentum suae Venetae editionis, ut ex epistolis patet, quae adhuc servantur, plenis querimoniis, indignationibus, et protestationibus, se velle omnem movere lapidem in Urbe, et Orbe pro reparatione tanti sui indebiti detrimenti. En quot mala, quot hinc, et inde animorum perturbationes. Sed ad haec nil noster Theo-

logus, omnia sibi licent, aliis nihil, praedicat aliis non furandum, et ipse in hoc genere, ex assertione Typographi, satis superque furatur.

17 Magistri, seu Doctores, qui lauream Magisterii, seu Doctoratus in facultate Theologica, vel Juridica tum Canonica, tum Civili, vel Medica, vel Philosophica legitime sunt consecuti, variis gaudent privilegiis. Primum est, quod Nobilibus annumerentur, veramque nobilitatem consequantur; *arg. l.* 2. §. *Ult. in fine, et l.* 4. §. 1. *in fine, de excus. tut.* Immo Nobilitas morum plus ornat, quam Genitorum, *cap. Nos* qui 3. *dist.* 40. Quapropter etiam gaudent Nobilium praerogativis; *arg. c. De multa* 28 *de praebend.*

18 Secundum est, quod a plebeja conditione exempti in Dignitate censeantur constituti; *arg. c. Quanto* 3 *de Magistris, et Clement. Cum sit nimis* 2. *t. c.*

19 Tertium est, quod exempti sint ab oneribus tam realibus, quam personalibus, textu expresso *l. Medicos* 6. *et l.* 11. *Cod. de Professoribus, et Medicis.*

20 Quartum est, quod Magistri, et Doctores criminum rei mitius puniendi sint, quam plebei, adeoque non torturae, praeterquam in criminibus exceptis, sunt subjiciendi, nec poena Triremium, nec fustibus, nec alio ignominiosiori poenae genere, sed ultimum supplicium meriti, gladio puniri debent; *arg. l. Custodiam, ff. de custod. Reorum, l.* 4. *Cod. Ad l. Jul. Majest. l. moris* 9. §. 11. *ff. de poenis* cum similibus.

21 Quintum est, quod Magistri, et Doctores, ceteris paribus, in assequendis Dignitatibus, et Beneficiis Ecclesiasticis, aliis praeferri debeant; *c. De multa* 28. *de praeb. c. Cum in cunctis* 7. *de elect.* et Conc. Trid. *sess.* 24 *de reformat. cap.* 12.

22 Nomine Magistrorum, et Doctorum veniunt etiam *Licentiati*, unde, et isti gaudent dictis privilegiis; Alciatus in *l. Cui praecipua*, *de V. S.* Leander *de privileg. Doctorum p.* 4. *n.* 11. et alii. Et ratio est, quia Licentiati habent etiam illam excellentem, et legitime approbatam scientiam, et doctrinam, bono communi servientem, propter, quam principaliter sunt concessa dicta, et alia privilegia Magistris, et Doctoribus; ipsi enim licentiati, quamvis lauream Magisterii, et Doctoratus non sint solemniter assecuti, habent tamen licentiam, et facultatem proximam illam solemniter consequendi, quoties velint, cum illa digni jam sint rite, et solemniter declarati. Unde pro eis stat illud Juris; *Proxime accingendus habetur pro accincto*; *l. penultim. ff. de Testament. milit.* Tum quia Concil. Trident in assequendis Dignitatibus, et Beneficiis, Licentiatos aequiparat Doctoribus, *sess.* 22. *de reformat. cap.* 2. *et sess.* 24. *de reformat. cap.* 12.

23 Licentiati autem sunt, et dicuntur illi, qui supremum in aliqua facultate, sive Theologica, sive Juridica, sive Medica gradum Doctoratus, seu Magisterii insignia publica capessendi, quando volunt, licentiam, seu facultatem habent, eo quod pro talibus post praevium examen, non tantum digni judicati, sed ut Licentiati rite, et solemniter declarati sunt.

Licentiatis paulo inferiores sunt *Baccalaurei*, quorum appellatione veniunt illi, qui in scientia, vel facultate aliqua, sui profectus primum testimonium, primumque gradum sunt adepti. Isti, ut ex Pratejo, et Paulo Juris consulto refert Calvinus in *suo magno Lexico Juridico, verb. Baccalaureos*, a Bacca Laurea nomen assumpsisse videntur. Pignatellus autem *to.* 10. *consult.* 38. *n.* 27. de horum etymologia sic praecise habet: « De Baccalaureo triplex est hujusmodi cognominis etymologia, mea sententia, non absurda. Prima est, a baculo dicuntur bacularii, vel quod adhuc in pristino laborantes, baculis impelluntur, vel quod nondum in disciplinis absoluti, opus habeant rectore baculo: Haec est probabilis. Secunda, constat lauri baccas esse nigras, et amaras; Porro quoniam id temporis etiamnum arrodentes amarum sapientiae corticem, nondum ad melleum dulcissimum penetrarunt, Baccalaureos appellari placuit. Ista est probabilior. Tertia est, arbitratur non nemo dictionem compositam a Vacca, et Laro: Vaccalarius; Aliquae enim nationes pro B. sonant V. consonantem, et a contra; Vacca autem lac porrigit, et larus avis est avidissima. Jam de amabili illo sapientiae Principe dictum est: *Mel, et lac sub lingua ejus* Unde quos vehemens quidam ardor hujus lactis agit, rapitque, Baccalari dicuntur: Haec est etiam probabilis ». 24 25

Alii ipsos vocant *Baccalarios*, qui, teste Rhenano apud Calvinum *loc. cit. verb. Baccalarii* a Bacillo nominati sunt, quia primi studii auctoritatem, quae per exhibitionem baculi concedebatur, jam consecuti fuissent. Erat velut quoddam mancipationis signum in hujusmodi aliquod studium, baculi traditio. Vulgus Baccalarios, eruditi Baccalaureos vocant. Haec Calvinus *loc. cit.* 26

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De magistro scholae primum in Ecclesia Cathedrali, et postea etiam in Collegiata Ecclesia instituto, agit et quidem latissime *Bohemer. in decretal. lib.* 5. *tit.* 5. *fer. per tot.* 27

Munus autem hujus Magistri erat docere non solum Gramaticam, sed et alias disciplinas, scilicet Rhetoricam, Dialecticam etc. Lectio enim vulgata in *cap.* 4. *de Magistr.* est depravata, ubi perperam legitur: « qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in grammatica facultate, et alios instruat juxta posse ». At apud *Harduin. tom.* 7. *Concil. pag.* 30. legitur: in *Grammaticae facultate, et aliis*, idest facultatibus, seu disciplinis. Notum quippe est, quamlibet disciplinam ab antiquo facultatem dictam fuisse, ut evincit usus loquendi in Academiis familiaris. 28

Hic autem Magister in aliquibus Ecclesiis Cathedralibus etiamnum existit, et vocabulo *Scholastici* 29

designari solet, estque dignitas Ecclesiastica, sed commissum ipsi principio a sacris Canonibus munus haud amplius implet.

30 Diversi autem ab his Magistris scholae, quos
Canonici in Cathedralibus, Collegiatisque Ecclesiis
volebant, sunt Magistri, qui de licentia Episcopi,
Grammaticam, aliasque mox dictas facultates ho-
31 die docent. Atque hinc est, quod ad hos trahi ne-
quit id, quod de illis o Canonibus sancitum repe-
ritur. Illi, ut exemplum aliquod afferamus, eo
quia ex proventibus Ecclesiae vivebant, nihil a
scholaribus suis, nisi sponte oblatum, accipere po-
32 terant; At hi, nisi stipendium publicum habeant,
non prohibentur aliquid a scholaribus exigere;
*Confer. Conzal. Comment. ad. c.* 4. *n.* 6. *de Ma-
gistr.*

33 Possunt, ut monet *Auctor n.* 8. hodierni Ma-
gistri in iis etiom, quae ad Religionem pertinent,
scholares suos instruere, non tamen (ita recte ait
*Romaguer.* ad *Synodal. Gerund. l.* 5. *tit.* 1. *n.*
5.) « per istos sublevantur Parochi a sua obliga-
tione docendi doctrinam Christianam, sed eo non
obstante ad eam docendam tenentur ».

34 De exemptione, quam ait *Auctor. n.* 19. frui
Magistros, seu Doctores ab oneribus personalibus
et reolibus, vide *Brunemann. in L. final. C. de
Profess. et Medicis*; et praecipue *Klok. de con-
trib. cap.* 10. *per tot.* qui de ea ex professo tra-
ctat, et quondo, tum quomodo procedat, tradit

35 Absolute verum haud est, quod asserit *Auctor.
n.* 22. Licentiatos venire nomine Magistrorum,
seu Doctorum, tum frui privilegiis omnibus ipsis
concessis; Consule *Besold. in dissertat. de studio-
sis cap.* 8. *per tot. et Mendo de Jure Academic. l.*
1. *quaest.* 13 *n.* 331. *et plur. seq.* qui docent
quibus Doctorum privilegiis gaudeant Licentiati.

ADDITIONES CASINENSES.

Quamvis Auctor, *sub n.* 12. huius articuli in eam iverit sententiam, Magistrum Clericum posse corrigere, et leviter punire discipulum Clericum, etiam in Sacris, seu majoribus ordinibus constitutum, Patrem vero posse punire filium solum in minoribus existentem, et nondum in majoribus constitutum: quod etiam adstruit in artic. XI. v. *Excommunicatio*, *n.* 9 attomen placet nobis doctrinam D. de Ligorio heic afferre, tenoris sequentis: « Quaeritur, an Pater possit verberibus » Clericum punire? Certum est posse, si Clericus » est in minoribus, *ex cap. Cum voluntate* 54. *ex.* » *de sententia excomm.* §. *Si qui vero* . . . Dubium » est, an possit, si Clericus est in Sacris constitu- » tus? Prima sententia negat; et hanc tenent » Laym . . . . Pal. . . cum Host. Ponor. Angel » Mol. etc. quia nullibi habetur, quod Poter possit » manus injicere adversus Clericos in Sacris. Hoec » est probabilis, at sententia affirmans videtur pro- » babilior, et hanc tenent Suarez . . . Bonac. . . » Concina . . . Tournely . . . Salmatic. cum Va- » lent. Bann. Con. et Avila, et probatur ex *c.* 1. » *ex. de Sentent. Excomm.* ubi excusatur Magi- » ster, si scholarem Clericum (*quamvis sit plenae* » *aetatis*, ut ibi praemittitur, unde includitur e- » tiam Clericus constitutus in Sacris) *intuitu di-* » *sciplinas, vel correctionis percusserit.* Si ergo » non solum causa disciplinae, sed etiam corre- » ctionis, potest Magister Clericum percutere, » tanto magis poterit Pater, cui principaliter, » et de jure Naturali incumbit compescere inso- » lentias filiorum ». *Theol. Moral. lib.* 7. *de Ex-communicatione, n.* 275.

Lubet insuper sub hoc articulo sequentia addere.

« Magistrorum docentium Theologiom, etiam 1
extra suos Ecclesias, et beneficio, privilegium est,
quod non minus, quam si in iis residerent, fru-
ctus beneficiorum suorum integre percipere pos-
sint (*quotidianis distributionibus exceptis*) quam-
diu in docendo persistunt ». Engel ad *Tit. ex. de
Magistris, n.* 3. Intellige dummodo in Scholis pu-
blicis docuerint, ut infra dicendum.

Idemque juris est pro docentibus in scholis 2
publicis Sacram Scripturam. Barbosa *c. l. de Ma-
gistr.* ad *cap. Super Specula XI.* n. 3. et constat
ex Trident. mox adducendo. Porro eodem privi-
legio donati sunt scholares per quinquennium,
dum Theologiae, et S. Scripturae in scholis publi-
cis operam novont.

« Hinc fit, quod licet summi Pontifices statu- 3
tis poenis, usque ad beneficiorum privationem ad
residentiam omnes induxerint . . nihilominus ta-
men judicantes quam utile, ac fructuosum esset
Ecclesiae Dei addiscere, et docere litterarum scien-
tias . . . statuerunt ut tam docentes in Theologica
facultate, dum in scholis docuerint, quom studen-
tes in ipsa integre percipiant proventus, et fru-
ctus suarum Praebendarum, et beneficiorum. Ita
Honorius III. in *cap. Super Specula, de Magistris*
ibi: « docentes vero in Theologico facultote, dum
» in Scholis docuerint, et studentes in ipsa, inte-
» gre per annos quinque percipiant *de licentia Sedis*
» *Apostolicae* proventus praebendorum, et benefi-
» ciorum suorum, non obstante aliqua alio contra-
» ria consuetudine, vel statuto, cum denorio frau-
» dari non debeant in vinea domini laborantes ».
(Sic quoque) Concil. Tridentinum, *Sess. V. cap.*
1. *de Reformat in fine.* ibi: « Docentes vero ip-
» sam Sacrom Scripturam, dum publice in Scho-
» lis docuerint, et Scholares, qui in ipsis Scholis
» student, privilegiis omnibus de perceptione fru-
» ctuum, praebendarum, et beneficiorum suorum
» in absentia a jure communi concessis, plene gau-
» deant, et fruantur ». Apud Barbosam *Consul-
» tat. Canonic.* 88 *dub.* 2. *n.* 29. *et* 30.

» Itaque (ait Fagnanus, *ad cap. super Specu-
» la, XI. cit. Tit ex. de Magistris*). Magistri
» quamdiu publice in Scholis Sacram Theologiam
» docuerint, et Scholares, qui in ipsis scholis
» eidem studio operam novoverint per quinquen-
» nium, fructibus praebendarum, et beneficio

» rum suorum in absentia plene gaudent et fruuntur.. distributionibus quotidianis dumtaxat amissis.

» Hoc tamen intelligas, (*nota*) si fructus praebendae a quotidianis distributionibus sint sejuncti; secus vero si universi fructus hujusmodi distributionibus constent, quia tunc lectores, et studentes lucrantur duas tertias illarum partes, omissa alia tertia, quae inservientibus accrescit; » ut ex Sententia Sacrae Congregationis Concilii » n. 3.

4 Si vero de Parochis sermo sit, cum ipsi vi proprii officii, atque ad mentem S Conc. Trident. stricte ad residentiam teneantur; hinc est, quod docendi causa abesse a sua Ecclesia nequeant. Nisi quod « Parochus in Civitate Ecclesiam suam habens, potest inibi in publica Universitate Sacram » Scripturam legere, ita tamen, ut cura animarum » per ipsum exercenda nihil detrimenti patiatur »: *Sacr. Congregatio Concil.* Apud Barbosam *Collect. Apostol. Decis. v. Parochus quoad residentiam, num.* 17.

5 Porro licet in citat. Cap. *Super Specula*, fiat solum mentio de Theologia, id ipsum tamen Communiter Doctores extendunt ad jus Canonicum; « quia » (Fagnano docente) tale studium cedit in utilitatem Universalis Ecclesiae ... quam (opinionem, » saepius probavit Sacra Congregat. Concilii Tridentini Interpret. Quinimo (*nota*) alias censuit, » docentes jus Canonicum in aliqua Universitate » gaudere, et potiri privilegio de percipiendis in » absentia fructibus, *quamvis praebendae, quas obtinent, sitae sint in Cathedrali ejusdem civitatis*, » in qua publici Lectoris munere funguntur ». *ibid. n.* 5. (*).

Heic vero notandum, privilegium abessendi, et percipiendi fructus, de quo supra » procedere in docentibus, et studentibus *in studio generali, seu celebri Universitate*.... Studium autem generale illud dicitur, quod est erectum, et institutum per Papam, Regem, seu Principem ». Barbosa. *Consultat. Canon.* 88. *n.* 36. *et* 37. — « Dictis privilegiis » lum gaudent, si in scholis Generalibus, seu Publica Universitate doceant, aut studeant, . . » Unde non sufficit studium, quae non sit Universitas, quamvis in eo optime legatur, et publice » cuicumque audire volenti ... et ideo multo minus sufficiet studium, quod habetur in Ecclesia » Cathedrali, sub Canonico Theologo legente ». Idem Barbosa, *de Canonic. et Dignit. cap.* 28. *n.*47. 6

« Advertendum est etiam (sic quoque n. Garcias) quod studentes in Ecclesiis Cathedralibus » non gaudent d. privilegio de percipiendis fructibus in absentia, ut apparet ex sequenti declaratione S. Congregationis sup. *cap.* 1. *sess.* » 5. *Trident.* ibi: Scholares in Ecclesiis Cathedralibus non gaudent iisdem privilegiis sicut studentes in studiis publicis, vel Academiis ». *de benefic. Tert. part. cap.* 2. *n.* 118 (**).

Praeterea « Amplia, seu potius declara procedere in Cathedraticis, qui docent conducti, aut salariati, vel ratione stipendii, seu Cathedrae, quam habent, non vero in iis, qui sponte, aut voluntarie legunt sine stipendio, et Cathedra, nisi legant cum licentia Universitatis, seu Claustri, seu Collegii Doctorum ». (***). 7

(*) « Amplia (quoad perceptionem fructuum praebendae) procedere, etiamsi praebendae, quas obtinent docentes, sitae sint in Cathedrali ejusdem Civitatis, in qua publice lectoris munere funguntur ». Barbosa *Consultat. Canonic.* 88. n 43.

» Incontroversa apud omnes interpretes elicitur assertio, quod beneficiati omnes legitime absentes causa studiorum, sive studeant, sive doceant, pro praesentibus habentur, ideoque integros fructus suae praebendae lucrantur, ac si personaliter residerent, omissis tamen distributionibus quotidianis, etiamsi praebendae sitae sint in Cathedrali ejusdem Civitatis, in *qua respective student, vel docent* ». Cardinalis, Petra, *comment. ad Constit. Apostol.* (*Constitut.* 9. *Bonif. VIII*) *Tom.* 3. *pag.* 544. n. 15.

(**) Verum licet fatendum sit, hujusmodi sententiam (scilicet quod doceatur, vel studeatur in publica Universitate) communi DD. calculo esse assertam; attamen eidem propere subscribere non audeo, cum nullibi in Jure eamdem cautam esse inveniam; perperam enim desumitur ex supra cit. Text. *Tuae* (*de Cleric. non resid.*), in quo dumtaxat sancitur, hoc privilegium cessare, ubi nullum vigeret litterarum studium, idem enim est esse minus competens, et esse nullum ... ideo non undique improbabile videtur asserere, quod ad hoc privilegium capessendum sufficiat studere, ubi studium sit celebre, quamvis non sit Universitas privilegiata. .. Pro comperto autem est (*nota*) quod Collegia simplicia pro veris Academiis, et Universitatibus haberi non debent, nec Lauream doctoralem consequi possunt, nisi pro certis locis ex speciali privilegio ». Petra *Comment. ad Const. Apostol. T.* 3. *pag.* 553. *num* 6. *ad Const. X. Bonifac. VIII.*

(***) « Quaero, sic Fagnanus, An Canonicus Cathedralis » publice in aliqua Academia docens S. Theologiam, si nullum sit ei stipendium a publico constitutum, neque sit ex numero eorum, qui Cathedras habent, sed facultatem a Rectore, vel aliis ad quos spectat, obtinuerit, gaudeat privilegio a jure concesso, ut fructus Canonicatus in absentia percipiat. Hoc dubium habet duas partes. Prima est, an ad gaudendum privilegio, oporteat Lectorem esse stipendiatum: secundo, an oporteat eum esse de numero eorum, qui habent Cathedras. Quoad primam partem, videtur respondendum, nihil referre ad gaudendum privilegio, ut quis sit stipendiatus, nec ne. Primo, quia ratio, ob quam a jure concessum est Lectoribus privilegium percipiendi fructus beneficii in absentia est, quia promovent utilitatem, nedum Ecclesiae particularis, sed etiam universalis, quae ad sui regimen juris litteratis indiget... Haec autem ratio militat in Lectore non stipendiato non minus, imo magis, quam in stipendiato; ideoque privilegium debet habere locum....

» Quoad secundam partem dubii, an pro hujusmodi privilegiis oporteat, Lectorem esse de numero obtinentium Cathedras, similiter videtur respondendum, non oportere. Primo, quia jura non requirunt ad gaudendum privilegio lectoribus concesso, ut sint ex numero obtinentium Cathedras, sed tantum ut legant in Civitate Regia, vel privilegiata, vel longissima possessione super hoc munita. Accedit, quod causa privilegii militat etiam in his, qui non sunt de numero obtinentium Cathedras: nam et ipsi in vinea Domini operantur ». *cit. cap. super Specula, ex de Magistr.* n. 6 7. 8. 9.

8 Ulterius « Amplia privilegium percipiendi fructus beneficiorum quoad docentes, non habere ullam temporis determinationem, sed eo gaudere, quamdiu docuerint . . . In studentibus vero privilegium huiusmodi non suffragari ultra quinquennium, a die, quo coeperunt studere » (*).

9 Denique « Amplia ad dictum privilegium de percipiendis fructibus praebendarum in absentia, non requiri licentiam Episcopi in docentibus . . . Nequiri vero videtur in studentibus ». Barbosa *Cons. Canonic.* 88. *dub.* 2. *n.* 37. *et seqq.* (**).

10 « Porro Quaestio est dubia, sic idem Barbosa, an Presbyteris, seu aliis in Ecclesiastica dignitate constitutis, liceat jus Civile publice legere, nec non ad Cathedras Caesarei juris in aliqua Universitate se exponere: pro affirmativa, scilicet docere publice leges esse licitum Presbyteris, illisque nullibi reperiri prohibitum, videntur insinuare Gloss. Jo. Andreas. Cardin. Zarabello . . . . Navarr. quibus adde Navarr. Talet. Suarez etc. » *de Offic. et Potest. Episcop. Allegat.* 56. *n.* 34.

« An vero huiusmodi juris Civilis, aut aliarum 11
facultatum professores gaudeant privilegio, de quo supra, percipiendi scilicet fructus beneficiorum suorum in absentia, dum in aliqua Universitate legerint; jure communi negativam decidendum videtur ». Engel *ad cit. Tit. ex de Magistris*, *num.* 4.

# MAGISTER CAEREMONIARUM

## SUMMARIUM

1. Magister Caeremoniarum est necessarius in Cathedralibus, et Collegiatis. — 2. Ad Officium Magistri Caeremoniarum non debet compelli Canonicus, sed providendus est alius simplex Sacerdos. — 3. Magister Caeremoniarum non potest alterare, seu mutare consuetudinem circa precintonationem Antiphonarum ad Vesperas. — 4. Magister Caeremoniarum, absente Magistro Chori, habet munus indicendi silentium in Choro. — 5. Occasione consecrationis Monialium non est permissum Magistro Caeremoniarum clausuram ingredi — 6. Magister Caeremoniarum, si sit beneficiatus, potest in exercitio sui Officii dimittere habitum Beneficiatorum, et uti superpellicco. — 7. Magister Caeremoniarum, etiamsi sit Capellanus, dum est in exercitio sui Officii, sedere debet apud Celebrantem, vel Assistentes — 8. Magister Caeremoniarum in Processionibus incedit apud Celebrantem, et ejus Assistentes, et ubique, quando opus est, discurrit — 9 Magister Caeremoniarum debet personaliter significare Episcopo, quando debet ad Ecclesiam accedere pro functionibus Episcopalibus. — 10. Caeremoniae unde sint dictae? — 11. Afferuntur duo dubia novissime a Sacra Congregatione Concilii resoluta. — 12. Alia ad rem, *remissive.*

1 Magister Caeremoniarum est necessarius in Cathedralibus, et Collegiatis. Unde in Cathedrali, quousque assignetur ei aliunde competens stipendium, contribuere debent Episcopus, et Capitulum pro rata. *Sac. Cong. Episcop. et Regul.* in *Comensi* 10. *Julii* 1600. *et S. Congr. Rit. in Tropien.* 23. *Martii* 1602.

2 Ad Officium Magistri Caeremoniarum non debet compelli Canonicus, sed providendus est alius simplex Sacerdos. *S. Congr. Episcop. et Regul.* in *Castellanaten.* 23. *Julii* 1602.

Magister Caeremoniarum non potest alterare, 3
seu mutare consetudinem circa pracintonationem Antiphonarum ad Vesperas. *Sac. Congr.* in *Suessan.* 28. *Aprilis* 1607.

Magister Caeremoniarum, absente Magistro 4

(*) » Innocentius XII. Decreto constituit (*in suo Bullario pag* 262) ne ejusmodi privilegia, quae studiorum » causa concedi debent, illis, qui vigesimum quintum annum jam attigissent in posterum conferreatur, et ne » triennii spatium superarent ». Benedict. XIV. *Institut. Eccles.* 107. n. 72. At DD. vulgo ad 5. annos extendunt.

» Hic autem non importune quaeritur, nimirum, numquid » attento, quod haec licentia concedi consuevit ad certum » tempus limitata, praesertim ad quinquennium, eo transacto, ac hujusmodi studio adhuc minime consummato, poterit, hac de causa idem Ordinarius hanc facultatem Oratori » ad aliud tempus prorogare: at omni prorsus haesitatione » remota, negativa datur responsio, quandoquidem Sacra » Congregatio Concilii desuper Consulta, in hunc modum » respondit, videlicet licentia, ut quis abesse possit causa » studii a servitio suae Ecclesiae, vel sui Canonicatus, » non suffragatur ultra quinquennium, impetrata a die, » quo coepit studere ». Pyrr. Corrad. *Praxis Dispensat. Apostolic. lib. V. cap.* 6. n. 34

(**) « Quia vero regulare est, quod beneficiatus a sua residentia abscedere non possit, etiam ex justa, et jure canonizata causa, nisi petita, et obtenta a suo Praelato » licentia, ut communiter firmant Canonistae. . . Ideo requiritur ad hoc, ut absens studiorum causa habeatur pro » praesente, quod Episcopi consensus accedat . . . Adeo ut » hujusmodi indulta, etiam e Sede Apostolica obtenta, non » suffragentur, nisi committantur ordinariis loci, ubi beneficia consistunt ex declaratione Pii IV. *in Constit. edita* 24. *Nov.* 1564 incip. *Sanctissimus* . . . Hinc hujusmodi » indulta, quae solent concedi per S. Congregationem Concilii, semper expediuntur in forma commissoria directe » propriis Ordinariis ». Petra, *comment. ad Const. Apost.* (*Const. X. Bonifac VIII.* (Tom. 3. *pag* 553. *et* 54. n. 7. *et* 8.

» Hanc autem licentiam ei Episcopus, sive alius Praelatus sine causa negaret poterit recursus haberi ad Superiorem, qui illum ad eam concedendam compellat ». Pyrr. Corrad. Praxis *Dispensat. Apostol. lib. V. cap.* 6. n. 33.

Chori, habet munus indicendi silentium in Choro. *Sac. Congr. Rit. in Hydruntina* 6. *Decembris* 1613.

5 Occasione consecrationis Monialium non est permissum Magistro Caeremoniarum Clausuram ingredi. *Sac. Congr. Concil. in Sabinen. in resp. ad* 5. *dub. die* 3. *Julii* 1632.

6 Magister Caeremoniarum, qui est Beneficiatus, potest dimittere habitum Beneficiatorum, et uti superpelliceo in exercitio sui Officii absque incursu Censurarum contra illum habitum non deferentes. *S. Congr. Rit. in Januens.* 9. *Decemb.* 1617.

7 Magister Caeremoniarum, etiamsi sit Capellanus, quando Officium exercet, et vestibus illius officii vestitus est, sedere debet apud Celebrantem, vel ejus Assistentes pluvialibus indutos; quando vero non est in Ministerio, sedere debet in Choro inter praebendatos, vel Presbyteros sui Ordinis, servato ordine suae receptionis; *Sac. Congr. Rit. in Patavina* 28. *Novem.* 1609. *et* 8. *Maii* 1617.

8 Magister Caeremoniarum in Processionibus incedit apud Celebrantem, et ejus Assistentes, et ubique discurrit, quando opus est, pro ordinanda processione *Sac. Cong. Rit. in d. Patavina* 30. *Augusti* 1602. *et* 8. *Maii* 1617.

9 Cum sit Officium Magistri Caeremoniarum Episcopo significare, quando debet ad Ecclesiam accedere pro functionibus Episcopalibus, debet id ei personaliter significare. *Sac. Cong. Episcop. et regul. in Campanien.* 3. *Octob.* 1642.

Caeremoniae dictae sunt a Caere, seu Caerite, 10
antiqua Celebri Urbe Tusciae, ad quam, Roma a Gallis obsessa, Virgines Vestales transtulerunt simulacra Deorum, et inibi cultum eis exhibebant; Ob cujus rei memoriam Romani in libertatem per Camillum asserti statuerunt, ut deinceps Divini cultus Caeremoniae appellarentur. Tit. Livius *lib.* 5. Macrob. *l.* 3. *c.* 4. Noveau Dictionaire Theologique, Historique etc. par D. de Juigne *verb. Cere.*

Afferuntur duo dubia novissime resoluta a Sa- 11
cr. Congr. Concilii.

I. An Clemens Grattarola Caeremoniarum Magister Archiepisc. Ravennaten. quando ratione sui Officii assistit eidem Archiepiscopo Pontificalia exercenti tam in Ecclesia Cathedrali, quam in alis quibuscumque Civitatis locis, ejusque Suburbiis, necnon extra Civitatem in locis suae Dioecesis in actu visitationis, gaudere debeat distributionibus quotidianis? et quatenus negative.

II. An ex gratia indulgendum sit, ut dictas distributiones lucretur in casu etc.

*Sac. Congr. Concil. in Ravennaten.* 1. *Augusti* 1739. respondit: « Negative ad utrumque in casu, de quo agitur, praeterquam quando assistit Archiepiscopo in Cathedrali.

Alia ad rem. Vide in tomo 9. Decreta *Sac. Rit.* 12
*Congr.* sub. *num.* 9. 47. 148. *seqq.* 159. *seqq.* 958. 1170. 1333. 1465. 1539.

# MAGISTRATUS

## SUMMARIUM

1. Magistratus non debet occupare locum Capituli, et Cleri, qui in concionibus sedere debent immediate apud suum Episcopum. — 2. Magistratus, aut Judices non debent proprias Dignitatum, et Canonicorum Sedes, seu Stalla in Choro, aut Presbyterio occupare, quamvis aliquando id eis permissum fuerit. — 3. Magistratus, et Officiales Civitatis thurificandi sunt post Dignitates, et Canonicos aequis ductibus, non obstante usu in contrarium. — 4. Magistratus in Processionibus Sanctissimi Sacramenti debet incedere in loco, in quo secundum antiquam consuetudinem consuevit incedere. — 5. Magistratus debet juxta solitum tibicines mittere ad Processionem Sanctissimi Sacramenti, nec licet prohibere solitum tributum Cerae Ecclesiae etc. — 6. Magistratus Civitatis cogi potest solitum obsequium Episcopo accedenti ad Ecclesiam praestare, et juxta solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem in diebus solemnibus, et tempore Adventus, et Quadragesimae. — 7. Magistratus nihil debet in praejudicium Capituli, Ecclesiae, et Canonicorum innovare, vel attentare. — 8. Magistratus saecularis Civitatis, quando non est de majoribus, et perpetuis, debet cedere in omnibus, et per omnia Canonicis Ecclesiae Cathedralis, et Concionator debet prius Canonicos, quam Magistratum salutare — 9. Magistratus, quando est de majoribus, debet incensari ante Canonicos post Assistentes Episcopo. — 10. Magistratus Laicus non potest habere locum in Choro, seu in Presbyterio, sed extra illum. — 11. Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem sive usum Tapeti, seu Stratus. — 12. Magistratus debet cedere praecedentiam Capitulo Cathedralis in omnibus functionibus Ecclesiasticis; et Concionator debet prius salutare Capitulum, quam Magistratum. — 13. Item Concionator debet prius salutare Canonicos, quam Gubernatorem Civitatis. — 14. Adducuntur varia dubia ad rem resoluta a Sacro Congregatione Rituum. — 15. Qualis honor debeatur Praelato Praesidi Provinciae? *remissive.* — 16. Poena in Magistrat. procedent. contra Ecclesiast.

1 Magistratus non debet occupare locum Capituli, et Cleri, qui in concionibus sedere debent immediate apud suum Episcopum. *Sacra Congregat. Rit. in Balneoregien* 25. *Januar.* 1602.

2 Magistratus, aut Judices non debent proprias Dignitatum, et Canonicorum Sedes, seu Stalla in Choro, seu presbyterio occupare, quamvis aliquando id eis permissum fuerit. *S. Congreg. Rit. in Compostellana* 4. *Februarii* 1600. *et sub die* 21. *Februar.* 1604. *et in Granaten.* 24. *Octobris* 1609.

Magistratus, et Officiales Civitatis thurificandi 3

suat post Dignitates, et Canonicos aequis ductibus. *Sacra Congr. Rit. in Interamnen.* 10. *Julii* 1600. *et in Fanen.* 1. *Sept.* 1607., *et in Narn.* 16. *Junii* 1617. Non obstante usu in contrarium per quindecim annos servato. *Ead. Sac. Cong. in Cephalud.* 24. *Octob.* 1609.

4 Magistratus in Processionibus Sanctiss. Sacramenti debet incedere in loco, in quo secundum antiquam consuetudinem consuevit incedere. *Sacra Congreg Rit. in Forolivien.* 4. *Aprilis* 1605.

5 Magistratus debet juxta solitum tibicines mittere ad Processiones Sanctissimi Sacramenti, nec licet prohibere solitum tributum Cerae Ecclesiae, Canonicis, seu Fabricae debitum a Consulibus artium, et Massariis Villarum. *Sac. C. Rituum in Narnien.* 16. *Julii* 1606.

6 Magistratus Civitatis cogi potest solitum obsequium Episcopo accedenti ad Ecclesiam praestare, et juxta solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem in diebus solemnibus, et tempore Adventus, et Quadragesimae. *Sacr. Cong. Rituum in d. Narnien.* 16. *Julii* 1605. *et in Civitat. Castelli* 29. *Novemb.* 1618.

7 Magistratus nihil debet in praejudicium Capituli Ecclesiae, et Canonicorum innovare, vel attentare. *Sac. Cong. Rituum in d. Narnien.* 16. *Julii* 1605.

8 Magistratus saecularis Civitatis, quando non est de Majoribus, et perpetuis, debet cedere in omnibus, et per omnia Canonicis Ecclesiae Cathedralis; et Concionator debet prius Canonicos, quam Magistratum salutare. *Sac. Cong. Rituum. et in Tirasonen.*, *et in Oscana* 3. *Octobris* 1615.

9 Magistratus, quando est de Majoribus, debet incensari ante Canonicos post Assistentes Episcopo. *Sacr. Congregat. Rituum in Patavina*, 2. *Martii* 1602.

10 Magistratus Laicus non potest habere locum in Choro, sive in Presbyterio, sed extra illum, ut saepe declaravit *Sac. Rit. Congregat.* et praesertim *in una Auximana*, 2. *Julii* 1639. Unde *Eadem Sac. Rit. Congregat. in una Amerina Sedilium*, 16. *Martii* 1697. *confirmata* 12. *Septembr.* 1660. mandavit aptandum esse loco Magistratui extra Presbyterium, juxta designationem porrectam a Magistro Caeremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, et allegaret alterius loci congrui deficientiam.

11 Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem, sive usum Tapeti, aut Stratus, ut declaravit *Sacr. Congregat. Rit.* in *Bar.* 2. *Septembr.* 1690. Vide verb. *Ecclesia art.* 5. *n.* 32. *ad* 36. ubi afferuntur multa decreta ad rem facientia.

12 In causa Capuana fuerunt proposita, et resoluta sequentia dubia.

I. An Capitulo Ecclesiae Metropolitanae debeatur praecedentia super Magistratum saecularem ejusdem Civitatis in omnibus functionibus Ecclesiasticis?

II. An Concionator debeat salutare prius Capitulum, vel Magistratum?

III. An, absente Archiepiscopo, Magistratus debeat salutari cum titulo Illustrissimi, et Capitulum cum titulo Reverendissimi?

*Sacra Congreg. Rit.* 23. *Januarii* 1700. *respondit.*

*Ad* I *Deberi.*

*Ad* II *Affirmative.*

*Ad* III. *Negative in casu proposito*, apud Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad* 1. *to. num.* 20. *et sequent*

Et jam in alia *Vercellensi* 2. *Augusti* 1691. de- 13
claraverat, quod Concionator debeat prius salutare Canonicos, quam Gubernatorem Civitatis.

Et novissime in Veliterna pro Magistratu Veli- 14
trarum cum Capitulo ejusdem Civitatis fuerunt in ead. Sac. Rituum Congregatione proposita, et soluta sequentia dubia.

I. An Magistratus Velitrarum in Festo S. Francisci Xaverii possit incedere cum Clava, et eodem Comitatu ac incedit in Festivitatibus quatuor Sanctorum Patronorum Civitatis, Sanctissimae Conceptionis, et Beatae Mariae Gratiarum?

II. An idem Magistratus in Ecclesiis extra Cathedralem sit thurificandus triplici ductu?

III. An eidem Magistratui sit dandum osculum Pacis per amplexum, seu potius per instrumentum, et a quo.

IV. An Celebrantes post finem Missae tam solemnis, quam privatae, debeant, antequam ab Altari discedant, reverentiam facere Magistratui.

V. An eodem Magistratu interessente Missae privatae, liceat in Altari accendere quatuor Candelas.

VI. An Magistratus immediate post Canonicos, et ante Beneficiatos, ceterosque de Clero admitti debeat ad Crucis adorationem, et ad Cineres?

VII. An Magistratus, ejusque Officiales in Processionibus, in quibus deferunt Intortitia, illa propriis manibus deferre debeant?

VIII. An Magistratu accedente ad Cathedralem, aliasque Ecclesias Civitatis cum comitatu, et Clava licitus sit sonitus Tubarum intra easdem Ecclesias.

IX. An eodem Magistratui in Cathedrali, aliisque ecclesiis Saecularibus, et Regularibus interessente Missae privatae, licitus sit sonitus Tubarum in actu elevationis Sanctissimae Eucharistiae intus ipsas Ecclesias?

X. An eidem Magistratui liceat in Ecclesia Parochiali Sanctae Mariae de Trivio retinere scamnum intus Presbyterium?

XI. An eidem Magistratui in Ecclesia Sancti Martini, Sancti Francisci, S. Clarae et S. Theresiae liceat retinere scamnum a cornu Evangelii?

Die 10. Septemb. 1618. proposita Causa per Card. Fabron. in Sacra Congregat. Rituum.

Ad 1. responsum fuit *Affirmative.*

Ad 2. *Negative.*

Ad 3. *Per Instrumentum dandam esse Pacem ab aliquo Ministro Superpelliceo induto.*

Ad 4. *Negative.*

Ad 5. *Affirmative, dummodo incedat in habitu Consulari.*

Ad 6. *Negative.*

Ad 7. *Affirmative.*

Ad 8. *Affirmative, sed extra Januam.*

Ad 9. *Ut ad proximum.*

Ad 10. *Negative.*

Ad 11. *Arbitrio Eminentissimi Ordinarii*, et *amplius Causa non proponatur.*

15 Qualis autem honor debeatur Praelato Praesidi Provinciae, vide dicta *verb. Ecclesia*, *art.* 5. *n.* 36. ubi ad id dantur Sacrae Congr. Rituum decreta. *Nullus Magistratus, sive Supremus sit, sive Magistratus Supremi, Principisve nomine agat, in Ecclesiae Praesules, aut etiam ministros Ecclesiasticos, *uti tales*, jurisdictionem habet. Negant id quidem Protestantes, qui Principibus jus in sacra adscribunt. Sed audiant quid quarto saeculo Lucifer Calaritanus *lib.* 1. pro S. Athanasio ad Constantium scripserit: « Proba, te super nos factum judicem: proba, ad hoc te constitutum Imperatorem, ut nos armis tuis ad omnem implendam voluntatem amici tui diaboli perduceres. Cum probare non possis, quia praeceptum sit tibi, non solum non dominari Episcopi, sed et ita eorum obedire statutis, ut si subvertere eorum decreta tentaveris, si fueris in superbia comprehensus, morte mori jussus sis; quomodo dicere poteris, judicare posse de Episcopis, quibus nisi obedieris, jam, quantum apud Deum, poena fueris mulctatus »? Nec mirum ita loquutum fuisse Luciferum Calaritanum. Nam et Binghamus Anglicanae communionis homo *T.* 1. *origin. Ecclesiastic. part.* 103. exemplis ab antiquitate petitis, ostendit, fuisse Episcopis « omnes subordinatos magistratus in rebus ad spiritualem jurisdictionem attinentibus ».

Equidem Lucifer de solis Episcopis loquitur, uti et Binghamus; sed idem de caeteris Ecclesiasticis dicendum esse, is solus non videt, qui Ecclesiastici status officium, dignitatemque aut imprudens ignoret, aut impius contemnat. Nam etiam hi, *quantum ad ordinem pertinet publicae disciplinae*, ut Gelasius Pontifex ajebat, Magistratibus, et Principibus obnoxii sunt, sed solum ut cives, neque id vi cogente; non vero ut Ecclesiastici; immo neque ut cives, si forte Magistratus illis aliquid imperet, quod a sacris Canonibus vetitum sit. Vere Symmachus Papa: « Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas non erigant voluntates »; quemadmodum facerent, si aut canonibus adversantia mandarent, aut vi cogente in illos uterentur: *defer Deo in nobis* (quilibet Ecclesiasticus iisdem verbis quemcumque Magistratum alloqui potest); *et nos deferemus Deo in te.**

Magistratus, et Judices seculares procedentes in criminalibus contra Ecclesiasticos, excommunicantur in Bulla Coenae: Bened. XIV. tom. 1. Constit. 14. incip. *Pastoralis* §. 19. 16

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De loco Magistratuum in Ecclesia, thurificatione ipsorum, pace iis danda, tum de associatione ab illis facienda Episcopo, vide, ubi res postulat, *Romaguer. in Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 17. *c.* 12. *per tot. Lagun. de fructib. part.* 1. *cap.* 30. §. 1. *n.* 108. *et plur. sequ. Cort. ad decis. Catalan.* 247. *n.* 15. et omnium optime *Panimoll. dec.* 1. *adnotat.* 11. *per tot.* 17

Hic vero non est praetereundum, nullo modo licere dare osculandum Evangelium cuivis Magistratui, ut decisum refert a Sacra Congregatione Rituum *Romaguer. ubi supra n.* 19. *Pignateli. consult. canon. tom.* 8. *consult.* 54. *n.* 8. *et final.** Quod nonnulli antiquorum Imperatorum legibus frustra oppugnat Binghamus *T.* 11. *origin. Ecclesi. p.* 223.* 18

# MALCHUS

## SUMMARIUM

1. Quis fuerit ille Malchus, cui a S. Petro amputata fuit auricula nocte Passionis Christi, non conveniunt Doctores — 2. Eum fuisse servum Principis Sacerdotum, habetur Matth. 27. *Marci* 14. Lucae 22. etc. — 3. Putant nonnulli, Malchum, cum a Christo Domino sibi fuit auricula restituta, Fidem Christi amplexum fuisse etc. *ad n.* 4. — 5. Adolescens, qui, relicta Sindone, nudus profugit e manibus satellitum nocte passionis Christi, quis fuerit; vide ibi.

1 Quis ille fuerit, cui a S. Petro amputata fuit auricula nocte Passionis Christi, non conve-
2 niunt Doctores. Eum fuisse servum Principis Sacerdotum, habetur *Matth.* 27. *Marci* 14. *Lucae* 22. et illius nomen fuisse Malchum *Joan.* 18. ibi: *Erat autem nomen servo Malchus.* Hunc Malchum illum fuisse, qui colapho Salvatoris os percussit, dicendo: *Sic respondes Pontifici?* tradunt aliqui. Nonnulli putant, Malchum, cum a Christo 3
Domino sibi esset auricula restituta, fidem Christi

amplexum fuisse, ut inter alios Corneiius a Lapide, in *cap.* 26. *Matth. vers.* 51. §. *denique Christus.* An autem Petrus totam integram ei praeciderit auriculam, ut in terram caderet, an vero partem tantum, ambigitur. Fortasse tamen pars solum fuit abscissa cum solo tactu a Christo restituta perhibeatur, *Lucae* 22. 51. 52. ut tradit Cai-
4 met in *Dictionario* verb. *Malchus.* Ceterum, relicta in suo esse opinione, quod Malchus, amplexa Fide, Christianus obierit, verba Scripturae refragari videntur, quod Malchus iile fuerit, qui colaphum Jesu impegit, dicens: *Sic respondes Pontifici?* cum ilium fuisse quemdam ex Ministris Annae summi Sacerdotis praesentibus, habeamus *Joannis* 18. 21. nihilque de Malcho legatur, de quo tamen in eodem capite actum erat. Vide *Lambertin. postea Benedictum XIV. de festis Domini N. J. Christi* n. 208. et *Calmet* in *Dictionario* verb. *Malchus.*

5 ADOLESCENS, qui, relicta sindone, nudus profugit e manibus satellitum nocte passionis Christi, quis fuerit? non parum dissident Auctores: Hieronymus, et Epiphanius censuere, iiium fuisse Jacobum fratrem Domini Jesu, appellatum Justum; sed hanc opinionem rejiciunt Baronius, Suarez, apud Lambertin. Benedict. XIV. *de Festis D. N. J. Christi* n. 209. Chrysostomus, et Ambrosius putarunt fuisse Joannem Evangelistam; sed haec quoque rejicitur opinio; Lamy enim *Harmon. Evang. lib.* 5. *cap.* 7. dicit: « Suspicantur quidam, fuisse Joannem Christo dilectum; sed quare id temporis fuisset Joannes nudus, aut prope nudus »? Tillemontius *nota* 3. *in vit. S. Joannis*, quaerit, num dici possit, adolescentem illum fuisse nudum, quamvis in vicinia habitantem, qui vestibus exutus in lecto jaceret, et audito clamore, et strepitu, lecto desiliisse sindone amictum, et domo egressum, sindone in eorum manibus, qui se comprehenderant, relicta, aufugisse. Et ad id inclinat Antonius Bineus *de Morte Christi t.* 3. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 14. sic concludens: « Probabilius nihil est, quam hunc juvenem ex vicina aliqua villa, armorum, virorumque strepitu excitatum, accurrisse, ut cerneret, cognosceretque quid ageretur intempesta nocte. Quare quisnam fuerit, indagare nemo mortalium potest ». Vide *Lambert. l. c.*

## MALEDICUS

VID. VERB. *POENA ART.* 2. *A. N.* 160. *AD* 164.

## MALEFICIUM

VID. VERB. *SUPERSTITIO A N.* 55. *AD* 80.

## MALESONANS PROPOSITIO

VID. VERB. *PROPOSITIONES DAMNATAE NUM.* 38.

## MARITUS

### SUMMARIUM

1. Marito non licet occidere Uxorem in adulterio deprehensam. — 2. Maritus graviter peccat contra justitiam consummando, et dilapidando bona Uxoris sine ejus licentia, adeoque tenetur ad restitutionem. — 3. Maritus potest irritare Uxoris vota, quae praejudicant usui Matrimonii, educationi prolis, vel administrationi familiae. — 4. Immo secundum multos Maritus potest directe irritare quaecumque vota Uxoris. — 5. Quamvis tamen probabilius sit oppositum. — 6. Mortua Uxore, Usus fructus Dotis spectat ad Maritum, proprietas vero pertinet ad filios. — 7. Quid autem possit, vel non, Maritus circa dotem, vivente Uxore, et quando ejus dominium acquirat? *remissive.* — 8. Maritus peccat mortaliter, si cogat Uxorem ad communicandum coram se, seu ad subeundum candentis ferri, vel ferventis aquae judicium, et hujusmodi in testimonium, quod non sit adultera. — 9. Maritus quando possit, et debeat, seu non, debitum conjugale reddere, petere, et offerre? *remissive.* — 10. Maritus a mortuis reviviscens non tenetur amplius pristinae Uxori. — 11. Maritus occidens propriam Uxorem praegnantem, cum non constet concludenter de proditione, gaudet immunitate etc. — 12. Maritus occidens propriam Uxorem ad effectum ducendi aliam, et extractus ab Ecclesia ad formam Bullae, condemnatur, annuente Sanctissimo, ad poenam extraordinariam. — 13. Maritus occisor propriae Uxoris gaudet immunitate; Ad instantiam tamen Sacrae Consultae retinetur in carceribus usque ad novos ordines. — 14. Alia ad rem, *remissive.*

1 Marito non licet occidere Uxorem in Adulterio deprehensam. *Communis, ac certa*. Unde Alex. VII. *die* 24. *Sept*. 1665. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 19. in ordine: « Non peccat Maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam ».

2 Maritus graviter peccat contra justitiam consummando, et dilapidando bona Uxoris sine ejus licentia, adeoque tenetur ad restitutionem. *Commun*. Vid. verb. *Bona art*. 4. *n*. 16. *ad* 18.

3 Maritus potest irritare Uxoris Vota, quae praejudicant usui Matrimonii, educationi Prolis, vel

4 Administrationi familiae. *Communis*. Immo secundum Sanchez, Sotum, Tambur. et alios, Maritus potest directe irritare quaecumque vota Uxoris, eo quod voluntas ejus videatur esse plene subjecta dominio viri, juxta illud Apostoli *ad Ephes*. 5. *vers*. 22. ibi: « Mulieres viris suis subditae sint sicut Domino, quia vir caput est Mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae etc. ».

*Nota Rom. Theologi.*

Falsum visum est celebrioribus Theologis, virum posse *quaecumque* uxoris vota irritare: etsi enim in irritum mittere possit vota sibi, aut Familiae noxia, et incommoda, V. G. vota de jejuniis, humicubationibus, peregrinationibus, et eleemosynis ex rebus ad familiam pertinentibus, ac praesertim continentiae votum, non sic autem vota de certis precibus recitandis, de superfluo, et dissoluto ornatu rejiciendo, de abstinendo a spectaculis, et choreis, de pauperibus alendis labore, et opere manuum suarum, quibus familia non indiget, de secundis nuptiis vitandis, de ingressu Monasterii, si viro superstes fuerit, ut inquit Natalis Alexander. Immo mulier ipsa, inquit, nonnulla Mariti vota facere potest irrita, quae scilicet sibi incommoda sunt, aut familiae, qualia sunt vota continentiae, abstinentiarum immodicarum, vel diuturnarum peregrinationum, et quarumcunque rerum, quibus impotens ad debitum conjugale fieret. Atque hinc patet, quam inepte ad id afferatur Paulinus textus, quo Mulieres subditae viris declarantur: Nam subjectio haec tanta non est, ut omne in omnibus eis dominium admittat; sed in iis tantum, quibus marito, ut Conjugi, et familiae Domino subjicitur. Quamobrem ita libera est in iis vovendis, quae supraindicavimus, ut arbitrio mariti fieri irrita nequeant. Regula autem in hoc generalis erit, ut Maritus irrita facere possit vota, quae sine ipsius consensu emittere, ac servare Mulier nequeat; quae vero Mulier sine viri consensu licite, ac rationabiliter promittere, at servare potest, vovere etiam potest, quin votum auctoritate Mariti revocari possit.

*Responsio Auctoris.*

Dicit *Theologus*, quod falsum visum est celebrioribus Theologis, virum posse quaecumque uxoris suae vota irritare etc. atque hinc patet, quam inepte ad id afferatur Paulinus textus, ad *Ephes*. 5. *v*. 22. etc. Sed bona venia ipsius *Theologi*, ea non est mea opinio, et Paulinus textus affertur ab aliis: dico enim ibi *secundum alios*: Meam autem opinionem aperte declaro num. 5. *immediate sequenti*, sic concludendo, quamvis tamen probabilius sit cum S. Antonio, Navarr. Azor. Valent. Saurez, Less. Bonacin. Laymann, Castrop. Ilsung. citatis, et secutis a La Croix *lib*. 3. *pag*. 2. *num*. 493. quod maritus possit solum irritare illa vota, quae, ut dictum fuit, praejudicant usui Matrimonii, educationi prolis, vel administrat. familiae.

Quamvis tamen probabilius sit cum Sancto Antonino, Navarr. Azor. Valen. Suarez, Lessio, Bonacina, Laymann, Castropalao, Ilsung. citatis, et sequutis a La Croix *lib*. 3. *part*. 1. *num*. 493. quod Maritus possit solum irritare illa vota, quae, ut dictum fuit, praejudicant usui Matrimonii, educationi Prolis, vel administrationi familiae, cum subjectio Uxoris respectu Mariti fundetur tantum in contractu Matrimonii, adeoque detur tantum in ordinem ad finem Matrimonii. 5

Mortua uxore, ususfructus dotis spectat ad Maritum, proprietas vero pertinet ad filios; *leg*. 1. *Cod. de bonis matern*. Rota rec. *par*. 3. *dec*. 126. *num*. 2. *et part*. 11. *dec*. 368. *num*. 25. Quid autem possit, vel non maritus circa dotem, vivente Uxore, et quando ejus dominium acquirat? Vid. verb. *Dos. art*. 1. *et art*. 3. 6 7

Maritus peccat mortaliter, si cogat Uxorem ad communicandum coram se, seu ad subeundum candentis ferri, vel ferventis aquae judicium in testimonium, quod non sit adultera. Ita Sotus apud Escobar *lib*. 8. *num*. 381. La Croix *lib*. 6. *num*. 675. et id esse absolute illicitum docet S. Thomas 3. *part. quaest*. 80. *art*. 6. *ad* 3. Suarez *disput*. 67. *sect*. 6. Dicastill. *de Sacrament. distint*. 3. *num*. 280. et alii communiter, *argum. cap. Ex tuarum* 8. *de purgatione Canonic. cap. Dilecti* 3. *de purgatione vulgari, et capit. Consuluisti* 20. *caus*. 2. *quaest*. 4. ubi expresse prohibentur hujusmodi probationes ad explorandam alterius innocentiam. 8

Maritus quando possit, et debeat, seu non, debitum conjugale reddere, petere, et offerre? Vid. verb. *Debitum conjugale per tot*. 9

Maritus a mortuis reviviscens non tenetur amplius pristinae Uxori: Maritus enim non tradidit Uxori corpus suum, sicuti uxor non tradidit suum Marito, nisi usque ad mortem, juxta illud Apostoli *Ad Corinth*. 7. *Quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat*. Unde si adhuc vellent esse 10

conjuges, de novo foret contrahendum. La Croix *lib.* 6. *art.* 3. *n.* 418. ubi ex S. Thoma, et Gobat testatur esse communissimam Theologorum.

11 Maritus occidens propriam Uxorem praegnantem, cum non constet concludenter de proditione, gaudet immunitate; sed, annuente Sanctissimo, attenta atrocitate delictorum, condemnatur in poenam extraordinariam, dummodo non excedat decennium ad Triremes. *Sacra Cong. Immunit in Melevitana* 3. *Dec.* 1670. *lib.* 2. *dec. Altovit. pag.* 511.

12 Maritus occidens propriam Uxorem ad effectum ducendi aliam, et extractus ab Ecclesia ad formam Bullae, condemnatur, annuente Sanctissimo, ad poenam extraordinariam, quae non excedat Triremes ad decennium. *Ead. Sac. Cong. Immun in Acernen.* 2. *Decemb.* 1681. *lib.* 2. *d. Altoviti pag.* 2289.

13 Maritus occisor propriae uxoris gaudet immunitate; Ad instantiam tamen Sac. Consultae retinetur in carceribus usque ad novos ordines. *Eadem Sacra Congr. Immunit. in Beneventana* 24. *Martii* 1676. *lib.* 1. *dec. Altrov. pag.* 1222.

14 Alia vid. verb. *Adulterium. Bona. Debitum conjugale. Dominium. Dos. Filius. Matrimonium. Uxor*, et verb. *Immunitas art.* 2. *num.* 90. ubi datur novissima Constitutio Benedicti XIV. incip. *Ex quo*, et altera ejusd. Pontificis incip. *Officii nostri*, secundum quas nunc intelligenda, et moderanda sunt omnia quae Immunitatem concernunt.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

15 De jure Mariti in uxorem, lege sis Stryk. *juri-*
16 *dicar. dissert. vol.* 8. *disp.* 32. *per tot.* Nota vero
hic nobilitatem Mariti communicari regulariter
uxori, ita nt qui ex Patre nobili, et Matre plebeja
natus est, is pro nobili habendus sit: Besol. *Polit.*
1. *c.* 11. §. 33. Carpzov. *Jurisprud. consistorial.*
17 *lib.* 2. *defin.* 11. Quod si ex peculiaribus statutibus, sive Ecclesiarum, sive Ordinum, nobilitas utriusque Ascendentis requiratur, natus ex matre plebeja pro nobili haberi nequit; Rhetius *Instit. Jur. Pupl. lib.* 3. *tit.* 21. §. 9. Matth. Stephan. *de Nobilit. Politic. cap.* 5. *num.* 44.

Num omnia Mariti privilegia uxori communi- 18
centur, non conveniunt inter se Doctores. Pro regula statuo, personale Mariti privilegium, neque, vivo, neque mortuo ipso Marito, uxori prodesse; secus si Maritus commode uti nequeat privilegio, nisi ejus usus liceat uxori; Stryk. *juridic. dissert. volum.* 4. *disput.* 25. *cap.* 4. *n.* 34. *et plur. seq.* ubi exemplis rem illustrat.

Quoad privilegia ratione officii Marito conces- 19
sa, distinguendum ait Stryk. *juridic. dissert. vol.* 4. *disp.* 25. *num.* 41. *et seq.* « inter officium annexum habens dignitatem, et id quod ignobile est, et plebejum; hoc casu nihil potitur Mulier ne quidem vivente Marito etc. nisi in casibus in jure expressis. In casu vero ubi ratione nobilitatis, et officii dignioris privilegium est concessum, patet illud etiam Uxori etc. Neque id iniquum, quoniam dignitas cum suo annexo transire debet, nominumque identitas identitatem ipsius arguere solet etc. Sed haec ipsa intelligenda sunt de juribus, quae in Uxores cadere possunt ». Confer. *et Myler., in Gamol. Princ. cap.* 2. ubi et jura persequitur, quae Uxoribus Principum, Comitum, et Baronum ex persona Maritorum competunt.

An in Viduis permaneant jura Mariti? Consule 20
Stryk. *jurid. dissert. vol.* 4. *disp.* 25. *cap.* 4. *n.* 48. *et plur. sequent.*

De Marito quoque quaeri solet, an, et quae ex 21
persona Uxoris sortiantur, an aliquando sequatur forum illius, aut radiis ejus coruscet? At de priori adi Strik. *exercit.* 9. *thes.* 28. Tiraquell. *de Legib. Connub. gloss.* 2. *num.* 46. et de posteriori De Ponte *l.* 2. *consil.* 16. n. 23. *et seq.* Mastrill. *de Magistrat. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 20. *et seq.*

# MARTYRIUM

## SUMMARIUM

1. Martyrium quid sit? — 2 Ad martyrium in adultis requiritur, quod mors, seu cruciatus lethalis voluntarie acceptetur. — 3. Unde, si quis adultus in odium Fidei Christianae dormiens occidatur, et hic antea nihil cogitasset de morte ob Fidem subeunda, sicque eam nullatenus acceptaverit, non est proprie censendus Martyr. — 4. Esset tamen talis vere Martyr, si prius cogitasset de morte ob Fidem subeunda, et statuisset secum potius mori in vinculis, et in tormentis, quam Fidem Christi negare. — 5. Nedum mors ipsa, sed etiam cruciatus de se illativus mortis est sufficiens ad Martyrium, ut patet de S. Jo. Apostolo, et Evangelista — 6. Ad verum Martyrium non satis est poena, vel tolerata mors, sed requiritur, ut toleretur ob causam fidei Christi. — 7. Hinc, si Haeretici occidantur propter sectam suam, quam profitentur, non sunt Martyres, quamvis pro uno vero articulo occidantur. — 8. Non solum sunt Martyres, qui expresse propter confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, vel cruciatus lethales perferunt. — 9. Hinc S. Jo. Baptista est vere Martyr, licet non expresse pro Confessione Fidei, sed pro reprehensione adulterii decollatus fuerit, et sic de variis aliis Martyribus. — 10. Ad Martyrium tria potissimum requiruntur, quae assignantur. — 11. Martyres Graece, Testes Latine dicuntur. — 12. Martyres sunt, non solum illi, qui violentam mortem, seu cruciatus lathales voluntarie perpessi sunt, sed etiam illi, qui a persecutoribus nostrae Fidei comprehensi, varie vexati, in carcerem, vel in exilium missi, et aerumnis confecti usque in finem perseverantes, propter Fidei, aliarumque superna-

turalium virtutum confessionem, mortem naturalem subierunt. — 13. Item Martyres sunt etiam Infantes occisi ob odium Fidei Christi. — 14. Immo etiam infantes in utero Matris occisi propter Fidem sunt veri Martyres. — 15. Milites Catholici, qui pro Fide adversus Haereticos, vel infideles pugnando occiduntur, non sunt proprie Martyres. — 16. Si tamen in statu gratiae sic generose pugnando occidantur, speciali gloria coronandi ad Coelum evolant. — 17. Morientes ob amorem Dei in servitio peste infectorum non sunt proprie Martyres. — 18. Seipsos interficientes, etiam propter peccatum a se commissum, non sunt Martyres. — 19. Non licet, seclusa rationabili caussa, aut divino instinctu, provocare hostes Fidei, et se Martyrio ingerere. — 20. Affertur clara ratio. — 21. Licet tamen interveniente Divino instinctu, vel rationabili caussa. — 22. Immo in variis casibus datur obligatio Martyrium subeundi. — 23. Ad Martyrium in adultis praerequiritur Baptismus fluminis, si adsit opportunitas. — 24. Ad Martyrium autem in adultis baptisatis, et actuali peccato mortali obnoxiis praerequiritur Confessio Sacramentalis, si adsit opportunitas. — 25. Si tamen non adesset opportunitas Confessionis, satis esset contritio supernaturalis, cum voto Sacramenti poenitentiae. — 26. An in tali casu, sicut sufficit contritio supernaturalis cum voto Sacramenti Poenitentiae, ita sufficiat etiam attritio supernaturalis cum eodem voto? Seu quod idem est: An si quis bona fide, et invincibiliter ignarus, vel oblitus praecepti de contritione eliceret solum actum attritionis, ipse justificaretur ex opere operato, seu vi Martyrii? Adducitur sententia negativa. — 27. Adducitur sententia affirmativa, quae est communior, et verior, *ad n.* 28. — 29. Respondetur ad Auctoritates adductas pro negativa sententia. — 30. Martyrium in adultis remittit omnem culpam, et poenam. — 31. Martyrio decoratis respondet in Coelo *Laureola*, seu *Aureola*, et quid sit? — 32. Martyrium confert gratiam probabilius in ultimo instanti vitae, in quo eadem gratia nullo peccato mortali actuali impeditur. — 33. Cur in Canone Missae nominentur solum Martyres, et non Confessores. — 34. Martyrum numerus aliqualiter disquiritur. — 35. alia ad rem cum Append. ad *n.* 75. *ad* n. 36.

1 Martyrium est voluntaria perpessio, vel tolerantia mortis, seu cruciatus lethalis propter Fidem Christi, vel aliam virtutem Chri-
2 stianam. *Est in re communis.* Dicitur primo *voluntaria perpessio*, vel *tolerantia* ad denotandum, quod in adultis omnino requiritur, ut mors seu cruciatus lethalis voluntario acceptetur.
3 Unde si quis adultus in odium Fidei Christianae dormiens occidatur, et hic antea nihil cogitasset de morte ob Fidem subeunda, sicque eam nullatenus acceptaverit, non est proprie censendus Martyr. Laym. *l.* 3. *sect.* 3. *num.* 4. Dicastil. *de Bapt. d.* 3. *num.* 7. Less. *lib.* 3. *de justit. et jure c.* 1. *n.* 24. Reiffenst. *Theol. mor. tract.* 7.
4 *dist.* 2. *q.* 6. *n.* 45. Suarez, et alii. Esset tamen talis vere Martyr, si prius cogitasset de morte ob Fidem subeunda, et statuisset secum potius mori in vinculis, et tormentis, quam Fidem Christi negare, quia ratione voluntatis praehabitae, et saltem habitualiter perseverantis, censeretur mortem voluntarie acceptare, quamvis dormiens occideretur, et sic tamquam verus Martyr esset habendus. Gobat *in Experient. tr.* 2. *a n.* 615. Reiffenst. *loc. c. n.* 45. La Croix *lib.* 6. *part.* 5. *n.* 231. cum Cajetan. Coninch. Bonac. ibi citatis.
5 Dicitur secundo *mortis*, *seu cruciatus lethalis*, quia nedum mors ipsa, sed etiam cruciatus de se illativus mortis, est sufficiens ad Martyrium, ut patet de S. Jo. Apostolo, et Evangelista, qui fuit vere Martyr, licet a ferventis olei dolio per miraculum illaesus evaserit, et morte naturali postea decesserit. Unde S. Augustinus *serm.* 296. *in Natali Apostolorum Petri, et Pauli cap.* 4. tradit, eos, qui in tormentis, et cruciatibus ob fidem a Deo miraculose praeservantur, corona Martyrii donari: «Non enim, *ait*, quia Joa. Apost. passio defuit, ideo passioni animus praeparatus deesse potuit; Non est passus sed (corona martyr.), potuit pati. Praeparation. ejus Deus noverat. Quemadmodum tres pueri arsuri missi sunt in camminum, non victuri. Negabimus eos Martyres, quia flamma eos urere non potuit? interroga ignes, passi non sunt, interroga voluntatem, coronati sunt ».

Dicitur tertio *propter fidem Christi*, ad demon- 6
strandum, quod ad verum Martyrium non satis est poena, vel tolerata mors, sed requiritur, quod poena, seu mors toleretur ob causam Fidei Christi; Unde S. Augustinus *in Psalm.* 34. *serm.* 2. *n.* 13. sic expresse habet; « Itaque Martyres non facit poena, sed causa; Nam si poena Martyres faceret, omnes, qui gladio feriuntur, coronarentur ». Et antea *n.* 1. dixerat « Multi hic patiuntur, et pro peccatis, et pro sceleribus suis; magna vigilantia quaerenda est causa, non poena: sceleratus enim potest habere Martyris similem poenam, sed tamen dissimilem causam. Tres erant in Cruce, unus Salvator, alius salvandus, alius damnandus, omnium par poena, sed impar causa ». Hinc si Haere- 7
tici occidantur propter sectam suam, quam profitentur, non sunt Martyres, quamvis pro uno vero articulo v. g. pro Trinitate, aut Incarnatione, seu Adventu Spiritus Sancti occidantur, quia, ut dicitur *ad Hebraeos* 11. *Sine fide impossibile est placere Deo;* et Haeretici non habent veram fidem supernaturalem, cum haec credat omnia a Deo revelata ab Ecclesia proposita, quod non faciunt Haeretici unum, vel alterum articulum Fidei profitentes, et ceteros alios abnegantes.

Dicitur quarto *vel aliam virtutem Christianam*, 8
quia non solum sunt Martyres, qui expresse propter Confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, vel cruciatus lethales perferunt; Nam omnia virtutum opera, quatenus referuntur ad Deum, sunt quaedam protestationes Fidei, et qui potius vult mori, quam deficere a virtute, facto ipso protestatur, Deum esse summe venerandum ac omnibus aliis bonis creatis praeferendum, quod

est articulus Fidei Christianae, ut docet S. Thomas 2. 2. *q.* 124. *artic.* 5. *et Communis aliorum.*

9 Hinc. S. Joannes Baptista est vera Martyr, licet non expresse pro confessione Fidei, sed pro reprehensione adulterii decollatus fuerit. S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis Martyr veneratur ab Ecclesia, eo quod fuerit occisus propter salutares redargutiones, et sententiam Excommunicationis latam in Boleslaum Poloniae Regem, se a gravissimis delictis emendare nolentem. S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus Martyr celebratur, quia pro defensione libertatis, et immunitatis Ecclesiasticae gladiis impiorum occubuit. * S. Joannes Nepomucenus, ex unanimi consensu Sac. Congregationis Rituum, declaratus est vere Martyrium subiisse; et inter Ss. Martyres canonizatus est, cum mortem pertulerit nolens Confessionis sigillum propalare. * Sic. plurimae SS. Virgines sunt Martyres ob toleratam mortem pro defensione Virginitatis.

10 Unde, ut vides, ad martyrium tria potissimum requiruntur. Primum est, ut quis mortem subeat, vel saltem cruciatus illativos mortis. Secundum, ut eam, vel eos voluntarie acceptet, et sustineat. Tertium, ut eam, vel eos sustineat propter veritatem, et confessionem Fidei, vel propter alium virtutis actum relatum in Deum, in quo usque ad finem

11 perseveret. Martyres enim, ut expresse dicit S. Isidorus *libr.* 7. *Etymologiarum cap.* 21. « Martyres Graece, Testes Latine dicuntur, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, et usque ad mortem pro veritate certaverunt »: et ut dicit S. Augustinus, *Annotationum in Job. cap.* 39. *Martyr est intrepidus, et alacer testis Fidei salutaris*, juxta illud *Actorum cap.* 1. *Eritis mihi testes* in *Hierusalem.*

12 Testimonium autem Fidei, aliarumque Christianarum virtutum perhibetur, non solum ab illis, qui sanguinem fuderunt, et violentam mortem ab inimicis nostrae Fidei voluntaria perpessi sunt, sed etiam ab illis, qui a persecutoribus nostrae Fidei comprehensi, varie vexati, in carceres, vel exilium missi, et aerumnis confecti usque in finem perseverantes propter Fidei, aliarumque supernaturalium Virtutum confessionem, mortem naturalem subjerunt, ut patet exemplo SS. Martyrum, et Pontificum Marcelli, Joannis, Silverii, Martini, Pontiani, at Eusebii Vercellensis Episcopi, quos Ecclesia pro martyribus colit.

13 Item testimonium, et confessio Fidei perhibetur etiam ab infantibus, qui licet nullum actum proprium elicere possint, quando tamen occiduntur ob odium Fidei Christi, evadunt et ipsi Martyres, ut patet in SS. Innocentibus, qui ab Herode immaniter propter Christum occisi, eius praeconium non loquendo, sed moriendo confessi sunt, adeoque ipsos Ecclesia tamquam Martyres veneratur. Et ratio est, quia licet ipsi non sint capaces martyrii quoad actum internum virtutis, cum nullum possint elicere actum, quo acceptent martyrium propter Fidem, sunt tamen capaces Martyrii quoad opus externum mortis, per quod realiter conformantur cum passione, et morte Christi, et reipsa propter Fidem perdunt animam suam, adeoque eam rursus in Coelis invenient, juxta illam generalem Christi promissionem *Matth.* 10. *n.* 39. *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.*

14 Immo etiam infantes in utero Matris occisi propter Fidem, sunt veri Martyres, quia revera perdunt vitam corporalem sibi in odium Christi, aut Religionis ablatam, adeoque, ut sint veri Martyres, militat eadem ratio de ipsis, ac de aliis. Sic Toletus, Henriq. Reginald. Vasquez, Bonacina, Dicastill. cum La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 337. Reiffenst. *loc. cit. n.* 42. Henno *tom.* 2. *tract. de Baptismo disp.* 6. *concl.* 2. et alii passim.

15 Milites Catholici, qui pro fide adversus Haereticos, vel infideles pugnando occiduntur, non sunt proprie Martyres, quia non voluntate, sed potius necessitate mortem sustinent, immo hanc hostibus inferrent, nisi ab ipsis vincerentur. Neque similitudinem gerunt Christi patientis, qui, ut jam praedixit Isaias, *c.* 53. *n.* 7. et dicitur *Actor.* 8. *n.* 32. « Tamquam Ovis ad occisionem ductus est, sicut Agnus coram tendente se sine voce, sic non aperuit os suum ». Et ut habetur *in Epistola prima B. Petri Apostoli cap.* 2. *n.* 23. « Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, tradebat autem judicanti se injuste ». Sic Tannerus, et Dicastil. cum La Croix *loc. citato n.* 235. Lessius, Laymann, et alii cum Reiffenstuel *loc. cit. n.* 47. Et de facto Ecclesia numquam consuevit colere pro Martyribus tales milites in actuali pugna decessos; Immo Episcopi restiterunt Phocae Imperatori, cum vellet similes milites caesos in bello haberi Martyres, apud Spondanum *Epitom. tom.* 1. *ad ann.* 608. *n.* 2.

16 Quamvis autem tales milites propter rationem adductam non sint propriae, at rigorose Martyres, si tamen in statu gratiae existeates pia intentione defendendi veram nostram Fidem contra hostes ejusdam generosa militantes occidantur, summum meritum consecuti speciali gloria coronandi ad Paradisum evolant, *c. Omni timore* 9. *caus.* 23. *qu.* 8. ubi ex verbis Leonis IV. sic praecise habetur: « Omni timore, ac terrore deposito contra inimicos Sanctae Fidei, et adversarios omnium Religionum agere viriliter studete; Novit enim Omnipotens, si quilibet vestrum morietur, quod pro veritate Fidei, et salvatione patriae, ac defensione Christianorum mortuus est, et ideo ab eo praemium caeleste consequetur ». Et S. Joannes a Capistrano suis Cruce signatis militibus contra Turcas proponebat « O quam felices qui in hac pugna Christi moriuntur, quia statim ab Angelis cum Sanctis Martyribus, qui pro fide mortui sunt, coronabuntur ». Sic apud Wadingum *ad annum* 1456.

17 Morientes ob amorem Dei in servitio peste infectorum non sunt proprie Martyres. *Est jam com-*

*munis.* Opinio enim affirmans, quod tales essent proprie Martyres, fuit proscripta sub Urbano VIII. et Innocentio X. ut testatur Agustinus Matthaeucci *in Practica Theologico Canonica*, *tit.* 4. *cap.* 2. §. 5. *n.* 85. Et de facto ipsi nec censentur mori pro Fide Christi, nec pro defensione alicujus virtutis supernaturalis, prout requiritur ad verum martyrium. Nec Martyrologium Romanum solitum citari ab Adversariis sub die 28. Februarii, appellat eos proprie Martyres, sed velut Martyres, ibi: *Quos velut Martyres religiosa Fidelium Fides venerari consuevit*, ly enim *Velut* indicat, ipsos dici Martyres solum per quamdam analogiam, et similitudinem, non vero secundum esse proprium, et germanum.

18 Seipsos occidentes, etiam propter peccatum a se commissum, non sunt Martyres. *Communis, et certa.* Immo Donatistae, et Circumcelliones id docentes damnati fuerunt in Concilio Romano sub Melchiade Papa anno 313. Carthaginensi I. anno 344.

19 Non licet, seclusa rationabili causa, aut divino instinctu, provocare hostes Fidei, et se Martyrio ingerere. *Communis*, et colligitur ex Sacra Scriptura, quae tantum abest, ut ultroneam morti ingestionem consulat, quin e contra fugam praecipiat. *Matthaei* enim 10. Christus ipse mandat; « Cum persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam »: et id etiam facto docuit: Joannis 8. « Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, et exivit de Templo ». Unde S. Athanasius, in Apologia de fuga sua, sic ait: « Verbum propter nos homo factus non indignum putavit, cum quaereretur, quemadmodum et nos, abscondere se, cum persecutionem pateretur, et insidias declinare »: et sic fugit Apostolus persecutionem Hebraeorum Thessalonicensium, fugit dictus S. Athanasius persecutionem Constantii Imperatoris, et plures alii Sancti, ut patet in Annalibus Ecclesiasticis. Hinc S. Augustinus *Epist.* 228. *ad Honoratum n.* 5. sic ait « Fugit Apostolus, cum a persecutore proprie ipse quaereretur: Fugit S. Athanasius Episcopus, cum eum specialiter apprehendere Constantius cuperet Imperator ».

20 Et quod, seclusa rationabili causa, aut divino instinctu, non liceat se temere Martyrio ingerere, aperte ipsa ratio demonstrat, quia homo non est dominus vitae suae, sed Deus, *ex Sapient.* 18.: *Tu es Domine, qui vitae, et mortis habes potestatem*; et ex *Deuteron.* 23 ibi: *Ego occidam, et ego vivere faciam, et ex c. Si non licet caus.* 23. *q.* 5. et ex *l. Liber, ff. ad l. Aquil.* Tum quia sic daretur occidenti gravissimi peccati occasio; Tum etiam, quia ita se temere ingerere in martyrium est quaedam Dei tentatio, ut advertunt Clemens Alexandrinus *Stromat. c.* 5. S. Athanasius *in Apologia de sua fuga*, S. Gregor. Nazianzenus *Orat.* 10. *de S. Caesario*, et *Orat.* 20. *in S. Basil.* S. Petrus Chrisolog. *serm.* 151. et S. Cyprianus *Epist.* 83. ubi dicit expresse, quod « temeritate non caret, temere procurare Martyrium ».

Dicitur autem notanter, « seclusa rationabili causa, aut Divino instinctu », quia, hoc interveniente, licitum est se Martyrio ingerere, vel se ultro Tyrannis, et hostibus Fidei sistere, ipsosque provocare, ut licite fecisse creduntur quotquot Sancti, et Sanctae Martyres in Martyrologio, et in Breviario celebrantur, ac in Ecclesiasticis Historiis commendantur. Unde S. Athanasius *in Apologia de sua fuga* sic ait: « Quod si quidam ex iis se persecutoribus dedidere, non temeritate eo rapiebantur, sed passim apud omnes profitebantur, a Spiritu Sancto hanc sui oblationem profectam esse ». Et S. Augustinus loquens de variis Virginibus, quae ex tali Divino instinctu se martyrio ingesserunt, et se, vel in flammas, vel in flumen, motivo virginitatis servandae, projecerunt, sic praecise ait: « Quid? Si enim hoc fecerunt non humanitus deceptae, sed divinitus jussae, nec errantes, sed obedientes; Sicut de Sampsone aliud nobis fas non est credere ». *Et infra*: « Qui ergo audit non licere se occidere, faciat, si jussit, cujus non licet jussa contemnere; Tantummodo videat utrum divina jussio nullo nutet incerto »: sic id. Augustinus *lib.* 1. *de Civitate Dei c.* 26. et concordat textus *in cit. cap. Si non licet, caus.* 23. *q.* 5. Immo in variis casibus datur obligatio Martyrium subeundi, ut si esset Fides neganda, aut mors eligenda, si esset peccandum, vel moriendum, si id postulet Fidei, aut Religionis conservatio, si id foret necessarium ad vitandum scandalum, quod per dissimulationem, vel fugam causaretur. *Communis.* 21 22

Ad Martyrium in adultis praerequiritur Baptismus fluminis, si adsit opportunitas ipsum recipiendi. *Communis.* Et ratio est, quia Martyrium subituri non excusantur ab onere observandi divina praecepta; *In Epist.* enim *prima Joannis cap.* 2. dicitur; « In hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus: Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est ». Praeceptum autem Baptismi est expressum *in Sacro Textu Joann.* 3. « Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei »; et sine Baptismo fluminis, aut ejus voto nullum Adultum posse salvari definit Conc. Trident. *sess.* 6. *cap.* 4. Unde, qui, data opportunitate, ipsum recipiendi, nollet recipere, peccato mortali omissionis poneret obicem gratiae Martyrii, nec per Martyrium justificaretur. 23

Ad Martyrium autem in Adultis baptizatis, et actuali mortali peccato obnoxiis praerequiritur Confessio Sacramentalis, si adsit opportunitas; Poenitentia enim Sacramentalis est omnibus post Baptismum lapsis per se necessaria ad salutem, sicut nondum regeneratis ipse Baptismus, ut definivit Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *de Poenit.* ibi: « Est autem hoc Sacramentum Poenitentiae lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus », ut idem definivit 24

*cap.* 5. *ejusdem sess.* 14. Unde qui, data opportunitate, scienter nollet peccatum suum mortale Sacramento Poenitentiae subjicere, novo peccato mortali omissionis poneret obicem gratiae Martyrii, nec per Martyrium justificaretur, nec habendus esset nt Martyr, quamvis a Tyranno in odium

25 Fidei occidetur, *Communis.* Si tamen non adesset opportunitas Confessionis, satis esset Contritio supernaturalis cum voto Sacramenti Poenitentiae, quod in ipsa includitur, ex Concil. Trid. *sess.* 14. *c.* 4. Adnlti enim Martyrium pro Christo subituri, non debent esse deterioris conditionis, quam ceteri Fideles, in qnibus, ln defectu oportunitatis Confessionis, sufficit Contritio cum voto Sacramenti, ut definit Concil. Tridentin. *sess. cit.* 14. *cap.* 4. *Communis.*

26 An autem in tali casu, sicut sufficit Contritio supernaturalis cum voto Sacramenti Poenitentiae, ita sufficiat etiam attritio supernaturalis enm eodem voto? Seu quod idem est, an si quis bona fide, et invincibiliter ignarus, vel oblitus praecepti de contritione, eliceret solum actum attritionis, ipse justificaretnr ex opere operato, seu vi Martyrii? Gravis est controversia inter Doctores. Negativam sententiam esse communem SS. Patrum, et antiquorum Scholasticorum doctrinam testatur Vasquez 3. *part. tom.* 2. *disp.* 153. *cap.* 1. et ex ipso Laymann *lib.* 3. *sect.* 3. *n.* 6. et de facto eam tenent S. Th. 3. *part. qu.* 66. *art.* 12. *ad* 2. et 2. 2. *q.* 14. *art.* 2. *ad* 3. S. Bonavent. in 4. *dist.* 4. *part.* 2. *art.* 1. *q.* 2. *n.* 51. *et* 54. Alensis *part.* 4. *qu.* 22. *memb.* 6. *art.* 1. Paludan. *in* 4. *dist.* 4. *qu.* 3. *ort.* 1. *concl.* 1. Durand. *in* 4. *dist.* 4. *qu.* 8. *ad* 3. Laymann *loc. cit. n.* 6. Vasquez *loc. cit. cap.* 1. Canus, Bannes, et alii per textum Apostoli, 1. *ad Corinth.* 13. ibi: « Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest ».

27 Econtra sententiam affirmativam tenent Cajetanus, Scotus, Praepositns, Valentia, Bellarminus, Suarez, Coninck, Tannerns, Lessius, Bonacina, Castropalao, Raynal. Platel. Sporer, Illsung., Aversa, Dicastill. Gobat,. Corm. cum La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 238. Lauraea *in* 3. *part.* 2. *disput.* 2. *art.* 9. *n.* 146. Frassen *tr.* 1. *disp.* 1. *qu.* 4. *concl.* 2. *de Sacram. Baptismi*, Esparza *curs. Theol. tom.* 2. *lib* 10. *qu.* 41. Pontius *Theol. tract.* 11. *disp.* 41. *qu.* 1. *num.* 3. Matthaeucci *in Practica Theologico-Canonica tract.* 4. *cop.* 1. §. 1. *num.* 40. Henno *tom.* 2. *tract. de Baptismo disp.* 6. *qu.* 3. *concl.* 2. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *num.* 2944. et alii recentiores passim eum Reiffenstuel *Theolog. mor. tr.* 7. *dist.* 1. *qu.* 6. *num.* 59. ubi citat S. Th. *part.* 3. *qu.* 87. *art.* 1. Scotum *in* 4. *dist.* 14. *qu.* 1. §. *Ex his*, qui revera hanc tenet, licet ab aliis citetur pro alia sententia, Mastrium, Herincx, et alios, et hanc tenent Tertullianus *in Apolog.* ubi dicit: « Quis non pati exoptet, ut totam Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione sui sanguinis expediat? omnia enim huic operi delicta donantur ». S. Thom. *cit. part.* 3. *qu.* 87. *art.* 1. *ad* 2. ubi sie ait: « Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi, et ideo purgat ab omni culpa, et veniali, et mortali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhaerentem. » Et expressius S. Augustinus *lib.* 13. *de Civit. cap.* 7. ubi sic praecise habet: « Quicumque, etiam non percepto regenerationis lavacro, pro Christl Confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur Sacro Fonte Baptismatis: Qui enim dixit, *Si quis non renatus fuerit ex aqua, et Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Coelorum*, alia sententia istos facit exceptos, ubi non minus generaliter dixit: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in Coelis est;* et alio loco: *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam;* Hinc, est, quod scriptum est: *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus* (qui vel jam Sancti sunt, vel per Martyrium fiunt); Quid enim pretiosius quam mors, per quam fit, ut delicta omnia dimittantnr, et merita eumulatius augeantur? » Et consimiliter loquuntur alii SS. Patres apud Platel. *part.* 5. *num.* 156. Martyrium aeqniparantes Baptismo, immo majorem vim, seu virtutem ei tribuentes, quam Baptismo, ut inter alios dicit S. Cyprianus *in exhortat. ad Martyres*, ibi: « Hoc Baptisma, *nempe sanguinis*, in gratia majus, in potestate sublimius, in honore pretiosius »; Baptismus autem justificat eum sola attritione supernaturali, ut concedunt omnes ex Trid. *sess.* 6. *cap.* 6. ubi nulla fit mentio de contritione perfecta, adeoque etiam Martyrlum cum sola attritione supernaturali, juxta sensum nostrae conclusionis, justificabit adultum peccatorem, seu conferet ei primam gratiam ex opere operato, ex privilegio, seu promissione Christi *Matt.* 10. *n.* 32. « Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in Caelis est »: *et ibid. n.* 39. « Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam »: et *Marci* 8. *n.* 35. « Qui autem perdiderit animam suam propter me, et Evangelium, salvam faciet eam »: et *Lucae* 9. *n.* 24. « Qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam », Ubi, ut vides, Martyrium pro defensione Fidei toleratum, elevatum est ad tantam excellentiam, nt quis ex attrito fiat aequaliter contritus, qnatenus illius vi, et efficacia per speciale Christi privilegium gratiam sanctificantem, et salutem aeternam consequitur.

Tum quia tres dantur Baptismi, scilicet *Flumi-* 28
*nis, Flaminis, et Sanguinis;* Si antem Baptismus sanguinis, seu Martyrium praerequireret ad justificationem contritionem perfectam, essent tantnm duo Baptismi, scilicet Fluminis, et Flaminis, eum tunc Martyrinm non justificaret, sed contritio ipsum praecedens, sicque falsum esset annexam esse Martyrio ex speciali privilegio Christi, seu

ex opere operato collationem gratiae, adeoque non darentur dicti tres Baptismi, quod videtur esse contra communem sensum; Unde haec secunda sententia est communior, et verior.

29 Ad auctoritatem autem illam Apostoli; *Si tradidero corpus meum etc.* quae videtur esse Achilles adversariorum, respondetur cum SS. Theoderet. Anselm. Thom. et Suarez, quos citat, et sequitur Tirinus *in d. Epist.* 1. *S. Pauli ad Chorint. cap.* 13. n. 3. quod utique, si tradidero corpus meum ita ut ardeam, vel exurar, in hoc sensu v. gr. pro patria servanda, vel pro inani gloria, vel etiam pro Fide Christi tutanda, sed odio erga proximum, vel alio mortaliter peccandi affectu reservato, vere nihil mihi prodest. Et in hoc sensu intelligendae sunt etiam sententiae SS. Patrum, quando dicunt, quod Martyrium non habet rationem Baptismi sine Caritate, seu sine Caritate non valet ad salutem, et hujusmodi, et praesertim D. Thom. in illis locis, ubi citatur pro sententia contraria; cum ipsemet sic exponat, et intelligat Apostolum *loc. cit.* Seu respondetur cum Frassen *loc. cit.* Henno *loc. cit.*, et aliis, Martyrium sine Caritate antecedente, et concomitante nihil prodest in eo, qui vel antecedentem, vel concomitantem habere potest, concedo; nihil prodest in eo, qui neutram habere potest, cum sit libertatis, et rationis impos, seu, in sensu nostrae conclusionis, bona fide, et invincibiliter ignarus, vel oblitus praecepti de contritione, elicit solum actum attritionis, nego. Immo Suarez *tom.* 3. *in* 3. *part. disp.* 22. *sect.* addit, quod si quis reus criminis mortalis, immemor contritionis, et attritionis, eliciat propositum, seu voluntatem efficacem obeundi Martyrium pro Fide Christi, et statim durante tali proposito martyrizetur, adhuc hic justificetur ob virtualem aliquam attritionem inclusam in illo proposito subeundi Martyrium pro Deo ex motivo spei, consequendi scilicet beatitudinem, cum tali spe detestetur implicite peccatum hujus beatitudinis impeditivum. Semper autem in attritione requiritur initium Amoris Dei.

30 Martyrium in Adultis remittit omnem culpam, et poenam, nihilque remanet in Martyre, quod ipsum remoretur ab ingressu gloriae coelestis. *Communis, arg. cap. Cum Marthas* 9. *de celebrat. Missar.* §. *Tertio loco*, ubi dicitur: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

31 Martyrio decoratis respondet in Coelo *Laureola*, seu ut, teste Gobat *tom.* 1. *tract.* 2. *n.* 618. cum S. Thom. loquuntur communius Theologi, et Canonistae, *Aureola*, idest speciale gaudium proveniens ex tam excellenti victoria, et redundans in corpus, cum peculiari decore illarum partium, in quibus passi sunt Martyres, ut satis indicat S. Augustinus *lib.* 22. *de Civitate Dei cap.* 20. et clarius *serm.* 103. *et* 115. *de divers.* et docent Raynand. *de Martyrio p.* 2. *p.* 6. *n.* 33. Gobat *l. c. n.* 619. La Croix *l. c. n.* 242. Dicastill. *de Baptism. d.* 3. *n.* 51.

Martyrium confert gratiam probabilius in ultimo instanti vitae, in quo eadem gratia nullo peccato mortali actuali impeditur, quia SS. Patres dicunt, tunc conferri, quando Martyr amplius peccare non potest. Raynaldus *loc. cit. n.* 25. Platel. *part.* 5. *n.* 171. Illsung *Theol. moral. to.* 4. *disp.* 1. *n.* 24. Matthaeucc. *loc. cit. n.* 44. Henno *loc. cit. qu.* 5. *concl.* 2. et alii. 32

In Canone Missae Martyres solum, et non Confessores nominantur, quia, ut dicit Innocentius III. *lib.* 3. *Myster. Miss. cap.* 10. Canon fortassis fuit editus prius, quam Ecclesia memoriam Sanctorum Confessorum solemniter celebraret, quem Canonem varii censent à S. Clemente fuisse ordinatum, et ei subinde quidquam aliud ab aliis Summis Pontificibus esse additum; Ulterior autem ratio, et satis verisimilis videtur, quod congruentius in Canone fiat memoria, non Sanctorum Confessorum, sed Martyrum, quia ipsi effusione proprii Sanguinis imitati sunt passionem Christi, cujus repraesentatio fit in Sacrificio Altaris: Matthaeucci *l. c. n.* 4. et alii. 33

Tam copiosus est numerus Sanctorum Martyrum, ut solum Romae unius mensis spatio decem septem millia Christiani sub Diocletiano Imperatore fuerint Martyrio coronati; et in Ægypto centum quadraginta quatuor millia, ultra septem centum millia exilio demandati. Unde Genebrardus, *in Chronico*, numerans omnes Christianos Martyrio coronatos in decem persecutionibus, assignat triginta millia cuilibet diei unius integri anni; et S. Birgitta *lib.* 3. *Revelation.* ex illis solis Romae occisis septem millia cuilibet diei, *che*, ut refert eruditissimus Berninius, in *tomo primo Historiae omnium haeresum italico idiomate scriptae cap.* 14. *saeculi* 3. *fol.* 206. *che moltiplicati* (sunt ejus praecisa verba) *ascendono a più di due millioni, e mezzo di Santi Martiri:* absque numero aliorum plurimorum post tempora Genebrardi, et S. Birgittae Martyrio coronatorum. Et Bosius, verae Ecclesiae signa describens, observavit, quod triginta tres Pontifices inter coronatos Romae Martyrio fuerunt, atque isti cum aliorum locorum aliis, in tribus solis primis saeculis ad minus quinquagies centena millia extitere, qui pro Christo mortem sustinuerunt, cum solus Diocletianus edictis suis vicies centena millia morti tradiderit. Uno verbo, ex Martyrum Capite Christo ad haec usque tempora plusquam centies, et decies centena millia communi calculo supputantur Martyrio donati. O Bone Deus, per quot excitas nos ad gloriosam pugnam, ut perveniamus ad aeternam Coronam, et tamen Filii Hominum adhuc gravi corde diligentes vanitatem, et quaerentes mendacium, in eo quod vapor est, ad modicum parens, demerguntur? Qui psalmasti nos, miserere nostri, quos pretioso Sanguine redemisti. 34

Martyres sunt pueri ante usum rationis in odium Christi occisi; Bened. XIV. Constitut. incip. *Beatus Andreas* §. 10. *et seq.* In Martyrologio Roma- 35

no pluries inscripta leguntur nomina infantium,
36 qui in odium Christi fuerunt occisi. Idem *ibid.* §. 11. Martyrologio Romano Canonizatorum nomina tantum modo inscribenda sunt. Idem *ibid.* §. 5. Non tamen ex eo tantum Canonizatus quis fuisse probatur, quod ipsius nomen fuerit in Martyrologium Romanum illatum. Idem *ibid.* §. 21.

## APPENDIX.

### SIVE NOVUS DE MARTYRIO ARTICULUS, E ROMANA EDITIONE.

*Novum hunc de Martyrio Articulum addimus, ut ea suppleamus, quae sunt a P. Ferrari omissa, ac nonnulla luculentius exponimus, quae ab ipso vel obscure, aut nimis compendiose tractata sunt, vel juxta minus tutam opinionem asserta. In his vero, quem ipse tenuit, ordinem sectabimur.*

37 Quod graece *Martyrium* dicitur, latine *testimonium* appellatur. *Martyr* enim *testem* proprie significat; ut S. August. in *Psalm.* 118. declarat: « Testimonia graece martyria nuncupantur; quo verbo jam utimur pro latino: unde illos, qui propter testimonium Christi diversis passionibus humiliati sunt, et usque ad mortem pro veritate certarunt, non testes, quod latine utique possemus, sed graece martyres appellamus ». Vide To. 2. *V. Cultus Sanctorum*, nova additamenta.

38 Martyrii causae tres esse debent. Prima est persecutor mortem inferens; duae enim personae ad Martyrium necessariae requiruntur; quarum altera est tyrannus, qui infert, altera fidelis, qui ob fidei Christianae confessionem mortem sustinet. Quamobrem S. Augustinus Donatistas Circumcelliones, mortem sibi inferentes, non martyres, sed insanos appellat *lib. primo contra Gaudentium Donatistam, cap.* 30. inquiens: « Non est hoc consilium, sed furor; non est sapientia, sed dementia ». Excusat vero sanctas Mulieres, sibi pudicitiae custodiendae caussa mortem consciscentes: quia, inquit, *lib.* 1. *de Civ. Dei cap.* 22 « hoc fecerunt, non humanitus deceptae, sed divinitus jussae; nec errantes, sed obedientes, sicuti de Sampsone aliud nobis fas non est credere ». Non ergo quaecumque mors sat est ad martyrium, sed solum ea, quae a persecutore infertur in odium fidei Christianae. Quare falsa est sententia Theophili Raynaudi, de *Martyrio per pestem*, quam communiter Theologi jure improbant. Quamvis enim, qui peste laborantibus inserviunt, et eadem lue inquinati obeunt, heroicum caritatis officium exerceant, et martyres per quamdam analogiam dici possint; martyres tamen ab Ecclesia non habentur, quia deest persecutor, qui vim inferat in odium fidei.

39 Altera martyrii causa *motiva* appellatur, quae ad martyrium movet, impellitque. In martyre haec causa est fidei confessio; in tyranno est fidei odium. Hic in fidei detestationem mortem infert; ille ob fidei confessionem mortem sustinet. Hinc S. Augustinus *Ps.* 34 inquit: *Martyres non facit poena, sed caussa.* Martyres enim testes Christi sunt, de quibus S. Lucas *cap.* 12. « Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei ». Et Ecclesia universa canit: « Hic est vere Martyr, qui pro Christi nomine sanguinem suum fudit ».

Ad causam, quae *motiva* dicitur, officium spectat cujusque virtutis a lege divina praescriptum. 40
Qui ergo virtutem aliquam exerceat, ejusque veritatem tueatur, et ob istius defensionem, et exercitium mortem sustineat, voce, aut factis testatur, se Christum profiteri, qui virtutis istius exercitium praescribit, et urget, et martyrii meritum sibi comparat, juxta illud *Matthaei* 5. « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam ». Exempla Martyrum, qui ob alicujus virtutis officium mortem sustinuere, videri possunt in suo articulo ab Auctore recensita. Hic tamen animadvertas velim, inter Martyres haudquaquam recenseri posse, qui mortem sustineant pro aliqua veritate, quae ad fidem non pertineat eorum, quae credenda, et agenda sunt, vel pro peculiari sibi facta revelatione, aut pro opinione tuenda, quae nondum Ecclesiae judicio definita sit vera; ex quo concludit Benedictus XIV. *l.* 3. *cap.* 19. *de Canonizatione Sanctorum*, futuros non esse Martyres, qui pro Immaculato Virginis Conceptu sanguinem fundant; quia, cum nondum Ecclesiae sententia definitum sit, fuisse Virginem ab originaria culpa praeservatam, mors, quae pro tuenda pia sententia sustineretur, inter opera recenseri non posset quae « sunt quaedam protestationes fidei, per quam nobis innotescit, quod Deus hujusmodi opera a nobis requirit, et nos pro eis remunerat »; secundum quod virtutum opera esse possunt causa martyrii, ut inquit S. Thom. 2. 2. *q.* 124. *art.* 5. Cum enim nobis non proponatur, ut revelata, Immaculata Virginis Conceptio, defensio hujus assertionis morte confirmata haberi non potest pro protestatione fidei, per quam innotescat, Deum hujusmodi defensionem a nobis requirere, ac nos pro ea gratia martyrii remunerare. Num vero votum emitti possit subeundi mortem pro tuendo Immaculato Virginis Conceptu, gravis controversia est a pluribus hac nostra aetate in Italia agitata, sed nondum ab Ecclesia definita sententia, et ab Apostolica Sede permisso cuilibet Privato pro arbitrio opinandi, non adeo facile probari posse videtur eorum sententia, quae asserit, posse Christianum hominem votum emittere fundendi sanguinem, ac dandi vitam pro Immaculati Conceptus defensione. Neque enim vitam, quae Dei est, pro iis, quae non Dei, sed nostra sunt, promittere, ac dare possumus; At si liberum nobis est opinari circa Immaculatam Virginis Conceptionem, pia illa sententia, qua id tuemur, no-

stra opinio est, nec inter opera recenseri potest, quae Deus a nobis requirat, pro quibus vitam dare possumus, atque tenemur.

41 Tertia martyrii causa *finalis* est: quia finis mortis sustinendae debet esse Dei gloria. Atque hac de causa haeretici, et schismatici martyrii sunt incapaces; cum enim desit in ipsis veritas, et unitas Ecclesiae, desit quoque necesse est finis ille, qui ex charitate oritur, qua major dari non potest: *Extra ecclesiam occisus*, inquit S. Augustinus, *lib.* 5 *de baptis. cap.* 17. *charitatem non habuisse convincitur*. Et S Cyprianus, *lib. de unitate* inquit, *esse Martyr non potest, qui in Ecclesia non est*. Atque haec de martyrii causis.

42 Videndum nunc est, quaenam dispositiones requirantur in homine, ut martyrii gratiam consequatur. Agemus primum de adultis; nonnullas deinceps de parvulis dissolvemus questiunculas. Satis ab Auctore ostensum est n 23. et sequentibus, praerequiri in adultis baptismum fluminis, si opportunitas recipiendi adsit, aut baptismi recipiendi votum; in baptizatis vero mortali peccato obnoxiis, Sacramentum poenitentiae, Sacramentalem scilicet Confessionem, si adsit opportunitas, vel istius votum cum contritione, si confiteri peccata nequeat. Sed ad quaestionem, quam promovet; num scilicet adultus oblitus praecepti de contritione eliciendа, per solum actum attritionis disponere se possit ad gratiam martyrii? non adeo facile probanda censetur sententia, quam ipse eligere videtur de sufficientia solius attritionis sine amore benevolo, sive charitate saltem imper-
43 fecta. Moveor autem ad hanc improbandam opinionem, quia, ut Ferraris ipse testatur, contraria sententia communis est SS. Patrum, et antiquorum Theologorum. Nam cum orthodoxa de efficacia martyrii doctrina non aliunde constet, quam per revelationem; et cum Dei revelatio ad nos usque traducta sit per SS. Patres, et per antiquos Theologos SS. Patrum successores, manifestum est, non posse nos, nisi temere, a communi Patrum, et antiquorum Theologorum sententia recedere, ut excogitatam a recentioribus opinionem amplectamur. Deinde SS. Patres adstruentes charitatem, necessariam in Martyribus dispositionem, propriam sententiam Christi verbis, et Sac.
44 Scripturarum Oraculis comprobant. Christus enim *Matthaei* 10. haec habet; « Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam: *Marci* 8. Qui perdiderit animam suam propter me, et Evangelium, salvam faciet eam: *Lucae* 9. Qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet eam ». Augustino vero teste *lib. de moribus c.* 9. non potuit Christus expressius designare charitatem, quam dicendo, *propter me*, exponens enim haec verba, *propter te mortificamur tota die*, ita subnectit: « Charitas vero ipsa non potuit significari expressius, quam quod dictum est *propter te* ». Adest praeterea textus Apostoli Pauli 1. *ad Corinth*. 13. dicentis: « Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest »: ex quo fit, martyrium sine charitate susceptum nullum fructum adferre. Ut 45
autem Ferrarisnas praecludam exceptiones, proferam expositionem hujus textus, quae tradita ab Augustino est, *Sermon*. 15. *de verbis Apostoli c*. 12. ubi inquit: « Deus non amatur, nisi de Deo: multum amavit, qui torqueri potuit, deficere non potuit: sed ille non potuit tanta perferre sine amore, nec tu poteris communicare Christi passionibus sine amore. Sed quaero, quo amore? Non sit cupiditas, sed charitas: *si*, enim, inquit *tradidero corpus meum, ut ardeam, et charitatem non habuero, nihil mihi prodest*. Ut prosit tibi communicatio passionum Christi, *charitas* adsit. Si enim in te fuerit charitas Dei, communicabis Christi passionibus, et verus eris Martyr, in quo charitas coronatur ». Audiantur deinde alii Patres. Sic Tertullianus *lib. adversus Praxeam* c. 46
1. *Etsi*, inquit, *corpus suum tradidisset exurendum Praxeas, nihil profecisset, dilectionem Dei non habens*; et *Scorpiaci* c. 6. « Propterea, inquit, martyribus nihil jam reputari potest, quibus in lavacro ipsa vita deponitur. Sed dilectio operit multitudinem delictorum, quae Deum scilicet diligens ex totis viribus suis, quibus in martyrio decertat, ex tota anima sua, quam pro Deo ponit, hominem Martyrem excudit ». Sic S. Bernardus *epist*. 77. ad Hugonem Victorinum: « Et si, inquit, martyrium vicem Baptismi posse implere conceditur, non plane hoc facit poena, sed ipsa fides, *quae utique per dilectionem operatur*; nam absque ipsa quid est martyrium, nisi poena? Quae ergo martyrio praestat, ut absque ullo dubietate pro Baptismate reputetur, *quomodo* ipsa ita infirma, et imbecillis per se erit, ut quod dare alteri valet, sola non valeat obtinere »? Ubi martyrium justificandi vim totam habet ex ea fide, quae *per se*, et extra martyrium justificare valet. Accedit etiam S. Thomas, qui ex illis Apo- 47
stoli verbis *tert. part. quaest*. 66. *art*. 12. *ad* 2. colligit: « quod effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si fit sine charitate. Ex quo, *pergit idem S. Doctor*, patet, quod Baptismus sanguinis includit Baptismum flaminis, et non e converso; unde ex hoc ipso probatur perfectior ». Et 2. 2. *quaest*. 124. *art*. 2. ait « Martyrium est actus charitatis, ut imperantis, fortitudinis autem, ut elicientis. Quod autem sit meritorium, hoc habet ex charitate, sicut et quilibet virtutis actus; et ideo sine charitate non valet ». Nec ratio theolo- 48
gica deest, quae id suadeat: primum quia martyrium est mors pro Christo tolerata, haec vero ex effectu amoris amicitiae erga Christum esse debet, quod est a Christo indicatum, cum dixit: « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis »: ubi animam ponere pro amicis, ponere illam ex dilectione amicorum significat. Et sane si ex metu Gehennae, et amissionis Paradisi moveretur ad acceptandam mor-

tem, non pro Christo, sed pro se ipso homo daret
animam suam ; hoc est, ut malum imminens de-
clinaret, et bonum acquireret. Itaque, ut homo
pro Christo, et Deo mortuus dicatur, necesse est
Dei amore mortem sustinere. Denique non minor
sane in adulto dispositio requiritur ad martyrium,
49 quam ad Baptismum, ut adversarii fatentur. At
ad baptismum suscipiendum amor Dei requiritur
saltem Initialis; vult enim Tridentinum Conci-
lium, ut Baptizandus adultus, praeter fidem, et
spem, amorem quoque habeat, quo incipiat dili-
gere Deum, veluti justitiae fontem : amor autem
hujusmodi charitas est, ut liquet, tum ex eo, quod
Concilium de tribus ibi virtutum Theologicarum
actibus loquatur; tum etiam ex eo, quod de amo-
re verba faciat, qui spem consequitur ; qui sane
amor charitatis, et amicitiae est, non concupi-
scentiae ; cum amor concupiscentiae spem prae-
cedat, non vero sequatur.

50 Et ut ad martyrium in adultis charitatem ali-
quam saltem ioitialem desideremus; tamen illorum
non placet sententia, qui solum ex opere operantis
gratiam conferre opinantur. Scimus in hac versa-
ri opiniono Doctissimum Melchiorem Canum, So-
51 tum, Bannesium, aliosque. Sed horum opiuioni
praeferendam censemus sententiam S. Thomae,
et aliorum fere omnium Theologorum ajentium,
non ex solo opere operantis, *sed etiam ex imita-
tione passionis*, ut ait S. Thomas *in 4. dist.* 4.
*quaest. unica art.* 4. *ad* 3. et alibi ; vel ex privi-
legio, ut alii malunt, et ex speciali quodam favo-
re Christi, ut ajunt Piette, Vanroy, et alii, vel
quasi ex opere operato, ut ait continuator Tour-
nely, vel denique ex opere operato, virtute scili-
cet mortis Christi, ut universim Theologi loquun-
52 tur. Nam per martyrium remittitur tota poena
temporaria ; quamobrem Injurius esset martyri,
qui pro martyre oraret : haec vero non remitti-
tur, nisi ex privilegio, aut ex imitatione passio-
nis Christi, aut alio modo ex opere operato. Non
enim vi mortis, quae quandoque lenis esse potest,
nec sufficiens ad satisfaciendum pro gravissimis
sceleribus, quibus se quis toto vitae suae decursu
foedaverit, et ex quibus fortasse ipsam mortem,
eamque per graviora quaeque supplicia inferen-
dam promeruerit: Non propter fervorem charita-
tis, cum multi Sancti Confessores ardentiori cha-
ritate ferbuerint, quam Martyrum plerique, quin
tamen indulgentiam poenae temporalis peccatis
antea commissis debitae consecuti sint ; ergo.

53 Sed quaestio de baptismi efficacia paulo uberius
pertractanda est. Omnes conveniunt, haereticis
Valentinianis exceptis, qui teste Tertulliano *lib.
Scorpiaci c.* 1. non simplicitatem, sed vanitatem,
immo dementiam esse fabulabantur pro Deo mori,
martyrium peculiari gratia, honore, atque corona
a Deo donari ; sed dissident invicem Theologi in
modo designando, quo peculiarem sibi annexam
54 gratiam contineat. Nullus Catholicorum dubitat,
quin peculiarem hanc secum ferat gratiam, dum
ab adultis hominibus Dei amore suscipiatur ; Ca-
nus vero, et alii, quos supra recensuimus, vim
hujus peculiaris gratiae conferendae amori illi tri-
buunt, quo adultus sponte, atque libere marty-
rium acceptat, et subit, quamobrem ex opere ope-
rantis gratiam conferre asserunt. Hos vero supra
confutavimus, sed recensere hic placuit iterum
opinionem, ut id quod certum est, ab eo, quod in
controversiam inter catholicos revocatur, distin-
gueremus. Major autem difficultas est circa pue- 55
rorum martyrium. Adulti martyres dicuntur alii
voluntate, et opere, ut S. Stephanus. Alii sola vo-
luntate, ut S. Joannes Evangelista, in quo volun-
tas opus martyrii fuit. Alii deniquo opere tan-
tum, non voluntate. Hujus tertii generis sunt In-
fantes in odium Christi occisi. Hos vero in duas
classes distinguimus : in prima ponimus Innocen-
tes Bethlehemitas ab Herode in Christi pueruli
odium impia jussione occisos; in altera vero alios
pueros, qui vel ferventibus primis Ecclesiae sae-
culis persecutionibus, vel postremis saeculis a Ju-
daeis in odium Christianae Religionis crudeliter
necati perhibentur, de quibus longum catalogum
texuit Benedictus XIV. cum in opere suo *de Cul-
tu Sanctorum*, tum in epistola quadam ad Illu-
strissimum Benedictum Veterani, Fidei promoto-
rem, circa causam Beatificationis Beati Andreae
Pagi Itinensis, qui, nondum tertio aetatis anno ex-
pleto, anno 1462 a Judaeis in odium Christi oc-
cisus fuit. Circa Infantes ab Herode occisos, quos 56
semper Ecclesia veluti Sanctos, ac Martyres ve-
nerata est, nonnulli aetate S. Thomae opinaban-
tur, martyres illos esse, quia Deus acceleravit illis
usum rationis, gratiamque contulit, qua mortem
pro Christo acceptarent, atque subirent; alii cum
Richardo Armacano in Irlandia Praesule, nullum
ex Infaotibus ab Herode propter Christum occi-
sis, praeter circumcisos, salvum fuisse probabili-
ter defendi posse arbitrantur. Alii vero cum Car- 57
dinali de Vitriaco, licet fateantur, Infantes ab He-
rode interfectos, ex peculiari privilegio salvos, San-
ctosque esse ; tamen negant id de infantibus Chri-
stianorum a tyrannis in Christi odium occisis,
quos etiam e Regno Caelorum exclusos volunt,
nisi beneficium Baptismi obtinuerint. Ab hac sen- 58
tentia parum dissidere videntur S. Bonaventura,
et Alexander Alensis : nam S. Bonaventura *in 4.
dist. 4. part. 2. dub.* 1. postquam dixit ad mar-
tyrium completum duo concurrere, scilicet justam
voluntatem, et justam causam, subdit: « quod Do-
minus supplevit, quod deerat ex parte voluntatis
in Innocentibus, quia simul cum ipso nati erant,
et propter hoc, quod erat coaetaneus illis » ; et
alibi satis superque indicat, deficiente voluntate,
non haberi martyrium ; similia habet Alensis; ex
quibus liquet, hos non agnovisse, nec admisisse
martyres ex solo opere sine voluntate, exceptis
SS. Innocentibus ab Herode occisis, in quibus
Deus voluntatem supplevit.

Communis tamen, ac universim recepta hac se- 59

tate nostra opinio est, mortem in Christi odium illatam, ex imitatione passionis Christi, aut ex alio huic concesso privilegio, gratiam martyrii conferre, ac baptismum fluminis supplere, etiam in parvulis in utero materno occisis, licet aliquis Theologus adsit, qui de parvulis in materno utero interfectis dubitet, dum in tyranno voluntas desit hos occidendi. Ut autem clare pateat tuta hac de re sententia, nonnulla afferemus argumenta, quae etiam parvulis martyrium prodesse osten-
60 dunt. Primum enim ad parvulos quoque pertinere videtur generalis illa Christi Domini sententia apud Matthaeum 10. *vers.* 39. « Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam ». Deinde Ecclesia tamquam martyres semper venerata est omnes infantes, quos Herodes jussit occidi. Irenaeus enim *lib.* 3. *adversus haereses cap.* 16. Infantes illos martyres vocat: eodem titulo eosdem donavit Cyprianus, III. Ecclesiae Saeculo *epist.* 56. adhortatoria ad martyrium; Chrysostomus *hom.* 3. *in Mattheum* martyres eosdem vocat; et ut alios mittam, Augustinus *lib.* 3. *de libero arbitrio cap.* 33. « Infantes illos, inquit, in honore martyrum receptos commendat Ecclesia »; atque eodem mo-
61 do Patres reliqui loquuntur. Ecclesia ergo semper, et ubique docuit, omnes occisos ab Herode Infantes in Coelis cum Christo regnare martyrii gloria conspicuos, non distinguens inter circumcisos, et incircumcisos. Vim ergo talem in morte illis illata agnovit, qua omnes sanctificarentur, atque digni Coelesti Martyrum gloria fierent. Ergo ex universali Ecclesiae consensu evincitur, vere hos martyres fuisse. Nec dici potest, acceleratum in iis fuisse rationis usum, ut inquit S. Thomas 2. 2. *quaest.* 124. *art.* 1. *ad* 1. id enim nulla Scripturae auctoritate comprobatur; nec Patrum testimonio asseritur: immo S. Augustinus *serm. de diversis*, qui in recenti editione est 375. parvulos illos alloquens, inquit: « Non habebatis quidem aetatem, qua in Christum passurum crederetis, sed habebatis carnem, in qua pro Christo passuro passionem sustineretis »: quod *serm.* 375. supra relatis verbis confirmat. Si ergo non aliud habebant, quod darent pro Christo, quem nondum poterant confiteri, praeter carnem, non habebant
62 usum liberi arbitrii. Apertius autem Chrysologus *serm.* 152. qui est de Innocentibus, dicens: « In parvulis quae voluntas, quod arbitrium, ubi captiva fuit et ipsa natura »? Et serm. sequenti: Vere, fratres, isti sunt Gratiae Martyres, confitentur nascentes, nescientes pugnant, vincunt inscii, moriuntur inconscii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes ». Et Ecclesia universa in celebratione festi SS. Innocentium, hos veluti martyres, qui fidem Christi *non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, satis superque indicat, mortem, quam pro Christo subiere, causam in hujusmodi infantibus fuisse sanctitatis, et gloriae martyrii.

63 Ecclesia itaque semper credidit, mortem infantibus pro Christo ab Herode occisis, divina quadam opitulatione, ut loquitur Augustinus, uberem martyrii gratiam contulisse. Atqui martyrii honore donatos etiam habuit infantes reliquos in odium Christi deinceps a Tyrannis occisos. Nam quotquot infantes a primis Ecclesiae saeculis ad nostra usque tempora, sive ab Idololatris, sive a Judaeis Christianae Religionis causa occisi fuere, inter martyres recensentur. In Martyrologiis enim non semel memoria occurrit Martyrum, qui in infantili aetate pro Christo occisi fuerunt: in Caemeteriis itidem pluries reperta fuere corpuscula puerorum, quos Christianae fidei hostes interfecerunt cum certissimis martyrii signis. Nemo in- 64
ter Criticos est adeo severus, ut pro certo martyrii signo non habeat vas, aut sanguinis plenum, aut adspersum sanguine juxta corpus positum, quod in antiquis Christianorum Coemeteriis repetiatur; videri poterunt hac de re viri Clarissimi, Aringus, Mabillonius, Buonaroti, Raphaelius Fabrettus; Ludovicus Antonius Muratorius, Boldettus, Maraugonius, atque Victorius, Viri hac in re peritissimi, qui unanimi consensu asserunt, supra recensitum vas certum esse martyrii signum. At in Coemeteriis pluries reperta fuere puerorum ossa cum hujusmodi signis. Ut unum afferamus exem- 65
plum, ex relatione supra citati Canonici Boldetti constat, in Coemeterio Cordiano ossa reperta fuisse cujusdam pueruli cum inscriptione nominis Dorothei, et cum antedicto sanguinis vase; ac corpus itidem alterius pueruli annorum quinque, nomine Decensii, cui idem vas pro signo appositum erat. Quae quidem exempla satis nobis videntur ad 66
ostendendum, Ecclesiam Christi semper habuisse ut veros martyres etiam infantes in odium Christianae Religionis occisos. Atque hinc facile patet, recte sentire Theologos, qui in parvulis martyrium baptismum supplere asserunt, ac peculiarem quoque gratiam conferre; cum ex dictis constet, Ecclesiam agnovisse semper martyres etiam solo opere, et non voluntate; atque in hujusmodi martyrio vim quamdam ex Christi favore credidisse, quia etiam isti pueruli sanctificari, et martyrum gloria condecorari possent.

Hujusmodi martyres *solo opere*, *et non voluntate* in quatuor classes distinguit Benedictus XIV. 67
in supra citata ad clarissimum Praesulem Veterani epistola. In prima classe reponit illos, qui a remotioribus saeculis in universa Ecclesia publicum cultum obtinent. Qua quidem in classe soli Innocentes pueri ab Herode occisi reponi possunt, cum de nullo alio constet in universa Ecclesia a remotioribus saeculis publicum cultum obtinere. In secunda classe pueros statuit in odium Christi fidei occisos, qui ab immemorabili tempore in aliqua Civitate, aut Dioecesi publicum cultum habent scientia, tolerantia, ac etiam expressa Ordinariorum approbatione commendatum; atque ad hos referri quoque posse existimat plures, ac plures alios, quorum vel mentio occurrit in Annalibus,

et Ecclesiasticis monumentis, vel certe nomina in Martyrologio Romano descripta sunt. In tertia classe pueri illi reponuntur, quorum corpora cum nominibus, et signis supra indicatis, in Coemeteriis inventa sunt, quorum deinceps Reliquiae in aliquibus Ecclesiis publicae venerationi expositae fuerunt. In quarta denique classe ii constituendi erunt, quibus vita in odium Christi sublata fuit, quorum cultus via ordinaria Beatificationis, aut Canonizationis promovetur apud Apostolicam Sedem, ad quam unice spectat post decretum Alexandri III. permittere, decernere, et approbare cultum Sanctorum in particularibus locis, et in
68 unaquaque Mundi Dioecesi. Semper enim ad Apostolicam Sedem pertinuit decernere publicum cultum alicui Sancto pro universa Ecclesia, istumque praecipere; ac sine istius approbatione, nullius Sancti cultus ab una ad omnes alias Dioeceses extensus est, atque universim praeceptus; et in
69 hoc Sanctorum Canonizatio consistit. Sed post Alexandri decretum etiam concessio expressa permissionis cultus in aliqua Civitate, aut Dioecesi in honorem alicujus Confessoris, aut Martyris, Apostolicae Sedis auctoritate fieri debet: haec vero permissio Servi Dei Beatificatio appellatur. Ad hanc classem spectant Beati duo Pueri a Judaeis in odium Christianae fidei occisi, Simon scilicet de Tridento anno 1475. interfectus, et Andreas de Pago, cujus martyrium contigit anno 1462.
70 Num expediat hujusmodi pueris permittere, ut post beatificationem etiam decernatur publicus Canonizationis cultus? Vide supra citatam Benedicti XIV. epistolam.

71 Unum in praesentia animadvertendum duxi, parvulis scilicet pro Christo occisis, non respondere in Coelis *Aureolam*, quae, juxta Theologos, in gloria quadam accidentali consistit, in illa laetitia posita, quam Beati Martyres experiuntur, dum victoriam cogitant, quam pro Christo dimicando reportarunt; « Innocentes, inquit S. Thomas *in 4. dist.* 49. *q.* 5. *art.* 3. *quaest. ad duodecimum*, sicut non pertingunt ad perfectam rationem Martyrii, sed aliquid Martyrii habent ex hoc, quod passi sunt pro Christo, ita etiam aureolam, non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum aliquam participationem, in quantum scilicet gaudent, se in obsequium Christi occisos esse, ut dictum est de pueris baptizatis, quod habebunt aliquod gaudium de innocentia, et carnis integritate ». Iis cohaerentia habet Eminentissimus Cardinalis Capisucchi, in suis controversiis Theologicis *de Martyrio qu.* 2. §. 26. nempe: « cum aureola sit praemium a Deo beatis concessum intuitu egregiorum operum, quae ipsi pro Deo in terris patrarunt, ac proinde sit praemium respondens operibus; evidens est, sanctos Innocentes, et alios Parvulos pro Christo ante usum rationis occisos aureola non gaudere Martyrii ».

72 Etsi mors in odium Christi parvulis illata semper in Ecclesia veluti quoddam martyrium habita est, atque adeo ex divina quadam dispositione peculiaris gratiae productiva: tamen censura digni dici non possunt a privatis viris Theologi illi, qui de salute dubitant parvulorum, quos hac de causa Infideles interfecerint, priusquam nati essent, aut antequam baptismum suscepissent. Ecclesia enim 73
numquam antiquos illos Theologos damnavit, qui peculiare hujus gratiae privilegium ad solos Bethlehemiticos pueros restrixere; qui inter hos, solos circumcisos salvos praedicarunt, et qui accelerātum iis fuisse dixerunt rationis lumen, ut ex libera acceptatione mortis pro Christo gratiam consequerentur martyrii: horum enim opiniones numquam Ecclesia proscripsit. Ac multo minus repre- 74
hendi ii Theologi possunt, qui negant salvos, ac proinde martyres esse pueros in materno utero inclusos, de quorum occisione ne quidem cogitarunt infideles illi, qui in odium Christi matres interfecere, quin de occidendo filio in ejus utero incluso unquam cogitaverint; cum in his voluntas quoque Tyranni desit, saltem directa occidendi puerum pro Christo, et quandoque praesumi etiam possit voluntatem habuisse hos non occidendi.

Restat, ut nonnulla dicamus de pluralitate mar- 75
tyrum priorum Ecclesiae saeculorum. Huic controversiae occasionem dedit Dodwellus, qui, in suis dissertationibus Cyprianicis, de paucitate Martyrum priorum Ecclesiae saeculorum disputavit. Hujus autem viri temeritatem demonstrarunt plures eruditi Catholici Viri; scilicet Theodoricus Ruinartius, in opere hac de re contra Dodwellum scripto: Augustinus Orsi, celeberrimus Ordinis Praedicatorum Theologus, postea S. R. E. Cardinalis; ex eadem quoque Praedicatorum Familia, Martyrum pluralitatem vindicavit Clarissimus Ansaldi, egregius aetatis nostrae in Universitate Taurinensi Theologus; et, aliis missis, eruditus D. Gerardus Castelli, Canonicus Ordinis S. Crucis, in controversiis Ecclesiastico-Historicis; ii enim innumerabilem Martyrum multitudinem fuisse ostendunt in Christi Ecclesia primorum saeculorum; tum singulas numerando persecutiones; tum ex antiquis SS. Martyrum actis; tum ex Eusebio Caesariensi *lib.* 6. *Histor. Ecclesiasticae*, in quo *c.* 6. *num.* 23. innumerabiles Phrygiae Martyres recenset: *et cap.* 8. *prope infinitos* in Ægypto Martyres obiisse scribit; tum ex Prudentio, qui Martyrum numerum sub solo Diocletiano incredibilem fuisse scribit; tum deinque ex omnibus fere SS. Patribus II. III. at IV. etiam saeculi, qui sine numero obiisse Ecclesiae Martyres scripserunt; scilicet S. Irenaeus circa medium II. saeculi *lib.* 4. adversus haereses *cap.* 64. « Ecclesia, *inquit*, in omni loco ob eam, quam habet dilectionem, multitudinem Martyrum in omni tempore praemittit ad Patrem »: Clemens Alexandrinus circa finem ejusdem saeculi *lib.* 2. Stromatum ait, « Nobis autem sunt quotidie Martyrum fontes, qui nostris spectantur oculis, qui torrentur, et capite truncantur »: S. Cyprianus, circa medium III. saeculi, de exhortatione ad mart.

c. 11. scribit: « Numerari non possunt Martyres Christiani: quod si tantus ostenditur Martyrum numerus, nemo difficile, vel arduum putet esse Martyrem fieri: quando videt Christianorum Martyrum populum non posse numerari ». Similia leguntur apud omnes Apologistas Religionis Christianae apud Lactantium *in lib. de mortibus Persecutorum*; apud Eusebium, et alios antiquos historicos ecclesiasticos; apud Ambrosium, Augustinum, aliosque antiquos Patres; quod sic indicasse sufficiat, ut Lectoribus pateat, quanta fuerit haeretici Dodvvelli temeritas, qui adversus tot luculentissima testimonia de Martyrum paucitate ausus sit disputare.

# *MARTYROLOGIUM

## SUMMARIUM

1. Quid sit Martyrologium. *ad n.* 2. — 3. Quomodo a Calendariis differat. — 4. Eusebiusne Martyrologium scripserit? — 5 Martyrologium Hieronymianum. — 6. Romanum parvum. — 7. Bedae. — 8. Adonis. — 9. Usuardi. *ad n.* 10. 11. 12. — Romanum. — 13. Descriptio in Romano Martyrologio quid importat? — 14. Apponi ne in Romano Martyrologio queant Sancti nondum canonizati? — 15. Martyrologii lectio.

1 Reddi *Martyrologium* latine posset *sermo de testibus*; *Martyr* enim testem significat, quia Martyres Christi fidem suo ipsorum sanguine testati sunt; quod et confessione sua alii Sancti fecere, quorum etiam habetur in Martyrologio memoria; sed a potiori parte sumitur Martyrologii appellatio, a Martyribus nempe, qui pro Christi nomine passi sunt.

2 Inter Martyrologia porro, et Calendaria, quibus quoque Martyrum nomina inscripta sunt, non parvum intercedit discrimen. Nimirum, ut Pagius senior adnotavit, in *critica ad ann. Christi* LXIV. *num.* 6. « singulae Ecclesiae sua habuere Calendaria, in quibus digesta erant nomina Episcoporum, et Martyrum, diesque notati, quibus memoria eorum anniversario cultu celebraretur; Martyrologia vero non unius loci propria, sed totius Ecclesiae fuere communia, quippe quae totius Orbis Martyres, Confessoresque generaliter continerent; et in Calendariis quidem antiquioribus, nomen urbis numquam (verius, plerumque) describitur, cum in usum dumtaxat unius Ecclesiae comparata sint; at in Martyrologio nomina singularum urbium, et oppidorum adscribuntur, propterea quod ad usum totius Ecclesiae institutum est ». Quod etiam a Florentinio *Admonit.* v. *pag.* 23. perspecue adfirmatur.

3 Et aliud Calendaria inter, et Martyrologia discrimen est; quod in illis vix quidquam, praeter sanctorum nomina adscribitur; in his contra Sancto, cujus fit mentio, elogium quodpiam modo brevius, modo prolixius texitur. Hinc cum Matthias Fridericus Becklus *Martyrologium* quoddam *Ecclesiae Germanicae pervetustum* edidisset, *commentario* illustratum, *Augustae Vindelicorum* 1687., Basnagius in *historia des ouvrages des Savans* ejusdem anni *pag.* 28. Calendarium illud potius, quam *Martyrologium* appellandum esse monuit, cum nuda Martyrum nomina contineat.

4 Baronius *cap.* v. *Prolegom. ad Martyrol. Rom.* primum omnium, qui scribendo Martyrologia operam dederit, *ab omnibus*, ait, *praedicari Eusebium.* Id quoque dicitur in epistola, quae Hieronymi nomine ad Heliodorum circumfertur, a Beda in *retractat. ad Acta Apostol. cap.* 1., Valafrido Strabone *de offic. Eccles. cap.* 28., et fere, ut idem Baronius animadvertebat, a *recentioribus* (sui temporis) *omnibus.* Porro Eusebii Martyrologium a S. Hieronymo latinitate donatum fuisse Beda, aliique, quos Molanus sequutus est, *de Martyrologiis cap.* 11., tradiderunt. Verum Baronius *cap.* 6. Eusebium contendit, non Martyrologium, sed fusiore stylo acta Martyrum scripsisse: ad S. Hieronymum vero quod spectat, epistolas illas Heliodori ad Hieronymum, hujusque ad illum, confictas docet: ad summum eodem *cap.* 6. ait « existimandum esse, Hieronymum brevi summa librum illum Eusebii in compendium redegisse, ipsumque opus postea Martyrologium esse dictum, ac Hieronymi nomine nuncupatum ».

Enimvero Lucas Dacherius *Tom.* IV. *Spicilegii ant. edit. p.* 617. *Martyrologium* vulgavit ann. 5
1661. vetustissimum, S. Hieronymi Presbyteri nomine insignitum. Septem post annis illud ipsum Lucensibus typis edi curavit Cl. Franciscus Maria Florentinius, hoc titulo: *Vetustius occidentalis Ecclesiae Martyrologium D. Hieronymi.* Bollandiani quoque idem S. Hieronymi Martyrologium ex membranis Eptarnacensibus exhibuerunt, *Tom. II. April.* Martenius vero *Tom. III. Thes. Anecdot. p.* 1547. ex Ms. Monasterii S. Germani Antissiodorensis illud emisit. Tandem Vallasius Dacherianum hujus Martyrologii exemplum in Veronensem Hieronymianorum operum editionem a se curatam intulit *T. XI. pag.* 475. Verum Dacherius ipse, qui illud, ut diximus, primus protulit, negat, se illud integrum Hieronymo asserere tamquam germanum foetum, « cum plures ipso recentiores sanctos constet diversis temporibus cum a Clericis, tum a Monachis pro libito

fuisse adjectos, potissime Patronos, aliosque qui anniversario cultu cujusque in Ecclesiis celebrabantur ». Nec tamen exiguo in pretio illud habendum monet: « Similes enim, *inquit*, passae sunt accessiones Bedae, Usuardi, Adonis martyrologia: quapropter cogerentur identidem eruditi viri his ipsis Martyrologiis fidem denegare, ni adjecta secernerent ». Dacherii judicium exscribit, probatque in admonitione praevia CL. Valsarsius, suppositisque Sancto Doctori operibus ad censendum hocce Martyrologium consentit; addit tamen, esse lectu dignum, et bonae prae ceteris frugis opusculum. « Nobis satis sit, Martyrologium hocce, quisquis ejus auctor fuerit, antiquissimum esse, quod doctissimus P. Sollerius in *Praefat. ad Martyrolog. Usuardi cap.* 1. Bedae, ac praesertim Cassiodori *de Instit. Divin. Litter. cap.* 32. confirmat, immo, ut idem Sollerius animadvertit, *ex communi Catholicorum consensu* (si Henricum Valesium exceperis) Hieronymi nomen praeferre posse, atque adeo Hieronymianum tuto nuncupari, tametsi monumenta desint, quibus ipsum sancto Doctori certo vindicemus ».

6 Martyrologium Romanum parvum, quod cum Adone ab Heriberto Rosweydo primum, deinde a Dominico Georgio accepimus, Hieronymiano proximum aetate est. Illud enim ipsum est, quod S. Gregorius M. memorat. Negant id quidem Valesius in Exercitatione de hoc martyrologio ad Eusebii calcem, Florentinius *ad Hieron. martyrolog. p.* 17. *seq.* et Saussajus *de mysticis Galliae Scriptoribus pag.* 981. seq. Verum hocce Martyrologium satis antiquum esse ostendit Sollerius *proleg. ad Usuard. cap.* 2., et si quid est, quo illud sincerum non esse vetus Romanum, de quo Gregorius, fere, mea quidem sententia, ad accessiones spectat Graecorum, qui illud ad suae Ecclesiae mores Ravennae, ubi ejus exemplum descriptum fuit, accommodarunt.

7 Sequitur Bedae Martyrologium, quod cum saepe editum sit, Bollandiani studium operamque contulerunt *T.* 11. *Martii*, ut illud quoad fieri posset, suae integritati restitutum, et a Flori diaconi Lugdunensis, a quo fuerat circa annum 836. interpolatum, additamentis distinctum exhiberent. Neque tamen ad Bedae autographum satis repurgatum visum Sollerio, aliisque nonnullis fuit. In Anastasio Blanchinianae editionis extat aliquanto purius, et cum Bollandianorum editione collatum ad pervetustum Veronensis Capituli Codicem, de quo CL. Marchio Maffejus in *Biblioth. Veron.* ad calcem *Historiae Theologicae de Gratia p.* 93. Omitto alias editiones; omitto etiam Wandelberti, Rhabani, Votkeri, Baibuli Martyrologia, de quibus eruditissimus Comes Fridericus Althanus in Dissertatione *de Calendariis p.* 20. *seqq. et p.* 337. 339. *seqq.*

8 Ad Viennensis IX. saeculo Archiepiscopi Adonis Martyrologium progredior. Aloysius Lipomanus Patricius Venetus, ac Veronensis Episcopus magno in opere *de Vitis Sanctorum Tom. IV.* illud primus edendum curaverat *pag.* 150. *seqq.* Venetae a. 1554. editionis. Hanc Adoniani Martyrologii editionem excepere duae Colonienses a Jacobo Mosandro Carthusiani Ordinis curatae, altera a. 1581. altera a. 1586. in appendice ad Surium. Tertiam Antuerpiae, ex officina Plantiniana dedit cum praeclarissimis adnotationibus, et Romano parvo, ut diximus, Martyrologio P. Heribertus Rosweydus; quae deinde in Bibliothecas Patrum Parisiensem a. 1645. et Lugdunensem a. 1677. illata fuit. Quartam denique, eamque praestantiorem egregius Praesul Dominicus Georgius Rhodiginus Romae a. 1745. exhibuit.

Ante Adonem nominandus mihi fuisset Usuardus Sangermanensis, nono saeculo Monachus, si (quod Baronio, Molano, immo et Mabillonio visum fuit) Adonem aetate praecessisset. Sed praestantissimus P. Sollerius in luculenta Usuardini Martyrologii editione *Tom. VI. Junii Bollandiani* primus feliciter detexit, non solum Adone fuisse Usuardum in concinnando Martyrologio posteriorem, sed etiam id potissimum sibi sumpsisse, ut Adonianum Martyrologium contraheret. Benedictinus tamen Jacobus Bovillart, ut Sollerii editionem minus accuratam fuisse ostenderet, Usuardi Martyrologium iterum exhibuit Parisiis 1718. 4. ad Usuardi ipsius autographum, quod in Sangermanensi Bibliotheca adservari non dubitabat. Nolim tamen praetermittas, quae in litterariis Patrum Trivoltianorum Ephemeridibus mense Majo an. 1719. pro Sollerio adversus Bovillartii observationes disputata fuerunt. Adi etiam in actis Bollandianis ipsius Sollerii vitam. 9

Lectio Usuardini Martyrologii, ut ait Eminentissimus Lambertinius *de Servor. Dei beatif. et Beat. Canon. lib.* IV. *p.* 11. *cap.* 17. « ad omnes fere alias Ecclesias propagata est, etiam ad Romanam, excepta tamen Vaticana Basilica, quae suum quoddam habebat Martyrologium, quod hodie etiam in archivio Capituli conservatur; ita ut in fine saeculi XV. passim in Ecclesiis non aliud Martyrologium legeretur, quam Usuardi ». Itaque hoc Martyrologium illud est « secundum morem Romanae Curiae, quod emendatum per Magistrum Belinum de Padua Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini » Venetiis podiit *arte, et impensis* Lucae Antonii de Giunta Florentini, anno 1509. illud quoque, quod Franciscus Maurolycus Abbas Messanensis ibidem edidit *apud Juntas*: illud etiam, quod a Petro Galesinio Protonotario Apostolico cum notis non contemnendis illustratum exiit Mediolani ann. 1577. iterumque Venetiis 1578. 10

Sed tandem Gregorii XIII. jussu ad Romani Martyrologii correctionem manum admovit Baronius, emendatumque anno 1584. vulgavit; quod postea saepius recusum fuit. Potior tamen est, novisq. Baronii curis praestantior editio, quae Romae an. 1588. Sixto V. inscripta exiit. Recognitum tamen fuit a 1632. Urbani VIII. auctoritate, il- 11

ludque cum notis Geographicis tabulisque, et Indicibus, per Augustinum Lubinum Augustinianum, prodiit Parisiis 1661. et 1679. Novam a Clemente X. emendationem subiit Martyrologium Romanum, non tamen perfectam, nisi sub Innocentio XI. eaque ann. 1681. typis *Reverendae Camerae* exiit. Inter hujusce Martyrologii editiones eminet, quam *Beneventi*, anno 1716. exhibuit Franciscus Maria d'Hasta, Archiepiscopus Hydruntinus, cum disceptationibus Cronologico Geographicis.

12 Demum Benedictus XIV. Romanum hocce Martyrologium accuratissime emendandum suscepit, illudque ann. 1748. Romae emisit, praemissa insigni epistola, qua de Martyrologio, deque Sanctis, quos, aut primum in illud intulit, (in his S. Siricius Papa), aut inde expunxit, (nempe Clementem Alexandrinum, et Sulpicium Severum), doctissime disserit. Hinc operi titulus: « Martyrologium Rom. Gregorii XIII. jussu editum, Urbani VIII. et Clementis X. auctoritate recognitum: Editio novissima a Sanctissimo D. N. Benedicto XIV. P. M. aucta, et castigata, in qua nonnulla Sanctorum nomina in praeteritis editionibus omissa supplentur; alia item Sanctorum, et Beatorum nomina ex integro adduntur ».

13 Ann. 1680. dubitatio exorta est, an descriptio in Martyrologio Romano extensionem cultus importet. Itaque D. Prosper Bottinius pro suo, ut ajunt, Promotoris fidei munere, S. R. C. dissertationem exhibuit, in qua eam descriptionem, cultum, ejusque extensionem importare multis contendebat. Atque haec Bottinii sententia plurimis probata est. At contra Cardin. Lambertinius in laudato opere *de Servor. Dei beatif. l. c. cap.* 19. sensit, « descriptionem nominis alicujus in Martyrologio Romano ad historiam gestorum pertinere ». Hanc vero doctissimi Cardinalis, postea Summi Pontificis sententiam singulari dissertatione adversus Bottinianam propugnavit vir eruditissimus D. Emmanuel de Azevedo, atque ea prostat inter hujus *Exercitationes relectas*, Venetiis ann. 1783. excusas *p.* 647. *seq.*

S. R. C. 10. Julii ann. 1616., itemque 31. 14
Augusti, ann. 1680. Decretum edidit « de non apponendis in Martyrologio Romano, nisi Sanctis Canonizatis ». Nihilominus, ex peculiari Summorum Pontificum indulgentia, Beatorum aliquot nomina Martyrologio inscripta novimus, ut vere idem Azevedius animadvertit, *Exercit. p.* 11. *Exercit.* 38. *p.* 92. quas videsis.

Lectio Martyrologii in choro ad Primam prae- 15
scripta est. Triduo tamen Hebdomadae Sanctae omittitur, quia Christi Passioni jam nimis sumus intenti, ut de passione aliorum Sanctorum cogitemus. Alia vide infra v. *Natalis.* *

# MATER

## SUMMARIUM

1. Mater praegnans in periculo vitae, quod nequit aliter evitare, potest sumere medicamenta ordinate directa ad ipsius salutem, quamvis indirecta possint tendere ad foetus nondum animati interitum. — 2. Non potest tamen Mater praegnans in tali periculo ob tuendam sanitatem sumere medicamenta ex se, et directe tendentia ad interitum foetus, quamvis nondum animati. — 3. Si medicamentum, seu remedium aeque tendat ad sanitatem Matris, ac ad interitum foetus nondum animati, potest Mater probabilius illud licite sumere. — 4. Quando foetus est jam animatus, certum est, quod non potest Mater pro salvanda propria vita licite sumere medicamenta, seu remedia de se directe, et primario tendentia ad interitum ipsius foetus animati. — 5. Nec etiam potest Mater licite sumere talia remedia in casu, quo dubitetur, an de facto sit foetus animatus? — 6. In casu autem, quo medicamenta, seu remedia adhibenda aeque efficaciter tendant ad sanitatem Matris, et interitum foetus animati alioquin disperati, poterit Mater probabilius licite ea sumere. — 7. Quidquid negant aliqui. — 8. Dato quod certo, vel probabili Medicorum judicio Mater simul cum foetu animato ante partum moritura sit, et adhibitis remediis, spes sit, quod saltem Mater servari possit, tunc licite potest Mater adhibere remedia per se directa, et efficacia ad suam sanitatem, quamvis inde per accidens contingat foetus enecari. — 9. Extante vero spe, quod proles possit in lucem viva prodire, et baptizari, tenetur Mater abstinere ab hujusmodi remediis, et postponere propriam vitam corporalem saluti aeternae prolis. — 10. Foetus quando animetur? — 11. Alia, *remissive.* — 12. An Mater teneatur permittere sectionem, ut baptizetur puer, alias moriturus sine Baptismo. — 13. Mater praegnans crebras, et numerosas Choreas ducens cum agitatione, ob periculum, in quod injicit se ipsam, et foetum, regulariter non eximitur a peccato gravi. — 14. Mater tenetur alere filios primo triennio. — 15. Alia quoad haec, *remissive.* — 16. Mater, et nutrix, quae sine debita cautela infantem tenellum retinent noctu in lecto, in quo ipsae cubant, sive sequatur suffocatio, sive non, ordinarie peccant graviter. — 17. Possunt tamen dari casus, in quibus Mater, et Nutrix excusantur a culpa gravi, et etiam aliquando a veniali, et assignantur — 18. Mater suffocans, seu occidens filium, de rigore, privilegio immunitatis gaudere debet. — 19. Mater praetensa rea Infanticidii extracta ab Hospitali ad formam Bullae, gaudet immunitate, adeoque est restituenda dicto loco immuni. — 20. Matricida extractus ab Ecclesia gaudere debet immunitate Ecclesiastica. Cavendum tamen est, ne in his tribus ultimis casibus interveniat casus praemeditatus, ob quem rei homicidii priventur immunitate ex noviss. Constitut. Benedict. XIII. relata sub. *Immunitas.* Et ex alia noviss. Const. Benedict. XIV. allata in supplem. ad dict. *Immunit.* — 21. Matris maestitia est Filius stultus. — 22. Matris maledictio eradicat fundamenta. — 23. Subnectuntur Add. ex aliena manu, ad n. 31.

1 Mater praegnans in periculo vitae, quod nequit aliter evitare, potest sumere medicamenta ordinata directe ad ipsius salutem, quamvis indirecte possint tendere ad foetus nondum animati interitum. *Communis*, cum S. Antonino 3. *part. tit.* 7. *cap.* 2. §. 5. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 34. Bossio *tract. de effect. matrim. cap.* 9. *n.* 80. Cardin. de Lugo *tom.* 1. *disp.* 10. *n.* 132. et alii passim. Eadem est ratio quoad hoc de expulsione seminis, et foetus nondum animati; Unde sicuti licite sumuntur medicamenta directe ordinata ad sanitatem, quamvis ex iis sequi possit seminis effusio, seu pollutio omnino praeter intentionem, et consensum, ita licite possunt sumi medicamenta directe ordinata ad salutem Matris praegnantis; quamvis indirecte omnino praeter intentionem ex iis sequi possit foetus nondum animati interitus.

2 Non potest tamen Mater praegnans in tali periculo ob tuendam sanitatem sumere medicamenta ex se, et directe tendentia ad interitum foetus, quamvis nondum animati. Lugo *tom.* 1. *disp.* 10. *sect.* 5. *n.* 132. Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacramental. part.* 4. *c.* 4. *sect.* 1. *n.* 704. cum aliis ibi citatis, Basilius Pontius *lib.* 10. *c.* 13. *n.* 2. Bonacina *de restit. disp.* 2. *q. ultim. punct.* 7. *n.* 3. Vasquez *opuscul. de restit. c.* 2. §. 1. *dub.* 7. *n.* 29. *et cap.* 3. §. 5. *dub.* 15. Mazuchelius *de casibus reserv. disp.* 2. *cap.* 2. *q.* 1. *difficul.* 3. Navarr. *in cap.* 25. *n.* 62. Corduba in *Summa q.* 137. *dic.* 4. *et* in *Quaestionar. lib.* 1. *q.* 38. *dub.* 2. Rosignolus *de effectibus Matrimon. contract.* 15. *de Matrimon. VIII. praenotat. XI.* n 3. Covarruv. *in Clementin. Si furiosus part.* 2. §. n. 1. La Croix *l.* 3. *part.* 1. *n.* 286. Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dubit.* 10. *n.* 61. et alii passim contra Torreblancam *de Magia lib.* 2. *c.* 34. *n.* 10. Joan. Angelum Bossium *tract. de effectib. Matrimon. cap.* 9. n. 85. et alios. Et ratio nostra est, quia sicuti pro tuenda salute propria, quamvis aliud remedium non suppetat, non licet directe procurare seminis emissionem, seu pollutionem, ut tenet Communis Doctorum, et patet ex dictis verb *Luxuria n.* 37. ita neque pro tuenda salute Matris, quamvis aliud remedium non suppetat, erit licitum procurare directa remedia, seu medicamenta de se primo tendentia ad interitum foetus, quamvis nondum animati: est enim tam intrinsice mala abortio voluntarie, et directe procurata, quam intrinsecе mala sit pollutio.

3 Si medicamentum, seu remedium aeque tendat ad sanitatem Matris, ac ad interitum foetus nondum animati, potest Mater probabilius illud licite sumere. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 20. *n.* 18. Trullench. *in decalogum tom.* 2. *lib* 4. *c.* 1. *dub.* 4. Diana *part.* 7. *tract.* 4. *de abortu resol.* 36. Rosignol. *loc. cit. n.* 4. et alii infra citandi *sub. n.* 6. Et ratio est, quia, quando remedia, seu medicamenta aeque tendunt ad sanitatem Matris, ac ad interitum foetus nondum animati, Mater illa sumens non dicitur directe procurare ejusdem foetus interitum, seu abortum, sed solummodo directe procurat suam sanitatem, quam apta sunt de se conferre illa remedia, seu medicamenta, adeoque in tali casu potest licite illa sumere, quamvis ex ipsis aeque sequi possit praeter suam intentionem abortus foetus, cum tunc Mater utatur jure suo potius sibi in aequali periculo consulendi, quam foetui.

4 Quando foetus est jam animatus, certum est, quod non potest Mater, pro salvanda propria vita, licite sumere medicamenta, seu remedia de se directo, et primario tendentia ad interitum ipsius foetus animati. *Communis, ac certa* cum Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 20. *n.* 7. Bossio *tract. de effect. Matrimon. c.* 9. n. 127. Sporer *tom.* 3. *Theol. Sacram. part.* 4. *cap* 4. *sect.* 1. *n.* 710. Et ratio est, quia directe, et voluntarie occidere hominem innocentem, ut esset in casu de foetu animato, est intrinsece malum, quod nullo unquam casu potest esse licitum. Nec etiam potest Mater licite sumere talia remedia in casu, quo dubitet, an de facto sit foetus animatus, quia cum supra *sub. n.* 3. fuerit conclusum, non posse Matrem licite sumere talia medicamenta, ex se, et directe tendentia ad interitum foetus, quamvis nondum animati, tanto minus poterit illa sumere extante dubio, an foetus sit jam animatus? cum sic se insuper voluntarie, et directe exponeret periculo occidendi hominem innocentem, quod est grave peccatum. *Communis* cum supracitatis. 5

In casu autem, quo medicamenta, seu remedia adhibenda aeque efficaciter tendant ad sanitatem Matris, et interitum foetus animati, alioquin desperati, poterit Mater probabilius licite ea sumere: Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 28. n. 18. Trullench. *in Decalog. lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4. *n.* 3. Raymundus *de ortu infant. cap.* 9. *n.* 3. *et sequent.* Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 36. Joan. Angel. Bossius *tract. de effect. Matrimon. c.* 9. *n.* 121. Bonacina *de restitut. disp.* 2. *q. ultim. sect.* t. *punct* 7. n., 3. *vers. Addo tamen*, Villalobos 2. *part. Summae tract.* 12. *difficult.* 3. *n.* 2. *in fine*, Rosignol *loc. cit. n.* 7. Sporer *loc. cit. n.* 712. ubi hanc dicit esse veram sententiam; quidquid negent Corduba, Vega, Lugo, Lopez, et alii. 6

Et ratio est, quia sic Mater non intendit directe mortem foetus animati, ut praetendunt adversarii, sed propriam sanitatem, ad quam conservandam, adhibendo talia remedia, utitur jure suo, cum potius jus habeat Mater ad conservandam vitam suam, quam habeat foetus animatus, cum hic a Matre dependeat, et non econtra, adeoque etc. 7

Dato tamen, quod certo, vel probabili Medicorum judicio, Mater simul cum foetu animato ante partum moritura sit, et adhibitis remediis, spes 8

sit, quod saltem Mater servari possit, tunc licite potest Mater adhibere remedia per se directa, et efficacia ad suam sanitatem, ut est venae sectio, medicamentum purgativum, et hujusmodi, quamvis inde per accidens contingat foetum animatum enecari, alias enim periret Mater una cum foetu, per talia vero remedia forte liberabitur uterque. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 20. Laymann *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 4. *n.* 4. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 35. Lugo *loc. c. disput.* 10. *sect.* 10. Sporer *loc. c. n.* 711. et, ipso teste, *Communis aliorum.*

9 Extante vero spe, quod proles possit in lucem viva prodire, et baptizari, tenetur Mater abstinere a hujusmodi remediis, et postponere vitam propriam corporalem saluti aeternae prolis; Joann. Angelus Bossius *tract. de effect. Matrimon. cap.* 9. *n.* 130. Lessius *lib.* 2. *de justitia et jure c.* 9. *n.* 63. Raynaud. *de ortu infant. cap.* 9. *n.* 21. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 20. *n.* 17. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 37. Lugo *loc. c. disp.* 10. *sect.* 5. *n.* 133. Sporer *loc. c. n.* 713. Rosignol. *loc. c. n.* 8. et alii passim. Et ratio est, quia, ut docent communiter Doctores, lex, et ordo Charitatis exigit, ut aliena vita spiritualis praeferatur propriae vitae corporali, adeoque Mater in tali casu tenetur potius abstinere ab hujusmodi remediis cum suae vitae periculo, quam exponere prolem aeternae damnationi quoad poenam damni.

10 Foetus autem existimatur animari in maribus die 30. vel 35. vel 40. vel 45. In feminis vero die 35. vel 40. vel 45. vel 50. Sic juxta veriorem sententiam probat ex Hippocrate Lessius *l. c. n.* 65. Lugo *l. c. n.* 133. et alii. Hinc Innocentius XI. *die* 2. *Martii* 1679. merito damnavit sequentem propositionem, 35. in ordine: « Videtur probabile omnem foetum, quandiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi ».

11 Alia vide verb. *Abortus;* ubi datur etiam sequens propositio, 34. in ordine inter damnatas a d. Innocentio XI. die, et anno, quo supra ibi; « Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur ».

12 Matrem teneri permittere sectionem sui, et posse ab aliis secari, ut baptizetur puer alias moriturus sine Baptismo, docent Joann. Angelus Bossius *de effect. Matrimon. cap.* 9. *n.* 200. Torres 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 26. *dub.* 2. *n.* 27. Raynaudus *de ortu infant. cap.* 5. *et* 6. *n.* 8. Corduba *l.* 1. *q.* 26. *in secundo puncto.* Ludovicus Lopez *prima part. Instruct. cap.* 67. Toletus *in summa lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 2. Azorius *tom.* 2. *lib.* 12. *cap.* 4. §. *Tertio loco*, Rosignol. *de effectib. Matrimon. contract.* 15. *praenot.* 15. *n.* 8. La Croix *lib.* 6. *p.* 1. *n.* 293. cum aliis ibi citatis, Gobat *tom.* 1. *tract.* 2. *cap.* 8. *n.* 259. *appendic.* 1. ubi retrantans, quae prius scripserat de vetita hujusmodi sectione; et judicio ac testimonio plurium recentiorum Medicorum, certissimisque exemplis una cum Raynaudo *l. c.* probat talem sectionem uteri matris sine periculo ejus vitae fieri posse, adeoque ad eam teneri; Quod, his stantibus, utique tenendum esse et nos censemus. Secus vero si ob id occidenda esset mater, ut docent S. Thomas 3. *part. summae q.* 68. *art.* 11. *ad* 3. ubi expresse dicit: « Non sunt facienda mala ut veniant bona, ut dicitur *ad Roman.* 3. et ideo non debet homo occidere Matrem ut baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur ». S. Antoninus 3. *part. summae tit.* 14. *cap.* 13. §. 1. Natalis Alexander *tom.* 1. *Theolog. dogmatic. et moral. lib.* 2. *de Baptismo cap.* 7. *regul.* 2. Pontas *verb. Baptismus*, *casu* 39. Bonac. *de Baptismo disp.* 2. *q.* 2. *punct.* 6. *n.* 9. cum pluribus aliis ibi allegatis, Boyvin *tom.* 3. *de Sacramentis, disp.* 2. *q.* 6. *conclus.* 3. *in fine.* Coninch in 3. *part. q.* 66 *art.* 7. *n.* 75. Comitolus *in respon. lib.* 1. *q.* 14. testans de communi, et dicens, neque id licere, etiamsi mater ad sui occisionem consentiat, quia corporis sui nemo dominus est, *l. Liber homo* 13. *ff. ad Legem Aquiliam*, sed Deus solus est directus, et absolutus Dominus humanae vitae, *Sapient. cap.* 16. *n.* 13. ibi: *Tu es Domine, qui vitae, et mortis habes potestatem*, cum similibus *. In Additionibus ad Theologiam Moralem P. Cuniliati, *Tract.* VIII *de* V. *Decalogi praecepto cap.* 1. §. 3. *ad n.* VII. *pag. Mihi* 327. *et seq.* haec leguntur « Joannes Verardus » Zeviani Opusculum edidit impressum Veronae » 1756. in quo *de Embryulcia*, sive foetus vivi » extractione per uncos disserit; ostenditque, extractionem hoc modo peractam non esse illicitam. Hisce verbis casum ipse proponit: *Difficillimus omnium, ait, a recentissimis, iisque peritissimis artis obstetriciae professoribus, tristissimus, atque implicatissimus casus, qui, cum pariendi tempus accesserit, mulieribus accidere potest, ille jure censetur, cum foetus ob caput valde magnum, vel ob vias nimis angustas in ore uteri, vel vagina immotus heret. Hinc Chirurgo ad extrema saepe, et majora artis praesidia veniendum est. Ibi enim impactus, et quasi incuneatus foetus manet, et fere intra triduum moritur, matrem ipsam in gravi vitae periculo constituit, nisi protinus educatur. Educi autem facile, ut alias fieri solet, per manus Chirurgi non potest, quia manus demitti nequit, neque lubricum caput apprehendi, aut sine mortifera cerebri compressione retrudi potest, ut pedibus apprehensis extrahatur foetus. Cum talis casus incidit, Chirurgus uncum undique levem, breviorisque acuminis, non festinanter nimis, capiti foetus infigit: deinde attrahit, non omni omnino vi cogendo, sed ita ut ex facili integer foetus subsequatur. Sic fit, ut mater servetur ut plurimum, foetus vero aliquando.* Porro foetus vivos sic per uncos extrahere, non esse interfectionis genus asserit ipse;

» et ad id evincendum plura affert, praesertim, » inquit, quod occisio, quin desperatam vitam, ut » in casu nostro accidit, in ambiguam redigat, » eam omnino extinguit; additque, non esse ita » lethiferam hanc curandi rationem, ut vulgo cre- » ditur, quod experientia optima rerum magistra » comprobat, ac tandem recte concludi posse exi- » stimat, istam curandi rationem, qua vivi foetus » uncis extrahuntur, tamquam illicitam non esse » rejiciendam, immo et probandam, cum morbi » ratio non solum matri, sed foetui quoque eam » faciat commodam, et necessariam ». Legatur *loc. cit.* *

13 Mater praegnans crebras, et numerosas choreas ducens cum agitatione, ob periculum, in quod injicit se ipsam, et foetum, regulariter non eximitur a peccato gravi. S. Antoninus 2. *part. tit* 17. *c.* 8. §. 1. Navarrus *in Manual. c.* 15. *n.* 14. Silvester *verb. Homicidium* 2. *n.* 11. Facundez *in decalog. lib.* 6. *n.* 33. Raynaud. *de ortu infant. cap.* 11. *n.* 9. Joannes Angelus Bossius *tract. de effect. Matrim. cap.* 9. *n.* 240. et alii passim: Ex hujusmodi enim choreis exemplo compertum est, pluries abortum provenisse, ut exempla referunt Raynaudus, et Bossius *locis cit.*

14 Mater, tenetur alere filios primo triennio, et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem, ut docent communiter Doctores per textum *in l. Nec filium, C. de patria, potest*: *et c. Ex literis, de convers. infid.* Hinc communiter traduntur hi vulgati versiculi:

*Mater alit puerum trimum, trimoque minorem,*
*Majorem vero pascere patris erit.*

* Hinc an mater teneatur lactare proprium filium sub gravi culpa, Theologi quidam adfirmarunt, cum onus istud impositum ipsis a natura animadvertant, nec ulla sint bruta, quae natis suis id non praestent. Alii tamen melius culpam ea in re levem agnoscunt. Occurrere tamen plures legitimas causas eximendi ab hoc onere matres ultro fatendum. Bened. XIV. de *Synod. dioeces. lib.* 7. *cap.* 58. §. 11. *

15 Alia quo ad haec vide *verb. Filius, Filii, a n.* 126. *usque in finem, et verb. Parentes* n. 19.

16 Mater et Nutrix, quae sine debita cautela infantem tenellum retinent noctu in lecto, in quo ipsae cubant, sive sequatur suffocatio, sive non, ordinarie peccant graviter. Exponunt enim infantem periculo suffocationis, ut non semel accidit, et contrafaciunt legibus Episcopalibus, quae fere ubique prohibent talem retentionem sub gravi poena reservationis, et multis in locis sub poena Excommunicationis. Sic tenent Navarr. *in Manual. c.* 15. *n.* 14. Rosign. *l. c. contract.* 15. *de Matrim.* 19. *Praenot.* 3. *n.* 1. quibus videtur consentire Bonac. *to.* 2. *de legibus in genere, et in particular. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 7. §. 4. *n.* 19. Vallensis *lib.* 5. *decretal. tit.* 10. *n.* 2. et alii *arg. c. Consuluisti* 20. *caus.* 2. *q.* 5. ibi: *Monendi sunt namque, atque protestandi parentes, ne tam tenellos secum in illo lecto collocent, ne negligentia qualibet proveniente suffocentur, aut opprimantur. Unde ipsi homicidii rei inveniantur... Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio; quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est, quanto magis, qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?* et concordat *c. De infantibus* 3. *de his, qui filios occiderunt.*

Notanter autem dicitur peccare graviter *ordinarie*, quia possunt dari casus, in quibus Mater, 17
et Nutrix excusentur a culpa gravi, et etiam aliquando a veniali, ut si id facerent ratione impotentiae, si alium locum non habeant, ubi puerum reponant, dummodo adhibeant cautelas, quas possunt adhibere, tunc enim necessitas, quae fundatur in illa impotentia, praeponderat Juri positivo prohibenti talem detentionem, *argum cap. Sicut* 11. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Necessitas non habet legem, et c. Consilium* 2. *de Observant. jejunior.* ibi: *Cum non subjaceat legi necessitas.* Item ut juxta Barbosam *in cit. cap. De infantibus* n. 2. contingere potest, si lectum sit amplum, et puer implacabilis, qui aliter a frigore defendi non possit, et Mater, seu Nutrix in somno suum retinere soleat situm, et locum, vel hujusmodi, dummodo semper adhibeant illas cauthelas, quas possunt adhibere.

Mater suffocans, seu occidens filium, de rigore, 18
privilegio Immunitatis gaudere debet. *Sacr. Congr. Immunit. in Pisauren.* 12. *Novemb.* 1647. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 33. in *Maceraten.* 28. *Sept.* 1694. *lib.* 1. *dec. Valleman. pag.* 148.

Mater praetensa rea Infanticidii, extracta ab 19
Hospitali ad formam Bullae, gaudet Immunitate, adeoque est restituenda dicto loco immuni: *S. Cong. Immun. in una Civitatis Castelli* 7. *Sept.* 1683. *lib.* 3. *decr. Altovit. pag.* 228.

Matricida extractus ab Ecclesia gaudere debet 20
immunitate Ecclesiastica. *Sac. Congr. Immun. in Arianen.* 15. *Novembr.* 1661. *lib. decr. Rocci pag.* 367. Cavendum tamen est; ne in his tribus ultimis casibus interveniat casus praemeditatus, ob quem rei homicidii privantur Immunitate, ex novissima Constitutione Benedicti XIII. sub verb. *Immunitas art.* 2. *n.* 90. vel alias ex casibus exceptis a Benedicto XIV. In sua novissima Constitutione incipien. *Officii nostri*, allata tom. 4. verb. *Immunitas*, ubi multa ad rem merito scienda.

Matris moestitia est filius stultus, patris autem 21
laetitia est filius sapiens. *Proverb. cap.* 10. *n.* 1. ibi: *Filius sapiens laetificat patrem; filius vero stultus maestitia est matris suae*, Idest filius sapiens laetificat patrem, quia sua sapientia, prudentia, ac dexteritate juvabit eum in regimine domus, in expediendis negotiis, aliisque rebus gerendis. Tum quia filius sapiens ad conspicuiores evehitur hono-

res, sublimiores cathedras, ac insigniora officia, quae spectans pater, ac reflectens, quod post suam mortem, talis filius honorificentissime suam repraesentabit personam, magno gaudio, et laetitia afficitur; Filius vero stultus, quia ineptus est ad res gerendas, ac munia exercenda, et ad officia honorifica obeunda, remanet in domo privatim cum matre, quae videns, et cognoscens ejus stultitiam, et haec dedecora filii, continuam habet materiam tristitiae, sicque assidue luget, et moeret. Ita Liranus, Cornel. a Lapide, et alii in *dict. cap.* 10. *n.* 1. *Prov.* Mystice autem filius sapiens est quilibet justus, et poenitens de peccatis, ipse enim est laetitia patris sui, idest Christi, qui de poenitentia ejus gaudet cum tota curia Caelesti; juxta illud Lucae *cap.* 15. *n.* 7. *et* 10. ibi: « Ita gaudium erit in Coelo super uno peccatore poenitentiam agente.... Ita dico vobis gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente ». Filius vero stultus, idest omnis, qui transgreditur mandata Dei, et de peccatis non dolet, moestitia est Matris, id est Ecclesiae, juxta illud Baruch *cap.* 4. *n.* 8. ibi: « Obliti estis Deum, qui nutrivit vos, et contristastis nutricem vestram ». Sic cum aliis Lugo Card. *in cit. c.* 1. *n.* 1. *Proverb.*

22 Matris maledictio eradicat fundamenta, et benedictio patris firmat domos filiorum. *Eccles. c.* 3. *n.* 11. ibi: « Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta »; idest benedictio patris firmat domos filiorum in multiplicatione filiorum, eos magis ac magis in dies divitiis, honoribus, gloria, splendoribus, et omnibus bonis spiritualibus, ac temporalibus augendo, et replendo, ut patet de Sem, et Japhet benedictis a Patre Noe. *Genes. cap.* 9. *n.* 26. *et* 27. De Isaac, qui a patre Abraham, et Jacob qui a patre Isaac fuit sic benedictus: *Genesi cap.* 27. *n.* 28. *et* 29. Maledictio autem matris eradicat domos filiorum usque ad fundamenta, eorum sobolem, ac familiam, ac opes, et honores, omniaque eorum bona spiritualia, ac temporalia penitus extinguendo, ut patet horrendo exemplo adducto a S. Augustino *lib.* 22. *de Civit. Dei cap.* 8 et prolixius *serm.* 94. *inter novos*, de matre, quae filiis sibi inobedientibus, ac rebellibus maledicens, omnes illos continue tremulos, ac vagos sine domibus, opibus, et honoribus miseros undequaque effecit. *Est enim maledictus a Deo, qui exasperat matrem: Eccl. cap.* 3. *n.* 16. Sic cornel. a Lapide *in cit. cap.* 3. *n.* 11. *Eccl.* Vel ut cum aliis notat *ibid.* Ugo Cardinalis, benedictio patris, idest qua pater benedicitur a Domino, firmat domos, ac familias filiorum; quia cum Deus benedixit patribus antiquis, in eis benedixit filiis filiorum, *Genes. c.* 22. *n.* 18. ibi: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes;* et iterum *Genes. cap.* 26. *n.* 4. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes*, cum similibus Seu sic benedictio patris, qua pater benedicitur a filiis, firmat domos, quia merito benedictionis hujuscemodi, confirmantur, et stabiliuntur filii in bonis temporalibus, et spiritualibus; Maledictio autem matris, qua scilicet mater maledicitur a filiis, eradicat usque ad fundamenta domos filiorum, non solum in temporalibus, sed etiam in spiritualibus, quia cum mater teneriori amore, quam pater, diligat filios, ac majori cura, sollicitudine, et labore ultra dolores partus, eos nutriat, foveat, ac educet, si sibi ingratos agnoscat, eis maledicendo, ex quo amor laesus vertatur in furorem, eradicat usque ad fundamenta domos ipsorum, eos denudando omnibus bonis, ac replendo omnibus malis, juxta illud *Proverb. c.* 17. *n.* 13. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.* Et universim statutum est quod: « Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur ». *Exod. cap.* 21. *n.* 17. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri, matrique maledixit sanguis ejus sit super eum ». *Levit. cap.* 20. *n.* 9. « Qui affligit patrem, et fugat matrem, ignominiosus est, et infelix ». *Proverb. c.* 19. *n.* 26. « Qui maledicit patri suo, et matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris ». *Prov. c.* 29. *n.* 20. *cum similibus.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

23 An Potestas in filios de jure naturae competat soli Patri, exclusa Matre, non convenit. Mihi ea semper arrisit opinio, ut haec potestas utrique Parenti, jure naturae attento, competat, idque quia onus educandi filios utrumque Parentem tenet, educatio autem dari nequit sine potestate. Vide Lockium, *de Regimine civili cap.* 5. qui una 24 tradit quousque se extendat, tum quamdiu duret haec potestas Parentum in Filios secundum jus naturae.

25 Jure vero civili Romanorum uni Patri potestas in Filios competit, §. 1. *Institut. de Adopt.* §. 3. pariter *Instit. de haered. qualit.*, *et different.* Atque hinc factum, ut nequeat mater ad exemplum Patris Filiis pupillariter substituere: *princip. Instit. de pupillar. substit. L.* 2. *princip. ff. eod.* nec etiam perinde ac Patri ususfructus in bonis liberorum competat, Brunemann. *L.* 6. *Cod. de bon. quae liber.* Carpzov. *lib.* 6. *tit.* 7. *Respons.* 70. nec a rationum redditione, nec ab Inventarii confectione immunis sit mater tutrix pupillorum, eaque neglecta, ad juratam specificationem teneatur. Stryk. *juridic. dissert. vol.* 2. *disput.* 4. *c.* 3. §. 2. Carpzov. *Jurisprud. forens. p.* 2. *Constit.* 11. *defin.* 5. *et* 6. quae omnia aliter se habent in Patre, *d. L.* 6. *C. de bon. quae liber.*

26 Sed licet jure civili Romanorum Patri tantummodo potestas in filios competat, sunt tamen officia, quae filii non Patri solum, sed et matri praestare tenentur. Inter haec principem locum tenet alendi debitum, quod sicuti parentibus respectu liberorum, ita quoque liberis incumbit, si forte

contingat parentes inopia laborare, sibique ob seniiem aetatem, vel adversam valetudinem prospicere haud posse de vitae necessariis, *l. ultim.* §. *Ipsum autem Cod. de bon. quae liber. leg.* 5. *Cod. de Patr. potest. leg.* 1. *et* 3. *C. de alend. liber.*

27 Persona unius, itemque alterius parentis semper sancta, et honesta filiis esse debet, *l.* 9. *ff. de obsequ. Parent.*, *et Patron. praestand.* Quo fit, ut filii non solum ab omni injuria, vel reali, vel verbali parentibus inferenda abstinere sedulo debeant, nisi gravissimas animadversiones velint incurrere, *l.* 3. *Cod. de Patr. potest.* sed et nullam actionem, vel exceptionem famosam parentibus dedecori futuram valeant adversus ipsos proponere; quin, si casus ita ferat, suppressa doli mali, fraudisque mentione, in factum verbis uti debeant, *l.* 11. *ff. de dol. mal. l.* 20. §. *ult. ff de Injur. l.* 2. §. 1. *ff. de obseq. Parent. vel Patron. praestand.*

28 Quod dictum est de actione *famosa*, id ipsum in accusatione quoque locum sibi vindicat, *leg.* 8. *ff. de Accusat.* si excipias tamen crimen laesae majestatis, *L. penult. Cod. Qui accusari non poss.* tum et maxime crimen Apostasiae, Haeresis etc. *cap.* 10. *de Haeret.* Admisso vero a parentibus crimine, quod notatur Legibus publicorum judiciorum, de facto eorum civiliter quaerere possunt, Brunemann. in *leg.* 11. *n.* 4. *Cod. qui accusar. non poss.*

29 Huc etiam spectat, quod filii absque venia parentes in jus vocare nequeant, *leg.* 4. *ff. de in jus vocand.* Non male vero Anton. Faber in *Cod. lib.* 2. *tit.* 2. *defin.* 13. monet, hodie opus amplius haud esse hac venia, propterea quod Judex eo ipso quod ad instantiam alicujus citat, haec venia impetrata censetur. Vide et alia officia liberorum erga utrumque parentem apud Stryk *jurid. dissert. vol.* 2. *disp.* 4. *cap.* 3. §. 13. *et sequent.*

Reliquum est, ut de eo verba faciamus, an matri asserenti filium aliquem ex adulterio natum esse credendum sit? Negatur communiter *ex leg.* 39. §. 1. *de probat.* Idque procedit etiamsi mater de adulterio sit convicta, nam potest esse mater adultera, filius vero legitimus, Brunemann. *in d. leg.* 29. Stryk. *in not. ad Lauterbach. tit. de his, qui sui, vel alieni juris sunt*, quinimmo etiamsi mater in articulo mortis constituta hanc emiserit confessionem, *argum. leg. Si quis in gravi* 3. *ff. de Senatu consult. Syllanian.* Quid si filius praeterea patri sit dissimilis, referatque ipsum adulterum? Nec matri creditur, quum ista similitudo per accidens ex imaginatione mulieris tempore conceptionis contingere potuerit. Gail. 2. *observ.* 97. n. 7. qui et alias ampliationes affert. 30

Hinc quemdam Regem stultitiae arguere solent Doctores, qui ad confessionem matris, quod scilicet ex adulterio natus erat, Regno se abdicavit. 31

*Responsio Auctoris.*

Quae addita sunt hic *circa fin.* jam fuerant a me tradita sub verb. *Filius a n.* 113. *ad* 119. praesertim, quod filius non teneatur credere matri asserenti ipsum natum esse ex adulterio; et quod derisus fuerit, et adhuc in dies derideatur Rex, qui ad confessionem matris, quod natus erat ex adulterio, regno se abdicavit. Vide *ibi* multa ad rem.

# MATRIMONIUM

## ARTICULUS I.

MATRIMONIUM QUO AD EA, QUAE CONCERNUNT EJUS NATURAM, MATERIAM, FORMAM, ET MINISTRUM.

## SUMMARIUM

1. Matrimonium unde dictum? — 2. Quare dicatur potius Matrimonium, quam Patrimonium? — 3. Matrimonium aliquando vocatur Conjugium, et quare? — 4 Quandoque dicitur Connubium, et quandoque Nuptiae: et quare? — 5. Matrimonium quid sit? — 6. Matrimonium dividitur in Legitimum, Ratum, et consummatum. — 7. Matrimonium Legitimum quale sit? — 8. Matrimonium ratum quid sit? — 9. Matrimonium Consummatum quale sit? — 10. Dicta tria Matrimonia differunt firmitate, seu stabilitate. — 11. Matrimonium Ratum, et Consummatum differunt inter se etiam in ratione significationis. — 12. Matrimonium in Lege veteri, sicut et Matrimonium nunc contractum inter Infideles, quamvis fuerit, et sit legitimum, atque validum in ratione contractus, non fuit tamen, nec est Sacramen. — 13. Solum Matrimonium contractum inter Fideles baptizatos est Sacramentum, estque unum ex septem novae Legis Sacramentis a Christo Domino institutum. — 14. Matrimonium in ratione Sacramenti probabilius fuit institutum, quando Christus dixit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* — 15. Adducitur, et solvitur instantia. — 16. Probabilius est inter Fideles, sive Baptizatos nullo modo, ne quidem per intentionem contrahentium, posse valide separari rationem Sacramenti a Contractu Matrimonii. — 17. Adducitur, et solvitur instantia. — 18. Est tamen probabilis etiam contraria opinio. — 19. Matrimonium legitime contractum ex dispensatione Pontificia inter Fidelem, et infidelem, est Sacramentum ex parte fidelis — 20. Matrimonium duorum Conjugum Infidelium, si ambo convertantur, et baptisantur, an fiat Sacramentum? *ad n.* 21. — 22 Bona principalia Matrimonii sunt tria, scilicet Fides, Proles, et Sacramentum. — 23 Praeter dicta tria principalia bona, seu tres primarios fines, aut effectus, habet Matrimonium alios effectus, seu fines minus principales, qui assignantur. — 24. Materia remota Sacramenti Matrimonii sunt ipsa corpora habilia contrahentium, et materia proxima est ipsamet traditio mutua corporum in ordine ad generationem. — 25. Forma Sacramenti sunt ipsorum contrahentium verba, seu signa

verbis aequivalentia mutuum consensum internum sufficienter exprimentia. — 26. Etiam mutus, et surdus potest contrahere Matrimonium? — 27. Illi, qui tenent Ministrum Matrimonii esse Parochum, seu Sacerdotem Delegatum, tenent etiam, quod legitimus contractus civilis sit materia hujus Sacramenti, et forma sint illa, vel similia verba a Parocho, seu Sacerdote Delegato prolata; *Ego vos in Matrimonium conjungo: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* — 28. Ministri tamen Sacramenti propria sunt ipsimet contrahentes, quilibet partialis, uterque totalis. — 29. Adducitur fundamentalis probatio, *ad n* 30. — 31. Adducitur, et solvitur instantia. — 32. Assignantur Doctores tenentes contrariam sententiam. — 33. Matrimonium inter absentes celebratum, sive fiat per procuratores, sive per Litteras, sive per Nuncios, validum est in ratione contractus, si certae serventur conditiones. — 34. Et etiam validum est in ratione Sacramenti. — 35 Afferuntur conditiones requisitae in Matrimonio celebrato inter absentes, et satisfit rationibus adversariorum. — 36. Procurator potest esse diversi sexus ab illo, nomine cujus contrahit. — 37. Nec requiritur, quod sit certae aetatis. — 38. Quando matrimonium contrahitur per Nuntios, debent isti utriusque mittentis traditionem, et acceptationem significare coram Parocho, et Testibus — 39. Et si contrahatur per litteras, debent etiam istae legi coram Parocho, et Testibus. 40. Contrahentes per Procuratores, vel Nuncios, seu Litteras, optime facient, si deinde per se ipsos privatim inter se repetant mutuum consensum. — 41. Principales contrahentes debent esse in statu gratiae pro eo tempore, quo probabiliter credunt posse Procuratores eorum nomine contrahere, vel Nuncios suam voluntatem significare, seu Litteras suas legi posse coram Parocho, et Testibus: Procuratores autem, et Nuntii non peccant, si eo tempore sint in peccato mortali. — 42. Matrimonium contractum a Procuratore post revocationem Procurae etiam ignoratam, est nullum. — 43. Circa Parochum Ministrum Matrimonii, *ad n.* 60. — 61. Subnectuntur additiones ex aliena manu *ad n.* 75. — 76. Novissimum additamentum de Matrimonio per procuratorem, *ad n.* 83.

1 Matrimonium secundum nominis Etymologiam derivatur a *Mater*, et *munium*, seu *munus;* quasi sit *Matris munium*, seu *Matris munus;* Unde S. Augustinus *l.* 19. *contra Faustum* sic habet: « Matrimonium ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat foemina nubere, quam ut Mater fiat »: et concordat S. Thomas in *Supplem. qu.* 44. *art.* 2. ubi dicit, quod dicitur matrimonium, quia est praecipua *Matrum onus.*

2 Hinc dicitur *Matrimonium* a matre potius, quam Patrimonium a Patre, quia ad prolem, cujus gerandae, et educandae causa institutum est matrimonium, magis concurrit mater ipsam in utero caute gestando, sollicita nutriendo, difficulter pariendo, et accurate educando.

3 Matrimonium variis aliis nominibus appellatur;
Aliquando enim vocatur *Conjugium* a conjungendo sub uno mutuo jugo, quia virum, ac mulierem
sub uno, eodemque quasi mutuo jugo ad servandam fidem, et onera Matrimonii sustinenda con-
4 stituit; Catechism. Rom. *de matrim. c.* 1. Quan-
doque dicitur *Connubium*, et quandoque *Nuptiae* ab obnubendo, eo quod antiquius pudoris gratia se puellae obnuberent, seu caput, et faciem velarent, dum viris dabantur, exemplo Rebeccae, de qua idipsum legitur *Genes.* 24. *n.* 65. ibi: *At illa tollens cito pallium operuit se;* et habetur expresse in *c. nec illud* 8. *caus.* 30. *q.* 5. ibi: « Nec illud otiosum, quod cum veniret Rebecca, vidit Isaac deambulantem, et cum interrogasset, quis esset, cognito quod ipse esset, cui duceretur Uxor, descendit, et caput obnubere suum coepit, docens verecundiam in nuptiis praeire debere; Inde enim et Nuptiae dictae, quia pudoris gratia se puellae obnuberent ».

5 Matrimonium in Jure, tum Canonico, tum Civili praecise definitur, quod « sit Maris, et foeminae conjunctio individuam vitae consuetudinem retinens », sic expresse in *c. Illud* 2. *de praesumptionibus*, *et caus.* 17. *qu.* 2. *§.* 2. *et §.* 1. *Instit. de patria potestate;* Quia vero ibi Matrimonium potissimum definitur, et explicatur quoad vinculum; datur hic alia definitio adaequate ipsum complectens, et explicans, et ut Contractum, et ut Sacramentum, et ut vinculum: « Matrimonium est individua conjunctio maris, et feminae legitimo contractu firmata ad generandam prolem, a Deo Auctore naturae instituta, et Sacramento Novae Legis Signo, et bono a Christo Salvatore elevata ad Christiane generandam prolem ». Sic expresse Marchantius *tom.* 3. *Tribun. seu speculi part.* 3. *q.* 1. Sporer *tom.* 3. *Theol. Sacramental. part.* 4. *c.* 1. *n.* 1. *Estque in re Communis.*

Matrimonium dividitur in Legitimum, Ratum, 6
et Consummatum. *Communis.* Matrimonium *Le-* 7
*gitimum* est illud, quod legitimo consensu inter personas habiles, seu Jure non impeditas contrahitur; et dicitur *Legitimum*, quia contrahitur juxta Leges, et tale matrimonium datur etiam inter Infideles non baptizatos, cum ut sic abstrahatur a ra-
tione Sacramenti. Matrimonium *Ratum* est illud, 8
quod non solum legitimo modo contrahitur, sed insuper accedit ei ratio Sacramenti, vi cujus dicitur *Ratum*, quia magis indissolubile; cum tamen contractum ab infidelibus sit dissolubile per conversionem alterius ad Fidem, et ideo eorum matrimonium, quamvis legitimum, non est Ratum, *cap. Quanto* 7. *de Divortiis*, ibi: « Nam etsi Matrimonium verum inter fideles existat, non tamen est ratum (quia scilicet potest dissolvi, ut expresse dicit Glossa ibidem *verbum Ratum*). Inter fideles autem verum, et ratum existit; quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante per-
duret ». Matrimonium *consummatum* est illud, 9
quod, accedente mutua actuali traditione corporis, et copulatione carnis, completur, et consummatur, et id non solum in ratione contractus legitimi,

sed etiam in ratione Sacramenti, ut idcirco majorem, et quasi ultimam ex Divina institutione stabilitatem acquirat.

10 Dicta tria Matrimonia, ut vides, differunt firmitate, seu stabilitate, Matrimonium enim *Legitimum* solvi potest favore Fidei, cum alter conjux ad Fidem convertitur, altero nolente converti. *Ep.* 1. *ad Corinth. c.* 7. « Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti (*nempe ligamini conjugali*) subjectus est frater, aut soror in hujusmodi ». *Item c. Si infidelis* 2. *caus.* 38. *q.* 2. *et cit. c. Quanto* 7. *de divort.* Matrimonium *Ratum* solvitur favore Religionis per solemnem Professionem, *c. Verum* 2. *et c. Exparte* 14. *de convers. Conjug.* et est expresse definitum a Concil Trid. *sess.* 24. *de matrim. canon.* 6. ibi: « Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum, per solemnem Religionis Professionem alterius Conjugum non dirimi, anathema sit ». Matrimonium *Consummatum* quoad vinculum nunquam solvi potest, ut habetur expresse ex verbis Christi *Matth.* 19. ibi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, et ex Apost. *ad Rom.* 7. ibi: *Mulier, vivente viro, alligata est legi*, et 1. *ad Corinth.* 7. ibi: « Iis qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, Uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari ». Et est expresse definitum a Conc. Trid. *sess.* 24. *Canon.* 5. ibi: « Si quis dixerit propter haeresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a Conjuge, dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit », et *ibid. Canon.* 7. ibi: « Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, et docet, juxta Evangelicam, et Apostolicam Doctrinam, propter adulterium alterius Conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi etc. anathema sit ».

11 Matrimonium *Ratum*, et *Consummatum* differunt inter se, etiam in ratione significationis; Nam *Ratum* significat conjunctionem Christi cum anima justi per gratiam, quae conjunctio solubilis est per peccatum mortale. *Consummatum* autem significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, seu Unionem Hypostaticam, quae conjunctio est omnino insolubilis; Nam Verbum quod semel assumpsit, numquam dimisit, *cap. Debitum* 5, *de Bigamis.* Unde, ut recte infert Pignat. *tom.* 1. *consul.* 148. *n.* 4. Dominus *Matth.* 19. non dixit; *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una:* et Apostolus *ad Ephes.* 5. non dixit: *Hoc Sacramentum magnum in Christo, et Ecclesia*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una:* et ideo Leo Pontifex relatus in *cap. Cum societas* 17. *caus.* 27. *q.* 2. sic expresse habet: « Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta, ut praeter commixtionem sexuum non habeant in se nuptiae conjunctionis Christi, et Ecclesiae Sacramentum etc. ».

12 Matrimonium in Lege veteri, sicuti et matrimonium nunc contractum inter Infideles, quamvis fuerit, et sit legitimum, atque validum in ratione contractus, non fuit tamen, nec est Sacramentum. *Communis.* Qui enim nondum receperunt Sacramentum Baptismi, non sunt capaces aliorum Sacramentorum, cum baptismus sit janua
omnium Sacramentorum. Unde solum Matrimu- 13
nium contractum inter Fideles Baptizatos est Sacramentum, estque unum ex septem novae Legis Sacramentis a Christo Domino institutum, ut definivit Concilium Florentinum, in *decreto Unionis*, et Tridentinum *sess.* 7. *canon.* 1. ibi: « Si quis dixerit, Sacramenta novae Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, et Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere, et proprie Sacramentum, anathema sit ». Et idipsum definivit specialiter de Matrimonio, *sess.* 24. *Canon.* 1. ibi: « Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere, et proprie unum ex septem Legis Evangelicae Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit ».

Matrimonium in ratione Sacramenti probabi- 14
lius fuit institutum, quando Christus *Matth.* 19. dixit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet:* Nullum enim aliud tempus talis institutionis potest congruentius assignari in toto Evangelio. Scotus in 3. *dist.* 26. §. *De primo*, Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.* 4 *n.* 5 S. Antoninus 3. *part. tit.* 1. *cap.* 2. *ante* §. 1. Rosignol. *de Matrimon.* 1. *contract.* XV. *praenot.* 1. *n.* 6. cum aliis ibi citatis. Reiffenstuel *loc. c. n.* 9. Henno *loc. c. disp.* 2. *quaest.* 3. *concl.* 2. ubi testator de communi; Quamvis tamen Viguerius, Ledesma, et alii dicant, fuisse elevatum in Sacramentum quando *Joan.* 2. interfuit Christus nuptiis Canae Galileae.

Nec valet dicere, quod Matrimonium fuerit a 15
Deo jam absolute, et ab initio Mundi institutum et in eo statu Innocentiae, *Genes* 2. adeoque non a Christo, quando dixit, *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Non valet, inquam, quia ab initio Mundi fuit institutum Matrimonium, solum in ratione Contractus indissolubilis, atque in ordine ad officium naturae, et legitimam propagationem generis humani; In ratione autem Sacramenti, hoc est, signi efficacis digne recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, fuit solum institutum a Christo, quando dixit praedicta verba: *Quod Deus conjunxit homo non separet.*

Probabilius est, inter Fideles, sive Baptizatos, 16
nullo modo, ne quidem per intentionem contrahentium posse, valide separari rationem Sacramenti a contractu Matrimonii; idest probabilius nequit Fidelis valide inire Matrimonium, solum ut Contractum, non vero ut Sacramentum. Sic Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.* 10. *n.* 6. Sua-

rez *tom.* 1. *de Sacramentis qu.* 64. *art.* 10. Petrus de Ledesma *de Matrim. q.* 42. *art.* 1. *dub.* 7. *in solut. ad primum, et secundum,* Rosignolus *de Matrimon.* 1. *contract.* 15. *praenotat.* 2. *n.* 2. Esparsa *de Matrimon. q.* 114. *ad* 3. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 2. *n.* 2. Lugo *de Poenit. disp.* 14. *n.* 42. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 8. *q.* 4. *n.* 85. Cardenas in 2. *Crisi dist.* 20. *n.* 77. Haunold. *lib.* 4. *n.* 716. Germ. *disp.* 5. *n.* 345. Bonesp. *de Matr. disp.* 4. *dub.* 1. Coninch *disp.* 24. *n.* 22. at mordicus Aversa *qu.* 1. *sect.* 5. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 276. cum Hiquaeo, Pontio, Brancato, Bellarmin. Praeposit. et aliis ibi citatis, Pignatell. *tom.* 7. *consul.* 22. *n.* 7. alique plurimi apud ipsos, Sperell. *decis.* 9. *n.* 23. ubi dicit hanc esse veram sententiam, et Romae approbatam. Et ratio est, quia ex institutione Christi in statu Legis Evangelicae ratio Sacramenti est essentialiter imbibita in ratione Contractus Matrimonialis, et haec videtur esse etiam Germana Scoti opinio, qui in 4. *dist.* 26. *n.* 13. sic ait: « Ideo dici potest, quod contractui Matrimoniali annexuit Deus Sacramentum proprie dictum saltem pro Lege Evangelica, alioquin non esset Sacramentum novae Legis »; Unde Concilia, et SS. Patres dicunt absolute, quod Matrimonia Fidelium sunt Sacramenta, et favet Innocentius III. in *c.* 7. *de divort.* ibi: « Etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; Inter fideles autem verum, et ratum existit, quia Sacramentum Fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum »: quibus verbis videtur aperte asserere, quod Baptismus, hoc ipso, quod inadmissibiliter sit admissus, faciat, contractum Matrimonii Baptizatorum esse Sacramentum, adeoque dicendum est, non posse Fideles, seu Baptizatos separare rationem Sacramenti a Contractu matrimonii; Nullum enim est solidum fundamentum dicendi, quod Christus reliquerit privatis fidelibus potestatem separandi unam rationem ab altera, aliter posset prudenter suaderi iis, qui in mortali existerent, nec vellent poenitere ante matrimonium, ut intenderent solam rationem contractus, et non Sacramenti, ne committerent sacrilegium: Item posset dari, quod unus conjugum intendens contractum, et Sacramentum, susciperet Sacramentum, alter autem intendens solum contractum, non susciperet Sacramentum, quae, ut recte notant Aversa *loc. cit. sect.* 5. La Croix *loc. cit. n.* 276. et alii, plane sunt absurda, et praeter mentem Ecclesiae, ac existimationem Fidelium.

### *Nota Rom. Theologi.*

Aliud est non esse in potestate hominis efficere, ut matrimonium juxta Ecclesiae leges rite celebratum, non sit Sacramentum; et aliud, num homo Christianus Matrimonium inire queat, quod Sacramentum non sit. Primum verum est, cum in hominis potestate non sit, ut id, quod Christus Dominus Sacramentum esse voluit, Sacramentum non sit. At in hominis potestate est id ponere, vel non ponere, quod necessarium esse voluit Christus, ut Sacramentum efficeretur; quamobrem, si homo, iis positis, quibus matrimonii contractus constat, omissis vero, quae addidit Christus huic contractui, ut Sacramentum fieret, matrimonium ineat, habebimus utique verum contractum, neutiquam vero Sacramentum. Fac ergo, Christianum hominem ea adhibere, quae ad rationem naturalis, et civilis contractus spectant, negligere autem coeremonias Ecclesiae, et institutionis divinae Ritus, quibus contractus hujusmodi Sacramentum fit, jam habes verum contractum, deest vero ex gravi hominis Christiani culpa ratio Sacramenti. Quid deinceps si intentionem spectemus? Dum in perverso Christiano volenta civilem hujusmodi inire contractum animus sit, non solum non perficiendi, et recipiendi Sacramenti, sed irridendi potius, et contemnendi, numquid Sacramentum fiet? At in hoc argumento non sistimus; primum indicasse sufficiat, ut inde constet, probabiliorem non esse Auctoris assertionem.

### *Responsio Auctoris.*

Plura hic adducit *Rom. Theologus*, ut inde constet, probabiliorem non esse assertionem, quam tradidi *loc. c.* At si attente perpendantur omnia *ibi n.* 16. *et* 17. producta, et quae tradit rec. mem. Benedictus XIV. *de Synodo Dioeces. lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 3. *ad* 5. *et lib.* 8. *cap.* 13. *a n.* 4. *ad* 8. manifeste patebit, probabiliorem revera esse opinionem meam. In dicto enim *cap.* 13. *n.* 4. laudatus Pontifex sic expresse asserit. « Verum quamquam hucusque explicata Melchioris Cani sententia tot doctorum suffragiis communita, sit valde probabilis . . . . attamen nullus inficiabitur, communiorem esse contrariam aliorum opinionem; qui constanter defendunt, solos contrahentes esse ministros Sacramenti matrimonii, quod proinde necessario ab illis confici docent, simul ac validum inter se ineunt conjugii contractum »; quae est mea probabilior assertio, quamvis etiam contraria opinio sit vere probabilis, ut et ego ipse jam ibi *sub n.* 18. tradidi. Porro ad suam, simul et meam assertionem ostendendam communiorem, et probabiliorem is Pontifex, ultra solida fundamenta adducta *loc. cit.* in dicto *n.* 4. sic prosequitur: « Hanc quippe sententiam propugnarunt fere omnes antiqui Theologi, Jurisque Canonici Interpretes, quos citant, et sequuntur, Vasquez, Sanchez, Theoph. Raynaudus, Frassen, Cardinal. de Laurea, Clericatus, Cardinal. Gottus. Nec verum est, quod nonnulli jactitant, hanc opinionem ultra montes esse jam fere antiquatam: ex illis quippe, qui ultra montes non diu antea scripserunt, eamdem tuentur Wan Espen, Simonet, Boucat, Auctor Theologiae Moralis ad usum Seminarii Petro-

corensis, Merbesius, Pontas, aliique non pauci, quocirca Tournelyus, quamquam Melchiori Cano adhaeserit, nihilominus ingenue fassus est *loc. cit.* *Si ex Auctoritate, et numero Scholasticorum pugnandum hic foret, vinceret haud dubio opposita sententia*». Sic laudatus Pontifex ad litteram *loc. c.* merito legendus, et sequendus. Et doctissimus Maschat edition. Rom. 1757. celeberrimi Ubald. Giraldi *tom.* 2. *lib.* 4. *tit.* 1. *n.* 41. expresse tradit: « Denique ministri hujus Sacramenti sunt ipsi contrahentes, non vero Sacerdos; ita vera sententia », quam efficaciter probat. Unde hic mirandum, quod dictus Ubaldus unus ex Revisoribus probaverit censuram propositionis, ut probabilioris a me traditae, quando ipsemet cum suo Maschat; in sua editione, eam non tantum ut probabiliorem, sed ut absolute veram propugnat, atque expresse concludit: *ita vera sententia.*

17 Nec valet dicere, quod ad substantiam, seu validitatem Sacramenti requiritur intentio Ministri volentis illud conficere, adeoque non haberi hic validum Sacramentum, cum nedum non habeatur intentio Ministri volentis illud conficere, sed et ipsius positiva nolitio, seu exclusiva intentio. Non valet inquam, quia Christus Dominus ita inseparabiliter connexuit contractui matrimoniali rationem Sacramenti, ut quamvis positio contractus pendeat a voluntate Fidelium, eo tamen ipso non pendeat a voluntate Fidelium ratio Sacramenti, sed eo ipso, quod legitime ponatur contractus Matrimonialis, statim, ex Christi institutione, sit ei annexa ratio Sacramenti, taliter quod quicumque Fideles volunt vere contrahere matrimonium, volunt etiam virtualiter accipere Sacramentum, et e contra, si nollent Sacramentum suscipere, consequens esset, ut neque matrimonium contrahere intenderent, sicque contractus irritus esset, quia deficiente intentione quoad Sacramentum, deficit etiam essentialiter intentio quod contractum, cum inter Fideles intentio vere contrahendi matrimonium indivisibiliter afficiat tam Sacramentum, quam contractum, adeoque deficiens quoad unum, non trahitur ab altero.

18 Est tamen probabilis etiam contraria opinio docens, rationem Sacramenti posse valide, etsi non licite, separari a ratione contractus, saltem per intentionem conficiendi contractum, et non Sacramentum, ut tenent plurimi, et maximi Doctores, ut Cajetanus, Durandus, Victoria, Vasquez, Rebellus, aliisque congestis Perez *disp.* 19. *sect.* 10. Hurtad. *disp.* 3. *de Matrim. difficul.* 10. Dicastill. *dub.* 19. *disp.* 2. Tamburin. *tract.* 5. *cap.* 1. n. 6. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 225. et probabiliorem censet Henno *tom.* 2. *tract. de Matrim. dis.* 2. *quaest.* 4. *concl.* 1. Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacramental. part.* 4. *cap.* 1. *sect.* 4. *n.* 316. Herincx *disp.* 2. *quaest.* 2. n. 17. Gobat *t.* 1. *tr.* 9. *cas.* 11. *n.* 228. Gonet, Platel. Krimer, et alii.

19 Matrimonium legitime contractum ex dispensatione Pontificia inter Fidelem, et infidelem, est Sacramentum ex parte fidelis, seu baptizati, quia, ut jam dictum est, fidelis, seu baptizatus, ex divina ordinatione, nequit contrahere, nisi simul efficiat Sacramentum, quia ipsemet fidelis, seu baptizati contractus est ipsummet Sacramentum; et quamvis Christus non prohibeat fidelem cum infideli nondum baptizato contrahere, non propterea eximit fidelem ab iis, quae circa fideles ipse ordinavit, quod nempe non possit inire Matrimonialem contractum sine Sacramento; Unde dicendum est, quod ex tali contractu respectu baptizati consurgat ratio Sacramenti, uti, quantum ex vi contractus resultaret etiam respectu alterius non baptizati, nisi obsisteret incapacitas defectu Baptismi; Hinc Divus Thomas *in dist.* 39. *quaest. unica art.* 2. *ad primum*, dicit, quod quamvis illud Matrimonium respectu non baptizati non sit Sacramentum actu, sit tamen potentia, quatenus immediate ac fuerit baptizatus, sit actu postea tale, eidemque confert gratiam Sacramentalem; Sic tenent etiam Scotus in 4. *dist.* 26. *quaest.* 2. *art.* 3. *in fine*, Echius *t.* 4. *Hom.* 73. *de Sacramentis*, Paludanus *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 4. *art.* 3. n. 25. Argentina *in* 4. *dist.* 39. *qu.* 1. *art.* 1. *ad primum*, Vera Crux 2. *part. Speculi art.* 36. *conclus.* 2. Vega *lib.* 4. *Summae cas.* 113. Aversa *quaest.* 1. *sect.* 6. Rebellus, Catherin., et alii: et ex Scotistis, tale Matrimonium esse Sacramentum ex parte fidelis, tenent Hiquaeus, Pontius, Brancatus, et Frassen *de Matrim. tract.* 3. *disp.* 2. *art.* 1. *quaest.* 2. *quaeres* 1. et videtur conformior menti Scoti, ut observat ejus fidelis interpres Hiquaeus in *Commentario ad dist.* 26. *n.* 56. et alii contra Vasquez, Henriquez, Sanchez, Coninch, Becan., Krimer, La Croix *loc. cit. n.* 277. et alios.

*Nota Romani Theologi.*

Probabilior tamen illorum videtur opinio, quae negat omnino Matrimonium hujusmodi esse Sacramentum. Nam ut Matrimonium sit validum in ratione contractus, mutuum exigit utriusque Conjugis consensum. Matrimonium enim unum est Sacramentum, non duo: neque Sacramentum dimidiatum est, sed integrum: ergo quando in uno deficit intentio suscipiendi Sacramentum, intentio alterius minime sufficit, sicut enim Matrimonium est unicum mutuum vinculum, unus contractus, ita unum et Sacramentum.

*Responsio Auctoris.*

Contendit hic *Rom. Theologus*, quod probabilior sit illorum opinio, quae negat omnino, Matrimonium hujusmodi, nempe contractum ex dispensatione Pontificia inter fidelem, et infidelem, esse Sacramentum ex parte fidelis, seu baptizati. Sed mea opinio defenditur non solum ab Auctoribus ibi a me allegatis, sed etiam ab Henrico a S. Igna-

tio in Ethica amoris *tom.* 3. *lib.* 8. *part.* 2. *cap.* 9. a Tournelyo *de Matrimonio pag.* 95. *Edit. Parisien.* 1730. Card. de Lauraea *disp.* 13. *de Matrimonio art.* 10. in quo ulterius *n.* 163. id probat ex paritate Baptismi, qui ministratus ab infideli, animo faciendi, quod faciunt fideles, est verum Sacramentum. Tum quia si duo fideles Matrimonium contrahant, et unus sit in peccato mortali, et incapax gratiae Sanctificantis a Sacramento provenientis, alter qui obicem non habet peccati, recipit gratiam, et effectum Sacramenti, quin possit ab obice et indispositione alterius praepediri; ita in nostro casu idem est dicendum, si unus sit fidelis, capax Sacramenti ratione Baptismi, et alter sit infidelis, et incapax ob defectum Baptismi, et ita in uno sit Sacramentum, et non in altero, ea potissimum ratione, ut jam tradidi, quod nemo fidelis ex divina ordinatione potest contrahere matrimonium, nisi simul efficiat Sacramentum; quum ipsemet fidelis, seu baptizati contractus sit ipsummet Sacramentum; et ideo non contraria, sed mea videtur probabilior opinio;

20 Matrimonium duorum Conjugum infidelium, si ambo convertantur, et baptizentur, an fiat Sacramentum? Variant Doctores: Affirmativam enim sententiam tuentur S. Thomas *in* 4. *dist.* 39. *qu.* 1. *art.* 1. Capreolus *art.* 3. *ad* 5. Bellarminus *lib.* 1. *de Matrim. cap.* 5. Sanchez *lib.* 2. *disp.* 9. Gobat *tom.* 1. *tract.* 10. *n.* 390. Aversa *quaest.* 1. *sect.* 6. Paludanus, Covarruvias, Layman, Valentia, Tannerus, et alii plurimi volentes, quod cum baptizantur, eorum Matrimonium transeat in Sacramentum, quia tunc incipit significare indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, adeoque habere rationem Sacramenti, propter quod est absoluta indissolubilitas; et praesertim evadit eorum Matrimonium Sacramentum, si, ut dicunt Ledesma, Durandus, Capreolus, Henriquez, Bellarminus, Rebellus, Platelius, et alii, post Baptismum coram Parocho, et testibus renovent consensum, quia tunc ponitur contractus Matrimonialis inter fideles, inter quos talis contractus est Sacramentum: Quam tamen renovationem consensus non esse necessario faciendam coram Parocho, et Testibus tenet cum plurimis Barbosa *in Conc. sess.* 24. *cap.* 1. *n.* 138. *et de Offic. et potest. Episc. allegat.* 32. *n.* 158. *et de Offic., et de pot. Paroch. n.* 85.

21 Sententiam autem negativam tenent Vasquez *disp.* 2. *de Matrimon. cap.* 10. Coninck *disp.* 24. *dub.* 2. *concl.* 3. Henriquez *disp.* 2. *quaest.* 2. *n.* 10. Pontius *lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 3. *et* 9. Krimer *n.* 334. Henno *loc. cit. concl.* 2. *vers. Petes*, Mastrius *Theolog. moral. disp.* 21. *n.* 17. Frassen *loc. cit. Quaeres* 2. ubi dicit, quod haec sit verior, et conformior doctrinae Subtilis *in* 4. *dist.* 39. Praepositus, Dicastill. Castropalao, et alii; Et ratio est, quia licet tunc consensum renovent, et Sacramentum intendant; non tamen per id fit novus contractus Matrimonialis, sed confirmatur jam factus; Cum enim corpora fuerint jam antea tradita, nec possint tales conjuges iterum tradere, quod suum non est, ex quo neuter Conjugum habeat potestatem sui proprii corporis, ut docet Apostolus 1. *ad Corinth.* 7. non ponitur tunc nova materia, vel forma contractus, adeoque etc.

22 Bona principalia Matrimonii sunt tria, scilicet Fides, Proles, et Sacramentum. *Communis* cum S. Augustino *lib.* 9. *de Genesi cap.* 7. ubi sic praecise dicit: « Bonum, quod habent nuptiae, tripartitum, est, Fides, Proles, Sacramentum; In Fide attenditur, ne praeter vinculum conjugale cum altera, vel altero concubatur: in prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur; In Sacramento, ut conjugium non separetur, ut dimissus, aut dimissa nec causa prolis alteri conjungatur ». Et concordat Concilium Florentinum, *in decreto unionis Armenorum*, ubi sic expresse habet: « Assignatur autem triplex bonum matrimonii. Primum est proles suscipienda, et educanda, ad cultum Dei. Secundum est Fides, quam unus conjugum alteri servare debet. Tertium indivisibilitas matrimonii propter hoc, quod significet indivisibilem conjunctionem Christi, et Ecclesiae ».

23 Praeter autem dicta tria principalia bona, seu tres primarios fines, ut effectus a Christo in institutione Sacramenti Matrimonii intenta, seu intentos, habet Matrimonium alios etiam effectus, seu fines minus principales, et signanter est remedium vitandae incontinentiae juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth.* 7. *n.* 2. ibi: *Propter fornicationem autem* (scilicet vitandam) *unusquisque suam Uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat; et num.* 9. *melius est enim nubere, quam uri.* Item conciliat verum amorem inter Conjuges, et parit debitam subordinationem Uxoris ad virum juxta praeceptum Apostoli *ad Ephesios* 5. Item efficit, ut commune jugum levius feratur, et patientius tolerentur a Conjugibus aerumnae illae carnis descriptae ab Apostolo 1. *ad Corinth.* 7. et hujusmodi.

24 Materia remota Sacramenti Matrimonii sunt ipsa corpora habilia contrahentium, et materia proxima est ipsamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis, S. Thomas *in* 4. *dist.* 42. *quaest.* 3. *art.* 2. S. Bonaventura *in* 4. *dist.* 26 *part.* 2. *quaest.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 26. *circa finem*, Mastrius *Theolog. moral. disp.* 20. *num.* 9. *et* 10. et alii passim. Et ratio est, quia materia remota hujus Sacramenti, seu contractus matrimonialis est, sicuti in aliis contractibus, res, de qua contrahitur; res autem, de qua contrahitur in hoc Sacramento, seu contractu matrimoniali, sunt corpora habilia contrahentium, adeoque etc. Et quod legitima traditio mutua ipsorum corporum sit materia proxima hujus Sacramenti, patet a simili de aliis Sacramentis, in quibus materia proxima est traditio materiae remotae. Talis autem traditio censetur fieri non

per mutuum manus contactum, cum, etiam illo non interveniente, adhuc subsistat Sacramentum, sed per consensum mutuum signis externis expressum sufficienter importantibus traditionem corporum.

25 Forma Sacramenti sunt ipsorum contrahentium verba, seu signa verbis aequivalentia mutuum, consensum internum sufficienter exprimentia. S. Thomas *in* 4. *dist.* 26. *art.* 1. *ad.* 1. Scotus in 4. *dist.* 26. *q. unica num.* 14. S. Bonaventura *loc. cit.* et alii communiter, tum Thomistae, tum Scotistae. Et ratio est, quia generaliter forma contractuum sunt verba, vel alia signa verbis aequivalentia, ac sufficienter exprimentia internum
26 consensum contrahentium: Tum quia etiam in aliis omnibus Sacramentis forma consistit in verbis. Dicitur autem notanter *seu signa verbis aequivalentia*, ad denotandum, quod etiam mutus, etsi loqui non valeat, et surdus, dummodo sufficienter intelligat, potest contrahere Matrimonium, ut expresse habetur *in cap. Cum apud. Sedem* 24. *de sponsalibus, et matrimon.* addita ibi ratione: « Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare ».

27 Advertendum autem hic est, quod Theologi illi, qui tenent Ministrum matrimonii esse Parochum, seu Sacerdotem Delegatum, tenent etiam, quod legitimus contractus Civilis sit materia hujus Sacramenti, et forma sint illa, vel similia verba a Parocho, seu Sacerdote prolata: « Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti ».

28 Minister tamen Sacramenti Matrimonii proprie sunt ipsimet contrahentes, quilibet partialis, uterque totalis, S. Thomas *in* 4. *distinct.* 26. *qu.* 2. *art.* 1. *ad* 1. ubi ait: « Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quae est quoddam Sacramentale ». Unde, si, ut dicit S. Doctor, benedictio Sacerdotis non est forma Sacramenti, nec ipse ministrat Sacramentum, cum non concurrat per aliud: Scotus *in* 4. *dist.* 26. *quaest. unica* §. *de ministro*, ubi dicit: « Ipsimet contrahentes ministrant sibi ipsis hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque sibi ». S. Thomam, et Scotum sequuntur celebriores Theologi, non solum utriusque Scholae discipuli, sed etiam Bellarminus *lib.* 1. *de matrim. c.* 9. *et duobus seqq.*, dicens oppositam sententiam esse temerariam, uti ex ipso dicit etiam Fagnanus *lib.* 4. *decret. in cap. Quod nobis* 2. *de clandestina desponsation:* n. 52. Suarez *disp.* 16. *sect.* 1. et pluribus congestis, Sanchez *lib.* 2. *disp.* 6. *n.* 2 ubi dicit, quod sententia opposita sit temeraria, uti ex ipso dicit etiam Monacell. *part.* 4. *Formul. Legal. Pract. supplement. ad* 2. *tom. n.* 447. et alii passim.

29 Probatur igitur veritas hujus conclusionis auctoritate Concilii Florentini *in decreto unionis*, ubi habet, quod contrahentes conficiunt hoc Sacramentum mutuo consensu, ait enim: « Causa efficiens matrimonium regulariter est mutuus consensus per verba de praesenti expressus »; sed hoc esset falsum, si ad ipsius Sacramenti validitatem necessarius esset alius Minister distinctus a contrahentibus, maxime cum ex doctrina ejusdem Concilii in eodem decreto unionis, tria dumtaxat requirantur ad confessionem Sacramenti, adeoque etc.

Colligitur etiam id ipsum ex concilio Tridentino, *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformatione matrimonii*, ubi dicit, quod « dubitendum non est, clandestina matrimonia (idest sine Parocho, vel Sacerdote delegato celebrata) libero contrahentium consensu facta, rata, et vera esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita, non fecit; et proinde jure damnandi sunt illi, ut eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, ac rata esse negant ». Ex quibus Concilii verbis clare patet, quod ante irritationem Tridentini valida erant Matrimonia sine Parocho, ergo tunc Parochus non erat illorum Minister. Atqui Tridentinum, irritando similia Matrimonia, non instituit novum Matrimonii Ministrum; ergo sicuti tunc soli contrahentes erant Ministri, etiam nunc. Quod autem Tridentinum non instituerit novum Sacramenti Matrimonii Ministrum, patet, quia institutio, seu immutatio Ministri Sacramenti, utpote quid substantiale Sacramenti, sicuti et aliorum Sacramenti substantialium, non Ecclesiae, sed soli Christo Sacramentorum Institutori competit, *arg. cap. Sunt quidam* 6. *caus.* 25. *quaest.* 1. S. Thomas *in* 4. *dist.* 3. *qu.* 1. *art.* 2. *quaest.* 2. Sotus *in* 4. *dist.* 1. *quaest.* 1. *not.* 7. Fagnan. *loc. cit.* n. 53. et alii passim, et patet *ex c.* 2. *sess.* 21. *circa dispensationem Sacramenti Eucharistiae*, ubi idemmet Tridentinum Concilium « declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, que suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, et locorum varietate magis expedire judicaret »; Ubi, ut vides, excipit a potestate Ecclesiae mutationem substantiae Sacramentorum, *salva illorum substantia*. 30

Nec valet objicere, quod Tridentinum *in cit. cap.* 1. *de reformatione matrimon. sess.* 24. subjungat: « Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiae procedatur, ubi Parochus viro, et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, *ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sanctis*, vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciae ritum »; quibus verbis significari videtur, quod Parochus, seu Sacerdos deiegatus vere conjungat conjuges in Sacramento Matrimonii, adeoque sit ejus Minister. Non valet, inquam, quia Concilium ibi non dicit verba illa *Ego vos conjungo etc.* esse absolute a Parocho proferenda, immo suadet, ut aliis utatur verbis, si alius fuerit usus ejus Provinciae, adeoque verba illa non 31

requiruntur ab substantiam Sacramenti. Tum quia Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres pluries declaravit, ut patet ex decretis citatis *sub verb. Impedimenta matrimonii art.* 2. *a n*, 69. sufficere ad validitatem Sacramenti Matrimonii praesentiam Parochi nulla verba dicentis, immo etiam inviti, dissentientis, et contradicentis, quod falsum esset, si Parochus esset Minister, cum ad valorem Sacramenti requiratur consensus, et intentio Ministri; et falsissimum esset, si illa verba *Ego vos in matrimonium conjungo etc.* essent, ut praetendunt adversarii, forma essentialis hujus Sacramenti; Cum ergo ab illo tot Sapientissimorum Patrum Senatu, non nisi verissimae, et undequaque aequissimae soleant emanare declarationes, dicendum est, falsum esse, quod Parochus, seu Sacerdos delegatus, sit Minister Sacramenti Matrimonii, et illa verba: *Ego vos in matrimonium conjungo etc.* sint ejusdem forma; et de facto talia verba non pertinere ad Matrimonii essentiam expresse declaravit *eadem Sac. Congregat. Concilii*, quamvis Juenin *dissert.* XI. *de matrimonio quaest.* 3. *in responsione ad* 5. *objectionem*, dicat eam esse fictitiam, aut illam posse explicari de Matrimonio, prout est contractus naturalis, et Civilis, non autem pro ut est Sacramentum novae Legis.

32 Sententiam autem contrariam, docentem scillcet Ministrum Sacramenti Matrimonii esse Sacerdotem proferentem illa verba pro forma: *Ego vos in matrimonium conjungo etc.* tuentur Canus *lib.* 8. *de locis Theologicis*, Estius §. 10. Sylvius, *in Supplemento quaest.* 42. *art.* 1. et late Juenin *cit dissert. XI. de matrimonio quaest.* 3. *per tot.* et alii. Vide tamen infra *a* n. 43. *ad fin.*

33 Matrimonium inter absentes celebratum, sive fiat per Procuratores, sive per Litteras, sive per Nuncios, validum est in ratione contractus, si certae serventur conditiones. *Communis.* Et quod sit validum, si fiat per Procuratorem, constat *ex cap. Honorantur* 13. *caus.* 32. *quaest.* 2. *cap. Procurator* 9. *de Procuratoribus* in 6 Et quot sit validum per Litteras, habetur *l. Mulierem, ff. de Ritu nuptiar, et l. sufficit, ff. de Sponsalibus.* Et quod sit validum per Nuncios, constat per ea, quae dicuntur de Procuratoribus, et Litteris; Et ratio universalis est, quia etiam alii contractus possunt ab istis fieri inter absentes, *arg. c. Potest. quis* 68. *de Regul. Juris* in 6. ibi: *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*, et *cap. Qui facit* 72. *eodem* in 6. ibi: « Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum ».

34 An autem tale Matrimonium inter absentes sic contractum habeat nunc post Tridentinum rationem Sacramenti? variant Doctores. Negativam sententiam tenent Silvester, Canus, Ledesma, Rebell. Cajetan. Victoria, Estius, et alii quia dicunt ipsi, cum collatio, et receptio Sacramenti sit actio personalis, non potest matrimonium, ut Sacramentum, confici, vel recipi, nisi Minister, et subjectum, sint praesentes; Tum quia Tridentinum vult virum, et mulierem interrogari de mutuo consensu, adeoque vult esse praesentes. Affirmativam autem sententiam merito tenendam ab omnibus docent Innocent. Covarruv. Paludanus, Sotus, Valentia, Navarrus, Barbosa, Sporer, Pontius, Mendo, Aversa, Mastrius, Reiffenstuel, Henno, La Croix, et pluribus congestis, Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. disput.* 11. Frassen *de Matrimon. tract.* 3. *disput.* 2. *part.* 1. *quaest.* 3. *Petes prima*, *Respondeo secundo*, ubi testatur de communi. Quam sententiam Castropal. *disput.* 2. *part.* 9. vocat verissimam, Tannerus, et Gobat *tract.* 10, *n*, 278. dicunt temeritatis esse damnandum, qui hoc tempore id negaret; Accedit enim praxis, ac sensus Ecclesiae, quae de facto permittit publice sic celebrari Matrimonia, praesertim inter Magnates, quod non permitteret, si matrimonium inter absentes celebratum non esset Sacramentum, cum ipsa velit semper suscipi Sacramentum, quando initur Matrimonium; Tum quia ex dictis *supra* n. 16. ratio Sacramenti inter fideles est essentialiter imbibita in ratione contractus, nec una potest separari ab alia, cum ipsemet Contractus Matrimonii sit ipsummet Sacramentum. Unde, si ex communi Doctorum, matrimonium celebratum inter absentes est validum in ratione contractus, debet esse legitimum, et validum etiam in ratione Sacramenti, si ut dictum fuit *sub* n. 33. (*), certae serventur conditiones.

*Notae Romani Theologi.*

Non videtur temeritatis damnari posse; qui negent Sacramentum esse contractum per Procuratores matrimonium; immo P. Danieli Concinae probabilior visa est contraria sententia, quam tot gravissimi Viri tuentur. En argumenta, quibus Vir doctus utitur. Nullum Sacramentum inter absentes celebratur. Nec minus praesentes contrahentes requirunt haec verba, *Ego vos conjungo*, quam praesentem poenitentem postulent haec alia, *Ego te absolvo.* Atqui opinio, quae olim defendebat, haec ultima verba proferri posse in poenitentem absentem, damnata a Clemente VIII est. Respondet Tournely, non esse contra naturam Sacramenti Poenitentiae, ut inter absentem ministrum, et poenitentem perficiatur; adeoque valeret absolutio absenti data, nisi obstaret Ecclesiae prohibitio, quae potest inhabiles declarare, et Sacerdotes ad absolvendum, et poenitentes ad recipiendam absolutionem, nisi sint praesentes. Hactenus Tournely *de Matrimon. q.* 1. *artic.* 2. *pag.* 43. Haec responsio nimis est arbitraria. Hoc quippe pacto ratiocinabantur plures Theologi ante Clementem

(*) Longam Romani Theologi ad hunc n. adnotationem, Auctoris responsionem, ac nostras animadversiones ad Artic. calcem Lectorum commodo rejiciendas duximus.

VIII. qui illorum proscripsit opinionem. Cur damnavit Ecclesia usum absolutionis datae absenti? Quia voluit declarare inhabiles poenitentes absentes ad absolutionem. Sed cur ita voluit? An ex arbitrio Ecclesia suas definitiones pronuntiat? Proscripsit talem opinionem, quia judicavit haec verba, *Ego te absolvo*, postulare poenitentem praesentem: quemadmodum illorum reipsa obvius, et naturalis sensus hanc praesentiam supponit. Validum itaque est in ratione contractus naturalis, et civilis Matrimonium initum inter absentes per procuratorem, ut omnes fatentur. At verum Sacramentum non esse, mihi est probabilius. Hinc est, quod, principales contrahentes consensum per procuratores datum renovant coram Parocho, qui super eos profert haec verba: *Ego conjungo vos in matrimonium.* Haec notanda duxi, ut inde Lectores agnoscant, non adeo facile spernendam esse opinionem Theologorum, qui distinguentes in matrimonio contractum a Sacramento, constitutum a Christo Sacramenti matrimonii ministrum Sacerdotem esse tuentur. Theologi enim, quia ita sentiunt, Viri sunt longe vulgaribus peritiores in Ecclesiastica historia, et in iis monumentis, e quibus divina nobis illa traditio patet, per quam scire unice possumus, Matrimonium ad Sacramenti dignitatem fuisse elevatum; sunt enim Theologi, qui ita opinantur, Guillelmus Parisiensis, quem, teste Pallavicino *lib.* 23. *cap.* 9. *n.* 15. secutus est in Concilio Tridentino Simon Vigor, unus ex primariis Sorbonae Doctoribus, Melchior Canus *lib.* 8. *de locis Theologicis c.* 5. Tolet. *lib.* 7. *instruct. Sacerdot. c.* 6. Petrus Ledesma *de Matr. q.* 42. *art.* 1. Petrus de Marca *tract. de matr.* Maldonatus *q.* 1. *pag.* 441. Estius *in* 4. *dist.* 26. §. 10. Sylvius *supplem. q.* 42. *art.* 1. Tutelensis Episcopus *to.* 3. *c.* 4. Juveninus *q.* 3. Tournelyus *de matrim. pag.* 60. Petrus Collet, in *tractatu de matrimonio c.* 4. *art.* 2. Auctor *de re Sacramentaria pag.* 580. Herminier, Duhamel, Serry, Piett, Vanroi, Gibert, Daniel Concina, Florentius de Cocq, Natalis Alexander, ac plures alii Viri doctissimi; qui tantae mihi sunt auctoritatis, ut vel unus ex istis sufficere videatur ad revocandam in dubium assertam a vulgo Theologorum opinionem. Sed videamus argumenta, quae movent tum supra laudatos Auctores, tum etiam plures alios nunc in Urbe degentes Viros doctissimos, etiam Eminentissima dignitate decoratos ad existimandum, probabilius esse Sacerdotem Sacramenti Matrimonii ministrum.

Primum itaque explorata apud omnes res est, ante saeculum undecimum, nec Theologum, nec Ecclesiasticum scriptorem occurrere ullum, qui affirmaverit Sacramenti Matrimonii ministrum esse contrahentes. Id vero satis superque est, ut de veritate contrariae opinionis vehementer suspicemur: cum enim de re agamus, quae ex Divina institutione pendet, ubi clara Scripturae auctoritas, vel antiquorum assertio, et Ecclesiae traditio deest, nullum, aut imbecille admodum argumentum erit, quo alia via ostendatur, quinam fuerit a Deo designatus Sacramenti minister. Hic ergo cum traditio desit, quae contrahentes Sacramenti matrimonii ministros adstruat; et cum Scriptura saltem generatim hos a Sacramentorum ministerio excludat, perspicum est, vulgarem Theologorum opinionem destitutam illo praesidio esse, ex quo assertiones theologicae certitudinem suam habent. Porro Scripturam generatim excludere laicos homines ab ordinario Sacramentorum ministerio, facile patet. Nam ministri Sacramentorum sunt Christi ministri, et dispensatores mysteriorum Dei, ut loquitur Apostolus Paulus; et ut etiam ex eo liquet, quia Christi nomine Sacramenta administrant, et quia Dei mysteria, quae in Ecclesia dispensantur, proprie loquendo sunt Sacramenta. Christi autem ministri, et dispensatores mysteriorum Dei sunt Sacerdotes, ut ex unanimi Patrum, et Interpretum sententia constat. Itaque Sacerdotes tantum in Scriptura generatim dicuntur Sacramentorum ministri; Quod etiam ex eo comprobatur, quia ii tantum ministri religionis habentur. Nisi ergo clare aliunde constet, Deum ministerium Sacramenti matrimonii contrahentibus tribuisse, qua ratione excludere Sacerdotes possumus ab ordinario hujus Sacramenti ministerio; Ecquisnam est Scripturae textus, quaenam antiquorum Patrum sententia est, quae non sacros religionis ministros, sive Sacerdotes; sed contrahentes, hoc est marem, et feminam, ministros asserat Sacramenti Matrimonii? Nil sane hujusmodi occurrit. Immo antiqua traditio nunquam Matrimonium rem sacram, aut Sacramentum vocavit, *nisi simul meminerit Sacerdotalis in illo intervenientis ministerii*, ut optime observavit Benedictus XIV. in egregio suo opere *de Synodo Dioecesana lib.* 7. *cap.* 28. Ex hoc autem constat, in Ecclesia Christi semper matrimonium ut rem sacram, et qua Sacramentum est, opus habuisse Sacerdotalis ministerii. Ecclesiae ergo traditio indicat constitutum a Deo fuisse hujus Sacramenti ministrum Sacerdotem.

Deinde in quolibet Sacramento, quod actione contineatur, cujusmodi sunt, una Eucharistia excepta, Sacramenta reliqua, suscipiens a Ministro distinguitur, ut discurrenti per singula liquet. At si vera contraria opinio foret, sponsi suscipientes Sacramentum matrimonii, sibi ministri essent, ac sibi Sacramentum conferrent. Undenam constat nubentibus conficiendi, et sibi conferendi Sacramentum collatam a Deo fuisse potestatem? Id enim ex Scriptura, ex Patribus, ex Conciliis, atque ex aliis fontibus eruendum esset, ex quibus divinam Sacramentorum institutionem novimus: immo perspicuae, ac clarissimae hac in re desiderarentur auctoritates; quia stabilienda foret diversa administrandi, et conficiendi Sacramenti ratio. Scriptura vero, Patres, Concilia etc. nihil de hoc habent.

Denique forma Sacramenti, utpote a Christo instituta, est essentialiter opus religionis, per quod gratiam, et salutem a Deo consequi speramus; et cum Sacramentum sit supernaturale, et efficax gratiae signum, forma ejus spiritualem Sacramenti effectum, ut operari, sic et significare debet. Atqui neutrum in contraria opinione verum est. Nam, ea posita, forma hujus Sacramenti non est essentialiter opus religionis: non solum enim verba, sed facta, et nutus sunt forma; Hinc ante Concilium Tridentinum, et nunc etiam, ubi Concilium Tridentinum promulgatum non est, sponsalia per copulam carnalem animo maritali facta transibant in matrimonium, et copula haec erat matrimonii forma. At, inquit doctissimus Sylvius, nullam habet speciem veri, Christum pro sacramenti forma statuisse, quod non potest absque gravi peccato fieri, qualis erat hujusmodi copula, quae et a sola libidine erat, et grave peccatum, utpote pertinens ad clandestinum matrimonium, ab Ecclesia semper improbatum; et praesertim, si pro signo consensus non aliud sit, quam ipsa corporum commixtio. Praeterea nec forma, in sententia illa, spiritualem Sacramenti effectum significat; Haec enim in iis sita est verbis: *Accipio te in meam: accipio te in meum.* Haec porro verba nullum spiritualem gratiae effectum significant; nec certe magis significant, quam materia ipsa, cum tamen expressior esse debeat formae significatio, quam materiae.

Hactenus argumenta theologica innuimus: superest auctoritas Conciliorum, et Patrum. Ex Concilio Tridentino *sess.* 24 *cap.* 1. *de reformatione*, haec habemus: « Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiae procedatur, ubi Parochus, viro, et muliere interrogatis, ut eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: *Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti:* vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciae ritum ». Satis perspicue colligi hinc videtur, Sacerdotem esse hujus Sacramenti ministrum, et verba, quae profert, esse formam. Concilium enim certa verba usurpanda praescribit, vel alia, juxta cujusque Ecclesiae ritum. Ibidem subdit, hanc benedictionem a proprio Parocho faciendam esse: « Item si quis Parochus, vel alius Sacerdos alterius Parochiae sponsos sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure suspensus maneat ». Plura alia Concilia provincialia, ut Coloniense, Cameracense, Rhemense, Turonense, quae refert Sylvius, praetereo.

His accedunt Ritualia plurima. Rituale Romanum vetus, an. 1494. a P. Alberto Castellano O. P. collectum, haec habet: « Contrahentibus respondentibus, se nec affines, nec consanguineos etc. Sacerdos pronuntiat verba, quae sunt forma hujus Sacramenti ». Alterum Romanum, Pauli V. jussu editum, haec verba: *Ego vos conjungo etc.* proferenda a Parocho istius Sacramenti ministro praescribit. P. Martene, *de antiquis Ecclesiae rebus*, *tom.* 2. *pag.* 11. *lib.* 1. *c.* 9. plura alia Ritualia in hanc rem affert. Unum laudare sufficiat, nempe Mediolanense, in qua S. Carolus Borromaeus *Act. Part. IV.* haec inseri curavit, nempe « quinque dumtaxat esse Sacramenta, quae Parochus ex officio administrare potest, Baptismum, Eucharistiam, Poenitentiam, Matrimonium, et Extremam Unctionem ».

Haec pauca indicavimus, ut Lectoribus pateat, injuria a Vasquesio opinionem hanc temeritatis accusari, ac gravissima esse momenta, quibus eruditi Viri supra a nobis laudati moventur ad affirmandum, opinionem hanc longe probabiliorem esse. Videantur Auctores illi, et praesertim continuator Tourneiy *tom.* 8. *cap.* 4. *art* 2. ubi alia quoque argumenta in hujus opinionis comprobationem affert, et adversariorum objecta docte, et erudite solvit, et explicat.

Unum vero adhuc addendum est, nempe sententiam hanc tutiorem esse. Nemo enim in controversiam vocat, inquit P. Concina, Matrimonium, benedictiona Sacerdotali accedente, esse Sacramentum. Contra, hac benedictione sublata, gravissimi Theologi aperte inficiantur, matrimonium tale esse Sacramentum. Haec autem Theologorum opinio probabilis est. An negabunt Adversarii hanc opinionem esse probabilem, quam tot doctissimi Theologi propugnant? Si quisquam minus peritus hoc auderet, illi oppono auctoritatem sapientissimi Pontificis Benedicti XIV. qui *lib. VIII. de Synod. cap. XXVIII. n.* 3. haec scribit: « Verum quamquam hucusque explicata Melchioris Cani sententia, tot Doctorum suffragiis communita, sit valde probabilis, ac cuique liberum absque erroris nota eam amplecti etc. » Non probabilis modo, verum etiam valde probabilis est sententia nostra, teste Pontifice Maximo. Est etiam tutior in comparatione oppositae. Illa enim tutior sententia est, de qua Theologorum nemo unus ambigit. Porro omnes ad unum fatentur, conjugium Ecclesiastico ritu benedictum a Sacerdote esse verum Sacramentum. Ergo tutior illa, haec minus tuta. Atqui ex decreto Innocentii XI. ex duabus opinionibus, quae in utramque partem a Theologis disputantur, tutiorem amplecti debemus, quando de Sacramentis agitur. Ergo amplectenda nostra, rejicienda altera est.

Circa materiam, et formam secundum hanc opinionem, placuit recensere sententiam continuatoris Tournely, quae plausibilior visa est. Materia hujus Sacramenti sunt actus contrahentium; forma vero sunt verba, quibus Sacerdos contractum hunc nomine Ecclesiae ratihabendo, eidem benedicit. Prima pars ostenditur, tum quod caeterae opiniones nil habent solidi, nii, quod ambiguum non sit; tum quia Sacramenti materia in eo bena reponitur, quod cum de se indifferens sit ad esse dumtaxat civile, vel ad esse Sacramentale, ad istud per formam determinatur, atque contrahentium

actus, qui de se indifferentes sunt ad permanendum in ratione contractus civilis, per formam seu per verba Sacerdotis determinantur ad acquirendum esse Sacramentale; tum demum quia, ut loquitur Estius in 4. *dist.* 26. §. 12. « Sicut in Sacramento Poenitentiae materia, vel quasi materia sunt actus Poenitentis, qui velut informantur per absolutionem Sacerdotis, ita recte dicitur, actus contrahentium, quibus mutuo sibi dant fidem matrimonialem, esse hujus Sacramenti materiam, vel quasi materiam, quae deinde informantur ad gratiae consecutionem per ea verba Sacerdotis, io quibus consistit forma Sacramenti. Sicut enim Deus actus Poenitentis erexit in Sacramentum novae Legis, addita absolutione Sacerdotis ut forma, ita valde convenienter dicitur, quod actus contrahentium erexit in Sacramentum novae Legis, addita benedictione Sacerdotis ut forma ». Favet huic doctrinae *S. Thomas* 3. *part. quaest.* 84. *art.* 1. *ad* 1. ubi: *in illis Sacramentis*, inquit, *quae habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sunt loco materiae, ut accidit in Poenitentia, et Matrimonio.*

Ostenditur altera pars, 1. quia in eo reponenda est Matrimonii, ut Sacramenti, forma, quod Antiquitas tota ut potissimam ejus partem commendavit; cui Traditio gratiam in christiano matrimonio collatam tribuit constanter; quod formam Sacramenti hujus esse asseruerunt quaedam Concilia, nulla autem negarunt. Atqui benedictionem Sacerdotalem ut potissimam christiani matrimonii partem tota commendavit Antiquitas etc. 2. Quia in materia Sacramentali ea dubio procul amplectenda est opinio, quae tutior est, nisi contraria non aliquo tantum gradu, sed magno, et intenso sit probabilior. Atqui opinio, quae Sacerdotis verba ut essentialem formam requirit, indubie tutior est, cum nulli Sacramentum exponat periculo. Aliunde contraria opinatio non est longe multo probabilior, immo nec aeque probabilis, ut ex dictis videre est.

Atque hinc eam existimarem in praxi sequendam, 1. quoad Heterodoxos, ad Ecclesiam reduces, ut statuit Sanchesius: 2. quoad Infideles ad Ecclesiam conversos: 3. quoad eos etiam, qui in locis, ubi non viget Tridentinum, sine opera Sacerdotali contraxissent. Licet enim, quod jam advertimus, negent viri graves Matrimonium, quod semel valuit in ratione contractus civilis, ad Sacramenti gradum assurgere unquam posse; non est adeo certum, ut peccet, qui contra senserit, et egerit. Haec tamen, ut nostra omnia, Sedis Apostolicae, et Episcoporum, quin et Doctorum censurae subjecta sint.

*Responsio Auctoris.*

Notat hic *Rom. Theologus*, quod non videtur temeritatis damnari posse, qui negat Sacramentum esse initum per procuratores matrimonium. Immo videtur velle probabiliorem esse contrariam sententiam, pronunciatque ipsam tutiorem. Ast, ultra *ibi* allegatos auctores, et a me adducta pro mea sententia, id tenent etiam plurimi alii, et signanter Card. Gotti *de Sacram. Matrimonii q.* 2. *dub.* 1. §. 3. *per tot.* ubi etiam solvit objecta; Pontas verb. *Matrim. casu* 19. Antoine *tract. de Matrim. q.* 7. Maschat editionis Rom. doctiss. Ubald. Giraldi 1757. *t.* 4. *t.* 1. *n.* 45. expresse dicens: « fideles etiam post Tridentinum contrahere possunt per procuratorem matrimonium in ratione Sacramenti »: quod efficaciter probat, et solvit objectiones, uti faciunt Pontas, Antoino, et peren. mem. Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* 13. *cap.* 23. *num.* 9. ubi plura tradit ad rem merito videnda, et observanda. Unde contraria opinio non est probabilior, sed illa mea, dummodo attendatur, et serventur omnia a me ipso tradita *cit num.* 34. *ad* 40. inclusive. Unde hic recurrit nova admiratio, novusque stupor, quo dictus Ubaldus, ut Revisor, probaverit sententiam *Theologi Romani* ut probabiliorem, atque tutiorem contra meum assertum, quum ipsemet cum suo Maschat *loc. cit.* in sua noviss. edit. Romana, juxta meam assertionem, et contra conclusionem *Theologi*, sic expresse supra concludat: « Fideles etiam post Trident. contrahere possunt per Procuratorem Matrimonium, in ratione Sacramenti ».

Conditiones igitur necessario servandae in Ma- 35
trimonio contracto inter absentes per Procuratorem, sunt sequentes. Prima est, quod Procurator habeat a suo Principali mandatum speciale ad contrahendum matrimonium; *cap. Procurator* 9. *de Procuratoribus* in 6. ibi: « Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale ». Secunda, quod Procurator mandatum illud exequatur per se, et non per substitutum, nisi specialis ad substituendum alium fuerit ei concessa facultas a suo Principali; *cit. cap. Procurator*, ibi: « Et quamvis is, qui constituitur ad negotia Procuratorem, alium dare possit, in hoc tamen casu ( propter magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere ) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum ». Tertia, quod eo tempore, quo Procurator contrahit, ejus potestas non sit revocata a suo Principali, ne quidem tacite, seu interne, alias nullum erit Matrimonium, licet Procurator ipse, aut ea, cum qua contraxerit, talem revocationem penitus ignorarent, quia quacumque revocatione cessat consensus, et sine consensu nullum est Matrimonium, *cit. cap. Procurator*, ibi: « Sane si Procurator, antequam contraxerit, a Domino fuerit revocatus, contractum postmodum Matrimonium ab eodem ( licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus ignorarent ) nullius momenti existit, cum illius consensus defuerit, sine quo firmitatem habere nequivit ». Quarta, quod determinetur specifice in mandato, et com-

missione, cum qua persona sit contrahendum, quia non sufficit clausula contrahendi cum quacumque, *l. Generali* 34. *de Ritu Nuptiarum :* Quinta, quod Procurator, seu mandatarius non excedat substantialiter suum mandatum, seu limites mandantis, *l. Diligenter*, *ff. Mandati*. Sexta, quod post publicationem Concilii Tridentini Procuratores personarum principalium contractum ineant coram Parocho, et duobus Testibus, ut colligitur ex eodem Concilio Tridentino *sess.* 24. c. 1. *de reformat. Matrimonii*, ubi ad ejus validitatem requirit praesentiam Parochi, et saltem duorum Testium. Unde ex istis patet responsio ad rationes adversariorum *sub* n. 34. adductas. Nam in ipsis Procuratoribus interrogantur, et respondent Principales, quod etiam faciunt per Nuncios, et Litteras, adeoque non requiritur personalis praesentia, cum id specialiter conveniat Sacramento Matrimonii, quod sequitur rationem contractus, qui potest aeque bene celebrari inter absentes. * Porro quamvis Matrimonia per procuratorem contracta valeant, ut communis est Theologorum, etiam post Tridentinum scribentium sententia, tamen cautius est, ut quae sic conciliata sunt, iterum praesentibus conjugibus coram Parocho renoventur; quae tamen dicta sunt ad cautelam, non autem ad necessitatem. Benedict. XIV. *de Synod. Dioeces. lib.* 13. *c.* 23. §. 9. *nov. edit.* *

36 Procurator potest esse diversi sexus ab illo, nomine cujus contrahit; unde potest femina contrahere pro viro, et vir pro femina; agit enim non suo, sed alterius nomine. Frassen *loc. cit. vers. Observandum autem est*, Aversa *quaest.* 3. *sect.* 5. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 263. et alii

37 passim. Nec requiritur, quod Procurator sit certae aetatis, sufficit enim, quod sit in aetate sufficiente ad manifestandum sui Principalis consensum, quamvis necdum esset pubes. Sanchez *lib.* 3. *disp.* 41. *n.* 8. Krimer *n.* 2185. et Doctores citati, et alii.

38 Quando Matrimonium contrahitur per Nuncios, debent isti utriusque mittentis traditionem, et acceptationem significare coram Parocho, et testibus, *arg. Conc. Trident. loc. cit.* Et si contrahatur per Litteras, Littera a sponso scripta sponsae, quod eam acceptet in Uxorem, et se ei tradat in Maritum, debet legi coram Parocho, et Testibus, coram quibus debet sponsa vicissim dicere, quod eum acceptet in maritum, et se ei tradat in Uxo-

39 rem. Et si uterque per Litteras agat, debet uterque alterius Litteras legere coram Parocho, et Testibus, *arg. eod. Conc. Trid. loc. cit.* Castropal. *disput.* 2. *pat.* 9 La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 264. et alii passim.

40 Recte autem monent Sanchez *dis.* 120. *num.* 31. Aversa *quaest.* 3. *sect.* 5. Sporer *loc. cit. num.* 325. La Croix *loc. cit. num.* 268. et alii, contrahentes per Procuratores, seu Nuncios, vel Litteras, optime facturos, si deinde per se ipsos privatim inter se repetant mutuum consensum, ut certius sit Sacramentum, si forte illegitimum quid intervenerit.

Principales contrahentes, cum sint ipsi, qui ministrant, et recipiunt Sacramentum, debent esse in statu gratiae, non quidem necessario eo tempore, quo Procuratores constituunt, seu Nuncios, vel Litteras mittunt, sed eo, quo probabiliter credunt, posse Procuratores eorum nomine contrahere, vel nuncios suam voluntatem significare, seu Litteras suas legi posse coram Parocho, et Testibus; Procuratores autem, seu Nuncii non peccant, si eo tempore sint in peccato mortali, quia nec recipiunt in se Sacramentum, nec nomine suo ministrant. *Communis.* 41

Matrimonium contractum a Procuratore post revocationem mandati Procurae, quamvis fuerit ignorata talis revocatio, est nullum, et invalidum; textu expresso *in cap. Procurator* 9. *de Procuratoribus* in 6. *et Sacr. Congregat. Concil. in Eugubina* 5. *Julii* 1727. apud Thesaurum Resolutionum Sac. Cong. Concil. *tom.* 4. quae Resolutiones prostant Romae apud Barbiellini ad Minervam. 42

* Circa Parochum ministrum Matrimonii juvat hic adnotare sequentia.

Benedictus XIV. abstinendum censet ab ea quaestione inter Theologos agitata, num Parochus sit hujus Sacramenti minister, seu potius ipsi contrahentes simul materia, forma, et ministri hujus Sacramenti habeantur. Utriusque sententiae fundamenta late expendit in Tract. *de Syn. Dioeces. lib.* 7. *cap.* 28. Quamquam non obscure inclinare visus est in sententiam, quae contractus, et Sacramenti totum quidquid est contrahentibus vindicat. Merito tamen reprehendendi sunt illi, qui a contracturis matrimonium non exigunt scientiam doctrinae christianae, saltem eorum, quae ad salutem necessaria sunt. Mandavit enim Clemens XI. et ipse etiam Benedictus XIV. Constitut. 42. *tom.* 1. incip. *Etsi minime*, ut Parochus ab inituris Matrimonium exquirat interrogando quae ad salutem necessaria sunt; et si deprehenderit ignorasse, Matrimonio jungendi non sunt. Monet insuper cum Giribaldu, illos, qui praecipua Fidei mysteria sciunt, ea vero, quae sunt de necessitate praecepti, rudi solummodo modo tenent, illos quidem posse aliquandiu retineri a matrimonio celebrando, atque interim Parochus illos diligenter doceat, et si deprehenderit rudiores esse ingenio, et exilis memoriae, ut doctiores effici non valeant, tenetur tandem conjungere. *Ibid. cap.* 29. 43

« Matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, et duobus, vel tribus testibus » celebrari debet, quae verba sunt Trident. *de Refor. Matrimonii sess.* 24. c. 1. Reprehendendam vero censet Pontifex Episcoporum quorumdam oscitantiam, qui in Synodis suis edixerunt celebrandum esse *coram legitimo Ministro*, ex quo ansa data est Theologis nonnullis opinandi, sententiamque suam ex eorum 44

mente, ut ii quidem arbitrantur, firmandi, Parochum esse legitim. Sacram. Matrimonii ministrum.

45 Parochus per se assistere Matrimonio tenetur, nisi legitima, gravissimaque de causa sit impeditus. Bened. XIV. Const. 90. *tom.* 1. *Bull.* incip. *Nimiam licentiam.* * Vide de hoc, et seqq. num. Addit. Casin. *sub art.* 6: ubi de Paroch. agitur *.

46 Si Episcopus generatim interdicat Parocho, ne Matrimoniis adsistat, adhuc tamen Matrimonium valere definivit Sac. Congreg. Concilii, et firmat Pontifex in *Tr. de Syn. Dioec. lib.* 7. c. 68. § 11.

47 Si vero interdictum istud venerit a Pontifice cum decreto irritante, tunc utique non valere conjugium, cum Pontifex jure suo possit impedimenta constituere. Nisi tamen adsit huic interdicto decretum irritans, matrimonium valet; cum impedimentum istud impediens, non irritans censendum sit. *Ibid.* § 3.

48 Parochus, coram quo celebrari potest matrimonium, est Parochus domicilii, non originis ut ex consensu auctorum, et sensu S. Congregationis constat. *Institut Eccles.* 33. §. 6. Quare si quis habeat duo domicilia in duplici Paroecia, in alterutra matrimonio jungi potest: attamen ad habendum duplex domicilium requiritur, ut in utraque aequalem moraliter habitationem habeat. *Ibid.* Parochus ruralis, quo quis pergit ad rusticandum, non est aptus matrimonio illius, qui ibi moratur causa recreationis, et ad rusticana negotia, ita enim perpetuo censuit S. Congregatio. *Ibid.* §. 7.

49 Nullum est Matrimonium ejus, qui e loco propriae habitationis, non tamen deserto ibi domicilio, pergit ad alium locum, animo se conjungendi in matrimonium, non adepto novo domicilio, seu quasi domicilio. Ita ex sensu perpetuo S. Congregationis. *Ibid.* §. 8.

50 Vagorum Parochus quoad Matrimonium, est Parochus loci, ubi tunc versantur, ut ex sensu plurium Theologorum *Ibid.* §. 10.

51 Diligenter tamen distinguendi sunt vagi a peregrinis. Vagi sunt enim illi, qui relicto proprio domicilio, aliud quaesituri vagantur; peregrini vero, qui, non relicto domicilio, peregrinantur alicubi. *Ibid.* §. 10.

52 Scholares, Judices, Medici etc. qui alicubi conducti habitant, in loco ejusdem habitationis contrahunt quasi domicilium, si ibi permaneant aliquo idoneo tempore Ita ex DD. et Decret. S. Congregationis. *Ibid.* §. 11.

53 Quoad matrimonia eorum, qui in carcere adstricti detinentur, si detineantur in carcere ex sententia Judicis, sive deputati in perpetuum, sive ad certum tempus, respectu illorum, Parochus loci ubi carcer situs est, est Parochus matrimonii. Si vero detineantur in carcere donec causa eorum expediatur, tunc Parochus eorum est ille, ubi habent domicilium. Ita ex sensu S. Congregationis, et DD. *ibid* §. 12.

54 Parochus eorum, qui expositi sunt, et in hospitali aluntur, quoad Matrimonium, non est Cappellanus ejusdem Hospitalis, sed Parochus, ubi situm est Hospitale. Sic ex decretis S. Congregationis. *Ibid.* §. 14.

Educandae in Monasterio degentes habent pro Parocho Matrimonii illum, in cujus loco est domicilium paternum, maternum, seu fraternum, uti ex multis Theologis, *ibid.* §. 16. Si eo careant, est Parochus loci, ubi est Monasterium. Vide infra *art.* 2. *n.* 115. *seqq.* 55

Famuli habentes domum, et familiam in alia Paroecia diversa ab ea, quam habet domus heri, Parochum Matrimonii habent illum, in quo est domus, et Familia. Ita ex statutis Cleri Romani, *ibid.* §. 20. disponitur. Si vero domicilium habeant familiae extra Urbem, et in Urbe famulentur, tunc coram Parocho Urbano contrahunt. *Instit. Eccles.* 88. §. 55. 56

Si Episcopus mandet alicui Parocho, ut assistat matrimonio, reputans hunc esse verum Parochum alterutrius ex contrahentibus, et postea reperiatur, vere non esse Parochum illorum, adhuc tamen mandatum Episcopi valet, ut consensus iste sustineatur, ut semel, et iterum decisum a S. Congregatione refertur; *Instit. Eccles.* 88. §. 4. 57

Matrimonium etiam bona fide contractum coram Parocho, et unico teste, non valet, ut ex responso S. Congreg. Concil. constat. *De Synod. dioec. lib.* 12. c. 5. *nov. edit.* Vicissim valet contractum coram duobus testibus sine Parocho in loco, ubi non est nisi haereticus, vel si est, illum adeundi libera facultas deest. *Ibidem.* 58

Parocho praesente, ita tamen, ut neque videat contrahentes, neque auribus verba eorum percipiat, matrimonium est nullum, uti definitum est a S. Congregatione Concilii post diligens examen in causa Romana *die* 7. *Mart.* 1700. At si Parochus *Affectaverit non intelligere* verba contrahentium, matrimonium valere respondit alio decreto anni 1593. in causa Ulyssiponen. S. Congregatio. *De Synod. Dioec. lib.* 13. *cap.* 23. *nov. edit.* Tunc vero *non audire affectat* Parochus, si invitus adhibetur ad contractus celebrationem, et data opera neque videre vult, neque percipere, cum tamen facile posset, et testes audierunt, et viderunt; quae sane ratio fuit Decreti S. Congregationis in *Carthagin. Matrim.* anno 1753. lati pro similis matrimonii validitate. *Ibid.* § 11. Hac de re plura vide infra verb *Matrimonium quoad impedimenta art.* 2. *n.* 133. *et seqq.* et addit. Casin. *ibi.* 59

Parochus, cui interdictum est ab Episcopo, ne interveniat matrimonio contrahendo, adhuc tamen non reddit matrimonium invalidum. Ita ex Decis. S. Congreg. *De Synod. Dioec. lib.* 13. *cap.* 23. §. 1. *nov. edit.* Idem dicas, si Ordinarius tantum vetet Vicario Parochi, ne assistat, ille contra mandatum assistat. Item pariter judicandum est, si vel Parochus, vel ejus Vicarius prohibiti ab Episcopo, nolentes, et inviti assistere cogantur. *Ibid.* ex eodem Decreto *. 60

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

61 De matrimonio quaeri solet, an, seposita Lege
62 positiva, sit indissolubile: Negat inter alios Lockius *de Regimine civili c.* 6. §. 3. *et plur. sequ.* idque quia nec contractus hic natura sua perpetuitatem
63 requirit, nec eam exposcunt fines ipsius. Tradit tamen, tamdiu saltem debere illud durare, quam-
64 diu Proles educata sit. Sed vide acutissimum Pontium *de Matrimon. lib.* 1. *cap.* 13. *per tot.* tenentem, seposita lege positiva, esse matrimonium indissolubile.

65 De disciplina Ecclesiae circa Infidelium, et Haereticorum Conjugia, quum alter eorum ad fidem convertitur, vide, si lubet, mox dictum Pontium, *citato opere l.* 9. *c.* 4. *per tot.* qui rem pro dignitate tractat.

66 In dubio, favore matrimonii esse judicandum,
67 Regula est. At ne *auctoritate Regulae*, ut plerumque usuvenit, in errores incidamus, monendum est, procedere Regulam hanc in *juris*, non item in
68 *facti* dubio. Si itaque dubitetur, an ipsum matrimonium sit contractum nec ne, non est judicandum, fuisse matrimonium contractum; Rot. *cor. Tanario dec.* 220. *n.* 5.

69 Consensus ad matrimonium requisitus potest exprimi non solum verbis, sed et quibuscumque signis, et nutibus, ut monuit *Auctor. n.* 25. *et sequent.* et respondit Rot. *in Majoricen. Matrimo-*
70 *nii* 3. *Jul.* 1749. *cor. R. P. D. Canilliac.* Sed nonnumquam dubitatur, an verba prolata a contrahentibus importent necessarium ad matrimonium con-
71 sensum. Idemque dubium oriri solet de signis ab
72 ipsis adhibitis. Vide vero, qui de iis ex professo tractat, Pontium *de Matrimonio lib.* 2. *cap.* 7. *et plur. sequent.* ubique *per tot.*

73 In matrimonio coram Parocho, et Testibus contracto, sed invalide ob aliquod impedimentum, an oporteat renovare consensum pariter coram Parocho, at Testibus, quaestionis est. Affirmant post Concilium Tridentinum Fagnan. *in c.* 11. *n.* 13. *de despons. Impub.* Pont. *de Matrim. l.* 5. *c.* 6. *n.* 7. Clericat. *decis.* 17. *n.* 39. *de Sacrament. Ma-*
74 *trimon.* aliique. At Schmalzgrueb. *jur. Eccles. univers. l.* 4. *p.* 1. *tit.* 1. §. 2. *n.* 420. Affirmativam hanc opinionem amplectendam esse tenet, si impedimentum, propter quod matrimonium invalide sit contractum, sit notorium, vel in judicio probari queat, non item si ipsum impedimentum occultum sit, nec ullo modo in judicio probari possit, dummodo tamen ambo conjuges sciverint nullitatem matrimonii, et cohabitaverint diuturno temporis spatio, et quidem spontanee.

75 Non incongrue agi hic posset de sponsalibus, et matrimoniis, quae a filiis familias contrahuntur, Parentibus insciis, vel juste invitis. Sed longum esset, et inutile. postquam de iis suam edidit dissertationem doctissimus *Muscettola*, eamque in Romana editione anni 1766. variis additamentis illustravit eruditissimus, et nunquam sine laudis praefatione nominandus *Mazochius*. Consule igitur ubi res ita postulat, dissertationem hanc dictae editionis Romanae anni 1766.

* *Novissimum Additamentum.*

Nec instituti nostri, nec loci hujus est singula, 76
quae Romanus Theologus pro opinione sua in adnotatione paulo ante descripta affert, expendere, aut nostrum de opinione ipsa judicium ferre. Itaque ex illis ea tantum attingemus, de quibus a nobis Lectores pro nostro munere necessario monendos esse existimavimus.

Argumentatio, qua Daniel Concina utitur, ut 77
evincat Matrimonium per Procuratorem inter absentes rite contractum, non esse Sacramentum, infirmo plane fundamento nititur. Quis enim ex adversae opinionis defensoribus dederit, nullum inter absentes Sacramentum celebrari, ac verba haec: *Ego vos conjungo in Matrimonium* Sacramenti matrimonii formam esse, quemadmodum Sacramenti Poenitentiae forma sunt illa: *Ego te absolvo?* Nec ullius ponderis est ductum a renovatione consensus ejusmodi conjugum, coram Parocho verba ista proferente, argumentum. Etenim Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* XIII. *cap.* XXIII. *n.* IX. testatur « Theologos quidem » prudenter consulere, ut, qui matrimonio per » Procuratorem conjuncti sunt, vel iterum ipsi» met coram Parocho, et testibus matrimonio jun» gantur, vel saltem, quod ipsis absentibus actum » est, praesentes ipsi coram Ecclesia ratum habe» re declarent; sicuti videre est apud *Salmati» centes, in cursu Morali, Tract.* 9. *de Matrimonio » cap.* 3. *dub.* 4. *n.* 84. At hoc minime necessa» rium reputari, sed majoris dumtaxat cautelae » gratia faciendum suaderi, sicuti post *Sotum*, » *Sanchez, Gutierez, Rebellum, Bonacinam*, alios» que, fatetur Rosignolius, *de Matrimonio part.* » 1. *tom.* 6. *contract.* 13. *disquisit.* 1. §. 21. » *n.* 3. »

Fatemur Theologos, et ingenii acumine, et Ec- 78
clesiasticae historiae, ac monumentorum, *e quibus divina nobis traditio patet*, peritia illustres, in matrimonio contractum a Sacramento distinguere, et constitutum a Christo Sacramenti matrimonii Ministrum Sacerdotem esse tueri. Verum hos praestantiores esse, et in divinae traditionis investigatione accuratiores SS. Thoma Aquinate, et Bonaventura, caeterisque Theologicarum Scholarum Principibus, qui in opposita sententia versantur, fateri non possumus; et quamquam illos magni faciamus, tamen *tantae* nobis *non sunt auctoritatis, ut vel unus* ex ipsis *sufficere videatur ad revocandam in dubium affertam a vulgo Theologorum opinionem*, praesertim cum minori, quam par est, diligentia, genuinum sensum testimoniorum, quae proferunt, exploraverint.

Primum Theologicum argumentum, quo Roma- 79
nus Theologus asserit, moveri plures ad existi-

mandum, probabilius esse Sacerdotem Sacramenti matrimonii ministrum, petitur a novitate opinionis illorum, qui Sacramenti ejusdem ministros esse contrahentes affirmant. Etenim *explorata* inquit, « apud omnes res est, ante saeculum undecimum, nec Theologum, nec Ecclesiasticum Scriptorem occurrere ullum, qui affirmaverit Sacramenti Matrimonii ministrum esse contrahentes ». Hoc autem argumentum, ut alia omittam, quae ad ipsum infirmandum afferri possent, qui tuentur Sacramenti Matrimonii ministros esse contrahentes, in adversarios retorquebunt. Quaerent enim ab illis, ut Theologos, vel Ecclesiasticos Scriptores proferant, qui ante Guillelmum Arvernum Episcopum Parisiensem in matrimonio Fidelium rationem contractus a dignitate Sacramenti separari docuerit, ac Fideles quidem matrimonii, ut contractus est, ministros esse tradiderit, ut est Sacramentum, non item: cumque nullum proferre queant, ipsorum opinionem potius, quam suam, a novitate in suspicionem erroris vocari posse contendent. Etenim Guillelmus Arvernus saeculo XIII claruit, cum ex Gallia Christiana novae Editionis, *Tom. VII.* p. 99. anno 1248. objerit.

80 Illud quoque addent, opinionem illam a Guillelmo minus perspicue propositam; Etenim in Tractatu de Sacramento matrimonii, *c.* 9. *quaest.* 1. *Opp. ejusd. Edit. Aurel.* MDCLXXIV. *Tom.* 1. *pag.* 525. sic habet: « Utrum autem Sacramentum veri nominis, et sacramentalis virtutis sit, si praeter nuptialem benedictionem, et orationem, quam habere potest, contrahatur. Verum certum est, quia et sacrum signum est, et sacrans, sive sanctificans virtute essentiali, seu contrarietatis, ut diximus, et forsitan merito, dummodo nuptialis benedictio non contemnatur, sed virtutem sacramentalem omnino non habet, nec veri nominis est Sacramentum, nisi sicut diximus. Unde et Matrimonium apud fideles, et apud infideles aequivoce dicitur: apud infideles enim non est, nisi sicut diximus: apud fideles autem et illo modo, et insuper sacrans benedictionis virtute, quod est proprium verorum plenae virtutis Sacramentorum ».

81 Nec illud praetermittent, nullum ex Theologis, quorum scripta extent, ante saeculum XIV. Guillelmo adhaesisse. Nam Paludanus, *in* IV. *Sentent. dist* V. *quaest.* 11. qua in quaestione Melchior Canus de locis Theologicis, *lib.* VIII. *cap.* V. *pag. mihi* 237. ipsum imprudentem in Guillelmi sententiam descendendisse scribit, et quem Serry *Vindicat. Melchioris Cani cap.* VII. confidenter pro eadem sententia *absolute* citat, eamdem perspicue oppugnat. Etenim quaestione indicata, *fol. mihi* 23. *col.* 3. *et* 4 sic habet: « Non videtur, quod peccator contrahens Matrimonium, peccet, cum tamen essentia matrimonii consistat in mutuo consensu per verba unius alteri expressa: hic enim consensus Sacramentum ministrat, non autem Sacerdos benedicens, qui solum sacramentale quoddam adhibet ». Et *dist.* XXVI. *quaest.* IV. *fol.* 140. *col.* 4. « Benedictio .... nubentium non est de necessitate matrimoni ».

De S. Thoma Aquinate non est cur pluribus agam. Quid enim in hac controversia senserit, perspicue constat ex illis maxime, quae *in lib.* IV. *Sentent. dist.* XXVI. *quaest.* 2. *art.* 1. *ad* 10. statuit. Scribit namque: « Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quae est quoddam sacramentale ». Quae quidem adeo clara sunt, ut non possim non mirari Serry frontem *loc. cit.* S. Thomam a Theologis, qui contrahentes esse matrimonii Sacramenti ministros propugnant, *suas in partes vel invitum* trahi affirmare non verentis. Nec vero tam perspicuo testimonio offundi tenebrae possunt respons. S. Thomae *ad* 5. *lib. eodem Sent. dist.* 1. *quaest.* 2. *art.* 3., quam ibidem Serry describit. Nam 1. quae paulo ante recitavimus, posterius, quam haec, S. Thomas scripsit. 2. Quae de benedictionibus ab Ecclesia institutis tradit, non de forma essentiali sacramenti, sed de accidentali intelligi possunt, ac debent, ut ostendit Billuart. *in Tract. de Matrimonio Dissert.* 1. *art.* 6. ubi alia quoque S. Thomae testimonia a Melchiore Cano, et Sylvio producta explicat. 82

Ut autem omnibus pateat, quam inane sit Theologorum illorum effugium, qui ad vim testimoniorum S. Thomae pro sententia de contrahentibus Sacramenti matrimonii ministris elevandam, respondent, S. Doctorem secus opinaturum fuisse, si Theologicam summam absolvisset, placet hic adscribere alium ejusdem ex Opusculo V. in hanc rem illustrem locum. Est vero hujusmodi: « Septimum Sacramentum est matrimonium, quod est signum conjunctionis Christi, et Ecclesiae. Causa autem efficiens matrimonii est mutuus consensus per verba de praesenti expressus ». Ubi de matrimonio, ut Sacramentum est, loqui S. Doctorem educitur ex Opusculo XXII. in quo *cap.* 1. scribit: « Similiter etiam in Sacramento matrimonii requiruntur verba exprimentia consensum de praesenti ». 83

De ceteris argumentis, quae Adnotationum Auctor profert, consulatur Ven. Card. Bellarminus, de Matrimonio *lib.* 1. *cap.* VIII. qui ea fere omnia sibi proponit, ac dissolvit, et Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* VIII. *cap.* XII. *et* XIII. Edit. 1755. Ego primum referam, quae habet Martene eo ipso loco, ad quem Romanus Theologus provocat; deinde subjiciam, quod Benedictus XIV. *lib. cit. cap.* XII. animadvertit. Igitur Martene de antiquis Ecclesiae ritibus *lib.* 1. *part.* II. *cap.* IX. *art.* III. *num.* VI. Edit. Rotomagi, anno MDCC. pag. 608. « Constituto, *inquit*, ad celebrandas nuptias die adveniente, sponsus et sponsa benedicendi a parentibus, aut a paranympho, qui, ut ait S. Augustinus *serm.* 293. erat (amicus interior conscius secreti cubicularis) siste-

» bantur sacerdoti ad portas ecclesiae, qui, secun» dum quosdam, eos interrogare debebat de fide » quam profitebantur. Deinde datis sibi mutuo » dextris, exigebat ab utrisque consensum, in quo » totam sacramenti matrimonii essentiam repo» nebant antiqui. Inaudita quippe apud eos erant » illa verba Parochi: *Ego vos conjungo in nomine* » *Patris*, etc. in quibus aliqui ex recentioribus » scholasticis, formam hujus Sacramenti consti» tunnt, quae tamen desiderantur in duobus anti» quis Ritualibus miss. Beccensis Monasterii, in » Pontificali Senonensi annorum 300. in antiquo » Rituali Bituricensi, et in aliis pene omnibus, » quae a nobis postea exhibebuntur, quibus adjun» gere possemus Constitutiones Ricardi Episcopi » Sarum, anno 1217. editas, cap. 56. in quibus » haec lego (Item praecipimus quod sacerdotes » doceant personas contrahentes hanc formam ver» borum in Gallico, vel in Anglico: *Ego N. acci*» *pio te N. in meam.* Similiter et mulier dicat: » *Ego accipio te in meum.* In his enim verbis » consistit vis magna, et matrimonium contrahi» tur) ». Hinc autem Theologi, qui communem veterum de Matrimonii Sacramenti ministris sententiam defendunt, firmissimum ad labefactandam adversariorum opinionem argumentum educi arbitrantur. Nam si verba illa; *Ego vos conjungo* etc. essent Sacramenti Matrimonii forma, si quidem Sacramenti illius Minister necessitatis Sacerdos foret, vel eadem, vel aequivalentia usurpata semper in Matrimoniis benedicendis fuissent, atque adeo eorum mentio in veterum Conciliorum Canonibus, atque in Ritualibus Ecclesiarum libris fieret. Contra autem accidit. Nullum enim verborum illorum in veteribus Sacramentariis, nullum in Romanorum Pontificum, Conciliorumque Decretis vestigium extat: quin immo ex certis monumentis liquet seculo eodem, quo Concilium Tridentinum habitum fuit, variam fuisse Ecclesiarum disciplinam, quam Tridentini Patres intactam reliquerunt. Etenim in Enchiridio Concilio Provinciali Coloniensi, quod Adnotationnm Auctor laudat, subjecto de Sacramento Matrimoni §. *Hunc Canonem* Edit. Colon. MDXXXVIII. fol. CCXII. ver. legimus: « Conjun» ctio, quam Sacerdos facit, significat matrimo» nium, neciente Deo, (cujus legatione sacerdos » fungitur) copulari: quamobrem etiam sacerdos » Christi verbis inter copulandum utitur nempe » iis: *Quos Deus conjunxit, homo non separet* ». Et Dominicus Sotus, *in lib.* IV. *sentent dist.* XXVI. *quaest.* II. *art.* III. « Forma, *ait*, illa sa» cerdotis non est universalis in Ecclesia, sed alii » dicunt, *Ego vos sponso, et sacramentum confir*» *mo*, et alii, *Quos Deus conjunxit, homo non se*» *paret*, atque alii aliter ». Confer Concil Tridentinum sess. XXIV. in Decreto *de Reformatione Matrimonii*.

84 Benedictus autem *ibid.* loquensde Synodis a quibus Parochus *legitimus Matrim. Minister* vocatur, inquit: « Eqnidemnobis persuasum est, hanc unam » ob causam ab hisce Synodis Parochum appellari » legitimum Matrim. Ministrum, quia scilicet ipse » est publicus Minister, cui soli Ecclesia auctori» tat. tribuit, sua praesentia roborandi Matrim. » contractum, eiq. vires, et firmit. adjiciendi ». Atque haec quoque causa est, cur Matrim. inter Sacram., quae Parochus ministrat, recenseatur.

### ADDITIONES CASINENSES.

*De consensu ad valorem matrimonii, et de matrimonio per Procuratorem.*

*Causa officiens Matrimonium*, ex Concilio Florentino, *regulariter est mutuus consensus per verba de praesenti expressus.*

85 Mutuus porro consensus verus, et internus esse debet; quippe « Matrimonium in veritate con» trahitur per legitimum viri, et mulieris consen» sum »: *Cap.* 25. *ex. de sponsalibus.* Consistit etenim in contractu legitimo, qui est essentialiter duorum consensus. Hinc si consensus sit fictus ex alterutra parte, nullum est Matrimonium, *ex cap. Tua Nos*, 26. *Tit. cit.* in haec verba: « Su» per quo tibi taliter respondemus, quod cum prae» fatus vir praedictam desponsaverit mulierem, in » propria persona, et sub nomine alieno, quo tunc » vocari se finxit; et inter eos carnalis sit copula » subsecuta, videtur forte pro conjugio praesumen» dum, nisi tu Nobis expresse scripsisses, quod il» le nec proposuit, nec consensit illam ducere in » uxorem: *quod qualiter tibi constiterit non vide*» *mus.* Nos autem quid juris sit rescribentes, hoc » dicimus, quod si res ita se habet, videlicet, » quod ille non proposuit eam ducere in uxorem, » nec unquam consensit in praedictam personam, » non debet ex illo facto conjugium judicari . . » quoniam ex altera parte dolus solummodo ad» fuit, et defuit omnino consensus, sine quo » caetera nequeunt faedus perficere conjugale ».

86 Praeterea D. Thomas docuit, argumento desumpto ex ratione Sacramenti, expressionem verborum sine interiori consensu matrimonium neutiquam facere. En ejus verba: « Intentio requiritur in » omnibus Sacramentis: Sed ille, qui corde non » consensit, non habet intentionem matrimonii » contrahendi; ergo non fit matrimoonium. Re» spondeo dicendum, (prosequitur Thomas) quod » sicut se habet ablutio exterior ad baptismum, » ita se habet expressio verborum ad hoc Sacra» mentum (Matrimonii). Unde sicut si aliquis » ablutionem exteriorem reciperet, non inten» dens accipere Sacramentum, sed ludum, et do» lum facere, non esset baptizatus: ita expressio » verborum sine interiori consensu matrimonium » non facit ». *Supplem.* 3. *part. quaest.* 45. *art.* 4.

87 Adverte tamen, illud quod in allata Decretali speciatim additur, *qualiter tibi constiterit*, (scilicet, qnod ille nec proposuit, nec consensit il-

lam ducere in uxorem ), *non videmus*. Quippe, Barbosa docente « Matrimonium revera non est, » si quis verbis aequivocis, aut falsis decipit mu» lierem, et sine animo eam ducendi contrahit, » et carnaliter cognoscit, quia deest consensus; » *sed hoc* ( nota ) *in foro exteriori vix potest pro» bari* . . . ( Hinc ) collige ex textu ( *Tua Nos*, » *dict. cap.* 26. ) quod in foro interiori animae, » quam conscientiae appellamus, si sponsus dice» ret, se ad sponsam accessisse affectione forni» caria, non conjugali, non judicantur illa spon» salia matrimonium, secus tamen in foro exte» riori ». *Collect. Doct. in lib.* IV. *Decret. ad Titul. de Sponsalibus cap.* 26. *n.* 1. *et* 2.

« Cum ( defectus consensus ) *sic quoque Covar» ruvias* in animo consistat, nec credere debet » sponsa ipsi sponso profitenti dissensum . . Et » quamvis posset hic defectus ( consensus ) appa» rere, illa tamen cognitio plena non est, defe» ctus autem consensus in ipso confitente non sa» tis constat: cum ei fides non detur propriam » turpitudinem proferenti. Cum ergo cognitio il» lius rei, quae probanda est, non sit satis suffi» ciens in confitente, nec digna tanta fide, ut Ju» ris Canonici urgentissimae praesumptioni sit » praeferenda, admittenda non est ». *De Sponsal. part.* 1. *cap.* 4. §. 1. *n.* 9.

88 Amplius « notatur ad hoc, quod protestatio, qua alter conjux protestatus est ante matrimonium, se nolle per quaecumque verba postea a se dicta matrimonium contrahere, non prodest, sed adhuc praesumitur ab ea discessum esse, matrimonio postea inito. . . intelligit Sanchez, si fiat altero ignorante, aut si scivit, dissensit protestationi, secus tamen si ea protestatio fiat altero sciente, et consentiente. « Sic idem Barbosa, *loc. cit n.* 5. — Audiamus Sanchez sic docentem »: Caeterum .. si ea protestatio fiat altero conjuge sciente, et consentiente, valet, et per eam recessum videtur a consensu sequenti, nec praesumetur matrimonium. Si vero fiat altero ignorante, aut si scivit, dissensit protestationi, nihil prodest, sed per sequentem consensum videtur ab ea recessum, *lib.* 2. *de Matrim. disputat.* 45. *n.* 19.

89 Porro ex sententia P. Antoine « qui ficto consensit, peccavit graviter, tum contra reverentiam Sacramenti, falso, et sine intentione adhibendo ejus signa; tum contra justitiam, quia in contractu oneroso, si unus bona fide ponat partem suam, habet jus, ut etiam alter adjiciat suam, et sic ponatur aequalitas. Unde tenetur injuriam resarcire, et damna compensare, imo, et tollere deceptionem, vere consentiendo, et contrahendo; nisi aliqua causa gravis obstet, qualis est magna conditionis inaequalitas, vel si gravia mala, capitales inimicitiae, dissidia, scandalum grave ex tali matrimonio merito timeantur; quo casu sufficiet pecuniaria compensatio. Excipiuntur etiam bi casus, nempe si tanta fuerit evidentia fictionis, ut mulier censeatur voluntarie decepta fuisse, quia volenti non fit injuria, vel si mulier decepta ipsum etiam deceperit, simulando se esse virginem, cum non esset ». *Theol. moral. de Matrim. cap.* 2. *quaest.* 3. n. 1. — Sed audiamus D. de Ligorio, *Theol. Moral. de Matrim.* qui haec habet:

« Quaeritur, an qui ficte contraxit matrimonium, teneatur deinde ex justitia illud revalidare per verum consensum? Affirmant Palaus . . . Pont . . . Concina . . . Salmat. cum Soto, Trull. et Aversa. Ratio, quia alter jam tradidit corpus per suum consensum, unde, ut servetur aequalitas, tenetur ficte consentiens etiam per verum consensum corpus suum tradere. Negant vero probabilius Sanchez . . cum Navarr. Angles, Henr. Man. et Arag. item Guttier. Hurt . . . Ratio, quia cum contractus matrimonii non possit claudicare, quando unus ficte consensit, nulla adest traditio alterius, et ideo nulla remanet inaequalitas; ille enim, qui verum apposuit consensum, aeque liber remanet, ac si nullum consensum apposuerit. Omnes tamen conveniunt, teneri ficte consentientem revalidare matrimonium per verum consensum, si aliter reparare non possit damna ex illa deceptione alteri illata ».' *Secus si null. damnum sit puellae obventurum* ' *n.* 887. 1113.

Quantum vero ad modum expressionis consen- 90
sus attinet « Certum est apud omnes ( paucis ex» ceptis ) ad contrahendum valide matrimonium » verba non esse necessaria, ut docent D. Tho» mas.. Bellarminus.. Sanchez, Nav. Covarr... » et alii passim. Probatur *ex cap.* 23. *de Sponsal.* » ubi muti, et surdi valide quidem nubunt; et *ex* » *cap. unic.* §. *final. de desponsat. impuber. in* » 6. ubi dicitur, ad matrimonium filiae sufficere » consensum parentum, si ipsa taceat; item *ex* » *cap. Is qui fidem, de Sponsal.* ubi olim Sponsa» lia per copulam in matrimonium transibant. Ex » quibus Canonibus infertur, verba non esse ne» cessaria, cum ibi sufficiat ad contrahendum con» sensus signis tantum expressus, et praesumptus. » Clarius id probatur *ex cap. Tuae Fraternitati*, » 29. *de Sponsal.* ubi ad quaesitum, *utrum ex so» lis verbis matrimonium contrahatur?* Innocen» tius III. sic respondit: *Matrimonium in verita» te contrahitur per legitimum viri, et mulieris » consensum, sed necessaria sunt, quantum ad Ec» clesiam, verba consensum exprimentia de prae» senti; nam surdi, et muti possunt contrahere ma» trimonium per consensum sine verbis* ». Ita D. de Ligorio, *eod.* n. 887.

Ad hunc vero Textum Decretal. *necessaria sunt*, 91
*quantum, ad Ecclesiam verba consensum exprimentia* « respondet Sanchez, verba esse necessa» ria quoad Ecclesiam, idest quoad clariorem pro» bationem, vel utilia ad meliorem probationem ». Sic Barbosa *Collect. Doct. in* 4. *Decretal. ad Tit. de Sponsal. cap.* 25. *n.* 2.

« An autem verba sint necessaria de praecepto? 92
Alii affirmant, ut Aversa Corneio, et Rodriq. apud

Salmat. . . et probant ex verbis mox supra relatis, *cit. cap. Tuae Fraternitati*; *Necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba.* Et ideo sentiunt, peccare graviter sponsos, qui signis tantum consensum exprimunt, cum possint verbis. Alii autem negant, verba esse de praecepto: Ita Pontius.. Pal... Viva... et Diana. Quia, ut ajunt, nullibi patet, tale adesse praeceptum. Respondent ad praefatum textum, Pontificem ibi minime intendisse excludere alia signa consensum exprimentia, et dixisse, necessaria esse verba *quantum ad Ecclesiam*, non quoad substantiam actus, sed quoad faciliorem conjugii probationem. Et sic sentit etiam Glossa ib. v. *verba*, dicens: « Non contrahitur si» ne verbis, vel per aliquod aliud, per quod intel» liguntur consentire ». Ac ideo, ait Pontius, Tridentinum, *sess.* 24. *cap.* 1. nihil aliud requirere, nisi quod *Parochus, viro, et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, dicat, Ego vos conjungo etc.* Alii vero probabilius dicunt, verba requiri, sed tantum sub culpa veniali, ita Sanchez . . . Roncaglia.. et Bossius.. cum Con. Fill. led. et Henr. quia alias ageretur contra consuetudinem Ecclesiae; sed a tali culpa bene excusaret verecundia, aut alia rationabilis causa ». D. de Ligorio, *ibid. n.* 888.

93 Liceat insuper sequentia addere quoad matrimonium per Procuratorem.

Certae quaedam desiderantur conditiones, ut Procurator absentis nomine, validum ineat matrimonium, quae a Lucio nostro recensitae sunt sub n. 39. *vide ibi.*

94 Prima conditio est « ut habeat is speciale mandatum ad matrimonium, nec satis est generale ad omnia negotia, expressis aliquibus exigentibus speciale mandatum: sed debet esse nominatim ad matrimonium. Quia licet quando exprimuntur aliqui casus speciale mandatum petentes, clausula generalis subsequens extendatur ad alios casus non expressos, exigentes similiter speciale mandatum . . at non extenditur ad matrimonium, quia intelligitur de casibus, qui expressis similes fiunt, non autem de longe majoribus, ut est matrimonium. . . Similiter etiam ad contrahenda sponsalia requiritur mandatum speciale; quia sunt dispositio, et via ad matrimonium ». Sanchez *lib.* 2. *disput XI. de Matrim. n.* 3. — Porro pro hoc speciali mandato, de quo sermo est, non requiritur scriptura, sed sufficit, si detur oretenus. Sanchez. *cit. disput. n.* 14. De de Ligorio, *Theol. Moral. de Matrimonio n.* 885.

95 Item requiritur, ut mandatum non sit revocatum (nec etiam mentaliter) a mandante, antequam matrimonium celebretur. D. de Ligorio 1. *cit n. cit.*

« Haec autem Procuratoris ad matrimonium revocatio effectum habebit, reddetque illud irritum (nota) quamvis juramentum de procuratore non revocando praemissum sit; revocans enim perjurii reus erit, tenebit tamen revocatio » Sanchez, *l. cit. n.* 8. Adverte tamen « quod valebit revocatio procuratoris mere interna *quoad forum conscientiae*: licet *quoad externum incumbat revocanti eam testibus probare* ». Sanchez, *ibid. num.* 9.

Sufficit quoque revocatio tacita mandati, nempe si quis mandatum dederit contrahendi cum una, et postea celebret sponsalia cum altera. Sanchez, *eod. n.* 10. De Ligorio, *uti supra n. cit.* 96

Amplius « Si dum quis mandatum dedit, consensum finxit, tempore tamen, quo procurator ejus nomine contrahit, habet verum consensum, valet matrimonium, quia cum eo tempore conficiatur, tunc desideratur consensus. Unde quocumque tempore intermedio dissensus sit, nihil refert, dummodo tempore, quo celebratur matrimonium, consensus adsit ». Sanchez, *lib. et disputation. cit. n* 13. Sed audiamus quoque in hac re D. de Ligorio, ita disserentem. « Quaeritur hic, an qui dederit mandatum sine animo contrahendi, sed ante celebrationem matrimonii mandatum ratificavit, tunc valide matrimonium contrahatur? Negant Pal. et Coninck.. quia mandatum illud, deficiente animo contrahendi, fuit nullum et ideo non potuit solo consensu reconvalidari, sed oportet, ut denuo consensu expresso constituatur. Sed affirmant Sanchez.. Bonac. Roncaglia, et Salmat . . . cum Trull. Ratio, quia procurator ideo valide contrahit, inquantum suis verbis significat voluntatem non jam praeteritam, sed praesentem mandantis; sufficit igitur, quod tempore, quo contrahit, adsit voluntas mandantis, ut valeat actus. Haec videtur probabilior, sed primam non censeo improbabilem ». *de Matrimon.* n. 886. 97

Ulterius « Si Procurator mandati fines excedat, nil prorsus valet matrimonium, ut si mandatum detur contrahendi certa dote constituta, et procurator contrahit ea conditione non servata, nihil agit, quia mandatum ad unquem servandum est.. et ubi quis limites potestatis sibi traditae excedit, privatus censendus est. . . et ratio est, quia cum potestas sit limitata, in eo, quod quis excedit, potestate caret, et est quidem privatus ». Sanchez, *ibi n.* 17. 98

« Rogabis, quid si in commissione dicatur, *do tibi facultatem contrahendi matrimonium, servata forma Tridentini*, ut semper dici solet, utrum si, omissis denunciationibus, contrahat procurator, valeat matrimonium? . . Breviter dico, si ex Ordinarii dispensatione omittatur, non esse dubium (matrimonium valere): quia forma Tridentini est, praemissis denunciationibus, *nisi Ordinarius* dispensaverit ». Sanchez, *eod. n.* 18. — « Idem dicendum est si omittantur denunciationes matrimonii absque dispensatione, licet in mandato expresse diceretur, *do tibi facultatem contrahendi praemissis denunciationibus.* Quia quoties exprimitur in commissione forma juris com- 99

muuis, non est intentio inducendi novam formam, et conditiunem, sed est admonitio ut servetur forma juris Communis ». Sanchez *cit. lib.* 2. *de Matrimonio disputation.* 11. *num.* 18.

100 Item exigitur « ut Procurator ostendat mandatum Parocho, et testibus, et coram eis contrahat matrimonium juxta formam Tridentini . . . . In talibus autem nuptiis Parochus interrogare debet Procuratorem : *Vis in uxorem Luciam nomine N. N. ?* Et foeminam : *Vis in maritum Franciscum mediante praesenti suo procuratore* ». D. de Ligorio *l. et n. c.*

101 Matrimonium contractum a Procuratore post revocationem mandati, quamvis talis revocatio ignorata fuisset, nullum est, et invalidum. Textu expresso, *cap.* 9. *de Procurat. in* 6. nec non ex Decreto S. Congregat. Concilii, *in Eugubina*, 5. *Julii* 1727. prout extat in Tom. 4. *Thesaur. Resolution. S. C. Conc. pag.* 15. 16. 50. 51. 80. tenoris sequentis.

« 25. *Januarii* 1727 ».

» Eugubina, seu Perusina Matrimonii. Licet » regula juris sit, actum valere, qui per procu- » ratorem legitimum adimpletur, licet hic tem- » pore actus gesti fuisset a suo principali revoca- » tus, dummodo revocatio ad ejus notitiam non » devenisset, juxta textum *in cap. ex parte* 33. » *de Rescriptis, et in Clementina unica de Renun-* » *ciatione:* fallit tamen haec regula in Procura- » tore constituto ad contrahendum matrimonium; » cum etenim de ejus essentia sit consensus utrins- » que contrahentis; si alter ex his mandatum re- » vocavit, matrimonium est nullum, licet revo- » catio non fuerit delata ad notitiam Procurato- » ris, vel alterius contrahentis, juxta Decretalem » Bonifacii VIII. *in cap. finali de Procuratoribus* » *in* 6. ibi : *Sane si Procurator, antequam con-* » *traxerit a Domino fuerit revocatus, contractum* » *postmodum matrimonium ab eodem, licet tam* » *ipse, quam ea, cum qua contraxit, revocationem* » *hujusmodi penitus ignorarent, nullius momenti* » *existit, cum illius consensus defecerit, sine quo* » *firmitatem habere nequivit.*

» Ad tramites huius limitationis contendit Eli- » sabeth de Gherardis, matrimonium a se per Pro- » curatorem contractum cum Hieronymo de Ra- » phelibus nullitate laborare, ex quo videlicet, » antequam illud contractum fuisset, mandatum » a se fuerat revocatum, licet id tunc non fuisset » deductum ad notitiam Procuratoris.

» . . . . . . E contra Hieronymus so opponit, » et probare conatur, mandatum revocationis con- » tigisse post matrimonium contractum, et revo- » cationem non fuisse spontaneam, sed coactam...

» Jura circumferuntur, onus erit EE. VV. de- » cernere :

» *An constet de nullitate Matrimonii in casu etc.*

» Dilata, et Puella caute transportetur » ad aliquod monasterium civitatis Castelli in » quo exploretur ejus voluntas Episcopo juxta » ta instructionem.

*Die* 26. *Aprilis* 1727.

Eugubina, seu Perusina matrimonii. Elisa- » beth de Gherardis matrimonium *contraxit per* » *Procuratorem* cum Hieronymo de Raph. promo- » taque per eam praetentione, quod illud nullita- » te laboraret, ex quo, antequam illud contractum » fuisset, maudatum a se fuerat revocatum, pro- » positum fuit in Congregatione habita *die* 25. *Ja-* » *nuarii* 1727. sequens dubium : *An constet de* » *nullitate Matrimonii in casu* etc. Rescriptum fuit ( uti supra etc. ) . . . .

» Quia vero matrimonium per Procuratorem » fuerat contractum *die* 29 *Martii* 1724. hora duo- » decima, et Puella per Actum publicum manda- » tum revocaverat eodem die, sed uti probabiliter » credebatur, post contractum matrimonium, et » praetendebatur, quod actus publicus revocationis » mandati factus quidem appareret dicta *die* 29. » sed quod consensus pro Matrimonio contrahen- » do fuisset ab ipsa revocatus *die* 28. uti ex non- » nullis testibus habebatur, et Elisabeth exami- » nata *die* 2. *Maji* 1724. deposuerat coram Vica- » rio Generali Perusino, scriptum idcirco fuit Epi- » scopo Civitatis Castelli, ut delato juramento, » Puellam interrogaret, primo, an revera consen- » sum revocasset *die* 28. Martii, secundo, an re- » vocatio fuerit spontanea, vel per metum incus- » sum a Patruis de Donninis, vel ex subornatio- » nibus aliorum, qui cum eis Eugubium accesse- » runt, et tertio, in qua nunc voluntate persistat, » contrahendi videlicet, vel non contrahendi ma- » trimonium cum Hieronymo.

» Supervenerunt acta transmissa ab Episcopo » Civitatis Castelli, ex quibus habetur, Puellam » interrogatam respondisse, primo, se suam vo- » luntatem revocandi mandatum propalasse *die* 28. » *Martii* summo mane Petro de Donninis Patruo, » Patri Gasparo de Giglis, et Moniali Hieronymae » de Bonassoris, eos rogando, ut ad Monasterium » accedere facerent Notarium, ut publicum suae » revocationis fieret instrumentum, secundo, se » *die* 27. ejusdem mensis consimilem revocatio- » nem consensus, et mandati Procurae significas- » se Patri Gaspari de Giglis, et post ejus disces- » sum a Monasterio, Moniali Felici Sarzi, cui in- » junxit, ut suam voluntatem Hieronymo signifi- » caret ad effectum, ut se a matrimonio abstine- » ret, tertio, se haec omnia fecisse sponte, et li- » bere, non autem per metum incussum . . nec » ex persuasione, seu subornatione . . ultimo, se » nolle contrahere matrimonium, et se in hac vo- » luntate esse, atque fuisse a momento, quo con- » sensum, et mandatum Procurae revocavit ».

» His stantibus, dignabuntur EE. VV. decer- » nere ».

» *An constet de nullitate Matrimonii in casu etc.* ».

« Dilata, et proponatur in prima in ultim a junii, et partes informent ».

*Die 5. Julii 1727.*

» Eugubina, seu Perusina Matrimonii. Proposita fuit haec causa in Congregatione habita » *die* 25. *Januarii currentis anni*. . . . nec ulla » fuit capta resolutio, sed dictum, quod Elisabeth » de Gherardis caute transportaretur ad aliquod » Monasterium Civitatis Castelli, in quo explo» raretur ejus voluntas a dictae Civitatis Episco» po, juxta instructionem ».

« Transportatio fuit executioni mandata, et » facta est ab Episcopo voluntatis exploratio, juxta » instructionem, repropositaque causa in Congre» gatione habita *die* 26. *Aprilis, currentis anni*. . . » nulla fuit capta resolutio, sed dictum, *Dilata* » *etc. et partes informent*, cumque hodie causa » pro tertia vice proponatur, ex juribus circum» ferendis dignabuntur EE. VV. decernere.

» *An constet de nullitate Matrimonii in casu* etc.

« Affirmative.

## ARTICULUS II.

### MATRIMONIUM QUOAD DEBITUM CONJUGALE.

### SUMMARIUM

1. Conjux tenetur sub mortali reddere debitum conjugi petenti serio, et instanter, quando nulla illud denegandi intervenit justa, et rationabilis causa, *ad* n. 2.— 3. Peccat contra justitiam ex genere suo mortale conjux ille, qui cum teneatur ad reddendum debitum, reddit se notabiliter impotentem immoderatis jejuniis.— 4. Non peccat conjux conjugi debitum semel tantum, et obiter, vel implicite petenti, modeste denegando, tergiversando, se excusando, prece, vel suasu avertendo petentem, si id non valde aegre laturus videatur, *ad* n. 5.— 6. Ad dignoscendum, quod conjux serio debitum conjugale petat, non est necessario petitio expressa, et formalis, sed sufficit tacita, virtualis, et interpretativa, quae habeatur a signis indicantibus seriam voluntatem petendi, *ad* n. 8. — 9. Dantur plures justae, et rationabiles causae, quibus intervenientibus, potest licite debitum denegari, *ad* n. 26. — 27. Assignantur plures justae causae, propter quas non possunt conjuges debitum denegare, *ad* n. 34. — 35. Debitum conjugale licite petitur, et redditur, etiamsi mulier sit lactans, vel praegnans, dummodo absit periculum abortus, *ad* n. 36. — 37. Debitum petere dum mulier est puerpera, per se loquendo non nisi veniale esse solet, et cum menstruata petere, et reddere to lege veteri sub poena capitali prohibebatur, et nunc si non mortale, est ad minus grave veniale, *ad* n. 39. — 40. Debitum conjugale licite petitur, et redditur, etiam non servato debito concumbendi modo, aut situ, dummodo fiat propter aliquam justam, et rationabilem causam, alias saltem venialiter peccatur, *ad* n. 42. — 43. Conjuges, qui mala fide, seu dubii de valore matrimonii contraxerunt, non possunt, stante illo dubio, nec petere, nec reddere debitum: et quid, si unus tantum dubius, aut jam bona fide contracto matrimonio, de valore dubium superveniat: *ad* n. 50. — 51. Si conjux pro certo cognoscat invaliditatem matrimonii, eo quod indubitanter sciat subesse impedimentum dirimens, quamvis hoc in facie Ecclesiae probare nequeat, non solum non potest petere, sed nec reddere debitum, *ad* n. 52. — 53. Conjux, qui, durante matrimonio, contraxit affinitatem cum sua consorte, cognoscendo videlicet carnaliter ejus consanguineam in primo, vel secundo gradu, non potest petere debitum, tenetur tamen reddere, et si cognita esset consanguinea in 3. vel 4. grado, non privatur jure petendi, *ad* n. 55. — 56. Conjux voto simplicis castitatis adstrictus non potest licite debitum petere, tenetur tamen reddere.

1 Conjux tenetur sub mortali reddere debitum conjugi petenti serio, et instanter, quando nulla illud denegandi intervenit causa justa, ac rationabilis. *Est communissima*; Et habetur expresse ex Apostolo 1. *ad Corinth. cap.* 7. *n.* 3. ibi: *Uxori vir debitum reddat, similiter, et uxor viro*; quia ut *n.* 4. rationem reddens, subdit Apostolus: « Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem, et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier ». Et volens Apostolus ostendere, quod haec obligatio reddendi debitum urgeat conjuges sub gravi, et de justitia, sub *n* 5. ejusdem debiti negationem appellat fraudem: « Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram ». Hinc recte 2
inferunt Doctores communiter, quod conjux injuste negans debitum alteri conjugi serio, et instanter petenti, peccat mortaliter toties quoties. Un- 3
de peccat contra justitiam ex genere suo mortaliter conjux ille, qui ad reddendum debitum reddit se notabiliter impotentem immoderatis jejuniis, vigiliis, laboribus, et hujusmodi, aut voluntariis pollutionibus, ut communiter tradunt Doctores, et signanter Sanchez. *lib.* 9. *disp.* 3. *n.* 3. *et* 4. S. Antonin. *part.* 3. *tit.* 1. *cap.* 29. §. 10. Silvester verb. *Debitum quaest.* 1. Paludan. *in* 4. *dist.* 32. *quaest.* 1. *art.* 2. *conclus.* 3. Dicastill. *disp.* 9. *dub.* 19. Coninch. *disp.* 34. Laymann *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 3. *cap.* 1. *n.* 2. Sporer *t.* 3. *part.* 4. *cap.* 2. *n.* 506.

4 Notanter autem fuit dictum, petenti serio, et
instanter, idest tali modo, ut constet, conjugem
velle exigere copulam tamquam debitum conjuga-
le; Nam non peccat conjux conjugi debitum se-
mel tantum, et obiter, vel implicite petenti, mo-
deste denegando, tergiversando, se excusando,
prece, vel suasu avertendo petentem, si id non
valde aegre laturus videatur. *Est communis* cum
5 Sanchez, et Layman locis citatis. Si tamen cogno-
scat conjugem tergiversationem talem, seu excu-
sationem, aut avertentem precem, vel suasionem
valde aegre laturum, et advertat ex privatione de-
biti conjugalis eum periculo incontinentiae expo-
ni, tunc pertinaciter negans, seu se excusans, aut
dissuadens peccat mortaliter, licet percipiat con-
jugem non adeo serio, et rigorose tamquam de-
bitum conjugale copulam exigere. *Ita etiam com-*
6 *munis* cum Sanchez, et Laymann locis citatis. Ad
dignoscendum, quod conjux serio debitum conju-
gale petat, non est necessaria petitio expressa, et
formalis, sed sufficit tacita, virtualis, et interpre-
tativa, quae habeatur a signis indicantibus seriam
voluntatem petendi. Divus Thomas *in* 4. *dist.* 32.
*quaest. unica art.* 2. *quaestiuncula prima in cor-*
*pore;* D. Antoninus *tertia parte tit.* 1. *cap* 20
7 §. 7. et alii communiter. Et hoc maxime verifi-
catur in foemina, quae potissimum subditur ve-
recundiae, et prae rubore non petit expresse, quod
anxie petit, et ubi quoquomodo constat de volun-
tate, parum refert, quod verbis, vel signis indi-
cetur, per textum *in l. de quibus, ff. de Legibus.*
8 Et hoc etiam potest interdum verificari in viro,
qui sit talis conditionis, ut vel ratione majoris
dignitatis in foemina, vel naturalis timoris, et ve-
recundiae in ipso, non audeat expresse, et verba-
liter petere; tunc enim foemina tenetur signis
saltem sensibilibus, et interpretativis exhibere
actum conjugalem, cum tam in petendo, quam in
reddendo conjuges sint pares, ex *cit. Epist.* 1. *ad*
*Corinth. c.* 7. *arg. cap. Praecepit* 19. *et c. Apud*
*nos* 20. *caus.* 32. *q.* 5.

9 Notanter etiam fuit dictum, quando nulla illud
denegandi intervenit justa, et rationabilis caussa;
Dantur enim plures, et rationabiles causae, qui-
bus intervenientibus, potest licite debitum dene-
gari; Primo, conjux innocens potest denegare de-
bitum conjugi adultero, ut colligitur aperte *ex c.*
5. *et* 19. *Matthaei;* frangenti enim fidem, fides
merito non servatur *ex Regul.* 75. *Juris in* 6. ibi:
« Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari,
10 cui fidem a se praestitam servare recusat ». Si ta-
men etiam alter conjux esset adulter, negare de-
bitum licite non posset, quia jam injuriae adulte-
rii sibi invicem compensatae essent; *cap. Intelle-*
*ximus* 6. *cap. Tua fraternitas* 7. *de adulteriis.*
11 *Ita communis* Secundu conjux innocens liberatur
obligatione reddendi debitum, si alter conjux jure
petendi debitum privatus sit ob incestum commis-
sum cum conjugis consanguinea in gradu primo,
vel secundo: Nam ubi cessat jus petendi, conse-
quenter cessat obligatio reddendi; conjux autem
incestuosus, in poenam criminis, amisit jus peten-
di debitum; *c. Transmissae* 4. *cap. Tuae frater-*
*nitatis* 10. *de eo, qui cognovit consanguineam uxo-*
*ris suae; cap. Si quis viduam* 20. *cap. Qui dor-*
*mierit* 21. *cap. Concubuisti* 23 *caus.* 32. *quaest.*
7. Postquam tamen incestuosus dispensationem 12
super petendo debito impetravit, jus exigendi de-
bitum plene recuperavit; Sanchez *lib.* 9. *disputat.*
6 *n.* 10. Layman. *loc. cit. n.* 15. et alii passim.
Tertio conjux innocens potest denegare debitum 13
conjugi, qui Sodomiae, vel bestialitatis crimine
sese turpiter inquinavit. Si enim ratione adulte-
rii, et incestus potest a conjuge innocenti dene-
gari debitum conjugi reo, a fortiori poterit dene-
gari ratione sceleris Sodomiae, et bestialitatis,
cum Sodomiticum scelus incestum cum ipsa ma-
tre commissum horrore, et enormitate superet,
ut expresse cavetur ex S. Augustino *in c. Adulte-*
*rii malum* 11. *caus.* 32. *quaest.* 7. et qui cum
carne bestiae carnem suam divisit, indignus pror-
sus sit, ut in posterum numquam cum conjuge
fiat una caro; Qui enim ob execranda illa scelera
igni vivus secundum Leges tradendus est, quo pa-
cto fidelis conjugis consortio dignus videri posset?
Et colligitur *ex cap. Idololatria* 5. *caus.* 28. *quaest.*
1. ubi, de mente Sancti Augustini declaratur, pos-
se denegari debitum, et fieri separationem a con-
juge reo cujuscumque perniciosi, et turpis concu-
bitus, ibi: « Ex quo intelligitur, quod propter il-
licitas concupiscentias, non tantum quae in stu-
pris cum alienis viris, aut foeminis committuntur,
sed omnino quaslibet, quae animam corpore male
utentem a Lege Dei aberrare faciunt, et perniciose
turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, et
vir uxorem dimittere, et uxor virum, quia exce-
ptam facit Dominus caussam fornicationis, quam
fornicationem . . . generalem, et universalem in-
telligere cogimur ».

Quarto, potest conjux denegare debitum, quo- 14
ties ex tali redditione sibi timetur grave pericu-
lum salutis corporalis, v. g. mortis, vel morbi
gravis, et periculosi, ut si petens peste, lepra,
morbo gallico, vel alio contagioso morbo, et pro-
babiliter certo infecturo laboret, aut petat debi-
tum ab eo, qui febri hectica, vel alio morbo labo-
rat, ratione cujus reddendo debitum gravis, ei in-
firmitas, vel periculum timeatur *Ita communis*
cum S. Thoma, et Scoto *in* 4. *dist.* 37. Abbate *in*
*cap. de conjug. leprosor.* et aliis., quos citat, et
sequitur Sanchez *lib* 9. *disput.* 24. *num.* 16. Lay-
man *loc. cit. num.* 5. Et ratio est, quia, ex natu-
rali interpretatione, conjuges in Matrimonii con-
tractu corporum potestatem inter se dant, salva
suarum personarum incolumitate; adeoque cum ti-
metur grave periculum salutis corporalis, non ur-
get obligatio reddendi debitum. Nec obstat id, 15
quod respondit Alexander III. *in c. Quoniam* 2.
*de conjug. leprosor.* ibi: « Si virum, sive uxorem
leprosum fieri contigerit, et infirmus a sano debi-

tum exigat, generali praecepto Apostoli, quod petit, quia non videntur conjuges se se obligasse exigitur, est solvendum, cui praecepto nulla in hoc casu exceptio invenitur »: Non obstat, inquam, quia respondent communiter Doctores apud Silvestrum, *verb. debitum, quaest* 1. §. *secunda*, Sanchez *lib.* 9. *disput* 24. *num.* 17. Layman *loc. c. num.* 6. Pontificem ita respondisse ex praesumptione, quod conjugi reddenti debitum propinquum infectionis periculum plerumque non immineat a leproso, praesertim cum raro admodum fiat, situsque mutatione, ac vestitu periculum caveri possit; At non pro casu, et morbo, quo conjux sanus debitum persolvere nequeat, quin ex judicio periti Medici morbum contrahat, quia in tali casu, et morbo nemo tenetur sui corporis vitam, et incolumitatem pro privati hominis peccato vitando exponere, cum is in necessitate simpliciter positus non sit, sed alia concupiscentia remedia adhibere possit: Quae explicatio, et exceptio est juxta principium, quod constituit D. Thomas *in* 4. *dist.* 32. *art.* 1. *in corp.* dicens, unum conjugem non teneri ad debitum alteri reddendum, nisi sub ista conditione *salva tamen prius perso-*
16 *nae incolumitate.* Si quis autem sponte contraxit cum persona, quam prius sciebat lepra, vel morbo gallico, aut alio simili morbo contagioso laborare, non potest ipsi denegare debitum, nec cohabitationem, quia censetur cessisse juri suo, sicuti is, qui sciens vitium mercis, nihilominus emit, ut cum communissima DD. docet Sanch. *loc. cit. n.* 22. §. *Porro.*

17 Quinto, debitum conjugale denegare potest mulier illa, quae ex antecedentis periculosissimi partus experientia, et ex Medicorum, et Chirurgorum judicio scit, non posse sine manifesto vitae periculo partum emittere. *Est Communis* cum S. Thoma, *in* 4. *dist.* 32. *q. unic. art.* 1. *in corp.* ubi expresse dicit, mulierem non teneri ad debitum, nisi sub ista conditione; *salva tamen prius perso-*
18 *nae incolumitate.* Sexto, debitum denegare potest uxor gravida, quando ex redditione periculum probabile mortis (vel etiam abortus) timetur prolis jam conceptae; Immo tunc nec petere, nec reddere licitum est; *c. Origo* 5. *caus.* 32. *qu.* 4. *c. Non solum* 15. *caus.* 32. *q.* 7. *c. Si caussa.* 4.
19 *caus.* 33. *q.* 4. ut observat Laym. *l. c. n.* 7. Si tamen ex mutatione situs accomode possit evitari tale periculum, tenetur uxor gravida debitum reddere marito illud serio petenti; *Omnes. vid. not.*
20 *ad n.* 35. Septimo, potest conjux denegare debitum, quando alter conjux illud petit in amentia, ebrietate, aut alias constitutus extra usum rationis, quia talis non petit actu humano, et libere rationabiliter ut homo, sed potius ut bestia. *Est*
21 *communis.* Si tamen conjux ebrius, vel amens accessurus esset ad aliam, vel se polluturus, tunc uxor teneretur per accidens, et ex caritate saltem, reddere, ob impedienda mala inde emergentia. *Ita*
22 *communis.* Octavo, potest conjux debitum denegare, quando alter immoderate, ac nimis frequenter petit, quia non videntur conjuges se se obligasse ad usum immoderatum, praesertim cum repugnet decentiae, ipsique valetudini, unde non peccat conjux, si v. g. petenti ter reddat, et quarta vice neget, ut notat Glossa *in c. Quoniam dist.* 31. La Croix *lib.* 6. *par.* 3. *n.* 396. Sporer *tom.* 3. *par.*
4. *cap.* 2. *n.* 513. et alii. Nono, potest conjux de- 23
bitum denegare, si publice, seu coram aliis exigatur, aut in Ecclesia, ubi sine sacrilegio conjugalis actus exerceri non potest, excepto necessitatis casu, si videlicet conjuges diuturno tempore inclusi in sacro loco, ob humanam fragilitatem in periculo incontinentiae versentur *Ita communis*
*Doctorum.* Decimo potest conjux ante elapsos duos 24
menses a contractu matrimoniali denegare debitum, si nondum sit consummatum Matrimonium; potest enim conjux ante consummationem matrimonii Religionem ingredi intra duos menses: unde ante elapsum tale tempus non tenetur illud consummare reddendo debitum; *c. Ex publico* 7. *de conversione conjug. c. Commissum* 16. *de sponsalibus, et Matrim.*

Undecimo, conjux potest, immo et debet dene- 25
gare debitum conjugale alteri conjugi illud etiam serio, et instanter petenti, quando ambo unanimi consensu ante, vel post Matrimonium consummatum, continentiam voverunt; habetur clare de mente S. Augustini *in c. Quod Deo* 4. *caus.* 33. *q.* 5. ibi: « Quod Deo pari consensu voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis, a quo proposito, si lapsus est ille, tu saltem instantissime persevera ». Et sic docet D. Thomas *in* 4. *dist.* 38. *quaest.* 1. *art.* 3. *qu.* 2. *ad* 2. *et* 4. et S. Antonin. 3. *par. Summ. Theolog. tit.* 1. *cap.* 21. §. *fin.* praecisis his verbis. « Cum . . . uterque pari consensu voverint continentiam, nullus eorum potest, vel debet exigere debitum, vel reddere, nisi cum peccato mortali »: et alii com-
muniter. Duodecimo, conjux potest, immo et de- 26
bet denegare debitum alteri conjugi illud petenti, quando sibi invicem promiserunt sub juramento abstinentiam ab usu Matrimonii ad certum tempus, v. g. pro toto tempore Quadragesimae, ut colligitur *ex c. Administrationis* 1. *c. Debitores* 6. *c. Ad nostram* 7. *et cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*, in quibus constat promissa sola conventione firmata, posse quidem omitti, non vero Jurejurando obsignata; Et ratio est, quia non sufficit, ut conjuges mutuo sibi suam remittant juratam promissionem ad licitum Matrimonii usum ante lapsum praefixi temporis; non enim solum ad se invicem mutuo consensu sunt obstricti, sed etiam apud Deum, invocato ejus nomine, ipsoque in testem sui pacti vocato: Unde necesse est, ut talis ais a Deo condonetur obligatio per Ecclesiae dispensationem aliqua justa interveniente caussa, aliter tales conjuges neque exigere, neque reddere debitum conjugale possunt. Sunt etiam aliae nonnullae causae, propter quas conjuges possunt licite denegare debitum conjugale, quae brevitatis gratia

relinquuntur videndae apud Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 24. *et sequent.* et alios diffuse de istis agentes.

27 Unde veniunt hic adducendae caussae, propter quas non possunt conjuges debitum denegare, et possunt licite petere, et reddere. Primo igitur conjux non potest debitum denegare, eo quod alter sit nominatim denunciatus excommunicatus; *cap. Quoniam multos* 103. *caus* XI. *q.* 3. ubi Gregorius VII. pro nostra assertione sic expresse concludit: « Quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro caussa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordis, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportune temperamus; Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos servientes etc » Quod confirmat Innocentius III. *in cap. Quod in dubiis*, 30. *de sent. excommun. et in cap. Inter alia*, 31. *eod. tit.* ubi declarat illos, qui homini nondum excommunicato famulari solebant, ex lata ejus excommunicatione, ab eodem ministerio non arceri, ibi: « Cum quaedam personae in praemisso capitulo (*Quoniam multos*) illis, in quos lata fuerit excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius, obsequio tenerentur familiariter adhaerere, neque postmodum ed contrarium teneantur, cum adhuc debitum duret, beneficio Canonis id agente, a priore non sunt obnoxietate solutae, sed ad familiare tenentur obsequium, et ita per consequens ad communicationem tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere ». Hinc Glossa *in cit. cap. Quoniam multos*, *verb. Uxores*, sic expresse ait: « Sed numquid vir excommunicatus potest petere debitum ab uxore? . . . . . . . Si petat vir mulierem in judicio, et ipsa objicit ei excommunicationem, Judex tenetur ex suo officio restituere ei mulierem, cum in hoc casu possit ei communicare; Unde credo, quod tenetur debitum reddere ».

28 Secundo, conjux non potest negare debitum ob solum metum, ne multiplicetur proles, et ob inopiam non possit ali. Ita Angelus verb. *Debitum* §. 15. Silvester *quaest.* 8. Navarr. *cap.* 16. *n.* 25. Layman *loc. cit. num.* 16. Sporer *loc. cit. num.* 516. et alii communiter negantes absolute, multiplicationem prolis excusare a redditione debiti. Et ratio est, quia ex una parte multiplicatio prolis spectat ad praecipuum finem Matrimonii, estque magnum bonum, ac donum Dei, cujus gratia a conjugibus tolerandum est omne incommodum prima conjugii stipulatione conceptum; Ex altera autem parte melius est proli, ut vivat inops, quam ut omnino non vivat; Nec ex apprehensa inopia, et deficientia alimentorum pro prole potest deduci excusatio tam strictae obligationis redditionis debiti, cum Deus in se vere confidentes non deserat, juxta illud Regis Prophetae *Psalm.* 35. *num.* 25. *Junior fui, etenim senui, et non vidi justum derelictum, nec semen ejus quaerens panem.* Et Christus ipse Matthaei 6. *num.* 26. *et seq.* sic in Dei providentia confidere praecipiat, et diffidentes severe objurget, ibi: « Respicite volatilia Coeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester Caelestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? . . . Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescant, non laborant, neque nent . . . . Si autem foenum agri, quod hodie est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicae fidei »?

Tertio non potest conjux debitum denegare, ex 29
quo petatur diebus Festis, vel diebus sacrae communionis, aut similibus. *Est communis* cum D. Thoma *in* 4. *dist.* 32. *quaest. unic. art.* 5. *in corpor.* ubi expresse ait: « Tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore, et quacumque hora, salva debita honestate, quae in talibus exigitur »; et iterum *in supplement. q.* 64. *art.* 7. *in conclus.* dicit: « Ne propter lubricum carnis aliqua peccati detur occasio, tenentur conjuges etiam in diebus Festis, et quacumque hora sibi mutuo debitum reddere, salva tamen honestate ». Et Sylvius *in* 3. *part.* S. Thom. *quaest.* 80. *art.* 7. sic clere concludit: « Conjux, quae est communicatura, non propterea excusatur a redditione debiti, si alter instet, sicuti neque excusatur, ex eo, quod illo die communicaverit ». Et habetur *in cap. Vir* 7. *caus.* 33. *quaest.* 4. ibi: « Si quis vero sua conjuge, non cupidine voluptatis captus, sed solummodo creandorum liberorum gratia utitur, eodem ipso die si velit communicare, ipse profecto . . . de sumendo Corporis Dominici, Sanguinisque mysterio, suo est relinquendus judicio ». Nec valet objicere, quod Apostolus 1. 30
*ad Corinth. c.* 7. *n.* 5. praecipiet conjugibus, ut abstineant ab usu Matrimonii ad tempus, ut vacent orationi: Non valet, inquam, quia ibi Apostolus praecipit conjugibus, ut non fraudent ad invicem, et solum permittit abstinere ad tempus ab usu Matrimonii ex communi consensu, ut vacetur orationi; et en praecisa ipsius verba: « Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi »; Et sic ipsum Apostolum intelligit S. Augustinus relatus *in cap. Apostolus* 12. *caus.* 33. *quaest.* 4. ibi: « Apostolus nec ad tempus, ut vacent orationi, nisi ex consensu, voluit conjuges, carnali invicem fraudere debito ». Nec etiam valet objicere Canonem 31
*in cap. Si caussa* 4. *caus.* 33. *quaest.* 4. ubi, de mente Sancti Ambrosii sic habetur: « Si caussa procreandorum Filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum, quia et dies Festi, et dies processionis, et ipsa ratio conceptus, et partus, juxta Legem cessari temporibus his debere demonstrant ». Nec etiam objicere Canonem *Quotiescumque* 2. *eadem caus. et quaest.* ubi ex S. Augustino sic praecise habetur:

» Quotiescumque aut dies Natalis Domini, aut reliquae Festivitates advenerint, sicut frequenter admonui, non solum ab infidelium concubinarum consortio, sed etiam a propriis uxoribus abstinete ». Nec Canonem *Christiano* 5. *ead. caus. et quaest.* ubi, ex eodem S. Augustino, uxoris usus diebus processionis, et jejunii interdicitur. Nec Canonem *Omnis homo* 21. *de consecrat. dist.* 2. ubi ex Concilio Eliberitano sic habetur: « Omnis homo ante Sacram communionem a propria uxore abstinere debet tribus, aut quatuor, aut octo diebus ». Nec Canonem *in cap. Si sciatis* 1. *caus.* 33. *quaest.* 4. ubi de mente S. Hieronymi sic habetur: « Si panes propositionis, non poterant ab iis qui uxores suas tetigerant, comedi, quanto magis panis ille, qui de coelo descendit non potest ab his, qui conjugalibus paulo ante haesere
32 complexibus, violari, atque contingi ». Non valet, inquam, quia tales, et consimiles Canones intelligendi sunt secundum congruitatem, et non secundum necessitatem, ex consilio, et non ex praecepto, ut optime exponit S. Thomas 3. *part. Summae quaest.* 8. *artic.* 7. ibi: « Hoc secundum congruitatem, et non secundum necessitatem, ex consilio, et non ex praecepto est intelligendum (*) ».

33 Quarto non potest conjux debitum denegare sub praetextu, quod alter conjux affinitatem spiritualem contraxerit, baptizando proprium filium in casu extremae necessitatis; Cum enim talis conjugis actio non solum sit licita, sed etiam necessaria, et ex praecepto caritatis imperata, non debet ei imputari ad ullam poenam, sicuti non ei imputatur ad ullam culpam, ex regula Innocentii III. tradita *in c. Discretionem* 6. *de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suae*, ibi: *Cum suo jure non debeat sine sua culpa privari*. Et expresse habetur decisum a Joanne VIII. in *cap. Ad limina* 7. *caus.* 30. *quaest.* 1. ibi; « Dicimus omittendum esse, et inculpabile judicandum, quod necessitas intulit. Nam hoc baptizandi opus Laicis fidelibus juxta canonicam auctoritatem, si necesse fuit facere, libere conceditur: Unde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri unda Baptismatis lavavit, ut eum de potestate auctoris mortis, et tenebrarum eriperet, et in regnum Christi jam regnaturum sine dubitatione transmitteret, bene fecisse laudatur, et idcirco suae uxori, sibi legittimo sociatae, impune; quandiu vixerit, judicamus manere conjunctum, nec ob hoc . . . separari debere ».

Quinto nec potest conjux debitum denegare sub 34
praetextu, quod alter conjux affinitatem contraxerit ratione incestus, vel adulterii non sponte, sed coactionis vi, vel ignorantia facti, commissi. Et ratio est, quia talis conjux ex hujusmodi incestu, seu adulterio sine ulla sua culpa commisso non debet suo jure petendi debitum ullo modo privari; *cit. cap. Discretionem* 6. *de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suae*, ibi: *Cum suo jure non debeat sine sua culpa privari*, et Regul. 23. *Juris in* 6. ibi: *Sine culpa, nisi subsit caussa, non est aliquis puniendus*; Conjux autem, qui non sponte, sed coactionis vi, vel ignorantia facti, incestum, vel adulterium commisit, nullam admisit culpam, cum pro se fuerit omnino materialis talis actus incestus, vel adulterii, ex quo, ut supponitur, in eum nullatenus consenserit, neque adeo ipsi in peccatum imputari debeat ex mente S. Augustini relati *in c de pudicitia* 6. *caus.* 32. *q.* 1. ibi: « Nemo impudice utitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia »; et ut dicit Origenes *l.* 2. *ad c.* 2. Epistolae ad Romanos; « Neque enim fieri potest, ut si ante quis non maechetur in corde, maechari possit in corpore ». Et quod affinitas contracta ratione incestus, vel adulterii non sponte, sed coacte commissi, non privet jure petendi debitum conjugem innocentem, habetur expresse *in cap. Discretionem* 6. *de eo. qui cognovit etc.*, ibi: Sed nec affinitas, quae post contractum legitime Matrimonium inter virum, et uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quae hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari ». Et quod etiam affinitas contracta ratione incestus, vel adulterii ignorantia facti commissi, non privet jure suo petendi debitum conjugem sic ignoranter, et consequenter solum materialiter peccantem, habetur expresse in *cap. Si virgo* 5. *caus.* 34. *quaest.* 1. *et* 2., ibi: « Hinc etiam ignorantia excusat eum, qui nesciens dormivit cum sorore uxoris suae », et *cap. In lectum* 6. *eadem caus. et quaest.* ibi: « In lectum mariti, absente uxore, Soror ivit uxoris, quam ille uxorem putans suam esse, dormivit cum ea; super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quod inscius fecerit hoc scelus . . . . .

(*) Operae pretium est referre, quae scripsit Benedictus XIV. l. 5. de Synod. c. 1. num. 8. « Olim in solemnioribus festivitatibus, ac jejunii diebus, quibus peculiater erat orationi vacandum, vetitum fuisse conjugibus Matrimonii usum, ex pluribus colligitur Ecclesiae sanctionibus, collectis a Gratiano can. 33. quaest. 4. Haec fortasse, aliaque hujus generis multa ignota fuerunt nonnullis Theologis moralibus, qui antiquam disciplinam ex hodierna metientes ( quod saepe ab iisdem fieri notavit Card. Bona rer. lithurg. l. 1. c. 18. n. 1. ) non dubitarunt affirmare, numquam ab Ecclesia fuisse usum conjugii certis diebus interdictum; cum potius asserere debuerint, nunc intra meri consilii limites contineri, quod olim severa lege erat prohibitum, sicuti scite ponderat Catalanus, *in Com. ad Pontif. Rom. tom* 3. *tit. de ordine ad Synodum* §. 22 » Quod attinet ad auctoritatem S. Thomae, verba, quae Auctor exscribit, loco ab eo citato non occurrunt. Illa tamen verba « hoc secundum congruitatem, et non secundum necessitatem est intelligendum » leguntur 3. *part. qu.* 80. *art.* 7, in quo quaerit « utrum nocturna pollutio aliquem impediat a sumptione Eucaristiae », *in resp. ad* 2. ubi hac ratione accipiendum esse S. Hieronymi testimonium in Cap. *si sciatis* translatam declarat.

legitimam suam conjugem habere permittatur ».

35 Debitum conjugale licite petitur, et redditur, etiamsi mulier sit praegnans, dummodo tamen absit periculum abortus. *Est communis* (*). Nec obstat textus *cap. Origo* 5. *caus.* 32. *quaest.* 4. *cap. Non solum* 15. *eadem caus.* 32. *quaest.* 7. *cap. Si causa* 4. *caus.* 33. *quaest.* 4., ubi videtur prohiberi accessus ud uxorem gravidam (**). Respondetur, enim hoc esse de consilio, et non de praecepto, nisi in casu probabilis periculi abortus.

36 Licite etiam petitur eo tempore, quo mulier est lactans. *Est Communis.* Nec obstat textus *cap. Ad ejus* 4. *dist.* 5. ubi dicitur: « Ad ejus vero concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur ». Respondetur enim, etiam hoc esse de consilio, et non de praecepto, nisi in casu probabilis periculi mortis suae prolis, quando scilicet mulier percipiat, quod, ratione usus conjugii, lac suum notabiliter fiat noxium infanti, aut ad ejus nutritionem notabiliter deficiat.

37 Debitum petere, et reddere eo tempore, quo mulier est puerpera, idest post recentem partum, durante adhuc naturali purgatione mulieris, per se loquendo, non est quidem peccatum mortale, ut tenent plurimi Doctores, at nihilominus communiter peccatum veniale deesse non solet, et hoc ob nimiam intemperantiam, quae in copula ista foeditati juncta intervenire solet; Herincx *disp.* 7. *de Matrim. quaest.* 6. *n.* 18. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 7. et alii passim; et colligitur *ex cap. Ad ejus* 4. *dist.* 5. ubi, de mente S. Gregorii, sic habetur: « Hae itaque, quae filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri » : et ex responsione *Nicolai I. ad consulta Bulgarorum, cap.* 68. ibi: « Quot diebus viro, postquam mulier filium genuerit, ab ea sit abstinendum, non adinventionibus nostris, sed verbis beatae memoriae Gregorii Romani Pontificis, ad Anglorum gentis Apostolum declaratur, qui Augustino Episcopo, quem in Saxoniam ipse direxerat, scribens, inter caetera dixit, Ad ejus vero (*idest mulieris*) concubitum vir suus accedere non debet etc. »

38 Debitum petere, et reddere eo tempore, quo mulier est menstruata, idest menstruo fluxui sta-

(*) Sententia est Sanctorum Patrum auctoritati innixa, imprimisque Sancti Augustini, usum Matrimonii culpa non vacare, nisi propagandae prolis, vel debiti reddendi causa exerceatur. Plura ex S. Doctore producere monumenta, perfacile esset. Unum, vel alterum lectorum oculis sistimus. *Melior est quidem*, ait S. D. *L. de bono Conjugali cap.* 6. « ab omni concubitu continentia, quam vel ipse matrimonialis concubitus, qui sit caussa gignendi: Sed quia illa continentia meriti amplioris est; reddere vero debitum, nullius est criminis; Exigere autem ultra generandi necessitatem CULPA VENIALIS », etc. *Tom.* 6. *operum*, *col.* 236.

Et *in Enchiridio cap.* 78. « Putari posset, *inquit*, non esse peccatum misceri conjugi, non Filiorum procreandorum caussa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis; ut Fornicationis . . . mortiferum malum . . . incontinentiae devitet infirmitas. Posset ergo, ut dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset (*Apostolus*): hoc autem dico *secundum veniam, non secundum imperium*. QUIS AUTEM ESSE PECCATUM NEGET? cum dari veniam facientibus, Apostolica auctoritate fateatur? » *Ibidem colum* 166. Legesis, et S. Hieronymum *in caput* 5. *Epistolae ad Ephesios l.* 2 *tom.* 7. *operum editionis novisс. Veronen. colum.* 637. et S. Gregorium Magnum *in Regula pastorali part.* 3. c. 27. *tom* 2. *operum edit. Benedict. colum*. 80. Hinc S. Thom. *in* 4. *distinct.* 31. *quaest.* 2. *art.* 2. docet, « duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt; scilicet causa prolis procreandae, et debiti reddendi, ALIAS AUTEM SEMPER EST IBI PECCATUM, AD MINUS VENIALE ». Qui igitur fieri potest, ut idem usus innoxius evadat, uxore praegnante, ut hic Auctor absque ulla restrictione asserit? Sane, si Sanctorum Patrum, sacrorumque Canonum doctrinam consulamus, in contrariam sententiam declinemus, oportet.

S. Clemens Alexandr. *l.* 2. *Paedag. cap.* 10. *Ullum*, inquit, *induxit* (Moyses) veterum Hebraeorum coeuntem cum sua uxore praegnante. Sola enim voluptas, siquis ea etiam utatur in conjugio, est praeter leges, et injusta, et a ratione aliena. Rursus Moyses abduxit viros a praegnantibus, quousque pepererint . . . Nefas est ergo operantem jam Naturam adhuc molestia afficere, superfluo ad petulantiam prorumpendo libidinem ». 2. *To. operum editionis Oxoni* pag. 225.

S. Ambrosius *lib.* 1. *in Lucam*, *num.* 54. « Ad cohibendam, *inquit*, petulantiam tuam manus quasdam tui Auctoris in utero hominem formantis advertis. Ille operatur, et tu sacri uteri secretum incestas libidine? Vel pecudem imitare, vel Deum verere ». *Tom.* 1. *operum, edit. Benedict. colum.* 1281.

Videri etiam possunt SS. Augustinus, et Hieron. locis laudatis. Quapropter sacris cautum est canonibus, ut qui cum uxoribus praegnantibus conveniebant, poenitentiae subjicerentur. Hoc constat ex Poenitentiali Romano *tit.* 7. *cap.* 9. *et* 10. et ex Poenitentiali Bedae cap. 2. et 10. Unde S. Thomas *in* 4. *distinct.* 31. in Expositione textus: « Ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem impraegnatam: Non tamen, quod semper sit peccatum mortale, nisi forte quando probabiliter timetur de periculo abortus » Ex hucusque laudatis auctoritatibus perspicax Lector judicium ferre potest, utrum Canones ab Auctore laudati consilium, an praeceptum sonent, quos praeceptum indigitare in promptu esset ostendere, si id necessitas expostularet. Unum addimus: scilicet ne incautus Lector omnes doctrinas, quas in hoc articulo legatur, amplectatur, v. g. expositam sub n. 42. circa modum concumbendi; sub n. 45. de debiti petitione cum dubio circa matrimonii validitatem, quam e diametro esse oppositam sententiae Innocentii III. relatae *in cap. Inquisitioni, de sentent. excommunicationis*, nemo sanae mentis inficiabitur. Vide Cl. Eusebium Amort « in Disquisitionibus Dogmaticis de Controversiis in Theologia Morali insignibus, disquisit. 11. de petitione debiti conjugalis, quo tempore uxor est gravida; *in qua pluribus ostendit*, debitum conjugale numquam sine peccato veniali exigi posse, post conceptionem moraliter certam ». Confer Antoine *in Tractatu de obligationibus cap. III. quaest.* 11. *resp.* 2 n. 2.

(**) Sobrie, et juste, et pie vivendum esse in hoc saeculo, omnibus praecipit Apostolus ad Tit. *cap.* 2. Conjuges, vel qui Conjugum peccata audire tenentur, ea verba perpendant, et quae sequuntur S Bonaventurae, *Compend. Theol. Verit. l.* 6. *cap.* 38. « Potest quis accedere ad uxorem suam quatuor de causis: scilicet causa prolis, causa reddendi debitum, causa vitandae incontinentiae, quarto potest fieri causa explendae libidinis: et hoc modo peccatum est veniale, vel mortale, secundum quod libido est venialis, vel mortalis ».

tutis temporibus subjacet, in Lege veteri *cap.* 20. *Levitici* sub poena capitali prohibebatur, ibi: « Qui cojerit in fluxu menstruo, interficiantur ambo de medio populi sui »; Et licet quod hoc praeceptum, tamquam caeremoniale, quo ad poenam cessaverit cum ipsa Lege, tamen quia non solum erat indictum ad evitandam immunditiam Legalem, sed etiam ne ex tali coitu proles nasceretur imperfecta, et quo ad hunc respectum erat praeceptum morale, etiam nunc est servandum, ut expresse docet S. Thom. *in* 4. *dist.* 32. *q. unic. art.* 2. *q.* 2. *in corpor.* ibi: « Accedere ad menstruatam in Lege prohibitum erat duplici ratione, tum propter immunditiam, tum propter nocumentum, quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur, et quoad primum, praeceptum erat caeremoniale, sed quantum ad secundum erat morale, quia cum matrimonium sit ad bonum prolis principaliter ordinatum, inordinatus est omnis matrimonii usus, quo bonum prolis impeditur. Et ideo hoc praeceptum obligat etiam in nova Lege propter secundam rationem, etsi non propter pri-
39 mam ». Et hujus sententiae fuerunt etiam S. Augustinus *lib.* 3. *de peccat. mort. et remiss. cap.* 12. *n.* 22. S. Hieronymus *lib.* 6. *in Ezechiel. cap.* 18. et S. Gregorius relatus *in cit. cap. Ad ejus* 4. *dist.* 5., et alii. Sed quia tales SS. Patres non explicant sub quali peccato obliget nunc tale praeceptum, et S. Thomas *loc. cit.* subjungit, quod talis « fluxus non durat nisi ad modicum tempus; unde prohibitum est ad talem accedere, similiter prohibitum est mulieri in tali fluxu debitum petere », dicendum est, quod debitum petere pro tali tempore sit ad minus peccatum grave veniale, ut vult communior Doctorum; eo vel maxime, quod multi magni nominis Doctores sustinent esse peccatum mortale.

40 Debitum conjugale licite petitur, et redditur etiam non servato debito concumbendi modo, aut situ, dummodo fiat propter aliquam justam, et rationalem causam, v. gr. propter periculum suffocationis foetus, vel aegritudinem, vel aliam indispositionem corporis, puta nimiae pinguedinis, et hujusmodi, et servetur vas naturale absque periculo extramissionis seminis, seu fraudationis
41 generationis. *Est communis.* Non est tamen licitum, saltem sub veniali, petere, et reddere debitum non servato debito concumbendi modo, aut situ sine ulla rationabili causa, et solum majoris voluptatis gratia, ut colligitur *ex cap. Nervi* 2. *dist.* 13. *cap. Deinde* 3. *dist.* 26. *cap. Origo* 5. *cap. In eo* 12. *et cap. Liberorum* 14. *caus.* 32. *quaest.* 4. *et cap. Vir* 7. *caus.* 33. *quaest.* 4. Unde merito fuit ab Innocentio XI. Die 2. Martii 1679. damnata inter alias sequens propositio, nona in ordine, ibi: « Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac
42 defectu veniali ». Ita Rosignolus *tract.* 15. *de Matrimonio* 7. *praenot. sect.* 3. *n.* 4. cum communi aliorum, saltem quo ad petere; Quamvis sit contra varios quoad reddere, volentes, quod quando conjux petens debitum peccat solum venialiter, vel ob circumstantiam se tenentem ex parte solius petentis, vel ob circumstantiam se tenentem ex parte ipsius actus, alter reddens nullo modo peccet, nec eximatur ab onere reddendi, ut docet Sanchez *de matrimon. lib.* 9. *disput.* 6. *n.* 6., cum variis aliis.

Conjuges, qui mala fide, seu dubii de valore 43
Matrimonii contraxerunt, non possunt, stante illo dubio, nec petere, nec reddere debitum, quia non est possessio pro matrimonio, sed pro sexto Decalogi praecepto copulam inter eos prohibente, nec alterutri favet possessio juris pro petendo debito, cum possessio juris inchoari non possit cum mala fide. *Ita communis.* Si vero unus tantum 44
conjux mala fide, seu dubius de valore Matrimonii contraxit, non potest ille, stante tali dubio, petere debitum, tenetur tamen illud reddere alteri, qui bona fide contraxit, quia hic, qui bona fide contraxit, stante dubio, non est privandus suo jure, cum sit in possessione juris conjugii, ac, stante dubio, melior sit conditio possidentis; habetur expresse *cap. Dominus* 2. *de secundis nuptiis.* Si 45
Matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de valore, poterit talis dubitans post debitam diligentiam, et inquisitionem factam, ex qua veritas nondum comperta est, non solum reddere, sed etiam petere debitum; Nam dubium superveniens bonae fidei possessori obesse non debet. Ita ex communiori Sanchez *lib.* 2. *disp.* 41. *quaest.* 4. *n.* 45. *et lib.* 1. *moral. cap.* 10. *n.* 9. Barbosa *in lib.* 5. *decretal. cap. Inquisitioni n.* 5. *de sentent. excommunic.* Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.* 39. *n.* 108. Layman *Theolog. moral. lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. *n.* 24. Henricx *disp.* 7. *de matrim. q.* 6. *n.* 32. Reiffenstuel. *Theolog. moral. tract.* 14. *disp.* 13. *n.* 85. Diana *par.* 4. *tract.* 13. *resolut.* 15. Terill. *de conscient. quaest.* 23. *n.* 66. Dicastill. *de restit. d.* 5. *a n.* 221. Reginal. *in praxi fori poenitent. lib.* 31. *n.* 100. Ægid. *de Sacram. et censur. disput.* 34. *dub.* 10. *n.* 105. Socin. *in* 4. *de just. quaest.* 5. *art. ult.* Valentia *to.* 4. *disp.* 10. *qu.* 6. *punct.* 2. Lugo *de justit. disp.* 17. *n.* 88. Cardenas *in* 2. *Crisi d.* 19. *n.* 107. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *de matrimon. n.* 302., et apud ipsum ibidem dictus Scotus, Vera Crux, Vict. Lopez, Suarez, Coninch. Bonacina, Lessius, Bress. Boss. Bardi, et alii contra multos alios ab ipso citatos.

Et veritas nostrae assertionis colligitur ex S. 46
Augustini verbis relatis *in cap. Si virgo* 5. *caus.* 34. *quaest.* 1 *et* 2. ubi sic expresse habetur: « Si virgo nupserit nesciens viro alieno, hoc si semper nesciat, nunquam ex hoc adultera erit; Si autem sciat, jam ex hoc adultera esse incipit, ex quo cum alieno sciens cubaverit, sicut in jure praediorum tamdiu quisque bonae fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum; cum vero sciverit, nec ab aliena possessione

recesserit, tunc malae fidei possessor perhibetur ». Et *ex cap. Laudabilem* 2. *Ut lite pendente* ubi sic praecise a Clemente III. fuit responsum: « Respondemus, quod Conjugum alteruter accusatus (*de Matrimonii defectu*) ante probatam accusationem jure, quod habet in altero, privari non possit ». Et *ex cap. Dominus* 2. *de secundis nuptiis*, ubi Lucius tertius supponit, si secundo Matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de morte prioris conjugis, posse eum, qui bona fide contraxit, petere debitum, et alterum, etiamsi mala fide contraxerit, posse reddere, ibi: « Super matrimoniis, quae quidam ex vobis, nondum habita obeuntis conjugis certitudine, contraxerunt, id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare praesumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus; Si vero aliquis, vel aliqua id hactenus non servavit, et de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum; ei, quae sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod a se tamen noverit nullatenus exigendum. Quod si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur ». Et ratio nostrae assertionis est, quia talis sic dubitans, praemissa debita diligentia, et inquisitione, habet ignorantiam invincibilem de invaliditate Matrimonii, ergo manet possessio pro validitate Matrimonii bona fide contracti, juxta *cit. cap. Si Virgo* 5. *caus.* 34. *quaest.* 1. *et* 2. ibi: « Bonae fidei possessor rectissime dicitur, quandiu se possidere ignorat alienum »; adeoque manet in jure petendi debitum, cum melior sit conditio possidentis, et dubium superveniens bonae fidei possessori
47 obesse non debeat. Et hoc ipsum a fortiori est dicendum, si dubium superveniens, oriatur solum ex levi, ac temeraria credulitate, nam potest tale dubium ad consilium proprii Pastoris, seu Parochi deponi, ac debitum conjugale non solum licite reddi, sed etiam peti, textu expresso *in cap. Inquisitioni* 44. *de sentent. excommun.* ibi: « Et quidem ad sui Pastoris consilium (conscientia levis, et temerariae credulitatis explosa) licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale ».

48 Nec valet objicere contra nostram principalem assertionem, id quod Innocentius tertius prosequitur immediate dicere in *d. cap Inquisitioni*, ibi: « Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, et discreta, quamvis non evidenti, et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro, vel contra Legem conjugii, vel contra judicium
49 committat offensam ». Non valet, inquam, quia, ut optime respondet Cardin. De Lugo *tom.* 1. *disp.* 17. *n.* 88. vel Pontifex in *d. c. Inquisitioni* loquitur solum de conjuge, qui nondum adhibuit debitam, et sufficientem diligentiam pro cognoscenda veritate, ut volunt multi, quos sequitur Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. disp.* 41. *quaest.* 4. *n.* 53. Vel etiam dato, quod universaliter loquatur, dicere possumus, ex illo magis confirmari nostram conclusionem; nam alter conjux, qui erat possessor bonae fidei, dicitur posse petere, et reddere; alter autem, dum habet dubium, non permittitur petere, quia nimirum in casu illius textus conjux non habebat dubium mere negativum, sed potius credulitatem, et opinionem positivam, de impedimento Matrimonii, ut constat ex verbis illius capitis; stante autem illa opinione de impedimento, et non stante opinione etiam probabili de negatione impedimenti, non poterat conjux petere, quia nullum habebat indicium saltem probabile de valore illius Matrimonii; Unde apparet, quod Innocentius III. *in d. cap. Inquisitioni*, ideo sic respondit, quia ille, de quo erat casus, ab initio mala fide contraxerat Matrimonium, quia videlicet positive dubitabat de ejus valore, ut proinde sit casus similis illi, qui refertur *in cit. cap. Dominus* 2. *de secundis nuptiis;* ubi Lucius tertius, ut apparet ex suis verbis adductis supra *sub. n.* 45. respondet dubitantem de valore Matrimonii, quod contraxerat, nondum habita certitudine conjugis prioris praemortuae, debitum interim a conjuge sua exigere non posse. Hinc non facit objectio ta- 50 lis textus pro nostro casu, qui est de dubio superveniente Matrimonio jam bona fide contracto, adeoque licet sic dubitans petendo debitum post adhibitam debitam diligentiam se exponat periculo fornicationis materialis, non se exponit tamen periculo fornicationis formalis, cum ignorantia invincibilis in bonae fidei possessore a peccato formali excuset. Nam Innocentii definitio locum habet quoties *conscientia pulsat animum ex credulitate probabili*. Hinc de valore Matrimonii bona fide contracti dubitans, nisi *post debitam diligentiam, et inquisitionem factam* dubium deposuerit, a petendo abstineat.

Si conjux pro certo cognoscat invaliditatem Ma- 51 trimonii, eo quod indubitanter sciat subesse impedimentum dirimens, quamvis hoc in facie Ecclesiae probare nequeat, non solum non potest petere, sed nec reddere debitum, non obstante quod per sententiam judicialem Ecclesiae (quae de occultis non judicat), vel etiam per excommunicationem ad id compellatur, aut ab altero conjuge, absque gravi scandalo, aut etiam absque manifesto vitae periculo discedere nequeat. *Est communis:* et ratio est, quia in nullo casu potest quis scienter fornicari, seu alteri carnaliter commisceri extra legitimum Matrimonium; hoc enim est intrinsece malum; Unde talis potius in foro externo debet humiliter sententiam excommunicationis sustinere, ut expresse statuitur *in cap. Litteras* 13 *de restitut. spoliat.* ibi: « Cum mulier, quae consanguinitatis habet notitiam, praesertim in gradibus, quos Lex divina (Levitici c. 18.) prohibuit, non possit hujusmodi viro sine peccato mortali carnaliter commisceri; quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, et quidquid fit con-

tra conscientiam aedificat ad gehennam? frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cum illa contra Deum non debeat in hoc judici obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere ». Idem declarat ipsemet Innocentius III. *in cap. Inquisitioni* 44. *de sentent. excommun.* ibi: « Credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine peccato mortali non valet carnaliter commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale ». Talis enim conjux, ex simili excommunicatione contra se lata, non ligatur apud Deum, cum irrita, et invalida sit excommunicatio, quae peccato mortali non nititur, ut ait Concilium Meldense *in cap. Nemo* 41. *caus.* 11. *quaest.* 3. nec proinde verae Censurae effectum producere valeat, ut constat de mente Gelasii I. relat. *in cap. Cui est* 46. *dict. caus.* 11. *quaest.* 3. et de mente S. Hieronymi relati *in cap. quomodo* 44. *ead. caus. et quaest.* et de mente S. Augustini *in cap. Caepisti* 48. *in cap. Quid obest.* 50. *et in cap. Etsi* 13. *ead. caus. et quaest.* Et expresse Glossa in *cap. Si quis* 70. *caus.* 1. *qu.* 1. ibi: « Quid ergo si Episcopus excommunicet? patienter ferat, nec
52 curet, cum non ligetur apud Deum ». Quod autem nequeat conjux ab alio discedere absque gravi scandalo, aut etiam absque manifesto vitae periculo, nihil refert, nam ut expresse dicitur in *Reg.* 3. *Juris*: « Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur ». Et occisus ex hac causa meretur pro servanda virtute supernaturali castitatis, et sic evaderet Martyr, nam non solum qui propter confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, Martyrii palmam consequuntur. Generaliter enim loquendo omnia virtutum opera, quatenus referuntur in Deum, sunt quaedam Fidei protestationes, quia dum quis potius vult mori, quam Deum peccato quopiam offendere, ipso facto protestatur, Deum esse summum bonum, ac omnibus aliis bonis creatis praeferendum; quod est Articulus Fidei Christianae; Unde Sanctus Augustinus *serm.* 250. *de tempore* etc. sic expresse dicit; « Christianis quotidiana Martyria deesse non possunt; Sicut enim Castitas, et veritas, et justitia, Christus est, sic et ille, qui eis insidiatur, persecutor est; Qui et in aliis defendere, et in se custodire voluerit, Martyr erit ».

53 Conjux, qui, durante Matrimonio, contraxit affinitatem cum sua consorte, cognoscendo videlicet carnaliter ejus consanguineam in primo, vel secundo gradu, non potest petere debitum; *cap. Qui dormierit* 30. *caus.* 27. *qu.* 2. *cap. Si quis* 1. *de eo, qui cognovit etc.* Licite tamen potest reddere, 54
immo tenetur, textu expresso *in c. Discretionem* 5. *de eo qui cognovit etc.* ibi: « Nec affinitas, quae post contractum legitime Matrimonium inter virum, et uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quae hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari », et *c. Tuae fraternitatis* 10. *eod. tit.* ibi: « Vir ejus poterit, et debebit cum Dei timore debitum ei solvere conjugale, cum affinitas post Matrimonium inique contracta illi nocere non debeat, quae iniquitatis particeps non existit ». No- 55
tanter autem fuit dictum *consanguineam in primo, et secundo gradu*, quia si esset consanguinea solum in tertio, aut, quarto gradu, non incurreret poenam non petendi debitum, prout, teste Farinacio in *declar. super sess.* 24. *Conc. Trid. c.* 4. *de reformat. Matrim.* declaravit Gregorius XIII. his verbis « Sanctissimus Dominus noster Gregorius XIII. ex sententia Cong. dixit, per hoc decretum sublatum censeri impedimentum quoque supervenientis affinitatis post contractum Matrimonium, quia si impedimentum dirimens sublatum est, quod majus est, ergo et illud, quod impedit, ne is, per quem contracta est affinitas, sine peccato possit exigere debitum, quod minus est ».

Conjux voto simplicis castitatis adstrictus lici- 56
te non potest petere debitum, tenetur tamen reddere; *cap. Quidam* 3. *cap. Carissimus* 12. *de conversion. Conjug. cap. Sunt qui* 19. *caus.* 27. *qu.* 2. *cap. Si dicat* 1. *c. Notificasti* 2. *cap. Una sola* 6. *et c. Noluit.* 16. *caus.* 33. *qu.* 5. Et ratio est, quia votum castitatis includit obligationem praecepti negativi, cum vovens se obstringat ad se abstinendum ab omni actu venereo; adeoque votum castitatis ab uno conjuge factum obligat semper, et pro semper quo ad ea, quae cum Matrimonio sunt compatibilia; compatibile autem est non petere debitum, licet non reddere non sit compatibile. Nec valet dicere, quod hoc esset nimis difficile conjugi voventi, et nimis onerosum alteri conjugi non voventi, maxime si conjux non vovens sit mulier, quae verecundabitur petere. Non valet, inquam, quia si conjugi voventi sit difficile, sibi imputet, et petat dispensationem, et onerosum alterius conjugis non voventis tollitur, ex quo conjux vovens possit reddere, non solum quando alter petit expresse, sed etiam quando ex signis, quae inter conjuges sunt nota, advertit, alterum conjugem optare, ut patet ex dictis supra *n.* 6. 7. *et* 8.

## ARTICULUS III.

### QUO AD EA, QUÆ CONCERNUNT DISPENSATIONEM SUPER IMPEDIMENTO PETENDI DEBITUM CONJUGALE.

## SUMMARIUM

1. *Dispensatio ad hoc ut sit valida, debet dari ex legitima, et justa causa.* — 2. *Possunt Episcopi ad petendum debitum dispensare cum conjuge, qui ante matrimonium emisit votum perpetuae castitatis, eoque ligatus nupsit.* — 3. *Idem possunt cum conjuge, qui post matrimonium, sive consummatum, sive non, praedictum emisit votum vel cum, vel sine consensu alterius conjugis, dummodo non fuerit emissum ab utroque cum reciproca, et expressa renunciatione juris, ad n. 6.* — 7. *Excipiuntur casus urgentis necessitatis, in quibus Episcopi dispensare possent etiam in votis Summo Pontifici reservatis, et consequenter, super ipsorum impedimento reddendi debitum: et qui sint urgentis necessitatis casus innuuntur, ad n. 8.* — 9. *Insuper possunt Episcopi dispensare ad petendum debitum cum impeditis ratione contractae affinitatis, et cognationis spiritualis cum sua conjuge.* — 10. *Eadem potestas dispensandi super impedimento petendi debitum conjugale competit etiam Capitulis, corumque Vicariis Capitularibus Sede Episcopali vacante, et Vicario Generali Episcopi, maxime si specialem ab illo facultatem habeat, ad n. 11.* — 12. *Regulares mendicantes, aliique omnes cum ipsis communicantes possunt dispensare ad petendum debitum, tam super impedimento provenientc ex voto simplici castitatis perpetuae, ante, vel post matrimonium contractum inito, quam super impedimento proveniente ex affinitate contracta ratione copulae habitae cum consanguinea, vel consanguineo, etiam in primo gradu alterius conjugis, ad n. 18.* — 19. *Confessarii Regulares possunt valide, et licite dispensare super impedimento petendi debitum in primo, ex nuper expressis casibus, licet non sint ad hoc specialiter deputati a suis Superioribus majoribus, at in secundo probabilius est non posse, nisi ad id specialem praefatorum commissionem habeant; non desunt tamen magni nominis Doctores pro affirmative, ad n. 22.*

1 Praemisso quod dispensatio, ad hoc, ut sit valida, debet dari ex legitima, et justa caussa, alias per Doctores communiter esset irrita, et invalida, et facta ex abusu potestatis concessae, ex Apostolo 1. *ad Corinth. c.* 13. *n.* 10.
2 *In aedificationem, et non in destructionem.* Possunt Episcopi ad petendum debitum dispensare cum conjuge, qui ante Matrimonium emisit votum perpetuae castitatis, eoque ligatus nupsit. S. Antoninus 3. *par. tit.* 1. *c.* 22. §. 2. Joann. Andreas *in cap. Rursus qui Clerici, vel voventes n.* 6. et ibi Ancharan. *n.* 2. Praepositus *n.* 6. Angelus *verb. Matrimonium* 3. *impediment.* 5. *n.* 3. Ugolinus *de Matrim. cap.* 20. *n.* 10. Brunellus *de sponsalibus concl. n.* 4. Valentia 4. *part.* 10. *qu.* 5. Scotus in 4. *dist.* 37. *qu. unica art.* 1. Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. in appendice de dispensatione super impedimentis n.* 564. Rosignolus *de Matrimon. disp.* 12. *quaest.* 4. cum pluribus aliis contra Silvestrum *verb. dispensatio qu.* 9. *n.* 15. Guttierez *Canon qq. lib.* 1. *c.* 23. *n.* 17. et varios alios. Et ratio est, quia licet Episcopi hoc non possint de jure ordinario, prout notat Azor. *tom.* 1. *lib.* 11. *c.* 19. *qu.* 8. Toletus *lib.* 4. *c.* 18. *n.* 1. *dist.* 2. Graffius *in dec. par.* 1. *lib.* 1. *c.* 13. *n.* 80. Diana *part.* 1. *tract.* 11. *resolut.* 66. et alii, possunt tamen vigore consuetudinis, et communis praxis, secundum quam omnes Episcopi, scientibus Pontificibus, et non reclamantibus, quo ad hoc jus petendi dispensant, consuetudo autem praescripta dat jurisdictionem per textum clarum in *cap. Cum contingat* 13. *de foro competenti*, et quidem juxta rectam rationem inducta est quoad originem, et continuationem haec consuetudo, et praxis, quandoquidem possunt conjuges periculo incontinentiae subesse, etc.

Possunt etiam Episcopi ad petendum debitum 3
dispensare cum conjuge, qui post contractum Matrimonium, sive illud fuerit consummatum, sive non, omisit votum perpetuae castitatis, sive cum, vel sine consensu alterius conjugis, sive ab illo solo, sive etiam ab altero conjuge seorsim, dummodo non fuerit emissum ab utroque conjuge cum reciproca conventione, et expressa renunciatione reciproci juris; Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 11. *a num.* 4. *ad octavum*; Aragonius 2. 2. *quaest.* 88. *art.* 8. Joannes Angelus Bossius *de triplic. Jub privileg. sect.* 2. *cas.* 20. *num.* 13. Basilius Pontius *lib.* 8. *de Matrimon. cap.* 9. *num.* 2. Bartholomaeus a S. Fausto *lib.* 3 *Thesaur. Religios. quaest.* 79. Rosignol. *loco citato n.* 23. Reiffenstuel *loco cit. num.* 559. Sporer *tom.* 1. *tract.* 3. *in* 2. *praecept. Decalog. c.* 3. *num.* 76. et alii plurimi. Et ratio est, quia votum post contractum Matrimonium emissum ab uno conjuge, sive cum, vel sine consensu alterius conjugis, sive ab illo solo, sive etiam ab altero conjuge seorsim, quoties non est emissum cum reciproca conventione, et expressa renunciatione reciproci juris, licet videatur elici absolute, et perfecte, non potest tamen vere dici votum perfecte absolutum, et integrae castitatis, quia unus conjugum, sine expressa renunciatione sui juris facta ab altero conjuge, non potuit vovere absolutam, et integram castitatem in praejudicium alterius conjugis, cui reddere debitum ex justitia obligatur; vovit ergo solum castitatem partialem, et secundum quid, scilicet non petere debitum, quale votum secundum omnes

non est reservatum Sum. Pontifici, adeoque dispensabile ab Episcopis; Unde si Episcopi dispensando tollere possunt, et actu tollunt votum, quod est unica caussa, et radix impedimenti, utique etiam tollere possunt, et dispensando tollunt ipsum impedimentum, eo quod, cessante caussa, cesset effectus; *c. cum cessante* 60. *de appellat.*

4 Notanter autem fuit dictum, dummodo non fuerit emissum ab utroque conjuge cum reciproca conventione, et expressa renunciatione reciproci juris, quia, vi hujus mutui contractus, et reciprocae conventionis, a petendo, et reddendo abstinendi licite, et valide, absolute, et integre vovent; et sic cum in tali casu utraque pars, vi conventionis, sit liberata etiam ab obligatione reddendi debitum, consequenter votum libere observari possit, et debeat, ac votum sit absolutum, et perfectum ex parte utriusque, et ideo reservatum Summo Pontifici, *arg. Extrav. Et si Domini* 5. *de poenit. et remiss.* dispensare in illo Episcopi non possunt; Sanch. *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 37. *n.* 10. Sporer *loc. cit. n.* 76. Ancharan. *in c. Dudum, de convers. conjugator. n.* 12 Reiffenstuel *loc. cit. n.* 561. cum Abbate, Innocent. Joan. Andrea; ibi citatis, et communiori tam Theologorum, quam Jurisperitorum; *arg. cap. Quod Deo, caus.* 33. *quaest.* 1. ubi de mente S. Augustini sic expresse habetur: « Quod Deo pari consensu voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis. A quo proposito si lapsus est ille, tu saltem instantissime persevera ». Vide
5 *artic. antecedent. sub num.* 24. Nec valet objicere, quod sicuti ex dictis *num.* 2. possunt Episcopi dispensare in petendo debito cum impeditis ratione voti perpetuae, et perfectae castitatis ante Matrimonium emissi, ita etiam possunt cum impeditis ratione voti perpetuae, et perfectae absolutaeque castitatis post Matrimonium emissi Non valet, inquam, quia absolute negatur paritas; quia cum illis, qui obstricti voto perpetuae, et perfectae castitatis ante Matrimonium emisso, dispensant Episcopi ratione praescriptae consuetudinis juste, et rationabiliter introductae, ad evitandum evidens incontinentiae periculum in conjuge, qui numquam posset petere debitum, et tamen semper teneretur reddere, quod periculum minime intervenit in illis, qui post contractum Matrimonium cum reciproca conventione, et expressa renunciatione reciproci juris vovent perpetuam, et perfectam castitatem, in ipsis enim non adest tale periculum, cum nulla pars debitum petere, et
6 reddere licite possit. Unde sicut pro istis nulla introducendi consuetudinem dispensandi habetur justa ratio, de nulla etiam dispensandi scitur consuetudine Episcoporum, et consequenter nulla habetur potestas dispensandi; Reiffenstuel *loc. cit. n.* 563. Sanchez *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 11. *n.* 10. et alii.

7 Excipiuntur tamen casus urgentis necessitatis, in quibus Episcopi dispensare possunt etiam in votis Summo Pontifici reservatis, et consequenter super ipsorum impedimento petendi debitum. Sanchez *lib.* 8. *de Matrimon. disp.* 9. *num.* 22. Rodriquez *l.* 11. *qq. Regul. q.* 63. *art.* 6. Navarrus *in Manual. c.* 12. *num.* 77. Silvester *verb. votum* 4. *quaest.* 4. Layman *lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 8. *num.* 16. Sporer *loc. cit. num.* 71. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 34. *num.* 37. et alii passim. Et ratio desumitur ex Epikeja, et rationabiliter praesumpta mente Summi Pontificis, nolle eum sibi vota reservare in quocumque casu, sed potius contentum esse, ut urgente gravi necessitate cum impedimento ipsum adeundi, potestas dispensandi devolvatur ad Episcopum proprium, ne alias animae laqueis irretitae in tam magno versentur
periculo. Tales autem casus urgentis, et gravis 8
necessitatis, in quibus dispensare possunt Episcopi, sunt illi, qui ratione pestis, Belli, seu alterius hujusmodi impedimenti, vel nullimode, vel nisi cum maxima difficultate possunt deferri ad Summum Pontificem, vel sine gravi periculo, scandalo, aut tali malo possunt differri, seu suspendi usque ad obtentam dispensationem a Summo Pontifice, ut v. g. si ex dilatione Matrimonii usque ad responsum Pontificis ex parte voventis, seu inter contracturos urgeat evidens, et proximum periculum incontinentiae, si Matrimonium differri nequeat sine gravi sponsi, vel sponsae, vel eorum familiae dedecore, si puella deflorata, prolesque nascenda infamanda sit; maxime si sponsus, aut alias delinquens sit morti jam proximus, et nisi gravidam ducat, nascenda sit proles illegitima, vel sint oriturae graves discordiae inter cognatos, et his similia, de quibus Doctores citati, et praecipue Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.* 40.

### *Nota Romani Theologi.*

Quae circa Episcoporum potestatem dispensandi in aliquibus Matrimonii impedimentis docet Auctor, cum distinctione excipienda sunt. Ac primo quidem, licet aliqua ipsis Episcopis in praedictis impedimentis facultas dispensandi competat, ea tamen non ordinaria, sed extraordinaria prorsus censenda est. Ordinaria siquidem facultas dispensandi in lege a Superiore sancita inferiori inesse minime potest; impedimenta autem Matrimonii, vel a Generalibus Conciliis, vel a Summis Pontificibus ortum habent; atque ideo jure ordinario nequeunt in ipsis Episcopi utpote inferiores dispensare. Atque hanc eamdem potestatem dispensandi, praesertim in impedimentis dirimentibus publicis, minime Episcopis inesse multis demonstrat Benedictus XIV. in *Synodo Dioecesana l.* 9. *cap.* 2. *editionis Romanae anni* 1755. Per extraordinariam igitur facultatem possunt Episcopi dispensare in impedimentis occultis, dummodo tres simul istae circumstantiae concurrant: prima, si Matrimonium sit publice contractum, seu in facie Ecclesiae, praemissis denunciationi-

bus, et bona saltem unius fide ex juris, aut facti ignorantia. Secunda, si sit consummatum, et sine scandalo nequeant conjuges separari. Tertia; si adiri nequeat facile prima Sedes, sive a Pontifice dispensatio obtineri ob conjugum paupertatem, locorum distantiam, similesque causas, et periculum peccandi ex tanta dilatione probabiliter timeatur. Si una ex his desit circumstantiis, debet per Ordinarium peti a Sede Apostolica dispensatio in forma Pauperum, ut docet Cabassutius *in theoria, et praxi Juris Canonici lib. 3. cap. 27. n. 7.* Deinde possunt Episcopi dispensare in aliquo occulto impedimento, etiam ante contractum Matrimonium, si nequeat Summus Pontifex consuli; nec possit Matrimonii contractus differri sine scandalo, et illorum, qui nuptias celebrare debent, infamia.

9 Insuper possunt Episcopi dispensare ad petendum debitum cum impedito ratione affinitatis contractae, et cognationis spiritualis cum sua conjuge. Ita quo ad primam partem Sanchez *lib. 8. de Matrimon. disp. 12. n. 13.* Paludanus *in 4. dist. 42. quaest. 1. art. 3. conclus. 2. n. 28. et conclus. 3. n. 29.* Sotus *in 4. dist. 37. q. unic. art. 2. colon. 4. vers. dubium autem*, Corduba *in suo Quaestionario lib. 1. q. 12. art. 2. dist. 4. et 5.* Petrus Ledesma *de Matrim. q. 58. art. 4. dub. 2. vers. In hujus rei explicationem*, Silvester. *verb. Matrimon. 8. q. 15. dist. 7.* Vivald. *candelab. Sacrament. 1. p. n. 210.* Sa *verb. debitum n. 13.* Rosignolus *loc. cit. n. 27.* Reiffenstuel. *loc. cit. n. 565.* Sorbus *in compend. privileg. verb. Absolutio qua ad saeculares 2. vers. Tertio advertendum*, ubi citat communem. Et quo ad secundam partem, nempe de impedito ratione cognationis spiritualis, tenet S. Antoninus *3. p. tit. 1. cap 15. §. 3.* Paludanus *loc. cit. q. 1. art. 1. conclus. 1. n. 6.* Vera Crux *1. part. specul. art. 57. vers. sed contra*, Graffius *1. part. decision. l. 2. cap. 83. n. 12.* Navarrus *Summa in c. 16. n. 34. vers. Interrogatus autem*, Valentia *4. part. disp. 10. q. 5. punct. 5. in fine*, Ludovicus Lopez *1. p. instruct. cap. 85. col. 2. vers. praeterea si conjux*, Rosign. *loc cit. n.* 27. et alii passim. Et ratio quoad utramq. partem est, quae fuit assignata supra *n.* 2.

10 Eadem potestas dispensandi super impedimento petendi debitum conjugale competit etiam Capitulis, eorumque Vicariis Capitularibus Sede Episcopali vacante. Capitulum enim, seu ejus Vicarius Capitularis succedit in omnes actus jurisdictionis Episcopalis, demptis casibus in jure expressis; *cap. Cum olim 14. de majorit. et obedient. et cap. unic. de majorit. et obedient.* in 6. ubi, sede vacante, Capitulo indistincte attribuitur Episcopalis jurisdictio his verbis: « Episcopali Sede vacante, potest Capitulum, seu is, ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis noscitur pertinere etc. ». *c. Cum nullus 3. §. Episcopo, de temporibus ordinat.* in 6. ibi: « Sede Vacante, Capitulum seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere etc. » Et sic expresse tenet Reiffenstuel *loc. cit. num.* 566. et alii passim. Item super impedimento petendi debitum dispensare potest Vicarius Generalis Episcopi; maxime si habeat specialem facultatem ab ipso Episcopo, ut communiter sustinent Doctores. Si autem non habeat hanc specialem facultatem, communius docent Doctores, non posse dispensare, quia dispensatio est species quaedam gratiae, ac remissionis, quae in generali concessione non venit; Rebuffus *in praxi Benefic. p. 1. tit. Forma Vicariatus n. 54. et sequent.* Guttierez *Canonic. qq. lib. 1. cap. 19. n. 15.* Monet. *de commut. ult. volunt. c. n. 478.* Sbroz. *lib. 2. q. 34. n. 2.* Peregrin. *in praxi Vicarior. p. 1. sect. 2. subsect. 2. n. 52.* et alii. Unde non potest Vicarius Generalis absque speciali mandato dispensare in irregularitatibus, et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, etiam Sedi Apostolicae reservatis, sicuti potest Episcopus in vim Concilii Tridentini *sess. 24. cap. 6. de reformat.* quia Concilium hanc facultatem non tribuit Vicario Generali, nisi specialem commissionem ad hoc habenti, prout patet ex praecisis verbis ejusdem; ibi: « Per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum ». Rebuffus *l. c. n.* 45. Barbosa *p. 3. de offic. et potest. Episcop. allegat. 54. n. 121.* Garcias *p. 5. de Benefic. c. 8. n. 47. et 48.* Engel *lib. 1. tit. 28. n. 10.* Reiffenstuel *lib. 1. decret. tit. 28. n. 87.* et alii.

Regulares Mendicantes, aliique omnes cum ipsis communicantes possunt dispensare ad petendum debitum, tam super impedimento provenienfe ex voto simplici Castitatis perpetuae ante, vel post contractum Matrimonium inito, quam super impedimento proveniente ex contracta affinitate, ratione copulae habitae cum consanguinea, vel consanguineo etiam in primo, et secundo gradu alterius conjugis; *Est fere communis*. Primam partem docent specialiter Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 16. n. 3.* Vera Crux *1. part. specul. art. 15.* Rodriq. *t. 2. seqq. Regul. qu. 63. art. 2.* Quintanadvenas *singular. tract. 9. singul. 2. n. 5.* Henriquez *l. 12. de Matrim. c. 2. n. 9.* Reiff. *l. c. n.* 568. Bonagratia Habsensis, *verb. dispensatio n. 148. et verb. Privilegium n. 420. §. Viri quoque gravissimi*, P. Bassaeus *tom. 2. verb. Privilegium n. 8.* Hurtado, Sorbus, et alii, qui communiter probant conclusionem ex privilegio a S. Pio V. concesso nobis Franciscanis de Observantia, 26. *Octobris* 1569. uti refertur in compendio meritissimae Societatis Jesu, *tit. dispensatio §. 4.* et in compendio Minorum, *tit. dispensat.* post adnotationem Capuccin. Et hoc insuper probatur, quia possunt supradicti Regulares dispensare in omnibus votis, in quibus jure ordinario possunt dispensare Episcopi, ut clare patet ex pluribus privilegiis Summorum Pontificum, et signanter Innocentii VIII. Eugenii IV. Martini V. Pauli III. 11

Gregorii XIII. ut videri potest in compendiis privilegiorum Dominicanorum, Minorum, Augustinianorum, Carmelitarum, Societatis Jesu etc. Atqui Episcopi possunt dispensare ad petendum debitum super impedimento proveniente ex voto simplici Castitatis perpetuae ante, vel post contractum Matrimonium inito, ut patet supra *n.* 2.
12 *et seq.* ergo idem poterunt etiam Regulares. Quo ad secundam partem docent specialiter Sanchez *lib.* 8. *de Matrimon. disp.* 16. *n.* 8. Vera Crux 1. *p. specul. art.* 23. *in fine*; Henriquez *lib.* 11. *de Matrim. cap.* 15. *n.* 11. Quintanadvenas *singular. tractat.* 6. *singul.* 3. Reiffenst. *loc. cit. n.* 571. Sorbus *in compendior. privileg. verb. Absolutio* 2. *quo ad saeculares*, et alii, qui communiter iterum probant conclusionem ex privilegio vivae vocis oraculo nobis Franciscanis de Observatis a S. Pio V. concesso his verbis: « Possunt dicti Confessarii, si sint viri docti, et in forma Concilii Tridentini approbati, ex commissione Provincialis dispensare in foro conscientiae ad petendum debitum cum his, qui consanguineum, vel consanguineam sui conjugis post Matrimonium cognoverunt ».

13 Quia tamen adducta privilegia non satis videntur probare, ex quo fuerint concessa solum vivae vocis oraculo, et privilegia vivae vocis oraculo concessa revocata sint a Gregorio XV. 2. *Junii* 1622. Constit. incipen. *Romanus*, et ab Urbano VIII. 20. *Decembris* 1631. Constitut. incipient. *Alias felicis*, ideo probatur efficacius ex privilegio Eugenii IV. quod non vivae vocis oraculo, sed per Bullam concessit Benedictinis Congregationis Casinensis 1436. *pridie Kalendas Julii*; et refertur in Bullario Casinen. *to.* 1. *Constit.* 36. quam etiam alii allegant Doctores, praesertim Murga *to.* 2. *disquisit. moral. disquisit.* 1. *dub* 13. *n.* 121. Et quamvis in praefata Bulla expresse non contineatur facultas dispensandi cum incestuosis conjugibus ad petendum debitum, tamen Julius II. expresse declaravit hanc potestatem vi dictae Bullae Eugenianae esse concessam, et suam ipsam declarationem notificari fecit a Ludovico S. Marcelli Presbytero Cardinali, et Maximo Poenitentiario, et Officiali Papae, et ab eo Sigilio Officii Poenitentiariae subsignatam; quae (teste Murga) Authentico Casinensi Bullario est inserta tenoris sequentis: « Nos igitur auctoritate Domini nostri Papae, cujus Poenitentiariae curam gerimus, et de ejus speciali, et expresso mandato, super hoc vivae vocis oraculo nobis facto, ut tam vigore concessionis Apostolicae praedictae, quam verborum hujusmodi in illa appositorum, vos, et pro tempore existente dictorum Monasteriorum Abbates, Priores, Praesidentes, et Monachi praedicti, conjugatos hujusmodi, qui post contractum Matrimonium consanguineas uxorum suarum cognoverunt, vel uxores, quae a consanguineis virorum se carnaliter cognosci permiserunt, a talibus excessibus absolvere, et eis salutarem poenitentiam injungere, nec non cum eis, et eorum quolibet, ut, non obstante affinitate superveniente, debitum Conjugale reddere, et exigere valeant, dispensare libere, et licite valeatis, ac possint, ac valeant, perpetuo declaramus, in contrarium non obstantibus quibuscumque ».

Nec valet dicere, quod haec declaratio sit facta, seu concessa a Julio II. solo vivae vocis oraculo, et consequenter sit revocata per citatas Constitutiones Gregorii XV. et Urbani VIII. Non valet, inquam, quia licet in citatis Constitutionibus sint revocata privilegia solo vivae vocis oraculo concessa; non sunt tamen revocatae declarationes, quae vivae vocis oraculo fiunt super privilegiis Bullatis, quia tales declarationes nil novi concedunt, sed praecise quod jam concessum est, declarant. Tum quia Urbanus VIII. ex post, die scilicet 11. *Aprilis* 1635. Constitutione incipien. 14
*Alias felicis* declaravit, oracula vivae vocis facta Officialibus Papae adhuc vigere, et suam sortiri vim, ac si praedictae duae Constitut. citatae sub *n.* 14. quod ad illos non emanassent, *ibi*: « Motu proprio, certaque scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine; Officiales, seu Ministros praedictos, quibus alias ante emanatas praedictas Constitutiones, ex officiorum suorum auctoritate, et praerogativa, de oraculo per eos a Romanis Pontificibus pro tempore existentibus, habito, fides haberi solebat, quo ad ea, quae, ut praefertur, ad cujuslibet eorum officium, seu munus, quo funguntur, pertinent, in Litteris, etiam nostris praedictis, super revocationem Oraculorum hujusmodi emanatis, minime comprehensos fuisse, nec esse, nec comprehendi debere declaramus, et decernimus, et ad abundantiorem cautelam eosdem Officiales, seu Ministros adversus easdem Constitutiones, quatenus opus sit, restituimus, et plenarie reintegramus in omnibus, et per omnia, perinde ac si, quo ad illos, praedictae Constitutiones non emanassent ». Cardinalis autem Ludovicus S. Marcelli erat tunc Officialis Domini Papae, utpote suus Maximus Poenitentiarius, ut patet ex propriis suis verbis adductis supra *sub n.* 14. in fine, adeoque Oraculum vivae vocis ei a Julio II. factum adhuc viget, et remanet in plenaria sua vi, et virtute, et consequenter 15
etc. Tum etiam quia gravissimi Auctores, teste Bassaeo *tom.* 1. *verb. Privilegium*, *n.* 8. *vers. Quartum est*, tenent, Gregorium XV. et Urbanum VIII. ea sola vivae vocis oracula revocasse, quae non sunt confirmata per Bullam alicujus Pontificis ex certa scientia, sed plures Summi Pontifices ex certa scientia confirmarunt privilegia Minorum, etiam vivae vocis oraculo concessa, uti S. Pius V. Gregorius XIII. Paulus V. et signanter Clemens VIII. 20. *Decembr.* 1595. Constitut. incip. *Ratio Pastoralis sub* §. 3. ubi omnia, et singula privilegia Fratribus Minoribus per Romanos Pontifices concessa, « etiam per solam signaturam, etiam vivae vocis Oraculo... approbat, 16

confirmat, ac innovat, perpetuamque roboris firmitatem obtinere, et firmiter observari decernit ».

17 Unde cum talia privilegia sic confirmata, et innovata jam in Bullas transierint, teste Hurtado, apud Bussaeum *loc. citat. vers. Quintum est;* licet omnia vivae vocis Oracula essent revocata per Gregorium XV. et Urbanum VIII. ista tamen adhuc valere communis jam refert sententia, ut expresse dicit Bonagratia Habsensis, *in compendiosa Summula in select. qq. Regular. verb. Privilegium, n.* 420. §. *Viri quoque gravissimi.*

18 Confessarii Regulares possunt valide, et licite dispensare super impedimento petendi debitum ratione voti, ante, vel post matrimonium emissi, licet non sint ad hoc specialiter deputati a suis Superioribus Majoribus. *Est Communis.* Et ratio est, quia certum est, quod Confessarii Regulares possunt, vi suorum privilegiorum, absque ulla speciali deputatione, vel licentia Superioris, dispensare in votis: ergo etiam in impedimentis petendi debitum ex solis votis provenientibus; nam si dispensando tollere possunt, et actu tollunt votum, quod est unica causa, et radix impedimenti, utique etiam tollere possunt, et dispensando tollunt ipsum impedimentum, eo quod, ut jam dictum, est *n.* 3. cessante causa, cesset effectus; *cap. Cum cessante* 60. *de appellat.*

19 Super impedimento tamen petendi debitum ratione affinitatis contractae ex copula post contractum Matrimonium habita cum aliqua, vel aliquo sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in primo, vel secundo gradu, probabilius est, non posse dispensare, nisi habeant ad hoc specialem commissionem, et licentiam a suis Superioribus majoribus, puta Generalibus, Provincialibus, et hujusmodi; Rodriquez *to.* 1. *qq. Regul. quaest.* 63. *art.* 1. Portel. *in dub. Regul. verb. Confessar. n.* 23. Henricz *disp.* 4. *de voto quaest.* 6. *n.* 68. Peyrin. *tom.* 2. *quaest.* 1. *c.* 4. §. 4. *n.* 76. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 4. *cap.* 11. *de Sacrament. Matrimon. n.* 4303. Murga, et alii satis communiter, sustinentes nequidem Superiores locales dispensare posse ad petendum debitum, nisi habeant specialem commissionem, seu licentiam a Provinciali, vel Generali Et ratio est, quia in memoratis privilegiis expresse requiritur, ut Confessarii ad hoc specialiter deputentur, seu specialem commissionem, et licentiam a Provinciali habeant, ut patet legenti verba Privilegiorum; « Privilegia autem non plus operantur, quam verbis exprimunt », juxta commune axioma DD. *arg. cap. Porro* 7. *de privilegiis,* ibi: « Quod totum in inspectione privilegiorum suorum plenius advertere potest, et secundum quod inveneris, ita observes ». *Et cap. Recepimus* 8. *eod. tit.* ibi: « Inspicienda sunt ergo privilegia, et ipsorum tenor est diligentius attendendus ».

20 Non desunt tamen Doctores magni nominis, qui expresse tenent, posse Confessarios Regulares, etiam sine speciali commissione, et licentia Provincialis, vel Generalis, dispensare super impedimento petendi debitum ratione affinitatis contractae ex copula post contractum matrimonium habita cum aliqua, vel aliquo sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in primo, vel secundo gradu. Ita Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resol.* 46. citans etiam Coelestinum *in Compend. Theolog. Moral. tr.* 8. *c.* 15. Eadem docet Anton. a Spiritu Sancto *in Director. Reg. part.* 1. *tract.* 2. *disp.* 1. *sect.* 2. §. 3. *n.* 112. citans Leand. Martin. a S. Joseph, Bordon. et alios dicentes, quod licet Eugenius IV. et S. Pius V. concesserint privilegium cum clausula, ut Confessarii Regulares pro eo practicando specialem debeant habere commissionem, et licentiam Provincialis, tamen postea Pontifices Successores idem privilegium aliis Regularibus communicaverint sine simili restrictiva. Et expresse sustinet Reiffenstuel *lib.* 4. *Decr. in Append. de dispensat. super impedimentis n.* 577. *cum sequentibus,* adducens privilegium Bullatum concessum PP. Augustinianis a Leone X. quod cum his, qui in primo affinitatis gradu scienter, aut ignoranter contraxerunt, modo notorium id non fuerit, neque judicium productum, dispensare valeant, ut de novo contrahant, et in eodem contracto Matrimonio remaneant, prole etiam legitima. Ita tenor privilegii prout refertur ex Bulla d. Leonis X. a Richardo Roffensi Episcopo, in suo libello de causa Matrimonii Regis Angliae, a quo Rege in odium fidei Catholicae fuit occisus, et a Cassaing. *de privilegiis Regul. tract.* 5. *c.* 5. *propos.* 3. a Vera Crux 2. *p. speculi aurei art.* 27. *vers. Et hoc confirmavi expresse, et* ab aliis.
Cum enim, ut dicit Reiffenstuel *loc.* 21
*cit. n.* 579. vi dicti privilegii ab ipso allegati *loc. cit. n.* 543 possint Confessarii Regulares Mendicantes legitime approbati, et expositi, absque ulla speciali deputatione, vel licentia Superioris, dispensare in foro Conscientiae cum conjugatis super impedimento affinitatis dirimente, itaut Matrimonium nulliter contractum revalidare, in eoque permanere, debitum petere, ac reddere valeant, multo magis poterunt super eodem affinitatis impedimento solam petitionem debiti impediente dispensare, juxta *Regulam* 53. *Juris in* 6. ibi: *Cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus,* etiam in materia privilegiorum, si majus, et minus sunt ejusdem ordinis, et minus in majori includatur, uti in praesenti, quia potestas dispensandi super impedimento dirimente implicite, etiam includit potestatem dispensandi super impedimento petendi debitum, utpote quod libere petere possunt conjuges incestuosi, statim ac sunt dispensati super impedimento affinitatis dirimente, cum quo contraxerunt. Hinc dicto Privilegio Confessarii absque ulla speciali licentia in foro conscientiae secure uti possunt; praesertim cum in dispensatione ad petendum debitum non agatur de valore Sacramenti, sed tantum de honestate actus. Hactenus ad litteram Reiffenstuel.

# ARTICULUS IV.

## MATRIMONIUM QUOAD DENUNCIATIONES.

## SUMMARIUM

1. Denunciationes matrimonii quid sint. — 2. Quid si matrimonium absque denunciationibus contrahatur; ubi de poenis contra contrahentes, nec non contra Parochos: an et contra testes: *ad n.* 11. * Vid. Additiones Casinenses in fine, ubi nonnulla ad rem. * — 12. Denunciationes debent fieri tribus diebus festivis continuis intra missarum solemnia: nec possunt fieri diebus ferialibus, etiam cum dispensatione Episcopi: possunt tamen fieri in die profesto; et etiam extra Ecclesiam, et missarum solemnia, si magnus adsit Populi concursus, et locus aptus sit, ut ad multorum notitiam perveniat: et possunt etiam fieri diebus festivis dum cantantur vesperae: alia ad rem *ad n.* 21. — 22. Denunciationes matrimoniales possunt fieri, eo tempore quo nuptiae prohibentur. — 23. Vicarius Generalis non potest impedire, ne Parochus faciat denunciationes absque sua licentia. — 23. A quonam Parocho sint faciendae denunciationes, et quid amplius in hac re notandum, *vid. ad n.* 28. — 29. Regulares non possunt publicare denunciationes in missarum solemniis. — 30. Quando denunciationes remitti possint, et quibus haec competat facultas: insuper de justis caussis ad hoc *ad n.* 64. — 65. De obligatione revelandi impedimenta quae intercedere possunt in hoc, vel illo matrimonio contrahendo *ad n.* 68. — Alia ad rem *ad n.* 72. — Subnectuntur additiones ex aliena manu *ad n.* 90.

1 Denunciationes matrimoniales sunt proclamationes, seu notificationes publicae de Matrimonio duorum inter se contrahendo, in Ecclesia coram populo congregato faciendae, ad hoc, ut, si quis aliquod dirimens, aut impediens impedimentum inter contrahere volentes sciat, possit adhuc in tempore manifestare. *Est in re communis; arg. cap. Cum inhibitio* 3. *de clandestina desponsat.* et Concil. Trident. *sess.* 24. *de*
2 *reformat. matrim. cap.* 1. Si Matrimonium contrahatur sine legitima dispensatione, absque praeviis denunciationibus, Parochus, et contrahentes, sicuti et testes dolose assistentes peccant mortaliter: *arg. c. Cum inhibitio* 3. *de clandestin. despons.* §. 1. ibi: « Statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Ecclesiae Praesbyteros publice proponantur competenti termino praefinito, ut citra illum, qui voluerit, et valuerit, legitimum impedimentum apponat. » *Et Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. matrim. cap.* 1. ibi: « Sacri Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhaerendo, praecipit, ut in posterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiae procedatur ». Quae leges, ut vides, graviter obligant, et consequenter a contemnentibus ipsas graviter peccatur, ut cum communi docent Sanchez *lib.* 3. *disp.* 5. *n.* 6. Navarrus *in Manual. cap.* 16. *n.* 36. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 4. *n.* 9. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 147. Monacelli *tom.* 3. *tit.* 2. *form.* 5. *n.* 2. *et sequent.* Reiffenstuel. *lib.* 4. *decret. tit.* 3. *n.* 4. et cum plurimis aliis a se citatis, Barbosa *de offic. Episc. part.* 2. *allegat.* 32. *n.* 2. Card. de Luca *de matrimon. disc.* 3. *n.* 7.
3 Hinc graves poenae infliguntur omittentibus culpabiliter tales denunciationes, ut patet *in dict. c. Cum inhibitio* §. *Si quis, et* §. *Sane:* et in Concil. Trident. *dict. sess.* 24. *de reformat. matrim. cap.* 1. Poenae autem tam graves non possunt infligi ob solum peccatum veniale, cum poena debeat correspondere delicto; *arg. cap. Felicis* 5. *de poenis in* 6. §. *illud,* ibi: « Judex in talem, poenam metiatur ex culpa, ut secundum quod excessus exegerit, vindicta procedat ». Poenae igitur determinatae contra contrahentes sine denunciationibus, sunt
istae. Prima, quod si sine denunciationibus cum im- 4
pedimento dirimente contrahunt, proles procreatae sint illegitimae, etiamsi dicant se impedimentum ignorasse, *cit. cap. Cum inhibitio* §. *Si quis,* ibi: « Si quis vero hujusmodi clandestina, vel interdicta conjugia inire praesumpserit in gradu prohibito, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de paren-
tum ignorantia nullum habitura subsidium ». Se- 5
cunda poena est, quod eis sit adempta spes impetrandae dispensationis super tali impedimento. Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. matrimon. cap.* 5. ibi: « Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur poenis (scilicet separetur, et spe dispensationis consequendae careat) non enim dignus est qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cujus salubria prae-
cepta temere contempsit ». Tertia poena est, quod 6
praesumentibus contrahere Matrimonium, omissis etiam in gradu permisso denunciationibus, condigna poenitentia injungatur; *cit. c. Cum inhibitio* 5. §. *Sane,* ibi: « Sed his, qui taliter praesumpserit etiam in gradu concesso copulari, condigna poenitentia injungatur ». Quae poenitentia cum ibi non sit praescripta, debet arbitrio Judicis irrogari; *arg. cap. de caussis de Officio Delegat.* Sacra Congreg. Concil. teste Sellio *in select. Canon. cap.* 21. *n.* 10. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 147. *n.* 17. censuit debere his taliter con-

trahentibus imponi poenam Interdicti ab ingressu
Ecclesiae, et nullo modo ab illo, nisi publica poe-
nitentia peracta, esse absolvendos.
7 Poena determinata in jure contra Parochos prae-
sumentes interesse Matrimoniis, omissis denuncia-
tionibus, vel contemnentes prohibere similia clan-
destina matrimonia, est suspensio ab officio per
triennium; et etiam gravior poena arbitrio Judi-
cis inferenda, si culpae qualitas exegerit; *cit. cap.*
*Cum inhibitio* §. *Sane*, ibi: « Sane si Parochialis
Sacerdos tales conjunctiones probibere contemp-
serit, aut quilibet etiam Regularis, qui eis prae-
sumpserit interesse, per triennium ab officio su-
spendatur, gravius puniendus, si culpae qualitas
exegerit »: concordat Concil. Trident. *cit. sess.*
8 24. *de reformat. matrim. c.* 1. Haec autem poe-
na suspensionis non est latae, sed ferendae sen-
tentiae: ut clare indicat verbum illud in textu:
9 *Suspendatur*; *Sic Communis*. Contra testes dolo-
se talibus clandestinis Matrimoniis praesentiam
praestantes, licet nulla determinata poena sit a
jure imposita, possunt tamen ab Ordinariis poena
arbitraria puniri, ut cum multis a se citatis tenet
Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 147. *num.* 18. Mona-
cell. *tom.* 3. *tit.* 2. *form.* 5. *n.* 4. et sic censuit
*Sacra Congreg. die* 10. *Februarii* 1629. in qua
propositis sequentibus dubiis.
10 1. *An Episcopus possit punire contrahentes Ma-*
*trimonium contra ejus prohibitionem contractum.*
2. *An eos, qui contrahunt coram Parocho ex cau-*
*sa justa dissentiente?*
3. *An eos, qui contrahunt, omissis denunciationi-*
*bus?*
4. *An possit punire testes intervenientes in prae-*
*dictis casibus?*
5. *An possit in eisdem casibus punire poenis pe-*
*cuniariis, locis tamen piis applicandis; Sacr. Con-*
*gr. etc.*
*Ad* 1. 2. *et* 3. *respondit Episcopum posse.*
*Ad* 4. *posse, quatenus testes sint in dolo.*
*Ad* 5. *pariter respondit posse.*
11 Et eadem Sacra Congregat. Concilii *in Boven.*
28. *Januarii* 1690. respondit, quod Episcopus
contra eos, qui Parochum dolose compulsum ades-
se curarent, et Matrimonium sine denunciationi-
bus contrahere praesumerent, potuisset in Syno-
do, in subsidium poenae pecuniariae, (si ista esset
inexigibilis) imponere etiam poenam excommu-
nicationis, juxta quintum decretum Concilii Pro-
vincialis Mediolan. quod admittit Cardin. de Lu-
ca *de Matrim. disc.* 2. *num.* 7. *vers. opponeba-*
*tur*. Pignatell. *tom.* 4. *cit. consul.* 147. *num.* 17.
Monacell. *t.* 3. *tit.* 2. *formul.* 5. *num.* 4.
12 Denunciationes debent fieri tribus diebus festi-
vis continuis inter Missarum solemnia, textu ex-
presso in Concil. Trident. *loc. cit.* ibi: « Ante-
quam Matrimonium contrahatur, ter a proprio
contrahentium Parocho tribus continuis diebus fe-
stivis, inter Missarum solemnia publice denuncie-
tur, inter quos Matrimonium sit contrahendum ».
Praefati tres dies festivi pro denunciationibus ma- 13
trimonialibus non debent sibi immediate succede-
re, uti succedunt Festa Paschalia, Pentecostalia,
et Natalitia, sed inter unam, et alteram denun-
ciationem unus saltem, vel duo dies interponi
debent, ut populus sufficiens habeat opponendi,
aut impedimenta detegendi tempus, qui est finis
legis, et sic fuit statutum in Conc. Coloniensi III.
*tit. Censur. c.* 32. ibi. *Tribus diebus festis a se*
*invicem distantibus*; et similiter in Moguntino IV.
*cap.* 38. et ita tenent Vincentius de Justis c. 19.
*de Matrimon. Clandestino num.* 197. Reginald.
*l.* 31. *num.* 225. Coninch. *disp.* 28. *num.* 47.
Aloys. Riccius *in praxi rerum Fori Eccles. re-*
*solut.* 224. *num.* 4. et cum aliis Barbosa *de offic.*
*et potest. Episcop. allegat.* 32. *n.* 12. et supra
Trid. *sess.* 24. *de reform. matrimon. cap.* 1. *n.*
19. Parochus non peccat mortaliter, si uno, vel 14
altero die festo omittat denunciationes, dummo-
do inter unam, et alteram multos dies festos non
interponat; nam si multos dies Festos interpone-
ret, peccaret mortaliter, quia faceret contra pro-
hibitionem Ecclesiae in re gravi, et ob magnum
temporis intervallum, seu moram fieri posset, ut
Parochiani tardiores evaderent ad deferenda im-
pedimenta, et interim obliviscerentur praeceden-
tium denunciationem; Reginald. *lib.* 31. *num.*
226. Sanchez *disput.* 6. *cap.* 8. Coninch. *disp.*
27. *dub.* 5. *num.* 46. et cum variis Barbosa de
*offic. et potest. Episcop. d. allegat.* 32. *num.* 12.
Qui intra duos menses post denunciationes factas 15
Matrimonium non contraxit, non potest illud ini-
re, nisi aliae denunciationes, vel saltem una, aut
duae arbitrio Episcopi repetantur, et sic decisum
fuisse a Sacra Congregatione referunt Bellarm. et
Farinae. *ad c.* 1. *sess.* 24. Concil. Trid. *de re-*
*form. matr.* teste Panimol. *part.* 3. *dec.* 173. *an-*
*not.* 1. *num.* 28. quamvis alii dicant, decisum fuis-
se pro termino quatuor mensium. Et de facto in
Rituali Romano praescribitur terminus duorum
mensium, ita ut, nisi infra dictum tempus Matri-
monium celebratum fuerit, sint denunciationes
repetendae, cui tutius est inhaerere, ut recte di-
cit Corrad. *in prax. dispens. Apostol. lib.* 7. *cap.*
7. *num.* 22. Denunciationes, quando omittuntur, 16
debent infra octo dies fieri a die contracti Matri-
monii, et interim non debet matrimonium con-
summari; Sic decisum fuisse a Sacra Congrega-
tione Referunt Barb. *l. cit. num.* 55. et de Justis
*l. c. n.* 199. Chamerata, et alii.
Denunciationes non possunt fieri diebus feriali- 17
bus, etiam cum dispensatione Episcopi; Sic deci-
sum fuisse a Sacra Congr. refert. *praxis Neapo-*
*lit. cap.* 26. *num.* 10. quam refert Riccius *in*
*praxi fori Ecclesiastici resolut.* 224. *n.* 3. *in no-*
*va impress.* et Barbosa *loc. cit. num.* 14. Episco-
pus enim non potest dispensare super Conciliari
dispositione, cum Inferior non possit se ingerere
in lege Superioris; *c. Cum inferior, de Majorit.*
*et obedien.* Possunt tamen fieri in die Profesto; 18

et quando ingens populi multitudo ad Ecclesiam
accedit, ut contingere solet in Concionibus, Pro-
cessionibus, Litaniis, cum Concilii fini hoc modo
satisfiat ratione magni populi concursus; qui au-
tem satisfacit fini, et intentioni legis, satisfacit
Legi ipsi; *arg. c. Humanae aures* 11. *caus.* 24.
*q.* 5. ibi: « Non debet aliquis verba considerare,
sed voluntatem, et intentionem, quia non debet
intentio verbis deservire, sed verba intentioni »
*et l. Scire* 16. *ff. de Legib.* ibi: « Scire Leges,
non hoc est, verba earum tenere, sed vim, et po-
testatem » Sic Sanchez, *lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 9. Re-
ginald. *lib.* 31. *n.* 227. Guttier. *de matrim c.*
56. *n.* 8. Layman *l.* 3. *tr.* 10. *cap.* 4. *n.* 9. et
19 alii passim cum Barbosa *loc. cit. n.* 15. Immo de-
nunciationes valide fieri possunt etiam extra Ec-
clesiam, et Missarum solemnia, si magnus adsit
populi concursus, et locus aptus sit, ut ad multo-
rum notitiam perveniat; *Sic doctores mox citat.*
20 propter eamdem rationem. Denunciationes Matri-
moniales ex justa causa possunt etiam fieri diebus
festivis dum cantantur Vesperae; Sacr. Congreg.
Concil. in *Avenionen.* 25. *Octobr.* 1586. *lib.* 4.
21 *decreti fol.* 188. Denunciationes Matrimoniales an
fieri debeant in Missa Parochiali, vel Conventuali,
in illa Ecclesia, quae est simul Parochialis, et Col-
legiata, relinquitur Parochi arbitrio, quando pro
utraque est populi concursus; Sac. Congr. Concil.
22 *in Navarien.* 1. *Julii* 1724. Denunciationes Ma-
trimoniales possunt fieri eo tempore, quo nuptiae
prohibentur: *Sacra Congreg. Episcop.* 18. *Decem-*
23 *br.* 1589. Vicarius Generalis non potest impedi-
re, ne Parochus faciat Matrimonii denunciationes
absque sua licentia; *Sacra Congr. Concil.* 27.
*Maii* 1627.

24 Denunciationes faciendae sunt a proprio con-
trahentium Parocho, vel ab alio substituto ab ip-
so Parocho, textu expresso in Concil. Trident. *loc.*
*cit.* ibi: *A proprio contrahentium Parocho*, et sic
communis Doctorum. (*).

25 Si sponsi sint ex diversis Parochiis, debent fieri
denunciationes in utraque Parochia. Sic decisum
fuisse a Sac. Congr. Conc. refert Sanch. *lib.* 3.
*disp.* 6. *n.* 4. et Bosco *p.* 5. *disp.* 21. *sect* 10.
ex Farinac. his verbis: « Quanto Matrimonium
contrahitur inter duos de diversis Parochiis, de-
bent in ambabus fieri denunciationes ». Et sic
etiam statuitur in Rituali Romano de Sacramento
Matrimonii, ibi: « Si vero vir, et mulier Paro-
chiae sint diversae, in utraque Parochia fiant de-
26 nunciationes ». Si contrahentes plura habuerint
domicilia, seu plures Parochias, debent fieri de-
nunciationes in Parochia, in qua actu habitant
cum vero animo ibi permanendi, ut salvetur di-
spositio Concil. Trid. quod denunciationes fiant
*a proprio contrahentium Parocho*, qualis est Pa-
rochus, in cujus Parochia contrahentes habitant
tempore, quo Matrimonium intendunt contrahe-
re, ut teste Bosco *p.* 5. *disp.* 11. *sect.* 10. *n.* 400.
declaravit Sac. Congr. his verbis: « Proprius Pa-
rochus est, in cujus Parochiis contrahentes habi-
tant tempore, quo Matrimonium contrahitur ».
Ab aliis autem Parochiis, in quibus habitarunt in 27
aetate capaci contrahendi Matrimonium, vel ca-
nonica impedimenta ad ipsum, debent referre
suum proprium statum liberum legalitate illius
Parochiae, et Dioecesis Ordinarii munitum, et
exaratum ad normam Instructionis a suprema, et
universali Inquisitione editae 21. *Augusti* 1670.
et a Clemente X. confirmatae in sua Constitutione
incip. *Cum alias*, seu etiam ad normam Litterae
Encyclicae a Sacra Congregatione S. Officii dire-
ctae omnibus Ordinariis sub die 1. *Octobris* 1699.
Denunciationes Matrimonii contrahendi inter ex- 28
teros non sunt faciendae a Parocho sine licentia
Ordinarii: S. Congr. Episc. et Regul. 20. *Decem-*
*bris* 1692., *et S. Cong S. Officii*, *in dicta Istru-*
*ctione sub n.* 7. Denunciationes in Missarum so- 29
lemniis publicare non possunt Regulares. Sic de-
cisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refe-
runt Lezana *in Summ. quaest. Regul. cap.* 12. *n.*
41. *vers. ad* 6. et Barbosa *in Summ. Apostolicar.*
*dec. verb. Denunciationes Matrimoniales n.* 5.

Ex justa causa potest Ordinarius remittere de- 30
nunciationes Matrimoniales; Concil. Trid. *cit.*
*sess.* 24. *de reform. matrim. c.* 1. ibi: « Nisi Or-
dinarius ipse judicaverit, ut praedictae Denuncia-
tiones remittantur, quod illius prudentiae, et ju-
dicio S. Synodus reliquit ». Tales denunciationes 31
potest remittere etiam Vicarius Generalis absque
ulla speciali commissione, aut mandato; Vicarius
enim Generalis est vere Ordinarius, habetque ve-
ram Jurisdictionem Ordinariam, et quidem eam-
dem cum Episcopo; *arg. c. Romana* §. 1. *de ap-*
*pell. in* 6. juncta Gloss. *ibid. verb. Generaliter*,
et alia Glossa *in c. Licet* 2. *verb. Officialem*, *de*
*Offic Vicarii in* 6. et ideo a Vicario Generali non
datur appellatio ad Episcopum, textu expresso *in*
*c. Non putamus* 2. *de consuetudine in* 6. ibi:
« Non putamus illam consuetudinem, quantocum-
que tempore de facto servatam consonam rationi,
quod ab Officiali Episcopi ad eumdem Episcopum
valeat appellari: Ne ab eodem ad seipsum, (cum
sit idem auditorium utriusque) appellatio inter-
posita videatur ». Et sic fere communiter tenent
Doctores cum Barbosa *loc. cit. n.* 29. De Justis
*loc. cit. n.* 292. Sanchez *l. c. n.* 10. plurimos
alios citantibus. Sic etiam dispensare possunt in 32
denunciationibus Matrimonialibus omnes alii Prae-
lati Ecclesiastici, seu Abbates, qui jurisdictionem

*Nota Romani Theologi.*

(*) Recte prorsus hic docet Auctor, denunciationes, quae Matrimonium praecedere debent, faciendas esse a proprio contrahentium Parocho, juxta Concilii Tridentini doctrinam, vel ab alio substituto ab eodem Parocho; ubi advertendum est, substitutum a Parocho ad denunciationes faciendas, Sacerdotem esse debere, neque sufficere Parochum quidem substitutum, sed Diaconum; id siquidem contrarium foret determinationi Concilii Tridentini.

quasi Episcopalem in aliquo Territorio obtinent sine ulla subjectione ad aliquem Dioecesanum: isti enim sunt vere Ordinarii; *l. More majorum*, *ff. de jurisd. omn. Jud. c. Ordinarii* 3. *de offic. Ordinar. in* 6. juncta Glossa *ibid. verb. Locorum.* Omnis autem Ordinarius habet talem potestatem, quia cum Tridentinum d. *sess.* 24. *de reform. Matr. c.* 1. *indistincte* loquatur de Ordinario, de eo indistincte venit intelligendum; *argum. cap. Quia circa* 22. *de Privileg.* Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 4. Navarrus *lib.* 4. *consil. de clandest. in dispen. consil.* 2. Reiffenstuel *l.* 4 *decret. tit.* 5. *n.* 34. De Justis *loc. cit. n.* 207. *et sequent.* cum plurimis aliis, Barbosa *loc. cit. n.* 30. *et se-*
33 *quent.* Et quamvis Rebellius, Armend. Garcias, Hurtado, et alii referant, declaratum fuisse contrarium a Sacra Congregatione, tamen ab ipsa declaratione recessum fuisse patet ex alia resolutione Sacrae Congregat. Concilii a Sanctissimo approbata, et emanata ut sequitur. *In una Nullius, seu Baren. die* 23. *Martii* 1624. « Sacra Congreg. censuit referendum S. D. N. qui Sanctissimus, ejusdem Sacrae Congregationis audita sententia, declaravit, praefatos inferiores Nullius Dioecesis proprium Territorium, et jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, utique posse legitimis ex causis denunciationes Matrimoniales remittere ». Sic refert Panimoll. *part.* 3. *decis.* 173. *ad notat.* 1. *n.* 3. Immo contrariam declarationem non fuisse usu receptam, utpote quia ubique Praelati habentes jura Episcopalia utantur facultate remittendi denunciationes ex rationabili causa, subdit Bossius *de Matrim. cap.* 7. §. 16. *n.* 42. *vers. sed illa Declaratio*, et ipse Panimoll. *loc. cit. n.* 5.

34 Episcopus, et quilibet alius Ordinarius, in cujus Dioecesi celebrandum est Matrimonium, potest cum utroque Sponso dispensare, licet unus sit alterius Dioecesis, dummodo saltem Ordinarius alterius contrahentis testetur in sua Dioecesi nullum subesse impedimentum; Remissio enim Ordinarii, in cujus Dioecesi Matrimonium est contrahendum, numquam sufficit, nisi Ordinarius alterius contrahentis, vel ipse etiam remittat, vel saltem testetur, in sua Dioecesi nullum subesse impedimentum, ut censuit Sacra Congregatio Concil. *in una Vicen.* prout etiam statutum fuit in Concilio Mecliniensi Romae approbato *de anno* 1570. *in tit. de sponsal cap.* 3., *et seq.* de quo Boss. *de Matrim. cap.* 7. §. 18. *et* 19. Sic refert,
35 et tenet Panimoll. *loc. cit. n.* 2. Archiepiscopus non potest remittere denunciationes matrimoniales in Dioecesibus suorum Suffraganeorum, nisi quando coram eo pendet lis in gradu appellationis super facto Matrimonii, vel ex gravamine non remittendi ex causa denunciationes, et in executione suae sententiae: Ipse enim Archiepiscopus non est Ordinarius in Dioecesibus suorum Suffraganeorum, nisi in causis sibi devolutis per appellationem, et in casibus expressis *in cap. Pastoralis, de Offic. Ordinar.* vel dum actu Dioeceses visitet Suffraganeorum, ejusque Subditorum; Segura *in Director. Jud.* 2. *p.* 2. *cap.* 15. *n.* 50. Boss. *de Matrimon. cap.* 4. §. 19. *n.* 51. *et cap.* 7. §. 19. *per totum.* Spin. *de testam. gloss.* 15. *n.* 38., *et* 39. Panimoll. *loc. cit. n.* 18. *et* 19. Barbosa *loc.*
*cit. n.* 125. Sanchez, Pontius, et alii passim. Epi- 36
scopus, seu alius Ordinarius potest alteri delegare facultatem dispensandi in Denunciationibus; Potest enim hoc facere omnis habens ordinariam jurisdictionem; eo vel maxime, quod, quando fuit Ordinariis concessa potestas dispensandi in denunciationibus, non fuit electa industria personae, quando delegatio fit personae incognitae, et indeterminatae, ut quando fit Praelatis praesentibus, et futuris, sicuti accidit in facultate concessa Ordinariis ad dispensandum in denunciationibus; Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 10 Reginald. *lib.* 31. *n.* 235. Coninch. *disp.* 27. *n.* 35. *conclus.* 3.
et cum plurimis aliis Barbosa *loc. cit. n.* 36. Vi- 37
carius Generalis, quamvis non possit facultatem dispensandi in denunciationibus delegare generaliter, ex quo non possit constituere alium Vicarium Generalem; *cap. Clericos, de offic. Vicarii*, potest tamen unam, vel alteram causam delegare; Barbosa *loc. cit. n.* 37. Bonacina *de Matrimon. q.* 2. *punct.* 6. *n.* 7. cum Sanch., Guttier. Reginald. et aliis.

Ad hoc, ut Episcopus, et quilibet alius Ordina- 38
rius licite dispenset in Denunciationibus, requiritur justa, et rationabilis causa; sine enim justa, et rationabili causa dispensatio non est dispensatio, sed dissipatio, ut recte dicit S. Bernardus *lib.* 3. *de consid.* paulo ante finem, allegans verba Divi Pauli 1. *ad Corinth. cap.* 4. « Quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur; Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio: Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: Utilitas, dico, communis; non propria; Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dis-
sipatio est ». Unde Ordinarius remittendo dictas 39
denunciationes sine justa, et rationabili causa, peccaret mortaliter, quia ageret contra legem in materia gravi; cum enim Concilium *cit. sess.* 24. *de reform. matrimon. cap.* 1. hoc negotium relinquat prudentiae, et judicio Ordinarii, ita ut, si expedire judicaverit, dispenset, intelligi debet, ut ejusmodi arbitrium sit prudentiale, et regulatum; Sanchez *lib.* 3. *disput.* 8. *n.* 1. Trullenck *tom.* 3. *lib.* 7. *cap.* 6. *dub.* 9. n. 5. De Justis *lib.* 2. *cap.* 19. *de Matriman. clandest.* n. 132. Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 3. *n.* 28. et cum aliis Barbosa *super Trid. sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. Matrim.*
*n.* 60. Non tamen necesse est, ut Ordinarius 40
hujusmodi causas cognoscat judicialiter, sed sufficit, ut ex informationibus extrajudicialiter habitis sibi videatur justam dispensandi causam adesse, ut bene advertunt Sperell. *decis.* 109. *n.* 50. Sanchez *loc. cit. n.* 4. Barbosa *loc. cit. n.* 61. De Justis *loc. cit. n.* 135. Reginald. *l.* 31. *cap.* 32. *n.*
234. Riccius, Bonacina, et alii. Episcopus, seu 41

Ordinarius non solum potest tunc dispensationem
concedere, dum est in sua Dioecesi, sed etiam
dum est extra illam, quia bujusmodi dispensatio
non est actus jurisdictionis contentiosae, sed vo-
luntariae; Sanchez *lib.* 3. *disp.* 8. *n.* 6. *vers. Se-
cundo infertur.* De Justis *loc. cit. n.* 139. Pyrr.
Corrad. *Praxis dispensat. Apostolicar. lib.* 7. *cap.*
7. *n.* 27. et alii passim. Episcopus, seu Ordinarius
non potest, ratione hujusmodi denunciationum
remissionis, ac dispensationis, praecise imponere
aliquam pecuniariam mulctam; Sanchez *lib.* 3.
*disput.* 10. *n.* 9. Filliuc. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.*
5. *n.* 180. Aversa *quaest.* 7. *sect.* 2. *vers. Dum-
que Praelatus*, Boss. *cap.* 7. *n.* 105. De Justis
42 *loc. cit. n.* 200. et alii. Et ratio est, quia Conci-
lium Tridentinum concedit quidem dispensandi
facultatem, non tamen concedit, ut possit Ordi-
narius obligationem legis in aliam materiam com-
mutare. Immo *sess* 25. *cap.* 18. praecipit di-
43 spensationes gratis fieri debere. Excipe tamen nisi
aliquod delictum praeberet justam causam dispen-
sandi, v. gr. ob concubinatum, vel deflorationem
virginis, quia tunc poterit, non ratione dispensa-
tionis, sed in poenam delicti, aliquam mulctam
injungere; Sanch. et De Justis *locis citatis*, et alii.
44 Justae causae principaliores dispensandi in hu-
jusmodi denunciationibus enumerantur. Prima est
periculum animae, ut si duo concubinarii velint
Matrimonium contrahere, ut in bono statu consti-
tuantur, et periculum sit, ne interim, dum fiunt
denunciationes, carnaliter commisceantur; San-
chez *loc. cit. n.* 17. Boss. *l. cit. n.* 93. Filliuc.
45 *loc. cit. n.* 178. De Justis *l. c. n.* 173. Secunda
est, si quis in mortis periculo constitutus velit
concubinam ducere, sive ut securior suus transitus
reddatur, sive ut proles ex ea suscepta legitima
evadat; Sanchez *loc. cit. n.* 10. cum communi.
46 Tertia est, dum repentinus casus offert rationem
statim contrahendi Matrimonium, ut si qui in
concubinatu deprehensi, essent plectendi a Judi-
ce, et ideo ad effectum, ut Judici dicere possint
se esse conjuges, et se eximere a poenis, poterit
super denunciationibus dispensari; Sanchez *l. c.*
47 *n.* 16. Boss. *n.* 92. Filliuc. *n.* 178. Quarta est,
si quis esset statim longe abiturus, et ad repa-
randum honorem foeminae, vel ad prolem legiti-
mandam vellet ex improviso ante discessum con-
trahere; Boss. *l. c. n.* 92. De Justis *l. c. n.* 172
48 Quinta est, si aliqui in concubinatu permanentes,
existimantur tamquam vir, et uxor, quia vere-
cundia, quam haberent in publicando hujusmodi
Matrimonio, sufficit pro causa dispensationis in
ipsis denunciationibus; Sanchez *loco cit. n.* 8. Sil-
49 vester *verb. Matrimonium* 6. *qu.* 7. *dist.* 2. Sexta
est, quando probabiliter timetur Matrimonium
injuste esse impediendum, aut per maleficia, aut
per parentum, vel aliorum fraudes; Francis. Mo-
lin. *de ritu nuptiar. lib.* 1. *difficult.* 11. *n.* 51.
Marcell. Vulpe *in praxi judic. fori Eccles. capit.*
15. *n.* 20. Barbosa *de offic. Episcop. d. allegat.*
32. *n.* 41. Septima est, quando inter contrahere 50
volentes adest disparitas conditionis, aetatis, di-
vitiarum, et qualitatis, quando scilicet nobilis
cum ignobili, pauper cum divite, honestae vitae
cum turpi, et infami Matrimonium contraheret;
Sanchez *lib.* 3. *disp.* 9. *n.* 3. Navarr. *in manual.
cap.* 21. *n.* 70. *vers. advertendum:* Zerola *in praxi
Episcopali par.* 1. *verb. Matrimonium* §. 9. *in
fine;* Barbosa *loc. cit. n.* 46, Octava est, quando 51
Magnates contracturi sunt Matrimonium, quia
cum magna deliberatione solet tractari, eorumque
impedimenta valde nota sunt, si quae adsint;
Sanchez *d. disp.* 9. *n.* 6. De Justis *loc. cit. n.*
162. Jacob de Grassis *in decis. aureis par.* 1. *lib.*
2. *cap.* 86. Barbosa *loc. cit. n.* 45. Nona est, 52
quando tempus, quo nuptiae prohibentur, instat,
ita ut nequeant omnes denunciationes praemitti
Zerola *in praxi Episcop. par.* 1. *verb. Matrimo-
nium* §. 9. *in med.* Reginald. *lib.* 31. *n.* 235.
*vers. quarta*, Genuens. *in praxi Archiepis. cap.*
20. *n.* 3. Barbosa *loco cit. n.* 48. Decima est, si 53
virgo sit sub tutela iniqui Tutoris, qui eam viro
ignobili, et disparis conditionis tradere intendit,
Sanchez *lib.* 3. *disput.* 9. *n.* 13. Genuens. *loc. cit.
vers. quarta;* Boss. *de Matrim. cap.* 7. *n.* 81. De
Justis *loc. cit. n.* 160. Barbosa *loc. cit. n.* 42.
Undecima est, si vir foeminam defloravit, et dam- 54
num amissae virginitatis reparare intendit, et si
matrimonium caussa praemittendi denunciationes
differatur, periculum esset in mora: Sanchez *loc.
cit. n.* 15. Barbosa *loc cit. n.* 91. De Justis *l. c.
n.* 182. Duodecima est, si periculum adsit, ut ali- 55
quis ex contrahere volentibus mutet voluntatem,
et id tenderet in praejudicium animae, ut quando
Meretrix in lupanar exposita velit Matrimonium
contrahere, ut sic a malo statu, in quo reperitur,
desistat, et periculum adsit, ne ipsa, aut sponsus
mutet voluntatem, si contractus Matrimonii dif-
feratur, dum sint factae denunciationes; De Ju-
stis *loc. cit. n.* 172. cum Sanchez, Filliuc. et A-
versa. Tertiadecima est, dum aliquis ex publicis 56
denunciationibus, aut ex dilatione tot dierum ti-
meret sibi aliquod grave damnum, molestiam,
aut amissionem alicujus notabilis commodi sibi,
vel suis conjunctis; Avers. *quaest.* 7. *sect.* 2. *vers.
Pluresque*, De Justis *loc. cit. n.* 174. Quartadeci- 57
ma est, Vitatio scandalorum ob aliquam factio-
nem, quae cessaret statim secuto Matrimonio;
Sanchez *loc. cit. n.* 18. Stephanus a S. Gregorio
*lib.* 3. *cap.* 97. De Justis *loc. cit. n.* 176. Reiffen-
stuel. *loc. cit. n* 25. Quintadecima est, quando 58
moraliter certum est, nullum adesse impedimen-
tum, aut aliud obstaculum, quia caussa, ob quam
fuerunt ordinatae denunciationes, ea fuit, ut im-
pedimenta detegantur; si ergo moraliter certum
est nullum adesse impedimentum, poterit in de-
nunciationibus dispensari; Bosco *loco citato n.* 146.
De Justis *l. c. n.* 161. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 27.
et cum pluribus aliis a se citatis Sanchez *lib.* 3.
*disp.* 9. *n.* 7.

59 Episcopus, seu alius Ordinarius, licet propter omnes supradictas causas, vel alias consimiles, possit in denunciationibus Matrimonialibus dispensare, non tamen tenetur dispensare semper propter omnes; quia non omne, quod potestati Judicis committitur, id Juris necessitati subjicitur; *l. Quidquid* 4. *ff. de Judiciis;* dispensatio enim etiam legitima, et ex causa facta, adhuc vocatur gratia, et misericordia; *cap. Licet Canon.* 14. *de elect. in* 6. ibi: *Possit Ordinarius dispensationis gratiam facere*, *c. Didici* 15. *caus.* 1. *quaest.* 7. ibi: *Dispensationis enim gratia*; *cap. Pastoralis* 7. *de Cleric. excomm. ministrant.* ibi: *Nisi misericorditer cum eis fuerit dispensatum:* adeoque, si subinde ex sola gratia, et misericordia fit, non semper necessario fit: Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 10. *n.* 3. Pontius *lib.* 5. *cap.* 31. *n.* 6. Guttierez *lib.* 1. *Can. qq. cap.* 20. *n.* 33. Palao *de Sponsalib. disp.* 2. *punct.* 13. §. 5. *n.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 41. at fere communis aliorum contra plures a Sanchez relatos, volentes quod Episcopus, seu alius Ordinarius semper teneatur dispensare, quoties
60 intervenit aliqua justa caussa dispensandi Tenetur autem Ordinarius sub mortali dispensare in denunciationibus, quoties dispensatio servit pro bono communi, et quoties conducit ad acquirendum notabile bonum privati, vel ad avertendum periculum incurrendi notabile damnum in bonis animae, famae, et corporis, aut fortunae; et ratio est, quia Praelatus ex officio tenetur providere, et bono communi, et particulari subditorum, illorumque periculis obviare; ergo quoties dispensatio facit pro notabili bono acquirendo, aut pro notabili malo avertendo, tenetur sub mortali Ordinarius illam concedere; Sanchez *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 10. *n.* 6. Guttierez *de Matrim. cap.* 57. *n.* 4. 5. Barbosa *de offic. Episcop. d. allegat.* 31. *n.* 51. *et super Trident. sess.* 24. *cap* 1. *de reform. Matrimon.* Boss. *de Matrimon. cap.* 7. §. 25. *n* 103. *et sequent.* Bonacina *de Matrim. qu.* 1. *punct.* 6. *n.* 7. Zipaeus *lib.* 4. *tit. de Matrim. et Sponsal. n.* 11. *vers. et existente causa*, Hurtad. *De Matrim. disput* 5. *diffic.* 20. *n.* 7 *vers. Nos ergo*, Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *cap.* 5. *n.* 179. Panimoll. *part.* 3. *decis.* 173. *annot.* 1. *n.* 44. De Justis *loc. cit. n* 143. Reiffenstuel *loco cit. n* 42.
61 et alii plurimi. In praedictis casibus, in quibus tenetur Ordinarius dispensare, potest ab eo appellari de injusta denegatione dispensationis, et quo ad effectum devolutivum, et quo ad effectum suspensivum, quia ille, cum quo est dispensandum, habet actionem ex praecepto legis, ut secum dispenset; Sanch. *lib.* 3. *disp.* 10. *a n.* 12. et praesertim *n* 20. Filliuc. *l. c. n.* 181. Guttierez *l. c. c.* 57. *n* 5. Pellicion. *q.* 6. *c.* 1. *pag.* 1035 *col.* 2 De Justis *loco cit. n.* 147., et alii.
62 In casibus vero, in quibus adest justa caussa dispensandi, et non stricta, et rigorosa obligatio dispensandi, tunc si Ordinarius nolit dispensare, poterit ab injusta denegatione appellari ad effectum solum devolutivum, non autem suspensivum Sanchez *dic. disp.* 10. *n.* 19. *et n.* 21. Avers. *qu.* 7. *sect.* 2. Filliuc. *loco cit.* Stephanus a S. Gregorio *loc. cit. n.* 12. De Justis *loc. cit. n.* 148., et eo casu Superior tenebitur vel dispensare, vel cogere inferiorem, ut dispenset; Sanchez, et Filliuc. *loc. cit.* Barbosa *dict. allegat.* 32. *n.* 52. Hostiens. *in summa lib.* 5. *tit. de dispensat. n.* 2. Sperell. *decis.* 111. *n.* 11. De Justis *loc. cit. n.* 149.

In casibus, in quibus necessaria est dispensatio, 63
vel pro legitimanda prole, ut si morti proximus velit cum concubina contrahere, vel ad evitandum periculum infamiae, aliaque gravia imminentia scandala, et mala, et Ordinarius adiri non posset pro dispensatione, seu injusta, et indebite dispensationem denegasset, et periculum esset in mora, tunc Parochus posset sine denunciationibus Matrimonio assistere, non quidem dispensando, sed declarando eas non obligare in similibus urgentibus casibus, quia necessitas nullam legem agnoscit: *c. Consilium* 2. *de observatione jejuniorum*, ibi: *Cum non subjaceat legi necessitas*, *et l. unic. ff. de offic. consul. l. Aliquando* 5. *ff. de proconsul.* Sic Squillant. *de obligat. Cleric. part.* 2. *n.* 124. Sanchez *disp.* 10. *n.* 25. *et* 29. Layman *lib.* 5. *tract* 10. *part.* 2. *cap.* 4 *n.* 11. Filliuc. *loc. cit. n.* 182. De Justis *loc. cit. n.* 144 Tanner. *tom.* 4. *disp.* 8. *quaest.* 3. *n.* 132. Gobat *tract.* 10. *n.* 403. *et sequent.* Pontius *lib.* 5. *cap.* 32. *n.* 7. Barbosa *d. allegat.* 32. *n.* 53. Aversa *qu.* 7. *sect.* 2. *vers. Si tamen*, Reiffenstuel *loc. rit. n.* 39. at sic contractum fuisse validum quoddam Matrimonium censuit *Sacr. Cong. Concil. in una Mediolanensi die* 23. *Febr.* 1630. ut refert, et tenet Pirr. Corrad. *in praxi dispens. Apostol. lib.*
7. *cap.* 7. *n.* 26. Hinc patet denunciationes non 64
requiri ad validitatem Matrimonii, cum per omissionem earum, etiam sine Ordinarii dispensatione, non reddatur nullum Matrimonium, ut censuit Sacra Congregatio Concil. *in una Mediolanensi die* 24. *Septembris* 1591. tenoris sequentis: « Sacra Congregatio Concilii censuit Matrimonium contractum non praemissis denunciationibus, nisi aliud obstet, irritum non esse ». Et in alia *Jurisdiction. de Mense Nov.* 1587. « censuit omissione denunciationum, et contradictione Parochi adhibiti, non effici nullum Matrimonium ». Sic refert Panimoll. *par.* 3. *decis.* 173. *adnot.* 1. *n.* 1. et tenent communis Doctorum, et continua praxis.

Post factas denunciationes, qui novit aliquod 65
impedimentum inter volentes contrahere, etiamsi occultum sit, et illud probare non possit, tenetur sub peccato mortali, vi talium denunciationum manifestare, dummodo tamen absque suo gravi incommodo, aut praejudicio id facere possit. Et ratio est, quia quivis tenetur avertere ruinam spiritualem, et grava peccatum alterius, atque irreverentiam Sacramenti, si commode, et absque sui

praejudicio potest ; unde cum in casu nostro hoc
possit , ex quo, revelando impedimentum, facit ,
quod alii contrahendo graviter non peccent , et
ne gravis irreverentia irrogetur Sacramento, quod
alias fieret, stat evidenter teneri sub gravi ad ma-
nifestandum ; Ita Guttier. *Can. lib.* 1. c. 11. *n.*
12. *et* 29. *et de Matrim. c.* 59. *n.* 9. Sanch. *lib.*
3. *disp.* 13. *n.* 2. Coninch. *disp.* 27. *dub.* 7. *n.*
61. Reginald. *lib.* 31. *num.* 128. Reiffenstuel. *l.*
c. *n.* 49. Hurtad. *de Matrim. disp.* 5. *diff.* 21.
Bonac *de Matrim. qu.* 2. *punct.* 6. *num.* 20. Co-
varr. *de Sponsal. par.* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 21. Na-
varr. *in manual. c.* 21. *n.* 83. Barbosa *d. alleg.*
33. *n.* 25. *et super Trid. sess* 24. *de reformat.*
66 *Matrim. c.* 1. *n.* 34. et alii passim. Nec excusa-
bitur ab obligatione denunciandi, quamvis ex ipsa
denunciatione secuturum sit damnum tertio , et
quamvis etiam ipse solus impedimentum sciverit,
vel sub secreto acceperit , vel ab aliis dici audive-
rit , dummodo personae , a quibus dici audivit ,
67 sint fide dignae ; Non tamen si accepisset a per-
sona nil certum sciente , vel levi , vel si non me-
minit a quibus dici audierit ; Sanchez *lib.* 3. *di-
sput.* 13. *num.* 7. Pont. *lib.* 5. *cap.* 34. *num.* 1.
Bonacina *loc. cit.* Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *part.*
1. *cap.* 5. *num.* 185. Boss. *de Matrim. cap.* 7. *a*
*n.* 164. Avers. *q.* 7. *sect.* 4. Barbosa *l. c.* De Ju-
68 stis *l. c. n.* 211. *et* 212 Cognoscens aliquod im-
pedimentum , vel sub secreto , vel occultum , ita
ut solus ipse noverit, et tale impedimentum oria-
tur ex infamia , aut peccato, et contrahentes sint
in bona fide, non tenetur detegere , sicut non te-
netur impedimenta denunciare cum gravi suo in-
commodo, vel aliorum scandalo ; Barbosa *d. alle-
gat.* 32. *n.* 26. *et super Trident. l. c. n.* 35. Cha-
merata *dub.* 27. *vers.* 9. Bonacina *d. punct.* 6.
*n.* 20. Basil. Pont. *de impediment. Matrim.* c.
26. §. 4. *vers. Denique*, Hurtad. *disc. de offic.* 21.
*n.* 75. F. Emanuel *in summa par.* 1. *cap.* 217.
*n.* 9. De Justis. *loc. cit. n.* 222. et alii. Et quod
non teneatur impedimenta denunciare cum gravi
suo incommodo , vel aliorum scandalo, est com-
munis cum Pontio *l.* 5. *c.* 34. *n.* 2. quia Caritas
non obligat magno cum damno proprio avertere
alterius damnum, sive spirituale, sive aliud.
69 Denunciationes Matrimonii sine gravi causa
non sunt omittendae ; *Benedict. XIV. tom.* 1.
70 *Constit.* 35. *incip. Satis. vobis* §. 5. Nec super
trina denunciatione Matrimonii est facile dispen-
sandum; Idem *Const.* 85. *Nimium.* V. Append. in
71 fin. art. 7. h. rubricae. Dispensandi facultas adimi-
tur Nuncio Apostolico in Regno Poloniae commo-
72 ranti. Idem *Ibid.* §. 16. Denunciationum lex pro
contrahendis Matrimoniis in Servia , et finitimis
Regionibus est servanda. Idem *Const.* 89. *Inter
omnigenas.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

73 De origine Denunciationum Matrimonii , vide,
si lubet *Rousseaud de la Combe in sua Jurispru-
dentia Canon. verb. Ban de Mariage sect.* 1. *n.* 1.
Mire inter se dissentiunt doctores de tempore, 74
quod a factis denunciationibus ad Matrimonium
elabi debet, ut eae repetantur. Alii tenent, tunc
demum esse repetendas Denunciationes, quum an-
nus elapsus est. Alii sufficere arbitrantur, si elapsi 75
sint menses quatuor , ut Denunciationes repetan-
tur. Alii, quos sequitur *Auctor. num.* 15. duos 76
menses satis esse volunt pro repetitione Denun-
ciationum. Et hunc terminum statuit *D. Carlus* 77
*Borromaeus in Concilio Mediolanen. V. tit.* 17.
Nata inde est haec varietas , quod in jure nihil 78
de hoc tempore sancitum est. Ego cum *Rousseaud
de la Comb. in sua Jurisprudentia Canonica, verb.
Ban de Mariage sect.* 3. *num.* 2. censeo , termi-
num hunc dependere debere a circumstantiis, tum
a prudentia Episcopi Quod si aliqua suspicio sit 79
de novo aliquo impedimento, repetendae sunt De-
nunciationes, quamvis nec duo menses sint elapsi.
Tametsi nonnulli cum *Auctore n.* 18. *et plur.* 80
*sequent.* sentiant, Denunciationes fieri posse die-
bus non festis, si magnus sit Populi concursus, et
quidem etiam extra Ecclesiam, tum fieri posse in 81
Ecclesia diebus festis , dum celebrantur vesperae,
*Concilium* tamen *Tridentin.* ut observat. *Rous-
seaud de la Combe* in *sua Jurisprud. Canonica,
verb. Ban de Mariage sect.* 3. *n.* 4. operte contra- 82
rium est, eo ipso quod decrevit, ut fiant Denun-
ciationes diebus festivis inter missarum solemnia. 83
Opinio *Auctoris n.* 31. quod Vicarius Genera-
lis, vi solius generalis commissionis Vicariatus ,
possit dispensare super Denunciationibus , plures
habet contradictores, quos citat *Leuren de Vicar.
tract.* 1. *sect.* 3. *cap.* 3. §. 8. *q.* 161. Sequitur 84
autem mox laudatus *Doctor* eamdem *Auctoris* opi-
nionem, sed una monet, posse Episcopos ejusmodi
facultatem dispensandi super Denunciationibus etc. 85
sibi ipsis reservare etc. *Unde*, inquit , « an Vica-
rius hic et nunc in dictis Denunciationibus remit-
tendis dispensare valeat , colligendum ex mente
Episcopi, et ex consuetudine hujus , vel illius Ec-
clesiae ; ita tamen, ut si in generali commissione
Vicariatus, aut extra id expressum non sit ab Epi- 86
scopo , aut aliud habeat dicta consuetudo, id pos-
sit Vicarius ».
Dum contrahentes sunt duarum Dioecesum, ne-
cessario requiri , ut dispensatio super Denuncia-
tionibus concedatur ab utroque Episcopo, contra
*Barbos. Sanchez, Bonacin.* aliosque quos sequitur
*Auctor n.* 34. tenet *Rousseaud de la Comb, in sua
Jurisprudentia Canonica verb. Ban de Mariage* 87
*sect.* 4. *dist.* 3. *n.* 6.
De causis ex quibus concedi debet dicta Di-
spensatio confer *Rousseaud de la Combe in sua
Jurisprudentia Canonica sect.* 4. *dist.* 2. ubi im-
probat causam illam , quam affert *Auctor n.* 52. 88
imminentis temporis, quo nuptiae celebrari ne-
queunt , et pro se allegat. *D. Carolum Borro-
maeum in Concilio Mediolanensi V*,

89 Denunciationes non esse necessarias, adeoque omitti posse, tenet *Rousseaud de la Combe in sua Jurisprudentia Canonica, verb. Ban de Mariage sect.* 4. *dist.* 1. si celebratio Matrimonii demandata sit decreto alicujus supremi Tribunalis.

ADDITIONES CASINENSES.

90 Quoad poenas, quas matrimonia, denunciationibus posthabitis, sequuntur, tam respectu Parochi, quam ipsorum contrahentium, et testium, addimus cum Benedicto XIV. quod « Parochus matrimonio interesse praesumens, cui legitimae non » praecesserint denunciationes, suspensione ab » officio, triennio duratura, aut etiam graviori » poena plecti jubetur *in cap. Cum inhibitio*, §. *final. ex. de Clandest desponsat.* a qua quidem suspensione, cujus tempus est a jure determinatum, non posse eumdem intra triennium ab Episcopo absolvi, docent Sanchez... Guttierez.. » et Pontius..». *De Synod. Dioeces. lib.* 12. *cap.* 6. *n.* 2.

91 Insuper ait Sanchez: « Admitterem, posse Judicem suspendere eum Parochum triennio suspensum ab officio, eo quod interfuit matrimonio clandestino ob solam denunciationum omissionem, posse (inquam) *suspendere simul a beneficio*, quando culpae gravitas hoc postularet ». *De Matrim. l.* 3. *disput.* 51. *n.* 14.

92 Amplius, eodem Sanchezio docente « incurret » Parochus eam poenam, ut suspendendus sit triennio, non tantum quando interfuerit matrimonio clandestino, vel impedire neglexerit, sed » etiam idem dicendum est de aliis matrimoniis » interdictis jure, vel a Judice. Nam §. *final.* » (*cit. cap.*) *de Clandest. desponsat.* sic dicitur, » *Sane si Parochialis Sacerdos tales conjunctiones* » *prohibere neglexerit*, ubi verbum illud *tales* refertur ad nuptias, de quibus §. *praecedenti* egerat ille textus: egerat autem de clandestinis, » vel interdictis conjugiis. Sic Majolus... unde » bene infert, Parochum conjungentem vagos, » non servato, quod praescribit *Trident. sess.* 24. » *de matrim. c.* 7. incurrere eam poenam, ut » triennio suspendendus sit..... Eadem ratione, si alter sit vagus, aut alienigena, licet non » vagus, Parochus assistens tali matrimonio, incurret eamdem suspensionem, si absque Ordinarii licentia intersit ». *l. cit. Disputat.* 48. *num.* 5.

Quantum vero ad ipsos contrahentes, ac testes 93 spectat « quia (illi) Ecclesiae mandatum in re » sane gravi contemnunt, condignam poenitentiam injungendam *in cit. cap. Cum inhibitio*, §. » *final.* statuitur. Testibus tamen, qui ejusmodi » matrimoniis assistunt, nulla poena, neque a Concilio Lateranensi, neque a Tridentino reperitur » imposita: At nihilominus pleraeque Dioecesanae Synodi etiam in illos duxerunt animadvertendum poena excommunicationis latae sententiae. Quamvis porro Soto... absonum visum » sit, a particulari Synodo illam in praedictos testes irrogari poenam, a qua infligenda Concilia » Generalia abstinuerunt, ac proinde praefatas » Constitutiones irritas existimaverit; rectius tamen earumdem validitatem propugnat, atque a » Soti argumentis vindicat Sanchez.. Etenim » cum testes praefati assistentiam praestent matrimonio ab Ecclesia interdicto, graviter profecto in Ecclesiae leges delinquunt: quapropter » Synodales Constitutiones eorum culpam debita » coercentes poena, nihil aguut contra Canones, » sed Canones ipsos tuentur, ac fovent ». Sic idem Benedictus XIV. *de Synod. Dioeces. cit. lib.* 12. *cap.* 6. *n.* 2.

Atque ad hanc doctrinam magis firmandam, 94 non supervacaneum addere putamus, quod licet nec Archiepiscopi, etiam in Provinciali Concilio, nec Episcopi pro suis Dioecesibus, multoque minus alii inferiores Praelati possint pro subditis quidpiam statuere contra jus commune Canonicum, aut alias Constitutiones Apostolicas, ut unanimiter docent DD. quippe *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*: Sicut nec per Episcopos, etiam in Synodo Dioecesana, aliquid statui potest, quod Canonicis adversetur Institutis: *c.* 9. *de Majorit.* etc. « Hoc tamen non obstante, possunt leges » Superioris per inferiorem adjuvari per poenae » adiectionem... Ratio est: quia nullo jure istud » reperitur prohibitum, et longe aliud est, legem » Superioris tollere, aliud vero eam, ut melius » servetur, per poenae adiectionem adjuvare ». Reiffenst. *ad tit.* 2. *ex. de Const.* §. 4. *n.* 75. 76.

## ARTICULUS V.

### QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT IMPEDIMENTA MERE IMPEDIENTIA, ET SEPTEM PRIMA DIRIMENTIA.

### SUMMARIUM

1. Impedimenta Matrimonii sunt duplicis generis, et quae? — 2. Datur in Ecclesia Dei potestas constituendi impedimenta Matrimonii. — 3. Impedimenta mere impedientia, spectato Jure antiquo, fuerunt sex, et quae? — 4. Ecclesiae vetitum quid sit? — 5. Tempus feriatum quid, et quale sit? — 6. Catechismus quid? — 7. Crimen quid? — 8. Sponsalia quid sint, et quando impediant? — 9. Votum quid, et quale sit? — 10. Ex assignatis sex impedimentis, non vigent nunc nisi quatuor, et quae? — 11. Impedimenta dirimentia, quae de jure antiquo erant ten-

tum duodecim, nunc jure Tridentini sunt quatuordecim, et assignantur. — 12. Error est quadruplex, scilicet Personae, Fortunae, Conditionis, et Qualitatis, et assignatur quilibet. — 13. Error personae dirimit Matrimonium, non solum Jure positivo, sed etiam Jure naturae. — 14. Error fortunae, aut Qualitatis non dirimit Matrimonium, nisi certo limitaret consensum contrahentis. — 15. Conditio, seu impedimentum conditionis quid sit? — Error conditionis servilis dirimit Matrimonium, quando liber credens contrahere cum libera, contrahit cum serva, et econtra. — 17. Intellige de servis, et ancillis proprie talibus, non autem de servis, et ancillis *Adscriptitiis, et Originariis*. — 18. Matrimonium contractum a persona libera cum servili prius cognita ut tali, est validum, ut licitum. — 19. Item validum est Matrimonium contractum inter duas personas similes, etiam invitis Dominis. — 20. Item validum est Matrimonium contractum a persona serva cum alia pariter serva, quam tamen putabat liberam, et cui non nupsisset, si conditionem ejus servilem cognovisset. — 21. Item validum est Matrimonium contractum a persona libera cum alia libera, quam ex errore putabat servam. — 22 Item validum est Matrimonium contractum a persona serva cum libera, quam ex errore putat servam. — 23. Votum quid, et quale sit? — 24. Omne, et solum votum solemne per susceptionem Sacri Ordinis, et per professionem Religiosam emissum dirimit Matrimonium contrahendum. — 25. Votum solemne Ordinis Sacri est solum impedimentum dirimens respectu Matrimonii contrahendi, attamen non dirimit jam contractum, quamvis nondum consummatum. — 26. Votum autem solemne Professionis Religiosae, non solum est impedimentum dirimens respectu Matrimonii postea contrahendi, sed etiam dirimit jam contractum nondum consummatum. Subnectuntur hic additiones ex aliena manu, quae in aliis Ferrariensibus editionibus collocatae reperiuntur, sub v. conjuges, in fine: *ad numer.* 46. — 47. Cognatio est triplex, Naturalis, Spiritualis, et Legalis; Et quae sit naturalis, seu carnalis? — 48 Stipes quid sit? — 49. Linea consanguinitatis quid sit? — 50. Haec linea est duplex, Recta, et Transversalis. — 51. Quae sit linea recta? — 52. Quae sit linea transversalis, tam aequalis, quam inaequalis? Et quid sit gradus, ac quare sic dictus? — 53. Ad facilius dignoscendum, quot gradibus distent inter se consanguinei, dantur tres Regulae, prima pro linea recta, secunda pro linea transversali aequali, et tertia pro linea transvers. inaequali. — 54. Assignatur Regula pro linea recta. — 55. Assignatur Regula pro linea transversali aequali. — 56. Assignatur Regula pro linea transversali inaequali. — 57. In linea transversali inaequali pro obtinenda in gradibus consanguinitatis dispensatione debent manifestari, nedum gradus remotior, sed etiam propinquior Stipiti. — 58. Regulae traditae pro computatione graduum in linea transversali, tam aequali, quam inaequali valent solum in Jure Canonico, non autem in Jure Civili. — 59. Assignatur ratio disparitatis. — 60. Ordo computationis graduum statutus a Jure Civili servandus est etiam in Foro Ecclesiastico, et econtra ordo computationis graduum statutus a Jure Canonico servandus est etiam in Foro saeculari. — 61. Cognatio naturalis non dirimit Matrimonium Jure Ecclesiastico, nisi infra quartum gradum, tam in linea recta, quam in transversali, sive aequali, sive inaequali. — 62. Impedimentum consanguinitatis dirimit Matrimonium quoad primum gradum in linea recta, non solum jure humano, sed etiam divino, et naturali. — 63. Immo probabilissimum est, dictum impedimentum Consanguinitatis in linea recta dirimere Matrimonia Jure naturae, non solum quoad primum gradum, sed etiam quoad reliquos usque in infinitum. — 64. Contraria tamen sententia docens dictum impedimentum in linea recta dirimere Matrimonia de jure naturae solum quoad primum gradum, et non quoad alios, est vere probabilis. — 65. Impedimentum cognationis naturalis in linea transversali dirimit Matrimonium Jure naturae, ac Divino quoad primum gradum. — 66. Affertur ratio. — 67. Impedimentum cognationis naturalis in linea transversali non dirimit Matrimonium quoad secundum, et ulteriores gradus Jure naturali, et Divino, sed solum Jure Ecclesiastico. — 68. Cognatio spiritualis quid sit: et quomodo habeatur: *ad* n. 69. — 70. Impedimentum Cognationis spiritualis introductum est solum Jure Ecclesiast. — 71. Cognatio spiritualis antiquo Jure erat triplex, scilicet Paternitas, Compaternitas, et Confraternitas: et quid sit Paternitas spiritualis? — 72. Compaternitas spiritualis quid sit? — 73. Confraternitas spiritualis quid sit? — 74. Jure vero Tridentini fuit omnino sublata dicta *Confraternitas Spiritualis*, et certo modo restricta *Paternitas*, *et Compaternitas*. — 75. Cognatio spiritualis a quibus hodie contrahatur? — 76. Cognatio spiritualis non oritur ex Baptismo, et Confirmatione nulliter collata. — 77. Cognatio spiritualis contrahitur ab accipiente puerum ab Obstetrice. — 78. Cognatio spiritualis contrahitur etiam in Baptismo domi sequuto. — 79. Cognationis spiritualis in primo gradu dispensatio concedi non solet. — 80. Alia concernentia hanc cognationem spiritualem, *remissive*. — 81. Cognatio Legalis unde dicta? — 82. Cognatio Legalis quid sit? — 83. Cognatio Legalis est triplex, scilicet Paternitas, Fraternitas, et affinitas Legalis; et quid sit Paternitas Legalis? — 84 Haec cognatio semper durat, et dirimit, etiamsi adoptio per emancipationem fuerit soluta. — 85. Fraternitas Legalis quid sit? — 86. Haec cognatio non durat semper, sed expirat expirante adoptione. — 87. Affinitas Legalis quid sit? Haec cognatio semper durat, et dirimit etiam soluta adoptione. — 88. Assignatur ratio differentiae, cur cognatio Legalis in linea recta descendentium, et Affinitas duret semper, et non sic cognatio transversalis, seu Fraternitas Legalis. — 89. Cognatio Legalis dirimens Matrimonium oritur inter ipsos filios adoptivos, si plures ab eodem adoptantur. — 90. Cognatio Legalis dirimens Matrimonium non oritur inter adoptatum, et filiam illegitimam adoptantis: Nec inter filiam illegitimam adoptantis, et adoptantem, vel legitimos ejus liberos. — 91. Cognatio Legalis non oritur inter adoptantem, et parentes adoptati. — 92. Neque cognatio Legalis dirimens Matrimonium oritur inter filios duorum fratrum adoptivorum. — 93. Neque oritur inter filios legitimos, et naturales patris adoptantis, et filios adoptivorum. — 94. Adoptio quid sit, et quis adoptare, et adoptari possit, et quomodo? — 95. Adoptio est duplex, una propria, et perfecta; et alia impropria, et imperfecta; et quae sit utraque? — 96. Assignantur differentiae vertentes inter adoptionem perfectam, et imperfectam. — 97. Probabile est, quod cognatio legalis dirimens Matrimonium, non solum oriatur ex adoptione perfecta, sed etiam ex imperfecta. — 98. Multi tamen sustinent contrarium. — 99. Crimen dirimens Matrimonium est quadruplex: primum est solum homicidium; secundum est homicidium cum adulterio; tertium est Adulterium solum cum promissione Matrimonii de futuro; quartum est Adulterium solum cum alio Matrimonio contracto — 100. Solum homicidium quando dirimat? — 101. Ad hoc, ut tale homicidium inducat impedimentum, requiruntur tres conditiones, et assignantur. — 102. Homicidium cum adulterio quando dirimat? — Ad hoc, ut tale homicidium inducat impedimentum, requiruntur etiam tres conditiones, et assignantur — 103. Adulterium solum cum promissione Matrimonii de futuro quando dirimat? — 104. Ut tale adulterium causet impedimentum, requiruntur quatuor conditiones; et assignantur. — 105. Adulterium solum cum alio Matrimonio contracto, quando dirimat? — 106. Ut tale adulterium causet impedimentum, requiruntur duae conditiones; et assignantur. — 107. Criminis impedimentum non est inductum Jure naturae, vel Divino. — 108. Hinc, si duo Infideles pro tempore infidelitatis commisissent tale crimen, et postea conversi ad fidem

inter se contraherent, valide cootraherent. — 109. Non sic antem, si tale crimen fuisset commissum a duobus, quorum unus esset fidelis, et alter infidelis. — 110. Cultus disparitas inter quos dirimat Matrimooium? — 111. Hoc impedimentum non est inductum Jure naturae, aut Divino, sed solum Jure Ecclesiastico. — 112. Si ex duobus conjugibus infidelibus unus convertantur ad Fidem, al alter maneitus, at rogatus nolit converti, neo cohabitare sine injuria Creatoris, tunc Matrimonium, etiamsi fuerit consummatum, dissolvitur quoad vinculum. — 113. Non potest antem fidelis conversus solvare Matri monium quoad vinculum, quando infidelis vult cohabitare sine injuria Creatoris, licet nolit converti. * Subnectuntur Additiones Casinenses ad majorem rei explanationem ad n. * 114. — 115 Nec etiam solvitur Matrimonium quoad vinculum, si unus conjugum transeat ad infidelitatem, seu labatur in haeresim. — 116. Immo nedum non dirimuntur Matrimonia propter haeresim, sed et valide contrahuntur cum haereticis, si ritu Catholico contrahantur. — 117. Secundum multos Matrimonia cum haereticis, nedum sunt valida, sed etiam licita in locis, ubi Haeretici, et Catholici permixti vivaot. Sed tamen multa quoad hoc sunt advertenda, *remissive*. — 118. Vis quantum ad praesens quid sit? — 119. Vis, seu metus est duplex; scilicet gravis, seu cadens in constantem virum, et levis, seu cadens in virum inconstantem; et qualis sit uterque? — 120. Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur, et assignantur. — 121. Metus alius est incussus a causa intrinseca, et alius a causa extrinseca libera; et qualis sit aterque? — 122. Insuper metus alius est juste incussus, et alius injuste; at qualis sit uterque? — 123. Matrimonium ex gravi metu injuste incusso contractum est ipso jure nullum, et invalidum. — 124. Metus gravis injuste incussus dirimit Matrimonium Jure naturae. — 125. Metus levis, etiamsi sit injuste incussus, non dirimit Matrimonium. — 126. Metus gravis ab intrinseco proveniens non dirimit Matrimonium. — 127. Nec etiam dirimit Matrimoniam metus gravis ab extrinseco proveniens, si sit juste incussus. — 128 Alia ad rem, *remissive* — 129. Subnectunctur additiones ex aliena manu, *ad n.* 140

1 Impedimeota Matrimonii sunt duplicis generis, alia mere impedientia, et alia dirimentia. *Impedimenta mere impedientia* suot illa, quae mere impediunt Matrimonium contrahendum, sed non irritant jam contractum: unde quamvis Matrimonium cum aliquo ex his impedimentis nequeat licite, et absque peccato contrahi, potest tamen valide. *Impedimenta dirimentia* sunt illa, quae noo solum impediuot, ne Matrimonium contrahatur licite, sed etiam ne valide; unde Matrimooium contractum cum aliquo ex his impedimeotis est omnino nullum ac irri-
2 tum. Datur in Ecclesia Dei potestas coostituendi impedimenta, sive impedientia, sive etiam dirimentia Matrimonii; *Communis* inter Catholicos, atque definitum contra modernos Haereticos io Concilio Tridentino *sess.* 24. *can.* 4. ibi: « Si qois dixerit, Ecclesiam non potuisse coostituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel io iis constituendis errasse, anathema sit »; *et Canon.* 3. ibi: « Si quis dixerit, eos tantum Consanguinitatis, et Affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, et dirimere contractum: Nec posse Ecclesiam io nonnullis eorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant, et dirimaot, anathema sit »: et colligitur ex *cap. Tum* 3. *de Ordine cognationum. cap Ex litteris* t. *de Consanguinit. et Affin. c. Multorum* 10. *caus.* 35. *qu.* 6.

3 Impedimenta mere impedientia, apectato Jure Antiquo, sex fuerunt sequentibus versiculis communiter comprehensa.

*Ecclesiae vetitum, nec non tempus feriatum,*
*Atque Cathechismus, Crimen, Sponsalia, Votum*
*Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.*

4 *Ecclesiae vetitum* est prohibitio Ecclesiae, quae fit a Papa, ab Episcopo, vel Parocho ex justa causa ad certum tempus, v. gr. ad evitandum scandalum, et tumultum, aut cognoscendum impedimentum aliquod, de quo dubitatur inter copulandos; *arg. c.* t. 2. *et* 3. *de Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesiae*, *et cap. final. de Clandestin. despons.*

5 *Tempus feriatum*, quo prohibetur, noo Matrimonium, sed Matrimooii solemnitas, scilicet Benedictio nuptiarum solemnis, Sponsae in domum Sponsi traductio, solemniora convivia, et tripudia etc. Tale tempus olim varium, et longius erat, ut patet *ex c.* 8. 10. *et* 11. *caus.* 33. *qu.* 4. *et cap. Capellanus* 14. *de Feriis*, Ast impraesentiarum est restrictum a Concilio Tridentino *sess.* 21. *c.* 10. *de reformat. Matrimonii*, ab Adventu usque ad diem Epiphaniae, et a Feria quarta Cinerum usque ad Octavam Paschae inclusive, ibi: « Ab Adventu Domini Nostri Jesu Christi usque ad diem Epiphaniae; et a Feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschae inclusive, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari Sancta Synodus praecipit, in aliis vero temporibus solemniter celebrari permittit ».

6 *Catechismus*, per quem intelligitur cognatio quaedam spiritualis imperfecta, quae olim contrahebatur ab eo, qui respondebat pro infante, quando supplebantur Caeremoniae post Baptismum collatum privatim in necessitate, quamvis talis respondens infantem jam antea privatim baptizatum de sacro Fonte non levarit; *arg. cap. Contracto* 5. *de cognatione spirituali*, *et cap. per Catechismum* 2. *eod. in* 6. Ast hodie non amplius viget hoc impedimentum; cum videatur sublatum a Tridentino *sess.* 24. *de reformat. Matrim. cap.* 2. per illa verba: « Omoibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentia omoino sublatis »: prout contra paucos alios advertunt

Pontius *lib.* 6. *c.* 11. *n.* 3. Sanch. *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 10. *n.* 10. Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 11. *num.* 5. ipsisque testibus, declaravit Sacra Congregatio, et Motus proprius S. Pii V. confirmatque ipsa praxis, et universalis Ecclesiae consuetudo, quae, ex *cap. Cum dilectus filius* 8. *de consuetudine, optima est legum interpres.* Et sic tenent Ledesma, Reginald. Rebellus, Guttierez, Bonacina, Molfesius cum Barbosa *super d. cap. Concilii Tridentini num.* 41. Quamvis ipse Barbosa sibi contradicat, et teneat contrarium in *summa Apostolicar. decis. verb. Cognatio spiritualis n.* 7. afferens Decretum *Sacrae Congregationis Concilii de anno* 1592. 22. *Decembris.*

7 *Crimen.*, per quod intelligebantur varia enormia delicta, quorum aliquod si quis committebat, nubere alteri licite amplius non poterat; *arg. cap. Qui Presbyterum* 2. *de poenitentiis et remissionib. c. Si quis* 1. *et cap. Veniens* 2. *de eo, qui cognovit consanguineam, etc. cap. Statutum* 33. *caus.* 17. *q.* 2. *cap. Admonere* 6 *caus.* 33. *qu.* 2. cum similibus, et Glossa *in cit. c. Qui Presbyterum, verb. absque spe conjugii*, ubi ipsa crimina comprehendit his versiculis.

*Incestus, Raptus sponsatae, Mors mulieris.*
*Susceptio propriae prolis, Mors Presbyteralis.*
*Vel si poeniteat solemniter; aut Monialem*
*Accipiat: prohibent haec conjugium sociandum.*

8 *Sponsalia*, quae sunt mutua promissio futurarum nuptiarum, *l.* 1. *ff. de sponsalibus, cap. Nostrates* 3. *caus.* 30. *qu.* 5. quando sunt contracta cum una persona, impediunt Matrimonium cum alia, nisi prius sint rite dissoluta; *arg. cap. Ex litteris* 2. *et cap. Ad audientiam* 4. *de Sponsalibus, et cap.* 1. *de pactis*, et similibus.

9 *Votum*, per quod in proposito intelligitur Votum simplex Castitatis, seu Votum simplex ingrediendae Religionis, assumendi Ordinem sacrum, non ineundi conjugium, quae Vota impediunt Matrimonium contrahendum, sed non dirimunt jam contractum, *cap. Consuluit* 4. *et cap. Rursus* 6. *Qui Clerici, vel voventes Matrimonium contrahere possunt: c. unic. de Voto in* 6.

10 Ex assignatis antem sex impedimentis mere impedientibus, cum duo jam non amplius vigeant, nempe impedimentum *Catechismi*, jam per consuetudinem contrariam abrogatum, et impedimentum *Criminis* jam per longaevam desuetudinem abrogatum, hinc quatuor tantum hodie vigent impedimenta mere impedientia apte in hoc versiculo comprehensa.

*Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.*

11 Impedimenta dirimentia, quamvis Jure antiquo fuerint tantum duodecim, tamen hodierno jure sunt quatuordecim, cum ipsis duodecim impedimentis antiquis duo de novo sint adjecta a Concilio Tridentino, scilicet *Absentia* Parochi, et duorum Testium, ut habetur *sess.* 24. *c.* 1. *de reformat. Matrim.* et *Raptus*, ut habetur *ead. sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat. Matrim.* quae omnia impedimenta comprehenduntur sequentibus versiculis, relatis tum a S. Thoma *part.* 3. *qu.* 50. *Supplement. art.* 1. tum a Scoto in 4. *dist.* 42. et ab aliis passim.

*Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,*
*Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas.*
*Si sis Affinis, si forte coire nequibis,*
*Si Parochi, aut duplicis desit presentia testis.*
*Raptaque sit mulier, nec parti reddita tutae.*
*Haec facienda vetant connubia, facta retractant.*

*Error* est quadruplex, scilicet Personae, Fortunae, Conditionis, et Qualitatis, textu expresso *in cap. Quod autem caus.* 29. *q.* 1. ibi: « Error personae est, quando hic putatur esse Virgilius, et ipse est Plato; Error Fortunae, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel e converso; Error Conditionis, quando putatur esse liber, qui servus est; Error qualitatis, quando putatur bonus, qui malus est ». 12

Error personae dirimit Matrimonium, non solum jure positivo, ex *cap. Tua nos* 26. *de Sponsalibus, et cit. cap. Quod autem caus.* 29. *q.* 1. ibi: « Error personae consensum conjugii, non admittit »; sed etiam ex jure naturae, adeoque nullum est, etiamsi ab Infidelibus cum tali errore contrahatur; Et ratio est, quia errantis nullus est consensus; *arg. l.* 8. *et* 9. *Cod. de jur. et fact. ignorant.* Ubi autem non adest consensus, non adest Matrimonium; *cap. Sufficiat* 2. *caus.* 27. *qu.* 2. *cap. Cum locum* 14. *de Sponsalibus*, cum nuptias non concubitus, sed consensus faciat; *l. Nuptias* 20. *ff. de Regul. Juris.* 13

Error Fortunae, aut Qualitatis non dirimit Matrimonium, nisi certe limitaret consensum contrahentis; *Communis, arg. cap. Cum in Apostolica* 18. *de Sponsalibus, et cit. cap. Quod autem caus.* 29. *qu.* 1. ibi: « Error fortunae, et qualitatis non excludit consensum ..... quae nubit pauperi putans illum esse divitem, non potest renunciare priori conditioni, quamvis erraverit ... Similiter qui ducit in Uxorem meretricem, vel corruptam, quam putabat esse castam, vel virginem, non potest eam dimittere, et aliam ducere ». Dictum autem fuit notanter *nisi certe limitaret consensum contrahentis*, quia invalidum est Matrimonium, si non intendat contrahere, nisi adsit talis qualitas, eo quod tunc non censeatur adesse consensus in personam, nisi sub conditione qualitatis subsistentis; et consequenter, ubi non subsistit haec, non subsistit ille; omnis enim contractus sub conditione honesta de praesenti initus, conditione non subsistente, nullus est; *l. Cum ad praesens* 37. *ff. de Rebus credit. et l. Cum in secundo princip. ff. de injusto raptu*, S. Thomas 14

*in* 4. *dist.* 30. *qu.* 1. *art.* 2. *ad* 5. S. Bonaventura *in* 4. *dist.* 30. in *Expositione litterae n.* 4. et teste Sanchez *lib.* 7. *disp.* 18. *n.* 21. omnes alii. De matr. sub conditione vide addit. Cas. in fin. 4. artic.

15 *Conditio* quantum ad praesens, seu error Conditionis est judicium, quo liber judicat personam, cum qua contrahit, esse liberam, cum non sit: Conditio enim servilis est status personae, quae non est sui juris, ut in re communiter, sentiunt
16 Doctores. Hinc error Conditionis servilis dirimit, et irritat Matrimonium, quando liber credens contrahere cum libera, contrahit cum serva, et econtra, textu expresso in *c. Ad nostram* 4. *de conjugio servorum*, ibi: « Mandamus quatenus si constiterit, quod Miles ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod, postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eamdem . . . contrahendi cum alia libera ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem »: et concordat *cap. Si quis ingenuus* 4. *caus.* 29. *quaest.* 2. ibi: « Siquis ingenuus homo uxorem ancillam alterius acceperit, et existimat, quod ingenua sit, si ipsa femina postea in servitute fuerit detecta, si voluerit, aliam accipiat; si autem ancillam eam scierat, legitimam eam habeat, similiter, et mu-
17 lier ingenua de serva alterius facere debet ». Intellige tamen conclusionem de servis, et anciliis proprie talibus, non autem de servis, et anciliis *Adscitiis*, nec de *Originariis*; Matrimonia enim contracta cum istis a personis liberis, etiamsi illorum conditionem ignoraverint, sunt valida; ut, nemine dissentiente, sentiunt omnes Doctores, et docet praxis communis.

18 Matrimonium contractum a persona libera cum servili prius cognita ut tali, est validum, et licitum; *Communis;* textu claro *in cap. Proposuit* 2. *et c. Ad nostram* 4. *de conjugio servorum: et cap. Si quis lib.* 2. *cap. Si quis ingenuus* 4. *et cap. Si femina* 5. *caus.* 29. *q.* 2. ibi: « Si Femina ingenua deceperit servum, sciens quod servus esset,
19 habeat eum ». Item validum est Matrimonium contractum inter duas personas serviles, etiam invitis Dominis; *Communis*, textu expresso *in cap. Dignum est* 1. *de conjugio servorum*, ibi: « Ita nec inter servos Matrimonia debent ullatenus prohiberi: et si contradicentibus Dominis, et invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda »; concordat *cap. Omnibus* 1. *caus.*
20 29. *q.* 2. Item validum est Matrimonium contractum a persona serva cum alia pariter serva, quam tamen putabat liberam, et cui non nupsisset, si conditionem ejus servilem cognovisset; Sic S. Bonav. in 4. *dist.* 36. *art.* 2. *qu.* 2. *conclus.* S. Th. in 4. *dist.* 36. *art.* 1. *ad* 1. his verbis: « Quia in Matrimonio est aequalis obligatio ex utraque parte ad debitum reddendum; non potest aliquis requirere majorem obligationem ex parte alterius, quam ipse possit facere, et propter hoc servus, etiam si contrahit cum ancilla, quam credit liberam, non propter hoc impeditur Matrimonium; et sic patet, quod servitus non impedit Matrimonium, nisi quando ignorata est ab alio conjuge, etsi ille sit liberae conditionis ». Sic etiam docet Scotus *in* 4. *dist.* 36. *q.* 1. §. *Dic ergo:* Durand. *ib. q.* 1. Pontas, Petr. Palud. *ibid. q.* 1. *n.* 8. verb. *Impedimentum conditionis cap.* 2. et alii passim.
Item validum est Matrimonium contractum a per- 21
sona libera cum alia libera, quam ex errore putat servam, quia exinde non deterioratur ejus conditio; *Communis* cum Scoto in 4. *dist.* 36. *qu.* 1. et Sanch. *lib.* 7. *disp.* 19. *n.* 23. Hostiens. in *c. Ad nostram* 4. *de conjugio servorum in* 2. Reiffenstuel. in *c. Ad nostram* 4. *de conjugio servorum in* 2. Reiffenstuel. *l.* 4. *decr. tit.* 9. *n.* 10.
Item validum est Matrim. contractum a persona 22
serva cum libera, quam ex errore putat servam, quia melioratur ejus conditio; Scotus in 2. *dist.* 36. *qu.* 1. Reiffenst. *l. c. n.* 10. et alii comm.

*Votum*, quod, ut sit impedimentum dirimens, 23
debet esse solemne Castitatis, est, illud, quod fit in professione Religionis approbatae, vel in susceptione Ordinis sacri; *arg. cap. Unic. de Voto in* 6. ibi: « Praesentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum Votum debere dici solemne, quantum ad post contractum Matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem Sacri Ordinis, aut per Professionem expressam, vel tacitam factam alicui de Religionib. per Sedem Apostolicam approbatis ». Omne, 24
et solum Votum solemne per susceptionem sac. Ord. vel per Professionem Religiosam emissum dirimit Matrimonium contrahendum; *Communis.* Et quidem de Voto solemni per susceptionem sac. Ord. habetur *cap. de Diacono* 1. *et cap. Ex litterarum tuarum tenore* 2. *Qui Clerici, vel voventes, cap. Si qui Clericorum* 1. *de Clericis conjugat.* et concordant *cap. Presbyteri* 8. *dist.* 27. *cap. Presbyter* 16. *dist.* 28. cum similibus. De professione autem Religiosa habetur *cap. Meminimus* 3. *et cap. Insinuante* 7. *Qui Clerici, vel voventes*, et de utroque Voto expresse definivit Concilium Tridentinum *sess.* 14. *de Sacramento Matrimonii, Canon.* 9. ibi: « Si quis dixerit, Clericos in Sacr. Ordinib. constitutos, vel Regulares Castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante Lege Ecclesiastica, vel Voto . . . . Anathema sit ».

Adest tamen haec differentia inter Votum so- 25
lemne Ordinis Sacri, et Votum solemne Professionis Religiosae, quod Votum solemne Ordinis Sacri est solum impedimentum dirimens respectu Matrimonii postea contrahendi; Attamen non dirimit Matrimonium prius jam contractum, quamvis nondum fuerit consummatum; *Communis;* textu expresso, et definito a Joan. XXII. in Extrav. *Antiquae de Voto*, ibi: « Quo licet Votum solemnizatum per sacri susceptionem Ordinis, quantum ad impediendum Matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta Canonum sit efficax reputandum; ad

solvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure Divino, nec per Sac. Canones reperiatur
26 hoc statutum, invalidum est censendum ». Votum autem solemne Professionis Religiosae, non solum est impedimentum dirimens respectu Matrimonii postea contrahendi, sed etiam dirimit jam contractum ratum, dummodo nondum fuerit consummatum; *Communis*, textu expresso *in cap. Verum* 2. *et cap. Ex parte* 14. *de convers. conjug.* et est expresse definitum a Conc. Tridentino *sess.* 24. *de Matrim. Can.* 6. ibi: « Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis Professionem alterius Conjugum non dirimi, anathema sit ».

*Subnectuntur hic additiones ex aliena manu, quae in aliis Ferrariensibus editionibus collocatae reperiuntur, sub v.* Conjuges*; sunt porro hujusmodi.*

27 Matrimonio contracto, et nondum consummato, potest alter conjugum, etiam alio invito, intra bimestre Religionem ingredi, et remanens in saeculo ad secundas nuptias transire, ut recte *ex text. in cap.* 7. *de Convers. Conjugat.* firmat Auctor *n.* 3. *et plur. sequent.* Vide ibi.

28 Quaeri hic non incongrue potest, a quo tempore parti volenti Religionem ingredi currat bimestre? Sunt qui tenent, numerari debere bimestre a die contracti matrimonii. Vide Zoes. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 32. *n.* 20. Wiestner. *in hunc*
29 *ipsum titulum n.* 2. Alii vero sentiunt numerandum a die praefixionis termini factae a Judice;
30 Fagnan. *in c.* 7. *n.* 27. *de Conversione Conjugat.* Schmalzgrueb, *Jur. Eccles. univ. lib.* 3. *part.* 4. *tit.* 32. §. 1. *n.* 3. ubi quod utilis est resolutio haec ad cognoscendum, quando conjuges sibi debitum negantes peccent, et quando si sponsus sponsam cogat, Religionem amplius ingredi eidem non liceat.

31 Controversia vero est non levis, an intra hoc bimestre a Judice praefixum teneatur ingredi volens profiteri? Ratio dubitandi inde oritur, quod Concilium Tridentinum *sess.* 25. *cap.* 16. *de Regular.* statuit, ut professioni annus probationis praemittatur, et quidem sub poena nullitatis; Navarrus summus ille Canonista in utramque partem disputat *consil.* 1. *per tot. de Convers. Conjug. sed in Manual. Confessar. c.* 17. *n.* 27. *affirmativam* tenere videtur sententiam. Hanc ipsam affirmativam sententiam post Vega, Maja, Sol. aliosque acriter tuetur Zoes. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 37. *n.* 21. ubi: « Probabile, inquit esse, quantum ad hanc rem nihil esse immutatum per Tridentinum, quum Decretum Concilii sit generale, et posterius, quod solet per propria specialia restringi, et explicari etc. Facit ratio juris antiqui, ne scilicet per moram ingressi detur manenti in saeculo ansa peccandi, quae ratio etiam obtinet jure novo. Nec videtur quidquam facere negatio universalis posita *in dict. cap.* 16. quum respondeat generali prohibitioni juris antiqui, ut non improbabiliter jus novum ejus distinctioni adaptandum veniat etc. Facit, quod priora jura non censeantur abrogari per posteriora, nisi sit in iis expressum ».

Communior tamen est opinio negativa, secun- 32
dum quam bimestre illud ad deliberandum tantum datum intelligitur, et propterea is, qui intra hoc tempus ingressus est Religionem, adhuc integrum habet annum, quo probare Religionem possit, antequam teneatur professionem emittere. Vide Fagnan. *c.* 7. *n.* 19. *de Convers. Conjug.* Wiestner *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 32. *n.* 8. Sanchez *de Matrimonio lib.* 2. *decis.* 24. *n.* 6. *et sequent.* ubi tamen non diffitetur, *satis probabilem* esse sententiam affirmativam; Pontius *eod. tractat. lib.* 9. *cap.* 9. *n.* 2. Quod si constaret, authenticas esse 33
binas illas Sacrae Congregat. Concilii interpretis resolutiones, quas pro negativa opinione ex Farinacio affert Pontius, finis jam esset impositus controversiae huic Doctorum.

Consummatum autem matrimonium hac in materia habetur per conjugalem copulam subsequen- 34
tem, quod est extra dubium. At dubitari potest, 35
an copula antecedens impediat alterum conjugum ingredi. Negat Zoes. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 32. *n.* 4.: « quia (*sunt ipsius verba*) requiritur matrimonialis, quae sequatur ipsum matrimonium contractum; praecedens enim est tantum fornicatio. Nihil facit, quod matrimonium sequens retrotrahatur ad copulam praecedentem: *per cap. Tanta, Infra, Qui fil. sint legit.* nam hoc tantum in favorem Prolis, qui non est extendendus in favorem eorum, qui deliquerunt ».

De professione facta, consummato matrimonio 36
ab uno conjuge, altero invito, vel inscio, disputatur, utrum sit ea irrita, an irritari debeat? Irritam esse tenent Zoes. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 32. *n.* 5. Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 35. *n.* 1. *et* 10. et quidem *ex text. in c.* 3. *et in cap.* 2. *de Convers. Conjug.*

Num autem ingressus, non revocatus ab altero, 37
possit propria auctoritate egredi, et ad dimissum redire? Affirmativam sententiam tuetur Zoes. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 32. *n.* 6.

Quid si conjux alter moriatur, an confirmetur 38
professio? Affirmant nonnulli *ex text. in c.* 10.
*de Convers. Conjugat.* At Sanchez *de matrim. lib.* 39
7. *disp.* 34. *n.* 11. *et seq.* ait, non aliter amplecti posse affirmativam hanc opinionem, quam si ab initio consenserit expresse, vel tacite alter conjux, nam alias professio ab initio irrita non potest convalescere, non sequuta ratihabitione post mortem conjugis.

Gravior quaestio est, si uterque conjux ingre- 40
diatur sine mutuo consensu? Validam utriusque professionem pronunciant Boich. *in cap.* 8. *n.* 13. *de Convers. Conjugat.* Sanchez *lib.* 7. *disput.* 34. *n.* 24. dummodo uterque fuerit conscius alterius.

41 Caeterum si inscius fuerit, non valebit professio, nec tenebitur professus manere in Religione, ut, praeter allegatos, tradit Zoes. *lib.* 4. *tit.* 32. *ex.n.* 8.

42 An, altero conjuge ingresso sine consensu alterius, possit et alter ingredi, et profiteri valide sine alterius consensu? Negant Zoes. *lib.* 3. *tit.* 32. *ex. num.* 10. Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disput.* 24. *n.* 23.

43 Caeterum dicta de nullitate professionis conjugis, qui non reportavit consensum ab altero conjuge, intellige quoad votum solemne, quod ele-
44 nus non habet effectum. At professio haec operabitur obligationem quoad votum simplex castitatis, quod ponit impedimentum, quod dicunt impediens matrimonii ineundi post mortem alterius;
45 *c.* 3. *et c.* 12. *de Convers. Conjugat.* Ita sane statuit Ecclesia praesumendo, profitentem se saltem obligare velle ad id, quod potest citra detrimentum alterius, scilicet ad castitatem independenter a professione, nisi alia fuerit ipsius profitentis mens, scilicet non continuandi, nisi in statu Religioso, *quae*, ut ait Zoes. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 32. *n.* 11. *faciet votum illud ad nihil utile esse.*

46 De casibus, quibus post matrimonium consummatum liceat ingredi Religionem, vide late disserentem Schmalzgrueb. *Jur. Eccles. univers. lib.* 3. *par.* 4. *tit.* 32. §. 2. *per tot.*

47 *Cognatio* est triplex, Naturalis, Spiritualis, et Legalis. Cognatio naturalis, seu carnalis, quae consanguinitas dicitur: « est vinculum personarum ab eodem stipite, carnali propagatione descendentium, seu quarum una descendit ab altera »: quae ultima verba adduntur, ne excludatur
48 consanguinitas genitorum cum genitis. Stipes « est illa persona, a qua aliae personae de quarum cognatione tractatur, carnali propagatione descen-
49 dunt. *Linea consanguinitatis* est ordinata series talium personarum ab eodem stipite descendentium, gradus continens, et numeros distinguens ».
50 Haec linea est duplex, linea recta, et linea trans-
51 versalis, seu collateralis. Linea recta « est earum personarum, quarum una precedit ab altera »; quae, si fiat descendendo v. gr. a Patre ad Filium, ac Nepotes suos, dicitur *linea recta descendentium:* si autem fiat ascendendo, ut a Filio ad Patrem, a Nepote ad Avum, Proavum, Abavum, Atavum, Tritavum, et sic deinceps usque ad Adam,
52 dicitur *linea recta ascendentium.* « *Linea* transversalis, *seu* collateralis est earum Personarum, quarum una non procedit ab altera, licet omnes procedant ab eodem stipite »: ut Fratres, consobrini, et hujusmodi. Linea *transversalis*, seu *collateralis* est duplex, aequalis, et inaequalis. Linea transversalis aequalis « est habitudo inter personas ab eodem communi stipite aequaliter distantes » ut inter Fratres, et Sorores, Patrueles, et Consobrinas. Linea transversalis inaequalis « est habitudo inter Personas inaequaliter a communi stipite distantes », ut fratres, et Filii sororis.

Gradus consanguinitatis « est ipsa distantia unius personae ab altera in eadem linea consanguinitatis in ordine ad eumdem stipitem ». Et dicitur gradus ad similitudinem graduum scalarum, vel locorum proclivium, quia ita gradimur de proximo in proximum.

Ut facilius cognoscatur quot gradibus distent
inter se consanguinei, tres Regulae communiter 53
assignari solent, Prima, pro linea recta: Secunda, pro linea transversali aequali: Et tertia, pro linea
transversali inaequali. Regula pro linea recta est 54
haec: « Ascendentium, et descendentium tot sunt gradus, quot sunt personae de quibus quaeritur, computatis intermediis, dempto stipite ». Hinc, si vis scire quantum distet *Abavus*, ab *Antonio Stipite*, computato utroque, ac intermediis, inveniuntur quinque personae; deme unam, nempe *Antonium Stipitem*, quatuor remanent gradus, ut clarissime demonstrat parvum sequens

### SCHEMA LINEÆ RECTÆ.

| | |
|---|---|
| 4. Titius | Abavus. |
| 3. Cajus | Proavus. |
| 2. Petrucius | Avus. |
| 1. Franciscus | Pater. |
| Antonius | Stipes. |
| 1. Franciscus | Filius. |
| 2. Petrucius | Nepos. |
| 3. Cajus | Pronepos. |
| 4. Titius | Abnepos. |

Ubi, ut vides, *Franciscus* est in primo gradu conjunctus cum *Antonio*, quia, dempto ipso Stipite, qui est *Antonius*, una sola remanet Persona, nempe *Franciscus. Petrucius* autem est in secundo gradu conjunctus cum *Antonio*, quia, *Antonio* Stipite dempto, remanent duae personae, scilicet *Petrucius, et Franciscus. Caius* vero est in tertio gradu conjunctus cum *Antonio*, quia ipso *Antonio* stipite dempto, remanent tres personae, nempe *Franciscus*, *Petrucius*, *et Cajus. Titius* denique est conjunctus cum *Antonio* in quarto grado, quia, ipso *Antonio* stipite dempto, remanent quatuor personae, idest *Franciscus*, *Petrucius*, *Cajus*, *et Titus.*

Regula pro linea transversali aequali est haec. 55
« Quot gradibus quaevis duarum personarum, de quibus quaeritur, distat a proximo communi stipite, a quo ambae descendunt, tot gradibus distant inter se »: et ad facilius hanc regulam percipiendam ponitur parvum sequens

### SCHEMA LINEÆ TRANSVERSALIS.

Antonius Stipes

| | | | |
|---|---|---|---|
| Franciscus | *Frater, et Soror* | 1. *grado.* | Maria |
| Petrucius | *Consobrini primi* | 2. *grad.* | Lucia |
| Cajus | *Consobrini secundi* | 3. *grad.* | Petronilla |
| Titius | *Consobrini tertii* | 4. *grad.* | Agnes |
| Lucas | *in nullo gradu* | | Clara. |

Ubi, ut vides, *Franciscus* est conjunctus in primo gradu cum *Maria*, quia uno gradu distant ab *Antonio* stipite, seu Patre. *Petrucius* est conjunctus in secundo gradu cum *Lucia*, quia duobus gradibus distant ab *Antonio* stipite. *Cajus* est conjunctus in tertio gradu cum *Petronilla*, quia tribus gradibus distant ab *Antonio* stipite. *Titius* est conjunctus in quarto gradu cum *Agnete*, quia quatuor gradibus distant ab *Antonio* stipite. *Lucas* denique in *nullo gradu* est conjunctus cum *Clara*, quia, licet antiquo jure consanguinitas in *linea transversali* extenderetur usque ad septimum gradum inclusive: *c. Nullum* 7. *c. de consanguinitate* 17. *caus.* 35. *q.* 3. ibi: « De consanguinitate sua uxorem nullus ducat usque post generationem septimam »: cum similibus, tamen moderno jure in dicta *linea transversali* non extenditur, nisi ad quartum gradum inclusive, ut expresse statuit Concilium Generale Lateranense *cap.* 30. relatum *in cap. Non debet* 8. *de consanguinitate, et affinitate*, ibi: « Prohibitio quoque copulae conjugalis quartum consanguinitatis, et affinitatis gradum de cetero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari ».

56 Regula pro linea transversali inaequali est haec: « Quot gradibus remotior ex personis, de quibus quaeritur, distat a communi stipite, a quo ambae proxime descendunt, tot gradibus distant inter se ». Unde, ut vides, in allato schemate lineae transversalis, *Franciscus* in secundo gradu distat a *Lucia*, quia *Lucia*, quae est persona remotior ab *Antonio* stipite, duobus gradibus distat ab ipso *Antonio* stipite, quamvis *Franciscus* ab ipso *Antonio* distet unico tantum gradu. Sic descendendo, idem *Franciscus* in tertio gradu distat a *Petronilla*, quia *Petronilla*, quae est persona remotior ab *Antonio* stipite, tribus gradibus distat ab ipso *Antonio* stipite. Item idem *Franciscus* in quarto gradu distat ab *Agnete*, quia *Agnes*, quae est persona remotior ab *Antonio* stipite, quatuor gradibus distat ab ipso *Antonio* stipite.

57 Notandum tamen hic est, quod licet in linea transversali inaequali ita numeretur in ordine ad Matrimonii impedimentum cognoscendum, in ordine tamen ad obtinendam in gradibus consanguinitatis dispensationem, debet in memorialibus explicari, et manifestari, nedum gradus remotior, sed etiam gradus proximior, seu propinquior *Stipiti*, ut declaravit S. Pius V. Constit. incip. *Sanctissimus*: et Urban. VIII. et Innoc. X. ambo in Brevi incipient. *Alias pro parte*. Hinc in eodem allato Schemate lineae transversalis, *Franciscus* dicitur primo grado in secundo conjunctus cum *Lucia*: primo gradu in tertio cum *Petronilla*: primo, gradu in quarto cum *Agnete*: Denique primo in quinto cum *Clara*, et sic in nullo gradu, quia, ultra quartum gradum, nulla datur amplius cognatio, ex *cit. c. Non debet* 8. *de consanguinitate, et affinitate*, et per hoc, cum gradus remotior est ultra quartum, nec gradus proximior est exprimendus, nec dispensatio est necessaria, quia nulla amplius datur cognatio. Pariformiter *Petrucius* est secundo gradu in tertio conjunctus cum *Petronilla*: Secundo in quarto cum *Agnete*: Secundo in quinto cum *Clara*; et sic in nullo, cum, ex dictis, ultra quartum gradum nulla detur amplius cognatio. Similiter *Cajus* est tertio in quarto conjunctus cum *Agnete*: Tertio in quinto cum *Clara*, et sic in nullo, propter rationem supradictam. Item *Titius* est quarto gradu in quinto conjunctus cum *Clara*, et sic in nullo, propter semper eamdem rationem. *Lucas* denique in nullo gradu est conjunctus cum filia *Clarae*, cum hodie, ex dictis, ultra quartum jam non detur amplius ulterior gradus. Quae autem exemplificata, et dicta sunt de viris in ordine ad Feminas, intelligenda omnimode sunt de Feminis in ordine ad viros. Unde *Maria* est conjuncta primo gradu in secundo cum *Petrucio*: Primo in tertio cum *Cajo*: Primo in quarto cum *Titio*; denique primo gradu in quinto cum *Luca*, et sic in nullo, cum ultra quartum gradum nulla amplius detur cognatio. Similiter *Lucia* est secundo gradu in tertio conjuncta cum *Cajo*: Secundo in quarto cum *Titio*: Secundo in quinto cum *Luca*, et sic in nullo, et pariformiter est discurrendum de caeteris.

Notandum est insuper, quod traditae Regulae pro computatione graduum in linea transversali. 58 tam aequali, quam inaequali, valent solum in jure Canonico, non autem in jure Civili. Quamvis enim in linea recta ascendentium, et descendentium eodem modo computentur gradus consanguinitatis secundum jus Civile, et secundum jus Canonicum, ita ut pro utroque jure valeat Regula tradita supra sub *n.* 34. ut clare habetur ex *c. Ad Sedem* 2. *caus.* 35. *qu.* 5. *et* §. 1. *ac seqq. Instit. de Grad. cognat.* In linea tamen transversali, seu collaterali, tam aequali, quam inaequali, aliter computantur gradus secundum jus Civile, in ordine ad capiendam ab intestato hereditatem, et aliter secundum jus Canonicum, in ordine ad contrahenda Matrimonia. *Communis*, textu claro *in cit. cap Ad sedem* 2. *caus.* 35. *qu.* 5. Secundum enim jus Canonicum observantur, pro computatione graduum, Regulae traditae supra *sub num.* 35. *et* 36. Secundum autem jus Civile, pro tali computatione, tam in linea aequali, quam inaequali, observatur alia, et quidem unica sequens Regula: « Tot sunt gradus, quot sunt ex utraque parte, vel linea, personae, una dempta, communi nempe stipite »; *et consequenter* « Tot gradibus duae personae in linea transversali distant inter se, quot ex utraque parte numerantur personae usque ad communem stipitem, in quo ambae conveniunt, una dempta, ipso nempe stipite communi ». Unde, ut vides, secundum jus Civile, in computatione duplicantur gradus, ita ut inter duos fratres sint duo gradus; inter duos Patrueles quatuor gradus. Duo enim Fratres distant duobus

gradibus inter se, quia sunt tres personae, duo Fratres nempe, et Pater, in quo, tamquam in communi stipite conveniunt, et consequenter, una persona dempta, scilicet *Stipite*, sunt duo gradus, quia remanent duae personae; secundum enim jus Civile, in linea transversali non datur gradus unicus, seu primus. Sic duo Patrueles distant quatuor gradibus inter se, quia ex utraque parte, seu linea, usque ad communem stipitem, sunt quinque personae, ipsi nempe duo Patrueles, duo ipsorum Patres, et Avus: una autem persona, Avo nempe tamquam stipite, dempta, sunt quatuor gradus, quia remanent quatuor personae, et sic de aliis: *arg. tot. tit. Instit. de Gradib. cognat. et cit. cap. Ad sedem* 2. *caus.* 35. *q.* 5. ubi habentur praecisa haec verba: « Fratres itaque, qui, secundum Leges saeculares, dicuntur in secundo gradu, juxta Canones, numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computantur in
59 secundo »: ut sic deinceps. Et ratio disparitatis est, quia jus Canonicum computat gradus ob Matrimonium, pro quo requiruntur duae personae ad constituendum gradum; Jus vero Civile ob successionem, in qua sufficit una persona proxima in gradu, *cit. cap. Ad Sedem* 2. *caus.* 35. *q.* 5.

60 Advertendum tamen hic est, quod Ordo computationis graduum statutus a jure Civili pro successione hereditaria ab intestato capienda, servandus est etiam in Foro Ecclesiastico, ut Canonico, cum quoad hoc jus Civile sit approbatum, et canonizatum a jure Canonico, *arg. cit. cap. Ad Sedem* 2. *caus.* 35. *qu.* 5. Et econtra Ordo computationis graduum statutus a jure Canonico pro contrahendis Matrimoniis, servandus est etiam in Foro saeculari, seu Civili, prout fatentur ipsimet Civiles Juristae, *arg. cit. c. Ad sedem* 2. *caus.* 35. *quaest.* 5.

61 Cognatio naturalis, vel carnalis, quae dicitur consanguinitas, idest *quasi sanguinis unitas*, non dirimit Matrimonium jure Ecclesiastico, nisi infra quartum gradum, tam in linea recta, quam in transversali, sive aequali, sive inaequali, ut colligitur ex *c. Non debet* 8. *de Consanguinitate, et Affinitate*. ubi indistincte restringitur ad quartum gradum impedimentum Consanguinitatis, quod juxta jus antiquum in *c. Nullum* 7. in *c. de consanguinitate* 17. *caus.* 35. *q.* 3. et aliis similibus extendebatur usque ad septimum gradum inclusivè. Nec quidem diversum ex post statutum reperitur in Sacris Canonibus, neque pro linea recta, pro qua stat praecipua lis inter Doctores. Sic tenet Sanchez *lib.* 7. *disp.* 52. *num.* 22 Fagnan. *in c. Vir qui* 9. *de consanguinitate n.* 31 ubi dicit certum esse, Matrimonium inter ascendentes, et descendentes non irritari in infinitum jure Ecclesiastico, Henno *tom.* 2. *disp. ult. de Matrimonio, quaest.* 3. *conclus.* 1. Sporer *tom.* 3. *p.* 4. *cap.* 1. *sect.* 4. *n.* 67. Felix Potestas *t.* 1. *p.* 4. *n.* 4042. Leander, Tamburinus, Pontius, et alii plures contra Abbatem, Silvest. Engel. et Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 14. *n.* 25. et alios volentes impedimentum consanguinitatis in linea recta dirimere Matrimonium jure Ecclesiastico in infinitum.

Impedimentum consanguinitatis dirimit Matrimonium quoad primum gradum in linea recta, non solum jure humano, sed etiam Divino, et naturali. *Communis*. Et ratio est, quia ipse instinctus naturalis Matrimonium inter parentes, et liberos abhorret propter pudorem. Unde merito in *l. Adoptivus* 14. §. 2. *ff. de ritu nuptiar.* sic dicitur: « In contrahendis Matrimoniis naturale jus, et pudor inspiciendus est; contra pudorem est autem filiam in uxorem suam ducere ». Immo probabilissimum est, dictum impedimentum consanguinitatis in linea recta dirimere Matrimonia jure naturae, non solum quoad primum gradum, sed etiam quoad reliquos usque in infinitum, adeo ut, si Adam hodie viveret, nullam posset uxorem ducere ex universo mundo, cum omnes Feminae per lineam rectam ab ipso descendant, et ita Eva nullum posset ducere maritum, cum omnes homines per lineam rectam ab ipsa descendant. Ita Scotus *in* 4. *dist.* 40. §. *De secundo*, Fagnanus *in cap. Vir qui* 9. *de consanguinit. et affinit. n.* 25. Rosignolus *contract.* 15. *de Matrimon.* 11. *praenot.* 10. *sect.* 2. *num* 3. citans Glossam, et alios plures, Sporer *tom.* 2. *part.* 4. *cap.* 1. *sect.* 1. *num.* 68. Herincx *dis.* 6. *de Matrimonio q.* 8. *num.* 50. Henno *loc. cit. conclus.* 2. Reiffenstuel *l. c. num.* 27. Pirhing *lib.* 4. *decret. tit.* 14. *n.* 9. Coninch *disp.* 32. *de Sacrament. n.* 16. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *n.* 2. Busemb. *lib.* 6. *part.* 3. *dub.* 2. *n.* 4. S. Antonin., Paludan. Durand., Abbas, Bellarm. Vasquez, Hurtadus, Meratius, Mastrius, et alii: *arg. l. ult. ff. de ritu nuptiar.* ubi deciditur, jure gentium (per quod intelligitur a jurisconsultis jus naturae) incestuosas esse nuptias in gradu ascendentium vel descendentium, ibi: « Jure gentium incestum committit, qui in gradu ascendentium, vel descendentium uxorem duxerit, *et l. Nuptiae* 53. *ff. eodem* ibi: « Nuptiae consistere non possunt inter eas personas, quae in numero parentum, liberorumve sunt, sive proximi, sive ulterioris gradus, usque in infinitum ». Et ratio est, quia in omnibus lineae rectae ascendentibus, ut descendentibus, quantumvis remotis, reperitur ratio principii, et principiati, et ascendentes veniunt omnes nomine parentum, ut descendentes omnes nomine liberorum; *arg. c. l. Nuptiae* 53. *de Ritu nuptiar.* Inter parentes autem, et liberos Matrimonium est irritum jure naturae, adeoque etc. Tum quia, ut observant Reiffenstuel *l. c. n.* 27. Henno *l. c. conclus.* 2. et alii, nullibi legitur Summos Pontifices in tali gradu dispensasse, quaecumque occurrerit ratio, aut necessitas.

Contraria tamen sententia docens, dictum impedimentum in linea recta dirimere Matrimonia de jure naturae solum quo ad primum gradum, et non quo ad alios, est vere probabilis, eamque

62 63 64

docent S. Thomas *in* 4. *dist.* 40. *qu.* 1. *art.* 3. *et ibi* S. Bonaventura, et Richardus *quaest.* 3. Roffensis, *in tract. de Matrimonio Regis Angliae fol.* 3. Alexander de Ales, *in secunda par. qu.* 169. Augustin. Triumph. *in summa de potestate Eccles. quaest.* 53. *art.* 5. *et* 6. Fagnan. *in c. Vir qui* 9. *de consanguinit. et affinit. n.* 35. Sanchez, *l.* 7. *disput.* 51. *num.* 19. Cajetan. Victoria, Ledesma, Pontius, Covarruv. Sotus, Valentia, Fagundez, Perez, Bonacina, Aversa, Felix Potestas *tom.* 1. *p.* 4. *n.* 4042. Pignateil. *tom.* 7. *cons.* 22. *num.* 45. et alii apud La Croix *l.* 6. *p.* 3. *n.* 608. ubi, ultra rationem adductam pro hac sententia, solvit etiam rationem opinionis contrariae.

65 Impedimentum cognationis naturalis, seu consanguinitatis in linea transversali dirimit, Matrimonium jure naturae, ac Divino, quo ad primum gradum, nempe inter Fratres, et Sorores, excepto casu absolutae necessitatis propagandi genus humanum, ut fuit ab initio mundi inter filios, et filias Adae, et Evae. Scotus *in* 4. *dist.* 40. *qu. unic.* ubi solvit rationes oppositae sententiae, Guttierez *de Matrim. c.* 98. *n.* 20. Rosignolus *loc. cit. sect.* 3. *num.* 2. *et* 5. Sanchez *l.* 7. *disp.* 52. *n.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 28. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 4. Sporer *loc. cit. n.* 70. Sotus, Vasquez, Bellarm. Valentia, Ledesma, Bonacina, Henriquez, Perez, et alii plures contra D. Thomam 2. 2. *qu.* 154. *art.* 9. Cajetanum, Pontium, et alios citatos a Sanchez *l.* 7. *disp.* 52. *n.* 10. et a Felice Potest. *tom.* 1. *p.* 4. *n.* 4042. Colligitur autem nostra sententia *ex c. Gaudemus* 8. *de divortiis*, ubi Pontifex decernit, quod Infideles conversi ad Fidem separari non debeant, si in secundo, et ulteriori gradu consanguinitatis existentes antea Matrimonio juncti fuere, quia Legibus Ecclesiae Infideles non arctantur: ergo a sensu contrario, si in primo gradu uniti essent, deberent separari, eo quod talis gradus jure naturae dirimat, aliter Pontifex incongrue expressisset secundum, et tertium gradum, si etiam primus de jure naturae non esset interdictus. Sic Concilium Tridentinum, *sess.* 24. *de reformat. Matrim. cap.* 5. decrevit, in secundo consanguinitatis gradu nunquam esse dispensandum, et solum in tali gradu posse dispensari inter magnos Principes, et ob publicam causam, ibi: « In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, et ob publicam causam »: ergo a sensu contrario in primo gradu non; adeoque videtur primus gradus esse de jure naturae, aliter incongrue Concilium expressisset secundum gradum, si primus non esset de jure naturae, et Divino.

66 Et ratio conclusionis est, quia, ipsa natura suadente, inter fratrem, et sororem est naturalis quidam pudor, et reverentia, cui valde adversatur actus conjugalis, utpote qui turpitudinem quamdam praesefert; Hinc, et ipsaemet nationes infideles solo lumine naturali ductae abhorruerunt ab hujusmodi conjugio, ut colligitur ex Aristotile 2. *Politicorum cap.* 2. qui turpissimam censet conjunctionem fratrum cum sororibus. Hinc, ut observant Reiffenstuel *loc. cit. num.* 29. Rosignol. *loc. cit. n.* 5. Henno *loc. cit. concl.* 3. et alii plures, Summi Pontifices numquam in tali gradu dispensarunt ob quamcumque necessitatem occurrentem, quamvis Silvester verb. *Papa qu.* 17. referat ex Archidiacono Martinum V. semel dispensasse in tali gradu, ut evitaret gravia scandala alias eventura.

67 Impedimentum cognationis naturalis, seu consanguinitatis in linea transversali, non dirimit Matrimonium quo ad secundum, et ulteriores gradus jure naturali, et Divino, sed solum jure Ecclesiastico. *Communis, arg. c. Gaudemus* 8. *de divortiis*, ubi Matrimonium Infidelium inter consanguineos in secundo gradu agnoscitur validum, adeoque non est contra jus naturae; et Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. cap.* 5. ubi expresse decernitur, posse in secundo gradu dispensari, adeoque secundus gradus, et a fortiori ulteriores non dirimunt jure naturae; aliter Papa in ipsis non posset dispensare. Et quod dirimat jure Ecclesiastico, habetur expresse *in cap. Non debet* 8. *de consanguinitate, et affinitate*, ubi statuitur, dirimere hodie solum usque ad quartum gradum, et restringitur jus antiquum, quo tale impedimentum dirimebat usque ad septimum gradum inclusive, ut patet *ex c. Nullum* 7., *et cap. De consanguinitate* 17. *caus.* 35. *quaest.* 3. *cap. Ad Sedem* 2. *caus.* 35. *quest.* 5. et similibus.

68 Cognatio spiritualis est propinquitas inter aliquas personas proveniens ex dispensatione Sacramentali solius Baptismatis, et Confirmationis. Scotus *in* 4. *dist.* 42. *qu.* 1. n. 2. *et est in re communis, argum. tot. Titul. de cognatione spirituali, et caus.* 30. *qu.* 1. *et* 3. et Concil. Tridentin. *sess.*
24. *de reformat. Matrimon. cap.* 2. Dicitur no- 69
tanter *solius Baptismatis*, *et Confirmationis*, quia per dispensationem Baptismi, et Confirmationis fit spiritualis quaedam generatio; Baptismus enim dat primam vitam spiritualem, quae dein per Confirmationem perficitur, et roboratur, ut cum S. Thoma advertit. S. Bonaventura *in* 4. *dist.* 42. *art.* 1. *quaest.* 3. et notatur *in cap. Ita diligere* 1. *et cap. Placitum* 2. *caus.* 3. *quaest.* 1. Unde merito per solam dispensationem Baptismi, et Confirmationis, et non per dispensationem aliorum Sacramentorum contrahitur cognatio spiritualis, ut expresse habetur *in c. Quamvis* 3. *de cognatione spirituali in* 6. ibi: « Ex datione vero aliorum Sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quae Matrimonium impediat, vel dissolvat ».

Impedimentum cognationis spiritualis introductum 70
est solum jure Ecclesiastico. *Communis, argum, tot. Titul. de cognatione spirituali*, *et caus.* 30. *quaest.* 1. *et* 3. Et juste, convenienterque Ecclesia hoc statuit impedimentum, quia sicut ex generatione naturali oritur *cognatio naturalis* Matrimo-

nium dirimens, ita voluit Ecclesia, ut etiam ex generatione spirituali *cognatio spiritualis* oriretur pariter Matrimonium dirimens; idque ex decentia, ac reverentia, quam spiritualiter nati debent suis spiritualibus genitoribus, sicuti carnaliter, et naturaliter nati debent suis carnalibus, et naturalibus genitoribus, *arg. c. Ita diligere* 1. *et c. Placitum* 2. *caus.* 3. *qu.* 3

71 Cognatio spiritualis antiquo jure erat triplex; scilicet *Paternitas*, *Compaternitas*, *et Confraternitas*. Paternitas spiritualis est propinquitas, seu cognatio spiritualis inter Baptizantem, seu Confirmantem, eorumque uxores, et Baptizatum, vel Confirmatum; item inter Baptizati, aut Confirmati Patrinum, ejusque uxorem, et ipsum Baptizatum, seu Confirmatum; *argum. cap. Pervenit* 1. *cap. Si quis* 2. *et cap. De eo* 5. *caus.* 30. *quaest.* 1. *cap. Ita diligere* 1. *caus.* 30. *quaest.* 3. *cap. Nedum inter* 1. *de cognatione spirituali in* 6. cum

72 similibus. *Compaternitas spiritualis* est cognatio inter Baptizati, et Confirmati naturales Parentes ex una, et inter Baptizantem, et Confirmantem, atque Patrinos, eorumque uxores ex altera parte; *cap. Si quis* 3. *caus.* 30. *q.* 4. *et cap. Nedum inter* 1. *de cognatione spirituali in* 6. cum similibus.

73 *Confraternitas spiritualis* est cognatio inter Baptizatum, seu Confirmatum ex una, et filios naturales Baptizantis, seu Confirmantis, atque Patrinorum ex altera; *cap. Placitum* 2. *et cap. Non oportet* 3. *caus.* 30. *q.* 3. *c. Utrum* 1. *cap. Super eo* 3. *et c. Tua nos* 7. *de cognatione spirituali*, cum similibus.

74 Jure autem novo in Concilio Tridentino, *sess.* 24. *de reformat. Matrimon. cap.* 2. ad tollenda multa inconvenientia, et scandala, et praecavenda multa peccata, fuit omnino sublata dicta *Confraternitas spiritualis*, et certo modo restricta *Paternitas*, et *Compaternitas*; ita ut hodie non amplius cognatio spiritualis oriatur inter virum, et uxorem simul levantes infantem ex Baptismo, ut olim *ex cap. Quod autem* 5. *caus.* 30. *quaest.* 4. Neque inter Baptizatum, vel ipsius Patrem ex una, et baptizantis, vel levantis uxorem ex alia parte, ut olim *ex c. Martinus* 4. *de cognatione spirituali*. Neque inter Baptizatum, et Confirmatum ex una, et filiam Baptizantis, Confirmantis, levantis, seu tenentis ex altera, ut olim *ex cap. Ex litteris* 8. *de cognatione spirituali*. Neque inter filium Compatris, et filiam Commatris, et econtra, ut olim *ex cap. Tua nos* 7. *de cognatione spirituali*. Neque inter filiam spiritualem Baptizatam, et filium carnalem Baptizantis, ut olim *ex cap. Placitum* 2. *caus.* 30. *quaest.* 3. Neque inter filiam spiritualem levatam de Sacro Fonte, et inter filium carnalem levantis, seu tenentis, ut olim *ex cap. Non oportet* 3. *caus.* 30. *quaest.* 3. Neque inter virum, et Commatrem suae Uxoris defunctae, et econtra, ut olim *ex cap. Sciscitatur* 1. *caus.* 30. *qu.* 4. Neque inter Baptizantem, et levantem, levantisque uxorem, et filiam, et hujusmodi.

Unde hodie cognatio spiritualis solum contrahitur I. A Baptizato, vel Confirmato cum Baptizante, vel Confirmante. II. A Baptizato, vel Confirmato cum Patrino, vel Matrina, et hae duae cognationes dicuntur *Paternitas*, *et Filiatio spiritualis*, *arg. cap. Pervenit* 4. *c. Si quis* 2. *et cap. De eo* 5. *caus.* 30. *quaest.* 1. *cap. Ita diligere* 1. *caus.* 3. *quaest.* 3. *cap. Nedum* 1. *de cognatione spirituali in* 6. III. Contrahitur a Patrino, vel a Matrina cum Patre, et Matre Baptizati, vel Confirmati. IV. a Patre, et Matre Baptizati, vel Confirmati cum ipso Baptizante, vel Confirmante, et hae duae posteriores dicuntur *Compaternitas*, et *Commaternitas*, *argum. cap. Si quis* 3. *caus.* 30. *quaest.* 4. *et cap. Nedum* 1. *de cognatione spirituali in* 6. Inter istos igitur solum contrahitur hodie cognatio spiritualis dirimens Matrimonium, et non ultra inter alios, ut expresse decrevit Concil. Tridentin. *sess.* 24. *de reform. Matrimon. cap.* 2. ibi: « Docet experientia propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi Matrimonia, in quibus, vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque Sancta Synodus huic incommodo providere, et a cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit, ut unus tantum vir, sive mulier, juxta Sacrorum Canonum statuta, vel ad summum unus, et una Baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos, et Baptizatum ipsum, et istius Patrem, et Matrem, nec non inter Baptizantem, et Baptizatum, Baptizatique Patrem, et Matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Quod si alii ultra designatos Baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant, Constitutionibus in contrarium facientibus non obstantibus. . . . Ea quoque cognatio quae ex Confirmatione contrahitur, Confirmantem, et Confirmatum, illiusque Patrem, et Matrem, ac tenentem non egrediatur, omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis ».

Cognatio spiritualis non oritur ex Baptismo nulliter collato, sicuti neque ex Confirmatione nulliter collata. *Communis*. Et ratio est, quia cum ex talibus Sacramentis nulliter collatis nulla fiat generatio, et corroboratio vitae spiritualis, nulla quoque consurgit *Paternitas*, vel *Compaternitas*, aut *Filiatio spiritualis*, quia quod nullum est, nullum producit effectum *c. Illud* 8. *de jure patronat.* Et juxta *Regulam* 52. *juris in* 6. « Non praestat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum ». Cognatio spiritualis contrahitur ab accipiente puerum ab Obstetrice, neque est necesse, ut illum accipiat immediate a manu Baptizantis. *Sac. Congr. Conc. in dub. cognationis spiritual.* 18. *Decembr.* 1688. *lib.* 38. *decret. fol.* 618. Cognatio spiritualis contrahitur etiam in Baptismo sine solemnitatibus ob necessitatem domi secuto; *Sac. Congr. Conc. in dub. cognat. spi-*

Right-margin numbers: 75 (beside "Unde hodie cognatio spiritualis solum contrahi-"), 76 (beside "Cognatio spiritualis non oritur ex Baptismo"), 77 (beside "tur effectum ». Cognatio spiritualis contrahitur"), 78 (beside "618. Cognatio spiritualis contrahitur etiam in").

79 *rit.* 5. *Martii* 1678. *lib.* 30. *decret. fol.* 33. Co-
gnationis spiritualis in primo gradu dispensatio
concedi non solet. Sanchez *de Matrimon. lib.* 8.
*disp.* 24. *n.* 7. Illam tamen concessam fuisse a
Gregorio XIV. testatur Pontius *de Matrim. lib.* 8.
*cap.* 17. *n.* 28. et de Justis *de dispensat. Ma-
trim. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 74. asserentes infelicem ha-
buisse exitum. Sic apud Ursayam *in Miscellaneo
sacro, et profano primo*, verb. *Cognatio n.* 189.

80 Alia concernentia hanc cognationem spiritua-
lem. Vide verb. *Baptismus art.* 7. *per totum*,
verb. *Cognatio spiritualis*, verb. *Confirmatio art.* 3.

81 *Cognatio Legalis* sic est dicta, quia prius a Le-
gibus inventa; *leg. Adoptivus* 14. *ff. de Ritu nu-
ptiar. et* §. 1. *ac* 2. *Instit. de Nupt.* ac postea per
Sacros Canones recepta est; *cap. unic. Si qua de
cognatione legali;* et *c. Ita diligere* 1. *et cap. Per*
82 *adoptionem* 6. *caus.* 30. *quaest.* 3. Cognatio Le-
galis est propinquitas personarum, quae ex ado-
ptione provenit, et inter certas personas Matri-
monium dirimit. *Est in re communis; arg. cit.
leg. Adoptivus; et cit.* §. 1. *et* 2. *Institut. de Nupt.
et cit. cap. Si qui, et c. Ita diligere* 1. *et cap. per
Adoptivum* 6. *caus.* 30. *quaest.* 3.

83 Cognatio Legalis est triplex, scilicet Paternitas,
Fraternitas, et Affinitas Legalis. *Paternitas Legalis*
est cognatio inducens impedimentum in linea rec-
ta inter Adoptantem tamquam Patrem Legalem,
et adoptatum tamquam Filium, et Adoptati de-
scendentes usque ad quartum gradum. *Est in re
communis; arg.* §. 1. *Institut.* de *Nupt. et leg.*
84 *Quin etiam* 55. *ff.* de *Ritu Nupt.* Haec cognatio
semper durat, et dirimit, etiamsi adoptio per
emancipationem fuerit soluta, *c. Ita diligere* 1.
*caus.* 30. *q.* 3 §. 1. *Instit. de nuptiis*, *l. Quin
etiam* 55. *de ritu nuptiar.* Et ratio est, quia, cum
haec cognatio Legalis pariat quamdam conjunctio-
nem similem naturali, et inde oriatur reverentia
inter cognatos sic constitutos, talis reverentia de-
bita inter ipsos cognatos adhuc perseverat, nec
dissolvitur per dissolutionem adoptionis.

85 *Fraternitas Legalis* est cognatio in linea trans-
versali impedimentum inducens inter liberos na-
turales legitimos adoptantis, et adoptatum tam-
quam fratres, et sorores Legales. *Est in re com-
munis, arg. cap. Si qui* 1. *de cognat. legal. et l.*
86 *Qui in Adoptionem*, *ff. de adoption.* Haec cogna-
tio non durat semper, sed expirat, expirante ado-
ptione; *l. Per adoptionem* 17. *ff. de ritu nuptiar.*
ibi: « Per adoptionem quaesita Fraternitas eous-
que impedit nuptias, donec manet adoptio; ideo-
que eam, quam Pater meus adoptavit, et emanci-
pavit, potero uxorem habere, aeque ac si, me
emancipato, illam in potestate retinuerit, poteri-
mus jungi Matrimonio »; et concordat *cit. c. Si
qua de Cognatione Legali*, ibi: « Si qua mihi So-
ror per adoptionem esse caeperit, quandiu durat
adoptio, inter me, et ipsam nuptiae consistere non
possunt ».

87 *Affinitas Legalis* est cognatio inter adoptantem,
et inter uxorem adoptati, et vicissim inter ado-
ptatum, et uxorem adoptantis. *Est in re commu-
nis; arg. l. Adoptivus* 14. *ff. de ritu nuptiar.* Haec
cognatio semper durat, et dirimit, etiam soluta
adoptione. *Communis*, textu expresso *in cit. l.
Adoptivus*, ibi: « Adoptivus filius, si emancipetur,
eam, quae patris adoptivi uxor est, ducere non
potest, quia Novercae locum habet ». Ratio au- 88
tem differentiae, cur Cognatio Legalis in linea re-
cta descendentium, et Affinitatis duret semper,
et dirimat Matrimonium, etiam soluta per eman-
cipationem adoptione, non autem cognatio trans-
versalis, seu Fraternitas Legalis, est, quia co-
gnatio in linea recta descendentium, et Affinita-
tis trahit secum majorem reverentiam inter co-
gnatos debitam, quae semper perseverat; cognatio
autem in linea transversali non trahit secum tan-
tam reverentiam; unde soluta per emancipationem
adoptione, cessat ipsa Cognatio, et prohibitio de
contrahendo Matrimonio in tali linea. Sanchez *lib.*
7. *de Matrimonio disp.* 63. *n.* 24. *in fine*, Rosi-
gnol. *controv.* 15. *de Matrimonio* 11. *praenot.* 10.
*sect.* 5. *n.* 15. et alii passim.

Cognatio Legalis dirimens Matrimonium non 89
oritur inter ipsos filios adoptivos, si plures ab eo-
dem adoptantur; unde valide possunt inter se Ma-
trimonium contrahere. Glossa communiter recepta
*in cap. Si qua de Cognat. Legali verb. Quandiu*,
*de Cognatione Legali*, Divus Antoninus 3. *part.
tit.* 1. *cap.* 13. Bonacina *de Matrimon. q.* 3. *punct.*
5. *n.* 7. Rosignol. *loc. cit. n.* 16. et alii passim.
Nullo enim jure statutum invenitur tale impedi-
mentum. Tum quia inter Filium, et Filiam spiri-
tualem ejusdem Patris spiritualis non versatur im-
pedimentum; ergo multo minus inter duos adopti-
vos, cum isti minus sint conjuncti, quam illi: *arg.
c. Ita diligere* 1. *caus.* 30. *quaest.* 3.

Cognatio legalis dirimens Matrimonium non 90
oritur inter adoptatum, et Filiam illegitimam a-
doptantis, nec inter Filiam illegitimam adoptati,
et adoptantem, vel legitimos ejus liberos. *Com-
munis*, cum Sanchez *lib.* 7. *de Matrimon. disp.*
63. *n.* 30. Sporer *to.* 3. *part.* 4. *cap.* 1. *sect.* 1.
*num.* 85. Pirhing. *lib.* 4. *decret. tit.* 12. *num.* 9.
Reiffenstuel *ib. n.* 7. Et ratio est, quia illegitimi
non veniunt nomine naturalium liberorum, neque
sunt sub patria potestate; §. *Si adversus* 12. *In-
stitut. de nuptiar.* et tali potestate non existente,
seu cessante, cessat adoptio, et consequenter e-
tiam Cognatio Legalis, *cap. Per adoptionem* 6.
*caus.* 30. *quaest.* 3.

Cognatio Legalis dirimens Matrimonium non 91
oritur inter adoptantem, et parentes adoptati, quia
nullo jure prohibitum est inter istos Matrimonium
contrahi. *Communis* cum S. Thoma in 4. *dist.* 42.
*qu.* 1. *art.* 3. *ad primum.* S. Antonin. 3. *part.
titul.* 1. *cap.* 13. Tolet *lib.* 7. *Summae cap.* 4. *in
fin.* Rosignol. *loc. cit. num.* 18. Neque Cognatio 92
Legalis dirimens Matrimonium oritur inter Filios
duorum Fratrum adoptivorum; si enim ex dictis

*supra num.* 69. duo adoptivi possunt libere contrahere inter se, a fortiori poterunt ad invicem
93 contrahere eorum Filii. *Communis* Neque Cognatio Legalis impediens Matrimonium oritur inter Filios legitimos, et naturales patris adoptantis, et Filios adoptivorum. Sic Bonacina *quaest.* 3. *de Matrim. punct.* 5. *n.* 6. Rosignol. *loc. cit.* n. 19. et alii plures. Et ratio est, quia de hac Cognatione nulla fit in jure mentio, et illa tantum debet Cognatio agnosci, quae in ipso jure exprimitur; unde non debemus extendere hanc Cognationem Legalem ultra terminos, ad quos eadem jura extendunt, ut docet Navarr. in *Manual. cap.* 21. n. 45. Nec aliam extensionem per gradus debemus agnoscere, praeterquam in linea recta; in linea enim transversali, seu collaterali non fit extensio ultra primum gradum. Rosignol. *loc. cit.* Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. n. 4031. et alii.

94 Ut facilius percipiantur, quae de Cognatione Legali dicta sunt, et in dies currunt, cum ipsa ex adoptione proveniat, hic aliqua breviter de adoptione traduntur. « Adoptio *igitur* est extraneae personae in filium, vel filiam, nepotem, vel deinceps, legitima assumptio ». *Est in re communis.* Per ly *Personae extraneae* intelligitur ea, quae est extra potestatem adoptantis, et a jure, ad quod assumitur, aliena, sive alioquin sit ejus consanguinea, sive non. Per ly in *filium, vel filiam, nepotem, vel deinceps,* denotatur, quod non potest quis adoptari in fratrem, vel parentem, quia, cum adoptio ex genere suo sit superioris ad inferiorem, et per illam adoptatus constituatur sub potestate adoptantis, non potest esse in fratrem, vel parentem, quia isti de genere suo non sunt inferiores, sed vel aequales, vel Superiores; et hoc habetur expresse in *leg. Nec apud, Cod. de haered. instit.* Per ly *legitima assumptio*, denotatur, quod ad hoc, ut adoptio sit valida, debet fieri secundum formam a Lege, seu jure praescriptam, scilicet, ut adoptio fiat inter praesentes, et non per procuratorem; *l. Neque; et l. Post mortem* §. *Neque, ff. de adoption.* Ut adoptans sit masculus; Nam Femina adoptare non potest, nisi ex speciali concessione Principis; §. *Femina* 10. *Institut. de adopt.* Ut 18. annis praecedat adoptatum; §. 4. *Institut. de adoption.* Ut natura sit potens ad generandum; unde Castrati adoptare non possunt; §. 9 *Instit. de adoption.* Vide verb. *Patria Potestas* n. 26. *et* 27. ubi notatur differentia inter Spadones, et Castratos; Possunt tamen adoptare Sacerdotes, quia isti non a natura, seu physice, sed per accidens, et Moraliter tantum inhabiles sunt ad generandum. Abbas in *cit. cap. Si qui* 1. *de Cognatione Legali* n. 4. Hostiens. *ibid.* n. 4. et alii passim. Ut adoptans sit sui juris, et major 25. annis, quia alias nondum habet administrationem suorum bonorum; quae omnia, et alia habentur *tot. titul. ff. et Cod. de adopt. et Instit. eod.*

95 Adoptio est duplex, una propria, et perfecta, quae *Adrogatio* dicitur; et alia impropria, et imperfecta, quae *adoptio simplex, et in specie* vocatur; *l.* 1. *ff. de adoption.* Adoptio perfecta, seu *Adrogatio* est illa, per quam adoptatus sui juris existens, Principis Rescripto transit in potestatem Adoptantis, fitque haeres necessarius ex testamento in quarta bonorum parte, ut filius legitimus, et naturalis, *arg.* §. 1. *Instit. de adopt. et l.* 2. *Cod. eod.* Adoptio imperfecta, seu *Adoptio simplex, et in specie*, est illa, per quam adoptatus nondum sui juris existens, auctoritate cujuscumque Judicis competentis, ita assumitur in filium, aut nepotem, ut non transeat in potestatem, et familiam adoptantis, sed adhuc maneat sub sui Patris naturalis, aut Avi potestate; nec fiat adoptantis haeres necessarius ex testamento, sed solum ei succedere possit ab intestato *arg.* §. *Adoptio, Instit. de adoption. leg. Generalis, ff. de adoption.*
Unde, ut vides, in multis differunt inter se Adop- 96
tio perfecta, et imperfecta. Primo, Adoptio perfecta, seu *Adrogatio* non potest fieri, nisi actoritate supremi Principis, et adoptio imperfecta, seu *simplex, et in specie* potest fieri auctoritate cujuslibet Judicis, seu Magistratus compatentis *leg. Generalis* 2. *ff. de adoptionibus* §. *Adoptio, Inst. eod. tit.* Secundo, Adoptio perfecta, seu *Adrogatio* transfert jus, in adrogatum, ut non solum succedat ab intestato, sed etiam ex testamento in quarta parte bonorum adrogantis; unde Adrogans non potest penitus privare adrogatum per testamentum omnibus suis bonis, sed tenetur eidem servare quartam partem bonorum pro legitima; §. *Sed hodie, Instit. de adopt.* Adoptio autem imperfecta transfert solum jus in adoptatum, ut succedat ab intestato, non vero, ut si heres necessarius ex testamento; unde adoptans potest per testamentum de bonis suis disponere in favorem alterius sine laesione, et injuria adoptati, *cit.* §. *Sed hodie, Institut. de adoption.* Tertio, Adoptio perfecta, seu *Adrogatio* petit, ut adrogatus ante sui assumptionem, seu electionem sit sui juris, cum per adrogationem transeat in potestatem adrogantis; Adoptio vero imperfecta non requirit, quod adoptatus sit sui juris, cum per adoptionem imperfectam adoptatus non transeat in potestatem adoptantis, adeoque nullum jus laedatur illius, sub cujus potestate est *l.* 2. §. *ultim. ff. de adoption.* Sunt adhuc aliae differentiae, quae, ut minus principales, relinquuntur videndae apud Legistas in *Instit.* §. *et Cod. de adoption.*

Probabile est, quod Cognatio Legalis dirimens 97
Matrimonium, non solum oriatur ex Adoptione perfecta, seu Adrogatione, sed etiam ex Adoptione imperfecta, seu simplici. Glossa in *c. Si quis* 1. *de adoptione, legali* et ibi Abbas n. 5. Ancharanus n. 8. Covarruv. *par.* 2. *de Matrimon. c.* 6. §. 3. *nu.* 2. Guttierez *de matrim. cap.* 102. n. 3. Barbosa *de Offic. et potest. Episc. alleg.* 51. *num.* 189. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 10. ubi testatur de communi. Et ratio est, quia jura omnia inducentia hanc cognationem ad dirimendum Ma-

trimonium loquuntur indistiecte de adoptione, nulla facta mentione de imperfecta, vel perfecta; adeoque ietelligenda sunt in tota sua latitudine, et sine ulla restrictione; *cap. Quia circa* 22. *de*
98 *privileg.* Non desunt tamen etiam magni nominis Auctores, qui nedum dicunt probabile esse, sed etiam probabilius, ex adoptione imperfecta non oriri cognationem legalem dirimentem Matrimonium, sed tantum ex perfecta; Ita Innocentius *in cap. Si qua de Cognatione Legali num.* 1. Silvester verb. *Matrimon.* 8. *q.* 8. et varii alii cum Rosignolo *l. c. n.* 10.

99 *Crimen* dirimens Matrimonium est quadruplex. Primum est solum homicidium. Secundum est homicidium cum adulterio. Tertium est Adulterium solum cum promissione Matrimonii de futu-
100 ro. Quartum est Adulterium solum cum alio Matrimonio contracto. *Solum homicidium*, scilicet Uxoricidium, vel Mariticidium, est impedimentum dirimens, quando Vir, aut Mulier, etiam sine adulterio, ex mutuo tamen consensu, occidit suam, aut alterius consentientis compartem, cum animo Matrimonii inter se post mortem alterius conjugis contrahendi, *Communis, arg. cap. Laudabilem* 1. *de conversion. infidelium, et cap. Si quis, vivente*, 5. *caus.* 31. *quaest.* 1.

101 Ut autem tale homicidium sine adulterio causet impedimentum, requiruntur tres conditiones. Prima, ut tam Vir, quam Mulier contrahere volentes, moraliter, vel physice concurrant ad mortem conjugis innocentis; non enim sufficit, si unus tantum, vel una sine scitu, vel consensu alterius ad talem mortem concurrat *arg. cit. cap. Laudabilem* 1. *de convers. infidelium.* Secunda, ut mors ex mutua eorum machinatione revera, et in effectu sequatur; non enim sufficit sola mutua machinatio, si mors non sequatur. *Communis, arg. cit. c. Si quis, vivente*, 5. *caus.* 31. *q.* 1. *et cit. c. Laudabilem* 1. *de convers. Infidelium.* Tertia, ut conspiratio illa in mortem conjugis innocentis, ac mortis machinatio fiat, ex, vel cum intentione contrahendi invicem Matrimonium, morte secuta; non enim sufficit, si fiat ex alio fine, seu motivo, v. g. ex odio, vindicta, et hujusmodi. *Communis, arg. cit. cap. Laudabilem, et cit. cap. Si quis caus.* 31. *q.* 1. ibi: *Occidisse notetur, ut conjungeretur*, ut notat *ib.* Glossa.

102 *Homicidium cum adulterio* est impedimentum dirimens, quando solus adulter, commisso adulterio, occidit suam Uxorem, aut sola adultera suum Maritum, etiam absque conspiratione cum complice adulterii, *Communis, arg cap. Significavit Nobis* 2. *et cap. Super hoc* 3. *de eo, qui duxit in Matrimonium, et cap. Siquis vivente*, 5. *caus.* 31. *q.* 1.

103 Ut tale homicidium cum adulterio causet impedimentum, requiruntur etiam tres conditiones I. Ut unus complicum adulterii sit vera causa physica, aut moralis caedis conjugis innocentis; sola enim ratihabitio caedis jam factae, aut approbatio non sufficit. *Communis, arg. cit. cap. Si quis vivente*, 5. *caus.* 31. *q.* 1. *c. Significasti* 6. *de eo, qui duxit in Matrimonium.* Nec requiritur, quod uterque concurrat, sed sufficit, si unus solus eorum, etiam altero inscio, id faciat; *arg. cit. cap. Si quis vivente*, ibi: *Nisi forte vir, aut mulier; et cit. cap. Significasti*, ibi: « Nisi alter eorum in mortem fuerit machinatus ». II. Ut mors ex tali machinatione realiter, et in effectu sequatur. Non enim sufficit sola machinatio, si revera mors non sequatur. *Communis, arg. cit. cap. Si quis, vivente*, 5. *caus.* 31. *q.* 1. *et cap. Laudabilem* 1. *de convers. Infidel.* III. Ut machinatio in mortem conjugis innocentis fiat ab alterutro eo fine, et animo contrahendi Matrimonium cum complice adulterii: Non enim sufficit, si fiat ex alio fine, aut motivo, v. g. ex odio, vindicta, et hujusmodi; *arg. cit. cap. Laudabilem* 1. *de convers. Infidel. et cit. c. Si quis vivente*, 5. *caus.* 31. *q.* 1. ibi: *Occidisse notetur, ut conjungeretur*, ut notat *ib.* Glossa.

« Adulterium solum cum promissione Matrimonii de futuro » est impedimentum dirimens, quando adulter, et adultera, sive ante, sive post adulterium commissum, promittunt, et fidem dant de Matrimonio post mortem conjugis contrahendo, etiamsi ipsi in talem mortem non conspiraverint. *Communis, arg. cap. Relatum est* 4. *caus.* 31. *q.* 1. *cap. Propositum* 1. *cap. Ex litterarum tuarum* 4. *cap. Significasti* 6. *et c. Veniens* 7. *de eo, qui duxit in Matrimonium.* 104

Ut tale adulterium solum cum promissione Matrimonii de futuro causet impedimentum, requiruntur quatuor conditiones. I. Ut intercedat seria, et acceptata ab altera parte promissio de futuro Matrimonio: Non enim sufficit adulterium sine tali acceptata promissione. *Communis, arg. cap. Significasti* 6. *cap. Veniens* 7. *et cap. Si quis.* 8. *de eo, qui duxit in Matrimonium.* Nec refert, an adulterium praecedat, vel subsequatur talem promissionem, textu expresso in *cit. cap. Si quis* 8, *de eo, qui duxit in Matrimonium*, ibi: « Si prius, vel postea, . . . illam adulterio polluisset ». II. Ut promissio, et adulterium facta sint, vivente eodem conjuge: Non enim sufficit, si fiant post mortem ipsius. *Communis, arg. cap. Significasti* 6. *cap. Veniens* 7. *et cap. Si quis* 8. *de eo qui duxit in Matrimonium*, ubi semper dicitur *Si vivente Uxore.* III. Ut uterque adulterans sciat, alterum esse conjugatum: Non enim sufficit, si neutra, vel altera pars nesciat, se committere adulterium. *Communis, arg. cap. Propositum* 1. *de eo, qui duxit in Matrimonium*, ibi: « Quia tamen mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem »; *et cap.* 7. *Veniens* 7. *eodem.* IV. Ut adulterium sit perfectum, et consummatum: Non enim sufficit copula solum attentata. *Communis* cum Glossa in *cap. Si quis* 9. *de eo, qui duxit in Matrimonium verb. Cognovit.* Joann. Andr. *ib. n.* 4. Abbate *ib. n.* 6. Barbosa *ib. n.* 4. Et ratio est, 105

quia non obest conatus, ubi injuria non habuit effectum; *arg. cap. Adolescens* 32. *de sponsalibus.*

106 « Adulterium solum cum alio Matrimonio contracto » est impedimentum dirimens, quando adulter, vivente legitima sua Uxore, cum altera adultera contrahit per verba de praesenti, vel adultera, vivente legitimo suo Marito, cum alio adultero per verba de praesenti contrahit; tunc enim, etiam mortua Uxore adulteri, vel Marito adulterae, contrahere namquam possunt. *Communis, arg. c. Propositum* 1. c. *Cum haberet* 5. *cap. Veniens* 7. *cap. Si quis* 8 *de eo, qui duxit* in *Matrimonium.*

107 Ut tale adulterium solum cum alio Matrimonio contracto causet impedimentum dirimens, requiruntur duae conditiones. I. Ut Matrimonium cum primo conjuge sit validum: Non enim sufficit Matrimonium ex aliqua ratione invalidum. *Communis, arg. cap. Significavit* 2 *de eo qui duxit in Matrimonium.* II. Ut Matrimonium cum primo conjuge contractum sit notum secundo conjugi: Non enim sufficit primum contractum Matrimonium, si secundus conjux ipsum penitus ignoraverit. *Communis, arg cap. Propositum* 1. *et* c. *Veniens* 7. *de eo, qui duxit in Matrimonium.*

108 Criminis impedimentum non est inductum jure naturae, vel Divino, ut patet in Davide, qui post adulterium, et occisionem Uriae, duxit ejus uxorem Behtsabaeam, sed solum jure Ecclesiastico. *Communis, arg.* c. *Si quis, vivente* 5. *caus.* 31. *q.* 1. c. *Propositum* 1. c. *Significavit* 2. *cap. Super hoc* 3. *e. Cum haberet* 5. c. *Significasti* 6. c. *Veniens* 7. *et e. Si quis* 8. *de eo, qui duxit* in *Matri-*

109 *monium.* Hinc si duo infideles pro tempore infidelitatis commisissent tale crimen, et postea conversi ad Fidem inter se contraherent, valide contraherent; quod non possent, si tale impedimentum esset inductum jure naturae, cui et ipsi infideles subduntur, licet non subdantur, juri Ecclesiastico

110 *Communis.* Non sic autem, si tale crimen fuisset commissum a duobus, quorum unus esset fidelis, et alter infidelis; tunc enim non posset hic alteri post Baptismum jungi Matrimonio. *Communis, argum. capit. Laudabilem* 1. *de convers. Infidelium.* Et ratio est, quia tunc impedimentum ab Ecclesia statutum directe in fidelem, redundat etiam in infidelem, siquidem impedimentum ex parte unius in contractibus correspectivis invalidat contractum etiam respectu alterius, ut patet in impedimento Voti solemnis in Professione Religiosa, quod quamvis in uno tantum reperiatur, reddit tamen Matrimonium invalidum etiam respectu alterius.

111 *Cultus disparitas*, seu diversitas Religionis dirimit matrimonium inter fidelem, et infidelem, seu baptizatum, et non baptizatum. *Communis, arg. cap. Cove* 15. *caus.* 28. *qu.* 1. *et tota fere illa quaestione.* Et ratio est, quia non patet aditus ad alia sacramenta sine Baptismo, cum Ba-

112 ptismus sit janua Sacramentorum. Hoc impedimentum non est inductum jure naturae, aut Divino, sed solum jure Ecclesiastico, si non scripto, saltem consuetudinario, consuetudine, et perpetuo usu Ecclesiae approbante. Scotus in 4. *dist.* 39. *quaest unic. art.* 2. et ibi S. Bonavent. *art.* 1. *q.* 1. Coninch *de matrimon. disp.* 21. *n.* 41. Sanchez *lib.* 7. *disp.* 71. *n.* 7. Perez *disp.* 36. *sect.* 1. *n.* 4. Sporer *to.* 3. *par.* 4. *cap.* 4. *c* 1. *sect.* 1. *n.* 115. Reiffenstuel *lib.* 4. *decr. tit.* 1. *num.* 355. *et sequent.* et alii communiter: Tempore enim Legis naturae Esau duxit uxores Chananaeas, *Gen.* 19. Joseph duxit Uxorem Asenet Ægyptiacam, *Genes.* 41. Tempore Legis scriptae Moyses accepit Sephoram Ethiopissam, *Exod.* 2. Salomon plurimas uxores Idololatras, 2. *Reg. cap* 1. *et* 2. Esther duxit Assuerum Chaldaeum, *Esther*, 2.

Si ex duobus conjugibus infidelibus unus convertatur ad Fidem, et alter monitus, et rogatus nolit converti, nec cohabitare sine injuria Creatoris, tunc Matrimonium, etiamsi fuerit consummatum, dissolvitur quoad vinculum, ita ut conjux Fidelis possit aliud Matrimonium contrahere cum Fideli ante omnem sententiam, ut colligitur ex *prima ad Corinth. cap.* 7: ibi: « Quod si Infidelis discedit, discedat; non enim servituti (*idest ligomini conjugali*) subjectus est Frater, aut Soror in hujusmodi » : et ex *cap. Si Infidelis* 2. *caus.* 28. *quaest.* 2. ubi sic expresse habetur: « Contumelia quippe Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum, qui relinquitur; Infidelis autem discedens, et in Deum peccat, et in Matrimonium, nec est ei fides servanda conjugii, etc. »: *et cap. Quanto* 7. *de divortiis*, ibi: « Si enim alter Infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non sine blasphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit, et in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: Si infidelis discedit, discedat; Frater enim, vel Soror non est servituti subjectus in hujusmodi, et Canonem etiam, in quo dicitur, Contumelia Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum, qui relinquitur » : et Glossa *ib.* verb. *Contumelia*, ubi adducit sequentes versus. 113

*Des te spernentem, vel blasphemore volentem.*
*Vel te credentem scelus ad mortale trahentem.*
*Nom sunt absque moro sic vincula rupta priora.*

Non potest autem Fidelis conversus solvere Matrimonium quoad vinculum, quando Infidelis vult cohabitare sine Injuria Creatoris, licet nolit converti, ut colligitur *ex prima ad Corinth. cap.* 7. *ibi*: « Si quis Frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam, et si quae Mulier virum habet Infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum »: et *ex cit. cap Si infidelis* 2. *caus.* 28. *qu.* 2. *et cit. cap. Quanto* 7. *et cap. Gaudemus* 8. *de divortiis.* Et tenent S. Thomas in 4. *dist.* 39. *qu.* 114

*unic. artic.* 5. *in corpore*, et ibi S. Bonaventur. *art.* 2. *quaest.* S. Antonin. 3. *part. tit.* 2. *cap.* 6. *not.* 3. et alii passim.

### ADDITIONES CASINENSES.

Lubet hic, Duce, ac Magistro Benedicto XIV. sequentia tradere. « Certum est, infidelium conjugium, ex privilegio in fidei favorem a Christo Domino concesso, et per Apost. Paul. 1. *ad Cor. c.* 7. promulgato, dissolvi, cum conjugum alter Christianam fidem amplectitur, renuente altero, in sua infidelitate obdurato, cohabitare cum converso, aut cohabitare quidem volente, sed non sine contumelia Creatoris, hoc est sine periculo subversionis conjugis fidelis, vel non sine execratione Sanctissimi nominis Christi, et Christianae Religionis despicientia. Ex hoc vero fit, integrum non esse conjugi converso transire ad alia vota, priusquam infidelis interpellatus, aut absolute recusaverit cum eo cohabitare, aut animum sibi esse ostenderit, cum illo quidem cohabitandi, sed non sine Creatoris contumelia, uti colligitur ex celeberrima Decretali Innocentii III. *in cap. Quanto, de divortiis*, notantque Sanchez . . . Salmatic . . . Cardinalis de Laurea . . Clericatus . . . ».

« At quandoque evenit (prosequitur Benedictus XIV.) conjugem infidelem in longinquas abiisse regiones, aut ita latitare, ut interpellari nequeat; et tunc dubitatur, an, interpellatione omissa, fas sit converso alias inire nuptias. Affirmant plerique, quibus adstipulantur Sanchez . . . Genuensis . . . Riccius . . . Alii ex adverso, inter quos Pontius . . . in eo rerum statu necessariam putant dispensationem Summi Pontificis, cujus est declarare, in quibusnam circumstantiis desinat obligare praeceptum Divinum, quo praedicta interpellatio, ante rescissionem matrimonii videtur injuncta: Atque huic posteriori sententiae, in quadam causa *Florentina*, discussa 17. Januarii 1722. adhaesit Sacra Congregatio Concilii, cujus judicio nos omnia subjicimus rationum momenta, quae a dissidentibus inter se Doctoribus in utramque partem afferuntur, uti legere est Tom. 2. *Thesaur. Resolut. pag.* 117. *et seq.* (*).

« Nec sedes Apostolica difficilem se praebet eam

(*) En rationum momenta, et Resolutio S. Congr. Conc.— » *Die Sabbathi* 17. *Januarii* 1722.

« *Florentina*, Anna Maria Theresia Medicea, Divina inspirante gratia, Judaicam perfidiam abjuravit, et die 29. Octobr. anni elapsi 1721 una cum quatuor filiis S. Baptismum recepit. Dum Anna erat in statu infidelitatis, matrimonium contraxerat cum Abrahamo Barda Hebraeo, a quo tamen, juxta ritum Judaeorum, usque de anno 1710. libellum habuerat repudii; cumque Anna praedicta promptam habeat occasionem nubendi cum Antonio Cecchia, milite Christiano, et periculum sit in mora, et Abraham in longinquis degat regionibus, absque eo quod sciri tuto possit, quo loco versetur, exorta est Florentiae disputatio, an Abraham praedictus de jure sit interpellandus, quatenus affirmative, an concurrentibus circumstantiis, possit Anna Matrimonium facere cum milite Christiano, omissa, ex Superiorum indulgentia, memorata interpellatione, et a Vicario Capitulari Florentiae, qui omnia praedicta in sua informatione refert, hujusce Sac. Congregationis Oraculum exposcitur ».

» Ducto initio ab interpellatione, Apostolus Paulus, in prima ad Corinthios, *Cap.* 7, inquit: « Nam caeteris ego » dico, non Dominus, si quis Frater uxorem habet infide» lem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat » illam; et si qua mulier Fidelis habet Virum infidelem, et » hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum etc. » Quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti » subjectus est Frater, aut soror in hujusmodi, in pace » autem vocavit nos Deus ».

« A quibus Apostoli verbis, sicut deducitur, quod per conversionem ad fidem unius ex Conjugibus, tunc tantum solvitur Matrimonium quoad vinculum, quando alter remanens in infidelitate, non vult converti, vel non vult habitare sine contumelia Creatoris, uti perpendit Innocentius III. in *Cap. Quanto de divortiis* » ibi: « Si enim alter » infidelium Conjugum ad fidem Catholicam convertatur, » altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini » Nominis, vel, ut eum pertrahat ad mortale peccatum, » ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda si vo» luerit, vota transibit, et in hoc casu intelligimus, quod » ait Apostolus, si Infidelis discedit, discedat, Frater enim » vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi; et » Canonem etiam, in quo dicitur, Contumelia Creatoris » solvit jus Matrimonii, circa eum, qui relinquitur ».

» Ita infertur, conjugem fidelem debere de necessitate conjugem infidelem interpellare, an velit converti, et cohabitare sine contumelia Creatoris, ad effectum, ut ad alia vota sibi liber aditus esse debeat, uti late docent Sanchez. Salmaticenses . . Clar. Mem. Card. de Laurea . . Clericat . . . ubi formam per extensum refert hujusce interpellationis ».

» Haud urgente, quod usque de anno 1710. Abraham vir miserat ad mulierem, de qua agitur, libellum repudii; ita ut ipsa remanserit in libertate alium ducendi Virum, uti habetur in Deuteronom. *Cap.* 24. Cum enim Christus Dominus, *Matth.* 19. Dixerit, Moysem ad duritiam cordis, permisisse Judaeis, ut uxores dimitterent, sed ab initio sic non fuisse, et hoc ipsum iterum dixerit *Marci Cap.* 10. concludendo » quod ergo Deus conjunxit, homo non separet » docent communiter Theologi, hodie Judaeis non esse permissum uxores suas repudiare, et per repudium non solvi vinculum Matrimonii: Christus enim Dominus illud reduxit ad suum primaevum statum, hoc est ad indissolubilitatem, non statuendo novam legem, sed auferendo dispensationem, quae circa dictam indissolubilitatem fuerat concessa; Medina . . . Cardin. Bellarm . . . Cornelius a Lapide, *in Deuteronom.* Sanchez . . Lessius . . . Clericat . . Pignatell . . . ».

» Et licet, hisce minime obstantibus, etiam hodie inter Hebraeos, scientibus, et tolerantibus Superioribus Ecclesiasticis, vigeat praxis repudii, adhibitis nonnullis solemnitatibus . . . . . haec tamen, et similia poterunt ad summum sibi locum vindicare in Repudio inter infideles misso, et iisdem in infidelitate permanentibus, secus autem, quoties, prout hic, alter ex eis ad fidem conversus est, uti probat Textus Innocentii III. in *Cap. Gaudemus, de Divortiis*, ibi: « Qui autem secundum Ritum suum legitimam » repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas in Evan» gelio reprobaverit, nunquam, ea vivente, licite poterit » aliam, etiam ad fidem Christi conversus habere, nisi post » conversionem Ipsius illa renuat cohabitare cum Ipso, » aut etiam si consentiat, non tamen absque contumelia » Creatoris, vel ut eum pertrahat ad peccatum ».

« Haec quoad necessitatem interpellationis, de jure loquendo, post quae transitum faciendo ad punctum, an, stantibus circumstantiis, ex Superioris indulgentia omitti possit in casu interpellatio, refert Vicarius Capitularis, primo periculum esse in mora, si interpellatio facienda sit, et ante Matrimonium expectandus sit lapsus temporis

petentibus dispensationem, quam urgens causa suadet concedendam; etenim sicut in praefata causa *Florentina* animadvertimus, Gregorius XIII. locorum Ordinariis, Parochis, et Presbyteris Missionariis Societatis Jesu, in Angola, Æthiopia, et Brasilia degentibus, potestatem fecit dispensandi cum qualibet Conjuge, qui Christianae Religioni nomen dedit, ut novum possit matrimonium inire, omissa interpellatione alterius conjugis infidelis, quem constat legitime interpellari non posse; et Nos ipsi, ad Petri Cathedram evecti, facultatem concessimus, Apostolico Nuntio, Venetiis commoranti, ut in simili rerum eventu, possit ab ejusdem interpellationis onere relevare conjuges conversos . . quod habetur iu Constit. 117. Nostri Bullar. Tom. 1. incip. *In suprema* ». *De Synodo Dioeces. lib.* 6. *cap.* 4. *n.* 3.

En tenor Constitutionis: *In Suprema* etc. ibi: « Fraternitati Tuae, et pro tempore existenti Nuntio Venetiarum, ut cum quibuscumque utriusque sexus Neophytis, vel infidelibus, vel Judeis, vel Turcis, aliisque personis cujuscumque Sectae . . . vere ad fidem conversis, qui ante Baptismum matrimonia, ut praefertur, contraxerint, ut eorum quilibet, etiam superstite conjuge Infideli, Judaeo, et Turca, etiam ejus consensu, vel requisito, et non expectato, vel minime requisito; dummodo etiam Tibi constet summarie, et extrajudicialiter, Conjugem absentem moneri legitime non posse, aut monitum, intra tempus in monitione praefixum, suam voluntatem significare neglexisse, matrimonium cum quovis Fideli, et Catholico, praemissis prius proclamationibus, seu denunciationibus a Concilio Tridentino praescriptis, in faciem Ecclesiae rite contrahere, ac carnali copula consummare, et in matrimonio sic contracto, quoad vixerint, remanere libere, et licite possint, Auctoritate Nostra dispenses, et indulgeas ».

« Praeterea matrimonia inter Neophytos hujusmodi, et alios fideles, et catholicos alias rite contracta, etiam si postmodum innotuerit, priores Conjuges Infideles, vel Turcas, aut Judaeos, nonnullis legitimis impedimentis detentos, suam voluntatem significare minime potuisse, vel ad fidem etiam tempore secundi matrimonii conversos fuisse, ullo unquam tempore rescindi minime debere, sed illa semper firma, valida, et inviolabilia existere, et fore, dicta Auctoritate decernas, et declares, plenam, et amplam facultatem, et potestatem. eadem auctoritate, tenore praesentium tribuimus, et impertimur, etc. ».

« Sed alia, sic idem Benedictus XIV. hinc oritur controversia, de temporis momento, quo rescindatur foedus connubii, de quo sermo est (*nempe inter conjugem conversum ad fidem, et alterum in infidelitate permanentem, ut supra.*)

Plerique Doctores sentiunt, interpellato conjuge infideli, eoque, aut expresse abnuente legitime cohabitare cum fideli, aut intra terminum, sibi in interpellatione praefixum, nihil respondente, dissolutum statim censeri vinculum conjugii, quo erant ambo constricti. Alii arbitrantur, tunc primum dirimi, cum conjux conversus alteras nuptias contrahit ».

« Ab istius autem controversiae decisione, alterius pendet enodatio difficultatis, de qua non semel contingit in Ecclesiasticis Foris disputari. Fingite Titium Hebraeum Christianam fidem amplecti: postquam baptismate abiutus, uxorem suam Noeviam, quam in Judaismo pertinacem reliquit, interpellet, an velit secum cohabitare sine Creatoris contumelia: Naevia, aut expresse renuat, aut intra praefinitum sibi temporis intervallum nihil respondeat; aliud deinde matrimonium cum Hebraeo viro contrahat Noevia, Titius autem Christianus caelibem statum eligat, fingite, rursus, post aliquot annos, Naeviam, cum suo secundo viro, ad Christianam fidem converti, colente adhuc Titio caelibatum: gravis statim excitatur quaestio, an Naevia redire debeat ad Titium suum primum vi-

in interpellatione praefigendus, secundo elapsum esse tempus oodecim annorum a die repudii ab Abraham missi, absque eo quod ille unquam de axore, et filiis requisiverit, tertio libellum repudii esse conceptum verbis adeo injuriosis, ut nullum spei vestigium saparsit reditus Viri ad uxorem repudiatam, ultimo denique ignorari, an Abraham sit vivus, an mortuus, nec ullam a die discessus habitam fuisse notitiam loci, quem ipse petiit ».

Concurrentibus autem consimilibus circumstantiis, nonnulli putant, posse jure suo conjugem fidelem, omissa interpellatione Viri infidelis, transire ad alia vota: Sanches . . . Sicque fuisse in Curia Archiepiscopali Neapolitana decisum, referunt Genuensis . . Riccius . . . at haec opinio, tamquam probabilis, admittitur a Diana . . . et in terminis mulieris Hebraeae ad fidem conversae, et hic in Italia degentis, quod, stante latitatione Viri in infidelitate permanentis, posset, omissa interpellatione, aliud matrimonium contrahere, docuerunt Comitol . . . . Clerical . . .

« E contra alii censent, quod, etiam concurrentibus circumstantiis, de jure sit locus interpellationi, sed quod, si graves sint, haberi debeat recursus ad Summum Pontificem, cujus est in eo rerum statu, indulgere, ut, omissa interpellatione, Conjux fidelis ad alia vota transire possit, Ponlius . . . Nicol . . . ubi dicit, sic resolutum fuisse ab hac Sacr. Congregat. et faciunt Apostolicae Litterae Gregorii XIII. Apud Pignatell. . . . in quibus, singulis locorum Ordinariis, Parochis, et Presbyteris Missionariis Societatis Jesu in Angola, Ethiopia, et Brasilia degentibus concessit, ut, si aliquis ex Conjugibus ad fidem converteretur, et alius in infidelitate remaneat, quoties sibi summarie, extrajudicialiter constiterit, Conjugem infidelem abesse, et legitime moneri non posse, dispensare valeant, ut Conjux fidelis, omissa interpellatione, aliud contrahat Matrimonium ».

« His stantibus, dignabuntur EE. VV. decernere »:

1. « An de jure necessaria sit interpellatio, in casu, etc. » et quatenus affirmative »:

2. « An, stantibus circumstantiis, indulgenda sit dispensatio ab interpellatione in casu etc. ».

Ad utrumque Affirmative.

rum, an potius permanere cum secundo. Hujus autem quaestionis decisio ab alia pendet, quam antea proponebamus. Etenim si matrimonium Titii cum Noevia rescissum fuit, statim ac Noevia interpellata renuit cum Titio legitime cohabitare, uti opinantur Doctores primae sententiae, valide profecto potuit eadem Naevia alteri se copulare viro, cum quo propterea perseverare debet, etiam cum ambo Christianorum Sacris sunt initiati ».

« At si matrimonium in infidelitate contractum, tunc solum dissolvitur, quando conjux conversus aliud conjugium init, uti existimant Doctores secundae sententiae, cum Titius, in casu, aliam non duxerit uxorem, illegitimum certe fuit novum matrimonium a Noevia, nondum a priori vincula soluta contractum; atque idcirco, cum Christianam fidem amplectitur, tenetur ad primum virum redire ».

« Verum cum res contingerit Florentiae, anno 1726. et de ea disceptaretur in S. Congregat. Concilii, Nos, pro nostro, quod tunc gerebamus, Secretarii munere, Dissertationem elucubravimus, qua luculenter ostendimus, ex enunciatis sententiis, posteriorem esse, tam inter antiquos, quam inter recentiores Theologos, et Canonistas fere communiter receptam: ex quo conclusimus, virum Hebraeum, de quo res erat, quique cum secunda uxore, quam, juxta praemonstratum casum, duxerat, Baptismum petebat, post illum susceptum, teneri redire ad primam, jampridem Christianam factam, et perseverantem innuptam: et Sacra Congregatio, ne latum quidem unquem a nostra sententia recessit, eoque libentius eam est amplexata, quod Nobis pariter suggerentibus, compererit, ita, consentientibus Theologis in consillum adhibitis, fuisse ab eadem definitum anno 1679. et 1680. in simili casu, qui Florentiae quoque evenerat: quae omnia legenda sunt in *Thesaur. Resol. Tom.* 3. *pag.* 346. 352. *et seq.* (*) ». *de Synodo Dioeces. l. cit.* num. 4.

(*) Sunt porro tenoris sequentis — « *Die* 27. *Julii* 1726 ». —

« *Florentina* — Ricca Esther, dum erat Judaea, matrimonium contrexit cum Abraham Hebraeo, et illud consummavit ».

« Post aliquod temporis spatium Ricca Florentiae Judaicam perfidiam abjuravit, et ad Catholicam Religionem conversa est, relicto Abraham post Canonicam consuetam monitionem in sua Judaica perfidia ».

« Ricca ad alia vota non transivit, et adhuc remanet innupta, sed Abraham anno 1721. aliam Hebraeam nomine Blancam duxit in uxorem, et matrimonium consummavit ».

« De praesenti Abraham, et Blanche unanimi consensu cupiunt Catholicam Religionem amplecti: sed vellent post Baptismum receptum perseverare, quatenus liceret, in Matrimonio inter ipsos, uti supra, contracto, et Ricca suum praestat assensum, cum nullo modo velit redire ad Abraham, etiam post abjuratam ab ipso Judaicam perfidiam, et conversionem ad nostram Sanctam Religionem ».

« Super hac facti specie controversiae exortae sunt in Civitate Florentiae, eaedemque remissae ad hanc Sacram Congregationem ».

« Secretarius facilior studii gratia nonnulla adnotavit ad calcem folii, quibus solita maturitate perpensis, dignabuntur EE. VV. decernere »:

« 1. An adhuc subsistat matrimonium in Judaismo contractum inter Riccam, et Abraham, et quatenus affirmative ».

« 2. An Abraham post suam, et Blanchae conversionem teneatur ad redeundum cum Ricca, et Blancham relinquendam, et quatenus affirmative ».

« 3. An Ricca cogi possit ad cohabitandum cum Abraham ad fidem converso, et quatenus affirmative ».

« 4. An Summus Pontif. dispensare possit, ut Abraham conversus permaneat in matrimonio in Infidelitate, uti supra, contracto cum Blancha, et quatenus affirmative ».

« 5. An consilium praestandum sit Sanctissimo Domino Nostro pro concessione dictae dispensationis in casu etc. ».

*Ad primum, et secundum affirmative, in reliquis dilata, et scribant Theologi, et Canonistae, et perquirantur exempla, et ad mentem.*

« *Discursus Secretarii in causa Florentina* — 1. Certum est, quod matrimonium in infidelitate contractum solvitur quoad vinculum, si alter ex conjugibus in infidelitate permaneat, et nolit cohabitare cum conjuge ad fidem converso, vel si cohabitare velit, nolit cohabitationem sine contumelia Creatoris. Incertum autem, quo tempore matrimonium praedictum quoad vinculum solvatur, et a resolutione hujusce controversiae pendet resolutio primi ex propositis dubiis « An videlicet adhuc subsistat matrimonium in Judaismo contractum inter Riccam, et Abraham »: nec non secundi « An Abraham, post suam, et Blanchae conversionem, teneatur ad redeundum cum Ricca, et Blancham relinquendam ».

« 2. Quod autem certum sit, matrimonium in infidelitate contractum solvi quoad vinculum, si alter ex conjugibus in infidelitate permaneat, et nolit cohabitare cum conjuge ad fidem converso, vel si velit cohabitare, nolit id facere sine contumelia Creatoris, colligitur ex Apostolo, *in prima ad Corinthios*, *cap.* 7. ubi sic inquit: « Nam caeteris ego dico, non Dominus etc. *vers.* 12. 13. *et* 15. ».

« Cum etenim Christus Dominus, *Matth.* 19. de conjugio inter fideles contracto dixisset, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, Apostolus in citatis verbis *de caeteris*, hoc est de illis, qui matrimonium ante fidem contraxerant, locutus est, et facultatem concessit conjugi ad fidem converso transeundi ad alia vota, si conjux permanens in infidelitate cohabitare nolit sine contumelia Creatoris, uti praedictos Textus conciliando, docet S. Augustinus, *lib.* 2. *de Adult. Conjugiis*, et bene prosequitur Card. Bellarm. . . et facit apertus Textus, *in Can. Si Infidelis*, 28. *q.* 2. et concordat alius Textus *in Cap. Quanto, de Divortiis* . . . Et cohaerenter ad haec, quando alter ex Conjugibus ad fidem convertatur, alium in infidelitate manentem interpellet, an velit converti, et cohabitare sine contumelia Creatoris, ad effectum, ut ad alia vota sibi liber aditus esse possit . . . . quae interpellatio non fuit omissa a Ricca, quando ad Catholicam fidem conversa est, permanente Abraham in sua Judaica perfidia ».

« 3. Quod vero incertum sit, quo tempore Matrimonium praedictum, quoad vinculum solvatur, dignoscitur ex variis Doctorum Sententiis: Nonnulli etenim docent, Matrimonium quoad vinculum dissolvi, statim ac infidelis monitus renuit legitime habitare: Alii docent, illud non statim dissolvi, sed tunc solum, quando lapsus est terminus Auctoritate Ecclesiae infideli praefixus, ut se declaret, an velit cohabitare sine contumelia Creatoris; et caeteri demum in ea sunt sententia, ut matrimonium tunc solum dissolvatur quoad vinculum, quando conjux fidelis aliud contrahit matrimonium ». . . . . . .

« 5. Descendendo itaque ad supradictae controversiae examen, prima, et secunda sententia . . . innititur *Can. (cit.) Si infidelis*, ibi: « Contumelia quippe Creatoris solvit jus matrimonii, circa eum qui relinquitur ».

« Aliter ejusdem causae Articulus, (sic idem Bened. XIV.) Sacrae Congregat. discussioni tunc quoque propositus indecisus remansit. Quaerebatur itidem, an saltem jus esset Summo Pontifici, primum Matrimonium in infidelitate contractum, et consummatum, Suprema sua auctoritate relaxandi, veniamque concedendi conjugi, tardius ad fidem converso, ut in praedictis rerum circumstantiis, posset cum secunda uxore permanere . . . (*) Sed Sacra Congregatio satius duxit a sententia ferenda se abstinere. . . .

Addendum insuper satius putamus, quod praedict. Bened. XIV. de maritis Judaeis Christianam fidem suscipientibus notavit, hoc sane pacto: « Severe prohibebit Episcopus, ne maritus Hebraeus, ad fidem conversus, mittat ad uxorem in sua persistentem infidelitate libellum repudii, juxta ritum Judaicum, ut hac ratione det illi libertatem transeundi ad alia vota. Hunc enim detestabilem abusum, Judaica utique superstitione infectum, Nos proscripsimus nostra Constitutione, quae incipit, *Apostolici Ministerii*, (**). . . » *De Synod. Dioeces. lib. cit. n.* 6.

Haec amplius super impedimento Disparitatis

« At tertia sententia, quae vult, matrimonium quoad vinculum dissolvi, tunc cum conjux fidelis aliud contrahit Matrimonium, suum desumit fundamentum a Decretali Innocentii III. *in Cap. Gaudemus, de Divort.* » ibi: « Quod » si conversum ad fidem, et illa conversa sequatur, ante» quam propter causas praedictas, legitimam ille ducat » uxorem, eam recipere compellatur ». — Si etenim conversus ad fidem, qui aliam non duxit uxorem, compellitur ad recipiendam uxorem, quae in infidelitate permansit, et deinde Catholicam fidem amplexa est, signum evidentissimum hoc est, quod Matrimonium non erat solutum, et quod intantum solutum non erat, inquantum conversus ante suae uxoris conversionem, aliam non duxerat uxorem.

« 6. Pro prima, et secunda Sententia stant antiquiores Canonistae, Abbas, videlicet... Host... Praepos Innocentius... Joannes Andreas..... Butt... Anchar... — Sed pro tertia opinione strenue pugnant antiqui, et recentiores Theologi, et etiam recentiores Canonistae, et huic eidem postremae opinioni, re mature discussa, adhaesit Sac. Congregatio ».

« 7. Antiquorum Theologorum agmen ducit S. Thomas, qu. 4. *Sentent. Dist.* 39. *q.* 1. *art.* 3. *in resp. ad* 2. sic ait: « Crimen uxoris nolentis cohabitare sine contumelia » Creatoris absolvit virum a servitute, qua tenebatur uxori » ut non possit, ea vivente, aliam ducere; sed nondum » solvit Matrimonium, quia si blasphema illa converteretur, antequam ille aliud Matrimonium contraheret, red» deretur ei vir suus, solvitur per Matrimonium sequens, » ad quod pervenire non posset vir fidelis non solutus a » servitute uxoris per culpam ejus ».

» Sequitur S. Raymundus . . . ubi ait: « Solvitur statim » Matrimonium quoad servitutem, sed non quoad substan» tiam, nisi tunc demum, cum contrahit cum alia Matri» monium ». — Adhaeret Cardinalis Turrecremata... Sylvester... ubi dicit. « Quod per solum Matrimonium solvitur » primum, unde, si antequam contrahatur secundum Matri» monium, infidelis convertatur, reliquus tenetur illum re» cipere, et hoc est, quia stat vinculum ».

« 8. Ex recentioribus, Theologis hanc ipsam tertiam sequuntur opinionem Sanchez .. Pontius. . Perez .. Salmatic... Leander... Card. de Laurea .. Clericat... Rosign...

« 9. Ex recentioribus Canonistis Navar... ait, hanc opinionem esse veriorem, et Religioni Christianae convenientiorem; de Justis... Anaclet. Engel... Pirhing.... Schmalzgrueber. . »

« 10. Et demum huic ultimae opinioni suffragatur resolutio hujus Sacrae Congregationis, in alia Causa Florentina, *prima Jul.* 1679... »

(*) Super hac materia adest duplex Sententia. Navarrus. *Cons.* 3. *lib.* 3. *a numer.* 12. *Tit. de Convers. infidelium* Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disput.* 17. *Verricell. de Apost. Mission. Tit.* 12. *q.* 177. n. 18. Laymann, *Tom.* 2. *lib. v. Tract.* 10. *part.* 2. *Cap.* 3. et plures alii asserunt, Summum Pontificem posse, in specie de qua agitur, dispensare, hac sane ratione, nimirum: « Firmius est (sunt verba Sanchez) Matrimonium ratum fidelium, quam con» summatum infidelium, majorem enim firmitatem Sorti» tur Matrimonium ex ratione Sacramenti, quam habet » (Matrimonium) ratum fidelium, quam ex ratione con» tractus naturalis, quam solum habet Matrimonium con» summatum infidelium... Cum ergo possit Pontifex dispen» sare in Matrimonio rato fidelium, poterit a fortiori in » (Matrimonio) consummato infidelium ». *ibidem.*

Alii econtra, qui dubitant de Pontificia potestate, et multo magis de usu, sic ratiocinantur: Matrimonium suam obtinuit indissolubilitatem in ipso mundi principio ex jure naturali, divino, et deinde ex Evangelico: *Matth. cap.* 19. ibi: « itaque jam non sunt duo, sed una caro: Quod ergo Deus conjunxit homo non separet ». Posito igitur quod vinculum Matrimonii, saltem consummati, sit indissolubile Jure naturali, Divino, et Evangelico, non operatur haec indissolubilitas, quin in aliquo casu dissolvi possit, sed oportet, ut hic casus sit expressus ab eo, qui primam statuit indissolubilitatem, quique potest dicto juri derogare: Cumque hujus vinculi dissolutioni solus faveat Textus Apostoli 1. ad Corinth. *c.* 7. « Quod si infidelis discedat etc. quod idem est ac dicere, cum unicus sit dissolutionis casus a Deo per Apost. Paulum expressus, quando videlicet Conjux infidelis non vult cohabitare cum Conjuge ad fidem converso, vel si vult id facere, non vult id exequi sine contumelia Creatoris, consequenter, extra hunc casum, solvi non potest vinculum Matrimonii consummati, ita ut per consequens, interdictum dici debeat Sum. Pontif solvere Matrimonium in infidelitate consummatum, vel quando ambo conjuges permanent in infidelitate, vel quando ambo sunt conversi, vel quando alter est conversus, et alter vult converti; nec enim in hoc casu infidelis discedit, sed potius venire discendus est. Hocce in substantia est argumentum, quo utuntur dubitantes de Pontificia Auctoritate in casu de quo agitur. Ita Pontius, Castropal. Aversa, Cardinalis de Laurea. Et quamvis ab Auctoribus primae sententiae producantur exempla dispensationis hujusmodi per Sum. Pontifices S. Pium V. et Gregor. XIII. revera illae dispensationes alio spectant, quam ad presentem casum concludere possint. Quocirca quoad casum in quaestione, nec exempla inveniri videntur, nec causa tam gravis, vel necessaria concipi potest, ut ait Pontius, pro hujusmodi dispensatione. Atque haec sunt rationum momenta pro utraq. sententia

(**) Est quippe tenoris hujusmodi, *Apostolici Ministerii*, ibi: « Motu proprio, et certa scientia, et plenitu» dine potestatis, tenore praesentium volumus, et inten» mus, et jubemus, ut cum aliquis Hebraeorum Christia» nam veritatem amplexus fuerit, non praetermittatur in» terpellatio mulieri more recepto facienda, an velit, nec» ne, se ad Christum convertere, dummodo tamen ex ali» qua gravi causa, vel a Nobis, vel a Romanis Pontifici» bus Successoribus Nostris, non censeatur hujusmodi in» terpellatio omittenda . . . Immo expresse vetamus, prohi» bemus, ac interdicimus, ne conversi quovis tempore, et » quovis modo, sive in Judaeorum domicilio, nempe *Ghetto*, » Rabbinico ritu, sive extra, coram Notario, et testibus » Christianis, libellum repudii uxoribus, quae interpella-

Cultos, adnotare operae pretium sit: nimirum:

« Matrimonium inter fidelem, et infidelem, non est irritum jure divino, naturali, vel positivo, vel certa aliqua lege Ecclesiae . . . . . . . Probatur primo, quia non tollit omnino finem matrimonii, licet aliquo modo impediat. Nam ex tali conjugio proles nasci potest, et institui etiam in Religione, licet difficilius etc. et aliquando accidere potest, ut non etiam impediatur ullo modo educatio, neque pax, ut si alter conjugum de Religione nihil curet, aut bene sit affectus erga fidem ». . .

« Secundo probatur exemplis Sanctorum, qui sine dubio infidelibus conjuncti non fuissent, si id matrimonium jure naturae irritum esset. Extant autem exempla in lege naturae, in lege scripta, et in lege gratiae. In lege naturae, Jacob uxores duxit filias Laban idolatrae: Joseph filiam Putipharis Aegyptiam; Moses filiam Jetro Aethyopissam. In lege scripta Esther nupsit Assuero Regi Persarum, Ethnico; et Salomon uxorem duxit filiam Pharaonis; et David accepit filiam Regis Gessur. . In lege gratiae testantur Hieronymus. . et Augustinus . . suo tempore fuisse frequentissima in Ecclesia ejusmodi conjugia; et quamvis a Patribus reprehendebantur, tamen non dirimebantur, nec est probabile fuisse tolerata, si vera Matrimonia non fuissent ».

« Praeterea Sancta Monica virum habuit paganum, teste Augustino . . . et Clotildis Christiana nupsit Clodoveo Regi Francorum, ethnico, teste Gregorio Turonico . . utraque autem pia erat, et virum ad fidem convertit: non potest autem fieri, ut piae foeminae essent, et in perpetua fornicatione viverent ».

« Quod non sit etiam impedimentum dirimens jure divino positivo probatur: nam in Testamento novo non extat tale praeceptum. Verba enim Pauli: *Tantum in Domino*: *et*, *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, non probant, nisi non esse contrahendum cum infidelibus, non autem probant, matrimonium esse irritum ».

« In Testamento autem veteri non invenitur praeceptum ita prohibens conjugia cum infidelibus, ut ea redderentur irrita, nisi apud Esdram, *lib.* 1. *cap.* 9. *et* 10. Ibi enim legimus, Esdra interpretante legem Domini in Deuter. a Moyse latam, separatos fuisse filios Israel a conjugibus infidelibus, quas duxerant. Sed illud praeceptum, quatenus irritans matrimonia, judiciale fuit, non naturale, et ideo cessavit cum caeteris, neque ad Christianos pertinet . . . . ».

« Jam vero, quod non sit cultus disparitas impedimentum dirimens, ob certam aliquam legem Ecclesiae, probatur, quia nulla extat talis lex. Quae enim (extant prohibitiones ad hoc) ex Conciliis (*), non probant, Matrimonium esse irritum, si fiat inter fidelem et infidelem, sed tantum non esse faciendum. Nam Concilium Chalcedonense, et Agathense inter infideles nominatim ponunt etiam haereticos, et tamen communi consensu Catholicorum, Matrimonium cum haeretico non est irritum. Concilium autem Toletanum 4. jubet quidem separari conjuges, sed non loquitur nisi de Judaeis, et in Hispania: neque enim Concilium illud universale, sed nationale fuit, quare legem toti Ecclesiae dare non potuit ».

Est ergo propositio: « Matrimonium inter fidelem, et infidelem non baptizatum, irritum esse ex more populi Christiani, vim legis obtinente. Probatur, nam ab annis, ut mininum 400. sine ulla controversia creditum est, in Ecclesia Christiana, ista matrimonia esse nulla. Nam et Magister Sententiarum. . et Gratianus . . et deinceps omnes Theologi, et Canonistae, tamquam rem exploratam, et a majoribus acceptam hoc tradiderunt. Cum igitur tota Ecclesia a multis saeculis id crediderit, et servaverit, et tamen certa aliqua lex non inveniatur, necesse est, ut id paullatim sit introductum, et consuetudo vim legis obtinuerit». Haec Bellarminus, *de Matrim. Sacramento, lib.* 1. *cap.* 23.

Ex his illud sano inferas licet, nempe, quod « potest Summus Pontifex, si causa id postulet, cum fideli dispensare, ut cum infideli matrimonium contrahat ». Idem, *ibi*.

---

115 Nec etiam solvitur Matrimonium quoad vinculum, si unus conjugum transeat ad Infidelitatem, seu labatur in Haeresim, textu expresso in *cit. c. Quanto* 7. *de divortiis*, ibi: « Si vero alter Fidelium conjugum, vel labatur in Haeresim, vel transeat ad Gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc casu, is, qui relinquitur, vivente altero, possit ad secundas nuptias convolare »; et tenet communis DD. cum S. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *art.* 1. *in corpore*, ubi sic dicit: « Si vero Infidelitas conjugis Matrimonium sequatur, non propter hoc vinculum Matrimoniale dirimitur, sed potest fieri separatio a toro, et cohabitatione, sicut et propter fornicationem carnalem »; et quod non solvatur tale vinculum propter Haeresim, definivit Conc. Trid. *sess.* 24 *de Matrim. can.* 6. ibi: « Si quis dixerit, propter Haeresim, aut molestam cohabitationem ... posse dissolvi Matrimonii vinculum, anathema sit ».

116 Immo nedum non dirimuntur Matrimonia propter Haeresim, sed et valide contrahuntur cum

» tae recusant se convertere, aut omissa vigore dispensa» tionis ejusmodi interpellatione, quia ex probabili conje» ctura creditum est, minime se ad Christi fidem conversu» ras, dare, scribere, aut mittere audeant, et possint ».

(*) Extat Canon 13. Concili Generalis Chalcedonensis, ubi prohibentur Conjugia cum Haereticis, Judaeis, et Paganis. Item Can. 69 Conc. Agathensis, nempe: « Non oportet cum hominibus haereticis miscere connubia, et filios, vel filias dare. . »: Nec non Canon. 14. Concil. Tolet. III. et 61. Concil. Tolet. IV. ne scilicet Judaei uxorem Christianam habeant.

Haereticis, si ritu Catholico contrahantur. Sic S. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *quaest. unica art.* 1. *ad* 5. S. Bonavent. in 4. *dist.* 39. *qu.* 1. *art.* 1. Abbas *in cap. Si conditiones* 7. *de conditionibus appositis* num. 5. et ibi Cardinalis *num.* 3. Joann Andr. *num.* 8. Sanchez *lib.* 7. *disp.* 72. *num.* 2. et communis aliorum, *arg cap. decrevit* 74. *de*
117 *Haereticis* in 6. Quinimmo secundum Sanch. *loc. cit. n.* 5. Azorium *lib.* 8. *cap.* 11. *q.* 5. et varios alios, Matrimonia cum Haereticis, nedum sunt valida, sed insuper sunt licita in locis, ubi Haeretici, et Catholici permixti vivunt. Vid. tamen verb. Haereticus *a n.* 20. *ad* 26. ubi affertur in contrarium novissimum Decret. Clementis XI. *sub die* 16. Junii 1710. relat. a Card. Petra *to.* 4. *Commentar.* in *Constit.* 12. *Ioannis XXII.* num. 14. Vide ibi, ubi multa sapientissime adducit ad rem.

ADDITIONES CASINENSES.

Apud Graecos Synodus Trullana, Can. 72. Orthodoxorum cum Haereticis connubia irrita decrevit. « Non licere (en verba Can.) virum Or» thodoxum cum muliere haeretica conjungi, ne» que vero orthodoxam cum viro haeretico copu» lari. Sed, et si quid ejusmodi ab ullo ex omni» bus factum apparuerit, irritas nuptias existima» ri, et nefarium conjugium dissolvi. Neque enim » quae non sunt miscenda misceri, nec ovem cum » lupo, nec peccatorum sortem cum Christi parte » conjungi oportet . . ».

Ad quem Canonem haec notat Espenius, nempe: « Si hic per haereticum intelligatur, omnis, qui pertinaciter quodcumque dogma haereticum sustinet, et fidei Catholicae in aliquo articulo adversatur, tametsi sit baptizatus, et in Christum credat, habebitur hic impedimentum dirimens, hactenus apud nos non receptum: Licet enim Ecclesia etiam Latina summopere, idque pluribus, et arduis ex causis, improbet matrimonia orthodoxorum cum haereticis; non tamen impedimentum dirimens hactenus constituit, nec matrimonia hujusmodi irrita existimavit». *Acholia in Can. Trull. sub Can.* 72.

---

118 *Vis*, seu violentia, quantum ad presens, est metus gravis, et injuste incussus inducens virum, seu foeminam ad contrahendum matrimonium, quod alioquin nullo modo contraxisset, nisi ad id metu illo, seu violentia fuisset compulsus, seu compulsa. *Est in re communis*; *arg. cap.* Abbas 2. *cap. Ad audientiam* 4. *et cap. Cum dilectus* 6. *de his*, *quae vi metusve causa fiunt*, *et l. Metum*
119 *autem*, *ff. eodem*. Vis, et metus est duplex, scilicet gravis, seu cadens in constantem virum, et levis, seu cadens in virum inconstantem; Metus gravis, seu cadens in virum constantem, est ille quem vir constans, et fortis prudenter, et rationabiliter concipit de gravi malo sibi, aut consanguineis, vel affinibus inferendo. *Est in re communis, arg. cit. l. Metum autem*, *et cit cap. Ad audientiam*. Metus levis, seu cadens in virum inconstantem est ille, quem vir pusillanimis concepit de levi tantum malo, aut gravi quidem, sed immerito, ac irrationabiliter, et imprudenter, cum non certa, prudenti, et rationabili, sed solum levi, et irrationabili sua aestimatione, tale grave malum ei immineat, et sit eventurum. *Est in re communis*, *arg. cit. l. Metum*, *et cit. cap. Ad audientiam* 4. *et cit. cap. Cum dilectus* 6. *de his*, *quae vi etc.*

Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur. Primo, quod malum, quod timetur, sit 120
grave in se, et non solum in vana aestimatione metuentis. Secundo, quod cum rationabili fundamento, et non leviter, et imprudenter timeatur. Tertio, ut metum incutiens potens sit minas exequi. Quarto, quod is, qui timet, non possit ullo modo minanti resistere, aut vitare malum, quod timet. Quod si alterutra harum conditionum deficiat, metus erit levis, seu cadens in virum inconstantem; *argum. cap. Cum dilectus* 6. *de his quae vi metusve causa fiunt*.

Metus alius est incussus a causa intrinseca, et 121
alius a causa extrinseca libera. Primus est metus intrinsecus ab ipsomet metuente susceptus, vel ex propria passione, vel ex causa naturali, ut est metus mortis imminentis ob morbum, naufragium, bestias; item metus inferni, et hujusmodi. Secundus est metus extrinsece ipsi metuenti ab alio homine incussus, ut cum quis minatur alteri mortem, mutilationem, carcerationem, spoliationem bonorum, et hujusmodi, nisi suae voluntati adhaereat. Insuper metus alius est juste in- 122
cussus, et alius injuste. Metus juste incussus est, cum quis minatur alteri gravem poenam, nisi faciat aliquid, ad quod de justitia tenetur v. gr. nisi ducat, vel dotet puellam, quam violavit. Metus injuste incussus econtra est, cum quis minatur alteri gravem poenam, nisi faciat aliquid, ad quod de justitia non tenetur, v. gr. nisi ducat puellam, cui nec ratione promissionis, nec ratione violationis tenetur.

Matrimonium ex gravi metu injuste incusso 123
contractum est ipso Jure nullum, et invalidum. *Communis*; *arg. cap. Cum locum* 14. *de Sponsalibus*, ubi dicitur, quod contracturus Matrimonium « plena debet securitate gaudere, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, et sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire », et *cap. Veniens* 15. *et cap. Consultationi* 28. *eod.* Metus gravis injuste incussus dirimit Matrimo- 124
nium Jure naturae, S. Th. *in* 4. *dist.* 29. *qu.* 1. *art.* 3. S. Bonaventura *ead. dist. num.* 5. Scotus *ead. dist.* 29. *quaest. unica* §. *de Secundo*, Covarruvias *par.* 3. *de Matrimonio cap.* 3. §. 5. *n.* 6. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 41. *num.* 48. *et sequent.* et alii plures, *arg. cit. cap. Cum locum* 14. *de Sponsalibus*; ubi dicitur: *Cum locum non*

*habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit.*
125 Sine consensu autem Matrimonium est nullum Jure naturae, adeoque etc. Metus levis, etiamsi sit injuste incussus, non invalidat, nec dirimit Matrimonium; *Communis*, textu claro in *cap. Cum dilectus* 6. *de his, quae vi, metusve causa fiunt, et l. Metum autem, ff. eod. et arg. cap. Veniens* 15. *et cap. Consultationi* 28. *de Sponsalibus*, ubi requiritur, quod metus sit talis, qui *cadere possit in virum constantem*, scilicet gravis.
126 Metus gravis ab intrinseco proveniens non invalidat, nec dirimit Matrimonium; *argum. cap. Sicut nobis* 17. *de Regularibus*, ubi votum Religionis emissum a constituto in lethali infirmitate, censetur validum, et servari jubetur: ergo a pari idem dicendum est de Matrimonio contracto ex metu gravi ab intrinseco proveniente, v. gr. de eo, qui metu imminentis mortis, et timore inferni contrahit Matrimonium cum concubina; Ita Covarruvias *de Matrimonio part.* 2. *cap.* 3. §. 4. *num.* 26. *et seq.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 26. Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 12. *n.* 4. *et seq.*
127 et alii passim. Nec etiam invalidat, et dirimit Matrimonium metus gravis ab extrinseco proveniens, si sit juste incussus; *Communis; arg. cap. ex litteris* 10. *de Sponsalibus*, ubi Matrimonium ante promissum, si contrahatur metu excommunicationis per Judicem infligendae, validum censetur, *ex cap. Pervenit* 2. *de adulter. et stupr.* ubi ille, qui ob stuprum ad ducendam stupratam obligatus, renuit nubere, jubetur excommunicari, et sic indirecte cogi ad nubendum, *et l. Continet* 3. §. 1. *ff. Quod metus causa.*
128 Adulterium praecedens, seclusa machinatione, et fide futuri matrimonii, non est impedimentum dirimens Matrimonium; Bened. XIV. *tom.* 1. *Constit.* 113. incip. *Redditae* §. 12.

Alia ad rem vide verb. *Metus.*

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

129 De ratione probandi impedimenta matrimonii
130 non inutile est disserere. Distinctio autem in subjecta materia recepta est, quot aut sumus in matrimonio nondum contracto impediendo, et levis
131 sufficit probatio. Aut vero in matrimonio versamur, jam contracto dirimendo, et probatio requiritur plenissima. Idque adeo verum est, ut hoc in casu, nec utriusque sponsi confessio de impedimento attendi queat, ut communiter firmat Schmalzgrueb. *Jur. Eccles. univ. lib.* 4. *part.* 3. *tit.* 13. *n.* 30. *et seq.* Pichler. *Jur. Canon. lib.* 3. *tit.* 13. *num.* 7. Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 45. *num.* 3. Molin. *de rit. Nuptiar. lib.* 1. *comparat.* 15. *n.* 32. *et plur. seq.* Panimol. *dec.* 19. *adnot.* 3. *n.* 52. 55. *et seq.*
132 Quaestionis vero est, an idipsum obtineat si confessio haec emissa sit a sponsis ante matrimonium contractum? Affirmare videtur Rota *coram Penin dec.* 211. ea de ratione, quod emissa sit eo tempore, quo suspicio collusionis cadere haud potest.

At confessio conjugum de impedimento sive 133
emissa sit matrimonio constante, sive ante contractum matrimonium, rejicienda indistincte est, idque quia Sacri Canones dum disponunt, ne ste- 134
tur confessioni Conjugum de impedimento, se se fundant, non in periculo solum collusionis, sed et in praejudicio inde obveniente proli, aliisque 135
bonis matrimonii, ut notant Barbos. in *Collectan. DD. in decretal. lib.* 4. *tit.* 13. *cap. Super eo n.* 3. Wagnerck. *in Comment. exeget. Sacr. Canon. lib.* 4. *tit.* 13. *dist. cap. Super eo not.* 1. Pirhing *in Jus Canon. lib.* 4. *tit.* 13. § 3. *numer.* 17. Schmalzgrueb. *Jur. Eccles. univers. lib.* 4. *part.* 3. *tit.* 13. *num.* 33. Pichler *Jur. Canon. lib.* 4. *tit.* 13. *n.* 17. Molin. *de Rit. Nupt. lib.* 1. *comparat.* 15. *n.* 41. *in fin.* Hoc autem praejudicium, 136
quum aeque urgeat, si Confessio Conjugum de impedimento emissa sit vel matrimonio constante, vel ante matrimonium contractum, utroque propterea casu rejici debet, ut sensit Rota *in Campostellana* 10. *Januarii* 1757. §. 12. *coram R. P. D. Ganilliac*, et 27. *Novembr.* 1758. §. 13. *et* 15. *coram Reverendissimo P. D. Bussio Decano.*

Quod vero attinet *ad decis.* 211. *Penine*, satis 137
est animadvertere, quod Rota *in decisione*, citra ullam causae necessitatem, dixit standum esse Confessioni Conjugum de impedimento, emissae ante contractum matrimonium, eo quia revera non concurrebat confessio haec, ut patet ex *n.* 16.
Vulgatissimum autem est, nequaquam esse atten- 138
denda, quae supremum hoc Tribunal praeter necessitatem causae tangit.

### DE MATRIMONIO SUB CONDITIONE, MODO ETC.

*Novus Casinensium articulus, in suppl. ad art. v. Auct. n.* 13.

QUIA porro omnes contractus non tantum pure, 1
et absolute, sed etiam conditionate iniri possunt, ita quoque Sponsalia, et Matrimonium. Engel, *ad Tit.* v. *ex de condit. appos.* Quippe » si post Trident. celebraretur aliquod matrim. coram Parocho, et testibus, sub aliqua conditione, judicandum esset de eo, sicut ante Tridentinum, cum praeter solemnitatem Parochi, et testium, nihil aliud immutarit Tridentinum ». Sanchez, *de Matrim. lib.* v. *disput.* 1. *n.* 1.

Jam vero sponsalibus, et Matrimonio potest ali- 2
quid adjici, vel ut, *conditio*, vel ut *modus*, vel ut *monstratio*, vel ut *causa*, vel tanquam *dies*, qua contrahi debet; de his singillatim agendum.

Conditio est adjectio dispositioni, idest actui, 3
vel contractui apposita, suspendens, aut resolvens ipsam dispositionem, quae sub ea sit, DD. communiter. Quae conditio ordinarie exprimitur per particulam *Si*: *Si Pater consentiat*, *Si navis ex Asia venerit* etc.

4 **Potissima conditionum distinctio est**, ut aliae sint de praesenti, aliae de praeterito, aliae de futuro. Conditio *de praesenti* est, quae circumstantiam pro praesenti tempore, quo fit contractus, denotat: nempe *contraho tecum*, *si es virgo* etc. Conditio *de praeterito*, circumstantiam jam secutam respicit, nimirum, *Contraho tecum, si Navis ex India jam advenerit etc. Conditio de futuro*, circumstantiam primum eventuram denotat, et donec eveniat, obligationem suspendit, eaque non eveniente, dissolvit: v. g. *contraho tecum si Pater meus consenserit.*

5 Jam vero conditio proprie *de futuro* intelligenda est, non *de praesenti, vel praeterito;* quippe de natura verae conditionis est suspendere valurem actus, et obligationis ejus, atque efficere ut actus possit subsistere, vel deficere, juxta existantiam nempe, vel defectum conditiouis. Cum ex adverso nulla sit conditio, quae in praeteritum conferatur, vel in praesens, sed statim contractus valeat, vel irritus sit, ex existentia nimirum, vel non existentia hujusmodi conditionis.

6 Conditio de futuro rursus dividitur in necessariam, quae non potest non evenire: *ex. g. si cras orietur Sol*; et contingentem, quae potest evenire, vel non, quaeque in *potestativam*, *casualem*, et *mixtam* dispescitur, ut a nobis in addit. sub v. *Legatarius*, *Legatum*, expositum fuit: vide ibi.

7 Amplius conditio alia possibilis, alia impossibilis, alia honesta, alia turpis esse potest: Vide sis ibi.

8 Quibus praemissis, ad applicationem doctrinalem, juxta conditionum variam indolem, gradum faciamus.

9 Ac primum si de conditione honesta, et possibili de praesenti, vel de praeterito agatur, haec « adjecta in actu ipsius Matrimonii, illud non suspendit; sed si conditio tunc vera sit, Matrimonium illico est validum, si falsa illico irritum.... Ideoque videmus hanc conditiouem: *contraho tecum, si es virgo*, non rejicii; et matrimonium sic contractum esse uullum, *si mulier sit corrupta* . . . Et idem est de conditione, *si non es caeca, muta, leprosa*, et similibus ». Fagnanus, *ad Tit.* 4. *ex de Condit. apposit. cap.* Si *conditiones, n.* 16. *et* 17. *et* 18. (*).

10 Item si adjecta sit haec conditio de praesenti, *contraho tecum si es legitima*, « nou videtur posse dubitari, quominus, praesens conditio . . ex sui natura possibilis, et honesta sit . . . . Unde sequitur, ut matrimouium, ut proponitur, contractum, ab initio nullum fuerit, cum nunquam extiterit conditio honesta, et possibilis illi adjecta ». Fagnanus, *ibid. n.* 19. *et* 20.

« Superest nunc examinandum, sic idem Fagnanus, an convaluerit matrimonium hocco per copulam subsecutam . . . Cum hoc casu mulier ante copulam illegittima esset, atque ita jam defecisset conditio illa, *si mulier est legitima*, copula subsequens nihil profuit ad matrimonii validitatem; et haec est communis omuium sententia . . . Quibus accedit, quod etsi per copulam conjuges viderentur recessisse a conditione; tamen cum matrimonium esset nullum ab initio, necessarium fuisset iterum contrahere coram Parocho, et testibus, ad praescriptum Conc. Trident. », *l. c. n.* 21. *et* 24. 11

Et quoties de conditione honesta, et possibili de praesenti, vel de praeterito agitur, Matrimonium nequaquam validari per copulam subsecutam, tenent Reiffenst. *Tit. cit.* §. 1. *n.* 14. Abbas, *in cap. Per Tua h. tit.* Ancharanus, ibi etc. Secus vero se res habet in conditione de futuro, ut infra dicendum. 12

Quaeritur, quid efficiant conditiones necessariae? Conditiones hujusmodi quaecumque, etiam *de futuro* conceptae, matrimonio vel aliis contractibus adjectae non vitiant actum, nec suspendunt, sed faciunt, quod actus illico valeat, ac si nulla conditio apposita fuisset. Limitatur conclusio in casu, quo ex circumstantiis colligitur, conditionem necessariam esse appositam, non tamquam conditionem, sed tamquam praefinitionem, ac determinatiunem temporis, quo quis, juxta promissum, nubere velit; v. g. *contraho tecum*, *si Pater meus morietur*: Quamvis enim haec conditio sit necessaria, tamen bene fieri potest, quod non per modum conditionis, sed temporis apponatur, ut sensus sit: quam primum *Pater meus mortuus fuerit*, *contraham tecum:* nam tunc usque ad mortem Patris suspenditur obligatio contrahendi. Sanchez apud Reiffenst. *l. cit. n.* 10. *et* 11. 13

Quod « si matrimonio apponatur inhonesta, aut turpis conditio de praesenti, vel de praeterito, puta, *contraho tecum si odio habes inimicum meum: si fornicasti*, non habetur pro non adjecta. sed omnino attenditur, ita ut matrimonium statim valeat, si conditio subsistat; irritum autem, et nullum sit, si non subsistat: Covarruvias . . . . Alexander de Naevo . . . Quippe turpis conditio de praesenti, aut praeterito non invitat ad peccandum, sicuti (conditio) de futuro ». Reiffeustuel *ib.* § 2. *n.* 43. 14

« Nec obstat, cap. fin. ( *Tit. cit. de condit. ap-* 15

(*) Idem in terminis docet Sanchez, hoc pacto: « Prima conclusio sit, conditio honesta, et possibilis de praesenti, vel praeterito, adjecta matrimonio, illud non vitiat, nec suspendit, sed si conditio tunc est vera, ut *si Pater tuus vult*, vel *voluit*, est statim validum matrimonium, si vero est falsa, est statim irritum. Haec conclusio est D. Thomae . . . quem omnes sequuntur. Et quamvis D. Thomas solum loquatur de conditione de praesenti; at omnes idem dicunt de conditione de praeterito ». *De Matrim. lib. V. Disput.* 6 *n.* 1. Id quod pari modo obtinet, etiamsi contrahentes ignorent, conditionem jam existere, vel extitisse; Laymao, Pirhing, apud Reiffenst. *ad Tit. V. ex de Condit. appos.* §. 1. *n.* 12.

*pos.*) turpes conditiones pro non adjectis reputans . . Nam contra est , quod cit. cap. loquatur de conditionibus proprie dictis , hoc ipso , quod verba legum , et Canonum in propria significatione accipere , et intelligere oporteat. . . Conditio autem de praesenti, aut praeterito , proprie conditio non est ». Sic *idem* Reiffenst. *l. et n. cit.*

16 « Num autem , prosequitur Reiffenstuel , conditio ex natura, aut facto impossibilis *de praesenti , vel de praeterito* , habeatur pro adjecta , variant Doctores. Pontius siquidem. . . cum Sylvestro . . . affirmat , per fundamenta praecedentis conclusionis ( nempe , quod hujusmodi conditio , proprie conditio non sit ). Covarruvias vero.. Sanchez . . et alii melius negant , et volunt , talem conditionem semper haberi pro non adjecta, consequenter matrimonium initum semper esse validum... *ibid. n.* 46. — At negandum non est sententiam Pontii juris conclusionibus, (per ea quae dicta sunt de conditione turpi de praesenti , vel de futuro) magis inniti.

17 Quid juris de matrimonio sub conditione de futuro, impossibili, aut turpi, sive inhonesta , contracto? « Si adjiciatur Matrimonio turpis, aut impossibilis conditio de futuro , quae repugnat substantiae Matrimonii, vitiatur, et ipso jure nullum est Matrimonium (*): si vero aliae adjiciantur conditiones turpes , aut impossibiles , substantiae tamen Matrimonii non repugnantes , validum est Matrimonium, et conditiones pro non adjectis habentur. Communis , et certa , textu claro , *cap. fin. tit. cit. de condition. apposit.* ibi: « Si conditio» nes contra substantiam conjugii inserantur; pu» ta, alter dicat alteri : contraho tecum, si gene» rationem prolis evites : vel donec inveniam al» teram honore, vel facultatibus ditiorem : aut si » pro quaestu adulterandam te tradas etc. Matri» monialis contractus, quantumcumque sit favora» bilis, caret effectu(**), licet aliae conditiones ap» positae, si turpes, aut impossibiles fuerint , de» beant propter ejus favorem pro non adjectis ha» beri » (***).

18 « Objicies , sic Reiffenstuel, consensus contrahentium est de substantia Matrimonii: sed in tali casu Matrimonio deest consensus, saltem contrahentis sub conditione impossibili ex natura, utpote qui non voluit se obligare, nisi sub conditione impossibili apposita, quam, quia evenire non posse bene scivit , censendum est , quod nullatenus se obligare , aut contrahere intenderit ; *arg.* §. *Si impossibilis* 11. *Inst. de Inutil. stip.* ibi: « Si impossibilis conditio, obligationibus adjiciatur, nihil valet stipulatio: *et l. non solum* , 31. *ff. de oblig. et act.* ibi : « Non solum stipulationes impossibili » conditioni applicatae nullius momenti sunt, sed » etiam caeteri quoque contractus, veluti emptio» nes, locationes , impossibili conditione interpo» sita, aeque sunt nullius momenti; quia in ea re, » quae ex duorum, pluriumque consensu agitur , » omnium voluntas spectatur , quorum dubia in » hujusmodi actu talis cogitatio est , ut nihil agi » existimetur, apposita ea conditione, quam sciant » esse impossibilem ».

« In solvenda , prosequitur Reiffenstuel , hac gravissima instantia, et in explicatione, relati cap. finalis , *tit. cit.* multum laborant , et variant DD. Optima videtur interpretatio, et responsio eorum, qui dicunt , dispositionem dicti cap. fin. ( *Tit. ut supra, de condit. appos.* ) tantum habere locum in casu, quo dubium est de intentione , et animo contrahentis sub conditione impossibili, aut turpi, an nempe serio talem conditionem adjecerit, nolens alias contrahere, an vero jocose tantum: stante enim tali dubio, praesumit Ecclesia ita contrahentem, vere, et absolute voluisse contrahere, et conditionem jocose tantum adjecisse : hoc ipso , quod sciverit talem conditionem, vel ex natura , vel de jure, impossibilem implectu esse ».

« Ratio hujus interpretationis , ac constitutionis *cit. cap. fin. est* : Tum quia in dubio semper pro valore Matrimonii judicandum est, ad evitanda gravissima scandala , et animarum pericula , quae sequerentur ex dissolutione Matrimonii, forsan valide contracti , praesertim si dein aliis nuberent separati ; *arg. c. licet* 47. *in fin. de Test. et attest.* ubi propterea dicitur : « Tolerabilius est » aliquos contra statuta hominum dimittere co» pulatos, quam conjunctos legitime contra statu» ta Domini separare ». Tum quia Matrimonium est causa favorabilis, sicut Testamentum . . . er-

(*) « Amplia, etiamsi post Matrimonium sub conditione illa contractum, sequeretur carnalis copula, nam non efficeret, at Matrimonium hoc omnino nullum, propter prolem supervenientem revivisceret ». Barbosa , *Collectan. in l.* 4. *Decret. Tit. V cap. Si conditiones*, 7. *n.* 7.

(**) « Limita, ut procedat in propriis, et veris conditionibus , idest in iis , quae a futuro pendent eventu , secus in conditionibus de praeterito , vel praesenti tempore , quae vero conditiones non sunt ». Barbosa Collect. *DD. in* 4 *Decret. Tit. V. cap. Si conditiones* , n. 8.

(***) « Adverte tamen, quia ita demum conditio contra substantiam Matrimonii apposita , illud vitiat , si uterque conjux appositioni conditionis consentiat; tunc enim nullus est consensus, nec Matrimonium tenet. Secus vero si alter contradicat , quia tunc Matrimonium est validum , perinde ac si conditio non fuisset apposita . . . Et idem si taceat , quia censetur contradicere favore Matrimonii . . . Ratio est, quia protestatio hujusmodi, vel conditio, idcirco vitiat actum, quia partes , quae intendunt detrahere substantiae actus, non videntur consentire in actum , qui sine substantia esse non potest . . . At haec consideratio cessat. quando unus tantum intendit detrahere, et alius non exprimit, quia tunc descendendo postea ad actum, qui mutuo consensu perficitur, ut Matrimonium consummando, ex quo utraque pars non consentit turpitudini contra substantiam actus , censetur recessum a conditione, seu protestatione...Et propterea Vincen. et Hostien. hic, et communiter scribentes consulunt, ut cautae sint mulieres, et crebro etiam moneantur, ut quando viri, ad eas alliciendas, ostendunt, se velle cum eis Matrimonium contrahere, et apponunt hujusmodi conditiones contra substantiam Matrimonii , taceant , et nihil respondeant ; nam secuta copula , erit Matrimonium ». Fagnan. *ad Tit. cit. ex. de Condit. appos. ad c. Si conditiones* , n. 3.

go sicut ob hanc causam ( jure Romano ) in Testamento conditiones impossibiles habentur pro non adjectis (*), *arg.* 1. *obtinuit*, *et* l. *Multae ff. de condit. et demonstr.* ita habendae erunt in matrimonio ».

19 « Quod si vero ex circumstantiis ( nota ) constaret, aut appareret, conditionem impossibilem, vel turpem serio adjectam esse, consequenter sine animo contrahendi, nisi sub illa conditione, quae impleri, vel de facto, vel de jure non potest, Matrimonium utique nullum foret . . . . quia tunc Ecclesiae praesumptio cederet, veritati ». Ita antedictus Reiffenst. *l. cit.* §. 2. *n.* 41. *et seqq.*

Haec eadem habet Sanchez : « Hinc infertur, sunt ejus verba, si ex conjecturis constet, conditionem impossibilem joco appositam esse, ac absque animo contrahendi, tunc etiam in foro externo non habendam pro non apposita, sed vitiare Matrimonium. Quia jam intentio contrahentium non est dubia ». *De Matrim. lib. V. disput.* 3. *n.* 16.

20 Quoad conditiones possibiles, et honestas de futuro, v. g. *Si Pater tuus consenserit*, etc. certum est, illas Matrimonium hujusmodi suspendere, ita ut non perficiatur, donec conditio adimpleatur, aut eveniat: « conditio possibilis, ait Sanchez, et honesta de futuro suspendit contractum matrim. ut nullo modo valeat, dum conditio non impletur ». *loc. cit. Disput.* 6. *num.* 2. Textus est expressus, *cit. Tit. de condit. app. cap.* 5. in haec verba : « Super eo vero quod postulasti, » utrum ille, qui in quamdam mulierem consensit, » si Pater ejus suum praestaret assensum, sit ad » consummandum Matrimonium compellendus. » Respondemus, quod cum consensus liber dici » non possit, qui in alieno arbitrio reservatur, ac » conditionem ipsam Canonica non improbent in» stituta: nisi voluntas Patris postmodum interce» dat, nequaquam cogendus est ad Matrimonium » contrahendum . . . cum hujusmodi consensus » non sit de praesenti habendus, licet per verba de » praesenti evidentius exprimatur, qui in alieno » arbitrio, non habito, sed habendo, consistit ».

21 Ex ejusmodi textu rite deducunt interpretes, quod « si interim sub conditione pendente . . qui sic contraxit, cum alia contrahat, valet Matrimonium secundo contractum, quamvis postea conditio sequatur, dum Matrimonium hoc fuerit pure contractum; censetur enim a priori nondum perfecto recessum . . . (Amplius) Franc. Molin . . , resolvit, Matrimonium cum alia contractum sub conditione, valere, non obstante conditione in priori contractu apposita, dum haec posterior prius purificetur, . . et tenet . . . quod Matrimonium secundo loco contractum, et sub conditione, sicut primum, stante dubio, quae conditio prius fuerit purificata, neutrum valet Matrimonium ». Barbosa, *Collectan. DD. in l.* 4. *Decretal. Tit. V. de Condit. app. cap. V. n.* 4.

Illud porro est exploratum per copulam carnalem subsecutam validari Matrimonium sub conditione de futuro initum, *ex cap.* 5. *et* 6. *cit. Tit. V. de condit. appositis; etc.* quia, per hujusmodi copulam contrahentes a tali conditione recessisse, clarum est. « Et haec, ait Fagnanus, est praesumptio juris, et de jure, quae non admittit probationem in contrarium . . . ut omnes notant ». *Ad cap. Si conditiones, ex de condit. app n.* 21. 22

Insuper « contrahentes Matrimonium per verba de praesenti sub conditione a jure non improbata, statim, purificata conditione, cogi posse ad Matrimonium consummandum ; et sic, adveniente conditione, statim est Matrimonium perfectum, et purum, etiamsi novus consensus non intercedat ». Fagnan. *Ad cap. Super, eod. n.* 2. 23

Superest hinc disquirendum, an purificata praedicta conditione de futuro, Matrimonium statim sit perfectum, absque novo consensu: Affirmant communiter Canonistae: « Et est ratio, quia dispositio conditionalis, adveniente conditione purificatur, et ex eo tempore perficitur, perinde ac si ab initio pure fuisset facta, ut *l.* 2. *Potior ff. qui potior. in pignor.* ibi : « Cum conditio semel extitit, perinde habetur, ac si illo tem» pore, quo stipulatio interposita est, sine condi» tione facta esset ». Et Matrimonium, quamvis post legem Evangelicam sit elevatum in Sacramentum, habet tamen rationem contractus; unde per adventum conditionis perficitur, sicut caeteri contractus conditionales, l. *Haec venditio, ibid.* » Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio » Fagn. *cit. n.* 2. *et* 3. 24

Additque is idem cl. interpres, quod ita « ser» vat Curia, etiam post Concilium Tridentinum, » et ideo ab illa ( Curia ) in consulendo, et judi» cando non est ullatenus recedendum : Nam in » Sacra Congregatione Concilii alias fuit proposi» tum infra scriptum dubium » :

« Cum quidam contraxissent coram Parocho, » et Testibus, per verba de praesenti sub condi» tione licita, quae postea fuit purificata; si repu» tantes se pro legitimis conjugibus, sine alia so» lemnitate Matrimonium consummaverint, an va» lidum sit ipsum Matrimonium, vel conjuges co» gendi sint, ut denuo, quia purificata est condi» tio, coram Parocho legitime contrahant ».

« In congregatione generali, cui interfuerunt » S. R. E Cardinales Moronus, Perusinus, Alcia» tus, Senon, Montaltus, S. Sixti, et Carafa, so» lus Alciatus tenuit cum communi Canonistarum, » quod, conditione purificata, non sit opus alia ite» ratione contractus matrimonii, coram Paro-

(*) Jure hodierno apud nos, ac etiam alibi, ut in Gallia, non solum in Testamentis, sed etiam in actibus inter vivos, pro non scriptis habentur conditiones impossibiles, nec non quae legibus, aut bonis moribus adversantur, id quod favere videtur interpretationi DD. de qua supra.

» cho . . . Reliqui omnes tenuerunt, opus esse
» iterum contrahere coram Parocho . . . . . quia
» Concilium videtur intellexisse de Matrimonio
» perfecto, pure per verba de praesenti, *ibi*, *vos*
» *conjungo*: sed quando contrahitur per verba con-
» ditionata, non videtur Matrimonium, sed spon-
» salia de futuro; item tutius videtur, ut fiat co-
» ram Parocho pro securitate conscientiae: tamen
» dictum fuit agendum cum Sanctissimo. . . San-
» ctissimus, nempe Pius V. probavit sententiam
» Canonistarum, quod, purificata conditione . . .
» Matrimonium sit perfectum, nec opus esse alia
» iteratione contractus coram Parocho; sicque
» praevalere, et in decidendo attendendam esse
» opinionem Canonistarum (uti supra): Concil.
» autem Tridentinum nihil facit ad rem ».

« Haec eadem quaestio proposita fuit in alia Con-
» gregat. cui interfuerunt Cardinales Paleotus,
» Lancellotus, Castrucius, Montelpus, Cusanus, de
» Monte, Paravicinus, Matthejus, Aquaviva; et
» Plattus; et omnes, praeter unum Plattum, tenue-
» runt, Matrimonium valere, nec requiri, ut de
» novo coram Parocho, et testibus contrahatur.
» Qua decisione Sanctissimo relata, scilicet Clem.
» VIII. Sanctissimus visus est dubitare, quia licet
» de jure veteri Matrimonium valeret, per textum
» *in cap. Super eo, de condit. appos.* tamen hodie
» post Concil. quo solemnitas Parochi, et testium
» introducta est, secus esse videtur, quia cum con-
» trahitur sub conditione, solemnitatem adhiben-
» do, non satisfit Concilio; quando autem a con-
» ditione receditur, solemnitates non adhibentur.
» Ideoque mandavit, hoc dubium, seu difficulta-
» tem in Congregatione considerari. Qua difficul-
» tate proposita, Congregatio respondit, Conci-
» lium non requirere solemnitates Parochi, et
» Testium, quando receditur a conditione; sed
» quando, mutuo consensu habito, vir, et mulier
» contrahunt: hoc autem in casu, quando contra-
» ctum fuit, adhibitae sunt solemnitates. Iterum
» hac difficultatis solutione Sanctissimo relata,
» Sanctitas sua probavit Decisionem Congregatio-
» nis, et ita in hac causa responderi mandavit.
» Verum noluit hanc decisionem omnibus casibus
» inservire, sed omnes, qui acciderint in futurum,
» cum suis circumstantiis esse specialiter conside-
» randos ». *Ad cit. Tit. V. de condit. Appos. cap. Super*, *n.* 4. *et seqq.* (*).

25 Caeterum, ut rite advertit Reiffenstuel: « Quamvis nullibi prohibitum sit, ac consequenter concessum censeatur Matrimonium sub honesta conditione de praesenti, praeterito, vel futuro, contrahere; Tamen ob plura incommoda consultum non videtur, ut Matrimonium sub conditione de futuro contrahatur, nisi specialis urgeat ratio, aut necessitas, ut cum aliis notat Gobat . . . suadens Parochis, ne tali Matrimonio assistant. Illud etiam omnino advertant Parochi necesse est, ut si ob causam gravem Matrimonium sub conditione contrahatur, illud consummare non permittant, donec certo constet, conditionem esse impletam, ne contingat, uti in casu, quem refert Fagnanus, *in cap. Si conditiones cit. Tit. de conditionib.* etc. quo aliquis cum quadam contraxit sub conditione, *si es legitima*, et post multiplicem usum, et copulam conjugalem rescivit, eam non esse legitimam. Et hoc matrimonium fuit nullum declaratum, non obstante copula carnali; quia licet per hanc, Matrimonium sub conditione de futuro statim evadat validum, tamen secus est de Matrimonio sub conditione de praesenti, aut de praeterito » *l. cit.* §. 1. *n.* 22.

Quaeritur, quid juris de Matrimonio inter habentes impedimentum inito sub conditione *si Papa dispensaverit?* Quidquid in contrarium dictum sit, utique tenendum cum Sanchez, Pontio, et communi aliorum, penes Reiffenst. *l. cit. n.* 25. *et seqq.* tam sponsalia de futuro, quam Matrimonium per verba de praesenti sub dicta conditione contracta, licite fieri, et obtenta dispensatione, valida esse, quippe » conditio, *si Papa dispensaverit*, honesta est: sub conditione honesta autem licitum est sponsalia, et Matrimonium contrahere. 26

« Quod, obtenta dispensatione, sic Reiffenstuel, valeant probatur. (Enimvero) tam sponsalia, quam Matrimonium, sub honesta, et possibili conditione de futuro, purificata conditione, valent; Atqui conditio, *si Papa dispensaverit;* est honesta, atque possibilis: ergo etc. ». *ibid. n.* 26.

Demum ut de Matrimonio *sub causa*, *demonstratione*, *modo* etc. aliqua dicamus, nempe contraho tecum, *quia es Virgo*, en causa: *Quae es honesta*; et habetur demonstratio: *ut mihi ad inserviendum praesto sis:* et habetur modus: pro comperto habe « Matrimonium celebratum *sub causa*, » *vel cum demonstratione*, sive possibili, sive im- » possibili, sive turpi, sive honesta, sive substan- » tiae Matrimonii contraria, sive non, ipsum nec » suspendere, nec vitiare contractum, etsi contin- » gat error, nisi hic versetur circa personam: v. » g. *contraho tecum*, *quia es dives*, *vel quia es no-* » *bilis*, *vel quia es virgo*; *vel quia es virtuosa*, *vel* » *quia es haeretica*, vel *quia generationem prolis* 27

(*) Audiamus quoque hac in re D. de Ligorio, ita disserentem: « Quaeritur, an impleta conditione in Matrimonio, requiratur novus consensus? Prima sententia affirmat . . . Quia cum Matrimonium, non solum sit contractus, sed etiam Sacramentum, non potest pendere a futura conditione. Nam omnia Sacramenta statim aut valida, aut nulla esse debent . . . Secunda vero sententia negat. Ratio, quia Matrimonium, esto sit etiam Sacramentum, habet tamen rationem contractus; omnes autem contractus impleta conditione, sine novo consensu perficiuntur... Utraq sententia est probabilis, at haec secunda videtur probabilior. Ceterum recte dicunt Viva, et Croix, consultius esse eo casu iterum contrahi Matrimonium (*nempe renovando consensum coram parocho et testibus* *) ». *Theol. Moral. de Matrim. n.* 895,

» vuabis (quae sunt mere causae), vel quia es (illa), » talis, *virgo*, *dives etc.* quae est demonstratio, » valet Matrimonium, etsi (illa) talis dives, aut » virgo, aut nobilis etc. non esset; Sanchez .. Pa» lao... Pirhing... Eogol cum communi aliorum. » Ratio est; quia causae, et demonstrationes, e» tiam falsae non obsunt contractui, nec vitiant » illum, sed habentur pro non adjectis » (*). Reif» fenstuel *loc. cit.* §. 2. *n.* 61

28 Quod ad *modum* attinet, hic sive possibilis, sive impossibilis, sive turpis, sive honestus, Matrimonium, aliosque contractus nec suspendit, nec vitiat, sed si *modus* turpis, aut impossibilis est, habetur pro non adjecto: si vero possibilis, et honestus est, parit obligationem exequendi id, quod per modum oneris fuit adjectum: v. g. si quis dicat: *Contraho tecum, ut digito Coelum tangas; vel ut me adjuves ad illud occidendum, aut illud furandum*, etc. valet Matrimonium, et modus habetur pro non adjecto, nec parit ullam obligationem illum implendi. Si quis vero dicat: *Contraho tecum, ut illos pupillos educes, ut mecum ad illum locum* pergas etc. valet quidem statim actus, ita tamen, ut alter obligatus maneat ad modum, seu onus exequendum; Sanchez .. Pirhing .. Sylvester cum communi aliorum, quod hi modi non suspendunt contractum. Ratio est; quia in actu sub modo, consensus non praestatur a modo, sicut fit in conditione, sed illum praecedit, in quo differt conditione. Nam natura modi est, ut non suspendat actum: 1. *cum ab eo* 41. *ff. de contrah. empt.* Reiffenstuel. *ibid. n.* 63.

Amplius « non vitiatur Matrimonium, etiam sub modo substantiae Matrimonii contrario contractum .. Ratio est, quia, universaliter. loquendo, nullus modus suspendit actum, nec consensus dependenter a *modo* praestatur, sed jam perfectum supponit, eique advenit.. at si valide jam est contractum, per talem non amplius vitiari potest ». Reiffenstuel *eodem num.* 64 (**). 29

« Utrum autem dies appositus suspendat con» tractum, puta si dicatur: *Duco te post tres dies?* 30
» Negat Sanchez . . . Sed probalius affirmant Vi» va, Con. Hurt. Perez, et Salmat. quia con» trahens tunc non intendit ponere perfectum » consensum, nisi post tertium diem ». D. de Ligorio, *Theol. Moral. de Matrim. num.* 896.

Atque haec hactenus.

(*) « Certum est, quod error circa qualitatem personae concomitans, seu non dans causam contractui, non irritat Matrimonium; unde si quis contraheret cum corrupta, aut paupere, aut ignobili, quam putabat Virginem, aut divitem, aut nobilem, non principaliter motus ex his qualitatibus, sed aliunde, valet proculdubio Matrimonium, quia tunc jam adest voluntarium ad illud requisitum; Sanchez. Pontius etc. et alii communiter ».

« Sed magna quaestio fit, an irritet Matrimonium error circa qualitatem dans causam contractui, nempe, si cognito errore, Matrimonium non fuisset contractum? Prima sententia affirmat, et hanc tenet Pontius .... Ratio, quia dum sponsus contrahit, credens sponsam habere aliquam qualitatem nobilitatis, aut pulchritudinis, etc. tunc praestat consensum virtualiter conditionatum, nempe si sponsa habeat illam qualitatem; qualitate igitur deficiente, deficit consensus Secunda vero Sententia, communis, et verior negat, et hanc tenentur Sanchez ... Abb. Mal. Lop. Laym. . Concina. . Nav .. Bonc... Habert. . Valent. Escob . Gutt. Fill. Salmat. cum Gonet, Less. Bonac. Trull. Candido, Aversa, Dic. etc. ex doctrina D. Thomae, *Suppl. q.* 51, *art.* 2. *in corp. ad* 3. Ratio, tum quia tunc jam adest simpliciter voluntarium circa substantiam Matrimonii, nempe circa personam, quamvis deficiat voluntarium secundum quid circa accidentia, quae sunt personae qualitates; tum quia alias innumera conjugia evaderent dubia, et litibus exposita ».

« Communiter tamen, et recte docent DD. quod error circa qualitatem personae bene irritaret Matrimonium, si qualitas redundaret in substantiam. Sed magna difficultas est ad dignoscendum, quandonam error qualitatis redundet in substantiam, seu in personam? Tres attende Regulas ».

« Primo; tunc qualitas redundat in substantiam, cum quis actualiter intendit contrahere sub conditione talis qualitatis; tunc enim verificatur, quod, deficiente conditione, omnino deficit consensus; Hoc certum est cum Sanchez ».

« Secunda Regula est; quando qualitas non est communis aliis, sed propria, et individualis alicui determinatae personae, puta si quis crederet contrahere cum primogenita Regis Hispaniae, tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate, erratur in persona, et proinde nullum est Matrimonium ».

« Tertia Regula, quam tradit D. Thomas.., est, quod si consensus fertur directe, et principaliter in qualitatem, et minus principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam: v. g.... Si dixerit, *volo ducere nobilem, qualem puto esse Titiam*, tunc enim error redundat in substantiam, quia directe, et principaliter intenditur qualitas, et minus principaliter persona ». D. de Ligorio, *de Matrim. n.* 1011. *et seqq.*

(**) Barbosa cum Navar. Covarr. tenet, quod « nedum » conditio expressa adversus substantiam Matrimonii, sed » et modus illud omnino irritet, et annullet ». Collectan. *DD. in Tit. V. de Condit. appos. Cap. Si conditiones*, 7. *n.* 5. Ita etiam docet Sanchez *lib. V. de Matrim. Disput.* 19. *n.* 5. quibus adstipulari videtur D. de Ligorio, cum ait: « Probabilius contradicunt huic (opinioni, quae stat pro validitate Matrimonii contracti sub modo contra ejus substantiam), quia non videtur habere animum contrahendi, qui intentionem habet contractui (idest substantiae contractus) oppositam ». *Theol. Mor. de Matrim. n.* 896.

# ARTICULUS VI.

### QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT ALIA SEPTEM IMPEDIMENTA DIRIMENTIA.

## SUMMARIUM

1. Ordo quando sit impedimentum dirimens? — 2. Etiam Graeci in Majoribus constituti non possunt Matrimonium nec valide, nec licite contrahere. — 3. Ordo Sacer est quidem impedimentum dirimens respectu Matrimonii contrahendi, sed non dirimit Matrimonium jam prius contractum, uti dirimit Votum solemne Professionis Religiosae. — 4. Ordo Sacer dirimit Matrimonium solum Jure Ecclesiastico. — 5. Voti solemnitas, ejusque vis dirimendi provenit solum e Jure Ecclesiastico. — 6. Clericus in sacris constitutus Matrimonium contrahens, praeter nullitatem Matrimonii, incurrit ipso facto excommunicationem, et Irregularitatem. — 7. Potest tamen talis Clericus, dimissa Uxore invalida, post longam poenitentiam, et laudabilem vitam absolvi, dispensari, et suis Officiis restitui ab Episcopo. — 8. Ligamen quid sit? — 9. Hoc impedimentum dirimit Matrimonium, nedum Jure Ecclesiastico, sed etiam Divino. — 10. Sancti Patres veteris Testamenti habuerunt plures Uxores ex Divina dispensatione. — 11. Neutri conjugum licet, vel permitti potest quavis auctoritate transire ad secundas nuptias, nisi habita notitia moraliter certa de morte alterius. — 12. Si tamen quis sine tali morali certitudine de morte alterius conjugis transit ad secundas nuptias, illicite quidem, sed valide contraxit, si revera, quando contraxit, prior conjux erat mortuus. — 13. Certitudo moralis quando habeatur. — 14. Qui, stante dubio de morte conjugis, Matrimonium cum alio habente bonam fidem contraxit, tenetur huic reddere debitum, petere tamen non potest. — 15. Si tamen deponat prudenter dubium, etiam petere potest. — 16. Si vero ambo conjuges in dubio de morte conjugis contrahunt, ambo privati existunt jure, tam petendi, quam reddendi. — 17. Si post Matrimonium etiam bona fide ab utroque conjuge contractum, constiterit, conjugem putatum mortuum, adhuc vivere, statim sunt separandi, et qui contraxerat alterum Matrimonium, debet ad priorem conjugem omnino redire. — 18. Si autem deprehendatur, vixisse quidem priorem conjugem tempore contracti secundi Matrimonii, sed modo certe constet e vivis excessisse, adhuc separandi sunt a toro; et si velint cohabitare ut conjuges, tenentur de novo contrahere legitime: Si autem nolint de novo legitime contrahere, non possunt ad hoc cogi. — 19. Si tamen tale Matrimonium secundum fuit contractum ex judicio, et assensu Ecclesiae, Filii ex ipso nati reputentur legitimi. — 20. Honestas publica quid sit? — 21. Impedimentum publicae honestatis introductum est Jure Ecclesiast. — 22. Jure antiquo hoc impedimentum multum extendebatur. — 23. Jure autem novo est valde restrictum, ad n. 24. — 25. Impedimentum hoc ortum ex Matrimonio rato, et nondum consummato, sive valido, sive invalido, dummodo non fuerit invalidum ex defectu consensus, dirimit etiam nunc, sicut olim, usque ad quartum gradum inclusive, et id totum exemplificatur variis casibus. — 26. Sponsalia valide, quamvis mutuo libero consensu dissolvantur, inducunt adhuc publicae honestatis impedimentum ad n. 27 — 28. Affinitas: "Subnectuntur Additiones Casinenses". — 29. Impotentia quid sit? — 30. Haec impotentia dividitur primo in naturalem, seu intrinsecam, et in accidentalem, seu extrinsecam, et quae sit utraque? — 31. Dividitur secundo in perpetuam, et temporalem, et quae sit utraque? — 32. Dividitur tertio in absolutam, et respectivam, et quae sit utraque? — 33. Impotentia perpetua, sive fuerit naturalis, sive accidentalis, sive absoluta, sive respectiva, dirimit Matrimonium contrahendum, tum Jure Ecclesiastico, tum Jure naturae. — 34. Si talis impotentia superveniat post Matrimonium jam contractum, ipsum non dirimit. — 35. Impotentia perpetua antecedens dirimit Matrimonium sive fuerit antecedenter cognita, sive ignorata. — 36. Affertur, et solvitur instantia. — 37. Affertur ad hoc Constitutio Sixti V. — 38. Post talem Constitutionem, Eunuchi, et quicumque impotentes nequeunt contrahere Matrimonium cum impedimenti, seu impotentiae consciis, neque ad societatem vitae, et caste vivendum per modum fratris, et sororis. — 39. Eunuchi autem, et spadones, unico tantum testiculo carentes valide, et licite Matrimonium contrahere possunt. — 40. An autem, et quomodo Hermaphroditi possint valide, et licite Matrimonia contrahere? *remissive.* — 41. Impotentia temporalis non dirimit Matrimonium. — 42. In dubio, an impotentia sit temporalis, vel perpetua conceditur a Jure integrum triennium ad faciendum experimentum, si possit nec ne haberi perfecta copula? — 43. Si, tali facto experimento, ambo conjuges in foro externo fateantur adesse impotentiam perpetuam ex parte unius, non potest illorum Matrimonium nec propria, nec Judicis auctoritate annullari, nisi prius sit facta legitima probatio ad praescriptum Sacrorum Canonum. — 44. Sacri Canones requirunt juramentum Conjugum, et quatuordecim propinquorum. — 45. Si vero unus Conjugum neget, et alter affirmet impotentiam perpetuam, tunc non requiruntur quatuordecim propinqui, sed sufficiunt, et adhibendi sunt solum septem ex parte affirmantis. — 46. Si elapso triennio, vir dubie impotens neget copulam perfectam habitam esse, Mulier vero id affirmet, et non appareant certa signa impotentiae, sed solum ambigua, et dubia, debet credi Uxori affirmanti et pronunciari pro valore Matrimonii. — 47. Item, si elapso triennio, mulier neget copulam perfectam habitam esse, et vir dubie impotens affirmet, si non appareant certa signa impotentiae, sed solum dubia, debet credi viro affirmanti, et pronunciari pro valore Matrimonii. — 48. Si impotentia antecedens sit perpetua certo sic cognita per inspectionem corporum, vel aliunde talis impotentia sit simpliciter evidens, Matrimonium debet statim declarari nullum absque concessione triennii ad faciendum experimentum, et absque interpositione juramenti propinquorum, et Conjugum. — 49. Si per inspectionem, vel aliam probationem non habeantur signa physice certa, et simpliciter evidentia de impotentia, sed solum verisimilia, et quasi moraliter certa, tunc potest quidem, et debet declarari nullum Matrimonium, non expectato triennali experimento: et requiritur juramentum conjugum, et propinquorum. — 50. Si post inspectionem, aut aliam probationem non habentur nisi signa dubia de impotentia perpetua, praeter dictum juramentum conjugum, et propinquorum, requiritur etiam triennale experimentum. — 51. Quando certe, et evidenter constat de impotentia perpetua, dubitatur autem an praecesserit Matrimonium, vel illud jam contracto supervenerit: si sit impotentia naturalis, seu intrinseca, praesumitur praecessisse; si vero sit impotentia accidentalis, seu extrinseca, et conjux potens solum multo, et longo tempore elapso post contractum Matrimonium conqueri, et reclamare incipit de impotentia alterius, in Foro externo praesumitur eam fuisse subsecutam: Si autem conjux potens brevi tempore, uno, vel altero mense post contractum Matrimonium statim conqueri, et reclamare incipit de impotentia alterius, praesumitur eam praeces-

sisse. — 52. Dato casu, quo ob praesumptam, et allegatam perpetuam impotentiam dissolvatur Matrimonium, et conjux praesumptus, et allegatus impotens contraxerit cum alia, et cum ipsa perfectam copulam habuerit, comperto errore est dissolvendum secundum Matrimonium, et reintegrandum primum. — 53. Excipitur primo, quando impotens factus est postea potens per solum miraculum. — 54. Excipitur secundo, quando impotentia tollitur ope Daemonis, aut per media illicita. — 55. Excipitur tertio, quando impotentia perpetua est respectiva. — 56. Excipitur quarto, quando impotentia provenit ex maleficio, et cum priori conjuge factum est triennale experimentum, et adhibitae sunt omnes aliae probationes a Jure praescriptae. — 57. Steriles, et senes possunt valide Matrimonium contrahere, dummodo natura, vel arte capaces sint ad habendam copulam perfectam. — 58. Moribundi possunt, immo quandoque tenentur contrahere. — 59. Clandestinitatis impedimentum quid sit? — 60. Ad valorem Matrimonii requiritur praesentia Parochi proprii. — 61. Nomine Parochi proprii qui veniat? — 62. Sufficit Parochus proprius alterutrius Sponsi. — 63. Est validum Matrimonium, etiamsi unus Parochus assistat in Parochia alterius, quamvis diversae Dioecesis. — 64. Immo potest proprius Parochus assistere Matrimonio suorum Parochianorum in alterius Parochia, sine licentia Parochi illius loci, in quo assistit. — 65. Quinimmo non solum valide, sed etiam licite de jure potest proprius Parochus alterutrius Sponsi assistere Matrimonio privatim, ut absque solemnitate, et benedictione publica celebrato in aliena Parochia. — 66. Parochus proprius est Parochus habitationis, seu domicilii, aut quasi talis, nec sufficit Parochus originis, nisi etiam sit habitationis. — 67. Proprius Parochus valide, et licite assistit Matrimonio, etiamsi nondum sit Sacerdos. — 68. Licentia tamen assistendi Matrimonio non potest concedi alicui, qui non sit Sacerdos. — 69. An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nolens attentantium clandestine contrahere Matrimonium, et revera illa non audiente, vel istos non vidente, validum sit Matrimonium coram ipso attentatum? *ad* n. 80. — 81. Parochus valide assistit, etiamsi ex alia causa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum. — 82. Immo, etiamsi Episcopus illi facultatem assistendi Matrimoniis interdixerit. — 83. Parochus valide assistit Matrimonio, quamvis sit putativus. — 84. Item, quamvis habeat suam collationem nullam ob nullitatem concursus propter defectum Examinatorum Synodalium. — 85. Item valide assistit, quamvis sit Irregularis, Suspensus, Interdictus, et Excommunicatus vitandus. — 86. Parochus proprius vagorum in ordine ad Matrimonium est Parochus illius loci, ubi vagi actu versantur. — 87. Talis Parochus valide assistit vagorum Matrimonio, etiamsi ipsi ea intentione, et animo, ut liberius, et facilius in ea Parochia copulentur, a proprio domicilio discedant, sicque aliquam quasi fraudem, et dolum committant, dummodo vere, et non ficto animo illud deserant, et ad illud brevi redire revera non intendant; et afferuntur ad rem plures exemplares declarationes Sacrae Congregationis Concilii. — 88. Parochi, quamvis vagorum Matrimoniis valide assistant sine praecedenti inquisitione de eorum statu libero, et habilitate ad contrahendum, tamen non possunt licite assistere, nisi praemissa diligenti inquisitione, et obtenta Ordinarii licentia. — 89. Parochi quoad hoc transgressores graviter peccant, et possunt graviter ab Ordinariis puniri. — 90. Matrimonium contractum ab eo, qui erat carceratus ad custodiam, vel ad correctionem coram Parocho carcerum, nullum est; Si vero contraheretur ab eo, qui esset damnatus ad carcerem in poenam perpetuam, vel ad tempus, tunc esset validum. — 91. Matrimonium contractum coram Cappellano Hospitalis nullum est. — 92. Matrimonia puellarum expositarum degentium in Conservatoriis, et Hospitalibus non possunt contrahi coram Rectoribus, seu Cappellanis earumdem locorum, sed coram proprio Parocho, in cujus Parochia sita sunt praedicta loca. — 93. Matrimonium contractum a puella educanda ad Crates Monasterii coram testibus, et Parocho Ecclesiae Parochialis, intra cujus limites situm est Monasterium, validum est, etiamsi Parochus fuerit alio praetexta vocatus. — 94. Matrimonia contracta coram Cappellanis Exercitus a Militibus degentibus in Castris, ut stationibus hybernis, vel aestivis, aut in expeditione, etiam cum Militaribus Foeminis, sine licentia Ordinarii loci, vel sine speciali facultate Sedis Apostolicae, sunt nulla. Alia circa ista, *remissive*. — 95. Principes, et Nobiles non possunt valide contrahere Matrimonium in omnibus sibi subditis locis, sed solum in loco, ubi habent veram habitationem, et coram Parocho Palatii, in quo ordinarie resident. — 96. Si autem tales Principes, seu Nobiles, Marchiones, Comites etc. duo loca seu duas Parochias aequaliter, aut fere aequaliter inhabitent, possunt indifferenter coram alterutro Parocho contrahere Matrimonium. — 97. Secus vero si non aequaliter habitent utrobique etc. *Subnect. Addit. Casin. ubi plura de domicilio*. — 98. Ad valorem Matrimonii, ultra praesentiam Parochi, aut Delegati ab eo, vel ab Ordinario, requiruntur, et sufficiunt duo testes. — 99. Ad valorem Matrimonii sufficiunt quicumque testes rationis capaces. — 100. Ad valorem Matrimonii non sufficit praecise praesentia physica, vel corporea Parochi, et testium, sed requiritur eorum praesentia moralis, rationalis, et humana. — 101. Praesentia Parochi, et testium ad valorem Matrimonii debet esse simultanea, et non sufficit successiva. — 102. Praesentia Parochi, et testium sufficit ad valorem Matrimonii, quamvis ob aliam causam sint vocati dolose, et fraudolenter illic adducti, inviti, et coacti, etiam cum protestatione, et contradictione ibidem existant, dummodo ad illum actum adhibeantur, et intelligant contrahentium consensum. — 103. Praesentia Parochi, et testium an sufficiat ad valorem Matrimonii, etiamsi ipsi nihil eorum, quae agebantur, viderint, et intellexerint, si affectarunt non intelligere, obturando aures, ne audirent? — 104. Praesentia Parochi, et testium sufficit ad valorem Matrimonii, etiamsi fuerit accidentalis, seu casualis, ut non requisita. — 105. Alii tamen tenent contrarium. Istae tamen opiniones, sicuti et Sacrae Congr. declarationes conciliantur. — 106. Praesentia Parochi, et testium non requiritur in locis, ubi Concilium Tridentinum non est promulgatum. — 107. Matrimonium contractum sine praesentia Parochi, et testium ab incolis loci, seu Provinciae, ubi fuit promulgatum, sed non receptum Tridentinum quoad disposita de Matrimonio *Clandestino*, est validum. — 108. Item validum est Matrimonium contractum sine praesentia Parochi, et testium ab eo, qui a loco promulgati, et recepti Concilii pergit ad locum, ubi promulgatum, aut receptum non est, et ibi cum incola illius loci contrahit, secus vero e contra. — 109. Si ambo Sponsi e loco publicati, et recepti Concilii transferant realiter suam habitationem ad locum, ubi non est publicatum, quamvis eo solo animo, ut absque Parocho, et testibus contrahant, validum est eorum Matrimonium. Secus vero si illuc se transferant cum tali fine, et habitationem realiter non mutent, sed retento suo domicilio in loco publicati Concilii, transeant per locum, ubi non est publicatum, et ibi contrahant. — 110. Valida sunt Matrimonia, quae Catholici v. g. Mercatores, aut peregrini contrahunt sine praesentia Parochi, et testium in locis infidelibus, aut in locis haereticis, ubi nunquam fuit publicatum Tridentinum. — 111. In locis autem haereticis promulgati Concilii Tridentini, si Parochus, aut Episcopus, vel alius Sacerdos ab ipsis deputatus haberi non potest, ad valorem Matrimonii requiruntur nihilominus duo testes. — 112. Haeretici quoque in locis, ubi publicatum est Tridentinum, tenentur observare formam indictam ab ipso pro contrahendis Matrimoniis. — 113. Sunt tamen valida Matrimonia Haereticorum contracta sine praesentia Parochi, et testium in locis, ubi non fuit publicatum Tridentinum, et sine

praesentia Parochi in illis locis, in quibus, quamvis sit publicatum, Paroch. tamen, aut Episcop. Catholicus etc., non invenitur, nec potest tutus ad eum haberi accessus, dummodo in locis publicati Concilii adhibeantur duo testes: * alia de Paroch ibi * — 114. Raptus impedimentum est statum a Tridentino. — 115. Raptus dirimens quid sit? — 116 Violentia inducens raptum est non solum physica, sed etiam moralis. — 117. Ad hoc, ut inducat impedimentum dirimens, debet talis violentia probabilius esse illata ipsi Foeminae raptae, nec sufficit, si sit illata solis parentibus, aut Tutoribus. — 118. Alii tamen sentiunt contrarium — 119. Si puella consentiens, et volens abducatur insciis parentibus, et Tutoribus, ita ut neque puellae ipsi, neque parentibus, aut Tutoribus vis inferatur, licet iis adhuc injuria fiat, non est raptus dirimens. — 120. Nec etiam est raptus dirimens, quando post tractatum de Matrimonio legitime contrahendo, vel post sponsalia jam contracta, abducitur puella consentiens de domo patris, seu Tutoris, quamvis inviti, et reclamantis. — 121. Quando puella, quae rapitur, erat prius raptori desponsata, licet ipsa, proposito mutato, sit invita, si nullam habet justam causam resiliendi, non est raptus dirimens, bene vero, si habet justam causam resiliendi. — 122. Raptus factus, non causa matrimonii, sed libidinis explendae, non dirimit Matrimonium. — 123. Raptus dirimit Matrimonium, etiamsi Foemina rapta non sit Virgo, sed corrupta, vidua, conjugata, inhonesta, vel etiam Meretrix. — 124. Raptus, quo Foemina rapit virum, non dirimit Matrimon. — 125. Raptus non dirimit Matrimon., si solum importunis precibus Foemina abducatur, dummodo preces tales non sint, ut violentiae aequiparentur. — 126. Raptus, ut sit impedimentum, requiritur traductio Foeminae de loco ad locum. — 127 Impedimentum raptus inter raptorem, et raptam perseverat, etiamsi rapta post raptum libere consentiat, si adhuc ipsa in potestate raptoris manserit; secus vero, si rapta a raptore separata, et in loco tuto, et libero constituta, illum in virum habere consenserit. — 128. Raptores, et Fautores raptus dirimentis Matrimonium, sunt ipso Jure excommunicati, et sunt perpetuo infames, et incapaces omnium Dignitatum; et si Clerici sint, amittunt gradum Clericalem, et Raptor sive Matrimonium contrahat cum rapta, sive non, tenetur eam decenter dotare arbitrio Judicis. — 129. Raptores eorumque auxiliatores, si fuerint Laici, morte plectuntur, et si fuerint Clerici, suspenduntur ab eorum Officiis, *ad n.* 132. — 133. Alia ad rem. *ad n.* 136. — 137. Subnectuntur Addit. ex aliena manu, *ad n.* 152.

1 Ordo, quantum ad praesens, est impedimentum, quo Clerici in sacris Ordinibus constituti, fuerunt ab Ecclesia inhabiles redditi ad valide contrahendum Matrimonium, ut patet *ex cap. de Diacono* 1. *cap. Ex Litterarum* 2. *Qui Clerici*; *vel voventes, cap. Si qui Clericorum* 1. *de Clericis conjugatis*, et concordant, *cap. Presbyter* 8. *distin.* 27. *cap. Presbyter* 16. *dist.* 28. cum similibus, et expresse definivit Concil. Trident. *sess.* 24. *de Matrimon. Canon.* 9. ibi: « Si quis dixerit, Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante Lege Ecclesiastica, vel Voto... anathema sit ».

2 Etiam Graeci in Majoribus constituti, non possunt matrimonium, nec valide, nec licite contrahere, quamvis post contractum matrimonium possint suscipere Sacros Ordines, et in his constituti cum Uxore, quam prius duxerant, conjugaliter vivere: Azorius *par.* 1. *lib.* 13. *cap.* 12. *quaest.* 5. Sanchez *lib.* 7. *disput.* 28. *num.* 3. Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 6. *num.* 4 et alii passim id ostendentes ex eo ipso Graecorum usu, ac moribus; *argum. cap. Cum olim, de Clericis conjugatis*, *cap. Si quis eorum dist.* 32., et similibus.

3 Ordo Sacer est quidem impedimentum dirimens respectu Matrimonii contrahendi, sed non dirimit Matrimonium jam prius contractum, ut dirimit Votum solemne Professionis Religiosae per jura
4 adducta *artic. anteced. sub n.* 25. *et* 26. Ordo Sacer dirimit Matrimonium solum Jure Ecclesiastico, S. Thomas 2. 2. *quaest.* 88. *art.* 11. Scotus *in* 4. *dist.* 37. *qu. unic.* Piringh *lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 15. *et* 17. et *communis* aliorum, et colligitur ex Conc. Trid. *sess.* 24. *de Sacramento Matrim. Canon.* 9. (textum vide supra *n.* 1.) ubi impedimentum hoc dirimens expresse adscribitur *Legi Ecclesiasticae*, *et Voto*, non quidem simplici cum istud non dirimat; *argum. cap. Consuluit* 4. *et cap. Rursus* 6. *Qui Clerici*, *vel voventes*, sed solemni. Voti autem solemnitas, ejusque vis dirimendi provenit solum a Jure Ecclesia-
stico; *cap. unico, de Voto in* 6. ibi: *Voti solemni-* 5
*tas ex sola constitutione Ecclesiae est inventa*, et idem declaravit Greg. XIII. Const. inc. *Ascendente*. Sic etiam Votum simplex Societatis Jesu solum coepit esse dirimens per dictam Constitutionem Greg. XIII. *Ascendente*, ante quam non dirimebat.

Clericus in Sacris Ordinibus constitutus matri- 6
monium contrahens, praeter nullitatem matrimonii, incurrit ipso facto Excommunicationem, et Irregularitatem; *cap. Si qui Clericorum* 1. *de Clericis conjugatis*, *et Clementin. unic. de consanguinit. et affinitat.* ibi: » Clericos in Sacris Ordinibus constitutos matrimonium contrahentes.... Excommunicationis sententiae ipso facto subjacere decernimus «. Insuper Concilium Neocaesariense *in cap. Presbyter* 9. *dist.* 28. ab Ordine illum deponi jubet, ibi: « Presbyter si Uxorem duxerit, ab Ordine illum deponi debere etc. «. Quod Glossa explicat de depositione Officii, ut observat etiam Pignatell. *to.* 8. *consult.* 63. *num.* 3., sicuti ipse, nedum Officio, sed et quolibet Beneficio Ecclesiastico privari debet; *cap. Decernimus* 2. *dist.* 28. ibi: « Decernimus, ut hi, qui in Ordine Subdiaconatus, et supra, uxores duxerint... Officio, atque Beneficio Ecclesiastico careant, *et concordant cap.* ». *Si qui Clericorum* 1. *cap. Quod a te*
3. *de Clericis conjugatis* cum similibus. Potest ta- 7

men talis Clericus, dimissa uxore invalida, post
longam poenitentiam, et laudabilem vitam absol-
vi, dispensari, et suis Officiis restitui ab Episcopo;
*cit. Clementin. unic., de consanguinit. et affinitat.
et cap. Si qui Cleric. 1. et cap. Sane Sacerdos 4.
de Clericis conjugatis*, ibi: « Post longam poeni-
tentiam, et vitam laudabilem continentes Officio
suo restitui poterunt, et ex indulgentia sui Epi-
scopi ejus executionem habere ».

8 *Ligamen* est vinculum conjugum ortum ex Ma-
trimonio rato, vel consummato, utroque conjuge
vivente; *Est in re communis, arg. cap. Gaude-*
9 *mus 8. de divortiis*, cum similibus. Hoc impedi-
mentum dirimit Matrimonium, nedum Jure Ec-
clesiastico, sed etiam Jure divino; *Communis, ex
cap. Gaudemus 8. de divortiis*, et Conc. Trident.
*sess. 24. de Sacramento Matrimonii Canon. 2.*,
ubi expresse sic definivit: « Si quis dixerit, lice-
re Christianis plures simul habere uxores, et hoc
nulla Lege Divina esse prohibitum, anathema sit.
Et merito Concilium sic definivit: habetur enim
10 hoc ex *Matthaei 19. Marci 10. et Luc. 16.* Unde
SS. Patres, qui in veteri Testamento plures Uxo-
res habuerunt, ex Divina revelatione, atque dispen-
satione eos duxerunt, et retinuerunt propter ne-
cessitatem multiplicandi Fideles, ut respondent
communiter Doctores; *arg. cit. c. Gaudemus 8. de
divortiis*.

11 Neutri Conjugum licet, vel permitti potest qua-
vis auctoritate transire ad secundas nuptias, nisi
habita notitia moraliter certa de morte alterius,
textu expresso *in c. In praesentia 19. de Sponsalib.*
12 *et cap. Dominus 2. de secundis nuptiis.* Si tamen
quis sine tali morali certitudine de morte alterius
conjugis transiit ad secundas nuptias, illicite qui-
dem, sed valide contraxit, si revera quando con-
traxit, prior conjux erat mortuus, quia pro tunc
non erat ligamen; *argum. cap. Dominus 2. de*
13 *secundis nuptiis.* Certitudo autem moralis habe-
tur, quando adest attestatio legitima Parochi, vel
alia publica, et authentica facta a Magistratu Ec-
clesiastico, Politico, aut Militari, vel a Notario
publico, aut alia persona in publica auctoritate
constituta, aut duorum testium de visu; Sed quo
ad hoc est omnino servanda Instructio emanata a
Sacra Congregatione Supremae Universalis Inqui-
sitionis, quae asservatur in Cancellariis Episcopa-
libus, et adducitur a Monacelli *to 3. in Append.
ad formular. Instruct.* 6. ubi adducit etiam dubia
aliquot circa exterorum Matrimonia cum respons.
Sac. Congreg. Vide Ante v. *Instructio* etc.

14 Qui, stante dubio de morte conjugis, Matrimo-
nium cum alio habente bonam fidem contrahit,
tenetur huic reddere debitum, petere tamen non
potest; *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Do-*
15 *minus 2. de secundis nuptiis.* Si autem deponat
prudenter dubium, etiam petere potest; *Commu-
nis, arg. cit. cap. Dominus, et cap. Inquisitionis*
16 *34. de sententia Excommunicat.* Si vero ambo
conjuges in dubio de morte Conjugis contrahunt,
ambo privati existunt Jure tam petendi, quam
reddendi, donec prudenter tale dubium deponant;
*Communis, et cit. cap. Dominus, et cit. cap. In-
quisitioni.*

Si post Matrimonium etiam bona fide ab utro- 17
que Conjuge contractum, constiterit, Conjugem
putatum mortuum, adhuc vivere, statim sunt se-
parandi, et qui contraxerat alterum Matrimonium,
debet ad priorem Conjugem omnino redire; *Com-
munis*, textu expresso *in cit. cap. Dominus 2. de
secundis nuptiis*, et *cit. cap. Inquisitioni 44. de
sentent. excommunic.* Si autem deprehendatur, vi- 18
xisse quidem priorem Conjugem tempore contra-
cti secundi Matrimonii, sed modo certo constet e
vivis excessisse, adhuc separandi sunt a toro, quia
tale secundum Matrimonium fuit invalidum; *arg.
cit. cap. Dominus, et Regul. 18. Juris in 6.* ubi
sic expresse statuit: « Non firmatur tractu tem-
poris, quod de Jure ab initio non subsistit ». Et
si velint cohabitare ut Conjuges, tenentur de no-
vo legitime contrahere. Si autem nolint de novo
contrahere, non possunt ad hoc cogi, cum nullo
Jure ad hoc adstringantur, quamvis maxime ex-
pediat ad multas tricas evitandas. Si tamen tale 19
Matrimonium secundum fuit contractum ex judi-
cio, et assensu Ecclesiae, Filii ex ipso nati repu-
tantur legitimi, et admittendi sunt ad haeredita-
tem; *Communis*, textu expresso *in cap. Perlatum
est. 8. Qui Filii sint legitimi.*

*Honestas* publica est propinquitas Jure Eccle- 20
siastico oriens ex Sponsalibus, aut ex Matrimonio
rato. *Est in re communis, arg. cap. Juvenis 3.
capit. Ad audientiam 4. cap. Sponsam 8. de Spon-
salibus, et Matrimon. cap. unic. de Sponsalibus in
6. cap. Si quis desponsaverit 11. et cap. Si quis
uxorem 34. caus. 27. q. 2.* cum similibus. Impe- 21
dimentum publicae honestatis introductum est Ju-
re Ecclesiastico; *Communis* ex mox *citatis Juri-
bus.* Jure antiquo hoc impedimentum dirimebat 22
inter Sponsum, et consanguineos sponsae, et e
converso, usque ad quartum gradum; *arg. cap.
Sponsam 8. de Sponsalibus.* Et oriebatur ex qui-
busvis Sponsalibus de futuro, et praesenti, etiamsi
fuissent invalida, dummodo non essent invalida
ex defectu consensus, textu expresso *in cap. uni-
co de Sponsalibus* 6. Hodie tamen rigor dicti Ju- 23
ris antiqui non amplius viget, cum correctus, et
temperatus sit a Concil. Trid. *sess. 24. de refor-
mat. Matrim. c. 3.* his verbis: « Justitiae publi-
cae honestatis impedimentum, ubi Sponsalia qua-
cumque ratione invalida erunt, Sancta Synodus
prorsus tollit; Ubi autem valida fuerint, primum
gradum non excedant; quoniam in ulterioribus
gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio abs-
que dispendio observari ». Ubi, ut vides, decla-
ratur, quod impedimentum publicae honestatis
non amplius oriatur ex Sponsalibus invalidis. Et 24
quod ortum ex Sponsalibus validis, dirimat inter
Sponsum, et Consanguineos Sponsae, et e con-
verso, solum usque ad primum.

23 Impedimentum autem hoc ortum ex Matrimonio rato, et nondum consummato, sive valido, sive invalido, dummodo non fuerit invalidum ex defectu consensus, dirimit etiam nunc, sicut olim usque ad quartum gradum inclusive: quia Tridentinum circa hoc nihil immutavit, ut expresse declaravit S. Pius V. Constitut. incip. *Ad Romanum*, ibi: « Motu proprio, auctoritate Apostolica, tenore praesentium, declaramus, et definimus, decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse, et procedere de Sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in Matrimonio sicut praefertur contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis gradibus, et casibus, in quibus, de Jure veteri ante praedictum decretum Concilii introductum erat, et ita ab omnibus judicari debere mandamus, atque statuimus ». Unde, ut vides, si Matrimonium tuum fuit invalidum, ex quocumque alio impedimento, quam ex defectu consensus, v. g. ex impedimento Voti, Sacri Ordinis, Ligaminis, Consanguinitatis, Affinitatis, Criminis, et hujusmodi, contraxisti hoc impedimentum cum consanguineis uxoris tuae putatitiae, et illa vicissim cum consanguineis tuis usque ad quartum gradum inclusive, quia *ex cap. unico, de Sponsalibus in* 6. non correcto per Tridentinum, hoc impedimentum oriebatur etiam ex Sponsalibus de praesenti invalidis, seu ex Matrimonio rato etiam invalido; dummodo non fuerit invalidum ex defectu consensus, quia invaliditate interveniente, puta defectu consensus, ut si contraxisti cum errore personae, cum ignorantia qualitatis serviiis, et ex metu gravi injuste incusso, et hujusmodi, non contraxisti hoc impedimentum, cum Matrimonium invalidum defectu consensus non pariat publicam honestatem, ut expresse habetur *in d. cap. unico, de Sponsalibus in* 6. non correcto a Tridentino, et consequenter remanente in suo robore per allatam declarationem S. Pii V. Totum exemplificatur variis casibus.

I. Si Paulus v. g. contraxerit cum Francisca Sponsalia de praesenti, seu Matrimonium ratum invalidum, non ex defectu consensus, sed ex alio defectu, seu quocumque alio impedimento, puta Voti, Sacri Ordinis, consanguinitatis, affinitatis, criminis, et hujusmodi, non poterit ipse Paulus contrahere cum ulla Franciscae consanguinea, usque ad quartum gradum inclusive; *arg. c. Sponsum* 8. *de Sponsalib.* ubi universaliter ita disponitur: « Sponsam alterius nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest Matrimonio copulare »; intellige, juxta praxim, et communem intelligentiam, de consanguineis usque ad quartum gradum instar affinitatis; *arg. cap. Non debet* 8. §. *Prohibitio, de consanguinit. et affinit.* quae et alia antiqua jura circa id non fuerunt correcta per Tridentinum, sed relicta adhuc in suo robore, juxta cit. S. Pii V. declarationem; Concilium enim Tridentinum novum jus induxit solum quoad sponsalia de futuro, decernendo, quod si ipsa fuerint invalida, nullum pariant impedimentum publicae honestatis; et si fuerint valida, pariant dictum impedimentum solum usque ad primum gradum, ut patet ex ipsiusmet verbis supra allatis. Si vero tale ratum Matrimonium fuisset invalidum ex defectu consensus, puta ob errorem in personam, aut per vim, et gravem metum, et hujusmodi, poterit adhuc libere contrahere cum Franciscae Matre, vel Filia, aut Sorore, quia ex matrimonio rato invalido defectu consensus non oritur impedimentum publicae honestatis, ut expresse cavetur in *cap. Ex sponsalibus*, unic. *de sponsalibus in* 6. non correcto per Tridentinum, sed adhuc remanente in pleno suo robore per cit. Constitutionem S. Pii V. Excipitur tamen Matrimonium ratum impuberum, quia licet defectu perfecti consensus sit invalidum in ratione Matrimonii, est tamen validum in ratione sponsalium, seu, ex speciali juris dispositione, adhuc retinet vim Sponsalium, textu expresso *in cap. Tuae* 14. *de desponsatione impuberum, et cap. unic.* §. *Idem quoque, eod. in* 6. Unde tales impuberes adhuc contrahunt impedimentum publicae honestatis ex Sponsalibus usque ad primum gradum tantum; et tandem Matrimonio post pubertatem adeptam ratificato, etiam impedimentum usque ad quartum gradum ex matrimonio rato.

II. Si Paulus contraxit Sponsalia pura, et absoluta cum Francisca, et postea, contra fidem priorum Sponsalium, contrahat Matrimonium ratum cum ejus consanguinea in primo gradu, puta cum ipsius Franciscae Matre, vel Filia, aut Sorore, tale Matrimonium erit nullum ob impedimentum dirimens publicae honestatis; At nihilominus poterit adhuc, et debebit ducere priorem Sponsam de futuro, non obstantibus secundis sponsalibus de praesenti, seu Matrimonio rato cum ejus consanguinea, si nulla, ut supponit casus, intercesserit copula; Id enim habetur non solum ex jure novo Concil. Trident. *loco superius citato*, quia matrimonium ratum, seu secunda Sponsalia de praesenti sunt invalida; sed ex jure antiquo *cap. Ex Sponsalibus*, *unic. de Sponsalibus in* 6. quia non debet admitti inter ipsa veluti quaedam reciproca actio, qua priora Sponsalia vicissim a posterioribus irritentur, contra expressam prohibitionem *d. cap. Ex Sponsalibus*; Sic Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *c.* 9. *num.* 3. *et* 5. Sporer *to.* 3. *p.* 4. *c.* 1. *num* 58. Gobat. *to.* 1. *tract.* 9. *num.* 386. La Croix *lib.* 6 *part.* 3. *n.* 682. et alii passim.

III. Si Paulus priora sponsalia contraxit cum Francisca solum conditionate sub conditione pendente in futurum, v. gr. si parentes consenserint, si Papa dispensaverit, et hujusmodi; et postea, illa conditione non adimpleta, absolute contrahat cum ejus consanguinea in primo gradu, puta cum ejus Franciscae Matre, vel Filia, aut Sorore, tunc ex neutris Sponsalibus impedimentum dirimens contrahet. Non ex primis, quominus saltem valide cum secunda contrahere possit, quia ex Sponsali-

bus conditionatis ante eventum conditionis non oritur impedimentum; actus enim sub conditione celebratus, conditione non impleta, nullum operatur effectum; *arg.* §. *Sub conditione* 4. *Inst. de verb. oblig. l. unic.* §. *sin autem*, *Cod. de caducitatib tollendis*, cum suspendatur ejus valor usque ad eventum conditionis; *l. Is cui* 42. *ff. de actionib. et obligat. et l. Legata sub conditione* 41. *ff. de conditionib. et demonstrationib.* Neque ex secundis, quia cum sint contra fidem priorum sponsalium, sunt illicita, et invalida; et ex Sponsalibus invalidis non oritur impedimentum publicae honestatis, ex Trid. *cit. sess.* 24. *de reform. Matrim. cap.* 3. Sic citati Doctores, et alii.

IV. Si Paulus absolute sibi desponsavit Franciscam, et postea copulam habeat cum sorore ejus Lucia, neutram in uxorem accipere potest; Non Franciscam, ob impedimentum affinitatis; Non Luciam, ob impedimentum publicae honestatis. Si autem talis copula cum Lucia fuisset habita ante Sponsalia celebrata cum Francisca, posset Paulus ducere ipsam Luciam; Nam sponsalia cum Francisca essent de jure invalida ob impedimentum contractae affinitatis; Sicque non inducerent impedimentum publicae honestatis ex novo jure Trident. *cit. sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 3. Ita supracitati Doctores, et alii passim.

V. Si Paulus desponsavit sibi Franciscam, et hanc in uxorem postea duxit Petrus Frater Pauli, Matrimonio nondum consummato, Paulus, etsi non teneatur, ob sibi fractam fidem, adhuc tamen si vult, potest ducere ipsam Franciscam, quia priora sponsalia ob publicam honestatem annullantia sequens Matrimonium, non possunt violari vicissim a sequenti Matrimonio, ne detur mutua quasi reactio inter duas desponsationes se reciproce irritandi contra expressam probibitionem *cit. cap. Ex sponsalibus unic. de sponsalib.* in 6. Sic supracitati Doctores, et alii.

26 Sponsalia valida, quamvis mutuo libero consensu dissolvantur, inducunt adhuc publicae honestatis impedimentum. Quamvis enim olim gravissimi Doctores negativam sententiam tenuerint, ut videre est apud Barbosam *de Offic. et potestat. Episcop. allegat.* 31. n. 188. Palao *de Sponsalib. disp.* 4. *punct.* 10. n. 9. Guttierez *de Matrimon. cap.* 103 *num.* 11. Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 58. *num.* 21. hodie tamen certa est nostra affirmativa sententia propter authenticam declarationem Sacrae Congregat. Conc. ab Alexandro VII. approbatam, quam refert Fagnanus *lib.* 4. *decret. in cap. Ad audientiam* 4. *de sponsalib.* n. 29. his verbis.

27 » Alphonsus Ruiza, et Isabella Rodriquez Pacen, Dioecesis, sponsalia per verba de futuro » inter se contraxerunt; sed cum antequam se vi» dissent, aut simul colloquerentur, Isabella gra» vi morbo correpta fuisset, se invicem a promis» sione, et juramento absolverunt. Nunc autem » Alphonsus volens Matrimonium contrahere cum » Maria sorore germana dictae Isabellae, dubitat » an sponsalibus cum Isabella contractis, et mu» tuo consensu dissolutis, ortum sit publicae ho» nestatis impedimentum? Sacra Congr. censuit » Sponsalia haec, cum a principio valida fuerint, » induxisse impedimentum publicae honestatis, » licet mutuo consensu dissoluta; quia Concilium » hoc solum considerat, quod a principio valida » sint; et quia si a principio valida, deinde di» rempta per mortem, id impedimentum indu» cunt, ita et dissoluta consensu. Et novissime, ju» bente Sanctissimo Domino Nostro, propositum » fuit in Sacra Congregatione Concilii; An spon» salibus valide ab initio contractis, deinde mutuo » consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum » justitiae publicae honestatis? Et pluries propo» sito dubio, ac mature examinato, tandem sub » die 6. Julii 1658. Eminentissimi Patres in an» tiqua ejusdem Congregationis sententia consi» stentes censuerunt non esse sublatum; Cujus » sententiae me cum rationibus hinc inde dedu» ctis, et recentioribus ejusdem Congregationis in » hac materia responsis, facta relatione ad San» ctissimum, Sanctitas sua, die 10. ejusdem men» sis, praedictam Congregationis resolutionem » probavit, eamdemque jussit in dubium deinceps » non revocari ».

Affinitas. Vide verb. *Affinitas per totum.* 28

### ADDITIONES CASINENSES.

*An valide contrahi possit matrimonium inter Vitricum, et Uxorem Privigni.*

Praestat in hac re per extens. referre, quae Bened. XIV. docet, in saepius memorato aureo opere, *de Synod. Dioec. l.* 9. *c.* 13. tenoris, ut sequitur.

« Cum Sacrae Congregationis Concilii Secretarii munere fungebamur, acriter in ea disputatum fuit, an textus Juris Civilis *in l. Uxorem*, *ff. de ritu nuptiarum*, esset correctus, et abrogatus a Jure Canonico in *cap. Non debet*, *de consanguinit. et affinit.* Disputationi autem causam dedit quaedam Synodalis Constitutio, cujus firmitas a praedictae legis civilis pendebat firmitate. Quidam Episcopus in suis Constitutionibus Synodalibus explicans impedimenta matrimonium dirimentia, et speciatim impedimentum affinitatis provenientis ex copula licita, dixit, matrimonium valide contrahi non posse inter vitricum, et uxorem privigni, juxta citatum textum Juris Civilis *in l. Uxorem*, 15. *ff. de rit. nuptiar.* ubi Papinianus ait: « Uxorem quondam privigni conjungi matrimonio Vitrici non oportet, nec in matrimonium convenire novercam ejus, qui privignae maritus fuit »: cui quidem textui minime derogatum addebat ab Innocentio III. *in cit. Cap. Non debet*, *de consanguinit. et affinit.* quoniam, ut ipse ajebat, Innocentius dumtaxat revocavit, et abolevit impedimentum secundi, et tertii generis affinita-

tis in linea collateralium; non autem in linea ascendentium, et descendentium: sicuti utrumque textum, Canonicum scilicet, et Civilem perpendentes, docuerunt Oinotomus *ad lib.* 1. *Instit. tit. de nupt* n. 14. Arnoldus Vinnius *ad eumd. tit.* n. 2. Joannes Schneideunitus *in comment. ad Instit Civil. lib.* 1. *de nupt. tit.* 10. *pag.* 50. Bruneman *in Comment ad Pandectas ad cit. leg. Uxorem,* 15 *ff. de tit. nuptiar.* quorum Auctorum judicium non ideo parvi faciendum est, quod it sint hetherodoxl, quoniam et ipsi, quoad matrimonii impedimenta, Jus Canonicum sectantur: quare citatus Schneideunitus affirmat, hanc unicam ob causam matrimonium inter Vitricum, et uxorem privigni, ab eorum consistoriis irritum pronunciari: « Quia, *ait:* in hoc casu Jus Civile expresse non reperitur correctum a Jure Canonico ». Idemque in tribunalibus Galliae saepius judicatum, refert Antonius Mornaccius in *Observ. ad* 24. *primos libros Digestorum lib* 23. *ad leg.* 42. *de rit. nuptiar. pag.* 762. Et dato etiam, pergebat Episcopus, quod in casu, matrimonio non obest impedimentum affinitatis, obstabit saltem impedimentum publicae honestatis; quod consideravit Modestinus Jurisconsultus, cum *in leg. Non facile,* 4. *ff. de gradibus, et affinibus*, ait: « Hos itaque inter se, quod, affinitatis causa, parentum loco, liberorumque habentur, matrimonio copulari nefas est ». Et profecto matrimonium, de quo est sermo, ob maximam, quam redolet, Inhonestatem, a Jure Civili improbatum censuit Faber *in sua Jurisprudentia Papiniana tit.* 10. *de nuptiis princ.* 6. *illat.* 12. inquiens: « Inhonestum autem palam est, eam, quae aliquando uxor fuerit illius, qui mihi aut filii, aut parentis loco fuerit, uxorem a me duci ». Cui adstipulatur Carpzovius *lib.* 2. *Jurisprud. consist. tit.* 7. *de dispensat. matrim. in gradu prohibito definit.* 119. ubi ait: « Privignus a Vitrici, et hic rursus a privigni vidua abstinere debet, non solum ob rationem honestatis, quae in matrimoniu multum attenditur, sed etiam propter expressam Juris Civilis dispositionem ».

« II. Nihilominus tamen, hujus quaestionis articulo in sacra Congregatione Concilii mature discusso, expensisque rationum momentis, a nobis, qui (ut diximus) ejusdem a Secretis eramus, in utramque partem adductis, . . . . eadem Sacra Congregatio, die 8 Martii 1721. validum pronunciavit Matrimonium inter Vitricum, et uxorem privigni contractum. Neque enim ulla habenda fuit ratio praedictarum Constitutionum Synodalium, utpote quae unice innitebantur Juris Civilis sanctionibus, jamdiu correctis, atque abrogatis ab Innocentio III. *in cit. Cap. Non debet, de consanguinit. et affinit.* Ad cujus textus expositionem praemittendum est, triplex olim fuisse affinitatis genus, juxta *Can.* 3. *Can. final.* 35. *quaest.* 3. et *Cap.* 1. *de sobole ex secundis nuptiis suscepta,* in prima Collectione Decretalium: primum ona dumtaxat media persona: alterum duabus: tertium tribus personis mediis contrahebatur: quae omnia exemplis melius, quam ulla alia ratione, explicantur. Si Titius, frater Caji matrimonium iniisset, et consummasset cum Berta, haec Caji affinis erat, sicuti nunc est, in primo genere affinitatis: si, mortuo Titio, Berta matrimonio jungebatur cum Sempronio, Sempronius alter Bertae maritus, et Cajum, et omnes defuncti Titii consanguineos, secundo affinitatis genere contingebat: si demum, mortua Berta, Sempronius aliud conjugium celebrasset cum Naevia, etiam cum hac et Cajus, et omnes consanguinei Titii, tertio affinitatis genere conjungebantur. Ex his porro affinitatis speciebus quaelibet matrimonio valide contrahendo obstabat; quod *et cit. Can.* 3. *et final.* liquet, et explicant Petrus Blesensis *epist.* 115. ac fuse Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. disput.* 67. ac Basilius Pontius *lib.* 7. *cap.* 34. sed Innocentius III. *in laudato Cap. Non debet*, secundam, et tertiam affinitatis speciem abolevit, et abrogavit; statuitque, ut deinceps sola affinitas primi generis, usque ad quartum gradum, matrimonium impediret, et dirimeret. Adeo autem indefinite Innocentius loquitur, ut gratis omnino, atque arbitrario quis sibi fingere valeat, per praefatam Decretalem abrogatas, et deletas non esse secundam, et tertiam speciem affinitatis in linea recta adscendentium, et descendentium; quemadmodum *ad tit de consanguinit. et affinit.* optime ponderarunt Zoesius *n.* 9. Engel: *n.* 6. Konig. *n.* 22. Schmalzgrueber *n.* 77. et Auctor *Theolog. dogmat. et moral. ad usum Seminarii Catalaunensis tom.* 7. *pag.* 853. unde ab omnibus Canonistis, instar regulae nullam habentis limitationem, usurpatur commune illud effatum: *Affinitas non parit affinitatem* ».

« III. Jam vero, cum Vitricus, et uxor privigni, secundo dumtaxat, et non primo affinitatis genere, inter se conjungantur, necessario inde consequitur, nullo nunc detineri canonico impedimento, quo minus possint validum matrimonium inter se contrahere: sicuti egregie ratiocinatur Cujacius *ad tit.* 14. *de consanguinit. et affinit. Oper. posthumor. tom.* 3. *edit. Paris. anni* 1658. *pag.* 366. inquiens: « At hodie ex Cap. penultimo, sive Concilio Lateranensi, habito sub Innocentio III. in secundo genere affinitatis nuptiae vetitae non sunt, et abrogata est » *lex.* 15. *ff. de rit. nuptiar.* et *in Comment. ad eamdem legem, Uxorem,* 15. *tom.* 1. *Oper. pag.* 153. ubi ait: « At haec Papiniani sententia hodie abrogata est decreto Innocentii, in *Cap. Non debet extr. de consanguinit. et affinit.* quo in primo tantum genere affinitatis nuptiae prohibentur, non in secundo, vel tertio, et personae, de quibus in hac lege agitur, sunt in secundo genere affinitatis, non in primo ».

« IV. Remoto impedimento affinitatis, illico corruit aliud, quod ex publica honestate oriri fingitur: etenim impedimentum publicae honestatis unice emergit aut ex sponsalibus validis, juxta

textum in *Cap.* 1. *de sponsal. et matrim. in* 6. et *cap.* 3. *sess.* 24. Concilii Tridentini *de reform. matrim.* aut ex matrimonio dumtaxat rato, ad normam Constitutionis S. Pii V. incipientis *Ad Romanum:* matrimonium autem consummatum aut veram producit affinitatem, aut certe aliud impedimentum non parit. Praeterea publicae honestatis impedimentum, ex matrimonio rato ortum, solum contrahitur inter maritum, et consanguineos uxoris, ac vicissim inter uxorem, et consanguineos mariti; non autem inter maritum, et affines uxoris, neque inter uxorem, et affines mariti: vitricus vero non est consanguineus, sed affinis sui privigni, ac proinde neque affinitate, neque publica honestate impeditur, ne matrimonium contrahere valeat cum ejusdem sui privigni uxore. Itaque concludendum est, male fuisse in praefatis Constitutionibus Synodalibus allegatas leges civiles, quae ex Jure Canonico jamdiu fuerant expresse abrogatae ».

« In Synodo Limana, prosequitur idem Bened. XIV. decretum est, ut Indi Peruani, qui matrimon. contraxerunt cum noverca, vel nuru, non admittantur ad Baptismum, nisi prius conjugium praefatum veluti jure naturae irritum, solvant, uti refert Acost. *de procuranda Indorum salute lit.* 16. *cap.* 21. Synodus haec certum ponit, affinitatem, quae ex matrimonio causatur, jure naturae dirimere matrimonium in primo gradu lineae rectae: id autem certum non est, cum probatissimi Auctores doceant, nullam affinitatem, ne eam quidem, quae est in primo gradu lineae rectae, dirimere matrimonium jure naturae, sed jure tantum Ecclesiastico, et consequenter super eo impedimento, gravissimis urgentibus causis, posse a summo Pontifice dispensari: Sylvius *Oper. tom.* 5. *in verb. Dispensatio tertio.* At, quidquid sit de potestate, a simili dispensatione Romani Pontifices, etsi pluries rogati, abstinuerunt. Legi potest Rigantius *cit. tom.* 4. *ad regul.* 49. *Cancellariae a n.* 18. *et seq.* ubi etiam mentionem facit nostri consilii reverenter exhibiti, dum in minoribus essemus, Benedicto XIII. nostro Benefactori, ut a simili dispensatione, pro qua rogabatur, abstineret, prout abstinuit » (*).

---

Impotentia prout est impedimentum dirimens, 29
non est impotentia generandi, sed impotentia coeundi, seu perficendi copulam conjugalem; *Communis, arg. tot. tit. de frigid. et malefic.* Haec 30
impotentia dividitur primo in naturalem, seu intrinsecam, et accidentalem, seu extrinsecam. *Prima* est illa, quae oritur ex ipsius naturae defectu, v. gr. ex nimia frigiditate, debilitate, deficentia, aut ineptitudine necessariorum, et in Femina talis vasis arctitudo, ut a viro penetrari nullatenus possit. *Secunda* est illa, quae provenit non ex naturae defectu, sed ex maleficio, vel hominis opera, qualis reperitur in Maleficiatis, Castratis, et hujusmodi. Secundo dividitur in perpetuam, et 31
temporalem. *Perpetua* est illa, quae non potest

(*) Haec habet Rigantius, ibi: « Quaesitum, an in primo gradu affinitatis lineae rectae, inter Vitricum nempe, et Privignam, Privignum, et novercam, socerum, et nurum, generum, et socrum Pontifices dispensare possint, pro nuptiis contrahendis? Et quamplures insignes Theologi, et Canonistae dispensare non posse responderunt, quippe nuptiae praefatae prohibitae videntur de jure naturae, ut habetur ex civilibus sanctionibus, praesertim *in l. ult* §. *Noverca, ff. de condit. sine caus.* ubi nuptiae inter Vitricum, et privignam dicuntur prohibitae de jure gentium, jus autem Gentium peculiariter primarium, apud Gentes erat jus naturale . . . ».

« Et sententiam hanc sequuntur prae caeteris Turrecremata, P. Victor. . Koninck, Bellarm. Natal. Alex. etc. ».

« Contrariae vero sententiae, quod Pontifices potestate gaudeant dispensandi super primo gradu affinitatis lineae rectae, adhaerent Sanchez, Pontius, aliique plures . . . Et posterior haec sententia verior est; Non enim inter praedictas personas conjugia prohibita sunt jure Naturali, sed lege tantummodo Ecclesiastica, super qua Pontifices plenaria fruuntur dispensandi facultate . . . ».

« Eamdemque sententiam, quod possit Pontifex dispensare in primo gradu affinitatis in linea recta, sequuta est S. Congregatio SS. Inquisitionis, dum actum fuit super dispensatione petita a Duce Mantuae pro ducenda nuru in uxorem. . . nec non Congregatio particularis habita coram S. Mem. Benedicto XIII. *die* 14 *Februarii* 1727 . . . ».

« At vero perpendentes Pontifices, quod Privigna respectu vitrici, Privignus respectu Novercae, Nurus respectu Soceri, Gener respectu Socrus, filiorum loco habiti sunt, qua ratione ex illorum conjunctione maxima oriretur turpitudo, et indecentia, quam et jus Civile agnovit, dum conjugia inter easdem Personas celebrare prohibuit . . . hinc ab hujusmodi dispensatione concedenda se abstinuerunt. Enixe rogatus San. Mem. Urbanus VIII. a Carolo Gonzaga Mantuae Duce, ut veniam sibi faceret ducendi in uxorem nurum suam, quam ejus praedefunctus filius sine prole reliquerat, Pontifex post exquisitum votum S. Congregationis Sanctissimae Inquisitionis, nec non Cl. Mem. Cardinalis de Lugo, qui censuit, posse quidem, sed non expedire ob maximam illius conjunctionis turpitudinem, dispensationem denegavit, *die* 5. *Jul* 1637. . .

« Eamdemque dispensationem, praevio voto dictae Congregat. *die* 22. *Novem.* 1636. laudatus Urbanus denegavit Joanni Arbogasti, Comiti de Thun . . petenti, ut cum secunda uxore avi Materni, quam praegnantem reddiderat, Matrimonium contraheret; et repetitis per comitem praefatum supplicationibus, stetit in Decretis. Praevio itidem voto ejusdem S. Congr. idem Pontifex, anno 1642. indulgere noluit Aegidio Ermans, Diaec. Ipren. ut in uxorem duceret ejus privignam; et anno 1658. cum Ant. Bernard, et Joa. de Rabeis supplicassent, cum ipsis dispensari, ut Matrim. contrahere possent, non obstante, quod essent conjuncti in primo gradu affinitatis, (quippe agebatur de Vitrico, et privigna) ut eam dictus Antonius carnaliter cognoverat; S. M. Alexander VII post auditum dictae Congr. votum, *die* 28. *Mart.* dispensationem denegavit. Nostrisque temporibus San. Mem. Benedictus XIII. inhaerendo voto Congregat. particularis, de qua meminimus, indulgere noluit Vitrico cuidam, ut Matrimonium cum privigna contraheret... Quemadmodum, nunquam super hujusmodi impedimentis primi gradus affinitatis in linea recta usque ad eorum tempora Pontifices dispensasse testatur Diana . . . etc. . . . Et licet Bassaeus . . . testatur, Pontifices aliquando similes dispensationes concessisse, nihilominus id affirmat, sed non probat. Cornelius a Lapide in 3. *Reg cap.* 2. (ait), quod talis dispensatio semper fuit denegata . . . ». Sic Rigantius *ad Regul.* 49. *cancell.* (*ut supra*) *num.* 18. *et seqq.*

tolli, aut superari, nisi cum mortis periculo, aut miraculo, aut gravi peccato per media illicita. *Temporalis* est illa, quae per media artis medicae, aut Ecclesiae, v. g. per Exorcismos, aut alia media spiritualia potest aliquando tolli, aut superari; *argum. capit. Fraternitatis* 6. *de Frigidis*, *et*
32 *maleficiatis*. Tertio dividitur in absolutam, et respectivam. *Absoluta* est illa, quae reperitur in viro per ordinem ad quascumque mulieres, aut in muliere per ordinem ad quoscumque viros. *Respectiva* est illa, quae solum constituit impotentem per respectum ad determinatam personam, et non ad alias.

33 Impotentia perpetua, sive fuerit naturalis, sive accidentalis, sive absoluta, sive respectiva, dirimit Matrimonium contrahendum, tum Jure Ecclesiastico, tum Jure naturae; *Communis*. De Jure enim Ecclesiastico constat *ex cap. Accepisti* 1. *cap. Quod sedem* 2. *c. Ex Litteris* 3. *cap. Laudabilem* 5. *cap. Fraternitatis* 6. *et cap. Litterae* 7. *de frigidis*, *et maleficiatis*. De Jure naturae inde patet, quod de essentia, et intrinseca ratione Matrimonii sit obligatio ad reddendum debitum, et traditio corporis apti ad congressum materialem, seu copulam conjugalem; sed perpetuo impotens ad copulam non potest se obligare ad eam: *Impossibilium enim nulla est obligatio*; *leg. Impossibilium* 185. *de Regulis Juris*; *et c. Nemo potest* 7.
34 *de Regulis Juris in* 6. *etc.* Dicitur autem notanter *Matrimonium contrahendum*, quia si talis impotentia superveniat post Matrimonium jam contractum, ipsum non dirimit, ut tenet *Communis*, *Doctorum*, textu expresso *in cap. Hi, qui* 25. *caus.* 32. *quaest.* 7.

35 Impotentia perpetua antecedens dirimit Matrimonium, sive fuerit antecedenter cognita, sive ignorata; Navarr. in *Manual. c.* 22. *disp.* 60. Coninch. *n.* 31. *dub.* 7. *n.* 79. Bonacina *de Matrimon. quaest.* 7. *punct.* 3. *proposit.* 3. *n.* 12. Rosignol. *controv.* 15. *de Matrim.* 11. *praenot.* 17. *n.* 5. Panormitanus, Hostiensis, et Innocentius *in cap. Consultationi* 4. *de frigidis, et maleficiatis*, Pirhing. *lib.* 4. *decret. tit.* 15. *n.* 9. Reiffenstuel *ibid. n.* 61. Henno *tom.* 2. *tract. de Matrimon. ultim. artic.* 6. et alii passim contra paucos. Et ratio est, quia talis impotentia, sive cognita, sive ignorata, est semper contra naturam, et essentiam Matrimonii, quia excludit traditionem corporis apti ad copulam conjugalem; quae traditio corporis apti est de essentia Matrimonii: licet enim usus Matrimonii non sit de ejus essentia, potentia tamen ad usum est ipsi essentialis, ut recte docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 34. *qu. unic. art.* 2. *ad* 1. ibi: « Quamvis actus carnalis copulae non sit de essentia Matrimonii; tamen potentia ad hoc est de essentia ejus »: et idem *ibidem* docent Scotus, Richardus, et Durandus.

36 Neque obstat, quod, qui novit impotentiam alterius, videatur juri suo renunciare, si cum eo contrahat, ac proinde subsistere Matrimonium. Non obstat, inquam, quia, cum cessio illa sit juris ad substantiam Matrimonii contractus spectantis, admitti non potest, sicuti nec cessio, qua quis Matrimonium contrahens, indissolubilitatis Juri cedere praesumeret. Unde merito Sixtus V. Con- 37
stitut. incip. *Cum frequenter*, decrevit, hujusmodi Matrimonia, sive contracta cum scientia, sive cum ignorantia, nulla, irrita, et invalida penitus esse, ibi: « Fraternitati tuae per praesentes committimus, et mandamus, ne conjugia per dictos, et alios quoscumque Eunuchos, et spadones utroque teste carentes cum quibusvis mulieribus defectum praedictum, sive ignorantibus, sive etiam scientibus, contrahi prohibeas, eosque ad Matrimonia quomodocumque contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares, et tam Locorum Ordinariis, ne hujusmodi conjunctiones de cetero fieri quoquomodo permittant, interdicas, quam eos etiam, qui sic de facto etiam Matrimonium contraxerint, separari cures, et Matrimonia ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita, et invalida esse decernas ». Hinc, si haec verificantur, non obstante scientia inter Eunuchos, cur verificari non debent, non obstante eadem scientia inter perpetuo impotentes? De utrisque enim militat eadem ratio. Eo vel maxime, quod Sixtus V. in ead. cit. Const. expresse declarat, impotentes minime esse aptos ad contrahendum, ibi: « Secundum Canonum Sanctiones, et naturae rationem, qui frigidae naturae sunt, et impotentes, iidem minime apti ad contrahendum reperiuntur ».

Unde post dictam Sixti V. Constitutionem Eunu- 38
chi, et quicumque perpetuo impotentes nequeunt contrahere Matrimonium cum impedimenti, seu impotentiae consciis, neque ad societatem vitae, et caste vivendum per modum fratris, et sororis; Sanchez *lib.* 9. *disp.* 97. ubi hanc vocat certissimam; Dicastill. *disput.* 7. *dub.* 43. ubi vocat omnino veram, Tannerus *disp.* 9. *quaest.* 4. *n.* 136. ubi vocat certam, Perez *disp.* 37. *sect.* 1. ubi hanc dicit esse communem sensum totius Scholae, La Croix *l.* 6. *p.* 3. *n.* 785. ubi vocat communissimam, Sporer *t.* 3. *p.* 4. *c.* 1. *sect.* 1. *n.* 123. ubi dicit sic sentire Doctores communissime contra Pontium apud Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 75. Et ratio nostra, ultra fundamenta adducta a citatis Doctoribus, est, quia citata Constitutio Sixti V. absolute definit, impotentiam esse impedimentum dirimens Matrimonium, et nihil distinxit quoad hunc, vel illum usum, ubi autem Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *cap. Quia circa* 22. *de privilegiis*, *et leg. de pretio*, *ff. de Publiciana in rem action.*

Eunuchi autem, et Spadones unico tantum te- 39
sticulo carentes valide, at licite Matrimonium contrahere possunt: *Communis*, *arg. cit. Constitut. Sixti V.* Cum enim dicantur esse invalida Matrimonia inita per Eunuchos, et Spadones utroque teste carentes, videtur sequi, quod, si unico tantum teste careant, possint valide, at licite contra-

here. Et stat ratio, quia, licet ipsi sint minus po-
tentes, sunt tamen vere potentes ad actum conju-
galem, et ad generationem, ut praxis, et experien-
40 tia docet. An autem, et quomodo Hermaphroditi
possint valide, et licite Matrimonia contrahere?
Vide verb. *Hermaphroditus.*
41 Impotentia temporalis non dirimit Matrimo-
nium; *Communis*, textu expresso *in cap. Frater-*
42 *nitatis* 6, *de frigid. et maleficiat.* In dubio autem,
an impotentia sit temporalis, vel perpetua, conce-
ditur a Jure integrum triennium ad faciendum ex-
perimentum, si possit nec ne haberi perfecta co-
pula, textu expresso *in c. laudabilem* 5. *et cap.*
*Litterae* 7. *de frigid. et maleficiat.* Et hoc trien-
nium debet computari a die attentatae copulae,
non vero a die contracti Matrimonii; Glossa *in*
*cit. cap. Laudabilem, verb. Celebrati;* Sanchez *l.*
7. *disp.* 110. *n.* 1. ubi testatur de communi; Cum
enim *in dicto c. Laudabilem*, dicitur *a tempore ce-*
*lebrati conjugii*, supponitur ex tunc attentatam
fuisse copulam, quia dictum triennium conceditur
ad experiendum, an impotentia perpetua adsit nec
ne? hoc autem experimentum inchoatur sola co-
pula attentatione, adeoque etc.
43 Si, facto tali experimento, ambo Conjuges in fo-
ro externo fateantur adesse impotentiam perpe-
tuam ex parte unius, non potest illorum Matri-
monium, nec propria, nec Judicis auctoritate an-
nullari, nisi prius sit facta legitima probatio ad
praescriptum Sacrorum Canonum; *Communis, arg.*
44 *cap. Accepisti* 1. *de frigid. et maleficiat.* Sacri au-
tem Canones praescribunt, in tali casu requiri ju-
ramentum viri, quod serio per tale tempus tenta-
rit copulam, et mulieris, quod etiam conata sit,
nec impedierit. Item jurare debent ex parte cujus-
libet conjugis septem propinqui, vel, his deficienti-
bus, septem vicini, et sic inter omnes quatuorde-
cim bonae famae, quod credant conjuges verum af-
firmare, textu expresso *in c. Litterae* 7. *de frigid. et*
*maleficiat.* et concordat *cap. Laudabilem* 5. *eod.* si
45 vero unus conjugum neget, et alter affirmet im-
potentiam perpetuam, tunc non requiruntur qua-
tuordecim propinqui, seu ex qualibet parte sep-
tem, sed sufficiunt, et adhibendi sunt solum sep-
tem ex parte affirmantis; Hostiens. Joan. Andreas,
Ancharanus *in cit. c. Laudabilem* 5. *de frigid. et*
*maleficiat*: Rosignol. *loc. cit. n.* 49. Reiffenstuel
*loc. cit. n.* 51. Sanchez *l.* 7. *disp.* 109. *n.* 13. et
alii passim, *arg. cap. Proposuisti* 4. *de probation.*
46 Si, elapso triennio, vir dubie impotens neget co-
pulam perfectam habitam esse, mulier vero id af-
firmet, et non appareant certa signa impotentiae,
sed solum ambigua, et dubia, debet credi uxori af-
firmanti, et pronunciari pro valore Matrimonii;
Sic Joann. Andreas, et Ancharan. *in cit. cap. Lau-*
*dabilem n.* 4. Sanchez *lib.* 7. *disp.* 109. *n.* 9. *et*
*communis* aliorum; Et ratio est, quia id exigit fa-
vor Matrimonii; *arg. cap. final. de sentent. et re*
*judicat.* et juxta *Regul.* 65. *Juris in* 6. *In pari...*
47 *causa potior est conditio possidentis.* Item, si, elap-
so triennio, mulier neget copulam perfectam ha-
bitam esse, et vir dubie impotens affirmet, si non
appareant certa signa impotentiae, sed solum du-
bia, debet credi viro affirmanti, et pronunciari pro
valore Matrimonii; *arg. cap. Si quis* 3. *caus.* 33.
*q.* 1. *et cap. Accepisti* 1. *de frigid. et maleficiat.*,
et tenent Pirhing. *lib.* 4. *tit.* 15. *n.* 14. Engel
*ibidem n.* 6. Reiffenstuel. *n.* 49. Sanchez *lib.* 7.
*disput.* 109. *n.* 2. et alii passim.
Si impotentia antecedens sit perpetua certo sic 48
cognita per inspectionem corporum, ut posse, et
debere fieri innuere videntur *cap. Fraternitatis* 6.
*et cap. Litterae* 7. *de frigid. et maleficiat. cap. Pro-*
*posuisti* 4. *et cap. Causam Matrimonii* 14. *de pro-*
*bationibus*, vel aliunde talis impotentia sit simpli-
citer evidens, Matrimonium debet statim declarari
nullum, absque concessione triennii ad faciendum
experimentum, et absque interpositione juramenti
propinquorum, et conjugum, quod copulam per-
fectam nunquam habuerint; Quando enim eviden-
ter constet de impotentia, evidens est etiam, Ma-
trimonium esse nullum, et consequenter conjuges
putativos separandos esse ab omni commercio car-
nali, et posse conjugem potentem, cui voluerit,
nubere; *Communis* cum Abbate *in cap. Fraterni-*
*tatis* 6. *de frigidis et maleficiat. n.* 11. et Sanchez
*lib.* 7. *disput.* 103. *n.* 7. Si per inspectionem, vel 49
aliam probationem non habeantur signa physice
certa, et simpliciter evidentia de impotentia, sed
solum verisimilia, et quasi moraliter certa, tunc
potest quidem, et debet declarari nullum Matri-
monium, non expectato triennali experimento:
Ast debet uterque conjux jurare, nunquam potuis-
se habere perfectam copulam, et de eorum digna
credulitate debent jurare affirmare quatuordecim
propinqui, aut vicini bonae famae, scilicet septem
ex parte utriusque conjugis; Sanchez *lib.* 7. *disp.*
107. *n* 4. Engel *lib.* 4. *decret. tit.* 15. *n.* 6. Reif-
fenstuel *ibid. n.* 43. La Croix *l.* 6. *par.* 3. *n.* 787.
et alii passim: *arg. cap. Laudabilem* 5. *de frigid.*
*et maleficiat.* Si post inspectionem, aut aliam pro- 50
bationem non habentur nisi signa dubia de impo-
tentia perpetua, praeter dictum juramentum con-
jugum, et propinquorum, requiritur etiam trien-
nale experimentum; *Communis*, textu expresso
*in c. Litterae* 7. *de frigid. et maleficiat.*, et con-
cordat *cap. Laudabilem* 5. *eodem.*
Si quando certo, et evidenter constat de impo- 51
tentia perpetua, dubitatur autem, an praecesserit
Matrimonium, vel illo jam contracto supervenerit?
si sit impotentia naturalis, seu intrinseca, prae-
sumitur praecessisse; Sanchez *l.* 7. *disp.* 103. *n.*
5. Guttierez *de Matrim. c.* 116. *n.* 2. et commu-
nis aliorum; *arg. cap. Litterae* 7. *de frigidis, et*
*maleficiat;* Et ratio est, quia, quod a natura inest,
semper inesse videtur, et consequenter etiam an-
tecedenter inesse praesumitur, ut late probat Me-
nochius *de praesumptionibus l.* 1. *praesumpt.* 14.
*n.* 3. Si vero sit impotentia accidentalis, seu ex-
trinseca, ut proveniens ex maleficio, aut mutila-

tione membri, et hujusmodi, et conjux potens, solum multo, et longo tempore elapso post contractum Matrimonium, conqueri, et reclamare incipit de impotentia alterius, in foro externo praesumitur eam fuisse subsecutam; Sanchez *lib.* 7. *disput.* 103. *n.* 6. *et seq.* Guttierez *de Matrim. cap.* 116. *n.* 2. Rosignol. *loc. cit. n.* 63. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 30. et alii passim; *arg. cap. Accepisti* 1. *de frigid. et maleficiat.* ibi: « Quia si proclamare voluit, cur tandiu tacuit, cito enim, et in praevio tempore scire potuit, si secum coire potuisset ». Si autem conjux potens brevi tempore, uno, vel altero mense post contractum Matrimonium, statim conqueri, et reclamare incipit de impotentia alterius, praesumitur eam praecessisse. Ita Doctores citati, *arg. cit. cap. Accepisti*, ibi: « Si autem statim in ipsa novitate post mensem, ant duos, ad Episcopum, aut ejus Missum (*idest Vicarium*) proclamaverit ec. »

52 Dato casu, quo ob praesumptam, et allegatam perpetuam impotentiam dissolvatur Matrimonium, et conjux praesumptus, et allegatus impotens contraxerit cum alia, et cum ipsa perfectam copulam habuerit, comperto errore, est dissolvendum secundum Matrimonium, et reintegrandum primum; *Communis* textu expresso *in cit. cap. Laudabilem* 5. *et cap. Fraternitatis* 6. *de frigid. et*

53 *maleficiat.* Excipitur autem *primo*, quando impotens factus est postea potens per solum miraculum, qui ex eo, quod impotens reddatur potens per miraculum, non sequitur impotentiam fuisse temporalem; *Communis arg. cap. Fraternitatis* 6.

54 *de frigid. et malefic.* Excipitur *secundo*, quando impotentia tollitur ope Doemonis, aut per media illicita, v. gr. incantationem, et hujusmodi, quia impotentia, quae naturali, et licito modo tolli nequit, censetur perpetua, quamvis tollatur modo illicito; *Communis, arg. cit. cap. Fraternitatis.*

55 Excipitur *tertio*, quando impotentia perpetua est respectiva, v. gr. ob arctitudinem vasis determinatae mulieris, quia respectu hujus est, et manet Matrimonium nullum, quamvis cum alia postea latius vas habente, copulam perfectam habere possit, et consequenter Matrimonium valide contrahat; Respectu enim illius mulieris vas nimis arctum habentis habet impotentiam perpetuam, unde ab ipsa remanet perpetuo solutus; Sanchez *lib.* 7. *cap.* 99. *n.* 18. Henricus *in cap. Fraternitatis* 6. *de frigid. et malefic. n.* 12. Rosignol. *loc. cit. n.* 57. Reiffenst. *loc. cit.* n. 59. et alii passim.

56 Excipitur *quarto*, quando impotentia provenit ex maleficio, et cum priori conjuge factum est triennale experimentum, et habitae sunt omnes aliae probationes a Jure praescriptae, quia frequentissime accidit, maleficia perpetua fieri ad causandam impotentiam respectu certae tantum personae, et non omnium, Glossa communiter recepta *in cap. Accepisti, verb. Reparare, et cap. Laudabilem, verb. Separentur, et verb. Redire, et cap. Litteras, verb. Cognoscendis, de frigid. et maleficiatis*, Abbas *in cit. cap. Accepisti n.* 7. S. Thomas *in* 4. *dist.* 35. *quaest. unica art.* 3. *in cap. Si per Sortiarios atque maleficos* 4. *caus.* 33. *q.* 1.

Steriles, et senes possunt valide Matrimonium contrahere, dummodo natura, vel arte capaces sint ad habendam perfectam copulam; Sanchez *lib.* 3. *disp.* 92. *n.* 26. Engel *lib.* 4. *decretal. tit.* 15. *n.* 3. Reiffenstuel *ibid. n.* 17. *et* 18. Pirhing *ibid.* n. 3. et communis aliorum. Tunc enim Matrimonium est in remedium concupiscentiae, qui est finis secundarius, et minus principalis, ob quem etiam fuit institutum, juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth.* 7. *Melius est nubere, quam uri.* Unde senex annorum 73. qui votum castitatis emiserat, petiit, et obtinuit dispensationem ducendi uxorem ob periculum incontinentiae, *a Sacra Congr. Concil. in Senonensi* 28. *Septemb.* 1686. *l.* 36. *decret. fol.* 472. apud Ursayam *in Miscellaneo* 1. *Sacr. et Profan. verb. Senex n.* 133. Moribundi possunt, immo quandoque tenentur contrahere, si id exigat honor concubinae, aut proles legitimanda, aut etiam propriae animae salus, quae ob nimium affectum erga concubinam periclitatur ex eo, quod non possit habere seriam propositum eam dimittendi; quia licet non sint actualiter copulae capaces, supponitur tamen ordinariam, nisi aliud probetur, potentiam generandi tantum esse impeditam, et non ablatam; Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 105. *n.* 3. Joan. Andreas *in cap. Tanta n.* 2. *Qui filii sint legitimi.* et ibi Antonius *n.* 14. Ancharanus *n.* 4. *notabil.* 2. Cardinal. *n.* 6. Praepositus *n.* 8. Barbosa *n.* 8. Pirhing *loc. cit. n.* 6. Reiffenstuel *l. c. n.* 20. et communis aliorum, ut testatur Barbosa *loc. citato.* 57 58

*Clandestinitatis* impedimentum est, *si Parochi, aut duplicis desit praesentia testis;* Concil. Trident. *sess.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 1. ibi: « Qui aliter, quam praesente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, et duobus, vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et hujusmodi contractus irritos, et nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit, et annullat ». Ad valorem igitur Matrimonii requiritur praesentia Parochi proprii; Concil. Trident. *loc. cit. Qui aliter, quam praesente Parocho*, et quidem proprio, ut expresse habetur ab eodem Concilio *in cit. cap.* 1. ibi: *A proprio contrahentium Parocho.* Nomine Parochi, non solum veniunt ipsi Parochi, sed etiam Papa in toto orbe, Legati a latere, et Nuncii in suis Provinciis, Cardinales in suis Titulis, Episcopi, et Vicarii Generales in suis Dioecesibus, Archiepiscopi, dum actu visitant Dioeceses suffraganeorum, et dum ad eos fit appellatio contra Episcopum suffraganeum nolentem aliquos matrimonialiter conjungi, Vicarius Capitularis sede vacante, Abbates Ecclesiarum nulli Episcopo subjectarum, et omnes Sacerdotes, sive Saeculares, sive Regulares a supradictis respective delegati; *Com-* 59 60 61

*munis* cum Barbosa *super Trident. sess.* 24. *de reform. Matrim. cap.* 1. *et lib.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 33.

62 Sufficit Parochus proprius alterutrius Sponsi. *Communis.* Sic enim declarasse Sacram Congregationem Concilii, referunt Sanchez *lib.* 3. *disp.* 19 *n.* 4 Bosco *de Matrim. disp.* 11. *sect.* 9. *concl.* 13. Fagnan. *lib.* 1. *decret. cap. Quoniam, de Constit. n.* 5. Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 3. *n.* 56. et alii.

63 Et est validum Matrimonium, etiamsi unus Parochus assistat in Parochia alterius, quamvis diversae Dioecesis, v. gr. Parochus viri, seu Sacerdos ab ipso delegatus in Parochia mulieris, et econtra; sic declarasse *Sacram Congregat. Conc.* refert Pignateli. *tom.* 5. *consult.* 79. *a n.* 16. ubi adducit ipsasmet declarationes, et La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 731. ubi adducit Sac. Congreg. declarationem, et tenent passim Doctores.

64 Immo potest proprius Parochus assistere Matrimonio suorum Parochianorum in alterius Parochia sine licentia Parochi illius loci, in quo assistit; Hurtado *de Matrimon. disp* 5. *difficult.* 6. *n.* 22. ubi extendit etiam extra Episcopatum, Sanch. Salzed. Spinol. Passerin. Coninchius, Reginaldus, Bonacina, Guttierez, cum Barbosa *de offic. et potest. Episcop. lib.* 2. *alleg.* 34. *n.* 95. *et de offic. et potest. Parochi part.* 2. *cap.* 21. *n.* 58. et super Concilium *sess.* 24. *de reformat. cap.* 11. *n.* 71. et ita etiam tenent Bosco *de Matrimon. disp.* 21. *sect.* 9. *conclus.* 11. *n.* 406. Castropal. *de Sponsalibus disp.* 2. *punct.* 13. §. 9. *n.* 3. Perez *de Matrimon. disp.* 49. *sect.* 2. *n.* 7. Pirhing *lib.* 4 *decret. tit.* 3. *n.* 15. Reiffenstuel *ibid. n.* 63. ubi testatur de communi contra Pontium, qui *l.* 1. *de Matrim. c.* 16. *n.* 4. affert pro sententia contraria declarationem Sacrae Congreg quae tamen, ut recte respondet Sanchez *loc. cit. n.* 19 Bosco *loc. cit. n* 408. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 64. et alii, intelligenda sunt de sola illicita solemni, praesertim cum benedictione Sacerdotali, quia talis solemnis assistentia fit cum quodam quasi strepitu judiciario illicito in Territorio alterius. Et dato, quod tales declarationes militarent etiam contra valorem Matrimonii, respondetur, eas esse correctas ab alia subsequenti declaratione recentiori, prout testatur Fagnanus in *cap. Quod nobis* 2. *de Clandestina desponsat. n.* 53. addens, Sanctissimum, audita relatione opinionum Congregationis, statuisse, quod ita in futurum respondeatur, nulla habita ratione alterius decisionis editae 15. *Dec.* 1574.

65 Quinimo, non solum valide, sed etiam licite de Jure potest proprius Parochus alterutrius Sponsi assistere Matrimonio privatim, et absque solemnitate, et benedictione publica celebrato in aliena Parochia; Perez *de Matrimon. disp.* 40. *sect.* 2. *n.* 7. Sanch. *lib.* 3 *disp.* 19. *n.* 18. Guttierez *de Matrimon. cap* 63. *n.* 6 Castropalao *loc. cit. disp.* 2. *punct.* 13. §. 9. *n* 5. Bosco *loc. cit. conclus.* 13. *n.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 65. et alii plures contra Pontium, et alios. Et ratio est, quia nullo Jure talis assistentia est prohibita, si fiat privatim, et sine solemnitate publica; Concilium enim Tridentinum ad valorem Matrimonii solum requirit, quod fiat in praesentia proprii Parochi, non vero ut fiat in propria Parochia, eo quod per solam assistentiam, ubicumque Matrimonium celebretur, jam vitatur Clandestinum Matrimonium, adeoque finis Concilii servatur. Et S. Congreg. Conc. declaravit, posse proprium Parochum assistere Matrimonio etiam in aliena Parochia, ut patet ex dictis *supra n* 63. ut refert etiam Fagnan. *in lib.* 1. *decret. cap. Quoniam, de Constit. n.* 25. Nec potest dici, quod illicite assistat, cum nemo possit extra proprium Territorium jurisdictionem exercere; *argum. cap. final. de Constitutionibus in* 6. Non valet, inquam, quia talis assistentia non est actus pertinens ad jurisdictionem contentiosam, immo neque ad voluntariam, ut recte notant Doctores cum Barbosa *loc. cit.* 66

Proprius autem Parochus est Parochus habitationis, seu Domicilii, seu quasi talis, nec sufficit Parochus originis, nisi etiam sit habitationis; *Communis* cum Bosco *loc. cit. concl.* 11. *num.* 400. ubi asserit sic declarasse S Congr. Conc.

* Hinc paucis ab hinc annis magna orta est controversia inter Parochum Sponsae ex una, et Sponsi Parochum ex alia parte. Nam cum pridie, quam nuptiae celebrarentur, Sponsa ad Sponsi domum se contulisset, cum invisendi gratia, nimbis, pluviisque impedita, ne ad paternam domum rediret, simul cum matre in domo sponsi pernoctavit. Die sequenti, accito Parocho Sponsae in Sacello domestico ipsius Sponsi, coram illo celebratae sunt nuptiae. Sponsi Parochus matrimonium illud nullum esse statim affirmavit; quia celebratum coram Parocho neque proprio Sponsi, ut patet, neque proprio ipsius Sponsae, quippe quae pridie jam mutaverat domicilium; ergo coram Parocho omnino alieno. Contra vero Parochus Sponsae decertabat pro validitate matrimonii, quia Sponsa, licet corporo, nondum tamen animo ea nocte domicilium mutaverat, eademque ratione in domo Sponsi pernoctaverat, qua pernoctaverat ejus mater, utraque nempe tanquam merе hospes. Quod alio argumento confirmabat. Nam si de facto Sponsa in domo Sponsi ea nocte occubuisset, jus funeris non ad Sponsi Parochum, sed ad ipsum Parochum Sponsae spectasset. Ergo Parochus Sponsae nondum amiserat suum jus respectu Matris.*

Proprius Parochus valide, et licite assistit Matrimonio, etiamsi nondum sit Sacerdos; Sic declaravit *Sacr. Congr. Conc. in Abulensi* 12. *Mart.* 1593. *lib.* 7. *decret. fol.* 193. apud Monaceil. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 2. *num.* 34. et apud Piton. *Constit. ad Parochos num.* 160. et jam propter talem declarationem tenent Reiffenstuel *loc. cit. num.* 70. Sanchez *lib* 3. *disp.* 20. *a num.* 3. Pontius *lib.* 5. *cap.* 17. *num.* 1. Barbosa *in Conc.* 67

*Trid. sess.* 24. *de reform. cap.* 1. *num.* 81. *et* 88. *et de offic. et potest. Episcop. alleg.* 32. *n.* 101. *et de offic. Parochi* (*) *cap.* 21. *num.* 51. cum plurimis ibi citatis, et alii communiter contra non-
68 nullos a Sanchez citatos. Licentia tamen assistendi Matrimonio non potest concedi alicui, qui non sit Sacerdos; Sanchez *lib.* 3. *disp.* 20. *num.* 10. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 4. *num.* 4. Palao *de Sponsalib. disp.* 2. *punct.* 10. *num.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 81. et alii passim; *arg. Conc. Trident. loc. cit.* ubi expresse requirit ut deligendus sit Sacerdos, ibi: *Vel alio Sacerdote.*

69 An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nutus attentatium clandestina contrahere Matrimonium, et revera illa non audiente, vel istos non vidente, validum sit Matrimonium coram ipso attentatum? Variant Doctores. Affirmativam sententiam inter alios tenent Fagnanus *in cap. Quoniam* 13. *de Constitutionibus n.* 25. *et in cap. Quaesitum est* 7. *de Poenitentiis, et remissionib. n.* 7. testans, Sacram Congregationem declarasse « validum esse Matrimonium contractum coram Parocho eliam invito, et per vim adhibito, quamvis nihil eorum, quae agebantur, vidit, et intellexit, si affectavit non intelligere, ut in Parocho, qui obturaverit aures suas, ne audiret ». Riccius in *Prax. For. Eccles. resol.* 213. *n.* 3. Pontius *de Matrim. lib.* 1. *cap.* 25. *sub n.* 12. Bossius *eodem tract. cap.* 3. *n.* 22. Leander *Oper. moral. tom.* 2. *tract.* 9. *disp.* 7. *qu.* 50. Barbosa *de potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 32. *n.* 83. *et* 85. *de Officio Parochi par.* 2. *c.* 21. *num.* 47. *et* 49. *et ad Concil. sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. *n.* 73 *et* 75. Card. de Luca *in annot. ad Conc. disc.* 26. *num.* 4. *et sequent.* Natal. Alexand. *in Theolog. Dogmat. t.* 2. *regul.* 10. *in fin. fol.* 26. quos omnes citat, et sequitur Rota *in Romana Matrim.* 4. *Febr.* 1697. *coram Ursino*, asserens in simili Matrimonio resultare ejus non intelligentiam, ab ipsius Parochi positivo facto processisse, proindeque dum ipse causam dedit, quo minus intelligeret, de jure habendus est pro intelligente, dum nesciens ex quo noluit scire, vel affectavit nescire, habendus est pro sciente *cap. Cum inhibitio* 3. §. *Si quis vero, de Clandestina desponsat.*

70 Et in dicta *Romana* circa finem eadem Rota expresse subjungit, quod eoque magis inclinarunt DD. in hanc sententiam, ex quo ipsamet Sacra Congreg. Conc. Trident. iuterpres, tam antiquis, quam modernis temporibus eidem sententiae adhaesisse visa est, et signanter *in una Giennen.* 26. *Jul.* 1582. in qua super dubio his verbis concepto; « Quid si Sacerdos nihil eorum, quae agebantur vidit, neque audivit? S. Congregatio declaravit, non valere Matrimonium, si non intellexit, nisi affectasset non intelligere »: in cujus sequelam paucis post annis *in una Ulyssiponen.* etiam consimile Decretum prodiit, ibi; « Congregatio censuit, si vera sunt, quae narrantur, et Parochus affectaverit non intelligere, Matrimonium valere »: et in terminis themati, de quo disputatur, proximioribus *in una Sarzanen.* 16. *Febr.* 1648. ubi omissae fuerunt denunciationes, Parochus contradicebat, et audivit tantummodo verba consensus praestiti per sponsum, dum Sponsam habebat prae manibus: « Congregatio censuit Matrimonium sustineri, etiamsi Parochus non intellexerit verba Sponsae, dum tamen de illius consensu ex aliis signis, juxta Juris communis dispositionem legitimo constet ». Prout etiam *in Patavina* 16 *Maii* 1669. *in Tolentina* 18. *Novemb.* 1671. et *in Venetiar.* 11. *Mart.* 1673. in quibus omnibus, juxta tenorem Decretorum, quae olim in foliis authenticis circumferebantur, resolutum legebatur, Matrimonium valere, etiamsi Parochus verba alterius ex contrahentibus non audierit, vel quia affectaverit non intelligere, vel quia ex quo terga vertit, non auscultaverit, vel quia propter iram, aut rumorem, vel quid simile audire non potuit. Et allegata praemissa resolutione *in Giennen.* firmat Fagnan. tum *in cap. Quaesitum, de Poenit. et remissionib. n.* 7. *et* 8. tum *in cap. Quoniam num.* 25. *de Constitutionibus* una cum aliis supra allegatis; Hactenus Rota apud Ursayam *to.* 1. *par.* 2. *discept.* 2. *num.* 11. 12. *et* 13. Negati- 71
vam tamen sententiam verius sustinent innumeri classici Doctores, tum Theologi, tum Canonistae; et signanter Pirhing *in Jus Canonicum tom.* 4. *tit.* 3. §. 3. *num.* 2. Reiffenstuel *ibid. num.* 106. Engel *ibid. sub num.* 14. Pignatell. *tom.* 9. *Consult.* 133. *num.* 35. Panimoll. *dec.* 19. *adnot.* 1. *nu.* 31. *vers. Vel ab Altari fugam arripiat;* Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 5. *a nu.* 6. *ad* 11. Cabassut. *in Not. Eccles. Notit. ad Conc. Trident. num.* 55. *et in Prax. Jur. Canonic. lib.* 3. *cap.* 26. *sub num.* 12. Sanchez *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 39. *sub num.* 6. Dicastill. *de Matrim. tract.* 10. *disp.* 19. *num.* 167. Tancred. *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 39. *n.* 2. Marchant. *in Tribunal. Sacram. de Matrim. tract.* 1. *tit.* 7. *quaest.* 5. *conclus.* 2. *vers. Dices*, Rosignolus *in Prax. Theolog. Legal. tit. de Matrim.* 1. *praenot.* 32. *sub n.* 5 et plurimi alii citati, et sequuti ab Ursaya *tom.* 1. *par.* 2. *discept.* 1. *num.* 129. *et discept.* 2. *num.* 106. *et seq. et tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 1. § 4. *a num.* 2. *ad* 15.

72 Et ratio viva est, quia eo ipso quod Parochus affectando non audire verba, nec videre nutus contrahentium, ipsos revera non videt, et illa non audit, non potest esse testis contracti Matrimonii, ad quem effectum sub nullitatis poena illius praesentia praescripta fuit a Concilio *cap.* 1. *sect.* 24. *de reform. Matrim.* adeoque tale Matrimo-

(*) Consule Ubaldi Giraldi Librum, cui titulus, Animadversiones ad Barbosam *de Offic. et Potest. Paroch.* impres. Romae apud Barbiellini ad Minervam, rem egregie pertractantem.

nium tamquam deficiens in forma substantiali, hoc est in uno ex tribus testibus a Concilio pro forma requisitis, nullum est in radice; Et hoc verum est, sive voluntarie, sive ex quocumque alio motivo nequeat Parochus testificari de contracto Matrimonio, eo modo quo in Testamentis, in quibus deficiente, sive ex propria culpa, et voluntate, sive ex alio accidenti, uno ex septem necessariis testibus, illud est nullum, textu expresso *in l. si unus* 12. *Cod. de Testamentis*, et observant Glossa *in l.* 1. §. *si quis neget, ff. Quemadmodum Testamenta aperiantur*, Fagnanus *in cap. Cum esses num.* 37. *de Testamentis*, Ursaya *tom.* 1. *par.* 1. *discept.* 2. *num.* 115. cum Rota, et aliis ibi allegatis.

73 Nec contra istam nostram sententiam militant resolutiones Sacrae Congregationis Concilii allegatae *supra num.* 70. pro alia sententia, quia in tantum in dictis resolutionibus Sacra Congregatio censuit esse valida Matrimonia contracta coram Parochis affectantibus, dissentientibus, contradicentibus, fugientibus, et data opera oculos, vel aures claudentibus, ne mutui consensus contrahentium nutus viderent, aut verba audirent, in quantum, istis non obstantibus, perfectissime contrahentium consensum perceperunt; et quamvis consulto, et data opera affectassent, seu finxissent non intelligere, ac percipere, revera tamen intellexerunt, et perceperunt mutuum actualem contrahentium consensum, ut solide, et clare probat Ursaya *tom.* 1. *par.* 2. *discept.* 2. *num.* 169. *et seq.* adducens praecisa verba allatae resolut. *in* Giennen. 26. *Jul.* 1582. et infra *n.* 186. *et seq.* adducens verba allatae resolut. in *Ulyssiponen.* et sub. *numer.* 189. *et seq.* adducens verba in allata *Sarzanen.* 16. *Februar.* 1648. et infra *num.* 239. adducens verba in allata *Patavina* 16. *Maii* 1669. et infra sub *num.* 240. *et seq.* adducens verba in allata *Tolentina* 18. *Novembr.* 1671. *et deinde n.* 243. adducens verba in allata *Venetiarum, seu Vicentina* 11. *Mart.* 1673. et in hunc sensum varias Sac. Congr. Conc. resolutiones citant, et sequuntur Bonac. *to.* 1. *de natura, et propriet. Matrim. qu.* 2. *punct.* 8. *n.* 20. Ledesma *in* 2. *part. D. Thomae quaest.* 45. *art.* 5. *fol.* 201. *vers. Quo posito*, Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 48. *n.* 7. Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 79. *n.* 19. Jorius *de Matrim. part.* 4. *q.* 7. *de Paroch. n.* 8. Rodriq. *in summa c.* 218. *n.* 18. De Justis *de dispensat. Matrim. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 98. et pluris resolvit *dict. Sac. Congreg. Conc.* signanter *in Mediolanen.* 15. *Dec.* 1692. *in Brugnaten.* 16. *Martii* 1630. *in Comen.* 2. *Jun.* 1674. *et in Ruremunden.* 23. *Aug.* 1681. apud Ursayam *tom.* 1. *par.* 2. *discept.* 2. *n.* 109. Et talem esse verum, et germanum sensum resolutionum Sacrae Congregationis Concilii circa Parochi affectationem, late ostendit d. Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 1. §. 14. *per tot.* plurimos ad id allegans Doctores, et valida fundamenta adducens.

Nec valet dicere, uti praetendunt Patroni contrariae sententiae, quod in dictis casibus Parochi affectantis non audire verba, vel non videre nutus contrahentium, sufficiat sola ipsius Parochi praesentia physica, seu Materialis; Non valet, inquam, quia talis opinio fuit expresse reprobata *a Sac. Congreg. Conc. die* 6. *Mart.* 1700. Cum enim mandante Innocentio XII. die 10. Januarii 1699. fuerint in dicta Sacra Congregatione proposita resolvenda infra scripta quatuor dubia: 74

I. « An Parochus teneatur prohibere, et quantum in se est, positive resistere Clandestinis Matrimoniis? et quatenus affirmative ».

II. « An ob inopinatum casum, deficientibus aliis mediis prohibendi, et resistendi, peccet, vel, male faciat Parochus tentando fugam, claudendo oculos, et aures obturando » ?

III. « An Parochi praesentia, de qua loquitur » Sacrum Concilium » *in* 2. *p. cap.* 1. *sess.* 24. *de Reform. Matrimonii cum illis verbis;* « Qui aliter quam praesente Parocho etc. debeat esse moralis humano modo, vel cum advertentia, ita ut possit esse testis Matrimonii actualiter, et de facto contracti, non vero voluntatis contrahendi; vel sufficiat potius sola praesentia physica, et materialis? »

IV. « An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere Matrimonium, et revera illa non audiente, vel istos non vidente, validum sit Matrimonium coram ipso attentatum? »

« Die 6. Mart. 1700. eadem Sacra Congregatio Concilii, reprobata opinione, quod sufficiat praesentia Parochi pure physica, seu materialis, censuit providendum esse in casibus particularibus ».

J. CARDINALIS SACRIPANTES PRAEFECTUS.

*Jo. Dominicus Thomatus Sac. C. Secr.*

Sic refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 20. *et seq. et n.* 258. *et seq. et* 279. *et seq.* Qui *in eadem discept. a n.* 25. *ad* 29. ad primum ex quatuor allatis dubiis respondet cum plurimis Doctoribus, *Affirmative* per expressum textum Generalis Concilii Lateranensis, relat. *in cap. Cum inhibitio* 3. §. *Sane ds clandestina desponsatione*, ibi: « Sane si Parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam Regularis, qui eisdem praesumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpae qualitas postulaverit »: quae Conciliaris Sanctio fuit expresse renovata per Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. *post princip.* 75

Et ibid. *a n.* 30 *ad* 32. ad secundum dubium respondet *Negative*, quia ad evitandam suspensionis poenam, et ad non committendum peccatum mortale, tenetur Parochus omnibus sibi possibilibus modis clandestinis Matrimoniis resistere, 76

sicque aliis deficientibus modis, bene facit tentando fugam, claudendo aures, at oculos, ut, ipso teste, advertunt fere omnes classici Doctores, et Rota *part.* 7. *recent. dec.* 124. *num.* 17. *part.* 8. *recent. dec.* 122. *per tot.* et coram Rojas *dec.* 431. *num* 5. et resolvit *Sac. Congr. Conc. in Comen. Matrimon.* 2. *Jul.* 1675. *ut in lib.* 28. *Decretor. fol.* 312.

77 Et infra *a num.* 33. *ad* 101. cum innumeris Doctoribus, variisque Decisionibus, ac Juribus resolvit tertium dubium, solide ostendendo, quod ad validitatem Matrim. requiratur Parochi praesentia moralis humano modo, et talis naturae, et advertentiae, ut possit testificari de Matrimonio de facto coram ipso contracto; et nullimode sufficiat ejus praesentia pure physica, seu materialis, ut pluries censuit *Sacr. Congregat. Concil.* et signanter *in Lauden. Matrimon.* 28. *Jul.* 1678. in qua nullatenus pro valido canonizare voluit Matrimonium coram Episcopo materialiter, et physice praesenta contractum, et novissime *in Romana Matrimonii die* 6. *Martii* 1700. absolute reprobavit « opinionam, quod sufficit praesentia Parochi pure physica, et materialis ».

78 Et ultimo *ibidem a num.* 103. *usque in finem*, plurimis adductis rationibus, decisionibus, et Auctoribus, ad quartum dubium respondet *Negative.*

79 Nec supradictis obsistunt duae, quae solent allegari, resolutiones Sacrae Congregationis Concilii. Una *in Romana Matrimonii* 6. *Aug.* 1706. Et alia *in Amerina Matrimonii* 15. *Decemb.* 1714. *et* 12. *Januar.* 1715. ac si dicta Sacra Congregatio Concilii, recedendo a prioribus aliis resolutionibus, et precipue a dicta *Romana* 6. *Mart.* 1700. in ea fuerit opiniona in dd. *Romana*, *et Amerina.* ut sola physica Parochi praesentia pro Matrimonii validitate sufficiat, utque affectant. Parocho non audire, at revera ex ipsius facto, seu affectatione, non audiente consensum contrahentium, adhuc Matrimonium sit validum. Tales enim Sacrae Congregationis resolutiones nihil officiunt, quia in tantum ibi Sacra Congregatio censuit validum esse Matrimonium, non obstante affectatione Parochi, in quantum, non obstante, quod Parochus data opera, et consulto affectasset, seu finxisset non intelligere, ac percipere, revera tamen intellexit, et percepit mutuum actualem contrahentium consensum, ut clare ostendit D. Ursaya *tom.* 1. *p.* 2. *discept.* 2. *a n.* 245. *ad* 253.

80 Hinc manifesta apparet, nullatenus recessisse dictam Sacram Congregationem ab allegata *supra num.* 74. resolutione, *in Romana* 6. *Mart.* 1700. in qua raro exemplo interfuerunt 21. Eminentissimi PP. nempe Eminentissimi DD. Cardin. Bullionus, Acciajolus, de Carpineo, Petruccius, Colloredus, Cantelmus, De Judice, Morigia, Tanara, Cinclus, S. Clementis, Sacripantes Praefectus, Noris, Paulucius, Radolovicus, Sperellius, Gabriellius, Bichius, Franciscus Barberinus, da Alteriis, at Sancti Caesarei. Unde stat clarum, quod Sacra Congregatio Concilii declaravit quidem valida Matrimonia contracta coram Parochis affectantibus, seu fingentibus non audire verba, vel non videre nutus contrahentium, sed in rei veritate illa audientibus, istos videntibus; numquam vero pro validis habuit illa Matrimonia contracta coram Parochis, ex virtuosa, et commendabili diligentia in exequendo sanctionem Generalis Concilii Lateranensis *cap.* 51. relat *in capit. Cum inhibitio* 3. §. *Sane*, *de Clandestina desponsatione*, et confirmat. a concil. Trident. *sess.* 24. *de reformat. Matrimon. c.* 1. *post. princip.* affectantibus non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestina contrahere, et revera illa non audientibus, vel istos non videntibus, et sic nullatenus mutuum eorum consensum percipientibus; Ut enim recte dicit doctissimus Rosignolus *in Prax. Theol. Legal. de Matrimon.* 1. *praenot.* 32. *sub n.* 5. sequutus ab Ursaya *cit. discept.* 2. *n.* 265. « Omnino improbabile est, quod Sacra Congregatio voluerit testimonium illius esse validum, qui nihil percepit eorum, quae facta sunt. Quomodo enim testificari potest de Matrimonio, quod non cognovit » ? Et clare evincitur de mente ipsiusmet Sacrae Congregationis Concilii, quae *in cit. Romana*, *die* 6. *Martii* 1700. « absolute reprobavit opinionem, quod sufficiat praesentia Parochi, pure physica, seu materialis » hac viva ratione, quod non censeatur praesens, ad hoc ut de Matrimonio testificari possit, nisi vere intelligat, ac percipiat mutuum contrahentium consensum; *arg. l. coram Titio* 209. *ff. de verbor. signific.* ibi: « Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur praesenta eo fecisse, nisi is intelligat; scire autem, non etiam velle is debet, nam, et invito eo, recte sit quod jussum est »; *l. non multum* 14. *ff. de Auctorit. Tutor.* ibi: « Non multum interest an adfuerit Tutor, cum negotium contraheretur, an praesens ignoraverit, quale esset, quod contrahebatur »; *l. Apud Labeonem* 246. *ff. de verbor. significat. l. Testium* 18. *Cod. de Testibus* cum similibus. Hinc sic recte concludit Guttierez *de Matrimon. in cap.* 69. *n.* 1. sequutus ab Ursaya *cit. discept.* 2. *n.* 65. « Cum igitur Conc. Trident. ad valorem Matrimonii requirat praesentiam praecise Parochi etc. intelligi debet juxta Juris communis dispositionem, scilicet de praesentia more humano, hoc est cum intelligentia, et advertentia actus, qui celebratur ». Vide ipsum Ursayam *tom.* 1. *part.* 2. *disceptat.* 2. *per tot. et tom.* 3. *part.* 1. *discep.* 1. *per tot.* ubi late, et solide ad rem. Vide infra *n.* 135.

*Addenda, et notanda ex Benedicto XIV.*

*( in hac edit. Casin. )*

« Trident. Concilii decretum ( sic Bened. XIV. ) c. 1. *sess.* 24. *de reform. matrim.* quo statutum fuit ut matrimonium coram proprio Parocho, aut alio

Sacerdote de ejusdem Parochi, aut Episcopi licentia, et duobus testibus celebretur, ita ut matrimonium aliter celebratum, irritum sit, occasionem aliquando dedit Episc. postulandi (varia de hac re). Quare ... quaedam tantummodo responsa hoc loco adjiciemus, quae data fuerunt Episcopo Giennansi an. 1581. et relata habentur *lib.* 3. *decretorum pag.* 59 *et seq.* Episcopus siquidem, Ecclesiae suae statum referens, nonnulla dubia discutienda proposuit; quorum hoc primum fuit: « Utrum prohibitione facta ab Ordinario, ne Parochus aliquos desponsaret, ita tollatur jurisdictio ipsius Parochi, ut ad contrahendum matrimonium contra talem prohibitionem, non sit legitimus Parochus ». Huic autem talis fuit data responsio: « Valere matrimonium contractum coram Parocho, cui interdictum est ab Episcopo, ne interveniat. *Secundum:* Utrum matrimonium, in quo intervenerit Vicarius Parochi, non invitus, sed volens, contra prohibitionem tantum Ordinarii, sit validum, vel potius invalidum, quia non intervenit Sacerdos habens jurisdictionem, cum sit sublata ab Ordinario. *Secundo:* Esse validum. *Tertium:* Si invitus, et compulsus per vlam adsit Sacerdos, dum contrahitur matrimonium, praecedente, vel non praecedente dicta prohibitione, utrum tale matrimonium subsistat. *Tertio:* Subsistere. *Quartum:* Si Sacerdos, adfuerit, nihil tamen eorum, quae agebantur, vidit, neque audivit, utrum tale matrimonium valide contrahatur, vel potius, tamquam sine Sacerdote, nullius sit ponderis, et momenti. *Quarto:* Non valere, si Sacerdos non intellexit: nisi tamen affectasset non intelligere. *Quintum:* Si adsit Sacerdos, dum contrahitur matrimonium, casu non cogitans, se esse ad id vocatum; sed aliud agens, audit duos inter se contrahentes matrimonium, utrum sit validum tale matrimonium, in quo fuit praesens, non tamen certioratus, nec ad id expresse vocatus, neque interponens suam auctoritatem dicto, vel facto; vel potius sit nullum, quasi assistentia auctoritativa per Concilium requiratur, et non nuda, vel causalis praesentia. *Quinto:* Valere, etiamsi Parochus aliam ob causam adhibitus sit ad illum actum ». Hujus responsionis summa a Fagnano refertur *in cap. Quoniam, n.* 29. *et seq. de constitutionibus, et in Cap. Litterae n.* 5. *et seq. de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiae.* Quae vero ad quartum dubium fuit data responsio, cum alio convenit ejusdem Congregationis judicio, edito die 29. Aprilis 1593. *ut ex lib.* 7. *decret. pag.* 106. *a tergo* in quadam Causa Ulyssiponensi, Sacra Congregatio censuit, si vera sint, quae narrantur, et Parochus affectaverit non intelligere, matrimonium valere ».

« .... In supra relato Decreto matrimonium illud effectu carere statuitur, cui Parochus ita sit praesens, ut neque videat contrahentes, neque auribus eorum verba percipiat: eo enim casu praesentia Parochi tamquam mero physica considerari debet, quae ad matrimonii validitatem non sufficit, juxta id, quod in eadem Congregatione definitum fuit in Causa *Romana super dubiis matrimonium* die 7. Martii 1700. in qua, cum ea res Innocentii XII. Pontificis jussu diligenti examine discussa fuisset, eorum improbata fuit opinio, qui contendebant, ad validitatem matrimonii praesentiam Parochi mere physicam satis esse. Parochus enim interest matrimonio tamquam testis auctorizabilis pro Ecclesia; quaa, cum in aliis duobus, aut tribus testibus, ad matrimonium rite contrahendum necessariis, non eas qualitates requirat, quae illos omni exceptione majores constituant, uti fuse demonstrat Sylvius *Operum tom.* 5. *edit. Antuerp. in var. resolut. verb. Matrimonium* x. §. *Ad secundum,* idcirco Parochi praesentiam voluit, ut in illius probitate maximum veritatis fundamentum statuaret; uti colligitur ex Historia dicti Concilii scripta a Cardinali Pallavicino *lib.* 22. *cap.* 4. *n.* 3. *et n.* 12. Parochus autem non potest testem agere tantae in Ecclesia auctoritatis, nisi et videat contrahentes, et vel eorum audiat verba, vel ea non percipiens, signa saltem videat, et intelligat, quae mutuum significent utriusque partis consensum, juxta textum *in citata* l. *Coram, ff. de verbor. significat.* cujus verba sunt haec: « Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur praesente eo fecisse, nisi is intelligat. Itaque, si furiosus, aut infans sit, aut dormiat, non videtur coram fecisse ». Cui conformis est *Can. Testes*, 3. *quest.* 9. ubi Glossa *in verb. Praesentia*, inquit: « Dum tamen intelligant; nam aliter non dicuntur praesentes »: et *Can. In primis* 2. *quaest.* 1. ubi eadem Glossa *verb. Praesente*, subdit: « Et intelligente; alias non diceretur praesens »: praeter multo plura, quaa videri possunt apud Fermosinum *in tract.* 2 *tom.* 2. *de offic. et Sac. Eccl.* in *cap.* 2. *et* 3 *de Officio Archipresbyteri quaest.* 1. *n.* 63. *et seq.* at apud Cardinalem de Lauraea *loc. cit. art.* 10 *n.* 240. *et seq.* »

« .... Hoc igitur posito, videndos esse omnino a Parocho contrahentes, eorumque percipiendum esse consensum; aliqua tantummodo difficultas oriri potest ex iis verbis, quaa in laudato Decreto leguntur *nisi tamen affectasset non intelligere:* cum enim, antea veluti pro regula statuatur, irritum esse matrimonium, si Parochus conjuges non intellexerit, ea deinda subditur limitatio: « nisi tamen affectasset non intelligere ». Cujus limitationis ut verus sensus intelligatur, opus, non est, intimam, propriamque hujus verbi *affectasset*, significationem studiosius inquirere, et penetrare, quemadmodum Juris Civilis Interpretes faciunt *in l. Quod ait lex*, §. 2. *ff. ad legem Juliam de adulteriis;* sed quoniam totum Decretum iis verbis expressum est, quibus passim utitur Curia, opportunius esse videtur praedicti verbi sensum, juxta communem, et usitatum in Curia loquendi modum, interpretari. Affirmarunt nonnulli, Decretum illud de eo Parocho intelligendum esse, qui

et videt, et audit, sed se nec videre, nec audire simulat. Ita sentit Neesen *in suis Tractatibus de justitia et jure tract.* 8. *quaest.* 6. *de Sacram. Matrim. dub.* 4. « Petes, quid, si Pastor occludat aures, et oculos, et nolit intelligere quid agatur, an matrimonium sic contractum erit validum? Respondeo, si non intellexerit, nec adverterit quid actum sit, tunc matrimonium non valere, quia tunc revera non est moraliter praesens, ita ut possit testificari de matrimonio contrahendo: secus dic, si advertat quid agatur, sed affectat non intelligere, aut data opera fingit, se non intelligere ».

« Haec tamen verbi intelligentia minime probatur Pontio... et quidem merito: neque enim necesse fuerat Decretum condere ad id stabiliendum, de quo nullum est dubium, verum scilicet, et validum matrimonium iniri, ubi Parochus et videt, et intelligit, etiamsi se nec vidisse, nec audisse mentiatur. Alii vero matrimonium irritum esse dicunt, quoties Parochus revera non videt, neque intelligit contrahentes; etiamsi ideo non videat, neque intelligat, quia ipsemet consulto videre, et intelligere noluit, ipseque sibi videndi, et intelligendi modum ademit: ex ea nimirum ratione, quod minime poterit earum rerum, quas revera non vidit, nec intellexit, auctorizabile testimonium Ecclesiae ferre, quantumvis ipse sibi impedimentum creaverit, ut non videret, nec intelligeret. Ita ratiocinantur inter nostros Cardinalis de Lauraea... Monacellus... Giribaldus *tract.* 10. *de Sacramento Matrimonii cap.* 7. *dub.* 12. *n.* 120 ».

« Haec igitur est horum Auctorum opinio, irritum semper, et nullum esse matrimonium, si conjuges nec videantur, nec audiantur a Parocho; idque non solum si ab extrinseca aliqua causa, externoque impedimento ademta fuerit Parocho videndi, audiendique potestas, verum etiam si ipse sibi impedimentum ultro creaverit, ne videret, neque intelligeret. Itaque, re bene considerata, istorum opinio cum ea, quam superius exposuimus, sententia convenit; ut scilicet exceptio illa; *nisi affectasset non intelligere*, de eo dumtaxat casu accipienda sit, quo Parochus re ipsa viderit, et audiverit, sed simulet, falsoque asserat, se nec vidisse, nec audivisse. Alii denique affirmant, matrimonium validum fore, quod celebratum fuerit coram Parocho, qui si nec vidit, nec intellexit, ipse sibi in causa fuit, ut non videret, nec intelligeret; propterea quod vel aures sibi obstruxerit, vel faciem velaverit, ne audire, et aspicere cogeretur. Et hic verus videtur esse illius Decreti sensus, sicuti colligitur ex Fagnano *in Cap. Quoniam, n.* 25. *de Constitutionibus*, et *in Cap. Quaesitum, n.* 7. *et* 8. *de poenit. et remissionib.* Neque enim ulla haberi debet ratio affectatae ignorantiae illius, qui eum videre, et audire commode posset, ipse sibi voluntarium posuit impedimentum, ne videret, audiretque, juxta regulam textus *in cap. Cum. Inhibitio* §. *Si quis vero, de Clandestina desponsatione*, et §. *final.* et *Can.* 16. *dist.* 37. Neque porro aequum est, ut ab arbitrio, factoque Parochi pendeat, libertatem matrimonii impedire ».

« Illud autem objicere minime prodest, adhibendam esse a Parocho industriam omnem, et diligentiam ad impedienda hujusmodi matrimonia, eumque canonicas poenas incurrere, et signanter in suspensionem ab officio ad triennium incidere, si praesentiam praestet alicui matrimonio, quod fieri praesumatur vel sine praescriptis denuntiationibus, vel sine praevia dispensatione illius, qui super observantia earumdem denuntiationum dispensare potest: juxta Decretalem *in Cap. Cum inhibitio, de Clandestina desponsatione*. Quamvis enim verum sit, adnitendum esse Parocho pro viribus, ut hujusmodi matrimonia fieri prohibeat; multoque magis eidem cavendum esse, ne eorum celebrationi voluntariam praesentiam exhibeat; ex his tamen hoc tantummodo sequitur, ut ipse data opera non debeat iis interesse, ut occasionem praestandae iisdem assistentiae, quantum fas est, evitare teneatur; ut etiamsi forte circumventus, aliove obtentu accersitus fuerit, contrahentes serio monere debeat, matrimonia hujusmodi sine gravi culpa celebrari non posse; sibi autem dictam esse legem, ut eosdem contrahentes, si id, quod deliberarunt, re ipsa perfecerint, ad Superiorem deferat, a quo gravi poena plectendi erunt; praeterea se et animo, et voluntate a praestanda eorum nuptiis praesentia longe abhorrere, cum hujusmodi contrahendi ratio a sacris Canonibus improbetur: at nihil necesse est aures obturare, velare faciem, aliaque hujus generis facere, quae ad id solum valent, ut animos contrahentium aliquando scrupulis torqueant: qui scilicet, quamvis ut plurimum nesciant illicita ab invalidis distinguere, adhuc tamen non solum matrimonium, uti destinaverant, contrahere, sed etiam consummare non praetermittunt; utrumque enim perficere in animo habent, quoties, circumvento, aut deprehenso Parocho, coram eo proferunt verba ad mutuum consensum significandum idonea ».

« Neque timendum profecto est, ne occultum remaneat matrimonium ea ratione perfectum, indeque aditus aperiatur ad celebrandum alterum matrimonium, primo illo adhuc constante, atque vigente. Quamvis enim hujusmodi matrimonium sit clandestinum *de jure*, utpote astute, atque dolose sine praeviis denuntiationibus celebratum, sicuti docet Sanchez ... probaturque ex sequentibus verbis textus *in Cap. final. de clandestin. desponsat.*: « Si quis vero hujusmodi clandestina conjugia inire praesumserit »: attamen fieri nequit, ut re ipsa, et, ut ajunt, *de facto* occultum remaneat: eum et Parochus illud ad Episcopum deferre, et Episcopus adversus contrahentes judicialiter procedere debeat. Et sane quicumque humanarum rerum ignarus non est, poterit

ex propria experientia testari, pleraque matrimonia, quae in Parochiali Ecclesia praeviis denuntiationibus publice, et rite celebrantur, nisi conjuges fuerint alicujus spectatae familiae, vel dignitatis, utplurimum ignorari; at nullum fuisse clandestinum hujusmodi matrimonium coram Parocho dolose accito, aut malitiose deprehenso, sine praeviis denuntiationibus initum, cujus rumor, et fama per universam paroeciam, et civitatem pervagata non fuerint, tum propter conatus a Parocho ad illud impediendum adhibitos, tum propter ipsius matrimonii delationem Episcopali Curiae ab eodem Parocho factam, tum denique propter judiciales processus ab Episcopo adversus contrahentes institutos ».

« Ex hactenus dictis recte colligitur, praedicta verba: *nisi affectasset non intelligere*, de eo casu accipienda esse, quo Parochus invitus ad matrimonii contractum adhibitus, ideo nec videt, nec percipit, quia data opera neque videre voluit, neque percipere, cum tamen et videre, et percipere naturaliter potuisset eadem ratione, qua testes ad eum ipsum actum adhibiti, et vidisse se, et percepisse fatentur. Celebris fuit anno praeterito 1753. causa *Carthaginien. Matrimonii*, in Concilii Congregatione agitata, et judicata, in qua agebatur de quodam matrimonio contracto coram Parocho domi suae inopinate deprehenso, qui virum quidem aspexerat, ejusdem verba perceperat, foeminam vero nec viderat, nec audiverat. Porro, cum ex iis, qui controversiae judices sedebant, totidem ex una parte pro matrimonii validitate, totidem vero ex alia pro illius nullitate opinati fuerint, opportunum nobis visum est Congregationem ipsam coram Nobis indicere, jussis prius Theologis aliquot, aliisque Juris Canonici professoribus sententias suas hac de re scriptis exponere: qui sane, maxima diligentia, ac labore, collatis inter se tum Theologorum, et Canonistarum placitis, tum decretis ejusdem Congregationis, et actis similium causarum, quae alias coram ipsa agitatae fuerant, et ab ea definitae, in hoc facile convenerunt, ut ad matrimonii validitatem necessarium omnino esset, contrahentes a Parocho videri, eorumque verba mutuum consensum exprimentia ab eodem audiri: eo scilicet principio prae oculis habito, quod, si Parochus matrimonio interest tamquam testis Ecclesiae auctorizabilis, nullo modo poterit de matrimonio contracto fidem facere, ubi nec utrumque viderit conjugem, nec utriusque consensum audierit. Sed, cum factum ipsum, de quo agebatur, accurate perpensum fuerit, ejusque circumstantiae omnes diligenter excussae, manifesto compertum est, quod, si Parochus mulierem non vidit, ejusque verba non intellexit, hoc ideo evenit, quia ipse obfirmato animo eamdem videre, et audire noluit, cum eam facile videre, et audire potuisset; quemadmodum bene viderant, recteque audierant testes ad eum actum adhibiti Itaque pronunciatum fuit, Nobisque annuentibus, sententia prodiit pro matrimonii validitate ». *De Synod. Dioeces. lib.* 13. *cap.* 23. *n.* 1. *et seqq.* — Haec prae oculis habeat lector, ut inde, quid sit in hac controversia rite tenendum, ediscat.

---

Parochus valide assistit, etiam ex alia causa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum. *Sacra Congregat. Conc.* apud Fegnan. *in cap. Quoniam* 13. *de Constitutionib. num.* 25. Immo etiam si Episcopus illi facultatem assistendi Matrimoniis interdixerit, quia Parochus ex Concilio Tridentino *loc. cit.* Jure proprio, et non ex aliena facultate hanc assistentiam exercet, *arg. l. More majorum ff. de Jurisd. omnium Judic.* ibi: « Qui etiam Jure suo, non alieno beneficio habent ». Et sic declaravit *ead. Sac. Congreg Conc.* apud Fagnan. *l. c.* et tenet comm. DD. teste Reiffenst, *l. c. n.* 72. 81 82

Parochus valide assistit Matrimonio, quamvis sit putativus. *Sacr. Congregat. Conc.* 12. *Mart.* 1593. teste Barbosa *de offic. et potest. Parochi part.* 2. *cap.* 11. *num.* 51. Item quamvis habeat suam collationem nullam ob nullitatem concursus propter defectum Examinatorum Synodalium. *Ead. Sac. Cong. in Ceneten.* 31. *Jul.* 1627. apud Barbos. *loc. cit.* Item valide assistit, quamvis sit Irregularis, Suspensus, Interdictus, et Excommunicatus, etiam vitandus, dummodo possessionem Beneficii adhuc retineat, et non sit actualiter depositus, quia talis adhuc est, et manet vere Parochus, adeoque etc. *Communis* cum Barbosa *loc. cit. n.* 52. Sanchez *loc. cit.* n. 4. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 73. Fegnan. *in cap. Litterae num.* 20. *de Matrim. contracto contra interdictum Eccl.* ubi refert sic declaresse *Sac. Congr. Conc.* 83 84 85

Parochus proprius vagorum in ordine ad Matrimonium est Parochus illius loci, ubi vagi actu versantur, Sanch. *l. c. num.* 5. 8. *et* 11. Pirhing *loc. cit. num.* 19. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 88. et alii communiter. Talis Parochus valide assistit vagorum Matrimonio, etiamsi ipsi ea intentione, et animo, ut citius, et liberius in ejus Parochia copulentur, e proprio domicilio discedant, sicque aliquam quasi fraudem, et dolum committant, dummodo vero, et non licto animo, illud deserant, et ad illud brevi redire revera non intendant. In tali enim casu non patrocinatur illis fraus, sed conditio Parochiani, quam licite acquirunt. Card. de Luca *de Matrim. disc.* 1. *n.* 9. *et sequ.* dicens saepe esse declaratum a Sac. Cong. Conc. talem fraudolentiam non obstare mutationi domicilii, nec invalidare Matrimonium; idem docet Fagn. *lib.* 3. *Decretal. cap. significavit* 5. *de Parochis* n. 36. *et seq.* ubi affert ad rem plures *Sac. Congreg. Conc. casus*, et signanter de quodam Juvene nobili, et Meretrice Senensi, qui timentes posse impediri in Civitate Senarum, ut facilius, et securius inter se Matrimonium contraherent, Romam accesserunt, ibique aliquantisper commorati, coram 86 87

Parocho, et testibus Sanctae Anastasiae, in cujus Parochia tunc habitabant, contraxerunt, et fuit judicatum pro validitate Matrimonii. Item de quodam Scholari, qui Patavii quinque, vel sex menses commoratus, duxit Mulierem plebejam coram Parocho loci, et testibus. Item de quodam alio, qui ob eamdem causam se in Angliam transtulit, et ibi aliquantisper moratus coram Parocho habitationis cum Meretrice contraxit Matrimonium. Item de quodam viro, et muliere Trajectensi, qui timentes impedimentum a parentibus, ad vicinam Urbem Aquisgranensem se contulerunt, et ibi aliquandiu morati, Matrimonium contraxerunt, et « Sacra Congreg. Conc. respondit, quod si Aquisgranae manserunt saltem per tempus unius mensis, danda est decisio pro validitate, alias de novo referendum in Congregatione ». Ex quibus dicit Fagnanus, non videtur dubitandum quominus validum sit Matrimonium contractum coram Parocho habitationis post quartum habitationis mensem, et in hanc sententiam *Sac. Congregatio respondit*. Haec ex Fagnano *loc. cit. a num.* 36. *ad* 39. inclusive. Et pro validitate Matrimonii contracti in Civitate, ad quam data opera se contulerunt conjuges, respondit *Sacra Congregatio in Cesanaten. seu Forolivien. Matrimonii* 20. *Febr.* 1723. *et in Firmana* 24. *Apr. ejusdem an.* 1723. Vide verb. *Vagus*, *Vagabundus num.* 4.

88 Parochi autem quamvis vagorum Matrimoniis valide assistant sine praecedenti inquisitione de eorum statu libero, et habilitate ad contrahendum, tamen non possunt licite assistere, nisi praevia diligenti inquisitione, et obtenta Ordinarii licentia, ne forte sint alibi conjugati, aut habeant occultum impedimentum. Sic expresse statuit Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de reform. Matrim. cap.* 7. ibi: « Multi sunt qui vagantur, et incertas habent sedes, et ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam, et plerumque plures, illa vivente, diversis in locis ducunt; cui morbo cupiens Sancta Synodus occurrere, omnes, ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad Matrimonium facile recipiant: Magistratus etiam saeculares hortatur, ut eos severe coerceant, Parochis autem praecipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint ». Unde Parochi, qui sine diligenti inquisitione praemissa, et licentia ab Ordinario obtenta

89 (line above: "rint ». Unde Parochi")

assistunt Matrimoniis vagorum, etiamsi unus tantum esset vagus, peccant mortaliter, et possunt graviter ab Ordinariis puniri, quia in re gravissima agunt contra tam urgens, et expressum praeceptum Ecclesiasticum Tridentini Concilii. *Communis.* V. ante Addit. Cas. ad art. 4.

90 Matrimonium contractum ab eo, qui erat carceratus ad custodiam, vel ad correctionem, coram Parocho carcerum, nullum est. Si vero contraheretur ab eo, qui esset damnatus ad carcerem in poenam perpetuo, vel ad tempus, tunc esset validum, quia in hoc secundo casu carceratus acquirit domicilium, ut declaravit *Sacr. Congregat. Conc. in Farfen. Matrimonii* 26. *Martii* 1707. quod decretum legitur impressum in statuto Cleri Romani *cap.* 2. *de jure eligendi sepultur.* §. 4. *in addit.*
Matrimonium contractum coram Capellano Hospi- 91
talis nullum est. *Sac. Congr. Conc. in Eugubina* 12. *Aprilis* 1651. *lib.* 10. *decret. fol.* 124. *a tergo.*
Matrimonium puellarum expositarum degentium 92
in Conservatoriis, seu Hospitalibus non debent, neque possunt contrahi coram Rectoribus, seu Capellanis eorumdem Locorum, sed coram proprio Parocho, in cujus Parochia sita sunt praedicta loca. Sic pluries declaravit *Sac. Congregat. Conc. apud Pignateil. cons.* 396. *tom.* 1. et nuper in
*Suessana* 7. *Septembris* 1696. Matrimonium con- 93
tractum a puella educanda ad Crates Monasterii coram testibus, et Parocho Ecclesiae Parochialis, intra cujus limites situm est Monasterium, validum est, etiamsi Parochus fuerit alio praetextu vocatus, nisi aliud obstet. *Sacra Congregatio Concilii in Turritana* 19 *Decembris* 1648. *lib.* 18. *de-*
*cret. pag.* 563. Matrimonia contracta coram Ca- 94
pellanis Exercitus a militibus degentibus in Castris, et stationibus hybernis, vel aestivis, aut in expeditione etiam cum militaribus Feminis sine licentia Ordinarii loci, vel sine speciali facultate Sedis Apostolicae, nulla sunt. *Sacra Congregatio Concilii* 6 *Martii* 1694. Vide verb. *Capellanus militum*, *ubi abunde per tot.*

Principes, vel Nobiles, quamvis per fictionem 95
Juris censeantur Cives omnium Urbium, et omnium Paganorum sui Principatus, vel dominii, non tamen possunt valide contrahere Matrimonium in omnibus sibi subditis locis, sed solum in loco, ubi veram, et realem habitationem habent, et coram Parocho Palatii, in quo ordinarie resident, quia Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de reformat. Matrimon. cap.* 1. exigens praesentiam proprii Parochi, aperte intelligit de Parocho proprio, apud quem vere, et non per fictionem Juris contrahentes habitant in proprio domicilio. Card. de Lugo *in Respons. moral. lib.* 1. *dub.* 37. Gobat *tract.* 9. *n.* 947. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 724. et alii: *arg. cap. Cum quis* 3. *de sepult. in*
6. Si autem tales Principes, vel Nobiles, Marchio- 96
nes, Comites, et hujusmodi duo loca, seu duas Parochias aequaliter, aut fere aequaliter inhabitant, v. gr. unam hieme, alteram aestate, possunt indifferenter coram alterutro Parocho contrahere matrimonium, ita ut, si hieme contrahant, possunt contrahere etiam coram Parocho aestivali, et e contra, quia uterque utroque tempore est proprius eorum Parochus; *arg. c. Cum quis* 1. *de sepult. in* 6. *et l. Assumptio* §. *Viris prudentibus*, *ff. ad municip.* Guttier. *de Matrim. c.* 26. *n.* 4. *et c.* 64. *n.* 2. Sanch. *de Matrim lib.* 3. *disp.* 24. n. 3. Barbosa *de potest. Episcop. allegat.* 32. *et de Officio Par. p.* 2. *cap.* 21. *n.* 41. Bonacina *in tit.*

*de Matrimonio quaest.* 2. *punct.* 8. *n.* 5. *tom.* 1. Panimoll. *decis.* 120. *n.* 29. Ferentill. *in annotat. ad dec.* 713. Buratti *n.* 14. et alii passim cum La Croix *loc. cit. n.* 723. Lugo *loc. cit.* Gobat *loco cit. n.* 508. et Rota *in Toletana Matrimonii* 10. *Decembris* 1615 *et in Neapolitana Matrimonii* 30. *Martii* 1629. *coram Merlino.*

97 Si vero non aequaliter habitent utrobique sed v. g. per septem menses in Urbe, et per quinque Ruri recreationis, gratia, aut recolligendorum fructuum causa, invalide contrahunt Ruri, quia, ut possint contrahere in utroque loco, Jura requirunt aequalitatem habitationis in utroque, non quidem arithmeticam, sed saltem moralem, quae in nostro casu non reperitur, cum dies 154. non sint numero moraliter aequales cum diebus 210. Lugo *loco cit dub.* 37. Gobat *loc. cit. n.* 508. La Croix *loc. cit. n.* 723. Genedo *quaest.* 30. *n.* 60. et ita firmasse Sacr. Congreg. Concil. testatur Garcias *de Benefic. par.* 4. *cap.* 7. *n.* 11. *ad* 4. Panimoll. *dec.* 129. *n.* 31. Guttier. *de Matrimon. cap.* 63. *n.* 7. Navarr. *consil.* 7. *n.* 2. *sub tit. de Clandestin. despons. in noviss.* Menoch. *consil.* 378. *n.* 5. 16. 21. 37. *et vol.* 4. Sanchez *de Matrimon. libr.* 3. *disp.* 23. *n.* 12. Riccius *in praxi tom.* 1. *resolut.* 214. *n.* 2. Barbosa *de potest. Episcop. allegat.* 32. *n.* 66. *et de offic. Parochi part.* 2. *cap.* 21. *n.* 37. Bonacina *loco citato n.* 3. Diana *resol. moral. part.* 3. *tract.* 4. *de Sacrament. resolut.* 231., et alii passim cum Rota *decis.* 656. *pars.* 1. *divers.*, et coram Seraphin. *decis.* 615.

ADDITIONES CASINENSES.

Rem sane gratam facturos lectoribus putamus; si in hac de domicilio, et de Parocho domicilii (hujusmodi) materia, referamus, quae Benedictus XIV. tradidit in Inst. Ecclesiastica 33. cujus nonnulios num. exhibebimus, ut sequitur.

« . . . Primum omnium Sacra Congregatio ab anno 1573. hoc decretum edidit, ut, quis sit proprius Parochus, explanaret: « Cum Concilium Tridentinum inter caetera praecipiat, matrimonia esse contrahenda, praesente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, sive Ordinarii licentia, quaeritur, quid, si contrahentes sint diversarum Parochiarum, utriusque Parochi praesentia requiratur, Sponsine, an Sponsae, an vero utriusque, an etiam alterius Parochi consensus accedere debeat. Sacra etc. censuit, ad validitatem matrimonii sufficere praesentiam solius Parochi proprii Sponsae, quando matrimonium in Parochia Sponsae contrahitur, similiter sufficere praesentiam solius Parochi Sponsi, si modo matrimonium contrahatur in Parochiae ipsius Sponsi ».

« Deinde, cum de matrimonio agitur, proprium eum Parochum nuncupandum censuit, in cujus Parochia domicilium positum habetur, non vero illum, in cujus Parochia vitae primordia susceptmus. Cum Ordines rite conferri possint per Episcopum non domicilii modo, sed etiam originis, ideo ad inquirendum locus oblatus fuit, utrum idem ratione Parochi in celebrandis matrimoniis statuendum videretur. Attamen ex ipsis Concilii verbis Parochus domicilii satis aperte deprehenditur, et sacri Canones, cum iisdem verbis Parochum quoque originis complecti voluerunt, id expresse declararunt, quemadmodum contigit, cum de sacra Ordinatione sermo haberetur. His veluti fundamentis innititur unanimis Scriptorum opinio, ob quam is proprius Parochus pro celebrandis matrimoniis judicatur, in cujus ditione domicilium constituitur. Sanchez... Perez... Sacra Concilii Congregatio hanc opinionem pariter sequuta est, cum die 18 Novembris anno 1702. *Mutinensis* causa matrimonii proposita fuisset. Salmantic. . . . in qua Cardinalis Bandinus Panciaticus ejusdem Congregationis Praefectus, suo praesertim suffragio, opinionem, quam modo exposuimus, magno studio, sapienterque tutatus est, eamque unice probandam affirmavit. His quoque rationibus adducti plurimi Scriptores, eum, qui duo habet in diversis Parochiis domicilia, matrimonium rite coram illo Parocho inire posse fatentur, in cujus potestate tunc degit, cum matrimonium contrahitur. Illud tamen advertunt, tunc solum duobus domiciliis instructum aliquem jure appellari, cum in utroque aequaliter collocatus prudentium virorum judicio existimetur; quod etiam jur. Pontific. auctoritate probatur, *c.* 2. *de sepul. in* 6.: « Cum ab eo, qui duo habet domicilia; se collocans aequaliter in utroque etc. »: *et ex L. Assumptio* §. *Viris prudentibus ff. ad municipalem.* « Viris prudentibus placuit, in duobus locis posse aliquem habere domicilium, si utrobique ita se instruxit, ut non ideo minus apud alteros se locasse videatur ».

» Tertio, si quis rei familiaris, aut rusticationis causa in agrum concedat, nunquam proprius Parochus is nuncupari poterit, in cujus ditione rurale domicilium situm est. Qui enim ob eas causas ruri vitam degere constituit, nullam domicili, seu quasi domicilii rationem consequitur. Pontius rurali Parocho, si matrimonium agendum sit, proprii Parochi nomen apte convenire arbitratur, eamque sententiam Sacrae Concilii Congregationi attribuit, quae Romanae Rotae judiciis contrarium statuentibus anteferenda est. Eamdem opinionem Leander inconsulto amplectitur: contra illos tamen reliqui fere omnes conveniunt. Et quoniam de Sacrae Congregationis Concilii Decretis mentionem faciunt, nos in medium illa proferemus, quae ab actis ejusdem Congregationis desumpsimus, cum Secretarii munere fungeremur; non eo profecto a quibusdam Scriptoribus edita, qui Sacrae Congregationis acta numquam inspexerunt.

« Sacra etc. inhaerendo declarationibus alias factis, respondit, Parochum ruralem non esse proprium, et verum Parochum, quando rus itur causa recreationis, vel pro rusticanis negotiis, ideoque matrimonium valide coram hujusmodi Parocho ce-

lebrari non posse. Partibus tamen dentur declarationes antiquae scilicet »:

« *In una Florentina* Sacra etc. censuit, quod Parochus ruralis non est verus Parochus, quando rus itur causa recreationis, vel pro rusticanis negotiis ».

« *In Florentina* similiter respondit, Parocham ruralem, non esse proprium Parochum, ideoque matrimonium coram eo celebratum fuisse nullum ».

« *In una Abulen*: Sacra etc. censuit, non valere matrimonium contractum coram Parocho loci, ubi contrahentes reperiuntur non animo ibi domicilium contrahendi ». *Die* 1. *decembris* 1640. *lib.* 16. *decretorum pag.* 470. *a tergo a pag.* 471.

Quarto, si quis domicilium suum minime relinquens ex civitate, vel oppido, in quo degit, in alium locum proficiscatur, ibique matrimonium ineat, quin antea domicilium sibi, vel quasi domicilium comparaverit, illud omnino irritum, quia cum fraude in proprium Parochum conjungitur. Scriptores unanimes in hac re consentiunt, quos Clericatus recenset. Idem statuit Sacra Concilii Congregatio die 22. Februarii 1631: « Sacra etc. censuit dandam esse declarationem in abstracto in forma sequenti: vir, et mulier a loco suae habitationis, absque animo illam relinquendi discedentes, et ad locum alterius Parochiae solo animo illic matrimonium celebrandi, non autem domicilium contrahendi, se transferentes, ibi coram Parocho illius loci matrimonium inter se contraxerunt. Supplicatur per Sacram Congregationem declarari, an hujusmodi matrimonium sit nullum, vel validum. Die 22. Februarii 1631. Sacra etc. secundum ea, quae proponuntur, censuit esse nullum ». Nobis autem Secretarium agentibus, cum die 13 Julii an. 1725. haec in Sacra Congregatione proposita essent: « Controversia constituenda videtur in hoc, quod Antonius, qui est Civis Lauretanus, quique captus amore Annae Margaritae, modo ad Urbem Maceratensem, modo ad Montem Sanctum perrexerat, et paucis diebus in illis versatus fuerat, spatio tandem duorum mensium una cum dicta Anna Margarita habitavit in loco Montis Casarii, a quo post Parochi admonitiones de contrahendo cum Margarita matrimonio, et praevisas difficultates de probando statu libero ejusdem, cum ex improviso discesserit, et una cum duobus testibus accesserit ad terram Montis Luponi, et coram Parocho hujus loci doctrinam Christianam pueros edocente matrimonium ex improviso contraxerit, et statim reversus fuerit ad terram Montis Casarii etc., ex his inferri posse videtur ad nullitatem matrimonii »: Deinde, cum peteretur: *An matrimonium sit nullum in casu*: Sacra Congregatio respondit: *affirmative* ».

Non inficiamur eamdem Congregationem, juxta Consilium 254. Friderici de Senis, qui proprium Parochum eum censuit, in cujus Parochia quis degit, non ubi certum, ac stabile habet domicilium, non semel decrevisse valida illorum matrimonia, qui ad evitandas cum parentibus altercationes, ex Parochia domicilii, in alium locum demigrantes, ibi matrimonium contraxerunt; Ita Fagnanus commemorat. *Cap. Significavit, n.* 36. *et seqq. de Parochis*. Advertendum tamen est, matrimonium hoc pacto ineuntes, antequam rem perficerent, domicilium in eo loco, vel quasi domicilium assequutos fuisse. Nam diu morati ibidem ante matrimonium fuerant, neque inde postea decesserunt, ut primam sedem, ac domicilium repeterent, quemadmodum Clericatus recte perpendit. Ob hanc causam Sacra Congregatio, cum nos ipsi Secretarii titulum haberemus, quoddam matrimonium validum probavit, licet per duos Caesenae incolas contractum, qui, ut parentum se molestiis eriperent, illud Forolivii celebrarunt, cum puella ante discessum palam fecisset, se domicilium in illa civitate deligere, ubi materna avia vitam ducebat, quam tutricem, suique curatricem praedicabat. Insuper Urbanus VIII. suis Apost. litteris, quae monumentis Card. de Lugo, et Patris la Croix insertae sunt, has Sacrae Conc. Congreg. sententias (**quas auctor supra memorat**) die 14. Augusti an. 1627. confirmavit: « Primo, an incolae tam masculi, quam foeminae loci in quo Concilium Tridentinum in puncto matrimonii est promulgatum, transeuntes per locum, in quo dictum Concilium non est promulgatum, retinentes idem domicilium, valide possint in isto loco matrimonium sine Parocho, et testibus contrahere? Secundo, quid, si eo praedicti incolae tam masculi, quam foeminae solo animo sine Parocho, et testibus contrahendi se transferant, habitationem non mutantes? Tertio, quid, si iidem incolae tam masculi, quam foeminae eo transferant habitationem illo solo animo, ut absque Parocho, et testibus contrahant? Iidem Cardinales ad primum, et secundum, non esse legitimum matrimonium inter sic se transferentes, ac transeuntes cum fraude: ad tertium vero dubiorum hujusmodi, si domicilium vere transferatur, matrimonium esse validum, responderunt, et resolverunt ». Igitur matrimonium primo, et secundo loco expositum irritum decernitur, cum fraus intercesserit; matrimonium tertio loco allatum etiam cum fraude validum declaratur, quia novum quoque domicilium accesserat ». Haec Ben. XIV. *l. c. n.* 5. *et seqq.*

---

Ad valorem Matrimonii ultra praesentiam Parochi aut delegati ab eo, vel Ordinario, requiruntur, et sufficiunt duo testes. *Communis*, textu expresso in Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. Matrimon. cap.* 1. Ad valorem Matrimonii sufficiunt quicumque testes rationis capaces; et ea, quae de jure naturae requiruntur, habentes; sic sufficiunt etiam Impuberes, consanguinei, Domestici, Religiosi, Feminae, Excommunicati, infa- 98 99

mes, infideles, haeretici, et alii etiam de jure positivo ad testimonium ferendum inhabiles. Concilium enim Tridentinum *loc. cit.* duos, vel tres testes simpliciter, et sine illius peculiaris qualitatis mentione ad valorem Matrimonii requirit, adeoque etc. *Communis* cum Barbosa *de offic. et potest. Episcop. allegat.* 32. *n.* 138. Sanchez *lib.* 3. *disp.* 41. *n.* 5 Layman *lib* 5. *tract.* 10. *punct.* 2. *cap.* 4. *n.* 6. Reiffenstuel *loco cit. n.* 103. Ad
100 valorem Matrimonii non sufficit praecise praesentia physica, et corporea Parochi, et testium, sed requiritur eorum praesentia moralis, rationalis, et humana, ita ut intelligant sponsos de praesenti contrahere Matrimonium. *Communis*, *arg. Concil. Trident. cit. sess.* 24. *cap.* 1 ibi: *eorum mutuo consensu intellecto*; et sic expresse declarasse *Sacram Congregat. Concilii* refert Rebellius *p.* 2. *lib.* 2. *quaest.* 8. *n.* 4. *et* 7. *et post lib.* 4. per haec verba formalia: « Quartum dubium, si Sacerdos adfuit, nihil tamen eorum, quae agebantur, vidit, neque audivit; Utrum tale Matrimonium validum sit sic contractum, vel potius tamquam sine Sacerdote nullius sit ponderis? Respondit Sacra Congregatio, non valere, si Sacerdos non intellexit ».

101 Praesentia Parochi, et testium ad validitatem Matrimonii debet esse simultanea, nec sufficit successiva. Debent enim ita esse praesentes, ut de uno, eodemque contractu Matrimonii testari valeant, quod facere nequeunt, nisi simul praesentes existant. *Communis*, *arg. Concil. Trident. loc. cit.* ubi expresse videtur requirere simultaneam eorum praesentiam per illam copulativam dictionem, *Et praesente Parocho, et testibus.* Prae-
102 sentia Parochi, et testium sufficit ad valorem Matrimonii, quamvis ob aliam causam sint vocati, dolose, et fraudolenter illuc adducti, inviti, et coacti, etiamsi cum protestatione, et contradictione ibidem existant, dummodo tamen ad illum actum adhibeantur, et intelligant, seu percipiant contrahentium consensum. Sic pluries declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Sanch. *lib.* 3. *disp.* 39. *n.* 9. et signanter *die* 29 *Augusti* 1591. teste Gonet *cap.* 4. *quaest.* 10. apud La Croix *libr.* 6. *part.* 3. *n.* 760. his verbis: « Sac. Congregat. Concil. censuit, Matrimonium coram Parocho, et testibus contractum, nisi aliud obstet, validum esse, quamvis Parochus invitus interfuerit, et alia de causa, quam, ut Matrimonio interesset, a contrahentibus accersitus fuerit »: et consimiliter 19 *Decembris* 1648. *libr.* 18. *decretor. pag.* 563. et alios apud Pontium *lib.* 5. *c.* 21. *n.* 5. et apud Farinacium *volum.* 4. *pag.* 268. et apud Reiffenstuel *loc. cit. n.* 108. his verbis, « Dummodo Parochus sit praesens, et intelligat id, quod agitur, licet dissentiat, et contradicat: adhibitus vero Parochus intelligitur, etiamsi ex alia causa vocatus sit, dummodo sit adhibitus ad illum effectum ». Et sic tenet communis Doctorum, quia Tridentinum *loc. citat.* plus non requirit, quam ut Matrimonium contrahatur « Praesente Parocho, et duobus, aut tribus testibus », quod revera fit, etiamsi ipsi dolo inducti, aut coacti, et inviti, seu dissentientes, et contradicentes sint praesentes; *arg. l. coram* 209. *ff. de V. S.* ubi clare habetur, quod coram aliquo quid fieri dicatur, etiamsi eo invito fiat, ibi: *Scire autem, non etiam velle, is debet.* Vide *supra n.* 80.

Praesentia Parochi, et testium non sufficiat ad 103
valorem Matrimonii, etiamsi ipsi nihil eorum, quae agebantur, viderint, et intellexerint, si affectarunt non intelligere, obturando aures suas, ne audirent? et pro valore declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Fagnan. *lib.* 1. *decretal. cap. Quoniam*, *de Constitutionibus n.* 25. *et lib.* 5. *cap. Quaesitum est*, *de poeniten. et remissionibus n.* 7. praecisis his verbis: « Sacra Congreg. Conc. alias respondit, validum esse Matrimonium contractum coram Parocho, etiam invito, et per vim adhibito, quamquam nihil eorum, quae agebantur, vidit, et intellexit, si affectavit non intelligere; ut in Parocho, qui obturavit aures suas, ne audiret ». Vide supra *n.* 69. *ad* 80. et infra *n.* 135.

Praesentia Parochi, et testium sufficit ad valo- 104
rem Matrimonii, etiamsi fuerit accidentalis, seu casualis, et non requisita, seu contrahentes se sisterint coram ipsis transeuntibus per viam, confabulantibus in congressu, convivantibus in mensa, rem Divinam Parocho ad Altare faciente, ad ipsum accedente, et ab ipso recedente, et testibus inservientibus, seu assistentibus, et hujusmodi, dummodo tam Parochus, quam testes contrahentium consensum intelligat. Sic declarasse *Sacram Congregationem Concilii* refert Salzedo *ad practic. Diaz cap.* 37. *dub.* 5. et Rosignol. *contract.* 15. *de matrimon.* 1. *praenot.* 32. *n.* 10. his verbis: « An si adsit Parochus, dum contrahitur Matrimonium, casu, non cogitans se ad id vocatum, sed aliud agens audivit duos inter se contrahentes Matrimonium, sit validum tale Matrimonium, in quo fuit praesens, non autem certioratus, neque ad id expresse vocatus, neque interponens suam auctoritatem dicto, vel facto; vel potius sit nullum, quasi assistentia auctoritativa per Concilium requiratur, non nuda, vel carnalis praesentia? Sacra Congregatio Concilii censuit, valere, etiamsi Parochus aliam ob causam adhibitus sit ad illum actum »: et consimiliter fuisse saepius resolutum *ab eodem Sacra Congregatione* refert Ledesma *de Matrimon. quaest.* 45. *art.* 5. in 2. *dub.* Guttierez *de Matrimon cap.* 69. n. 3., et tenuit Rota *de mente ejusdem Sacrae Congreg.* coram Card Seraphin. *dec.* 1099. *n.* 5., *et in Ulyssiponen. Matrimon.* 16. *Novembris* 1622. coram Manzanedo, *et part.* 7. *recent. decis.* 124 *n.* 17. *et* 18., *et p.* 11. *decis.* 301. *n.* 7. *et par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 431. *n.* 2. *et* 3. et Annot. *ad dictam dec.* 431. *a n.* 13. *ad* 24., et sic tenent Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 30. *n.* 88. *et*

*de offic. et potest. Parochi par.* 2. *cap.* 21. *n.* 50., *et supra Concil. sess.* 24. *de reformat. cap.* 8. *n* 77. ibique plurimos alios citans, Rosignol. *loc. cit. n.* 10. Navarr. *lib.* 4. *consil. in prima edit. de sponsalib. cons.* 29. *et in secunda tit. de clandestin. desponsat. cons.* 11. Segura *secund. par. director. Judic. cap.* 51. *n.* 54. Sanchez *loc cit. disput.* 41. *n.* 7. Bosco *disp.* 11. *sect.* 9. *conclus.* 14. *n.* 558. Gobat *tractat.* 9. *cas.* 18. *n.* 292. Joann. Angelus Bossius *de Matrim. contractu cap.* 3. *n.* 6. *et alii innumeri apud eumdem*, et apud La Croix *lib.* 6. *par.* 3. *n.* 760. Et ratio est, quia quomodocumque Parochus, et testes sint praesentes, sive expresse rogati, sive non rogati, per talem praesentiam satisfit fini Concilii Tridentini, cum taliter praesentes, etiam non rogati, possint, ac si data opera interessent, testificari de contracto Matrimonio, et consequenter impedire, ne sic contrahentes, stante hoc, aliud contrahere possint; *arg. l. Ad fidem* 11. *ff. de testibus*, ibi: « Ad fidem rei gestae faciendam etiam non rogatus testis intelligitur ».

105 Alii tamen, ut Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. glossa* 48. *n.* 35. Fagnanus *lib.* 4. *decretal. cap. Quod nobis* 2. *de clandestina desponsat. n.* 54. *§. Cave*, Poutius *lib.* 5. *cap.* 21. *n.* 4. Bonacina, Leander, et Amicus, tenent ad valorem Matrimonii requiri, ut Parochus, et testes formaliter sint adhibiti, idest requisiti, et rogati; et adducunt pro sua sententia duas declarationes Sacrae Congregationis Concilii, quas allegant Pontius *l. c.* Rebellius *part.* 2. *lib.* 2. *q.* 8. *sect.* 3. *n.* 51. *et* 73. et alii, quorum prima sic sonat: « Parochus praesens Matrimonio debet esse, ut appareat a contrahentibus adhibitum fuisse, secus, si praesens casu fuisset. *Secunda sic habet:* An sit Matrimonium, si duo contrahunt per verba de praesenti proprio Parocho praesente, et aliis requisitis non omissis, cui contractui Parochus formaliter adhibitus non fuit, sed dum forsan convivii, vel confabulationis, vel aliud tractandi caussa adesset, accidit hujusmodi contractum fieri, et postea alter contrahentium velit ab hujusmodi contractu, ratione hujus defectus resilire? Congregatio respondit, posse, nisi alia intervenerint, quae Parochum a contrahentibus adhibitum fuisse arguant, qui diceretur adhibitus, ut supra, quamvis ex alia causa vocatus, dummodo sit adhibitus ad illum actum ». At istae, et consimiles Sacrae Congregationis declarationes possunt, et debent conciliari cum primis adductis numero antecedenti, dicendo esse intelligendas pro quando Parochus, et testes accidentaliter, et causaliter praesentes non adverterunt, quae dicerent, et facerent contrahentes, nec potuerunt percipere, et intelligere serium esse in tali circumstantia reciprocum eorum consensum, prout explicant Joan. Angelus Bossius *l. c. n.* 7. *in fin.* Rosin. *loc. cit. n.* 10. et alii. Hinc Parochus, et testes licet solum accidentaliter, et casualiter praesentes, adhuc dici possunt sufficienter ad eum actum adhibiti, ex eo quod contrahentes coram illis consensum manifestaverint, ad finem servandi ea, quae a Trident. *loc. cit.* praescribuntur, dummodo contrahentium consensum intellexerint, et perceperint. Vide *sup. a n.* 71. *ad* 80.

Praesentia Parochi, et testium non requiritur in locis, ubi Conc. Trident. non est promulgatum. Colligitur ex ipsomet Concilio *loc. cit.* ubi expresse disponit, Decretum suum in aliquo loco, seu Parochia non tenere, nisi ibidem fuerit promulgatum, ibi: « Decernit insuper, ut hujusmodi decretum in uuaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primae publicationis in eadem Parochia factae enumerandos »: et explicite declaravit Sacra Congregatio Conc. apud Bosco *part.* 3. *disput.* 11. *sect.* 9. *conclus.* 4. ibi: Sacra Cougregatio censuit, ubi decretum *Conc. Trid. sess.* 21. *cap.* 1. *de reform. Matrimonii*, non est publicatum, valere Matrimonia contracta absque observatione formae a Concilio praescriptae ». Matrimonium contractum sine praesentia Parochi, et testium ab incolis loci, seu Provinciae, ubi fuit promulgatum, sed non receptum Tridentinum quoad disposita *de Matrimonio Clandestino*, est validum; *Communis, et certa.* 106

107

Item validum est Matrimonium contractum sine praesentia Parochi, et Testium ab eo, qui e loco promulgati, et recepti Concilii pergit ad locum, ubi promulgatum, aut receptum non est, et ibi cum incola illius loci contrahit; Secus vero e contra, si e loco non promulgati Concilii pergat ad locum, in quo est promulgatum, et ibi contrahat sine praesentia Parochi, et testium: semper enim habenda et ratio loci, ubi Matrimonium per verba de praesenti contrahitur; *Communissima*, et sic declarasse Sacram Congregationem Concilii referunt Uvamesius *in consil. tom.* 2. *consil.* 530. Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 79. *n.* 33. La Croix *lib.* 6. *p.* 3. *n.* 714. 108

Si ambo Sponsi e loco publicati, et recepti Concilii transferant realiter suam habitationem ad locum, ubi non est publicatum, quamvis eo solo animo, ut absque Parocho, et testibus contrahant, validum est eorum Matrimonium; Secus vero, si illuc se transferant cum tali fine, et habitationem realiter non mutent; seu, retento suo domicilio in loco publicati Concilii, transeant per locum, ubi non est publicatum, et ibi contrahant. Sic quoad omnes tres partes respondit Sac. Cong. Conc. 5. *Sept.* 1626. quae responsio fuit confirmata ab Urbano VIII. in Brevi ut sequitur. 109

## URBANUS VIII. ETC.

Exponi Nobis fecit Venerabilis Frater Archiepiscopus Coloniensis, quod habito nuper per eum ad Venerabiles Fratres Nostros S. R. E. Cardinales, Sacri Concilii Tridentini Interpretes, recursu supra infrascriptis dubiis, videlicet, Primo, an

Incolae tam masculi, quam feminae loci, in quo Conc. Trident. in puncto Matrimonii est promulgatum transeuntes locum, in quo d. Concilium non est promulgatum, retinentes idem domicilium, valide possint in isto loco Matrimonium sine Parocho, et testibus contrahere? Secundo, quid, si eo praedicti incolae, tam masculi, quam feminae solo animo sine Parocho, et testibus contrahendi se transferant, habitationem non mutantes? Tertio, quid, si iidem incolae tam masculi, quam feminae eo transferant, habitationem illo solo animo, ut absque Parocho, et testibus contrahant? Iidem Cardinales, ad primum, et secundum non esse legitimum Matrimonium inter sic se transferentes, ac transeuntes cum fraude. Ad tertium vero dubiorum hujusmodi, si domicilium vere transferatur, Matrimonium esse validum responderunt, et resolverunt, prout in decreto desuper emanato plenius continetur. Cum autem, sicuti eadem expositio subjungebat, dictus Archiepiscopus responsum, seu dubiorum praedictorum resolutionem hujusmodi pro illius subsistentia firmiori Apostolicae Nostrae Confirmationis robore communiri summopere desideret; Nos eumdem Archiepiscopum specialibus favoribus, et gratiis prosequi volentes, supplicationibus illius nomine Nobis per hoc humiliter porrectis inclinati, responsum, seu dubiorum praedictorum resolutionem hujusmodi Auctoritate Apostolica tenore praesentium approbamus, et confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicae firmitatis robur adjicimus, decernentes illud, seu illam, nec non praesentes Litteras valida, firma, et efficacia existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, sicque, et juxta illa per quoscumque Judices Ordinarios, et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 14. Augusti Anno 1627. Pontificatus nostri Anno quinto ».

110 Valida sunt Matrimonia, quae Catholici v. g. Mercatores, aut peregrini contrahunt sine praesentia Parochi, aut testium in locis infidelibus, ut in Regno Turcarum, Persarum, et hujusmodi, aut in locis haereticis, ubi nunquam fuit publicatum Conc. Trident. ut in Saxonia, Prussia, Svecia, Anglia, Scotia, Dania, Pomerania, et aliis partibus Septentrionalibus, quae jam ante Concil. Trident. a vera fide defecerant; *Communis*: et sic declarasse Sac. Congregat. Concil. refert Bosco *part.* 5. *disp.* 11. *sect.* 9. *conclus.* 5. et sic respondit Episcopo Tricaricensi ad 1. *dub.* 19. *Jan.* 1605. v. gr. in Hollandia, Zelandis, Frisia, et
111 hujusmodi. In locis autem haereticis promulgati Conc. Trident. si Parochus, aut Episcopus, vel alius Sacerdos ab ipsis deputatus haberi non potest, ad valorem Matrimonii requiruntur nihilominus duo testes, quia isti facile haberi possunt. Sic declaravit *Sacr. Congregat. Concil. et respondit Episcopo Tricaricensi* 19. *Januarii* 1605. ad quartum, et quintum dubium, ibi: « Quarto. Ubi etiam constat Decretum Concilii esse observatum, sed Parochialis Ecclesia, utpote vacans proprio Parocho careat, et Cathedralis itidem Episcopo, atque Capitulo, habentibus a Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi, nullusque alius ibi sit, qui vices Parochi, vel Episcopi suppleat, Matrimonium valere absque praesentia Parochi; servata tamen in eo, in quo potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Quarto. Si extent quidem Parochus, et Episcopus, sed nullo constituto Vicario, uterque metu haereticorum lateat, ita ut vere ignoretur, ubinam sit, vel eodem metu a Dioecesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium contractum absque forma Concilii, adhibitis tamen, ut dictum est, duobus testibus ».

Haeretici quoque in locis, ubi publicatum est Concilium Tridentinum, tenentur observare formam indictam ab ipso pro contrahendis Matrimoniis, unde, si sine praesentia Parochi, et testium ibi contrahant, eorum Matrimonia sunt nulla. Sic respondit *Sacra Congregatio Concilii Episcopo Tricaricensi* 19. *Januarii* 1605. *ad tertium dubium*, ibi: *Tertio*: « Haereticos quoque, ubi Decretum dicti *c.* 1. est publicatum, teneri talem formam observare, et praeterea ipsorum etiam Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro haeretico, vel Magistratu loci contracta, nulla, atque irrita esse »: et similiter declaravit *in Ruremondensi Matrimonii die* 2. *Martii* 1676. ubi declaravit nullum Matrimonium contractum coram Magistratu saeculari in loco, ubi Concilium Tridentinum est receptum, et Parochus commode haberi, et adiri poterat. Sunt autem valida Matrimonia haereticorum contracta sine praesentia Parochi, et testium in locis, ubi non fuit publicatum Tridentinum, et sine praesentia Parochi in illis locis, in quibus, quamvis sit publicatum, Parochus tamen, aut Episcopus Catholicus, seu alius Sacerdos ab ipsis deputatus non invenitur, nec potest tutus ad eum haberi accessus, dummodo in illis locis promulgati Concilii adhibeantur duo testes; *Communis*, et patet ex allatis declarationibus Sac. Congr. *sub n.* 99. *et* 100. 112

113

### ADDITIONES CASINENSES.

Praestat demum de Parocho sequentia notare. « Parochus cognito impedimento (quod inter contrahentes matrimonium intercedat) tenetur prohibere Matrimonium (hujusmodi), et remittere ad Episcopum, vel ejus officialem, neque potest assistere: Sanchez, *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 25. *Mart. Perez D.* 43. *sect.* 7. *num.* 9. *etc.* contra Pon-

tium. Nisi tamen ex sola confessione nosset; tunc enim nullo modo posset negare Matrimonium, sive publice, sive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confessionem; licet in confessione posset, ac deberet: Et tunc, si quidem sine magno scandalo a Matrimonio non possent desistere, nec vellent, suadere, ut contrahant communi consensu, sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi ut fratres (non autem quoad Torum) donec accedat dispensatio, et iterum contrahant. Ita ex Beja, Pontio . . et Perez . . qui addit, si id omnino noiint, persistantque petere, debere Parochum assistere ». Bussembaum apud D. de Ligorio *Theol. Moral. de Matrim. n.* 1001.

« Dubitatur 1. An, Parochus, si ipse solus noverit impedimentum, teneatur impedire Matrimonium publice petitum? Si impedimentum denunciatur ab aliis, certum est ex cap. fin. *de Clandestina dispensat.* teneri Parochum interdicere nuptias, et rem ad Ordinarium deferre, ut ille cognoscat. Dubium fit, si solus Parochus impedimentum sciat extra confessionem, an possit, et teneatur nuptias impedire? Negat Pontius . . . . quia nemo tenetur denunciare, quod probare non potest. Affirmant tamen verius Sanchez . . Boss. Roncaglia *etc.* Ratio, quia, si quilibet tenetur impedimentum revelare, etiamsi ipse solus illud sciat, a fortiori tenetur Parochus, cui ex officio incumbit consulere saluti suarum ovium. Nec obstat, quod peccatori occulto, publice petenti Sacramentum, illud non est denegandum; nam respondetur cum auct. cit. quod hoc procedit, quando impedimentum dumtaxat reddit illicitam Sacramenti susceptionem, secus vero, si impedimentum (praeter susceptionem) praebet occasionem aliorum damnorum, et culparum ». D. de Ligorio, *l. cit. n.* 1002.

« Dubitatur 2. An Ordinarius, qui solus conscius sit impedimenti, teneatur Matrimonium impedire? Sanchez . . Pontius *etc.* Sentiunt, cum nec teneri, nec posse, quia nemo potest esse Judex, et testis. Sed probabilius affirmant Bonac... Escob. cum Leand . . . et Salmat. cum Aversa, Truil. Dic. *etc.* Ratio, tum quia bene potest esse aliquis Judex, et testis, quando agitur de peccato impediendo; tum quia eo casu saltem potest ipse Ordinarius deferre impedimentum ad Judicem Superiorem (et etiam ad suum Vicarium, ut ajunt Salmatic. cum Auct. Cit), ut ille judicium proferat, et ad hoc ipse Episcopus tenetur, ut impediat peccata, quae ex matrimonio invalido oriren- tur ». D. de Ligorio, *ibidem*, *n. cit.*

Parochus a contracturis Matrimonium exigat oportet scientiam doctrinae Christianae, saltem eorum, quae ad salutem sunt necessaria:

Audiamus Benedictum XIV, qui haec tradit. « (Quidam Theologi) cum ignorantiam doctrinae Christianae non invenerint in vulgatis versiculis, in quibus enumerantur impedimenta matrimonium impedientia, asserere proinde non dubitarunt, neminem posse, ob illam solam, a matrimonio celebrando cohiberi. Ita docuit Thomas Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 15 *n.* 9. inquiens: « Nescio tamen, qua ratione possit (Episcopus) ob hanc ignorantiam arcere aliquos a matrimonio contrahendo, cum ipsius non sit impedimenta matrimonii statuere, nec hoc impedimentum ab Ecclesia statutum sit: et sequitur Diana... ».

« Verum huic doctrinae et Rituale Romanum, et S. Carolus Borromaeus, et quamplurimae Episcopales Synodi, ac summorum Pontificum Edicta adversantur. Etenim Rituale Romanum *tit. de Matrim.* de iis loquens, qui matrimonio sunt jungendi, ait: « Uterque sciat rudimenta Fidei, cum ea deinde filios suos docere debeant ». S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanensi V. *part.* 3. *Act. Eccl. Mediol. part.* 1. *pag.* 287. haec statuit: « Parochus, quos sponsos experiundo viderit doctrinae Christianae rudimenta plane ignorare, ne matrimonio illos ante jungat, quam ea item ratione cognorit didicisse, quae eo de genere illos plane scire oportet »: quae verba advertens Franciscus Amatus Pouget *instit. Catholic. tom.* 2. *part.* 3. *sect.* 1. *cap.* 8. §. 5. *n.* 6. inquit: « Non accedendum prius ad connubii legem, quam teneantur praecipua religionis mysteria, Christianaeque vitae ratio, et conjugatorum officia probe noscantur ». In Archiepiscopali Bononiensi Cardinalis Gabrielis Palaeoti *part.* 3. *pag.* 157. cavetur, ne Parochus ad tertiam deveniat matrimonii denuntiationem, nisi certo noverit, sponsos principalia Fidei nostrae mysteria didicisse, et saltem « Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Symbolum Apostolicum, et Praecepta Decalogi memoriae mandasse ». Idem edixere innumerae Synodi, collectae a Genetto *Theolog. Moral. tom.* 5 *tract.* 9. *cap.* 2. *quaest.* 17. quibus addimus Synodum Farfensem, habitam anno 1685. a Cardinali Barberino; Caesenatensem habitam anno 1693. a Cardinali Denhoff: Neapolitanam habitam anno 1694. a Cardinali Cantelmo, Ariminensem habitam anno 1724. a Cardinali de Via, Neapolitanam habitam anno 1726. a Cardinali Pignatello, Sabinensem habitam anno 1736. a Cardinali Albano, omnes *ad titulum de matrimonio*: Ac demum Congregatione habita coram san. mem. Innocentio XII. anno 1697. decretum est, non esse a Parochis matrimonium in Ecclesia proclamandum, nisi antea sponsos repererint in Christianae religionis rudimentis sufficienter instructos; quod quidem decretum confirmatum fuit a fel. rec. Clemente XI *in suo Bullario pag.* 326. Idem edixit Cardinalis de Rohan *in suo Rituali Argentinensi ad tit. de Matrimonio pag.* 254. ubi Parochos diligenter investigare jussit: « an matrimonio jungendi teneant rudimenta Fidei ». Ac denique Nos ipsi in nostra Encyclica Epistola ad

universos Episcopos, quae est 42. *in nostro Bullario* §. 11. *tom.* 1. haec scripsimus: « Verum, cum matrimonio jungendi non sint, si Parochus, ut debet, prius interrogando, deprehenderit, marem, seu foeminam, quae ad salutem necessaria sunt, ignorare; vix tantae, ac tam luctuosae ignorantiae locum relinquet Episcopus, qui Pastores animarum admoneat officii sui, et, huic si desint, negligentiae repetat poenas ».

« ... Neque in contrarium facit, quod ajebat Sanchez, nimirum, non posse Episcopum nova impedimenta, matrimonium impedientia, statuere: huic enim difficultati in primis reponimus, ab Episcopo repellente a matrimonio contrahendo ignorantes Christianae religionis necessaria rudimenta, nullum de novo poni impedimentum, sed illud explicari, et inculcari, quo iidem jam detinentur: enimvero cum matrimonium inter Fideles, unum sit ex septem novae Legis Sacramentis, a Christo Domino institutis, atque e numero eorum, quae dicuntur *vivorum*, nemo, sine gravi sacrilegio, illud celebrare potest in statu peccati mortalis, quod optime perpendit Didacus Covarruvias *super* 4. *Decret. part.* 2. *de matrim. cap.* 6. *in princ.* inquiens: « Existens in mortali crimine, non potest, absque novo peccato, matrimonium contrahere, tractat enim indecenter Sacramentum hoc maximum »: nec Parochus licite eidem matrimonio assistit; quamvis enim, juxta communiorem magisque receptam sententiam, non sit Sacramenti matrimonii Minister... nihilominus in multis comparatur Ministro; nec licite sua praesentia, et auctoritate firmare potest contractum, quem scit a contrahentibus sacrilege iniri, quemadmodum prosequitur Cardinalis de Lauraea *in* 4. *sent. tom.* 3. *disp.* 22. *art.* 22. *n.* 549. et pluribus Franciscus Maria Muscettola, Archiepiscopus Rossanensis, *in sua dissert. de Sponsalibus, et Matrimoniis*, quae extat post secundam impressionem *Observat.* bon. mem. Zauli *ad Statuta Faventina*, iterumque edita est Neapoli anno 1742. Qui autem Fidei rudimenta ignorat, quae ex gravi praecepto scire tenetur, quamdiu illa non addiscit, cum potest, versatur in statu peccati mortalis, ac propterea jure ac merito a matrimoniu contrahendo arcetur ».

« Deinde idem Sanchez *cit. disp.* 15. n. 5. *et lib.* 7. *disp.* 6. *n.* 6. Basilius Pontius *de Matrim. lib.* 6. *cap.* 7. Gaspar Hurtado *disp.* 25. *difficult.* 1. *n.* 1. et Perez *de Matrim. disp.* 23. *sect.* 1. *n.* 1. non solum in Episcopo, sed etiam in Parocho facultatem agnoscunt impediendi ad tempus matrimonium ex aliqua rationabili causa, puta ad sedandum scandalum, vel ad detegendam alicujus objecti impedimenti veritatem; nec tamen inde confici autumant, verum, et proprium impedimentum, eorum auctoritate, matrimonio apponi: siquidem illa prohibitio temporaria est, atque, ablato scandalo, et detecta falsitate objecti obstaculi, sine ulla dispensatione, cessat, et extinguitur. Idem autem contingit in re nostra: Episcopus enim ignorantibus Christianae religionis instituta, et praecepta, matrimonium interdicit, solum ad tempus; donec scilicet illa addiscant: quod si haec prohibitio diuturna sit, et perseveret, id per accidens est, atque unice oritur ex culpa eorum, qui illis erudiri aut recusant, aut negligunt ».

Unum tamen advertendum addimus, quod recte consideravit Giribaldus *de Sacram. matrim. tract.* 10. *cap.* 3. *dub.* 13. *n.* 111. nimirum quandoque evenire, ut quis praecipua Fidei nostrae mysteria et sciat, et credat, caetera pariter, quae necessitate praecepti sunt addiscenda, aliquo saltem rudi modo perceperit; sed, quia hebetis est ingenii, et exilis memoriae, post omnem adhibitam diligentiam, illa memoria retinere, et recitare non valeat: in hoc autem rerum statu, non debet perpetuo arceri a matrimonio, quod est institutum in officium naturae, et propterea nemini, sine propria culpa, est denegandum; sed curabit Parochus, ut qui eo memoriae defectu laborat, frequenter audiat quae semel crasse didicit, ne ab ejus mente penitus elabantur. Inter celeberrimas Constitutiones Gibertinas, editas a Joanne Matthaeo Giberto, Episcopo Veronensi, quas alibi commendavimus, *tit.* 5. *cap.* 23. legitur: « Cum autem quilibet Christianus Orationem Dominicam, Symbolum Apostolorum, et Praecepta Dei, atque Ecclesiae scire debeat, retinendo saltem sensum, et Sacerdotibus, ac Praedicatoribus munere sibi imposito, prout tenentur, fungentibus, nullus se in veritate excusare poterit, quod, a quo necessaria ad salutem addiscere possit, non habeat. Ideo praemissa nescientes, ut magis confundantur etc. in faciem Ecclesiae ad matrimonium contrahendum non admittantur »: ubi Cardinalis Augustinus Valerius *in notis* ad rem subdit: « Adverte, non esse arcendos etc. qui, ut necessaria ad salutem perdiscant, faciunt quod in se est, siculi qui scholas doctrinae Christianae frequentat; quia, non ob incuriam, aut negligentiam, sed ob ingenii, memoriaeve imbecillitatem, ea non addiscunt ». *De Synod Dioec. lib.* 8. *c.* 14. n. 2. *et seqq.*

---

*Raptus* impedimentum est statutum a Tridentino *sess.* 24. *de reformat. Matrimonii cap.* 6. his verbis: « Decernit Sancta Synodus, inter raptorem, et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse subsistere Matrimonium; quod, si rapta a raptore separata, et in loco tuto, ac libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; et nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, et favorem praebentes, sint ipso Jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque Dignitatum incapaces; et si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur praeterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive 114

non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare ».
115 Raptus dirimens Matrimonium est violenta abductio Feminae in ordine ad contrahendum Ma-
116 trimonium. *Est in re communis*. Violentia inducens raptum est non solum physica, v. g. per violentam manuum injectionem, sed etiam moralis, v. g. per minas, aut gravem metum; *Communis*.
117 Ad hoc, ut inducat impedimentum dirimens, debet talis violentia probabilius esse illata ipsi feminae raptae; nec sufficit, si sit illata solis parentibus, aut tutoribus. Unde, si puella volens, et consentiens abducatur, quamvis sint inviti, et reclament parentes, seu tutores, non oritur impedimentum raptus; Sanch. *l.* 7. *disp.* 13. *n.* 13. Coninch *disp.* 41. *n.* 48. Perez *disp.* 38. *sect.* 4. Spor. *tom.* 3. *par.* 4. *cap.* 13. *sect.* 1. *num.* 28. Reiffenst. *lib.* 4. *decret. tit.* 1. *n.* 374 Pignatell. *t.* 5. *consult.* 80. Gobat *n.* 546. Mastrius *n.* 108. Krimer *n.* 514. Kugler *n.* 1633. Uvex *num.* 42. Aloysius Riccius *resolut.* 342. *n.* 5. *par.* 4. Hurtad. *disp.* 23. *diffic.* 3. *vers. Secundo*, La Croix *lib.* 6. *par.* 3. *n.* 628. cum Aversa, Lessio, Reginald. Tanner. ab ipso citatis. Et ratio est, quia Tridentinum praecise intendit cavere, ne laedatur libertas Matrimonii, quae utique non laeditur, si puella libere consentiens abducatur, quamvis violentiam, seu vim patiantur parentes, vel inviti reclament, cum libertas puellae nubere volentis non dependeat a voluntate parentum, et validissimum sit Matrimonium contra eorum voluntatem ab ipsa contractum, ut decrevit ipsum Concilium Tridentinum *cit. sess.* 24. *de reformat. Matrimonii cap.* 1. anathematizando contrarium sentientes, ibi; « Eos Sancta Synodus anathemate damnat . . . qui falso affirmant, Matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes, ea rata, vel irrita facere posse ». Tum quia Tridentinum statuit impedimentum raptus cessare, si femina rapta sit « separata a raptore, et in loco tuto, ac libero constituta »: sive restituatur parentibus, sive non; et ideo etiam *cap. Cum causam* 6. *de raptoribus* Lucius III. statuit, ut sequitur: « Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, et prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet parentes reclament, a quibus eam dicitur rapuisse ».
118 Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui contrarium sustinent, nempe, quod raptus feminae consentientis, si sint inviti parentes, dirimat Matrimonium; Sic Barbosa *super Concil. sess.* 24. *de reform. cap.* 6. *n.* 3. cum Salzedo, Henriq. Vega, Cardin. Tusch. Zerola, Petro Ledesma, Rebellio, Guttier. Bonacina, ibi citatis, Navarr. *lib.* 5. *cons.* 2. *n.* 1. *de Raptor.* Molina, Henno, et alii, et consensit Card. de Luca *de Matrimon. disc.* 5. *et ad Trid. discurs.* 28. pro casu, quo non praecesserunt Sponsalia, vel tractatio Matrimonii ineundi, et secundum S. Thomam 2. 2. *qu.* 154. *art.* 7. « Quandoque violentia infertur patri, sed non virgini, puta cum ipsa consensit, ut ipsa per violentiam de domo patris abstrahatur . . . qualitercumque enim violentia adsit, salvatur ratio raptus ». Ast ex dictis patet, ut recte advertit La Croix *loc. cit.* et alii, quod S. Thomas ibi vult tantum tunc quomodocumque puellam rapi parentibus, sed non ideo est raptus dirimens Matrimonium, cum non praejudicet puellae libertati, quam tantum Tridentinum vult ibi salvari, nihil reflectens ad consensum parentum, quibus etiam invitis, et contradicentibus, potest validissime Matrimonium contrahere ex ipsomet Concilio *cit. sess.* 24. *cap.* 1. per textum numero antecedenti adductum.

Conveniunt tamen omnes, quod, si puella consentiens, et volens abducatur insciis parentibus, 119
vel tutoribus, ita ut neque puellae ipsi, neque parentibus vis inferatur, licet his adhuc injuria fiat, non fit raptus dirimens, quia raptus, sicut et rapina aliquam violentiam continent, ut ex communi notat Navar. *lib.* 5. *consil.* 3. *n.* 1. *de raptor.* Sanchez *lib.* 7. *disp.* 12. *n.* 36. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 373. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 13. *arg. cap. Cum causam* 6. *de Raptorib.*
Sic etiam omnes conveniunt, quod non sit raptus 120
dirimens Matrimonium, quando post tractatum de Matrimonio legitime contrahendo, vel post sponsalia jam contracta abducitur puella consentiens de domo patris, seu tutoris, quamvis inviti, et reclamantis, ut expresse respondit Lucius III. *in cap. Cum causam* 6. *de Raptoribus*, per verba praecisa adducta *sub n.* 119. *in fine*. Quando puel- 121
la, quae rapitur, erat prius raptori desponsata, licet ipsa, proposito mutato, sit invita, adhuc negant oriri impedimentum; Barbosa *in cap. Cum causam* 6. *de Raptoribus*, *et supra Concil. Tridentin. sess.* 24. *de reformat. cap.* 5. *n.* 6. Farinac. Henriq., Fr. Emmanuel, Joseph Sessa, Rebell. Lessius, Genuensis, Molfesius ab ipso Barbosa citati, et alii cum Tamburin. *lib.* 7. *in Decalog. cap.* 6. §. 2. *n.* 15. *arg. cit. cap. Cum causam* 6. *de raptorib.* ibi: « Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, et prius eam desponsaverit, quam cognoverit ». Et ratio est, quia talis puella prius desponsata cogitur, ad id, quod facere tenebatur; Quae sententia tenenda est, praesertim, si sponsa nullam habeat justam causam resiliendi; Secus vero non; Gobat *cas.* 19. *n.* 554. Sporer *loc. cit. n.* 27. La Croix *loc. cit. n.* 637. et alii cum Krimer *n.* 514. quia, cum sponsa justam causam habet resilendi, si invita rapiatur, fit ei vera violentia raptus impedimentum inducens, eo vel maxime, quod Sanchez, Aversa, Escobar, Hurtado, et alii velint simpliciter, et absolute oriri impedimentum ex raptu, quo sponsus rapit propriam sponsam invitam.

Raptus factus non causa contrahendi Matrimo- 122
nium cum rapta, sed solum causa libidinis explendae, non dirimit Matrimonium; Sanchez *lib.* 7. *disp.* 13. *n.* 4. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 377. Barbosa *super Tridentin. sess.* 24. *de reformat.*

*cap.* 6. *n.* 2. Salzed., Fr. Emmanuel, Vega, Lesius, Molfesius, Reginald. Guttier. Hurtad. citati a Barbosa *ibid.* Sporer *loc. cit. n.* 29. et alii plures cum Tambur. *loc. cit. n.* 11. Gobat *loc. cit. n.* 542. et alii cum La Croix *loc. cit. n.* 631. ubi ex Gallemart in declaratione ad eum locum refert *a Sacra Congregatione Concilii decisum fuisse* 23. *Jan.* 1586. Raptores ob aliam causam, quam, ut in Uxores ducant, non comprehendi a Tridentino illi infligente poenam Excommunicationis. Et ratio est, quia Concilium eo decreto nihil intendit, nisi libertati Matrimonii providere, adeoque agit de solo raptu, et violenta abductione puellae ad contrahendum Matrimonium; Sa tamen, Bonacina, et alii cum Platell. *n.* 1179. tenent contrarium.

123 Raptus dirimit Matrimonium, etiamsi femina rapta non sit virgo, sed corrupta, vidua, conjugata, inhonesta, vel etiam meretrix; Barbosa *l. cit. num.* 4. cum Bonacina; Reginald. Sanchez, ibi citatis; Bosco *de impedim. Matrim. disp.* 12. *sect.* 9. *concl.* 4. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 375. La Croix *loc. cit. num.* 637. et alii passim. Et ratio est, quia Concilium *loc. cit.* non attendit ad qualitatem virginis, seu honestae, sed solum ad libertatem cujuscumque feminae respectu Matrimonii; universaliter enim, et indistincte de rapta loquitur, et ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *l. De pretio, ff. de Publiciana in rem actione*, et verba generalia generaliter sunt intelligenda; *c. Quia circa* 22. *de privileg.* praesertim ubi, ut in praesenti, est eadem ratio; *arg. l. Ideo ff. de legib.*

124 Raptus, quo femina rapit virum, non dirimit Matrimonium; Sporer *loc. cit. num.* 30. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 376. Barbosa *loc. cit. num.* 5. cum Farinac. Sanchez, Pontio, Molfes. Reginald. Petro Ledesma, Bonacina, Riccio, Hurtado *ibi ab ipso citatis*; La Croix *loc. cit. num.* 635. cum Dicastill. Escobar, Gobat et aliis *ibi a se citatis*, Bosco *loc. cit. concl.* 3. *a num.* 81. Henriquez *de impedim. Raptus disp.* 6. *num.* 80. et communior aliorum contra Henriquez, Guttier. Vegam, et alios. Et ratio est, quia Concilium *loc. cit.* loquitur solum de raptore, et non de raptrice, unde tale decretum, utpote odiosum, et poenale, non est extendendum ad raptricem; *arg. c. Odia* 15. *c. Quae a Jure* 28 *et cap. In poenis* 49. *de reg. Juris in* 6.

125 Raptus non dirimit Matrimonium, si solis importunis precibus femina abducatur, dummodo preces tales non sint, ut violentiae aequiparentur; Barbosa *loc. cit. n.* 7. Sanchez *lib.* 7. *disp.* 13. *num.* 11. Guttierez *de Matrimonio cap.* 86. *num.* 15. Bonacina *de Matrim. quaest.* 4. *punct.* 8. *num.* 5. *et* 6. et alii passim. Raptus, ut sit impedimentum dirimens, requiritur traductio feminae de loco ad locum, si enim quis virginem repertam in domo patris, aut in alia domo non educit de ea domo, sed illam ibi opprimit, aut trahit de uno cubiculo ad aliud, ut ibi illam commodius violet, non incurrit impedimentum raptus; Sanchez *lib.* 7. *disp.* 13. *num.* 7. Navarrus *consil.* 1. *n. unic. sub titul. de Raptoribus*, Barbosa *loc. cit. num.* 8. Fr. Emmanuel *in Summa to.* 1. *cap.* 232. *num.* 2. Coninch *de Sacrament. et Censur. to.* 2. *disp.* 31. *num.* 48. Bonacina *loc. cit. punct.* 8. *num.* 6. *et* 8. ubi citat Molinam, Guttier. Card. Tusch. et alios.

126

Impedimentum raptus inter raptorem, et rap- 127
tam perseverat, etiamsi rapta post raptum libere consentiat, «si adhuc ipsa in potestate raptoris manserit». *Secus vero* «si rapta a raptore separata, et in loco tuto, et libero constituta illum in virum habere consenserit»; *Communis*, textu expresso in Tridentino, *cit. sess.* 24. *de reformat. Matrim.*
*cap.* 6. Ubi insuper declaratur, quod Raptores, 128
et fautores raptus dirimentis Matrimonium sint ipso Jure excommunicati; et sint perpetuo infames, et incapaces omnium Dignitatum; et si Clerici sint, amittant gradum Clericalem; et Raptor sive Matrimonium contrahat cum rapta, sive non, tenetur eam decenter dotare arbitrio Judicis. Vide verba praecisa Concilii *supra n.* 114.

Raptores, et eorum auxiliatores, si fuerint Lai- 129
ci, morte plectuntur; §. *Sin autem per vim. Instit. de public. judic. et l.* 1. *Cod. de raptu Virg.* Et insuper incurrunt excommunicationem ipso facto; *cap. Raptor*, *cap. Statutum* 27. *qu.* 2. *cap. Eos*, *cap. Raptores*, *cap. De puellis*, *cap. Nullus* 36. *quaest.* 2. et expresse Concil. Trid. *sess.* 24.
*de reformat. cap.* 6. Talis autem excommunicatio 130
nemini est reservata Barbosa *in Trid. loc. cit. n.* 12. Panimoll. *decis.* 62. *num.* 8. et multi alii a-
pud ipsos. Si autem sint Clerici, deponuntur, seu 131
suspenduntur ab eorum officiis; Conc. Trid. *l. c.*
Dictam tamen suspensionem non incurrunt ante 132
sententiam Judicis: Barbosa *loc. cit. n.* 13. Panimoll. *loc. cit. num.* 9. et alii plures citati ab ipsis; Ursaya *Institut. crimin. lib* 2. *tit.* 7. *n.* 146. Vide ipsos ibi, ubi multa habent ad rem.

Impedimentum justitiae publicae honestatis ex 133
Matrimonio rato non consummato fortius est eo, quod ex sponsalibus oritur; Bened. XIV. Constit.
89. tom. 1. incip. *Inter omnigenas* §. 15. Ubi 134
Pontifex mandat Episcopis, et Missionariis Serviae, quod idcirco ab hujusmodi dispensatione concedenda abstinere debeant, non obstantibus amplis facultatibus sibi concessis.

Quoad jam tradita in hoc *art. a num.* 69. *ad* 135
80 *et num.* 103. de Parocho affectante non audire verba, vel non videre nutus attentatium clandestine contrahere Matrimon. advertendum est, quod illa exceptio, *Nisi affectasset non intelligere*, apposita in Decretis ibi allatis, intelligenda est de eo casu, ubi Parochus qui, si nec vidit, nec intellexit, ipse sibi in causa fuit, ut non videret, nec intelligeret, propterea quod, vel aures sibi obstruxerit, vel faciem velaverit, ne audire, et aspicere cogeretur, sicuti colligitur ex Fagnano in *cap. Quoniam num.* 25. *de Constit. et in cap.*

*Quaesitum num. 7. et 8. de poenit. et remiss.* Neque porro aequum est, ut ab arbitrio, factoque Parochi pendeat, libertatem Matrimonii impedire, ut recte docet Bened. XIV. *de Synodo Dioecesana lib. 13. cap. 23.* Vide Addit. Casinenses sub *n. 80. h. art.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De impedimento *impotentiae*, tum de impedimento *clandestinitatis* aliqua addere abs re haud est.

136 Quod attinet ad impedimentum impotentiae, aliud est, si uterque ipsum fateatur, aliud si una Pars impotentiam alleget, altera eamdem neget.

137 Priori casu non est continuo Matrimonium irritum declarandum. Quando defectus est occultus, tunc Partes cohabitent per triennium; *Cap. 5. et 7. de frigid. et malefic.* Triennium autem incipit currere non a tempore monitionis per Judicem, sed potius a tempore, quo primus impotentiae defectus fuit observatus, quamvis aliquod tempus arbitrarium ad preces peragendas a Judice statui posse non negaverim per *Cap. 7. de frigid. et malefic.* Requiritur praeterea jure Canonum, ut cum septima manu Propinquorum, vel vicinorum bonae famae, si Propinqui defuerint, tactis sacrosanctis Evangeliis, uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuerint; *Zoes. ad tit. decretal. de frigid. et malefic. n. 9. Simon. de Impotent. conjugal. cap. 7. thes. 3.*

138 *n. 4.* Quod si defectus patens sit, triennium haud est observandum, nec juramentum septimae manus desideratur, ita nec ipsorum Conjugum juramentum necessarium est; sed sufficit juramentum Medicorum, vel Matronarum ea signa per inspectianem attestantium; *Simon. de Impotent. cap. 7. thes. 3. n. 5. et sequent.*

139 Posteriori casu, si Mulier in ipsa statim novitate post mensem, aut duos proclamaverit ad Episcopum, vel ejus Missum, irritum declarari potest Matrimonium, dummodo praeterea accusatio per *justum judicium* probetur; *c. Si quis 53. quaest. 1. Simon. de Impotent. cap. 7. thesas. 3. n. 2. et*

140 *3.* Sin autem post mox dictum tempus ad Episcopum clamaverit ajendo, quod non sit cognita, Maritus interim contrarium affirmet, Marito tamquam Mulieris capiti credendum; *cap. 1. de frigid. et malefic. Simon. de Impotent cap. 7. thes. 4. n. 4 et sequent* Sed an inspectio decerni debeat, consule *Bohemer. in decretal. lib. 4. tit. 15. §. 24. et plur. sequent.* qui de inspectiane fuse disserit.

141 De eo hic disquirit Auctor, an Parte impotente contrahente novum Matrimonium, irritum ipsum declarandum sit. Placet simplicius distinguere. Primum Matrimonium, aut fuit irritum declaratum ex nimia membri magnitudine, et feminae arctitudine, aut ex frigiditate, aut ex maleficio.

142 Si prius, quum impotentia non sit absoluta, sed respectiva, potest uterque Conjux Matrimonium cum alia Persona contrahere. Quod si ex frigiditate, secundum Matrimanium irritum declarari debet; sin ex maleficio, firmum illud permanet; *Simon. de Impotent. dict. cap. 7. thes. 4. n. 1. et plur. sequent.* 143

Quod concernit impedimentum *clandestinitatis*, nimium esset de eo pro dignitate disserere. Satis sit adnotare aliqua, quae auctor, vel erronee, vel parum probabiliter firmavit. 144

Male Auctor *n. 61.* ait Cardinalem in suo Titulo venire nomine Parochi, quoad assistentiam Matrimonii. Ex his, quae dicta sunt supra *in not. et addit. ad verb. Cardinalis articulo III.* patet non habere amplius Cardinalem jurisdictionem in Populos, et Parochianos. Quocirca non est, cur Matrimoniis assistere amplius valeat. 145

Nec erat, cur *Auctor n. 71. et plur. seq.* sequendo *Ursayam*, sustineret, quod affectante Parocho non audire verba, vel non videre signa attentantium contrahere Matrimonium, et revera illa non audiente, vel haec non vidente, invalidum sit Matrimonium coram ipso contractum. Licet enim admittamus, non satis esse ad implendam formam, quam voluit *Tridentinum Concilium*, materialem illam, et physicam praesentiam Parochi, sed requiri praesentiam moralem cum advertentia actus, qui geritur: Distinguendum tamen est inter Parochum praesentem, et ex vi naturalis, vel accidentalis impotentiae non audientem verba, aut signa mutui consensus non videntem, et Parochum praesentem quidem, sed nolentem, et studiose, et voluntarie affectantem non audire eadem verba, aut videre signa mutui consensus. Primo enim casu materialis, et physica Parochi praesentia non sufficit ad validitatem Matrimonii; Secundo vero casu materialis praesentia satis superque est: sufficitque audivisse, vel vidisse Testes, si Parochus audire, aut videre noluit, quum posset. 146 147 148 149

Et ratio vehementissima est, quia *Concilium Tridentinum* non requisivit consensum Parochi in contrahendo Matrimonio, neque Matrimoniorum libertatem ita angustare voluit, ut esset in cujusque Parochi potestate illorum celebrationem impedire per suam ultimam voluntatem, et affectatam nan intelligentiam, sed praesentiam Parochi, uti publicae personae, requisivit ad tollendam clandestinitatem actus; ideoque si Parochus praesens est, repugnet licet, simulet nan audire, fugiat, increpet, faciat quod iubet, satis est esse praesentem, ut respondit Rota *in Majoricen. Matrimonii 3. Jul. 1748. cor. R. P. D. Canilliac.* Et fuit sensus Sacrae Congregationis Concilii interpretis in *Nicien. Matrimon. 27. Mart. 1751.* 150

De Matrimoniis contractis, non servata forma *Concilii Trident.* inter Haereticos, vel Haereticos inter et Catholicos, in Locis Haereticorum, in quibus fuit promulgatum *Concilium Tridentinum*, de quibus agit *Auctor. n. 112. 113.* tum alibi, vide, quid decreverit Benedictus XIV. die quarta Novembr. 1741. « super dubiis respicientibus Ma- 151

trimonia in Hollandia, et Belgio contracta, et contrahenda ».

*Responsio Auctoris.*

*Male Auctor n.* 61. ( verba sunt D. Additoris hic supra *n.* 146. relata ) « ait Cardinalem in suo Titulo venire nomine Parochi, quoad assistentiam Matrimonii ». Sed quoad haec jam satis dictum est in verb. *Cardinalis art.* 3. *n.* 20. et *art.* 4. post *n.* 4. Ad id autem, quod subjungit *n.* 147. dicens : *nec erat cur Auctor n.* 71. *et plur. seq.* « sequendo Ursayam sustineret, quod affectante Parocho non audire verba etc. « observet prudens Lector, quod omnia ibi tradita collegit, et sustinuit clarissimus Ursaya celeberrimus Advocatus Romanus. Et similiter in re sensit Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* 13. *cap.* 23. *n.* *X. et XI.* (*). Decretum autem *Sac. Congr. Conc. in Nicien. Matrimonii* ad ejus sensum a D. Additore adductum, ut editum 21. *Mart.* 1751. fuit jam a me productum *in Supplement.* secundae Editionis Venetae, qua ipse D. Additor est usus, sed non editum dicta die 27. *Mart.*, At vero, ut ex Thesauro Resolut. S. C. Concilii Editionis Roman. *dicti anni* 1751. diebus, ut sequitur. *Nicien. Matrimonii, an constet de validitate Matrim. etc.* S. C. Concilii die 13. *Februar.* 1751. respondit *affirmative*, *et amplius.* Deinde ad instantiam. D. Baronis, proposito dubio : « an sit standum, vel recedendum a decisis in casu etc. « *Eadem S. Cong. die* 24. *April.* 1751. respondit ; *dilata ad primam omnino.* Iterum, instante D. Barona, et proposito dubio : « an sit standum, vel recedendum a decisis in casu etc. » *sub die* 8. *Maii* 1751. non fuit talis caussa dicta die proposita. Noviter adhuc reproposito eodem dubio: « an sit standum vel recedendum a decisis in casu etc. » Eadem Sac. Congreg. *sub die* 22. *Maii* 1751. respondit: *dilata ad primam:* Reproposito tandem eodem dubio : « an sit standum, vel recedendum a decisis in casu etc. » Eadem Sacr. Congreg. *sub die* 19. *Jun.* 1751. respondit : *In decisis, et amplius.* Et super hac caussa Egomet fui consultus. Et circa id, quod D. Additor *ib. sub n.* 152. subjungit de Matrimoniis contractis, non servata forma Concilii inter haereticos, vel inter haereticos et Catholicos in locis haereticorum, in quibus fuit promulgatum Concil. Trid. de quibus agit auctor *n.* 112. *et* 113. tum alibi; Vide quod decrevit Benedict. XIV. *die* 4. *Novembr.* 1741. super dubiis respicientibus Matrimonia in Hollandia, et Belgio contracta, et contrahenda ; jamque a me de his, et similibus traditum est *in supplem.* verb. *Matrimonium* quidquid sancivit dictus Summus Pontifex, *tum in cit. Const. t.* 4. *Novembr.* 1741. quae incipit *Matrimonia*, tum in aliis consimilibus. Vide *ibi* ubi abunde de omnibus.

## ARTICULUS VII.

### QUO AD EA, QUAE CONCERNUNT FACULTATEM DISPENSANDI IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

### SUMMARIUM

1. Papa dispensare potest super quovis impedimento impediente, et super impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus. — 2. Papa ex praesumpta Dei voluntate, urgente aliqua gravi necessitate, dispensare potest super impedimentis de Jure Divino dirimentibus, quando originem trahunt a voluntate humana, et ad Deum referuntur. — 3. Hinc Papa dispensare potest, gravi urgente necessitate, et presbyter, seu Religiosus, vel religiosa contrahat Matrimonium. — 4. Afferuntur gravia exempla similium dispensationum. — 5. Papa dispensare potest in Matrimonio rato nondum consummato. — 6. Nequit autem Papa dispensare in Matrimonio Fidelium jam consummato. — 7. Affertur, et solvitur instantia. — 8. Papa proprie, et rigorose loquendo nequit dispensare in illis impedimentis, quae sunt Juris divini naturalis independentis quoad originem ab humana voluntate. — 9. Potest tamen Papa Jus Divinum interpretari, et declarare, quod in aliquo casu valde particulari propter aliquas gravissimas circumstantias, non obliget. — 10 Legati a latere, et Nuncii Apostolici possunt dispensare in sua Provincia super omnibus illis impedimentis, super quibus possunt dispensare Episcopi in sua Dioecesi. — 11. Insuper solent Legatis, et Nunciis concedi a Summo Pontifice aliquae aliae speciales facultates, et quantum ad praesens dispensandi super impedimentis Matrimonii enumerantur. — 12. Omnes tamen debent attendere praecisum tenorem specialium sibi concessarum. — 13. Consimiles dispensandi facultates solent obtinere Episcopi Germaniae, Indiarum, aliique in aliis remotioribus partibus. — 14. Episcopi independenter a similibus specialibus facultatibus possunt pro utroque Foro ex aliqua justa causa dispensare in duobus impedimentis Jure Ecclesiastico solummodo impedientibus, scilicet *Sacrato tempore, et Vetito.*—15. Episcopi possunt etiam ex justa causa dispensare super impediente impedimento Voti cujuscumque, Papae non reservati.— 16. Episcopi ordinarie, et regulariter loquendo nequeunt de Jure communi dispensare in ullo impedimento dirimente.—17 Extraordinarie tamen, seu in casu magnae, et urgentis necessitatis possunt Episcopi dispensare pro foro conscientiae in impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus. — 18. Immo, etiam ante contractum Matrimonium possunt Episcopi dispensare in impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus ex urgent. etc. *Subnectuntur ad rem addit. Cas.*—19 Vicarius Generalis Episcopi, vi officii sui, sine speciali mandato nequit dispensare super impedimentis Matrimonii occultis in foro interno, super quibus potest Episcopus Jure ordinario.—20. Multo minus potest Vica-

(*) Ex doctrina Benedict. XIV. superius relata sub n. 20. huius artic. videtur sane non eam fuisse laudati Pontificis mentem, quemadmodum Auctor supponit, si ille sentit, ut sub n. 71. et seqq. art. cit. *Edit. Cosin.*

rius Generalis, vi Officii sui, sine speciali mendato dispensare pro foro externo super illis impedimentis super quibus Episcopus dispensare potest ex speciali facultate a Papa concessa. — 21. Episcopus potest Vicario Generali, et aliis Sacerdotibus idoneis communicare dispensandi facultatem, quam habet ex privilegio, seu speciali facultate pro utroque foro. — 22. Et communicare etiam eam facultatem, quam habet Jure ordinario pro foro interno — 23. Non sufficit tamen generalis dispensatio, sed requiritur speciale mandatum, seu specialis delegatio, seu concessio. — 24. Capitulum, Sede vacante, ejusque Vicarius Capitularis valide, et licite potest dispensare pro foro conscientiae super eisdem impedimentis occultis, super quibus potest Episcopus Jure ordinario. — 25. Non potest tamen dispensare super iis impedimentis, super quibus dispensat Episcopus ex speciali facultate, seu privilegio. — 26. Commissarius Bullae Cruciatae potest dispensare pro foro conscientiae in contracto ante Matrimonium impedimento affinitatis ortae ex copula fornicaria in primo, vel secundo gradu, tam lineae transversalis, quam rectae, dummodo concurrant aliquae conditiones, quae assignantur. — 27. Commissarius Cruciatae potest legitimare prolem susceptam ex Matrimonio hujusmodi post notitiam utriusque conjugis de impedimento quo ad Ordines ut Beneficia tantum. — 28. Non potest tamen Commissarius Cruciatae legitimare prolem, quae ex impedimento est illegitime; quando uterque conjux est in mala fide, nisi dispenset etiam in Matrimonio, et Matrimonium cum effectu contrahatur. — 29. Commissarius Cruciatae dispensare potest super impedimento orto ex affinitate superveniente ad petendum debitum. — 30. Omnes Confessarii Regulares Mendicantes, vi privilegiorum, possunt dispensare super quovis impedimento Voti non reservati. — 31. Non habent dicti Confessarii Regulares privilegium dispensandi super omnibus impedimentis, tam dirimentibus, quam impedientibus, super quibus jure ordinario dispensare possunt Episcopi. — 32. Juxta varios magni nominis Doctores possunt Confessarii Regulares post Matrimonium, sive bona, sive male fide jam contractum, dispensare in foro interno super occulto impedimento affinitatis, etiam in primo gradu, et prolem inde susceptam legitimam declarare. — 33. Ast vero contraria sententia tenenda est cum communiori aliorum. — 34. An, et quando, et cum quibus possint Regulares, et alii dispensare ad petendum debitum? *remissive* — 35 An dispensatio sine justa causa sit valida, et licita? *remissive*. — 36. Regulares in iis, in quibus habent privilegium dispensandi, non possunt hoc facere extra Sacramentum Poenitentiae. — 37. Alii tamen tenent oppositum alia ad rem *ad* n. 42. — Subnectuntur Addit. ex aliena manu *ad* n. 45. — 46. Item Addit. Casin.

1 Papa potest dispensare super quovis impedimento impediente, et super impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus. *Communis, arg. cap. Proposuit 4. de concessione Praebendae*, ubi Pontifex de sua potestate loquens sic expresse dicit; « Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra Jus dispensare ».
2 Papa ex praesumpta Dei voluntate, urgente aliqua gravi necessitate, dispensare potest super impedimentis de Jure Divino dirimentibus, quando originem trahunt a voluntate humana, et ad Deum referuntur, ut in impedimento Voti solemnis, et hujusmodi. Hostiensis *in c. Non est 5. de Voto num.* 1. et ibi Abbas *num.* 5. D. Thomas in 4. *dist.* 38. *qu.* 1. *art.* 4. *quaestiuncula prima in corpore*, et ibi Richardus *art.* 9. *qu.* 1. *in corpore, et ad primum*; Henriquez *lib.* 8. *de Eucharistia cap.* 13. *n.* 2 *In comment. litt. R.* Rosignolus *contract.* 15. *de Matrim.* 3. *praenot.* 10. *n.* 1. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 6. *n.* 2. ubi testatur de communi.
3 Hinc Papa dispensare potest, gravi urgente necessitate, ut presbyter, et Religiosus, seu Religiosa, contrahat Matrimonium. S. Thomas *in* 4. *dist.* 38. *qu.* 1. *art.* 3. *ad* 4. ubi sic praecise dicit: « Si communis utilitas totius Ecclesiae, aut unius Regni, vel Provinciae exposceret, posset convenienter, et in voto continentiae, et in voto Religionis dispensari, quantumcumque esset solemnizatum: non enim per votum posset se homo deobligare ab eo, in quo tenetur alteri. Unde talis posset imminere necessitas, ut posset alicui juste prohiberi, incontinentiam, aut religionem vovere, et eadem necessitate manente, potest etiam in Voto dispensari jam facto ». S. Antonin. *in* 2. *par. tit.* 11. *cap.* 2. §. 9. *et in* 3. *par. tit.* 1. *cap.* 15. §. 3. Medina *de sacror. homin. continentia cap.* 21. *cum plurib. seq.* Tolet. in *Summa lib.* 4. *cap.* 19 *n.* 6. et pluribus aliis citatis, Fagnanus *lib.* 3. *decretal.* in *cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor. num.* 65. *et* 66. ubi dicit, hanc esse sententiam communem Theologorum, ac fere omnium Canonistarum, quam etiam tacite approbarunt varii Summi Pontifices, qui dispensarunt cum Episcopis, Cardinalibus Religiosis, et Monialibus, ut videre est apud Corrad. *in praxi dispensat. lib.* 8. *cap.* 10. *nu.* 28. et apud ipsum Fagnan. *loc. cit.* et alios.

Coelestinus enim III. dispensavit cum Constan- 4
tia Filia Rogerii Siciliae Regis, quae, cum esset Monialis professa Panormi, nupsit Henrico VI. et ex tali conjugio jam quinquagenaria genuit Federicum Secundum, ut referunt Cajetanus in 2. 2. *quaest.* 88. *art.* 11. *in princip.* Fagn. *loc. cit. n.* 69. et alii. Alexander III. dispensavit ad nubendum cum Nicolao Justiniano Sacerdote Monacho in Monasterio S. Nicolai Ordinis S. Benedicti ad instantiam Venetorum Ducis, ut referunt Bartholomaeus a S. Fausto *de thesaur. Religios. lib.* 2. *qu.* 36. *num.* 5. et Pineda *in Monarchia Ecclesiastica par.* 4. *lib.* 25. *cap.* 7. §. 1. *pag.* 84. Fagnan. *loc. cit. n.* 66. Gregorius XIII. dispensavit cum fratre Cardinalis Jojosae Gallo Sacerdote professo, et Provinciali Ordinis Capuccinorum ut referunt Bartholomaeus a S. Fausto *l. c. qu.* 46. *a num.* 8. Fagnan. *loc. cit num.* 66. et alii. Alexander VIII. 14. *Jan.* 1690. cum Francisco Leopoldo Comite Slabata Canonico Passaviensi Subdiacono, ut refert Reiffenst. *lib.* 4. *decret. tit.* 6. *n.* 16. ubi testatur fuisse alias sic dispensatum cum Caesare Borgia, qui prius erat Cardina-

lis Diaconus; cum Ramiro Aragonum Rege, qui prius erat Episcopus, et cum pluribus aliis; et Justus Redu *tom.* 2. *operis Canonico Politici tit.* 8. *fol.* 208. refert quod Juditha fuit Monialis Ratisponensis, et dein trium Regum Conjux, scilicet Bretislai Bohemiae, Mecislai Poloniae, et Petri Hungariae. Et multa alia exempla similium dispensationum refert Ursaya *tom.* 4. *par.* 2. *disc.* 5. *per tot.*

ADDITIONES CASINENSES.

Minus accurate auctor tradit sub num. 4. h. art. Cajetanum etc. secutus, Celestinum III. dispensasse cum Constantia Moniali professa, ut nubere posset Henrico Federici I. Filio, postea Imperatori. Siquidem multa sunt, quae hujus facti falsitatem, nempe, quod Monialis esset, evincunt.

« Ac primum, cum constet eamdem Constan» tiam post obitum ( * *Rogerii Patris* * ) natam » posthumam ( * *scilicet anno* 1154. * ), plane e» luditur fabula illa, quam idem Fazellus narrat, » de eadem ipsa Constantia, quod percussus Pa» ter Rex vaticinio Joachim Abbatis, quo asse» rebat, si nupsisset, funestam futuram Siciliae » Facem, fecerit eam retrudi in Monasterium, at» que Religionem profiteri Monasticam; nam si » vivo Patre Rege, ipsa non nata: quomodo po» tuit per eum Monacha effici, atque professa? sic » igitur vides lector, pudendum detectum erro» rem de falsa origine Constantiae Monachatus »: verba sunt Baronii, ad ann. 1186. n. XXX.

Deinde incongruum sane est, Celestinum III. dispensasse cum antedicta Constantia ad matrim. contrahendum, quippe, Godefrido Viterb. teste, in *Chron.* inter ipsam, et praefat. Henricum nuptiae secutae sunt Mediolani 27. *Januarii* 1186. De hujusmodi nuptiis hoc eodem anno secutis Sicardus in *Chron.* Otto de S. Blasio, *in Chron.* et Galvanus Flamma, *in manip. Florum* testantur: quibus et Godefridus Monach. S. Pant. *in Annalibus* adstipulatur, licet matrimonium, de quo sermo est, in octava Epiphan. apud Ticinum, praefato anno 1186. contigisse affirmet. Porro cit. Anno ( 1186 ) Urbanus III. Petri Cathedram tenebat, non autem Celestinus III. qui non nisi anno 1191. Pontifex fuit electus, quando nimirum matrimonium ejusmodi ab hinc quinque annis amplius, uti vides, jam fuerat effectum. Praeterea nullus ex scriptoribus coaevis, nempe cit. Godefridi Viterb. Hugonis Falcandi, Arnoldi Lubecensis, Romualdi Salernit. Archiep. Guillelmi Neubrigensis, Rogerii de Hoveden, at Abbatis Uspergensis, ultra alios supradictos, ipsam Monialem professam ante nuptias extitisse dicit, quorum certe Historicorum silentium in re, de qua agitur, utique venit attendendum.

Ludovicus Art. Muratorius. *Annali d' Italia*, sub anno, ut supra. 1186. Baronii sententiam libentissime amplexus, monachatum Constantiae intra fabellas amandavit.

---

Papa dispensare potest in Matrimonio rato non- 5
dum consummato. *Communis*, teste Rota Romana *dec.* 101. *n.* 7. *par.* 2. *divers. et in una Burgensi, dissolut. Matrim.* 27. *Jun.* 1594. *relat. inter impressas post secund. volum. Consil. Farinac. quae est* 86. *n.* 1. *in fin.* ubi sic praecise habet: « Et Domini quoad potestatem dissolvendi Matrimonii rati non consummati, dixerunt non esse dubitandum, quia haec est communis opinio Canonistarum, praesertim de consensu conjugum, et ex justa causa », *cap. Ex publico, et ibi Glossa verb. consummatum, de convers. conjug.* Et de facto in Matrimonio rato dispensarunt Gregorius VII. Martinus V. Eugenius IV. et S. Pius V. ut referunt Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 129. Delbene *part.* 2. *de inquisit. dub.* 336. *sect.* 66. n. 20. Gregorius XIII. et Urbanus VIII. ut refert Justus Redn *tom.* 1. *Operis Canonico Politici tit.* 3. *sect.* 2. n. 26. *et* 27. *fol.* 46. et teste Sanch. *lib.* 2. *disp.* 4. dictus Gregorius XIII. uno die quatuordecim Matrimonia rata dispensando dissolvit quoad vinculum. Et plurima exempla similia dispensationum refert Ursaya *tom.* 2. *par.* 1. *discept.* 3. *per tot. et tom.* 3. *par.* 2. *discept.* 21. *per tot.* adducens n. 153. Votum Sacr. Congr. Conc. sub die 20. Maii 1719. etiam dissentiente uno ex Conjugibus.

Nequit autem Papa dispensare in Matrimonio 6
Fidelium jam consummato. *Communis* inter Catholicos contra Haereticos volentes etiam Matrimonium consummatum quoad vinculum solvi posse propter unius adulterium, aut discessum a vera Religione. Et ratio est, quia, cum Matrimonium Fidelium elevatum sit a Christo in Sacramentum, et significet unionem indissolubilem ipsius Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, expresse ipsemet Christus praecepit *Matth.* 19. quod a nulla humana potestate posset dissolvi, ibi: « Quod Deus conjunxit, homo non separet ». Nec valet dicere, quod Matrimonium ratum, et consummatum non differant nisi accidentaliter. Unde si Papa dispensare potest in rato, possit etiam in consumato Non valet inquam, quia dato etiam, et 7
non concesso, quod differant solummodo accidentaliter, physice loquendo, differunt tamen substantialiter moraliter ob supervenientiam illius significationis, quae fundatur in unitate carnis, quae ante consummationem non aderat; duo enim Conjuges fiunt una caro per copulam conjugalem, *arg. cap. Debitum* 5. *de bigamis*, ubi dicitur, quod Matrimonium ratum significat solummodo unionem Christi cum anima per gratiam, quae, quia saepe in anima solvitur, etiam Matrimonium ratum solvi potest: At Matrimonium consummatum, cum ex *dicto cap. Debitum*, significet indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, etiam ipsum est indissolubile per quamcumque humanam potestatem;

aliter aptum non esset ad illam indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia repraesentandam.

8 Papa proprie, et rigorose loquendo, nequit dispensare in illis impedimentis, quae sunt Juris Divini naturalis independentis quoad originem ab humana voluntate. *Est fere communis*. Et ratio est, quia Jus naturale Divinum est supra quamcumque potestatem creatam, etiam Pontificiam; adeoque Pontifex non potest absolute, proprie, et rigorose loquendo super eodem dispensare, quia directe dispensatio tenderet in Jus Divinum naturale, ad quod non extenditur ejus facultas. Sic enim se habet Papa ad legem Dei, sicuti inferior ad legem Superioris. Immo minor est proportio Papae ad Legem Divinam, quam inferioris Praelati ad Legem humanam; *cap. Damnamus* 2. *de summa Trinitate*, *vers. quia inter Creatorem et Creaturam*; sed in Lege humana inferior nequit dispensare in Lege Superioris; *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de majorit. et obedient. Clementina*, *Ne Romani* 2. *de election.* §. 1. ubi expresse habetur, « quod Lex Superioris per inferiorem tolli non potest »; ergo nec Papa dispensare potest in illis impedimentis, quae sunt Juris Divini naturalis independentis quoad originem ab humana voluntate, cum hoc videatur contrarium Sacris Canonibus; c. *Sunt quidam* 6. c. *Contra Statuta* 7. c. *Omne* 8. *caus.* 25. *quaest.* 1. *cap Super eo* 4. *de Usuris*, *cap. Litteras* 13. *de restitut. spoliat. cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor.*

9 Potest tamen Papa Jus Divinum interpretari, et declarare, quod in aliquo casu valde particulari propter aliquas gravissimas circumstantias non obliget, cum scilicet ex Divinae Legis observantia, aut aliquod majus bonum impeditur, aut aliquod grave damnum inde sequitur, cujus exempla sunt *in cap. Licet* 23. *de testibus*, *in cap. Quanto* 18. *de Jurejurando*, Glossa *in cap. Non est* 5. *de Voto*. Interpretatio enim authentica fieri potest ab habente eamdem auctoritatem; *cap. final. de Constitutionibus*, videlicet a Legislatore ipso, vel ejus Successore, qualis est Pontifex, non tamen Successor Petri, quam Vicarius Christi cum plenitudine potestatis. Et ratio est, quia si Pontifex in aliquo simili gravi, et urgente casu non posset Legem Divinam interpretari, et declarare, cum pro interpretatione ad Deum recursus non pateat, non fuisset ipse bonus Paterfamilias (quod nullimode est dicendum), si gregem suum dimisisset sine Pastore, qui in casibus dubiis, et arduis posset Jus Divinum interpretari, et declarare, et sic omnibus suis ovibus pro necessitate consulere. Abbas *in capit. Proposuit* 12. *de concession. praebend.* Aimain. *de potest. Eccles. c.* 13. Turrecremat. *in Summa de Eccles. lib.* 2. *cap.* 7. *et lib.* 3. *cap.* 53. *et in cap. Conjunctiones* 2. *caus.* 53. *quaest.* 3. *n.* 3. Covarruv. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 6. §. 9. *n.* 4. Sylvester *verb. Papa quaest.* 16. *et* 17. Navarr. *lib.* 4. *consil. in* 2. *edition. tit. de Sponsalibus*, *consil.* 39. *n.* 16. *et tit. de desponsat. impub. consil.* 4. *n.* 16. Sotus *de Justit. et Jure lib.* 10. *quaest.* 3. *art.* 1. Vasquez *in opuscul. moral. in tractat. de Benefic.* c. 4. §. 2. *dub.* 1. *n.* 122. Suarez *de Eucharistia quaest.* 74. *art.* 2. *disp.* 43. *sect.* 4. *vers. Tertia sententia*, Cardinalis *in cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor.* §. *ultim. n.* 7. Catharinus *lib.* 6. *in Cajetanum in quaestione illa*: « An Pontifex possit dispensare in voto solemni Religiosorum »? S. Thomas *in* 2. 2. *quaest.* 54. *art.* 6. *et in quodlibet.* 4. *art.* 3. *in corp. et ad primum*, Durandus *in* 4. *dist.* 23. *quaest.* 1. *num.* 15. Rosignolus *tract. XV. de Matrimon. III. praenot. X. n.* 15. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 2. *n.* 457. Fagnanus *lib.* 1. *decretal. in cap. Cum pridem* 4. *de pactis n.* 80. et alii passim.

Legati a latere, et Nuncii Apostolici possunt dispensare in sua Provincia super omnibus illis impedimentis, super quibus possunt dispensare Episcopi in sua Dioecesi, ipsi enim reputantur Ordinarii Judices suae Provinciae, textu expresso *in c. Legatos* 2. *de Officio Legati in* 6. Insuper solent Legatis, et Nunciis concedi a Summo Pontifice aliquae aliae speciales facultates, et quantum ad praesens dispensandi super impedimentis Matrimonii; *Primo*, dispensandi in tertio, et quarto, tam *consanguinitatis*, quam *affinitatis* gradu simplici, et mixto tantum cum pauperibus in contrahendis Matrimoniis; in contractis vero cum haereticis conversis etiam in secundo simplici, et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum; et in his casibus prolem super impedimento *publicae honestatis* ex sponsalibus proveniente. *Tertio*, dispensandi super impedimento *Criminis*, neutro tamen conjugum machinante, et restituendi Jus petendi debitum amissum. *Quarto*, dispensandi in impedimento *Cognationis spiritualis* praeter levantem, et levatum in Baptismo. *Quinto*, Nuncii Hispaniae, ex privilegiis S. Pii V. sub die quarta Aug. 1571. et Greg. XIII. sub die 25. Junii 1576. possunt dispensare cum Judaeis in omnibus gradibus Jure Divino non prohibitis, vel conjunctis, vel attinentibus, et aliquando etiam dispensant in impedimentis dirimentibus post Matrimonium contractum, si occulta fuerint, et alii alias ampliores solent a Summo Pontifice pro exigentia temporum, locorum, et personarum obtinere facultates dispensandi, unde quisque stare debet suis obtentis concessionibus, et privilegiis. Omnes tamen ad hoc, ut vi talium privilegiorum, seu facultatum possint valide dispensare in impedimentis Matrimonii, debent omnino observare clausulam, quam Papa similibus dispensandi privilegiis adjicere solet his verbis: « Hae vero Matrimoniales dispensationes non concedantur, nisi cum clausula: dummodo mulier rapta non fuerit, vel si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, in dispensationibus hujusmodi declaretur expresse illas concedi tamquam a Sedis Apostolicae Delegato.

« Ad quem effectum etiam tenor ejusdem facultatis inseratur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessae, alias nullae sint ».

13 Consimiles dispensandi facultates solent obtinere Episcopi Germaniae, Indiarum, aliique in aliis remotioribus partibus, quas sibi concessas debet quisque attendere, nec excedere, semper servato adamussim sibi factae concessionis tenore, et plene observata supradicta clausula. Episcopi, independenter a similibus specialibus concessionibus, possunt pro utroque Foro justa ex causa dispensare in duobus impedimentis Jure Ecclesiastico solummodo impedientibus, scilicet *Sacrato tempore*, et *Vetito*, nisi Papa aliquod Matrimonium specialiter vetet; *Communis*, *et certa*. Episcopi possunt etiam ex justa causa dispensare super impediente impedimento Voti cujuscumque Papae non reservati, v. g. *Castitatis* ad tempus, vel in perpetuum, si est conditionale, vel poenale, item Voti non nubendi, vel Ordines suscipiendi; *Communis, et certa*: *argum. Extrav. Etsi Dominici, de poenit. et remission.*, ubi inter vota reservata Summo Pontifici non comprehenduntur supradicta; Votum enim Castitatis perpetuae ibi reservatum intelligitur de voto perfecto, et absoluto, et quidem praecise quoad substantiam, non idem quoad qualitates, vel circumstantias eorum; quia, cum talis reservatio sit praejudiciosa Juri ordinario Episcoporum, tamquam odiosa est stricte interpretanda juxta communissimam Doctorum sententiam; *argum. cap. Odia* 15. *de Reg. Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari*.

14

15

16 Episcopi, ordinarie, et regulariter loquendo, nequeunt de Jure communi dispensare in nullo impedimento dirimente: *Communis*. Et ratio est clara, quia omnia impedimenta Jure Ecclesiastico dirimentia sunt introducta decreto Summi Pontificis, aut alterius Concilii Generalis; Episcopi autem, uti inferiores Papa, et Generali Concilio, nequeunt in eorum lege dispensare; *argum. cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum Inferior* 16. *de majorit. et obedient. et Clementina Ne Romani* 2. *de election.* expresse dicitur: « Lex superioris per Inferiorem tolli non potest ». Extraordinarie tamen, seu in casu magnae, et urgentis necessitatis possunt Episcopi dispensare pro foro conscientiae in impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus, si concurrant sequentes conditiones. 1. Si impedimentum sit occultum. 2. Si Matrimonium sit publicum. 3. Si sit contractum bona fide, sive cum ignorantia impedimenti. 4. Si adest gravis causa, seu necessitas, v. g. impediendi scandalum, quod certo orirctur in separatione. Si necessitas sit urgens, ita ut non patiatur dilationem, quia conjuges nequeunt abstinere ab usu putati Matrimonii, donec dispensatio a Pontifice, vel Nuncio veniat; Sic tenent communiter Doctores cum Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. in Appendice de dispensatione super impedimentis n.* 15. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 35. Sanch. *lib.* 2. *de Matrimonio disput.* 40. *per tot.* La Croix *lib.* 6. *par.* 3. *n.* 835. *argum. cap. Quoniam* 13. *caus.* 1. *quaest.* 7. *cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 1. *cap. Omnes* 1. *de Feriis, capit. Consilium* 2. *de observ. jejunior. cap. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar. et cap. Quod non est* 1. *de Regulis Juris*, ibi: « Quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum ». In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *cap. Licet* 6. *de poenit. et remissionib* Fagnanus *lib.* 1. *decret. in c. Nihil* 44. *de election.*

17

Immo etiam ante contractum Matrimonium possunt Episcopi dispensare in impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus (*), quando adest urgentissima necessitas salutis animae, et non est aditus ad Papam, vel ratione morae in expectatione dispensationis Pontificiae est periculum incontinentiae, aut alterius gravis mali spiritualis; *argum. Omnibus* cit. *juribus*, quia, ut expresse dicitur *in cit. cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 1. *Necessitas non habet Legem, et in c. Consilium* 2. *de observat. jejunior.* ibi: *Cum non subjaceat Legi necessitas*, et tenent Reiffenst. *loc. cit. n.* 15. Barbosa *loc. cit.* Bosco ... Guttiorez ... Cardenas ... Vasquez, Salas, Praeposit. Castropalao Hurtad. Reginald. Pont. Booacina, Villalob. Bassaeus, Silvius, Victorellus, Molfesius, Diana, Leander, Homobon. Cornejo, Machado, Candidus, et alii, quos citat, et sequitur La Croix *loc. cit. num.* 838. Et ita declarasse Sixtum V. testatur Pyrrus Corradus *in praxi dispensat. lib.* 8. *cap.* 4. *n.* 40. Et ratio est, quia non est praesumendum, nec ullo modo credendum, quod Papa in tali casu necessitatis velit privative quoad Ordinarios sibi reservare cum dispendio boni communis animarum potestatem a Christo Domino in bonum commune ipsarum animarum concessam: Hoc enim non esset consonum fini ejusdem reservationis, qui est ad evitanda scandala, pericula, et peccata; non autem ut eisdem irretiantur, et esset contra suavem, et providam gubernationem Ecclesiae, quae potestatem suam gerere debet, non in destructionem, sed in aedificationem animarum, juxta illud Apostoli 2. *ad Corinth.* 10., ibi: « Nam etsi amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in aedificationem, et non destructionem vestram etc. ». 18

*Addenda et notanda ex Benedicto XIV.*

(*In hoc edit. Casin.*)

« ... De Impedimento dirimente occulto (ita Bened. XIV.) quod obstat matrimonio nondum contracto, sed proxime contrahendo, scimus ... non deesse Doctores, qui Episcopo facultatem asserant illud auferendi, cum tales urgent rerum circumstantiae, ut nec summus Pontifex consuli,

(*) Intellige de impedim. occultis. Edit. Cas.

nec matrimonii contractus, ad quem omnia sunt disposita, differri possit sine scandalo, et paratorum ad nuptias infamia: ad praecavenda enim praedicta gravia mala, si alius non suppetat modus illis occurrendi, praesumendum est, summum Pontificem delegare Episcopo potestatem dispensandi, quam certe, requisitus, non esset ei denegaturus. Hanc facultatem, nullius praecedentis Doctoris patrocinio fretum, se omnium primum Episcopis vindicasse, gloriatur Sanchez... sed eum postea sequuti sunt Pontius... Hurtadus... Perez... Bonacina... Barbosa... Cabassutius... Wiestner Anacletus. Sed quamvis haec opinio, teste citato Bonacina, hodie sit fere communis, eam tamen acriter reprehendit, et exagitat Fagnanus *in cit. Cap. Nimis*, *num.* 33. *et* 35. *de filiis Presbyter.*, fortasse quia, ut adnotavit Perez *cit. sect.* 6. *n.* 13. est moraliter impossibile, eas omnes concurrere rerum circumstantias, quas sibi fingit Sanchez, in quibus nequeat matrimonium retardari absque scandalo, cum alii plurimi semper praesto sint modi, ab eodem Perez indicati, protrahendi tempus nuptiis, absque ulla suspicione criminis, et infamia eorum, qui jam erant ad eas celebrandi accincti ».

« Sed, quidquid sit de ea extraordinaria potestate, quae ex praesumpta summi Pontificis voluntate in aliquo eventu, urgentissimae videlicet necessitatis, et impedimenti occulti, competat Episcopis, nullum in praesens de ea ferimus judicium: sed tantum disserimus de ordinaria potestate dispensandi in quibusdam impedimentis dirimentibus publicis. Hanc potestatem, communi fere calculo Doctores denegant Episcopo: quin immo Sacrae Urbis Congregationes, Concilii videlicet, ac Supremae Inquisitionis non semel proscripserunt, tamquam falsam, et temerariam propositionem asserentem Episcopo jus dispensandi super impedimento dirimente publico, quod obstat matrimonio contrahendo, etiamsi gravis urgeat illud contrahendi necessitas: uti videre est apud Joannem Baptistam Rigantium, virum apprime doctum *tom.* 4. *Commentarior. in Regul. Cancellar. in notis ad regul.* 49. *n.* 1. *et* 2. (*) ubi sacrarum Congregationum responsa, summa diligentia congesta, per extensum, ut dicitur, referuntur, et Doctorum in hanc rem placita copiose allegantur. Et nihilominus aliquot Episcopi eamdem potestatem etiam nunc sibimet ipsis adscribunt, et contra Juris communis principia, ac communem Doctorum sensum, etiam in suis Synodalibus Constitutionibus sibi asserere quandoque non dubitant; et quod magis dolendum est, non desunt aliqui, licet pauci DD., hac in re Episcopis blandientes; quorum nonnulli innituntur (*praetenso*) axiomate ... ( " *quidquid potest Pontifex in universo Orbe, si ea excipias, quae totius Ecclesiae statum respiciunt, uti fidei artic. definire, potest Episcopus in sua Dioecesi, nisi specialiter Papa sibi illud reservavit* " (**)); alii vero innituntur diuturna consuetudine, per

(*) Haec porro apud Rigantium: « Ad Sedem Apostolicam privative quod Episcopos jus pertinere dispensandi super gradibus Matrimonium dirimentibus, vix in dubiam revocari potest. Cum enim ab Ecclesia universali, sive illius capite Romano Pontifice sint impedimenta praefata instituta, dispensatio super eis ad Caput ipsum universalis Ecclesiae, non ad Episcopos spectat...... Hinc cum alias Episcopus Syracusanus, litteris datis ad clar. mem. Cardinalem Corradum San. Mem. Alexandri VII. Prodatarium narrasset, in Dioecesibus suae conterminis nonnullos Episcopos eam sequi sententiam, quod possent in casu urgentissimae necessitatis ante contractum Matrimonium super impedimento publico dirimente dispensare, ductos, ut ajebat, auctoritate, et rationibus per P. Vincent. Tancredi allegatis, in quaest. moral *Tom.* 1. *q.* 78. consiliumque peteret, an eadem sibi liceret uti facultate, re per laudatum Cardinalem exposita Pontifici, discussum fuit, ejus mandato in S. Congreg. Concil. dubium; « An Episcopus » in casu urgentissimae necessitatis, possit ante contra» ctum Matrimonium in impedimento publico dispensare »: Et *die* 13. *Martii* 1660. prodiit responsum, *negative*. « Suc» cessiva vero cum ab Eminentissimis ejusdem S. Congre» gationis Concilii PP. injunctum fuisset DD. Qualificatoribus Sanctissimae Inquisitionis, ut propositionem quoad praetensam a nonnullis Episcopis facultatem dispensandi certis in casibus super gradibus Matrimonii dirimentibus, qualificarent, prodiit qualificatio his verbis concepta: » Propositio asserens Episcopum posse dispensare in pu» blico impedimento Matrimonii pro Matrimonio dirimente » consanguinitatis contrahendo sive in Articulo Mortis, » sive in alia urgentissima necessitate, in qua contraben» tes non possint expectare Dispensationem Sedis Apostoli» cae, est *falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa, et se» ditiosa* ». Deindeque eadem S. Congreg. Concil. *die* 19. » *Januarii* 1661. censuit. « *Mox exscriptam propositionem esse falsam, et temerariam* »:

... « Nulla igitur, et irrita sunt Matrimonia inter consanguineos, vel affines contracta cum dispensatione ab Episcopis impertita, nec Sedes Apostolica Matrimonia praefata revalidat, permittendo, quod in iis contrahentes remanere possint, sed mandat de novo contrahi, servata forma Concil. Tridentini. Solumque, ubi multitudo fuit in causa, quia nempe bona fide fuerunt nulliter Matrimonia contracta inter consanguineos, et affines praeviis dispensationibus Episcoporum, aut Missionariorum dispensandi facultate carentium, vidi illa in radice revalidata sine novo consensu ad evitandam stragem tot Matrimoniorum, et ne conscientiae inquietentur; ut in casu *Avenianen.* de anno 1693. Et modernis hisce temporibus Sedes Apostolica nec expresse dicta matrimonia revalidat, sed rescribere jubet: *non esse inquietandos existentes in bona fide* ». *Comment. in Regul* 49. *Cancellariae*, n. 2. et 4.

(**) Hujus propositionis falsitas pro extollenda Episcoporum Jurisdictione, sicque eis tribuenda facultate dispensandi in Matrim. de quo hic, ratione, et auctoritate claro evincitur — « Ratione quidem: etenim ... etiam seclusa Superioris prohibitione, nequit inferior legem, ab eodem Superiore latam, aut abrogare, aut relaxare: Superior quippe, statim ac aliquid per suam legem praescribit, aut prohibet, illud subtrahit ab ordinaria potestate inferioris; cui propterea non licet, in illam falcem immittere, nisi velit suam voluntatem anteponere voluntati Superioris, per legem manifestatae: quod profecto esset suae subjectionis jugum excutere, et « qui majoris potestatis est, judiciis suis addicere, aut propriis definitionibus subjugare »: quam intolerabilem insolentiam reprehendit Nicolaus I. in epistola ad Michaelem Imperatorem, relate in *Can. Inferior. dist.* 21. Praeterea, si integrum esset Episcopo, legem relaxare a Concilio Generali, aut a summo Pontifice rogatam, tota averteretur Ecclesiae disciplina, caput subjiceretur membris, et proinde actum jam esset de Ecclesiastica Hierarchia Divinitus instituta: quod bene pon-

quam, acquisitam decantant quibusdam Episcopis potestatem relaxandi aliqua impedimenta dirimentia, qua, spectato Jure communi, carerent. Hinc Gibertus *suarum Consultationum tom.* 12. *consul.* 59. *de Matrim.* absoluto docet, Episcopos in hoc negotio unice spectare debere suorum Praedecessorum praxim, libereque posse, legitima exigente causa, eas dispensationes indulgere, quas a suis Praedecessoribus concessas deprehenderint. Hinc pariter Natalis Alexander *Theolog. dogmat. et moral cit. lib.* 2. *de Matrim. c.* 4. *art.* 13. postquam *reg.* 11 auctoritatem dispensandi super impedimentis matrimonium dirimentibus, publicis, et notoriis, uni vindicavit Romano Pontifici, inquiens: « Hodierna Ecclesiae disciplina, secundum quam dispensationes in gradibus prohibitis consanguinitatis, vel affinitatis, aliisve impedimentis dirimentibus, Romano Pontifici reservatae sunt, cum publicum impedimentum est, et de matrimonio contrahendo agitur, non permittit, ut Episcopi his in circumstantiis dispensent. Cum enim ab Ecclesia universali, sive illius Capite Romano Pontifice, sint instituta impedimenta matrimonium dirimentia, dispensatio super eis, communi Jure, ad Caput universalis Ecclesiae Romanum Pontificem, non ad Episcopum, pertinet; ut colligitur *ex cap. Cum Inferior, extra, de majorit., et obed.* Conciliaque Provincialia plurima, Ritualia Ecclesiarum, Auctores omnes id confirmant, et auctoritatem dispensandi competere negant Episcopis, cum publicum impedimentum est, vel de contrahendo matrimonio agitur » : postquam (inquam) hanc communem doctrinam diserte tradidit, et insinuavit, *in sequenti regul.* 12. eamdem in hunc modum limitat; « Si tamen antiqua sit, et legitime praescripta dioecesis consuetudo, ut Episcopus in quarto gradu, etiam de contrahendo, certis in casibus dispenset, quia ejus Decessores hac usi sunt ab antiquo ad hanc usque diem facultate, quae a Sede Apostolica concessa creditur (quod in quibusdam Galliarum dioecesibus fieri novimus), de his dispensationibus haud movenda lis est: siquidem consuedo legitimo praescripta Juri positivo praejudicat, ususque longaevi non levis est auctoritas, ut dicitur *cap. Cum consuetudinis, et cap. Cum tanto, extra, de consuet.* ». Hinc denique nonnulli Gallicani Episcopi, uti narrant Pontas, *in verb. Dispensatio matrimonii cas.* 35. Herminier *de Sacramentis tom.* 3. *c.* 17. Auctor Collationum Ecclesiasticarum Parisiensium sub Cardinali de Noailles *tom.* 3. *lib.* 5. *collat.* 2. *c.* 2. Gerbesius in Tractatu, quem edidit, « de potestate Ecclesiae, et Principum super impedimentis matrimonii », et Saintebeuve *tom.* 1. *resol. casuum conscientiae cas* 66. *et* 67. usum praetexentes suorum Decessorum, dispensant in impedimento quarti, et alicubi etiam tertii gradus consanguinitatis, seu affinitatis; et alii jus vindicant relaxandi insuper impedimenta cognationis spiritualis, criminis, et publicae honestatis; licet alii ejusdem Regni Antistites, observante eodem Saintebeuve, sibi integrum non esse arbitrentur, ab ullo cujuscumque generis canonico impedimento, matrimonium dirimente, quemquam solvere: prout scilicet, sicuti idem Auctor prosequitur, fert diversa, quae in qualibet dioecesi inolevit, consuetudo ».

« Ab eadem quoque consuetudine, quae ex privilegio, et indulto Apostolico initium sumpsisse censenda sit, contendunt similiter Episcopi Leodienses, se potestatem adeptos dispensandi in quarto, et in tertio, hinc inde, consanguinitatis gradu: « si imminens appareat periculum defectionis partium ad vicinos Fidei hostes, mutuae internecionis parentum, et amicorum inter se, ob corruptam puellam, et partes non habeant media recurrendi ab Urbem » : quemadmodum referunt Lessius *in Auctor. verb. Matrimonium cas.* 9. Gobat *Theolog. experim. tract.* 9. *n.* 596. et Van-Espen *Jur. Eccl. univ. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 14. *cap.* 1. *n.* 11. quod tamen jus sibi non arrogare alios Belgii Episcopos, ne eos quidem, quorum dioeceses auctoritate Pauli

deravit . . . Fagnanus *in Cap. Nimia, num.* 44. *de filiis Presbyterorum:* inquiens: « Unde etiam apparet, longe minus admittendum esse, jure ordinario Episcopum dispensare contra legem Concilii Generalis, vel summi Pontificis, quoties dispensandi facultas illi non adimitur: haec enim doctrina, nisi temperetur, secundum ea, quae dicta sunt, falsa, et periculosa est, et nullatenus ad praxim deducenda: nam inferiorem posse contra legem Superioris absolute dispensare, nihil est aliud, quam caput membris, et superiora inferioribus subjicere, et ordinem naturalem invertere, et Ecclesiasticam Hierarchiam confundere, Dei ordinatione institutam: praesertim vero quia mos sacrorum Canonum, et Conciliorum est fere ubique simpliciter praecipere, aut prohibere, quid faciendum sit, vel non faciendum; raro autem descendunt ad prohibitionem dispensationis. Unde, si liceret Episcopis dispensare, quotiescumque dispensatio in specie non prohibetur, consequenter esset in eorum facultate, totum Jus commune, et Concilia universalia subvertere, in singulis casibus dispensando; quod est erroneum asserere ».

« Ad auctoritatem quod attinet... clariores, nulliq. cavillationi obnoxii sunt textus, qui ad contrarium axioma confodiendum, producuntur. Primus est *in Clem. Ne Romani, de elect.* in qua Clemens V. ait: « Nos, inter cetera, praecipue attendentes, quod lex Superioris per inferiorem tolli non potest »: idque ita intelligendum declarat, ut nequeat ab inferiori: « corrigi, vel immutari, aut quidquam ei detrahi, sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam, seu aliquam ejus partem ». Alter textus est *in Cap. Sancta Romana, de religiosis domibus, inter Extravag.* Joannis XXII. ubi legitur: « Quidam autem eorum dictum habitum, et vivendi ritum a quibusdam Episcopis, seu eorum Superioribus, vel Ecclesiarum Praelatis habuisse, profitentur, quos nec eis concedere licuit contra formam Concilii generalis ». Ad quem locum opportune notat Glossa litt. N. « Non licet igitur Episcopis contra inhibitionem Generalis Concilii facere, cum sint adstricti ad observantiam Canonum »: idemque late ostendunt Innocentius *in cit. Cap. Dilectus, de tempor. Ordinat* n. 2. *et* 3. *in cap* 2. *de eo, qui furtive Ordinem suscepit,* Panorm. . . Covarr. . . Gutierez. . . Suarez. . . Vasquez. . . Sanchez. . . Pontius. . . Cabassutius. . . Diana. . . aliique innumeri, ab his allegati ». Bened. XIV. *de Syn. Diaec. lib.* 9. *c.* 1. *num.* 5. *et seqq.*

IV. a Leodiensi divulsae sunt, opportune animadvertit Zypaeus *ad tit. de eo, qui cognovit consanguineam uxoris*, n. 3 ».

« Verum, sicuti graviter errant, qui potestatem, de qua agitur, Episcopis adjudicant, unico freti illo axiomate (*de quo supra*), cujus falsitatem plur. Concil. Provincial. Ritualia Ecclesiarum, Auctoresq. omnes agnoscere, fatetur etiam citatus Natalis Alexander *in alleg. regul.* 11. ita periculum est, ne se, aliosque decipiant, qui eam a consuetudine mutuantur. In primis enim prudenter dubitari potest, an ejusmodi consuetudo, in florentissimo Galliarum Regno, Apostolicae Sedi obsequentissimo, et Sacrorum Canonum religisissimo custode, ullo unquam tempore viguerit, cum non solum contingere potuerit, hunc, illumve Episcopum in hoc, aut illo impedimento dispensasse, ex privilegio sibi a prima Sede specialiter concesso; sed etiam, ita rem se habuisse, constet ex regestis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, et sancti Officii, in quibus frequentes adnotatae reperiuntur hujusmodi speciales concessiones Episc. Gallicanis indultae, dispensandi super impedimentis tertii, et quarti gradus: unde Ducasse, Auctor Gallicanus, *in sua Practica Jurisdictionis Ecclesiasticae cap.* 10 *sect* 7. scribit, timoratae conscientiae, et excellentis doctrinae Gallicanos Episcopos dispensasse post indultum sibi a Sede Apostolica concessum, et a dispensatione abstinuisse, postquam cessaverat, nec fuerat renovatum indultum, quod ad certum tempus obtinuerant. In hac autem dubietate, non licere Successori similes dispensationes elargiri, recte adnotavit idem Natalis Alexander *in fine cit. regul.* 12. scribens: « At, si dubitet, vel merito dubitare debeat Episcopus, an dispensationes a suis Decessoribus concessae, sint ex privilegio reali, et perpetuo, an ex privilegio personali, dispensare non potest, nisi et ipse dispensandi privilegium a summo Pontifice obtineat. In re enim Sacramenta spectante, non licet minus probabilem, ac minus tutam opinionem sequi, relicta probabiliore, atque tutiore »

« Quod autem aliquot Galliarum Episcopi ex privilegio mere personali, non vero ex consuetudine, nacti sint facultatem super aliquo impedimento dispensandi, inde etiam conjicimus, quod ex una parte incredibile videatur, talem consuetudinem intra unius, vel alterius dioecesis limites constitisse, nec conterminas permeasse; id quippe evenire vix potuit in re Episcopis favurabili, atque in Regno servandae inter Pastores disciplinae, morumque concordiae, et unitatis studiosissimo: ex alia vero scimus, quamplurimos Galliarum Antistites diserte declarasse, sibi fas non esse, ullum auferre, seu relaxare impedimentum, matrimonium dirimens: siquidem Concilium Turonense anni 1583. *tit. de matrim. tom.* 10. Collectionis Harduini *col.* 1405. definivit: « In quarto consanguinitatis, et affinitatis, necnon cognationis spiritualis prohibitis gradibus, Episcopis dispensare non licere declaramus »: in Concilio Tolosano anni 1590. *cap.* 8. ibidem *col.* 1804. legimus: « Quos cognationis gradus impedit, licet jam legimus solutos, et dispensatos, nisi visa prius summi Pontificis dispensatione, in matrimonii conjunctionem Parochi non recipiant »: Synodus Lingonensis apud Natalem Alexandrum *cit. regul.* 12. post enumeratas personas, in aliquo usque ad quartum consanguinitatis gradum, inter se conjunctas, ait: « Inter istos non est legitimum matrimonium, nisi cum eis sit per Sedem Apostolicam dispensatum »: idemque sancitum, declaratumque reperiri in Synodo Trecensi, idem Natalis Alexander testatur. Additque Diot in Opere, cui titulus « Sacramentarium Pastorum », *tract.* 13. *de dispensationibus matrimonialibus cap.* 8. *edit. Parisien. an.* 1709. In generali Congregatione Episcoporum, et universi Cleri Gallicani declaratum esse, dispensationes omnes matrimoniales ad solum Papam pertinere, et Parlamentis esse obsistendum, si aliquando Episcoporum dispensationes admittant. Quis autem credat, tot Gallicanos Episcopos, suae jurisdictionis tenacissimos, sibi sponte adjudicasse eam auctoritatem, quam passim viderent ab aliis finitimarum dioecesium Praesulibus jure ordinario, et non mere delegato, exerceri » ?

« At, etiam dato, in aliquam dioecesim irrepsisse consuetudinem, de qua contenditur, ut per eam collatum dicamus Episcopo legitimum jus auferendi impedimenta, a Conciliis Œcumenicis, aut a summis Pontificibus inducta; diligenter prius examinandum est, an ea consuetudo omnes habuerit conditiones necessarias, ut potuerit praevalere legi Episcopo inhibenti, ne Superioris statutum infringere, aut quoquo modo relaxare praesumat. Quin immo, cum talis consuetudo non solum tendat ad abrogandam legem, verum etiam ad tollenda, et minuenda jura uni competentia Romano Pontifici; praeter caeteras conditiones, necesse est, ut centum ad minus annorum spatio, sine ulla interruptione, perseveraverit. Quocirca citatus Van-Espen *Jur. Eccl. univers. part.* 2. *tit.* 14. *c.* 1. *n.* 11. ut Episcopo Leodiensi auctoritatem astruat dispensandi in tertio, et quarto, et in tertio hinc inde, consanguinitatis, seu affinitatis gradu, eamque ex legitima consuetudine ab eo acquisitam evincat, ejusmodi consuetudinem contendit esse immemorabilem. Ad consuetudinem quoque, cujus initii memoria non extet, confugit citatus Auctor Collationum Parisiensium *tom.* 3. *collat.* 2. §. 2. Verum postremo, et potissimum considerandum est, an per eam consuetudinem, si qua inoleverit, *disrumpatur nervus Ecclesiasticae disciplinae*: in quo eventu, nunquam per eam adversus legem praescribi declaravit Innocentius III. *In cap. Cum inter, de consuet.* Num porro praedicta consuetudo ejusmodi inficiatur vitio, potius, quam a Nobis, praestat audire a Gallicano Auctore Cabassutio, qui *cit. lib.* 3. *cap.* 47. *n.* loquens de auctoritate dispensandi, quam sibi vin-

dicant nonnulli suae nationis Praesules, haec habet : « Si, in oppositum reclamantibus Conciliis Œcumenicis, quae hanc potestatem uni summo Pontifici, Legatoque reservant, sibi ausint vindicare Gallicani ducenti circiter, et quadraginta nimirum Episcopi, cum suis Vicariis, seorsim in suis dioecesibus, singuli pro suo arbitrio, hujusmodi licentiam, ingruet profecto tota Gallicana ditione admodum exuberantior, et inordinatior inter tot, tamqne diversa sibi, aliisque indulgentium Praelatorum capita, in dispensandis matrimoniis licentia. Quin etiam, si per universum regnum ista invalesceret consuetudo ( quod malum Deus avertat ) contingeret demum, ut quilibet laici, etiam subalternorum tribunalium Judices, per captionem, et distractionem bonorum Episcopalium, ipsosmet Episcopos cogerent, pro suo peculiari, aut amicorum, aut partium postulantium affectu, ad sic dispensandum, sicut jamdudum compellunt invitos ad monitoria, et excommunicationes decernendas; sicque simile quid illis obveniret Divinae huic apud Isaiam comminationi : *Pro eo quod abjecit populus iste aquas Siloe, quae vadunt cum silentio; propter hoc ecce adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes, et multas:* Sic enim renuentes hac in parte summo universalis Ecclesiae Pontifici subjici, compelluntur indignissime laicorum Judicum infimorum decretis obtemperare, aut propriorum fructuum, ni pareant, interceptionem, ac privationem pati ». Et post adducta modo a nobis relata loca Conciliorum Turonensis, et Tolosani, inanem decernentia hac in re dispensationem, quae a summo Pontifice non dimanarit, concludit Cabassutius : « Sane istae ab Episcopis concessae dispensationes pro contrahendis conjugiis, aut nullitatem, aut incertitudinem causant Sacramenti. At vero in re Sacramentaria unanimes docent Theologi, non esse licitum, quidquam incerti adhibere, eo certo medio praetermisso, quod adhiberi possit. Atque ita licentia ista vel nefariam inducit Sacramenti nullitatem, aut ad summum, tutiore simul, et probabiliore opinione rejecta, minus probabilem, nec tutam, in tanti momenti Sacramento, consectatur opinionem ».

« Huic Cabassutii monito (concludit Benedict. XIV.) morem gerant Episcopi, et nullius consuetudinis practextu eam exerceant facultatem, quam dubiam saltem, atque incertam esse, dissimulare non possunt ». *De Synod. Dioeces. lib.* 9. *cap.* 2. *n.* 2. *et seqq.*

---

19 Vicarius Generalis Episcopi, vi officii sui, sine speciali mandato, nequit dispensare super impedimentis matrimonii occultis in foro interno, super quibus potest Episcopus Jure Ordinario; *arg.* c. *Quid agendum* 4 *de Procurat.* in 6., *et in cap. In generali concessione* 81. *de Regulis Juris in* 6. *et l. Illud*, *ff. de Min.* et tenent Sanchez *lib.* 2. *disp.* 40. *n.* 12. Vincentius de Justis *lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 158. 159. *de dispensationibus*, Puteus *decis.* 53. *n.* 2. *lib.* 3. Lotterius *de Re Beneficit. lib.* 1. *quaest.* 28. *n.* 123. Bosco *de Matrim. disp.* 12. *sect.* 13. *conclus.* 3. *n.* 189. Guttierez *libr.* 3. *Canon. qq. cap.* 19. *n.* 15. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 34. Barbosa *de offic. et potest. Episcop. allegat.* 54. *n.* 121. post Glossam communiter receptam *in cap. Quae de causa* 9. *caus.* 2. *quaest.* 4. *vers. Quidquid*, ubi ita argumentatur: « Cum enim dispensatio se habeat instar restitutionis in integrum, et restitutio in integrum non delegetur per mandatum generale »; *argum. l. Illud, ff. de Min.* ergo nec dispensatio. Et ratio est, quia cum dispensatio sit ex arduis, et extraordinariis, non venit in generali mandato, in quo ardua, et extraordinaria non comprehenduntur, et patet a simili in dispensatione pro foro interno, in suspensionibus, et Irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, quae dispensatio, vi officii sui, non competit Vicario Generali sine speciali mandato, ac commissione, ex Concilio Tridentino *sess.* 24. *de reformat. cap.* 6., ibi: « Per seipsos, aut Vi-
carium ad id specialiter deputandum ». Multo mi- 20
nus potest Vicarius Generalis, vi Officii sui, sine speciali mandato, dispensare pro foro externo super illis impedimentis, super quibus Episcopus dispensare potest ex speciali facultate a Papa sibi concessa; *Communis, ac certa.*

Episcopus potest Vicario Generali, aut aliis Sa- 21
cerdotibus idoneis communicare dispensandi facultatem, quam habet ex privilegio, seu speciali facultate pro utroque foro; *Communis* : constat enim clare ex clausula, quae expresse solet apponi in simili privilegio, seu facultate, ibi: « Communicandi has facultates in totum, vel in partem ».
Et communicare etiam eam facultatem, quam ha- 22
bet Jure ordinario pro foro interno; *Communis; arg. cap Cum Episcopus* 7. *de Offic. et potestate*
*Delegati in* 6. Non sufficit tamen generalis depu- 23
tatio, seu commissio ad hoc, ut Vicarius Generalis possit dispensare in dictis impedimentis; sed requiritur speciale mandatum, seu specialis delegatio, vel concessio, dicendo v. gr. « Concedo tibi etiam omnem facultatem, quam ego habeo, sive Jure ordinario, sive ex privilegio, aut speciali Papae concessione dispensandi pro utroque foro in impedimentis Matrimonii ». Sic contra paucos Barbosa *de offic. et potest. Episcopi allegat.* 54. *n.* 59, Reiffenst. *loc. cit. n.* 40. Engel *de Officio Vicarii n.* 10. eoque teste alii communiter; *arg. cap. Quid agendum* 4. *de Procurat.* in 6 *et cap. In generali concessione* 81. *de Reg. Juris in* 6.

Capitulum, sede vacante, ejusque Vicarius Ca- 24
pitularis valide, et licite potest dispensare pro Foro conscientiae super eisdem impedimentis occultis, super quibus potest Episcopus Jure ordinario; *Communis.* Et ratio est, quia Capitulum, sede vacante, succedit Episcopo in omnibus, quae sunt Jurisdictionis ordinariae, demptis solis casibus in

Jure specialiter exceptis) *arg. cap. His, quae* 11 *et cap. Olim* 14. *de majorit.*, *et obedient. cap. Ad abolendam* 9. *de haeretic. cap. Ecclesiae Cathedrali* 4. *de supplend. negligent. Praelator.* in 6. *cap. Cum nullus* 3. *de temporib. ordinat.* in 6.
25 cum similibus. Non potest tamen dispensare super iis impedimentis, super quibus Episcopus dispensat ex speciali facultate sibi concessa, aut particulari privilegio; *Communis; arg. c. Pastoralis* 11. §. *Praeterea*, *de Officio Judic. ordinarii*, *et cap. Privilegium* 7. *de Reg. Juris* in 6. ibi: « Privilegium personale personam sequitur, et extinguitur cum persona », *et l. In omnibus, ff. de Regul. Juris*, ibi: « In omnibus causis id observatur, ut ubi personae conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficit ».

26 Commissarius Bullae Cruciatae potest pro foro conscientiae dispensare in contractu ante matrimonium impedimento affinitatis ortae ex copula fornicaria in primo, vel secundo gradu, tam lineae transversalis, quam rectae, dummodo concurrant sequentes conditiones, scilicet quod matrimonium fuerit jam cum dicto impedimento contractum, servata forma Concilii; impedimentum sit occultum; alter conjugum bona fide, et ignarus impedimenti contraxerit; et quod conjux ignorans de nullitate Matrimonii moneatur (tacita causa nullitatis, si videatur expedire ad evitanda scandala), ut sic Matrimonium etiam secreto de novo tales conjuges inter se contrahere possint; *Communis*, patet enim hoc totum ex ipsamet Bulla Cruciatae, et cum aliis docet Vincentius de Justis *lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 167. *de dispensationibus.*
27 Commissarius Cruciatae potest legitimare prolem susceptam ex matrimonio hujusmodi post notitiam utriusque Conjugis de impedimento quoad Ordines, et Beneficia tantum; Pontius *lib.* 8. *cap.*
28 13. *n.* 8. De Justis *loc cit. n.* 168., et alii. Non potest tamen Commissarius legitimare prolem, quae ex impedimento est illegitima, quando uterque conjux est in mala fide, nisi dispenset etiam in matrimonio, et Matrimonium cum effectu contrahatur; Sanchez *lib.* 8. *disput.* 6. *n.* 26. De Justis *loc. cit. n.* 171., et alii passim. Pontifex enim facultatem Commissario concedendo, id fa-
29 cit in gratiam matrimonii. Commissarius Cruciatae dispensare potest ab impedimento orto ex affinitate superveniente ad petendum debitum; Sanchez *l. c. num.* 13. Pontius *l. cit. n.* 10. De Justis l. *c. n.* 169. et alii communiter.

30 Omnes Confessarii Regulares Mendicantes, vi privilegiorum, possunt dispensare super quovis impedimento voti non reservati, idest super impedimento voti: I. Suscipiendi Ordinem. II. Castitatis non perpetuae III. Etiam perpetuae, sed poenalis. IV. Conditionati. V. Vel ex metu emissi. VI. Vel urgente necessitate. VII. Non nubendi; Sporer *in* 2. *praeceptum Decal. cap.* 3. *sect.* 2. *n.* 54. Sanchez *lib.* 4. *Moral. cap.* 43. *n.* 2. Henricx *disp.* 4. *de voto q.* 6. *n.* 65. et communis aliorum, tam Theologorum, quam Canonistarum, ut testatur, et tenet Reiffenstuel *Lib.* 3. *decretor. tit.* 34. *n.* 39. *et lib.* 4. *in Appendice de disputatione super impedimentis* §. *XI. n.* 538. *et* 539. et patet clare ex pluribus privilegiis Summorum Pontificum, ut Innocenti VIII. Eugenii IV. Martini V. Pauli III. Gregorii XIII. ut videre est in Compendiis Privilegiorum Dominicanorum, Minorum, Augustinianorum, Carmelitarum, Societatis Jesu,
ac aliorum Regularium. Non habent tamen dicti 31
Confessarii Regulares Privilegium dispensandi super omnibus impedimentis, tam dirimentibus, quam impedientibus, super quibus Jure ordinario dispensare possunt Episcopi, ut praetendunt aliqui. Et ratio nostra est, quia talis facultas non competit Regularibus, nec ex Jure, ut omnes concedunt, nec ex privilegio; cum nullum allegari possit, prout etiam ipsi Adversarii nullum allegant. Nec valet dicere, quod sicuti Confessarii Regulares Mendicantes possunt dispensare super quovis impedimento Voti non reservati, super quo Jure ordinario possunt Episcopi, ita etiam possunt dispensare super omnibus impedimentis, tam dirimentibus, quam impedientibus, super quibus dispensare possunt Jure ordinario Episcopi. Non valet, inquam, quia in tantum possunt dispensare super votis, super quibus possunt Jure ordinario Episcopi, in quantum ad hoc habent specialia, et expressa privilegia sibi concessa a variis Summis Pontificibus, ut patet *supra n.* 30. Nullum autem privilegium habent dispensandi super omnibus impedimentis, super quibus possunt Episcopi. Unde Adversariorum opinio non est sequenda, ut pote omnino periculosa, et penitus improbabilis ut recte advertunt Gobat *in Theologia experimentali tract.* 9. *n.* 721. Reiffenstuel *lib.* 4. *decretor. in cit. Appendice n.* 140. *et* 141. Cardenas *in* 2. *Crisi diss.* 2. *n.* 379. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 892. et alii passim.

Juxta varius magni nominis Doctores possunt 32
Confessarii Regulares post Matrimonium, sive bona, sive mala fide jam contractum, dispensare pro foro interno super occulto impedimento affinitatis, etiam in primo gradu, et prolem inde susceptam legitimam declarare. Sic expresse docent Richardus, Roffensis Episcopus, ab omnibus etiam Adversariis summe laudatus tamquam Vir celeberrimae doctrinae et sanctitatis, ab Henrico VIII. Angliae Rege in odium Fidei Catholicae occisus, et consequenter Martyr, in suo libello *de causa Matrimonii Regis Angliae*: Chassaing. *de privileg. Regular. tract.* 5. *cap.* 5. *proposit.* 3. Veracrux 2. *part. Specul. aurei art.* 27. *vers. Et hoc confirmatur expresse*, Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. in cit. Appendice n.* 542. *et sequent.* et alii: et probant ex privilegio, quod dicunt per Bullam fuisse a Leone X. concessum Augustinianis, scilicet, « Quod cum his, qui in primo affinitatis gradu scienter, aut ignoranter contraxerunt, modo notorium id non fuerit, neque in Judicium produ-

ctum, dispensare valeant; ut de novo contrahunt, et in eodem contracto Matrimonio remaneant, prole etiam legitimata ». Ita tenor privilegii, ut patet ex Bulla Leonis.

Hoc privilegium in terminis etiam adducit doctissimus Rodriquez noster *tom.* 3. *qq. Reg. qu.* 2. *art.* 2. dicens verum esse, « Quod Leo X. Fratribus Augustiniani Ordinis concessit dictum privilegium per tot. Orbem Christianum, quemadmodum in ejus Bulla palam continetur »; sunt formalia verba Rodriquez, quae non protulisset, si Bullam non vidisset, et legisset. Et addit, « Roffensis Episcopi testimonio certe credendum est propter ejus maximam Sanctitatem, siquidem pro Fide Catholica gladiis impiorum occubuit »; Licet postea idem privilegium impugnet, dicens cum aliis non esse in usu. Idipsum privilegium ex Veracrux adducit etiam Quintanadrenas *singularium tract.* 9. *singular.* 1. *n.* 1. addens ad finem: « Veracrucio, utpote Augustiniano, in privilegiis sui Ordinis scribenti, Fides adhibenda videtur ». Idem privilegium allegat etiam Sanchez *lib.* 8. *disp.* 6. *n.* 28. Pellizarius *in Manuali Regularium lib.* 8. *capit.* 3. *n.* 343. Gobat *in Theologia experimentali tract.* 9. *n.* 719. Bassaeus, Bonagratia, et alii communiter.

Nec (dicunt defensores hujus privilegii), Nec valet asserere, hoc privilegium non esse in usu, quia dato, et non concesso, quod non sit in usu, id provenit ex ignorantia ejusdem privilegii, quali non usu privilegia minime amittuntur, juxta Innocentium in *cap. Accedentibus, princ. de privil.* Donat. *tom.* 1. *tract.* 12. *q.* 6. *n.* 6. *arg. l. His usumfructum, ff. quibus modis usufructus amittitur.* Nec etiam obstat, addunt ipsi, allegatum privilegium non competere Episcopis, quia constat Regulares pluribus aliis etiam privilegiis gaudere, quibus carent Episcopi, uti bene *loc. citato* observat Chassaing. Hactenus Reiffenstuel *loc. cit. a n.* 542. qui dein, adductis, et solutis aliis Adversariorum objectionibus *sub n.* 549. sic expresse concludit: « Ex quibus omnibus, cum aperte constet viros doctrina, et virtute celeberrimos, fideque dignissimos pro certo asserere, et testari saepe dictum privilegium per Bullam Leonis X. revera fuisse concessum, rationes vero, et fundamenta Doctorum idem privilegium impugnantium solum apparentia non autem efficacia videantur, sufficienter probata videtur ... vera existentia quaestionati privilegii ».

33 Ast vero, cum sententia defendens tale privilegium sit contra communiorem aliorum, ut fatetur ipsemet Reiffenstuel *loc. cit. n.* 342. et deinde *sub. n.* 550. dicit consultum non esse, ut Regulares Mendicantes ordinarie, vel passim illo etiam pro solo conscientiae foro utantur, sed ad Poenitentiariam recurrant, dicendum est cum communiori, et veriori sententia, non licere in praxi uti tali privilegio, adeoque non posse Regulares post contractum Matrimonium dispensare pro foro interno super occulto impedimento affinitatis in primo gradu. Sic pluribus adductis probat, et tenet Cardenas *in* 2. *Crisi dissertat.* 2. *a n.* 348. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 6. *n.* 28. Gobat *l. c. tract.* 9. *n.* 725. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 892. Quintanadvenas, Vega, Henriquez, et alii communiter observantes tale privilegium Leonis X. non reperiri apud illos, qui diligenter collegerunt Mendicantium privilegia, nec ullibi reperiri assertam Bullam similis concessionis.

An autem, quando, et cum quibus possint Regulares, et alii dispensare ad petendum debitum? 34
Vide verb. *Debitum conjugale artic.* 2. *per tot.*

An vero dispensatio sine justa causa sit valida, 35
et licita? Vide verb. *Dispensatio.*

Hic pro complemento est advertendum, quod 36
Regulares in iis, in quibus habent privilegium dispensandi, non possunt uti tali privilegio extra Sacramentum Poenitentiae, ut probabilius tenent Rosignolus *tract. XV. de Matrimonio III praenot XII. num.* 31. Corduba in *Summa q.* 152. Manuel in *Bulla Cruciatae* §. 9. *n.* 113. *reg.* 9. Ludovicus Lopez 2. *part. instruct. ubi de clavibus cap.* 9. *col.* 9 Vega *tom.* 2. *summae c.* 129. *caus.* 34. Hieronymus Sorbus Capucinus « in suis adnotationibus ad compendium privilegiorum Minorum »; *verb. Votum, nota* 9. Ludovicus Beja *p.* 2. *moral. resp. cas.* 9. Sayrus *lib.* 6. *Clavis c.* 11. *n.* 105. *et lib.* 5. *c.* 60. *n.* 10. Sanctarellus *de Jubilaeo c.* 8. *dub.* 8. Suarez *tom.* 2. *de Religione lib.* 6. *c.* 16. *n.* 4. et alii magis communiter. Et ratio deducitur ex eo, quod habetur in privilegio Pauli III. concesso religiosis Societatis Jesu, ubi dicitur: « Et confessionibus diligenter auditis conceditur facultas absolvendi, nec non et vota commutandi »: ubi per ly *confessionibus diligenter auditis* importatur ablativus absolute positus; ablativus autem absolute positus importat conditionem requisitam; *l. A testatore, ff. de condition. et demonstrat.* Tum quia hujusmodi facultas non conceditur Regularibus quomodocumque, sed Regularibus Confessariis deputatis, ut constat ex privilegio *in compendio Societatis Jesu, verb. Dispensatio* §. 10. ibi: « Per facultatem Benedictionis concessam a Martin. V. possunt nostri Confessores deputati dispensare in votis etc. »; ergo praecise in actu Confessionis: aliter superflue exigeret statum, et qualitatem Confessarii, si etiam extra Confessionem posset dispensare. Quamvis enim commutatio, et dispensatio in votis non exigat secundum se Confessionem Sacramentalem, prout tamen fit a Confessario Regulari ex concessione Pontificum, exigit talem Confessionem, cum Regulares non exerceant judicium, nisi in ipsa confessione.

Contrarium tamen tenent Sanchez *de Matrimonio lib.* 8. *disp.* 16. *n.* 11. Henriquez *lib.* 7. *de indulgentiis c.* 30. *n.* 6. Quintanadvenas *tract.* 9. *singular.* 11. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 14. Gobat *tract.* 10. *n.* 604. Portell. Aversa, et alii 37

volentes, quod regulares possint dispensare etiam extra confessionem. Immo Quintanadvenas *l. c.* et Gobat *loc. cit. n.* 204. dicunt posse Reguiares dispensare etiam cum absentibus, et proinde, si Parochus scribat aiicui Religioso facultatem habenti, *Peto a R. V. ut dispenset cum N. N.* (tacito proprio nomine) *in debiti petitione*, erit res saiva, cum Confessarius rescripserit, *Dispenso*; dummodo subsit causa rationabiiis, quae vix potest decsse. Sic Gobat; *loc. cit. n.* 604. * Absit tamen, ut quis hanc sententiam ad praxim deducat.

38 Dispensatio Matrimonialis super tertio, et quarto gradu simplici, non se extendit, nec toliit impedimentum duplicis, tertii, et quarti gradus; Benedict. XIV. Constitut. incip. *Etsi Matrimonialis*, §. 1. et 6. Dispensatio Matrimoniaiis obtenta super gradu remotiori, reticito proximori, est valida, modo hic primum gradum nullatenus attingat; Idem *ib.* §. 6. Hinc vaiidum est Matrimonium contractum ope dispensationis obtentae super quarto gradu, nulla tertii gradus facta mentione, et antequam iitterae declaratoriae praescriptae a S. Pio V. Constit. incip. *Sanctissimus*, fuerint obtentae, Idem *ibid.* §. 6. Et jam declaraverat S.Congr.Concii. *in Lucerien. Nullitatis Matrimonii* 28. *Mart.* 1722. quamvis sine dictis litteris declaratoriis Matrimonium esset iilicitum; Idem *ibid* §. 6. Dictae enim litterae declaratoriae super propinquiori gradu requiruntur, ut caveatur scandalum, ne forte aliqui videntes Oratores fuisse dispensatos in gradu remotiori, existiment Matrimonium esse nuilum, si per dictas Apostolicas Litteras non sit declaratum non obstare distantiam propinquioris gradus: Unde Ordinarius in foro externo, exequendo litteras dispensationis, non debet dispensare, nisi exhibitis litteris declaratoriis super gradu propinquiori: Quod si post contractum Matrimonium, sciat Oratores (aliquo tamen denunciante) non expressisse gradum propinquiorem, deberet illos separare, donec dictas litteras declaratorias exhibuerint At vero si ob omissionem expressionis hujusmodi nullum scandalum immineat, nec res deducta sit ad forum externum, valebit Matrimonium sine hujusmodi iitteris declaratoriis, quae deserviunt tantum pro foro externo, et pro scandaio vitando; ut recte docent Pyrr. Corrad. *in praxi dispensat. lib.* 7. *c.* 7. *n.* 19. et alii passim.

39 Dispensatio in radice Matrimonii a solo Romano Pontifice, et quidem nonnisi ex causis admodum urgentibus, conceditur. Idem Pontifex. *ibid.* §. 7. Dispensatio autem in radice Matrimonii inteiligitur soium de impedimento ortum habente a jure Ecciesiastico, non autem a jure Divino, aut naturali, et per eam non fit, ut Matrimonium nulliter contractum, non ita fuerit contractum, sed effectus de medio toiluntur, qui ob hujusmodi Matrimonii nullitatem, ante induitam dispensationem, atque etiam in ipso Matrimonii contrahendi actu, producti fuerunt; Idem *ib.* §. 7. se referens ad tradita ab ipso in discursu confecto, dum in minoribus Secretarii Congregationis Conciiii munere fungeretur in causa *Pragen. Matrimonii*, proposita *die* 13. *Junii* 1720. 16. *Januarii* 1723. 28. *Aug. ejusdem anni, et tandem resoluta die* 18. *sequentis Sept.*, uti videri potest *tom.* 1. *et* 2. *Thesauri Resolutionum* dictae Congregationis, ubi dicit, quod quemadmadum Summus Pontifex potest legem Ecclesiasticam irritare, et revocare, non tantum quoad in posterum secuturos effectus, ne incurrantur, sed etiam quoad effectus antea productos, juxta Textum *in Clementina, Quoniam, de Immunit. Eccles.* sic dispensando in radice Matrimonii, idest in origine, seu initio ipsius, et revocando impedimentum dirimens Matrimonium, et simul, et semel abrogando legem Ecclesiasticam, quae dictum statuit impedimentum, facit ut dispensatio retrotrahatur ad originem, sive initium Matrimonii, et sic quod proles quoad omnes effectus legitima sit, et habeatur, et quidem quoad effectus etiam civiles directe in Territoriis suae temporali jurisdictioni subjectis, juxta ea, quae ex celebri responso Innocentii Papae Tertii *in cap. Per venerabilem, qui filii sint legitimi*, plane colliguntur, et quoad Territoria alienae temporalis jurisdictionis, saltem indirecte quoad dictos effectus civiles.

Dispensatio in radice Matrimonii ab altero obtenta, sub narrativa, quod alter conjux impedimentum ignoret, nuila est, si alter demonstret, se impedimenti conscium fuisse ante petitam, obtentamque dispensationem; Idem *ibid.* §. 7. Scientia tamen, aut dissensus post dispensationem superveniens, non attenditur; Idem *ibid.* 40

Impedimentum dirimens Matrimonium non oritur ex praecedenti adulterio, si machinatio absit, et fides futuri Matrimonii; Benedict. XIV. tom. 1. Const. 113. incip. *Redditae* §. 15. *et* 30. Vide supra verb. *Adulterium.* 41

«* Illud (vero) constat in more positum non esse, ut Sedes Apostolica in Matrimoniis jam contractis, seu contrahendis dispensationem impertiat *super impedimento criminis*, si illud publicum fuerit, vel conjugi mors illata sit *altero, aut utroque machinante*; et profecto Clemens VIII. viris potentissimis id expetentibus constanter denegavit. Attamen, ut saiuti animarum aiiquo modo prospiceretur, Summo Poenitentiario facuitatem Pontifex concessit, ut *in Foro conscientiae tantum impedimentum criminis* dissoiveret, si ipsum crimen occultum sit; monet vero Pontifex, id raro peragendum, si conjugis mors patrata fuerit *utroque*, vel *altero machinante:* necessitas intercedere debet, aut gravissimum periculum; nec uilo modo tribui dispensatio haec potest, nisi prius in Congregat. vel Signatura Sac. Poenitentiariae res diligenter examinetur (ut in hac formula): « super impedimen- » to criminis aduiterii, si fuerit cum fide data » dumtaxat, neutro machinante commissum, pos-

» sit tam in contrahendis, quam in contractis matrimoniis dispensare: Si vero crimen hujusmodi » fuisset, utroque, vel altero machinante, patratum, possit dispensationem concedere, raro tamen, et quando necessitas postulaverit ratione » alicuius gravis imminentis periculi, quod prudentia Majoris Poenitentiarii re praesertim discussa in Congregatione, vel Signatura, arbitrandum erit ». Ita Benedictus XIV. *Instit. Ecclesiast.* 87. *p.* 21. "

42 Impedimentum justitiae publicae honestatis ex Matrimonio rato non consummato est fortius eo, quod ex sponsalibus oritur; Idem Constitut. 89. incip. *Alias* §. 15. ubi Pontifex mandat Episcopis, et Missionariis Serviae, quod idcirco ab hujusmodi dispensatione concedenda abstinere debeant, non obstantibus amplis facultatibus sibi concessis.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

43 Ut Episcopus dispensare valeat super impedimentis dirimentibus, Matrimonio jam contracto, tunc quum facile recurri ad Sedem Apostolicam nequit, plura concurrant oportet, quam ea, quae affert Auctor *n.* 17. I. Scilicet ut Matrimonium contractum sit servata forma a *Concilio Tridentino* praescripta. II. Ut bona fide sit contractum. III. Ut sit *consummatum*, quam conditionem, eamque omnino necessariam omittit *Auctor*. IV. Ut impedimentum sit occultum. V. Ut nequeat sine gravi scandalo fieri separatio; *S. M. Benedictus XIV. de Synod. Dioecesan. lib.* 9. *cap.* 12. *n.* 1. 2. *et* 3. *P. Girald. in not. ad* Maschat. *Instit. Canonic. lib.* 4. *tit.* 21. *tractat. ib. inserto de dispensat.* §. 6.

44 Caeterum si occultum illud impedimentum postea detegatur, et deducatur ad Forum contentiosum nova, eaque pontificia dispensatione opus est, *Iidem Auctores locis mox citatis.*

45 Matrimonio vero nondum contracto, etiamsi gravis urgeat necessitas, Episcopum haud dispensare posse super impedimentis dirimentibus publicis, quid quid nonnulli sentiant, et cum his fortassis Auctor *n.* 18. qui non limitat suam propositionem ad impedimenta occulta, ex mente Sacrae Congregationis universalis Inquisitionis, tum Congregationis Concilii Interpretis, probat *S. M. Benedict. XIV. ubi supra*, qui ita concludit: « Sacrae Urbis Congregationes, Concilii videlicet, et Supremae Inquisitionis, non semel proscripserunt tamquam falsam, et temerariam propositionem asserentem Episcopo jus dispensandi super impedimento dirimente publico, quod obstat matrimonio contrahendo, etiamsi gravis urgeat illud contrahendi necessitas ». Vide Addit. supra ex Bened. XIV. sub n. 18. h. art.

### ADDITIONES CASINENSES.

In nostris additionibus sub v. *Loth*, Lectorem remisimus ad alias item nostras animadversiones subnectendas sub v. *Matrimonium, artic.* 3. juxta editionem Venetam, qui articulo respondet 7. in edit. Barbeii. ut in hac, quae curis nostris editur, nempe in quo agitur de dispensat. in impedimentis matrim. etc.

Ibi ex sententia, quam attulimus Cornelii a Lapide, dictum, quod « concubitus filiae cum Patre » est contra omnem naturae pudorem, unde nullo » casu, aut necessitate licitus est, nisi Deus dispenset, cumque concedat »: sunt cit. interpretis verba. *In Genes. cap.* 19.

Praestat ad majorem rei claritatem Bellarminum audire, qui postquam de conjugiis naturali pudori adversantibus, atque indispensabilibus (*) disserit, in hunc sane modum concludit: « Putamus, » (sic ille), a Deo dispensabilia esse conjugia omnia in quovis gradu: nullus enim est gradus, in » quo conjugium sit intrinsece malum, ut repugnet illud fieri bene. Quod ex eo patet, quia » nullus gradus tollit finem Matrimonii primarium, vel secundarium, licet aliquo modo impediat: nam ex conjugio etiam filii cum Matre nasci possunt liberi, et educari etc. neque legi ullum, qui expresse hoc negaverit Nam ipse etiam » Cajetanus in 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. gradum istum » primum in linea recta, dicit habere per se, et » naturaliter annexum impedimentum conjugii; » tamen ibidem scribit, conjugium in hoc gradu » dispensabile esse ab Auctore naturae ».

» Et aliquod argumentum ad hoc probandum » adferri potest ex facto filiarum Loth, quae cum » existimarent, nullum omnino virum in mundo » superesse, crediderunt sibi licitum esse, ex proprio patre liberos quaerere, *Gen.* 19. Et quamquam a peccato non excusentur, quia debuissent » curam istam generis propagandi patri relinquere, aut certe cum eo communicare consilium, » et ipsius expectare judicium, et non praevenire, ac patrem decipere; tamen factum ipsum » indicat, in tam extremo casu non esse omnino » contra humanam rationem ejusmodi conjugium, » praesertim si accederet auctoritas dispensantis » Dei. Imo Chrysostomus *homil.* 44 *in Genes.* » *Ambros. lib.* 1. *de Abraham c.* 6. eas omnis crimine liberat. August. *lib* 22. *contra Faustum* » *cap.* 44. (**) peccasse dicit, non tam ardore libidinis, quam nimio amore posteritatis ». *De Matrim. lib.* 1. *cap.* 28.

(*) Ex sententia Bellarmini: « Jure Naturae interdicta » sunt conjugia in primo gradu consanguinitatis, tam in » recta linea, quam in transversa: et in primo gradu affinitatis in linea recta tantum ». *De Matrim lib.* 1. *cap.* 28 Ceterum vide dicta a Lucio nostro in art. V. hujus Rubricae, *sub n.* 65, *et seq.* ac insuper Additiones nostras sub art. 6. a l n. 28. sub v. *affinitas*, ubi, de primo gradu affinitatis in linea recta latius cum Benedicto XIV. disseruimus.

(**) Vide Addit. Casinenses sub cit. art. Loth.

# ARTICULUS VIII.

## DE REVALIDATIONE, SEU RATIFICATIONE MATRIMONII INVALIDE CONTRACTI.

*Artic. Novus Edit. Casinensium.*

## SUMMARIUM

1. Revalidatio Matrimonii quid importet, et quando locum habeat. — 2. In probabilitate valoris Matrimonii jam contracti potest illud haberi et validum, modo dubium vertat circam impedimentum ab Ecclesia appositum. — 3. An ad revalidandum Matrimonium nullum ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiae jam celebratum, necesse sit illud iterum renovari coram Parocho, et testibus *ad* n. 6.—7. Quando impedimentum intelligatur esse occultum: *ad* n. 11.—12. Utrum Matrimonium sit revalidandum coram Parocho, et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti fuerunt conscii impedimenti —13. An quando Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum sit necessarium ad illud revalidandum, ut, ablato impedimento, uterque Conjux fiat conscius de nullitate Matrimonii *ad* n. 17. — 18. Quotuplici modo possit renovari, seu exigi consensus a parte inscia impedimenti post obtentam dispensationem. — 19. Quid in casu defectus consensus, nempe quia fuit fictus, vel metu extortus, quando Matrimonium contractum fuit. *ad* n. 26. — 27. Quid in casu erroris personae etc.

1 Quoniam experientia patet, persaepe Matrimonia invalide contrahi vel ob impedimentum aliquod dirimens publicum, aut occultum, idque uni soli, vel utrique conjugi notum; vel ex defectu consensus ex parte unius, vel utriusque; ut si ex parte unius, vel utriusque est tantum simulatus, aut fictus consensus, vel ob metum injuste incussum: aut adest error circa substantiam, seu individuum personae, aut circa conditionem: de modo revalidationis talium Matrim. juvat singillatim disserere.

2 Ac primum praenotandum, communem esse DD. sententiam, quod cum agitur de Matrimonio revalidando, propter bonum animarum praesumitur Ecclesia in impedimento (si forte adsit) dispensare, semper ac adest de illius (matrimonii) valore vera probabilitas. Unde, ubi dubitatur inter DD. de valore alicujus Matrimonii, bene potest haberi illud ut validum, si vere probabile sit de jure validum esse; modo dubium vertat circa impedimentum ab Ecclesia appositum, nam in impedimentis de jure naturali non potest Ecclesia dispensare. Ita D. de Ligorio, *Theol. Mor. de Matr. n.* 1109.

3 Porro ut ab impedimento occulto in Matrimonio nulliter contracto exordiamur: « Quaeritur: An ad revalidandum (hujusmodi) matrimonium nullum ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiae jam celebratum, sit iterum revalidandum coram Parocho, et testibus. Prima sententia affirmat, et hanc tenent Comit... Conc. et Pont. cum Palac. Gutt. et aliis paucis. Ratio, quia assistentis Parochi, et testium assignatur a Tridentino ut forma, sive ut substantiale requisitum Matrimonii, forma autem contractus tum adhibenda est, cum contractus celebratur; si igitur primum Matrimonium fuit nullum, ergo quando denuo, et revera contrahitur, debet forma adhiberi ».

« Secunda vero sententia probabilior, et communis negat. Ratio, quia Concilium praescribendo Parochi praesentiam, et testium ad valorem Matrimonii, merito praesumitur noluisse hunc casum comprehendere; Concilium enim per illam praesentiam tantum voluit occurrere peccatis, quae consurgebant ex nuptiis clam celebratis, sed in nostro casu Matrimonium jam publice est contractum; et ideo sufficit novum tantum ponere consensum; ita Nav. Natal. Alex. Fagnan... Habert... Tournel. etc. ». 4

« Item N. SS. P. Benedictus XIV. notif. 87. *n.* 62. cum Pontas, Van-Espen et communi testatur, (*). Et ideo quando agitur de Matrimonio con-

(*) Praestat hic per extensum referre, doctrinam Benedicti XIV. qui distinctione facta inter publicum, et occultum impedimentum, sic habet, *notif. seu Inst. Ecclesiast.* 87. n. 62. et seqq.

« Magno studio disceptatum olim fuit, utrum novus hic consensus, qui Matrimonium reipsa constituit, coram Parocho, et duobus testibus peragendus videretur. Nam Tridentina Synodus Parochum, ac duos testes praesentes necessario requirit, dum Matrimonium celebratur. Attamen nulla difficultas amplius superest, si discrimen inter occulta, et publica impedimenta habeatur. Si Matrimonium publice initum est coram Parocho, et duobus testibus, et impedimentum quoque publice innotuerit, idem Matrimonium rite confirmari nequit, nisi consensus iterum coram Parocho, et duobus testibus praebeatur. Contra vero est, si Matrimonium celebratum fuit coram Parocho, et duobus testibus, et impedimentum dirimens occultum servatur. Tunc novus consensus certe praestandus est, sed clam inter contrahentes; nec amplius Parochus, duoque testes requiruntur. Nam semel mandato Tridentini Concilii jam paruerunt Conjuges, cum primo Matrimonium, licet interposito occulto impedimento, confecerunt ».

« Haec ita (prosequitur Bened. XIV.) decrevit Poenitentiaria S. Pii V. Pontificis auctoritate, et Navarrus fatetur, qui per tot annos eidem Sacro Tribunali operam praestitit suam. Id etiam probat Sacra Congregatio Concilii, uti tradit Fagnanus, qui per plures annos a secretis praeclaro munus gessit, idemque vulgo scriptores docent. Insu-

trahendo cum impedimento occulto, S. Poenitentiaria in dispensando, hac utitur formula: « Cum » eodem latore, quod Matrimonium cum dicta » muliere, et uterque inter se publice, servata » forma Concilii Tridentini, contrahere possit, » misericorditer dispenses ». Quando vero agitur de Matrimonio jam publice contracto in facie Ecclesiae, utitur his verbis: « Cum eodem latore, » ut dicta muliere de nullitate prioris consensus » certiorata (sed id caute, ut latoris delictum nusquam detegatur), Matrimonium cum eadem, » et uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala, contrahere valeat, dispenses ». Unde observa, quod in primo casu, quia necessaria est praesentia Parochi, dicitur, *servata forma Concilii*. In secundo vero dicitur, *secrete ad evitanda scandala*, idest ut patet, sine Parocho, et testibus. Et sic etiam pluries declaravit S. C. Concil. ut refert idem Benedictus XIV. etc. (*vide in nota*) ... ». D. do Ligorio, *de matrimonio n.* 1100.

5 « Objicit Pontius . . (prosequitur D. de Ligorio) Oraculum Clementis VIII. quod in extensum refert . . ubi narrat, quod cum quaedam mulier ex metu cuidam nupsisset, per Stephanum Tucium ad petitionem Paul. Comitoli, consultus fuit Clemens VIII. qui respondit, necessarium esse consensum utriusque coram Parocho, et testibus, admonito prius marito de Matrimonii nullitate; sed, ad evitandum scandalum, se dispensare, ut secreto inter se contrahant, renovato consensu. Sed Auctores nostrae sententiae, et praesertim Salmat. Ronc. Spor. Holz. Boss. et Elb. multipliciter respondent, et 1. Quod illud impedimentum, licet occultum, cum tamen ortum habuerit ex metu incusso, erat obnoxium periculo publicationis, aut deductionis ad forum. . . . 3. Quod de praefato Oraculo non satis constat, prout constat de Oraculo S. Pii V. quod apparet comprobatum tot Declarationibus S. C. Decisionibus Rot. Rom. et praxi constanti S. Poenitentiariae. Ad rationem autem oppositae sententiae respondetur, quod Concilium vult assistentiam Parochi, et testium, ad probandam validitatem Matrimonii secundum externam apparentiam; cum autem Matrimonium prius contractum jam externo reputatur validum, cessat ratio, cur praedicta assistentia denuo requiratur ». D. de Ligorio, *loc. cit.* (*).

6 Ceterum si matrimonio invalide contracto impedimentum evadit publicum, ita ut probari valeat, certum est apud omnes, ad revalidationem adhiberi debere novam praesentiam Parochi, et testium, hoc ipso enim, quod palam, et in foro externo sciatur, prius matrimonium publice contractum fuisse nullum, de novo publice contrahi debet, ad evitanda tam conjugum, quam populi scandala. Reiffenst. ad 4. *lib. ex. in Append. de dispens. super Impedim. etc.* §. 13. *final. n.* 610.

Sed hic « Quaeritur, quomodo, et quando impedimentum intelligatur esse occultum, cum in litteris S. Poenitentiariae dicitur: *Dummodo impedimentum occultum sit?* Nav. . . cum Glossa . . dicit, esse occultum, quando factum fuit in praesentia quinque personarum . . . . . Unde concludit, quod ut aliquod crimen dicatur occultum, sufficit non esse publicum majori parti Oppidi, Viciniae, vel Collegii, ubi saltem immorentur decem personae; et idem sentiunt Suarez . . Azor. etc. Bene tamen advertit Fagnanus *in cap. Vestra, de cohab. Cleric. n.* 117. hanc doctrinam, scilicet, quod factum non sit notum majori parti Parochiae, intelligendum cum grano salis; nam si in Parochia essent mille personae, perperam diceretur occultum factum illud, quod faciunt quadringenti, vel quingenti. In nostro autem casu dicit Sanchez *lib.* 2. *D.* 37. *n.* 11. cum Henr. et Man. quod si impedimentum possit per duos testes probari, illud amplius non potest dici occultum, etiamsi non sit periculum, quod ad forum deferatur; quia tunc sequerentur eadem inconvenientia, quae olim sequebantur ex matrimonio Clandestino; nam probato impedimento, post contractum Matrim. posset alter conjux alias nuptias inire ». 7

« Sed melius, et communissime dicunt alii ... cum communi . . . id tantum procedere, quando prudens adest periculum, quod res sit deferenda ad forum externum; et idem Sanchez videtur se retractasse *lib.* 8. *D.* 34. *n.* 55. dum explicando ibi praefatam clausulam S. Poenitentiariae, *Dummodo impedimentum sit occultum*, dicit . . illud dici occultum, quod non est publicum majori parti Parochiae, Viciniae, vel Collegii. Unde recte concludit N. SS. P. Benedictus XIV. *Notif.* 87. *n.* 45. cum Navarro, et Thesauro, tunc confessario abstinendum esse ab exequenda dispensatione, quando ex circumstantiis prudenter conjicere potest, impedimentum ex occulto posse fieri publi- 8

per, cum Sacrae Rotae Auditores hujus sententiae veritatem in dubium revocassent, Cardinalis Carafa Congregationis Concil. Praefectus duos ex iisdem Auditoribus accivit, Seraphinem nempe, et Comitolum, quibus ostendit Decreta a Sacra Congregatione super hac re confecta, Poenitentiariae instituta, et S. Pii V. declarationi esse consentanea. Qua de re Tribunal sacrae Rotae in posterum expositam paulo ante sententiam sequutum constanter fuit. Etenim Tridentina Synodus, cum jussit Matrimonium contrahi coram Parocho, et testibus, nihil aliud statuendum voluit, nisi clandestina Matrimonia impedire . . . . Quamobrem cum Parochus, ac testes primo Matrimonio jam interfuerint, quod rite celebratum putabatur, quia impedimentum nequaquam innotuerat, ideo satis est, et clam inter conjuges novus consensus praebeatur, cum ipsum Matrimonium Sacrae Poenitentiariae Facultate rite confirmandum est ».

(*) Benedictus XIV. *in cit. Inst. Ecclesiast.* 87. *n.* 69. dict. Oraculum Clementis VIII. tamquam authent. agnoscere videtur; Hoc posito non male fortasse Salmaticenses in eam iverunt opinionem, nempe tale responsum editum a praedicto Pontifice, ex eo quod illud impedimentum metus esset obnoxium periculo publicationis, aut deductionis ad Forum externum.

cum. Ceterum ait cum iisdem auctoribus, et Syro impedimentum per se dici occultum, si notum sit in Oppido sex solis personis, in Civitate Septem, vel octo, modo ab eis non fuerit divulgatum (*) ». Sic D. de Ligorio, *de Matrim. n.* 1111.

9 « Testatur autem Fagn. *c. n.* 118. (Sic idem de *Ligorio*) S. Poenitent. servare hanc praxim; quando crimen est notum tantum quatuor, vel quinque personis, dispensat in eo tanquam occulto; sed ego scio S. Poenitent. dispensasse in impedimento quodam consanguinit. noto decem circiter personis. Advertit vero idem Fagnanus *n.* 120. hoc intelligi, quando a S. Poenitentiaria dicitur in clausula simpliciter *occultum*, secus si dicatur *omnino occultum*, ut solet poni in impedimento criminis; quia tunc merito ait, non dici occultum crimen, quod potest per duos testes probari. E contra notat praefatus Benedictus XIV. *l. cit. n.* 42. cum de Leone, Bon. Tiburt. Girib. et pluribus aliis, quod aliquando posset esse crimen publicum materialiter, nempe si publicum sit Viciniae, sed formaliter occultum, nimirum si ignoretur ab illa copula nasci impedimentum affinitatis, et tunc etiam potest impetrari dispensatio a S. Poenitent. » *De matrim. l. et n. cit.*

10 Quaeritur adhuc : « Utrum occultum impedi» mentum censeatur, quod quidem publice cogno» scitur in eo loco, ubi contractum fuit, sive ali» bi : occultum tamen est, ubi degunt, qui di» spensationem expostulant, et ubi dispensatio » ipsa conceditur » : Navarrus sapienter admonet confessarium, ut minime exequatur dispensationem, si forte quis Majori Poenitentiario declaraverit crimen esse occultum in civitate v. g. Bononiae, ubi vitam agit, et dispensatio tradenda est executioni, deinde silentio praetermiserit, idem crimen publicum esse Neapoli, ubi patratum fuit. Tunc Confessarius reum hortetur, ut ad Poenitentiariam rursum confugiat, ipsique patefaciat, quod prius omisit, suum nempe crimen per urbem Neapolis esse divulgatum. Sin autem id totum expositum fuisse in supplici libello confessarius deprehendat ex litt. S. Poenitentiariae, tunc absque ulla difficultate pareat, et literas exequatur ». Ita Bened. XIV. *cit. Inst. Eccles.* 87. n. 46.

11 Amplius inquiritur : « Utrum impedimentum, » quod fuit aliquando publicum, diuturnitate tem» poris occultum fieri possit, ita ut Dispensatio » tribuenda videatur ». Equidem M. Paul. Leo *pag.* 133. sic respondet : « Notandum... non implicare, quod aliquid a sui origine, et principio » fuerit publicum, et tractu temporis fiat occul» tum. Tempus enim omnia devorat . . . et quae » non delet ab hominum memoria diuturnitas tem» poris? Hoc autem genus occultorum etiam plu» ries meo tempore Signatura Officii S. Poeniten» tiariae admisit ; sed non eodem modo in omni» bus casibus : in Dispensationibus Matrimoniali» bus per Decennium: in Irregularitatibus per vi» ginti, et triginta annorum spatium ». Bened. XVI. *ib. n.* 47.

Iterum quaeritur : « An Matrimonium sit revalidandum coram Parocho, et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti conscii fuerunt impedimenti? Affirmat Sanchez... cum Henr. Led. et aliis, quia, ut ait, tunc fuerunt testes non valoris, sed potius nullitatis talis matrimonii ; et idem sentit Croix.. cum Aversa et Kugler, etiamsi tantum unus ex testibus impedimentum noverit. Negant vero Conink.. Tambur. et alii.. quia assistentia Parochi, et testium fuit praescripta a Tridentino, non tam ad testandum validitatem Matrimonii, quae multipliciter eis potest esse ignota, quam ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur, ne iidem conjuges alias nuptias ineant. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior ; Concilium enim *sess.* 24. *cap.* 1. requirendo assistentiam Parochi, et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia, et minime indicat velle amplius, ut testes certiorentur de matrimonii valore: et cur? Quia, ut ajunt Salmat. *Ecclesia non adducit testes ad probandum valorem Matrim. sed celebrationem illius externam* ». D. de Ligorio *n.* 1112. *l. c.* — Intellige dummodo de imped. public. non agatur. 12

Quaeritur insuper: « An quando Matrimonium fuit nullum ab aliquod impedimentum, sit necessarium ad illud revalidandum, ut ablato impedimento, uterque conjux fiat conscius de nullitate Matrimonii? Prima sententia affirmat.... Ratio, quia hoc matrimonium non potest fieri validum, neque per primum, neque per secundum consensum praestitum post dispensationem: non per primum : quia quod fuit nullum ab initio, tractu temporis validari non potest: non per secundum, quia hic novus consensus non est validus, nisi fiat animo contrahendi illo tunc Matrimonium, et hunc animum non habet, qui ignorat Matrimo- 13

(*) Haec porro apud Bened. XIV. *cit. notif. seu Inst. Ecclesiast.* 87. n. 45. « Marcus Paulus Leo . . . haec tradit : « Dicendum . . . notitiam duorum, vel trium nec minus nocere, quominus aliquod delictum sit occultum ». Thesaurus etiam ita scribit : « Etiamsi res sit nota duo» bus, vel tribus, res occulta dicitur. Item si quinque, » vel sex personis in aliquo oppido, vel septem, aut octo » in civitate res nota sit, non dicitur publica, sed occul» ta » : *de poen. Eccles p.* 1. *c.* 21. Idem affirmat, irritam dici nequaquam posse dispensationem » Poenitentiaria concessam illis etiam verbis superadditis, *dummodo occultum*, licet impedimentum notum sit tot hominibus, quot superius indicavit. Tib. Navar. idem plane fatetur, *Manuduct.* etc. *pag.* 19. « Res adhuc est occulta, si in oppido est no» ta quinque, aut sex personis, in Civitate vero septem, aut » octo, adhuc occulta censeri debet, modo scilicet ab illis » non fuerit divulgata ». Syrus *pag.* 260. haec habet : Si « delictum sit notum duobus, vel tribus alicujus loci, aut » Communitatis, aut Capituli, occultum censetur. Si in op» pido sit notum quinque, aut sex personis, in Civitate vero » septem, aut octo, adhuc censetur occultum ».

nium prius contractum esse nullum, vir enim, qui tunc consentit ignorans nullitatem, consentit quidem cum errore, putans consentire in uxorem jam suam, ergo cum erret in substantia, consensus minime valet ».

14 « Secunda vero sententia .... dicit non esse opus, ut pars ignara impedimenti moneatur de nullitate matrimonii, sed sufficere, quod, ablato impedimento, pars, quae conscia est de illo, consensum ab altera accipiat. Probatur...... quia prior consensus, licet suo effectu caruerit ob impedimentum a jure positivo oppositum, tamen de jure naturae fuit validus, cum fuerit praestitus erga personam de jure naturae habilem ad contrahendum, ut sapienter considerat Bened. XIV. *Notif.* 87. *n.* 80. Unde fit, quod cum removetur impedimentum per Dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu conjugis ignorantis impedimentum virtualiter per usum Matrimonii, nempe per conjugalem copulam, cohabitationem voluntariam, et alia signa externa, quae ex primo consensu procedunt; et accedente ex altera parte consensu interno conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia externa signa, tunc consensus utriusque moraliter uniuntur, et matrimonium convalidant. Ac propterea dicunt Abbas, Gonzal. Felin. etc. apud Boss... posse Papam dispensare in matrimonio nullo a novo consensu praestando: et de facto per Clementem XI. ex Brevi edito *die* 2. *Jul.* 1701. (ut refert Bossius) quaedam matrimonia nulliter contracta a quibusdam populis Indiarum vocatis *Pocueles*, et *Quartarones*, fuerunt sine novo consensu convalidata ». D. de Ligorio, *de Matrim. n.* 1116.

15 « In hac autem re, (prosequitur D. de Ligorio) maxime notandum id, quod declaravit Benedictus XIV. in Constitutione incip. *Etsi Matrimonialis*, edita *die* 27. *Sept.* 1755: nempe cum accidisset casus, quod quidam vir, qui bona fide, sed invalide Matrimonium contraxerat ob impedimentum occultum consanguinitatis, petebat illud convalidare, non tamen certiorata uxore propter scandalum separationis, quod timebatur, Pontifex petitioni indulsit, codemque tempore, declaravit, quod casu, quo impedimentum oritur, non a lege Naturali, aut Divina. ....... sed provenit a lege Ecclesiastica, tunc bene potest Papa dispensare, ut matrimonium contrahatur sine novo consensu partis ignorantis impedimentum, habendo pro valido consensum praestitum ab illa in principio, ubi ex lege naturali erat consensus quidem validus; nam eo casu Papa aufert impedimentum in radice matrimonii, retrotrahendo contractum ac si ab initio impedimentum abfuisset. Haec verba Pontificis:

« Porro gratia concessa importat dispensatio-
» nem in radice matrimonii, quae a Romanis Pon-
» tificibus concedi consuevit, urgente magna cau-
» sa, et quando agitur de impedimento matrimo-
» nii ortum habente, non a jure divino, aut na-
» turali, sed a jure Ecclesiastico; et per eam non
» sit, ut matrimonium nulliter contractum, non
» ita fuerit contractum, sed effectus de medio tol-
» luntur, qui ob hujusmodi matrim. nullitatem an-
» te indultam dispensationem, atque etiam in ipso
» matrim. contrahendi actu producti fuerunt ».

« Ceterum, ubi non suppetit hujusmodi specialis dispensatio Pontificis, non discedendum a prima sententia; maxime quia in litteris S. Poenitentiariae in Dispensationibus ad hujusmodi matrimonia reconvalidanda, apponitur sequens clausula: « ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, uterque inter se de novo secrete contrahere valeat ». Licet enim dicant Sanchez.. Bonac.. Tib. Navarr.. praefatam clausulam non apponi ut conditionem, sed ut simplicem instructionem. . . attamen probabilius docet Benedictus XIV. *Notif.* 87. *n.* 68. (1) illam esse ex veram conditionem, eo quod ablativum absolutum juxta juris peritos veram importat conditionem, l. *a testatore* 109. *ff. de condit. et demonstrat.* ». Ita D. de Ligorio *loc. cit.* 16

Quod « si ex notitia nullitatis Matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis infamiae, aut scandali ex separatione secuturi; et ex alia conjux impedimenti conscius non posset evitare redditionem debiti, tunc bene potest uti secunda sententia tamquam probabili, quia eo casu, ratione necessitatis, etiam cum periculo frustrationis Sacramenti, licitum est sequi opinionem tantum probabilem, ut communiter docent Sanchez . . Tourncly. . Carden. . *in Propos. Innoc. XI.* . Less. Holzmann . . Bonac. Boss. cum Con. Croix, et communi . . Imo, ut dicunt Sanchez, Viva, Card. et alii... in casu extremae, vel urgentis necessitatis licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili, quia id quod esset indecens erga sacramentum, non est indecens, quando necessitas, et bonum animae urget. Bene tamen advertit Sanchez . . quod tale scandalum, cum impedimentum est ex parte viri, ordinarie non potest timeri ». D. de Ligorio *de matrimonio, cit. num.* 1116. 17

Quotuplici modo possit renovari, sive exigi consensus a parte inscia impedim. post obtentam dis- 18

(1) Haec habet Bened. XIV. *in cit. Notif. seu Institut. Eccl.* 87. *n.* 68. ibi: « Nos . . pro ingenii nostri tenuitate judicamus, haud probari posse illorum opinionem, qui instructionem solum, non vero conditionem indici per illam S. Poenitentiariae clausulam arbitrantur; nam certissimum est apud Jurisperitos, quod vera conditio ex ablativo absoluto consequitur: qua de re praetermitti nullo modo potest, licet gravissime incommoda . . interponantur. Siquidem illud Poenitentiariae mandatum innititur juri communi, quod pro matrimonio rite confirmando expostulet novum a conjugibus consensum, et declarari impedimentum ignaro. . . ne permaneat primus consensus cum errore conjunctus, qui traditus fuit, cum matrimonium primo celebraretur ».

pensationem? « Plures, sic id. da Ligor. ab AA. assignantur modi. Primus modus, si dicat Sponsus: *Quando nupsi, non habui verum consensum nunc praestare volo, vis, et tu praestare?* Hunc modum communiter admittunt DD. et recte quidem, ac sine mendacio, cum consensus nullus non sit verus consensus. . . . Secundus modus, si dicat, *Dic quaeso, si nullum fuisset nostrum matrimonium, nonne iterum me accipere intendis?*.. Huic tamen modo contradicunt Pontius . . . Bossius. . . Cum Henr. Guttier. et Filliuc. quia, ut ajunt, tunc Sponsa consentiendo, intendit consentire in suum, ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positivo, et ideo tunc non apponitur consensus, ut requiritur, independenter a primo. Haec sententia est mihi verior, nisi (exciperem) ex illa petitione, ut supra, Sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium, vel suspicionem do nullitata matrimonii, tunc enim jam poneret consensum a primo independentem. Tertius modus, si Sponsus dicat: *Angor scrupolis de nostri matrim. valore, ideoque renovemus consensum...* (hic) enim (modus) satis est, prout mihi certum videtur, ut Sponsa ponat consensum independentem a primo; nec obstat, quod illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis Matrimonii; nam ut novus consensus valeat, non indiget, ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantum ut praestetur independenter a primo consensu. Quartus modus: *Si mihi non nupsisses, nonne nuberes nunc?* Sed hic modus minime est admittendus, quia in hoc modo revera non adest positivus consensus. Quiotus modus: « *Pro mea consolatione, volo de novo contrahere, eja contrahamus.* Sed hunc jure merito neque admittit continuator Tournely.. quia per hunc modum nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi Matrimonii. Sextus modus, si accedat copula maritalis affectu habita ex parte conjugis conscii impedimenti per dispensationem jam sublati, intendendo sic exprimere novum consensum ad matrimonium de novo contrahendum, nam ex altera parte inscia impedimenti jam exerceetur copula eo affectu ex primo consensu praestito usque tunc in effectu perseverante. Hic tamen modus tunc tantum sufficeret, quando non esset locus modis supra enunciatis, et insuper immineret periculum gravis damni . . . . . . Neque tunc obstat clausula certiorationis, quae apponitur a S. Poenitentiaria, quia. . . in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare praefatam conditionem, providendo meliori modo, quo potest, bono animarum, cum talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc igitur casu licite potest hic modus in praxim deduci, cum valde probabila sit . . . sufficere consensum partis consciae impedimenti expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante ». *loc. cit. num.* 1117.

Quod vero attinet ad defectum consensus in 19
matrimonio, nempe quia fuit fictus, aut metu extortus etc. sequentia exscribere iubet ex Busembaum apud D. de Ligorio, *de Matrim. n.* 1109.

« Si fuit invalidum (matrimonium) propter 20
» consensum fictum, vel metu extortum, sive ex » una, siva ex utraque parte, potest revalidari » per quodcumque signum veri, et novi consen» sus; quia, si altera tantum pars ficte contra» xit, consensus unius partis habitualiter perman» sit; ergo, accedente alterius consensu, revali» datur ».

« Si metus, vel defectus consensus fuerit alte- 21
» rius tantum partis, curandum est, ut ea saltem » novum, et liberum consensum eliciat, et exter» nis signis prodat; alteri autem parti non opus » est declarari, praestari novum consensum ad » valorem matrimonii ».

« Si uterque ficte, vel coacte consenserit, ne- 22
» cesse est, ut uterque consensum renovat, et » verbis exprimat. Quia cum utriusque consensus » plane nullus fuerit, aeque necesse est revocare, » et declarare, ac si factum nunquam fuisset ». Atque ot soildius rem expendamus:

« Quaeritur, an si unus ficte, vel ex metu con- 23
traxit matrimonium, debeat certiorem facero alterum conjugem da matrimonii nullitate, si postea velit illud revalidare? Prima sententia affirmat . . . . Ratio, quia cum nullus eo casu fuerit contractus, deficiente consensu metum passi, vel ficte consentientis, nullus etiam fuit consensus alterius; consensus autam, qui ab initio fuit nullus, tractu temporis convalescere non potest. Secunda tamen communis, et verior sententia docet sufficere, quod tantum ficte consentiens, vel metum passus suum ponat consensum. . , . Ratio autem (huius) nostrae sententiae est, quia certum est, quod in contractu Matrimonii non requiritur simultas physica consensuum Sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unius moraliter perseverat, dum ponitur consensus alterius. In nostro autem casu ideo Matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi, vel ficte consentientis; ergo cum jam praecesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem etc. . . satis est, quod accedat consensus illius metum passi, vel ficte consentientis expressus, aut per verba, aut per signa, oempo per copulam maritalem, aut voluntariam cohabitationem . . . Nec valet dicere, quod consensus alterius, qui liber fuit a metu, vel fictione, fuit nullus, cum nullus fuerit contractus; nam respondetur, quod licet contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus, et ideo, cum ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum Matrimonium, quando accedit consensus alterius, qui ficte consensit, pariter ac si distulisset suum dare consensum, et postea jam praestasset ». D. de Ligorio *ibid. n.* 1114.

24 Haec D. de Ligorio sententia menti Decretalium consona quidem videtur. Quippe *in cap. Ad id ex. de Spons.* pronuntiavit Clemens III. puellem quandam, quae nuptias sine consensu interno contrexerat, nihilominus ab iis recedere non posse, quia per annum, et dimidium cum primo marito habitaverat, ex quo praesumptio erat, per illam cohebitationem suum praestitisse consensum. En verba Decretalis : « Ad Id quod per tuas litte- » ras intimasti de quadam Perochiana tua, quam » suus Vitricus cuidam Teutonico metrimonialiter copulavit, taliter r. quod quemvis undecim » annos (edhuc) habens, ab initio Invita fuisset » ei tradita, et retinens, temen quia postmo- » dum per ennum, et dimidium sibi cohabitans, » consensisse videtur, ed ipsum est cogenda redi- » re. Nec de cetero recipiendi sunt testes, si quos » memorate mulier ed probandum, quod non con- » senserit in eumdem, nominaverit producendos: » cum mora tanti temporis huiusmodi probatio- » nem excludat. Mandamus igitur, ut propter » hoc non omittas, quominus, (appellat rem. per » censuram Eccl.) utrumque compelles ad alte- » rum meritali affectione tractandum (*) ».

25 Idipsum quoque ex *l.* 2. *Cod. de his quae* vi, *metusve causa etc.* deduci posse videtur: Non secus ac in ceteris conventionibus, in quibus vis, aut metus intercesserit, aut elio eliquo vitio, ex quo nulitati, ec rescissioni locus sit, laboraverint; siquidem in his casibus, confirmatio ratihabitio, aut executio ejus, quod sub stipulatione cadit, voluntarie, ac scienter facta a vim passo etc. efficit, ut hic, vel ille contractus habeatur pro valido, absque eo quod alterius contrahentis consensus de novo requiratur. Quod ex jure Romano (*cit. l.* 2. *Codic. ut supra*) et hodiern. in Europe Codic. ut in Gallia, et epud nos manifeste liquet.

26 Audiamus pro rei complemento, et ed majorem cleritatem Sanchez, in haec verba : « Sententia probabilior ait satis esse, ut ille, qui minus legitime consensit, denuo consentiat, dum elter consensum non revocaverit. Probatur, nem cum consensus alterius validus de se fuerit, et sufficiens ad Matrimonium, nec revocatus fuerit, jam ex parte hujus consensus nihil desideretur, solus autem deest consensus illius, qui ficte, aut metu consensit, ergo hoc eccedente, convalescit Metrimonium. Confirmatur, quia si ficte, vel metu consentiens, nullum omnino tunc praestitisset consensum, sed spatio temporis interjecto, manente in virtute priori consensu, valeret Matrimonium... ergo satis est, ut menente in virtute priori consensu, ipse solus consentiat . . . . , Hinc infertur in hoc casu non oportere aliquid intimari alteri conjugi, nempe Matrimonium non valuisse, quia id necessarium est, ubi novus ipsius consensus exigitur . . . sed in hoc casu non exigitur novus ipsius consensus, ergo non oportet aliquid ipsi intimare . . . ».

« Infertur 2. satis esse in hoc casu, si ille interne in corde suo post consentiat, quia externum consensum jam praebuerat, et solus internus desiderabetur, ergo satis est hunc supplere . . . ».

« Infertur 3. satis esse, si ficte, vel metu consentiens post vere assensum praebeat, quocumque temporis spatio interjecto; quia quando unius tantum adfuit consensus, oportet alterum absque longa mora consentire, ut prior consensus virtute maneat . . . in hoc eutem casu non tantum virtute, sed actu, et formaliter semper manet, cum semper, qui vere consensit, existimet velere Matrimonium, et elterum habeat ut conjugem potens, et reddens debitum. Et ita Nav. . . dixit sufficere hunc ficto consentientem, vere consentire, licet plures intercesserint menses ».

« Infertur 4. non esse opus, ut iterum coram Parocho, et testibus celebretur hoc matrimonium: quia id est necessarium, quando omnino celebratur Matrimonium, hic autem tantum suppletur defectus interni consensus, vel alius defectus occultus, et jam externo contractui estiterunt Parochus, et testes (**) ». *De Matrim. lib. 2. disput.* 32. *n.* 9. *et seqq.*

(*) Benedictus XIV. *cit. Instit. Eccl.* 87. *num.* 69. priorem sententiam secutus fuisse videtur. En ejus verba: « Nonnulli ex Theologis asserunt pro matrimonio ejusmodi confirmando satis esse liberum illius consensum, qui ed illud ineundum coactus fuit, non eutem requiri, ut qui jam prius libere assenserat, et vim eltori conjugi illatam ignoraverat, rursum ed exprimendum consensum adigatur. Clemens tamen VIII. a quo super hac re consilium petitum fuit, expendens primum illum consensum pertinuisse ad materiam neque legitimam, neque idoneam, respondit, pro matrimonii confirmatione novum consensum ob utroque conjuge esse tribuendum; ab eo nempe, qui matrimonium per vim contraxit, et simul ob altero, qui vim ejusmodi ignorans, ultro ec libenter eodem se matrimonio illigavit. Insuper adjecta fuit ea conditio, ut maritus, qui jam libere consenserat, prius moneretur, irritum fuisse matrimonium, eo quod uxor ed assentiendum coacta fuerit, cum primo celebratae sunt nuptiae: *Admonito prius marito de matrimonii nullitate*... Porro id satis est (concludit Benedictus XIV.) ut haec opinio prae ceteris teneatur, cum de Sacramento agitur, (in quo tutior sententia servanda est) ».

Sed cum sententia D. de Ligorio haud debilibus rationibus videatur esse suffulta, oraculum praed. Clem. VIII. ita liceat interpretari, quemadmodum ab eodem de Ligorio cum Salmant. et aliis sub *num.* 5. supra, praestitum fuit.

(**) In primo Tom. Thesaur. Resolut. Sac. Congr. Concilii *pag.* 240. *et* 241. PANORMITANA NULLITATIS MATRIMONII, afferuntur a Bened. XIV. tunc a secretis praef. S. Congregationis, resolutiones (d. Congreg.) anno 1609. etc. quibus definitum fuit, Matrimonium per vim, et metum contractum non convalideri, nisi iterum contrahatur *adhibita forma Concilii*, licet intercesserit cohabitatio cum copula.

Casus fuit (eodem Bened. XIV. a secretis) de quadam Catharina Boofilio, quae per vim, et metum a Patre incussum, de quo testes deposuerunt, matrimonium contraxit in facie Ecclesiae cum Francisco Alvarez, qui confessus est dictam Catharinam nunquam non invitam in nuptiis huiusmodi extitisse, ita ut opus esset illi ad minas, vel percussiones descendere, quoties de copula conjugali agebatur.

27 Errorem denique quod spectat, si versetur circa substantiam personae, jure etiam naturali Matrimonium irritare cum sit exploratum : quippe impedit consensum in substantiam contractus, nempe in personam, cum qua contrahitur, persona enim est substantiale, ac primarium objectum Matrimonii, eo quod est, res ipsa, circa quam contractus hujusmodi se se exserit; idque etiam si error sit solum concomitans, quia adhuc deest consensus actualis, et positivus essentialiter requisitus ad hujusmodi contractum, patet non aliter tale Matrimonium utique ex errore ejusmodi nullum, revalidari, quam ubi eo (errore), detecto pars ignara suum apponat consensum.

Unde Lia pro Rachele intruso Jacobo, *Genes.* 29. non fuit vera ejus uxor, nisi post postquam. Ipse, detecta fraude, eamdem acceptavit in uxorem. « Matrimonium, sic Reiffenstuel, Jacob cum Lia, » a principio fuit nullum; quamvis postea, accedente novo ipsius consensu, fuerit convalidatum ». *Theol. Moral. Tract. XIV. quaest.* 4. §. 1. *n.* 51. Quod idem applica in casu erroris conditionis. Vide dicta ab Auct. in art. V. h. rubricae, *sub n.* 12. *et seqq.*

## ARTICULUS IX.

### MATRIMONIUM QUOAD VARIA MISCELLANEA IPSUM CONCERNENTIA.

### SUMMARIUM

1. Matrimonium contrahentes, omissis dolose denunciationibus, seu fraude deceptis Parocho, et Testibus, possunt puniri ab Episcopo etiam poena pecuniaria. Immo potest Episcopus punire et ipsos Parochos, et Testes, si fuerint culpabiles. — 2. Matrimonium nullum ex aliquo defectu essentiali non resolvitur in Sponsalia de futuro, etiamsi sequuta sit copula in figura Matrimonii. — 3. Unde nullo modo audiendi sunt Doctores contrarium sentientes. — 4. Matrimonium contractum a filia propter metum mortis a Matre illatum, est invalidum, etiamsi post obitum Matris per septennium cum viro permanserit, et filios susceperit. — 5. Matrimonium contractum ex metu resultante e praeceptis poenalibus, et carceratione de mandato Judicis sequuta, est nullum.—6 Matrimonium contractum a viro reperto in lecto a consanguineis mulieris, uti per metum contractum, non tenet. — 7. Matrimonium contrahens cum Petronilla, si ante consummationem declaretur nullum ob metum cadentem in constantem virum, poterit ducere in Uxorem Sororem ejusdem Petronillae. — 8. Secus autem si Matrimonium esset nullum ob non servatam formam Concilii. — 9. Matrimonium contrahi non debet cum matre illius filiae, quam vir cognovit, ad quem effectum deneganda est dispensatio. — 10. Matrimonium contractum sub conditio-

Secretarius praedictus has Eminentissimis PP. considerationis subjecit, nempe « quod post Concilium Tridentinum, a quo nova forma inducta in contrahendo matrimonio, praesentia videlicet Parochi, et duorum testium, non solum matrimonium est nullum, si fuerit contractum per vim, et metum, sed ulterius non convalidatur, nisi iterum contrahatur, adhibita forma Concilii, licet intercesserit cohabitatio, una cum copula, juxta resolutiones (sunt verba antedicti Secretarii, *Tom. et pag. cit.*) huius Sacrae Congregationis, et signanter, *in Hispalen.* 20. *Jun.* 1609. *lib. XI. Decret. fol.* 58. *a tergo*, (nempe): « Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum saepius » respondit, hodie post Tridentinum Concilium matrimonium metu contractum, et purgato metu per cohabitationem cum carnali copula, aliosque actus non convalidari, nisi iterum contrahatur, adhibita rursus ejusdem » Concilii forma ». Et concordat (prosequitur Lambertinus, ibi) alia resolutio in *Constantinopolitana*, 16. *Decembris* 1634. *lib.* 15. *Decretorum fol.* 146. *a tergo*. Unde S. Congregat. *die* 8. *Jun.* 1730 pro nullitate matrim. de quo agitur, respondit.

Consimilis resolutio praef. S. Congreg. prodiit in causa Vigilien. MATRIMONII, *die* 23. *Junii* 1725. *et* 13. *Julii*, *dicti anni*, *tom.* 3. *Thesaur. etc. pag.* 173. 185. Ibi casus fuit de quodam Marco Bruno, qui rem habebat cum quadam Joanna Soldano, cuius Fratres sororis injuriam vindicaturi, dictum Bruno, postquam vulneribus lethaliter affecerunt, per vim et metum coegerunt eamdem sororem usa rem ducere, accito fraudolenter Parocho, cui bini sacerdotes pro nuptiis hujusmodi uti testes adjuncti fuerunt. Quod factum publicum, ac notorium evasit, quippe cum interfuissent medicus, chirurgus, aliique testantes vim, et metum in constantem virum in Matrim. de quo hic, intercessisse. Et in hac causa praelaudatus Lambertinus, in considerat. EE. PP. submissis, eadem, uti supra, tradidit. « Supposito quippe metu (sic ille), et quod Matrimonium contractum fuerit dependenter a metu cadente in constantem virum, subsequuta cohabitatio illud validum efficere non potest, nisi novus accedat consensus, adhibita forma a Concilio Tridentino praescripta » : et iterum affert resolutiones S. Congr. *in Hispalen.* etc. quas transcripsimus.

Sed cum ex ipsius Benedicti XIV. sententia, ut sub n. 5. hujus art. nec non ex Pii V. oraculo, atque ex Stylo S. Poenitentieriae, in revalidatione Matrimonii ob impedimentum occultum nullatenus requiratur, quod ejus revalidatio fiat iterum coram Parocho, et testibus, non immerito concludi posse videtur, S. Congregationem Concil. respondisse, Matrimonium ex causa metus injusto incusso non convalidari, nisi adhibita forma Concilii, respiciendo scilicet ad metus hujusmodi publicitatem, et deductionem ad forum externum, adeoque considerando impedimentum hocce non ut occultum, sed publicum, quo estante, (impedimento scilicet publico) Matrimonium inde nullum iterum coram Parocho, et testibus convalidari debere ex supradictis nulli dubium.

Quinimo allatarum Resolutionum mentem in hoc sensu interpretatus est in sua relatione coram EE. PP. praedictae Congreg. idem Bened. XIV. tunc a secretis, *in Florentina*, seu LUCANA, die 28 *sept.* 1725. *Tom.* 3. *Thesaur. Resolut. pag.* 367. *et* seqq. ibi : « Quando publicum adfuit impedi» mentum, non potest Matrimonium revalidari, nisi per no» vum contrahentium consensum coram Parocho, et testi» bus, ad tramites Concilii Tridentini, licet forma haec a » Concilio praescripta, in primo Matrimonio nulliter con» tracto adhibita fuerit, *juxta Resolutiones* (*nota*) *hujus* » *S. Congregationis, in Hispalen.* 20. Junii 1709 *lib.* 11. » *Decretor. fol.* 58. *a tergo.* Et *in Constantinopolitana* 2. » Decembris 1634 et 16. Decembris ejusdem anni, uti » habetur *lib.* 15. *Decret. fol.* 130. *a tergo*, 140. *pariter* » *a tergo* ».

ne opposita uni ex illius finibus principalibus, nullum est. — 11. Matrimonium non debet prohiberi illis, qui Doctr. Christianam nesciunt, sed ad id comminatoriis monitionibus sunt cogendi. — 12. Matrimonium contractum coram Sacerdote extraneo, qui habet licentiam a proprio Parocho unius ex contrahentibus, et ignorat se illam habere, prout ignorat unus ex contrahentibus, est invalidum.—13. Matrimonium mentito nomine, vel cognomine, adhuc prima uxore vivente, cum alia contrahens, quas poenas incurrat? — 14. Matrimonium coram Parocho non promoto infra annum valide celebrari potest. — 15. Matrimonium contractum coram Parocho illius loci, ubi contrahens moratur tamquam Praetor, Judex, seu Medicus temporalis, validum est. — 16. Matrimonium contractum coram Parocho alieno de licentia Episcopi validum est, quamvis Episcopus intentionem haberet tale matrimonium non alii, quam proprio Parocho committendi. — 17. Matrimonium contractum coram Parocho excommunicato valet — 18. Matrimonium contractum in Parochia habitationis uxoris coram Parocho Viri, et e converso, validum est. — 19. Matrimonium nullum ex publica caussa, nova indiget praesentia Parochi ad illud convalidandum. — 20. Matrimonium contractum a Viro annorum undecim, mensium sex, et dierum sex, nullum declaratum fuit. — 21. Matrimonium contractum, et consummatum cum muliere annorum decem cum dimidio, nullum declaratum fuit. — 22. Matrimonium autem contractum ab impubere, seu ante legitimam aetatem, valet, si malitia suppleat aetatem. — 23. Talis malitia supplens aetatem in duobus cupulative necessario consistit, scilicet in discretione ad conjugalem consensum, et in potentia ad copulam. — 24. An autem sit in impubere hujusmodi malitia, spectat ad Judicem Ecclesiasticum declarare. — 25 Si impubes declaratur habere hujusmodi malitiam, potest contrahere matrimonium de Episcopi licentia, sine ulla Sedis Apostolicae dispensatione. — 26. Matrimonium per verba de praesenti inter puberem, et impuberem, vel inter duos impuberes non proximos pubertati, et in quibus malitia non suppleat aetatem, nulliter, seu clandestine contractum, valet in vim sponsaliorum, seu resolvitur in sponsalia de futuro. — 27. Sponsi tamen impuberes facti puberes non possunt per censuras cogi ad contrahendum per verba de praesenti, sed ad annos pubertatis perventi possunt recedere. — 28 Matrimonium inter puberes, non servata forma Concilii, contractum per verba de praesenti, non resolvitur in sponsalia de futuro. — 29. Puberes vocati sunt a Pube. — 30. Pubes quid? — 31. Pubertas quid sit? — 32. Pubertatis anni in foeminis ordinarie sunt 12. completi, et in masculis 14 — 33. Puberes sunt illae personae, quae dictam aetatem compleverunt, impuberes, quae non compleverunt. — 34. Pro regula certa illae personae sunt puberes, quae ex habitu corporis pubertatem ostendunt, et generare jam possunt.—35. Qeinam dicuntur pubertati proximi? — 36. Ad valorem matrimonii tam de Jure Civili, quam Canonico requiruntur, et sufficiunt anni pubertatis, scilicet 12. completi in foeminis, et 14. in masculis, nisi tamen in eis malitia suppleat aetatem. — 37. Validum est autem matrimonium contractum ante aetatem ab illis, in quibus malitia praevenit, seu supplet aetatem. — 38. Matrimonium quando contrahitur inter duos alienigenas, et a parvo tempore in Parochia habitantes, qui tamen sunt cogniti, proprius eorum Parochus esse intelligitur, in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo matrimonium contrahitur. — 39. Matrimonium coram Parocho, et testibus contractum hac conditione *si mulier est legitima*, subsequuta copula, non est validum, si postea constiterit mulierem esse illegitimam.—40. Matrimonium contractum sub conditione apposita per Virum, *si id salvo honore meo fieri potest*, *et si fratribus meis placuerit*, et non expectato conditionis eventu, subsequuta fuerit copula cum effectu maritali, est validum. — 41. Matrimonium contractum, et consummatum mediante Apostolica dispensatione ex caussa indotationis mulieris, si detegatur falsa eadem caussa, et appareat de congrua dote, adhuc sustinetur. — 42. Qui obtinuit dispensationem super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, false narrata paupertate, dicitur valide dispensatus, et proles legitima. — 43. Si dispensatio matrimonialis reperiatur concessa inter consanguineos *ob angustiam loci*, erit exequenda, etiamsi testes deponant homines loci esse omnino pares. — 44. Qui obtinuit litteras dispensationis super gradu prohibito consanguinitatis, et illis non praesentatis, contraxit, vel carnaliter sponsam cognovit, indiget nova dispensatione. — 45. Qui delictum polygamiae commisit, et poenitentiam jam explevit, non potest absque dispensatione Apostolica cum secunda de novo matrimonium contrahere, quamvis prima legitima uxor decesserit. — 46. Non confirmatus non contrahit impedimentum ad effectum contrahendi cum suscepto in Sacramento Confirmationis. — 47. Qui sponsalia contraxit cum muliere inhonesta, non potest a consanguineis impediri, ne matrimonium contrahat. —48. Matrimonium inaequale non potest impediri a Matre Sponsae. — 49. Matrimonium simulate contractum ad effugiendum aliquod periculum, nullum est. — 50. Matrimonium absque triennali cohabitatione dissolvendum est, quando clare constat de impotentia unius. — 51. Matrimonium contractum cum impedimento dirimente a muliere animam agente, ne moreretur infamata, nullum declaratum fuit. — 52. Matrimonium ratum ex justa caussa dissolvi potest a summo Pontifice, dissentiente etiam uno ex conjugibus. — 53. Matrimonium contractum cum conditione, quod mulier haberet tantam dotem, detecta istius insufficientia, adhuc validum repetatum fuit. — 54. Matrimonia contrahi possunt a subditis etiam sine consensu Dominorum, non obstante contraria consuetudine. — 55. Matrimonia ne contrahantur post occasum solis, neque per Procuratorem, statuere nequeunt Episcopi. — 56. Matrimonium valide, et licite contrahi potest cum pacto continentiae; non sic tamen sub conditione professionis. — 57. Ordinarius non potest prohibere, quin matrimonia domi celebrentur. — 58. Matrimonium enim licite celebrari potest extra Ecclesiam. — 59. Benedictiones conjugales non possunt fieri, nisi intra Missarum solemnia. — 60. Parochus proprius debet accipere eleemosynam ratione Benedictionis, et non alius. — 61. Alia de matrimonio, *remissive*. — 62. Quoad validitatem, et invaliditatem matrimoniorum: et pro matrimoniis occultis, seu conscientiae, attendendae sunt duae novissimae Constitutiones Benedicti XIV. in quibus varia statuuntur, quae assignantur *ad n.* 63 — 64. Alia, ad rem, *remissive*. —65. Additur hic notabilis Resolutio Sacr. Congr. Concil. — 66 Subnectuntur Supplementa Auctoris, *ad n.* 141. — 142. Item Addit ex alien. manu *ad n.* 194.

1 Matrimonium contrahentes, omissis dolose denuntiationibus, seu fraude deceptis Parocho, et testibus, possunt puniri ab Episcopo etiam poena pecuniaria; Immo potest Episcopus punire et ipsos Parochos, et testes, si fuerint in his culpabiles. *Sacra Congreg Conc. sub die* 10. *Februar.* 1629. In qua porrectis Quaesitis:

I. « An Episcopus possit punire contrahentes

matrimonium contra ejus prohibitionem contractum »?

II. « An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente ».

III. « An eos, qui contrahunt omissis denuntiationibus »?

IV. « An possit punire testes intervenientes in supradictis casibus »?

V. « An possit in eisdem casibus punire poenis pecuniariis, locis tamen piis applicandis»? Sacra Congregat. etc.

*Ad* 1. 2. *et* 3. *respondit, Episcopum posse.*
*Ad* 4. *posse, quatenus testes sint in dolo.*
*Ad* 5. *pariter respondit, posse.*
*Et in Savonen.* 2. *Mart.* 1595. *respondit, matrimonium contractum, servata forma Conc. esse validum; etiamsi antea Episcopus inhibuisset Parocho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam*; *lib.* 8. *decret. fol.* 106.

2 Matrimonium nullum ex aliquo essentiali defectu, celebratum sine proprio Parocho, non resolvitur in sponsalia de futuro, etiamsi sequuta sit copula in figura Matrimonii. Sic pluries censuit Sacra Congregat. Concilii, ut refert Ursaya *disceptat. Ecclesiast. tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 19. *a numer.* 170. *ad* 242. et signanter in *Nullius die* 8. *Jun.* 1595. ubi censuit, « matrimonium sine praesentia Parochi per verba de praesenti contractum, etiam copula subsequuta, et irritum, et nullum esse, et in sponsalia de futuro minime resolvi », *lib.* 8. *decret. fol.* 130. « et in Granaten. in qua propositis sequentibus dubiis »:

I. « An contrahens, non servata Concilii solemnitate, obligatus sit saltem obligatione naturali, cujus vigore aliquo Ecclesiastico remedio compelli possit ad observanda promissa »?

II. « Quid, si in hujusmodi contractu interpositum sit juramentum »?

III. « An talis contractus valeat saltem ut sponsalia de futuro »?

IV. « An sic contrahens peccet mortaliter non adimplendo suam promissionem »?

*Ad* 1. *Sacr. Congreg. censuit non esse obligatum, etiam obligatione naturali.*
*Ad* 2. *Sacr. Congreg. respondit idem, etiamsi contrahens jurasset.*
*Ad* 3. *Sacra Cong. respondit non valere.*
*Ad* 4. *Sacra Congregatio non peccare censuit.*
*Tom.* 72. *Positionum S. C. C. signat. foris sess.* 24. *de reformat. cap.* 1. *fol.* 168. *et* 169.

3 Unde recte infert citatus D. Ursaya, *ib. sub n.* 243. nullo modo audiendos esse Doctores illos, qui contrarium asserunt, nempe Matrimonium Clandestinum habere vim sponsalium, et proinde obligare nulliter contrahentes ad iterum valide contrahendum; Tum quia majoris etiam numeri sunt Doctores tenentes, tale Matrimonium non resolvi in sponsalia, quam illi, qui tenent resolvi, ut videre est apud Barbosam in *Conc. Trident. sess.* 24. *cap.* 1. *n.* 130. et alios.

Matrimonium contractum a filia propter metum 4
mortis a Matre illatum, est invalidum, etiamsi post obitum Matris per septennium cum viro permanserit, et filios susceperit. *Sacr. Congreg. Conc. in Romana* 15. *Septembr.* 1629. Aldan. in *Compendio Canonic. res. lib.* 1. *tit.* 8. *n.* 24. Barbosa *in summa Apostolic. dec. verb. Matrimonium n.* 32. *et in Concil. Trid. loc. c. n.* 133. Seraphin. *decis.* 900. Gregor. XV. *decis.* 395. * Ceterum hoc decretum intellige juxta a nobis tradita sub n. 36 per tot. artic. antecedentis *.

Matrimonium contractum ex metu resultante 5
a praeceptis poenalibus, et carceratione de mandato Judicis sequuta, est nullum. *Sacra Congr. Conc. in Vintimilien. Matrimon.* 24. *April. anni* 1700. *et in S. Agathae Gothorum matrimon. eisdem die, et anno.*

Matrimonium contractum a viro reperto in le- 6
cto a consanguineis mulieris, uti per metum contractum, non tenet. *Sacra Congr. Conc. in Aquilana Matrim.* 2. *Jun.* 1715.

Matrimonium contrahens cum Petronilla, si an- 7
te consummationem declaretur nullum ob metum cadentem in constantem virum, poterit ducere in uxorem sororem ejusdem Petronillae, quia tali casu nullum ei obstat impedimentum, ut declaravit *Sacra Congreg. Conc.* 22. *Mart.* 1664. Secus 8
autem, si matrimonium esset nullum ob non servatam formam Concilii, aut ex alia causa, quia tunc oriretur impedimentum justitiae publicae honestatis. *Eadem Sacra Congregat. Concil.* 8. *Novembr.* 1584. *et in Caesenat.* 18. *Junii* 1611. *lib.* 11. *decret. fol.* 99. Et ratio disparitatis est, quia in primo casu nullus adest consensus (qui est causa efficiens, et formalis contractus), et sic inde ortum habere non potuit impedimentum, non sic antem in secundo casu, in quo cum consensus non deficiat, sed solemnitas, oritur inde impedimentum, quod contractum dirimit Jure Ecclesiastico positivo.

Matrimonium contrahi non debet cum Matre 9
illius filiae, quam vir cognovit, ad quem effectum deneganda est dispensatio. *Sac. Congregat. Conc. in Neapolitana dispensationis* 28. *Mart.* 1716. apud Ursayam *tom.* 4. *part.* 1. *discept.* 12.

Matrimonium contractum sub conditione op- 10
posita uni ex illius finibus principalibus, nullum est. *Sac. Cong. Conc. in Ulyssiponen. Occidentalis* 3. *Jul.* 1724. apud Ursayam in *Miscellaneo Sacro, et Profano* 1. *verb. Matrim.* 101.

Matrimonium non debet prohiberi illis, qui 11
doctrinam Christianam nesciunt, sed ad id comminatoriis monitionibus sunt cogendi. *Sac. Cong. Episcopor. et Regular. in Gallipolen.* 9. *Mart.* 1588.

*Nota Romani Theologi.*

Circa doctrinam necessariam in iis, qui contrahere matrimonium velint, videatur Bened. XIV. in *tract. de Synodo Dioeces. lib.* 8. *cap.* 14. ubi rem fuse pertractat. Inter alia vero haec habet. In Congregatione habita coram san. mem. Innocentio XII. ann. 1697. decretum est, non esse a Parochis matrimonium in Ecclesia proclamandum, nisi antea sponsos repererit in Christianae religionis rudimentis sufficienter instructos; quod quidem decretum confirmatum fuit a fel. record. Clemente XI. in suo Bullario *pag.* 326. Ac denique nos ipsi in nostra Encyclica Epistola ad universos Episcopos, quae est 42. in nostro Bullario §. 11. *tom.* 1. haec scripsimus: « Verum, cum matrimonio jungendi non sint, si Parochus, ut debet, prius interrogando deprehenderit, marem, seu feminam, quae ad salutem necessaria sunt, ignorare, vix tantae, ac tam luctuosae ignorantiae locum relinquet Episcopus, qui Pastores animarum admoneat officii sui, et huic, si desint, negligentiae repetat poenas ». Contrahentes itaque matrimonium scire ea debent, quae necessaria sunt necessitate medii, et quae ex praecepto Ecclesiae memoria tenere debent fideles. Episcopi itaque et Parochi repellere a contrahendo matrimonio debent eos, qui tum haec ignorent, tum etiam ea, quae spectant ad conjugatorum officia: hos vero arcendo a celebrando matrimonio, non novum impedimentum constituunt, sed indignos repellunt a Sacramenti susceptione, quod sine sacrilegio recipere non possent: Cum enim Matrimonium Saramentum sit vivorum, hoc est, ab iis, qui in gratia sint, suscipiendum, animarum Pastores munere funguntur suo, dum eos ab hoc recipiendo Sacramento arceant, quos in peccato mortali versari noverint; qui vero negligant ea scire, quae antea diximus, in peccato mortali sunt. Quamobrem Pastores eo studio, quo curare debent, ut digne Sacramenta suscipiantur, tandiu a Sacramenti susceptione repellere contrahentes debent, quoad usque graviter culpabilem ignorantiam in iisdem deprehenderit: « Quod si haec prohibitio diuturna sit, et perseveret, id per accidens est, atque unice oritur ex culpa eorum, qui in illis erudiri, aut recusant, aut negligunt », inquit idem sapientissimus Pontifex. Si vero culpabilis non sit ignorantia, sed ex eo oriatur, quod homo habetis sit ingenii, et exilis memoriae, qua de causa adhibita diligentia memoriae mandare nequeat scitu necessaria, « in hoc rerum statu, non debet perpetuo arceri a matrimonio, quod est institutum in officium naturae, et propterea nemini, sine propria culpa, denegandum; sed curabit Parochus, ut qui eo memoriae defectu laborat, frequenter audiat, quae semel crasse didicit, ne ab ejus mente penitus elabantur ».

*Responsio Auctoris.*

Notat hic *Rom. Theologus* circa doctrinam necessariam in iis, qui contrahere Matrimonium velint, videndum esse Bened. XIV. de Synodo Dioecesana *lib.* 8. *cap.* 14. sed et videnda est etiam circa Doctrinam Christianam tota integra ejusdem Pontificis Constitutio 42. incip. *Est minima*, ab ipso *loc. cit.* indicata, ejusque summarium in indice *tom.* 1. ejus Bullarii verb. *Doctrina Christiana*, et verb. *Matrimonium*, juxta a me allata in *Supplementis* dict. verb. *Doctrina Christiana*, et *Matrimonium*, quae omnia sunt exacte observanda. * Vide Addit. Casin. sub. n. 113. Art. 6.

---

Matrimonium contractum coram Sacerdote extraneo, qui habet licentiam a proprio Parocho unius ex contrahentibus, et ignorat se illam habere, prout ignorat unus ex contrahentibus, est invalidum. *Sacr. Congreg. Conc. sub* 5. *Decemb.* 1626. *et sub die* 15. *Apr.* 1628. apud Sellium in *Selectis Canonicis cap.* 22. *n.* 15. et apud Barbosam in *Collectan. ad Trid. sess.* 24. *de reformat. Matrim. cap.* 1. *num.* 118. 11

Matrimonium mentito nomine, vel cognomine, adhuc prima Uxore vivente, cum alia contrahens, ultra poenas, quibus ipse ordinarie puniri solet, damnari debet ad Triremes in perpetuum; quod si inhabilis repertus fuerit, publice fustigetur, et damnetur ad carceres in perpetuum; Si vero pro qualitate, et enormitate delicti graviores poenas meruerit, etiam Curiae saeculari, arbitrio Sacrae Congregationis S. R. E. Cardinalium in universa Republica Christiana contra haereticam pravitatem Generalium Inquisitorum, puniendus tradatur. Urbanus VIII. 20. *Jun.* 1637. Constit. incip. *Magnum in Christo.* 12

Matrimonium coram Parocho non promoto infra annum valide celebrari potest. *Sacr. Congreg. Conc. sub die* 12. *Mart.* 1593. apud Barbosam *in Summa Apostolicar. dec. verb. Matrimonium n.* 7. *et de Offic. et Potest. Parochi cap.* 11. *n.* 55. 13

Matrimonium contractum coram Parocho illius loci, ubi contrahens moratur tamquam Praetor, Judex, seu Medicus temporalis, validum est. *Sacr. Congr. Conc.* apud Barbosam in *Summa Apostolicar. dec. verb. Matrimonium num.* 10. *et de Offic. et potest. Parochi c.* 21. *num.* 28. et apud Garciam *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 11. *ad* 5. 14

Matrimonium contractum coram Parocho alieno de licentia Episcopi validum est, quamvis Episcopus intentionem haberet tale matrimonium non alii, quam proprio Parocho committendi. *Sacr. Congreg. Conc.* apud Sellium in *Selectis Canonic. cap.* 8. *n.* 73. et Barbosam in *cit. Summa n.* 6. 15

Matrimonium contractum coram Parocho excommunicato valet, quia ille in hujusmodi casu praestat solam praesentiam ad effectum tollendi Clandestinit. *S. Congr. C. sub die* 3. *Mart.* 1594. 16

17 Matrimonium contractum in Parochia habitationis Uxoris coram Parocho Viri, et e converso, validum est. *Sacr. Congr. Conc.* apud Barbosam in *cit. Summa n.* 17. recedens a priori contraria decisione apud eundem Barbosam *de Offic. et potest. Paroch. cap.* 21. *n.* 45.

18 Matrimonium nullum ex publica causa, nova indiget praesentia Parochi ad illud convalidandum, et non valet dicere fuisse ratificatum per copulam subsequutam; Et dicitur notorium, ac reputatur publica causa, si constet ex libro Baptizatorum aliquem ex contrahentibus tempore Matrimonii non esse legitimae aetatis. *Sacra Congreg. Conc. in Balneoregien.* 8. *Jun.* 1619. apud Barbos. in cit. *Summa n.* 20.

19 Matrimonium contractum a viro annorum undecim, mensium sex, et dierum sex, nullum declaratum fuit a *Sacra Congreg. Conc. in Romana Matrim.* 11. *Septembr.* 1666. *lib.* 25. *decr. fol.* 226. apud Ursayam in *Miscellaneo Sacro, et Profano* 1. *verb. Matrimon. n* 80.

20 Matrimonium contractum, et consummatum cum muliere annorum decem cum dimidio, nullum declaratum fuisse ab Eminentissimo Urbis Vicario die 13. *Septembr.* 1709. refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 29. *n.* 22. *in fine.*

21 Matrimonium autem contractum ab impubere, seu ante legitimam aetatem valet, si malitia suppleat aetatem, *c. Puberes* 3. *de desponsation. impuberum*, ubi in ordine ad contrahendum matrimonium pro certo sufficienter pubes habetur, « qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, et generare jam potest »; Etsi determinatos a Jure annos necdum habeat, uti adhuc clarius deciditur *in c. De illis* 9. *tit. eod.* ibi: « Respondemus, quod si ita fuerint aetati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris aetatis intuitu separari non debent, si unus in alterum visus fuerit consensisse, cum in eis aetatem supplevisse malitia videatur », et concordat *cap. Tuae* 14. *eod. tit.* et expresse tenet Fagnanus in *cap. De illis n.* 2. 19. 20. *et* 42. testans de communi, subdens *ib. n.* 47. idipsum saepius probasse *Sacram Congreg. Conc.* nam quoad hoc Concilium non correxit Canones, et expresse etiam tenet S. Thomas *in* 4. *dist.* 36. *quaest. unica, art.* 5. *dicens*, « idcirco matrimonium valide contrahi, si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus praedictum perveniat, ita ut vigor naturae, et rationis, defectum aetatis suppleat ». Et de facto multa exempla habemus, quod masculi in decimo, ac undecimo, et feminae in decimo anno proles procrearint; de quo vide Barbosam in cit. *cap. Puberes* 3 *de desponsat. impuber. n.* 5. et Sanchez *lib.* 7. *disp.* 204. *n.* 29.

22 Talis vero malitia ad validitatem Matrimonii ante legitimam aetatem sufficiens in duobus copulative necessario consistit, scilicet et in discretione ad conjugalem consensum, et in potentia ad copulam, ut ex communi tenet Fagnan *loc. cit. n.* 3. subdens *ib. n.* 47. id declarasse etiam Sacram Congregationem Concilii in causa Januensi.
An autem sit in impubere hujusmodi malitia? 23
spectat ad Judicem Ecclesiasticum declarare, ut censuit *eadem Sac. Congreg. Conc. in d. Januensi*, teste Fagnano *loc. cit. n.* 47.

Hinc impubes, qui ab Ordinario, receptis debi- 24
tis probationibus, declaratus fuerit habere hujusmodi malitiam supplentem aetatem, poterit Matrimonium contrahere de Episcopi licentia sine ulla Sedis Apostolicae dispensatione; Et ratio est, quia impedimentum aetatis a Canonibus praefinitae non est simplex, et absolutum, sed est conditionale, nisi malitia suppleat aetatem, ut patet in *cit. cap. Puberes* 3. *cap. De illis et cap. Tuae* 14. *de desponsat. impuberum*, *et cap. Unic. eod. in* 6. adeoque statim ac Ordinarius declaravit malitiam supplere aetatem, talis impubes in contrahendo utitur Jure suo, et Episcopus concedendo licentiam nihil attentat contra Jus, cum possit illam concedere sine recursu ad Sedem Apostolicam, ut ex pluribus solide probat Fagnan. *i. c. a n.* 38. *ad* 46., ubi dicit hoc expresse declarasse Gregorium XIII. qui, ut refert Navarr. *consil.* 5. *in fine de desponsat. impuber.* cuidam petenti dispensationem ad Matrimonium impuberis, dicitur respondisse, Sedem Apostolicam ob hoc non esse interpellandam, cum si desit discretio, vel potentia consummandi Matrimonium, Sedes Apostolica nihil possit. Quod si neutrum deesse cognoverit, Ordinarius poterit, si causae, quae narrantur, sunt verae, suo Jure dictam licentiam concedere. Haec ibi Fagnanus, qui *n.* 7. subdit, quod idipsum saepius probavit *Sacra Congreg. Conc.*

Matrimonium per verba de praesenti inter pu- 25
berem, et impuberem, vel inter duos impuberes non proximos pubertati, et in quibus malitia non suppleat aetatem, nulliter, seu clandestine contractum valet in vim sponsaliorum, seu transit, et resolvitur in sponsalia de futuro, textu expresso *in cit. cap. unic.* §. *Idem quoque eod. in* 6. et sic declarasse *Sacram Congregat. Conc.* refert Fagnan. *i. c. n.* 49. et tenet Communissima Doctorum, teste Reiffenst. *lib.* 4. *decretal. tit.* 2. *n.* 18.
Sponsi tamen impuberes, facti puberes non pos- 26
sunt per Censuras cogi ad contrahendum per verba de praesenti, sed ad annos pubertatis perventi possunt recedere, *c. De illis* 7. *et c. A nobis* 8. *de desponsation. impuber.* et sic plenis votis declaravit *Sac. Congregat. Conc.* teste Fagnano *loc. c. n.* 50. nisi sponsalia fuerint jurata, et impuberes tempore sponsaliorum fuerint doli capaces, quia tunc etiam impuberes facti puberes cogi possunt per Censuram Ecclesiasticam ad observantiam juramenti, textu expresso *in cap. Ex litteris* 10. *de Sponsalib.* et Gloss. *ib. verb sub Juramento*, Hostiens. *ib. verb. Jurare*, Joann. Andreas *ib. n.* 3. Butrius *n.* 10. Ancharan. *n.* 3. Abbas *n.* 6. Alexander de Naevo *n.* 15. Praepositus *n.* 4. *in fine*, Fagnanus *n.* 4. et *in cap. De illis* 9.

*de desponsat. impub. n.* 51. Covarruv. *in* 4. *decr. part.* 1. *cap.* 5. §. 1. *n.* 3. Sanchez l. 1. *disp.* 51. *n.* 22. et alii passim; nec quoad tales impuberes doli capaces, seu in quibus malitia tempore sponsaliorum supplebat aetatem, dissentit Reiffenstuel l. 4. *decret. tit.* 2. *n.* 17. quamvis *n.* 16. cum aliis ibi citatis dissentiat quoad impuberes simpliciter.

28 Matrimonium inter puberes, non servata forma Concilii, contractum per verba de praesenti non resolvitur in sponsalia de futuro, ut saepius declaravit *Sac. Congr. Conc.* et patet ex adductis ejus decretis *sub n.* 2. et testatur etiam Fagnan. *in cit. cap. De illis* 9. *de desponsat. Impub. in fine*, ubi refert, quod « d. Sac. Congregatio consulta, an Matrimonium clam sine Parocho, et Testibus contractum resolvatur saltem in vim sponsaliorum? respondit non resolvi; quia est defectus in forma ». Unde non officit, quod in sponsalia resolvatur simile Matrimonium impuberum ex dictis *supra n.* 26. per textum *in cit. cap. Tuae* 14. *de desponsat. impub. et cit. c. Unic.* §. *Idem quoque eod. in* 6. quia ibi agitur de nullitate defectu causae efficientis, non autem formalis, ut hic, sicuti dicit d. Sac. Congregatio, *quia est defectus in forma*, et cum Geminian. et pluribus aliis notat etiam recte Ursaya *tom.* 3. *p.* 1. *discept.* 19. *n.* 189.

29 Hic occasione puberum, et impuberum juvat notare varia circa ipsos. Unde Puberes a Pube sunt vocati, idest a pudentia corporis nuncupati, quia haec loca primo lanuginem ducunt, textu expresso *in c. Puberes* 3. *de desponsat. impub.*, ibi: « Puberes a Pube sunt vocati, idest a Pudentia corporis nuncupati, quia haec loca primo lanuginem

30 ducunt ». Pubes enim est lanugo illa primo nascens circa pudenda, ita ut et pars illa corporis a Latinis pubes dicatur, ut ex communi notat Calvinus *in suo magno Lexico Juridico tom.* 2. *verb.*

31 *Pubes*, *arg. cap. Puberes*. Pubertas autem est emissio ipsa pubis, a qua anni pubertatis dicti sunt, Calvinus *loc. cit. verb. Pubertas.*

32 Pubertatis anni in feminis ordinarie sunt duodecim completi, in masculis autem 14. Item completi, textu expresso *in l. ult. Cod. Quando Tutores esse desinant*, ibi: « Jubemus, quemadmodum feminae post impletos 12. annos omnimode pubescere judicantur, ita et mares post excessum. 14. annor. puberes existimentur », et concordat

33 *cit. c. Puberes*. Unde Puberes sunt illae personae, quae dictam aetatem compleverunt, et impuberes sunt illae personae, quae d. aetatem nondum complete attigerunt. Dictum autem fuit notanter *ordinarie*, quia in quibusdam pubertas interdum anticipat talem aetatem, et in aliis quandoque po-

34 sticipat. Hinc regula certa est illas personas esse puberes, quae ex habitu corporis pubertatem ostendunt, et generare jam possunt, textu expresso in *cit. cap. Puberes* 3. *de desponsat. impuber* ibi: « Ceterum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, et generare jam potest ».

Quinam autem dicantur pubertati proximi, variae fuerunt opiniones: At duae prae aliis receptae videntur. Prima, quod masculi dicantur pubertati proximi, cum dimidiatum annum supra decimum excesserunt, et feminae, cum novem annos, et dimidium egressae sunt, *arg.* §. *final. quibus ex causis manumit. non lic.* Nam post infantiam usque ad pubertatem sunt in masculis septem anni, et in feminis quinque; Quare, ex quo excessit quis dimidiam hujus temporis partem, magis pubertati, quam infantiae proximus dici debet. Panormitanus *in cap. Continebatur* 6. *de desponsat. impuber.* quod in ea praesertim aetate soleat plerumque malitia tempus supplere; *cap.* 1. *de delict. puer.* Glossa *in Summa* 20. *quaest.* 1. Et hanc sententiam docuit Accursius *in l.* 1. *ff. de Novat.* §. *In Summa Instit. de obligat. quae ex del* §. *Pupillus*, *Instit. de inutil. stip.* Secunda sententia docet, non posse quoad hoc tradi unam regulam generalem pro omnibus, sed illas personas censeri debere pubertati proximas, quae rerum intellectum jam capere possunt, et doli capaces existunt, seu in quibus malitia supplet aetatem *arg. l.* 23. *et* 24. *de furtis cap. Puberes* 3. *cap. Continebatur* 6. *cap. De illis* 9. *cap. Attestationes* 10. *et cap. Tuae* 14. *de desponsat. impuber.* et alii communius, et quantum ad contrahendum Matrimonium haec sententia est habenda pro certa, textu expresso in *cit. cap. Puberes* 3. *de desponsat. impuber.* ibi: « Certum est autem, » cum puberem esse qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, et generare jam potest », *et cit. cap. De illis* 9. *titul. eod.*, ibi: « Respondemus; quod si ita fuerint aetati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris aetatis intuitu separari non debent, si unus in alterum visus fuerit consensisse, cum in eis aetatem supplevisse malitia videtur ». Vide supra *a num.* 22. *ad* 25. 35

Hinc ad valorem Matrimonii, tam de Jure Civili, quam Canonico requiruntur, et sufficiunt anni pubertatis, scilicet duodecim completi in feminis, et quatuordecim item completi in masculis; nisi tamen in ipsis malitia suppleat aetatem, *Princip. Instit. de Nuptiis, et* l. 4. *ff. de Actu nupt. cap. Puberes* 3. *cap. Attestationes* 10. *et c. Tuae* 14. *de desponsat. impub.* Dicitur autem notanter: *Nisi tamen in ipsis malitia suppleat aetatem*, quia ex jam dictis *a num.* 22. *ad* 25. validum est Matrimonium contractum ante dictam aetatem ab illis, in quibus malitia praevenit, seu supplet aetatem. 36 37

Matrimonium, quando contrahitur inter duos alienigenas, at a parvo tempore in Parochia habitantes, qui tamen sunt cogniti, quod non sunt 38

de comprehensis inter vagabundos, proprius eorum Parochus esse intelligitur, in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo Matrimonium contrahitur. *Sacr. Congregat. Conc. sub die*
39 21. *Martii* 1602. Matrimonium coram Parocho, et testibus contractum hac conditione, si *mulier est legitima*, subsequuta copula, non est validum, si postea constiterit mulierem esse illegitimam. *Sac. Congr. Conc. de anno* 1620. apud Seilium *in Selectis Canonicis cap.* 22. *n.* 17. et Barbosam *in Summa Apostolicar. decis verb. Matrimonium num.* 21.

40 Matrimonium contractum sub conditione apposita per Virum: « Si id salvo honore meo fieri potest, et si Fratribus meis placuerit »: si non expectato conditionis eventu, subsequuta fuerit copula cum maritali affectu, est validum; quia revera gratia non confertur sub conditione, sed completa voluntate actus *Sac. Congr. Conc. sub die* 23. *Aug.* 1622.

41 Matrimonium contractum, et consummatum mediante Apostolica dispensatione ex causa indotationis mulieris, si detegatur falsa eadem causa, et appareat de congrua dote, adhuc sustinetur. *Sac. Congr. Conc. in Praten. Matrimonii* 4. *Jul.* 1722. *et in Neapolitana Matrimonii eodem die, et anno.*

42 Qui obtinuit dispensationem super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, falsa narrata paupertate, dicitur valide dispensatus, et proles legitima, ut respondit *Sac. Congr. Conc.* 9. *Septemb.* 1679. *l.* 3. *decret. fol.* 406.

43 Si dispensatio Matrimonialis reperiatur concessa inter consanguineos *ob angustiam loci*, erit exequenda, etiamsi Testes deponant, homines loci esse omnes pares. *Sac. Congregat. Episcop. in Alben.* 13. *Februar.* 1596. *et Sacr. Congreg. Conc. in Bisacciarum* 19. *Junii* 1706. apud Monacell. *p.* 1. *tit.* 16. *formul.* 2. *num.* 33.

44 Qui obtinuit Litteras dispensationes super gradu prohibito consanguinitatis, et illis non praesentatis, contraxit, vel carnaliter sponsam cognovit, hic absque nova dispensatione in Matrimonio permanere non potest. *Sacr. Congreg. Conc. die... Maii* 1635. apud Monaceil. *loc. cit. n.* 30.

45 Qui delictum polygamiae commisit, et Poenitentiam, seu penam triremium jam explevit, hic non potest absque dispensatione Apostolica cum secunda denuo Matrimonium contrahere, quamvis prima legitima Uxor decesserit, quia obstat ei impedimentum criminis. *Sac. Congreg. Conc.* in *Sancti Sever.* 10. *Jul.* 1704.

46 Non confirmatus non contrahit impedimentum ad effectum contrahendi cum suscepto in Sacramento Confirmationis. *Sac. Congr. Conc. in Lycien.* 13. *Jun.* 1654. apud Monaceil. *l. c. n.* 30.

47 Qui sponsalia contraxit cum muliere inhonesta, non potest a consanguineis impediri, ne Matrimonium contrahat. *S. Congr. Episc. et Reg. in Recanaten.* 25. *Jun.* 1619.

Matrimonium inaequale non potest impediri a Matre Sponsae. *Sacr. Congr. Conc. in Neapolitana* 25. *Januarii; et* 8. *Martii* 1722. 48

Matrimonium simulate contractum ad effugiendum aliquod periculum, nullum est. *Sac. Congr. Conc. in Mutinen. Matrimonii* 9. *Jun.* 1725. ubi de Matrimonio contracto a muliere Musicae artis peritissima cum persona conscia de simulatione ad hoc, ut posset dimitti a Carceribus, ubi detinebatur, ne Matrimonium contraheret cum nobili Juvene ejus amore capto. 49

Matrimonium absque triennali cohabitatione dissolvendum est, quando clare constat de impotentia unius. *Sac. Congr. Conc. in Seguntina* 12. *Septemb.* 1609. apud Pignal. *to.* 1. *consult.* 147. *n.* 21. *et* 23. 50

Matrimonium contractum cum impedimento dirimente a Muliere animam agente, ne moreretur infamata, nullum declaratum fuit a *Sac. Congr. Conc. in Cosentina Matrimonii* 18. *Novemb.* 1683. *l.* 34. *decr. fol.* 393. 51

Matrimonium ratum ex justa causa dissolvi potest a Summo Pontifice, dissentiente etiam uno ex conjugibus. *Sac. Congr. Conc. die* 20. *Maii* 1719. *et* 27. *Januar.* 1720. *et in Tirasonen. Matrimonii* 2. *Octob.* 1723. 52

Matrimonium contractum cum conditione, quod mulier haberet tantam dotem, detecta istius insufficientia, adhuc validum reputatum fuit a *Sac. Cong. Conc. in Romana Matrimonii* 23 *Januar.* 1666. 53

Matrimonia contrahi possunt a subditis etiam sine consensu Dominorum, non obstante contraria consuetudine. *Sac. Congr. Conc. in Pragen. Matrimonii* 16. *Mart. et* 24. *Aug.* 1669. *lib.* 26. *decr. fol.* 183. *et* 283. 54

Matrimonia, ne contrahantur post occasum solis, neque per procuratorem, statuere nequeunt Episcopi. *Sac. Congr. Conc. in Neapolitana* 18. *Aug.* 1663. *lib.* 23. *decr. Fol.* 276. apud Ursayam *in Miscellaneo* 1. *Sacro, et profano, verb. Matrimonium n.* 124. 55

Matrimonium valide, et licito contrahi potest cum pacto continentiae sine intentione prolis, et remedii concupiscentiae, quia id non pugnat cum essentia Matrimonii, cum sic conjuges tradant sibi adhuc mutuam potestatem radicalem, et quoad actum primum, et excludant generationem prolis solum negative, ut patet exemplo B. M. V. et S. Joseph. Busembaum. *lib.* 3. *tract.* 6. *c.* 2. *dub.* 1. La Croix *ibid.* Perez. *de Matri. disp.* 13. *sect.* 8. Dicastill. *dist.* 5. *nu.* 12. Paludan. Vasquez. Coninch. Pontius, Hurtado, et alii apud ipsum contra Sanchez, Sotum, Henriquez, et alios; Matrimonium tamen initum sub ea conditione, quod mulier deberet professionem emittere, et renunciare cuicumque juri sibi competenti in vim Matrimonii, declaratum fuit invalidum a *Sac. Cong. C. in Ulixbonen Occidental.* 8. *Jul.* 1724. apud Thesaurum Resolutionum Sac. Congreg. Concilii 56

*tom.* 3. quae Resolutiones prostant Romae, apud Barbiciiini ad Minervam.

56 Ordinarius non potest prohibere, quin Matrimonia domi celebrentur, servata Concilii forma, sed cum maxime deceat, ut in Ecclesia celebrentur, id hortari debet, non praecipere. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii referunt Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 22. *nu.* 18. Gavant. *Manual. Episcop. verb. Matrimonii celebratio n.* 20. Ursaya *Miscellan. Sacr. et Profan* 1. *verb. Matrimonium n.* 125. Franciscus Leo *in Thesauro Fori Ecclesiastici part.* 2. *c.* 8. *n.* 48. Basilius Pontius *de impedim. Matrimonii cap.* 26. §. 3. *vers.* 3. Rebell. *de obligatione justitiae part.* 2. *lib.* 2. *quaest.* 7. *num.* 11. Marcell. Vulpe *in praxi Judicii Fori Ecclesiastici cap.* 15. *num.* 15. Sanchez *lib.* 3. *disp.* 15. *n.* 20. Diana *moral. resolut. part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 279. Reginald. *in praxi Fori Poenitent. lib.* 31. *num.* 242.

57 Matrimonium enim licite celebrari potest extra Ecclesiam, quia ad hoc, ut dicatur celebrari in facie Ecclesiae, non est opus, ut in ipsa materiali Ecclesia, vel in ejusdem limine celebretur, sed sufficit, ut servatis ritibus Ecclesiae, fiat coram aliqua fidelium multitudine, quae, tamquam quaedam Catholicorum Congregatio, censeri potest Ecclesia, juxta Textum *in c. Ecclesia* 6. *dist.* 1. *de consecr.* ibi: *Ecclesia, id est Catholicorum Collectio, et cap. Relatum* 12. *de Testamentis* ibi: *Nomine autem Ecclesiae . . . Communis Congregatio intelligitur* Glossa *verb. Praefatam Ecclesiam in cap. final. Ne Praelati vices suas.* Barbosa *l. c. n.* 17. et alii passim.

58 Benedictiones conjugales non possunt nisi inter Missarum solemnia fieri. *Sac. Congregat. Con-*
59 *cil. in Pisaurensi* 13. *Julii* 1630. Et Parochus proprius debet accipere eleemosynam ratione Benedictionis, et non alius. *Sac. Congr. Rituum in Acheruntina* 25. *Januarii* 1602.

60 Alia vide verb *Adulterium*, *Benedictio art.* 4. *Denunciationes Matrimonii. Divortium. Impedimento Matrimonii. Parochus. Sponsalia.*

61 Quoad validitatem, et invaliditatem Matrimoniorum attendenda est omnino novissima Constitutio Summi Pontificis Benedicti XIV. incip. *Dei miseratione*, in qua praescribit ordinem, et formam observandam in Judiciis causarum Matrimonialium super validitate Matrimoniorum, et mandat, in omni Dioecesi ab Ordinario Loci eligendum esse idoneum virum, si fieri possit, Ecclesiasticum, *Matrimoniorum defensorem* vocandum, qui ad omnem actum judicialem citari debebit, et intervenire, et voce, et scriptis validitatem Matrimonii defendere, et appellare a prima sententia, si ista declaraverit invalidum Matrimonium. Immo potest appellare etiam a secunda conformi priori, si ipsi defensori videatur manifeste injusta, et etiam a tertia, si esset revocatoria alicujus alterius praecedentis in favorem validitatis matrimonii prolatae.

Quoad Matrimonia attendenda est etiam alia 62
novissima dispositio Benedicti XIV. in Constitutione incip. *Satis vobis*, in qua refert plurima mala, quae in dies oriuntur a Matrimoniis occultis, aut conscientiae. Inde mandat Episcopis, ut non de facili dispensent super denunciationibus, et dispensando super istis, et non permittant matrimonium ita celebrari coram Parocho, aut altero delegato Sacerdote, et testibus confidentibus ipsis contrahentibus, ita ut celebratio Matrimonii possit remanere secreta, et occulta. Interveniente tamen justa, et urgente causa permittit etiam ipsa Matrimonia secreta, quibus debebit assistere Parochus alicujus ex contrahentibus, aut, attentis circumstantiis, alter Sacerdos ab Episcopo delegatus. Qui ex eis assistet, consignare debebit Episcopo scriptum documentum celebrationis dicti Matrimonii, loci, temporis, et testium, quod ab Episcopo fiet transcribi in libro particulari, et distincto continente sola Matrimonia secreta, qui liber clausus, et sigillatus erit custodiendus in Cancellaria Episcopali. Si nascatur proles ex talibus Matrimoniis, baptizabitur in respectiva Ecclesia, notabiturque in Libro Baptizatorum sine nomine Genitorum, et tenebuntur isti immediate, vel mediate intra terminum triginta dierum dictam prolem notificare Episcopo, exprimendo locum, tempus, aliasque circumstantias collati Baptismi. Quod totum cum nomine Genitorum debebit transcribi in alio libro eisdem cautelis in Cancellaria Episcopali custodiendo. Quod si intra dictum terminum non fuerit, ut supra, notificatum, tenebitur Episcopus reddere notum dictum matrimonium secretum, a quo certo sciat ortam esse dictam prolem. Et hujus sic contrahentium obligationis, aliarumque praescriptarum rerum erunt serio monendi a Sacerdote, antequam tali eorum Matrimonio assistat.

ADDITIONES CASINENSES.

Non abs re putamus citat. heic Constitutionem Benedicti XIV. per extensum referre; estque tenoris, sequentis.

*Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, et Episcopis.*

BENEDICTUS PAPA XIV.

*Venerabiles Fratres, Salutem, et Apostolicam Benedictionem.*

Satis vobis compertum esse non dubitamus, venerabiles Fratres, eam semper fuisse piae matris Ecclesiae vigilem curam, ut Sacramentum matrimonii, magnum ab Apostolo nuncupatum, publice, et palam a fidelibus celebretur. Quod quidem ut diligentius, quam antea factum fuerat in posterum observaretur. Sancta Tridentina Syno-

dus, Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhaerendo, praecepit, ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho, tribus continuis diebus festivis in Ecclesia, inter Missarum sollemnia, publice denuncietur, deindeque, nullo legitimo concurrente impedimento, ad illius celebrationem in faciem Ecclesiae coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, et duobus, vel tribus testibus praesentibus, rite procedatur. Voluit etiam eadem Sancta Synodus apud Parochum diligenter librum custodiri, in quo conjugum, et testium nomina, diesque, et locus matrimonii describantur.

§. 1 Providae tamen hujusmodi leges tanta auctoritate saluberrime institutae, prava horum temporum conditione proiabi visae sunt, et enerves propemodum reddi, ob matrimonia usu nimis recepta, quae occulte adeo celebrantur, ut illorum notitia, quantum fieri potest, obliteretur, et in tenebris ignorantiae perpetuo jaceat consepulta. In more etenim positum est, illa celebrari nullis praeviis factis denunciationibus, coram solo Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia, adhibita praesentia tantum duorum testium apposite a contrahentibus advocatorum, quorum fides nemini illorum est suspecta; remque peragi saepe extra Ecclesiam, quandoque etiam intra illam, januis tamen occlusis, vel eo temporis momento, quo semota alterius cujusvis praesentia, scientia initi matrimonii, praeter Parochi, contrahentium, testiumque personas, alios penitus effugiat.

§. 2 Quantum a Sacramenti dignitate, et ab Ecclesiasticarum legum praescripto, occulta haec matrimonia, *conscientiae* vulgo nuncupata, ut plurimum abhorreant, satis superque conjicere quis poterit, qui mentis aciem ad exitiosos illorum effectus convertat. Hinc gravia ortum habent peccata, praesertim vero eorum, qui Divini judicii interminatione posthabita, priore uxore, cum qua clam contraxerunt, relicta, cum alia spe futuri matrimonii decepta, et in turpem secum vivendi licentiam abducta, palam contrahere promittunt. Quorumdam vero mentem ita pravae cupiditates excaecant, ut novum contrahere secretum matrimonium audeant, post alterum secreto itidem contractum, et nondum prioris conjugis morte solutum, seseque magno scelere polygamos reddant. Alii etiam eo impudentiae devenere, ut in hujus magni Sacramenti contemptum, post primas secreto initas, alteras aut publice, aut privatim nuptias contrahendo, sese audacius polygamia pariter innodare non perhorrescant. Age vero quam gravia, quam nullo pacto ferenda ex his matrimoniis mala oriantur. Si enim ad quamcumque matrimonii suspicionem submovendam, virum scorsim a muliere vivere contingat, sublata est illico individua vitae consuetudo, et contemptum est verbum Domini: « Adhaerebit homo uxori suae, et erunt duo in carne una »; Sin haec vitae consuetudo servetur, nemo est, qui illam criminis non arguat, et utpote detestabilem, in scandali materiam non traducat. Neque illata per scandalum dispendia rependit subsecuta celebratio occulti matrimonii, quod in tenebris delitescit, et ab omnibus ignoratur.

§. 3 Leviora quoque damna non sunt, quae susceptae proli irrogantur. Saepe enim contingit illam a parentibus, et a matre praesertim amotam, nec pie nec liberaliter institui, sed incertis fortunae casibus objectam relinqui; nisi etiam parentes ipsi, contra naturae leges ausu nefario illius vitae insidientur. Ubi vero tam immane facinus parentes deterreat, illosque ad sobolem alendam, instituendamque humanitas ipsa compellat; alia imminent liberis susceptis ex occulto matrimonio iugenda avitarum facultatum, et bonorum jactura: pro quorum possessione adsequenda, quamvis clament jura sanguinis, illis tamen careant necesse est, propter occulta parentum matrimonia, et ademptam legitimitatis, et filiationis probationem.

§. 4 Huic etiam malorum origini sunt referenda ipsa quoque secreta matrimonia contracta a filiisfamilias contra patris juste dissentientis voluntatem, ex quibus quam gravia incommoda exoriri soleant, neminem latet. Quid plura? Adeo invaluit malitia, ut quandoque in minoribus ordinibus constituti pensiones, et beneficia, ad divinum cultum, et ecclesiastica munia instituta, etiam post initum clam matrimonium retinuerint, sibique de mammona iniquitatis loculos miserrime comparaverint.

§. 5 Deflenda haec igitur potius uberibus lacrymis, quam latiore calamo explicanda malorum congeries, quum ex hac Apostolicae Sedis specula omnes sibi vindicet nostrae vigilantiae curas; temperare non possumus, quin Vos ipsos, Venerabiles Fratres, in partem nostrae sollicitudinis evocantes, vestram pietatem, et zelum excitemus ad custodiendas vigilias noctis super grege vobis credito, quem luctuosa horum temporum conditio in discrimen adducit. Primum itaque periculi non infrequens occasio Vos reddat difficiliores ad remittendum publicationes, a quibus contracturi matrimonium saepe per malitiosam suggestionem petunt dispensari. Quam caute, solerterque oporteat ea in re Episcopos versari, non obscura Vobis a Concilio Tridentino exhibentur argumenta. Si enim (ait eadem Sancta Synodus) probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si praecesserint denunciationes; tunc vel una tantum denunciatio fiat; vel saltem Parocho, et duobus testibus praesentibus, matrimonium celebretur, et deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur. Praeterea licet Episcopo relictum sit omnimode super denunciationibus dispensare, haec tamen facilitas non a sola dispensantis voluntate pendet, sed a Tridentino coercetur arctis prudentiae, dis-

cretique arbitrii legibus, quod idem est ac legitimam causam dispensationis requirere.

§. 6 Parem quoque, immo fortasse majorem vigilantiam necesse est a Vobis adhiberi, ne post remissas denunciationes, celebretur matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote ab ipso Parocho, vel a Vobis deputato, praesentibus duobus, vel tribus testibus confidentibus, ne ulla celebrationis notitia, vel rumor oriantur. Id enim, ut ad praescriptum Sacrorum Canonum licite fieri possit, non satis est obvia quaevis, et vulgaris causa, sed gravis, urgens, et urgentissima requiritur. A Sacro nostrae Poenitentiariae Tribunali, eo potissimum casu fit potestas ita celebrandi matrimonium, quo vir, et foemina in figura matrimonii publice degentes, et de quibus nulla viget criminis suspicio, in occulto tamen concubinatu perseverent; facile enim quisque conjiciet, quam absonum esset eos, a statu damnationis per gratiam sacramenti revocandos, ad publice contrahendum matrimonium praeviis denunciationibus compelli. Hanc vero praxim Vobis duximus proponendam, non quia dispensatio praemisso casui solum congruat, quum alii similes, et fortasse urgentiores esse possint, in quibus dispensari expediat: sed quia Vestri Pastoralis Officii partes versari debent in sedulo investiganda legitima, et urgenti causa dispensationis, ne matrimonia occulte celebrata luctuosos habeant exitus, quos intimo cordis maerore recensuimus.

§. 7 Hunc porro in scopum Vos hortamur, et impense admonemus, ut personarum matrimonium secreto contrahere petentium diligens fiat a Vobis inquisitio: an scilicet ejus qualitatis, gradus, et conditionis sint, quae id probe exposcant: An sint sui, vel alieni juris: An filiifamilias, quorum nuptiae patri juste dissentienti sint invisae: ab Episcopali etenim, quod geritis, munere nimium esset alienum, faciem praeberi filio inobedientiae occasionem; An res sit de personis Ecclesiasticis, licet in minoribus ordinibus constitutis, pensiones, et beneficia Ecclesiastica obtinentibus, ut detestabilis illorum retentio in statu uxorato congruis remediis postea compescatur. Potissimum vero curet Vestra sollicitudo, antequam secreti matrimonii licentia concedatur, quod contrahentes clara, et indubia, et a quavis fraude immunia exhibeant documenta status liberi, ad avertendum ab iis, qui improbi sunt ingenii, polygamiae periculum.

§. 8 Quod attinet ad Ministrum secreti matrimonii, volumus ad id munus deputari Parochum alterius ex contrahentibus, quem notitia personarum, experientia, et diuturnus rerum usus quovis sacerdote extraneo peritiorem effecisse praesumuntur. Si quae tamen Vobis occurrant circumstantiae, quae alium Sacerdotem loco Parochi exposcere videantur, gravi impellente causa, is Sacerdos a Vobis eligatur, qui probitate, et doctrina, et obeundi muneris peritia commendetur.

§. 9 Uni tamen, aut alteri Sacramenti Ministro a Vobis deputando, distincte praecipiatur, ne matrimonio intersit, nisi prius paterna charitate conjuges in Domino monuerit, sobolem procreandam regenerari quamprimum oportere sacro Baptismatis lavacro; ac Christo judici districtam reddituros esse rationem, nisi filios ut legitimos agnoverint, eosque pietate, bonisque moribus imbuerint, et frui patientur bonis temporalibus, a majoribus in supremis tabulis relictis, vel provida legum auctoritate delatis.

§. 10 Celebrato autem matrimonio, indilate a Parocho, vel alio Sacerdote, coram quo initum est, exhibeatur Episcopo illius scriptum documentum, cum nota loci, et temporis, testiumque, qui celebrationi interfuerunt. Vestrum erit postea diligenter incumbere quod, ad perennem gestae rei memoriam, praefatum documentum fideliter transcribatur in libro prorsus distincto ab altero, in quo matrimonia publice contracta de more adnotantur. Hujusmodi liber pro matrimoniis secretis apposite compactus, clausus, et sigillis obsignatus, in Vestra Episcopali Cancellaria caute erit custodiendus; et eo tantum casu resignari, et aperiri vestra accedente licentia patiemini, quo alia id genus matrimonia describi oporteat, vel id sibi vindicet justitiae administrandae necessitas, vel demum aliquod documentum ab eo exposcant verum interesse habentes, quibus probationum aliunde petendarum non suppetit copia: sedulo tamen animadvertentes quod, re absoluta, denuo claudatur, et sigillis, ut antea, obsignetur. Fides, seu attestationes clam celebrati matrimonii, a Parocho, vel Sacerdote, qui vices Parochi gessit, exarandae, Vobisque exhibendae, transcribantur in dicto libro, prout jacent de verbo ad verbum, a persona a Vobis deputanda, quae apud omnes integritatis, probatique nominis luculentum habeat testimonium. Fides vero, et attestationes ipsae in secretiori loco sartae tectaeque a vobis serventur.

§. 11 Quod, si ex occulto hujusmodi matrimonio prolem nasci contingat, eadem mundetur salutari aqua Baptismi in Ecclesia, in qua aliis infantibus hoc Sacramentum indistincte confertur. Et quia, ad operiendum clam initum matrimonium, facile est in libro baptizatorum nullam fieri mentionem parentum, et eorum nomina consulto reticeri: Volumus, ac expresse mandamus, quod a patre baptizati, eoque defuncto, ab illius matre, suscepta proles Vobis denuncietur; dictaque denunciatio fiat vel immediate per parentes ipsos, vel per literas eorum charactere exaratas, vel per fide dignam personam ab ipsis parentibus designatam, ut certe, et clare Vobis constet, quod proles tali loco, et tempore, vel reticitis, vel falso expressis nominibus parentum, baptizata, est legitima, licet occulti matrimonii foedere procreata. Quae sane omnia quum Vobis innotuerint, ne illorum excidat memoria, in libro fideliter describentur ab eo, cui facta a Vobis est potestas adnotandi matrimonia occulte celebrata. Liber in quem baptizatorum, ac utriusque parentis nomina referentur, quamvis

distingui debeat ab altero matrimoniorum, eadem tamen diligentia, iisdem cautelis, in Cancellaria Episcopali clausus, et sigillis obsignatus, erit custodiendus prout, librum matrimoniorum caute custodiri supra mandavimus.

§ 12 Quia vero nonnulli deesse non possunt, qui propriae conscientiae vocibus obsurdescant, et Nostris hisce mandatis parere negligant, debita poenarum districtione pro modo culpae a Vobis puniantur. Quinimmo quum satis Nobis experientia compertum sit, in hujusmodi negotiis homines in terram oculos declinantes, ob humanos respectus tardiores effici, et a recte agendi semita revocari; Mandamus idcirco, matrimonia occulta a Vobis evulgari, et nota fieri, si certo Vobis constiterit, ex aliquo matrimonio occulto procreatam fuisse sobolem, et baptizatam suppressis parentumnominibus, nulla praestita Vobis notitia, ut par erat, ab illius parentibus, intra triginta dies a nativitate numerandos.

§.13 Ne autem contumaces, et inobedientes violatae fidei, proditique secreti Pastores suos insimulent; sedulo a Vobis curandum est, ut a Parocho, vel alio Sacerdote, pro secreta celebratione matrimonii a Vobis deputando, conjuges clare, et aperte moneantur, ea lege, et pacto illis permitti secreti matrimonii celebrationem, ut soboles inde procreanda non solum regeneretur Sacro Baptismate, sed post Baptisma denuncietur Episcopo, cum nota loci, et temporis administrati Sacramenti, ac sincera indicatione parentum, a quibus ortum habuit, quemadmodum supra praemissum est; alioquin matrimonium, licet contractum, data per Episcopum secreti fide, in lucem proferetur in gratiam filiorum, ei ad propulsandam ab illis gravem, nulloque pacto ferendam jacturam.

§.14 Volumus denique, ac mandamus, fides, seu attestationes matrimonii clam initi, et soboles ex eo procreatae, excerptas ex dictis libris, modo quo dictum est, apud Vos caute custodiendis, tantam promereri fidem, quantam sibi alii libri parochiales Baptismatis, et matrimonii vindicare consueverunt.

§.15 Haec a Vobis, Venerabiles Fratres, in hac temporum calamitate observari enixo praecipimus, ad communem animarum salutem, et ad praesidium Ecclesiasticae disciplinae, propter invalescentem hominum malitiam, nova semper detrimenta vel patientis, vel reformidantis. Caeterum Nostris hisce literis sublata nolumus ea validiora remedia, quae huic malo in diem ingruenti consona dignoscet prudentia Vestra, ad Pastorale Officium cumulate obeundum. Vobis interea paternae charitatis, et benevolentiae testem, Apostolicam benedictionem impertimur.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem, die 17. novembris 1741. Pontificatus nostri anno 2.

---

64 Alia quamplura huc revocabilia, vel ad hujusce magni Sacramenti pleniorem captum exoptabilia, suis in respectivis alphabetice locis reperiuntur, et praesertim in verbo *Impedimenta Matrimonii*, ubi etiam fusius quaedam hic breviter attacta.

Additur hic attendenda resolutio sequentis Dubii. 65

## DUBIUM MATRIMONII.

« *Sequens casus Sac. Poenitentiariae propositus, fuit ab ea ad hanc Sacram Congregationem pro decisione remissus.*

« Fulanus, et Berta Matrimonium inter se contracturi, statum suum liberum probaverunt apud Acta Curiae Episcopalis, instantes subinde, juberi Parocho, ut ad trinam denunciationem procederet. Interrogati autem a Notario, quisnam esset eorum Parochus? responderunt (per errorem tamen, et citra contemptum Clavium) esse Parochum S. Demetrii, in cujus Parochia jampridem habitaverant, sed tunc temporis non habitabant. Peractis itaque a Parocho S. Demetrii, juxta sibi traditam facultatem, denuntiationibus, nulloque impedimento detecto, Ordinarius impertiius est solitam licentiam per dictum Notarium extensam sub hac verborum formula:

« Concediamo licenza al Parroco di S. Deme» trio di poter assistere al Matrimonio tra Folano » e Berta, ambedue della sua Parrochia ».

Celebratum proinde fuit coram dicto Parocho et Testibus Matrimonium: Sed post aliquod tempus Fulanus Librum moralem casu legens, invenit, communem esse sententiam, quod ad Matrimonii validitatem requiritur praesentia Parochi, saltem unius ex contrahentibus, unde consultis pluribus Confessariis, quid sibi agendum esset, suasus fuit, ut una simul cum Berta consensum renovaret coram proprio Parocho, et Testibus. At Fulanus, explorata Bertae voluntate, an casu, quo non esset ipsius Conjux, vellet sibi Matrimonialiter copulari, responsum habuit absolute negativum. Nihilominus, habita nuper notitia, quod inter declarationes desumptas ex Bibliotheca rec. me. Card. Bellarmini, et Typis impressas, ad caput primum sess. 24. de Reformat. Matrimonii, extat infrascripta; « Item licet non proprius Parochus, sed alius de consensu Episcopi intersit, Matrimonium tenet, etiam si Episcopus credat, fuisse vocatum proprium Parochum »: spem aliquam validitatis Matrimonii concepit, sed ad omnem dubietatem removendam suppliciter instat declarari:

An praefatum Matrimonium inter ipsum, et Bertam contractum, fuerit validum?

Sacr. Congr. Concilii rescripsit, *Affirmative* ».

Sic refert laudatus Sapientissimus Cardinal. Lambertinus *tom.* 2. *notific.* 88.

### NOVAE ADDITIONES EX AUCTORE.

Matrimonia a Graecis contracta post susceptos Ordines Sacros, nulla et irrita declarantur Bened. XIV. *tom.* 1. Constitut. incip. *Etsi Pastoralis*, 66

67 §. 7. Matrimonium contrahi nequit a Diacono
Orientalis Ecclesiae, qui ordinatus fuerit in statu
coelibi; idem const. 129. incip. *Eo quamvis tem-*
68 *pore*, §. 36. Matrimonium inter contigentes se
quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, Gre-
cis prohibetur: Idem cit. Constitut. *Etsi Pastora-*
69 *lis* §. 45. Matrimonia infantium prohibentur, Idem
Const. 107. incip. *Omnium sollicitudinem* §. 3.
70 et 14. Matrimonia a Catholicis cum haereticis
contracta detestantur. Idem Constitut. 34. Incip.
71 *Matrimonia*, §. 3. Matrimonia contrahi a Fideli-
bus cum Neophytis ad Fidem conversis in loco
pio Cathecumenorum Venetiis, absque interpel-
latione prioris conjugis in infidelitate relicti, per-
mittitur arbitrio Nuncii Apostolici Venetiis com-
morantis; Idem Const. 117. incip. *In Suprema.*
72 Idque Matrimonium per adventum prioris conju-
gis non rescindendum esse decernitur. Idem *ibid.*
73 Matrimonio jungendi non sunt, qui in doctrina
Christiana satis instructi non reperiuntur; Idem
Constitut. 42. incip. *Etsi minime*, §. 11. Secun-
dae, Tertiae, et ulteriores Nuptiae damnari ne-
74 queunt. Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pastora-*
*lis* §. 11. et Constitut. 129. incip. *Eo quamvis*
*tempore*, §. 29.
75 Matrimonii celebrandi forma a Concilio Tri-
dentino statuta observari jubetur. Idem Constitut.
76 75. Incip. *Nimia*, §. 8. Decretum Concilii Tri-
dentini de reformatione Matrimonii Italo Grecis
rite publicari praecipitur. Idem Constitut. 57.
incip. *Etsi Pastoralis*, §. 8.
77 Matrimonia inter subditos Principum Catholi-
corum in Provinciis Foederati Belgii, et vice ver-
sa, celebranda sunt juxta probatas in similibus ca-
sibus alias editas a Sacra Congregatione Concilii
resolutiones, ex quibus ubi disputatio contingat,
decidatur. Idem Constitut. 34. incip. *Matrimo-*
78 *nia* §. 5. Matrimonia in Hollandia, et Foederatu
Belgio inter incolas contracta, non servata forma
Concilii Tridentini, valida declarantur. Idem *ibid.*
79 §. 2. *et* 3. Item inter personas addictas Praesi-
80 diis locorum *di Barriera*. Idem *ibid.* §. 4. Et inter
incolas Civitatis Mosae Trajectensis. Idem *ibidem*,
81 Matrimonia in Servia, et finitimis Regionibus
ad praescriptum Concilii Tridentini sunt celebran
da, abrogatis clandestinis, aut coram solo Judice
82 contractis. Idem Constitut. 89. incip. *Inter omni-*
*genas* §. 9. Nec renovari possunt coram *Caddi*,
nequidem per Procuratorem, nisi ritus hujusmodi
renovationis sint mere civiles. Idem *ib.* §. 10.
83 Matrimonia inter Fideles Malabares contra-
henda sunt in congrua aetate, et juxta formam a
Concilio Tridentino praescriptam. Idem Consti-
84 tut. 107. incip. *Omnium solicitudinum* §. 3. In-
tellige in locis, in quibus Decretum Conciliare pu-
blicatum fuerit, et quod hujusmodi publicatio fieri
debeat. *Ib.* §. 14.
85 Matrimonium inter maritum Latinum, et Grae-
cam mulierem, latine coram Parocho Latino con-
trahi debet; Inter maritum vero Graecum, et mu-
lierem Latinam, potest contrahi, vel Graece co-
ram Parocho Graeco duobus, vel tribus testibus
praesentibus, vel Latine coram Latino ubicumque
maritus Graecus voluerit; Ejus autem loci, ac ritus 86
Parochus debet assistere, ubi, et quo ritu matri-
monium contrahitur. Idem Constitut. 17. inci-
pien. *Etsi Pastoralis* §. 8.
Matrimonia occulta, non nisi gravissima de cau- 87
sa, permitti debent, qua concurrente, celebrari ne-
queunt absque probatione status liberi. Idem Con-
stitut. 35. incipiente *Satis vobis*, in qua multa sta-
tuuntur ad rem Vide *supra n.* 63. ubi summarie
affertur ejus dispositio.
Matrimonium subsequens legitimat prolem an- 88
te genitam: non tamen, ex adulterio. Idem Con-
stitut. 113. incip. *Redditae* §. 2. Idque non vir- 89
tute Sacramenti, sed ex dispositione Legis Eccle-
siasticae. Idem *ib.* §. 39.
Matrimonium jure naturali, Divino, et Cano- 90
nico Indissolubile, non est temere dirimendum.
Idem Const. 15. incip. *Matrimonii*, et Const. 33.
incip. *Dei miseratione* §. 2. Divortia quo ad vin-
culum inter Fideles non admittuntur. Idem Con- 91
stit. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 8. Matrimo- 92
nium non dissolvitur per uxoris fugam, et nuptias
ab ea cum infideli contractas: Idem constitut. 89.
incip. *Inter omnigenas*, §. 12.
Matrimonialium causarum judicia coram quibus 93
et quo ordine ac forma peragenda sint statuit idem
Pontifex const. 33. incip. *Dei miseratione*, cujus
dispositio allata fuit Summarie n. 62. et *ad verb.*
*Defensor*. Unica Sententia prolata, nemini licet 94
ad alia vota transire. Idem cit. Constit. *Dei mi-* 95
*seratione* §. 14. Appellatio a sententia lata super
nullitate Matrimonii in quacumque istantia, sem-
per suspendit executionem. Idem *ib.* §. 11.
Appellatio in causis Matrimonialibus impediri 96
nequit per pacta poenalia. Idem Const. 85. incip.
*Nimiam* §. 4. *et* 7. Vide Tom. 1 ad verb. *Appel-*
*latio*. Sententia super nullitate Matrimonii nun- 97
quam transit in rem judicatam, sed ex noviter
detectis quandocumque revideri potest. Idem Con-
stit. 33. incip. *Dei miseratione* §. 11.
Ad validitatem contractus Matrimonii, rationis 98
usus requiritur de jure naturali, et divino. Idem. 99
Tom. 2. Constitut. incip. *Magnae nobis*. Potentia
actualis ad copulam requiritur de jure positivo Ca-
nonico, super quo solus Pontifex dispensare po-
test, Idem *ib.* Quando autem malitia suppleat ae- 100
tatem, idque Ecclesiastico Judici, etiam Ordina-
rio comprobatum est, Canones permittunt Matri-
monium contrahi, Idem *ib.*
Dispensatio super aetate cum iis, qui copulae 101
nondum idonei sunt, sed tamen rationis usum ha-
bent a sede Apostolica privative concedi potest.
Quando autem malitia supplet aetatem, ex Le- 102
gum, et Canonum dispositione licitum est Matri-
monium contrahere, super hoc vero, an malitia
suppleat aetatem, tam a Judice Ordinario, quam
ab Apostolica Sede pronunciari potest, et conse-

quenter facultas ad contrahendum concedi; Tamen
pro majori actus solemnitate « et ne de validi-
tate contractus Matrimonii propter minorem ae-
tatem hesitari contingat » Apostolicae dispensa-
tionis Litterae impetrari solent. Et traditur for-
mula hujusmodi Litterarum. Sic quoad omnia su-
pra laud. Benedictus XIV. tom. 2. Constitut. 51.
incip. *Magnae*. Vide ad id Verb. *Ætas*, et verb.
*Dispensatio*.
103 Matrimonia Catholicorum cum haereticis sem-
per a S. Sede fuere reprobata. Et recentioribus
Pontificiis Decretis denuo reprobata fuisse demon-
104 stratur. Idem *ib*. Matrimonium si quis cum hae-
retica contraxerit, poenitentiam agere debet, et
curare, ut conjugem a vera Fide aberrantem ad
105 gremium Christi reducat. Idem *ib*. Pro Matrimo-
niis inter haereticos, aut cum haereticis contra-
hendis, dispensationes a S. Sede non conceduntur,
nisi addita conditione de abjuranda prius haeresi.
Et si de hujus conditionis impiemento Episcopis
Executoribus non constiterit, dispensationes non
106 sunt exequendae. Idem *ib*. Matrimonium cum
haereticis contrahi quibus casibus, quibusque de
causis permittatur ab Apostolica sede; quae Le-
ges, et cautelae in Licentiis, seu dispensationibus
apponatur? Vide sub verb. *Dispensatio* et sub.
verb. Haereticus.
107 Matrimonium nulliter contractum definitur in
gradibus a jure prohibitis, super quibus dispensa-
tio concessa fuit ab Episcopo, non servatis con-
ditionibus in hujusmodi facultatis concessione sibi
praescriptis Id. Const. 19. incip. *Ad tuas manus*.
108 Matrimonium, quod inter duos Judaeos erat,
dissolvitur, si alter ex conjugibus Baptismum su-
scipiat, alter vero converti recuset, et cohabitare
109 sine contumelia Creatoris. Idem Constitut. 28.
*Postremo Mense* §. 18. Super quo tamen legi-
timam interpellationem praecedere necesse est.
110 Idem *ib*. Sed non permittitur libellum repudii ju-
daicis ritibus ei dare. Idem Constit. 38. incip.
111 *Apostolici Ministerii*. Vide ad verb. *Hebraeus*. Hu-
jusmodi Matrimonii solutio tunc effectum habere
censetur, quando Neophytus novas contrahit nup-
tias. Idem Constit. 28. incip. *Postremo mense* §.
112 58. Et quod haec opinio communior nunc sit, et
113 in Tribunalibus Urbis recepta. Idem *ib*. An vero,
dissoluto sic Matrimonio, conjux alter in infide-
litate remanens, novas nuptias contrahere possit,
in utramque partem probabiliter disputatur. Idem
114 *ib*. Matrimonii nullitas satis canonizata non cen-
setur ad hoc, ut partes transire valeant ad alia
vota, nisi duae saltem sententiae conformes super
ea emanaverint. Idem Const. incip. *Si datam*, et
Tot. 1. Const. 33. incip. *Dei miseratione* §. 9. *et* 14.
115 Pro Matrimonio, et sepultura educandarum,
attendenda sunt sequentia. *Sub die* 8. *Octobris*
1723. *a Sac. Cong. Episcop. et Regul.* fuit re-
scriptum Eminentissimo Cardinali Boncompagno
Archiepiscopo Bononiensi, ut sequitur. È stato
rappresentato in S. Congreg. a nome delle Mo-

nache de' Monisteri di cotesta Città, esser nati in
essi gravissimi abusi contro la Disciplina Regola-
re, e quiete de' medesimi a causa dell' Educande
fattevi ritenere da' proprj Consanguinei dopo pro-
messe, e destinate in Ispose. Questi Eminentissi-
mi miei Signori, inerendo a Decreti Generali, ed
altri ciò proibenti, emanati più volte da detta
S. Congregazione, e specialmente dei 13. Genna-
jo 1634. e così anche dei 9. Novembre 1635. ed
in altri tempi, m' hanno imposto di scrivere al-
l' Eminenza vostra, che tutte quelle Zittelle, quali
avranno contratti i Sponsali, o fatta promessa di
Matrimonio, si compiaccia d'ordinare, anche col-
le facoltà di essa Sacra Congregazione, che ven-
gano subito, e con effetto fatte uscire da qualun-
que Monistero, ancorchè esente, e rimandate al-
le loro Case Quo exacte ut par est, observato,
multa perpediuntur pericula, et inconvenientia:
ac tunc clare patet, proprium Parochum pro con-
trahendis Patrimoniis, esse Parochum earum Do-
micilii.
At, si in aliquo urgenti casu non posset tale 116
praescriptum executioni demandari, Matrimonium
educandae contrahendum est coram Parocho illius
Paraeciae, in qua situm est Monasterium, si edu-
canda non habeat in alia Paroecia domicilium. Si
vero in alia Paroecia habeat domicilium pater- 117
num, maternum, aut fraternum, contrahi debet
Matrimonium coram Parocho praedicti domicilii,
factis tamen proclamationibus tam in Parochia
domicilii, quam in alia Monasterii; prout recte
tradit Card. Lambert. deinde Summus Pontifex
*volum*. 2. *notificat*. 13. n. 16. adducens ad id Do-
ctores, et statutum Cleri Romani *cap*. 3. *de jure
eligendi sepolturam, atque funerandi* §. 9. in quo,
loquendo de Seminaristis, et Convictoribus alicu-
jus Collegii, praescribitur, quod aliquo eorum de-
cedente in Seminario, vel Collegio, funeralia spe-
ctant ad Parochum Domicilii, si illud habeat; si
autem illud non habeat, ex quo sit exterus, perti-
neant ad Parochum illius Parochiae, in qua situm
est Seminarium, aut Collegium. Et in factis dicto 118
statuto additionibus examinatis in particulari Con-
gregatione a Clemente XI. deputata die 11. Ja-
nuarii 1702. ab eodem Pontifice vivae vocis ora-
culo approbatis, decretum fuit, quod statutum pro
Seminaristis, et Convictoribus, servaretur pro edu-
candis, tam pro earum sepulturis, quam pro ea-
rum Matrimoniis, ibi: « Non solum in funeralibus,
sed etiam in contrahendo Matrimonio etc. Publi-
cationes autem Matrimoniales fiant tam in Paro-
chia Domicilii, quam Collegii, Monasterii, aut
Conservatorii, in quo commorantur ». Quod idem 119
servandum esse de famulabus continue degentibus
in domibus Dominorum, seu Dominarum asserit
dict. Cardinal. Lambertin. *ib*. *n*. 17. cum statutum
Cleri Romani loquens de funeribus, extensum sit
etiam ad Matrimonia; de eorum enim funeralibus
*cap*. 3. §. 21. sic habet: « Familiares, et famuli
Cardinalium, seu aliorum Principum, ac Praela-

torum, necnon aliorum quorumcumque, qui habent Domum, et familiam in alia Parochia, ad illam pertinere statuimus, licet apud Dominos infirmentur, et occumbant ».

120 Et sic ubique observari convenit, cum praxis Urbis praebeat regulam in toto Orbe juxta firmata per Rotam *part.* 19. *recent. Decis.* 469. *n.* 62. *Decis.* 160. *n.* 2. *et* 3. *et* in *Majoricen. Parochialis, de Monachor.* 2. *Jul.* 1708. §. *Haec quoque, coram Omanna*, ibi: « Sola autem Urbis consuetudo, veluti in conspectu ipsius Sedis Apostolicae inducta, haberi solet pro lege in universo Orbe, et normam Episcopis, aliisque inferioribus Praelatis tribuere debet ». Confirmata 16. *Novemb. ejusdem anni* §. *Attenta coram Molines*, relata et sequuta ab Ursaya *tom.* 1. *discept.* 6. *n.* 165. *et part.* 2. *discept.* 14. *n.* 33. *et tom.* 8. *part.* 1. *discept.* 10. *n.* 77. adducens ad id aliam Decisionem in *Constantien. Praecedentiae* 27. *Januar.* 1713. §. *Idipsum, coram Ansaldo, et tom.* 9. *part.* 1. *Decis.* 11. *n.* 11. 12. *et Discept.* 14. *n.* 172. ubi cum Barbosa *de potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 76. *n.* 35. et Card. de Luca *de judic. discur.* 37. *n.* 20. *et Rota Decis.* 469. *n.* 92. *Decis.* 56. *n.* 2. *et* 3. *part.* 19. *recent.* dicit, 'Urbis solitum

121 magni faciendum esse in his materiis: Stylus enim Curiae Romanae attendi debet; Glossa in cap. *Ad-sumus, de Rescript.* et cum ipso procedendum esse in aliis Curiis inferioribus, non autem cum praxi propriae Regionis, tradit Card. de Luca *de judic. discurs.* 4. *n.* 12. *et Discurs.* 37. *n.* 20. cum Stylus Curiae Romanae faciat jus, et pro lege habeatur, *cap. Ex litteris* 11. *de Constitut. cap. Quam gravi* 6. *de crimine falsi*, ex quo Ecclesia Romana sit ordo, norma, et caput omnium Ecclesiarum, *cap. Omnes* 1. *et cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 23. cum similibus.

122 Matrimonia filiorum familias, et servorum sine consensu parentum, ac Dominorum irrita erant per leges Civiles, quas quondam ratas habuit Ecclesia. Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.*

123 7. *cap.* 37. *n.* 2. *et* 3. Eadem postea absolute valida voluit esse Ecclesia statuendo, ut deinceps nuptiarum validitas a solo penderet contrahentium consensu, nequaquam autem a nutu eorum, sub quorum dominio, vel potestate contrahentes existunt, ut generatim sancitum habemus *in cap. Cum locum* 14. *de sponsalib. et matrimon. in cap. Licet.* 3. *et in cap. Tua* 4. *de sponsa duorum.* Speciatim vero de servis in *cap. Dignum* 1. *de*

124 *conjugio servorum.* Et tandem de Filiis familias post alias sanctiones indicatas ab Juenin *de Matrimonio dissert.* 10. *quaest.* 5. *cap.* 3. *art.* 1. definivit Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat. Matrimon.* ubi anathemate percutit, qui falso affirmant, Matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata, ac irrita facere posse ». Vide supra, et

125 verb. *Exhaeredatio.* Hinc eorum validitati non obstant quaedam aliae Leges Civiles, postea in Gallia, aut alibi latae; adeoque dicta validitas est ab Episcopis in suis Synodis declaranda. Idem *ib. num.* 5.

Matrimonium validum est inter Vitricum, et uxorem privigni, nec ad illud pertinent impedimenta affinitatis, aut publicae honestatis. Idem *ib. cap.* 39. *per tot.* Vide *verb. Vitricus*, ubi ad id dantur Decreta Sacrae Congregationis Concilii. 126

Matrimonium contractum inter conjunctos tertio, et quarto gradu duplicibus, obtenta dispensatione super tertio, et quarto simpliciter, est nullum. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Etsi Matrimonialis* §. 9. Matrimonium contractum non expeditis litteris super gradu proximiore in dispensatione non expresso, est illicitum, sed tamen validum. Idem *ibidem* §. 6. 127

Matrimonium contractum a conjunctis in tertio, et quarto consanguinitatis, vel affinitatis gradibus, praevia dispensatione super gradu remotiori tantum, omisso proximiori, dummodo hic primum non attingat quocumque modo, est validum, licet illicitum; Quamvis enim Pius IV. pro Regula decreverit, quod in dispensationibus Matrimonialibus non solum gradus remotioris, sed etiam propinquioris, expressa mentio fieri deberet, itaut non facta mentione propinquioris, dispensatio nullius esset roboris, et momenti; tamen S. Pius V. Constitut. incip. *Sanctissimus*, revocavit, quantum ad hoc, dictam Regulam, seu Constitutionem Pii IV. et innovavit Regulam, seu Constitutionem Gregorii XI. et Clementis VI. statuendo, quod in dispensationibus gradus remotior attenderetur, et traheret secum propinquiorem, et sic quod sufficeret exprimere gradum remotiorem, obtentis tamen postea super gradu propinquiori Litteris Apostolicis, in quibus declaretur non obstare reticentiam gradus propinquioris. Quamvis vero Matrimonium in tali casu sit validum, conjuges tamen separandi sunt, donec dictae Litterae Declaratoriae obtineantur, cum dictae novae Litterae declaratoriae requirantur ad avertendum scandalum, ne videlicet aliqui rudes, et juris ignari sumerent occasionem scandali, videntes non fuisse dispensatum in gradu propinquiori, licet aliunde regula juris sit, quod gradus remotior imbibit, et trahit ad se propinquiorem, uti ad rem argumentantur Doctores; Et ita resolvit Sacr. Congreg. Concilii anno 1722. *in causa Luccorien. Matrimonii*; Cum enim post obtentam a *Joanne Sapica, et Constantia Radzivvila* Apostolicam dispensationem super *quarto*, quo erant conjuncti, consanguinitatis gradu, compertum fuisset, ipsos non *quarto* tantum, sed *tertio*, et *quarto* gradibus fuisse conjunctos, et nihilominus placuisset Exequutori dispensationem praefatam exequutioni demandare, orta subinde fuit controversia super Matrimonii validitate, eaque ad Sacr. Congregationem delata, proposito dubio: *An constet de nullitate Matrimonii*, Die 7. Septembris 1720. prodiit responsum *dilata, et ad mentem*, quae fuit, ut perquire- 128

rentur Regesta Datariae circa Stylum, tam antiquum, quam modernum concedendi Declaratorias, et *Perinde valere*. Parvolutis igitur Datariae Regestis, illius Officiales discursum exararunt, quo pluribus innixi rationibus, sed praecipue Datariae, et Cancellariae Stylo, ostendere satagerunt, nulla semper, et invalida habita fuisse Matrimonia contracta inter conjunctos *tertio*, et *quarto* gradibus, praevia dispensatione super *quarto* gradu tantum, et non obtenta declaratione super non obstantia *tertii* reticiti. Sed Prosper Lambertinus tunc Sacrae Congregationis Secretarius, deinde Cardinalis, ac tandem Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIV. alterum efformavit doctissimum, et eruditissimum discursum impressum post folium distributum *die* 28 *Mart.* 1722. quo respondendo stylo Datariae, exemplis, et rationibus per illius Officiales expositis, Matrimonii validitatem strenue propugnavit, Unde proposita iterum eadem causa sub infrascriptis dubiis; « I. An constet de nullitate Matrimonii, et quatenus affirmative: II. An Princeps Joannes Sapica factus sit inhabilis ad contrahendum Matrimonium cum aliis Mulieribus in casu »? Et dicta Sacra Congregatio *die* 28. *Mart.* 1722. Respondit: « Ad primum Negative, et Episcopus mandet, quod conjuges continuent in separatione, donec obtinuerit Litteras Declaratorias. Ad secundum, provisum in primo, et amplius ». Sic in *Thesauro Resolutionum Sac. Congr. Concil. dicti anni* 1722. Vide ibi in dicta *Luceorien. Nullitatis Matrimonii sub die* 28. *Februar.*, *et sub die* 28. *Mart.* ubi multa ad rem. Et insuper vide doctissimum, et eruditissimum Riganti *tom.* 2. *in Regula XIV. Cancellariae*, ubi cum classicis Doctoribus abunde quoad omnia ad rem. Vide verb. *Dispensatio Matrimonialis*.

129 Salutare quidem est Decretum, quo fere omnes Episcopi prohibent, ne ante contractum Matrimonium Sponsus, in una, eademque domo cum sponsa habitet propter periculum evidens, ne inter eosdem sponsos copula habeatur ante Matrimonii celebrationem; Non tamen id prohiberi potest sub poena stupri, sed tantummodo sub poena arbitrio Ordinarii infligenda, ut respondisse Sacram Congregationem Concilii Episcopis Provinciae Mediolanensis, refert Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* 12. c. 6. *n.* 3. ibi: « Non posse, sed ambos graviter arbitrio Ordinarii dumtaxat esse puniendos.

*Dubia aliquot circa exterorum Matrimonia cum responsionibus Sacrae Congregationi.*

130 Ordines ultimo loco ab Urbe emanati circa Matrimonia cum exteris contrahenda, inter alia disponunt, quod Ordinarii praecipiant omnibus, et singulis Parochis in eorum Dioecesibus existentibus, ut pro Matrimoniis cum exteris contrahendis, non faciant publicationes in eorum Ecclesiis nisi certiorato Ordinario, a quo, vel ejus Generali Vicario, prius teneantur fidem authenticam reportare, quod pro tali Matrimonio fuerint examinati testes in eorum Tribunali, qui probant statum liberum contrahere volentium.

Quaeritur, an illi ex Dioecesibus circumvicinis, et ipsi teneantur tales probationes facere. An vero sufficiat fides denunciationum in eorum Dioecesibus factarum cum legalitate Ordinarii, et probatio eorum status post discessum ab ipsa Dioecesi. 131

℟. Hujusmodi habentur pro exteris, et consequenter tenentur probationes facere.

Item an contrahere volentes in confinibus eorum Dioecesis habitantes, et ob vicinitatem ab eorum Rectoribus cogniti, teneantur easdem facere probationes, an vero sufficiant publicationes ab ipsis rectoribus faciendae? 132

R. Etiam isti tenantur facere probationes.

An easdem teneantur facere probationes ii, qui ante aetatem nubilem a propria Dioecesi discendentes, ad aliam se contulerunt, et in ea postmodum habitaverunt? 133

R. Non tenentur, quia non fuerunt extra Dioecesim tempore habili ad contrahendum.

An in Civitate, in qua milites, Hispani, Teutonici, Alemanni, Galli, et aliarum longinquarum regionum residere solent, idem cum ipsis sit servandum; vel sufficiant probationes in ipsa Civitate recipere de eorum statu a testibus ipsarum regionum de negotio edoctis? 134

R. Tenentur facere probationes juxta formam Instructionis, quia isti facilius committunt Polygamiam.

An facta per Parochum monitione Ordinario contrahere volentis, fides status ejusdem sit ab eodem Parocho, vel a contrahere volente reportanda. 135

R. Tenetur fidem reportare, et Parocho consignare, is qui vult Matrimonium contrahere, sed est in libertate Parochi hujusmodi onus in se assumere.

An eaedem probationes sint servandae in casu necessitatis, et ab existentibus in articulo mortis, sic contrahere volentibus, intra quem scilicet probabiliter non adsit tempus sufficiens facendi diligentias: cum hoc etiam, quod si infirmus forte convaluerit, debeant fieri diligentiae, juxta Instructionem, antequam simul conveniant. 136

R. Non sunt servandae in articulo mortis.

An requiratur attestatio proprii Ordinarii pro exteris, qui per decem annos, et ultra domicilium acquisierant in loco, ubi sunt Matrimonium contracturi, si eorum status liber probetur per testes fide dignos, tam originis, quam domicilii? 137

R. Requiritur.

An requiratur dicta attestatio pro illis exteris, qui unicam, vel plures duxerunt, et econtra, si mortuae fuerint in loco, ubi iterum Matrimonium contrahere desiderant, ac amplius post mortem a dicto loco non discesserunt? 138

R. Requiritur pariter.

Has easdem responsiones habet Synodus Bononien. 1699. Typis edita in Appendice pag. 230.

139 Et cum responsione super quarto dubio consonant responsiones Sacr. Congregat. Conc. datae dubiis propositis, et ab eadem Sac. Congregat. Inquisitionis remissis 6. *Mart.* 1694. quia Cappellani exercitus sine Indulto Apostolico hujusmodi Matrimoniis assistere non possunt; et quamquam hoc Indultum, aliquando Principibus, et Regibus Catholicis concedatur, illud tamen experiri solet cum clausula, quod Capellani exercitus Matrimonia faciant, et Sacramenta ministrent, et conferant dumtaxat eo tempore, quo exercitus in actuali expeditione reperitur; Secus vero quando milites in stationibus, et praesidiis degunt, et ita expediri debere, resolutum fuit a Congregat. deputata Concilii, 29. *Sept.* 1690.

Ita apud Monacell. *tom.* 3. *in Appendice ad Formularium Instructione VI. pag.* 220. 221. et 222. impressionis Romanae 1709.

140 Pro examine illorum Testium, qui inducuntur pro contrahendis matrimoniis, tam in Curia Eminentiss. D. Cardinalis Urbis Vicarii, quam in aliis Curiis ceterorum Ordinariorum, Instructionem luculentissimam habes *to.* 4. *verb. Instructio pro examine etc.*

141 * Juvat adhuc ad rem adnotare sequentia.

Si infidelis conjux veniat ad fidem, et alter consentiat habitare cum illo absque injuria Creatoris, quamvis in infidelitate perseverare velit (quod judicandum pertinet ad Episcopum), tunc decrevit S. Cong. non posse conversum ad Fidem aliam sibi conjugem adsciscere. At eo ipso, quod alter velit in infidelitate perseverare, censent Theologi plures, satis esse periculi in neophyto. Verum hujus dubii solutionem recte monet Cabassutius, ex moribus regionum, et casuum circumstantiis pendere: *De Synod. dioec. l.* 13. *c.* 21. §. 1. *nov. edit.*

142 Accidit, ut infidelis plures uxores in infidelitate accipiat, cum veniat ad Fidem, et Fidem pariter una ex his uxoribus recipere sit parata, non tamen illa, quae prior ducta est, quae propter distantiam locorum, vel ignorando ubinam sit, requiri judicialiter non possit. Demum post renovatum cum illa, quae venit ad Fidem, Matrimonium (quod fieri non potest absque renovatione consensus coram Parocho, et testibus, eo quod prior consensus in infidelitate datus, fuerat nullus, propter matrimonium cum altera celebratum), comparet uxor prior, et probat, se non fuisse praemonitam, vel fuisse impeditam, ut suam voluntatem manifestaret; nunc vero paratam se dicit ad fidem amplectendam, vel jam fuisse amplexam antequam conjugium neophyti cum neophita celebraretur. In hoc rerum eventu S. Pius V. concessit Missionariis, ut cum Judaeis baptizatis dispensare possent, ad effectum remanendi tanquam cum uxore legitima, cum ea uxore, quae fuerit pariter baptizata. Eandem dispensandi facultatem concessit Gregorius XIII. Episcopis, Parochis, et o Societate Jesu Presbyteris ad Sacramentales Confessiones in iis regionibus approbatis, quoad eos, qui ab Anglia, Ethiopia, ac Brasilia, in captivitatem adducti, et in remotas regiones delati fuerant, ut non expectato, nec requisito consensu conjugis in infidelitate ducti, matrimonium inire possint cum quocumque fideli, etiamsi conjuges infideles declarare possent, se juste fuisse impeditos ad manifestandam suam voluntatem, vel etiamsi probarent, se fuisse conversos ad fidem tempore secundi matrimonii. Has Constitutiones, certe emanare potuisse ab iis Pontificibus fuso demonstratur, sed ea extendi non posse ad alias regiones, quantumvis similes rationes suppetant, clare constat. Quare si forte casus accidat, petenda est facultas dispensandi a SS. Pontificibus. *De Synod. dioec. nov. Edit. lib.* 13. *cap.* 21. *n.* 3. *et seqq.*

Si infidelis unam conjugem infidelem duxerit, ita matrimonium valet, ut si ea vivente alteram superinducat, secundum matrimonium nullum est, cum matrimonium institutum sit, ut unicam habeat. *Ibidem* §. 8. 143

Si Matrimonium ineatur inter duos, qui pravum habent errorem substantiae matrimonii repugnantem, ut inter Graecos, qui censent conjugii vinculum dissolvi per alterutrius conjugis adulterium, prava haec opinio non officit validitati matrimonii. Ita resolvit S. Congr. Conc. *die* 15. *Januar.* 1724 *De Synod. Dioec. lib.* 13. *cap.* 22. §. 4. *nov. edit.* 144

Verum si haec opinio deducatur in pactum, tanquam conditio in actu ineundi matrimonii, tunc matrimonium nullum est, uti semper accidit, quum matrimonio est apposita conditio substantiae matrimonii repugnans, ex Decretali Gregorii IX. *in c. de Appositis Ib.* §. 5. Hinc, quem subdo, casus, resolutus est a S. Congregatione *die* 20. *Maii ann.* 1754. 145

In formula, quam Calvinistae in conjugiis adhibent, minister sponsum interrogat, *accipis ne illam in uxorem?* Respondet ille *accipio*. Eadem verba interroganti ministro repetit sponsa. Tum minister ad sponsum: « personam quam manutenes, amas, et accipis eam in perpetuam uxorem, nec in ulla illius aerumna deseres, quoadusque in sua honestate, et puritate permanserit »? Tantundem dicit sponsae, Porro illud « quoadusque in sua honestate, et puritate permanserit » in sensu Calvinistarum denotat, virum accipere sponsam in uxorem, quoadusque adulterium non contraxerit, eoque commisso, vinculum conjugii solvi. Celebrant igitur haec conjugia cum conditione opposita perpetuitati matrimonii, quae sane perpetuitas essentiae conjugii adnexa est, ut ex Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum, et instructione Clementis VIII. pro Italo Graecis, confirmata a Benedicto XIV. Constit. 57. *Bull. to.* 1. incip. *Etsi Pastoralis*, constat. Quare optime definitum in Congregatione Sancti Officii die

20. Maii 1754. conjugium illud nullum extitisse, adeoque integrum fuisse alterutri sponso ad alia vota transire. *De Synodo Dioeces. lib.* 13. *cap.* 22. §. 9. Neque obstare, judicatum est, prius dixisse utrumque sponsum « accipio hunc in conjugem »; deinde, ad novam interrogationem, utrumq. conditionem subdidisse, quia et prior, et secunda interrogatio unus, idemque actus judicatus est.

146 Ex his etiam resolutus est a S. Congregatione casus alter die 8. Julii 1724. Vir, et femina convenerunt celebrare matrimonium coram Ecclesia, at illud nequaquam consummare deberent, sed post quindecim dies mulier Monasterium ingrederetur, et post probationis annum profiteretur, interim vero omni juri renunciabat, quod in mariti personam ex matrimonio sibi acquirere potuisset, consenseratque, ut si ab his pactis defecisset, matrimonium nullum, irritumque declararetur. Ita conventum inter illos, pactaque haec scriptis consignata sunt, ac significata testibus, ac Parocho, coram quibus ineundae erant nuptiae. Hoc Matrimonium nullum esse declaravit Sac. Congregatio ex *cap. Si conditiones, de cond. apposit.* nam abdicatio facta ab utroque de potestate in corpus alterius, aperte contraria est substantiae Matrimonii. Quamvis enim in ipsa Matrimonii celebratione actu expressae non essent pactiones istae, constabat tamen ex antecedentibus, et sequentibus simul junctis, conjuges ab ipsis non recessisse *Ib.* §. 10.

147 Num in casu, quo alteruter ex conjugibus ad Fidem venerit, relicto altero, qui negat cohabitare sine injuria Creatoris; dein vero et ipse ad Fidem conversus sit, atque interim, postquam secundus scilicet ad Fidem conversus est, prior conjux secundas nuptias inierit, in eo casu suadendum sit Pontifici, ut Matrimonium in infidelitate consummatum dissolvat in favorem secundi conjugii, ambigit Pontifex et merito, censetque id fieri non debere, nisi adsint causae gravissimae. *De Syn. Dioeces. lib.* 6. *c.* 4. V. art. 5. sub n. 114.

148 Catholici, qui cum haeretico matrimonium celebrant etiam in locis haereticorum, gravissime peccant, quia hoc agendo, cum illis in divinis communicant, quod, nisi forte cum gravissima causa, illicitum est. Si vero postquam sic contraxerint coram Parocho Catholico, possint iterum coram ministro Protestante conjungi, ad evitanda gravia damna, quaestio est; ad quam S. Congr. respondit: quatenus Minister haereticus assistat hisce matrimoniis, ut minister politicus, tunc a Catholicis peccatum non committi, secus vero, si assistat ut minister sacris addictus; ita censet Pontifex, *l. c. cap.* 5. §. 1. *et* 2.

149 Conjugia haeretici protestantis cum femina haeretica coram Parocho non catholico in Belgio confoederato celebrata, valida habenda sunt. Decretum a Pontifice approbatum die 4. Novembr. 1741. Item valet ita et in iis regionibus celebratum, si haereticus catholicam ducat, quamquam hoc postremum illicitum haberi debeat; *ibid.* Idipsum repetitur in Epistola ad Card. Ducem Eboracen. data *die* 9. *Februar.* 1749. §. 17.

Nuptiae inter catholicum, et haereticum conjugem multo rectius non sunt benedicendae, neque Missa in praesentia haeretici celebranda, nec tandem connubii ritus inter Ecclesiae ambitum peragendus, quod et vetitum fuisse a Clem. VIII. circa benedictiones quidam referunt. *De Synod. Dioeces. lib.* 6. *c.* 5. §. 5. 150

Impedimentum ex adoptione proveniens ita explicatur a Pontifice in *Tractat. de Synod. Dioeces. libr.* 7. *cap.* 36. Connubium iniri non potest inter adoptantem, et adoptatum, atque ab isto descendentes; quod impedimenti genus semper durat quoad adoptantem tantum, et adoptatum. Secundo inter adoptatum, et filios naturales adoptantis. Sed impedimentum istud tandiu durat, quandiu perseverat adoptio, seu filii remanent sub patria potestate; nam ea soluta, sive per mortem adoptantis, sive per emancipationem filii, sive adoptivi, sive naturalis, cessat impedimentum. Tertio inter adoptantem, et uxorem adoptati, seu vicissim inter adoptatum, et uxorem adoptantis, idque semper durat. An vero haec impedimenta obtineant, tam in adoptione perfecta, quam imperfecta, iis est inter Doctores. Porro adoptio perfecta tunc fit, cum persona extranea sui juris ex Principis rescripto, ita transit in potestatem, et familiam adoptantis, ut, perinde ac filius legitimus, fiat ejus haeres necessarius, tam ab intestato, quam extra. Adoptio imperfecta dicitur, cum persona extranea constituta sub Patris, seu Avi potestate, solius Magistratus, alteriusve Judicis competentis auctoritate in filium, aut nepotem adsciscitur; non tamen in familiam, et potestatem adoptantis transit, et succedit solum ab intestato. *De Synod. Dioec. lib.* 7. *c.* 36. 151

Impedimenta matrimonium impedientia ab Episcopo relaxari possunt, si excipias impedimentum ortum ex sponsalibus cum altero prius initis, et illud, quod ex voto perpetuae castitatis, et ingrediendae religionem, nisi fuerint conditionata, ortum duxit. Caetera vero matrimonium irritantia tollere, nisi Romanus Pontifex, nemo potest; excipitur tamen casus, quem statim subdo. 152

Si forte accidat, ut matrimonium jam fuerit contractum in facie Ecclesiae cum omnibus solemnitatibus, initumque fuerit bona fide ex ignorantia impedimenti juris, et facti, et sit consummatum, occultum sit tamen impedimentum, et adiri non possit Pontifex, seu ab eo dispensatio obtineri ob conjugum paupertatem, rusticitatem, locorum distantiam etc. nec possit separatio fieri sine scandalo: Dum simul omnes istae circumstantiae adfuerint, tunc ab Episcopo ea dispensatio tuto conceditur, quem potest major Poenitentiarius Papae, in Foro tamen conscientiae tantum. Quare si impedimentum istud postea detegatur, et deducatur ad forum contentiosum, impetranda 153

est a Summo Pontifice dispensatio. *De Synod. Dioeces. lib. 7. cap. 31. §. 1.*

154 Forte etiam Episcopus dispensare poterit in impedimento dirimente occulto, cum matrimonium proxime contrahendum est, in casu, quo tales urgeant rerum circumstantiae, ut nec S. Pontifex consuli possit, nec Matrimonium differri sine scandalo, aut infamia contrahentium. Tunc censendus est S. Pontifex tacite delegare Episcopo potestatem dispensandi; *ibid.* n. 2.

155 His praecisis rerum circumstantiis, nemini fas est Episcopo dispensare in impedim. publicis matrim. dirimentibus. Neque enim verum est, et sanum axioma illud a nonnullis adoptatum: « Quid quid potest Pontifex in universo Orbe, si excipias, quae totius Ecclesiae statum respiciunt, veluti Fidei articulum definire, potest Episcopus in sua Dioecesi, nisi Papa illud sibi reservaverit ». Non enim potest inferior legem a Superiore datam relaxare. Sunt qui consuetudinem praetendant: at considerent attente, cum res sit de minuendis juribus Romano Pontifici unice competentibus, num centum ad minus annorum spatium sine ulla interruptione perseveraverit. Considerandum insuper et potissimum, num per eam consuetudinem *disrumpatur nervus Ecclesiasticae disciplinae*: tunc enim nunquam contra Legem praescribitur; *c. Cum inter, de consuet. De Synod. Dioec. lib. 7. c. 31.* V. Addita sub n. 18. art. 6.

156 In contractis matrimoniis, pro eorum revalidatione, non dispensat S. Poenitentiaria in gradibus *primo*, et *secundo* consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, nisi forte in secundo gradu per decennium duraverit occultum impedimentum, et conjuges ut legitimi reputati fuerint. In reliquis vero dispensat; sicuti in gradibus tertio, et quarto publicis revalidat matrimonia ex causa occulta subreptionis, et obreptionis litterarum Apostolicarum nulliter contracta, nisi falsitas consistat in narratione falsa praecedentis copulae. Bulla 95. tom. 1. incip. *Pastor bonus*, §. 40. Vide *Instit. Eccles.* 87. Bened. XIV. Venal. apud Barbiellini ad Minervam.

157 Si in dispensatione a Dataria obtenta quoad gradus prohibitos, reticeatur copula ex causa infamiae, tunc Sacra Poenitentiaria dispensat in Matrimonio contrahendo, et etiam contracto; at, cum agitur de primo in secundo gradu, exigit compositionem 50. ducatorum auri de camera, nisi gratia prior fuerit expedita in forma pauperum. *Ibid.*

158 Si in dispensatione a Dataria petita in impedimentis graduum expresse fuerit copula tacita; tamen mala intentione facilius obtinendi dispensationem, tunc si mala intentio sit occulta, dispensat. Sac. Poenitentiaria cum miserabilibus personis absolute, cum reliquis taxa definita. Si vero copula habita fuerit affinitate, seu consanguinitate non agnita, tunc pro dispensationibus non est necessario exprimenda. *Inst. Eccles.* 87. §. 23.

159 In impedimentis occultis affinitatis ex copula illicita, absente etiam periculo scandalorum in contracto, et contrahendo matrimonio, in foro conscientiae dispensat.

Dispensat etiam in impedimento criminis, tam pro contracto, quam pro contrahendo, ubi nulla adest machinatio. Potest etiam dispensare, quando agitur de machinatione ex parte tantum alterutrius; id tamen rarius praestat *ib.* §. 44. 160

In impedimentis dispensat etiam si fuerint multiplicia, sicut et dispensat in foro conscientiae pro legitimatione prolis, nisi illa concepta sit in adulterio. *Ib.* §. 45. 161

In dispensationibus pro impedimentis matrimonii super gradibus vetitis impetrandis, si taceatur copula antecedens, sicut (si adfuerit) intentio facilius obtinendae dispensationis, rescriptum vitiatur, ut tradunt DD. *instit. Eccles.* 87. §. 13. In contractis tamen matrimoniis, si hoc vitium occultum perseveret, dispensat Poenitentiaria *ib.* §. 14. 162

Clausula illa in dispensationibus Matrimonialibus « absolutio, et dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragetur », eam vim habet, ut si impedimentum ex occulto fiat publicum, potest Ordinarius conjuges separare a toro. Si tamen illi occulte sine scandalo debitum invicem reddant, non peccant, ita sentiente Navarro, *Ib.* §. 50. 163

Si Ordinarius, subodorans impedimentum, velit procedere in cognitionem delicti, id potest, imo debet facere, etiamsi reus protestetur de obtenta dispensatione. Si vero certioretur ea de re ab aliquo fide digno, ut a Confessario, seu Parocho, qui possunt id clam testificari Episcopo, tunc debet Episcopus acquiescere, nec debet ad delictum puniendum procedere, ut ex Clericato, *Ib.* §. 50. 164

Postrema clausula sic enunciatur « dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute etc. » rejicitur sententia opinantium hanc non esse conditionem, sed ut confessarius instruatur, et quo certior sit contractus, ac verum esse conditionem ex ablativo absoluto, quo enunciatur ut est, juristarum sensus demonstratur *Instit. Eccles.* 87. §. 68. V. sub n. 14. art. 8. 165

Nec admittitur sententia asserens, quando fieri non possit revelatio impedimenti, sufficere, ut pars illud sciens habeat copulam cum parte ignorante affectu maritali, cum prior consensus partis insciae fuerit nullus, adeoque ex parte illius nullus sit, unde debet innovari. Aliorum sententia pariter rejecta est, eorum nempe, qui suadent, ut sciens impedimentum proponat alteri, se adeo illam amare, ut denuo cum illa velit ligari, si alter respondeat affirmative, consensus censetur innovatus. Haec tamen opinio rejicitur, eo quod consensus praestitus a parte inscia, est consensus injunctus cum errore, quare non adimpletur conditio *dicta muliere certiorata*. 166

Praefertur ceteris quarta ratio certiorem reddendi partem ignaram, et tunc fit, cum parti ignarae dicitur, in priori matrimonio defuisse consen- 167

sum validum, adeoque suasu Confessoris se proponere, ut iterum innovetur ex parte utriusque. *Ib.* §. 78. Vide art. 8. sub num. 12. *et seqq.*

168 Sed quid, si timor occurrat, ne parte ignara certiorata de nullitate consensus, futurum sit, ut illa renuat novam celebrationem, adeoque sic soluto matrimonio, nata antecedenter proles timeatur, ne declaretur illegitima? Tunc utique de prole non est cur dubitetur, nam semper habetur ut legitima, cum impedimentum est occultum, et unus saltem ex conjugibus in bona fide versatur. Verum si adhuc perseveret metus scandalorum ex resolutione hujus matrimonii, suadet Pontifex, ut per novas litteras exponatur S. Poenitent. casus, vel recurratur ad Episc qui id suadebit, quod erit opportunum *Ibid.* §. 80. V. cit. art. 8. *ibid.*

169 Matrimonio celebrato, non proemissis denunciationibus, nec obtenta ea de re ab Episcopo facultate, si adsistat parochus, suspensione ad triennium plectendus est ex *c. Cum inibitio* §. *final.* a qua suspensione toto eo triennio absolvi ab Episcopo nequit, ut ex Sanchez firmatur in *Tract. de Synod. Dioeces. lib.* 7. *cap.* 69. §. 2.

170 Diebus, quibus interdicuntur matrimonia, non quidem absolute illa vetantur, praecisa consuetudine, sed solemnitas tantummodo, et pompa nuptiarum, ut ex *cap. Capellanus*, *de fer.* monent Theologi, et notatur *Instit. Eccles.* 70. § 5.

171 Nomine vero solemnitatis nuptiarum censentur, et quidem potissimum, benedictiones in Missali Romano expressae. Vetantur vero illae sub peccato gravi, ut ex Sanchez, aliisque notatur *Instit. Eccles.* 80. §. 7. Quare cum temporibus feriatis permittit Episcopus nuptias celebrari, nunquam licet benedictiones illas conferre. *Ib.* §. 2.

172 Immo et tota Missa pro Sponso, et Sponsa omittenda est, cum benedictiones illae pars ejusdem habeantur. Tunc igitur celebranda est Missa de Tempore. *Ib.* §. 11.

173 Ideo vero requiritur facultas Episcopi ad celebrandum matrimonia diebus feriatis (quamquam illa sint de se licita) quia in Synodis, ex consuetudine introducta, vetita illa habentur, quare requiritur, ut Episcopi facultas intercedat. *Ib.* §. 4.

174 Semel tamen inita matrimonia diebus feriatis consummari possunt, ut ex sensu DD Theologorum statuitur, *ibid.* §. 17. *et* 18. Quare licita est traductio Sponsae ad domum viri, ut ex Sac. Congregat. firmatur, *ibid.* §. 21.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

175 Duo hic praecipue explananda sunt. Prius agendum de illis, qui concedere possunt licentiam assistendi loco Parochorum matrimoniis: Disserendum posterius de conditionibus, quae matrimoniis apponi solent.

176 Possunt licentiam assistendi matrimoniis loco Parochorum concedere non solum ipsi Parochi, sed et quicumque veniunt nomine *Ordinarii*, puta *Episcopi*, *Abbates nullius etc.* Quinimo id ipsum 177 permissum *Vicariis Generalibus, tum Capitularibus* etc. Perez *de Matrim. disp.* 41. *sect.* 1. *n.* 1. 178 *et plur. seq.* modo tamen is, cui conceditur haec licentia, sit Sacerdos.

De Vice-curatis quaeritur, an et ii possint hanc 179 licentiam assistendi matrimoniis concedere? Et posse, non solum absentibus, sed etiam praesentibus Parochis, propterea quod sunt ipsi ad universitatem causarum destinati, tradit inter alios mox laudatus Auctor *d. tract. disp.* 40. *sect.* 6. *n.* 5. Confer etiam Hurtad. *de matrim. disp.* 5. *diffic.* 180 10. *n.* 34. *et seq.* ubi hanc etiam affert rationem, quod dare licentiam assistendi matrimoniis non sit subdelegare jurisdictionem.

Necesse vero haud est, ut haec licentia sit spe- 181 cialis, sed concessa intelligitur, si alicui Sacerdoti facta sit potestas exercendi in Parochia, quaecumque ad animarum curam spectant; Perez *de ma-* 182 *trim. disp.* 4. *sect.* 1. *n.* 8. ubi quid, si data alicui sit facultas administrandi omnia sacramenta in Parochia: Hurtad. *de matrim. disp.* 5. *difficult.* 183 11. *n.* 36. *et seq.* Utrum haec licentia debeat esse expressa, an sufficiat tacita, vel praesumpta, et quando, vide apud *eosdem ubi supra.*

Recte autem *Auctor n.* 11. tradit, matrimo- 184 nium contractum coram Sacerdote, qui habet licentiam assistendi ipsi matrimonio, sed eam ignorabat, invalidum esse. Quinimo id procedit, etiamsi licentia non ab alio, sed ab ipso Sacerdote petita sit. Antequam enim ipse sciat concessam eam sibi esse, invalide Matrimonio assistit, ut praeter allegatos tradunt Pontius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 29. *n.* 8. Coninch *disp.* 17. *dub.* 3. *n.* 32.

An matrimonium valide contrahatur coram Sa- 185 cerdote, cui licentia assistendi ipsi matrimonio aut vi, metuque, aut dolo malo concessa est, ut si ementito nomine magnatis petita sit? Valide matrimonium contrahi, si licentia, vi, metuque sit concessa, communiter tenent Sanchez *de matrimon. lib.* 6. *disp.* 39. *n.* 13. aliique relati a Perez *eodem tract. disputat.* 41. *sect.* 6. *num.* 2. Caeterum distinguendum videtur licentiam vi con- 186 cessam inter, et licentiam metu concessam. Si licentia vi sit concessa, nulla concurrit concedentis voluntas; « Vis namque absoluta uti in plane invitum exercetur, ita quoque omnem illius, qui eam patitur, excludit consensum » ut totidem verbis ex text. in *c. Sacris*, *de iis quae vi metusve causa*, ait Voet *in comment ad Pandect. lib.* 4. *tit.* 2. *n.* 1. Quocirca non est, quod valide con- 187 trahi dici queat matrimonium coram Sacerdote hoc, cui licentia vi est concessa. Sin autem licen- 188 tia sit metu concessa, non deest voluntas concedentis, et propterea sustineri potest, valide contrahi matrimonium coram Sacerdote, cui licentia metu concessa est. De matrimonio vero contracto coram Sacerdote, cui dolo malo licentia ipsi matrimonio assistendi sit concessa, vide Perez *de matrim. disp.* 41. *sect.* 9. *per tot.*

189 Sacerdos, cui concessa est licentia assistendi matrimonio, non secus ac Parochus, valide potest assistere non solum in Parochia, sed et extra dioecesim; Pontius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 29. *n.* 9. *et* 10. Perez *eod. tract. disp.* 4. *sect.* 3. *per tot.*

190 Quod attinet ad conditiones, quae matrimoniis apponi solent, eae non aliter appositae censentur, quam si coram Parocho, et Testibus exprimantur. Quocirca etiamsi constet, quod antea contrahentes manifestaverint velle contrahere sub hac, vel illa conditione, ipsam vero non expressissent coram Parocho, et Testibus, matrimonium pro puro haberi debet: Rot. inter impressas apud *Ursajam tom.* 2. *de Miscellan. decis.* 37. *n.* 10. *et in Posnanien. seu Varsavien. Matrimonii* 26. *Jun.* 1747. § 6. *cor. Eminentissimo Bussio.*

191 Apponi vero matrimonio haud potest conditio contra substantiam ipsius, et apposita vitiat ipsum matrimonium; *d. Avezan. de matrim c.* 8. *per tot.*

192 Quid juris erit, si conditio impossibilis, vel turpis fuerit adjecta? Eam vitiari, et non vitiare matrimonium, modo contra substantiam matrimonii non sit, definivit *Gregorius IX. in c. final. de condit. apposit. D. Avezan. loco mox citato;* Perez *de matrim. disp.* 16. *sect.* 3. *per tot.* Vide et eum sequente sectione hoc ipsum argumentum exornantem.

193 De conditione: *si te Virginem reperero*: quid dicendum? Ita Rota de ea sensit in *d. Posnanien. seu Varsavien. Matrimonii* 26. *Jun.* 1647. §. 8. *et sequent. cor. Eminentissimo Bussio:* » Plane, inquit, in subjecta materia communis neque, ac recepta apud Doctores invaluit distinctio, quod conditio isthaec in ipso actu celebrati Matrimonii adjecta: *Si te Virginem invenero:* tum demum sustineatur, ubi, et quatenus de illius implemento cautum fuerit modo prorsus licito, ut nempe honesta fiat virginitatis exploratio per inspectionem Matronarum, vel accurata praemittatur inquisitio vitae, ac morum puellae; Eoque casu adeo tenet ejusdem conditionis adjectio, ut si haec deficere comperiatur, matrimonium utcumque in faciem Ecclesiae celebratum, ob cessantem mutuum utriusque contrahentis consensum, dissolvi possit etc. Secus tamen est, vel quoties eadem conditio adjiciatur circa explorationem Virginitatis faciendam per copulam, et inspectionem ab ipso Conjuge peragendam, aliosque modos illicitos, et inhonestos, vel quoties, nullo designato modo adjectae conditionis purificationem assequendi, nec non una cum licita Puellae inspectione, severa morum inquisitione praetermissa, vir pluries cum uxore concubuit, et Matrimonium consummavit; In his enim terminis nemo dubitat, quin hujus generis conditio veluti turpis, et illicita pro non adjecta reputetur, vetitumque sit viro assertum proponere defectum virginitatis; adeo, ut posthabito dictae conditionis impedimento, conjugisque conquestionibus, partes Judicis esse debeant in Matrimonii dissolutione firmiter deneganda ».

ADDITIO.

194 « In Bulgariae Provincia mos est, ut Patresfamilias aliquando sibi in filios adoptent, absque » tamen ulla juris solemnitate, aliquos pueros, » vel puellas. Hujusmodi adoptati communiter in» ter Catholicos ibi commorantes, veluti filii le» gitimi reputantur, adeout in haereditate etiam » succedant. Reverendissimus D. Joseph Roveranus, Missionarius Congregationis S. Joannis Ba» ptistae, tunc Vicarius Apostolicus Sophiensis, » nunc Archiepiscopus Marcianopolitanus, et Vi» carius Patriarchalis Costantinopolitanus Sacram » Congregationem de Propaganda Fide humiliter » supplicavit, ut declarare dignaretur, an talis » adoptio impedimentum pareret cognationis Le» galis. Eadem Sacr. Congregatio instantiam re» misit ad Sacr. Congregationem Sancti Officii. » Deinde in Congregat. Generali habita coram S. » D. N. Nostro feria V. die 16. Aprilis 1761. » Sanctissimus auditis votis etc. reque mature per» pensa, declaravit praefato in casu nullum extare » impedimentum, mandavitque Instructionem ef» formari transmittendam laudato Vicario Apo» stolico ».

# (*) MANDATUM

*Noviss. Additum.*

## SUMMARIUM

1. Mandatum quid sit, et quomodo dividatur *ad n.* 11. — 12. Qui possit mandare. — 13. An Mandatarius possit mandare. — 14. Quidnam obiectum mandati esse possit. — 15. An Mandatum in forma specifica per aequipollens possit impleri. — 16. Quid importat Mandatum a lege. — 17. Quisnam possit mandatum suscipere, et quaenam sit obligatio mandatarii: *ad n.* 19. — 20. Duplex actio oritur ex hoc contractu, quae assignatur, *ad n.* 22. — 23. Quam culpam praestare debeat mandatarius: *ad n.* 24. — 25. Quot modis mandatum resolvitur: *ad num.* 34. — 35. Si quid obscuritatis mandatum contineat pro utro facienda interpretatio: *ibi.*

1 Mandatum est « contractus bonae Fidei consensu constans, quo negotium honestum alteri id suscipienti gratis gerendum committitur » Zoes. *in Pand. h. t. n.* 1. Huber *eod. tit. n.* 1. Voet *l. eod. n.* 2. *etc.*

2 Contractus iste mercedem respuit, ut is, qui ab amicitia originem trahit *L.* 1. §. *ult. ff. h. t.*, cujus officia gratis sunt praestanda *L. obligatio* 1. *in fin. h. t.* Et quamquam merces interveniens faciat in aliam speciem contractum hunc transire §. *in Summo fin. Inst. eod.* hoc tamen non efficit *honorarium*, seu *salarium*, quod a mercede diversum est, etiamsi aliquando in jure nostro illud improprie *merces*, *et quasi merces*, *et merces officii* nuncupetur *L. Hoc jure* 19. §. 1. *L. Aquilius Regulus* 27. *ff. de donat. L.* 1. §. *Divus* 13. *ff. de extraord. cognit.*, magis autem proprie nuncupatur remuneratio *L.* 6. *pr. L.* 7. *L. Idemque et* 10. §. *ult. L. Si vera non* 12. *pr. ff. h. t.* at de hoc plura vide apud Voet, *in* Pandect. *h. t. n.* 2.

3 Mandatum multiplex dividitur, aliud *est expressum*, aliud *tacitum*: Illud verbis, litteris, nuntio exprimitur; Hoc ex actibus colligitur, et quidem claris, et perspicuis, sic qui praesens patitur, alium pro se Fidejubere, mandare intelligitur *L. Semper* 60. *inf. de Reg. Jur.*, *L. Si remunerandi* 6. §. *Si passus* 2. *L. Qui patitur* 18. *L. Qui Fide* 53. *h. t.* hoc autem ex ea vulgatissima regula receptum habetur, quia tacens consentire videtur *C. Qui tacet* 43. *De R. Jur. in* 6. Secus autem, ubi clarae, et perspicuae non sint circumstantiae, pro consentiente haberi non potest *L.* 8. §. 1. *de procurat.* Huber. *praelect. Jur. Rom. tit.* 27. *n.* 2. et in dubio mandatum intercessisse non praesumitur, sed tamquam quid facti ab eo probandum, qui se mandato ait instructum *arg. L.* 1. *Cod. de mandat. Principum Cap. Cum in jure* 31. *extra de officii et potest. Jud. deleg.* Mantic. *de tacit. et ambig. lib.* 7. *tit.* 4. *et seqq.* Maschard. *de probat. conclus.* 1008. *et seqq. ad conclus.* 1017.

4 Uti interponitur, sic recte suscipitur mandatum *vel expresse*, *vel tacite*. Monendum tamen, quod non ex solo silentio arguitur mandati acceptatio: *L. Filius familias* 8. §. *invitus* 1. *ff. de procurat. arg. L. Qui tacet* 142. *ff. de Reg. Jur.* Sed res ipsa, et factum concurrat necesse est, veluti adimplendo ea, quae mandata fuerunt, ut animus mandatarii quoad illius acceptationem recte declaretur: Voet *ad Pand. lib.* 17. *tit.* 1. §. 3. Mandatum praeterea tacite acceptasse videtur et is, cui per litteras aliquid fuerit commissum, nec is, quantocius rescribendo, mandato renunciet, praecipue vero si alias talia mandata sic acceptaverit, et exequutioni demandaverit: *arg. si Filius Familias* 16. *ff. ad SC. et L.* 27. *ff. h. t.* Hugo Grotius *inter respons. Jurisc. Holl. part.* 3. *vol.* 2. *cons.* 180. *num.* 1. Ant. Matthaeus *de obligat. disput.* 24. *th.* 2. Wissembach. *ad Pand. h. t. num* 2.

Mandatum rursus dividitur in *Judiciale*, sive *ad Lites*, et in *extrajudiciale*, sive *ad negotia*, de quo hic. Zoes. *h. t. num.* 2. Utrumque vel est *in rem suam*, vel *in rem alienam*, distinguente Huber. *praelect. Jur. Rom. tit.* 27. *Lib.* 3. *num.* 2. quem vide. 5

Altera mandati divisio est, quod sit *universale*, vel *generale*, quo universitas negotiorum mandatur, *L.* 58. *et seqq. de procur.* alterum speciale quod de certis rebus est datum. *Vide* Zoes. *h. t. n.* 2. *et Huber. praelect. Jur. Rom. lib.* 3. *tit.* 27. *Sub n.* 1. Mandatum generale a nonnullis dividitur in mandatum generale *simplex*, et cum *libera*, perinde ac si minus habeat facultatis, qui habet mandatum generale simplex, quam qui illud habet *cum libera*. Haec sane divisio a cultioribus in jure peritis merito reprobatur, eo potissimum, quod tantum tribuunt mandatario generali *simplici*, quantum mandatario generali, *cum libera* Vinn. *Inst. Cumm. de rerum divis. Lib.* 2. *tit.* 1. §. 42. *Nihil autem* Cujac. *Tam.* 5. *pag.* 1151. Samuel Coccejus *lib.* 3. *tit.* 3. *Tom.* 1. *de procurat. quaest.* 1. Dum enim generaliter, et absque ulla restrictione universorum bonorum tradita est administratio, *cum libera* semper tradita intelligitur, secus non esset universorum bonorum. *L.* 17. *in fin. L.* 1. §. 1. *ff. de offic. Proc. Caes.* Donell. *Camment. Jur. civil. Tom.* 5. *pag.* 235. *n.* 32. *et in not.* Hillig. 31. *tom.* 1. *pag.* 735. §. 11. *et seq.* Accedit etiam, certam, et indubitatam rei gerendae potestatem eum accipere, cui specialiter quid mandatum est, et mandatum non egreditur; ei tamen ubique comparantur Procurator, cui specialiter quid mandatum est, et procurator universorum bonorum, seu rerum omnium *L. Jusjurandum quod* §. *ult. ff. de jurejur L. solutum* §. *ult. L. vel universorum et seq. ff. de pignorat. act. L. Nam et nocere ff. de pact.* Mozz. *de contract. tract. de mandat. et de divis. n.* 3. *Vide* Vinn. *Jur. quaest. lib.* 1. *cap.* 9. *per tot.* 6

Ulterius ipsa nec fert ratio, ut perpetuam in Procuratoribus potestatis differentiam ex clausula *cum libera* colligamus. Revera Procurator simplex omnium bonorum habet jus novandi *l.* 20. §. 1. *de novat.* transigendi *l.* 12 *de pact.* jusjurandum deferendi *l.* 17. §. *ult. ff. de jurejur.* adeoque et alienandi. Quod si de Procuratore *cum libera* agamus, hic exigendi jus habet *l.* 58. *de Procurat.* Posita itaque inter utrumque Procuratorem differentia, quod concessum est Procuratori *cum libera*, denegatum censebitur Procuratori omnium bonorum simplici. Quid! Estne majus exigere debitum, quam transigere? Cum autem Procurator simplex generalis transigendi jus habeat, poterit multo magis exigere, et sic non differet ab eo, qui mandatum habet *cum libera*. Dein plus est solvere, quam exigere, solvere autem potest simplex procurator *l.* 87. *ff. de solut.* Ergo quod minus est, poterit 7

et exigere, uti directe immo probatur ex *l.* 34. §. 3. *de solut.* Ulterius etiam, si solvere potest Procurator generalis simplex, si solvere est alienare, quid ni et alienare?

8 Caeterum hoc ipsum comprobatur ex *l. Procurator tutorum, et ex altera l. Qua ratione* §. *Nihil autem.* Intellectus enim primae legis apertus est, nimirum, quod Procurator generalis simplex facultatem habet alienandi, dummodo domini sui rem utilem gerat: *ex* Mozz. *de contract. tract. de mand. n.* 57. A qua legis dispositione altera non differt, in qua de Procuratore generali *cum libera* habetur mentio. Ubi enim in dicta lege dicitur. *Siquid procurator universorum negotiorum vendiderit, et tradiderit*, EX HIS NEGOTIIS *dominium transferri*, intelligendum est, dummodo talis traditio, vel venditio *sit ex negotiis*, *idest ex ratione negotiorum*, seu melius bonorum administrationi maxime expediat, vel quia res esset peritura, vel ob deteriorationem. Utramque legem explicat sic Donell. *comment. Jur. civ. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 15. *n.* 11. *et* 12.

9 Obstare videntur hactenus dictis *l. Filius familias* 7. *ff. de donat. l.* 60. *ff. de pracurat. et altera l.* 60. *ff. Mandati*: Conciliantur tamen egregie apud Samuel Coccej. *lib.* 3. *tit.* 3. *quaest.* 1. *obj.* 2. *et seqq. de Procur. et apud* Mozz. *de contract. Sub tract de mandat.* n. 54.

10 Est et altera mandati divisio a fine desumpta, pro quo mandatur. Mandatum enim contrahitur aut *solius mandantis* gratia §. 1. *Inst. h. t. L. Quintus Mutius* 48. §. 1. *ff. h. t.* vel *mandantis, et mandatarii, vel mandantis et aliena, vel aliena tantum.* Quae partitio extat et apud Cajum *L.* 2. *pr. ff. h. t.* et *infr. h. t. pr. et* §. 2. 3. 4. 5. vel denique mandantis, mandatarii, et aliena, cujus exemplum vide in *L. si procuratorem* 8. §. *si tutores* 5. *ff. h. t.* At si mandatarii tantum gratia mandatum interponatur, forma tantum externa mandatum intelligetur, sed erit consilium potius, neque vim obligandi habebit. Sibi enim quis imputet, nisi prius exploraverit, an expediat consilium sequi nec ne: *L. Mandatum* 2. §. *ult. ff. h. t.* §. *Tua tantum* 6. *Inst. h. t.* Casus tamen excipiendus, quo consilium fraudulentum datum fuerit, tunc enim actio de dolo est: *L. Consilii* 47. *ff. de Reg. Jur. L. Idemque* 10. §. *siquis ea* 7. *in fine ff. h. t. et* Zoes. in *Pand. h. t. n.* 4. Fraus vero consilium dantis non aestimanda est ex eventu, sed ex intentione consilium dantis: *vide* Zoes. *loc. cit.*

11 Tenebitur etiam ex consilio, quamquam non fraudolento, mandans, qui consuluit, ut certae personae alias non crediturus, pecuniam crederet §. Qua tantum 6. *Inst. h. t.* Quod etiam placuit Ulpiano *in L. Si remunerandi* 6. §. *plane* 5. *ff. h. t.* et hoc ex ea ratione, quia commendatio certae personae facit consilium transire in mandatum: *d. L.* 6. §. *si tibi* 4. *h. t.* Quarum mandati specierum exempla vide apud Huber. *praelect. jur. Rom. lib.* 3. *tit* 27. *sub n.* 4. *per tot. et fuse apud* Voet. *in Pand. ff. h. t. sub n.* 4. *per tot.*

Verum cum mandatum sit contractus, hinc est, quod mandare possit, qui potest contrahere. Zoes. *in Pand. h. t. n* 5. Voet. *l. c. n.* 5. Mandare itaque nequit pupillus, furiosus, prodigus, nec mulier in causa aliena, quia propter hoc intercedere videtur *L. si mulier fin.* §. *mulier* 4. *Lup. ad S. C. Vellei.* His adde minores quoad actus judiciales, cum personam legitimam standi in judicio non habeant, et servos *L. servum* 33. *sup. h. t.* 12

Illud etiam fortasse quaeri potest, an recte mandet mandatarius. Affirmative respondet Jurisconsultus in *L.* 8. §. *Si quis* 3. *h. t.* quae regula indistincte obtinet quoad negotia, nisi sit electa industria personae *C. Is cui* 12. *De offic. potest. jud. deleg. in* 6 Zoes. in *Pand. h. t. n.* 6. vide etiam Voet. *ad Pand. l. cit. n.* 5. Quod si quis datus fuerit Procurator ad lites, tunc recte non substituet, nisi quis vel datus fuerit Procurator in rem suam, vel litem fuerit contestatus, cum fiat ex tunc dominus litis: Zoes. *l. cit. n.* 6. *et* Voet. *d. l. sub. n.* 5. 13

Mandati objectum sunt res licitae, et honestae. Cum enim contra bonos mores nulla subsistat obligatio, ita neque mandatum potest subsistere: *L.* 6. §. 3. *h. t. L. nec permittendum* 57. *pro soc. L. Generaliter* 26. *cum seq. L. si flagitii* 123. *de verb. obl.* Huber. *praelect. Jur. Rom. l. cit. n.* 5. *Vinn. inst. h. t.* §. 7. *n.* 1. Quin immo tum mandator rei turpis, tum executor tenetur ad poenam tam damnum passo, quam Reipublicae §. 7. *h. t.* et uterque severe puniendus *L.* 15. §. 1. *ad L. Cornel. de Sicar. L.* 7. §. *ult. de Jurisd. et L.* 1. §. 1. *de eo per quem fact. et* Huber. *loc. cit. n.* 5. *et L.* 5. *Cod. de accus.* Heinecc. *ad Pand. h. t.* §. 235. Nulla igitur actio nascitur inter mandatorem rei turpis, et mandatarium, quapropter nec mandans de implemento mandati semel suscepti, vel ad id, quod interest, nec mandatarius ad suipsius indemnitatem recte contendit: §. *Illud quoque* 7. *inst. h. t. L. si remunerandi* 6. §. *rei turpis* 3 *L. si mandavero* 22. §. *qui eadem* 6. *ff. h. t.* Sive etiam in exequendo mandato impensas fecerit: Voet. *ad Pand. l. cit. n.* 6. 14

Celebrem olim fuisse quaestionem testatur Gellius *lib.* 1. *cap.* 13. an mandatum in forma specifica per aequipollens perfici possit. Hujus quaestionis resolutio ex una pendet interpretatione consilii, et voluntate mandantis. Si igitur ex substantia mandati aperte colligatur aliquid specifice commissum fuisse, quia mandans alias utilius rem geri non posse arbitrabatur, mandatum per aequipollens impleri posse arbitror, si aeque mandantis desiderio satisfactum appareat *L.* 5. §. *ult. L.* 46. *L. ult. ff. Mandat.* Lampred. *jus publ. cap.* 11. §. 10. *in fin.* Vinn. *Inst. h. t.* §. 8. *n.* 1. *in fin.* Grotii. *manuduc. ad Jurisp. Hol. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 12. 15

Hactenus de mandato ab homine. Sunt etiam, 16

qui habent mandatum a lege; Mozz. *de contract. tract. de mand. n.* 63. Tales sunt Tutores, qui pupillorum rei administrandae praesunt; Iii tamen ex lege mandati rem pupillarem nequeunt alienare, nisi causam Judex cognoscat, et secum interponat Decretum: *Text. in L.* 1. *ff. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. sunt. L. Lex quae Cod. de administrat. Tut.* Cujacc. *tit. de proed. et al. reb. min. L. Et si sine* 4. *Cod. Quando decret. opus non est; et late* Pugas *de reb. eor. qui sub tut. n.* 22. *et seqq.* n. 38. *et* 40. *L. Sed si pecunia* 3. *§. Si jus ff. de reb. eor. L. Etiam* 13. *Cod. de praed. et al. reb. min.* Vide etiam Mantic. *de tacit. et ambig. Lib.* 7. *tit.* 2. *n.* 13.

17 Mandatum suscipere potest quilibet, qui se obligat contrahendo. Sic recte mandatum suscipit filius familias *L. Quod pen. ff. h. t.* cum obligare se possint. Nec minus recte mandatur mulieri, modo virile negotium sub mandato non comprehendatur *L. Ait Praetor.* 1. *in pr. ff. de negot. gest.* Quod si de stando pro alio in judicio res sit, neque minor a mandati susceptione excluditur, uti colligitur *ex §. eadem lege* 4. *Inst. Quib. ex caus. manumitt. non lic.* Ut enim animadvertit Cujac. 22. *Obs. cap.* 16. sibi mandans imputet, si a minore minus recte demandata causa fuerit defensa. Casus tamen excipiendi, in quibus minor restitui possit, vel quando sponte defensionem alicujus idem suscipit, de quibus loquitur *L. minor* 51. *ff. de procurat.* Zoes. *in Pand. h. t. §.* 8. De jure autem Canonico, de stando in judicio mandatum suscipere nequit Minor. *C. qui generaliter* 5. *de procurat. in* 6.

18 Susceptum autem cum semel fuerit mandatum exequutioni demandari debet *ex L.* 22. *§. ult. ff. h. t.* Heinecc. *ad Pand. h. t. §.* 233. Mandatarii officium in eo exequendo tale esse debet, ut mandati fines religiose custodiat, quos si praetergrediatur, neque obligabit maudantem, eumque indemnem praestabit juxta excessus mensuram: *ex §.* 8. *Inst. h. t. L.* 4. *et* 33. *ff. eod. L.* 1. *§.* 4. *ff. de verb. oblig.* Huber. *praelect. jur. Rom. Lib.* 3. *tit.* 27. *n.* 6. *h. t.* Heinecc. *ad Pand. h. t. §.* 233. Idque est, quod generaliter definit Paulus, diligenter mandati fines esse custodiendos, eum enim, qui excessit, aliud quid fecisse videri *L. si mandavera* 22. *in pr. ff. h. t. Vide* Vinn. *inst. h. t. §.* 8. *n.* 1.

19 Quaestionis autem est, an de eo, quod mandati limites excedit, saltem utilis negotiorum gestorum actio detur. Visum id olim fuit Martino, et Joan. Fabr. ex recentioribus Baron. Meys. et Bronch. 1. *Miscell.* 66. *arg. L.* 2. *L. quae utiliter* 45. *de negot. gest.* Rectius vero negant *Accursius*, Vinn. *Inst. h. t. §.* 8. n. 5. Voet. *ad Pand. h. t. n.* 11. quoniam actio negotiorum gestorum oi non competat, qui gessit invito domino *§. Is qui exequitur* 8. *Inst. h. t. L. praeterea* 3. *§. ult. L.* 4. *L.* 5. *L. rogatus* 33. *ff. h. t. et.* Voet. *l. c. et* Vinn. *l. cit.*

Duplex ex hoc contractu oritur actio. *Directa*, 20
et *contraria*. Prima datur mandanti, ejusque haeredibus, cujus, et quatenus interest mandatum impleri; *L. si procuratorem* 8. *§. mandati* 6. *ff. h. t.* contra mandatarium, ejusque haeredes. Petitur hac actione, ut mandatarius administrati negotii rationem reddat, uti fuse, ac respective declarat Voet. *in Pand. h. t. num.* 9. speciale autem hoc habet actio, quod eo etiam tendit, ut mandatarius usuras praestet, quoties vel moram fecit in restituendis nummis residuis, vel in usum proprium converterit, vel otiosos retinuerit, vel facuori collocaverit nomine ipsius domini *L. Idemque* 10. *§. si procurator* 3. *L. si vero* 12. *§. dedi tibi* 10. *junct. L. ex mandato* 20. *ff. h. t. L. qui Semisses* 13. *§.* 1. *ff. de usuris.* Hac praeterea actione utitur mandans contra mandatarium, si hic dolo, vel culpa mandanti nocuit *L.* 8. *§. ult. h. t.*

Contraria vero actio datur mandatario, ut, du- 21
rante administratione, necessaria suppeditet *L.* 12. *§. ult. h. t.* finitoque negotio, restituat impendia in mandato facta *L.* 10. *§.* 9. *et L.* 27. *§.* 4. *h. t.*, ac demum procuratorem quoad totum negotium indemnem mandans praestabit *L.* 12. *§.* 9. *L.* 20. 26. *§.* 6. *et* 7. *L.* 27. *§.* 4. *et arg. L.* 10. *§.* 10. *ff. Mandati L.* 61. *§.* 5. *ff. de furtis*, qui enim aliquid singulare mandat, et mandasse intelligitur actus omnes, sine quibus primum illud obtineri nequit, nec mandatarium quidquam aliud promisisse gratis censetur, quam operam suam. Ex his colligere facile est, quod et casum, et infortunium praestabit mandans, si casui, vel infortunio causam dederit mandati executio. Et de eo casu intelligenda est *L.* 26, *§.* 6. *ff. eod. tit. arg. L.* 61. *§.* 5. *ff. de furtis.* Ant. Faber. *Cod. lib.* 4. *tit.* 26. *defin.* 29. *et in rational. ad d. L.* 26. *§.* 6. Groeneavegen. *ad d. L.* Paulus Voet. *ad §.* 8 *inst. h. t. n.* 6. *Responsa Jurisc.* Holland. *part.* 4. *cons.* 385. *in med.*

Siquid autem mandatarius, contrario judicio, a 22
mandante repetendi jus habeat, compensare sibi poterit, dummodo aliquid de mandantis pecunia retineat *arg. L. In rebus* 18. *§. ult. ff. Commodati L.* 1. *§. praeterea* 4. *ff. de contrar. tut. et util. act.* Papon. *libr.* 6. *tit.* 12. *in append. art.* 3.

Caeterum mandatarius tenetur de levissima cul- 23
pa in exequendo mandato *L.* 13. *L.* 21. *C. h. t. et L.* 1. *§. ult. ff. eod.* etiamsi hic solius mandantis versetur utilitas, contra regulam *L.* 5. *§.* 2. *ff. Commodati.* Hujus autem sanctionis rationem commodat locus Ciceronis pro Roscio; Inquit enim. « Mandati judicium constitutum est non minus turpe, quam furti, credo propterea, quod quibus in rebus ipsi interesse non possumus, in his operae nostrae vicaria fides amicorum suppouatur, quam qui laedit, oppugnat omnium comune praesidium, et quantum in ipso est, disturbat vitae societatem. Non enim possumus omnia per nos agere, alius in alia est re magis utilis; Ideirco amicitiae comparantur, ut comune commodum

mutuis officiis gubernatur». *Et mox*. «Ergo idcirco turpis haec culpa est, quoad duas res Sanctissimas violet, amicitiam, et fidem: nam neque mandat quisquam fere, nisi amico, neque credit, nisi ei, quem fidelem credit».

24 His tamen non obstantibus, sunt, qui, praeter dolum, et culpam, nil a mandatario praestandum esse ajunt, exemplo depositarii; Uterque enim est beneficii debitor; Unde quod deponenti imputatur, quod negligenti amico rem custodiendam tradidit, *L.* 1. *§. is quoque* 5. *ff. de obl. et act.* idem mandanti sit imputandum, quod negligenti amico rem gerendam commiserit; adeoque uti depositarius, sic mandatarius de sola lata culpa tenebitur. His tamen obstant quaedam leges, quibus traditum est, mandatarium, non tantum de dolo, sed culpae etiam nomine teneri *L.* 8. *§. ult. ff Mand. L. 11. Cod. eod. L.* 23. *ff. de R. Jur. et apud Linn. Rufinium in coll. Leg. Mosaic. et Roman. tit. de deposit.* haec verba Modestini refert. *In Mandati judicio dolus, et culpa praestatur*. Culpae autem nomine absolute positae significatur culpa levis, Zoes. *in Pand. h. t. n.* 16. Verum quod omnem tollit difficultatem, ac controversiam, habetur diserte scriptum in *L. A Procuratore* 13. *Cod. Mand*, quae habet, «dolum, et omnem culpam praestandam esse, solum casum fortuitum non praestandum». Vid. quae ad haec habet Zoes. *loc. cit.* Quod vero diximus mandatarium, et depositarium inter se non differre, bene etiam se habet, si agatur de eo depositario, qui deposito ultro se obtulit, quem placet culpam omnem praestare, et summam rei custodiendae adhibere diligentiam *L.* 1. *§. Culpae* 35. *ff. Depositi* Vinn. *jur. quaest. lib.* 1. *cap.* 52. *pag.* 85.

25 Hactenus de mandato, quatenus consistat. Mandatum quatuor modis resolvitur; quorum duo ex persona mandantis, nempe *mors, et revocatio*. Altera duo ex persona mandatarii, nempe *mors*, et *renunciatio* proficiscuntur. Morte mandantis mandatum deficit *L. inter* 26. *ff. Mandat. L.* 15. *Cod. eod. ad §.* 10. *Inst. tit. eod.*, et in Clement. *ult. de Procurat.* Mandati siquidem ea est natura, ut neque mandantis, neque mandatarii personas egrediatur. Non mandantis, quippe quum sibi soli officiosam hanc operam ab amico praestari, et cui soli mandatarium gratificari voluisse censendum est; Non mandatarii, quia in mandato industria, ac fides certae unius personae ex millenis eligitur in *Cap. ult. Cod. de offic. deleg. L. mandatum* 57. *h. t.* Vinn. *h. t.* §. 10. Donell. *Comment. Cod. tit.* 35. *lib.* 4. *C. mandat. Tom.* 8. *n.* 9. Voet. *h. t. n.* 16. At praecitata regula fallit, quoties tale sit mandatum, ut nonnisi post mortem mandantis impleri possit, veluti monumentum sibi fieri *L. si vero* 12. *§. ult. ff. h. t. haeredi dari: haeredi fundum emi*, in quantum nulla viventis haereditas, haeres nullius est *L. Idem est* 13 *ff. h. t. junct. L.* 1. *ff. de haered. vel act. vend. Confer* Bachov. *ad Treutler. vol. disput.* 27. *th.* 6. *litt. c.* Idem dicas, si mandatum institori datum sit, quod durat, donec per haeredes Praeponentis revocetur: *L. Si quis mancip.* 17. *§.* 9. *ff. de inst. act et tit. de inst. act. n.* 3. *De caetero autem vide* Voet. *h. t. sub n.* 15. Consule etiam Donell. *Comm. jur. civ. Lib.* 16. *cap.* 23 *Tom.* 4 *n.* 6.

Quibus exceptis casibus, mandatum semper morte mandantis extinguitur. Nec ex eo, quod Procurator mandatoris obitum ignoraverit, idcirco et post mortem mandatum consistet. Ubi enim ex regula, de qua supra, mandatum morte mandantis extinguitur, mandatarius perinde habetur, ac si nullo umquam fuisset instructus mandato, hinc est, quod post obitum mandatoris, mandatum semper revocatum censetur, vel Procurator mandatoris obitum sciverit, vel ignoraverit: Gabriel. *commun. conclus. lib.* 2. *tit. de Procurat. conclus.* 2. *n.* 1. *et seq.* Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de Procurat. resol.* 10. *n.* 18. Pax Jordan. *elucubr. dives. vol.* 3. *lib.* 14. *tit.* 2 *n.* 235. Mozz. *de contract. tit. de mandat. cap. quib. mod. anull. solv. finiat mandat. n.* 20. Masch. *de mandat. tit.* 8. *n.* 3. Alderis *de Symbol. contract. tit.* 3. *cap.* 5. *n.* 65., *et Rot. in Camerinen. Canonicatus* 1. *Martii* 1779. §. 5. cor. Riminaldo. Cum hac tamen propositione concilianda nunc superest dispositio *Text.* in *L.* 26. *in princ. ff. Mandati et §.* 10. *Inst. tit. eod.* quibus habetur, ut si mandatarius mandantis mortem ignoraverit, ac bona fide negotium ad finem perduxerit, ratum manet. nec subjacet rescissioni: vide Voet. *h. t. n.* 15. in *med.* Rectius fortasse eadem *Rota* in *Camerinen. Canonicatus* 1. *Martii* 1779. §. 6. cor. Riminaldo distinguit *mandati solutionem, et mandati actionem*; Hanc mandatario competere, qui mortem mandantis ignorans, mandatum ad exitum perduxit, admittit, de quibus casibus loquuntur objectae juris leges, non tamen admittit, ut, mortuo mandante, mandatum non dissolvatur. Aperta est juris censura in *L.* 58. *ff Mandati*, et certatim docent Perez. *in comment. ad Cod lib.* 4. *tit.* 36. *n.* 27. Botcholten. *in Commen ad instit. lib.* 3. *tit.* 27. §. 10. Masoret. *eod. loc pag.* 321. *edit. Tholosan. ann.* 1699. *pluribusque omissis, late* Faber. *in ration. ad Pandect. d. L.* 26. *verb. Si tamen ff. h. t.* 26

Neque praemissis adversatur illud, quod rite gestum se habeat, quidquid post expressam mandati revocationem a mandatario fuit commissum. Maxime enim distinguenda est a tacita mandati revocatione, quae fit morte, expressa mandati revocatio. Cum enim expresse mandatum per mandantem revocatur, indeque sententiam mutet mandans, apud eum tamen jus, et dominium semper manet, ex quo Procurator, quamquam revocationis ignarus, potest mandatum implere. Secus autem, ubi morte mandantis tacite mandatum revocatur, siquidem jus, et dominium ad caeteros pertransiit, sine quorum repetito mandato quidquid a mandatario geritur, pro infecto habetur, ut distin- 27

guunt Golin. *de Procurat. part.* 3. *cap.* 4. *n.* 8. Alderis *de Symbol. contract. tit.* 3. *cap.* 5. *n* 66. Attamen fieri aliquando etiam potest, ut et post obitum mandantis mandatum recte consistat. cum nempe de alicujus contractus agitur executione. Exemplum praebet *Text. in L. Fundi* 33. *§. primo ff. de acquir. possess.* ibi enim agitur de procuratore ad tradendam fundi possessionem constituto, cujus vi nulla ulterius inducitur obligatio, sed suscepta impletur. De his egregie disserit Cujac. *ad African. tract* 8. *L. penult. ff. de reb. credit.* Wisembach. *disput.* 27. *ad inst. Thes.* 1. *n.* 21. Bronchorst. *Erant. cent.* 3. *assert.* 92. Covarruv. *pract. quaest. Cap. 11.*

28 Idipsum statuendum, si de re agatur beneficiaria. In hac si ad resignandum mandatum dederit beneficiarius; postea vero re etiam integra expresse mandatum revocet, utilis erit resignatio facta a Procuratore; dummodo mandati revocationem prorsus ignoraverit. Si vero ad resignandum constituto procuratore, moriatur Beneficiarius, tunc nulla erit resignatio, etiamsi mortem procurator ignoraverit. Hoc autem obtinet ex possessionis jure, quod in revocatione mandati expressa adhuc retinet Beneficiarius, non vero in tacita (quod fit morte mandantis), quia tunc jus possessionis ad successorem pertransiit: Zoes. *in Comment. ad Decretal. lib prim. tit.* 9. *n.* 11. Schmalzgrueber *Jur. Eccles. univ. lib. pr. tit.* 9. *n.* 47. Paris. *de Resignat. lib.* 9. *quaest.* 24. *n. primo.* Vallens. *de Benefic. lib.* 3. *tit.* 26. *n. primo, et seqq.* Lauren. *for. benef. par.* 3. *sect. prima cap.* 4. *§.* 9. *quaest.* 693. *n. primo, et quaest.* 698. *per tot.* Gagliard. *de benef. tit.* 20. *n.* 21., Begnudel. *Bibl. Can. verb. Resignatio §* 9. *n.* 85. *et seqq. et apprime Rot. in Camerinen. Canonicatus* 1. *Martii* 1771. *§.* 8. *cor.* Sentmanat.

29 In universali autem mandato illud singulare habetur, ut per mandantis mortem nequaquam finiatur: Bartol. *in L. Quicumque §. Si ab alia ff. de institut.* et tradunt Gabriel. *commun. conclus. lib.* 2. *tit. de Procurat concl.* 2. *n.* 20. Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 23 *num.* 39. Golin. *de Procurat. part.* 3. *cap.* 4 *num.* 26. pluribusque adductis Alderis. *de contract. Symbol. tit.* 3. *cap.* 5. *num.* 100.

30 Sunt etiam, qui a regula generali mandatorum excipere velint mandatum jurejurando mandatoris de non revocando munitum, vel quod tale sit, quod in alienam vergat utilitatem. Ac primo morte mandantis mandatum etiam juratum semper resolvitur, quia jusjurandum jurantis haeredem non afficit: Suarez *de jurament. cap.* 31. *num.* 2. *Merend. controv. jur. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 8. Torr. *de pact. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 67. *et praecit. Rot. §.* 15.

31 Caeterum vero sunt, qui tenent, morte mandantis non resolvi mandatum, quod in alienam vergat utilitatem, non jam mandantis, ad *Text. in l.* 2. *ff. Mandat. et §.* 1. *inst. tit. eod.* Harpret. in *Comment. ad instit. tit. eod. n.* 36., Widmann. *de contract. tit.* 16. *n.* 36. Huic tamen opinioni plures adversantur, ac tenent mandatum, etiam ad donandum, mandantis morte penitus resolvi, ac finiri, ex quibus Alderis. *de Symbol. contract. tit.* 3. *cap.* 5. *n.* 84., Gratian. *discept. forens. cap.* 783. *n.* 3., Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 23. *n.* 12. Pax Jordan. *Elucubrat. Divers. tom.* 3. *lib.* 14. *tit.* 2. *n.* 236., Gabriel. *commun. conclus. tit. de procurat. conclus.* 2. *n.* 7. *et Rot. in Camerinen. Canonicatus* 1. *Martii* 1771. *§.* 14. *cor.* Sentmanat.

Morte quoque mandatarii extinguitur mandatum, quia certae personae industria electa est; *l. Si quis alicui* 27. *§. morte* 3. *ff. h. t. et §.* 10. *Inst. h. t.* id tamen re integra; proindeque si haeredes negotia adhuc integra ad finem scientes perduxerint, nullam mandati actionem contra mandantem habebunt ex *l.* 27. *§.* 3. *ff. h. t.* Voet, *ad Pand. h. t. n.* 16. Sin autem probabili errore facti mandatum veluti rem suam executioni demandaverint, quomodo iis succurrendum; habes fuse apud Voet, in *Pandect. loc. cit.* 32

Revocatione quoque mandantis mandatum finitur, dummodo tempestive, et re integra fiat *l.* 12. *§. Per l.* 15. *ff. h. t.* Heinec. *ad Pand. h. t. §.* 238. *etc.* Immo et re non integra, mandati revocatio permittitur, eo tamen dato, quod interest mandatarii mandatum non revocari, quod mandati actio persequitur; *leg.* 8. *§. Mandati* 6. *h. t.* Zoes. *in Pandect. h. t. n.* 26. Cum enim hic contractus per Procuratorem peragendus dependeat a Mandantis voluntate, si tempore contractus per revocationem mandati sublatus fuerit consensus, irritus remanere debet contractus, nec a Procuratoris obligatione devinctus esse potest mandans, sed Procuratori contraria mandati tantum actio datur; Duaren. *Oper. tom.* 2. *pag.* 243. *coll.* 1. *in fin.* Exemplum habes in haereditatis petitione, in cujus acquisitione duo requiruntur, factum petitionis, et voluntas haeredis. Factum petitionis expiet Procurator, non voluntatem, licet mandatum ab haerede habuerit. Si post mandatum haeres in furorem incidat, nulla est potitio haereditatis; deficiente per furorem voluntate haeredis. *L. Si quis alieni* 48. *ff. de acquir. haeredit.* Averan. *interpret. jur. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 20. Ex his patet, quam temere arbitrentur illi, qui putant, hoc speciale esse in mandato pro contrahendo matrimonio. Hoc quippe mandato quandocumque revocato, licet inscio Procuratore matrimonium inutiliter contrahitur *cap. Procurator. fin. de procurat. in* 6. Hujus ratio in summa matrimonii libertate sita est, quae nullimode coarctanda propter ipsorum exitus difficiles. Vide Zoes. *in Pand. h. t. n.* 27. Quin immo tenet nedum expressam revocationem ad hoc requiri, sed tacitam etiam sufficere, ut is optime prosequitur *n.* 28. Alia vero et quidem validior ratio est, quia matrimonium a voluntate unice dependet. Hoc tamen speciale est in hujusmodi mandato, ut Mandatarius non possit contra man- 33

dantem contrariam exercere actionem mandati ex causa simpliciter matrimonii.

34 Quarto demum renunciatione mandatarii mandatum finitur, re tamen integra, secus ad id, quod mandantis interest, tenebitur mandatarius, ni intempestive renunciandi legitimam, ac justam alleget causam; *l. Sane.* 23. 24. 25. *et l. Si quis* 27. *§. Qui mandatum* 2. *h. t.*

Hujus autem pro coronide tituli quaeri posset, 35
si quid obscuritatis mandatum contineat, pro utro facienda sit interpetratio; Alii ad commodum mandantis interpetrandum esse ajunt mandatum; Rectius vero alii pro mandatario. Sibi enim imputet mandans, si clarius, dum potuit, loqutus non est ex regula *l. Veteribus* 39. *ff. de pact.* vid. Wesemb. *ad tit. de procurat. n.* 9- *in fin. etc.* '

# MATUTINUM

## SUMMARIUM

1. Matutinum in Cathedrali debet recitari de mane, non autem Vesperi pro sequenti die.—2. In Aurora, vel circiter. —3. Nisi dispensetur, ut dicatur, Vesperi pro aliqua necessitate.—4 Vel tempore hyemis.—5. Vel propter aeris intemperiem. —6. Episcopus enim potest concedere, at Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere. — 7. Tolerandum, est quod Canonici tribus mensibus anni frigidioribus recitent dieb. ferialib. Matutinum in Sacristia.—8. Canonici absentes a Matutino non lucrantur correspondentes distributiones per interessentiam Concioni in habitu Canonicali, quamvis quoad hoc inoleverit consuetudo. — 9. Matutinum recitandum est nocturno tempore, si adsit consuetudo; secus vero et alii legitime impediti, si interesse non possunt, lucrantur distributiones quotidianas. — 10. Matutinum, quod secundum regulam Ordinis recitari debet media nocte, conceditur, ut possit ex caussa recitari hora octava noctis. — 11. Matutinum, quod recitabatur media nocte, conceditur Monialibus S. Catharinae Senensis, ut possit recitari hora prima noctis ob aeris intemperiem, et adversam valetudinem Monialium.— 12. Matutinum, quod media nocte a Clero Cathedralis Ecclesiae recitari consueverat, ut in futurum albescente die cantari possit, ex causis narratis fuit concessum.—13. Matutinum, quod recitari solebat a Canonicis una hora post ortum Solis, non est ante ortum Solis inchoandum. — 14. Matutinum defunctorum, non Vesperi pridie, sed ipsamet die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum post Laudes recitari debet, Vide tamen novissimum decretum. — 15. Matutinum potest etiam sine caussa dividi tota nocte a Laudibus. — 16. Immo multi dicunt id esse etiam laudabile. — 17. Quando Matutinum dividitur a Laudibus, debet in fine addi *Pater Noster*, ut probabilius etiam addi debet Oratio dici sine tamen aliis Commemorationibus. — 18. Probabilius est etiam, quod initio Laudum divisarum non debeat dici *Pater*, *et Ave*. — 19. Matutinum, et Laudes non recitare ante celebrationem Missae multi tenent esse peccatum mortale. — 20. Plurimi autem communius, et verius id negant. — 21. Immo multi volunt, nedum non esse peccatum mortale, sed ne quidem esse veniale, quando adest caussa rationabilis.—22. Quinimmo aliqui dicunt, per se loquendo, nullum esse peccatum.—23. Probabilius tamen est, per se loquendo, et sine rationabili caussa, esse peccatum veniale. — 24. Matutinum sequentis diei, si absque caussa dicatur ante absolutum Officium diei praesentis, peccatur venialiter. — 25. Si autem fiat ex caussa, nullo modo peccatur. — 26. Per unicam recitationem Matutini, et Laudum non potest satisfieri obligationi pro die praesenti, et sequenti. — 27. Qua hora pridie inchoari possit Matutinum? *remissive.* — 28. Qui recitat Matutinum pro feria secunda sequenti ante Solis occasum diei Dominicae, non debet genuflectere ad Antiphonam finalem B. M. V. debet tamen genuflectere, si illud recitet post Solis occasum. — 29. Alia ad rem scitu digna exhibentur, *ad num.* 33. — 34. Affertur prodigiosus eventus in Matutino a nostro B. Joann. Parmensi una cum Daemonibus persoluto. — 35. Alia ad rem, *ad num.* 38.

1 Matutinum in Cathedrali debet recitari de mane, non autem Vesperi pro sequenti die. *Sac. Congregat. Episcop. et Regul. in Vercellensi* 25. *Novembr.* 1578. *et in Aretina* 18. *Octobris* 1595. apud Nicol. *in floscul. verb. Matutinum*
2 *num.* 1. In Aurora, vel circiter. *Eadem Sac. Congr. in Caesenaten.* 3. *Decemb.* 1602.
3 Nisi dispensetur, ut dicatur Vesperi pro aliqua necessitate. *Eadem Sacra Congreg. in Dertonen.*
4 16. *Octobris* 1605. Vel tempore hiemis. *Eadem Sacr. Congreg. in Salernitana* 30. *Septemb.* 1616.
5 Vel propter aeris intemperiem. *Eadem Sac. Cong.*
6 *in Ferrarien.* 4. *April.* 1628. Episcopus enim potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere, prout pro tolerantia respondit. *Sacra Congreg. Concilii in Trojana* 14. *Febr. et* 14. *Novembr.* 1699. *favore Capituli Civitatis Foggiae.*

Toleraudum est, quod Canonici tribus mensi- 7
bus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia. *Sacr. Congr. Episc. et Regul. in una S. Severini* 13. *Sept.* 1641. apud Nicol. *in flosculis, verb. Officium n.* 19.

Si in Ecclesia Cathedrali inoleverit ab immemo- 8
rabili tempore, ut Canonici, quibus diebus habetur Concio in ipsa Ecclesia, audiendo Concionem in habitu Canonicali, lucrentur distributiones, quae dantur Matutino interessentibus, licet recitationi dictae Horae Matutinae non interfuerint, hujusmodi consuetudo non excusat Canonicos in conscientia ab onere restituendi. *Sacr. Congregat. Concil. in Vicentina ad cap.* 12. *sess.* 24. *de reformat. die* 7. *Februari* 1643.

Matutinum, seu Matutinae horae recitandae 9
sunt nocturno tempore, si adsit consuetudo; Secus vero, et alii legitime impediti, si interesse non

possunt, lucrantur distributiones quotidianas. *S. Congr. Rit. in Mazarien.* 20. *Decemb.* 1601.

10 Matutinum, quod, secundum regulam Ordinis, recitari debet media nocte, ut ex causa recitari possit hora octava noctis, conceditur. *Sac. Congregatio Rituum, in causa Civitatis Angelorum, sive in Thaxcalan. in Indiis Occidentalibus* 12. *Novembris* 1605.

11 Matutinum, quod recitabatur media nocte, ut possit recitari hora prima noctis ob aeris intemperiem, et adversam valetudinem Monialium, conceditur Monialibus S. Catharinae Senensis. *Sac. Congr. Rit. in Thaxcalan. in Indiis Occidentalibus* 20. *Junii* 1609.

12 Matutinum, quod media nocte a Clero Cathedralis Ecclesiae recitari consueverat, ut in futurum albescente die cantari possit, ex causis narratis fuit concessum. *Sacra Congregat. Rituum in Oscen.* 21. *Julii* 1609.

13 Matutinum, quod recitari solebat a Canonicis una hora post ortum solis, non est ante ortum solis inchoandum. *Sacr. Congregat. Rituum in Asculana* 16. *Septembris* 1606.

14 Matutinum Defunctorum in Festo omnium Sanctorum ad Vesperam recitandum non est, sed ipsamet die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum post Laudes diei recitari debet. *Sac. Congregat. Rit. sub die* 1. *Septembr.* 1607. et 22. *Januarii* 1701. Vid. in Tom. IX. Decreta *S. C. R. n.* 21. 698. 740. Ex post tamen ab eadem S. R. Congreg. *die* 14. *Septembr.* 1745. in Ratisponen. editum fuit sequens Decretum: « Privata Officii Defunctorum recitatio pro generali illorum commemoratione absolvi licite potest post Vespertinas Horas Festi omnium Sanctorum: in Choro autem juxta Rubricas adimplenda est mane die 2. Novembris, nisi, ut populi commodius, et frequentius illis interesse possint, contraria jam fuerit consuetudo ». Vide citata Decreta *sub n.* 1201.

15 Matutinum potest etiam sine causa dividi tota nocte a Laudibus. Bonarot. *lib.* 1. *cap.* 17. Stoz *lib.* 1. *part.* 3. *n.* 410. La Croix *lib.* 4. *n.* 1305. Sporer *tom.* 3. *Append. cap.* 2. *n.* 138. et alii
16 passim. Immo id etiam laudabile esse dicunt Navarr. Suarez, Sanch. Filliuc. Tamburin. Pellizar.
17 alique multi apud La Croix *loc. cit.* Quando Matutinum dividitur a Laudibus, debet in fine addi *Pater noster*, et probabilius etiam addi debet Oratio diei, sine tamen aliis Commemorationibus: Navarr. Lezan. Bonacina, Gavant. Diana *part.* 5. *tract.* 14. *resolut.* 48. et alii contra Sanchez, Bonart. Pellizar. Stoz, Gobat *tract.* 5. *n.* 672. Lohner *de Horis Canonicis part.* 2. *tract.* 1. §. 11. cum La Croix. *loc. cit. n.* 1305. qui vere probabiliter dicunt, non esse opus addere orationem diei, cum id specialiter tantum in Nativitate Domini
18 praecipiatur. Probabilius est etiam, quod initio Laudum divisarum non debeat dici *Pater, et Ave*, quia nullibi praescribitur, et nec dicitur initio Completorii, quamvis sit distincta: Bonacina, Azorius, Tamburin, et alii cum La Croix *loc. c.* Est tamen consultum, et laudabile illa dicere.

Matutinum, et Laudes non recitare ante celebrationem Missae, esse peccatum mortale tenent 19
S. Antoninus, S. Raymundus, Armilla, Tabien. Angel. Navarr. Majol. Antonin. Bernard. Petr. Boll. Melchior de Huelan. Ludovicus Beja, Michael Timoth. Laelius Zech, Stephanus Durant. Bartholomaeus ab Angel. Jacobus de Grassis, Henriquez, Petigian. Azorius, Card. Bellarmin. Francoiin. Homobonus, Gavant. apud Barbosam *de Offic. et potest. Episcop. p.* 2. *allegat.* 24. *n.* 15. *vers. Licet affirmativam opinionem.* Et novissime hanc sententiam, nempe esse peccatum mortale, mordicus tenet, et pluribus adductis defendit Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 1. *n.* 5. *et* 6. ubi cum verbis Gavant. *comment. in Rubr. Miss. part.* 2. *tit.* 1. *litt. B.* referens S. Antoninum, et S. Raymundum pro hac sententia, inquit: « Quid facies pie Lector in re tam dubia, in qua totidem sunt hinc inde Auctores pro Affirmativa sanctiores: praeterea vero duo Summi Pontifices Innocent. IV. et Pius V. qui collocavit hunc inter defectus graviores? Ego certo tutiorem, quae in Rubrica est, sequor sententiam » : Et rursus *tom.* 4, *supplement ad* 2. *Tom. a n.* 278. *ad n.* 282. *inclusive*, pluribus additis ipsam propugnat, et infra *n.* 419. subdit; « Tu autem tene cum veriori sententia, quod sit mortale, et quod contraria opinio Auctoris, et sequacium videtur periculosa ex rationibus, quas perpendimus in hoc supplemento ad *titul.* 16. *form.* 1. *n.* 6. *pag.* 61. »

Non esse autem peccatum mortale tenent Sotus, Liamas, Medina, Vega, Joan. Baptista Con- 20
trad. Coch. Ludovicus Lopez, Emanuel Sa, Petrus Aragonius, Scort. Valent. Vasquez, Comitolus, Fr. Emanuel, Macign. Bartholomaeus a S. Fausto, Layman, Possevin. Bonacina, Squillant. Fernandez. Villalob. Raphael della Torre, Diana, Lezana, Galet, Nugnius, Suarez, Fagundez. Petrus de Ledsma, Naldus, Miranda, Chamerota, Lessius, Coninch, Molfesius citati, et sequuti a Barbosa *loc. cit. n.* 15. Reiffenstuel. *Theolog. mor. tr.* 6. *q.* 6. *n.* 7. Sanchez. Bass. Baldel. Victor. Castropal. Illsung. aliique plurimi citati et sequuti a La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 23. Et haec opinio est jam communior inter Doctores, et ut verior tenetur passim a recentioribus cum pluribus etiam ex antiquis: et ratio est, quia non videtur tanta connexio inter Matutinum, et Missam, ut non servans dictum Ordinem prius recitandi Matutinum, et Laudes ante celebrationem Missae, peccet mortaliter; Tum quia nulla lege reperitur sancitum, talem graviter peccare. Immo nedum non 21
esse peccatum mortale, sed ne quidem esse veniale, quando adest causa rationabilis licet non omnino, v. g. major commoditas studii, vel itineris, tenent supracitati Doctores apud la Croix *loc. cit. n.* 230. Quinimmo Sotus, Suarez. Tambur. et alii 22
apud Gobat *tr.* 3. *n.* 667. et La Croix *loc. cit.* di-

cunt, per se loquendo, nullum esse peccatum, quia nullibi invenitur praeceptum, nec videtur esse specialis connexio, aut dependentia Missae ab illis precibus. Unde Marchant. et Quartus *part.* 2. *tract.* 1. dicunt esse consilium, et quamdam congruentiam, ut ante celebrationem Missae recitetur Matutinum cum Laudibus.

23 Probabilius tamen est, per se loquendo, et sine rationabili causa, esse peccatum veniale, quia *in Rubricis Missalis tit. de praep. Sacerdotis celebraturi* §. 10. id numeratur inter defectus peccaminosos, et merito, quia recitatio Matutini, et Laudum est recta, et optima praeparatio ad Missam celebrandam, cum ex tali recitatione advertat celebraturus, quas Orationes, et Commemorationes facere debeat, et an *Gloria*, vel *Credo* dicere: Sic Aversa *qu.* 11. *sect.* 12. La Croix *loc. c. n.* 230. ubi dicit, se id tenere cum d. Aversa, et aliis communiter.

* Hanc controversiam Benedictus XIV. de Sacrosancto Missae Sacrificio *lib.* 3. *cap.* 13. n. 3. *et* 4. versat, ac suam de ipsa sententiam fert his verbis. « In Rubrica sub titulo *De Ritu servando* » *in Celebratione Missae*, *capit.* 1. *praescribitur*, » *ne Sacerdos Missam prius celebret, quam saltem* » *Matutino cum Laudibus absoluto;* et in Rubrica » *de defectibus in Celebratione Missar. occurren-* » *tibus*, inter defectus, qui occurrunt, recensetur » ille: *Si Celebrans saltem Matutinum cum Lau-* » *dibus non dixerit*; et in Sacerdotali Romano, *cap.* » 80. *Missa privata saltem post Matutinum qua-* » *cumque hora ab aurora usque ad meridiem dici* » *potest*. Super his Rubricis oritur controversia, » utrum qui, quod in iis praescribitur, non ser- » vaverit, peccet mortaliter, an vero venialiter: » alii in alias abiere sententias, sive quia nonnul- » li falsum illud sequuntur principium, Rubricas » meras instructiones esse, et consilia, sive quia » alii, etsi eam sequuntur sententiam, Rubricas » habere vim legum, ut transgressio *ex genere* » *suo* sit peccatum mortale, tamen partim mate- » riam gravem celebrare Missam non dicto Ma- » tutino, et Laudibus, partim levem esse arbitran- » tur. Prima igitur opinio est eorum, qui putant » Sacerdotem, celebrando Missam, antequam Ma- » tutinum, et Laudes recitet, peccare mortaliter; » hanc tuetur opinionem S. Antoninus 3. *part.* » *tit.* 13. *cap.* 6. « Missa non debet dici ab eo, » qui non dixit Matutinum, licet possit audiri, » alias dicendo esset peccatum mortale, quia con- » tra consuetudinem generalem Ecclesiae ». Fa- » vet huic sententiae Innocentii IV. responsio, in » causa, quam ad eum retulit Otho Cardinalis » Episcopus Tiburtinus, inter Archiepiscopum Ni- » cosiae cum suis Suffraganeis Latinis Episcopis » ex una parte, et Episcopos Graecos Regni Cy- » pri ex altera: « Sacerdotes autem dicant Horas » Canonicas more suo; sed Missam celebrare, » priusquam Officium Matutinale compleverint, » non praesumant ». Altera est eorum opinio, qui » nullum hic neque mortale, neque veniale pecca- » tum deprehendunt. Tertia est eorum, qui nonnisi » veniale peccatum committi putant. Clericatus » *decis.* 50. *de Sacrificio Missae*, primam sequitur » opinionem, et quinque ac quinquaginta Aucto- » res affert, qui graviter peccare eum existimant, » qui perpetuo, et quasi ex habituali consuetudine » semper Missam celebret, quin umquam Matu- » tinum, et Laudes recitaverit. Si sermo sit de » Missa Conventuali, videtur peccatum esse mor- » tale, eam ante Matutinum, et Laudes celebrare; » id enim est contra generalem Ecclesiae consue- » tudinem. In Missis vero privatis, si qua sit le- » gitima causa, puta si Princeps, aut Praelatus » Missam expeteret, videri posset a peccato etiam » veniali immunis, qui eam celebraret, non reci- » tato Matutino, et Laudibus. Si vero absit causa, » perdifficile videtur, ne veniali quidem peccato » non esse locum, ut observet Meratus ad Gavan- » tum *tom.* 1. *part.* 2. *pag.* 799. Quod si quis, » nulla causa urgente, perpetuo id faceret, ut vi- » deretur quasi statuisse animo, nunquam cele- » brare, dicto Matutino, et Laudibus, tum cum il- » lis quinque, et quinquaginta Auctoribus, quos » sententiae suae suffragatores affert Clericatus, » et ex rationibus ab ipso adductis, concludi pos- » set, hujusmodi Sacerdotem peccare mortaliter. » Natalis Alexander Theolog. Dogmat. et Moral. » *lib.* 2. *de Sacram. Euchar.* c. 8. *art.* 4. S. An- » tonini sequitur sententiam, sed declarat, se » non reprobare contrariam: profitetur etiam, se » nullius peccati reum credere, qui gravibus, et » necessariis charitatis officiis impeditus, puta » administratione Sacramentorum, antequam Ma- » tutinum, et Laudes, Missam celebraret. Granco- » las in veter. Sacramentar. Ecclesiae part. 1. » pag. 739. Concilia profert aliquot Provincialia, » quae, excommunicationis poena sancita, vetant, » ne quis Sacerdos, non recitatis Matutino, et » Laudibus, Missam celebret. Ea vero sanctione » non nisi ille tenetur, qui Synodis illis est subje- » ctus: neque ea potest illud everti, quod superius » generatim statuimus, et ad singulares circum- » stantias accomodavimus ». *

Matutinum sequentis diei, si absque causa di- 24
catur ante absolutum Officium diei praesentis, peccatur venialiter: Debet enim ordinate procedendo prius compleri, et perfeci obligatio hujus praesentis diei, quam inchoetur obligatio alterius sequentis: unde, si sine causa pervertatur hic ordo, peccatur saltem venialiter. Suarez *de Orat. lib.* 4. *cap.* 24. *n.* 3. Diana *part.* 1. *tract.* 12. *resolut.* 15. Sanchez *in consil. lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 37. *n.* 6. Castropal. *tract.* 7. *disp.* 2. *punct.* 4. n. 4. Stoz. *lib.* 1. *part.* 3. *n.* 385. La Croix *lib.*
4. *n.* 1315. Si autem fiat ex causa, v. g. si quis 25
rogetur ab alio, ut secum recitet Matutinum diei sequentis, quamvis necdum recitaverit Vesperas, seu Completorium diei praesentis, nullo modo peccat: Pellizar *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *n.* 108. cum

aliis ibi citatis, La Croix *loc. c.* cum Bonacina, Gebat, et aliis.

26 Per unicam Recitationem Matutini, et Laudum non potest satisfieri obligationi pro hac die praesenti, et pro die sequenti; Alexander enim VII. die 18. Martii 1666. inter alias merito expresse damnavit sequentem propositienem 35. in ordine. « Unico Officio potest quis satisfacere duplici praecepto pro die praesenti, et crastina ».

27 Quanam hora pridie Vesperi incboari possit Matutinum, habetur in Tabella, quae singulis annis in Kalendario dari solet, et ubi non detur, potest observari Tabella, quae anno 1706. prodiit Romae typis Camerae Apostolicae, et traditur a La Croix *lib.* 4. *post n.* 1314.

28 Qui recitat Matutinum pro feria secunda sequenti ante solis occasum diei Dominicae, non debet genuflectere ad Antiphonam finalem Beatae Mariae Virginis, Gavant. *de fin. Officii c.* 22. *n.* 18. Debet tamen genuflectere, si illud recitet post solis occasum, quia Ritus standi incipit a primis Vesperis Dominicae, et non a media nocte, adeoque desinit in occasu solis ejusdem Dominicae, more indulgentiarum: Idem *ibidem.*

29 Matutinum in solemnitate Epiphaniae incipitur ex abrupto ab Antiphona, et Psalmo sine « Domine labia mea aperies, Invitatorio, et Hymno », quia Magi, visa stella, statim venerunt, mutuo nuncio non loquente. Et omittitur Invitatorium, ad detestandam fraudulentam Herodis invitationem ad Christum adorandum: *Ut et Ego veniens adorem eum. Matt.* 2. *n.* 8. Nec dicitur Hymnus, quia perfectorum est canere Hymnos, conversio vero gentium in solis Magis perfecta non erat. Gavant. et Merati *tom.* 2. *sect.* 6. *c.* 7. *n.* 3. Durand. *lib.* 6. *cap.* 19. Beleth. *in explicat. Divinorum Officiorum cap.* 73. Alcuin *in Epiphan. et* alii. Dicitur tamen in tertio Nocturno Psalmus invitatorius nonagesimus quartus, *Venite exultemus Domine* cum intercalari Antiphonae repetitione, ad indicandum, quod in tertio tempore, nempe tempore gratiae per tertium Nocturnum significato, sufficienter invitata est Ecclesia de Gentibus per Magos, et stellam, et successive per Apostolos, itaut nullus excusari possit ab obligatione adorandi Christum, quia *in omnem terram exivit sonus eorum, Psalm.* 18. *v.* 5. Repetitur ideo saepius Antiphona *Venite adoremus*, ut confluant undique omnes. Gavant. et Merati *loc. cit. num.* 5. Durand. *l. c. num.* 9. ubi etiam advertit, quod dictus Psalmus invitatorius dicitur ad septimam Antiphonam, ad indicandum, quod per Baptisma datur spiritus septiformis. Infra octavam vero dicitur *Domine labia, etc.* Invitatorium, et Hymnus, quia jam supponitur Ecclesia de Gentibus sufficienter instructa, et perfecta ad Hymnos canendos, sicque invitatur ad ipsum in Hymnis, et laudibus adorandum. Durand. *loc. cit.* Gavant. et Merat. *loc. cit. n.* 4. et alii.

30 Matutinum ultimi Tridui majoris hebdomadae incipitur absolute sine *Domine labia, etc.* Invitatorio, et Hymno, ad obstruendum os Judaeorum, potius quam laudes, et Hymnos, loquentium iniqua, et detestandum eorum invitationem ad Conciliabula contra Christum. Sicque sine initio inchoamus Matutinum, et alias Canonicas Horas, et sine solito fine absolvimus, quia in Horis Canonicis hujus tridui celebramus exequias triduas mortis Christi, et quia Christus moritur, Alpha, et Omega, principium, et finis: Rupertus *lib.* 1. *cap.* 14. 24. *et* 25. Alcuinus *cap. In Coena Domini*, Gavant. et Merati *loc. cit. cap.* 13. *n.* 4. *et* 5. ac alii.

Ad Matutinum Paschatis, sicuti et ad alias Horas, non dicitur Hymnus, usque ad Dominicam in Albis exclusive, quia tempus Paschale significat statum Beatorum, quorum Hymnus est *Alleluje:* Durand. *lib.* 6. *cap.* 87. *n.* 2. Gavant., et Merati *loc. cit. cap.* 14. *n.* 2. Neque dicuntur capitula, quia in statu Beatorum significato per tempus Paschale, non est locus exhortationi, quae continetur in capitulis: Gavant. et Merati *loc. cit. n.* 3. et alii. Dicuntur tantum tres Antiphonae cum tribus Psalmis, ac tres lectiones cum tribus Responsoriis, ad indicandum, quod in nomine Sanctissimae Trinitatis institutum est Baptisma, cujus formam post Resurrectionem suam Jesus Christus tradidit suis Apostolis dicens; « Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti »: *Matthaei* 28. *num.* 19. Unde ternarius dictus numerus denotat Mysterium, siquidem Christus ante traditam Baptismi formam, praemisit, ut supra, *Docete omnes gentes* etc. scilicet Mysterium Trinitatis, quod in ternario illo numero significatur; Et quia « Tres sunt, qui testimonium dant in Coelo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt », 1. *Joann.* 5. *n.* 7. et quia *Isajae* 6. *n.* 3. ter dicitur *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, et semel *Dominus Deus exercituum, seu Dominus Deus Sabaoth*, haec personarum Divinarum Trinitas bene notatur in trino numero Antiphonarum, Psalmorum, Lectionum, et Responsoriorum. Unitas vero Deitatis bene significatur in uno solo Nocturno hac die, et per octavam recitando, juxta illud S. Ambrosii *lib.* 2. *de Fide ad Gratian. c.* 4. « Quid sibi vult sub uno nomine Sanctitatis trina repetitio? Si trina repetitio, cur una laudatio? Si una laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur; Nisi, quia Pater Filius, et Spiritus Sanctus Sanctitate unum sunt? Non dixit semel, ne filium sequestraret. Non bis, ne Spiritum Sanctum praeteriret. Non quater, ne Creaturam sibi conjungeret. Et ut ostenderet Trinitatis unam esse Deitatem, cum tertio dixisset Sanctus, addidit singulariter Dominus Deus Sabaoth ». Sic colligitur ex Ruperto *lib.* 8. *cap.* 2. Gavant. et Merat. *loc. cit. cap.* 14. *n.* 1. Vel ad Triduanam sepulturam recolendam, ex qua ortum habuit Resurrectio Christi die tertia: Durand. *lib.* 6. *cap.* 86. Gavant. et 31

Merati *loc. cit.* Vel ad significanda opera trium dierum, quae Christus se promisit facturum in praesenti saeculo, *Lucae* 13. hoc est daemonia ejicere, sanitates perficere, et consummari tertia die. Aut ad significandas Virtutes Fidei, Spei, et Caritatis, quae in hoc Mysterio maxime vigent: Amalar. *lib.* 1. *c.* 23. Gavant. et Merati *loc. cit. Haec dies etc.* loco praedictorum dicitur, et ritus hic desumptus est e Psalmo, cui titulus est *Alleluia:* Rupertus *lib.* 7. *cap.* 11. Gavant. et Merati *loc. cit. n.* 5. Et antiquum esse hunc Ritum testatur, ac firmat Gregorius VII. *in cap.* 6. *in die* 15. *dist.* 5. *de Consecrat.* * de quo *cap.* vide. Berardum *in Can. Gratiani part.* 2. *cap. LXXXII.* *

32 Ad Matutinum Dominicae in Albis resumuntur Hymni, et plures Psalmi sub unica tamen solum Antiphona pro quolibet nocturno, ratione temporis Paschalis, quod totum festivum est, et laetitiae: *ex Ordin. Romano hic*, ubi additur ratio, dicendo, quod deinde in sequenti tempore, quasi crescentium arborum frondes multiplicantur Psalmi, et recoluntur mores boni diversorum operum per plures Psalmos: et Idem dicit de novem Lectionibus in hac Dominica: Gem in *lib.* 4. *c.* 177. Sic Gavant. et Merat. *l. c. cap.* 15. *n.* 1.

33 Ad Matutinum Dominicae Pentecostes, et per Octavam dicitur unum tantum Nocturnum cum tribus Antiphonis, tribus Psalmis, tribus Lectionibus, et tribus Responsoriis, ex Ordine Romano, et Gregorio VII. *c. in die* 15. *dist.* 5. *de Consecrat.* ut in Paschate Resurrectionis. Et ratio est, quia ex hoc ternario numero, ultra dicta pro die Paschatis, et per ejus Octavam, ostenditur Spiritum Sanctum tria circa Apostolos operatum fuisse, nam veteres innovavit, innovatos confirmavit, et confirmatos ad alios convertendos misit, ut exponit Durandus *l.* 6. *c.* 107. *sub n.* 4. et sequuntur Gavant. et Merat. *loc. cit. c.* 16. et alii.

34 Hic juvat afferre prodigiosum eventum in Matutino, a B. Joanne Parmensi Ministro Generali totius nostri Seraphici Ordinis persoluto una cum Daemonibus, Deo sic praecipiente, ipsum hospitio recipientibus. Cum Sanctus Generalis visitaret ultramontanas Provincias, contigit brumali tempore, eum errore itineris tota die deviasse, atque in deserto, mediisque silvis ingruentem noctem sustinuisse. Unde ipse, et socii variis orationibus Deo, B. M. Virg. ac B. Patri Francisco se commendantes, audierunt pulsari campanam, qua excitati magis in divinas laudes ad sonitum perrexerunt: et perventi ad Monasticum sibi visum Conventum, pulsato ostio, praesto obviam fiunt quasi ex condicto expectantes plures Monachi, qui prompte receperunt hospites, ducunt ad ignem, lavant pedes, exsiccant vestimenta, apponunt coenam, et sternunt lectos, omnia ministrant necessaria magna alacritate. Post primam vigiliam surrexit Generalis ad orationem, et audita campana Monachos ad Matutinum convocante, ad Chorum eum ipsis convenit, relictis sociis, qui sommo, et fatigatione detinebantur. Officium incoeptorus hebdomadarius, nec consueta usus est coeremonia, nec ordine, nec versiculo *Domine labia*, sed abruptim, et cum turbatione incoepit ab illo versu *Psalm.* 35. *n.* 12. *Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem.* Respondit Chorus: *Expulsi sunt, nec potuerunt stare.* Tertio id ipsum repetitum, quod suspicionem ingessit Fratri Joanni Generali. Praecepit igitur in virtute passionis Christi, et Sanctissimi ejus Nominis, ut ocyus dicerent, quinam essent? Respondit, qui Abbatis loco videbatur praeesse: Omnes esse Angelos tenebrarum, qui ex Divino praecepto inviti missi sunt ad ministrandum ea nocte ipsi, et sociis, precibus, inquit, Matris Dei, et filius vexilliferi Patris vestri; Quibus dictis, totum evanuit, quod ibidem extructum cernebatur; se autem cum sociis nemoroso antro, atque in nuda humo invenit Generalis, et excitatis sociis in laudibus Divinis, reliquam noctem usque ad auroram, quae jam instabat, vigiles duxerunt, et surgentes, iter progressi, ad Conventum Ordinis pervenerunt. Simile quid contigit in meritum Obedientiae duobus Fratribus apud Perusium missis. Sic expresse refert Wadingus novissime Romae impressus, typis Rochi Bernabo *tom.* 3. *fol.* 172. *n.* 5. *ad annum Christi* 1247.

Attendendae sunt sequentes resolutiones. In una 35
enim *Mutinensi sub die* 12. *Novembr.* 1644. Sacra Congr. Concil. censuit, petitam facultatem recitandi Matutinum, esse Oratoribus concedendam post Completorium praecedentis diei, pro arbitrio tamen Episcopi, et dummodo lapsa sit hora tertia
post meridiem. Et semper requiri arbitrium, seu 36
licentiam Episcopi, habetur novissime decisum a Benedicto XIII. in suo Brevi, *sub die* 8. *Julii* 1726.
contra Capitulum Papiense. In Interammen. *sub* 37
*die* 25. *Maii* 1674. fuerunt ab Episcopo proposita, et a Sacr. Congr. Conc. resoluta sequentia dubia.

In visitatione suae Cathedralis Ecclesiae reperit Dominus Episcopus Interamnensis nonnullos abusus circa servitium Chori, quos cum eliminare cupiat, supplex quaerit ex hac Sacr. Congregat. An tollerandum sit:

Primo, quod diebus festis Matutino praesentes habeantur, ac proinde punctis non mulctentur, qui, non nisi absoluto primo Nocturno, videlicet post Psalmos tres, totidemque Lectiones recitatas, Choro intersint?

Secundo, diebus vero ferialibus, qui, non nisi absolutis sex Psalmis?

Tertio, quod Sacris Processionibus distributiones assignatae non sint, sed contra contumaces poena dumtaxat trium librarum cerae constituta, quae nunquam exigi consuevit.

Quarto, et an praenarratus modus interveniendi possit etiam ratione consuetudinis immemorabilis tollerari?

Sacra etc. ad primum respondit non esse tolerandum: Idem ad secundum respondit: Ad tertium respondit, exigendam esse poenam praescriptam;

Ad quartum, non suffragari contrariam consuetudinem.

38 * Matutinum non est segregandum a Laudibus sine causa, quae optima suppetit Ecclesiae sejungenti Matutinum a Laudibus Nocte Natalis Domini. *Instit. Eccles.* 24. §. 9.

Peccat etiam venialiter, qui sine legitima causa horam non servat, ut ex D. Thoma, *ibid.* §. 9. 39

Hora recitandi Matutinum die praecedenti incipit post exactas tres quartas partes diei, ut in Kalendario Romano adnotatum est. *Ibid.* §. 10. 40

Alia ad rem; Vide verb. *Officium Divinum* *.

# MEDICUS

## SUMMARIUM

1. Medicus tenetur ante omnia suadere infirmis Confessionem peccatorum. — 2. Medicus nullus potest Doctoratum accipere, nisi juret se observaturum, quod ultra tertium diem non visitabit infirmum, nisi hic vocet ad se Confessarium, nisi rationabilis caussa excuset. — 3. Et si ultra tertium diem continuet visitationem, et curam infirmi nondum confessi, subjacet Excommunicationi majori latae sententiae summo Pontifici, et Episcopis locorum privative, et respective reservatae, aliisque gravissimis poenis. — 4. Medici, et Chirurgi a Communitate conducti tenentur gratis curare Ecclesiasticos utriusque Cleri, prout alios Cives. — 5. Non solum personae Ecclesiasticae, sed nec etiam alii viventes earum expensis, et in earum domibus tenentur ad contributionem pro Salario Medici. — 6. Medici tenentur curare gratis pauperes infirmos. — 7. Medici sive Physici, sive Chirurgi non possunt inire societatem cum Aromatariis. — 8. Medici Judaei non possunt a Christianis vocari in suis infirmitatibus, nisi nullus adsit, vel excellens sit aliquis in eis. — 9. Medicus confugitus exiens ad curandum Ordinarium sub cautione sibi ab ipso facta, debet omnino restitui. — 10. Medicus inquisitus compositionis venenatae, ac multis propinatae, mandato Sanctissimo, extrahitur ab Ecclesia, et retinetur in carceribus nomine Papae. — 11. In caussa mortis ex veneno secutae Sanctissimus dat facultatem examinandi Sacerdotem Medicum, et consignandi examen Curiae Saeculari absque incursu Irregularitatis. — 12. Medicus Monialium non debet esse minor quinquaginta annis, ubi Medicorum penuria non adest. — 13. Medici, et Chirurgi ordinarii debent habere licentiam generalem ingrediendi Clausuram etiam de nocte in casibus urgentis necessitatis, in aliis non ordinariis requiritur specialis. — 14. Debent tamen associari, eisque assisti cum infirmo tractantibus. — 15. Medicus extraordinarius permitti non debet Monialibus, nisi in gravi infirmitate. — 16. Et quando ordinarius non invenit remedium, vel est impeditus, *ad num* 17. — 18. In casu, quo Episcopus, ex aliqua rationabili, et honesta causa, extraordinarium concederet, medicamenta necessaria ab eodem ordinata solvenda erunt a Monasterio, non autem a Monialibus, quae opera Medici extraordinarii usae fuerunt. — 19. An, et quando Clerici, et Religiosi possint exercere artem Medicinae, et Chirurgiae? *remissive.* — 20. Medicus peritus promoveri potest ad Sacros Ordines, si conscientiam habet, quod ex sua causa aliquis non sit mortuus; Secus autem, si de morte alicujus ex sua caussa eum sua conscientia remordeat. — 21. Medicus tenetur sub gravi obligatione habere sufficientem scientiam, sive peritiam. — 22. Medicus in medicamentis applicandis tenetur sub gravi sequi sententias certas, et securas, relictis incertis, et dubiis. — 23. Si autem medicamenta certa, et secura non occurrant, debet applicare probabiliora, et tutiora. — 24. Potest tamen Medicus per accidens applicare medicamenta minus tuta, si nempe infirmus non possit, aut nolit medicamenta pretiosa solvere — 25 Medicus gravissime peccat, si solum experiendi gratia incerta, et inexplorata medicamenta applicet infirmo. — 26. Si autem infirmus extreme laboret, et nulla sit spes de ejus salute, nec adsit, nisi remedium dubium, tunc, accedente consensu ipsius infirmi, vel ejus consanguineorum, potest Medicus illud applicare. — 27. Medicus potest, vel non, applicare praegnantibus ea remedia, quae possunt, vel non, licite sumere ipsae praegnantes, *remissive.* — 28. Medicus graviter peccat, si suadeat infirmo aliquod remedium Dei honori, vel praecepto contrarium. — 29. Medicus de se nullam habet facultatem dispensandi in jejunio, vel in esu carnium; Et si facili, et sine necessitate declaret, aliquem non obligari ad jejunium, seu ad abstinentiam carnium, peccat graviter. — 30. Medicus quando peccet, vel non, abstrahendo eos, qui alios frequentant? *remissive.* — 31. Medici sunt honorandi, et expenditur quo sensu poena sit incidere in manus Medici — 32 De Medici attestationibus quoad relaxationem jejunii Quadragesimae etc. *ad num.* 35. — 36. Laici artem Medicam, vel Chirurgicam exercentes ex praescripto suae artis, etiamsi aliquis aegrotus obierit, non incurrunt irregularitatem: attamen in promotione ad Sac. Ordines petunt, et obtinent dispensationem ad cautelam. — 37. Sacros vero ordines jam obtinentes, vel etiam minores cum beneficio Ecclesiastico, ex praescripto Sacrorum Canonum necessario debent petere indultum, si medendi artem velint exercere etc. — 38. Quid de Regular. Missionariis, vel curam Hospitalium habentibus: *ad n.* 40. — 41. Alia notanda ad rem quoad Clericos, et Regul. *ad n.* 45. — 46. Subnectuntur Addit. ex aliena manu, ubi de Medicor. salario, *ad num.* 53. — 54. * Item Addit. Cas. ubi nonnulla notatu digna, *ad n.* 59. *

1 Medicus tenetur ante omnia suadere infirmis Confessionem peccatorum, alias ipse Medicus ab Ecclesia arceatur; *c. Cum infirmitas* 13. *de Poenit. et remissionib.* et novissime id innovavit, et statuit Benedictus XIII. *in Concilio Romano celebrato an.* 1725. *tit.* 32. *de Poenitent. et remissionib. cap.* 1.

2 Medicus nullus potest Doctoratum accipere, nisi juret, se observaturum, quod ultra tertium diem non visitabit infirmum, nisi hic vocet ad se Confessarium, nisi rationabilis causa excuret: S. Pius V. Const. 3. incip. *Super gregem*, innovata a Benedicto XIII. *loco citato*. Et si ultra tertium diem 3 continuet visitationem, et curam infirmi nondum confessi, subjacet Excommunicationi majori latae sententiae, Summo Pontifici, et Episcopis locorum privative, et respective reservatae; possuntque puniri etiam aliis gravissimis poenis: S. Pius V. in

citat. Constit. incip. *Super gregem*, et Benedict. XIII. in *cit. Concil. Romano tit. 32. de poenit. et remissionibus*, in *Appendice ad ipsum Concilium Romanum* §. 28. *Ordini, ed Avvertimenti intorno all'obbigazione de' Medici nella Cura spirituale degl' infermi*, ubi plura ad rem.

Itaque mandata ipsa, ac monita ad litteram Lectarum commodo hic referre placet; « La ineffabile bontà del Signore, il quale *ad tit. de Poenit. et remission. non vult mortem impii, sed ut convertatur a via sua, et vivat Ezech.* 33. *v.* 11. se chiama in ogni tempo gli Huomini a penitenza, con sovrabondanza però di amore, li ricerca oppressi dalle malatie, quando *super emanatione suae bonitatis* ( allo scrivere del grande Areopagita ) *ad se revocat, et convertit: lib.* 6. *de div. Nominib.* per render loro non men del corpo, che dell'anima la perduta salute. Ma perchè sommo mancamento de'Pastori della Chiesa sarebbe non cooperare con Dio a prò della salute delle anime, per ognuna delle quali lo stesso eterno Pastore, nel darne loro la cura, volle mallevatrice la lor propria, dicendo per bocca di Ezechiello; *impius, si in iniquitate sua morietur, sanguinem ejus de manu vestra requiram : loc. cit. v.* 6. ricorda perciò la Santità di Nostro Signore a tutti i Vescovi, il conoscersi talor più obbligati, e con ispeziale vigilanza dover'essi attendere alla santificazione di quelle, quando più prossimo si tema il pericolo di perderle eternamente. Ed accadendo ciò spesse volte, allorchè, non facendosi sul principio conto de'malori, per gli quali l'huomo infermato si pone a letto, vien impensatamente ad aggravarsi il morbo, e l'infermo o non può affatto confessarsi, e piangere i suoi peccati, o sbalardito dalla febbre accresciuta, confuso, e quasi mezzo morto, si confessa sì, ma Dio sà, se colle dovute disposizioni; muore in fine l'ammalato, senza haver di proposito proveduto allo stato eterno dell'anima sua, contro l'avviso dello Spirito Santo, proposto ad ognuno dall'Ecclesiastico: *Confiteberis vivus, et sanus confiteberis, et laudabis Deum, et gloriaberis in miserationibus illius: cap.* 17. *n.* 27. e quell'altro: *ante languorem humilia te, et in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam, cap.* 18. *v.* 21.

» Inerendo quindi Sua Santità alla Costituzione del Concilio Generale Lateranense, celebrato sotto *Innocenzo III.* nel 1215. alla Bolla di *S. Pio V.* emanata agli 8. di Marzo del 1566., ed à quanto si è presentemente inculcato in questo Concilio Romano, sotto il Titolo *De Poenitentiis, et Remissionibus*, espressamente ordina, ed altrettanto vuole, che uniformemente eseguano, e facciano eseguire i Vescovi, e gli altri Ordinarj de'Luoghi nelle proprie Diocesi.

» I. Che tutti Medici, così Fisici, come Cerusici di Roma, e di qualunque Città, e Diocesi, nel primo giorno, che visiteranno l' Infermo, giacente in letto per qualsivoglia infermità (eccetto quando fosse podagra, o altra indisposizione, che da se stessa non ricercasse il letto), debbano primieramente ammonire l'infermo medesimo, perchè chiami il medico spirituale, e si confessi sagramentalmente, affinchè, curata l'anima, si proceda con più salutevole profitto alla curagione del corpo, giusta il cap. *Cum infirmitas*, del sovracitato Titolo.

» II. A tal'effetto non lascia anche la Santità Sua di ammonire, ed esortare i Congiunti, i Domestici, Famigliari, e gli Amici dell'Infermo, acciocchè avvisino subito il proprio Parrocho; e questi unitamente con loro persuada, ed induca con parole efficaci, e caritative l'infermo decumbente a confessarsi de'suoi peccati in istato più comodo, e profittevole non men all'anima, che al corpo.

» III. Che i medici, scorgendo nel secondo giorno non essersi l'Infermo già confessato, debbano ammonirlo di nuovo, e minacciargli, che non ritorneranno più a medicarlo, se nel giorno seguente non sarà loro presentata la fede della di lui confessione, sottoscritta dal Confessore.

» IV. Che ritornando nel terzo giorno, e non presentandosi loro la sudetta fede, debbano gli stessi Medici, sotto pena della scomunica maggiore di lata sentenza, al Sommo Pontefice, ed a'Vescovi de'Luoghi privativamente, e respettivamente riservata, e di essere inoltre dichiarati perpetuamente infami, privi affatto del grado della Medicina, discacciati, ed esclusi dal Collegio de'Medici, e puniti anche con pena pecuniaria ad arbitrio, onninamente lasciar di fatto la cura dell'Infermo, sino, che non costi ad essi, col mezzo della sudetta fede del Confessore, o di esser quello già confessato, o che il Parocho o altro Padre spirituale non testifichi, anche in iscritto, havergli per qualche motivo ragionevole ( su'l quale si grava la lor coscienza ) conceduto altro determinato tempo a far la di lui confessione; dopo il quale, non havuta la detta fede, sian tenuti, sotto le prescritte pene, lasciar nuovamente la cura.

» V. Ed acciocchè, intorno al dar fuori la precettata fede, non si manchi da' Confessori, con pregiudizio degli Ammalati, e con iscusa de'Medici, ordina Sua Santità a tutti i Confessori, anche Regolari, di qualunque Ordine, o Instituto essi siano, eziandio della Compagnia di Gesù, sotto pena, riservata pur rispettivamente alla Santità Sua, ed a'Vescovi de' Luoghi, della sospensione *ipso facto* dall'udir le Confessioni, che subito senza far passare lo stesso giorno, lascino in mano dell'Infermo, o di chi in casa gli assiste, la fede, o il testimoniale d'aver'eglino udito la Confessione di tale Infermo, o della proroga da essi concedutagli, di farla in altro tale giorno determinato.

» Finalmente in esecuzione di quanto quì si pre-

» scrive, desidera la Santità Sua, che da ciascun » Vescovo se ne formi Editto particolare, da pubblicarsi nella propria Diocesi: dopo la di cui pubblicazione, sotto le pene, ed arbitrio de' medesimi Vescovi, vuole ancora Sua Santità, che da essi si astringano, col mezzo del giuramento tutti i Medici alla precettata osservanza, la quale in somma non contiene, che un Sommario della riferita Bolla di S. Pio Quinto ".

*F. A. Arcivesc. Vesc. di Avellino, e di Frigento Segretario del Concilio.*

4 Medici, et Chirurgi a Communitate conducti tenentur gratis curare Ecclesiasticos utriusque Cleri, prout alios cives, sive salarium recipiant ex reditibus publicis, sive ex contributione taxae per Communitatem impositae. In hoc tamen secundo casu potest Ordinarius permittere, ut per Ecclesiasticos detur annua contributio, seu recognitio voluntaria, et proportionata. *Sac. Congreg. immunitatis in Amalphitana* 9. *Decembr*. 1631. *lib.* 2. *decr. Poulucc. pag.* 105. *in Spoletana* 23. *Augusti* 1633. *lib.* 2. *decret. Poulucc. pag.* 169. *in Pompilonen.* 9. *Octobris* 1635. *lib.* 2. *decr. Poul. p.* 236. *in Nozareno* 5. *Apr.* 1661. *lib. decr. Roeci p.* 329. et plura alia decreta refert ad rem Pignatell. *tom.* 3. *cons.* 25. *n.* 5.

5 Non solum personae Ecclesiasticae, sed nec etiam alii viventes earum expensis, et in earum domibus, tenentur ad contributionem pro Salario Medici. *Eadem Sacra Congr. Immunit. in una Civitatis Castellonae* 12. *Decemb.* 1645. *lib.* 3. *decr. Poulucc. p.* 266. *in Ariminen.* 4. *Moii* 1700. *l.* 2. *decr. Altoviti p.* 286. Pignatell. *cit. consult.* 25. n. 5.

6 Medici tenentur ex praecepto caritatis gratis curare pauperes infirmos. Glossa communiter recepta, *in cap. Si quis* 1. *dist.* 83. *verb. Inferas*, ibi: « Medicus gratis tenetur curare pauperem infirmum, quia plus debet valere vita illius, quam propria pecunia ». S. Antoninus 3. *part. tit.* 7. *c.* 1. §. 1. ibi: « Pauperibus non valentibus solvere, gratis mederi debet, et non se ab eorum cura abstrahere, quia hoc esset indirecte occidere; mortem enim probatur languentibus inferre, qui hanc, cum potest, non excludit »: quod Sanctus collegit *ex distinct.* 83. §. *Providendum.*

7 Medici sive Physici, sive Chirurgi non possunt inire societatem cum Aromatariis. Gregor. XIII. Constit. incip. *Cum Officio.*

8 Medici Judaei non possunt a Christianis vocari in suis infirmitatibus, nisi nullus alius adsit, vel excellens sit aliquis in eis: Et hoc praeceptum a Parochis curandum est observari, et quolibet anno decretum hoc est publicandum. Concil. Sabinen. *cap.* 22. Gregorius XIII. Constit. 64. incip. *Alias.*

9 Medicus confugitus exiens ad curandum Ordinarium infirmum sub cautione sibi facta ab Ordinario, nihil agendum fore contra ipsum, debet omnino restitui. *Sac. Cong Immun in nullius, Atinae* 3. *Augusti* 1694. *l.* 1. *decret. Vallem. p.* 137.

Medicus inquisitus compositionis venenatae, ac multis propinatae, mandante Sanctissimo, extrahitur ab Ecclesia, et retinetur in carceribus nomine Sanctitatis Suae. *Sac. Congr. Immun. in Ariminen.* 7. *Octobris* 1676. *lib.* 1. *decr. Altoviti pag.* 1289. 10

In casu mortis ex veneno secutae, Sanctissimus dat facultatem examinandi Sacerdotem Medicum, et consignandi examen Curiae Saeculari absque incursu irregularitatis. *Sac. Congreg. Immun. In Tropien.* 30. *Martii* 1694. *l.* 1. *decret. Vall. p.* 114. 11

Medicus Monialium non debet esse minor quinquaginta annis, ubi Medicorum penuria non adest. *Sac. Congreg. Episc. et Regular. in Ferrarien.* 7. *Mortii* 1617. *et in Jonuensi* 14. *Junii* 1625. 12

Medici, et Chirurgi ordinarii debent habere licentiam generalem ingrediendi clausuram, etiam de nocte, in casibus urgentis necessitatis, in aliis non ordinariis requiritur specialis. *Sac. Congr. Episc et Regul. in Ferrarien.* 2. *Julii* 1599. *et* 13. 13
*Julii* 1605. Debent tamen associari, eisque assisti 14
cum infirma tractantibus. *Ead. Sac. Cong. Epis. in Parm.* 26. *Mort.* 1601.

*Medicus Extraordinarius permitti non debet Monialibus, nisi in gravi infirmitate *Eod. Saer. Congr. Episcop. in Bonon.* 8. *Julii* 1588. *in Ferrorien.* 6. 15
*Augusti* 1601. *in Jonuensi* 14. *Decembr.* 1605. *et*
*in Mediolon.* 25. *Maii* 1621. Et quando ordina- 16
rius non invenit remedium; *Eod. Sacr. Congr.*
*Episcop. in Januen.* 13. *Mort.* 1721. vel est im- 17
peditus: *Ead. Sac. Congr. Episcop. in Portugall.* 15. *Mortii* 1646.

In casu, quo Episcopus, ex aliqua rationabili, et honesta causa, extraordinarium concederet, medicamenta necessaria ab eodem ordinata solvenda erunt a Monasterio, non autem a Monialibus, quae opera Medici extraordinarii usae fuerunt, ut respondit *Sae. Congreg. Episc. in Comen. pro Monosterio Sanctoe Morgaritae Terrae Lucani* 11. *Decemb.* 1699. *proponente Eminentissimo Colloredo*, in qua a nonnullis Monialibus praetendebatur, quod medicamenta praescripta a medico extraordinario deberent solvi sumptibus Monialium, quae utebantur illius opera. 18

An, et quando Clerici, et Religiosi possint exercere artem Medicinae, aut Chirurgiae? Vid. verb. *Clericus art.* 3. *a n.* 77. *ad* 82. 19

Medicus peritus promoveri potest ad Sacros Ordines, si conscientiam habet, quod ex sua causa aliquis non sit mortuus; secus autem, si de morte alicujus ex sua causa cum sua conscientia remordeat, *c. Ad oures* 7. *de aetate, et qualit. etc.* 20

Medicus tenetur sub gravi obligatione habere sufficientem scientiam, sive peritiam; alias, si absque sufficienti, ac requisita peritia gravem morbum curare tentet, graviter peccat. *Communis.* 21

22 Medicus in medicamentis applicandis tenetur sub
gravi sequi sententias certas, et securas, relictis in-
23 certis, et dubiis, *Communis*. Si autem Medicamen-
ta certa, et secura non occurrant, debet applicare
probabiliora, et tutiora. Navarrus c. 25. *n*. 61.
Sanchez *lib*. 1. *mor. cap*. 9. *n*. 40. et alii commu-
niter, quia, ultra obligationem generalem Cari-
tatis, qua omnes tenentur meliuri, seu efficaciori
modo, quo possunt, auxilium ferre proximo gra-
viter indigenti, habet Medicus specialem obliga-
tionem justitiae ex pacto saltem implicito inter
ipsum, et infirmum de eo curando mediis, et re-
24 mediis probabilioribus, et certioribus. Potest ta-
men Medicus per accidens applicare medicamenta
minus tuta, si nempe infirmus non possit, aut no-
lit pretiosa medicamenta solvere, quia in tali casu
operatur secundum voluntatem, et conditionem
infirmi. *Communis*.

25 Medicus gravissime peccat, si solum experiendi
gratia, incerta, et inexplorata medicamenta appli-
26 cat infirmo. *Communis*. Si autem infirmus extre-
me laborat, et nulla sit spes de ejus salute, et ad-
sit remedium dubium, de quo scilicet dubitatur,
an sit profuturum, vel nociturum, tunc accedente
consensu ipsius infirmi, vel ejus consanguineorum,
potest Medicus illud remedium, seu medicamen-
tum applicare, quia cum ex una parte vita infirmi
jam desperata sit, et ex altera parte sit aliqua
spes, et adsit consensus aliquis in periculum illud
accelerandae mortis, tunc infirmi negotium utili-
ter geritur, adeoque Medicus potest in tali casu il-
lud medicamentum dubium, et periculosum adhi-
bere. Laym. *lib*. 1. *tr*. 1. *cap*. 5. Bonac. *de pec-
catis disp*. 2. *quaest*. 3. *punct*. 9. Filiuc. *tract*. 21.
*n*. 152. Sporer *tom*. 1. *tract*. 1. *prooemial. cap*. 1.
*sect*. 3. *n*. 59. et alii communiter.

27 Medicus potest, vel non, applicare praegnanti-
bus ea remedia, quae possunt, vel non licite su-
mere ipsae praegnantes; Unde vide Verb. *Mater
a n*. 1. *ad* 12.

28 Medicus graviter peccat, si suadeat infirmo ali-
quod remedium Dei honori, vel praecepto contra-
rium, v. g. incantantionem, superstitionem, pol-
lutionem, et hujusmodi; *c. Nec mirum* 14. *caus*.
26; *qu*. 5. *art. Ad haec*: c. *Cum infirmitas* 13. *de
Poenit. et remiss*.

29 Medicus de se nullam habet potestatem dispen-
sandi in jejunio, vel in esu carnium, sed solum
potest declarare uti alius vir prudens, an hic et
nunc aliquis obligetur ad praeceptum propter gra-
ve damnum, vel incommodum suae sanitatis? Et
si facile, et sine necessitate declaret, aliquem non
obligari ad jejunium, seu ad abstinentiam carnium,
graviter peccat. *Communis*.

30 Medicus quando peccet, vel non, abstrahendo
eos, qui alios frequentant? Vide. verb. *Magister a
n*. 14. *ad* 16.

31 Medici honorari debent; Ecclesiasticus enim,
qui c. 38. *v*. 4. nos instruit, quod « Altissimus
Creavit de terra medicamenta, et vir prudens non
abhorrebit ab illa », *ibid. v*. 1. inquit; « Honora Me-
dicum propter necessitatem, etenim illum creavit
Altissimus »: *ac vers*. 11. *et* 12. « Da locum Medico:
etenim illum Dominus creavit, et non discedat a
te, quia opera ejus sunt necessaria ». Quod idem
Ecclesiasticus vers. 15. testatur: « qui delinquit
in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus
Medici »: per id innuitur, quod, qui perperam in
conspectu agit Creatoris, incidet in morbos, circa
quos occupatur Medicus; spiritu namque infecto
peccatorum lue, necesse est, ut corpus, cui regen-
do spiritus est accomodatus, languescat, vel etiam
tabescat; Unde *Ps*. 53. nos alloquitur Propheta:
« Longe a peccatoribus salus, quia justificationes
tuas non exquisierunt ». Hinc peccata magis, ma-
gisque discamus in horrorem habere, ut Dominus,
cujus est salus, *Ps*. 3. elargiatur perpetua men-
tis, et corporis sanitate gaudere, aut ut si infir-
mitas corpus afficiat, ea sit, quae virtutem per-
ficiat.

Medicos esse nimis faciles in suadenda peculia- 32
ribus personis observantiae Quadragesimalis rela-
xatione, et ideo gravissime super hoc monendos
esse ab Episcopis, ne suas animas, sic indulgendo,
nimis aggravent, statuit Benedictus XIV.. tom. 1.
Constit. 130. incip. *Libentissime* §. 23. Quamvis 33
ipsi severius consulere soleant, ubi agatur de uni-
versali dispensatione. Idem *ibid*. Medicorum sen- 34
tentiae exquirendae, eorumque attestationes exhi-
bendae sunt pro obtinenda dispensatione Quadra-
gesimae pro integra Civitate, seu Populo. Idem
*ibid*. §. 24. *et* 25. Et ab ipsis varia observari opor- 35
tet pro similibus faciendis attestationibus, nempe
discrimen inter morbos constitui, pro quorum ali-
quibus curandis nequaquam requiritur, ut juscu-
lum, et carnes, loco piscium, olei, et herbarum
substituantur; in aliis vero juvare plurimum, si su-
blatis carnibus, cum inducitur jejunium, oleo, vel
lacte aegrotantes utantur. Idem *ibid*. § 25.

' Laici artem medicam, vel chirurgicam exer- 36
centes ex praescripto suae artis, etiamsi aliquis
aegrotus obierit, non tamen incurrunt irregulari-
tatem; attamen *ad cautelam* petunt; et obtinent
dispensationem, si promoveri ad Ordines sacros
postulant. Verum ejusmodi Brevia non conceden-
tur, nisi prius audito Episcopo, cui injungitur,
ut distincte referat casus omnes animadversione
dignos, eorumque peculiares circumstantias, si-
mulque exponat, cujus rei gratia orator ad Ordi-
nes sacros promoveri poscat *De Synod. Dioec. lib*.
13. *cap*. 10. §. 4. *nov. edit*.

Sacros vero Ordines jam obtinentes, vel etiam 37
minores cum Ecclesiastico Beneficio, ex praescrip-
to sacrorum Canonum necessario debent petere
indultum, si medendi artem velint exercere. Hoc
vero indultum non obtinetur, nisi exposita causa,
nempe quod locus, in quo Orator degit, et profi-
teri cupit, vel sit poene destitutus, vel non satis
illi provisum sit ex Medico laico, vel deniqueejus
familia tantae sit egestatis, ut providendum illi

sit ex honesto lucro ab arte Clerici percipiendo. *Ibid.* §. 6.

38 Regulares vero in Missionibus agentes privilegio donantur, ex Bulla potissimum Clementis XII. incip. *Cum sicut*, ut possint exercere artem medicam. Hoc tamen privilegio frui non possunt, nisi in ea arte sint periti, et gratis remedia praescribant, ac tandem abstineant ab incisione, et adustione. Denique requiritur, ut non adsint Medici laici, vel sint quidem, at haeretici, vel hebraei, ut ex decreto Cong. de Propaganda Fide. *Ibid.* §. 7.

39 Regulares, ex instituti sui ratione, Hospitalium curam, et administrationem obtinentes, medicam artem exercere non possunt extra illa hospitalia. *Ibid.*

40 In praedictis Indultis Apostolicis Monachis, vel Clericis concessis semper apponitur haec limitatio: *absque incisione, et adustione. Ibid.* §. 8.

41 Clericis saecularibus Sacris Ordinibus insignitis si concessum fuerit indultum, ut provideant familiae indigenti, illud durat quoadusque Orator certos Ecclesiasticos redditus, vel residentiale Beneficium obtinuerit.

42 Insuper affertur limitatio, ne quid exposcat ab aegrotis, neque enim Ecclesiastico saeculari Medico prohibetur, ut sponte oblata recipiat, praeterquam a veris egenis, a quibus nihil penitus potest accipere. *Ibid.* Regularibus vero indultariis semper datur cum modificativa, ut nihil ab aegrotis recipiant. *Ibid.*

43 Porro indulta illa Ecclesiasticis, vel Regularibus concedi non solent, nisi prius audito Episcopo testante de viri peritia in ea arte, et de indigentia Medici in ea Civitate, vel oppido. Praeterea exquiritur etiam pro Regularibus testimonium Superioris Regularis circa mores illius, qui indultum petit. Si vero non praemittatur testimonium Episcopi, adhuc tamen Pontificii Brevis executio Episcopo committetur, qui commissum munus impleturus de his omnibus certiorem se reddere tenetur. *Ibid.* §. 9.

44 Chirurgiam vero exercere Ecclesiasticis saecularibus, et regularibus longe difficilius conceditur, et tunc solum cum omnis omnino Chirurgus laicus deest; quin et tunc sine adustione, et sectione. *Ibid.* §. 11.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

45 Disserendum paulluium de salario Medicorum. Ne liceat Medicum debito salario defraudare, Legibus constitutum est, ut Magistratus aditus hujus rei causa a Medico, extra ordinem ex officio nobili sine figura judicii, levato, quod ajunt, velo, de salario medicis debito jus dicat. *L.* 1. *ff. de extraord. cognit.* Idque sive aegrotus convaluerit, sive mortuus sit. Confer Perez *ad tit. Cod. de Professor. et Medic.* n. 18. Num autem medicus privilegio aliquo gaudeat in concursu creditorum? Vide Berlic. *part.* 1. *concl.* 64. *n.* 95. *et seq.* Finkelthens *in observat. pract. Observ.* 98. *n.* 3 *et seq.*

Quod si medicus jam accepisset salarium a curando, is autem non vi morbi, sed alio modo, puta ab alio interfectus, periisset, haud tenetur ad accepti restitutionem, *C.* 1. §. 13. *ff. de Var. et extraord. cognit. l. penult. et ultim. C. de Condict. ob caus.* Ripa *de rest. c.* 7. *n.* 137. 46

Pariter si Medico certum salarium quotannis a Republica, vel privatis est constitutum, isque vita functus sit intra annum, salarium totius anni debetur, propterea quod non mercedem intuitu laborum, sed potius salarium accipit, et per eum non stetit, quominus cura defunctus fuerit, *L.* 1. §. *Divus, ff. de extraord. cogn.* Carpzov. *Jurisprud. Forens. part.* 2. *c.* 51. *def.* 12. *n.* 5. Gail. 1. *observat.* 44. *n.* 12. 47

Medicus, cui constitutum est certum salarium in singulos dies v. gr. X. debetur pro eo tempore quo fuit in itinere; argum. textus *in L.* 20. *ff. de oper. Libert.* Quid, si medicus discedat tarda jam hora, an pro integro die salarium exigere queat? Distinguendum, utrum Medicus causam protracti itineris dederit nec ne? Priori casu peti haud potest salarium totius diei a curando, potest vero posteriori casu. 48

Medicus, cui certum salarium annuum verb. gr. ad tres annos a Communitate constitutum est, si, finito locationis tempore, pergat mederi, non videtur tacite reconductus; ita ut non contra Communitatem, sed contra eos, quos curavit agere debeat; Ripa *de Peste c.* 7. *n.* 124. 49

De eo magna inter Doctores quaestio est: an conventa medicum inter et aegrotum certa mercede pro curando aliquo morbo, teneatur medicus eadem mercede curare, si aegrotus recidivam patiatur? Argumenta utrinque militantia affert Spekhan. *centur.* 1. *quaest.* 13. Contra medicum pronunciat Perez *ad tit. C. de profess. et Medic.* n. 15. Distinguendum vero est, utrum morbus procedat ex nova causa, an recurrat ex iisdem humoribus, et causa. Priori sane casu non tenetur, posteriori vero casu tenetur, modo non appareat reversum esse morbum ex culpa aegroti, ut si contra praeceptum Medici vixerit, nec ex intervallo, sed incontinenti sit morbus reversus; Spekhan. *ubi supra.* Incontinenti autem, quando reversus dici queat morbus, non est usquequaque expeditum, utpote certa regula haud definitum: Arbitrio Judicis id relinquendum; Ripa *de Peste cap.* 7. *n.* 145. 50 51 52

De contractibus aegrotum inter et Medicum non inutiliter quoque hic agi posset. Sed longiores essemus, quam additionum angusti limites patiuntur. 53

ADDITIONES CASINENSES.

De juramento Medicorum, (quod ultra tertium diem non visitabit infirmum, si hic non vocet ad 54

se Confessarium, nisi rationabilis causa excuset) de quo Agit Auctor. *sub. n.* 2. *et seqq.* praestat adnotare cum Salm. Sanchez.. Cajet. Prad. Trull. Leand. etc. « tale juramentum ( verba sunt D. de Ligorio ) non obligare, si non sit usu receptum, prout non esse receptum in Hispania (iidem) testantur ( sicut nec etiam receptum est Neapoli ). Hinc dicunt, tunc Medicum tantum teneri, quando praevidet in infirmo probabile periculum mortis, et simul probabiliter credit, eum esse in mortali, vel necessarium esse, ut disponat de rebus suis ad solvenda debita, tollendas lites etc... In dioecesi autem Neapolitana per ultimam Synodum factus est casus reservatus, cum excommunicatione, nam antea erat sine excommunicatione; Ibi enim n. 4. sic dicitur: « Medici, qui visitantes in lecto » infirmos, post tres dies a visitatione non curave» rint, ut praedicti infirmi peccata sua idoneo Con» fessario confiteantur, aut alias non deseruerint, » secundum terminos Constit. S. Pii V. et Inno» centii XI. » *Theol. Moral. de juramento*, n. 182.

55 « Sed ut dixi, prosequitur D. de Ligorio, hujusmodi Constitutio non est Neapoli usu recepta, ut plures Sapientes mihi asseruerunt, quando infirmitas levis est; dum vero periculosa, viget Constitutio, et reservatio. Hinc Mazzott... Loquens de praedicto casu reservato, ait, Constit. S. Pii V. a consuetudine ita temperatam esse, ut intelligatur tantum de morbis periculosis. Excusatur tamen Medicus ( sic Idem de Ligorio ) si per alium moneret infirmum, vel si certe censeret monitionem non profuturam. Dicitur *certe*, nam in dubio tenetur monere. Ita Elbel. Sanchez. Bon. Tambur. etc. Idem ait Mazz... qui addit sufficere testimonium domesticorum, vel ipsius infirmi de confessione recenter peracta, si sint fide digni. Sed in hoc regulariter dico ( addit de Ligorio ) domesticos facile, ut suspectos habendos ». *l. et n. cit.*

56 Sed audiamus eumd. de Ligor. qui alibi, post relatas ad hoc Sanctiones Concil. Lateran. sub Innocent. III. et S. Pii V. ( de quibus Lucius noster *supra* ), ita prosequitur: « Quaeritur de qua infirmitate haec Decreta intelligantur? Prima Sententia, quam tenent Laym. Rosel. Graff. Vega, et Rodriquez apud Salm... dicit intelligi de solo morbo periculoso, vel saltem de quo dubitatur an sit periculosum, et idem sentit Nav. *Man. c.* 25. *n.* 61. dicens: « Monitioni non est locus, quando ma» nifestum est, morbum non esse periculosum ». Et in hoc sensu ajunt AA. cit. praedicta Decr. usu recepta fuisse. Secunda autem sententia. . . dicit intelligi de quocumque morbo, etiam non mortali . . . Tertia vero sententia communior . . . et huic consentit Bened. XIV. *Notif.* 22. *num.* 4. dicit 1. hoc praeceptum non quidem intelligi de solis morbis periculosis, nam revera Const. Innocent. III. edita fuit, ob motivum, ne infirmi, cum morerentur in morbo mortali, facilius mortis periculum incurrant; unde praeceptum, seu juramentum intelligendum est de facienda monitione etiam in morbo non periculoso, ut infirmi, cum monentur, non incurrant mortis periculum. Dicit 2. nec etiam intelligi de quocumque morbo levi (quod ridiculum esset ait Suarez ), sed morbo gravi, etsi non periculoso. Ratio, quia tam Innocent. quam S. Pius V. loquuntur de infirmis *lecto jacentibus*, et ideo intelligunt loqui de illa infirmitate, quae non ex majori commoditate, veluti si aeger, podagra, aut consimili affectu laboret, sed ex necessitate lectum petit, ita ut sit per se gravis, vel prudenter judicatur periculosa, ut gravis fiat ». *De Sacram. Poenit.* n. 664.

« Notant autem DD. 1. Sufficere, ut Medicus moneat infirmum per alios... 2. Sufficere testimonium aliorum ( absque Confessarii scripto ) quod infirmus sit confessus, modo sint fide digni. 3. Quod Medicus non tenetur ad hujusmodi monitionem, si moraliter sit certus infirmum esse in bono statu... 4. Quod si infirmus nolit obstinate Confiteri, et esset in periculo mortis, si a Medico desereretur, tunc non tenetur Medicus eum deserere, quia praefata Decreta non adversantur Charitati, quae favet etiam obstinatis, quantum fieri potest; ita Nav. Bon. Suarez, Diana, Concina, et Sanchez. Hancque opinionem dicit Bened. XIV. *cit. Notif. n.* 17. esse communem Theologorum, et Canonistarum ». Ita D. de Ligorio *l. et n. c.* 57

« Circa praedictam autem obligationem ( sic laud. de Ligor.) monendi infirmum de Confessione, stando quidem rigori praef. const. Inn. et S. Pii, omnino videtur esse vera tertia sententia docens, monitionem esse faciendam, non solum, quando morbus est mortalis, sed etiam cum adest periculum, ne mortalis evadat; Pontifices enim sane illud novum praeceptum medicis imponunt, praeter illud, ad quod ipsi de jure divino tenentur » (1). 58

« ... Sed cum Decreta Pontificum, (ita id. de Ligorio ) non obligent, nisi secundum sunt usu recepta, ut docent Cajet... Sanchez, Pal. Diana, Salm. etc. Hinc dicunt Salm. cum Cajet, Sanchez, et aliis cit. praefata Decreta, et juramentum in Hispania non obligare, quia ibi non sunt usu recepta, vel sunt abrogata. Idemq. testatur Mazzot. loquens de nostro Regno, dum ait, juramentum S. Pii V. ex usu recepto ( ut etiam mihi constat ) tantum in morbis periculosis observari ». *l. et n. cit.* 59

(1) Quippe agitur de salute aeterna animarum.

# MELCHISEDECH REX, ET SACERDOS

## SUMMARIUM

1. Melchisedech quisnam fuerit: — 2. Fuit revera Sacerdos. — 3. Quo sensu Melchisedech traditur ab Apostolo, sine Patre, sine Matre, sine generatione etc. ibi.

1 Melchisedech Chananaeus fuit, et Rex Hierusalem, ut expresse tradit Eruditiss. Card. Lambertin. expost Benedictus XIV. De *Sacrificio Missae sect.* 2. *n.* 287. ibi: « Vera sententia est, Melchisedechum gente Chananaeum fuisse, Regem Salem, quod idem est ac Hierosolymae, ut ostendit Calmetus in erudita dissertatione de Melchisedecho ». Quod et tradit sapientissimus Tirinus *in cap.* 14. *n.* 17. *Genesis;* ibi: « Sed fuit Princeps aliquis, et Regulus gentilis e gente Chananaea, Rex Salem, seu Hierosolimae, ut est in Chaldaeo, quam et illum condidisse Josephus affirmat, et Fidelium (qui tum ipsius, tum aliorum opera istic reperiebantur) Doctor, Sacerdos, Pastor; ita S. Dionysius, Hippolytus, Irenaeus, uterque Eusebius, Apollinarius, et alii cum plerisque recentioribus. Addunt S. Ignatius, et Suida Melchisedech semper virginem permansisse. Unde et in hoc typum gessit Christi, uti et in nomine et in nominis etymo, in officio, in Sacerdotio, in Sacrificio, de quibus fuse ad Hebraeos 7. *et Ps.* 109 ».

2 Hic Melchisedech fuit revera Sacerdos; et quia Sacerdos erat, panem et vinum obtulit; *Gen.* 14. n. 18. « Proferens panem et vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi ». Et Apost. *ad Hebr.* 7. asserit, Melchisedechum non solum Christi figuram fuisse, ut Aaron, sed insuper dicit, Christum Sacerdotem fuisse non secundum ordinem Aaron, qui offerebat sacrificia cruenta, sed secundum ordinem Melchisedech, qui obtulit sacrificium incruentum, proferens panem, et vinum; unde et Christus, ut palam faceret, se Sacerdotem esse secundum ordinem Melchisedech, uti Deus per Davidem de illo praedixerat *Ps.* 109. *vers.* 3. sub iisdem speciebus panis, et vini suum quoque Sacrificium in ultima coena incruentum instituit. Ita omnes tam S. Patres, quam Doctores Scholastici.

Melchisedech sine Patre, sine Matre, sine ge- 3
nealogia traditur ab Apostolo ad *Hebr. c.* 6. *v.* 3. non quod his caruerit, sed quod nobis ignoti sint, cum nulla sive Avorum, sive Parentum ejus memoria fiat in Scripturis, quae non Gentilium (qualis erat Melchisedech, unus ex Regulis Chananaeorum, teste Josepho, S. Dionysio, Epiphanio, Theodoreto) sed solum Hebraeorum genus, et historiam pertexunt, ut recte observat laudatus Tirinus *in epist. ad Hebr. cap.* 7. *v.* 3. Calmetus tamen in dictionario, verb. *Melchisedech*, refert, quod aetate Sancti Epiphanii fuerunt, qui Parentes Melchisedech designarent, Heraclam nempe, sive Heraclen patrem illius, matrem vero Astaroth, sive Astariam appellantes. Catena Arabica in Gen. 9. ejus Genealogiam paternam ex Sem, maternam ex Japhet derivans, Heraclam, sive Heraclim Patrem Melchisedech, filium, seu nepotem Phaleg, Filium vero Heber facit; matrem vero, quam Salthiel appellat, filiam tradit Gomer Filio Japhet. Josephus Gorionides, Hebraeus scriptor circa undecimum saeculum, Melchisedecho alterum nomen, Joram nempe inducit *l.* 6. *c.* 31. sydusque ejus ortui praesidens, Sedech (planeta est Jovis) appellat; urbem tandem cui praecerat, primum *Jebus*, deinde *Sedech*, postea *Salem*, tandem *Hierusalem*, denominatam testatur. Haec ille, qui plura adhuc ad rem ibi tradit.

# MELIORAMENTA

## SUMMARIUM

1. Melioramenta rei aliqua dicuntur intrinseca, et alia extrinseca, et quae utraque sint? — 2. Melioramenta rei alia dicuntur necessaria, alia utilia, et alia voluptuaria. — 3. Melioramenta necessaria quae sint? — 4. Melioramenta necessaria refici debent cuicumque meliorati, etiam possessori malae fidei, et injusto. — 5. Et persolvi debent in ea quantitate, quae fuit impensa, nulla servata ratione meliorati, et impensi. — 6. Melioramenta utilia quae sint? — 7. Melioramenta utilia facta a possessore bonae fidei sunt illi restituenda. — 8. Si vero sint facta a possessore malae fidei repeti non possunt. — 9. Melioramenta voluptuaria quae sint? — 10. Melioramenta voluptuaria refici non debent. — 11. Quae sint melioramenta voluptuaria ex relationibus peritorum deduitur. — 12. Melioramenta, ut repeti possint, debet de eis liquida constare tum in genere, tum in specie. — 13. Unde, ut melioramenta, et sumptus repeti possint, dua copulative sunt distincte probanda, idest tantam fuisse insumptum, et tantum fuisse melioratum. — 14. In melioramentis, et expensis repetendis, semper attenditur, quod minus est, sive illud minus sit insumptum, sive melioratum. — 15. Melioramenta bona fide facta possunt recuperari, vel excipiendo ante sententiam, vel Officium Judicis post sententiam implorando. — 16. Interim,

qui bona fide fecit melioramenta, habet retentionem rei melioratae, donec de melioramentis fuerit integre satisfactus. — 17. Ad effectum tamen obtinendi retentionem rei melioratae pro melioramentis, debet necessario de illis constare. — 18. Melioramenta, si sint probata in genere tantum, non dant retentionem rei melioratae, nec retardant immissionem, sed succurritur bonae fidei possessori per cautionem de illis reficiendis liquidatione facta. — 19. Melioramenta mala fide facta, si sint necessaria, possunt repeti. — 20. Secus autem, si sint tantum utilia. — 21. Hinc, si quis scienter in solo alieno inaedificavit, sumptus non repetit, et inaedificatum cedit Domino soli. — 22. Item melioramenta facta in re Fideicommisso subjecta ab eo, qui rem illam scienter emit, non possunt repeti. — 23. Item, qui scienter emit rem subjectam retractui, eamque melioravit, non potest melioramenta repetere. — 24. Idem usufructuarius non acquirit Dominium meliorationum, quas scienter facit, nec potest sumptus repetere. — 25. Potest tamen usufructuarius repetere expensas necessarias, et quae ad perpetuam proprietatis utilitatem pertinent. — 26. Idem procedit in Patre usufructuario meliorante bona adventitia filiorum, quo casu melioramenta spectant ad filios, et Pater solum repetit expensas — 27. Melioramenta facta a gravato in bonis Fideicommisso subjectis non veniunt in restitutione fideicommissi, sed per viam detractionis remanent libera ipsi haeredi gravato. — 28. Melioramenta, quae sunt ab Emphyteuta, vel Feudatario facta, non dicuntur Feudalia, aut Emphyteutica, etiamsi principale subjectum sit Feudale, vel Emphyteuticum, sed transeunt ad haeredes, et Successores Emphyteutae, vel Feudatarii meliorantis. — 29. Melioramenta, quae sine laesione prioris status rei locatae possunt amoveri, semper Conductori sunt restituenda. — 30 Alia, *remissive*. — 31. Melioramenta facta ab Emphyteuta, quando possint repeti, vel non? *remissive*. — 32. Melioramenta facta per Beneficiatum ex bonis Patrimonialibus detrahuntur per haeredem: secus si ex fructibus Beneficii. — 33. In dubio autem facta censentur ex fructibus Beneficii. — 34. Equites Hierosolymitani promoveri non possunt ad digniores Commendas, nisi antecedenter legitimis documentis ostenderint, se priores melioratio. — 35. Unde, si de tempore vacationis non obtinuerint sua melioramenta probari, sed nec illa exhibuerint, sunt incapaces novas obtinendi Commendae. — 36. Nec eis suffragari potest subsequens exhibitio, praecipue si fuerit interea alteri jus quaesitum. — 37. Melioramentorum exhibitio facienda est ab Equite ad novas Commendas coram Lingua, vel Prioratu, non autem coram eorum Commissariis. — 38. Melioramenta in beneficialibus invalide alienatis Emptori debent refici — 39. Subnectuntur Addit. ex aliena manu, *ad n.* 40.

1 Melioramenta rei alia dicuntur intrinseca, et alia extrinseca. Melioramenta intrinseca sunt illa, quae quasi transeunt in rem, quam meliorem efficiunt, ut stercoratio agri, implantatio arborum, si radices fixerint, et hujusmodi. Extrinseca sunt illa, quae tantum extrinsece adhaerent, et salva re separari possunt, ut picturae, januae, fenestrae, domuncula mobilis, quae solo alieno imponitur, et similia.

2 Rursus Melioramenta alia dicuntur necessaria,
3 alia utilia, et alia voluptuaria. *Communis*. Melioramenta necessaria dicuntur illa, sine quibus res peritura esset, vel deterioratura, vel nullos, aut non ordinarios fructus afferret, et quorum omissio imputanda esset omittenti. *Communis* cum Rota *p.* 1. *recent. decis.* 6. *n.* 1. *et seq. p.* 15. *decis.* 191. *num.* 26. *p.* 18. *tom.* 2. *dec.* 564. *num.* 6.
4 Melioramenta necessaria refici debent cuicumque melioranti, etiam possessori malae fidei, et injusto; Rota *p.* 7. *recent. dec.* 223. *n.* 13. *p.* 9. *t.* 1. *dec.* 318. *n.* 14. *p.* 18. *t.* 2. *dec.* 584. *n.* 5.
5 *et dec.* 611. *n.* 3. Et persolvi debent in ea quantitate, quae fuit impensa, nulla servata ratione meliorati, et impensi: Rota *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 397. *n.* 20. *et dec.* 398. *n.* 20. *et dec.* 537. *n.* 10. *et sequent.*

6 Melioramenta utilia dicuntur illa, quae faciunt, ut res sit utilior, sive ut plures fructus afferat verb. gr. si ager cum necessariis expensis de more afferat 10. modia tritici, et cum aliis afferat 12. modia, hae expensae sunt utiles, et dicuntur melioramenta utilia, cum sic augeant valorem rei, ejusque fructus. *Communis* cum Rota *part.* 12. *recent. decis.* 203. *n.* 21. *et seq. part.* 14. *decis.*
7 22. *n.* 8. *part.* 15. *decis.* 191. *n.* 25. Melioramenta utilia facta a possessore bonae fidei sunt illi restituenda. Rota *part.* 2. *recen. decis.* 356.
*n.* 1. *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 64. *n.* 1. Si vero sint 8
facta a possessore malae fidei, repeti non possunt, sicuti non sunt reficienda melioramenta excessiva, et consulto facta. Rota *part.* 11. *rec. dec.* 2. *n.* 32. *p.* 12. *dec.* 307. *n.* 21. *et* 22.

Melioramenta voluptuaria dicuntur illa, quae 9
fructus rei non augent, sed tantum conferunt ad ornamentum, vel ad delicias; uti id, quod impenditur ad picturas, statuas, artificiosos fontes, deliciosa viridaria, et hujusmodi. *Communis* cum Rota *p.* 2. *rec. dec.* 650. *n.* 4. *p.* 11. *dec.* 317.
*n.* 18. *p.* 12. *decis.* 233. *n.* 16. Melioramenta 10
voluptuaria refici non debent. Rota *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 7. *n.* 11. *part.* 10. *decis.* 219. *n.* 25. *part.* 11. *decis.* 317. *n.* 15. *part.* 12. *decis.* 203. *n.* 21. *part.* 14. *decis.* 22. *n.* 8. *part.* 16. *decis.*
237. *n.* 2. Quae vero sint voluptuaria ex relatio- 11
nibus Peritorum deducitur. Rota *part.* 11. *rec. dec.* 317. *n.* 17.

Melioramenta ut repeti possint, debet de eis 12
liquido constare, tum in genere, tum in specie. *Communis* cum Rota *part.* 2. *dec.* 161. *n.* 2. *part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 470. *n.* 7. *part.* 14. *dec.* 19. *n.*
14. Unde, ut melioramenta, et sumptus repeti 13
possint, duo copulative sunt distincte probanda, idest tantum fuisse insumptum, et tantum fuisse melioratum, cum Dominus rei melioratae electionem habeat reficiendi, quod minus est inter impensum, et melioratum. Hinc, si sint impensa centum, et res facta sit pretiosior in centum quinquaginta, non reficiuntur nisi centum impensa, quia in illis centum dumtaxat concurrunt duo dicta requisita, scilicet tantum impensum, et tan-

tundem melioratum, in quinquaginta vero, in quibus melioramenta excedunt impensam, non concurrit illud requisitum, quod tantundem fuerit impensum, quia in illis nihil impensum fuit. Et e converso si sint impensa centum quinquaginta, et res facta sit pretiosior in centum, reficiuntur solum illa centum meliorata, quia in quinquaginta, in quibus impensa excedunt melioramenta, non verificatur illud requisitum, quod tantundem fuerit melioratum, cum pro illa summa nihil melioratum fuerit, et Dominus rei melioratae electionem habeat reficiendi, quod minus est inter impensum, et melioratum. *Communis* cum Rota *p.* 3. *decis.* 650. *n.* 2. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 318. *n.* 17. *part.* 11. *decis.* 363. *n.* 12. *part.* 12. *decis.* 27. *n.* 21. *part.* 13. *dec.* 109. *n.* 19. *dec.* 288. *n.* 20. *p.* 14. *dec.* 405. *n.* 17. *p.* 15. *dec.* 119. *n.* 1. *decis.* 191. *n.* 1. *part.* 17. *decis.* 224. *n.* 20. *et decis.* 250. *n.* 8. et saepe alibi per textum *in cap. Requisivit* 1. *De in integrum restitutione*, *c. Ad nostram* 11. *de rebus Ecclesias non alienand. Paulus.* §. *Domos ff. de pignoribus*, *et l. Domos*, *ff. de Legat.* 1.

14 Unde Regula communis, et generalis est, quod in melioramentis, et expensis repetendis semper attenditur quod minus est, sive illud minus sit insumptum, sive melioratum; *l. in fundo*, *vers. Et si plus*, *ff. de rei vindicat.* et ibi Glossa communiter recepta *in vers. Plus pretio*, dicens, si sunt impensa decem, et melioratio quindecim, repetuntur sola decem; item si decem impensa, et melioratio quinque, sola quinque repetuntur; Fagn. *in c. requisivit* 1. *de integrum restitutione* *n.* 21. ubi, pluribus citatis, testatur de Communi.

15 Melioramenta Bona fide facta possunt recuperari, vel excipiendo ante sententiam, vel Officium Judicis post sententiam implorando: Baldus *consil.* 257. *Titius emit Fundum*, *in princip. lib.* 1. Fa-

16 gnanus *loc. cit. n.* 27. et alii passim; Et interim qui bona fide fecit melioramenta habet retentionem rei melioratae, donec de melioramentis fuerit integre satisfactus *l. Si in area*, *in fin. d. Condit. indebit.*, *et leg. Paulus ff. de dol. mal. except.* et expresse Rota *part.* 4. *recent. tom.* 1. *decis.* 206. *n.* 1. *decis.* 513. *n.* 4 *part.* 10 *decis.* 113 *n.* 5. *part.* 18. *to.* 1. *decis.* 237. *n.* 1. *p.* 19. *to.* 1. *dec.* 380. *n.* 38. *et decis.* 220. *n.* 1. *et par.* 19. *to.* 2. *dec.* 614. *n.* 1.

17 Ad effectum tamen obtinendi retentionem rei melioratae pro melioramentis, debet necessario de illis constare. Rota *part.* 14. *recent. dec.* 405. *n.* 2. *p.* 18. *tom.* 2. *decis.* 329. *n.* 2. Adeoque retentio non datur pro melioramentis, de quibus nec in genere, nec in specie constat. Rota *par.* 3. *dec.* 378. *n.* 1. *p.* 12. *dec.* 97. *n.* 20. *p.* 19. *to.* 1. *dec.* 352. *n.* 18. Fagn. *loc. cit. n.* 28. et alii passim.

18 Melioramenta, si sint probata in genere tantum, non dant retentionem rei melioratae, nec retardant immissionem, sed succurritur bonae fidei possessori per cautionem de illis reficiendis liquidatione facta. Rota *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 127. *n.* 7. *et* 8. *part.* 3. *decis.* 521. *n* 17. et saepe alibi; Puteus *dec.* 471. *lib.* 2. Fagn. *l. c. n.* 33. cum aliis ibi citatis.

Melioramenta mala fide facta, si sint necessaria, possunt repeti; Rota *par.* 7. *recent. decis.* 223. *n.* 15. *par.* 9. *tom.* 1. *decis.* 318. *num.* 14. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 564. *n.* 4. et patet ex dictis *supra n.* 4. *et* 5. Secus autem si sint tantum utilia; *l. Domum*, *in fine* 6. *ff. de rei vind. et cap. Requisivit* 1. *De in integrum restit.* a sensu contrario ibi: *Quos bona fide fecerit*, Fagnanus *ibid. n.* 34. *et* 42. cum aliis ibi citatis, et expresse Rota *part.* 11. *recent. decis.* 2. *n.* 34. *part.* 12. *decis.* 307. *n.* 21. *et* 22. 19 20

Hinc, si quis scienter in solo alieno inaedificavit, sumptus non repetit, et inaedificatum cedit Domino soli, ut *l. Si quis sciens*, *Cod. de rei vindic.*, *et* §. *Ex diverso*, *instit. de rerum divis.* Rota *par.* 6. *rec. n.* 5. *et* 45. Qui enim, non obstante, quod sciverit solum esse alienum, adhuc inibi aedificium construxit, sua voluntate amisisse proprietatem materiae intelligitur; *dict.* §. *Ex diverso*, *et leg. Adeo*, *ff. de acquir. rer. domin.* et sic aedificanti objici potest, quod temere aedificavit in eo solo, quod certo sciebat esse alienum, ut dicitur in §. *Certe*, *Instit. de rer. divis.* 21

Item melioramenta facta in re Fideicommisso subjecta ab eo, qui rem illam sciens esse Fideicommisso subjectam, emit, propter ejus malam fidem non possunt repeti, ut *l. Final.* §. *fin. Cod. Comm. Deleg.*, et ibi Doctores communiter teste Fagnano *loc. cit. n.* 36. Item qui scienter emit rem subjectam retractui, eamque melioravit, propter ejus malam fidem non potest talia melioramenta repetere. Igneus *in l. Dudum n.* 40. *Cod. de contrah. empt.* Fagnanus *loc. cit. n.* 37., et alii passim. Item usufructuarius non acquirit dominium meliorationum, quas scienter facit, nec potest sumptus repetere; Rota *part.* 6. *recent. dec.* 116. *n.* 6. Fagnanus *loc. cit. n.* 38. *per text. in l. Usufructuarius* 61. *ff. de usufruct. et l. Usufructuarius* 68. *ff. eod.* Potest tamen usufructuarius repetere expensas necessarias, et quae ad perpetuam proprietatis utilitatem pertinent; Rota *cit part.* 6. *decis.* 116. *n.* 36. *et seq.* ubi, pluribus adductis, dicit esse communem. Idem procedit in Patre usufructuario meliorante bona adventitia filiorum, quo casu melioramenta spectant ad filios, et Pater solum repetit expensas; Rota *cit. part.* 6. *decis.* 116. *n.* 11. ubi pluribus, adductis dicit, quod expensarum repetitio ex privilegio Patri videtur concessa ratione legitimae administrationis, quam habet in bonis filiorum. 22 23 24 25 26

Melioramenta facta a gravato in bonis Fideicommisso subjectis non veniunt in restitutione fideicommissi, sed per viam detractionis remanent libera ipsi heredi gravato; Rota *dec.* 344. *num.* 2. *vers. Et non comprehenduntur part.* 2. *diver-* 27

*sar.* et eadem Rota *part.* 3. *recent. decis.* 116. *num.* 23.

28 Melioramenta, quae sunt ab Emphyteuta, vel Feudatario facta, non dicuntur Feudalia, aut Emphyteutica, etiamsi principale subjectum sit Feudale, vel Emphyteuticum, sed transeunt ad heredes, et successores Emphyteutae, vel Feudatarii meliorantis. Rota *part.* 2. *recent. decis.* 349. *n.* 1. *et part.* 6. *dec.* 116. *n.* 25. *et* 26. Card. de Luca *de Legat. disc.* 35. *n.* 34.

29 Melioramenta, quae sine laesione prioris status rei locatae possunt amoveri, semper Conductori sunt restituenda; Rota *part.* 18. *recent. tom.* 2.

30 *decis.* 608. *n.* 4. Alia quoad melioramenta facta a Conductore in re sibi locata, Vide verb. *Locatio a numer.* 23. *ad* 25. *inclusive.*

31 Melioramenta facta ab Emphyteuta, quando possint repeti, vel non? Vide *verb. Emphyteusis artic.* 1. *a num.* 7. *ad* 15. *inclusive.*

32 Melioramenta facta per Beneficiatum ex bonis patrimonialibus detrahuntur per haeredem; Secus, si ex fructibus Beneficii, quia pertinent ad Ecclesiam, cum Ecclesia succedat tamquam Beneficiati haeres in bonis, quae Ecclesiae occasione quaesita sunt. Card. de Luca *de Benef. disc.* 82. *n.* 5. *et disc.* 86. *n.* 2. *et seq.* cum aliis ibi citatis.

33 In dubio autem facta censentur ex fructibus Beneficii, cum Beneficiatus ex debito Officii ea fecisse censeatur magis ex fructibus Beneficii, quam de proprio Garcias *de expens et melioram. cap.* 11. *num.* 71. Card. de Luca *locis citatis.* Rota *decis.* 671. *part.* 1. *diversar. et part.* 12. *recent. decis.* 168. *num.* 27. ubi dicit, quod bona beneficiati praesumuntur acquisita ex fructibus Beneficiorum; Tum quia in dubio, non constito de contrario, intrat praesumptio donationis, seu incorporationis ad Beneficium Ecclesiae. Card. de Luca *cit. dis.* 86. *num.* 5.

34 Equites Hierosolymitani ex statutis Religionis *tit.* 14. *cap.* 16. *et* 17. promoveri non possunt ad digniores Commendas, nisi antecedenter legitimis documentis ostenderint, se priores meliorasse. Rot. *p.* 17. *rec. dec.* 3. *n.* 3. Unde si de tempore 35 vacationis non obtinuerint sua melioramenta probari, sed nec illa exhibuerint, sunt incapaces novas obtinendi Commendas. Rota *p.* 17. *decis.* 137. *n.* 1. Nec eis suffragari potest subsequens exhibitio, praecipue si fuerit interea alteri jus quaesitum. Rota *cit. dec.* 173. *n.* 2. 3. *et* 4. 36

Meliorامentorum autem exhibitio facienda est 37 ab Equite aspirante ad novas Commendas coram Lingua, vel Prioratu, non autem coram eorum Commissariis: Rota *part.* 17. *rec. decis.* 137. *n.* 6. *et* 7. Commissarii enim habent nudam facultatem visitandi, et revidendi processum super meliorامentis factis: Rota *ibid.*

Melioramenta facta in bonis ad Beneficium spectantibus, et invalide alienatis, debent Emptori refici. *Sac. Congregat. Concil. in Ruben. Nullitatis alienationis* 28. *Augusti* 1823. ad 4. dub. apud Thesaur. Resolut. Sacrae Congregat. Concil. *tom.* 2. *fol.* 355. ultimae impressionis, quae prostat Romae apud Barbiellini ad Minervam. 38

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Notabilis intercedit differentia praedia urbana 39 inter et praedia rustica, quoad Meliorationum aestimationem: Profecto in illis (ita recte ait Rota *in Ravenn. Immissionis super melioramentis* 20. *Martii* 1747. §. *Profecto, coram clar. mem. Millino*) spectandus est status temporis praesentis, juxta textum *in Leg. Domos Haereditarias, ff. de* 40 *Legat.* 1. in aliis vero, cujus generis est de quo agitur, inspiciendum est tempus factarum meliorationum, ut inter impensum, et melioratum reficiatur quod minus est Possessori bonae fidei, secundum alterum *textum in Leg. Fundo ff. de rei vindicat. etc.* dummodo tamen res sit de meliorationibus utilibus, nam quae necessariae probantur, sunt in totum reficiendae Melioranti ad modum sumptuum factorum ».

# MENDACIUM

## SUMMARIUM

1. Mendacium quid sit? — 2. Potest quis mentiri, non tantum verbis, sed etiam nutibus, gestibus, et scriptis — 3. Ut quis dicatur vere mentiri, requiritur, quod falsum putet id, quod dicit ut verum, et e contra. — 4. Ad verum mendacium requiritur animus fallendi, si non expressus, et formalis, saltem tacitus. — 5. Mendaciorum genera octo distinguit S. Augustinus — 6. At haec omnia commode reducuntur pro faciliori captu ad tria, scilicet Jocosum, Officiosum, et Perniciosum. — 7. Mendacium jocosum quid sit? — 8. Mendacium officiosum quid sit? — 9. Mendacium perniciosum quid sit? — 10. Mendacium jocosum, et officiosum ex genere suo sunt tantum peccata venialia. Mendacium autem perniciosum est ex genere suo peccatum mortale. — 11. Nullum ex dictis mendaciis unquam est licitum. — 12. Mendacium proprie dictum nullo casu, aut fine potest esse licitum, ne quidem ad salvandam hominis vitam. — 13. Immo neque unquam licitum est mendacium proprie dictum etiam pro salute spirituali hominis. — 14. Adducitur instantia ex variis locis Sacrae Scripturae. — 15. Respondetur ad omnia dicta loca Sacrae Scripturae, usque *ad n.* 19. — 20. Ex omnibus supra adductis clare constat, nihil posse inferri, quod probet mendacium proprie dictum posse esse licitum in aliquo casu, sed remanet in suo vero robore nostra Conclusio, quod mendacium proprie dictum sit per se, et intrinseco malum, et nullo casu, seu ob nullam necessitatem cohonestari, et licitum fieri possit. — 21. Bene vero non est per se malum, sed ob justam caussam licitum est celare veritatem, seu per verbi aequivocationem, aut facti dissimulationem. — 22.

Adducitur, et solvitur instantia. — 23 Mendacium in Confessione deliberate commissum est Sacrilegium — 24. Mentiens deliberate circa materiem necessariam Confessionis peccat mortaliter. — 25. Mentiens deliberate circa materiam non necessariam Confessionis peccat solum venialiter. — 26. Dummodo tamen talis Poenitens absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem: de qua habet verum dolorem, et propositum.

1 Mendacium est falsa significatio contra men-
tem cum animo fallendi, S. Augustinus *lib.*
2 *contra Mendacium c.* 12. relatus *in cap.*
*Beatus Paulus* 5. *caus.* 22. *q.* 2. dicitur primo *falsa significatio*, quia potest quis mentiri, non tantum verbis, sed etiam nutibus, gestibus, scriptis, et hujusmodi, unde S. Augustinus *lib. contra mendacium cap.* 3. dicit « ille mentitur, qui aliud habet in animo, et aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat ».

3 Dicitur secundo, *contra mentem*, quia mentiri est contra mentem ire; Unde: ut quis dicatur mentiri, requiritur, quod falsum putet id, quod dicit ut verum. Potest enim fieri, quod aliquis non mentiatur, licet falsum dicat, si nempe credat illud esse verum, et contra mentiatur licet verum dicat, si nempe dictum suum putet esse falsum. Hoc totum exprimit S. Augustinus *Enchrid. cap.* 18. *relatus in cap. Is autem* 4. *caus.* 22. *quaest.* 2. ibi; « Nemo mentiens judicandus est, qui dicit falsum, quod putat verum; quoniam, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur . . . . . potiusque e contrario quantum in ipso est, ille mentitur, qui dicit tanquam verum, quod putat falsum ».

4 Dicitur tertio, *cum animo fallendi*, quia quamvis hujus particulae necessitatem negent plures volentes sufficere ad Mendacium, quod quis loquatur contra mentem, sive interius intendat fallere, sive non; hanc tamen requirit Gelasius Papa *in cap. Beatus Paulus* 5. *caus.* 22. *quaest.* 2. In cujus Summario expresse dicitur « Non mentitur, qui animum fallendi non habet » : et S. Augustinus relatus *in cap. Is autem*, 4. *caus.* 22. *quaest.* 2. ibi: « Is autem, qui mentitur contra id, quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi ». Et ideo non proprie mentiretur, ille, qui jocandi causa, diceret: « Ego uno solo die peragravi quatuor mundi partes: Ego hodie ivi Romam, et inde huc redivi » : et similia; per haec enim nullatenus intendit fallere, sed nugari, ut utique id clare ex modo pronunciandi, aliisque circumstantiis personae, loci, temporis, et hujusmodi percipiunt ipsimet auditores. Et sic expresse docet S. Augustin. *lib. quaest. in Genesim. quaest.* 145. *relatus in cap. Quod autem* 18. *caus.* 22. *quaest.* 2. ubi dum explicat haec Patriarchae Josephi verba, « An ignoratis, quod non sit similis mei in augurandi scientia » ? dicit ejusmodi phrases non esse mendacia, quia iis non utuntur modo serio, sed tantum quodam joco: « Mendacia enim a mendacibus serio aguntur, non joco. Cum autem, quae non sunt, tamquam joco dicuntur, non reputantur mendacia ». Et id confirmat idem S. Doctor *lib. de mendacio cap.* 2. ibi. « Numquam (*joci*) sunt putata mendacia, habent enim evidentissimam ex pronuntiatione, atque ipso jocantis affectu significationem animi nequaquam fallentis, etsi non vera enunciantis » : et *ibid. c.* 3. subjungit: « ex animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate, vel falsitate mentiens, aut non mentiens judicandus est ». Et sic tenent Pontas *verb. Mendacium cas.* 4. Henno *t.* 1. *tract. in decalog disp.* 8. *q.* 1. *concl.* 1. Laym. *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 4. et alii passim volentes, quod ad mendacium requiratur animus fallendi, si non expressus, et formalis, saltem tacitus, contentus in verbis, quae talibus, aut talibus circumstantiis nota sunt fallere.

Mendaciorum genera octo distinguit S. Augu- 5
stinus *lib. de Mendacio cap.* 4. *relatus in cap. Pri-*
*mum* 8. *caus.* 22. *qu.* 2. At haec omnia commo- 6
de reducuntur ad illa tria, scilicet mendacium *jocosum*, *officiosum*, *et perniciosum*, quae ordinarie pro faciliori captu a Doctoribus traduntur cum S. Bonaventura *in* 3. *sentent. dist.* 38. *art.* 1. *quaest.* 5. *in corpore*, ubi dicit, quod mentiens, « aut intendit prodesse, aut delectare, aut laedere; secundum quod intendit prodesse est, mendacium *officiosum*; secundum quod intendit delectare, est mendacium *jocosum*, secundum quod intendit laedere, est mendacium *perniciosum* ».

Mendacium *jocosum* est, quod profertur, vel 7
fit sine alicujus nocumento, causa voluptatis pro-
priae, vel alienae. *Est in re communis.* Menda- 8
cium *officiosum* est, quod profertur, vel fit sine
alicujus nocumento, causa utilitatis propriae, vel
alienae. *Est in re communis.* Mendacium *perni-* 9
*ciosum* est, quod profertur, vel fit causa alienae
injustae damnificationis. *Est in re communis.* Men- 10
dacium jocosum, et officiosum ex genere suo sunt tantum peccata venialia. Mendacium autem perniciosum est ex genere suo peccatum mortale. *Communis.*

Nullum ex dictis mendaciis unquam est licitum. 11
*Communis*, *et certa*, cum S. Augustino relato *in cap. Primum* 8. *caus.* 22. *quaest.* 2., ibi: « Quisquis autem esse aliquod genus Mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitretur aliorum ». Et patet ex Sacra Scriptura, quae indiscriminatim prohibet omnemendacium, ut *Exodi* 23. ibi: *Mendacium fugies; Levitici* 13. ibi: *Non mentiemini: Proverb.* 19. ibi: *Qui Mendacia loquitur, non effugiet; Psal.* 1. ibi: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium; Sapient.* 1. ibi:

*Os, quod mentitur, occidit animam; Ad Colos.* 3. ibi: *Nolite mentiri invicem.* Et patet etiam ratione, quia omne mendacium proprie sumptum, est semper intrinsece malum, cum semper importet animum decipiendi; quod humanae societati repugnat, quia, ut recte dicit S. Augustinus *in Enchiridio cap.* 22. relatus *in capit. Is autem* 4. *caus.* 22. *quaest.* 2. « Verba propterea instituta sunt, non per quae se se invicem homines fallant, sed per quae quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat; Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, peccatum est ».

12 Unde Mendacium proprie dictum nullo casu, aut fine potest esse licitum, ne quidem ad salvandam hominis vitam, ut expresse docet ipsemet S. Augustinus relatus *in cap. Ne quis arbitretur* 14. *cap. Faciat homo* 15. *et cap. Si quis* 17. *caus.* 22. *quaest.* 2., et S. Isidorus relatus *in cap. Omne genus mendacii* 16. *ead. caus. et qu.* et Alexander III. *in cap. Super eo* 4. *de usuris*, ibi: « Cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita men-
13 tiri ». Immo neque unquam licitum est proprie dictum mendacium, etiam pro salute spirituali hominis: *Communis* cum S. Augustino *lib. contra Mendacium cap.* 26. ubi dicit, eum, qui non posset baptizari, nisi deceptis Mendacio custodibus, esse sine Baptismo relinquendum, cum non sint facienda mala, ut veniant bona; et tandem concludit: « Si ergo non docet veritas facere propter hominem baptizandum, quod est contrarium castitati, non docebis propter hominem baptizandum facere, quod est contrarium veritati »: *et l. de Mendacio cap.* 20. sic expresse dicit: « ad sempitaernam vero salutem nullus ducendus est opitulante mendacio ».

14 Nec valet dicere licitum esse mentiri in casu necessitatis, seu ob magnum aliquod bonum, ut patet de Abraham, qui *Genesis* 20. ut se eriperet a mortis discrimine, dixit, Uxorem suam Saram esse suam sororem: de Jacob, qui *Genesis* 27. ut Patris benedictionem obtineret, fratrem suum primogenitum se mentitus est: De Obstetricibus Ægyptiis, quae *Exod.* 1. pro salvandis ab interfectione infantibus Hebraeorum mentitae sunt: De Joseph. qui *Genes.* 44. se Ariolum, et augurem coram suis fratribus asserveravit: De David, qui 1. *Regum cap.* 21. prae timore dementiam, seu insaniam simulavit: De Judith. quae, *Judith. cap.* 10. 11. 12. *et* 13. compositis mendaciis Holofernem decepit: De ipsomet Christo, qui, *Marci* 13. loquens de Judicii adventu, dixit: « De die illo vel hora nemo scit, neque Angeli in Coelo, neque Filius hominis », et *Lucae* 24. ubi post resurrectionem suam in peregrini forma *finxit se longius ire*, et *Joannis* 7. ubi dixit Fratribus, « Vos ascendite ad diem Festum istum, ego autem non ascendo . . . . . Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad diem Festum »: et sic de similibus, tum veteris, tum novi Testamenti.

Non valet, inquam, quia in omnibus supradi- 15
ctis nullum interfuit mendacium, sed Mysterium, nec ipsi aliquid falsum dixerunt; sed solum licita aequivocatione, seu amphibologia, aut restrictione verum tacuerunt. Sic pluribus in locis expresso docet S. Aug. et signanter *in libro de mendacio c.* 12. *et. c.* 17. ubi sic dicit « Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non solum ista (*de Abraham, et Sara*) verum etiam, si quae sunt talia, redigenda, ut aut, quod esse creditur, ostendatur non esse mendacium, sive ubi tacetur verum, nec dicitur falsum, sive ubi significatio verax aliud ex alio vult intelligi. *Et idem S. Doctor in quaest. in Genes. q.* 26. *relatus in cap. Quaeritur* 22. *caus.* 22. *q.* 2. *sic habet:* Quaeritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam, et non potius Deo commisit, qui, si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset? Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici; Soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc ostenditur, quod nemo debet tentare Deum, dum habet, quod rationabili consilio faciat. Fecit, quod potuit, quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit. Nec eum fides, aut spes fefellit. Si autem interrogatus uxorem suam indicaret, duas res tuendas committeret Deo, et vitam suam, et Uxoris pudicitiam ».

Et *ibidem* ad id, quod opponitur de Jacob *Ge-* 16
*nes.* 27. respondet: « Jacob dicendo, se esse Esau primogenitum, non est mentitus, non enim dixit, se esse primogenitum nascendo, sed Jus primogeniturae, illo vendente, rite adeundo. Sic et Christus Joannem dixit esse Eliam, non persona, sed imitatione virtutis; Erat ergo Jacob Esau, non nascendo (ut diximus), sed emptione primogeniturae, de non primogenito in primogenitum transeundo, sicut et ipse Esau primogenituram vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit. *Et de eodem Jacob* lib. contra mendacium *cap.* 10. *sic dicit;* Jacob, quod, Matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter, et fideliter attendatur, non est mendacium, sed Mysterium etc *vide* in Breviario lectiones secundi nocturni Dominicae secundae Quadragesimae. Et *cit. lib. contra mendacium cap.* 11. *subjungit:* Neque illum, quod Joseph, velut illudendis locutus est fratribus *Genes.* 44: Neque quod David simulavit insaniam 1. *Regum* 21: Nec cetera hujusmodi mendacia judicanda sunt, sed locutiones, actionesque propheticae ad ea, quae vera sunt, intelligenda referendae ». Unde, ut vides, ex doctrina S. Augustini, idem sentiendum est de Obstetricibus Ægyptiis, de Judith, et aliis similibus personis, quarum locutiones, seu actiones fuerunt, vel propheticae, seu mysticae, aut aequivocae, subintelligendo aliquod verum, quod ex circumstantiis poterat ab audientibus percipi, adeoque fuisse mendacii prorsus immunes, ut signanter de Judith solide probat ex multis, et ipsomet Sacro textu Doctissimus P. Tirinus, *ibid. cap.* 10. *per tot.*

Et dato, quod diceretur Abraham, Jacob, Da- 17

vid, Judith, et alios mentitos fuisse, cum non omnia ex Dei instinctu locuti sint, sed quaedam propria etiam simplicitate addiderint, permittento Deo ipsorum imperfectiones, non tamen sequitur, eos peccasse, quia invincibili laborantes ignorantia, credebant, in similibus casibus fas esse mentiendo decipere: nam veritas ista, quod mendacium nullo casu sit licitum, nondum eo tempore cognita erat; imo, teste S. Augustino, apud Tirinum *in Judith. cap.* 10. *vers.* 12. multi veterum, etiam post Christum passum, secuti Platonem, putarunt id sine peccato licuisse; Sic Layman. *lib.* 4. *tract.* 3. *c.* 13. *n.* 9. et alii plures.

18 Insuper dato, quod ipsi excusari non possent a peccato saltem veniali, sicuti eos ab ipso non excusant S. Joannes Chrysostomus, Lipomanus, Scotus, Hadrianus, Lyranus, Cajetanus, Delrius, a Lapide, Bonfrerius citati, sed non secuti a Tirino in facto Patriarchae Jacob *Genes.* 27. *vers.* 19. dicendum esset, sicuti de Obstetricibus Hebraeorum ait S. Augustinus, *lib. de mendacio cap.* 5. *et lib. contra mendacium cap.* 15. fuisse laudatas non propter mendacium, sed ob misericordiam, quam servandis a neco infantibus praestiterunt. « Hoc etiam modo Judith, inquit S. Thomas 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. *ad* 3. laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter affectum, quem habuit ad salutem populi: Quamvis etiam dici possit, quod verba ejus veritatem habeant secundum aliquem sensum mysticum ». Et concordat *cap. Si quaelibet culpa* 10. *caus.* 22. *q.* 2. Unde quomodocumque dicatur, stat clarum nullo casu licitum mendacium.

19 Ad ea autem, quae ex novo Testamento objiciuntur de Christo, qui Marci, 13. dixit; *De die illo, vel hora nemo scit etc.* respondetur, verba illa accipienda esse de scientia communicabili, adeoque vero, et absolute dixit, se diem illum nescire, ut jam fusius fuit dictum sub *verb. Juramentum art.* 1. num. 15. vide *ibi*: Ad illud *Lucae* 24. ubi *Christus finxit se longius ire*, respondetur, id ad Misterium, seu figuram pertinere, quod Christus se peregrinum, et divertentibus duobus discipulis, longius iturum finxit, idest figuravit; aliquid enim tunc quidem absconditum, postea autem intelligendum, significare intendebat; videlicet, se inter eos peregrinantem, mox longius abiturum ad Patrem Caelestem. Sic. S. Augustin. *lib. contra mendacium cap.* 13. ibi: « Si nihil aliud significasset Jesus in eo quod (externo agendi modo) longius ire se finxit, merito judicaretur esse mentitus *simulando*. Porro, autem, si bene intelligatur, et ad id, quod voluit significare, referatur, invenitur esse Mysterium; Alioquin erunt cuncta mendacia, quae propter quandam rerum significandarum similitudinem, cum gesta non sint, tamquam gesta narrantur, *et infra*; Ille igitur concludat Christum mentitum esse fingendo, qui negat eum, quod significavit, implevisse faciendo »; puta ad Coelos ascendendo. Ad illud *Joan.* 7. ubi Christus dixit: *Ego autem non ascendo ad diem festum hunc*, respondetur, ut communiter tradunt Doctores *ibi*, quod Christus verissimum dixit, quamvis ascenderit, quia ex circumstantiis verba illa denotabant, se non ascensurum publice ad ostendendam miraculis suam divinitatem, ut rogabatur; et favet ipsemet textus, qui dicit « et ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto ».

Unde ex omnibus supra adductis clare constat, 20 nihil posse inferri, quod probet mendacium proprie dictum posse esse licitum in aliquo casu, sed stat in suo vero robore nostra conclusio, quod mendacium proprie dictum sit per se, et intrinsece malum, et nullo casu, seu ob nullam necessitatem cohonestari, et licitum fieri possit, ut tenent Aristotel. *lib.* 4. *Ethicorum c.* 8. S. Augustin. *toto libro de mendacio, et toto altero libro contra mendacium.* S. Basilius *reg.* 76. *ex brevioribus*, S. Gregorius *l.* 19. *moral. c.* 2. *et* 3. S. Thomas 2. 2. *q* 110. *art.* 3. S. Bonaventura *in* 3. *Sent. dist.* 38. *q.* 2. Scotus in 3. *sentent. dist.* 5. et alii communiter.

Bene vero non est per se malum, sed, ob justam 21 causam, licitum est celare veritatem per restrictionem non pure mentalem, seu per verbi aequivocationem, aut facti dissimulationem: S. Augustinus *in Psal.* 5. super illa verba; *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium, et lib. contra mendacium cap.* 10 ubi dicit aliud esse occultare veritatem, et aliud proferre mendacium: « Quamvis enim omnis, qui mentitur, velit celare, quod verum est, non tamen omnis, qui vult, quod verum est, celare mentitur ». Et super *Genes. q.* 26. relatus *in cap. Quaeritur* 22. *causa* 22. *q.* 2. ibi: « Quaeritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam . . . Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici; Soror enim dicitur, quia filia fratris erat »: S. Thomas 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. *ad* 4. ubi ait, tametsi mentiri, aut simulare nullo casu licitum sit: « licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione »: S. Chrysostom. *lib.* 1. *de Sacerdot. ad finem*: S. Hieronymus relatus *in cap. Utilem* 21. *caus.* 22. *q.* 2. ubi hortatur ad simulationem utilem, et in tempore assumendam, exemplo Jehu, Regis Israel, et Davidis: S. Gregorius Papa *lib.* 26. *Moral. cap.* 7. relatus *in cap. Humanae aures* 11. *caus.* 22. *quaest.* 5. ibi: « Humanae aures talia verba nostra judicant, qualia foris sonant. Divina vero judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur; Apud homines cor ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde ».

Nec obstat id, quod dicit S. Isidorus *lib.* 2. *de* 22 *summo bono cap.* 11. relatus *in cap. Quacumque art.* 9. *caus.* 22. *quaest.* 5. ibi: « Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit ». Non obstat, inquam, quia hic textus percellit eos, qui mala fide, soloque decipiendi, et injuste nocendi animo; pravam mentem suam obtegunt; non vero illos, quos justa, et rationa-

bilis causa cogit bonum, quod mente gerunt, propositum verbis ambiguis, et in aliquo sensu veris dissimulare: istis enim non quadrat S. Isidori sententia *in cit. c. Quacumque arte*, sed illa S. Gregorii Magni *in cit. cap. Humanae aures*, Sic istas sententias apparenter contrarias conciliat S. Thomas 2. 2. *qu.* 89. *art.* 7. *ad* 4. citatus, et secutus a Cabassutio *in Theoria, et praxi Juris Canonici lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 12., ubi sub *n.* 13. pluribus citatis, dicit nostram conclusionem esse communem, uti et communem esse testatur Layman *lib.* 4. *tract.* 3. *c.* 13. *n.* 10. Vide verb. *Juramentum art.* 1. *a n.* 13.

23 Mendacium in confessione deliberate commissum est Sacrilegium, quia non solum est contra veracitatem, sed etiam contra Religionem, cum sit irreverentia contra Sacramentum, et ejus Au-

24 ctorem. *Communis.* Mentiens deliberate circa materiam necessariam Confessionis, vel negando scienter mortale, quod fecit, vel affirmando mortale, quod non fecit, peccat mortaliter, quia sic mentiens, vel non confitetur integre, vel saltem decipit Judicem in re gravi spectante ad substantiam judicii, adeoque graviter peccat. Suarez *disp.* 22. *sect.* 10. *n.* 11 Gormaz *Curs. Theol. part.* 1. *n.* 150. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1176. Layman *l.* 5. *tract.* 6. *cap.* 8. *n.* 15. Reiffenstuel *Theol. moral. tractat.* 14. *dist.* 7. *quaest.* 1. *n.* 5. et alii passim.

25 Mentiens scienter, et deliberate circa materiam non necessariam Confessionis, vel negando veniale, quod fecit, vel affirmando veniale, quod non fecit, vel mentiens circa peccata mortalia alias rite confessa, aut quae hic et nunc non tenetur confiteri, peccat solum venialiter, quia cum poenitens non teneatur talia peccata confiteri, non graviter decepit Confessarium mentiendo, neque irritum reddit Sacramentum, cum nihilominus absolutionem validam consequatur Coninck. *disp.* 6. *dub.* 3. Navarr. *cap.* 21. *n.* 37. Sylvester *verb. Confessio*, 1. *qu.* 8. Layman *loc. cit. n.* 15. Sa *verb. Confessio n.* 12. Petrus Sotus *Lect.* 10. *de Confess. in fine.* Suarez *disp.* 22 *sect.* 10. Lugo *disp.* 16. *n.* 99. Castropal. *tract.* 23. *part.* 10. *n.* 4. Stoz. *l.* 1. *part.* 3. *n.* 34. Dicastill. *disput.* 8 *n.* 51. Tamburin. *de Confess. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 43. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 17. Bonacina *disp.* 5. *de Poenit. quaest.* 5. *punct.* 2. §. 2. *n.* 9. Vasquez, Arriaga, Illsung cum la Croix *lib* 6. *part.* 2. *n.* 1177. contra S. Bonaventuram, Paludan. Cajetan. Ledesma, Armill, et alios tenentes, fingere veniale in Confessione semper esse mortale. At Tamburin. *loc. cit.* dicit nostram conclusionem esse certam, et Reiffenstuel *l. c.* dicit esse communem, et de facto eam tenent DD. passim. Dummodo tamen ta- 26
lis Poenitens absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem, de qua habeat verum dolorem, et propositum, quia si nihil confiteretur praeter veniale fictum, peccaret mortaliter, non ratione mendacii, sed quia faceret absolutionem esse nullam propter carentiam debitae materiae. Sic omnes Doctores citati, et alii communiter cum Gobat *tract.* 6. *n.* 541. Diana *part.* 3. *tractat.* 4. *resolut.* 96.

# MENDICANTES RELIGIOSI

VIDE. VERB. *ABSOLUTIO. APPROBATIO. CONFESSARIUS. DEBITUM CONJUGALE. ELEEMOSYNA. REGULARES.*

---

# MERCATOR

## SUMMARIUM

1. Ad quid tenetur Mercator, vi, fraude, vel mendacio, vel criminationibus impediens, ne ad Civitatem afferantur aliae merces, ut ipse carius vendat suas. — 2. Mercator quomodo, et quando peccet, et teneatur ad restitutionem, si ad se trahat eos, qui alios frequentant: *remissive.* — 3. Mercator an excusetur, quando dicit, vel etiam jurat, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit: *remissive* — 4. Quotuplici modo peccare potest Mercator in vendendo. — 5. Subnectuntur Additiones ex aliena manu, ubi late de libris Mercatorum, quoad probationem mercium ab ipsis creditarum.

1 Mercator, qui vi, fraude, mendacio, vel criminationibus impedit, ne ad Civitatem afferantur aliae merces, ut ipse carius vendat suas, tenetur non tantum ementibus, aut Reipublicae excessum pretii, sed etiam aliis mercatoribus lucrum cessans, judicio prudentis Viri, restituere; est enim injusta causa utriusque damni. Sanchez *in Consil. lib.* 2. *disp.* 49. *n.* 35. eum aliis ibi citatis, La Croix *l.* 3. *part.* 2. *n.* 80. et alii passim.

2 Mercator an, quomodo, et quando peccet, et teneatur ad restitutionem, si ad se trahat eos, qui alios frequentant? Vide *verb. Magister a n.* 14. *ad* 16. *inclusive*, quae enim circa haec dicta sunt ibi de Magistris, dicenda proportionaliter veniunt hic de Mercatoribus.

3 Mercator quomodo excusetur, quando dicit, vel etiam jurat, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit? Vide *verb. Juramentum art.* 1. *n.* 21.

4 « Mercator peccat. 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat cum suspicione pravi usus. 2. Si paratus sit quodcumqoe pretium, etiam injustum, ab emptore accipere. 3. Si rem carius, quam supremo pretio, vendat ob dilatam solutionem. 4. Si mercium defectum gravem occultum non aperiat; pondus et mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam monopolium injustum instituat, et merces omnes unius generis sibi comparet immoderato quaestu pro libito vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres, et inutiles novis admisceat, et vendat eodem pretio utrasque. 8 Si justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non solvat creditoribus cum gravi eorum damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecunia debet, contra Creditoris voluntatem. 11. Si diebus Festis publice emat, vel vendat contra consuetudinem permissam. 12. Si juret falso, se tanto pretio merces comparasse. 13. Si contractum ineat quemcumque, dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas etc. » Haec Doctissimus Busembaum *l.* 4. *cap.* 3. *dub.* 10. *n.* 1.

Alia ad rem, vid. verb. *Contractus Emption.*, *Venditionis.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

5 De Libris Mercatorum, an, et quomodo il probent non inutilis hic est investigatio. Probare vero ipsos, sed *semiplene* communiter Doctores tenent, nisi vel statuto, vel consuetudine plenam faciant probationem; Carpzov. *de Process. tit.* 14. *art.* 5. *n.* 52. *et sequ.* Ruland. *de Commission, part.* 2. *lib.* 5. *capit.* 13. *n.* 9. Hering. *de Fidejuss. capit.* 20. §. 1. *n.* 71. Ayer *Process. Inst. Jur. cap.* 9. *observat.* 8.

6 At sequentes conditiones concurrant oportet, ut libri Mercatorum vel *semiplene*, vel *plene*, ubi est statutum, aut consuetudo, probent. *Primo* Mercatores libros producentes debent esse fide digni. *Secundo* habere debent debitam, et legalem formam, tum continere data, et accepta. *Tertio* diem, mensem, et annum comprehendere debent. *Quarto* exprimere debent causam. *Quinto* complecti debent verisimilia, tum carere omni falsitate, et mala suspicione. Addunt *Sexto* alii, ut sint libri Mercatorum propria eorum manu scripti. At sufficere videtur, si sint ab eorum Institutoribus viris fidei haud suspectae exarati. Carpzov. *de Process. tit.* 14. *art.* 5. *n.* 52. *et plur. seq.* Pacian. *de Probat. lib.* 1. *cap.* 63. *n.* 21. Escobar *de Ratiocin. c.* 12. *n.* 14. Scacc. *de Commerc. c.* 11. *n.* 268. 7

8 Nota vero, non aliter libros Mercatorum vel *semiplene*, vel *plene*, existente statuto, aut consuetudine, probare, quam si contineant, quae ad *commerciorum materiam* spectant; Carpzov. *loc. mox cit.* Gail. *lib.* 2. *observat.* 20. n. 8.

9 Quaestionis est, num libri rationum Mercatorum pro tertio contra tertium *semiplene* probent? Affirmat Berlich. *part. Conclus.* 36. *n.* 97. sed rectius negat Gall. *de eredit. cap.* 2. *tit.* 3. n. 737.

10 Nec incongrue ea hic expendenda est quaestio, an implorare queat beneficium restitutionis in integrum minor Mercator, qui ob merces creditas ab alio mercatore debitum contraxit, conventusque dicat, circa merces esse deceptum? Negatur, propterea quod peritia cujuscumque artis, quam minor profitetur, impedit restitutionem in integrum circa negotia ejusdem artis; Confer Odd. *de Restitut. in integr. part.* 1. *quaest.* 23. *art.* 7. Urget et illud, quod hac ratione contrahentes publica auctoritate deciperentur; Adi Zoes. *in Comment. ad Tit. ff. de Minor.* n. 22.

# MERCATUS

## SUMMARIUM

1. Mercatus a Nundinis quomodo, et sub quibus respectibus distinguatur: *ad n.* 5. per tot.

1 Mercatus a Nundinis distinguuntur, tam a Doctoribus, quam in Ecclesiasticis Constit. Benedict. XIV. *tom.* 1. *Constit.* 144 in-
2 cip. *Ab eo tempore*, §. 11. Mercatus sunt de rebus minoribus ad quotidianas necessitates pertinentibus, et singulis septimanis a vicinis fiunt. Idem *ibid.* §. 16. Hi prohibentur omnino fieri die- 3
bus Festis; Et in dies praecedentes, aut subsequentes transferri jubentur. Idem *ibid.* §. 22. Eoque 4
de re approbatur Decretum Congregationis Conci-

5 lii in *Ripana Mercatus*. Quacumque etiam immemorabili consuetudine minime obstante, ut resolvit S. Cong. Conc. *in Barchinon*. Observationis Festorum. Idem *ibid*. §. 23. *et* 24. Vide *tom*. 4. *verb. Festa*.

# MERCES

1 Mercedis causae, sicut etiam quae non excedunt summam scutorum 25. judicari possunt a Cardinali Vicario, et a Gubernatore Urbis contra quoscumque, non obstante obligatione Camerali. Benedict. XIV. *tom*. 1. *Constit*. 115. incip. *Romanae Curiae* §. 24. Alia ad rem. Vide *tom*. 3. *ad verb. Extractio*.

# MERCIMONIA

1 Mercimonia exercentes super eleemosynis Missarum, Laici excommunicationis, Clerici vero, et Sacerdotes suspensionis poenam incurrunt. Benedict. XIV. *tom*. 1. *Constit*. 22. incip. *Quanta cura*, §. 5. Vide *tom*. 3. verb. *Eleemosynam*. 64. et infra *verb*. *Missa art*. 2. *n*. 16. ubi affertur dicta Constitutio.

# MERETRIX

## SUMMARIUM

1. Meretrix quae sit? — 2. Meretrix non est, quae uni, vel duobus sui corporis copiam facit, etiam quaestus caussa. — 3. Neque poenae inflictae a jure, vel a Constitutionibus municipalibus contra meretrices, habeat locum in tali muliere. — 4. Principes, et magistratus possunt sine peccato tolerare meretrices in suis Ditionibus, et Civitatibus ad evitanda majora mala. — 5. Hinc quibusdam hic assignatis conditionibus, excusantur a peccato, qui elocant domos meretricibus. — 6. Non excusantur tamen a peccato in aliquibus casibus, qui assignantur. — 7. Unde publicae meretrices possunt ab honestis locis expelli. — 8. Et si sint scandalosae, et proraces debent in exilium ejici sub poena carceris, verberationis, et aliis arbitrio Judicis. — 9. Meretrix potest recipere, ac retinere recepta ratione Meretricii, immo nedum conventum, et receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis recipit, et retinet, sed etiam omni jure in foro externo illud exigere potest, si non ei a Fornicario solvatur. — 10. Meretrix potest de lucro ex meretricio accepto facere eleemosynam, et donationem sibi benevisam. — 11. Id tamen est intelligendum solum in casibus, in quibus tale lucrum accepit a personis potentibus dare, seu alienare. — 12 Meretrix non potest absolvi, nisi vere suspectum consortium, et Meretricium deserat. — 13. Meretrix quibus praemissis possit a Confessario absolvi? — 14. Meretrix quomodo sufficienter explicet peccata sua in Confessione? — 15. Subnectuntur Addit. ex aliena manu *ad n*. 21.

1 Meretrix, est mulier, quae multorum libidini est exposita; *cap. Vidua* 16 *dist*. 34. ibi: *Meretrix est quae multorum libidini patet*, seu Meretrix est mulier, cujus turpitudo publice venalis est, *cap. Meretrices* 11. *caus*. 32. *quaest*. 4 ibi: « Meretrices esse, et ad Meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publice venalis turpitudo est », et Glossa *in cit. cap. Vidua*, *verb. Meretrix*. Unde mulier, quae unius amore capta, illi sui corporis copiam facit, non potest dici meretrix. Faber *in §. Scortis, Instit. de inoffic. testam*. Menochius *de arbitr. cap*. 328. *n*. 3. Ma-
2 schard. *de probat. concl*. 1063. *n*. 7. Neque illa, quae duobus viris se prostituit, etiam quaestus causa, potest meretrix appellari. Abbas *in c. Inter opera in fine de Sponsal*. Bertaz. *consil*. 134. *litt. C*. Vicent. de Franch. *decis*. 63. *n*. 2. Menoch. *Consil*. 18. Pignatell. *tom*. 9. *consult*. 27. *n*. 20. cum aliis ibi citatis. Neque poenae infli- 3
ctae a Jure, vel a Constitutionibus municipalibus contra meretrices locum habent in muliere, quae uni, vel duobus tantum, etiam quaestus causa, sui corporis copiam facit. Vicent. de Franchis *l. c*. Pignatell. *loc. cit*. et alii.

Principes, et Magistratus possunt sine peccato 4
tolerare Meretrices in suis Ditionibus, et Civitatibus ad evitanda majora mala. Sic S. Thomas 2. 2. *qu*. 10. *art*. 11. *in corpor*. his verbis: « Humanum regimen derivatur a divino regimine, et ipsum debet imitari. Deus autem, quamvis sit omnipotens, et summe bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in universo, quae prohibere posset; ne, iis sublatis, majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala sequerentur. Sic ergo et in regimine

humano illi, qui praesunt, recte aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur, sicut Augustinus dicit in libris de Ordine *cap.* 4. *Aufer meretrices de rebus umanis, turbaveris omnia libidinibus* ». Et eadem doctrina traditur ab antiquo Theologo apud S. Thomam *Opusc.* 20. *de regimine Principum lib.* 4. *cap.* 44. citante alium textum S. Augustini, ibi: « Hoc facit meretrix in mundo, quod sentina in mari, vel cloaca in palatio: Tolle cloacam, et replebis foetore palatium, et similiter de sentina; Tolle Meretrices de mundo, et replebis ipsum sodomia ». Et si communis Doctorum, et praxis.

5 Hinc, quibusdam conditionibus concurrentibus, excusantur a peccato, qui elocant domos meretricibus. Sic Sylvius in 2. 2. *q.* 77. *art.* 4. *qu.* 1. *concl.* 5. ubi ad quaesitum; « An etiam excusandi sint, qui domos elocant meretricibus? *sic respondet:* « Respondeo posse excusari si haec omnia concurrant; quod et mulieres illae sint ad meretricandum prorsus resolutae, et a Republica tolerentur in ea Civitatis parte, in qua ipsis elocatur domus, et peccatum displiceat elocatoribus; His enim positis, justa subest causa negligendi peccatum talium mulierum, neque tenentur elocatores illud impedire ». Ita etiam Quilic. *p.* 7. *art.* 4. n. 29. Joan. de la Crux 6. *praecept. art.* 1. *dub.* 3. *n.* 7. Matthaeuc. *Cautela Confess. lib.* 1. *cap.* 30. *proposit.* 41. *ab Alexandro VII. damnat. n.* 18. La Croix *lib.* 2. *n.* 290. *et lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1042. et alii. Et ratio est, quia locatio non est proxime ordinata ad fornicationem, sed indifferens, cum supponantur Locatores eis domos locare, non cum intentione, ut in eis peccent, sed ut
6 ibi habitent. Si autem domus essent in aliqua Civitatis parte, in qua ob justam causam non tolerentur a Superioribus meretrices; seu tales essent, ut ex se majorem praeberent commoditatem peccandi, seu meretricandi, quia videlicet plures haberent portas, seu essent in loco magis tuto, et hujusmodi, tunc esset illicitum eas Meretricibus elocare, ad quod facit *Novella* 14. *de lenonibus: l. Non aliter* 7. *ff. de usu*, *et habit.*

7 Unde publicae Meretrices possunt ab honestis locis expelli, per *text. in citatis Juribus*, et tradunt communiter Doctores apud Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 87. *n.* 3. Et Paul. de Castro *in l. Casus*, *Cod. de Testamentis* expresse dicit, quod si aliqua inhonesta mulier veniat ad habitandum in vicinia, ubi similes mulieres non consueverunt habitare, a vicinis, et aliis Civibus expelli possit.
8 Quod et censuit *Sac. Cong. Episc. et Regul.* in *Civitatis Castelli* 1. *Januarii* 1590. *et in Ravennaten.* 8. *Novemb.* 1593. Quod si praeterea sint scandalosae, ac procaces, debent in exilium ejici ad quinquaginta milliaria sub poena carceris, verberationis, et aliis arbitrio Judicis, ut *in Spoletana* 16. *Januarii* 1601. *et S. Severini* 11. *Julii* 1602. Non obstante quod in Civitate non sit certus locus pro meretricibus deputatus, ut colligitur *ex cit. l. Si pendentes*, ubi Glossa *ff. de usufruct. et cit. l. Non aliter* 10. *ff. de usu, et habitat.* Hactenus Pignatell. *loc. cit.* n. 3. Et utinam revera sic ejicerentur, et punirentur, ut harum poena territae etiam aliae, sordidam illam artem relinquerent; cum poena unius metus soleat esse multorum, textu expresso *in l. Ut unius* 1. *Cod. ad Leg. Jul. Repetundar.*

An Meretrix possit recipere, et retinere accepta ratione meretricii, absque onere restitutionis? 9
Vide verb. *Restitutio art.* 3. *a n.* 14. *ad* 16. *et a n.* 21. *ad* 23. ubi concluditur, quod meretrix nedum conventum, et receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis licite recipit, et retinet (*); sed etiam omni jure, etiam Civili, in foro externo illud exigere potest, si non ei a Fornicario solvatur.* V. infra Addit. ex aliena manu.*

Meretrix potest de lucro ex meretricio accepto, 10
tamquam vere proprio, facere eleemosynam, donationem, et quamcumque alienationem sibi benevisam: quia tale lucrum licet turpiter, et illicite acquiratur, patrato tamen scelere, licite acceptatur, et retinetur, ac possidetur ut vere proprium. Sic communiter Doctores cum S. Thoma 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. *ad* 2. ubi expresse dicit: « Quod mulier meretricium exercens, turpiter agit, et contra Legem Dei; sed in eo, quod accipit, non injuste agit, nec contra Legem; Unde quod sic illicite acquisitum est, retineri potest, et de eo
eleemosyna fieri ». Id tamen debet intelligi so- 11
lum in casibus, in quibus meretrix tale lucrum sen datum, acceperit a personis potentibus alienare, quia si illud acceperit a Personis non potentibus alienare, ut a Filiis familias, Pupillis, Minorennibus, Religiosis, et hujusmodi, teneretur restituere; cum dictae personae non possint dominium talis lucri in ipsam meretricem transferre. Vide verb. *Restitutio art.* 3. *a n.* 14. *ad* 16.

Meretrix absolvi non potest, nisi vere suspe- 12
ctum consortium, et meretricium deserat. *Communis.* Vide verb. *Absolutio art.* 2. *a n.* 11. *ad*
16. Unde Confessarius, antequam meretricem ab- 13
solvat, debet ipsam diligenter interrogare, an sit adhuc in actuali meretricio, an domum suspectam mutaverit, omnemque occasionem meretricandi vere dimiserit; an post conceptum de meretricio dolorem, et emissum de cetero non peccandi propositum, adhuc relapsa fuerit? a quo tempore non amplius peccaverit? et hujusmodi; Et si vere in omnibus dispositam invenerit, et se rite, ac vere accusantem de omnibus commissis peccatis quoad

(*) « Alio modo, sic D. Thomas, aliquis illicite dat, quia propter rem illicitam dat, licet ipsa datio non sic illicita; sicut cum quis dat meretrici propter fornicationem; unde et mulier potest sibi retinere, quod ei datum est; sed si superflue aliquid per fraudem, vel dolum extorsisset, tenetur eidem restituere ». 2, 2. *quaest.* 62. *art.* 5.

numerum, speciem, et circumstantias, quantum sibi possibile erit, cum firmo proposito de cetero non peccandi, nec se occasionibus peccaminosis exponendi, immo eas, quantum in se erit, evitandi, ac suppositis ceteris ad validam absolutionem necessariis, poterit, et debebit ipsam absolvere.

14 Et si prae longo tempore sui meretricii sit ei moraliter impossibile, seu valde difficile explicare integrum numerum, et omnes circumstantias peccatorum, sufficiet, quod explicet per quantum tempus meretricium exercuerit, se plus, vel minus, toties per diem, vel hebdomadam solitam fuisse peccare, tam cum personis solutis, quam cum conjugatis: tam cum Clericis, et voto castitatis adstrictis, quam cum simplicibus Laicis: tam cum consanguineis, et affinibus, quam cum omnibus aliis, quibus ad libitum diu, noctuque vivebat exposita, et parata, se omnes, quos potuit, tum verbis, tum factis ad peccandum stimulasse, continuis impuris cogitationibus, lascivis locutionibus, ac obscenis cantionibus deditam fuisse, et hujusmodi; Dummodo tamen in illis peccatis, quae sunt enormiora, et rarius committuntur, majorem explicet numerum; Unde de istis est etiam a Confessario interroganda; quoties nempe peccaverit cum Religiosis, cum consanguineis, et affinibus? quoties modo praepostero, in vase non naturali ad generationem non ordinato? quoties veneficia, praesertim amatoria, et similes superstitiones ad peccandum adhibuerit? quoties procuraverit abortum, seu prolem occiderit? quoties annuam Confessionem, et Communionem omiserit, aut sacrilege fecerit? et hujusmodi. Et si advenerit eam innodatam aliqua Excommunicatione Episcopo reservata, seu cum causa ad Sanctum Tribunal spectante, debebit eam dimittere ad Episcopum, vel ad Inquisitorem respective.

**ADDITIONES EX ALIENA MANU.**

15 An datum Meretrici condici possit, ipsi Romani jurisconsulti disputabant. Omnes autem conveniebant, haud posse condici, sed non eadem de ratio-
16 ne. *Labeo*, et *Marcellus* ideo datum Meretrici repeti haud posse existimabant, quia utriusque turpitudo versatur, ubi possessoris causa potior est;
17 *Ulpianus* vero; « Sed et quod Meretrici datur (ait in *L.* 4. §. 3. *ff. de condict. ob turp. vel injust. caus.*) repeti non potest, ut Labeo, et Marcellus scribunt, sed nova ratione, non ea, quod utriusque turpitudo versatur, sed solius dantis: illum tamen turpiter facere, quod sit Meretrix, non turpiter accipere, cum sit Meretrix ».
18 Improbat vero et non immerito *Stryk juridic. disp. vol.* 11. *disp.* 17. *cap.* 1. *n.* 22. novam hanc Ulpiani rationem: « En conceptum (*ait*) egregium Ulpiani de turpitudine. Concedit involvere turpitudinem Meretriciam vitam agere, sed in acceptione mercedis, cum semel Meretrix sit, nullam agnoscit. Idem est, ac si dicere velles: turpe est esse furem, et sacrilegum; sed ubi quis semel fur est, et sacrilegus, non turpiter furatur, et sacrilegium committit. Numquam praegnantiorem contradictionem inveni. Concedit Ulpianus, esse turpe meretriciam vitam agere; quidquid ergo accipitur ex illa turpi causa, omnino turpe erit; non potest enim effectus melior esse sua causa. Sed quid haec ad allegationem propriae turpitudinis? Jocaris ni fallor. Pono, Titius pecuniam datam condicit: opponit meretrix exceptionem, accepi mercedem ex justa causa, vel titulo, scilicet propter stuprum. An putas meretricem non allegare propriam turpitudinem? Et tamen patronus meretricum Ulpianus hoc negat. Contradicit enim, ut videtur, aliis jurisconsultis, Labeoni, et Marcello, qui ratione saniori ducti existimabant, ideo mercedem repeti non posse, quod utriusque turpitudo versetur, ubi possessoris causa potior est, *leg.* 8. *ff. de condict. ob turp. caus.* Expresse etenim asserit, solius dantis adesse turpitudinem, non accipientis, et hanc novam rationem ab ipso esse inventam ». Confer et *Brunemann. in d. L.* 4. §. 3. *ff. de cond. ob turp. causam n.* 1. *et plur. seqq.* improbantem hanc Ulpiani novam rationem.

Hinc vero patet, Meretricem, etiam sequuta copula, petere haud posse promissum. Si enim datum ideo repeti minime potest, quia in pari causa turpitudinis melior est conditio Meretricis possidentis, ex eadem ratione locus esse nequit petitioni promissi, quia, et in pari turpitudinis causa, melior esse debet conditio promissoris. Accedit, quod frustra quaeretur, an datum repetatur, si non datum peti posset. Adi sis et *Bruneman. loco mox citato n.* 10. *et plur. sequen.* qui *Covarruviam in c. Peccatum part.* 1. §. 12. contrarium tenentem nominatim confutat. 19

Utrum autem promissio facta meretrici sit ipso Jure nulla, an exceptione doli sit elidenda? Distinguit *Bruneman. ubi supra*, *n.* 8. *et seq.* et, *aut turpis causa non est expressa*, inquit *et volet conventio*, *sed est inefficax ob exceptionem doli*, *qua probata*, *Reus absolvitur*; *aut est expressa*, *et est ipso jure nulla*. 20

Quid si pignus datum praeterea sit Meretrici? Pignus retinere haud posse probat *Zoesius in d. l.* 4. §. 2. *n.* 9. *de condict. ob turp. caus.* propterea quod adjici pignus nequit obligationi nullae, vel inefficaci. 21

## METOPOSCOPIA

VIDE VERB. *SUPERSTITIO N.* 22.

---

## METROPOLITANUS

### SUMMARIUM

1. Metropolitani jurisdictionem ordinariam in suffraganeorum Dioecesibus exercere prohibentur. — 2. Metropolitanus non potest visitare Ecclesias Cathedrales, aut Dioeceses Episcoporum Suffraganeorum, nisi de mandato Concilii Provincialis — 3. Metropolitani jurisdictionem non habent proprio jure in Monasteria sita in Dioecesibus Suffraganeorum — Affertur novissimum Additamentum, *ibi*.

1 Metropolitani jurisdictionem ordinariam in
suffraganeorum Dioecesibus exercere prohibentur. Benedict. XIV. *tom.* 1. *Constitut.*
2 98. incip. *Inter plures* § 19. Metropolitanus non potest visitare Ecclesias Cathedrales, aut Dioeceses Episcoporum suffraganeorum, nisi de
3 mandato Concilii Provincialis. Idem *ibid.* Metropolitani jurisdictionem non habent proprio jure in Monasteria sita in Dioecesibus suffraganeorum Idem *ibid.* §. 19.

* *Novissimum Additamentum.*

Apud omnes sive Graecos, sive Latinos *Metropolitani*, voces cujus *Metropolitanus, et Metropolita* eadem et notin semper fuit, et potestas: is enim et alias fuil, et nunc est *Metropolitanus*, qui Episcopis superior, inferior Primatibus, nec civitatem tantum unicam, ut Episcopus, nec dioecesim tamen, ut Primas, sed provinciam regit integram. Metropolitarum porro origo non male ab ipsis repetitur Apostolis, qui in Timotheo, Tito, et fortasse etiam in aliis quibusdam a se constitutis Episcopis specimen quoddam Metropoliticae dedere potestatis, sequentibus deinde temporibus auctae, et completae. Erat autem Metropolitani Episcopos ad Synodum vel bis, vel semel singulis annis evocare; illorum electionibus praesidere; eos consecrare; contentiones, lites, dissidia, si quae inter illos orirentur, sopire; eos si quid peccarent, corripere; eorumque judicia, si provocatum esset, aut rescindere, aut confirmare, aliaque, id genus obire munera, de quibus Selvaggius in *Antiquitatum Christianarum institutionibus lib.* 1. *p.* 1. *c.* 19. §. 5.; salva tamen in ipsos Metropolitas Patriarchae auctoritate, multoque magis salvo Romani Pontificis Primatu, ut recte monuerunt Ballerini *tom.* 11. *oper. S. Leonis col.* 979. *num.* 4. iidem Ballerini *ibidem col.* 1029. *seqq.* ferius Metropolitas cum in Galliis, et Hispaniis, tum etiam in Italia, nec nisi quarto saeculo institutos fuisse docent, nullum autem in Regno Neapolitano, et Siculo Metropolitanum praeter Romanum Pontificem a primis Ecclesiae saeculis ad Leonem Isaurum extitisse, pluribus ostendendum Carminius Fimianus sibi sumpsit in ea dissertatione, quam Neapoli edidit 1776. *de ortu, et progressu Metropolitanarum Ecclesiarum* in *Regno Neapolitano*, *et Siculo.* *

## METUS

### SUMMARIUM

1. Metus quid sit? — 2. Metus est duplex, scilicet gravis, seu cadens in constantem virum, at levis, seu cadens in virum inconstantem, et qualis sit uterque? *remissive.* — 3. Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur, et assignantur, *remissive.* — 4. Metus alius est incussus a causa intrinseca, et alius a caussa extrinseca libera, et qualis sit uterque? *remissive.* — 5. Insuper metus alius est juste incussus, et alius injuste, at qualis sit uterque? *remissive.* — 6. Qualis metus invalidet, seu dirimat Matrimonium, nec ne? *remissive.* — 7. Metus, et violentia in quacumque aetate incutiantur, reddunt Matrimonium ipso jure nullum. — 8. Dummodo tamen talis sit metus, et violentia, ut potuerit cadere in constantem virum. — 9 Mulieri dicenti se contraxisse per metum, incumbit onus probandi, non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem. — 10. Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum, aut corporis cruciatus, et aliud hujusmodi grave malum — 11. Metus vanus, et levis non excusat. — 12. Metus quando dicatur vanus, et levis, seu non cadens in constantem virum, et quando gravis, seu cadens in constantem virum, relinquitur arbitrio Judicis. — 13. Metus minus excusat foeminam, quam masculum — 14. Metus mortis violentae incussus a caussa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat Professionem Regularem — 15. Non invalidat autem dictam professionem, nec votum irritat metus mortis naturalis, seu ab intrinseco — 16. Nec dictam Professionem invalidat, nec votum irritat metus mortis accidentalis casualis. — 17. Cur Professionem inficiat timor mortis violentae incussae a caussa libera extrinseca, at non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis? — 18. Metus mortis violentae ad hoc, ut invalidet Professionem, debet esse ab homine incussus, et ordinatus ad ipsam Professionem extorquendam.

— 19. Secus autem non invalidat. — 20. Metus reverentialis, si praecesserint minae, vel verbera, aut Pater sit terribilis, annullat Professionem. — 21. Professio dicitur meta facta ex praecedentibus minis, aut verberibus a Patre illatis, etiam sine expresso praecepto — 22. Insuper volunt multi, sufficere solum metum reverentialem, etiam absque minis. — 23. In praxi tamen tenendum est, non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam Professionem regularem. — 24. Quae dicta sunt de metu circa Professionem, veniunt proportionaliter caeteris paribus dicenda de metu circa Matrimonium, et circa susceptionem Sacrorum Ordinum — 25. Alia de metu, *remissive.* — 26. Metus electionem inficit ipso jure — 27. Metus gravis cadens in constantem virum excusat a praecepto positivo tam Divino, quam humano. — 28. Nullus tamen metus etiam mortis excusat ab observantia Divini praecepti, cujus transgressio est intrinsece mala. — 29. Neque ullus metus etiam mortis excusat ab observantia praecepti, seu legis, cujus transgressio est contra bonum commune. — 30. Subnectuntur Addit. ex aliena manu *ad num.* 44.

1 Metus est, instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio, *l.* 1. *ff. Quod met. caus.* S. Thomas *in* 4. *sentent. dist.* 29. *quaest. prima incorpor.* Fagnan. *in capit. Sacris* 5. *De his, quae vi, metusve*, n. 18.

2 Metus est duplex, scilicet gravis, seu cadens in constantem virum, et levis, seu cadens in virum inconstantem, et qualis sit uterque? Vide *verb. Matrimonium quoad Impedimenta art.* 5. *n.* 119.

3 Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur, et assignantur. Vid. *d. verb. Matrimonium quoad Impedimenta art.* 1. *n.* 120.

4 Metus, alius est incussus a causa intrinseca, et alius a causa extrinseca libera, et qualis sit uterque? V. *d. verb. Matrimon. quoad Impedimenta n.* 121.

5 Insuper metus alius est juste incussus, et alius injuste, et qualis sit uterque? Vide *dict. verb. Matrimonium quoad Impedimenta n.* 122.

6 Qualis metus invalidet, seu dirimat matrimonium nec ne? Vide *d. verb. Matrimonium quoad Impedimenta a n.* 123. *ad* 127. et verb. *Matrimonium art.* 9. *n.* 4. 5. 6. 7. *et* 49.

7 Metus, et violentia in quacumque aetate incutiantur, reddunt matrimonium ipso jure nullum, cum tollant libertatem consensus, textu expresso *in cap. De illis* 9. *de desponsat. impub.* ibi: « Sed cujuscumque sint aetatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat »; et concordat *cap. Veniens* 13. *de*
8 *Sponsalibus, et Matrim.* Dummodo tamen talis sit metus, et violentia, ut potuerint cadere in constantem virum; *cap. Veniens* 15., *et cap. Consultationi* 28. *tit. eodem* Fagnan. *in cap. De illis* 9. *et* 10. et, ipso teste, *Communis aliorum.*

9 Mulieri dicenti, se contraxisse per metum, incumbit onus probandi non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem, videlicet metum fuisse talem, qui cadere possit in constantem virum; *cit. cap. Veniens* 15. *et cap. Consultationi* 28. *de Sponsalibus*, ibi: « Sed de illato metu est cum diligentia inquirendum, et si talis metus inveniatur illatus, qui cadere potuit in constantem virum, erunt non immerito audiendae ». Fagnanus in
10 *cit. cap. Consultationi n.* 9. et alii passim. Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum, aut corporis cruciatus; et aliud hujusmodi grave malum; *l. Interpositas, Cod. de transactionibus*, c. *Perlatum est* 1. *et cap. Cum dilectus* 6. *De his, quae vi metusve causa fiunt*, *cap. Si verum* 1. *et cap. Lotharius* 4. *caus.* 31. *qu.* 2. Fagnanus *in cit. cap. Consultationi n.* 10. Cardinal. *ibid.* n. 1. *et ibi* Glossa ultima communiter recepta.

Metus autem vanus non excusat; *l. Metus autem* 11
2. *ff. Quod met. caus. l. Vani timoris, ff. de Regul. Juris, et l. Si quis ab alio, ff. de re judicata.* Fagn. *l. c. n.* 11. et alii passim.

Metus autem quando dicatur vanus, et levis, 12
seu non cadens in constantem virum, et quando gravis, seu cadens in constantem virum, relinquitur arbitrio Judicis. *leg. Metus autem ff. Ex quibus caus. major.* Glossa *in dicta l. Interpositas, in verb. Cruciatus, Cod. de transactionib.* Glossa additionalis *in citat. cap. Consultationi*, *verb. In constantem*, Fagnanus *ibid. n.* 11. Abbas *in cap. Cum virum n.* 8. *de regularibus*, et alii apud Menoch. *de arbitr. Judic. cas.* 335. *n.* 3. Metus ta- 13
men minor magis excusat feminam, quam masculum, ut notat Glossa communiter recepta in *cap. Cum locum* 14. *de Sponsalibus, et Matrim. verb. Metus*, per textum *in cit. cap. Indignantur* 4. *caus.* 32. *quaest.* 6. Fagnanus *in cit. cap. Consultationi n.* 14. Butrius *ibidem n.* 4. Card. *n.* 1. Abbas *in* 3. *notab.* Praeposit. *n.* 2. Alexander de Nevo *in* 5. *notabil.* Rota *p.* 7. *recen. dec.* 115. *n.* 12. *p.* 13. *decis.* 211. *n.* 8. et saepe alibi.

* « Dubitatur, an in Matrimonio contracto ex metu gravi possit resilire ille, qui metum incussit? Prima sententia affirmat, et hanc tenent Busemb . . . Sanchez . . . cum Soto, Henr. Man. Arag. Pal. etc. et probabilem putat Bonac. . . . Ratio, tum quia in contractu Matrimonii nequit alter esse obligatus, altero libero remanente; tum quia incutiens metum non tenetur stare Matrimonio, neque ratione contractus, neque ratione injuriae illatae; non ratione contractus, quia ex contracto nullo, nulla consurgit obligatio; non ratione injuriae illatae, quia haec injuria non censetur tanta, ut non possit, nisi per Matrimonium resarciri.

« Secunda vero sententia negat, eamque tenent Nav. Bon. Pont. cum Coninck, et Salm. cum Avers. Henr. Trull. Leand, etc. Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. Haec autem sententia, una cum praefata ratione maxime probatur *ex cap. Propositum* 1. *de eo, qui duxit etc.* ubi; eum quidam conjugatus aliam uxorem duxerit, insciam prioris Matrimonii, mortua

deinde prima uxore, Pontifex decrevit, virum teneri stare secundo Matrimonio, si mulier voluerit, hanc rationem adducens: « *Nec* dignum est, ut praedictus vir lucrum de suo dolo reportet ». Nec valet dicere, quod ibi sermo sit de dolo, non metu, nam in *c. Cum Contingat, de jurejur.* dolus, et metus aequiparantur. Imo ait Lugo . . . quod jura majorem censent injuriam irrogari per metum, quam per dolum, unde quod in textu disponitur de dolo, aeque, et forte potius intelligendum de metu. Hinc fit, quod licet metum incutiens non remaneat obligatus vi contractus, remanet tamen obligatus ratione injuriae. Utraque sententia est probabilis, sed haec secunda videtur probabilior; maxime si metus non possit probari, quia tunc, cum Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum, tale gravissimum incommodum non est reparabile, nisi per verum Matrimonium, et tanto magis si pars metum passa fuerit femina, quae alias, soluto Matrimonio, semper aliqua infamia remaneret notata. Et huic consentit etiam Pai.... ubi dicit, primam sententiam tantum locum habere, quando injuria posset alia via reparari ». Ita D. de Ligorio *de Matrim. n.* 1057. *

14 Metus mortis violentae incussus a causa libera extrinsece cadens in constantem virum invalidat Professionem Regularem; *cap. Perlatum est* 1. *et cap. delectus* 6. *De his, quae vi, metusve causa fiunt*, Fagnanus *in cap. Sicut nobis* 17. *de Regularibus n.* 24. *et* 27. et Communis aliorum. Non

15 invalidat autem dictam Professionem, nec votum irritat metus naturalis, seu ab intrinseco, ut metus mortis in graviter aegroto, ratione cujus non impeditur votum emissum, *cap. Porrectum* 13. *cap. Sicut nobis* 17. *de Regularibus, et c. Ex part.* 9. *de conversion. Conjugator.* Fognan. *loc. cit. n.*

16 25. et alii passim. Nec dictam Professionem invalidat, nec votum irritat metus mortis accidentalis casualis, ut quando votum Religionis assumendae fuit emissum ab eo, qui metuebat mortem ex periclitatione navis, ex incendio, ruina, peste, aut clade, quae forsan Deus immittit, ut homines convertantur, ut *cap. Convertimini* 16. *q.* 1. *c. Sanctum est, de consecrat. dist.* 4. *et in Authentic. Ut non luxurientur contra naturam* 1. *respons.*, *et* §. 1. *collat.* 6. Fagnanus *l. c. n.* 26. et alii.

17 Ratio autem, cur Professionem inficiat timor mortis violentae incussus a causa libere extrinseca cadens in constantem virum, et non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis, est, quia cum timetur mors illa violenta, metus incutitur ab homine, non a Deo, et contra violentiam hominis Jura assistunt, ut *l.* 1. *et toto titulo ff. Quod metus causa, et cit. cap. Perlatum est* 1. *et cap. Cum dilectus* 6. *De his, quae vi, metusve caus. fiunt*, cum similibus; cum vero timetur mors naturalis, aut accidentalis casualis, timor immittitur a Deo ad animae conversionem, contra quod non competit restitutio, ut notat Joan. Andreas. *in cap. Cum virum, de Regularibus* et Fagnanus *loc. cit. n.* 28. nec esset Superior, qui illam dare posset, *cap. Inferior* 21. *distinct. et cap. Cum inferior, de majoritat. et obedient.* Deus enim non semel per flagella corripit peccatores; *cap. Nabuchodonosor* 23. *qu.* 4. Et sic distinguit Glossa *in cap. Sicut nobis* 17. *de Regularibus, verb. De morte securus*, ubi expresse habet: « Quaeritur, quare olim timor mortis impedit monachari, ut *Cap. Perlatum*, 1. *de his, quae vi, metusve causa fiunt*, et non hic? Respondeo; monachatur ibi, ut evadat mortem corporis: hic non monachatur, ut evadat mortem corporis, sed potius mortem animae ». Et ita Hostiens. Joann. Andreas, Henric. Boich cum Fagnan. *loc. cit. n.* 28. et ipso teste caeteri alii.

Metus autem, seu timor mortis violentae ad hoc, 18
ut invalidet Professionem, debet esse ab homine incussus, et ordinatus ad ipsam Professionem extorquendam, juxta textum *in capit. Perlatum*, 1. *de his, quae vi, metusve causa fiunt.* Unde, si 19
quis, ut evadat ultimum supplicium ob conscientiam scelerum commissorum, aut mortem sibi timens ab inimicis, Religionem profiteatur, nisi aliud obstiterit, est valide professus, licet alias professurus non fuisset, ut articulo diligenter discusso, declaravit Sacra Congreg. Conc. teste Fagnano, *in cap. Si quis* 2. *de Regularibus n.* 82.

Metus reverentialis, si praecesserint minae, vel 20
verbera, aut Pater sit terribilis, annullat Professionem. Sic, articulo mature discusso, firmavit Rota *decis.* 590. *n.* 2. *et* 3. *et dec.* 720. *n.* 3. *coram Merlino cum aliis, in Melevitana Nullitatis Professionis* 3. *Januarii* 1653. §. *Nec dicatur, et part.* 3. *recent. decis* 109. *n.* 2. *part.* 13. *dec.* 211. *n.* 6., et saepe alibi, et sic tenet Pignateli. *tom.* 7. *consult.* 77. cum communi aliorum. Professio dici- 21
tur metu facta ex praecedentibus minis, aut verberibus a Patre illatis, etiam sine expresso praecepto. Rota *cit. part.* 3. *dec.* 105. *n.* 2. *et p.* 13. *dec.* 211. *n.* 6. cum plurimis ibi adductis. Insuper Ro- 22
ta *in Tarraconensi, coram Merlino*, quae est decisio 491. inter illius impressas, teste Pignatell. *loc. cit. n.* 2. speciatim firmavit, sufficere solum metum reverentialem, etiam absque minis, propter summam libertatem, quam hujusmodi actus requirit, ut ex mente Sacrae Congregationis Concilii tuetur Diana *par.* 3. *tractat.* 2. *de Regularibus resolut.* 92. Spereil. *dec.* 79. *n.* 28. cum aliis per Rotam *in Burgensi, Nullitatis Professionis* 16. *Aprilis* 1649. §. *Quae omnia, coram Arguelles*, et alii apud Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 31. *n.* 164. et favet *Regul.* 4. *ff. de Regul. Juris*, ibi: « Velle non creditur, qui obsequitur imperio Patris, vel Domini »; quia talis metus reverentialis communiter censetur aequivalere metui gravi. Pontius *lib.* 4. *cap.* 5. Tanner. Lessius, Barbosa apud Gobat *tract.* 9. *n.* 249. In proxi tamen tenendum 23
est, non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam Regularem professionem. Sic Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. titul.* 31. *n.* 165. ubi, plurimis citatis, dicit esse proba-

biliorem, communiorem, et communissimam alio-
rum. Pirhing *ibidem n.* 120. Sanchez *lib.* 4. *de*
*Matrimon. disp.* 6. *n.* 7., *et* 17. cum plurimis
ibi adductis.
24 Quae dicta sunt de metu circa Professionem, ve-
niunt proportionaliter, ceteris paribus, dicenda
de metu circa Matrimonium, et circa susceptionem
sacrorum Ordinum. Vide Pignatell. *to.* 7. *consult.*
77. ubi de quolibet respective metu adducit Rotae
decisiones, et plurimos Doctores.
25 Alia de Metu vide verb. *Contractus. Ordo. Pro-*
*fessio. Votum. Matrimonium quoad Impedimenta.*
26 Metus electionem inficit ipso Jure, *cap. In no-*
*mine Domini* 1. *Quod pravorum*, §. *Quod si quis*
*contra dist.* 23. cum similibus; Fagnan. *in cap.*
*Orbis* 3. *de Simonia n.* 64. et alii communiter.
Vide verb. *Electio art.* 4. *a n.* 51. *ad* 57.
27 Metus gravis, v. g. mortis, mutilationis, info-
miae, aut jacturae bonorum cadens in costantem
virum excusat a praecepto positivo tam divino,
quam humano. Sic non tenetur quis in tali pericu-
lo, aut metu ad integritatem materialem Confes-
sionis, ad impletionem Voti, ad observantiam je-
junii, ad auditionem Missae in die festo, et hu-
jusmodi; quia Legislator non censetur obligare cum
tanto incommodo: Leges enim positivae sunt ac-
commodatae humanae conditioni, juxta illud *Mat-*
*thaei* 11. *Jugum meum suave est, et onus meum*
*leve.* Sanchez 1. *Moral. cap.* 18. Azor. *part.* 1.
*lib.* 1. *cap.* 11. Layman *lib.* 1. *tr.* 2. *cap.* 14. Fe-
lix Potestas *tom.* 2 *part.* 1. *n.* 221. *et* 224. et
alii passim.
28 Nullus tamen metus etiam mortis excusat ab
observantia Divini praecepti, cujus transgressio
est intrinsece mala; Unde neque ob metum mortis
licet fornicari, adulterare, mentiri, et hujusmodi.
29 *Communis.* Neque ullus metus etiam mortis ex-
cusat ab observantia praecepti, seu Legis, cujus
transgressio est contra bonum commune, quia bo-
num commune praevalet particulari. *Communis.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

30 Obligationes Metu contractas jure naturae esse
nullas, non est quod dubitetur. Ut enim aliqua
oriatur obligatio, satis haud est, ut is, qui se obli-
gat, voluntatem habeat se obligandi, sed insuper
necesse est, ut is, cui acquiritur obligatio, capax
31 sit ejus acquirendae. In obligationibus autem metu
contractis, ut ut is, quis metu se obligat, volun-
tatem habeat se obligandi, is tamen, cui obligatio
acquiritur, ejus acquirendae haud est capax, quum
nemo ex facto suo illicito meliorem suam condi-
tionem facere possit; Confer Puffendorf.
32 Legibus vero Romanis placuit distinguere nego-
tia bonae fidei inter, et negotia stricti juris. In
illis se conformarunt juri naturae, in his autem
obligationem nasci voluerunt, sed metum passo
remedio restitutionis in integrum subvenerunt.
33 Nec jus Canonicum in totum recessit a jure Ro-
mano; Bohemer. *in introduct. in jus digest. lib.* 4.
*tit.* 2. *n.* 1. Schaumburg. In *compendio juris di-*
*gestor lib.* 4 *tit.* 2. §. 1. An autem hodiernis mo-
ribus, sublata distinctione hac inter negotia bonae
fidei, et negotia stricti juris, nulla indistincte sit
obligatio metu contracta? vide apud Strik. *in usu*
*moderno Pandect. lib.* 4. *tit.* 2. §. 2.
Ut autem de restitutione in integrum, quam 34
concedunt Leges Romanae, paucis disseramus,
sciendum est, quod non omnis metus ei locum fa-
cit, sed metus justus, qui dicitur « trepidatio men-
tis orta repraesentatione mali inevitabilis a Tertio
non jure facta »; *l.* 1, *l.* 7. *in fin. et l.* 8. *ff. Quod*
*metus causa gestum erit.*
Requiritur ergo I. ut malum repraesentatum 35
inevitabile sit. Quocirca in incontinenti imminere
non debet, sed sufficit quoque futurum, modo pro-
babiliter certum sit; *l.* 2. *princip. ff. Locati.* Ita ta- 36
men comparatum esse debet, ut per metum agens,
non velit solum, sed etiam possit illud inferre. Me-
tus itaque infamiae justus non est; *l.* 7. *princip.*
*ff. quod metus causa*; justus vero est metus mor-
tis, verberum, carceris: *l.* 7. §. 1. *ff. d. tit. et l.*
7. *C. eodem l.* 13. *C. de Transact.* item stupri;
L. 8. §. 7. *ff. d. tit.* De caetero in dijudicanda 37
metus injustitia, Judicis arbitrium non plene exclu-
ditur, qui non ad malum solum repraesentatum,
sed ad « affectum quoque, et conditionem me-
tuentis » respicere debet. Adi omnino Voet. *in*
*commentar. ad Pandect. lib.* 4. *titul.* 2.
II. Requiritur, ut a Tertio malum sit reprae- 38
sentatum. Sequitur autem hinc, metum reveren-
tialem non esse justum: suspicionem mali infe-
rendi non sufficere *l*, 9. *princ. l.* 21. *princ. ff.*
*dict. tit. l.* 9. *princ. C. eodem*: metum, quem nul-
lae minae concomitantur, vanum esse: reales qui-
dem minas, licet verba non accedant, non vero
simpliciter verbales, metum inferre posse, si facti
atrocitas non sit timenda; *d. l. C. eod. titul.*
III. Requiritur, ut malum *non jure* repraesen- 39
tetur. Aliud igitur, si jure licito repraesentetur,
veluti in bello, vel a Magistratu, nisi hic modum
excesserit, *l.* 3. *l.* 7. §. 1. *ff. d. titul.*
Hisce autem positis, non solum actio ad repe- 40
tendum id quod metu extortum est, sed et excep-
tio ad declinandam obligationem conceditur, nisi
accesserit ratihabitio obligationis, cessante metu
facta, *l.* 2. *et l.* 4. *C. d. tit.*
Actio datur non solum contra inferentem, sed 41
etiam contra quemvis Tertium rei metu extortae
possessorem, primario quidem *ad rem cum omni*
*causa restituendam*, per accidens vero, si intra
annum, vel, jure Codicis, intra quatriennium con-
tinuum sit instituta, restitutio vero ad arbitrium
Judicis non sequatur, *ad quadruplum* rei fructus,
et omnis causae; *l.* 14. §. 7. *ff. d. tit.* Sed an ho- 42
diernis moribus hoc in casu ad quadruplum agi
queat, non conveniunt Doctores. Affirmat *Strik.*
*in us. moderno Pandect. lib.* 4. *tit.* 2. Negant ve-
ro *Gronowegen. ad l.* 9. §. 6. *ff. h. tit. Mornac.*

ad l. 14. ff. eodem Gudelin. de jure noviss. l. 3. cap. 12. Adde Schaumburg. in compend. digest. lib. 4. tit. 2. §. 7. ubi quod haec actio, utpote non amplius hodiernis moribus poenalis, sit perpetua.

43 Interest autem, utrum haec actio instituatur contra Tertium, an contra metum inferentem. Ille tantum tenetur de re extante, et non extincta l. 14. ff. d. tit. nec de fructibus perceptis, nisi ex iis factus sit locupletior; l. 18. ff. d. tit. Hic vero de re etiam casu extincta, et de omnibus fructibus percipiendis quoque tenetur, l. 12. princ. ff. d. tit. idque quia ab ipso momento, quo rem sibi ex facto illicito habet, in mora restituendi esse intelligitur.

Contra Haeredem *qua talem* haec actio non competit, quia ex facto illicito et famoso oritur. Tenetur tamen Haeres quo possessor rei *actione quod metus causa:* si ad eum aliquod ex facto Antecessoris lucrum venit, *actione in factum;* l 16. §. 3. l. 19. ff. d. tit. Num de jure Canonico detur haec actio contra Haeredem, *qua talem*, consula Bohemer. in Decretal. libr. 5. tit. 17. §. 5. 44

# MILES (*)

## SUMMARIUM

1. Milites quid possint, et debeant facere, vel non ratione belli: *remissive* — 2. Milites a quibus recipere possint, et debeant Sacramenta etc. *ad n.* 3. — 4. Milites an, et quando Immunitate Ecclesiastica gaudeant: *ad* n. 16. — 17. Alia ad rem *ad num.* 28. — 29. Subnectuntur Addit. ex aliena manu, ibi.

1 Milites quid possint, et debeant facere, vel non ratione belli? Vide verb. *Bellum, artic.* 3.

2 **Milites a quibus possint, et debeant recipere Sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae, et Extremae Unctionis, et coram quibus valide, et licite contrahere Matrimonium?** Vide verb. *Capellanus Militum per tot.* ubi referuntur ad rem plurima Decreta.

3 Sacra Congregatio Concilii, in *Ferrarien. Jurisdictionis* 12. *Januarii* 1704. resolvit non posse Capellanum Arcis Ferrariensis audire in eadem Arce Confessiones cum licentia Eminentissimi Legati, a quo deputatur, absque licentia Eminentissimi Episcopi, ut in *lib.* 54. *decretor. fol.* 1.

4 Milites confugientes ad Ecclesiam, solam libertatem meditantes, et nullius alterius criminis rei, gaudent immunitate. *Sacra Congregatio Immunitat. in Avdomaren. et Ipren.* 4. *Sept.* 1624. *lib.* 1. *decr. Altovini pag.* 982.

5 Milites transeuntes ad hostes gaudent immunitate Ecclesiastica; quoad transeuntes autem ad Haereticos consulatur Sacr. Congr. S. Officii; *Eadem Sac. Congr. Immunitatis in Ipren,* 19. *Maii* 1607. *lib.* 1. *decr. Altov. pag.* 1249.

Miles extractus ab Ecclesia a suis Officialibus militiae gaudet Immunitate Ecclesiastica, et est restituendus: *Eadem Sac. Congregat. Immun. in Cornetana* 28. *Septembr.* 1663. *lib. decr. Rocci pag.* 510. 6

Milites confugiti ad Ecclesiam, sed a proprio Locumtenente assecurati posse redire ad suum proprium, ut dicitur, *Quartiere*, relinquentes locum *Immunem*, gaudent Immunitate, dolose enim inducti sunt ad discedendum; *Eadem Sacra Congreg. Immunit. in Spoletana* 2. *Aprilis* 1675. *lib.* 1. *decret. Altoviti pag* 1081. 7

Coloni mensae Episcopalis non possunt in milites describi, nisi aliter Sanctissimus jusserit; *Eadem Sac. Congr. Immunit. in Perusina* 11. *Dec.* 1646. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 297. 8

Miles, qui asportaverat, ut dicitur, *il nome della Sentinella*, a Gubernatore Arcis extractus, restituatur Ecclesiae, et postea Nuncius extrahat, ac ex gratia speciali Sanctissimi consignet Ministris Reipublicae, ut illum puniant prout Juris; *Eadem Sac. Cong Immunit. in Veneta* 7. *Junii* 1635. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 160. 9

Datur facultas extrahendi, et retinendi in Castro Regio nomine Ecclesiae ad correctionem mi- 10

(*) Oppido falluntur, qui primaevae Ecclesiae saeculis nefas fuisse Christianis militare censent. Eos egregie confutavit Cl. Mamachius *origin. antiq. Christian. To.* 3. *p.* 303. *seq* Tamen S. Basilius in sua ad Amphilochium epistola consilium dabat, *ut qui puras* (a caedibus in bello factis) *manus non habent, triennio communione abstinerentur.* Minime namque, ut ex Petavio monet idem Mamachius *pag.* 308. decere visum est, ut ei, qui justa etiam, et licita caede manus imbuisset, sine piaculo ad tam sancta Eucharistiae mysteria permitteretur aditus Quemadmodum Davidi legimus, quod hostilis sanguinis plurimum fudisset, non concessisse Dominum, ut Templum astrueret. Hinc etiam factum, ut Canones, eorum quoque, qui post baptisma milites aliquando fuissent, licet militare cingulum abjecissent, ordinationem prohibuerint; ea fortassis de causa, quod manus suas cruore infecisse praesumerentur; « Si quis, inquit Innocentius I. *epist.* 2. *ad Victricium*, post remissionem peccatorum cingulum militiae saecularis habuerit, ad Clericatum omnino admitti non debet »: quod epistola quoque XXIII. *cap.* 4. *et* 6. inculcat. Paullo mitius Concilium Toletanum I. *can.* 8. statuit, quod « si quis *post* baptismum militaverit, clamydem sumpserit, aut cingulum, etiamsi graviora non admiserit, si ad Clerum admissus fuerit, Diaconi non accipiat dignitatem ». *

lites confugientes ad loca immunia, qui sunt incorrigibiles in eorum delictis; *Eadem Sac. Cong. Immunit. in Neapolitana* 20. *Septembris* 1660. *l.* 1. *decret. Altoviti pag.* 480.

11 Annuente Sanctissimo, datur facultas Archiepiscopo extrahendi milites confugientes in fraudem servitii militaris ad Ecclesias, ad formam *cap. Inter alia, de Immunitate Eccl. Eadem Sac. Cong. Immun. in Sipontina* 18. *Julii* 1671. *lib.* 1. *decr. Altoviti pag.* 576.

12 Datur Archiepiscopo facultas extrahendi Milites confugitos in Ecclesiam in fraudem servitii Regii, eosque consignandi suo centurioni, reportato juramento non puniendi pro delicto; *Eadem Sac. Cong. Immunit. in Mediolanen.* 25. *Augusti* 1696. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 45.

13 Jussu sanctiss. ex gratia speciali datur, seu prorogatur ad aliud biennium Episcopo Mantuae facultas extrahendi milites desertores, vel reos alterius criminis militaris a quocumque loco immuni dictae Civitatis, et Dioecesis, eosque consignandi suis Superioribus, reportata ab iis obligatione jurata de eos non puniendo ob fugam, vel ob aliud delictum, sed de illos tantum retinendo tamquam milites, ut antea; *Eadem. Sac. Cong. Immunit. in Mantuana* 9. *Junii* 1703. *lib.* 3. *decr. Vall. pag.* 493.

14 Mandante Sanctissimo, similis facultas conceditur Archiepiscopo Taurinen. sub iisdem cautelis pro viginti casibus; *Eadem Sac. Cong. Immunit. in Taurinen.* 10. *Maii* 1700. *lib.* 2. *decr. Vall. pag.* 289.

15 Cum pro parte Regis Catholici Eminentissimus Trivultius supplicasset Sanctissimo pro expediendo Brevi ad hoc, ut milites delinquentes non fruantur Immunitate Ecclesiastica in Ecclesiis, seu Capellis positis in Castris, et Arcibus Majestati Catholicae pertinentibus, responsum fuit: recurrat in casibus particularibus; *Eadem Sacra Cong. Immun. in una Regnorum Regis Catholici* 12. *Novembr.* 1652. *lib.* 5. *decr. Paul. pag.* 2.

16 Milites refugae a Triremibus, et ad Ecclesiam confugientes, gaudent Immunitate, sed, si petantur, restituuntur, praestito prius juramento a Triremium Praefecto, illos non puniendi; *Ead. Sac. Cong. Immunit. in Anconitana* 6. *Sept.* 1672.

17 Ab onere hospitandi milites Ecclesiastici sunt omnino exempti; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Papiensi* 10. *Sept.* 1629. *l.* 2. *decr. Paul. pag.* 6.

18 Etiam in bonis patrimonialibus pro sua portione, et virili; *Ead. Sac. Cong. in Dertonen.* 4. *Novembris* 1629. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 18.

19 Ecclesiastici non possunt ejici a propriis domibus occasione habitationis militum Regiorum; *Eadem Sac. Cong. Immun. in Aquilana* 16. *Aprilis* 1630. *et Nullius Altomurae* 27. *Aprilis* 1632. apud Pignatell. *tom.* 2. *consult.* 32. *n.* 6.

20 Officiales, et Milites, praevia reintegratione Ecclesiae, et consensu Partis, absolvuntur ob violentam hospitationem in domo Canonicali. *Ead Sac. Cong. Immunit. in Augustana Pedemont.* 9. *Apr.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 1881.

Item eadem Sacra Congr. Immunit. sub die 30. *Junii* 1632. dedit Litteras Episcopis status Mediolanensis pro tuenda libertate Ecclesiastica ab hospitatione militum. Idem decrevit in *Dertonen.* 27. *Martii* 1635. scripsitque Episcopo Bobiensi, ut viriliter tueatur Clerum ab hospitatione Militum, ut *sub* 23. *Augusti* 1633. Idem Episc. Placentino *sub* 29. *Maii* 1634. apud Pignatell. *loc. cit. num.* 7. 21

Item eadem Sacra Congreg. Immunit. censuit pariter domos Regularium, et Monasteriorum Monialium exemptas esse ab hospitatione militum, ut in *Cotronen.* 23. *Augusti* 1633. apud Pignatell. *loc. cit. num.* 8. 22

Episcopus non permittat hospitationem equorum militarium in atriis, et curtilibus Monasteriorum Monialium; *Ead. Sacr. Congr. Immunit. in Asten.* 5. *Decembris* 1696. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 61. 23

Ministri publici Civitatis, qui violenter fecerunt reponi foenum in Claustro Regularium, incidunt in Excommunicationem, sed attenta remotione foeni, et praevia aliqua eleemosyna eroganda Ecclesiae violatae, consensu Partis, et obligatione de non incurrendo amplius in similia, datur facultas absolvendi in forma; *Eadem Sac. Congr. Immun. in Papien.* 27. *Aug.* 1697. *lib.* 2. *decis. Vallem. pag.* 110. apud Riccium verb. *Hospitatio n.* 5. 24

Neque bona Episcopi gravari possunt hospitatione militum; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Regien.* 12. *Januarii* 1642. Immo censuit domos Ecclesiasticorum, quamquam Laicis locatas, esse exemptas ab hospitatione militum; *Ead. S. Congr. Immun. in Navarien.* 9. *Junii* 1627. apud Pignatell. *loc. cit. n.* 10. 25

Onus hospitationis militum non est personale, sed mixtum, ideoque Clericus conjugatus ab eo non est exemptus, nisi concurrat consuetudo. *Eadem Sacra Congreg. Immunit.* 13. *Julii* 1640. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 120. 26

Miles praesidiarius sepeliri debet in Parochia Arcis, ubi actualiter moratur, non autem in alia Parochia ubi retinet domum apertam cum uxore, et filiis; *Sac. Congr. Conc. in Romana Juris sepeliendi* 17. *Augusti* 1596. apud Ursayam *in Miscellaneo* 1. *Sacro, et profano litt. M. n.* 203. 27

Militum stationes non praebent justam causam dispensandi populum ab observantia Quadragesimali: Benedict. XIV. tom. 1. Const. 130. incip. *Libentissime* §. 19. Milites Mauritii Imperatoris lege prohibiti sunt monasticam vitam amplecti, sed contra hanc legem scripsit S. Gregorius M. Idem *to.* 2. Constit. 25. incip. *Ex quo dilectus.* 28

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De re Militari consule Voet. *lib. de singul. de Iure Militar.* octo hisce capitibus, absoluto. Pri- 29

mum est de Bello in genere, et nonnullis ejus speciebus, ac divisionibus. Secundum de Militia: qui, et quales, et quomodo in Militiam sint adscribendi. Tertium de variis Militum gradibus, ac speciebus, praesertim de exercitus Imperatore, ejusque requisitis. Quartum de delictis, ac criminibus Militum, eorumque poenis. Quintum de premiis Militum, et praeda bellica. Sextum de Privilegiis Militum, et aliis quibusdam, praeter jus commune quoad Milites constitutis. Septimum de Judiciis Militaribus. Et octavum de missione Militum, et pace. Confer etiam Burges *singular. observat. Juridic. Politic. Militar. centur. Quatuor.* Praeter Voetium praestabit consulere Gerardi Sichtermanni *de poenis Militaribus* eruditum tractatum, Amstelodami 1708. quo multae Leges, variaeque antiquitates optime illustrantur; praesertim vero Joann. Christiani Lunigii *corpus Juris Militaris*, Lipsiae 1723. fol. Extant, et alii duo libri non contemnendi, qui huic argumento inserviunt, Balthasaris Ayalae *de Jure, et officiis bellicis, nec non disciplina militari*, Antuerpiae 1597. et Lovanii 1648. 3., et Joachimi Burgeri *observationes Militares*, Coloniae 1654. 4.

# MILITIA (*).

## SUMMARIUM

1. De Militia S. Georgii Martyris, Sancti Januarii, S. Joannis Hierosolymitani, et SS. Mauritii, et Lazari varia proferuntur, *ad n.* 14.

1 Militia S. Georgii M. a Duce Bavariae erigi-
tur, et in ea constituuntur sex Officia Ec-
clesiastica cum approbatione Apostolica con-
ferenda viris nobilibus Equitibus Ecclesia-
sticis, quorum primus Episcopali dignitate, et cha-
ractere sit insignitus, ut Pontificalia munera in
ordinis praefati Ecclesia sub invocatione Sancti
Georgii Martyris Deo dicata, et ab omni Ordinarii
Episcopi Loci jurisdictione immunis, et exempta
2 exercere valeat. Secundus, cum praepositi nomi-
ne, et Pontificalium usu, ut vices Antistitis, hoc
3 absente, vel legitime impedito, expleat. Tertius,
ac Quartus cum Decanorum nominibus, qui Divi-
nis Officiis, sive Horis Canonicis cum aliorum Mi-
litum Equitum interventu in dicta Ecclesia per-
4 solvendis in Choro intersint. Quintus, ac Sextus
denique Eleemosynarii ab honore appellati, a qui-
bus Decanorum munera ipsis absentibus pariter,
aut legitime impeditis, praestentur, Benedictus
XIV, *tom.* 1. *Constitut.* 32. incipien. *Militares* §.
2. *et* 3. *et per tot.*
5 Militia S. Januarii a Carolo utriusque Siciliae
Rege erecta confirmatur, ejusque Officialibus, et
Militibus Indulta, et Privilegia varia conceduntur.
*Id. Constit.* 24. incip. *Romanae Ecclesiae per tot*
6 Militia Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymi-
tani laudatur, et ipsius Militibus, et subditis con-
ceduntur Indulta Cruciatae. *Idem Constitut.* 86.
7 incipien. *Quoniam per tot.* Super ejus triremibus
permittitur celebratio Missae cum solitis opportu-
nis cautelis. *Idem Constit.* 41. incip. *Exponi.* Vide
*ad verb. Hierosolymitani Milites.*

Militia Sancti Lazari Hierosolymitani a S. Pio 8
V. reformata, a Gregorio XIII. unita fuit Militiae
Sancti Mauritii; Et Clemens VIII. privilegiorum
communicationem inter eos indulsit. Inter quae 9
aderat facultas a S. Pio V. concessa erigendi Com-
mendas ex Beneficiis Ecclesiasticis simplicibus de
jure patronatus Laicorum. *Idem Constitut.* 10. in-
cip. *Fructuosa* §. 1. 3. *et* 4.
Militia S. Mauritii Martyris a Gregorio XIII. 10
erigitur sub regula Cisterciensi. Ejus Sedes prin-
cipalis in Sabaudia, et Magnus Magister Sabaudiae
Dux constituitur. Eidem unitur Militia Sancti La- 11
zari Hierosolymitani, et Clemens VIII. confirmat
unionem cum communicatione privilegiorum. *Id.*
*ibidem* §. 2. 3. *et* 4.
Dictae Militiae SS. Mauritii, et Lazari Magno 12
Magistro conceditur, ut ex Beneficiis Ecclesiasti-
cis simplicibus de Jurepatronatus Laicorum erige-
re possit Commendas sui Ordinis, de consensu Pa-
tronorum. *Idem ibidem* §. 6. Et probationes su- 13
per natura hujusmodi Beneficiorum fieri possint
coram Nuncio Apostolico apud Sardiniae Regem,
et Sabaudiae Ducem residente, sive coram Archie-
piscopo Taurinensi, aut Episcopo viciniori. *Idem*
*ibid.* Et erectiones Commendarum confirmari per 14
Litteras in forma Brevis, vel etiam per simplex
Decretum Congreg. Episcopor. et Regular. vel Con-
cilii Tridentini. *Idem ibid.* §. 7.
Officiales Patentati SS. Mauritii, et Lazari sub- 15
jiciuntur jurisdictioni Ordinarii; Cum enim non-
nulli Sacerdotes Dioecesis Uritanae Litteras, quas
*Patentales* vocant, obtinuissent a Vicario Commen-

(*) Historiam Ordinum Militarium, et Equestrium, praeter Hermantium, et Bonanaium, dabunt Bernardus Giustiniani, in Italico opere Venetiis excusso 1692. fol. *Istorie Cronologiche dell'origine degli Ordini Militari, e di tutte le Religioni Cavalleresche*, et Honoratus a S. Maria in Gallicis dissertationibus Historicis, et Criticis *sur la Chevalerie ancienne, et moderne, seculiere, et reguliere avec des Notes*, Parisiis 1718. 4.

dae SS. Mauritii, et Lazari, et ob id se immunes censerent a jurisdictione Ordinarii; proposito dubio; An officiales Patentati SS. Mauritii, et Lazari sint exempti a jurisdictione ordinarii? *Sacr. Congregatio Conc. in dicta Uritana die 7. Septembris* 1726.; Respondit *Negative*, apud *Thesaurum Resolut. dicti anni* (*).

# MINISTER SACRAMENTORUM

## SUMMARIUM

1. Minister Sacramentorum novae Legis est, qui, nomine Christi operans, Sacramentum conficit. — 2. Minister Sacramentorum de Lege ordinaria, et ex vi praesentis institutionis, est solus homo viator. — 3. Minister Sacramentorum extraordinarius potest esse creatura rationalis, sive Anima separata, sive Angelus, sive etiam Daemon, si a Deo assumeretur. — 4. Dicunt tamen aliqui, quod, si quis e S. Petro, vel alio Beato extraordinarie absolveretur a peccatis, esset quidem vere absolutus, attamen maneret obligatus ad confitenda mortalia homini Viatori, et ad subjicienda directe clavibus Ecclesiae militantis. — 5. Non quivis homo est cujusvis Sacramenti Minister. — 6. Minister Baptismi, Confirmatione, Eucharistiae, Poenitentiae, Extremae Unctionis, Ordinis, et Matrimonii qui esse possit? *remissive*. — 7. Qualis intentio requiratur in Ministro Sacramentorum? *remissive*. — 8. Minister Sacramentorum debet habere intentionem Internam, ut valide Sacramentum conficiat. — 9. Ad hoc sufficit attentio virtualis. — 10. Quaenam sit attentio virtualis, actualis, et habitualis, interna, et externa? *remissive*. — 11. Minister voluntarie distractus in conficiendis Sacramentis, quamvis ordinarie non peccet nisi venialiter, potest tamen interdum peccare mortaliter. — 12 Minister Sacramenti specialiter ad id consecratus, solemniter ex Officio conficiens Sacramentum in mortali, peccat mortaliter, nisi adest casus extremae necessitatis, vel impossibilitatis. — 13. Laici, et non Sacerdotes baptizantes in mortali, non committunt novum peccatum mortale. — 14. Etiam Sacerdos non peccat mortaliter, cum in casu extremae necessitatis puerum agonizantem, non prius contritus de mortali illico privatim baptizat, seu moribundum adultum absolvit. — 15. Immo multi volunt, tam Laicum, quam Sacerdotem privatim in casu extremae necessitatis puerum agonizantem baptizantes, et Sacerdotem Adultum absolventem, nullum peccatum, ne quidem veniale committere, si interim, urgente necessitate, nequeant se tam cito disponere ad Contritionem: Quinimmo volunt potius eos peccare, si in tali casu non baptizent, et non absolvant. — 16. Minister Sacramenti Baptismi, et Poenitentiae existens in mortali peccat mortaliter, quoties illud extra casum necessitatis ministrat interruptis moraliter ministeriis. — 17. An Minister ordinarius seu alius Sacerdos una vice, et velut uno moraliter ministerio duos gemellos, aut etiam plures continuate baptizans, vel absolvens, peccet toties, quoties successive baptizat, seu absolvit? *remissive*? — 18. Sacerdos mortaliter peccat, quoties in mortali celebrat, et in die Natalis Domini tria peccata mortalia committit. — 19. Item mortaliter peccat Sacerdos conferens in mortali Extremam Unctionem. — 20. Item mortaliter peccat Episcopus conferens in mortali Confirmationem, et Ordines — 21 Item mortaliter peccat contrahens Matrimonium in mortali, non solum prout est suscipiens, sed etiam prout est ministrans — 22. Parochus assistendo Matrimonio, non peccat mrtaliter. — 23. Quamvis ministrans Sacramento extra casum necessitatis in mortali peccet mortaliter, valide tamen illa ministrat. — 24. Sic etiam ad valorem Baptismi non requiritur Fides Ministri. — 25. Ministri Sacri, qui ministrando Sacramentum non *conficiunt*, sed Sacramentum jam confectum solum aliis *applicant*, *aut distribuunt* in mortali, probabilius non peccant mortaliter: Sicuti nec peccant mortaliter, in mortali conficientes Sacramentalia, aut res sacras tractantes. — 26. Minister dignior non causat plus gratiae ex vi Sacramenti, seu ex opere operato; potest tamen minister dignior ex opere operantis mereri, aut impetrare majores gratias suscipienti independentes a Sacramento. — 27. Minister per se loquendo peccat mortaliter, si Sacramentum ministret scienter indigno. — 28. Minister ordinarie peccat mortaliter conferendo Sacramentum peccatori publico, et notorio, sive illud ei conferat privatim, sive publice. — 29. Si vero talis peccator esset in articulo mortis constitutus, tunc posset, immo deberet Minister ei petenti Sacramentum conferre — 30. Minister peccat graviter, si Sacramentum ministret occulte peccatori occulto, nisi indignitas peccatoris occulti esset cognita ex sola Sacramentali Confessione. — 31. Minister non peccat ministrando Sacramentum peccatori occulto publice illud petenti. — 32. Minister nullo unquam casu, neque ob metum mortis sibi incussum, potest licite ministrare Sacramentum incapaci. — 33. Potest tamen ob metum mortis licite ministrare Sacramentum scienter indigno. — 34. Dummodo tamen non petatur in odium Fidei, vel contemptum Religionis — 35. Per se loquendo non est licitum petere, et recipere Sacramentum a Ministro notorie indigno, qui praevidetur, et creditur ipsum collaturus in peccato mortali. — 36. Si peccatum Ministri non sit publicum, et notorium, potest quis licite petere, et recipere ab eo Sacramentum, — 37. Ob caussam necessitatis, vel utilitatis notabilis licitum est petere, et recipere Sacramentum a Ministro indigno, qui possit digne ministrare, quamvis praevideatur, et credatur indigne administraturus. — 38. A Ministro, cui incumbit ex Officio Sacramenta ministrare, licitum est ea petere, et recipere, etiam extra casum necessitatis solo intuitu proprii profectus specialis, quamvis ille sit notorie indignus, et etiam excommunicatus toleratus. — 39. Non licet tamen petere, et recipere Sacramenta a Ministro excommunicato non tolerato, et vitando. — 40. Excipe tamen casum extremae necessitatis. — 41. Minister simulans, non solum formaliter, sed etiam materialiter administrationem Sacramenti ob metum gravem quemcumque etiam mortis, peccat mortaliter. — 42. Simulatio tamen materialis circa rem plane indifferenter se habentem ad Sacramentum per se loquendo, si non adsit alia vitiosa circumstantia, non est illicita. — 43 Gravius peccat, qui simulat administrationem Sacramenti, quam qui sacrilege illud conficit, seu administrat. — 44. Minister in administratione Sacramentorum sequens sententiam tantum probabilem de valore, relicta tutiore, peccat mortaliter. — 45 Si non agatur de valore Sacramenti, sed tantum de modo administrandi, potest Minister sequi opinionem practice probabilem, relicta tu-

(*) Quae ad Ordinum Militarium jura aliaque a Theologo, et Juris Ecclesiastici perito disquirenda pertinent, habes pauca apud Ascanium Tamburinum *de Jure Abbatum Tom. 2. p. 162. seqq.* Colon. edit 1691. cum primis vero adi Andreae Mendo *de ordinibus Militaribus disquisitiones Canonicas, Theologicas, Morales, et Historicas* Lugduni (quae auctior prima editio est) 1668. fol.

tiore. — 46. Minister utens materia, vel forma fal·a peccat mortaliter. — 47. Itam peccat mortaliter per se loquendo, si utatur materia, vel forma dubia; In casu autem quando non potest habere certam, potest, et debet adhibere dubiam. — 48 Item peccat mortaliter omittendo intentionem requisitam. — 49. Minister repetens absolute formam Sacramentalem, vel aliquid in ea, cum dubio tantum levi, et inani timore, per se loquendo peccat mortaliter. — 50 Quando tamen est prudens dubium de valore Sacramenti collati, potest licite, immo debet Minister illud iterare, saltem sub conditione. — 51. Minister, qui ex officio est Pastor, tenetur ex justitia suis subditis, etiam extra necessitatem gravem, rationabiliter petentibus Sacramenta ministrare. — 52. Talis Minister tenetur sub mortali cum quantocumque magno suo detrimento temporali, et etiam cum propriae vitae periculo, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate spirituali alicujus sibi subjectae ovis, ei ministrare Sacramenta. — 53. Si autem esset unicus Minister, quo sublato, deesset Communitati Minister Sacramentorum, hic non debet singulis ministrare Sacramenta cum probabili periculo infectionis, seu mortis, sine quo periculo aliis Sacramenta ministrare posset. — 54. Minister, qui ex Officio non est Pastor, non tenetur ex Justitia ministrare Sacramenta; Tenetur tamen ex Charitate, etiam cum vitae suae periculo Sacramenta necessaria ministrare in extrema necessitate spirituali alicujus. — 55. An Minister Baptismi valide, et licite puerum alias, sine Baptismo moriturum, in flumen, vel puteum projicere queat, *ad* n. 56. — 57. Subnectuntur add. Romani Theologi *ad* n. 67.

1 Minister Sacramentorum novae Legis est, qui nomine Christi operans, Sacramentum conficit. *Communis.* Unde in rigore, qui Eucharistiam tantum distribuit, non est proprie Minister, quamvis saepe dicatur ministra-
2 re, latius sumendo. Minister Sacramentorum de lege ordinaria, et ex vi praesentis institutionis, est solus homo viator; Christus enim Dominus solos homines viatores allocutus est in institutione eorumdem Sacramentorum; et ad Ministerium Extremae Unctionis, ex divo Jacobo Apostolo requiritur Fides, quae est solum propria Viatorum. Sic tenent communius Doctores, immo La Croix *lib.* 1. *part.* 1. *n.* 5. dicit sic tenere communiter Auctores cum S. Thoma 3. *part. quaest.* 64. *artic.* 7. Lugo *disp.* 8. *sect.* 1.

Minister Sacramentorum extraordinarius potest 3
esse quaelibet creatura rationalis, sive anima separata, sive Angelus, sive etiam Daemon, si a Deo assumeretur *Communis*, cum S. Thoma 3. *part. quaest.* 64. *art.* 7. et Scoto *in* 4. *dist.* 6. *quaest.* 1. (*) Unde, si constaret Sacramentum esse a Beato,

*Nota Editorum Casinensium.*

(*) Martinus Lutherus impie asseruit, omnes esse omnino Ministros Sacramentorum, non solum homines, sed etiam Daemones: « Ego non dicam (sic ille in libro *de Missa » privata*), quod Papistae dicunt, nullum Angelorum, nec » Mariam quidem ipsam consecrare posse. Sed » contra » dico, si Diabolus ipse veniret, et ego postea rescisceram » Diabolum sic irrepsisse in officium pastoris Ecclesiae, in » specie hominis, vocatum ad praedicandum, et publice in » Ecclesia docuisse, baptizasse, celebrasse Missam, et ab» solvisse a peccatis, et tali munere functum esse justa in» stitutionem Christi, tunc cogeremur fateri, Sacramenta » ideo non esse inefficacia, sed verum Baptismum, verum » Evangelium, veram absolutionem, verum Sacramentum » Corporis, et Sanguinis Christi nos accepisse ».

Hujusmodi assertum ex eo probare studet » quia fides nostra, dignitas, et efficacia Sacramentorum, non nititur qualitate personae, sed Christi verbis, et ordinatione. Sive igitur persona bona sit, sive mala, sive uncta, sive non uncta, sive Sathan, sive Angelus, idem efficit, modo servet Christi ordinationem. Tum etiam quia Judas, qui erat membrum Diaboli, non minus praedicabat, et baptizabat quam ceteri Apostoli. (* Matth. X. Joan. IV. v. 1 et 2. ubi dicitur, Christi discipulos baptizasse, ibi: *Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus* *). Cur igitur non possit Diabolus, quod possunt membra ejus »? apud Bellarm. *de sacram. in gen. l.* 1. *cap.* 24

Sit igitur propositio adversus hono novatorem: » Minister Sacramentorum homo (* *viator* *) esse debet, non autem Angelus, sive bonus, sive malus: est communis apud Theologos ». Ita Bellarminus *de Sacram. in gen. l.* 1. *cap.* 24. Et ut loquitur Vasquez: « Vera, et Catholica sententia est.. » Ministrum Sacramentorum debere esse hominem, Ange» lum autem esse non posse. Haec est certa apud Scholasti» cos, et quamvis non sit expresse definita in Conciliis, pro » veritate tamen Catholica habenda est, ita ut oppositum » asserere sit error », *in* 3. *part. D. Thom. disput.* 138. *cap.* 1. n. 5.

Et revera Deum hanc auctoritatem solis hominibus viatoribus dedisse, non autem Angelis bonis, vel malis, ex S. Scripturis clarissime evincitur. Quippe *Mat.* 28. solis hominibus dixit » Euntes docete omnes gentes etc. »: item *Lucae* 22. solis hominibus dixit: » hoc facite in meam commemorationem »: sic pariter solis hominibus dixit; *Joannis.* 20. 23. » Quorum remiseritis peccata etc. ». Hinc Apostolus Paulus *Eph. iv.* 8. *et seq.* Christum, inquit, ascendentem in Coelum dedisse *dona hominibus:* postea haec dona enumerat dicens: » Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam » autem prophetas, alios vero Evangelistas, alios Pasto» res, et Doctores. . . in opus Ministerii ». Ac denique *ad » Hebr v.* 1. Omnis namque Pontifex ex hominibus assump» tus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, » ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis ».

Probatur 2. Nam Sacramentum est signum sensibile; ergo non nisi per visibiles homines administrari potest.

Quare Chrysostomus *lib.* 3. *de Sacerdotio cap.* 5. aperte testatur, Angelis non esse concessum, quod est concessum hominibus, ut sacramenta ministrent: » Qui terram inco» lunt, sic ille, in eaque commorantur, ad ea, quae in Coe» lis sunt, dispensanda commissi sunt, potestatemque ac» ceperunt, quam neque Angelis, neque Archangelis de» dit Deus ».

Ad argumenta vero ejusdem Lutheri, quae attulimus; quoad primum, scilicet, quod efficacia Sacramentorum non pendeat a qualitate Ministri, respondet Bellarminus; » Concedimus, Sacramentorum efficaciam non pendere a quali» tate Ministri quacumque. Non enim pendet a qualitate ac» cidentali, ut est bonitas: tamen pendet a qualitate essen» tiali, sine qua non esset verus Minister: talis autem in » primis est, ut sit homo ». *De Sacram. in genere lib.* 1. *cap.* 24.

Ad aliud argumentum, quod Judas et membrum Diaboli fuerit, et tamen vera Sacramenta ministraverit, respondet idem Bellarminus: » Fatemur Judam, et membrum Dia» boli fuisse, et vera Sacramenta ministrasse: negamus au» tem idem convenire Diabolo. Nam Judas, non ut mem» brum Diaboli, sed ut Minister Christi Sacramentum ad» ministravit: fuit autem Judas Christi Minister, quia verus » homo erat, et a Christo acceperat potestatem baptizandi, » quorum neutrum Diabolo convenit ». *l.* et *cap. cit.* « Mali

seu ab Angelo collatum, de ejus valore non esset dubitandum, quia certum est Beatum, seu Angelum non nisi ex speciali Dei deputatione id fuisse facturum. Seclusa tamen certa revelatione, ut ait Scotus *loco citato*, dubitandum esset de collato a Daemone, cum sit Spiritus mendacii, et aliunde non quaerat hominem salvare, sed perdere. S. Thomas quoque *l. cit.* inquit: « Si . . . Daemones qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum haben-
4 dum ». Dicit tamen, et ad longum probat Lugo *in Respons. moral. lib.* 1. *dub.* 16. quem sequitur La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 50. quod, si quis a S. Petro, vel alio Beato extraordinarie absolveretur a peccatis, esset quidem vere absolutus, et justificatus; attamen maneret obligatus ad confitenda mortalia homini Viatori, et ad subjicienda directe clavibus Ecclesiae militantis; Sicuti qui nunc sua peccata Christo confitetur, et ab eo per contritionem impetrat eorum remissionem, non ideo liberatur ab obligatione confitendi eadem peccata Ministris Ecclesiae, ut praecepto Divino, et Ecclesiastico Sacramentalis Confessionis satisfaciat.
Non quivis homo est cujusvis Sacramenti Mini- 5

» homines, audiamus D. Thomam, non habent, quod possint ministrare in Sacramentis, ex hoc, quod per malitiam sunt membra Diaboli; et ideo non sequitur, quod » Diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit ». 3. *part. q.* 64. *art.* 7. *ad* 3.

Igitur « de facto, ac de Lege Dei ordinaria, solus homo viator est legitimus Sacramentorum Minister ».

Quamvis vero « ad homines pertineat dispensare Sacramenta, et in eis ministrare, non autem ad Angelos »: extra ordinem tamen idipsum potest Deus demandare Angelis, seu animabus beatis. Ita communiter theologi cum D. Thoma, qui sic habet.

» Sciendum . . quod sicut Deus virtutem suam non alligavit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum » Sacramentorum conferre: ita etiam virtutem suam non » alligavit Ecclesiae Ministris, quin etiam Angelis possit » virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis. Et quia boni Angeli sunt nuntii veritatis, si aliquod Sacramentale » ministerium a bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare, hoc fieri voluntate Divina: sicut quaedam Templa dicuntur Angelico ministerio » consecrata » 3. p. q. 64. art. 7.

Contra vero idem D. Thomas docuit, haud esse ratum habendum Sacramentum, quod ab Angelo malo esset ministratum. Lubet ejus verba exscribere tenoris sequentis:

« Si vero Daemones, qui sunt Spiritus mendacii, aliquod » Sacramentale Ministerium exhiberent, non esset ratum » habendum, *loc. cit.* Et idem S. Doctor alibi: « Dicendum, » ait, quod Diabolus in figura Sacerdotis apparens, potest » immergere, sed non Sacramentum conferre, propter duas » rationes; primo quia dispensatio Sacramentorum non est » concessa nisi hominibus. . . secundo si baptizare se fingeret, semper esset timendum, quod non faceret intentione baptizandi, quae ad Sacramentum exigitur, sed » intentione decipiendi; quia non esset probabile, quod » tantum bonum homini procuraret, sicut est spiritualis » regeneratio ». *In* 4. *sent. dist.* 5. *quaestiuncula* 2. *art* 3.

Scotus sane *in* 4. *dist.* 6. *q.* 1. in eam ivit sententiam, Daemonem de praecepto, et jussu Dei Sacramentum ratum perficere: ibi.

« Si etiam malus Angelus in corpore assumpto baptizet, » et constet, quod esset de praecepto Dei, talis habendus » esset pro baptizato, quia oportet malum Angelum, etiam » invitum, obedire Deo ».

Cl. Vasquez in 3. *part. D. Th. disput.* 138. *cap* 1. *n.* 8. hanc sententiam Scoti referens, concludit pro negativa cum cit. D. Thom. et Thoma de Argentina, nempe nequaquam esse firmum, et ratum hujusmodi Sacramentum, quippe cum existimandum non sit, Deum, cui Angeli boni non desunt, tale ministerium Daemoni committere velle. « Caeterum, sic ille, notandum est id, quod ait S. Thomas, si » quando accideret, ut Angelus bonus in humana forma assumpta ministraret Sacramentum aliquod, fore, ut ratum » et firmum existimandum esset, non quia ordinariam habeat ad hoc potestatem, sed quia eo ipso, quod bonus Angelus illud ministrasset, credendum esset ad jussu Dei fecisse, ac proinde Deum, qui est author Sacramentorum, » voluisse Sacramentum per Angelum ministratum firmum, » et ratum esse. Hoc ipsum notavit Scotus. . idemque dixit » fore de Angelo malo, si manifeste constaret, praecepto, et » jussu Dei Sacramentum ministrasse, alioquin, nisi aperte » constaret de praecepto Dei, pro nullo habendum esse; in » quo etiam cum S. Thoma convenit, quamvis S. Doctor, et » Thomas de Argentina in 4. *Dist.* 6 *q.* 1. *part.* 1. in fine, *absolute* dicant, et *merito*, ministratum a Daemone (Sacramentum) *nunquam habendum esse pro firmo, et rato;* non » quo enim existimandum est, Deum illi hoc ministerium » committere voluisse, cum boni Angeli ipsi non desint ».

Suarez in *comment. in D. Th. cit.* 3. *p. q.* 64. *art.* 7. Natal. Alex. *Theol. Dogmat. et Moral. l.* 2. *cap.* 7. *art.* 1. Petrus Gazzanica, *Dissert.* 2. *de Sacram.* c. 1. S. Thomae supra allatam doctrinam pariter amplexi sunt, ipsissimis exscriptis ejus verbis.

Ita quoque sentit Bellarminus, qui postquam cum eodem D. Thoma docuit, Angelum bonum posse esse extraordinarium Sacramentorum Ministrum, (proferens ad hoc exemplum S. Amphilochii, quem Angelos Episcopum ordinasse narrat Nicephorus) id de Daemone negat. « Est autem » observandum, sic ille, quod si forte Angelus bonus Sacramentum aliquod ministraret, illud habendum esset ratum, quia certum esset, id factum esse Divina dispensatione extraordinaria. Quocirca, prosequitur Bellarminus, » refert Nicephorus *lib. XI. cap.* 20. S. Amphilochium ab » Angelis ordinatum Episcopum; idque ratum habitum ab » Episcopis ejus provinciae ». (* *Verum, quae de Angelorum Ministerio in Sacramentis, vel conferendis, vel etiam conficiendis narrantur. non facile credi debeat, nisi gravibus innitantur testimoniis*, ut optime monet Gazzanica, *dissert.* 2 *de Sacram. cap.* 1. * ). « At si Diabolus (concludit Bellarm.) idem faceret, *iterandum esset Sacramentum;* quia » Diabolus nec habet ex se potestatem, nec *peculiari Dei* » *dispensatione acciperet*, sed sibi usurparet, ut falleret ». *De Sacram in gen. lib.* 1. *cap.* 24. Ita pariter tenet Lessius, hoc sane pacto: « Per Divinam dispensationem Angelus potest esse Sacramenti Minister . . . » Diabolo tamen in tali Ministerio non est credendum, » quia Deus hoc nunquam ei committet ». *In D. Thom. q.* 64. *de Ministr. Sacram art* 7. *d.* 3

Bonacina vero cum Pitig. et aliis in hac re ita distinguit, nimirum. « Si aliquod Sacramentum de potentia ordinaria administraretur a Diabolo, non habendum esset » validum, sed invalidum, quia non est credibile, Deum unquam daturum Diabolo facultatem conferendi vera sacramenta, cum Daemon intendat hominis perditionem, et » non salutem . . .

» Non nego tamen, prosequitur is idem scriptor, quin » Daemon de potentia Dei absoluta possit in assumpto corpore valide baptizare de mandato Dei, quia Daemon est » creatura Deo subjecta, illique debet obedire ». *De Sacramentis in gen. Disput.* 1. *quaest.* 3. *Punct.* 1. 3. *pro posit. n.* 12.

Atque haec ad Auctoris illustrationem, praesertim quantum ad ea, quae sub num. 3 h. art. tradit, dicta sunto.

ster, uti Fides Catholica docet contra Lutherum
*lib. de instituendis Ecclesiae Ministris*, edito anno
1523. ubi docet omnibus baptizatis eamdem ines-
se potestatem in Sacramentis administrandis: « Sa-
cerdos, *inquit*, in novo praesertim Testamento non
fit, sed nascitur, non ordinatur, sed creatur, na-
scitur autem in Baptismo, suntque prorsus omnes
Christiani Sacerdotes ». At nostra conclusio, ul-
traquam quod habetur ex plurimis Sacrae Scriptu-
rae locis, est expresso definita a Concilio Trident.
*sess.* 7. *de Sacrament. in genere Canon.* 10. *de
Confirmat. Canon.* 2. *de Eucharistia sess.* 22. *Ca-
non.* 2. *de Poenitent. sess.* 14. *Canon.* 10. *de Ex-
trema Unctione, Canon.* 4. *de confirmat. et Ordi-
ne sess.* 23. *Canon.* 7.

6 Minister Baptismi quis esse possit? Vide *Bap-
tismus*. Confirmationis? Vide *Confirmatio*. Eucha-
ristiae? Vide *Eucharistia*? Poenitentiae? Vide *Poe-
nitentiae Sacramentum*. Extremae Unctionis? Vide
*Extrema Unctio*. Ordinis? Vide *Ordo*. Matrimonii?
Vide *Matrimonium*.

7 Qualis intentio requiratur in Ministro Sacra-
mentorum? Vide verb. *Intentio a n.* 14. *ad* 43.

8 Minister Sacramentorum debet habere attentio-
nem internam, ut valide Sacramentum conficiat;
debet enim habere advertentiam, et applicatio-
nem aliquam animi ad id, quod facit; alioquin
confectio Sacramenti non esset actio humana, nec
posset dici facta in nomine, aut persona Christi,
9 ut requiritur. *Communis*. Ad hoc autem sufficit
attentio virtualis, ut dictum est de intentione vir-
10 tuali *l. c.* Quaenam autem sit attentio virtualis,
actualis, et habitualis interna, et externa? Vide
11 verb. *Attentio*. Minister voluntarie distractus in
conficiendis Sacramentis, quamvis ordinarie non
peccet, nisi venialiter, uti cum communi docet
Gobat *in Exper. tract.* 2. *n.* 102. potest tamen
peccare mortaliter, si sit periculum errandi in for-
mis praesertim longioribus, aut in applicatione de-
bitae materiae, ut notat idem Gobat *tract.* 1. *n.*
97. et La Croix *l.* 6. *part.* 1. *n* 85. citans Tam-
burin. *de Sacramentis l.* 1. *c.* 2. §. 1. *n.* 4. et *de
Sacrific. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 9, ubi dicit eum pec-
caturum mortaliter, qui voluntarie distraheretur
in consecratione Eucharistiae, cum sic irreveren-
ter se gerere in Sacrificio sit gravis irreverentia.

12 Minister Sacramenti ad tale Sacramentum spe-
cialiter consecratus, solemniter ex officio confi-
ciens Sacramentum in statu peccati mortalis, pec-
cat mortaliter, nisi adsit casus extremae necessi-
tatis, vel impossibilitatis. *Communis*. Est enim
ex se gravis irreverentia Sacramentum a Christo
institutum ad nostram sanctificationem confici a
Ministro ad id consecrato, in statu peccati mor-
talis; cum Sancta sint sancte tractanda; unde *Le-
vitici cap.* 21. dicitur: (Sacerdotes) « incensum Do-
mini, et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti
erunt ». *Exodi* 19. « Sacerdotes, qui accedunt ad
Dominum, sanctificentur », *et Is.* 52. *Mundami-
ni, qui fertis vasa Domini; et cap. Omnia* 78.
*caus.* 1. *quaest.* 1. ex verbis S. Augustini habe-
tur; « Omnia Sacramenta, cum obsint indigne
tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumen-
tibus ». Dicitur autem notanter *specialiter conse-* 13
*cratus*, quia Laici, et non Sacerdotes baptizantes
urgente necessitate in statu peccati mortalis, non
committunt novum peccatum mortale. Cum enim
ipsi non sint ad id specialiter consecrati, nec ex
officio ministrent, sed mere per accidens, non est
in eis tanta deformitas, et irreverentia Sacramen-
tum Baptismi ministrare in statu peccati morta-
lis. *Commun.* Dicitur etiam notanter « nisi adsit 14
casus extremae necessitatis, vel impossibilitatis »;
quia etiam Sacerdos non peccat mortaliter, cum
in casu extremae necessitatis pueri agonizantis,
et ob casum inopinatum perplexus, et perturba-
tus, seu sine advertentia, non prius contritus de
peccato mortali, in quo existit, ipsum puerum il-
lico baptizat, seu moribundum adultum absolvit.
*Communis*, testibus Dicastil. *dist.* 3. *n.* 214. Es-
parza *qu.* 18. *art* 4. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.*
92. Quinimo teste Gormaz n. 141. *et* 151. cum 15
La Croix *loc. cit. n.* 91. *et* 92. varii volunt, tam
Laicum, quam Sacerdotem privatim in casu extre-
mae necessitatis puerum agonizantem baptizantes,
et Sacerdotem in pari necessitate adultum absol-
ventem, nullum peccatum, ne quidem veniale,
committere, si interim, urgente necessitate, ne-
queant se tam cito disponere ad contritionem,
immo potius eos peccare, si in tali extrema ne-
cessitate non baptizent, seu non absolvant, quia
Jus Divinum, et charitas magis obligat ad procu-
randam salutem proximi, quam ad attendendam
reverentiam Sacramenti, contra quam non agitur
in tali necessitate: sicut inquit Dicastill. et ex ipso
La Croix *loc. cit.* irreverentia est, per se loquen-
do, si famulus tecto capite transeat Dominum,
attamen si videat filium Domini submergendum,
nisi tecto capite accurrat ad eripiendum a naufra-
gio filium Domini, nullam in hunc committit ir-
reverentiam, sed potius rem gratissimam agit. et
culpandus esset, si non ita faceret: Et sic cum aliis
tenent Lugo *de Sacramentis in genere disp.* 8. *sect.*
9. *n.* 151. Gobat *in Exper. tract.* 1. *n.* 53. Spo-
rer *tom.* 3. *part.* 1. *cap.* 3. *n* 176. et alii.

Minister Sacramenti Baptismi, et Poenitentiae 16
existens in peccato mortali peccat mortaliter, quo-
ties illud extra casum necessitatis ministrat in-
terruptis moraliter ministeriis. *Commun.* An an- 17
tem, si Minister ordinarius, seu alius Sacerdos una
vice, et velut uno moraliter ministerio duos ge-
mellos, aut etiam plures continuate baptizet, vel
absolvat, peccet toties, quoties successive, bapti-
zat, seu absolvit? Vide verb. *Confessarius art.* 1.
n. 46. *et* 47.

Sacerdos mortaliter peccat, quoties in mortali 18
celebrat, et in die Natalis Domini tria Sacra con-
sequenter in eodem Altari celebrans, tria peccata
mortalia committit, quia quodlibet Missae Sacri-
ficium est unum per se distinctum ministerium ad

aliud subsequens minime ordinatum. Sporer *loc. cit.* n. 175. et alii communiter.

19 Item mortaliter peccat Sacerdos conferens in
20 statu peccati mortalis extremam Unctionem. Item mortaliter peccat Episcopus conferens in statu peccati mortalis Confirmationem, et Ordines. *Com-*
21 *munis.* Item mortaliter peccat contrahens matrimonium in mortali, non solum prout est suscipiens, ut tenent communiter Doctores, sed etiam prout est ministrans, ut absolute tenent La Croix *loc. cit. n.* 93. Henno *tom.* 2. *tract. de Sacram. disp.* 4. *quaest.* 3. *art.* 3. *resolut.* 2. et alii communius volentes, sic contrahentem esse reum duplicis culpae: utrumque tamen peccatum sufficienter explicat dicendo in Confessione, se in mortali contraxisse, quia suscipiendo ministrat, et mini-
22 strando suscipit. Parochus autem non peccat mortaliter, quia in nostra sententia non est Minister Matrimonii, sed solum testis publicus, et auctorizativus; Qui tamen tenent ipsum esse Ministrum, et non contrahentes, consequenter dicere debent, eum peccare mortaliter, si ministret in statu peccati mortalis.

23 Quamvis autem ministrans Sacramenta extra casum necessitatis in statu peccati mortalis peccet mortaliter, valide tamen illa ministrat. Est de fide ex Trid. *sess.* 6. *Canon.* 12. ibi: « Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quae ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum,
24 anathema sit ». Sicuti etiam ad valorem Baptismi non requiritur fides ministri, dummodo, applicata debita materia, et forma, intendat facere, quod facit Ecclesia, seu faciunt Christiani. Est de fide ex variis Conciliis, et signanter ex Trident. *sess.* 7. *Canon.* 4. ibi: « Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab Haereticis, non esse verum Baptismum, anathema sit ».

25 Ministri Sacri, qui ministrando Sacramentum *non conficiunt*, sed Sacramentum jam confectum solum *aliis applicant, aut distribuunt*, ut qui Eucharistiam jam confectam distribuunt in statu peccati mortalis, probabilius non peccant mortaliter; Sicuti nec peccant mortaliter, qui in statu peccati mortalis conficiunt Sacramentalia, aut res Sacras tractant, ut Episcopus in mortali primam Tonsuram conferens, Abbas benedicens Sacras Virgines, consecrans Ecclesias, Altaria, Campanas, Vasa, Chrisma consecrans, oleumve Infirmorum benedicens, vestes Sacras, et hujusmodi. Item Parochus in mortali Matrimonio assistens, Nuptias benedicens, seu solemnitates Baptismi ab alio privatim in necessitate collati supplens; Item Sacerdos in mortali Eucharistiam intra, vel extra Missam tangens, de loco ad locum transferens, aquam, sal, panem, domum, et alia hujusmodi benedicens; Item Diaconus, et Subdiaconus in mortali ministrans, Evangelium, vel Epistolam solemniter cantans; Concionator publice verbum Dei praedicans, et sic de aliis similibus. Sic quoad omnia supradicta Vasquez *d.* 136. *n.* 39. Amicus d. 9. *n.* 6. Bernal. *d.* 17. §. 3. Sporer *loc. cit. num.* 174. et alii multi cum Diana *part.* 2. *tract.* 4. *resolut.* 23. et Aversa *de Euchar. quaest.* 10. *sect.* 5. §. *Quinto* et alii communius, teste Sporer *loc. cit.* La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 86. *et sequent.* et ratio est, quia omnes istae actiones non tendunt immediate ad sanctificandum hominem, sicut actiones propriae Sacramentales; adeoque, quamvis aliqua irreverentia non careant, tamen non est irreverentia tam gravis, ut culpam mortalem constituat, quamvis communiter, et ordinarie culpam venialem inducat. Vide in calce hujus Artic. Notas *Rom. Theol.*

Minister dignior, seu sanctior non causat plus 26
gratiae, seu majorem gratiam ex vi Sacramenti, seu ex opere operato. *Communis*, per textum *in cap. Si justi* 30. *c. Sic autem* 32. *c. Nec foris* 33. *c. Neque in homine* 36. *c. Dominus* 87. *c. Christus* 88. *c. Non nocet* 89. *caus.* 2 *quaest* 1. cum similibus; Potest tamen Minister dignior, seu sanctior ex opere operantis, idest opere, vel oratione sua mereri, aut impetrare suscipienti majores gratias; At hoc per accidens se habet ad Sacramentum; La Croix *loc. cit. n.* 90. et alii passim.

Minister per se loquendo peccat mortaliter, si 27
Sacramentum scienter ministret indigno. *Communis* ex illo *Matthaei* 7. *n.* 7. ibi: « Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos ». Dicitur autem notanter *per se loquendo*, quia interdum excusant damnum ministrantis, infamia suscipientis, aliorum scandalum, sigillum Confessionis, et hujusmodi.

Minister ordinarie peccat mortaliter conferen- 28
do Sacramentum peccatori publico, et notorio, sive illud ei conferat privatim, sive publice; cum tali peccatori sive publice, sive privatim petenti debeat Sacramentum denegari ratione gravis scandali populi, si non negaretur. *Communis.* Si vero 29
talis peccator esset in articulo mortis constitutus, tunc posset, immo deberet Minister ei petenti Sacramentum conferre, *Communis*; quia quisque praesumitur se tunc velle disponere, et necessitas tollit scandalum, vel illud tollet Minister publicando poenitentiam occultam moribundi, quod fieri deberet, si ad ipsum publice deferenda esset Eucharistia, ut dicit Tamburin. *de Communion. cap.* 6. *n.* 24. et alii.

Minister peccat graviter, si Sacramentum mi- 30
nistret occulte peccatori occulto; Nisi indignitas peccatoris occulti cognita esset ex sola Sacramentali Confessione, quia tunc ratione sigilli teneretur ipsi ministrare. *Communis.* Minister non pec- 31
cat ministrando Sacramentum peccatori occulto publice illud petenti: Tunc enim, ne notabiliter diffametur, non est ei Sacramentum denegandum; *cap. Placuit* 3. *caus.* 6. *quaest.* 2. *et cap. Si Sacerdos* 2. *de Offic. Judic. ordinar.* ubi Eugenius Papa id confirmat exemplo Christi non removen-

tis a Communione Judam, quem occulte noverat indignum; et sic tenent *Doctores communiter*.

32 Minister nullo umquam casu, neque ob metum, seu periculum mortis sibi incussum, potest licite ministrare Sacramentum incapaci, ut rite baptizatum rebaptizare, confirmatum, vel ordinatum iterato confirmare, vel ordinare, quia tunc falsificaretur forma, et mentiretur Minister dicendo: « Ego te baptizo, Confirmo te, accipe potestatem etc. » Mendacium enim proprie dictum, cum sit intrinsece malum, nullo unquam casu est licitum, neque ob metum mortis. *Communis*, et patet ex dictis verb. *Mendacium a n.* 12.

33 Potest autem Minister ob metum mortis licite ministrare Sacramentum scienter indigno, seu peccatori notorio, quia si talem administrationem excusat notabilis infamia occulti peccatoris publice petentis, uti dictum est *supra n.* 31. debet etiam excusare metus, seu periculum mortis, vel similis infamiae ministrantis; Suarez, Nugnus, Bonacina citati, et secuti a Gobat *in Exper. tract.* 1. *n.* 273. Sporer *loc. cit. n.* 188. Dicastill. *d.* 3. *n.* 292. La Croix *loc. cit. n.* 138. aliique cum Esco-
34 bar *lib.* 8. *num.* 357. Dummodo tamen non petatur in odium Fidei, vel in contemptum Religionis, quia si Eucharistia, v. g. peteretur ab Haeretico ad conculcandum, a Mago ad Magias, vel maleficia, et hujusmodi, tunc ne tantum vilesceret, et contemneretur Fides, et Religio, esset eis denegandum Sacramentum, etiam cum periculo mortis. *Communis*.

35 Per se loquendo non est licitum petere, et recipere Sacramentum a Ministro notorie indigne, qui praevidetur, vel creditur ipsum collaturus in peccato mortali, quia sic esset cooperari ad peccatum mortale proximi, quod non licet. *Commu-*
36 *nis*. Dicitur autem notanter *notorie indigno*, quia, si peccatum Ministri non sit publicum, et notorium, potest quis licite petere, et recipere ab eo Sacramentum, cum possit, et debeat praesumere, ipsum non esse indignum, quia quilibet debet censeri bonus, quandiu non probatur malus. *Communis*. Et quamvis sciret, ipsum Ministrum paulo ante peccasse, potest ab eo Sacramentum recipere, praesumendo, quod sit illud confessus, vel saltem se dispositus per contritionem; Dummodo tamen non constet, ipsum esse consuetudinarium, aut semper esse in occasione proxima peccandi, quia tunc prudenter praesumi posset status malus, adeoque, si posset facile haberi alius, ab eo esset Sacramentum petendum, et accipiendum. Herincx *d.* 3. *n.* 98. Bosco *d.* 1. *sect.* 8. *n.* 60. Gobat *tract.* 1. *n.* 265. Escobat *lib.* 8. *n.* 313. Coninch *q.* 64. *n.* 49. et alii.

Ob causam necessitatis, vel utilitatis notabilis 37 licitum est petere, et recipere Sacramentum a Ministro indigno, qui possit digne ministrare, quamvis praevideatur, et credatur indigne ministraturus, quia tunc petens, et recipiens utitur jure suo providendi suae necessitati, vel utilitati spiritualii, nec ullo modo cooperatur ad peccatum alterius, sed ob justam causam excusantem ab impediendo peccatum proximi solum permissive se habet, et aliunde Minister posset, et deberet se disponere per contritionem faciendo, quod in se est. *Communis*, per textum *in cap. Sciscitantibus* 5. *caus.* 15. *q.* 8.

A Ministro, cui ex officio incumbit Sacramenta 38 ministrare, licitum est ea petere, et recipere, etiam extra casum necessitatis solo intuitu proprii profectus spiritualis, quamvis ille sit notorie indignus, et etiam excommunicatus toleratus. Mastrius *disp.* 16. *Theolog. mor. n.* 51. Sporer *loc. cit. n.* 181. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 14. *dist.* 1. *quaest.* 4. *n.* 56. cum communi aliorum, et desumitur ex *citat. cap. Sciscitantibus* 5. *caus.* 15. *quaest.* 8. ubi dicitur, quod de manu Sacerdotis, quandiu ab Ecclesia toleratur, licite Sacramenta sumantur: et ex decreto Concilii Constantiensis in Bulla Martini V. incip. *Ad evitanda scandala*, ubi permittitur Fidelibus communicatio etiam in Sacris cum omnibus Excommunicatis, « praeter nominatim denunciatos, et notorios percussores Clericorum », adeoque etc. Accedit ratio, quia Parochianus habet Jus petendi, et recipiendi Sacramenta a suo Parocho, neque censetur amittere tale Jus ob sui Parochi indignitatem, maxime cum ipse, si velit, ut debet, possit se prius disponere per Confessionem, vel saltem per Contritionem (*).

Non licet tamen petere, et recipere Sacramenta a Ministro excommunicato non tolerato, et vitando, nempe « nominatim denunciato, aut notorio percussore Clerici »; quia cum ipse sit simpliciter praecisus ab Ecclesia, privatus est omni communicatione cum fidelibus, et consequenter omni Jurisdictione, adeoque non licet ab ipso Sacramenta petere, et recipere, cum ipsa ministrare 39
nequeat sine peccato mortali. *Communis*. Excipe 40
tamen casum extremae necessitatis, si nempe aliquis esset moriturus sine Baptismo, aut Poenitentia, quia tunc licite possent talia Sacramenta peti a Ministro etiam Excommunicato, degradato etc. et licite ab ipso ministrari. *Communissima*; quia quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum; *cap. Quod non est* 4. *de Regul. Juris*, *c. Quoniam* 13. *caus.* 1. *quaest.* 7. *cap. Sicut* 11. *de consec. dist.* 1. *cap. Omnes* 1. *de Feriis*,

*Romani Theologi Nota.*

(*) Non videtur excusari a peccato posse homo, qui a proprio Parocho iniquo Sacramenta exposcat, quoties ea ab alio Sacerdote probo exquirere possit cum eodem fructu. Charitas enim postulat, ne proximo nostro gratis praebeamus occasionem ruinae spiritualis: at occasionem hanc gratis praeberet, qui cum posset Sacramenta bene, et a bono Ministro recipere, eadem a Parocho malo petit, et recipit. Is ergo graviter contra Charitatem peccaret, non secus ac ille, qui peccare volenti, peccandi materiam praebeat, et occasionem.

*cap. Consilium* 2. *de Observat. jejunior. cap. Consuluisti* 3. *de celebration. Missarum.*

41 Minister simulans, non solum formaliter, sed etiam materialiter administrationem Sacramenti ob metum gravem quemcumque, etiam mortis, peccat mortaliter. Innocentius enim XI. *die* 2. *Martii* 1679. inter alias merito damnavit sequentem propositionem 29. in ordine: « Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi »; Unde si mors intentetur alicui Sacerdoti, nisi extra Missam consecraret totum panem, qui est in foro, aut nisi absolvat aliquem indispositum, peccat mortaliter, si formam proferat cum intentione non consecrandi, quamvis materialiter tantum simulet. Viva ad dictam propositionem damnatam Innocentii XI. *a n.* 14. *ad* 16. Cardenas in 2. *Crisi d.* 20. *a n.* 37. La Croix *lib.* 6. *p.* 1. *a n.* 149. et alii passim dicentes, dictam propositionem damnatam comprehendere simulationem, non solum formalem, sed etiam materialem, et quemcumque metum gravissimum, etiam mortis, et sic non amplius sunt audiendi Doctores, qui antehac oppositum tenuerunt tamquam probabile.

42 Simulatio tamen materialis circa rem plane indifferenter se habentem ad Sacramentum, per se loquendo, si non adsit alia vitiosa circumstantia, non est illicita; quia non est simulatio administrationis Sacramenti: Unde Confessarius, ad occultandum defectum absolutinnis poenitentis indispositi potest licite post Confessionem aliquam orationem recitare super ipsum, et facere signum Crucis, quamvis a videntibus putetur absolvere; *Communis* cum supracitatis.

43 Gravius peccat, qui simulat administrationem Sacramenti, quam qui sacrilege illud conficit, seu administrat, textu expresso *in c. De homine* 7. *de celebratione Missarum*, ubi refertur casus de quodam incauto Sacerdote, qui in mortali constitutus, nec potens confiteri, nec forsan conteri, et ob urgentem necessitatem coactus celebrare, peractis ceteris caeremoniis, et omissis verbis consecrationis, Missam celebrare simulavit, de quo Innocent. III. sic habet ibi: « Licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illum praesumpserit simulare, cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste vero (*ficte celebrans*) non solum Deo, cui non veretur, illudere, sed populo, quem decipit, se astringat ».

44 Minister in administratione Sacramentorum sequens sententiam tantum probabilem de valore, relicta tutiore, peccat mortaliter: Innocentius enim XI. *die* 2. *Martii* 1679. justissime damnavit inter alias sequentem propositionem 1. in ordine « Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis ».

Si non agatur de valore Sacramenti, sed tan- 45
tum de modo administrandi, potest Minister sequi opinionem practice probabiliorem, relicta tutiore. Sic cum Communi Card. *in* 2. *Crisi diss.* 2. *n.* 4. Gormaz *d.* 5. *n.* 801. La Croix *loc. cit. n.* 121.

Minister utens materia, vel forma falsa peccat 46
mortaliter. *Communissima.* Item peccat mortali- 47
ter per se loquendo, si utatur materia, vel forma
dubia, quando potest haberi certa; In casu autem
necessitatis, quando non potest haberi certa, po-
test, et debet adhibere dubiam. *Communis.* Item 48
peccat mortaliter omittendo intentionem requisi-
tam: *Communissima.*

Minister repetens absolute formam Sacramen- 49
talem, vel aliquid in ea, cum dubio tantum levi, et inani timore, per se loquendo, peccat mortaliter, quia est gravis irreverentia repetere absolute formam Sacramentalem cum solo dubio levi, et inani timore, qui nec sufficit pro licite repetenda tali forma sub conditione; Cum enim nulla est prudens causa dubitandi de valore Sacramenti, sed oriuntur tantum leves scrupuli, ne quidem conditionate est iterandum Sacramentum, uti tenet *Communis* ex Catechismo Romano cum Dicastillo *de Baptism. l.* 1. *n.* 174.

Quando tamen est prudens dubium de valore 50
Sacramenti collati, potest licite, immo debet iterari saltem sub conditione, quia tunc consulitur, et saluti proximi, et reverentiae Sacramenti per conditionem appositam. *Communis*, per textum in *c. Si nulla* 113. *de consecr. dist.* 4. ubi Leo Papa ad rem sic expresse dicit: « Non intervenit temeritas praesumptionis, ubi est diligentia pietatis »: et *c. ult. de Presbyter. non baptizat.* ubi Innocentius III. dicit: « Non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum ».

Minister, qui ex Officio est pastor, ut Parochus 51
respectu saecularium, et superior respectu Reli-
giosorum, tenetur ex justitia suis subditis, etiam
extra necessitatem gravem, rationabiliter petenti-
bus Sacramenta ministrare. Ad hoc enim se obli-
gavit assumendo Officium Pastoris, et talem vi-
detur intercessisse contractum inter Pastorem, et
Oves. Unde talis Minister tenetur sub mortali cum 52
quantocumque magno suo detrimento temporali,
et etiam cum propriae vitae periculo, non solum
in extrema, sed etiam in gravi necessitate spiri-
tuali alicujus sibi subjectae ovis, ei ministrare Sa-
cramenta. S. Thom. 2. 2. *quaest.* 26. *art.* 5. *ad*
3. *et q.* 185. *art.* 5. Suarez *q.* 1. *p.* 2. §. *Quarto*
*dico;* Castrop. *d.* 1. *punct.* 9. Granad. *d.* 4. *n.* 4.
Coninch *d.* 25. *d.* 7. *conclus.* 1. *et* 3. Bann. Ar-
ragon. Navarr. Tapia, quos citat, et sequitur Car-
den. *in* 1. *Crisi dissert.* 76. *c.* 2. La Croix *lib.* 2.
*n.* 174 et alii passim, Vide verb. *Extrema Un-*
*ctio a n.* 42. Si autem esset unicus Minister, quo 53
sublato, deesset Communitati Minister Sacramen-
torum, hic non debet singulis ministrare Sacra-

menta cum probabili periculo infectionis, seu mortis, sine quo periculo aliis Sacramenta ministrare posset; Salus enim omnium praeferri debet saluti unius particularis, et Minister obligatus ex officio Communitati, tenetur se illi conservare; Barbosa *de Offic. Paroch. c.* 17. *n.* 15. P. Marchant. *in Tribun. tom.* 3. *part.* 1. *tit.* 9. *to.* 2. *quaest.* 6. §. 2. *resol.* 1. testans esse Communem.

54 Minister, qui ex Officio non est Pastor, non tenetur ex justitia ministrare Sacramenta, tenetur tamen ex charitate, etiam cum vitae suae periculo, Sacramenta necessaria ministrare in extrema necessitate spirituali alicujus. Unusquisque eoim secundum ordinem charitatis tenetur, etiam cum periculo vitae corporalis, succurrere proximo in extrema necessitate spirituali constituto. *Communis.* Et per hoc stat differentia inter Ministrum, qui ex officio est Pastor, et Ministrum, qui ex officio non est Pastor, quia iste tenetur Sacramenta necessaria ministrare solum ex charitate, et in extrema necessitate spirituali proximi, ille vero tenetur ea ministrare suis ovibus ex justitia, et etiam in necessitate gravi, ex dictis *supra n.* 50.

55 Si Minister Baptismi carens aqua, puerum, alioquin sine Baptismo moriturum, in flumen, vel puteum projiciat, licet una simul proferat justam verborum formam cum intentione conferendi Sacramentum, seu vere baptizandi, nihilominus probabilius talis Baptismus est invalidus. Sic cum communiori Scotistarum, et antiquorum Richardi, Paludani, Marsil. Sancti Antonini, Toleti, Silvestri, Armillae, et plurium aliorum Scotus *in* 4. *dist.* 4. *qu.* 3. n. 3. ubi expresse dicit, quod « projectus de ponte non baptizatur, quia hoc non est ad vitam ordinatum, vel lotionem, sed ad mortem ». Et *dist.* 5. *q.* 3. *n.* 1. referens sententiam Richardi asserentis puerum sic projectum non esse baptizatum, ait: « dicitur etiam, quod talis sic projectus non esset baptizatus, quia Baptismus est ablutio ordinata ad vitam abluti, non sic autem ordinatur illa immersio ». Et in reportatis *eadem q. n.* 2. eamdem difficultatem expendens dicit: « Sed si adultus projiciatur in flumen, dicendo, *Baptizo te*, credo quod non baptizatur, quia projiciens non habet intentionem Ecclesiae, quia intentio Ecclesiae est sic madefacere eum, quod, ipso vivente, possit iterum dissecari; vel esto, quod baptizetur, non dubito quin projiciens peccet mortaliter ». Quibus omnibus constat, Scotum magis propendere in sententiam negantem, talem Baptismum esse validum, ut recte advertit Frassen *in* 4.

56 *Tr.* 1. *disp.* 1. *art.* 1. *q.* 5. *concl.* 2. Et ratio est, quia, ut dicit subtilissimus noster Doctor, Baptismus est ablutio ordinata ad vitam abluti, illa autem projectio est magis submersio ad mortem, quam ablutio ad vitam; cum per se loquendo tendat ad occisionem pueri, seu adulti sic projecti; Et quamvis Minister projiciens dicat se eam non intendere, tamen projectio ipsa non est moraliter, nec per intentionem disjungibilis ab occisione. Quis enim diceret se non velle occidere, sed solum abluere, et lavare hominem, quem ligatis manibus, et pedibus, et ingenti saxo ad collum alligato, in puteum, flumen, aut mare projiceret? Adeoque stat clarum, quod, non obstante tali praetensa intentione de non sic occidendo, adhuc dicta projectio manet vera, et directa realis occisio innocentis, quae nec pro tali casu est permittenda, cum non sit dicendum, Christum pro materia proxima Baptismi ordinasse ablutionem occisivam hominis, sicque actionem intrinsece malam, quae nunquam sine peccato adhiberi potest, et ex natura sua est ordinata ad mortem corporalem.

Dato autem, quod talis Baptismus esset validus, 57
ut jam tenet fere communis recentiorum opinio cum Suarez, Vasquez, Coninch, Hurtado, Valentia, Diana, Bonacina, Caspensi, Aversa, et aliis passim apud Mastrium *Theolog. moral. disp.* 17. *q.* 2. *art.* 1. *n.* 19. Layman *lib.* 5. *art.* 2. *cap.* 3. *n.* 5. *de Sacramento Baptismi*, La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 264. et tenent etiam Boyviu *t.* 3. *disp.* 3. *de Sacramentis q.* 2. *concl.* 4. Felix potestas *tom.* 1. *part.* 4. *n.* 2977. et alii volentes, quod talis projectio sit vere, et proprie ablutio ad validum Baptismum sufficiens, si ante mortem pueri proferatur integra forma, quia licet in tali casu sequatur submersio, et mors infantis, nihilominus puer potest dici vere ablutus, et baptizatus, quia esset vera immersio conjuncta cum forma, et Baptismus non ordinatur ad vitam corporis, sed animae, ac vita corporis cedere debet vitae animae; adhuc tamen nunquam esset sic conferendus, quia talis projectio esset illicita, iniqua, ac mortifera, ut passim concedunt etiam adversarii ipsi, et expresse docent Scotistae omnes post Scotum in 4. *cit. disp.* 5. *q.* 3. ubi sic ait: « Dico, quod quando praesumitur mors, nullo modo debet aliquis eum propellere, et projicere, quia peccabit mortaliter occidendo, et quilibet tenetur magis vitare peccatum mortale in seipso, quam quaerere salutem proximi; quia ordinata caritas magis est ad seipsum ». *Et in Reportatis* loco supracitato *expresse concludit*. Vel esto, quod baptizetur, non dubito quin projiciens non peccet mortaliter ». Nec valet, quod dicunt aliqui pauci ex adversariis, quod 58
talis Baptismus nedum esset validus, sed etiam licitus, quia vita animae est praeferenda vitae corporis. Non valet, inquam, quia vita animae est quidem praeferenda vitae corporis, sed solum quantum fieri potest per media licita, non autem per media illicita, ut esset in nostro casu. Non sunt enim facienda mala, ut veniant bona. *Ad Romanos cap.* 3. n. 8. *cap. Super eo* 4. *de usuris: cap. Ex tuarum* 2. *de sortilegiis, cap. Non est putanda* 27. *caus.* 1. *q.* 1. cum similibus. Tum quia ut rectissime dicit Scotus supra allatus: « Quilibet tenetur magis vitare peccatum mortale in seipso, quam quaerere salutem proximi, quia ordinata caritas magis est ad seipsum ».

*Additiones Romani Theologi ad n. 25.*

59 Censoribus non placet illorum assertio, qui ajunt, probabilius non peccare lethaliter administrantes Eucharistiam, ac Diaconum, et Subdiaconum exercentes proprium officium in peccato mortali. Ut iis morem gererem, transcribenda duxi, quae fusim hac de re disputat Continuator Tournely. Is itaque ait: « Peccat mortaliter per se loquendo, saltem qui ex officio, Sacramenta in statu peccati mortalis conficit, vel administrat ».

Probatur. 1. ex Scriptura Levit. 21. « Sancti erunt (Sacerdotes) Deo suo, et non polluent nomen ejus; incensum enim, et panes Dei sui offerunt; et ideo sancti erunt ». Unde sic: Graviter peccant, qui polluunt nomen Domini: sed qui destituti sanctitate, altari inserviunt, polluunt nomen Domini; ergo.

Et cap. 22. « Omnis qui accesserit de stirpe vestra ad ea, quae consecrata sunt... in quo est immunditia, peribit coram Domino: Ego Dominus »: atqui poena tam gravis grave peccatum supponit; « Quanto magis *ergo* putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, et spiritui gratiae contumeliam fecerit », ut ii faciunt, sancta non tractantes sancte?

Isajae *ult.* Facinorosus, qui sanctificat mihi vitulum, quasi canem *animal immundum* occidat, et qui offert thus in memoriam, quasi blasphemus; ergo cum mysteria nostra legalibus longe sanctiora sint, longe gravius peccare oportet, qui eadem impia manu coinquinat. Hinc Apostolus per Titum, et Timotheum sollicite monet Episcopos, et Presbyteros, et Diaconos, ut ministrent in conscientia pura: « Oportet Episcopum irreprehensibilem esse »: 1. *Timoth.* 3. « Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem »: « *Diaconi* probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes ». *ibidem.*

Probatur 2. ex Traditione. Augustinus Tract. 5. in Joan. « Ego dico, et omnes dicimus, quia justos oportet esse tanti Judicis Ministros »; erat ergo haec unanimis *omnium* sententia: et citato jam contra Parmenianum loco, « Omnia Sacramenta cum obsint indigne tractantibus etc. »: quibus consonat id Nicolai I. ad Bulgaros: « Unde aliis commodum exhibet *malus Minister*, inde sibi dispendium praebet ».

S. Gregorius *lib.* 1. *Epist.* 23. « Necesse est, ut munda sit manus, quae diluere sordes curat: scriptum namque est: Mundamini, qui fertis vasa Domini ».

Gregorius IX. Cap. *Quaesitum* 17. *de temporib. ordin.* interrogatus de Sacerdotibus, aliisque Clericis, quorum occulta erant crimina, respondet, eos « si non poenituerint, monendos esse, et sub interminatione divini judicii obtestandos, ut in testimonium suae damnationis in susceptis Ordinibus non ministrent »: quae verba grave scelus indicant. Hinc idem Pontifex c. 10. *de cohabit. Clericor. etc.* declarat, Clericum « quemlibet pro mortali peccato quoad se ipsum esse suspensum ». Hinc etiam Rituale Romanum jussu Pauli V. editum sic praescribit: « Sacerdos, si fuerit sibi mortalis conscius, quod absit, ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere ». Idem docet Catechismus Romanus *part.* 2. *cap.* 1. *n.* 17. et S. Carolus Borrom. in Institutionibus suis: unde liquet quam caute, et sancte vivere debeant Parochi, caeterique Sacerdotes, qui omni fere temporis momento ad conferenda Sacramen. vocari possunt.

Prob. 3. ratione. Qui Sacramentum conficit, aut administrat, gerit personam Christi; fit cum eo unum, et totale agens, cum actio ejus sit indivisibiliter actio Christi; ac demum merita ejus, et sanguinem dispensat: atqui graviter peccat homo, qui cum reus sit, et Diaboli mancipium, haec et tanta praestare audet. An non enim gravis est indecentia, et in ipsum Christum quadantenus redundans, quod infensus Christi hostis eumdem in actione omnium dignissima repraesentare ausit? an non violatur sancta Dei majestas, cum ei quasi operationis socius, et adjutor conjungitur filius Belial? an non sanguinem testamenti pollutum aut quasi rem momenti nullius ducit, qui qua manu poculum Babylonis, hac eumdem sanguinem dispensat?

Dices: non peccat Canonicus, licet mortalis 60
culpae conscius, qui cum aliis divinas laudes, attento modo, et devote persolvit: ergo nec peccat minister, qui cum intimo religionis sensu, ad justicandum quidem impari, sed tamen ulterius peccandi voluntatem excludente, Sacramenta conficit, aut administrat. Si enim prior sancta sancte tractare censetur, quidni posterior?

Resp. neg. conseq. Ratio disparitatis duplex: prima quod nec Scriptura, nec Patres ullibi exigunt, ut actu sanctus sit, qui officium, seu privatim, seu publice recitat; id vero exigunt de eo, cui tractanda incumbunt mysteria salutis nostrae: secunda, quod longe sublimior sit actio Ministri Sacramenta tractantis, quam Canonici psallentis. An is enim dispensat sanguinem Christi? an personam ejus in actione omnium maxima raepresentat; etc. Interim docet Habertus, eum graviter peccare, qui graviter reus divinis officiis praeest; unde qui *praesidentiam* hanc ex alterius absentia sibi imminere sentit, debet confestim ad Deum recurrere per actum doloris de peccato.

Dixi 1. *per se loquendo*; quia Minister ex officio Sacramenta conferens, a novo peccato excusari potest, 1. propter invincibilem sui status ignorantiam, 2. propter repentinam administrandi necessitatem, quae ita ingruit, ut desit spatium procurandae contritionis. Tunc enim de duobus malis eligendum est minus; minus autem malum est ministrare Sacramentum in statu peccati, quam illud non conferre illi v. gr. cujus aeterna salus proxime periclitatur.

61 Circa hunc necessitatis casum duo veniunt notanda, 1. immunem non fore a peccato eum, qui necessitatem hanc praevidere potuisset; ut praevidere possunt, et debent, qui in amplis nosocomiis, aut in exercitibus ministrant: ii enim, si sapiunt, norunt satis, singulis quasi passibus occurrere posse, qui illico absolvendi sint: unde, quam hic objicere possent, peccandi necessitas, consequens est, et volita, adeoque imputabilis; 2. extra casus, seu pueruli animam agentis, seu operarii decidentis a tecto, qui transeuntem Sacerdotem mire perturbant, rarum esse, ut quis ad omnem contritionis actum impotens sit; cum ad id brevissima quaeque praesentis animi, et temporis mora sufficiat.

Dixi 2. *saltem ex officio*. An enim Praesbyter, aut Laicus, qui in casu necessitatis baptizat, sit novi peccati reus, res est inter Theologos controversa. Negare videtur S. Thomas *quaest.* 64. *art.* 6. *ad* 3. ubi sic habet; « In articulo tamen necessitatis non peccaret *Sacerdos*, *aut Diaconus* baptizando in casu, in quo etiam Laicus posset baptizare; sic enim patet, quod non exhiberet se Ministrum Ecclesiae, sed subveniret necessitatem patienti ». Et ita sentiunt Gonet, Juenin, et Habert etc.

62 . Haec tamen opinio pluribus displicet, et merito: quia esto Laicus in casu necessitatis baptizans, non agat ut Ecclesiae Minister, agit certe ut Minister Christi, ejusque personam sustinet, nec minus est Minister Sacramenti, quam Sacerdos solemniter baptizans: atqui haec omnia videntur graviter exigere statum gratiae, ne Sacramenta, et Christi dignitas, et sanctitas graviter laedantur 2. quia sicut necessitas non efficit, ut sancta sancta non sint, sic nec efficit, ut sancte tractari non debeant. 3. quia ut notat Gibert. *Consult.* 4. *de Sacram.* si Sacerdos Missam ab altero inchoatam continuet, ne imperfectum remaneat Sacrificium, haud dubie peccabit lethaliter, nisi eliciat actum contritionis cum proposito quam primum confitendi: atqui is Sacerdos esset tamen solum Minister necessitatis, ergo, ait idem Canonista, obstetrix, quae centies baptizavit in necessitate, sine ullo contritionis actu, centies peccavit, et, ut mihi quidem videtur gravius, quam Sacerdos ad baptizandum ex officio minime obligatus; quia haec necessitatis casum praevidere debuit, non ille.

Hinc colliges primo, et Laicum, qui in casu necessitatis baptizat, et Sacerdotem, qui in eodem casu absolvit, aut Unctionem extremam confert, teneri, si licuerit per tempus, ut plerumque licet, excitare se ad contritionem, priusquam haec Sacramenta conferant, alias multiplicant peccata pro numero Sacramentorum: quia ut singuli Baptismi, et absolutiones singulae, totidem sunt actiones integrae, et completae. Et vero, ait Gonet, si homo, cui proximum imminet mortis periculum, tenetur sub poena lethalis peccati actum contritionis elicere, licet brevissimum ad id habeat tempus: cur a gravi culpa immunis sit, qui ab eliciendo contritionis actu abstineat, ob brevem quam ad id habet temporis morulam? Certe brevius temporis spatium, etsi impedit, ne quis facile conteratur haud tamen impedit, ne conteri possit. Cavendum tamen Ministro in hoc perplexitatis casu, ne dum contritionis spiritum in se accendere molitur, infanti, vel moribundo desit.

Colliges secundo, mortaliter etiam peccare Sacerdotem, qui reus excipit confessiones, etsi animum habeat vel excitandae in se contritionis, vel etiam sua deponendi peccata, priusquam poenitenti absolutionem impendat: quia confessionis auditio, licet non sit confectio Sacramenti, est tamen actio Sacramentalis, utpote ad conficiendum Sacramentum proxime ordinata: porro, ait idem Theologus: « ut Minister consecratus peccet mortaliter in exercitio ministerii, sufficit, quod actio, quam elicit, sit factiva Sacramenti, vel Sacramentalis, id est ad conficiendum Sacramentum proxime ordinata, vel distributiva, aut applicativa Sacramenti jam facti »; prout evincunt probationes superius allatae. Nec nocet, quod poenitens sic conficiendo non peccet: quia major esse debet reconciliantis sanctitas, quam reconciliandi. 63

Colliges tertio, eum, qui mortalis noxae sibi conscius Eucharistiam ab alio consecratam ministrat, novae mortalis culpae reum fieri. An autem tot admittat peccata, quot sine morali interruptione distribuit hostias, parum utile est in praxi, ut alibi advertimus; quia qui id negant, cum Henno fatentur, indignam quamlibet distributionem ultra primam, esse circumstantiam notabiliter aggravantem, utpote quae solitarie sumpta ad grave peccatum sufficiat: unde cum oporteat confiteri circumstantias notabiliter aggravantes, necessum est etiam juxta ipsos, ut in confessione exprimatur vel numerus eorum, quibus facta est distributio, vel tempus circiter distributionis. Si tamen Sacerdos plures uni hostias simul daret, unius solum peccati reus fieret, quia una tantum esset distributio. Caeterum quia Minister sic affectus esse solet, ut omnibus quotquot accedent, sacram synaxim praebeat, hujus dispositionis, quae sufficit ad peccatum, mentio facienda esset in poenitentiae tribunali, nisi haec a Confessario supponeretur. 64

Colliges 4. graviter etiam reum videri, qui ex officio Eucharistiam extra administrationem tangit, seu immediate, puta ut ab uno vase in aliud immittat, seu mediate, ut si eam in processione circumgestet: « quia, ut dicit Dionysius 1. *cap. Coelestis hierarchiae*, immundis nec symbola, id est sacra signa tangere fas est: unde qui tangunt res sacras, quasi suo officio utentes, peccant mortaliter. Secus autem esset, si in aliqua necessitate aliquid sacrum contingeret, vel exequerentur in illo casu, in quo etiam Laicis liceret, sicut... si Corpus Christi in terram projectum colligeret. Ita S. Thomas in 4. *dist.* 24. *quaest.* 1. *art.* 3. *qu.* 5. 65

*ad* 4. cujus doctrinae **postrema** pars ex iis, quae de Ministro necessitatis dicta sunt, limitanda est.

66 Colliges 5. et certius graviter peccare, qui in peccato mortali hostiam elevat, et cum ea populum benedicit: 1. quia haec est propria sacri officii functio, a qua *quoad se suspensus est* Minister gravis peccati reus: et quae eidem *sub interminatione divini judicii* prohibita est ab Ecclesia, ut patet ex citatis Gregorii IX. textibus: 2. quia is populum cum hostia benedicendi actus sine gravi indecentia exerceri nequit ab eo, qui inimicus Christi est, ejusque oculis ipso Daemone pejor. Quia tamen in eo casu non dispensat proprie Sacerdos merita, et sanguinem Christi, minus peccat, quam si Sacramentum conficeret, aut administraret.

67 Colliges 6. novi etiam, gravisque peccati conscios esse Diaconos, et Subdiaconos, qui Ordinum suorum functiones in eodem statu exercent: 1. quia hic locum habent probationes initio adductae, quarum nonnullae Diaconos specialiter tangunt; 2. quia ex S. Thoma ibi statim; « Quicumque cum peccato mortali aliquod sacrum officium pertractat, non est dubium, quin indigne illud faciat; unde patet, quod mortaliter peccent »: atqui ipsi etiam Subdiaconi, de quibus magis ambigitur, sacrum officium pertractant; ergo. Et certe ideo Subdiaconos in praesenti casu excusant plures a peccato gravi, quia eorum actio non est Sacramentalis: atqui haec ratio non est solida, aut saltem non eo usque solida est, ut dubium tollat. Quia ut quis in functione Ecclesiastica mortaliter peccet sufficit, ut ea functio Ecclesiae nomine exerceatur, ut sacra; quidquid enim taliter exercetur, et grave est, et plurimum exigit reverentiae: atqui Subdiaconorum functio Ecclesiae nomine exercetur ut sacra; et revera talis est, cum ad Eucharistiae confectionem proxime inserviat; ergo. Atque ita docet Nat. Alexander *lib.* 2. *art.* 2. *reg.* 10. Paulus a Lugduno, Navarrus, et Habert, qui ex eodem principio deducit, lethaliter peccare eos, qui Sacramentalia exercent, quales sunt benedictiones aquae, chrismatis, olei, tonsura clericalis. Censent tamen non pauci, nec laxiores, in benedictione aquae lustralis, cinerum, Abbatis, vestium Sacerdotalium, immo et consecratione templorum, censurarum inflictione, ac similibus, quae nec gratiam ex opere operato conferunt, nec sunt Sacramenti materia, nihil esse, quod peccati venialis lineam excedat: ita P. Antoine. Aliud est, inquiunt, de chrismatis, et olei infirmorum benedictione; quia Episcopus per ordinationem suam specialiter consecratur ad utramque illam actionem; unde in utraque exhibet se ut Ministrum Christi, ejusque personam immediate sustinet: ac proinde gravem ei facit injuriam, cum actiones illas in statu peccati exercet.

68 Quod spectat ad Clericos minores, nihil est unde functiones suas male obeundo, lethalis culpae arguantur; tum quia in id conspirant Theologi pene omnes; tum quia eorum munia hodie a Laicis perinde ac Clericis exercentur; tum denique quia functiones eorum nimis distant ab actione sacrificii.

Excipiendi viderentur Exorcistae, nisi, juxta praesentem Ecclesiae disciplinam, munus eorum quadantenus foret Sacerdotale. Ratio est, quia graviter dedecet, ut qui sponte diaboli mancipium est, eidem in nomine Christi, cui actu exosus est, imperare praesumat; nec dubium est, quin excipi mereatur, sicut excepti sunt a daemone pessimo Scevae filii de quibus *Act.* 19. hinc ordinator Episcopus his Exorcistas verbis alloquitur; « Tunc recte in aliis daemonibus imperabitis, cum prius in vobis eorum multimodam nequitiam superaveritis ». 69

* De sacris Concionatoribus S. Thomas in IV. *Senten. dist. XIX. quaest.* 2. *art.* 2. *quaestiunc.* 2. *in respons. ad* 4. « Dicendum quod docere sacram » Scripturam dupliciter contingit. Uno modo, ex » officio praelationis, sicut qui praedicat docet: » non enim licet alicui praedicare, nisi officium » praelationis habeat, vel ex authoritate alicujus » praelationem habentis: Rom. 11. *Quomodo praedicabunt, nisi mittantur?* Alio modo, ex officio » magisterii, sicut magistri Theologiae docent. » Dicunt ergo quidam, quod ille, qui primo modo » docet, peccat mortaliter, si sit in peccato mortali notorio, non autem ille, qui secundo modo » docet. Sed hoc est falsum, quia eorum, qui docent sacram scripturam, est idem finis, et eorum, qui sacram scripturam ediderunt: unde » cum ad hoc ordinetur Scripturae edoctio, ut ad » vitam aeternam homo perveniat, ut patet Joan. » 10. quicumque impedit finem doctrinae docendo, » peccat: impedit autem qui Sacram Scripturam in » peccato docet, quia ore se profitetur nosse Deum, » factis autem negat. Et dicendum, quod ille, qui » est in peccato notorio, peccat sive sic, sive sic » doceat: sed ille, qui est in peccato occulto, peccat » si primo modo doceat, non autem si secundo ». Et in *Comment. in Psal. XLIX.* Operum ejusd. *Edit. Rom.* 1570. *t. XIII. fol.* 66. *col.* 2. *et seq.* « Numquid qui in statu peccati mortalis est, peccat » mortaliter, quando praedicat, vel docet? Dicendum, quod ejus peccatum aut est publicum, vel » occultum: et si occultum, vel est ex contemptu » et sine poenitentia, aut cum poenitentia. Dicendum est ergo, quod si aliquis est in peccato publico, non debet publice praedicare, vel docere. » Et dico *publico*, quia si peccatum non est publicum, posset cum charitate occulte fratrem suum » de peccato etiam minori, quam sit suum peccatum occultum, reprehendere, reprehendendo » tamen seipsum. Si vero est in peccato occulto, et » sine poenitentia, tunc provocat Deum, qui simulat». Prover. 11. « Simulator ore decipit amicum » suum». Et de his loquitur hic sicut dicit glor. Augustini: «Lingua laudare non praesumat, cui contradicit conscientia». Si vero peccatum est occultum, et dolet, non peccat praedicando, vel do-

» cendo, etiam si publice loquatur contra pecca» tum; quia sic detestando aliorum peccata, dete» statur etiam suum». Neque vero in Comment. in Epistolam secundam ad Corinthios *lect.* 1. *in cap. IV.* mortaliter peccare solos peccatores publicos, et famosos statuisse, non autem etiam alios, ut antea docuerat, censendus est, propterea quod scribat: « Unus publicus, et famosus peccator cavere » debet sibi, ne praedicet, alias peccat ». Non enim ibi de utroque peccatorum genere publicorum, et occultorum quaestionem instituit, sed de publicis tantum loquitur, ut Apostoli verba, quae explicat postulabant *.

# MINOR MINORENNIS

VIDE VERB. *ÆTAS. BENEFICIA. CONTRACTUS. EMPTIO. VENDITIO. FILIUS. RESTITUTIO IN INTEGRUM.*

# MINORITÆ

## SUMMARIUM

1. Minoritae Fratres Custodiae Terrae Sanctae soli exercere possunt munia Parochialia in Graeco-Melchitas Patriarchatus Antiocheni, absente Parocho Graeco. — 2. Guardianus d. Minoritarum S. Sepulchri, seu Terrae Sanctae potest conferre Sacramentum confirmationis absentibus Episcopis latini ritus, cum oleo, et Chrismate a Catholico Antistite benedictis. Alia Minoritas spectantia *ad n.* 16.

1 Minoritae Fratres Custodiae Terrae Sanctae soli exercere possunt munia Parochialia in Graeco-Melchitas Patriarchatus Antiocheni, absente Parocho Graeco. Bened. XIV.
2 *tom.* 1. *Constit.* 87. *incip. Demandatam* §. 13. Eorum Guardianus S. Sepulchri, seu Terrae Sanctae potest conferre Sacramentum Confirmationis, absentibus Episcopis Latini ritus, cum Oleo, et Chrismate a Catholico Antistite benedictis, etiam antiquis, si nova haberi non possunt. Idem Const. 10.
3 incip. *Cum ad infrascriptam.* Ab eodem potest sub conditione conferri Graecis Melchitis a simplici Sacerdote confirmatio, absente Episcopo Graeco
4 Catholico. Idem Constitut. 87. incip. *Demanda-*
5 *tam* §. 14. Ubi vero sit Episcopus Catholicus residens, hujusmodi Sacramentum non conferat, nisi de ejusdem Episcopi consensu; eo autem dissentiente, abstineat. *Idem ibid.*
6 Franciscani Observantes Missionarii quibusdam Ecclesiis, et Missionibus Cocinchinae discedere jubentur decreto Visitatoris Apostolici. Idem Constit. III incip. *Quantopere* §. 7. Inde appellant
7 ad S. Sedem. Idem *ibid.* §. 9. Et decreta prius confirmata revocantur, ipsaque in pristinum restitun-
8 tur. Idem *ibid.* §. 11. Adjecta lege conservandi Missiones sibi adjudicatas, easque non deferendi.
9 Idem *ibid.* §. 13. iisque permittitur praedicare in regnis Ciampae, et Cambodiae, non tamen aliis exclusis. Idem *ibid.* §. 10.
10 Franciscani Missionarii in Ægypto laborantes laudantur a laudato Pontifice *tom.* 1. *Constit.* 129.
11 incip. *Eo quamvis tempore* §. 2. Franciscani instituti spiritus, quo ad jurisdictionem Parochorum, e documentis S. P. Francisci, et S. Bonaventurae demonstratur. Idem *ibid.* §. 15. ubi, adductis verbis Testamenti dicti S. P. Francisci, et S. Bonaventurae in Tractatu: *Quare Fratres Minores praedicent*, subjungit: « Licere tantum Fratribus Ordinis Minorum S. Francisci Custodiae Terrae Sanctae Parochialia munia obire circa Graecos Melchitas, eisque Sacramenta administrare in iis locorum, et temporum circumstantiis, quibus omnino deficiat modus habendi Parochum, aut alium Antistitem Greci ritus ». 12

Advertendum, quod nos Fratres Minores (quidquid scripserit aliquis in contrarium) possumus, ac debemus addere in *Confiteor* nomen nostri Sancti Patriarchae Francisci, dicendo; « Sanctis Apostolis Petro, Paulo, Beato Patri nostro Francisco etc. » et ita dicendo « Sanctos Apostolos Petrum, et Paulum, Beatum Patrem nostrum Franciscum etc. ». Cui non obstat Decretum Sacrae Congregationis diei 20. Mart. 1706. loquente ipso de iis, qui illud non recitant ex speciali privilegio, *Regulares absque speciali privilegio etc.* quo nos gaudemus ex ritu tradito a S. Bonaventura anno 1260. relato *in Orbe Seraphico tom.* 3. *n.* 30. a quo recedere non possumus ex sancitis a Julio II. et Clemente X. citat. in Rubricis nostri novissimi Franciscani Breviarii *n.* 129, ibi: « Quoad Caeremonias vero, et alia ad recte, et sancte reddendum Domino Sacrificium laudis, quoquomodo necessaria, et opportuna, observanda sunt documenta a Sancto Bonaventura edita, necnon ordinationes Capitulorum 13

Generalium, Apostolica auctoritate confirmatae: ac proinde Ritnale, Constitutiones, et doctrinae in Firmamento trium Ordinum contentae ibidem a San. Memor. Julii II. et tandem a fel. record. Clemente X. in Brevi, *Ex commissi Nobis* 28. *Augusti* 1671. cum aliis recentioribus, approbatae, et sub nonnullis poenis pro tunc, et nunc observari mandatae »: Ac ideo in Missalibus, et Breviariis Franciscanis *in Confiteor* rite appositum est post nomina SS. Apostolorum Petri, et Pauli, nomen S. Patris Nostri Francisci. Et insuper ad id habemos personalem confirmationem Innocenti XIII. qui assistendo nostro Capitulo Generali Romae celebrato 15. Maii 1723. non solum id approbavit in pubblica Confessione omnium Vocalium, sed et sibimetipsi complacuit repetere, dicendo, « Praecibus, et meritis Beatae Mariae etc. Beatorum Apostolorum Petri, et Pauli, et Beati Patris vestri Francisci etc. »: uti apparet ex supra laudato Capitulo Generali edito Romae anno 1730. Et ad id accedit totius Religionis universalis, ac inveterata consuetudo, quae, quasi altera Lex, parem obligandi obtinet potestatem, *c. Consuetudo* 5. *dist.* 1. *l. De quibus* 31. *ff. de legib. l. Diuturna consuetudo* 35. *et l. Sed ea* 35. *ff. eod.* Consuetudo namque est optima Legum interpres; *L. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus*, *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, cum similibus. Et haec sententia expresse traditur *sub n.* 168. in Caeremoniali Mediolani impresso anno 1744. ab eruditissimis Patribus Reformatis illius Provinciae collecto ex Caeremonialibus Romanis, et Franciscanis.

## DECRETA

14 *Decretum, quo disposita, atque sancita a P. Vice Commissario Generali Ordinis Min. Observ. Reformator. S. Francisci pro Conventibus Recessus, seu Recollectionis nuncupatis confirmantur.*

Sacra Congregatio super Disciplina Regulari, expenso tenore Epistolae circularis Vice Commissarii Generalis Min. Observantium Reformatorum S. Francisci, datae die 9. Januarii 1707. in qua sub *n.* 7. ubi de conventibus Recessus, seu recollectionis agitur, haec habentur: « E in detto Convento, o Conventi, ne'quali dovrà attendersi al solo spirito di divozione, ed orazione, non vi potrà essere studio, ne'Lettori, o altro Religioso esente da qualunque atto comune ». Et mature perpensis omnibus, et singulis deductis tam a d. Vice Commissario Generali, et procuratore Generali, Strictioris Observantiae Sancti Francisci ex una, quam Patribus habitantibus in Conventibus Recessus Provinciarum Reformatarum Marchiae, et Bononiae partibus ex altera, pro stabilitate Conventuum Recessus, sive Recollectionis cum peculiaribus legibus rescripsit: « Executioni mandetur in omnibus Provinciis praedicta Epistola Circularis Vice Commissarii Generalis, sub die nona Januarii 1707. Et tam Superiores Generales, quam provinciales omnino provideant Conventui Recollectionis, alias Sacra Congregatio providebit ».

Dat. Romae hac die 24. Martii 1708.

J. R. CARD. IMPERIALIS PRAEFECTUS.

*Decretum de instituendis in unaquaque Provincia strictioris Observantiae S. Francisci Conventibus spiritualis recessus pro Religiosis serventibus, ad praescriptum Epistolae circularis P. a Monte Bufo Vice-Commissarii, alias a Sacr. Congr. confirmatae.* 15

Cum ad aures Sacrae Congregationis super Disciplina Regulari pervenerit, et multiplici fide dignorum testimonio fuerit comprobatum, in multis Provinciis strictioris Observantiae S. Francisci per Italiam, et Insulas adjacentes, Epistolam Circularem Vice-Commissarii Generalis a Monte Bufo datam 9. Januarii 1707. et ab hac Sacra Congregatione confirmatam 24. Martii 1708. plenum non sortiri effectum quoad demandatos spiritualis Recessus Conventus; Volens propterea Sacra Congregatio, ne talis inobservantia in Regularis Disciplinae detrimentum diutius protrahatur, opportune, et efficaciter providere, re mature discussa, auditisque pluries, tum voce, tum scripto Superioribus Ordinis, referente Eminentissimo Fabrono rescripsit: Pro omnimoda observantia praefatae Epistolae Circularis Vice-Commissarii Generalis a Monte Bufo confirmatae, ut supra, a Sacra Congregatione, de stituendis in unaquaque Provincia supradictis Conventibus spiritualis Recessus pro Religiosis ferventioribus; et non concedatur licentia admittendi ad habitum, et professionem, nisi in Provinciis, in quibus Sacrae Congregationi constiterit, praefatos Conventus re ipsa institutos esse, ac sedulo, et cum effectu a Superioribus Generalibus detur notula, ubi sint respective instituti dicti Conventus.

Romae 10. Decembris 1714.

J. R. CARD. IMPERIALIS PRAEFECTUS.

*Decretum consimile praecedenti pro Minoribus Observantibus S. Francisci.* 16

Cum ad aures Sacrae Congregationis super Disciplina Regulari pervenerit, et multiplice fide dignorum testimonio fuerit comprobatum, in multis Provinciis Minorum de Observantia Sancti Francisci per Italiam, et Insulas adjacentes, Breve Sa. Mem. Innocentii XI. quod incip. *Militantis Ecclesiae etc.* editum die 22. Novembris 1679. plenum non sortiri effectum quoad demandatos Recollectionum Conventus; Volens propterea eadem Sacra Congregatio, ne talis inobservantia in Regu-

laris Disciplinae detrimentum diutius protrahatur, opportune, et efficaciter providere, re mature discussa, auditisque pluries, tum voce, tum scriptis superioribus Ordinis, referente Eminentissimo Fabrono, censuit; supersederi prorsus in expeditione novi Brevis, sed omnino servandam esse dispositionem Brevis san. mem. Innocentii XI. 22. Novembris 1679. de non concedenda licentia admittendi ad habitum, et Professionem in illis Provinciis, in quibus plene non constiterit Sacrae Congregationi, supradictos Recollectionum Conventus institutos fuisse juxta formam in eodem Brevi praescriptam. Et interim detur a Superioribus Generalibus nota, ubi respective sunt recollectionum Conventus.

Romae 10. Decembris 1714.

J. R. CARD. IMPERIALIS PRAEFECTUS.

# MIRACULUM

## SUMMARIUM

1 Miraculum unde dictum? — 2. Miraculum quid sit? — 3. Ad verum, et proprie dictum Miraculum quatuor principaliter requiruntur. — 4. Assignatur primum requisitum. — 5. Assignatur secundum. — 6. Assignatur tertium — 7. Assignatur quartum. — 8. His quatuor enumeratis requisitis addi solet quintum, et assignatur. — 9 Miraculorum triplex est genus, seu ordo, vel gradus. Quodnam sit primum genus, et quae miracula ad ipsum spectent? — 10. Quodnam sit secundum genus, et quae miracula ad ipsum spectent? — 11. Quodnam sit tertium genus, et quae miracula ad ipsum spectent? — 12. Miracula primi generis non est necesse, quod fiant in instanti. — 13. Miracula secundi generis nec ipsa petunt fieri in instanti. — 14. Miracula tamen tertii generis necesse est, quod fiant in instanti. — 15. Miraculum per quid differat a Gratia? — 16. Gratia quid sit? — 17. Quando est dubium, an sanitas recuperata sit per miraculum, vel per Gratiam, concludendum est esse recuperatam per gratiam. — 18. Miracula in Sacra Scriptura appellantur interdum *Signa*. — 19. Interdum vocantur *Prodigia*. — 20. Interdum appellantur *Portenta*. — 21. Haec vox *Miraculum* quamvis pluries habeatur in Veteri Testamento, nunquam tamen reperitur in Novo. — 22. Miracula, Prodigia, et Portenta, conveniunt omnia in ratione Signorum. — 23. Attamen licet omnia sint miracula, quaedam tamen magis propria appellantur Signa, quatenus non actu rem signatam ponunt, sed consummantur in praesignatione rei futurae, vel rei praesentis. — 24. Miracula autem semper effectum suum ponunt actu a parte rei. — 25. Prodigia; et portenta volunt nonnulli, quod differant a Miraculis ex parte effectus, et modi significandi, quatenus illa terrorem, vel nocumentum aliis inferant, et praenuncient; miracula vero commodum, et gaudium. — 26. Alii autem tenent, quod miracula illa, quae propter eorum excellentiam majori admiratione, et stupore sunt plena, prodigia, et portenta appellentur; Quae vero admirationem inferunt, sed non tantam, minora et para miracula dicantur. — 27. Pignatell. tamen, et alii dicunt, quod inspecto eo, quod sit excedens facultatem naturae creatae, Miracula dicuntur *Virtutes*; et inspecto eo, propter quod ipsa fiunt Miracula, nuncupantur *Signa*; et quatenus Miracula aliquid praeostendunt, vocantur *Ostenta*, sive *Portenta*; quatenus vero futura praedicunt, appellantur *Prodigia*. — 28 Solus Deus proprie, ac physice potest facere vere, et proprie dicta miracula. — 29. Possunt tamen Sancti, ac servi Dei facere miracula moraliter. — 30. Miracula in confirmationem Fidei possunt moraliter fieri etiam a peccatoribus veram Fidem habentibus. — 31. Nequeunt tamen a peccatoribus fieri, neque moraliter in testimoniam Sanctitatis, aut insignium meritorum apud Deum. — 32. Haeretici nequeunt facere miracula, neque in confirmationem Fidei, neque in testimonium Sanctitatis, aut insignium meritorum apud Deum. — 33. Angeli possunt moraliter facere miracula. — 34. Angeli mali, seu Daemones nequeunt ullo modo facere vera miracula. — 35. Adducitur, et solvitur instantia. — 36. Virtutes, Signa, et Prodigia Antichristi erunt spuria, apparentia, et mendacia. — 37. Potestas examinandi, et recognoscendi miracula competit non solum Summo Pontifici, sed etiam Episcopis. — 38. Debet tamen Episcopus, si examinat miracula nondum Canonizatorum, aut Beatificatorum, antequam divulget, aut divulgari permittat, totum negotium ad Sanctam Sedem transmittere, indeque responsum expectare. — 39. Examen miraculorum debet esse exactissimum, et rigidissimum, praesertim quoad Testes. — 40. Episcopus ad examen miraculorum debet adhibere in consilium etiam Theologos, et alios Viros probos. — 41. Miracula, gratiae, et beneficia etc. quae praesumuntur accepta a Deo ad intercessionem alicujus mortui cum opinione sanctitatis, non possunt imprimi sine licentia Sed. Apost. nisi fuerit Canonizatus, vel Beatificatus. — 42. Miracula gratiae, etc. talis mortui non Canonizati, nec beatificati publicari non possunt sine praefata licentia sub poenis, Clericis secularibus privationis officiorum, suspensionis a Divinis, et administrationis Sacramentorum; Regularibus vero omnium Officiorum, necnon vocis activae, et passivae. — 43. Quando Miracula fieri dicuntur in aliqua Ecclesia saeculari, sive Regulari virtute Sacrarum Imaginum, statim Episcopi mandant operiri Imagines, et impediunt concursum populi, ne Miracula publicentur, antequam per Testes legitimos fuerint sufficienter probata, et transmissa ad Papam, et transgressores possunt ab Episcopis puniri. — 44. Affertur celeberrimum Miraculum. — 45. De variis miraculis a Christo Domino patratis *remissive*.

1 Miraculum dicitur mirum factum, vel quasi admiratione plenum. Barbosa *de offic. et potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 99. *n.* 7. et
2 alii passim. Miraculum, prout usurpatur in causis Beatificationum, et Canonizationum, describitur a S. Augustino *lib. de util. cred. cap.* 16. ibi: « Miraculum voco, quidquid arduum, ei insolitum supra spem, aut facultatem mirantis ap-

paret », et a S. Thoma *par.* 1. *quaest.* 110. *art.* 4. *et quaest.* 114. *art.* 4. Miraculum proprie, et stricte sumptum definitur, quod sit *id, quod fit praeter ordinem totius naturae creatae*, et sic Doctores passim.

3 Ad verum, et proprie dictum miraculum quatuor principaliter requiruntur. Glossa communiter recepta *in cap. Gloriosus Deus, unic. de Reliquiis, et veneratione Sanctorum*, *verb. Sedis A-*
4 *postolicae*. *Primo* igitur requiritur, quod miraculum fiat supra naturam, idest praeter ordinem totius naturae; sicut de Virga Moysis mutata in colubrum, et de Asina loquente ad Balaam, *ex capit. Cum ex injuncto* 12. *de Haereticis*. Illud enim, quod per causas naturales fieri potest, non est mi-
5 raculum. *Secundo*, quod appareat illud ex Deo, non ex arte contingere, neque ex Diabolo, quia mirabilia, quae arte applicando activa passivis contingunt, seu ope Daemonis virtute sua naturali angelica agentis efficiuntur, quamvis facultatem, et captum humanum excedant, indeque admirationem in intellectu humano causent, non sunt tamen vere, et propria miracula, licet in sensu largo talia dicantur, *in cap. Teneamus* 56. *caus.* 1. *Exodi* 7. *Actor.* 9. et alibi: Solus enim Deus proprie, ac physice potest facere miraculum; Hinc *Psalm.* 71. dicitur; *Qui facit mirabilia solus*, et *Psalm.* 83. *Tu faciens mirabilia, tu es Deus solus*.
6 *Tertio*, quod fiat non vi verborum, sed hominis merito id contigat. Unde transubstantiatio panis in Corpus Christi per Sacerdotem vi consecrationis causata, non est miraculum, prout requiritur
7 ad Beatificationem, vel Canonizationem. *Quarto*, quod fiat vel in confirmationem Fidei, vel in testimonium Sanctitatis alicujus, in quo Deus se vult mirabilem ostendere, ejus virtutes in aliorum exemplum miraculis illustrando, unde de primo dicto fine, ob quem Deus patrare solet miracula, constat ex *Marc. ultimo*, ibi: « Illi autem profecti praedicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis ». Et *Hebraeor.* 2. ibi: *Contestante Deo signis, et portentis*. Et de secundo dicto fine constat ex *Psal.* 61. *n.* 36. ibi: *Mirabilis Deus in Sanctis suis*. Et de S. Thoma de Villanova *in* 3. *lection. Officii*, ibi: « Deus sanctitatem servi sui testatam voluit praesertim cum horreum frumento pauperibus distributo penitus vacuum, repente plenum inventum est ».

8 His quatuor enumeratis ad verum, et proprium miraculum requisitis, quintum solet addi, nempe quod fiat praeter consuetum, et ordinarium modum causandi. Unde quia creatio animae, conservatio Universi, et hujusmodi non fiunt praeter consuetum, et ordinarium modum causandi, quamvis a solo Deo fieri possint, non sunt ad propositum vere, et proprie miracula. Barb. *de offic. et potest. Episcop. alleg.* 97 *n.* 8. Reiffenstuel *lib.* 3. *decr. tit.* 46. *n.* 39. et alii.

9 Miraculorum triplex est genus, seu ordo, vel gradus, sicuti tripliciter potest opus aliquod facultatem naturae excedere. Primo scilicet quoad substantiam facti, seu quoad id, quod fit, quando nempe substantia rei factae est supra vires naturae: Quod constituit speciem miraculorum primi generis, seu ordinis, vel gradus; uti est illud, quod duae naturae uniantur, et subsistant in una persona, sicuti factum est in Incarnatione, de quo dixit Sanctus Augustinus *tract.* 17. *in Joannem*: « Majus Miraculorum est quod Deus factus est homo, quam miracula omnia, quae Deus fecit inter homines ». Ad hoc primum genus, seu ordinem, vel gradum spectat faecunditas, et partus Virgineus B. M. V., si idem corpus sit simul cum alio in eodem loco, ut de Christo Domino, qui intravit ad Discipulos januis clausis; si corpus humanum glorificetur; si unum corpus simul sit in duobus, vel pluribus locis; si Sol stet, aut retrocedat, prout contigit ad preces Josue, et Ezechiae Regis, et hujusmodi.

Secundo, *quoad subjectum*, seu quoad *id, in quo fit*, quando nempe aliquid est supra vires naturae, quoad subjectum ejus in quo fit, idest quando aliquid fit, quod natura ipsa quoque facere potest, sed non in illo subjecto, in quo tunc fit; Quod constituit speciem Miraculorum secundi generis, seu ordinis, vel gradus, uti est resuscitatio mortuorum, illuminatio caecorum, et hujusmodi: potest enim natura causare vitam, sed non in mortuo; potest praestare visum, sed non caeco. Ad hoc secundum genus, seu ordinem, vel gradum spectant sanationes Paralyticorum, quos Christus sanavit, et sanationes Aridorum, Claudorum, Mutorum, vel alio simili morbo laborantium, quorum sanationes omnem medicorum artem, et medicinae virtutem superent, et soli divinae virtuti reserventur. 10

Tertio, *quoad modum faciendi*, quando nempe aliquid est supra vires naturae quoad modum faciendi, idest quando tale quid fit, quod etiam natura ipsa facere potest, sed non illo modo. Quod constituit speciem miraculorum tertii generis, seu ordinis, vel gradus; uti est, cum quis subito, ac instantanee divina virtute sanatur a febri, nullis adhibitis medicamentis, nulla eveniente crisi; Aut cum aer statim divinitus condensatur in pluvias absque causis naturalibus, ut legitur factum ad preces Samuelis, et Eliae Prophetae, et Sanctae Scholasticae Sororis D. Benedicti, et aliorum, et hujusmodi; Potest enim natura causare salutem in infirmo, condensationem aeris in pluvias, sed non tali modo, scilicet in instanti, et sine medicamentis, et sine concursu aliarum causarum naturalium. Ad hoc tertium genus, seu ordinem, vel gradum spectant sanatio instantanea a febri socrus Simonis facta a Christo Domino, *Lucae*, 4. sanationes instantaneae ab Hydrope, ab Hernia, et ab aliis hujusmodi morbis illico factae simul cum integra recuperatione virium ad invocationem alicujus Servi Dei, seu Sancti, quia cum 11

per naturam nequeant illico, et simul cum recessu morbi vires totaliter recuperari, ideo quoties morbus hoc modo recedit, et vires simul totaliter recuperantur, non per naturam, vel artem, sed per miraculum accidisse censetur.

12 Miracula primi generis, seu ordinis, vel gradus non est necesse, ut habeantur pro veris miraculis, quod fiant in instanti, quia talia miracula, sive fiant in instanti, sive progressu temporis, semper verificatur, quod a solo Deo procedant, cum totaliter superent vires, et facultatem naturae, a qua nec in instanti, nec successive provenire possunt. Pignatell. *to.* 4. *consult.* 44. *n.* 6. Lauraea *in tom.* 3. *disput.* 20. *art.* 20. *num.* 865. et alii passim.

13 Miracula secundi generis, seu ordinis, vel gradus non est necesse, quod fiant in instanti, et patet exemplis relatis in Sacra Scriptura; De filio enim Viduae a morte excitato ab Elia *Reg.* 3 *cap.* 17. habetur: « Qui expandit se atque mensus est super puerum tribus vicibus . . reversa est anima pueri intra eum, et revixit », Et de filio Sunamitis suscitato a mortuis ab Elisaeo 4. *Reg. cap.* 3. non statim, sed paulatim ibi: Nam Elisaeus ingressus domum « ascendit, et incubuit super puerum, posuitq. os suum super os ejus, et oculos suos super oculos ejus, et manus super manus ejus, et incurvavit se super eum, et calefacta est caro pueri. At ille reversus deambulavit in domo semel huc, atque illuc, et ascendit, et incubuit super eum, et oscitavit puer septies, aperuitque oculos ». Et de Caeco nato illuminato a Christo Domino *Joann.* 9. ibi: « fecit lutum ex sputo, et linivit super oculos ejus, et dixit ei, Vade, lava in Natatoria Siloe. . abiit ergo, et lavit, et venit videns ». Quae miracula ex dictis *supra num.* 10. sunt secundi generis, et tamen, ut patet ex textu, non sunt facta in instanti.

14 Miracula tertii generis, seu ordinis, vel gradus necesse est, quod fiant in instanti, ita ut infirmus sanetur, et vires recuperet statim ac Sanctus est invocatus, alias si ita non evenirent, sed progressu temporis, dubitari, ac suspicari cum fundamento posset, quod non a Deo supernaturali concursu supra vires naturae morbus fuerit expulsus, sed ex generali concursu cum natura operante id acciderit; Quoties autem dubium est, seu suspicio, quod sanatio potuerit procedere a natura, Ecclesia in causis Beatificationis, et Canonizationis non approbat pro miraculo, sed solum pro Gratia, *arg. Cap. in obscuris* 30. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *In obscuris minimum est sequendum.*

15 Unde Miraculum, ut notat Diana *Coordinat. tom.* 8. *tract. et resolut.* 1. et alii, per hoc differt a gratia: quod Miraculum fit in instanti, et Gratia successive: Quamvis tamen miraculum differat a Gratia per hoc etiam, quod Miraculum a solo Deo procedat, quin physice ad eum concurrat causa secunda; Gratia vero procedat quidem a Deo per intercessionem alicujus invocati Servi Dei, vel Sancti, sed etiam concurrente alia secunda causa; uti patet, cum pro obtinenda sanitate infirmus invocat aliquem Sanctum, et interim medicamenta adhibet, et citius, seu in minori tempore, quam si Sanctus fuisset invocatus, sanitatem, et vires successive recuperat; Tunc enim dicitur non Miraculum, sed Gratia.

Hinc Gratia describi potest, quod sit « Beneficium procedens ex speciali Dei benevolentia, etiam in linea naturali, a Deo, concurrente simul physice causa secunda, successive factum petenti, sed citius, quam si, vel ipse Deus, vel Dei servus non fuisset vocatus ». Matthaeucci *in Practica Theologico-Canonica tit.* 3. *c.* 1. *n.* 67. Quando autem est dubium, an sanitas recuperata sit per miraculum, vel per gratiam? concludendum est esse recuperatam per Gratiam, per citatam *Regulam* 30. *Juris in* 6. uti recte Matthaeucci *loc. cit. n.* 68. ed alii. 16 17

Miracula in Sacra Scriptura appellantur interdum *Signa*, ut *Deuteronomii* 6. ibi: *Deus fecit signa. Marc.* 16. ibi: « Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis ». *Joann.* 2. ibi: « Hoc fecit initium signorum in Cana Galilaeae, convertens aquam in vinum »: et ibidem *cap.* 4. « Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cum venisset a Galilea in Judaeam sanans filium Reguli: *Actorum* 8. Signa vocantur sanationes Paralyticorum, Claudorum, et Energumenorum liberationes. Interdum vocantur *Prodigia*, *ut Deuteron.* 6. ibi: *Deus fecit signa*, *atque Prodigia magna. Psalm.* 45. ibi: *Quae posuit Prodigia super terram.* Joel. 2. ibi: *Dabo Prodigia in Coelo*, *et in terra.* 2. *Machabaeor.* 15. ibi: *Prodigia facientem Dominum invocavit. Joann.* 4. ibi: *Nisi signa*, *et Prodigia videritis. Actor.* 5. ibi: *Fiebant signa*, *et Prodigia multa*, et saepe alibi. Interdum appellantur *Portenta*, ut *Deuter.* 4. ibi: *Signa*, *atque Portenta;* et ibidem *cap.* 7. *Signa*, *atque portenta; Josue* 24. ibi: *Multis signis*, *atque Portentis. Paralipom.* 2. *cap.* 32. ibi: *Ut interrogarent de portento, quod acciderat. Isaiae* 8. ibi: *In signum, et in portentum. Ezechiel.* 22. ibi: *Quia portentum dedi te Domui Israel. Marc.* 13. ibi: *Dabunt signa*, *et portenta. Ad Hebraeos* 2. ibi: *contestante Deo signis, et portentis*, et saepe alibi. Haec autem vox *Miraculum*, quamvis pluries habeatur in Veteri Testamento, nunquam tamen reperitur in Testamento novo. 18 19 20 21

Miracula, Prodigia, et portenta conveniunt omnia in ratione Signorum, quia omnia praeter speciem sui, quam ingerunt sensibus viventium, quid aliud significant. Attamen licet omnia sint Miracula utpote ardua, et insolita, et supra vires naturae creatae, quaedam tamen magis proprie appellantur *Signa*, quatenus non actu rem signatam ponunt, sed consummantur in praesignatione *rei futurae*, ut erunt signa in Sole, et Luna, et Stellis, *Lucae* 21. quae praesignabunt Judicium Universale proxime futurum. Vel *rei praesentis*, ut 22 23

signa prodigiosa censentur illa, quae, dum Sancti Martyrio afficiuntur, non semel solet evenire, quod nempe ferae mansuescant, terraemotus accidat, Statuae inanium Deorum corruant, magna tempestas oriatur, radii, et splendores supra caput, et circa Corpus Martyris appareant, Concentus Angelorum audiantur, faces accensae videantur, et hujusmodi, quae omnia tamquam Signa a Deo dantur ad indicandum, quod mors patientis sit ipsi accepta, et injuste, et inique Judex, et Tyranni operentur, quin effectus alius ponatur a parte rei.

24 Miracula autem semper effectum suum ponunt in actu; Si enim loquamur de Miraculis primi generis, ut est Incarnatio Divini Verbi, ponit actu a parte rei Verbum incarnatum: Si loquamur de Miraculis secundi generis, ut est resuscitatio mortui, ponit actu a parte rei mortuum resuscitatum: Si loquamur de miraculis tertii generis, ut est sanatio instantanea a febri, ponit actu a parte rei sanitatem. Sic recte Matthaeucci *loc. cit. cap.* 1. *n.* 30. *et* 31. et alii.

25 Prodigia, et Portenta volunt nonnulli, quod differant a Miraculis ex parte effectus, et modi significandi, quatenus illa terrorem, vel nocumentum aliis inferant, et praenuncient; Miracula vero commodum, et gaudium; sicuti resuscitatio a morte, sanatio miraculosa a morbo est Miraculum afferens commodum, et laetitiam; Alii tamen te-

26 nent, quod miracula illa, quae propter eorum excellentiam majore admiratione, et stupore sunt plena, prodigia, et portente appellentur: Quae vero admirationem inferunt, sed non tantam, minora, et pura miracula dicantur. Sic Matthaeucci

27 *loc. cit. n.* 21. et alii. Pignatellus autem *tom.* 4. *consult.* 58. *n.* 1. observans, quod ex D. Thoma 2. 2. *quaest.* 178. *art.* 1. *ad* 3. duo possunt attendi in Miraculis, quatenus excedunt vires totius naturae creatae, scilicet id, quod fit excedens facultatem dictae naturae, quo inspecto, inquit, Miracula dicuntur *Virtutes*, et id, propter quod ea fiunt, scilicet ad manifestandum aliquid supernaturale, cujus gratia, dicit, Miracula nuncupantur *Signa*. Unde infert cum Angel. Rocc. *de Canonizatione Sanctor. c.* 22. Miracula, quatenus aliquid praeostendunt *Ostenta*, seu *Portenta* vocari; quatenus vero futura praedicunt, appellari *Prodigia*.

28 Solus Deus proprie, ac physice potest facere vera, et propria d. Miracula. *Communis*; Et ratio est, quia, si aliqua Creatura, v. gr. Angeli, Sancti, ac Daemones possent proprie, et physice facere vera, et proprie dicta Miracula, jam miracula non essent supra naturam, nec praeter ordinem totius naturae creatae, prout requiritur ad rationem proprie, et stricte dicti miraculi, ut patet ex ejus definitione tradita ex D. Thoma *supra n.* 2. Unde dicitur *Psalm.* 71. *Qui facit mirabilia solus.*

29 Possunt tamen Sancti, ac Servi Dei facere, et revera ab eis plura sunt facta, et in dies fiunt Miracula *moraliter*, quatenus nempe Deus ad preces ipsorum, vel intuitu Fidei, atque meriti eorum, aut in confirmationem Sanctitatis eorundem Miracula patravit, seu patrat, quae alias non esset patraturus. Unde *Psal.* 67. dicit; *Mirabilis Deus in sanctis suis. Commun.*

Miracula in confirmationem Fidei possunt mo- 30
raliter fieri, etiam a peccatoribus veram fidem habentibus, eamque praedicantibus, ac nomen Dei invocantibus, ut colligitur aperte ex 1. *Ad Corinth.* 13. ibi: « Si habuero omnem Fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum »: ubi ut vides, aperte supponit, posse homines Fide vera instructos, licet caritate destitutos, montes ipsos alio transvehere; Et de facto patet in Juda proditore, qui in testimonium Fidei, aeque ac alii Apostoli, patravit Miracula, *Marc.* 3. ut recte observat Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 45. *n.* 37. et tenent passim Doctores.

Nequeunt tamen a peccatoribus fieri neque mo- 31
raliter miracula in testimonium Sanctitatis, aut insignium meritorum apud Deum, qui est alter finis, ob quem miracula fiunt; Miracula enim ob talem finem non possunt fieri, nisi ab illis, qui apud Deum specialibus meritis Sanctitatis refulgent. *Communis.*

Haeretici autem nequeunt facere miracula, ne- 32
que in confirmationem Fidei, neque in testimonium Sanctitatis, aut insignium meritorum apud Deum; Ipsi enim carent Fide supernaturali, quae necessaria est ad facienda miracula; juxta illud *Matth.* 17. ibi: « Si habueritis Fidem etc. et dicetis monti huic, transi hinc illuc, et transibit, et nihil inpossibile erit vobis »: nec habent sanctitatem, cum sint membra praecisa ab Ecclesiae sanctitate, adeoque nullimode possunt facere vera miracula. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 67. *n.* 43. Matthaeucc. *loc. cit. tit.* 6. *cap.* 3. *num.* 15., *et sequent.* Lauraea *loc. cit. n.* 804. et alii passim, et expresse habetur ex Concilio Constantinopolit. 3. *art.* 15.

Angeli boni possunt moraliter facere miracula, 33
sive quia ex voto, et desiderio eorum Deus mira praestet, sive quia Ministerium ei exhibeant, ut ea mira praestet. S. Thomas *part.* 1. *q.* 110. *art.* 4. Pignat. *loc. cit. n.* 35. et alii passim.

Angeli mali, seu Daemones nequeunt ullo mo- 34
do facere vera miracula. *Communis.* Nec obstat, 35
quod *cap. Teneamus* 56. *caus.* 1. *quaest.* 1. sicuti et *Exodi c.* 7. habeatur, Magos Pharaonis fecisse miracula, et *eod. cap. Teneamus: et Actor.* 9. dicatur Simonem Magum patrasse miracula. Non obstat, inquam, quia, ut dicunt S. Augustinus *lib.* 20. *de Civitate Dei*, *et* lib. 3. *de Trinit.* S. Thomas *part.* 1. *quaest.* 110. *art.* 4. *ad* 2. *et quaest.* 114. *art.* 4. et alii passim, Mira illa per Magos Pharaonis, et per Simonem Magum, sicut, et alia per alios Magos, et malos homines ope Daemonis facta, seu exhibita, non fuerunt vera miracula, sed tantum apparentia, et praestigia

quaedam sensus, et imaginationem illudentia; Vide etiam dicta ad rem *sup. n.* 5.

36 Sic etiam Virtutes, Signa, et Prodigia Antichristi erunt spuria, et mendacia, quia ipse, ut interpretatur S. August. *lib.* 20. *de Civitate Dei*, et alii passim, decipiet sensus per illusiones, et phantasmata, et efficere videbitur, quod re ipsa non efficiet.

37 Potestas examinandi, et recognoscendi miracula competit non solum Summo Pontifici, sed etiam Episcopis; habetur clare ex Concilio Tridentino *sess.* 25. *de invocatione Sanctorum*: ubi dicitur: « Nulla etiam admittenda esse miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente, et approbante Episcopo »: qui textus non tantum procedit de miraculis jam *Canonizatorum*, sed etiam *non Canonizatorum*, ita ut Episcopus etiam istorum miracula recognoscere possit, prout Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres declaravit, teste Fagnan. *in cap. Cum ex eo* 2. *de Reliquiis, et venerat. Sanctorum n.* 7. et Barbosa *de offic. et potest. Episcop. par.* 3. *allegat.* 97. *n.* 3. ubi dicit sic fuisse sibi responsum a dicta Sac. Congregatione, et originalem responsionem apud

38 se asservare. Debet tamen Episcopus, si examinet miracula nondum Canonizatorum, aut Beatificatorum, antequam ea divulgari permittat, totum negotium ad Sanctam Sedem transmittere, indeque responsum expectare, juxta Constitutionem 37. Urbani VIII. incipien. *Sanctissimus.* Fagnan. *loc. cit. n.* 10 Reiffenstuel *lib.* 3. *decr. tit.* 45. *n.* 45. *in fine.*

39 Examen miraculorum debet esse exactissimum, et rigidissimum, praesertim quoad Testes, ita ut regulariter non nisi per Testes idoneos juratos, qui non sint singulares, et qui deponant ex scientia per sensus proprios, et singillatim examinentur, miraculum probari valeat, prout pluribus demonstrant Auctores *arg. cap. Venerabilis de Te-*

40 *stibus, et c. Testes caus.* 3. *quaest.* 9. Unde Episcopus ad examen miraculorum debet adhibere in consilium etiam Theologos, et alios Viros probos, ut expresse praescribitur in Concilio Tridentino *loc. cit.* ibi: *Adhibitis in consilium Theologis, et aliis piis Viris.* * De hoc argumento fuse admodum, ac docte agit Episcopus Novariensis Joseph M. Maraviglia, in suis Legibus Prudentiae Episcopalis, *Lege* 303. 304. 305. et 306., quem vide. *

41 Miracula Gratiae, Beneficia etc. quae praesumuntur accepta a Deo ad intercessionem alicujus mortui cum opinione Sanctitatis, non possunt imprimi sine licentia Sedis Apostolicae, nisi fuerit Canonizatus, vel Beatificatus. Urban. VIII. Constitut. 37. incip. *Sanctissimus.*

42 Miracula, Gratiae etc. talis mortui non Canonizati, nec Beatificati publicari non possunt sine praefata licentia sub poenis, Clericis saecularibus privationis Officiorum, Suspensionis a Divinis, et Administrationis Sacramentorum; Regularibus a vero omnium Officiorum, nec non vocis activae, et passivae. Urban. VIII. Constit. incip. *Sanctissimus.*

Unde Laur. de Franchis in *Controvers. inter Episcop. et Regulares pag.* 252. *vers. Ad* 10. relatus a Barbosa *de offic. et potest. Episcop. alleg.* 97. *n.* 6. *circa finem* refert, quod quando miracula fieri dicuntur in aliqua Ecclesia Saeculari, sive Regulari, Virtute Sacrarum Imaginum, statim Episcopi mandant operiri Imagines, januas Ecclesiae claudi, et impediunt concursum hominum, nec miracula publicantur, nisi prius per Testes legitimos fuerint sufficienter probata, et processus, sive aliquid hujusmodi mittatur ad Papam. Et *ibidem vers. Ad* 12. tenet, quod tam Saeculares, quam Regulares admittens nova miracula puniri possunt ab Episcopo. 43

Hic juvat afferre magnum, et maximum miraculum sic appellatum a Decano, aliisque Sac. Romanae Rotae Auditoribus, et relatum a numquam satis laud. Summo Pontifice Benedicto XIV. in appendice in fine tertii tomi sui undequaque aurei Operis de Servorum Dei Beatificatione, et Beatorum Canonizatione. Et est, quod B. Petrus Baptista Sacerdos, et Concionator mei Seraphici Ordinis, ac Commissarius Delegatus ad Tyrannum Japoniae, cum Legationem sibi commissam felicissime ad optatum finem perduxisset, ac sibi illius Tyranni, seu Imperatoris animum devinxisset, obtinuissetque facultatem aedificandi Monasterium, et Ecclesiam in Civitate de Meaco Regia illius Imperatoris, et exinde plurimos illius nationis, qua verbis, qua exemplis, et caritativis officiis una cum sociis ad Catholicam Fidem convertisset, valde ob id iratus Tyrannus, indixit ei, et sociis mortem Crucis; et ut sic crucifixis, eorum corpora in Cruce ad aliorum terrorem per bimestre remanerent; Quo tempore dictus meus Beatus Petrus Baptista pluries, ac pluries visus fuit, derelicta Cruce, celebrare Missam in Ecclesia sui Monasterii, sibi ministrante Antonio Doxico aetatis 13. annor. qui ministraverat ei vivus in Missa, et postea simul cum ipso crucifixus fuerat. Unde, uti constat ex processu pro eorum Canonizatione, jussu Urbani VIII. a supradictis constructo, et *loc. cit.* integre allato, saepissime eveniebat, quod corpus Beati Petri Baptistae, et dicti Antonii non videbantur in Cruce; et postea transacto tempore celebrationis Missae, audientibus interim adstantibus Canticum quasi Caelestem, iterum videbantur in Cruce eodem modo, quo martyrium in illa passi fuerant, quod, uti revera est, merito appellatur magnum, immo maximum *Miraculum.* 44

De variis miraculis a Christo Domino in terris degente patratis disseritur in hac Bibliotheca verb. *Hemorrhoissa*, verb. *Magi*, verb. *Filius Viduae Naim*, et verb. *Samaritana.* 45

Alia ad rem, vide verb. *Cultus Sanctorum.*

# MISSA, PROUT EST SACRIFICIUM

## ARTICULUS I.

### QUOAD EJUS ESSE, EFFECTUS, ET FRUCTUS.

## SUMMARIUM

1. Missa est vere, et proprie Sacrificium, vereque repraesentativum mortis Christi. —2. Istud Sacrificium in Missa incruentum idem est cum Sacrificio in Cruce cruento. —3 Haec mystica immolatio carnis Christi, quae fit manibus Sacerdotis, Christi passio, Crucifixio, mors vocatur, non rei veritate, sed significante Mysterio. —4. Effectus Sacrificii Missae est triplex, scilicet *Propitiatorius*, seu *Meritorius*, *Satisfactorius*, et *Impetratorius*. —5. Missae Sacrificium quomodo sit *Propitiatorium*, seu *meritorium*? —6 Quomodo sit *Satisfactorium*? —7. Quomodo sit *Impetratorium*? —8. Fructus, seu valor Sacrificii Missae est etiam triplex, scilicet *Generalis*, *medius*, seu specialis, et *personalis*, seu specialissimus.—9. Fructus *Generalis* competit ex instituto Ecclesiae generaliter omnibus — 10. Medius, seu specialis competit illi, qui pro aliis celebrans offert, et applicat Missam, sive ex Charitate, sive ex justitia, recepto stipendio. —11. Personalis, seu specialissimus competit tantummodo ipsi Sacerdoti celebranti, nec est alteri applicabilis. — 12. Fructus Sacrificii alius potest esse ex opere operantis, et alius ex opere operato; Fructus ex opere operantis unde proveniat? — 13. Fructus ex opere operato unde proveniat? — 14. Fructus, seu valor Sacrificii Missae non est infinitus, sed finitus. — 15. Affertur ratio *ad n.* 16. — 17. Quaedam observatione digne ad articuli complementum in Tyronum gratiam inducuntur, *ad n.* 19. — 20. Agitur de materia sacrif. Missae de forma, et defectibus consecrationis ad n. 23. — 24. Alia ad rem, *remissive*.

1 Missa est vere, et proprie Sacrificium, *cap.*
*Firmiter*, *de Sanctissima Trinitate*, Concil.
Trident. *sess.* 22. *Canon.* 1. et vere quidem
repraesentativum mortis Christi; Concil.
2 Coloniens. II. *part.* 7. *cap.* 27. Et istud Sacrificium in Missa incruentum idem est cum Sacrificio in Cruce cruento, quia licet Christus resurgens a mortuis, jam non moriturus, mors illi ultra non possit dominari, attamen in semetipso immortaliter, et incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc Mysterio moritur, *cap. Utrum.* 72.
3 *dist.* 2. *de consecr.* Haec enim Mystica immolatio carnis Christi, quae fit manibus Sacerdotis, Christi passio, Mors, Crucifixio vocatur non rei veritate, sed significante Mysterio, *cap. Hoc est*, 48. *dist.* 2. *de consecr.*
4 Effectus Sacrificii Missae est triplex; scilicet Propitiatorius, seu meritorius, Satisfactorius, et Impetratorius. Sic colligitur ex Trid. *sess.* 22. *Can.* 3. ubi haec habet expresse: « Si quis dixerit, Missae Sacrificium tantum esse laudis, et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, neque pro vivis, et defunctis, pro peccatis, poenis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus of-
5 ferri debere, anathema sit ». Est enim Missae Sacrificium *Propitiatorium*, seu meritorium, quia ejus virtute, et intuitu Deus fit offerenti, et iis, pro quibus offertur, propitius, conferendo ipsis auxilia gratiae, quibus excitentur ad veram poenitentiam, sicque ad consequendam peccatorum remissionem virtute perfectae contritionis, vel attritionis cum sacramento, ex Trident. *sess.* 22. *cap.* 2. His verbis « Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, et donum poenitentiae concedens, crimina, et peccata etiam ingentia

dimittit ». Est *Satisfactorium*, quia Deus illud 6
acceptat tamquam satisfactionem pro poena temporali in hac, aut alia vita pro peccatis quoad culpam jam deletis debita, ex Trident. *sess.* 22. *c.* 2. his verbis: « Quare non solum pro fidelium vivorum peccatis, poenis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus, sed et pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum traditione offertur ». Est *Impetratorium*, quia 7
per illud impetramus a Deo diversa bona, et spiritualia, et temporalia, ut innuit Trident. *cit. sess.* 22. *cap.* 2. dum dicit rite offerri « non solum pro fidelium vivorum peccatis, poenis, et satisfactionibus, sed etiam pro aliis necessitatibus ».

Fructus, seu valor Sacrificii Missae est etiam 8
triplex scilicet *Generalis*, *Medius*, seu specialis, et *Personalis*, seu specialissimus; colligitur ex Trident. *sess.* 21. *c.* 6. ubi habet: « Siquidem, illae quoque Missae vere communes censeri debent, partim, quod in eis populus spiritualiter communicet, partim vero, quod a publico Ecclesiae Ministro, non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebren-
tur ». Fructus *Generalis* competit ex instituto Ec- 9
clesiae generaliter omnibus fidelibus. *Medius*, seu 10
specialis competit illi, pro quo Celebrans offert, et applicat Missam, sive ex caritate, sive ex ju-
stitia, receptu stipendio. *Personalis*, seu specialis- 11
simus competit tantummodo ipsi Sacerdoti cele-
branti, nec est alteri applicabilis. Et fructus Sa- 12
crificii alius potest esse ex *opere operantis*, et alius *ex opere operato*. Fructus *ex opere operantis* provenit ex merito, bonitate, devotione Sacerdotis celebrantis, ut colligitur *ex cap. Ipsi* 1. *q.* 1. ubi habetur expresse: « Quanto enim digniores

fuerint Sacerdotes, tanto facilius pro necessitati-
13 bus, pro quibus clamant, exaudiuntur ». Fructus *ex opere operato* provenit ex vi, virtute, et meritis Christi, qui est principalis in hoc Sacrificio; et hic fructus, nec crescit ex bonitate, nec minuitur ex pravitate Sacerdotis, sed aequaliter prodest omnibus, sive Missa celebretur per bonum, sive per malum Sacerdotem, ut docent communiter Doctores, et habet expresse *cap. Intra Catholicam* **1.** *quaest.* **1.** et *c. Utrum, de consecrat. dist.* **2.** ubi habentur praecisa verba: « Intra Catholicam Ecclesiam in Mysterio Corporis, et Sanguinis Christi nihil a bono majus, nihil a malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, et in virtute Spiritus Sancti ». Et Conc. Trident. *sess.* **22.** *cap.* **1.** dicit aperte: « Et haec quidem illa munda oblatio est, quae nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari potest ».

14 Fructus autem, seu valor Sacrificii Missae non est infinitus, sed finitus. Ita S. Thomas **3.** *qu.* **79.** *art.* **5.** Divus Bonaventura *in dist.* **45.** *art.* **3.** et Scotus *quodlibet* **20.** cum suis, et aliis magis com-
15 muniter. Ratio a priori est, quia oblatio hujus Sacrificii non est meritoria, et satisfactoria, ut fit a Christo, cum Christus nunc non mereatur, nec satisfaciat, sed quatenus ex institutione Christi habet annexas satisfactiones praeteritas ipsius Christi; Congruum autem fuit, ut haec annexio fieret modo finito, ut sepius a Sacerdotibus frequentaretur, et iteraretur, ut videtur praecipisse ipse Christus, dum dixit: « Haec quotiescumque feceritis, in mei commemorationem facietis, iy etenim *Quotiescumque* extenditur ad iteratas vices, ad iteratas Sacrificationes; haec autem iteratio arguit limitatum, et finitum valorem ejusdem Sacrificii, nam si esset illimitatus, et infinitus, non exigeret illam reiterationem, cum unum Sacrificium tantae virtutis esset, quantae essent plura Sacrificia, et unica missa, utpote infiniti valoris, sufficeret ad exauriendum totum Purgatorium:
16 Simulque posset quis per unius Missae celebrationem satisfacere pro centum, et mille stipendiis, quod est damnatum ab Urbano VIII. *die* **21.** *Junii* **1625.** et ab Alexandro VII. in Decreto Sanctae Inquisitionis *die* **24.** *Septembr.* **1655** ab Innocentio XII. *die* **23.** *Decembr.* **1697.** ut infra in adducendis eorum decretis potest aperte videri.

*Nota Romani Theologi.*

Valor Sacrificii Missae, seu vis, et dignitas illius, ratione rei oblatae infinita est: Nam eadem victima est, quae oblata pro nobis in cruce fuit, idem Sacerdos, unum, et idem proinde Sacrificium, sola offerendi ratione diversum, ut ait Tridentinum. Ita ergo valoris est infiniti.

*Responsio Auctoris.*

Dicit *Rom. Theol.* quod valor Sacrificii Missae, seu vis, et dignitas illius, ratione rei oblatae, infinitus est, nam eadem victima est, quae oblata pro nobis in Cruce fuit, idem Sacerdos, unum et idem proinde Sacrificium, sola offerendi ratione diversum, ut ait Tridentinum. Ast quamvis sacrificium Missae in se, et in actu primo, quatenus exprimit virtutem, et sufficientiam sacrificii Crucis, habeat valorem infinitum, sacrificium tamen Missae quantum ad applicationem, et in actu secundo, de quo loquitur mea conclusio, habet revera fructum, seu valorem tantummodo finitum; quia licet Sacrificium Missae sit idem cum sacrificio Crucis, et tota efficacia Sacrificii Missae consistat in applicatione valoris Christi, ut ait Concil. Trid. *sess.* **22.** *cap.* **1.** *et* **2.** haec tamen applicatio fit finito modo, et per partem, sic Christo volente, ob hanc differentiam inter sacrificium incruentum, et illud cruentum, quod scilicet cruentum non sit reiterabile, incruentum vero potest, et debet jugiter reiterari, ut in dies ubique servatur, adeoque quamvis sacrificium Crucis fuerit, et sit valoris infiniti, quum Christus, qui voluit tantum semel mori, etiam unico Crucis Sacrificio voluerit omnia impetrari; econtra vero, quia voluit, Sacrificium Missae multiplicari, etiam voluit per illud merita suae passionis per partes applicari, sicque finite, et limitate; alias sequerentur illa inconvenientia a me allegata *loc. cit. num.* **15.** *et* **16.** et ab aliis passim. Unde firmiter sic tenenda est mea sententia, uti eam tenent S. Thom. S. Bonav. Scotus *locis a me cit.* Eminentiss. Cardin. Gottus *quaest.* **2.** *dub.* **1.** §. **2.** *de valore et subjecto Sacrificii Missae*; P. Daniel Concina *lib. de Eucharist.* **3.** *dissertat.* **2.** *de Sacrificio Missae*, c. **3.** Mastrius *in q. disput.* **4.** *q.* **6.** *num.* **117.** Clericatus *de Sacrificio Missae*, *decis* **33.** *num.* **35.** *et sequent.* cum pluribus aliis ibi cit. Pasqualig. *De Sacrificio Missae, qu.* **119.** *num.* **3.** *et* **4.** ubi plures Doctores cumulat, Card. Bellarm. *lib.* **2.** *de Missa, c.* **4.** *proposit.* **4.** Card. Toletus *lib.* **2.** *cap.* **6.** *et* **8.** Gavant. *part.* **2.** *tit.* **8.** *num.* **3.** et alii, quos citat, et sequitur Laym. *l.* **5.** *tract.* **5.** *c.* **1.** *num.* **9.** Reiffenstuel *Theol. Moral. tract.* **4.** *de Sacramentis dist.* **5.** *quaest.* **5.** *conclus.* **1.** instans de communi, paucis exceptis; Felix Potestas *de Sacrificio Missae*, *num.* **234.** Henno *tom.* **2.** *de Eucharist. Sacram. disput.* **2.** *concl.* **2.** ubi multa tradit ad rem, allegans etiam D. Thom. *in* **4.** *dist.* **45.** *art.* **4** *quaest.* **3.** *ad* **2.** ubi docet, quod quamvis Sacrificium Missae infinitam contineat virtutem, illa tamen limitatur ad determinatum effectum, quod confirmet praxis Ecclesiae plura Sacrificia non solum pro diversis, sed etiam pro eodem sive vivo, sive defuncto offerentis, et sic alii passim.

Ad hujus articuli complementum in Tyronum gratiam animadvertendum est, vi verborum consecrationis panis, sub speciebus ejusdem poni solum Christi corpus, et in consecratione vini sub 17

speciebus vini, vi verborum poni duntaxat sanguinem Christi; nam id vi verborum ponitur sub speciebus respective, quod verba consecrationis directe, et immediate ex institutione Christi significant. Sed verba consecrationis panis, solum Christi corpus, et verba consecrationis vini, duntaxat Sanguinem directe, et immediate loquendo significant, ergo etc. At sub speciebus panis, post Christi Domini Resurrectionem, venit etiam per concomitantiam Sanguis Christi in consecratione panis, et sub speciebus vini venit etiam Corpus Christi in consecratione vini. nec non in utraque consecratione per concomitantiam venit Christi Divinitas, et Anima: per concomitantiam enim venire, est fieri praesens sub speciebus vi naturalis, et physicae connexionis, quam ad invicem habent ea, quae sunt Christi Domini; sed Corpus Christi nunc est cum Sanguine, Anima, et Divinitate, nec non Sanguis cum etc. ergo etc. ad propositum optime facit pro pleniori perceptu, ac sensu sequens exemplum; si aliquis Apostolus in triduo Mortis consecrasset, tunc vi verborum consecrationis panis, sub ejusdem speciebus posuisset Corpus Christi; efficiunt enim consegrationis verba id quod significant, at non venisset per concomitantiam sub Hostia Sanguis, et Anima Christi, eo quia pro tunc haud haec unita, et connexa erat cum Corpore Christi, bene vero per concomitantiam advenisset sub Hostia Divinitas, quod enim Verbum Divinum semel assumpsit, nunquam dimisit, fuitque idcirco Christi Corpus semper Divinitati unitum, et similiter est suo modo dicendum respectu consecrationis vini in eodem hypothetico casu, atque hinc, ut patet, clarius liquent quae supra, nec non perpendenti fit obvium, qualiter per mysticam vi verborum separationem Corporis, et sanguinis Christi praefatam, innuatur in Missa ratio sacrificii. Et equidem praedicta luculenter constant *ex Trid. sess.* 13. *cap.* 3. ubi sic habet; « Et semper haec fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis, et vini specie una cum ipsius anima et divinitate existere; sed corpus quidem sub specie panis, et sanguinem sub vini specie ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, et sanguinem sub specie panis, noimamque sub utrsque vi naturalis illius connexionis, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur; divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore, et anima hypostaticam unionem ».

18 Est etiam prae oculis habendum, tritum esse Catholicis ex cit. Trident. *sess.* 13. *Can.* 2. quod « si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiae Sacramento remanere substantiam panis, et vini una cum corpore, et sanguine Domini nostri Jesu Christi; negaveritque mirabilem illam, et singularem conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis, et vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit ». Ac proinde dum Apostol. 1. Ad Cor. *cap.* 11. *vers.* 26. inquit: *quotiescumque manducabitis panem hunc etc.* id intelligi debere transitive, seu distractive, scilicet id quod antea erat panis, vel dicitur panis extrinsece, eo quia remanet accidentia panis, vel analogice, quia nempe siculi panis nutrit corpus, sic Eucharistia nutrit animam, et ita de similibus ratiocinare.

Item tritum est Catholicis, transubstantiatione peracta, Corpus Christi sub speciebus panis, et sanguinem sub speciebus vini tamdiu manere, quamdiu conservaretur naturaliter substantia panis, et vini, Christus enim in loco panis, et vini, ut supra relatum est, succedit ex institutione Sacramenti; et sicut panis, et vinum, si adessent, nutrirent, sic et species sacramentales, Deo supplente id, quod praestaretur a pane, et vino, nec non si species alterarentur ad corruptionem, vermiumque generationem, sinente Deo causas secundas motus suos agere, ab ipso supernaturaliter, eodem instanti, quo species ita sunt alteratae, ut non posset sub eis naturaliter conservari panis, et vinum, ibi creare materiam, ac in ipsam eam introducere substantialem formam, quae in panis corruptione fuisset genita. 19

*Materia Sacrificii Missae est panis triticeus, et vinum ex uvis. Si vero magna esset permixtio farinae ex aliis frugibus, et permixtio aquae vinum superaret, haec materia inepta esset consecrationi. Nec post consecrationem novus liquor, et praesertim aqua, in Calicem infundendus est. Alioqui censet S. Thomas, corruptionem sacramenti sequi potuisse pro aliqua parte, nisi forte quantitas novi liquoris tantilla esset, ut non posset in omnes partes diffundi. Haec tamen sententia non aeque a Scholasticis omnibus probatur. 20

Ad essentiam Sacrificii necessaria est utriusque speciei consecratio, quod etiam in prima sua institutione a Christo Domino servatum est, ex quo fit, ut nemini permitti unquam possit consecratio sub unica tantum specie, quamquam si hoc fieret a Sacerdoto, consecratio quidem valeret, sed ille gravi se crimine obstringeret, et Sacramentum quidem, non vero Sacrificium conficeret; deesset enim tunc mystica victimae mactatio. 21

In forma Consecrationis defectus accidere possunt, qui invalidam, et defectus, qui illicitam tantum illam reddant. Illicitam dicas, si omittatur vox *enim*, et verbum *est*. Item si loco vocis *hoc*, dicatur *istud*. Invalidam, si pro *hoc* substituatur *illud*, vel *hic* pro adverbio sumptum. Dubium est, an invalida sit consecratio Calicis, illis tantummodo verbis prolatis; *Hic est Calix Sanguinis mei*, caeteris omissis, ideoque si id forte contigerit, repetenda sub conditione verba consecrationis vini. 22

23 Sacerdos verba consecrationis proferens super panem et vinum, sed extra Missam, valide quidem, sed illicite consecrat, nam tota vis consecrationis in verbis Christi consistit. Haec ex Tract. Bened. XIV. *de Sacrif. Missae lib.* 3. *cap.* 13. n. 2. *etc.*

Alia ad rem: vide verb. *Sacrificium.* 24

## ARTICULUS II.

### MISSA QUOAD APPLICATIONEM, REDUCTIONEM, SATISFACTIONEM, ET ELEEMOSYNAM.

### SUMMARIUM

1. Ut, quae sunt observanda circa Celebrationem Missarum, ab omnibus perfecte sciantur, dantur hic ad litteram omnia disposita a Sacra Congregatione Concilii, confirmata ab Urbano VIII. et Innocentio XII. — 2. Affertur integre emanatum Decretum. — 3. Non potest recipi stipendium pro applicatione fructus personalis, seu specialissimi correspondentis ipsi Sacerdoti Celebranti. — 4. Affertur ad id Decretum Sacrae Congregationis Concilii. — 5. Affertur ad id etiam propositio damnata ab Alexandro VII. — 6. Non potest recipi stipendium pro pluribus Sacrificiis, et unum solum Sacrificium offerre. — 7. Non potest unica Missa satisfieri duplici obligationi, applicando uni fructum satisfactorium, et alteri impetratorium. — 8. Ex quibus manifeste patet non posse Sacerdotem alicujus Congregationis, et Regularem cujuscumque Ordinis unica Missa satisfacere duplici obligationi, quam habet applicandi Missam, et pro Presbytero suae Congregationis, vel Religioso sui Ordinis, seu Provinciae defuncto. — 9. Non potest Missa anticipate celebrari, et applicari pro eo, qui primo stipendium, seu eleemosynam dederit. — 10. Applicatio Missae facta a Religioso subdito praevalet applicationi factae a Superiore, et sic valet illa subditi, et non illa Superioris. — 11. Vivens probabilius invalide applicat animabus Purgatorii omnes Missas pro se defuncto applicandas. — 12. Episcopi, et Generales non possunt amplius reducere, et moderari Missas post Concilium Tridentinum receptas; Nec impositas in limine fundationis, quamvis ante Concilium. — 13. Poterit tamen Episcopus onera, et Missas reducere, ac moderari, si id ei sit concessum in fundatione Beneficii. — 14. Nec etiam possunt Episcopi, et Generales, et a fortiori ipsi Beneficiati ex se Missas reducere, etiamsi fructus fundi assignati deteriorati fuerint, et evaserint tenuiores sine propria culpa. — 15. Generales Religionum nequeunt amplius uti antiquis Privilegiis dispensandi cum suis subditis, ut celebratione unius Missae cum novem collectis possint satisfacere pro novem Missis. Nec parvas elemosynas acceptas pro Missis conjungere ad summam unius Julii, et per unicam Missam omnibus satisfacere. — 16. Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna, quam ipsi receperint, quas poenas incurrant? — 17. Indulta, quae ab Apostolica Sede fuerunt concessa pro moderandis Missarum oneribus non suffragantur ad reducenda onera per contractum suscepta. — 18. Quomodo intelligi debeant verba illa: *dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere* a Sacr. Cong*reg*. posita ad XI. decr. de celebr. Missarum? — 19. Missarum reductioni locus non est, si universa haereditas fuit gravata, nec haeredi prodest fundi assignatio, si progressu temporis impares oneri redduntur ejus proventus. — 20. Missarum reductio non conceditur, si pro celebratione non fuit assignatus fundus, sed gravati haeredes certam summam solvere. — 21. An Missarum reductioni sit locus, si per contractum fuit earum onus susceptum? *ad n.* 22. — 23. An, et quando admittatur, vel non, compensatio Missarum, quae ultra debitum sunt celebratae, cum Missis deinceps celebrandis? — 24. Quamvis census in aliis veniant appellatione immobilium; non sic tamen quando pecunia investienda est in stabilibus pro celebratione Missarum. — 25. Affertur ad rem particularis concessio Benedicti XII. — 26. Alia notabilia ad rem *ad n.* 30. — 31. Subnectuntur Addit. ex alien. manu, *ad n.* 73.

1 Ut, quae sunt observanda circa celebrationem Missarum, ab omnibus perfecte sciantur, dantur hic ad litteram omnia disposita a Sacra Congregat. Concil. confirmata ab Urbano VIII. et Innocentio XII in decreto ut sequitur.

2 » Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii » Tridentini Interpretum prodierunt Decreta tenoris infrascripti, videlicet:

» Alias super celebratione Missarum, ac prohibitione illas moderandi, seu reducendi absque » Sedis Apostolica licentia, nec non supra earumdem oneribus perpetuis suscipiendis, et Religiosorum numero ultra reditus, et consuetas eleemosynas locorum Regularium, non habendo, » emanarunt ab hac Sacra Congregatione S. R. E. » Cardinalium Concil. Trident. Interpretum auctoritate per fel. rec. Urbanum Papam VIII. illi » specialiter attributa, quamplura Decreta tenoris » sequentis.

§. 1. « Cum saepe contingat in quibusdam Ecclesiis tam magnum Missarum celebrandarum numerum, ex variis Defunctorum relictis, aut piorum eleemosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus praescriptis nequeat satisfieri, et tamen nova onera Missarum in dies suscipiantur, indeque fiat, ut depereant piae Testantium voluntates, obstricta Benefactoribus fides violetur, Defunctorum animae suffragiis priventur, Ecclesiis debitus subtrahatur cultus, ac Christi fideles gravi scandalo affecti, plerumque a similibus Caritatis operibus retrahantur; Cumque his malis maximum inter cetera fomentum praebeat, aut quod ii, qui Missas supra vires celebrandas suscipiunt, sperent illas brevi ad pauciorem numerum a Superioribus reductum iri; aut quod Ecclesiis, sorte pecuniarum absumpta, plerumque nuda remaneant onera Missarum absque ullo emolumento, aut quod eleemosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facile inveniantur, qui velint huic se muneri sub-

jicere, et reditus Ecclesiae, aut Monasterii adeo exigui, ut Sacerdos pro necessaria sui sustentatione novis se oneribus obstringere compellatur, Sac. Congreg. Cardin. Concilii Tridentini Interpretum animadvertens, facturam se rem Deo gratissimam, caritatique, ac justitiae maxime consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum e Christiana Republica convellere, atque eradicare: Sanctissimi D. N. Urbani Divina providentia Papae VIII. auctoritate sibi specialiter attributa, infrascripta Decreta edidit ».

§. 2. « Ac primo districte prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Dioecesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel alias quoquomodo, reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quae, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur: alioquin reductiones, moderationes, et commutationes hujusmodi, si quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit ».

§. 3. « Deinde, ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis, celebrandis, stipendia, quantumcumque incongrua, et exigua, sive a pluribus personis collata fuerunt, ant conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus, ac Locis piis quibuscumque tam Saecularibus, quam Regularibus; Sacra Congregatio, sub obtestatione Divini Judicii mandat, ac praecipit, ut absolute tot Missae celebrentur, quot ad rationem attributae eleemosynae praescripta fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suae obligationi non satisfaciant: quinimmo graviter peccent, et ad restitutionem, teneantur ».

§. 4. « Id vero ut deinceps observetur exactius, Sacr. Congregatio eadem auctoritate revocat Privilegia, et Indulta omnia quibusvis Personis, Ecclesiis, ac Locis Piis, tam Saecularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis, et instituti, quamcumque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectia, seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat ».

§. 5. « Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynae sibi retenta, celebrandam committat ».

§. 6. « Praeterea, ne in Ecclesiis, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ut par est, adimplendis eo tepidiores, ac segniores reddantur, quod onera hujusmodi cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta; statuit, atque decernit, ut pecuniae, ac bona mobilia Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus, ac Locis omnibus, tam Saecularibus, quam regularibus, atque illorum Personis in futurum simpliciter acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum ab iis, ad quos pertinet, sub poena Interdicti ab ingressu Ecclesiae ipso facto incurrenda, a die realis acquisitionis, statim deponi debeant penes Ædem Sacram, vel Personam fide, et facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium quamprimum investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa, et individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur ».

§. 7. « Ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contingerit, eorumdem pretium sub eadem poena, ut supra, deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis cum ejusdem oneris repetitione, atque annexione converti debeat ».

§. 8. « Ad haec Sacr. Congreg. quibusvis Capitulis, Collegiis, Societatibus, et Congregationibus, nec non omnibus, et singulis Ecclesiarum, ac Piorum Locorum, tam Saecularium, quam Regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinet, districte prohibet, ne in posterum onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum, saeculares quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, Regulares vero sine Generalis, vel Provincialis consensu, et licentia in scriptis, et gratis concedenda, alioquin Saecularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiae interdictus sit eo ipso: Regularis vero poenam privationis omnium Officiorum, quae tunc obtinebit, ac perpetuae inhabilitatis ad alia de cetero obtinenda, vocisque activae, ac passivae, absque alia declaratione incurrat ».

§. 9. « Eleemosynas vero manuales, et quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant: alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, et capsulas auferant ab Ecclesia cum inscriptione illa: *Eleemosyna pro Missis*, vel alia simili, sub iisdem poenis ipso facto incurrendis, ne Fideles hac ratione frustrentur ».

§. 10. « Episcopus vero, seu ejus Vicarius, aut Generalis, vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus diligenter inquirant, de singulis Missarum celebrandarum obligationibus cuique Ecclesiae, Monasterio, aut loco Pio incumbentibus: nec antea assensum hujusmodi, aut licentiam praebeant, quam eis legitime constiterit, illius Sacerdotes, tam novo oneri suscipiendo, quam antiquis jam susceptis satisfacere posse, praecipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis, et Locis Piis relinquuntur, omnino respondeant oneribus adjunctis secundum morem cujusvis Civitatis, vel Pro-

vinciae, intelligantque, si in re tanti momenti, desides, aut negligentes fuerint, in novissimo die, se hujus praetermissi muneris rationem esse redditures ».

§. 11. « Postremo Illustrissimi Patres non sine gravi animo dolore intelligentes, mala fere omnia, quae Regularem disciplinam evertunt, ac praecipue nimiam hanc facilitatem fovent, in oneribus Missarum supra vires suscipiendis, veluti ex infesta radice, pullulare ex majori Regularium numero, quam ferant, redditus, et eleemosynae cujusque Monasterii inhaerentes: Summorum Pontificum, ac Sacri Conc. Tridentini Decretis, hac de re editis, Sanctissimi Domini Nostri auctoritate praecipiunt, ac mandant omnibus, et singulis, Generolibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Praesidentibus, Abbatibus, Prioribus, Prepositis, Guardianis, Vicariis, et quibuscumque, aliis Superioribus Monasteriorum, Conventuum, ac Domorum Regularium, bona immobilia possidentium, vel non possidentium, cujuscumque Ordinis, Congreg. et Instituti existentium intra fines Italiae, et Insularum adjacentium, ut singuli, ad quos pertinet, in qualibet Provincia adhibitis duobus, aut tribus Regularibus sui Ordinis, vel Congreg. probatioribus, et rerum usu peritioribus bona immobilia, census, redditus, et proventus omnes, consuetas item eleemosynas, et obventiones, tam communes Monasteriorum, Conventum, et Domorum ejusdem Provinciae, quam etiam singularibus Personis Religiosis assignatas, seu permissas, in communem usum deinceps conferendas, decem annorum immediate praecedentium habita ratione, diligenter, et mature recognoscant, iis omnibus detractis, quae reparationes, praestationes, grandines, sterilitates, aliave cujuslibet generis onera consueverunt absorbere ».

§. 12. « Eaque omnia scripto fideliter exarata, idem Superior, cujus interest, in proximo Capitulo, seu Congregat. Generali, vel Provinciali coram tribus Judicibus ab ipsomet Capitulo, seu Congregatione deligendis proponat, qui computatis hujusmodi redditibus, eleemosynis, et oneribus, ut supra, detractis, sedulo examinent, quot Religiosi homines, connumeratis etiam Laicis, aliisque necessariis servientibus, in unoquoque Monasterio, Conventu, et Domo Regulari, juxta regionis, et proprii instituti morem, victum, et vestitum, et medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari. Tum eorumdem bonorum redditunm, eleemosynarum, et onerum praecisam notam ipsimet Capitulo, seu Congregat. exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis, cujusque Familiae Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis, in singula quaque Provincia certus earum tantum Personarum numerus Patrum Capitularium voto, praefigatur, quae redditibus, eleemosynis, et obventionibus, ut superius sufficienter ali possint ».

§. 13. « Ne vero Superiores, qui id praestare debent, serius, aut remissius, quam par est, suo muneri satisfaciant: mandat Sac. Congreg. ut infra annum, post proximum Capitulum Generale, vel Provinciale computandum omnia hoc de genere capitulariter gesta, in authenticam formam reducta ad Sacram ipsam Congregationem Concilii singuli mittant ».

§. 14. « Numerumque familiae, singulorumque Conventuum, Monasteriorum, et Domorum hujusmodi Regularium, Capituli, seu Congregat. Generalis, vel Provincialis sententia, et auctoritate praefinitum iidem Superiores, tam Generales, et Provinciales omnes, quam Locales, perpetuo servare omnino teneantur, nec possint illum quoquomodo augere, etiam praetextu augmenti redditum absque Sacrae ipsius Congregationis licentia: Superiores autem hujusmodi, qui praedicta omnia in praefixo termino non praestiterint, vel numerum, ut supra praescriptum, quovis modo augere praesumpserint, privationis omnium Officiorum, quae tunc temporis obtinebunt, vocisque activae, ac passivae, et ad omnia suae Religionis Officia, et gradus, inhabilitatis perpetuam poenam eo ipso incurrere, atque aliis, etiam gravioribus, a Sede Apostolica infligendis poenis Sac. Congreg. subjacere voluit, et declaravit ».

§. 15. « Deinceps vero Monasterium, Conventus, Domus, Congregat. vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi recipiatur, nisi praeter alia ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, et ex redditibus, et consuetis eleemosynis, detractis omnibus, ut supra, detrahendis, competenter sustentari valeant, ad praescriptum Decreti fel. recor. Gregorii XV. hac de re editi: alioquin Monasteria, et loca hujusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, ut supra, sustentari, atque inhabitare non poterunt, et actu non inhabitaverint, Ordinarii Loci Visitationi, Correctioni, atque omnimodae Jurisdictioni subjecta esse intelligantur ».

§. 16. « Porro ne ullo unquam tempore haec in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Superiores Locales cujusque Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis curare, atque efficere teneantur, sub poena Privationis Officii, vocisque activae, et passivae ipso facto incurrenda, ut in perpetuum, sexto quoque mense, idest feria secunda post Primam Dominicam Adventus, et feria sexta post Octavam Corporis Christi, praesentes Ordinationes in publica Mensa perlegantur ».

§. 17. « Omnibus, tam Ecclesiasticis Personis cujuscumque sint Ordinis, conditionis, et gradus, quam Laicis, quocumque honore, et potestate praeditis, praesentia Decreta declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta ».

§. 18. « Non obstantibus, quoad suprascripta omnia, et singula in praesentibus decretis contenta, Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque

Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, et in individuo exprimendi Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, et aliorum quorumcumque, tam Saecularium, quam Regularium Locorum, Superiorum, nec non illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quamvis firmitate alia roboratis statutis, et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque. Indultis, et Litteris Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus, et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis, nec non irritantibus decretis, etiam motu proprio, et ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam Communicationis, seu extinctionis concessis, et iteratis vicibus approbatis, et innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, et formis, specialis, et individua, ac de verbo, ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita, et observata, inserti forent, praesentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quae praesentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, Sacr. Congregat. Sanctitatis Suae auctoritate specialiter, et expresse derogat, ceterisque contrariis quibuscumque ».

§. 19. » Et ne praemissorum ignorantia a quoquam praetendi possit, voluit eadem Sacra Congregatio, ut praesentes Ordinationes in Valvis Basilicarum Sancti Joannis Lateranensis, et Principis Apostolorum de Urbe, ac in Acie Campi Florae, ut moris est, affixae omnes, ad quos pertinent, ita arctent, et afficiant, ac si unicuique personaliter intimatae fuissent ».

§. 20. « Utque earumdem praesentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo Personae in Dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae ».

*Datum Romae die* 21. *Junii* 1625.

Cosmus Card. de Torres.
*Prosper Fagnanus Sac. Cong. Secr.*

§. 21. » Excitatis autem super praemissorum Decretorum intelligentia, seu interpretatione infrascriptis dubiis, prodierunt a memorata Congregatione, simili auctoritate illi a praefato Urbano Papa VIII. specialiter attributa, responsiones, seu declarationes inferius apponendae.

» Super primo Sacrae Congregationis decreto » de celebratione Missarum, quo prohibetur ne » Episcopi in Dioecesana Synodo, aut Generales » in Capitulis Generalibus, vel alias, quoquo mo» do reducant onera ulla Missarum celebrandarum, » aut post idem Concilium imposita, aut in limi» ne fundationis.

« Quaeritur, quid; si legatum sit ita tenue, » ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, » et, si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam » pro moderatione oneris, totum, aut fere totum » insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

« Et quid, si permittatur Episcopo in funda» tione ut possit hujusmodi onera moderari?

« Secundo, super secundo ejusdem Congrega» tionis decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot » Missae, quot ad rationem tributae eleemosynae » praescriptae fuerint?

« Quaeritur, an verba illa *praescriptae fuerint* » intelligenda sint de praescriptione facta ab Of» ferente, vel ab Ordinario?

« Tertio, an cum Ordinarius praescripserit elee» mosynam congruam juxta qualitatem loci, per» sonarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes » stipiendium minus congruo, teneantur Missas » illis ab Offerente praescriptas celebrare?

« Quarto, an Sacerdotes, qui tenentur Missas » celebrare ratione Beneficii, seu Capellae, Le» gati, aut salarii, possint etiam manualem elee» mosynam pro missis votivis, aut defunctorum » recipere, et unico Missae Sacrificio utrique one» ri satisfacere?

« Quinto, posito, quod Testator relinquat, ut » celebrentur pro ejus Anima centum Missae abs» que ulla praescriptione eleemosynae?

« Quaeritur, an liberum sit haeredibus eleemo» synam sibi bene visam praescribere, an vero ea» dem eleemosyna praescribenda sit ab Ordinario?

« Sexto, super tertio Congregationis decreto, » in quo eadem Congregatio revocat Privilegia, » quibus indulgetur, ut certarum missarum, vel » Anniversariorum celebratione, aut aliquibus » Collectis, seu Orationibus, plurium Missarum » oneribus in futurum suscipiendis satisfiat;

« Quaeritur, an verba (*in futurum suscipien» dis*) intelligenda sint de oneribus suscipiendis » post Privilegium?

« Septimo, super quarto ejusdem Congregatio» nis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui su» scepit missam celebrandam cum certa eleemo» syna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem » eleemosynae sibi retenta, celebrandam commit» tat;

« Quaeritur, an permittendum sit administra» toribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam elee» mosynarum portionem pro expensis manuten» tionis Ecclesiae, Altarium Inservientium, pa» ramentorum, luminum, Vini, Hostiae, et simi» lium?

« Octavo, an hoc Decretum habeat locum in

» beneficiis, quae conferuntur in titulum, idest, » an Rector Beneficii, qui potest per alium ce» lebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare sti» pendium ad rationem redditunm Beneficii?

« Decimo, an Sacerdotes, quibus, aliquando of» fertur eleemosyna major solita pro celebratione » Missae, debeant dare eamdem integram eleemo» synam iis, quibus Missas celebrandas commit» tunt; An vero satis sit, ut dent celebrantibus » eleemosynam consuetam?

« Undecimo, super quinto ejusdem Congrega» tionis decreto, quo inter cetera statuitur in haec » verba: eleemosynas vero manuales, et quotidia» nas pro Missis celebrandis, ita demum iidem » accipere possint, si oneribus antea impositis » ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipe» re valeant: Alioquin omnino abstineant ab hu» jusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in » futurum recipiendis, et capsulas auferant etc.

« Quaeritur, an hoc Decretum prohibeat abso» lute, quominus accipiant novas eleemosynas ii, » qui acceptis non satisfecerunt, at quid, si con» gruo tempore possint omnibus satisfacere?

« Duodecimo, quid, si offerens eleemosynas, » audito impedimento, consentiat, ut Sacerdos » Missam celebret cum primum poterit?

« Decimotertio, an poena Interdicti, et aliae » appositae in eodem decreto afficiant tam eos, » qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi » praescriptam, quam eos, qui non auferunt cap» sulas ab Ecclesiis, ut ibidem praecipitur?

« Decimoquarto, an in hoc Decreto compre» hendantur illae capsulae, quae apponi solent » in Ecclesiis in die commemorationis omnium » Defunctorum, et vulgo dicuntur (*Casse de' » Morti*).

« Decimoquinto, an Administratores Ecclesiae, » magnae devotionis, et concursus, possint elee» mosynas pro Missis celebrandis accipere, si iis» dem Missis, nonnisi post longum tempus, satis» facere valeant, ne alias cultus Ecclesiae, et de» votio, ac concursus Fidelium, ut ajunt, mi» nuantur:

« Decimosexto, quia prohibitio dicti Decreti » videtur aliquibus directa solis Capitulis, Colle» giis, Societatibus, Congregationibus, nec non » omnibus, et singulis Ecclesiarum, piorum loco» rum tam Saecularium, quam Regularium Supe» rioribus, de quibus fit expressa mentio, non au» tem privatis Sacerdotibus, qui tamen compre» hendi videntur sub clausula generali *et aliis ad » quos pertinet*, supplicatur pro opportuna decla» ratione.

« Decimoseptimo, super septimo ejusdem Sacrae Congregationis Decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis Religiosorum praefigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commoda possint sustentari »:

« Quaeritur, an ubi haec praefixio facta jam fuit in vim similis decreti Sanctae memoriae Pauli V. absque tamen computatione redditium, ejusque Religiosi, sit denno facienda nec ne »?

« Decimoctavo, an Novitii ad Habitum Regularem admissi, possint admitti ad Professionem in Monasteriis, in quibus habita, ut supra, praefixione numeri, commoda ali non possunt »?

« Decimonono, super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi praeter alia ad id requisita, duodecim saltam Fratres in eis degere, et competenter sustentari valeant, ita ut alioquin subsint jurisdictioni ordinariae »:

« Quaeritur, an hoc decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quae non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capuccinorum, ac Societatis Jesu ».

« Ultimo, an idem decretum, ubi disponit, uti nullibi recipiantur Monasteria, nisi etc. habeat locum in Italia dumtaxat, ad quam est restrictum decretum proxime antecedens, an vero etiam extra Italiam »?

*Declarationes, seu Responsiones ad supradicta Dubia.*

§. 22. « Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate sibi a Sanctissimo Domino nostro attributa, ad singula dubia superius proposita ed hunc modum respondit, videlicet ».

« Ad primum, etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra, impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quae absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino a re esse judicaverit: Verumtamen, si in ipsa Beneficii erectione expresse cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam Decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam, et observandam ».

« Ad secundum, esse intelligenda de praescriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario: Quod, si tribuens eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non praescripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot praescripserit Ordinarius secundum morem Civitatis, vel Provinciae ».

« Ad tertium, teneri ».

« Ad quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellae, Legati, aut Salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere».

« Ad quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo praescribendam eleemosynam congruam, quae respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem Civitatis, vel provinciae ».

« Ad sextum, ita esse intelligenda ».

« Ad septimum, respondit permittendum non esse, ut Ecclesiae, ac loca pia, seu illorum Administratores ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam, utcumque minimam, portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiae, et Loca pia alios non habent redditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint, et tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quae pro ipsomet tantum Missae Sacrificio necessario sunt subeundae, et nihilominus eo etiam casu, curandum esse, ut ex pecuniis, quae supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot Missae celebrentur, quot praescriptae fuerint ab offerentibus eleemosynas ».

« Ad octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciae, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit ».

« Ad decimum, debere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse ».

« Ad undecimum, respondit, non prohibere absolute: Ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarnm, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere ».

« Ad duodecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, et consentiat, illae ut tunc demum celebrentur cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, decretum non prohibere, quo minus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis juxta Benefactoris consensum celebrandis ».

« Ad decimum tertium, has poenas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis ».

« Ad decimum quartum, comprehendi ».

« Ad decimum quintum, non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad duodecimum ».

« Ad decimum sextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes ».

« Ad decimum septimum, numeri praefixionem esse iterum faciendam, servata forma ultimi decreti hac de re editi ».

« Ad decimum octavum, esse admittendos ad professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commode ali possint ».

« Ad decimum nonum, censuit comprehendere.

« Ad ultimum habere locum extra Italiam ».

COSMUS CARD. DE TORRES.
*Prosper Fagnanus S. Congr. Secr.*

§. 23. « Cum autem super praemissis diversi irrepserint abusus, illorumque occasione, quamplures querelae, et recursus ad Apostolicam Sedem pervenerint, cupiens eadem Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum hujusmodi detestabiles abusus e Christiana Republica pro viribus cvellere, ac opportune providere, ut sublatis fraudibus, ac emendata negligentia, piae disponentium, seu benefactorum voluntati fides illibata servetur, defunctorum animabus integra, et prompta praestentur suffragia, itidemque Deo major gloria, et Ecclesiis praestantior cultus reddatur, praevia auctoritate per SS. D. N. Innocentium Divina Providentia PP. XII. ei specialiter attributa, infrascripta Decreta, prius in particulari nonnullorum ex praefatis Cardinalibus per Sanctitatem suam deputata, et postea in generali hujusmodi Cardinalium Congregatione mature, et accurate discussa, recognita, et examinata edidit ».

§. 24. « In primis, praeinserta Decreta cum praemissis illorum declarationibus plenissime, et amplissime approbat, confirmat, et innovat, omniaque, et singula ibidem contenta, et expressa, iterum omni meliori modo decernit, statuit, ac ab omnibus, et singulis, etiam speciali, et individuali nota, seu expressione dignis, penitus observari, et omnimodae executioni demandari decernit, sancit, et praecipit ».

§. 25. « Insuper, uti in re tanti momenti consultius, ac majori, ut par est, circumspectione procedatur: Si qui forsan fuerint, vel sint, qui suis pravis, et erroneis intentionibus, seu opinionibus blandiri volentes, Missarum celebrationem omittant sub malitiosa, vel irrationabili spe, earumdem condonationem a Sede Apostolica, vel compositionem a Reverenda Fabrica Sancti Petri de Urbe obtinendi; Congregatio praefata, tum eosdem, tum quoscumque alios, qui posthac in adeo detestabiles abusus ausi fuerint offendere, certiores fieri, et monitos esse voluit, praefatas condonationes, et reductiones ab eadem Sede, nonnisi ex rationabili causa, seu aequa commiseratione, compositiones vero a dicta Fabrica, utente suis facultatibus, et privilegiis, nonnisi ex causa pariter rationabili, et cum clausulis opportunis, et praesertim cum illa: « Dummodo malitiose non omiserint, animo habendi compositionem, alias gratia nullo modo suffragetur, « admitti consuevisse, et solere; quapropter, ut locus omnis in posterum hisce praetextibus praecludatur, memorata Congregatio tales intentiones, opiniones, seu spes, ac eleemosynarum, sive in toto, sive in parte versiones in alium, quam praefatarum Missarum usum, seu satisfactionem, et quascumque alias directas, vel indirectas, immediatas, vel mediatas contraventiones, seu circumventiones, declarat prorsus irrationabiles, injustas, et illicitas, illasque omnino reprobat, damnat, et interdicit ».

§. 26. » Cumque hujusmodi absurda ex eo plerumque proveniant, quod onera Missarum supra

vires suscipiantur, caveant omnes, et singuli Rectores, Superiores, et Ministri quarumcumque, tum saecularium, tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula, ne onera, sue Missas, tum perpetuas, tum temporales, tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint, quoquomodo suscipiant; utque idipsum, quoad fieri poterit, pateat, teneantur iidem conficere, semperque in loco magis patenti, et obvio retinere tabellam onerum perpetuorum, et temporalium litteris perspicuis, et intelligibilibus descriptorum, quorum implemento, si moraliter, et intra praescriptum, sed breve tempus, satisfacere non posse, seu illa dumtaxat, et non ulteriora adimplere posse crediderint, seu credere debuerint, alias Missas, sive perpetuas, sive temporales, sive manuales, per se, vel interpositas personas quoquomodo recipere, seu acceptare omnino desistant, seu abstineant, et ulterius tali casu in eadem tabella similiter exprimant, se se propterea aliis Missis acceptandis, et celebrandis impares esse ».

§. 27. « Iidemque teneantur pariter in Sacrario duos libros retinere, ac in eorum altero singula onera perpetua, et temporalia: in altero autem Missas manuales, et tam illorum, quam istarum adimplementum, et eleemosynas distincte, ac diligenter annotare, et annotandas, seu annotanda curare, singulisque annis de supradictis adimplementis, eleemosynis, et oneribus pariter exactam rationem suis Superioribus reddere, ac omnes, et singulas rationes hujusmodi in praefatis respective libris simili distinctione, et diligentia, tam praefati, a quibus rationes debent reddi, quam Superiores, quibus reddendae erunt, describere, seu annotare, sive describendas, vel annotandas respective curare ».

§. 28. « Quibus semper salvis, debeant ulterius Regulares praedicti, omnes, et quascumque eleemosynas, tum manualium, tum perpetuarum, et temporalium Missarum reponere in Capsa particulari sub duabus clavibus: quarum una penes Superiorem localem, altera vero penes alium a Capitulo Conventuali deputandum retineatur, ac de iisdem eleemosynis, et celebratione Missarum coram Patribus Discretis, seu Consiliariis, vel alio simili modo nuncupatis, singulis mensibus districtam rationem exigere, et respective reddere ».

§. 29. « Quod si praedicti, ad quos cura tabellae, capsae, et librorum praefatorum respective pertinet, seu pertinere debet, suam operam praemissis, ut praefertur, minime navaverint, et Superiores tum saecularium, tum Regularium Ecclesiarum rationem praedictam non exegerint, seu non invigilaverint, quod praefati, qui in curam tabellarum, et librorum incumbunt, suo muneri, ut praefertur, satisfaciant, in singulis respective casibus, saeculares poenam suspensionis incurrant, Regulares vero voce activa, passiva, ac gradibus, et Officiis, quae obtinent, ipso facto, et absque alia declaratione privati sint, et intelligantur, necnon ad hujusmodi gradus, et officia obtinenda similiter inhabilitentur, et inhabilitati sint, et intelligantur ».

§. 30. « Porro ne ullo unquam tempore omnia, et singula decreta praedicta in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Rectores, Superiores, seu Capitula Ecclesiarum saecularium illa retineant publice exposita in eorum Sacrario; Superiores vero locales cujuscumque Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis curare, et efficere teneantur sub poena privationis Officiorum, quae obtinent, vocisque activae, et passivae ipso facto incurrenda, ut in perpetuum sexto quoque mense, idest feria secunda post primam Dominicam Adventus, et feria sexta post octavam Corporis Christi, omnes, et singulae praemissae, tum insertae, seu confirmatae, tum in praesens factae ordinationes, una cum dictis declarationibus in publica mensa perlegantur ».

§. 31. « Meminerint igitur, et satagant Ordinarii, ut a personis, et in Ecclesiis quoquo modo, etiam in vim Decretorum Concilii Trid. sibi subjectis, Missae ea, qua par est, fide, et diligentia celebrentur, et cuncta, et singula Decreta hujusmodi omnimodae executioni demandentur, nedum justitiam requirentibus, seu instantibus reddentes, sed ex Officio, tum in Visitationibus, tum in aliis actibus, et modis, quos expedire, et convenire toties quoties judicaverint, inquirentes, ne aliquid committatur, pervertatur, disseratur, vel omittatur, quod his omnibus, et singulis decretis adversetur ».

§. 32. « Caveant etiam respective omnes Regulares tum subditi, cum Superiores quicumque, nedum locales, sed etiam Provinciales, et Generales, ne Missarum celebratio, et omnium decretorum praemissorum executio, cum pernicie propriarum animarum, cum praejudicio illarum, quibus Missae sunt applicandae, et cum magno Christifidelium scandalo quoquomodo omittantur, differantur, negligantur, seu pervertantur; alioquin ultra propriae conscientiae onerationem, poenam privationis vocis activae, et passivae, ac graduum, et officiorum, quae obtinent, nec non inhabilitationis ad hujusmodi gradus, et Officia obtinenda, prorsus incurrant ».

§. 33. « Curent propterea praefati Superiores Regulares in omnes, et singulos contravenientes debitis poenis diligenter, et prompte etiam per inquisitionem animadvertere; et insuper teneantur omnes, et singuli Superiores locales in Provincialibus Capitulis, seu Congregationibus exhibere attestationem, seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscumque Domus Regularis subscriptam, et juratam, quod omnibus, et singulis, tum perpetuis, tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus, ad limites, et tenorem horum praesentium decretorum tempore regiminis fuerit omnino, et integraliter satisfactum, vel deficiente aliqua modica

satisfactione, possit etiam hujusmodi residuali implemento Missarum, distincte referendarum, intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta, et omnino adimplenda conditione, quod ante praefatae attestationis exhibitionem quicumque Superiores locales praedicti vocem activam, seu passivam in memoratis Capitulis, seu Congregationibus omnino habere non valeant ».

§. 34. « Praeterea Provinciales, Vicarii, Visitatores Provinciarum, seu Congregationum debebunt in fine eorum regiminis Superioribus Generalibus in forma probante ostendere, quod executioni praesentium decretorum sedulo invigilaverint, et ad eorum tenorem in omnibus, et singulis Conventibus, seu Monasteriis, vel Domibus Regularibus Provinciae, seu Congregationis, de omnibus, et singulis oneribus, et obligationibus, ac insimul satisfactionibus Missarum exactam, et diligentem rationem exegerint, ac contra delinquentes ad declarationem, et executionem respective poenarum in decretis contentarum processerint, et de adimplemento circa ea, quae in praemissis ad ipsos spectant, legitime docuerint, alias ad vocem activam, et passivam in Capitulis Generalibus nullatenus admittantur ».

§. 35. « Ceterum, quia etiam ad quamplures Archiconfraternitates, Confraternitates, Societates, Congregationes, Hospitalia, Altaria, Cappellas, Oratoria, et Ecclesias, ac alia loca, et opera pia, quomodolibet nuncupata, quae cuicumque curae, seu regimini, aut administrationi, vel directioni Laicorum cujuslibet gradus, status, conditionis, et praeeminentiae, etiam speciali, et individuali nota dignorum duntaxat, vel quorumcumque Ecclesiasticorum, et Laicorum hujusmodi mixtim commendata, annexa, seu quomodocumque commissa, vel attributa sunt, onus, seu cura celebrationis Missarum, sive manualium, sive ad tempus, vel in perpetuum pertinent. Hinc salvis semper iis, quae in praeinsertis decretis continentur, omnes, et quicumque hujusmodi Archiconfraternitatum, Societatum, Congregationum, Hospitalium, Altarium, Capellarum, Oratoriorum, et Ecclesiarum, ac aliorum locorum, et Operum piorum Rectores, seu Administratores, vel Directores, et alii hujusmodi Officiales, necnon ii, ad quos cura tabellae, et librorum in praemissis spectat, tabellam, libros, et haec decreta respective, juxta modos superius expressos similiter retinere, necnon de oneribus, ac celebrationibus, et eleemosynis dictarum Missarum singulis annis rationem exigere, et respective iis, ad quos pertinet, reddere sub poenis arbitrio, et in subsidium excommunicationis teneantur ».

§. 36. « Postremo omnibus, et quibuscumque tam Ecclesiasticis personis cujuscumque Ordinis, status, Gradus, Regulae, Congregationis, Societatis, Conditionis, et dignitatis existant, quam Laicis quocumque honore, ac potestate praeditis, omnia, et singula praemissa decreta interpretandi, necnon Ecclesiasticis praedictis poenas in hujusmodi decretis relaxandi, seu quoquomodo circa praemissa dispensandi, omnis, et quaecumque facultas sit penitus interdicta ».

§. 37. « Non obstantibus quoad suprascripta omnia, et singula in hujusmodi Decretis contenta, Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum, etiam S. Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, et individue exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, et aliorum quorumcumque tam saecularium, quam Regularium Locorum, nec non illorum, etiam juramento, Confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, Consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, Indultis, et litteris Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis sub quibuscumque tenoribus, et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis, nec non irritantibus decretis, etiam motu proprio, et ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam Communicationis, seu extensionis concessis, et iteratis vicibus approbatis, et innovatis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, et formis specialis, et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, inserti forent, praesentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quae praesentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris Sac. Congregatio Sanctitatis Suae auctoritate specialiter, et expresse derogat, ceterisque contrariis quibuscumque ».

*Datum Romae die 23. Novembris 1697.*

JOSEPH. CARD. SACRIPANTES PRAEFECTUS.

*Ferdinandus Nuptius Sac. Cong. Secret.*

§. 38. « Quocirca, cum Dilectus Filius noster Joseph Tituli Sanctae Mariae Transpontinae, S. R. E. Praesbyter Cardinalis Sacripantes, memoratae Congregationis Praefectus praefata Decreta Nobis retulerit, Nos considerantes eadem omnia, et singula Decreta, ea qua decet, maturitate digesta, et examinata, ac in vim Apostolicae Auctoritatis, eidem Congregationi specialiter, ut praefertur, attributae, peracta, perutilia fore censentes, illaque propterea perpetuo, et inviolabiliter observari, nec non Constitutionis nostrae munimine roborare volentes: motu proprio, non ad

cujuspiam Nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed ex certa scientia, matura deliberatione, deque Apostolicae potestatis plenitudine, praeinserta Decreta, omniaque, et singula in eis contenta tenore praesentium auctoritate Apostolica confirmamus, et approbamus, illisque inviolabilis, et irrefragabilis Apostolicae firmitatis robur, et efficaciam adjicimus; quinimmo motu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine, similibus omnia, et singula in supradictis Decretis contenta, de novo statuimus, decernimus, et ordinamus, ac ab omnibus, et quibuscumque, etiam specialí, et individua nota dignis, omnimo exacte, et perpetuo servari volumus, sancimus, et mandamus ».

» Decernentes praesentes Litteras, cum omnibus, et singulis inibi contentis, semper firmas, » validas, et efficaces existere, et fore, suosque » plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere debere, et ab omnibus, ad quos spectat, » et pro tempore quandocumque spectabit, in » omnibus, at per omnia, plenissime, et inviolabiliter observari; sicque, et non aliter per quoscumque Judices Ordinarios, et Delegatos, quavis auctoritate, praeminentia, aut potestate fungentes, at functuros, etiam causarum Palatii » Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, at Sedis Apostolicae Nuncios, subiata eis, et eorum cuilibet, » quavis aliter judicandi, et interpretandi facultate, judicari, et definiri debere, ac irritum, et » inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

» Non obstantibus omnibus, et singulis, quae » praefata Congregatio, auctoritate per ejusdem » recordationis Urbanum Papam VIII. et respective per Nos illi specialiter attributa, decrevit » non obstare, quae pariter et iterum Nos tenore » praesentium non obstare decernimus, et mandamus: quibus omnibus quo ad ea, quae praesentibus adversantur, illis alias in suo robore » permansuris, etiam harum serie plenissime, » specialiter, et expresse derogamus, ceterisque » contrariis quibuscumque.

» Volumus autem, ut praesentes Litterae, in » Valvis Ecclesiae Lateranensis, ac Basilicae Principis Apostolorum, nec non Cancellariae Apostolicae, Curiaeque generalis in Monte Citatorio, » ac in Acie Campi Fiorae de Urbe, ut moris est, » publicentur, et affigantur, sicque publicatae, et » affixae, omnes, et singulos, quos illae concernunt, perindo arctent, et afficiant, ac si unicuique eorum personaliter intimatae fuissent.

» Pariterque, ut earumdem praesentium transumptis impressis, manu alicujus Notarii publici » subscriptis, et sigillo Personae in Dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadam prorsus » fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, » si forent exhibitae, vel ostensae.

» Nulli ergo omnino hominum liceat paginam » hanc Nostrarum Confirmationis, Approbationis, » Statuti, Decretorum, Ordinationis, Voluntatis, » Sanctionis, Mandatorum, et Derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis » sutem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, et » Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

» Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicae millesimo » sexcentesimo nonagesimo septimo, decimo Kalendas Ianuarii; Pontificatus Nostri Anno septimo ».

3 Non potest recipi stipendium, pro applicatione fructus personalis, seu specialissimi correspondendentis ipsi Sacerdoti celebranti, ex Declaratione Sacrae Congregationis Concilii de mente Alexandri VII. edita in contingentia, quod Auctores nonnullis scriptis suis, etiam typis datis, asseruerint Sacerdoti pro alio Missam, recepta eleemosyna, celebranti, licitum esse aliam eleemosynam quoque accipere ab altero, cui partem illam fructus, seu valoris ejusdem Sacrificii ipsimet celebranti debitam (specialem nuncupatam) applicet; ac proinde hunc casum sub decreto Sac. Congreg. Conc. prohibente duplex pro unica Missa stipendium, seu eleemosynam recipi non esse comprehensum.

4 « Propterea Sacra Congregatio EE. ac RR. DD. S. R. E. Card. Concil. Trid. Interpretum, quae auctoritate sibi per Apostolicam Sedem specialiter attributa sedulo curat, ne a Sacerdotibus circa celebrationem Sacrosancti Missae Sacrificii, unde in nos uberrima Divinae liberalitatis munera derivantur, avaritiae labes ulla, aut suspicio contrahatur, antedictam assertionem maturae examinavit, eademque prorsus reprobata sub die 25. Januarii 1659. censuit, nulli Sacerdoti licitum esse, praefata ratione, sive pretextu aliam eleemosynam accipere praeter illam, quam accepit ab eo, pro quo Missam offerre tenetur; ac proinde casum hunc esse comprehensum in decretis alias per eamdem Sacram Congreg. editis, quibus prohibetur ne duplex stipendium pro unico recipiatur ».

« Quam Sac. Congregat. *Sententiam* ad SS. Alexandrum Papam VII. relatam, Sanctitas sua sub die 19. ejusdem mensis approbavit, et decretum publicari, atque ad Episcopos, et Generales Regularium Ordinum transmitti jussit, ut ipsi Doctrinam hujusmodi per suos Poenitentiarios, et confessarios, ac Lectores respective insinuari, doceri, atque in Tractatibus moralibus per eosdem imprimendos evulgari, pastorali vigilantia curent; publicatum die 27. Octobr. 1659 ».

5 Et hoc etiam fuit expresse damnatum ab eodem Alexandro VII. in Decreto S. Inquis. die 24. Septemb. 1665. in proposit. in ordine 8. ut sequitur: « Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet

ut supra, impositi ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quae absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino e re esse judicaverit ».

15 Regulares nullimode possunt uti privilegio Julii II. Constit. 7. et Leonis X. constitut. 8. apud *Confectium in Collect. privil. et titul.* 19. *de divinis Officiis cap.* 3. quo Generalibus Ordinum Mendicantium concedebatur facultas dispensandi cum suis Religiosis, ut celebratione unius Missae cum novem collectis possent satisfacere pro novem Missis, etiamsi particulariter de Requiem, vel de Sanctis essent celebrandae. Nec parvas eleemosynas acceptas pro Missis conjungere ad Summam unius *julii*, et per unicam Missam omnibus satisfacere, cum in supra laudato Decreto jussu Urbani VIII. et Innocentii XII. edito, sint expresse revocata omnia hujusmodi privilegia, ut illud legenti patet.

16 Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna, quam ipsi receperint, et pro se ejusdem parte retenta, si sint Laici, incurrunt Excommunicationem Papae reservatam, et si sint Sacerdotes, incurrunt Suspensionem item Papae reservatam, quamvis Sacerdos, qui eas tali minori eleemosyna celebrandas suscipit, expresse ad id consentiat. Sic novissime declaravit Benedictus XIV. Constit. incip. *Quanta cura*, quae hic subnectitur.

*Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, et Episcopis universis gratiam et communionem sedis Apostolicae habentibus.*

## BENEDICTUS PAPA XIV.

*Venerabiles Fratres Salutem, et Apostolicam Benedictionem.*

Quanta cura adhibenda sit, ut Sacrosanctum Missae Sacrificium non solum omni Religionis cultu, ac veneratione celebretur; verum etiam ut a tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta importuna, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quae a simoniaca labe, vel certe a turpi quaestu non longe absunt, e medio tollantur, nemo est ex Catholicae fidei cultoribus, qui ignoret.

§. 1. Verum eousque tandem progressa est, sicut non sine ingenti cordis nostri moerore undique accepimus, nonnullorum sive Ecclesiasticorum, sive Laicorum virorum avaritia, quae est idolorum servitus, ut eleemosynas, quidem, seu stipendia propter Missarum celebrationem juxta locorum consuetudines, vel Dioecesanarum Synodorum Sanctiones in subsidium alimentorum uniuscujusque Sacerdotis duntaxat pro regionum opportunitatibus praescripta colligant, Missas vero celebrari curent alibi, ubi eleemosynae, seu stipendia vel consuetudine, vel Synodali lege pro singulis Missis attributa sunt minoris pretii, quam illic, ubi darentur.

§. 2. Id quam absonum sit, atque alienum ab ipsa sive expressa, sive tacita pie offerentium voluntate, omnes plane intelligunt. Nec aliter existimandum est; in illa enim potius Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam religionis, et pietatis stimulis ductus, eleemosynas confert, aut in qua quispiam, fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sane, veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate inductum, non solum ab avaritiae suscipione, et vitio, verum etiam a furti crimine, unde restitutioni subjacet, haud immune, in causa est, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, graviter offensi, ab eleemosynis ad celebrandas Missas amplius offerendis sese abstineant.

§. 3. Execrabilem hujusmodi abusum alicubi sensim irrepentem detestantes Romani Pontifices Praedecessores nostri, de consilio tum Congregationis S. R. E Cardinalium Universalis inquisitionis contra haereticam pravitatem, tum Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, decretum voluerunt, nimirum a quolibet Sacerdote stipendio, seu eleemosyna majoris pretii pro celebratione Missae a quocumque accepta, non posse alteri Sacerdoti Missam hujusmodi celebraturo stipendium, seu eleemosynam minoris pretii erogari, etsi eidem Sacerdoti Missam celebranti, et consentienti se majoris pretii stipendium, seu eleemosynam accepisse indicasset.

§. 4. Eapropter Vos, Venerabiles Fratres in Apostolici Ministerii, et sollicitudinis nostrae partem adscitos rogamus, et maximopere in Domino hortamur, ut custodientes vigilias super gregibus vestris, enitamini, ne ea pestis amplius pervagetur, sed ut penitus extinguatur. Ab avaritia enim tamquam a radice mala omnia germinant; quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis. Avaritia quidem nulla potior contagio, quae conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis, perfectionisque opinionem magis inficiat, evellatque. Avaritia opibus Deum posthabere, ac servire Mammonae docens, efficit, ut Avari haereditatem non habeant in regno Christi, et Dei. Quod si haec in Laicis hominibus minime toleranda, atque adeo legibus coercenda, quid in Ecclesiasticis viris, qui terrenis rebus nuntium miserunt, qui in Sortem Domini vocati, qui Deo mancipati sunt? Quid, quod non per mundana lucra, sed per altaris ministerium tam sordide, et cum Sanctissimarum legum contemptu, et cum Sacerdotalis characteris dedecore in avaritiam praecipiti animo rapiuntur? Contendite igitur, Vener. Fratres, quibus Christi ovium cura demandata est, non solum ut verbo, et exemplo praeeuntes, Christi sitis bonus odor in omni loco, unde populi vestigia vestra sequantur; verum etiam, ut Ecclesia-

sticos primum, deinde Laicos viros ab infectis vitiorum pascuis avertentes, per viam mandatorum Dei ad Coeleste ovile currere doceatis.

§. 5. Quoniam autem ita comparatum est, ut praesentis poenae metu salutaribus monitis faciiius obtemperetur; per edictum in vestris Dioecesibus proponendum affigendumque Universis notum facite, quemcumque qui, eleemosynas seu stipendia majoris pretii pro Missis celebrandis, quemadmodum locorum consuetudines, vel Synodalia Statuta exigunt, colligens, Missas, retenta sibi parte earumdem eleemosynarum, seu stipendiorum acceptorum, sive ibidem, sive alibi, ubi pro Missis celebrandis minora stipendia, seu eleemosynae tribuuntur, celebrari fecerit, Laicum quidem, seu Saecularem, praeter alias arbitrio vestro irrogandas poenas, Excommunicationis poenam, Clericum vero, sive quemcumque Sacerdotem, poenam Suspensionis ipso facto incurrere, a quibus nullus per alium, quam per nos Ipsos, seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, nisi in mortis articulo constitutus absolvi possit. Fore autem in Domino confidimus, ut unusquisque memor conditionis suae posthac bene consultum velit animae suae, nec tam salutares leges, censurasque Ecclesiasticas parvipendat. Interea Fraternitatibus Vestris Apostolicam Beneditionem, in populos etiam curae vestrae commissos redundaturam, peramanter impertimur.

§. 6. Volumus autem, ut praesentium litterarum transumptis, sive exempiis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et Sigillo personae in Ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides in Judicio, et extra adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus, si forent exhibitae, vel ostensae.

*Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die* 30. *mensis Junii* 1741. *Pontificatus Nostri Anno Primo.*

D. CARDINALIS PASSIONEUS.

17 Indulta, quae ab Apostolica Sede fuerunt concessa pro moderandis Missarum oneribus non suffragari ad reducenda onera per contractum suscepta, resolvit *Sac. Congreg. Conc. in Maceraten. Oneris Missarum* 15. *Nov.* 1687. *lib.* 73. *Decretor. pag.* 636. *in Montis Politiani* 4. *Sept.* 1717. *lib.* 77. *Decret. pag.* 429. *in Romana Reductionis oneris Missarum* 22. *Martii* 1732. *et in alia Romana* 28. *Febr.* 1733. *et in alia Romana* 18. *Aprilis* 1733. *in Faventina Oneris Missarum* 27. *Febr.* 1735. *in Florentina applicationis Missae quotidianae* 24. *Julii* 1734. *In Nolana Reductionis Missar.* 13. *Martii* 1739. ubi ad dubium, an sustineatur reductio Missarum in casu etc. respondit *Negative, et amplius:* quia talis Missarum reductio fieri solet, et concedi solum, quando agitur de Missarum onere per Legatum, non autem per contractum suscepto.

Advertendum est pro intelligentia verborum Sacrae Congregationis supra allati undecimi Decreti de celebratione Missarum, nempe: « Dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere » quod modicum tempus praetendebatur posse extendi ad duos, aut tres menses. Sed *Sacra Congr. Conc.* 17. *Julii* 1655. sic expresse respondit: « Cum in declaratione undecimi impressa super Decretis de celebratione Missarum celebrandarum, permittatur receptio aliorum onerum Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possit omnibus satisfieri, hodie nonnulli Superiores Regulares pro conscientiarum, ut inquit, quiete, denuo quaerant; an dictum modicum tempus celebrandi Missas reputetur tempus duorum, vel trium mensium »? *Sacra etc.* respondit, « modicum tempus intelligi infra mensem »; *lib.* 19. *decret. pag.* 497. Sic refert, et tenet Card. Lambertin deinde Summus Pontifex Benedict. XIV. *vol.* 1. *in notificat. et instructione* 56. *super eleemosyna Missae, et retentione alicujus partis pro utensilibus.* §. 14. 18

Missarum reductioni locus non est, si universa haereditas fuit gravata, nec haeredi prodest fundi assignatio, quam ille ultro fecerit, si progressu temporis, impares oneri reddantur ejus proventus. *Sacra Rom. Rota in Romana Annuae praestationis* 16. *Januarii* 1702. *§.* 13. *coram Card. Caprara, et in Romana Supplementi, et applicationis* 11. *Junii* 1723. *cor. Patriarcha Aldrovando: et Sac. Congr. Conc. in Romana Reductionis oneris Missarum* 18. *Aprilis* 1722. apud *Thesaurum Resolutionum Sac. Congr. Conc. tom.* 2. ubi adducuntur alia consimilia decreta, et prostant Venetiis apud Joannem Baptistam Recurti. 19

Missarum reductio non conceditur, quoties pro earum celebratione non fuit assignatus certus fundus, sed gravati fuerunt haeredes certam pecuniariam summam solvere. *Sacra Congregat. Concil. in Romana Reductionis oneris Missarum* 22. *Martii* 1732. *et in alia Romana Reductionis oneris Missarum* 28. *Febr.* 1733. apud d. Thesaur Resolution. Sacr. Congreg. Concilii *tom.* 5. et 6. 20

Missarum reductioni non esse locum, si per contractum fuit eorum onus susceptum, sed agendum esse coram Judice Ordinario, ut cognoscat, num contractus ob laesionem, et injustitiam sit rescindendus, vel ad aequitatem reducendus, plu-ries respondit *Sacra Congregat. Concil.* et signanter in *Bononien.* 1. *Martii* 1687. *confirmat.* 27. *April. ejusdem anni* in *Maceraten.* 15. *Novembr.* 1587. *in Assisien.* 23. *Apr* 1701. *in Recanat.* 9. *Junii* 1701. *in Neapolitana* 27. *Jan* 1703. *in Rom.* 19. *Apr* 1704. *in Æsina* 10. *Junii* 1706. apud Monaceil. *t.* 4. *supplement. ad* 2. *tom. n.* 466. Et speciatim agendo de Indultis, quae a Sede Apostolica fuerunt concessa variis locorum Ordinariis, variisque Superioribus Regularibus pro moderandis Missarum oneribus, neqnaquam eis suffragari ad reducenda onera per contractum suscepta, plu- 21

ries resolvit *eadem Sacra Congregat. Concilii*, et signanter *in Maceraten. Oneris Missarum* 16. *Novembris* 1687. *in Montis Politiani* 3. *Septembris* 1716. *in Romana Reductionis oneris Missarum* 22. *Martii* 1732. *et in alia Romana* 18. *Aprilis* 1733. *in Faventina oneris Missarum* 27. *Febr.* 1734. *in Florentina Applicationis Missae quotidianae* 24. *Julii* 1734. *in Nolana Reductionis Missarum* 14. *Martii* 1739. *ubi ad dubium: An sustineatur reductio Missarum in casu etc.* Respondit, *Negative et amplius.* Talis enim Missarum reductio fieri solet, et concedi solum quando agitur de Missarum onere per Legatum, non autem per contractum suscepto.

22 Contrariam tamen sententiam amplexa fuit eadem *Sacr. Concil. Cong. die* 8. *Julii* 1724. in una Ordinis B. Mariae de Mercede, ubi praecise respondit: « in Reductione ab Indulto permissa comprehendi etiam onera per contractum acceptata »; Eamdemque declarationem edidit *die* 19. *Augusti ejusdem anni* 1713. quo ad Patres Cong. Reformatae S. Bernardi, ut refertur in *Thesauro Resolution. Sacr. Congregat. Concil. tom.* 6. *in Romana Reductionis oneris Missarum* 18. *Apr.* 1733. quamvis ibidem aliae afferantur contrariae resolutiones; *Itaque*, ut ibi dicitur, *non satis certum est, quid Sac. Congregat. senserit circa interpretationem Indulti per se considerati*, adeoque in dubiis pro hujusmodi interpretatione ad ipsam est recurrendum; quae, juxta diversas casuum circumstantias, diversas solet edere resolutiones, ut videri potest *in d. Thesauro Resolutionum Sacrae Congregationis Concilii*, et signanter *in Resolutionibus anni* 1733. *et* 1739.

23 An, et quando admittatur, vel denegetur compensatio Missarum, quae ultra debitum numerum celebratae sunt, cum missis deinceps celebrandis? Advertendum est, quod *in Romana suspensionis oneris, et reintegrationis Eleemosynae Missarum*, ad seq. dubia:

I. « An celebratio Missae quotidianae pro Anima quondam Ægidii Ursini de Vivariis intermittenda sit, quousque fructus locorum Montium pro hujusmodi celebratione assignatorum, per eorum continuum investimentum ascendant ad annua scuta sexaginta, in casu etc. »

II. « An pro Missis hucusque celebratis, annua semper eleemosyna scutorum sexaginta fuerit debita in casu etc. Et quatenus affirmative ».

III. « An ex iisdem fructibus locorum Montium ante omnia sit detrahenda, et persolvenda tota illa pecuniarum summa, quae pro reintegratione eleemosynae Missarum celebratarum ad istiusmodi annuam rationem sexaginta scutorum hactenus desideratur, in casu etc. ».

Sacra Congregat. Concil. 21. Maii 1718. Respondit, Ad 1. Affirmative. Ad 2. et 3. *Dilata.*

Iterum proposita eadem causa pro resolutione duorum postremorum dubiorum; Eadem Sacra Congr. 3. Decembris 1718. respondit; *Dilata.* Denuo reproposita die 9. Maii 1719, respondit; *Iterum proponatur*, prout etiam respondit die 26. Augusti 1719. Ac iterum proposita die 11. Januarii 1721. non fuit resoluta; nec etiam resoluta die 6. et 20. Decembr. 1721. Et tandem reproposita die 17. Jan. 1722. eadem Sacr. Congregat. respondit *Ad mentem*, *quod committatur Negotium Eminentiss. Praefecto.* Unde v. *t.* 1. *Thes. Resol. S. Congr. Concil. p.* 133. et 194 *t.* 2. *p.* 110. 112. 119. prout prostant Venetiis apud Joannem Baptistam Recurti, ubi Summus Pontifex Benedictus XIV. tunc ejusdem Sacrae Congregat. Secretarius crudite suo more adducit pro similibus causis decreta hinc inde merito ibi observanda; Et *tom.* 2. *pag.* 7. *et seq.* ubi adducit factum hujus causae, et desuperscripta a D. Fiscale Visitationis Apostolicae, et a D. Advocato Corazza.

Quamvis Census creati ad formam Bullae S. Pii V. connumerentur inter bona stabilia, seu veniant appellatione bonorum immobilium, Clement. *Exivi*, §. *Cumque annui redditus*, *de verbor. signif.* Rota Recent. *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 163. *n.* 4. *part.* 13. *decis.* 413. *n.* 62. *et coram Emerix jun. decis.* 1147. *n.* 3. *in Romana Castri Turris* 22. *Martii* 1706. §. *fin. coram Molines*, *et in Bononien. Census coram Foscaro* 29. *Januarii* 1723. relata, et secuta a Pitonio *part.* 3. *discept.* 102. *n.* 50. Card. de Luca *de Censibus*, *discurs.* 17. *n.* 2. *et seq.* cum aliis, ibi citatis, Merlin. *de pignorib. lib.* 2. *t.* 1. *quaest.* 44. *n.* 36. Cyriac. *cont.* 219. *n.* 10. Panimol. *decis.* 13. *adnotat.* 2. *n.* 10. Monacell. *tom.* 2. *tit.* 14. *formul.* 5. *n.* 4. et plurimi alii a Rota, et a supradictis *l. c.* allegati. Et in specie quod sub legato stabilium veniant census; Gabriel *consil.* 141. *n.* 28. *cum seq. lib.* 2. Surdus *dec.* 207. *n.* 34. Buratt. *dec.* 574. *n.* 2. de Marin. *res.* 11. *lib.* 1. *n.* 4. Cencius *quaest.* 30. *n.* 8. Card. de Luca *loc. cit. n.* 4. et alii plures, unde propterea receptum est, super censibus tamquam bonis stabilibus fructiferis ad formam Bullae S. Pii V. imponi posse census, ex deductis per Cencium *quaest.* 31. *n.* 1. *et seq.* Leotardum *de usuris quaest.* 36. *n.* 13. Burat. *dec.* 912. *n.* 1. *et* 2. *et* Rotam *part.* 7. *recent. decis.* 235. ubi respondetur contrariis. Sic expresse Card. de Luca *l. c. n.* 3. 24

Attamen quando agitur de pecunia retrahenda ex re alienanda, cum mandato ut investiatur in stabilibus, Sacra Congregat non approbat investimentum in censibus pro celebratione Missarum; Unde *in Fundana* 28. *Februarii* 1654. *tom.* 19. *pag.* 319. censuit « Census non reputari bona stabilia ad effectum investiendi pro celebratione Missarum, nisi in aliquo casu speciali »; ut si stabilia post adhibitas debitas diligentias non reperiantur, ut fuit permissum post pestem in Civitate Neapolis; *in Neapolitana* 13. *Augusti* 1658. Et ad dubium generale: An sit permittendum investimentum in censibus? *Sacra Congreg.* censuit, *Recurrendum esse ad Sacr. Congreg. in casibus particula-*

*ribus, ut in cit. Fundana, et in Signina* 2. *Decemb.* 1645. Et tunc conceditur cum cautelis, quod sint census tuti, et aliquoties cum fidejussore, et aliis cautelis, *Sacr. Congregat. Concil. in Tarentina* 8. *Augusti* 1671. Et in permutatione domus cum censu, cum pacto regressus, ac promissione perpetua exigibilitatis, *in Tarentina* 8. *Augusti* 1693. *et* 12. *Maii* 1707. Sic expresse Emin. Card. Petra *tom.* 5. *comment. ad Constit.* 5. *Pauli II. sect.* 5. *n.* 18. Et ead *Sac. Congreg Concil. in Burgi S. Domnini* 30. *April.* 1729. ad dub. « An pro dote Beneficiorum, vel Cappellaniarum cum perpetuo onere Missarum erigendarum, sint assignandi fructus terrarum fructiferarum, vel potius annui census »? et ad alia dubia, inter quae: « An, et cujus expensis, si haeredis scilicet, vel Legatarii facienda sit erectio Beneficiorum? *Respondit:* Assignanda esse tot bona stabilia hereditaria, quae aestimata juxta morem regionis, quotannis redderent in fructu annua scuta 70. monetae Romanae, tam pro eleemosyna Missarum, quam pro expensis necessariis pro illarum celebratione, et erectionem esse faciendam expensis haereditatis ». Sic *apud Tom.* 4. *fol.* 282, et 286. Thesauri Resolutionum Sacr. Congregat Concil.

25 Scienda venit Constitut. Benedict. XIII. incip. *Exponi nobis*, edita particulariter 14. Januar. 1727. in qua conceditur Fratribus Carmelitis antiquae observantiae Provinciae Portugalliae facultas, ut certis oneribus Missarum, quas celebrare non poterant, satisfacere valeant una Missa solemni singulis mensibus in quibuslibet eorum Caenobiis, dummodo hoc non transeant in exemplum.

26 Advertendum est, quod eleemosyna pro Missis perpetuis taxanda est ad rationem sexaginta scutorum romanorum pro qualibet perpetua quotidiana, prout ad eam rationem reducendas esse jam concesserat Superioribus Regularibus pro suis respective Religionibus Innocentius XIII. cum expresso mandato, ut in futurum onera Missarum perpetua, nisi ad supradictam rationem, non permitterent acceptari; et denuo concessit Monachis Casinatibus Benedictus XIII. die 15. Julii 1724. ac etiam omnibus Episcopis, qui adstiterunt suo Concilio Romano celebrato Ann. 1725. ut patet in ipso *tit.* 15. *c.* 8. et refert etiam Cardin. Lambertin. postea Bened. XIV. *vol.* 1. *notif.* 56. *n.* 20. ubi insuper refert, quod proposito in Sacr. Congregat. Concilii dubio: « An, et in qua quantitate eleemosyna manualis augenda esset in Urbe »? *Eadem Sacra Congregatio die* 13. *April.* 1726. respondit, « Nihil esse innovandum, et ad mentem; ac mens est, ut agatur cum Eminentiss. Vicario super observantia decretorum pertinentium ad utensilia, et ad non transmiss. Missarum extra Urbem».

27 *ib. n.* 23. Et eleemosynam pro unaquaque Missa manuali non posse tradi minorem uno *Julio*, jam fuit expresse statutum de mandato Clementis XI. et id posse statui ab Episcopis saepius resolvit *Sac. Congr. Conc.* ut videre est verb. *Eleemosyna n.* 65.

Quo vero ad reductionem onerum Missarum, 28
praeter jam dicta, attendenda sunt etiam sequentia; ac primo notandum venit Decretum Sac. Congregat. Concilii *in Senogallien.*

*Sacra Congregat. Concil. die* 13. *Julii* 1626. *in Senogallien. censuit:* « Secundum ea, quae proponuntur, Confratres Societatis Confalonis Sanctae Virginis Mariae nuncupatae *dell' Incancellata*, Terrae Corinaldi Senogallien. Dioecesis, onus Missarum praeteritarum supplere debere per alios Capellanos. De caetero vero non suscipienda esse onera nova Missarum, nisi Sacrista, vel alius Minister, Missarum numero describendo, atque eleemosynis accipiendis pro tempore praeficiendus, admonuerit singulos, qui eleemosynas offerunt, tam magno Missarum numero celebrandarum, illorumque intentioni satisfieri non posse ipsa Missarum celebratione, ac Sacrificii applicatione, sed tamen eos participes fore Missarum, quae singulis diebus in dicta Ecclesia pro benefactoribus celebrantur. Id vero, ut commodius praestare valeant, loco, quo ponuntur eleemosynae, palam affigatur tabella, in qua eademmet declaratio, distincte, et clare descripta sit, adeout Sacrista, vel Minister, ut supra, accipiens oblationes, praemittat declarationem, vel tabellam indicet Offerentibus; quibus cautionibus adhibitis, accipi tuto posse quascumque eleemosynas ». Sic in *libro* 13. *Decr. pag.* 22. *et* 23. cui consonat alind Decretum in *Lancianen.* 14. *Novembris ejusd. anni* 1626. *lib.* 13. *Decretor. pag.* 142. *a terg. et seq.* Ita refert Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* 13. *cap. ultim. n.* 12. *impressionis Romanae anni* 1755.

Ubi subdit, quoad id, quod frequentius in praxi 29
accidit, monendi nimirum pios offerentes per tabellam publice expositam, Missas, quae celebrari nequivissent in Ecclesia, vel ad Altare, ubi eas offerri oportuisset, ut eorum menti, ac peculiari devotioni satisfieret, vel tractu temporis celebratum iri, cum primum id fieri licebit, vel ad aliam Ecclesiam delegatum iri, inibi celebrandas, extat hac do re ejusdem Congregat. Decretum, ut sequitur. « Sacra *etc.* censuit Missas, pro quibus usque ad hanc diem receptae fuerunt eleemosynae, esse quantocius in eadem Ecclesia, juxta oblatorum intentionem, celebrandas; in posterum vero novas eleemosynas nullatenus recipi debere, nisi praevia expressa, et clara monitione, per Sacristam, seu per alium ipsis eleemosynis recipiendis Praepositum, facienda offerentibus, non posse tam magnum numerum Missarum in eadem Ecclesia, seu Altari confestim celebrari, sed quod vel tractu temporis ibidem, cum commode fieri poterit, vel in alia Ecclesia celebrabuntur. Id vero, ut facilius innotescat, loco ubi eleemosynae pro Missis offeruntur, affigendam esse tabellam, in qua praenarrata admonitio dilucide descripta sit, adeout Sacrista, vel praefatus Praepositus eleemosynis colligendis, aut offerentes ut supra, expresse admoneat, vel tabellam indicet. Quod si

nihilominus Christifideles eleemosynas elargiri voluerint, posse eas recipi, et Missarum celebrationi ad formam antedictae monitionis, et diligenter, et quamprimum fieri possit, satisfaciendum ». *Die* 8. *Mart.* 1659. *lib.* 21. *Decretor. pag.* 530. *a terg. et sequent.*

30 Et *ibidem n.* 13. subjungit; innituntur hujusmodi resolutiones, seu decreta, Urbani VIII. Decretis, in quibus haec leguntur; « Quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione, id sciat, et consentiat, ut illae tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, Decretum non prohibere, quominus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis, juxta benefactoris consensum celebrandis ». Ac insuper *ibid.* n. 14. superaddit ut sequitur; « Neque silentio praetereundum est, quod cum singuli Sacerdotes Societatis Jesu singulis hebdomadis unam Missam celebrare teneantur juxta intentionem Praepositi Generalis, cui peculiaris reservata est facultas applicandi hujusmodi Missas, in ejusdem Societatis Congregatione Generali XII. habita anno 1682. editum fuit sequens Decretum, numero octavum: « *Postulatum ab ipso* (scilicet Praeposito Generali) item fuit, ut Congregatio definiret, sit ne Societatis menti consentaneum, Missas, quas singulis hebdomadis jubentur ad intentionem Generalis celebrare, posse ita ab eo applicari, ut per illas satisfiat obligationi, quam alii quicumque susceperint, aut suscepturi sint, recipiendo eleemosynas pro Missis celebrandis? Unanimi consensu responsum est, id non censendum deinceps Societati nostrae consentaneum, nec debere ulla ratione Praepositum Generalem Sacra, quae a nobis celebrantur, ita applicare, ut quicumque tandem illi sint, quidquam inde sibi, aut aliis, lucrentur, seque, aut alios, ab onere, quod accepto stipendio, aut eleemosyna, nunc, aut alias, vel ipsi, vel alii contraxerint, liberos praestent ». Deinde sic ipse prosequitur:
31 « Congruit hoc Decretum communi regulae, quae jubet, ut qui eleemosynam recepit, celebret, applicetque Missam pro offerente; ac semper, quoad fieri potest, interclusum sit iter iis, qui omnia meditantur, ut et justissimae huic legi, et piorum offerentium voluntati fraudem faciant. Cum autem Collegium quoddam memoratae Societatis, quod scriptum fuerat haeres, adjecto onere habendi aliquos Capellanos amovibiles, qui pro testatoris anima singulis hebdomadis certum Missarum numerum offerrent per anni spatium, ex pura oblivione ab impositi oneris implemento cessasset, quaesitum fuit, an id, quod intermissum fuerat, suppleri posset per applicationem a Praeposito Generali faciendam earum Missarum, quas supra diximus, ab eo applicari posse; sed Cardinalis de Lugo *dub.* 30. *lib.* 4. *suorum Respons. Moral.* respondit, ac firmissimis rationibus defendit, id minime licere ».

Missarum onera a Fundatore Beneficii praescripta non licet Episcopo diminuere, quoties fructus relicti decrementum subierint; non enim posse ab Episcopo reduci Missas semper tenuit Sac. Congreg. Conc. Facultas vero ad hoc data in Concilio Tridentino *sess.* 25. *de Reform. cap.* 4. ut Episcopi possent Missas in testamento, vel dispositione inter vivos adsignatas reducere in Synodo Dioecesana, et Generales Ordinum in suis capitulis generalibus, intelligitur tantummodo de oneribus Missarum impositis ante Concilium Tridentinum, et de reductione facienda in Dioecesana Synodo, vel Capitulo proxime post expletum Concilium Tridentinum habendis, ut exposuit S. Congregatio. Idem Pontifex in cit. Tract. *de Synod. Dioec. loc. cit. n.* 18. 32

Modo insuper non licet Episcopis etc. praestare in suis Synodis etc. quia id vetuit Urbanus VIII. et Innocentius XII. in sua Constitutione, de qua *ibidem*, ex vi quorum neque licet Episcopo reducere eadem onera antequam acceptentur ab iis, ad quos pertinet; uti definitum est a S. Congregat: *ibid.* n. 19. 33

Cum datur Episcopis facultas reducendi *pia legata, et Missarum onera*, adhuc tamen ex contextu totius dispensationis constat nihil illis concessum esse quoad reliqua legata, sed tantum quoad onera Missarum; *ibid.* n. 22. 34

Si aliqua dispositio Missarum onera, et alia pia opera comprehendat, et ob tenuitatem redditunm reductio aliqua facienda sit; reducenda esse prius reliqua opera, quam numerum Missarum, censuit Sacr. Congregatio. *ibid. n.* 23. Quamquam haec vera sunt, nisi ex toto contextu dispositionis alia fuisse mens fundatoris deprehenderetur. *Ibid.* At si Episcoporum auctoritas quoad hanc reductionem profluxit ex ampliatione Induiti Concilii Romani sub Benedicto XIII. vel ex instructione quadam tradita a Sacra Congregatione, et res fuerit, ut vel numerus Missarum, vel alia opera pia sint imminuenda, tunc praestat recurrere ad Sacram Congregationem Concilii. *Ibid. n.* 24. 35 36 37

Insuper ex vi concessionis praedictae non possunt redigi Missae, quarum celebrationi Ecclesia etc. per contractum sese obstrinxit, hoc enim cavetur expressis verbis in praememorata Constitutione. *Ibid. n.* 25. 38

Porro pro regula reducendi Missas laudatus Pontifex *loc. cit. n.* 32. tradit sequentia; Juxta theoricam Felini in *cap. Super litteris*, *de rescriptis*, quam optime illustratam videre est ab olim Congregationis Secretario de Vecchis in suo voto impresso apud Crispin. *in Visitatione Pastorali part.* 2. §. 18. n. 6. et a qua nihil deflectere debet Episcopus, quoniam in ipsa etiam Instructione, per Congregationem transmitti solita, cum alicui facultas conceditur reducendi Missarum onera, eadem pro regula praescribitur: ut ex sequentibus verbis apparet; « Quomodo autem se gerere debeat in executione quoad legata taxative, vel de- 39

monstrative concepta, Sanctitas Sua Amplitudini tuae notificandum jussit, quod, mature pensatis, ac perlectis dispositionibus, et fundationibus quibuscumque, quibus praefata Missarum onera annexa reperiuntur (exceptis instrumentis, seu contractibus, super quibus manus apponere non debeat, nisi in casu judicialis instantiae pro illorum remissione, titulo laesionis) illa legata, seu fundationes, erunt taxative conceptae, si fundatores legando, aut aliquo modo disponendo, orationem, seu dispositionem prius inchoaverint ab assignatione fundi, et subinde Missarum onus adjecerint, et hoc casu hujusmodi onera, ad rationem eleemosynae manualis, ut supra, moderari possit; Secus vero si fundatores orationem, seu dispositionem inceperint ab impositione oneris, et subinde fundum assignaverint; tunc enim onus dicitur demonstrative conceptum, ac fundatorum haeredes per Amplitudinem tuam cogendi sunt ad perpetuam dicti oneris manutentionem, et ad supplendam summam deficientem tam pro praeterito, quam pro futuro tempore ».

40 Prosequitur ultra laudatus Pontifex *ibid sub n.* 33. sic: « Si autem pius testator jubeat, suum haeredem dare legatario, non fundi redditus, sed fundum ipsum, ut ex fructibus inde obvenientibus Missarum celebrandarum stipendia desumat, ad nihil ultra cogitur haeres, quam ad ipsum fundum, seu bona legata extrahenda; nec potest ulla ratione urgeri, ut suppleat, quod succedentibus temporibus ad integrum, absolutumque Missarum oneris implementum deesse contingat, veluti fusius demonstrat Pasqualig. *de Sacrificio novae Legis*, *quaest.* 1026. *n.* 3. confirmatque Rota *decis.* 433. *per totam coram Cerro.* Haeres quippe id tantummodo praestare debet, quod ei demandatum est a testatore. Quod si progrediente tempore traditi fundi redditus imminuantur, ad Legatarium pertinet, omisso haerede, ad Legitimum Superiorem instare pro oneris reductione; ad eamque obtinendam, docere tum de obveniente sibi damno, tum de reddituum imminutione, cui ipse propria culpa causam non dederit, tum denique ostendere, integrum sibi non esse urgere haeredem, ut praestet id, quod deesse compertum est, ad hoc ut piae testatoris voluntati cumulate satisfiat. Legimus, et sedulo quidem, vota Praesulis Altoviti, qui per plures annos magna cum sui nominis laude munus Secretarii Congregationis Concilii sustinuit, et cujus sententiae, ac judicio ipsa quoque Congregatio in variis causis discutiendis, ac definiendis plurimum detulit; ibique agnovimus superius allatam distinctionem pro norma propositam, et solide assertam. Ita in quodam illius voto elucubrato in causa *Firmana Reductionis Missarum* proposita die 26. Augusti 1686. haec habentur: « Ubi legetur species, per haeredem consignanda legatario, si ista pereat, vel diminuatur, postquam fuit consignata, peremptio, et diminutio hujusmodi cedit damno Legatarii, neque haeres ad aliud quidpiam tenetur; Si vero pereat, vel diminuatur penes haeredem, antequam Legatario tradatur, peremptio, et diminutio cedit damno haeredis, qui proinde tenetur supplere ». Atque alio in voto exarato in causa *Brixien.* proposita 1. Decembr. 1685. postquam pro regula posuerat, in dubio existimandum esse, fundum demonstrative, non autem taxative designatum fuisse, ita pergit. « Attamen haec regula procedit, vel quando fuit legata quantitas, vel quando fuit legata res in genere, vel quando fuit legata res in specie, quae remanet penes haeredem habentem onus curandi celebrationem: vel quando res Legata fuit ab haerede consignata Legatario, non quidem ex praecepto testatoris, sed ex propria voluntate, et ad effectum tantummodo se eximendi a praefato onere curandi celebrationem. At secus est, quando testator gravavit haeredem ad tradendam Legatario rem Legatam, et eidem Legatario injunxit onus curandi celebrationem: hoc enim casu haeres, consignata Legatario re legata, liberatur; et eveniente casu, quo illius annuus redditus evadat impar oneri Missarum, non tenetur supplere ». Consulto autem superius diximus, immunem haeredem fieri ab onere praestandi supplementi, si morem gesserit testatori, qui jusserit, designatum fundum tradi legatario: nam si testator mandasset, ut legatario tot praestarentur fructus, quot satis essent ad injunctam Missarum celebrationem, quantumvis haeres bona stabilia redditus satis idonei semel tradidisset, attamen supplementi onus declinare non posset, si forte subinde contingeret, ut ob subsecutam fructuum imminutionem, vel ob augumentum taxae, traditi fundi redditus imposito oneri sustinendo impares evaderent: ut subdit idem Praesul Altovius in voto, quod ipse conscripsit: et Congregatio probavit in quadam causa *Lucana Reductionis Missarum* proposita 15. Decembris 1685. « Quando enim testator mandat ab haerede suo consignari tot bona, quorum redditus sufficiant pro celebrando certo numero Missarum, tunc dicitur legata species, quae stat in obligatione taxative, cui satisfit per consignationem. Quando vero mandat consignari tot fructus, qui sufficiant pro dicta celebratione, tunc dicitur legatum genus, et fructus sufficientes sunt in obligatione demonstrative: Unde licet haeres assignet tot bona, quorum redditus de tempore assignationis sufficiant, attamen illis pereuntibus, vel ad minorem quantitatem redactis, tenetur haeres supplere ex redditu aliorum bonorum ».

Deinde *ib. sub n.* 34. idem Pontifex disserens de taxatione Missarum eleemosynae in qualibet recte ordinata Dioecesi constituta, vel constituenda tum pro Missis perpetuis, tum pro Missis manualibus, ita subjungit; « Si autem pro eleemosyna Missae cantatae nulla extat synodalis taxatio, aderit tamen, vel certe adesse debebit in unaquaque Dioecesi recepta quaedam consuetudo, ad cujus normam eleemosynae quantitas determinetur. Qui 41

perpetuas Missas reducunt vigore facultatum sibi indultarum per viam ampliationis Concilii Romani, Missarum reductionem ita componunt, ut pro quotidiana Missa perpetua annuam statuant eleemosynam sexaginta scutorum monetae Romanae. « Unamquamque Missam perpetuam moderari valeat, et reducere ad rationem scutorum sexaginta monetae Romanae, pro qualibet ». Cum autem inter Missas reducendas repertae sunt Missae cum cantu celebrandae, Congregatio Concilii in Causa *Romana* 3. *Februarii* 1725. ita provide rescripsit, uti videre est *lib.* 75. *Decretorum pag.* 75. *a tergo*, *et sequent.* « Sacra Congregatio etc. censuit quoad Missas cantatas, quae habent redditus sufficientes ad rationem eleemosynae currentis pro Missa cantata, juxta morem regionis, et cujuscumque Dioecesis, in qua siti sunt Conventus, esse omnino celebrandas, juxta praescripta in Legatis, seu fundationibus: Quo vero ad alias Missas cantatas, quae non habent redditus sufficientes, ut supra, juxta morem cujuscumque Dioecesis, faciendam esse illarum reductionem in unoquoque Conventu ad eum numerum, qui celebrari poterit, habita ratione redditunm cuilibet legato, seu fundationi assignatorum, et supradictae eleemosynae de praesenti vigentis in unaquaque Dioecesi pro Missis cantatis: factaque modo praemisso reductione, quidquid ex redditibus cuicumque legato, seu fundationi assignatis supererit, erogandum esse in celebrationem tot Missarum lectarum, et tam Missas cantatas reductas, quam lectas, esse collective applicandas pro animabus, et juxta intentionem eorum, qui Missas cantatas reliquerunt ». Verum quia nonnulla reperiuntur onera Missarum cum cantu celebrandarum, quibus aliud adnexum est onus, ut aliquot praeterea celebrentur Missae privatae, seu lectae; ideo, proposita quaestione, quaenam adhibenda esset methodus in reductione peragenda, ubi eleemosyna pro Missis cantatis addicta magnam relictorum fructuum partem absorberet, eadem Congregatio die 4. Augusti memorati anni rescripsit. « Sacra Congregatio censuit, quando aliquod legatum est complexivum Missae cantatae, et Missarum lectarum, tunc omnes legati redditus, si non sufficiant pro utroque onere adimplendo, erogandos esse in celebrationem tot Missarum lectarum, deleto onere Missae cantatae », *uti videre est lib.* 75. *Decretor. pag.* 431. *a terg.* Insuper cum reductio fit in vim praememoratae Concilii Romani ampliationis, magna quoque animadversione dignum occurrit aliud, quod in concessis facultatibus continetur: nimirum ut remitti, seu condonari possint Missae retroacto tempore nec celebratae, nec applicatae, hac tamen adjecta lege, ut infra octavam Commemorationis omnium Fidelium defunctorum singulis annis anniversarium celebretur in expiationem animae illorum, pro quibus, ex lege perpetuarum fundationum, offerri, et applicari debuissent memorata Sacrificia praecedenti tempore omissa: « Ab hactenus omissa Missarum perpetuarum celebratione misericorditer absolvit, etc. Uno die infra octavam Commemorationis omnium fidelium defunctorum unum anniversarium, in tabella onerum Monasteriorum describendum, celebretur, et applicetur pro animabus illorum, pro quibus praefatae Missae perpetuae erant celebrandae, et applicandae, et hactenus non fuerunt celebratae, et applicatae ».

Denique *ib. n.* 35. concludit, ut sequitur « Cum 42
vero Missarum perpetuarum reductio, ob insufficientiam redditunm, ab Episcopo fit vigore facultatum in saepe dicta instructione contentarum, tunc reductio componi debet *ad manualem*, ut inquiunt; nimirum statuendum est, ut tot in posterum celebrentur Missae, quot celebrari possunt, non quidem constituta pro iis eleemosyna ad eam mensuram, qua Missarum perpetuarum eleemosyna in Concilii Romani indulto taxatur, sed juxta eam quantitatem quae vel ex Synodali taxatione, vel ex recepta regionis consuetudine praestatur pro singulis Missis, quas Fideles dietim, ad manus tradita Sacerdotibus eleemosyna, celebrari curant; « Juxta proportionem cujuscumque legati redditunm quantitatem, ad rationem eleemosynae manualis, inspecto regionis more, pro suo arbitrio, et conscientia, reducere, ac moderari possit, et valeat »: idque etiam faciendum decernitur, quamvis ea esset piae dispositionis forma, ut vel expresse, vel tacite impositum praeseferret onus supplendi redditus casu aliquo imminutos; si, opportunis adhibitis diligentiis, vel haeredes ad id obstricti, vel bona ab ipso fundatore provenientia reperiri non possint: « In casu vero, quo, factis judicialibus, et possibilibus diligentiis, etiam per edictum sub poena censurarum, vel haeredes cogendi, vel fundatorum bona non reperiantur, aut fundationes ipsae haberi nequeant, tunc onera ipsa ad eandem rationem eleemosynae manualis reducere possit ». Hujusmodi autem reductioni peractae, et absolutae, nulla alia adjungitur clausula, praeter hanc unam: « Quod si redditus augeantur, augeri quoque debeat Missarum numerus ». Denique has omnes reductiones aggredi, et perficere potest Episcopus, non solum, dum Sacra instituta visitatione Dioecesim perlustrat, sed etiam cum ab ea cessaverit; *tam in actu Visitationis, quam extra*, ut habent ipsa Instructionis verba. Querit tandem Pasqualigus *de Sacrificio novae legis quaest.* 1182. an Episcopus, qui ab Apostolica Sede obtinuit facultatem reducendi Missas suae Dioecesis, possit etiam reducere perpetua Missarum onera Regularibus in eadem Dioecesi commorantibus imposita, idque eidem licere non dubitat, quotiescumque Regulares ipsi hac in re illius delegatam auctoritatem implorant, neque id putat, aut ipsorum Regularium exemptionem, aut Sanctae Sedis Jura ullo modo laedere. « Possunt in hoc se subjicere, neque praejudicant Romanae Sedi: quia possunt se subjicere cum con-

sensu ejusdem Romanae Sedis. Dum autem Pontifex concedit Episcopo, ut possit reducere onera Missarum suae Dioecesis, concedit etiam implicite, quod Regulares Dioecesis possint se subjicere Episcopo in ordine ad obtinendam reductionem »: Hucusque ad litteram laudatus Pontifex *loco citato*.

43 * Sacerdotes Missas cum Episcopo celebrantes, Eleemosynam pro Sacrificio illo accipere minime valent, quia dans eleemosynam petit Missam modo consueto. *Ben. XIV. De Sacrif. Missae lib.* 3. *c.* 16. §. 10.

44 Si Superior Sacerdoti praeceperit, ut Missam certo alicui applicet, at ille pro alio offerat, reus est quidem Sacerdos inobedientiae, sed applicatio a Sacerdotis voluntate pendet, cum ille sit minister, et dispensator sui Sacrificii: *Ibid.* §. 4.

45 Cum is, qui eleemosynam contulit pro Missa celebranda praescripserit etiam tempus ob causam, quae differri non possit, Sacerdos non servans illud tempus, deest obligationi suae, ac tenetur eleemosynam restituere. *Ibid. cap.* 9. §. 6.

46 Sacerdos onus habens Missae quotidianae, unicam tantum Missam applicare cogitur in Festo Natalis Domini. An vero Parochus itidem teneatur tres ejus diei Missas pro populo applicare, nunquam decisum a Sacra Congregatione reperitur, tenetur tamen, ut obviet scandalo, tres ea die Missas celebrare. *Ibidem* §. 9.

47 Eleemosyna pro Missis a Regularibus celebrandis in eorum Ecclesiis, taxanda est ab Ordinario loci, ut ex Decreto S. Cong. *Instit. Eccles.* 56. §. 10.

48 Missarum eleemosynam ultra quantitatem ab Episcopo taxatam exigere non possunt Sacerdotes tam saeculares, quam Regulares, nam debet dari quaedam proportio inter id quod datur, et id quod accipitur; hanc autem proportionem definire ad Episcopum spectat, quare justitiam commutativam laedit ille Sacerdos, qui plus exigeret. Potest tamen dans ultro plus dare, et petens minus accipere, quamquam fieri possit, ut aliquando prohibeatur Sacerdos minus accipere, ne introducatur hinc consuetudo minus dandi in praejudicium aliorum. Haec omnia late in *Synodo Dioecesana lib.* 5. *cap.* 2. et id quod postremo dixi, confirmat ex Decreto Congregationis Concilii lato in una S. Severini *die* 16. *Julii* 1689.

49 Vetitum est accipere novas Missarum eleemosynas iis, qui veteres habent satisfaciendas, *dummodo*, ut legitur in Decreto Urbani VIII. *infra modicum tempus non possit omnibus satisfieri.* Modicum tempus definivit S. Congregatio Concilii esse unum mensem, *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 24. §. 14.

50 Alia ad rem, vide in Tom. IX. Resolut. Sacr. Congr. Concilii *Montis Regal. reduct. Miss. etc. pag.* 41.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De cessatione, diminutione, reductione, tum 51
augumento oneris Missarum paucis est hic disserendum. Ad cessationem quod attinet, quaeri so- 52
let, an deficientibus fructibus jam adsignatis pro Missis, cesset obligatio celebrandi? Videndum au- 53
tem, an defecerint culpa Legatarii, nec ne. Si defecerint culpa Legatarii, non est quod cessare possit obligatio celebrandi; Sin autem citra Legatarii culpam defecerint, cessat utique celebrandi obligatio; Perez. *de Annivers. et Capellan. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 8. *et seq.* aliosque cumulans Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom.* 2. *quaest.* 105. *num.* 1. *et* 2.

At nota primo, quod si defecerint fructus, non 54
culpa Communitatis, cui Legatum Missarum relictum est, sed ejus, qui ipsi praeest, cessat adhuc obligatio celebrandi, secundum Pasqualig. *loc. cit. n.* 8. At opinio haec non omnis expers est difficultatis.

Nota secundo, quod si fructus existant, sed exi- 55
gi nequeant, idem est ac si defecerint, dummodo tamen Legatarius omnem adhibeat diligentiam pro exactione: *idem Auctor ubi supra n.* 7.

Nota demum, quod si ad tempus deficiant fruc- 56
tus, ad tempus cessat quoque obligatio celebrandi: *mox laudatus Auctor eod. loc. n.* 6.

Quod vero concernit diminutionem, quaestio 57
etiam est, an diminutis fructibus, diminuendum quoque sit onus Missarum? Ea semper mihi arrisit distinctio, ut diminuendum haud sit onus Missarum, si, non obstante diminutione, consuetum remaneat stipendium pro Missis perpetuis; diminuendum vero sit, si hoc stipendium minime remaneat, Tamburin. *de Sacrific. Miss. cap.* 1. §. 3. *n.* 90. *et sequent.* Ubi tamen, quod non statim 58
minuendus est numerus Missarum, sed unus cum alio anno compensandus; Alvarad. *de conjectur. Ment. Defunct. lib.* 1. *cap.* 2 §. 1. *n.* 37.

Num autem id ipsum locum habeat quoad Exe- 59
quutores? « *Respondeo* (inquit Pasqualig. *quaest.* 1076. *n.* 8. quod si sint puri Exequutores, et nudi, ita ut nil commodi percipere inde possint, debent curare, ut celebretur praecisus numerus Missarum praescriptus, quousque reperiatur, qui celebrare velit, contentus fructibus legati, qui supersunt. Quod si non reperiant, celebrari curabunt illum numerum Missarum, pro quo sufficit proventus. Si autem sint Exequutores mixti, seu veri Legatarii, ita ut cedat in commodum ipsorum, quod supereat ab exequutione operis injuncti, nec teneantur exhibere pro celebratione aliquid ultra consuetum stipendium Missarum manualium, crederem, juxta diminutionem proventuum Legati, minui posse etiam Missarum numerum ».

Disputari et hic solet, An in diminutione Mis- 60
sarum requiratur auctoritas Sedis Apostolicae? Resolutio autem hujus quaestionis inde pendere videtur; An diminutio sit reductio? Nam ut recte

61 monet *Auctor* ex Decreto de celebratione Missa-
rum §. 1. reductio est S. Sedi reservata. Tenet
autem Pasqualig. *q.* 1077. *per tot.* differre dimi-
nutionem a reductione, adeoque in ea non requiri
62 auctoritatem S. Sedis. At non semper diminutio
differt a reductione. Si enim petatur reductio,
quia stipendium evasit incongruum oneri Missa-
rum, ut peti potest juxta ipsum Pasqualigo *qu.*
1178. in nihile videtur differre diminutio a re-
ductione. Et propterea, si et in hac reductione
requiritur auctoritas Sedis Apostolicae, requiritur
etiam in diminutione.
63 De reductione ut aliquid dicamus, duplici ex
64 causa devenIri ad eam potest. Prima est, ut mox
innuimus, incongruitas stipendii cum onere. Quan-
do autem haec causa dicatur adesse, tradit Pa-
65 squalig. *dict. quaest.* 1178. *n.* 3. Altera est im-
possibilitas adimplendi omnia Missarum onera,
puta quia existunt etiamnum redditus pro Missis
assignati, sed Monasterium nequit amplius alere
tot Sacerdotes, quot prius alebat. Et hoc in casu
differentia intercedit diminutionem inter, et redu-
ctionem. De hac altera causa etiam disserit Pa-
squaligo *loc. cit. n.* 4. *et plures seq.* Sed an altera
haec causa semper sit admittenda, dubitari po-
test.
66 In reductione vere Missarum semper stabilien-
da est commemoratio illorum defunctorum, in quo-
rum favorem onera erant adimplenda; *Concilium
Tridentin. sess.* 25. *c.* 4. *de refor.* Haec autem
commemoratio potest consistere, vel in celebra-
tione unius, aut plurium Missarum, vel in recita-
tione collectarum, aliarumve precum, vel in solo
*Memento* post consecrationem: Fraxinell. *de obli-
gat. Sacerdot. sect.* 7. §. 5. *num.* 17. Tamburin.
*de Sacrific. Miss. lib.* 3. *cap.* 1. §. 2. *num.* 5.
*in fine.*
67 De reductione qui plura scire cupiat, adeat Pa-
squalig. *a quaestion.* 1163. *ad quaestion.* 1191.
68 Quando demum, auctis fructibus legatis pro Mis-
sis, augeri quoque debeat numerus Missarum, non
conveniunt Doctores. At vide, si lubet, qui di-
versas affert opiniones, suamque simul proponit,
Pasqualigo *q.* 1078. *per tot.*
69 Num obligatio celebrandi sit distincta ab obli-
gatione applicandi, controverti solet. Affirmare
videtur *Rot. in Hispalen. Applicationis Missae pro
Populo* 14. *Junii* 1751. *coram Eminentissimo Mi-
gazzi et* 13. *Febr.* 1753. *coram Eminentissimo
Elephantucio:* At negant Fagnan. *in cap.* 11. *n.*
44. *de Praebend.* Cabasut. *in Theor. et Prax. Jur.
Canon. lib.* 2. *cap.* 28. *n.* 8. Collet. *de SS. My-
ster. cap.* 17 *sub n.* 6. et, qui vel solus sufficit,
san. memor. Benedictus XIV. *de Sacrific. Miss.
lib.* 3. *cap.* 9. *n.* 1. *et seq.*
70 Secundum igitur Doctores hosce, posita obliga-
tione celebrandi, poni simul debet obligatio ap-
71 plicandi. Maxime vero standum est huic opinioni,
si id quod praestatur pro unaquaque Missa, adae-
quet stipendium Missae celebrandae simul et ap-
plicandae; Alphons. de Leon. *de Offic. Cappellani
quaest.* 8. *sect.* 8. *n.* 51. *et seq.* Amostaz. *de Caus.
piis tom.* 1. *l.* 2. *cap.* 3. *n.* 48. *et plur. seq*

Quod si Testator plura imposuit onera Missa- 72
rum, et quoad aliqua tantum demandavit appli-
cationem, argumento *a discretiva* ducto, potest su-
stineri, quod noluit applicationem respectu illarum
Missarum, in quibus eam non demandavit, ut tra-
dit san. memor. Benedictus XIV. *de Sacrificio
Missae lib.* 3. *c.* 9. *n.* 3.

Sunt qui tenent, nec locum habere applicatio- 73
nem, si Testator injunxit celebrationem Missarum
in certis Ecclesiis horis designatis, ex praesump-
tione illa, quod in hisce circumstantiis in animo
solum habuerit cultum Ecclesiae, Commoditatemve
Populi. At nisi Testator id expresserit, contrarium tenet Mayr. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 41. *n.* 32. Rota *coram Tanar. decis.* 133. *n.* 17. et videtur rescripsisse Sacr. Congreg. Conc. interpres *in Compostellana* 2. *Julii* 1760., *et* 8. *Maii* 1762.

### *Addenda, et notanda ex Benedicto XIV.*

*( In hac editione Casinensi ).*

Ex supra allato Decreto Sac. Congreg. Concil. ab Urbano VIII. et Innocentio XII. confirmato. « Missarum reductione Apostolicae Sedis auctoritati reservata, vix dici potest, quanta rerum farragine ex hoc uno capite obrueretur Congregatio Concilii, cui hujusmodi reductionum cognitio committebatur; quaeque proinde, ut aliqua hujus oneris parte se se levaret, id demum consilii cepit, ut Episcopis saepe delegaret facultatem reducendi Missas in eorum dioecesibus, tradita tamen simul Instructione, cui se in peragenda reductione conformare deberent. Interea vere adnotabimus, id hodie frequenter usuvenire, ut Episcopis, communicata hujusmodi Instructione, committatur Missarum reductio, reservato tamen Congregationi jure admittendi recursus, ac de iis cognoscendi, quotiescumque aliquis contendat, vel nullatenus imminuendum fuisse onus, vel saltem reduci non debuisse ea ratione, ac forma, quae in illius reductione adhibita fuit ».

« At, si magnum negotium facessebant reductiones Missarum, quas per dioeceses, et in Ecclesiis ordinariae Episcoporum jurisdictioni subjectis peragi oportebat; maximum profecto illud erat, quod oriebatur ex reductione Missarum, quam Regulares in suis Ecclesiis, ac Monasteriis fieri postulabant: ex quo videlicet Urbanus Pontifex in suis Decretis facultatem reducendi Missas non solum Episcopis, sed etiam regularium Ordinum Generalibus ademerat; itaque illius successores Alexander VII. Clemens X. et Clemens XI. nonnullis Regularibus Ordinibus indulserunt, ut a suis Generalibus, in Ecclesiis, et Monasteriis Ordinis, Missarum reductiones peragi possent. Cum

vero nos ipsi, dum in minoribus constituti munere Secretarii Congregationis Concilii fungeremur, Innocentio XIII. Praedecessori nostro exposuerimus, valde opportunum fore, si quae aliquibus tantummodo Generalibus Ordinum data fuerat facultas, ad omnes protenderetur, simulque statueretur, quosnem in consilium adhibere deberent Generales in ipsa reductione conficienda; utque etiam definiretur non modo temporis spatium, intra quod reductio ebsolvenda esset, sed etiam quantitas, ad quam exigenda, ec constituenda foret Missac perpetuae eleemosyna; ac denique prohiberetur, Regulares nova Missarum onera acceptare, nisi praehabita facultate a Superioribus majoribus proprii cujusque Ordinis: Pontifex omnia probavit, atqne Decreto super his edito cautum fuit, ut Generales Ordinum in quailibet sibi subjecta provincia duos, pluresve idoneos Religiosos designarent, qui singula ad accuratum examen revocarent, suamque de tota re sententiam transmitterent ad ipsum Generalem, qui adhibitis in consilium suis Assistentibus, seu aliis sibi bene visis, reductionem perficeret, statuta pro singulis Missis perpetuis eleemosyna annuorum scutorum sexaginta monetae Romanae; hoc autem indultum ad triennium tantummodo perduraret. Innocentii XIII. Decretum insertum legitur in alio Decreto Benedicti Papae XIII. impresso in Concilio Romano, quod anno 1725. celebratum fuit, *tit.* 15. *cap.* 8. ubi Benedictus Pontifex Innocentianum Decretum, pro Regularium Ordinum Generalibus confectum, ampliavit ad omnes Episcopos, qui eidem Concilio Romano interfuerunt, ac etiam ad eos, qui justo impedimento detenti, certum Procuratorem suum ad illud ablegaverant. Neque hic aliud addendum superest, nisi quod deinde frequentes fuerunt, ac etiam adhuc esse non desinunt tam prorogationes statuti temporis, concessae Regularibus, qui intra triennium Missarum reductiones facere, eut omni ex parte absolvere non potuerunt, quam extensiones praefati indulti, que donati fuerunt Episcopi, qui Concilio Romano interfuerunt, favore aliorum Episcoporum, qui eam facultatem sibi communicari petierunt, quamvis Concilio Romano non interfuerint, quique illam identidem postulare pergunt; quemadmodum agnoscere licet *ex praecitato hujusmet Operis lib.* 5. *cap.* 10. *n.* 3 ».

« Cum itaque facultates Episcoporum, quoad Missarum reductiones, non aliunde nunc deriventur, quam vel ex ampliatione indulti, quo donati fuerunt Episcopi, qui Concilio Romano interfuerunt; vel ex Instructione, quam Congregatio Concilii dat ad eos Episcopos, quibus, summo Pontifice annuente, hujusmodi reductionis peragendae delegat facultatem; hoc primum statuendum est, quocumque ex his duobus capitibus profluat memoreta facultas, circumscriptam eam esse ad Missas tantummodo, neque protendi ed reliqua pia legata, piasve dispositiones inter vivos, quibus, exempli causa, eleemosyna pauperibus distribui, aut inopes virgines detari praecipiatur. Et quamvis in ipsa Instructione legantur haec verba: *pia legata, et Missarum onera*: si tamen integra Instructio percurratur, satis aperte deprehendetur, cohiberi eamdem ad onera Missarum, de quibus subinde semper, deque earum eleemosyna ibidem agitur, atque disponitur. Cum autem Concilium Romanum, aeque ac Instructio, Missarum oneribus dumtaxat provideant, non debet Episcopus se extendere vel ad dotalia subsidia, vel ad eleemosynas, vel ad quamlibet aliam dispositionem, ex ea juris regula, quae docet, facultatem ad certas res datam, ad alias diversi generis produci non oportere: uti recte animadvertit Navarrus *in Manual. cap.* 12. *n.* 79. et in rem nostram pergit Fagnanus *in Cap. Ex parte*, *n.* 32. *de constitutionibus* ».

« Quod si aliqua proponeretur dispositio, quae simul, et Missarum onera, et eleemosynarum distributionem, aliave pia opera comprehenderet, et quidem, ob redditunm tenuitatem, necessarium dignosceretur ad eliquam impositorum onerum reductionem devenire; reducenda potius sunt reliqua opera, non autem Missarum numerus: juxta praxim apud Congregationem Concilii receptam, de qua Fagnanus *in cit. Cap. Ex parte*, *n.* 34. *de constitutionibus*, pluribusque resolutionibus comprobatam, et praesertim in quadam resolutione, sive rescripto, quod redditum fuit litteris Episcopi Cremonensis mense Junio anni 1586. et legitur *lib.* 4. *decretor. pag.* 161. *a terg. et* 162. « Quatenus ab habente potestatem reductio facienda sit, reducendas potius eleemosynas, quam Missas ». Tunc autem tantummodo locus fieri posset reductioni Missarum, integris manentibus reliquis piis operibus, cum eorum communis fundator in sua dispositione certum fundum pro celebratione Missarum, ac certum itidem fundum ad reliquorum piorum operum impiementum designasset; fundus autem Missarum celebrationi addictus imminutionem, aut detrimentum aliquod subiisset, uti recte adnetat Pasqualigus *de Sacrificio novae legis quaest.* 1191. vel eum ex ipsis dispositionis verbis, totoque contextu colligi posset, eam fuisse testatoris mentem, ac desiderium, ut si qnando, ob imminutos bonorum redditus, onera quoque deberent imminui, reduceretur potius Missarum numerus, quam eleemosynae, et reliqua pia opera; veluti pergit Passerinus *de statu hominum tom.* 2. *quaest*, 187. *n.* 1101. Nam, cum superius memerata regula, ut scilicet, quoties reductionis peragendae urgeat necessitas, integro relicto Missarum numero, reducantur potius reliqua pia onere, innitatur praesumtae menti, ac voluntati fundatoris, qui proclivior fuisse censendus est in illud pium opus, ex quo majora animae suae suffragia obventura prospiceret, quale est incruentum Altaris Sacrificium; idcirco, si conjiciatur, et ex ipsis illius verbis, totoque per-

lustrata dispositione eruatur, ipsum propensiori affectu, ac voluntate exoptasse reliquorum piorum operum implementum, quam celebrationem Missarum, quandoquidem et reliqua pia opera sunt Deo accepta, et animae valde proficua; mirum videri non debet, si in hac facti specie, cum factus fuerit locus reductioni, seu piorum onerum imminutioni, huic potius Missae, quam reliqua pia opera subjiciantur, eo vel magis, quod, juxta graves, receptasque sententias, Sancta, et salubris consuetudo multiplicandi suffragia, et Sacrificia pro defunctis, minime efficere debet, ut obsolescat aeque sanctus, et salutaris usus eleemosynas pro pauperibus erogandi; sed exoptandum summopere est, ut et illa servetur, et alter non negligatur: quemadmodum licet quoque addiscere ex auctoritatibus Patrum, quas collegit Muratorius *ad fin. cap.* 12. *sui Operis de Christiana Charitate* ».

« Et haec quidem dicta sint, ut propositi argumenti tractatio plenior evadat. Caeterum, si pro reductionibus faciendis omnis Episcoporum auctoritas vel ex ampliatione indulti in Concilio Romano concessi, vel ex memorata Instructione profluens, ad Missarum onera cohibetur; perfacile captu est, quoties ita res ferant, ut vel Missarum numerus, vel reliqua onera sint imminuenda, ab horum onerum reductione debere Episcopos abstinere, et Congregationem Concilii adire, ipsi rem universam deferentes, ejusdemque definitionem expectantes ».

« Eadem vero facultas, Episcopis alterutro ex indicatis modis collata, quamvis ad Missarum tantummodo reductionem contracta, complectitur tamen et anniversaria, juxta Congregationis judicium hac ipso de re pansum in pluribus resolutionibus, quas collegit Fagnanus *in saepius cit. Cap. Ex parte n.* 30. *de constitutionibus*; ac etiam protenditur ad Missas solemnes, et cum cantu celebrandas, quemadmodum mox infra adnotabimus: non autem ad eas porrigitur Missas, quarum celebrationi Ecclesia, vel Sodalitium, sive Collegium, ex inito contractu, se se obstrinxerunt. Et quamvis de hac exceptione nullum fiat verbum in Concilio Romano, perspicue tamen sunt Instructionis verba: « Exceptis instrumentis, seu contractibus, super quibus manus apponere non debeat, nisi in casu judicialis instantiae pro illorum rescissione, titulo laesionis ». Et haec plane affirmari potest non modo antiquioribus, sed etiam proximis temporibus post idem Concilium Romanum, fuisse Congregationis Concilii sententia, semper retenta, et manifestata, quotiescumque casus tulit, ut hujusmodi quaestio discutienda, ac definienda proponeretur ».

« Adnotatum fuit etiam superius, si res exigenda foret ad normam sanctionis Concilii Tridentini, a quo tributa fuit Episcopis facultas reducendi Missas in proxima Synodo Dioecesana post ipsum Concilium habenda, non licuisse Episcopo imminuere, seu reducere Missarum numerum in Beneficiorum fundatione constitutum: cujus rei haec afferri potest ratio, quod scilicet non immerito dici posset, acceptatum fuisse Missarum onus per quemdam quasi contractum utrinque obstringentem: « Fundatio, et dotatio illa habet se per modum quasi contractus ultro citroque obligatorii, seu donationis sub modo; quam cum Episcopus admiserit, et provisus, dum instituerctur, non recusaverit, non potest modo onus detrectare »: sunt haec ipsa Fagnani verba, quibus in rem nostram utitur *in saepe cit. Commentar. ad Cap. Ex parte, n.* 24. *de Constitutionibus.* Consonum his est Congregationis rescriptum redditum relationi, quam olim, occasione visitationis sacrorum Liminum, exhibuit Episcopus Burgi S. Domnini. Rescriptum die 11. Maii 1630. signatum apparet, et legitur *lib.* 14. *decretor. pag.* 288. *a terg.* « Sacra etc. libellum remisit ad Ordinarium Burgi S. Domnini, qui, regionis more perspecto, supradicta Missarum celebrandarum onera, non tamen vigore contractus, vel conventionis suscepta, aut in fundatione apposita, ad proportionatam redditruum quantitatem, pro suo arbitrio, et conscientia moderetur ». Nec difformes sunt reliquae in similibus quaestionibus editae resolutiones; uti videre est in *Maceraten. Oneris Missarum* 15. Novembris 1687. *lib.* 73. *decretor. pag.* 636. et in *Montis Politiani* 3. Septembris 1716. *lib.* 66. *decretor. pag.* 429. Cumque nos ipsi, aliqua etiam adhibita diligentia, perlustraverimus decreta post Concilium Romanum a Congregatione emanata, ut agnosceremus, an ipsa, exceptas non videns Missas per contractum acceptatas a reducendi facultate per saepe dictum Concilium tributa, novum sibi systema, novamque judicandi regulam statuisset, certo deprehendimus, quoties suborta fuit controversia super Missarum reductionibus per Generales Ordinum factis in vim praedictae facultatis a Concilio Romano ipsis tributae, ex eo quod ad minorem numerum reduxerint Missas per contractum acceptatas, Congregationem nullas, irritasque hujusmodi reductiones declarasse: quemadmodum videre est in *Romana Reductionis onerum Missarum* 18. Aprilis 1733. *lib.* 83. *decretor. pag.* 165 *a terg.* in *Faventina Oneris Missarum* 27. Februarii 1734. *lib.* 84. *decretor. pag.* 94. *a tergo.* in *Nolana Reductionis Missarum* 14. Martii 1739. *lib.* 89. *decretor. pag.* 53. *et* 73. *a terg.* Quapropter tuto concludi posse censemus, Episcopos, quibus facultas est reducendi Missarum onera vel ex Concilii Romani ampliatione, vel ex saepius memorata Instructione, non posse Missarum numerum in contractu praescriptum, ac vicissim acceptatum minuere, seu reducere, quamvis imminuti fuissent redditus ob eum finem assignati; sed hac forte proposita facti specie, oportere, ut Judicis partes assumant, investigantes, an talis sit, quae obvenit, redditruum imminutio, ut juxta recepti juris regulas, sufficiat ad rescin-

dendum contractum, vel saltem ad eumdem ad justi et aequi normam redigendum: quod etiam satis recte tuetur Monacell. *tom. 4. formul. legal. pag.* 83. *edit. Rom. pag.* 111. *ed. Ven. n.* 466 ».

« Postquam demonstratum est, quaenam Missarum onera reduci possint, disserendum superest de causis, ob quas reductionem peragere liceat; necnon de circumstantiis, in quibus locum sibi vindicare potest reductio, ac de quodam quasi limite, ultra quem protendi nequit ipsa reductio: uno verbo, de reliquis omnibus, quae necessaria sunt ad hujusmodi opus rite recteque absolvendum, et ne peractae ab Episcopis reductiones censuris, molestisque investigationibus obnoxiae fiant ».

« Causas itaque, ob quas fas est reductionem aggredi, plerumque, immo fortasse semper suppeditat decrementum redituum, qui fuerant pro onerum implemento assignati; aliquando vero adaucta per Episcopos in suis Synodis Missarum eleemosyna: quo nimirum fit, ut quamvis initio id, quod constituit fundator in praescripti oneris supportationem, ad illius implementum satis haberetur; nihilominus, auctis subinde Missarum eleemosynis, impar deprehendatur, nec ullus reperiri valeat Sacerdos, qui, oblata juxta veterem taxam eleemosyna, Missam celebrare velit; proindeque is, cui onus est curandi hujuscemodi Missarum celebrationem, si velit imposito sibi oneri satisfacere, cogatur Sacerdotibus celebraturis pinguiorem eleemosynam largiri; et has quidem causas indigitavit quoque Tridentinum Concilium *praecitat. cap.* 4. *sess.* 25. *de reformatione* ».

Sed quamvis praemonstratae causae non modo re ipsa adsint, sed etiam fuerint plene comprobatae, non tamen illico fas est Missarum perpetuarum reductioni manus admovere. Diximus autem Missarum perpetuarum: cum enim res est de Missis manualibus, pro quibus nimirum celebrandis receptae sunt eleemosynae, si earum celebratio neglecta sit, locum obtinere non potest reductio; sed condonatione, aut compositione opus est, quae, uti supra monuimus, supremo Sanctae Sedis judicio, et auctoritati reservatae sunt. Disserendo itaque de Missis perpetuis, ut hac jure reducantur, aliquid amplius inspicere opus est; nimirum, an adsit quispiam, qui contingentem redituum imminutionem supplere teneatur; si enim inveniatur aliquis hac obligatione obstrictus, non debet Episcopus de Missarum reductione peragenda cogitare, sed potius hunc cogere, ut quod contigit, decrementum suppleat, et emendet; quo injuncta a pio fundatore Missarum onera cumulate impleantur ». Sic Bened. XIV. *de Synod. Dioeces. lib.* 13. *cap. ult. n.* 20. *et seqq.*

## ARTICULUS III.

### MISSA QUOAD OBLIGATIONEM, QUAM HABENT EAM APPLICANDI PAROCHI, ET BENEFICIATI.

### SUMMARIUM

1. Omnes Parochi Jure Divino tenentur applicare Sacrificium Missae pro suis Parochianis, cum hac tamen distinctione, quod illi, qui habent pingues reditus, tenentur applicare quotidie, et illi, qui habent reditus tenues, saltem diebus Festivis, et tunc nequeunt illam applicare pro se, nec pro aliis gratis, et multo minus pro stipendio. — 2. Licet Concilium Tridentinum non exprimat, quoties Parochi teneantur applicare Missam pro suis Ovibus, habetur tamen ex pluribus declarationibus S. Congr. ejusdem Concilii, et ex Confirmatione Innocentii XII. — 3. Affertur ad id Declaratio dictae Sacrae Congreg. Concilii in Lucana. — 4. Afferuntur plures aliae ejusdem Sac. Cong. Declarationes, et signanter in una Hydruntina, in una Romana, in una Melitea, in una Cremonensi. — 5. Affertur adhuc alia ejusdem Sac. Cong. Concilii declaratio pro illis Parochis, qui ita tenues habent reditus, ut inde nec congruam habeant. — 6. Affertur ad id expressa Confirmatio, et Declaratio Innocentii XII. — 7. Ex hac Innocentii XII. Constitutione sequitur manifeste, Parochos esse ad id strictissime obligatos, ut etiam ex post pluries a dicta Sacra Congregatione Concilii fuit resolutum, praesertim in Pampilonensi, et in Camerinensi, ac saepe alibi. — 8. Unde omnino est sic semper tenendum, nulla habita ratione ad tenuitatem Congruae Parocharum, quia excusatio ista fuit semper rejecta, et signanter in una Nerniensi, quae affertur. — 9. Immo, ut refert, et tenet Ursaya, ubi est consuetudo, quod Parochi celebrent ad Benedictiones Nuptiales impertiendas, et pro sepeliendis mortuis, non possunt ipsis diebus pro eadem Missa eleemosynam accipere, sic pluries declaravit Sacra Congregatio. — 10. Assignatur pro scrupulosis, quinam sint reditus pingues, ratione quorum tenentur applicare quotidie, et quinam sint reditus tenues, ratione quorum tenentur applicare solum diebus Festivis. — 11. Nunc autem circa praedicta attendenda est novissima dispositio Benedicti XIV. — 12. Varia quoad hoc notanda ad n. 14. — 15. Beneficiatus, seu Cappellanus tenetur applicare Sacrificium pro Beneficii Fundatore, licet non reperiatur explicite expressum, quoties Fundator non declaravit relinquere Sacrificii applicationem in libertate celebrantis. — 16. Maxime, si Beneficium sit ex recentibus, et reditus assignati excedant, et adaequent id, quod ex jure, vel consuetudine solet erogari pro onere applicationis in determinatis locis praescripto. — 17. Si vero reditus assignati non adaequent consuetum stipendium, quod erogari solet pro onere Missarum cum applicatione, sed sint longe inferiores, vel Beneficium sit ex antiquis, in quibus pro penuria Sacerdotum intendebatur principalius commoditas populi, honor loci, vel Templi, vel Sancti, multi tenent Cappellanum, seu Beneficiatum non obligari ad applicationem Sacrificii. — 18. Cappellanus obligatus ad Missam quotidianam, si obligatio referatur ad locum, ut si dicatur, *celebretur quotidie Missa in tali Ecclesia, vel tali Altari* tunc sine ulla vacantia tenetur celebrare quotidie, vel per se, vel per alium; Si obligatio referatur ad personam Sacerdotis, tunc etiam sine ulla vacantia tenetur quotidie celebrare, sive per se, sive per alium. — 19. Si vero obligatio quotidie celebrandi sit mere personalis, ita ut teneatur per se celebrare, tunc titulo honestatis, vel reverentiae Sacramenti, aut alia juste causa, potest aliquoties abstinere: et etiam semel in hebdomada. — 20. *Diebus* tamen, qui-

bus, ut supra, licite potest Cappellanus a celebrationa abstinere, non potest Missam pro se ipso, vel pro aliis, praeterquam pro Fundatoribus celebrare, et tanto minus pro hujusmodi celebratinne stipendium accipere. — 21. Dantur ad id Decreta Sac. Cong. Concil. — 22. Beneficiatus, cui impositum est onus, ut debeat continue singulis diebus Missam celebrare, et si cessaverit eam celebrare, teneatur v. g. solvere duos *Julios* pro qualibet Missa non celebrata, non potest eoquam vacare, nisi suppleat per alium. — 23 Non tenetur tamen neque per alium celebrare tempore infirmitatis non excedentis quindecim dies. — 24. Ex Concilio autem Provinciali Mediolanensi Cappellanus, seu Beneficiatus deobligatur a celebrando, et supplendo per alium ratione infirmitatis, etiamsi per mensem aegrotet. — 25. Cappellanus, qui habet onus celebrandi singulis annis unum Anniversariam triginta, vel quinquaginta Missarum pro anima Fundatoris, non tenetur facere celebrare Missam cantatam. — 26. Cappellanus non tenetur Missas celebrare tempore, quo Capitale dotis assignatae est otiosum, et infructiferum sine sua culpa. — 27. An obligatus faciendi celebrare Missas, si ad id, data eleemosyna, postea dubitet, vel sciat non celebratas, teneatur iterum etc. — 28. Additur Synopsis supra allatae Const. Ben. XIV. *ad n.* 43. — 44 Subnectuntur addit. ex aliena manu, ubi nonnulla ad rem, *ad num.* 52.

1 Omnes Parochi Jure divino tenentur applicare Sacrificium Missae pro suis Parochianis; cum hac tamen distinctione, quod illi, qui habent pingues redditus, tenentur applicare quotidie, et illi, qui habent redditus tenues, saltem diebus Festivis, et tunc nequeunt illam applicare pro se, nec pro aliis gratis, et multo minus pro stipendio, ut deducitur in primis ex Concilio Tridentino *sess.* 23. *de reform. cap.* 1. sic expresse dicente: « Cum praecepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, etc. »: ubi nota, quod non dicit Concil. *coram illis offerre*, scilicet ut audiant, sed dicit *pro illis offerre*, idest applicare; adeoque ex Concilio clare constat, Parochos omnes teneri Jure Divino ap-
2 plicare Missam pro ovibus suis. Et licet Concilium non exprimat quoties Parochi teneantur applicare Missam pro suis ovibus, habetur tamen ex pluribus declarationibus Sacrae Congreg. ejusdem Concilii, et ex Confirmatione Innocentii XII. quae ut omnibus constent, hic ad litteram subnectuntur.

*In Lucana.*

3 » Cum praecepto Divino iis, quibus animarum » cura commissa est, mandatum sit pro ovibus » suis Sacrificium offerre, saepe alias Sac. Con- » greg. Concil. censuit, Parochos teneri pro Pa- » rochianis Sacrificium applicare, atque ea cum » distinctione, ut si redditus pingues sint, sin- » gulis diebus, si vero tenues, saltem diebus Fe- » stivis. Idem nunc censet quoad Parochos istius » Civitatis, et Dioecesis, hoc insuper addens, ut » detrectantes E. V. pro suo Pastorali zelo com- » pellere non gravetur. Hanc Sacr. Congr. sen- » tentiam E. V. significo, eique manus humilli- » me deosculor «.

*Romae* 10. *Maii*. 1681.

*Humillimus, et addictissimus Servus*

FR. CARDINALIS COLUMNA.

*Stephanus Archiepiscopus Brancatius*
*Sacrae Congr. Secret.*

Sic pariter jam fuit declaratum in una *Civita- 4
tis Castellanae* 26. *Augusti* 1628. *in una Hydruntina* 13. *Febr.* 1639. *in una Romana* 17. *Julii* 1649. *in una Clusin.* 5. *Julii* 1670. *et iterum in una Meliten.* 10. *Maii* 1692. *et* 7. *Junii ejusdem anni in respons. ad quartum*, *et in una Cremonen.* 20. *Decemb* 1692. In quarum causarum tertia propositione, in qua recursum habuit Archipresbyter Rosarni a Decreto Episcopi, quo adstringebatur ad applicandum Sacrificium pro populo in omnibus Dominicis, et Festis diebus, et partibus informantibus, propositum fuit dubium: « An Decretum Episcopi super applicatione Sacrificii pro populo omnibus Dominicis, et Festis diebus sit observandum »? responsum fuit *Affirmative*.

Quia vero adhuc aliqui Parochi dubitant, an vi 5
Concil. Trident. et praefatorum Decretorum teneantur Missam applicare pro suis ovibus, etiam illi, qui ita tenues habent redditus, ut inde nec congruam habeant? *Eadem Sacra Congregatio* 10. *Martii* 1692. respondit, etiam hos teneri, ita ut dictis diebus aliud stipendium, vel eleemosynam pro Missa accipere non possint, sive habeant congruam, sive non, ut patet ex praecisis verbis Decreti pro majori robore, et inviolabili observantia ab Innoc. XII. specialiter confirmati 24. *Aprilis* 1699. per sequentem suam Constitutionem.

## INNOCENTIUS PAPA XII.

*Ad futuram rei memoriam.*

Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum 6
nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum emanavit super quodam dubio pro parte Venerabilis Fratris moderni Episcopi Pistoriensis, et Pratensis, Congregationi hujusmodi proposito, Decretum tenoris, qui sequitur, videlicet. « Cum Parochi Ecclesiarum Pistorien. et « Praten. inter varias opiniones Doctorum involu- » ti, negligant in dies celebrationem, et respective » applicationem Sacrificii pro populo juxta dispo- « sitionem Sacrorum Canonum, et Conc. Trident. » Episcopus ad consulendum, nedum propriae, ve- » rum etiam dictorum Parochorum conscientiae, » supplicat declarari, an dicti Parochi teneantur

» omnibus diebus Festis applicare Sacrificium pro
» populo, sive habeant congruam, sive non? Die
» 14. Febr. 1699. S. Cong. Emin. S. R. E. Card.
» Concil. Trid. Interpretum censuit, dandas esse
» resolutiones alias hac de re editas, et signanter
» in nullius Nonantulanae Emin. Abbati 30. Au-
» gusti 1689. tenoris, ut infra: Cum praecepto
» Divino iis, quibus Animarum cura commissa
» est, mandatum sit, pro ovibus suis Sacrificium
» offerre, saepe alias Sacra Congregat. Concilii
» censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacri-
» ficium applicare: et praecipue in dubio applica-
» tionis Sacrificii proposito, et respective resolu-
» to sub die 10. Maii 1692. his praecisis verbis
» concepto: An Parochus Missam celebrare tenea-
» tur, et Sacrificium applicare pro Parochianis in
» diebus Dominicis, et Festivis, sive habeat con-
» gruam, sive non? Sac. Congreg. juxta alias de-
» clarationes, censuit teneri, nec posse eisdem die-
» bus aliam eleemosynam recipere, ac proinde
» idem nunc respondendum esse censuerunt Emi-
» nentissimi Patres quoad Parochos Nonantulanae
» Dioecesis, addentes insuper, quod E. V. pro suo
» Pastorali Zelo, detrectantes Parochos compelle-
» re non gravetur etc.

J. CARDINALIS SACRIPANTES PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli :

« Cum autem, sicut dictus Episcopus Nobis su-
» bindo exponi fecit, ipse Decretum hujusmodi,
» quo firmius consistat, et servetur exactius, Apo-
» stolicae Confirmationis nostrae patrocinio com-
» muniri plurimum desideret; Nos specialem ipsi
» Episcopo gratiam facere volentes, eumque a qui-
» buscumque excommunicationis, suspensionis, et
» interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, cen-
» suris, et poenis a Jure, vel ab homine, quavis
» occasione, vel causa latis, si quibus quomodoli-
» bet innodatus existit, ad effectum praesentium
» duntaxat consequendum, harum serie absolven-
» tes, et absolutum fore censentes: supplicationi-
» bus ejus nomine Nobis super hoc humiliter por-
» rectis inclinati, Decretum praeinsertum Aucto-
» ritate Apostolica, tenore praesentium approba-
» mus, et confirmamus, illique inviolabilis Apo-
» stolicae firmitatis robur adjicimus, salva tamen
» semper in praemissis auctoritate memoratae
» Congregat. Cardinalium. Decernentes easdem
» praesentes Litteras, validas, et efficaces existere
» et fore, suosque plenarios, et integros effectus
» sortiri, et obtinere: illis, ad quos spectat, et pro
» tempore quandocumque spectabit, in omnibus,
» et per omnia plenissime suffragari, et ab eis re-
» spective inviolabiliter observari; sicque in prae-
» missis per quoscumque Judices Ordinarios, et
» delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Au-
» ditores, judicari, et definiri debere, ac irritum,
» et inane, si secus super his a quoquam quavis au-
» ctoritate scienter, vel ignoranter contigerit at-
» tentari. Non obstantibus Constitutionibus, et
» ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis
» quibuscumque.

» *Datum Romae apud Sanctam Mariam Majo-*
» *rem sub annulo Piscatoris die 24. Aprilis* 1699.
» *Pontificatus nostri anno octavo.*

J. F. CARD. ALBANUS.

Cum autem in hac Constitutione jubeat Ponti- 7
fex, sic in praemissis per quoscumque Judices Or-
dinarios, et delegatos, etiam causarum Palatii A-
postolici auditores, judicari, et definiri debere,
et declaret irritum, et inane, si secus super his
a quoquam quamvis auctoritate scienter, vel igno-
ranter contigerit attentari, sequitur manifeste,
Parochos sic strictissime esse obligatos, uti etiam
expost pluries a Sacra Congregat. Concilii fuit re-
solutum, praesertim *in Pampilanen.* 17. *Novemb.*
1702. *et* 31. *Maii* 1705. *et in Camerin.* 28. *Jun.*
1704. ut refert Merati *t.* 1. *fol.* 331. *sub. n.* 3.
ubi plura habet ad rem. Unde omnino est sic sem- 8
per tenendum, nulla habita ratione ad tenuitatem
congruae Parochorum, quia excusatio ista fuit
semper rejecta, et signanter in Narniensi, ubi cum
nonnulli Parochi illius Dioecesis, qui, nisi tenuis-
simam congruam poene scutorum viginti, aut tri-
ginta non habent, recursum habuissent ad Sacram
Congregat. pro aliqua dictorum Decretorum mo-
deratione, et exposuissent, a Parochianis tam-
quam miserabilioribus congruam augeri non pos-
se, et quod congruae alimentariae nunquam dero-
gatum censetur, quia qui Altari servit, de Altari
vivere debet, et Bovi trituranti os claudendum non
est, et ideo aliqua mitiori provisione cum ipsis in-
dulgendum esse postulassent, ne Parochiales illae,
et cultus Divinus desererentur, aut cogerentur fa-
cere, quod non decet, adhuc prodiit rescriptum,
quod servare deberent decretum emanatum *in D.*
*Nonantulana.* Sic sibi significatum fuisse de men-
se Julii 1711. ab Episcopo illius Civitatis refert
Monacell. *tom.* 4. *in Supplem. ad* 3. *tom. n.* 121.
Ratio autem horum decretorum est, quia Paro-
chus, non ratione sustentationis, sed ratione Of-
ficii, tenetur Sacrificium pro populo applicare.
Nam sicuti, qui ducit Uxorem pauperem sine ulla,
vel parva dote, se excusare non potest, nec se
subtrahere ab oneribus Matrimonii, ut docent
communiter Doctores, ita qui acceptat Parochiam
exiliis redditus, tenetur onera Parcho injuncta a-
dimplere: argumentum etenim a Matrimonio car-
nali ad spirituale optime concludit, cum pari pas-
su ambulent, et Parochus sibi imputare debet, si
sponsam pauperem acceptavit, ut perdocte tenet
Pirhing. *in Jus Canonic. lib.* 3. *tit.* 23. *num.* 19.
Immo ut refert, et tenet Ursaya *Instit. crim. lib.* 9
1. *tit.* 20. §. 3. *n.* 137. ubi est consuetudo, quod
Parochi celebrent ad benedictiones nuptiales im-

pertiendas, et pro sepeliendis mortuis, non possunt ipsis diebus pro eadem Missa eleemosynam accipere *Sacr. Congregat. in Civitate Castelli* 8. *Augusti* 1648. *lib.* 18. *decis. fol.* 476. *in Aretin.* 18. *Aprilis* 1629. *lib.* 14. *decret. fol.* 78. *et in Fanen.* 1. *Septembris* 1620. *lib.* 14. *decret. fol.* 153.

10 Ne vero a scrupolosis dubitetur, an sui redditus sint pingues, vel tenues, et sic an obligentur applicare quotidie, vel solum diebus Festivis? Notandum, et sciendum est quod illi Parochi dicuntur habere redditus pingues, et sic obligati ad quotidie celebrandum pro ovibus suis, qui habent tales, ac tantos redditus, ut ex iis possint honeste juxta suam qualitatem, consideratis considerandis, sufficientissime se sustentare, licet ultra honestam suam sustentationem parum, aut nihil superfloi remaneat. Illi autem censentur habere redditus tenues, et consequenter obligati applicare pro suis ovibus solum diebus Festivis, qui ex iis non possunt se sufficienter, et oneste sustentare juxta suam qualitatem. Sic communiter Doctores.

11 Nunc autem circa praedicta attendenda est sequens novissima dispositio Benedicti XIV.

*Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cunctisque locorum Ordinariis per Italiam constitutis.*

## BENEDICTUS PAPA XIV.

*Venerabiles Fratres salutem, et Apostolicam Benedictionem.*

Cum semper oblatas Nobis occasiones Apostolica scripta dirigendi ad Fraternitates Vestras libenter amplectimur, ut sincerae Nostrae erga Vos dilectionis argumenta frequenter elucant, tum vero majori animi alacritate idipsum praestamus, quum ad excitandum Fraternitatum Vestrarum zelum pro conservatione rectae disciplinae in Clero regimini Vestro commisso, praesentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impositum imbecillitati Nostrae omnium Ecclesiarum sollicitudinis onus aliter sustinere Nos posse confidimus, quam si Divini cultus augmentum, atque exactam Ecclesiasticarum Sanctionum in singulis Dioecesibus custodiam religiosae vigilantium Pastorum curae, identidem inculcando, commendemus.

I. Hujus porro Epistolae ad Vos scribendae occasionem Nobis, atque argumentum in primis praebet onus illud, quod omnibus animarum Curam gerentibus incumbit, applicandi Missam Parochialem pro populo ipsorum Curae commisso: tum etiam applicatio Missae Conventualis, quae pro Benefactoribus in genere facienda est ab iis, qui Missas canunt in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis; tum denique debitum psallendi, quo tenentur Canonici praedictarum Ecclesiarum Choro assistentes. Cujus quidem argumenti minime nova, sed a Scriptoribus frequenter habita tractatio est; Cumque ea res in hujus Almae Urbis nostrae Congreg. et potissimum in Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. Rom. Eccl. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus constitutis multos annos perfuncti sumus, multoties discussa, ac definita fuerit, quamvis earumdem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia, et sibi consona prodierint, eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Praedecessorum Nostrorum approbationem, et confirmationem meruerint; minime tamen mirandum esset eorum notitiam ad singulos quosque Vestrum non adhuc pervenisse. Quapropter non modo opportunum, verum etiam necessarium duximus, Encyclicam hanc Epistolam ad Vos scribere, per quam sublata demum diversarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, constans hujus Apostolicae Sedis sententia praedictis de rebus cuilibet innotescat, et Fraternitatibus Vestris quaedam veluti norma, ac regula suppetat, juxta quam Synodales, aliasque vestras circa praemissa Constitutiones, Ordinationes seu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero exequutionem, dum, juxta ea, quae in praesentibus tenenda, atque servanda praescribimus, omni, qua decet, sollicitudine, ac vigilantia urgere studebitis, minime dubitandum Vobis erit, ne statutorum Vestrorum implemento obicem, aut moram afferre valeant recursus ad hujus Nostrae Curiae Tribunalia forsitan habendi, utpote quos omnino rejiciendos esse praecipimus, ac jubemus: Quamobrem has ipsas litteras Nostras in singulorum Tribunalium Regestis asservari volumus, atque ad earum praescriptum, tam ipsorum Tribunalium resolutiones, quam de Vestris Decretis, quae ipsis praesentibus inhaerentes edituri estis, judicia exigi, et conferri mandamus.

II. Et quidem, quod nuper enunciavimus, Sacrosanctum Missae Sacrificium a Pastoribus animarum applicari debere pro populo ipsorum Curae commisso, id veluti ex Divino praecepto descendens, a Sacra Tridentina Synodo diserte exprimitur *sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform.* per haec notabilia verba: « Cum praecepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre »: Et quamvis minime defuerint, qui per inanes, et frivolas interpretationes hujusmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel saltem extenuare contenderint; quum tamen relata Concilii verba satis clara, et perspicua sint, quumque praedicta Congregatio ejusdem Concilii interpretationi privative praeposita, constanter edixerit, eos, quibus animarum cura demandata est, non modo Sacrificium Missae celebrare, sed illius etiam fructum medium pro populo sibi commisso applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujusmodi applicatione eleemosynam

percipere posse; quodque magis interest, quum haec intelligentia a Praedecessoribus Nostris Romanis Pontificibus approbata fuerit, et confirmata, nihil jam ampiius ulli Vestrum desiderandum superest, ut eam amplecti, eidemque obsequi, nec non illius promptam executionem in Vestris respective Dioecesibus omni studio procurare debeatis.

III. Neque Nos tamen, qui, ut superius innuimus, in minoribus adhuc degentes, munus Secretarii praedictae Congregationis Conc. Tridentini interpretis plures annos obivimus, aliasque non paucos partim in Anconitanae Cathedralis, partim in Metropolitanae Bononiensis Patriae Nostrae dilectissimae, quam adhuc retinemus, gubernatione assidue transegimus, non, inquam Nos latent multiplicis generis effugia, per quae nonnulli praedictae obligationis implementum declinare satagunt, quibusque proinde opportune a Nobis est occurrendum.

IV. Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium, ne animarum cura negligatur, non uno in loco Episcopis mandet, ut quotiescumque opus fuerit, idoneos Vicarios cum certorum fructuum assignatione ad eamdem Curam exercendam eligant, ac deputent, uti videre est *in sess.* 6. *cap.* 2. *sess.* 7. *cap.* 5. *et* 7. *sess.* 21. *cap.* 6. *sess.* 25. *c.* 16. non raro autem eveniat, ut aliqua Ecclesia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujusmodi Ecclesiae onera usque ad novi Rectoris electionem, ab Episcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *sess.* 24. *cap.* 18. *de Reform.* nonnulli ex hujusmodi Vicariis nituntur se ipsos a praedicta obligatione subtrahere, vel ex eo quod habituali cura penes alium, seu alios residente, ipsi actualem dumtaxat exerceant: vel quod ipsi sint ad nutum amovibiles: vel ad breve tempus hujusmodi curae sint addicti: ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui a praedicta applicatione Missae pro Populo nonnunquam alienos se ostendunt. Itaque Mens Nostra, et sententia est, siculi etiam pluries a praelaudatis Congregationibus judicatum fuit, ac definitum, quod omnes, et singuli, qui actu animarum curam exercent, et non solum Parochi, aut Vicarii Saeculares, verum etiam Parochi, aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes, et singuli, de quibus supra dictum est, atque alii quicumque etiam specifica, et individua mentione digni, aeque teneantur Missam Parochialem applicare pro populo, ut praefertur, ipsorum curae commisso.

V. Nonnulli vero ad evitandum hujusmodi obligationis implementum allegare solent congruos sibi Parochiae suae redditus non suppetere; alii denique ad inveteratam consuetudinem confugiunt, sustinentes id neque sibi, neque praedecessoribus suis per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in usu fuisse. Nos autem ad praecedentes praedictae Congregationis Concilii resolutiones nostram approbationem, et confirmationem extendimus, et quatenus opus sit, auctoritate Apostolica, iterum tenore praesentium decernimus, et declaramus, quod licet Parochi, seu alii, ut supra, animarum curam habentes, congruis praefinitis redditibus destituantur, et quamvis antiqua, seu etiam immemorabili consuetudine in ipsorum Dioecesibus, seu Parochiis obtinuerit, ut Missa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in posterum ab ipsis debeat applicari.

VI. Dum tamen diximus omnes animarum curam habentes Missae Sacrificium pro Populo sibi commisso applicare debere, non ideo statuere volumus, eosdem, et quotidie, aut quotiescumque celebraverint, ad praedictam applicationem pro Populo teneri; Equidem Sacrosancta Tridentina Synodus sess. 23. *cap.* 14. praecipit Episcopis curare, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis, et Festis solemnibus Missarum Sacra faciant: « Si autem curam habuerint animarum tam frequenter, ut suo numeri satisfaciant, Missas celebrent »; In pluribus autem Synodalibus Episcoporum Constitutionibus novimus provide constitutos, ac designatos esse dies, quibus animarum Pastores Missas celebrare debeant. At vero Nos id unum in praesenti suscepimus decernendum, quando nimirum iidem pro populo celebrare teneantur; et quamvis compertum habeamus id, quod alias a Congregatione Concilii responsum fuit, Parochum nempe pinguibus redditibus dotatum quotidie pro populo celebrare, et applicare debere, eum vero, qui uberioribus hujusmodi redditibus non gaudeat, Festivis tantum diebus idipsum prestare teneri; quum tamen pariter Nobis perspectae sint tum controversiae super hoc ipso exortae, nimirum ad quam summam pertingere debeant Ecclesiae Parochialis proventus, ut pingues, et uberes appellari possint; quoniam pingues minime habendi sunt redditus, etiam copiosi, quibus tamen multiplicia, et gravia sint onera adnexa; tum etiam multorum querelae adversus hujusmodi Decretum tamquam plus aequo rigidum, excitatae, Nobis innotescant; Idcirco opportunum censemus Fraternitatibus Vestris declarare, Nobis abunde satisfactum fore, Vobisque proinde satis esse posse, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Missae pro populo celebrent, atque applicent in Dominicis, aliisque per annum diebus Festis de praecepto, quum praedicti Dominici, aliique Festi dies ii sint, in quibus juxta praeceptum Concilii Tridentini *sess.* 5. *cap.* 2. *et sess.* 24. *cap.* 4. quilibet animarum curae praepositus Populum sibi commissum salutaribus verbis pascere debet, docendo ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem; iidemque sint dies, de quibus eadem Sancta Synodus statuit, ut « moneat Episcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiae suae interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei »; et quibus Parochi subditos suos in Doctrina Christiana erudire debent, juxta

id, quod a praedicto Concilio in *cit. cap.* 4. Episcopis praecipitur, ut nempe saltem « Dominicis, et aliis Festivis diebus pueros, in singulis Parochiis Fidei rudimenta, et Obedientiam erga Deum et parentes diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri » curent.

VII. Et quia in nonnullis Dioecesibus numerus dierum Festorum de praecepto de Apostolica nostra auctoritate, et consensu eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus Festis Christifideles et Missam audire, et ab operibus servilibus abstinere debeant, in aliis vero Populo permissum sit opera servilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Missae Sacrificium; Nos, ut obortae jam dubitationes circa onus applicationis Missae Parochialis in hujusmodi diebus festis penitus eliminentur, statuimus et declaramus, quod etiam iisdem Festis diebus, quibus Populus Missae interesse debet, et servilibus operibus vacare potest, omnes animarum Curam gerentes Missam pro Populo celebrare, et applicare teneantur.

VIII. Quia vero propria nonnunquam experientia satis agnovimus, aliquos esse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemosynis, quas a Fidelibus pro Missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur; eos vero, qui, Ecclesia Parochiali vacante, ad animarum curam exercendam sub Vicarii, seu Œconomi nomine deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui redditus ipsis constituti, et pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia aegre ad eorum vitae necessaria sufficiant; quod iis quoque non raro evenire solet, qui in aliquibus Ecclesiis, habituali cura apud alios manente, actuali tantum exercitio sunt addicti; proindeque cum istis severe nimis agi videretur, si diebus Festis, quibus potissimum hujusmodi occasio se offert, eisdem vetitum esset eleemosynam pro applicatione Missae recipere: Idcirco Nos tam istorum, quam illorum inopiam summopere miserantes, eisdemque, quantum Nobis integrum est, consulere volentes; quamvis, ut supra dictum est, omnes, et singuli praedicti teneantur diebus Festis Missam pro populo celebrare, et applicare; attamen, quod pertinet ad praedictos Parochos egentes, unicuique Vestrum facultatem concedimus, cum iis, quos revera tales esse noveritis, opportune dispensandi, ad hoc ut, etiam diebus Festis hujusmodi eleemosynam ab aliquo pio offerente recipere, et pro ipso Sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere, et licite possint, et valeant; dummodo ad necessariam Populi commoditatem in ipsa Ecclesia Parochiali celebrent, ea tamen adjecta conditione, ut tot Missas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus Festis infra eamdem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

IX. Quod autem spectat ad Vicarios, sive Œconomos Ecclesiarum vacantium, quum a Sacro Tridentino Concilio *cit. sess.* 24. *cap.* 18. cuilibet Episcopo tribuatur facultas eos deputandi, et constituendi *cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione*, Vestrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui Vacantis Ecclesiae fructus exigunt, ut egenti vicario, qui exigua hujusmodi certorum fructuum assignatione, paucisque incertis proventibus gaudet, congruum aliquod augmentum praebeatur pro onere celebrandi, et applicandi Missam pro Populo diebus Festis. Quapropter pro iis locis, in quibus Ecclesiarum vacantium fructus ad commodum Camerae Nostrae Apostolicae exiguntur, opportuna Thesaurario nostro Generali mandata dirigimus, quae is denunciare non praetermittet peculiaribus dictorum locorum Collectoribus, cum quibus Episcopi Ecclesiasticae Nostrae Ditionis, ceterorumque locorum, in quibus, ut praefertur, Ecclesiarum vacantium fructus ad Cameram praedictam pertinent, officii sui partes in eum finem, de quo supra diximus, interponere debebunt.

X. Ac demum quoad illos, qui tamquam Vicarii, sive perpetui, sive ad tempus constituti, animarum curam administrant, quae apud alios habitu residet, ratione alicujus Ecclesiae Parochialis, ipsorum Ecclesiis, seu Monasteriis, Collegiis, aut locis Piis olim unitae, quamvis a recol. mem. Praedecessore Nostro S. Pio Papa V. praefinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis assignanda, prout in ipsius Constitutione, quae incipit *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris MDLXVII. distincte statuitur; nihilominus ubi praescripta fructuum portio, vel nullo modo, vel non integre Vicariis praedictis assignata reperiatur vel etiam ubi ea, quae ad normam praedictae Constitutionis eisdem fuerit attributa, minime sufficiens a Vobis reputetur, propter temporum circumstantias, et signanter pro implendo onere celebrandi, et applicandi Missam pro populo diebus Festis de praecepto, utendum Vobis erit potestate, quam fecit Episcopis Synodus Tridentina *sess.* 7. *cap.* 7. dum illorum arbitrio permisit juxta temporum, atque injunctorum onerum rationem, congruam praedictis Vicariis fructuum portionem assignare, quam ob causam Nos etiam Fraternitatibus Vestris, quatenus opus sit, necessarias omnes, et opportunas facultates impertimur, quibuscumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio sancitur, adversus ea, quae salubriter a Vobis constituta fuerint, minime suffragantibus.

XI. Haec igitur circa Missam Parochialem statuenda, et Fraternitatibus Vestris denuncianda judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea, quae pertinent ad Missam Conventualem, neminem Vestrum latere putamus Sacrorum Canonum Sanctiones, quibus praecipitur, ut singulis diebus in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegialis tum Horae Canonicae debitis modo, et forma recitentur, tum etiam Missa Conventualis celebretur, quae adeo clarae sunt, ut

nulla super iis oriri possit dubitatio. Eaque de re perspicuae pariter, et per omnia uniformes existunt resolutiones ab hac Congregatione Venerab. Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatae, quas omnes Apostolica auctoritate Nostra confirmamus, et approbamus, earum exequutionem Vobis enixe inculcantes. Ut scilicet Missa Conventualis, quae singulis diebus canitur a Clero praedictarum Ecclesiarum, pro eorumdem Benefactoribus in genere quotidie applicetur, eodem prorsus modo, quo Missam Parochialem ab iis, qui curam animarum gerunt, pro Populo sibi commisso singulis saltem diebus Festis de praecepto, applicari debere superius declaravimus.

XII. Itaque date operam, ut falsam quorumdam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Ecclesiis ejusmodi, sive dolo malo, sive per errorem invectam esse novimus: quod nempe, dum Missa Conventualis pro certo aliquo Ecclesiae Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impositi celebratur, et applicatur, satis impletum censeatur debitum applicationis Missae Conventualis. Etenim hujusmodi debitum non quidem respicit singulares aliquos Benefactores, sed Benefactores in genere cujuslibet Ecclesiae, cujus servitio addicti sunt quicumque in eadem sive Dignitates, sive Canonicatus, sive Mansionariatus, sive Beneficia Choralia obtinent, et Missam Conventualem suis respective vicibus celebrant.

XIII. Neque minus improbandam noveritis aliorum sententiam, qui satis putant supradictam obligationem impletam esse, dum in eorum Ecclesiis pro Benefactoribus in genere aliquae interdum preces fiunt, vel Anniversaria statutis diebus Sacrificia pro illis peraguntur. Nemo enim id sibi adrogare debet, ut impositae obligationi alia ratione satisfacere possit, quam ea, quae a Lege Ecclesiastica multoties praescripta fuit: nimirum Missam Conventualem singulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eamdemque pro illis in genere applicando.

XIV. Profecto non solum prioribus Ecclesiae saeculis, verum etiam haud longe a nostra aetate remotis (quod Vos ex Historia Ecclesiae didicisse non dubitamus) servabatur olim in singulis Ecclesiis series accurata omnium, et singulorum, quorum liberalitate unaquaeque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptycis, sic enim vocabantur, ideo consignata erant, ut eorumdem recordatio nunquam interiret, utque pro iis tum preces funderetur, tum etiam Missae Sacrificium offerretur, quam ob caussam etiam praedictus Catalogus in plerisque Ecclesiis ob oculos Presbyteri celebrantis apponi consuevit, licet pii iidem Benefactores in suis Donationibus nihil penitus pro se pacti essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se bona sua Deo offerre declarassent. Ecclesiarum siquidem Praesules preces pro iis imperandas esse duxerunt, quamvis illi propria bona offerentes, ne verbum quidem ea de re fecissent. Sacrorum hujusmodi Diptychorum usus sensim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomina; at non idcirco deserere fas est usum, et disciplinam orandi pro iis, et Sacrificium Missae pro illis offerendi. Atque inde praeceptum applicandi Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere originem, atque rationem desumit.

XV. Quemadmodum vero, loquendo de Missa Conventuali, superius dictum est, varias excusationes afferri solere ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus Festivis de praecepto; ita pariter usuvenit quoad applicationem quotidianam Missae conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem superiores illae, sic etiam hae posteriores provide e medio sublatae fuerunt per opportunas Congregationis Concil. Trident. resolutiones, quas proinde in his etiam auctoritate Nostra approbamus, et confirmamus.

XVI. Nonnulli siquidem obtentu contrariae consuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Ecclesia vigentis, se ab hujusmodi onere eximi posse sibi persuaserunt. Verum jam pluries responsum fuit, hujusmodi consuetudinem, licet immemorabilem, quae potius abusus, et corruptela dicenda est, nemini suffragari.

XVII. Alii a Missa pro Benefactoribus in genere applicanda se excusatos voluissent, ex eo, quod alio quopiam Missarum onere obstricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Ecclesiastici, quod insimul cum Canonicali Praebenda obtinent, vel quia praeter munus Canonici, seu Beneficiati, aut Mansionarii in Ecclesia Cathedrali, seu Collegiata, quum etiam in eadem, vel in alia Ecclesia Parochialem curam exerceant, dum Missam Conventualem canunt diebus Festis de praecepto, debent pro Populo sibi commisso eam applicare, ac proinde nequeunt eamdem pro Ecclesiae Benefactoribus specialiter offerre. Sed iis quoque obviam itum est, jubendo singulis praedictis, ut Missam Conventualem, quam canunt, pro Ecclesiae Benefactoribus in genere applicent, pro aliis vero, pro quibus ipsi peculiariter Missam applicare tenentur, alterum substituant, qui ipsorum loco Missam hujusmodi celebret, applicetque.

XVIII. Aliorum pariter exceptio fuit, quod Missa Conventualis non semper a Canonicis, aut Dignitatibus celebretur, sed aliquando etiam a Beneficiatis, et Mansionariis, quos minus aequum videtur pro Missae celebratione omni eleemosyna carere, quae unde desumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter consultum est, demandando, ut ea desumatur ex massa distributionum.

XIX. Alii denique obtenderunt exiguitatem hujusmodi distributionum, quae ob detractam eleemosynam quotidianam pro Missa Conventuali, ad nihilum fere redactae, vix foret, ut ab aliquo curarentur cum magno detrimento servitii Ecclesiae

praestandi. Tridentina quidem Synodus *sess.* 24. *c.* 15. opportunas rationes ostendit, quibus Canonicalium praebendarum inopiae valeat provideri. Si vero designatam a Concilio viam, ut fere evenire solet, nequaquam iniri posse contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recursum habere: cujus erit, perspecto ex Vestris relationibus rerum statu, auctoritate Apostolica a Praedecessoribus Nostris eidem impertita, et a Nobis etiam praesentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Missae Conventualis pro Benefactoribus in genere, et alias ad Festos tantummodo dies reducere.

XX. Non modo Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie missa Conventualis in eisdem canatur, sed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactissimam Fraternitatibus Vestris custodiam commendamus, praescribitur, ut certis diebus, non una, sed binae, atque etiam aliquando tres Missae Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum nuper a Nobis dictum fuerit, primam Missam Conventualem quotidie pro Benefactoribus in genere celebrandam, et applicandam esse, nunc expendendum superest, an earumdem Ecclesiarum Capitula Jurisdictioni Vestrae respective subjecta adigere debeatis, ut alias quoque Missas, si plures, ut praefertur, celebrari contigerit, pro Benefactoribus in genere similiter applicent.

XXI. Hujusmodi quaestio ab aliquibus ex Vobis Ecclesiastico zelo flagrantibus supradictae Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Concil. Trid. Interpretum proposita est. Jamque ante illius propositionem compertum fuerat, alias ab eadem Congregatione responsum fuisse, concedendam esse exemptionem ab onere applicandi secundam, et tertiam Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum, et Beneficiorum tenuitate, ex quo inferri poterat hujusmodi applicationis debitum manere, ubi de Ecclesiis pauperibus non ageretur.

XXII. Verum quum hanc definiendae quaestionis regulam apud praedictam Congregationem non admodum veteri observantia firmatam probe noverimus, cumque hujusce dubii solutionem eadem Congreg. nuper judicio Nostro remittendam esse censuerit; Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus, laudandos nempe, et confirmandos esse quotquot sponte sua secundam, aut tertiam Conventualem Missam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem agunt ex vi consuetudinis in ipsorum Ecclesia vigentis, iis imperandum, ut in ea consuetudine perseverent. Ubi vero id usu receptum non invenitur, liberam omnino secundae, tertiaeque Missae Conventualis applicationem celebrantibus relinquendum esse: Dummodo in commemoratione pro Defunctis, Ecclesiae Benefactorum in genere non obliviscatur.

XXIII. Huic demum Epistolae Nostrae finem imponentes Fraternitates Vestras enixe hortamur, ut maximam curam, et vigilantiam in id conferatis, ut in Ecclesiarum vestrarum Choris praeter devotam celebrationem, debitamque applicationem Missae Conventualis, Horae Canonicae, non praepropere, sed exacte, pausa nempe interposita, et maxima, qua decet, reverentia, ac religione canantur.

XXIV. Equidem scimus in aliquibus Metropolitanis, et Cathedralibus Ecclesiis inter Canonicos eam opinionem invaluisse, ut se munus suum satis implere contendant, dum Choro praesentes assistunt, licet ipsi sibi silentium imperent, neque psallentibus Beneficiatis, aut Mansionariis in cantu se adjungant. In hujusce vero opinionis confirmationem, adduci ab iisdem solent inveteratae consuetudines, statuta peculiaria, aut etiam praetensa Ecclesiarum suarum privilegia. At quum Synodus Tridentina *sess.* 24. *c.* 12. loquens de Dignitatibus, et Canonicis, qui Choro interesse debent, unum ex eorum officiis esse dicat: « In Choro ad psallendum instituto, Hymnis, et Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare »; quumque pauca omnino sint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro assistitur, ideoque receptae in universa Ecclesia disciplinae paucos illos adversari dignoscatur, quum insuper opinio illa nunquam in Congregatione Conc. Tridentini interpretationi praeposita examinata sit, quin statim explosa fuerit, et improbata, quamvis praesumptis consuetudinibus, aliisque fundamentis, et rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Ecclesiarum Patriarchalium hujus nostrae Urbis super hoc instantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apostolica Sede approbatis, et confirmatis; nihil jam reliquum esse videtur, quominus pauciores universorum Legi se accomodent. Equidem minime Nobis compertum est, quo peculiari titulo suffulti persuasum habeant unius, vel alterius Ecclesiae Canonici, se muneri suo satisfacere per simplicem in Choro assistentiam absque Divinae Psalmodiae cantu. Verum nisi illis praesto sit Apostolicum non praesumptum, vel abrogatum, sed legitimum, ac vigens Privilegium, sive Indultum, jure, ac merito verendum est, ne isti, dum ita se gerunt, Praebendarum, ac distributionem fructus minime suos faciant, et consequenter ne ad eorum restitutionem teneantur: quapropter vestrum erit, Venerabiles Fratres, haec omnia illis aperire, ut neque Nobis, neque Vobis apud Divinum judicem fraudi sit, si in hujusmodi re, quae tanti est momenti, utpote quae ad ipsius Dei cultum proxime spectat, abusus, et corruptelas, quas arguendo, et increpando evellere debebamus, dissimulatione, ac silentio nostro fovisse, et confirmasse inveniamur. Interea Fraternitatibus Vestris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur.

Datum Romae apud S. M. Majorem die XIX. Augusti MDCCXLIV. Pontific. Nostri Anno quarto.

Synopsim hujus Constitut. v. infra a n. 28. ad 43.

12 Quo vero ad Missas non applicatas, *Sacr. Congreg. Concil. in Balneoregien.* 9. *Augusti* 1713. *ad* 2. *dub.* respondit, quod Canonici singuli tenentur a die adepti Canonicatus satisfacere Missas Conventuales non applicatas. Et in *Comen.* 11. *Maii* 1726. *ad* 2. *dub. eadem Sacr. Cong. Conc.* respondit, quod Parochus applicare debet Missas Parochiales, quas omisit.

13 Hic juvat addere, quae addit Eruditissimus P. D. Cajetanus Merati *in Thesauro Sacrorum Rituum tom.* 1. *part.* 3. *tit.* 12. *sub n.* 3. *circa finem*, ibi: Addo his omnibus auctoritatem nostri P. Antonii Naldi, qui *in Summa verb. Parochus n.* 19. extendit hanc obligationem Parochorum, etiam ad Praelatos Regulares, Episcopos, et etiam ad ipsum Summum Pontificem. Ait enim praefatus Auctor: « Revera non magis debet de jure Divino obligari Parochus in hoc pro suis ovibus, quam Praelatus Regularis pro suis subditis, Episcopus pro sua Dioecesi, atque etiam Summus Pontifex pro universali Ecclesia, in quibus proportionaliter esset dicendum, quod de Parocho ». Hanc eandem sententiam tenet Suarez *in* 3. *partem D. Thomae tom.* 3. *disput.* 86. *sect.* 1. *et tom.* 4. *de Religione tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. ubi ait: « Haec autem jura generaliter loquuntur de omnibus Dignitatibus Ecclesiasticis habentibus Curam Animarum annexam, sub quibus sine dubio comprehenduntur etiam Praelationes Regulares, habent enim sine dubio curam Animarum ordinariam, et ex officio vere Praelationes, et Dignitates Ecclesiasticae sunt ». Ita etiam tenent Pasqualigus, *de Sacrific. novae Legis quaest.* 847. *n.* 8. *et quaest.* 851. n. 9. Tambur. *de jure Abbatum tom.* 2. *disp.* 5. *q.* 5. *n.* 5. Thomas Hurtadus *resolut.* 4. *n.* 46. et recentissime Bernardus Van-Espen *jur. Eccles. univers. tom.* 1. *p.* 1. *tit.* 31. *c.* 10. *n.* 11. *et* Rotarius *in sua Theol. Regularium.*

* Circa Praelatos Regulares inquit Pater Giraldi *Exposit. Jur. Pontif. Part.* 2. *sect.* 85. *pag.* 925. « animadvertendum est responsum Congreg. » Conc. ad dubium, quod iisdem verbis, quibus » repetitum legitur in folio ejusdem Congregat. » sub die 15. Martii 1710. transcribo. *Dubium* » *Missae Pastoralis, seu Parochialis, et Conven-* » *tualis.* Instante pridem de anno prope defluxo » Fiscali Sac. Congregat. Visitat. Apostol. coram » Congreg. a SS. D. N. (Clemente XI) deputa- » ta super revisione onerum Missarum Urbis, qua- » tenus compellerentur omnes, et singulae Eccle- » siae Regularium quotidie celebrare, et applicare » Missam Conventualem pro benefactoribus; nec- » non adigerentur omnes, et singuli Praelati Re- » gulares, tamquam suorum subditorum Pastores, » nimirum Generales, Provinciales, Guardiani, » Priores, omnesque alii Superiores cujuscumque » Ordinis, Regulae, et Instituti offerre, et appli- » care Sacrificium Missae pro eorum ovibus, sci- » licet pro eorum Religiosis subditis, eodem pror- » sus modo, quo pro suo populo tenentur Paro- » chi: eadem Congregat. deputata decrevit, prius- » quam in praemissis resolutionem caperet, ex- » quirendum esse oraculum hujus Sac. Congregat. » Conc., quo quidem decreto approbato a SS. D. » N. sub die 17. Februarii praelibati anni, recur- » rit idem Fiscalis ad hanc Sac. Congregat. in qua, » citatis Procuratoribus Generalibus Religionum, » in Congregat. diei 1. Julii ejusdem anni 1709. » rescriptum prodiit; *Respondebitur in casibus par-* » *ticularibus.* Subinde dicta die 15. Martii, cita- » to specialiter per eumdem Fiscalem Procuratore » generali Ordinis Sancti Augustini, concordata, » et proposita fuerunt decidenda haec tria dubia. » I. An P. Generalis totius Ordinis Eremitarum » Sancti Augustini, Vicarius Generalis, ac omnes, » et singuli Provinciales, ac Priores, seu Superio- » res locales, et conventuales ejusdem Ordinis te- » neantur Sacrificium Missae Parochialis, seu Pa- » storalis pro eorum ovibus, scilicet pro eorum » regularibus subditis offerre, et applicare: et » quatenus affirmative? II. An, et quomodo, et » quibus diebus hoc idem Sacrificium applicare » teneantur? III. An, et quomodo, et quibus die- » bus omnes, et singulae Ecclesiae Regularium » praelaudati Ord. Eremitar. S. Augustini tenean- » tur celebrare, et applicare missam conventua- » lem pro benefactoribus in casu etc.? Sed S. Con- » gregat. distulit resolutionem, ad quam nun- » quam amplius devenit: factis enim perquisitio- » nibus tum a me in Regestis dictae Congregat. » Concilii, tum a moderno P. Procuratore Gene- » rali Sancti Augustini in suo Archivio, nullum » repertum est monumentum datae resolutionis. » In Bibliotheca tamen Angelica penes Conven- » tum S. Augustini de Urbe asservantur respon- » siones ad dictum dubium, contra Promotorem » Fiscalem ». *

Ad Episcopos quod attinet, extendunt suam obligationem applicandi Missam pro ovibus suis, 14
non solum diebus Festis, quinimmo singulis diebus, dum quotidie celebrant, ut refert Aloysius Gherardi Episcopus Carnotensis *in sua dissertatione, quae habetur in calce Compendii defectuum, qui accidunt Sacerdoti in Missae celebratione:* ubi tamen subdit, quod Collegium Salmanticensium *in suo cursu Theologico morali tom.* 7. *tract.* 5. *c.* 5. *de Sacram.* aliique Theologi, quos ipse congerit, mitius loquuntur circa obligationem quotidianam relate ad Episcopos, licet habeant redditus pingues, et licet sint Parochi Parochorum. Ad quod hodie facit adducta Encyclica Summi Pontificis Bened. XIV.

Beneficiatus, seu Capellanus tenetur applicare Sacrificium pro Beneficii Fundatore, licet non re- 15
periatur explicite expressum, quoties Fundator

non declaraverit relinquere Sacrificii applicationem in libertate celebrantis. Sic declaravit *Sac. Cong. Concilii in una Mediolanen.* 18. *Aprilis* 1654. 2. *Julii* 1669. 19. *Augusti* 1688. et expresse in Lucana 18. *Februarii* 1702. apud Monacell. *tom.* 4. *Supplem. ad* 2. *tom. n.* 54. ubi et alia satis ad rem, et *in Ferrarien.* 26. *Martii* 1718. *in Alexandrina* 18. *Martii* 1719. *in Cornetana* 23. *Junii* 1725. *in Novarien.* 22. *Novembr.* 1727. *in Florentina* 24. *Julii* 1733. Et saepius alibi. Sic etiam tenent Barbosa *de Offic. et potest. Episcopor. tom.* 2. *allegat.* 24 *n.* 35. Pignatellus *tom.* 1. *cons.* 139. *n.* 13. *et* 14. Fraxinellus, Bonacina,
16 Homobonus, Azorius, et alii. Maxime si Beneficium sit ex recentibus, et redditus assignati excedant, vel adaequent id, quod vel ex jure, vel ex consuetudine solet erogari pro onere applicationis in determinatis locis praescripto; credibile enim est omnino Fundatorem principalius voluisse Missarum fructum sibi, et suis applicari, quam
17 loci particularis venerationem. Si vero redditus assignati non adaequent consuetum stipendium, quod erogari solet pro onere Missarum cum applicatione, sed sint longe inferiores; vel Beneficium sit ex antiquis, in quibus pro penuria Sacerdotum intendebatur principalius commoditas populi, honor loci, vel Templi, vel Sancti, Marchinus, Navarrus, Rosignolus, Gobat, Fraxinellus, Riccius, Genuensis, et alii sustinent, Capellanum non obligari ad applicationem Sacrificii. Attente autem advertendum est, quod super puncto applicationis Missarum, opinio Sacrae Congregationis Concilii est, quod in Capellaniis perpetuis cum onere Missarum, regulariter Sacrificium est applicandum pro Fundatore, nisi aliud praeseferat ejus voluntas, vel expressa, vel ex urgentibus conjecturis elicita, ut saepius fuit resolutum, et signanter *in Tinen. Applicationis Sacrificii* 18 *Augusti* 1668. *in Lucana Applicationis Sacrificii* 7. *Augusti* 1683. *in Collen. Applicationis Sacrificii* 28. *Augusti ejusdem anni* 1683. non obstante quacumque observantia in contrarium, *in Lucana* 18. *Februarii* 1702. *ad* 2. *dub. in Pisauren.* 17. *Januarii* 1722. Inter conjecturas autem praeseferentes contrariam mentem Fundatoris, duae ad praesentem controversiam opportunae approbatae fuerunt ab eadem Sacra Congregatione; Prima videlicet, quando celebratio Missae demandata fuerit pro commodo populi, aut Monialium Missam audientium, ut *in Collen. Applicationis Sacrificii* 17. *Decembr.* 1679. *in Tricastinen. Applicationis Sacrificii* 8. *Aprilis* 1711. *in Mantuana Applicationis Sacrificii* 19. *Decembr.* 1718. *et in Novarien.* 22. *Decembr.* 1727. *ad* 1. *ad* 2. *dub.* Secunda est, quando Fundator, praescribendo certum numerum Missarum, aliquas applicari pro Anima sua expresse mandaverit, et quoad alias, vel nihil de applicatione dixerit, vel illas remiserit ad arbitrium Capellani: quia tunc has posteriores non sibi applicari voluisse praesumitur ex vi discretivae locutionis, ut in *Collen. Applicationis Sacrificii* 28. *Augusti* 1683. *in Romana Applicationis Sacrificii* 8. *Febr.* 1710. *in Tricastinen. Applicationis Sacrificii* 8. *Augusti* 1711. *et in Ferrarien. Applicationis Sacrificii* 11. *Junii* 1729.

Capellanus obligatus ad Missam quotidianam, si 18
obligatio referatur ad locum, ut si dicatur, celebretur quotidie missa in tali Ecclesia, vel in tali Altari, tunc sine ulla vacantia tenetur celebrare quotidie, vel per se, vel per alium. Si obligatio referatur ad personam Sacerdotis cum libertate, ut, vel per se, vel per alium quotidie celebret, tunc, etiam sine ulla vacantia, tenetur quotidie celebrare, sive per se, sive per alium. Si vero obli- 19
gatio quotidie celebrandi sit mere personalis, ita ut teneatur per se celebrare, tunc titulo honestatis, vel reverentia Sacramenti, aut alia justa causa potest aliquoties abstinere, et etiam semel in hebdomada; non enim censetur iste obligatus strictissime ad quotidie celebrandum, per ea, quae habet Divus Augustinus, sive Auctor Operis *de Ecclesiastic. dogmat. cap.* 53. relatus *in cap. Quotidie* 13. *de consecrat. dist.* 2. *et text. in cap. Significatum, de praebend.* Et tenet Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. par.* 2. *allegat.* 24. *n.* 28. cum multis aliis, et Fagnan. *in cap. Significatum, de praebend. n.* 9.

*Nota Romani Theologi.*

Nimis laxa Censoribus visa est *Ferraris* assertio. Ecquis enim credat, posse Capellanum, qui celebrare quotidie teneatur, ut injuncto sibi oneri satisfaciat, semel quoque in hebdomada, honestatis causa, vel alio titulo a celebrando abstinere? Hac enim via liberum Cappellano foret absolvere se a septima injuncti oneris parte, contra voluntatem institutoris: Cum instituens Cappellaniam quotidianam, praesumi nullo modo possit consentire, ut plusquam quinquaginta quolibet anno Missae praetermittantur ab homine, cui eleemosynam pro quotidiana Missa assignavit. Consule Instit. Canon. P. Maschat cum additionibus Giraldi, *tom.* 2. *pag.* 108. *col.* 1. ubi haec habentur; « Beneficiatus, seu Cappellanus, cui incumbit onus » Missas quotidie celebrandi per seipsum, si ex » diuturna infirmitate excedente quindecim dies » impediatur eas celebrare, tenetur satisfacere per » alium, ex Decreto Congr. Concil. in Romana » celebr. Miss. 4. Junii 1689. et 17. Novembr. » 1695.

» An vero, praecisa infirmitate, aliquando ab» stinere possit a celebratione, devotionis, aut » honestatis causa? Cabassut. *jur. can. Theoria* » *lib.* 2. *cap.* 28. *n.* 9. ex cap. *significatum, de* » *praeb.* admittit intermissionem a celebratione » duodecim dierum in quolibet anno: dummodo » tamen diebus, quibus pro fundatore non cele» brat, abstineat pro alio celebrare, puta pro se, » vel suis parentibus: neque ei licita est talis in-

» termissio, quando non habet onus per seipsum » celebrandi pro fundatore, ex Decr. ejusdem Con- » greg. 18. Septembris 1683.

*Responsio Auctoris.*

Dicit hic *Rom. Theologus*, quod nimis laxa Censoribus, visa est *Ferraris* assertio. Ecquis enim credat posse Cappellanum, qui celebrare quotidie teneatur . . . semel in hebdomada a celebrando abstinere? Ast Ferrarians assertio fundata est nedum in *ibi* adductis, sed insuper in praeciso decreto ad id emanato a *Sac. Cong. Visitationis Apostolicae* sub *die* 18. Julii 1697. relato a Monacell. edition. roman. 1709. *tom.* 3. *in Appendice* ad *Formular. Instruct.* 5. *pro adimplemento onerum Missarum*, *n.* 11. jam a me allato ad litteram in verb. *Cappellanus in communi*, *n.* 8.

20 Diebus tamen, quibus, ut supra, licite potest Capellanus a celebratione abstinere, non potest Missam pro se ipso, vel pro aliis, praeterquam pro fundatoribus celebrare, et tanto minus pro hujusmodi celebratione stipendium accipere, ut constat ex responsione Sacrae Congregationis ad sequentia dubia ei porrecta ab Episcopo Collensi (*).

21 I. An Sacerdotes obligati ratione Beneficii, Capellaniae, Legati, aut stipendii celebrare quotidie Missam per seipsos, possint aliquando a celebratione vacare? et quatenus affirmative?

II. Quando, et quoties a dicta celebratione vacare possint?

III. An diebus licitae vacationis possint Missam pro se ipsis, vel aliis praeterquam pro Fundatoribus celebrare? et quatenus affirmative?

IV. An pro aliis celebrando, possint stipendium pro hujusmodi celebratione percipere?

V. An illis diebus, quibus licite vacant a celebratione, teneantur Missam ab aliis celebrari facere juxta intentionem Fundatorum?

VI. An Sacerdotes, ut supra, obligati celebrare Missam quotidie absque tamen onere celebrandi per se ipsos, possint aliquando a celebratione vacare?

*Sacra Congregat. Conc. die* 18. *Sept.* 1683. *ad primum*, *et secundum respondit affirmative*, *concurrente aliqua rationabili causa. Ad tertium, quartum*, *et sextum negative*, *ad quintum distulit resolutionem*: *lib.* 33. *fol.* 311.

22 Beneficiatus, cui impositum est onus, ut debeat continue singulis diebus Missam celebrare, et si cessaverit eam celebrare, teneatur, v. g. solvere duos *Julios* pro qualibet Missa non celebrata, non potest unquam vacare, nisi suppleat per alium. Sic decrevit *Sacra Congregat. Conc.* 17. *Sept.* 1665. 23 Non tenetur tamen neque per alium celebrare tempore infirmitatis non excedentis quindecim dies, ut declaravit *Sac. Congregat. Concil.* 17. *Novembris* 1695.

24 Ex Concilio autem Provinciali Mediolanensi septimo *tit. de Missis*, Cappellanus, seu Beneficiatus deobligatur a celebrando, et supplendo per alium ratione infirmitatis, etiamsi per mensem integrum aegrotet; habentur enim ibi praecisa verba. « Si Capellanus saltem per annum functus sit suo munere celebrandi in aliquo loco, si etiam per mensem aegrotet, adhuc integram eleemosynam judicio Episcopi accipere potest » : et in hoc consentiunt etiam Doctores magis communiter.

25 Capellanus, qui habet onus celebrandi singulis annis unum Anniversarium triginta, vel quinquaginta Missarum pro anima Fundatoris, non tenetur facere celebrare Missam cantatam, quia, nisi aliud exprimatur in fundatione, tale Anniversarium intelligitur de triginta, vel quinquaginta Missis privatis eadem die anniversaria celebrandis, juxta mentem Fundatoris. Sic decrevit *Sacra Congregat. Conc.* 13. *Januarii* 1691.

26 Capellanus non tenetur Missas celebrare tempore, quo Capitale dotis assignatae est otiosum, et infructiferum sine sua culpa; ut si Capitale dotis, vel legatum relictum cum onere Missarum consisteret in pecunia in capsa retenta per haeredem legantis solvenda, vel si data ad Censum, fuerit restituta, donec non sequatur investimentum in bonis frugiferis, vel constituatur alius Census frugiferus, Capellanus, sive Ecclesia, vel alius locus pius, cui fuit injunctum tale onus Missarum, non tenetur ex propriis aliis redditibus ad celebrationem ipsarum Missarum. Sic decrevit *Sac. Congregat. Concil.* 15. *Sept.* 1677. *et in una Forosempronien.* 7. *Junii* 1687. *ad* 5. *et in una Monopolitana* 8. *Augusti* 1705.

27 An habens obligationem, sive ex haereditate, sive ex Legato, sive alio titulo faciendi celebrare Missas, si pro ipsis celebrandis tradiderit congruam eleemosynam Sacerdoti, quem putabat probum, et fidelem; et postea dubitet, vel sciat eas non celebrasse, teneatur iterum congruam eleemosynam solvere alteri Sacerdoti, qui eas fideliter celebret? La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *n.* 149. cum Bardi, et Schilder ibi allegatis, censet, quod ipse satisfecerit suae obligationi, et non teneatur amplius aliam eleemosynam solvere pro ipsis celebrandis, quia defunctus censendus est tantum vo-

(*) *Additio Novissima ad Auctoris Responsionem Num. 20. Appositam.*

Illud tamen Decretum, ex peculiaribus propositi casus adjunctis editum, ad omnes Capellanos protendi non potest. Itaque Benedictus XIV. de Sacrificio Missae *lib.* 3 *cap.* 3. *num* 6. recensitis Auctorum de hac quaestione opinionibus, inquit « Nos . . . rebus judicatis innixi dicimus, eos » Sacerdotes, qui habent onus celebrandi per se ipsos, pos- » se interdum omittere celebrationem Missae, si legitima » intervenerit causa, neque tamen eo die, quo omittunt sa- » crificium facere pro Institutore, Missam pro alio celebra- » re posse, multoque minus eleemosynam accipere: quae- » stionem autem illam, an omittens celebrare, debeat sup- » plere per alium, sub Judice relinquimus ». De hac autem fuse Giraldi *Exposit Jur. Pontif. part.* 1. *sect.* 366.

fuisse obligare ad dandum stipendium, et curandum prudenter quantum in se est, ut Missae celebrentur. At nos cum distinctione respondendum censemus; Vel enim habens talem obligationem, illam habet ex debito speciei, idest ratione rei particularis, ac determinatae sibi individualiter relictae, seu traditae pro faciendo celebrare tot Missas, ut ratione determinati vasis argentei, equi, vestimenti, libri, et hujusmodi ad id sibi traditi, seu relicti; Et tunc si talem individualem rem tradidit, et consignavit Sacerdoti probo, et fideli existimato pro ipsis Missis celebrandis; quamvis postea resciat ipsas non celebrasse, non tenebitur ad aliam solutionem pro ipsis celebrandis; *arg. l. Argumentum* 20. *ff. Commodati*, *et cap. Unico de Comodato*; et ratio est, quia quoties, omni debitoris culpa seclusa, res in individuo debita perit, Domino suo perit, *l. Lectos* 12. *et l. Quod si neque* 14. *ff. de periculo, et commodo rei venditae*, l. *Si dominum* 9. *Cod. de pignoribus*, cum similibus: vel autem illam obligationem habet ex debito generis, idest ratione haereditatis, pecuniae, tritici, vini, olei, aliarumque rerum sibi relictarum, aut legatarum, non secundum individuam, ac determinatam, seu singularem substantiam, sed secundum pondus, numerum, et mensuram, et tunc licet congruam pro ipsis Missis legendis tradiderit eleemosynam Sacerdoti fidelissimo existimato; si resciat ipsas non celebrasse, tenebitur ad aliam solutionem pro ipsis celebrandis. Et ratio est, quia cum talis sic obligatus, sit debitor generis, non vero hujus, aut illius individuae, seu specialis materiae per infidelem Sacerdotem defraudatae, et consumptae, hac ipsa pereunte, durat adhuc ejus obligatio; Genus enim perire non potest; l. *Incendium* 11. *Cod. Si certum petatur*. Et ad id videtur facere resolutio *S. C. C. in Alban.* 10. *Mar.* 1742. apud Thesaurum Resolutionum S. C. C. in Resolutionibus dicti anni allata a nobis sub ver. *Haeres n.* 3. In hoc enim casu videtur discurrendum esse eodem modo, ac de casu debitoris ex contractu, seu re accepta, qui, si rem debitam, inconsulto creditore transmittat per personam fidelem, et ex malitia illius personae fidelis habitae, vel quocumque casu ad Dominum non perveniat, aut pereat, tunc si debitum sit determinatum in individuo, ut hoc vas argenteum, hic equus, haec vestis, et hujusmodi, perit ipsi Domino, seu creditori, et non debitori, et debitor liberatur ab onere ulterioris, et reiteratae restitutionis; secus autem, si debitum non sit determinatum in individuo, sed solum in genere, aut specie, seu equivalenti (*).

28 Missa Parochialis applicari debet pro populo ipsorum curae commisso omnibus diebus festis, non solum a Parochis, sed etiam a Vicariis depu-tatis ad tempus, aut alias amovibilibus, Benedictus XIV. in Constit. incip. *Cum semper §.* 2. *et* 4. Idque non obstante defectu Congruae, aut qualibet contraria consuetudine. Idem *ibid. §.* 5. 29

Quod intellige de diebus festis, quibus populus Missam audire tenetur; Idem *ibid. §.* 6. *et* 7. Dispensari tamen potest ab Ordinario cum Parochis pauperibus, ut aliis diebus infra hebdomadam applicent Missam pro populo. Idem *ibid.* §. 8. 30 31

Patriarchales, Metropolitanae, Cathedrales, et Collegiatae Ecclesiae tenentur quotidie celebrare, et applicare Missam Conventualem pro Benefactoribus suis in genere, non obstante quavis, licet immemorabili, consuetudine in contrarium. Idem *ib.* §. 11. 32

Per Missam cantatam in suffragium alicujus Benefactoris, vel Benefactorum in genere, quae foret imposita, non satisfit oneri Missae Conventualis. Idem *ibid. §.* 12. *et* 13. 33

Ubi a Beneficiatis, vel Mansionariis celebretur Missa Conventualis, iisdem suppeditetur eleemosyna ex distributionum massa, quae, si, attenta earum tenuitate, adeo minuantur, ut negligantur, recursus haberi poterit ad Congregationem Concilii, quae ad solos dies festivos praedictae Missae applicationem restringere poterit; Idem *ibid.* §. 18. *et* 19. 34

Rubricarum mandatis super duabus, et quandoque tribus Missis Conventualibus Cathedrales, et Collegiatae Ecclesiae districte parere tenentur, easque omnes, ubi id consuetudo obtinuit, applicare pro Benefactoribus; et consuetudine minime obstante, applicatio primae erit Benefactorum suffragio reservata, reliquarum libera, dummodo eorumdem Benefactorum non obliviscantur in commemoratione defunctorum omnium: Idem *ibid.* §. 20, 21. 22. 35

Si Canonicus Parochus, aut onere Missarum alias gravatus, Missam Conventualem celebret: hanc applicare tenetur pro Benefactoribus in genere, et per alium supplere Missas, quibus particulariter manet adstrictus, Idem *ibid.* §. 15.

* Beneficiatus, cui injungitur a testatore celebratio Missae certis diebus, non explicata applicatione pro se, vel pro aliis, debet illis diebus Missam applicare pro Fundatore ejusdem Beneficii. ut S. Congregatio Concilii saepius respondit. *De Sacrific. Miss. lib* 3. *cap.* 9. §. 2.

Idem dicas, si fundator mandaverit orare pro se in Missa, nam praesumitur nomine orationis applicationem designasse; nisi tamen ex aliis conjecturis deducatur etiam fuisse ejusdem Fundatoris mentem, ut si, pluribus Capellanis fundatis, in aliis mandaverit applicationem, in aliis orationem, ut ex resolutionibus S. Congregationis, *ib.* §. 3.

*Nota Romani Theologi.*

(*) Si inconsulto creditore res transmissa fuit, non videtur creditori perire, qui in transmissionem illam nullo modo consenserit, sed potius debitori, cui tota debetur transmissio, modusque transmissionis, et quidquid defectu hujus transmissionis, vel ejus occasione subsecutum est.

39 Sacerdos, qui Beneficium possidet, in cujus fundatione expresse cautum est, non teneri celebrantem ad applicationem Sacrificii, num possit pro applicatione novum stipendium exigere, non vetatur, sed neque reprobatur contraria sententia id negans, et Decreta Sacrae Congregationis Concilii non apparent: *ibid. cap.* 22. §. 7.

40 Si tamen nihil expressum sit in fundatione ejusdem Beneficii, quod demonstret Testatorem remittere applicationem Sacrificii arbitrio Sacerdotis, tunc semper standum est pro obligatione applicationis pro Testatore, ut ex decretis S. Congregationis. *ibid.*

41 Sacerdos ratione beneficii obstrictus bis, vel ter singulis hebdomadibus celebrare, potest anticipare tempus, nisi appareat, testatorem voluisse in qualibet hebdomada bis, vel ter celebrari, ne pagus, vel Altaria quaedam singulis hebdomadis Missa carerent *Ibid. lib.* 3. *cap.* 6. §. 8.

42 Canonicis in Cathedralibus, et Collegiatis, qui, juxta praescriptum Rubricae, certis quibusdam diebus plures Missas canere tenentur, an omnes debeant applicare pro benefactoribus, nunquam a Sacr. Congregatione decisum est. *Ibid.* §. 9.

43 Alia ad rem, quoad tradita supra *n.* 24. vide et verb. *Restitutio art.* 4. *n.* 24. 25. 26.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

44 Obligatio celebrandi Missam conventualem de
jure inest Ecclesiis Cathedralibus, et Collegiatis,
45 *cap. Quum creatura, de celebrat. Missar.* At sunt
plures Ecclesiae Communitativae, quae ex speciali
46 titulo hac itidem obligatione tenentur. Dubitatum
autem fuit, an sicuti in Ecclesiis Cathedralibus, et
Collegiatis, ita et in Ecclesiis hisce Communitativis applicanda sit Missa Conventualis pro bene-
47 ctoribus; Et *affirmative* respondit Sac. Congreg.
Concil. interpres duabus Ecclesiis Communitativis
Dioecesis Praenestinae, quae novissime eam hac
de re consuluerunt, ex mandato facto ab Eminentissimo Episcopo in Visitatione. Et jure merito- 48
que, nam regulariter obligatio haud debet esse sejuncta ab applicatione. Accedit, quod si est haec 49
obligatio applicandi in Cathedralibus, et Collegiatis, in quibus celebratio Missae conventualis inducta dici potest pro majori cultu ipsarum, potiori jure esse debet in mox dictis Ecclesiis Communitativis, in quibus minus urget mox dicta ratio.

Differunt itaque Ecclesiae Cathedrales, et Col- 50
legiatae a Communitativis quoad celebrationem tantum, scilicet quod illae de jure tenentur ad celebrationem Missae Conventualis, hae vero nonnisi
ex speciali titulo. Caeterum, si Ecclesiis Commu- 51
nitativis sit haec obligatio celebrandi ex titulo speciali, esse tunc debet et obligatio applicandi, non secus ac in Cathedralibus, et Collegiatis, nisi contrarium clare constet.

*Cum in pluribus extra Italiam Dioecesibus Chri- 52
stianus populus iis diebus Festis, quibus ipsi exercere servilia opera fas erat, manente tamen praecepto de Missa audienda, solutus etiam hoc onere Apostolica Indulgentia fuerit, orta quaestio fuit: *tenerentur ne Parochi illis diebus Missam, ut antea, pro ovibus sibi creditis applicare:* et quaestione a S. Congregatione de Propaganda Fide mature expensa, responsum fuit Missionariis, qui hanc quaestionem proposuerunt, *teneri.* Nec S. Congregationis Concilii discrepans sententia est. Nam Pontifices, qui Christianam plebem onere audiendi Sacrum illis diebus liberarunt, non propterea Parochos onere rem divinam pro populo iisdem diebus faciendi liberarunt, neque enim onus Parochi Sacrificium pro plebe sibi credita offerendi ex hoc oritur, quod plebi onus Missae audiendae incumbat, adeo ut, hoc sublato, illud quoque tollatur *.

## ARTICULUS IV.

### MISSA QUOAD LOCUM, IN QUO POSSIT, VEL NON POSSIT CELEBRARI.

## SUMMARIUM

1. Missa de jure communi, et ordinarie non potest licite celebrari, nisi in Ecclesiis, vel locis consecratis, vel saltem legitima auctoritate benedictis. — 2. In casu tamen, quo magna urgeret necessitas, posset a quolibet Sacerdote celebrari Missa in locis non consecratis, nec benedictis. — 3. Necessitas autem celebrandi extra loca consecrata, seu benedicta, ut sub dio, vel in privatis Dominus, vel in Altari portatili, et loco caeteroquin honesto, esset tempore pestis, belli, persecutionum, et hujusmodi, ubi sine periculo mortis, aut alterius gravis mali in sacratis, et benedictis locis celebrari nequit. — 4. Ita etiam, si Ecclesiae essent dirutae, vel ab Infidelibus, sive Haereticis impeditae, Similiter in maximo concursu populi, quem Sacer locus capere non potest, in bello pro exercitu, in longe peregrinatione per loca infidelium, et hujusmodi. —5. Nec potest censeri, quod Concilium Tridentinum voluerit prohibere celebrationem extra loca Sacra, et benedicta in his casibus magnae necessitatis. —6. An Missa possit celebrari super Navibus in mari, vel flumine? *ad n.* 9. — 10. Episcopi, et Majores Praelati, etiamsi essent Cardinales, non possunt concedere facultatem celebrandi in locis non Sacris, et non benedictis. — 11. Immo nec ipsi possunt celebrare extra domum propriae habitationis in Domibus Laicis, sive propriae, sive alienae Dioecesis: vide tamen declarationem allatam sub verb. *Oratorium*, *n.* 70 —12. Regulares, quantumvis privilegiati, non possunt hodie celebrare ubivis in altari portatili, aut in aliqua Domo privata, aut alio loco non sacrato, vel benedicto, nisi adsit specialis concessio, aut novum privilegium Papae. — 13. Regulares

an possint in propriis Conventibus, et extra Conventus in Grangiis, et domibus ruralibus habere Oratoria privata, et ibi celebrare, et an alii ibi celebrantes, et Missam audientes satisfeciant praecepto audiendi Missam? *remissive.* — 14. Non celebrans Missas in loco designato, v. g. in Ecclesia, vel in Altari convento, vel ex pacto, vel ex testamento, si hoc faciet absque justa, et rationabili caussa, peccat mortaliter. — 15. Si vero hoc faceret ex rationabili, et justa causa, ut si Altare esset dirutum, vel Ecclesia in aliam locum translata, tunc non peccaret — 16. Sive tamen non celebret in loco convento, et designato cum justa, sive absque justa, et rationabili caussa, non tenetur iterum in eodem Altari, vel Ecclesia celebrare, aut ad aliquam restitutionem, ut compenset Sacrificia alibi celebrata. — 17. Missarum onera relicta in determinata Ecclesia, seu Capella, non possunt alio transferri absque Sedis Apostolicae licentia. —18. Immo neque Nuncius Apostolicus potest concedere Indultum, quod Missae celebrandae in loco a Testatore designato, alibi celebrentur. — 19 Alias translatio esset nulla, quamvis fieret auctoritate Executorum Testamentariorum, qui talem facultatem expressam non haberent. — 20. Missae ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiae traditis non sunt celebrandae per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiae: Et Generales Ordinum non possunt de se celebrare facere in Monasteriis aliarum Civitatum etc. Missas, pro quibus uni tantum Ecclesiae fuerunt elargitae eleemosynae. — 21. Missae relictae a Testatore, ut celebrentur in determinata Ecclesia Regularium, ex una decisione Sacrae Congreg. sunt celebrandae ab ipsis Regularibus, nec possunt haeredes pro suo libito pro tali celebratione deputare Sacerdotes saeculares, vel alios Regulares, etiamsi Testator non expresserit, per quos essent celebrandae. — 22. Ex post tamen fuerunt edita contraria Decreta, in quibus fuit decisum electionem Capellani pro celebratione Missarum in Ecclesia eorumdem Regularium per Testatorem non factam, spectare ad haeredes. — 23. Et si Regulares nollent consentire, nec commodum, et patientiam praestare Sacerdoti saeculari deputato pro tali celebratione Missarum, tunc conceditur oneris translatio ad aliam Ecclesiam de licentia Ordinarii; novissime autem fuit resolutum contrarium, *ubi supra* n. 21. — 24 In suis Ecclesiis non licet Regularibus admittere Sacerdotes saeculares ad Missam celebrandam contra prohibitionem Episcopi. — 25. Sacristae, seu Praefecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendam celebrationem Sacerdotum saecularium, nisi exhibita Ordinarii licentia. —26. Presbyteri, qui Capellani non sunt, possunt prohiberi, ne accedant ad celebrandum in Ecclesiis Monialium etiam Regularibus subjectarum, vel alias exemptarum. — 27. Capellanus autem sufficit, quod approbetur a Superiore Monasterii. — 28 In Ecclesiis Monialium non debent Regulares celebrare Missas absque licentia Episcopi; Et si in illis ex dispositione Testatoris onus habent celebrandi, onus transferetur ad eorum Ecclesiam. — 29. Missa non est celebranda in Ecclesia polluta. — 30 Celebrans vero in Ecclesia polluta, licet peccet graviter, nullam tamen Censuram, vel Irregularitatem incurrit.—31. Missa non est celebranda in loco interdicto, et ibi celebrans fit Irregularis. — 32. Nec potest celebrari in loco, in quo sepultus est Paganus, seu Infidelis.—33 Nec ubi sepultus est Excommunicatus vitandus.—34. Poterit tamen ibi celebrari, si inde extrahantur cadavera, et Ecclesia consecretur, vel benedicatur.— 35 Capitulum nequit celebrare Missas in Ecclesiis Regularium, ipsis renuentibus.—36. Missae celebrandae ex eleemosynis a Confratern. collectis, in ejusdem Ecclesia celebrari debent —37. Missae celebrandae sunt in Ecclesiis per Testat. designatis; Et hoc non expresso, in sepulcrali Ecclesia, ad n. 38. — 39. Missarum celebratio scribenda est in libro in Sacristia servato. — 40. Alia notabilia ad rem, ad n. 51. — 52. Subnectuntur Addit. ex aliena manu, ad n. 64.

1 Missa de jure communi, et ordinarie non potest licite celebrari, nisi in Ecclesiis, vel locis consecratis, aut saltem legitima auctoritate benedictis, *ex Clement.* 1. *Epist.* 3. *et ex cap. primo, de consecrat. dist.* 1. ubi habetur; « Missarum celebrationes non alibi, quam in sacratis Domino locis absque magna necessitate fieri debere, liquet omnibus, *can. Sicut* 11. *de consecr. dist.* 1. ubi habetur: « Nec in aliis quam Domino sacratis locis, idest in tabernaculis Divinis precibus a Pontificibus delibutis, Missas cantare, aut Sacrificia offerre licet, nisi summa coegerit necessitas: et ex Tridentino *sess.* 22. in Decreto de observandis celebratione Missarum, *ubi prohibetur Episcopis*, Ne patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, et ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda, et visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a saecularibus, aut Regularibus qui-
2 buscumque peragi ». Dicitur notanter *de jure communi, et ordinarie*, quia in casu, quo magna urget necessitas, posset a quolibet Sacerdote celebrari Missa in locis non consecratis, nec benedictis, ut tenent communiter Doctores, et clare ostendunt mox citati Canones *cap.* 2. *de consecrat. dist.* 1. per illa verba, *absque magna necessitate fieri debere:* et *cap.* 11. *de consecrat. dist.* 1. per illa verba *nisi summa coegerit necessitas.*

Necessitas autem celebrandi extra loca conse- 3
crata, seu benedicta, ut sub dio, vel in privatis domibus, aut in Altari portatili, et loco ceteroquin honesto, esset tempore pestis, belli, persecutionum, et ubi sine periculo mortis, aut alterius gravis mali in sacratis, et Benedictis locis celebrari nequit. Ita etiam si Ecclesiae essent dirutae, vel ab infidelibus, sive Haereticis impeditae, *cap. Concedimus* 30. *de consecrat. dist.* 1. Similiter in ma- 4
ximo concursu populi, quem sacer locus capere non potest, in bello pro exercitu, in longa peregrinatione per loca Infidelium. In his enim, et similibus necessariis casibus, de communi Doctorum etiam absque licentia Episcopi, si absens sit, et difficulter adiri possit, ipso Jure potest quilibet Sacerdos licite celebrare (*). Nec potest censeri; quod 5

*Nota Rom. Theologi.*

(*) Concursus populi causa sufficiens non est, ut extra sacrum locum Sacerdos celebrare possit sine dispensatione Superioris Ecclesiastici, qui a lege ecclesiastica, quae sacrum in loco sacro fieri jubet, Sacerdotem absolvet. Hoc enim in casu pars illa populi, quae ingredi locum sacrum non posset, vel extra Ecclesiam consistere animo satisfaciendi praecepto de Missa audienda deberet, vel si id facere non posset, non teneretur audire Missam.

Concilium Trident. voluerit prohibere celebrationem extra loca sacra, et benedicta in his casibus magnae necessitatis, *quoniam*, ut subjungitur *in cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 1. *Quoniam necessitas legem non habet. Et quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum: cap. Quod non, de Regul. Juris.* 4.

6 An autem Missa possit celebrari super navibus in mari, vel flumine? variant Doctores. Negativam sententiam tenent Paludanus, Sotus, Turrecremata, Joannes de Fribur. Tabiena, Sylvester, Armilla, S. Antoninus, Navarrus, Henriquez, Majolus, Toletus, Azorius, Vasquez, Suarez, Reginaldus, Bonacina, Coninch, Bartolomaeus ab Angelo, Faustus, Ledesma, Zanardus, Camerot, Astensis, Joannes a Cruce, Pitigianus, Homobonus, Fillucius, Molfesius, Villalobos, Chelisonius, Praepositus, Grassius, Pax Jordanus, Tannerus, et alii apud Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 124. *n.* 4. ubi refert hanc negativam sententiam sequutam fuisse etiam Sacram Congregationem Sancti Officii, quae saepe censuit, quod Missa non permittatur celebrari super navigiis, in navigationibus Indiarum, ut 31. *Julii* 1607. *et* 2. *Augusti ejusdem anni.* Et negata fuit licentia Principi Philiberto, ut celebrari posset super triremibus 2. *Septembr.* 1621. Eamd. negativam sententiam tuentur Gavantus *in Thesauro Sacror. Rit. pag.* 1. *tit.* 20. *Littera F.* §. *Numquam in mari*; Rotarius, et alii apud eruditissimum P. Merati in addition. ad Gavantum *loc. cit. litt.* X. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 4. et alii apud Cardinal Petra *tom.* 4. *Commentar. ad Constit.* 2. *Urbani V. n.* 26. Diana cum aliis *part.* 9. *tract.* 1. *resol.* 45. ubi refert declarationem Sacrae Rituum Congregationis *de anno* 1633. qua committitur Episcopis, ut prohibeant Sacerdotibus tam saecularibus, quam Regularibus, ne id ad praxim deducant. Et ratio ipsorum est, quia licet in necessitate celebrari possit extra locum consuetum, non licet tamen cum aliquo periculo; In mari autem, vel flumine semper adest periculum effusionis sanguinis, quia licet tranquillum, potest de repente ventis commoveri.

7 Affirmativam autem sententiam defendunt, praesertim existente mari tranquillo, et nullo extante periculo effusionis sanguinis, aut amotionis Hostiae ex vento, Durandus, Sa, Major, Granadus, Scortia, Layman, Gaspar, Hurtadus, Marchinus, Palaus, Caspensis, Aversa, Machad., Cardinalis de Lugo, Franciscus de Lugo, *lib.* 5. *de Sacrament. cap.* 6. *quaest.* 1. *n.* 9. *et* 14. ubi testatur, se in navigatione ad Indias in navi celebrasse, Fagundez *praecept.* 1. *Eccles. lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 15. testans de praxi quoad eos, qui navigant ad Indos; Leander, et alii apud Pignatell. *loc. cit. n.* 1. ubi ex Fagundez *loc. cit.* refert, quod re diu et mature discussa, fuit hujusmodi privilegium celebrandi super Altari portatili in navibus concessum a Clemente VIII. et Paulo V. omnibus navigantibus ad Indias. Eamdem affirmativam sententiam sequuntur Schiara, Giribaldus, et alii apud P. Merati *loc. cit.* apud Felicem Potestat. *tom.* 3. *part.* 1. *n.* 319. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 255. *et* 261. Dianam *part.* 5. *tract.* 3. *resolut.* 40. *et part.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 45. et apud Dandin. *de suspectis de Haeresi cap.* 3. *sect.* 1. *subsecut.* 4. *n.* 15. *et seq.* Item Verricel. Coton. et alii apud Card. Petra *loc. cit. n.* 27. ubi ipse dicit, quod nullo jure prohibetur Missae celebratio super aquas, nec navis locus est tanto Sacrificio indignus, et plura refert extare antiquitatis documenta, quibus constat, non tantum pluries in mari Missas celebratas fuisse, sed continuo super naves Eucharistiam deferri olim solitum fuisse, ut habetur ex Baronio *ad ann.* 57. 404. *et* 800. ex Surio de S. Ludovico *ad diem* 25. *Augusti*, et ex S. Gregorio, S. Ambrosio, et Metraphraste; Verric. *de Apostol. Mission. tit.* 7. *quaest.* 133. *n.* 9. Pasqualigo *de Sacrificio novae Legis quaest.* 471. *n.* 3. *et seq.* et ex S. Antonino *part.* 2. *cap.* 2. *tit.* 14. §. 2. de S. Vulfranno Archiepiscopo Senonensi.

8 Hinc concludendum videtur, quod si constet de supradicta concessione facta a Clem. VIII. et Paulo V. omnibus navigantibus ad Indias, et de sic observata antiqua praxi, sit id permittendum etiam in quacumque alia longa navigatione super magnis navibus, in quibus tranquillo mari, et sereno Coelo, testibus peritis, nullum adest periculum effusionis sanguinis, aut amotionis Hostiae ex vento; et in ipsis nedum reperitur locus decens pro Sancto Sacrificio, sed solet etiam adesse Capella magnifice ornata; et periculo effusionis sanguinis, ex improviso, et repentina maris commotione facile occurri potest a nautarum peritia, aut assistentia alterius Sacerdotis, vel Diaconi, qui post consecrationem firmiter teneat calicem; Unde quamvis praedicta concessio Clementis VIII. et Pauli V. afferatur facta solum pro navigantibus ad Indias, potest tamen habere locum pro omnibus navigantibus ad quaecumque loca in dictis magnis navibus, quia cum talis facultas, seu licentia supponatur petita ratione difficultatis, seu dubii, quod non liceret celebrare in navibus stante periculo effusionis sanguinis, dum fuit concessa, fuit potius quaedam declaratio, quod liceat in dictis navibus celebrare, atque adeo non adsit periculum effusionis Sanguinis; Sicque si non adsit periculum, sit licitum omnibus navigantibus ad quemcumque locum, quia alias adesset aequalis necessitas sufficiens pro omnibus, puta pro audiendo Sacro, praesertim diebus festivis, pro ministrando Viatico, et pro solatio spirituali nautarum, et rectorum. Ubi enim eadem est ratio, eadem est juris dispositio; *Leg.* ideo 27. *ff. de Legibus, leg. Illud* 32. *ff. ad Leg. Aquiliam*, *et capit. Inter corporalia* 2. *de translatione Episcop.* maxime stante supradicta praxi, et consuetudine, quae est optima Legum interpres, textu expresso *in Leg.*

*Si de interpretatione* **87.** *ff. de Legibus, cap. Cum dilectus* **8.** *de consuetudin.* et consuetudo legitima semper est observanda *Leg. de quibus* **32.** *ff. de Legib. c. Cum tanto* **11.** *de consuetud.* cum similibus.

9 Si autem non constet, prout valde dubitat Cardin. Albitius, *de inconstantia in Fide cap.* 34. *n.* 171. *apud* Cardinal. Petra *loc. cit. n.* 30. de supradicta Pontificia concessione, et praxi, ac consuetudine, recurrendum est ad summum Pontificem pro obtinendo ad id speciale Indultum, prout novissime obtinuit in simili recursu Sacra Hierosolymitana Religio. quae, non obstante, quod habuisset privilegium Altaris portatilis, nihilominus petiit speciale Indultum celebrandi in suis magnis navibus, occasione longae navigationis in alto mari contra Infideles, et praevio voto *Sacrae Congregat. Concil. sub die* 13. *Martii* 1706. eum clausulis, ut Breve possit expediri per Sanctitatem suam cum concessione petitae facultatis celebrare faciendi Missam, dummodo naves sint enunciatae qualitatis, et celebratio fiat dumtaxat tempore, quo mare est tranquillum, et Coelum serenum, et cum assistentia alicujus Sacerdotis, seu Diaconi, itaut adesse non possit periculum effusionis sanguinis in dicta celebratione, Clemens XI. dictum petitum privilegium benigne concessit 22. *Martii ejusdem anni* 1706. *Constit. incipient. Exponi Nobis*, quae est 26. *in prima parte ejus particularis Bullarii.* Consimile litterale Indultum fuit concessum anno 1706. pro Navibus Hispaniarum, et anno 1716 pro Trirem. Classis Pontificiae, ut refertur *in tom.* 1. *Thesaur. Resolut. Sacrae Congregat. Concil. in Civitatis Castellanae in fine pag.* 64. Simile Indultum pariter fuit concessum *anno* 1702. Eminentissimo, et Reverendissimo D. Tournon. Legato Apostolico ad Regnum Sinarum, teste Eminentissimo Cardinali Petra *loc. cit. n.* 31. Qui tamen *ibidem n.* 39. allegat. Cardin. Albitium *de Inconstantia in Fide c.* 34. *n.* 131. asserentem, fuisse olim passim denegatum tale privilegium, et adducentem plures casus denegationis, quamvis nostris hisce diebus videatur cum debitis cautelis facilius concedi.

* « Per Sedis Apostolicae, quae nunc invaluit, » praxim (inquit Benedictus XIV. de Sacrificio » Missae *lib.* 3. *cap.* 6., *n.* 11.) sublata est, om» nis disputatio. Scribunt enim viri sacrarum Con» gregationum Romae peritissimi, ut videre est » apud Eminentissimum Cardinalem Petram, *loc.* » *cit.* et Meratum *loc. cit.* Apostolico opus esse » privilegio, ut in mari Missa celebrari possit; ne» que satis esse privilegium Altaris mobilis, quo » continetur clausula, *in loco honesto ac tuto*, quae » mari non convenit, ideoque peculiare privile» gium oportere a Pontifice impetrare, quod, non » nisi sub illis conceditur conditionibus, ut tutum » navigium sit, ac longe absit a littore, tranquil» lumque sit mare, et celebranti adsit etiam al» ter vel Sacerdos, vel Diaconus, qui, si quis coo» riretur motus, quo periculum esset, ne Calix » everteretur, possit manu Calicem ab ejusmodi » periculo eripere. Videatur Indultum, quod mi» litari Ordini Hierosolymitano concessit Clemens » XI. in ejus Bullario ordine undecimum, *pag.* » 51. cui post accuratam S Congregationis ea de » re disceptationem, ese appositae sunt conditio» nes » *.

Episcopi, et majores Praelati, etiamsi essent 10
Cardinales, non possunt concedere facultatem celebrandi in locis non sacris, et non benedictis.
Immo nec ipsi possunt celebrare extra domum pro- 11
priae habitationis in domibus laicis sive propriae, sive alienae Dioecesis, non obstantibus antiquis eorum privilegiis, quae, quantum ad hoc, sunt totaliter abrogata, ex *novissimo Decreto Clementis XI. edito* 15. *Decembr.* 1703. juxta tamen posteriorem declarationem allatam sub verb. *Oratorium n.* 70. Vide *ibi* (*). Vi cujus Decreti non possunt 12
hodie Regulares, etiam quantumvis olim privilegia-

*Nota Editorum Casinensium.*

(*) Praestat hic quoad locum celebrationis missae, Oratoria, atque privilegium ad hoc Episcoporum etc. sequentia exscribere ex aureo opere Supremi Magistri *Bened. XIV. de Sacrificio Missae*, in haec sane verba:

« 1. Canonica Regula est, Missam in templis consecratis esse celebrandam, ut videre est in can. *Sicut*, de consecrat. dist. 1. vel in locis, ubi Episcopus potestatem fecerit celebrandi. « Missarum solemnia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus »; sunt verba can. *Missarum* de Consecrat. dist. 1. Atque juxta eam, quae nunc viget, disciplinam celebrari potest Missa in templis ab Episcopo consecratis, aut ejus permissu ab aliquo Sacerdote benedictis, aut ex privilegio in Oratoriis privatis, domesticisque Sacellis, ut videre est apud Tournely de Euchar. tom. 2. pag. 361. S. Tridentina Synodus Sess. 22. in Decreto *de observandis, et evitandis in celebratione Missae*, jubet: « ne Episcopi patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, et ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda, et visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Saecularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi ». Gilbertus Consultationum Canonicar. consultat. 5 *de Sacrificio Missae*, negat, per ea S. Concilii verba auctoritatem ademtam Episcopis concedendi facultatem celebrandi in privatarum domorum Oratoriis, et auctoritatem confundit Episcopi, qua jubet domi suae Missam celebrari, cum auctoritate concedendi potestatem, ut in aliorum domibus Missa celebretur; atque ulterius progressus ait, Episcopum, etiamsi a S. Synodo ea sibi auctoritas esset ademta, ea tamen uti posse per viam dispensationis in casibus particularibus. Sed haec prorsus absona sunt, et a veritate non modo, quam ab universali omnium Dioecesium usu aliena ».

« 2. Sancta Tridentina Synodus illis, quae attulimus verbis, Episcopis facultatem adimit, qua olim erant praediti, concedendi suis Dioecesanis Oratorium in domo privatum, ubi Missa celebrari posset, juxta ea, quae per Encyclicas literas Episcopis significavit Sac. Congregatio Sacros. illius Concilii interpres anno 1615. jussu Pauli V. ut videre est apud Passerinum *de statibus hominum tom* 3. *quaest.* 189. *n.* 979. « Tametsi Sacra Cardinalium Congregatio Concilii Tridentini Interpretum, optimis innixa rationibus, saepissime responderit, celebrandi licentias in privatis Oratoriis non nisi a Sede Apostolica esse concedendas etc. Illustrissimi Patres etc. Sanctissimi Domini Nostri jussu signandum

ti, celebrare ubivis, in Altari portatili, nec in aliqua domo privata, aut alio loco non sacrato, vel benedicto, nisi adsit specialis concessio, aut novum privilegium Papae, quia Pontifex omnia privilegia alias eis concessa totaliter abrogat in hoc suo novissimo Decreto, quod ad litteram habes per extensum sub verb. *Oratorium*. Vide *ibi*, ubi multa ad rem.

13 Regulares an possint in propriis Conventibus, et extra Conventus in Grangiis, et Domibus ruralibus habere Oratoria privata, et ibi celebrare? et an alii ibi celebrantes, et Missam audientes satisfaciant praecepto audiendi Sacrum? Vide verb. *Orator. a n.* 72. *ad* 78.

Non celebrans Missas in loco designato v. g. in 14
Ecclesia, vel altari convento, vel ex pacto, vel ex Testamento, si hoc faciat absque juxta, et rationabili causa, peccat mortaliter, quia in re gravi non adimplet voluntatem, et intentionem paciscentis, vel Testatoris, nec praestat id, ad quod fuit electus,
et assumptus, ut tenent communiter Doctores. Si 15
vero hoc faceret ex rationabili, et justa causa, ut

dexerunt, facultatem hujusmodi licentiae dandi ipsius Concilii Decreto unicuique ademtam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici esse reservatam ». Nihil tamen de privilegio Episcoporum detractum est, quo possunt in suis domibus privatum Oratorium habere, et in eo Missas celebrare, et aliis Sacerdotibus permittere ut celebrent, quemadmodum eadem Sac. Congregatio explicans ea, quae Pauli V. jussu in ea Epistola Episcopis edixerat, disertissime declaravit anno 1623. atque illud etiam addidit, ne privilegium quidem Episcopis a Tridentina Synodo ademptum intelligi, ut suo loco dicemus, habendi Altare mobile: « Proindeque Capellas, et Oratoria ad illorum usum ubique locorum extructa minime comprehendi in prohibitione Constitutionis jussu sanctae memoriae Pauli V. jampridem edita de non celebrando in privatis Oratoriis ».

« 3. In Jus Canonicum insertum est Privilegium, quo Fratres Praedicatores, et Minores Altari uti mobili, et Missam ubique celebrare possint, ideoque extra Templa, et Oratoria vel privata vel publica, ab Ordinariis destinanda, et approbanda, ut in iis Missa celebrari possit, quod videre est in cap. *In his* De privilegiis. In Jure Canonico item extat Privilegium Episcoporum, ut, cum maxime deceat eos quotidie Missam celebrare, aut saltem audire, ubique in hunc usum Altare mobile, seu, quod idem est, petram consecratam secum habeant: ut est in cap. *Quoniam* de Privilegiis in 6. ».

« 4. Hujusmodi Privilegium Regularibus ademit Sancta Tridentina Synodus, quod saepe S. ejus interpres Congregatio declaravit, ut videre est apud Pasqualigum *decis.* 54. *n.* 1. et Pacem Jordan. Elucubrationum *tom.* 1. *lib.* 4. *tit.* 1. *n.* 40. idemque etiam evincitur ex S. Congregationis judicio in Causa Tolotana die 4. Junii 1672. in Responsione ad 8 dubium. Propterea Gregorius XIII cum Patribus Societatis Jesu Missionariis privilegium concessit Altaris mobilis, Tridentinae Synodi decreto derogavit, ut videre est apud Verricellium de Apostolicis Missionibus *quaest.* 131. *n.* 1. In Decreto autem Clementis XI. die 15 Decembris ann. 1703 de quo nobis paullo post erit sermo, haec habentur; « Quo vero ad Altaria portatile, iterum inhaerendo declarationibus supradictis, censuit licentiae, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in cap. In his de Privilegiis, et per alios Summos Pontifices aliis Regularibus communicata, utendi dicto Altari, portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium Tridentinum, atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne iis utantur ».

« 5. S. Tridentina Synodus privilegium Episcoporum non sustulit, ut saepe declaravit S. Congregatio apud Barbosam de Episcopo, alleget. 13. *n.* 1. et constat ex libro Decretorum 12 *pag.* 120. ubi ita ea respondit; « Sacra Congregatio etc. censuit. Cardinales, non secus ac Episcopos, sine ulla Episcopi Dioecesani licentia uti posse privilegio Altaris portatilis, ad praescriptum Constitutionis felicis recordationis Bonifacii VIII. quae incipit: Quoniam Episcopi; nec hujusmodi privilegium sublatum fuisse Concilii Decreto *cap. unic. sess.* 22 ». Verum Clemens XI. in allato Decreto die 15. Decemb. 1703 edita in ejus Bullario, et in Appendice Romanae Synodi sub Bened. XIII. cum videret eo privilegio quosdam abuti, statuit ne quis extra suam domum, nec propterea in Laicorum domibus sive in Dioecesi, sive extra Dioecesim ejusmodi privilegio uteretur: « Ad abusus ejusmodi eliminandos, et ad instaurandam venerationem tremendo Mysterio debitam, Sanctissimus Dominus Noster ex unanimi Voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhaerendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat Episcopis, et his majoribus Praelatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque sub praetexta privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quoque titulo, nullo modo licere extra domum propriae habitationis in domibus laicis, etiam in propria Dioecesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Dioecesani consensus adhiberetur, erigere Altare; ibique sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrari facere ». »

« 6. Ratio quae Pontificem ad illud condendum Decretum impulit, ea fuit, quod resciverat, nonnullos Episcoporum tam in sua, quam in aliena Dioecesi domo sua egredi consuevisse, et ut primario cuipiam viro laico gratum faceret, qui non haberet privati Oratorii privilegium, ad illius domum sese conferre, ibique vel ab aliquo Missam celebrare facere, aut etiam plures, si vir ille habuisset Oratorium privatum, ubi non nisi unicam Missam eodem die liceret celebrari. « Episcopi etiam in aliena Dioecesi extra domum propriae habitationis, in privatis Laicorum domibus erigere faciunt Altare, ibique per unum, aut plures e suis Cappellanis vivificam Christi Hostiam immolare ». Idcirco opus fuit, Decretum Clementis XI. declarari sub Innocentio XIII. qui in Bulla *Apostolici Ministerii*, de Regulari Disciplina pro Hispaniarum Regnis, quam Benedictus XIII. confirmavit, Decreto Clementino declaravit locum non esse, si Episcopus tamquam hospes in alicujus Laici domo moretur, aut Dioecesim visitando, aut iter faciendo, aut ex licentia Sedis Apostolicae habitando in domo aliena extra Dioecesim: « Declaramus tamen, quod cum in praedicto decreto statueretur, non licere Episcopis extra domum propriae habitationis in domibus laicis erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrari facere, hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de domibus etiam Laicis, in quibus ipsi Episcopi forte occasione visitationis, vel itineris hospitio excipiantur, et nec etiam quando Episcopi in casibus a Jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicae licentia, absentes a domo propria ordinariae habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis; his enim casibus licita eis erit erectio Altaris ad effectum praedictae celebrationis, non secus ac in domo propriae ordinariae habitationis ». Privilegio Altaris mobilis, quod habent Episcopi, gaudent Eminentissimi Cardinales, etiam qui Episcopi non sint. Quod vero attinet ad Oratoria, seu Capellas privatas, quibus certus, fixusque assignatus est locus in domibus tam Episcoporum quam Cardinalium, possunt plures quotidie Missae celebrari etiam a Sacerdotibus, qui non sint ex familia, licet Episcopus, vel Cardinalis obsit: quique, etiamsi ex familia non sit, diebus festis ibi Missam audit, Ecclesiastico praecepto satisfacit ». Haec in terminis apud praelaudatum Benedictum XIV. in opere cit. *lib.* 3 *cap.* 6. *n.* 1. *et seqq.*

si Altare esset dirutum, vel Ecclesia in alium locum translata, tunc non peccaret, quia non esset amplius in potestate Sacerdotis ibi celebrare; teneretur tamen celebrare in Ecclesia, Cappella, seu Altari translatis, quia locus translatus succedit in omnibus Juribus ad locum, a quo facta fuit translatio, per textum *in c. Et hoc diximus* 16. *q.* 7.

16 Sive tamen non celebret in loco convento, et designato cum justa, sive absque justa, et rationabili causa, non tenetur iterum in eodem Altari, vel Ecclesia celebrare, aut ad aliquam restitutionem, ut compenset Sacrificia alibi celebrata, quia non privavit paciscentem, seu Fundatorem fructu Sacrificii, id enim, quod paciscens, seu Fundator intendit principaliter, est fructus Sacrificii pro se, et suis, et minus principaliter, et quodammodo accessorie, cultus Dei, vel Sanctorum in tali Ecclesia, vel Altari; fructum autem Sacrificii consequitur, sive Sacerdos celebret in illo, sive in alio loco; et solum si alibi celebret, cessat cultus in tali loco. Omissio autem hujusmodi cultus, cum sit solummodo contra virtutem Religionis, et non contra Justitiam, non potest obligare ad restitutionem, ut tenet Barbosa *de offic. et potest. Episcopor. allegat.* 24. *n.* 36. cum Passerin. Fraxinell. Bonacina, Gavant. March. Rosign. et aliis magis communiter (*).

17 Missarum onera relicta in determinata Ecclesia, seu Cappella non possunt alio transferri absque Sedis Apostolicae licentia, ex *Sacr. Congr. Concilii in Hispalens.* 30. *Sept.* 1580. *et in Brixiens.*

18 1. *Decembris* 1685. Immo neque Nuncius Apostolicus potest concedere indultum, quod Missae celebrandae in loco a Testatore designato, alibi celebrentur. *Sacr. Congr. Concilii in Giennen.* 18.

19 *Augusti* 1603. Alias translatio esset nulla, quamvis fieret auctoritate Executorum Testamentariorum, qui talem facultatem expressam non haberent; *Ead. Sac. Congr. Concil. in Derthonen.* 4. *Junii* 1701. quia cum sit actus commutationis voluntatis, non potest fieri ab inferiori, nisi ageretur de translatione provisionali facta auctoritate Episcopi ob aliquam rationabilem causam, v. g. si locus determinatus esset impeditus, vel Ecclesia diruta, nam tunc non commutatur voluntas, sed ex legitima, et justa causa alteratur in re accidentali, quod ab Ordinario fieri potest vigore facultatis sibi traditae a Conc. Trident. *sess.* 22. *de reformat.*

20 Missae ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiae traditis non sunt celebrandae per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiae; *Sac. Congr. Episcop.* 28. *Januarii* 1606., et Sac. Congregat. Visitationis Apostolicae 24 Maii 1712. teste Ursaya tom. 3. discept. 23. n. 5. et 6. Et Generales Ordinum non possunt sua propria auctoritate celebrari facere in Monasteriis aliarum Civitatum, Provinciarum, et Regnorum, etiam extra Italiam, quantitatem Missarum, pro quibus uni tantum Ecclesiae fuerunt elargitae eleemosynae. Hoc enim, tamquam abusum esse tollendum, censuit *Sacr. Congregat. Conc. in una Regularium* 17. *Augusti* 1647. apud Pascuccium *part.* 2. *titul. de Missae Sacrificio pag.* 45. *vel* 27. *juxta impressionem Romanam*, *vel Venetam.*

Missae relictae a Testatore, ut celebrentur in determinata Ecclesia Regularium, ex decisione *Sacr. Congr.* 16. *Novembr.* 1657. sunt celebrandae ab ipsis Regularibus, nec possunt haeredes pro suo libito pro tali celebratione deputare Sacerdotes Saeculares, vel alios Regulares, etiamsi Testator non expresserit, per quos essent celebrandae: « Sacr. Congr. (sunt verba Congreg. relata a Nicolio *lucubrat. canon. lib.* 3. *tit.* 31. *de Regularibus n.* 15.) attentis narratis: censuit praefatos haeredes non posse pro suo libito, Oratoribus invitis, deputare pro praedicta celebratione Missarum in eorum Ecclesia Sacerdotes Saeculares, seu alios cujuscumque Ordinis Regulares, sed omnibus praeferendos esse eosdem Oratores, quatenus ipsi Missis satisfacere non recusent; quibuscumque non obstantibus ». 21

Ex post vero, contra assertionem Nicolii, fuit nuper editum, ut refert Monac. *part.* 1. *tit.* 10. *formul.* 19. *n* 18. aliud decretum *a Sacr. Congreg. Concil. in Maceraten.* 15. *Martii* 1692. contra Patres Minores Conventuales Terrae Montis Miloni, et fuit decisum, electionem Capellani pro celebratione Missarum in Ecclesia eorum Regularium per Testatorem non factam, spectare ad haeredes, non obstante opinione Nicolii, et sic iterum declaravit *Ead. Congr. Concil. in Romana* 1. *Decembr.* 1708. apud Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad tom.* 1. *n.* 192. 22

Et si Regulares nollent consentire, nec commodum, et patientiam praestare Sacerdoti Saeculari deputato pro tali celebratione Missarum, tunc conceditur oneris translatio ad aliam Ecclesiam, prout *Sacr. Congr. Episcop.* indulsit *in Nullius Castri Durantis* 11. *Apr.* 1615. *in Burgo S. Sepulcri* 7. *Octob.* 1617. *Et in una Venetiarum* 24. *Sept.* 1639. « Sacr. Congr. Concilii censuit, dum Regulares non consentiunt Missas a Testatore relictas per Saeculares in Regularium Ecclesia celebrandas, ibidem celebrari, posse alibi celebrari, de licentia Ordinarii ». Novissime tamen *S. C. Conc.* in Romana oneris Missarum 7. Nov. 1731. ad 1. dub. « An Religiosi Ecclesiae S. Francisci ad Ripam praeferri debeant in celebratione Missarum, vel potius sit in libero arbitrio Haeredis de- 23

*Nota Romani Theologi.*

(*) Difficultas tamen esse potest, si non celebretur in Altari privilegiato juxta mentem largientis Eleemosynam, tunc enim contra justitiam peccasse videtur Sacerdos, qui in non privilegiato celebraverit, ac teneri videtur ad iterum celebrandum in privilegiato.

putare quoscumque alios Sacerdotes? Censuit juxta votum Eminentiss. Vicarii *missas esse celebrandas a Religiosis S. Francisci*. Quod iterum confirmavit die 12. *Januarii* 1732. Et instante adhuc haerede, ac proposito dubio: *an sit standum, vel recedendum a decisis in casu etc.* die 22. *Martii* 1732. *ead. Sac. Congr. Concil.* respondit: *In decisis, et amplius*; non obstantibus decretis contrariis allatis ab haerede *in Romana* 15. *Januar.* 1639. *et in Maceraten.* 15. *Martii* 1692. Et idem censuit ead. *S. Congreg. Concil.* in *Mediolanen. celebrationis Missarum* 12. *Maii* 1736. ubi proposito dubio: » An pro celebratione Missarum in Ecclesia S. Mariae Paradisi debeant eligi Religiosi ejusdem Ecclesiae, vel potius sit in arbitrio haeredis deputare alios Sacerdotes: *respondit:* « Affirmative quoad primam partem, et Negative quoad secundam ». Et hoc non obstante, quod Vicarius Generalis in civilibus confirmans interpellationem ab Administratoribus conservatorii vulgo nuncupati *del Rosario*, declaraverit in sententia auditis partibus edita, eosdem Fratres S. Mariae Paradisi Tertii Ordinis S. Francisci « desistere debere a celebranda Missa quotidiana disposita in eius testamento a q. Magdalena Galimberta, ab ea die in antea, non obstantibus deductis per dictos Patres». Et pluries jam sic censuerat *ead. Sacr. Congreg. Concil.* et signanter in *Romana Eleemosynae Missarum*, 5. *Sept.* 1716. *in Regien.* 5. *Augusti* 1719. in *Bituntina Missarum* 19. *Nov.* 1729 Et quidem sic cum omni rationabili, ac justo fundamento, quia in similibus casibus, non dicitur electa Ecclesia solum ratione sui, sed potissimum ratione pertinentiae ad Personas, seu Regulares, itaut potius videantur contemplatae Personae, quam locus, et potius favore Personarum electus sit locus, quam favore ipsius loci, juxta id quod habetur *Machab.* 11. *cap.* 5. *v.* 19. ibi *Verum non propter locum, gentem, sed propter gentem, locum Deus elegit.* Immo ex hac reflectione alia insurgit potissima conjectura, quod pii Testatores, relinquendo Missas celebrandas in Ecclesiis Regularium, ultra Sacrificii fructus, voluerint etiam consulere indigentiae eorumdem Regularium, ut plurimum Mendicantium, et sic uberius suffragium assequi, obtinendo scilicet non solum fructus Sacrificii, sed etiam remunerationem Caritatis in pauperes Religiosos exercitae, ut in specie observant Pasqualig. *de Sacrific. nov. Leg. tom.* 2. *q.* 1145. *n.* 5. adduct. In expositione causae in *d. Romana oneris Missarum, vers At pro Religiosis* apud Thesaurum *Resol. Sac. Con. Conc. tom.* 5. *pag.* 192. aliique plures allegati ad id per Passerin. *de statu homin. tom.* 2. *q.* 178. *n.* 1189. *in fine*, et Capon. *discept.* 196. *n.* 11. Unde, ut asserit eruditissimus Pitonius, Episcopus Imeriae, et Benedicti XIII. Auditor, *part.* 1. *discep.* 2. *n.* 12. « iniquum videtur, quod haeres velit mittere alios Sacerdotes ad celebrandum in aliena Ecclesia, illisque dare eleemosynam manualem, quando hujus eleemosynae capaces sunt ipsi Fratres (id est Minores de observantia de quibus ibi loquitur) et veniunt praeferendi omnibus extraneis, tum ratione praecepti Testatoris, tum ratione loci, in quo existunt, juxta text. *in Can. Quia Sacerd.* 13. *caus.* 10. *q.* 1. *Rot. Rom. in Placent. praetensae Collegialit.* 20. *Jun.* 1695. §. *Praecipue, cor. R. P. D. Scotto* ». 24

In sui Ecclesiis non licet Regularibus admittere Sacerdotes Saeculares ad Missam celebrandam contra prohibitionem Episcopi. *Sac. Congreg. Concilii in Bononien.* 2. *Junii* 1620. *et in Limana* 29. *Januar.* 1633.

Et Sacristae, seu Praefecti Ecclesiarum Regu- 25
larium adstringi possunt ad non permittendam celebrationem Sacerdotum Saecularium, nisi exhibita Ordinarii licentia. *Sacra Congr. Concilii in Neapolitan.* 17. *Augusti* 1630.

Presbyteri, qui Capellani non sunt, possunt pro- 26
hiberi, ne accedant ad celebrandum in Ecclesiis
Monialium etiam Regularibus subjectarum, vel a-
lias exemptarum, quia talis accessus pertinet ad
custodiam clausurae, super qua Episcopus invigilat,
et jurisdictionem indiscriminatim exercet, ut re-
spondit *Sacra Congreg. Conc. in Hieracens. Visi-*
*tationis* 26. *Januar.* 1692 *in responsione ad sep-*
*timum* Capellanus autem sufficit, quod approbe- 27
tur a Superiore Monasterii, *ut in dicta Hieracensi*
*in responsione ad nonum.*

In Ecclesiis Monialium non debent Regulares 28
celebrare Missas absque licentia Episcopi, et si in illis ex dispositione Testatoris onus habent celebrandi, onus transferatur ad eorum Ecclesiam, prout, laudando provisionem, *Sacra Congregat. Episcop. et Regul. rescripsit Patriarchae Veneto* 15. *Junii et* 8. *Augusti* 1592.

Missa non est celebranda in Ecclesia polluta; 29
*cap. Proposuit, ac seq. de consecratione Ecclesiae.*
Hinc Rubricae Missalis, *titulo de defectibus in mi-*
*nisterio ipso occurrentibus*, sic habent: *Si, Sacer-*
*dote celebrante, violetur Ecclesia ante Canonem,*
*dimittatur Missa, si post Canonem, non dimitta-*
*tur.* Incipit autem Canon post dictum *Sanctus* ab
illis verbis: *Te igitur Clementissime Pater* etc. Ce-
lebrans vero in Ecclesia polluta, licet peccet gra- 30
viter, nullam tamen Censuram, vel Irregularita-
tem incurrit, cum haec in Jure statuta non repe-
riatur. Missa non est celebranda in loco interdi- 31
cto; et ibi celebrans fit Irregularis: *c. De Clerico*
*excommunicato cap. Postulastis* §. *Quaesivistis*,
*de sentent. Excomm.* in 6. *c. Is qui* §. *Is vero.*
Nec potest celebrari in loco, in quo sepultus est 32
Paganus, seu Infidelis, *cap. Ecclesia, de consecr.*
*dist.* 2. Nec ubi sepultus est excommunicatus vi- 33
tandus, juxta illam Regulam: *Quibus non commu-*
*nicamus vivis, nec communicamus defunctis, cap.*
*Sacris, de Sepulturis.* Poterit tamen ibi celebrari, 34
si inde extrahantur cadavera, et Ecclesia conse-
cretur, vel benedicatur. *De consecratione, c. Ec-*
*clesiam, in qua* 27. *dist.* 1.

Missae in Ecclesiis Regularium, istis renuenti- 35

bus, celebrari non possunt a Capitulo. *Sacr. Congregatio Conc. in Nullius Castellanae* 29. *Augusti* 1722. *et* 30. *Januar.* 1723. apud Ursayam in *Miscellan. Sacro, et profano lit. M. num.* 231.

36 Missae celebrandae ex elemosynis a Confraternitate collectis, debent in Ecclesia ejusdem Confraternitatis non autem in Parochiali celebrari. *Sac. Congr. Concil. in Bononien.* 15 *Maii* 1728. *ad XII. dub.*

37 Missae celebrandae sunt in Ecclesiis per Testatorem designatis, sub poenis arbitrio Ordinarii. *Sac. Congr. Concil. in Bergomen.* 10. *Julii* 1728. *ad* 2. *dub.*

38 Si autem a Testatore relictae fuerint Missae absque specificatione Ecclesiae, in sepulcrali Ecclesia celebrari debent. Abbas. *Consil.* 99. *per tot. lib.* 2. Pasqualig. *de Sacrific. novae Leg. quaest.* 100. *sub. num.* 7. *et seq.* Rodriquez *qu. mor. tom.* 4. *cap.* 151. *verb. Missa sub num.* 3. Idque obtinuit, tum quia illa Ecclesia supra ceteras, utpote magis correlativa ad animam defuncti, praedilecta censetur. Ventrigl. *in Prax. T.* 2. *annotat.* 28. §. 1. *sub num.* 34. Tiraquell. *de privileg. piae caus. q.* 17 *sub n.* 16. Mantica *de conject. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 9. *sub n.* 6. Tum etiam summae aequitatis suadet ratio, ut illa Ecclesia, quae sustinet servitutem sepulturae, exinde celebrationis Missarum sentiat commodum, ut pluribus relatis dixit Rota *in Romana celebrationis Missarum coram Caleagnino* 15. *Junii* 1732. apud Scarfantonum in *Ceccoperium part.* 3. *in fine decis.* 22. *sub n.* 4. *et* 5. *et a num.* 30. *ad* 32. Et ad hoc facit aperte Constitutio novissime edita a Benedicto XIV. incip. *Quanta causa* per extensum allata supra *art.* 2. *num.* 16.

39 Missarum celebrationem debent Sacerdotes in libro in Sacristia asservato scribere. *Sacr. Congr. Concil. in Maceraten.* 14. *Maii* 1729. *ad* 2. *dub.*

40 Missae in ea Ecclesia, et loco celebrari debent, in quibus voluerunt ii, qui eleemosynas erogarunt; Bened. XIV. cit. Constitut. 22. §. 2. ubi dicit, quod in illa potius Ecclesia Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam religionis, et pietatis stimulis ductus eleemosynas confert; aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota.

41 Missa extra Ecclesias celebrari nequit extra casum necessitatis. Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 22.

42 Missa celebrari permittitur cum opportunis cautelis super triremibus Militiae S. Joannis Hierosolymitani. Idem Constitut. 41. incip. *Exponi.* Vide verb. *Hierosolymitani Milites.*

43 Item super triremibus Pontificiis. Idem Constit. 25. incip. *Exponi.*

44 * Quamvis a Sacra Congregatione saepius decisum fuit, in Oratoriis publicis sitis intra fines Parochiae, juris non esse Parocho prohibere, ne Missae celebrentur ante Missam Parochialem; si tamen Episcopus in Synodo id prohibeat, ne populus retrahatur a Missa Parochiali, et concione, constitutio illa valet, et Episcopo parendum est. *De Synodo Dioec lib.* 11. *cap.* 14. §. 7.

In Oratoriis privatis, in quibus pro infirmo conceditur unica Missae celebratio, die Natalis Domini fas est tres Missas ab eodem Sacerdote celebrari, ut ex Decretis S. Congregationis, *Idem Bened. XIV. de Sacrif. Missae lib.* 3. *cap.* 4. §. 8. 45

Episcopi quanquam non habeant amplius facultatem concedendi licentiam, ut in Oratoriis privatis celebretur, adhuc tamen possunt in suis domibus privatum Oratorium habere, et permittere aliis Sacerdotibus, ut in eo celebrent; ut ex Decretis Sacr. Congreg. *ibid. cap.* 6. §. 2. 46

Haec etiam celebratio praestari rite ibidem potest etiam absente Episcopo; atque ibi audientes Missam quicumque fideles praecepto Ecclesiastico satisfaciunt. Denique, quod hic dicitur de Episcopis, valet etiam pro Cardinalibus non Episcopis. Animadvertendum est tamen, valere haec pro Oratoriis Episcopi in suis domibus, in quibus certus fixusque locus est assignatus. *Ibid.* §. 6. 47

Si Missa omnino celebranda sit, nec possit in templis, vel etiam in Oratoriis privatis, licet illam celebrare in loco non indecenti, quicumque tandem ille sit, ut planum fit exemplo Capellanorum in Castris; eorum etiam, qui per infidelium regiones iter faciunt, et etiam in littore maris respectu navigantium. *Ibid.* §. 7. 48

Ut celebretur Missa in Mari peculiare privilegium requiritur, nec sufficit clausula generalis, qua facultas sit celebrandi *in loco honesto et tuto.* Non conceditur autem, nisi cum conditione, ut tutum sit navigium, longe absit a littore, tranquillum sit mare, ac tandem assistat celebranti alter, vel Sacerdos, vel Diaconus. *Ibid.* §. 8. 49

In templo polluto celebrans Sacerdos, quamvis peccet graviter, ut ex *cap. Is qui, de sent. excom. in* 6. nullam tamen poenam incurrit, cum nulla sit in jure expressa, quin nec desunt, qui credant, eum minime peccare, si adsit Episcopi consensus. Vicissim autem irregularitatem Summo Pontifici reservatam incurrit, qui in loco interdicto celebrat, ut ex eod. *cap. Is qui, ibid. c.* 7. §. 4. * 50

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Plures hic quaestiones expendendae sunt de Capellano, qui celebrare haud valet in loco a Testatore designato; quaeritur primo, an celebrare alibi teneatur? Teneri sentiunt Hurtad. *part.* 1. *resol. moral. tract.* 2. *cap.* 4. *resol.* 11. *n.* 105. *et seq.* Monet. *de commut. ult. volunt. cap.* 10. *quaest.* 5. *n.* 242. At alii ita distinguunt, quod videlicet, si Testator voluit applicationem, teneatur alibi celebrare, si autem cultum ejus Altaris, aut commodum Populi voluit, nequaquam celebrare alibi teneatur Barbos. *de offic. et Potest. Episc. part.* 1. *alleg.* 24. *n.* 35. Cardinalis Lugo *disput.* 21. *de Eucharistia sect.* 18. *versicul. Si tandem.* 51 52

53 Standum et ego censeo huic distinctioni, dummodo tamen clare constet, quod cum Testator voluit cultum Altaris, commodumve Populi, noluit applicationem; idque potest Testator velle simul, nempe cultum Altaris, vel commodum Populi, et applicationem; Pasqualig. *de Sacrif. Miss. tom.* 2. *quaest.* 1147. *n.* 4. qui uno docet, quando clare constare dici possit, voluisse Testatorem applicationem.

54 Secundo quaeritur, an obligatio celebrandi Missam quotidianam in Ecclesia Regularium, sequatur ipsos, si se transferant ad aliam Ecclesiam? Se-
55 qui tenent, et quidem etiamsi fuisset expressa Ecclesia, cum nomine proprio, et absque expressione pertinentiae ad Regulares, immo etiam cum verbis personalitatem denotantibus: Marchin. *de Sacram. Ordin. tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 24. *n.* 3. Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom.* 2. *quaest.* 1144. *n.* 1. *et plur. sequent.* ubi quod id, quod dictum est de Ecclesia Regularium, locum habet in quovis alio Collegio, seu Communitate, cui idem onus sit injunctum.

56 Tertio de Cappellaniis erectis in Ecclesia Regularium, quaeritur, an transferantur ad aliam Ecclesiam, quando Regulares mutant Ecclesiam?
57 Videndum, an Cappellania sit saecularis, nec ne? Si sit saecularis, rursus videndum, utrum Ecclesia, in qua est erecta Capellania, sit erecta absque ullo respectu ad Regulares, an cum respectu ad ipsos. Priori autem casu non transfertur; posteriori vero casu transfertur. Si autem Capellania non sit saecularis, indistincte transfertur; Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom.* 2. *quaest.* 1146. *per tot.*

58 Quarto quaeritur, an disponente Testatore, quod Missa celebretur in Altari devotae alicujus Imaginis, possit in alia Ecclesia celebrari, si ii, quibus est commissa celebratio, ad aliam Eccle-
59 siam se transferant? Sunt, qui autumant, quod si transferatur imago ad novam Ecclesiam, transferatur et celebratio Missarum; si autem non transferatur imago, nec transferatur Missarum celebratio; Hurtad. *tom.* 1. *resolut. moral. tract.* 2. *c.* 2. *resol.* 9. *n.* 100.

60 Hanc vero opinionem amplectendam sustinet Pasqualig. *de Sacrif. Miss. tom.* 2. *quaest.* 1145. si Testator primo disposuit, quod Missa celebretur in altari, in quo speciali cultu imago aliqua colitur, et deinde onus celebrandi imposuit Regularibus, aliisve, ad quos pertinet Ecclesia, non item si contemplavit inservientes Ecclesiae, itaut in eorum personam sit directum Legatum Missarum, et destinatio loci sit adjecta in consequentiam, ad celebrationem etiam ex devotione disponentis erga aliquam imaginem.

61 De quaestione demum, quam tractat *Auctor a n.* 21. *ad plur. sequent.* videlicet, an Missae celebrandae in Ecclesia Regularium, debeant ab ipsis celebrari, exclusis Sacerdotibus ab Haerede depu-
62 tandis, aliquid etiam dicendum. Male autem *Auctor* absolute sentit celebrari eas debere a Regularibus. Distinctio enim in hac materia recepta est, 63
quod aut Legatum celebrationis Missarum directum est in Ecclesiam, ut si Ecclesiae ipsi relicta sit aliqua summa pro Missarum celebratione, et nullo in hoc casu haeres pollet arbitrio deputandi Sacerdotes pro celebratione Missarum. Aut vero 64
Legatum celebrationis Missarum directum est in Haeredem, ut puta si Haeredi injunctum sit, ut Missas in Ecclesia illa celebrari faciat, et in hoc disparato casu in ipsius Heredis libertate est deputare Sacerdotes, pro Missarum celebratione, ut distinguit Cardinal. de Luca *de Legat. discurs.* 25. *fere per tot.* et hanc distinctionem sequuta fuit Sac. Congregatio Concilii in *Taurinen. celebrationis Missae quotidianae* 20. *Maii* 1752. *ad primum dubium.*

### *Responsio Auctoris.*

Additor hic sub *n.* 62. dicit: male autem *Auctor* absolute sentit, celebrari eas debere a Regularibus, et asserit, receptam esse distinctionem, quod, aut legatum celebrationis directum est in Ecclesiam, ut, si Ecclesiae relicta sit aliqua summa pro missarum celebratione, et tunc haeres non potest deputare Sacerdotes: aut vero legatum celebrationis directum est in haeredem, ut puta, si haeredi injunctum sit, ut Missas in Ecclesia illa celebrari faciat, et in hoc casu est liberum haeredi deputare Sacerdotes sibi benevisos. Ast cum bona venia D. Additoris, non videtur sic recepta asserta distinctio, ut clare patet ex contrariis decretis Sac. Congreg. Concilii allatis a me *loc. cit. n.* 23. et signanter in *allata Romana Oneris Missarum*, 17. *November.* 1731. ubi quamvis legatum celebrationis Missarum directum esset in haeredem, hoc non obstante, Sac. Congreg. juxta votum Eminentis. Vicarii censuit, *Missas esse celebrandas a Religiosis S. Francisci.* Quod iterum confirmavit *die* 12. *Januarii* 1732. Et instante adhuc herede, ac proposito dubio: *An sit standum, vel recedendum a decisis in casu* etc. die 22. Martii 1732. eadem Sac. Congreg. Concil. respondit, *in decisis, et amplius*, non obstantibus decretis contrariis allatis ab haerede *in Romana* 11. *Januarii* 1639. *et in Maceraten.* 15. *Martii* 1692. Quae particula, *et amplius* denotat, quod omnes Emin. Cardinales fuerunt in decisione concordes, et quod quum materia, seu causa de se clare pateat, non sit amplius proponenda, ut explicat, et declarat Cardinalis Lambertinis, postea Benedictus XIV *vol.* 3. *notific.* 14. *p.* 163. editionis Bononicensis. Ac pariter legatum erat directum in haeredem in allata *Mediol. celebrat. Missar.* 12. *Maii* 1736. et tamen eadem Sac. Cong. Concil. respondit, pro celebratione Missarum non esse in arbitrio haeredis deputare alios Sacerdotes, sed esse eligendos Religiosos ejusdem Ecclesiae. Et hoc non obstante, quod Vicarius Generalis in civilibus con-

firmans interpellationem administrorum conservatorum vulgo nuncupati *del Rosario* declaraverit in sententia, auditis partibus, edita, Fratres S. Mariae Paradisi tertii Ordinis S. Francisci desistere debere a celebratione Missae. Et sic pluries jam censuerat eadem Sac. Congreg. Concil. et signanter in *Romana eleemosynae Missarum* 5. *Septembris* 1718. *in Regien.* 1. *Augusti* 1719. *in Bituntina Missarum* 19 *Novembris* 1729. et saepe alibi. Nec tam evidens est, quod Sacra Congreg. Concil. secuta fuerit absolute assertam distinctionem a D. Additore *in Taurinen. celebrationis Missae quotidian.* 20. *Maii* 1752. jam allata a me, ubi Sac. Cong. Concil. respondit quidem ad primum, » negative quoad primam partem, affirmative quoad secundam », sed cum addito: « Et ad mentem, et mens est, quod praeferantur Oratores dominicani in casu, de quo agitur » : quamvis ipsi Patres Dominicani sua jura non produxissent, ut refert Eminentiss. Furiettus tunc Secretarius dictae Congregationis in expositione dictae caussae. Ibi: *a Patribus Dominicanae familiae nihil habuimus.* Unde in hoc rerum statu judicent aequi rerum aestimatores, quis male senserit, an *D. Additor*, vel ego *Lucius Auctor* sub *dict.* n. 23. tot solida fundamenta pro mea conclusione adducens. Ecquis non videat, si esset recepta a Sac. Congreg. illa asserta a *D. Additore* distinctio, quod nullae amplius similes caussae proponerentur? Regulares enim illi, in quos esset directum Legatum, relicta eis aliqua summa pro celebratione Missarum, ipsas possent sine ulla contradictione libere in sua Ecclesia celebrare. Alii vero, in quos non esset directum legatum, sed potius directum esset in haeredem, nulla eis relicta summa pro Missarum celebratione, jam nulla ratione possent praetendere earum celebrationem: sicque undequaque ex utroque capite cessaret motivum proponendi in Sac. Congreg. similes caussas; et tamen in dies passim proponuntur, ut videre est in Thesauro Resolution. *dictae Sacrae Congreg. Concilii* (*).

*Nota Editorum Casinensium.*

(*) Benedictus XIV. quem Sacrae Congregationis Concilii mentem minime latuisse compertum est, id sane docere videtur, prolato etiam Decreto praefat. S. C. Concil. *in causa S. Miniati.* 16. *Novem* 1683 nempe quoties testator legatum reliquerit pro Missis celebrandis in aliqua Regularium Ecclesia, per Sacerdotem ab haerede, vel legatario designandum, hunc etiam Sacerdote Seculari pro hujusmodi celebratione bene uti posse, absque eo quod Regulares talis Ecclesiae praetendere valeant, id juris celebrationis dictarum Missarum sibi competere, Sacerdote Seculari posthabito. En verba praelaudati Bened. XIV. : « Cum pius fundator jussisset, ut aliquot Missae quotannis pro expiatione animae suae celebrarentur in quadam Regularium Ecclesia, ab eo Sacerdote, quem suus haeres, sive legatarius designasset; cumque hic vellet praesbyterum secularem eligere, exhibens tamen Regularium Sacrario quidquid opus est, et conferri solet pro consumptione Sacrorum utensilium, aliisque expensis ad Missarum celebrationem necessariis: orta hinc fuit occasio, ut in causa *S. Miniati*, proposita die 13. Novembris 1683. sequentia dubia efformarentur, et dirimenda proponerentur. » Primo, » an legatarii possint deputare Sacerdotes Seculares, qui » Missas a testatore praescriptas celebrent in Ecclesia Re- » gulari, praestita Conventui congrua contributione pro » usu Sacrorum indumentorum, et aliis ad celebrationem » Missae necessariis Secundo, an dicti Regulares, praesti- » ta eis contributione praefata, teneantur praestare patien- » tiam, ut praedictae Missae in eorum Ecclesia celebren- » tur. Tertio, an casu, quo Regulares ex rationabili causa » id negent, liceat legatariis onus Missarum in alia Eccle- » sia arbitrio ordinarii impleri facere ». Et ad omnia (prosequitur Bened XIV.) affirmativum redditum fuit responsum; quod quidem consentaneum est iis, quae adnotavit Cardinalis de Luca, *de Legatis discur.* 23. ». *De Synod. Dioeces. lib.* 13 *cap. ult.* n. 7.

Praeterea quoad id, quod Auctor tenet, *sub* n. 23. *h. art.* nempe *Novissime* S. Congr. censuisse in Missarum celebratione praeferendos Sacerdotibus extraneis esse Regulares, caeterosque Sacerdotes, in quorum Ecclesiis, ea peragi debet, afferens ad id nonnullas ejusdem S. Congr. Resolutiones, notasse liceat, praelaudatam S. Congregat circa ea tempora, quando antedictus Auctor dicit *novissime*, in contrariam abiisse sententiam, ut signanter *in Papien. oneris Missar.* 28. *Novem.* et 16. *Decemb.* 1733. *in Meletetana celebrationis Missarum*, 8. *Maii* 1734. prout legere est in Thes. Resol. S. C. Conc. *Tom* 6. *p.* 171. 185. 260 Cujus poster. resolutionis mentio fit in *Tyburtina Celebrationis Missarum*, 10. *Sept.* 1735. *cit. Thes. tom.* 7. *pag.* 107. in considerationibus EE. PP. d. Congr. utrinque submissis. ubi etiam Rotae Dec. 294. *p* 9 *rec.* contra mentem Auct. affertur. et consimile prodiit responsum. Adeo ut concludi posse videatur, etiam ex iis, quae Benedictus XIV. docet loco modo relato, S. Congregationem Concil. quoties censuit, Rectores, et Regulares, in quorum Ecclesiis Missarum celebratio peragenda esset, praeferendos extraneis Sacerdotibus, respexisse fortasse ad particulares circumstantias, et rationes; vel quia praefati nimirum jam inde ejusmodi Missas in suis Ecclesiis solebant celebrare, quarum celebrationem postea haeredes testatoris, aliique ad quos spectabat hoc onus implere, nulla rationabili interveniente causa, extraneis Sacerdotibus committere voluissent; quod quidam urgui posse videtur ex Resolutionibus in Bituntina, *Missarum* 19. *Novembris* 1729. et in Mediolanen. *celebrationis Missarum* 12. *Maii* 1736. (quarum resolut. Auctor meminit), prout videre est in praedicto Thes Resol etc. *Tom.* 4 351 359. *Tom.* 7 *pag.* 206. 208; vel ad alias legit. causas, et considerationes.

Imo notatu dignum est in citat. causa *Papien. oneris Missarum*, nullam habitam fuisse rationem *centum, et septuaginta annorum*, quibus Fratres Reformati etc. Missas, prout in specie, celebraverant, quippe in actibus facultativis nulla oritur ex longaevo tempore obligatio.

Auctoritatem denique Pitonii quod attinet, perpendat lector oportet, hunc cl. scriptorem attigisse casum, quod nempe ex conceptis, et expressis verbis Testatoris, Missae aliquot celebrandae essent per designatos Regulares in Capella Juris Patronatus ipsius Testatoris sita in Ecclesia talium Regularium: proindeque rite Pitonium concludisse secundum verba, et rationes a Lucio nostro relatas

Nisi forte (salva Bened. XIV. allata auct.) illud potius inferre velimus, S Congr ex peculiaribus circumstantiis in hujusmodi causis Rescripta edere satius putasse, absque eo quod ad modum regulae hoc, illudve ejusdem S. Congr. Responsum sit invocandum, prout ex Decreto praelaud. S. Congr. *in Ariminen. celebrationis Miss.* 13. *Febr. et* 12. *Mart.* 1757. *Tom.* 26. *cit. Thes. Resol etc.* colligere fas est.

## ARTICULUS V.

### MISSA QUOAD TEMPUS, QUO POTEST, VEL NON POTEST CELEBRARI.

1. Tempus ordinarium celebrandi Missam incipit ab Aurora, et terminatur in meridie. — 2. Nec potest amplius celebrari tempore vespertino. — 3. Nec post horam nonam. — 4. In terris vero Infidelium celebrari potest una ante auroram, et una hora post meridiem, seu Nonam. — 5. Ubi non est aurora physice pro licita Missarum celebratione, attendatur ea moraliter, et politice, quando scilicet terminari solet quies, et incipit labor. — 6. Regulares circa hujusmodi anticipationem, et postpositionem multa obtinuerunt Apostolica Indulta, et privilegia, quae assignantur. — 7. Additur hic attendenda ad rem notabilis Pontificia dispositio. — 8. Licitum est cuilibet Sacerdoti rite disposito quotidie celebrare. — 9. Excipiuntur tamen ultimi tres dies hebdomadae Sanctae. — 10. Excepta die Nativitatis Domini, et casu necessitatis, non licet eidem Sacerdoti plures Missas eodem die celebrare. — 11. Et si is celebret in eadem die, fit irregularis. — 12. Excipitur dies Nativitatis Domini in quo tres Missae celebrari possunt. — 13. Antiquis temporibus tres Missae celebrabantur etiam in Festivitatibus Resurrectionis Domini, S. Joannis Baptistae, et SS. Apostolorum Petri, et Pauli — 14. In ipso die Nativitatis potest Sacerdos tribus obligationibus satisfacere. — 15. In ipso die Nativitatis est privilegium, et non praeceptum celebrandi tres Missas, adeoque est in libertate cujusque Sacerdotis juxta morem in suo loco receptum, tres, vel unam celebrare. — 16. Cum hac advertentia, quod, qui unam tantum vult celebrare, illam celebret accommodatam tempori, quo celebrat, nempe, si de nocte, leget primam, si in aurora, secundam, si in pleno die, tertiam: Quamcumque tamen leget, si eam solam legat, debet in ea facere commemorationem S. Anastasiae. — 17. De jure omnes Sacerdotes in nocte Nativitatis possunt celebrare unam Missam — 18. Non possunt tamen in ipsa nocte Nativitatis successive ad primam Missam, statim celebrari aliae duae Missae, nec Communio praeberi Fidelibus, nisi post auroram, non obstante quocumque privilegio. — 19 Excipitur etiam casus necessitatis, in quo celebrari possunt ab eodem Sacerdote plures Missae. — 20. Assignatur primus casus sufficientis necessitatis sic celebrandi plures Missas eodem die. — 21. Assignatur secundus casus — 22. Assignatur tertius casus. — 23 Assignatur quartus casus. — 24. In his casibus, si Sacerdos praescius sit, postea sibi iterum sacrificandum fore, debet abstinere in prima Missa a sumptione ablutionis, ut in Missis Nativitatis Domini. — 25. Non est tamen casus sufficientis necessitatis, quod idem Sacerdos eodem die celebret plures Missas, ne moriturus sine Viatico decedat. — 26 Nec etiam est casus sufficientis necessitatis adventus alicujus Magnatis, Principis, Episcopi, Cardinalis Legati, et hujusmodi. — 27. Nec etiam est casus sufficientis necessitatis pro iteratione Sacrificii eadem die praestando ab eodem Sacerdote, adventus inexpectatus Processionis, magnae copiae peregrinorum, vel magna devotio Catholicorum in partibus Infidelium audiendi Sacrum — 28 Nec etiam est casus sufficientis necessitatis defectus decentis apparatus vestium multorum nobilium erubescentium die Festo intervenire Sacro, cui alii concurrunt — 29. Feria quinta in Coena Domini celebrari nequit Missa in Ecclesia, in qua non asservatur Sanctissimum Sacramentum. — 30. Regulares possunt in suis Ecclesiis Missas celebrare eodem tempore, quo Parochi celebrant in suis. — 31. Regulares possunt pulsare Campanas ad Missam, antequam pulsetur Campana Majoris Ecclesiae, praeterquam in die Sabbati Sancti. — 32. Immo possunt Regulares etiam celebrare Missas, priusquam Parochi celebrent. — 33. Nec Episcopi possunt illis prohibere, ne Campanas pulsent, et Missas celebrent in suis Ecclesiis, ante pulsationem Campanae, et celebrationem Missae in Ecclesiae Parochiali — 34 Potest tamen Episcopus decreto Synodali statuere, et diebus Festis de praecepto Missae celebrari non debeant in Oratoriis, et Ecclesiis ruralibus, nisi celebrata Missa in Ecclesia Parochiali. — 35. Assumpto onere celebrandi Missam ad finem aliquem obtinendum, si Missa differatur ultra tempus, quo finis possit obtineri, dilatio est graviter peccaminosa — 36. Hinc Sacerdos accipiens stipem, ut celebret Missam pro alicujus salute corporali recuperanda, si differat celebrationem post ipsius mortem, graviter peccat — 37. Graviter etiam delinquit quilibet Sacerdos etiam privatus, assumens tot onera Missarum, quibus non possit satisfacere, nisi post longissimum tempus. — 38. Obligatus ad celebrandas Missas in diebus Festivis ex institutione Fundatoris, non potest illas differre in dies feriales sequentes ad Festa, et sic differens graviter peccat — 39 Dies Festi in similibus casibus debent intelligi dies Festi solum de praecepto — 40. Non licet anticipata applicatione Missam celebrare, et applicare pro eo, qui primus eleemosynam erogabit. — 41. Cappellanus, qui onus habet certis diebus celebrandi pro Fundatore, potest anticipate praeveniendo illas celebrare: nisi Fundator ipse aliud sive implicite, sive explicite statuerit. — 42. Si autem Fundator in fundatione expresserit, quod tot Missae in qualibet hebdomada celebrentur, nec ulla ex eis in singula omittatur; vel dies praefixerit ex peculiari sua devotione ad eas, vel ut in ipsis determinatis diebus daretur commodum populo audiendi Sacrum, tunc non posset anticipate celebrare, sed teneretur omnibus illis propriis diebus ad illam determinatam celebrationem saltem localem. — 43. Utilius est curare, ut Missae pro se celebrentur in vita, quam instituere, ut celebrentur post mortem. — 44. Missae pro aliquo celebratae post mortem sunt solum satisfactoriae pro poenis, quas animae luunt in Purgatorio. — 45. At Missae celebratae pro aliquo adhuc in vita, non solum sunt satisfactoriae, sed etiam propitiatoriae, meritoriae, et impetratoriae. — 46. Ad complementum hujus articuli plura adduntur circa primam Missam Nativ, Domini. *ad* n. 62 — 63 Alia ad rem *ad* n. 70, — Subnect Addit. ex aliena manu, *ad* n. 79,

1 Tempus ordinarium celebrandi Missam incipit ab Aurora, et terminatur in meridie, ut patet ex Rubricis Missalis *tit. de Defectibus in Ministerio ipso occurrentibus*, ubi dicitur, quod *tempus debitum celebrandi sit ab aurora usque ad meridiem communiter; et ex c. Necesse est, et c. Nocte sancta, de consecrat. dist.* 1.

2 Nec potest amplius celebrari tempore vespertino: revocantur enim omnia privilegia a S. Pio V. Const. 4. incip. *Sanctissimus.*

3 Nec post horam nonam, ex Innocentio IV. Const. 14. incip. *Sub Catholicae.* * Toleratur tamen anticipatio tertiae horae partis, sicut et prorogatio tertiae horae partis post meridiem, ut ex edi-

4 cto Bened. XIII. ut ex Ben. XIV. *Instit. Eccles.* 12, §. 4. ' In terris vero Infidel. celebrari potest una hora ante auroram, et una hora post merid. seu Nonam, ex Paulo V. Constit. 40. incip. *Ex omnibus*
5 §. 6. Ubi non est aurora physice, pro licita Missarum celebratione attendatur ea moraliter, et politice, quando scilicet terminari solet quies, et incipit labor, juxta probatam Regionum consuetudinem, ex decreto *Sacrae Congr. Rit.* 18. *Septembr.*
6 1634. Regulares circa hujusmodi anticipationem, et postpositionem multa obtinuerunt Apostolica Indulta, et privilegia. Alexander VI. concessit Patribus Congregationi Vallisolet. ut possint celebrare duabus horis post mediam noctem, per Breve, quod incipit *Sane merita:* S. Pius V. concessit Societati Jesu, ut refertur in *Compendio suorum privilegiorum, verb. Missa* §. 3. quod possint celebrare per horam ante auroram, et infra horam post meridiem, causa itineris, vel alterius legitimi impedimenti. Martinus V. concessit Congregationi Vallisolet. Innocentius VIII. Augustinianis, Leo X. Minoribus, et Gregorius XIII. Casinensibus, ut statim post mediam noctem possint celebrare, et etiam post meridiem, quando Fratres debent ambulare, seu quando de via veniunt, et non possunt ante meridiem applicare ad locum, ubi commode possint Missam celebrare. Sic referunt Casarub. verb. *Missa* 2. Suarez *tom.* 3. *in tertiam part. disp.* 8. *sect.* 4. Baun. *in Theol. moral. tract.* 10. *de Sacrament. q.* 13. Rosignol. *de Eucharistia q.* 8. *art.* 16. *n.* 12. et alii. ' Attamen jus habet Episcopus vetandi etiam sub poenis canonicis, ne Regulares ultra consuetas boras celebrent, ut ex Decretis S. Congregationis firmatur, *Instit. Eccles.* 68. §. 12. '
7 Attendenda est hic sequens Epistola de mandato Sanctissimi trasmissa Eminentissimo, et Reverendiss. Cardinali Prospero de Lambertinis, tunc Archiepiscopo Bononiensi, et postea Summo Pontifici, et ab ipso relata in suis semper commendabilibus Notificationibus, *Notif. seu Inst. Eccl.* 68. *nuper citata* §. 12. *ut supra, tenor. seq.*

*Eminentissime, et Reverendissime Domine Observandissime.*

Cum ad aures Sanctissimi Domini Nostri devenerit, nonnullos forte per annos, antequam Eminentia vestra istius Bononiensis Ecclesiae regimini praeficeretur, paulatim ea in Civitate irrepsisse abusum, ut occasione, qua Sacra quaedam Imago Deiparae Virginis a S. Luca, uti praefertur, depicta, ab Ecclesia Sancti Matthiae Religiosarum Ordinis S. Dominici ad alias plures Monialium Ecclesias die Dominica ante Ascensionem, servato Processionis ritu, transfertur, multas per boras ante auroram, priusquam nempe eadem Sacra Imago inde amoveatur, Missa lecta coram ipsa celebretur, deindeque eadem die, pluribus jam a meridie transactis horis, nimirum post quam dicta Sacra Imago ad ipsam Sancti Matthiae Ecclesiam relata est, alia ibidem Missa solemniter canatur; Sanctissimus Pater, qui non sine gravi animi sui offensione, Ecclesiae praeceptum, ejusque Rubricas de tempore celebrandi Missas salubriter constitutas, tanta horarum perturbatione violari accepit, has ad Eminentiam vestram jussit Litteras dari, quibus significetur, Sanctitatis suae mentem esse, ut enunciatus abusus penitus eliminetur, atque in hunc finem Eminentia Vestra nedum ea, qua pollet ordinaria auctoritate, juxta praescriptum Sacri Tridentini Concilii monentis in Decreto *de observ. et evit. in celebr. Miss.* Locorum Ordinarios, ut Edicto et poenis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis, quam debitis boris celebrent; verum etiam facultate sibi ab eadem Sanctitate sua, quatenus opus sit, specialiter delegata, mandet promulgari Edictum, quo sub poena Suspensionis a Divinis ipso facto incurrenda, aliisque etiam gravioribus arbitrio Eminentiae vestrae decernendis, districte prohibeatur omnibus, et singulis Sacerdotibus, tam Saecularibus, quam Regularibus, et praesertim Fratribus Ordinis Praedicatorum, ne quisquam eorum in praefata Ecclesia Sancti Matthiae Missam ullam, sive lectam, sive cum cantu, praeterquam debitis horis audeat praemissa die Dominica, vel alia quacumque celebrare. Id itaque de mandato ejusdem Sanctissimi Domini Nostri Eminentiae Vestrae significo, ut ejus menti se conformare dignetur, ejusque manus humillime deosculor.

*Romae* 2. *Martii* 1737.

Eminentiae Vestrae

Humill. et addictiss. Serv.
*A. Card. Gentili Pro-Praef.*

Licitum est cuilibet Sacerdoti rite disposito quotidie celebrare; *ex cap. Consuluisti, de celebratione Missarum.* Excipiuntur tamen ultimi tres 8
dies hebdomadae Sanctae, in quibus ubique prohibentur Missae privatae, non obstante quocumque privilegio, et contraria consuetudine, ex decreto Sacrae R. Congregationis, et Clement. XI. 20. *Aprilis* 1707. ac ejusdem tandem vivae vocis oraculo 8. *Augusti* 1713. 9

Excepto die Nativitatis Domini, et casu necessitatis, non licet eidem Sacerdoti plures Missas eodem die celebrare: *ex cap. Sufficit dist.* 1. *de cons.* ibi: « Sufficit Sacerdoti unam Missam in die una celebrare, quia Christus semel passus est, et totum mundum redemit, et valde felix est, qui unam digne celebrare potest ». *Et ex cap. Te Referente; et cap. Consuluisti, de celebratione Missarum, ibi:* « Excepto die Nativitatis Dominicae, nisi necessitatis causa suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare ». 10
Et si bis celebret in eadem die, fit irregularis. 11

*Sac. Cong. Concil. in Placentina* 11. *Jan.* 1710. *ad primum dub.* (*) vide Barbosam *collect. in decr. Tit. de celebr. Miss. cap Consuluisti* 3. *n.* 3. (**).

12 Excipitur dies Nativitatis Domini, in quo tres Missae celebrari possunt, *cap. Nocte* 48. *de consecrat. dist.* 1, *et cap. Consuluisti* 3. *de celebratione Missarum*; Prima enim dicitur in media nocte, in memoriam Christi Nativitatis, secunda in Aurora, in memoriam Adorationis tali hora ei a Pastoribus factae, et tertia hora *Tertiae* diei in memoriam manifestationis omnibus factae, juxta Telesphori Papae (qui celebrationem trium Missarum instituit) intentionem *capit. Nocte, de consecration. distinct.* 1. Vel dicuntur ipsa die tres Missae ad significandam triplicem Christi Nativitatem, scilicet aeternam ex Patre Coelesti, temporalem ex Maria Virgine, et spiritualem, seu Mysticam in hominum cordibus per gratiam, ut notat D. Thomas 3. *part. quaest.* 83. *art.* 2. Vel ad significandum tres hominum status, scilicet ante legem Moysis, sub lege Moysis, et post legem, qui est status gratiae, ut dicit Beda *in sermone de Nativ.*, et notat Glossa *in cap. Nocte* 48. *de consecr. dist.* 1. uti exprimunt versus sequentes.

*Quarum prima tibi tempus, quo lege carebant:*
*Altera dat Moysen, designat tertia Christum.*

13 Antiquis temporibus tres Missae celebrabantur
etiam in Festivitatibus Resurrectionis Domini,
Sancti Joannis Baptistae, et SS. Apostolorum Petri,
et Pauli, ut referunt Strabon. *de Eccles. Offic. cap.* 21. Amalar. Fortunat. *eodem titul. lib.*
4. *cap.* 2. Gonzalez *in cap. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missarum.* Ursaya *Institut. Crimin. lib.* 1.
14 *tit* 10. §. 2. *num.* 63. In ipso die Nativitatis potest
Sacerdos tribus obligationibus satisfacere. *Sacr. Cong. Conc. in Nullius* 18. *Aprilis* 1654. *l.* 19.
*Decret. fol.* 336 Vide infra *a n.* 57. *et seqq.* ubi
afferuntur alia novissima ad rem attendenda.
15 In ipsa die Nativitatis est privilegium, et non
praeceptum celebrandi tres Missas, adeoque est
in libertate cujusque Sacerdotis, juxta morem in
16 suo loco receptum, tres, vel unam celebrare, cum
hac advertentia, quod qui unam tantum vult celebrare,
illam celebret accommodatam tempori,
quo celebrat; nempe si de nocte, legat primam:
si in aurora, secundam: si in pleno die, tertiam;
Quamcumque tamen legat, si unam solam legat,
debet in ea facere Commemorationem S. Anasta-
17 siae. Dixi *si celebret de nocte*, nam de jure omnes
Sacerdotes in nocte Nativitatis possunt celebrare
unam Missam: *De consecrat. dict.* 1. *cap. Nocte sancta*, ex Telesphoro *Epistol. decr.* et sequitur
Nav. *de celebrat Miss. Cons.* 2. *lib.* 3. Monacell.
*T.* 2. *Tit.* 15. *n.* 16. Bonac. et alii * Hujus Decret Espenio, et aliis visum est. Telesph. haud esse Auct. *.

Non possunt tamen in ipsa Nocte Nativitatis 18
successive ad primam Missam statim celebrari aliae duae Missae, nec communio praeberi fidelibus, nisi post auroram, non obstante quocumque privilegio, *ex decreto Sacrae Congr. Rituum* 7. *Sept.* 1641. 9. *Augusti* 1653. *et* 20. 1664. In una Pisaurensi, in qua habetur, ut sequitur « Patres S. Caroli Congr. Clericorum Regularium petierunt responderi; an liceat in nocte Nativitatis Domini post Cantatam primam Missam, alias duas immediate celebrare, et communicare fideles? Et Sacra Congregatio respondit, nullo modo licere, sed omnino prohibetur ». Et cum abusus celebrandi successive ad primam Missam, et communionem praebendi fidelibus iterum tam in Urbe, quam extra resurgeret, denuo observantia dictorum Decretorum a Sacra Congreg. Visitationis Apostolicae 7. *Decembris* 1702. et Edicto Eminentissimi Cardinalis Vicarii stricte demandata fuit, ut patet ex sequentibus provisionibus.

*Eminentissimi a Reverendissimi Signori.*

Il Sacerdote Carlo Consueti Oratore umilissimo dell'EE. VV. espone riverentemente, essersi introdotta tanto in Roma, come fuori in alcune Chiese la celebrazione delle tre Messe basse nella mezza notte della nascita di Nostro Signore, il che è contro la forma della Rubrica del Messale *de hora celebrandi Missam Rubr.* 15. e contro i decreti, e dichiarazioni altre volte fatte da questa Sacra Congregazione, de' quali se ne dà qui sotto copia.

Si supplicano pertanto l'EE. VV. d'altra promulgazione, e Decreto per toglier tal abuso etc.

Cum superioribus diebus consulta fuisset haec Sacra Rituum Congregatio: « An esset permittendum celebrari in media nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam, successive alias » duas Missas, et in eis Sac. Communionem exhibere fidelibus illam deposcentibus, et respondisset non esse permittendum, sed omnibus » utrumque prohibendum. Nihilominus nonnulli » Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri: et Sacra Congregatio, ipsis auditis cum » Procuratoribus, et Advocatis, ad relationem Eminentissimi Pallotti, stetit in Decretis, et respondit; Iterum prohibendum, tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in » dicta nocte ad Ecclesiam, et Communionem deposcentibus; *die* 7. *Decembris* 1641 ». Quorum Decretorum duplicata expedita fuerunt die 9. *Augusti* 1653. in Regest. fol. 144.

*Nota Romani Theologi*

(*) Quod Sacerdos pluries celebrans in die fiat irregularis nec ne, placet hic transcribere; quod firmat Carolus Antonius Thesaurus Soc. Jesu, de Poenis Ecclesiasticis, verb. *Missa cap.* 5 n. 2. ibi: Quidam putant irregularem, ut Majol. tenet *lib.* 8 *cap.* 15 §. *Praeterea*, in fine; sed nullo jure id probat, et irregularitas non est asserenda, ubi non est » jure expressa *Cap. iis, qui, devent excom. in* 6. Vide Additiones Casinenses in fine h. Articuli.

(**) Barbosa l. c. nihil statuit de poena, de qua Auctor. Ed. Cas.

19 Excipitur etiam casus necessitatis, nam in ca-
su necessitatis plures Missas eodem die celebrari
posse ab eodem Sacerdote jejuno, clare patet *ex*
20 *cit. cap. Consuluisti, de celebratione Missar.* Inter
autem hujusmodi casus necessitatis praecipue com-
prehenduntur sequentes. Primus casus sufficientis
necessitatis est, quando Sacerdos jam celebravit,
et superveniente morte, vel infirmitate, qua Mis-
sam non possit prosequi, alteri Sacerdoti celebranti
post hostiam consecratam, ad eamdem complen-
dam ipse sufficitur, ut habetur *in c. Nihil 7. qu. 1.*
21 Secundus est, quando Sacerdos habet duas, vel
tres Parochias inter se valde dissitas, et non po-
test habere Coadjuterem, nec omnis populus po-
test in unam Ecclesiam convenire; tunc enim po-
terit eadem die in quailibet sua Parochia celebra-
re, ut quilibet populus possit praecepto de audien-
22 do Sacro satisfacere. Tertius casus est, quando in
partibus infidelium pauci sunt Sacerdotes, et multi
Catholici, ut in Angiia, Hollandia etc. Id exigen-
te necessitate illorum Catholicorum in illis parti-
23 bus. Quartus casus est, quando, occurrente maxi-
ma solemnitate, tam magnus esset populi concur-
sus, ut omnes in eadem Ecclesia capi non possent
ad assistendum Sacro, nullo alio existente Sacer-
dote, tunc enim ab eodem posset Sacrum iterari
ad satisfaciendum omnibus. Sic tenet Durandus
*lib. 2. de ritibus Eccles. cap. 7.* dicens ita sensis-
se Leonem Papam *epist. 81. ad Dioscorum*; qui-
nimmo Strabo *de rebus Eccles. cap. 21.* refert
eumdem Leonem Papam, quandoque septies, quan-
doque novies eadem die ex eadem causa celebras-
24 se (*). Advertendum tamen est, quod in his casi-
bus, si Sacerdos praescius sit postea sibi iterum
sacrificandum fore, debet abstinere in prima Mis-
sa a sumptione ablut., ut in Missis Nativ. Dni. uti
notant comm. DD. *in c. Ex parte de celebr. Miss.*
25 Alii casus referuntur a quibusdam Doctoribus
in quibus dicunt posse eumdem Sacerdotem ea-
dem die bis sacrificare verb. gr. Ne moriturus si-
ne Viatico decedat; At hic non subsistit, cum
obstet praeceptum non iterandi Sacrificium, et in
ae casu ex defectu Hostiae consecratae excusetur
infirmus a praecepto sumendi Viaticum ob impo-
tentiam. Vide *verb. Infirmus num. 28. et verb.*
26 *Moribundus num. 16.* Sic nec est casus sufficien-
tis necessitatis adventus alicujus Magnatis, Prin-
cipis, Episcopi, Cardinalis, Legati, ut volunt ali-
27 qui. Nec pariter sufficit pro iteratione Sacrificii
eadem die praestanda ab eodem Sacerdote, adven-
tus inaxpectatae Processionis, magnae copiae pe-
regrinorum, vel magna devotio Catholicorum in
partibus Infidelium audiendi Sacrum, etiam die-
28 bus ferialibus, ut volunt alii. Nec etiam defectus
decentis apparatus vestium pro qualitate multo-
rum Nobilium erubescentium die Festo interve-
nire Sacro, cui alii concurrunt, ut censuere ali-
qui. Videntur enim requiri graviores causae ad
hoc, ut ab eodem Sacerdote possit eadem die plu-
ries celebrari, ut potest colligi ex sequentibus de-
clarationibus. « Cum in Civitate, quam dicunt *de
Assumptione*, in Provincia Parequarensi, pars ma-
gna nobilium domi se contineat, quod apparatu
decente careat, ideo ut Nobiles mulieres, ac viri
e domibus ad templa educerentur, opus fuerit Mis-
sam ante Solis ortum celebrare, sed non reperto
Sacerdote, qui absque stipendio munus hoc subire
vellet, Episcopus praedictae Civitatis Missam an-
telucanam Nobilium gratia celebravit. Proposito
dubio in Sacra Congregatione Eminentiss. Card.
Concilii Tridentini Interpretum: An Episcopus
absque Apostolico Indulto posset bis in die Sacri-
ficium offerre ex praenarrata causa? *Die 1. Septemb.
1657 Ead. Sac. Congr. censuit non posse* ». Hinc
etiam cum Archiepiscopus Sipontinus obligatus es-
set in Ecclesia Sipontina Fer. V. in Coena Dom. ce-
lebrare, et conficere Chrisma, quamvis deberet in
Ecclesia Garganica recipere peregrinos, ideoque
cum Clerus, et populus compelleret ad hic prius
celebrandum, Honorius III. *cap. Te referente, de
celeb. Miss.* sic decrevit: « Cum cuilibet Sacerdo-
ti, quocumque dignitate praefulgeat, unam in die
celebrare Missam sufficiat, nam et valde felix est,
qui celebrat digne unam, Frater. tuae mandamus,
quatenus die Coenae Domini in Ecclesia Siponti-
na dumtaxat, in qua teneris Chrisma conficere,
Missarum studeas solemnia celebrare ».
Feria quinta in Coena Domini celebrari nequit 29
Missa in Ecclesia, in qua non asservatur Sanctissi-
mum Sacramentum, ut in una Neapolitana dispo-
nitur, *Instit Vicarius Generalis Eminentissimi
Archiepiscopi Neapolitani a Sac. Rituum Congreg.
declarari*: « An liceat in Ecclesiis, in quibus non
asservatur Sanctissimum Sacramentum, celebrari
Missam feria quinta in Coena Domini, et in Se-
pulcro idem Augustissimum Sacramentum asser-
vari »? *Et Sac. Eadem Congreg. respondit non
licere; die 24. Junii 1659.*

*Fr. Mar. Phebaeus S. Rit. Congr. Secr.*

Regulares possunt in suis Ecclesiis Missas cele- 30
brare eodem tempore, quo Parochi celebrant in
suis, ex concessione S. Pii V. Constitut. incip.
*Etsi Mendicantium.* Et post concessionem S. Pii 31
V. fuit editum Decretum *a Sac. Congr. Episcop.
et Regul. 10. Octobr.* 1586. In quo statuitur, quod
Ordinarii non impediant Fratres pulsare Campa-
nas ad Matutinum, ad Horas, et ad Missam, an-
tequam pulsetur Campana Majoris Ecclesiae, prae-
terquam in die Sabbati Sancti. Immo possunt Re- 32
gulares etiam celebrare Missas priusquam Parochi
celebrent, ut statuit S. Pius V. *in cit. Constitut.*
§. 8. his verbis: « Nec non Missas, et Divina Of-

(*) Perperam Durandus *l. c.* cum Lucio nostro Pontifi-
cem Leonem Magnum, seu I. cum Leone III confundit, quem
postremum (Leo III. ab anno 795. ad annum 816. Ponti-
ficatum tenuit) testatur Strabo, plures in die Missas ce-
lebrasse. Edit. Casin.

ficia hujusmodi etiam in diebus Dominicis, vel Festivis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesia celebraverit, celebrare, et facere, quando

33 eis videtur ». Nec Episcopi possunt illis prohibere, ne Campanas pulsent, et Missas celebrent in suis Ecclesiis ante pulsationem Campanae, et celebrationem Missae in Ecclesia Parochiali, ut decrevit *Sacr. Congr. Concilii in causa Nullius Provinciae Raven. die* 15. *Septembris* 1629.

34 Potest tamen Episcopus decreto Synodali statuere, ut diebus Festis de praecepto Missae celebrari non debeant in Oratoriis, et Ecclesiis ruralibus, nisi celebrata Missa in Ecclesia Parochiali; ut declaravit *Sacr. Congregat. Concilii in S. Agathae Gothorum* 25. *Maii* 1652. *l.* 19. *decret. fol.* 191. *et in Camerinen.* 30. *Augusti* 1704, favore Parochiae S. Pauli loci Flastrae contra Capellanum Villae Collis, ita tamen, ut Missa Parochialis hora opportuna celebretur. Vide verb. *Parochus art.* 3. *n.* 8.

35 Assumpto onere celebrandi Missam ad finem aliquem obtinendum, si Missa differatur ultra tempus, quo finis possit obtineri, dilatio est graviter peccaminosa, quia per illam dilationem frustratur finis, ob quem tradita est eleemosyna, et assumpta est illa obligatio, et etiam violata est fides, qua Sacerdos se obligavit, adeoque graviter peccavit, nedum contra fidelitatem, sed etiam contra Justitiam.

36 Hinc, si quis erogaverit Sacerdoti stipem ab eodem ad hunc finem acceptam, ut celebret Missam pro salute corporali recuperanda, et Sacerdos distulerit celebrationem post mortem secutam, certe non eximeretur a gravi culpa, cum forte mortuus non fuisset, si debito tempore pro eodem celebrasset. Sic etiam graviter peccant differentes ultra debitum tempus celebrationem Missarum acceptarum pro praeciso fine habendi v. g. felicem partum, prosperum iter, seu navigationem, et

37 hujusmodi, ut tradunt communiter Doctores Et graviter etiam delinquit quilibet Sacerdos, etiam privatus, assumens tot onera Missarum, quibus non possit satisfacere, nisi post longissimum tempus, quia Sacra Congregat. auctoritate Urbani VIII. in responsione ad 11. concedit solum posse nova onera Missarum celebrandarum suscipere, « dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere » ; et circa hoc in responsione ad 16. statuit *comprehendi etiam privatos Sacerdotes.*

38 Obligatus ad celebrandas Missas in diebus Festivis ex institutione Fundatoris, non potest illas differre in dies feriales sequentes ad Festa, et sic differens graviter peccat, et ratio non solum deducitur ex dilatione ultra diem praescriptum, et ex violatione voluntatis Testatoris; sed etiam ex qualitate diei Festi, quem voluit Testator specialiter tum ad venerationem ejusdem, tum ad com-

39 modum populorum. Et dies Festi in similibus casibus debent intelligi dies Festi solum de praecepto, in quibus cadit obligatio audiendi Sacrum, et abstinendi ab operibus servilibus, non autem dies, qui, ratione ritus duplicis, dicuntur Festi in ordine ad Divinum Officium.

40 Non licet anticipata applicatione Missam celebrare, et applicare pro eo, qui primo eleemosynam erogabit; sic enim declaravit Sacra Congr. Concilii, de mandato Clementis VIII. *die* 5. *Novembris* 1605. praecisis his verbis; « Superioribus diebus significatum fuit S. D. N. paucis abhinc annis in Hispania novam consuetudinem recentiorum aliquot Theologorum opinione nixam, sensim receptam in dies magis invaluisse, ut Sacerdotes Missam celebrantes, ejus valorem generalem applicent his, qui postea Missae celebrationem postulaturi ac pro eo eleemosynam praebituri sunt, tametsi antequam Missae Sacrificium perageretur, neque a Sacerdote illud rogassent, neque ei hac de causa praestitissent eleemosynam. Quam rem cum Sanctitas sua ad Sacr. Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum pro materiae gravitate examinandam rejecisset, in ipsa Congregatione primum de ea actum fuit diligentissime, ac deinde relatum ad Sanctitatem suam, qui, ex ejusdem Congregationis sententia, hujusmodi consuetudinem, tamquam pluribus nominibus periculosam, fidelium scandalis, et offensionibus obnoxiam, atque a vetusto Ecclesiae more nimium abhorrentem explosit, ac improbavit, atque Amplitudini tuae litteras dari, quod facimus, mandavit, ut omnibus illius Regni Archiepiscopis, atque Episcopis, in quorum dioecesibus hujusmodi applicatio in usum inducta fuerit, per litteras, aut alias scripto injungat, ut talem usum aboleant, ac prohibeant, excommunicationis, atque aliis, quas opportunas, et necessarias existimaverit, poenis. Idemque praecipiat Generalibus, et Capitibus Ordinum, quos in istis Regnis nunc noverit commorari, ut scilicet et ipsi Regularibus sibi subditis talibus applicationibus, iisdem poenis propositis, interdicant: Quae omnia pro sua pietate, et Sanctissimi Domini nostri jussu obsequendi studio Amplitudinem tuam sedulo effecturam sperantes, Omnipotentem Deum rogamus, eam quotidie caelestis suae gratiae donis velit auctiorem ». *Romae die* 15. *Novembris* 1605. de qua declaratione meminerunt Laurentius de Peirinis *tom.* 12. *de privileg. Minim. inter const. Urbani VIII n.* 9. Gavant. *in Thesaur. tom.* 1. *part.* 3. *tit.* 12. *a n.* 34. Lezana *in sum. quaest. Regul. cap* 21. *n.* 7.

41 Capellanus, qui onus habet certis diebus celebrandi pro Fundatore, potest anticipare praeveniendo illas celebrare, nisi fundator ipse aliud, sive implicite, sive explicite statuerit; quia ex una parte illa anticipata celebratio, non cadit in incertum, nec suspendit effectum ejusdem Sacrificii, cum sint omnia requisita, et sit determinata persona, supra quam cadit idem effectus; ex alia parte potius suffragatur Fundatori, quam noceat, siquidem pro ejus salute, quo citius offertur Sacrificium eo citius liberatur a Purgatorio, adeoque

non est, cur dicatur prohibita talis anticipata ce-
42 lebratio. Si autem Fundator in fundatione expresserit, quod tot Missae qualibet hebdomada celebrentur, nec ulla ex eis in singula omittatur: vel dies praefixerit ex peculiari sua devotione ad eas, vel ut in ipsis determinatis diebus daretur commodum populo audiendi Sacrum, tunc non posset anticipate celebrare, sed teneretur omnibus illis praefixis diebus ad illam determinatam celebrationem saltem localem, quia aliter violaret mentem Fundatoris, et fraudaret populum Jure, quod ex ejusdem Testatoris voluntate haberet Sacrum audiendi illis cujuscumque hebdomadae determinatis diebus. Sic sentit Barbosa *de Offic. et potest Episcop. part.* 2. *allegat.* 24. *n.* 13. Diana, Riccius, et alii communiter.

43 Utilius est curare, ut Missae pro se celebrentur in vita, quam lustituere, ut celebrentur post mor-
44 tem; Quia Missae pro aliquo celebratae post mortem sunt solum satisfactoriae pro poenis, quas ani-
45 mae luunt in Purgatorio. At Missae celebratae pro aliquo adhuc in vita, non solum sunt satisfactoriae, sed etiam propitiatoriae, meritoriae, et impetratoriae, et sic juvant in vita, et post mortem; Immo tanta esse possunt Sacrificia in vita alicujus oblata, ut totam poenam, quae illi in Purgatorio debeatur, expient, ac deleant, ita ut ille decedens, Coelum statim consequatur, et ita ad rem aptissime sentit Divus Gregorius *lib.* 4. *Dialog. cap.* 58. « Tutior est via, ut bonum, quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse, dum vivit per se: Beatius quippe est liberum exire, quam post vincula libertatem quaerere »: et sic cum ipso sentiunt Barbosa *in Concil. Trident. sess.* 22. *de Sacrificio Missae cap.* 2. *n.* 11. Hobat, Fr.xinellus, Pineilus, Marchinus, et plurimi alii.

46 Ad complementum hujus articuli addendum est, quod Eminentissimus Cardinalis, qui in Sacello Pontificio celebrat primam Missam Nativitatis Domini ante Mediam noctem, censetur saltem tacite dispensatus a Summo Pontifice, ut celebret, et communicet non jejunus. Ipse enim solet in ipsa die Vigiliae hora solita prandere, licet sero in collatione fieri solita in Palatio Apostolico, nihil sumat, ut patet universae Urbi, teste Diana, *coordinat. tom.* 2., *tract.* 3. *resolut.* 12. *n.* 4 ubi dicit, non esse verum, quod Summus Pontifex quotannis speciali Brevi dispenset cum Cardinali celebraturo, ut possit non jejunus celebrare, ut asserit Pasqualigus *tom.* 1. *decis.* 312. *n.* 4 nec quod Cardinalis celebraturus maneat toto die Vigiliae Nativitatis jejunus, et post celebrationem coenet, refertque sic sibi testatos fuisse plures Curiae Ministros, et Magistrum Caeremoniarum ipsiusmet Summi Pontificis; Unde non videtur verificari opinionem *Card. de Lugo de Sacram. Euchar. disp.* 15. *sect.* 2. *n.* 16. et Aversa *de Sacram. Euch. qu.* 8. *sect.* 8. putantium Summum Pontificem pro illo loco, et pro illa nocte anticipare aliquantulum initium diei sequentis, itant talis Cardinalis censeatur celebrare in die, et non in vigilia Nativitatis, sicque communicet jejunus. Sic Dicastill. *de Sacram. tom.* 1. *tract.* 4. *dub.* 17. *quaest.* 7. *n.* 404 expresse dicens, revera saltem tacite Summum Pontificem dispensare, ut sacrum in Cappella Pontificia dicatur a Cardinali non jejuno absque ulla anticipatione diei, ut vult Lugo, sed illud Sacrum dici intra Festivitatem Ecclesiasticam Nativitatis Christi sine ulla anticipatione diei; Ita etiam Quarti *Commentar. in Rubric. Missalis part.* 3. *tit.* 9. *dub.* 6. *caus.* 4. Pasqualigus *loc. cit. dicis.* 311. Martinon. *tom.* 3. *disput.* 35. *n.* 64. Diana *coordinat. t.* 2. *tract.* 3. *resolut.* 11. *et* 12. quamvis ipse censeat contrariam opinionem etiam probabilem, et alii plures.

Non sic autem censendum est de aliis, qui ex 47
privilegio, vel consuetudine celebrant ante mediam noctem, ut patet de Primicerio S. Marci Venetiarum, qui ante dictam mediam noctem semper jejunus celebrat, ut testatur Diana, *coordinat. loc. cit. resolut.* 11. *n.* 4. ubi arguens contra Cardinalem de Lugo existimantem Missam celebratam a Cardinali in Cappella Pontificia non solum esse Missam diei, sed Missam celebratam in die Natalis Domini, ex eo quod censet Summum Pontificem pro illo loco, et nocte, anticipare diem sequentem per aliquot horas, expresse sic habet; « Sed haec doctrina, credo, quod ipsemet Cardinalis non concederet pro Templo Divi Marci, quod patet; nam si ita esset, Primicerius posset dicere unam Missam non jejunus, quod nunquam accidit; nam semper Primicerius celebrat jejunus ». Et paulo infra subjungit; « Et hoc ultimum (nempe quod illud Sacrum censeatur dici intra Festivitatem Ecclesiasticam Nativitatis Christi sine ulla diei anticipatione) dicendum est etiam de Sacro, quod dicit Primicerius in Templo Divi Marci, non autem de dispensatione jejunii, nam ut observatum est, Primicerii S. Marci semper celebrant illa nocte Nativitatis jejuni ». Et sic in genere de omnibus, qui celebrant ante mediam noctem, tenet expresse Gavantus *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 3. *n.* 5. ibi: « Quod si celebraturus sit ante mediam noctem ex privilegio, vel legitima consuetudine, vere non dispensatur in jejunio necessario ad Missam, ideo a pridiana media nocte jejunet, neque in Missa vigiliae sumat purificationem ». Et ipsum sequitur Merati *ibidem n.* 12. ibi: « Illi autem, qui ex privilegio celebraturi sunt ante mediam noctem, observent omnia ea quoad jejunium servandum ante, et post Missam illam, quae tradit Gavantus supra ».

Cardinalis, vel alius celebrans praedictam Mis- 48
sam ante mediam noctem, non potest mane Nativitatis celebrare tres Missas, sicuti alii Sacerdotes. Sic Quarti *loc. cit. part.* 1 *tit.* 15. *dub.* 7. *difficult.* 1. et communis aliorum contra Caramuelem; Et ratio est, quia Summus Pontifex non dispensat in numero Missarum, quae dici possunt in solemnitate Nativitatis, sed solum in hora ce-

lebrandi primam ex tribus illis Missis illa die concessis, transferendo in die praecedentem partem illius privilegii, quod jus commune concedit pro ipsa die Nativitatis Domini. Unde cum jam prima Missa fuerit ex privilegio anticipate celebrata, non potest iterum ab eodem celebrari. Nec ideo est deterioris conditionis aliis Sacerdotibus, ut praetendit Caramuel *in Theologia fundamentali, fundament.* 31. *n.* 13. sed immo conditionis melioris, quia fruitur anticipate eodem privilegio. Potest tamen mane celebrare reliquas duas Missas, ne sit deterioris conditionis aliis Sacerdotibus, cum, quod ob gratiam alicujus conceditur, non sit in ejus dispendium retorquendum, textu expresso in *cap. Quod ob gratiam* 61. *de Regul. Juris* in 6. Quarti *loc. cit.* Gavant. *loc. cit.* n. 5. expresse concludens: « Et eo casu, si in prima Missa noctis sumeret purificationem, immo, et cibum ante mediam noctem, posse celebrare secundam, et tertiam Missam Nativitatis Domini, favet communis Doctrina Theologorum »; et sequitur Merati *loc. cit.* n. 12. Quamvis Diana *coordinat. tom.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 96. *n* 4. dicat, quod Cardinalis, qui in Sacello Pontificio celebrat Missam Nativitatis ante mediam noctem, non potest postea mane celebrare alias duas Missas.

49 Cardinalis, vel alius celebraturus primam Missam Natalis ante mediam noctem, potest mane celebrare Missam consuetam Vigiliae: Quarti. *loc. cit. difficult.* 2. dicens sic communiter sentire Doctores supracitatos: et id supponunt Merati, et Gavant. *loc. cit.* dicendo, *Neque in Missa vigiliae sumant purificationem.* Et ratio est, quia quamvis praedicta hora pertineat physice ad diem Vigiliae, moraliter tamen, quantum ad anticipatam celebrationem hujus Missae, pertinere videtur ad diem Natalis; cum vere dicatur pro solemnitate Natalis; Et sic licite potest praedictus Cardinalis, vel alius Sacerdos similiter privilegiatus mane celebrare Missam consuetam Vigiliae, et postea primam Missam diei Natalis ante mediam noctem ejusdem, quamvis censeatur bis celebrare in eadem physice die; quia Summus Pontifex concedendo alicui anticipationem primae Missae Natalis, non tollit ipsi facultatem de jure communi omnibus concessam celebrandi horis consuetis Missam Vigiliae; alias privilegiatus esset deterioris conditionis non privilegiatis, contra dispositionem *cit. cap. Quod ob. grat.* 61. *de Regul. Juris* in 6.

50 Celebrans anticipate illam primam Missam Natalis potest sumere purificationem, vel etiam postea Coenam ante mediam noctem, et die sequenti, nempe in die Natalis celebrare secundam, et tertiam Missam. Sic cum Pasqualigo, Quarti *loc. cit. dub.* 7. *in fine* Gavantus et Merati *loc. cit.* dicentes, quod favet communis Doctrina Theologorum. Et ratio est, quia cum illa hora vere physice pertineat ad diem Vigiliae, sumens purificationem in ipsa anticipata Missa, et postea Coenam ante mediam noctem, vere erit jejunus pro celebratione aliarum duarum Missarum in die Natalis, quod est contra opinionem Cardinalis de Lugo *loc. cit.* existimantis juxta sua principia, illam horam pertinere ad anticipatam per summum Pontificem diem Natalis.

Tam celebrans, quam audientes dictam anticipatam Missam, satisfaciunt praecepto dicendi, vel audiendi Missam, pro die Natalis. Ita Diana *coordinat. tom.* 2. *tract.* 3. *resolut.* 11. *et* 12. Quarti *loc. cit. dub.* 7. *difficult.* 3. cum Dicastillo, Aversa, et aliis supracitatis contra Pasqualigum. Et ratio est, quia eo ipso, quo Summus Pontifex dispensat, ut Missa Nativitatis anticipate celebretur, dispensat etiam, ut ipsam celebrans, et audientes anticipate satisfaciant obligationi. Nam dispositum in uno correlativo censetur et dispositum in alio. Unde *in Thesauro resol. Sacrae Congregationis Concil. tom.* 1. *sub die* 13. *Julii* 1720. *in una Veneta in fine*, expresse dicitur, quod in ipsa Civitate Venetiarum nocte Nativitatis Domini ante mediam noctem Missa celebratur a Primicerio in Templo S. Marci; et Senatus Venetus, aliique, qui Missam dicta hora audiunt, satisfaciunt Praecepto audiendi Missam die Nativitatis Domini. Et quod hoc ipsum sit in eadem Civitate, et in Ecclesiis S. Joannis, et S. Jacobi in Rivoalto, necnon in Ecclesia Canoninorum Lateranensium, et in Ecclesia Patrum, qui nuncupantur *Frari*, necnon in Ecclesia Monialium S. Zachariae: et simile privilegium fuit novissime concessum anno 1745. a Summo Pontifice Benedicto XIV. pro Ecclesia nostri ejusdem Civitatis Conventus vulgo nuncupati *La Vigna;* Quamvis an. 1720. 13. *Jul.* fuerit Ecclesiae Collegiatae S. Pauli ipsiusmet Civitatis denegata a Sacra Congregatione Concilii reassumptio intermissi consimilis privilegii sibi concessi a Pio IV. et S. Pius V. Constit. 4. incip. *Sanctissimus*, revocaverit omnia hujusmodi privilegia, et prohibuerit Praelatis, et Capitulis, ac quibuscumque Ecclesiarum Superioribus in virtute Sanctae Obedientiae, et imposita poena perpetuae Suspensionis a Divinis: « Ne deinceps Missas vespertino tempore hujusmodi licentiarum, et facultatum, aut alio quovis praetextu celebrare, vel celebrari facere praesumant »: addita derogatione quibuscumque Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, consuetudinibus, et privilegiis, etiam munitis derogatoriarum derogatoriis, et aliis quibuscumque clausulis, etiamsi privilegia concessa fuissent intuitu Imperatoris, Regum, Reginarum, Ducum, et aliorum Principum, ut latius in ipsa allegata Constitutione, et ut patet in supra cit. *Veneta* impressa in *Thesauro Resolutionum Sacrae Congregationis Conc. tom.* 1. *sub. die* 13. *Julii* 1720. quae Resolutiones prostant Romae apud Barbiellini ad Minervam.

Vigilia Nativitatis occurrente in Dominica, non potest quis nolle audire Missam mane Dominicae, et expectare, ad satisfaciendum praecepto Missam illam anticipatam ante Mediam noctem: Quarti 52

*loc. cit. dub.* 7. *difficult.* 4. cum Diana, et aliis ab ipso citatis, aliique passim. Et ratio est, quia illa anticipata Missa nullo modo computari potest pro ipsa Dominica, sed solum pro sequenti Festo Natalis. Quamvis enim non dicatur in die Natalis; nihilominus vere dicitur pro solemnitate Natalis, et, ut dictum est *numero antecedenti*, ipsam celebrans, et audientes satisfaciunt praecepto dicendi, vel audiendi Missam in die Natalis; Unde cum ipsa inserviat pro satisfaciendo praecepto diei Natalis, non potest servire pro satisfaciendo praecepto Dominicae praecedentis; quia unico Sacro non potest satisfieri duobus praeceptis duarum distinctarum Festivitatum; sicuti unico Officio non potest quis satisfacere duplici praecepto, pro die praesenti, et crastino: et merito damnata inter alias propositione 35. ab Alexandro VII. die 18. Martii 1666. ibi: « Unico Officio potest quis satisfacere duplici praecepto pro die praesenti, et crastino ».

53 Quoad Missae celebrationem fieri solitam ante noctis dimidium in pervigilio Nativitatis Domini in Cappella Pontificia, sive in aliis Ecclesiis ex privilegio, praeter ea, quae hucusque adduximus, Maximus Pontifex Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* 6. *cap. VIII. per tot.* permulta ad rem eruditissime suo more adducit, et quo ad horam ipsam celebrandi, haec *n. XIV.* habet. « Ex diariis, quae Pontificii Caeremoniarum Magistri ab anno 1484. ad annum 1517. digesserunt, colligimus, Matitutinum in Pontificia Cappella incoepisse circa octavam, nonam, ac etiam decimam horam (ab occasu solis numerando, Juxta Italiae morem) illius noctis, quae diem Christi Natalem praecedit; ac praeterea sacrum hunc ritum, una cum solemni Missa, non nisi quatuor horarum spatio expleri consuevisse. Leo X. referente in Diariis Paride de Grassis, anno 1517. ob adversae valetudinis incommoda, Pontificiae Cappellae initium statuit *hora quinta noctis.* Pontifex Hadrianus VI. veterum morem sequutus, horam noctis nonam restituit. At Clemens VII. Paulus III. ac Julius item III. circa secundam, aut tertiam noctis horam matutinum inchoandum mandarunt: hinc hora septima noctis, ipsi etiam solemniori Missae finis imponebatur. Varius iu hoc tempore designando fuit S. Pontifex Pius V. quandoquidem, eo jubente, anno 1566 Matutino initium dedit hora noctis sexta, anno 1567. hora quarta; anno 1568. hora quinta; anno 1569. hora octava cum dimidio; anno demum 1570. hora nona. Gregorius XIII. juxta veterem morem, tertiam, aut quartam noctis horam in usum revocavit. Atque hic demum mos in Pontificia Capella deinde servatus fuit, et adhuc viget, statuta pro Matutini initio quarta hora Noctis, ex quo sequitur, ut solemnis Missa paulo ante noctis dimidium perficiatur ».

54 Deinde idem Pontifex *ibidem n.* 5. a designatione temporis, et horae pro ipsa Missa celebranda, ad jejunium progreditur, referens ex relatione Magistrorum Caeremoniarum in Diariis, Cardinalem, qui Sacrum obtulit, nonnunquam ad celebrandam Missam accessisse jejunum, ut nostra aetate constat de Cardinali Leandro Colloredo, et de Benedicto Papa XIII. qui eadem jejunii lege se se obstrinxit; Quia vero non multa occurrunt eorum exempla, qui jejuni accesserint ad Altare; contra vero frequentius contingat, ut Cardinalis, qui nocte Nativitatis Sacrum expiet, die praecedenti a refectione non abstinuerit, pergit ad tradendam rationem, quae id licere suadeat; et sub n. 16. relatis variis Auctorum opinionibus, jam a nobis *loco supracit.* adductis « sunt, dicit, qui credant, Romanum Pontificem quotannis litteras in forma Brevis expedire, per quas Cardinalis nocte Nativitatis celebraturus, eximatur a lege jejunii, quod alioquin a praecedentia noctis dimidio servare teneretur. *Id tamen*, subjungit *ibidem gratis asseritur, et hujusmodi litterae reipsa minime conceduntur.* Et sub *num.* 17. ita superaddit; « Hinc meliori consilio alii sentiunt, ac docent, in proposito casu, licet expressa Pontificis dispensatio non appareat, inesse tamen tacitam, ac rationi admodum consonam. Enim vero, cum, nonnisi praehabito Summi Pontificis assensu, stata ad Matutinum inchoandum hora definiatur, profecto Summus Pontifex haud ignorat, quo tempore in pervigilio Nativitatis Cappella incipiat, qua hora solemnis Missa, cui nonnumquam ipsemet Pontifex interesse solet, celebretur. Et quoniam praeterea compertum persaepe illi est, eum qui Sacrum offert, non esse jejunum, et tamen nullus unquam Pontifex edixisse fertur, ut Cardinalis ea occasione ante noctis dimidium celebrans, a praecedenti media nocte jejunium servaret, nihil ultra requirendum videtur ad tacitam Pontificis dispensationem inducendam, aequitatis tamen, ac rationis legibus consentaneam ».

« Ex hactenus dictis, prosequitur idem Pontifex *ibid.* n. 20. colligitur, privilegium celebrandi Missam in Pontificia Capella ante noctis dimidium, non quidem per necessariam connexionem secum ferre aliud privilegium exemptionis a lege jejunii; immo posterius hocce privilegium esse repetendum a tacita Pontificis dispensatione, quam satis probant eae rerum, ac temporis circumstantiae simul sumptae, quas supra memoravimus. Hinc sequitur, sublatis hisce circumstantiis, jam nullum tacitae dispensationi esse locum, ideoque ad jejunium naturale servandum teneri, qui alibi Sacrum offerat, etiamsi ex Apostolico Indulto, mediae noctis articulum in Missae oblatione praeveniat. Consulendi in rem hanc Andreas Cataldo in *Prax. Caeremon. l.* 3. *sect* 2 *cap.* 1. *num.* 4. *pag.* 391. *et cap.* 3. *num.* 1. *pag.* 393. nec non celebris Gavantus *part.* 4. *tit.* 2. *n.* 5. ubi ita loquitur: « Celebraturus ante mediam noctem ex privilegio, vel consuetudine legitima, vere non dispensatur in jejunio necessario ad Missam; ideo 55

a pridiana media nocte jejunet, neque in Missa vigiliae sumat purificationem ». Consonat diligens scriptor P. Merati *tom.* 1. *part.* 1. *Romanae editionis pag.* 853. *n.* 12 ».

56 « Itaque, concludit *ibid. n.* 21. ut rem hanc expediamus, Episcoporum partes erunt, duo haec in Synodis opportune decernere, ut scilicet primo edicant, nulli fas esse, citra Apostolicam dispensationem, in nocte Nativitatis Christi Missam celebrare ante noctis dimidium, et id quidem fieri prohibeant, indicta in contumaces poena suspensionis, quam etiam probant, et laudant Polacus in suis *Aphorismis Sacrar. Caeremoniar. Aphorism.* 1. *num.* 4. Pax Jordan. *Elucubrat. tom.* 1. *l.* 4. *tit.* 1. *de Sacrific. Missae* n. 93. Secundo, aperte declarent, eos, qui, ex Apostolico privilegio, Sacrum obeunt ante noctis dimidium, adhuc teneri lege jejunii, idque a praecedentis noctis dimidio servandum esse. In ordine quodam pro Divini Officii celebratione, Romae edito anno 1645. cujus etiam meminit Diana *in edition. coordinat. tom.* 3. *tract.* 1. *resolut.* 55. n. 3. haec legimus, « Missa hujus Sacratissimae noctis debet celebrari post mediam noctem, aliter Sacerdos non celebraret jejunus. Celebraturus ante mediam noctem ex privilegio, vel legitima consuetudine, non dispensatur in jejunio necessario ad Missam, idest a pridiana nocte jejunet, neque in Missa vigiliae sumat purificationem ». Eadem occurrunt in ordinario Patriarchali, quod anno quolibet Venetiis evulgatur, ubi ad diem 24. Decemb. haec legitur adnotatio; « Celebrantes ante mediam noctem sint jejunii a media nocte antecedenti, ideoque non sumant purificationem in Missa hodierna ». Hactenus idem Pontifex *loc. cit.*

57 Missas tres in Nativitate Domini, Armenis, et universim Sacerdotibus Orientalibus celebrare non licet, Idem Constit. incip. *In Superiori* §. 2. *et seq.*

58 Missarum celebratio una hora ante auroram, et post meridiem indulgetur Militibus S. Januarii, Benedictus XIV. Constit. incip. *Romanae Ecclesiae.*

59 Idipsum conceditur et Equitibus. S. Joannis Hierosolymitani. Idem Const. incip. *Quoniam* §. 1.

60 Missarum trium celebratio die Natali Salvatoris Nostri primum a S. Telesphoro instituta fuit. Idem constitut. incip. *Declarasti*, et Constit. incip.

61 *Quod expensis* Quae consuetudo asseritur, et com-

62 mendatur: Idem *ibidem*. Antiquis temporibus alii per annum dies erant polyliturgici, quibus Missarum Sacrificia iterare licebat, nempe praeter Natalem Domini, prima dies Januarii, Feria V. in Coena Domini, Vigilia Ascensionis, tres dies jejunii infra octavam Pentecostes, aliique dies Festi nonnullorum Sanctorum memoriae dicati, ut Nativitas S. Joannis Baptistae, et Natalitium Sanctorum Apostolorum Petri, et Pauli. Idem in cit. Constitut. *Quod expensis.*

63 Saepe etiam iterabantur Sacrificia, si defuncti cadaver die Dominico, vel alio Festo ad Ecclesiam deferebatur. Idem *ibid.* Ea consuetudo justis de 64
causis abolita est, et praesertim ob inductos abusus circa eleemosynarum sordidas exactiones. Idem *ibid.* Nec praesenti tempore praeter dictam diem, 65
permittitur Missae iteratio, etiam ex causa utilitatis Ecclesiae, aut Presbyteri. Idem Constitut. 3. incip. *Declarasti.* Id solum permittitur Parocho Duarum Ecclesiarum adeo inter se distantium, 66
ut populus utrique subjectus, in unam earum totus convenire nequeat. Idem *ibid.* Quod intelligendum est de diebus Festis tantummodo, in quibus 67
adest praeceptum audiendi Missam. Idem *ibid.* Et dummodo necessaria ad id Ordinarii Superioris 68
licentia accedat. Idem *ibid.* Et sufficit contrarium Synodalis Constitutionis praeceptum, ut Parocho id minime liceat. Idem *ibid.*

Praeterea, si alius adsit Sacerdos, qui in una ex illis Ecclesiis celebrare possit, Parochus debet ab iteratione Missae se abstinere. Idem *ibid.* Etiamsi 69 70
necesse sit Catechismum populo explanare, quum id, vel per alium Sacerdotem, vel ab ipso Parocho extra Missarum solemnia fieri possit. Idem *ibid.*

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De *modico tempore*, intra quod onera Missarum ex decreto S. Congregationis Rituum a S. M. Urbano VIII. approbato, de quo *Auctor n.* 37. sunt implenda, non inutile est hic disserere. 71

Sunt autem, qui tenent, modicum hoc tempus extendi ad tres annos. Vide Peirin *de Privileg. t.* 3. *ad Constit.* 9. *Urbani VIII. ad* 10. 72

Alii sentiunt, hoc modicum tempus concludi intra tres menses: Leander *de Sacram. tract.* 8. *disput.* 4. *quaest.* 18. Tamburin. *de Sacrif. Mis. lib.* 3. *cap.* 1. §. 9. *num.* 4. 73

Brevius alii volunt hoc modicum tempus, illudque ad duos menses restringunt; Marchin. *de Ordin. tr.* 3. *part.* 2. *cap.* 31. *num.* 5. Quart. *in Rubric. Missal. in appendic. quaest.* 4. *punct.* 1. *difficult.* 2. 74

Ut, quod sentio, dicam, si tempus sit determinatum, haud potest differri celebratio ultra illud. 75
Determinatio autem temporis aliquando provenit expressa voluntate dantis eleemosynam, et aliquando ex tacita ejusdem voluntate, ut si pro imminente aliqua occasione Missarum celebratio committatur.

Si autem tempus haud sit determinatum, arbitrio boni viri, pensatis singulis circumstantiis, determinandum illud est; *Dicastill. de Sacram. tr.* 5. *disput.* 4. *dub.* 21. *num.* 403. Hurtad. *part.* 1. *resolut. moral. tract.* 2. *cap.* 4. *resol.* 18. *num.* 202. et sic aliquando potest esse brevius, aliquando amplius duobus mensibus. Quoties enim Lex 76 77
haud determinat tempus illud, quod nec partes determinarunt, ejus determinatio dependere debet ab arbitrio boni viri, perpensis singulis circumstan-

tiis; minimeque licet sine auctoritate Legis certum terminum statuere.

78 Monendum vero est, quod semper, quoad fieri potest, tempus hoc sit restringendum, quum ita conveniat subjectae materiae.

*Responsio Auctoris.*

79 Quo ad dicta in his *additionibus* sub *num.* 76. *et seq.* poterat *Additor*, et debuerat videre Decretum *Sac. Congr. Conc.* a me jam allatum in verb. *Missa art.* 2. n. 18. relat. a Card. Lambertin. postea S. P. Bened. XIV. *in tom.* 3. *Notific. cit. c. p.* 189. *edit. Bononien.* ubi sancivit, modicum tempus debere intelligi infra mensem. Vide *ibi* expresse determinatum tempus a Lege.

ADDITIONES CASINENSES.

80 Quoad ea, quae Auctor tradit sub *num.* 10 huius articul. notandum, posterioribus saeculis, et Benedicto XIV. docente, (*Epist. ad Episc. Oscen incip. Declarasti, Tom. 2. Bullar. pag. 7. et seqq.*) ab Innocentio III. *Cap. Consuluisti, ex. de Celebrationem Missar.* revera sancitum, ne plures quam unam singuli eodem die presbyteri Missam
81 peragerent, praeterquam in Festo Nativitatis Domini. Aliter se res habebat in antiquiori disciplina. Tertullianus, *de Corona cap.* 3. Missam bis in die, mane scilicet, ac vespere celebratam aevo suo tradit. Synodus Emeritensis an. 666. decreverat, ut presbyter plures regens Ecclesias, in singulis Dominico die sacrum faceret: Toletana XII. an. 681. suspensionis censuram in eos sanxit, qui plura uno die sacrificia immolantes, in ultimo tantum, non in singulis eucharisticum cibum, potumque sumerent, ut in *can.* 5. tenoris sequentis: » Relatum nobis est, quosdam de Sa» cerdotibus non tot vicibus communionis Sanc» tao gratiam sumere, quot sacrificia in una die » videntur offerre: sed in uno die, si plurima per » se Deo offerant Sacrificia, in omnibus se obla» tionibus a communione suspendunt, et in sola » tantum extrema sacrificii oblatione communio» nis sanctae gratiam sumunt, quasi non sit to» ties illis vero, et singulari sacrificio participan» dum, quoties corporis, et sanguinis Domini no» stri Jesu Christi immolatio facta constiterit. » Nam ecce Apostolus dicit: *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris*? Certum est, quod » hi, qui sacrificantes, non edunt, rei sunt Domi» nici sacramenti. Quicumque ergo Sacerdotum » deinceps divino altario sacrificium oblaturus ac» cesserit, et se a communione suspenderit, ab » ipsa, qua se indecenter privavit, gratia commu» nionis anno uno repulsum se noverit ... ».

Pari modo Leonem III. qui sedit ab an. 795. ad 816, quandoq. septem, ac novem Missas in die celebrare consuevisse Walfrid. Strabo *de Rebus Eccl. cap.* 21. ac post eum Baronius *ad ann.* 816. *Annal. Tom.* 9. testantur. Et Cardinalis Petrus Damiani, qui anno 1073. obiit, tradens consuetudinem a majoribus acceptam abluendi, abstergendiq. calicis in postrema, *si nosmetipsi*, addit, *eodem die Sacrificium denuo speramus offerre: lib.* 6. *Ep.* 18.

Sic quoque Hugo Menardus *in lib. Sacrament. S Greg. Magni*, haec ante secundam Missam habet: Quando Apostolicus duas Missas celebrat eo» dem die, inter eas non lavat os, nisi post officium; » sed absque intervallo, finita priore, incipitur » alia: nimirum ut jejunus celebret ».

Praeterea Romanam Ecclesiam in multis Festivitabus olim indixisse uni, eidemque vel Episcopo, vel Presbytero onus celebrandi duo, vel tria sacrificia solemniter, puta praeter Nativitatem Domini, die primo Januarii, feria quinta Majoris Hebdomadae, Ascensionis Festo, tribus jejunii diebus ante Pentecostem (uti supra n. 62.), et quoties plurium Sanctorum Natalitia eodem die concurrerent, aut Missa ob aliquam necessitatem votiva, aut ob imminentem defuncti sepulturam incideret, ex antiquis Ritualibus aliisque monumentis compertum est, per cl. Cardinalem Bona congestis, *Rer. Liturg. lib.* 1. *cap.* 18. *n.* 5. 82

Illud vero addamus opertet, S. Bonifacium Archiep. Moguntinum, qui saeculo octavo vixit, unam tantum Missam celebrare eodem die solitum fuisse. Unde idem Strabo scriptor saeculi noni, rationes afferens in utramque partem, nempe pro plur. Missarum celebratione, vel unius tantum ab codem Sacerdote eadem die, propensior esse videtur pro plurium celebratione; atque ita concludit *loc. cit.* « Itaque unusquisque in sensu suo abundet, » dum fides concordet, ut nec saepius offerentes « aestiment, Deum aliter petitiones non posse di» scernere, nec semel Host. per diem immolan» tes, suae fidei subtilitatem potius, quam supe» riorum devotionem Divinitus acceptari ». 83

Nunc vero, cum Regula sit unam tantum Missam eadem die a Sacerdote celebrari posse, excepto die Nativitatis etc. Vid. Lucium nostrum *n.* 12. *et seqq. h. art.* merito « celebranti bis, vel ter in » die extra casus a jure permissos gravis poena in» fligi solet. Quamquam haec poena solet esse Ju» dici arbitraria, pro qualitate facti, et scandalo » populi » ait Bonacina, *de Sacram. Euchar. Disput.* 4. *q.* 8. *punct.* 7, *propos.* 3. §. *V. n.* 9. 84

Porro in synodo Dioec. Neap. Eminent. Card. Pignatelli, *part.* 3. *cap.* 1. *n.* 10. poena suspensionis ipso facto infligitur in huiusmodi Sacerdotes pluries eadem die celebrantes.

Audiamus insuper hac in re Thesaur. de poen. Eccles. qui haec habet. *Cap. V.* V. Missa « Peccat graviter Missas plures celebrans, in eadem die, semel enim celebrare posse sacerdotem dumtaxat in dic habetur c. *sufficit* etc. ». Deinde prosequitur. 85

« Quidam putant Sacerdotem Missam iterantum eadem die, hoc ipso esse irregularem, ut Majolus tenet *lib.* 3. *cap.* 15. §. *propterea.* Sed nullo jure id probat, et irregularitas non est asseren-

da, ubi non est jure expressa. Tamen si esset de hoc crimine diffamatus, esset irregularis aliquo modo improprie, quatenus ratione scandali celebrare non posset licite ob infamiam facti ».

Praestat quoque audire Pignatellum, in haec verba rite disserentem: « Nullibi in jure constituta est aliqua poena contra celebrantes pluries in die, ideoque poenam hujus delicti esse arbitrariam . . . Et ideo non est ad hanc, vel illam speciem determinata, et proinde sufficit, quod in unaquaque specie sit proportionata delicto . . . . Quoniam autem (proseq.) hoc facinus a Populo existimari solet graviss. idque ut plurimum avaritiae causa a pauper. et imperitis Sacerdotibus perpetratur, ideo non debent judices leve illud judicare, sed debent inferre poenam accomodatam delicto, consideratis prius diligenter facti notoritate, populi scandalo, ac personae delinquentis moribus, causa, sive motivo, quo motus fuit ad delinquendum, praecipue, si pro pecuniis . . si semel, aut pluries hoc delictum, commiserit, si non jejunus, quod soepius accidit, quia malitiose hoc delictum committentes, sumunt ablutionem, ne se prodant, ac proinde gravius erit puniendus, quia committit duplex delictum, alterum contra praeceptum non celebrandi, nisi semel in die, et alterum non celebrandi, nisi praemisso jejuniu naturali, quod est gravius, quia strictius obligat, ut ex eo constat, quod DD. excepto, quando agitur de complendo Sacrificio, quod per inchoantem impleri non potuit, in rarissimis casibus, aut in nullo concedunt posse celebrari a non jejuno; aliisque circumstantiis, quae augere, vel minuere possunt qualititatem delicti. . . ».

« Atque hinc (prosequitur Pignatellus), si quis semel ac iterum in eadem die celebraret, putans bona fide ex aliqua justa causa id sibi licere, et si revera non liceret, nisi tamen constaret, quod malitiose se gesserit, poterit dimitti cum aliqua poenitentia salutari, quia cum processerit ex bona fide, non habet locum poena ».

« Quod (sic idem scriptor) si scandalose eadem die Missam iterans, esset de hoc crimine diffamatus, esset irregularis aliquo modo improprie, quatenus ratione scandali celebrare non posset licite ob infamiam facti ». . . .

« Judex autem (nota pariter cum Pignatello) tam ratione delicti, quam delinquentis regulariter est Episcopus, etiamsi delinquens sit Regularis, vigore Decreti S. Concil. Trident. *de observ. et evit. in celebr. Miss. sess.* 22. cum in hoc delicto intercedat abusus, qui saltem ex dicto Decreto, reducitur ad avaritiam, vel scandalum, atque adeo potest reus, etiamsi Regularis sit, ab Episcopo puniri ». — Tom. 4. *Consult. Canonic. Consult.* 1. *n*. 3. 4. 6. 7. 9.

86 Quibus praemissis cavendum sane est ab opinione, *P. Armeni in tract.* quem edidit Venetiis 1700. *de poenis Tit.* 8. §. 2. *n.* 29. ubi concludit in haec verba: « Cum igitur nec contra jus divinum, nec contra praeceptum Ecclesiae sit repetita celebratio, videre haud scio, quomodo mortaliter peccet Sacerdos, celebrans pluries in eadem die ». Et ulterius progrediens, n. 32. addit sequentia; « Adverto autem, quod potest etiam dari necessitas ex parte Sacerdotis, si nempe pauper esset, ejus fundi patrimoniales periissent, et sibi substentanda esset Mater, aut Nepotes pauperes, et eleemosyna unius Missae, utpote tenuis, minime sufficeret ad manutentionem Sacerdotis, et familiae suae etc. sequitur, ex hoc, quod ex tali necessitate adactus Sacerdos, si omni diligentia adhibita, ne sequatur scandalum, bis celebret in die, non peccat. ». apud Monacell. *Tom.* 2. *Tit.* 15. *n.* 14. *pag.* 219.

« Quia vero opinio Auctoris (prosequitur Monacell.) est contra communem sensum DD. et Eccl. nemoque, quem viderim, inter casus, in quibus jure antiquo permittebatur eadem die Sacrum reiterandi, enumerat paupertatem Sacerdotis, ut videre est apud Gloss. *cap. Consuluisti*, verb. *Necessitatis, de celebrat. Miss...* cum evidens sit, quod necessitas, de qua loquitur *textus in d. cap.* respicit Populum, et Ecclesiam, non autem necessitatem privatam celebrantis, ut admonendo Episcopum Gerundensem declaravit *S. Cong. Episcop. de anno* 1588. *ad* 4. prout refert Fagnan. *in cap. In Ordinanda n.* 37. *de Simonia*, cujus Decreti tenor ibi relatus talis est: « Ad quartum super licentiis bis celebrandi, ac pecuniis, quae pro illarum expeditione, ut asseritur, solvuntur, miratur Sacr. Congr. agi de his licentiis concedendis; nam id non nisi ex magna necessitate fieri debet, et magna cautela, ut puta in locis, ubi perpaucissimi sunt Sacerdates, vel adsint impedimenta Adversariorum fidei, vel quid simile; quae cessant eo in loco, ubi vix evenire possunt alii casus a jure permissi, nec concedi potest haec licentia ab Episcopo generaliter quasi privilegium alicujus Sacerdotis, sed tantum in aliquo casu particulari nécessitatis causa ab Episcapo examinanda » —: « Quibus bene perpensis, concludit Monacell. doctrina cit. Auctoris censuram Congr. Indicis non valuit effugere, nam ejus liber fuit damnatus ». *loc. cit. n.* 15.

Lubet denique sequentia exscribere ex Epistola 87 Bened. XIV. *T.* 2. *Bull.* 3. in *ordine, incip. Declarasti*, directa Episc. Oscensi, quoad causas, ex quibus possit Sacerdos plures Missas in die celebrare, ibi: « Quamvis nonnulli ex Theologis Moralibus plures rationes, et causas excogitaverint, ob quas Sacerdos eadem die Sacrificium Missae bis offerre posse videatur . . . id tamen unanimi consensu permittitur Sacerdoti, qui duas Parochias obtineat, vel duos Populos adeo sejunctos, ut alter ipsorum Parocho celebranti per dies Festos adesse nullo modo possit, ob locorum maximam distantiam; tunc enim absque ulla dubitatione licere existimant ejusmodi Rectori,

» cum Festi dies incidunt, bis Sacrum conficere, » ut Populo utrique satisfaciat . . . . . ea tamen » conditione, ut legitimam pro re gerenda facul- » tatem prius obtinuerit ».

88 Seclusa hujusmodi necessitate : « illud affirma- » bimus ( prosequitur praelaud. Pontifex), ex com- » muni totius Ecclesiae disciplina permitti tan- » tum Sacerdotibus hoc tempore , ut die Natali » Salvatoris Nostri ter Sacrum faciant , vel quia » institutum id fuit a S. Telesphoro Pontifice, ut » eam celebritatem singulari honore prosequeren- » tur Fideles , uti ostendit *Canon : Nocte Sancta* » *de Consecr. Dist.* 1. vel quia ( si plurimi fa- » cienda videantur argumenta, quibus author Te- » lesphorus illius Canonis impugnatur ) Parens , » ac Magistra Ecclesia cum ritum die Natali Do- » mini conservandum censuit , ut posteris perpe- » tuo commendaret veterem disciplinam, ob quam » Sacerdos idem plura Sacra conficiebat, cum alii » quoque festi dies per annum occurrebant ».

89 Quantum ad causam utilitatis pro plur. Missis in die ab eod, Sacerd. celebrandis, haec id. Pontifex habet : « Et utilitas quidem non suffragatur : » quidquid enim sit de titulo utilitatis, qui illum » admittunt, illum explicant, et intelligunt, non » de utilitate celebrantis, sed Missam audientis...

90 Quoad vero necessitatem ex inopia, attentis alicujus paroeciae circumstantiis, cum una Missa satis non est: « Minus prodest necessitas (sic addit » praefatus Pontifex ) ex inopia desumpta, cum » plura sint expendenda , antequam titulus ne- » cessitatis ex inopia desumptus admittatur. Pri- » mo, an revera Parochi tanta premantur egesta- » te, ut alteri Sacerdoti stipendium Missae ne- » queant suppeditare. Si enim inopia adeò magna » non sit , Episcopali authoritate . . . adigi po- » terunt , ut Sacerdoti Missam celebraturo elee- » mosynam largiantur ... Secundo si Parochis te- » nues omnino , angustique proventus obveniant, » videndum, an Populus etiam in eadem paupert. » versetur ; quemadmodum enim Episc. adigere » potest Sacerdotem, ut populo Sacrum faciat die- » bus Festis, ita etiam potest indicere Populo, ut » celebranti Sacerdoti consuet. stipend. elargiatur».

» Porro difficile prorsus videtur ( prosequitur Pontifex ) omnia haec simul copulata deprehen- » di. Quod si res ita se haberet, tunc Ven. Frater, » ex iis eleemosynis, quas ipse egenis elargiri lar- » ge consuevisti, stipendium pro re Divina facien- » da Sacerdotibus erogare deberes, nec ullo mo- » do perferre, ut Sacrificium iterent Parochi, qui- » bus deest alius Sacerdos , qui diebus Festis Po- » pulo ministret ».

Quantum ad consuetudinem, quae forte invale- 91
scere potuerit, plures Missas ab eodem Sacerdote in die celebrari , audiamus praed. Supremum Magistrum hoc sane pacto : « Parochi postremo . . ve- » tustissimam adducunt consuetudinem. Nos, . . . » solum inquirimus , utrum ea consuetudo ratio- » nem praescriptionis, aut praesumptionis sibi » comparaverit; et utrumque falsum , et alienum » judicamus. Non utique jus Divinum, sed Eccle- » siasticum prohibet, eadem die ab eodem Sacer- » dote Sacrificium iterari. At non omnia , quae » juris tantum Ecclesiastici sunt, praescribi pos- » sunt. Si etenim juxta civiles leges *Sanctae res* » praescribi non possunt, absonum undique est as- » serere, fuisse per praescriptionem aliquid obten- » tum, vel acquisitum , quod adversetur Sanctio- » nibus universalibus Ecclesiae, quarum observan- » tiam Sacrum Trid. Conc. in Missarum celebra- » tione Sacerdotibus omnino praecipit, uti colligi- » tur ex Decr. *de observ. et evit. in celebr. Missae.*

« Praescriptionem excipit praesumptio ( ita » praed. Pontifex ), de qua modo sermo habendus » est. Equidem non ignoramus Jurisperitorum com- » mune adagium , nempe ratione consuetudinis » ab immemorabili afferri posse in medium quem- » cumque gratiosum titulum, et etiam privile- » gium Apostolicum, quod utpote nullo certo do- » cumento probatum , praesumptum appellatur. » Sed caeteris praetermissis . . . subdimus , haec » intelligi posse de illis privilegiis, quae impetra- » ri potuissent a Sede Apostolica , si quis ea po- » stulasset; non vero de illis, quae, cum postulan- » tur, negari omnino consueverunt; ne praesump- » tio plus habeat roboris, et momenti, quam ve- » ritas ». Ita Bened. XIV. *Epist. cit.*

## ARTICULUS VI.

### MISSA A QUO POSSIT CELEBRARI , VEL NON ? ET IN QUO IDIOMATE ?

### SUMMARIUM

1. Missa a solo Sacerdote rite ordinato celebrari potest. — 2. Missam celebrantes non ordinati graviss. poenis puniuntur, quippe degradantur , et Curiae Saec. tradantur etiam pro prima vice. — 3. Et licet essent minores 25. annorum , dummodo compleverint 20. tradendi sunt per Inquisitores brachio Saeculari , et ultimo supplicio afficiendi. — 4. Casus iste evenit Romae anno 1711. in Dominico Spallacino Urbevetano. — 5. Missa non debet permitti, quod celebretur a Sacerdotibus vagis, et ignaris. — 6. Nec a Sacerdotibus notorie, et publice criminosis. — 7. Nec a Sacerdotibus exteris , et incognitis sine legitimis litteris dimissoriis sui Episcopi. — 8. Sacerdotes exteri nec etiam possunt admitti a Regularibus ad celebrandum in suis Ecclesiis contra prohibitionem Ordinarii.— 9. Missa non potest celebrari in lingua vulgari, sed solum in lingua Latina, vel Graeca a Graecis, numquam, et a nullo in lingua Sclavonica, nisi ex consuetudine , *ad n.* 11. alia ad rem ad *n.* 17. — 18. Subnectuntur Addit. ex aliena manu, *ad n.* 23. — 24. * An ob debilitatem corporis possit Missa celebrari sedens ex indulto: an caecus omnino , possit item ex indulto celebrare.—25. Quid de Sacerdote paralytico ? ibi.

Missa a solo Sacerdote ordinato rite celebra-
1 ri potest. Concil Nicaenum *can.* 4. et Trid.
*sess.* 22. *cap.* 1. Solus enim Sacerdos est
legitimus Minister Ecclesiae ad hoc Myste-
rium conficiendum consecratus, juxta quod Chri-
stus solis Apostolis, eorumque in Sacerdotio suc-
cessoribus praecepit in ultima Coena dicens, *Hoc*
2 *facite in meam Commemorationem.* Unde Missam
celebrantes non ordinati, gravissimis poenis pu-
niuntur. Gregorius enim XIII. Constitut. 21. in-
cipient. *Officii nostri*, statuit, quod judicentur,
et puniantur rigorosissime per Inquisitores; et
Clemens VIII. Constitut. 81. Incip. *Etsi alias*,
decrevit, quod degradentur, et Curiae Saeculari
tradantur etiam pro prima vice; quod etiam con-
firmat Urbanus VIII. Constitut. 79 Incip. *Apo-
stolatus.*
3 Et licet essent Minores 25. annorum, dummo-
do compleverint 20. tradendi sunt per Inquisito-
res brachio Saeculari, et ultimo supplicio afficien-
di, ex Clement. VIII. et Urbano VIII. in *cit. Con-*
4 *stitut.* Casus iste evenit Romae anno 1721. In Do-
minico Spallacino Urbevetano, qui sub mentito
nomine Joan. Baptistae Rossignoli, Andrea Ros-
signoli, et Josephi Bonifacii, per annos quinque
saepissime Missam celebravit, cum tamen nullos
haberet Sacros Ordines, in Acie Campi Florae fur-
ca suspensus, et deinde igni crematus fuit *die* 12.
*Julii ejusd.* anni 1711. Vide infra *num.* 12.
5 Missa non debet permitti, quod celebretur a
Sacerdotibus vagis, et ignaris. Concil. Tridentin.
*sess.* 22. *in decret. tit. de observand. in celebrat.*
6 *Missar.* Nec a Sacerdotibus notorie, et publice
7 criminosis Idem Concilium *ibid.* Nec a Sacerdo-
tibus exteris, et incognitis sine legitimis litteris
dimissoriis sui Episcopi. Concil. Mediolanen. I.
*part.* 2. *tit. de iis quae pertinent ad celebrat. Mis-*
8 *sae.* Sacerdotes exteri nec etiam possunt admitti
a Regularibus ad celebrandum in suis Ecclesiis,
contra prohibitionem Ordinarii, ut censuit *Sac.
Cong. Concil. in Bononiensi* 2. *Julii* 1620. *et in
Neapolitana* 17. *Augusti* 1630. et saepe alibi.
9 Missa non potest celebrari in lingua vulgari;
Concil. Senonen. *cap.* 7. *inter errores damnatas
ibi relatos.* Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 8. sed
solum in lingua latina, vel graeca a Graecis: nun-
quam et a nullo in lingua Sclavonica. Joann. VIII.
*epist.* 195. ibi: « Audivimus etiam, quod Missas
cantes in barbara, hoc est Sclavonica lingua; Un-
de jam Litteris Nostris per Paulum Episcopum
Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea
lingua Sacra Missarum Solemnia celebrares, sed
vel in latina, vel graeca lingua, sicut Ecclesia
Dei, toto terrarum orbe diffusa, et in omnibus
gentibus dilatata cantat ». Sic apud Pallavicinum
in *Polyanthea Sacrorum Canonum tom.* 3. *verb.
Missa* §. 3. *num.* 1. Et Thomas Archidiaconus
Spalatensis *in Historia Episcoporum Salonitano-
rum edita a Joanne Lucio cap.* 16. tempore Ale-
xand. II. refert a Legatis Sedis Apostolicae coac-
tam fuisse Synodum omnium Episcoporum Dal-
matiae, et Croatiae, in qua statutum fuit, ne quis
de cetero praesumeret Divina Mysteria celebrare
in lingua Sclavonica, sed debere uti tantum lati-
na, vel Graeca. Idem statuit Gregor. VII. Alexan-
dri successor *lib* 7. *epist.* 11. data ad Uratislaum
Bohemiae Ducem, in qua sic scribit: « Quia nobi-
litas tua postulavit, quod secundum Sclavonicam
linguam apud vos divinum celebrari annueremus
Officium, scias Nos huic petitioni tuae nequa-
quam posse favere »: Et paucis interjectis subdit:
« Unde ne id fiat, auctoritate B. Petri inhibemus,
teque ad honorem Omnipotentis Dei huic vanae
temeritati viribus totis resistere praecipimus ».
In Istria tamen, in Liburnia, et in Dalmatia 10
Littorali, Missa, et alia Officia lingua Illyrica,
seu Sclavonica celebrantur; at servatur ibid. Ri-
tus Romanus. Eadem lingua ut tradit Cardinalis
Bona *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 4. est in usu apud Chri-
stianos Tartaros circa Tauricam Chersonesum,
apud Circassos, et quasdam Ponticas Nationes,
itemque in Servia, Misia, Bosnia, Bulgaria, Rus-
sia minori, in Volhinia, Podolia, et parte qua-
dam Lithuaniae, et in aliis finitimis Regionibus.
Usum talis linguae in sacris Ecclesiae functioni-
bus coepisse saeculo nono, quo Moscovitas Christia-
nae Religioni nomen dedisse sub Imperio Basilii
Macedonis ostendit Baronius *in Appendice tom.
VII. de Ruthenis a Sede Apostolica receptis*, vo-
lunt aliqui; alii autem id serius, nempe vertente
saeculo decimo, imperantibus Basilio juniore, et
Constantino, contingisse opinantur; Verum ne-
gari non posse ante praedictum tempus, nempe
ante annum 872. ab Hadriano II. Moravis per-
missum fuisse, ut lingua Sclavonica in Missis, et
Officiis uterentur, tradit Bollandus *in vita S. Cy-
rilli, et S. Methodii.* Eamdem licentiam celebran-
di Missam, et Officium lingua Sclavonica confir-
mavit Innocent. IV. an. 1248. epistola ad quem-
dam in Sclavonia Episcopum relata ab Oderico
Raynaldo *ad eumdem annum, num.* 52. et vigore
ejusdem privilegii in Ecclesia sancti Hieronymi
Illyricorum Almae Romanae Urbis, Festo Ipsius
Sancti, dum celebratur Missa solemnis, canitur i-
diomate Illirico Epistola in Choro ab uno ex Be-
neficiatis ejusdem Ecclesiae, Evangelium vero ab
uno ex Canonicis; et a Subdiacono legitur eadem
Epistola in idiomate Latino, sicut Evangelium in
eodem idiomate a Diacono, ut refert eruditissi-
mus P. Merati *tom.* 1. *part.* 1. *observat. praeli-
minar. num.* 29. ubi in fine tradit, quod in dictis
Provinciis, ut notat Cardinal. Bona *loc. cit.* non
obstantibus Apostolicis inhibitionibus *numero an-
tecedente* relatis, dudum recepta consuetudo prae-
valuit, et viget. Vide ipsum *loc. cit.* ubi multa
ad rem erudite suo more adducit.

11 Cardinalis de Albic. tamen *de inconstantia in fide part.* 1. *cap.* 34. *n.* 40. *et seq.* refert per extensum Breve, quo Alexander VII. 12. Januarii 1661. prohibuit Missale Gallica lingua impressum, quo publicato, statim omnia exemplaria abolita fuerunt, observando *sub num.* 41. quod occasione hujus Missalis Clerus Gallicanus, pro suo in Catholicae Ecclesiae disciplinam studio, Parisiis anno eod 1661. in lucem dedit luculentissimam « collectionem quorumdam gravium auctorum, qui ex professo, vel ex occasione, Sacrae Scripturae, aut divinorum officiorum in vulgarem linguam translationes damnarunt »; Sacerdotem aliter facientem, esse vehementer de Haeresi suspectum, dum nostri temporis Haeretici id obstinate servandum esse contendunt. Quinimmo neque permissum est Concilia in alias vulgares linguas traducere, ut respondit *Sac. Congr. Conc. in una Galliae* 2. *Julii* 1629. ut in *l.* 16. *Decret. fol.* 109.

12 Missam celebrantes, qui reperti fuerit ad Presbyteratum non promoti, Curiae saeculari traduntur, etiam pro prima vice, praevia degradatione, si alium ordinem habeant. Benedictus XIV. Con-
13 stitut. 97. incip. *Sacerdos*. Etiamsi unius tantum Missae partem celebraverint, dummodo elevatio-
14 nem peregerint. Idem *ibid.* §. 6. Etiamsi Conse-
15 crationis formam non protulerint. Idem *ibid.* Si elevationem non peregerint, mitiori poena damnari possunt, Idem *ibid.*

16 Illyrica natio in Missis celebrandis, et in Horis Canonicis, aliisque divinis Officiis persolvendis adhibere tenetur Missalia, Tabellas, et Breviaria characteribus Hieronymianis impressa typis Congregationis Propagandae Fidei, et Slavum litterale idioma cum dictis characteribus retinere; ac nemo Orationes, et preces, quae Apostolicae Sedis auctoritate examinatae, et approbatae non fuerint, recitare, aut quoquo modo adhibere potest. Benedictus XIV. Ecclesiasticis omnibus Ritus Slavolatini expresse id praecipit Constitut. incip *Etsi Pastorali*.

17 Nemo ignotus sive saecularis, sive Regularis admittendus est ad celebrandam Missam, nisi adductis testimonialibus, iisque visis et approbatis ab Episcopo; idque praecipi posse ab eodem Episcopo, saltem quoad Sacerdotes Regulares exteros etiam Regularibus censuit S. Congregatio. *Institut. Eccles.* 34. §. 4. *et De Synodo Dioeces. lib.* 7. *cap.* 41. §. 5. *Novae Edit. lib.* 9. *cap.* 15. §. 5.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

18 Grave adeo visum est delictum ejus, qui quum non sit Sacerdotio initiatus, audet Missam celebrare, ut plura singularia adversus ipsum Constitutionibus Pontificiis sint sancita.

19 Primum est, quod extremum probationis non promotionis ad Sacerdotium probari queat Litteris extrajudicialibus Ordinarii, ut statuit Benedictus XIV. *in Constitutione incipiente: Sacerdos in aeternum.*

Secundum est, quod si ad probandum alterum 20 extremum celebrationis Missae, testes inducti sint singulares, possit reus tormentis subjici ad veritatem eruendam; *Idem Summus Pontifex in dicta Constitutione.*

Tertium est, quod reus hujus delicti tradilur 21 Brachio saeculari, etiamsi partem tantummodo Missae celebraverit, dummodo elevationem Hostiae, vel Calicis, vel utriusque fecerit, forma Consecrationis licet non prolata, *mox laudatus Summus Pontifex in dicta Constitutione.*

Quartum, quod et traditur *ab Auctore n.* 3. est, 22 quod a traditione Brachio saeculari, nec excusat aetas minor 25. annis, si tamen reus annum vigesimum compleverit, ut sanxit *Urbanus VIII. in Constitutione, cui initium est: Apostolatus officium*, et innovavit *Benedictus XIV. in dicta Constitutione.*

Quintum est, quod *confessio* vocalis *de plano*, 23 quae suffragari in Tribunali S. Inquisitionis solet ad mitigandam poenam ordinariam, minime reis hujus delicti suffragatur ad vitandam traditionem Brachio saeculari, ut constituit *idem Benedictus XIV. in altera Constitutione, quae incipit Divinorum.*

ADDITIONES CASINENSES.

Pro resolutione dubiorum, an scilicet quis se- 24 dens ob crurium debilitatem etc. vel omnino coecus, Missam ex Apostolicae Sedis Indulto celebrare possit: satius existimamus Epistolam heic transcribere immortalis Pontificis Benedicti XIV. in qua simul alia incidentur disciplinam Ecclesiasticam respicientia suo more solidissime exposita reperiuntur, tenoris sequentis.

LETTERA DELLA SANTITA' DI NOSTRO SIGNORE

**BENEDETTO PAPA XIV.**

A MONSIGNORE

IGNAZIO REALI

*Primo Maestro delle Cerimonie Pontificie. sopra il Celebrare la Messa sedendo.*

*All' Amato Figliuolo Maestro.*

IGNAZIO REALI

*Prefetto delle cerimonie Pontificie.*

**BENEDETTO PAPA XIV.**

*Amato Figliuolo Salute, ed Apostolica Benedizione*

Nell' estate dell' anno prossimo passato 1756. incominciammo a provare nella nostra complessione naturale varj pregiudizj, e danni, cagionati

in parte dalla grave età in cui ci ritroviamo, ed in parte dalle incessanti fatiche intraprese, e sopportate dai primi anni della nostra gioventù sino all' ultima nostra vecchiaja . . . . Da quel giorno sino al giorno presente non abbiamo mai celebrata la Messa; non essendo possibile, che a Noi riesca lo stare in piedi. Abbiamo però sempre ricevuta la sacra Eucaristia in quei giorni, nei quali secondo il solito avressimo celebrata la Messa, se non fossimo stati impediti; e la Comunione è stata ricevuta da Noi o sedenti in una sedia, o per lo più stando nel letto, e stando in esso a sedere: nè in questo tempo abbiamo mai pensato a celebrare la Messa, per la speranza datanci dai Professori, che, venuta nell' estate la stagione calda, avressimo pel benefizio d'esse riacquistato ciò che avevamo perduto. Ma nulla avendo conseguito, ed essendo restati inabili come prima, ed avendo già sperimentate tutte le stagioni nel decorso d' un' anno; ci sembra d' aver avuta la sentenza, da Noi ben volentieri accettata, di dovere nel rimanente di nostra vita esser impediti, come ora siamo, e non potere per conseguenza reggerci in veruna maniera su i piedi. Per lo che è necessario il vedere, che partito dobbiamo prendere; cioè, se dobbiamo continuare ricevendo la santa Comunione; o se dobbiamo procurare di celebrare la Messa stando a sedere

Si è detto, aver Noi ben volentieri accettata la sentenza; non avendo mai pregato Dio nella nostra grave malattia di vivere, o di guarire dal male. Ci siamo sempre con pienezza, e sincerità di cuore rimessi in tutto, e per tutto nella sua santissima volontà, ben sicuri, che non si sarebbe scordato dell' anima nostra, nè tampoco del governo della Chiesa, e di questa S. Sede Apostolica, quando la sua Divina volontà fosse stata, che dovessimo anche per qualche tempo sopravvivere. Si è detto, esser venuto il tempo di dover risolvere, se dobbiamo continuare ricevendo l' Eucaristia, come abbiamo fatto fin' ora, o pure dire la S. Messa, sedendo. Ma perchè Salomone nel *cap.* 3. de' Proverbj dice: *Ne innitaris prudentiae tuae*, parole ancora, che si leggono nella Decretale *Ne innitaris, de Constitutionibus;* e Giansenio sopra i Proverbj, così soggiugne: « Vetat niti suae prudentiae, quod est sic illi fidere, quasi illa sufficiat ad directionem actuum nostrorum, et provisionem rerum necessariarum » : ed il Salazar sopra il detto testo de' Proverbj al *n.* 26. osserva con S. Gio: Grisostomo, che a questa legge sono ancora sottoposti i vecchi, non ostante la lunga esperienza degli affari, e che abbiano un bastone a cui si possano appoggiare: « Baculus, inquit » Chrysostomus, senectutis sustentatio est. Quapropter dixerim, eo spectasse Salomonem, ut » his verbis suadeat, sapientiae, vel prudentiae » propriae non inniti. Nam, si qui possent certo » propriis consiliis, et prudentiae fidere, maxime » senes, et grandaevi, propter experimentum, et » canos. Ait ergo: ne prudentiae tuae, quasi baculo innitaris: idest etiamsi ad senectam perveneris, cum opus est baculo, ne tunc quidem tua » prudentia quasi baculo utaris » : quindi è, che dopo aver Noi dedotte in questa Lettera per l'una, e l' altra parte le ragioni che possono assistere o al proseguire la Comunione, come insino ad ora si è fatto, o al celebrare la Messa sedendo, siamo risoluti di confidare queste nostre fatiche a varj uomini da bene, e dotti, per prendere poi risoluzione, dopo aver inteso il loro consiglio. Il Cardinal Enea Silvio Piccolomini, che di poi fatto Papa, prese il nome di Pio II. nella sua celebre lettera scritta a Martino Mayer Cancelliere dell' Arcivescovo di Magonza, e stampata ne' Commentarj dell' edizione di Roma del 1584. espone la necessità che ha il Papa di prender consiglio, colle seguenti parole: « Papa etsi doctus, et sapiens est, non tamen tam verbo suo sapit, quam » consilio assistentium; et deciperetur forsitan aliquando, nisi astarent viri sapientes, qui multa » noscant ». Questo è un grande avvertimento per Noi, che non siamo nè dotti, nè sapienti, e che abbiamo alle mani un affare, che non è affare d'altri, ma nostro, ed in cui senza il lume dell' altrui consiglio l' amor proprio potrebbe far travedere.

## RIFLESSIONI

*Sopra il proseguire a ricevere la comunione, come s' è fatto fino ad ora, lasciando il celebrare la Messa sedendo.*

I. Per camminare con ordine, esporremo in primo luogo quanto risguarda il continuare la santa Comunione nel modo fin' ora praticato, lasciando di celebrare la Messa sedendo; per far poscia passaggio all' altra parte, in cui si ammette la celebrazione della Messa sedendo, lasciando da parte il costume di ricever sempre la sacra Comunione, come fin' ora si è fatto.

II. L'Angelico Dottore S. Tommaso 2. 2. *quaest.* 93. *art.* 1. *ad sec.* insegna, che avanti il tempo della Legge i giusti per mezzo d' un interiore istinto erano istrutti del modo d' onorare Iddio, a cui poscia gli altri aderivano: « ante tempus Legis » justi per interiorem instinctum instruebantur » de modo colendi Deum, quos alii sequebantur »: o che poi nella Legge furono stabiliti i precetti esteriori, da quali restarono gli uomini a sufficienza istrutti, ed obbligati all' adempimento d'essi: « Postmodum vero exterioribus praeceptis, prosiegue S. Tommaso, circa hoc homines sunt instructi, quae praeterire pestiferum est ».

III. Terminata poi l'osservanza della Legge Mosaica, e l' obbligo di adempirla per la venuta di Cristo, e fattosi luogo al Vangelo, benchè non ogni rito spettante all' amministrazione de' Sagramenti, ed alla Messa, sia stato istituito dagli Apostoli, ma molti e molti siano stati istituiti dalla

Chiesa, ciò non toglie, che questi pure debbano adempirsi, ed osservarsi. Il Suarez nel *t.* 3. *in* 3. *part. D. Thom. quaest.* 83. *art.* 5. *disput.* 84. *sect.* 1. dopo aver portato le parole dell' Apostolo S. Paolo nella 1. *ad Corint.* 14. *Omnia secundum ordinem fiant in vobis:* dice, essere stata la Chiesa necessitata a costituire ne' Sacri riti spettanti all' amministrazione de' Sagramenti, ed alla celebrazione della Messa, un' ordine fisso anche nelle cose più minute: « Et ideo oportet in his omnibus, » etiam minutissimis, certum ordinem ab Eccle» sia constitui »: riflettendo, che se le cose si fossero lasciate all' arbitrio di ciascheduno, *multo indecore, et imprudenter fierent*: e che l'uniformità nelle predette cose serve per lodare l' unità della Chiesa, la cura o sollecitudine de' Pastori: « Haec » uniformitas, quae in his omnibus servatur, ad » splendorem officii Ecclesiastici spectat, et uni» tatem Ecclesia commendat, et Pastorum ejus » curam, ac solicitudinem ».

IV. E però, venendo al caso nostro, se nelle Rubriche generali del Messale Romano al *tit.* 17. non si ammette il sedere nella Messa privata, ma bensì nella Messa solenne, quando si cantano dal Coro il *Kyrie*, la *Gloria*, ed il *Credo*, se quanto ivi è prescritto deve esattamente eseguirsi, esclusa qualsisia mutazione, secondo la definizione del sacro Concil. di Trento alla *sess.* 7. *de Sacram. in gen. can.* 13. e la Bolla di S. Pio V. prefissa al Messale, in cui si comanda un' esatta, osservanza di quanto è prescritto nelle sopraddette Rubriche, sembra restar chiara la conseguenza, che, non essendo permesso il sedere nella Messa privata, chi senza sedere non la può celebrare, dee contentarsi di ricevere la sacra Comunione *more laicorum*, lasciando di celebrarla.

V. Ben vediamo, che si può replicare, che l'argomento prova, non doversi celebrare la Messa senza l'opportuna dispensa, non escludendo il celebrarla colla dispensa. Ma subentra la replica; ed è, che il celebrare la Messa sedendo, quando la Rubrica non lo permette, è una specie di disprezzo, che non può levarsi pel mezzo della dispensa. Teofilo Raynaudo nella sua opera intitolata *Sacrum Christianum Acathistum, seu sessionis expers*, al *tom.* 6. *pag.* 498. §. 4. a *seg.* pone in chiaro il sopraddetto disprezzo. Evvi pure un' Opuscolo di S. Pier Damiano, che è il 39. al *tom.* 3. della stampa del 1743. in cui persuade al Vescovo Bisontino, che dalla sua Diocesi tenga lontano *opprobrium ignominiosae sessionis.* E nel Decreto di Graziano sono registrati due Canoni, il 57. ed il 68. *de Consecrat. dist.* 1. nel primo dei quali così si legge: « Nullus Episcopus, Presbyter, » aut Diaconus ad solemnia Missarum celebranda » praesumat cum baculo introire »: e nel secondo si ritrovano queste altre parole: « Apostolica au» ctoritate mandamus, dum sancta Evangelia in » Ecclesia recitantur, ut Sacerdotes, et caeteri » omnes praesentes, non sedentes, sed venerabi» liter curvi in conspectum Evangelii stantes, » Dominica verba intente audiant, et fideliter ado» rent ».

VI. Tanto più, che ora non si parla d'una dispensa di celebrare la Messa sedendo, stando però in piedi in tutto il tempo del Canone, come altre volte è stato concesso; ma di celebrare la Messa intero stando a sedere, e così ancora nel tempo del Canone, della qual dispensa dicesi non ritrovarsi esempio. Il Pasqualigo *de Sacrificio novae Legis tom.* 1. *quaest.* 227. propone la questione: *an Sacerdos dum celebrat, sedere possit?* e dopo aver risposto di nò, pel motivo dell' irriverenza, parlando in ultimo della dispensa Papale, dice, che non sarebbe conveniente il concederla, quando la dispensa dovesse comprendere tutta intera la Messa; ma che piuttosto sarebbe cosa praticabile, se, non potendo il Sacerdote stare in piedi tutto il tempo del Canone, interrompesse la Messa, e andasse a sedere, prendendo in quella maniera il necessario riposo: « Satius esset, quod » potius interrumperet Missam, et sedens quiesce» ret ad recuperandas vires, quam sedendo cele» braret »: il che Noi abbiamo veduto praticare da un'uomo dotto e dabbene, che era Inquisitore di Perugia, e che non poteva stare in piedi tutto il tempo del Canone, come doveva fare, a tenore della dispensa, per la gran debolezza a cui era sottoposto.

VII. Sappiamo, parere superfluo a taluno quanto sin ora si è detto contro il celebrare la Messa sedendo, e particolarmente quando il sedere comprende ancora il tempo del Canone; poichè derivando la proibizione del sedere nel detto tempo dal gius positivo, e non dalla legge Divina, o naturale, ed essendo il Romano Pontefice superiore al gius positivo, può con ogni facilità derogare ad esso, e per conseguenza concedere di poter sedere celebrando la Messa o fuori del tempo del Canone, o anche nel tempo del medesimo.

VIII. Ma chi la discorre così, non ha presenti quei casi, ne' quali il Romano Pontefice non concede dispensa, ancorchè, concedendola, non deroghi che al gius positivo, nè offenda il gius Divino, o naturale.

IX. Si controverte fra i Teologi, se sia proibito dal gius Divino, o naturale, oppure dal solo gius positivo il matrimonio tra fratello e sorella; e S. Tommaso, il Gonzalez, il Ponzio, il Parisio, l'Aversa riducono la proibizione al solo gius positivo: e ciò non ostante, non si ritrova esempio di verun Pontefice Romano, che abbia ammesse le suppliche del fratello che volea maritarsi colla sorella; essendo falsi gli esempi, che dagl' inimici della S. Sede si portano per la concessione della dispensa: ed essendo solamente vero quello d' Arrigo VIII. Re d'Inghilterra, che avendo con gran premura domandato al Pontefice Clemente VII. che il Duca di Richemont suo figlio bastardo potesse maritarsi con Maria figlia legittima di lui, e

della Regina Caterina, ebbe una pronta repulsa; ed essendo pur vero l'altro esempio del Conte d'Armagnac, che si maritò colla sorella coi mezzo d'una dispensa, ma falsa, di Callisto III. che sempre ricusò di concederla. Vedasi il tutto pienamente riferito, e comprovato dal Riganti, che volentieri nominiamo, per essere stato da Noi trattato *in minoribus* con amicizia, e confidenza, e stima del suo valore, e sue virtuose fatiche. Vedasi il citato Riganti ne' Commenti sopra la Regola 49. di Cancelleria dal num. 13. fino a tutto il num. 17.

X. Il matrimonio in primo grado di affinità in linea retta non è proibito, che pel gius positivo; ed il Silvio celebre Teologo sostiene, che concorrendovi causa di gran rilievo, può il Romano Pontefice concedere la dispensa fra patrigno, e figliastra: ma insino ad ora non si è trovato Papa, che abbia concessa, anche con causa di gran rilievo, dispensa in primo grado d'affinità di linea retta: come Noi abbiamo dimostrato nel nostro *lib.* 9. *de Synodo Dioeces.* dell'ultima edizione al *cap.* 13. *n.* 4. (V. Addit. Cas. *V. Matrim. art.* 6. *sub verbo Affinitas n.* 28.).

XI. L'impedimento *criminis*, ancor quando sia seguita l'uccisione del conjuge, è impedimento di gius positivo. Ciò si vede nella Legge Ebrea, che non riconosce nullità di matrimonio, ancorchè sia preceduta la copula coll'uccisione del conjuge: e Noi ci ricordiamo, essersi nel Tribunale del S. Officio, quando *in minoribus* n'eravamo consultore, rigettata l'istanza d'un Giudice Ebreo, che voleva introdurre l'impedimento *criminis* nei matrimonj, che si facevano fra gli Ebrei, quando v'era stata l'uccisione del conjuge; essendo troppo chiaro il fatto di Davidde, il di cui matrimonio con Bersabea si ebbe per valido, ancorchè prima avesse colla medesima commesso adulterio, e macchinato nella morte di Uria di lei marito. Essendo la proibizione del matrimonio nel caso predetto di gius positivo, se fosse vera la regola generale della facilità di dispensare, quando la proibizione discende unicamente dal gius positivo, non vi dovrebbe esser stata, nè tampoco essere oggidì tanta difficoltà di dispensare, concorrendo causa legittima; e pure non v'è esempio, che da verun Romano Pontefice sia stata concessa simile dispensa, quando il fatto sia pubblico. Vedasi quanto in questo proposito è radunato dal Migliorucci nelle sue Istituzioni Canoniche al *l.* 2. *tit.* 14. nelle spiegazioni al *n.* 9. e 10. *Ubi conjugis occisio secuta sit, nunquam dispensatur, non quia Pontifex non possit:* e quanto al caso, che l'impedimento sia occulto, il Maggior Penitenziere concede la dispensa tanto ne' matrimonj contratti, quanto in quelli che debbono contrarsi, pel foro interno, se l'adulterio è seguito *neutro machinante;* ma se l'impedimento nasce dall'adulterio, *utroque, vel altero machinante*, essendo occulto l'impedimento, il Maggior Penitenziere ha la facoltà di dispensare, *raro tamen*, e sempre pel detto foro interno, e concorrendo una grave necessità, o sia qualche imminente pericolo, ma dopo aver proposto il Caso nella piena Congregazione, o sia Segnatura della Penitenzieria. Vedasi la nostra Constituzione XCV. che comincia *Pastor bonus* nel v. 1. del nostro Bollario, al §. 44.

XII. I sopraddetti esempj pienamente comprovano, non doversi correre alla cieca, e stabilire per regola, che, quando una cosa non è, che proibita dal gius positivo, e non dal gius naturale, o Divino, sia in piena libertà del Romano Pontefice usare il diritto di derogarvi: anzi agli esempi poc'anzi riferiti può aggiungersi ancor quello del celebrare sedendo in tutto il tempo della Messa, e così anche nel tempo del Canone; giacchè, per quanto dice chi è contrario alla celebrazione della Messa nel modo predetto, non si trova esempio di simile concessione.

XIII. Nè a quanto si è esposto, può in veruna maniera ostare, se mai si replicasse, impedirsi un gran bene, se non si concede la detta dispensa: sì perchè consistendo il bene nell'edificazione, che dà il Vescovo celebrando la Messa in quella maniera che può, questo gran bene avrebbe luogo, ogni volta che si concedesse la dispensa; Inserendosi in simili dispense, ed anche in quella di poter celebrare sedendo, purchè nel tempo del Canone si stia in piedi, la clausula, che la Messa si celebri in Oratorj privati, per non cagionare ammirazione, e bisbiglio nel popolo: sì perchè, quando prescindendo dal motivo poc'anzi addotto, si potesse l'accennato bene ottenere, non sembra doversi conseguire con introdurre nella Chiesa un'esempio nuovo; potendo il Vescovo soddisfare alla sua divozione, comunicandosi *more laicorum;* e potendo soddisfare alle Messe che deve offerire pel popolo, commettendo ad altri il celebrarle in sua vece.

XIV. E un gran bene, che un povero ammalato, che chiede il SS. Viatico, lo riceva: è un gran bene, che il Sacerdote glielo amministri. Ma, se non si ritrova almeno una candela per celebrare la Messa, o se mancano gl'indumenti sacri, essendo partito, senza prevedere il caso, chi li tiene sotto chiave, che ha seco portata, nè l'ammalato riceve il Viatico, nè il Sacerdote glielo amministra: ma s'insinua all'ammalato il contentarsi del desiderio, che ha avuto, ed ha, di ricevere *in re* il Sagramento, bastandogli in questo caso il riceverlo *in spe;* ed al Sacerdote si dice pure, che si contenti della prontezza che aveva di celebrare la Messa per poter amministrare all'ammalato il Viatico; non essendo permesso pel bene di conferire il Viatico all'ammalato, il celebrare la Messa o senza i lumi, o senza i sacri indumenti, secondo la più vera opinione, della quale da Noi si è parlato nel nostro Trattato della S. Messa al *Tom.* 2. *sez.* 2. *cap.* 1. §. 3. dell'edizione Italiana, e dell'edizione latina *al lib.* 3. *cap.* 7. *n.* 3.

## RIFLESSIONI

*Sopra il celebrare la Messa sedendo anche nel tempo del Canone, senza essere astretto di sempre ricevere la sacra Comunione, come la ricevono i laici.* (* Agitur quoq. de Sacer. facto coeco, an possit ex indulto celebrare * ).

XV. Chi crede, esser ben fatto il concedere la dispensa di celebrare la Messa anche sedendo nel tempo del Canone per la gran debolezza in cui si ritrova il celebrante, e per la quale senza pericolo di gravi sconcerti non può stare in piedi nel tempo del Canone, premette, non essere il sedere in tempo delle divine preci, cosa indecente, o piena d' obbrobrio. Negli Atti Apostolici al *cap.* 2. si legge, che lo Spirito Santo discese sopra gli Apostoli, che sedevano nel cenacolo: *Et replevit totam domum ubi erant sedentes.* Onde il Cardinale Gaetano così scrive sopra gli Atti degli Apostoli, commentando il detto testo: *Non horreo sessionem corporalem, cum nihil indecens inducat:* ed il Navarro nel Manuale *de Oratione* al *c.* 4. *n.* 12. soggiunge, che il predetto sito del corpo non è incongruo per quelli che pregano. Passando poi oltre, chi è parziale della dispensa, ammette, che da ciò deriva l'esser cosa mal fatta e condannata, che chi celebra la Messa stia a sedere; ma soggiugne, che, concorrendo una causa legittima, qual'è quella della debolezza del corpo, questa tal debolezza, che non permette lo stare in piedi, ancorchè lo stare in piedi si restringa al tempo del Canone, deve aversi per una causa bastante e legittima per accordare la dispensa di celebrare, sedendo, tutta la Messa, non ad ognuno, ma a quei rispettabili Sacerdoti, che per le dignità che ottengono, fanno una gran figura nella Chiesa, e molto più ai Vescovi, che per debito del loro ministero sono obbligati a celebrarla. S. Pier Damiano, che, come poc'anzi si è avvertito, fu capitale nemico del sedere nelle preci, nel fine del citato Opuscolo al *c.* 4. *pag.* 336., così soggiunge; *Nemo sedeat, nisi corporis eum valetudo compellat*: E Teofilo Raynaudo, inimico del sedere nelle sacre preci al pari di S. Pier Damiano, nel luogo citato *pag.* 503. *col.* 1. così scrive: « Quis sedere » coram Deo audeat injussu ejus? At absit Dei » nutus, vel jussum de sibi assidendo, si adsit ae» gritudo corporis sessionem deposcens; ea enim » corporis imbecillitas Divinae indulgentiae ad se» dendum concessae tessera est ex natura rei ». E leggendosi nel Canone 131. del Concilio I. Aquisgranense: « Nec cum baculis in Choro, exceptis de» bilibus, sed religiosissime illic standum, et psal» lendum est ». L'erudito Padre Haefreno nelle sue dotte Disquisizioni Monastiche *l.* 7. *disquis.* 1. *p.* 705. così lo spiega e commenta: « Quod autem de» bilibus hic legimus baculum indulgeri, coeteris » negari, id factum eo modo, quo de Zebino scribit » Theodor. in Phil. *c.* 24. Postquam autem non » permittebat senectus, ut citra molestiam stare » posset assidue, sustentaculum ei praestabat ba» culus, cui innixus Dom. et laudabat, et orabat ».

XVI. E per vero dire, se inabilitandosi qualche Sacerdote a poter celebrare la Messa, si prendono tutte le misure per concedergli la dispensa di poterla celebrare, non ostante il difetto in cui è incorso, se si fa quanto si può acciò i laici, e gli altri non restino senza ricevere i Sagramenti, superando colle diligenze ed i mezzi termini le difficoltà, che ad essi impediscono il riceverli; non deve a chi si sia parer cosa strana, se, oltre il concedere a chi non può per lungo tempo stare in piedi, il celebrare la Messa sedendo, eccettuato il tempo del Canone, si conceda ai personaggi qualificati per le dignità Ecclesiastiche, che hanno nella Chiesa, e molto più ai Vescovi, che non possono stare in piedi nel tempo del Canone, il celebrare sedendo sempre, e così anche nel tempo del Canone, e della Consecrazione.

XVII. Quando il Parroco, o il Sacerdote non è affatto cieco, se gli concede la licenza di celebrare nei giorni festivi, e doppii la Messa votiva della Beatiss. Vergine, e ne' giorni feriali la Messa da morto, ma con molte clausule, e particolarmente con quella, che *non sit omnino caecus, nec recitet memoriter*, ordinando al Vescovo, che diventando affatto cieco, gli neghi la licenza di celebrare. Ma, se si tratta d'un Sacerdote diventato affatto cieco, questa malattia, che gli sopravviene dopo ricevuto l'Ordine Sacerdotale, non lo priva dell'Ordine, ma dell'esecuzione dello stesso in ciò che appartiene alla consecrazione dell' Eucaristia, ma non agli altri uffizi, che non richiedono la vista, come sarebbe il confessare, o il predicare; conforme molto bene riflette S. Tommaso nella 3. *par. quaest.* 82. *art.* 10. *Ad* 3. Non mancano esempj di dispense date a Vescovi ciechi di poter celebrare la Messa: leggendosi nell'Aimonio negli Atti del Concilio Tricassino dell'anno 878. appresso il Cardinale Baronio, ed appresso Natale Alessandro, che il Pontefice Giovanni VIII. accordò nel detto Concilio ad istanza de' Vescovi ad Incmaro Vescovo di Laon, cieco, nipote d'Incmaro Remense, il celebrare la Messa; ed attestando il Soto *in* 4. *Sent. dist.* 9. *quaest.* 1. *art.* 2 di aver veduto nel Concilio di Trento un Vescovo cieco, che celebrava quotidianamente la Messa colla dispensa del Papa. Ma nel tempo che *in minoribus* eravamo Segretario della Congregazione del Concilio, dopo essere stata ben discussa ed esaminata la materia, dopo essersi veduti gli Autori più gravi, allegati da Noi nel foglio, che in quell'occasione pubblicammo, e che si ritrova stampato nel 4. Tomo del Tesoro delle risoluzioni della detta Congregazione *p.* 101. *e seg.* dell'ediz. d'Urbino (*), fu concessa ad un de-

(*) Lubet afferre in terminis Decretum S. C. Concilii hic supra » Bened. XIV. memoratum: « Florentina. Sacerdos Joannes Niccoli Parochus S. Romuli in Villamagna Dioecesis Florentinae, cum visus debilitatem pateretur, anno

gno Parroco Fiorentino affatto cieco, al di cui favore concorrevano varie rilevanti circostanze, la grazia di poter celebrare la Messa coll' assistenza d' un' altro Sacerdote, essendo stata proposta la

1720. consuetam ab hac Congregatione, obtinuit licentiam celebrandi diebus Festis, et Duplicibus Missam votivam Beatae Mariae Virginis, et diebus ferialibus Missam defunctorum cum solitis clausulis, quod videlicet non esset *omnino caecus, memoriter non recitaret*, data insuper Ordinario commissione denegandi licentiam celebrandi, quatenus ipse omnino caecus evasisset. Licet enim Vasquez, et Suarez, aliique magni nominis Theologi in ea sint opinione, ut illi, qui propter debilitatem visus non possunt legere, si possunt sufficienter Hostiam, et Calicem videre, non sint arcendi a celebranda, si Missam sufficienter memoriter recitent, uti videre est apud Dianam *in edit. coordinata Tom.* 2, *Tract.* 1. *Resol.* 137. Sacra nihilominus haec Congregatio in Formula consueta pro caecutientibus apponit clausulam. *Dummodo memoriter non recitent* ».

« Crescente aetate, et postquam Sacerdos Joannes devenit ad annum septuagesimum, caecus omnino factus est, habitoque per eum recursu ad Summum Pontificem pro facultate continuandi in celebratione Missae Votivae Beatae Mariae Virginis diebus Festis, et Duplicibus, et Missam defunctorum in diebus ferialibus, instantiae remissio facta est ad hanc Sacram Congregationem, quae juxta morem scripsit Archiepiscopo Florentino, ut informaret, facto prius experimento coram Magistro Caeremoniarum ».

« Factum fuit experimentum coram praedicto Magistro, qui in scriptis retulit, Oratorem esse gratia dignum, cum tali peritia polleat, non obstante caecitate, ut nullum sit irreverentiae periculum, si Missam celebret. Archiepiscopus hoc idem confirmavit in suis literis, in quibus pro motivo gratiae addidit, Oratorem nedum esse Sacerdotem optimae famae, et Parocham, qui semper suum munus diligenter adimplevit, sed etiam paupertate laborare, cum ex redditibus Parochiae non habeat, nisi annua scuta quinquaginta monetae Florentinae, quorum partem erogare tenetur pro alimonia capellani, idemque Archiepiscopus concludit annui posse petitis, dummodo celebret cum assistentia alterius Sacerdotis, et eo fortius, quia si Orator Missam non poterit celebrare, periculum imminet, quod Parochiani sine Missa diebus Festis remaneant propter defectum aliarum Ecclesiarum in Parochia, et distantiam septem milliarium a Civitate, et unius milliaris ab alia Parochia ».

« De promoto ad Sacerdotium, certum est, quod si ille caecus evadat, non habet executionem ordinis, quantum ad ea, quae visum requirunt, uti est Missae celebratio, teste Divo Thoma 3. *p.* *q.* 82. *art.* 10. *ad* 3. ibi: « Debilitas, » vel aegritudo superveniens Ordini Sacerdotali Ordinem » non tollit, executionem tamen Ordinis tollit quantum » ad consecrationem Eucharistiae; quandoque propter im» possibilitatem executionis, sicut si privatur oculis »: secus quoad alia, quae visum non requirunt, uti confessiones audire, et concionari, uti adnotarunt Majol.. Gibalin... Et probat Textus *in cap. Presbyterum de Cler. Ægr.* ibi: *ipsum autem caeteris officiis Sacerdotalibus fungi minime prohibemus*.

« Punctus itaque est, an ex gratia a Summo Pontifice concedi possit, et aliquando concessum sit Sacerdoti caeco, ut Missam celebraret, et signanter cum assistentia alterius Sacerdotis ».

« Notae sunt simultates inter Hincmerum Remensem Metropolitanum, Hincmarumque Laudunensem Episcopum ejus Nepotem, qui per duos annos in carcere detentus est, et oculis orbatus ».

« In Synodo Tricassina secunda habita Anno Christi 878. coram Joanne VIII. Romano Pontifice, Hincmerus Laudunensis ad Pontificem adductus, oblato reclamationis libello, calamitatum suarum historiam exposuit, et Episcopis orantibus, ipsum ab excommunicatione, irregularitate, et caeteris poenis Pontifex absolvit, et facultatem concessit Missae celebrandae, attributo ad vitae sustentationem Congiario ex redditibus Ecclesiae, qua audita, Episcopi Hincmerum indumentis Sacerdotalibus indutum ad Ecclesiam detulerunt, et signum benedictionis super Populum dari fecerunt, et sic Synodus soluta est, uti refert Aimoinus *in Actis dictae Synodi*, et late prosequuntur Baronius *ad annum Chr.* 878. n. 24. *et seqq.* Natal. Alex. *in Hist. Eccles. Saec.* 9. *Dissert.* 8. *n.* 18. *et seqq.* ».

« De Episcopo, qui in Synodo Tridentina Missam caecus celebrabat ex Pontificia dispensatione, mentio fit apud Sotum *in* 4. *Dist.* *q.* 1. *art.* 2. Et auctores passim testantur fuisse a Summo Pontifice dispensatum cum Sacerdotibus caecis, ut Missam celebrarent cum assistentia alterius Sacerdotis, Henriquez.. Diana.. Fermos. *ad cap.* 2. *de Corpore vitiatis* *q.* 1. *n.* 39. ibi: « At ex dispensatione » Papae, caecus potest celebrare Missam, si alius Sacer» dos, aut vir expertus illi adsit caeco celebranti ». Michalor. *de caeco, surdo, et muto, cap.* 22. Gibal.. Leander *Oper. Moral. p.* 5. *Tract.* 2. *Disp.* 2. *q.* 6. ibi: « An » saltem ex dispensatione Papae possit Sacerdos caecus » celebrare Missam, respondeo posse, casu solum, quo » alius Sacerdos, aut alius vir expertus adsit ipsi caeco » celebranti ». Raynald. *in observat. Crim. Tom.* 1. *ad cap.* 8. *Suppl.* 1. *n.* 55. 56. Episcopus Sarnellus, *Tom.* 9. *Epist. Eccles. Epist.* 62. ubi proposita hac quaestione: « Se un Sacerdote divenuto cieco possa ottenere la dispen» sa di celebrare quella Messa, che sa a memoria »: post plura allegata concludit, *num.* 15. « Sicché col Sacerdote » divenuto cieco si dispensa, che possa celebrare quella » Messa, che sà a memoria, come della Beata Vergine, » o di *Requiem*, purché abbia assistente al lato un'altro » Sacerdote, come ho inteso essere stato conceduto ad al» cuni ».

« Et ipse testari possum (concludit Bened. XIV. tunc Prosper de Lambertinis, et d. Congregationis Secretarius), a Sanctissimo Domino Nostro concessam fuisse Sacerdoti professo Ordinis S. Dominici, qui caecus factus est, facultatem Missam celebrandi cum assistentia alterius Sacerdotis ».

« Quibus stantibus dignabuntur EE. VV. decernere ».
« *An, et quomodo petitis sit annuendum in casu etc.*
Die 23. Augusti 1727. (S. Congregatio rescripsit).
*Pro gratia cum assistentia alterius Sacerdotis.*
Ita in Thes. Resol. S. C. Conc. *Tom.* 4. *pag.* 101. 106.

Caeterum id Bened. XIV. *in Institutione Eccles.* 34. §. 2. de hujusmodi indulto, et gratia Apostolica, quae nempe omni oculorum luce destitutis Missam celebrare conceditur, verba faciens, in hunc sane modum prosequitur: « Id vero (concessio Indulti praef.) perraro solet accide» re. Nam longo temporis spatio, quo in Sac. Conc. Con» gregatione Secretarii munus exercuimus, Parocho Flo» rentino (* *ut in super allato Decreto S. Congreg.* *) id » unice permissum fuit, qui ad extremam paupertatem re» dactus ita fuerat, ut nihil ipsi aliud pro vita sustentan» da, nisi Missae stipendium superesset. Insuper Floren» tinus Archiepiscopus ipsum in sacrificio peragendo dili» gentissimum testabatur, nullamque fore suspicionem, ne » aliquid contra ipsius Sacrificii dignitatem committere» tur... ».

Quoad vero eos Sacerdos, qui « lumine oculorum sic de» bilitentur, ut non omnino caeci, sed caecutientes eva» dant.. Sacra Congregatio tribuere solet, ut diebus Fe» stis, ac Duplicibus, votivam in honorem B. Virginis Mis» sam, diebus autem profestis pro defunctis celebrent. Mul» ta tamen caventur, atque inter caetera, quod *non sit » omnino caecus, memoriter non recitet*. Illud quoque Epi» scopis praecipitur, ne quos omisso penitus oculorum lu» mine ad celebrandam accedere patiantur ». Sic prael. Bened. XIV. *l. et n. cit.* Id quod ex supra relato S. Congr. Decreto aperte colligitur. Edit. Casinenses.

causa al 2. di Agosto del 1727. e risoluto nel giorno 23. dello stesso mese ed anno. Nè mancano altri simili esempj di concessioni di dispense fatte di poi.

XVIII. Non si può celebrare la Messa col capo coperto. I Canoni, che ciò vietano, sono da Noi allegati nella nostra Notific. 14. del t. 2. ch'è la 32. dell' Ediz. Lat. al §. 4. il che pure vien comprovato da Noi nel nostro t. 1. della S. Messa alla sez. 1. cap. 4. §. 2. dell'Ediz. Italian. ed al lib. 1. cap. 9. n. 2. et seq. dell' Ediz. Lat. essendo, oltre gli altri Canoni, letterale quello, che incomincia *Nullus Episcopus, de Consecrat. dist.* 2. le di cui parole sono le seguenti: « Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solemnia Missarum celebranda praesumat cum baculo introire, aut velato capite Altario Dei assistere ». E ciò che siasi di quello, che racconta il Vasquez nel t. 3. sopra la 3. part. disput. 232. cap. 4. che nella Polonia i Sacerdoti anche Regolari dicono la Messa nel tempo d' inverno tenendo il capo coperto fino alla Consecrazione, è introdotta l' usanza di concedere il celebrare la Messa col capo coperto, tenendolo però scoperto nel tempo del Canone, e della Consecrazione, quando vi concorra l' attestazione de' Medici della necessità, in cui si trova il Sacerdote di tener coperta la testa celebrando la Messa, per non recar pregiudizio alla sua salute. E del Pontefice Paolo V. si legge, che in alcune Chiese Orientali concesse il celebrare la Messa col capo coperto anche nel tempo del Canone, e della Consecrazione, riputandosi in quelle regioni cosa incivile il tenere il capo scoperto. E il Raynaudo nel cit. t. 6. p. 499. col. e l'Henao nel t. 2. *de Sacrificio* disput. 27. sez. 2. n. 10. e 20. ammettono il tenere il capo coperto anche nel tempo del Canone, e della Consecrazione, pel timore del detrimento della salute, a cui sarebbero sottoposti i Sacerdoti, che dicono la Messa ne' paesi soggetti al gran freddo, ancorchè lo tenessero scoperto nel solo tempo del Canone, e della Consacrazione. Onde il Navarro nel lib. 3. *de celebrat. Missar. cons.* 7. *n.* 5. dell' ediz. Veneta del 1621. così la discorre: « Non desinunt Sacramenta Divina reverenter tractari, eo quod ex justa causa, et necessitate vitandi frigoris, vel doloris capitis, pileolo aliquo honesto caput tegatur ». Concorda il Salmerone al tom. 14. nell' Epist. 1. *ad Corinth. cap.* 11. *disput.* 18. *pag.* 104. della stampa di Colonia del 1614. E l' Henao nella cit. sez. 2. n. 20. così conchiude coll' Arriaga *disput.* 56. *sez.* 4. *n.* 19. « Non est censendum, Deum malle omitti Sacrificium, aut quod graviter Sacerdotes de salute periclitentur, quam quod habeant tecta capita; cum hoc ipsum, quod extra necessitatem esset irriverentia, desinat esse talis in similibus casibus ». In oltre è proibito agli Ecclesiastici il portare la parrucca, come può vedersi ne' monumenti da Noi raccolti nel nostro Trattato *de Synodo Dioecesana* dell' ultima stampa al lib. 11. c. 9. e molto più l' andare con essa all' Altare, e celebrare con essa la Messa: e ciò non ostante, si è introdotta una specie di tolleranza a pro di quelli, che hanno la licenza di portare la parrucca, di portarla anche all' Altare celebrando la Messa, purchè sempre resti scoperta la corona Clericale.

XIX. Succede il discorrere delle facilità ritrovate, acciò i laici, non ostanti le difficoltà che s' incontrano, possano ricevere i Sagramenti. È noto ad ognuno, che, sebbene una volta in mare celebravasi unicamente la Messa, detta secca, che fu poi proibita, oggidì si concede il privilegio della celebrazione della Messa vera; acciò i laici, e gli altri, che sono nella nave, non restino senza assistere al Divin Sagrifizio, quando però la nave sia sicura, sia molto lontana dal lido, il mare sia tranquillo, ed oltre il Celebrante, vi sia un' altro Sacerdote, o Diacono, il quale sia pronto ad accorrere colla mano, nel caso che insorgesse qualche moto, per cui potesse temersi, che il Calice si rovesciasse; come può il tutto vedersi nel nostro t. 2. della S. Messa sez. 2. c. 1. §. 3. p. 152. dell'ediz. Ital. e nell' ed. lat. lib. 3. cap. 6. n. 10. et seg. E, per non dilungarci di soverchio, accenneremo, non essersi tralasciato di pensare al modo, con cui può amministrarsi il Sagramento dell'Eucaristia all' ammalato, che non può inghiottire la sacra Particola, ed ancora al modo d'amministrare il Sagramento dell' Eucaristia agli appestati, senza che il Sacerdote, che l'amministra, contragga la peste; come quanto al 1. c. può vedersi nel nostro Trattato della santa Messa al t. 2. sez. 2. c. 6. §. 4. dell'ed. Ital., ed al lib. 3. cap. 19. n. 4. dell' ed. Lat.; e quanto al 2. c., nel nostro Trattato *de Syn. Dioec.* dell' ultima stampa al lib. 13. cap. 19. n. 21. e seg. Per le quali cose tutte ripiglia vigore quanto poc' anzi si è detto, che, essendosi pensato a dare ogni possibile ajuto ai semplici Sacerdoti inabilitati a celebrare la Messa, acciò la possano celebrare, ed ai laici impediti a ricevere i Sagramenti, acciò li possano ricevere, non debbasi poi con tanti scrupoli e sottigliezze procurar d' impedire ai Personaggi costituiti nelle più sublimi dignità Ecclesiastiche, e molto più ai Vescovi, che non possono reggersi su i piedi, il celebrare la Messa sedendo in tutto il tempo della celebrazione, essendo particolarmente uffizio del Vescovo l' offerire a Dio il Sagrifizio della Messa pel popolo alla sua cura commesso, ed anche per se stesso.

XX. Ecco le parole di S. Paolo nell'epistola agli Ebrei al c. 5. vers. e seg. « Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis: qui condolere possit iis, qui ignorant, et errant; quoniam et ipse circumdatus est infirmitate: et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam et pro semetipso offerre pro peccatis »: o nel

cap. 8. della stessa lettera al vers. 3. « Omnis » enim Pontifex ad offerendum munera, et hostias constituitur ». Per lo che Giovanni Gagneo sopra il detto capitolo 5. dopo un lungo discorso così conchiude: « Munus ergo assumpti » Pontificis est orare, et pro suis, ac pro populi » delictis sacrificia offerre, et agnoscere se peccatorem, atque ita populi peccatis condolere ». E col Gagneo concordano Guglielmo Estio, il Salmerone, e Cornelio a Lapide ne' commenti sopra il cit. c. 5. non meritando d'esser valutata la riflessione addotta di sopra, che dovendosi celebrare dal Vescovo sedente la Messa, non in Chiesa ma nell'Oratorio privato, per non recar maraviglia al popolo, che la vedesse celebrare nel modo predetto, cessa il fine della predetta celebrazione, ch'è l'edificazione del popolo; imperocchè non è l'edificazione del popolo la causa principale della celebrazione della Messa, ma è l'offerire il Sagrifizio per esso, il che si fa, celebrando anche la Messa nell'Oratorio: oltre di che il popolo, che sta intento alle operazioni del Vescovo, sapendo, che il Vescovo celebra la Messa in quella maniera che può, dee restar edificato del proprio Pastore, e non scandalizzato; tanto più, quando sa, che così celebra, avendo ottenuta dal Papa la dispensa.

XXI. Tutto va bene, dirassi, ma abbuonconto non si trova esempio, che di dispense concesse anche ai Vescovi di celebrare la Messa sedendo, ma non nel tempo del Canone, e della Consecrazione; nè si ritrova esempio di dispense di celebrare la Messa sedendo in tutto il tempo della celebrazione, ch'è il punto della presente indagine. Scorrendo la sacra antichità, ritrovasi, che S. Luciano Martire nella persecuzione di Massimiano, per soddisfare alla divozione de' Cristiani, che seco rinchiusi in carcere bramavano d'assistere al Sagrifizio della Messa, si stese in terra, e nella Festa dell'Epifania si servì del proprio petto, come d'un Altare per celebrarvi la Messa: come si vede negli Atti appresso i Bollandisti nel t. 1. di Gennajo p. 361. n. 14. Ritrovasi, che Teodoreto Vescovo di Ciro, per far cosa grata ad un Santo Romito, che stando nella sua solitudine, non era mai stato presente alla Messa, portatosi al di lui tugurio coi sacri vasi, fece, che le mani de' Diaconi servissero d'Altare, e sopra esse fece la consecrazione della Sacra Eucaristia; come esso stesso racconta nel Filoteo al c. 10. Uranio nella lettera *de obitu Paulini*, appresso i Bollandisti al t. 4. di Giugno p. 198. n. 2. attesta, ch'essendo infermo S. Paulino Vescovo di Nola, vennero altri due Vescovi per visitarlo, e che con essi celebrò, benchè infermo, la Messa, avendo fatto alzare un Altare vicino al letto: « Et quasi profecturus ad Dominum, jubet, sibi » ante lectulum suum sacra ministeria exhiberi; » scilicet, ut una cum sanctis Episcopis oblato Sacrificio, animam suam Domino commendaret »: il che anche fu puntualmente eseguito, come si vede nel n. 3. « Et cum haec omnia Sanctus Episcopus laeto, ac perfecto ordine celebrasset »: non potendosi ammettere l'intelligenza data da alcuni alle citate parole d'Uranio, cioè, che debbono intendersi, non della celebrazione della Messa, ma del ricevere la sacra Eucaristia; essendo contrarj a questa intelligenza, e favorevoli all'altra della celebrazione della Messa, il Tillemont al t. 14. nelle gesta di S. Paolo ar. 52. p. 139. della Veneta edizione, ed il dotto Padre Maestro Orsi, Maestro di questo Sacro Palazzo Apostolico, nel t. 12. della Storia Ecclesiastica lib. 28. n. 76. p. 375.

XXII. Sono senza dubbio speciosi i sopraddetti esempj, e possono anche servire per l'assunto presente; ma sono antichi, e sono seguiti, prima che la Messa fosse ridotta al sistema, ed all'ordine, in cui presentemente si ritrova. Morì S. Tarasio Patriarca di Costantinopoli nel principio del secolo nono, ed Ignazio Vescovo Niceno di lui discepolo, e che scrisse le di lui gesta, come può vedersi appresso il Card. Baronio all'an. 806. ed appresso i Bollandisti al t. 3. di Febbrajo p. 586. n. 47, così descrive la celebrazione della Messa, che il Santo faceva nel tempo della sua grave malattia: « Ingruens morbus, et valde gravem ei dolorem afferens, non persuasit, ut oblivisceretur perpetui, » et Divini Officii. Nam et morbo, et senio laborans, nequaquam satiabatur sacrosancti Mysterii » celebratione, sed intenso amore ad Deum ardens, » et morbi nullam ducens rationem, pectore innixus mensae ligneae, quae ponebatur ante Aram » Divinam, Sancta peragebat, infirmus videlicet »: che vuol dire; appoggiando il ventre, ed il petto alla tavola di legno, e sustentando coi piedi l'altra parte del corpo. Morì nel 1303 S. Ivo Sacerdote, e Parroco nella Brettagna Armorica, e di esso si legge, che non potendo stare in piedi, celebrava la Messa nel modo seguente: « Fuit adeo » infirmus, et debilis, quod se non poterat sustinere; immo interdum sustentabatur per aliquos » assistentos, et sic Missam celebravit in Cappella sua »: come può vedersi nel t. 4. di Maggio dei Bollandisti pag. 541. Al n. 17. e lo depone un testimonio *de visu* nel processo fatto sopra le di lui virtù appresso gli stessi Bollandisti nel luogo citato pag. 560. C. 5. n. 65. e Maurizio Gaufrido nella lunga vita, che scrisse di S. Ivo, nel cit. tom. 4. de' Bollandisti p. 594. c. 6. n. 50. così descrive il tutto: « erat autem adeo tunc infirmus, ut prae debilitate corporis nec induere, nec » exuere per se sufficere sacras vestes, sed nec » alia pro Missa necessaria praeparare, ad Altare » se sustinere, aut ad elevandum Corpus Domini » se juvare, nisi ab assistentibus Abbatibus Belliportus, et de Begar, et Archidiacono Trecorensi cum aliis praesentibus fulciretur ».

XXIII. Incominciano le cose ad accostarsi al suo dovuto segno; ma, non essendo in que'tempi introdotta per anche la disciplina della necessità della dispensa Apostolica per potere sedendo celebrare la

Messa, disciplina saviamente introdotta, acciò non sia in petto di ciascheduno il figurarsi una malattia, e celebrare la Messa sedendo; porteremo gli esempj delle dispense de' Romani Pontefici, concesse ai Personaggi qualificati nella Chiesa, ed ai Vescovi infermi, e che non possono reggersi su i piedi; non già di celebrare la Messa sedendo, eccettuato il tempo del Canone, e della consecrazione, del che non si questiona, ma di sedere in tutto il tempo della Messa, al qual punto si riduce il presente esame.

XXIV. Giovanni Renna Veneziano, che fu ai 3. di Novembre del 1534. fatto Vescovo d'Alghieri, e da questo Vescorado fu trasferito a quello di Pampiona ai 13. di Maggio 1538. domandò al Pontefice Paolo III. varie grazie. Fra le altre espose, ch' era maltrattato dalla podagra, in tal maniera che i suoi membri erano quasi resi affatto inabili: « Diversis infirmitatibus podagrae detentus, » quibus fere ad membrorum invaliditatem redactus es »: per lo che non potendo celebrare la Messa stando in piedi, desiderava poterla celebrare in una sua sedia, che aveva fatto fare, ed in cui sedendo parera, che stesse in piedi: « Ac » tibi, qui propter infirmitatem praedictam, Missam stando celebrare non vales, et zelo devo» tionis accensus, Missam celebrare desideras, ti» bi, ut sedendo in quodam artificio sedis per te » facto, in quo sedendo stare videris, quoties tibi » placuerit Missam celebrare, benedictionem elar» giri, et alia, quae ad Episcopalem Ordinem per» tinent, etiam sedendo exercere .... tenore » praesentium de speciali gratia indulgemus: pro» viso, quod Divinum Sacramentum debita cum » reverentia tractetur, et scandalum non sequa» tur; et, si celebratione tua in artificio praedicto » astantes scandalizari verisimiliter credi possit, » celebrationem hujusmodi, non publice, sed pri» vatim facias ». Il Breve si ritrova sottoscritto dal Cardinale Girolamo Ghinucci, che era quello, che aveva l' incombenza di sottoscriverli, come può vedersi nel Ciaconio al tom. 3. pag. 569. e da uno de' Segretarj Apostolici, il di cui nome è abbreviato. Il Breve poi si ritrova fra le minute originali de' Brevi di Paolo III. nell' Archivio segreto all' anno 1538. n. 466. ed intero si trascrive nel fine di questa Lettera, acciocchè ognuno, leggendolo possa soddisfarsi. Noi qui non c' inoltreremo a discorrere della sedia artificiosa, in cui sedendo chi celebrava la Messa, pareva che stesse in piedi; non avendo Noi pratica di simili cose: ma diremo, essere stata da Paolo III. concessa la facoltà al Vescovo di Pamplona di celebrare la Messa stando sempre a sedere, e senza l' obbligo di stare in piedi nel tempo del Canone, e della Consecrazione.

Il Pontefice S. Pio V. nel primo anno del suo Pontificato concesse al Cardinale Pietro Francesco Ferrari del Titolo di S. Agnese il celebrare la Messa nella sua Cappella privata sedendo, mentre per la grave indisposizione della podagra non la poteva celebrare in piedi: « Nos specialem gra» tiam tibi facere volentes, tuis in hac parte sup» plicationibus inclinati, circumspectioni tuae, ut » quotiescumque devotionis gratia Missam cele» brare volueris, si eam pedibus stando ob ipsas » indispositiones commode celebrare nequiveris, » illam sedendo in Oratorio domus tuae, seu Cap» pella tua privata, coram familiaribus, et dome» sticis tuis duntaxat, ita ut exinde nullus scan» dalum, aut offendiculum capere possit, alias ta» men rite celebrare vaieas, auctoritate Apostoli» ca tenore praesentium licentiam concedimus, et » facultatem ». La minuta originale del Breve è sottoscritta da Monsignor Cesare Glorieri antico Segretario de' Brevi, ed è nell' Archivio segreto fra le minute originali de' Brevi di S. Pio V. dell' anno 1566. n. 572. Si dà pure nel fine di questa Lettera il Breve intero, acciò non solamente possa ognuno soddisfarsi, ma resti ancora persuaso, dirsi da taluni con molta facilità, che non v'è esempio della tal cosa, perchè essi non ne hanno notizia: ed il comodo che si riceve dalla suddetta asserzione, che trasfonde in altri il peso di faticare, liberandone l' asserente, suol finire in amarezza, comparendo ciò, che lo stesso asserente aveva detto o non esservi, o non ritrovarsi.

*Narrative di fatti, che risguardano il Romano Pontefice, che sembrano necessarie a chi dee dare il suo giudizio sopra il caso, che è in questione.*

A taluno sembrerà superfluo tutto ciò che or ora riferiremo: imperciocchè se il Sommo Pontefice concede ad altri impediti, e che non possono stare in piedi, il celebrare tutta la Messa sedendo, cosa mai potrà dirsi, se, concorrendo la stessa causa, prende per se quel comodo, che dà agli altri? Ma la riflessione in tutto, e per tutto non soddisfa; potendovi essere alcune cose, che non si accordino colla dignità Pontificia, ancorchè il Papa ad altri le conceda. E però, acciò si veda, se disdica al Papa il celebrare sedendo, è d' uopo vedere, se vi siano esempj di Sommi Pontefici, che non potendo stare in piedi, abbiano celebrata la Messa sedendo in tutto il tempo d' essa. Ciò a noi non sarà di gran fatica, avendo radunato quanto potemmo radunare in questo proposito, quando dammo alla buona memoria del Cardinale di Roano Vescovo d' Argentina, la licenza di celebrare la Messa sedendo, eccettuato il tempo del Canone, e della Consecrazione, per l' impedimento della podagra, che non l' avrebbe lasciato stare in piedi in tutto il tempo della Messa, ma unicamente in quello del Canone, e della Consecrazione. L' unione delle notizie, che allora facemmo, non ci sarebbe oggi riuscito di fare, non solo pel grave peso degli anni, e della nostra non perfetta guarigione, ma perchè avendo destinata la nostra copiosa e scelta Libreria all' Istituto di Bologna,

ed avendo ad esso tramessa una gran parte de' Libri, de' quali avevamo tutta la pratica, ciò ci astringe a chiedere ad altri que' Libri più rari, de' quali abbiamo bisogno; il che ci è di non piccolo incomodo, e perdita di tempo, di cui poscia abbiamo gran carestia.

XXVII. Onorio IV. fu eletto Sommo Pontefice nel 1285. e non era che Diacono; in tal maniera fu d' uopo consecrarlo Prete, e Pontefice. Gl' Istorici attestano, ch' era abitualmente infermo: Martino Minorita nel suo *Flores temporum*, Giovanni Vitodurano nella Cronaca, Andrea di Ratisbona pure nella Cronaca, Ermanno Cornero parimente nella Cronaca, appresso Giorgio Eccardo nel suo Corpo istorico del *medio evo* al *tom.* 1. *pag.* 1631. *pag.* 1756 *pag.* 2088. ed al *tom.* 2. *pag.* 936. Altri, ch' era talmente infermo ne' piedi, che non poteva camminare: Riccobaldo Ferrarese nella Storia de' Pontefici Romani all' anno 1285. nel *tom.* 9. *Rer. Ital. Script. pag.* 182. Altri, ch' era talmente oppresso dalla gotta, che non poteva unire un dito coll' altro: Muratori negli Annali d' Italia *tom.* 7. *pag.* 460. Altri, che non poteva celebrare la Messa, se non coll' ajuto d' alcuni strumenti. Tolomeo Luccense al *lib.* 24. della sua Storia Ecclesiastica *cap.* 13. nel *tom.* 11. *Rer. Ital. Script. pag.* 1191. il Raynaldi all' anno 1285. *n.* 14. Fleury al *t.* 18. della Storia Ecclesiastica *p.* 371. e nella Vita del detto Pontefice il Ciaconio al *tom.* 2. *pag.* 240. il Burio, il Pagi al *tom.* 3. *pag.* 455. *n.* 3. l' Autore delle Vite de' Papi stampate all' Haya al *tom* 3. *pag.* 289 Non manca poi chi descrive ancora gli strumenti, coll' ajuto de' quali sedendo celebrava la Messa. Questi è il P. Francesco Pipino di Bologna, dell' ordine de' Predicatori, che nella sua Cronaca al *lib.* 4. *cap.* 12. così lasciò scritto: « Pedibus erat ita aegrotus, ut nec » ambulare, nec stare posset: manus autem sic » contractas habebat, ut digitos, exceptis pollicibus, unum ad alterum jungere non posset; Immo etiam, carne superexrescente, fere unus ab » altero secerni non poterat. Et, cum celebraret, » ponebatur Corpus Domini inter ipsos pollices; » et quodam instrumento ligneo, quo insidebat, » volvebatur ad populum »: conforme si può vedere nel *cit. t.* 9. *Rer. Ital. Script.* alla *pag.* 727.

XXVIII. Ne' Commentarj di Pio II. che fu eletto Sommo Pontefice l' anno 1458. alla *pag.* 203. dopo una lunga narrativa della Processione fatta nel trasporto del Capo di S. Andrea Apostolo venuto dall' Acaja, in dono all' istesso Pontefice, si leggono le seguenti parole: « Die Sabbati, qua fuit » Aprilis 17. celebrato grandi Officio, cum benediceret populo Pontifex Maximus, promisit lo » crastinum, ob reverentiam Resurrectionis, in Ecclesia Principis Apostolorum se se rem Divinam » facturum, portaturumque sacrum Andreae caput, ut iterum atque iterum videretur, quod ex » Altari Beati Petri abductum, in Palatio clauserat. Res nova, et insperata fuit. Nam propter » aegritudines, et absentiam Pontificis ante quatuor annos, non viderunt Romani suum Pontificem Divinam Hostiam efferentem. Cumque suis » pedibus stare Pius Praesul nequiret, excogitata » ingenia sunt, ut quasi sedens celebraret ».

XXIX. Pio III. fu eletto Sommo Pontefice nel 1503. e non era, che Diacono, ed aveva in una gamba una piaga mortale, in tal maniera, che non poteva stare in piedi. Sedendo fu ordinato Prete dal Cardinale di S. Pietro in Vincoli ai 30. di Settembre 1503. e dallo stesso fu consecrato Vescovo nel giorno 1. d' Ottobre: e nel giorno 8. dello stesso mese fu ordinato, e celebrò sedendo la Messa Pontificale nella Basilica Vaticana. Il tutto si vede nel libro ultimo del Diarj di Giovanni Burcardo, Maestro delle sacre Cerimonie, alla *pag.* 56. 58. e 59. che era nella Libreria del fu Cardinale Silvio Valenti nostro Segretario di Stato, e che oggi è nelle mani di Monsignor Luigi Valenti di lui Nipote.

### ANNO MDIII.

« Die Veneris 29. Septembris ordinavi sedem » pro Papa, in qua sedens cruribus extensis ordinaretur, et celebraret, et mensam longam pro » Altari, ut pedes subtus extandi possent ».

« Die Sabbati . . . Cardinalis S. Petri ad Vincula ordinavit Papam . . . accessit in Planeta ad » Papam in illa sede ordinata ad omnia sedentem ».

« Die Dominica 8. Octobris S. D. N. delatus » in sede ad hoc ordinata, de qua per totum officium non descendit. Sed in ea post Introitum » Ecclesiae . . . accepit in ea Pallium, et portatus in ea super solium, deinde in ea celebravit ».

XXX. Celebrando Pontificalmente il Romano Pontefice, dopo la Consecrazione fatta all' Altare, ritorna al Soglio, ed ivi riceve l' Eucaristia sotto le specie del pane e del vino, ma stando in piedi; non essendo vero ciò che da alcuni viene scritto, che si comunichi sedendo: come può vedersi nel *t.* 2. del nostro Trattato della Santa Messa *sez.* 1. *cap.* 20. §. 1. dell' Ediz. Ital., e nell' Ediz. Lat. al lib. 2. cap. 21. n. 4. Ma nel Cerimoniale della Cappella Papale si lascia il Sommo Pontefice in libertà di comunicare i Cardinali Diaconi, e gli altri Personaggi del Soglio, sedendo; il che da Noi mai è stato fatto, avendo sempre comunicato i predetti, stando in piedi Dovendosi il Papa eletto consecrar Vescovo, si dice, che dal Cardinale Vescovo, che fa la consecrazione, gli s' impone il Libro degli Evangelj sopra le spalle, e le mani sopra il capo, e successivamente se gli fa la sacra unzione col Crisma, tanto nel capo, quanto nelle mani, stando in tutte le dette azioni il Papa a sedere. Parimente se il Papa eletto non fosse Suddiacono, o non fosse Diacono, o pure non fosse Sacerdote, nel Suddiaconato il Cardinal Vescovo, che conferisce l' Ordine stando in piedi, dà al Sommo Pon-

tefice eletto « sedenti Calicem vacuum cum Pa- » tena, et urceolos cum vino, et aqua, bucale, et » manutergium »; e gli consegna il Libro Epistolario, seguitando esso a sedere. Conferendosegli il Diaconato, il Cardinale, che ordina sta in piedi, pone la mano sopra il capo del Papa sedente, dicendo: *Accipe Spiritum Sanctum:* ed al Papa sedente si consegnano i sacri paramenti, ed il libro degli Evangeij. E finalmente nell' Ordinazione Sacerdotale s'impongono le mani dall' Ordinante sopra il capo del Papa sedente, che pure sta sedendo, quando il detto Ordinante gli unge le mani coll' Olio santo de' Catecumeni, e gli consegna il Calice col vino e l' acqua, e la Patena coll' Ostia. Cose tutte che dimostrano, non di dire al Sommo Puntefice nelle più sacre azioni lo stare sedendo, e rende più facile quanto di sopra si è detto, discorrendo di celebrare la Messa sedendo anche nel tempo del Canone, non potendo reggersi su i piedi in tutto il tempo del Canone, e della Consecrazione.

XXXI. Ed ecco quanto abbiamo creduto bene d' esporre in questa nostra Lettera, che comunichiamo anche a quelli, il consiglio de' quali desideriamo d' avere prima di prendere veruna risoluzione. E quando si arrivasse a prendere la risoluzione favorevole alla celebrazione della Messa, sarà suo pensiere il far preparare una tavola d'Altare colla Pietra sacra, coll' Immagine del Crocifisso, coi lumi, ed ogni altra cosa che si richiede per la Messa, lasciando vacuo ciò che resta sotto l' Altare, per potervi distendere i piedi; essendo sicurissimi, che il tutto sarà fatto, ed eseguito colla solita sua inarrivabile diligenza. E Noi intanto di vero cuore le diamo l' Apostolica Benedizione

*Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem XI. Octobris MDCCLVIII. Pontificatus Nostri Anno Decimo octavo.*

### PAULUS PP. III.

*Venerabili Fratri.*

### JOANNI EPISCOPO PAMPILONEN.

*Venerabilis Frater, salutem et Apostolicam Benedictionem.*

« Cupientes commodis tuis, qui diversis infir- » mitatibus podagrae detentus, quibus fere ad » membrorum invaliditatem redactus es, Limina » Apostolorum Petri, et Pauli visitare personali- » ter de triennio in triennium commode, ut ju- » rasti, non vales, providere, tuis in hac parte » supplicationibus inclinati, tibi, ut, tua vita du- » rante, per Procuratorem tuum ad hoc a te spe- » cialiter constitutum, dicta Limina visitando, ad » ea aliter visitandum minime tenearis, nec ad id » invitus a quoquam compelli possis: ac tibi, qui » propter infirmitatem praedictam, Missam stan- » do celebrare non vales, et zelo devotionis accen- » sus Missam celebrare desideras, tibi, ut sedendo » in quodam artificio sedis per te facto, in quo » sedendo stare videris, quoties tibi placuerit, » Missam celebrare, benedictionem elargiri, et » aliae, quae ad Episcopalem Ordinem pertinent, » etiam sedendo exercere; et Horas Canonicas, » diurnas, et nocturnas, cum uno, vel duobus Cap- » pellanis juxta ordinem Romanae Curiae per di- » lectos filios nostros Cardinalem Sanctae Crucis, » vel alios antiquitus institutum, prout tibi pla- » cuerit, libere, et licite dicere, ac easdem Horas » anteponere, et postponere, et cumulative unico » contextu recitare sine scrupolo conscientiae li- » bere, et licite possis, et valeas, tenore praesen- » tium de speciali gratia indulgemus: proviso quod » Divinum Sacramentum debita cum reverentia » tractetur, et scandalum non sequatur; et, si ce- » lebratione tua in artificio praedicto astantes scan- » dalizari verisimiliter credi possit, celebrationem » hujusmodi, non publice, sed privatim facias. » Non obstantibus Apostolicis, ac in Provinciali- » bus, et Synodalibus Conciliis editis generalibus, » vel specialibus constitutionibus, et ordinationi- » bus, caeterisque contrariis quibuscumque. Da- » tum in Domo Sanctae Crucis extra muros Ni- cien. sub Annulo Piscatoris VI Junii MDXXXVIII. » Pontificatus Nostri Anno quarto ».

*Hieronymus Card. Ghinuccius*
*Fab. Vigil.*

### PIUS PP. V.

*Dilecto Filio nostro*

### PETRO FRANCISCO

*Tituli Sanctae Agnetis in agone Presbytero Cardinali Ferrerio vocato*

*Dilecte Fili noster, salutem et Apostolicam Benedictionem.*

« Eximia virtutum dona, quibus personam tuam » illarum largitor illustravit Altissimus, prome- » rentur, ut votis tuis, praesertim quae ex devo- » tionis fervore prodire dignoscuntur, benigno » annuamus affectu. Cum itaque, sicut Nobis nu- » per exposuisti, tu adeo frequenter gravibus tui » corporis indispositionibus, et praesertim poda- » gra, quae te assidue impeditum tenet, laborare » solitus sis, ut, quando devotionis tuae causa » Missam celebrare desideras, quoniam pedibus sta- » re non potes, id facere nullo modo valeas; qua- » re Nobis humiliter supplicasti, ut tibi in prae- » missis opportune providere de benignitate Apo- » stolica dignaremur: Nos igitur specialem gra- » tiam tibi facere volentes, tuis in hac parte sup-

» plicationibus inclinati, circumspectioni tuae, » ut, quotiescumque devotionis gratia Missam ce» lebrare volueris, si eam pedibus stando ob ipsas » indispositiones commode celebrare nequiveris, » illam sedendo in Oratorio domus tuae, seu Cap» pella tua privata, coram familiaribus et dome» sticis tuis dumtaxat, ita ut exinde nullus scan» dalum, aut offendiculum capere possit, tamen » rite celebrare valeas, Auctoritate Apostolica te» nore praesentium licentiam concedimus, et fa» cultatem. Non obstantibus constitutionibus, et » ordinationibus Apostolicis, caeterisque contra» riis quibuscumque.

*Datum Romae apud Sanctum Marcum sub Annulo Piscatoris die XXVIII. Septemb. MDLXVI. Pontificatus Nostri Anno primo.*

*Caesar Glorierius.*

Apud Bened. XIV. Tract. de Sacrif. Mis. edit. Ital. Venetiis 1792. Typis A. Curti, et Q Jacobi, ad calcem oper.

25 Morbo paralytico laboranti, nec etiam cum assistentia alterius Sacerd. Missam celebrare posse ex Indulto concedi solet. Lubet transcribere ad hoc, Decretum S. Congreg. Concil. 27. Maji 1718. ubi quoque de Epilectico agitur, tenoris ut sequitur.

« Civitatis Castellanae — Jacobus Paradisi Sacerdos, et Canonicus Cathedralis Ecclesiae Civitatis Castellanae fuit a suo Ordinario suspensus a celebratione Missae, propter morbum Paralyticum, quo laborat, eodemque supplicante pro facultate celebrandi Missam cum assistentia Sacerdotis, fuerunt, juxta morem, preces remissae ad eumdem Ordinarium pro informatione, et voto, et ipse retulit, sibi ex testimonio plurium Sacerdot. et Cleric. fide dignorum constare, quod post absolutam a Jacobo paralytico Missam, fuerunt adinventae in corporali particulae Hostiae consacratae, et quod aliquae ex calice Sanguinis guttae ceciderunt, dum Missa ab eodem celebrabatur, propter manuum tremorem, quo laborat. De hoc postremo facto Episcopus dicit, se informatum esse ex Processu a se confecto, neque se existimare, quod adjutorium alterius Sacerdotis operari valeat, ne in Missae celebratione a Canonico peragenda, sequi possint ea, quae supra fuerunt enarrata ».

« De justitia suspensionis nulla videtur esse posse difficultas; Sacerdos etenim, qui tremulas habet manus, propter periculum subversionis Sanguinis, suspenditur ab ordinis Sacerdotalis administratione, juxta doctrinam, *Specul. in cap. si forte, de elect. in* 6. ita ut hic et nunc tantum quaerendum sit, an Missae celebratio illi permitti valeat cum alterius Sacerdotis assistentia ».

« Pro negativa opinione facit *Gloss. in cap. Communiter, in verbo de iis, Dist.* 33. quae alterius Sacerdotis assistentiam admittit in Epilectico, qui raro tamen in terram labatur, nisi quia, si accidat paroxismus, Sacrificium, quod ab eo inceptum est, perfici valet ab assistente, quae ratio non videtur applicabilis casui Sacerdotis Paralytici ».

» Pro affirmativa vero opinione facit Textus Concilii Toletani, relatus in *Can. Illud 7. quaest.* 1. qui assistentiam Sacerdotis generaliter admittit, quando agitur de infirmo Sacerdote celebrante, non attentis postremis verbis, in quibus dicitur, non admitti Sacerdotem adjutorem, quando frequens, et continua est morbus celebrantis: haec etenim postrema verba, non sunt verba Concilii, sed Gratiani, quaeque consequenter vim Textus habere non possunt, juxta communem sensum eruditorum, etiam in Tribunalibus admissum..».

« Additur, quod adhibito Calice majoris ponderis, et firmato celebrantis brachio per brachium assistentis, non videtur amplius adesse posse periculum effusionis. Simileque est illud, quod habetur in concessione facta celebrationis Missae anno 1706. in Navibus Hispanorum, et in Triremibus Classis Pontificiae pro anno 1716. per Literas Apostolicas in forma Brevis; legitur enim in illis haec clausula: « Dummodo celebratio Missae eo » dumtaxat tempore, quo mare tranquillum, et » coelum serenum reperiatur, et cum assistentia » alterius Sacerdotis, seu Diaconi fiat, ita ut pe» riculum effusionis Sanguinis in dicta celebratio» ne minime adsit ».

» Dignabuntur itaque EE. VV. decernere ».

*An Oratoris precibus sit annuendum in casu etc.*

*Negative.* Ita in *Thes. Resol. S. Congr. Conc. Tom.* 1. *pag.* 64. 65.

## ARTICULUS VII.

### MISSA PRO QUIBUS POSSIT CELEBRARI, ET PRO QUIBUS NON?

### SUMMARIUM

1. Missa potest offerri pro sacerdote ipso, et pro omnibus aliis fidelibus. — 2. Potest offerri etiam pro peccatoribus. — 3. Etiam pro Turcis, Infidelibus, Haereticis, et Schismaticis potest offerri Sacrificium per modum deprecationis, ut ad Fidem convertantur. — 4. Sic etiam potest offerri pro Catechumenis. — 5. Potest etiam directe offerri pro infantibus — 6. Missae Sacrificium potissima offertur pro Defunctis in Purgatorio existentibus. — 7. Non potest autem Missa offerri pro Defunctis Haereticis, et Infidelibus. — 8. Neque pro mortuis Christianis certo damnatis. — 9. Hinc Missae non possunt offerri pro iis, qui omnino voluntarie, et compotes sui se occidunt. — 10. Nec pro mortuis excommunicatis. — 11. Pro Excommunicatis vitandis, et non toleratis, licet possit offerri Missae Sacrificium indirecte, non potest tamen offerri directe. — 12. Licet ipsi Excommunicati vitandi

essent mortui contriti, et in gratia Dei, adhuc non posset pro illis directe missa offerri, donec etiam mortui ritu Caeremoniali essent absoluti. — 13. Missae Sacrificium an licite possit offerri pro excommunicatis toleratis, et non vitandis, *ad n.* 14. — 15. Missae Sacrificium an, et quomodo possit offerri pro Sanctis? *ad n.* 16. — 17. Approbatur, et conceditur Missa nova ad postulandam gratiam bene moriendi etc. — 18 An liceat offerre Sacrificium pro damnatis: *ad n.* 20. — 21. Num liceat anticipare ante mortem celebrare, vel celebrare facere Missas de requie pro anima sua etc. ibi.

1 Missa potest offerri pro Sacerdote ipso, et pro omnibus aliis fidelibus. Ex Apostolo *ad Hebraeos c.* 5. *vers.* 1. *et* 3. praecisis his verbis: « Omnis Pontifex ... pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona, et Sacrificia pro peccatis ... Et propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam et pro se-
2 metipso offerre pro peccatis ». Potest offerri etiam pro peccatoribus; est enim Sacrificium propitiatorium, quale fuit etiam Crucis Sacrificium pro peccatoribus oblatum, habetur clare ex Trid. *sess.* 22. *c.* 1. *et* 3. ubi dicitur: « Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam, et donum poenitentiae concedens, crimina, et peccata, etiam in-
3 gentia, dimittit ». Etiam pro Turcis, Infidelibus, Haereticis, et Schismaticis potest offerri Sacrificium per modum Deprecationis, ut ad veram Fidem convertantur, ut colligitur ex Trid. *sess.* 22, *can.* 3. ubi dicit posse Missam offerri *pro peccatis, et aliis necessitatibus*: sed infidelitas est pecca-
4 tum (*), et maxima necessitas, adeoq. etc. Sic etiam potest offerri pro Catechumenis, ut habetur. *c. Apo-*
5 *stolicam, de Presbytero non baptizato.* Potest etiam directe offerri pro infantibus, *ut tenet Communis* cum Pasqualigo *q.* 40. ubi refert Constitutionem a S. Clemente factam, his verbis. « Infantium Ecclesiae memores simus, ut Dominus perfectos esse in timore suo ad adultam aetatem perducat ».

6 Missae Sacrificium potissime offertur pro defunctis in Purgatorio existentibus, ut de Fide esse definit Concil. Trid. *sess.* 22. *can.* 3. » Si quis dixerit, Missae sacrificium tantum esse laudis, et gratiarum actionis, aut nudam Commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis, et defunctis; pro peccatis, poenis satisfactionibus, et aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit. Et idem repetit *sess.* 25. in Decreto de Purgatorio: « Cum Catholica Ecclesia Spiritu sancto edocta, ex Sacris litteris, et Antiqua Patrum traditione, in Sacris Conciliis, et novissime in hac Œcumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari etc. ». Ubi praecipit, quod Missarum Sacrificia, aliaque pietatis opera, quae pro fidelibus defunctis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, a Sacerdotibus, et Ecclesiae Ministris, et aliis, qui hoc praestare tenentur, diligenter, et accurate persolvantur.

Non potest autem Missa offerri pro defunctis 7
Haereticis, et Infidelibus. Greg. III. *Epist.* 1. Concil. Lateranens. III. *can.* 27. Neque pro mortuis 8
Christianis certo damnatis, ut expresse prohibetur *cap. Pro obeuntibus* 2. *caus.* 13. *q.* 2. Hinc Missae 9
non possunt offerri pro iis, qui omnino voluntarie, et compotes sui se occidunt. Nicolaus I. *ad consulta Bulgarorum c.* 98. — *Causa* 23 *q.* 5. *c. Placuit.* Nec pro mortuis excommunicatis: Leo IV. 10
*homil. de Cura Pastoral.* 11. *qu.* 3. *Si quis Episc. aut Abbas.*

Pro excommunicatis vitandis, et non toleratis 11
licet possit offerri Missae Sacrificium indirecte, v. gr. offerendo pro omnibus peccatoribus, pro reductione, et conversione haereticorum, vel implorum, directe tamen pro ipsis excommunicatis vitandis non potest offerri, et qui offerret, etiamsi generaliter pro illis offerret, nullum in particulari nominando, vel determinando, peccaret mortaliter, ut tenent communiter Doctores, quia ageret contra prohibitionem gravem Ecclesiae imponentis excommunicatis vitandis hanc poenam medicinalem privationis communium suffragiorum, qualis est Missa, donec corrigantur, et a contumacia resipiscant, et postea absolvantur: ut habetur *cap. A nobis* 28. *et cap. Sacris* 38. *de sentent. excomm.* his verbis: « Licet is, qui voluntarius excommunicatis illis communicaverat ... ad cor rediens, de mandato Ecclesiae excommunicatos, quos prius foverat, expugnaverit, non tamen priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus, nec si occumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones, vel oblationes recipiendae pro eo, vel Orationes Deo porrigendae: nisi cum de ipsius viventis paenitentia per evidentia signa constiterit, et juxta cujusdam Constitutionis nostrae tenorem, Defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur ». Sic Innocent. III. ex cujus mente, et 12
sensu aperte constat, quod, licet ipsi Excommunicati vitandi essent mortui contriti, et in gratia Dei, adhuc non posse pro illis directe Missam offerri, donec etiam mortui ritu coeremoniali essent absoluti.

Pro excommunicatis toleratis, et non vitandis 13
multi ex Doctoribus post Concil. Constantiense, et Extravagant. Martin. V. incip. *Ad evitanda*, sustinent posse licite offerri Sacrificium Missae; quia cum in ipsa Extravaganti concedatur communicatio cum excommunicatis toleratis etiam in Sacris, et Divinis; immo et pro ipsis praesentibus

(*) Intellige non de infidelitate pure negativa, quae, utique non est peccatum. Vide Addit. Casinenses sub verb. *Infidelitas* Edit. Casinenses.

publice precemur in Choro dicendo; *Misereatur vestri etc. Dominus vobiscum*, sequitur posse etiam pro ipsis licite offerri Sacrificium Missae; Sic sentiunt Navarrus, Henriex, Sanchez. Fagund. Hurtad. Sà, Lugo, Coninch, Pasqualig., et alii pas-
14 sim. Verum quamvis id licite fiat, simulque tale Sacrificium prodesse valeat excommunicatis toleratis, quatenus offertur in persona Christi, non tamen ipsis proderit, quatenus offertur in persona Ecclesiae, cum Pontifex in praefata Bulla expresse protestetur, quod per hoc *non intendit excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.*

15 Quamvis Missae Sacrificium offerri possit Deo in honorem Sanctorum, et in gratiarum actionem pro beneficiis, quae Deus illis concessit, atque ad obtinendam eorum intercessionem apud Deum, ut definit Trident. *sess.* 22. *cap.* 3. his verbis:
16 » Quamvis in honorem, et memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit: unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Coelis, quorum memoriam facimus in terris. *Et ibid. can.* 5. Si quis dixerit, imposturam esse Missas celebrare in honorem Sanctorum, et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit ». Nequit tamen offerri pro ipsis Sanctis, ut habetur decisum *cap. Cum Marthae §. Tertio loco, de celebrat. Missar.* quia ut ibi dicitur: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Et Sancti in Coelis *orationibus nostris non indigent pro eo, quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt.*

17 Approbatur et conceditur pro Ecclesia universali Missa nova ad postulandam gratiam bene moriendi, ponenda in Missali post Missam *pro remissions peccatorum*, et in Rubricis generalibus in *tit. de color. paramentorum*, sub colore violaceo, ac praeterea in Gradualibus ad cantum Chori in eodem cantu, et tono, qui in antiquis habetur feria IV. post Domin. 1. et sabbato post Domin. III. in Quadragesima et in Dominicis IV. XVI. XX. et XXVI. post Pentecosten. *S. R. C.* 20. *Mart.* 1706. *approbante Clemente XI. die* 27. *ejusdem mensis et anni.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

An liceat Sacrificium offerre pro damnatis? Af- 18
fert Petavius *tom.* 3. *Theolog. dogmat. lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 15. nonnullos SS. Patres, et cum primis D. Augustinum D. Johannem Chrisostomum, et D. Joannem Damascenum tenentes, per eleemosynas et sacrificia animas damnatorum aliquantulum a poenis sublevari. At idem *Petavius* concludit, 19
quod quum nihil hac de quaestione definitum sit ab Ecclesia, tanquam absurda sit explodenda opinio haec affirmans posse pro damnatis sacrificium offerri (*). Quinimo refert Albic. *de Inconstantia in* 20
*fide cap.* 3. *n.* 12. quod quam quidam Concionator exhortando Fideles ad erogandas eleemosynas, hanc protulisset propositionem: *Ab eleemosynis poenas damnatorum aliquantulum sublevari*, re delata ad Tribunal S. Inquisitionis, coactus ille fuit se retractare, et hanc resolutionem S. Inquisitionis approbavit. Ven. Innocentius XI.

Num liceat anticipate ante mortem celebrare, 21
vel celebrari facere Missas Defunctorum, sive *de Requie* pro suffragio animae suae, ut a poenis Purgatorii liberetur? Quaestio haec fuit alias ad S. Congregationem Concilii interpretem delata, sed ab ea non fuit resoluta, ut litteris consignavit Albic. *ubi supra n.* 37. Affert. autem hic Auctor rationes in utramque partem, sed concludit haud posse.

## ARTICULUS VIII.

### MISSA QUOAD EAM CELEBRANTIS OBLIGATIONEM.

### SUMMARIUM

1. In Sacrificio Missae debent a celebrante offerri panis, et vinum aqua mixtum. — 2 Et plus de vino, quam de aqua est ponendum: Vinum enim debet esse plus saltem quoad duas partes. — 3. Nec potest offerri vinum mellitum, vel mulsum, vel aliud. — 4. Panis debet esse triticeus. — 5. Et potest valide consecrari sive in azymo, sive in fermentato, juxta suae Ecclesiae consuetudinem. — 6. Graecus vero consecrans in azymo, et Latinus in fermentato graviter peccat: Immo Latinus celebrens in fermentato privatur Officio, et Beneficio. — 7. Missam dicens celebrare tenetur juxta Missale Romanum — 8. Tenetur eam prosequi usque in finem, alias excommunicatur, nisi aliquis casus accidat. — 9. Tenetur communicare recipiendo Corpus, et sanguinem Christi. — 10.

(*) Lubet heic afferre integrum textum Petavii, qui sane mutilus hic supra ponitur, dum sic concludit. «De hac damnatorum saltem hominum respiratione, nihil adhuc certi » decretum est ab Ecclesia Catholica: ut propterea non temere, tamquam absurda, sit explodenda Sanctissimorum » Patrum haec opinio; quamvis a communi sensu Catholicorum hoc tempore sit aliena. Et vero maximum adversus » illam praejudicium est, quod nunquam Ecclesia pro damnatis orare consuevit: quod profecto faceret, si levari » saltem illorum cruciatus possent, etsi penitus terminari » non possent », De Angelis *lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 18.

**Tenetur Missam legere, antequam ad Altare accedat, et signa praeperare, ne erret. — 11. Omnia debet legere, et nihil memoriter recitare, et neque celerius, neque tardius, quam par est, eam legere. — 12. Debet sinere candelas accensas usque ad finem ultimi Evangelii Sancti Joannis. — 13 Debet generaliter, et specialiter orare pro vivis, et Defunctis. — 14 De calceamentis in accessu ad Altare. — 15. Quid circa defectus, qui deprehendi possunt in pane, et vino, ante, vel post consecrationem: *ad n.* 20. — 21. Quaenam attendende de vino, ut sit materia apta. *ad n* 23. — 24. Alia a celebrante attendenda, vel praestanda *ad n.* 40. — Subnectuntur additiones ex aliena manu *ad n.* 46. * — Expenditur dubium, an aqua, vel alius liquor, post consecrationem immitti possit in Calicem absque Sacramenti corruptione: *ad n.* 50.**

1 In Sacrificio Missae debent a celebrante offerri
panis, et vinum aqua mixtum; Est enim illi-
citum offerri vinum sine aqua, cum a latere
Christi aqua simul cum sanguine exierit, *de*
*consecrat. dist.* 2. *cap. In Sacromentorum*; *c. Si*
*quis in Sacrificando, c. Non oportet, Conc. Aurel.*
*IV. cap.* 4. *Concil. Vormat. l. cap.* 4. *et Conc.*
2 *Trid. sess.* 22. *cap.* 7. Et plus de vino, quam de
aqua est ponendum, *de celebrat. Missar. cap. Per-*
*niciosus.* Vinum quippe cum aqua miscendum de-
bet esse pius, saltem quoad duas partes, *Conc. Tri-*
3 *bur.* 1. *cap.* 19. Nec potest offerri vinum melli-
tum, vel mulsum, vel alind, *Concil. Antisiodoren.*
*cap.* 8. Valide tamen consecratur mustum, seu
vinum de uvis recenter expressum: At illicite, et
cum gravi peccato, quia licet sit verum vinum,
nihilominus est impurum, et feculentum, adeoque
indecens, ut docet S. Thom. *quaest.* 74. *art* 5. *ad*
3. ex declaratione Julii Papae *in cap. Cum omne*
*crimen, de consecrat. dist.* 2. ubi tamen concedi-
tur, ut, urgente necessitate, possit consecrari mu-
stum. Similiter si vinum coeperit acescere, vel
corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre, usque ad
ultimum instans, quo substantialiter mutetur, et
fiat penitus acetum, valide consecratur, quia adhuc
retinet substantiam, et formam vini, at consecrans
graviter peccat propter irreverentiam, quae fit Sa-
cramento, adhibendo vinum semicorruptum quoad
qualitates; S. Thom. *qu.* 75. *art.* 5. *ad* 2. Rubri-
ca Missalis *part.* 3. *tit.* 4. *de defectu vini num.* 2.
Quarti, et Merati *ibid.* et alii passim. Si autem
urgeat necessitas celebrandi, seu non possit Sacer-
dos absque nota omittere Sacrum, ut praesertim
inter Regulares contingere potest, non peccat Sa-
cerdos subditus adhibendo tale vinum aliquantu-
lum acidum, vel acre, quia non tenetur subditus
cum notabili incommodo Sacrificium illud omit-
tere: et quamvis tali vino uti sit contra reveren-
tiam Sacramenti, ea tamen irreverentia non im-
putatur celebranti, sed superiori, vel ministro, qui
est causa voluntaria illius, praesertim si fuerit mo-
nitus, et ob avaritiam, vel alium finem, aut quia
decipitur, nolit mutare, sed praecipiat adhuc tale
vinum apponi. Sic Merati, et Quarti *loc. cit.* cum
aliis. Quid autem agendum sit, si deprehendatur
vinum esse factum penitus acetum, vel alias cor-
ruptum, sive ante consecrationem, sive post? do-
cet clare dicta Rubrica *de defectu vini*; Vide *ipsam*
4 *per tot.* Panis debet esse triticeus. *Concil. Cartha-*
*gin, cap. In Sacrament.* 5. *de consecrat.* 5. *dist.*
2 Eugen. IV. *in Decreto Unionis in Concil. Floren-*
*tino.* Et potest valide consecrari, sive in azymo, 5
sive in fermentato', juxta suae Ecclesiae consue-
tudinem, ut declaravit. Eugen. IV. *in decreto U-*
*nionis in Concil. Florent. sess.* 25. *in fine*, his ver-
bis: *In azymo, sive fermentato pane triticeo Cor-*
*pus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in al-*
*tero ipsum Domini Corpus conficere debere, unum-*
*quemque scilicet juxta suae Ecclesiae, sive Occiden-*
*talis, sive Orientalis consuetudinem.* Graecus vero 6
consecrans in Azymo, et Latinus in fermentato
graviter peccant ex eodem Concilio Florent. et S.
Pio V. Constitut. Incip. *Providentia Romani Pon-*
*tificis.* Immo Latinus celebrans in fermentato pri-
vatur Officio, et Beneficio. Honor. III. *in cap. Lit-*
*teras* 24. *de celebr. Miss.* his verbis: «Cum igitur,
vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia pec-
casse probetur, mandamus quatenus officio, et be-
neficio perpetuo ipsum prives. Missam dicens ce- 7
lebrare tenetur juxta Missale Romanum, ex for-
ma, et jussu Concil. Trident. institutum: S. Pius
V. Constit. 106. Incip. *Quo primum*, et juxta
formam praescriptam ab Ecclesia Romana. *Con-*
*cil. Bracarense* 1. *cap.* 22. et Concil. Trident. *sess.*
22. *in decret. de obser. et vitand. in celebr. Missae.*
* Sunt audaces quidem novitatum amatores, qui
vel in ipsa Italia non verentur Missale Romanum
subterfugere, cum tamen Romanus Pontifex, non
solum Primatis jure, sed etiam Patriarchali potue-
rit Occidentis Ecclesiis Missalis formam praescri-
bere, ut nuper ostendit eruditus Presbyter Fran-
ciscus Antonius Mondellius in praeclaro, quod e-
didit Suessionensis Archiepiscopi Langueti opuscu-
lo, de secreta Canonis pronunciatione *. Tenetur 8
eam prosequi usque in finem, alias excommuni-
catur, nisi aliquis casus accidat. *Conc. Rom. sub*
*Zacharia c.* 14. *Post Epist.* 2. *Soter.* Tenetur com- 9
municare recipiendo Corpus, et Sanguinem Christi.
*De cons. dist.* 2. *c. Relatum est.* Leo IV. *homil. de*
*Cura Pastorali.* Tenetur Missam legere, antequam 10
ad Altare accedat, et signa preparare, ne erret. Om- 11
nia debet legere, et nihil memoriter recitare, et
neque celerius, neque tardius quam par est, eam
legere. Concil. Mediolanen. 1. *part.* 2. *titul. Quae*
*pertinent ad celebrationem Missae.* Debet sinere 12
candelas accensas usque ad finem ultimi Evangelii
S. Joannis, ex eodem Concil. Mediolanens. *Ibid.*
Debet generaliter, et specialiter orare pro vivis, et 13
defunctis, *de conseer. dist.* 1. *cap. Visum praete-*
*rea*, Concil. Cabilonens. II. *cap.* 39. Sacerdos cal- 14

ceatus pedibus debet accedere ad Altare, ut praescribit Rubrica Missalis *part.* 2. *tit.* 1. *n.* 2. *de praeparatione Sacerdotis celebraturi*: ibi: *Calceatus pedibus*, quod volunt esse praeceptum. Silvester verb. *Missa*, et Sotus *in* 4. *dist.* 13. *quaest.* 2. et alii; Et Ordo Romanus de *Parasceve*, dicit non licere Presbyterum Diaconum, vel Acolythum ad Altare ministrare per nudos pedes. At vero nonnisi ad majorem honestatem, et decentiam hoc praescribi dicunt Suarez 3. *part. disp.* 82. *sect.* 3. Quarti, et Gavant. *loc. cit.* et alii. Neque quod Sacerdos calceatus ad Altare accedat, vacat Mysterio, juxta illud Apostoli *ad Ephes.* 6. *Calceati pedes in praeparatione Evangelii pacis*, idest cum animo parato, prompto, et expedito ad Evangelium pacis profitendum, vita exprimendum, et ad alios deferendum, ut ex Chrysost. et Theophil. recte docet Sapientissimus Tirinus in *cit. cap.* 6. *ad Ephes. n.* 15. Qui enim calceatus incedit, audaciter intrepide, et expedite progreditur; At vero, qui nudis est pedibus aegre, timide, tarde, nec nisi suspenso gradu procedit; Hinc Doctissimus P. Gavantus *in cit. part.* 2. *tit.* 1. *Rubrica* 2 *litt. X.* apud eruditissimum P. Merati *eod. loco* recte concludit, quod laudandi sunt Clerici Regulares sui praeclarissimi Ordinis, qui in Sacristia deponunt etiam communes crepidas, seu calceos, et alias ibidem ad id paratas crepidas induunt ad majorem nitorem, et Sacri Ministerii splendorem; Quod et observari compertum est in pluribus Provinciis, et Conventibus nostri Seraphici Ordinis, nec non in pluribus aliis.

15 Quid statuendum, si contingat defectum aliquem deprehendi vel in pane, vel in vino consecrationis, ex Rubrica repetatur; quae mandat, si forte accidat, ut post sumptionem sanguinis animadvertatur primo hostia inepta Sacrificio, resumendum esse novum panem, et vinum cum aqua, et verba consecrationis super utrumque repetenda, sumpto initio ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*, facta tamen utriusque oblatione. Sunt quidem, qui putant sufficere hostiae tantummodo consecrationem; at tunc *debitus ordo non servaretur;* quae altera est ex duabus causis, ex quibus Rubrica utriusque consecrationem mandat. Quare Rubricae parendum. Ben. XIV. *De Sacrif. Missae lib.* 3. *cap.* 15. §. 2.

16 Si vero post consecrationem, sumpta jam hostia, cognoscat vinum ineptum fuisse ad consecrationem; tunc nova hostia, novumque vinum apponendum est, novaque utriusque consecratio facienda. Id utique censet S. Thomas, ejusque discipuli. Sed post reformatas sub Clemente VIII. Rubricas Missalis legitur in illis expressum: si Missa celebretur in loco publico coram multis, ad scandalum evitandum sufficere, si tantummodo apponatur novum vinum cum aqua, et facta oblatione consecretur, statimque sumatur. *Ibid.* §. 3. 4. *etc.* (*).

Defectus si occurrat in pane, et vino, deprehendaturque ante consecrationem, nova materia apta apponatur; si post consecrationem, Missa omitti tuto potest; si post sumptionem, necessario omittitur, nisi forte multitudo adesset Missae audiendae; quo in casu posset Sacerdos submissa voce preces aliquas recitare, quae ad illam partem Missae non pertinerent, et benedictionem populo impertiri. *Ibid. cap.* 15. §. 9. 17

Si aqua infusa Calici non sit, idque ante consecrationem agnoscatur, infundatur statim; si post consecrationem, Missa peragenda est. *Ibid.* §. 10. 18

Si musca, vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, effundatur vinum, et novum apponatur. Si post consacrationem, illud, quidquid est, extrahatur, lavetur, et comburatur, et ablutio cum cineribus in sacrario reponatur. Ita ex S. Thoma, *ibid.* §. 10. 19

Si vino immixtum venenum deprehendatur ante consecrationem, idem quod prius servandum est; si post consecrationem, in aliud vasculum transfundatur, et tamdiu servetur, donec species vini fuerint exsiccatae, et aliud vinum consecretur, ut ex S. Thoma, *ibid.* 20

Vinum acescens non est adhibendum in Missa; si tamen id fiat, conficitur Sacramentum; nec peccant Regulares, qui celebrare debent, nec habent auctoritatem vinum commutandi, id enim peccati ligat eorum Superiores, ut ex Quarti et Merati adnotatur *Institut. Eccles.* 77. §. 2. Vinum, quod ex aqua conficitur botris superinjecta, quale a latinis priscis lora, seu lorea dicebatur, ineptum est ad Sacrificium, ut ex Theologis firmatur *ibid.* §. 4 21

Vetitum est sub peccato gravi adhibere vinum illud dilutum, quod ex musto, et aquae aequali vel fere aequali quantitate conficitur ut ex Theologis *ibid.* §. 6. 22

Licitum est tamen adhibere in eam rem vinum, quod ex modo illud conficiendi in regionibus ali- 23

(*) » Gibertus *Consult. Can. de Sacr. consult.* 3. *de Sacrif. Miss.* casum proponit, si Clericus ex aedituis, qui » Sacrario inserviunt, partem hauserit vini, quod ad Missas » paratum erat, et pro vino absumpto substituerit aquam, » quo fiat, ut presbyter, accepto Calice, sentiat plus inesse aquae quam vini; quaeritur, utrum, quae facta est consecratio, valida sit, an vero opus sit, novo accepto vino » exigua aqua diluto, consecrationem iterare; et respondet, in Sacramentis mutationem materiae non esse substantialem, nisi pro materia, quam Christus instituit, alia » prorsus materia adhibeatur, quae illam destruat. Cum » itaque vinum propria Calicis materia sit, negat mutationem esse substantialem, nisi pro vino adhibeatur aqua, » aut tantum aquae in vinum infundatur, ut destruatur vini natura. Porro et illud advertit, ad inducendam substantialem mutationem, ad quam, ubi de validitate disceptatur, unica respiciendum est, non satis esse, quod » plus aquae quam vini in Calicem sit infusum: ejusmodi » enim esse potest vinum, ut robore suo resistat, et propriam servet naturam, quamvis aquae mensura longe » major sit; palatum autem verius, quam oculos posse judicare, summa naturam vinum retinuerit, licet plus » aquae infusum sit». *Apud Bened. XIV. de Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 17. Editores Casin.

quibus habet aliquid aquae admixtum, est enim vinum usuale; *ibid.* §. 7.

24 Si guttae vini reperiantur extrinsece in cappa Calicis, censeantur non consecratae, et abstergantur purificatorio. Si interius, tutius censeantur consecratae, et per secundam purificationem adsumantur. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 17. §. 7.

25 Generatim monet S. Thomas, in dubiis, num aliquid omissum sit in Missa; vel si certe constet omissum, nec illud sit de necessitate Sacramenti, negligendum esse, si sit vero de necessitate Sacramenti, illud iteretur, et reliqua omnia ex ordine deducantur. *Ibid. cap.* 15. §. 16.

26 Si Sacerdos, sumpta purificatione, animadvertat remansisse in corporali, vel patena fragmenta, sive illa magna sint, sive parva, absumantur, sicut et absumenda sunt fragmenta, si quae remanserint post distributionem Eucharistiae in adstantes peracta Missa. *Ibid. lib.* 3. *cap.* 17. §. 3.

27 Si tamen quod remanet, non fragmentum, sed integra est hostia, magna, seu parva; haec post sumptam purificationem non est absumenda, sed vel recondenda in tabernaculo, vel ponenda in patena, ut alteri Sacerdoti mox celebraturo reservetur; quod si fieri non potest, absumatur. Ita ex Rubr. *Ibid.* §. 4.

28 Particula illa hostiae, quae separatur in inferiori parte hostiae in duas partes fractae, si in vino non diffluat in os, sed remaneat in calice, potius quam digito redigatur ad oram Calicis, praestat, ut mediante novo vino hauriatur; *ibid.* §. 1.

29 Sacerdote in Sacristiam jam restituto post Missam, et nondum sacris vestibus exuto, absumenda sunt fragmenta, si quae advertit remansisse in patena. Si vero sacras vestes exuit, quidquid superfuerit e sacrificio reponendum est in tabernaculo si adsit; sin minus, vel non liceat, sine aliqua admiratione populi, absumendum est. Ita ex S. Thoma *ibid.* §. 5.

30 Peccaret graviter Sacerdos, si hostiam in Missa consecratam reponeret in tabernaculo, et ejus loco sumeret hostiam, quae in eodem tabernaculo antea continebatur. Ita ex Can. *Relatum de Consecr. distinct. II. ibid.* §. 8.

31 Sacerdos celebrans si habeat hostiam parvi moduli, melius faceret, si populum doceret, ne miraretur, si illam adhibet pro majori, quae tunc non suppetit; potius quam utatur sententia aliquorum, qui censent posse tunc extrahi e tabernaculo hostiam majorem, quae forte ibi adest, et adhibere illam ad elevationem *Ibid.* §. 9.

32 Si pyxis hostiis parvis plena sit praesens moraliter Sacerdoti, sed non fuerit aperta ante oblationem, et consecrationem, illicite quidem id fieret; sed cum moraliter praesens esset Sacerdoti, valida esset consecratio; quod verum est, etiamsi quando consecravit, actu de particulis non cogitaret. Moralis vero praesentia ea dicitur, cum ita praesens est, ut verificari censeantur illa verba formae *Hoc*, vel *Hic*. *Ibid. c.* 18. §. 2, et 3.

Si particulae afferantur ad Altare post peractam oblationem, non debet Sacerdos illas consecrare sine legitima causa, ut si magna multitudo populi parata ad recipiendam Eucharistiam, alias careret Sacramento, tunc vero Sacerdos deberet prius illas ante consecrationem mente offerre; Caepto jam Canone, si afferatur particula, non est consecranda, neque pro dando Viatico infirmo, tunc enim sufficeret, si Sacerdos ex sua hostia parvam portionem separaret. *Ibid.* §. 5. 33

Si forte contingat, ut pyxis deferatur ad Altare, nec Sacerdos illam advertit, adeoque proferat verba consecrationis, nihil cogitans de pyxide, tunc utique, si pyxis non sit supra petram Sacram, non censetur voluisse Sacerdos consecrare, alioqui enim censeretur voluisse id, quod sibi illicitum est. Quamvis vero sint Doctores, qui contrarium censent, cum tamen in Sacramentis conferendis sequi teneamur opinionem tutiorem, relicta probabiliori, ideo in casu tali particulas illas non esse populo distribuendas, sed adservandas, ut in alia Missa sub conditione consecrentur, satis constat. *Ibid.* §. 6. 34

Si celebranti sint praesentes undecim hostiae, et ille habeat intentionem consecrandi solum decem, nec determinet quales, nulla ex illis esset consecrata, ut ex Rubricis discimus. Quare debet Sacerdos intentionem suam ita dirigere, ut velit omne consecrare quidquid ante se positum est. Ex quo intelligitur, Sacerdotem, qui cum hac intentione habet in manu duas hostias, unam se tenere putans, utramque revera consecrare. *Ibid.* §. 7. 35

Nemini licet ab Altari recedere caepta Missa, relicto alio Sacerdote, ut reliqua suppleat; ut statuitur in Can. *Nullus Ep. de cons. d.* 1. Quod ibi vetatur sub paenae suspensionis, quae tamen est ferendae, non latae sententiae, nec locum habet, si Sacerdos ante consecrationem ab Altari sine causa recedat. *Ibid. lib.* 3. *c.* 14. §. 2. 36

Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 14. monet Episcopos, ut curent, ut Sacerdotes non habentes animarum curam, diebus saltem Dominicis, vel festis solemnioribus Missam celebrent. An committant peccatum grave Sacerdotes illi, si monito Tridentini non se submiserint, quaestio est anceps. Profecto peccaret graviter, qui nunquam per annum Sacrificium offerret; esset enim hoc indicium vitae corruptae, et pareret scandalum. Teneretur etiam celebrare, ut aegroto Viaticum deferretur, si alio modo fieri non posset. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 1. §. 10. 37

Missam quotidie celebrare melius est, quam ab ea abstinere; negandum tamen non est, quin optime praestet Sacerdos, si aliquando abstineat ex reverentia, seu ad hoc, ut ferventius celebret. Id vero eruitur ex eo, quod ad spiritum Ecclesiae propius accedit, qui quotidie Sacramentum recipit. 38

Addendum, quod munus Sacerdotis est non privatum, sed publicum, estque ejus opus Ecclesiae 39

utile; et ex assidua celebratione validius auxilium obtinebit a Deo, ut dignius celebret. Quare statuendum, Sacerdoti, ut plurimum, quotidie celebrandum esse, si, discussa conscientia sua, persuadere sibi moraliter possit, se esse in statu gratiae. Nec obstat minor fervor, cum illum persaepe patiamur inviti: *Ibid. c.* 2.

40 Missae nec ita breves esse debent, ut saltem horae tertiam partem non attingant, neque ita longae, ut horae dimidium excedant. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *c.* 24. §. 2. Vide *Institut. Eccles.* 34. §. 19.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

41 Haud licere Missam inchoatam intermittere, liquet ex *cap. Nullus*, *de celebrat. Missar.* Excipitur vero casus urgentis necessitatis. Quocirca
42 posse Missam intermitti, etiam post consecrationem, ut Sacramentum Paenitentiae homini in extremis constituto ministretur, communis est sententia; idem dic de Baptismo ministrando homini
43 pariter in extremis constituto. Num possit intermitti Missa pro administratione Viatici, aut Extremae Unctionis? Ante consecrationem posse, modo periculum sit in mora, non item post consecrationem, sentiunt *Auctores* relati a Pasqualig. *de Sacrific. Missae tom.* 1. *quaest.* 197. *a n.* 4.
44 *ad plur. sequent.* Quinimo Quart. *in Rubr. Missal. part.* 2. *tit.* 3. *sect.* 3. *dub.* 3. *Tamburin. de Sacrific. Miss. l.* 2. *cap.* 6. §. 7. *n.* 4. aliique tenent et post consecrationem posse intermitti, si moribundus sit intra Ecclesiam.
45 De Sacerdote, qui, incaepta Missa, recordatur se a jure impeditum esse, quaeritur, an valeat is Missam deserere. Negant communiter Auctores, si recordetur post consecrationem. At discordes inter se sunt, si recordetur ante consecrationem. Vide Pasqualig. *de Sacrif. Miss. tom.* 1. *quest.* 194. *a. n.* 3. *ad plur. sequent.* qui abit in sen-
46 tentiam eorum, qui sustinent posse prosequi. Verum meo judicio non est recedendum a Rubrica Missalis, quae haec habet: « Ante consecrationem in supradictis casibus si non timetur scandalum, debet Missam incoeptam deserere ».

ADDITIONES CASINENSES.

47 S. Thomas expendens, an aqua possit vino jam consacrato misceri: generalem statuit regulam, nullum post consecrationem infundendum esse liquorem in Calicem, praesertim aquam: « Nullo » autem modo (sic ille) debet aqua vino jam con» secrato misceri, quia sequeretur corruptio Sa» cramenti pro aliqua parte ». 3. *part. quaest.* 83. *art.* 6. *ad quartum.* Verum « utcumque sit, addit Bened. XIV. de ea ratione, quam affert Angelicus Doctor, regula optima quidem est pro Occidentali Ecclesia. Sed cum Graeci ( prosequitur idem Pontifex ) post consecrationem vini aquam calidam in Calicem immittant, et in Concilio Florentino eas de hoc ritu rationes attulerint, quibus Eugenius IV. conquieverit, idcirco Cardinalis Bona *Rer. Liturg. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 5. putat, eam Angelicum Doctorem statuisse Regulam, ejusque rationem attulisse, haud gnarum illiusmodi ritus Graecorum ». *De Sacrific. Missae lib.* 3. *cap.* 10. n. 16.

Amplius idem D. Thomas *cit. part.* 3. *quaest.* 48
77. *art.* 8. loquens de vino non consecrato, quod cum consecrato misceatur, concludit, si in magna quantitate admisceatur, ita ut in omne vinum consecratum diffundatur, non amplius remanere ibi sanguinem Christi: en ejus verba: « Manifestum » est . . . quod corpus, et Sanguis Christi re» manent in hoc Sacramento, quandiu illae spe» cies manent eaedem numero: consecratur enim » hic panis, et hoc vinum. Unde si fiat tanta per» mixtio liquoris cujuscumque, quod pertingat ad » totum vinum consecratum, et fiat permixtum, » erit aliud numero, et non remanebit ibi sanguis » Christi: Si vero fiat tam parva alicujus liquoris » adjunctio, quod non possit diffundi per totum, » sed usque ad aliquam partem specierum, desi» net esse Sanguis Christi sub illa parte vini con» secrati, remanebit tamen sub alia ». Haec ille.

At praestat adnotare, Innocentium III. *in cap.* 49
*Cum Marthae* §. *Quaesivisti ex. de celebrat. Miss.* generaliter posuisse: « Si post Calicis Consecra» tionem aliud vinum mittatur in Calicem, illud » quidem non transit in Sanguinem, nec Sangui» ni commiscetur, sed accidentibus prioris vini » commixtum, Corpori, quod sub eis latet, undi» que circumfunditur, non madidans circumfu» sum: ipsa tamen accidentia vinum appositum vi» dentur afficere; quia si aqua fuerit apposita, vini » saporem assumit ». Quae Innocentii doctrina adversatur plane iis, quae D. Thomas docet loco modo relato. Id praevidit S. Doctor *l. c.* et adducto d. Text. Innocent. ait, intelligendum esse, si tantula sit extranei liquoris quantitas, ut non diffundatur in omne vinum consecratum; « Quando non » fit tanta permixtio liquoris extranei, quod San» guis Christi desinat esse sub toto, tunc enim di» citur undiq. circumfundi, non quia tangat San» guinem Christi secundum ejus proprias dimen» siones, sed secundum dimensiones Sacramen» tales, sub quibus continetur ». *Ibid. ad* 3.

Contra tamen hujusmodi D. Thomae doctrinam 50
videntur sentire fere omnes Theologi, Innocentii III. allata Decret. freti, ubi indistinte Pontifex loquitur, sive liquor in magna, sive in parva quantitate vino consecrato admisceatur. Audiamus Barbosam, qui sub dicto Capite *Cum Marthae*, §. *Quaesivisti*, haec habet. « Quid autem dicendum sit, ubi vino consecrato fit commixtio vini in summa quantitate, veluti si guttae Sanguinis Christi superadditum sit vini profani dolium, quaestio est difficilis, an scilicet maneat semper, facta praedicta commixtione, illa gutta Sanguinis sub par-

ticula vini consecrati? Partem negativam clarissimis verbis tuetur D. Thomas 3. *p. q.* 77. *art.* 8. et iterum *in* 4. *dist.* 12. *art.* 2. *quaestiuncula* 1. *et quodlibet.* 10. *art.* 3. cujus fundamentum illud est, quod licet per commixtionem ejusdem liquoris, scilicet vini, non corrumpatur species vini consecrata, nec desit adesse vinum per modum substantiae, attamen desinit esse idem in individuo, propter divisionem liquoris commixti in tam magna quantitate, et ideo desinit ibi esse Sanguis Christi, qui eatenus ibi est, quatenus species consecrata non corrumpitur, immo existit, et conservatur . . . . Contra eamdem tamen videntur sentire fere omnes Theologi .... pro qua sententia afferunt multas, et efficacissimas rationes, nitra auctoritatem hujus Textus (*Cum Marthae etc.*) qui indistincte loquitur, sive liquor in magna quantitate, sive in parva misceatur Calici consecrato » (*). *Collect. DD. in Decret. Tit.* 41. *de celebrat. Missarum cap. Cum Marthae etc.* 6. *n.* 10.

Illud quoque pro hac postrema sententia ex veteri Disciplina addere possumus « cum Populo » in Calicibus ministerialibus sub specie vini exhi» bebatur Eucharistia, vinum non consecratum » identidem, ut postulabat numerus eorum, qui » essent communicandi, in Calicem infundi con» suevisse, nec ullum unquam veritum esse, ne » fideles Christi Sanguinem non susciperent »: Verba sunt Bened. XIV. *De Sacrific. Missae lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 17.

## ARTICULUS IX.

### MISSA QUOAD VETITA IN EJUS CELEBRATIONE.

### SUMMARIUM

1. Vetitum est Missam celebrare capite velato. — 2. Unde nemini licet uti pileolo, et ficto capillitio. — 3. Nec alius praeter Sedem Apostolicam potest concedere facultatem eum ferendi, *ad n* 4. — 5. Vetitum est Missam celebrare sine Ministro. — 6. Vetitum est Sacerdotibus deferre manutergium super Calicem eundo, vel redeundo ab Altari. — 7. Vetitum est pro Ministro foeminam inservire. — 8 Sic nec filius illegitimus potest Missae sui Patris Presbyteri inservire. — 9. Vetitum est cum baculo ad Missam celebrandam accedere. — 10. Item vetitum est Missam sine luminibus celebrare. — 11. Sic etiam vetitum est Missam celebrare in Calice ligneo, et vitreo. — 12. Neque uti permittitur Calice ex aere, aut auricalco. — 13. Sicuti nec etiam uti licet Calice plumbeo, aut ferreo. — 14. Vetitum est Missam celebrare cum Calice quocumque non consecrato — 15. Immo, si quis auderet celebrare in Calice non consecrato, esset suspensus ab Officio celebrandi, et a Beneficio, si quod haberet. — 16. In Sacrificio Missae non est adhibenda Palla drappo serico a parte superiore cooperta. — 17. Sacerdos in sacrificio Missae congruentius utitur cingulo linteo non serico. — 12 Alia ad rem ad n 22 — 23 Subnectuntur Addit. ex aliena manu ad n. 27. ubi nonnulla reperiuntur notatu digna.

Vetitum est Missam celebrare capite velato;
1 *cap. Nullus Episcopus* 57. *de consec. dist.*
1. Unde nemini licet uti pileolo, et ficto
2 capillitio. Concilium Mediolanen. 1. *part.*
2. *tit. Quae pertinent ad celebr. Missae.* Nec alius
3 praeter Sedem Apostolicam potest eum ferendi
cuiquam licentiam concedere, ex Decreto jussu
Urbani VIII. in Missali reformato reposito his verbis: « Nemo audeat uti pileo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicae, non obstante quacumque contraria consuetudine »: et Sacr. Congr. Concil. 24. *April.* 1626. his verbis: « Facultas concedendi usum pileoli in Missa spec-
4 tat ad Papam ». Et quoad fictum capillitium, seu Comas expresse prohibuit Innocent. XI. cujus decretum in Dioecesi Coloniensi fuit promulgatum praecisis his verbis: « Cum informato non ita pridem, et consulto S. D. N. Papa Innocent XI. su» per rationibus, et motivis quare usus comarum » adscititiarum in hisce rigidioribus partibus sal» tem apud illos, qui de S. Sedis Apostolicae, seu » Legatorum ejus, aut Episcoporum Dioecesano» rum, vel Vicariorum eorumdem licentia longo » temporis intervallo illis usi, iisdem sine prae» senti valetudinis discrimine deinceps carere non » posse dignoscerentur; modo, et forma juxta E» dictum sub 14. mensis Decembr. anni novissi» me ipsi praescriptis tolerandus videretur, ejus» dem Suae Sanctitatis hic residenti Legato Illu» stris. et Reverend. Archiepiscopo Damasceno re» nunciatum fuerit, *non esse mentem Sanctitatis » suae, quod Nunciis Apostolicis, aut Episcopis li» ceat licentiam Sacerdotibus concedere ejusmodi » comas in actu celebrationis gestandi:* Hinc justis-

(*) « Difficultas est, quid faciendum sit de dolio vini, in » quod gutta specierum vini consecratarum immissa est. » Respondet Sotus . . . et alii, illud vinum adhiberi, et » bibi posse a laicis, nec opus esse, ut servetur pro Mis» sis celebrandis, quia illa gutta habetur pro omissa, cum » ignoretur, quaenam illa sit. Verum magis pie Suar. Bo» nac. . . . et alii per eos citati sentiunt hujusmodi vinum » servandum esse ad pios usus, alioquin fieri contra reve» rentiam speciebus consecratis debitam » Idem Barbosa *Collect. DD. in Decretal. Tit.* 41. *de Celebr. Miss. cap. Cum Marthae.*

» simis Sanctissimi Patris Nostri monitis devotis- » sime in omnibus obsequendo, revocatis cum hoc » quibuscumque alias etiam post emanatum prae- » fatum Edictum obtentis licentiis, aut concessio- » nibus, seu earum declarationibus, monentur » omnes, et singuli harum tenore serio, ac pater- » ne in Domino, ut memores humilitatis, et re- » verentiae tam tremendo Mysterio debitae, Sa- » crificio Missae, aut Altari Dei nonnisi detecto » ac nudato capite assistere praesumant, idque sub » poena suspensionis a Divinis Officiis, aliisque » juxta superius Edictum, cujus tenor in reliquis » quoque quoad vestium prohibitarum, annulorum, » comae, et coronae etiam Subdiacon. et Diaco- » nalibus Ordinibus proportionatae gestationem » exactius, quam hactenus ubique observabitur. » Signatum Coloniae die 21. *Martii* 1689. *Joanes* » *Henricus Anethan. Episcop. Hierap. Suffrag. et* » *Vicarius Generalis Coloniensis*. Vide verb. *Coma fictitia, seu adscititia, per tot.* et verb. *Pileolus*
5 *per tot.* Vetitum est Missam celebrare sine Ministro *cap. Proposuit*; *de Filiis Presbyter.* ubi sic habetur: « Non enim solus Presbyter Missarum solemnia, aut alia Divina Officia potest sine Ministri suffragio celebrare ». Concil. Parisiens. VI. *p.* 1. *c.* 48. his verbis: « Visum est, ut deinceps hujuscemodi casus inhibeatur, provideatque unusquisque Episcoporum, ne in sua Parochia quisquam Presbyterorum Missam solus celebrare praesumat, et si hanc definitionem, superbiendo transgressus fuerit, canonicae correctioni subjaceat ». Sic etiam decrevit Conc. Granatense *c.* 36. Conc. Moguntin. *c.* 43. et Leo IV. *homil. de cura pastorali.*
6 « Vetitum est Sacerdotibus deferre manutergium super Calicem eundo, vel redeundo ab Altari: *Sac. Congr. Rit.* 1. *Septembr.* 1703. quod est etiam contra Rubricam Generalem Missalis, et Comment.
7 Gavant. *in easdem Rubricas part.* 1. *tit.* 20. Vetitum est pro Ministro foeminam inservire: *cap. Inhibendum, de cohabitat. Clericor. et mulier.* ubi sic statuitur; « Probibendum quoque est ut nulla femina ad Altare praesumat accedere, aut Presbyterio ministrare », subjungit La Croix *l.* 6. *part.* 2. *num.* 388. « Et si mulier in Ecclesia tacere debet, uti habetur 1. *ad Corinth.* 14. multo magis abstinere debet a Ministerio Altaris »; sic etiam Barbosa *de Offic. et potest. Parochi part.* 11. *cap.* 15. *num.* 42. et 43. cum multis ibi citatis. Confirmat Benedictus XIV. in Constit. 47. *tom.* 4. *Bullar.* quae incip. *Allatae sunt*, ubi §. 29. haec habet: « Summus Pontifex Gelasius in sua epistola » nona ad Episcopos Lucaniae *cap.* 26. pravam » consuetudinem jam invectam improbavit, juxta » quam, mulieres Sacerdoti Missam celebranti in» serviebant; cumque idem abusus ad Graecos tran» sisset, Innocentius IV. in epistola, quam ad Epi» scopum Tusculanum dedit, eumdem severissime » proscripsit: « Mulieres autem servire ad Altare » non audeant, sed ab illius ministerio repellantur » omnino »; iisdem verbis a Nobis quoque prohi» betur in nostra saepius citata Constitutione *Et si* » *Pastoralis*, §. 6. *n.* 21. *t.* 2. *Bullari nostri* » (*).
Sic nec filius illegitimus potest Missae sui Patris 8
Presbyteri inservire, quia indecorum est, ut in Altaris Officio illegitimus filius impudico Patri ministret, in quo Unigenitus Dei Filius Æterno Patri pro salute humani generis victimatur, ut habetur *cap. Cum decorem* 15. *de Filiis Presbyterorum*, et colligitur ex Concil. Trideut. *de Reformat. sess.* 25. *cap.* 15. ubi « Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas, sanctitasque decet, longissime arceatur », jubet, ne filii illegitimi Clericorum, in Ecclesiis, ubi eorum parentes Beneficium habent, ullo modo ministrent, per praecisa haec verba: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare.* Vetitum est cum baculo ad Missam cele- 9
brandam accedere, ex Canon. Zachariae Papae lato in Concil. Romano, et inserto in decreto Gratiam. *in cap. Nullus Episcopus* 57. *de consecr. dist.* 1. ubi sic habetur: « Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solemnia Missarum celebranda praesumat cum baculo introire, et qui temere praesumpserit, communione privetur ». Item 10
vetitum est Missam sine luminibus celebrare. Leo IV. *homil. de cura pastorali*, et Honorius III. *in cap. Litteras* 12. *de celebrat. Missarum.* Sic etiam 11
vetitum est Missam celebrare in calice ligneo, et vitreo ex Concil. Rhemensi, *cap.* 6. *Canon. ut Calix* 45. *de consecrat. dist.* 1. ubi expresse dicitur: « Nullus autem in ligneo, aut vitreo Calice praesumat Missam cantare ». Neque uti permitti- 12

(*) « Minister, secundum Nav. Fagn. Zerol. sub mortali, et quidem masculus: in necessitate tamen gravi, v. g. diei festi, vel dandi viaticum, posset quis sibi respondere, inquit Sà, Bonac. et Dian. *tr.* 4. *resol.* 43. ex aliis. In quo casu etiam foeminam adhiberi posse docet Nug. *a.* 6. *d.* 1. et Sylv. idque quibusdam Belgii partibus consuetudine inductum esse docet March. *R. past. cap.* 5. contra communem, apud Lay. Fern. et Dian. *l. c.* Tamburin. ... et March. *de ord. t.* 3. *cap.* 15. ubi vult id esse mortale Ministrante tamen circa altare viro, qui haud sciat respondere, Moniales ex Choro respondere, non esse prohibitum notat C. de Lugo, et Tambur. . . . ubi etiam cum Henriq. et Hurtad. permittit celebranti Missam coeptam prosequi sine Ministro, si hic forte abiit, et aliquantulum expectatus non revertatur. Busemb. apud D. de Ligorio, *de Eucharist.* etc. *num.* 391.

Sed audiamus eumdem D. de Ligorio; qui haec habet: « Dubitatur an Sacerdos celebrans, respondente muliere, graviter peccat? Affirmat Nugn. apud Dianam . . . . . sed communiter negant Laym. .. Suarez .. Tournely . . . et Diana . . . cum Molfes Homob. Zanardo, Fern. Hinc dicunt Wigandt .. Tournely cum Lugo, et Laym. cum Palad. et Hurtad. bene permitti, ut foeminae quandoque respondeant a longe, maxime si sint Sanctimoniales, modo non immediate ministrent in altari, porrigendo urceolos etc. id enim non posse excusari a mortali ex *cap. inhibendum de cohabit. cleric.* ubi foeminis omnino interdicitur celebranti ministrare. Et ideo bene advertit Laym. quod urgente necessitate, satius esset celebrare sine Ministro, quam cum foemina ministrante ». *loc. cit. num.* 392. Editores Casinenses.

tur Calice ex aere, aut aurichalco: Ex eodem Concil. *ibidem* his verbis: « De aere, aut aurichalco non fiat Calix, quia ob vini virtutem aeruginem
13 parit, quae vomitum provocat ». Sicuti nec etiam uti licet Calice plumbeo, aut ferreo ex eodem motivo; *c. Vasa, de consecr. dist.* 1. et Leo IV. *Ho-*
14 *mil. de cura pastorali.* Vetitum est Missam celebrare cum Calice quocumque non consecrato, *ex*
15 *cap. Unico §. fin. de Sacra Unctione.* Immo si quis auderet celebrare in Calice non consecrato, esset suspensus ab Officio celebrandi, et a Beneficio, si quod haberet, per textum *in cap. Ultimo, de celebrat. Missarum.*
16 In Sacrificio Missae non est adhibenda Palla drappo serico a parte superiori cooperta. *Sac. Con-*
17 *greg. Rit.* 22. *Jan.* 1701. Sacerdos in Sacrificio Missae congruentius utitur cingulo lineo, quam serico. *Eadem Sac. Congr. Rit.* 22. *Januar.* 1701. apud La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 2055. *pag.* 312. *et* 313. *
18 Annulum in digito gerere, dum Missa celebratur, cujuscumque dignitatis nemo potest, vetante S. Rituum Congregatione *Instit. Eccles.* 34. §. 4. *n.* 15.
19 Nec licet etiam Protonotariis non participantibus adhibere in Missa instrumentum argenteum cum candela, ut ex Decreto apud Monacell. *ibid. n.* 16. Quod etiam superioribus Ordinum Mendicantium, et parochis vetuit S. Congregatio, cujus litterae referuntur *ibid. sub.* n. 17. sunt autem tenoris sequentis.

*Eminentiss. ac Reverendiss. Domine Observandiss.*

Quum Sacrorum Rituum Congregat. innotuerit, quemdam in ista Civitate Bononiae irrepsisse abusum, quod tum Parochi ejusdem, tum Superiores Ordinum Mendicantium nulla dignitate Ecclesiastica insigniti, nulloque justo titulo fulti, in celebratione Missae sive solemnis, sive privatae instrumento argenteo cum candela, quod *Bugia* nominatur, noviter uti praesumpsere, Eminentissimi, et Reverendissimi Patres eidem Sacr. Congregationi Praepositi Eminentiae Vestrae scribendam esse duxerunt, ut ipsa abusum praedictum zelo, quo pollet, Ecclesiasticae disciplinae, a Civitate ista omnino tollere, et amovere curet, Parochosque omnes, et Ordinum Mendicantium Superiores, adhibitis iis juris remediis, quae prudentiae suae opportuna, vel etiam necessaria videbuntur, auctoritate ipsius Sacrae Congregationis moneat, coerceat, et ad terminos suos reducere non omittat; et E. V. manus humillime exosculor.

*Romae* 18. *Augusti* 1734.

Eminentiae Vestrae

Humillimus, atque Addictissimus Servus
A. F. Card. Zondadari Pro-Praef.

*N. M. Tedeschi Archiepiscopus Apam.*
*S. R. C. Secret.*

Quin et juxta Decreta Alexandri VII. Abbatibus Regularibus consecratis id non licet, nisi in Missa Solemni, cum Pontificalibus utuntur, ut ex Decretis S. Congregationis: *cit. Institut. Eccles.* 34. §. 4. *num.* 17.

Pari passu cum hoc argenteo instrumento pro- 20
cedendum est cum assistente; *ibidem* §. 18. ut ex Decreto Sacrae Congregat. Rituum.

Novus Sacerdos in celebratione Missae primae 21
vetatur Ecclesiam circuire sacris vestibus indutus, ut recipiat oblationes, potest tamen se vertere ad altare, et ibi eas accipere, ex Decreto Sac. Congregationis; *Institut. Eccles.* 56. §. 7.

Sacerdos in alia Dioecesi celebrans Missam non 22
potest nomen Episcopi sui nomini Episcopi illius Dioecesis substituere, ex Pouget, et Merato. Bened. XIV. *De Sacrif. Missae lib.* 2. *cap.* 17. §. 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

An possit Sacerdos sine Ministro Missam cele- 23
brare, si sit aliqua celebrandi necessitas, non conveniunt inter se auctores. Negant post *D. Antoninum* complures. Affirmant vero alii; sed et hi discordes sunt circa illam necessitatem, quae licitam facit hanc Missae celebrationem sine Mini-
stro. Affert Sotus exemplum, si aliter Sacerdos 24
non posset satisfacere praecepto audiendi Missam. Sed non omnes in hoc exemplo concordes sunt.
In eo tamen videntur plerique convenire, quod 25
scilicet possit Missa celebrari sine Ministro, si Viaticum sit ministrandum periculose aegrotanti.

De eo quoque quaeri solet, an in casu necessi- 26
tatis liceat uti ministerio Mulieris? Satius esse sine ministro celebrare, quam mulierem habere adjutricem, communis opinio est.

Num filius illegitimus in casu necessitatis possit 27
Patri celebranti ministrare: tum an possit ministrare eidem Patri secreto celebranti in aliquo Oratorio, vide apud *Pasqualig. t.* 1. *quaest.* 349. *num.* 5.

# ARTICULUS X.

### MISSA QUO AD REQUISITA PRO EJUS CELEBRATIONE.

## SUMMARIUM

1. Requiritur in primis Altare. — 2 Et debet esse consecratum — 3. Et coopertum linteis mundissimis. — 4. Et ista lintea regulariter debent esse tria. — 5 Et in ipso Altari, etiamsi sit expositum Venerabile, semper requiritur Crux cum Imagine Crucifixi etc. — 6 Et debent lumina esse in ipso accensa — 7. Requiritur Corporale benedictum ab Episcopo, vel ab habente privilegium benedicendi. — 8 Et hoc debet esse linteum. — 9. Requiritur quaedam etiam parva Palla superponenda Calici. — 10. Requiritur Calix cum Patena ex auro, vel ex argento. — 11. Requiritur Missale. — 12. Requiritur insuper Amictus, Alba Cingulum, Manipulus, Stola, et Casula. — 13. Alia ad rem ad n. 24 — 25.* An Sacerdos omittendo aliquid eorum, quae ad ritum celebrationis attinent, puta debitum tempus, altare etc. vestes etc. valide consecret: — 26. Expenditur hic, an debeat esse determinata quantitas panis, et vini pro valida consecratione: Alia ad rem, ibi.

1 Requiritur in primis Altare, *ex cap. Altaria,*
*de consecrat. dist.* 1. quod debet esse lapideum, ex Concil. Epaonen. *can.* 26. *et* 27.
*post Epist.* 2. *Evaristi*, et ex concil. Hipponen. *cap.* 6. et refertur *in cap. Altaria, de con-*
2 *sec. dist.* 1. Et debet esse Consecratum *ex c.* 1.
3 *de consecrat. dist.* 1. Et coopertum linteis mundissimis, *c. Consulto, de consecr. dist.* 1. Con. Coyacens. *c.* 3. Concil. Lateranen. IV. *cap.* 19.
4 Concil. Oxonien. I. *c.* 10. Et ista lintea regulariter debent esse tria, ut videtur colligi *ex c. Si per negligentiam, de consec. dist.* 2. ubi praeter corporale numerantur tria his verbis: « Si aliquid de Sanguine stillaverit supra linteum Altaris, et ad aliud stilla pervenit, quatuor diebus poeniteat, si usque ad tertium, novem diebus poeniteat, si usque ad quartum, viginti diebus ». Ubi nota primum verba *stillaverit super linteum Altaris* referri ad corporale, et cum de tribus aliis fiat mentio, utique judicari, quod requirantur tria praeter Corporale, sicuti pariter Missale Romanum auctoritate Clem. VIII. et S. Pii V. editum expresse tria
5 requirit *t. de defectibus.* Et in ipso Altari etiamsi sit expositum Venerabile, semper requiritur Crux cum Imagine Crucifixi, ut declaravit *Sac. Congr. Rit.* 24. *Maii* 1707. his verbis: « Quando super Altare expositum est Venerabile, debet etiam in eo collocari Crux cum Imag. Crucifixi »: Et quidem illius altitudinis, et magnitudinis novissime praescriptae a saepe laudato Sum. Pont. Bened. XIV. *die* 16. *Julii* 1746. in sua Encyclica Epistola directa Archiepisc. Episc. et Ordinariis ditionis Ecclesiasticae, in qua circa finem sic expresse mandat: « Illud Vobis praecipimus, ut nullo modo patiamini Rem divinam fieri ad hujusmodi Altaria, nisi Crucifixus inter candelabra ita promineat, ut Sacerdos celebrans, ac populus Sacrificio assistens eumdem Crucifixum facile, et commode intueri possit, quod evenire nequit, si exigua solum Crux minori tabulae defixa Fidelibus exhibeatur. Si ejusmodi corruptela in Dioecesim non valde propagata est, facile extingui poterit; si privatim Regulares, aut saeculares Ecclesiarum Superiores de hac re moneantur: Sin autem late per Dioecesim invaluerit, tunc a Vobis Edictum necessario promulgandum erit, quod his Nostris Litteris conformetur ». Vid. tamen in *Supplementis* ad ver. *Altare n.* 59. novissimam dispositionem ejusdem Pont. Benedicti XIV. circa Crucem collocandam, vel non, in Altari, in quo est expositum Sanctissimum Sacramentum. Et debent lumina esse in 6
ipso accensa, *ex capitulo Ultimo, de celebratione Missarum.*

Requiritur Corporale benedictum ab Episcopo, 7
vel ab habente privilegium benedicendi, *cap. Consulto, de consecr. dist.* 1. Et hoc debet esse lineum, 8
ex Concil. Rhemens. *cap.* 3. Requiritur etiam 9
quaedam parva Palla superponenda Calici, ut habet Innocentius *lib.* 2. *de Mysteriis Missa cap.* 56. his verbis: « Duplex est Palla, quae dicitur Corporale, una, quam Diaconus super Altare totam extendit, altera quam supra Calicem plicatam imponit ». Requiritur Calix cum Patena ex 10
auro, vel ex argento, *ex cap. Vasa, de consecrat. dist.* 1. et ex Concil. Rhemensi relato *in cap. Ut Calix de consecrat. dist.* 1. ubi habentur haec verba: « Ut Calix Domini cum Patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat »: qui Calix cum Patena debet esse consecratus, *ex cap. Unico §. final. de Sacra Unctione.* Requiritur Missale jussu 11
S. Pii V. editum Constitut. incip. *Quo primum:* quod iterum restitutum, et emendatum solum in usu haberi mandavit Clemens VIII. Constit. incip. *Cum Sanctissimum.* Requiritur insuper Ami- 12
ctus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, et Casula ex Concil. Coyacensi *cap.* 3. Leone IV. *homil. de Cura pastorali*, et videtur colligi *ex cap. Ecclesiastica institutione, dist.* 23. et explicite enumerat omnes has vestes Innocentius III. *lib.* 1. *de Misteriis Missae.*

* Sacerdos Missam celebrans etiam in necessi- 13
tate dandi Viatici infirmo absque uno e sacris indumentis, peccat graviter ex irreverentia; neque enim urget Viatici praeceptum, si ministrari non

possit eo modo, quo decet. Ben. XIV. *De Sacrif. Missae lib.* 3. *cap.* 7. §. 1.

14 Idem dicas si absque luminibus, quae sint oportet sive ex cera, sive ex oleo; et si desint, in necessitate, saltem sebacea, sufficit tamen, si necessitas urgeat, unicum lumen. Idem dicas, si celebret absque Missali, seu libro, in quo sit saltem Canon. Haec ex DD. *ibid.* §. 2.

15 Peccat etiam Sacerdos celebrans sine ministro, ut eruitur ex *cap. Proposuit*, *de fil. presbyt.* Si tamen sit ministrandum Viaticum, potest Sacerdos sine ministro Missam celebrare, et sibi ipsi respondere. Alias praestat omittere Missam, quamvis si hoc agat, sunt qui negent illum peccare. *Ibid.* §. 3.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

16 Altare, in quo Missa est celebranda, potest consecrari non solum ab Episcopo, sed et a simplici Sacerdote, si hanc ipsi potestatem concedat Summus Pontifex; V. Habert *de Euch.* 13. *q.* 1.

17 Num autem ad consecrationem Altaris necesse omnino sit, ut Reliquiae Sanctorum in eo includantur, magna quaestio est. Negant plures, quos allegat Habert *loco citato quaest.* 3. ut sunt Suarez, Sotus, Coninc. *etc.* Sed recedendum haud est a communi Ecclesiae praxi firmata communiori opinione, nempe Altare sine Reliquiis non esse consecratum, consecratumque execrari ablatis Reliq., vel fracto sigillo locali, in quo sunt recondita

18 Quando vero Altare consecratum censeri possit execratum, et amisisse benedictionem, tradit Habert *ubi supra q.* 2.

19 Sicuti Altaris, ita et Calicis consecratio potest ex permissione Summi Pontificis spectare ad simplicem Presbyterum, neque ipsa spectat ad non-

20 nullos Abbates, et Superiores. Sed haec facultas non solet ipsis dari, nisi pro oratoriis sui Ordinis tantum, et ita semper intelligenda, si forte verba essent dubia. De execratione Calicis, vide Habert *eodem loco quaest.* 3.

21 Non conveniunt Auctores, an Sacerdote celebrante cum Calice, aut in Altari non consecrato, censeantur illa consecrata? Non male vero distinguit Sambovius inter Altare, et Calicem, tenetque Altare non manere consecratum ex Sacrificio super eo oblato. Calicem vero consecrari ex solo contactu Sanguinis Christi.

22 Si aliqua ex vestibus Sacerdotalibus desit, nec haberi queat, an omitti debeat Missae Sacrificium in casu etiam necessitatis? « Pensandum est (inquit Habert. *de Eucharistia cap.* 14. *quaest.* 7.) quatenus ex una parte sit defectus, et ex altera quan-

23 ta sit celebrandi necessitas. Namque I. in communi, et profano vestitu nunquam liceret offerre: quod etiam verum est, si desit Altare consecratum, sive Calix, sive Patena, sive Corporale. II.

24 Si tanta sit celebrandi necessitas, puta si frequens populus sine scandalo dimitti non posset, celebrare liceret sine Manipulo, aut Cingulo. Si autem tanta non sit necessitas, si v. g. Sacerdos aliter satisfacere non possit praecepto audiendae Missae, ex S. Antonino praestat non audire, quam indecenter celebrare. Monent communiter in casu necessitatis licitum esse Stola pro Cingulo, vel Manipulo pro Stola uti ».

### ADDITIONES CASINENSES.

Sacerdos omittendo aliquid ex iis, quae Ritum 25
celebrationis spectant, nempe tempus debitum, altare etc. peccat quidem graviter, nihilominus consecrat, positis debita materia, et forma, si adsit ejus intentio.

Ita in Sacerdotali Romano, ubi haec leguntur: « Sciendum est, quod secundum S. Thomam, et » Albertum, et alios Theologos, si omittatur ali» quid de his, quae ad ritum celebrationis perti» nent, quilibet dimittens aliquid tale, puta tem» pus debitum, altare tribus mappis coopertum, » vestes, et hujusmodi, graviter peccat: nihilomi» nus consecrat, si sit ordinatus, *et adsit ejus in» tentio*, et debita materia, et debita forma, sed » gravissime peccat, si scienter hoc faciat ». Apud Bened. XIV. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 2.

« Quaeritur P. Orsi, prosequitur idem Bene» dictus XIV. *loc. cit.* an valide consecraret Sa» cerdos, qui super panem, et vinum communi » Mensae apposita Consecrationis verba pronuncia» ret, nullus indutus Sacris vestibus, nullis caere» moniis, nullis precationibus adhibitis, serio ta» men agens cum intentione faciendi, quod facit » Ecclesia. De illicita Consecratione nulla esse po» test controversia: tota difficultas eo redit, an » valide consecret. Combefisius, le Quien, et Tou» tèo statuunt, consecrationem esse invalidam, » eorum opinionem sequuti, qui non Christi tan» tum verbis, sed Ecclesiae etiam precationibus » panem, et vinum existimant consecrari. Quam » sententiam cum idem P. Orsi everterit, et ipsi » cum eo sentimus, Consecrationis formam in Chri» sti verbis consistere, idcirco statuimus cum eo, » ejusmodi consecrationem illicitam quidem fore, » sed validam ».

Circa quantitatem vero panis, et vini consecran- 26
dam, an scilicet determinata esse debeat, pro validitate consecrationis; audiamus D. Thomam, qui sic habet: « Quidam dixerunt, quod Sacerdos non posset consecrare immensam quantitatem panis, et vini: puta totum panem, qui venditur in furno, aut totum vinum, quod est in dolio ».

« Sed hoc non videtur esse verum: quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiae sumitur ex ordine ad finem: sicut materia serrae est ferrum, ut sit apta sectioni. Finis autem hujus sacram. est usus fidelium. Unde oportet, quod quantitas materiae hujus Sacram. determinetur per comparationem ad usum fidelium. Non autem po-

test esse, quod determinetur per comparationem ad usum fidelium, qui nunc occurrunt; alioquin Sacerdos paucos parochianos habens non posset consecrare multas hostias. Unde relinquitur, quod materia huius Sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus. Unde non potest dici, quod quantitas materiae hujus Sacramenti sit determinata ». 3. *Part. q.* 74. *art.* 2.

Addit idem D. Thomas *ibid. ad* 2. quod etiamsi Sacerdos consecraret propter malum finem, quicumque is esse posset, nihilominus perficeret Sacramentum, En ejus verba: « Unde si Sacerdos intendat consecrare Corpus Christi propter aliquem malum finem, puta ut irrideat, vel veneficia faciat, propter intentionem mali finis peccat: nihilominus tamen propter potestatem sibi datam perficit Sacramentum ».

Hinc concludas oportet, cum Christus materiae consecrandae mensuram non definiverit, sive in exigua, dum tamen visibili, sive in magna copia consecrationem valere: « Quamvis (nota) non defuerint Theologi, qui irritam putarent fore consecrationem, si Sacerdos immensam panis, aut vini copiam, qualis est *ex. gr.* in furno, aut in dolio, consecrare vellet, eo quod, inquiebant, potestatem a Christo accepit in aedificationem, non in destructionem ».

## ARTICULUS XI.

### MISSA QUOAD REQUISITA IN CELEBRANTE PRO VALIDA, ET LICITA EJUS CELEBRATIONE.

### SUMMARIUM

1. Requiritur, ut valide celebret, quod celebrans sit rite ordinatus Sacerdos. — 2 Et quod habeant intentionem sacrificandi, et conficiendi Sacramentum — 3. Et ut licite celebret, quod Sacerdos in gratia sit, et se probet. — 4. Unde Concil Trid. Confessionem in Sacerdote praerequirit, non solum ratione Communionis, sed etiam ratione specifica celebrationis — 5 Quomodo sit intelligendum Tridentinum praecipiens Sacerdoti, qui, necessitate urgente, absque praevia Confessione celebravit, ut post celebrationem *quamprimum confiteatur ad* n. 6. — 7. Ut celebrans licite celebret requiritur etiam, quod sit jejunus jejunio naturali. — 8. Assignantur tamen aliquae caussae, ob quas potest licite celebrare etiam non jejunus jejunio naturali, *ad* n 28 —29. Quid sit jejunium naturale, et quando frangatur; vel non? *ad* n. 46 — 47. Subnectuntur Additiones ex Aliena Manu *ad* n. 53.

1 Requiritur, ut valide celebret, quod celebrans sit rite ordinatus Sacerdos, ex Concil. Nicaeno *cap.* 4. et ex Triden. *sess.* 22. *c.* 1.
2 Et quod habeat intentionem sacrificandi, et conficiendi Sacramentum, ex Concil. Florentino *in decreto unionis Armen.* et ex Trid. *sess.* 7. *Can.* 11. *de Sacramentis in genere*, ubi anathematizatur, qui dixerit, « in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia ».

* Porro intentio applicationis Missae sufficit si habitualis fuerit; est enim veluti quaedam donatio, quae semper valet, etiamsi multo ante intercesserit. Tempus autem applicationis num sit sufficiens post consecrationem, ambiguum est. Praestat, ut Sacerdos Missam applicet, cum se ad eam praeparat, *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 16. §. 9. Quoad intentionem hoc quoque notandum: cum novi Sacerdotes cum Episcopo celebrant, non debent intentionem suam ita conformare, ut intelligant se consecraturos eodem momento, quo Episcopus extrema verba protulerit, sive ipsi ante, sive postea formam compleverint; sed debent esse ita animo comparati, ut omne studium ponant proferendi ultima verba cum Episcopo, atque ita una cum eo consecrent, ex quo fit, ut si non ita jungant sua verba cum Episcopo, non consecrent, cum non habuerint intentionem consecrandi. *Ibidem* §. 6. *

* Et ut licite celebret, requiritur, quod 3
Sacerdos sit in gratia, et se probet, juxta praeceptum Apostoli 1. *ad Corint.* 11. *Probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de Calice bibat.* idest Confessionem Sacramentalem praemittat, ut vult Concil. Trident. *sess.* 13. *cap.* 7. *de Eucharistia*, his verbis: « Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa Sacramentali Confessione ad S. Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris; quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque praevia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur », *et Canone* 11. *ejusdem sessionis* statuit expresse, *necessario praemittendam esse Confessionem Sacramentalem*, sub poena excommunicationis eo ipso. Unde Concil. Trident. Confessio- 4
nem in Sacerdote praerequirit, non solum ratione Communionis, sed etiam ratione specifica celebrationis, adeo ut non solum teneatur esse in gratia, quando in Missa Sacram Eucharistiam sumit, sed etiam in ipso actu Sacrificii, quando ipsum conficit, ut expresse innuit *sess.* 22. « In decreto de observandis, et vitandis in celebratione

Missae, dum dicit: « omnem operam, et diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia, puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur ».

5 Illa autem particula citati Tridentini *quam primum confiteatur*, si, urgente necessitate, ex defectu Confessoris inconfessus celebraverit, non est intelligenda in hoc sensu, scilicet cum Sacerdos suo tempore confitebitur; quia in hoc sensu fuit damnata ab Alex. VII. 18. Martii 1666. his praecisis verbis, uti jacet n. 39. in ordine. ILLA PARTICULA *quam primum* INTELLIGITUR, CUM SACERDOS SUO TEMPORE CONFITEBITUR: sed ejus verus sensus est, ut quamprimum, et statim post peractum Sacrum habuerit copiam Confessoris, vel illico ac Confessarius sibi occurrerit, teneatur confiteri, taliter quod, si unum, vel alterum Confessarium culpabiliter praetermittat, peccet mortaliter ratione non adimpleti hujus prae-
6 cepti. Nec potest dici, quod Concil. Trident. ibi consulat tantummodo, et non praecipiat Confessionem quam primum, quia Concilium ibi praeceptum dat, non consilium, ut expresse patet ex sequenti propositione 38. in ordine damnata ab Alexandro VII. die, et anno, quo supra: « Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum mortali peccato, confitendi quam primum, est consilium, non praeceptum ».

* Sacerdos igitur valide consecrat, etsi lethali crimine sit infectus, excommunicatus, haereticus, degradatus. At ut celebret etiam licite, debet esse in statu gratiae, et a lethali peccato liber; alioquin duplicis culpae reum se constituit, conficiendo scilicet, vel suscipiendo indigne Sacramentum, et infideliter sibi ipsi ministrando.

Vetat quidem Tridentinum *cit. sess.* 13. *c.* 7. *de Eucharistia*, ne Sacerdos peccati mortalis reus, quantumvis contritus, nisi prius Sacramentali Confessione expiatus, ad celebrandum accedat; permittit tamen Sacerdotibus celebrationem praevio tantum actu contritionis, dummodo gravis necessitas urgeat, nec sit copia Confessarii: simul vero in eo rerum eventu mandat, ut qui ita celebraverit, quamprimum confiteatur: atque ita explicat praeceptum divinum ab Apostolo traditum, *probet autem seipsum homo*. In casu vero urgentis necessitatis non satis est attritio, sed omnino contritio requiritur, vel saltem attritio, quam Sacerdos sine culpa contritionem existimaverit.

Porro urgens necessitas, de qua hic sermo, ea censetur, si Sacerdos eo die non celebrans offensioni esset, et scandalo. Item si Parocho celebrandum est ad ministrandum Viaticum. Sunt qui addunt, sufficere ad celebrationem in eo rerum statu, si nuper decessit anima probabiliter Sacrif. indigens; quod tamen aliis, et merito, minus probatur, cum omnes animae in Purgat. Sacrif. indigeant.

Sed quid, si Sacerdos, caepta Missa, recordetur peccati lethalis non expositi in Confessione, vel se obstringi aliqua censura, vel jejunium non servasse? Profecto, si ante consecrationem peccati, seu jejunii non servati recordatur, Missam deserere tenetur, nisi aliud suadeat justus de gravi scandalo timor. Si vero post consecrationem, perficiat, et sumat Sacramentum, praemissa contritione, si succurrat grave peccatum nondum poenitentia deletum, et elicito proposito satisfaciendi postmodum praecepto confessionis, et absolutionis. Si vero nequeat conteri, satius est scandalum potius permittere, quam Sacramentum conficere, et indigne recipere.

Scandalum vero an causaret recedendo ab Altari ille, qui in loco privato celebrans cum unico ministro, peccati gravis, inchoata Missa, recordetur, quaestio est anceps; sunt enim, qui minimum esse scandalum censent, si adsit tantummodo minister puer, vel celebrantis servus, aut amicus.

Si ea die, tempore Missam praecedente, grave peccatum commissum a Sacerdote fuerit, de quo tamen doluit, et confessus est, non decet Sacerdotem eadem die celebrare, quia tollitur quidem reatus culpae, sed non continuo immunditiés corporis adimitur. Idem dicas de eo, qui pollutionem proprii corporis sensit, nec tamen consensum apposuit. Quamvis nulla sit in eo culpa, indecens est tamen ad Sacrificium accedere, praesertim si menti tenacius inhaereant pravae cogitationes. Ex Tract. Bened. XIV. *de Sacrif. Missae lib.* 3. *cap.* 11. §. 1. *ad* 12.

Ut celebrans licite celebret, requiritur etiam, 7
quod sit jejunus jejunio naturali, uti, juxta morem universalis Ecclesiae Apostolica traditione introductum, decreverunt varia Concilia, et in primis Carthaginense III. *can.* 29. statuit: *ut Sacramenta Altaris nonnisi a jejunis hominibus celebrentur*, et idem reperitur *can.* 47. Concil. Matisconense II. ubi *can.* 6. renovat Canon. Concilii Carthaginensis, et addit poenam depositionis; Concilium Bracarense I. decrevit, ut etiam feria V. in Coena Domini Missae a jejunis celebrentur; Concil. Toletanum VII. *canon.* 2. *relat. in c. Nihil* 16. *caus.* 7. *q.* 1. poenam excommunicationis statuit in eos, qui post sumptum cibum quemlibet exiguum, Missam celebrare audent, praecisis his verbis: « Ne tamen, quod naturae languoris causa consulitur, in praesumptionis perniciem convertatur, nullus post cibum, potumque quemlibet minimum sumptum Missas facere praesumat.... Si quis haec temere praesumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit ». Concilium Constantiense *sess.* 13. damnat errorem, sive abusum quorundam, qui Sacramentum Altaris post cibum sumptum celebrare audebant: et sic senserunt communiter Sancti Patres, pro quibus omnibus unus Augustinus adducitur, qui in *Epist.* 54. *alias* 218. *n.* 7. *et* 8. habet praecisa haec verba: « Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani Corpus Dominicum intraret, quam ceteri cibi; Nam ideo per universum

Orbem mos iste servatur », et refertur *in c. Liquido* 54. *dist.* 2. *de consecrat.*

8 Dantur tamen aliquae causae, ob quas Sacerdos licite celebrare, ac communicare potest, etiamsi non sit jejunus jejunio naturali. *Et prima* est ne-
9 cessitas integrandi Sacrificium. Si enim Sacerdos celebrans post consecrationem unius, vel utriusque speciei, recordetur se non esse jejunum, potest, immo debet adhuc complere Sacrificium; quia majus, et fortius est praeceptum Divinum obligans ad integrandum Sacrificium, quam praeceptum Ecclesiasticum obligans ad communican-
10 dum jejune. *Communis.* Si autem Sacerdos recordetur, se non esse jejunum ante consecrationem, ac celebret privatim in aliquo Oratorio, uno tantum Ministro, aut altero bene noto praesente, sicque possit sine gravi scandalo ab Altari recedere, Missamque relinquere, ad id omnino tenebitur; Secus vero si publice coram magno populo celebret, ac nequeat Missam relinquere sine gravi scandalo; quia tunc poterit etiam non jejunus jejunio naturali complere Sacrificium; cum non posset sine magna sui erubescentia, aut nota Infamiae, et aliorum sinistra interpretatione, suspicione, ac temerario judicio, adeoque vero scandalo, sic ab Altari recedere, quod, teste Sporer *l.* 3. *part.* 2. *cap.* 6. *sect.* 7. *num.* 476. concedunt communiter Doctores etiam de Laico jam ante Altare communicaturo existento, ac ibi se non esse jejunum recordante, et non sine magno rubore, Infamia, ac scandalo, non valente recedere; Leges enim positivae nunquam tam severe, ac rigide obligant; Et totum id colligitur etiam ex S. Thom. 3. *part. Summ. quaest.* 83. *art.* 6. *ad* 2. ubi in similibus casibus reputat quidem tutius ab Altari, et communione recedere, sed tamen nisi quis recedere non possit sine ingenti scandalo, ibi: *Nisi grave scandalum timeretur.*

11 Item si Sacerdos celebrans, peracta jam consecratione utriusque, vel unius speciei, de repente moriatur, seu lali morbo corripiatur, ut non possit Sacrificium complere, ac non reperiatur Sacerdos jejunus, debet Sacrificium compleri ab alio
12 Sacerdote, quamvis non jejuno. *Communis.* Item si Sacerdos loco vini, inadvertenter solum aquam consecraverit, et errorem suum solum post sumptionem totius aquae cognoverit, debet, quamvis non amplius jejunus jejunio naturali, de novo vinum cum aqua consecrare, ac consecratum sumere ad integrandum Sacrificium. *Communis.* Et ratio est quia, ut dictum est supra, majus, et fortius est praeceptum de Sacrificio non relinquendo imperfecto, quam praeceptum de sacrificando, et communicando jejune.

13 *Secunda* est necessitas servandi reverentiam debitam Sacramento Si enim immineat periculum, ne Sacrae Hostiae, seu Particulae ab Infidelibus, et Haereticis profanentur, aut incendio, vel inundatione absumantur, non solum a Sacerdote non jejuno, sed Sacerdote absente, etiam a Laico non jejuno propriis manibus sumi, et absumi possunt, ut docent communiter Doctores; Immo et debent, ut volunt Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 6. *num.* 22. Gobat *tom.* 1. *trat.* 3. *casu* 13. *num.* 423. et alii.

Item, si post jam sumptam ablutionem Sacer- 14
dos reperiat aliquas Particulas, aut reliquias ex Hostia, quae aliter nequeant decenter asservari, debet eas, sive parvae, sive magnae sint, sumere, quia spectant ad idem Sacrificium. *Rubr. Mis.*
*tit.* 7. *de defectibus.* Et hoc etiamsi integra hora 15
interim, etiam post Sacrum finitum occupatus fuerit in communicandis alis; Immo etiamsi eas repererit jam ad Sacristiam reversus, et depositis vestibus, ac non modico tempore effluxo, si nequeant asservari sine majori irreverentia, ac nullus alius adsit Sacerdos sacrificaturus, qui illas in suo sacrificio ante ablutionem possit absumere; In tali enim casu non censebitur novam Communionem inchoare, sed perficere praecedentem, cum dictae particulae, seu Hostiae videantur spectare
ad idem suum Sacrificium. Si autem tales Parti- 16
culae, seu reliquiae Hostiae essent ex alio non suo Sacro, si eas repererit ante sumptam ablutionem, debebit eas absumere: Secus vero, si eas repererit post sumptam ablutionem, quia tunc, si commode, et reverenter asservari possent, essent asservandae donec ipse, vel alius Sacerdos intra Sacrum eas jejunus sumeret; quia non sunt pars sui praesentis Sacrificii: Quamvis Bonacina, Castropalaus, et alii permittant earum sumptionem, licet sint ex alio Sacro: Quod et ego approbo in casu, quo non possint commode, et reverenter asservari: quia
tunc urget reverentia Sacramenti: Et si Sacerdos 17
dubitet, an repertae Particulae, seu reliquiae Hostiae sint consecratae, nec ne, poterit eas sumere post utriusque speciei sumptionem ante suae ablutionis sumptionem, et etiam post ipsam, si solum post ipsam eas repererit. Sic in universum Gobat *loc. cit. a n.* 420. *ad* 422. Sporer *loc. cit. n.* 477. cum pluribus aliis ab ipsis allegatis.

Item si particula Hostiae mixta cum Sanguine 18
remaneat in fundo Calicis, poterit Sacerdos vinum infundere, ut sic cum vino deglutiatur, et hoc bis, aut ter, si non sufficit semel; Quamvis enim ex *Rubricis Missalis de defectibus tit.* 10. *n.* 8. possit celebrans pro libito ipsam particulam, vel digito attrahere ad labium Calicis, et ante purificationem sumere; vel vinum, infundere, ut sic cum vino deglutiatur, aptior tamen, et decentior est hic secundus modus, nempe ut infundatur vinum, et cum eo sumatur particula, quamvis prius deglutiatur aliqua pars vini, sicque jejunium naturale frangatur, antequam deglutiatur particula. Et ratio est, quia praeceptum jejunii naturalis urget solum pro integra Communione, et sumptione Sacramenti absoluta, et per se; Non autem pro sumenda aliqua remansa reliquia Communionis jam inchoatae, ut patet de Sanguine Christi, qui non totus a Sacerdote omnino jejunio hauriri contingit,

cum in prima sumptione semper aliquid remaneat vini consecrati, quod una cum non consecrato bibitur, et eo magis in hoc casu, ubi traditur talis modus ad decentius perficiendam, et complendam ejusdem Sacramenti sumptionem, ut cum Suarez, Silvestro, Victoria, Cajetano, Navarro, Aversa, Tamburino, et Cardinali de Lugo tradit Quarti, *Commentor. in Rubric. Missal. part.* 2. *tit.* 10. *dub.* 7. et cum aliis Gobat. *loc. cit. n.* 423. addens idem pariter faciendum esse a Laico, quando Hostia, seu Particula palato adhaeret.

19 *Tertia* est necessitas sumendi Viaticum in arti-
culo mortis; Si enim quis reperiatur constitutus in
articulo mortis, sive naturalis per infirmitatem,
sive violentae per justitiam, nec possit communi-
cari jejunus, tunc potest etiam non jejunus Sacram
Communionem recipere per modum Viatici. *Com-*
20 *munis*, et quotidiana praxis. Qui mane ante peri-
culum communicavit ex devotione, si superveniat
periculum, an possit, et teneatur eadem die per
modum Viatici communicare, etiam non jejunus?
21 *Vide verb. Eucharistia n.* 36. In eadem infirmita-
te, etsi non teneatur, potest tamen aegrotus post
7. vel 8. dies repetere Viaticum non jejunus, dum-
modo nequeat jejunus sumere, et periculum mor-
22 tis recurrat. Vide *ibidem num.* 37. Quando mor-
bus, et periculum diu protrahitur post 7. vel 8.
dies, potest iterum dari Commuoio non jejuno.
23 Vide *ibid. n.* 38. Pro consecrando Viatico dando
moribundo, non est licitum Sacerdoti non jejuno
celebrare. Vide verb. *Infirmus num.* 8.

24 *Quarta* est necessitas vitandi scandalum publi-
cum, aut aliud grave malum, seu damnum: Si
enim Parochus v. g. aut alius Sacerdos obligatus
ex officio celebrare diebus Dominicis, et Festis
non possit Sacrum omittere sine gravi scandalo,
et obmurmuratione, susurratione, et siniatra su-
spicione populi, aut etiam sine proprio gravi ma-
lo, seu damno, aliter non evitabili sine celebra-
tione, tunc poterit celebrare etiamsi casu, vel
culpa non sit amplius jejunus. Sic Suarez *disp* 4.
*sect.* 5. Tanoerus *disp.* 5. *quaest.* 8. *n.* 41. Lay-
man *loc. cit. num.* 22. Sporer *loc. cit. num.* 479.
Rosignol. *de Eucharistia quaest.* 3. *art.* 7. *num.*
12. et alii passim: quia majus, et fortius est prae-
ceptum naturale caritatis de vitando scandalo,
quam praeceptum positivum Ecclesiasticum de ce-
25 lebrando, et communicando jejune. Quod etiam in
Laicis. praesertim Religiosis, qui determinatis die-
bus communicare debent, locum habere posse, tra-
dunt citati Doctores, et Rosignolus *loc. cit. n.* 12.
*in fine* sic praecise habet: « In universum ubicum-
que intervenire potest scandalum conjunctum cum
aliqua infamia, quae aliter vitari nequeat, sive in
Sacerdote sacrificante, sive in Laico communica-
turo, etiam fracto jejunio potest ille sacrificare,
hic communicare, quandoquidem exceptio de vitando scandalo in omnibus praeceptis locum habet, ubi contrarium non est intrinsece malum, et obligatio Legis positivae non obligat cum tanto onere, et discrimine (*).

Quamvis Neomysta, seu Neopresbyter (qui mane diei, quo Primitias solemniter celebraturus erat, se adhuc probans, ut prioribus diebus Missam siccam privatim celebrando, incogitanter sumpsit panem, et vinum, seu aliter jejunium naturale fregit) per se loquendo non possit Missam licite celebrare, sed debeat in sequentem diem differre, possunt tamen intervenire, et concurrere tales circumstantiae, ob quas sic non jejunus possit licite suam primam Missam solemniter celebrare, Utpote 1. Si Neomysta, seu Neopresbyter sit perhonestae familiae. 2. Si illuc advenerint aliunde cognati complures. 3. Si paratum jam fuerit lautum convivium. 4. Si e suggesto fuerat invitatus populus ad ipsum primum Sacrum pro tali die, et jam plebs, et multae aliae personae nobiles ob id ad destinatam Ecclesiam se accinxerint. 5. Si error ille non jejuni Neomystae fuerit occultus. In his circumstantiis simul concurrentibus posset talis Neomysta licite suum primum Sacrum solemniter celebrare, ob rationabilissimam Epikeyam, quod si Papa adesset, vel interrogaretur, an generalis Lex statuta in Sacris Conciliis, sacrisque Canonibus de non communicando, et celebrando, nisi jejune, vellet extendi ad hunc casum in dictis circumstantiis, responderet, nec se, nec suos antecessores id velle, aut voluisse, praesertim ad evitanda ingentia mala, incommoda, et scandala inde oritura, videlicet maximam mortificationem illius innocentis Neomystae, ejus cognatorum tristitiam, aliorum obmurmurationes, suspiciones, temeraria judicia, adeoque vera scandala ultra magnas expensas frustra factas, et contemptum ipsius Neopresbyteri, tamquam hominis incautissimi in re gravissima; Unde in tali casu locum haberet Legistarum axioma: *Singula, quae non possunt, multa collecta juvant.* Sic expresse Gobat. *loc. cit. casu* 13. *a n.* 410. *ad* 415. Sporer *loc. cit. n.* 481. La Croix *lib.* 6. *part.* 1, *n.* 583. et alii per text. in *l.* Spadones 15. §. *11. ff.* de excusationibus, l. Instrumenta 5. et l. Rationes 6. Cod. de probationib. *cap. Cum causam* 13. *de probation.* ex quibus deductum est. d. Axioma teste Barbosa, Axiom. 209. *n.* 1. 26

Item si Parochus v. g. invitaret alium vicinum Parochum, ut in Festo majoris solemnitatis suae Parochiae, Missam pro eo caneret, hicque invitationis oblitus, domi celebraret, aut jentaret, sicque non amplius jejunus accederet ad Parochum invitantem, qui sub spe habendi ad canendam solemnem Missam jejunum Parochum invitatum, et ipse 27

*Nota Romanoi Teologi.*

(*) Si jejunus Laicus, praesertim Religiosus, non sit, dicere sine ulla infamia potest, non sum jejunus, atque ita sine scandalo potest a Communione abstinere, quam percipere juxta Ecclesiae praeceptum nequeat.

jam celebravit, aut jentavit, posset Parochus invitatus, ad evitandum grave scandalum, licite quamvis non jejunus Missam celebrare; si enim non celebraret, nec adesset alius jejunus Sacerdos celebraturus, sicque populus absque Missa dimitteretur, non posset evitari grave scandalum, idest gravis, et justa indignatio, gravis oblocutio adversus ipsum, ac alios Sacerdotes, ridiculi sarcasmi, et dicteria laedentia eorum famam, et honorem. Sporer *loc. cit. n.* 480. Gobat *tom.* 1. *tract.* 4. *casu* 19. *n.* 239. *et seq.* cum aliis ibi citatis.

28 Item, si in Festo Nativitatis Christi non esset, nisi unicus Sacerdos non amplius jejunus, neque alius haberi posset, qui Missam celebraret, nec aliter evitari posset scandalum, licite ageret, si celebraret: Sporer *loc. cit.* Gobat *loc. cit. n.* 331. cum Tannero, et Angles ibi citatis, et alii id colligentes etiam ex S. Thoma 3. *part. Summ. quaest.* 83. *artic.* 6. *ad* 2. dicente, quod ubi difficultas occurrit, semper accipiendum est illud, quod habet minus de periculo, et quod minus est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis, quam publicum grave scandalum, adeoque etc. vide *supra n.* 10. Et ratio est jam allata *supra n.* 24. quia majus, et fortius est praeceptum naturale caritatis de evitando scandalo, quam praeceptum positivum Ecclesiae de celebrando, ac communicando jejune.

29 Jejunium naturale ad celebrationem, et Communionem praerequisitum « est carentia cibi, et potus suscepti in stomachum, vel in via ad stomachum ». Sic Scotus *in* 4. *d.* 8. *qu.* 3. et est in re communis. Unde ille jejunus est jejunio naturali, qui a media nocte nihil sumpsit per modum cibi, aut potus: Sumere autem aliquid per modum cibi, aut potus « est aliquid ab extrinseco sumptum per se actione vitali in stomachum dimittere, edendo, vel bibendo »: ut ex communi tradit Tannerus *disp.* 5. *quaest.* 8. *n.* 78. et Sporer *loc.*

30 *cit. n.* 466. Hinc saliva, et quidquid per modum salivae sumitur, vel in stomachum dimittitur, non frangit jejunium naturale. Illud autem dicitur sumi, vel trajici per modum salivae, *quod cum sit minimum quid, et a saliva inseparabile,* (quamvis in illam non sit conversum) *inadvertenter, et praeter directam intentionem trajicitur.* Sic Suarez, Vasquez, et alii apud Dianam *part.* 1. *tr.* 5. *res.* 12. Sporer *loc. cit.* n. 466. La Croix *l.* 6. *part.* 1.

31 *n.* 566. cum aliis ibi citatis. Unde, si quis abluendo os aqua, aliquam ejus stillam mixtam salivae deglutiat, potest adhuc celebrare, seu communicare; quod et tradunt etiam Rubricae Missalis *tit. de defectibus dispositionis corporis*, ibi: « Si abluendo os, deglutiatur stilla aquae praeter intentionem,

32 non impedit Communionem ». Secus vero, si quis dedita opera parvam aquam, aut aliquid etiam minimum a saliva distinguibile, per modum cibi, aut potus deglutiat. S. Thomas 3. *part. Summ. quaest.* 80. *art.* 8. Scotus *loc. cit.* et alii communiter.

33 Per cibum autem, et potum intelligitur illud solum, et omne quod a stomacho alterari, et saltem ex parte digeri potest, sicque in substantiam hominis aliquo modo converti. Sanchez, Tambur. Lugo, Dicastii. Gobat et alii citati, et sequuti a La Croix *loc. cit. n.* 561. et a Sporer. *loc. cit. n.* 467. contra Nugnum, Layman, Bernal. et alios, qui non requirunt, ut sit aliquid digestibile.

Unde, qui deglutiret capillos, ungues abrasos, ossicula fructuum, lignum, aurum, argentum, plumbum, vitrum, fila ex serico, vel lana, et quidquid nec cibi, nec potus rationem habet, non frangit jejunium naturale; Lugo, Dicastill. Ledesma, Sanchez Diana, Tamburin. Aversa citati, et sequuti a la Croix *loc cit. n.* 562. Gobat *tom.* 1. *tract.* 4. *n.* 262. Sporer *loc. cit. n.* 467. Rosignol. *loc. cit. n.* 20. *et* 21. Quarti *Comment. in Rubric. Missal. part.* 3. *tit.* 9. *dub.* 2. *difficult.* 3. cum aliis ibi citatis contra alios; Supradicta enim non habent rationem comestibilis, aut potabilis, nec digeruntur, nec alterantur, sed integre egeruntur; excepto auro, quando resolvitur, et redditur potabile. Tum quia Sacri Canones solum exigunt, ut nullus cibus, aut potus sumatur ente Communionem, ut patet *in cap. Nihil* 16. *caus.* 7. *q.* 1. ibi: « Nullus post cibum, potumque quemlibet minimum sumptum, Missas. . . facere praesumat »: et in *cap. Liquido* 54. *de conseer. dist.* 2. ibi: « Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani Corpus Dominicum intraret, quam ceteri cibi »: et consimiliter in *cap. Ex parte* 5. *de Celebrat. Missar.* in Concil. Bracaren. I *canon.* 16. et Bracaren. II. *can.* 10. Carthaginen. III. *canon.* 29. Costantiensi *sess.* 13. et in aliis; Quae autem ex sua natura non sunt ab homine comestibilia, aut potabilia, ut supradicta, non sunt proprie cibus, aut potus humanus, adeoque non censentur prohibita ante Celebrationem, et Communionem, nec frangunt jejunium naturale. 34

An autem terra, seu creta, quam puellae edunt ut albescant, charta, seu papyrus, filum ex lino, foenum, palea, cera, pulveres medicinales, venenum, et hujusmodi frangant jejunium naturale, variant Doctores. Aliqui enim volunt, ea jejunium non frangere, quia, dicunt ipsi, non sumuntur per modum cibi, aut potus, cum ex sua natura non sint comestibilia, aut potabilia. Alii autem probabilius tenent, quod ipsa jejunium naturale frangant, quia in terra, et creta continentur partes mixtae, quae a stomacho sunt alterabiles, et digeribiles, sicque aliquo modo in substantiam hominis converti possunt: Papyrus, seu charta servit pro nutrimento maribus, et filum ex lino fit ex herbis, sicuti etiam ipsa charta, saltem mediate, ex herbis fit, cum fiat ex lino; Foenum, et palea in substantia sua sunt herbae nutritivae; Cera retinet aliquid mixtum de melle; Pulveres medicinales etiam ex ossibus, et lapidibus contritis confecti habent se tamquam cibi medicinales corporum; Venenum continet partes, quae ex natura sua de- 35

servire possunt pro cibo humano, ut patet exemplo Mithridatis, adeoque cum supradicta, et alia similia possint a stomacho alterari, et digeri, sicque aliquo modo in substantiam hominis converti, probabilius jejunium naturale frangunt. La Croix *loc. cit. n.* 562. Tamburin. *de Communion. cap.* 2. *n.* 19. *et* 20. Henno *tom.* 2. *tract. de Eucharistia disp.* 8. *quaest.* 2. *art.* 1. *conclus.* 2. *resolut.* 1. Layman *lib.* 5. *tractat.* 4. *cap.* 6. *n.* 18. cum aliis ibi citatis: Nugnus, Praepositus, Henriquez, Bonacina, Reginaldus, Villalobos, Fagundez, et alii contra alios.

36 Qui reliquias cibi diei praecedentis dentibus implicitas inadvertenter, et casualiter deglutiunt, non frangunt jejunium naturale, S. Thomas 2. *part. summ. quaest.* 80. *art.* 8. *ad quartum*, et alii passim, quia non censentur illae comedi, sed per modum salivae deglutiri. Si autem advertantur, et sensibiliter percipiantur in lingua, debent expui, aliter frangerent jejunium: quia si scienter, et dedita opera deglutirentur, non possent habere meram rationem salivae, cum possent a saliva separari, et expui; quod optime videtur considerasse S. Thomas *l. cit.* ubi dicit, reliquias illas non frangere jejunium, addita tamen conditione, *si casualiter transglutiantur*; et sic docet communior opinio, ut testatur Henno *loc. cit. resolut.* 5. Attamen Suarez, Castropal. Gobat, Leander, et alii non dissentientibus Tannero, Diana, Ochagavia apud La Croix *l. c. n.* 567. Quarti *l. c. difficult.* 1. et alii tenent non frangi jejunium, etiamsi advertenter, et dedita opera ipsae deglutiantur, quia, dicunt ipsi, censentur adhuc deglutiri per modum salivae, et non veniunt ab extrinseco, ac censentur pertinere ad comestionem praecedendis diei: et Rubricae Missalis *tit.* 9. *de defectibus dispositionis corporis* simpliciter sic habent: « Si reliquiae cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivae.

37 Jejunium naturale non frangunt, qui ad probandum, an sit vinum album, vel aqua, ad percipiendum saporem, seu condimentum, jusculum, aquam vel aliquid aliud supra linguam ponunt, et praegustant, ac statim expuunt, quamvis parum ipsius jusculi, vini, aquae, vel alterius liquoris salivae admixtum casu deglutiant. Sic expresse S. Antoninus 3. *part. summ. Theolog. tit.* 3. *cap.* 7. §. 8. Sylvius *in* 3. *part. summ. S. Thomae quaest.* 80. *art.* 8. et teste Sporer. *loc. cit. n.* 368. communis aliorum cum S. Thoma *loc. cit.* quia cum illud parum sit a saliva inseparabile, censeretur per modum salivae trajectum: Secus autem si vel in magna quantitate, vel in parva quidem non casualiter, sed advertenter, et ex proposito; si videlicet illud parum potuissent a saliva distinguere, et separare. Sporer *loc. cit.* Gobat *cit. tract.* 4. *casu* 17. *n.* 266. cum aliis ibi allegatis. Quid autem dicendum sit, si quis gargarizet, et aquam detineat in ore diutius? Jordanus *tom.* 1. *lib.* 4. *tit.* 2. *n.* 4. Gobat *loc. cit. n.* 167. Sporer. *loc. cit. n.* 468. respondent vix possibile esse, tunc partem aliquam aquae a faucibus non attrahi, ideoque ut periculosum saltem dissuadendum esse.

Qui aromata dentibus terunt, aut ore continent ad confortandum caput, vel vitandum noxium aerem, aut odorem, dummodo nihil ex intentione deglutiant, non violant jejunium naturale, quamvis aliquid succi inseparabiliter salivae permixtum deglutiant, quia illa trajectio est per modum salivae, et non est vera comestio, seu potatio; Immo ob eamdem rationem etiamsi parvum granulum aromatis casu, et sine intentione comedendi in stomachum descenderet. Sic Coninc, Mercerus, Bonacina, Tannerus, Lorichius, et alii, quos citant et sequuntur Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 1. §. *Verum*, Quarti *loc. cit. dub.* 2. *vers. Colligitur tertio*, et alii. 38

Nec jejunium naturale frangunt, qui respirando attrahunt vapores ex cibo, et potu praesente; Nec qui per modum respirationis attrahunt per os in stomachum vel pulverem, vel pluviam, vel muscam, vel quid simile, quia ista deglutiuntur per modum respirationis, et non per modum comestionis, aut potationis, ut requiritur ad fractionem jejunii. Sic quidem Doct. citati, et alii passim. Secus autem esset dicendum, si quis alieni oscitanti, nec advertenti injiceret in os uvam, aut parvam nucem, ipsamque deglutiret, aut ei dormienti in os apertum, aut guttur globulum sacchari, aut aliquid cibi, vel potus immitteret, et ipse casu, vel violenter deglutiret, aut in flumen prolapsus invitus aquam in stomachum trajiceret: quia vitaliter sumitur per potationem, vel cibationem, cum sic etiam infantes, et infirmi, ac bruta cibentur, licet invitis ingeratur cibus. Gobat *cit. tract.* 4. *casu* 17. *n.* 64. Sporer. *loc. cit. n.* 470. La Croix *loc. cit. n.* 168. et alii apud ipsos. 39 40

Neque jejunium naturale frangunt, qui deglutiunt sanguinem e gingiva, vel humorem ex capite, seu pustula in ore rupta, defluentem: quia ista non sumuntur ab extrinseco, nec per modum cibi, aut potus, sed per modum salivae. Sporer *loc. cit. n.* 480. La Croix *loc. cit. n.* 465. cum aliis ibi allegatis. Quarti *loc. cit. dub.* 2. *in fine*, ubi citans S. Thomam, Suarez, Cardinal. de Lugo, et alios addit insuper, quod licet sanguis in os defluens ex industria deglutiretur, etiam animo se nutriendi, non violaretur jejunium, quia intentio illa non potest dare rationem cibi praedicto ex capite, et sanguine ab intrinseco defluenti, cum de ratione cibi sit, ut ore sumatur ab extrinseco, juxta Regulam traditam a S. Thoma *in* 4. *dist.* 8. *quaest.* 1. *art.* 4. *quaestiuncula* 2. *ad* 3. et ab aliis communiter receptam. 41

Secus autem dicendum esset, si quis sugeret sanguinem ex vulnere manus, aut digiti, vel extractum ex propria vena, quia tunc vere haberetur cibus ore sumptus ab extrinseco. Quarti *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* cum Lugo, et Tamburin. ibi allegatis, Hen- 42

no *loc. cit. resolut.* 2. et alii. Et idem dicendum est de muliere lac sugente de propriis mammillis. Henno *loc. cit. resolut.* 2. La Croix *loc. cit.* ubi addit frangi etiam jejunium, si id, quod ex oculis, vel naribus defluit, in os admittatur, et deglutiatur, quia aliquid digestibile sumitur ab extrinseco instar cibi, aut potus praesertim, si id potuit a
43 saliva distingui, separari, et expui. Non frangit tamen jejunium, qui aquam, vel quidpiam aliud per nares sumit, licet aliquid dilabatur in stomachum, quia non sumit ore per modum cibi, vel potus, nec est comestio, vel potatio, cum haec fiant ore, non naribus. Quarti *loc. cit. ver. Colligitur quinto*, allegans Suarez, Caelestinum, Faustum, et alios, quos affert, et sequitur Diana *part.* 1. *tract.* 13. *resolut.* 1. Henn. *loc. cit. resolut.* 6. et alii.

44 Qui vesperi decumbens imponit ori saccharum, vel aliquid aliud contra raucedinem paulatim liquandum, et deglutiendum, si post mediam noctem, etiam dormiens aliquam partem deglutiret, frangeret jejunium naturale, nec posset celebrare, aut communicare, quia moraliter tamdiu censetur durare comestio, quandiu saccharum est in ore, cum fuerit sumptum, ut paulatim deglutiretur. Quarti *loc. cit. difficult.* 1. testans de communi: Henno *loc. cit. resolut.* 5. Sporer *loc. cit. n.* 459.
45 et alii passim. Si vero dubius sit, an aliquid degiutiverit, vel an factum sit post mediam noctem, si adhibita diligentia adhuc perseveret dubius, probabile est, quod possit celebrare, aut communicare; et ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis *c. Si causa* 7. *de praescriptionibus*, *c. Quod autem* 3. *de jurepatr. c. in part.* 6. *de Regul. Juris in* 6. *l. Nemo* 126. §. 2. *ff. de Reg. jur.* 1. *In pari causa* 123. *ff. eod.* Quilibet autem fidelis possidet jus communicandi, quamdiu non constat de impedimento aliquo, adeoque hic, cui, facta diligentia, non constat de impedimento fracti jejunii, poterit celebrare, aut communicare. Sic Layman *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 1. *n.* 36. et multi alii, quos affert, et sequitur Diana *part.* 6. *tract.* 11. *resolut.* 18. ubi citat Dicastillum, Bossium, Leandrum, Caramuelem, Drullench, Pasqualigum: et alios citat *part.* 10. *tract.* 13. *resolut.* 14. §. *Nota*, et prius etiam docuerat *part.* 3. *tract.* 5, *resolut.* 29. ut refert Quarti *loc. cit. dub.* 5. *vers. Secunda sententia:* qui in fine dicti dubii dicit contrariam opinionem esse etiam vere probabilem, uti revera, est, et talem censent graves Doct. ab ipso in dicto quinto dubio allegati, quia in tali dubio, seu incertitudine tutior pars eligenda videtur propter reverentiam Sacramenti. Tum quia possessio stat pro praecepto de non celebrando, seu communicando, nisi jejune (*).

An sumptio Tabacci frangat jejunium naturale, 46
at impediat Celebrationem seu Communionem? Vide verb. *Tabaccum n.* 6. *et* 7.

Missa in Pontificio Sacello nocte Nativitatis Do- 47
mini celebratur a Cardinali plerumque non jejuno a praecedenti media nocte. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Quadam* §. 9. *et* 10. Et id fit ex tacita, non autem expressa dispensatione Pontificis. Idem *ibidem*.

Missam ut etiam non jejuni celebrare possent 48
Sacerdotes per Indias Regi Lusitaniae subjectas, ex certis causis indulsit Pius IV. ut refert Bened. XIV. cit. Constit. *Quadam* §. 9. Vide dicta verb. *Eucharistia*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Sacerdote, qui non jejunus celebrat, quaeri 49
solet, an sit is suspectus de fide, ita ut possit contra eum procedere Tribunal S. Inquisitionis? Affirmant Alphon. de Leon. *de offic. et potest. Confessarii, recoll.* 22. *versic. trigesimo sexto*, Trasmalera *de Polygam. lib.* 3. *quaest.* 2. *n.* 55. Albergin, *in manual. cap.* 23. *n.* 3. qui ultimus hanc reddit rationem, quod scilicet talis Sacerdos facto adhaerere videtur haeresi Lutheri, qui asseruit consultius esse sumere Eucharistiam post sumptum cibum.

At re discussa in Tribunali supremae Inquisi- 50
tionis, existimatum fuit, minime Sacerdotem hunc esse suspectum de haeresi, adeoque puniri haud posse ab ipso Tribunali supremae Inquisitionis; ut patet ex decreto lato die 10. *Septembris* 1613, quod allegat Albit. *de Inconstant. in fide cap.* 33. *n.* 55. Probe vero monet mox laudatus *Auctor n.* 51
66. decretum hoc haud habere locum, si Sacerdos esset ex illis Regionibus, in quibus viget haeresis Lutherana; nam hic vocari posset ad S. Officium, et interrogari super ejus credulitate, et intentione.

Minusque S. Officio subjicitur Sacerdos, qui in 52
prima, vel secunda Missa diei Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi sumat purificationem; deinde celebret secundam, vel tertiam Missam; ut liquet ex allato decreto lato *die* 29. *Martii* 1628. allato ab eodem *Auctore ubi supra n.* 67.

Agere hic non esset incongruum de casibus, in 53
quibus Sacerdos non jejunus celebrare valet. Sed vide, qui de iis egregie prae caeteris tractat, Cardinalem de Lugo *de Sacram. disp.* 15. *sect.* 2. 3. *et* 4..

*Nota Romani Theologi.*

(*) Qui ita dubius est, tenetur non celebrare, ne se exponat periculo transgrediendi Ecclesiae praeceptum. Vide, quae de Probabilismo disputata sunt, *art. de Conscientia*.

# ARTICULUS XII.

### MISSA QUOAD RITUS OBSERVANDOS IN IPSA CELEBRANDA.

## SUMMARIUM

1. Missa quoad fieri potest, est semper legenda de die, seu concordans cum Officio, prout a Rubricis Missalis praescribitur, nisi pro aliquo casu, et obligatione debeatur legi Votiva, et de Requiem — 2. Hiae Missae propriae concessae certis Regularibus, et certis locis, non possunt ab aliis dici alibi, et ne quidem in Ecclesiis eorumdem Regularium — 3 Unde Sacerdotes celebrantes in Ecclesiis Regularium diebus propriorum Sanctorum habentiam Missam propriam, debent quidem Missam celebrare de illo Sancto, vel Beato, sed cum Missali Romano, et de communi. — 4. Et Cappellani Monialium etiam non utentium Breviario Romano possunt quotidie celebrare Missam correspondentem Officio a Monialibus recitato, sed cum Missali Romano, et de communi. — 5. Si vero Moniales non habeant Missale a Romano diversum, Sacerdotes in earum Ecclesiis celebraturi, possunt dicere proprias Missas ipsis Monialibus concessas — 6 Sacerdotes omnes celebrantes in Ecclesiis Regularium, in quibus fit de Festo duplici, non debent dicere Missam de Requiem. — 7. Missa potest celebrari de quolibet Canonizato, licet nondum relato in Martyrologio. — 8. De Beatis autem potest celebrari solum in illis locis, et Ecclesia Regularium, et ab illis, quibus facta est specialis concessio. — 9. Missa potest etiam celebrari de Dedicatione Ecclesiarum. — 10. Immo de ipsa Dedicatione, seu Consecratione propriae Ecclesiae tenentur omnes Missam celebrare, et respectivum Officium recitare sub ritu duplici primae Classis omnes Clerici illius Ecclesiae, sive sint Saeculares, sive Regulares cum Octava. — 11. Sicut etiam sub eodem ritu cum octava tenentur de Titulari propriae Ecclesiae, et Conventus. — 12. Et Regulares tenentur sub eodem ritu primae classis, sed sine octava ad Missas, et Officia Patroni principalis loci, vel Dioecesis, ac Protectoris Civitatis, et Regni, nec non Titularis Ecclesiae Cathedralis. — 13. Et ad Missam, et Officium Dedicationis Ecclesiae Cathedralis sub ritu duplici secundae Classis sine Octava — 14. Potest etiam Missa celebrari sub ritu duplici in ea Ecclesia, in qua habetur insignis Reliquia. — 15. Missa non est celebranda per totam Civitatem, vel Dioecesim, nec recitandum Officium de Sancto, eo quod in loco ad sit Ecclesia Parochialis, vel Regularis, vel etiam Abbatialis, aut aliqua insignis Reliquia, sed tantum in propria Ecclesia, nisi habeatur specialis licentia. — 16. Nec festum, quod in aliqua Ecclesia celebratur ratione Corporis, vel insignis Reliquiae habet Octavam, nisi specialiter concedatur. — 17. Et qui recitat Officium de Sancto, de quo habet insignem Reliquiam in propria Ecclesia, si celebret eo die in alia Ecclesia, debet omittere *Credo*. — 28. Missa S. Rochi in die ejus Festi potest solem celebrari in Ecclesiis in ejusdem honorem Deo dedicatis, nisi aliud specialiter concedatur. — 19. Episcopi regulares debent Missam celebrare, et Officium recitare juxta ritum suae Dioecesis, non vero Regulae; et occurrente Festo Regulae in Festo Dioecesis hoc erit praeferendum. — 20. Episcopi Regulares, qui ex Indulto Sedis Apostolicae gaudent privilegio suae Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suae Religionis recitare Officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare, et Altare praedictis Beatis erigere. — 21. In Missis de Beatis non est dicendum Symbolum, ubi est permissa hujusmodi celebratio, nisi adsit reliquia, et nisi sit de iis concessum Officium, sub ritu saltem 2. Classis. — 22. Nemo potest excedere limites verbales Indultorum Sedis Apostolicae super Beatificationibus, praesertim in celebratione Missarum, et Officii cum Octavis sine expressa licentia praedictae Sedis Apostolicae. — 23 Sacerdos, qui celebrat Missam Conventualem, in qua Chorus tenetur canere Symbolum, non potest illam prosequi eo tempore, quo a Choro cantatur Symbolum praedictum: Neque dum canitur Credo debent pulsari Organa. — 24 Sacerdoti Missam novam celebranti licet oblationes accipere, dummodo non discedat ab Altari. — 25. Vicario Episcopi Missam cantanti solemnem non ministrant Canonici, neque fit circulus ante ipsum. — 26 Missas Conventuales, et Pontificales non potest celebrare Vicarius absente Episcopo — 27. Ad Missam Vicarii generalis non debent accendi quatuor candelae, nec assistere duo Cappellani. Nec etiam 4 candelas in Missis privatis adhibere possunt Praelati, et Superiores quicumque sive Saeculares, sive Regulares Episcopo inferiores — 28. Vicarius, ut Vicarius, non potest, absente Episcopo, Missas canere solemnes, Ss. Sacramentum, aut Sacras Reliquias paratus deferre, nec aliis se immiscere functionibus Ecclesiasticis, sed tantum praeesse, ut omnia suo ordine fiant. — 29 Assistens Presbyter debet Episcopum thurificare ad Sedem, quicumque ille sit, non vero Diacones Evangelii. — 30 Absente Episcopo thurificandus est Celebrans triplici ductu. — 31. Finito Evangelio Missae solemnis, cui assistit Episcopus cum Cappa, thurificandus est celebrans, non vero Episcopus. — 32. Septimum Candelabrum debet adhiberi in Missis tantum Episcopi solemnibus, sed non Defunctorum. — 33. Archidiaconus sustinens baculum Episcopi thurificandus est post Diaconos assistentes, ubi non adsit contraria consuetudo. — 34. Canonici in Dominicis singillatim aspergendi sunt aqua benedicta, non vero unico ictu in circulum. — 35. Celebrans, qui distribuit Cineres, Candelas, et Ramos, detecto capite debet distribuere. — 36. Absente Episcopo, benedictiones Candelarum, Cinerum, Palmarum, et Fontis, debent fieri ab eo, qui cantaturus est Missam. — 37. Ille idem, qui benedicit Cineres primo die Quadragesimae, vel Candelas in Festo Purificationis, aut Ramos in Dominica Palmarum, debet etiam cantare Missam sequentem. — 38. Non est facienda Altaris thurificatio in Missa Conventuali dierum solemnium, si absque cantu, et Ministris celebretur. — 39. Diacones, et Subdiacones accipiunt pacem ab Episcopo celebrante statim post Diaconos assistentes. — 40. Duorum Canonicorum assistentia semper convenit Episcopo, sive celebret ipse, sive assistat Divinis. — 41. Dignitates tenentur associare Episcopum cum Canonicis ex debito, licet Caeremoniale Episcoporum nominet tantum Canonicos, ubi non adsit contraria consuetudo. — 42. Consuetudo, ut Dignitates, et Canonici Mitram, Gremiale, Baculum, Thuribulum, et similia ministrent Episcopo, est servanda. — 43. Non tenentur omnes Canonici associare Episcopum ab eo Altari, in quo Missam planam celebravit, usque ad Sedem Episcopalem, si assistere velit Missae conventuali. — 44. Archidiaconus non potest assistere Episcopo in habitu Praelatitio, non Chorali, licet sit Prothonotarius. — 45. Canonici assistentes Episcopo praecedunt Vicarium Generalem, et sunt ante ipsum thurificandi. — 46 Canonici Missam celebrantes coram Episcopo non debent sedere in sede cum postergali, sed in scamno, oblongo tapeto, vel panno cooperto in latere Epistolae. — 47. Archidiaconus, si est prima Dignitas, debet facere Officium Presbyteri assistentis, si est Sacerdos; et recusans, cogendus est poenis, et Censuris. — 48. Prima

Dignitas debet assistere Episcopo celebranti, licet sit unica. — 49. Soli Canonici debent facere consuetos Circulos ante Episcopum, non autem Vicarios Generalis. — 50. Licet Episcopus non celebret, sed tantum assistat *Missae* solemni, Celebrans debet ad Confessionem respondere Episcopo usque ad *Indulgentiam* inclusive, non vero simul cum illo dicere *In nomine Patris* etc. — 51. Coadjutor Episcopi non sedet celebrans, nisi in Faldistorio, neque habet Diaconos assistentes, neque Canonici parantur, neque ponitur septimum Candelabrum. — 52. Praedictus Episcopi Coadjutor non utitur Baculo, nisi in Ordinationibus. — 53. Coadjutor Episcopi celebrans praeter Diaconum, et Subdiaconum debet habere assistentem Canonicum pro libro. — 54. Candelae, Cineres, et Palmae distribuuntur, stando cum Mitra in Capite ab eo, qui privilegium habet eam gestandi — 55. Inferiores Episcopo non debent sumere de Altari paramenta pro Missa. — 56. Prima Dignitas dat Candelam Episcopo in Festo Purificationis, et Episcopus dat statim primae Dignitati ante Vicarium Generalem. — 57. Clerici in Minoribus non sunt assumendi ad cantandam Epistolam, vel Evangelium, etiamsi sit penuria Diaconorum, et Subdiaconorum. — 58. Clericus, qui solemniter cantat Epistolam cum Tunicella, et reliquis Sacris vestibus, sed absque manipulo, debet petere dispensationem Irregularitatis ad cautelam. Vide tamen novum decretum citatum in corpore. — 59. Si sub Altari, vel sub ejus gradibus humata sint Defunctorum cadavera, non est ibi celebranda Missa, donec alio transferantur. — 60. Intra clausuram omnino prohiberi debet celebratio Missae, etiam ad communicandas infirmas, non obstante antiquissima consuetudine. — 61. Missae ad satisfaciendam eleemosynis alicui Ecclesiae traditis non sunt celebrandae per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiae. — 62. Non debent Regulares in Canone nominare Superiores suos, ut Antistites — 63. Regulares in celebratione Missae possunt annuntiare dies Festos, et jejunia in suis Ecclesiis. — 64. In Oratione *A Cunctis* nomina Patronorum S. Michaelis Archangeli, et S. Joannis Baptistae praeponenda sunt Apostolis. — 65. Celebrans in Parasceve debet mittere particulam in Calicem; neque debet se signare cum Calice. — 66. Oratio imperata a Superiore, veluti *Deus refugium*, omittenda est in duplicibus primae Classis: Romae omittitur etiam in Festis secundae Classis. — 67. In fine Missae ad quodcumque Altare celebratae fit reverentia Cruci infra gradus capite semper detecto. — 68. Non permittitur ad Altare majus celebratio Missae, dum dicuntur in Choro Matutinum et Horae. — 69. Qui prae timore, vel balbutie non pronuntiat Evangelium S. Joann. quod legitur in fine Missae, sed ejus loco aliud suo arbitratu recitat, suspendendus est a Missarum celebratione, quousque illud rite pronunciare assuescat. — 70. Evangelium pro solemni Palmarum benedictione canendum est in cornu Epistolae ab illo, qui celebrat absque Diacono, et Subdiacono. — 71. Passio in hebdomada majori legenda est in Missis privatis in cornu Evangelii, licet in Missa solemni legatur a Celebrante in cornu Epistolae — 72. In processionibus Candelarum, Palmarum, et similium, quae fiant intra Ecclesias sine Sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem Ss. Corporis Christi in Missa privata; Quod si pulsetur, et advertatur elevatio, tunc est genuflectendum in utroque genu a transeuntibus ante Altare, ubi Missa celebratur, et deposito SS. Sacramento, progrediendum. — 73. Similiter si aliqui transeant in elevatione Calicis. — 74. Sacerdos in Sacrificio Missae congruentius utitur cingulo lineo, quam serico. — 75. In Sacrificio non est adhibenda palla drappo serico a parte superiore cooperta. — 76 Non est omittenda una ex assignatis Orationibus in Missali, velut *A Cunctis*, et ejusdem loco dicatur aliqua Oratio imperata ab Episcopo, veluti *Deus refugium etc.* neque ut recitetur penultimo loco Oratio pro defunctis. — 77. Quando dicitur Oratio *A Cunctis*, vel *Ecclesiae*, non est dicenda Oratio contra Paganos, vel alia hujusmodi. — 78. Quando dicitur Collecta, vel Missa contra Paganos, non potest mutari nomen *Paganorum*, dicendo *Turcarum*, *Haereticorum* etc. — 79. Manus Sacerdotis ad *Hanc igitur oblationem*, debent ita extendi, ut palmae sint apertae pollice dextro super sinistrum in modum Crucis supra manus, non vero infra manus. — 80. Cruces, quae fiunt a Sacerdote super Oblata, non sunt faciendae manu transversa, sed manu recte in transversa parte Crucis. — 81. Pars inferior Hostiae, non autem superior, praecidenda est, quando dicitur *Pax Domini sit semper vobiscum*. — 82. De Sequentiis quoad recitationem, earumque Auctores, *ad* n. 86. — 87. Pacis osculum cur non detur in Missa Feriae *v.* in Coena Domini, Feriae *vi.* in Parasceve, et Sabbati Sancti? ad n. 89.—90. alia ad rem ad n. 103. — 104. Additur attendenda ad rem, notabilis resolutio Sac. Congregat. Rit cum aliis notatu dignis ad n. 126.

1 Missa, quoad fieri potest, est semper legenda de die, seu concordans cum Officio, prout a Rubricis Missalis praescribitur, nisi pro aliqua causa, et obligatione debeatur legi Votiva, et de Requiem.

2 Hinc est, quod Missae propriae concessae certis Regularibus, et certis locis, non possunt ab aliis dici alibi, et ne quidem in Ecclesiis eorumdem Regularium, ex decreto *Sacr. Congregat. Rituum* 19. *Novembris* 1622.

3 Unde Sacerdotes celebrantes in Ecclesiis Regularium diebus propriorum Sanctorum habentium Missam propriam, debent quidem Missam celebrare de illo Sancto, vel Beato, sed cum Missali Romano, et de communi, ut decrevit *Sacr. Congr. Rit.* 19. *Novembr.* 1622. et iterum 9. *Junii* 1668. his verbis; « Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quae non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de Festo, sed cum Missali Rom. ». Et Cappellani 4
Monialium etiam non utentium Breviario Romano, possunt quotidie celebrare Missam correspondentem Officio a Monialibus recitato, sed cum Missali Romano, et de communi, ut declaravit *Sacra Congregat. Ritum* 29. *Novembris* 1628. Si 5
vero Moniales non habeant Missale a Romano diversum, Sacerdotes in earum Ecclesiis celebraturi possunt dicere proprias Missas ipsis Monialibus concessas: *Sacr. Congr. Rituum* 27. *Aug.* 1672. vide inf. n. 121. Sacerdotes omnes celebrantes in 6
Ecclesiis Regularium, in quibus fit de Festo duplici, non debent dicere Missam de Requiem. *Sacr. Congregat. Rituum* 9. *Junii* 1669. Et ad hoc dantur novissima decreta emanata ad instantiam PP. Tertii Ordinis S. P. Francisci sic quaerentium.

I. « An diebus Dominicis, aliisque diebus, qui-

bus in ipsorum Ecclesiis celebratur de Sanctis Ordinis sub ritu duplici, Sacerdotibus exteris ad eas confluentibus permitti debeat celebratio de Dominica, vel alio Festo, vel etiam de Requiem, et qnatenus affirmative? An in Missa de Dominica, aliisque Festis debeant Sacerdotes exteri uti paramentis competentibus dictis Dominicis, et Festis; vel possint se conformare paramentis, quibus eisdem diebus utuntur Fratres »?

II. « An Fratres diebus, quibus propria Officia celebrant sub ritu dup. celebrantes in alienis Ecclesiis possint celebrare Missam cum dictis Officiis concordantes, vel possint celebrare de aliis conformando se ritui eorumdem Ecclesiarum, ac etiam de Requiem, et quatenus affirmative quo ad primam partem, quid quoad colores paramentorum »?

III. « An Sacerdotes exteri confluentes ad ipsorum Ecclesias, ut supra, et celebrantes de Sanctis Ordinis Ser. Ser. possint in Missis se uniformare cum Fratribus quoad Credo, et quoad numerum Orationum more duplicium »?

IV. « An diebus Dominicis, quibus tam Fratres, quam exteri celebrant de Dominica, possint exteri uti coloribus paramentorum, quibus utuntur Fratres ratione alicujus Octavae, et Fratres celebrantes in alienis Ecclesiis uti coloribus juxta ritum earumdem, et an tam exteri in Ecclesiis Fratrum, quam Fratres in alienis possint apponere commemorationem octavae, ut supra occurrentis, servata Rubrica de duplici Oratione habenda in Dominicis infra Octavam »?

V. « An in Offic. ad Hym. *Iste Confessor* pro Ss. Confessoribus, quoties eisdem fixa dies est assignata, quae non est dies obitus, recitari debeat *V. Meruit beatus scandere sedes*, eo quod revera Officium sit de die obitus, et quatenus affirmative, an eadem regula servanda sit in Officiis de Confessoribus translatis, dummodo Officium sit de die Obitus »?

*Sac. Congreg. Rituum die* 11. *Junii* 1701. *respondit.*

« Ad primum qnoad primam partem dubii negative, quando Festum celebratur cum solemnitate, et concursu populi, et quoad secundam partem jam provisum ». *Ad* 2. *ut ad primum. Ad* 3. *posse. Ad* 4. *posse. Ad* 5. *Negative.*

7 Missa potest celebrari de quolibet Canonizato, licet nondum relato in Martyrologio, quia per Canonizationem definitur, publicum, et universalem
8 cultum deberi ab omnibus ipsi Canonizato. De Beatis autem potest celebrari in illis locis, et Ecclesiis Regularium, et ab illis, quibus facta est specialis concessio, cum nondum sit eis concessus cultus universalis: *Sacra Rituum Congreg.* 27.
9 *Septembris* 1649. Potest etiam celebrari de Dedi-
10 catione Ecclesiarum. Immo de ipsa Dedicatione, seu Consecratione propriae Ecclesiae tenentur Missam celebrare, et respective Officium recitare sub ritu duplici primae Classis omnes Clerici illius Ecclesiae, sive sint Saeculares, sive Regulares, cum octava; *Sacr. Congr. Rituum* 18. *Augusti* 1729. *et* 13. *Junii* 1682. Sicuti etiam sub eodem ritu 11
cum Octava tenentur de Titulari propriae Ecclesiae, et Conventus; *Eadem Sacra Congregat.* 13.
*Junii* 1662. Et Regulares tenentur sub eodem ri- 12
tu primae Classis, sed sine Octava ad Missas, et Officia Patroni principalis loci, vel Dioecesis, ac Protectoris Civitatis, et Regni nec non Titularis Ecclesiae Cathedralis, ex decreto *Sacrae Congr. Rit.* 20. *Mart.* 1783.

Et ad Missam, et Officium Dedicationis Eccle- 13
siae Cathedralis sub ritu duplici secundae Classis sine Octava, ex Decreto *ejusdem* 8. *Aprilis* 1662.
Potest etiam Missa celebrari suo ritu duplici in 14
ea Ecclesia, in qna habetur Insignis Reliquia, ex eadem *Sacra Congreg.* 23. *Novembr.* 1602. dummodo ipsa sit integra, et non parva, et prius ab ordinario sit legitime approbata, ut requirit *Decretum Sacrae Congregat. jussu Urbani VIII. evulgatum anno* 1630. et sit de Sanctis non baptizatis nominibus ad libitum, *ex decreto ejusdem* 19. *Decembr.* 1643. sed solummodo de descriptis in Martyrologio Romano, et dummodo constet de identitate Corporis, seu Reliquiae insignis Illiusmet Sancti, qui reperitur in Martyrologio descriptus, ex decreto 11. *Augusti* 1691. *edito, et a Sanctissimo Innocent. XII. die* 19, *Octobris ejusdem anni* 1691. *approbato.*

Missa non est celebranda per totam Civitatem, 15
vel Dioecesim, nec recitandum Officium de Sancto, eo quod in loco adsit Ecclesia Parochialis, vel etiam Abbatialis, aut aliqua insignis Reliquia, sed tantum in propria Ecclesia, nisi habeatur specialis licentia, ex Decreto S. C. R. 8. *Aprilis* 1628.
Nec Festum, quod in aliqua Ecclesia celebratur 16
ratione Corporis, vel insignis Reliquiae habet Octavam, nisi specialiter concedatur a Sede Apostolica; 12. *Augusti* 1653.

Et qui recitat Officium de Sancto, de quo habet 17
insignem Reliqniam in propria Ecclesia, si celebret eo die in alia Ecclesia, debet omittere *Credo*; S. R. C. 2. *Decembris* 1684.

Missa S. Rochi in die ejus Festi potest solum 18
celebrari in Ecclesiis in ejusdem honorem Deo dedicatis, nisi aliud specialiter concedatur, 29. *Novembris* 1629. Episcopi Regulares debent Missam
celebrare, et Officium recitare juxta ritum suae 19
Dioecesis, non vero Regulae; et occurrente Festo Regulae in Festo Dioecesis, hoc erit praeferendum, 11. *Junii* 1605. Episcopi Regulares, qui ex Indulto Sedis Apostolicae gaudent privilegio suae Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suae Religionis recitare Officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare, et Altare praedictis Beatis erigere;
17. *Aprilis* 1660. In Missis de Beatis non est di- 20
cendum Symbolum, ubi est permissa hujusmodi celebratio, nisi adsit Reliquia; 22. *Julii* 1664. et nisi sit de iis concessum Officium sub ritu saltem

21 2. Classis. Nemo potest excedere limites verbales
Indultorum Sedis Apostolicae super Beatificationibus, praesertim in celebratione Missarum, et Officii cum Octavis sine expressa licentia praedictae Sedis Apostolicae; 5. *Octobr*. 1652.
22 Sacerdos, qui celebrat Missam Conventualem, in qua Chorus tenetur canere Symbolum, non potest illam prosequi eo tempore, quo a Choro cantatur Symbolum praedictum; 17. *Dec*. 1695.
23 Neque dum canitur *Credo*, debent pulsari Organa;
24 17. *Decembr*. 1695. Sacerdoti Missam novam celebranti licet oblationem accipere, dummodo non
25 discedat ab Altari; 1. *Octobris* 1601. Vicario Episcopi Missam cantanti solemnem non ministrant Canonici, neque fit circulus ante ipsum; 8. *Martii*
26 1595 Missas Conventuales, et Pontificales non potest celebrare Vicarius absente Episcopo; 16.
27 *Maii* 1600. Ad Missam Vicarii Generalis non debent accendi quatuor candelae, nec assistere duo Capellani; 7. *Augusti* 1627. Nec etiam quatuor candelas adhibere possunt in Missis privatis Praelati, et Superiores quicumque, sive saeculares, sive Regulares Episcopo inferiores, uti expresse statuit *Sacra Rit. Congregatio coram Sanctissimo Domino Nostro Alexandro Papa VII. die* 27. *Septembr*. 1659. « In decreto Generali circa usum Pontificalium Praelatis Episcopo inferioribus concessorum » §. 21. ibi: « In Missis privatis. . . . duasque tantum candelas super Altari adhibeant » et confirmavit *die* 20. *Julii* 1660. *in declaratione ad §. vigesimum primum*, ibi: *Ad* §. « vigesimum primum, quo in Missis privatis prohibentur Abbatibus quivis ritus, et praerogativae ad Episcopos privative spectantes, exponentibus Monachis Abbates Casinenses hactenus in Missis privatis adhibuisse quatuor candelas etc. Sac. Congregatio censuit, servandum esse decretum »: quod et Sanctissimus approbavit. Vide verb. Abbas *circa finem*, ubi dicta decreta cum aliis dantur per extensum.
28 Vicarius, ut Vicarius, non potest, absente Episcopo, Missas cantare solemnes, Ss. Sacramentum, aut Sacras Reliquias paratus deferre, nec aliis se immiscere functionibus Ecclesiasticis, sed tantum praeesse, ut omnia suo ordine fiant; 19. *Septem-*
29 *bris* 1627. Assistens Presbyter debet Episcopum thurificare ad Sedem, quicumque ille sit, non ve-
30 ro Diaconus Evangelii; 19. *Maii* 1607. Absente Episc. thurificandus est celebrans triplici ductu;
31 30. *Januarii* 1616. Finito Evangelio Missae solemnis, cui assistit Episcopus cum cappa, thurificandus est celebrans, non vero Episcopus; 4. *Au-*
32 *gusti* 1663. Septimum candelabrum debet adhiberi in Missis tantum Episcopi solemnibus, sed non Defunctorum; 19. *Maii* 1607.
33 Archidiaconus sustinens Baculum Episcopi thurificandus est post Diaconos assistentes, ubi non
34 adsit contraria consuetudo; 28. *Aprilis* 1607. Canonici in Dominicis sigillatim aspergendi sunt aqua benedicta, non vero unico ictu in circuitum;
35 20. *Decembris* 1601. Celebrans, qui distribuit Cineres, Candelas, et Ramos, detecto capite debet
distribuere; 18. *Julii* 1626. Absente Episcopo, be- 36
nedictiones Candelarum, Cinerum, Palmarum, et Fontis debent fieri ab eo, qui cantaturus est Missam: 12. *Junii* 1627. Ille idem, qui benedicit 37
Cineres prima die Quadragesimae, vel Candelas in Festo Purificationis, aut Ramos in Dominica Palmarum, debet etiam cantare Missam sequentem; 12. *Aprilis* 1640. Non est facienda Altaris 38
thurificatio in Missa conventuali dierum solemnium, si absque cantu, et Ministris celebretur; 22. *Januarii* 1701.

Diaconus, et Subdiaconus accipiunt pacem ab 39
Episcopo celebrante statim post Diaconos assistentes; 15. *Mart*. 1608. Duorum Canonicorum Assi- 40
stentia semper convenit Episcopo, sive celebret ipse, sive assistat Divinis; 10. *Maii* 1608. Digni-
tates tenentur associare Episcopum cum Canoni- 41
cis ex debito, licet Caeremoniale Episcoporum nominet tantum Canonicos, ubi non adsit contraria consuetudo; 10. *Januarii* 1609. Consuetudo 42
ut Dignitates, et Canonici Mitram, Gremiale, Baculum, Thuribulum, et similia ministrent Episcopo, est servanda; 5. *Julii* 1603. Non tenentur 43
omnes Canonici associare Episcopum ab eo Altari, in quo Missam planam celebravit usque ad Sedem Episcopalem, si assistere voluerit Missae Conventuali; 5. *Julii* 1603. Archidiaconus non potest as- 44
sistere Episcopo in habitu Praelatitio, non Chorali, licet sit Prothonotarius; 6. *Martii* 1610. 45
Canonici assistentes Episcopo praecedunt Vicarium Generalem, et sunt ante ipsum thurificandi; 6.
*Martii* 1610. Canonici Missam celebrantes coram 46
Episcopo, non debent sedere in Sede cum postergali, sed in scamno oblongo, tapeto, vel panno cooperto in latere Epistolae; 19. *Maii* 1614. Ar- 47
chidiaconus, si est prima Dignitas, debet facere Officium Presbyteri assistentis, si est Sacerdos, et recusans cogendus est poenis, et Censuris; 30.
*Maii* 1616. Prima Dignitas debet assistere Episco- 48
po celebranti, licet sit unica; 12. *Decembr*. 1620.
Soli Canonici debent facere consuetos circulos ante 49
Episcopum, non autem Vicarius Generalis; 28. *Sep-*
*tembr*. 1630. Licet Episcopus non celebret, sed 50
tantum assistat Missae solemni, celebrans debet ad Confessionem respondere Episcopo usque ad *Indulgentiam* inclusive; non vero simul cum illo dicere: *In nomine Patris;* 4. *Augusti* 1663. Coadju- 51
tor Episcopi non sedet celebrans, nisi in Faldistorio, neque habet Diaconos assistentes, neque Canonici parantur, neque ponitur septimum Candelabrum; 1. *Septembris* 1607. Praedictus Episcopi 52
Coadjutor non utitur Baculo, nisi in Ordinationibus; 1. *Septembris* 1607. Coadjutor Episcopi ce- 53
lebrans praeter Diaconum, et Subdiaconum debet habere assistentem Canonicum pro libro; 7. *Au-*
*gusti* 1627. Candelae, Cineres, et Palmae distri- 54
buuntur stando cum Mitra in capite ab eo, qui privilegium habet eam gestandi, 18. *Februarii* 1650.
Inferiores Episcopo non debent sumere de Altari 55

56 paramenta pro Missa; 7. *Julii* 1612. Prima Di-
gnitas dat Candelam Episcopo in Festo Purifica-
tionis, et Episcopus dat statim primae dignitati
57 ante Vicarium Generalem; 14. *Junii* 1608. Cleri-
ci in minoribus non sunt assumendi ad cantandam
Epistolam, vel Evangelium, etiamsi sit penuria
Diaconorum, et Subdiaconorum; *Sacra Rit. Con-*
58 *greg. in una Alexandrina* 15. *Martii* 1608. Cle-
ricus, qui solemniter cantat Epistolam cum Tuni-
cella, et reliquis sacris vestibus, sed absque ma-
nipulo, debet petere dispensationem Irregularita-
tis ad cautelam; *S. C. Concil.* 23. *Aprilis* 1604.
apud Nicol. *Lucubrat. Canon. l.* 5. *t.* 28. *de Cleric.
non ordinat. ministrant.* Vide tamen T. IX. Decret.
S. R. C. *n.* 701. V. Addit. Casin. *v. Irregularitas.*
59 Si sub Altari, vel sub ejus gradibus humata sint
defunctorum cadavera, non est ibi celebranda Mis-
sa, donec alio transferantur; 10. *Novembr.* 1599.
60 Intra Clausuram omnino prohiberi debet celebra-
tio Missae, etiam ad communicandas infirmas, non
obstante antiquissima consuetudine; 1. *Decembr.*
61 1602. Missae, ad satisfaciendum eleemosynis ali-
cui Ecclesiae traditis non sunt celebrandae per ex-
teros, ubi commode possunt satisfieri per Sacer-
dotes ejusdem Ecclesiae; 28. *Januarii* 1606. Vi-
62 de supra *art.* 4. *num.* 16. Non debent Regulares
in Canone nominare Superiores suos ut Antisti-
63 tes; 12. *Novembris* 1515. Regulares in celebra-
tione Missae possunt annuntiare dies Festos, et
64 jejunia in suis Ecclesiis; 2. *Julii* 1602. In oratio-
ne *A cunctis* nomina Patronorum S. Michaelis Ar-
changeli, et S. Jo. Baptistae praeponenda sunt
65 Apostolis; 22. *Augusti* 1620. Celebrans in Para-
scove debet mittere particulam in Calicem, neque
debet se signare cum Calice; 28. *Augusti* 1627.
66 Oratio imperata a Superiore, veluti *Deus Refu-
gium etc.* omittenda est in duplicibus primae Clas-
67 sis; 28. *Augusti* 1627. Romae omittitur etiam in
Festis 2. Classis. In fine Missae ad quodcumque
Altare celebratae, fit reverentia Cruci infra gra-
dus, capite semper deoperto; 18. *Augusti* 1627.
68 Non permittitur ad Altare majus celebratio Mis-
sae, dum dicuntur in Choro Matutinum, et Ho-
69 rae; 15. *Septembr.* 1564. Qui prae timore, vel bal-
butie non pronuntiat Evangelium S. Joannis, quod
legitur in fine Missae, sed ejus loco aliud suo ar-
bitratu recitat, suspendendus est a Missarum ce-
lebratione, quousque illud rite pronuntiare assue-
scat; 5. *Julii* 1631.
70 Evangelium pro solemni Palmarum benedictio-
ne canendum est in cornu Epistolae ab illo, qui
celebrat absque Diacono, et Subdiacono; 27. *A-*
71 *prilis* 1697. Passio in Hebdomada majori legenda
est in Missis privatis in cornu Evangelii, licet in
Missa solemni legatur a Celebrante in cornu Epi-
72 stolae; 4. *Augusti* 1663. In Processionibus Can-
delarum, Palmarum, et similium, quae fiunt in-
tra Ecclesias sine Sacramento, non est pulsanda
campanula ad elevationem Ss. Corporis Christi in
73 Missa privata: Quod si pulsetur, et advertatur e-
levatio, tunc est genuflectendum utroque genu a
transeuntibus ante Altare, ubi Missa celebratur,
et deposito SS. Sacramento, progrediendum; Si-
militer, si aliqui transeant in Elevatione Calicis;
1. *Martii* 1681. Sacerdos in Sacrificio Missae con- 74
gruentius utitur cingulo lineo, quam serico; 22.
*Jan.* 1701. In Sacrificio Missae non est adhibenda 75
Palla drappo serico a parte superiori cooperta; 22.
*Januar.* 1701. Non est omittenda una ex assigna- 76
tis Orationibus in Missali, velut *A cunctis*, ut ejus-
dem loco dicatur aliqua Oratio imperata ab Epi-
scopo, veluti *Deus Refugium*, nequo ut recitetur
penultimo loco Oratio pro Defunctis; 2. *Decemb.*
1684. Quando dicitur Oratio *A cunctis*, vel *Eccle-* 77
*siae* non est dicenda Oratio contra Paganos, vel
alia hujusmodi, quia sufficienter una continet,
quod et altera: 16. *Aprilis* 1688. Quando dicitur 78
Collecta, vel Missa contra Paganos non potest mu-
tari nomen *Paganorum*, dicendo *Turcarum*, *Hae-
reticorum etc.* 29. *Jul.* 1689. Manus Sacerdotis ad 79
*Hanc igitur Oblationem* debent ita extendi, ut pal-
mae sint apertae, pollice dextero super sinistrum
in modum Crucis supra manus, non vero infra:
4. *Augusti* 1663. Cruces, quae fiunt a Sacerdote 80
supra Oblata non sunt faciendae manu transver-
sa, sed manu recta in transversa parte *Crucis*;
4. *Augusti* 1663. Pars inferior Hostiae, non au- 81
tem superior praecidenda est, quando dicitur *Pax
Domini sit semper vobiscum*; 4. *Augusti* 1663.

In Missa Paschatis Resurrectionis, et infra ejus 82
octavam dicenda est Sequentia *Victimae Paschali*,
cujus auctorem esse Abbatem Nogerum, seu No-
therum Sancti Galli, aut Hotgerum Ducis Sveviae
filium, et Abbatem S. Galli asserit Herrera Scrip-
tor recentior *lib.* 2. *de origine et progressu Rit.
Miss. cap.* 12. relatus a Cardinal Bona *de rebus
Liturgicis l.* 2. *c.* 6. *n.* 6. Alii vero tribuunt ta-
lem Sequentiam Hermanno Contracto Germaniae
Monacho, qui fuit Astrolabii Inventor; Ita Beliot-
te *in suis observationibus pag.* 416. Et Possevinus
*in Apparatu Sacro tom.* 2. et alii alium volunt
auctorem; Unde verum est quod scribit Gavantus
*part.* 1. *tit.* 10. *Rubric.* 3. *litt. R.* incertum esse
talis Sequentiae Auctorem.

In Missa Pentecostes, et infra ejus octavam di- 83
cenda est Sequentia *Veni Sancte Spiritus*, cujus
Auctor esse perhibetur Robertus Franciae Rex a-
pud Trithemium, et Durandum *lib.* 4. *cap.* 22.
circam annum 1003. vel Hermanus Contractus
Germanie Monachus *de ligno vitae lib.* 5. *c.* 70.
Merati tamen *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 12. *num.* 18.
dicit probabilius esse, fuisse dictam Sequentiam
compositam ab Innocent. III. et ab eodem in Mis-
sali insertam, cum in ejus operibus reperiatur.

In Missa Festi Corporis Christi, et totius ejus 84
octavae dicenda est Sequentia *Lauda Sion Salva-
torem*, cujus auctorem esse S. Thomam Aquina-
tem dicit Gavantus *part.* 1. *tit.* 10. *Rubrica* 3. *litt.
R.* et tenent etiam alii. At vero Rioche *l.* 4. *com-
pend. tempor. cap.* 71. *col.* 3. Petrus Antonius a

Venetiis *in Viridario Seraphico*, italice conscripto *tom.* 2. *part.* 5. *in operibus editis a S. Bonaventura*, citans Pisanum in suo catalogo, et Oldoinum apud Ciaconium, tenent ab Ipso Sancto Bonaventura fuisse compositam.

85 In Missa SS. Nominis Jesu, et totius ejus octavae, ubi celebratur, recitanda est a Fratribus Minoribus Sequentia *Lauda Sion Salvatorem*, cujus auctor videtur dicendus vulgo Beatus Bernardinus de Bustis, cum ipse, ut tradit Petrus Antonius de Venetiis *loc. cit. cap.* 5. multa addiderit ejus Officio composito a S. Bernardino Senensi post insignem ejus victoriam Romae obtentam; Ab aliis autem Sacerdotibus, sive saecularibus, sive regularibus etiam Capellanis, seu Confessariis non Franciscanis Monialium Ordinis Minorum, est omittenda, ut recte docet Sapientissimus Merati *t.* 1. *p.* 4. *tit.* 4. *n.* 4. referens, quod in concessione facta praeclarissimae Societati Jesu, *anno* 1701. 1. *Oct.* expresse dicitur. *Exclusa tamen Sequentia;* Et de facto ab aliis omittendam esse dictam Sequentiam respondit novissime *Sac. Rit. Congregat. in Burgen.* 23. *Junii* 1736. *et in Mechlinen.* 16. *Februar.* 1737. Vide in Tomo IX. Decreta S. R. C. *n.* 1011.

86 In Missa Festi Septem dolorum B. M. V. et totius ejus octavae, ubi celebratur, recitanda est Sequentia *Stabat Mater Dolorosa*, cujus auctorem esse vulgo Beatum Jacobum, seu Jacoponum a Tuderto Ordinis Minorum refert dictus Petrus Antonius a Venetiis *loc. cit. c.* 5. ubi insuper dicit, fuisse ab ipso etiam compositum nobile Canticum de contemptu mundi, incipiens *Cur mundus militat sub vana gloria*, allatum sub verb. *Mundus.*

87 In Missa Feriae V. in Coena Domini non datur pacis osculum; *ex Ordine Romano*, in detestationem osculi Judae. Alcuin. *ibid.* Gavant. et Merati *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 8. *de Feria V. in Coena Domini n.* 4. ubi Gavant. addit, quod in tertio *Agnus Dei* dicitur *dona nobis pacem*, contra editionem Venetam in Officiis parvis hebdomadae Majoris, in quibus antiquo Ritu notatur, quod habet Durand. *l.* 4. *c.* 52. tertio dici *Miserere nobis*; Nam Missale vult dici de more, quamvis pax non detur.

88 Item in Missa Feriae VI. in Parasceve non datur Pax; *ex Ordine Romano*, in odium dicti osculi Judae. Amalat. *lib.* 1. *cap.* 13. Gavant. et Merati *loc. cit. part.* 4. *tit.* 9. *Rubrica* 18. *litt. Q.* Tum quia nullum hac die fit Sacrificium, ex Albaspineo *lib.* 1. *de veterib. Ritib. observat.* 17. Unde nec dicitur *Pax Domini*, nec *Agnus Dei*, quia ordinantur ad pacem dandam, ut patet in tertio *dona nobis pacem.*

89 In Missa autem Sabbati sancti non datur Pax, ex *Ordine Romano*, quia nondum dixerat Christus Apostolis *Pax vobis*. Gavant. et Merati *loc. cit. t.* 10. *Rubric.* 38. *litt. M.* Nec dicitur *Agnus Dei; ex Ordine Romano, et Sacrament. Gregor.* ob silentium mulierum, quae nondum credebant Christo redemptori animarum ad tollenda peccata mundi. Durand. *lib.* 6. *cap.* 8. Gavant. et Merati *loc. cit. litt. N.* post Alcuinum ibi allegatum.

Missae, in quibus solus Sacerdos communicat, 90
reprobari non possunt, Benedict. XIV. *tom.* 1. *Constit. incip. Certiores* §. 1. " Quia tamen non defuerunt temerarii quidam pseudo theologi, qui nihil a Benedicti XIV. Encyclica commoti falsum illud de necessitate communionis populi dogma novis libellis confirmare ausi sunt, ut Nannaronius, et Traversarius, eorum commentarios Roma jure ac merito confixit ". Missam celebrantes non tenentur S. Eucharistiam omnibus petentibus infra ipsam actionem ministrare. Idem *ibid.*

Ad Episcopos pertinet praescribere ea, quae ob- 91
servanda, et evitanda sunt in celebratione Missae; iisque tamquam Apostolicae Sedis delegatis, omnes, etiam exempti, hac in re obedire tenentur. Idem *tom.* 2. *Constitut.* 17. *incip. Accepimus praestantium* ". Intellige, modo Episcopi a Romani Missalis rubricis pro commentitia quadam auctoritate, quam Episcopus S. Pontii Petrus Joannes Persin superiore saeculo propugnare, aliisque persuadere frustra conatus est, edito libro « du droit, et du pouvoir des Evesques de regler les offices divins dans leurs dioeceses », sibi discedendum non duxerint ". In Missarum celebratione Cruci- 92
fixi imago super Altari retineri debet in memoriam Dominicae Passionis, et Mortis. Idem *ibid.* Alia ad rem. vide *verb. Crux.*

Missa celebrari nequit a Sacerdote latino ritibus 93
Graecis, nec viceversa, sub poena suspensionis. Id. Const. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 1. Missarum 94
celebratio permittitur Italo-Graecis in feriis Quadragesimae cum conditionibus, et limitationibus, nempe servato, nec praetermisso in Parochialibus Ecclesiis praesanctificatorum ritu, et excepto postremo triduo majoris hebdomadae. Idem *ibid.* Missa unica in die super quolibet Altari a Graecis 95
celebrari potest. Idem *ibid.* et Constit. 87. incip. *Demandatam* §. 8. Permittuntur tamen erigi plu- 96
ra Altaria in eadem Ecclesia, et plures Sacerdotes super eodem Altari simul celebrare. Idem *ibid.* §. 9. Missam applicare potest pro offerentibus 97
eleemosynam Sacerdos Graecus, qui cum alio ritu concelebret; concelebrare tamen non dicitur, neo Sacrificium applicare potest pro offerentibus eleemosynam, qui particulas tantum adiicit in praeparatione panis ante Missam. Idem *ibid.*

Missa praesanctificatorum dumtaxat celebrari 98
potest apud Graecos in Quadragesima, exceptis diebus dominicis, et Sabbatis. Id. *ibid. cit.* §. 9. In Missis praesanctificatorum non fit transubstan- 99
tiatio vini per immersionem particulae consecratae, et confutatur hac de re error Schismaticorum. Idem *tom.* 2. Constitut. 3. incip. *Declarasti.* Missa praesanctificatorum iterari non potest, 100
etiamsi in priori omissus fuerit haustus vini non consecrati. Idem *ibid.*

Addendum est, quod antiphona *Communio* can- 101
tari debet immediate post *Agnus Dei* eodem tem-

pore, quo celebrans Sacram Communionem sumit, nisi fiat communio populi, quia tunc ad eam cantatur. Gavant. *part.* 1. *tit.* 13. *n.* 1. Bauldry *part.* 3. *cap.* 7. *tit.* 13. Scarfanton. *part.* 2. *tit.* 10. *n.* 11. et novissimum Caeremoniale Provinciae Reformatae Mediolani impressum anno 1744. *cap.* 21. *n.* 519. ubi ad id citatur etiam Caeremoniale Episcoporum *lib.* 2. *cap.* 9. uti ipsum etiam citat Bauldry, licet id tangat Caeremoniale Episcoporum *in cap.* 8.

102 Attendendum est differentiam intercedere inter Missam cantatam, et Missam solemnem; Quando enim praescribitur Missa cantanda, sufficit illam cantari cum assistentia solius Acolythi; At quando mandatur cantari Missa solemnis, cani debet cum assistentia Diaconi, et Subdiaconi. Cum enim *in una Neapolitana celebrationis Missarum* praetenderetur Patres Carmelitas non adimplevisse onus sibi injunctum, canendi quotidie unam Missam, ex quo illam cantassent sine assistentia Diaconi, et Subdiaconi, et causa fuisset proposita in Sacra Congregatione Concilii *sub die* 28. *Augusti* 1683. nec ipsa die resoluta; et reproposita *sub die* 29. *Januarii* 1684. sub hoc dubio: « An Missa quotidie cantanda debuerit, at debeat cantari cum assistentia Diaconi, et Subdiaconi, vel solius Acolythi »? Eadem Sacra Congregatio reflectens, quod onus erat unius Missae cantatae, et non unius Missae solemnis, respondit: « Satisfactum fuisse, et satisfieri voluntati Testatoris, cantando Missas etiam sine assistentia Diaconi, et Subdia-

103 coni ». Sic refert et tenet Cardinal. Lambertin. dein Sum. Pontif. Bened. XIV. *vol.* 5. *notif.* 17. §. 7. ubi insuper refert, fuisse decisum, quod electio Diaconi, et Subdiaconi pro Missa solemni canenda a Parocho, vel ab alio Sacerdote a se deputato in Ecclesia Confraternitatis, seu pro inibi danda Benedictione, pertinet ad ipsam Confraternitatem, et non ad se; Proposito enim in Sacra Congregatione Concilii hoc dubio. « An Parochus, vel interveniens ad canendam Missam, vel dandam Benedictionem, habeat jus sibi eligendi Diaconum, Subdiaconum, caeterosque Ministros ». *Eadem Sac. Congregatio in Bononien die* 15. *Maii* 1728. respondit: *Negative.*

104 Attento Decreto *S. R. C.* 2. *Septemb.* 1741. de quo infra *art.* 14. *n.* 88. et *tom.* 9. inter decreta *S. R. C. n.* 1102. patet, posse in Missa dici plures Orationes, quam tres. Et quidem etiam quinque, aut septem ad libitum, ut expresse habetur in Missali, *Rubrica IX. de Orationibus, n.* 12. ibi: « In Festis simplicibus, et Feriis per annum, nisi aliter in propriis locis notetur, dicuntur tres, ut in semiduplicibus, aut quinque: possunt etiam

105 dici septem ad libitum ». Tres autem Orationes praescribuntur in honorem SS. Trinitatis, et in memoriam Christi, qui tertia die resurrexit, et ter oravit in horto; Quinque in commemorationem quinque plagarum ejusdem Christi; et Septem ob septem petitiones Orationis dominicalis, vel ad obtinenda septem dona Spiritus Sancti. Sic 106
Innocentius III. l. 1. *c.* 27. Micrologus *cap.* 4. Merati *loc. cit. n.* 11. Cavalieri *loc. cit. c.* 11. *n.* 7. et alii. Nec septenarius Orationum numerus 107
videtur posse excedi, cum loquendi modus, quem servat cit. Rubrica Missalis, *Possunt etiam dici septem ad libitum*, videatur satis indicare numerum, ultra quam progredi non possit, quamvis non utatur taxativa *tantum*, quae tamen semper debet subintelligi, nisi oppositum exprimatur, quando determinatur quantitas, ut recte notant Megalius, *tom.* 2. *variarum resol.* 158. et Cavalieri *cit. c.* 11. *n.* 6. ne in infinitum detur processus, et ne indiscreti sacerdotes per ulteriorem additionem taedio afficiant adstantes, et ne fideles ob taedium avertantur ab auditione Missarum. Tales autem orationes, ut vult allatum Sacrae 108
Congregationis decretum, *curandum est, ut sint numero impares.* Nec obstat aliud ejusdem *Sac. Congregationis decretum editum* 2. *Decembr.* 1684. *in una Canonicorum Regul. Lateranensium*, his verbis: « Non est omittenda una ex assignatis Orationibus in Missa, veluti tertia *A cunctis*, si secunda esset de Festo simplici, ut ejus loco dicatur Oratio imperata, veluti *Deus refugium;* sed post tertiam Orationem *A cunctis*, potest et imperata dici, cum in Missa de semiduplici, vel semplici, vel votiva, non sint necessario dicendae Collectae impares, puta tres, quinque, vel septem ». In hoc enim decreto nulla fit mentio de Missis Defunctorum. Unde *cum expediat concordare jura juribus*, textu expresso *in cap. Cum expediat*, 29. *de elect. in* 6. videtur dicendum, quod hoc Decretum velit, non necessario esse dicendas Collectas impares in Missa de semiduplici, vel simplici, vel votiva, cum in his Missis numerum parem, puta quatuor, aut sex possint exigere commemorationes secundum ritum, vel imperata faciendae, quod non potest recurrere in Missis pro defunctis, et ideo Decretum *anni* 1741. 2. *Septembris* vult, in istis curandum esse, ut Orationes sint numero impares, quod de facili potest in his adimpleri, cum numerus impar pendeat a libertate celebrantis, ubi in illis pendet quandoque numerus par a necessitate ritus, vel superioris imperio.

Missa, et Officium, sub ritu SS. Doctorum, S. 109
Leonis I. Papae decernitur a Benedicto XIV. Constitut. incip. *Militantis*, §. 3. ubi statuitur, ut in Officii Divini Breviario in Festo S. Leonis Papae, et Confessoris, Antiphona ad *Magnificat* in utrisque Vesperis ponatur ea, quae incipit, *O doctor optime;* In Missa autem dicatur Introitus *In medio Ecclesiae;* et post Collectam subsequatur Lectio libri Sapientiae *Justus cor suum tradet*, cum Graduali, ut in communi Doctorum; Post Evangelium vero dicatur *Credo;* Reliqua, ut in consueta Missa de Sancto Leone.

* Sacerdotibus latini ritus in Russia Polonica 110
degentibus, tam praesentibus, quam futuris conceditur, ut deficientibus tabulis lapideis consecra-

tis, Missam celebrent super Antimensiis Ruthenorum unitorum. Ritu tamen latino sacrum agere istis injunctum est. Sunt Antimensia lintei quidam Episcopali benedictione consecrati, in quorum angulis Sanctorum Reliquiae reconditae sunt. Bened. XIV. Const. 43. Incip. *Imposito nobis.*

111 Commentitia est distinctio inter Rubricas praeceptivas, et instructivas, sed omnes sunt praeceptivae, licet aliquae ex materiae parvitate sub veniali tantummodo obligent Bened. XIV. *de sacrif. Missae lib.* 3. *cap.* 13. §. 3.

112 Nulla urgente causa, leve est peccatum celebrare Missam privatam non recitatis Matutino, et Laudibus. ( Vide verb. *Matutinum a n.* 19. *ad* 23. ) At si de Missa Conventuali agatur, mortalis criminis reus videri posset ille, qui ante Matutinum, et Laudes eam celebraret, nempe ante eam partem officii in Choro celebratam. Sicut et peccato gravi se obstringeret, qui perpetuo, et quasi ex animo statuisset, nunquam Missam celebrare Matutino cum Laudibus recitato. *Ibid.* § 4.

113 Si contingat, ut Sacerdos dum Missam celebrat, subito morbo corripiatur, vel mortuus concidat, vel hoc accidit ante consecrationem, nec tunc opus est Missam ab alio continuari, si vero post consecrationem unius, vel utriusque speciei, tunc supplenda est Missa, et quidem ex praecepto a Sacerdote, initio inde sumpto, ubi alter desiit, et si prior ille Sacerdos adhuc vivat, et capax sit Sacramenti, nec alia praesto sit hostia consecrata, ex hostia Sacerdotis secundi pars infirmo ministranda est, ut ex Rubricis Miss. *ibid.* §. 4. *et* 5.

114 Sacerdos Missam suppleturus praestare id potest, si alius non adsit, etiamsi non sit jejunus, quin etiam si in statu gratiae non versetur; tunc enim quaerendus ab illo est Confessarius, et si non reperiatur, eliciendus est actus contritionis, atque ita comparatus Missam perficiat. At si neque conteri possit, neque Missa ab altero perfici ante meridiem, tunc hostia, et Calix reponendi sunt in tabernaculo, ut ad alteram diem reserventur. Haec omnia ex Rubricis et DD. *ibid.* §. 7. et 8. Ex hoc conficitur, quod laico, si fuerit praesens, hostia illa, et Calix dari non potest, *Ibid.* §. 6.

115 Si Sacerdote Missam celebrante violetur, vel polluatur subito Templum, ante incoeptum Canonem, Missa intermittenda est; eo vero incaepto, perficienda; ut ex Rubricis; *ibid.* §. 12.

116 Si, dum celebratur, incidat subita irruptio hostium, vel imminens alluvio, aut ruina templi, ante consecrationem, deserenda est Missa: post consecrationem, sumendum statim Sacramentum, omissis aliis caeremoniis. Si vero casus isti incidant, hostia quidem, sed nondum sanguine consecrato, potest Sacerdos hostiam statim sumere, et abire, nisi forte in casu, quo Christianae Religionis hostes in contemptum ejusdem Religionis minitentur Sacerdoti mortem, nisi Sacrificium imperfectum relinquat; *Ibid.* §. 14.

117 Superveniente excommunicato non tolerato, a Missa, si nondum perventum est ad Canonem, vel ut quidam volunt, ad consecrationem, nec ille possit abigi, deserenda est, post consecrationem perficienda. Sed sumpta communione, reliqua perficienda sunt, vel in Sacristia, vel in alio loco decenti. *Ibid.* §. 14.

Rite pariter interrumpitur Missa, etiam interruptione longa vel ad baptizandum infantem moriturum, qui alioqui sine Baptismo moreretur, vel ad audiendam confessionem infirmi, qui alioqui non confessus obiret; vel etiam, ad Extremam Unctionem administrandam. Curandum tamen tunc esset a Sacerdote, ut Sacramentum interim diligenter custodiatur, et cum redierit, resumenda Missa est ex eo loco, ubi fuerit intermissa. *Ibid.* §. 15. 118

Si recitato jam Evangelio, et Symbolo, superveniat vir Princeps, sive laicus, sive Ecclesiasticus qui Missam die festo non audierit, negant plures Doctores posse ex integro Missam resumi. *Ibid.* §. 16. 119

Eucharistiam fidelibus administrare infra actionem Missae non sunt obligandi Sacerdotes, si Parochi, seu Episcopi censuerint praestare, ut haec administratio fiat in Altari, ubi adservatur Ss. Eucharistia extra Missam. Encyclica ad Episcopos Italiae incip. *Certiores effecti.* 120

Sacerdotes Saeculares in Ecclesiis Regularium illorum Missam legere vetantur, sed utendum est illis Missali Romano, ita tamen, ut possint de Sancto, de quo Regulares illi agunt officium, Missam recitare, eam desumendo ex Communi Missalis Romani, ut pro Capellanis, et Confessariis Monialium decrevit S. Congregatio, Clemente XI. Decretum approbante. *De Sacrif. Missae lib.* 3. *cap.* 23. §. 1. *et Instit. Eccles.* 34. §. 20. * 121

*Sacerdotes tamen Saeculares celebraates in Ecclesiis totius ordinis S. Augustini possunt recitare Missas proprias Sanctorum illius ordinis, ut ex Rescripto S. Mo. Clementis XIV. 18. *Junii* 1773. per Secretariam supplicum libellorum edito; et SS. D. P. Pius VI. eamdem facultatem concessit celebrantibus in Ecclesiis ordinis Minorum S. Francisci 5. *Sept.* 1775. Carmelitarum Excalceatorum 14. *Augusti* 1777. Carmelitarum antiquae observantiae 2. *Junii* 1778. et in Ecclesiis totius ordinis S. Benedicti 12. *Februarii* 1780. per eamdem Secretariam. 122

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Missa, ut monet etiam Auctor *num.* 1. debet esse conformis Officio diei, *nisi gravis causa excuset;* tum quia *cap. Quidem, de celebr. Missar.* reprehenduntur Sacerdotes, qui Officio diei praetermisso, frequentius celebrant Missas, quas votivas dicimus; tum quia non semel a Sacra Rituum Congregatione prohibitum est, quominus Missae votivae in Festis solemnibus, et duplicibus celebrentur. 123

124 Dixi *nisi gravis causa excuset*, propterea quod in exequiis ex. gr. praesente corpore, debet Missa de defunctis celebrari.

125 Caute vero intelligendus est Auctor, dum eodem num. 1. ait: *nisi pro aliqua causa, et obligatione debeat legi votiva*. Ex his enim verbis videtur sequi, quod Sacerdos, qui ratione beneficii, vel stipendii tenetur Missam celebrare ex. g. de Beata Virgine, vel de defunctis, eam indistincte celebrare queat diebus etiam Dominicis, et Festis duplicibus. At non concurrente expressa voluntate fundatoris, recte monet Habert *de Eucharist. cap.* 16. *quaest.* 1. « Sacerdotem, qui ratione Beneficii, vel stipendii tenetur Missam celebrare de B. Virgine, seu de defunctis, posse, immo debere Dominicis, et Festis duplicibus sacrum facere de die; quia praesumitur fundator Ecclesiae filius juxta Matris praescriptum suum legatum instituisse ».

* Hoc ipsum diserte tradit Lucius noster Artic. proximo num. 4. quod miror ab Auctore Additionum non fuisse animadversum *.

Quid vero, si expressa sit voluntas fundatoris, 126
ut festis etiam duplicibus celebretur Missa de B. Virgine, vel de defunctis; ita ut recurri nequeat ad dictam praesumptionem? Tolerari posse celebrationem Missae de B. Virgine, vel de defunctis, si festa illa simplicia non sint de praecepto, relato decreto S. Cong. Rituum, tradit Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom.* 1. *qu.* 249. *num.* 2.

Major difficultas est, an id ipsum tolerari queat 127
in Feriis Privilegiatis, et in diebus infra octavam, quibus cadunt etiam officia duplicia; Negat mox laudatus Auctor *ubi supra num.* 3.

## ARTICULUS XIII.

### DE OBSERVANDIS IN MISSIS VOTIVIS.

### SUMMARIUM

1. Missa unde dicatur votiva? — 2. Missa votiva licite est, si adsit rationabilis caussa pro ipsa celebranda. — 3. Missae votivae privatae non possunt dici in Festo duplici, etiamsi tale duplex esset translatum. — 4. Item nequeunt dici die Cinerum, Septimana Sancta, in Vigilia Nativitatis Christi, et Pentecostes, in Vigilia Epiphaniae, infra Octavas Epiphaniae, Paschae, et Pentecostes, infra Octavam Corporis Christi, infra Octavam Nativitatis Christi, et in omnibus anni Dominicis. — 5. Votivae solemnes, et pro re gravi, et caussa publica celebrari possunt etiam in Festis duplicibus de praecepto, et Dominicis, exceptis Dominica prima Adventus, Feria 4. Cinerum, Dominica prima Quadrag. Passionis, et Palmarum usque ad Fer. *III.* Paschae inclusive, Dominica in Albis, Dominica Pentecostes, cum duobus Festis sequentibus, Nativitate Domini, Epiphania, Ascensione, Corpore Christi, et omnibus solemnitatibus primae Classis. — 6. Res gravis pro licita Missae Votivae solemnis decantatione cum Gloria, et Credo ea est, pro qua convenit totus Clerus cum Episcopo: Vel apud Regulares in eorum Comitiis Generalibus, vel Provincialibus, et cum cantatur Missa pro re, eorumdem judicio, gravi. — 7. Item pro expositione 40. Horarum pro tempore cantetur Missa Votiva de Ss. Sacramento cum Gloria, et Credo, et unica Oratione, exceptis Dominicis, et Festis 1. et 2. Classis, ac Feria 4. Cinerum, et Feria 2. 3. et 4. majoris hebdomadae, quibus diebus cantatur Missa de Officio currenti cum commemoratione Ss. Sacramenti sub unica tantum conclusione. — 8. Et si cantanda est alia Missa, durante Expositione, licet sit Conventualis, debet cantari in alio Altari. — 9. Neque in Altari Expositionis debent celebrari Missae privatae cujuscumque Ritus. — 10. Et Missae privatae, si Officium est duplex, debent celebrari de Officio currenti cum commemoratione Ss. Sacramenti — 11. Vel si non est duplex, Votivae de Sanctissimo Sacramento sine *Gloria*, et sine *Credo* — 12. Sacerdos Missam privatam celebraturus, dum transit ante Ss. Sacramentum, facta adoratione utroque genu, et aperto capite, surgens se cooperit. — 13. Missae votivae solemnes pro re gravi, et causa publica canendae sunt cum *Gloria*, et *Credo*, nisi adhibeantur paramenta violacea, quia tunc debet omitti *Gloria*, et *Credo*. — 14. Missae votivae nunquam sunt celebrandae cum *Gloria* et *Credo*, nisi fuerint Missae Angelorum, in quibus quotidie est recitandus Hymnus Angelicus; vel Missae de B. M. V. in quibus quolibet Sabbato dici debet *Gloria*, sed sine *Credo*. — 15. In Votivis dicitur semper Psalmus *Judica*, et ad *Introitum*, et *Lavabo* semper Gloria Patri etc. etiamsi esset Missa de Passione, etiam infra hebdomadam Passionis, licet haec omnia omittantur in Missa de tempore. — 16. Praefatio dicitur propria, si habeatur; alias dicitur de tempore, vel de Octava, vel de Communi. — 17 Quod procedit etiam infra Octavam Nativitatis Christi, si votiva habeat Praefationem propriam. — 18. *Communicantes*, et *Hanc igitur*, si votiva dicatur infra Octavam, quae illa habet propria, dicuntur de Octava; et in fine dicitur semper Evangelium S. Joannis. — 19. Infra octavam non celebratur Votiva de eo, de quo est Octava, sed dicitur Missa Festi conveniens Officio cum *Gloria* sine *Credo*; Quod si sit infra Octavam B. M. V. et fiat Officium de aliquo Sancto, pro Votiva de B. Maria Virgine, debet dici Missa de Octava, sed more votivo sine *Gloria*, et sine *Credo*; nisi fuerit Sabbatum, quia tunc dicendum erit *Gloria* sine *Credo*. — 20. Qui in Sabbato recitat Officium de B. M. V. si celebret Votivam de aliquo Sancto, non debet dicere *Gloria*, neque Praefationem B. M. V. — 21. Ob Missam Votivam non est omittenda Missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium. — 22. Immo abrogatur consuetudo non cantandi Missam in die ultra Votivam. — 23 Et licet in illis Eccle iis, in quibus adest inveterata consuetudo cantandi Missam votivam de B. V. Maria singulis diebus Sabbati, possit hic pius usus, seu populorum devotio continuari, etiam in Sabbatis Festo duplici impeditis; non est tamen omittenda Missa Conventualis, *ad* n. 24. — 25. Alia satis summarie referuntur, *ad* n. 36. — 37. Missae votivae an dici possint de Beatis nondum Canoniz.? *ad* n. 39. — 40. alia ad rem *ad* n. 49.

1 Missa dicitur votiva non simpliciter a voto,
quo quis se obstringit ad talem Missam ce-
lebrandam, sed a voluntate, qua se deter-
minat, vel ex propria devotione, vel ad im-
2 plendum desiderium alterius, qui eam petit. Et
licita est, si adsit rationabilis causa pro ipsa cele-
branda, alioquin Missa debet concordare cum Of-
3 ficio, ut in *Rubricis Missalis* praescribitur. Missae
votivae privatae non possunt dici in Festo dupli-
ci, etiamsi esset tale duplex Festum translatum:
4 *Sac. Rit. Congreg.* 5. *Augusti* 1662. Item nequeunt
dici die Cinerum, Septimana sancta, in Vigilia Na-
tivitatis Christi, et Pentecostes: 29. *Augusti* 1627.
in Vigilia Epiphaniae: 27. *Aprilis* 1698. *et* 10.
*Decembr.* 1718. infra octavas Epiphaniae, Paschae,
et Pentecostes: 28. *Augusti* 1627. infra octavam
Corporis Christi: 21. *Junii* 1670. infra Octavam
Nativitatis Christi: 25. *Septembris* 1706. confir-
mat. 15. *Sept.* 1714. nec non in omnibus anni
Dominicis, ut constat ex ipsis Rubricis, in quibus
dicitur posse solum celebrari Missam votivam *aliis
diebus infra hebdomadam*, hoc est a Dominica in
Dominicam, quando non est duplex.
5 Votivae autem solemnes, et pro re gravi, et cau-
sa publica celebrari possunt etiam in Festis dupli-
cibus de praecepto, et in Dominicis, exceptis Do-
minica prima Adventus, Feria IV. Cinerum, do-
minica prima Quadragesimae, Passionis, et Pal-
marum usque ad Feriam 3. Paschae inclusive, Do-
minica in Albis, Dominica Pentecostes cum duo-
bus Festis sequentibus; Nativitate Domini, Epi-
phania, Ascensione, Corpore Christi, et omnibus
solemnitatibus primae Classis. Quarti *part.* 1. *tit.*
4. *vers. Nota secundo:* aliique communiter, ut
6 patet ex Decretis relatis artic. sequent. *n.* 4. Res
gravis pro licita Missae votivae solemnis decanta-
tione cum *Gloria, et Credo* ea est, pro qua conve-
nit totus Clerus cum Episcopo: Vel apud Regula-
res in eorum Comitiis Generalibus, vel Provincia-
libus: Et cum cantatur Missa pro re, eorumdem
7 judicio gravi: 19. *Maii* 1607. Item pro expositio-
ne 40. Horarum, juxta Decretum ejusdem Congr.
13. *Februarii* 1666. et instructionem de manda-
to Clementis XI. pro tali Expositione emanatam
*die* 20. *Januarii* 1705. in qua disponitur, ut se-
quitur: « In expositione, et repositione Ss. Sacra-
menti pro Oratione 40. Horarum cantatur Missa
Votiva de Ss. Sacramento cum Gloria, et Credo,
et unica Oratione, exceptis Dominicis, et Festis
1. et 2. Classis, ac Feria 4. Cinerum, et Feria 2.
3. et 4. majoris hebdomadae, quibus diebus can-
tatur Missa de Officio currenti cum commemora-
tione Ss. Sacramenti sub unica tantum conclusio-
8 ne. Et si cantanda est alia Missa, durante Expo-
sitione, licet sit Conventualis, debet cantari in
9 alio Altari. Neque in Altari Expositionis debent
10 celebrari Missae privatae cujuscumque ritus. Et
Missae privatae, si Officium est duplex, debent ce-
lebrari de Officio currenti cum commemoratione
Ss. Sacramenti; Vel si non est duplex, Votivae de 11
Sanctissimo Sacramento sine Gloria, et sine Cre-
do »: Sic praecipiente Sanctissimo D. Nostro. Vi-
de tamen *infra n.* 34. et verb. *Oratio n.* 31. ubi
excipiuntur etiam alii dies pro Missis votivis can-
tandis ex nova Instructione Clementis XII. ema-
nata die 1. *Septembr.* 1730. et jam integre allata
in Tomo tertio verb. *Eucharistia n.* 64. Sacerdos 12
Missam privatam celebraturus, dum transit ante
Ss. Sacramentum, facta adoratione utroque genu,
et aperto capite, surgens se cooperit: *Sac. Rituum
Cong.* 7. *Septembris* 1638.
Missae votivae solemnes pro re gravi, et causa 13
publica canendae sunt cum *Gloria*, et *Credo;* nisi
adhibeantur paramenta violacea, quia tunc debet
omitti *Gloria* et *Credo:* ex Decreto 19. *Maii* 1607.
Missae autem votivae privatae numquam sunt ce- 14
lebrandae cum *Gloria, et Credo,* nisi fuerint Mis-
sae Angelorum, in quibus quotidie est recitandus
Hymnus Angelicus, vel Missae de B. V. Maria, in
quibus quolibet Sabbato dici debet *Gloria*, sed si-
ne *Credo:* 15. *Maii* 1672. In Votivis dicitur sem- 15
per Psalmus *Judica*, et ad *Introitum*, et *Lavabo*,
semper *Gloria Patri* etc. etiamsi esset Missa de
Passione, etiam infra hebdomadam Passionis, li-
cet haec omnia omittantur in Missa de tempore:
10. *Februari* 1647. Praefatio dicitur propria, si 16
habeatur; alias dicitur de tempore, vel de Octava,
vel de Communi: 28. *Augusti* 1607. *et* 16. *Junii*
1683. Quod procedit etiam infra Octavam Nativi- 17
tatis Christi, si Votiva habeat Praefationem pro-
priam: 28. *Augusti* 1627. *et* 16. *Junii* 1683.
*Communicantes* autem, *et Hanc igitur* dicantur de 18
octava, si Votiva dicatur infra octavam, quae illa
habet propria: et in fine dicitur semper Evange-
lium S. Joannis, 20. *Augusti* 1627. *et* 16. *Junii*
1683. Infra octavam non celebratur votiva de eo, 19
de quo est octava, sed dicitur Missa Festi conve-
niens Officio cum *Gloria* sine *Credo*. Quod si sit
infra Octavam Beatae Mariae Virginis, et fiat Of-
ficium de aliquo Sancto, pro Votiva de B. M. Vir-
gine, debet dici Missa de Octava, sed more votivo
sine *Gloria*, et sine *Credo*, nisi fuerit Sabbatum,
quia tunc dicendum erit *Gloria* sine *Credo*: 2. *De-
cembris* 1684. Qui in Sabbato recitat Officium B. 20
M. Virginis, si celebret Votivam de aliquo San-
cto, non debet dicere *Gloria*, neque Praefationem
B. M Virgin. 2. *Decembris* 1684. Ob Missam Vo- 21
tivam non est omittenda Missa Conventualis, ne-
que potest introduci consuetudo in contrarium:
16. *Jan.* 1627. Immo abrogatur consuetudo non 22
canendi Missam de die ultra Votivam: 28. *Augusti*
1628. Et licet in illis Ecclesiis, in quibus adest 23
inveterata consuetudo cantandi Missam Votivam
de B. M. Virgine singulis diebus Sabbati, possit
hic pius usus, seu populorum devotio continuari
etiam in Sabbatis Festo duplici impeditis, non est

tamen omittenda Missa Conventualis: 2. *Decembris*
24 1684. Tenentur enim Canonici omnino ad canendam Missam de die, ut lucrentur distributiones: 28. *Januarii* 1612. et ex *Sacra Congregatione Concilii in Tusculan.* 10. *Novembris* 1652. *et in Civitatis Castellanae*, 4. *Martii* 1690.

25 Missa votiva solemnis de B. M. V. potest cantari in die Dominico ratione concursus populi: *Sac. Rit. Congreg. in Aretina* 20. *Novemb.* 1662. dummodo tamen non sit Dominica privilegiata, vel ipsa non incidat in Festo 1. et 2. classis, vel in octavis privilegiatis. Vide *Resolutiones Sac. Cong.*

26 Missa votiva solemnis de B. M. V. cum Gloria et Credo potest cantari in die Dominico ratione voti, seu alia causa: *Sacra Rit. Congregat. in Aretina* 16. *Junii* 1663. Id tamen locum non habet in Dominicis, et octavis privilegiatis, et in duplicibus primae, et secundae classis; ut in *numero antecedenti*.

27 In Ecclesiis, ubi quotidie non cantatur Missa, si occurrat Festum Patroni, seu Titularis diebus, quibus non potest de eo fieri Officium, potest nihilominus (diebus non exceptis a Rubrica Missalis tit. 6. de translatione) cantari Missa de Patrono, seu Titulari, licet non cantetur altera Missa non concordans cum Officio: *Sacra Rit. Congr. in una Ordinis Eremitar. S. Augustini* 23. *Aug.* 1704.

28 In Ecclesiis, ubi titulus est Ecclesiae, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, diebus, in quibus juxta Rubricas Missalis *t.* 6. *de Translatione Festor.* possunt cantari duae Missae, una de Die, alia de Festo, si non est obligatio cantandi Missam quotidie, cantari potest Missa solemnis Votiva de Festo occurrente tantum: *Sac. Rit. Congreg. in Borgonen.* 17. *Aug.* 1709. apud Pitton. *tom.* 2. *Constitut. et decis. pro Sacris Ritibus num. margin.* 1675. et observa num. hic immediate antecedentem *sub* 27. *Aug.* 1704. *in una Ordinis Eremitarum S. Augustini.*

29 Missae Votivae, quas ex obligatione Capitulum tenetur per hebdomadam celebrare certis diebus praescriptis, in quibus multoties occurrit Festum de praecepto, debent transferri in aliam diem non impeditam de praecepto: *Sac. Rit. Cong. in Tarentina* 9. *Decembris* 1634.

30 Missa solemnis in Dominica infra octavam alicujus Sancti, non debet celebrari de eodem Sancto, licet de consensu Ordinarii fiat processio ad ejus Ecclesiam: *Sacr. Rit. Congr. in Aretina* 24. *Julii* 1660.

31 Missa Solemnis de S. Josepho, quando ejus Festum incidit in Feria II. III. et IV. Majoris hebdomadae, non potest cantari, etiam ob concursum populi, sed debet omitti, nec potest illis diebus fieri processio in ejus honorem: *Sac. Rit. Congr.* 4. *Augusti* 1663. in *una Urbis.*

32 Receptio ad habitum, et professionem Religiosam, sub re gravi numerari non potest, ut ex consuetudine cantari possit Missa Votiva solemnis etiam de Spiritu Sancto, in Dominicis, vel duplicibus, et hic abusus est omnino tollendus: *Sac. Rit. Congr. in Ruremonden.* 24. *Julii.* 1683.

Non potest Missa Votiva de Spiritu Sancto, vel 33
alia celebrari etiam ab Episcopo pro eligenda Abbatissa in Festo duplici, vel Dominica: *Sac. Rit. Congr.* 28. *April.* 1708.

Missae solemnes, et pro re gravi, et causa pu- 34
blica non solum nequeunt cani in supradictis Dominicis, et duplicibus primae, et secundae classis, Feria 4. Cinerum, Feria II. III. et IV. majoris hebdomadae juxta Instructionem pro expositione Sacramenti ratione Orationis 40. Horarum editam a Clemente XI. *Die* 20. *Januarii* 1705 et a nobis allatam sub verb. *Eucharistia in fine*; sed neque in omnibus diebus Octavarum Paschae, et Pentecostes, in Vigilia Nativitatis Domini, et Pentecostes, et in die octava Epiphaniae, ut colligitur ex eadem instructione confirmata, et adducta *sub* §. 10 a Clemente XII. *die prima Septembr.* 1730. et allata a Merati *tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 14. in qua praescribitur quidem Missa de Sanctissimo Sacramento Votiva pro re gravi, sed excipiuntur expresse supradicti dies, qui non erant excepti in instructione praedicta Clementis XII. in quibus mandat cantari Missam de Officio currenti cum commemoratione SS. Sacramenti sub unica tantum conclusione. Unde si in dictis diebus non potest cantari Votiva pro re gravi de Sanctissimo Sacramento, quod est majus, neque poterit cani alia votiva, quod est minus: *arg. Auth. Multo magis*, *Cod. de Sacr. Eccles.*

Potest tamen in supradictis diebus cani Missa 35
solemnis in propria Ecclesia de Sancto Patrono, seu Titulari, licet transferendo; quia allata Clementina Instructio respicit solum Missam solemnem simpliciter votivam: Missa autem de Patrono, seu Titulari in casu proposito, non est simpliciter votiva, sed semifestiva, ut notant Quarti, Gavantus, Arnaud. et alii apud Merati *t.* 1. *part.* 1. *tit.* 4. §. 7. et habet aliquid juris, et acquisiti, et acquirendi in propria sua die. Tum quia Rubrica Missalis *tit.* 6. *de translatione Festorum*, expresse sic habet: « In Ecclesiis autem ubi titulus est Ecclesiae, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari duae Missae, una de die, alia de Festo; excepta Dominica prima Adventus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesimae, Dominica Palmarum cum tota hebdomada majori, Dominica Resurrectionis, et Dominica Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, die Nativitatis Domini, Epiphaniae, Ascensionis, et Festo Corporis Christi ». Ubi, ut vides, non excipiuntur supradicti, et similes dies: Exceptio autem firmat regulam in non exceptis *l. in his, quae* 15. *ff. de Legibus*, *l. Quaesitum* 12. §. 43. *ff. de Instructo*, *vel instrumento legato*: *cap. Dominus* 16. *caus.* 32. *qu.* 7. *cap. Quoniam* 2. *de conjugio leprosor.* cum similibus: adeoque, vigore dictae Rubricae, cantari poterit in dictis diebus non exceptis Missa de Ti-

tulari in propria Ecclesia; Et ad id faciunt supra allata Decreta *Sacr. Congr. Rit. sub num.* 27. in *una Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, et sub num.* 28. *in Bergomen.* Tunc autem erunt cantandae duae Missae, in Ecclesiis, quibus incumbit onus eas cantandi: *Sac. Rit. Congreg.* 28. *Aug.* 1628. 4. *Maii* 1686. *et* 5. *Jul.* 1698. De his omnibus vide *Resolutiones*, et *Decreta S. R. Congregat.* quae in hac Editione apposita sunt in Tomo IX.

36 Missae votivae de Sanctissimo Sacramento, de B. M. V. cum cantu, fundatae seu relictae, et ordinatae a Benefactoribus, cantari non possunt in duplicibus, aliisque diebus duplicia excludentibus, sed cantari debent Missae de Festo occurrente cum applicatione sacrificii, sicque satisfieri, et Benefactorum mentem impleri, resolvit, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quam abusum esse declaravit, *Sac. Rit. Congr. in Ruremunden.* 24. *Julii* 1683. apud Henricum Pisarr. *in Exposit. Rubricar. Missal. Roman. part.* 1. *tit.* 4. *de Missis Votivis sub n.* 8. et Merati *loc. cit. n.* 463.

37 An Missae votivae dici possint de Beatis nondum Canonizatis, variant Doctores; affirmativam sententiam tenent Castropalao *tract.* 3. *de Fide disp.* 1. *punct.* 5. §. 5. *n.* 7. Quintanadvenas *in Theolog. moral. tract.* 7. *singul.* 5. Megalius *in Promptuario verb. Canonizatio*, Tamburin. *Opuscul. de Sacrific. lib.* 2. *cap.* 6. §. 8. Pasqualig. *tom.* 1. *de Missa Sacrific. quaest.* 277. *n.* 3. *et sequent.* et alii ab ipsis citati volentes posse dici Missas votivas de dictis Beatis a quibuscumque Sacerdotibus in quibuscumque Ecclesiis, et quibuscumque diebus, in quibus sint permissae Missae votivae, quia eo ipso, quod Sedes Apostolica concessit posse recitari Missam de aliquo Beato, quilibet recitans Missam quacumque die, et in quacumque Ecclesia in honorem dicti Beati, id facit auctoritate Sedis Apostolicae, quae abstulit impedimentum relatum in *cap.* 1. *de Reliquiis, et veneratione Sanctorum*, ubi cavetur neminem esse venerandum sine auctoritate Apostolicae Sedis.

38 Negativam autem defendunt Quarti *in Rubr. Missal. part.* 1. *tit.* 4. *dub.* 6. Bissus *litt. M. n.* 231. §. 26. Guyetus *l.* 4. *c.* 21. *qu.* 2. Merati *t.* 1. *tit.* 5. §. 2. *n.* 16. et alii dicentes, non posse in honorem Beati nondum Canonizati dici Missam extra diem assignatam, vel ab aliis personis, vel in aliis Ecclesiis non expressis in Diplomate Beatificationis; asseruntque hanc sententiam communiorem esse, et veram. Immo Quarti *loc. cit.* et alii volunt esse communem. Et ratio est quia ex *cit. cap.* 1. *de Reliquiis, et veneratione Sanctor.* nemini licet aliquem venerari cultu publico absque licentia Sedis Apostolicae; In nostro autem casu non est concessa licentia, nisi determinatis personis, et pro diebus, et locis etiam determinatis, adeoque non licet praedictos limites excedere; Alias; si liceret, frustra, et inutiliter apponeretur praedicta determinatio, et limitatio, personarum, dierum, et locorum, quod non est dicendum; Tum quia vis privilegii, seu concessionis non pendet solum a causa, sed praecipue pendet a libera voluntate concedentis, qui non intendit concedere, nisi id, quod exprimit, adeoque in casu nostro non potest dici Missa, neque ab aliis personis, neque in aliis locis, neque in aliis diebus in Bulla non expressis, quia non licet excedere, praesertim in Missa limites verbales Indultorum Sedis Apostolicae, ex Decreto *Sacr. Rit. Congreg.* 5. *Octobr.* 1653. relat. inter. *Resolutiones Sac. Congr.* Quae sententia, ut conformior Decretis, et menti Sedis Apostolicae, est tenenda. Et ad Summum posset sequi prima sententia quo ad hanc partem, nempe posse dici Missas votivas de Beatis non Canonizatis ab illis personis, quibus a Sede Apostolica est concessa de dictis Beatis Missarum celebratio, quia tales personae, maxime in locis concessis, non viderentur exhibere illis cultum diversum ab eo, quem concessit Sedes Apostolica; sicque non viderentur contravenire Decretis, et menti dictae Apostolicae Sedis, nisi forte talis concessio esset expresse restricta ad solam eorum diem Festivam. 39

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quaeri hic potest, an Missae assignatae certis diebus, aut festivitatibus possint in aliis diebus tamquam votivae celebrari? Missas *de communi* celebrari posse per annum in honorem eorum Sanctorum, de quibus licet Missas celebrare, non est quod controverti queat, idque quia quum sint eae applicabiles pluribus Sanctis, ita etiam pro quolibet tempore applicari possunt. Quinimo id ipsum locum habet quoad Sanctos, quorum Missa in Missali est propria quoad aliquas preces, propterea quod ita ea est ordinata ad celebritatem illius Sancti, ut convenire etiam possit cuicumque commemorationi ipsius, qualis est quae sit in Missa votiva. Vide *Alcozer. tract.* 1. *Caeremon. gloss.* 14. *Castal. lib.* 2. *caerem. sect.* 9. *cap.* 4. *n.* 1. 40 41 42

Difficultas itaque est de Missis dierum mobilium, Festorum B. M. Virginis, et similibus. Hasce autem Missas tanquam votivas celebrari haud posse, communiter praeter mox allegatos tenent Gavant. in *Rubr. Missal. part.* 4. *tit.* 17. *n.* S. Quart. *in Rubric. Missal. part.* 1. *tract.* 3. *dub.* 5. Avers. *quaest.* 11. *de Eucharistia sect.* 12. Pasqualig. *de Sacrificio Missae t.* 1. *quaest.* 248. *n.* 2. 43

Quo fit, ut pro Missis hebdomadae majoris erit celebranda Missa de Passione, pro Missa Pentecostes votiva de Spiritu Sancto, eo quia hae Missae institutae principaliter sunt pro illa celebratione, adeoque non congruunt extra occasionem ipsius; Pasqualig. *de Sacrif. Missae tom.* 1. *quaest.* 248. *dist.* u. 2. 44

Ex hac autem communi opinione plura sequuntur. I. quod non possit celebrari Missa votiva Assumptionis B. M. Virginis, aut alterius Festivitatis, sed celebranda sit votiva posita in Missali 45 46

47 juxta congruentiam temporis ibi assignatam. II.
quod si celebranda sit Missa votiva Nativitatis Domini, celebrari ea debeat, quae celebratur infra octavam, et omittenda sint ea, quae non congruunt tempori, in quo recitatur, ut esset *Alleluja*, et addendus esset Tractus, qui esset proportionatus.

III. quod si petatur celebratio Missae votivae S. 48
Petri, aut S. Pauli, erit celebranda Missa votiva
Apostolorum. IV. quod ubi petitur Missa votiva, 49
quae non debet celebrari; et in Missali non adest votivae correspondens, celebranda erit, quae currit illo die: Pasqualigo *loco citato n.* 5. *et plur. seqq.*

## ARTICULUS XIV.

### DE OBSERVANDIS PRO MISSIS DE REQUIEM, *ET DE MISSIS QUAS VOCANT D. GREGORII.*

### SUMMARIUM

1. Missae privatae de Requiem non possuot celebrari omnibus illis diebus, quibus ooo possunt celebrari Missae Votivae. — 2. Missae privatae de Requiem noo possunt dici io Festo duplici, etiamsi esset tale duplex Festum translatum. — 3. Et neque privatae Missae de Requiem possuot celebrari etiam praesente, et insepulto Corpore, in quocumque duplici, vel quacumque die, qua prohibetur fieri Officium duplex. — 4. Missa solemnis de Requiem, praesente Corpore, potest cantari in omnibus Dominicis, et Festis de praecepto, praeter quam in Solemnitatibus I. Classis: Et tridua Majoris Hebdomadae, ac die S. Paschae prohibentur etiam exequiae, et quodcumque signum defunct. sed Officiom, et Preces recitantur privatim. — 5. Aooiversaria de Requiem, aot de tertia, septima, et trigesima die non possunt io Festo de praecepto cani, ne quidem solemniter, bene tamen pro implenda voluntate Testatorum in Festo duplici, quod non est de praecepto. — 6. Immo, Anniversaria, et Missae de Requiem, quae ex dispositione Testatorum cum onotu sunt quotannis celebraodae, possuot cantari, etiamsi Ipsorum obitus dies inciderit in Festum duplex majus: Non tamen in Festo duplici secundae classis. — 7. Cum primum habita fuerit notitia de obita alicujus personae, cantari poterit Missa de Requiem, etiam in Festo duplici, quod ooo sit de praecepto, nam in hoc casu praedicta Missa erit differenda. — 8. Missae in Festo duplici celebratae in Altari pro Animabus perpetuo privilegiato, et in quo proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandae essent Missae de Requiem ex obligatione, suffragantur, ac si celebratae fuissent pro Defunctis etiam juxta formam privilegiorum. — 9. Decretum extenditur etiam ad Altaria, non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadae diebus privilegiata, ac proinde Missae de Festo duplici, quae sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione celebrantur, suffragantur, ac si celebratae fuissent pro Defunctis. — 10. Insuper Missae celebratae de Festo currente in Altaribus privilegiatis in diebus, quibus non licet Missas de Requiem celebrare, habeot eamdem vim, et Indulgentias, perinde ac si essent celebratae Missae Defunctorum. — 11. Adducitur ad id Constitutio Alexandri VII. — 12. Adducitur ad id Constitutio Clementis IX. — 13. Adducitur ad id Constitutio Innocentii XI. — 14. Adduciter ad id novissima resolutio Sacr. Congregat. Rit. Urbis, et Orbis specialiter approbata a Clemente XI. — 15. Dies tertia, septima, et trigesima oumeraotur a die datae sepulturae. — 16. Ante sepulturam die tertia, septima, et trigesima celebratur Missa de die *Obitus*, sive *Depositionis*. — 17. Si dies tertia, septima, trigesima, aut Aoniversarie iocidat in diem prohibitam, potest transferri in diem sequentem. — 18. Immo, si dies prohibita non sit ex magis privilegiatis, et Festum de praecepto, ad implendam Testatorum voluntatem, potest cani Missa solemnis de Requiem die tertia, septima, et trigesima, etiamsi sit Festum duplex, non de praecepto. — 19. Et pro Anniversariis quotannis adimplendis potest etiam cani in duplici Majore. — 20. Missae in die Commemorationis omnium Fidelium defunctorum possunt applicari ad libitum, scilicet tam in genere pro omnibus, quam io specie pro aliquibus defunctis. — 21. Durante expositione SS. Sacramenti non potest celebrari Missa de Requiem, neque cantari pro adimplenda mente Testatoris, sive Anniversariu satisfaciendo, licet currat Officium hujusmodi Missas admittens. — 22. An, quomodo, et quando liceat ministrare Eucharistiam in paramentis oigris, et in Missis Defunctorum, *ad n.* 23. — 24. Triginta Missae S. Gregorii unde ortum habuerint, et ob quam caussam in devotionem, et praxim fidelium devenerint. — 25. Istae triginta Missae non sunt prohibitae, sed solum quaedam aliae pro vivis, et defunctis falso Divo Gregorio imputatae, et a Sacra Congregatione non approbatae. — 26. Hae triginta Missae non est necesse, quod omnes celebrentur ab uno, et eodem solo Sacerdote. — 27. Nec necesse est, quod omnes illae triginta Missae sint de Requiem. — 28. Requiritur autem, quantum fieri potest, ut istae triginta Missae sint continuae, et non interpolatae. — 29. Et dato, quod Sacerdos ad illas celebrandas obligatus, ex decentia, et honestate, pro aliqua die vellet Missam omittere, sic permittente Ecclesia, tunc posset illas continuare per celebrationem alterius Sacerdotis. — 30. Non interpolantur tamen per omissionem celebrationis illis diebus, quibus per Ecclesiam vetitum est celebrare. — 31. Cavendum autem est, ne haec continuatio Missarum per triginta dies fiat aliquo modo superstitioso, ponendo vim in tali praeciso numero, aut in hac, vel illa conditione. — 32. In Missis Defunctorum nequeunt pulsari Organa, et alia instrumenta Musica. — 33. Pax quare non detur in Missis Defunctorum. — 34. Addantur varia decreta usque *ad num.* 69. — 70. alia ad rem ad n. 91.

1 Missae privatae de Requiem non possunt ce-
lebrari omnibus illis diebus, quibus non
possunt celebrari Missae votivae, cum su-
pra adducta decreta pro Missis Votivis mi-
litent etiam pro Missis de Requiem non celebran-
2 dis in illis diebus exceptis. Missae privatae de Re-

quiem non possunt dici in Festo duplici, etiamsi
esset tale duplex Festum translatum; *Sacr. Rituum*
*Congregat.* 5. *Augusti* 1662. Et neque privatae 3
Missae de Requiem possunt celebrari etiam praesente, et insepulto corpore in quocumque duplici,
vel quacumque die, qua prohibetur fieri Officium

duplex; *Sacra Rituum Congreg.* 10. *Junii* 1693. et expresse prohibuit sub gravibus poenis Alexander VII. 5. *August.* 1662. cujus decretum confirmavit, et innovavit Clemens XI. 10. *Aug.* 1706.
4 Missa autem solemnis praesente corpore potest cantari in omnibus Dominicis, et Festis de praecepto, praeterquam in duplicibus 1. Classis: *Sacra Rit. Congreg.* 5. *Junii* 1698. 23. *Augusti* 1704. 29. *Septembris* 1714. 10. *Decembris* 1718. *et* 11. *Augusti* 1736. Et triduo Majoris Hebdomadae, ac die S. Pasch. prohibentur etiam exequiae. et quodcumque signum defunct. sed officium, et preces recitantur privatim ex *cit. Decretis.* Vide tamen infra in *Supplementis*, ubi varia alia adducuntur ad rem observanda.
5 Anniversaria de Requiem, aut de tertia, septima, et trigesima die non possunt in Festo de praecepto cani, nequidem solemniter; bene tamen pro implenda voluntate Testatorum in Festo duplici, quod non est de praecepto; *Sac. Rituum Congr.*
6 7. *Sept.* 1607. *et* 20. *Junii* 1626. Immo Anniversaria, et Missae de requiem, quae, ex dispositione Testatorum, cum cantu sunt quotannis celebranda, possunt cantari, etiamsi ipsorum obitus dies inciderit in Festum duplex majus; *Sacr. Rit. Congr.* 22. *Novembris* 1664. et Alexander VII. 22. *Jan.* 1667. Decret. incipient. *Creditae.* Non tamen in Festo duplici secundae classis: *Sac. Rit. Congreg.*
7 *in Collen.* 5. *Julii* 1699. Cum primum habita fuerit notitia de obitu alicujus personae, cantari poterit Missa de Requiem, etiam in Festo duplici, quod non sit de praecepto, nam in hoc casu praedicta Missa erit differenda; 4. *Maii* 1686
8 Missae in Festo duplici celebratae in Altari pro animabus perpetuo privilegiato, et in quo proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandae essent Missae de Requiem ex obligatione, suffragantur ac si celebratae fuissent pro defunctis, etiam jux-
9 ta formam privilegiorum; 22. *Januar.* 1667. Decretum extenditur etiam ad Altaria, non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadae diebus privilegiata; ac proinde Missae de Festo duplici, quae sive ex obligatione, sive ex sola Fidelium devotione celebrantur, suffragantur ac si celebratae fuissent
10 pro Defunctis; 23. *Septembris* 1669. Insuper Missae celebratae de Festo currente in Altaribus privilegiatis in diebus, quibus non licet Missas de Requiem celebrare, habent eamdem vim, et Indulgentias, perinde ac si fuissent celebratae Missae defunctorum, ut expresse statuerunt tres summi Pontifices, scilicet Alexander VII. *die* 22. *Januarii* 1667. in sua Constitutione incip. *Creditae.* Clemens IX. *die* 22. *Septembris* 1669. in sua Constit. incipient. *Cum felicis*, et Innocentius XI. *die* 4. *Maii* 1688. in sua Constit. Incip. *Alias*, quae omnes, ut prae oculis a cunctis habeantur, ad tollendas omnes dubietates, per extensum hic adducuntur.

## ALEXANDER PAPA VII.

« Creditae Nobis Caelitus dispensationis Offi- 11
» cium salubriter exequi, adjuvante Domino, jugiter satagentes, et quamplurima dubia in diversis mundi partibus orta, et in Congr. Venerab Fratrum Nostrorum Sanctae Rom. Eccles. Cardin. Sacris Ritibus praepositorum deducta, occasione Decreti ejusdem Congregationis die 5. *Augusti* 1662. editi, ac a Nobis probati, de non celebrandis Missis de Requiem in duplicibus, tollere, atque dirimere cupientes, de memoratorum Cardin. consilio, auctoritate Apostolica tenore praesentium approbamus in primis aliud decretum praedictae Congregat. editum *in una Novarien. die* 22. *Novembris* 1664. quo declaratum fuit, Anniversaria, et Missas cantatas de Requiem relictas ex dispositione Testatorum quotannis in die ipsorum obitus, etiam in duplici majori contingentis, non comprehendi in dicto Decreto.

« Ulterius quoad Altaria perpetuo privilegiata, » et in quibus proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandae sint Missae de Requiem ex obligatione, auctoritate, et tenore praedictis declaramus, per celebrationem Missarum de festo currenti satisfieri dictis obligationibus, et suffragari cum eisdem Indulgentiis perinde ac si essent celebratae Missae de Requiem ad formam privilegiorum; salva tamen semper in praemissis auctoritate Congreg. Decernentes easdem praesentes litteras semper firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere. Non obstantibus etc. 12

*Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die* 22. *Januari*, 1667. *Pontificatus nostri Anno duodecimo.*

Declarationem Alexandri extendit Clem. IX. ad Altaria temporaneo privilegio decorata, quo ad Missas in eis etiam ex fidelium devotione celebrandas, ut sequitur.

« Cum fel. record. Alexand. Papa VII. praedecessor noster dubia in diversis mundi partibus » occasione Decreti Congreg. tunc existentium » S. R. E. Card. Sacris Ritibus praepositorum *die* 5. *Augusti* 1662. emanati, et ab ipso Alexandro Praedecessore approbati, de non celebrandis Missis defunctorum in Festis ritus duplicis, exorta, dirimere cupiens, aliud ejusdem Congreg. Decretum *in una Novariensi die* 22. *Novembr.* 1664. editum approbaverit, quo declaratum fuerat, Anniversaria, et Missas defunctorum cum cantu ex disposit. Testatorum quotannis, recurrente ipsorum obitus die celebrandas, tametsi dies obitus hujusmodi in Festo ritus duplicis majoris incideret, non comprehendi in primo dicto decreto: Ac ulterius quoad Altaria
2 » privilegio Apostolico pro animabus fidelium de-

» functorum in perpetuum decorata, et in quibus » proinde quotidie, etiam in Festis ritus duplicis, » celebrandae essent Missae Defunctorum ex obligatione, declaravit, per celebrationem Missarum » de festo currenti satisfieri injunctis obligationibus, et Indulgentias per ejusmodi privilegia Apostolica concessas animabus Fidelium defunctorum in Purgatorio existentibus Suffragari, perinde ac si celebratae fuissent Missae Defunctorum ad formam dictorum privilegiorum, et alias » pro ut in ejusdem Alexandri Praedecessoris litteris desuper in simili forma Brevis *die* 22. *Januarii* 1667. expeditis, quarum tenores praesentibus pro plene, et sufficienter expressis, et » insertis haberi volumus, uberius continetur. » Cumque (sicut ad aures nostras pervenit) etiam » dubitetur, utrum dictarum litterarum dispositio, quo ad Altaria pariter quidem privilegiata, » sed non in perpetuum, nec pro omnibus hebdomadae diebus, et ad quae Missae non ex obligatione, sed ex sola fidelium devotione celebrantur, locum habeat; Hinc est, quod Nos dubitationes hujusmodi ex injunctae Nobis coelitus pastoralis sollicitudinis munere dirimere pariter, » atque decidere cupientes, de Venerabilium Fratrum Nostrorum ejusdem Sanctae Romanae Eccl. » Cardinalium Sacris Ritibus Praepositorum, qui » rem mature perpenderunt, consilio, declarationem a memorato Alexandro praedecessore, sicut praemittitur, editam, ad Altaria, ut praefertur, non in perpetuum, sed ad septennium, » seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non » omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadae diebus, nunc, et in futurum, quandocumque privilegiata, auctoritate Apostolica tenore praesentium extendimus. Et proinde, ut » Missae, quae ibidem de Festo currenti, in quo » Missae defunctorum celebrari non possint, sive » ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione » celebrabuntur, ita ut animae Christi fidelium, » pro quibus celebratae fuerint, Indulgentias per » privilegia hujusmodi concessas, consequantur in » omnibus, et per omnia, perinde ac si Missae » defunctorum ad formam eorumdem privilegiorum celebratae fuissent, auctoritate, et tenore » praedictis concedimus, et indulgemus. Decernentes easdem praesentes litteras semper firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, non obstantibus etc.

*Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die* 23. *Septemb.* 1669. *Pontificatus nostri Anno Tertio.*

13 Deinde Innocentius XI. confirmavit Decretum S. Congr. Rituum editum super Intelligentia Declarationum Alexandri, et Clement. quo ad alios quoque dies, in quibus, juxta Rubricas, Missae Defunctorum celebrari non possunt, ut infra.

» Alias postquam fel. record. Alexander Papa » VII. Praedecessor Noster per quasdam suas in » simili forma Brevis *die* 22. *Januarii* 1667. expeditas litteras, dubia in diversis mundi partibus, occasione Decreti Congregat. tunc existentium Sanctae Romanae Eccles. Cardinal. Sacris » Ritibus Praepositorum, *die* 5. *Augusti* 1662. emanati, et ab ipso Alexandro Praedecessore approbati, de non celebrandis Missis Defunctorum » in Festis ritus duplicis, exorta, dirimere cupiens, » inter cetera, quoad Altaria privilegio Apostolico pro Animabus fidelium Defunctorum in perpetuum decorata, et in quibus proinde quotidie, » etiam in Festis ritus duplicis, celebrandae fuissent Missae Defunctorum ex obligatione, declaraverat, per celebrationem Missarum de festo » currenti satisfieri injunctis obligationibus, et » Indulgentias per ejusmodi privilegia Apostolica » concessas, Animabus fidelium Defunctorum in » Purgatorio existentibus suffragari, perinde ac si » celebratae fuissent Missae Defuntorum ad formam dictorum privilegiorum: rec. mem. Clem. » Papa IX. pariter Praedecessor noster, aliam subinde ortam dubitationem, utrum scilicet dictarum Alexandri Praedecessoris litterarum dispositio, quoad Altaria pariter quidem privilegiata, sed non in perpetuum, nec pro omnibus hebdomadae diebus, et ad quae Missae non ex obligatione, sed ex sola fidelium devotiune celebrarentur, locum haberet, similiter tollere desiderans, declarationem a memorato Alexand. Praedecessore, sicut praemittitur, editam, ad Altaria, ut praefertur, non in perpetuum, sed ad » septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non in omnibus, sed aliquo, vel aliquibus » tantum hebdomadae diebus, tunc, et in futurum » quandocnmqne privilegiata, auctoritate Apostolica extendit, et proinde ut Missae, quae ibidem » de festo cnrrenti, in quo Missae defunctorum celebrari non possent, sive ex obligatione, sive ex » sola fidelium devotione celebrandae essent, suffragentur, itaut animae Christi fidelium, pro » quibus celebrarentur, Indulgentias per privilegia hujusmodi concessas, consequerentur, in » omnibus, et per omnia, perinde ac si Missae » Defunctorum ad formam eorumdem privilegiorum celebratae fuissent, eadem auctoritate concessit, et indulsit, et alias, prout in ipsius » Clement. praedecessoris litteris, etiam in forma Brevis *die* 23. *Septembris* 1669. desuper » expeditis, quarum, et praefatarum Alexand. » Praedecessoris litterarum tenores praesentibus » pro plene, et sufficienter expressis, et insertis » haberi volumus, uberius continetur. Cum autem » postmodum, sicut accepimus, novum circa praemissa excitatum fuerit dubium, videlicet, an » supradictae Alexandri, et Clementis Praedecessorum declarationes, sibi pariter locum vindicarent etiam in diebus Dominicis, infra Octavas » Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, et Cor-

» poris Christi, aliisque diebus, licet a Festo duplici non impediantur, adhuc tamen Missae defunctorum juxta ritum, et morem Ecclesiae celebrari nequeunt, quatenus nimirum Missae, quas iisdem diebus celebrare licet, servata ceteroquin dictorum privilegiorum forma, ad praefata Altaria privilegiata celebrarentur; Nosque dubium hujusmodi Congr. Ven. Fratrum nostrorum S. R. E. Cardin. Sacris Ritibus Praepositorum, examinandum commiserimus, ac eadem Card. Congr. re mature discussa, nuper suum decretum die 3. Aprilis proximi praeteriti, praefatas Alexandri, et Clem. Praedecess. Declarationes intelligendas esse pro omnibus diebus, quibus, juxta Rubricas, Missae defunctorum celebrari non possunt, responderit; Hinc est, quod nos commissae Nobis caelitus dispensationis munere fidelium defunctorum Animarum in Purgatorio existentium suffragiis peramplius consulere cupientes, Decretum hujusmodi a memorata Cardinalium Congregatione editum, ut praefertur, Apostolica auctoritate, tenore praesentium confirmamus, et approbamus, illique inviolabilis Apostolicae firmitatis robur adiicimus; Salva tamen semper in praemissis auctoritate supradictae Congregationis Cardinalium. Decernentes easdem praesentes litteras semper firmas, validas, et efficaces, existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, ac obtinere ».

*Dat. Romae apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die* 4. *Maii millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, Pontificatus nostri anno duodecimo.*

J. F. Albanus.

14 Circa quae adest resolutio Congregationis Rituum Urbis, et Orbis 15. *Septemb.* 1714. specialiter approbata a Clemente XI. *die* 29. *dicti Mensis* sequentis tenoris.

*Urbis, et Orbis.*

» Cum occasione Missalis, Typis Sacrae Congregationis de propaganda Fide summa cura, ac diligentia novissime impressi, et propediem publico usui exponendi, Sacra Rituum Congregationi enixe fuerit supplicatum, ut nonnulla ejusdem Sacrae Congreg. decreta jam alias edita, et approbata, in praedicto novo Missali summatim apponi, et imprimi posse benigne concedere dignaretur, videlicet.

» Missae pro Defunctis, sive de Requiem in Festis duplicibus, contra praescriptum Rubricarum Missalis Romani nullatenus celebrari debent. Quod si ex Benefactorum Institutione Missae hujusmodi celebrandae incidunt in Festum duplex, tunc, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, in aliam diem non impeditam minime transferantur: sed dicantur de Festo currenti, cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum; *die* 5. *Augusti* 1662. approbatum a fel. rec. Alex. VII. eadem die.

» Praedictum Decretum ab ejusdem fel. rec. Alexandro VII. speciali Brevi, quod incipit, *Creditae Nobis*, denuo fuit confirmatum, ac insuper statutum, idem servandum esse quoad Missas in Altaribus privilegiatis ex obligatione celebrandas, et Indulgentias, per ejusmodi privilegia concessas Animabus in Purgatorio existentibus, suffragari, perinde ac si celebratae fuissent Missae defunctorum. Ac denique declaratum, Anniversaria, et Missas cantatas de Requiem relicta ex dispositione Testatorum, quotannis in die ipsorum obitus, etiam in duplici majori contingentis, in praedicto Decreto *die* 5. *Augusti* edito minime comprehendi, prout antea in una *Novarien.* 22. *Novembris* 1664. eadem Sacra Congregatio declaraverat *die* 22. *Januarii* 1668. Pontificatus XII.

« Deinde fel. rec. Clemens IX. eamdem Sacrae Congregationis decreta, alio Brevi, cujus initium: *Cum fel. rec.* iterum confirmavit, praedictamque Alexandri VII. dispositionem ad Altaria, non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non in omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadae diebus, nunc, et in futurum quandocumque privilegiata extendit *die* 23. *Septemb.* 1669. Pontificatus III.

« Tandem proposito dubio, an supradictae Alexandri VII. et Clementis IX. Declarationes sibi locum vindicarent, etiam in diebus Dominicis, et infra Octavas Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, et Corporis Christi, aliisque anni diebus omnibus, licet a Festo duplici non impediantur, adhuc tamen Missae defunctorum, juxta Ritum Ecclesiae, celebrari nequeunt, quatenus nimirum Missae, quas iisdem diebus celebrari licet, servata caeteroquin Privilegiatorum forma, ad Altaria Privilegiata celebrarentur. Eadem Sacra Rituum Congregatio *die* 2. *Aprilis* 1668. praedictorum Pontificum Declarationes pro omnibus diebus, quibus juxta Rubricas Missae Defunctorum celebrari non possunt, intelligendas esse respondit, ejusque Decretum subinde confirmatum fuit a fel. rec. Innocentio Papa XI. speciali Brevi, quod incipit *Alias postquam*, dato *die* 4. *Maii* 1688.

« Decretum a Sacra Rituum Congregatione anno 1630. editum, quo permittitur posse in Ecclesiis recitari Officia, et Missas celebrari de illis Sanctis, quorum Corpora, vel Reliquiae insignes in eisdem asservantur, intelligendum esse de Sanctis dumtaxat in Martyrologio Romano descriptis, et dummodo constet de identitate Corporis eorumdem, vel Insignis Reliquiae. Secus vero de Sanctis in eodem Martyrol. non de-

» scriptis. Quorum tamen Corporibus, et Reliquiis
» ab Ordinariis locorum approbatis debita a fide-
» libus veneratio adhibenda est, sed absque Offi-
» cio, et Missa sub poenis de non satisfaciendo
» praecepto recitandi Officium, aliisque in Con-
» stitutionibus S. Pii V. contentis *die* 11. *Augu-*
» *sti* 1691. approbatum a fel. rec. Innocentio XII.
» *die* 19. *Octobris*.

« Ad augendam fidelium venerationem erga Au-
» gustissimum Eucharistiae Sacramentum, ejusque
» cultum in toto Terrarum Orbe promovendum,
» proibitum est celebrari Missas votivas, vel pro
» Defunctis infra Octavam Corporis Christi; *die*
» 21. *Junii* 1670. eadem die a fel. record. Cle-
» mente X. approbatum.

« Item prohibitum est easdem Missas celebrari
» infra Octavam Nativitatis Domini; in Missis ve-
» ro solemnibus pro re gravi infra eamdem Octa-
» vam celebrandis, dicenda est Praefatio juxta Ru-
» bricam Generalem *tit.* 12. *n.* 4. *die* 25. *Sep-*
» *tembris* 1706. jam a Sanctissimo approbatam.

» Re vero in Sacra Rituum Congregatione ad
» relationem Eminentiss. et Reverendiss. Domini
« Cardinalis Barberini pluries discussa, et mature
» perpensa, Sacra eadem Rituum Congregatio su-
» pradicta decreta, tum ut celebrantium instru-
» ctioni, et usui sint, tum ut nonnulli abusus, qui
» in aliquibus locis irrepserunt, penitus evellan-
» tur, in Missali post Rubricas Generales apponi,
» et imprimi posse censuit, si Sanctissimo Do-
» mino Nostro visum fuerit: *die* 14. *Septembris*
» 1714.

» Factaque deinde per me Pro-Secretarium de
» praedictis Sanctissimo Domino Nostro relatione,
« Sanctitas sua sensum Sacrae Congregationis ap-
» probavit, eademque Decreta in Missali apponi,
» et imprimi mandavit *die* 29. *Septembris ejus-*
» *dem* anni 1714.

F. CARDINALIS DE ABDUA PRAEFECTUS.

N. *M. Tedeschi Episcopus Liparitonus*
*Soc. Rit. Congreg. Pro-Secretarius.*

15 Dies tertia, septima, et trigesima numeratur a
die dctae sepulturae; Sic Quarti *Commentar. in*
*Rubric. Missalis tit.* 5. *n.* 3. *vers. colligitur pri-*
*mo.* La Croix *lib.* 9. *part.* 2. *n.* 514. Gavant. in
*Rubric. part.* 4. *tit.* 18. *n.* 9. quamvis ipse etiam
teneat posse dictos dies numerari a die obitus, su-
mendo pro eodem obitus, et depositionis diem.
16 Ante sepulturam, die tertia, septima, et trigesi-
ma celebratur Missa de die *Obitus, sive Depositio-*
17 *nis:* Idem ibidem. Si dies tertia, septima, et tri-
gesima, aut Anniversaria incidat in diem prohi-
bitum, potest transferri in diem sequentem: 27.
18 *Septembris* 1707. Immo si dies prohibita non sit
ex magis privilegiatis, et Festum de praecepto,
ad implendam Testatorum voluntatem, potest ca-
ni Missa solemnis de Requiem die tertia, septima,
et trigesima, etiamsi sit Festum duplex non de
praecepto: ex superius citat. decret. 23. *Maii* 1603.
1. *Septemb.* 1607. *et* 20. *Junii* 1626. Et pro An- 19
niversariis quotannis adimplendis potest etiam ca-
ni in duplici majore: ex cit. Decret. 22. *Novembr.*
1664. et Alexandri VII. 22. *Januarii* 1667. Mis-
sae in die Commemorationis omnium Fidelium 20
Defunctorum possunt applicari ad libitum; scili-
cet tam in genere pro omnibus, quam in specie
pro aliquibus Defunctis; 4. *Aug.* 1663. Et iterum
sic decrevit *Ead. Sacr. Congr.* in uno *Ord. Ca-*
*puccinorum* 9. *Decembr.* 1709. apud Joan. Bapt.
Pitt. *in Brevi tract. de Commemoratione omnium*
*Fidelium Defunctorum* n. 37. Et sic videtur vo-
luisse etiam Innocent. XI. 30. *Septembr.* 1679.
dum concessit in ditionibus Regi Catholico subje-
ctis omnibus Sacerdotibus tam saecularibus, quam
Regularibus cujuscumque Ordinis eodem die Com-
memorationis omnium Fidelium Defunctorum in
quocumque Altari celebrantibus *liberationem Ani-*
*mae pro quo Sacrificium offerent;* quibus verbis
supponit aperte Pontifex, posse illa die applicari
Missam pro particulari Defuncto, ad libitum ce-
lebrantis, et sic expresse novissime *Eadem Sacr.*
*Congreg. Rit.* 14. *Decembr.* 1709. Durante expo- 21
sitione Ss. Sacramenti, non potest celebrari Missa
de Requiem, neque cantari pro adimplenda mente
Testatoris, sive Anniversario satisfaciendo, licet
currat Officium hujusmodi Missas admittens: 2.
*Decembr.* 1684. Nullo modo licere in Missis De- 22
functorum praebere Eucharistiam fidelibus illam
deposcentibus, decrevit *Sacra Rituum Congreg.* 16.
*Aprilis* 1701. Neque administrare in paramentis 23
nigris: 2. *Augusti* 1701. idest nec tempore cele-
brationis, nec post, ex declaratione *ejusdem Sac.*
*Congr. Rituum* 20. *Martii* 1711. et confirmata 2.
*Augusti* 1724. Novissime autem, ad tollendas om-
nes insurgentes difficultates, *Eadem Sac. Rituum*
*Congreg. in uno Aquensi Provinciae Francios sub*
*die* 2. *Septembris* 1741. declaravit sic: « In para-
mentis nigris non ministratur Eucharistia per mo-
dum Sacramenti, extrahendo Pyxidem a custodia;
Potest tamen ministrari per modum Sacrificii,
prout est quanto fidelibus praebetur Communio
cum particulis infra eamdem Missam consecratis ».

Circa Missas triginta S. Gregorii sciendum est, 24
quod istae ortum habuerunt, ex quo Divus Grego-
rius *in Dialog.* 4. *cap.* 55. praescripserit Abbati
Pretioso, ut offerri curaret triginta Missas trigin-
ta diebus continuis pro Monacho Justo, his ver-
bis: « Vade, ab hodierna die die'us triginta conti-
nuis offerre pro eo Sacrificium stude, ut nullus
omnino praetermittatur dies, quo pro absolutio-
ne illius Hostia salutaris non offeratur ». Hinc ri-
tus celebrandi has triginta Missas pro Defunctis
coepit esse in maxima veneratione in Ecclesia Dei,
et fideles solent similes Missas pro suis Defunctis
curare, tum ob institutionem tam Sancti Pontifi-
cis, tum ob varias revelationes, quod illae maxime
profuerint animabus, pro quibus oblatae fuerunt.

25 Nec istae Missae sunt prohibitae, ut falso putarunt aliqui, ex decreto edito a *Sac. Rit. Congregat. die* 8. *Aprilis* 1628. quia in illo decreto prohibuit solum quasdam alias pro vivis, et Defunctis falso Divo Gregorio imputatas, et ab ipsa Sacr. Congr. non approbatas. Istae vero triginta Missae a Divo Gregorio, uti supra, sic institutae, et ordinatae, non sunt prohibitae, ut expresse decrevit *Eadem Sacra Rituum Congregatio die* 28. *Octobris* 1628. apud Barbos. *de Officio Porochi p.* 1. *c.* 11. n. 30.

26 Hae autem triginta Missae non est necesse, quod omnes celebrentur ab uno, et eodem solo Sacerdote, quia Divus Gregorius in citatis verbis non dicit *offer per te metipsum*, sed *offerre stude*, quod aeque fieri potest, vel per se ipsum, vel per alium:

27 Nec necesse est quod omnes illae triginta Missae sint de Requiem; aliter non possent esse continuae, cum intra illas triginta dies continuas medient Dominicae, et regulariter etiam alii dies Officii duplicis, in quibus nequeunt celebrari Missae de Requiem ex supra citatis decretis, eo vel maxime, quod Divus Gregorius dixit solum Abbati Pretioso *Vade*, *offerre pro eo Sacrificium stude*; quod aeque fieri potest sive in Missa de Requiem, sive in Missa de Officio currente, cum solum exigatur applicatio Sacrificii, quod illi animae aeque prodest, sive fiat in Missa de Requiem, sive in Missa de Officio currente ex supra adductis declarationibus Alexandri VII. Clementis IX. et Inno-

28 centii XI. Requiritur autem quantum fieri potest, ut istae triginta Missae, sint continuae, et non interpolatae, cum Divus Gregorius institutor illius ritus expresse dicat *diebus triginta continuis.*

29 Et dato, quod Sacerdos ad illas celebrandas obligatus, ex decentia, et honestate pro aliqua die vellet Missam omittere, sic permittente Ecclesia, tunc posset illas continuare per celebrationem alterius Sacerdotis, quod, ut mox diximus, fieri potest.

30 Non interpolantur tamen per omissionem celebrationis illis diebus, quibus per Ecclesiam vetitum est celebrare, ut in triduo majoris hebdomadae: ex decreto Sac. Rituum Congreg. et Clement. XI. 20. *Aprilis* 1707. et ejusdem vivae vocis oraculo 8. *Aug.* 1713. et in feriis sextis Quadragesimae juxta ritum Ambrosianum, in quibus, obstante tali ritu, Missae non celebrantur; per omissionem enim celebrationis illis vetitis diebus non inducitur discontinuatio contra institutionem Divi Gregorii, cum haec intelligenda sit de continuatione servato

31 ritu Ecclesiae. Cavendum tamen est, ne haec continuatio Missarum per triginta dies fiat aliquo modo superstitioso, ponendo vim in tali numero praecise, aut in hac, vel illa conditione, ut advertit, et damnat Sanchez *in praecepto Decalogi l.* 1. *lib.* 2. *c.* 40. *et* 41. Hieronym. Roderic. *in compen. quaest. regular. resolut.* 45. n. 8. Barbosa *loc. cit. de Officio Porochi p.* 1. *c.* 11. *n.* 30. et alii plures.

32 In Missis Defunctorum nequeunt pulsari Organa, et alia instrumenta Musica: Benedict. XIII. in *Conc. Romano tit.* 15. *cap.* 6.

In Missis de Requiem non datur Pax, quia indicium est laetitiae, quod non convenit Missae Defunctorum. Alcuin. *cap. de exequiis mortuorum.* Amalar. *lib.* 3. *cap.* 44. Gavant et Merati *tom.* 1. *p.* 2. *tit.* 10. *Rubr.* 4 *litt.* 1. Durand. *lib.* 4. *c.* 13. addit quiescere jam Defunctos in Domino, neque amplius esse in turbatione hominum. Albaspineus vero *de veterib. Ritib. l.* 1. *observ.* 17. probabiliorem, ut vult. Gavant. *loc. cit.* affert causam, quia, inquit, mortuorum Sacra privata erant, non solemnia, ex *Canone* 4. *Concil. Vasen. II.* In solemnibus autem erat Communio populi, et ad eam per pacem praeparatio, quae cessabant in privatis. 33

Addenda sunt sequentia Decreta tradita cum eruditis suis Commentariis a Sapientissimo P. Cavalieri in *Agenda Defunctorum.* 34

Missae Defunctorum non possunt celebrari, nisi cum colore nigro, vel saltem violaceo. *S. R. C.* 21. *Junii* 1670. *in Oritana.* 35

Sacerdos saecularis, sive Capellanus, sive non, qui recitavit Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, illo die celebrans in aliqua Regularium Ecclesia, in qua recitatum est ab ipsis Regularibus eadem die Officium duplex de non praecepto, prout de aliquo Sancto sui Ordinis, non potest dicere Missam de Requiem; *S. R. C.* 9 *Junii* 1668. *in Conversana.* 36

Prohibitio facta 9. Junii 1668. Sacerdotibus saecularibus, etiam Capellanis, licet recitaverint Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, ne celebrent Missam de Requiem in Ecclesiis Regularium, in quibus recitatum sit Officium duplex de non praecepto, vel de aliquo Sancto eorumdem sui Ordinis, intelligi etiam debet pro Ecclesiis Monialium: *Sacr. Rituum Congregat.* 11. *Februarii* 1702. *in Torcisina.* 37

Non possunt celebrari Missae, etiam pro animabus purgatorii, una hora post meridiem: *Sacr. Rit Cong.* 24. *Novembris* 1661. *in Neapolitana.* 38

In die commemorationis omnium Fidelium defunctorum Sacrificia possunt a Sacerdotibus celebrantibus applicari ad libitum, scilicet, vel pro omnibus Fidelibus Defunctis, vel pro aliquibus tantum. *S. R. Congr.* 4. *August.* 1663. *in una Dalmatiarum.* 39

Missa ut in die obitus praesente corpore, ultra Missam de communi Defunctorum, celebranda erit, quando aliquis obierit in die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum: *S. R. C.* 14. *Aprilis* 1696. *in Ulyssipon.* 40

Missae exequiales Defunctorum in die depositionis Defuncti possunt solemniter celebrari diebus, in quibus cadit Festum duplex alicujus Sancti, dummodo non sit de praecepto juxta Rubricas Breviarii Romani: *S. R. C.* 19. *Septembr.* 1614 *in Papien.* 41

Missae privatae de Requiem, corpore praesente, et insepulto diei non possunt diebus, quibus fit de Officio duplici, vel aliis a Rubrica vetitis; et quamcumq. consuetudinem tanquam abusum abo- 42

iendam, juxta dispositionem Rubricae V. Missalis Romani de Missa Defunctorum *n.* 2. in fine, et Decreta Sacrae Congregationis, et signanter generale 5. Augusti 1662. servanda esse mandavit *S. R. C.* 10. *Januar.* 1693. in *una Galliar.*

43 In die, quo celebratur festum duplex, etiam translatum, prohibetur Missa de Requiem, nisi sit praesens cadaver. Anniversarium potest transferri, immo debet, et in feriis majoribus debent omnino cantari duae Missae: *S. R. C.* 31. *Julii* 1664. *in una nullius Provinciae Treviren.*

44 Tolerari possunt Missae votivae cantatae B. M. V. in Sabbato, vel pariter cantatae Defunctorum in festo duplici, quod non est de praecepto, ut Testatorum voluntates adimpleantur, dummodo non omittatur Missa Conventualis; *S. R. Congregat.* 1. *Sept.* 1607. *et* 20. *Julii* 1626. *in Nucerina.*

45 Feria secunda post Dominicam Passionis, quando recitatum est Officium defunctorum, non dicitur Missa Conventualis de defunctis, neque Oratio *Fidelium*, quae etiam in aliis feriis secundis Quadragesimae non dicitur juxta Rubricas, sed solum Oratio *Omnipotens sempiterne Deus*, quae est pro vivis, et defunctis, et omittitur tempore Passionis: *S. R. C.* 11. *Julii* 1643. *in Lugdunen.*

46 Ob Missam votivam, seu pro defunctis non est omittenda Missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium usum: *S. R. C.* 16. *Jan.* 1627. in *Januen.*

47 In die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum non potest celebrari Missa solemnis de Requiem post Primam, sed servandae sunt Rubricae, quae praescribunt post Nonam: *Sac. Rituum Congreg.* 22. *Januarii* 1701. *in una Camalduien. montis Coronae.*

48 Missas duas in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum singuli Sacerdotes celebrabant in Regnis Aragoniae, Valentiae, et Maioricae, et in Principatu Cathaloniae, Regulares vero tres. Bened. XIV. in Constit. 3. *tom.* 2. incip.
49 *Declarasti.* et Constit. 61. incip. *Quod expensis.*
50 Idque antiquae consuetudini, et famae privilegii Apostolici innitebatur. Idem *ibid.*

51 Rogante Hispaniarum Rege, ut mos iste ad omnes ditiones suas extenderetur, et Portugalliae Rege simile privilegium pro suis ditionibus postulante, Pontifex tres Missas ab omnibus tam saecularibus, quam regularibus Presbyteris in dictis regionibus ea die celebrari indulsit. Idem in cit.
52 Constitut. 61. incip. *Quem expensis*: Sed applicationem Missarum de novo indultarum in suffragium omnium defunctorum fidelium in genere fie-
53 ri jubet. Idem *ibid.* Item pro celebratione Missarum hujusmodi quamcumque eleemosynam sub quocumque praetextu percipi prohibet sub poena suspensionis Papae reservatae ipso facto incurren-
54 dae. idem *ibid.* Quo ad illos autem, qui ante hoc tempus in Aragoniae regno duas, vel tres respectivae Missas praedicta die celebrantes duas, vel tres eleemosynas accipiebant, nihil innovandum censuit. Idem *ibid.*

Missae privatae de defunctis, quocumque die dici possunt, praeterquam in festis duplicibus, et Dominicis diebus, juxta praescriptum Rubricarum: *S. R. C.* 15. *Febr. in Faventina* 28. *Febr.* 1660. 55

In diebus, in quibus non potest fieri de festo duplici, prohibeantur Missae votivae, et de Requiem: *S. R. C.* 28. *Augusti* 1627. *in una Urbis.* 56

Infra Octavam SS. Corporis Christi prohibentur Missae votivae quaecumque, vel pro defunctis. *S. R. C. approbante Clem. X* 21. *Junii* 1670. 57

Ad augendam fidelium venerationem erga Augustissimum Eucharistiae Sacramentum, ejusque cultum in toto terrarum Orbe promovendum, prohibuit celebrari Missas votivas, vel pro defunctis infra Octavam Corporis Christi: *S. R. C.* 15. *Septembris* 1714. *annuente Clement. XI.* 29. *ejusdem.* 58

Infra Octavam Nativitatis Domini prohibentur Missae votivae, vel pro Defunctis: *Sacra Rituum Congregatio* 25. *Septembris* 1706. *et* 14. *Septembris* 1714 *annuente Clemen. XI.* 29. *ejusdem.* 59

In Vigilia Epiphaniae dici non possunt Missae privatae Defunctorum: *S. R. C.* 27. *Aprilis* 1697. *in Panormitana.* 60

In Vigilia Epiphaniae non licet celebrare Missas privatas pro Defunctis: *S. R. C.* 26. *Junii* 1708. *in Parisien.* 61

In Vigilia Epiphaniae Missae votivae, et Defunctorum celebrari non possunt: *S. R. C.* 10. *Decemb.* 1718. *in Æsina.* 62

In Vigilia Epiphaniae Domini non possunt celebrari Missae privatae de requiem, et votivae: *S. R. C.* 16. *Septembr.* 1730. in *una Ord. Hierosol.* 63

Omnibus, et singulis Sacerdotibus, tam Saecularibus, quam Regularibus cujusvis Ordinis, etiam necessario exprimendi, districte praecipitur, ut Missas privatas pro defunctis, seu de requiem, in duplicibus nullatenus celebrare audeant, vel praesumant; quod si ex Benefactorum praescripto Missae hujusmodi celebrandae incidant in festum duplex, tunc minime transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, sed dicantur de festo cum applicatione sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum; curentque Ecclesiarum Rectores, Sacristae, aliique, ad quos spectat, ut hujusmodi Decretum inviolate servetur, atque in Sacristia affixum retineatur, ubi commode ab omnibus celebrare volentibus conspici, et legi possit; in eos autem, qui contrafacere ausi fuerint, vel praemissa adimplere neglexerint, Locorum Ordinarii tam saeculares, quam Regulares pro modo culpae animadvertant: *S. R. C. approbante Alex. VII.* 3. *Augusti* 1662. 64

Missae pro defunctis, sive de requiem in festis duplicibus contra praescriptum Rubricarum Missalis Romani nullatenus celebrari debent. Quod si ex Benefactorum institutione Missae hujusmodi celebrandae incidant in festum duplex, tunc ne 65

dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, in aliem diem non impeditam minime transferantur, sed dicantur de festo currenti cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum: *Sacr. R. C.* 15. *Septembris* 1714. *annuente Clement XI. ibidem.*

66 Collectae pro defunctis non admittuntur, nisi in Missis festorum simplicium, et ferialium: *S. R. C.* 31. *Jul.* 1665. *in una nullius. Provinciae Treviren.*

67 In Missa privata de festo Semiduplici, Simplici, seu votiva, vel de infra octavam, seu de feria non privilegiata, potest in penultimo loco dici collecte pro particulari Defuncto, puta *Inclina*, *etc.* vel *Deus, qui nos Patrem etc.* et similie; sed ob id non est omittenda ulla ex collectis pro tempore assignatis, puta *A cunctis*, vel *Ecclesiae*: *S. R. C.* 2. *Decemb.* 1684. *in una Canon. Lateranen.*

68 Occurrente commemoratione Sancti simplicis in feria secunda Quadragesimae, quando dictum est nocturnum Defunctorum, non debet in Missa quarto loco dici Orat. *Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum etc.* pro commemoratione Defunctorum, sed sufficit tertia Oratio *A cunctis.* Quod si dicatur querta *Omnipotens etc.* quinta erit ad libitum: *S. R. C.* 4. *Maii* 1709. *in Pistorien.*

69 Occurrente commemoratione Sancti simplicis in feria secunda post Dominicam Passionis, quando dictum est nocturnum Defunctorum, in Missa dicenda est secunda Oratio de simplici tantum: *S. R. C.* 4. *Maii* 1700. *in Pistorien.*

70 In Missis Defunctorum non pulsentur Organa, nec eliud quodvis musicum instrumentum adhibeatur. Benedictus XIII. in Concilio Romano *tit.* 15. *cap.* 6. Caeremonial. Episc. *lib.* 1. *cap.* 20. ibi: « In Missis, et Officiis Defunctorum nec organo, nec Musica, quam figuratam vocant utimur, sed cantu firmo, quem etiam in tempore Adventus, et Quadragesimae in ferialibus diebus adhiberi convenit ».

71 Hic juvat ad uberiorem notitiam referre, quae tradit de Missis Defunctorum eruditissimus P. Cavalieri *in cit. Agenda Defunctorum cap.* 10. *a n.* 14. *ad* 17. Quatuor in Missali pro defunctis essignantur Missae, et quaelibet cum sua propria Epistola, et proprio Evangelio, et quamlibet ex his Missis cum sua Epistola, et suo Evangelio, in assignatis quatuor diebus dicendam esse, titulus ipse aperte declarat, videlicet primam in commemoratione omnium fidelium Defunctorum, secundam in die obitus, seu depositionis, et in diebus 3. 7. et 30. tertiam in anniversario, et quartam in Missis quotidianis, seu in Missis omnibus aliis, quae dicuntur extra praefatos dies, et circumstantias. Limita pro die depositionis, et Anniversarii Summi Pontificis, et Episcopi, in quo Rubrica orationibus praefixa diserte mandat primam Missam, quae consequenter dicenda etiam erit in eorumdem diebus 3. 7. et 30. pro quibus supplet Rubrica alia in secunda Missa inserta, quae in praefatis diebus expresse praescribit *Missam ut supra*, scilicet ut in die obitus: unde pro quibus in die obitus dicitur prime Missa, haec etiam dicenda erit in diebus 3. 7. et 30. At qualis adhibenda erit infra annum in circumstantiis aliis? Ut in quotidianis; sic enim indiscriminatim indicitur, nec Rubrica ulla, vel indirecte Summis Pontificibus, aut Episcopis aliquem favorem facit.

Eamdem primam Missam Cardinali defuncto, ut 72
supra, attribuunt Gavantus *part.* 4. *tit.* 18. *n.* 6. Meratus *ibid. n.* 2. Tonellius *tit.* 13. *n.* 5. Quarti *part.* 1. *tit* 6. *dub.* 1. *n.* 12. Guyetus *loc. cit. quaest.* 27. *et* 29. aliique plures, quorum nonnulli eamdem extendunt etiam ad Praelatos Regulares, Reges, Principes, et Magnates. Verum Auctores hos omnes diserte carpit Rubrica quaedem in Missale Defunctorum Romae anno 1725. typis Vaticanae typographiae in tertiam Missam sub his verbis invecta: « In anniversario S. R. E. Cardinalium.. Oremus Deus indulgentiarum etc. haec enim Rubrica Missam anniversarii, sub qua est posita, in anniversario Cardinalium usurpandam esse indicat, et consequenter etiam in die depositionis, aliisque Missas illas, quae in talibus diebus, et circumstantiis communiter praescribuntur. Idem esto judicium de Regibus, Magnatibus, Sacerdotibus, atque Praelatis, hi quippe, etsi Ordinariam, et quasi Episcopalem jurisdictionem habeant, carent adhuc Episcopali dignitate, in cujus gratiam favor ille latus fuit. Suffragatur edmodum Ecclesiae praxis, quae distincto communi in divinis Officiis, Pontifices quidem honorat, caeteros vero, licet Cardinales, Reges etc. communi confessorum non Pontificum indiscriminatim aggregat ».

Qui tamen secus faciunt, contra Rubricas non 73
omnino peccant: post quartam enim Missam heec particularis Rubrica habetur: « Epistolae, et Evangelia superius posita in una Missa pro defunctis, dici possunt etiam in alia similiter pro Defunctis »: Una Missa ab alia non differt, nisi in orationibus, Epistola, et Evangelio; ergo demptis Orationibus, de quibus suo loco, liberum est quamcumque Missam pro quocumque, et in qualibet circumstantia dicere, si Epistolae, et Evangelia unius Missae in alia dici possunt. Quid unquam, nisi idipsum, praetendunt Missalia antiqua, dum quatuor Epistolas, et Evangelia praedicta continenti serie sub una, eademque Missa referunt? pro eadem libertate pronunciant itidem citati Quarti, Tonellius, et Gavantus *n.* 4. et cum indubie eadem faciant Rubricae verba in suo veriori sensu, nos dissentiri non possumus, quidquid scribat Guyatus, qui *quaest.* 27. dictam Rubricam nimis violenter explicat, dum eamdem restringit ad id, quod « in sequentibus Missale declarat, aut alias ex pari ratione opportunum judicabitur ». Et quidem Missale infra solum disponit « pro die obitus, et Anniversario Summi Pontificis, et Episcopi », et sdhuc determinate assignat *primam Missam*, et consequenter etiam determinate Epistolam, et Evange-

lium ejusdem Missae, unde nunquam integrum foret Epistolam, et Evangelium unius Missae in alia usurpare contra expressam Rubricae indulgentiam.

74 Captus sit itaque, quod quidem decet Epistolas, et Evangelia dici in diebus, et circumstantiis, prout in Missali sunt distributa, non dempta tamen celebranti libertate assumendi utram Epistolam, et utrum velit Evangelium; et quidem etiam in die depositionis, et anniversario Summi Pontificis, aut Episcopi: dum enim in casu hujusmodi per particularem Rubricam determinate assignatur prima Missa, id accipiendum est cum subordinatione ad Rubricam alteram, quae, ut supra, libertatem facit. Qua libertate bene usum iri credimus, seu magis fieri, quod magis decet, si in die commemorationis omnium defunctorum alicujus Religionis, quae se habet instar commemorationis omnium fidelium Defunctorum universalis Ecclesiae, prima Missa cum sua Epistola, et Evangelio assumatur, et secunda in die quasi obitus, quando scilicet primum habetur notitia obitus alicujus in loco dissito, licet in priori casu communior praxis usurpet anniversarii Missam; id enim profecto evincit paritas pro utroque casu, et pro secundo diserte favet Decretum 6. *cap.* 3. nempe; « Cum primum accipitur nuntium de obitu in loco dissito alicujus, potest cantari Missa de requiem, ut in die obitus, pro ejus anima in festo duplici majori, vel minori, non tamen de praecepto, ut citius suffragetur animae defuncti, non relicta tamen Missa in casu de festo duplici, quatenus adsit obligatio »; *Sacr. Rituum Congregat.* 4. *Maii* 1686. *in una Canon. Regul. Lateran.* concordautque Gavantus *n.* 15 et Guyetus *quaest.* 28. Haec ille.

75 Sapientissimi autem Patres Gavantus *part.* 4. *tit.* 18. *n.* 7. et Meratus *ibidem n.* 2. Toneilius, Quarti, et Guyetus, aliique plures *loc. cit.* a Cavalieri, volunt eamdem Missam primam dicendam esse tam in die obitus, quam in anniversario pro defunctis Cardinalibus, mutatis orationibus, ut in Missali, nempe pro defuncto Cardinali Episcopo, *Deus qui inter Apostolicos* etc. dicendo *Episcopum Cardinalem*: et si sit solum Diaconus, *Inclina Domine* etc. dicendo *Diaconi Cardinalis*, quia ut advertit Gavantus *loc. cit. n.* 8. licet Rubrica Missalis id non praescribat, usus tamen ita declaravit, nam Cardinales Episcopis sunt majores. Et *ibidem n.* 8. subjungit. Quid pro Sacerdote Defuncto? Licet de eo Rubrica Missalis meminerit inter defunctum Episcopum, et Cardinalem; non tamen iisdem aequalem facit, et rationabilis consuetudo est in plerisque Ecclesiis majoribus Urbis, ut dicatur Missa secunda mutata Oratione, ratione cujus videtur in Rubrica, prius de Sacerdote, quam de Cardinali mentionem factam fuisse; Si tamen dicatur Missa prima, favet Rubrica in fine Missarum pro Defunctis, quae concedit, Epistolas, et Evangelia unius Missae dici posse in alia quacumque Missa pro defunctis. Haec ille, Et Meratus in *Additionibus ad tit.* 5. *part.* 1. *sub n.* 11. expresse sic habet: « Pro defuncto Sacerdote, quamvis Rubrica nihil disponat, tamen in die obitus, seu depositionis dicenda videtur eadem Missa prima cum Oratione, ut in Missali pro Sacerdote assignata. Ita Bissus *litt. M. n.* 243. §. 3. *et sequent.* Pro aliis vero Defunctis, sive Clericis, sive Laicis in die obitus dicitur Missa, quae secundo loco habetur intra Missas defunctorum, cum unica Oratione congruenti personae defunctae ».

Hinc collige servandam quidem esse Rubricam 76 in omnibus Missalibus positam, statuentem, celebrandam esse primam Missam pro Summo Pontifice, et Episcopo, et Rubricam in Missale defunctorum Romae anno 1725. typis Vaticanae Typographiae in tertiam Missam sub his verbis invectam: « In anniversario Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium. Oremus. Deus Indulgentiarum » etc. a P. Cavalieri assertam. At liberum esse Sacerdotibus servare etiam Rubricam post quartam Missam, seu in fine Missarum pro Defunctis impressam, quae ut notant etiam Gavant. *loc. cit. n.* 8. Cavalieri *loc. cit. n.* 26. et alii, concedit Epistolas, et Evangelia unius Missae dici posse in alia quacumque Missa pro defunctis, ibi: « Epistolae, et Evangelia superius posita in una Missa pro Defunctis, dici possunt etiam in alia similiter pro Defunctis ».

Ubi vero adsit usus, seu consuetudo, quam a- 77 desse tradit Gavant. *l. cit. n.* 7. dicendi eamdem primam Missam, mutatis Orationibus, etiam pro Cardinalibus defunctis, quamvis Rubrica id explicite non praescribat, cum tamen usus ita declaraverit Rubricam, ut dicit ipse, eadem consuetudo est servanda, sicut etiam servanda est alia rationabilis consuetudo, quae, teste eodem *loc. cit. n.* 8. est in plerisque Ecclesiis majoribus Urbis, ut pro Sacerdote defuncto dicatur Missa secunda mutata oratione; Consuetudo enim est optima Legum interpres, textu expresso in *L. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legib. et in cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*.

Notandum est, quod in Missis defunctorum 78 Prosa, seu sequentia *Dies irae, dies illa* dicitur in die commemorationis omnium defunctorum, et depositionis Defuncti, et quandocumque dicitur una tantum Oratio; In aliis autem Missis pro defunctis dicitur ad arbitrium Sacerdotis. Sic expresse Rubrica Missalis *p.* 1. *tit.* 5. *de Missis defunctorum num.* 5. Unde dici debet in diebus 3. 7. 30. 79 Anniversario, et in Missis quibuslibet, quae pro defunctis solemniter celebrantur, cum hisce in Missis una tantum dici debeat Oratio, ex praescripto ejusdem Rubricae *num.* 3. et quod canenda sit in Anniversariis, expresse decrevit etiam *Sac. Congregat. Conc. in Montis Marani* 30. *Januarii* 1723. *ad* 2. *dub.* Ejus auctor diversus a diversis 80 assignatur. Leander Albertus apud eruditissimum P. Merati *in c. Rubrica* 4. *n.* 12. dicit ejus auctorem fuisse Latinum Cardinalem Ursinum, Fran-

gipanium etiam dictum, Ordinis Praedicatorum,
cui eam etiam tribuit Marcellus Cavalieri *in Sta-
tera Sacra tit.* 2. *n.* 192. sequutus a Doctissimo
P. Joanne Michaele Cavalieri *in Ayenda Defun-
ctorum cap.* 10. *n.* 8. Possevinus in *Apparatu Sa-
cro* adscribi ait Augustin. Bugellensi Pedemonta-
no, Ordinis S. Augustini, subdens ibidem verum
auctorem esse Humbertum quintum Generalem
Ord. Praedicatorum: Arnaldus Wion *lib.* 5. *ligni
vitos cap.* 70. asserit a quibusdam adjudicari S.
Gregorio Magno; et alii eam adscribunt S. Ber-
81 nardo; Verum P. Petrus Antonius de Venetiis, *in
viridario Serophico tom.* 5. *part.* 3. italico con-
scripto, dicit fuisse compositam a P. Thoma de
Caeiano Ordin. Minorum Provinciae Marchiae,
qnod et asserit Lucas Wadingus apud Merati *loc.
cit.* quamvis alii apud eumdem Wadingum adscri-
bant S. Bonaventurae, vel Matthaeo Aquasparto
Ex-Generalibus, et Cardinalibus dicti Ordinis Mi-
norum.

82 In Missis qnotidianis pro defunctis tres regu-
lariter dicuntur Orationes, quae in Missali assi-
83 gnantur. In his enim Missis quotidianis quoad nu-
merum Orationum servatur eadem regula, ac de
feria, et simplicibus, seu semiduplicibus; Cum hac
advertentia, quod si Missa applicetur generaliter
pro defunctis, dicuntur regulariter Orationes in
84 Missali pro Missis quntidianis assignatae. At si
Missa celebretur pro aliqua, vel pro aliquibus de-
terminatis personis, primo loco dicitur Oratio pro
iis, pro quibus Missa celebratur, secunda, et ter-
tia quae secundo, et tertio loco ponuntur in Mis-
sa quotidiana Defunctorum; Lohner *part.* 4. *tit.*
85 3. §. 21. *n.* 4. Merati *port.* 1. *tit.* 5. *n.* 12. Sa-
cerdos autem celebrans, potest secundo loco aliam
Orationem ad libitum dicere v. g. pro suis paren-
tibus, vel pro suo Patre, et sua Matre, et hujusmo-
di: Quarti *part.* 1. *tit.* 5. *dub.* 1. *vers. Respondeo
n.* 7. Merati *loc. cit. n.* 23. et S. R. Congrega-
86 tio in decreto mox adducendo. Et si plures dicun-
tur Orationes, ultimo loco semper est dicenda Ora-
tio *Fidelium*, quae est generalis pro defunctis. Sic
expresse *Sacr. Rituum Congregat.* 2. *Septembris*
1741. his verbis: « In Missis quotidianis, quae
pro defunctis celebrantur, possunt quidem dici
plures Orationes, quam tres, sed curandum, ut
sint numero impares. Sicut pro illa, Deus veniae
largitor, potest subrogari alia, nempe pro Patre,
pro Matre, etc. dummodo ultimo loco dicatur Ora-
tio Fidelium ».

87 Juxta Decreta allata supra *n.* 4. Missa solemnis
de Requiem praesente Corpore potest cantari in
omnibus Dominicis, et Festis de praecepto, prae-
terquam in duplicibus 1. Classis; sed quia adhuc
remanebat indecisa controversia, an in eodem De-
creto comprehensa manerent cuncta primae clas-
sis, ut vult Quarti ad Rubricas Missalis *part.* 1.
*tit.* 5. *dub.* 1. *n.* 7. an vero duntaxat majora, seu
solemniora, ut tradit Pasqualig. *de socrificio no-
vae Legis, tom.* 1. *quaest.* 285. ad ipsam dirimen-
dam, videtur sufficere sequens Decretum novissi-
me editum a Sacra Rituum Congregatione, die 2.
Septembris 1741. his verbis: « Cum juxta Rubri-
cas Ritualis Romani absque Missa, quantum fieri
potest, defunctorum corpora non sint sepelienda,
poterit praesente in Ecclesia cadavere unica Missa
solemnis de Requiem celebrari feria secunda Pa-
schae, aut Pentecostes. Haec tamen Missa non de-
cantabitur in duplici primae classis, etiam non fe-
stivo de praecepto, si corpus praesens in Ecclesia
non fuerit, aut si fuerit pridie sepultum »: per
quod Decretum, dum permittit celebrari Missam
solemnem praesente corpore in feriis secundis Pa-
schae, et Pentescostes, quae sunt Festivae de prae-
cepto, et duplices primae classis, respuendo quae-
cumque alia duplicia primae classis occurrentia,
non obscure indicatur, quod ex Festis primae clas-
sis, solum majora, seu solemniora, juxta senten-
tiam Pasqualigi, non admittant Missam solemnem
de Requie praesente corpore, et quod etiam aliqua
festa inferioris conditionis, et ritus, si cum ma-
jori solemnitate, et concursu populi celebrentur,
eodem privilegio, ac honore gaudeant, cum de-
cretum innitatur Rubricis Ritualis Romani, ibi:
« Cum juxta Rubricas Ritualis Romani », et ipsae
Rubricae *tit. de exequiis* solum obstare velint *ma-
gnam diei celebritatem, seu solemnitatem;* quae ma-
gna celebritas, seu solemnitas certo non congruit
cuicumque Festo duplici primae classis, et aliun-
de verificari potest de aliquo Festo inferioris con-
ditionis, et ritus alicubi celebrato cum maxima fre-
quentia Populi, ut experientia patet. Hinc recte 88
infert eruditissimus P. Cavalieri *loc. cit. cop.* 3.
*decret.* 4. *n.* 5. quod ex Festis universalibus pri-
mae classis Missam solemnem de Requiem, etiam
praesente corpore, non admittant Nativitas Chri-
sti, Epiphania, dies prima Paschae, et Pentecostes
et Festum Corporis Christi in tota Catholica Ec-
clesia, ut Festa praecipua solemniter admodum
celebrata, ipsis addendo Ascensionem Domini, et
Deiparae Assumptionem, ac ultimum Triduum ma-
joris Hebdomadae, in quo, juxta decreta supra al-
legata *n.* 4. et signanter juxta illud 11. *Augusti*
1736. celebrari non possunt Defunctorum exe-
quiae, et Officium, ac preces mandantur recitari
privatim. Quibus adderem in tota universali Ec- 89
clesia Festum Ss. Apostolorum, Petri et Pauli, et
in tota Seraphica Religione Festum Concept. I. V.
M. Ex Festis etiam particularibus dictam Missam 90
de Requiem, etiam praesente corpore, respuunt
dumtaxat Festum Titularis, aut Festum alterius
Sancti cum maxima solemnitate, et concursu po-
puli celebratum, et apud Regulares Festum eorum
respectivi S. Fundatoris, aut Festum alterius San-
cti cum magna solemnitate, et frequentia populi
celebratum, ne minuatur, perturbetur, aut in-
terrumpatur magna occurrens celebritas, aut so-
lemnitas, juxta dispositionem Rubricae Ritualis
Romani.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

91 De Missis, quas vocant D. Gregorii, vide, si lubet, qui de iis plenius disserit, tum plures pro more expendit quaestiones, Pasqualig. *de Sacr. Miss. tom.* 1. *a quaest.* 292. *ad quaest.* 296. et alios quos citet Benedictus XIV. Instit. XXXIV. n. 22.

## ARTICULUS XV.

IN QUO PRO UBERIORI NOTITIA ADNOTANTUR VARIA DECRETA, ET EDICTA PERTINENTIA AD CELEBRATIONEM MISSARUM, EARUMQUE ADIMPLEMENTUM, UTI REPERIUNTUR IMPRESSA IN NOVISSIMO BULLARIO CLEMENTIS XI. ALIAQUE INSUPER AD REM.

Decreta varia ad Missarum celebrationem pertinentia summatim collecta, quae in Missali typis Sacrae Congregationis de propaganda Fide novissime impresso edita sunt.

*Urbis, et Orbis.*

1 *Cum occasione etc.* Vide in articulo antecedenti *sub n.* 14. in quo habentur omnia per extensum.

2 *Decreta varia, et instructio pro accurato perpetuorum onerum Missarum adimplemento.*

Affinchè li obblighi delle Messe perpetue, o a tempo, o Manuali, che dalla providenza de' Fedeli Defonti prima di passare da questa all' altra vita, o dalla carità de' loro Congionti, ed Amici, ovvero dalla divozione di pii Benefattori sono stabiliti con assegnamenti di certi capitali, o con limosine quotidiane per la Celebrazione di esse, vengano puntualmente adempiti da quelli, che avendo ricevuti gli emolumenti, sono a ciò tenuti, e le povere Anime purganti ricevano ne' debiti tempi i dovuti suffragj; La Santità di N. S. Papa Clemente XI. Inerendo a' Decreti sopra la celebrazione delle Messe emanati in tempo delle Ss. MM. di Urbano VIII. ed Innocenzo XII. suoi predecessori, e rinnovandone la puntuale osservanza sotto l' istesse pene in dette Costituzioni contenute, per comandamento espresso datoci a bocca, ordina, e comanda a tutti i Superiori, e Sopraintendenti, Deputati, Sagrestani, Cappellani, ed a qualunque altra persona, che con qualsisia titolo, ed offizio presiede al governo, regolamento, ed amministrazione delle Chiese Patriarcali, Basiliche, Collegiate, Parrocchiali, Monasterj, e Conventi de' Regolari dell' uno, e l' altro sesso, Conservatorj, Congregazioni, Ospedali, Confraternite Laicali, e d' ogni altra Chiesa, Cappella, ed Oratorio di Roma, che tanto nel ricevere le limosine delle Messe, quanto nel soddisfare agli obblighi nella celebrazione delle medesime, sia inviolabilmente, ed intieramente, osservata, e praticata la seguente Istruzione sotto pena a quelli, che e in tutto, o in parte la trasgrediranno, della sospensione *a Divinis*, se saranno Preti Secolari, e della privazione della voce attiva, e passiva, e delle Cariche, ed Uffizj, se saranno Regolari, ed anche d' altre pene pecuniarie, e rispettivamente Corporali ad arbitrio della Santità sua.

*Illustrazione per le Messe perpetue.*

Si formerà un Catalogo, nel quale si descriveranno distintamente tutti li obblighi di Messe Cantate, e piane, sì perpetui, come *ad tempus*, da che provengono, sì per Testamento, o per donazione, o in altra forma, con li fondi, che sono stati lasciati per Dote di ciaschedun obbligo, e gli Altari, in cui si devono soddisfare.

Il detto Catalogo doveranno esibirlo poi al Signor Angelo Stantelli Computista deputato da Sua Santità, che gli sarà fatto l'esibito, e gli sarà reso.

Doveranno in oltre tenere la Tabella distinta di tutti detti obblighi con la espressione del nome del Benefattore, e indicazione del Testamento, o altro istromento, che vi sia, cioè per quali atti, e di che tempo; e ripartitamente con le sue Colonnette distinte delle Messe cantate, Messe quotidiane, Messe d'ogni mese, Messe d'ogni settimana, o altri obblighi temporanei, che si sono lasciati, che si celebrino, con l' espressione dell'Altare, in cui si doveranno celebrare etc. Qual Tabella doverà esser riconosciuta, e sottoscritta da Monsignor Segretario della Sacra Visita Apostolica *pro tempore*, e Computista Deputato, e si debba tener affissa nella Sagrestia in luogo patente, come dispongono le Costituzioni Apostoliche, e che da essa non si possa levare, nè aggiungere partita alcuna, senza ritornare a riconoscersi, e sottoscriversi da' medesimi, e succedendo infra *Annum* qualche lascito, si debba portare tanto il Catalogo, quanto detta Tabella per potersi notare.

In oltre doveranno tener due Libri, uno per gli obblighi perpetui, e l' altro per le Messe avventizie, come dispongono le medesime Costituzioni Apostoliche, e questi doveranno regolarsi nel modo, come si dirà appresso.

Il Libro delle Messe perpetue si doverà intavolare Anno per Anno, e doverà esser finito d'intavolare dentro il mese d'Ottobre di ciascheduu Anno per l'Anno avvenire, e nelli mesi di Novembre, e Decembre esibirli al Computista Deputato de Nostro Signore, acciò riconosca, se sono ben in-

tavolati, e il contrassegni, e faccia sottoscrivere a Monsignore Segretario della Sagra Visita Apostolica *pro tempore:* e li Libri vecchi, in cui appariranno le celebrazioni dell'Anno antecedente, si dovranno parimente esibire al medesimo dentro il mese di Gennaro susseguente all'Anno finito, acciò si riconosca, se sia adempito a tutti gli obblighi, e non essendo adempito in qualche cosa si deduca la Causa, acciò si possano pigliare quegli espedienti, che pareranno più proprj.

*Il modo d' Intitolare detti Libri sarà il seguente; cioè*

Si debba tenere un Libro bislungo per le Messe perpetue, nel quale in prima carta si devono descrivere partita per partita gli obblighi delle Messe perpetue, che vi sono, cioè

| | *Messe cantate.* | *Messe basse.* |
|---|---|---|
| *Per l' anima di Pietro N. N. una Messa quotidiana bassa, e un Anniversario il giorno della sua Morte, che fu li . . . come in Tabella numero primo.* | *Num.* 1. | *N.* 365 |
| *Per l' anima di Paolo N. N. una Messa ai Mese bassa, come in Tabella n.* 2. | *Num.* · | *N.* 12. |
| *Per lascito di Francesco N. N. una Messa ogni Venerdì, come in Tabella n.* 3. | *Num.* | *N.* 52. |
| *Per lascito di Giovanni N. N. Messe* 50. *l' Anno, come in Tabella n.* 4. | *Num.* | *N.* 50. |
| | *Num.* 1. | *N.* 479. |

e così di altre, che potessero esservi, andar notando sotto detto rigo ultimo, e chiudere poi la somma dell' intero delle Messe, che si doveranno celebrare in tutto l' Anno, e il medesimo, se vi sono altri Anniversarj con la medesima dichiarazione, e succedendo poi infra annum qualche altro lascito, aggiungerlo, come sopra.

Si noterà poi nella carta susseguente a correlazione nella nota suddetta, giornata per giornata, cioè nel mezzo, a di primo Gennaro, ed in margine dire n. 1. Messa per l' Anima di N. N. e se sono quattro Messe quotidiane di diversi, notare sotto il medesimo giorno quattro partite distinte per l' obbligo, che vi è; e così andare seguitando, ed in quella giornata, che cade il Venerdì, Sabbato, o altro giorno fisso, che vi sia qualche disposizione, aggiungere la partita in quel giorno distintamente, che in fin d' anno il numero delle Messe tirato in margine verrà a corrispondere con la prima nota fatta in primo foglio del detto Libro per esempio.

*Addì primo Gennaro* 1705. *Giovedì.*

| | |
|---|---|
| Num. 1. | Per l' Anima di Pietro N. N. |
| Num. 1. | Per l' Anima di Paolo N. N. |
| | 2. detto Venerdì. |
| Num. 1. | Per l' Anima di Pietro N. N. |
| Num. 1. | Per l' Anima di Francesco N. N. |
| Num. 1. | Per l' Anima di Gio: N. N. |
| | 3. detto Sabbato. |
| Num. 1. | Per l' Anima di Pietro N. N. |

Inoltre debba ogni Sacerdote, tanto Cappellano fisso della Messa quotidiana, quanto ogni altro, che averà cura di celebrare per gli obblighi infra settimana, celebrato che averà la sua Messa, notarsi dirimpetto alla sua partita dell' obbligo, per il quale ha celebrato, N. N. *Celebravi*, e in questa forma resteranno adempite le disposizioni nel modo, che sono state lasciate, e apparirà chiaramente la celebrazione.

Per ovviare a qualche disordine, che potesse succedere in quelle Chiese, dove vi è maggior numero di Messe per obblighi fissi da celebrarsi, dove si può dar il caso, che escano più Sacerdoti a celebrare nel medesimo tempo, e uno ritornando prima metta il *Celebravi* in quella partita, che avesse adempito un altro; Si ordina, che il Sacerdote, quando va in Sagrestia per prepararsi, ricorra al Libro, e riconosca la sua partita vacante, dove deve mettere il *Celebravi* per chi la deve dire, e metta subito il suo Nome, e Cognome. E celebrato, che averà, aggiunga al detto nome *Celebravi*, che in questa forma ogn'uno, che arriverà, e che non vederà la partita contrassegnata, come sopra, saprà quella, che doverà celebrare, e non ne succederà confusione.

In caso poi, che in quel giorno, che si deve celebrare per adempimento dell' obbligo, fosse qualche Sacerdote accidentalmente impedito, onde in detto giorno non restasse celebrata la Messa, dovendosi rimettere dopo, noterà quello, che celebrerà N. N. *Celebravi* sub die tali etc. perchè senza detta dichiarazione non verrebbe a corrispondere alla giornata, che vi sarà il *Celebravi*, come l' altre.

*Per le Messe Avventizie.*

Si riterrà il solito libro, nel quale si notano l' Elemosine, che vengono portate da' Benefattori, e queste si doveranno descrivere distintamente, se siano Votive, o pro Defunctis, e il numero esprimerlo dentro la partita in lettera con tirarlo fuori per abbaco, come per esempio.

| | |
|---|---|
| Messe due per Defonti | num. 2. |
| Messe tre per S. Antonio | num. 3. |
| Messe quattro per S. Francesco | num. 4. |

Le Messe notate in detto Libro si noteranno

poi riportate in un' altro Libro da tenersi in Sagrestia, nel quale si doverà notare Messa per Messa ad effetto, che il Sacerdote possa all' incontro mettere il *Celebravi* nel modo, come si è detto nelle Messe perpetetue, e se ne dà la norma come appresso.

| | |
|---|---|
| Messe una per Defonti. | num. 1. |
| Messe una per Defonti. | num. 1. |
| Messe una per S. Antonio | num. 1. |
| Messe una per S. Antonio | num. 1. |
| Messe una per S. Antonio | num. 1. |
| Messe una per S. Francesco | num. 1. |
| Messe una per S. Francesco | num. 1. |
| Messe una per S. Francesco | num. 1. |
| Messe una per S. Francesco | num. 1. |

Quelle Messe che non si saranno finite di celebrare in quell' anno, che si sono avute l' Elemosine, si doveranno riportare nell' anno susseguente, e notarle in prima partita con l' istesso ordine di sopra.

Procuri per tanto ciascuno di dare pronta esecuzione a quanto si ordina per espresso comandamento di sua Santità, altrimenti si procederà contra li trasgressori rigorosamente alle pene di sopra comminate. E perchè niuno possa in qualsivoglia tempo allegare ignoranza di quanto nella sopra espressa Istruzione si prescrive, si doverà in ciascheduna Sagrestia delle sopra nominate Chiese, ed Oratorj tenere continuamente affisso in luogo visibile un Esemplare del presente Editto, sotto pena, in caso di contravenzione, di Scudi dieci d' oro, da pagarsi irremissibilmente dal Sagrestano, se sarà Prete secolare, e della privazione della Carica, ed inabilità a qualsivoglia Uffizio per cinque anni, se sarà Regolare.

Dato li 1. Ottobre 1704.

*Giuseppe Domenico de Totis*
Segretario della Sacra Visita Apostolica.

*Niccolò Pignatelli*
Commiss. e Fiscale della Sacra Visita Apost.

*Paolo Fatii Not. della Sac. Cong.*

## EDICTUM.

3 *Pro notitiis Missarum onera respicientibus, quae Secretariae Sacrae Congregationis a Notariis, et aliis infra statutum tempus exhibendae sunt.*

Una delle cure principali, che fin dal principio del suo Apostolico Ministero ha cagionata particolar sollecitudine nella Santa mente di nostro Signor Papa Clemente XI. è sempre stata la premura, che restino adempiti gli obblighi delle Messe, che con pia provvidenza i Fedeli hanno procurato, o in vita, o in morte, di assicurarsi con l' impiego delle proprie facoltà per suffragio delle proprie Anime, e de' loro Congionti, Benefattori, ed Amici, e potendosi temere, che l' omissioni, e le negligenze talvolta praticate nella soddisfazione di detti obblighi, abbiano potuto provocare la Divina Giustizia, che non solo faccia provare ai Popoli le gravi percosse del suo flagello, ma anche maggiori sempre più ne minacci; Pertanto la Santità sua per sottrare il suo Gregge vivente dalle calamità, che gli sovrastano in questa vita, e l' Anime de' Fedeli defonti dall' etrocissime pene, che soffrono nell' altra per mancanza dei dovuti suffragj, comandò con ordine datoci a bocca, che si pubblicasse un' Istruzione, in cui era prescritto a tutte le Chiese, e Luoghi Pii di Roma un modo, o metodo universale di formare, e descrivere le Tabelle, ed i Cataloghi degli obblighi delle Messe, ed intavolare i Libri dove si deve notare l' effettiva celebrazione di ciascheduna Messa di mano dell' istesso Celebrante.

Ed avendo noi sin sotto li 1. Ott. 1704. per obbedire alli comandamenti di sua Santità, fatta personalmente presentare la detta instruzione a' Ministri di tutte le Chiese, e Luoghi Pii di Roma, dalla pronta esecuzione che ha avuto, e dalla comune osservanza della medesima per due anni già terminati, si è riconosciuto di quanto profitto sia stato per assicurare la piena soddisfazione degli obblighi delle Messe con indicibile consolazione e quiete dell' animo di sua Beatitudine.

Ma perchè nel confronto, che di ordine parimenti della Santità sua si va presentemente facendo di detti obblighi descritti nelle Tabelle con i Testamenti, ed altri Documenti, d' onde derivano, si è trovato in alcuni qualche difetto, o mancanza nei nomi dei Notati, nel tempo, e nella quantità con pregiudizio de' suddetti suffragj: ed affinchè in avvenire le Tabelle, che di nuovo si formeranno, o le addizioni, che si faranno nelle già formate de' nuovi obblighi, che giornalmente sopravvengono, sempre appariscano fatte con maggior legalità, e sicurezza, e di loro in ogni tempo si possa avere una piena verificazione.

La Santità di nostro Signore con ordine datoci a bocca vuole, ed espressamente comanda, che tutti li Capo-Notari, loro sostituti, Giovani di qualsivoglia Tribunale Ecclesiastico, e Secolare di Roma, ed anche quelli, che senza avere Uffizio pubblico, si rogano nelle loro Case private di detta Città, dopo quindeci giorni, che avranno stipulato qualsivoglia contratto tra vivi, in cui vi sia ingiunto obbligo di Messe, o perpetue, o a tempo lungo, che passi il decennio, o anniversarj, ne debbano portare, e lasciare nota distinta nella nostra Segretaria, o de' nostri Successori nell' Uffizio di Deputato a riconoscere gli obblighi delle Messe, e riportarne la fede dell' esibizione da darseli gratis, e parimente dopo quindici giorni, che avranno aperto, e pubblicato qualsivoglia testa-

mento, Codicillo, o Donazione *causa mortis* di qualsisia persona anche privilegiata, o privilegiatissima, della quale se ne dovesse fare specini menzione, benchè fosse Cardinale della S. R. C. dove siano ingionti pesi di Messe, come sopra, debbano portare, e lasciare l' istessa nota alla medesima Segreteria, e riportarne la fede dell'esibizione, sotto pena alli trasgressori di venticinque scudi d'oro da pagarsi per ciascheduna volta, che non averanno adempito quanto di sopra si contiene, da applicarsi una metà all' accusatore, il quale sarà tenuto segreto, e l'altra metà a' poveri Luoghi Pii, ed ancha della Sospensione, e privazione dell'Uffizio, ed altre pene ad arbitrio della Santità sua, allo quali pena saranno ancora tenuti li Notari Padroni per i loro sostituti, e Giovani.

E di più vuole, e comanda, che tutti il Parrochi, o altri, che con qualsivoglia titolo esercitano cure d' Anime, tanto amovibili, quanto perpetui, Secolari, e Regolari, Confessori, Sacerdoti, e Religiosi di qualsivoglia Ordine, ed Instituto, di qualunque Monastero, Convento, o Ospizio di questa Città, dopo quindeci giorni dalla merte di qualsivoglia persona, coma sopra, che gli avrà confidenzialmente lasciato qualche obbligo di Messe perpetue, o a lungo tempo, o anniversarj, o che in loro presenza secondo la disposizione della ragione Canonica, avrà disposto Legati di Messe, come sopra, ne debbano portare, e lasciare la nota alla sopradetta Segreteria, e riportarne la fede dell'esibizione, come sopra, sotto pena a' Secolari per ciascheduna volta, che mancheranno, di venticinque scudi d' oro, da applicarsi, come sopra, ed ai Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, ed anche ad ambedue della sospensione del loro Uffizio, ed altre pene ad arbitrio della Santità sua.

Inoltre comanda, che tutti il Camerlenghi, ed Uffiziali dei Capitoli di Patriarcali, Basiliche, o Collegiate di Roma, e tutti il Superiori, e sopraintendenti, Rettori, Sagrestani, e Cappellani di qualsivoglia Chiesa, tanto de' Regolari, quanto dei Secolari, e Monasterj di Monache, e Conservatori, e tutti li Prefetti, Guardiani, Provveditori, ed altri Superiori di Confraternite, Oratorj, adunanze, Congregazioni, ed altri Luoghi Pii Secolari in qualsivoglia modo neminati, benchè eretti in Chiese, e Case Regolari, cha in caso, che da qualsivoglia persona come sopra, confidentemente brevi manu, o per scrittura privata gli fosse consegnata, o in vita o in morte, qualche somma di denaro contante, o qualche stabile, luogo di monte, credito, o qualsivoglia altro capitale, con peso di celebrazione di Messe perpetue, o a luogo tempo, che passi il decenolo, debbano dopo quindici giorni, che ne sarà seguita l'assegno, portarne, e lasciarne la nota alla medesima Segreteria, e riportarne la fede dell' esibizione, come sopra,. sotto pena a' Trasgressori Secolari di vanticinqua scudi oro per ciascheduna volta, da applicarsi nei mo-

do sopradetto, ed alli Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, e ad entrambi della sospensione, privazione del loro Offizio, ed altre pene ad arbitrio della Sanità sua.

Intendendo la medesima Santità sua, che nel presente Editto s' intendano compresi i Parochi, Vicarii perpetui, o Manuali, o altri, che sotto qualsivoglia titolo abbiano l'esercizio di cura d'Anime, Confessori, Sacerdoti Secolari, e Regolari, Superiori, Prefetti, Guardiani, Sopraintendenti, Notari, e Segretarj di qualsivoglia Chiesa, Confraternità, o altro luogo Pio, benchè fosse Nazionale, e che godesse qualunque privilegio, esenzione, o Indulto Apostolico, benchè fosse per titolo di dotazione, o fondazione, e per qualsivoglia altra causa, alle quali tutte la Santità Sua, per la piena osservanza di quanto di sopra si contiene, con la pienezza della sua autorità specialmente deroga.

Procuri pertanto ciascuno di prontamente adempire quanto nel presente Editto si contiene, per non incorrere nelle pene nel medesimo comminate, che contro i Trasgressori saranno puntualmente eseguite. Dichiarando, che il medesimo Editto publicato, ed affisso nei soliti luoghi di Roma, obbligherà tutti, come se a totti fosse personalmente intimato. Questo dì primo Febbraro 1707.

*Giuseppe Domenico de Totis deputato dalla Santità di N. Sig.*

*Paolo Fatti* Notario A. C. delle Sacre Congregazioni

## EDICTUM,

*Quo plura statuuntur, atque mandantur, pro sedulo Missarum onerum adimplemento, eorumque in destinatis Libris descriptione.* 4

Avendo la Santità di Nostro Signere Papa Clemente XI. con Editto emanato sotto il primo di Ottobre 1704. già prescritto il metodo, che universalmente deve osservarsi nell' adempimeoto degli obblighi di Messe, tanto perpetue, quante manuali, ed avendo con altro simil Editto sotto il primo di Febbrare 1707. providamente ordinato, che si diane nella nostra Segreteria le notizie del nuovi pesi di celebrare negli Altari, o Chiese destinate da' Testatori, o pii Benefattori, quindi è, che inerendo agli accennati Editti con rinnovarne la puntuale osservanza sotto le medesime pene in essi contenute, e volendo con il suo Santo Zelo sempre più provedere al totale adempimento del sopra nominati obblighi di Messe, per ordine espressamente datoci a bocca precisamente vuole, a comanda.

Che tutti li Cappellani, e Sacerdoti, Canonici, Abbati, Retteri, Beneficiati, ed altri di qualsivoglia stato, grado, e condizione, anche privilegiati,

privilegiatissimi, delli quali se ne dovesse fare speciale menzione, tanto Secolari, quanto Regolari di qualsivoglia Ordine, ed Instituto, comprese anche le undici Congregazioni, e li Padri Gesuiti, di qualunque Monastero, Convento, Ospizio, Oratorio, Chiesa, ed altro luogo Pio di quest' Alma Città di Roma, che hanno il peso di celebrare le Messe in un Altare certo, e determinato, debbano per l'avvenire celebrarle nel medesimo, e non in altro Altare, benchè ugualmente, o più privilegiato. Ed acciò apparisca tale adempimento, doveranno li suddetti, che averanno celebrato, notare di proprio carattere la celebrazione nel libro, che nelle Sagrestie si ritiene a tal effetto, con l' espressione dell' istesso Altare, come per esempio, se si hanno da celebrare le Messe nell' Altare di San Francesco, debbano scrivere di proprio carattere la celebrazione in questa forma, cioè *Ego N. celebravi ad Altare S. Francisci;* ovvero essendo notato l' Altare nel foglio contrapposto, possono scrivere in questo modo *Ego N. celebravi ad contrascriptum Altare*, e così doveranno fare di altro Altare, se l'obbligo sarà in altro Altare, altrimente incorreranno *ipso facto* nella pena di dieci scudi d' oro per ogni volta, che contravverranno, da applicarsi la metà all' Accusatore, e l' altra metà a' luoghi Pii ad arbitrio della Santità Sua, e saranno tenuti a celebrare di nuovo le Messe celebrate, o fatte celebrare in altro Altare, ovvero non notate nella forma già detta, come se non fossero in modo veruno adempite. E se saranno Regolari, quelli, che in qualunque modo contravverranno a quanto nel presente Editto si contiene, incorreranno *ipso facto* nella pena della sospensione dell' Uffizio, e della privazione della voce attiva, e passiva; ed anche tanto contro i suddetti Secolari, quanto Regolari si procederà ad altre pene ancora maggiori ad arbitrio di Sua Santità. E contro i Sagrestani, ed altri Sopraintendenti alle Sagrestie, che non invigileranno alla puntuale osservanza di tale adempimento si procederà rigorosamente con simili ed altre pene ad arbitrio di sua Beatitudine.

Similmente ordina, e comanda, che le Messe perpetue dalla pia disposizione de' Fedeli lasciate da celebrarsi in una certa, e determinata Chiesa, non possano in conto alcuno celebrarsi, o farsi celebrare in altra Chiesa, e molto meno fuori di Roma; ancorchè l' altra Chiesa, tanto dentro la Città, quanto fuori fosse dipendente dalla Chiesa, dove sono state destinate le Messe, o fosse della stessa Religione, dell' istesso Instituto. E quelli, che in qualunque maniera contravverranno, incorreranno nel medesimo modo nelle pene già sopra espresse.

Finalmente essendosi ordinato sotto il primo di Ottobre 1704. nel sopra nominato Editto, o Instruzione da osservarsi per l' adempimento degli obblighi delle Messe, che il Libro delle Messe perpetue debba intavolarsi anno, per anno, ed esser finito d' intavolarsi dentro il mese di Ottobre di ciaschedun anno per l'anno avvenire, e nelli mesi di Novembre, e Decembre esibirsi al Computista deputato dalla medesima Santità Sua, ed essendosi per l' esperienza riconosciuto, che l' esibirlo in detto tempo genera qualche confusione, ed incomodo, perchè molti portandolo nel fine del Mese di Decembre, non possono poi subito per l' angustia del tempo, dentro il quale non può il Computista riconoscere tanti libri, nel principio del nuovo anno riaverlo, ed in conseguenza notare in esso la celebrazione delle Messe, ma sono forzati a notare la celebrazione in foglio volante; perciò la Santità Sua non cessando di sempre più procurare il miglior, e più facile modo di adempire li obblighi delle Messe, confermando in tutto e per tutto il nominato Editto, o Istruzione, e solo in questa parte moderandolo, espressamente ordina, e comanda, che li Libri delle Messe perpetue per gli anni avvenire debbano intavolarsi dentro il Mese di Settembre, ed esibirsi al detto Computista dentro il Mese di Ottobre sotto le medesime pene ai trasgressori già nell' accennato Editto contenute.

Avverta dunque ciascuno di puntualmente adempire quanto nel presente Editto si prescrive, altrimenti incorrerà irremissibilmente nelle pene in esso comminate, ed anche in altre maggiori ad arbitrio di sua Beatitudine. Ed acciò niuno possa in qualsivoglia tempo allegare ignoranza di quello si contiene in questo Editto, si doverà in ciascuna Sagrestia di tutte, e singole Chiese, e Luoghi Pii di Roma tenere continuamente affisso in luogo visibile un esemplare del medesimo Editto, sotto pena, in caso di contravenzione, di Scudi dieci d'oro da pagarsi irremissibilmente dalli Sagrestani, o Sopraintendenti alle Sagrestie, se saranno Preti Secolari, e della privazione dell' Uffizio, della voce attiva, e passiva, e dell' inabilità a qualsivoglia Uffizio, se saranno Regolari, dichiarando però, che questo editto publicato, ed affisso ne' soliti luoghi di Roma obbligherà tutti, e singoli, como se a tutti, e singoli fosse personalmente intimato.

*Questo dì 25. Gennaro* 1708.

*Leonardo Antonio Ghezzi Seg. della Sagra Visita Apostolica.*

*Niccolò Pignatelli Commissario, e Fiscale della Sagra Visita Apostolica.*

*Paolo Fatti Not. delle Sagr. Congr.*

## EDICTUM,

*Quo praecedentes Ordinationes instaurantur, ac plura insuper alia pro accuratiori onerum Missarum adimplemento statuuntur.* 5

La Pastorale sollecitudine di Nostro Signore già mai si stanca di pensare a stabilire un perfetto ré-

golamento, perchè totalmente si adempiscano i Legati, e pesi delle Messe, e ne ricevano il dovuto, e pronto Suffragio le Anime de' Defonti, ed ajuto, e grazie li Fedeli, che non li trascurano, perciò avendo nelli anni scorsi fatto pubblicare alcuni Editti, per mezzo de' quali si è ottenuto nella maggior parte il bramato fine, ne rinnova ora con tutto il fervore, autorità, e comando quanto in essi viene prescritto, e sentendo tuttavia insorgere alcuni abusi nell' adempimento di molti Legati, a cui possa darsi più opportuno rimedio, con comando espresso datoci a viva voce, vuole che si pubblichino li ordini seguenti.

Primieramente per li Legati di Messe, che restano in arbitrio di poterli soddisfare in quella Chiesa, o Chiese, dove parerà, e piacerà agli Eredi, o altri che abbino per qualunque titolo l'obbligo ingionto di adempirli, sieno tenuti li detti Eredi, o altri come sopra tanto Ecclesiastici, quanto Laici di qualsivoglia stato, grado, e condizione, in fine d'ogni anno portare la giustificazione, del loro adempimento nella Computisteria della Sagra Visita, nella quale se ne riterrà registro in libro a parte, verranno riconosciute da uno dei Computisti e tal fine deputato, sottoscritto da Monsignor Segretario della Sagra Visita Apostolica *pro tempore*, sotto pena a' Cotravventori di Scudi 25. d'oro da applicarsi la metà al denunziante, che sarà tenuto segreto, e l'altra metà in beneficio de' poveri Luoghi Pii, e se saranno Regolari incorreranno nella pena della sospensione dall'Uffizio, e della privazione della voce attiva, e passiva, oltre altre pene anche maggiori ad arbitrio di sua Santità, e della Sagra Congregazione della Sagra Visita.

Ordinando, e dichiarando, che le giustificazioni da esibirsi, come sopra, debbano contenere la celebrazione delle Messe notate giorno per giorno dal Celebrante in un foglio, e libretto particolare con la sottoscrizione in fine del Rettore, o Sagrestano di quella Chiesa, o Chiese, nelle quali si saranno celebrate; E per la celebrazione delle Messe, che per disposizioni de' Benefattori, o per speciale Indulto si facesse fuori di Roma, le detta giustificazioni debbano essere legalizzate dalli Ordinarj de' Luoghi, se li celebranti saranno Sacerdoti secolari, e se Regolari, da' Superiori Maggiori della loro Religione.

E quando il Benefattore ha ingionto il peso agli Eredi, o altri di dichiarare la Chiesa, dove abbino a celebrarsi le Messe, siano quelli tenuti sotto la pena suddetta, dentro sei Mesi determinare la Chiesa, nella quale abbia a farsi l'adempimento, e registrarsi nella Tabella di detta Chiesa.

Ordina parimente la Santità sua, che tutti li pesi di Messe perpetue, o a lungo tempo che passi li dieci anni, li quali sino al presente non si travassero espressi nelle Tabelle di quelle Chiese in cui devono soddisfarsi, o perchè l'obbligo di soddisfarli spettava ad altri, o Secolari, o Regolari, o Luoghi Pii, o pure perchè sin ora si sono fatte soddisfare, come se fossero Messe avventizie, per l'avvenire, si aggiungano alle detto Tabelle, con l'espressione, che il peso di farsi soddisfare spetta a tali Eredi, Legatarj, o altri. E per la più pronta, e facile esecuzione, si ordina alli Eredi, Legatarj, o altri, come sopra, che non trovandosi espressi gli accennati pesi nelle Tabelle di quelle Chiese, dove gli devono far soddisfare, nel termine di sei mesi, ne portino la notizia in detta Computisteria sotto le pene di sopra espresse.

In oltre la Santità sua vuole, e comanda, che l'erezione delle Cappellanie, o assegnamento dei fondi per peso di Messe ingionto da' Benefattori, si faccia sollecitamente, e perciò nel termine di sei Mesi dovranno gli Eredi, o altri come sopra, far costare in detta Computisterie l'erezione, o assegna fatta de' fondi. E quando per qualche giusta, e ragionevol causa si richiedesse maggior tempo, dentro il medesimo termine di sei Mesi, dovrà impetrarsi una proroga competente.

Essendo per tanto tutti questi ordini diretti a togliere gli abusi, e mantenere con facilità, ed esattezza l'adempimento de' Legati Pii, procuri ciascuno prontemente eseguire quanto nel presente Editto si contiene, e per secondare con la dovuta obbedienza la rettissima intenzione di sua Beatitudine, e per non incorrere nelle pene in esso comminete, le quali irremissibilmente si eseguiranno contro gli Trasgressori; Dichiarando, che il medesimo Editto pubblicato, ed affisso ne' soliti luoghi di Roma obbligherà tutti, come se a tutti, e a ciascheduno di loro fosse personalmente intimato. Ed acciocchè in qualsivoglia tempo avvenire nessuno possa allegare causa d'ignoranza di quanto nel presente Editto si contiene, si dovrà in ciascheduna Sagrestia di qualsivoglia Chiesa, e Luogo Pio di Roma tenere continuamente affisso in luogo visibile un esemplare del medesimo Editto sotto le pene sopra espresse in caso di contravenzione.

*Dato li* 18. *Settembre* 1719.

*A. M. Pallavicini Segretario della Sagra Visita Apostolica.*

*Gaetano Ivones Commissario, e Fiscale della Sagra Visita Apostolica.*

*Paolo Fatii Not. A. C. e della Sacra Congreg.*

*Haec insuper notasse liceat.*

Missarum celebratio, et applicatio probatur juramento celebrantis, ipsi enim id asserenti cum juramento credendum est, licet in libro ad hoc parato, per incuriam, oblivionem, aut alia de causa non reperiatur descriptus: quia ea, quae pendent ab animo, et conscientia, legitime probantur juramento, ex puntuali, et notabili Glossa in *cap. Significasti* 16. *verb. Si est ita, de homicid.* Sic expresse Monacell. *in Formulario legali practico tom.* 2. 6

*tit.* 13. *formul.* 2. *n.* 46. afferens ad id decretum Sac. Congregat. Concilii *in una Civitat. Plebis sub die* 17. *Maii* 1704. et testans de communi DD. Dictus autem Celebrans, qui Missas celebratas in libro ad hoc parato non notavit, potest ab Ordinario mulctari. Monacell. *loc. cit.* ex Gavant. in *Manuali Episcop. verb. Missa n.* 60. et Concil. Mediolan. Provincial. VII. *part.* 1. *tit. de Missis*, ubi Rectores Ecclesiarum carentes dicto libro mulctantur aureo nummo, et Sacerdotes non scribentes duodecim solidis.

7 *Si Ecclesia, et loca pia careant redditibus, adeo ut non possint licite illos erogare in expensas pro Missarum celebratione, fas ejus administratoribus est aliquid subtrahere de consueta eleemosyna, quantum necesse est pro celebratione illius Missae, ut ex Decreto Urbani VIII. certum est. Sed ex pluribus decretis Sacrae Congregationis eruitur, detrahi in eo casu aliquid posse ex eleemosyna in Missis perpetuis: tunc autem videndum est, num adsit aliquis, qui sit obligatus supplere, et num potius supplendum sit recurrendo pro diminutione numeri Missarum.

8 Sive autem Ecclesia sit paupercula, sive non, non potest aliquid exigi ab iis Sacerdotibus, qui sponte religione ducti veniunt in aliqua Ecclesia celebraturi, sicut etiam ab iis, qui ab administratoribus Ecclesiae eleemosynam nullam recipiunt.

9 Jure tamen exigitur haec detractio ab iis, qui omnino ibi celebrare volunt, nec Ecclesia habet de suo quomodo utensilibus provideat, nec de suo providet ille, qui eleemosynam suppeditavit. Haec omnia ex Tract. Benedicti XIV *De Sacrif. Missae lib.* 2. *cap.* 24. §. 13.

10 De eleemosynis receptis pro Missis, Sacristae Regulares tenentur illas ponere in arca duabus clavibus obserata, quarum alteram tenere debet Superior localis, alteram unus ex Regularibus a Capitulo deputatus; ac deinde de satisfactione earundem Missarum tenentur reddere rationem coram Patribus discretis, ut ex Decreto Urbani VIII. ab Innocentio XII. confirmato constat. *Institut. Eccles.* 72. §. 29.

11 Benedictus XIII. in Romano Concilio Praefectos Regularium monuit, ut in taxanda pecuniae summa pro Missis perpetuis sexaginta scuta romana definirent non excedendo, nec minuendo. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 22. §. 9.

12 Episcopus potest quidem visitare Parochiales Ecclesias Regularium; sed num possit etiam recognoscere de oneribus Missarum, an sint impleta, requisita fuit Sac. Congregatio, et nondum prodiit responsum. Potest tamen Episcopus inquirere, num Parochus Regularis singulis diebus festis pro populo celebraverit, cum id concernat curam animarum, de qua jus est inquirendi Episcopo in Visitatione *De Syn. Dioec. l.* 13. *c. ult. n. V. nov. edit.* Fas est tamen Episcopo visitare Confraternitates laicorum in Ecclesiis Regularium erectas, et Altare, si illis incumbit onus manutenendi, et onera Missarum, ad quae Confraternitates illae tenentur. *Ibid.* §. 6.

13 Si Testator Missas reliquerit quotannis celebrandas in Ecclesiis Regularium, et haeredi suo permiserit, ut designet Sacerdotem, per quem celebrari debeant, non possunt Regulares exigere, ut unus ex suis designetur, quin et praestare debent patientiam, ut ab eo, quem haeres designarit, in suis Ecclesiis celebrentur, dummodo tamen dentur frustratoriae, ut ex responso S. Congregationis; *ibid.* §. 7. V. addit. Cas. ad art. 4. h. Rubr.

14 A mandatis et monitoriis etc. per quae retardetur executio provisionum, et statutorum pro divino cultu conservando, et augendo, praesertim circa Missae celebrationem, ad executionem Decretorum Tridentini *sess.* 21. *de Ref. cap.* 8. *et sess.* 22. *in Decr. de observ. et evitand. in celeb. Miss.* ne recipiantur in Tribunali actus judiciales, per quos eorum executio impediatur, sancitum est a pontifice in Bulla *Ad militantis*. Bull. *Tom.* 1. *n.* 48. §. 46.

## ARTICULUS XVI.

### MISSA A QUIBUS, ET QUIBUS IN LOCIS AUDIRI POSSIT, ET DEBEAT ?

### SUMMARIUM

1. Omnes fideles usus rationis capaces, non legitime impediti, cujuscumque sint status, et conditionis, tenentur integram Missam audire singulis diebus Dominicis, et Festivis sub peccato mortali. — 2. Missam audire tenentur integram, et quidem unius solius Sacerdotis, et non debent ante benedictionem Sacerdotis egredi. — 3. Unde probabilius non satisfaciunt praecepto de audiendo Sacro, etiam qui successive a diversis Celebrantibus absque justa causa audiunt duas medietates. — 4. Partem notabilem Missae omittere est peccatum mortale: parvam autem omittere est solum veniale, si nulla justa caussa intersit. — 5. Quaenam sit parva, aut notabilis. — 6. Impediti aliqua impotentia, sive physica, sive morali, aut aliquo officio, seu rationabili motivo excusantur a praecepto audiendi Sacrum, et assignantur sic legitime impediti. — 7. In omnibus recensitis casibus, et consimilibus excusantur Fideles ab obligatione audiendi Sacrum ex mente Ecclesiae praecipientis instar discretae, et benignae Matris nolentis obligare cum tanto rigore. — 8. Non excusantur autem Domini, nec famuli, qui ob parvum lucrum per occupationes impediuntur ab audienda Missa. — 9. Fideles audiendo Missas in Ecclesiis Regularium satisfaciunt praecepto de audiendo Missam. — 10. Unde non possunt Fideles constringi ad Missam audiendam in Ecclesia Parochiali. — 11. Nec ullam censuram meretur, qui docet in foro conscientiae nullum teneri in diebus Festis Parochiae suae interesse ad Missam audiendam — 12. Fideles satisfaciunt prae-

cepto de audiendo Missam etiam in oratoriis, et Cappellis domesticis Regularium. — 13. Immo etiam in Cappellis Regularium rusticis, seu Oratoriis sitis in eorum Grangiis, seu praediis Ruralibus. — 14. Satisfaciunt audiendo Missam in Oratoriis, et Cappellis Cardinalium, et Episcoporum. — 15. Etiam in Oratoriis de licentia Episcopi erectis in quibusdam domibus, dummodo ab ipsis domibus ita sint separata, ut per eas ad illa minime iri possit, et e via publica pateat cunctis accessus. — 16. In Oratoriis vero privatis, quae a Sede Apostolica aliquibus in propriis domibus solent concedi, satisfaciunt audiendo Missam solummodo in indulto privilegiati. — 17. Ut autem sciatur, quinam sint privilegiati nec ne: adducuntur clausulae, quae in similibus Indultis solent impraesentiarum regulariter apponi. — 18. Adducitur clausula, quae solet apponi in indulto pro infirmo, etiam nobili. — 19. Familiares, seu famuli Indultarii in ejus domo inservientes, et ejus expensis viventes, nisi in actu celebrationis Missae servitio Domini accessarii sint, et satisfaciant praecepto de audienda Missa diebus Festis, tenentur accedere ad Ecclesiam. — 20. Adducitur, et solvitur instantia. — 21. Talis conditio, cum ponatur in Indultis de intentione expressa Pontificis, et declaratione Sac. Congr. Concilii, est omnino servanda, ad num. 22. — 23. Indultarii autem, qui suis in Indultis majora habent privilegia, et ampliores clausulas, possunt iis libere, et licite uti sine ulla restrictione. — 24. In Oratorio rurali ultra dimidium miliare ab Ecclesia distante satisfaciunt omnes familiares. — 25. Concesso privilegio domino, et famulis eidem inservientibus, absente Domino, famuli audientes Sacrum non satisfaciunt praecepto. — 26. Si autem Dominus, audito Sacro in Ecclesia, ex devotione iterum audiat solitum Sacrum in suo privato Oratorio, tunc familia, et famuli actu Domino inservientes satisfaciunt praecepto audiendi Sacrum. — 27. Celebrato in ipso privato Sacello, seu Oratorio uno Sacro, non potest illa die aliud celebrari neque per Regulares. — 28. Familiares sunt solum illi, qui expensis ejus, cujus dicuntur familiares, continuo vivunt, et morantur cum eo, indeque continui commensales dicuntur. — 29. Appellatione familiae, quae in privatis Oratoriis potest audire Missam, veniunt omnes illi, qui habitant in domo privilegiati cum quadam habitudine ad illam, et assignantur. — 30. Filii, ac Filiae privilegiati, eorumdem Uxores, ac Viri non gaudent hoc privilegio, si habitent in eadem domo, sed vivant separatim propriis expensis. — 31. Alia ad rem, remissive.

1 Omnes Fideles usus rationis capaces non legitime impediti, cujuscumque sint status, et conditionis, tenentur integram Missam audire singulis diebus Dominicis, et Festivis, sub peccato mortali, *cap. Missas* 64. *de consecratione distinct.* 1. *cap. Omnes Fideles: cap.* 2. *de Parochis, cap. Ut Dominicis. cap. Si quis et cap. Qui die, de consecrat. dist.* 1. Concil. Agathens
2 c. 47. Concil. Matiscon. II. c. 4. Dixi *integram Missam*, quia, juxta Canonem *Missas* 64. *de consecrat. dist.* 1. non debet populus ante benedictionem Sacerdotis egredi: et ab Innocentio XI. die 2. *Martii* 1679. damnata fuit haec propositio, quae est 53. in ordine: « Satisfacit praecepto Ecclesiae de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul a diversis celebrantibus audit ».
3 Unde probabilius, immo pro certo, juxta nunc receptam apud probatiores Theologos sententiam, non satisfaciunt praecepto de audiendo Sacro, etiam qui successive a diversis celebrantibus absque justa causa, immo absolute, audiunt duas medietates, v. gr. a consecratione usque ad finem ab uno, et postea a principio usque ad consecrationem ab alio Sacerdote, ut solide probat Lugo *de Sacr. Eucharistiae disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 8. citans pro se Azorium, Toletum, Fagundez, Suarez, Coninch, Reginal. et alios; opinio enim contraria videtur virtualiter comprehendi in damnatione mox recensitae propositionis 53. propter eamdem
4 rationem. Partem notabilem Missae omittere est peccatum mortale, parvam autem omittere est so-
5 lum veniale, si nulla justa causa intersit: et parva pars censetur communiter a Doctoribus omissio usque ad Epistolam exclusive, et a communione usque ad finem; et sic excusantur a mortali, qui Missam audiunt a principio Epistolae, seu etiam Evangelii, secundum multos, usque ad finem, vel etiam ab initio usque ad communionem, cum sic non omittant partem notabilem, uti esset media, vel tertia pars, ex quo sic notabiliter deficeretur contra praeceptum de audienda tota Missa indictum a Concilio Agathens. *cap.* 47. his verbis: « Missas die Dominico Saecularibus totas audire speciali ordine praecipimus, et in c. Omnes fideles, *de consecrat. dist.* 1. his praecisis verbis »: Omnes fideles, qui conveniunt in solemnitatibus Sacris ad Ecclesiam, et Scripturas Apostolorum, et Evangelium audiant. Qui autem non perseverant in Oratione, usque dum Missa peragatur ... convenit communione privari ».

« Juxta multos, *inquit Antoine in Tract. de Virtute Religionis cap.* 11. *quaest. r. n.* 1. §. *Porro*, peccat solum venialiter, qui ab initio epistolae usque ad finem Missae interest, quia putant partem omissam non esse notabilem. At ex communi sententia omissio initii Missae, et aliorum usque ad evangelium inclusive, imo secundum multos etiam exclusive, est mortalis: quia haec pars omissa notabilis est respectu Missae. Imo est mortale abesse solo tempore consecrationis: nam est pars maxime notabilis, et principalis, cum in ea consistat essentia sacrificii, et Ecclesia praecipiat Missam principaliter quoad sacrificium. *Tunc fiunt missae, quando munera offeruntur, et corpus, vel sanguis Domini consecratur*, ait S. Caesarius. Idem dicunt aliqui de communione Sacerdotis: quia vel est essentialis pars sacrificii, vel saltem est de illius integritate, et complemento substantiali, ac proinde est pars notabilior: pars enim notabilis aestimari debet non solum ex diuturnitate, sed etiam ex dignitate operis: nec leve censeri debet abes-

» se ab essentia, vel integritate, ac complemento » sacrificii, cui toti interesse teneris. Hinc qui po» test solum interesse consecrationi, et non reli» quae parti Missae, ad id tenetur; nam illa pars » est principalis, et continet essentiam sacrificii, » nec principale sequitur accessorium ». *

6 Dixi non legitime impediti, quia impediti aliqua impotentia, sive physica, sive morali, aut aliquo officio, seu rationabili motivo excusantur a praecepto audiendi Sacrum, uti sunt infirmi, carcerati, domi sequestrati, navigantes, excommunicati, (* » Tenentur tamen excommunicati, quam » primum possunt, obtinere absolutionem, quam » si obtinere non curent, erunt in causa omissio» nis Missae, et omissio imputabitur ad peccatum » lethale ». Ita P. Cuniliati Tract. VI. de tertio Decalogi Praecepto, *cap.* 11. §. *IV. n.* 11. *) interdicti, milites custodientes castra, et Urbes, si suo muneri deesse non possunt, Pastores ovium, et similes, si non habeant alios, quos ad earum custodiam relinquant, nec possint diversis horis, et alternis vicibus omnes Sacro interesse; Matres, et custodes infirmorum, si non habeant, quos relinquant ad custodiam infantulorum, et infirmorum, qui possent pati periculum; Timentes prudenter grave damnum sibi, aut aliis, si exirent de domo; Habentes gravia negotia expedienda, quae sine magno incommodo differri non possunt; Itinerantes, qui nequeunt Sacrum audire, nisi amittant socios, sine quibus, vel viam ignorant, vel prudenter timent latronum periculum, aut aliud grave malum; Habentes graves difficultates adeundi Ecclesiam ob distantiam loci, ob difficile iter, ob pluviam, et similia; Mulieres gravidae, si graviditates sint periculosae; Non habentes vestes suo statui convenientes; mulieres ex consuetudine patriae non egredientes tempore luctus * Romanus Theologus hanc ad haec verba not. apposuit: « Non » habentes vestes convenientes possunt summo ma» ne audire Sacrum. Nec videntur excusari mu» lieres posse ex consuetudine loci tempore luctus, » cum abusus hic sit intolerabilis, nec rationi con» sentaneus ». Hunc tamen morem absolute non damnat P. Cuniliati, qui *loc. cit n.* 111. scribit: » His causis excusantibus accedere potest consue» tudo aliquarum regionum, in quibus nobiles in » diebus luctus alicujus stricte conjuncti, domi se » continere consueverunt, quamvis non habeant » privilegium Oratorii domestici. In aliis, Puel» lae nubiles tempore sponsaliorum domo exire » non consueverunt. In aliis, mulieres puerperae » tot septimanis ab Ecclesiae ingressu arcentur, » quousque a Sacerdote benedicantur; et haec fiunt « scientibus Episcopis, et Parochis, iisdemque ta» centibus: idcirco omittentes Missam non viden» tur culpandi. Cavendum tamen, ne hae consue» tudines introducantur, ubi non sunt, et ne am» plientur, ubi obtineat ». Subdit autem opportune n. IV. « Monendum est, impeditos ex causa » aliqua audire Sacrum teneri sub mortali supple» re per aliqua alia pietatis opera, praecipue ac» tuum fidei, charitatis, spei, contritionis, aut » similium. Non quidem ex vi praecepti Ecclesia» stici, quod obligat ad Missam, sed ex vi prae» cepti naturalis colendi Deum diebus festivis: un» de qui non potest cultu praescripto, potest au» tem supplere per cultum alterum, supplere obli» gatur; ita docent P. Marchantius *t.* 2. *Tribunal.* » *tract.* 4. *tit.* 2. *quaest.* 3. auctor non severus, *et* » *P. Sporer tract.* 3. in tertium praecept. *c.* 4. » *sect.* 2. *n.* 36., auctor ex benignioribus » : * et mulieres post partum, dummodo non exeant ob alias causas; Uxores ob Zelotypiam a Maritis impeditae, feminae ex occulte fornicatione praegnantes, si metuant exire, ne reae sic cognoscantur; ignorantes invincibiliter, et inculpabiliter inadvertentes tali die currere Festum de praecepto. In 7
omnibus enim recensitis casibus, et consimilibus, excusantur fideles ab obligatione audiendi Missam ex communi Doctorum; Cum haec sit mens Ecclesiae praecipientis instar discretae, et benignae Matris nolentis obligare cum tanto rigore. Non 8
excusantur autem Domini, nec famuli, qui ob parvum lucrum per occupationes impediuntur ab audienda Missa, juxta Canonem *Non putatis dist.* 89. Vide verb. *Vidua n.* 9.

9 Fideles audiendo Missas in Ecclesiis Regularium satisfaciunt praecepto de audiendo Missam, ex Declaratione Leonis X. data 13. *Novembris* 1517 in Constitut. incip. *Intelleximus*, quae est tenoris, qui sequitur: « Intelleximus, quosdam in dubium » revocare, et perinde timoratis conscientiis scru» pulum injicere, si Christifideles, qui Dominicis, » et Festis diebus extra Ecclesias suas Parochia» les Missas audiunt in Ecclesiis Fratrum Ordi» num mendicantium, Ecclesiae praecepto de Mis» sa audienda satisfaciant. Nos enim ambiguita» tem hujusmodi penitus tollere volentes, ut cum » sinceriori conscientia Fideles quique Deo Cre» atori suo serviant, auctoritate Apostolica, tenore » praesentium notum facimus, omnes Christifide» les utriusque sexus, qui (non contempto proprio » Sacerdote Parochiali) in Ecclesiis Fratrum Ordi» num Mendicantium, Dominicis, et Festis diebus, » Missas audiunt, satisfacere praecepto Ecclesiae de » Missa audienda, nec in aliquam labem mortalis » peccati, poenamve incurrere. In contrarium fa» cientibus non obstantibus quibuscumque etc. ». Ex Paulo III. in sua Extravaganti emanata Kalendis Novembris 1549. incipient. *Licet debitum*, qua « omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, qui verbi Dei praedicationibus in templis ejusdem Societatis (*Jesu*) interfuerint, concedit, ut ibidem Missas audire, et Sacramenta recipere libere, et licite valeant, neque ad id Parochiales Ecclesias accedere teneantur » ; Ex S. Pio V. in sua Constitut. edita 16. *Maii* 1567. incip. *Etsi mendicantium*, in que Summus ille Pontifex refert vexationem, de qua Religiosi Mendicantes querebantur apud Episcopos, et Sacerdotes: « Aliqui

vero, *inquit* in suos Parochianos ad sonum Campanae excommunicationem promulgant, ut non possint interesse Missis, Concionibus, et Divinis Officiis nisi in propria Parochia ». En causa expostulationis, circa quam S. ille Papa decidit, Concilii Tridentini Decr. incip. *Quanta cura sess.* 22. explicans his verbis : » Decretum, quod populum saepe ad suas Ecclesias, saltem Dominicis, et majoribus Festivis diebus convenire debere monet, insequendo, volumus, quod Fratribus mendicantibus hujusmodi, non solum prohiberi non possit, ne Missas, et alia Divina Officia faciant in eorum Ecclesiis etc. Quicumque utriusque sexus Christifideles totius anni tempore illas, et illa ( *Missas, et Divina Officia* ) in Ecclesiis Fratrum hujusmodi audire possint, ipsi Christifideles nullatenus desuper molestari, aut impediri per Locorum Ordinarios, seu Rectores Parochialium Ecclesiarum.... non valeant seu, debeant. Sed praefati Christifideles audiendo Missas, et alia Divina Officia in Ecclesia Fratrum hujusmodi, diebus Dominicis, aut Festivis, praecepto Ecclesiae de illis audiendis satisfecisse censeantur ». Et ex Clemente VIII. qui anno 1592. 22. *Decembris* contrariam opinionem circa hanc controversiam Duaci excitatam expresse dirimit his verbis : « Praesenti nostro decreto sancimus, licere saecularibus Christifidelibus universis Missas diebus Dominicis, et Festis aliis majoribus audire in Ecclesiis, tam Fratrum Praedicatorum, quam aliorum mendicantium, nec non etiam Collegii Societatis Jesu, juxta eorum Privilegia, et antiquas consuetudines, dummodo id in contemptum Parochialium Ecclesiarum non faciant : et tam dictis Patribus Praedicatoribus, ac Praesbyteriis dictae Societatis, quam aliis privilegiatis, quibus id a Sede Apostolica indultum est, idoneis, et ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam Quadragesimali, et Paschali, et quovis alio tempore confiteri licite posse etc. ».

10 Ex quibus patet, non posse fideles costringi ad Missam audiendam in Ecclesia Parochiali. *Sac. Congregat.* 10. *Octobris* 1581. In Tridentino enim *sess.* 22. *Decret. de observandis. et evitandis in celebrat. Missae* solum dicitur : « Moneant Episcopi populum, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis, ac majoribus Festivitatibus accedant. Et Sac. Congregat. Concilii Tridentini *declaravit*: » Non posse Ordinarium, mulctis, et poenis cogere populum ad audiendam Missam, aut Concionem in propria Parochia, etiam in casu negligentiae, aut contumaciae »: ut refert Azorius *tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 8. *quaest.* 6. Lugo *de Eucharist.*
11 *dist.* 22. *sect.* 1. *n.* 2. et alii. Nec ullam censuram meretur, qui docet in foro conscientiae nullum teneri in diebus Festis Parochiae suae interesse ad Missam audiendam, ut declaravit Alexander VII. in *speciali decreto anno* 1659. *die* 29. *Januarii emanato.*

Hanc tamen propositionem non esse praedicandam, nec publice docendam statuit. Ita namque in Decreto laudato. 4. « Nullus in foro conscien- » tiae parochiae suae interesse tenetur, nec ad » annuam confessionem, nec ad Missas parochia- » les, nec ad audiendum verbum Dei, divinam le- » gem, fidei rudimenta, morumque doctrinam, » quae ibi in catechesibus annuntiantur, et docen- » tur. Quoad primam, et secundam partem sim- » pliciter accepta est erronea, et temeraria : sup- » positis vero privilegiis Apostolicis nullam mere- » tur censuram. Et quoad tertiam partem de au- » ditione verbi Dei servetur dispositio sacri Con- » cilii Tridentini. 5. Talem legem in hac materia » nec Episcopi, nec concilia provinciarum, vel na- » tionum sancire, nec delinquentes aliquibus poe- » nis, aut ecclesiasticis censuris mulctare possunt. » Suppositis itidem privilegiis apostolicis, nullam » meretur censuram; verum ista non est praedi- » canda, nec publice docenda, prout nec praece- » dens quarta ».

Fideles satisfaciunt praecepto, audiendo Missam 12
etiam in Oratoriis, et Capellis domesticis Regularium, cum in ipsis ex privilegiis possint quotidie celebrari plures Missae etiam a Sacerdotibus saecularibus, cum sit privilegium locale, quo gaudere possunt omnes: *Sacra Congregat. Episcop. et Regular. in Bononien.* 31. *Maii* 1602. *in Tarant.* 23. *Maii* 1618. et Congregat. Concilii *in Neapolitan. et Brundusin.* 8. *Augusti* 1615. Immo etiam 13
in Cappellis Regularium rusticis, seu Oratoriis sitis in eorum Grangiis, seu praediis ruralibus. Gregor. XV. 24. *Septembris* 1622. *et Congregat. Concilii* 6. *Martii* 1621. et sic plurimi Doctores sustinent stante etiam privilegio concesso ab Alexandro VI. Cisterciensibus relato a Rodriquez *tom.* 2. *quaest.* 75. *art.* 2. et Pellizar. *in manual. Regul. tom.* 2. *tract.* 8. *cap.* 2. *n.* 134. (*) Satisfaciunt audiendo 14
Missam in Oratoriis, et Cappellis Cardinalium: *Sac. Congregat. Conc.* 1. *Februarii* 1623. et Episcoporum: ex *Sac. Congregat. Conc.* 22. *Septembris* 1640. Etiam in Oratoriis de licentia Episcopi ere- 15
ctis in quibusdam domibus, dummodo ab ipsis domibus ita sint separata, ut per eas ad illam minime iri possit, et a via publica pateat cunctis accessus: *Sac. Congregat. Episc. et Regular. in Conimbricens.* 1. *Julii* 1616. In Oratoriis vero pri- 16
vatis, quae a Sede Apostolica aliquibus in propriis domibus solent concedi, satisfaciunt audiendo Missam solummodo in Indulto privilegiati. Ut autem 17
sciatur, quinam sint privilegiati, nec ne? adducuntur clausulae, quae in similibus Indultis solent impraesentiarum regulariter apponi. « Volumus autem, quod familiares servitiis tuis tempore di-

*Nota Rom. Theologi.*

(*) In Cappellis ruralibus, et privatis domibus Regularium sacrificare non licet, nisi Oratoria erecta sint auctoritate Ordinarii; ita ex decreto Sacr. Congr. Concil. 1 Martii » 1687 relato a Cardinali Petra Comment. ad Const. Apost. tom. 1. sect. unic. n. 53 Vide addit. nostras ad Verb. Cappella n. 78.

ctae Missae actu non necessariis ibidem Missae hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de praecepto minime
18 liberi censeantur. *Pro infirmo autem etiam solet apponi sic*: Tibi, ut etiam diebus, ut praefertur exceptis, si in illis ob infirmitatem Domo egredi non poteris, in dicto Oratorio praedictam unicam Missam celebrari facere, ac illam cum una persona servitiis tuis necessaria dumtaxat audire libere, et licite valeas. *Vel sic*; In tua, ac unius personae servitiis tuis necessariae dumtaxat praesentia celebrari facere libere, et licite possis, et valeas. Volumus autem quod alii praeter supradictam personam Missae ejusmodi ibidem interessantes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de praecepto minime liberi censeantur. *Et pro Oratorio rurali solet poni sic*: In tua, ac familiae: et Hospitum Nobilium tuorum praesentia celebrari facere libere, et licite possis. Volumus autem, quod familiares servitiis tuis tempore dictae Missae actu non necessarii ibidem Missae hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de praecepto minime liberi censeantur ».

19 Ex istis igitur, et similibus clausulis manifeste patet, quod familiares, seu famuli Indultarii in ejus domo inservientes, et ejus expensis viventes, nisi in actu celebrationis Missae servitio Domini necessarii sint, Indulto gaudere non possunt; sed ut praecepto Ecclesiae de audienda Missa diebus Festis satisfaciant, ad Ecclesiam accedere tenentur non obstante, quod penes quosdam contrarius usus oppositum admittat, quia iste usus est corruptela, et perniciosus abusus contra expressam intentionem Pontificis, ut clare patet in prima clausula, *Volumus autem, quod familiares servitiis*
20 *tuis tempore dictae Missae non necessarii etc.* Nec valet dici, quod praefatae clausulae apponantur in Indulto de stylo potius Officialium Secretariae Brevium, quam de intentione vera Papae, quia talis conditio, quae est quinta tenoris sequentis: « Quinto, ut qui ibidem Missam audiunt, non liberentur ab obligatione accedendi diebus praeceptis ad Ecclesiam pro Missis audiendis, praeter eos famulos, et famulas tantum, qui servitio Domini, cui facultas conceditur, fuerint necessarii » : fuit de voto Sacrae Cong. Concilii, Papa approbante, et mandante in hujusmodi Indultis apposita *in una Minervin.* 4. *Maii* 1604. prout refert Fagnan. *in cap. Auctoritate post n.* 22. *de censibus*, et Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 5. *tit.* 33. *de privileg. et*
21 *excess. post n.* 7. *Ampl.* 7. Unde cum talis conditio ponatur in Indultis, de intentione expressa Pontificis, et declaratione Sacrae Congreg. Concilii, est omnino servanda, non obstante aliquorum contraria observantia, et abusu; quaelibet enim magis lata interpretatio, nec in mente, nec in verbis comprehenditur Pontificis, cum ipse in Indulto personas digito designet, et famulis actu non necessariis Indultum non suffragari expresse declaret. Immo addo, quod cum die 31. *Julii* 1706. 22
*in Auximana* transcripta fuisset in folio *Sac. Cong. Concilii* dicta clausula Brevis, et propositum fuisset dubium: « An in vim dicti Brevis satisfaciant praecepto Missae in diebus festis omnes famuli Commensales, vel quinam in casu » ? Rescriptum fuit: *Dilata juxta mentem*; et mens fuit, quod Orator peteret declarationem a Papa; Ideoque si Sacra Congreg. Concilii noluit apponere manum propter satis claram mentem Papae in dicta clausula expressam, nemo poterit illam latius, quam sonet, interpretari, et declarare. Indultarii autem, 23
qui in suis Indultis majora habent privilegia, et ampliores clausulas, possunt iis libere, et licite uti sine ulla restrictione, cum hic sit sermo solummodo de Indultis, quae communiter, et regulariter juxta communes clausulas solent concedi; Adeoque attendenda sunt pro observantia Indultariorum Indulta. In Oratorio rurali ultra dimidium 24
milliare ab Ecclesia distante satisfaciunt omnes familiares, cum propter talem distantiam, et longam moram accessus, et recessus, ne servitium Domini patiatur, omnes dicantur actu necessarii: sicuti etiam tempore hyemis, et magnae pluviae: ex Monacell. *tom.* 4. *n.* 489. Concesso privilegio 25
Domino, et famulis eidem inservientibus, absente Domino, famuli audientes Sacrum non satisfaciunt praecepto, *ex decreto Clementis XI.* 15. *Decembris* 1703. Si autem Dominus, audito Sacro in 26
Ecclesia, ex devotione iterum audiat solitum Sacrum in suo privato Oratorio, tunc familia, et famuli actu domino inservientes satisfaciunt praecepto audiendi Sacrum, cum facultas concessa Domino audiendi Sacrum in proprio Sacello non sit solum ad audiendum illud pro satisfactione praecepti, sed etiam ad audiendum ex devotione, sicuti non est concessum familiae, et famulis solum satisfacere praecepto, quando intersunt cum Domino, vel inserviunt ei audienti ad satisfaciendum praecepto, sed quoties cum eo intersunt, et ei inserviunt, sive audiat ex praecepto, sive ex devotione. Celebrato in ipso privato Sacello uno Sacro, 27
non potest illa die aliud celebrari, neque per Regulares, *ex cit. decr. Clementis XI.* 15. *Decembris* 1703.

Familiares autem sunt solum illi, qui expensis 28
ejus, cujus dicuntur familiares, continuo vivunt, et morantur cum eo, indeque continui commensales dicuntur, *cap. Sicut nobis*, *de verborum significatione in* 6. Barbosa *appellat.* 96. *n.* 1. ubi cum aliis dicit, quod duo debent concurrere copulative, quod scilicet inserviant actu, et vivant expensis Domini. Et appellatione familiae, quae in 29
privatis Oratoriis potest audire Missam, veniunt omnes illi, qui habitant in domo privilegiati cum quadam habitudine ad illum, uti sunt Pater, Mater, Nurus, Gener, Uxor, Filii, Filiae, Nepotes, Pronepotes, et alii quicumque de parentela habitantes, et conviventes cum illo. Filii vero, ac Fi 30
liae privilegiati, eorumdem Uxores, ac Viri non

gaudent hoc privilegio, si habitent in eadem domo, sed vivant separatim propriis expensis, quia istae personae constituunt familiam omnino distinctam a privilegiato, cum vivant propriis expensis, habeant omnia servitia, et suos famulos seorsim a familia privilegiati, et licet maneant in eadem domo materiali, non constituunt tamen unam familiam formalem cum familia privilegiati, cum eis deficiat commensalitas, et conviventia ipsius privilegiati expensis, prout requiritur, *ex cap. Sicut nobis, de verborum significatione in 6.* (*).

Alia vide verb. *Oratorium*, ubi late de omnibus 31
clausulis.

## ARTICULUS XVII.

### MISSA QUOMODO DEBEAT AUDIRI, ET QUAENAM REQUIRANTUR AD SATISFACIENDUM PRAECEPTO EAM AUDIENDI?

### SUMMARIUM

1. Missa debet audiri cum omni devotione mentis, et cordis affectu, et cum omni compositione corporis, et modestia sine ulla confabulatione, et tumultu. — 2. Missa est audienda aperto capite, et vultu ad Altare converso, nec est sedendum a principio Canonis. — 3. Missa non est audienda cum armis; et transgressores puniendi sunt a Judice Ecclesiastico — 4. Fideles debent Missae interesse eodem decenti vestitu, quo in publicam prodire solent, et ita se componere, ut corporis habitu animi Religionem praeseferant. — 5. Missae attendere debent auscultantes, et voto agere id, quod Sacerdos agit ministerio. — 6. Ad satisfaciendum praecepto requiritur intentio, quae sufficit, etiamsi sit solum interpretativa, et virtualis consistens in actuali voluntaria assistentia, quantomvis non sit expressus animus satisfaciendi eidem praecepto. — 7. Huic praecepto satisfacit, qui solet interesse Missae, tamquam rei Sacrae, qui adit Ecclesiam volens partes Christiani facere, qui adit, ut praesentia sua honoret Sacrificium, qui Ecclesiam adit ex aulla alia causa, et quicumque Missam audit, si non constet, eum habere intentionem contrarium, praesumitur habere sufficientem. — 8. Immo satisfacit praecepto, etiamsi quis adeat Ecclesiam cum intentione libidinosa videndi foeminam, et simul audiendi Sacrum, licet iste graviter peccaret. — 9. Audiens Sacrum ob devotionem, ignorans esse diem festam, si postea advertat, non tenetur ad aliud Sacrum — 10. Audiens Sacrum cum intentione ipsum audiendi ob devotionem, licet non habeat intentionem satisfaciendi per illam Sacrum praecepto, vere satisfacit, etiamsi aliud Sacrum non audiat — 11. Si autem audiat tale Sacrum cum positiva, et actuali intentione per illud non satisfaciendi, secundum multos non satisfacit praecepto. — 12. Secundum autem plures alios satisfacit. — 13. Ad satisfaciendum requiritur etiam praesentia corporalis, et assistentia moralis. — 14. Non est tamen necesse, quod acta quis videat, aut audiat Sacerdotem. — 15. Censetur quis moraliter praesens corpore, quamvis pergat ad Sacristiam aliquid pro Ministerio Missae allaturus, aut ad Campanile Campanas tacturus. — 16. Satisfaciunt praecepto, qui de navi audiunt Missam, quae celebratur in littore, sicuti et milites e suis Tentoriis audientes eam, quae celebratur in Campo publico ad distantiam 20. et 30. passuum. — 17. Missam audiens e fenestra suae Domus, si Domus sit omnino conjuncta cum ipsa Ecclesia, satisfacit praecepto. — 18. Si autem domus sit omnino sejuncta ab Ecclesia, ita ut inter fenestram, et Ecclesiam mediet via, seu platea, licet videat Altare, in quo Missa celebratur, non satisfacit praecepto. — 19. Qui interest Missae coactus. v. g. ligatus, et reluctans, non satisfacit, sicut nec ebrius, aut dormiens. — 20. Qui tempore Missae in altam contemplationem, seu extasim a sensibus abripitur, censetur adhuc satisfacere praecepto, maxime si pergat contemplari Mysteria, quae peraguntur in ipsa Missa. — 21. Ad satisfaciendum requiritur etiam attentio tam interna, quam externa — 22. Quae sit attentio interna? — 23. Et quae externa? — 24. Non satisfaciunt praecepto, qui tempore notabili Missae scribunt, vel pingunt, aut negotia pertractant. — 25. Neque satisfaciunt, qui per notabile tempus de re seria confabulantur, vel res alias fixe aspiciunt, et considerant, ita ut moraliter loquendo nequeant attendere ad ea, quae a Sacerdote geruntur. — 26. Nec satisfaciunt, qui per notabilem partem Missae legunt attente librum profanum. — 27 Nec satisfaciunt, qui per notabilem partem Missae confitentur sua peccata — 28. Satisfaciunt tamen praecepto, qui tempore Missae conscientiam suam examinant, eliciunt actus doloris, vel aliis piis actionibus se praeparant ad Confessionem. — 29. Satisfaciunt etiam, qui tempore Missae recitant Officium Canonicum, vel Poenitentiam a Confessario impositam, et praeceptam. — 30. Satisfaciunt etiam Musici, et Organaedi, Tympanistae, Chelistae, Tubicines, et hujusmodi, dummodo simul attendant, quod a Sacerdote in Altari geritur. — 31. Sic pariter satisfaciunt Collectores eleemosynarum, si simul attendant ad Missam, sicuti ministrantes Missae sufficienter attendant exhibendo suum Ministerium. — 32. Omnes supradicti, ut satisfaciant praecepto, debent integram Missam audire. — 33. Alia ad rem ad n. 49.

1 Missa debet audiri cum omni devotione mentis, et cordis affectu, *c. Decet, de immunit. Eccles. in 6.* cum omni compositione corporis, et modestia sine ulla confabulatione, et tumultu. *Concil. Turon. III. c.* 38. *Concil. Later. IV. c.* 17. *Conc. Trid. sess.* 22. *in decret. de observand. et evitand. in celebrat. Missae*, in quo decreto circa medium mandat non permitti.

*Nota Romani Teologi.*

(*) In hujusmodi Oratoriis celebrari, ac praecepto satisfieri non potest, nisi eidem Missae acta praesens sit aliquis ex iis, quibus principaliter indultum concessum fuit. Hoc autem principaliter indultum concessum intelligitur iis, quibus Breve dirigitur, vel facultas conceditur, ut possint in Oratorio privato, cui ipsa persona adsistit, Missam celebrandam ordinare; ex deo Cong. Conc. relatis a Bened. XIV. in Epist. cujus initium *Magno.*

interesse Sacrificio Missae, « Nisi prius, qui inter-
sint, decenter composito corporis habitu declara-
verint, se mente etiam, ac devoto cordis affectu,
2 non solum corpore adesse ». Missa est audienda
aperto capite, et vultu ad Altare converso, nec se-
dendum est a principio Canonis; *Conc. Mogunt.*
*IV. cap.* 59. *Concil. Mediol. I part.* 2. *titul. quae*
3 *pertinent ad celebrat. Missar.* Missa non est au-
dienda cum armis; et transgressores puniendi sunt
a Judice Ecclesiastico. *Concil. Aurelion. III* c.
4 28. Fideles debent Missae interesse eodem decenti
vestitu, quo in publicum prodire solent, et ita se
componere, ut corporis habitu animi Religionem
praeseferant; *Concil. Mediolan. loco mox citato.*
5 Missae attendere debent ausculantes, et voto age-
re id, quod Sacerdos agit ministerio; *Concil. Ma-*
*guntin. IV. cap.* 58.
6 Ad satisfaciendum praecepto requiritur inten-
tio, quae sufficit, etiamsi sit solum interpretativa,
et virtualis, consistens in actuali voluntaria assi-
stentia, quantumvis non sit expressus animus sa-
7 tisfaciendi ei eidem praecepto. Hinc praecepto sa-
tisfacit, qui solet interesse Missae tamquam rei
Sacrae; qui adit Ecclesiam volens partes Christia-
ni facere; qui adit, ut praesentia sua honoret Sa-
crificium; qui Ecclesiam adit ex nulla alia causa;
si enim non adit ex alia, interpretatur adire ex
ista, et quicumque Missam audit, si non constet
eum habere intentionem contrariam, praesumitur
habere sufficientem, ut tradunt communiter Do-
8 ctores. Immo satisfacit praecepto, etiamsi quis
adeat Ecclesiam cum intentione libidinosa videndi
feminam, et simul audiendi Sacrum, licet iste
graviter peccaret, quia sic audiens efficit quidquid
requiritur ad satisfactionem praecepti, habet enim
assistentiam corporalem, et sufficientem attentio-
nem cum implicita saltem voluntate satisfaciendi
eidem praecepto. Nec obstat illa libidinosa inten-
tio, quia haec non tollit substantiam actus, quam-
vis illum inficiat: quotiescumque autem salvatur
substantia actus, praeceptum intelligitur per il-
9 lam adimpletum. Audiens Sacrum ob devotionem,
ignorans esse diem Festum, si postea advertat,
non tenetur ad aliud Sacrum, quia jam satisfecit
ob interpretativam, et virtualem intentionem sa-
10 tisfaciendi. Audiens Sacrum cum intentione ipsum
audiendi ob devotionem, licet non habeat inten-
tionem satisfaciendi per illud Sacrum praecepto,
vere satisfacit, etiamsi aliud Sacrum non audiat:
quia ad hoc non requiritur expresse velle satisfa-
cere, sed ponere solum id, quod praecipitur, ut
11 notant communiter Theologi. Si autem audiat ta-
le Sacrum cum positiva, et actuali intentione per
illud non satisfaciendi praecepto, Azorius *part.* 1.
*lib.* 7. c. 2. *quest.* 6. Navarr. Medina, et multi
alii cum Rosignot. *quaest.* 8. *de usu Eucharist. et*
*audit. Sac. Artic.* 20. dicunt ipsum non satisfa-
cere praecepto, quia actus agentium non operan-
tur ultra intentionem eorum. *Leg. Non omnis*,
12 19. *ff. de rebus creditis, lib.* 22. *tit.* 1. Unde a for-
tiori, et maxime hic in moralibus non operabun-
tur contra positivam intentionem eorum, adeoque
audiens tale Sacrum cum positiva, et actuali inten-
tione non satisfaciendi, non satisfaciet, quia, ut
dicunt ipsi, non potest esse actus obedientiae cum
voluntate expressa, et absoluta non obediendi; sed
auditio Sacri, prout praecipitur ab Ecclesia, de-
bet esse actus obedientiae; ergo si fit cum volun-
tate expressa non obediendi, seu non satisfaciendi
praecepto, non poterit talis auditio Sacri esse sa-
tisfactoria praecepti: Sunt enim actus omnino re-
pugnantes dicere; *Nolo satisfacere, et satisfacio*,
*nolo obedire, et obedio*, adeoque etc. Secundum
autem multos alios satisfacit; uti est Pasqualigus
*qu* 1311. cum 28. Auctoribus, qui sustinent, eum
adhuc satisfacere praecepto; Vide verb. *Lex, art.*
4. *n.* 6. *et* 7. ubi adducuntur Auctores, et solvitur
instantia.
Ad satisfaciendum requiritur etiam praesentia 13
corporalis, et assistentia moralis, id est, ut quis
sit ita praesens physice, vel moraliter loco, in quo
fit Missa, ut possit dici unus e numero eorum,
qui humano modo libere assistunt, et cum Sacer-
dote offerunt Sacrificium. Unde non est necesse, 14
quod actu quis videat, aut audiat Sacerdotem,
nam Surdus, Caecus, aut ob multitudinem populi
distans, ut actu nec audiat, nec videat, satisfacit,
si Sacrificio sit praesens in ipsa Ecclesia, vel in
loco, qui communicat cum ipsa Ecclesia, ut in
Choro post Altare, in Sacristia habente ostium pa-
tens directe ad Ecclesiam, etiam in atrio, seu pla-
tea extra Ecclesiam, in quam ingredi non possit
propter multitudinem, dummodo sciat Missam in-
choari, seu fieri, et sit illi multitudini ita conjun-
ctus, ut faciat unum corpus morale fidelium Sa-
cro praesens, et assistens. Sic pariter quis cense- 15
tur moraliter praesens corpore, quamvis pergat ad
Sacristiam aliquid pro ministerio Missae allaturus,
aut ad Campaulie campanas tracturus, cum haec
ordinentur ad illud Dei cultum, qui per Sacrifi-
cium ei exhibetur. Satisfaciunt praecepto, qui de 16
navi audiunt Missam, quae celebratur in littore,
sicuti et milites e suis Tentoriis audientes Missam,
quae celebratur in campo publico ad distantiam
20. et 30. passuum, quia isti ratione suae condi-
tionis, ut censeantur moraliter corpore praesen-
tes, sufficit, quod possint aliqua ratione cognosce-
re, quid agatur a Celebrante. Missam audiens e 17
fenestra suae domus, si domus sit omnino con-
juncta cum ipsa Ecclesia, satisfacit praecepto, quia
cum sit interjectus solus paries, in quo est fene-
stra, censetur ipse moraliter praesens, cum sic fa-
cillime videat, et audiat Sacerdotem, ejusque mi-
nisterium, et actiones attendat Si autem domus 18
sit omnino sejuncta ab Ecclesia, ita ut inter fe-
nestram, et Ecclesiam mediet via, seu platea, li-
cet videat Altare, in quo Missa celebratur, non
satisfacit praecepto, quia nec physice, nec mora-
liter est praesens Ecclesiae, et Sacerdoti Celebran-
ti; non physice, quia corporaliter non est in Ec-

clesia; nec moraliter, quia domus sejuncta, et pla-
tea, seu via interjacens ponunt quamcumque in-
terruptionem, nec secundum communem homi-
num existimationem haberetur ut existens in Ec-
19 clesia. Qui interest Missae coactus, v. g. ligatus,
et reluctans, non satisfacit, sicuti nec ebrius, aut
dormiens, quia non adest modo humano, eum, ut
supponitur, nequeat per notabilem partem Missae
attendere, quamvis ebrietas, et dormitio esset in-
20 voluntaria. Qui tempore Missae in altam contem-
plationem, seu extasim a sensibus abripitur, cen-
setur adhuc satisfacere praecepto, maxime si per-
gat contemplari Mysteria, quae peraguntur in ipsa
Missa, quia manet moralis assistentia per praece-
dentem voluntatem nondum revocatam, immo ex
speciali gratia Dei censetur excellentiorem prae
aliis moralem assistentiam habere tali Sacrificio,
ad cujus Mysteria contemplanda sic mirabiliter
elevatur.
21 Ad satisfaciendum requiritur etiam attentio,
22 tam interna, quam externa. Interna est adverten-
tia, seu applicatio animi ad aliquid, v. g. ad Mi-
nisterium, et actiones, quae in Altari geruntur.
23 Externa est omissio actionum exteriorum incom-
possibilium cum attentione interna, uti pingere,
scribere, confabulari etc. Ratio est, quia Ecclesia
praecipiendo auditionem Sacri, praecipit actio-
nem humanam religiosam, qualis non est auditio
Sacri sine ulla prorsus attentione interna, sed cum
omnimoda voluntaria distractione interna, et sine
attentione externa, se occupando tempore Missae
in actionibus externis moraliter incompossibilibus
24 cum tali auditione. Unde non satisfaciant praecep-
to, qui tempore notabili Missae scribunt, vel pin-
gunt, vel negotia pertractant, quia hae actiones
ita occupant, ut cum illis attentio interna videa-
25 tur esse incompossibilis. Neque satisfaciunt, qui
per notabile tempus de re seria confabulantur, vel
res alias fixe aspiciunt, et considerant, ita ut mo-
raliter loquendo nequeant attendere ad ea, quae
26 a Sacerdote geruntur. Nec satisfaciunt, qui per no-
tabilem partem Missae legunt attente librum pro-
fanum v. g. Philosophum, Rhetoricum, Poetam,
et similia, ut Litteras, Historias etc. quia lectio-
nes istae profanae ex natura sua avertunt animum
ab attentione debita ad Missae Sacrificium, ut tra-
27 dunt Doctores. Nec satisfaciunt, qui per notabi-
lem partem Missae confitentur sua peccata, quia
enarratio peccatorum ita distrahit, ut cum illa non
videatur stare posse attentio requisita ad Missam;
Confitens enim non habet se per modum alicujus,
qui cum Sacerdote offert Sacrificium, sed per mo-
dum rei, qui se accusat; accusatio autem, aut per-
sona rei non spectat ad Sacrificium, et sic sen-
tiunt communius Doctores, ut Suarez, Azorius,
Tanner. Bonac. Tamburin. Stephan. Basil, March.
Pasqual. Rosignol. et alii plurimi cum de Lugo,
qui *de Eucharist. disp.* 22. *sect.* 2. *n.* 22. dicit
esse sic omnino tenendum, quia, quod actio, quae
fit, ordinetur ad obsequium Dei, non facit illam
compatibilem cum auditione Sacri, ut praetende-
bant aliqui, alioquin posset quis, dum audit Mis-
sam, consulere Patrem spiritualem, vel Theolo-
gum circa casus suae conscientiae, posset inservi-
re aegroto, sternere ei lectum, et his similia,
quod non est dicendum, cum quaelibet actio pie-
tatis, quae excludit attentionem requisitam ad
Missam, non sit compatibilis cum auditione Sacri
de praecepto.
Satisfaciunt tamen praecepto, qui tempore Mis- 28
sae conscientiam suam examinant, eliciunt actus
doloris, vel aliis piis actionibus se praeparant ad
Confessionem, quia istae actiones, ut habet *Com-
munis*, non excludunt attentionem requisitam ad
Missam.
Satisfaciunt etiam, qui tempore Missae recitant 29
Officium Canonicum, vel Poenitentiam a Confes-
sario impositam, et praeceptam; Nam aeque cum
istis, et aliis Orationibus stare posset attentio ad
Missam audiendam requisita, cum etiam istae or-
dinentur ad Deum colendum, atque nihil prohibet
duobus praeceptis uno, eodemque actu satisfieri.
Non enim prohibet idem tempus; nam sicuti per
idem jejunium habitum in die Quadragesimae, in
qua concurrat dies quatuor Temporum, vel pervi-
gilium alicujus Festi, satisfit et oneri jejunii Qua-
dragesimalis, et oneri jejunii Sacrorum Tempo-
rum, et pervigilii, ita per auditionem Missae, et
recitationem Officii Canonici, et Poenitentiae prae-
ceptae a Confessario factam eodem tempore satis-
fit et oneri eudiendi Missam, et recitandi Officium,
et adimplendi Poenitentiam: nec prohibet defe-
ctus debitae attentionis, nam cum etiam recitatio
Officii, et Poenitentiae ordinetur ad Deum colen-
dum, est compatibilis cum attentione requisita ad
Missam; Nec prohibet aliquod praeceptum positi-
vum, cum de hoc nullibi constet. Satisfaciunt e- 30
tiam Musici, Organaedi, Tympanistae, Chelistae,
Tubicines, dummodo simul attendant, quod a Sa-
cerdote in Altari geritur, nam cantus, et actus
ipsorum referuntur ad hunc Dei cultum, nec neces-
sario impedit requisitam attentionem ad illa, quae
in Altari a Sacerdote geruntur. Sic pariter satis- 31
faciunt Collectores eleemosynarum, si simul atten-
dant ad Missam, sicuti ministrantes Missae suffi-
cienter attendunt exhibendo suum ministerium,
cum hoc sit actualis cooperatio ad sacrificium,
immo et exhibitio partis ipsius Sacrificii. Omnes 32
autem isti, ut satisfaciant praecepto, debent inte-
gram Missam audire, ex Concil. Agathens. *can.* 47.
ubi expresse habetur: « Missas die dominico sae-
cularibus totas audire speciali ordine praecipimus;
et ex cap. Omnes fideles, de consecrat. distinct. 1.
Omnes fideles, qui conveniunt in solemnitatibus
Sacris ad Ecclesiam, et scripturas Apostolorum,
et Evangelium audiant. Qui autem non perseve-
rant in Oratione usque dum Missa peragatur... con-
venit communione privari. Vid. *art.* 16. *n.* 1. *et* 2.
Praeceptum itaque audiendi Missam non imple- 33
visse censetur, qui ante benedictionem ab Eccle-

sia discedit, ex sententia cit. Conc. Agath. Bened.
XIV. Constit. incip. *Declarasti.*
34 * Missam auscultare diebus festis in quacumque
Ecclesia, etiamsi non sit propria Parochialis, cui-
cumque fideli, ut praecepto satisfaciat, fas est, ut
consuetudo ubique obtinens, quae proinde induit
rationem juris communis, demonstrat. *de Synod.
Dioec. lib.* 7. *c.* 64. §. 10.
35 * Huc referenda sunt nonnulla ex illis, quae le-
guntur in Addit. ad P. Cuniliati Tract. III. de
III. Decal. Praecepto, cap. II. §. 1. n. 11. tom.
1. pag. 305. seqq. « Colligendum est 1. praecepto
» satisfacere, qui solet interesse Missae tamquam
» rei sacrae, qui adit Ecclesiam volens partes Chri-
» stiani adhibere; si enim non adit ex alia causa,
» reputatur adire ex ista; et uno verbo quicum-
» que Missam audit, si non constet, eum habere
» contrariam intentionem, praesumitur habere
» sufficientem ad implendum praeceptum, ut sen-
36 » tiunt communiter Doctores. Colligendum 2. non
» satisfacere praecepto, qui interest Missae coactus
» v. g. ligatus, et reluctans, ut et Auctor docet
37 » *tract.* 1. *cap.* 2. §. 7. *n.* 1. Si tamen quis coa-
» ctus Templum ingrederetur, et deinde volunta-
» rie Missam audiret, praeceptum impleret. Te-
» neretur tamen priorem pravam suam voluntatem
» praecepto repugnantem, utpote grave peccatum
» jam commissum, in Confessione aperire. Videa-
38 » tur Suarez *cit. disp.* 88 *sect.* 3. An autem prae-
» cepto faciat satis, qui ob intentionem pravam
» aspiciendi impudice foeminam pergit ad audien-
» dum Sacrum, dissident inter se Theologi. Affir-
» mant communiter recentiores, sed alii verius
» negant cum S. Antonino 2. *part. tit.* 9. *cap.* 10.
» §. 2. illorumque opinionem ut laxam, et falsam
» rejiciunt. Consulatur P. Daniel Concina Theo-
» log. Christ. *t.* 5. *lib.* 1. *dissert.* 3. *cap.* 4. ubi
» difficultatem hanc examini subjicit, atque pro
39 » dignitate tractat. Tum: satisfaciunt praecepto
» qui tempore Missae actum doloris de peccatis ad
» confessionem necessarium eliciunt, vel aliis piis
» actionibus sese ad illam disponunt. Idem asserit
» P. Lucius Ferraris *v. Missa art.* 17. *n.* 28. et
» de iis, qui eodem tempore conscientiam exami-
40 » nant. At secus dicendum existimat Auctor *tract.*
» 1. *cap.* 2. §. 7. *n.* 10. nisi de brevissimo exa-
» mine sermo sit: *nam*, ait, *ut examen recte fiat,
» praecipue si longiusculum, a Sacro nimis di-
41 » strahere necesse est.* Deinde paucis interpositis:
» Idem et de Collectoribus eleemosynarum sen-
» tiendum, nimirum quod satisfaciant, si simul
» attendant ad Missam. Quia vero non est adeo
» facile, ut omnes recensiti attentum animum ad
» Missam conservare valeant, idcirco in re tanti
» momenti hortandi sunt, ut Missam privatam au-
» diant. Satisfaciunt demum, qui tempore Missae, 42
» in altam contemplationem, seu extasim abri-
» piuntur, maxime, si pergant contemplari my-
» steria, quae in Missa peraguntur. Verum non 43
» satisfaciunt praecepto, qui tempore notabili Mis-
» sae scribunt, pingunt, ludunt, disputant, et id
» genus similia exterius agunt. Non satisfaciunt 44
» item, qui per notabile tempus confabulantur,
» corrident, et oculos quoque versum in exeuntes,
» et introeuntes convertunt, vel qui, ut omnes de-
» coris, et urbanitatis modos servent, in id pene
» unum intendunt, ut salutent, et resalutent. Non 45
» satisfaciunt quoque, qui per notabilem Missae
» partem libros legunt, vel epitaphia, aut pictu-
» ras fixe aspiciunt, et considerant. Non satisfa-
» ciunt etiam, qui per notabilem Missae partem
» dormiunt. Qui autem coepit audire Sacrum in- 46
» tentione debita, sed postmodum vexatur a som-
» no, si adeo resistat, ut audiat Sacrum ea atten-
» tione, quod saltem videat se non omittere au-
» dire partem notabilem, licet propter gravita-
» tem, et molestiam somni non attendat ad signi-
» ficationem, neque ad aliam meditationem, non
» peccat saltem mortaliter juxta PP. Salmaticen-
» ses *loc. cit. punct.* 5. *num.* 48. Non satisfaciunt 47
» denique qui tempore Missae peccata sua confi-
» tentur, nisi excuset brevitas confessionis; nec
» Confessarii, dum confessiones audiunt, possunt
» satisfacere praecepto audiendi Missam, quando
» ipsi non celebrant, quia haec, ut nemo non vi-
» det, omnino impediunt attentionem necessa-
» riam. Quaeres, quoti temporis interna, vel ex- 48
» terna distractio lethale crimen inducat? Resp.
» Illud sufficere tempus, quod aequivalet omissio-
» ni partis notabilis Missae; quippe audire Mis-
» sam absque debita attentione, idem est, ac pror-
» sus illam omittere. Sic censet Suarez *citata plu-
» ries disp.* 88. *sect.* 3. his verbis *Si quis . . . eo
» modo* (videlicet exercendo voluntarie actiones
» aliquas repugnantes debitae attentioni Missae)
» *magnam Missae partem audiat, peccabit morta-
» liter, et non implebit praeceptum, si nimirum
» tanta sit pars, cujus omissio sufficeret ad prae-
» cepti trasgressionem.* Hinc colligimus adversum 49
» Cardinalem de Lugo *dis.* 22. *sect.* 2. *n.* 4. eum
» praecepto minime satisfacturum, qui voluntarie
» per tempus dumtaxat consecrationis foret di-
» stractus; cum ex superius dictis exploratum sit,
» illum non implere praeceptum, qui solo tempo-
» re consecrationis a Sacrificio abest ». *

# MISSIONES, MISSIONARII

## SUMMARIUM

1. Concessio Missionum pro Regnis Bargao, et Bittia. — 2. Missionarii Latini Episcoporum *Graecorum Melchitarum* jurisdictionem perturbare non debent, *ad n.* 5. — 6. De juramento praestando ante exercitium Missionis a Missionariis Regnorum Madurensis, Mayssurensis, etc. *ad n.* 7. — 8. Ipsis interdicitur translatio rituum Gentilium in ritus Ecclesiae Catholicae absque S. Sedis licentia — 9. Item dispensationes concedere super observantia rituum Ecclesiae. — 10. Sicque pariter prohibentur lavacra, et ablutiones ritu, et more Paganorum, praeter necessariam corporis munditiem — 11. Juramenta praescripta praestare, et observare jubentur. — 12. Pollicentur se Pareis, idest abiectissimis viris omnia spiritualia praestituros; id quod iisdem iniungitur sub poena privationis facultatum etc. — 13. De Missionariis *in Sinis*, et in Regno Cocinchinae, *ad n.* 14. — 15. Alia ad rem *ad n.* 17. — 18. Missionarii ab Episcopis missi tamquam visitationis Pastoralis praenuncii recipi debent a Parochis etiam Regularibus in propriis Ecclesiis, et domibus. — 19. Approbatio Congregationis Missionis ab Alexandro VII. — 20. Vota simplicia in eadem emissa a nemine dissolvi possunt, praeterquam a Summo Pontifice, aut a Superiore Generali in actu dimissionis tantum, *ad n.* 22 —23 Missionis Presbyteri, aut Clerici ad beneficia curata, aut residentialia extra Congregationem promoveri nequeunt. — 24. Missionariis a Sede Apostolica conceditur privilegium celebrandi Missam bis in die, in casu tamen necessitatis — 25. Missionarii Sacramenta Saecularibus ministrare non possunt, nisi Episcopi, Vicarii Apostolici, vel cujusvis Ordinarii loci impetrata licentia etc. *ad n.* 26. — 27. Munere Missionariorum per Orientem. — 28. Alia ad rem *ad n.* 30.

1 Missiones conceduntur pro Regnis Bargao, et
Bittia in Magno Thibet. Ben. XIV. *tom.* 1.
Constit. 53. incip. *A dilecto*, et Const. 54.
2 incip. *Litterae*, Missionarii Latini Episcoporum *Graecorum Melchitarum* jurisdictionem non
debent perturbare. Idem Constit. 87. incip. *De-*
3 *mandatam* §. 13. Transitum a Ritu Graeco ad La-
tinum Graecis non suadeant, nec admittant in-
4 consulta S. Sede. Idem *ibid.* §. 15. Rituum Grae-
corum conservationem curent. Idem *ibid.* §. 19.
5 Nec adversus illos dispensationes concedent, aut
quidquam innovent. Idem *ibid.*
6 Missionarii Regnorum Madurensis, Mayssuren-
sis, et Carnatensis jurare debent observantiam Con-
stitutionum Apostolicarum, antequam Missionis
exercitio se immisceant. Idem Constit. 107. in-
7 cip. *Omnium sollicitudinum* §. 17. Eorum jura-
menta subscripta exhibentur Summo Pontifici.
8 Idem *ibid.* §. 21. Ipsis interdicitur translatio ri-
tuum Gentilium in ritus Ecclesiae Catholicae abs-
9 que licentia S. Sedis. Idem *ibid.* §. 14. Item di-
spensationes concedere super observantia Rituum
10 Ecclesiae. Idem *ibid.* §. 14. Eisdem prohibentur
lavacra, et ablutiones ritu, et more paganorum,
praeter necessariam corporis munditiem. Idem
11 *ibid.* §. 3. *et* 14. Juramenta praescripta praesta-
12 re, et observare jubentur; Idem *ibid.* §. 28. Pol-
licentur se *Pareis*, idest abjectissimis viris omnia
spiritualia praestituros; id quod iisdem injungitur
sub poena privationis facultatum post quinquen-
nium ipso facto incurrenda; Idem *ibid.* §. 35. et
37. Alia ad rem, vide verb. *Baptismus.*
13 Missionarii Apostolici in *Sinis*, si mandatis non
obtemperaverint, in Europam revocari jubentur
sub poenis contra eorum Superiores. Idem Con-
14 stit. 59. incip. *Ex quo.* Missionariis in Regno Co-
cinchinae prohibetur exercitium jurisdictionis, aut
facultatum, extra districtus sibi assignatos; Idem
Constitut. 3. incip. *Tantopere.*
Missionum Sacrarum ad excitandam in populis 15
pietatem utilitas commendatur ab experimento,
et auctoritate. Idem Constit. 140. incip. *Gravissi-*
*mum* §. 4. Earum usus laudatur, vel injungitur a 16
Congregatione Concilii. Idem *ibid.* §. 7. Instru- 17
ctio fidelium in rebus ad salutem necessariis est
praecipuus Missionum scopus. Idem *ibid.* §. 11.
Missionarii ab Episcopis missi, tamquam visita- 18
tionis Pastoralis praenuncii recipi debent a Paro-
chis, etiam Regularibus in propriis Ecclesiis, et
domibus. Idem Constitut. 109. incip. *Firmandis*
§. 5
Missionis Congregatio approbatur ab Alexandro 19
VII. Idem Constitut. 69. incip. *Quo magis.* Vota 20
simplicia in eadem emissa a nemine dissolvi pos-
sunt, praeterquam a Summo Pontifice, aut a Su-
periore Generali in actu dimissionis tantum. Idem
*ibid.* §. 3 et 4 Nequidem vigore facultatum, quae 21
Confessariis tribuuntur in jubilaeis, aliisque In-
dultis. Idem *ibid.* §. 3. Neque ratione infirmita- 22
tis, vel assecutionis Beneficii Curati, aut residen-
tialis. Idem *ibid.* §. 4. Missionis Presbyteri, aut 23
Clerici ad Beneficia Curata, aut residentialia ex-
tra Congregationem promoveri nequeunt. Idem
*ibid.* §. 4.
Missionariis a Sede Apostolica conceditur pri- 24
vilegium celebrandi Missam bis uno die, in casu
tamen necessitatis, Idem. *tom.* 2. *Constitut.* 3. in-
cip. *Declarasti.*
Missionarii Sacramenta saecularibus ministrare 25
non possunt, nisi Episcopi, Vicarii Apostolici, vel
cujusvis Ordinarii loci impetrata licentia. Bened.
XIV. *Const.* incip. *Apostolicum*, §. 10. Missiona-
rii Regulares in Anglia, in iis, quae curam Ani-
marum respiciunt, et administrationem Sacramen-

torum, subjiciuntur Vicariis Apostolicis; Et contraria quaecumque Regularium privilegia sustulit Tridentinum Concilium. Idem *ibid.* §. 12. *et* 13.

26 Tali Decreto non solum afficiuntur Regulares Parochi, sed et caeteri, qui unum, vel plura Sacramenta, renuente, vel irrequisito Ordinario, saecularibus ministrant. Idem *ibid.* §. 14. In iis tamen, quae Regularem observantiam respiciunt, suis Superioribus, non autem Vicariis Apostolicis, subjiciuntur. Idem *ibid.* §. 15. *et* 16. Perinde enim habendi sunt Missionarii Regulares in Anglia commorantes, ac si intra Monasterium degerent. Idem *ibid.* §. 15. et 18. Immo vero in iis, quae curam animarum, et administrationem Sacramentorum spectant, etiam a Superioribus Regularibus corrigi, ac puniri possunt. Idem *ibid.* §. 16. et 17. Vicarii tamen Apostolici judicium, sententiae Superioris Regularis, ex jure cumulativo concurrentis, praepollet. Idem *ibid.* §. 17. Caeterum Vicarius Apostolicus potest Missionarium Regularem ab Officio suspendere, vel removere, quin Superiori Regulari causam pandere teneatur. Idem *ibid.* §. 17. Eadem facultas competit quoque Superiori Regulari. Idem *ibid.* §. 17. et 21. A Decreto suspensionis, vel remotionis non conceditur Missionario Regulari suspensiva appellatio. Idem *ibid.* §. 17.

27 Missionariorum pèr Orientem munus est, ut Schismaticos ad unitatem Ecclesiae adducant. Bened. XIV. *Constitut.* incip. *Allatae sunt.* §. 19. Missionarii ritus omnes Orientales intervertere non debent, nec conversis ad unitatem Ecclesiae suadere transitum ad Ritum Latinum. Idem *ibid.* §. 19. *et* 21. Missionarii non possunt dispensare cum Catholicis Orientalibus super observatione jejunii, aliorumque, quae in ipsorum Ritu praescribuntur. Idem *ibid.* §. 3.

Missionarios mutuae caritatis, et concordiae officium maxime decet. Benedict. XIV. Constit. incip. *Apostolicum ministerium, in proaemio.* Missionibus Anglicanis quatuor Vicarii Apostolici praeficiuntur. Idem *ibid.* §. 1. Missionarii Regulares ad Anglos, cum primum illo advenerint, debent se sistere Vicariis Apostolicis, eisque testimoniales litteras suorum Superiorum exhibere. Idem *ibid.* §. 6. Deberent insuper, jure communi inspecto, examinari, et approbari a Vicariis Apostolicis ad audiendas saecularium Confessiones. Idem *ibid.* 28

§. 7. *et* 8. Ex speciali indulto iisdem datur, ut examen, vel coram Ordinario loci, ubi situm est Monasterium, vel Bruxellis coram Nuncio Sedis Apostolicae, subire possint. Idem *ibid.* §. 8. Facultas tamen audiendi Confessiones a Vicariis Apostolicis est impetranda: Et ista ad sexennium concedi debet, et subinde ad aliud sexennium prorogari sine examine; Et ab hoc onere Regulares quantumvis privilegiati non sunt immunes, Idem *ibid.* §. 10. Et a Vicariis Apostolicis itidem expetere, et accipere facultates Formulae secundae. Idem *ibid.* §. 12. 29 30

# MOLENDINUM, MOLITOR

## SUMMARIUM

1. Agitur de privilegiis Molendini Mensae Episcopalis, et sub directo dominio Ecclesiae, *ad n.* 8. — 9. Alia circa Molendinum, et molituram ad exemptionem Ecclesiasticorum, Regularium, et Monialium spectantia, *ad n.* 19.

1 Molendinum mensae Episcopalis, non comprehenditur sub prohibitione facta a Communitate populo de non adeundo, nisi ad Molendina Communitatis; *Sac. Congregat. Immunit. in Firmana* 2. *Julii* 1620. *l.* 2. *decret. Paul. pag.* 48.

2 Molendina, et alia aedificia sub directo dominio Ecclesiae sunt exempta. *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in una Montis Regalis* 15. *Jan.* 1648. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 2.

3 Molendina Ecclesiasticorum, non comprehenduntur sub Bannis Gubernatoris, qui debet facere declarationem de non comprehensione eorum. *Eadem Sacra Congr. Immun. in Æsina* 8. *Apr.* 1631. *l.* 2. *decret. Paul. p.* 74. *in Pleinen.* 20. *Septemb.* 1639. *l.* 3. *decr. Paul. pag.* 10.

4 Molendina Ecclesiasticorum, ac molentes in ipsis Molendinis non comprehenduntur sub prohibitione Laicali solvendi gabellam ut dicitur *della Pesa. Ead. Sacr. Congr. Immunit. in Maceraten.* 19. *Januarii* 1638. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 52.

5 Repugnat Immunitati, et Libertati Eccles. exactio oneris moliturae in molendinis Ecclesiasticorum, et Equitum S. Mauritii, nec non publicatio ordinis prohibitivi eundi ad dd. Molendina. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Taurinen.* 11. *Septemb.* 1634. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 202.

6 Episcopus procedat prout de Jure contra Ministros Laicos impedientes Moniales in Fabricatione Molendini olearii, non obstante Monitorio A. C. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in Ariminen.* 9. *Februarii* 1700. *lib.* 2 *decret. Vall. pag.* 272.

7 Impedientes molere Olivas in Molendinis Ecclesiasticorum, et praetendentes decimas, sunt ab Ordinario excommunicandi. *Eadem Sacra Cong. Immunit. in Catacen.* 11. *Augusti* 1631. *lib.* 2.

*decret. Paul. pag.* 85. *in Ugentina* 29. *Octobris* 1695. *lib.* 1. *dec. Vall. p.* 226.

8 Prohibitio Communitatis eundi ad alia Molendina, quam ad Molendina ipsius Communitatis non comprehendit Molendina Episcopi, Ecclesiarum, et Ecclesiasticorum, tam intra, quam extra Communitatis Territorium existentia; et Communitas est cogenda ad declarationem non comprehensionis. *Eadem Sacra Congr. in Firmana* 10. *Nov.* 1630. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 65.

9 Ecclesiastici non possunt cogi ire ad Molendinum Domini temporalis, seu Communitatis, sed possunt ire ad alia sibi beneviso. *Sac. Congr. Immunitat. in Neritonen.* 1. *Sept.* 1643. *lib.* 3. *decret. Paul. p.* 208.

10 Molendina vulgo dicta *Centimoli* ab Ecclesiasticis retineri possunt in propriis domibus pro eorum usu, et familiae. *Eadem Sacra Congreg. Immunit, in Lycien* 20. *Septemb.* 1650. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 120.

11 Ecclesiastici sunt exempti ab impositione Moliturae. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in Iseruien.* 10. *Martii* 1631. *lib.* 1. *decret. Paul. pag.* 99.

12 Non licet Gubernatori, seu Curiae Saeculari visitare, seu perquisitiones facere in Molendinis Monialium, et aliorum piorum locorum, quamvis sint conducta a molitoribus affictuariis. *Eadem Sacra Congreg. Immunit. in Verulana.* 2. *Octobr.* 1691. *lib. decret. Grim. p.* 18.

13 Nec vexare dictos Molitores affictuarios sub praetextu mensurarum injustarum, vulgo *le Scudelle*, sed illas restituere debent. *Ibid.*

14 Molitores, seu Conductores Molendini Praepositurae, et Collegiatae patentati respondentes pro affictu Molendini in tot frumentis recollectis in ipso Molendino, gaudent Privilegio Fori. *Eadem Sacra Congregatio Immunitatis in Nullius Atini* 4. *Junii* 1607. *l.* 2. *decret. Vall. p.* 95.

Molitor, qui sine Collectis moluit frumentum 15
Mensae Episcopalis, nequit molestari a Curia Laica, alioquin Episcopus procedat contra eamdem, prout de Jure. *Eadem Sacra Congregatio Immunitatis in Bononien.* 22. *Aprilis* 1698. *lib.* 2 *decret. Vall. p.* 148. *item* 19. *Augusti*, *et* 16. *Septembris d. A. et lib. p.* 175.

Operarii Molendini Olivarum Conventus Regu- 16
larium vendentes oleum mensuris non justis, nequeunt puniri a Justitiariis saecularibus. *Eadem Sacra Congregatio Immunitatis in Arianen.* 8. *Aprilis* 1687. *lib. decret. Mart. p.* 76.

Ecclesiastici, cum mittunt triticum ad Molen- 17
dina, non tenentur accipere, nec deferre Cartulam, vulgo *la Bolletta* subscriptam a Gabellariis, *Eadem Sacra Congregatio Immunitat. in Nullius Altamurae.* 8. *Novembris* 1692. *l.* 1. *decr. Vall. p.* 85.

Mensurae vulgo dictae *le Scudelle* ablatae a Mo- 18
lendinis Ecclesiasticorum de Ordine Gubernatoris, sunt restituendae Curiae Episcopali, ad quam etiam debet recurri pro cognitione fraudum commissarum in dd. Molendinis. *Eadem Sac. Congr. Immun. in Veliterna* 12. *Januarii* 1648. *lib.* 3. *decret. Alt. pag.* 1047.

Quatenus Ecclesiastici non molestentur in exa- 19
ctione impositionis moliturae, et aliorum onerum vigore Edictorum, quae ipsos nullatenus comprehendere possunt, supersedendum est a fulminatione Censurarum: alias procedendum est ad ulteriora. *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Mutinen.* 16. *Jan.* 1647. *lib.* 4. *decr. Paul. pag* 2.

# MOLLITIES

VIDE VERB. *LUXURIA A N.* 35. *AD* 45.

# MONACHUS

*ARTIC. NOVISS. ADJECTUS.*

## SUMMARIUM

1. Unde Monachi nomen? — 2. 3. 4. 5. Varia Monachorum genera: Ascetae, Anachoretae, Caenobitae, Stylitae. — 6. *Origo Monachorum* a primis Ecclesiae saeculis repetenda in Ascetis — 7. His in Paulo, Antonio, aliisque paucis cum in Deciana persequutione, tum post ipsam Anachoretae successerunt. Pachomius Caenobitarum institutor, data Ecclesiae pace. — 8. 9. 10. Monasticae vitae progressus. — 11. 12. Regulae Monachorum. — 13. Monachi a primaeva institutione Laici fuerunt, eorum tamen aliqui subinde Sacerdotio initiati — 14. Quanta a Monachis in Rempublicam ipsam dimanet utilitas, Justiniano Imperatore judice.—15. *subnectentur addit. Casin. ad n. 28.

1 Monachi nomen varie a Patribus explicatur. Aptissima est Cassiani interpretatio; ait enim *collat.* 18. Abbatis Pyamonis *cap.* 5., inde Monachos dictos, quod a conjugiis abstinerent, et a parentum se consortio, ac mundi hujus conversatione secernerent, ut nimirum soli Deo per contemplationem inhaererent.

2 Varia fuere Monachorum genera. Primum *Ascetae* constituunt, qui nuptiis, carnibus, rebusque vitam habentibus, et vino abstinebant; (hos enim Canon. 51. inter Apostolicos *Ascetas* vocat) qui ferventiori precandi studio se dabant, ut excellentiora quaedam caritatis, paupertatis Evangelicae, mundique contemptus argumenta praeberent; quo nomine Hieronymus *de Scriptor. Eccl. cap.* 41. Serapionem Ep. Antiochenum *ascesi addictum: et cap.* 76. Pierium *miras asceseos appetitorem, et voluntariae paupertatis* appellat.

3 Alterum Monachorum genus *Anachoretae, et Eremitae* induxerunt, hominum scilicet, qui civitates, aliorumque consortium fugientes, in speluncis, et cavernis solitariam vitam agebant. Quo spectat illud B. Hieronymi in epistola ad Heliodorum: *interpretare vocabulum Monachi, hoc est tuum: quid facis in turba, qui solus es?* quibus sane verbis illud sanctus Doctor insinuat, nomen Monachi nonnisi Eremitis, qui soli habitabant, propriissime convenire.

4 Tertii generis Coenobitae sunt, qui et *Synoditae* dicti, ii scilicet, qui in societate viventes, omnia habebant communia. De his loquitur S. Augustinus *in Ps.* 132.

5 Adde his *Stylitas*, sic nuncupatos a singulari vivendi ratione super columna.

6 Hinc vides, quo demum pacto gravis illa quaestio de vitae monasticae origine sit dirimenda. Quarto primum saeculo hoc vitae genus coepisse Magdeburgenses *Cent.* IV. *c.* 6., et Protestantes passim contendunt, sed insigni mendacio, et rerum Ecclesiasticarum ignoratione: Nimirum hi Monachorum institutionem ad quartum saeculum pertrahunt, ut austerioris cujusdam vitae professionem, paupertatis Evangelicae studium, Caelibatum inventa hominum fuisse suadeant a primaeva Ecclesiae puritate abhorrentia. Sed nonne ab ipso Apostolorum aevo Ascetae exstiterunt? Id pluribus non efficiam, cum id jam praestiterit Illustrissimus Praesul Nicolaus Antonellius in eruditissima de Ascetis dissertatione, qua utilissimam, splendidissimamquae suam S Jacobi Nisibeni Sermonum editionem Romanam exornavit. At a Monachis Ascetae discriminabantur. Nomine profecto differebant, re tamen, et virtutum, quas Monachi postea professi sunt, exercitatione mirifice conveniebant, ut nihil proficiant Sacrorum votorum osores Monachorum tardiore institutione, cum ab ipsis Ecclesiae primordiis plurimi fuerint, qui eadem vota magna pietate, ac religione servarent. Quid ergo de nomine solliciti simus, ubi eadem arctioris vitae instituendae ratione, ac praesertim votorum Paupertatis, et Castitatis professione Monachis Ascetae praeivere? Nec praeivere solum, sed ita praeivere, ut quemdam in Ecclesia ordinem Clericos inter, et Laicos medium constituerent, quemadmodum ex S. Cyrilli Catechesibus, et S. Gregorii Nazianzeni oratione *de pace, quae in reconciliatione solitarie degentium habita est*, constat. Itaque siquid video, revera Ascetae Monachis praeluserunt, nec Monachi aliud fuerunt, quam Ascetae solitudini addicti, et ex peculiaris cujusdam disciplinae legibus ea exercentes, quae caeteri Ascetae in ipsis civitatibus, et omni lege soluti persequebantur.

7 Anachoretae tamen primi fuerunt, qui, Deciana persequutione saeviente, in solitudine sese receperunt, Paullus cum primis, et Antonius, quorum illum *vitae Anachoretarum auctorem*, hunc *illustratorem* S. Hieronymus *ep.* 22. *ad Eustochium* vocat. Nundum tamen Monasterium ullum exstruxerant; sed, cessante quoque ea persequutione, in cellulis, quas sibi in solitudine paraverant, pauci tamen, et singulares homines hac illac dispersi in Ægypti desertis permanere maluerunt, quam ad pristina sua domicilia reverti. Discimus hoc ex actorum S. Pachomii Scriptore apud Pezium *ad ann.* 308. *n.* 12. Ubi vero, pace a Constantino Ecclesiae reddita, idem Pachomius quaedam Monasteria in Thebaide Ægypti aedificanda curavit, in quibus ad certas leges in societate Monachi degerent, paullatim in alias quoque regiones ea inventa fuit disciplina. Hilarion Antonii discipulus primus fuit in Palaestina, sive Syria Monachorum fundator, et eruditor, ut in ejus vita *cap.* 11. Hieronymus scribit. Eustathius Sebastiae Episcopus, Sozomeno teste, *H. E. lib.* 3. *cap.* 14. inter Armenos Paphlagonas, et Ponti accolas Monasticam vitam introduxit. Basilius Monasticae vitae aditum patefecit in Cappadocia. Nec emittendus in Mesopotamia, et Perside Monachorum institutor Eugenius B. Antonii discipulus, quemadmodum ostenduot acta Sanctorum Barsabiae, Bademi, aliorumque Monachorum apud Persas in dirissima Saporis persequutione caesorum, aliaque monumenta a Cl. Praesule Stephano Evodio Assemano prolata in luculenta praefatione ad acta Martyrum Orientalium, et Occideotalium *T.* 1. *p.* LXVII. *et sequ.*

8 Roma a S. Athanasio, qui anno 340. huc accessit, et postea a Petro item Alexandrino Episcopo, *B. Antonii adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachomii. . . didicit disciplinam, ut ep.* 16. *ad Princip.* scribebat Hieronymus, qui deinde addit, se Romae, commorante «tam crebra fuisse Virginum monasteria, Monachorumque innumerabilem multitudinem, ut pro frequentia servientium Deo, quod prius ignominiae fuerat, esset postea gloriae». A Romana porro Ec-

clesia ceterae Occidentalis Ecclesiae Monasticam disciplinam mutuatae sunt. Illustria in his fuerunt in nostra Italia Vercellense Monasterium a S. Eusebio Vercellarum Episcopo, et Mediolanensia alterum a S. Ambrosio, alterum a S. Martino condita.

9 Idem Martinus Turonensis Ecclesiae Episcopus creatus, duobus fere ab urbe illa milliaribus Monasterium statuit, quod *majus* etiamnum vocant. Brevi autem Martino auctore adeo Monachorum numerus accrevit, ut ad S. Antistitis *exequias Monachorum fere duo millia convenisse dicantur*.

10 S. Augustinus Ambrosii exemplo edoctus, *factus Presbyter*. inquit Possidius in illius vita, *Monasterium intra Ecclesiam* (Tagaste in Africa) *mox instituit*, *et cum Dei servis vivere coepit secundum modum*, *et regulam sub Sanctis Apostolis constitutam*. Quod tamen Thomassinus *p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 3. et Selvaggius *lib.* 1. *p.* 11. *cap.* 13. §. 2. *n.* 3. cum aliis malunt de Clericorum simul cum Augustino inhabitantium conventu intelligere, quam de veris Monachis. Cetera, quae ad Monasticae vitae in Occidente progressum spectant, dabit Mabillonius *Praef. in Sacc.* 1. *Benedictin. a n.* 19.

11 Malim ego ex eodem aliqua promere de primariis veterum Monachorum regulis. Ut in Oriente, sic in Occidente *tot propemodum typi, ac regulae erant, quot cellae, et monasteria*, ut ait Cassianus *lib.* 2. *Instit. c.* 2. Aliis pro regula erat Abbatis voluntas; aliis modus Majorum usu, et traditione confirmatus; aliis leges scriptae imponebantur. In uno, eodemque Coenobio plures simul Regulae scriptae non raro observabantur, detractis, vel assumptis nonnullis pro locorum, ac temporum conditione. Sancti Basilii regulam, postquam Rufinus Aquilejensis Presbyter, rogante Ursejo Pineti Abbate, eas latinas fecerat, Monachi nostrates praeferebant. Nam Eugippii Abbatis Lucullanensis, et Virgilii Diaconi Regulae non admodum tenebantur. Eamdem Basilii Regulam in Gallia servabat Aredius cum Cassiani institutis, quae in pluribus ejusdem Gentis Monasteriis vigebant. In Hispanias quam regulam intulerit ex Africa S. Donatus Facundi Hermianensis discipulus, incompertum est.

12 Ad Italiam nostram redeo, saeculo quinto elanguit apud nos monastica institutio ob Gothorum, Hunnorum, Vandalorum, et Erulorum irruptiones: sed tandem ineunte saeculo sexto respirare coepit, et, S. Benedicto Auctore, Ægyptiorum Monachorum celebritatem non aequavit solum, sed plane superavit incredibili Ecclesiae, atque ipsius Reipublicae utilitate tot, tantosque viros Benedictinus ordo a primo, quo coepit, saeculo ad nostram aetatem sanctissimos, et doctissimos Monachos dedit.

Monachi a primaeva institutione Laici omnes fuerunt. Huc spectat Chalcedonensis Canon. 11. « Si quis sequester, et intercessor adeo turpibus, et nefariis lucris apparuit, hic quoque si sit quidem Clericus, proprio gradu excidat; si sit autem Laicus, vel Monachos, anathematizetur ». Brevi tamen praeter Monachos, quos Episcopi in Ecclesiae suae commodum, rectamque fidelium institutionem e Monasteriis abstractos ad Clericatum evehebant, pauci inter Monachos Sacerdotio initiari coeperunt, praesertim ubi Monasteria ab Episcopali, aut Parochiali Ecclesią distarent, aut nimia ampla essent. Ordinabantur autem olim, non ut modo, titulo paupertatis, sed sub titulo sui Monasterii, ut fert Chalcedonensis Canon VI. Confer Mabillonium *Praefat. in Saecul. V. n.* 131. 13

Monachorum censores, qui nostro saeculo in dies excrescunt, mirabuntur, in hac nostra Romana editione additum fuisse hunc de Monachis articulum. Sed mirari desinent, si Justiniani Imperatoris Novellam 133. legerint. Pauca haec ex illa decerpo: « Si enim illi puris manibus, et nudis animabus pro Republica supplicent Deo, manifestum, quod et exercitus habebunt bene, et Civitates bene disponentur . . . . Sed et terra nobis feret fructus, et mare quae sua sunt, dabit, illorum oratione propitiationem ad omnem rempublicam deducente ». Haec Imperator, non certe a Philosophis, Politicisque nostrae aetatis superstitionis, aut imbecillitatis nomine contemnendus. Alia ad Rem. V. verb. Regulares. 14

### ADDITIONES CASINENSES.

### *De Instituto Monastico speciatim.*

Ex cap. 19. 11. et 21. Matthaei vel utique colligas licet, institutionem, vitamque, Monasticam duobus Christi Servatoris Consiliis inniti, quae in continentia, et paupertate consistunt; ut hinc Fleuryus *Hist. Eccles. discurs.* 8. asserere non dubitet, ejusmodi Monasticum vivendi genus esse divinae institutionis. 15

Hinc juxta Cassianum *Caenobitarum disciplina a tempore praedicationis Apostolicae sumpsit exordium: Collat.* 18. *cap.* 5. (*). 16

In Hoc sensu D. Marcum Evangelistam monasti- 17

(*) Sanctior quidem vitae forma in Hebraeorum *Rechabitis* praeluxit, ut sileam antiquiores solitariae vitae imagines, quas ab Elia, et Eliseo, filiisq. prophetarum Basilius, Chrysostomus, et Eucherius repetunt. Praeterea Josephus Flavius *Ant. Judaic. lib.* 18. *cap.* 1. Patriae Hebraeorum philosophiae Sectas recensens, *Pharis.* nempe, *Sadducaeorum*, et *Essenorum*, horum ult. austerum vivendi genus exponit: quod idem fusius *lib.* 2. *cap.* 8 *de Bello Judaic.* persequitur. « Tria hominum genera (haec illa *loc. cit.*) apud Judaeos philosophantur: . . Tertium vero, quod sane vitam severiorem exercere videtur, Esseni appellantur, gente quidem Judaei, at mutuo se se amore magis quam alii complectentes. Isti a voluptatibus tanquam a scelere abhorrent, continentiam vero servare, et cupiditatibus non succumbere pro virtute maxima ducunt. Et ipsis quidem despectui habentur nuptiae, alienos vero liberos, dum ad capessendas Disciplinas molles adhuc sunt, suscipientes, pro cognatis suis reputant, suisque moribus informant. . . .

cum vitam Alexandriae instituisse Epiphanius *haeres.* 29. tradit; deque hoc eodem Evangelista haec Eusebius refert, nempe: « Marcum ... in ipsa urbe Alexandria Ecclesias constituisse. Tanta porro multitudo virorum simul et mulierum, qui fidem Christi illic amplexi fuerant, ab ipso statim initio tam severam, tamque philosophicam institutionem professa est, ut studia illorum, et coetus ... totamque vivendi rationem scriptis suis commemorare operae pretium duxerit Philo ». *Hist. Eccles. lib.* 2. *cap.* 16.

18 Exploratum praeterea est primos Ecclesiae Jerosolymitanae fideles eam ab Apostolis vitae institutionem habuisse, qua Monastica, ac Regularis disciplina praecipue constat: *Actor.* 4. 32.

19 Id tamen non de Monachatu stricto sensu intelligendum. Fuere enimvero semper inter Christianos, qui durius quoddam, et asperius vitae genus sequerentur, vacantes jejunio, precibus, et meditationi rerum divinarum, quique Ascetae dicti sunt; at hi cum Monachis nequaquam confundendi veniunt, ut recte Cotel. Pagius, aliiq. observant.

Jam vero Paganorum Principum persecutionibus per tria et amplius saecula gliscentibus, factum est, praesertim a tempore Decii Imperatoris an. 249. aer. v. ut plurimi in Thebaidem, aliosque Orbis solitudines se reciperent, ibique vitam ducerent sanctissimam. A Graecis isti *Eremitae, et Monachi*, idest solitarii dicti sunt; hincque Monachatus initia repeti possunt. Eorum autem Principem D. Paulum Thebaeum extitisse vulgo scriptores memoriae prodiderunt: Solitariae vitae *Auctor Paulus, Illustrator Antonius*, ut ait Hieronymus *epist.* 22. *ad Eustoch. cap.* 16.

20 At Paulus quidem toto vitae suae longaevo tempore nemini ferme cognitus fuit, tantumque morti proximus Antonio innotuit. Antonius vero plures habuit imitatores, et in eo totus fuit, ut solitariam vitam inculcaret, perficeret, et regulis asceticis instrueret. « Habuit porro quamplurimos, ac probatissimos discipulos, quorum alii in Ægypto, ac Lybia, alii in Palaestina, et Syria, atque Arabia floruerunt » : ut Sozomenus scribit *Hist. Eccles. lib.* 1. *cap.* 13. (*). Inter hos celebres Macharius, et Hilarion fuere.

Porro cum pacem Ecclesia universa, Constantino 21
imperitante, adepta fuisset, satius Monachi duxerunt e speluncis, et solitudinibus sese ad Caenobia in unam societatem conferre, ibique sub communi tecto communem vitam colere, id unum respicientes, nempe aeternae salutis negotium simul peragere. Hos quippe permulti virorum, ac mulierum (**) sectati sunt, quo in Caenobiis Christum, resque divinas tutius prosequerentur. De his quidem ita loquitur Basil. « Homines ex diversis nationibus, et regionibus profectos, per exactam morum, ac disciplinae similitudinem adeo velut in unum coaluisse, ut in pluribus corporibus unus tantum animus inesse videatur, vicissimque plura corpora unius animi instrumenta ». *Inst. Monast. cap.* 19.

Hinc porro factum est, ut ex Ægypto, ubi primum 22
Monasticum institutum suscepit exordium, per alias Orientis, ac etiam Aethiopum, ac Persarum regiones diffunderetur. Sed Orientales praecipuum Monachorum praeconem, et institutorem S. Basilium celebrant, cujus regulae, et constitutiones deinceps in Orientis Monasteriis unice ferme obtinuerunt.

A Beato Athanasio Alexandrino Episcopo, Ro- 23
mam Monachos invectos tradit Hieronymus in haec sane verba: « Nulla eo tempore nobilium foeminarum noverat Romae propositum Monachorum. Haec (Marcella) ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papaque Athanasio, et postea Petro, qui persecutionem Arianae haereseos declinantes, Romam confugerant, vitam B. Antonii adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachomii, et Virginum, ac viduarum didicit disciplinam; nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat ». *Epist.* 28. *ad Principium.* Atque hinc ipsa Hieronymi aetate crebra fuerunt

Divitias contemnunt ... Erga Deum pietate sunt singulari... Est et alius Essenorum ordo, qui cum prioribus quidem quoad rationem vivendi, moresque, et instituta consentit, sed in uno de nuptiis opinionum ab ipsis discrepat... Verumtamen sponsas per triennium probant. Cum autem ter purificatae fuerint ad explorandum possint ne parere, tum eas in uxores ducunt. At cum gravidis non coeunt, hoc ipso ostendentes, quod nuptias non voluptatis ergo, sed liberorum inopia fecerint ». Hanc Flavius, qui *cit. lib.* 18 *cap.* 1. *Antiq. Jud.* de illis sic subinagit ». Esseni omnia Dei in manu relinquenda esse censent ... Hinc proinde, ut ait Fleuryus *Hist. Eccles. lib.* 1. *n* 4. omnia Fato, nihilque libero arbitrio attribuebant; adeo ut vel ex hoc uno capite (prosequitur Fleur.) nimis quidem inferiores Christi discipulis adgnoscendi sint.

Porro qui inter eos longe durius vitae genus amplectebantur, *Terapeutae* dicti fuere.

(*) Non tamen Antonius ullum aedificavit Monasterium, quo solitarii simul viverent. Primus Pachomius pacatis Constantini M. temporibus Caenobium, et communem Monachorum vitam instituit, quod ex Actis Pachomii ab antiquo quodam Auctore scriptis aperte constat: ibi enim inducitur Antonius Anachoretarum parens, qui ita Sacchaeum Pachomii discipulum adloquitur: « Quo ego primum tempore Monachum coepi agere, nullum uspiam extabat Caenobium, in quo de aliorum salute cura, aut motus cuiquam erat; sed quisquam antiquarum Monachorum persecutione jam finita, privatim in vita se ac Monastica exercebat. Postea vero Pater vester (Pachomius) tantum bonum, Deo adjuvante, effecit ». Apud Papebroch. in *Acta Pachomii die* 14. *Maii in Acta Sanctorum cap.* 77.

(**) Ipsae siquidem foeminae monasticam vitam pari cum maribus zelo amplexae sunt. In Oriente quarto saeculo, Basilio teste, *de instit. Monach.* jam erant Virginum Conventus. Et Chrysostomus *homil.* 8. *in Matth.* Choros Virginum in solitudinibus Ægyptiacis degentes laudat. Ita invaluit differentia inter Virgines *Ecclesiasticas*, et Monasticas, quarum illae in domibus Paternis degebant, *Concil. Carthaginen.* 3. *can.* 33. hae vero communem ducebant vitam, et non secus ac reliqui Monachi propriis laboribus vivebant, *August. de Moribus Eccles. cap.* 31. Et sequenti aetate in Occidente quot fuerunt Monachorum Ordines, tot familiae Sanctimonialium, easdem, quas viri regulas profitentes, enatae fuerunt.

Romae Virginum Monasteria, atque ingens Monachorum multitudo. Et litora Maris Etrusci, et insulas circumjacentes, et Volscorum Provinciam numero, et pietate Monachorum spectabiles factas fuisse, idem Hieronymus *cit. Epist.* testatissimum reliquit. Per Gallias vero vitae Monasticae propagatio S. Martino praecipue debetur, qui postquam in Italia, prope Mediolanum Monasterium condidisset, apud Pictavos alterum aedificavit; posteaque creatus Turonensis Episcopus, duo celebria Monasteria ibi constituit.

24 Verum Monastica vita in Occidente splendorem, et incrementum suum maxime debet S. Benedicto, qui circa annum DXXIX. Casinum Montem in Campan. Felice petiit, unde Regula Benedictina per Universum Occidentem pervagata est.

25 Illud autem cognoscas licet, ab ipsa ferme monachatus origine duo emersisse spuria, et reprobata monachorum genera, quorum unum *Sarabaytae*, alterum *Gyrovagi* constituebant: *Sarabaytae* ferme bini, vel terni in urbibus, et Castellis proprio arbitratu, subque nullius Praesidis regimine vivebant; de quibus ita Hieronymus *Epist.* 22. *ad Eustoch.* « Apud hos adfectata sunt omnia, la» xae manicae, caligae follicantes, vestis crassior, » crebra suspiria, visitatio virginum, detractio » Clericorum, et si quando dies festus venerit, sa» turantur ad vomitum ». *Gyrovagi*, alio nomine *Circumcelliones* dicti, quippe nullo certo loco fixi, per totam vitam vagabantur, propriis voluptatibus, et gulae illecebris servientes, ut eos S. Benedictus describit, *Regul. cap.* 1. Insuperque alii ex his membra martyrum, si tamen martyrum, venditabant; alii fimbrias, et philacteria sua magnificabant, omnesque vel sumptus lucrosae egestatis, vel simulatae Sanctitatis exigebant; quod Augustinus (*de opere Monach. c.* 28.) de his *Circumcellionibus* scriptum reliquit. Proindaque non minus *Sarabaytae*, quam *Gyrovagi* vitae Monasticae propudia potius, et opprobria, quam Monachi fuere.

26 Porro prima Coenobitarum regula non alia fuit, quam cujusque Abbatis vox ad normam Consiliorum Evangelicorum, ac Evangelicae perfectionis. Subinde nonnullis SS. Patrum satius visum Monachos suos ad Religionem litteris informare. Pachomius fertur primus omnium regulam Tabennensibus scripto tradidisse, cuius plura capita Sozomenus (*l.* 3. *Hist. Eccles. c.* 14.) recenset: quod et alii postea praestiterunt, unde Codicem *Regularum* Lucas Holstenius confecit. Praecipui vero Regularum Conditores in Oriente S. Basil, S. Augustin. in Africa, (hunc pro Virginum Caenobio, cui soror praefuit, Regulam scripsisse, putat cum aliis Papebr, *Ad vit. S. Alberti, die* 8. *Apr.* eamque postea non nisi saec. IX. viris aptatam a B. Bened. Ananiensi Abb. Chr. Lupus contendit, *in not. ad Tertull. de praesc.*) in Occidente S. Bened. extiterunt.

27 Illud heic addamus oportet, ejusmodi Monasticae vitae Regulas peculiares, hoc est singulis Monasteriis proprias fuisse, quod ex memorata regularum collectione, quas anted. Lucas Holstenius edidit, colligere fas est. Quin Monasteria Regulas saepe mutarunt, et interdum plures in uno, codemque Coenobio obtinebant Regulae, quod Jo. Mabillonius (*in praef. in part.* 1. *Saecul.* 4. *Ord. S. Bened. n.* 53.) observat. Stetitque haec disciplina usque ad S. Benedictum, qui primus, aut certe inter primos solemnis professionis formulam praescripsit, qua Monachi ad perpetuam susceptae regulae observantiam adstricti fuerunt. Atque hoc sane pacto antiqua castigata fuit, atque coercita mutandae regulae libertas, deque una ad aliam transeundi; quod non solum pro Casinensi Caenobio, sed pro universo Ordine factum est, ut anted. Mabillonius (*in praefat. ad Annal. Bened. n.* 19. *et* 28.) adversus Holsten. luculentissime demonstrat.

Jam vero cum primum Monachi nullos redditus possiderent, quippe mundo, et opibus propter Christum valedixerant, manibus suis, victum sibi hoc pacto paraturi operabantur; id quod etiam ad eorum virtutem promovendam aptissimum sane erat. Et revera otiosi in solitudine vitiis contabescunt, et continuis carnis tempestatibus sunt obnoxii: Ita labor manualis vitae Monasticae proprius, et insitus censebatur. Hinc inter Monachos alii in agro colendo laborabant, alii in pistrino, alii in fabricando, alii in parandis coriis, alii in sportis, atque canistris contexendis. Quae omnia Palladius Helenopolitanus Episc. (floruit saec. IV.) in historia, quae *Lausiaca* inscribitur, c.39. recenset. Similiter et in Occidente Monachi in horto, pistrino, aliisq. opificiis laborarunt. Opus vero manuum, cui cum totius posteritatis immenso beneficio se addixerunt Monachi Occidentales, fuit veterum Codicum descriptio, et instauratio: « adeo ut quidquid apud » antiquos eruditum, ac scitu dignum, quidquid » apud Patres pium, et Sapientiae plenum, quid» quid in Conciliis Sanctum, quidquid in libris Sa» cris divinum est, totum id (procul jactantia dic» tum velim) per Monachorum nostrorum manus » ad haec usque tempora pervenerit » quemadmodum jure, meritoque ait Mabillonius, *praefat. in saec.* 1. *Ordin. S. Bened. n.* 114. 28

Per decem plus minus saecula inter Monachos nulla fuit Ordinum diversitas, sed omnes tum Orientales, tum Occidentales unius instituti esse censebantur, quod vir doctissimus Mabillonius observat, *praefat. in par.* I. *saecul.* IV. *Ordin. S. Bened. n.* 52. In Occidente circa saeculum decimum diversitas inter Monachos fieri caepit, quam primum Cluniacenses induxere, unam ex pluribus Monasteriis Congregationem conficientes. Deinde subsecuti sunt Camaldulenses, Grandimontenses, Carthusiani, Cistercienses: postea Sae. XIII. ineunte Mendicantes; omnes nimirum in vinea Domini multiplici pietatis exercitio, variisque modis ad Dei gloriam, bonumque proximi instantissime operaturi. Annis antem consequentibus alii instituti sunt ordines Regulares, ut certa charitatis officia praestarent, atque ut Clericis opem 29

ferrent in iis, quae clericalis muneris propria sunt. Nec praetereundi Ordines Equestres, et Militares, qui praesertim a Cruciatis, atque expeditionibus in Saracenos ortum habuerunt. Caetera ad rem sub v. *Ordines Religiosi* persequemur.

# MONASTERIUM

* *VIDE VERB. REGULARIS UBI LATE ETC.*

## SUMMARIUM

1. *Monasterii etymon.* — 2. Alia Monasteriorum synonima. — 3. Varia eorumdem forma. — 4 In quibusdam *laus perennis* vigebat. — 5. 6. Prius omnia Episcopis suberant, exempta postmodum ab earum jurisdictione cum in Africa, tum in Italia, Galliis etc multo ante Isidorianas Decretales. — 7. Bonorum Monasterialium partitio inter Abbatem, et Monachos saeculo IX. inducta. — 8. Nobiliorum Monasteriorum conditio, antequam in unum corpus redigerentur — 9 Capitulorum generalium origo — 10. Alia hac spectantia apud Ferrarium, ubi quaerenda.

1 Monasterium a solitudine dictum; nam Monasteria in locis abditis, et ab hominum commercio sejunctis condi solebant; ut qui in illa se se reciperent, soli cum essent, facilius contemplationi vacarent.

2 Eadem *caenobia* appellata, quod in eis vita communis a Monachis ageretur, uti et *cellae*, quo nomine saepe utitur S. Gregorius M. non modo ad designandum privatum monachi alicujus cubiculum; sed ad totum monasterium indicandum, ut dum *dialog. lib.* 1. *cap.* 4. Æquitius Basilium *de cella* expelli jubet; *lib.* 11. *cap.* 9. *habitacula cellae* memorat, *et lib.* 3. *cap.* 15. quatuor, vel quinque pecudes in *cella* remansisse scribit. Vide CL. Mabillonium *Praef. in Saec. I n.* 46. Aliud *Laurae* erant, de quibus Evagrius *lib.* 1. *cap.* 21. *cum ad Christi urbem venisset* (Eudocia), *multa in honorem Dei Servatoris nostri gessit. Nam et religiosa aedificavit Monasteria, et Lauras, quas vocant, construxit*, loca scilicet, ubi plures Anachoretae in eadem solitudine alii ab aliis paulum disjuncti vivebant, communi quodam nomine *Laurae* nuncupata.

3 Non eadem erat Orientalium, et Occidentalium Monasteriorum forma. Disparatae, uno tamen ejusdem monasterii ambitu conclusae aediculae Orientalibus placuerunt: quales hodieque in Carthusianorum, et Eremitarum Camaldulensium Monasteriis cernimus. Occidentalibus contra, licet nonnullis antiquo quoque aevo mos ille Orientalium probaretur, universim tamen cellae separatae sub eodem dormitorii tecto erectae, vel saltem ut in nostris Clericorum, aut Nobilium adolescentium Seminariis, et Collegiis fit, discreti in eodem dormitorio lecti in usu fuerunt. Hinc S. Augendus Abbas Condatiscensis, ut in ejus vita legitur *saec.* 1. *Benedict. p.* 575. *n.* 21. « refutato Archimandritarum Orientalium more, utilius omnes univit in medium. Destructis namque mansionum aediculis, uno cunctos secum Xenodochio quiescere fecit: ut quos causa unitae refectionis una claudebat aedicula, discretisque lectulis una ambiret et mansio ».

4 Erant Monasteria quaedam, in quibus jugis erat Psalmodia, ut Luxoviense, Dionysianum etc. Nimirum Monachi in his plures dividebantur in turmas: primae recedenti a matutinis officiis succedebat secunda; huic tertia: dein absoluta Prima, priores locum faciebant sequuturis, idemque ad alias horas praestabant. Confer de his Monasteriis, quae etiam dicebantur, *Laudis perennis*, Mabillonium Praef. In saec. IV. *n.* 204. *seq.*

5 Suberant initio Monasteria Episcoporum jurisdictioni; neque mirum, cum fere Laicis tantum, ut diximus, constarent. Hinc Chalcedonenses Patres, edito canone, eam Episcoporum in Monasteria potestatem confirmarunt. Duo tamen Carthaginiensia Concilia, alterum an. 525. alterum anno 534. non Dioecesanis Episcopis, sed Primatibus tantum jus in Monasteria asseruerunt, Inter Romanos Pontifices S. Gregorius M. Classense primum an. 598. coenobium, deinde an. 601. in Romana Synodo omnia saltem Italiae Monasteria ab Episcoporum jure subtraxit. Gregorii exemplum sequuti sunt Honorius I., qui an. 628. Bobiense; Joannes IV, qui an. 641. duo Luxoviensia; Adeodatus qui a. 673. Turonense S. Martini; Zacharias, qui an. 751. Fuldense Coenobium ab Episcopi jurisdictione exemit, et solius Apostolicae Sedis juribus obnoxium esse voluit. Quae quidem exempla, aliaque hanc in rem a Francisco Antonio Zaccaria in utroque Antifebronio Latino, et Italico proposita ostendunt, nihil falsius, nihil absurdius fingi posse, quam quod Febronius, aliique eius sectatores efficiunt, Monachorum exemptiones ab Isidorianis Decretalibus fuisse profectas (*).

(*) De hujusmodi Exemptione Monasteriorum ardioatius, et fusius modo historico agemus, sub v. *Regulares*, art. 2. Editores Casinenses.

6 Haec porro exempta Monasteria duorum generum erant, alia *ingenua*, quae a natalibus suis per conditores suos a jure communi erepta fuerant; alia *libera*, quae, procedente tempore, eamdem praerogativam obtinuerant. Vide Mabillonium *Praefat. in Saec. VI. n.* 30.

7 Utinam vero hisce libertatis privilegiis rapacitati quorumdam Abbatum saecularium, qui omnia Monasterii sibi commendati bona in usus suos demum convertebant, satis provisum fuisset. Hinc tandem effectum, ut Saeculo IX. (Hilduino Abbate S. Dionysii exemplum praebente) bonorum monasterialium partitio inter Abbatem et caeteros Monasterii Monachos decreta fuerit. Sic Franco Leodicensis Episcopus, idemque Laubiensis Abbas ita cum suis Monachis bona partitus est, « ut medietas Abbatiae Fratribus inibi regulariter militantibus in usu communi deserviret; aliam Episcopus sibi, et militantibus manciparet ». Adi eumdem Mabillonium *Praef. in Saec. IV. n.* 200.

8 Ante omnem Ordinis Benedectini ex variis Monasteriis in unum corpus redacti institutionem, quae Cluniacensibus Monasteriis debetur, coepta quidem sub Odone Abbate, perfecta autem sub sancto Hugone Abbate sexto, ea fuit in nobilioribus Monasteriis disciplina, ut quaelibet minores sub se haberent Colonias, quae *Cellae*, *Praeposituras*, *Obedientiae*, *Prioratus*, *Monasteriola*, *et Monasteria* passim, immo et *Abbatiae* aliquando vocabantur. Erant in illis cellis Praepositi, seu Decani ad nutum Abbatis, qui principi Monasterio praeerat, amovendi: et si qui Abbates illis praeficiebantur, nonnisi habito primi Abbatis consensu eorum fiebat electio, ab eodem postea confirmanda. Qui in cellis illis residebant, in singulos annos certum censum principi Monasterio referebant, certisque diebus ad conventum indictum adesse tenebantur. Haec Mabillonius *Praef. in Saec. V. n.* 53. ubi et hujus institutionis causas affert.

Ubi vero magnum quoddam corpus plurium Monasteriorum conflatum fuit, quod *Ordinem* appellant, alii tamen *Congregationem* vocant, quemadmodum apud nos nobilissima Casinensis Congregatio sub uno Abbate generali, capitula item generalia celebrari necesse fuit. Eorum usus saeculo XII. vulgaris fuit. Ideam tamen quamdam, et specimen exhibuerat Synodus Aquisgranensis anni 817. ex universis paene Benedectini ordinis Abbatibus composita, in qua utilia de rebus Monasticis statuta condita sunt. Apud Casinates « *his item temporibus*, ut scribit Leo Hostiensis *Chron. l.* 1. *c.* 32. mos erat, ut pridie Kal. Septembris conventus ad hunc locum fieret, una cum, praepositis suis universorum hujus Coenobii in circuitu Monachorum, docendi ab Abbate, quid facere, quid cavere, quidve corrigere, seu qualiter sub Dei praesentia, et timore cum regulari observatione vivere deberent. Sequenti vero die ordinabantur, et describebantur, atque destinabantur in Obedientias, per singulas, prout opportunum erat, provincias ». 9

Caetera recentioris aevi ad Monachos aeque, atque ad omnes Regulares ordines postea a sanctissimis viris institutos, quaere apud Auctorem nostrum Verb. *Conventus, et Regulares.* 10

# MONETA, MONETARIUM

## SUMMARIUM

1. Moneta unde dicta? — 2. Moneta confunditur cum Denario, Nummo, et Pecunia. Denarius unde dictus? — 3. Nummus unde dictus? — 4. Pecunia unde dicta? — 5. Monetae valor est duplex, scilicet intrinsecus, seu naturalis, et extrinsecus, seu legalis, et qualis sit uterque? — 6. Ad justitiam causae monetae tria omnino requiruntur, ut assignantur. — 7. Jus monetam cudendi est de Regalibus, Unde soli Principes supremi possunt de Jure monetam cudere. — 8. Alii autem inferiores nonnisi ex speciali privilegio id facere possunt. — 9. Princeps mutationem valoris, sive intrinseci, sive extrinseci monetarum facere non potest absque consensu Communitatis, vel saltem potioris ejus partis, excepto casu publicae, ac manifestae necessitatis. — 10. Consensus majoris partis magnatum Regni habetur pro consensu omnium. — 11. Ob evidentem causam, seu necessitatem Princeps monetae mutationem facere potest, etiam non requisito populi consensu, dummodo cessante necessitate populo damnum compenset. — 12. Caeterum gravissime peccat Princeps, seu Magistratus, si ob commodum suum, et absque publica necessitate Monetarum mutationem introducat. — 13 Si Monetae valor mutetur intrinsece, solutio fieri debet ex moneta antiqua, quae currebat tempore dubili contracti, si inveniatur: Si vero non inveniatur antiqua, debet fieri ad illius aestimationem. — 14. Et hoc sive Monetae valor intrinsecus fuerit auctus, sive imminutus. — 15. Nisi tamen in alterius Monetae solutione fuerit legitime praescriptum. — 16. Si Monetae valor mutetur extrinsece, solutio fieri debet secundum ejusdem valorem de tempore solutionis. — 17. Si tamen Moneta sit a principio taxata ad rationem tot librarum, tunc in solutione attendendus est valor taxatus. — 18. Quando Monetae species certo numero solvendae sunt in pactum deductae, tunc tot numero species tempore constituto solvi debent, quot fuerunt pacto conventae, sive earum valor extrinsecus sit auctus, sive diminutus. — 19. Quando conventa est certa species Monetae, solutio facienda est in eadem specie, nec debitor liberatur, solvendo in alia specie ejusdem valoris, etiamsi adsit consuetudo, ut una species monetae solvatur pro alia. — 20. Intelligo tamen, quando facile conventa species Monetae inveniri possit; Secus autem si non reperiatur, quo casu solutio fieri potest, et debet per aliam aequivalentem. — 21. Quando quantitas pecuniaria in obligationem deducitur, nulla facta designatione speciei, aut facta quidem, sed numero incerto, vel nulla illius facta aestimatione, tunc, si fiat mutatio extrinseca Monetarum, solutio fieri debet secundum valorem currentem tempore solutionis. — 22. Quando valor extrinsecus Monetarum crevit in manu Depositarii, Administratoris, aut cujuscumque similis possessoris, seu alterius pecuniae Custodis, ordinarie tale augmentum, non ad ipsum, sed ad Dominum Monetarum pertinet, sicuti ad ipsum pertinet decrementum valoris, si contingat. — 23 Potest licite Moneta purioris materiae, quamvis ejusdem valoris Legalis, commutari cum alia imper-

fectioris materiae cum moderato lucro; attentis circumstantiis majoris, vel minoris valoris naturalis utriusque. Et idem dicendum est proportionata de permutatione Monetae Cameralis, cum non Camerali — 24. Qui scientia privata scit valorem monetae esse brevi minuendum, seu monetam esse prohibendam, potest ipsam expendere secundum valorem praesentem. — 25. Non excusantur tamen Magistratus ipsi, qui ex industria Legis promulgationem differunt ut interim suas monetas majori valore expendant. — 26 Monetam falsam scienter expendens, non obstante quod ab aliis acceperit, et deceptus fuerit, peccat graviter, et tenetur ad restitutionem ei, qui laesus fuit, et ut Reus falsi criminis circa monetas puniri potest. — 27. Qui bona fide Monetam falsam ab alio accepit, et bona etiam fide, seu ignoranter eam expendit, postea, comperta veritate, tenetur ad restitutionem ei, qui laesus fuit —28. Monetam falsam fabricantes, veram tondentes, radentes, vel minuentes, falsi crimen committunt, et fiunt Rei laesae Majestatis sub poena ultimi supplicii, confiscationis bonorum, et Feudorum, infamiae, et privationis omnium Dignitatum. — 29. Monetas aureas, et argenteas tondentes, tam in Urbe, quam in toto Statu Ecclesiastico, incurrunt poenam ultimi supplicii. — 30 Et idem confirmavit, et ampliavit Urbanus VIII et extendit ad quaslibet personas Ecclesiasticas, Saeculares, et Regulares intra Italiam, aureas, vel argenteas Monetas tondere, fabricare, colorare, vel alias adulterare, seu etiam quomodolibet adulteratas scienter erogare, aut expendere praesumentes. — 31. Pecunias autem adulteratas scienter detinentes, aut de loco ad locum transportantes, aut materiam, instrumenta, sive opem ad praemissa praestantes incurrunt poenam Triremium ad decennium — 32. Cognitio hujusmodi causarum in Provinciis Sedi Apostolicae subjectis spectat ad S. R. E. Cardinales ibidem Legatos; In aliis vero Provinciis Italiae spectat ad locorum Ordinarios, etiam quoad Regulares privative quoad omnes. — 33. Monetarii gaudent Immunitate Ecclesiastica. — 34. Attendenda tamen est circa id novissima dispositio Benedicti XIII. quae adducitur. — 35. Reliqua usque *ad num.* 50. — Subnectuntur Additiones ex aliena manu *ad num.* 62.

1 Moneta est sic dicta, eo quod signi impressione, vel Auctoris, vel pretii moneat: *Magnum Lexicon Juridicum Calvini verb. Moneta;* Suidas autem scribit, Junonem Monetam cultam fuisse Romae, eo quod in Bello adversus Pyrrhum, et Tarentinos de pecunia laborantes, benigno responso, ope, consilioque juvisset, in cujus templo nummum cudi institutum est. Veteres etiam Monetam Deam esse dicebant, quae pecuniae curam haberet, graviter animadvertentes in eos, qui dolum malum in pecunia committerent; Qua etiam ratione doctissimi Grammaticorum censuerunt, Monetam dici, quod moneat, ne quid fraudis in aere, pondereve fiat. Corrasius *lib.* 3. *Miscell. cap.* 13. Sic Calv. *in cit. Magno Lexico verb. Moneta.*

2 Moneta confunditur cum Denario, Nummo, et Pecunia. Denarius, venit a Dena decem significante; *l.* 26. *de verb. obligat.* et inde nomen traxit, quia primo decem asses valebat. Calvin. *in cit.*
3 *Magno Lexico verb. Dena, et Denarius.* Nummus appellatus est a Numa Rege, qui Nummos primum apud Latinos imaginibus notavit, et titulo nominis sui praescripsit: S. Isidorus *lib.* 16. *origin. cap.* 17. Calvin. *loc. cit. verb. Nummus*, ubi infra subjungit: « Quid tamen, si vocem latinam a verbo, et ipso Latino derives, nempe a Numero; Nam Nummi functio non minus, opinor, numero con-
4 stat, quam pondere ». Pecunia a Pecude dicta est, quasi peculium Patris familias ex pecude aestimatum: Veterum enim tota substantia, ac totum eorum patrimonium in pecudibus repositum erat, omniaque necessaria, fundos, domos, esculenta, poculenta, pecudibus sibi comparabant, iisdem pecudes redimebant: Columella *in praefat. lib.* 6. Alciat. *in lib. Pecuniae* 4. *ff. de verb. significat.* Calvin. *loc. cit. verb. Pecunia;* Unde S. Augustinus relatus in *cap. Totum* 6. *caus.* 1. *qu.* 1. *tertia* sic expresse dicit: « Ideo autem Pecunia vocata est, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebant ». Et concordat *l Origo* 1. *ff. de contrah. emption.* Ibi: « Origo emendi, vendendique a permutationibus coepit; olim enim non ita erat nummus; neque aliud merx, aliud pretium vocabatur; sed unusquisque secundum necessitatem temporum, ac rerum utilibus inutilia permutabat, quando plerumque evenit, ut, quod alteri superest, alteri desit. Sed quia non semper, nec facile concurrebat, ut cum tu haberes, quod ego desiderarem, vicissim haberem, quod tu accipere velles, electa materia est (*pecunia nempe, seu nummus*), cujus publica, et perpetua aestimatio difficultatibus permutationum aequalitate quantitatis subveniret: Eaque materia forma publica percussa usum, dominiumque non tam ex substantia praebet, quam ex quantitate; Nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur ».

Monetae valor, seu aestimatio est duplex, sci- 5
licet valor intrinsecus, seu naturalis, et valor extrinsecus, seu Legalis: Valor intrinsecus, seu naturalis est ille, qui provenit ex bonitate metalli, vel materiae, ex antiquitate, ex utilitate majori ad commercia humana, ex majori facilitate, qua apud exteros acceptatur, et ex aliis capitibus, propter quae solet supra extrinsecum, seu Legalem valorem plus dari pro tali Moneta. Valor extrinsecus, seu Legalis est ille, qui a Lege publica, seu Decreto Principis, vel Magistratus habentis ad id potestatem cum sigillo, seu signo imponitur, vel taxatur.

Ad justitiam causae Monetae, seu pecuniae tria 6
omnino requiruntur. Glossa communiter recepta *in cap. Quanto* 18. *verb. Patris, de Jurejurand.* per textum *in l.* 1. *ff. de contrahend. emption.* Primum est legitima cudendi auctoritas, quam etiam Signum impressum indicat; Secundum est materiae bonitas, seu integritas, idest, quod Moneta sit tota de ea materia, ex qua esse debet, ut Moneta

aurea nihil admixtum habeat metalli inferioris, et sic de Moneta argentea, et aliis; Tertium est justum pondus materiae, sicuti signum Monetae indicat.

7 Jus Monetam cudendi est de Regalibus: Unde soli Principes suprema auctoritate gaudentes possunt de jure monetam cudere, *lib.* 2. *Feudorum Tit.* 57. *Quae sint Regalias: et leg.* 2. *C. de falsa*
8 *Moneta*, cum similibus. Alii autem inferiores non nisi ex speciali Privilegio id facere possunt. *Communis*.

9 Princeps mutationem valoris, sive intrinseci, sive extrinseci Monetarum facere non potest absque consensu Communitatis, vel saltem potioris ejus partis, excepto casu publicae, ac manifestae necessitatis, ut colligitur clare *ex cap. Quanto* 18. *de jurejurando*, et tenet *Communis Doctorum*, teste Layman l. 3. *tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 5. *n.* 7. Et ratio est, quia per mutationem valoris, sive intrinseci, sive extrinseci Monetarum infertur maximum detrimentum populo, unde id est injustum, nisi ipse populus sponte consentiat; Tum quia Monetae usus, et commmoditas debet esse publica, et communior, *ex c. Quod omnes* 29. *de Reg. Juris in* 6. ubi habetur expresse: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.*

10 Dicitur autem notanter *Vel saltem potioris ejus partis*, quia in similibus rebus consensus majoris, seu potioris partis alicujus Communitatis, v. g. in hoc casu consensus majoris partis Magnatum Regni dicitur consensus omnium; *arg. l. Quod major. ff. ad Municipalem*, cum possibile non sit omnium omnino consensum postulari.

11 Item notanter dicitur *Excepto casu publicae, ac manifestae necessitatis*, quia ob evidentem causam, seu necessitatem Princeps Monetae mutationem facere potest, etiam non requisito populi consensu; Oresmius *tract. de mutatione Monetarum cap.* 22 Covarr. *in Collat. Numismat. cap.* 7. *n.* 6. Joannes Faber *Institut. Quibus modis tollitur obligatio Princ.* Layman *loc. cit. n.* 7. ubi sic praecise subiungit: « Sed admonent, quod Princeps, cessante necessitate, populo compensare debeat damnum, quod ob pecuniae mutationem passi sunt. Exempli gratia, si, ingruentibus hostibus, ad bellum necessarium gerendum pecuniae desint, duobus modis Princeps succurrere poterit, ut publico Edicto Monetarum omnium valor extrinsecus augeatur, vel ut nummi aerei pro argenteis, aut etiam aureis, impresso eodem valoris signo cudantur cum implicito pacto crediti, ita videlicet, ut quicumque, finito bello, tale signum attulerit, ipsi bonus Nummus argenteus, vel aureus ex eadem Principis officina dandus sit, unde aereus prodierat; Quare tale signum, non tam nummi, quam arrhae, aut tesserae rationem habebit ». Et de facto sic fuit practicatum Melitae obsidionis tempore, et aderant in Monetis verba haec; *Non aes, sed Fides*, attento, quod deinde fuerunt permutatae, et restitutae aliae bonae materiei, et justi ponderis, Refert Ursaya *Instit. Crimin. l.* 2. *tit.* 6. *n.* 185.

Ceterum gravissime peccat Princeps, seu Magistratus, si ob commodum suum, absque publica 12
necessitate Monetarum mutationem introducat, v. g. si bonum Monetae genus reprobet, aut banniat, atque congregatum conflet, ac postea minus valentem Monetam cudi faciat sola lucri sui causa, et hujusmodi, Abbas *in c. Quanto* 18. *de Jurejurando n.* 11. Gabriel *in* 4. *dist.* 15. *part.* 9. *artic.* 3. *dub.* 1. Majoran. *in* 4. *dist.* 19. *qu.* 28. *corollar.* 6. et communis aliorum; Gravissima enim damna, et incommoda provenire solent ex Monetarum mutatione, ut experientia docet, et videri possunt apud Layman loc. *cit. n.* 8. et alios passim.

Si Monetae valor mutetur intrinsece, solutio 13
fieri debet ex moneta antiqua, quae currebat tempore debiti contracti, si vero non inveniatur antiqua, debet fieri ad illius aestimationem, textu expresso *in cap. Cum Canonicis* 26. *de censibus*, et tenet communis Doctorum cum Fagnano *lib.* 3. *decretal. in cap. Olim* 20. *de censibus n.* 4. *et sequent.* et Rota *part.* 2. *recent. decis.* 149. *n.* 11. *part.* 3. *decis.* 108. *n.* 1. *part.* 15. *decis.* 164. *n.*
8. et saepe alibi. Et hoc sive Monetae valor In- 14
trinsecus fuerit auctus, sive imminutus. *Communis* cum Fagnan. *loc. cit. n.* 6. per textum *in cit. cap. Cum olim* 20. *et citat. cap. Cum Canonicis*
26. *de censibus*. Nisi tamen fuerit alterius Mone- 15
tae solutione legitime praescriptum, ut patet a contrario sensu *in cit. cap. Olim* 20. *de censibus* ibi: *Non nisi triginta sex annorum ad plus tempus effluxerit*. Per hoc enim innuit, ut si effluxisset tempus annorum quadraginta, bene praescriptum esset in solutione alterius Monetae. Et sic tenet Glossa *ibidem verb. Non nisi triginta sex.* Innocent. *circa finem verb. Papien.* Abbas antiq. *n.* 1. Joann. Andreas *n.* 10. Fagnan. *n.* 14. *et* 15. cum Ancharan., Butr. Cardin., Anania, Castellin. Bald. ibi ab ipso citatis. Unde, si Creditor recipiat unam speciem pecuniae loco alterius longissimo tempore, non cogitur Debitor in futurum solvere de pecunia primae speciei.

Si Monetae valor mutetur extrinsece, solutio 16
fieri debet secundum ejusdem valorem de tempore solutionis: *Communis* cum Fagnan. *loc. cit. num.* 22. *et* 24. et Rota *part.* 2. *rec. decis.* 149. *n.* 11. *p.* 3. *decis.* 49. *n.* 1. *part.* 11. *decis.* 24. *n.* 10. et saepe alibi; Et ratio est, quia hoc casu bonitas monetae intrinseca non mutatur, sed tantum bonitas extrinseca, idest valor. In aestimationem autem valoris inspicitur tempus solutionis, *l. Cum quid*, et *l. Vinum*, *ff. Si certum petatatur*, et *l. Paulus*, *ff. de solutionibus*.

Si tamen Moneta sit ab initio taxata ad ratio- 17
nem tot librarum, tunc in solutione attendendus est valor taxatus, quia aestimatio facit venditionem; *l. Plerumque §. Si ante*, *ff. de Jure dot. l. Si aestimatis*, et *l. Quoties*, *Cod. eodem*, et ideo

reddi, et solvi debet illa aestimatio, et non major, vel minor. Bald. *consil.* 539. *Punctus quaestionis talis est vol.* 2. Boer. *decis.* 327. *n.* 10. Fagnan. *loc. cit. n.* 24. *et* 25. Rota *part.* 3. *recent. decis.* 49. *n.* 3. *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 398. *num.* 10. *et seq.* et saepe alibi.

18 Quando Monetae species certo numero solvendae, sunt in pactum deductae, tunc tot numero species tempore constituto solvi debent, quot fuerunt pacto conventae, sive earum valor extrinsecus sit auctus, sive diminutus, quia illarum superveniens extrinseca mutatio cedit commodo, vel incommodo creditoris; Unde, si Cajus dedit mutuo Titio centum duplas eodem numero, et specie restituendas, seu emerit agrum pro centum duplis in specie, et numero solvendis; tunc totidem duplae in specie, et numero sunt solvendae, non obstante, quod earum valor extrinsecus sit auctus, vel diminutus. *Communis* cum Covarr. *de mutation. Monetar.* §. *Unic. conclus.* 7. Layman. *loc. cit. n.* 13. Rota *part.* 14. *recent. dec.* 504. *part.* 15. *dec.* 564. *n.* 23. et saepe alibi.

19 Quando conventa est certa species Monetae, solutio facienda est in eadem specie, nec Debitor liberatur solvendo in alia specie ejusdem valoris, etiamsi adsit consuetudo, ut una species Monetae solvatur pro alia; Unde si conventum sit, ut solutio fiat in auro, non tenetur Creditor recipere Monetam argenteam, quamvis probam, et ejusdem, seu aequivalentis valoris; Rota *part.* 2. *recent. decis.* 149. *n.* 4. *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 165. *n.* 1. *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 141. *n.* 56. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 329. *n.* 1. *et* 2. et saepe alibi. Et ratio, est, quia *Contractus ex conventione legem accipiunt, l.* 1. §. *Si convenerit. ff. Depositi, et Regul.* 23. *ff. eod. et c. Contractus* 85. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: « Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur ». — « Et aliud pro alio, invito Creditore, solvi non potest »: juxta *l.* 2. §. 1. *ff. Si certum petatur.*

20 Intellige tamen, quando facile, vel cum modica difficultate species Monetae inveniri possit, secus autem, si qualitas promissa, seu conventa Moneta non reperiatur, vel totaliter abscesserit, seu publice fuerit prohibita, quo casu solutio fieri potest, et debet per aliam aequivalentem; *arg. cap. Olim* 20, *et cap. Cum Canonicis* 26. *de censibus*, Rota *part.* 2. *recent. decis.* 149. *n.* 5. *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 165. *n.* 2. *Annotat. ad dec.* 67. *n.* 52. *et seq. part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 351. *n.* 2. *part.* 14. *et decis.* 329. *n.* 3. *part.* 19. *tom.* 1. Vide verb. *Pensio a n.* 113. *ad* 118.

21 Quando quantitas pecuniaria in obligationem deducitur, nulla facta designatione speciei, aut facta quidem, sed numero incerto, vel nulla illius facta aestimatione, tunc, si fiat mutatio extrinseca Monetarum, solutio fieri debet secundum valorem currentem tempore solutionis. Si enim v. gr. Titius det centum scuta Cajo cum pacto, ut tantumdem in bona Moneta restituat, vel cum pacto, ut ea restituat in auro, vel argento, non expresso numero specierum, tunc, cum talis species Monetae solvendae adjecta sit causa demonstrationis tantum, et non aestimationis, Monetae valor extrinsecus, sive auctus, sive diminutus currit commodo, vel incommodo Debitoris; Rota *part.* 16. *recent. dec.* 230. *n.* 5. Fagnan. *loc. cit. n.* 11. Bald. *consil.* 407. *Super facto Domini n.* 1. *vers. In contrarium lib.* 5. Castellin. *consil.* 35. *n.* 9. Joann. Faber. *Institut. Quibus modis tollitur obligatio.* Tholosan. *lib.* 36. *Syntag. cap.* 2. *n.* 27. Frideric. Martini *de Jure Cens. c.* 5. *n.* 60. *et c.* 8. *n.* 59. Mynsinger. *Centur.* 4. *observat.* 1. Covarr. *de mutatione Monet.* §. *unic. n.* 3. *in fine*, *et conclus.* 4. Carol. Molin. *de usurar. contract. quaest.* 92. *n.* 708. Sotus *lib.* 6. *de justitia quaest.* 1. *art.* 1. *et quaest.* 12. *art.* 3. Sylvester *verb. Solutio quaest.* 2. Petr. Navarrus *lib.* 3. *de restitut.* c. 1. *n.* 259. Toletus *lib.* 2. *c.* 34. *n.* 2. Rebell. *p.* 2. *l.* 11. *q.* 15. *conclus. ultim.* Filliucius *in moral. qq. tract.* 35. *n.* 409. *verb. Quinto*, Ludov. Molin. *t.* 2. *disp.* 312. *conclus.* 1, Layman. *l. c. n.* 15 Joann. Medina *de restitut. q. ultim. vers. Ideo fatentur*, Abbas *in c. Quanto* 18. *de Jurejurando n.* 2. Hostiens. *ibidem*, Reiffenst. *l.* 3. *decretal. tit.* 33. *n.* 35. Engel *ibidem n.* 14. et alii plures contra alios.

Quando valor Monetarum extrinsecus crescit 22
in manu Depositarii, Administratoris, aut cujuscumque similis possessoris, seu alterius pecuniae Custodis, ordinarie tale augmentum non ad ipsum, sed ad Dominum Monetarum pertinet, sicuti ad ipsum pertinet detrimentum valoris, si contingat. *Communis;* Et ratio est clara, quia augmentum, et decrementum extrinsecum est quoddam accidens Monetae, adeoque ejusdem debet esse, cujus est Moneta.

Potest licite Moneta purioris materiae, quam- 23
vis ejusdem valoris Legalis, commutari cum alia imperfectioris materiae cum moderato lucro, attentis circumstantiis majoris, vel minoris valoris naturalis utriusque; et idem dicendum est proportionate de permutatione Monetae Cameralis cum non Camerali: Molina *tract.* 2. *disp.* 401. *vers. Dicendum deinde est*, Salas *de Cambiis dub.* 33. *n.* 3. *et* 4. *et* 9. Rebellus, 2. *part. de obligat. justitiae lib.* 11. *de Cambiis quaest.* 5. Pontas *verb. Campsor. cas.* 1. Lugo *de Cambiis disp.* 27. *sect.* 1. *num.* 8. *vers. Quintus titulus est*, ubi dicit sic sentire alios communiter, *et num.* 11. ubi dicit; « Ego puto non recedendum a communi sententia, sed cum ipsa dicendum communiter licitum esse plus aliquid accipere hoc etiam titulo majoris commoditatis, et facilioris expendibilitatis unius Monetae, quam alterius »; Rosignol. *de Cambiis* 1. *praenot.* 4. *n.* 2. et ipso teste, alii magis communiter contra Medinam, Valentiam, et quosdam alios. Vide ipsum Rosignolum, et Lugonem ad longum nostram conclusionem propugnantes.

Qui scientia privata scit valorem Monetae esse 24

brevi minuendum, seu Monetam esse prohibendam, potest ipsam expendere secundum valorem praesentem, quia valor justus est valor publice currens secundum communem existimationem, vel secundum taxationem Legis, et non secundum privatam cognitionem, seu existimationem, *Com-*
25 *munis.* Dicitur autem notanter *scientia privata*, quia Communis Doctorum cum Cardinali de Lugo *t.* 2. *disp.* 26. *num.* 140. tenet non excusari Magistratus ipsos, qui ex industria Legis promulgationem differunt, ut interim suas Monetas majori valore expendant: Vide *verb. Contract. Emption. art.* 2. *num.* 18.

26 Monetam falsam, v. gr. stanneam, aut plumbeam pro argentea scienter expendens, non obstante, quod ab aliis acceperit, et deceptus fuerit, peccat graviter, tenetur ad restitutionem ei, qui laesus fuit, et ut reus falsi criminis circa Monetas potest puniri. Colligitur *ex l.* 1. §. *final. ff. Ad Leg. Corneliam, de falsis, et ex l. Cornelia* 9. *ff. eod.* et docent. Jul. Clarus *lib.* 5. *sentent.* § *Falsum n.* 38. Covarruv. *de Collat. veterum Numismat. cap.* 8. *n.* 4. Molina *tract.* 2. *disp.* 702. *num.* 9. Sylvester *verb. Falsarius qu.* 6. Navarr. *c.* 16. *num.* 167. Tholosan. *lib.* 36. *Syntag. c.* 3. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 5. *num.* 5. *et alii passim.*

27 Qui bona fide Monetam falsam ab illo accepit, et bona etiam fide, seu ignoranter eam expendit, postea, comperta veritate, tenetur ad restitutionem ei, qui laesus fuit; Molina *cit. disp.* 702. *ad fin.* Petrus Navarr. *lib.* 3. *de restitut cap.* 1. *n.* 312. Navarr. *in Monual. cap.* 17. *num.* 167. Layman *loc. cit. num.* 5. et alii. Et consentit Lugo *to.* 2. *disp.* 28. *sect.* 2. *n.* 6. ubi recte cum distinctione respondens dicit, eum, qui bona fide Monetam falsam expendit, non factus ea de causa locupletior, tunc solum teneri ad restituendum, quando is, cui ipse pecuniam illam solvit, passus est ea de causa detrimentum aliquod. Si autem nullum detrimentum passus est, quia ipse etiam bona fide eam expendit, et solvit personis ignotis, quibus restituere non tenetur, quia nescit, an ipsae etiam detrimentum passae sint, liber etiam ille primus erit ab onere restituendi; Vide verb. *Contract. Emption. art.* 2. *a n.* 1. *ad n.* 9.

28 Monetam falsam fabricantes, veram tondentes, radentes, vel minuentes falsi crimen committunt, et fiunt Rei laesae Majestatis, sub poena ultimi supplicii, confiscationis bonorum, et Feudorum, infamiae, et privationis omnium Dignitatum; *l.* 2. *Cod. de fals. Monet.* ibi: *Cujus obnoxii Majestatis crimen committunt:* et concordant l. 1. *et* 3. *Cod. et l. Quicumque ff. Ad Leg. Corneliam, de falsar.* cum similibus, et tenent Doctores communiter.

29 Monetas aureas, et argenteas tondentes, tam in Urbe, quam in toto statu Ecclesiastico, incurrunt poenam ultimi supplicii: S. Pius V. Constitut. 3.
30 incip. *Cum nihil magis.* Quam constitutionem approbat, confirmat, et innovat Urbanus VIII. et ad omnes, et singulas personas Ecclesiasticas, etiam quomodolibet exemptas, cujusvis Ordinis, Societatis, Instituti, nec non Militiarum quarumcumque, etiam Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani, Regulares, in omnibus, et singulis Provinciis, Regnis, Civitatibus, Terris, Oppidis, Castris, et locis in Italia dumtaxat existentibus, qui aureas, vel argenteas monetas tondere, fabricare, colorare, vel alias adulterare, seu etiam quomodolibet adulteratas scienter erogare, aut exponere praesumpserint, extendit, et ampliat; ac vult, ut culpabiles in praemissis reperti, praevia degradatione, Curiae Saeculari puniendi tradantur: Urban. VIII. Constitut. 75. incipient. *In suprema.*

Pecunias autem adulteratas scienter detinentes, 31
seu de loco ad locum trasportantes, aut materiam, instrumenta, sive opem ad praemissa praestantes, incurrunt poenam Triremium per decennium: Urban. VIII. in d. Constitutione incip. *In suprema.*

Cognitio hujusmodi causarum in Provinciis Se- 32
di Apostolicae subjectis spectat ad S. R. E. Cardinales ibidem Legatos: In aliis vero Provinciis Italiae spectat ad locorum Ordinarios, etiam quoad Regulares privative quoad omnes, etiam Superiores ipsorum Religiosorum, ipsis Superioribus penitus exclusis: Urban. VIII. in d. Constitut incip. *In suprema* §. 6.

Monetarii gaudent Immunitate Ecclesiastica; 33
sed contra Ecclesiasticos complices in hoc delicto procedendum est juxta formam dictae Constitutionis a Sanctissimo editae anno 1627. *Sacra Congregat. Immunitat. In Oppiden* 16. *Januar.* 1635. *lib.* 2. *decretal. Paul. pag.* 214.

Attendenda tamen est novissima dispositio Be- 34
nedicti XIII. in Constitut. incip. *Ex quo*, edita 1725. sexto Idus Junii, ubi sic expresse habet: « Excludimus pariter, repellimus, atque privamus ejusdem Immunitatis Privilegio .... conflantes, adulterantes, vel tondentes quascumque monetas aureas, vel argenteas, etiam Principum exterorum, quotiescumque in loco, aut Provincia, ubi crimen admittitur, liberum habeant usum, et commercium, vel ipsas Monetas conflatas, adulteratas, aut detonsas scienter ita expendere, et erogare praesumentes, ut fraudis conscii, atque participes censeri possint ».

Cognitio causae Sacerdotis Monetarii spectat ad 35
Eminentissimum Legatum privative quoad Ordinarium, juxta dispositionem dictae Bullae F. R. Urbani VIII. *Sacra Congreg. Immunitat.* in *Bononien.* 6. *Septembr.* 1671. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 729.

Vigore ejusdem Bullae cognitio causae fabrica- 36
tionis falsae Monetae contra Clericum spectat ad Curiam Episcopalem: *Eadem Sac. Congreg. Immun. in Eugubina* 16. *Febr.* 1631. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 96.

Verum aliquando contra Ecclesiasticos fabrica- 37
tores falsae Monetae datur facultas Gubernatori

procedendi etiam per alium, modo sit Clericus: *Ead. Sacra Congreg. Immunitat. in Beneventana* 26. *April.* 1677. *lib.* 2. *decret. Altov. p.* 1373.

38 Conceditur, mandante Sanctissimo, facultas Eminentissimo Legato extrahendi, et retinendi praetensos Monetarios, ac conficiendi Processum, quem ad Sac. Congreg. trasmittat: *Ead. Sacra Congreg. Immunit.* in *Bononien.* 30. *Aprilis* 1672. *lib.* 1. *decret. Alt. pag.* 683.

39 Monetarius, in cujus domo repertum fuit Breve Sanctissimi, et Sigillum, utrumque ex probabilibus indiciis falsum, mandante Sanctissimo, extrahitur a quocumque loco immuni per D. Nuncium: *Ead. Sacra Congreg. Imm. in Neapolitana* 29. *Decemb.* 1668. *lib.* 1. *decret. Alt. pag.* 303.

40 Monetarius ad preces M. Ducis ex gratia speciali Sanctissimi extrahitur ad formam Bullae, et retinetur in carceribus Ecclesiasticis, usque ad novum ordinem, quamvis casus non sit de exceptis: *Ead. Sacr. Congreg. Imm. in Pisana* 7. *Aprilis* 1668. *lib.* 1. *decret. Alt. pag.* 214. *in Florentina* 9. *Februar.* 1669. *d. lib. pag.* 314. Attendenda tamen nunc dicta Bulla Benedicti XIII.

41 Ad instantiam Regionum datur facultas Episcopis Status Mediolanen. inquirendi in locis immunibus, et extrahendi Monetas adulteratas, et tonsas, ac etiam instrumenta ad hunc usum; Quo vero ad Monetarios, et Tonsores conceditur Em. Archiepiscopo Mediol. facultas ad triennium illos extrahendi, et retinendi in carceribus Eccles. vel ad totam custodiam in Laicalibus nomino Sac. Congregat. conficiendi processum, ad effectum transmittendi, ac etiam communicandi aliis Episcopis facultatem tantum extrahendi, et custodiendi ipsos Reos: *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Mediolanen.* 6. *Julii* 1677. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1411.

42 Datur facultas Episcopo procedendi contra Monetarios extractos ab Ecclesia, ad rigorosum examen, attentis enormitate, et frequentia horum delictorum: *Ead. Sac. Congr. Immun in Lycien.* 26. *Julii* 1667. *l.* 1. *decret. Alt. pag.* 138.

43 Conceditur facultas, annuente Sanctissimo, Vicario Generali consignandi instrumenta extracta ab Ecclesia, quibus Monetarius utebatur ad cudendos nummos, ut etiam nummos ipsos, si adsint, facta protestatione, ut dicta Curia procedat in causa citra poenam sanguinis: *Ead. Sac. Congregat. Immunit. in Mediol.* 16. *Febr.* 1679. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1712.

44 Annuente Santissimo, datur D. Nuncio Apostolico facultas restituendi, seu consignandi Judicibus Laicis Monetas falsas repertas apud Fratrem N. Mendicantem retentum in carceribus Nunciaturae, postquam oisdem usus fuerit pro omni eo, quod attinet ad suum Tribunal cum solita praeservatione: *Eodem Sacra Congregat. Immunitat.* in *Neapolit.* 10. *April.* 1664. *l.* 1. *Decret. Vall. pag.* 115. Quo ad omnia supradicta attendenda est nunc dicta Bulla Bened. XIII. Incip. *Ex quo.*

Conceditur facultas in forma Commissaria, annuente Sanctissimo, Inquisitori, et Episcopo Melevitano, ut pro extinctione Monetae ex aere fabricatae contribuant Ecclesiastici tam Saeculares, quam Regulares una cum Laicis in summa scutorum 135. mille pro rata quorumcumque bonorum, rerum, et effectuum per eosdem Commissarios declaranda, ita tamen, ut creditum etiam Relig. Hierosolymitanae ad dictam Summam ascendens remaneat extinctum, et residuum ejusdem monetae ex aere fabricatae infra biennium, amota omni dilatione, etiam extinguatur: *Ead. Sac. Congreg. Immunit. in Melevitano* 10. *Novemb.* 1649. *lib.* 4. *decret. Poul. pag.* 64. 45

Taxae Edicto Regio impositae ex causa Monetae novae non comprehendunt Ecclesiasticos, et injungitur D. Nuncio, ut tueatur Immunitatem Ecclesiasticam: *Eadem Sacra Congreg. Immunit. In Aprutino.* 1. *Aprilis* 1695. *lib.* 1. *decret. Vall. pag.* 140. 46

Ad instantiam Regis Catholici Sacr. Congr. Immunitat. ex placito Sanctissimi concedit approbationem donativi extraordinarii Ecclesiasticorum in Regno Siciliae, dummodo erogetur in causa monetae novae: *In una Regni Siciliae, seu Panorm.* 16. *Septem.* 1698. *lib.* 2. *decret. Vall. pag.* 176. 47

Monetas aureas tondentes ultimi supplicii poena plectuntur. Benedict. XIV. Constitut. Incip. *Ad curam* §. 2. Poenam hanc ad tondentes monetas argenteas ampliavit S. Pius V. Pontifex in Constitut. incip. *Cum nil magis* Idem *ibid.* §. 2. Urbanus autem VIII. in Constitut. incip. in *In suprema*, hujusmodi poenali sanctioni obnoxios fecit Ecclesiasticos quoscumque tam Saeculares, quam Regulares infra Italiam, et Insulas adjacentes: Idem *ibid.* §. 3. 48 49 50

## ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De mutatione Monetae inter diem contracti debiti, ac solutionis, gravis praesertim in mutuo controversia est, cui nocere ea debeat, creditori ne, an debitori? Plures sane hac de quaestione scripsere, sed qui eos legit, vix assequi potest quid sibi velint. 51

Priusquam vero propius ad rem veniamus, nonnulla praemittenda sunt. Notandum primo est, mutari internam nummorum bonitatem, quoties, ipsa proba nummorum materia in nummis recentioribus minori invenitur pondere, seu quantitate, quam in vetustioribus, dum posteriores eandem paritatem, bonitatemque habent, sed levioris ponderis; vel idem cum prioribus pondus habent, sed plus inferioris metalli singulis mixtum est. 52

Notandum secundo est, externam nummorum bonitatem consistere in valore, qui imponitur publica auctoritate materiae publice signatae, ea mente, ut perpetuus, stabilisque sit. Quo fit, ut usum, dominiumq. pecunia non tam ex substantia, quam quantitate praebere intelligatur, immo non am- 53 54

plius corpus, et aestimatio illa publica deinceps spectanda sit, per quam pecuniae corpora semel aestimata omnem in posterum aliam respuunt privatam aestimationem, omniaque aestimant.

55 Notandum tertio, mutari aliquando externum valorem ipsius materiae, scilicet auri, argentique, per usum, atque commercia hominum aucto rudis auri, aut argenti pretio, et ita quidem ut pari proportione non surgat aestimatio utriusque metalli, ex quo nummus constat, sed magis auri, quam
56 argenti, aut viceversa. Ex quo necessario augenda deinde quoque est publica aestimatio nummorum jam cusorum, et cudendorum, etsi materia eorum neque melior, neque major sit.

57 Notandum ultimo, ita plerumque in Rebuspublicis, aut Regnis bene constitutis externum valorem nummis auctoritate publica solvere, atque etiam oportere imponi, ut cum intrinseca materiae bonitate conveniat, eique respondeat.

58 Hisce notatis, sentio bonitatem internam, et externam nummorum mutatam, ipsamque etiam mutationem valoris metalli, seu materiae, quae mutationibus superioribus praebere solet occasionem, cedere lucro, et damno debitoris, maxime mutuatarii, obligati ad pecuniam reddendam; Confer Neostad. *Cur. Holland. decis.* 37. *per tot et* Christin. *Belgicar. decision. volum.* 3. *decis.* 1. *n.* 1.

Et ratio est quia ut notatum est, pecunia, qua 59
talis, usum, dominiumque nontam ex substantia, quam quantitate praebet, quae quantitas ita auctoritate publica definitur, ut illa sola, et nulla alia spectari debeat in expendendo, et in commercio inter homines.

Patet hinc errare eos, qui asserunt, mutata in- 60
trinseca materiae bonitate, tempus contractus: mutata vero extrinseca bonitate, idest valore imposito, tempus solutionis attendendum esse in solutione facienda.

Declara tamen, ita procedere quae diximus, si 61
nulla ex parte debitoris, vel creditoris mora intercesserit; Neostad. *dist. decis. Cur. Holland.* 37. Coren. *observat.* 16. *per tot.*

Tum declara procedere, nisi pactum sit do sol- 62
venda certa moneta in specie; Grot. *Manuduct. ad Jurisprud. Holland. l.* 3. *cap.* 10. *n.* 18. *et seq.* Wassenaar *Pract. Judicial. c.* 11. *n.* 103.

# MONIALES (*)

## ARTICULUS I.

### MONIALES QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT PUELLARUM EDUCATIONEM, NOVITIATUM, ET PROFESSIONEM.

## SUMMARIUM

1. Puellae educationis gratia recipi possunt in Monasteriis Monialium. — 2 Plures tamen requiruntur conditiones, ut Puellae inibi educandae recipiantur: et prima conditio est, ut Monasterium ad educationem puellas recipere consueverit. — 3. Monasterium dicitur solitum Puellas ad educationem recipere, quando alias in educationem tenuit, licet forte modo nullum educandam habeat — 4. Non possunt tamen recipi educandae in Monasteriis Convertitarum — 5. Neque in illis Monasteriis, in quibus viget prohibitio admittendi Puellas ad Habitum — 6. Secunda conditio est, quod Puellae habitent in loco separato a dormitorio Monialium, et Novitiarum, alias Monasteria non habentia talem locum separatum pro dictis Puellis non possunt eas in educationem recipere. — 7. Unde ad hoc jubetur Monasterium visitari. — 8 Tertia conditio est, quod puellae educandae non recipiantur in Monasteriis, nisi de expressa licentia Sacrae Congregationis. — 9. Et hoc sub poena violatae clausurae. — 10. Licentia recipiendi in educationem non conceditur Monialibus in particulari, sed solum Monasterio in communi. — 11. Ordinarius non potest hujusmodi licentiam concedere. — 12. Non obstante contraria consuetudine. — 13. Obtenta licentia Sacrae Congregationis praesentanda est ei, cui directa fuerit, nec non in propriae Cancellariae Registris recondenda, alias invalida redderetur. — 14. In Monasteriis Regularibus subjectis, obtenta licentia Sacrae Congregationis, recipi, ut admitti possunt educandae absque consensu Episcopi, et sola licentia Superioris Regularis; Si tamen licentiae executio sit expressa commissa Episcopo, est ei pro executione praesentanda. — 15. Quarta conditio est, quod puellae recipiantur de consensu Superioris, et Monialium per secreta suffragia. — 16. Qui consensus Monialium debet esse majoris partis, non obstante contrario abusu. — 17 Dum Superior Regularis recipit Monialium suffragia pro admittenda educanda, cum eo non assistit Vicarius Generalis, nec alius ab eo, seu ab Episcopo deputatus. — 18 Quinta conditio est, quod Puellae non sint supra numerum Monasterio praefixum. — 19. Non est tamen prohibitum, quod in eodem Monasterio accipiantur educandae plures sorores, quam duae. — 20. Numerus educandarum ita praefigi debet, ut quaelibet suum lectum separatum habeat. — 21 Sexta conditio est, quod puella educanda recipiatur sola sine ancilla. — 22. Septima conditio est, quod puellae educandae utantur vestitu, qui virginali modestiae, et pudicitiae conve-

(*) Primis Ecclesiae saeculis fuere Virgines, quas *Ecclesiasticas, et Canonicas* vocabant, quod licet privatim in paternis aedibus degerent, in Canone tamen, seu libris Ecclesiae notatae essent, ac peculiari quadam ratione ad Episcopi providentiam spectarent. Sed quarto jam saeculo Monasticae Virgines in sacra societate viventes, de quibus hic Auctor agit, in Ecclesia inveniuntur. Exstat de his Carthaginiensis III. Concilii Canon. xxxIII., easque etiam S. Augustinus memorat in libro *de moribus Ecclesiae c.* 31. Justinam quoque *Abbatissam fundatricem Sancti loci hujus*, Caenobii scilicet alicujus, quae an. 569. dum annum ageret LXXXV. decessit, exhibet lapis a Muratorio divulgatus pag. 429. De antiquis hisce Sanctimonialibus, praeter Cangium, nonnulla non ita obvia dabit Zaccaria in dissertatione *de veterum Christianarum Inscriptionum in rebus Theologicis usu*, cap. 8. *n.* 3.

nit — 23 Octave conditie est, quod Paella edecande septimum expleverit ennem, nec sit mejor 25. unois — 24. Puellae, quae compleverunt 25 annum, debenl u claesure dimitti. — 25 Nisi prorogetionem obtineant a Sacre Congregatione. — 26. Si autem, completis ennis 25. sine obtenta prorogetione, non statim egredietur, noo afficitur Excommunicatione, sicuti nec Abbatisse, vel Priorissa Monialium illem retinentes. — 27. Nona conditio est, quod Puellae sic introductae e Monasterio non egrediantur, sed ad Clausuram ad instar Monialium teneenter, et semel egressae ad illud, vel ed alud Menesterium redire noe permittuntur ebsque Sacrae Congregetionis liceotie, cum egressos hujusmodi expressione, nisi habitum Regularem suscipiendi unimo essent reversuroe. — 28. Ipsae tameo Puellae egrediendo absque Superioris licentie non Incurrunt Excommonicationem violatae clausurae. — 29 Decime conditio est, quod quolibet semestri pro dictis Puellis alimente in pecunie enticipete solvaetur — 30 Educandae Matrimonium contrahero volentes desponsari debeat extra clausuram, in eam amplius non rediturae sine licentia Sanctae Sedis. — 31. Immo Ordinerius, habita notitie, quod educandae contrexeriet sponsalie, debet eas e Clausure dimittere — 32. Si spoosem de licentia Sacrae Congregationis in Clesura degentem sponsus visitot absque ejusdem Sacrae Cong facultate, quae raro conceditur, et multo magis si praefatus Spoosus circa Monasterium cantet, vel sonet, ipsa Sponsa debet a Clausure dimitti — 33 Abbatissa, quae sponsalium instrumentum cum educanda fieri permittit ad Crates, deponitur ab Officio, voce activa, et passiva privatur. — 34. Educandis nubere volentibus liber exitus permitti debet — 35. Ordinarius non debet absque causa relevanti praecipere educandae, ne contrahat Matrimonium sine sua licentia. — 36. Matrimonium contractum a puella educanda ad Crates Monasterii coram Testibus, et Parocho Ecclesiae Parochialis, iotra cujus limites situm est Monasterium, validum est, etiamsi Parochus fuerit alio praetextu vocatus, nisi aliud obstet — 37. Educandae dimitti debent, si eine facultete specieli receptae sint aete septimum annum completum, vel si compleverunt annum vigesimum quintum. — 38. Neque in hec dispensare possunt Ordinerii — 39. Item dimitti debent puellae, quae non solvent elimenta — 40 Item dimitti debent, si deteganlur Energumenae. — 41. Item dimitti debent, si detegantur gravidee, et multo magis si pariant. — 42. Puellae, quae compleverunt annum 25. nequeunt recipi educandae in Monasteriis Monialium. — 43. Nisi raro ad enoum propter causas urgentes, et de licentia Sacrae Congregetionis — 44. Modo ultra elimenta donet aliqee Menasterio. — 45. Nisi quando recipiuntur ad probandum Institutum. — 46. Mulieres nuptae nequeunt recipi in Menastoriis Monielium de Licentie Ordinarii — 47. Illae autem, quae sunt in discordie cum Maritis, et eorum saevitiam timent, si extra culpam sint, debent, si sint in Monasteriis, tolerari; in posterum vero hujusmodi mulieres non possunt recipi etiam cum licentia Episcopi. — 48. Mulier, quae in suspicionem venit Merito, et timet ob id, ne ab eo ipsi vis aliqua inferatur, permitti debet, et possit ingredi Monasterium Monialium, dummodo Constitutiones Monasterii non repugnent, et accedat consensus Superiorum, Abbatissae, et Monialium, etc. — 49. Viduae, quae honestatis causa se in Monesterie Monialium contulerunt, dummodo sint bonae existimationis, et famae, tolerari debent, quatenus Legibus Monialium pareant; De caetero tamen non sunt recipiendae, nisi moniales fieri velleot. — 50. Famulae, seu ancillae secnlares de licentia Superiorum possunt introduci in Monasterium monialium causa inserviendi domesticis servitiis, et infirmis monialibus, si deficiant Conversae. — 51 Extra tamen casum dictae, et similis necessitatis non possunt introduci cum sola licentia Ordinarii; Sicuti nec possunt introduci pro servitio alicujus monialis particularis, aut alicujus puellae educandae cum sola licentia Ordinarii: Immo etiam Sedes Apostolica regulariter hanc licentiam denegat. — 52 Puella, vel Vidua, quae temere ingreditur ad suscipiendum Habitum, et Abbatissa recipiens, incidunt in Censuras: haecque debet graviter puniri, illa expelli. — 53 Cogere puellas ad ingressum Monasterii causae solius educationis, si coactio est illata puellis a non habentibus in illas potestatem dominativam, est peccatum mortale: Si coactio sit illata a Parentibus, vel Tutoribus, et puellae sint impuberes, nullum est peccatum: Si autem sint puberes, talis coactio censetur peccaminosa. — 54. Cogentes coactione peccaminosa puellas puberes ad ingrediendum Monasterium, probabilius incurrunt Excommunicationem latam a Tridentino, etiamsi non intendant illas ingredi ad Habitum Religionis sumendum, aut profitendum, sed solum educationis gratia. — 55. Id tamen limitant verii, quando talis coactio est in ordine ad induendum habitum, et ad profitendum; Secus vero si sit solum in ordine ad educationem — 56 Ordinationes, et declarationes Ordinario directae pro Monasteriis, servari debent etiam in Monasteriis subjectis Regularibus. — 57 Secus si ordinationes tam pro monachandis, quam pro educandis factae fuerint ab ipso Ordinario. — 58. Nisi eae, quae respiciunt Clausuram, et ad illam accessum, vel ingressum. — 59. Puellae manentes in Monasteriis exemptis non subjacent Episcopo, nisi in casibus, in quibus, ipsi subduntur moniales exemptae. — 60. Si aliqua educanda aegrotet, cum periculo vitae, et testari velit, debet concedi licentia Notario cum Testibus ingrediendi clausuram. — 61. Educanda si moreretur in Monasterio exempto nulla electa sepultura, ubi esset sepelienda? *ad* n. 62. — 63. Quod dicitur de Educandis, idipsum dicendum est, servata proportione, de tumulatione mulierum Saecularium in Monasterio Monialium legitima facultate commorantium, et inibi decedentium. — 64 Puella, ut legitime recipiatur ad Habitum Religionis, requiritur consensus Superioris, et monialium per secreta suffragia. — 65. Qui consensus monialium debet esse majoris partis. — 66. Puella ad Habitum Religionis recipienda, est ab Episcopo, vel ejus Deputato exploranda, an seducta sit, an sciat quid agat, et hujusmodi. — 67. Et hoc etiam in Monasteriis Regularibus subjectis, in quibus nec potest ad habitum admitti sine praevia licentia Episcopi in scriptis — 68. Unde potest Episcopus sub Censuris praecipere monialibus etiam exemptis, et earum Superioribus, ne recipiant puellas ad Habitum, nec ad Professionem, nisi prius sit ipse certioratus. — 69 Hanc voluntatis Puellae explorationem non debet Episcopus differre ultra 15 dies, alias Superiores exempti, 15 diebus elapsis, possent, eo inconsulto, ad receptionem, et admissionem procedere. — 70. Defectus explorationis voluntatis non irritat receptionem, et admissionem. — 71. Puella ad Habitum recipienda, debet prius per decem dies continuos spiritualibus exercitiis operam dare — 72 Puellae non possunt admitti ad Habitum Religionis, nisi habeant 15. annos completos — 73. Antequam puella Habitu Religioso induatur, debet esse Sacramento Confirmationis munita. — 74. Debet ei imponi nomen Sanctae, non gentilis foeminae. — 75. Debet ei imponi, ut vocetur titulo Sororis, et non Dominae. — 76 Novitiae omnes debent degere sub cura, et regimine Magistrae in habitatione particulari. — 77. Episcopus praecipere potest monialibus etiam exemptis, etiam Regularibus subjectis, ut habeant locum separatum, et commodum pro Novitiis, et puellis educandis, et potest prohibere, ne illas extra dictum locum teneant sub quovis praetextu sub gravibus poenis etc. — 78. Prohibitum est puellas ad Habitum suscipi in illis Monasteriis, quae non habent locum distinctum, et separatum pro Novitiatu — 79. In habitu Saeculari fieri non potest Novitiatus. — 80. Tempus, sive annus probationis debet esse continuus, et incipit a die assumptionis Habitus, et non a die acceptationis monialium. — 81 Alimenta pro anno Novitiatus debentur etiam a Numerariis; Nisi Sacra Congregatio det li-

centiam investiendi dolem pro Novitia, quae illam solvere nequit — 82. Ordinarius nullo pacto compellare potest moniales ad acceptandum puellas neque ad Habitum, neque ad professionem, licet haberent licentiam Sedis Apostolicae. — 83. Novitia infirma morbo contumaci remittitur curanda domum. — 84 Eo pacto, ut reversa reincipiat Novitiatum a capite. — 85. Sed si Novitiatus annum expleverat, posteaque ex causa supradicta de consensu monialium, et Superioris exit, potest, cum redit, admitti sine nova Novitiata. — 86. Novitia, quae exit ab uno monasterio ad profitendum in alio, debet reincipere Novitiatum a capite. — 87. Novitia debet per annum cum Habitu Regulari permanere, alias Professio erit irrita. — 88 Annus probationis debet esse completus de momento ad momentum; alias Professio est nulla. — 89. Novitia non potest Professionem emittere ante annum decimumsextum completum, alias Professio antea facta est nulla — 90. Anni 16. ad Professionem requisiti debent esse completi de momento ad momentum, alias Professio est nulla. — 91. Ætas autem incipit a die Nativitatis, et non a die Baptismi. — 92. Novitia ante Professionem debet explorari quoad ejus voluntatem ab Episcopo, seu ejus Deputato — 93. Et hoc etiam in Monasteriis Regularibus subjectis — 94. Episcopus, postquam fuit monitus, non debet differre explorationem voluntatis Novitiae ultra 15. dies, alias Superiores exempti, ipsis 15. diebus lapsis, possunt procedere ad admissionem Professionis. — 95. Defectus hujus explorationis non annullat Professionem. — 96 Novitiae in articulo mortis constitutae, etiam anno Novitiatus non completo, possunt Professionem emittere, dummodo sint in aetate legitima. — 97. Si tamen hujusmodi Novitiae convaluerint, tenentur iterum profiteri — 98. Talis autem Professio emissa a Novitia in articulo mortis, anno Novitiatus nondum completo, non suffragatur, nisi quoad acquisitionem Indulgentiarum favore Profitentis, non autem quoad acquisitionem dotis favore Monasterii. — 99. Si autem talis Professio in articulo mortis sit emissa in manibus Abbatissae, anno probationis jam integre completo, tunc dos acquiritur Monasterio, licet Professio emissa fuerit inscio Ordinario. — 100. Aliqui vero tenent, quod Professio emissa post annum probationis a puella phthisica, seu hectica non prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum. — 101. Professio monialium in manu Ordinarii principaliter, non autem Abbatissae fieri debet. — 102. Tamen si fiat in manu Superiorissae de consensu majoris, partis Capituli, est valida. — 103. Adducitur, et solvitur instantia. — 104. Episcopo, vel alio Praelato, seu Superiore jubente recipi Novitiam ad Professionem, contradicente majori parte monialium, non debet admitti. — 105. Et si Ordinarius ad id eas compelleret, possunt ad Superiorem appellare — 106. Et si Superior de se cum minori parte, reclamante majori parte monialium, Novitiam ad Professionem admitteret, Professio esset nulla — 107. Moniales nullo modo per juramentum, vel censuras cogendae sunt ab Ordinario ad exprimendam causam, cur aliquam Novitiam a Professione rejiciant: sed si secreto interrogatae idoneam repulsionis causam non afferant, et in sua contumacia perseverent, Ordinarius debet facere certiorem Sacram Cong ut de opportuno remedio provideat. — 108 Quae solet jubere iterum convocari Capitulum: Dummodo Monialibus pro extorquendis votis vis non inferatur. — 109 Rejicere autem a Professione Novitiam non possunt moniales sine justa causa, alias graviter peccant. — 110 Abbatissa seu Superiorissa in monasteriis non exemptis tenetur ante mensem certiorem facere Episcopum Professionis a Novitia emittendae, alias potest suspendi arbitrio Episcopi. — 111. In Monasteriis vero exemptis tenetur ipsum certiorem facere solum ante quindecim dies, quibus elapsis, nequit Episcopus amplius se ingerere, et Superiores exempti possunt sine alio ad admissionem Professionis procedere. — 112. Secunda Soror in loco numeraria admitti potest sine licentia Sacrae Congregationis. — 113. Tertia tamen Soror recipi non potest in eodem Monasterio, licet Regularibus subjecto sine licentia Sacrae Congregationis — 114 Tertia Soror vocem activam, et passivam non habet, nisi post mortem alterius ex primis. — 115 Potest tamen tertia Soror habere alia Officia, quae dantur extra Capitulum sine suffragiis monialium — 116. Tertia, et quarta Soror habent praecedentiam a die Professionis, sicut aliae. — 117. Saepius tertiis Sororibus solent voces concedi ex gratia, maxime ubi magnus est numerus monialium. — 118. Monialis supernumeraria non potest admitti sine licentia sacrae Congregationis — 119 Monialis Supernumeraria remanet semper supernumeraria. — 120 Excommunicantur omnes, qui quomodocumque Virginem, vel Viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad ingrediendum Monasterium, vel habitum suscipiendum Religionis, vel ad Professionem emittendam. — 121. Item ii, qui consilium, auxilium, favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere, quoquomodo eidem astiterint, vel praesentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. — 122. Non excommunicantur ii, qui per vim inductivam, non coactivam, cogerint Virginem Monasterium ingredi — 123. Excommunicantur et ii, qui Sanctas Virgines, vel alias mulieres voti accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa impedierint. — 124. Alia ad num a / a. 140. — 141. Subnectuntur Addit ex aliena manu, *ad num*. 137.

1 Puellae educationis gratia recipi possunt in Monasteriis Monialium, ut pluries decrevit *Sac. Congreg. Episcop. et Regul.* et signanter in *Hieracensi* 31. *Augusti* 1575. ubi illius Episcopo rescripsit expresse quod: *Nullo concilii Decreto prohibetur, quominus puellae in Monasteriis Monialium educentur;* et patet ex quotidiana praxi ejusdem Sacr. Congr. concedentis in dies facultates pro puellis inibi educandis.

2 Plures tamen requiruntur conditiones, ut puellae inibi educandae recipiantur: Prima conditio igitur est, quod Monasterium ad educationem puellas recipere consueverit, ut pluries decrevit. *Sacr. Congreg. Episcop. et Regul. et signanter in Parmen.* 7. *Octob* 1603. *et in Derton.* 27. *Maii* 1607.
Monasterium autem dicitur solitum puellas ad e- 3
ducationem recipere, quando alias in educationem
tenuit, licet forte modo nullam educandam habeat.
*Sacr. Congreg. Episcop. et Regular. in Eugubina*
18. *Martii* 1603. Non possunt tamen recipi edu- 4
candae in Monasteriis Convertitarum, ut expresse
prohibuit *Sacra Congr. Episc. et Regular*. 12. *Maii*
1619. Neque in illis Monasteriis, in quibus viget 5
prohibitio admittendi puellas ad habitum, quia
inibi censetur etiam prohibitum eas admittere ad
educationem, ut respondit *Sacr. Congr. Episc. et Regul. in Camerin* 28. *Martii* 1588. *et in Neapolitana* 30. *Sept*. 1695.

6 Secunda conditio est, quod puellae intra Mona-
sterium habitent in loco separato, tam a Dormi-
torio Monialium, et Novitiarum, quam a loco, in
quo ipsae moniales solent vacare operibus manua-
libus, et hoc est adeo necessarium, ut Monaste-
ria non habentia loca propria destinata ad usum
puellarum ibi educandarum, non possint hujusmo-
di puellas recipere in educationem, ut pluries de-
crevit *Sac. Congr. Epis. et Regul.* et signanter
*in Novarien.* 2. *Junii* 1595. *in Dertonen.* 27. *Maii*
1607. *in S. Severin.* 15. *Januarii* 1615. *in Cam-
pan.* 7. *Junii* 1619. *in Neapolitana* 11. *Dec.* 1648.
7 Unde ad hoc jubetur Monasterium visitari: *Ead.
Sac. Cong. Episc. in Lauretana* 16. *Augusti* 1602.
8 Tertia conditio est, quod puellae educandae non
recipiantur in Monasteriis, nisi de expressa licen-
tia Sacrae Congreg. ut pluries decrevit *Eadem Sac.
Cong. Episcop.* et signanter *in Hieracen.* 31. *Au-
gusti* 1575. *in Viterb.* 17. *Aprilis* 1602. *in Vola-*
9 *terrana* 1. *Septembris* 1603. Et hoc sub poena vio-
latae clausurae: *Ead. Sacr. Cong. Episcop. et Re-
gul. in Neapolitana* 7. *Febr.* 1647. *et* 1. *Julii* 1650.
Unde si reperiretur alicubi introducta aliqua puella
educationis gratia absque licentia Sacrae Congre-
gationis, Superior, aut Episcopus, qui id permi-
serit, esset incursus Excommunicationem, pro ut
Archiepiscopum Pragensem monuit *Sac. Congr.
Episc. et Regul.* 9. *August.* 1594 apud Monacell.
*in formol. Legal. part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 11. *n.*
10 17. Licentia recipiendi in educationem non con-
ceditur Monialibus particularibus, sed solum Mo-
nasterio in communi: *Ead. Sac. Congreg. Episc.
et Regul. in Casalen.* 18. *Novemb.* 1611. *et in Pla-*
11 *centina* 28. *Febr.* 1614. Ordinarius non potest hu-
jusmodi licentiam concedere: *Ead. Sac. Congr. in
Auximana* 13. *Novembr.* 1589. *et in Astensi* 18.
12 *Decembr. ejusdem anni.* Non obstante contraria
consuetudine: *Ead. Sac. Congreg. Episcop. in Lau-*
13 *den.* 20. *Novembris* 1626. Obtenta licentia Sacrae
Congreg. Episcop. et Regul. praesentanda est ei,
cui directa fuerit, nec non in propriae Cancellariae
Registris recondenda, alias invalida redderetur, ut
declaravit *Ead. Sac. Congreg. Episcop. et Regul.*
14 *in Dertonen.* 27. *Maii* 1607. In Monasteriis Re-
gularibus subjectis, obtenta licentia Sacrae Con-
greg. recipi, et admitti possunt educandae absque
consensu Episcopi, et sola licentia Superioris Re-
gularis: *Sac. Congreg. Episcop. et Regul. in Cre-
mon. Terrae Soncini* 1. *Septem.* 1690. licet ali-
quando Sacra Congregatio etiam in Monasteriis
Regularibus subjectis executionem licentiae Epi-
scopo soleat committere. Sic expresse habetur apud
Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *form.* 11. *n.* 16. quae
licentiae executio, si expresse sit commissa Epi-
scopo, est ei pro executione praesentanda, juxta
decretum n. *antecedenti* relatum. Atque hic oc-
currunt attendenda sequentia, Cum Archiepisco-
pus Taurinensis contenderet, sine sui particulari,
et expressa facultate non licere Monialibus exem-
ptis Saviliani, at curae Regul. Observant. subjectis,
cogere Capitulum pro admittenda ad Habitum, vel
Professionem aliqua adolescentula, acta fuit cau-
sa coram Congr. Episcopor. et Regul. a qua ema-
navit sequens

## DECRETUM

Sacra Congreg. Eminentiss. et Reverendiss. S.
R. E. Cardinalium negotiis, et consultationibus E-
piscoporum, et Regular. praeposita, mature per-
pensis omnibus rationibus allatis, referente Emi-
nentiss. Cardinal. Gotti Ponente, censuit rescri-
bendum, prout praesentis decreti tenore benigne
rescripsit: Pro convocatione Capituli ad effectum
acceptandi educandas in Monasteriis exemptis,
non requiri licentiam Archiepiscopi, sed Abbatis-
sam teneri eidem transmittere copiam authenti-
cam resolutionis dicti Capituli ad effectum judi-
candi de ejusdem validitate.

*Datum Romae* 1. *Decemb.* 1741.

I. Card. Firrao.

*C. Archiepiscopus Damiatae Secret.*

Quarta conditio est, quod puellae recipiantur 15
de consensu Superioris, et monialium per secreta
suffragia: *Sac. Cong. Episc. et Regul. in Derton.* 27.
*Maii* 1607. *et in Amelie n.* 4. *Januar.* 1608. Qui 16
consensus Monialium debet esse majoris partis, non
obstante contrario abusu: *Ead. Sacr. Cong. Epi-
scop. in Assisien.* 29. *April.* 1603. *in Camarinen.*
4. *Januar.* 1608. *in Atrebaten.* 30. *Sept.* 1616.
Dum Superior Regularis recipit Monialium suffra- 17
gia pro admittenda educanda in Monasteriis sibi
subjectis, cum eo non assistit Vicarius Generalis,
nec alius ab eodem, seu ab Episcopo deputatus,
prout Sac. Cong. Episcop. rescripsit Episcopo Cre-
monen. ut infra.

« Riferito in Sacra Congr. dal Cardinal Caraffa
quanto V. S. ha rappresentato con sua lettera in
ordine al dubbio proposto dal Prior del Convento
dell'Ordine de' Predicatori di Soncino di cotesta
Diocesi, se nell'accettazione dell'educande nel Mo-
nasterio delle Monache di S. Paolo di detto luogo
soggetto al suo Ordine possa intervenire alla pal-
lottazione, che si fa dalle Monache, il suo Vicario
Generale, o altra persona da deputarsi da lei; Que-
sti Eminentissimi miei Signori hanno risoluto,
che non abbia potuto, nè possa intervenirci. Glie-
lo significo, ed il Signor Iddio la prosperi ». *Ro-
ma* 15. *Settembre* 1690. Ex Registro autographo
Sac. Congreg.

Et jam *in una Comensi Dominicanorum* 14. *Mar-
tii* 1652. *Ead. Sac. Congreg. Episcop. et Regul.*
decreverat quod *Scrutinium, et consensus Capitu-
laris dependet a Monialium arbitrio*, *nec ad hoc
egent licentia Ordinarii*, apud Nicol. *in flosculis,
verb. Educatio, n.* 10.

18 Quinta conditio est, quod puellae non sint supra numerum Monasterio praefixum: *Ead. Sacr. Cong. Episc. et Regul. in Derton.* 27. *Maii* 1607.

19 Non est tamen prohibitum, quod in eod. Monasterio recipiantur educandae plures Sorores, quam duae: *Sac. Cong. Episc. et Regul. in Iserniensi* 11. *Januarii* 1622. *et in Panormitana* 6. *Maii* 1622.

20 Numerus educandarum ita praefigi debet, ut quaelibet suum Lectum separatum habeat: *Ead. Sac. Cong. Episc. in Comen.* 16. *Martii* 1593.

21 Sexta conditio est, quod puella educanda recipiatur sola sine ancilla: *Sac. Cong. Episc. et Regul. in Neapolitana* 12. *Martii* 1619. apud Barbosam *Juris Eccles. univers. cap.* 41. *n.* 55. ubi refert, quod Chrysostoma Caracciola in Monasterio Domnae Reginae educationis causa degens, ancillam ad ejus servitia introducendam petiit a Sacra Congregatione sibi concedi. Et Sacra Congregatio respondit, *quod non datur ancilla pro educandis*, et sic jam decreverat *in Hieracensi* 31. *Augusti* 1575.

22 Septima conditio est, quod puellae educandae utantur vestitu, qui virginali modestiae, et pudicitiae convenit, ut saepius decrevit *Ead. Sac. Cong. Episcop. et Regul.* et signanter *in d. Hieracensi* 31. *Augusti* 1575. *et in Dertonensi* 27. *Maii* 1607. Unde S. Carolus Borromaeus *in suis Constitutionibus Synodalibus lib.* 6 §. *De puellis saecularibus n.* 4. expresse statuit, « quod dictae puellae nigri tantummodo, aut fusci, aut albi coloris vestes non sericas adhibeant, et nullo praetextu exquisito utantur ornatu, nec concinnatae incedant, inaures, neque monilia, aut ejus generis inanes delicias ferant ».

23 Octava conditio est, quod puella educanda septimum expleverit annum, nec sit major vigintiquinque annis: *Sac. Congr. Episc. et Regul. in d.*
24 *Dertonensi* 27. *Maii* 1607. Puellae enim, quae compleverunt 25. annum debent a Clausura dimitti: *Ead. Sac. Cong. in Dertonensi*, *et in Pa-*
25 *normitana* 19. *Octobris* 1582. Nisi prorogationem obtineant a Sacra Congregatione: *Ead. Sac. Cong.*
26 *in Ariminen.* 14. *Januar.* 1650. Si autem aliqua completis annis 25. sine obtenta prorogatione, non statim egrediatur, non afficitur Excommunicatione, sicuti nec Abbatissa, vel Priorissa Monialium illam retinentes, quia non est illicite ingressa, nec Sacra Congregatio talem Excommunicationem imposuit: Debet tamen in illo casu Ordinarius praefigere ei terminum ad eligendum egressum de Monasterio, vel ad habitum Regularem suscipiendum, ut declarasse Sacram Congregationem testantur Franciscus Leo *in Thesaur. For. Ecclesiast. p.* 12. *c.* 16. *n.* 54. Barbosa *de Offic. et potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 102. *n.* 64. Campanil. *in divers. Jur. Canon. rubr.* 12. *c.* 16. *num.* 26. Tamburin. *de Jur. Abbatissar. disp.* 1. *quaest.* 2. *num.* 11. et alii plures.

27 Nona conditio est, quod puellae sic introductae, e Monasterio non egrediantur, sed ad clausuram ad instar Monialium teneantur, et semel egressae, ad illud Monasterium redire non permittantur absque Sacrae Congreg. licentia cum egressus hujusmodi expressione, nisi habitum Regularem suscipiendi animo essent reversurae, ut expresse decrevit *Sac. Cong. Epis. et Regul. in*
*d. Dertonensi* 27. *Maii* 1607. Ipsae tamen puellae 28
egrediendo absque Superioris licentia non incurrunt Excommunicationem violatae clausurae. Ita Lugo, et Gibalinus relati, et secuti a D. Cajetano de Alexandris *in Confessario Monialium c.* 7. §. 8. *q.* 5. Pellizarius *de Monialibus c.* 5. *sect.* 4. *q.* 9. *n.* 187. et alii, qui tamen debent intelligi de excommunicatione Papali; Secus de imposita ab Episcopo, in quam profecto incidunt, si exeant absque licentia; in hoc sensu, ut advertit Clericatus *de Sacram. Eucharist. decis.* 18. *n.* 25. et D. Cajetanus de Alexandris *l. c.* intelligendi sunt Pollaccus, et Tamburinus *l. c. n.* 14. dicentes, praefatas puellas egredientes sine licentia e Monasterio incurrere Excommunicationem, etiamsi exeant animo non amplius revertendi: Et ratio nostrae conclusionis est, quia Jura indicentia Clausuram sub Excommunicatione loquuntur solum de Monialibus tacite, aut expresse Professis, adeo ut Navarr. Azorius, Zerola, Sanchez, et alii, quos citat, et sequitur Tambur. ipse *d.* 18. *q.* 6. *n.* 1. dicunt, quod talem Excommunicationem non incurrunt Novitiae egredientes e Monasterio sine licentia Superioris, ergo a fortiori eam non incurrunt puellae educandae; ubi enim agitur de obligatione imponenda, stricta debet fieri interpretatio, *c.* 1. *de jurejur. in* 6. *c. Odia* 16. *et c. In poenis* 49. *de Reg. Juris in* 6.

Decima conditio est, quod quolibet semestri pro 29
dictis puellis alimenta in pecunia anticipate solvantur; Immo pro tali solutione debet idoneus Fidejussor constitui: Nec permittendum est, quod parentes earum ipsi transmittant victum dietim: *Sac. Cong. Episcop. et Regul. in d. Dertonensi* 27. *Maii* 1607.

Educandae matrimonium contrahere volentes 30
desponsari debent extra Clausuram, in eam amplius non rediturae sine licentia Sanctae Sedis: *Sacr. Cong Episc. et Regul. in Catanzaren.* 15.
*Febr.* 1595. Immo Ordinarius, habita notitia, quod 31
educandae contraxerint Sponsalia, debet eas a Clausura dimittere: *Ead. Sacr. Congreg. Episc. in Placentina* 13. *Jan.* 1634. *et in Consentina* 9.
*Nov.* 1635. Si Sponsam de licentia Sacrae Con- 32
gregationis in clausura degentem Sponsus visitet absque ejusdem Sacrae Congregationis facultate, quae raro conceditur, et multo magis, si praefatus Sponsus circa Monasterium cantet, vel sonet, ipsa Sponsa debet a Clausura dimitti: *Eadem Sacr. Cong. Episcop. in Neapolitana* 25. *Febr.* 1596. *et* 25. *April.* 1627. *in Papien.* 15. *Decemb.* 1604.
*in Placentina* 27. *Martii* 1650. Abbatissa, quae 33
Sponsalium instrumentum cum educanda fieri permittit ad Crates, deponitur ab Officio, voceque

activa, et passiva privatur: *Eadem Sacra Congreg. Episcop. in Assisien.* 20. *Sept.* 1599.

34 Educandis nubero volentibus liber exitus permitti debet: *Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Bo-*

35 *nonien.* 29. *Novembr.* 1600. Ordinarius non debet absque causa relevanti praecipere educandae, ne contrahat Matrimonium sine sua licentia: *Ead. Sac. Congr. Episc. in Neapolitana* 15. *Apr.* 1633.

36 Matrimonium contractum a puella educanda ad Crates Monasterii coram testibus, et Parocho Ecclesiae Parochialis, intra cujus limites situm est Monasterium, validum est, etiamsi Parochus fuerit illo praetextu vocatus, nisi aliud obstet: *Sacr. Congreg. Concilii in Turritana* 19. *Decembr.* 1648. *lib.* 18. *decret. pag.* 563.

37 Educandae dimitti debent, si sine facultate specialii receptae sint ante septimum annum completum, vel si compleverunt annum 25. ut saepius decrevit *Sacr. Congregat. Episcop. et Regul.* et signanter *in Dertonen.* 27. *Maii* 1607. *et in Cam-*

38 *panien.* 11. *Decemb.* 1648. Neque in hoc dispensare possunt Ordinarii, quia inferior (uti est Ordinarius respectu Sacrae Congreg.) nullam habet potestatem in Legem Superioris: *cap. Inferior* 4. *distinct.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de majorit. et obedient. et Clementin. Ne Romani, de electi*on.

39 Item dimitti debent educandae, quae non solvunt alimenta: *Ead. Sacra Congr. Episc. In Campa-*

40 *nien.* 11. *Dec.* 1648. Item dimitti debent, si detegantur energumenae: *Eadem Sac. Cong. Episc.*

41 *In Ferrarien.* 12. *Jan.* 1612. Item dimitti debent, si detegantur gravidae, et multo magis si pariant: *Ead. Sacr. Cong. Episcopor. in Mediolan.* 10. *Februarii* 1651.

42 Puellae, quae compleverunt annum 25. nequeunt recipi educandae in Monasteriis Monialium, ut saepius decrevit *Sacr. Congreg. Episc. et Regul.* et signanter *in Ferrarien.* 3. *Julii* 1595. *in Forosempron.* 20. *Septemb.* 1604. *in Derton.* 27. *Maii*

43 1607. Nisi raro ad annum propter causas urgentes, et de licentia Sacrae Congregat: *Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Ariminen.* 14. *Octobr.* 1598.

44 Modo ultra alimenta donent aliquid Monasterio: *Ead. Sacra Congreg. in Parmen.* 17. *Apr.* 1602.

45 Nisi quando recipiuntur ad probandum institutum: *Ead. Sac. Cong. in Brixien.* 4. *Mart.* 1603.

46 Mulieres nuptae nequeunt recipi in Monasteriis Monialium de licentia Ordinarii: Immo Sacra Congregatio rejecit petitionem cujusdam Comitissae, quae, propter quamdam infirmitatem, a suo marito separari cupiebat, et cum tribus filiabus ingredi quoddam Monasterium Monialium; Sic referunt Barbosa *de Offic. et potest. Epis. p.* 3. *allegat.* 102. *n.* 60. Miranda *de Sacris Monialibus q.* 2. *art.* 6. *conclus. unic.* Tamburr. *de Jure Abatissar. disp.*

47 24. *q.* 14. *n.* 1. et alii. Illae autem, quae sunt in discordia cum Maritis, et eorum saevitiam timent, si extra culpam sint, debent, si sint in Monasteriis, tolerari; In posterum vero hujusmodi mulieres non possunt recipi etiam cum licentia Episcopi. Ita referunt decisum Campanil. *in diver. Juris Canon. rubr.* 12. *c.* 16 *n.* 30. Zerola *in praxi Episc. p.* 1. *verb. Monialis* §. 12. Tamburin. *l. c. n.* 1. Bonacina *de Clausura quaest.* 4. *punct.* 3. *n.* 17. Barbosa *allegat.* 102. *n.* 66. et alii.

Mulieri, quae in suspicionem venit marito, et 48
timet ob id, ne ab eo ipsi vis aliqua inferatur, permitti debet, ut possit ingredi Monasterium Monialium, dummodo Constitutiones Monasterii non repugnent, et accedat consensus Superiorum, Abbatissae, et Monialium; et cessante causa ingressus, debet inde exire, et si semel exierit, nunquam postea poterit in idem Monasterium ingredi. Dum autem non exit, et moratur intra claustra, tenetur, sicuti et aliae Moniales, ad Clausuram, et stare sine ancillis, et servare alias conditiones supra adductas pro educandis. Sic decisum fuisse referunt Campanil. *loc. cit. n.* 31. Zerola *loc. cit.* §. 12. Tamb. *loc. cit. n.* 2. Barbosa *loc. cit. num.* 66. Joan. de la Crux *de stat. Rel. l.* 1. *c.* 5. *dub.* 2. *concl.* 3. et alii.

Viduae, quae honestatis causa se in Monasteria 49
Monialium contulerunt, dummodo sint bonae existimationis, et famae, tolerari debent, quatenus Legibus Monialium pareant; De cetero tamen non sunt recipiendae, nisi Moniales fieri vellent. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione referunt Miranda *l. c. art.* 6. *concl. unic.* Homobonus de bonis *in examin. Ecclesiast. tract.* 9. *quaest.* 32. Campanil. *l. c. n.* 30. *et* 31. Lezana *in summa qq. Reg. c.* 25. *n.* 28. *et* 30. Tamb. *l. c. n.* 3. Navar. *in Lucerna Regul. verb. Educatio n.* 13. Barbosa *cit. allegat.* 102. *n.* 67. resolventes nec posse Episcopum dare licentiam Viduae ingredi volenti, atque in habitu Laicali permanere, etiamsi toto tempore vitae suae illic degere, nec amplius inde exire vellet, quia in istis nulla adest necessitas.

Famulae, seu ancillae saeculares de licentia Su- 50
periorum possunt introduci in Monasteriis Monialium causa inserviendi domesticis servitiis, et in firmis Monialibus, si deficiant conversae, aut sint infirmae, dummodo sint morigeratae, et sint in obsequium totius Monasterii, seu omnium Monialium, et a Monasterio non egrediantur, quamvis adesset consuetudo exeundi pro libito suo. Sic decrevisse Sacram Congregationem Cardinalium *in una Abulensi* referunt Barbosa *cit. allegat.* 102. *n.* 60. Tamburin. *disp.* 24. *q.* 16. *n.* 3. Qui insuper referunt sic concessisse Paulum III. de anno 1536. et S. Pium V. 27. Septemb. 1569. ad petitionem Commissarii Fratrum Minorum de Observantia in Curia Romana tunc existentis. Extra 51
tamen casum dictae, et similis necessitatis non possunt introduci cum sola licentia Ordinarii; Sicuti non possunt introduci pro servitio alicujus Monialis particularis, aut alicujus puellae educandae cum sola licentia Ordinarii. Immo etiam Sedes Apostolica regulariter hanc licentiam denegat, ut *in Neapolitana* 12. *Augusti* 1585. *et* 12. *Martii* 1619. *in Parmen.* 22. *Januarii* 1601. *in Pa-*

*normit.* 27. *Julii* 1604. *in Compostellana* 5. *Septemb.* 1605. et saepe alibi, ut videre est in decretis allatis a Nicolio *in Flosculis verb. Ancilla.*

52 Puella, vel vidua, quae temere ingreditur ad suscipiendum habitum, et Abbatissa recipiens incidunt in Censuras, haecque debet graviter puniri, illa expelli, nec amplius admitti sine licentia speciali Sac. Congregat. Episcop. neque pro educanda, neque ad probandum Institutum. *Sacra Congreg. Episcop.* 8. *Octob.* 1649. *et* 8. *Novemb.* 1652. Si autem ingressa fuit non ad malum finem, postquam exivit, absolvitur cum poenitentia salutari absque ulla poena pecuniaria *Ead. Sac. Cong. Episc.* 20. *Novemb.* 1654.

53 Cogere puellas ad ingressum Monasterii causa solius educationis, si coactio est illata puellis a non habentibus in illas potestatem dominativam, est peccatum mortale, quia est eis graviter injuriosa. Suarez *tom.* 3. *de Relig. l.* 5. *c.* 9. *n.* 4. et alii passim. Si coactio sit illata a parentibus, vel Tutoribus, et puellae sint impuberes, nullum est peccatum, quia utuntur Jure, quod habent in filias in illa aetate; Si autem sint puberes, talis coactio censetur peccaminosa. Diana *p.* 2. *tract.* 15. *resolut.* 55. cum aliis ibi citatis: Cum enim puellae majoris aetatis, ut observat Suarez *l. c.* sint sui Juris in omnibus his, quae pertinent ad statum animae suae, non possunt licite, et sine peccato a parentibus cogi ad tam arctam, et rigidam custodiam, uti est Monasterii clausura; dummodo tamen ad aliquod tempus ratione circumstantiarum, locorum, temporum, et personarum talis ingressus non censeatur moraliter necessarius ad decentiam, et custodiam ipsarum.

54 Cogentes coactione peccaminosa puellas puberes ad ingrediendum Monasterium, probabilius incurrunt Excommunicationem latam a Trident. *ses* 25. *de Regularib. et Monialib. c.* 18. etiamsi non intendant illas ingredi ad habitum Religionis sumendum, aut profitendum, sed solum ut ibi maneant cum habitu Saeculari solius educationis gratia, donec occurrat occasio nubendi. Barbosa *de Offic. et potest Episcop. allegat.* 104. *n.* 5. cum pluribus aliis ibi citatis. Zerola *part.* 2. *prax. Episcop. verb. Moniales n.* 13. Filliuc. *tract.* 14. *c.* 6. *n.* 89. Diana *p.* 2. *tract.* 15. *et* 1. *Miscellan. resolut.* 56. cum pluribus ibi citatis, Navarr. *consil.* 56. *sub tit. de sentent. Excomm. in* 1. *edition. et consil.* 6. *sub tit. de Regular. in* 2. *edition.* Suarez *de Censur. disp* 23. *sect.* 5. *n* 9. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. monialium educatio activa n.* 1. Tamburin. *l. c. disp.* 1. *quaest.* 4. *n.* 4. *et sequ.* et alii apud ipsum *ibidem n.* 1. Et ratio est, quia Concilium Trid. excommunicando cogentes feminas invitas ad Monasterium, tres prohibet coactiones, unam videlicet ad ingressum, alteram ad susceptionem habitus, et tertiam ad emissionem Professionis, ibi: « Ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum, vel ad emittendam Professionem », quae coactiones, ut vides, sunt inter se distinctae, prout declarat dictio illa *Vel*, quae stat alternative, et disjungit sensum, et verba. Bartol. *in l. Si iis. quae ducenta n.* 2 *ff. de reb. dub.* Natt. *consil.* 625. *vol.* 4. Paris. *consil.* 91. *n.* 20. *lib.* 2. adeoque ad contrahendam praedictam Excommunicationem sufficit sola coactio ad ingressum, quia in alternativis sufficit alterum adimpleri; *cap. in alternativis* 70. *de Regul. Juris in* 6. Rota *part.* 1. *recent. dec.* 569. *n.* 2. Unde Diana *p.* 2. *tract.* 15. *et* 1. *Miscellan. resol.* 856. dicit quod optime, sancteque Tridentinum loquutum est absolute, quia per illum ingressum datur quodammodo occasio, ut postea puella Monasterium ingressa, ob verecundiam feminarum, et Monialium suasionem suscipiat habitum involuntarie, ut de facto non semel accidit.

Id tamen limitant Sanchez *in Decalog. l.* 4. *c.* 4. *num.* 12. Portell. *in addition. ad dub. Regularia verb. moniales n.* 14. Fr. Emmanuel *in Summa tom.* 2. *cap.* 8 *num.* 10. Hieronym. Roderic. *in Compend. quaest. Regul. resolut.* 10. *n.* 79. et alii, quando talis coactio est in ordine ad suscipiendum postea Religionis habitum, et inibi Professionem emittendam, sive suasionibus Monialium, sive alia ratione, nam cum tali tantum qualitate derogat libertati, quam Concilium intendit conservare in puellis ad religionem admittendis: Secus vero, si ordinetur ad educationem in habitu Saeculari, donec occurrat occasio nubendi; quam opinionem Diana *l. c.* Tamburin. *loc. cit.* et alii vocant satis probabilem, et tutam in praxi, quamvis ipsi primam, ut probabiliorem sequantur. 55

Ordinationes, et declarationes Ordinario directae pro Monasteriis: servari debent etiam in Monasteriis subjectis Regularibus *Sac. Cong. Episc. et Reg. in Perasina* 8. *Apr.* 1577: Secus si Ordinationes tam pro Monachandis, quam pro educandis factae fuerint ab ipso Ordinario, quia hae non ligant Monasteria Regularibus subjecta, vel aliter exempta: *Ead. Sacr. Congr. Episc. et Regular. in Vercell.* 8. *Martii* 1625. Nisi eae, quae respiciunt clausuram, et ad illam accessum, vel ingressum: *Ead. Sacr. Congr. Episcop. et Regul. in Vicentina* 11. *April.* 1625. apud Nicolium *in Flosculis verb. Monasterium n.* 8. Unde recte censent Cespedes cum aliis ab ipso relatis *de dubiis regular. cap.* 33. *dub.* 337. Pellizar. cum aliis valde doctis a se consultis *de monialib. c.* 1. *sect.* 5. *quaest.* 13. *num.* 191. et alii, puellas manentes in Monasteriis exemptis non subjacere Episcopo, nisi in casibus, in quibus ipsi subduntur Moniales exemptae; quia locus exemptus, et extra Dioecesim aequiparantur. Glossa *in Clementin.* 1. *de Foro competent.* et juxta hanc doctrinam sustinent praedicti Doctores, et alii non subjacere casibus reservatis Ordinario, quod desumitur etiam *ex cap.* 1. *de privileg. in* 6. ubi delictum in loco exempto commissum supponitur extra Jurisdictionem Ordinarii.

56, 57, 58, 59

* Contrariam tamen opinionem tuetur P. Cajetanus de Alexandris in *Confessar. Monialium part.* 1. *cap.* 7. §. VIII. *quaest.* VII. hac ductus ratione, quia non subjacent Monialium reservatis, cum non sint Religiosae; nec eum approbatis tantum a Superiore Regulari confiteri possunt, nec sunt personaliter privilegiatae, quia non sunt proprie commensales, cum ex suis vivant. Vide *infra n.* 143. *seqq.* *

60 Si aliqua educanda aegrotet cum periculo vitae, et testari velit, debet concedi licentia Notario cum testibus ingrediendi clausuram, prout declarasse Sacram Congregationem Cardin. de anno 1595. referunt Naldus *in summa verb. moniales n.* 14. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 1. *quaest.* 2. *n.* 16. Pellizar. *de Monial. cap.* 5. *q.* 5. *n.* 193. et alii.

61 Ubi autem esset sepelienda educanda, si moreretur in Monasterio exempto, nulla electa sepultura, variant Doctores; Bordonus enim *in Miscellan. decis.* 128. Pellizarius *de monialib. cap.* 10. *sect.* 3. *subsect.* 1. *n.* 233. §. *Immo puto*, Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 23. *a n.* 9. Samuel *de sepulturis disp.* 3. *tract.* 1. *controv.* 16. *n.* 16. *et* 30. et alii, quibus adhaerebam ante infra positam Sacr. Congreg. Concil. resolutionum, sustinent esse sepeliendam in Monialium Ecclesia; Et ratio est, quia educandae sunt partes ejusdem corporis Monasterii, adeoque de eodem Jure censendae sunt; Tum quia id colligitur ex Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 11. ubi personae commensales actu Regularium, apud quos domicilium, et habitationem habent, gaudent eorum Juribus, et privilegiis, penitusque eximuntur a Jurisdictione Ordinariorum, ibi: « Exceptis tamen iis, qui praedictis locis, aut militiis actu inserviunt, et intra eorum septa, ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt »: *et cap.* 11. *sess.* 25. *de Regularibus, et monialibus*, ubi personas continue commensales, et de Familia in Monasteriis Regularium excipit omnino a Jurisdictione Episcoporum, ibi: « Praeter eas, quae sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum Familia personae, tam Regulares, quam Saeculares »: et favet Constitutio Clementis X. incip. *Superna*, et Decretum Sacrae Congregationis Concil. adduct. sub verb. *Approbatio art.* 1. *n.* 65. Vide *ibi usque ad n.* 68. Tum etiam, quia Jus sepulturae ex administratione Sacramentorum acquiritur eidem Ecclesiae: unde supracitati Doctores volunt in tali casu deberi Confessario quartam Funeralem, quae datur propter onus, quod sustinetur in administratione Sacramentorum ex officio, *cap. Nos instituta* 1. *et cap. De his* 4. *de sepulturis* cum similibus; Confessarius enim Monialium, licet non vocetur Parochus, in re tamen est Parochus, cum ex Officio curam habeat animarum, aeque ac si esset Parochus respectu saecularium; Immo Bordonus *loc. cit.* ubi mordicus hanc tuetur opinionem, addit, quod si dictae puellae eligerent in aliena Ecclesia sepulturam, Funus esset ducendum a Confessario, et non a Parocho, quia ad illum spectat Funus perficere, ad quem pertinet ejusdem Funeris inchoatio; Ad solum autem Confessarium spectat initium Funeris, et cadaveris levatio ex Monasterio, quia nemo praeter ipsum ibi Jus habet, cum locus sit omnino exemptus a Jure Parochiali.

Pignatellus autem *tom.* 7. *consult.* 67. *per tot.* 62
acriter tenet, educandas decedentes in Monasterio exempto tumulandas esse in Ecclesia illius Parochiae, in qua ipsae habent domicilium: Quam opinionem sequitur Matthaeucci *Official. Cur. cap.* 32. *Officialis quoad Moniales n.* 8. *et seq.* et probabilem censent Sanchez *loc. cit.* Pellizarius *loc. cit.* et alii; Et ratio est, quia puellae, quae ad tempus causa educationis sunt hospites in Monasterio, dicuntur peregrinantes; ut desumitur *ex l.* 1. §. *De his, qui dejecerint.* ibi: « Tantum autem interest inter habitatorem, et hospitem, quantum interest inter domicilium habentem, et peregrinantem »; adeoque si tales puellae sunt peregrinantes, non amittunt Parochiam domicilii, neque acquirunt Parochiam ratione educationis in Monasterio, et consequenter, si contingat eas mori in Monasterio, non electa, nec a se ipsis, nec a parentibus, si adhuc sint impuberes, sepultura, debent in propria Ecclesia Parochiali sepeliri, quatenus tamen non habeant proprium sepulcrum Majorum, quia tunc deberent inibi sepeliri, soluta quarta Funeralium suae Ecclesiae Parochiali; Et si in nulla Parochia haberent domicilium, neque sepulcrum Majorum haberent, nec alibi sepulturam elegissent, dicunt, quod tunc essent sepeliendae in Ecclesia illius Parochiae, in qua situm est Monasterium, et non in Ecclesia Monialium: Ad quod facit novissima resolutio *Sac. Congr. Concil. in Feretrana* 11. *April.* 1742. ubi respondit, quod Educandae decedentes non sibi electa sepultura, sepeliendae sint in Parochia, sub qua est Monasterium, si non habeant sepulcrum Majorum; Et si elegerint sepulturam in Monasterio, possint ibi sepeliri, sed deberi Quartam funeralem Parocho: Vide verb. *Matrimonium*, *art.* 9. *a n.* 115. *ad* 121. et *infra* in hocce *art. a n.* 126. *ad* 129.

Quod dicitur de educandis, idipsum dicendum est 63
servata proportione, de tumulatione Mulierum saecularium in Monasteriis Monialium legitima facultate commorantium, et inibi decedentium. Vide etiam verb. *Sepultura a n.* 31. *ad* 32.

Puella, ut legitime recipiatur ad Habitum Re- 64
ligionis, requiritur consensus Superioris, et Monialium per secreta suffragia, ut pluries decrevit *Sac. Congreg. Episcop. et Regular.* et signanter *in Amelien.* 4. *Januarii* 1608. *in Placentina* 6. *Februarii et in Hierac.* 8. *Maii* 1615. Qui con- 65
sensus Monialium debet esse majoris partis: *Eadem Sacra Congreg. in Assisien.* 19. *April.* 1603. *in Camerin* 4. *Januar.* 1608. *in Atrebaten.* 30. *Septembr.* 1616. Puella ad habitum Religionis re- 66
cipienda est ab Episcopo, vel ejus Deputato ex-

ploranda an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat, et hujusmodi Conc. Trid. *sess.* 25. *de Re-*
67 *gularib. et Monialib. cap.* 17. Et hoc etiam in Monasteriis Regularibus subjectis, ut saepius declaravit *Sacr. Congreg. Concil.* et signanter *die* 13. *Novembr.* 1627. *et* in *Dertonen.* 16. *Decemb.* 1645. Nec potest in dictis exemptis Monasteriis ad habitum admitti sine praevia licentia Episcopi in scriptis, ut declaravit Sacra Congregat. super Episcopis, et Regularib. per haec verba: « Al vescovo di Brescia. Altre volte dalla Sac. Congregazione è stato risoluto, che ne' Monasterj di Monache anche esenti, e soggetti al governo de' Regolari non possano introdursi Zitelle Monacande, senza che vi preceda l' accettazione delle Suore capitolarmente, e per voti segreti per un luogo vacante dentro il numero prefisso, e la licenza in scriptis dell' Ordinario; Ora sentendosi dalla Lettera di V. S. che ne' Monisterj soggetti agli Abbati Cassinensi si pretenda da' Superiori di essi di potere fare altrimenti, e di non aver bisogno del suo consenso, questi Eminentissimi miei Signori inerendo alle Risoluzioni suddette, mi hanno comandato di scriverle, che ella non solo non lo permetta, ma in caso di contravenzione proceda contro i trasgressori alle pene Canoniche, ed alla Censura di violata Clausura. Glielo significo, ed Iddio la prosperi. Di Roma al primo di Luglio del 1650. » Sic refert, et tenet Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 171. *n.* 5. Cajetanus de Alexandris in *Confessario* Monialium *cap.* 2. §. 1. *quaest.* 13. et tradit Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *in formula* 5. *vers. Proibiamo*, ibi: « Ed alle Superiore, e Superiori, e Monache de' Monasterj soggetti a Regolari, o in altra maniera esenti, di ammetterlo, ed accettarle come sopra, se prima non sarà stata da Noi esplorata la loro volontà, ed ottenuta la nostra licenza in scritto, sotto pena ec. » Et ratio est, quia id pertinet ad clausuram Monialium, cujus conservatio Episcopis demandatur per S. Concilium *Trid. sess.* 25. *de Regularib. cap.* 5. et per Constitutio-
68 nem Gregorii XV. incip. *Inscrutabili.* Unde potest Episcopus sub Censuris praecipere Monialibus etiam exemptis, et earum Superioribus, ne recipiant puellas ad habitum, nec ad Professionem, nisi prius sit ipse certioratus: *Sac. Congr. Concil. in Limana* 19. *Novemb.* 1625. *in Burgen.* 4. *Decemb.* 1627. *et in d. Derton.* 16. *Dec.* 1645. Vide ad rem resolutionem Sacrae Cong. Concil. in Papiensi allatam in *tom.* 9. *in Appendice ad*
69 *Decret.* sub *n.* 257. *ad* 1. *dub.* Hanc tamen voluntatis puellae explorationem, non debet Episcopus, postquam fuit certioratus, differre ultra 15. dies, alias Superiores exempti, ipsis 15. diebus elapsis, possunt, eo inconsulto, ad receptionem, et admissionem procedere, juxta S. Pii V. Constitutionem 41. incip. *Et si mendicantium* §. 6. ubi sic habet: « Volumus etiam, quod puellarum Deo dicandarum, an scilicet coactae, vel seductae fuerint? Examen faciendum nonnisi infra 15. dies, postquam juxta Concilium Tridentinum Episcopi, vel eorum Vicarii requisiti fuerint, fieri possit, quibus elapsis, amplius in hoc se illis intromittere non liceat, cujus occasione, nec Episcopus, nec ejus Vicarius intra septa Monasterii ingrediantur, sed stent ante Cratem ferream, et interrogationes alias, quam eas, quae praefatum Concilium Tridentinum jubet eis fieri, omnino prohibemus. Ac similiter volumus, quod puellae, seu Novitiae ipsae ad alias interrogationes respondere minime teneantur »: Et sic tenet, et refert etiam Barbosa *ad Concil. Trident. sess.* 25. *de Regularibus, et Monialibus cap.* 17. Monacell. *p.* 2. *tit.* 13. *formul.* 5. *n.* 12. et
alii passim. Defectus explorationis voluntatis non 70
irritat receptionem, et admissionem. *Sac. Cong. Concil.* teste Fagnan. et Pascuc. citand. infra *n.*95.

Puella ad habitum recipienda debet prius per 71
decem dies continuos spiritualibus exercitiis operam dare, prout jussit Innocentius XI. *litteris Encyclicis Sacr. Congregat.* 9. *Octobris* 1680.

Puellae, quamvis ad habitum recipi possent olim 72
post annum 12. *ex c.* 1. *et* 2. *caus.* 21. *q.* 2. *cap. Ad nostram* 8. *et c. Significatum* 11. *de Regularib.* Clementin. *Eos, eod. tit.* et ex Tridentino *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 17. Tamen hodie non possunt admitti ad Habitum Religionis, nisi habeant 15. annos completos, ut expresse decrevit *Sacr. Cong. Episcop. et Regul.* 23. *Maii* 1659. quod decretum referunt per extensum Nicol. *Lucubration. Canonic. l.* 3. *tit.* 31. *de Regularib. n.* 34. *vers. Unde*, et Passerin. *de statu hom. tom.* 3. *q.* 189. *n.* 17. et se vidisse originaliter in libris Secretariae testatur Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 7. *n.* 3. ubi *n.* 5. subdit, quod post publicationem dicti decreti praxis universalis obtinuit recurrendi ad Sedem Apostolicam, quoties aliqua puella ferventi devotionis spiritu ducta cupit Religiosum habitum suscipere ante dictam aetatem completam 15. annorum; et Papa, cui preces diriguntur, vel ipse dispensat, vel remittit ad arbitrium ipsius Sacrae Congr. quae juxta meritum postulantium, et praesertim Nobilium, gratiam concedit pro octo, vel decem mensibus; Vel si immediate preces sint directae Sacrae Congregationi, solet rescribere *pro gratia, si Sanctissimo placuerit*, prout ita rescripsit pro Nobili Puella *Mantica Amerina, sub die* 18. *Novemb.* 1695. ac in reformatione *Constitutionum Monialium Cotignolae Faventin. Dioecesis* 8. *Octobris* 1689. *servari mandavit;* Unde concludit, caute legendos esse Doctores, qui dispositionem Juris sequentes scripserunt posse puellas habitum Religionis suscipere ante aetatem quindecim annorum.

Antequam puella habitu Religioso induatur, 73
debet esse Confirmationis Sacramento munita; *Conc. Mediolan. Provinc.* III. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium receptio n.* 36. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 4. *quaest.* 4. *n.* 1. testans sic decrevisse Sacram Congregationem. De- 74
bet ei imponi nomen Sanctae, non Gentilis femi-

nae. Gavant. *loc. cit. n.* 3. *ex Concil. Mediola-*
75 *nen.* 1. Tamburin. *loc. cit. n.* 3. Debet ei impo-
ni, ut vocetur titulo Sororis, et non Domnae, seu
vulgo *Suor*, et non *Donna: Sacr. Congregat. Epi-
scop. et Regular.* in *Toletana* 9. *Januar.* 1595.
apud Barbosa *in Summa Apostol. decis. verb. Mo-
nialis n.* 10. *et lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.*
44. *n.* 65. et apud Tamburin. *loco cit. n.* 2.
76 Novitiae omnes debent degere sub cura, et re-
gimine Magistrae in habitatione particulari, in
qua praeter Magistram cum socia nulla professa
degat: *Sacr. Congr. Episc. et Regul.* in *Comen.*
77 10. *Martii* 1593. Unde Episcopus praecipere po-
test Monialibus etiam exemptis, etiam Regulari-
bus subjectis, ut habeant locum separatum, et
commodum pro Novitiis, et puellis educandis, et
potest prohibere, ne illas extra dictum locum te-
neant ex quovis praetextu, etiam licentiae Supe-
riorum. Insuper decernere, et declarare potest,
quod Abbatissae, et Priorissae, quae tempore sui
Officii in hoc defecerunt, ad illud Officium in futu-
rum amplius eligi non possint. Et etiam quod Mo-
niales particulares cujuscumq. Monasterii, quae
recipiunt Novitias, vel puellas educandas in suis
Cellis sint ipso Jure voce activa, et passiva priva-
tae: *Sac. Congr. Episcop. et Regul.* in *Patavina*
78 21. *Junii* 1605. Hinc prohibetur puellas ad Habi-
tum suscipi in illis Monasteriis, quae non habent
locum distinctum, et separatum pro Novitiatu:
*Sac. Congr. Episcop. et Regul.* in *Florentina* 12.
*Januarii* 1629.
79 In Habitu Saeculari fieri non potest Novitiatus:
*Sac. Congr. Episc. et Regul. in Senogallien.* 17.
80 *Aprilis* 1602. Tempus, sive annus probationis de-
bet esse continuus, et incipit a die assumptionis
Habitus, non acceptationis Monialium: *Sac. Cong.*
81 *Episc. in Parmen.* 23. *Maii* 1608. Alimenta pro
anno Novitiatus debentur etiam a Numerariis:
*Eadem Sacra Congr. Episc. in Lauden.* 1. *Febr.*
1585. Nisi Sacra Congr. det licentiam investien-
di dotem pro Novitia, quae illa solvere nequit:
*Ead. Sac. Congr.* in *Lauden.* 9. *Novemb.* 1645.
82 Ordinarius nullo pacto compellere potest Mo-
niales ad acceptandas puellas, neque ad Habitum,
neque ad Professionem, licet haberent licentiam
Sedis Apostolicae: *Sac. Cong. Episcop. in Assisien.*
20. *Maii* 1601. in *Capuana* 7. *Novemb. ejusdem
anni*, *in Marsicana* 26. *Martii* 1602. in *Firmana*
17. *April. et in Mutinen.* 4. *Septembris ejusdem
anni.* Acceptatio enim puellarum ad Habitum Re-
ligionis pertinet libere ad Moniales, et Episcopus,
praeter voluntatis explorationem, nihil aliud face-
re potest, ut respondit *Sacr. Congr. Episcop.* in
*Placent.* 6. *Febr. et in Hierac.* 8. *Maii* 1615.
83 Novitia infirma morbo contumaci remittitur cu-
randa domum: *Sacr. Congregat. Episcop. in Nea-
politana* 14. *Decembr.* 1593. *et* 4. *Augusti* 1597.
84 Eo pacto, ut reversa reincipiat Novitiatum a ca-
pite: *Ead. Sacr. Congr. in una Venetiarum* 14.
*Decembr.* 1605. in *Tranen.* 15. *Septemb.* 1634.

15. *Febr.* 1645. *et* 21. *Aprilis* 1646. Sed si No- 85
vitiatus annum expleverat, posteaque ex causa su-
pradicta de consensu Monialium, et Superioris
exiit, potest, cum redit, admitti sine novo Novi-
tiatu: *Sac. Cong. Episc.* in *Neapolitana* 8. *Novemb.*
1619. Novitia, quae exiit ab uno Monasterio ad 86
profitendum in alio, debet reincipere Novitiatum
a capite: *Sacr. Congreg. Episcop.* in *Ravennaten.*
10. *Junii* 1603. *et in Messana* 27. *Octobr. ejusdem
anni.*

Novitia debet per annum cum Habitu Regulari 87
in probatione permanere, ex decreto Concilii Tri-
dentini *sess.* 25. *de Regular. et Monial. cap.* 15.
Alias professio erit irrita, ut ex eodem Concilio
*loc. cit.* docent communiter Doctores cum Bar-
bosa *ad idem Concilium Trid. d. sess.* 25. *cap.* 15.
*n.* 15. Tambur. *de Jure Abbatiss. disp.* 4. *quaest.*
4. *n.* 8. Et annus probationis debet esse comple- 88
tus de momento in momentum, alias Professio es-
set nulla, ut colligitur clare ex Tridentino *sess.* 25.
*de Regul. et Monialib. cap.* 15. nullam declarante
Professionem illius, qui « minori tempore, quam
per annum post susceptum Habitum in probatione
steterit »: quod indicat, annum probationis debere
esse integrum, et completum de momento in mo-
mentum, ut expresse declaravit *Sac. Congr. Conc.*
1. *Februar.* 1631. et jam sub die 21. *Januarii*
1617. declaravit professionem emissam a Regulari,
non completo anni circulo, etiam per duas horas
tantum non valere. Vide verb. *Annus probationis
a n.* 25.

Novitia non potest Professionem emittere ante 89
annum 16. completum, alias antea facta est nul-
la; Sic expresse Conc. Trident. *sess.* 25. *de Re-
gularib. et Monialibus cap.* 15. ibi: « In quacum-
que Religione tam virorum, quam mulierum Pro-
fessio non fiat ante decimum sextum annum ex-
pletum.... Professio autem antea facta sit nulla,
nullamque inducat obligationem ad alicujus Regu-
lae, vel Religionis, vel Ordinis observationem, aut
alios quoscumque effectus ». Anni sexdecim ad 90
Professionem requisiti debent esse completi de
momento ad momentum: Unde si Professio fiat
per aliquot tantum horas ante completum annum
decimum sextum aetatis, est nulla, sicuti supra
*sub n.* 88. dictum est esse nullam, si fiat per ali-
quot horas ante completum Novitiatus annum, ex
Conc. Trid. *cit. sess.* 25. *c.* 15. et ex declaratione
Sacrae Congregationis ejusdem Concilii, et tenent
communiter Doctores cum Panimol. *dec.* 29. *n.*
7. Matthaeucci *Offic. Cur. c.* 32. *n.* 2. Fagnan.
*l.* 3. *decretal. in c. Ad nostram* 9. *de Regulari-
bus n.* 9. 23. 24. *et seq. usque in finem.* Ætas 91
autem incipit a die Nativitatis, et non a die Bap-
tismi: *Sacr. Cong. Concilii in Croton.* 4. *Decemb.*
1627.

Novitia ante Professionem debet explorari quo 92
ad ejus voluntatem ab Episcopo, seu ejus Deputa-
to. Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regular. et Mo-
nialib. c.* 17. Et hoc etiam in Monasteriis Regu- 93

laribus subjectis, ut saepius declaravit *Sac. Congreg. Concilii*, et signanter *die* 13. *Nov.* 1627. *et*
94 *in Dert.* 16. *Decemb.* 1645. Episcopus postquam fuit monitus, non debet differre explorationem voluntatis Novitiae ultra quindecim dies, alias Superiores exempti, ipsis 15. diebus elapsis, possunt procedere ad admissionem Professionis, ut ex cit. Constitut. S. Pii V. incipiont. *Mendicantium*, adducta *supra n.* 69. tenet Monacell. *p.* 3. *tit.* 13.
95 *formul.* 6. *n.* 12. et alii passim. Defectus hujus explorationis non annullat Professionem, Barbosa *de Offic. et potest. Episcopi p.* 4. *allegat.* 100. *n.* 9. Tambur. *de jure Abbatis. disp.* 3. *q.* 2. *num.* 11. Donat. *de Regul. t.* 4. *tract.* 9. *q.* 8. *n.* 8. Nicol. *Lucubrat. Canon. l.* 3. *tit.* 1. *de vita, et honest. Clericor. n.* 22. *vers. Si vero*, Monac. *l. c. n.* 12. *in fine*, Fagnan. *l.* 1. *decr. in c. Cum accessissent* 8. *de constitutionibus n.* 31. *et l.* 5. *c. Qui Presbyterum* 2. *de Poenitent. et remiss. n.* 84. testans sic declarasse Sacram Congregation. Concilii, Pignatell. *t.* 6. *consult.* 85. *n.* 211. testans sic declaratum fuisse *in una Venetiarum* 21. *Sept.* 1593. *et* 22. *Novembris* 1593.

96 Novitiae in articulo mortis constitutae, etiam anno Novitiatus non completo, possunt Professionem emittere, dummodo sint in legitima aetate; Sic expresse concessit S. Pius V. Novitiis Monalibus S. P. Dominici, Constit. incip. *Summi Sacerdotis cura*, qua concessione gaudent per communicationem Novitiae, et Novitii aliarum Reli-
97 ligionum. Si tamen hujusmodi Novitiae convaluerint, debent iterum profiteri. Sic censuit *Sacr. Congreg. Concilii in una Ordinis S. P. Francisci Minor. Observ. die* 20. *Maii* 1649. *ad cap.* 16. *sess.* 25. *de Regul.* apud Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 356.

98 Talis autem Professio emissa a Novitia in articulo mortis anno Novitiatus nondum completo, non suffragatur, nisi quoad acquisitionem Indulgentiarum favore profitentis, non autem quoad acquisitionem dotis favore Monasterii, cum ipsa debeat restitui ejus consanguineis haeredibus, ut declaravit *Sacr. Congreg. Concilii in una Montis Regalis* 13. *Novembris* 1627. *in Carpentoraten.* 14. *Junii* 1641. *et in una Neapolitana* 14. *Martii* 1705. et tenent Donat. *prax. rerum Regular. tom.* 4. *tract.* 10. *quaest.* 21. *per tot.* Pignatell. *t.* 1. *consult.* 346. Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 7. *n.* 13. *et part.* 2. *tit.* 13. *formul.* 5. *n.* 13. *et* Fagnan. *lib.* 3. *decret. in cap. Sicut nobis*
99 17. *de Regularibus n.* 30. et alii. Si autem talis Professio in articulo mortis sit emissa in manibus Abbatissae anno probationis jam integre completo, tunc dos acquiritur Monasterio, licet Professio emissa fuerit, inscio Ordinario, quia tunc nihil deficit ad substantiam verae Professionis: Donat. *d. tom.* 4. *tract.* 10. *quaest.* 23. Pellizar. *de Monialibus cap.* 9. *numer.* 28. Monacell. *locis cita-*
100 *tis*, et alii. Riccius vero *prax. rerum quotidian. for. Ecclesiast. par.* 2. *resolut.* 493. *secundum Venet. impressionem* 1674. *n.* 5. citatus, et secutus a Monacell. *part.* 2. *tit.* 13. *formul.* 5. *n.* 14. tenet, quod Professio emissa etiam post annum probationis a puella phthisica, seu hectica non prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum, et ad longum probat, ut videri potest apud ipsum, et Monacell. *locis citatis.*

Quamvis Professio Monialium in manu Ordina- 101
rii principaliter, non autem Abbatissae fieri debeat, ex decretu *Sacrae Congregat. Episcoporum*
*in Lingonien.* 22. *Februarii* 1635. tamen si fiat 102
in manu Superiorissae de consensu majoris partis Capituli est valida: Cum Superiorissa de per se sola cum dicto consensu majoris partis Monialium illam possit recipere, nisi obstent peculiares Constitutiones Religionis; de Jure enim Monialium receptio non spectat ad Ordinarium, sed ad Abbatissam, et Monasterium, *ut cap. Si ad solum* 6. *de Regularibus in* 7. et ibi notant Joann. Monachus et Archidiaconus, et tenet Lupus *allegat.* 83. incip. *Prima conclusio*, Fagnan. *in cap. Porrectum* 13. *de Regularibus n.* 30. cum aliis ibi citatis, Navarr. *consil.* 9. *n.* 12. *de constitut.* Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 6. *n.* 14. Sanchez *lib.* 5. *moral. cap.* 4. *n.* 76. Pellizar. *de Monialibus cap.* 3. *n.* 7. et alii plures cum Tambur. *loc. cit. disp.* 6. *quaest.* 5. *n.* 1. *arg. cap. Consuluit* 4. *Qui Clerici, vel voventes*, ubi dicitur, feminam quandam, quae, dimisso Habitu Regulari, nupserat, valide nupsisse, eo quod professa non fuerat in manu alicujus Episcopi, vel Abbatis, vel Abbatissae, quod clare supponit Abbatissam posse valide ad Professionem Moniales admittere, ut notant ibi Doctores; Unde cum Abbatissa Monasterii, et Praelatus illius quoad acceptandam Professionem Monialis Novitiae se habeant cumulative, adeoque inter illos dari possit veluti praeventio, servanda est in hoc consuetudo uniuscujusque Ordinis, Provinciae, aut loci, quae varia est.

Nec valet dicere cum Miranda *in Manual. Prae-* 103
*lator. tom.* 2. *quest.* 28. *art.* 1. et aliis, Abbatissas non posse Professionem Novitiarum recipere sine suorum Praelatorum licentia, quia ut recte notat Fagnan. *in cit. cap. Porrectum n.* 31. id non probatur Jure, et in Monasteriis subjectis Ordini Fratrum Minorum S. Francisci id specialiter cautum est a Nicolao V. ut refertur *in Compend. Privileg. in verb. Abbatissa* §. 8. et ideo notanter fuit dictum in conclusione: « Nisi obstent peculiares Coustitutiones Religion. ».

Episcopo, vel alio Praelato, seu Superiore ju- 104
bente recipi Novitiam ad Professionem, contradicente majori parte Monialium, non debet admitti: Non enim Superior potest ad id Moniales compellere, ut pluries decrevit *Sacra Congreg. Episcop. et Regul.* ut patet ex decretis citatis *supra n.* 82.
Et si Ordinarius ad id eas compelleret, possent ad 105
Superiorem appellare. Fagnan. *in cit. c. Porrectum n.* 30. Tamburin. *de Jure Abbatis. disp.* 6. *quaesit.* 5. *n.* 3. Archidiacon. Bellem. Turrecrem.

ibi citat. et alii passim per *text. in c.* 1. *De his,*
106 *quae fiunt a majori part. cap.* Et si Superior de se cum minori parte, reclamante majori parte Monialium, Novitiam ad professionem admitteret, Professio esset nulla: *S. Cong. Episc. in Colonien.* 26. *Septembr.* 1653. Lapus *alleg.* 33. incip. *Prima conclusio,* Fagn. *in cit. cap. Porrectum n.* 30. Matthaeuc. *Official. Cur. c.* 41. *n.* 19. *et* 20. et alii passim per text. *in cap. Novit.* 4. *cap. Quanto* 5. *c. Ea noscitur* 6. « De his, quae fiunt a Praelatis sine consensu Capituli ».
107 Moniales nullo modo per juramentum, vel Censuras cogendae sunt ab Ordinario ad exprimendam causam, cur aliquam Novitiam a professione rejiciant: sed si secreto interrogatae idoneam repulsionis causam non afferant, et in sua contumacia perseverent, Ordinarius debet facere certiorem Sacram Congreg. ut de opportuno remedio confestim provideri possit: *Sacr. Congr. Episcop. et*
108 *Reg. in Pampilonen.* 5. *Nov.* 1605. Quae solet jubere iterum convocari Capitulum, dummodo Monialibus pro extorquendis votis vis non inferatur: *Ead. Sac. Congregat. Episcop. in Assisien.* 19. *Januarii* 1701. *et in Januen.* 6. *Martii* 1698. Et si necesse sit, solet jubere, ut Ordinarius secreto, et ex improviso se conferat ad Monasterium, ubi procuret suffragia per Moniales libere dari: *Eadem Sacra Congreg. Episcoporum in Pistorien.* 30. *Junii* 1620.
109 Rejicere autem o Professione Novitiam non possunt Moniales sine justa causa: *Eadem Sac. Congregat. Episcop.* 2. *Octobr.* 1649. alias graviter peccant, ut tradunt Communiter Doctores.
110 Abbatissa, seu Superiorissa in Monasteriis non exemptis tenetur ante mensem certiorem facere Episcopum Professionis a Novitia emittendae, alias potest suspendi arbitrio ipsius Episcopi: Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regularib. et Monialib. cap.* 17. ibi: « Ne professionis tempus Episcopus ignoret, tenetur Praefecta Monasterii eum ante mensem certiorem facere, alias, quandiu Episco-
111 po videbitur, ea ab Officio suspensa sit ». In Monasteriis vero exemptis tenetur ipsum certiorem facere solum ante 15. dies, quibus elapsis, nequit Episcopus amplius se ingerere, et Superiores exempti possunt sine alio ad admissionem Professionis procedere; S. Pius V. Constitut. incip. *Etsi Mendicantium.* Vide *supra n.* 69. *et* 94.
112 Secunda Soror in loco numerario admitti potest sine licentia Sacrae Congregationis, praeterquam in Civitate Florentiae, ubi prohibetur per Breve Clementis VIII. *Sacra Congregat. Episcop. in Forolivien.* 26. *Nov.* 1603. *in Imolen* 10. *Nov.*
113 1620. Tertia tamen Soror recipi non potest in eodem Monasterio, licet Regularibus subjecto, sine licentia Sacrae Congreg. *Eadem Sacra Congregat. Episcopor. et Regular. in Aretina* 4. *Novembr.*
114 1597. *in Mutinen.* 11. *Aprilis* 1700. Tertia Soror vocem activam, et passivam non habet, nisi post mortem alterius ex primis; *Eadem Sacr. Congregat. Episcopor. et Regular. in Neapolitana* 21. *Junii* 1636. et saepe alibi. Potest tamen tertia 115
Soror habere alia officia, quae dantur extra Capitulum sine suffragiis Monialium; *Eadem Sacra Congregat. Episcopor. in Mutinen.* 11. *Aprilis* 1600. Tertia, et quarta Soror habent praecedon- 116
tiam a die Professionis, sicuti aliae: *Eadem Sacra Congregat. in Mutinen.* 11. *Aprilis* 1600. Sae- 117
pe saepius tertiis Sororibus solent voces concedi ex gratia, maxime ubi magnus est numerus Monialium: *Eadem Sacr. Congr. in Januen.* 6. *Martii* 1606. *in Crem.* 10. *Junii* 1650, et saepe alibi.

Monialis supernumeraria non potest admitti si- 118
ne licentia Sacra Congregat.: *Sacr. Congreg. Episcop. die* 6. *Febr.* 1615. Greg. XIII. Constitut. incip. *Deo Sacris.* Monialis supernumeraria rema- 119
neat semper supernumeraria, ita ut non impediat, quin, moriente aliqua de numero, possit alia ad habitum admitti: ipsa tamen in ceteris Juribus remanet aequalis omnibus aliis: *Sacr. Cong. Episc.* 6. *Sept.* 1604.

Excommunicantur omnes, qui quomodocumque 120
Virginem, vel Viduam, et aliam mulierem coegerint invitam ad ingrediendum Monasterium, vel habitum suscipiendum Religionis, vel ad professionem emittendam: Conc. Trident. *sess.* 25 *de Regul. et Monialib. c.* 18. Item ii, qui consilium, 121
auxilium, favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere, quoquomodo eidem actui vel praesentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint: Tridentinum *ibidem.* Non excommu- 122
nicantur ii, qui per vim inductivam, non coactivam, coegerint Virginem Monasterium ingredi. Sic decisum refert Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. p.* 3. *allegat.* 104. *n.* 3. et supra Concil. *c. sess.* 25. *c.* 18. *n.* 5. Armendariz apud ipsum *ibidem.* Excommunicantur et ii, qui sanctam virgi- 123
num, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquomodo sine justa causa impedierint: Tridentinum *ibidem.*

Alia ad rem, vide *art. seq.* et verb. *Novitius*, 124
*Novitia*, et Verb. *Professio.*

Quo ad decisionem *S. Congr. Conc. in Feretrana* 21. *Aprilis* 1742. relatam supra *n.* 62. ad- 125
vertendum est, quod fuerunt tunc proposita tria haec dubia.

« I. An Ven. Monasterio Monialium S. Clarae Terrae Maceratae Feltriae liceat sepelire in ejus Ecclesia cadavera puellarum educationis causa ibidem commorantium, et in eodem Monasterio decedentium, et quatenus negative ».

« II. An sit restituendum Parocho ejusdem Terrae Cadaver Annae Bartoli educationis causa in dicto Monasterio degentis, ibique defunctae, et sepultae; sive saltem facienda sit declaratio de retinenda nomine Parochiae ».

« III An eidem Parocho restituenda sint cum cera integra emolumenta funeris ejusdem Annae Bartoli in casu etc. »: Et dicta *Sac. Cong. Conc.* 21. *April.* 1742. respondit, Ad I. *Affirmative,*

*consilio de electione sepulturae.* Ad II. *Negative*,
126 Ad III. *deberi quartam funeralem tantum.* Et jam de simili controversia actum fuerat *in Pinnen. sepulturae* 6. *Julii* 1737. (ubi tamen ea concurrebat peculiaris circumstantia, quod puella sepulturam elegerat in Ecclesia Monasterii) et propositis hisce dubiis.

« I. An licuerit tumulare Cadaver Mariae Noili in Ecclesia Monialium S. Clarae Civitatis Pinnae? Et quatenus negative ».

» II. An sit locus exhumationi, et respective restitutioni Cadaveris una cum funeris emolumentis favore Ecclesiae Collegiatae S. Joannis Evangelistae ejusdem Civitatis in casu etc. ». Et Sac. Congregat. Concil. rescripsit: Ad I. *Affirmative*.
127 Ad II. *Provisum in primo*, *et amplius*. Quae decisio allegata fuit in dicta *Feretrana:* Quae a Parocho, adductis novis juribus, reproposita *die* 1. *Sept.* 1742. sub dubio: An, et in quibus sit standum, vel recedendum a decisis in casu etc. *Eadem Sac. Cong. Conc. in Feretrana juris sepeliendi, die, qua supra, respondit*, Ad I. *praevio recessu a Decis. Affirmative, attentis circumstantiis*. Ad II. et III.
128 *in decisis in omnibus, et amplius.* Ubi notanda est illa particula, *et amplius*, quae ut recte tradit practicissimus Cardinal. Lambertin. deinde Summus Pontifex Benedictus XIV. *volum.* 3. *notific.* 14. *p.* 136. significat, quod omnes Eminentissimi Cardinales fuerunt concordes, et quod cum sit clara materia, seu causa, non est amplius de ea agendum.

129 ' Monialium professio religiosa (ut supra traditum) ante decimum sextum aetatis annum expletum, et exactum annum Novitiatus emissa, irrita est ex Trident. sup. cit. Attamen excipiuntur mulieres, quae Poenitentes, aut convertitae appellantur, cum quibus constitutiones earum circa probationem servandae sunt, non obstante Conciliari Decreto de Monialium Professione, ut ex Decreto S. Congr. Concil. *De Synod. Dioec. lib.* 13. *cap.* 12. §. 1. *nov. edit.*

130 Haec Conciliaris sanctio de anno probationis valet etiam pro illa, quae usa privilegio bimestris post conjugium, Religionem ingreditur, quamquam id cedat in incommodum illius, qui in saeculo remanet, ut non possit transire ad alias nuptias, nisi postquam conjux Religiosa, anno probationis exacto, professionem emittit. *Ibid.* §. 2. Quin et accidere potest, ut biennium expectandum sit illi, si conjux Religiosa, anno probationis fere exacto, Religionem mutaverit, et in ea novam probationem instituerit.

131 Sponsa per verba de futuro alteri oppignorata, addito utrinque juramento de contrahendo, et consummando Matrimonio, potest ante initum conjugium Religionem ingredi, juxta illud: « Promissum non infringitur ab eo, qui in melius illud commutat »; *cap. Pervenit, de jurejur.* Et definitur *in c, Commissum, de sponsal.* quamvis ibi dicatur tutius esse, si ineat Matrimonium, tum Religionem ingrediatur; quod tamen vel est de consilio tantummodo, vel sponsalia tunc non inferebant aliam promissionem, nisi de conjugio celebrando, non vero de celebrando et consummando, uti nunc ferunt, *ibid.* §. 8.

Matrimonio rato, non consummato, integrum est mulieri Religionem approbatam ingredi, et per professionem in ea conjugii vinculum dissolvitur. Haec tamen valent pro veris, et approbatis Religionibus, in quibus tria vota substantialia emittuntur, ut est etiam Ordo equestris, Hierosolymitanus; non vero Caeteri equestres Ordines, ut ex Tridentino *sess.* 24. *De Matrim. Can.* 6. et traditis a DD. *ibid.* §. 9. 132 133

Consummato jam conjugio, si liber utriusque conjugis consensus intercesserit, potest utique mulier Religionem ingredi, (idem de viro dixeris) et in ea profiteri, si tamen et alter conjux consentiat in Religionem ingredi, si junior est, vel si senex extiterit, emittat votum simplex castitatis. Si vero ab alterutro vel revocetur consensus libere praestitus ante alterius professionem, vel etiam post professionem valide emissam, si non adimpletae fuerint conditiones superius expressae, conjux Religiosus, eo petente, egredi e Religione tenetur, ut definitur in *c. Praeterea*, *de convers. conjug.* Can. *Quin Agatho* 27. *q.* 2. *c. Cum sis*, *de convers. conjug. ibid.* §. 10. 11. 134 135

Non vero sufficit, si, muliere Religionem ingressa, alter conjux non senex sacros Ordines suscipiat, ex Constitut. Joannis XXII. *Antiquae, tit. de voti redempt.* 136

Si vero legitime probatum fuerit adulterium uxoris, quae dein transit ad Religionem, tunc integrum viro est in saeculo manere, dummodo tamen castitatis votum emittat. Ita ex decisis a Sacr. Congr. *ibid.* §. 15. 137

Quin et in eo casu, si ex Episcopi testimonio constet, virum in saeculo manentem vitae esse probatae, conceditur illi per indultum, ut nullo se castitatis voto obliget, adeo ut post uxoris mortem possit ad alias nuptias transire. Ita ex resolutis a Sac. Congr. *ibid.* §. 16. 138

Concessum est etiam aliquando indultum viro sexagenario majori, ut Sacerdotio initiari posset, dummodo uxor fere sexagenaria perpetuam castitatem voveret. *Ibid.* Concessum est etiam, ut vir septuagenarius de consensu uxoris acciperet Sacros Ordines, et uxor paris aetatis Tertiariae habitum indueret, dummodo diversas omnino aedes incolerent. *ibid.* ' 139 140

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Inter requisita allata ab *Auctore* pro legitima receptione Puellarum ad educationem, recenseri et hoc debet, quod eae fidem Matrimonii haud praestiterint; nam et receptas ab Ordinariis dimittendas esse, si constiterit fidem Matrimonii praestitisse, decisum refert a Sacr. Congreg Epi- 141 142

scoporum, et Regularium negotiis praeposita *Be-
nedictus XIV. institut. Eccl.* 33. *n.* 13. et qui-
dem etiamsi agatur de Monasteriis exemptis.
143 An autem Puellae jam receptae, et manentes in
Monasterio exempto, subjectae sint Ordinario?
144 Negat Pellizzarius *de Monial. cap.* 5. *sect.* 4. *n.*
190. ex ratione illa, quod locus exemptus, et lo-
145 cus extra dioecesim aequiparantur. At rectius af-
firmat Suarez *de censur. d.* 1. *sect.* 4. *n.* 6. nam
verum indistincte haud est, quod locus exemptus,
et locus extra dioecesim aequiparentur, sed ad
certos tantummodo effectus. Vide *Clement. con-
146 cord. pastoral. part.* 2. *c.* 1. n. 55. *et seqq.* Quo-
circa non est, quod statuatur, esse dictas Puellas
exemptas ab Ordinarii jurisdictione.
147 Patet hinc, Puellas per id temporis, quo in edu-
catione manent, subjici reservationi casuum ab
Ordinario Loci factae, ut non videtur negare ipse
Pellizzarius, *de Monial. cap.* 5. *sect.* 4. *n.* 191.
tametsi in superiori quaestione contrarius.
148 Sed an dictae Puellae tempore interdicti, sive
generalis, sive particularis, possint audire Missam,
et alia divina officia, recipere Sacramenta, et do-
nari Ecclesiastica sepultura, sine pompa tamen?
149 Affirmant plures apud Pellizzarium *de Monial. c.*
5. *sect.* 4. *n.* 192. ea de ratione, quod veniunt no-
mine familiarium Monialium, quibus permissa haec
150 sunt. Sed quum eae propriis sumptibus vivant,
non immerito dubitari potest, an venire possint
nomine familiarium Monialium.
151 Non gaudere privilegio Fori hasce puellas com-
152 munis sententia est. Sed non convenit inter Docto-
res, an dictae Puellae gaudeant immunitate Eccle-
siastica concessa Ecclesiis, et Monasteriis omnium
153 Religiosorum utriusque sexus. Improbabilis vero
haud videtur distinctio a Bordonio *resol.* 1. *n.* 8.
tradita quoad Religiosos, et a Pellizzario amplexa
quoad Puellas has, ut scilicet gaudeant, si delin-
quant in Ecclesia: non gaudeant autem, si delin-
quant in Monasterio.
154 Reliquum est, ut disseramus de Parocho, qui
possit assistere Matrimoniis Puellarum in Mona-
155 steriis propter educationem manentium. Caven-
dum (*) autem est ab *Auctore hic n.* 36. (**) absolu-
te pronunciante, Parochum, in cujus Parochia est
Monasterium assistere posse Matrimoniis harum Puellarum. Ut enim recte monuit san. mem. Benedictus XIV. *d. Instit. Ecclesiast.* 33. *n.* 16. « Si Puella, quae Matrimonii fidem praestitit, in alia Parochia domicilium non habeat, tunc Parochus, quem primo loco nominavimus (scilicet in cujus Parochia est Monasterium), Puellam in Matrimonio conjunget. Sin autem paternum, maternum, vel fraternum domicilium habebit, tunc Parochus, cui domicilium idem subjicitur, pro conficiendo Matrimonio praesens assistet ».

Cavendum etiam ab *Auctore*, qui n. 84. senti- 156
re videtur, Novitiam ex causa infirmitatis egressam e Monasterio, reversam debere inchoare annum Novitiatus, nam « decisum fuisse ait Pellizarius de Monial. *c.* 2. *sect.* 2. *n.* 47. a Sacra Congregatione, Novitiam Monialem durante probationis anno curandae valetudinis causa a Monasterio egressam, et postea reversam, professionem emittere potuisse, ac si nunquam egressa fuisset, quod est dicere, per hujusmodi egressum non censeri annum probationis moraliter interruptum ».

Cavendnm demum ab *Auctore*, qui *n.* 100. vi- 157
detur adhaerere Doctoribus tenentibus, quod professio emissa post annum probationis a Puella hectica non prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum. Vide tamen quae diximus *in additione ad verbum Annus probationis n.* 10.

### ADDITIONES CASINENSES.

Quoad ea, quae in hoc articulo traduntur a *n.* 134 *ad n.* 140. satius existimamus doctrinam Benedicti XIV. per extensum transcribere, tenoris sequentis ». (De matrimonio consummato) illud est praemittendum, quod quidquid sit de quibusdam exemplis, quae in Ecclesiastica Historia leguntur, nonnullarum scilicet mulierum jam nuptarum, quae viris plane insciis, ad religiosa claustra confugerunt, vel de viris, qui uxoribus nihil tale opinantibus, monasticam vitam professi sunt; cum tribuenda haec sint peculiari Divino afflatui, aut vigenti per ea tempora Ecclesiasticae disciplinae, quae ad monasticum Institutum fovendum, ampliandumque magnopere intendebat: nostris sa-

(*) Vide de hac re sub *v. Matrimonium*, art. 9. n. 116. et seqq.

*Responsio Auctoris.*

(**) Cavendum est ab *Auctore* (inclamat hic *Additor* sub *n.* 155.) cavendum est ab *Auctore hic n.* 36. absolute pronunciante Parochum, in cujus Parochia est Monasterium assistere posse matrimoniis harum puellarum Uti enim recte monuit *san. mem. Bened. XIV. etc.* Ast bona *Additoris* venia, debebat ipse advertere et adnotare, quod totum id jam fuerat e me *Auctore* allatum *in Supp* verb. *Matrimon. art.* 9 *n.* 116. *et seq.* Insuper *sub. n.* 156 subjungit: cavendum etiam ab *Auctore*, qui *n.* 84. sentire videtur, Novitiam ex causa infirmitatis egressam a Monasterio, reversam debere inchoare annum Novitiatus, nam *decisum fuisse* ait *Pellizzar de monialibus cap.* 2. *sect.* 2. *n.* 47. *a Sacr. Congr.* contrarium. Ast ego pro mea conclusione affero tria decreta *Sac. Congr. Episcoporum*, et D. Additor tantummodo refert ex Pellizzario Sac. Cong. sensisse contrarium Hinc videat lector, cui magis fidendum, an D. Additori citanti contrarium decretum sine ulla assignatione diei, mensis, anni, et loci; an mihi afferenti tria decreta cum assignatione temporis, et loci, quo, et unde fuerunt emanata. Vide *ibi n.* 84 et Decretum allatum *n.* 85. immediate sequenti. Denique sub *n.* 157. repetit *Additor* cavendum ab *Auctore* qui *n.* 100. videtur adhaerere Doctoribus tenentibus, quod professio emissa post annum probationis a puella hectica non prosit Monasterio, quoad acquisitionem bonorum. Ast ego *ibi n.* 99 sentio contrarium, quamvis n 100. *et seq.* referam opinionem Riccii relati, et secuti a Monacell *part.* 2 *tit* 13. *formula* 5. *n.* 14. *edition. rom* 1706. Hinc a quo nos rum, an a me, an potius a D. *Additore* hac in re cavendum sit, judicet prudens Lector.

ne temporibus, si de matrimonio agatur consummato, nequit uxor sine consensu viri, aut vir sine consensu uxoris, religiosam, et claustralem vitam amplecti, quemadmodum perspicue infertur ex Decretali Alexandri III. *in cap. Verum*, *de convers. conjug.* Consensum autem hujusmodi liberum esse oportet, ac voluntarium: si enim fuisset per vim, metumve extortus, posset utique, qui ipsum praestitit, alterum conjugem, licet jam claustris inclusum, ex iis revocare; uti rescripsit Innocentius III. in Decretali *Accedens*, *eodem tit.* Et quamvis etiam consensus omnino fuisset liber, insuperque conjux Monasterium ingressus, Religiosam Professionem emisisset, si alter conjux, ea, quae sacris Canonibus constituta sunt, ex parte sua non praestet, integrum ipsi est, professum è claustro revocare, licet Professio ab eo valide emissa fuerit, juxta celebre rescriptum laudati Pontificis Alexandri III. in Decretali *Praeterea*, *de convers. conjug.* Quapropter, si in aliqua dioecesi contingat, ut nupta mulier in Religionem se recipiat, noverit Episcopus, id sibi vel maxime incumbere, ut et legitimus, liberque praecedat viri consensus, et is praeterea praescriptas a sacris Canonibus conditiones implere non omittat ».

« De quibus sane conditionibus aliqua hic adnotare volentes, duo a sacris Canonibus praescripta comperimus. Primum, ut si alter conjugum velit in Monasterium se se recipere, ibique se Deo devovere, id ei nullatenus concedatur, nisi alter quoque conjux Coenobium ingrediatur, et in eo Regularem Professionem emittat. Satis perspicuus est textus *in Can. Quia Agatho*, 27. *quaest.* 2. ubi haec leguntur: « Quem tamen (de Agathone sermo est ab uxore ad Religionem properante) ita suscipiendum esse cognosce, si et uxor illius similiter converti voluerit, nam dum unum utrorumque corpus conjugii copulatione sit factum, incongruum est, partem converti, et partem in saeculo remanere ». Huic consonat sequens Canon *Scripsit nobis*, in quo continetur rescriptum Nicolai Pontificis ad Reginam Teuthbergam, quae cum esset Lothario nupta, Religioni nomen dare exoptabat: « Cui nos scripsimus, non hoc aliter fieri posse, nisi eamdem vitam conjux ejus Lotharius elegerit ». Idemque Pontifex ad Lotharium scribens, haec habet: « Nam licet sit scriptum: Quod Deus conjuxit, homo non separet: Deus tamen, et non homo separat, quando Divini amoris intuitu, ex consensu utriusque conjugis matrimonia dissolvuntur. Aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibemus ». Neque clarior esse potest Alexandri III. Decretalis *in Cap. Cum sis, de convers. conjug* « Ignorare non debes, Sanctorum Patrum Constitutioni esse contrarium, ut vir, uxore sua, aut uxor, viro ejus non assumente Religionis habitum, debeat ad Religionem transire ». Haec est prior regula a Jure Canonico tradita. Sequitur altera, quam prioris limitationem merito dixeris; qua nimirum sancitur, posse alterum conjugem, post matrimonium etiam consummatum, fieri Religiosum, licet alter ejus vestigia sequi detrectet, dummodo tamen hic provectae aetatis sit ab omni incontinentiae suspicione immunis, et si inter saeculares versari maluerit, simplici castitatis voto se obstringat: his quippe positis peculiaribus circumstantiis, alteri ex conjugibus fit facultas ingrediendi Religionem, alteri vero manendi in saeculo, veluti prosequitur Alexander Pontifex in praecitata Decretali *Cum sis*, *de convers. conjug.* En ejus verba: « Inde est, quod auctoritate Apostolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum, vel uxorem, nisi uterque ad Religionem migraverit, transire permittas. Verum, si ita uxor senex est, et sterilis, quod sine suspicione possit esse in saeculo, dissimulare poteris, ut ea in saeculo remanente, et castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem ». In quem textum Glossa *verb. dissimulare*, observat, hujusmodi verbo veram permittendi, et approbandi vim inesse. Quod eo magis dicendum est, dum quidquid decretum legitur *in praeindicato Cap. Cum sis*, confirmatur quoque in subsequentibus Decretalibus sub eodem titulo *de conversione conjugatorum* collectis; quarum uni initium est *Uxoratus*, alteri *Ad Apostolicam*, et alteri *Significavit.* Et quamvis in prima ex illis, nimirum in Decretali *Uxoratus*, habeatur, continentiae votum a conjuge jam sene, qui in saeculo remanet, emittendum, *publice in conspectu Ecclesiae* nuncupari debere, exinde tamen non sequitur, solemne illud esse; nam, sicut inferius demonstrabimus, illud tantummodo continentiae votum solemne censetur, quod est sacro Ordini, vel Regulari Professioni adnexum: sed hoc tantummodo ex laudata Decretali infertur, perpetuae continentiae votum a manente in saeculo concipiendum, et rite perficiendum esse coram testibus, et Superiure Ecclesiastico, ne unquam de illius nuncupatione dubitari possit..... ».

« Cum dictum fuerit superius, quoties uxor Religiosam in Monasterio vitam amplectatur, debere et virum ingredi Monasterium, ibique monasticae Professionis vota emittere, nisi ea sit aetate, vel conditione, quae omnem incontinentiae suspicionem excludat, satis vero esse, ut in saeculo se simplicis castitatis voto obstringat, si ab ejusmodi suspicione, maxime per aetatem, vindicetur: ambigi jure nequit, quin in hac posteriori facti specie possit vir, si velit, ad sacrum Ordinem, indeque ad sacerdotalem gradum in saeculo conscendere; si enim lex ipsi in tali casu indulget, ut simplici castitatis voto illigatus in saeculo permaneat, cumulatius legem implet, si sacris Ordinibus initietur: cum castitatis votum, sacris Ordinibus adnexum, solemne sit, et habeatur, juxta Decretalem *in Cap. unic. de voto, in* 6. cujus haec sunt verba; « Illud solum votum debere dici solemne etc. quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordinis, aut per Professionem expressam, vel tacitam fa-

ctam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis ».

« Nodus igitur difficultatis est potissimum in eo casu, quo vir nec aetate grandaevus, nec ob alias circumstantias ab incontinentiae suspicione remotus, juxta Canonum sanctionem deberet solemnia Religionis vota nuncupare, quod tamen ipse abnuit, sacrum tantummodo Ordinem suscipere intendens, vel ad Sacerdotalem gradum in saeculo ascendere. Instante Veronensi Episcopo, casus hujusmodi propositus fuit in Sacra Congregatione Concilii habita 18. Decembris 1728. eoque licet ad iteratum examen revocato, nulla tamen prodiit resolutio, uti videre est *tom. 4. Thesauri Resolutionum;* propterea quod existimatum non fuerit, virum qui a florente, quam agit, aetate, ad voluptatem allicitur, per susceptos in saeculo sacros Ordines dici posse ab incontinentiae periculo procul abesse, atque adeo opportunis cautionibus, praesidiisque munitum, qualis evaderet, si se in Monasterium abderet, ibique Religiosam emitteret Professionem. Haud tamen diffitemur, quin aliqua afferri possint exempla Episcoporum, qui nuptae mulieri facultatem fecerint se Deo dicandi in Monasterio, dum vir Sacerdotio inter saeculares initiaretur, licet is, haud grandiorem, sed virentem ageret aetatem. Hoc autem ideo fortasse factum, quod perspectissima fuerit viri probitas, certoque praecognitum, quantum quidem humana conditio patitur, fore, ut sacris Ordinibus obstrictus, illibatam castitatem servaret: quod potissimum intendunt sanctiones Canonum jubentium, virum aetate florentem, Religionem ingredi, quoties uxor inter Moniales ad Religiosam vitam ducendam se recipit. Nemo sane ignorat veterem illam, satisque arduam, quae olim fuit, controversiam, an, sicut matrimonii rati, sed non consummati vinculum per Religiosam Professionem dissolvitur, ita per sacri Ordinis assumtionem diremtum illud pronunciari jure posset, eum sacer Ordo, aeque ac Religiosa Professio, sit impedimentum nedum impediens, sed dirimens etiam matrimonium. Cardinalis Hostiensis *in Summa* eamdem sacro Ordini vim tribuit ad dissolvendum matrimonium ratum, nec consummatum, quam habet Regularis Professio. Oppositam sententiam alii sunt secuti, impensius monentes, quod, nulla super hoc allata, nec evulgata Pontificia definitione, periculosum nimis est Hostiensis opinioni subscribere. Verum, cum postmodum Joannes XXII. suam ediderit Constitutionem, quae incipit *Antiquae*, sub titulo *de voto, et voti redemptione*, in Collectione ejusdem Decretalium *tit.* 6. indubium, firmumque mansit, quamvis matrimonium ratum, sed non consummatum, dissolvat Religiosa Professio, minime tamen per susceptionem sacrorum Ordinum dissociatum illud censeri oportere. Porro, si ad casum, de quo agimus, exemplum ejusmodi accommodetur, unusquisque facile noverit, non satis tuto egisse Episcopos illos, qui quandoque facultatem fecerint ad sacros Ordines conscendendi viro licet juniori, cujus uxor Sanctimonialium vitam amplectebatur; longeque rectius fuisse facturos, si, ubi peculiares facti circumstantiae id suadere viderentur, eosdem monuissent, ut opportunam a Sede Apostolica dispensationem implorarent, cum nulla de hoc Pontificia extet definitio ».

« Verum, si hoc quaestionis caput de viro juniore, qui, uxore monasticam vitam vovente, non inter Regulares profiteri, sed inter saeculares Sacerdotes initiari contendit, nullo Pontificio rescripto, aut Const. fuit definitum, haud tamen illa desiderantur quoad alterum caput de viro florentis aetatis, cujus uxor admissi adulterii poenitens, vult se se in Monasterium abdere, ibique, nuncupata Regulari Professione, crimina sua expiare. Actum de ea re fuit in Congregatione particulari habita coram fel. record. Innocentio Papa X. in eaque statutum fuit, legitima adulterii probatione non deficiente, nimirum quoties aut mulier ipsa crimen confessa sit, aut illius delictum notorium fuerit, aut denique Judex sententiam tulerit super divortio ex capite adulterii; si uxor Religiosam in Monasterio vitam eligat, non cogi virum, licet florentem aetate, Religionem ingredi, sed satis esse, ut ab eo simplex castitatis votum in seculo nuncupetur. Ita testatur Lezana, qui memoratae Congregationi coram Pontifice habitae interfuit, *in sua consult.* 30. *n.* 27. Huic consonant aliae a Congregatione Concilii editae resolutiones, in causa nimirum *Lucana*, decisa 14. Novembris 1682. *lib.* 33. *decretor. fol.* 489. et in *Ferrarien.* 2. Maji 1693. uti videre est *lib.* 43. *decretor. fol.* 225. dumque nos ipsi in minoribus constituti eidem Congregationi a Secretis essemus, in causa *Januen.* 2. Maji 1722. ut patet *ex tom.* 2. *Thesauri Resolutionum* (*), ubi insertum est folium, quod tunc a nobis elucubratum, et typis impressum Congregationi obtulimus ».

« Haec sunt, quae hic opportune afferenda duxi-

(*) Lubet afferre Resolutionem, de qua supra, tenoris ut sequitur. « Januen. Maria Victoria Fossa Matrimonium contraxit cum Francisco Vanatio, sed aliis se prostituit, ita ut, instante viro, fuerit pluries detenta in magno publico Hospitio pauperum, in quo hujusce generis mulieres custodiri solent. Pluries actum fuit, ut uxor rediret ad cohabitandum cum viro, sed hic semper constantissime renuit. Cumque, divina favente gratia, Maria Victoria parata sit ingredi Monasterium Convertitarum, et in eo professionem Regularem emittere, et vir suum praestet consensum, et se paratum exhibeat ad dotem restituendam, et ulterius protestetur, quod ipse etiam professionem Regularem emitteret in aliquo Ordine Religioso, nisi Genitorum aetas ingravesceret, eorumque indigentia aliud suaderet. exhibita fuit huic S. Congregationi a Maria Victoria humilis petitio pro facultate ingrediendi in Monasterium Convertitarum, et in eodem emittendi professionem religiosam, licet vir in saeculo remaneat ».

Scriptum fuit Eminentissimo Archiepiscopo pro informatione, et voto; qui retulit omnia in facto subsistere, et Mariam Victoriam esse in aetate annorum 25, et Franciscum virum esse in aetate annorum 34.

mus, ut demonstraremus, quomodo se gerere debeat Episcopus, si aliqua nupta Mulier Monasterium ingredi, et Religiosum Institutum profiteri velit; nimirum, quando, et qua ratione, illius instantiae valeat obsecundare. Quae tamen nullatenus obstant, quominus, si peculiares alicujus facti circumstantiae temperamentum aliquod, vel generalis regulae relaxationem exposcere videantur, Apostolicae Sedis auctoritas imploretur, quae ex legitimis causis potest, consuevitque opportunas dispensationes indulgere. Quemadmodum mox supra monuimus, probato adulterio, si uxor adultera, saniore inito consilio, se Religioni devoveat, non eo onere gravatur vir, licet junior, ut monachus fiat; sed satis est, ut simplici castitatis voto inter saeculares se obstringat. Turbavit id aliquando nonneminem, qui ad Sanctam Sedem supplex confugit, ut a praefati voti nuncupandi onere fieret immunis, fortasse etiam pertimescens, ne, mortua quandocumque in claustris uxore, ademta sibi esset facultas transeundi ad alias nuptias. Cum enim uxor, quae consensit, virum sacro Ordine initiari, eo e vivis erepta, prohibeatur alteri nubere, ut constat *ex Can. Seriatim*, *distinct.* 32. et, si quod ab ipsa attentetur matrimonium, Ecclesiasticis sanctionibus irritum fiat, uti videre est apud Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disput.* 40. *per tot.* dubitari non omnino temere posset, num idem quoque pronunciandum esset in altera facti specie, qua, uxore solemniter professa, simplici autem castitatis voto per virum nuncupato, vellet hic, post illius mortem, ad alias nuptias convolare: par enim ratio inesse videtur utrique speciei, nimirum reverentiae habendae erga solemne votum, licet ab altero conjuge emissum: quam rationem innuit S. Thomas *in* 4. *senten. distinct.* 37. *quaest.* 1. *art.* 2. *Ad secundum.* Quod si hujusmodi ratio non satis idonea censeretur, initum tamen matrimonium semper esset illicitum, propterea quod votum castitatis, licet simplex, oporteat esse perpetuum. Itaque in proposito casu, allato Episcopi testimonio de religiosa vita, probatisque moribus oratoris, datum ipsi fuit, ut, praefato voto non emisso, liber inter saeculares versaretur: hicque fuit exitus praeindicatae causae *Januen.* quamvis antea decretum fuisset, ut vir votum simplex castitatis voveret in saeculo, si uxor adultera Regularem emitteret Professionem. Haec omnia, dum in minoribus Secretarii Congregationis munere fungeremur, collegimus in foliis a nobis editis in causa *Ulyssiponensi* 22. Novembris, et 6. Decembris 1727. uti videre licet *tom.* 4. *Thesauri Resolutionum* (*). Sacri enim Canones adigunt quidem virum aetate florentem ad Profes-

Consimilis casus bis contigit tempore videlicet Summi Pontificis Innocentii X. et anno 1682.

Tempore Innocentii Papae X. quaedam foemina conjugata habens maritum juvenem, sed qui Religionem ingredi non poterat propter infirmitatem, post commissum adulterium, facti poenitens, petiit ex consensu mariti ingredi Religionem, et in ea profiteri, ipso in saeculo remanente.

Acciti fuerunt a Summo Pontifice Theologi, ut consilium praestarent. Fuit inter eos accitus Peter Lezana, qui consilium dedit trigesimum inter impressa, et n. 37. refert sequentibus verbis casus decisionem: « Sanctissimus Dominus » Noster Innocentius X quorumdam Theologorum, ex qui» bus minimus ego fui, votis auditis, decrevit, ut si de istius » foeminae adulterio constabet, in Monasterium quoddam » Monialium, Religionem professura ingrederetur, marito » manente in saeculo, solo voto continentiae emisso ».

Rursus anno 1682. cum quaedam mulier Lucensis post Matrimonium cum quodam viro contractum, cum aliis commercium carnale habuisset, postulavit facultatem ingrediendi in Monasterium, et in eo professionem Regularem emittendi, licet vir in saeculo remaneret, delata fuit instantia ad hanc Sac. Congregationem, quae die 20 Junii 1682. noluit annuere petitis; ex relatione etenim Episcopi deprehendebatur, quod Oratrix fuerat pluribus prostituta, jubente viro; cumque nova supervenisset Ordinarii informatio, in qua retulit non subsistere in facto, vel saltem, quod non adessent probationes judiciales de lenocinio, quod supponebatur a viro patratum, Sacra Congregatio jussit, quod causa describeretur in folio, factaque descriptione die 14 Novembris 1682. propositoque dubio. *An Oratrici indulgendum sit, ut viro in saeculo permanente, Professionem in Monasterio Convertitarum emittere valeat*, responsum fuit, *affirmative, emisso per virum castitatis voto, et proinde S. Congregatio benigne indulsit Oratrici, ut, veris existentibus narratis, regularem habitum in Monasterio Convertitarum Civitatis Januae suscipere, in eoque, servatis alioquin servandis, professionem emittere pro Arbitrio, et prudentia Emin. Domini Cardinalis Spinula Episcopi Lucen. libere, et licite valeat*, uti habetur *lib.* 33 *decret. fol.* 479.

Addunt Doctores, quod jura prohibentia professionem, seu mutationem status alterius Conjugis, altero in Saeculo remanente, loquuntur in casibus, in quibus Matrimonium integrum, et illaesum perseverat, secus autem, quando jura sunt laesa, et diminuta propter adulterium. Ilursus siquti commisso per alterum ex conjugibus notorio adulterio, conjux innocens, etiam invito adultero, potest ad Religionem transire, juxta Textum in Can. *Agathosa*, *quaest.* 2. *in Cap. Constitutus*, *et in Cap. Veniens*, *de Conversione Conjugatorum*, sic licitum est innocenti, quamvis in saeculo remanenti, concedere facultatem adultero, ut transeat ad Religionem, juxta plene relata per Lezan. *loc cit. n.* 15.

His stantibus dignabuntur EE. VV. decernere.

*An, et quomodo petitis sit annuendum.*

Posse permitti Mariae Victoriae, ut Monasterium ingrediatur, et in eo professionem Regularem emittat, accedente consensu viri canonice praestando, et accedente voto continentiae ab eodem emittendo, donec uxor vixerit ». Sic in Thes. Resol. *tom.* 2 *pag.* 163. 164.

(*) Sunt porro hujusmodi. « Ulyssiponen. Orientalis. Isabella Ventura Fernandes an. 1708. Matrimonium per verba de praesenti contraxit coram Parocho, et testibus cum Joanne de Albillos, et ex eodem matrimonio nati sunt filii ».

Ab Hispaniis, ubi contractum fuit matrimonium, Conjuges se transtulerunt ad Regnum Portugalliae, et postquam per aliquod tempus habitarunt in civitate Ulyssiponensi; Marchio de Govvea captus amore Isabellae, cum ea per plures annos habuit carnale commercium.

Post hoc tempus se voluit Marchio liberare ab illicito contubernio, utque id exequi posset, Isabellam induxit ad suscipiendum habitum Monasticum in Monasterio Sanctae Monicae Ordinis S. Augustini, et ad emittendam in eo professionem ante expletum annum novitiatus, obtento, uti supponitur, Brevi, nec in hac re defuit consensus Joannis viri, qui tamen, licet esset aetatis annorum 33. nec profes-

sionem in monasterio nuncupandam, vel, quatenus in provecta jam aetate constitutus sit, ad emitsionem Regularem in aliquo virorum Monasterio emisit, nec castitatem in saeculo promisit.

Professio emissa fuit anno 1718 et Marchio mortuus est anno 1723. et sub fundamento, quod professio ab Isabella emissa fuisset per vim, et metum ipsi a Marchione incussum, et quod consimili modo extortus fuisset Joannis consensus, supplicatum fuit pro restitutione in integrum adversus lapsum quinquennii, datisque litteris ad Vicarium Capitularem Ulyssiponen. confectus fuit ab eodem processus super praetensa nullitate professionis, et in praesenti tria dubia disputanda proponuntur, et instantiae uxoris adhaeret Joannes vir, qui audito obitu Marchionis, ad Civitatem rediit Ulyssiponen. a qua ejus timore discedere coactus fuerat.

Quoad vim, et metum, idem testibus innititur, atque conjecturis in scriptura, et Summario legendis, et quoad ceteras facti circumstantias faciunt sequentes juris propositiones.

Prima est, quod post consummatum matrimonium non potest uxor ingredi Monasterium, et in eo Religiosam Professionem emittere, nisi accedat consensus viri, *Text. in Can Si dicat, et in Can. Mulier* 33. *quaest* 5. et facit Text. *in Cap. Cum Causam de Raptoribus*, ibi: « Praeterea cum post Matrimonium, carnis commixtione perfectum, teste Apostolo, uxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus, et e converso si praecessisse Matrimonium vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione claruerit, postmodum sine assensu viri, non potuit ipsa Monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri ».

Secunda est, viri consensum liberum esse debere, uti probat *Text in Cap. Accedens, de Conversione Conjugatorum*, ibi: « quam propter multa verbera, et alia gravamina, quae dictus vir inferebat eidem, se ipsam asserens dimissurum, annuit votis ejus »; et concordat *Textus in Can. Notificasti* 33. *quaest*. 5. ibi: « non enim violentia, sed ex pari voluntate, et consensu, sicuti Sancti Patres dicunt, hoc fieri debet ».

Tertia est, transeunte Conjuge ad Religionem, et in eadem profitente, oportere, ut alter Religionem ingrediatur, et in ea profiteatur, si sit juvenis, et si fuerit senex, tolerari posse, ut in saeculo remaneat cum voto simplici castitatis *Text. in Cap. Cum sis, de Convers. Conjugat* ibi: « inde est, quod Auctoritate Apostolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum, vel uxorem, nisi uterque ad Religionem migraverit, transire permittas. Verum si ita uxor senex est, et sterilis, quod sine suspicione possit esse in saeculo, dissimulare poteris, ut ea in saeculo remanente, et Castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem »; et concordat alius *Text. in Cap Uxoratus eod. Tit.* excepto casu in quo matrimonii jura laesa essent per adulterium; Tunc enim, accedente sola licentia Conjugis vere innocentis, qui nec directe, nec indirecte adulterio ejus cooperatus est, potest Conjux adulter Religionem profiteri, licet innocens in Saeculo remaneat, nec emittat Solemnem professionem, si sit juvenis, nec faciat simplex votum Castitatis, si sit Senex, Sanchez *de Matrimonio, lib.* 10. *disput*. 10. n. 15. et facit resolutio hujus Sac. Congreg *in Januen*. 2. *Maji*. 1722. in qua cum responsum fuisset pro facultate uxoris adulterae emittendi professionem, marito in Saeculo remanente cum simplici voto Continentiae, in subsequenti Congregatione, habita die 23 *Maji* ejusdem anni, responsum fuit pro absolutione Conjugis innocentis a voto simplici continentiae, et pro libertate absoluto, et simpliciter in Saeculo remanendi.

Quarta est, validam esse Professionem emissam de Conjugis consensu, licet hic remaneat in Saeculo, et sic nec Professionem Regularem emittat, si sit juvenis, nec emittat votum simplex Castitatis, si sit Senex *Textus in Can. Agathosa* 27. *quaest*. 2. ubi Pontifex validam censet Pro-

tendum in seculo simplex castitatis votum, dum uxor Religiosum Institutum amplectitur; at non professionem disiunctive, hoc est, vel si Conjugatus consensum praestitit, vel si conversus est, ibi: « Agathosa latrix praesentium questa est, maritum suum contra voluntatem suam in Monasterio Urbici Abbatis esse conversum, quod quia ad ejusdem Abbatis culpam, et invidiam, non est dubium pertinere, experientiae tuae praecipimus, ut diligenti inquisitione discutias, ne forte cum ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit, et si hoc repereris, et illum in Monasterio remanere provides, hanc, sicut promisit, mutare compellas »; et concordat *Textus in Cap. ex Parte de Convers. Conjugat.* ubi deciditur nullum esse Matrimonium contractum ab eo, qui professionem Regularem emiserat de consensu uxoris, et, ea mortua, aliud contraxerat Matrimonium; infertur enim, validam fuisse professionem cum sola licentia uxoris, alias pronunciari non potuisset pro nullitate secundi Matrimonii.

Quinta est, magnum dubium esse, an qui consensum praestitit, et nec Regularem professionem, si sit Juvenis, nec votum simplex castitatis, si senex, emisit, habeat jus revocandi professam cum ejus simplici licentia. Affirmative quippe responsio probatur per Text. *in Cap. Praeterea de Convers. Conjugat* « Utrum laicus uxoratus qui praesentibus Sacerdotibus, et Monachis, ignorante Episcopo, de licentia, et permissione Uxoris Monasterium ingressus professionem fecit, uxore in Saeculari habitu remanente, nec transeunte ad Religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad Thorum revocari uxoris, an ille compellenda sit continentiam observare ». Ecce casus ejus, qui professionem emisit cum sola licentia Conjugis, absque eo quod hic in Saeculo remanens, vel professionem emittat, vel faciat simplex votum Castitatis, et in hoc casu sic a Pontifice respondetur: « dicimus, quod nisi uxor in Religionem transierit, aut perpetuo castitatem servare promiserit, vir potest, et debet de Monasterio revocari »; At nonnulli distinguunt inter manentem in Saeculo, et conscium Juris disponentis, Conjugem non posse profiteri, nisi licentiam concedens voveat castitatem, si sit senex, et si juvenis, ingrediatur Religionem, et ignarum hujus dispositionis juris, ita ut in primo casu non sit permissa revocatio, secus in secundo, dummodo tamen ignorans dispositionem juris fuerit Uxor, et non vir, utpote qui per ignorantiam juris excusari non potest, uti late probat Sanchez, *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 33 n. 14. Alii autem hanc distinctionem impugnant, et contendunt locum esse revocationi, sive adfuerit, sive non cognitio dispositionis juris; *Pont de Matrim. lib.* 9. *Cap.* 12. n. 4 *et* 5. et conjux, qui, non obstante valida professione, ad Saeculum revocatur, non potest petere, sed tantum reddere debitum, et mortuo revocante, tenetur ad Religionem redire, juxta *citat Text ex parte, de Convers. Conjugat.* ibi: « ea tamen sublata de medio, votum sine salutis suae periculo non potuit violare » .....

His stantibus dignabuntur EE. VV. decernere.

I *An constet de causis restitutionis in integrum, ita ut sit declaranda nulla professio*, et quatenus affirmative....

Non proposita » *Tom.* 4. *Thesau. Resolut pag.* 131.

« ULYSSIPONEN. OBSERVALIS. Juxta exposita in folio praecedentis Congregationis, benigne reassumendo, Isabella Ventura Fernandes Uxor legitima Joannis de Albillos, post illicitum commercium habitum cum Marchione de Govvea, professionem Regularem emisit in Monasterio Sanctae Monicae Ordinis S. Augustini, de consensu viri sui, qui in Saeculo permansit, et nec Regularem professionem, nec votum simplex Castitatis emisit; eademque Isabella, mortuo Marchione, instat pro declaratione nullitatis suae professionis, et Uxoris instantiae adhaeret vir, qui Conjugem suam, licet professam repetit; et potissimum fundamentum constituitur in vi, et metu incussis a Marchione, tum Joanni, ut daret assensum, tum Isabellae, ut professionem emit-

tunc, cum jura matrimonii sunt laesa; si enim hujusmodi jura ab uxore per adulterium laesa fuerint, quod tunc juniori viro in saeculo manenti imponitur onus emittendi simplex castitatis votum,

teret, super quo puncto dignabuntur EE. VV. solite maturitate perpendere, an ex deductis in Summario consurgat legitima probatio vis, et metus, vel potius opus sit demandare coadjuvationem probationum.

At quia supposita validitate professionis quoad mulierem, suppositoque libeati consensu praestito per virum, adhuc dubitari potest, an ipse, qui permansit in saeculo, et nec professionem Regularem, nec votum simplex continentiae emisit, uxorem suam repetere valeat, reversuram ad Monasterium, quatenus ei supervivet, juxta Textum *in cap. Ex parte, de Convers. Conjugat.* operae pretium esse censui sequentia adnotare.

Ut uxor transeat ad Religionem, et in ea profiteatur, oportet, ut Vir Religionem ingrediatur, et in ea profiteatur, si fuerit juvenis, et si fuerit Senex, oportet, ut in Saeculo emittat votum simplex capitatis, juxta *Text. in cap. Cum sis, in cap. uxoratus, de convers. Conjugat.* et si Maritus dederit assensum suum, sed nec Regularem professionem, nec votum simplex Castitatis emiserit, potest uxorem suam repetere, et eadem ipsi restituenda est, saltem officio Judicis, juxta litteralem Text. *in cap.* Praeterea *de Convers. Conjugat.* in praecedenti Folio relatum.

Torquet hic Textus ingenia Doctorum, quocirca nonnulli scribunt, eum procedere in casu, in quo vir dederit consensum per vim, et metum; et alii communiori calculo dicunt, illum sibi vindicare locum, quando Maritus, qui dedit consensum, ignoravit dispositionem juris, quae vult, ut ipse in tali casu, vel voveat castitatem in Saeculo, vel Religionem ingrediatur, secus vero, si praedictam juris dispositionem scivit; et ad ulteriora procedendo, dicunt juris ignorantiam praesumi, et suffragari uxori, sed nec praesumi in viro, nec suffragari viro, qua distinctione attenta, non posset Joannes repetere Isabellam, licet ipse nec Regularem professionem, nec votum simplex Castitatis emiserit.

Theorica haec auctorem habet Abbatem, qui in *cit. cap. Praeterea, sub* n. 4. habet: » procedit ergo iste Textus, » ubi Uxor erat istius juris inscia, et potest argui per istum » Textum, quod in hoc casu excusat mulierem ignorantia juris; et *sub* n. 8 » : etiam crederem, quod si dans licentiam sit conscius juris, quod tunc non fiat illa reductio, quia, ut supra dixi, dando licentiam, tacite videtur vovere. Abbatem alii sequuntur, quibus latissime adhaerent Sanchez *de Matr. lib.* 7. *disp* 33. n. 14. Pirhing. n. *l.* 3. *Decret. Tit.* 32 § 2. n. 14, P. Schmalzgrueber *ad eumd. Tit. n.* 36.

At alii praedictas qualificant explicationes tamquam divinatorias, cum ex allegato Textu nullum pro illis deduci possit fundamentum, quocirca absolute, et indistincte docent, posse uxorem professam revocari a viro, qui suum liberum dedit assensum, sed nec votum simplex Castitatis, nec professionem Regularem emisit, cum praedictus assensus licet libere praestitus, ab Ecclesia non acceptetur, nisi fuerit vallatus, vel professione Religiosa, vel voto simplici continentiae in saeculo, quemadmodum latissime ostendunt Suarez, *de Religione Tom.* 3 *l.* 6. *cap.* 7. n. 12. *et seqq* Perez. *de Matrim. Disp.* 58 *sect.* 4 *n.* 10. Pont. *de Matrim. lib.* 9. *cap.* 12 n 4. *et* 5.

Ad partes ergo posita praedicta distinctione, alia subingreditur inspectio consistens in adulterio commisso ab uxore, remanetque videndum, an in casu professionis, quae ab uxore adultera fit de consensu viri necesse sit, ut ipse vel Religionem ingrediatur, vel votum simplex continentiae in saeculo emittat, ita ut, his non peractis, valeat ipse uxorem suam repetere, licet de suo consensu professam.

Sermonem habendo de hoc articulo, de jure esse videtur, quod si vir uxori dedit proximam causam adulterandi, ut quando expresse, vel tacite concessit eidem facultatem adulterandi, aut quando conscius adulterii non prohibuit, cum posset sine suo gravi detrimento, aut quando sciens adulterium, sponte reddidit debitum, vel petiit, tunc omnino necesse sit, quod ultra licentiam profitendi, ipse, si sit juvenis, emittat professionem Regularem, vel si senex, votum continentiae in Saeculo, uti bene perpendit Lezzana, *consul.* 30 n. 18 19. cui deferendum esse videtur, cum interfuerit Congregationi super hoc articulo habitae coram Sanctae Mem Innocentio X. et in nostra facti specie circumstantiae expositae non videntur contemnendae, cum Isabella, et Joannes Scenicam exercerent, uti habetur ex informatione Ordinarii

At si praedictae desint circumstantiae, et vir vere innocens sit, tunc communis esse videtur Doctorum assertio, sufficere licentiam innocentis, nec opus esse, ut ipse, vel Religionem ingrediatur, vel emittat in saeculo votum continentiae, ex quo jura Canonica, quae ingressum in Religionem, seu Regularem professionem, vel votum simplex castitatis in saeculo exposcunt, procedunt in terminis, in quibus jura matrimonii sunt integra, et illaesa, secus autem quando sunt laesa, et diminuta; Sanchez, *de Matrim. lib.* 10. *num.* 15. Lezzana *cit. Cons.* 30. *num.* 15 Diana *in editione coord Tom.* 2 *tract.* 6. *resolut* 226. *num.* 2. Layman, Castropalao, Pirhing, *cit. Tit.* 32. *lib.* 3. *Decret*, Anaclet. ad eamd. Tit. num. 28. Reginald. Donat. *in praxi rer. Regul, Tom.* 2. *p.* 2. *Tract.* 3. *quaest.* 17. *num* 7.

Haec quoad scripta Doctorum; quoad praxim vero Sacrarum Congregationum, in particulari Congregatione habita coram San. Mem. Innocentio X. de qua supra, cum disputatum fuisset, an mulier adultera de consensu viri sui posset professionem Regularem emittere, Marito in juvenili aetate constituto, et non valente propter infirmitates Ordines Sacros recipere, non emittere professionem Regularem, Pontifex, auditis votis Theologorum, respondit, quod constito de adulterio, Uxor professionem emitteret, *Marito in Saeculo manente*, solo voto continentiae emisso, uti habetur apud Lezzanam cit. *Cons. n.* 1. *et* 27.

In hac Sacra Congregatione, cum in quadam causa Lucana Uxor adultera peteret facultatem emittendi professionem Regularem, Marito in saeculo remanente, die 20. Junii 1682. responsum fuit *negative*, cum diceretur eam fuisse a viro prostitutam, sed superventa informatione Ordinarii, in qua dixit, suppositum praedictum non subsistere, descriptaque causa in folio, die 14 Novembris 1682. recessum fuit a decisis, et data fuit facultas uxori emittendi professionem in Monasterio Convertitarum, sed *emisso per virum Castitatis voto*, uti habetur *lib.* 32 *Decret. fol.* 470.

Anno 1693. Cum mulier Ferrariensis deprehensa fuisset in Adulterio, et vir judicialiter institisset pro divortio, et uxor habito consensu viri, petiisset facultatem profitendi in Monasterio Convertitarum, re delata ad hanc Sacr. Congregationem, haec die 2 Maji 1693 facultatem concessit, *accedente consensu viri denuo in forma juris valide praestando*, uti habetur *lib.* 43. *Decret fol.* 225.

Anno 1722 Cum quaedam mulier Januensis conjugata se aliis prostituisset, et vir eam amplius recipere nollet, propositum fuit in hac Sacr Congregatione, an, stante consensu viri, posset ea professionem Regularem emittere, licet vir constitutus in aetate Annorum 34. remaneret in Saeculo, et protestaretur, quod etiam ipse professionem regularem emitteret, si propter ingravescentem aetatem Genitorum, et eorum indigentiam id facere posset, et Sacr. haec Congreg. die 2. Maji praed. anni *affirmative* respondit, *accedente consensu viri Canonice praestando, et accedente voto continentiae ab eo emittendo, donec uxor vixisset*, uti habetur *lib.* 72. *Decret. fol.* 195. a tergo. Sed habito subinde recursu a Procuratore viri, et ponderato inter summarie precum lectarum in subsequenti Congregat. quod agebatur de viro ignaro, utpote fabro lignario, et quod, teste Ordinario, quicumque aberat metus repetitionis uxoris, quodque votum simplex continentiae emittendum, injiciebat laqueum conscientiae praedicti miserabilis, in

praescriptum dici debet ad quamdam veluti tutiorem cautionem; cui quidem stricto jure locus non est, quoties anteacta viri vita nullam futurae incontinentiae suspicionem ingerit. Insuper olim, proprio instante Episcopo, dispensatio concessa fuit benemerito viro, sexagenario majori, ut Sacerdotalem gradum ascendere posset, dummodo ejus uxor, quae octavum et quinquagesimum agebat aetatis annum, perpetuam castitatem voveret, absque eo quod Monasterium ingrederetur, et Professionem emitteret Regularem, cum caeteroquin ipsa eximium honestatis specimen semper praebuisset. Hujusmodi Indultum concessum fuit nobili viro Parisiensi in Congregatione habita 6. Maji 1645. uti videre est *lib.* 17. *decretorum pag.* 471. *a terg.* Nos ipsi quoque, allatis precibus defuncti Cardinalis de Almeyda Patriarchae Ulyssiponensis, audito prius voto Officii nostri Poenitentiariae, non recusavimus facultatem facere spectato viro, licet aetate non admodum provecto, conscendendi ad sacros Ordines, dummodo uxor simplex castitatis votum coram Cardinali Patriarcha nuncuparet, postquam tamen se in aliquod Monasterium recepisset, cavissetque idonee, se Professionem emissuram, cum primum congruam dotem Monasterio persolvendam fuisset consecuta. Denique, cum Panormitanus Archiepiscopus retulisset, se in dioecesi reperiisse virum, et mulierem conjuges, ex quibus, cum ambo affectae valetudinis essent, et septuagenariam aetatem prope attingerent, vir quidem Sacerdotali Ordine insigniri expostulabat, ac uxor, licet in id consensum ultro praeberet, tamen ad id tantummodo, et vix quidem, adduci poterat, ut Tertiariae habitum indueret; cumque Archiepiscopus pro dispensatione supplicaret, re ad Congregationem Concilii delata, haec quidem pro dispensatione votum tulit, hac tamen superaddita conditione, ut vir, uxorque diversas omnino aedes incolerent: uti cernere est in resolutione edita 20. Maji 1752. quae nostris litteris in forma Brevis, datis 13. Septembris ejusdem anni, fuit confirmata. Tunc autem necessaria habita fuit dispensatio, propterea quod in Decretali *Conjugatus*, *de convers. conjug.* cautum legatur « Nullus conjugatorum est ad sacros Ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus »: relata autem verba *continentiam profitente*, minime congruere visa sint Tertiariarum Instituto, quod uxor amplecti cupiebat. Superaddita vero fuit cautela distinctas inhabitandi domos... ». *De Syn. Dioeces. l.* 13. *c.* 12. *n.* 10. *et seqq.* Vide insuper v. CONJUGES, CONJUGIUM.

## ARTICULUS II.

### MONIALES QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EARUM NUMERUM, DOTEM, PECULIUM, ET LIVELLUM.

### SUMMARIUM

1. In unoquoque Monasterio ille praefigendus est monialium numerus, qui ex reditibus, vel consuetis eleemosynis commode sustentari valeat. — 2. Numerus monialium praefigendus est etiam in Monasteriis bona immobilia non possidentibus. — 3. Numerus monialium praefigendus est ab Episcopo in Monasteriis non exemptis: Et in Monasteriis exemptis, et Regularibus subjectis praefigendus est ab Episcopo cum interventu Superiorum suorum. — 4. Numerus monialium praefigendus est, et servandus, etiamsi omnes moniales consentirent velle recipi supra numerum cum eleemosynae duplicatae solutione. — 5. Alias, attento Jure antiquo, receptio, et Professio Monialis supra numerum in Monasteriis non Mendicantium esset nulla; Quamvis tamen hodie tale Jus sit consuetudine abrogatum, et talis receptio, et Professio sit valida. — 6. Numerus Monialium debet esse saltem duodecim. — 7. Nec Numerus Monialium debet esse major numero Cellarum. — 8. In praefixione numeri distingui debent separatim quot debeant esse Moniales velatae, quot conversae, et quot aliae personae exterae Monasterii reditibus sustentandae. — 9. Numerus Conversarum calculatur ad unam pro septem Monialibus; sed Choralium regulatur secundum proventus Monasterii. — 10. Reditus ut plurimum requiruntur triceni aurei pro qualibet: In quibusdam locis quinquageni; In aliis viceni quini. — 11. Inter hos tamen reditus non sunt computanda lucra Monialium, licet ponantur in communi. — 12. Ubi exitus major est introitu reducitur numerus ad proportionem, prohibendo ne interim recipiantur ad Habitum, nisi cum licentia Sac. Congr. et dote duplicata. — 13. Adest prohibitio vestiendi, et profitendi in Monasteriis, ubi non est numerus praefixus. — 14. Numerus augeri non potest ab Ordinario sine licentia Sacrae Congregationis. — 15 Monialis supranumeraria non potest admitti sine licentia Sacrae Congreg. — 16. Moniales supranumerariae remanent semper supranumerariae, in caeteris tamen sunt omnibus aliis aequales. — 17. Loca Monialium intra numerum decedentium non possunt concedi, aut promitti cuiquam puellae ante vacationem, sub gravissimis poenis. — 18. Mnoiales velatae absque dote non debent admitti; Conversae vero aliquando possunt admitti sine dote propter necessitatem Monasterii. — 19. Dotales eleemosynae debent solvi in aere, nec potest permitti assignatio bonorum stabilium, aut censuum. — 20. Et nullatenus apud consanguineos monialium sunt relinquendae, sed antequam puellae Habitum suscipiant, sunt deponendae apud mercatorem, seu virum fide, et facultatibus idoneum, si non adsint *Banchi*. — 21. Ordinarius compellere non debet, ut depositum fiat coram ipso, sed sufficit sibi relationem fieri de persona Depositarii, et Notarii rogandi: Etiam in Monasteriis Regularibus subjectis. — 22. Instrumentum depositi rogari potest a quo-

subsequenti Congregatione responsum fuit pro abolitione oneris emittendi votum simplex continentiae in Saeculo.

Ex his ergo, caeterisque per EE. VV. perpendendis, dignabuntur ipsae decernere.

1. *An constet de causis restitutionis in integrum, ita ut sit declaranda nulla professio, et quatenus affirmative...*

Dilata, et scribatur juxta instructionem », *cit. Tom.* 4. *Thesaur. pag.* 135. *et seqq.*

libet Notario ad arbitrium monialium, dummodo exhibeatur copia Authenticae in Cancellaria Episcopali — 24. Depositum Dotis debet esse effectivum, et non fictitium, sive confessionatum; aliter in defectu, si Episcopus esset talis fictionis conscius, teneretur de proprio. — 24. Depositarius, secuta Professione, compelli debet ad exbursandum pecuniam in commune depositum Monasterii. — 25. Monialis Noviliae Professio potest differri etiam ultra annum, si dotem competentem Monasterium adhuc non receperit. Potest tamen admitti ad Professionem, antequam solvatur dos. — 26. Superiores Regulares circa depositionem, solutionem, et implicationem dotis nihil disponere possunt sine licentia Ordinarii, sub poena privationis vocis activae, et passivae. — 27. Quantitas Dotis pro monialibus numerariis non debet esse minor scutis docentis monetae Romanae — 28. Nisi Fundator minorem statuisset. — 29. Et haec expendi potest in utilitatem Monasterii cum sola licentia Superioris Monasterii. — 30. Praeterquam in Monasteriis nuper erectis, in quibus etiam dotes numerariae sunt investiendae — 31. Non potest Ordinarius praefigere quantitatem dotis etiam numerariae, ita ut moniales non possint amplius recipere, si ea major quantitas sponte solvi velit. — 32. Dotes hodie minui non possunt sine licentia Sac. Congregat. — 33. Pro Monialibus supranumerariis solvitur dos duplicata. — 34. Dos duplicata quid importet? — 35. Nec de dotibus supranumerariis possunt moniales aliquid condonare. — 36. Investiri debent omnino dotes supranumerariae. — 37. Etiam Capuccinarum. — 38 Velatarum tamen, et non Conversarum. — 39. In stabilibus, vel iis deficientibus, in censibus securis. — 40 Vel in extinctionem censuum. — 41. Vel in locis Montium Urbis non vacabilibus — 42. Non solet concedi licentia alienandi totam dotem supranumerariam, neque pro causis urgentissimis, sed tantum dimidium cum onere reinvestiendi — 43. Consumentes, vel expendentes dotes supranumerarias sine licentia, licet in utilitatem, incurrunt Excommunicationem, a qua non absolvuntur. nisi cum onere restituendi tantundem. — 44. Et Abbatissa suspenditur ab Officio, vel si non est amplius in Officio, punitur aliis poenis: Depositarii vero, qui illas exbursaverunt contra tenorem licentiarum, coguntur ad solvendum de novo — 45. In dotibus recipiendis an facienda sit differentia inter Terrerias, et Advenas, et an plus recipi possit a defectuosis, seu minus aptis Officiis Monasterii, aut volentibus ab ipsis dispensari? — 46. Dotem triplicatam solvit tertia Soror, si numerus Monialium sit minor 90. Si vero major, admittitur cum duplicata. — 47 Si vero Pater sit benemeritus, admittitur etiam cum dote ordinaria. — 48. Quid de tertia Sorore senserit Sac. Congr. Epis. in una Bracaren. — 49. Potest ex gratia vestiri monialis intra numerum cum dote ordinaria, non obstante, quod ibi habeat alteram sororem germanam cum multis consobrinis. — 50. Monialis translata ad aliud Monasterium, nisi aliud disponat Sac. Congr. relinquit dotem primo, solvitque novam secundo. — 51. An Monialis translata possit secum deferre ad Monasterium, *ad quod*, vel debeat relinquere Monasterio *a quo*, bona alia, quae habet? — 52. Moniales praeter dotem monachandae possunt etiam per pactum aliquid aliud recipere pro Sacristia, vel Infirmaria, non autem alio titulo. — 53. An excusari possit a Simonia, et ab Excommunicatione consuetudo vigens in aliquibus Monasteriis, quod praeter dotem dentur etiam singulis monialibus aliquae portiones pecuniae? et hujusmodi? *ad num.* 54 — 55. Affertur ad id novissimum Edictum Clementis XI complectens Constitutionem Alexandri VII. et Edicta Innocentior. XI. et XII. ad tenorem Extravagant. *Sane* I. *de Simonia.* — 56. Expedit, ut Episcopi in suis Dioecesibus fariant observari talem dispositionem. — 57 Insuper curare debent Episcopi omnes Italiae, et Insularum adjacentium, sicuti et Superiores Regulares, quod omnimode a monialibus sibi subjectis observentur Clementis XI. dispositiones in sequentibus Epistolis datae. Et insuper novissima dispositio Benedicti XIV. *ad n.* 62. — 63. Episcopus, sive Superior Regularis non potest recipere munera occasione receptionis Habitus, seu emissionis Professionis monialium, seu ingressus Abbatissae in Officium Abbatissatus, et hujusmodi. — 64. Episcopus, et quilibet alius Superior Ordinarius in his transgressor, tenetur ad restitutionem, nec potest absolvi, nisi facta restitutione etc. — 65. Monialis in particulari nequit neque de licentia, ac dispensatione Superioris habere peculium, seu aliquid proprium. — 66. Adducuntur ad id variae resolutiones Sac. Cong. Concilii, *ad n.* 68. — 69. Quomodo circa id procedendum sit in Monasteriis, ubi non est, nec potest introduci vita communis? — 70. Quomodo partitae capsae communis, seu depositi debeant inscribi? — 71. Ut moniales in Monasteriis, ubi non adest vita communis, possint licite exigere, retinere, et expendere Livella, debent concurrere quinque conditiones, quae assignantur. — 72. Livella non possunt a monialibus, et Regularibus cedi eorum consanguineis sine licentia Sacr. Cong. — 73. Posse autem moniales, et Regulares remittere suis consanguineis, vel aliis donare fructus sui Livelli cum sola licentia Superioris tenent passim Doctores. — 74. Immo plures tenent moniales, et Regulares posse simul cessiones, remissiones, seu Donationes fructuum sui Livelli facere absque licentia ad id speciali Superioris, sed cum sola licentia generali insumendi tales fructus in suas indigentias, et Religiosos usus. — 75. Intellige tamen de cessione, seu donatione fructuum Livelli non ascendentium ad magnam Summam. — 76. Monialis ex pecunia sui Livelli, seu aliunde quaesita nequit sibi censum emere, seu constituere, neque de licentia Abbatissae. Immo neque ipsam pecuniam tradere Monasterio cum pacto, seu tacita conventione, quod Monasterium certos reditus ad rationem tot pro centenario, ejus vita durante, concedat, seu solvat. — 77. Neque potest monialis ex peculio sui Livelli, vel aliunde quaesito, et sibi libere a Superiore concesso fundare censum, ut ex fructibus post ejus mortem celebrentur Missae pro ejus anima. — 78. Nec potest monialis tradere amico certam summam pecuniae ex suo Livello, seu aliunde quaesitam cum pacto, quod post ejus mortem faciat celebrari tot Missas. — 79. An possit monialis dictam pecuniam ex suo Livello, seu aliunde quaesitam proprio usui concessam donare alteri cum onere, ut statim celebrentur singulis annis aliquae Missae in perpetuum? — 80. Sub quibus conditionibus soleat Sacra Congregatio concedere monialibus, et Regularibus facultatem habendi Livella, seu vitalitia — 81. Adducuntur ad id variae specificae resolutiones Sac. Congreg. *ad n* 82. — 83. Legatum relictum moniali, seu Regulari in particulari sub conditione, quod quamdiu vivit, pertineat irrevocabiliter ad eam, vel eum, independenter a licentia Superiorissae, seu Superioris, non debetur ipsi moniali, seu religioso, sed Monasterio, et talis conditio habetur pro non adjecta. — 84. Immo Legatum relictum moniali, seu Regulari nec momento temporis potest esse apud eam, vel eum, sed illico acquiritur Monasterio. — 85. Nec moniales, et Regulares in particulari possunt habere, seu de se retinere Legata, praesertim si sint in bonis stabilibus, neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum. — 86. Immo talis licentia, etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus, qui dicerent eam posse concedere, non excusaret moniales, et Fratres a culpa, et poena a Tridentino imposita — 87. Adducitur advertentia diligenter habenda. — 88. Insuper adducitur conclusio Doctissimi Fagnani semper attendenda. — 89. Livella monialium administrari non possunt a se ipsis. — 90. Monialis, et Regularis transiens de uno Monasterio ad aliud defert secum Livellum ad secundum Monasterium. — 91. Monialis, an, et quomodo pecuniam ex suo Livello, et aliunde quaesitam possit ludo exponere? *remissive.* — 92. Alia de Livellis, et annuis reditibus, *remissive.* — 93. Episcopus, Vicarius Generalis, quilibet alius Praelatus, et Officialis, seu Deputatus nihil accipere potest pro ingres-

su, et Professione monialium, pro exploratione, pro approbatione, depositis dotis, pro licentiis, et hujusmodi. — 94. Additur attendenda ad rem notabilis resolutio Sacrae Congreg. Episcoporum et Regular. — 95. Alia ad rem *ad num.* 99. — 100. Subnect. Addit. ex aliena manu *ad num.* 112.

1 In unoquoque Monasterio ille praefigendus est
monialium numerus, qui ex reditibus, vel
consuetis eleemosynis commode sustentari valeat;
textu expresso in Concil. Trid. *sess.* 25.
*de Regularib. et Monial. cap.* 3. S. Pius V. Constit.
incip. *Circa pastoralis Officii;* Gregor. XIII.
Constit. incip. *Deo Sacris:* Clemens VIII. Constit.
incip. *Nullus omnino*; Paulus V. Constit. incip.
*Sanctissimus;* Sacra Congr. Concilii in decretis de
celebratione Missarum jussu, et auctoritate Urbani
VIII. editis incip. *Cum saepe contingat:* Innocentius
XII. Constit. incip. *Nuper*, ubi confirmat,
innovat, et ampliat dicta decreta Sacrae Congretionis
Concilii jussu, et auctoritate Urbani VIII.
edita, et de suo mandato ab ead. Sacra Congreg.
denuo mature, et accurate discussa, recognita, et
examinata.
2 Numerus Monialium praefigendus est etiam in
Monasteriis bona immobilia non possidentibus,
textu expresso in Concil. Trid. *loc. cit.* ibi: « In
praedictis autem Monasteriis, et domibus tam virorum,
quam mulierum bona immobilia possidentibus,
vel non possidentibus is tantum numerus
constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel
ex reditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis
eleemosynis commode possit sustentari »:
Cit. decr. Sacr. Congreg. Concil. et Constit. Innoc.
3 XII. incip. *Nuper*. Numerus Monialium praefigendus
est ab Episcopo in Monasteriis non exemptis,
et in Monasteriis exemptis, et Regularibus
subjectis praefigendus est ab Episcopo cum interventu
Superiorum suorum; Greg. XIII. Const. 8.
incip. *Deo Sacris*.
4 Numerus Monialium praefigendus est, et servandus,
etiamsi omnes Moniales consentirent velle
recipi supra numerum cum eleemosynae duplicatae
solutione: *Sac. Cong. Episc. et Regul. in Cre-*
5 *monen.* 12. *Julii* 1604. Alias attento Jure antiquo
*in c. Periculoso, unic. de statu Regular.* in 6.
§. *Sane*, receptio, et Professio Monialis receptae
supra numerum in Monasteriis non Mendicantium
esset nulla, ibi. « Sane ut hoc salutare statutum
commodius valeat observari, districtius inhibemus,
ne in Monasteriis Ordinum non mendicantium recipiantur
de cetero in Sorores, nisi quot poterunt
de ipsorum Monasteriorum Ordinum bonis, sive
proventibus absque penuria sustentari: si secus actum
fuerit irritum decernentes »: Hodie tamen,
ut recte notant Sanchez *in praecepta Decalogi l.*
2. *lib.* 7. *c.* 23. *num.* 4. *vers. Secunda conclusio;*
Barbosa *in Concil. Trid. sess.* 25. *de Regular. et*
*Monialib. cap.* 3. *n.* 26. et alii, tale Jus irritans
Professionem Monialium receptorum supra numerum
locum non habet, quia consuetudine abrogatum
est; cum compertum sit plures saepe admitti,
nec unquam nostris temporibus auditum sit in
controversiam verti valorem Professionis, et de facto
non esse nullam talem Professionem censuit
*Sac. Cong. Concil.* teste Fagnano, *l.* 3. *decretal.*
*in cap. Non amplius* 1. *de Institutionibus n.* 32.
Numerus Monialium debet esse saltem duode- 6
cim: *Sac. Cong. Episc. et Regular. in Camerinen.*
18. *Dec.* 1600. *et* 22. *Julii* 1601. et cit. Decret.
Sacrae Congregationis Concilii *de celebr. Missar.*
et Innoc. XII. d. Const. incip. *Nuper*. Nec nume- 7
rus Monialium debet esse major numero Cellarum
Monasterii: *Sac. Cong. Episc. et Regul. in Vicen-*
*tina* 30. *Julii* 1627. In praefixione numeri distin- 8
gui debent separatim, quot debeant esse Moniales
velatae, quot conversae, et quot aliae personae
exterae Monasterii redditibus sustinendae: *Sacra*
*Congr. Episc. et Regul. in Placent.* 6. *Novembr.*
1695. *in Comen.* 23. *Julii* 1602. *in una Civitat.*
*Castelli* 13. *Maii* 1603. *in una Nullius Castri Du-*
*rantis* 29. *Augusti* 1614. Numerus Conversarum 9
calculatur ad unam pro septem Monialibus, sed
Choralium regulatur secundum proventus Monasterii:
*Sac. Cong. Episc. in Camerinen.* 21. *Feb.*
1620.
Reditus ut plurimum requiruntur triceni aurei 10
pro qualibet: *Sac. Congr. Episcop. in Ariminen.*
26. *Mart.* 1602. *et in Aquen.* 17. *Sept. ejusdem*
*anni.* In quibusdam locis quinquageni: *Ead. Sac.*
*Cong. Episcop. in Neapolitana* 19. *Jun.* 1601. In
aliis viceni quini: *Eadem Sacra Congr. Episcop.*
*in Perusina* 12. *Mart.* 1602. *et* 27. *Januar.* 1607.
Inter hos tamen reditus non sunt computanda lu- 11
cra Monialium, licet ponantur in Communi: *Sacr.*
*Congr. Episcop. in una Burgi S. Sepulcri* 26. *No-*
*vembr.* 1602. *in Aquilana* 12. *Januar.* 1604. Ubi 12
exitus major est introitu, reducitur numerus ad
proportionem, prohibendo, ne interim recipiantur
ad habitum, nisi cum licentia Sacrae Congregationis,
et dote duplicata: *Sacra Congr. Episc.*
*in Panormitana* 29. *Januar.* 1601. *in Perusina*
5. *Feb.* 1602. *in Aquilana* 12. *Januar.* 1604. *et*
*in Camerinen.* 3. *Februarii ejusdem anni*, Gregor.
XIII. Constitut. incip. *Deo Sacris*.
Adest prohibitio vestiendi, et profitendi in Mo- 13
nasteriis, ubi non est numerus praefixus: *Sacr.*
*Congr. Episc. et Regul. in Tricaricen.* 3. *Februarii*
1602. *in Reatina* 6. *Augusti ejusdem anni*; *in*
*Interamen.* 16. *Mart.* 1604. *in Placentina* 5. *April.*
*ejusdem anni, et in Tranen.* 27. *Julii ejusdem anni.*
Neque Moniales in dictis Monasteriis recipi
possunt cum licentia Sacrae Congregationis, quae
non derogat in specie praesenti prohibitione. *Ead.*
*Sacr. Congr. Episcop. in Reatina* 23. *Julii, et* 25.

*Octob.* 1602. Sicuti derogari solet, quando pro Monachanda offertur depositum conditionale duplicatum; *Ead. Sacr. Congr. Episc. in Eugubina* 28. *Aprilis* 1645.

14 Numerus augeri non potest ab Ordinario sine licentia Sacrae Cong.: *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Brundusina* 12. *Mart.* 1602. *in Lauretana* 27. *Jul.* 1604. *et* 23. *Jul.* 1649. Neque sub praetextu augmenti Reddituum: Cit. decret. Sacrae Congreg. Concil. *de celebrat. Missar.* et Innocent. XII. d. Constit. incip. *Nuper*; quae licentia non conceditur, nisi redditus ita sint aucti, ut quotannis ultra triginta aureos annuos sit aliquid reliqui: *Ead. Sac. Congreg. Episc. in Regien.* 29. *Nov.* 1605.

15 Monialis supranumeraria non potest admitti sine licentia Sacrae Congregationis. *Sacr. Congreg. Episcop.* 6. *Februar.* 1616. Gregor. XIII. Constit. Incip. *Deo Sacris.*

16 Moniales supranumerariae non subrogantur in locum Monialium decedentium intra numerum, sed semper remanent supranumerariae. In ceteris tamen ab aliis non differunt, sed illis per omnia sunt aequales, ut decreto generali declaravit *Sacr. Cong. Episc. et Regul.* 6. *Septemb.* 1604. apud Fagnan. *l.* 3. *decretal. in cap. Non amplius* 1. *de institutionibus n.* 48. *et* 49. his verbis: « Sacra Congr. negotiis Episcoporum, et Regularium praeposita, generali decreto statuit, et declaravit, Moniales, quae supra numerum in quolibet Monasterio constitutum recipiantur, in locum Monialium decedentium intra numerum nequaquam subrogari, neque impedimento esse, quin aliae in locum earumdem ex numero demortuarum recipi eo modo valeant, quo in singulis Monasteriis Moniales intra numerum possunt admitti. Quinimmo easdem sic supra numerum receptas supernumerarias semper quod hoc remanere, etiamsi in ceteris ab aliis nihil differant, sed illis in omnibus, pares, et aequales juxta cujusque Monasterii institutum esse debeant ».

17 Loca Monialium intra numerum decedentium non possunt concedi, aut promitti cuiquam puellae ante vacationem, sub poena privationis vocis activae, et passivae, aliisque arbitrio Sacrae Congregationis infligendis poenis Superioribus, et Superiorissis talia vacatura loca concedentibus, aut promittentibus. Sic decrevit *Sacr. Congreg. Episcop. et Regul.* apud Fagnan. *in c. cap. Non amplius n.* 43. *et seq.* et apud Quaranta *in summ. Bullar. verb. Monasteria Monialium pag.* 359. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 5. *quaest.* 7. *n.* 8. ubi affert decretum per extensum.

18 Moniales velatae absque dote non debent admitti; Conversae vero aliquando possunt sine dote admitti propter necessitatem, et indigentiam Monasterii: *Sacr. Congregat. Episcop.* 20. *Mart.* 1594. Dotem enim Monialis recipere simoniam non esse, et Monasterium agere posse pro illius consecutione, respondit novissime *Sac. Congregat. Concil. in Bononien.* 15. *April.* 1725. et prius die 18. *Septem.* 1663. *in causa Belgii* Dotales eleemosynae debent solvi in aere, nec potest permitti assignatio bonorum stabilium, aut censuum: *Sac. Congreg. Episcop. in Camerinen.* 28. *Martii* 1588. *in Interamnen.* 2. *Maii* 1614. Et nullatenus apud Monialium consanguineos sunt relinquendae, sed antequam puellae habitum suscipiant, penes Mercatorem, aut virum fide, et facultatibus idoneum actualiter sunt deponendae, (ubi non adsunt *Banchi*) qui ad omne Monialium mandatum absque aliqua exceptione soluturum se obliget: *Sac. Congreg. Episc. in Camerinen.* 15. *Martii* 1594. *in Neapolitana* 11. *Maii* 1640. 10. *Januarii* 1643. 20. *Januarii* 1645. 19 20

Ordinarius compellere non debet, ut depositum fiat coram ipso, sed sufficit sibi relationem fieri de persona depositarii, et Notarii rogandi: *Sacr. Congreg. Episc. in Vercellen.* 15. *Novemb.* 1606. Etiam in Monasteriis Regularibus subjectis: *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Fulginaten.* 26. *Augusti* 1650. Instrumentum Depositi rogari potest a quolibet Notario ad arbitrium Monialium, dummodo exhibeatur copia authentica in Cancellaria Episcopali: *Ead. Sac. Cong. Episc. in Aquilana* 8. *Novem.* 1652. Depositum dotis debet esse effectivum, non autem fictitium, sive confessionatum (ut saepe fit) alias, si depositum, secuta Professione, exigi non posset, et pecunia, quae forte realiter non fuit deposita, integraliter Monasterio non solveretur, Episcopus, si fictionis esset conscius, teneretur de proprio: *Sacr. Congreg. Episcop. in Portugallen.* 6. *Julii* 1615. *et in Brundusina* 15. *Januarii* 1616. 21 22 23

Depositarius, secuta Professione, compelli debet ad exbursandam pecuniam in commune Depositum Monasterii, vel in Montem Pietatis, non obstante, quod tunc non adsit occasio emendi stabilia, vel census securos: *Sacra Cong. Episcop. in Asculana* 16. *Januarii* 1630. Monialis Novitiae Professio potest differri etiam ultra annum, si dotem competentem Monasterium adhuc non receperit: *Sac. Cong. Episc.* 31. *Maii* 1597. Potest tamen admitti ad Professionem, antequam solvatur dos: *Ead. Sacr. Cong. in Nucerina* 14. *Febr.* 1653. 24 25

Superiores Regulares circa depositionem, solutionem, et implicationem dotis nihil disponere possunt sine licentia Ordinarii sub poena privationis vocis activae, et passivae, et Officiorum: Gregor. XV. Constit. 18. incip. *Inscrutabili*, et *Sac. Congr. Epis. et Regular. in Dertonen.* 15. *Nov.* 1652. et saepe alibi. 26

Quantitas dotis pro Monialibus numerariis non debet esse minor scutis ducentis Monetae Romanae: *Sac. Congreg. Episc. et Regul. in Ferentina* 12. *Septembris* 1614. *in Forolivien.* 1. *Septembris* 1645. Nisi fundator minorem statuisset: *Eadem Sacr. Congreg. Episcopor. in Reatina* 3. *Aprilis* 1618. Et haec expendi potest in utilitatem Mo- 27 28 29

nasterii, cum sola licentia Superioris Monasterii,
Monacell. *part.* 2. *tit.* 12. *formul.* 5. *n.* 3. *in fine*:
*Ead. Sacr. Cong. Episcop.* in *Ariminen.* 22. *Maii*
30 1601. *in* Ferrarien. 23. *Mart. ejusdem anni.* Prae-
terquam in Monasteriis nuper erectis, in quibus
etiam dotes numerariae sunt investiendae: *Ead.*
31 *S. Cong. Episc.* in *Capaccien.* 23. *Julii* 1603. Non
potest Ordinarius praefigere quantitatem dotis
etiam numerariae, ita ut moniales non possint
amplius recipere: *Eadem Sac. Cong. in Bononien.*
8. *Novemb.* 1604. Si ea major quantitas sponte
solvi velit: *Ead. Sac. Cong. in una Civitatis Ca-
stellanae* 3. *Decemb.* et in *Aretina* 17. *Decemb.*
32 *ejusdem anni.* Dotes hodie minui non possunt si-
ne licentia Sac. Coug. *Ead. Sac. Cong. Episc.* 1.
*Decemb.* 1645.
33 Pro Monialibus supranumerariis solvitur dos du-
plicata: *Sac. Cong. Episc. in Novarien.* 20. *Sep-*
34 *temb.* 1594. *in Voloterrana* 22. *Aug.* 1605. Dos
duplicata significat duplicatam summam ejus, quae
in receptione Monialis intra numerum dari con-
suevit, ita tamen, ut ubi summa minor est ducen-
tis scutis, ibi saltem solvantur 400. et non mi-
nus: *Eadem Sacra Congreg. in decreto generali* 6.
*Septemb.* 1604. Nunquam enim potest esse minor
Scudis quadringentis Monetae Romanae: *Eadem
Sac. Cong. in Amelien.* 8. *April.* 1603. *in Anco
nitana* 12. *Maii* 1603. *in Ferentina* 12. *Septem-
bris* 1614. *in Eugubina* 6. *Novemb.* 1643. et sae-
35 pe alibi. Nec de dotibus supernumerariis possunt
Moniales aliquid condonare: *Ead. Sac. Congr.* in
*Reatina* 22. *Aprilis* 1603.
36 Investiri debent omnino dotes supranumerariae:
*Ead. Sac. Congr. Episcop.* in *Castellana* 25. *Jul.*
1574. *in Mediolan.* 22. *Martii* 1602. et saepe ali-
37 bi. Etiam Capuccinarum : *Ead. Sacra Congr.* in
38 *Lauretana* 13. *Martii* 1603. Velatarum tamen,
et non Conversarum, quia praeceptum investiendi
dotes supranumerarias intelligitur solum de Cho-
ralibus: *Eadem Sac. Cong in Parmen.* 15. *Sept.*
1603. *in Fulginaten.* 14. *Novemb.* 1625. et saepe
39 alibi. In stabilibus, vel, iis deficientibus, in cen-
sibus securis: *Ead. Sac. Cong.* in *Ferrarien.* 14.
40 *Novembr.* 1601. Vel in extinctione censuum: *Ea-
dem Sac. Congregat.* in *Pistorien.* 12. *Julii* 1604.
41 Vel in locis Montium Urbis non vacabilibus: *Ead.
Sac. Congreg.* in *Comen.* 23. *Julii* 1602. Si vero
cum licentia Sacrae Congregationis assignata fue-
rint in dotem loca Montium vacabilia, vendi de-
bent, et praetium investiri: *Eadem Sacra Congr.*
in *Camerin.* 8. *Aprilis* 1603.
42 Non solet concedi licentia alienandi totam do-
tem supranumerariam, neque pro causis urgentis-
simis, sed tantum dimidium cum onere reinve-
stiendi: *Ead. Sac. Cong.* in *Brixien.* 23. *Februa-*
43 *rii* 1603. *in Perusina* 13. *Jan.* Consumentes, vel
expendentes dotes supranumerarias sine licentia,
licet in utilitatem, incurrunt Excommunicatio-
nem, a qua non absolvuntur, nisi cum onere re-
stituendi tantundem: *Ead. Sacr. Congr.* in *Are-
tina* 24. *Martii* 1597. *in Cremen.* 27. *Septembr.*
1601. Et Abbatissa suspenditur ab Officio, vel si 44
non est amplius in Officio, punitur aliis poenis;
Depositarii vero, qui illas exbursaverunt contra te-
norem licentiarum, coguntur ad solvendum de no-
vo: *Ead. Sacr. Congr. Mediol.* 4. *Augusti* 1603.
In dotibus recipiendis nulla est facienda diffe- 45
rentia inter Terrerias, ed Advenas: *Sacra Congr.
Episc. et Regul.* 3. *Septemb.* 1616. apud Tamburin.
*de Jure Abbatiss. disput.* 5. *quaest.* 7. *n.* 5. et
Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium No-
vitiarum alimenta n.* 12. Cardinalis tamen Petra
*tom.* 3. *Comm. ad Constitut.* 12. *Innocent. IV. n.*
52. dicit, id alicubi ex justo motivo non servari,
adeoque in hoc servandam esse consuetudinem,
sicuti servanda est in exigenda majori dote pro
recipienda aliqua defectuosa, seu minus apta Of-
ficiis Monasterii, aut quae velit ab ipsis dispensa-
ri, *arg. cap. Cum consuetudinis* 9. *et cap. Cum
tant.* 11. *de consuetudine, l. Nam Imperator* 38.
*ff. de Legib.* Consuetudo enim, quae sic servari vi-
detur, est optima Legum Interpres, *cap. Cum di-
lectus* 8. *de Consuetud. l. Si de interpretatione* 37.
*de Legib.* Vide ipsum *loc. cit. a n.* 48. *ad* 51. ubi
allegat. Card. de Luca et alios, Rosignolum de *do-
te part.* 2. *fol.* 233, *n.* 8. *et* 9. et alios ab ipso
citatos.
Dotem triplicatam solvit tertia Soror, si nume- 46
rus Monialium sit minor 90. Si vero major, admit-
titur cum duplicata: *Sacra Congregatio Episcop.* in
*Bononien.* 25. *April.* 1662. Si vero Pater sit be- 47
nemeritus, etc. admittitur etiam cum dote ordi-
naria: *Eadem Sac. Congreg. in una Venetiarum* 26.
*Octobris* 1604. *in Faventina* 12. *Martii* 1608. In 48
Bracarensi autem 27. *Augusti* 1616. sic rescripsit
illi Archiepiscopo. « Utique haec Sacra Congre-
gatio, et infra: Aut igitur tertia Soror intra prae-
finitum Monialium numerum in Monasterium in-
troducenda est, aut supra illum; Si ut numerata
ingredi voluerit, eleemosynam totalem duplicatam
Monasterio persolvat; suffragioque tam activo,
quam passivo carebit, quousque altera ex duabus
ejus sororibus e vita decesserit; Si ut vero supra
definitum Monialium numerum admitti petierit,
speciali Sacrae hujus Congregationis licentia opus
erit, quae quidem concedi non solet, nisi ex con-
ditione, ut ipsa tertia Soror triplicatam eleemo-
synam dotalem Monasterio solvat, nec reliquis e-
jus duabus Sororibus simul superstitibus activo,
vel passivo suffragio gaudeat ».
Potest ex gratia vestiri Monialis intra numerum 49
cum dote ordinaria, non obstante, quod ibi ha-
beat alteram sororem germanam cum multis con-
sobrinis: *Sacra Congregat. Episcopor.* in *Vercellen.*
14. *Maii* 1601. *in Imolen.* 19. *Novembris* 1620.
Etsi de rigore Justitiae, secunda Soror deberet
solvere dotem duplicatam; *Eadem Sac. Congr.* in
*Aretina* 27. *Octob.* 1603.
Monialis translata ad aliud Monasterium, nisi 50
aliud disponat Sacra Congregatio, relinquit dotem

primo, solvitque novam secundo: *Sacra Congreg. Episcop. in Viterbien.* 2. *Augusti* 1580. *in Neapolitana* 20. *Julii* 1583. *in Paduana* 20. *Martii* 1601. *in Tropien.* 25. *Februarii* 1603. *in Concordien.* 4. *Martii ejusdem anni*, *in Messanen.* 29. *April. ejusdem anni, in Carmelitar. discal.* 3. *Aug.* 1635.

51 An autem Monialis translata possit secum deferre ad Monasterium *ad quod*, vel debeat relinquere Monasterio *a quo* bona alia, quae habet? Attendenda est dispositio Sacrae Congregationis in concessione facultatis transeundi, quae juxta varias circumstantias varie solet demandare: In dictis enim *Neapolitana, et Carmelitar. discalceat.* et aliis citatis statuit, etiam alia bona Monialis translatae debere remanere Monasterio *a quo* sicuti solet etiam statuere in transfiliationibus Regularium, nempe quod bona, et Jura quaesita remaneant integre, et illibata Conventui *a quo*, ut *in Neapolitana* 20. *Januar.* 1719. in causa Baccalaurei Anselmi Viana Minoris Conventualis, et saepe alibi. Immo quandoque solet etiam demandare, ut aliqua pars Livelli remaneat Monasterio *a quo*, ut practicavit *in Neapolitan.* 13. *Aug.* 1714. *Ponente Eminentiss. Card. Corsino*, ex post Summo Pontifice, in qua duabus Monialibus ex Familia Caracciola concessit gratiam transeundi a Monasterio S. Pontii ad aliud S. Josephi, « Injuncta tamen obligatione subministrandi quotannis Monasterio S. Josephi, vita durante Monialium transferendarum, Ducatos 40. pro qualibet »; remanentibus decem ducatis pro qualibet primo Monasterio, quia Livellum dictarum Monialium erat ducat. 50. Sic apud Ursayam *tom.* 3. *part.* 2. *discept.* 1. §. 22. *n.* 29. Monacell. autem *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 7. *n.* 12. tenet, et refert, quod eadem Sacra Congr. Episcop. statuit, quod Monialis translata deferat ad Monasterium *ad quod* alia bona, si quae habet, relicta solummodo prima dote Monasterio *a quo*, ut sequendo opinionem Card. de Luca *de Regularib. disc.* 39. *n.* 17. tenuit Sac. Congreg. Episc. referente Eminentiss. Card. Tanara *in Hispal. Transitus* 23. *Januarii* 1699. Vide ipsum Monaceli. *p.* 2. *tit.* 13. *formul.* 5. *a. n.* 21. *usque in finem*, ubi affert varia decreta ad rem, et plura notabilia adducit.

52 Moniales praeter dotem Monachandae possunt etiam per pactum aliquod aliud recipere pro Sacristia, vel infirmaria, non autem alio titulo. Monacell. *p.* 1. *Tit.* 11. *Form.* 7. *n.* 9. ubi refert, quod sic declaravit *S. Cong. Episcop. in Ulyssipon.* 5. *Novembr.* 1616. Papae oraculo, ibi: « Sanctissimus D. N. censuit, eleemosynas, quae per pactum Sacristis, et Infirmariis Monasteriorum Monialium dari solent, non comprehendi in decreto, quo propinarum solutio per Moniales, dum ad habitum, vel ad Professionem admittuntur, fieri solita, interdicitur ».

53 An autem excusari possit a Simonia, et ab Excommunicatione consuetudo vigens in quibusdam Monialium Monasteriis, quod praeter dotem Novitiae datam Monasterio, dentur etiam singulis Monialibus aliquae portiones pecuniae, quas propinas vocant, ut v. g. quatuor, vel duo argentei, una candela, unum linteum, et hujusmodi? Variant Doctores. Quod talis consuetudo excusari possit, tenent Sanchez *in opusc. lib.* 2. *cap.* 3. *dub.* 23. n. 6. D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 2. §. 5. *q.* 6. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 90. *n.* 23. ubi sic expresse ait; « Haec autem consuetudo nulla alia ratione mihi videtur posse a Simonia excusari, nisi asserendo dotem, quae exigitur ad sustentationem Monialis, non consistere in indivisibili, sed sicut taxari potest sexcentis ducatis, etiam taxari potest sexcentis, et quinquaginta distributis hoc modo, ut sexcenta applicentur Communitati, seu Monasterio, et alia quinquaginta distribuantur inter Moniales, singulis dando illos quatuor, vel duos argenteos, candelam, linteum, et hujusmodi, ut suis necessitatibus subveniant ». Sic praecise Pignatell. *loc. cit.* et, ipso citato, Cajetanus de Alexandris, et in hoc sensu posse excusari tenent etiam alii. Dummodo tamen in his moderatio adhibeatur, et saltem, si propter consuetudinem recipiuntur, non negentur spiritualia, etiamsi illa non dentur, sed servetur modus illa petendi praescriptus *in cap. Ad Apostolicam* 42. *de Simonia*, ut recte advertunt Suarez *tom.* 2. *de Relig. lib.* 4. *de Simonia cap.* 17. *n.* 18. Cajetan. de Alexandris *l. c.* Pignatell. *loc. cit. n.* 14. et alii.

Multi tamen, ut videre est apud Monacell. *part.* 3. *tit.* 4. §. *de Excommunic.* 1. Pignat. *cit. consult.* 90. *a n.* 23. Bonac. *de Simonia qu.* 7. §. 4. *n.* 11. Barbosa *in Extravagant. Sane* 1. *de Simonia n.* 3. docent, quod talis consuetudo excusari non possit, at huic opinioni favet decretum *Sac. Cong. Episc. et Regul.* quae *die* 2. *Julii* 1589. *et in Lusitana* 6. *Junii* 1615. *ad* 2. propinarum, seu munerum largitionem Monialibus faciendam, tam in ingressu, seu in suscipiendo habitum Regularem, quam in Professione emittenda, tamquam abusum omnino abrogari mandavit, ac prohibuit sub poena etiam Censurarum. Sic refert Pignat. *cit. consult.* 90. *n.* 33. *et clare Extr. Sane* 1. *de Simonia*, ubi Urban. IV. ad eliminandum Simoniae crimen, quod occasione ingressus in Religionem cum fidelium scandalo, et damno committebatur (relictis in suo robore poenis a Jure statutis) districtius inhibuit omnibus Regularibus utriusque sexus per haec precisa verba: « Ne tam a maribus, quam a mulieribus volentibus ingredi eorum Religiones, Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Domus, seu loca in earumdem personarum recaptione, aut ante, vel post illam, quoscumque Pastus, Prandia seu Coenas, Pecunias, Jocalia, aut res alias etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quamvis pium alium usum deputata, vel deputanda directe, vel indirecte petere, vel exigere quoquomodo praesumant ... Illa dumtaxat, quae personae ipsae ingredientes pure, et sponte, et plena liberalitate, 54

omnique pactione cessante, dare, vel offerre Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, et Domibus hujusmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi; Nos enim, qui secus egerint, si sint singulares personae, tam dantes, quam recipientes, hujusmodi Excommunicationis, et si Capitulum, vel Conventus fuerit, suspensionis sententiis eo ipso decernimus subjacere, a quibus praeterquam in mortis articulo absolvi nequeant absque Sedis Apostolicae licentia speciali »: Unde quod non liceat aliquid peti, seu exigi, neque titulo eleemosynae pro admittendis ad Habitum, et professionem Regularem, patet etiam ex declaratione Sacrae Congregationis Concilii, quae *in una Leodien. pro PP. Carmelitis calceatis huic quaesito pro maribus facto* 9. *Februar.* 1697. respondit: *servetur dispositio Juris.* Sic refert Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 7. *n.* 8. De Jure autem est, quod Religiosi, et Religiosae non possunt, nec debent pretio recipi in Monasterium, *cap. Quoniam* 40. *de Simonia*, *et cit. Extravagant. Sane* 1. *de Simonia.* Vide verb. *Novitius art.* 2. *a n.* 20. *ad* 23.

55 Unde jure merito in Constit. Alex. VII. incip. *Pro commisso*; et in Edictis Innocent. XI. anno 1676. et 1684. et Innocent. XII. anno 1692. et Clement. XI. anno 1702. in Urbe publicatis prohibentur expresse Monialibus sub poenis privationis vocis activae, et passivae, et Officiorum ipso facto incurrendis, ea omnia, quae in dicta *Extrav.* 1. *de Simonia* continentur, aliaque de novo statuuntur pro Monachandis in Monasteriis Urbis, quae ut ab omnibus prae oculis habeantur, datur hic ad litteram Edictum Clementis XI. supradicta complectens.

## EDICTUM.

*Pro Puellis admittendis ad Habitum Monasticum, et Novitiis Regularem professionem emissuris.*

*Gaspero per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina della S. R. C. Cardinale Carpegna, della Santità di N. Signore Vicario Generale ec.*

La Santità di Nostro Signore ordina, che le RR. Madri Abbadesse, Priore, Superiore, Camerlenghe, altre Officiali, Monache, ed Oblate tutte dei Monasteri di Roma senza veruna eccezione debbano osservare, tener affissi, e leggere nei tempi assegnati, cioè nella prima Domenica dell' Avvento, e terza dopo la Pentecoste la Costituzione della Santa memoria d' Alessandro VII. emanata li 24. Settembre 1657. per moderare le vane, e superflue spese ne' suddetti Monasterj, e trasportata per maggior intelligenza, e per non andar in disuso, in volgare. Ed in oltre gli Editti pubblicati da noi per ordine della S. M. d' Innocenzo XI. li 19. Novembre 1676. e li 28. Febraro 1684. incaricando specialmente la Santità Sua quel che nell' ultimo Editto diffusamente si dichiara circa le Zitelle d' ammettersi all' Abito, e le Novizie alla Professione, cioè che nè le medesime, nè li loro Parenti, o alcun altro in nome delle suddette possano dare cosa alcuna per occasione di dette funzioni, nè in denaro, nè in spezie tanto alle suddette Superiore, Officiali, Monache, Converse, Novizie, Educande, quanto al Confessore, Fattori, ed altri Ministri Secolari, o Regolari sotto le pene, a chi contravenisse, tanto nel dare, come nel ricevere contenute nella detta Costituzione Apostolica, ed Editti, che sono la privazione delli loro Offizj alle Superiore, e della voce attiva, e passiva all' altre Monache, riservata al Sommo Pontefice, ed altre pene a nostro arbitrio, e parimente, che in occasione delle nominate funzioni non si faccia pompa alcuna d' apparati fuori della Chiesa, ma che si adorni al di dentro con gli apparati, argenti, e supellettili del medesimo Monastero; permettendosi solo, che a titolo d' una moderata ricreazione si contribuisca dalle dette Zitelle, o Novizie, o da' loro Parenti una limitata somma da arbitrarsi dalla Superiora di ciaschedun Monastero con nostra approvazione ( dove però vi è l' uso ) e che non ecceda la quantità di quattro Giulj per ciascheduna di quelle, che commorano ne' Monasterj, e devono participare di detta ricreazione; Di più si diano solo le candele necessarie per la Chiesa in quella Funzione, ed una candela a ciascheduna Monaca, che non dovrà eccedere il peso di mezza libra; Ed acciò non si manchi alla puntual osservanza, come Nostro Signore con sommo suo dispiacere ha sentito, che si trascura in alcuni Monasterj di quest' alma Città in gran pregiudizio dell' osservanza Regolare, e della vocazione di tante oneste Zitelle, che per l' eccessività delle dette vane spese non abbracciano lo stato Religioso; La Santità sua coll' oracolo della sua viva voce ci ha incaricato di far precetto formale di Santa Obbedienza, siccome facciamo a tutte le RR. Madri Abbadesse, Superiore, Offiziali, Monache, ed Oblate, ancorchè non abbiano clausura, o voti, che oltre le cose suddette permesse non ardiscano pigliar altro, sia denaro, o qualunque roba in specie dalle Zitelle, quando pigliano l' Abito, nè dalle Novizie per causa, o quando fanno la Professione, nè dalli Parenti delle medesime, nè da altri in nome loro per qualsivoglia tempo prima, o dopo le dette Funzioni sotto qualunque titolo, colore, o pretesto, sia mancia, regalo, offerta, o altro anche volontariamente dati, non ostante qualsisia consuetudine, uso, o pratica in contrario, quale dichiariamo abuso, riservando a Noi la facoltà di assolvere quelle, che contraverranno, il che non faremo, se non seguita l' effettiva restituzione di quel che han ricevuto; Volendo Sua Santità, che non le possano assolvere li Confessori Ordinarj, o Estraordinarj, Secolari, o Regolari in qualunque modo privilegiati.

Alli suddetti Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Ministri, s' ingiunge sotto pena della privazione de' loro Offizj, ed altre pene anche più gravi ad arbitrio nostro, di non dover pigliare cosa alcuna, come sopra, dalle Zitelle, che pigliano l'Abito, nè dalle Novizie, che professano.

Di più che alle Abbadesse, o Superiore, quando sono elette, non si dia il possesso dei loro Offizj, se prima non giurano avanti di Noi, o del Nostro Deputato di osservar, e di far osservare per quel, che spetta, o dipenda da loro, quanto di sopra si è ordinato circa le mancie, offerte, e regali in ordine alle Zitelle, e Novizie suddette: E che ogni volta, che qualche Zitella dovrà prendere l'Abito, o che la Novizia dovrà professare, prima che si spedisca la licenza, debba notificarsi alle medesime, quando si esplora la loro volontà, ed alli Parenti da parte di N. S. l' ordine di non dare cosa alcuna, fuorchè la dote, e le cose suddette permesse.

Finalmente è intenzione della Santità Sua, che le Zitelle da vestirsi vadino in quel giorno alla Chiesa con Abito modesto, senza gioie, ed altri abbellimenti, o pompe, che impediscono, e distraggono dalla divozione, con che si deve ricevere il Sagro Abito Religioso; e tanto queste prima di pigliar l'Abito, quanto le Novizie prima della Professione debbano fare gli esercizj spirituali secondo gli ordini emanati dalla santa memoria d' Innocenzo XI.

Intende anche espressamente la Santità di N. S. che, siccome la suddetta Costituzione Apostolica, ed i Nostri passati editti, così la disposizione del presente sia universale a tutti i Monasterj di quest' Alma Città, compresi quelli, che hanno Protettori particolari di qualsivoglia grado, qualità, o condizione, anche se fossero gli Eminentissimi Signori Cardinali, ovvero, che n' abbiano la cura i Regolari, e che si debbe procedere da Noi all' esecuzione delle pene in esso contenute, non solamente contro le Religiose, che in qualunque modo trasgredissero, ma contro gli suddetti Confessori, Deputati, Fattori, Sagrestani, ed altri Ministri Secolari, o Regolari, se ricevessero cosa alcuna dalle suddette Zitelle, e Novizie, rispettivamente nelle occasioni di sopra espresse, e contro qualsisia altra persona di qualsivoglia grado, e condizione, che concorresse alle dette spese, col dare, o proccurare in prestito apparati, argenti, e suppellettili per le nominate funzioni, con facoltà di procedere tanto a pene pecuniarie, come corporali a nostro arbitrio secondo la gravità della trasgressione.

Volendo, che il presente nostro Editto, notificato che sarà in ciaschedun Monastero, obblighi tutte, non solo al presente, ma in avvenire, come se fosse loro personalmente intimato, e per togliere ogni abuso, che potesse mai introdursi in contrario, ordiniamo, che si tenga affisso, e si legga in Refettorio colla suddetta Costituzione Apostolica, e con gli Editti ne' tempi assegnati, come sta espresso di sopra.

*Dato dalla solita nostra Residenza questo di 2. Marzo 1702.*

*G. Card. Vicario.*

*N. A. Cuggiò Segr.*

» Io infrascritto Mandatario dell' Eminentissi-
» mo Signor Cardinal Vicario ho portato il sud-
» detti ordini alli Monasterj di Roma alli cinque
» Marzo.

*Santi Fabri.*

Hinc multum expedit, et prope necessarium videtur, quod Ordinarii locorum in suis Dioecesibus curent exemplo Episcopi Urbis, et Orbis, ut Moniales servent dispositionem dictae *Extravagant. Sane* 1. *de Simonia*, d. Constit. Alexandri VII. incip. *Pro commisso*, et dictorum Edictorum Innocentii XII. et Clementis XI. quorum ultimum, ut alia complectens, fuit supra ad litteram datum: Et sic cessabunt pericula Simoniae, et incursus censurarum; Sic monent Pignatell. *cit. consult.* 90. *n.* 24. Monaceli. *part.* 3. *tit.* 4. *de Censur. contra Monial. Formul.* 1. *num.* 6. et alii. 56

Insuper curare debent Episcopi omnes Italiae, et Insularum adjacentium, siculi et Superiores Regulares, quod omnimode a Monialibus sibi subjectis observentur sequentes Clementis XI. ordinationes. 57

## EPISTOLA

Encyclica, quae jussu Summi Pontificis universis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ceterisque Italiae, ac Insularum adjacentium Ordinariis, necnon Superioribus Generalibus Ordinum Regularium, quorum Regimini Monialium Monasteria subsunt, districte mandatur, ut Monialibus sibi subditis inhibeant, ne occasione Officiorum, sive antequam illa exercere incipiant, sive postquam illis perfunctae fuerint, ullos sumptus proprio, et peculiari earum nomine faciant. 58

La Santità di Nostro Signore, che con paterno amore, ed Apostolico zelo invigila incessantemente a togliere gli abusi, e promuovere il bene spirituale di tutto il Cristianesimo, non lascia di stendere l' occhio della sollecita sua pastorale attenzione alla buona direzione delle persone Religiose, e specialmente delle Sacre Vergini, che con ragione si chiamano *Illustrior portio Gregis Christi*, sperando da essa, non solo di conseguire la loro santificazione, ma ancora di poter ottenere per mezzo delle orazioni di queste dilette Spose del Nostro Signor Gesù Cristo, quando veramente attendano con tutto il loro spirito a quella Religiosa perfezione, a cui si sono consecrate, specialis-

simi ajuti dal medesimo Signore nelle gravissime, e pur troppo note calamità, che di presente affliggone per ogni parte la Santa Chiesa: che però, avendo inteso da varie parti, che uno de' principali impedimenti al profitto spirituale delle medesime Religiose ne' Monasterj dell'Italia, ed Isole adjacenti proviene dalle spese, che sono costrette di fare le Monache particolari in occasione de' loro Offizj, derivando da ciò (oltre le vessazioni importune, che si danno alli Padri, Madri, ed altri Parenti, quali talvolta non possono corrispondere) necessariamente la distrazione dall' Orazione, e culto di Dio, l'inosservanza delle Regole, l'attaccamento biasimevole alli beni terreni, e talvolta anco con pregiudizio del voto della Santa Povertà, le continue inquietudini, gli stenti, e le occasioni di trattare con troppa libertà, e frequenza con i secolari con danno scambievole delle anime, e inconvenienti anco più gravi, de' quali giungono frequenti, e quotidiani ricorsi alle orecchie de' Superiori Ordinarj delle Sagre Congregazioni, e della stessa Santità Sua; E volendo la medesima, che onninamente si ponga un efficace rimedio a'suddetti disordini, siccome ha comandato, che a quelli opportunamente si proveda rispetto alli Monasterj di quest'Alma Città di Roma, con diverse ordinazioni contenute in un Editto sopra di ciò pubblicato sotto il dì 4 Giugno prossimo passato, così per curare con egual rimedio l'istesso gravissimo male anco negli altri Monasterj d'Italia, e dell'Isole adjacenti, ha incaricato a me d'ingiungere strettamente in suo nome a V. S. e nell'istessa maniera a tutti gli altri Ordinarj d'Italia, e dell'Isole suddette, come parimente alli Superiori Generali delle Religioni presidenti a'Monasteri di Monache; che fatti bene ponderare dalle Religiose a lei sottoposte i sopradetti disordini, e le pessime conseguenze, che da essi provengono, e quanto all' incontro sia per conferire alla loro Religiosa quiete, ed a liberarle da infiniti fastidj, rimorsi, e scrupoli, l'alienarsi affatto dal pensiere, e sollecitudine d' ogni privato interesse temporale: Ella seguendo l'esempio di quel, che si è fatto in Roma, incarichi sotto precetto formale di Santa Obbedienza con riservare a sè la facoltà di assolvere, ed in oltre sotto pena di privazione d'Offizio, e della voce attiva, e passiva, e altre a suo arbitrio a tutte le Abbadesse, Superiore, Camerlenghe, Sagrestane, Rotare, ed altre Monache Offiziali di tutti li Monasteri, che non facciano, nè permettano rispettivamente, che da altre si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse data loro comodità da' Parenti, e da altre persone, duranti li loro Offizj nè meno quelli finiti, o prima di esercitarli, nè di dare cos' alcuna di qualsivoglia valore a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualunque altro titolo, che abbia causa, occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, non solo alle Superiore, Officiali, Monache, Novizie, e altre, che dimorano nel Monastero rispettivamente (quali pure non dovranno riceverla), ma nè anche alli loro Superiori benchè Regolari, Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Offiziali del Monastero, anzi ne meno alla Chiesa, o alla Sagrestia, ma qualsivoglia spesa da farsi nelli esercizj di detti Offizj, o per celebrare le loro Festività, o per occasione delle medesime, quale dovrà sempre essere conveniente, e moderata, si faccia colle rendite del Monastero senza contrarre debito alcuno. Al qual effetto dovrà V. S. efficacemente ingiungere, tanto alle Superiore, ed Officiali, quanto alli Deputati, Sindaci, ed Economi di ciaschedun Monastero, di procurare, che le suddette spese, come sopra, moderate, si stabiliscano dentro breve termine con li modi, che stimeranno più proprj e convenienti, da approvarsi da lei secondo le rendite de' medesimi Monasteri. Intendendo inoltre espressamente la Santità Sua, che la disposizione di quanto si contiene nella presente Lettera, sia universale, e comune a tutti li Monasteri di Monache eziandio governati da' Regolari, e di qualunque altro Superiore, benchè privilegiato, e privilegiatissimo, e degno di special menzione, o in qualsivoglia altro modo esenti, o anche immediatamente soggetti alla Santa Sede, come parimente alle Case d' Obblate, benchè non abbiano clausura, nè voti solenni. Così dunque V. S. dovrà far osservare con tutta la diligenza, e attenzione: Ed in caso, per conseguire pienamente l' effetto, che si desidera, quale sommamente preme alla Santità Sua, Ella abbia bisogno in qualche cosa delli oracoli, e autorità della Santa Sede, non manchi di ricorrere alla medesima con certa fiducia di venire assistita con tutto quell'ajuto, o protezione, che si giudicherà espediente per ottenere onninamente il complemento di cosa sì necessaria alla quiete, e benefizio spirituale delle Religiose, e tanto importante al servizio del Signor Iddio, da cui le prego ogni maggior felicità.

*Roma 28. Luglio 1708.*

G. CARDINAL DI CARPEGNA PREFETTO.

*Ferdinando Arcivescovo di Nicea Segr.*

## EPISTOLA

59 Encyclica ad universos Italiae, Insularumque adjacentium Ordinarios, nec non Monialium Superiores Regulares conscripta, qua disposita in alla praecedenti Epistola declarantur.

Per provvedere alla Religiosa quiete delle Monache, e liberarle da rimorsi, e scrupoli, come da ogni sollecitudine di privato interesse temporale, ordinò già la Santità di Nostro Signore con Editto, o sia Lettera circolare in data delli 28. del passato mese di Luglio, che tutte le spese degli Offizj, si facessero con le rendite de' Monasterj;

Ora a fine di soddisfare alle istanze di alcuni Monasteri, che hanno in ciò ricercata qualche più chiara spiegazione: La Santità Sua col parere d'una Congregazione spezialmente deputata, ha comandato, e comanda, che in virtù delli decreti Apostolici fatti per l'osservanza del voto della Santa povertà i livelli, o vitalizi si consegnino, o confondano nella Cassa comune a disposizione della Superiora, la quale somministri alle Monache, quanto gli occorre per le loro necessità religiose, ed il rimanente converta in beneficio del Monastero per sovvenirlo, ed abilitarlo a supplire alle spese necessarie per li Offizj, ed altro: restando però sempre nel suo vigore la disposizione, e penalità del prefato Editto, o sia Lettera Circolare; S'ingiunge per tanto efficacemente a V. S. di procurare, che si metta in pratica ciò che sopra si è detto, nel che sommamente preme il Santo zelo di Nostro Signore, che desidera l'obbedienza dovuta ad un ordine sì necessario, non meno per il profitto spirituale, che per la quiete temporale dell'animo di tutte le Religiose. Glielo significo, ed il Signor Iddio la prosperi.

*Roma* 26. *Gennaro* 1709.

G. CARD. DI CARPEGNA PREFETTO.

*Ferdinando Arcivescovo di Nicea Segr.*

## EPISTOLA

60 Jussu Summi Pontificis ad Eminentissim. Archiepiscopum Neapolitanum conscripta, qua illi significatur, ut in Monasteriis ejusdem Civitatis disposita a Sanctitate sua de sumptibus a Monialibus occasione Officiorum faciendis exacte observari mandet.

Essendo giunto all'orecchio di Nostro Signore, che in codesti Monasteri di Monache soggetti a Vostra Eminenza contro gli Ordini dati dalla Santità Sua col mezzo di questa Congregazione a tutti i Monasterj d'Italia con Lettera circolare del 28. Luglio 1708. le Abbadesse, Vicarie, Cellerarie, Camerienghe, Sagrestane, Rotare, ed altre Monache Offiziali, tanto nell'ingresso, che nel fine dei loro Offizio faccino spese eccedenti, anche sopra la somma di ducati ottocento, e più, a titolo di pietanze alle Monache, e a'loro Superiori, benchè Regolari, Confessori, Deputati, Fattori, ed altri; E conoscendo sua Beatitudine, che da ciò deriva la tepidezza delle Religiose nello spirito, la distrazione dall'Orazione, e dal culto di Dio, l'inosservanza della Regola, e forse talvolta il pregiudizio del voto della santa Povertà, mi ha comandate di scrivere a V. Em., che si compiaccia d'incaricare sotto precetto formale di Sant'Obbedienza con riservarne a sè la facoltà d'assolverne, ed in oltre sotto pena di privazione d'Offizio, e della privazione di voce attiva, e passiva, ed altre a suo arbitrio alle Monache Offiziali suddette, che non facciano, nè permettano, che da altri si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse data loro comodità da' parenti, o da altre persone, duranti i loro Offizi, ma nè meno quelli finiti, ed esercitati, nè anche a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualsisia altro titolo, che abbia causa, occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, e come più amplamente si contiene nella suddetta circolare del 28. Luglio 1708. la quale vuole Sua Santità che venga in ogni sua parte puntualmente, e religiosamente osservata. Nell'ubbedienza agli ordini supremi di Nostro Signore col significarlo a Vostr'Eminenza, perchè cooperi con tutto il suo zelo a sì santa, e pia intenzione di sua Beatitudine, le bacio ec.

*Roma* 26. *Giugno* 1716.

FERDINANDO CARD. D'ADDA PRO-PREFETTO.

*V. Arcivescovo di Damasco Segr.*

## EPISTOLA

Jussu Summi Pontificis ad Nuncium Apostolicum in Civitate Neapolitana conscripta, qua illa injungitur, ut in Monialium ejus Jurisdictioni subjectarum disposita a Sanctitate sua de sumptibus a Monialibus occasione Officiorum faciendis inviolabiliter observari curet. 61

Preme sommamente a Nostro Signore, che venghino esattamente osservati gli Ordini trasmessi, anche al suo Antecessore, con Lettere di questa Sagra Congrerazione de' 28. Luglio 1708. circa la superfluità delle spese, che si fanno dalle Abbadesse, Vicarie, ed altre Monache Offiziali duranti e finiti i loro Offizj, sì nelle pietanze per le altre Monache, loro Superiori, Confessori, Deputati, Fattori, e simili altri Ministri, che nelle occasioni di Feste si fanno. Sentendosi però, che ne' Monasteri di codesta Città soggetti alla Giurisdizione di V. S. non solo non vengono osservati tali ordini, ma che anzi venghino fatte spese eccedenti la somma di ottocento e più ducati in pietanza, e celebrazione di Feste contro la pia, e savia mente di sua Beatitudine, che pur troppo prevede, quanto detrimento sia con ciò per risultare alle Religiose nella via dello spirito, nella distrazione dall'Orazione, nel culto di Dio, nell'osservanza della Regola, e forse anche talvolta nel voto della Santa Povertà, mi ha pertanto comandato di scrivere a lei, che come Ministro Apostolico, a cui soggiacciono i Monasteri esenti dalla Giurisdizione di cotesto Eminentissimo Arcivescovo, dovrà dar esempio a quelli, che sono immediatamente soggetti a sua Eminenza, faccia precetto formale di Santa obbedienza, con riservare a sè la facol-

tà di assolverne, ed inoltre sotto pena di privazione di Officio, delle voci attiva, e passiva, ed altre da arbitrarsi da lei alle Monache, ed Offiziali suddette di ciascun Monastero esistente sotto il suo governo, che non facciano, nè permettano, che da altre si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse data loro comodità da' Parenti, o da altre persone, duranti, e finiti i loro Offizj, nè anche a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualsivoglia altro titolo, che abbia causa occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, e come più amplamente si contiene nella menzionata Lettera circolare de' 28. Luglio 1708. E susseguentemente procuri con tutta efficacia, che sia il tutto eseguito, e si proceda contro chi trasgredirà onninamente alle pene, essendo spezialmente ordine della Santità di Nostro Signore, che V. S. in tal affare facci riconoscere la sua vigilanza. Così ella eseguirà in ossequio de' supremi cenni di sua Beatitudine; e le prego ec.

*Roma* 29. *Giugno* 1716.

F. CARD. D' ADDA PRO-PREFETTO.

*V. Arcivescovo di Damasco Segr.*

62 **Affertur ad id novissima similis dispositio Benedicti XIV. ut habetur in sequenti Epistola directa Eminentissimo Cardinali Archiepiscopo Mediolanensi.**

*Eminentissimo e Reverendissimo Signor mio Osservandissimo.*

Quantunque altre volte questa Sagra Congregazione, e specialmente sotto il dì 28. Luglio 1708. abbia ordinato, che le spese occorrenti in congiunture di Feste, e degli Uffizj, che si esercitano dalle Monache, si dovessero fare colle rendite del Monasterj; Nulladimeno è stato rappresentato alla Santità di Nostro Signore, che in molti Conventi quelle si faccino dalle Monache particolari a conto proprio, dal che molti, e gravi inconvenienti possono derivare, come la distrazione dall'Orazione, e dal Culto divino, l'occasione di trattar con troppa frequenza co' Secolari, e qualche altra inosservanza delle Regole, la soverchia sollecitudine di acquistar denaro con pericolo di contravenire al Voto della Povertà, ed inoltre di porre in angustia i loro Parenti, li quali, per non soggiacere a replicate gravi spese, si astengono tal'ora dal collocare ne' Monasteri altre Fanciulle, che ne avrebbero la vocazione. Perciò la Santità sua, la quale con indefesso Apostolico zelo assiduamente invigila a promuovere il bene spirituale di tutto il Cristianesimo, ed ha specialmente a cuore, che sempre più si avanzino nella strada della perfezione le Sacre Vergini, parte la più illustre del Gregge di Gesù Cristo, ha comandato, che si rinnovino gli Ordini in questa materia altre volte emanati, e che insistasi per l' esecuzione de' medesimi. Si compiacerà per tanto V. E. incaricare con precetto formale di Sant'Obbedienza a tutte le Abbadesse, Priore, Vicarie, Camerlenghe, Sagrestane, ed altre Offiziali, che non debbano in occasione o di Feste, o di loro Offizj fare spesa alcuna, o dare alcun donativo, quantunque di poco valore, nè alle Monache, nè alle Novizie, nè ad altre, che dimorano nel Monastero, nè tampoco a' loro Superiori, ancorchè Regolari, nè a' Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Offiziali, anzi nè meno alla Chiesa, e Sagrestia, ma qualsivoglia spesa nelle sopradette congiunture dovrà onninamente farsi colle rendite de' Monasteri. E perchè questi non restino di soverchio aggravati, potrà l' E. V. ingiungere tanto alle Superiore, quanto alli Deputati, Sindici, ed Economi di ciascun Monastero, che considerato lo stato de' medesimi, stabiliscano per le suddette spese una precisa somma, che da V. E. dovrà poi esaminarsi, ed approvarsi, perchè sia propria, convenevole, e proporzionata all' Entrate; In caso poi che qualche Monastero fosse così scarso di rendite, che, non ostante tutta la moderazione usata, non potesse soccombere a questo peso, l'E. V. ordinerà, che somministrato alle Monache del deposito proveniente dalli Livelli, o Vitalizj, quanto le occorre per le loro necessità Religiose, il rimanente s'impieghi nelle divisate spese, conforme fu dichiarato coll' altra Lettera circolare de' 25. Febbrajo 1709.

Ed affinchè si mantenga perpetuamente l'osservanza di quanto viene, come sopra, prescritto, potrà l'E. V. comandare espressamente, che sempre nell' elezione della nuova Superiora debba in Capitolo leggersi ciò, che nella presente Lettera si contiene. Dichiarando, che la Santità di Nostro Signore intende, che inviolabilmente debba il tutto osservarsi da qualunque Monastero, benchè esente, privilegiato, privilegiatissimo, e degno di spezial menzione, eziandio soggetto immediatamente alla Santa Sede, ed anche dalle Case delle Oblate quantunque non astrette alla Clausura, sotto la pena, in caso di contravenzione, della privazione dell' Offizio, e della voce attiva, e passiva da incorrersi *ipso facto*, e da durare ad arbitrio della Sacra Congregazione.

Sarà dunque parte della Pastoral vigilanza dell'E. V. il restar servita di ordinare l'esatto adempimento di quanto si prescrive, compiacendosi susseguentemente dare avviso dell' operato, mentre bacio alla medesima umilmente le mani.

Di Vostra Eminenza

*Roma* 26. *Gennajo* 1742.

*C. Arcivescovo di Damiata Segr.*

Milano all'Eminent. Sig. Cardinal Arcivescovo.

*Umiliss. Divotiss. Servitore*

G CARD. FIRRAO.

63 Episcopus, sive Superior Regularis non potest recipere munera occasione receptionis Habitus, seu emissionis Professionis Monialium, seu ingressus Abbatissa in Officium Abbatissatus, et hujusmodi: Clemens VIII. Const. de largitione munerum incip. *Religiosae Congregationes*, et expresse *Sacr. Congr. Episc. et Regular. in Aversana 22. Januarii* 1591. his verbis: « Non liceat Episcopis, cum Novitiae vestiuntur, vel Professionem emittunt, a propinquis, vel ab alio quocumque dona, tam comestibilia, quam linea, etiam parvi valoris, accipere, neque ab Abbatissis in ingressu Officii, sed ab eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemnitatibus, nomine totius Monasterii, etiamsi antiquissima inoleverit consuetu-
64 do ». Episcopus, et quilibet alius Superior Ordinarius in his trasgressor juxta tenorem dictae Constitutionis Clementis VIII. tenetur ad restitutionem, quatenus munera non comestibilia, et praeter formam alterius Bullae Urbani VIII. incip. *Nuper a Congregatione*, moderatoriae, et declaratoriae, et confirmatoriae illius Clementis VIII. recipiat, adeo ut, neque a Summo Poenitentiario (si munus summam scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi facta restitutione, prout patet ex novissima Constitutione Innocentii XII. declaratoria facultatum Cardinalis Poenitentiarii emanata tertio nonas Septembris 1692, incip. *Romanus Pontifex* in qua §. 17. sic expresse habetur: « Munera a Regularibus contra recol. memor. Clementis Papae VIII. pariter Praedecessoris Nostri anno Incarnationis praefatae 1594. tertio decimo Kalendas Julii editam Constitutionem ultra valorem decem Scutorum monetae recipientes, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi; Infra vero praedictum valorem, non nisi facta arbitrio ipsius majoris Poenitentiarii, seu per eum eligendi Confessarii eleemosyna, quae in beneficium Religionis, seu conventus, cui de Jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat, seu mandet absolvi ».

65 Monialis in particulari nequit, neque de licentia, nec dispensatione Superioris habere peculium, seu aliquid proprium, de quo, tamquam de re sibi propria, pro libitu disponere possit: *Communis*, textu expresso *in c. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachorum in fine*, ibi: « Nec aestimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicuti et custodia castitatis adeo est annexa Regulae Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere »: Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regularib. et monialib. cap.* 2. et habetur expresse *in decret. Clement. VIII. de Reformation. Regul.* incip. *Nullus omnino*. Et hoc saepe saepius in casibus specificis declaravit Sacra Congreg. Conc. ut abunde refert Fagnanus *in c. Monachi* 2. *de statu Monachorum a n.* 61. *usque in finem*.

Et signanter in causa Panormitana, in qua cum 66
quaedam Monialis praeter dotem Monasterio tributam sibi reservasset scuta quinquaginta annua pro suis necessitatibus, atque indigentiis, petiit fieri facultatem illa erogandi in usus praedictos; S. Congreg. censuit hanc pecuniam annuam, non obstante reservatione, jam quaesitam esse Monasterio: ideoque deferendam esse recte ad manus Abbatissae, quae primum prospiciat necessitatibus Monialis Oratricis, et quod reliquum fuerit,
in usus totius Monasterii convertat. Praeterea in 67
causa Neapolitana propositum fuit S. Congregat. dubium, ut infra conceptum. In aliquibus Monasteriis nonnullae Moniales census, et annuos quosdam reditus, et proventus, seu fructus percipiunt sub diversis contractuum speciebus, nam aliquae in ipsarum persona emerunt certos reditus a personis laicis, aliquae ab aliis Monialibus, aliquae ab ipsis Monasteriis, aliae vero dederunt pecuniam Monasterio, ut ex earum pecuniis fieret emptio nomine Monasterii ad rationem septem, vel octo pro centenario, et Abbatissae dabant ipsis Monialibus illos reditus, quos ex dictis emptionibus exigebant singulis annis. Aliquae Monasteriis seu eorum Superioribus certas pecuniarum summas manualiter pro indigentiis Monasterii dederunt, pacto adjecto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos reditus ad rationem tot pro centenario eorum vita durante concedat. Quaeritur, an Moniales praedictae in hujusmodi casibus incurrant in poenas per Concilium Trident. *sess.* 25. *cap.* 2. *de Regular.* in proprietarios inflictas, etiamsi de licentia Abbatissae, et ad Abbatissae nutum, vel Conventus, seu Monasterii nomine percipiant? Sacra Congregatio censuit, in nullo supradictorum casuum licere Moniales dictos fructus, seu reditus percipere, et si perceperint, incidere in poenas *d. cap. sess.* 25. *de Regularibus*. Neque ab hujusmodi poenis excusari ob licentiam Abbatissae, quae eam d. Concilii decreto in supradictis casibus concedere quidem prohibetur, sed debet ex suo munere ex Monasterii reditibus, vel eleemosynis Monialium necessitatibus in dies subvenire. Ex quibus declarationibus apparet, non esse amplius locum opinioni Jo. And. in *regul. Non est obligatorium*, Calderin. *cons.* 2. *de Regularibus*, et Abbat. *cons.* 88. *p.* 1. existimantium, licere Professo de Licentia Superioris Praelati accipere aliquam annualem provisionem a Conventu, vel a Provincia, puta Scutorum decem, ut exemplificat Jo. Andr. vel quinquaginta, ut inquiunt Calder. et Abb. persolvendam pro vestibus, et aliis personalibus necessitatibus.

Item in Urbinaten. cum Archiepiscopus Urbini 68
retulisset Sacrae Congreg. se non potuisse adducere Moniales cujusdam Monasterii ad suscipiendam exactam vitam communem: ideoque illis proposuisse, ut fieret communis arca cujus clavis penes Abbatissam existeret, et intus aptarentur tot

scriniola, quot essent Moniales, ita ut unaquaeque haberet claviculam scriniolì sui, et in eo asservaret pecuniam ex laboritio, vel aliunde partam, quae in ipsius tantum, et non in alterius necessitates erogari deberet arbitrio Abbatissae; Sacra Congregatio hoc temperamentum ludicrum existimavit, ac repugnans Decreto *dict. cap.* 2. quod jubet, ut omnia Superiori tradantur, Conventuique incorporentur, ideoque mandavit Archiepiscopo, ut quandiu Moniales communem vitam non susciperent, interdiceret illis receptionem puellarum ad Habitum, et Professionem.

69 In Monasteriis tamen, in quibus, vel ob carentiam redituum, vel ob incuriam, et negligentiam Superiorum vita communis non servatur, nec potest introduci, et Monasterium indigentiis Monialium non supplet, nec ob ejus paupertatem supplere potest, omnes pecuniae undequaque quaesitae a Monialibus, in capsam depositi conferendae sunt, et registrandae, ac nomine Monasterii exigendae: Et exinde, ut Monialibus exhibitricibus de necessariis ad vitam provideatur, eisdem eleemosynaliter de licentia Abbatissae per depositariam tradi debent: *Ita enim eo modo, quo potest, servatur votum Paupertatis, et tollitur occasio proprietatis*, ut cum aliis tradit Donatus *prax. rerum Regular. tom.* 4. *tract.* 15. *quaest.* 11. 19. *et* 20. ubi sub *n.* 2. refert Decretum Sacrae Congregationis Visitationis Apostolicae jussu Urbani VIII. factae *die* 13. *Julii* 1627. pro Franciscanis Conventualibus Monasterii SS. Apostolorum Romae per haec verba; « Pecuniae vero, aliaeque res quaecumque Fratrum intra viginti quatuor horas tradantur Superiori in commune Conventus Ærarium reponendae, triplicique clavi custodiendae, quarum una penes Guardianum pro tempore existentem, duae vero aliae penes duos alios Fratres singulo quoque anno per Conventum eligendos, conserventur, ex quibus subministrato exhibitori quantum Religiosae ejus necessitates (status valetudinis, laborumque ratione habita) expostulare videbuntur; Reliquum penes Ærarium remaneat, et arbitrio duorum ex tribus partibus Capituli, seu Congregationis Provincialis singulis annis faciendae erogetur ».

70 Partitae autem dictae capsae communis per computum separatum sic inscribi debent: « Il monastero deve aver da sè per conto di Suor N. N. scudi ... »: prout Sacra Congregatio Episcopor. et Regular. rescripsit Archiepiscopo Barensi 2. *Octobris* 1595. cui totam pecuniam provenientem ex Monialibus particularibus in capsam communem deponendam esse injunxerat, quoties Moniales ex causis supradictis ad vitam communem reduci non possent. Et iterum ita fieri jussit generaliter 4. *Febr.* 1678. ut refert Crispin. *de Visitatione* §. 42. *n.* 40.

71 Unde ut Moniales in Monasteriis, ubi non adest vita communis, possint licite exigere, retinere, et expendere Livella, debent quinque conditiones, seu circumstantiae concurrere; Prima scilicet, quod habeant dependenter a voluntate Superioris; Secunda, ut sint paratae peculium consignare ad nutum ejusdem Superioris; Tertia, ut pecunias convertant in licitos, et pios usus, et decentes eorum statui: Quarta, quod non sit peculium superfluum; Quinta, quod sit penes Capsam depositi, seu Ærarium commune; Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 15. *quaest.* 11. *et* 19. et alii plures ibi citati, Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 20. *n.* 4. *et* 6. ubi habet, quod haec Donati Theorica potest tute practicari; et tolerari, prout tolerari posse declaravit *Sacra Congr.* in *una Caesenaten.* pro Monasterio S. Clarae illius Civitatis rescribendo sub *die* 12. *Mart.* 1693. in obsequium Card. Denhoff. tunc Episcopi vitam communem desiderantis: *Ad mentem*, referente Eminentissimo Card. Acciajolo, et mens fuit, quod circa vitam perfecte communem nihil esset innovandum.

Livella non possunt a Monialibus, et Regularibus cedi eorum consanguineis sine licentia Sacrae Congregationis. Rota *decis.* 610. *n.* 8. *et* 9. *coram Card. Cerro et in Albanen. locorum Montium* 26. *Januar.* 1725. *coram d. Caleagnino*, Card. Petra *t.* 5. *commentar. ad Constitut.* 5. *Pauli II. sect.* 2. *n.* 7. ubi citat alias Rotae decisiones, et testatur, Regulares, et Moniales passim recurrere ad Sacram Congregationem Episcop. et Regul. pro obtinendis licentiis in concedendis Livellis suis consanguineis, quae solent concedi accedente consensu Superiorum, et Capituli Conventualis, ut ipse expertus est, dum erat Secretarius dictae Sacrae Congregationis, ut refert eodem *tom.* 5. *Comment. ad Constitut.* 12. *Sixti IV. n.* 5. *in fine*. Et revera cum nuperrime quidam Regularis Carmelita calceatus petiisset a d. Sacra Congregatione facultatem transigendi in certa conventa summa pecuniae pro decursis Livelli annualitatibus a suis consanguineis partim non solutis, et partim sub dubio an fuerint integraliter solutae, ex quo utraque pars fuerit negligens in registrandis, et asservandis memoriis, *Dicta Sacrae Congr. Episcop. et Regul. sub die* 16. *Januar.* 1739. rescripsit « concedendo facultatem Generali ejusdem Ordinis, dummodo narrata vera existerent (narraverat enim a suis consanguineis pluries pecuniaria subsidia ultra suum Livellum gratis recepisse) et accederet consensus Capitularium Conventus, cujus erat filius, et actus fieret nomine ipsius Conventus ». 72

Posse autem Moniales, et Regulares remittere suis consanguineis, vel aliis donare fructus sui Livelli cum sola licentia Superioris tenent Sanchez *ad Praecepta Decalogi lib.* 7. *cap.* 22. *n.* 16. Diana *coordinat. t.* 7. *tract.* 3. *de paupertat. Religios. resolut.* 69. Card. de Luca *de Regularib. disc.* 56. *a n.* 6. Paulut. *in Voto arbit. pro veritate edito in una Caesenaten.* quod Registratur *in dissertat.* 36. *art.* 2. *per tot.* Ursaya *tom* 3. *part.* 2. *disceptat.* 1. §. 18. *n.* 30. *et* §. 22. *n.* 35. Valer. *de disser. utriusque Fori verb. Munera n.* 37. et alii passim 73

et Rota *decis.* 1162. *n.* 17. *coram Emerix Junior.*
74 Immo plures ex citatis, et non pauci alii Doctores tenent, Moniales, et Regulares posse similes cessiones, remissiones, seu donationes fructum sui Livelli facere absque licentia ad id speciali Superioris, sed cum sola licentia generali insumendi tales fructus in suas indigentias, et Religiosos usus. Et ratio istorum est, quia eo ipso, quod Religioso certa quantitas conceditur, et praescribitur, censetur etiam dari tacite licentia expendendi in honestos usus id, quod sibi subtrahit ex parsimonia: Tum quia per talem donationem seu remissionem Monialis, seu Regularis nullum damnum infert Monasterio, sed parce vivendo, et expendendo detrahare videtur condecentiae suae personae, ejusque genio, et ventri id, quod donat, vel remittit, et Bulla de largitione munerum prohibet tantum largitiones munerum, ex quibus damnum, seu grave incommodum infertur Monasterio; Tum etiam quia ex hac opinione datur occasio Monialibus, et Regularibus, ut libentius abstinentiae, sobrietati, frugalitati, modestiae, et moderato sumptui assuescant, dum sciunt ea, quae sibi de necessariis subtrahunt, posse consanguineis, et aliis de se benemeritis donare, et in aliis licitis operibus expendere: Valer. *de different. utriusque Fori, verb. Munera n.* 37. Peyrin. *tom.* 1. *de subdit quaest.* 2. *c.* 2. §. 6. Navarr. *consil.* 3. *n.* 46. *de statu Monachor.* Beja *cas.* 32. *vers. Respondemus*, Ursaya *tom.* 3. *p.* 2. *discept.* 1. §. 22. *a n.* 35. Paulut. *loc. cit. a n.* 38. D. Cajetan. de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 4. §. 4. *q.* 6 Card. de Luca *loc. c.* Diana *l. c.* et alii plures, quae opinio in Monasteriis, ubi adest talis consuetudo, si adsit licentia saltem tacita Superioris, est vere probabilis, quia taciti, et expressi eadem est virtus, *l. Cum quid*, *ff. de rebus cred. et cap.* 2. *de rescriptis.*

75 Intellige tamen de cessione, seu donatione fructuum Livelli non ascendentium ad magnam summam, quia pro cessione, seu donatione annualitatum conflantium magnam, et notabilem summam, seu pro cessione Juris Livelli recurrendum est ad Sacram Congregationem Episcop. et Regul. juxta dicta supra *n.* 72. cum circa talem summam, et tale jus obstent Constitutiones Clementis VIII. et Urbani VIII. de largitione munerum, ad quarum solummodo formam possunt Regulares uti Livellis, uti decrevit *Sacr. Congr. Episcop. et Regular. in Florentina* 21. *Jun.* 1690. *ad relationem Eminentissimi Card. Petrucci.*

76 Monialis ex pecunia sui Livelli, seu aliunde quaesita nequit sibi censum emere, seu constituere, neque de licentia abbatissae, immo neque ipsam pecuniam tradere Monasterio, seu Abbatissae pro indigentiis Monasterii cum pacto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos reditus ad rationem tot pro centenario, ejus vita durante concedat, seu solvat: Sic expresse decrevit *Sacra Congreg. Concilii in dicta Neapolitana* relata ex Fagnano *supra num.* 67. Unde cum quidam Regularis dedisset Monasterio Capitale in pecunia cum pacto, ut ei quotannis certa summa solveretur, suborto dubio, an Monasterium ad id teneretur? *Sac. Cong. Episc. nuperrime rescripsit*, *Monasterium non teneri*, Sic refert Card. Petra *tom.* 4. *Commentar. ad Constitut.* 5. *Benedicti XII. sect.* 2. *n.* 29. *in fine.*

Neque potest Monialis ex peculio sui Livelli, 77
vel aliunde quaesito, et sibi libere a Superiore concesso fundare censum, ut ex ejus fructibus post ejus mortem celebrentur Missae pro anima ipsius, quia cum quidquid acquirit Monachus, Monasterio acquirat: *cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *quaest.* 5. *cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *q.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *quaest.* 3. *cap. In praesentia* 8. *de probat.* statim ac census fundaretur, acquireretur Monasterio, at non esset amplius fundatio sub dispositione Monialis, et proinde non posset eam supponere oneri Missarum: Pasqualig. in *qq. Moral. Juridic. quaest.* 199. *n.* 1. D. Cajetan. de Alexandris *in Confessario Monialium c.* 4. §. 2. *quaest.* 12. *et* alii passim.

Nec potest Monialis tradere amico certam sum- 78
mam pecuniae ex suo Livello, seu aliunde quaesitae cum pacto, quod post ejus mortem faciat celebrari tot Missas, quia sic Monialis disponeret quidem vivens de tali pecunia, sed tamen causa mortis, ita ut dispositio non sortiretur effectum, nisi post mortem: Hoc autem esset disponere per modum ultimae voluntatis, quod est omnino prohibitum Religiosis Regularibus, *Authent. Cod. de Sacrosanct. Eccles. cap. Non dicatis* 11. *caus.* 12. *q.* 1. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *q.* 3. *cap. Quia ingredientibus* 2. *de testamentis* cum similibus D. Cajetanus *loc. cit. q.* 13. et alii.

An autem possit Monialis dictam pecuniam ex 79
suo Livello, seu aliunde quaesitam proprio usui concessam donare alteri cum onere, ut statim celebrentur singulis annis aliquae Missae in perpetuum? variant Doctores. Affirmant enim Ludovicus Lopez *lib.* 2. *de contractibus cap.* 40. Navarr. *Comment.* 2. *n.* 41. *de Regularibus*, et alii, quia dicunt, hoc non est disponere per modum ultimae voluntatis, cum eo ipso, quod disponat per donationem, disponat irrevocabiliter; de ratione autem dispositionis per modum ultimae voluntatis est disponere revocabiliter: At melius negant Pasqualigus *loc. cit.* D. Cajetanus *loc. cit. quaest.* 13. Molina *tom.* 1. *de Justitia disp.* 140. *col.* 2. et alii plures: quia Monialis, et Regularis nec potest facere donationem mortis causa, *arg. l.* 1. §. 1. *ff. de Tutel. et rat. distrah.* Reiffenstuel. *lib.* 4. *decret. tit.* 26. *n.* 360. et alii passim. Nisi de re modica fiat donatio mortis causa, quia istam cum consensu Superioris, seu Superiorissae, et multo magis ipsum Superiorem, seu Superiorissam posse facere, tenent Barbosa *in cap. Quia ingredientibus* 2. *de Testamentis n.* 5. Pirhing. *lib.* 3. *decret. tit.* 26. *n.* 48. Reiffenstuel *loc. cit.* Sanchez *lib.* 7.

*moral. cap.* 8. *n.* 11. Layman. *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 3. *n.* 4. et alii communiter. Tum quia in nostro casu non intervenit vera donatio, sed deputatio dictae pecuniae pro celebratione Missarum, quae videtur dispositio per modum ultimae voluntatis, cum illud onus injunctum continuet etiam post mortem, quod est omnino prohibitum Religiosis Regularibus, per *citata Jura num. antecedenti.*

80 Supradicta omnia clare deducuntur ex eo, quod Sedes Apostolica quotiescumque per Sacram Congregationem Episcoporum, aut Concilii facultatem habendi Livella, seu vitalitia Regularibus, aut Monialibus concedit, solet adjicere sequentes conditiones « Dummodo annuus reditus a procuratore Monasterii exigatur, et recta via deferatur in commune Depositum, et tunc de manu Depositarii, et de licentia Superiorum ipse Orator recipiat quantum, et quatenus opus fuerit, et in suas religiosas necessitates applicet, applicatorumque, quoties a Superioribus fuerit requisitus, rationem reddat, et residuum in communes Monasterii necessitates erogetur ». Sic refert Cardinal. Petra *tom.* 4. *Commentar. ad Constitut.* 5. *Benedicti XII. n.* 38. et Rota *part.* 16. *recentior. decis.* 405. *n.* 5. *vers.*

81 *Tota.* Et de facto *in Panormitana*, cum quaedam Monialis praeter dotem Monasterio tributam sibi reservasset Scuta quinquaginta annua pro suis necessitatibus, atque indigentiis, petiit sibi fieri facultatem illa erogandi in usus praedictos; « Sacra Congregat. Concil. censuit, hanc pecuniam annuam, non obstante reservatione, jam quaesitam esse Monasterio, ideoque deferendam esse recta via ad manus Abbatissae, quae primum prospiciat necessitatibus Monialis Oratricis, et quod reliquum fuerit, in usus totius Monasterii convertat ».

82 Alias consimiles Sacrae Congregationis declarationes refert Ursaya *tom.* 3. *part.* 2. *disceptat.* 1. §. 13. et signanter *sub. n.* 7. ubi de reditibus vitalitiis, quos quaedam Moniales reperiebantur in possessione de se recipiendi, et retinendi nomine proprio « Sac. Congreg. Conc. censuit, hos reditus ab ipsamet Abbatissa exigi, et ad ipsius manus recta deferri oportere, de quibus pro suo arbitrio subveniet in primis necessitati Monialium, quarum intuitu hi reditus Monasterio obvenerunt, ceterum, quod supererit, in communem Monasterii usum convertat ». *Et sub n.* 3. refert aliam emanatam *die* 16. *Novemb.* 1629. ibi. « Che le sovvenzioni annue, che si assegnano alle Monache particolari per le loro Religiose necessità, siano da principio volontarie a parenti. Le Monache poi siano obbligate di tenere li frutti di tali assegnamenti nel commune deposito, e che si prendano dalle mani della Badessa per le loro religiose necessità solamente; ed il residuo s' impieghi nelli usi comuni del Monastero », *et sub n.* 5. refert aliam emanatam 11. *Februarii* 1678. approbatam ab Innocentio XI. cum addito « che si levi ogni altro abuso introdotto contro le buone regole Monastiche, massime quelle di aver trovato tal forma di vivere, e tali abusi nel tempo del loro ingresso nel Monastero ». Merito proinde concludens cum doctissimo Episcopo Crispin. *Nella visita Pastorale part.* 2. §. 42. *n.* 39. *in medio*, quod in his terminis a Monialibus inallegabilis est usus in contrarium, attento dicto oraculo Pontificio, et resolutione ejusdem Sacrae Congregationis: Et Donat. *rer. Regul. t.* 4. *tract.* 15. *de Voto paupertat. quaest.* 5. *n.* 3. *et* 4. ac Fontan. *ad Constitut. Ord. Praedicator. verb. Professio n.* 11. *fol.* 530. dicunt: *Ex clara dispositione Capituli Generalis Parisiis celebrati an.* 1611. *ad monit.* 3. *utriusque sexus Regulares viventes sub habitu S. P. Dominici tenentur ad observantiam Regulae, et Constitut. nostrar. non prout hic, vel ibi servatur, sed simpliciter, prout littera sonat.* Haec ille.

Hinc Legatum relictum Moniali, seu Regulari in particulari sub conditione, quod, quamdiu vivit, pertineat irrevocabiliter ad eam, vel eum, independenter a licentia Superiorissae, vel Superioris, non debetur ipsi Moniali, seu Religioso, sed Monasterio, et talis conditio habetur pro non adjecta: Vide verb. *Legatum n.* 8. 83

Immo Legatum relictum Moniali, seu Regulari nec momento temporis potest esse apud eam, vel eum, sed illico acquiritur Monasterio. Vide *d. verb. Legatum n.* 89. *et* 90. 84

Nec Moniales, et Regulares in particulari possunt habere, seu de se retinere Legata, praesertim si sint in bonis stabilibus, neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum. Vide *d. verb. Legatum n.* 91. 85

Immo talis licentia, etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus, qui dicerent, eam posse concedere, non excusaret Moniales, et Fratres a culpa, et poena a Concilio Tridentino imposita. Vide *d. verb. Legatum n.* 92. 86

Adducitur advertentia diligenter habenda. Vide *d. verb. Legatum n.* 93 87

Insuper adducitur conclusio Doctissimi Fagnani semper attendenda. Vide *d. verb. Legatum n.* 94. 88

Livella Monialium administrari non possunt a se ipsis juxta Oraculum Clementis XI 28. *Julii* 1708. *et* 26. *Januarii* 1709. de quo *in Synod. Fulginaten Baptistell. in Appendic. fol.* 181. relat. ab Ursaya *in Miscellan. Sacro, et profano* 1. *Lit. L. n.* 127. 89

Monialis, et Regularis transiens ab uno Monasterio ad aliud defert secum Livellum ad secundum Monasterium, vel secundam Religionem, quia Livellum, seu vitalitium est personale, et sequitur personam Religiosae, seu Religiosi, pendetque ab illius vita; Cardin. de Luca *de Regular. decis.* 57. *n.* 19. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 1. *tract.* 8. *de transeuntibus q.* 61. *n.* 9. *et* 10. Ursaya *tom.* 3. *part.* 2. *discept.* 1. §. 12. *n.* 29. Card. Petra *tom.* 4. *Commentar. ad Constit.* 5. *Bened. XII. sect.* 2. *n.* 60. ubi refert sic resolutum fuisse a Congreg. particulari *in Romana annui reditus* 7. 90

*Jun.* 1707. cui Congregationi et ipse ut unus ex deputatis interfuit.

91 Monialis an, et quomodo pecuniam ex suo Livello, et aliunde quaesitam possit inde exponere? Vide *verb. Ludus a n.* 9. *ad* 12.

92 Alia de Livellis, et annuis reditibus, vide Ursayam *tom.* 4. *part.* 2. *disceptat.* 1. §. 22. *per tot.* Card. Petram *tom.* 4 *Commentar. ad Constit.* 5. *Benedicti XII. sect.* 2. *per tot.* Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in cap. Monachi* 2. *de statu Monachor. per tot.*

93 Episcopus, Vicarius Generalis, quilibet alius Praelatus, et Officialis, seu deputatus nihil accipere potest pro ingressu, et professione Monialium, pro exploratione, pro approbatione Depositi dotis, pro licentiis, et hujusmodi, ut saepe saepius decrevit *Sac. Cong. Episc. et Regular.* et signanter *in Tranen.* 30. *Maii* 1668. *in Iserníen.* 6. *Junii* 1642. et expresse Innoc. XI. *die* 1. *Octobris* 1678. in sua *Taxa* dicta communiter *Innocentiana* §. *Generalmente*, ibi: « Generalmente in tutto » quello, che riguarda i Monasterj delle Moneche » ed i Conservatorj di quelle Donne, le quali a » guisa di Monache respettivamente vivono ritirate, il Vescovo, o altro Prelato, il Vicario, così » Generale, come particolare, e qualunque altro » Offiziale, o Deputato, ed il Cancelliero, ed anche i Parenti, ed i Familiari del Vescovo, o Prelato, e de' suoi Officiali, non possano esigere, e » ricevere emolumento alcuno in denaro, ed in » altre cose, eccetto che quelle commestibili, che » siano proporzionate all'uso, e consumo proprio » dentro tre giorni, anche con titolo di donativo, » per l'ammissione all'Abito Monastico, per l'ap» provazione del deposito della dote, per la Pro» fessione, per l'ammissione dell'Educande, ed » altre Donne secolari, per le rinunzie, che si fanno dalle Novizie, per l'elezione dell'Abbadessa, » o altra Superiora, per le licenze de' Medici, Chi» rurgi, ed Operarj, per le licenze di parlare alle » Moneche, ed altre, che sono nel Monastero, per » la deputazione de' Confessori, Cappellani, Pro» curatori, Esattori, ed altri Ministri, e generalmente per ogni altro etto, che riguarda al go» verno; ma solamente il Cancelliere per il rogito » delle rinunzie, e per li atti, che convenga fare » sopra la giustificazione del deposito della dote, » possa esigere la mercede proporzionata alla fa» tica della scrittura, purchè non ecceda in tutto » giulj 5. moneta Romana, ovvero l'equivalente » alla moneta del Paese ».

Additur attendende ad rem sequens Epistola Sacrae Congregationis Episcopor. et Regular. transmissa die 23. Martii 1719. Eminentiss. et Reverendiss. Card. Jacobo Boncompagno Archiepiscopo Bononiensi, et relata a Benedicto XIV. in egregiis suis Notificationibus, *Volumine* 2. *Notificatione* 9. *n.* 7. *in fine lib.*

94 Si è compiaciute questa Sacra Congregazione nella Relazione fatta nuovamente in quest'oggi dell'Informazione di Vostra Eminenza toccante la contumacia di coteste Monache di S. Mattia circa la revisione de' conti, da cui si pretendono esenti, come soggette al Governo de' Regolari, recedendo da quanto aveva sopra di ciò deciso dopo il giorno 10. Febbrajo, di decretare, che l'E. V. in vigore delle Costituzioni Apostoliche, e in specie della Bolla della S. M. di Gregorio XV. e delle Resoluzioni altre volte prese dalla medesima, e dalla Sacra Congregazione del Concilio, possa coartare le Monache del mentovato, ed altri Monasterj sottoposti ai Regolari ad esibire i conti dell' Amministrazione Economica, e riconoscere, se i depositi delle Doti seguano secondo gli Ordini di questa Sacra Congregazione, conformandosi nel resto alla proibizione fatta alla Badessa, e Moneche di non ammettere all'Abito veruna Zitella senza la precedente licenza. Glielo significo con baciarle riverentemente le SS. Mani.

* In ingressu Monialium in Monasterium dotis solutio approbatur ea, quae datur non ad ingressum in Religionem, sed pro contractu, quem facit Religio cum illa, quae ingreditur obligans sese ad ejus substentationem. Si vero Monasterium per se sit dives, ut sufficere ex suis possit Monialium substentationi, tunc utique praestaret dotem imminuere, quin etiam penitus remittere, quamquam id agendum non est, nisi prius consulta S. Congregatione Concil. *De Synod. Dioec. lib.* 7. *c.* 56. §. 6. *lib. XI. cap.* 6. *n.* 6. *nov. edit.* 95

96

Quoad prandie, coenas, et munera, quae ab ingrediente Moniales exigunt, perseverare censet Pontifex prohibitionem factam ab Urbano V. Extrav. 1. *de Simon. inter comm. ibid.* 97

Modum tamen imponendum sumptibus apparatuum, et comessationum, ac pomparum, quae fiunt in ingressu Monialium censet Pontifex, usus opportune hac in re doctrina Navarri in *Tract. de Redit. Eccles. ibid.* § 7. 98

Annuae praestationes, quas consanguinei solvunt designatis Monialibus, vitae communi minime repugnant, sed requiritur, ut omnia manibus Praepositae consignentur, quae prius consulere debet indigentiis illius Monialis in cujus gratiam collatae sunt; et si quid reliquum, in ceterarum levemen erogetur. *De Syn. Dioc. l.* 13. *c.* 12. §. 19. *nov. edit.* 99

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Plura hoc in articulo cumulat *Auctor* de num. Monialium, de dote, et de livellis. Nos pauca addemus, vel confutando, vel declarando, vel supplendo ipsum Auctorem. 100

Ad numerum Monialium quod attinet, tenet *Auctor n.* 5. dispositionem *cap. Periculoso* §. *Sane, de stat. Regular. in* 6. qua irrita declaratur professio Monialis ultre numerum receptae, contrario usu esse abrogatam. At hanc opinionem improbant *Castropalaus tract.* 16. *d.* 1. *q.* 7. §. 6.

n. 5. *Pellizzar. de Monial. cap.* 2. *sect.* 1. *n.* 7. ajentes sibi constare nonnullis in locis servari, adeoque inspiciendam esse consuetudinem Regionum, et secundum eam judicandum. Quinimo meo
101 judicio, attenta hac diversitate, in locis, in quibus nec favorabilis, nec contraria obtinet consuetudo, standum est dispositioni dicti textus.

102 Quoad vero dotem, verum regulariter est quod tradit Auctor *n.* 18. Moniales velatas absque dote non esse admittendas, Conversas vero posse sine
103 dote aliquando admitti propter necessitatem. Caeterum si contingat adolescentulam aliquam esse Monasterio ad aliqnem usum, puta ad pulsandum organum, necessariam, hanc etiam uti velatam admitti posse sine dote, quidquid contradicat Pellizzar. *de Monial. c.* 3. *sect.* 2. *n.* 46. non improbabiliter alii tenent; idque quia eadem necessitatis ratio, quae permittit admissionem Conversae sine dote, permittere et in hoc casu debet admissionem velatae, pariter sine dote.

104 Non solum dos Monialium diminui nequit, absque licentia S. Congregationis Episcoporum, et Regularium negotiis praepositae, ut notavit Auctor n. 32. sed nec a principio taxari amplius potest a Superiore Monasterii, sive is sit Episcopus, sive Praelatus Regularis, sed debet ab ipsa S. Congregatione taxari: Pellizzar. *de Monialib cap.* 3. *sect.* 2. *n.* 43.

105 An possit Monialis admitti cum dote majori, quam quae taxata est, hac tamen lege, ut ad offi-
106 cia consueta Monasterii haud teneatur? Affirmat Pellizzar. *de Monial. c.* 3. *sect.* 2. *n.* 45. qui tamen una monet, in casu urgentis necessitatis posse cogi Monialem illam ad exercenda mox dicta offi-
107 cia consueta Monasterii. Verum, ut Pellizzario scripsit Bordonus, haud debet Mulier ratione majoris dotis recipi hoc cum pacto, utpote contrario voto obedientiae, et si recipiatur, pro non apposito haberi debet dictum pactum. Accedit, quod dedecet augeri dotem jam taxatam hoc nom. quod non teneatur Monialis ad consueta officia Monast.

108 Quod demum concernit livella, quidquid alios allegans contradicat Auctor * *n.* 73. *et sequent.* semper, ac fit a Moniali unica remissio livellorum pro futuris annis, opus est licentia Summi Pontificis, quum haec remissio sit alienatio, ut post Bordon. aliosque firmat Capon. *discep.* 94. *n.* 37.

*Responsio Auctoris.*

* Ast ego *Auctor* expresse teneo, requiri ad id dictam licentiam, ut clare patet *n* 72. ubi inter alia refero etiam decretum *Sac. Cong. Episcop. et Regular.* 16. *Januarii* 1739. *n.* autem 73. *et* 74. refero tantummodo opinionem aliorum, non eam sequendo, ut evidenter demonstro dicens, *Et ratio istorum est*, etc. Vide *ibi* etiam sub *n.* 75.

---

109 De livellis quaeri solet, an possint ea assignari, vel relinqui ea conditione, ut nihil acquiratur Monasterio? « Sed Domini (recte ait Rota inter impress. *post Torr. de Pact. futur. success. decis.* 47. *n.* 7. *et plur. sequent.*), re bene considerata, existimarunt, hanc reservationem continere conditionem impossibilem, et omnino repugnantem, quum Monacho aliquid habere non permittatur in proprietate, sed totum sit Monasterii, etc. adeoque annexa est regulae monachali proprietatis abdicatio, ut contra eam, nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere etc. Inferebant, quod non poterant dicti ducati 70. reservati pervenire in utilitatem, et commodum P. Henrici, quin simul Monasterio quaererentur, alias esset quaedam repugnantia, et contradictio, quae vitiaret supra dictam reservationem etc. Hinc ad sustinendum actum, memorata renunciationis verba sic intelligi debere, ut Monasterium patiatur dictum Henricum ducatos 70. reservatos habere eo modo, quo potest etc. Huic juridicae interpretationi nihil repugnat licentia S. Congreg. quia, restricta reservatione ad solum usum, et commoditatem Monachi reservantis necessario sequitur, quod integrum maneat jus Superioris hunc usum revocandi, et ad proprias, et honestas necessitates restringendi, quum hoc modo salvetur reservatio, ut in nihilo pugnet cum Religionis substantia »; Vide et Rotam post eumdem, *decis.* 75.

Major quaestio est, an livella cessent acceptata 110
in Monasterio vita communi? Sed hanc quaestionem diremit S. Congregatio Episcoporum, et Regularium negotiis praefecta *in Caesenaten.* 1. *Februarii* 1692. negative respondendo Monialibus Spiritus Sancti, et Sanctae Catharinae Caesenae, quae eam hac de re consuluerant. Decretum hoc refert Pauiut. *dissert.* 36. *art.* 3. *n.* 40.

De livellis, an gaudeant privilegio dotis, vide 111
Cardinal. de Luc. *de Regul. discur.* 34. *n.* 1. Rot. *in recent. decis.* 39. *n.* 13. *part.* 11.

## APPENDIX.

Ad ea, quae ab Auctore dicta sunt Articulo II. 112
addendam duximus recentissimam dispositionem Clementis XIII. Pontif. Maximi super expensis, quae fiunt a Monialibus Sacristiae Praefectis, per Chirographum a Sanct. sua Ferdinando Mariae de Rubeis Patriarchae Constantinopolitano, Vicariatus Urbis Vicesgerenti, S. R. Eccl. Cardinali directum; En ejus verba.

*A Monsignor Ferdinando Maria de Rubeis, Patriarca di Costantinopoli, del Vicariato di Roma Vicegerente.*

Le Sacre Vergini dedicate a Dio ne' chiostri vestendo l'abito Religioso, hanno avuto una giusta sicurezza di vivere affatto lontane da ogni sollecitudine temporale, e li nostri gloriosi Predecessori hanno avuta continua premura di dare opportuni provvedimenti, perchè niuna cosa le distogliesse

da questo Santo e lodevole oggetto. Quindi è che hanno impedito tutto quello, che potea dal medesimo allontanarle, per ragione degl'Offizj, che debbano ne' loro Monasteri adempire, e specialmente per quello di Sagrestana. Ma perchè li provvedimenti dati non s'eseguiscono, sono altresì gravissimi gl' inconvenienti, che succedono, e che pur troppo ci sono stati rappresentati con replicati continui ricorsi. A questi inconvenienti volendo Noi rimediare, con la presente Cedola di moto proprio, ordiniamo a Voi, che proibiate in nostro nome alle Superiore Religiose di permettere, che le loro Monache destinate all' Offizio di Sagrestane facciano in avvenire alcuna spesa in occasione delle Feste, che si debbano solennizzare nelle loro respettive Chiese: Essendo mente nostra, che qualora le medesime Chiese siano bastantemente provvedute d' apparati propri, si mettano questi in opera a spese comuni del Monastero: ma quando ne fossero prive, non si prendano le Religiose incaricate dell' Offizio di Sagrestane altra cura, e sollecitudine, che quella di far disporre sopra gli Altari que' sagri arredi, e supellettili, che si trovano avere, con la maggior decenza compatibile alle forze dello stato economico del medesimo Monastero. Siccome però non intendiamo pel rimanente d' impedire n' Monasteri facoltosi la celebrazione delle feste con la consueta pompa, purchè sia interamente Sagra, ed Ecclesiastica; così vogliamo, che generalmente si proibisca a tutti il framischiarvi rinfreschi di qualunque sorte, non solo perchè danno occasione a spese inutili, e di scandalo a' Secolari, ma perchè distraggono le Religiose da quella divozione, e raccoglimento, che debbono avere nel corso di tutto l' anno, e molto più ne' giorni con particolarità dedicati o alla venerazione del Santo Fondatore, o al Titolare, sotto la protezione de' quali vivono. Proibiamo ancora, che le Sagrestane a proprie spese facciano in simili occasioni, ricognizioni, o regali a qualunque sorta di persone, o dentro o, fuori del Monastero. E vogliamo, che le Superiore restino incaricate dell' esecuzione esatta di questa nostra volontà; e che in caso di contravvenzione restino sospese dal loro impiego, riservando a Noi la facoltà di reintegrarle, quando attese le circostanze crederemo di doverlo fare.

*Dato dal Nostro Palazzo Apostolico a Monte Cavallo questo di* 30. *Giugno* 1759.

## ARTICULUS III.

### MONIALES QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT CLAUSURAM.

### SUMMARIUM

1. Clausura ante tempora Bonifacii VIII. fuit solum sub consilio. — 2. Clausura a quo primo sub formali, et absoluto praecepto fuerit indicta? — 3. Ad Clausuram tenentur nedum Moniales omnes professae cujuscumque Regulae, et Ordinis, et Nominis, et etiam Tertiariae in Congreg. viventes, ut tria vota essentialia emittentes. — 4. Et si renuant, prohibetur eis receptio ad Habitum — 5. Quamvis clausura non contineatur formaliter in Regula cujuscumque Monialis, continetur tamen virtualiter sub tribus votis, et signanter sub voto obedientiae. — 6. Hinc Moniales profitentes hac conditione, ut Clausurae non obligentur, non sunt verae Professae. — 7. Moniales temere egredientes a Clausura sui Monasterii, ultra alias gravissimas poenas, incurrunt ipso facto excommunicationem majorem. — 8. Supradictas poenas incurrunt Episcopi, aliique Superiores Monialium injuste licentiam Monialibus egrediendi a Monasterio concedentes, et omnes aliae personae ipsas Moniales injuste, et illicite de Monasterio egressas comitantes, vel recipientes, et sic talem illicitum egressum, vel illius perseverantiam foventes. — 9. Non incurrunt tamen dictas poenas, qui post illicitum, et injustum egressum Moniales comitantur, vel recipiunt, non ut cooperentur illi injusto, et illicito egressui, seu perseverantiae in ipso, sed solum, et earum honori, et honestati consulant, vel gratia urbanitatis, amicitiae, seu consanguinitatis, et affinitatis. — 10. Excommunicationem, et alias dictas poenas incurrit Monialis, quae ambobus pedibus exit Ostium Clausurae uno, vel altero palmo. — 11. Monialis ascendens supra tectum violat clausuram, et incurrit dictas poenas. — 12 Monialis faciens se dimitti e fenestra correspondente viae publicae patenti Saecularibus, quamvis non totaliter descendat, sed maneat suspensa in medio aere pendens ex aliquo fune, clausuram violat, et incurrit poenas. — 13. Item Clausuram violat Monialis ascendens arborem in horto Monasterii, et procedens ad ramum omnino prominentem extra murum, etiamsi ascenderit caussa recreationis, seu alio fine, dummodo totum corpus perpendiculariter pendeat extra locum clausurae. — 14. Item clausuram violat Monialis se ponens in Rota, eamque volvens versus partem exteriorem, ad quam saeculares accedunt. — 15. Item clausuram violat Monialis, quae appenso fune ex superiori limine portae clausurae, eoque manibus apprehenso, ludit ludo navis. — 16. Item clausuram violat Monialis egrediens ad spatium, quod est inter januam Monasterii clausam, et aliam saecularibus patentem. — 17. Item clausuram violat Monialis accedens ad domos contiguas Monasterii inhabitatas a foeminis servitricibus; seu ad propriam Ecclesiam exteriorem. — 18. Item clausuram violat Monialis urbanitatis, vel curiositatis gratia egrediens e proprio Monasterio, et in aliud contiguum ingrediens. — 19. A tali excommunicatione violatae per illicitum egressum clausurae, seu per cooperationem concedendo licentiam, comitando, et recipiendo sic illicite egressas, si sit publica, absolvit solus Summus Pontifex, vel habens ab eo auctoritatem. — 20. Si autem sit occulta, alii dicunt non posse ab ipsa absolvere Episcopum. — 21. Et alii tenent oppositum volentes posse ab ipsa Excommunicatione occulta absolvere Episcopum, et habentes ab Episcopo facultatem. — 22. Quod dicitur de Episcopis respectu saecularium, et Monialium sibi subjectarum, intelligi etiam debet de Praelatis Regularibus respectu suorum subditorum. — 23. In foro conscientiae posse Confessarios Regulares absolvere a tali Excommunicatione, etiamsi sit pubblica, aut deducta ad Forum contentiosum, do;

cent plurimi. — 24. A poenis privationis Officiorum, et Dignitatum, et Inhabilitatis latis a S. Pio V. possunt absolvere pro utroque Foro, quoad suos subditos, Episcopi, et Praelati Regulares. — 25. Conciliantur dicta supra sub n. 19. cum dictis, sub verb *Absolutio art.* 1. n. 6 — 26 Moniales possunt in aliquibus casibus de Monasterio exire absque incursu poenarum, et praecipue ex caussa magni incendii, vel infirmitatis leprae, et epidemiae. — 27. Quid veniat nomine *magni incendii?* nomine *leprae?* et nomine *epidemiae?* — 28. Moniales possunt licite egredi etiam in aliis casibus consimilibus praedictis tribus, ut quando grave periculum subestat Monialibus ratione imminentis belli, inundationis fluminis, ruinae aedificii, seu alterius gravioris consimilis pericoli, nisi exeant. — 29. Occurrente aliquo casu, in quo, juxta dicta, licitus est egressus Monialium a Monasterio, requiritur licentia Superioris. — 30. In Monasteriis subjectis Episcopo, seu Ordinario loci sufficit licentia solius Episcopi, seu Ordinarii loci; In Monasteriis autem exemptis requiritur ultra licentiam Praelati Regularis, etiam licentia Episcopi, seu Ordinarii loci — 31. Nomine Episcopi, qui approbare caussam debet, et potest, venit etiam Vicarius Generalis, et Capitularis. — 32. Si in aliqua ex dictis casibus periculum sit in mora, nec ob distantiam possit Superior consuli, tunc Moniales in tali necessitate, et periculo possunt licite exire. — 33. Abbatissa ne cum licentia solius Episcopi, et Superioris Regularis, si sit ei subjecta, possit exire de Monasterio ad praestandum Principi saeculari Domino Feudi fidelitatis juramentum, quando illud praestare non potest per Procuratorem? — 34. Moniales, licet olim possent de licentia Ordinariorum, et Superiorum Monasteriorum transferri ad novum Monasterium fundandum, vel etiam reformandum, seu ad Officium Abbatissatus, seu aliud munus exercendum, tamen hodie quacumque occasione transferri non possunt amplius de Monasterio ad Monasterium sine speciali licentia Sedis Apostolicae toties quoties obtinenda. — 35. Facultas, quae olim, sive de Jure communi, sive ex Concilio Tridentino locorum Ordinariis, vel Monasteriorum Superioribus super hoc competebat, fuit sublata per Constitutionem S. Pii V. — 36. Moniales ex licentia Sacr. Congregationis egressae tenentur sub mortali, statim expleta caussa egressus, se ad Monasterium recipere. — 37. Si autem finita, et expleta caussa sui egressus, multo spatio extra Monasterium morentur ob malum finem, non solum peccant mortaliter, sed etiam incurrunt Excommunicationem. — 38. Monialis cum licentia Sacrae Congregationis egressa ad curandam infirmitatem, et intra domum privatam, non violat clausuram, si huc, et illuc vagetur; si tamen in licentia esset praescriptum, ut talis Monialis in domo privata servaret clausuram, tunc teneretur ad ipsam — 39. Monialis cum licentia Sacrae Congregationis licite egressa ad aliud fundandum Monasterium, ad curandam infirmitatem in Balneis, et hujusmodi, non violat clausuram, nec graviter peccat, si ea occasione a recto itinere viginti, aut 25. milliaribus deviet ad aliquod Sanctuarium colendum, seu ad consanguineos, vel amicos visitandos. — 40. An Monialis legitime egressa a suo Monasterio, et transiens ad aliud, seu ab Balneo, seu in via accedat ad locum, in quo existit Monialium Monasterium, possit ibi hospitio recipi? *ad* 41. — 42. Ingressus in Monasterio absque justa caussa, et legitima facultate, est absolute prohibitus omnibus omnino personis a Bonifacio VIII. sed sub nulla Censura — 43. Item a Concilio Tridentino sub Excommunicationis poena ipso facto incurrenda, sed nemini reservata. — 44. Deinde S. Pius V. id, quod statuit Tridentinum, jussit observari. — 45. Gregorius autem VIII. idem statuit sub poena Excommunicationis ipso facto incurrenda, et Papae reservata contra praesumentes ingredi Monasteria Monialium praetextu facultatum, revocando omnes, et quascumque ad id concessas licentias, et imponendo transgressoribus alias gravissimas poenas. — 46. Item Paulus V. inhaerendo Litteris dicti Gregorii revocavit omnes licentias ab ipso, et aliis Pontificibus concessas mulieribus cujuscumque status, ac conditionis, quoad ingrediendum Monasteria Monialium, aut conversandum cum ipsis, prohibendo Superioribus, et Superiorissis sub gravissimis poenis ipsas admittere, aut admissas retinere. — 47. Et de mandato Clementis VIII. Sac. Congregatio Episc. et Regul. sub poena Excommunicationis majoris Papae omnimode reservatae, intra Italiam, et extra Urbem, omnibus prohibuit ingressum in Monasteria Monialium ad malum finem. — 48 Excommunicatio lata a Concilio Tridentino incurritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem, nec praetextu licentiarum: At nulli est reservata. — 49. Excommunicatio lata a Gregorio XIII. et Paulo V. est Papae reservata, et incurritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem, et etiamsi non sit ex praetextu licentiarum. — 50. Quis possit absolvere a d. Excommunicatione, aliisque poenis latis a Gregor. XIII. et Paulo V. in dictis Constitutionibus? *remissive.* — 51. Excommunicatio lata a Clemente VIII. per dictum decretum ad ann. 1602 26. Novembr. incurritur ab omnibus violantibus clausuram Monialium ad malum finem. — 52. Et haec Excommunicatio extra Urbem, et intra Italiam est reservata Romano Pontifici, ita ut Regulares, non obstantibus suis Privilegiis, nequeant ab ipsa absolvere. — 53. Imperatores Imperatrices, Reges, Reginae, eorumque filii, et filiae possunt absque incursu Excommunicationis, aliarumque poenarum, ingredi cum sua decenti comitiva in Monasteria Monialium Vide tamen novissimam dispositionem Benedicti XIV. latam infra sub. n. 99. — 54. An possint etiam dicta Monasteria ingredi Ducissae, aliaeque Principissae, Duces, et Principes suprema Jurisdictione gaudentes? Vide d. novissimam dispositionem. — 55. An item dicta Monasteria possint ingredi Fundatrices, et Fundatores? Vide d. dispositionem. — 56. Mulieres, quibus a Sede Apostolica conceditur licentia ingrediendi Monasteria Monialium, non possunt ingredi, nisi prius habito consensu Monialium, capitulariter praestito per suffragia secreta. — 57. Consensus autem sufficit, quod sit capitulari et praestitus a majori parte Monialium. — 58. Pueri, et puellae cujuscumque sint aetatis, nequeunt ingredi, et introduci in Monasterio Monialium, et introducens infantes cujusvis sexus, vel aetatis incurrit Censuras violatae Clausurae. Unde tolerari non debet, quod puellae, licet parvulae, ingrediantur ad libitum, et Abbatissa, quae haec permittit, privatur Officio, voceque passiva. — 59. Nomine Monialium introducentium, vel admittentium in clausuram personas non habentes ad id legitimam facultatem, veniunt omnes active influentes in talem ingressum. — 60. Cardinales, aut Episcopi, sive alii Praelati ingredi non possunt Monasteria Monialium, quae eorum Jurisdictioni non subsunt. — 61. Neque Cardinales Legati habent potestatem visitandi Moniales, et ingrediendi clausuram. — 62. Et a fortiori neque Vicelegatus potest clausuram ingredi sine Episcopi licentia. — 63 Neque Inquisitores, nisi ex caussa S. Officii. — 64. Neque magistratus, et Deputati ad clausuram Monialium debent ingredi cum Episcopo, nisi eos elegerit — 65. Neque permittere debet Episcopus deputari a Civitatibus aliquos, qui comitentur Visitatores Monialium, etiam Regularibus sub ectarum. — 66. Praelati omnes saeculares Episcopali, ac etiam Cardinalatus Dignitate praediti, nequeant ingredi clausuram Monialium, etiam sibi subjectarum, nisi in casibus necessariis, et comitati a paucis, iisque senioribus, ac religiosis personis. — 67 Si autem contrafecerint, incurrant interdictum ab ingressu Ecclesiae pro prima vice; pro secunda vero contrahant Suspensionem a Pontificali munere, et a Divinis; pro tertia autem vice, et deinceps, Excommunicatione majori afficiuntur. — 68 Unde non possunt Episcopi secum ducere in clausuram ullos Laicos tamquam comites, et socios. — 69. Adducitur, et solvitur instantia. — 70. Propter ejusdem necessitatem, et ad promovendam utilita-

tum Monasterii possunt Episcopi secum ducere aliquos peritos Laicos. — 71. Non possunt tamen Episcopi secum ducere in Clausuram plusquam octo personas, alias incurrunt praedictas Censuras. — 72. Absolutio tamen ab istis censuris non est Papae reservata. — 73. Prelati Regulares ingredientes extra necessitatem Monasteria Monialium sibi subjectarum ligantur dicta Excommunicatione majori, et privantur omnibus Officiis, et Dignitatibus — 74. Praelati Regulares qua ex caussa, quomodo, et quando possint ingredi, et visitare clausuram interiorem monialium? — 75 Praelatus Regularis, si fuerit Generalis, potest secum introducere duos socios sui Ordinis: Si fuerit alius a Generali, potest introducere secum tantum unum socium sui Ordinis. — 76. Nec ipse Visitator, nec ejus socii possunt sumere intra clausuram ullam refectionem. — 77. Si ob clausuram, aut aliam urgentem, ac necessariam caussam oportuerit Superiorem Regularem eodem anno pluries ingredi septa Monasterii, tunc non aliter ingredi potest, quam cum praesentia Episcopi Dioecesani, vel alterius personae Ecclesiasticae saecularis boni exempli, ac maturae aetatis ab ipso Episcopo ad hoc specialiter deputatae. — 78. Si Superior Regularis supradictis contrafecerit, ipso facto poenam Excommun. et privationem omnium Officiorum, quae obtinet, ac perpetuae inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum obtinenda, vocisque activae, et passivae absque alia declaratione incurrit; Et nihilominus nullis Privilegiis, et Exemptionibus tueri se potest, quominus ab Episcopo loci, tamquam ad hoc Sedis Apostolicae delegato, quoties, et quando opus fuerit, corrigi, et puniri valeat. — 79 Confessarii quomodo, et quando possint ingredi clausuram, *remissive*. — 80. Medici, et Chirurgi quando, et quomodo ingredi possint clausuram? *remissive*. — 81. Factores, Syndici, aliique Operarii ad Monialium servitium necessarii possunt de legitimi Superioris licentia ingredi clausuram ad exercenda suae artis opera, quae commode extra Monasterium exerceri non possunt. — 82. Qui tamen habet licentiam ingrediendi pro uno servitio, non potest ingredi ad aliud servitium praestandum, alias violat clausuram. — 83 Clausuram violant, et in Excommunicationem Papae reservatam incidunt Mulieres illae, seu Viri, qui cum uno saxo, vel ligno, vel qualibet alia sub re intrant praetextu deferendi necessaria pro fabrica; Et ita etiam Moniales illae, quae tales introducunt. — 84. Secus autem, qui ingreditur etiam sine licentia ad extinguendum incendium, vel ad servandum seipsum, aut Monasterium ab incendio; vel ad succurrendum in aliis casibus repentinae ruinae. — 85. Licentiam concedere pro ingressu in clausuram Monialium spectat ad Episcopum auctoritate quidem propria pro Monasteriis sibi subjectis, et auctoritate delegata pro Monasteriis subjectis Sedi Apostolicae. — 86. Item pro dictis Monasteriis talem licentiam concedere potest Vicarius Generalis, si ad hoc habeat speciale mandatum. — 87. Item talem licentiam concedere potest Vicarius Capitularis etiam pro Monasteriis Sedi Apostolicae subjectis. — 88. Pro ingressu in Monasteria Regularibus immediate subjecta ad quem spectet licentiam concedere? *ad n* 93. — 94. Episcopus potest Excommunicationem sibi reservatam imponere circa aperitionem Ostii clausurae Monialium etiam Regularibus subjectarum. — 95. Episcopus potest visitare clausuram, et Monasteria Monialium Regularibus subjectarum, etiam inconsultis, et irrequisitis earum Superioribus Regularibus. — 96. Quoad talem visitationem debet Episcopus observare decreta Sacrae Congregationis Concilii hac de re edita, et hic adducta. — 97 Hic juvat addere novissimas resolutiones Sacrae Congregationis Concilii. — 98 Super clausura Monialium attendenda est novissima dispositio Benedicti XIV. quae adducitur. — 99. Alia ad rem ad n. 127.

1 Clausura ante tempora Bonifacii VIII. fuit solum sub consilio; Quamvis enim fuerit multum commendata, et quasi indicta in Concil. Carthaginen. 1. *sub ann.* 348. et Carthagin. 3. *can.* 33. in Conc. Trullano *can.* 46. in Cabilonen. II. *can.* 62. in Lugdun. II. *can.* 3. in Matisconen. *can.* 19. in Aquisgranen. *can.* 19. Tamen, ut observant Suarez *tom.* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 211. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 18. *quaesit.* 3. *n.* 1. Pellizzarius *de Monialibus cap.* 5. *n.* 23. et alii passim, non fuit ibi clausura absolute praecepta, sed sub consilio efficaciter commendata; Unde pro tunc paulo major, ac rigidior clausura imposita fuit feminis, quam viris; imposita enim erat ipsis clausura dependenter fere a legitima facultate Abbatissae.

2 Primo enim sub formali, et absoluto praecepto clausuram Monialibus indixit Bonifacius VIII. *in cap. Periculoso*, *unic. de statu Regul.* *in* 6. Et deinde Concilium Trid. *sess* 25. *de Regularib. et Monial. cap.* 5. S. Pius V. Constit. incip. *Circa Pastoralis Officii;* et Constit. incip. *Decori, et honestati*, et Gregorius XIII. Const. incip. *Deo Sacris.*

3 Unde ad clausuram tenentur nunc Moniales omnes Professae cujuscumque Regulae, Ordinis, et nominis, etiam Tertiariae in Congregatione viventes, et tria vota essentialia emittentes; Bonifac. VIII. *in cit. cap. periculoso*. Concil Trid. *sess* 25. *cap.* 5. S. Pius V. in cit. Constitut. Incip. *Circa Pastoralis Officii*, et Constitut. Incip. *Decori, et honestati*, et Gregor. XIII. Constit. incip. *Deo Sacris*, et saepe saepius *Sacra Congr. Episc. et Regul.* et signanter *in Virdunen.* 15. *Januar.* 1602. in *Constantien.* 25. *Jun.* 1603. et saepius etiam *Sac. Cong. Conc.* Et si renuant, prohibetur eis 4
receptio ad habitum: *S. Cong. Episc.* in *Pampilon.* 10. *Febr.* 1593. *in Terracin.* 5. *Mart.* 1603. *in Constantien.* 13. *August.* 1616. et saepe alibi, et expresse S. Pius V. cit. Coust. Incip. *Circa Pastoralis Officii.* Quamvis enim clausura non continea- 5
tur formaliter in Regula cujuscumque Monialis, continetur tamen virtualiter sub tribus votis: *Sacra Cong. Episc. in Zamoren.* 7. *Feb.* 1592. et signanter sub voto obedientiae: *Eadem Sacra Cong. Episcop.* 16. *April.* 1619. Hinc Moniales profiten- 6
tes hac conditione, ut clausurae non obligentur, non sunt verae Professae, quia S. Pius V. in cit. Constit. incip. *Circa Pastoralis Officii*, dictas Professiones irritat; Miranda *de Sacris Monialib. qu.* 1. *art.* 4. Lezana *tom.* 1. *Summae cap.* 25. *n.* 17. Emmanuel Roderic. *tom.* 1. *qq. Regular. quaest.* 47. *art.* 2. Tamburrin. *de Jure Abbatiss. disp.* 18. *quaest.* 5. *n.* 6. Pellizzar. *de Monialib. cap.* 8. *n.* 54. et alii passim.

7 Moniales temere egredientes e clausura sui Monasterii, ultra alias gravissimas poenas, incurrunt ipso facto Excommunicationem majorem reservatam Papae. Sic expresse S. Pius V. in cit. Constit. incip. *Decori, et honestati*, *ibi*: « Aliter autem egredientes, seu licentiam exeundi quomodocumque concedentes, nec non comitantes, ac illarum receptatrices personas, sive laicas, aut saeculares, vel Ecclesiasticas, consanguineas, vel non, Excommunicationis majoris latae sententiae vinculo, statim, eo ipso, absque alia declaratione subjacere, a quo praeterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeant. Et insuper tam egressas, quam Praesidentes, et alios Superiores praedictos eis licentiam hujusmodi concedentes, Dignitatibus, Officiis, et administrationibus per eas, et eos tunc obtentis privamus, et illas, et illos ad obtenta, et alia in posterum obtinenda inhabiles . . . decernimus ».

8 Supradictas poenas, ut vides ex d. Constitutione S. Pii V. incurrunt Episcopi, aliique Superiores Monialium injuste licentiam Monialibus egrediendi e Monasterio concedentes, et omnes aliae personae ipsas Moniales injuste, et illicite de Monasterio egressas comitantes, vel recipientes, et sic talem illicitum egressum, vel illius perseverantiam
9 foventes. Non incurrunt tamen dictas poenas, qui post illicitum, et injustum egressum Moniales comitantur, seu recipiunt, non ut cooperentur illi illicito, et injusto egressui, seu perseverantiae in ipso, sed solum ut earum honori, et honestati, seu castitati consulant, vel gratia urbanitatis, amicitiae, aut honoris, seu consanguinitatis, et affinitatis: Sanchez *in dec. l.* 5. *c.* 15. *n.* 71. Graffius *p.* 1. *decis. l.* 4. *c.* 23. *n.* 17. Zerola *in prax. Episc. p.* 1. *verb. Moniales ad* 15. *quaesit. dub.* 7. Bonacina *de clausura q.* 1. *punct.* 4. *num.* 5. Zecchius *de republ. Eccles. tit. de Regularibus cap.* 3. *n.* 15. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 7. §. 11. *qu.* 7. Tamburrinus *de jure Abbatiss. disput.* 19. *quaest.* 2. *n.* 4. et alii passim.

10 Excommunicationem, et alias dictas poenas incurrit Monialis, quae ambobus pedibus exit ostium clausurae uno, vel altero palmo: Sanch. *ad Decalog. lib.* 6. *c.* 15. *n.* 63. Navar. *tom.* 4. *de Regul. n.* 57. Roder. *tom.* 1. *quaest.* 49. *art.* 1. Cajetan. de Alexandris *loc. cit. c.* 7. §. 1. *quaest.* 1. Portell. in *dub. Regul. verb. Clausura Monial. n.* 25. Comitol. *lib.* 5 *respons. moral. qu.* 3. Donatus *prax. rer. Regul. tom.* 4. *tract.* 4. *quaest.* 25 *n.* 2. Bonacina *de Clausura q.* 1. *punct.* 4. n. 2. ubi dicit conclusionem procedere etiamsi uno solo palmo se reciperet extra januam clausurae, et statim redeat: Tamb. *de Jure Abbatiss. disp.* 19. *quaesit.* 4. *ad casum.* 1. Diana *p.* 3. *tract.* 2. *de dub. Regul. resolut.* 52. *et part.* 5. *tract.* 5. *resol.* 22. §. *Ad haec.* Gibal. *de Sanctimonialib. disp.* 1. *c.* 2. §. 17. *consec.* 2. *sub n.* 33. Lezana *verb. Clausura n.* 7. et alii plures contra Graffium 1. *part decis. l.* 4. *cap.* 23. *et in practica de casibus reservat. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 45. Nald. in *summa verb. Clausura, n.* 1. Pellizzar. *de Monialib. c.* 5. *sect.* 1. *quaest.* 11. *n.* 19. Peyrin. *t.* 1. *privil. Minimor.* in *Const.* 6. *Pii V. n* 4. Merola *t.* 1. *d.* 1. *c.* 2. *de volunt.* 7. *difficult. n.* 502. volentes dictam Monialem in casu posito ob parvitatem materiae excusari a poe-
nis, et culpa. Monialis ascendens supra tectum vio- 11
lat clausuram, et incurrit dictas poenas: Sic *Sacr. C. Episcop. in Lycien.* 16. *Septemb.* 1609. *et in Comen.* 18. *Septemb. ejusdem anni*, quae mandavit absolvi cum poenitentiis salutaribus ad arbitrium quasdam Moniales, quae bona fide ascenderant supra tectum ad siccanda frumenta, et pastas ab ipsis elaboratas, sive ad videndum quoddam Festum, cum speciali prohibitione illuc ultra ascendendi propter quamcumque causam; ita apud Nicol. *in Flosculis verb. Moniales n.* 35. Sanchez autem *loc. cit. lib.* 6. *cap.* 14. *n.* 7. Tambur. *de Jure Abbatiss. disp.* 19. *q.* 4. *ad* 4. *casum*, Diana *part.* 3. *tr.* 13. *Miscellan. resolut.* 88. Pellizzar. *loc. cit. num.* 74. Bonacina *loc. cit.* et alii distinguendo sustinent, quod si tectum Monasterii correspondeat spatio extra clausuram, censetur extra clausuram, et Monialis supra illud ascendens violat clausuram, secus vero si correspondeat spatio intra clausuram, quia tunc, dicunt ipsi, reputatur quaedam pars Monasterii; at vero forte ipsi non observarunt dictam resolutionem Sacrae Congregationis, quae sine tali distinctione processit.

Monialis faciens se dimitti e fenestra correspon- 12
dente viae publicae patenti saecularibus, quamvis non totaliter descendat, sed maneat suspensa in medio aere pendens ex aliquo fune, clausuram violat, et incurrit poenas, quia sic se ponit in loco, ad quem patet aditus saecularibus media aliqua scala parieti apposita, quod utique prohibetur a Gregor. XIII. Constit. incip. *Deo Sacris*. Pellizzarius *de Monial. cap.* 5. *sect.* 2. *q.* 39. *n.* 77. cum aliis ab ipso consultis; Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 4. *qu.* 28. *n.* 6. et alii.

Item clausuram violat Monialis ascendens arbo- 13
rem positam in horto Monasterii, et procedens ad ramum omnino prominentem extra murum, etiamsi ascenderit causa recreationis, seu alio fine, dummodo totum corpus perpendiculariter pendeat extra locum clausurae, quia perfecte accedit ad locum, ad quem saeculares possunt accedere, quod prohibetur a Gregorio XIII. in d. Constitut. *Deo Sacris*. Donat. *loc. cit. n.* 4. Pellizar. *loc. cit. n.* 78. Cajetan. de Alexandris *loc. cit.* §. 1. *q.* 1.

Item clausuram violat Monialis se ponens in Ro- 14
ta, eamque volvens versus partem externam, ad quam saeculares accedunt, quia vero, et perfecte talis Monialis accedit ad locum, ad quem saeculares accedunt, quod est prohibitum a Gregorio XIII. in dict. Constit. *Deo Sacris*, et se exponit gravi honestatis periculo, propter quod evitandum indicta est clausura *in cit. cap. Periculoso, unic. de statu Regul. in* 6. Trid. *sess.* 25. *de Regularib. et*

*Monialib. cap.* 5. et in cit. Constitut. S. Pii V. incip. *Circa Pastoralis Officii*, et alia ejusdem incip. *Decori, et honestati*, et in cit. Const. Greg. XIII. incip. *Deo Sacris*. Sic tenent Gibal. *de clausura Sanctim. disquisit.* 1. *cap.* 13. §. 17. *consect.* 3. Comitolus *lib.* 6. *respons. moral. qu.* 3. Portell. *de dub. Regular. verb. Clausura* n. 25. Donat. *l. c. quaest.* 26. *per tot.* et alii contra Tamburin. *l.* c. *ad cas.* 5. Dianam *p.* 2. *t.* 2. *res* 52. Pellizzar. *l.* c. *n.* 72. Lezanam *t.* 1. *c.* 25. *n.* 18.
15 Item clausuram violat Monialis, quae appenso fune ex superiori limine portae clausurae, eoque manibus apprehenso, se toto corpore a terra elevatam agitat motu reciproco excundo nunc scilicet, nunc vero redeundo intra clausuram, qui ludus multis in locis est usitatus satis apud adolescentes, et vocatur ludus navis; Talis enim Monialis quoad totum corpus per quamlibet agitationem vere exit extra ostium, et limites clausurae: Donat. loc. *cit. q.* 27. *per tot.* Cajetanus de Alexandris loc. *cit.* §. 1. *q.* 1. Pellizzarius *loc. cit. q.* 34. *n.* 71. cum Diana, Card. de Lugo et aliis a se consultis contra Naldum, Sanctarell. Baldell. et alios
16 ibi citatos. Item clausuram violat Monialis egrediens ad spatium, quod est inter januam Monasterii clausam, et aliam saecularibus patentem, ut habetur clare ex cit. Const. Greg. XIII. incip. *Deo Sacris*: ibi: « Nec itidem licere Monialib. etiam Tertiariis egredi janua Monasterii, quae est pro clausura ipsius Monast. etiam ad claudendum aliam ulteriorem januam, qua patere solet aditus saecularibus venientibus, vel ad rotam, vel ad Crates, seu loca colloquiis destinata, quae vulgo Parlatoria appellantur, vel ad pulsandum ipsam clausurae januam, quae loca cum saltem pro causis praefatis patere soleant saecularibus, extra clausuram cen-
17 seri debent, etiam tempore quo clausa sunt ». Item clausuram Monialis violat accedens ad domos contiguas Monasterii inhabitatas a foeminis servitricibus; Sic etiam si accedat ad propriam Ecclesiam exteriorem, quia ad talia loca patet accessus saecularium, quod prohibetur a Gregor. XIII. in cit. Constitut. incip. *Deo Sacris*, ut patet ex mox adductis ipsius praecisis verbis, et sic tenent Do-
18 ctores communiter. Item clausuram violat Monialis urbanitatis, vel curiositatis gratia egrediens e proprio Monasterio, et aliud contiguum ingrediens: Immo talis Monialis est rea dupliciter violatae Clausurae, sunt enim duo actus, egressus videlicet, et ingressus, unde etiam duplicem contrahit Excommunicationem, prout rescripsit *Sac. C. Archiepiscopo Panormitano* 21. *Augusti* 1699. *et* 14. *Septembris ejusdem anni*, ut testatur D. Cajetanus de Alexandris loc. *cit. cap.* 7. §. 1. *q.* 4.

19 A tali Excommunicatione violatae per illicitum egressum clausurae, seu per cooperationem concedendo licentiam, comitando, et recipiendo sic illicite egressas, si sit publica, absolvit solus Summus Pontifex, vel habens ab eo auctoritatem. Sic expresse Sanctus Pius V. in dict. Constitut. incip. *Decori, et honestati*, ibi; « A quo (*vinculo*) praeterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant ». Si autem sit occulta, cer- 20
tant inter se Doctores quisnam ab ea possit absolvere? Fagnanus enim in *cap. Dilectus* 15. *de temporibus ordinationum a n.* 30. *ad* 34. tenet absolute, nec Episcopum posse ab ea absolvere, quamvis sit occulta, et adducit decreta Sacrae Congregationis, et declarationem Pontificiam, ibi: Sed numquid Episcopus facultate sibi tributa in *d. cap.* 6. *sess.* 24. in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedi Apostolicae reservatis etiam cum clausula *non obstantibus* absolvere possit? Sacra Congregat. censuit non posse. Et in specie cum dubitatum fuerit; An Episcopus, et Inquisitores possint hodie *ex d. cap.* 6. *sess.* 24. absolvere lapsos in Haeresim, non obstante Bulla Coenae Domini »? *Censuit eam Bullam derogasse cap.* 6. Unde frustra nonnulli ex recentioribus Theologis hunc articulum in controversiam adducunt, cum habeamus claram determinationem Sacrae Congregationis. Praeterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore c. 6. *sess.* 24. posset absolvere quamdam Monialem, quae occulte, et ad malum finem fregerat clausuram, non obstante Bulla S. Pii V. quae videtur habere locum in casu publico? variatum est sententiis. Nam ex decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, et est tantum exceptus casus, nisi in mortis articulo etc. Et quia jam declaratum, Bullam Coenae Domini, quae prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; Et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio. Quatuor censuerunt eam Bullam non habere locum in casibus occultis; Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit, Bullam S. Pii V. habere locum etiam in occultis: Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam Monialem. Unde postea Sac. C. generaliter consulta; An si Monialis alicujus Monasterii Jurisdictioni Regularium subjecti secreto deliquerit in materia clausurae, in Foro conscientiae absolvi possit vigore ejusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, quae ad clausuram pertinent, auctoritas tributa est decreto *cap.* 5. *sess.* 25. *De Regul.* stante praedicta Bulla S. Pii V. respondit non posse: et Fagn. sequuntur Matthaeucci *Officialis Curiae c.* 11. *n.* 21. Sanctarellus *tract. de haeresi cap.* 5. *dub.* 1. *num.* 1. cum aliis per ipsum allegatis, ubi etiam ipse affert Decretum Sacrae Congregationis, quae censuit, approbante Gregorio XIII. Bullam S. Pii V. etiam in occultis procedere, et sic tenent alii plures.

Oppositum tamen tenent Navarr. *tom.* 2. *l.* 5. 21
*de sentent. Excom. consil.* 43. Diana *part.* 7. *tractat.* 2. *de potest. Episcop. resol.* 20. Sanchez in *Decalog. l.* 6. c. 15. *n.* 76. Suarez *de Censur. tom.* 5. *disp.* 2. *sect.* 2. *n.* 10. *et* 12. *in fine*, Bo-

nacina *de Censur. disp.* 1. *quaest.* 22. *punct.* 22. *n.* 2. ubi late de decreto Tridentini, *et tract. de clausura quaest.* 1. *punct.* 5. *n.* 1. Thesaurus *de poenis* 2. *p. prax. verb. Clausuram violans cap.* 9. *verb. absolvere*; Tamb. *de Jure Abbatiss. disp.* 19. *quaesit.* 5. *n.* 1. Pellizzarius *de Monial.* c. 5. *sect.* 2. *n.* 28. Pignat. *t.* 10. *consult.* 100. *n.* 25. Monac. *p.* 1. *in Append. adnotat. ad Constit.* 8. *S. Pii V. n.* 4. Felix Potestas *tom.* 1. *p.* 4. *num.* 3511. Roderic. *t.* 1. *quaest.* 24. *art.* 19. Toletus *in summa lib.* 1. *cap.* 41. *n.* 7. Vincentius Candidus Magister Sacri Palatii *tom.* 1. *disquisit.* 3. *art.* 28. Donatus *prax. rer. Regul. tom.* 4. *tract.* 5. *quaest.* 8. *n.* 9. Lezana *verb. clausura n.* 20. et plurimi alii volentes, quod a dicta Excommunicatione, si sit occulta, possit absolvere Episcopus, vel alius habens ab Episcopo facultatem ex Concilio Tridentino *sess.* 24. c. 6. ubi omnes casus occulti sibi conceduntur, quod Tridentini decretum generaliter de omnibus casibus S. Sedi reservatis etiam post Tridentinum volunt intelligi. Nec, dicunt ipsi, in dict. Constitut. S. Pii V. incipient. *Decori et honestati*, fit mentio dicti Concilii; Nec de illis decretis, et declarationibus aliatis numero antecedenti constat authentice; Tum quia, concludunt, quod oppositum servat praxis, cum revera Episcopi passim absolvant a tali excommunicatione occulta, et ab aliis similibus.

22 Quod dicitur de Episcopis respectu saecularium, et Monialium sibi subjectarum, intelligi etiam debet de Praelatis Regularibus respectu suorum subditorum, quia S. Pius V. Constitut. incip. *Romani Pontificis*, edita pro Praelatis Ordinis S. P. Dominici, concessit, ut gaudeant eo Privilegio in Foro conscientiae erga subditos, quo gaudent Episcopi erga suos, virtute Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 6. quod privilegium loquitur etiam de Superioribus localibus, Sic Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 19. *q.* 6. *n.* 2. Roderic. *q. q. Regul. tom.* 1. *quaest.* 61. *n.* 8. Donat. *loc. cit. n.* 10. cum pluribus ibi adductis, Barbosa *in Concil. Trident. ad dict. sess.* 25. *cap.* 6. cum plurimis aliis ibi citatis, et alii passim.

23 In Foro conscientiae posse Confessarios Regulares absolvere a tali Excommunicatione, etiamsi sit publica, aut deducta ad Forum contentiosum, docent Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 19. *qu.* 5. *n.* 3. Bonac. *de clausura quaest.* 1. *punct.* 5. *num.* 2. Peyrin. *in Const. S. Pii V. pag.* 203. *n.* 41. item *in Const. Julii II. et t.* 1. *de subdito cit.* et secutus a Felice Potest. *t.* 1. *part.* 4. *n.* 3492. Donat. *prax. rerum Regular. to.* 1. *p.* 2. *quaest.* 34. *num.* 1. cum Sanchez, Roderic. Alphonso de Leon. et aliis ibi citatis, quia S. Pius V. in cit. Const. incip. *Decori, et honestati*, in reservatione dictae Excommunicationis non comprehendit Privilegia Regularium; Regulares autem ex concessione facta a Paulo III. Venerabili societati Jesu Constit. incip. *Cum inter cunctas*, edita 3. Junii 1545. possunt absolvere ab omnibus casibus, et Censuris reservatis Papae; exceptis contentis in Bulla Coenae, et exceptis casibus reservatis Episcopis ex Constit. Clementis X. incip. *Superna*, et ex proposit. 12. damnata ab Alexandro VII. et etiam exceptis intra Italiam, et extra Urbem aliis sex, dictis Clementinis, ex quo de mandato Clementis VIII. fuerint reservati a Sacra Congr. Episc. et Regular. in declaratione sui decreti editi *die* 9. *Januarii* 1601. facta per aliud decretum editum anno immediate sequent. 1602. 26. *Nov.* Unde cum Paulus III. in dict. Constit. *Cum inter cunctas*, concesserit Regularibus facultatem absolvendi a Censuris sine ulla restrictione, aut limitatione ad occultas, stat, quod possint absolvere ab ipsis, etiam quando sunt publicae, et deductae ad Forum contentiosum, quia ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. *Cap. Quia circa* 22. *de Privil. et l. de pretio, ff. de Publiciana in rem action.* Tum quia, quando Summus Pontifex intendit facultatem absolvendi, vel dispensandi limitare ad Censuras occultas, solet exprimere dicendo, *dummodo non sint publicae, vel deductae de Forum externum*, et hujusmodi, ut est videre in *d. cap.* 6. *sess.* 24. *de reform.* et docet Sotus in 4. *Sentent. dist.* 22. *artic.* 3. Donat. *loc. cit.* cum aliis ibi adductis, adeoque in non declarando videtur indulgere. Vide verb. *Absolutio art.* 1. *a n.* 41. *ad* 47.

A poenis privationis Officiorum, et Dignitatum, et inhabilitatis latis in dict. Const. S. Pii V. incip. *Decori, et honestati*, possunt absolvere pro utroque Foro quoad suos subditos, Episcopi, et Praelati Regulares, quia tales poenae non sunt reservatae, nam, ut constat legenti verba praecisa Bullae relata *supra sub num.* 7. reservatio est facta solum pro Excommunicatione; Sic Roderic. *tom.* 1. *q.* 24. *art.* 17. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *num.* 3494. et alii. 24

Hic advertendum venit, quod ea, quae diximus *supra n.* 19. quod a tali Excommunicatione violatae per illicitum egressum clausurae, seu per cooperationem ad ipsum concedendo licentiam, comitando, et recipiendo sic illicite egressas, si sit publica, absolvit solus Summus Pontifex, vel habens ab eo auctoritatem, non pugnant cum iis, quae diximus sub *verb. absolutio art.* 1. *num.* 6. ubi conclusimus, quod cum impeditis personaliter adire Pontificem, possunt Episcopi directe absolvere pro utroque foro etiam ab omnibus casibus publicis reservatis Papae a Jure, aut ab homine, etiam haeresis, et in Bulla Coenae contentis, *ex cap. Mulieres* 6. *cap. De caetero* 11. *cap. Ea noscitur* 13. *et cap. de Monialib.* 33. *de sentent. Excommun.* non pugnant, inquam, siquidem Episcopus, in quantum potest absolvere personas perpetuo impeditas, uti sunt Moniales, ab omnibus casibus Papae reservatis, ad quos alioquin ejus facultas non extenditur, comprehenditur sub iis verbis *Vel habens ab eo auctoritatem*, adductis *supra sub num.* 19. cum per citata Jura Episcopus vere 25

habeat a Papa auctoritatem absolvendi personas perpetuo impeditas, uti sunt Moniales, ab omnibus casibus Papalibus. Et sic respective dicendum est de Praelatis Regularibus quoad suos subditos, quos possunt absolvere a dictis casibus ex variis Summorum Pontificum Constitutionibus, et praecipue ex Constit. Sixti IV. incip. *Regimini*, Pauli III. incip. *Licet debitum* S. Pii V. incip. *Romani Pontificis*, et alia ejusdem incip. *Dum ad Congregationem*. Vide *d. verb. Absolutio art.* 6. *ad* 40.

26 Moniales possunt in aliquibus casibus de Monasterio exire absque incursu poenarum, et praecipue in tribus expressis a S. Pio V. in dict. constit. incip. *Decori et honestati*, ibi: *Nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis leprae, aut Epidemiae.*

27 Nomine *magni incendii* venit incendium, cui succurri non potest absque periculo pereundi Moniales, si intra claustra morentur. Nomine *leprae* venit infirmitas ita contagiosa, ut si Moniales tali morbo infectae non egrediantur, omnes aliae cito periculo evidenti similis infectionis subjiciantur. Nomine *epidemiae* venit infectio pestilentialis malignam qualitatem praeseferens, quae facile ad alios diffunditur cum manifesto mortis periculo, non vero morbus popularis de facili sanabilis. Sic Doctores communiter.

28 Moniales possunt licite egredi e Monasterio etiam in aliis casibus consimilibus tribus praedictis a S. Pio V. expressis, ut quando grave periculum subsit Monialibus ratione imminentis Belli, inundationis fluminis, ruinae aedificii, seu alterius gravioris consimilis periculi, nisi exeant, quia licet S. Pius V. in dict. Constit. incip. *Decori, et Honestati*, utatur dictione *Nisi*, quae videtur excludere omnes alias causas, tamen haec dictio non excludit casus similes, et urgentiores, ut *in l. Si mora, verb. Dumtaxat, ff. Soluto Matrimonio*, ubi Castrens. *n.* 9. Jason *n.* 5. et alii, et sic tenent passim Doctores cum Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 20. *quaesit.* 2. Pasqualig. *in Lauret. n.* 30. Barbosa *de offic. et potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 102. *a n.* 16.

29 Occurrente aliquo casu, in quo, juxta dicta, licitus est egressus Monialium e Monasterio, requiritur licentia Superioris: Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regularibus, et Monialibus cap.* 5. ibi: « Nemini Sanctimonialium liceat post professionem exire a Monasterio etiam ad breve tempus, quocumque praetextu, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda. *Et S. Pius V. in d. Constit. incip. Decori, et honestati*, ibi: » Quae tamen infirmitas, praeter alios Ordinum Superiores quibus cura Monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci Ordinarium, etiamsi praedicta Monasteria ab Episcoporum, et Ordinariorum Jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita,

30 et expresse in scriptis approbata sit ». Ex quibus, ut vides, in Monasteriis subjectis Episcopo, seu Ordinario, requiritur, et sufficit licentia solius Episcopi, aut Ordinarii loci, cum ipse respectu illorum Monasteriorum sit et Episcopus, et Praelatus Religionis. In monasteriis autem exemptis requiritur, ultra licentiam Praelati Regularis, Provincialis scilicet, aut Generalis juxta cujuscumque Ordinis institutum, etiam licentia Episcopi, seu Ordinarii loci. Nomine Episcopi, qui approbare causam debet, et potest, venit etiam Vicarius Generalis, et Capitularis, ut tenent passim Doctores cum Tamburin *loc. citat. quaesit.* 5. *n.* 8. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 102. *n.* 28. Cajetanus de Alexandris *cap.* 7. §. 9. *quaest.* 4. Pellizzar. *loc. cit. cap.* 5. *n.* 37. 31

Si in aliquo ex dictis casibus periculum sit in mora, nec ob distantiam possit Superior consuli, tunc Moniales in tali necessitate, et periculo possunt licite exire, quia urgentissimus similis casus videtur per Epicheiam exceptus, quia necessitas non habet legem, et quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum, *capit. Sicut* 11. *distinct.* 1. *de conseerat. capit. Omnes* 1. *de Feriis, capit. Consilium* 2. *de observatione jejunior. Cap. Consuluisti* 3 *de Celebrat. Missar. et cap. Quod non est* 4. *de Regul. Juris*. In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *cap. Licet* 6. *de poeniten. et remiss.* et sic tenent communiter Doctores cum Tamburin. *loc. cit. num.* 4. Zecch. *de Republic. Ecclesiast. tit. de Regularib. cap.* 3. *num.* 15. Bonacina *de clausura quaest.* 1. *punct.* 8. *num.* 9. addentes, Moniales in tali necessitate egressas teneri, cum primum poterunt, significare Superiori suum egressum. 32

An autem Abbatissa cum licentia solius Episcopi, et Superioris Regularis, si sit ei subjecta, possit exire de Monasterio ad praestandum Principi Saeculari Domino Feudi fidelitatis juramentum, quando illud non potest praestare per Procuratorem? Tamburin. *loc. cit. num.* 5. Sanchez *lib.* 9. *moral. c.* 15. *n.* 51. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 44. *num.* 70. Pellizzar. *de Monialib. cap.* 5. *sect.* 2. *num.* 63. et alii tenent absolute id posse, quia expresse est sic concessum a Bonifacio VIII. *in c. Periculoso unic. de statu Regular. in* 6. *§. Verum*. At tamen quia S. Pius V. ex post in d. Const. incip. *Decori, et honestati*, non concedit Monialibus posse exire cum facultate Superioris « Nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis leprae, aut Epidemiae »; nisi adsit periculum in mora perdendi Feudum, vel aliud grave damnum incurrendi, petenda videtur licentia a Sede Apostolica, vel a Sacra Congregatione. Unde in in Regesto litterarum *Sacrae Congregationis Episc. sub die* 15. *Januarii* 1616. *fol.* 9. habetur sequens decretum. « Al Nuncio di Spagna: SS. D. N. ejus in Hispaniarum Regnis Nuncio litteras dari mandavit, ut omnes Archiepiscopos, Episcopos, aliosve Ordinarios inferiores, tam Saeculares, quam Regulares Monialium Monasteria eisdem Regnis habentes certiorem, ne absque Sedis Apostolicae auctoritate Monialibus e Monasterii septibus egrediendi licentias nullatenus concedant, minusque 33

easdem de uno ad aliud Monasterium (tribus casibus in Bulla S. M. Pii V. nominatim expressis exceptis) transferant ». Ita apud Monacell. *p.* 2. *tit. XIII. formul.* 5. *n.* 16.

34 Hinc Moniales, licet olim possent de licentia Ordinariorum, et Monasteriorum Superiorum transferri ad novum Monasterium fundandum, vel etiam reformandum, seu ad Officium Abbatissatus, seu aliud munus exercendum; tamen hodie quacumque occasione transferri non possunt amplius de Monasterio ad Monasterium sine speciali licentia Sedis Apostolicae toties quoties obtinenda, neque occasione Prioratus, vel alterius officii, quibuscumque in contrarium non obstantibus, ex decreto Pauli V. publicato a Sacra Congreg. Episcop. et Regular. *sub die* 22. *Decembris* 1617. et Generalibus Ordinum Procuratoribus intimato, et relato a Nicolio *in Flosculis verb. Monialis n.* 19. et ab aliis passim.

35 Nam facultas, quae olim, sive de Jure communi, sive ex Concilio Tridentino locorum Ordinariis, vel Monasteriorum Superioribus super hoc competebat, fuit sublata per d. Constitutionem S. Pii quae incipit *Decori, et honestati*, ut Eadem Sacra Congreg. declaravit *die* 30. *Maii* 1631. apud Nicolium *loc. cit. n.* 19.

36 Moniales ex licentia Sacrae Congregationis egressae tenentur sub mortali, statim expleta causa egressus, se ad Monasterium recipere, *ex cap. Periculoso, unic. de statu Regular. in* 6. *§. Verum*, et ex Constit. S. Pii V. incip. *Decori, et honestati*, et Gregorii XIII. incip. *Deo Sacris*. Hoc tamen intelligendum est moraliter, et non metaphisice, adeo ut, si per breve spatium v. g. unius, vel alterius diei ingressum suum in Monasterium differrent, non peccarent mortaliter: Tamburin *de Jure Abbatiss disput.* 20. *quaest.* 7. *n.* 2. *et* 3. cum Sanchez. Victoreil. et aliis ibi citatis, Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 102. *n.* 58 et alii.

37 Si autem finita, et expleta causa sui egressus, multo spatio extra Monasterium morentur ob malum finem, non solum peccant mortaliter, sed etiam incurrunt Excommunicationem: Bonacina *de clausura qu.* 4 *punct.* 4. *n.* 22. Merola in *disp. Theol. moral. t.* 1. *disp.* 1. *difficult.* 7. *n.* 498. Barbosa *l. c. n.* 58. Castropalaus *tract.* 16. *disp.* 4. *p.* 9. *n.* 21. Sanctorus *in Constitut. Minor. cap.* 11. *statut.* 7. *qu.* 2. et alii.

38 Moniales cum licentia Sacrae Congregationis egressae ad curandam infirmitatem, et intra domum privatam inclusa non violat clausuram, si huc et illuc vagetur, quia Monialis non tenetur ad clausuram, nisi intra proprium Monasterium. Domus autem illa privata non est Monasterium. Unde cum obligatio clausurae sit odiosa, non debet ampliari, sed restringi, sicque non debet extendi ad loca, quae proprie non sunt Monasterium, *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 15. *n.* 9. Navarr. *Comment.* 4. *de Regular. n.* 44. *not.* 4. Victorell. *de Orig. et clausur. Monial. vers. Monialis professa*, Tamburin. *loc. c. disp.* 19. *quaesit.* 4. *ad* 9. Pelizzar. *loc. cit. cap.* 5. *n.* 82. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. c.* 7. *§.* 9. *q.* 12. et alii. Si tamen in licentiis esset praescriptum, ut talis Monialis in domo privata servaret clausuram, tunc teneretur ad ipsam, cum licentia esset concessa solum cum tali obligatione. Sic Pelizzar. *loc. cit.* Cajetanus de Alexandris *loc. cit.* et alii.

Monialis cum licentia Sacrae Congregationis licite exiens e suo Monasterio ad aliud v. g. fundandum, ad curandam infirmitatem in Baineis, et hujusmodi, non violat clausuram, nec graviter peccat, si ea occasione a recto itinere viginti, vel vigintiquinque milliaribus deviet ad aliquod Sanctuarium colendum, seu ad consanguineos, vel amicos visitandos, quia hoc non fit in fraudem clausurae: Sanchez *loc. cit. c.* 15. *n.* 61. Bonacina *de clausura quaest.* 1. *punct.* 8. *n.* 24. Gottierez *lib.* 1. *cap.* 14. Tamburin. *loc. cit. disp.* 20. *quaesit.* 7. *n.* 4. Pelizzar. *loc. cit. cap.* 5. *n.* 55. Castropal. *tract.* 16. *dis.* 4. *part.* 9. *n.* 19. Roderic. *tom.* 1. *quaest.* 47. *art.* 11. et alii. 39

An Monialis legitime egressa e suo Monasterio, et transiens ad aliud, seu ad Bainea, si in via accedat ad locum, in quo existit Monialium Monasterium, possit ibi hospitio recipi? variant Doctores. Sanchez enim *lib.* 6. *moral. cap.* 16. *n.* 10. Peyrin. *tom.* 2. *privil. Constit.* 6. *S. Pii V. num.* 28. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disput.* 24. *quaesit.* 15. *a n.* 1. Pelizzar. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 107. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *qu.* 14. et alii respondent cum distinctione: Aut ista Monialis petit admitti intra Monasterium ejusdem Ordinis, et habitus, et sic excipi potest absque alia licentia Superioris, non solum causa hospitii, sed etiam in casu, quo illa degeret in aliqua domo privata ad recuperandam sanitatem, et vellet ingredi Monasterium gratia recreationis, et hujusmodi, quia talis Monialis non est extranea, cum sit ejusdem Ordinis, ac habitus, adeoque non cadit in illam prohibitio ingrediendi Monasteria Monialium, quae comprehendit solum extraneos; Vel Monialis petit admitti in Monasterium diversi Ordinis, et habitus, et tunc, si ibi non adsit Monasterium proprii Ordinis, potest in ipso admitti de licentia tamen Superioris illius Monasterii, et non aliter, quia Religiosa Caritas, quae Religiosis personis maxime convenit, et honestas status Monialis exigit, ut ibi in hospitio recipiatur. Secus autem si divertere vellet in dictum Monasterium diversi Ordinis, non causa necessarii hospitii, sed gratia recreationis, aut invisendi Monialem consanguineam, aut amicam, quia tunc nequit ibi excipi, ne quidem de licentia Superioris, quia Monialis itinerans respectu talis Monasterii est vere extranea, adeoque ex hac sola causa non potest in illud admitti, sicuti nec potest admitti quaecumque alia persona extranea. 40

Castropalaus eulem *part.* 3. *disp.* 4. *p.* 10. *n.* 4. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. cap.* 7. *§.* 41

7. *qu.* 8. et alii negant absolute posse talem Monialem admitti in Monasterium, sive sit ejusdem Ordinis, sive diversi, quia unum Monasterium non communicat cum alio in clausura, quod, ut dicit citatus Cajetanus, est de mente Sacrae Congregationis, quae consulta, an Moniales advenae essent admittendae intra Clausuram? respondit negative in *Pistorien.* 16. *Junii* 1585. quam forte declarationem non observarunt Doctores primae sententiae.

42 Ingressus in Monasteria Monialium absque justa causa, et legitima facultate est absolute prohibitus omnibus omnino personis a Bonifacio VIII. *in cap. Periculoso unic. de statu Regul. in* 6. sed
43 sub nulla Censura. Item a Concilio Tridentino *sess.* 25. *de Regularib. et Monialib. cap.* 5. sub Excommunicationis poena ipso facto incurrenda, sed nemini reservata, ut apparet ex textu, ibi: « Ingredi autem septa Monasterii nemini liceat cujuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel aetatis sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub Excommunicationis poena ipso facto incur-
44 renda ». Deinde S. Pius V. idem, quod statuit Concilium Trid. jussit observari in sua Constitutione
45 incip. *Circa Pastoralis Officii;* Gregorius autem XIII. Constitut. incipient. *Ubi gratiae*, idem statuit sub poena Excommunicationis ipso facto incurrenda, et Papae reservata contra praesumentes ingredi Monasteria Monialium praetextu facultatum a Summo Pontifice, vel a Legatis seu, ab aliis concessarum, revocando omnes, et quascumque licentias a quibusdam concessas ingrediendi Monasteria Monialium; et praeter Excommunicationem ipso facto incurrendam, et summo Pontifici reservatam, imposuit etiam pro Abbatibus, et Abbatissis, aliisque Monasteriorum utriusque sexus Superioribus, et personis privationem dignitatum, beneficiorum, et Officiorum, et inhabilitatem ad
46 illa in posterum obtinenda; Item Paulus V. Constitutione incip. *Monialium statui*, inhaerendo Litteris dicti Gregorii XIII. sui Praedecessoris, revocavit omnes licentias ab ipso, et aliis Pontificibus concessas mulieribus cujuscumque status, ac conditionis quoad ingrediendum Monasteria Monialium, aut conversandum cum ipsis; Et praeterea prohibuit Abbatissis, seu Priorissis, ac Superioribus, ne dictas mulieres introducere, seu admittere, vel admissas quoquomodo retinere audeant, seu praesumant, idque sub poena Excommunicationis majoris reservatae Summo Pontifici, et sub omnibus aliis poenis contentis in cit. Constitutione Gre-
47 gorii XIII. Et de mandato Clementis VIII. *Sacra Congreg. Episc. et Regul.* 26. *Novemb.* 1602. sub poena excommunicationo majoris Papae omnimode reservatae intra Italiam, et extra Urbem omnibus prohibuit ingressum in Monasteria Monialium ad malum finem.

48 Excommunicatio lata a Concilio Tridentino incurritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem, nec praetextu licentiarum: At nulli est reservata, cum a Concilio *loco citato* nulla fiat reservationis mentio; Unde potest absolvi a Confessario approbato ab Ordinario loci, ut docent. Donat. *tom.* 4. *prax rerum Regul. tract.* 5. *q.* 1. *n.* 3. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 22. *quaest.* 1. *n.* 3. Roderic. *tom.* 3. *qq. Regular. q.* 47. *art.* 2. et alii passim.

Excommunicatio lata a Gregorio XIII. et Pau- 49
lo V. est Papae reservata, et incurritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem, ut omnes concedunt, et etiamsi non sit ex praetextu licentiarum, ut tamquam in praxi tutius, et verius tenent Navarr. *Comment.* 4. *de Regular. sub num.* 624. *et in Manuali cap.* 27. *de Censuris sub. n.* 150. *verb. Adde his primo*, Quaranta *in Summa Bullar. verb. Monasteria Monialium in calce Constitut. Gregorii XIII. incip. Ubi gratiae;* Beja *in suis responsionibus* 1. *p. cas.* 30. *verb. Haec* omnia, ubi docet de praxi totius Italiae; Villagut. *tract. de Usuris q.* 33. *n. ultim.* ubi testatur sic responsum fuisse ab ipsomet Gregor. XIII. consulto a S. Carolo Borromaeo, Flavius Cherubin. *in Compend. Bullar. tom.* 2. *schol.* 1. *ad Constitut. Gregorii XIII.* incip. *Ubi gratiae*, ubi testatur de praxi Poenitentiariae, Donat. *tom.* 4. *prax. rer. Regular. tractat.* 1. *quaest.* 2. *a n.* 6. ubi ex aliis testatur Gregorium XIII. declarasse, suam mentem fuisse comprehendere quoscumque Ingredientes, et admittentes, sicut fecit S. Pius V. Constit. incip. *Regularium*, respectu Mulierum quarumque ingredientium Conventus Regularium, ibi: « Declaramus fuisse, et esse mentem, et intentionem nostram, quod praedictae Litterae non solum comprehenderent, et comprehendant mulieres, habentes, et praetendentes facultatem, et Induita ingrediendi Monasteria, sed etiam omnes, et quascumque mulieres alias, tam in specie, quam in genere ». Unde P. Suarez *tom* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 9. retractans quae dixerat *disp.* 22. *de Censuris sect.* 6. *n.* 11. mutavit sententiam: Et sic tenent Azorius, Roderic. Zecchius, Graffius, Comitolus, Filliuclus, Peyrinus, Merola, Thesaurus, Homobonus, Raynerius, Riccius, Megala, Coriolanus, et alii relati a Donat. *loc. cit.* contra Sanchez, Sayrum, Mirandam, Barbosam, Dianam, Zerolam, Portellum, Tamburinum, Pellizzarium relatos ab ipso Donato *loc. cit. n.* 2. Felicem Potestat. *tom.* 1. *p.* 4. *n.* 3489. et alios plures volentes talem excommunicationem non incurri, nisi egressus fiat sub praetextu licentiarum.

Quis autem possit absolvere a dicta Excommu- 50
nicatione, aliisque poenis latis a Gregorio XIII. et Paulo V. in dictis Constitutionibus? Vide *supra a n.* 19. *ad* 25.

Excommunicatio lata a Clemente VIII. per de- 51
cretum de anno 1602. 26. *Novemb.* incurritur ab omnibus violantibus clausuram Monialium ad malum finem, ut patet ex verbis praecisis decreti, ibi: « Violationis Clausurae Monialium ad malum
finem »; Et haec Excommunicatio est reservata 52

Romano Pontifici extra Urbem, et intra Italiam; Unde ab ipsa non possunt extra Urbem, et intra Italiam absolvere Regulares, non obstantibus suis Privilegiis, ut expresse fuit statutum de mandato Clementis VIII. *a Sacr. Congreg. Episcop. et Regular. in Decreto de anno* 1602. 26. *Novembris.* Vide *verb. Absolutio o n.* 43. *od* 47.

53 Imperatores, Imperatrices, Reges, et Reginae, eorum Filii, et Filiae possunt absque incursu Excommunicationis, aliarumque poenarum Ingredi cum sua decenti comitiva in Monasteria Monialium, quia hujusmodi personae, ratione excellentiae, et dignitatis, non comprehenduntur in dispositionibus odiosis, nisi exprimantur: Sanchez *lib.* 6. *moral. c.* 16. *n.* 3. *c.* 17. *n.* 5. Suarez *tom.* 4. *de Religion. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 5. *in fine*, Emanuel Rodriq. *tom.* 1. *quaest.* 47. *artic.* 1. Joannes Crucius *in Epitom. lib.* 1. *c.* 5. *dub.* 1. *conclus.* 1. *in fine.* Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 24. *quaest.* 20. Gibalin. *de Sanctimonialib. disquis.* 1. *c.* 4. §. 2. *conclus.* 1. *n.* 2. Donat. *tom.* 4. *prax. rerum. Regular. tract.* 5. *quaest.* 12. Bordon. *variar. resolut. p.* 2. *Resol.* 26. *n.* 35. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monial. c.* 7. §. 7. et alii passim cum praxi universali; Barbosa tamen *in Tridentin. sess.* 25. *de Regular. et Monial. cap.* 5. *n.* 47. Bonacina *de clousura q.* 4. *punct.* 1. *n.* 4. tenent probabiliter contrarium. Vide novissimam dispositionem Benedicti XIV. allatam infra *sub n.* 98.

54 An autem possint etiam dicta Monasteria ingredi Ducissae, aliaeque Principissae, Duces, et Principes suprema Jurisdictione, et auctoritate gaudentes? Negant passim Doctores, quia S. Pius V. Const. incip. *Regularium personorum*, Gregorius XIII. Constit. incip. *Ubi gratiae*, Paulus V. Constit. incip. *Monialium statui*, expresse interdixerunt talem ingressum, *etiam Comitissis, Marchionissis, et Ducissis;* Attamen etiam de istis videtur praxis contraria. Vide d. dispositionem sub *n.* 98.

55 An item dicta Monasteria possint ingredi Fundatrices, et fundatores? Negant passim Doctores, et ita fuisse decisum *a Sacra Congreg. Concilii*, refert Aldan. *in Compend. Canonic. resolut. lib.* 1. *tit.* 8. *n.* 12. Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Monialium clausura circa ingressum n.* 7. et Donat. *tom.* 4. *prax. Rer. Regular. tract.* 5. *q.* 13. *n.* 7. praecisis his verbis: « Monialium Monasteria ingredi deinceps non permittitur mulieribus saecularibus, ne quidem Fundatricibus, aut Dominatricibus ad breve, vel ad longum tempus, etiamsi a Sede Apostolica hoc eis specialiter esset indultum, cum Pauli V. Constitutione de anno 1612. edita id fuerit in genere revocatum; *Et Nicolius* in Flosculis verb. Fundator », sic refert: « Sacra Congregatio *etc.* censuit, Fundatores Monasteriorum Monialium non posse earumdem clausuram ingredi, nec a Monialibus recipi, nisi in Litteris Apostolicis erectionis secus expresse caveatur »: *Eadem Sacra Congreg. in una Regularium* 17. *Augusti* 1639. Vide *verb. Conventus art.* 3. *o n.* 17. *ad* 22. et dictam dispositionem infra *n.* 98.

Mulieres, quibus a Sede Apostolica conceditur licentia ingrediendi Monasteria Monialium, non possunt Ingredi, nisi prius habito consensu Monialium capitulariter praestito per suffragia secreta: Urban. VIII. Constit. incip. *Sacrosanctum Apostolatus Ministerium.* Consensus autem sufficit, quod sit capitulariter praestitus a majori parte Monialium; *cap.* 1. *de his quae fiunt a mojori parte Capit.* cum similibus: Cum enim Pontifex non determinet, an consensus sit praestandus ab omnibus Monialibus, censendum est voluisse istud relinquere dispositioni Juris communis; *l. Commodissime, ff. de lib. et posthum.* 56 57

Pueri, et puellae cuiuscumque sint aetatis, nequeunt ingredi, et introduci in Monasteria Monialium: Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regulorib. et Monialib. cap.* 5. ibi: « Ingredi autem septa Monasterii nemini liceat, cuiuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel aetatis fuerint »; Et saepe saepius declaravit Sacra Congr. Episcop. et Regular. quod introducens infantes cujusvis sexus, vel aetatis incurrit censuras violatae clausurae, et signanter *in Tudertino* 7. *April.* 1579. *in Neapolit.* 22. *Mart.* 1580. *in Cremonen.* 12. *Februar.* 1585. *in Taurinen.* 10. *Jun.* 1650. Unde tolerari non debet, quod puellae, licet parvulae, ingrediantur, et egrediantur ad libitum; *Eadem Sacra Congreg. in Pistorien.* 24. *Februar.* 1579. et Abbatissa, quae hoc permittit, privatur Officio, voceque passiva. *Eadem Sac. Congreg. Episcop. in S. Sever.* 8. *Maii* 1595. 58

Nomine Monialium introducentium, vel admittentium in clausuram personas non habentes ad id legitimam facultatem veniunt omnes active influentes in talem ingressum, ut sunt invitantes, consulentes, hortantes, approbantes, monstrantes iter, auferentes impedimenta, januam aperientes, eas recipientes, concedentes, et auctoritative, sive ratione sui Officii permittentes, ut intrent. Vide verb. *Conventus art.* 3. *a n.* 30. *od* 32. 59

Cardinales, aut Episcopi, sive alii Praelati ingredi non possunt Monasteria Monialium, quae eorum Jurisdictioni non subsunt, ut colligitur *ex cap. Periculoso. unic. de statu Regular. in* 6. ex Concilio Tridentino *sess.* 25. *de Regular. et Monialib. cap.* 5. ex Constitutione S. Pii V. Incip. *Circa Pastoralis Officii*, Constitut. Gregor. XIII. incip. *Ubi gratiae*, et alia ejusdem incip. *Dubiis*, et tenent Tamburin. *de Monialib. disp.* 24. *quaest.* 9. *n.* 1. Donat. *tom.* 4. *prax. rer. Regular. quaest.* 24. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monial. cap.* 7. §. 4. *quaest.* 3. et alii passim. 60

Neque Cardinales Legati habent potestatem visitandi Moniales, et ingrediendi Clausuram: *Sac. Congr. Episcopor. et Regular. in Bononien.* 30. *Septembr.* 1650. approbante Innocentio X. Et a for- 61 62

tiori neque Vicelegatus potest clausuram ingredi
sine Episcopi licentia, ut declaravit *Sacra Congr.
Episc.* 8. *Mart.* 1605. apud Gavant. *in Manual.*
63 *Episc. verb. Monialium clausura n.* 29. Neque In-
quisitores, nisi ex causa S. Officii, ut declaravit
*Congreg. S. Officii* 16. *Februar.* 1628 apud Ca-
64 jetanum de Alexandris *loc. cit. quaest.* 3. Neque
Magistratus, et deputati ad cursm Monialium de-
beot ingredi cum Episcopo, nisi eos elegerit. *Sacr.
Congr. Episcop. et Regul.* apud Gavant. *loc. cit. n.*
65 30. Neque permittere debet Episcopus deputari a
Civitatibus aliquos, qui comitentur Visitatores Mo-
nialium Regularibus etiam subjectarum, prout de-
crevit *Eadem Sacra Congregatio Episcop.* 22. *Ja-
nuar.* 1616. apud Gavant. *l. c. n.* 62.
66 Praelati omnes seculares Episcopali, ac etiam
Cardinalatus dignitate praediti nequeunt ingredi
clausuram Monialium etiam sibi subjectarum, nisi
in casibus necessariis, et comitati a paucis, iisque
senioribus, ac Religiosis personis: Sic expresse
67 statuit Gregorius XIII. Constit. incip. *Dubiis.* Si
autem contrafecerint, incurrunt Interdictum ab
ingressu Ecclesiae pro prima vice, pro secunda ve-
ro contrahunt suspensionem a Pontificali munere,
et a Divinis, pro tertia autem vice, ac deinceps,
Excommunicatione majori ipso facto afficiuntur;
Sic expresse Gregorius XIII. in d. Constitut. in-
68 cip. *Dubiis.* Unde non possunt Episcopi secum du-
cere in clausuram ullos Laicos tamquam comites,
69 et socios: Vide verb. *Episcopus art.* 6. *n.* 99. Ad-
ducitur, et solvitur Instantia. Vide *ib. num.* 100.
70 Propter necessitatem tamen, et ad promovendam
utilitatem Monasterii possunt Episcopi secum du-
71 cere aliquos peritos Laicos: Vide *ibid. n.* 101. Non
possunt tamen Episcopi secum ducere in clausu-
ram plusquam octo personas, alias incurrunt prae-
72 dictas Censuras. Vide *ibid. n.* 102. *et seq.* Abso-
lutio tamen ab istis Censuris non est Papae reser-
vata. Vide *ibid. n.* 105.
73 Praelati Regulares ingredientes extra necessita-
tem Monasteria Monialium sibi subjectarum ligan-
tur dicta Excommunicatione majori, et privantur
omnibus Officiis, et Dignitatibus: Gregorius XIII.
74 in d. Constitut. incip. *Dubiis.* Nec possunt Prae-
lati Regulares ordinarie ingredi Monasteria Monia-
lium: « Nisi ex causa Visitationis localis, et hoc
semel tantum in anno, ita ut in eo anno, in quo
unus ex memoratis Superioribus visitavit, alius
Superior a visitatione hujusmodi se omnino absti-
neat . . . Visitet autem Superior Regularis inte-
riorem Clausuram per se ipsum, non autem per
alium, etiamsi fuerit legitime impeditus, quo ca-
su differatur Visitatio in aliud tempus, quo cessa-
verit impedimentum, et Visitationem celeriter,
et unica die, debita tamen cum diligentia absolvat,
nec ante ortum Solis eam incipiat, nec post occa-
sum protrahat . . . Visitatio vero personarum fiat
ad crates, et omnino extra Clausuram Monasterii,
et per ipsummet Superiorem dumtaxat, ut supra
dictum est de Visitatione interioris Clausurae »:

Sic expresse statuit Alexander VII. Constitut. in-
cip. *Felici sacrarum Virginum statui.* Ex quibus
dictae Constitutionis verbis clare patet, non posse
Superiores Regulares delegare alios ad Visitatio-
nem Monialium, sed ipsam posse solum peragere
per se ipsos. Et idem addendum est ad dicta sub
verb. *Praelatus Regularis n.* 39. Praelatus Regu- 75
laris, si fuerit Generalis, potest secum introduce-
re duos socios sui Ordinis: Si fuerit alius a Gene-
rali, potest introducere secum tantum unum so-
cium sui Ordinis, exclusis omnibus aliis, etiam ra-
tione Officii: Alexander VII. in cit. Constitut. in-
cip. *Felici.* Nec ipse Visitator, neque ejus socii 76
possunt sumere intra clausuram ullam refectionem:
Alexander VII. *ibidem.* Si ob clausuram, aut aliam 77
urgentem, et necessariam causam oportuerit Su-
periorem Regularem eodem anno pluries ingredi
septa Monasterii, tunc non aliter ingredi potest,
quam cum praesentia Episcopi Dioecesani, vel al-
terius personae Ecclesiasticae saecularis, boni e-
xempli, ac maturae aetatis ab ipso Episcopo ad
hoc specialiter deputatae: Ita expresse Alexander
VII. *ibid.* Si Superior Regularis supradictis con- 78
trafecerit, ipso facto poenam Excommunicationis,
et privationis omnium Officiorum, quae obtinet,
ac perpetuae inhabilitatis ad illa, vel alia in poste-
rum obtinenda, vocisque activae, et passivae absque
alia declaratione incurrat: Et nihilominus nullis
Privilegiis, et exemptionibus tueri se possit quo-
minus ab Episcopo loci, tamquam ad hoc Sedis A-
postolicae Delegato, quoties, et quando opus fue-
rit, corrigi, et puniri valeat. Sic praecise Alexan-
der VII. in cit. Constit. incip. *Felici.*
Confessarii quomodo, et quando possint ingredi 79
clausuram? Vide infra *art.* 5. *a n.* 50.
Medici, et Chirurgi quando, et quomodo ingre- 80
di possunt clausuram Monialium? Vide verb. *Me-
dicus a n.* 13. *ad* 18.
Factores, Syndici, aliique operarii ad Monialium 81
servitium necessarii possunt de legitimi Superioris
licentia ingredi clausuram ad exercenda suae artis
opera, quae commode extra Monasterium exercere
non possunt. *Communis* Qui tamen habet licen- 82
tiam ingrediendi pro uno servitio, non potest in-
gredi ad aliud servitium praestandum, alias violat
clausuram, cum licentia non se extendat ultra ope-
ra suae artis. Sic decrevit *Sac. Congr. Episcop. et
Regul. in Ferrarien.* 6. *August.* 1601. *in Spole-
tana* 1. *Octobr. ejusdem anni*, *in Pisaurien.* 14.
*Jun.* 1630.
Clausuram violant, et in Excommunicationem 83
Papae reservatam incidunt mulieres illae, seu viri,
qui cum uno saxo, vel ligno, vel qualibet alia re
intrant sub praetextu deferendi necessaria pro fa-
brica: Et ita etiam Moniales illae, quae tales in-
troducunt: Sic decrevit *Sacra Congr. Episcop. et
Regular. in Isernien.* 11. *Jun.* 1583. apud Nicol.
*in Floscul. verb. Clausura* n. 40.
Secus autem, qui ingreditur, etiam sine licen- 84
tia, ad extinguendum incendium, vel ad servan-

dum se ipsum, aut Monasterium ab incendio, vel
ad succurrendum in aliis casibus repentinae ruinae;
*Sacr. Congr. Episcop. et Regular. in Interamnen.*
17. *Decembr.* 1601. *in Alatrina* 12. *Mart.* 1602.
*in Spoletana* 27. *Maii* 1603.

85 Licentiam concedere pro ingressu in clausuram
Monialium spectat ad Episcopum auctoritate qui-
dem propria pro Monasteriis sibi subjectis, et au-
ctoritate delegata pro Monasteriis Sedi Apostoli-
cae subjectis. Sic decisum fuisse referunt Barbosa
*de offic. et potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 102. *n.*
38. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 23. *quae-*
86 *sit.* 1. *n.* 3. et tenent communiter Doctores: Item
pro dictis Monasteriis talem licentiam concedere
potest Vicarius Generalis, si ad hoc habeat spe-
ciale mandatum: Non enim sufficit generalis fa-
cultas, ut declaravit *Sac. Congr. Conc.* apud Sua-
rez *de Relig. t.* 4. *tract.* 8. *lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 11.
Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium*
*cap.* 7. §. 2. *quaest.* 2. Pellizzar. *de Monialib. cap.*
5. *n.* 147. et apud Matthaeucci *Officialis Curiae*
87 *c. XI. n.* 9. Item talem licentiam concedere po-
test Vicarius Capitularis etiam pro Monasteriis Se-
di Apostolicae subjectis, quia Capitulum, seu Vi-
carius Capitularis succedit Episcopo etiam in Ju-
risdictione delegata, quando haec est in perpetuum
commissa muneri Episcopali, ut advertit Molina
*de justitia tom.* 6. *tract.* 5. *disp.* 11. *sub num.* 8.
*et* 9. Barbosa *de Offic. et potest. Ep. par.* 3. *alle-*
*gat.* 133. *num.* 21. Et sic tenent Tamburin. *loc.*
*cit. quaesit.* 2. *num.* 4. Pellizzar. *loc. cit. n.* 148.
Cajetanus de Alexandris *loc. cit. quaest.* 2. Donat.
*prax. rer. Regul. tom.* 4. *tract.* 6. *q.* 16. *n.* 1. et
alii passim.

88 Pro ingressu in Monasteria Regularibus imme-
diate subjecta, stando in Jure Concilii Tridentini,
sufficere videtur sola licentia Superioris Regularis;
Quia Concilium *sess.* 25. *de Regular. et Monia-*
*lib. cap.* 6 utitur disjunctiva *Vel*, ibi: « Ingredi
autem intra septa Monasterii nemini liceat cujus-
cumque generis, sexus, vel aetatis fuerit, sine Epi-
scopi, vel Superioris licentia ». Et de facto *die* 19.
*Jun.* 1597. « Sac. Cong. Cardinalium Conc. Tri-
dentini interpretum censuit, licentias ingrediendi
intra septa Monialium ex vera tantum necessitate
concedendas quoad Monasteria Regularibus subje-
cta pertinere dumtaxat ad ipsos Superiores Regu-
lares »: Quod Decretum referunt Emin. Cardin.
Bellarmin. *in d. cap.* 5. *Trident. sess.* 25. *de Re-*
*gularib.* Tamburin. *loc. cit. quaest.* 1. *n.* 6. Do-
nat. *loc. c. q.* 17. *n.* 9. Barbosa *de Offic. et po-*
*test Episcop. part.* 3. *allegat.* 102. *n.* 41. ubi te-
statur se vidisse tale decretum subscriptum ab Emi-
nen. Card. Millino.

89 Et sic etiam fuit ab eadem Sac. Congregatione
Concilii novissime resolutum in *Hyeracensi* 26.
*Januar.* 1692. in contradictorio Judicio, ut pa-
tet ex Decreto Authentico subscripto ab Eminen-
tiss. Card. Petra tunc ejusdem Sacrae Congreg.
Secretario, et suo Sigillo munito asservato in Ar-
chivio hujus Conventus S. Bernardini Alexandriae
Min. de observantia, ut sequitur.

*Hyeracen, Visitationis.*

» Intra Dioecesim in Oppido Castri veteris adest
» Monasterium Monialium B. Mariae Vallis Viri-
» dis subjectum Jurisdictioni Priorissae Messa-
» nensis, et pro tali a Sacra Congregatione repu-
» tatum anno 1597. In contradictorio Judicio in-
» ter d. Priorissam et tunc temporis Episcopum
» Hyeracensem.

» Ad visitationem hujus Monasterii curavit ac-
» cedere anno 1690. modernus Episcopus, qua
» quoad clausuram acta, volens eam perficere quoad
» singulas Moniales, fuit impeditus, quare prae-
» supposita asserta exemptione, utraque parte ci-
» tata, ac informante supra infrascriptis dubiis con-
» cordatis dignentur EE. VV. respondere.

» Quinto, An Medici, aliique Ministri necessa-
» rii, ingredi possint cum sola licentia, et appro-
» batione Delegati absque licentia, vel consensu
» Episcopi?

» Die 26. Januarii 1692. Sacra Congregat. Emi-
» nentiss. S. R. E. Cardinalium Concilii Triden-
» tini interpretum, Juribus ab utraque parte dedu-
» ctis mature perpensis, censuit ad quintum dan-
» da esse decreta in hac ipsa Hyeracen. a Sacra
» Congregatione Concilii edita de anno 1681. ad
» tertium dubium tenoris sequentis: Tertio item,
» se sotto nome d'Infermità, Fantescho ordina-
» rie, Garzoni, quali hanno da portare grano, fa-
» rina, legna, acqua, ed altre cose necessarie, Sar-
» tori, Muratori, Falegnami, e Procuratori possa-
» no, o non possano entrare in detto Monastero?

» Sacra Congregatio respondit, licentiam ingre-
» diendi Monasteria spectare ad Superiorem Re-
» gularem *ex cap.* 5 *sess.* 25. *de Regular.*

» Ita reperitur in Regesto Autographo ejusdem
» Sacrae Congregat. Concil. *lib. decretorum* 42.
» *fol.* 45. ». In quorum fidem etc. hac die 27.
*Jun.* 1708.

*V. Petra Secretarius.*

Quod decretum, cum, ut vides, sit editum a Sa-
cra Conc. Congregatione, Juribus ab utraque parte
deductis, mature perpensis, et authentice habea-
tur subscriptum, et suo sigillo munitum a S. R.
E. Eminentissimo Principe Cardinali Petra, non
est parvi faciendum.

Attamen Eadem Sacra Congregatio Concilii plu- 90
ries contrarium statuit, et signanter in Decreto,
Papa approbante, emanato 13. *Novemb.* 1610. et
iterum renovato an. 1630. in *Brixinen.* ubi dici-
tur: « Lecto in S. Cong. decreto circa ingredien-
tes septa Monasteriorum, omnes censuerunt illud
esse edendum, et est tenoris sequentis: Tametsi
alias Sacr. Congr. Concil. declaraverit licentiam
ingrediendi septa Monasteriorum Monialium exem-
ptarum, et Regularibus subjectarum ex vera tan-

tum necessitate, quae Moniales respiciat conceden. seu acceden. od loquendum cum monialibus pertinere ad ipsos tantum Superiores Regulares ». Nihilominus sub die 13. Novembr. 1610. « quo magis clausurae observationi consuleretur, facultate sibi a SS. D. N. tributa statuit, et decrevit, ut deinceps intra hujusmodi septa ingredi nemini liceat, nisi licentiae in casibus necessariis conceden. nedum a Superioribus Regularibus dd. Monasteriorum, sed etiam a locorum Ordinariis obtentae fuerint, non obstan. quibuscumque Legibus, statutis, et consuetudinibus etiam immemorabilibus. Postremo autem ad removendam omnem dubietatem, quae ex hujusmodi decreto forsan oriri potest, negotio iterum in Sac. Cong. proposito, atque SS. D. N. relato:

« Die 21. Maii 1630. Sanctitas sua declaravit hujusmodi licentias a Superioribus Regularibus non esse petendas in illis locis, in quibus adest consuetudo, ut istae ab Episcopo tantum concedantur; hoc enim casu statuit, et decrevit talem consuetudinem esse servandam, et ipsorum Episcoporum tantummodo licentias sufficere, etiam privative quoad ipsos Regulares », lib. 4. decr. pag. 30. Sic refert Monacell. part. 2. tit. 15. formul. 15. n. 3.

91 Et concordant alia Decreta Sacrae Congregat. Episcop. et Regular. relata ab eodem Monacell. part. 1. tit XI. formular. 19. num. 7. et 8. ibi: « Sac. Congr. in generali Decreto per viam Legis emanato 24. Augusti 1594. sic statuit: « Essendo le persone secolari più conosciute dai loro Prelati Ordinarj, che da' Religiosi di qualsivoglia Ordine, per abbondare in cautela questi miei Signori qui della Congregazione hanno risoluto, che per l'avvenire non si abbia d' ammettere persona alcuna a parlare alle Monache, tampoco dentro la clausura d' essi Monasteri soggetti a' Regolari, senza licenza espressa in scritto degli Ordinarj de' luoghi, oltre a quella si dovrà per ciò ottenere dalli Superiori Regolari, non ostante qualunque Legge, statuto, o consuetudine di tempo immemorabile in contrario, con ordine, che io debba avvertire la P. V. acciò lo significhi al P. Generale, ed a tutti li Provinciali, perchè facciano osservare in ogni luogo conforme alla suddetta risoluzione senza eccezione alcuna, onde non manchi d' eseguire con ogni sollecitudine, ed il Signore la preservi ».

*Roma 24. Agosto 1594.*

92 Et alio edito in Camerinen. 7. Martii 1617. sic extenso: « Sac. Cong. ut controversiis, quae inter Episcopor. Camerin. et Superiores Regulares exortae sunt, finis imponatur, censuit facultatem concedendi personis saecularibus licentiam alloquendi Moniales eisdem Regularibus subjectas, in Civitate quidem Camerinen. ad Episcopum, sive ejus Vicarium Generalem, ac Superiorem Regularem, cui Moniales ipsae subjectae sunt, conjunctim, ita ut idem Episcopus, seu ejus Vicarius primo loco subscribat: Per dioecesim vero non ad Vicarium Foraneum, sed ab eodem Episcopo ad id deputandum, nec non ad Superiorem Regularem, qui priori loco subscribat, conjunctim pariter spectare, idemque quoad licentiam eorum, quibus ordinarie septa Monasteriorum earumdem Monialium ingredi necesse est, servandum esse, repentinis tamen casibus extremae necessitatis exceptis, in quibus licentia unius eorum subscriptione roborata sufficiat. Edicta vero, quibus personis saecularibus ad eadem Monasteria Monialium accessos prohibetur, ab Episcopo dumtaxat subscribenda, et publicanda esse decrevit ».

Quod et declaravit novissime etiam Sac. Cong. Concil. in Bononien. 17. Maii 1704. in qua statuit, quod licentia ingressus in clausuram Monialium a nemine dari potest sine approbatione Episcopi, non obstante Privilegio, seu consuetudine; Sic refert Monacell. part. 2. tit. 15. formul. 15. num. 14. et idem decrevit ead. Sac. Cong. Conc. in una Burgi S. Domnini 21. Apr. 1731. 93

Episcopus potest Excommunicationem sibi reservatam imponere circa aperitionem Ostii clausurae Monialium etiam Regularibus subjectarum: Sacrae Cong. Concil. in Viterbien. die 26. Jun. 1627. apud Panimoll. decis. 84. adnot. 3. n. 56. ubi cum quaereretur; « An Episcopus ad clausuram custodiendam etiam in Monasteriis Regularibus subjectis possit Excommunicationis latae sententiae poenam sibi reservatae imponere circa aperitionem Ostii clausurae extra casus indigentiae, nec non circa accessus, et colloquia cum Monialibus, dictaque Excommunicatio liget nedum Regulares accedentes, verum etiam Moniales, facta de illis mentione, adeo ut Superior Regularis ab hujusmodi excommunicatione absolvere nequeat » ? 94

*Sacra Congregatio Card. Concil. Trid. Interpretum respondit: Episcopum posse.*

Episcopus potest visitare clausuram, et Monasteria Monialium Regularibus subjectarum, etiam inconsultis, et irrequisitis earum Superioribus Regularibus: Sacr. Congreg. Conc. in Colimbrien. die 26. Maii 1640. apud Barbos. ad sess. 25. de Regular. et Monialib. c. 5. n. 13. ibi: « Sacr. Cong. Concil. censuit, Episcopum Colimbriensem, uti Sedis Apostolicae Delegatum, potuisse quoad clausuram Monasterium Monialium Conventus de Cellas Ordinis Cisterciensis Regularibus ejusdem Ordinis subjectarum visitare, etiam assumpto secum Vicario Generali, et Confessario earumdem Monialium; Monialesque ipsas in iis, quae ad eamdem clausuram pertinent, examini subjicere, semotis etiam suspicione violatae clausurae, ac quacumque Superiorum Regularium negligentia, ipsisque inconsultis, ac insuper eidem Episcopo licuisse Rectorem Collegii dicti Ordinis ex supradicta causa inobedientem declarare in poenam excommunicationis, ac alias comminatas incurrisse ». 95

Quoad talem autem visitationem debet Episco- 96

pus observare resolutiones, et responsiones Sacrae Congregationis Concilii ad dubia eidem super ea re proposita a P. Francisco de Monelia Min. de Observantia Procuratore Generali.

» I. An Episcopus visitaturus clausuram Monialium Regularibus subjectorum teneatur ante accessum ejusdem Monialibus praefinire diem, et horam Visitationis?

» II. An in Ecclesiis earumdem Monialium non Curatis visitare possit Sanctiss. Sacramentum, Oleum Infirmorum, Confessionalia, Sepulturas, ac Reliquias inibi existentes, et quatenus affirmative;

» III. An in casu resistentiae Monialium possit fores Ecclesiae frangere, Tabernaculum violenter aperire, Ecclesiam interdicere, et Eucharistiae Sacramentum ad aliam Ecclesiam transferre?

» IV. An Episcopo Monasterior. clausuram visitare volenti, dictae Moniales teneantur erigere in Ecclesia exteriori, vel interiori Sedem cum Baldachino, vel solummodo sufficiat illi stratum praeparare in utraque Ecclesia?

» V. An Episcopus dictam clausuram visitaturus, praeterquam Convisitatores, possit pro suo libito secum ducere intus Monasterium alias personas, sive Ecclesiasticas, sive saeculares indeterminate, vel in certo, et praefixo numero?

» VI. An Episcopum dictorum Monasteriorum clausuram visitaturum teneantur Moniales omnes excipere personaliter cum Cruce, et Cantico Benedictus?

» VII. An dictae Moniales teneantur in ipso clausurae ingressu adornare stratum, ibique genuflectenti Episcopo Monialis aliqua porrigere debeat Crucem deosculandam?

» VIII. An Episcopus clausuram ingressus possit pro suo libito convocare dd. Moniales omnes in Choro interiori, aut alio loco, et ad eas sermonem habere?

» IX. An absolute, et indifferenter visitare possit Cellas dictarum Monialium, etiam quoad non pertinentia ad clausuram;

» Ad quae die 10. Januarii 1686. Sac. Congr. S. R. E. Cardinal. Concil. Trident. Interpretum respondit.

» Ad I. Negative.

» Ad II. Censuit dandum esse decretum in Florentina Juris visitandi tenoris infrascripti.

» An Archiepiscopus, seu de ejus mandato Vicarius Generalis possit visitare Sanctiss. Sacramentum, Olea Sacra, Confessionalia, et sepulturas in Ecclesiis Monialium Regularibus subjectarum? Die 29. Julii 1684. S. Cong. Conc. respondit negative, nisi in his, quae concernunt observantiam clausurae, et quatenus non adsit legitima consuetudo in contrarium.

» Ad III. Negative, nisi in casibus spectantibus ad clausuram.

» Ad IV. Sufficere praeparationem strati.

» Ad V. Servandas esse Constitut. Apostolicas Gregorii XIII. Dubiis quae emergunt . . . Nos omnem haesitationis materiam tollere, et viam scandali praecidere, ac Sanctimonialium quieti consulere volentes, harum tenore auctoritate Apostolica declaramus, Praelatos omnes, tam Saeculares, quam Regulares, quibus cura, et regimen Monasteriorum Monialium, quovis modo incumbit, facultate sibi ex Officio attributa ingrediendi Monasteria praedicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis, et a paucis, iisque senioribus, ac Religiosis personis comitati.

» Ad VI. Negative.

» Ad VII. Itidem negative.

» Ad VIII Posse.

» Ad IX. Negative.

97 His juvat addere novissimas resolutiones *Sacrae Congregationis Concilii in Bononien. Indultorum* 17. *Maii* 1704. propositis sequentibus dubiis.

Primo, An liceat Confessario signare licentias ingressus in Monasterium privative, et independenter ab Archiepiscopo? Et quatenus negative. Secundo, an et quomodo Confessarius possit signare dictas licentias, et in quibus casibus, et pro quibus personis? Tertio. An licentiae solius Archiepiscopi possint impediri ex dissensu Confessarii? Quarto. An Archiepiscopus possit prohibere Confessario, ne signet, aut concedat licentias pro allocutione, tam cum Monialibus, quam cum Educandis ad Crates? Quinto. An idem Confessarius possit celebrare Sacrum in Cappella Infirmariae Monast. Et quatenus affirmative. VI. An iis casibus, in quibus potest celebrare in dicta Cappella, valeat uti in Ministrum, seu Cleric. qualibet persona saeculari sibi bene visa, seu potius teneatur odhibere Clericum opprobatum cum licentia Archiepiscopi? *Sac. Cong. respondit:* « Ad primum negative. Ad secundum affirmotive pro personis approbatis ab Archiepiscopo. Ad tertium negative. Ad quartum, et quintum affirmative. Ad sextum negative quoad primam partem, et affirmative quoad secundam ».

98 Super Clausura Monialium attendenda est novissima Benedicti XIV. Constitutio, incipiens: *Salutare in Catholica Ecclesia Institutum*, in qua revocat omnia Indulto, et privilegia ingrediendi clausuram Monaster. Monialium, et quoad ipsas Moniales e dicta clausura egrediendi; prohibetque quibuscumque, etiam Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, sive singulis, sive eorundem Cardinalium Congregationibus, ne facultates, et licentias ingrediendi clausuram Monialium ullo modo concedant, et concessas omnino invalidas declarat, ac decernit, quemlibet ipsorum, et quorumcumque aliorum, etiam speciali mentione dignorum quacumque facultate hujusmodi, sive pro se, sive pro aliis temere uti audentem, ipso facto absque ulla declaratione poenas, et Ecclesiasticas Censuras contra violantes clausuram Monialium incurrere, et incursas esse, a quibus praeterquam a Ro-

mano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi possit . . . . Exceptis duntaxat locorum Ordinariis, iisque omnibus Superioribus, quibus tamquam Ordinariis, et ordinaria jurisdictione utentibus Monialium Monasteria subjecta, et addicta sunt, in casibus tamen necessariis, et servatis aliis de jure servandis, et non aliter omnino.

99 Si cura alicujus monasterii subjecti Regularibus a S. Sede demandetur Tertio, v. g. alicui Abbati, aut alteri in Dignitate constituto ob aliquam controversiam, vel ad placitum ejusdem S. Sedis, tunc Episcopus nullimode se ingerere potest in Monasterii sic dispositi gubernio, nec quantum ad clausuram, et ad illam spectantia, quia illo Tertius in tali casu non consideratur ut Regularis Superior, cujus potestas supplenda per Episcopum decernitur in Concilio, et Apostolicis provisionibus, sed tamquam Apostolicus delegatus specialiter deputatus ad dicti Monasterii regimen independenter a quocumque Ordinario, et dependenter ab ipsa sola S. Sede, prout declaratur regulariter in Brevibus ad hoc expeditis, et invenitur generaliter decisum per *Sacr. Congreg. Episcop. et Reg.* 17. *Jan.* 1642. apud Nicol. *in Floscul.* verb. *Gubernat. n.* 12.

100 Moniales Portugalliae, et Algarbiae ad Claustra revocantur, nec ipsis ultra permittendus est exitus: Benedictus XIV. Constitut. incip. *Cum sacrarum*.

101 Moniales Ordinis S. Spiritus in Hispania, et Polonia existentes, subjiciuntur locorum Ordinariis: Idem Constitut. 15. incip. *Saepe Romanorum* §. 3.

102 Moniales Graeco-Melchitae Regulam S. Basilii sequi debent: Idem Constitut. 97. incip *Demandatam*, §. 23.

103 Sub regimine Monachorum Congregationis S. Joannis de Soario, et Immediata subjectione Ordinarii, mediata vero Patriarchae Catholici, tamquam Delegati S. Sedis; Abbati autem Generali dumtaxat in defectum Episcopi, et Patriarchae Catholici. *Ibid.*

104 * Moniales Regularibus subjectae ex Triden. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 5. Ordinario loci tamquam Delegato subjiciuntur quo ad clausuram. Id vero declarans Gregorius XV. in Constitut. sua *num.* 18. statuit, Confessarios earum Regulares ab ipsis suis Superioribus deputatos pro confessionibus Monialium, ab Episcopo approbandos esse. Eidem etiam Episcopo reddendam esse rationem ab iis, qui bona illarum administrant, accitis tamen tunc etiam Superioribus Regularium, qui si renuerint, tunc id praestet per se Episcopus. Datur etiam Episcopo auctoritas praesidendi una cum Superiore Regulari, cum Antistes Monasterii eligitur. Denique conceditur Episcopo, ut si Regulares forte in ordine ad clausuram deliquerint, puniat illos, et corrigat usque ad censuras. Alexander VII. in sua Constitut. 153. concedit superioribus Regularibus jus ingrediendi septa Monasterii earumdem Monialium semel quotannis occasione visitationis. Saepius vero ex causa urgenti vetuit ne ingrederentur, nisi praesente Episcopo, vel alio Ecclesiastico ab eodem deputato. *Institut. Eccles.* 29. *n.* 4. *et* 5. Contraria quoad haec omnia consuetudo etiam immemorialis a Sac. Congregatione saepius reprobata est. *Ibidem n.* 7. *et seq.*

In visitationibus Monasteriorum Sanctimonialium non tenetur Episcopus denunciare illis diem, et horam visitationis, sicut nec tenetur ducere secum superiorem Regularem ejusdem Ordinis: *Ibidem* §. 18. Potest etiam Episcopus Monialibus Regularibus subjectis Sacram Eucharistiam ministrare, si ipsae velint: *Ibidem* §. 19. 105

In electione Abbatissarum, quae praesunt Monasteriis Regularibus subjectis, tenentur Regulares monere Episcopum, si velit interesse vel per se, vel per alium, ut ex cit. Const. Gregorii XV. quibus debet Episcopus manifestare suam voluntatem. At potest Episcopus in Synodo generaliter edicere velle se interesse omnibus istis electionibus, ex quo satis manifestat suam voluntatem. *De Synodo Dioeces. lib.* 5. *cap.* 12. 106

Monialium transitum de uno ad aliud Monasterium cum Monialibus ultra montes concedit Summus Poenitentiarius, qui tamen facultatis hujus executionem Ordinarii arbitrio committit. Bulla *Pastor bonus* Tom. 1. *Bull.* n. 95. §. 36. 107

Translatio Monialium ab uno ad aliud Monasterium fieri jure nequit, nisi de licentia R. Pontificis, nisi exigente aliquo repentino casu, in quo rei necessitas exigat repentinum egressum: tunc enim etiam pro Monialibus regularibus subjectis praeter facultatem Praelati Regularis, Episcopi licentia in scriptis requiritur. Bulla S. Pii V. incip. *Decori, et honestati.* 108

Casus repentini indicantur in eadem Bulla, magnum incendium, infirmitas leprae, ac epidemiae, sive pestis. *De Syn. Dioec. l.* 9. *c.* 15. *nov. edit.* Non licet autem absque facultate Sedis Apostolicae egressum hunc permittere, etiamsi possent occurrere casus alii, qui videantur aequipollere iis, quos S. Pius V. in sua Constitutione expressit, ut si ex gr. sit aliqua Monialis, ex qua prudanter timeri possit periculum scandali, ac perversionis aliarum *Ibid.* 109

Ingressus in Monasteria Monialium, quae Regularibus subduntur, fieri debet de licentia Episcopi, nulla obstante consuetudine in contrarium, ut post diligens examen decretum est, approbante Urbano VIII. *De Synodo Dioec. lib.* 13. *cap.* 12. §. 23. *nov. edit.* in quo etiam decreto statuitur, licentias Moniales illas alloquendi petendas esse ab Episcopo, non vero a Superiore Regulari. 110

Quoad censuras, seu poenas in casibus occultis etiam violatae clausurae, vel in dispensando aliquo occulto defectu Major Poenitentiarius confessarium Monialibus concedit. In casibus publicis clausurae a Monialibus, vel ab aliis quibuscumque ad malum finem delinquentibus non absolvit, nisi prius Ordinarius supplicarit, et casus a Congregatione super Episcop. et Regul. ad Poenitentiarium 111

deletus fuerit. Bulla *Pastor bonus* §. 37. 38. de qua *sup. n.* 107.

112 Alia ad rem, Vide verb. *Visitatio n.* 10.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

113 Libet paucis disserere de Ecclesiae disciplina circa clausuram Monialium.

114 Prior Bonifacius VIII. in notissimo *cap. Periculoso, de stat. Regul.* in 6. generalem clausurae legem Monialibus observandam praecepit, nam antea, si quae erant Moniales clausurae legibus obnoxiae, consuetudine potius particulari, quam lege generali obligabantur, ut post *Thiers de clausura* notavit *Benedictus XIV. instit. Eccles.* 29. *n.* 13.

115 At non obstante hac generali lege clausurae a Bonifacio VIII. Monialibus omnibus injuncta, mul-
116 ta tamen Monasteria ei se se haud subjecere. Tantumque abest, ut Ecclesia ante S. Pium V. de iis abolendis cogitaverit, ut Leo X. omnia ipsis concesserit privilegia Ordinis, quem profitebantur, modo virginitatem servarent, ut perspicuum est ex Constitutione 22. ejusdem.

117 S. Pius V. mox commemoratus prior cogitavit, et quidem serio de abolendis Monasteriis hisce clausurae legibus haud obnoxiis, in Constitutione 8. In ea enim jussit, ut Episcopi cum Superioribus Regularibus ad clausuram redigerent Monasteria omnia, et si qua essent Monasteria, quae amplecti clausuram nollent, iis prohibuit, quominus ullas in futurum Moniales, reciperent, ut patet ex sequentibus verbis ejusd. Const. §. 3. « Caeteris autem omnibus sic absque emissione professionis et clausurae vivere omnino volentibus interdicimus, et perpetuo prohibemus, ne in futurum ullam aliam prorsus in suum Ordinem, Religionem, Congregationemve recipiant. Quod si contra hanc hujusmodi nostram prohibitionem, et decretum alias recipiant, eas ad sic vivendum omnino inhabiles reddimus ».

118 Reque ipsa una omnium fuit semper sententia, abolevisse S. Pium V. haec sine clausura Monasteria: *Lezana in Summ. quaest. Regular. tom.* 2. *c.* 14. *n.* 38. *Rotar. Theolog. Regular. t.* 3. *c.* 6. *n.* 13. *et Benedictus XIV. Instit. Eccles.* 105. §. 2. *n.* 75.

119 Nihilominus plura remansere Monasteria, quae quamvis clausurae legi se haud subjecissent, alias tamen receperunt, et recipiunt etiamnum.

120 Non destitit autem Ecclesia semper ac occasionem habuit disserendi de hisce Monasteriis sine clausura, declarare, quod ea tolerabat, non item approbabat. Nec certe potest ipsa approbare, nisi 121
supra allegata Constitutio 8. S. Pii V. abrogetur, nam ad tramites hujus Constitutionis « si hodie reperiantur, ut inquit Rotarius loco mox citato, Tertiariae collegialiter viventes, debent impediri, supprimi, et annullari, nisi professionem emittant cum quarto voto perpetuae clausurae ».

Ex hoc autem quod Monasteria haec sine clausura ab Ecclesia tolerantur dumtaxat, nequaquam 122
vero approbantur, manavit, ut ea non amplius reputentur pro locis Religiosorum, adeoque non gaudeant exemptione illa a jurisdictione Episcopi, qua gaudent Ordines, quos profitentur.

Ita primum definitum fuit a S. Congregatione 123
Episcoporum, et Regularium negotiis praeposita in generalibus decretis anno 1616. publicatis, ut patet ex §. 3. eorumdem.

Et ita in casibus particularibus rescripsere Sac. 124
Congregationes, ut eas laudando, et sequendo tradunt *Card. Petra in commentar. ad Constit. Apostolic. Constit.* 15. *Martini V. n.* 20. *et sequent. Nicol. in Floscul. Verb. Clausura n.* 38. *Piasec. in Prax. Episcop. part.* 2. *c.* 3. *art.* 7. *num.* 13. *Matthaeuc. in Official. Curiae c.* 32. *n.* 6. *Benedict. XIV. instit. Eccles.* 29. *n.* 13. *et rursus instit. Eccles.* 105. §. 2. *num.* 75. *et duob. sequent.*

Haec Ecclesiae disciplina invariata mansit usque 125
ad s. m. Benedictum XIII. At hic in constitutione, cui initium est: *Paterna*: denuo haec Monasteria sine clausura subjecit Superioribus Regularibus ipsorum, exemitque a jurisdictione Episcoporum.

At placuit Clementi XII. anno 1732. in Con- 126
stitutione, quae incipit: *Romanus*: revocare constitutionem illam Benedicti XIII. Quam Constitutionem Clementis XII. ob oculos habens Benedictus XIV. « Quum haec ita se habeant, inquit *Instit. Eccl.* 105. §. 2. *n.* 76. *et sequent.* res tota ad eos limites restituenda est, quibus ante Benedictum XIII. concludebatur, et quos antea recensuimus. Itaque redditur Episcopo pristina auctoritas, quam in has Tertiarias exercebat ».

Reque ipsa consentanee ad mox dictam Consti- 127
tutionem Clementis XII. novissime Sac. Congregatio Episcoporum, et Regularium negotiis praefecta in *Constantien.* 14. *Decembris* 1759. Ordinario subjectum declaravit Monasterium sine clausura, oppidi Ravenspurgensis, tametsi profiteretur ipsum tertium Ordinem divi Francisci:

# ARTICULUS IV.

### MONIALES QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT ACCESSUM AD EARUM MONASTERIA, ET LOCUTIONEM CUM EIS

## SUMMARIUM

1. Accessus ad Monasteria Monialium sine rationabili caussa est omnibus prohibitus. — 2. Constitutio Bonifacii VIII. *in cap. Periculoso*, fuit innovata a Concil. Trid. et a S. Pio V. — 3. Accessus ad Monasteria Monialium non sumitur materialiter, sed formaliter pro aditu, et accessu ad illas alloquendas — 4. Accedentes ad moniales sine rationabili caussa, et legitima facultate, sive sint Saeculares, sive Ecclesiastici ordinarie peccant mortaliter. — 5. Accessus ad Moniales potest ab Ordinariis fieri casus reservatus. — 6. Immo potest ab ipsis prohiberi sub poena Excommunicationis latae sententiae. — 7. Notanter dicitur, quod peccant mortaliter *ordinarie*, ad denotandum, quod si accedant tantum semel, aut iterum sine scandalo, aut turpi fine, et absque contemptu Superiorum, peccant solum venialiter. — 8. Patres, et Matres Monialium possunt eas licite alloqui sine licentia, non tamen diebus prohibitis. — 9. Item etiam Filii Monialium possunt proprias Matres licite alloqui sine licentia. — 10. Item Fratres, et Sorores Saeculares possunt sine licentia diebus non prohibitis alloqui suas Sorores Moniales — 11. Prohibitio alloquendi Moniales non solet comprehendere conjunctos in primo, vel secundo gradu. — 12 Regulares autem numquam possunt Moniales sibi conjunctas, aut alias intra Clausuram degentes alloqui sine Ordinarii licentia. — 13. Immo Episcopus non potest concedere Regularibus licentiam alloquendi Moniales, aut alias intra clausuram degentes, nisi sint eis conjunctae in primo, vel secundo gradu, et quater tantum in anno cum quibusdam conditionibus necessario servandis. — 14. Adducitur ad id Decretum ejusdem Sacrae Congregationis Epis. jussu Sixti V. editum. — 15. Adducitur aliud decretum ejusdem Sacrae Congregationis jussu Urbani VIII. editum. Vide tamen infra n. 19 ubi videtur permissum Episcopis, ut talem licentiam Regularibus concedere possint. — 16. Regulares absque legitima facultate alloquentes Moniales, aut alias intra Clausuram degentes etiam ab Episcopi Jurisdictione exemptas, et ipsis Regularibus subjectas, peccant mortaliter, quamvis alloquantur per quodcumque modicum tempus, et transgressores possunt ab Ordinario coerceri sub Excommunicationis, privationis vocis activae, et passivae, aliisque poenis. — 17. Adducitur ad id Decret. Sacr. Cong. Concil. a Clement. IX. approbatum, et ejus jussu promulgatum. — 18. Regulares sine legitima licentia alloquentes Moniales, seu alias intra Clausuram degentes, peccant mortaliter, etiamsi alloquantur ob bonum finem. — 19 Adducitur ad id decretum Sac. Cong Concilii. — 20. Regulares missi ad crates Monialium pro munere praedicationis obeundo, peccant mortaliter, et incurrunt Censuras, et poenas, si sine expressa licentia ad colloquendum, immediate post Concionem cum aliquibus, seu cum non tantum, omnibus aliis audientibus immisceant sermones cum quaestionibus, vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsius Concionis. — 21. Adducitur ad id decretum Sacr Cong. Concilii. — 22. Superiores Regulares, et Confessarii Monialium non egent licentia Ordinarii ad alloquendas Moniales suae Curae commissas. — 23 Adducuntur ad id decreta Sac. Cong. Epis. et Reg. — 24. Et haec procedunt, tam de Superiore Provinciali, quam Locali, cui cura Monasterii incumbit. — 25. Quid de Vicario Conventus? — 26. Regulares in Gallia, ubi Moniales clausuram non observant, si eas alloquantur extra claustra, non incurrunt poenas. — 27. Sub Decretis, quibus prohibetur Regularibus accessus ad Moniales, comprehenduntur etiam Equites Melitenses. — 28. Unde Episcopus potest procedere contra ipsos, si accedant ad Monasteria Monialium sine legitima facultate. — 29. Episcopus potest imponere Censuras, aliasque poenas non solum contra Regulares, sed etiam contra omnes Clericos, et saeculares accedentes sine legitima facultate ad moniales. — 30. Episcopus potest imponere Excommunicationem latae sententiae, et sibi reservatam, non solum contra quoscumque accedentes ad Moniales, sed etiam contra moniales ipsas alloquentes cum illis, etiam pro Monasteriis exemptis. — 31. Decreta interdicentia allocutionem cum Monialibus comprehendunt etiam Abbatissam. — 32. Subcollectores accedentes ad Moniales sine legitima licentia incurrunt easdem poenas. — 33. Judices non possunt sine legitima licentia accedere ad Collocutorium monialium ad interponendum Decretum in contractu puellae saecularis existentis in Monasterio. — 34. Episcopi, aliique Praelati extra suam Dioecesim non possunt licite accedere ad moniales sine licentia Ordinarii loci, et Superioris illarum. — 35. Canonici Cathedralis, et Capituli exempti accedentes ad Moniales sine legitima facultate incurrunt Censuras, et poenas. — 36. Peregrini, et Advenae, si sine licentia loquantur cum monialibus, incurrunt Censuras, et poenas. — 37. Pauperes ostiatim mendicantes, si accedant sine expressa licentia ad moniales caussa quaerendi eleemosynam, secluso dolo, et scandalo, non incurrunt dictas Censuras, et poenas. — 38 Sic etiam dictas Censuras, et poenas non incurrunt famuli, et famulae sine expressa licentia deferentes munuscula ad moniales jussu suorum Dominorum, seu Dominarum, dummodo id faciant sine dolo, et scandalo. — 39 Non debet permitti magistris accessus ad Monasteria ad effectum instruendi moniales in sono, et cantu, nisi brevi tempore pro cantu Gregoriano. — 40. Non debet permitti Hebraeis accessus ad Moniales — 41. Moniales Regularibus subjectae alloquentes cum Regularibus, etiam ejusdem Ordinis, licentiam legitimam non habentibus, incurrunt Censuras, et poenas a Conciliis Provincialibus, vel Edictis Episcopalibus appositas. — 42. Regulares inventi alloquentes Moniales absque legitima facultate possunt ab Episcopo pena carceris puniri. — 43 Loquentes cum moniali de Domo propinqua, aut via publica sita prope Monasterium probabilius incurrit Censuras, et poenas. — 44. Item dictas poenas, et Censuras incurrit loquens cum moniali per nutus, et signa. — 45. Item dictas Censuras, et poenas incurrit, qui per interpositam personam loquitur in praesentia monialis audientis, et per eamdem respondentis. — 46. Item dictas Censuras, et poenas incurrit, qui loquitur cum moniali audiente, sed non respondente — 47 Item dictas Censuras, et poenas incurrit, qui contra Legem municipalem, seu Dioecesanam id prohibentem litteras scribit ad Moniales; secus autem est dicendum pro illis Dioecesibus, ubi non adest talis particularis prohibitio. — 48 Item dictas Censuras, et poenas incurrit, qui sine legitima licentia contra Legem municipalem, et Dioecesanam loquitur cum Novitiis, Educandis, aliisque foeminis intra Clausuram degentibus. — 49. Regulares sine legitima licentia loquentes cum praedictis, etiam praescindendo a statuto Synodali, aut Edicto Episcopi, incurrunt poenas latas a Sacra Congregatione, et a Summo Pontifice. — 50. Licentiam concedere pro alloquendis monialibus, et aliis personis intra Clausuram degentibus pro Monasteriis

Episcopo, vel Sedi Apostolicae subjectis ad quem spectet? *remissive*. — 51. Licentiam concedere pro Monasteriis exemptis, et Regularibus subjectis ad quem spectet? *remissive*. — 52. Talem licentiam concedere non competit Regularibus privative quoad Ordinarios. — 53. Ubi licentia datur ab Episcopo, vel ejus Vicario, et Superiore regulari, non licet isti talem licentiam alterare, aliquid addendo, vel adimendo. — 54. Talis licentia pro Monasteriis in Civitate existentibus debet primo loco subscribi ab Episcopo, seu ejus Vicario, et postea a Superiore regulari. Pro Monasteriis autem in Dioecesi existentibus debent priori loco subscribi a Superiore regulari, et postea a Deputato ab Episcopo. — 55. Edicta vero, quibus personis Saecularibus ad eadem Monasteria monialium prohibetur accessus, subscribenda, et publicanda sunt a solo Episcopo privative quoad Superiores Regulares — 56. Regulares pro alloquendis monialibus etiam sibi subjectis in casibus permissis indigent licentia Episcopi loci, et Superioris Regularis. — 57. Regulares Confessarii, et Superiores, sive Visitatores, si alloquantur moniales extra praecisam Officii sui necessitatem, incidunt in poenas privationis Officiorum, vocisque activae, et passivae; Licet non alloquantur ad malum finem: Nec possunt rehabilitari per suos Superiores. — 58. Habens licentiam loquendi cum una determinata moniali non potest loqui cum aliis; Sicuti monialis non potest loqui, nisi cum illa persona, quae in licentia nominatur. — 60. Unde licentia concessa uni Regul. non extenditur ad socium. — 61. Alia notabil. ad rem *ad n.* 66. — 67. Subnect. Addit. ex alien. man. *ad n.* 74. * Appendix Edit. Casin. *

1 Accessus ad **Monasteria Monialium** sine rationabili causa est prohibitus omnibus, sive Laicis, sive Clericis: *cap. Monasteria* 8. *de vita, et honestate Clericorum*, ibi: « Monasteria Sanctimonialium si quis Clericus sine manifesta, et rationabili causa frequentare praesumpserit, per Episcopum arceatur, et si non destiterit, ab Officio Ecclesiastico reddatur immunis (id est suspendatur): Et si Laici, Excommunicationi subdantur, et a Caetu fidelium fiant penitus alieni »: *et Cap. Pericoloso, unic. de statu Regular. in* 6. ibi: « Nullique aliquatenus inhonestae personae, nec etiam honestae, nisi rationabilis causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit speciali licentia, ingressus, vel accessus pateat ad easdem ».

2 Et talis Constitutio Bonifacii VIII. *in d. cap. Periculoso*, fuit innovata a Concilio Tridentino *sess.* 25. *de Regular. et Monial. cap.* 5. ibi: *Bonifacii VIII. Constitutionem, quae incipit* Periculoso, *renovans Sancta Synodus etc.* et a S. Pio V. in Constitut. incip. *Circa Pastoralis Officii*, ibi: « Quam nos auctoritate Apostolica etiam approbamus, et innovamus in omnibus, et per omnia, ac illam districte observari mandamus ».

3 Accessus ad Monasteria Monialium non sumitur materialiter, sed formaliter, idest intelligitur, et sumitur aditus, non quidem simpliciter ad Monasteria Monialium materialiter, seu pro muris, et parietibus sumpta, sed aditus, et accessus ad ipsas Moniales causa illas visitandi, aut alloquendi, ac proinde in citatis Juribus non prohibetur accessus ad earum Ecclesias, sed ad illarum colloquia, et aspectum sine rationabili causa, et legitima facultate, quod satis clare patet *ex cit. cap. Periculoso*, dum ibi loco *Monasterii* dicitur *ad easdem*, scilicet Moniales, ibi: *Nulli . . . accessus pateat ad easdem*. Sic Suarez *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8 *lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 24. Sanchez *l.* 6. *Moral. cap.* 16. *n.* 112. Rodriq. *tom.* 1. *q.* 45. *art.* 2. §. *Advertendum*, Bonacina, *de Clausura quaest.* 3. *punc.* 1. *num.* 1. *et* 2. Pellizzar. *de Monialib. cap.* 5. *sect.* 5. *n.* 195. Danat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 6. *n.* 1. *et* 2. et alii passim.

4 Accedentes ad Moniales sine rationabili causa, et legittima facultate, sive sint Saeculares, sive Ecclesiastici, ordinarie peccant mortaliter. Rodriq. *l. c. art.* 4. Miranda *de Monialib. quaest.* 4. *art.* 1. Bonacina *loc. cit. pag.* 3. *n.* 1. Pellizzar. *loc. cit. n.* 199. D. Cajetanus de Alexandris *in Confessaria Monialium* c. 7. §. 10. *quaest.* 2. Suarez *tom.* 4. *de Relig. tract.* 3. *l.* 1. *cap.* 10. *n.* 27. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 25. *quaest.* 5. *in principio*, et alii; De ratione enim Legis est, ut in materia gravi obliget sub mortali, ut tradunt communiter Doctores in materia de Legibus. Constat autem, quod Lex prohibens accessum ad Moniales ex genere suo est de re gravi, ut colligitur
ex gravitate finis in ea intenti. Unde accessus ad 5
Moniales potest ab Ordinario fieri casus reservatus, ut decrevit *Sac. Congreg. Episc. et Regul.* in
*Bonanien.* 26. *Octobris* 1604. Immo potest ab ipsis 6
prohiberi sub poena Excommunicationis latae sententiae, ut decrevit *Sac. Congregat. Concilii in Viterbien.* 26. *Junii* 1627. *et Sac. Congregat. Episcop. in Urbinaten.* 10. *Maii* 1663. *et in una Civitatis Castelli* 16. *Januarii et* 10. *Julii* 1699.

Notanter autem dicitur, quod peccant mortaliter *ordinarie*, quia ordinarie accedentes ad Moniales sine rationabili causa, et legitima facultate, solent accedere cum scandalo, seu turpi fine, aut contemptu Superiorum; At vero, si accedant tantum semel, aut iterum, seclusis dictis circumstantiis, peccant solum venialiter, ut docent Sanchez *in Summa lib.* 6. *cap. n.* 119. Lezana *tom.* 1. c. 25. *n.* 36. Sanctarus *in Constit. Min. cap.* 11. *statut.* 7. *quaest.* 1. Navarrus, Lamaz, Rodericus, et alii plures. 7

Patres, et Matres Monialium possunt eas licite alloqui sine licentia, non tamen diebus prohibitis: *Sacra Congreg. Episc. et Reg.* 15. *Januar.* 1616. apud Gavant. *in Manual. Episc. verb. Monialium collocatio n.* 7. Item etiam Filii Monialium possunt proprias Matres licite alloqui sine licentia: *Ead. Sac. Congreg. Episc.* 15. *Martii* 1619. apud eundem *ibid. n.* 8. 8 9

Item Fratres, et Sorores Saeculares possunt sine licentia diebus non prohibitis alloqui suas Sorores Moniales: *Ead. Sac. Congreg.* 20. *Septemb.* 1593. 10

apud Eminentiss. Bellarmin. in suis Declarationibus ad Decreta *S. Conc. Trid. sess.* 25. *cap.* 5. *de Regularib. et Monial.* ibi: « E che li Padri, e madri, Fratelli, e Sorelle carnali, fuori però della Quaresima, e dell'Avvento, e dei giorni, che le Monache si communicheranno, possano senz'altra licenza parlare con le loro figlie, e sorelle una volta la settimana solamente ».

11 Unde advertendum est, quod prohibitio alloquendi Moniales non solet comprehendere Saeculares conjunctos in primo, vel secundo gradu, ut decrevit *ead. Sacra Congregat.* in *Perusina* 18. *Januar.* 1618. *et in Monopolitana* 6. *Maii.* Excepto casu, in quo ex Constitutionibus Monasterii, vel speciali Decreto Episcopi prohibentur etiam conjuncti in primo, vel secundo gradu Moniales alloqui, sine licentia, quae tamen, nisi aliud obstet, concedi debet ad annum pro alloquendis Monialibus sibi conjunctis semel in mense: *Ead. Sacra Congreg. in Verulana* 10 *Febr.* 1599.

12 Regulares autem nunquam possunt Moniales sibi conjunctas, aut alias intra Clausuram degentes alloqui sine Ordinarii licentia: *Sac. Cong. Episc. et Regul.* 12. *Kalend. Decemb.* 1623. *et* 6. *Nov.*
13 1648 23. *Jul.* 1649. Immo Episcopus non potest concedere Regularibus licentiam alloquendi Moniales, aut alias intra clausuram degentes, nisi sint ejus conjunctae in primo, vel secundo gradu; et quater tantum in anno, pro die, et hora certa, et extra Adventum, et Quadragesimam, Feriam sextam, Sabbatum, Vigilias, et dies Festos: Quae licentia subscribi debet etiam a Superiore Regulari pro Monialibus sub Regularium gubernio existentibus, item registrari, et Confessario consignari, qui assistat cum auscultatricibus. Ita expresse *Sac. Cong. Episc. jussu Urbani VIII.* 12. *Kalend. Decembr.* 1623. In Decreto reformativo alterius Decreti jussu Sixti V. editi, ubi prohibebatur Regularibus Moniales alloqui sine expressa licentia ejusdem Sacrae Congregationis, quae Decreta, ut ab omnibus commode legi possint, hic ad litteram dantur.

14 *Decretum Sacrae Congregationis Episc. et Regul. super accessu Regularium ad Monasteria Monialium jussu Sixti V. editum Nonis Maii* 1590.

Illustrissimi, et Reverendissimi DD. Cardinales Sacrae Regularium Congregationi Praefecti, ad occurrendum scandalis, quae contingere possunt, aliisque justis, et rationabilibus causis animum ipsorum moventibus, de speciali, et expresso mandato S. D. N. Sixti Divina Providentia Papae V. vivae vocis Oraculo eis facto decreverunt, et mandaverunt, nulli posthac Religioso cujuscumque Ordinis, qualitatis, et dignitatis existat (Superiore, cui Monasterii, seu Domus cura incumbit Visitatore, vel Visitatoribus, Confessarioque Ordinario, et Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis) licere absque licentia expressa ejusdem Sacrae Congregationis accedere ad Monasteria, seu Domus quarumcumque Monialium, vel Sororum, sive sui, sive alterius cujusvis Ordinis ad colloquendum, sive tractandum cum eis. Quod si aliquando mandato sui Superioris aliquos Religiosos ad praedicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Missas in ipsarum Monialium seu Sororum Ecclesiis, sive Oratoriis exterioribus, sive extra clausuram existentibus, mitti contigerit, prohibuerunt, ne dicti Religiosi, ullo quaesito colore, Moniales, Sorores, aut quamlibet aliam personam intra Clausuram degentes, alloqui possint.

Quae omnia, et singula sub poenis privationis Officiorum, ac vocis activae, et passivae ipso facto incurrendis, aliisque ejusdem Congregationis arbitrio, praeceperunt inviolabiliter observari.

*Decretum ejusdem Sac. Congreg. Episc. et Regul.* 15
*jussu Urbani VIII. editum* 12. *Kal. Dec.* 1623. *quo illud Sixti V. jussu editum moderatur.*

Cum alias de anno 1590. per Sacram Cardinalium negotiis Regularium Praefectorum Congregationem de mandato fel. rec. Sixti Papae V. circa accessum Regularium cujuscumque Ordinis ad Monialium Monasteria fuerit Decretum, quod nulli Religioso cujuscumque Ordinis, Gradus, Qualitatis, et Dignitatis existat (Superiore, cui Monasterii, seu domus cura incumbit, Visitatore, vel Visitatoribus, Confessarioque ordinario, et Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis) liceat absque licentia expressa ejusdem Sacrae Congregationis accedere ad Monasteria, seu domus quarumcumque Monialium, vel Sororum, sive sui, sive alterius cujusvis Ordinis ad colloquendum, sive tractandum cum eis. Quod si aliquando, mandato sui Superioris, aliquos religiosos ad praedicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Missas in ipsarum Monialium, seu Sororum Ecclesiis, sive Oratoriis exterioribus, sive extra Claustra existentibus, mitti contigerit, ne dicti Religiosi ullo quaesito colore, Moniales, Sorores, aut quamlibet aliam personam intra Clausuram degentes alloqui possint, sub poena privationis Officiorum, ac vocis activae, et passivae ipso facto incurrendis, aliisque ejusdem Sacrae Congregationis arbitrio, fueritque postmodum declaratum, etiam Equites S. Joannis Hierosolimitani sub eodem decreto comprehendi, et quoscumque contrafacientes, ab alio, quam ab Apostolica Sede, aut a Sac. Congr. absolvi, et rehabilitari non posse; Amplissimi ejusdem Sacrae Congregationis Patres Decreta hujusmodi innovanda, et inviolabiliter observanda statuerunt. Verum, quia experientia compertum est, interdum ob pias, et rationabiles causas, easque (ita ferente casu) repentinas, ut ab eadem Sacra Congregatione licentiam expectari summe incommodum, vel inutile sit, Regularibus supradictis colloquendi cum Moniali-

bus sibi attinentibus, necessitatem obvenire, facto verbo cum Sanctiss. Dom. Nostro Urbano VIII. et de Sanctit. suae expresso ordine, et mandato, facultatem tribuerunt in posterum Locorum Ordinariis, ut quatenus sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere possint per quatuor vices ad summum quolibet anno, cuicumque Regulari, ut Moniales sibi in primo, et secundo tantum consanguinitatis gradu conjunctas convenire, et alloqui possit. Id vero non aliter, quam servata forma infrascripta ad unguem, ut id nullo modo liceat diebus Festivis, aut in Adventu, Quadragesima, Feria sexta, Sabbato, et Vigiliis, praedictaque licentia obtenta ab Ordinario, et ab alio, ad quem spectet eam concedere, assignetur Confessario Ordinario Monasterii, qui penes se retinere debeat, isque associet, et praesens sit, et auscultatrices de more, non autem aliae assistant, praedictaque licentia pro die, et hora certa, et in scriptis concedatur, in librisque Cancellariae ejusdem Ordinarii adnotetur. Quod, si praedicti Locorum Ordinarii, per plures vices, vel in ulteriori gradu conjunctis, aut aliter, quam servata forma supradicta, licentias concesserint, vel permiserint, sciant se intentioni Sanctissimi Domini Nostri, et Sacrae Congregat. transgressores, judiciumque reformident: Regulares autem poenis in supradicto Decreto contentis, ac si nullam licentiam obtinuissent, eo ipso se noverint esse addictos, et arbitrio Sac. Cong. severius puniendos *Romae* 12. *Kalend. Decemb.* 1623. Vide tamen infra *numer.* 19. ubi videtur permissum Episcopis, ut talem licentiam Regularibus concedere possint.

16 Regulares absque legitima facultate alloquentes Moniales, aut alias personas inter Clausuram degentes, etiam ab Episcopi Jurisdictione exemptas, et ipsis Regularibus subjectas, peccant mortaliter, quamvis alloquantur per solum quadrantem horae cum dimidio, horologio arenario mensuratum, seu per quodcumque modicum temporis spatium, et transgressores possunt ab Ordinario, tamquam Sedis Apostolicae delegato coerceri sub Excommunicationis, privationis vocis activae, et passivae, aliisque contra Regulares accedentes sine licentia ad Monasteria Monialium statutis poenis, ut expresse declaravit Sacra Congreg. Concil. approbante Clemente IX. ut infra.

17 Die 11 Maii 1669. Sacra Congreg. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum habita notitia, quod nonnulli Regulares absque licentia Crates Monasteriorum Monialium adire, et frequentare non dubitent, praetendentes non esse interdictum per breve tempus, etiam usque ad quadrantem horae cum dimidio, quod Horologio arenario aliquando metiuntur, Moniales, aliasque personas in clausura existentes alloqui; et hanc opinionem, tamquam tutam affirment, disseminent, et forsan etiam scriptis evulgent, proprias graviter illaqueantes conscientias, et scandala confoventes, ad hujusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem praedictam improbans, rejiciens, ac damnans declaravit, Regulares cujuscumque Ordinis, Militiae, Societatis, Congregationis, et Instituti, etiam de quibus specialis mentio foret habenda, qui ad Monasteria Monialium, quamvis ab Ordinarii Jurisdictione quomodolibet exempta, ac etiam ipsis regularibus subjecta, vel alias speciali mentione digna, absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium, cum Monialibus, aut alias intra clausuram degentibus peccare mortaliter, eosque sub Excommunicationis, privationis vocis activae, et passivae, aliisque contra Regulares accedentes sine licentia ad Monasteria Monialium statutis poenis, posse ab Ordinario tamquam Sedis Apostolicae Delegato coerceri. Et die 7. Junii ejusdem anni, facta relatione Sanctissimo Domino Nostro, Sanctitas sua praesentem declarationem approbavit, ac typis dari, et servari jussit.

A. CARD. CELSUS PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli.

*S. Brancacius Archiep. Adrianopolis Secr.*

Regulares sine legitima licentia alloquentes Moniales, seu alias intra clausuram degentes peccant mortaliter, etiamsi alloquantur ob bonum finem, ut expresse declaravit Sacr. Congregatio Concilii, ut infra. 18

Spoletana. Accessus ad Monasteria.

Etsi Sacra Congr. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum sub die 11. Maii 1669. aperte declaraverit, Regulares, qui ad Monasteria Monialium absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium cum Monialibus, aut aliis intra Clausuram degentibus, peccare mortaliter, hancque declarationem Sanctissimus Dominus approbaverit, ac Typis dari, servarique jusserit: Quia tamen nonnulli sunt, qui declarationem hujusmodi perperam interpretantes, verumque sensum subvertentes, varia confingendo sofismata, asserunt, accedentes ad bonum finem non peccare mortaliter, et declarationem praefatam non obligare sub mortali contendunt, ad omnem tollendam dubietatem resolvendum. 19

Primo. « An Regulares accedentes ad colloquendum cum Monialibus sine licentia Episcopi peccent mortaliter »?

Secundo. « An peccent mortaliter saltem stante d. Declaratione Sac. Congr. Conc. cum approbatione Sanctissimi »?

« Die 26. Novembris 1672. Esd. Sacra Congr. ad utrumque respondit affirmative, etiam ex rationabili causa, quando non adest licentia etc. ».

P. CARD DE ALTERIIS PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli.

*S. Archiep. Brancacius Episc. Viterb. Secr.*

20 Regulares missi ad Crates Monialium pro munere praedicationis obeundo peccant mortaliter, et incurrunt Censuras, et poenas, si sine expressa licentia ad colloquendum immediate post Concionem cum aliquibus, seu cum una tantum, omnibus aliis audientibus, immisceant sermones cum quaestionibus, vel dubiis spiritualibus, aut materia ipsius Concionis, ut expresse declaravit *ead. Sac. Congreg. Concilii*, *ut infra*.

21 Edita vix Lege, statim illam eludere malitia excogitat; non ita pridem emanavit generale Decretum arctissime prohibens colloquia Regularium cum Monialibus, quando jam super eo variae interpretationes confingi coeperunt, aliaeque nunc Bergomi suboriuntur, pro quarum resolutione supplicant Confessarii Monialium quaerendo:

Primo. « An Regularibus missi ad Crates Monialium pro munere praedicationis obeundo prohibitum sit sub peccato mortali, Censuris, et poenis etc. immediatae post cum ipsis Monialibus absque expressa licentia ad colloquendum immiscere sermones cum quaestionibus, vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsius Concionis » ?

Secundo. « An talis prohibitio intelligatur tam de Collocutione cum aliquibus Monialium, quam cum una tantum ( omnibus tamen aliis audientibus ) immediate post Concionem » ?

*Die* 21. *Maii* 1678. *Sacr. Congr. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum ad utrumque respondit affirmative*. Et ad id facit novissima Constitutio Clementis XII. incipiens *Romanus Pontifex*: in qua revocat diversas facultates a Romanis Pontificibus per eorum vivae vocis Oraculum, vel Rescripta concessas; et tertiadecima revocata est sequens. XIII. « Facultas Regularibus alloquendi Moniales etiam consanguineas, aliasque personas intra clausuram degentes, absque peculiari superiorum, ad quos quomodocumque spectat, licentia ». Unde caveant Regulares, ne sine tali licentia, Moniales, aliasque personas intra clausuram degentes alloquantur: cum praedictus Summus Pontifex inter alia id prohibeat « sub poena Excommunicationis, ac privationis Officiorum, Dignitatum, ac quorumvis Beneficiorum obtentorum, vocis activae, et passivae, necnon inhabilitatis ad audiendas Confessiones, et ad Officia, dignitates, et Beneficia hujusmodi in futurum obtinenda, ipso facto absque ulla alia declaratione per transgressores respective incurrenda, a quo nonnisi a Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente, praeterquam quo ad Excommunicationem praefatam in mortis articulo constituti absolutionis, dispensationis, seu rehabilitationis beneficium valeant obtinere »: Sunt praecisa verba dictae Constitutionis, a nobis per extensum allatae sub verb. *Oracula vivae vocis*.

22 Superiores Regulares, et Confessarii Monialium non egent licentia Ordinarii ad alloquendas Moniales suae Curae commissas; Isti enim expresse excipiuntur in cit. Decretis editis jussu Sixti V. et Urbani VIII. Ibi: « Superiore, cui Monasterii, seu Domus cura incumbit, Visitatore, vel Visitatoribus, Confessarioque ordinario, et Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis »; Et declaravit *Sacr. Congreg. Episc. in Mediolanen.* 24. *Novembr.* 1592. ubi rescripsit Commissario Apostolico observanti: « Che il soprascritto Decreto (cioè fatto sotto Sisto V.) non comprende il Ministro delle Provincie, nè gli altri Superiori per quei Monasteri, che stanno sotto il governo, e cura loro ». *Et in Caputaquen.* 27. 23
*Septembr.* 1641. rescribens Episcopo, ut publicatum Edictum reformaret, ut infra: « Essendosi doluto appresso la S. C. il Ministro Provinciale delli Osservanti di cotesta Provincia di Principato, che V. S. abbia con suo Editto particolare prohibito sotto pena di scomunica riservata a se medesima, che nessuna persona Secolare, e Regolare, ancorchè sia Confessore, o Superiore del Monastero di Gioja (soggetto alla detta Religione delli Osservanti) o altro Ministro, o operario necessario, possa andare a parlare alle Monache, ed entrar in Clausura, eziandio, per amministrare li Sacramenti, o in altri casi di necessità senza sua licenza: Questi EE. miei Signori mi hanno ordinato di scriverle, che se bene gli Ordinari dei Luoghi possono sottoscrivere le licenze di parlar alle Monache, ed entrar in Clausura de' Monasteri anco sogetti a' Regolari, ancorchè per il passato siano state solite sottoscriversi da' Regolari solamente, come pretende esso Ministro, ciò si deve fare congiuntamente con l' istesso Superiore Regolare, e non s' intenda delli Confessori, o Superiori delli Conventi de' Frati, che han cura del Monastero; perchè, come potrà vedere da se stessa nel Decreto stampato (et est verisimile eidem fuisse transmissum illud sub Sixto, vel Urbano) che se li manda qui aggiunto, detti Superiori, e confessori sono eccettuati nella proibizione fatta dalla Sac. Congreg. sopra l' accesso de' Regolari a Monasterj di Monache: onde V. S. potrà riformare il suo Editto in questa conformità, per non darli occasione di giusto richiamo, che così la Sacra Congreg. m' ha commesso di significarle, e Dio la prosperi ». Il Card. di S. Onofrio.

Et haec procedunt, tam de Superiore Provinciali, quam Locali, cui cura Monasterii incumbit, ut clare infertur ex verbis decreti in d. Caputaquen. Ibi: « O Superiori delli Conventi de' Frati, che han cura del Monastero »; et ex verbis Decreti *in d. Mediolan.* ibi: « Non comprende il Ministro delle Provincie, ne gli altri Superiori per quei Monasteri, che stanno sotto il governo, e cura loro ». 24

De Vicario autem Conventus eadem Sacr. Congregatio per Episcopum Ripanum consulta sub *die* 1. *Septembris* 1617. declaravit expresse, « Vicarium Fratrum absque Apostolicae Sedis licentia Moniales alloquentem in poenas in Decreto generali contentas incidere dummodo idem Vicarius 25

in Prioris absentia ejusdem Prioris Officii munus
26 non obeat ». Sic refert Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 44. *num.* 265. Ubi addit, quod praefatum Decretum locum non habet in Gallia, ubi Moniales clausuram non observant, ac proinde Fratres alloquentes in eo Regno Moniales extra claustra poenas non incurrunt, ut *Ead. Sac. Congregat. declaravit, et rescripsit Generali Capuccinorum sub die* 15. *Martii* 1594.

27 Sub Decretis, quibus prohibetur regularibus accessus ad Monasteria, comprehenduntur etiam Equites Melitenses; utpote veri Regulares, *Sacr. Congreg. Episcop. et Regul. in Tranen.* 28. *Januarii* 1603: *et in Decreto generali jussu Urbani VIII. ab Eadem Sac. Congregatione Episcop. et Regul. edito* 12. *Kal. Decemb.* 1623. ibi: « Fueritque postmodum declaratum, etiam Equites S. Joannis Hierosolymitani sub eodem decreto com-
28 prehendi ». Unde Episcopus potest procedere contra Equites Hierosolymitanos, seu Melitenses, si accedant ad Monasteria Monialium contra formam dicti decreti generalis, ut resolvit *Sac. Cong. Episc. Regul. in Parmen.* 29. *Augusti* 1614. *et antea in una d. Religionis*, 18. *Februari* 1605. *ac* etiam *in Neapolitana* 12. *Julii* 1599. apud Nicolium *in Floscul. verb. Hierosolymitani n.* 5. ubi. *num.* 6. affert alia Decreta de eorum punitione *in Januen.* 14. *Augusti* 1584. *et in Cosentina* 21. *Julii* 1640.

29 Episcopus potest imponere Censuras, aliasque poenas non solum contra Regulares, sed etiam contra omnes Clericos, et Saeculares sine legitima facultate accedentes ad Moniales: *Sac. Cong. Conc. in Viterbien.* 26. *Junii* 1627. *et Sac. Congr. Episcop. in Urbinaten* 10. *Maii* 1663. *et in una Civitatis Castelli* 16. *Januar. et* 10. *Julii.* 1699. *arg. cap. Monasteria* 8. *de vita, et honest. Clericor.*

30 Episcopus potest imponere Excommunicationem latae sententiae sibi reservatam, non solum contra quoscumque accedentes ad Moniales, sed etiam contra Moniales ipsas colloquentes cum illis, etiam pro Monasteriis exemptis, et subjectis Regularibus, a qua Excommunicatione nequeant Superiores Regulares absolvere, neque suos subditos, seu subditas incursas, ut expresse declaravit *Sac. Congr. Concilii in Viterbien.* 16. *Junii* 1627. In Decreto allato per extensum *art. anteced. n.* 94. *et in Auximana* 26. *Junii* 1658. apud Monacell. *part.* 2. *tit.* 15. *num.* 16. Ubi addit, quod *Sac. Congr. Episcop. in Anconitana* 8. *Novemb.* 1585. decrevit, quod Episcopus posset accessum ad Moniales prohibere etiam sub poena corporis afflictiva.

31 Decreta interdicentia allocutionem cum Monialibus comprehendunt etiam Abbatissam, ut pro quiete, et utilitate Monialium Urbis decrevit Alexander VII. Constit. incip. *Sacrosancti*, in qua aperte declarat, quod sub nomine Monialium in hac materia locutionis veniunt *Abbatissae*, *Priorissae*, *aut Officiales Monasterii*, et absolute censuit *Sac. Cong. Concilii de anno* 1654. Quae ad dubium propositum per Commissarium Generalem Ordinis Minorum S. Francisci: « An Regulares ad dicta Monasteria accedentes, et cum Abbatissa alloquentes incurrant poenas in eisdem Decretis inflictas, quas incurrunt Regulares, qui accedunt, et loquuntur cum aliis Monialibus? Respondit; Regulares, alloquentes cum Abbatissa incurrere easdem poenas »: *lib.* 19. *Decretor. pag.* 423. apud Monacell. *part.* 2. *tit.* 15. *formul.* 15. *n.* 17.

Subcollectores accedentes ad colloquendum cum 32
Monialibus sine legitima licentia incurrunt easdem poenas: *Sacra Congregat. Concil. in Taurinen, et in Hipporegien.* 13. *Maii* 1628. Judices non pos- 33
sunt sine legitima licentia accedere ad collocutorium Monialium ad interponendum Decretum in contractu Puellae Saecularis existentis in Monasterio, alias mulctari possunt etiam poena pecuniaria: *Sacra Congreg. Concil. in Anconitana* 18. *Novembr.* 1645. *lib.* 17. *decret. pag* 525.

Episcopus, aliique Praelati, dum extra sum Dioe- 34
cesim reperiuntur, non possunt licite accedere ad Moniales sine licentia Ordinarii loci, et Superioris illarum, et si accedant, incidunt in poenas latas contra hujusmodi alloquentes sine dicta licentia; Tales enim extra proprium Territorium censentur quoad hoc, ut personae privatae, sicuti Praeses extra suam Provinciam; ita ex multis tenent Donat. *prax. rer. Regul. tom* 4. *tr.* 6. *quaest.* 23. Tambur. *de Jure Abbatiss. disput.* 25. *quaest.* 2. D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 7. §. 10. *quaest.* 6. ubi referunt sic decrevisse *Sacra Congreg. Concilii in Baren.* 20. *Martii* 1619. et ita expresse declaravit fel. recor. Benedictus XIV. Epistola Encyclica incip. *Non sensa*, me etiam in ipsa ad id citato in hunc locum. Vide infra *n.* 66. ubi affertur ad litteram dicta praeceptiva Epistola.

Canonici Cathedralis, et Capituli Exempti acce- 35
dentes ad Moniales sine legitima facultate incurrunt Censuras, et poenas ab Ordinariis latas contra hujusmodi accedentes sine licentia. Sperell. *dec.* 21. *n.* 28. cum pluribus aliis ibi citatis, D. Cajetan. de Alexandris *l. c. quaesit.* 8. cum aliis ibi adductis, et alii passim; Episcopus enim in hac materia ex adductis decretis procedit ut Sedis Apostolicae Delegatus, et omnes sibi subjicit, etiam Privilegiatos, et Exemptos; Et sic expresse decrevit *Sacra Congreg. Episcop. in Lucensi* 19. *Januarii* 1618.

Peregrini, et Advenae, si sine licentia loquan- 36
tur cum Monialibus, incurrunt Censuras, et poenas latas ab Ordinario contra hujusmodi alloquentes, quia Episcopus in concernentibus materiam Clausurae Monialium procedit ut Sedis Apostolicae Delegatus, non solum quoad loca, sed etiam quoad personas, ut patet ex declaratione *Sacrae Congregat. Concilii* 20. *Martii* 1619. allata *supra*

n. 34. Adeoque Peregrini, et Advenae in concernentibus materiam clausurae subjiciuntur aeque Episcopo, ac subjiciuntur Sedi Apostolicae, et consequenter tenentur servare Edicta Episcopi prohibentia accessum ad Moniales, non secus, ac si essent edita a Papa, et si contrafaciant, incurrunt Censuras, et poenas ab ipso latas; Sic absolute tenet D. Cajetanus de Alexandris *l. c. qu.* 10. Donat. *l. c. qu.* 22. n. 2. et alii contra Dianam, Pellizzarium, et alios, et sic decrevit *Sacr. Congr. Episcop. in Tranen.* 13. *Julii* 1618.

37 Pauperes ostiatim mendicantes, si accedant sine expressa licentia ad moniales causa quaerendi eleemosynam, secluso dolo, et scandalo, non incurrunt dictas Censuras, et poenas, quia praesumuntur accedere ex tacita licentia Episcopi, et in ipsorum brevissimo, et transeunte accessu cessant causae finales, ob quas est facta hujusmodi prohibitio, et sic servat usus, et praxis communis. Sic Donatus *loc. cit. quaest.* 25. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. quaest.* 14. Pellizzarius *loc. cit.*
38 *cap.* 5. *n.* 212. Sic etiam dictas censuras, et poenas non incurrunt famuli, et famulae sine expressa licentia deferentes munuscula ad moniales jussu suorum Dominorum, seu Dominarum, dummodo id faciant sine dolo, et scandalo, quia tales tenentur suis Dominis obedire, et pro similibus casibus praesumitur licentia tacita Episcopi loci, Donat. *loc. cit. qu.* 72. D. Cajet. de Alexandris *l. c. qu.* 14. Pellizzar. *loc. cit. n.* 113. et alii.

39 Non debet permitti magistris accessus ad Monasteria ad effectum instruendi Moniales in sono, et cantu, ut expresse declaravit *Sac. Congr. Episcop.* 13. *Septembris* 1583. his verbis: « Non permittatur accessus Saecularium ad Monasteria Monialium sub praetextu eas docendi sonum cymbalorum, aut alterius instrumenti, aut musicam, vel cantum, etiam ad Crates ». Sic referunt Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *n.* 216. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium collocutio n.* 4. Donat. *loc. cit. q.* 26. *Et* Nicollus *in Floscul. verb. Musica n.* 5. sic habet expresse: « Non conceditur quod Moniales possint a Viris doceri, neque cantum, neque sonum, neque ad Crates, neque ad Portas ». *Sac. Congreg. Episcop. in Agrigentina* 23. *Aprilis* 1602. *et in Parmen.* 8. *Maii; et in Regien.* 13. *Julii ejusdem anni, in Macerat.* 17. *Febr.* 1603. *in Messanen.* 10. *Junii et in Anconitana* 15. *Septemb. ejusdem anni, in Neapolitana* 8. *Novemb.* 1604 *et* 5. *Julii* 1647. Nisi brevi tempore pro cantu Gregoriano, *Eadem Sacr. Congr. Episcop.* 2. *Aug.* 1647. 15. *Januar.* 1649. 21. *Jan.* 1650. apud eumdem *l. c. n.* 5.

40 Non debet permitti Hebraeis accessus ad Moniales: *Sacr. Congr. Episcop. et Regul. in Ravennaten.* 26 *Novemb.* 1594. apud Nicol. *in Floscul. verb. Hebraeus*, n. 2. his verbis: « Non permittatur Hebraeis accessus ad Moniales, et accedentibus sine licentia infligatur exilium a Civitate, et Dioecesi ».

Moniales Regularibus subjectae alloquentes cum Regularibus etiam ejusdem Ordinis licentiam legitimam non habentibus incurrunt poenas, et Censuras a Conciliis Provincialibus, vel Edictis Episcopalibus in similibus appositas ex Bulla Gregorii XV. de exemptorum Privilegiis incip. *Inscrutabili:* Sic *Sacr. Congr. Concilii in Veronen.* 29. *Januarii* 1633. *in respons. ad* 1. *dub.* apud Barbosam *in Summa Apostol. decis. verb. Moniales alloquendi prohibitio n.* 9. *Vide supra* n. 30. 41

Regulares inventi alloquentes Moniales absque legitima licentia possunt ab Episcopo poena carceris puniri « ut expresse decrevit *Sacra Congr. Concili in Faventina* 7. *Martii* 1617. et iterum de anno 1629. *sub Urbano VIII. ad dub.* 14. ubi cum quaereretur « an posita dicta Constitutione (scilicet Gregorii XV. de exemptorum Privilegiis incip. Inscrutabili) Regularis absque legitima licentia accedens ad Monast. Monialium Regularibus subjectarum, ibique in loco colloquiis destinato cum Moniali colloquens a Dioecesano Episcopo, tamquam Sedis Apostolicae Delegato, coerceri, et puniri possit? Sac. Congregat. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum censuit posse ». Quam Congregationis Sententiam Urbanus VIII. ad se relatam approbavit, et postremo id. sancivit *die* 11. *Maii* 1669. approbante Clemente IX. Vide *supra* n. 16. *et* 17. ubi datur Decretum per extensum. 42

Loquens cum Moniali de Domo propinqua, aut via publica sita prope Monasterium probabilius, immo pro certo incurrit Censuras, et poenas latas contra accedentes ad colloquendum cum Monialibus, quia principaliter, et per se primo prohibetur collocutio, accessus vero per accidens; finis enim hujusmodi accessus est collocutio, qua reddita impossibili, non est, qui desideret ad Moniales accedere. Sic recte Donatus loc. *cit. quaest.* 15. n. 2. Graffius *tit.* 1. *cons.* 22. *de excommun. n.* 23. Henriquez *lib.* 13. *cap.* 26 *n.* 22. Verricell. *tract.* 8. *quaest.* 66. *n.* 20. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 1475. Pasqualigus in *Laurel. n.* 1124. Merol. et alii contra Dianam *part.* 2. *tract.* 2. *de dub. regular. resol.* 48. Tamburin. *de Jure Abbatis. disp.* 25. *quaesit.* 8. *n.* 1. Pellizzar. *de Monial. cap.* 5. *n.* 214. D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit.* §. 10. *quaest.* 1. et alios. 43

Item dictas Censuras, et poenas incurrit loquens cum Moniali per nutus, et signa, quia conceptus mentales, et animi passiones exprimuntur, et alteri significantur, nedum externa voce articulata, sed etiam signis, et nutibus, ut patet in mutis, et surdis. Sic recte Graffius *de casibus reservatis lib.* 2. *cap.* 5. n. 38. Tamburin. *loc. citat.* in *respons. ad tertium:* Merola *tom.* 1. *disp.* 1. *cap.* 2. *de voluntario* 3. *difficul.* 593. *et seq.* Diana *part.* 3. *tract.* 2. *de dub. regular. resolut.* 48. Donat. *loc. citat. quaest.* 14. n. 2. D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit. quaest.* 1. et plures alii, quos refert, et sequitur Philipp. *de Privileg. ignorant. in appendic. ad cap.* 4. *n.* 284. 44

45 Item dictas Censuras, et poenas incurrit, qui per interpositam personam loquitur in praesentia monialis audientis, et per eamdem interpositam personam respondentis, quia id in effectu idem est, ac si cum ipsa Moniali colloqueretur; Loqui enim per se, et per interpositam personam paria sunt quoad effectum intentum: Bordon. *resolut.* 7. *n.* 70. Verricel. *tract.* 8. *quaest.* 66. *n.* 21. Donat. *loc. cit. quaest.* 14. *n.* 3. *et seq.* Pezana *in Summa verb. Moniales n.* 20. Graffius *loc. cit.* et alii contra Dianam *l. c.* Pellizzarium *l. c. n.* 215.

46 Item dictas Censuras, et poenas incurrit, qui loquitur cum Moniali audiente, sed non respondente, quia de ipso verificatur, quod vere cum Moniali loquatur, sive ipsa Monialis respondeat, sive non: Verum tamen est, quod dictas Censuras, et poenas in tali casu non incurrit Monialis audiens, et tacens, sicuti nec incurrit, qui Monialem sibi loquentem audit, et nihil respondet, quia Censura, et poena est imposita contra loquentes, et non contra audientes. Graffius *tom.* 1. *cons.* 22. *de excommun. n.* 30. Diana *loc. cit.* Tamburin. *loc. citat. in respons. ad Secundum*, Verricel. *loc. cit. n.* 24. Pasqualig. *loc. cit. n.* 1123. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. quaest.* 1. et alii.

47 Item dictas Censuras, et poenas incurrit, qui contra Legem municipalem, seu Dioecesanam id prohibentem, litteras scribit ad Moniales; unde attendendae sunt Constitutiones particulares Dioecesum, et Edicta Episcoporum, nam in aliquibus Dioecesibus, ut in Neapolitana, et aliis adest prohibitio sub Excommunicatione. Secus autem est dicendum pro illis Dioecesibus, ubi non adest talis particularis prohibitio: Donat. *loc. cit. quaest.* 10. cum pluribus ibi citatis, et constitut. Synodal. Neapolitana ibi adducta *sub n.* 5. et alii passim; Decreta enim Generalia loquuntur solum de accedentibus ad Moniales alloquendas, non autem de scribentibus ad ipsas; Aliqui enim est quid diversum a scribere, et a diversis non fit illatio: Bonacina *de clausura quaest.* 3. *punct.* 2. *n.* 3. Diana *loc. cit. resol.* 48. Navarr. *Comm.* 4. *de Regularib. n.* 61. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 16. *num.* 117. Rodriquez *tom.* 1. *quaest.* 45. *artic.* 3. Nicol. *de Monialib. quaest.* 4. *art.* 5. Tamburin. *disp.* 25. *quaesit.* 10. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 102. *n.* 81. et alii.

48 Item dictas Censuras, et poenas incurrit, qui sine legitima licentia contra Legem municipalem, et Dioecesanam loquitur cum Novitiis, Educandis, aliisque feminis intra clausuram degentibus: Donatus loc. *cit. quaest.* 17. Ricclus 1. *part. prax. decis.* 647. Graffius *lib.* 2. *de casibus reservat. cap.* 53. et alii passim, et sic expresse habetur *in cit. statut. Synodal. Neapolitan.* ibi. « Etiamsi cum Novitia, aut cum puellis, quae educationis causa

49 ibi commorantur ». Et de facto Regulares sine legitima licentia loquentes cum praedictis, etiam praescindenda a statuto Synodali, seu Edicto Episcopi, incurrunt poenas Decreti Sacr. Congreg. jussu Sixti V. editi, ibi: « Ne dicti Religiosi, ullo quaesito colore, Moniales, Sorores, aut quamlibet aliam personam intra Clausuram degentem alloqui possint »; et Constitutionis Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*, ibi: *Si deliquerint circa personas intra septa degentes*: et Decreti Sacrae Congregationis Concilii *de anno* 1669. 11. *Maii* approbati a Clemente IX. *die* 7. *Junii ejusdem* anni, et ejus jussu Typis dati, et servari mandati, ibi: « Cum Monialibus, aut aliis intra clausuram degentibus ». Vide supra *n.* 17. Decretum per extensum.

Licentiam concedere pro alloquendis Monialibus, et aliis personis intra Clausuram degentibus pro Monasteriis Episcopo subjectis, vel Sedi Apostolicae, ad quem spectet? Vide *art. anteced. a n.* 85. *ad* 87. 50

Licentiam concedere pro Monasteriis exemptis, et Regularibus subjectis, ad quem spectet? Vide *ibidem a n.* 88. *ad.* 93. cum proportionaliter idem dicendum sit de licentia pro allocutione Monialium, ac pro ingressu in clausuram. 51

Unde, ut notant Matthaeucci *Official. Curiae cap. Quoad allocutionem cum Monialibus n.* 6. constat, talem licentiam concedere non competere Regularibus privative quoad Ordinarios, et Ordinariorum licentia est semper necessaria ad licite Moniales etiam Regularibus subjectas alloquendas ex dispositione etiam Sacrae Congregationis Episcop. et Regular. quae apud Pignat. *tom.* 6. *consult.* 85. *n.* 31. *die* 29. *April.* 1594. « censuit, quod Moniales Regularibus licet subjectas alloqui nemo possit absque licentia Episcopi, vel ejus Deputati », quod et nuper declaravit *Sacra Congregat. Concilii in Bononien.* 17. *Maii* 1704. *in responsione ad quartum*, apud Monac. *part.* 1. *tit.* 15. *formul.* 15. *n.* 14. Vide *supra n.* 12. 52

Ubi licentia datur ab Episcopo, vel ejus Vicario, et Superiore Regulari, non licet Superiori Regulari talem licentiam alterare, addendo, vel aliquid adimendo: *Sac. Cong. Concilii in Verulen.* 29. *Januarii* 1633. apud Barbosam in *Summa Apostolic. decis. verb. Moniales alloquendi prohibitio n.* 11. ibi: « Monialium Regularibus subjectarum Superiores subscribentes post Episcopum, vel ejus Vicarium licentias eorum, qui ad collocutoria accedunt, vel Clausuram ingrediuntur, non possunt quid excludere, addere, vel adimere ex illis, quae Episcopus ipse, aut Vicarius pro cura, et bono regimine Clausurae in licentiis praescribit, et apponit ». 53

Pro quo advertendum, quod talis licentia pro Monasteriis in Civitate existentibus debent primo loco subscribi ab Episcopo, seu ejus Vicario, et postea a Superiore regulari; Pro Monasteriis autem existentibus extra Civitatem in Dioecesi debet priori loco subscribi a Superiore Regulari, et postea a Deputato ab Episcopo; Sic expresse *Sacra Congr. Episcop. et Regul. in Camerinen.* 7. *Martii* 1617. prout patet in ejus decreto per extensum allato *artic. anteced. n.* 92. 54

55 Edicta vero, quibus personis Saecularibus ad eadem Monasteria Monialium prohibetur accessus, subscribenda, et publicanda sunt a solo Episcopo privative quoad Superiores Regulares. Sic expresse *Ead. Sacra Congreg. in d. Camerinensi*, ibi: « Edicta vero quibus personis Saecularibus ad eadem Monasteria Monialium accessus prohibetur, ab Episcopo dumtaxat subscribenda, et publicanda esse decrevit »; et nuper statuit etiam *S. Cong. Conc. in Hyeracensi Visitationis* 26. *Jan.* 1692. *in responsione ad* 13. apud Monacell. *part.* 1. *tit. XI. form.* 19. *n.* 8.

56 Regulares pro alloquendis Monialibus etiam sibi subjectis in casibus permissis indigent licentia Episcopi loci, et sui Superioris Regularis, ita ut utriusque licentia debeat copulative concurrere. Donatus *l. c. tr.* 6. *quaest.* 31. *n.* 5. Matthaeuc. *Official. Cur. cap.* 3. *n.* 18. et constat ex Decreto Sacrae Congreg. Episcop. et Regul. jussu Urbani VIII. editum, et allatum *supra n.* 15.

57 Regulares Confessarii, et Superiores, seu Visitatores, si alloquantur Moniales extra praecisam officii sui necessitatem, incidunt in poenas privationis Officiorum, vocisque activae, et passivae: *Sac. Congregat. Episcop. et Regul. in Ariminen.* 22. *Januarii* 1576. *in Januen.* 4. *Maii* 1618. Licet non alloquantur ad malum finem: *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Placentina* 26. *Januarii* 1624. Nec possunt rehabilitari per suos Superiores: *Eadem Sacra Congr. Episcop. et Regul. in una Venetiarum*, *et Nucerina* 14. *Decemb.* 1604. apud Nicolium in *Flosculis verb. Accessus* n. 2.

58 Habens licentiam loquendi cum una determinata Moniali non potest loqui cum aliis, sicuti Monialis non potest loqui, nisi cum illa persona, quae in licentia nominatur: *Sacra Congr. Episcop. et*
59 *Regul. in Comen.* 16. *Martii* 1593. Unde patet, quod licentia concessa uni Regulari non extenditur ad socium, ut recte docent Cotonius *lib.* 4. *controv.* 7. *n.* 88. Matthaeucci *Official. Curiae cap.* 3. *n.* 11. et alii contra alios; Et concordant alia Decreta supra allata, quae prohibitionem alloquendi declarant in terminis universalibus negativis; ut *Nulli Religioso, Nulli Regulari liceat* etc. *Nemo alloqui possit sine licentia*, et hujusmodi. De socio enim verificaretur, quod loqueretur sine licentia, adeoque etc.

60 Iis, quae jam diximus supra *n.* 24. addenda sunt quae tradit eruditissimus P. Gaudentius de Janua in egregio suo Opere novissime anno 1748. Romae impresso *de Visitatione cap.* 4. *dubit.* 11. *sect.* 5. *n.* 31. ibi: Recolendum est itidem quod dictum fuit superius *sect.* 4. *n.* 27. a prohibitione alloquendi Moniales exceptos esse Superiores, tum Provinciales, tum Locales, Confessariusque Ordinarios, simul et Extraordinarios pro tempore exerciti muneris; resolutionem etenim ibi datam, impugnat Monacellus aliter sentiens, et Confessariis, qui sint Presbyteri saeculares, consulens contrarium, quod nimirum Moniales extra actum Confessionis minime alloquantur; nisi aliqua necessitas, quae bonum publicum Monasterii respiciat, urgeret; prout *part.* 1. *tit. IX. formul.* 3. *n.* 11. Confessariis vero Regularibus hoc idem districte praecipiens deinde *form.* 5. *n.* 1. *et* 2. ex relato per se Decreto in Nuiana 21. *Feb.* 1617. quod ait reperiri in regesto, sed locum non citat; ubi facto quaesito: « Num Confessarius Regularis Monialium, ejusque Socius, Confessionis, et Sacramentorum administrationis casibus exceptis, easdem Moniales absque S. C. Congregationis licentia alloqui valeant »? Refertur data responsio, *Negative*. Verum hic considerandum obvenit, declarationem hujusmodi emanasse *a Sacra Congregatione Episcoporum, et Regularium* »: supra quo non reflectit Monacellus. At eadem S. Cong. Episcop. ex 61
motivo fortasse, quod nonnisi cum maxima difficultate mandatum hujusmodi a Superioribus, et Confessariis observandum foret, illud, quatenus prius editum sustineatur, in posterioribus Decretis revocavit; excipiendo a communi Decreto non alloquendi Moniales Superiores dictos, atque Confessarios tum Ordinarios Regularium, tum Extraordinarios respective; atque praecipiens locorum Ordinariis, ne Superiores in casu, Confessariosve ad Monasteria accedentes ullatenus vexent; in Decreto scilicet edito 20. *Jul. anno* 1640. *in Alexandrina*; et in Littera data *de anno* 1641. 22. *Novembris*, *Archiepiscopo Amalphitano*, sicut et in data prius Episcopo Caputaquen. *sub die* 27. *Septembris ejusdem* 1641. Quae omnia potuisset legere Monacellus apud Lantuscam V. *Allocutio Monialium n.* 7. prout plura legit, et citavit apud eumdem, quoties ad suum inserviant, et juvent
intentum. Posset adduci sane Constitutio poste- 62
rior Alexandri VII. *Sacrosancta* 50. *in Bullar. tom. V. data sub die* 30. *Mart.* 1658. in qua prohibitio praefata, sub poenis ibi taxatis, extenditur ad Confessarios Ordinarios, et Extraordinarios, Superiores item cujuscumque gradus, seu Visitatores, tam Ordinarios, quam Delegatos, qui extra actum Visitationum, aut Confessionum respective cum Monialibus, etiamsi Abbatissae, Priorissae, aut Officiales Monasterii fuerint, *colloqui prae-*
*sumpserint*. Ubi notandum venit illud verbum *prae-* 63
*sumpserint*. Verumtamen Constitutio edita fuisse constat *pro quiete, et utilitate Monialium Urbis, Regularium curae subjectarum*; ut inibi in titulo, et praeambulo propter specialia motiva solerti Pontifici nota, qua ratione fortasse Monacellus, quem certe non latebat, eam allegare desiit; licet Matthaeuccius ipsammet generaliter admittens Offic. Cur. *cap.* 13. *n.* 6. non advertat se contradicere sententiae, quam sustinuerat *cap.* 3. *n.* 13. *Confessarios* videlicet, *Superioresque in prohibitione*
*alloquendi etc. minime includi*. An vero etiam in 64
Urbe Constitutio Sancta exacte observetur, non est meum investigare. Porro, quod in aliquibus actionibus, extra actum visitandi, atque audiendi Confessiones, valeant Regularium Superiores, et

quoque Confessarii alloqui Moniales, nec non ad collocutoria accedere, invenitur decisum a S. C. Conc. recentius *in Mediolan.* 2. *Jul.* 1738. « ad primum dubium, videlicet, quod Superior Regularis, vel ipsius Delegatus possit, et debeat intervenire contractibus per Moniales initos, eisdemque privative consensum praebere, absque licentia, et interventu Protectorum, quatenus Moniales sint Regularibus subjectae » : *inter fol. pub. pag.* 90. quod idem probatum legitur in fol. ejusdem Mediolanen. antea expositae *sub die* 27. *Maii*
65 *ipsiusmet anni pag.* 82. §. *Porro* in fine. Et quia forte praetendebant Episcopi, sive Ordinarii, Superioribus Regularibus in hujusmodi casibus necessariam praebere licentiam; oppositum habetur itidem resolutum *in Lycien. Clausurae* 22. *Septembr. anno* 1742. *ad dub.* 18. *et* 19. Nempe, « quod Regularis Superior in quibuscumque contractibus, tam activis, quam passivis per Notarium in locutoriis Monasteriorum suo Ordini subjectorum rogandis (salvo jure Episcopi tribuendi licentiam pro rogatione eorumdem) possit Interesse eisdem contractibus, absque licentia Episcopi, et in absentia Superioris Regularis, Confessarius remaneat Vicarius dictorum Monasteriorum »: *inter fol. publ. ejusdem ann. pag.* 136. *et seq. Haec ille praecisis verbis* Vide tom. 9. *in Appendic.* ad Decreta SS. CC. ubi habentur omnia resoluta dubia in dieta *Lycien. Clausurae* 22. *Septemb.* 1742.
66 Hic observanda venit novissima Encyclica Epistola Benedicti XIV. ut sequitur. Lettera Circolare della Santità di Nostro Signore Benedetto Papa XIV. Agli Arcivescovi, Vescovi, ed Ordinarj dello stato Ecclesiastico. Sopra l' accesso a'Monasterj delle Monache, che da alcuni si fa senza le opportune license.

## BENEDICTUS PAPA XIV.

*Venerabilis Frater, salutem, et Apostolicam Benedictionem.*

Non senza grave molestia dell' animo nostro ci è stato da Persone degne di fede riferito portarsi alle volte i Prelati locali Governatori delle Città del nostro Stato a'Monasteri delle Monache, e parlare ancora liberamente con esse, senza avere chiesta, ed ottenuta l' opportuna licenza da' Vescovi, ed Ordinarj de'Luoghi, contravenendo alle disposizioni Sinodali, o Costituzioni Episcopali nelle quali vien prescritto sotto le dovute pene il non accostarsi a' Monasterj delle Monache, e parlare con esse senza le opportune licenze; e lo stesso praticarsi anche da Prelati, e Governatori, che essendo Governatori d' una Città, per qualche loro contingenza passano per un' altra, andando nella stessa maniera a' Monasterj delle Monache: pretendendo tutti i predetti di fare quanto fanno, col fondamento d'esser esenti dalle particolari Costituzioni de'Vescovi, ed Ordinarj, che proibiscono l' accesso alle Monache senza le opportune licenze. Nè Noi abbiamo avuto difficoltà di prestar fede alle relazioni, ed esposizioni, che ci sono state fatte: avendo pur troppo, mentre eravamo Vescovo di Ancona, e governavamo come Arcivescovo la Città di Bologna, stando a piè fermo in essa, veduto con nostro grave dispiacere succedere così sotto gli occhi nostri, poco, o nulla curando le nostre ammonizioni, ancorchè fatte con qualche calore.

Non può negarsi, che nulla, o poco vi sarebbe da fare, se si avessero presenti le Risoluzioni fatte da questi nostri Tribunali, ed approvate ancora da nostri Predecessori; avendo essi pensato a tutto ne'tempi passati, ed avendo essi in altri tempi anche saviamente provisto a tutto: ma perchè per lo più esse non si sanno, o, se si sanno, si prende l'impegno d' operare a capriccio, resta il peso in chi attualmente governa di rimetterla nella memoria degli Uomini, ad inculcarne l'osservanza.

Ne' tempi passati non solo le Sacre Congregazioni coll'approvazione de'Sommi Pontefici nostri Predecessori hanno stabilito quanto era d'uopo in ordine agli accessi de'Regolari, che col fondamento della loro esensione pretendevano di potere andare a'Monasterj delle Monache sottoposta alla loro giurisdisione senza l' opportuna licensa del Vescovo, come può vedersi nel nostro Trattato *de Synodo al lib.* 7. *cap.* 31. *n.* 7. ove sono indicate, e riferite le accennate Risoluzioni; Ma altresì hanno pensato, e provisto al caso non che de'Prelati, e Governatori, ma de' Vescovi, o che passano, o per accidente si ritrovino dimoranti in qualche altra Città, o Luogo ad altro Vescovo sottoposto; ed hanno determinato, che non possano andare a'Monasterj delle Monache, e parlare con esse, senza prima aver fatte le dovute parti cull' Ordinario del Luogo; e queste individue Risoluzioni sono anche indicate dagli Autori moderni, come può vedersi nel Pellizzario *de Monialibus cap.* 5. *sect.* 5. *n.* 210. nel Grasiano *discept.* 192. *n.* 1. nel Tamburrino *de Jure Abbatissar. disput.* 25. *quaest.* 2. e nel Ferraris *nella sua Biblioteca tom.* 5. *in verb. Moniales art.* 4. *n.* 34.

La Custodia della clausura delle Monache viene commessa dalle disposizioni Canoniche al Jus ordinario del Vescovo locale ne'Monasteri a lui sottoposti, ed al Jus delegato ne' Monasteri esenti, come fu stabilito dal nostro Predecessore Papa Bonifazio VIII. nel *cap. Periculosa, de statu Monachorum in sexto*, e fu rinnovato dal Sacro Concilio di Trento nel *cap.* 5. *sess.* 25. *de Regularibus, et monialibus;* effetto, e sequela di questa custodia della clausura è la proibizione, che veruno si accosti ai Monasterj delle Monache, e parli con esse senza la dovuta permissione, e licenza del Custode, il che porta seco, dover ciascheduno chiederla, ed ottenerla per poter andare al Monasterj, e parlare colle Monache, e restare tutti sottoposti all' autorità direttiva della proibizione, come di-

scorrono i citati Autori, e come ancora si desume dalle passate Risoluzioni. Queste sono da Noi pienamente approvate; e quando mai ve ne fosse bisogno (il che non crediamo) anche per via di nuova Legge, determiniamo non poter i Vescovi, che sono fuori della loro residenza, andare ai Monasteri delle Monache situati in altre Diocesi, e parlare con esse, senza la dovuta licenza dell'Ordinario locale, e nemmeno potere i Vicelegati, ed i Governatori locali ancorchè Prelati, andare ai Monasterj delle Monache situati nel loro Governo senza la predetta licenza, nè tampoco ai Monasterj situati fuori del loro Governo in altri luoghi, ne'quali abitassero, o pe'quali in occasione di viaggio fossero obbligati a passare.

Poc'anzi s'è detto, essere tutti questi sottoposti all'autorità direttiva delle Costituzioni de'Vescovi proibenti l'accesso ai Monasterj delle Monache senza l'opportuna licenza: perchè essendo i predetti esenti dalla loro giurisdizione ordinaria, restano esenti dalla forza coattiva della loro giurisdizione, ch'è lo stesso che dire, dalle pene da essi imposte contro i trasgressori, giusta la risposta del nostro Predecessore Clemente III. nel *cap. A nobis* 21. *de sententia excommunicationis*: Ed acciò da questa esenzione non derivi qualche inconveniente, nel caso di cui si tratta, ordiniamo, che quando mai in avvenire (il che non crediamo) succedesse, che taluno de' sopradetti andasse ai Monasterj delle Monache, e parlasse con esse senza la loro licenza contro lo stabilito ne'Sinodi Episcopali, o nell'Episcopali Costituzioni, o Bandi, ne diano parte a Noi, o alla Congregazione de'Vescovi, e Regolari, che non si lascerà di prendere le dovute misure per vendicare l'autorità Vescovile dispregiata: E tanto più volentieri ci appigliamo a questo temperamento, perchè lo vediamo abbracciato, e stabilito, nel caso di doversi procedere dagli Ordinarj contra gli esenti, ed immediatamente soggetti alla Sede Apostolica, dal nostro Predecessore Giovanni XXII. nel *cap. Cum Mathaeus, de Haereticis, nelle stravaganti comuni*, e dall'altro nostro Predecessore Eugenio IV. nel *cap. Divina, de privilegiis, pure fra le stravaganti comuni*. Ed ecco quanto abbiamo creduto necessario di dover fare. Resta ora a Voi Venerabile Fratello, il conservare nella vostra Cancellaria questa nostra Lettera, notificarne il tenore nella maniera, che crederete più propria a chiunque deve essere notificata, pubblicandola in quel modo, che crederete opportuno; ed invigilare per l'esecuzione della medesima, mentre Noi abbracciandovi, diamo a Voi, ed al Gregge alla vostra cura commesso l'Apostolica Benedizione.

*Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem die trigesima prima Octobris millesimo septingentisimo quadragesimo nono, Pontificatus Nostri Anno decimo.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

67 Plures hic occurrunt quaestiones, eaeque frequentissimae. Prima est, an Episcopus, vel alter Superior Ordinarius concedere valeat Regularibus quibuscumque, etiam non conjunctis in primo, et secundo gradu, licentiam alloquendi Moniales? 68 Tractat inter alios hanc quaestionem *P. Gaudent. a Janua de visitat. tom.* 1. *cap.* 4. *dub.* 11. *sect.* 4. *n.* 28. at affirmativam tenet sententiam. 69 Praecipue ex hoc movetur, quod S. Congregatio Concilii interpres anno 1669. et rursus anno 1672. decrevit, Regulares alloquentes Moniales, sine licentia Ordinarii, puniendos esse ab eodem Ordinario, et peccare mortaliter. Hinc enim infert d. Sacram Congregationem supponere, quod Ordinarius valeat Regularibus licentiam concedere alloquendi Moniales. Sed quidquid in utramque partem in hac quaestione dici possit, 70 videtur amplectenda haec affirmativa sententia, attenta praxi; nam ubique fere locorum Ordinarii licentias hasce alloquendi Moniales concedunt Regularibus.

71 Altera quaestio est, an poenae statutae contra Regulares alloquentes Moniales sine licentia Ordinarii, locum sibi vindicent, si Regulares, sine licentia Ordinarii Novitias, educandas, et inservientes, quae in Monasteriis cum Monialibus degunt, alloquantur? Affirmative autem cum *Auctore n.* 72 49. respondendum videtur, attentis Decretis anno 1623. et 1669. editis a Sacra Congregatione Concilii interprete, iisque a S. Sede approbatis, in quibus disertis verbis habetur, haud posse Regulares, sine debita licentia, alloqui Moniales, aut alias quaslibet Personas intra clausuram degentes. Meritoque *Pater Gaudentius a Janua de visitat. tom.* 1. *cap.* 4. *dubitat.* 11. *sect.* 3. *n.* 29. reprehendit *Graffium, Donatum, et Monacellum* tenentes, sub prohibitione alloquendi Moniales non venire Novitias.

73 Tertia quaestio est; An Ordinarius Regulares alloquentes Moniales punire possit aliis poenis, praeter illas contentas in Decretis SS. Congregationum?

74 Et quidquid contradicat *P. Gaudentius a Janua de visit. tom.* 1. *cap.* 4. *dubitat.* 11. *sect.* 4. *num* 29. verior videtur sententia affirmativa *Monacelli formular. legal. pract. tom.* 1. *tit.* 11. *formul.* 19. *n.* 5. utpote innixa pluribus Resolutionibus Sacrarum Congregationum ab ipso allegatis. Et convenit etiam *Auctor n.* 42.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIUM.

*Ad superiorem, et ad praesentem articulum de clausura Monialium.*

1 Nomine clausurae intelligitur spatium illud, quod continetur intra januam Monasterii semper clausam; seu, quod idem est, intelligitur locus ille, qui continetur clausa Monasterii janua, ad quem externi accedere nequeunt, et extra quem Moniales non possunt egredi, sine violatione praecepti, vel etiam voti, dum clausuram ex voto servare tenentur; ut ex Constit. Summi Pontificis Gregorii XIII. incip. *Deo Sacris* ibi: « Neq. itidem licere » Monialibus, etiam tertiariis egredi janua Monasterii, quae est pro clausura ipsius Monasterii, » etiam ad claudendam aliam ulteriorem jannam, » per quam patere solet aditus Saecularibus venientibus ad Rotam, vel ad Crates, seu loca colloquiis destinata, quae vulgo *parlatoria* vocantur, vel ad pulsandam ipsam januam clausurae; » quae loca cum saltem pro causis praedictis patere soleant saecularibus, extra clausuram censeri debent, etiam tempore, quo clausa sunt »: Bonacina *de clausura quaest.* 1. *punct.* 1. n. 1.

2 Unde appellatione clausurae venit totum illud spatium Monasterii, seu domus personarum Religiosarum, ad quod liber est accessus ipsis Religiosis, et non saecularibus personis, terminique, et limites istius clausurae complectuntur omnia Monasterii loca, quae janua clausa continentur, et ad quae saeculares non admittuntur: Bonacina *loc. c.* Ventriglia *Prax. Rer. notab. part.* 1. *annotat.* 5. §. 1. *n.* 2.

3 Porro incipit clausura ab ea porta, in qua est sedes janitoris, ad clausuram servandam (*): Sanchez in *Decal. lib.* 6. *c.* 15. *num.* 28. Ventriglia *loc. cit. n.* 3. Hujusmodi autem clausurae limites statuere pertinet ad Praelatum loci illius, qui habet jus visitandi clausuram praedict. sive ordinarium, sive delegatum: Pignatell. *Tom.* 6. *Consultat.* 85. n. 275.

4 Illud quoque ex verbis d. Bullae utique infertur, Ecclesiam, et locutoria exteriora non venire sub appellatione clausurae (**). Sanchez in *Decal. l.* 6. *cap.* 15. *n.* 6. *et* 7. Ventriglia *loc. cit. n.* 2.

5 « De limine (vero) portae, sic Ventrigl. *l. c. n.* 4. quid dicendum sit, dubitatur, an dicatur venire appellatione clausurae. Videtur dicendum quod non; nam quod fit in Ostio, non dicitur fieri in domo . . . . (Ast) verius dicendum est, si, clausa janua, limen remanet intra, erit comprehensum in clausura; si vero remanet extra, dicitur extra clausuram, ut bene distinquit Bart... qui dicit, quod si aliquid fit in Ostio intra clausuram domus, dicitur esse factum in domo; si vero fit extra clausuram Ostii, non dicitur fieri in domo. ».

Quoad autem Rotam spectat, « Dubitatur, 6 prosequitur Ventriglia *loc. citat. num.* 6. *et seq.* an Rota, idest instrumentum illud in pariete Monasterii, quo res e Monasterio extra, vel ab extra ad Monasterium trahuntur, veniat appellatione clausurae: Respondet Bonacina......., sic idem Ventriglia, quod Rota non dicitur intra, nec extra clausuram, unde infert, quod si Monialis Rotam ingrediatur, et Rotam ad partem, quae saecularibus patet, vertit, quamdiu a Rota non egreditur, non dicitur violare perfecte clausuram, cum limites clausurae nondum perfecte excedat, licet peccet ratione periculi. Verum, prosequitur Ventriglia, Comitolus, quem refert, et sequitur idemmet Bonacina ante factum, tenet contrarium; unde in casu praedicto Monialis diceretur violare clausuram, et opinio Comitoli est tutior; nam tenendo opinionem Bonacinae, sequeretur absurdum; nam si saecularis poneret se intra Rotam, eamque verteret ad partem, quae Monialibus patet, si non egrederetur a Rota, non violaret clausuram; quod non potest dici, nam vere ex hoc ingressu possent oriri damna, et scandala, pro quibus vitandis introducta est clausura. Hanc opinionem, concludit praef. Ventriglia, omnes admittunt quoad peccatum, quoad vero censuras, magis communis est, talem Monialem non incurrere excommunicationem: Tamburin. *de jur. Abbatiss. Disp.* 19. *quaesit.* 4. *n.* 5. Diana et alii ».

Tectum, eatenus dicitur esse intra clausuram, 7 quatenus regit loca, quae sunt intra clausuram, et non ultra: Sanch. *l. c.* Suar. *t.* 4. *de Rel. l.* 1. *c.* 10. *n.* 6. Diana *de Claus. n.* 20. Ventrigl. *ibid. n.* 5.

Horti demum Monial. continentur procul dubio 8 sub clausura: *Nicol. in Flosc. V, Monialis n.* 34... « Mihi tamen, prosequitur Nicolius, procul dubio, videtur, non affici clausura hortus, quando non est muratus, sed sola sepe cinctus, et per consequens non posse Moniales ad illum egredi; alias plus esset periculi, quam si per vias publicas graderentur: nec ita indicatur clausura per sepem, sicuti per murum . . . » Sacra vero Congregatio, sic idem Nicolius *eod.* censuit, quod Hortus, vel silva murati, aut fovea circumdati, comprehenduntur sub clausura, 15. *Octob.* 1578 ».

(*) Hac ratione e violatrix dicitur clausurae Monialis, etiam tertiaria, si egrediatur e janua Monasterii, quae est pro clausura, ad claudendam aliam januam ulteriorem, qua patere solet aditus saecularibus venientibus ad Rotam, vel ad Crates, seu loca colloquiis destinata, vel ad pulsandam ipsam januam clausurae; quae loca cum patere soleant saecularibus, extra clausuram censeri debent, etiam tempore, quo clausae sunt ». Ventriglia *Prax. Rer. Notab. part.* 1. *Annot.* 5. § *V. n.* 20

(**) Hinc nec sacristana, nec Priurissa, nec alia Monialis egredi potest in Ecclesiam exteriorem, occasione claudendi illius januam, vel quolibet alio praetexta: 1606. *Brixinon* 12 *Dec.* Neque de hoc detur licentia 1577. Amelia 22. *Jan.* Como 8 *Dic.* 1594. Sed pro necessitate claudendi januam respondentem in viam publicam debet provideri de vecte cum sera e parte exteriori, unica clavis teneatur a confessario, vel procuratore, vel alia persona vicina sene, et timente Deum: 1595. 20. *Sept.* Nicolius *Floscul.* v. *Clausura* n 50.

9 « An autem violatio clausurae Monialium excusari possit a culpa m. ratione parvitatis materiae: R. Naldus v. *clausura n.* 2. *et Graff. de cas. reser. c.* 9. *n.* 45. quos adducit, et non reprobat Diana *p.* 3. *tr.* 2. *resol.* 52. posse excusari, adeoque Monialem ambobus pedibus se transferentem extra januam terminos clausurae terminantem ad unum, vel ad duos palmos, non peccare m. si statim regrediatur; idem sentit, et Merolla relatus a Tambur... qui tamen oppositum sentit cum Bonac... et aliis, alioqui concedens parvitatem materiae in praesenti casu posse admitti, si Monialis toto corpore non egrediatur e clausura, sed majori parte corporis manens intra septa Monasterii, pede, aut pedibus exeat: sic quippe non videtur consummari tota transgressio violationis clausurae in eo consistens, quod Monialis egrediatur e terminis defin tae clausurae, quod utique verificatur, sive ea longe recedat a dictis terminis, sive tantum ad duos pedes, mox regressura; quae est ratio, cur citati DD. sustineant in violatione clausurae non dari parvitatem materiae, et quidem satis probabiliter. Quamquam non audeam damnare oppositam sententiam, quam admittunt docti Neoterici a me consulti, nec immerito; stante quod obligatio clausurae est de jure positivo humano, quod cum debeat esse accomodatum fragilitati humanae, non solet, nec debet interpretari adeo rigorose, ut non admittat levitatem materiae, etiam in casu, quo ejus violatio dicatur perfecte consummata modo praedicto, idque juxta doctrinam a Sanchez traditam *l.* 1. *Mor. cap.* 4. *n.* 1. asserentem tunc solum non dari parvitatem materiae, quando in materia parva reperitur integra ratio irreverentiae, ac offensionis, cujusmodi sunt ea, quae immediate, ac directe versantur circa Deum, ut odium Dei, contemptus illius, infidelitas, perjurium assertorum, simonia, et alia id genus, inter quae tamen non videtur computanda violatio clausurae, etsi Sanchez *l.* 6. *Mor. c.* 16. *n.* 70. id neget ». Haec habet Pellizzar, *de Monial. Cap. V. sect.* 1. *q. XI. n.* 19. (*).

10 Contra Pignatellus secutus Sanchez, Bonac. et Dianam, tenet quod « clausura, consistit in indivi» sibili; unde non potest in hujus violatione dari » parvitas materiae; Nam sive parum ultra lineam » clausurae transeas, sive multum, dummodo to» tus transeas, perfecte diceris clausuram violas» se ». *Tom.* 6. *Consult.* 85. *n.* 275. Ita pariter sentit Ventriglia *Prax. Rer. notabil. part.* 1. *annot.* 5. §. 1. *num.* 8.

11 Jam vero ex Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. *de Regular.* Episcopis injungitur sub obtestatione divini judicii, et interminatione maledictionis aeternae, ut clausuram violatam restituant, et inviolatam conservent: quod quidem onus eisdem incumbit ordinaria auctoritate in Monasteriis sibi subjectis, authoritate vero a Sede Apostolica delegata in illis praefatae Sedi Apost. immediate subjectis, ut ex eod. Trid. *l. c.* et ex Motu S. Pii V. incip. *Circa Pastoralis.* Ventrigl. *l. c.* §. 2. *n.* 1.

Atque, ut rite hanc rem persequamur, illud lector advertat oportet, Moniales esse in triplici differentia. Aliae enim sunt immediate subjectae Episcopis; Aliae immediate Sedi Apostolicae: Aliae vero immediate Regularibus, quae etiam dicuntur exemptae. insuper duplex in Episcopo dari potest potestas alia ordinaria; Alia delegata, de quibus Doctores passim: Pignatellus *Tom.* 6. *Consult.* 85. *n.* 1. 12

« Expendendo igitur hoc triplex Monialium genus, cum hac duplici Episcoporum auctoritate, certum est, quod jus cogendi ad clausuram Episcopo subjectas, est ipsius Episcopi auctoritate ordinaria. In Monasteriis vero Sedi Apostolicae immediate subjectis est jus ejusdem Episcopi auctoritate delegata Sedis Apostolicae ». 13

« Certum est etiam apud omnes, Episcopum non habere jus super clausuram Monialium exemptarum auctoritate ordinaria. Ideo etiam vocantur exemptae, quia non subduntur jurisdictioni ordinariae Episcoporum. Hujus ratio est generalis exemptio Regularium a jurisdictione Episcopi, de qua nemo huc usque dubitavit. Ac Moniales exemptae Regularium regimini subjectae, sunt in numero Regularium, potiunturque respective Regularium exemptionibus, et immunitatibus spiritualibus, ac temporalibus... Atque adeo etiam moniales exemptae ab Ordinaria jurisdictione Episcopi eximuntur. Tota igitur difficultas reducitur ad potestatem delegatam, an hanc habeant Episcopi quoad clausuram super Monasteria exempta ». Sic Pignatellus *l. c. n.* 2. 14

Nonnullis siquidem, etiam magni nominis Doctoribus, ut Navarro, Sanchezio, Bonacinae, Tamburino, Pellizzario etc. visum fuit nullam Episcopis delegatam fuisse jurisdictionem sive ex Tridentino, sive ex Pontificiis Constitutionibus super Moniales exemptas, Regularibus subjectas, etiam in ordine ad clausuram. 15

Verum cum saepius, et saepissime, pluribus editis Resolutionibus, Sacra Congregatio Concilii hujusmodi potestatem Episcopis demandaverit, non amplius ea de re venit ambigendum. Praestat 16

(*) Ex hujus sententiae tenore posito casu: « An violet clausuram Monialis, quae existens in ostio aperto Monasterii, per jocum compellitur a socia extra illud »: idem Pellizzarius *Cap. V. sect.* 2. *q.* 33. *n.* 70. sic respondet: « Tambur. *de jure Abbatiss. d* 19, *q.* 4. §. *ad* 10. (ait) non » violare, dummodo Monialis eo modo compulsa perfecte » non sit egressa, citatque pro sua sententia Portellum, et » Naldum, addens idem dicendum, etiam in casu, quo Mo» nialis impulsu brachiorum, et per jocum invita compel» latur extra septa Monasterii. Verum, prosequitur Pel» lizz. cum *sect. praec. q.* 11. *an autem*, dixerimus, in vio» latione clausurae admitti posse parvitatem materiae, in » praesenti casu excusanda videtur Monialis a peccato sal» tem m lum ob levitat. materiae, quae in tali eventu in» terveniat, si Monialis compulsa statim regrediatur: tum » quia hujusmodi violatio clausur. non videtur formalis vio» latio, sed solum materialis, utpote involuntaria respectu » Monialis compulsae, ut suppono ». Sed V. Tambur. *l. c.*

audire ipsam Sacram Congregationem Concilii, quae scribens Cardinali Paleotto, sic habet: « Più volte è stato risoluto, *etiam* di mente di nostro Signore, e scrittosi anche a diversi Prelati, che i Vescovi visitando la clausura delle Monache governate da Regolari, *conforme alle facoltà, che dà loro il Sacro Concilio di Trento*, possano, e debbano con questa occasione investigare diligentemente, ed informarsi, se la Clausura è in alcun modo violata, parlando sopra di ciò particolarmente alle Monache, per intendere secretamente da loro, se vi è mancamento alcuno. Il che par tanto utile, e quasi necessario in questa materia a chi vuol fare l'ufficio di visitatore, nella maniera, che conviene, che non si dovrà lamentare niuno di questa risoluzione: e però dovrà V. S. Illustrissima così eseguire; *ai* 27. *di Aprile* 1583. et 24. *Febr*, 1583. « Licet Episcopis in visitatione Clausurae Monasteriorum Regularibus subjectorum investigare diligenter, et informationem capere, etiam a Monialibus, an clausura aliquo modo violata sit ». Vide Luc. nostrum *art*. 3. h. Rubricae *n*. 94. *et seqq*.

17 Hinc Clausuram Sanctimonialium violatam restitui procurare tenentur Episcopi, contradictores puniendo; et delinquentes circa clausuram Monialium etiam Regularibus subjectarum, aut personarum intra septa degentium, nulla exemptione tueri se possunt, quominus ab Episcopo coerceantur. Hoc pacto, Clausura ut servetur, potest videre Episcopus, non solum in Monasteriis sibi subjectis, sed etiam in Monasteriis Monialium, quae Regularibus subduntur, nec possunt ab ipsis Regularibus impediri, quominus ad hunc effectum ea visitet, quoties id expedire judicaverit: *Sacr. Congr. Concil*. apud Barbosam *Summ. Apost. Decis*. v. *Clausura n*. 6. *et* 8.

18 Hinc profecto « accessus ad collocutoria, vel Rotam, vel alias Monasteriorum Monialium partes, est materia pertinens ad clausuram, et per consequens spectat ad Ordinarium, etiam in Monasteriis subjectis Regularibus, qui eas ad libitum visitare potest; 1605. *Genova* 17. *Jun*. » Nicolius *Floscul*. v. *Clausura*. *n*. 12.

19 Hinc, Barbosa docente, censura per statutum, aut edictum Episcopale ipso jure adversus adeuntes Monasteria monialium, et cum illis alloquentes, comprehendit etiam accedentes ad Monasteria exempta Monialium subdita Regularibus, qui non subsunt juridictioni Episcop. existentia intra suam Dioecesim... dum tamen vetitus fuerit accessus ad Monasteria etiam exempta, alioquin generica prohibitio non afficit euntes ad exempta ». *De Offic. et potest. Episc. Alleg*. 102. *n*. 74. — Ita quoque Bonac. *de clausura quaest*. 3. *punct*. 4. *num*. 1.

20 Et pro visitatione clausurae, non solum Episcopo, sed etiam Generali ejus Vicario ad hoc speciale mandatum habenti licet ingredi septa Monasteriorum Monialium Regularibus subjectarum, tametsi *nulla rationabilis violatae clausurae suspicio* irrepserit... *Sacr. Congregat. Concil*. apud Barbosam *Summ. Apost. Decis. V. claus. n*. 10.

Et quod amplius est, juxta Barbos. *ibid. num*. 11. « Clausuram Monialium etiam Regularibus » subjectarum visitandi facultas tributa Episcopo » transit in Vicarium generalem non habentem » ad id speciale mandatum » : *S. Cong. Conc. die* 13. *Maji* 1628. 21

At abstractione facta ab hujusmodi Decreto, cujus Barbosa meminit, receptum videtur, Vicarium Generalem Episcopi speciali mandato pro visitatione clausurae, de qua agitur, munitum esse debere, idq. ex post. Decr. ejusdem S. Congr. 22

« Ut igitur, sunt verba Monacelli, Clausura Monialium ubique tuta reddatur, potest Episcopus illam visitare, semota quacumque Superiorum Regularium negligentia, aut suspicione violationis, illisque irrequisitis, et inconsultis, non solum per se ipsum, sed etiam per suum Vicarium Generalem *ad hoc speciale mandatum habentem*, et in casu resistentiae, poterit contra renuentes, et contrad. ad poenas etiam censurarum procedere, prout declaravit Congregatio Concil. *in Limana* 12. *Augusti* 1628. *et in Augustana* 12. *Januarii* 1630. *In Rhegien*. 9. *Novembris* 1630. etc. ». *Formul. pract. Tom*. 2. *tit*. 15. *Formul*. 15. *n*. 18. *pag*. 261. Ita pariter sentit Mattheucci, *Official. cur. Regular. tom*. 1. *cap*. 13. *n*. 15.

« Quod autem dictum est, pertinentia ad clausuram etiam in Monasteriis Regularibus subjectis, spectare ad Ordinarium intelligitur *cumulative quoad Superiores Regulares, non autem privative*, *Fossanen*. 31. *Aug*. 1658 » Apud Nicol. *Flosc*. V. *Claus*. *n*. 12. id quod notatu dignum sit. 23

Porro clausuramMonialium visitare non potest suffraganeus Episcopus, uti suffraganeus, absque speciali commissione, et mandato Episcopi, cum non habeat exercitium jurisdictionis, nisi sibi tribuatur ab Episcopo, sed tantum usum Pontificalium in Dioecesi : *Sac. Cong. Conc. die* 11. *Maji* 1630. apud Barbos. *Summ. Apostol. Dec*. v. *Claus. n*. 12. 24

« Si quae vero sint in civitate situatae ( Moniales ) sed alii Episcopo subjectae, visitantur ab Episcopo Dioecesis, sicut aliae Moniales subjectae Regularibus, refert decisum Gallet. *V. Moniales* 4. ». Barbosa *de Offic. et potest. Episc. Allegat*. 102. *n*. 6. 25

Quantum vero ad Capitulum sede vacante « potest Vicarius Capituli jure suo ordinario visitare septa Monialium Episcopo subjectarum in temporalibus, et spiritualibus; Monasteria vero Sedi Apostolicae immediate subjecta, et quae perpetuo Episcopali muneri sunt commissa, et delegata, spiritualiter tantum ». Sic Monacellus *part*. 3. *Tit*. 1 *Formul*. 39. *n*. 11. *pag*. 163. Neque dicas Capit. sede vacante, non succedere in jurisdictione Episcopo delegata etiam ex generali delegatione Sedis Apostolicae. Enimvero distinguendum inter casum, in quo aliquid jurisdictionis in perpetuum committitur muneri Episcopali ex delegatione Se- 26

dis Apostolicae, ut ex officio deinceps competat Episcopis, et inter casum, in quo Episcopo sub nomine dignitatis, et consequenter etiam successori a Summo Pontifice Delegato ad aliquam peculiarem tantum causam, vel negotium. Etenim in hoc ultimo casu jurisdictio delegata non transit in Capitulum Sede vacante, et ita procedit limitatio communis Doctorum. At in primo casu non procedit eadem limitatio, sed potius resolvendum, Capitulum in dubio succedere etiam in huiusmodi jurisdictione in perpetuum Episcopali muneri delegata, nisi aliud aliunde legitime colligatur ex mente delegantis. Ratio est, quia, supposita perpetuitate huius delegationis, per quam id, de quo actum fuerit, annectitur in perpetuum Episcopali muneri, non quidem principaliter in bonum Episcopi, nec tanquam ejus privilegium, sed in bonum eorum, in quos ea jurisdictio taliter delegata exercetur, vel aliorum, et Ecclesiae, consequitur, eamdem jurisdictionem censendam esse ut accessorium, imo *ut partem* totius jurisdictionis Episcopalis in communi, ac proinde ut talem transituram in Capitulum, in quod sede vacante transit per viam Regulae Episcopalis jurisdictio. Cum ergo hoc ita se habeat in jurisdictione in perpetuum Episcopali muneri delegata, proindeque in ea succedat Capitulum sede vacante, poterit ejus virtute visitare in spiritualibus Moniales taliter exemptas, quippe credendum non est, quod toto tempore Sedis quoquo modo vacantis Monasteria Monialium exempta, et soli Summo Pontifici immediate subiecta, et eorum Moniales destituantur visitatione, et quolibet alio regimine spirituali, quod tantopere a Trid. et Pontif. Const. intenditur. Barbosa *de Canonicis cap.* 42. *n.* 107. Quidquid de Capit. Jurisdictione Sede vac. visum fuerit L. nostro. V. *Capitulum Sede vacante art.* 3. *n.* 19. *et seqq.* V. Addit. Casin. *V. Vicarius Capitularis.*

27 Jam vero praecipitur Episcopo observantia clausurae sub poena obtestationis divini judicii, et interminationis maledictionis aeternae, ut ex cit. Trident. et Motu Pii V. quorum sanctiones non inducunt excommunicationem, sed significant praeceptum obligare sub peccato mortali: Ventriglia *Prax. Rer. Notab. part.* 1. *Annotat. V.* §. 2. *n.* 3.

28 Porro ad hoc munus implendum Sac. Congreg. Conc. *in Auximana* 26. *Januar.* 1658. declaravit Episcop. ad clausuram Monialium custodiendam etiam in Monasteriis subiectis Regularibus, uti posse censuris, easque ligare nedum Regulares accedentes, sed etiam Moniales, facta de illis mentione, et Regulares non posse absolvere incursos, et incursas. Et Sacra Cong. Episc. *in Anconitana* 8. *Novem.* 1585. quod posset accessum prohibere etiam sub poena corporis afflictivae ». Apud Monacellum *part.* 2. *Tit.* 15. *form.* 15. *n.* 16. *pag.* 261.

29 Hinc « Episcopus ut inviolatam clausuram Monialium custodiat juxta dispositionem Concil. Trident. duo attendere debet: « Primum circa ipsam Monialium personas immediate, prohibendo egressum illarum a clausura: et mediate, prohibendo ingressum externarum personarum ad Monast. (*), non solum ingressum ad interiores partes Monast. sed etiam ad exteriores, alloquendo eas in Rota, Cratibus, aliisque locis, vulgo *Parlatorii* nuncupatis. Secundo operando, ut clausura ipsa circumsepta sit, et munita altis moeniis (**) ex omni parte, ita ut accessus per ea reddatur impossibilis; et claudatur una tantum janua, si fieri potest, eaque clave, et ferro sit munita, quae janua, die, una

(*) « Episcopus potest punire Regulares violantes clausuram Monialium virtute Concil. Trid. *sess.* 6. *cap.* 3. *de reformat.* et tenet Leo *in Thes. Form. Eccles. p.* 2 c. 1. n. 56 ubi etiam dicit, non incurrere Regularem in excommunicationem emanatam in edicto Episcopali contra adeuntes Monasteria Monialium, si Regularis expresse ex privilegio eximatur ab Ordinarii excommunicationibus; secus est de non habentibus hoc privilegium, de quibus optime Campanus, . . ubi dicit, quod licet Episcopus non possit excommunicare Regulares habentes tale privilegium, pro accessu, et colloquio cum Monialibus, cum huic privilegio non sit derogatum per Concil. Trident. *loc. cit.* potest tamen eos punire alia poena in privilegio non comprehensa: Tambur. *de jure Abbatiss. disp.* 18. *quaesit.* 1. n 6. ». Ita Ventriglia *supra cit. Prax. Rer. notabil p.* 1. *annot V.* § 2. *n.* 6.

Sed praestat in hac re audire D. de Ligorio, qui sic habet. « Dubitatur, an Regulares colloquentes cum Monialibus incurrant excommunicationem reservatam latam ab Episcopo? Adsunt quatuor sententiae. Prima absolute negat... quia licet Episcopi circa Clausuram Monialium ex Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. procedant ut Delegati Sedis Apostolicae, tamen ibi nulla fit mentio facultatis ferendi censuras contra Religiosos. Secunda sententia omnino opposita.. dicit, omnes Regulares, etiam speciali privilegio donatos, incurrere excommunicationem latam ab Episcopo. Tertia sententia.. . distinguit, et dicit non incurrere, si Monasteria sint Episcopo Subjecta, quia cum in illis Episcopus procedat auctoritate ordinaria, ei non subduntur Regulares; secus vero si sint exempta, quia in his Episcopi procedunt ut Papae delegati. Quarta demum sententia communior, cui magis adhaereo, ita de Ligorio ... aliter distinguit, et ait, quod Regulares, si habeant speciale privilegium, quod non possint excommunicari, aut suspendi ab Episcopis (prout habent Mendicantes *ex compend. privileg.* etc. et Religiosi Societatis Jesu, ex Bulla Pauli 3 ann. 1549), hi non incurrunt excommunicationem ab Episcopo latam; secus vero, si tali privilegio careant ... Unde infertur, quod Regulares speciali privilegio non muniti, bene incurrunt excommunicationem latam ab Episcopo in colloquentes cum Monialibus, sive Monasterium sit exemptum, sive Subjectum Episcopo, quia etiam in hoc Episcopus procedit contra Regulares tamquam Delegatus Sedis Apostolicae, alias in eos nullam haberet jurisdictionem puniendi, et corrigendi sicut habere dicitur in Bulla (mox citanda). Secus vero dicendum de Regularibus speciali privilegio gaudentibus; tale enim privilegium hoc importare debet, ut contra eos Episcopus, nec etiam ut delegatus Sedis Apostolicae possit procedere; quia cum Regulares ordinarie in aliis sint exempti a jurisdictione Episcopi, quando contra eos Episcopus procedit, semper ut Delegatus procedere debet. Hoc vero intelligendum si privilegium post (dict.) Bullam Gregorii XIII. (incip. *Inscrutabili*) sit concessum, non vero si ante, dum in Bulla dicitur, *nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possint* etc. » *De censuris* n. 241.

(**) « Debere ita custodiri clausuram, ita ut sit circumsepta, et Munita altis Moeniis, ac excelsis undique parietibus, ne e vicinorum aedibus, quicumque illi sint, Monasteria introspiciantur ». Pellizz. *de Monial.* c. *V. sect.* 1. n. 12.

clave, nocte vero duabus claudi debet, nec sine Praefecta aperiri: Tambur. *de Jur. Abbatiss. disp.* 18. *quaest.* 1. *n.* 6. ». Ventrigiia *l. cit. n.* 7. et in eisdem terminis Barbosa *de Offic. et potest. Episc. Allegat.* 102. *n.* 10.

30 *Parlatoria* etiam quod attinet, lubet transcribere declarationem in forma Epistolae S. Congreg. Episc. et Reg. in haec sane verba. Al Vescovo di Reggio ai 9. Agosto 1593. d'ordine di Nostro Signore, che faccia eseguire gl' infrascritti ordini, non solo ne'Monasteri ad esso sottoposti, ma etiam in quelli, che sono sudditi ai Regolari.

Primo, che i parlatorii si abbiano da levare dalle chiese, accomodandoli fuori di essa in luoghi opportuni con la sua Ruota, e ferrate doppie in ogni finestra, e così strette, che da un ferro all' altro non vi siano più di due dita di larghezza ... Apud Pignatellum *tom.* 6. *consultat.* 85. *n.* 207.

31 Haec pariter in materia clausurae attendenda veniunt: « Al Vescovo di Como 16. *marzo* 1593. Che le porte de' Monasteri, che servono per uso de'carri, e delle some si tengano sempre serrate di fuori con catenacci, e le chiavi si tengano dal Confessore, o da altra persona deputata dal Vescovo, le quali porte non si aprano mai, se non per l'uso narrato ».

« Che non si possano introdurre per le porte ordinarie quelle cose, che possono entrare per le Ruote, e che le Suore non possan parlare nelle dette porte con persona alcuna ». Apud Pignatellum *l. cit. n.* 167.

Unde Porta Clausurae non debet aperiri pro quacumque visitatione, etiam Matrum, vel sororum 1604. *Parma* 26. *Jan.* Sed solum pro necessitate introducendi res, vel personas, 1604. *Perugia* 4. *Maii.* Apud Nicol. Flosc. V. *Claus. n.* 4.

32 Insuper Clavis ad custodiendam januam a parte interiori Monasterii per Abbatissam tenenda, debet fieri diversa ab exteriori, quam tenet confessarius: *in Marsicana* 5. *Decembr.* 1600. vel alia persona moribus, ac aetate gravis ab Ordinario eligenda, quae non ideo licentiam habere censeatur ingrediendi Monasterium; *in Gallipolensi* 29. *Martii* 1589. Non autem illam tenere debet Cappellanus junior, vel Magistratus Saecularis, vel ejus Syndicus, vel alius quilibet laicus, nisi in defectum Ecclesiasticorum, et ad nutum: *in Telesina* 17. *Febr.* 1601. *in Marsicensi* 27. *Maji* 1603. *in Lyciensi* 4 *Junii* 1610. in *Tarentina* 26. *Novemb.* ejusdem anni.

33 Multo minus Superior Regularis ipsarum Monialium: *in Perusina* 19. *Augusti* 1603 Haec omnia apud Pignatellum *tom.* 6. *Consult.* 85. *num.* 240. Nicolium in *Floscul.* V. *Clausura num.* 5. *et seqq.* Vide etiam notas sub *n.* 3. et 4. hujus Append.

34 Quia porro Trident. et apostolicae Constitutiones ad Monialium Clausuram sartam tectam habendam omni modo, et quoad omnes intendunt, hinc minime possunt Praelati omnes saeculares, etiam Cardinalatus dignitate praediti, nec non Superiores Regulares pro Monasteriis sibi subiectis, clausuram Monialium ingredi, nisi in casibus necessariis, et comitati a paucis senioribus, et Religiosis viris, Atque id ex forma Constitut. Gregorii XIII. Incip. *Dubiis* et sub poenis in illa contentis, ut infra. Vide Luc. Nostrum *art.* 3. *h. Rubricae n.* 66. *et seqq.*

Ex sentent. Monacell. Vicarius Capitnli Sede vacante, qui dicitur Vicarius jurisdict. Episcopalis, 35 si in ingressu clausurae Monialium non servat formam traditam in d. Constit. pro prima vice interdictum, pro secunda suspensionem, pro tertia excommunicationem incurrit, ut ibi decernitur quoad Episcopos, aliosque Praelatos saeculares, etiam Cardinalatus dignitate praeditos: quod idem de Vicariis Generalibus, aliisque Praelatis inferioribus jurisdictionem quasi Episcopalem in Monialium clausuram habentibus dicendum, licet ibi expresse non sint expressi. Etenim volens Gregor. XIII. dubium exortum super intelligentia suae primae Bullae, incip. *Ubi gratiae*, declarare in hac alia, quae incipit *Dubiis*, sic ait: « Constitutione » item Nostra fuit provisum, ne cui in posterum, » nisi in casibus necessariis, septa Monasteriorum » Monialium ingrediendi concederetur licentia, a » nonnullis dubitatum fuisse sciamus circa perso» nas, quae alterius ad id licentia non indigent, » sed sui auctoritate officii nituntur, an liceat eis » pro libito suae voluntatis hujusmodi septa in» gredi, vel potius servare debeant ipsi Regulam » a Concilio praescriptam. (*Haec in prooemio; et* » *in dispositiva*). Nos omnem haesitationis mate» riam tollere, et viam scandalis praecidere, ac » Sanctimonialium quieti consulere volentes, ha» rum tenore Auctoritate Apostolica declaramus, » Praelatos omnes tam Saeculares, quam Regula» res, quibus cura, et regimen Monasteriorum » Monialium quovis modo incumbit, facultate sibi » ex officio attributa ingrediendi Monasteria prae» dicta, ita demum uti posse, si id faciant in ca» sibus necessariis, a paucis, iisque senioribus, ac » religiosis viris comitati... Quod si contrafece» rint eadem auctorit. Apost. statuimus, atq. de» cernimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos » pro prima vice, qua contrafecerint ab ingressu » Eccl. interdictos, pro secunda a munere Pontifi» cali, et a Divinis suspensos, ac deinceps ipso facto » absque alia declaratione excommunicatos existe» re; Regulares vere omni officio, ac Ministerio » privatos excommunicationi similiter subiacere ».

Verus propterea, sic Monacell. sensus istius Constit. est, quod omnes Super. qui aliena licentia non indigent, ingrediendo clausuram Monialium in casibus non necessariis etc. pro prima vice interdictum, pro secunda suspensionem a Divinis, et pro tertia excommunicationem incurrunt: neque dicendum, quod Vicarii Generales, et alii Praelati Inferiores non fuerint nominati, neque expressi: quia satis illos expressit, et nominavit in cit. Bullae prooemio, per verba *circa Personas*, *quae*

*alterius ad id licentia non indigent, sed sui auctoritate officii nituntur*, ecce omnes Superiores comprehensos: et in illis verbis Dispositivae *Praelatos omnes, quibus cura, et regimen Monast. Monialium quovis modo incumbit*, ecce Vicarios Capitulares, quibus attributa est de jure facultas visitandi Monast. d. Monialium. Ita Monacelius, *part.* 3. *Tit.* 1. *Formul.* 42. *n.* 18. *et seqq. pag.* 154. *et seqq.*

« Concludendum propterea videtur, sic in terminis id. Monaceli. *l. cit. n.* 30. *pag.* 156. quod Vicarius Capituli de ingressu in clausuram Monialium possit sindicari: primo quando ingreditur sine necessitate... secundo quando secum duxit, et introduxit numerum superfluum, et excessivum personarum; Tertio quando est ingressus solus sine sociis; vel cum sociis laicis, praesertim juvenibus; quia in his casibus est Constitutionis Gregor. transgressor, prout sunt omnes alii Superiores, qui super eisdem delinquunt. Ab excummunicatione autem, quam forte incurrit, poterit ab Episcopo absolvi, cum non sit reservata ».

36 Ast contrarium tenent sententiam Bonacina *de clausura q.* 4. *punct.* 5. *n.* 11. et Ventriglia *Prax. Rer. Notab. p.* 1. *ann.* 5. §. 1. *n.* 46. « Ex dictis, sic ille, patet primo differentia inter Praelatos Saeculares, praeditos dignitate Pontificali, et alios Pontificalem dignitatem non habentes, quod licet nulli possint licite ingredi Monasteria Monialium sibi subdita ultra casus necessitatis, *soli tamen Praelati Pontificali dignitate* praediti praedictis poenis afficiuntur, quia Gregorius, dum poenas contra Praelatos Saeculares imponit, horum tantummodo meminit. Ob id Vicarius Generalis, aut Abbates, aliique jurisdictionem Episcopalem non habentes his poenis non subjiciuntur, ut bene Sanchez *lib.* 6. *c.* 16. *n.* 99. Ratio est quia Pontificali dignitate carent, ut suppono ».

« Observa, ita Ventriglia, quod hae poenae non militant contra Vicarius Generales, vel Praelatos Saeculares Episcopo inferiores, habentes quasi Episcopalem jurisdictionem in Moniales, ingredientes ut supra; quia ibi non sunt expressi, neque aliam censuram incurrunt, aut poenam latae sententiae, quia nultibi lata est; ita Sanchez *cit. cap.* 16. *num.* 99. Bonacina *de claus. q.* 4. *punct.* 5. *n.* 11. ».

37 Amplius Bonacina *loco citato num.* 12. addit « Praelatos tam Saeculares, quam Regulares ingredientes ex causa necessaria non affici excommunicatione, etiamsi soli ingrediantur; vel etiamsi ducant secum personas non Religiosas, nec senes. Ratio est, quia licet faciant contra praef. Greg. Motum; tamen poenae illius Motus extenduntur solum ad ingredientes in casibus necessariis ».

Adversus tamen hanc Bonac. sententiam insurgit id. Monacelius *cit. part.* 3. *Tit.* 1. *Formul.* 42. *num.* 27. *et seqq. pag.* 156. In haec sane verba: « Erronea quoque est alia propositio ejusdem Bonacinae, nempe, quod tam Praelati Saeculares, quam Regulares ingredientes clausuram Monialium ex causa necessitatis, non incurrunt excommunicationem, si soli ingrediantur, vel si secum ducant personas non Religiosas, nec senes; quia, *ut ipse* dicit, poenae Const. Greg. extenduntur solum ad ingredientes in casibus non necessariis. Nam Pontifex Greg. declarando suam primam Bullam, per modum novae legis statuit, quod Superiores, quia alterius licentia non indigent pro ingressu, facultate, quae eis ex officio datur, non utantur, nisi in casibus necessariis, et non nisi a paucis, et Religiosis personis fuerint comitati, ut patet ex supra cit. verbis ibi, *si id faciant in casibus necessariis, et a paucis, iisque senioribus, ac Religiosis viris comitati*; et sic dum dicit *si id faciant in casibus necessariis*, ponit *conditionem*, non modum; et dum dicit *a paucis* comitati, virtute illius copulae, et hanc aliam conditionem, prout juris est aequaliter conjungit, et duo principaliter requirit, nempe necessitatem, et socios senes, et religiosos: ideoque ad evitandas poenas Constit. non sufficit alterum verificari, sed debet per necesse utrumque concurrere... ut in terminis d. Bullae ponderant Fagnanus *cap. ut juxta de officio Judicis Ordinar. n.* 29. (*). *Nicol. lucubr. Can. lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 200.

At Ventriglia *cit. Prax. Rer. notab.* §. 1. *n.* 47. Bonacinae sententiam tenere videtur, hoc sane pacto: « Neque hae poenae procedunt contra ipsos Praelatos intrantes ex causa necessaria, sed associatos a multis, vel junioribus, aut saecularibus, ut per Sanchez... nam hae poenae procedunt tantum, quando sine causa necessaria intrant ». Hancque ipsam opinionem D. de Ligorio amplecti quoque videtur, per haec verba: « Dicit tamen Tamb. cum Victoreli... quod si Episcopus solus intraret, vel non adhiberet comitantes senes, aut non religiosos, aut non paucos, non incurreret poenas, quia poenae tantum afficiunt Praelatos ingredientes sine necessitate ». *De Censur. n.* 221. 39

« Nota, quod hae excommunicationes non sunt reservatae: ita Sanchez *in Summ. lib.* 6. *cap.* 16. *n.* 93. Filliuc. *Tract.* 15. 146. *in fin.* ». Ventriglia *l. cit. n.* 45. 40

Sequentia porro, iis quae dicta sunt addere liceat. Clausuram Monialium haud ingredi debet Episcopus in exploratione voluntatis Novitiae, vel alio simili actu, sed stare debet ante fenestellam Cancellorum, examinando mentem ipsius puellae: 41

(*) Haec porro sunt verba Fagnani *l. cit.* « Hodie ex declaratoria Greg. XIII. super dubiis Const. incip. *Ubi gratiae*, Praelati omnes tam saeculares, quam Regulares, quibus cura, et regimen Monasteriorum incumbit, ita demum uti possunt facultate ingrediendi illorum septa sibi ex officio attributa (et sic etiam ex causa visitationis), si id faciant in casibus necessariis, et a paucis, iisque senioribus, ac religiosis personis comitati; at contra facientes, si Pontificalis dignitatis fuerint, pro prima vice ingressu Ecclesiae interdicti (etc.)... Regulares vero omni officio, et ministerio privati, et excommunicati decernuntur ».

*Sacra Congreg. Concil.* apud Barbosam, *Summa Apost. Decis.* v. *Clausura n.* 4.

42 Insuper Clausuram ingredi non licet Superiori, aut Episcopo, seu Ordinis Generali praetextu dandi habitum novitiabus, vel recipiendi ad professionem, aut occasione benedicendi, vel consecrandi Abbatissas, ac solemniter velum concedendi, ubi solitum est eas benedici, nec etiam praetextu interveniendi electioni Abbatissae, vel Priorissae, aut examinandi Moniales particulares, si haec ad Monasterii Crates peragi valeant. *Sacra Congreg. Episcop. et Regul.* 13. *Sept.* 1583. *et in Syracusana* 16. *Oct.* 1600. Apud Barbosam *l. c. n.* 6. (*).

43 Amplius notandum in Motu Pii V. incip. *Decori, et honestati* praecipi Episcopis, et aliis locorum Ordinariis in virtute Sanctae obedientiae publicationem Decreti de clausura Monialium singulis annis. Dubitatur, an hoc praeceptum obliget sub mortali singulis annis.

44 « Resp. satis esse Decretum alias publicatum fuisse, nisi aliud necessitas suadeat. Ratio est, tum quia aliquibus in locis non solet quotannis publicari; tum quia in alio Motu ejusdem Pii V. qui incip. *Circa Pastoralis*, et in Motu Greg. XIII. qui incip. *Deo Sacris*, sermo simpliciter est de publicatione facienda, et non praescribitur publicatio quotannis; ita Nav. *in Comm.* 4. *de Regul.* n. 54. Sanchez *in oper. Mor. l.* 6. *cap.* 15. *n.* 23. ». Sic Bonac. *de Claus. q.* 1. *punct.* 6. n. 3. Haec pariter Ventriglia *Prax. Rer. Notabil. par.* 1. *cit. annotat.* V. §. 2. *n.* 4. *et* 5.

45 In hac Materia de Clausura, quaeri insuper solet an, et quid valeat (circa eamdem) consuetudo, et quid adhuc incumbat Episcopo.

« Quamvis contra clausuram Monialium, tam a quoad egressum, quam ingressum licita, et va- » lida sit consuetudo rationabilis, et legitime in- » troducta, idest tempore debito per decem sal- » tem annos continuata, ita ut vi illius in variis » Monasteriis ubique licita sint, et permitti pos- » sint, quae de jure prohibita cognoscuntur, prout » cum communi, et recepta aliorum jam saepe di- » ctum, eo quod clausura solo obliget jure huma- » na Ecclesiastico, contra quod utique licite, et » valide introduci potest consuetudo, textu claro » *c. fin. de consuet*... Nihilominus si animadver- a tunt Reverendissimi Ordinarii, quod occasione » hujusmodi consuetudinum in Monasterio aliquo a varia eveniant inconvenientia, vel nascantur » scandala, aut notabiliter patiatur disciplina Re- » gularis etc. possunt, et gravissime tenentur hu- » jusmodi consuetudines tollere, vel saltem pro » exigentia circumstantiarum moderari, ipsamque » Clausuram denuo restituere; ubi vero hujusmodi » consuetudines nondum vigent, neutiquam per- » mittere, ut introducantur; sed potius debite » vigilare, et procurare, ut Clausura semper invio- » lata conservetur, et hoc non tantum in Mona- » steriis sibi subjectis, sed etiam *exemptis*. Ita com- » munis DD. ob clara verba Concil. Trident. ubi » gravissimam hanc obligationem tremendis ver- » bis imponit Episcopis.. Ratio est, quia consuetu- » do, quae vel ab initio, vel cum tempore incipit » praebere occasionem peccandi, vel est utilitati » communi perniciosa, non amplius est rationabi- » lis, sed irrationabilis, et mala corruptela, sic- » que nec licita, nec valida... ». Reiffenstuel. ad *Tit.* 35. *ex. de Stat. Monach.* §. 2. *n.* 66.

Sic pariter ex Bonacina, *de Claus., q.* 4. *punct.* 5. *num.* 1. *et* 2. « Laici, et Clerici ... excusari possunt a culpa, et poenis jure communi impositis contra frequentantes Monasteria Monialium... ( si adest ) legitima consuetudo in contrarium. Alicubi enim usu receptum est, ut foeminae, et viri, praesertim Laici, sine ullo conscientiae stimulo ad Monialium Monasteria accedant ».

« Porro ubi Clausura relaxata fuerit, remitti 46 » debet sine vigore, cum suavitate, et cautela, » temporisque beneficio »: 1604. *Saluzzo* 12. *Jan.* Apud Nicol. *Flosc.* v. *Clausura, n.* 2.

Etsi vero quodammodo stare possit consuetu- 47 do in materia clausurae pro particul. speciebus, juxta tradita a Reiffenstuel, et a Bonac. haud tamen inferas licet, Decretis Conciliaribus, et Constitutionibus Apostolicis Clausuram praecipientibus contraria consuetudine posse in universum valedici, quemadmodum Sacra Congr. Concilii rite declaravit *in Sabinen.* 3. *Jul.* 1632. quae super tertio dubio.

« An Decretis Conciliaribus, et Constitutionibus » Apostolicis Clausuram praecipientibus obstet con- » traria consuetudo, etiam post Concilium introa ducta ?

« Sacra Congreg. respondit »:

« Ad 3. Decretis Conciliaribus, et Constitut. » Apostolicis clausuram praecipientibus nullam » consuetudinem obstare ». Apud Monacell. *part.* » 2. *tit.* 15. *Formul.* 15. *n.* 14. *pag.* 260. (**).

(*) Posse autem in causa electionis, de qua supra, Superiores ingredi clausuram tradit Reiffenstuel cum Barbosa *de Offic. et Potest. Episc. allegat.* 102. n. 46 Roderiquez, Miranda, et Donato: quando nimirum prudenter timetur quod, ipsis non intrantibus, sint secuturae collusiones, factiones, indeque subsequens inquieta, vel mala, vel omnino non canonica electio. « Pariter, subjungit Reiffenstuel, licebit, ubi consuetudo id habet, qualis in Provincia nostra Reformata viget ». *Ad Tit.* 35. *ex. de Statu Monach.* §. 2 n. 64.

(**) Videtur, quod Sanchez *lib.* 6. *in Decal. cap.* 15 n. 4. *et seq.* in eam iverit sententiam, contraria consuetudine clausuram aboleri fortasse posse, ex eo quod ille sit juris dumtaxat humani. Lubet ejus verba, et doctrinam referre: « Absque dubio dicendum, sic illa, prohibitionem quoad clausuram solius humani juris esse; nec enim Sacris litteris, aut traditione aliqua divina hujusmodi clausura clare deduci potest, nec in tribus Religiosis votis clauditur », Et paulo post: . . . « Ii textus, ( quoad Clausur. ) minime decernunt exitum e Monasteriis fuisse ante juris humani prohitionem illicitum; sed per illud jure optimo interdici ad pericula contra castitatem, et scandala, quae inde consurgere poterant, praecavenda; nec decrevere id praeceptum contraria consuetudine in posterum inducenda

47 Hoc pacto, etiamsi in aliquo Monasterio ante Concilium Tridentinum clausura non fuisset servata, (hanc) consuetudinem damnat Tridentinum *sess.* 25. *cap. V. de Regul.* et Pius V. in Bulla incip. *Circa Pastoralis*, etiamsi esset immemorabilis; Tambur. *de Jur. Abbatiss. disp.* 18. *quaesit.* 5. *n.* 5. n. Sic Ventriglia *Prax. etc. Annot. ut supra* §. 1. *n.* 12.

48 Privilegia denique quod attinet in hac eadem materia, » nota, quod privilegia contra clausuram » ante Concil. Trident. et praedictam Bullam Pii » V. dicuntur ab illis revocata, ut notat Nav. *in* » *comment. de Regul.* 4. *n.* 53. *nota* 2 *et* 3. San- » chez in *Decal. sive in oper. Mor. lib.* 6. *cap.* 15. » *n.* 18. Secus tamen est, si adessent privilegia » legitime concessa post Concil. Trident. Tambur. » *l. c.* ». Ita pariter Ventriglia *ibid. n.* 14.

49 Jam vero obligatio Clausurae adstringit « omnes et singulas Moniales cujuscumque ordinis, etiam militaris, quae Religiosam professionem emittunt et vivunt in Congregatione; Sanchez.. Miranda.. Bonacina... aliique communiter: et probatur tum quia Concil. Trident. *Sess.* 25. *c.* 22. *de Regul.* statuit omnia, et singula contenta in superioribus decretis servari in omnibus Coenobiis, ac Monasteriis, quarumcumque Sanctimonialium, etiamsi illae sub gubernio militiarum, etiam Hierosolymitanae, vivant, et quocumque nomine appellentur, sub quacumque regula, vel institutionibus: unum autem ex praefat. Decretis ea Sessione factis est de clausura Monialium: tum quia Pius V. in sua Bulla *Circa Pastoralis Officii*, ait, *cuiuscumque ordinis, vel militiarum, etiam Hierosolymitanae sint*, quae dictio *etiam* in utroque decreto posita significat a fortiori comprehendi Moniales aliorum ordinum Militarium ».

Quod si quae foemina hodie licite profiteretur ea conditione, ut in domo propria maneret, prout permittitur *cap. fin. qui Clerici, vel voventes*, ea non teneretur ad clausuram; siquidem jura loquuntur de Monialibus viventibus in congregatione, ut aperte constat ex Constit. Pii V. et cum sint odiosa, non debent ampliari sed restringi, ita Graff. Miranda.. Bonac.. aliique ». (*). Pellizzarius *de Monial. Cap. V. Sect.* 1. *quaest.* 8. *n.* 14. 50

« Nota Monialem teneri ad clausuram etiamsi tempore professionis habuerit animum non se obligandi ad illam, quia haec obligatio provenit ex dispositione Summ. Pontificum, qui Moniales professas ad Clausuram obligant... Ventriglia *Prax. Rer. notab. part.* 1. *Annot.* 5. §. 1. *n.* 15. 51

Ad Clausuram non tenentur Novitiae, quia in jure non fit sermo de Novitiis. *Bonac. l. c. q.* 1. *punct.* 1. *n.* 3. De Puellis educationis causa in Monasteriis degentibus, V. Luc. nostrum *art.* 1. V. *Monialis, n.* 28. 52

Caetera ad rem, ut complura alia notabilia Moniales spectantia, sub v. *Professio Religiosa* persequemur.

## ARTICULUS V.

### MONIALES QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EARUM CONFESSARIOS, TAM ORDINARIOS, QUAM EXTRAORDINARIOS.

### SUMMARIUM

1. Monialium Confessarii eligi debent, et approbari ab Episcopo loci pro Monasteriis sibi subjectis. — 2 Pro Monasteriis autem Regularibus subjectis eligi, et deputari debent a suis respectiva Superioribus Regularibus; ab Episcopo Dioecesano debent idonei judicari, et approbari — 3. Potest tamen Episcopus in aliquibus casibus deputare Confessarium Saecularem, seu Regularem etiam alterius Religionis monialibus exemptis. — 4. Quod Episcopus in casu negligentiae Superiorum possit deputare Confessarium Extraordinarium monialibus Regularibus subjectis, decrevit expresse Sac. Cong. Concilii. — 5. Insuper potest Episcopus ex justa, et rationabili causa Superiores Regulares admonere, ut ejusmodi Confessarios amoveant, et si Superiores id facere detrectent, aut negligant, potest ipse praedictas Confessarios amovere quoties, et quando opus esse judicaverit — 6. Nec Episcopus teneatur ejusmodi caussam significare Superioribus Regularibus — 7. Confessiones monialium sibi sub-

aboleri non posse, sed solem jam indictam abrogaverunt. Hinc deducitur, posse alicubi consuetudine esse derogatum his omnibus Decretis clausuram indicentibus, quia possunt esse non recepta, aut contraria consuetudine abolita, quippe cum solius juris humani clausura haec sit, potest contraria consuetudo praevalere... Quare minus bene Lamas .. dicit, contra hanc clausuram non potuisse consuetudinem, aut statuta Religionis vim habere ullo tempore, quia etiam ante juris humani statuta vim habuisset clausura, quae tacite clauditur in voto tamquam necessaria ad castitatis promissae observantiam. Sed si hoc argumentum vim haberet, falsum esset, quod diximus, esse de solo jure humano, quod tamen non est, sed verissimum; quamvis enim tacite sub obedientiae voto claudatur quidquid secundum regulas praecipit Superior; et, quod juxta illas praecipit Superior, est merum jus humanum, et ita consuetudo potest praevalere contra illud: sicut jure divino tenemur obedire Pontifici; et praecepta illius solo jure humano obligant, possuntque consuetudine aboleri ».

Haec videtur etiam esse sententia Pellizzarii de Monial. *cap. V. sect.* 1. *q.* 12. *n* 28. Attamen quidquid sit de hac quaestione speculative loquendo, a Decreto S. Congr. supra allato nequaquam recedere licere tenemus: idque, etiamsi de hac, vel illa pecul. consuet. agatur, ut sentire videtur Monac. *ib.* V. Const. Ben. XIV. incip. *Salutare.*

(*) « Verum Pii V. Constitutio incip. *Decori, et honestati* videtur irritare has professiones. Tambur. *de jur. Abbatiss. disput.* 18. *q.* 5. *in fin.* ubi adducit Lezanam Mirandam, Rodriq. Zipeu. et alios ». Ita Ventriglia *cit prax. Annot.* 5. §. 1. *n* 17.

jectarum editae a Confessariis Regularibus sine approbatione Episcopi sunt irritae, et nullae. — 8. Neque Superiores quicumque, etiamsi sint Generales, possunt sine approbatione Episcopi audire Confessiones monialium sibi subjectarum. — 9. Licet iidem Confessarii sint Generaliter approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones Saecularium, adhuc est eis necessaria approbatio pro monialibus sibi subjectis. — 10. Nec approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii, censentur approbati ad audiendas Confessiones Monialium alterius Monasterii — 11. Etiam Confessarii Extraordinarii indigent speciali approbatione Episcopi. — 12. Nec semel approbati censentur semper approbati. — 13 Nec in vim unius approbationis possunt pluries monialium etiam ejusdem Monasterii Confessiones audire, sed toties debent ab Episcopo approbari, quoties casus deputationis contigerit. — 14. Immo tales Confessarii indigent approbatione Ordinarii ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum non obstante etiam contraria consuetudine immemorabili. — 15. Confessarii non approbati specialiter ad audiendas Confessiones monialium, nequeunt earum Confessiones audire, neque tempore Jubilaei — 16. Approbatus pro Monialibus unius Monasterii, neque tempore Jubilaei censetur approbatus pro monialibus alterius Monasterii. — 17. Confessarius praesentatus ad excipiendas Confessiones Monialium Regularibus subjectarum debet, vel absolute rejici, vel per totum triennium approbari, non vero ad tempus brevius — 18. Nulla ex Monialibus subjectis Regularibus sentiens se non gravatam mortali culpa potest de venialibus valide confiteri Sacramentaliter cuicumque Sacerdoti non approbato ab Ordinario. — 19. Confessarii monialium durare possunt solum triennio, quo elapso, non possunt amplius audire Confessiones in eodem Monasterio per aliud tempus absque licentia Sacrae Congregationis, alias declarantur suspensi ab audiendis confessionibus. — 20. Quod habet locum etiam in Confessario Conservatorii puellarum, ac aliarum quarumcumque mulierum. — 21. Confessarii vero Dominicani, et Casinenses non possunt durare in hujusmodi Officio nisi per biennium. — 22. Si autem esset quis deputatus Confessarius ad aliquot menses per modum supplementi, poterit ista in generali deputatione Confessariorum, quae postea fiet, ab Ordinario eligi in Confessarium ejusdem Monasterii ad integrum triennium. — 23. Confessarius, si, expleto triennio, ex dispensatione Sacrae Congregationis, eligatur ad aliud triennium, non potest rursus, expleto secundo triennio, absque alia dispensatione eligi ad tertium triennium. — 24. Confessarii Monialium esse non possunt, qui sunt Vicarii Generales — 25. Neque Parochi, si exinde Cura notabiliter pateretur. — 26. Neque Minores Conventuales. — 27. Neque Observantes Provinciae Reformatae S. Antonii Lusitaniae. — 28. Et generaliter Regulares, non solum non possunt esse Confessarii Ordinarii, sed neque Cappellani monialium Ordinario subjectarum — 29. Unde Ordinarii non possunt uti opera Confessariorum Regularium, etiam pro Confessariis Extraordinariis, nisi in casu necessitatis. — 30. Sic etiam Parochi licet ordinarie non possint deputari Confessarii monialium, possunt autem, si exinde Cura notabiliter non patiatur. — 31. Sic pariter licet regulariter Canonicus Poenitentiarius non possit deputari Confessarius Monialium ubi non valeat utrique muneri satisfacere, potest tamen deputari, ubi valet utrumque munus adimplere. — 32. Praeter Confessarium Ordinarium debet etiam alius Extraordinarius ab Episcopo, et aliis Superioribus bis, aut ter in anno monialibus offerri. — 33. Potest tamen confessarius extraordinarius eis concedi a Superioribus per pluries vices, quam ter in anno. — 34. Moniales nequeunt recusare unum Confessarium Extraordinarium, seu Ordinarium, et alium petere, nisi assignata justa caussa recusationis. — 35. Possunt tamen moniales etiam sine caussa recusare Confessarium Extraordinarium, nullum alium loco ipsius petendo. — 36. Moniales quamvis, si nolint, non teneantur omnes Confessario Extraordinario confiteri, tamen coram ipso debent omnes successive comparere, etiam quae confiteri nolunt — 37. Adducitur ad id Edictum pro monialibus Urbis, mandante Clemente XI. editum. — 38. Confessarius Extraordinarius nunquam datur pro Moniali particulari. — 39. Nec perpetuus, neque ad tempus. — 40 Nisi per sacram Poenitentiariam pro una vice tantum, vel de licentia Sacrae Congregationis. — 41. Potest tamen Episcopus ex aliqua speciali ratione concedere Extraordinarium alicui Moniali particulari, puta in articulo mortis. — 42. Confessarius Extraordinarius potest deputari a Superioribus quolibet anni tempore, et ad dies sibi bene visos, prout suadent circumstantiae hic et nunc concurrentes. — 43. Dies autem determinati, si non obstet vel consuetudo, vel statutum aliquod particulare, incipiunt currere a die coepti exercitii. — 44. Tempore deputationis Confessarii Extraordinarii expedit, quod Ordinarius non accedat ad Monasterium Immo pro Monasteriis Urbis hoc praecipitur expresse omnibus Confessariis sub gravissimis poenis. — 45. Sic etiam expedit, quod Confessarii omnes, tam Ordinarii, quam Extraordinarii, completo suo Officio, et Ministerio, non amplius ad dicta Monasteria accedant, neque ob motivum directionis, et conferentiae spiritualis. Immo pro Monasteriis Urbis hoc expresse praecipitur omnibus dictis Confessariis sub gravissimis poenis. — 46. Praelati Regulares in Regnis Hispaniarum tenentur saltem semel in anno deputare pro Monasteriis sibi subjectis Confessarium Extraordinarium, aut Saecularem, aut Regularem alterius Ordinis, alias ipsum poterunt deputare Episcopi. — 47. Et quod pro Monialibus subjectis Regularibus deputentur Confessarii extraordinarii, etiam qui ejusdem Ordinis non sunt Regulares, jam decreverat *Sacra Congr. in Neapolitana*. — 48 Confessarii, et Cappellani Monialium possunt celebrare Missas Sanctorum, de quibus ipsae recitant Officium, sed cum Missali Romano, et de communi. — 49 Confessarii Monialium debent esse in aetate supra quadraginta annos — 50. Socii autem Confessariorum debent esse in aetate supra quinquaginta annos. — 51. Confessarii Monialium non possunt ingredi Clausuram ad peragendum Officium Funeris. — 52. Alias omnes culpabiles incurrunt Excommunicationem violatae clausurae — 53 Neque consuetudo excusat a Censura inflicta adversus violatores clausurae, nec ab ea, quae infligitur ab Alexandro VII. nec Episcopi, et alii Superiores possunt ad id licentiam concedere. — 54. Confessarius Monialium clausuram ingressus ad administranda Sacramenta, debet ire, et redire recta via absque diverticulo, nec potest in alia parte divagari, etiam occasione visitandi alias infirmas, quibus Sacramentorum administratio non est necessaria. — 55. Cum aliqua Monialis laboret in extremis, conceditur Confessario permanentia in mansione prope Monasterium extra clausuram, ut, ingruente necessitate, illico praesto esse possit vocatus. — 56. Dum Confessarius Monialis infirmae Confessionem audit, Cellae janua debet remanere aperta, et ambae Comitatrices debent morari ad ejusdem Cellae Januam, ita ut Confessarius, et infirma ab eis commode cerni possint. — 57. Confessarii quovis tempore, etiam de nocte in casu necessitatis possunt Clausuram ingredi — 58. Confessarius non potest ingredi clausuram ad audiendam Confessionem illius infirmae, quae potest accedere ad Sedem Confessionalem. — 59. Confessarii nullatenus ingredi possunt clausuram praetextu comitandi operarios, Medicos, Chirurgos, vel alios — 60. Confessarii non possunt ingredi Clausuram, ad conspergendum Cellas Monialium, aut alia loca aqua benedicta in die Sabbati Sancti, aut quolibet alio tempore. — 61. Confessarii nequeunt ingredi clausuram ad exorcizandam Monialem energumenam. — 62 Confessarius non potest ingredi clausuram Monialium ad inibi Missam celebrandam. — 63. An Confessarius ingredi possit Clausuram ad sumendam Particulam consecratam ipsi in actu communicandi Moniales in Ecclesiam interiorem elapsam? — 64.

Confessarius Monialium, etiam Regularis, non indiget speciali licentia ad ingrediendum pro necessitatibus sui Officii, modo per Monasterium non vagetur, sed, expleto ministerio, statim exeat: Confessarius debet ingredi cum Cotta, et Stola, et non aliter. — 65. Confessarii Monialium quamvis generaliter deberent ingredi absque socio pro ministrandis Sacramentis infirmis Monialibus; Tamen hodie Confessarius Regularis, non obstante antiqua consuetudine, absque socio ingredi non debet, sed debet ei assignari socius, qui ipsi assistat, et sit aetatis ultra quinquaginta annos. — 66. Confessarius Regularis monialium, ejusque socius (Confessionis, ac Sacramentorum administrationis casibus exceptis) easdem Moniales absque Sacrae Congregationis licentia alloqui non possunt. — 67. Confessarii Extraordinarii Monialium e Monasteriorum, in quibus degunt, aut Religionis oneribus pro eo tempore dumtaxat, quo confessionibus audiendis occupantur, excusantur. — 68. Habitatio Confessarii, licet debeat esse vicina, non tamen sit contigua, seu conjuncta Monasterio, sed ab eo disjuncta, non solum per parietes, sed etiam per tecta. — 69. Confessarii Monialium debent audire Confessiones ex Sede Confessionali collocata, non quidem in Sacristia, aut alio occulto loco, sed in ipsa Ecclesia exteriori. — 70. Confessariis Monialium certa annua merces constitui debet, quae juxta morem, et qualitatem Religionis victui illius sufficiat, eademque merces Monasterio, in quo degit idem Confessarius, si Regularis sit, persolvatur. — 71. Unde Confessarius accipere non debet a monialibus victum dietim, nec utensilia, vel lineam supellectilem, sed tantummodo annuam provisionem. — 72. Quae non excedat duos Julios pro qualibet die. — 73. Confessarii Monialium nullo modo possunt comedere, refici, aut cibum sumere in earum Monasteriis, seu in locis, ubi sunt Crates, vel Rotae in Monasterium respondentes, vel in locis adeo vicinis, ut videri, vel audiri possint a Monialibus, neque ante portam Clausurae. — 74. Confessarii Monialium an possint eas absolvere in Foro conscientiae a Censuris occultis, et poenis Papae reservatis? *remissive*. — 75. Ad absolvendum monialem, repentino accidenti correptam, et jam jam animam agentem, in defectu sui proprii Confessarii, potest licite quilibet alius Confessarius, seu simplex Sacerdos prope Monasterium existens, seu casualiter transiens, clausuram ingredi sine ulla licentia expressa, et tali moribundae beneficium absolutionis impertiri. — 76. Confessarius sollicitans Monialem est denunciandus Episcopo, vel Inquisitori. — 77. Monialis sollicitata, si nolit denunciare Confessarium sollicitantem, non potest absolvi. — 78. Moniali recusanti denunciare, non potest Confessarius protrahere terminum ultra tempus in Edicto praefixum; Censent tamen plures Doctores posse ei concedi tempus consulendi peritiores, dummodo id brevi praestetur, et interim, data fide denunciandi, posse absolvi. — 79. Monialis recusans denunciare prae nimia verecundia alloquendi Episcopum, vel Inquisitorem, seu prae timore, ne detegatur, aut alio simili respectu, potest denunciare per internuncium, seu per Confessarium. — 80. His juvat addere novissimas resolutiones Sacrae Congregationis Concilii: Sed quo ad duas ultimas, attendenda est posterior dispositio Benedicti XIV. — 81. Alia ad rem n. 84.

1 Monialium Confessarii non possunt eligi ab Universitate, nempe ab ipsis Monialibus, sed eligi debent, et approbari ab Episcopo loci pro Monasteriis sibi subjectis: *Sacra Cong. Episc. et Regul. in Lauretana* 20. *Septembris* 1588. *in Tusculana* 25. *Octobr.* 1601. *in Rhegien.* 4. *Septemb.* 1602. *in Vallisoletana* 26. *Octob.*

2 Pro Monasteriis autem Regularibus subjectis eligi, et deputari debent a suis respective Superioribus Regularibus; *arg. ex Conc. Trid. sess.* 25. *de Regularib. et Monialibus cap.* 10. ex Clement. *Dudum, de Sepulturis* §. *Statuimus*, et ex Constitut. Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*. Sed tamen debent ab Episcopo Dioecesano idonei judicari, et approbari, ut expresse statuit d. Gregorius XV. in cit. Constitut. *Inscrutabili*, ibi: « Confessarii vero, sive Regulares, sive Saeculares quomodocumque exempti, tam Ordinarii, quam Extraordinarii ad Confessiones Monialium etiam Regularibus subjectarum audiendas nullatenus deputari (scilicet per Superiores Regulares) valeant, nisi prius ab Episcopo Dioecesano idonei judicentur, et approbationem, quae gratis concedatur, obtineant ».

3 Potest tamen Episcopus in aliquibus casibus deputare Confessarium Saecularem, seu Regularem etiam alterius Religionis Monialibus exemptis, quando scilicet nulla ratione induci possunt, ut peccata sua Regularibus confiteantur: *Sac. Congr. in Rhegien.* apud Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 52. *n.* 5. Vel si injuste denegetur Confessarius a proprio Praelato: *Eadem Sacra Congregat.* ex Naldo *verb. Episcopus n.* 13. et sequitur D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 6. §. 13. *q.* 1. Et quod Episcopus in casu negligentiae Su- 4
periorum possit deputare Confessarium Extraordinarium Monialibus Regularibus subjectis, decrevit expresse *Sacra Congregat. Concil. in Cadurcen.* 12. *Julii* 1658. ubi cum ad instantiam Monialium S. Clarae quaesitum esset: « An habere possint Confessarium Extraordinarium ab Episcopo Dioecesano, non obstante contradictione Superiorum Regularium, quibus eadem Moniales subjiciuntur? Respondit: Habere posse Confessarium extraordinarium ab Episcopo Dioecesano in casu negligentiae Superiorum Regularium; Sic apud Monacell. *part.* 2. *tit.* 15. *formul.* 15, *n.* 6.

Insuper potest Episcopus ex justa, et rationabili causa Superiores admonere, ut ejusmodi Confessarios amoveant, et si Superiores id facere detrectent, aut negligant, potest ipse praedictos Confessarios amovere, quot, et quando opus esse judicaverit; Sic expresse statuit Gregorius XV. in dicta Const. incip. *Inscrutabili*, ibi: « Liceatque Episcopo ex rationabili causa Superiores Regulares admonere, ut ejusmodi Confessarios, atque Administratores amoveant, iisque Superioribus id facere detrectantibus, aut negligentibus, habeat Episcopus facultatem praedictos Confessores, et Administratores amovendi, quoties, et quando opus esse judicaverit. 5

Nec Episcopus tenetur ejusmodi causam significare Superioribus Regularibus, ut expresse decre- 6

vit *S. Congr. Conc. in responsione ad duodecimum* ex dubiis circa dictam Constitutionem Greg. XV. incip. *Inscrutabili*, resolutis, approbante eodem Gregorio XV. et Urbano VIII. qui dictas responsiones, et declarationes typis Cameralibus imprimi jussit de anno 1623. apud Barbos super Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regularib. et Monialib. c.* 5. *a n.* 7. Fagnan. lib. 5. *decret. in cap. Cum Capella, de privil. in fine*, et apud Tamburin. *de Monialib. disp.* 26. *quaesit.* 3. Dictum autem dubium duodecimum conceptum erat his verbis: « Duodecimo, cum in eodem Constitutione statutum sit, ut liceat Episcopo ex rationabili causa Superiores Regulares admonere, ut amoveant Confessarios Monialium, atque Administratores bonorum ad earumdem Monialium Monasteria pertinentium, iisque Superioribus id facere detrectantibus, habeat Episcopus facultatem praedictos Confessarios, et Administratores amovendi, quoties, et quando opus esse judicaverit; An ejusmodi causam Episcopus Superioribus Regularibus significare teneatur? Respondit; Ad duodecimum, non teneri ejusmodi causam significare Superioribus Regularibus; sed hoc relinqui arbitrio, et prudentiae Episcoporum, quorum conscientiam Sacra Congregatio serio oneravit, ne facultate sibi hac in parte attributa quoquomodo abutantur, ejus rei in districto Dei judicio rationem reddituri ».

7 Confessiones Monialium sibi subjectarum auditae a Confessariis Regularibus sine approbatione Episcopi sunt irritae, et nullae. *Eadem Sac. Congr. Conc.* Vide *verb. Approbatio art.* 3. *n.* 8.

8 Neque Superiores quicumque, etiamsi sint Generales, possunt sine approbatione Episcopi audire Confessiones Monialium sibi subjectarum. Vide *d. verb. Approbatio art.* 3. *n.* 4. et ibi tradita corrige ex iis quae subduntur *ibid.* sub *n.* 15.

9 Licet iidem Confessarii sint generaliter approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones saecularium, adhuc est eis necessaria specialis approbatio pro Monialibus sibi subjectis. Vide *ib. n.* 5.

10 Nec approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii censentur approbati ad audiendas Confessiones Monialium alterius Monasterii. Vide *ibid. n.* 6.

11 Etiam Confessarii extraordinarii indigent speciali approbatione Episcopi. Vide *ibid. n.* 7.

12 Nec semel approbati censetur semper approbati. Vide *ibid. n.* 8.

13 Nec in vim unius approbationis possunt pluries Monialium etiam ejusdem Monasterii Confessiones audire, sed toties debent ab Episcopo approbari, quoties casus deputationis contingerit. Vide *ibid. n.* 9.

14 Immo tales Confessarii indigent approbatione Ordinarii ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum, non obstante etiam contraria consuetudine immemorabili. Vide *ibid. n.* 10.

15 Confessarii non approbati specialiter ad audiendas Confessiones Monialium, nequeunt earum Confessiones audire, neque tempore Jubilaei. Vide *ibid. n.* 11.

Approbatus pro Monialibus unius Monasterii, 16
neque tempore Jubilaei censetur approbatus pro
Monialibus alterius Monasterii. Vide *ibid. n.* 12.

Confessarius praesentatus ad accipiendas Confes- 17
siones Monialium Regularibus subjectarum debet
vel absolute rejici, vel per totum triennium approbari, non vero ad tempus brevius. Vide *ibid. n.* 13.

Nulla ex Monialibus subjectis Regularibus sen- 18
tiens se non gravatam mortali culpa potest de venialibus valide confiteri Sacramentaliter cuicumque Sacerdoti non approbato ab Ordinario. Vide *ib. n.* 14.

Confessarii Monialium durare possunt solum 19
triennio, quo elapso, non possunt amplius audire Confessiones in eodem Monasterio per aliud tempus absque licentia Sacrae Congregationis, alias declarantur suspensi ab audiendis Confessionibus: *Sac. Congr. Episc. in Comen.* 4. *Mart.* 1591. *in Ragusina.* 2. *Octobris* 1626. *et* 27. *Mart.* 1647.
et saepe alibi. Quod habet locum etiam in Confes- 20
sario Conservatorii puellarum, vel aliarum quarumcumque mulierum: *Ead. Sacr. Congr. Episcopor.*
18. *Martii* 1649. *et in Lucensi* 25. *Julii.* Confes- 21
sarii vero Dominicani, et Casinenses non possunt durare in hujusmodi Officio audiendi Confessiones Monialium, nisi per biennium ex eorum Constitutionibus: *Ead. Sacr. Congr. Episc.* 17. *Novemb.*
1645. *et* 8. *Junii* 1657. Si autem esset quis depu- 22
tatus Confessarius ad aliquot menses per modum supplementi, poterit iste in generali deputatione Confessariorum, quae postea fiet, ab Ordinario eligi in Confessarium ejusdem Monasterii ad integrum triennium, quia prohibitio Sacrae Congregationis de non eligendo Monialium Confessario ultra triennium, cum sit odiosa, benigne, et in mitiorem partem est interpretanda, *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. *et cap. In poenis* 49. *eod. in* 6. ita ut intelligatur de deputatione Confessarii ordinaria, non autem de ea, quae sit per modum supplementi; Sic expresse D. Cajetanus de Alexand. *in Confessario Monialium cap.* 6. §. 6. *quaes.* 3. et alii.

Confessarius, si, expleto triennio, ex dispensa- 23
tione Sac. Congregationis eligatur ad aliud triennium, non potest rursus, expleto secundo triennio, absque alia dispensatione eligi ad tertium triennium: Vide *verb. Abbatissa n.* 43. ubi sic fuit dictum in simili de ipsa confirmata ad aliud triennium per dispensationem, et fuit conclusum non posse eligi ad tertium triennium sine nova dispensatione, et fuit ad id allatum Decretum *Sac. Congregationis deputatae ab Innocentio XII. pro causis Congregationis Casinensium* 26. *Febr.* 1694. *in responsione ad quintum dubium.*

Confessarii Monialium non possunt esse Vicarii 24
Generales, quia Moniales de ipsis non confiderent: *Sac. Cong. Episcop. in Sorana* 23. *Julii* 1587. *in*

25 Mutinen. 3. Februar. 1597. Neque Parochi, ai
exinde Cura notabiliter pateretur; Ead. Sacr. Con-
greg. Episcop. in una Venetiarum 26. Jul. 1594.
in Parmensi 7. Mart. 1652. in Taurinensi 2. Au-
26 gusti ejusdem anni, et saepe alibi. Neque Minores
Conventuales, quibus id prohibitum fuit a Pio V.
Ead. Sac. Cong. Episc. et Regul. in Ortonensi 30.
27 Jul. 1599. et in Neapolitana 20. Mart. 1621. Ne-
que Observantes Provinciae Reformatae S. Anto-
nii Lusitaniae, quibus prohibitum fuit a Sacra
28 Congreg. sub die 7. Novemb. 1653. Et generaliter
Regulares non solum non possunt esse Confessarii
Ordinarii, sed neque Capellani Monialium Ordi-
nario subjectarum: Sac. Cong. Episcop. in Pisto-
29 riensi 16. Maii 1653. Unde Ordinarii non possunt
uti opera Confessariorum Regularium etiam pro
Confessariis Extraordinariis, nisi in casu necessi-
tatis: Ead. Sacr. Cong. Episc. 18. Decemb. 1601.
apud Nicol. in Floscul. verb. Moniales n. 38. et
sub die 1. Octobr. 1602. apud Barbosam lib. Juris
Eccles. univers. cap. 44. n. 127. Et ad id Tam-
burin. de Jure Abbatiss. disp. 16. q. 1. n. 4. refert
duas Epistolas Sacrae Congregationis directas Pa-
triarchae Veneto, in quarum prima 11. Maii 1617.
ci prohibuit, ne Regulares sine licentia Sacrae Con-
gregationis deputaret Confessarios Monialium sibi
subjectarum, et in altera die 7. Jun. 1620. eidem
concessit, ut ob penuriam Sacerdotum saecularium
posset praedictos Regulares deputare ad subeun-
dum munus praedictum.
30 Sic etiam licet Parochi ex dictis supra n. 25.
non possint regulariter deputari Confessarii Mo-
nialium, possunt autem, si exinde Cura notabili-
ter non patiatur, et ad id Tamburin. loc. cit. n.
4. refert pariter duas Epistolas Sacrae Congrega-
tionis directas Patriarchae Veneto, in quarum pri-
ma die 17. Mart. 1592. id ei prohibuit propter
praejudicium Parochianorum, et detrimentum ani-
marum, et in altera die 22. Febr. 1593. id ei con-
cessit, ubi non adsit tale praejudicium, et detri-
mentum animarum; idem etiam concessit Sacra
Congr. Concil. in una Salutiarum in responsione
31 ad primum die 20. Septem. 1642. Sic pariter li-
cet regulariter Canonicus Poenitentiarius non pos-
sit deputari Confessarius Monialium, ubi non va-
leat utrique muneri satisfacere, ex adductis a Pi-
gnateli. tom. 7. consult. 13. a n. 1. potest tamen
deputari, ubi valeat utrumque munus adimplere,
ut censuit Sacra Congreg. Conc. in Januensi 11.
Septembr. 1666. apud eumdem Pignatell. loc. cit.
num. 4.
32 Praeter Confessarium Ordinarium debet etiam
alius Extraordinarius ab Episcopo, et aliis Supe-
rioribus bis, aut ter in anno Monialibus offerri;
Sic expresse statuit Concilium Trid. sess. 25. de
Regularib. et Monialib. cap. 10. ibi: « Praeter
Ordinarium autem Confessorem alius Extraordi-
narius ab Episcopo, et aliis Superioribus bis, aut
33 ter in anno offeratur ». Potest tamen Confessarius
Extraordinarius eis concedi a Superioribus per plu-
res vices, quam ter in anno, quia Concilium Tri-
dentinum statuendo quod Confessarius Extraordi-
narius offeratur bis, vel ter in anno, non limitat
Superiorum facultatem solum ad tres vices, sed
solum indicat, quod per pauciores vices non de-
beat, non autem quod per plures non possit; Sic
decisum fuisse refert ex Galleto Bordonus resolut.
5. n. 11. Pellizzar. de Monialib. c. 10. num. 250.
et alii.
Moniales nequeunt recusare unum Confessarium 34
extraordinarium, seu Ordinarium, et alium petere,
nisi assignata justa causa recusationis, tunc enim,
ipsa justa causa interveniente, possunt ipsum re-
cusare, quia is comparatur Parocho, quem ex ju-
sta causa populus recusare potest. arg. cap. Ut
circa exactiones 4. de election. in 6. cum simili-
bus Bordon. in Miscellan. decis. 166. D. Cajeta-
nus de Alexandris loc. cit. cap. 6. §. 6. quaest.
5. et §. 13. quaest. 5. et alii passim. Possunt ta- 35
men Moniales etiam sine causa recusare Confessa-
rium extraordinarium, nullum alium loco ipsius
petendo, quia Confessarius Extraordinarius indu-
ctus est in earum favorem, quisque autem potest
sine causa Juri suo renunciare, c. Si diligenti 12.
de foro competent. et c. Si de terra 6 de Privile-
giis, ibi: Cum liberum sit cuique Juri suo renun-
ciare; Tum quia dicit Regula 61. Juris in 6. Quod
ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus di-
spendium retorquendum. Sic Monacell. part. 1.
tit. 9. formul. 4. n. 4. Donat. prax. rer. Regu-
lar. tom. 4. tract. 13. q. 23. D. Cajetanus de Ale-
xandris loc. cit. cap. 6. §. 13. q. 5. Bordon. in
Miscellan. decis. 166. Tamburin. loc. cit. disp. 26.
q. 1. n. 8. Pellizzar. loc. cit. c. 16. n. 270. et alii.
Moniales quamvis, si nolint, non teneantur 36
omnes Confessario Extraordin. confiteri per ad-
ducta n. anteced. tamen coram ipso debent omnes
successive se praesentare, etiam quae confiteri no-
lunt, ne discerni possit, quaenam indigeant nec
ne? Sic expresse statuit Sac. Congr. Episcop. in
Tornacensi 19. Octobris 1621. in Canariensi 26.
Julii 1551. apud Pignatell. 6. consultat. 75. n.
235. et novissime mandante Clemente XI. statuit
pro Monialibus Urbis Eminentissimus Cardinalis
Vicarius Gaspar Carpineus in suo edicto 12. De-
cemb. 1708. quod ut scitu dignum, hic ad litte-
ram datur.

## EDICTUM

Normam praescribens Confessariis Ordinariis, 37
et Extraordinariis Sanctimonialium quorumcum-
que Monasteriorum Almae Urbis observandam.

*Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale etc.*

» Avendo determinato il Sagro Concilio di Tren-

» to *nella Sessione* 25. *c.* 10. *de Regul. et Monial.* » doversi dare alle Monache due, o tre volte l'anno il Confessore straordinario, *Qui omnium* » *Confessiones audire debeat*: Più volte coll'esempio delle Ordinazioni fatte dal Glorioso S. Carlo Borromeo, che si leggono negli Atti delle Chiesa di Milano, e inerendo alle risoluzioni della » Sagra Congregazione de' Vescovi, e Regolari, » affinchè la suddetta disposizione del Sagro Concilio abbia pienamente il fine, e l'effetto, per » il quale è stata istituita, con varj Editti emanati dal nostro Tribunale è stato ordinato, che » tutte le Monache siano obbligate a presentarsi » al suddetto Confessore straordinario; e benchè » sia in arbitrio loro di confessarsi al medesimo, » debbano però far quell'atto, *ut omnes monita* » *salutis recipiant, et actum subjectionis exerceant*. » Ed inoltre, che, durante la facoltà del detto Confessore straordinario, non debba il Confessore » ordinario in qualsivoglia modo impedirlo, nè » accostarsi al Monastero, e molto meno ascoltare » le Confessioni di alcuna Monaca, e ciò per giuste, e rilevanti cause, per le quali in qualche Sinodo diocesano si è posta la scommunica ipso » facto alli Confessori Ordinarj: ed alcune Religioni per Costituzione generale han prohibito » con pene gravissime alli Confessori Ordinarj » delle Monache a loro soggette, che si accostino » alli loro Monasteri nel tempo, che vi sta lo Straordinario; Che però la Santità di Nostro Signore inerendo alle suddette disposizioni ordina, e » comanda alle RR. Madri Superiore, e Monache » di tutti li Monasterj, e Conventi di quest'Alma » Città, ed anche agli stessi Confessori Ordinarj, e » Straordinarj delle medesime le cose infrascritte.

» Primo, che in occasione, che si concede secondo il solito il Confessore Straordinario a qualche Monastero, debbano, come sopra, presentarsi al medesimo tutte le Monache, incominciando dalla Superiora, le Novizie, Educande, » ed altre Secolari, che colle dovute licenze vi » dimorano, sotto pena, alle Superiore della privazione del loro Offizio, ed alle Monache della privazione della voce attiva, e passiva per un anno, » siccome sta disposto dall' Editto emanato sotto » li 18. Luglio 1603. d'ordine della san. mem. di » Clemente VIII. ed alle Secolari sotto pena di » esser licenziate dal Monastero.

» Secondo, che per tutto il tempo, che dura la » facoltà concessa ai Confessore Straordinario, non » ardisca il Confessore ordinario in qualsivoglia » modo impedirlo, nè accostarsi al Monastero, e » molto meno sentire le Confessioni di alcuna Monaca, ancorchè sia la Superiora, Novizia, o Conversa, nè di altra persona, che dimora nell'istesso » Monastero, nè queste debbano confessarsi al medesimo, sotto pena della privazione dell' Offizio » al detto Confessore, ed alle Monache sotto le » pene suddette, come parimente fu ordinato nel » medesimo Editto.

» Terzo, per conservare la pace nelli Monasteri, e per buona direzione, e profitto spirituale » delle Religiose ordina la Santità sua alle Monache, e Secolari suddette sotto le medesime pene, ed a tutti li Confessori Ordinarj, e Straordinarj, Secolari, e Regolari di qualsisia Monastero di quest'Alma Città, sotto pena di Carcere, ed altre ad arbitrio, che, finito, e terminato » che hanno il loro Offizio, non debbano più accostarsi alli detti Monesteri, nelli quali hanno » sentito le Confessioni Sagramentali, nè tenere » corrispondenza con qualsisia Monaca, inclusa » anche la Superiora, Novizia, educanda, o altra, » che dimora nelli suddetti Monasteri, benchè sia » per lettere, ed in materie di Spirito, essendosi » osservato coll' esperienza, che simili corrispondenze, e direzioni spirituali partoriscono confusione, e scissure nelle Comunità Religiose, e » quei ch' è più, la poca obbedienza alli Confessori » Ordinarj, e Straordinarj attuali.

« Finalmente la Santità sua ordina, che il presente Editto sia universale a tutti li Monasteri, » e Case d' Oblate di quest' Alma Città, anche » quelli Governati da' Regolari, e che hanno Protettori particolari, ancorchè fossero gli Eminentissimi Sig. Cardinali.

« Volendo, che il presente Ordine, intimato che » sarà alli Monasterj, e loro Confessori, con lasciarne la copia, o l' esemplare, che dovrà star sempre affisso nel Monastero, e nella stanza del Confessore, abbia la medesima forza, come se fosse » a ciascheduno, o ciascheduna personalmente intimato.

*Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì* 12. *Decemb.* 1708.

G. CARD. VICARIO.

*N. A Can. Cuggiò Segr.*

Confessarius Extraordinarius nunquam datur pro 38
Moniali particulari: *Eadem Sacra Congreg. Episcop. et Regul. in Panormitana* 27. *Maii* 1603.
Nec perpetuus, neque ad tempus: *Ead. Sac. Cong.* 39
*Episcop. in Januensi* 27. *April.* 1657. *ex d. sess.*
25. *cap.* 10. nisi per Sacram Poenitentiariam 40
pro una vice tantum, vel de licentia Sacrae Congregationis, ut decrevit *die* 1. *Septemb.* 1645. *et*
11. *Januar.* 1647. apud Pignatell. *loc. cit. num.*
235. Potest tamen Episcopus ex aliqua speciali ra- 41
tione concedere Extraordinarium etiam Moniali alicui particulari, puta in articulo mortis pro serenitate moribundae, quia cum in tali periculo animarum saluti omnibus mediis sit succurrendum, talis ingressus est rationalis juxta exigentiam, *cap. Unic. de statu Regular. in* 6. et necessarius juxta Conc. Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 13. *q.* 29. Passerin. *de statu homin. tom.* 2. *q.* 187. *n.* 291. Monacell.

*loc. cit. n.* 6. Bordon. *in Miscell. decis.* 47. D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit. c.* 6. §. 13. *q.* 4. et alii.

42 Confessarius Extraordinarius potest deputari a Superioribus quolibet anni tempore, et ad dies sibi benevisos, prout suadent circumstantiae hic, et nunc concurrentes, quia cum Concilium Tridentinum nihil determinet, neque circa tempora, in quibus fieri debet deputatio, neque circa dies pro audiendis Confessionibus concedendos, utrumqua relinquitur arbitrio ipsorum Praelatorum; Praxis tamen fere communis est, ut dicta deputatio fiat unoquoque quadrimestri, et quoad dies, alicubi determinantur quindecim, alicubi plures, alicubi minores, et alicubi nulla fit temporis praefinitio: Unde in hoc servanda est consuetudo cujusque Dioecesis, aut Ordinis, cum consuetudo habeat vim

43 Legis, *cap. cum tanto* 12. *de consuetudin.* Dies autem determinati, verb. gr. quindecim, si non obstet vel consuetudo, vel statutum aliquod particulare, incipiunt currere a die caepti exercitii, quia tempus respiciens actum, incipit cum ipso actu: ut tradunt Glossa *in cap. Anteriorum* 28. *caus.* 2. *q.* 6. Imola, Baldus, et alii.

44 Tempore deputationis Confessarii Extraordinarii expedit, quod Ordinarius non accedat ad Monasterium: Immo pro Monasteriis Urbis hoc praecipitur expresse Confessariis Ordinariis sub poena privationis vocis activae, et passivae, et privationis Officii, et sub eisdem poenis prohibentur Moniales omnes ipsis confiteri pro tali tempore. Sic *in adducto Edicto sub n.* 37. §. 3. Idem pro Confessariis Ordinis Minorum de Observant. disponunt Statuta Sambucana *cap.* 11. §. 17. *n.* 12.

45 Sic etiam expedit, quod Confessarii omnes, tam Ordinarii, quam Extraordinarii, tam Saeculares, quam Regulares, completo suo officio, et Ministerio, non amplius ad dd. Monasteria accedant, neque ob motivum directionis, et conferentiae Spiritualis, neque correspondentiam etiam per litteras ob tale motivum tenere cum aliqua Moniali, inclusa etiam Superiorissa, Novitia, Educanda, aut alia quacumque inibi degente. Immo pro Monasteriis Urbis hoc expresse praecipitur omnibus dictis Confessariis sub praedictis, aliisque poenis. Sic in *d. Edicto* §. 3.

46 Praelati Regulares in Regnis Hispaniarum tenentur saltem semel in anno deputare pro Monasteriis sibi subjectis Confessarium Extraordinarium, aut saecularem, aut Regularem alterius diversi Ordinis; alias ipsum poterunt deputare Episcopi. Sic expresse statuit novissime Innocentius XIII. Constitut. 1. incipient. *In supremo* §. 19. ibi: « Cumque ex eodem Concilio Trid. Confessar. Extraordinarius bis, aut ter in anno offerri Monialibus debeat, qui omnium Confessiones audiat: Si in posterum Superiores Regulares quoad Monasteria ipsis subjecta toties praedictum Extraordinarium Confessarium deputare neglexerint, vel si etiam ex proprio eodem Ordine semper deputaverint, nec saltem semel in anno ad id munus elegerint Sacerdotem, aut saecularem, aut Regularem alterius diversi Ordinis Professorem, in his casibus Episcopi pro suo arbitrio, et conscientia deputationem hujusmodi facere possint, nec illa quovis titulo, aut praetextu a Superioribus Regularibus valeat impediri ». Et iterum statuit idem Benedictus XIII. Constit. 10. incip. *Pastoralis Officii* §. 7. graves poenas imponens Superioribus contravenientibus, ibi: « Et quia mentis, ac intentionis nostrae est, ut remota quavis diversa intelligentia, et interpretatione, praecise serventur ea, quae in eadem Innocentii Praedecessoris Constitutione super assignatione, seu deputatione Confessarii extraordinarii Monialibus sub Praelatorum Regularium gubernio viventibus disposita fuerunt, statuimus quoque, ut Superiores, qui decretum illud quocumque titulo, vel praetextu non servaverint, vel ejus executioni aliquod impedimentum directe, aut indirecte praebuerint, ipso facto suspensionem ab eorum Officiis, nec non privationem vocis, tam activae, quam passivae incurrant ».

Et quod pro Monialibus subjectis Regularibus de- 47
putentur Confessarii Extraordinarii, etiam qui ejusdem Ordinis non sunt Regulares, jam decreverat *Sacra Congreg.* 12. *Julii* 1577. *in Neapolitana* apud Pignatell. *t.* 6. *consult* 85. *n.* 235. *in fine.*

Confessarii, et Cappellani Monialium possunt ce- 48
lebrare Missas Sanctorum, de quibus ipsae recitant Officium, sed cum Missali Romano, et de communi, non vero Missas proprias eorumdem Sanctorum variis Ordinibus a Sacra Congregatione concessas: Sic decrevit, ac servari mandavit *Sac. Congr. Rit. die* 20. *Novemb.* 1717. approbante, et confirmante Clemente XI. *die* 1. *Decemb. ejusdem anni* 1717. ut apparet *in ejus Bullario decret.* 28. *Sacrae Congr. Rit.*

Pro Confessariis Monialium, quamvis de Jure 49
communi satis sit aetas ad Sacerdotium requisita, ut patet de Parochis, qui statim ac in Sacerdotio constituti, alia aetate non expectata, suarum Ovium utriusque sexus Confessiones excipiunt; nihilominus *Sac. Congregat. Episcop. et Regular. in una Venetiarum* 2. *Maii* 1617. *et* 7. *Junii* 1620. statuit, Confessarios Monialium debere esse in aetate supra quadraginta annos; Quod pro Confessariis Ordinis Minorum de observantia statuunt etiam sua statuta Sambucana *cap.* 11. §. 17. *n.* 1. et hoc extendi debet etiam ad Confessarios Extraordinarios, prout pro Reformatis declaravit *Sac. Congr. Concilii in Cosentina* 26. *Novembris* 1689. *lib.* 39. *decret. fol.* 340. Et juxta Epistolam Encyclicam sub *die* 16. *Martii* 1703. de mandato Sanctissimi directam omnibus Ordinariis Italiae, et Insularum adjacentium debent Confessarii Monialium esse aetate provecti, prudentes, zelantes, et vita exemplari conspicui. Socii autem Confes- 50
sariorum debent esse aetatis ultra quinquaginta annos, vitaeque exemplaris, ut decrevit *Sacra Con-*

*greg. Episc. et Regular. in Nolana* 21. *Februar.* 1617. et Alexander VII. Constitut. incip. *Felici* §. 9. statuit, quod Socii *sint probatae vitae, et maturae aetatis.*

51 Confessarii Monialium non possunt ingredi clausuram ad sepeliendas Moniales, vel pro celebrandis Exequiis. Sic expresse decrevit *Sacra Congreg. Episcop. et Regul. in Reatina* 10. *Martii* 1577. *in una Dominicanorum* 30. *Jan.* 1582. *in Ulysiponen.* 11. *Aug.* 1620. Alias omnes culpabiles

52 incurrunt Excommunicationem violatae Clausurae: *Eadem Sacra Congr. Episcop. in Bononien.* 20. *Augusti* 1596. apud. Nicol. *in Floscul. verb. Sepultura n.* 6. Et de facto Alexander VII. Constit. incip. *Felici* §. 9. specificans actus ad licitum ingressum Confessarii in Clausuram, non memorat ingressum ad peragendum Officium funeris, sed solum peragenda alia officia, et ministeria, ibi: « Ad haec Confessarius Sanctimonialium, tam Ordinarius, quam Extraordinarius minime ingrediatur septa Monasterii, nisi ad Sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae, et Extremae Unctionis ministranda Monialibus, vel aliis personis infirmis ibi degentibus, necnon ad commendandam animam agonizantium ». Ubi, ut vides, Pontifex utitur dictione *Nisi*, quae est exclusiva aliorum caeterorum, per

53 Sperell. *decis.* 66. *n.* 32. Neque consuetudo excusat a censura inflicta adversus violatores Clausurae, nec ab ea, quae infligitur ab Alexandro VII. in d. Constitut. incip. *Felici*, quia Pontifex omnibus, et singulis etiam consuetudinibus quoad ea, quae statutis in d. Constitutione adversantur, expresse, et specialiter derogat, sublata cuilibet facultate, et auctoritate aliter judicandi, et interpretandi, ac adjecta clausula decreti irritantis, ut patet in fine ejusdem Constitutionis: Unde sequitur, quod Episcopi, aliique Superiores in hoc casu jam declarato per Sac. Congr. et Summum Pontificem, non necessario, non valeant licentiam concedere, nec permittere, et tolerare, quod praetextu consuetudinis (quae potius corruptela est) Confessarii ingrediantur clausuram ad Officium Funeris peragendum; Hinc Confessarii caute legant Auctores contrarium scribentes, et reflexe advertant, quod si pro tali Officio clausuram ingrediantur, Excommunicationem incurrunt juxta supra laudata Decreta, ut recte firmant Pax Jordan. *tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 12. *n.* 88. *vers. Item neque praetextu, et n.* 173. Nicolius *in Flosculis verb. Sepultura num.* 6. ubi citata decreta affert, Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 3. *n.* 8. *et* 9. Matthaeucci *Official. Curiae cap.* 13. *n.* 38. *et* alii: Videantur etiam Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *n.* 234. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium Clausura n.* 40. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 44. *n.* 133.

54 Confessarius Monialium clausuram ingressus ad administranda sanctissima Sacramenta, recta via, et absque diverticulo eat, redeatque, nec in alia Monasterii parte divagetur, etiam occasione visitandi alias infirmas, quibus Sacramentorum administratio non est necessaria: *Sacra Congregatio Episcopor. et Regul.* 13. *Septembris* 1583. apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Confessarius Monialium n.* 2. Lezana *in Summa qu. Regul. tom.* 3. *verb. Clausura num.* 26. Gavant. in *Manual. Episcop. verb. Monialium Clausura n.* 44. Cum aliqua Monialis laborat in extremis, 55 conceditur Confessario pernoctatio in sua solita mansione extra clausuram prope Monasterium, ut, ingruente necessitate, illico praesto esse possit vocatus: *Eadem Sac. Congreg. Episc.* 22. *Decembr.* 1592. apud Pignat. *tom.* 6. *consult.* 85. *n.* 233.

Confessario Monialis infirmae confessionem au- 56 diente Cellae janua aperta remaneat, et ambae comitatrices ad ejusdem Cellae jannam morentur, ita ut Confessarius, et infirma ab eis commode cerni possint: *Eadem Sacr. Congregat. Episcop. die* 13. *Septembr.* 1583. et novissime Innocentius XI. per Epistolam Encyclicam ejusdem *Sacrae Congr. Episc. sub datum Romae* 21. *Martii* 1682. Con- 57 fessarii quovis tempore de nocte in casu necessitatis possunt clausuram ingredi: *Ead. Sac. Cong.* 13. *Sept.* 1583. Confessarius non potest ingredi 58 clausuram ad audiendam Confessionem illius infirmae, quae potest accedere ad Sedem Confessionalem: *Ead. Sacr. Congr.* 13. *Sept.* 1583. Con- 59 fessarii nullatenus ingredi possunt clausuram praetextu comitandi operarios, Medicos, Chirurgos, vel alios: *Eadem Sac. Congreg. Episc.* 13. *Sept.* 1583. Confessarii non possunt ingredi clausuram 60 ad conspergendum Cellas Monialium, aut alia loca aqua benedicta in die Sabbati Sancti, aut quolibet alio tempore: *Sac. Cong. Episcop.* 4. *Sept.* 1596. Confessarii nequeunt ingredi clausuram ad exor- 61 cizandam Monialem energumenam: *Sac. Congreg. Episcopor. et Regular.* 1. *Julii* 1606.

Confessarius non potest ingredi clausuram Mo- 62 nialium ad inibi Missam celebrandam, ut pluries declaravit *Sac. Cong. Episc.* et signanter *in Lancianensi, et in Pistoriensi* 16. *Julii* 1685. *in Mantuana* 13. *Jun.* 1591. *in Bononien.* 2. *Jan.* 1601. An autem Confessarius ingredi possit clausuram 63 ad sumendam particulam consecratam ipsi in actu communicandi Moniales in Ecclesiam interiorem elapsam? Variant Doctores? Negativam sententiam tenent Bissus *in Hierurg. Sac. tom.* 2. *verb. Particulae num.* 45. §. 12. Castaldus, cui adhaeret Quartus *in rubric. Miss. part.* 2. *tit.* 10. *sect.* 3. *difficult.* 4. et alii volentes, Particulam in tali casu esse colligendam a Monialibus, vel Abbatissa, et Confessario, seu Sacerdoti porrigendam, quia, dicunt ipsi, ingressus in Monasterium strictius prohibetur, quam tactus Hostiae consecratae in casu necessitatis. At hoc solum admitti posset, si unica Particula caderet intra clausuram, et ibi adesset Monialis communicanda, quae in tali casu genuflexa posset eam reverenter sumere, et sic communicare, ut tradit ipsemet Quartus *l. cit.* et Clericatus *de Eucharistiae Sacramento dec.*

44. et alii. In casu autem, quo nulla adesset Monialis communicanda, varii Doctores, inter quos Clericatus *loc. cit.* D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium c.* 7. §. 6. *quaest.* 7. recte dicunt, posse Confessarium ingredi ad sumendam talem Particulam, quia strictius obligat reverentia erga Sanctissimum hoc Sacramentum, quam Clausura; quia haec habetur ex praecepto Ecclesiastico, illo vero ex praecepto Divino, ut ex D. Thoma; 3. *part. qu.* 83. *art.* 3.

64 Confessarius Monialium, etiam Regularis, non indiget speciali licentia ad ingrediendum pro necessitatibus sui Officii, modo per Monasterium non vagetur, sed, expleto ministerio, statim exeat: *Sac. Cong. Episc. et Regular. in Comen.* 9. *Mart.* 1609. Confessarius debet ingredi clausuram cum cotta, et stola, et non aliter: *Sacr. Congreg. Episcop. in Lucen.* 29. *Martii* 1589. *et* 22. *Dec.* 1602. Et hoc per quamcumque necessariam causam ingrediatur: *Ead. Sac. Cong. Episc. in Cajetana* 29. *Januarii* 1627. apud Nicol. in *Flosculis verb. Clausura num.* 34.

65 Confessarii Monialium, quamvis generaliter deberent ingredi absque socio pro ministrandis Sacramentis Poenitentiae, Eucharistiae, et Extremae Unctionis Monialibus infirmis, ex decreto *Sacrae Cong. Episc.* 13. *Sept.* 1583. relato a Pignatell. *tom.* 6. *consul.* 85. *num.* 231. tamen hodie Confessarius Regularis, non obstante antiqua consuetudine, absque socio ingredi non potest, sed debet ei assignari socius, qui ipsi assistat, et sit aetatis ultra 50. annos, vitaeque exemplaris: *Sac. Cong. Episc. et Regular. in Nolana* 21. *Februari* 1617. apud Lezanam *tom.* 3. *verb. Clausura nu.* 27. Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 5. *num.* 2. Barbosa *in Summa Apostolic. decis verb. Confessarius Monialium num.* 14. et expresse Alexand. VII. in cit. Constit. incip. *Felici* §. 9. ibi: « Nec unquam ingrediatur nisi cum socio, qui sit probatae vitae, semperque maneat in ea parte Monasterii, qua Confessarium videre, et ab ipso videri semper possit ».

66 Confessarius Regularis Monialium, ejusque socius (Confessionis, ac Sacramentorum administrationis casibus exceptis) easdem Moniales absque Sacrae Congregat. licentia alloqui non possunt: *Ead. Sac. Cong. Episc. et Regul. in d. Nolana* 21. *Februari* 1617. apud eosdem *locis citatis.* Vide *art. antec. num.* 57.

67 Confessarii Extraordinarii Monialium a Monasteriorum, in quibus degunt, aut Religionis oneribus pro eo tempore dumtaxat, quo in confessionibus audiendis occupantur, excusantur: *Ead. Sac. Cong. Episc. et Regular.* 10. *Martii* 1593. apud Barbosam *loc. cit. num.* 7.

68 Habitatio Confessarii, licet debeat esse vicina, non tamen sit conjuncta, seu contigua Monasterio, sed ab eo disjuncta, non solum per parietes, sed etiam per tecta; *Sac. Congr. Episc. in Ariminen.* 22. *Jan.* 1576. 19. *Augusti* 1578. 2. *Jan.* 1579. *et* 22. *Jan.* 1593. *in Bononien.* 3. *Maii* 1593 *in Januen.* 14 *Novemb.* 1603. *in Mantuana* 22. *Novemb.* 1604. et saepe alibi, et expresse statuit Alexand. VII. in d. Constitut. incip. *Felici* §. 10 *et* 11. sub gravissimis poenis contra Superiores, et confessarios Regulares transgressores; et novissime *Sacra Congr. Concil. in Ulixbonen. Occidentalis* 10. *Septemb.* 1722. ubi decrevit, quod Confessarii Monialium non possint habitare in atriis Monasteriorum muro circumvallatis contiguis Monasteriis, et habentibus portam, quae clauditur; apud Ursayam *in Miscellaneo primo Sacro, et profano litt. C n.* 238.

Confessarii Monialium debent audire Confessiones ex Sede confessionali collocata, non quidem in Sacristia, aut alio occulto loco, sed in ipsa Ecclesia exteriori, ut habetur ex declaratione *Sac. Cong. Concil. in Camerin.* 29. *Novemb.* 1605. his verbis: « Confessionalia ex Sacristiis, et aliis locis occultis removeri debent, et collocari in Ecclesiis exterioribus Monialium », *et in Faventina* 7. *Martii* 1617. his verbis. « Confessionalia Monialium in exterioribus Ecclesiis omnino collocentur, et si illae in hoc renitentes fuerint, interdici debent ». Sic apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Confessionalia n.* 1. *et* 2. et idem statuit *Ead. Sac. Cong. Conc. in una Salutiarum in respons. ad* 4. *die* 20. *Septemb.* 1642. 69

Confessariis Monialium certa annua merces constitui debet, quae juxta morem, et qualitatem Regionis victui illius sufficiat, eademque merces Monasterio, in quo degit idem Confessarius, si Regularis sit, persolvatur. Ceterum Ordinarii locorum prohibeant Monialibus sub aliquibus poenis, non tamen Censurarum, ne ultra mercedem illam aliquid communiter, vel privatim eidem Confessario, vel aliis quibuscumque Fratribus tribuant, eisdemque Fratribus, ne a Monialibus etiam sponte oblatum, aut donatum recipiant, sub iisdem poenis inhibeant: Sic *Sacr. Congr. Episcop. et Regul. sub die* 29. *Novembr.* 1650. apud Barbosam *loc. cit. verb. Confessarius Monialium n.* 10. 70

Unde Confessarius accipere non debet a Monialibus victum dietim, nec utensilia, vel lineam supellectilem, sed tantummodo annuam provisionem: *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Bononien.* 19. *Junii* 1601. *in Januen.* 28. *Januarii* 1603. *in Recinaten.* 19. *Aprilis* 1624. Quae non excedat duos Julios pro quolibet die: *Ead. Sac. Congr. Episc. in Neapolitana* 27. *Septemb.* 1652. 71 72

Confessarii Monialium nullo modo possunt comedere, refici, aut cibum sumere in earum Monasteriis, seu in locis, ubi sunt Crates, vel Rotae in Monasterium respondentes, vel in locis adeo vicinis, ut videri, vel audiri possint a Monialibus, neque ante portam clausurae, ut expresse pro omnibus Regularibus statuit *Sac. Congr. Episcop.* 13. *Septemb.* 1583. *et Nonis Maii* 1590. in decreto jussu Sixti V. edito, jam relato *supra art.* 4. *n.* 14. ubi expresse mandat, quod ibi nullo modo co- 73

medant, reficiantur, aut cibum sumant, et solum eis permittit, in aedibus vicinis refectionem diurnam sumere diebus generalium Confessionum, si eorum Conventus, in quibus degunt, nimium distent a Monasterio Monialium.

74 Confessarii Monialium an possint eas absolvere in Foro conscientiae a Censuris occultis, et poenis Papae reservatis? Vide *supra art.* 3. *a num.* 16. *ad* 25.

75 Ad absolvendam Monialem repentino accidenti correptam, et jam jam animam agentem, in defectu sui proprii Confessarii potest licite quilibet alius Confessarius, seu simplex Sacerdos prope Monasterium existens, seu casualiter transiens, clausuram ingredi sine alia licentia expressa, et tali moribundae beneficium absolutionis impertiri; Si enim ex Decretis Sacrae Congregationis allatis *supra art.* 3. *n.* 84. potest quis licite sine licentia clausuram ingredi ad extinguendum incendium, vel ad succurrendum Monialibus in aliis casibus repentinae ruinae, multo magis poterit Confessarius, seu simplex Sacerdos sine licentia clausuram ingredi ab absolvendam Monialem in tali casu extremae necessitatis; Quod enim non est licitum in Lege, necessitas facit licitum; *cap. Quod non est* 4. *de Regul. juris*, et necessitas non habet legem; *cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 8. *cap. Omnes* 1. *de Feriis*, *cap. Consilium* 2. *de observat. jejunior. cap. Consuluisti* 3. *de Celebrat. Missar.* In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *cap. Licet* 6. *de poenit. et remiss.* Et ad hoc facit Concilium Tridentinum *sess.* 14. *de Sacram. Poenit. cap.* 7. ubi dat facultatem cuilibet simplici Sacerdoti, ut sine alia licentia, aut approbatione, possit absolvere Poenitentem in articulo mortis constitutum etiam ab omnibus censuris, et casibus reservatis, addita ratione: *Ne hac ipsa occasione aliquis pereat*, quae ratio militat etiam in nostro casu.

76 Confessarius sollicitans Monialem est denunciandus Episcopo, vel Inquisitori: Gregor. XV.

77 Constit. Incip. *Universi*. Monialis sollicitata, si noli denunciare Confessarium sollicitantem, non potest absolvi, quia remanet semper in peccato mortali, et in Excommunicatione majori, quoties moraliter potens denunciare, id recusat, seu culpabiliter negligit, *Communis*.

78 Moniali recusanti denunciare non potest Confessarius protrahere terminum ultra tempus vi Edicti praefixum ad denunciandum, quia nullam habet Jurisdictionem super Legem Superiorum, ad quorum prudentiam spectat examinare protractionis necessitatem. Censent tamen Sayrus, Freitas, Acunha, et alii apud Dianam *part.* 1. *trac.* 4. *resolut.* 27. posse, et concedi tempus consulendi peritiores, dummodo id praestetur absque longa temporis dilatione, et interim, data fide denunciandi, absolvi posse.

79 Monialis recusans denunciare prae nimia verecundia alloquendi Episcopum, vel Inquisitorem, seu prae timore ne detegatur, aut alio simili respectu, potest denunciare per internuncium, seu per Confessarium, cui Episcopus, vel Inquisitor potest dare commissionem, ut recipiat in scriptis, et cum juramento denunciationem. Sic declaravit Sacra Suprema, et universalis Inquisitio jussu Urb. VIII. 27. *Septem.* 1624. apud Bord. *c.* 23. *de Sollicitatione n.* 89. his verbis: « E quando il Penitente tuttavia persistesse nella medesima renitenza, N. S. si contenta, che dal Vescovo, o Inquisitore si dia autorità al Confessore di ricercare per scrittura, e con giuramento la denunzia, per portarla subito, a chi gli avrà data l'autorità di pigliarla ». Instructio Confessarii pro recipiendis hujusmodi denunciationibus exhibetur a Pignatell. *to.* 1. *consult.* 104.

His juvat addere novissimas resolutiones Sacrae Congregationis Concil. *in Colonien.* 16. *Novemb.* 1720. ubi de Edicto Archiepiscopi, in quo nonnullos casus reservaverat, proposita fuerunt infrascripta dubia: I. An Confessarii Regulares possint Saeculares extra mortis periculum absolvere a casibus Ordinario reservatis in casu. II. An, Confessarii Monialium exemptarum, et Praelatis Regularibus subjectarum possint easdem, etiam extra mortis periculum absolvere a casibus Episcopo reservatis, in casu. III. An, supposito Edicto supra recensito, Confessarius Regularis extra mortis articulum absolvere possit Saecularem complicem criminis carnalis externi mortaliter peccaminosi secum commissi, in casu. IV. An, supposito pariter eodem Edicto, Confessarius Regularis Monialium exemptarum absolvere possit Monialem complicem criminis carnalis externi mortaliter peccaminosi secum commissi, in casu: *Sacra Congreg. censuit:* « Ad I. Negative. Ad II. Affirmative, praeterquam quo ad casus, quos Episcopus sibi reservaverit in materia clare spectante ad Jurisdictionem delegatam. Ad III. Negative. Ad IV. Affirmative, quatenus non sit violata clausura. Verum quoad duas ultimas resolutiones hodie attendi debet novissima dispositio Bened. XIV. In sua Constitutione, quae incip. *Apostolici muneris*, quam attulimus *tom.* 2. verb. *Complex peccati nu.* 19. Vide *ibi*. Confer etiam quae adducuntur *tom.* 1. verb. *Approbatio pro confessionibus* praesertim *Art. III.* et verb. *Confessarius art. III.* et verb. *Sollicitatio*. 80

* Superiores Monialium tenentur bis, aut ter singulis annis exhibere Confessarios extraordinarios Monasteriis sibi subjectis; quibus tamen sic oblatis non tenentur Moniales confiteri peccata sua, sed solummodo se praesentare, ut saltem accipiant ab illis monita salutaria; patet jam ex dictis, et allegatis supra a *num.* 32. 81

Si vero aliqua Monialis graviter aegrotet, ut sit in mortis periculo, petatque alium Sacerdotem, qui non sit ordinarius Monasterii Confessarius, huic a respectivo Super. annuendum est. Si vero superior Regularis illum concedere noluerit, potest id praestari ab Episcopo. Quin etiam si aliqua 82

Monialis etiam extra praedictum casum postulet sibi per aliquod tempus alium Confessarium ab ordinario diversum, debet illi dari a suo Superiore. Quod si Superior Regularis id renuerit, tuuc potest Episcopus satisfacere ejus petitioni, etiamsi requirat alterius Ordinis Regularem, vel etiam Sacerdotem saecularem ex approbatis a Superiore ad confessiones Monialium. Demum suadetur Superioribus earumdem Monialium, ut si aliqua ex illis petet pro majori animi sui quiete, et ulteriori progressu in via Dei, ut aliquando liceat sibi confiteri Sacerdoti ad excipiendas Monialium Confessiones jam approbato, etiamsi sit alterius Ordinis Regularis, vel Sacerdos saecularis, non sint difficiles ad praebendum assensum. Requiritur tamen semper, ut Confessarius iste extraordinarius sit ex approbatis ab Ordinario ad Confessiones Monialium audiendas. Postremo si Superiores Regulares non saltem semel in anno elegerint in Confessarium extraordinarium, vel Sacerdotem saecularem, vel Regularem alterius Ordinis, in eo casu,
83 devolvitur haec electio ad Episcopum. Haec oblatio Confessarii extraordinarii bis, vel ter in anno, sicut et caetera omnia, quae superius praescripta sunt, praestari debent etiam cum aliis mulieribus, sive regularibus, sive saecularibus collegialiter degentibus, quae unicum habent Confessarium. Haec omnia ex variis Sac. Congregationis decretis olim stabilita confirmat Pontifex in Bulla *num.* 56. *to.* 2. incip. *Pastoralis curae*, de qua sermo est etiam *tom.* 2. huius Biblioth. verb. *Confessarius*, *Art. IV. a num.* 29. ad plures seqq.

84 Hic locum, habere potest sequens Rescriptum Sacrae Congregat. Episcopor. et Regular. ad Capitulum Cathedralis Alexandrinae, a quo instabatur pro remotione Confessariorum Regularium a Monasteriis Monialium ex causis, et in casu, ut sequitur.

## ALESSANDRINA.

*Eminent. e Rev. Sig. Sig. Patr. Colendiss.*

« Essendo alli 14. del corrente Mese passato all'altra vita Monsignor Alfonso Miroglio Vescovo di questa Città, è subentrato questo nostro Capitolo nell' esercizio dell' ordinaria giurisdizione, e desiderando di riparare un disordine, a cui ostano patentemente i Decreti di codesta Sagra Congregazione, ci troviamo in dovere, e ci diamo l'onore di rappresentare alle EE. VV. esservi in questa Città sei Monasteri, e non più, di Monache soggette alla giurisdizione dell' Ordinario, cioè cinque di rigorosa Clausura, ed non senza tal legge, e tutti diretti da' Confessori Regolari, a favore de' quali (come da diligente ricerca fattasi ne' Registri di questa Curia Vescovile) nè appare, che siasi ottenuta la necessaria permissione delle EE. VV. nè siansi ad alcuno di essi dal Defonto Prelato spedite Patenti per tal' Uffizio, affine che in occasione di contrario ricorso all' EE. VV. potessero sempre i medesimi essere scusati col titolo, o sia pretesto di Confessori provisionali, benchè uno di questi già da quattro anni successivi ritrovisi in tale esercizio nel medesimo Monastero. Ed essendovi in questa Città Confessori Secolari, quali per dottrina, zelo, prudenza, e probità di costumi sono in caso di esercitare, come alcuni di essi hanno già per molti anni esercitato lodevolmente tale Uffizio, attese le angustie del tempo, che non ci permettono di dare pronte, e costanti providenze in questo affare, abbiamo concordemente determinato di ricorrere alla sovrana autorità delle EE. VV. supplicandole, come instantemente le supplichiamo, di dare al Vicario Generale Capitolare *de proximo eligendo* quelli Ordini, che stimeranno necessarj, ed opportuni, non solamente per l' osservanza de' sovraccennati Decreti di cotesta Sagra Congregazione, ma ancora per uniformarsi alla universale lodevole consuetudine sovra questo proposito della Chiesa Metropolitana di Milano, e di tutte le altre Chiese. E baciandogli riverentemente il lembo delle Sagre Porpore con la più alta stima, e venerazione ci protestiamo ».

*Dell' EE. VV.*

*Alessandria* 16. *Aprile* 1755.

*Umil. Divotiss. ed Obblig. Servitori, Dignità, Canonici, e Capitolo della Cattedrale.*

*Reverendiss. Sig.*

« Nell' annesso memoriale dato a nome del Capitolo di cotesta Cattedrale vederete, quanto per parte del medesimo è stato rappresentato alla Sagra Congregazione. Questi Eminentiss. miei Signori per tanto, atteso il Voto dell' Eminentiss. Ferroni, hanno commesso alla vostra vigilanza, che dobbiate chiamare avanti di Voi tutti li Regolari Confessori delle Monache soggetta alla giurisdizione Vescovile, e da ciascuno di essi vi facciate esibire il documento di sua rispettiva deputazione, e quando non costi da simile documento la legitimità della provista, non solamente vi sia lecito, ma dobbiate rimovere i Regolari dall' impiego accennato senza veruna dilazione, ed immediatamente deputare allo stesso Uffizio altri Sacerdoti semplici Secolari di grave età, di vita esemplare, di sperimentata prudenza, e sufficiente Dottrina, e che dagli Esaminatori Sinodali verranno formalmente esaminati, ed approvati ad udire le Confessioni delle Monache. Sarà per altro vostro debito preciso di procedere alla divisata remozione de' Confessori Regolari senza il minimo strepito, anzi usando tutta la maggior soavità, e circospezione per evitare l' ammirazione del Pubblico, ed insieme ogni confusione, e disdoro, che po-

trebbe tornarne ai Regolari. Così dunque eseguirete, e Dio vi prosperi ».

*Roma* 12. *Maggio* 1755.

*Al piacer Vostro*

*C. Al. Card. Cavalchini*,
P. G. Guelielmi Sec.

*Reverendiss. Sig.*

« Essendosi osservato quanto con lettera delli 22. Maggio prossimo passato avete rappresentato in proposito de' Confessori Regolari di Monache, giacchè non regge ciò, che per parte di cotesto Capitolo fu esposto, specialmente in ordine alla copia de' Sacerdoti Secolari abili a sostenere tale impiego; Questi Eminentiss. miei Signori commendando la Vostra prudenza praticata in questo proposito, mi hanno imposto di suggerirvi, che qualora vi possa riuscire di deputare qualche Sacerdote Secolare idoneo in luogo de' Regolari, procediate alla deputazione colle circospezioni insinuatevi nella precedente lettera; Quando poi la penuria di tali Sacerdoti Secolari renda necessaria l'opera de' Regolari, dovrete onninamente far supplicare questa Sagra Congregazione per impetrarne la facoltà opportuna, concedendovisi in virtù della presente la facoltà di farli continuare per modo di provisione per lo spazio di due, o tre mesi, acciò in questo tempo possino le Monache conseguire la necessaria licenza, senza la quale non dovrete ulteriormente tolerarli. E quantunque alli Parochi, e Canonici sia generalmente vietato l'esercizio di Confessore di Monache, acciò non abbiano a mancare alle loro incombenze, tutta volta in qualche caso, in cui si rende compatibile l'uno, e l'altro impiego, e che possa il soggetto comodamente supplire ad ambidue, sogliono l'EE. concedere la dispensa, quando sia richiesta, attesa la scarsezza de' Sacerdoti semplici. Ve lo significo per vostra regola, e Dio vi guardi ».

*Roma* 13. *Giugno* 1755.

*Sottoscritta Al piacer Vostro*

*C. Al. Card. Cavalchini.*
P. G. Guglielmi Sec.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

85 Moniales ex Lege Fundationis, vel ex Consuetudine habere posse jus eligendi Confessarium ab Episcopo approbandum, contraquam sentit hic *Auctor. n.* 1. firmavimus *in addit. ad verb. Approbatio pro Confessionibus articul.* 3.

86 Gravis quaestio est, an Confessarius ordinarius Monialium ab Episcopo destinatus, et triennio elapso ex peculiari Induito Sac. Congr. Episc. et Regul. negotiis praefectae ad aliud triennium immediate sequens confirmatus, hoc altero triennio elapso, possit ab ipso Episcopo auctoritate ordinaria destinari ad tertium triennium, non secus ac posset, si secundo triennio non fuisset confirmatus a dict. Sac. Congregatione? Agit de hac quae- 87 stione *Pellizzar. de Monial. c.* 10. *sect.* 2. *subiect.* 1. *num.* 172. et negativam opinionem refert *Cardinalis de Lugo, Baldelli* etc. affirmativa vero *Dianae, Naldi* etc. cui ipse adhaeret: « Concessum, inquit, alicui ob gratiam non est in ejus dispendium retorquendum; neque enim idem contrarios effectus operari potest ». Addit et alias rationes in confirmationem affirmativae hujus sententiae, quas videas.

At negativa sententia amplectenda est, ex re- 88 scripto Sacr. Congregationis destinatae ab Innocentio XIII. pro causis Congregationis Casinensium 26. Februarii 1694. ad dubium quintum, quod refert *Monacell. in Formular. part.* 1. *tit.* 11. *Formul.* 22. *n.* 12. tum laudat hic *Auct. n.* 23. Ex hoc enim habetur, quod Abbatissa confir- 89 mata ex gratia dictae Sacrae Congregationis ad secundum triennium, eligi nequeat ad tertium triennium, absque dispensatione, « Neque ex hoc sequitur (recte ait Add. ad Pellizz. *d. c.* 7. *n.* 47. editionis Romanae ann. 1755.) quod favor convertatur in odium, et quod privilegium et gratia Principis nihil operaretur supra jus commune; nam aliquid operaretur pro secundo triennio, et pro tertio triennio ea non converteretur in odium: illa enim Regula potissimum valet quando Regula, seu Privilegium concessum est a Principe motu proprio; Confirmatio autem Abbatissae pro secundo triennio solet concedi ad instantiam Monialium, quae dum petunt illam, censentur petere secundum naturam, quam habet de jure officium Abbatissae; scilicet ut subsequatur vocatio pro triennio subsequenti » : Cur non idem dicendum de Confessario, ut tenet *Auctor. d. n.* 23.?

Tametsi agatur de Monasteriis exemptis, et Re- 90 gularibus subjectis, ad Episcopum pertinet cognoscere, tum approbare, an Confessarius Regularis debeat pernoctare prope ipsa Monasteria ex causa distantiae Conventuum, ut statuit Alexander VII. in Constitutione quae incipit *Felici*.

Vid et alia de Confessario praesertim extraor- 91 dinario Monialium apud Constitutionem S. M. Benedicti XIV. cui initium est: *Pastoralis curae.*

## ARTICULUS VI.

### MONIALES QUOAD VARIA MISCELLANEA IPSAS CONCERNENTIA.

### SUMMARIUM

1. Moniales tenentur publice in Choro Officium Divinum persolvere. — 2. Moniales Choro addictae non obligatae ex vi Regulae ad Divinum Officium, si absint a Choro, tenentur sub mortali ad Horas Canonicas privatim recitandas ex consuetudine obligante ad mortale. — 3. Etiam Moniales Clarissae, non obstante Constitutione Eugenii IV. — 4. Moniales Choristae propter imperitiam, donec discant expedite legere, judicio Praelatorum, Confessariorum, vel Abbatissarum, satisfaciunt dicendo Officium Laicorum. — 5. Insuper Moniales Choristae in casu, quo ex rationabili caussa recitare non possint Horas Canonicas, satisfaciunt recitendo Officium sororum Laicarum. — 6. Moniales recitando *Confiteor* nihil mutare possunt. — 7. Moniales Clarissae, et tertii Ordinis, sive sint sub Cura Fratrum Minorum, sive sub Ordinariorum, aut aliorum Religiosorum cura, possent uti Breviario, vel Patrum Conventualium, vel Patrum Observantium. — 8. Indulgentiae concessae Fratribus, eorumque Ecclesiis, extenduntur etiam ad moniales, earumque Ecclesias, quamvis subsint gubernio Ordinariorum. — 9. Moniales debent saltem semel singulis mensibus confiteri, et Sacram Eucharistiam sumere. — 10. Et ad hoc secundum multos obligantur sub mortali. — 11. Moniales speciali puritate mentis existentes, et ferventiori spiritu pollentes, possunt a Superioribus, seu Confessariis etiam ad Communionem quotidianam admitti. — 12. Nullatenus tamen permitti debet in Feria sexta Parasceve. — 13. Moniales nequeunt se facere adscribi in Societatibus Rosarii, Chordae, Cincturae, et hujusmodi. — 14. Episcopi prohibere possunt Regularibus, ne absque sua licentia accedant ad Ecclesias monialium pro celebrandis ibidem Missis. — 15. Regulares non debent inservire pro Cappellanis in Ecclesiis monialium, nisi in casu magnae penuriae Sacerdotum saecularium. — 16. Et si in illis ex dispositione Testatoris onus habent celebrandi, onus transfertur ad eorum Ecclesias. — 17. Episcopus potest prohibere Presbyteris saecularibus, ne celebrent in Ecclesiis monialium exemptarum, et Regularibus subjectarum. — 18. Cappellanus satis sufficit, quod approbetur a Superiore monasterii. — 19. In Ecclesiis monialium, non possunt sepeliri cadavera saecularium absque licentia Sacrae Congregationis, et monialium copulativa. — 20. Licentia Sacrae Congregationis requiritur etiam pro fabricando in Ecclesiis monialium Sepulcro. — 21. Et concedi solet personis benemeritis, vel cum eleemosyna competenti. — 22. Et tunc Officium facit Parochus usque ad portam Ecclesiae, et non ultra. — 23. Nulla adest prohibitio sepeliendi moniales in Ecclesia exteriori, ubi est in usu. — 24. Sed ubi non est in usu, debet fieri secrete, de nocte, et cum solo Sacerdote, ac Ministris necessariis. — 25. Nec non cum licentia Superioris. — 26. Et omni casu debent moniales deferre cadaver usque ad portam clausurae. — 27. Moniales non possunt habere prospectum, nec retinere Crates correspondentes in Ecclesia Presbyterorum saecularium, sive Regularium, et ubi adsint, debent omnino removeri. — 28. Moniales nequeunt uti Confessionario pro Locutorio. — 29. Nec etiam possunt uti Fenestrella Communionis ad loquendum cum exteris. — 30. Sub tali prohibitione comprehenduntur Confessarii etiam Regulares cujuscumque Ordinis. — 31. Fenestrella Communionis deservire non potest pro Confessionali. — 32. Ibi ministratur Chrisma monialibus, et aliis in Clausura degentibus. — 33. Item velum Profitentibus, et consecratio Professis. — 34. Alias debet esse semper clausa fenestrellis ligneis interius, et exterius. — 35. Debet esse lata palmo integro, alta dimidio. — 36. Et ita restringi, ut non possint ad aliam usum deservire. — 37. Clavis fenestrellae Communionis debet semper retineri ab Abbatissa Monasterii. — 38. Collocutorium nullo modo debet esse in secundo plano. — 39. Neque in Ecclesia. — 40. Moniales nequeunt uti pro Collocutorio Rota, vel Cratibus in Ecclesia assistentibus, cum mandato carcerandi illos, qui ibi deprehenderentur in fragranti. — 41. Monialium famuli, et famulae habitantes in mansionibus intra atria Monasteriorum tenentur recipere Sacramenta ab illis Parochis, in quorum Parochia sita sunt Monasteria, et ad dictos Parochos spectat eos associare ad sepulturam. — 42. Monialis Professio irrita est, quando sit postea Hermaphrodita. — 43. Fenestrae particularium claudi debent, si prospectum habent in clausuram monialium, cum cautela tamen, si domus erant Monasterii, vel si via est intermedia. Dubium est enim an de Jure cogi possint? — 44. Fenestrae, et quaevis alia foramina Regularium respicientia in hortum, vel clausuram Monialium, omnino claudenda sunt. — 45. Fenestrae tam altae sint, ut ad lumen tantummodo serviant. — 46. Nec tolerari debet, quod propter vicinitatem, et correspondentiam fenestrarum Moniales possint videre vicinos, vel videri. — 47. Cella vacans assignari debet secundum antianitatem; Nec Superior potest aliter ordinare. — 48. Et antianitas incipit a die Professionis, et non Habitus suscepti. — 49. Non obstantibus mandatis Superiorum. — 50. Nisi in aliquo Monasterio adesset consuetudo immemorabilis, quod Cellae vacantes distribuantur, et assignentur ad arbitrium Abbatissae, et Discretarum. — 51. Concedi potest Moniali Cellam aedificare, eaque uti vita sua durante, vel alia a suis consanguineis aedificata. — 52. Nec debet ab ea removeri pro faciendo valetudinario. — 53. Non potest tamen illam vendere, licet vellet applicare pretium in utilitatem Monasterii. — 54. Nisi de licentia Sacrae Congregationis, et consensu Monialium. — 55. Neque potest decernere, quod Monialis antiana, quae Cellam optare velet, teneatur aliquid solvere; Quod servari debet etiam in casu permutationis, ne via fraudibus aperiatur. — 56. Monialium nulli conceditur facultas disponendi de Cellis suis post obitum; Et tanto minus disponendi de suis bonis, ea relinquendo huic, vel illi Moniali. — 57. Moniales non debent dormire associatae. — 58. Moniales diebus bacchanalium, nec unquam uti debent Habitu virili, neque arma cujusque speciei tractare. — 59. Monialibus non committitur clavis custodiae Sanctissimi Sacramenti, sed penes eum Sacerdotem semper esse debet, ad quem spectat cura illud administrandi. — 60. Monialium in Monasteriis Reliquiae asservari non debent, sed in exterioribus Ecclesiis. — 61. Dies Festus Titularis, quoties modeste celebretur, non potest monialibus prohiberi, ne illum solemnizent. — 62. Prohibetur tamen in Ecclesiis monialium cantus simplex, vel figuratus Musicorum exterorum. — 63. Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis monialium etiam interioribus canatur ab ipsis musica lingua Vernacula, quantumvis cantiunculae, et verba spiritualia sint. — 64. Moniales in Refectorio communi comedere, et in loco etiam communi laborare debent. — 65. Monialibus prohibetur cibum externis parare, aut esculenta vendere. — 66. Moniales, completo Officio, possunt recitare aliquem Psalmum, Orationem, vel Collectam. — 67. Moniales, quae Breviario Romano uti consueverunt, non sunt compellendae ad reci-

piendum Monasticum. — 68. Moniales ipsae tenentur legere, vel cantare cantu firmo divinum Officium, non vero earum Cappellani. — 69. Moniales nec ad Chorum, nec ad Professionem admitti debent, nisi legere noverint. — 70. Moniales nequeunt esse Commatres, etiam per Procuratorem. — 71. Canes nequeunt a monialibus retineri intra clausuram. — 72. Alia de monialibus ad n. 73.

1 Moniales tenentur publice in Choro Officium Divinum persolvere, tum ex antiqua Ecclesiae consuetudine, tum ex statutis fere omnium Religionum, tum ex Clementin. 1. *de celebrat. Missar.* ubi praecipitur, quod in omnibus Ecclesiis Cathedralibus, et Regularibus, atque etiam Collegiatis Horae Canonicae devote psallantur, convenienterque celebretur Divinum Officium, Diurnum pariter, atque nocturnum. *Com-*
2 *munis.* Moniales Choro addictae, non obligatae ex vi Regulae ad Divinum Officium, si absint a Choro, tenentur sub mortali ad Horas Canonicas privatim recitandas ex consuetudine obligante ad mortale. *Est jam fere Communis*, ut docent D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium c.* 8. §. 1. *quaest.* 5. Felix potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 426. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 14. *quaesit.* 1. *n.* 8. Lezana *in Summa qq. Regul. c.* 22. *n.* 8. *et cap.* 25. *n.* 13. Navarr. *de Orat. c.* 7. *n.* 2. Sanch. *in Consil. l.* 7. *c.* 2. *d.* 3. *n.* 6. Tamburin. *l.* 2. *c.* 5. §. 1. *n.* 13. Mastrius, Busemb. Diana, Reginaldus, Stoz, Mulderus, Gavant. Belloch. Portell. Sporer. *tom.* 3. *tract. Append. de Horis Canon c.* 1. *n.* 13. cum pluribus aliis ab ipso citatis, et alii passim; ita ut Reginaldus opinionem contrariam vocet temerariam, Sanchez non probabilem, Diana prorsus improbandam, ut notat la Croix *l.* 4. *n.* 1189. et Fr. D. Martinus Archiepiscopus Panormitanus in suo Pastorali ad Moniales omnes Urbis, et Dioecesis Panormitanae, 20. *Maii* 1641. inventam a Patre Mendocil, quem citat, et sequitur Felix Potestas *loc. cit. num.* 429.
3 Unde quamvis Moniales Clarissae non obligentur sub mortali ad talem privatam Horarum Canonicarum recitationem ex vi Regulae, cum Eugenius IV. Constitut. incip. *Ordinis tui*, declaraverit, quod in nullius transgressione ex centum, et tribus praeceptis contentis in Regula prima B. Clarae « praeterquam eorum quatuor, quae concernunt principalia Vota, Obedientiae scilicet, Paupertatis, Castitatis, et clausurae, et super electione Abbatissae, et depositione, peccatum mortale incurrant »; Tamen etiam ipsae obligantur sub mortali, sicuti omnes aliae ratione consuetudinis, quia Eugenius IV. in dict. Constitut. disposuit solum de praeceptis, et obligationibus, quibus ultra vires erant particulariter ex Regula gravatae Moniales Clarissae, non autem de consuetudine cunctis Religiosis utriusque sexus communi, qualis est de recitandis Horis privatim: Quis enim auderet dicere, ut recte notat Felix Potestas *loc. cit. num.* 429. consuetudinem recitandi Horas Canonicas privatim obligare Religiosos Viros, et Moniales omnes, exceptis Clarissis strictioris Regulae prae aliis? Cum enim in vetustissimis sciri non possit, a quo sit orta consuetudo, *l. Si arbiter* 28. *ff. de probat.* attendenda est observantia, quae declarat hujusmodi consuetudinem obligare. Immo potest observantia constituere Jus, et facere, quod id obliget, quod de se non obligat, *l. quod Societas* 1. §. *quibus: et l. Nulli* 3. *ff. Quod cujusque univers.* Hinc quamvis non constet, an consuetudo praedicta recitandi Divinum Officium sit introducta animo obligandi, obligat nihilominus, quia observantia ita declarat, et decernit.

Moniales Choristae propter imperitiam donec 4 discant expedite legere, judicio Praelatorum, et Confessariorum, vel Abbatissarum satisfaciunt dicendo Officium laicarum; Sic concessit Monialibus Clarissis sub cura Fratrum Minorum degentibus, et per communicationem aliis Clemens VII. *in compend. Privilegior. verb. Moniales* §. 20. et refert etiam Tambur. *de Jure Abbatissar. disp.* 15. *quaesit.* 1. *n.* 10. Insuper Innocentius IV. per Bul- 5 lam 10. apud Pellizzar. *cap.* 6. *n.* 16. et Felicem Potest. *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 430. concessit Monialibus sub cura Fratrum Minorum degentibus, et per communicationem aliis, ut in casu, quo ex rationabili causa recitare non possint Horas Canonicas, satisfaciant recitando Officium Sororum Laicarum. Causa autem rationabilis erit, si Monialis sit nimis agitata scrupulis, si capitis indispositionem patiatur, si sit nimis defatigata ex aliquo extraordinario labore, aut extraordinariam aliquam occupationem habeat, et hujusmodi: Sic citati Doctores. Vide verb. *Infirmus a num.* 10. Moniales in recitando *Confiteor* nihil mutare pos- 6 sunt, neque dicere *Tibi Mater*, *Vobis Sorores*, sed debent dicere, ut in Breviario *Tibi Pater*, *Vobis Fratres. Sac. Congr. Rit.* 18. *August.* 1629.

Moniales Clarissae, et Tertii Ordinis, sive sint 7 sub cura Fratrum Minorum, sive sub Ordinariorum, aut aliorum Religiosorum cura, possunt uti Breviario, vel Patrum Conventualium, vel Patrum Observantium: *Eadem Sacra Congr.* 30. *August.* 1687. *in Rubric. particul. Breviar. Franciscani n.* 141.

Indulgentiae generatim concessae Ecclesiis Fra- 8 trum pariter et Monialium, tum in diebus Festis Sanctorum Ordinis, tum in aliis hujusmodi solemnitatibus cunctae aeque obtineri queunt a Christifidelibus visitantibus Ecclesias Monialium, quae subsunt gubernio Ordinariorum: *Ex decreto Sacr. Congregat. Reliquiis, et Indulgentiis praepositae die* 27. *Februar.* 1673. *ad instantiam Praefecti Sacrarii Apostolici per viam declarationis expedi-*

*to in Rubr. particularib. Breviar. Franciscan.*
*n.* 160. Vide verb. *Indulgentia art.* 5. *num.* 19.
*et* 20.
9 Moniales ex dispositione Concilii Tridentini
*sess.* 25. *de Regularib. et Monialib. c.* 10. debent
saltem semel singulis mensibus confiteri, et Sa-
cram Eucharistiam sumere, ibi: « Attendant di-
ligenter Episcopi, et ceteri Superiores Monaste-
riorum Sanctimonialium, ut in Constitutionibus
earum admoneantur Sanctimoniales, ut saltem se-
mel singulis mensibus Confessiones peccatorum
faciant, et Sacrosanct. Eucharistiam suscipiant ».
10 Unde quamvis ex dict. verb. *Admoneantur* Do-
ctores apud Barbosam *in d. Concil. Trident. cit.*
*sess.* 25. *cap.* 10. *n.* 3. colligant, Concilium ibi
non obligare sub peccato mortali, Cajetanus ta-
men, Navarr. Dicastill. et alii, quos refert, et se-
quitur Clericatus *de Eucharist. Sacrament. decis.*
49. *n.* 14. dicunt, Moniales teneri sub mortali ad
menstruam Confessionem, et Communionem: *arg.*
*Clement. Ne in agro* 1. §. *Sane, de statu Mona-*
*chor.* ubi praecipitur Monachis, ut singulis men-
sibus crimina sua confiteantur, et Sacram Eucha-
ristiam suscipiant, quam Clementinam comprehen-
dere etiam Moniales tenent plures Doctores.
11 Moniales speciali puritate mentis existentes, et
ferventiori spiritu pollentes possunt a Superiori-
bus, seu Confessariis etiam ad Communionem quo-
tidianam admitti; Sic expresse *Sac. Congr. Conc.*
12. *Febr.* 1679. in Decreto circa Communionem
quotidianam approbato ab Innocentio XI. et ad
litteram relato sub verb. *Eucharistia n.* 41. Vide
12 ibi, *n.* 40. *et* 41. Nullatenus tamen permitti de-
bet in feria sexta Parasceve: *Sacr. Congr. Conc.*
*in cit. Decret.*, *et Sac. Congreg. Rit.* 9. *Maii* 1606.
*et* 19. *Februar.* 1622.
13 Moniales nequeunt se facere adscribi in Socie-
tatibus Rosarii, Chordae, Cincturae, et hujusmo-
di: *Sac. Congregat.* apud Pignatell. *tom.* 6. *con-*
*sult.* 85. *n.* 213. ibi: *All' Arcivescovo di Zara a'*27.
*d' Ottobre* 1593. « Non permetta, che le Monache
si facciano scrivere tra le Consuore delle Compa-
gnie del Rosario, o del Cordone, o d' altre.
14 Sacra Congregatio Concilii censuit *in Placenti-*
*na* 9. *Decemb.* 1615. per Episcopum fieri posse
praeceptum Regularibus, ne absque sua licentia ac-
cedant ad Ecclesias Monasteriorum Monialium pro
celebrandis ibidem Missis, apud Pignatell. *loc. c.*
*n.* 165.
15 Regulares non debent inservire pro Cappellanis
in Ecclesiis Monialium, nisi in casu magnae pe-
nuriae Sacerdotum Saecularium, et tunc Religio-
sus deputandus de consensu sui Superioris debet
esse aetate, ac moribus gravis, nec tractare, et
loqui potest cum Monialibus: *Sacra Congr. Epi-*
*scop.* in *Sulmon.* 27. *April.* 1604. in *Parmen.* 14.
*Jul.* 1607.
16 Unde, si Regularibus ab aliquo Testatore repe-
riatur injunctum onus celebrandi in Ecclesiis Mo-
nialium, tale onus potest, immo, et debebit tran-
sferri ad eorum Ecclesiam, vel alibi, pro ut lau-
data *Sac. Congr. Episc. rescripsit Patriarchae*
*Veneto* 15. *Jun.*, *et* 8. *Augusti* 1592. apud Mo-
nacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 23. *n.* 2.
Episcopus potest prohibere Presbyteris Saecu- 17
laribus, ne celebrent in Ecclesiis Monialium exem-
ptarum, et Regularibus subjectarum. *Sacra Con-*
*greg. Conc. in Hyeracen. Visitationis* 26. *Januar.*
1692. *in responsione ad septimum.* Capellanus au- 18
tem sufficit, quod approbetur a Superiore Mona-
sterii, ut *in d. Hyeracen. in responsione ad no-*
*num,* apud Monacell. *loc. cit. n.* 4.
In Ecclesiis Monialium non possunt sepeliri ca- 19
davera Saecularium absque licentia Sacrae Con-
gregationis, et Monialium copulativa; Sic pluries
decrevit *Sacra Congreg. Episcop.* et signanter in
*Montefeltrinen.* 21. *Novemb.* 1603. in *Gravinen.*
1. *Octobris* 1650. *in Foro sempronien.* 23. *Au-*
*gusti* 1652. *et in Maceraten.* 8. *Novembr. ejusdem*
*anni* 1652. quae decreta iterum probavit *eadem*
*Sacr. Congregat. Episcop.* in *Vercellen.* 18. *Maii*
1695. *non obstante solito, referente Eminentiss.*
*Cardin. Pamphil. et in Mantuana* 14. *Martii* 1697.
Ponente Eminentissimo Acciajolo, *et in Cameri-*
*nen.* 6. *Mart.* 1713. Ponente Eminentissimo Cor-
sino.
Licentia Sacrae Congregationis requiritur etiam 20
pro fabricando in Ecclesiis Monialium sepulcro:
*Eadem Sacr. Congr. Episcoporum* in *Ferrarien.*
13. *Jul.* 1604. Et concedi solet personis beneme- 21
ritis, vel cum eleemosyna competenti: *Eadem Sa-*
*cra Congregat. Episcopor.* in *Messana* 6. *Augusti*
1601. *et in d. Camerinen.* 6. *Mart.* 1713. Ponen-
te Eminentissimo Corsino. Et tunc Officium facit 22
Parochus usque ad portam Ecclesiae, et non ul-
tra: *Eadem Sacr. Congr. Episcop. in una Obser-*
*vantium* 5. *Jun.* 1615.
Nulla adest prohibitio sepeliendi Moniales in 23
Ecclesia exteriori, ubi est in usu: *Eadem Sacra*
*Congr. in una Carmelitarum* 20. *Septembr.* 1594.
Sed ubi non est in usu, debet fieri secreto de no- 24
cte, et cum solo Sacerdote, ac Ministris necessa-
riis: *Eadem Sacr. Congregat. in Cremonen.* 15.
*Mart.* 1595. Nec non cum licentia Superioris: *Ea-* 25
*dem Sacr. Con. in dict. Carmelitarum* 20. *Sept.*
1594. Et in omni casu debent Moniales deferre 26
cadaver usque ad portam Clausurae: *Eadem Sa-*
*cra Congr. in Torcellen.* 14. *Decemb.* 1618. et
*in Astoricen.* 13. *Januar.* 1623.
Moniales non possunt habere prospectum, nec 27
retinere Crates correspondentes in Ecclesia Pre-
sbyterorum Saecularium, sive Regularium pro au-
dienda Missa, sub praetextu, quod non possint ob
illarum paupertatem manutenere Capellanum; et
Episcopus, ubi inveniat adesse, et retineri, debet
omnino mandare, quod removeantur: *Saer. Con-*
*gregat. Episcopor. in Trojana adversus Moniales*
*Annunciatae Foggiae ad relationem Eminentissi-*
*mi Petrucci* 27. *Febr.* 1693. quae cum parere di-
stulissent variis excusationibus, iterum recurren-

tibus Canonicis Collegiatae in quorum Ecclesia
prospectus in vim concordiae retinebatur: *Eadem
Sacra Congreg.* 16. *Novembr.* 1696. rescripsit:
« Episcopus omnino intra mensem Decreta Sa-
crae Congregationis exequatur, et procedat ad de-
structionem transitus ».
28 Moniales nequeunt uti Confessionario pro locu-
torio: Sic express. *Sac. Congr. Episc. de man-
dato Clementis XI. in Epist. Encyclica sub* 30.
29 *Octobr.* 1706. Nec etiam possunt uti Fenestrella
Communionis ad loquendum cum exteris: *Eadem*
30 *Sacr. Congr. in dicta Epistola Encyclica.* Sub tali
prohibitione comprehenduntur Confessarii etiam
Regulares cujuscumque Ordinis: Sic declaravit *ea-
dem Sacra Congregat. Episcop.* 31. *Mart.* 1707,
ut patet in Epistola directa Eminentissimo Ar-
chiepiscopo Mediolanensi impressa in Synodo Ale-
xandrina *fol.* 539.
31 Fenestrella Communionis deservire non potest
pro Confessionario, neque per modum provisio-
nis; *Sac. Congr. Episcop. in una Burgi S. Dom-*
32 *nini* 9. *Augusti* 1601. Ibi ministratur Chrisma
Monialibus, et aliis in clausura degentibus: *Eadem*
33 *Sacra Congr. ibidem*: Item velum Profitentibus,
et consecratio Professis; *Sacra Congr. Episcopor.*
34 *in Bononien.* 17. *Septembris* 1617. Alias debet
esse semper clausa fenestrellis ligneis interius, et
35 exterius; *Eadem Sacr. Congr. ibidem.* Debet esse
lata palmo integro, et alta dimidio: *Sacra Cong.*
36 *Episcopor. in Pisana* 13. *Jul.* 1618. Et ita re-
stringi, ut non possit ad alium usum deservire:
*Eadem Sacra Congr. Episcopor. in Marsicana* 5.
37 *Decembris* 1610. Clavis fenestrellae Communionis
debet semper retineri ab Abbatissa Monasterii:
*Sacr. Congr. Episcop.* 30. *Octobr.* 1706. in dicta
Epistola Encyclica.
38 Collocutorium nullo modo debet esse in secun-
do Piano; *Sacr. Congr. Episcop. in Casalen.* 6.
39 *Mart.* 1612. Neque in Ecclesia: *Eadem Sacr. Con-
gregat. Episcopor. in Perusina* 17. *Februarii* 1587.
40 Moniales nequeunt uti pro collocutorio Rota, vel
Cratibus in Ecclesia existentibus; *Sac. Congregat.
Episcopor. in Eugubina* 22. *Septembris* 1651. cum
mandato carcerandi illos, qui ibi deprehenderen-
tur in fragranti: *Eadem Sac. Congreg. Episc. in
Caesenaten.* 7. *Febr.* 1653.
41 Monialium famuli, et famulae habitantes in Man-
sionibus intra atria Monasteriorum tenentur reci-
pere Sacramenta ab illis Parochis, in quorum Pa-
rochia sita sunt Monasteria: *Sacra Cong. Concil.
in Ulixbonen. Occidentalis* 19. *Septemb.* 1722. et
jam decreverat *in Leodien.* 14. *Aprilis* 1685. *et in
Spoletana* 19. *Aprilis* 1691. ubi etiam, quod ad di-
ctos Parochos spectat eos associare ad sepulturam.
42 Monialis Professio irrita est, quando sit postea
Hermaphrodita: *Sacra Cong. Conc. in Spoletana*
14. *Martii* 1722. *in responsione ad primum du-
bium*, quo casu restituenda est ei dos: *Ead. Sacr.
Congr. ibid. in responsione ad secundum dubium.*
43 Fenestrae particularium claudi debent, si pro-
spectum habeant in clausuram Monialium: *Sacra
Congr. Episcop. in una S. Benedicti* 15. *Januar.*
1602. *et in Mediolanen.* 6. *Martii ejusdem anni*
1602. et saepe alibi. Cum cautela tamen, si do-
mus erant Monasterii, vel si via est intermedia:
dubium enim est, an de jure cogi possint: *Eadem
Sac. Cong. Episc. in Agrigentina* 23. *Apr.* 1602.
apud Nicol. *in Floscul. verb. Fenestrae n.* 2.
Fenestrae vero, et quaevis alia foramina Regu- 44
larium spectantia in hortum, vel clausuram Mo-
nialium omnino claudenda sunt: *Ead. Sac. Cong.
Episcop. in Ameliensi* 23. *Decembris* 1603. *et in
Neapolitana* 2. *Decembr.* 1639. Fenestrae tam al- 45
tae sint, ut ad lumen tantum serviant; *Ead. Sac.
Cong. Episc. in una Civitatis Castelli* 12. *Martii*
1601. Nec tolerari debet, quod propter vicinita- 46
tem, et correspondentiam fenestrarum Moniales
possint videre vicinos, vel videri: *Eadem Sacra
Congr. Episcop. in Nicostrat.* 16. *Augusti* 1594.
Cella vacans assignari debet secundum antiani- 47
tatem: Nec Superior Regularis potest aliter ordi-
nare: *Sac. Congr. Episc. in Ferrarien.* 3. *Junii*
1597. *in Urbinaten.* 8. *Februarii, et in Januen.*
5. *Sept.* 1692. *et* 5. *Julii* 1693. Et antianitas in- 48
cipit a die Professionis, non Habitus suscepti: *Ea-
dem Sac. Cong. in Paduana de an.* 1608 5. *Julii*
1645. *in una Augustinens. Lombard.* 7. *Januarii*
1660. *in una Observant.* 21. *Aug.* 1654. et saepe
alibi. Non obstantibus mandatis Superiorum: *Ead.* 49
*Sac. Cong. in Mediolanen.* 5. *Febr.* 1601. *in Fa-
ventina* 29. *Aprilis* 1603. *in Aversana* 26. *Jan.*
1604. *et* 20. *Junii* 1648. Nisi in aliquo Monaste- 50
rio adesset consuetudo immemorabilis, quod Cel-
lae vacantes distribuantur, et assignentur ad arbi-
trium Abbatissae, et discretarum: *Eadem Sacra
Congr. Episcop. in Mutinen.* 24. *Jan.* 1653.
Concedi potest Moniali Cellam aedificare, eaque 51
uti sua vita durante, vel alia a suis consanguineis
aedificata: *Ead. Sac. Congreg. Episc. in Caesena-
ten.* 2. *Jan.* 1601. *in Ulixbonen.* 16. *Jan. ejusd.
anni, in Mantuana* 14. *Febr. ejusdem anni, in
Mexicana* 31. *Maii* 1602. *in Eugubina* 15. *Dec.*
1603. *in una Civitatis Angelor. Indiar.* 8. *Aprilis*
1606. et saepe alibi. Nec debet ab ea removeri 52
pro faciendo valetudinario: *Eadem Sac. Congreg.
Episc. in Assisien.* 9. *Febr.* 1624. *in Caesaraugu-
stana* 11. *Maii* 1635. Non potest tamen illam ven- 53
dere: *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Mediolan.* 8.
*Novembris* 1625. Licet vellet applicare pretium in 54
utilitatem Monasterii: *Ead. Sac. Cong. in d. Me-
diolan.* Nisi de licentia Sacrae Congregationis, et
consensu Monialium: *Ead. Sac. Congr. Episc. in
una Venetiarum* 3. *Maii* 1647.
Neque potest decernere, quod Monialis antia- 55
na, quae cellam optare velit, teneatur aliquid sol-
vere; *Ead. Sac Congr. Episcop. in Januen.* 22.
*Decemb.* 1620. Quod servari debet etiam in casu
permutationis, ne via fraudibus aperiatur: *Ead.
Sac. Cong. Episc. in Neapolit.* 17. *Nov.* 1628.
Monialium nulli conceditur facultas disponendi 56

de cellis suis post obitum, sed eae, dum vacaverint, Superiorum arbitrio aliis Monialibus in Ordine superioribus distribui debent: *Sac. Congreg. Concil. in Aversana* 26. *Januar.* 1604. apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Moniales num* 20. *et lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 44. *n.* 59. ubi dicit, id etiam decisum fuisse *in Mutinensi* 19. *April.* 1615. Et tanto minus disponendi de suis bonis ea relinquendo huic, vel illi Moniali, cum id sit contra votum paupertatis, ut notant communiter Doctores.

57 Moniales non debent dormire associatae: *Sacr. Cong. Episc. et Regul.* 21. *Maii* 1615.

58 Moniales diebus bacchanalium, nec unquam, uti debent Habitu virili, neque arma cujusvis speciei tractare. *Sac. Congr. Episc. in Ferrar.* 27. *Apr.* 1604. ibi: « Prohibeant Ordinarii, ne Moniales Monasteriorum, tam eis, quam Superioribus Regularibus subjectorum in bacchanalibus, vel aliis temporibus recreationis utantur Habitu virorum, neque cujusvis speciei armis se accingant: Est enim hoc odibile Deo, ut habetur *in Deuter.* 22. *ibi:* Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit haec ».

59 Monialibus non committitur clavis custodiae Sanctissimi Sacramenti, sed penes eum Sacerdotem semper esse debet, ad quem spectat cura illud administrandi: *Sac. Cong. Conc. in Vallisoletana* 12. *Jan.* 1604. Monialium in Monasteriis
60 Reliquiae asservari non debent, sed in exterioribus Ecclesiis. *Sac. Congr. Conc. in Faventina* 7. *Martii* 1617.

61 Dies Festus titularis quoties modeste, et sine abusu celebretur, non potest Monialibus prohiberi, ne illum solemnizent: *Sac. Congr. Concil. in Hyeracen. Visitationis* 21. *Jan.* 1692. *in responsione ad* 11. Prohibetur in Ecclesiis Monialium
62 cantus simplex, vel figuratus Musicorum exterorum: *Sac. Cong. Episc. et Regul. in Decretis generalibus editis sub Greg. XIII.* relatis a Pignat. *to.* 6. *cons.* 85. *n.* 98. et in aliis Decretis relatis a Barb. *l.* 1. *Jur. Eccles. univers. c.* 44. *num.* 61. et in aliis posterioribus relatis a Gavant. *Manual. Episc. verb. Monialium communes leges in addit. num.* 6. Crispin. *de visit. part.* 1. §. 42. *n.* 28.

63 Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis Monialium etiam interioribus canatur ab ipsis musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculae, et verba spiritualia sint, sicuti potest id prohibere in omnibus Ecclesiis, et Oratoriis publicis; non obstante quacumque contraria consuetudine, censuit *Sac. Cong. Rit. in Hispalen.* 3. *Sept.* 1695. *et* 24. *Nov.* 1696. referente Eminentiss. Cardin. Colloredo *in responsione ad quartum*; quia cantus hujusmodi est contra Ritum Ecclesiae.

64 Moniales in Refectorio communi comedere, et in loco etiam communi laborare debent; *S. Congr. Conc. in Messan.* 1. *Augusti* 1603. Monialibus 65
prohibetur cibum exteris parare, aut esculenta vendere, exceptis tamen rebus minimi momenti, pro infirmis scilicet parentibus, ac consanguineis dumtaxat: *Sac. Cong. Conc.* 1. *Julii* 1606.

Moniales, completo Officio, possunt recitare aliquem Psalmum, Orationem, vel Collectam, quia hoc non est Officio addere; *Sac. Rit. Cong.* 12. 66
*Jan.* 1600. Moniales, quae Breviario Romano uti 67
consueverunt, non sunt compellendae ad recipiendum Monasticum: *Ead. Sac. Cong.* 6. *Maii* 1622.
Moniales ipsae tenentur legere, vel cantare cantu 68
firmo Divinum Officium, non vero earum Capellani: *Ead. Sac. Rit. Cong.* 11. *Maii* 1635. Monia- 69
les nec ad Chorum, nec ad Professionem admitti debent, nisi legere noverint: *Sac. Cong. in Girgensi* 22. *Januarii* 1604.

Moniales nequeunt esse commatres etiam per 70
Procuratorem: *Sac. Cong. Conc. in Mediolanen.* 3. *Octobris* 1787. ubi id prohibuit pro omnibus Regularibus: Vide verb. *Baptismus art.* 7. *a n.* 41. *ad* 47. ubi ad id adducuntur Canones, Concilia, et Synodi.

Propter inconvenientia secuta ex parvis Cani- 71
culis, qui voluptatis gratia tenebantur in Monasteriis Monialium, facta fuit circa id prohibitio generalis, ne amplius intus habeantur, neque masculi, neque feminae: *Sac Congr. Episcop. et Regul. in Neapolitana* 12. *Julii* 1592. *in Mutinensi* 3. *Februarii* 1597. *et in Justinopolitana* 22. *Septembris* 1651.

* In Monasteria Monialium introduci pueros, et 72
puellas teneilae aetatis vetandum est, ex more Romae obtinente. *Instit. Eccles.* 29. §. 24 *.

Monialium, et Monacorum cohabitatio apud Ma- 73
ronitas usu recepta, prohibetur: Bened. XIV. to. 1. Constit. 31. incip. *Singularis* §. 8.

Anglicanarum virginum a patris ob catholicam 74
Fidem expulsarum Institutum utile censetur, et Episcopis commendatur; earum tamen Conservatoria a Sede Apostolica non approbantur tamquam vera Monialium Monasteria, sed tolerantur: Benedict. XIV. tom. 3. Constit. 7. incip. *Quamvis justo.* Non sunt verae Religiosae, earumque vota sunt tantum simplicia: Ordinariae Episcoporum auctoritati subsunt, et ab iis Confessarios, et Directores spirituales accipere debent. *Ibid.* §. 13. 14. Superiorissis earum non licet virginem ullam ad Professionem admittere inconsulto Episcopo. *Ibid.* §. 18.

Alia de Monialibus. Vide Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *per totum*, Barbosam *lib.* 1. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 44. *per totum*, Donatum *tom.* 4. *prax. Rer. Regul. tract.* 4. *qu.* 5. *per tot.* ubi plurima ad rem afferuntur Decreta Sacrae Congregationis, et vide ea, quae scripta sunt verb. *Regulares art.* 1. *per tot.* et signanter a *n.* 73.

# MONITORIUM

## SUMMARIUM

1. Monitorium quid sit? — 2. Monitoria concedere potest in toto Orbe Summus Pontifex. — 3. Item Episcopi in suis respectivis Dioecesibus. — 4. Item Vicarius Generalis Episcopi vigore suae generalis Commissionis. — 5. Item Vicarius Capitularis Sede vacante. — 6. Item Vicarius Apostolicus. — 7. Item Legati a latere, et Nuntii Apostolici. — 8. Talia Monitoria nequeunt concedere Abbates, aliique Praelati Ordinarii etiam exempti Episcopo inferiores, et immediate Sedi Apostolicae subjecti, ac nullius Dioecesis. — 9. Possunt tamen talia Monitoria concedere Generales Religionum, eorumque Visitatores, et Provinciales pro suis subditis: Non vero Superiores locales. — 10. Posse autem Superiores locales Monitoria edere in suis Conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus, aut scripturis deperditis, vel subtractis, sed pro aliis delictis, tenent multi. — 11. Monitoria pro revelandis rebus occultis conceduntur solum in subsidium, quando scilicet deficiunt probationes, et veritas alio modo haberi non potest. — 12. Monitoria hujusmodi sunt concedenda solum illi, cujus interest, non autem aliis. — 13. Hinc, si essent concessa absque petentis interesse, essent revocanda. — 14. Monitoria hujusmodi non possunt concedi pro qualibet parva re. — 15. Hinc Romana Curia non concedit Monitoria, nisi sub conditione, quod res perdita, seu subtracta ascendat ad valorem quinquaginta aureorum, sive scutorum monetae, licet fuerint separatim subtracti. — 16. Potest tamen aliqua res in se parva, et levis esse gravis, et non vulgaris in Jure ex circumstantiis, adeoque sufficiens ad concedendum Monitorium. — 17. Item si plures grave damnum intulerint, non simul, sed separatim, et singuli parum acceperint non pertingens ad peccatum mortale, tunc adest sufficiens causa concedendi Monitorium sub poena excommunicationis obligans singulos ad restituendum, et revelandum. — 18. Monitoria hujusmodi non possunt concedi in Criminalibus. — 19. Hinc petenti copias revelationum dari potest juramentum, quod illis non utetur, nisi in Judicio civili. — 20. Et si revelationes contineant infamiam, vel aliquid aliud, ex quo oriri possit scandalum, non debent concedi, sed monito detentore, si restituere nolit, repetitis testibus cum juramento poterit excommunicari. — 21. Monitoria hujusmodi non sunt concedenda, quando certae sunt personae. — 22. Monitoria hujusmodi possunt concedi, tam ante coeptam litem, quam ea pendente, dum probationum terminus non elabitur. — 23. Monitoria hujusmodi potest promulgare ex Officio Judex Ecclesiasticus, etiam nemine petente. — 24. Monitoria hujusmodi non sunt concedenda ad instantiam nominatim excommunicati, seu publici, aut notorii peccatoris. — 25. Monitoria hujusmodi publicantur tribus festivis diebus, exceptis solemnioribus. — 26. Adducitur modus fulminandi excommunicationem Monitorii. — 27. Monitorii vi nemo tenetur seipsum patefacere, aut denunciare. — 28. Qui tamen alienam rem surripuit, tenetur procurare, ut res restituatur Domino per fidelem amicum, aut per Confessarium. — 29. Non tenetur autem alienam rem restituere, neque vi Monitorii, si effectus sit impotens ad solvendum, dummodo habeat animum restituendi cum primum possit. — 30. Neque vi Monitorii restituere tenetur, si talem rem retineat in justam compensationem. — 31. Neque scientes hujusmodi detentorem tenentur vi Monitorii eum denuntiare, si sciant eum talem rem retinere ob justam compensationem, aut non restituere ob impotentiam. — 32. Tenentur autem scientes revelare, et denunciare eum, si solum habet impotentiam ad restituendum, seu justum titulum compensationis quo ad partem, et non quoad totum. — 33. Item scientes eum denuntiare tenentur, si dubitent de justitia compensationis, aut de impotentia restituendi, nisi rationabiliter deponant dubium. — 34. Nemo tenetur vi Monitorii alium denuntiare, quando ex denuntiatione prudenter timet sibi, aut suis usque ad quartum gradum aliquod grave damnum. — 35. Nec quis tenetur ex vi Monitorii denuntiare conjunctos intra quartum gradum, etiamsi non adsint alii testes. — 36. Qui inhabiles sunt ad testimonium ferendum, ut infames, et hujusmodi, tenentur revelare, praesertim cum deficiunt aliae probationes. — 37. Monitorii vi revelare nemo tenetur id, quod duntaxat scit sub secreto naturali. — 38. Excipe tamen casus: in quibus agatur de impediendo futuro damno Reipublicae, aut tertiae privatae personae, quod aliter evitari non possit, aut de revelando impedimento occulto dirimente Matrimonium. — 39. Nemo tenetur denuntiare ea, quae non scit. — 40. Unde nemo revelare tenetur ea, quae audivit a personis levibus, vel ignotis, aut nihil certum scientibus. — 41. Neque quis revelare tenetur, quae audivit ab eo, qui jam denuntiavit. — 42. Nemo denuntiare tenetur id quod in Judicio probare non potest. — 43. Excipiuntur tamen aliqui casus respicientes alias materias, qui assignantur usque *ad* n. 46. — 47. Non tenetur denunciare vi Monitorii ad finem restitutionis, qui rite rem praescripsit. — 48. Non tenetur denunciare, qui rem habet sibi debitam, quamvis adsint Creditores ipso anteriores. — 49. Nec etiam tenetur denunciare, qui bona fide rem alienam pretio numerato emit a latrone, negata, aut non sperata refusione pretii. — 50. Detinens mala fide scripturam alienam, quatenus eam abstulit, tenetur vi Monitorii eam reddere Domino cum aequali suo damno, aut paulo majori, non tamen cum suo damno longe majori damno ipsius Domini. — 51. Si injustus detentor possit suam infamiam, seu suum majus damnum evitare restituendo scripturam medio secreto amico, aut prudenti Confessario, tenetur omnino restituere, alias, ultra grave peccatum, incurrit excommunicationem. — 52. Detinens bona fide scripturam alienam non tenetur eam reddere cum suo, aut suorum notabili damno, etiam minori damno Domini scripturae. — 53. Si autem dictus bonae fidei detentor possit suum, aut suorum notabile damnum evitare restituendo per se, aut medio secreto amico, seu prudenti Confessario, vel alio modo, tenetur ex justitia id facere, quando advertit scripturam esse alienam; alias tenebitur ad omnia damna, quae sequentur a die habitae notitiae, seu factae advertentiae, quod scriptura esset aliena. — 54. Detinens Scripturam publicam continentem acta producta, et effecta in Judicio tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti et testis eam revelare. — 55. Detinens scripturam communem reo, et actori, quatenus spectat ad Jus utriusque, non tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare, quando inservire potest pro Jure alterius contra Jus proprium. — 56. Detinens scripturam propriam spectantem ad suum Jus, et sua bona, non tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare. — 57. Detinens scripturam spectantem ad Jus, et bona actoris, si sit certus de sua justitia, et quando actor, attenta ejus potentia, et opulentia, uteretur injuste tali scriptura contra ipsum, tunc, durante eo periculo, non tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare. — 58. Secus autem si sit solum dubius. — 59. Et a fortiori tenetur detinens dictam scripturam actori consignare, et testis revelare, si actor habet Jus quamvis litigiosum ad rem, ad quam inservit scriptura. — 60. Detinens transumptum non authenticum scripturae spectantis ad actorem non tenetur vi Monitorii illud consignare, sicuti nec te-

stis revelare. — 61. Sciens aliquem detinere scripturam alienam, ex quo, ipso solo praesente tamquam confidente, communicavit dictam scripturam cum suo Advocato, vel Procuratore, non tenetur vi Monitorii revelare. — 62. Cum quis, ne Creditores aliqua sua bona adjudicent, illa vendit in confidentia cuidam suo amico, hic amicus, si talis venditor monitus nolit satisfacere Creditoribus, et nullum ipsi sequatur notabile damnum, tenetur vi Monitorii revelare talia bona. — 63. Nemo tenetur denunciare vi Monitorii, quando tempore pubblicationis, et excommunicationis degebat extra Territorium Episcopi excommunicantis. — 64. Qui autem ad dictum Territorium revertitur, seu ibi domicilium figit eodem facta tertia Monitorii promulgatione, tenetur revelare, si Monitorii sit certior effectus. — 65. Item denunciare tenetur, qui exit e tali Territorio jam facta prima Monitorii promulgatione, licet exeat animo non revertendi, sed perpetuo alibi habitandi. — 66. Item a fortiori tali Monitorio ligatur reus delicti, propter quod promulgatum est Monitorium, etiamsi promulgatum sit post ejus discessum a tali Territorio. — 67. Superiores Regulares possunt suos subditos per Monitorium citare, et Censuris ligare ubicumque etiam extra eorum Territorium existant, sive deliquerint extra, sive intra eorum Territorium. — 68. Regulares scientes rem, de qua loquitur Monitorium Episcopi, non tenentur denunciare; et si non revelant, non sunt excommunicati. — 60. Obligati ad denunciandum, si non denunciant intra terminum praefixum in Monitorio, peccant mortaliter, et incurrunt excommunicationem, nisi ignorent Monitorium, vel si sint legitime impediti, aut alia justa caussa excusentur. — 70. Qui autem intra terminum praefixum non revelarunt ob ignorantiam Monitorii, vel ob legitimum impedimentum, aut ob aliam justam caussam, istis cessantibus, tenentur revelare etiam elapso dicto tempore. — 71. Mortuo Superiore, etiam Papa, intra terminum Monitorii, seu Edicti, expirat Monitorium, seu Edictum, sicuti etiam expiret, si Superior Jurisdictionem amittat. — 72. Si autem Censura jam fuerit contracta ante Superioris mortem, non tollitur per ejus mortem, sed per absolutionem, quae in Monitoriis solet reservari, et a nullo potest impendi, nisi satisfacta parte. — 73. Qua satisfactione peracta, seu obedientia praestita, etiam Executor monitorialium Papalium potest ab ea absolvere, etiam Confessarii privilegiati, et Regulares. — 74. Ab excommunicatione vero lata, et sibi specialiter reservata in Monitorio ab Episcopo non possunt Regulares absolvere sine speciali ejusdem facultate. Sed potest absolvere solus ipse Episcopus, vel ejus delegatus, vel ejus successor. — 75. Subnectuntur Addit. ex aliena manu ad n. 84.

1 Per Monitorium intelliguntur hic specialiter Monitoriales litterae, seu Edicta, quae a legitimis Ecclesiae Superioribus eduntur, seu conceduntur pro rebus, aut scripturis deperditis, aut subtractis, vel occultatis, ad finem obligandi ad restitutionem illas habentes, et ad revelationem id certo scientes, sub poena excommunicationis majoris latae sententiae ipso facto incurrendae, restitutione, vel revelatione non fa-
2 cta intra praefixum tempus. Talia Monitoria concedere potest in toto Orbe Summus Pontifex: *Cer-*
3 *tissima*. Item Episcopi in suis respective Dioecesibus: Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.*
4 3. *et Communis Doctorum*. Item Vicarius Generalis Episcopi vigore suae generalis commissionis: Nicol. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 8. *n.* 94. ubi adducit ad hoc duplicem Sacrae Congregationis Cardinalium declarationem super dictum cap. Concil. quarum prima haec verba continet: « Vicarius Episcopi potest concedere litteras Monitoriales, de quibus in praesenti Decreto ». Secunda haec alia verba continet: « Vicarius generalis Episcopi potest has excommunicationes decernere, adhibita causae cognitione, nec indiget speciali mandato Episcopi »: et sic, pluribus citatis, tenet Barbosa supra dict. *cap.* 3. *Trident. n.* 5. contra Ugolin. Narbon. Campanil. et alios existimantes Vicarium Generalem Episcopi non posse ex generali commissione hujusmodi Excommunicationes, seu Monitoriales litteras decernere.

5 Item talia Monitoria concedere potest Vicarius Capitularis, Sede vacante; quia ad Capitulum transeunt omnia, quae sunt Jurisdictionis necessariae, ut est excommunicationis promulgandae facultas, et sic expresse respondit Sacra Congregat. Concilii apud Garciam *de Benefic. part.* 5. *cap.* 8. *n.* 94. et Barbosam *de Offic. et potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 96. *n.* 7. ibi: « Stante hac declaratione quaerebatur, an eadem potestas competat Vicario Capituli Sede vacante? Congregatio censuit affirmative, quia ad Capitulum transeunt ea, quae sunt Jurisdictionis necessariae, ut est Excommunicatio etc. ». Et sic tenent communiter Doctores cum Barbosa *d. alleg.* 96. *n.* 10. et super Trident. *d. sess.* 25. *cap.* 3. *n.* 6.

Item talia Monitoria praevia causae cognitione, 6
potest concedere etiam Vicarius Apostolicus, ut expresse decrevit *Sac. Congreg. Concilii sub die* 26. *Octobris* 1590. apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Monitoria* n. 1. *et cit. alleg.* 96. *n.* 10 Theophil. Raynaud. *de Monit. Eccles. p.* 1. *c.* 1. *q.* 10. *vers. Omnia.*

Item talia Monitoria possunt concedere Legati 7
a Latere, et Nuncii Apostolici: Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 11., et super Trid. *cit. cap.* 3. *n.* 8. Raynaud. *loc. cit. quaest.* 10. *in princip.* Aloysius Riccius *in praxi fori Eccles. resolut.* 235. *n.* 2. Lazar. *de Monitor. sect.* 1. *qu.* 5. Guttier. *Canon. lib.* 1. *cap.* 11. *a n.* 5. Ugolin. *de potest. Episc. cap.* 46. *in princip.* Escobar *in tractat. select. tract.* 2. *part.* 1. §. 3. *n.* 60., et alii.

Talia autem Monitoria nequeunt concedere Ab- 8
bates, aliique Praelati Ordinarii etiam exempti Episcopo inferiores, et immediate Sedi Apostolicae subjecti, ac nullius Dioecesis, sed pro illis obtinendis debent eorum Subditi Sedem Apostolicam adire, ut declaravit *Sacra Congreg. Concilii* 22. *Januar.* 1598. apud Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 11. *num.* 13. et referunt etiam sic decisum Barbosa *in Summa loc. cit. n.* 3. *super Trid. loc. cit. n.* 9. *in d. allegat.* 96. *n.* 12. Ugolin. Garcias, Campanil. et alii ibi citati.

9 Possunt tamen talia Monitoria concedere Generales Religionum, eorumque Visitatores, et Provinciales pro suis subditis, non vero Superiores locales, ut Priores, Guardiani, et alii similes, qui alios Superiores majores habent subtus Generalem, quia Superiores locales non habent auctoritatem quasi Episcopalem: Tancred. *tom.* 5. *tractat.* 4. *quaest.* 2. *n.* 1. Felix potestas *tom.* 2. *part.* 1. *n.* 3. Miranda. Rodericus, Fr. Emmanuel citati, et sequuti a Barbosa super Trid. *loc. cit. num.* 10. et alii.

10 Posse autem Superiores locales Monitoria edere in suis Conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus, aut scripturis deperditis, aut subtractis, sed pro aliis delictis, ut pro reditu Fugitivi, seu Apostatae ad Conventum intra tres, vel quatuor dies, et hujusmodi, docet cum permultis Melphi *de poenis* c. 28. *q.* 1. *et* 2. et adducit disparitatem de excommunicatione pro rebus deperditis, seu subtractis, dicens, hanc servari Praelatis majoribus privative quoad Superiores locales, quia solet esse solemnior, ac majori gravitate, et circumspectione exercenda; sed vide ipsum *loc. cit.* et Felicem Potestatem *loc. cit. n.* 3.

11 Monitoria pro revelandis rebus occultis conceduntur solum in subsidium, quando scilicet deficiunt probationes, et veritas alio modo haberi non potest. Sic sentire videtur Concil. Trident. *cit. sess.* 25. *cap.* 3. et sic expresse rescripsit *Sacra Congr. Episcop. in Savonen.* 15. *Januar.* 1619. apud Nicol. *in Floscul. verb. Monitorium n.* 2. et tenent communiter DD. cum Barbosa *cit. allegat.* 96. *a n.* 24. *et cit. sess.* 25. *cap.* 3. *a n.* 18.

12 Monitoria hujusmodi sunt concedenda solum illi, cuius interest, non autem aliis. Sic expresse statuit S. Pius V. Constitut. incip. *Sanctissimus*, ubi ordinavit, quod mandata in formam *Significavit* pro rerum subtractarum, aut deperditarum restitutione, aut revelatione expediantur ad eorum duntaxat instantiam, quorum civiliter interest: Barbosa *cit. alleg.* 96. *n.* 24. *et cit. sess.* 25. *cap.* 3. *n.* 16. cum Ugolin. Lazar. Riccio, Genuens. ibi

13 citatis, et alii passim. Hinc, si essent concessa absque petentis interesse, essent revocanda, ut cum Lazar. Francis. Leon. Aloysio Riccio tenet Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 24. *et cit. cap.* 3. *n.* 17.

14 Monitoria hujusmodi non possunt concedi pro qualibet parva re: Sic Concil. Trident. *cit. sess.* 25. *c.* 3. ibi: *Non alias, quam ex re non vulgari*, et S. Pius V. cit. Constitut. incip. *Sanctissimus*, ibi: « Et tamen ostendat res ipsas (id quod praecipue in omnibus attendendum est) minime vulgares existere »: Et sic Doctores communiter.

15 Hinc Romana Curia non concedit Monitoria, nisi sub conditione, quod res perdita, seu subtracta ascendat ad valorem quinquaginta aureorum, sive scutorum monetae, licet fuerint separatim subtracti, et patet ex forma impressa, ut testatur Nicol. *in Floscul. verb. Monitorium n.* 4. Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 30. referens ex aliis in Curia Neapolitana Monitoria non concedi pro minori summa, quam quinquaginta Ducatorum; considerata tamen paupertate petentis, aliquando decerni in minori summa decem, viginti, vel triginta ducatorum pro Episcopi arbitrio.

Potest tamen aliqua res in se parva, et levis esse gravis, et non vulgaris in Jure ex circumstantiis, adeoque sufficiens ad concedendum Monitorium, ut si in Monasterio Religiosorum, seu Religiosarum e Cella unius fuerit ablata res valoris, v. g. duntaxat sex Juliorum, adest tunc sufficiens causa, ut Superior Provincialis, et respective Episcopus pro Monasteriis sibi subjectis possit Monitorium concedere, quia quamvis talis materia sit in se levis, est tamen gravis, prout potest enervare Regularem disciplinam, frangendo communem pacem, et destruendo publicum spirituale Monasterii bonum. Unde Superior ad haec mala evitanda, et disciplinam Regularem fovendam, publicum Monasterii spirituale bonum, et communem pacem conservandam, potest Monitorium sub excommunicatione ferre, obligando subditum ad restituendum, vel revelandum; quamvis enim talis materia sit levis in linea justitiae, evadit gravis ratione talis circumstantiae, et in linea obedientiae: Sic Tancred. *t.* 5. *tract.* 4. *quaest.* 2. cum Suarez, Tamburin. *de Jure Abbatissar.* et aliis ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. n.* 12. et alii. 16

Item si plures v. g. grave damnum intulerint, non simul, sed separatim, et singuli parum acceperint, non pertingens ad peccatum mortale, ut si plures in populari tumultu depraedati sint aliquam domum, aliquam vineam, tunc adest sufficiens causa concedendi Monitorium sub poena excommunicationis obligans singulos ad restituendum, et revelandum, quia licet singuli quid leve rapuerint, omnia tamen haec levia notabilem damnum constituunt, quod cum possint reparare, si singuli suum leve furatum, seu acceptum restituant, singuli peccant mortaliter detinendo, et consequenter singuli Monitorio ligantur: Barbosa *cit. alleg.* 96. *n.* 29. cum Suarez, Lazar., Bonacina, Henriq., Genuens. ibi citatis, Felix Potestas *l. c. n.* 19. et alii. 17

Monitoria hujusmodi non possunt concedi in Criminalibus, quia et afferunt infamiae notam, et inducunt periculum incurrendi Irregularitatem. Unde ex Stylo Curiae Romanae, et ex Generali Dioecesanorum usu in ipsius Monitoriis, teste Barbosa *c. alleg.* 96. *n.* 32. ponitur sequens clausula; « Nolumus autem, quod ex revelatione hujusmodi, si eam fieri contingat, nisi pro civili interesse, et civiliter tantum agi possit, alias revelatio ipsa, neque in Judicio, neque extra, fidem faciat »; Et sic tenent communiter Doctores cum Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 32. Unde *Sacr. Cong. Episcop. in Aprutina* 22. *April.* 1616. expresse respondit, quod concedi non possunt Monitoria ad finem revelandi, ad detegendum delicta, vel delinquentes; Neque pro reperiendis testibus in cau- 18

sa criminali etiam ad defensam: *Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Compsano* 28. *Novemb.* 1589. Nec talibus revelationibus uti possunt in causa Criminali, licet adessent: *Ead. Sac. Congreg. Episc. in Senogallien.* 5. *Julii* 1619. apud. Nicol. *in Flocul. verb. Monitorium n.* 1.

19 Hinc petenti copias revelationum dari potest juramentum, quod illis non utetur, nisi in judicio civili. Sic rescripsit *Sacr. Cong. Episc. et Regul. Episcopo Marsicano* 21. *Martii* 1589. *et Episco-*
20 *po Perusino* 5. *Maii* 1589. Et si revelationes contineant infamiam, vel aliquid aliud, ex quo oriri possit scandalum, non debent concedi, sed monito detentore, si restituere nolit, repetitis testibus cum juramento, poterit excommunicari, ut respondit *Sac. Cong. Episcop. in Gallipolitana* 7. *Junii* 1594. apud Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 11. *n.* 11. ubi id docent cum Januensi, Lazar. Piasec. ibi citati, et cum multis aliis tenent Barbosa *cit. alleg.* 96. *n.* 33. ubi dicit, quod Monitoria non debent concedi, si sint infamatoria alicujus particularis personae.

21 Monitoria hujusmodi non sunt concedenda, quando certae sunt personae, quia tunc ordinarie est agendum, et procedendum, ut deducitur ex Concil. Trident. *cit. sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* et docent. Franc. Leo, Ginrba, Costa, Lazan. Riccius, Campanii. Marta, Raynaud. citati, et secuti a Barbosa *d. allegat.* 96. *n.* 25.

22 Monitoria hujusmodi possunt concedi tam ante caeptam litem, quam ea pendente, dum probationum terminus non elabitur. Lazar. Campanii., Petrus Gregorius, Mandell. et alii citati, et secuti a Barbosa *d. allegat.* 96. *n.* 38. et alii passim.

23 Monitoria hujusmodi potest promulgare ex Officio Judex Ecclesiasticus etiam nemine petente; v. g. contra detinentes res Ecclesiae, si eas non restituant, vel contra non revelantes eos, quos noverint eas detinere, ut habetur in *Extravagant. unica Joan. XXII. de furtis*, et docet Barbosa *l. c. n.* 23. et communis aliorum.

24 Monitoria hujusmodi non sunt concedenda ad instantiam nominatim excommunicati, seu publici, et notorii peccatoris: *Communis*, *arg. c. Immunitatem X. de Immunitate Ecclesiae*, ibi: « Cum.. frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem », *cap. Sacerdotibus* 2. *Ne Clerici, vel Monachi.* ibi: « Indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari », *et cap. In audientia* 25. *de sent. Excom.* ibi: « Cum frustra Ecclesiae imploret auxilium, qui committit in ipsam ». Hinc Concilium Mediolanense quartum *tit. De foro Episcopali* expresse id vetuit, ibi: « Excommunicationum litterae non concedantur, . . . cuiquam Excommunicato, aut manifeste, aut notorie criminoso ». Et id etiam prohibuit Concilium Tholosanum *part.* 4. *cap.* 1. *n.* 6. ibi: « Nullae in Excommunicati, aut perditi, scelestique hominis gratiam . . . . Excommunicationes decernantur ».

Monitoria hujusmodi concessa pro habendis re- 25
velationibus publicantur tribus festivis diebus, exceptis tamen diebus Nativitatis, Resurrectionis, Ascensionis Domini, diebus Pentecostes, Corporis Christi, aliisque anniversariis solemnioribus diebus, nisi alia gravi de causa Episcopus aliter censuerit: Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 43. cum pluribus ibi citatis, Monacell. *loc. citat. n.* 1. Nicol. *Lucubrat. Cononic. l.* 5. *tit.* 39. *de sent. excom. post n.* 23. Guazzin. *in tract. ad defens. animar. lib.* 2. *def.* 2. *cap.* 17. *n.* 79. et Conc. Mediolan. IV. *part.* 3. *tit.* 8. *de foro Episcopali*, ibi: « Cum vero pro ratione praescripta aliquando concedentur (*excommunicationum litterae*), ne tamen in Sanctissimis his diebus, in Nativitate scilicet Domini, Pascha Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in celebritate Sacri Corporis Domini, et aliis anniversariis solemnioribus diebus ullo modo promulgentur, nisi Episcopus aliter censuerit ».

Parochus autem, vel alius Ecclesiae Rector, dum 26
publice in Ecclesia sententiam excommunicationis fulminat contra non restituentes, seu non revelantes, tenet manibus candelam accensam, et in fine, candela in terram projecta, et extincta, pedibus eam conculcat, interim Campana Ecclesiae paulatim pulsante juxta formam traditam a Joanne XXII. *in Extravagant. commun. unic. de furt.* Et exinde, ut populus Caeremoniarum Ecclesiae significationem percipiat, et effectus excommunicationis magis pertimescat, statim ipsum instruit, quod ipse Parochus Christum excommunicantem, et projectio candelae, ejusdemque extinctio, et Campanae pulsatio excommunicatum quasi mortuum significat, utpote a Christi Corpore, tamquam palmitem a vite praecisum, et quod conculcatio Candelae pedibus facta demonstrat excommunicatum sic ab Ecclesia ejectum, traditum esse Daemoni torquendum, et ab eodem, aliisque tartareis Ministris in inferno conculcandum, nisi resipiscat.

Monitorii vi nemo tenetur seipsum patefacere, 27
aut denunciare, quia nemo se infamare debet, *cap. Quis aliquando* 87. *de poenitent. dist.* 1. Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 45. *et sequent.* et communis aliorum (*). Qui autem alienam rem surripuit, 28
tenetur procurare, ut res restituatur Domino per amicum fidelem, aut per Confessarium. *Communis*. Non tenetur alienam rem restituere, neque 29
vi Monitorii, si effectus sit impotens ad solvendum, dummodo habeat animum restituendi, cum

*Nota Romani Theologi.*

(*) Quae in hoc articulo a *n.* 27. *ad* 68. Auctor adducit, ex laxioribus Casuistis potissimum hausit. Quare legendi sunt Pontas in *diction. cas. Consc.* et Raynaudus de *Monitor.* » In dictionario tamen Pontas *loc. cit.* nihil fere invenict Lector, ex quo emendare, quae laxius alicubi Auctor noster tradit, queat. Igitur adeat *notas* ad loca, ad quae se Lucius refert, et consulat probatiores Theologos, qui in his quaestionibus explicandis accurate versati sunt. »

primum possit; quia impossibilium nulla est obligatio; *l. Impossibilium*, *ff. de Regul. Juris*, *et c. Nemo potest* 6. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari*, Barbosa *loc. cit. n.*
30 47. et alii communiter. Neque vi Monitorii restituere tenetur, si talem rem retineat in justam compensationem. Barbosa *loc. cit. n.* 49. *Cum communi aliorum*, dummodo concurrant omnes conditiones ad justam compensationem requisitae assignatae sub verb. *Compensatio*. Vide *ibi*.

31 Neque scientes hujusmodi detentorem tenentur vi Monitorii eum denunciare, si sciant eum talem rem retinere ob justam compensationem, aut non restituere ob impotentiam, quia cum in similibus casibus Monitorium non liget principalem, tanto minus ligabit minus principales, uti sunt scientes respectu detentoris: Barbosa *l. cit. num.* 72. *cum Communi aliorum*.

32 Tenentur autem scientes revelare, et denunciare eum, si solum sit impotens restituere in totum, et non quoad partem, seu si solum ob partem habeat justum titulum compensationis, et non ob totum, quia in tali casu, sicuti detentor non excusatur quo ad totum, sed solum quoad partem a restitutione, ita nec scientes excusantur a revelatione. *Communis*.

33 Item scientes eum denunciare tenentur, si dubitent de justitia compensationis, aut de impotentia restituendi, nisi rationabiliter deponant dubium, quatenus nempe eam audierint a fide digno, quia possessio stat pro praecepto Superioris, quod est certum, et excusatio est dumtaxat dubia: Barbosa *loc. cit. n.* 72, et alii communiter.

34 Nemo tenetur vi Monitorii alium denunciare, quando ex denunciatione prudenter timet sibi, aut suis usque ad quartum gradum aliquod grave damnum contra aliquod ex quatuor bonis hominis, videlicet animae, corporis, famae, et substantiae corporalis, quod juxta debitum ordinem sit praeferendum damno alterius, quia praecepta humana, et positiva non obligant cum tanto incommodo: Diana *part.* 9. *tr.* 8. *resol.* 48. Bonacina *tom.* 1. *de obligat. denunciand. disp.* 6. §. 3. Felix Potestas *to.* 2. *part.* 1. *n.* 39. et alii.

35 Nec quis tenetur ex vi Monitorii denunciare conjunctos intra quartum gradum, etiamsi non adsint alii testes. Qui enim de Jure compelli non potest ad testificandum contra ipsos, nec tenetur eos denunciare vi Monitorii, quia non debet Lex Ecclesiastica cedere in benignitate Legi civili, ut velit eos ligare, quos Lex Civilis non obligat. Lex autem Civilis non obligat ad testificandum contra ipsos supradictos, textu expresso in l. *Quarta* §. 4. *de testibus*, *relat. c. Si testes* 3. *caus.* 4. *q.* 2. *et* 3. ibi: *Item* l. *Quarta* §. 4. « Lege Julia publicorum judiciorum cavetur, ne invito denuncietur, ut testimonium litis dicat adversus Socerum, Generum, Vitricum, Privignum, Sobrinum, Sobrinam, Sobrinove natum, eosque, qui priori gradu sint ». Tancred. *tom.* 5. *tract.* 4. *qu.* 20. Felix Potestas *loc. cit. n.* 30. Pontas *verb. Monitorium cas.* 12. cum Eveillon. Angelo de Clavasio, Navarr. Suarez, Avila, et Barbosa *ibi citatis*, Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 67 Raynaud. *de Monitoriis part.* 1. *cap.* 3. *q.* 20. Lopez, Sylvius, Baunius; et alii apud Dianam *part.* 8. *tract.* 7. *resol.* 10. qui cum Escobar id tenet, tam de consanguineis, quam de affinibus, usque ad quartum gradum, quia, si conjunctus ageret ut denunciator, aut talis contra sic conjunctos, orirentur inter familias sic conjunctas plurimae dissensiones, et inimicitiae, et sic tolleretur domorum, et familiarum pax, et quies, quod cederet in maximum Reipublicae praejudicium, ex qua ratione Raynaudus, et Diana *locis citatis* eos a denunciando eximunt, nedum in causis Criminalibus, sed etiam in Civilibus; Quod tamen respectu affinitatis non admisit Sacr. *Cong. Concil. in Fulginaten.* 24. *Decemb.* 1630. penes Seilium *in Selectis Canonic. cap.* 10. *n.* 6. et Barbosam *super Concil. Trid. cit. sess.* 25. *cap.* 3. *n.* 12. ubi attestantur fuisse a dicta Sacra Congregatione sic resolutum: « Revelare tenentur scientes, ita ut non eximantur ab excommunicatione comminata in litteris Monitorialibus Apostolicis, quando veritas haberi aliter non potest, nec attenditur excusatio respectu affinitatis in hoc casu ».

Qui inhabiles sunt ad testimonium ferendum, 36
ut infames, et hujusmodi, tenentur revelare, praesertim cum deficiunt aliae probationes, quia eorum testimonium non omnino invalidum est, nam etsi non probent, faciunt tamen praesumptionem: Glossa verb. *Ad testimonium, in cap.* 1. *de testibus* in 6. cum citatis a Farinac. *part.* 3. *q.* 62. *num.* 274. Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 62. cum aliis ibi citatis.

Monitorii vi revelare nemo tenetur id, quod 37
dumtaxat scit sub secreto naturali ad finem habendi ad id consilium, vel auxilium sub tali sigillo sibi communicatum, ut solet accidere in Medicis, Chirurgis, Pharmacopolis, Obstetricibus, Advocatis, Procuratoribus, Tabellionibus, et hujusmodi, qui secreta infirmorum, clientum, et aliorum sub naturali sigillo percipiunt, quia obligatio servandi tale arcanum, seu sigillum est Juris naturalis, contra quod non potest obligare Monitorium, quod est praeceptum, seu Jus dumtaxat Ecclesiasticum: Sic Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 63. et Communis Doctorum cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 70. *art.* 1. *ad* 2. ubi sic praecise dicit: « Quandoque vero sunt talia, quae quis prodere non tenetur. Unde potest obligari ex hoc, quod sibi sub secreto committuntur. Et tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex praecepto Superioris; quia servare fidem est de Jure naturali. Nihil autem potest praecipi contra id, quod est de Jure naturali ». Exci- 38
pe tamen casus, in quibus agatur de impediendo futuro damno Reipublicae, aut tertiae personae privatae, quod aliter evitari non possit; Aut de revelando impedimento occulto Matrimonium dirimente, quia in his casibus tenentur Medici, Chi-

rurgi, Pharmacopolae, Obstetrices, Advocati, Procuratores, Tabelliones, et alii omnes revelare secretum naturale, ut tales mali exitus antevertantur, nam bonum publicum praevalet bono particulari, seu privato; et Jus naturale innocentis, ne grave damnum patiatur, praevalet Juri naturali, quod habet nocens, ne reveletur; et validitas, seu bonum Sacramenti obligat ad detegendum impedimentum dirimens etiam sub solo naturali sigillo cognitum, ut sic evitetur nullitas ejusdem Sacramenti, continuus concubinatus, aliaque gravissima mala inde obventura: Eveillon. *tract. de excommun. et Monitor. cap.* 23. *art.* 2. §. 2. Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 63. Navarr. in *Canon. Inter verb.* 55. *caus.* 11. *quaest.* 3. *conclus.* 6. n. 222. Valentia *tom.* 3. in *Summa* S. Thom. *disp.* 1. *quaest.* 10. *punct.* 5. Pontas verb. *Monitorium caus.* 8. *in fine*, Bonacina *tom.* 1. *de obligat. denunciand. a n.* 1. Aretin. *in pract. crimin pag.* 164., Melphi *in pract. crimin. verb. Testes*, Felix Potestas *loc. cit. n.* 57. ubi testatur de communi.

39 Nemo tenetur denunciare ea, quae certo non scit, quia alioquin se exponeret periculo levitatis, et patientem exponeret damno, quod fortasse injuste pateretur. Hinc Monitaria, seu Edicta loquuntur de scientibus; scire autem proprie est veritatem visu, vel alia corporis sensu perceptam vere, et realiter retinere: Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 66. cum Regiaald. Lazar. Campanil. Bonacin. Ugolin.
40 Homob. et aliis ibi citatis. Unde nemo revelare tenetur ea, quae audivit a personis levibus, vel ignotis, aut nihil certum scientibus: Barbosa *loc. cit. n.* 67. cum Navarr.. Sanchez, Reginal. Bonacina
41 ibi citatis, et alii passim. Neque quis revelare tenetur, quae audivit ab eo, qui jam denunciavit, quia ex quo Judex jam factus est certus, certiorari ulterius non oportet, *cap. Eum, qui* 32. *de Regul. Juris in* 6. Ibi; *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*: Barbosa *loc. cit. n.* 68. cum Navarr. Graff. Sayr., Avila, Lazar. Bonacin. ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. num.* 54. Fr. Emanuel *in Summ. part.* 1. *cap.* 79. *num.* 7. et alii.

42 Nemo denunciare tenetur id, quod in Judicio probare non potest, quia, quod probari non potest, se habet, ac si nesciretur: Barbosa *loc. cit. n.* 52. cum Navarr. Lazar. Avila, Banacina, Escobar, Sayr. Henriq. Genuens. Ugolin. Rayaaud. ibi ci-
43 tatis. Excipiuntur tamen aliqui casus respicientes alias materias. Primus casus exceptus est, quando agitur de iis, quae respiciunt Fidem, et Christianam Religionem, ut Haeresis, vel Blasphemia haereticalis, in his enim denunciator habetur pro teste, et in illis uni testi creditur; *cap. In omni negotio* 2. *de testibus*, Barbosa *loc. cit. sub n.* 52. cum Lazar. Diana, Baun. Genuen. Bonacina, et aliis ibi citatis. Haeretici enim, quamvis occulti, et probari non possint, sunt denunciandi, ut patet ex propositione 5. Inter damnatas ab Alexandro VII. 24. *Septembris* 1665. ibi: « Quamvis evidenter sibi constet Petrum esse haereticum, non teneris denunciare, si probare non possis ».

Secundus casus exceptus est, quando agitur de iis, quae respiciunt bonum publicum, ut sunt proditiones Patriae, machinationes, conspirationes in Principem, seu Superiorem, Crimina laesae Majestatis, Simoniae, Subornationes in Electionibus, homicidia occulte grassantia, falsificationes monetae, et similia. Haec enim dicuntur crimina exceptuata, pro quibus solent Monitoria concedi, ut reveletur occultus delinquens notorii criminis ad finem ipsum in aliorum exemplum puniendi, et sic consulendi bono communitatis: Unde talia delicta sunt denuncianda, etiamsi sciantur sub secreto naturali, et probari non possint: Tamburin. *lib.* 6. *Decalog. cap.* 2. §. 4. Bonacina *tom.* 1. *de obligat. de nunciand. disputat.* 6. *n.* 5. Felix Potestas *loc. cit. n.* 62. Barbosa *loc. cit. n.* 52. cum pluribus ibi citatis. 44

Tertius casus exceptus est, quando agitur de impedimentis dirimentibus Matrimonium; tuae enim, etiamsi talia impedimenta sint occulta, et probari non possint, denunciari debent sub mortali, quia etiam denunciatio unius solius sufficit ad Matrimonium impediendum, propter evitandam injuriam Sacramenti, et peccata, aliaque mala inde obventura, *cap. Praeterea* 12. *de Sponsalib.* Barbosa *loc. cit. n.* 52. cum pluribus ibi citatis. 45

Quartus casus exceptus est, quando Monitoria, seu Edicta non praecipiunt denunciationem, sed testificationem; tunc enim tenetur quis revelare, et testari, seu deponere tamquam testis, si juridice interrogetur, quamvis probari non possit, cum in Edicto praecipiatur simpliciter, et absolute testificatio: Barbosa *loc. cit. n.* 52. cum Lazar. Avila, Sayr. Bonacina, Genuens. ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit n.* 73. Bordon. *part.* 3. *resolut.* 201. *n.* 49. et alii passim. 46

Non tenetur denunciare vi Monitorii ad finem restitutionis, qui rite rem praescripsit, quia per usucapionem, et praescriptionem res fit propria usucapientis, et praescribentis, ut sicuti non tenetur restituere, ita nec denunciare: Navar. *consil.* 35. *n.* 8. *de sentent. excommun.* Avila *de Censuris part.* 2. *cap.* 5. *disp.* 5. *dub.* 1. *illat.* 3. Barbosa *l. c. n.* 82. Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *c.* 2. *quaest.* 7. Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 11. n. 9. et alii passim. 47

Non tenetur denunciare, qui rem habet sibi debitam, quamvis adsint Creditores ipso anteriores, quia Judex Ecclesiasticus intendit tantum obligare restitutionem illius, quod non potest retineri sine peccato, qui autem habet rem sibi vere debitam, illam retinet sine ullo peccato: Comitolus *respons. moral. lib.* 3. *qu* 39. Diana *part.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 20. Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *cap.* 2. *quaest.* 6. Barbosa *loc. cit.* et alii. 48

Nec etiam tenetur denunciare, qui bona fide rem alienam pretio numerato emit a latrone negata, aut non sperata refusione pretii; Rebell. *de* 49

*obligat. justitiae part.* 1. *lib.* 2. *q.* 9. *n.* 6. Sanchez *de Matrimon. l.* 2. *disp.* 41. *a n.* 27. Sayr. in *Clavi Regia lib.* 20. *tract.* 2. *cap.* 3. *n.* 5. Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *cap.* 2. *quaest.* 10. Barbosa *loc. cit. n.* 83. Monacell. *loc. cit. n.* 9. Guazzin. in *tract. de defens. animar. lib.* 2. *defens.* 2. *cap.* 15. *a n.* 65. et alii plures; Quamvis enim juxta dicta in verb. *Emptio et venditio art.* 2. *a n.* 1. emens bona fide rem furtivam, seu alienam, teneatur eam restituere Domino, nec possit ab ipso repetere expensum pro ea, juxta communiorem Doctorum sententiam, attamen juxta dicta *ibidem n.* 7. est revera etiam probabile, quod talis emptor possit rem furtivam reddere furi ad pretium recuperandum, seque indemnem servandum, ut praeter ibi citatos tenent Philiarch. *de Offic. Sacerdot. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 18. Valentia 2. 2. *disput.* 5. *qu.* 6. *punct.* 4 Rebell. *de obligat. justitiae part.* 1. *lib.* 2. *qu.* 9. *n.* 3. Torres *tom.* 2. *disp.* 13. *dub.* 2. Bonacina *de contractibus disp.* 1. *de restitut. qu.* 4. *punct.* 2. apud Barbosam *cit. allegat.* 96. *n.* 83.

50 Detinens mala fide scripturam alienam, quatenus eam abstulit, tenetur vi Monitorii eam reddere Domino cum aequali suo damno, aut paulo majori, non tamen cum damno longe majori damno ipsius Domini: Tamburin. *lib.* 9. *decalog. cap.* 3. §. 3. *a n.* 19. cum Molina, Lessio, Azorio, Valentia, Navarr. Bonacina ab ipso citatis, Diana *part.* 9. *tr.* 8. *resolut.* 48. Felix Potestas *tom.* 2 *part.* 1. *num.* 114. et alii. Et ratio primae partis est, quia actio injusta obligat ad amovendum damnum ab innocente, et ad ponendam aequalitatem: Unde detinens mala fide alienam scripturam, tenetur eam reddere Domino cum aequali, seu paulo majori damno in suis bonis, damno in bonis Domini, cum aequali, seu paulo majori damno in sua vita, aut sua fama, damno in vita, aut fama Domini; In damno enim aequali, seu paulo majori, potior est ratio innocentis. Quamvis enim, simpliciter, et absolute loquendo, multo plus valeat vita, aut fama propria, quam vita, aut fama alterius, adeoque, ceteris paribus, et quando uterque est innocens, propria sit praeferenda alienae, non sic tamen, quando non adest paritas, et aequalitas utriusque, sed unus est nocens, et alter innocens, quia in tali casu multo plus valet vita, aut fama innocentis, quam nocentis; adeoque, stante tali disparitate, et inaequalitate, vita, aut fama aliena innocentis est praeferenda vitae, aut famae propriae nocentis.

Ratio autem secundae partis, nempe quod non teneatur scripturam reddere cum suo damno longe majori damno ipsius Domini, est, quia justitia commutativa nihil aliud praecipit, quam ut ponatur aequalitas, et sic injustus scripturae detentor excusatur a restitutione ob impotentiam ponendi aequalitatem; Si enim ex restitutione scripturae sequatur infamia restituentis, ad eam non tenetur, si damnum Domini sit solum in bonis temporalibus, quia jactura famae, utpote superioris ordinis, est longe major jactura bonorum temporalium, utpote inferioris Ordinis; Sicuti etiam non tenetur restituere, si suum damnum sit circa bona ejusdem ordinis, sed multo, et longe majus damno Domini, ut si damnum Domini sit quinquaginta aureorum, et suum sit centum aureorum: et ultra. Sic Doctores supracitati.

Cum hac tamen advertentia, quod, si injustus detentor possit suam infamiam, seu suum majus damnum evitare restituendo scripturam medio secreto amico, aut prudenti Confessario, seu alio modo, tenetur omnino restituere, alias, ultra grave peccatum, incurrit excommunicationem latam in Monitorio. *Communis.* 51

Detinens bona fide scripturam alienam non tenetur eam reddere cum suo, aut suorum notabili damno etiam minori damno Domini Scripturae, quia cum talis scripturae detentio non sit ei culpabilis, non potest obligari ad ejus restitutionem cum notabili suo, aut suorum detrimento, *arg. cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*: ibi: « Rem, quae culpa caret, in damnum vocari non convenit »: Diana, *in Summa verb. Testis n.* 6. Busemb. *lib.* 6. *de statibus cap.* 3. *dub.* 6. *n.* 1. Felix Potestas *loc. cit. num.* 16. Tamburin. *l. c. num.* 24. et alii plures ad ipsum. 52

Si autem dictus bonae fidei detentor possit suorum notabile damnum evitare, restituendo per se, aut medio secreto amico, seu prudenti Confessario, vel alio modo, tenetur ex justitia id facere, quando advertit Scripturam esse alienam, alias tenebitur ad omnia damna, quae sequerentur a die habitae notitiae, seu factae advertentiae, quod scriptura esset aliena, quia a tali die incoepit esse injustus detentor. Unde cum potuerit, et noluerit, restituendo, ut debebat, dictam scripturam, damna impedire, gravem culpam commisit contra justitiam ex re accepta, adeoque tenetur ad restitutionem: Tamburin. *loc. cit. nu.* 8. *ibidem c.* 1. §. 9. *num.* 6. *et c.* 2 §. 1. *num.* 7. cum aliis ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. n.* 117. *et* 118. contra Busemb. *loc. cit.* ubi cum aliis dicit teneri restituere dictam scripturam solum ex caritate, et non ex justitia, adeoque non obligari ad damna inde secuta 53

Detinens scripturam publicam continentem acta producta, et effecta in Judicio tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti et testis eam revelare, quia talis scriptura spectat ad Justitiam publicam ministrandam: *Communis.* Detinens scripturam communem reo, et actori, quatenus spectat ad Jus utriusque, non tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare, quando inservire potest pro Jure alterius contra proprium, quia cum talis scriptura sit utrique communis, ceteris paribus, melior est conditio possidentis. *Communis.* 54 55

Detinens scripturam propriam spectantem ad suum Jus, et ad sua bona non tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare, quia 56

Monitorium fertur contra retinentes scripturas alienas, et spectantes ad Jura, et bona Actoris: Non enim potest quis obligari ad tradenda, seu reve-
57 landa arma sua inimico: *Communis.* Detinens scripturam spectantem ad Jus, et bona Actoris, si sit certus de sua justitia, et quod actor, attenta ejus potentia, seu opulentia, utetur injuste tali scriptura contra ipsum, tunc, durante eo periculo, non tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare, quia Monitorium datur ad impedienda, et non ferenda mala; talis autem consignans, seu revelans dictam scripturam in data hypotesi, non solum cooperaretur ad malum temporale sui, sed etiam ad malum spirituale, idest peccatum Actoris, sicuti cooperaretur ad peccatum detinens gladium alterius, si illum ei consignaret in contingentia, qua esset certus, aut probabiliter crederet, quod esset eo usurus ad aliquem occidendum: *Com-*
58 *munis.* Si autem detinens scripturam spectantem ad Jus, et bona Actoris non sit certus de sua justitia, nec quod actor ea utetur injuste, sed solum sit dubius, tunc tenetur dictam scripturam consignare, quia in dubio possessio stat pro creditore, de cujus Jure, et bonis est scriptura, qui non est privandus sua scriptura ex dubia sui malitia, nam in dubio quilibet est praesumendus bonus; *arg. cap. In cunctis* 52. *caus.* 11. *quaest.* 3.
59 *et cap. Mandata* 6. *de praesumptionibus.* Et a fortiori tenetur detinens dictam scripturam actori consignare, et testis revelare, si actor habet Jus quamvis litigiosum ad rem, in ordine ad quam inservit scriptura, quia tunc est injustus detentor in praejudicium actoris, cui ex Justitia debetur sua scriptura, ut possit suum Jus prosequi; Sic expresse Felix Potestas *loc. cit. num.* 111. et alii passim.

60 Detinens transumptum non authenticum scripturae spectantis ad actorem, non tenetur vi Monitorii illud consignare, sicuti nec testis revelare, quia simplex transumptum non authenticum non facit fidem, et Monitorium debet intelligi solum de scriptura authentica, et faciente fidem: Barbosa *cit. alleg.* 96. *num.* 51. *in fine*, cum Suarez, Filliuc. Bonac. Machado, Homobon. ibi citatis.

61 Sciens aliquem detinere scripturam alienam, ex quo, ipso solo praesente tamquam confidente communicavit dictam scripturam cum suo Advocato, vel Procuratore, non tenetur vi Monitorii revelare, quia id faciendo incurreret infamiam, omnes enim, qui id scirent, recusarent ejus amicitiam, et tamquam infidelem, et infamem refugerent; Monitorium autem non obligat ad revelationem scripturae, quando ex tali revelatione infamia sequitur: Diana *part.* 9. *tractat.* 8. *resolut.* 48. *in fine.* Tancred *tom.* 5. *tract.* 4. *quaest.* 18. Felix Potestas *loc. cit. num.* 121. et alii passim.

62 Cum quis, ne Creditores, aliqua sua bona adjudicent, illa vendit in confidentia cuidam suo amico, hic amicus, si talis venditor monitus nolit satisfacere creditoribus, et nullum ipsi sequatur notabile damnum, tenetur vi Monitorii revelare talia bona, quia est particeps peccati talis vendentis, quandiu enim non revelat, est causa, cur talis vendens non solvat, sicuti censetur causa peccati, qui occultat bona sibi a fure ad custodiendum tradita: Bonacina *tom.* 1. *disp.* 6. *de obligat. denuncian. punct.* 5 §. 6. *nu.* 7. Felix Potestas *loc. cit. num.* 184. ubi recte subjungit, quod qui occultant bona, ne ob aes alienum, vel ob delictum patratum capiantur a Creditoribus, aut a Fisco, tenentur ex vi Monitorii revelare, quia talia bona non possunt occultari, aut retineri in fraudem Creditorum, et Fisci, quibus de Jure sunt applicata. Idem dic de contractibus ficte initis in fraudem Creditorum, vel Fisci.

Nemo tenetur denunciare vi Monitorii, quando 63
tempore publicationis, et excommunicationis degebat extra Territorium Episcopi excommunicantis: *Communis.* per textum *in cap. Ut animarum.* 1. *De Constitutionib. in* 6. ibi: « Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune, *et cap. Romana* 5. *de sentent. excommunicat. in* 6. *ibi*: Porro excommunicationum sententiae... subjectos ejusdem jurisdictioni Archiep. tantum ligant ».
Qui autem ad dictum Territorium revertitur, seu 64
ibi domicilium figit, nondum facta tertia Monitorii promulgatione, tenetur revelare, si Monitorii sit certior effectus, quia talis revera est subditus illius Episcopi tempore, quo urget ejus praeceptum: Pontas verb. *Monitorium caus.* 19 *n.* 2. Felix Potest. *loc. cit. num.* 203. cum Bonacina *cit. disp.* 6. *de obligat. denuncian.* et alii passim. Item
denunciare tenetur, qui exit a tali Territorio jam 65
facta prima Monitorii promulgatione, licet exeat animo non revertendi, sed perpetuo alibi habitandi, quia satis est eum subditum fuisse illius Episcopi, cum prima monitio promulgata est, quandoquidem per Monitorii citationem ad revelandum Jurisdictio perpetuatur; *cap. Proposuisti* 19. *de foro competenti*, et Glossa *ibidem verb. Praeventus*, ubi expresse dicit: « Sic ergo patet, quod per solam citationem perpetuatur Jurisdictio, tam Ordinarii, quam delegati »; et ad id citat *l. Si quis* 7. *ff. De judiciis*, et *l. Ubi coeptum est* 30. *ff. de Jurisdict. omn. Judic.* et quinque alias Pontificias Decretales: Pontas *loc. citat. n.* 3. Barbosa *cit. Allegat.* 96. *n.* 73. cum Henriq. Sayr. Lazar. Genuens. et aliis ibi citatis.

Item a fortiori tali Monitorio ligatur Reus de- 66
licti v. g. furti, propter quod promulgatum est Monitorium, etiamsi promulgatum sit post ejus discessum a tali Territorio, quia remanet subditus ratione delicti; in cujus enim Territorio quis deliquit, ejus Jurisdictioni subjicitur, licet alias ei subjectus non sit; *cap. Postulasti* 14. *cap. Proposuisti* 19. *cap. Licet* 20. *de foro competent. c. De illis* 1. *de raptoribus; cap. Placuit* 6. *quaest.* 3. *et Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet*, ubi sic expresse habetur; « Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum

aut criminum reus sit... illic etiam Juri subjaceat». Unde Episcopi loci, ubi talis commisit delictum furti, et hujusmodi, potest eum in alieno Territorio citare, requirendo v. g. consensum Episcopi illius Territorii, ut permittat citationem per nuncium, aut litteras, vel ut ipse per suos Ministros notificet delinquenti Monitorium ab Episcopo loci delicti latum, cui, si non obtemperet, excommunicationem Monitorii incurrit, alias quilibet facinorosus excommunicationes justissimas facile subterfugere posset, et Episcoporum potestatem contemnere, et ab eorum Jurisdictione quoad delictorum punitionem se eximere malitiose in alias Dioeceses aufugiendo, quandoquidem ibi plecti non posset ob crimen ibi non commissum, quod nullimode est concedendum, cum fraus, et dolus nemini patrocinari debeant, textu expresso c. *Sedes* 15. *cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*, *cap. Ex litteris* 2. *de dolo, et contumacia*; *cap. Tuae* 12. *de Clericis non residentibus*; *et l. In fundo, ff. de rei vindic. l. Cum hi, ff. de transact. et l. Si Legatarius*, *Cod. de Legatis*; cum similibus. Sic Pontas verb. *Monitorium cas.* 19. *n.* 4. Felix Potestas *loc. cit. n.* 213. *et sequent.* et alii passim.

67 Superiores Regulares possunt suos subditos per Monitorium citare, et censuris ligare ubicumque, etiamsi extra eorum Territorium existant, sive delinquerint extra, sive intra eorum Territorium, quia Monachus, seu Regularis, ubicumque sit, semper est sub Jurisdictione Abbatis, seu Superioris, quem vice Dei super caput suum imposuit, *ex cap. Statuimus* 3. *caus.* 19. *qu.* 3. *et cap. Si Religiosus* 27. *de elect. in* 6. cum similibus: Sic Pellizzar. *tom.* 2. *tract.* 9. *tit.* 3. *n.* 65. Diana *par.* 6. *resol.* 34. Villalobos *to.* 1. *tr.* 6. *n.* 16. Felix Potestas *loc. cit. num.* 214. *et seqq.* et alii communiter.

68 Regulares scientes rem, de qua loquitur Monitorium Episcopi, non tenentur denunciare, et si non revelant, non sunt excommunicati, quia sunt exempti a Jurisdistione Ordinariorum, adeoque quoad hoc non tenentur eis parere, nec possunt suis Censuris ligari, *arg. cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionib. in* 6. et *cap. Romana* 5. *de sentent. excomm. in* 6. cum similibus, Barbosa *citat. alleg.* 96. *n.* 80. Marcell. Vulpe *in praxi judiciali fori Ecclesiastici cap.* 2. *n.* 14. et Communis aliorum.

69 Obligati ad denunciandum, si non denuncient intra terminum in Monitorio praescriptum, qui solet esse quindecim dierum, peccant mortaliter, et incurrunt excommunicationem, nisi ignorent Monitorium, vel sint legitime impediti, aut alia ju-

70 sta causa excusentur, *Communis*. Qui autem intra terminum non revelarunt ob ignorantiam Monitorii, vel ob legitimum impedimentum, aut ob aliam justam causam, istis cessantibus, tenentur revelare, etiamsi elapsum jam sit tempus ad revelandum praefixum, quia terminus non apponitur ad finiendam obligationem denunciandi, sed ad eam sollicitandam: Barbosa *dict. allegat.* 96. *n.* 76. cum Navarro, Suarez, Escobar, Reginal., Lazar. Diana, Rayuaud. Bonacina, et aliis ibi citatis.

Mortuo Superiore, etiam Papa, intra terminum 71
Monitorii, seu Edicti, expirat Monitorium, seu Edictum; Sicut etiam expirat, si Superior Jurisdictionem amittat, quia mandata Superiorum expirant morte mandantis, sive res sit integra, sive non, quando non dantur per modum Legis universalis, sed simplicis praecepti, ut fit in Monitorio: Cabassut. *Juris Canon. Theor. et prax. lib.* 5. *cap.* 15. *n. fin.* Graffius *decis. aur. lib.* 4, *cap.* 2. *n.* 26. Leander *de Censuris tract.* 1. *disp.* 4. *q.* 23. Tancred. *tom.* 5. *tract.* 4. *quaest.* 7. *n.* 5. Felix Potestas verb. *Monitorium cas.* 16. et alii. Si au- 72
tem Censura jam fuerit contracta ante Superioris mortem, non tollitur per ejus mortem, ut tenent supracitati Doctores, sed per absolutionem, quae in Monitoriis solet reservari, et impendi, nisi satisfacta parte, nempe nisi obediat, Qua satisfactione peracta, seu obedientia praestita etiam executor Monitorialium Papalium potest ab ea absolvere, uti resolutum fuisse asserunt Raynaud. et Marc. Ant. apud Barbos. *cit. allegat.* 96. *n.* 42. Et etiam 73
Confessarii privilegiati, uti Regulares, qui, satisfacta parte, habent privilegia absolvendi in foro conscientiae ab omnibus excommunicationibus reservatis Pontifici, exceptis contentis in Bulla Coenae, et aliis sex casibus intra Italiam, et extra Urbem de mandato Clementis VIII. reservatis, ut patet ex adductis sub *verb. Absolutio art.* 1. *a n.* 41. *et verb. Excommunicatio art.* 7. *n.* 2. Ab Excommu- 74
nicatione vero lata, et sibi specialiter reservata in Monitorio ab Episcopo non possunt Regulares absolvere sine speciali ejusdem facultate, ut patet ex adductis sub *d. verb. Absolutio art.* 1. *n.* 41. sed potest absolvere solus ipse Episcopus, vel ejus Delegatus, vel ejus Successor, pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante; et in casu appellationis potest ab ipsa solvere Metropolitanus, et Legatus Sedis Apostolicae, et Summus Pontifex semper, ut patet ex adductis sub. *d. verb. Excommunicatio art.* 7. *n.* 3. *ad* 7.

#### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Praelatis vere, et proprie nullius Dioecesis, 75
quaestio est inter Doctores, an concedere valeant Monitoria, de quibus hoc in articulo agitur. Affir- 76
mant nonnulli, ea moti ratione, quod *Concilium Tridentinum sess.* 25. *cap.* 3. *de Reformat.* tametsi jus concedendi haec Monitoria videatur concedere Episcopis, nomine tamen Episcoporum veniunt et Praelati vere, et proprie nullius; vide Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *quaest.* 8. tum ab eo citatos. At praevaluit opinio negativa, quam ultra allega- 77
tos *ab Auctore hic n.* 8. innixi pluribus Resolutionibus Sacrae Congregationis ejusdem Concilii interpretis sequuntur Gallemart. *ad Concil. loc. cit.*

Fagnan. *in cap. Accedentibus n.* 25. *de excess. Praelator.* Cardinal Petra *ad Constitut.* 4. *Callisti III. sect.* 7. *n.* 64. *et seq.* Clement. *Concord. Pastoral. part.* 2. *cap.* 23. n. 2. *et seqq.* Utitur enim Concilium non modo dictione taxativa, sed et universali negativa: « a nemine, praeterquam ab Episcopo », quae dictio negat omnia possibilia, et magis negat, quam affirmativa affirmet. Cui ad majorem expressionem subsequitur, vigoremque addit dictio *prorsus*, quae est praecisa, absolutamque excludendi voluntatem in proferente demonstrat. Quocirca etiamsi Praelati vere, et proprie nullius venire soleant nomine Episcoporum; Fallit id, ubi contraria, ut hic, est voluntas loquentis.

78 Quod ait Auctor *n.* 12. esse Monitoria iilis tantum concedenda, quorum interest, id non est ita intelligendum, ut interesse petentium ipsa monitoria sit plane exploratum. Recte enim Raynaudus *de Monitor. part.* 1. *c.* 1. *quaesit.* 12. « In dubio quoque (ait) potest ei concedi Monitorium, si alioqui periclitaretur res, pro qua Monitorium petitur, ita ut, nisi tunc obtineretur Monitorium, esset postea futurum, ut, comperto, et declarato juridice petentis jure, dilapidata, et aversa fuisset ».

79 Nec est indistincte verum, quod asserit Auctor *n.* 21. concedi haud debere Monitoria, quando personae sunt certae, propterea quod suppetunt tunc remedia ordinaria. Distinguenda enim est materia spiritualis a materia temporali, et in materia hac temporali distingui debent personae Ecclesiasticae a Laicis.

80 In materia spirituali, si Episcopus opportunum id esse censuerit, poterit urgere per Monitorium personam certam ad praestandum, quod debet, maxime ubi alia media non sint ad manum, vel difficiliora appareant. Haec enim materia quum per se, et directe pertineat ad Judicem Ecclesiasticum, non prohibetur ipse uti medio efficaci, cujusmodi est Monitorium, ut adigat ad praestandum, circa eam, quod ratio postulat; Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *cap.* 1. *quaesit.* 8.

In materia temporali idem juris obtinet; si Per- 81
sona sit Ecclesiastica. Subest enim haec Persona foro Ecclesiastico. Nil propterea vetare potest, quominus adigatur ea ad praestandum, quod debet, adhibito valde efficaci medio, scilicet intenta per Monitorium excommunicatione; Idem Auctor *ubi supra.* Confer etiam Suarez *tom.* 5. 3. *part.* d. 20. *sect.* 1. *n.* 13. et Avil. 2. *p. cap.* 5. *disp.* 2. *dub.* 1. *conclus.* 2.

At res aliter in materia hac temporali se habet, 82
si Persona sit Laica. Hoc enim in casu sibi vindicat, quod indistincte, et male dicitur, non posse concedi Monitorium, ubi Persona est certa. Ratio autem est, quod Persona Laica habet Judicem proprium, adeoque coram eo conveniri potest, et de-
bet via ordinaria, ubi est certa. At quum persona, 83
quae laesit, occulta est, et incerta, tunc Judex Saecularis cogitur feriari, propterea quod vim non, habet aliter urgendi conscientiam, quam per praeceptum, caretque vi coactiva interius. Quapropter recurri debet ad Judicem Ecclesiasticum, qui per censuram generalem etiam Personas incertas potest ad officium compellere; Raynaud. *ubi supra.*

Vide et alia de Monitoriis *apud mox laudatum* 84
*Auctorem.*

# MONOPOLIUM

## SUMMARIUM

1. Monopolium unde dictum? — 2. Monopolium quid sit? — 3. Monopolium committitur pluribus modis, qui assignentur. — 4. Monopolium committunt, qui statuunt, ne quis accedere possit ad aliud Molendinum, vel ad aliud furnum, quam ad illum talis Domini. — 5. Item Monopolium committunt Laniones, qui certam tantum quantitatem carnis ad Lanienam deferunt, ut illam carius vendant. — 6. Item Monopolium committunt Aromatarii statuentes, quod nullus ex eis possit dare Ceram haeredibus Defuncti pro ipsius exequiis, nisi prius solverint eisdem Aromatariis totum id, quod Defunctus debebat. — 7. Pecuniam andique congestam ita ad se redigentes, ut quasi Monopolium pecuniae facere videantur, Monopolii poenis sunt puniendi. — 8 Mercatores conventione conspirantes, ut non nisi pretio summo vendant, et non nisi pretio infimo emant, Monopolium committunt, et peccant contra Justitiam cum obligatione restituendi. — 9. Adducuntur Jura pro nostra assertione. — 10. Possunt autem Principes, seu Magistratus ex justa causa licite concedere uni, vel pluribus, ut ipsi soli certas merces vendant. — 11. Immo Principes talia, et similia privilegia vendere solent, et licite possunt ad subveniandum necessitatibus urgentibus in bonum commune, si concurrant conditiones requisitae ad justum tributum, seu Gabellam. — 12. Alia ad rem *ad* n. 13. — Subnect. Addit. ex aliena manu *ad* n. 19.

1 Monopolium est sic dictum a verb. Greco *Monos*, quod est Unum. et *Poleo*, quod significat vendere, ut observant Silvester in *Summa verb. Monopolium.* Brugiot. *Institut. crimin. lib.* 2. *tit.* 16. *n.* 2. Ursaya *Institut. crimin.*
2 *lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 7. et alii « Unde Monopolium est, quo unus, vel plures Mercatores inter se propria auctoritate conveniunt, ut coemendo merces certi generis, eas carius divendant, efficiendo in praejudicium Reipublicae, ut vix alibi inveniri possint. Sic in re Communis ».
Monopolium committitur multipliciter, et 14. 3

modos recenset Azeved. *Recopil. lib.* 8. *tit.* 14. *l.* 4. *per tot.* Armendar. autem *ad leges Navarr. lib.* 3. *tit.* 20. *de Confratr. n.* 2. secutus ab Ursaya *Institut. crim. lib.* 2. *tit.* 4, *n.* 9. duodecim modos numerat: nempe quando illicitae pactiones concurrunt, aut paciscuntur, ut species diversorum corporum negotiationis, non minoris, quam inter se statuerint, alicui vendantur: Quando homines congregati inter se conspirant, et impediunt, ne aliquis deponat in tali causa, quae forte concernit Dominum talis loci Civem, aut alium: Si quis conetur impedire, ne quis exerceat negotiationem vini, aut alterius rei praeter eum, etiam in vim rescripti Principis: Si aliqui conveniant, ne deferant frumentum in Mercatum proximum, ut Dominus illius Loci vendat suum, vel ut homines illius Loci prius suum vendant: Si aliqui conveniant, quod alicui habenti possessionem Ruri nullum praestetur auxilium, ne quis laboret in possessionibus illius: Si artifices inter se paciscantur, ne ullus ipsorum in illa arte instruat alios, nisi filios, aut nepotes illorum: Si ipsi paciscantur, ne recipiant aliquem addiscentem, nisi immensum det pretium singulis annis, et quod non ostendent ei, nisi remaneat per tres annos, id, quod possent docere eum in uno anno: Si Cives conveniant, ut officinae, et Stationes tali pretio, et non minori locentur, vel si locatores equorum conveniant, quod non locabunt equos, nisi tali pretio, vel si Domini domorum conveniant, ut augeatur in immensum pensio Domorum: Si Mercatores agant, ne alius deferat frumentuum, vel vinum, seu alia venalia, donec ipsi vendiderint, vel quod naves aliorum impediantur, vel retineantur: Qui dat arrhas in emptionem omnium aromatum Civitatis, ut postea ipse carius vendat: Item si quis emat totum frumentum, ut alii ab eo emant: Si Mercatores nemorum, vel alii conveniant, ne emant jugerum, vel arpentum lignorum, vel alias merces, nisi in tali pretio: Si Artifices conveniant, ne quis, quod alteri commissum sit opus, impleat, aut ne injunctam alteri sollicitudinem alter incipiat: Zaul. *tom.* 1. *lib.* 3. *rubr.* 30. *n.* 32.

4 Monopolium committunt, qui statuunt, ne quis accedere possit ad aliud Mulendinum, vel ad coquendum panem ad aliud furnum, quam ad illum talis Domini: Decian. *lib.* 7. *cap.* 21. *n.* 21. Conciol. *resolut. crimin. verb. Monopolium resolut.* 1. *n.* 2. Cohell. *ad Bull. bon. Regim. c.* 31. *sub. n.* 228. Ursaya *loc. cit. n.* 28 et alii.

5 Item ex eadem ratione Monopolium committunt Laniones, qui certam tantum quantitatem carnis ad Lanienam deferunt, ut illam carius vendant: Jodoc. *in prax. crimin. cap.* 132. Ursaya *loc. cit. n.* 29. et alii.

6 Item Monopolium committunt Aromatarii statuentes, quod nullus ex eis possit dare Ceram haeredibus Defuncti pro illius exequiis, nisi prius solverint eisdem Aromatariis totum id, quod defunctus debebat. Farin. *in Pragm. crimin. verb. Monopolium resolut.* 1. *n.* 4. Ursaya *loc. cit. n.* 30. et alii.

Pecuniam undique congestam ita ad se redigentes, ut quasi Monopolium pecuniae facere videantur, Monopolii poenis sunt puniendi: S. Pius V. *Constit.* 118. *In eam* §. 3. *Quicumque.* Nicol. *in Flosc. verb. Pecunia n.* 2. 7

Mercatores conventione conspirantes, ut non nisi pretio summo, seu rigoroso vendant, et non nisi pretio infimo emant, Monopolium committunt, et peccant contra Justitiam cum obligatione restituendi, quia Respublica videtur habere Jus, ne fiant hujusmodi Monopolia in damnum ipsius. Quamvis enim tale pretium summum respectu venditionis, et pretium infimum respectu emptionis per se sistat intra limites justi pretii, ratione tamen dictae iniquae conventionis evadit injustum, quia, ipsa exclusa, plures Mercatores venderent, et respective emerent pretio medio, et alii interdum venderent pretio infimo, et emerent pretio summo; quod cederet in maximum Reipublicae beneficium. Unde cum talis iniqua mercatorum conventio privet Rempublicam hoc maximo beneficio, ad quod habet Jus, videtur esse omnino contra Justitiam, et obligare ad restitutionem. Sic tenent Rebellus, Sotus, Navarrus, Palatius, Ledesma, uterque Medina, Valentia, Armilla, Silvester, Conradus, et alii apud Salas, *dub.* 37. *n.* 3. et apud Card. de Lugo *tom.* 2. *dist.* 26. *sect.* 12. *n.* 172. ubi cum Diana subjungit, quod id maxime locum habet, quando aliquid sub hasta venditur, contra Molinam, Lessium, Aragon. Baun. Vegam, Angles, et alios dicentes tales Mercatores non peccare contra Justitiam, nec obligari ad restituendum. 8

Nostra autem assertio innititur Juris Regulae a Greg. IX laudatae *in c. Si culpa* 9. *de injuriis, et damno dato* ibi: « Qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur »; et *ex l. Jubemus, unica Cod. de Monopoliis*, ubi gravissime prohibetur sub poena privationis omnium bonorum, et exilii perpetui, ne aliquis, aut aliqui obtineant, ut per ipsos solos merces aliquae vendantur, et sub poena 40. librarum auri prohibetur, ne Mercatores inter se conveniant de non vendenda merce infra certum pretium, vel de non emenda ultra tale pretium. Et ne Artifices, aliique operarii conveniant, ne unus prosequatur opus ab alio caeptum, et hujusmodi. Vide *in cit. Cod.* dictam legem, ubi plura similia Monopolia prohibentur sub poena privationis omnium bonorum, et exilii perpetui, *ibi*: « Si quis autem Monopolium ausus fuerit exercere, bonis propriis expoliatus, perpetuitate damnetur exilii ». Vide *verb. Contract. Emption. art.* 1. *num.* 44. *et* 45. 9

Possunt autem Principes, seu Magistratus ex justa causa licite concedere uni, vel pluribus, ut ipsi soli certas merces vendant, ut sic illi curam, et sollicitudinem habeant providendi de abundanti mercium copia populo necessaria, vel de aliqua 10

mercium specie populo valde utili, quia sine tali privilegio non reperiretur, qui vellet talem mercium abundantiam, vel speciem ad Reipublicae beneficium, et commodum providere, ne se exponeret periculo amittendi magnos sumptus sine lucro. Sic etiam licite conceduntur Typographis, et Bibliopolis privilegia, ut ipsi soli vendant tales libros. Sicuti et inventoribus alicujus machinae, seu artificii Reipublicae utilis justissime in praemium suae inventionis talia privilegia conceduntur, cum sic ad Reipublicae beneficium foveatur, et promoveatur alacritas, et industria Inventorum, Auctorum, Typographorum, quorum alacritas, et industria potius in maximum Reipublicae detrimentum remoraretur, si alii, qui non laboraverunt, possent eorum metere messes, et in labores eorum introire aeque libere ac ipsi vendendo eorum operas.

11 Immo Principes talia, et similia privilegia, v. g. quod pauci soli privative quoad alios possint vendere quaedam specialia victualia, aromata, tabaccum, et hujusmodi, vendere solent ad subveniendum necessitatibus urgentibus in bonum commune. Ad cujus tamen justitiam, et ad evitandum Monopolium debent concurrere conditiones, quas diximus requiri sub verb. *Gabella*, ad impositionem Tributi, seu Gabellae; et considerandum est, an bonum commune, ad quod talia privilegia venduntur, et utilitas communis, quae ex tali venditione resultat, praeponderet damno, et gravamini, quod subditis ex tali venditione accrescit. Alias sicut Tributum, seu Gabella, sic talis venditio injusta esset, cum obligatione restituendi tam ex parte vendentis, quam ex parte ementis talia privilegia. Sic expresse Card. de Lugo *tom.* **2.** *disp.* **26.** *sect.* **2.** *n.* **171.** Molina, Lessius, Salas, et alii passim. Vide verb. *Gabella*.

12 Monopolia super segetibus, leguminibus, olivis, et hujusmodi, rigorosis sub poenis prohibentur; Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 53. incip. *Quo*

13 *die*. Monopolii nomine non intelligitur licita, et honesta mercatura, qua merces in uno loco emptae, ad alium locum vendendae deferuntur; *Idem ibid.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Varii varie definiunt Monopolium. At opus haud 14
est de accurata hujus vitii definitione allaborare, quum ex modis, quibus Monopolium committitur, facile, quid sit, cognosci possit.

Prostat hanc in rem saluberrima Imperatoris 15
Zenonis Constitutio, quae habetur in *leg. unic. Cod. de Monopol.* Ex ea facili negotio quot Monopoliorum species, et quae tam monopoliis, quam illis, qui se pactis labem Monopolicam sapientibus costringunt, poena infligenda sit, colligere licet.

Sunt autem Monopolii species palmariae tres. I. 16
quod quis Monopolium committat, quando certum Mercaturae genus, e. g. vestium, librorum etc. sibi arrogat, ut vendere solus possit: II. incurrunt 17
crimen hoc ii, qui, illicitis habitis conventionibus, jurant, vel paciscuntur, ut species diversorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se statuerint, vendantur: III. Ædificiorum artifices, 18
vel ergolabi, aliorumque diversorum operum Professores, et Balneatores crimen hoc incurrunt, quando pacta inter se componunt, ne quis artifex, quod alteri commissum est opus, impleat, perficiat, aut injunctam alteri sollicitudinem aliter intercipiat; Vide *dict. leg. unic.* tum quae in ejus Comment. habet Brunnem.

Nota vero prohibita esse Monopolia, si per ea 19
certorum Mercatorum promoveatur commodum, bonum vero publicum damno afficiatur. Caeterum res aliter se habet, si tendant Monopolia in utilitatem Reipublicae, ejusque commodum inde augeatur; Tunc enim privatis, non minus consensu Principis, quam Principibus ipsis honesta Monopolia exercere fas est hoc fine, ut sufficiens copia rei adsit, qua carere nequimus, et ut ea Mercatorum sordibus subtracta aequo semper comparetur pretio; Confer Stryk. *Juridic. dissert. vol.* **3.** *disp.* **19.** *cap.* **2.** *n.* **116.** *et plurib. sequent.*

# MONTES PIETATIS.

## SUMMARIUM

1. Montes Pietatis quid sint? — 2 Montes Pietatis unde originem habuerint, et qui primi fuerint eorum inventores, et promotores? — 3. Primus Mons Pietatis erectus fuit Perusii. Deinde in fere omnibus Italiae Urbibus, id semper suadentibus, et propugnantibus Fratribus Minoribus de Observantia, *ad n.* 4. — 5. Montes Pietatis, quamvis multum controversi ut usurarii, tamen sunt definiti a Sede Apostolica tamquam sine labe usurae liciti, et meritorii, concessis insuper Indulgentiis manus adjutrices ad ipsos porrigentibus. — 6 Quinimmo sub poena Excomm. latae sententiae prohibetur, ne quis contra ipsos audeat praedicare, et disputare. — 7. Tales Montes Pietatis enumerantur a Concilio Trident. inter alia opera pia. — 8. In Montibus Pietatis tres potissimum nunc leges existunt, et assignantur. — 9. A Summis Pontificibus non permittuntur Montes Pietatis ut plurimum erigi, nisi ad praescriptum Concilii Lateranensis, et praesertim ut recipi non possit, nisi quid moderatum non excedens summam duorum, vel trium pro centenario. — 10. Aliquando tamen ob justas causas permittunt, ut possint recipi quinque pro centenario. — 11. Montes Pietatis erecti sub conditione, quod deponentibus ibi suas pecunias solvant quinque pro centenario, possunt totidem exigere a suis Mutuatariis, et adhuc alia duo necessarie pro expensis faciendis. — 12. Montis Pietatis Ministri in necessitate praeferendi sunt aliis indigentibus. — 13. Montis Pietatis Ministri pauperes disponentes de bonis Montium in proprios usus, tenentur servare condi-

tiones, quas servant alii pauperes. — 14. Montis Pietatis Ministri disponentes de bonis Montium in praejudicium pauperum, ad quid teneantur? — 15. Montis Pietatis Ministri an possint impendere partem pecuniae non necessariam subventioni pauperum in proprios usus, et necessitates? — 16. Item, an possint pecuniam Montis non solum in proprias necessitates, sed etiam in propria negotia impendere, quando non est necessaria ad usus pauperum — 17. Alia ad rem cum add. ex aliena manu, allata ad hoc Const. Ben. XIII. ad n. 29.

1 Montes Pietatis sunt aeraria, aut granaria publica piorum hominum liberalitate ad hunc finem erecta, ut ad ipsa, tamquam ad Montem, confidenter refugere possint indigentes, et ea in promptu sint ad mutuandum sub pignoris cautione ipsis indigentibus, et occurrendum usuris, quas pro sua indigentia Usurariis, praesertim Judaeis solvere cogebantur. *Communis.*

2 Ex quo enim plurimi usurarii, et praesertim Judei observantes temporum, et personarum calamitates ex aliorum inopia messem facerent, suas per immoderatas in mutuis usuras brevi fere totam sortem absorbendo, et pauperes Christianos fere ad extremum depauperando, pietate, et misericordia motus B. Barnabas interamnensis mei Seraphici Ordinis Min. de Observantia, primus omnium Perusii. (*Non Perusii, sed Urbiventi (*Orvieto* primus mons Pietatis erectus fuit, et cum id negocii in Apostolica Camera examinatum fuisset jussu Pii II a Cardinali Ostiensi tunc Apostolici Fisci Praefecto (*Camerarium* vocant) confirmatus. Ipse tamen Pius Pontifex postea Breve pro hoc instituto, quod *Montem Christi* appellabant, dedit 3. Junii an. 1463. quod refert Bernardinus de Bustis in *defensor. Tr. 2. p. 4.* Circa idem tamen tempus Perusinus quoque Mons pietatis constitutus fuit *), Montem Pietatis excogitavit, promovit, atque erexit, ut sic pauperes Christifideles a dictis immoderatis usurariis oppressionibus redimeret. Cum enim Perusii sub Pio II. Summo Pontifice conciones ad populum haberet, hoc prius inexcogitatum remedium adinvenit, ut ex cumulo pecuniae pie collecto exinde *Mons Pietatis* nuncupato mutuum praestaretur egenis, accepto pignore, et denariolo, vel summa aliqua per singulos menses detentae pecuniae convertendis in stipendium Ministrorum, aliasque ad id necessarias expensas. Adinventionis consilium iniit cum Patre Fortunato de Cepoliis Perusino ejusdemet Ordinis Minorum de Observantia, Viro utriusque juris peritissimo, qui rem hanc insolitam mature perpendens, insuperque Academiae Magistros consulens, omnibus istis, nemine dempto, excogitatum approbantibus, statuit, id opus plurimum esse laudabile, ac pium, ab omni censurae labe alienum, adeoque summopere promovendum. Inde dictus Beatus Barnabas caepit ea in Urbe declamare contra insatiabilem Hebraeorum cupiditatem, fere totum suis in usuris pauperum Christianorum sanguinem exsugentem, ac suis ferventissimis, qua privatis, qua publicis exortationibus pios viros, et divites Cives animare, ut collectis, ac collatis eleemosynis, cumulum, seu Montem erigerent perpetuo conservandum, ex quo miseriis pauperum subievandis pecuniae erogarentur, in eumdem Montem iterum congerendae. Nec nimium ei insudandum fuit, ut Perusinorum animos de se Pietatis operibus satis addictos ad id inclinaret; * praesertim in pium hoc opus conspirantibus Hermolao Barbaro Veronensi Episcopo, Urbis illius Gubernatore, et Jacobo de Cortona ejusdem Perusinae Urbis Episcopo *. Ad primam enim concionem ita liberali, ac prompta manu suas pecunias, ac facultates Cives congesserunt, ut ad ditissimum, ac copiosissimum Montem, eumque omnium primum illic erigendum abunde sufficeretur: Wading. *tom.* 14. *alias* 9. *ad annum* 1474. *num.* 11.

Vix autem excellentissimum hoc misericordiae genus, et Sacrum pauperum levamen innotuit, 3 statim plures habuit acerrimos Contradictores, hujusmodi montem Pietatis tamquam usurarium damnantes, eo quod ultra sortem quidpiam exigeretur. Quapropter, re ad publicam concertationem coram toto Magistratu Civitatis, Magistris, et Scholasticis Universitatis, Clero, et Religiosis Ordinibus deducta, ac acerrime discussa, et tandem merito pro Minoribus (quorum praecipui defensores erant dicti Beatus Barnabas, et Fortunatus) lata sententia, confestim Cives, praemissa solemni supplicatione, uno, alacrique animo piissimum adinventum, et egregie propugnatum, ac defensum a Minoribus de Observantia Opus plene stabilierunt. Wading. *loc. cit. n.* 12.

Eximium hoc Perusinorum Pietatis opus plurimae praesertim Italiae Urbes secutae, ubique id 4 suadentibus Minoritis, et signanter S. Jacobo de Marchia, B. Marco a Bononia, B. Angelo a Clavasio, B. Bernardino a Feltria, Michaele a Carcano, Antonio Vercellensi aliis *Pietatis Montes* erexere: Wading. *loc. cit. num.* 13. Sed ubique non 5
pauci contradictores obstitere qua verbis, qua scriptis, et in specie Cajet. *to.* 2. *Opusc.* 6. Sotus *lib.* 6. *de Justitia q.* 1. *art.* 6. et Silvester verb. *Usura* 5. *q.* 4. et eousque processit contentio, ut sermonibus publicis, et conscriptis variis libris, fuerit respondendum, et tamquam licite sine labe usurae tales *Montes Pietatis* fuerint propugnandi, uti pro talibus juxta Minorum de Observantia piam sententiam recognoverunt plures Summi Pontifices, scilicet Pius II. Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Alexander VI. et praecipue Leo X. qui in Concilio Lateranensi Sess. X. Sacro approbante universali Concilio, relatis variis sententiis,

et re mature examinata, dictos *Montes Pietatis* uti a dictis Sanctis, et in magna ob Sanctitatis opinionem existimatione habitis Viris adinventos, et promotos, et a supradictis Summis Pontificibus approbatos, licitos, et pios, atque meritorios etiam cum Indulgentiarum acquisitione esse definivit, edita ad id expresse Constit. incip. *Inter multiplices*, in qua §. 4. sic habet; « Nos . . . . sacro approbante Concilio, declaramus, et definimus, Montes pietatis antedictos per Respublicas institutos, et auctoritate sedis Apostolicae hactenus probatos, in quibus pro eorum impensis, et indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas, et aliarum rerum ad illorum conservationem (ut praefertur) pertinentium, pro eorum indemnitate dumtaxat ultra sortem absque lucro eorumdem Montium recipitur, neque specimen mali praeferre, nec peccandi incentivum praestare, neque ullo pacto improbari; Quinimmo meritorium esse, ac laudari, et probari, debere tale mutuum minime usurarium putari, licereque illorum pietatem, et misericordiam populis praedicare, etiam cum Indulgentiis a Sancta Sede Apostolica eam ob causam concessis ». Wading. *loc. cit. n.* 13.

6 Quinimmo Leo X. in eadem Constitutione §. 5. sub poena Excommunicationis latae sententiae prohibet, ne quis de cetero contra dictos Montes praedicet, aut verbis, vel scriptis audeat disputare, ibi: « Omnes autem Religiosas, et Ecclesiasticas personas, qui contra praesentis declarationis, et sanctionis formam de cetero praedicare, seu disputare verbo, vel scriptis ausi fuerint, Excommunicationis latae sententiae poenam, privilegio quocumque non obstante, incurrere volumus ».

7 Hinc tales *Montes Pietatis* a Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 8. *de reformat.* inter alia opera pia connumerantur.

8 In dd. *Montibus Pietatis* tres potissimum nunc leges existunt. Prima, ut mutuum usque ad certam quantitatem detur non divitibus, sed pauperibus. Secunda est, ut Mutuarii dent pignus a Ministris Montium custodiendum, et exinde vendendum, si praefixo tempore mutuum non restituatur, ut ex pretio montes recuperent suam sortem, et mutuatarii residuum, si quod sit, tamquam suum recipiant. Tertia, quia pro custodia, et conservatione pignorum, pro conductione domus, pro alimentis, et stipendiis Ministrorum, et aliis ejusmodi, expensae continuae fiunt, quae, si ex ipsis Montium pecuniis deducerentur, summa capitalis in Reipublicae pauperum detrimentum brevi deficeret, exigitur a singulis Mutuatariis sine ipsorum montium lucro aliquid exiguum ultra sortem v. gr. duo, vel tres in anno pro centum.

9 Unde a Summis Pontificibus non permittuntur Montes Pietatis ut plurimum erigi, nisi ad praescriptum Concilii Lateranensis, et praesertim, ut recipi non possit, nisi quid moderatum pro expensis Ministrorum, et ipsorum Montium non excedens summam trium pro centenario, ut declaravit *Sacra Cong. Conc. in Avenionen.* 26. *Maii* 1612. *in Tudertina* 17. *Augusti* 1626. *in Theatina* 5. *Julii* 1627. *in Lucerien.* 27. *Maii* 1645. *Et in Mutinensi de Finali* 22. *Aug.* 1737. censuit lucrum pignorum non posse permitti ultra tria pro centenario, et cum clausula, si dicta summa sit necessaria pro Ministrorum salario, et aliis expensis Montis subeundis, vel bina, ut *in Cremonen.* 31. *Maii* 1580. *et in Vercell.* 8. *Octob.* 1628. vel singula tantum, si sufficiant, ut in *Messanen.* 11. *Aprilis* 1685. et in aliis saepe, rejecta opinione contraria. Quinimmo *die* 28. *Aug.* 1582. declaravit, nullo modo permitti debere, ut detur pecunia Monti ad finem consequendi ex ea aliquos fructus licet minimos. Et si quae sub hac conditione mutuata inveniatur, omnino restituatur. Et Sacra Congregat. super Episcopis, et Regularibus declaravit, quod, si Mons potest manuteneri solvendo etiam mercedem Operariis, et aliis Ministris ex suis propriis reditibus, nihil exigere potest pro mutuis, alias solummodo tantum id, quantum est necessarium pro supradicta manutentione, et expensis necessariis loci, et ministrorum juxta Constitutionem Leonis X. in Conc. Lat. *ita in Cotronen.* 28. *April.* 1599. *et in Faventina* 6. *Septemb.* 1604. dummodo non excedant trina pro quolibet centenario, ut *in Viglevanen.* 19. *Jan.* 1607. *Et in Derthonen.* 11. *August.* 1625. vel ad summum quaterna, *ut in eadem Cotronen.* 28. *April.* 1599. sic ad litteram Pignatell. *tom.* 4. *consul.* 153. *n.* 4. Qui *ibid. n.* 5. ad primam controver- 10
siam: « An impertienda sit licentia erigendi Montem, qui volentibus apud ipsum deponere proprias pecunias, solvat lucrum ad rationem quinque pro centenario, idque lucrum pro sui indemnitate exigat a suis Mutuatariis » ? Sic praecise subjungit; « At nihilominus ob causam necessariae subievationis pauperum consueverunt ex Indulto Pontifices aliquando dictam summam concedere, et in specie fuit concessum Monti Pietatis Bononiae, Mutinae, Veronae, et Ferrariae, ut in Indulto, quod legitur apud Pasqualig. *decis. moral.* 183. *n.* 6. Idque ratione lucri cessantis, et damni emergentis, seu indemnitatis ipsorum deponentium, ut latius post alios firmat Pasqualig. *n.* 11. *et seq.* ubi etiam *n.* 18. respondet *ad cap. Super eo*, *de usur.* quod confirmat *decis.* 184. *per tot.*, *et dec. seq. n.* 6. *et* 7. Unde nonnisi cum temeritate asseri potest, Summos Pontifices, eorumque, ac Curiae Romanae Officiales, qui diligentissimi esse solent, ac prudentissimi, errasse, ut ponderat Salon. *quaest.* 78. *sub n.* 3. *art.* 3. et latissime comprobat Fragos. *de Regim. Reipubl. Eccles. part.* 1. *lib.* 7. *tota disput.* 20. » Haec ille.

Ad secundam autem controversiam: « An idem 11
Mons Pietatis exponens postea Mutuatariis dictas pecunias possit exigere ab iis septem pro centenario » ? Idem Pignatell. *loc. cit. n.* 13. merito respondet, posito, quod Mons erigatur sub conditione, quod deponentibus solvat quinque pro cente-

nario, sequi quod totidem exigere possit a suis Mutuatariis cum reliquis duobus, quae sunt omnino necessaria pro omnibus expensis faciendis pro Montis conservatione, juxta citatam Constitutionem Leonis X. incipient. *Inter multiplices*. Et sic tenent Abbas *in cap. In Civitate*, *circa finem*, *de usuris*, Alexander *in l. Item quia* §. 1. *n.* 2. *ff. de pactis*, Rosignol. *de Mutuo et usuris contract.* 3. *disquisit.* 5. §. 1. *n.* 2. Azorius *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 9. *quaest.* 2. citans alios; Reginald. *lib.* 25. *cap.* 11. *n.* 209. Philiarch *lib.* 5. *de Offic. Sacerd. cap.* 21. §. *Quo ad primum*, Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 1. *n.* 151. *et* 162. *cum seq.* Molina *tom.* 1. *de Instit. disput.* 325. Bonacina *t.* 2. *disp.* 3. *de contract. q.* 3. *punct.* 12. *n.* 3. Lessius *de Justit. dub.* 23. *n.* 194. Filliuc. *tract.* 34. *t.* 2. *c.* 9. *n.* 183. et Pasqualig. *decis. mor.* 186. *a. n.* 4. *decis.* 187. *n.* 2. *et* 3. *decis.* 188. *cum binis. seq. et decis.* 204. *n.* 2. ita ut ea *dec.* 186. *n.* 5. adeo hanc sententiam veram existimet, ut oppositam censeat non posse probabiliter sustineri.

12 Montis Pietatis Ministri in necessitate praeferendi sunt aliis indigentibus: Rosignol. *de mutuo, et usuris contract.* 3. *disquisit.* 5. *n.* 3. et alii.

13 Montis Pietatis Ministri pauperes disponentes de bonis Montium in proprios usus, tenentur servare omnes conditiones, quas servant alii pauperes: Rosignol. *loc. cit. n.* 6. et alii passim.

14 Montis Pietatis ministri disponentes de bonis Montis in praejudicium pauperum, tenentur ad
15 compensandum eis, si constet quinam fuerint. Secus ad exonerationem debiti erga ipsum Montem: Rosignol. *loc. cit. n.* 5. Vide ipsum ibi, ubi *sub n.* 2. concludit, et probat, quod Montis Pietatis Ministri possunt impendere partem non necessariam subventioni pauperum in proprios usus: immo etiam partem aliquam necessariam, si ipsi ve-
16 re sint pauperes. Et sub *n.* 3. concludit, et probat, quod Montis Pietatis Ministri possunt pecuniam Montis, non solum in proprias necessitates, sed etiam in propria negotia impendere, quando non est necessaria ad usus pauperum; Dummodo tamen nullum subsit periculum amissionis, et eveniente casu, quo Mons ipsa pecunia indigeat, sit prompta, ac parata, alias, supervenientibus pauperibus, tunc certe illi providere tenerentur alia pecunia, vel non providendo, tenerentur ad compensationem damnorum ipsis pauperibus provenientium, et ratio conclusionis est, quia ex hoc nulla oritur laesio in Montem nec gravamen in pauperes. Non primum, quia nihil obesset Monti, sive pecunia ibi servetur mortua, sive implicetur. Non secundum, quia jam sufficienter omnibus pauperibus provisum supponitur. Non de facili tamen est id consulendum, et ad praxim reducendum, cum non pauca subsint pericula in detrimentum Montium et gravamen pauperum.

17 * In Montibus Pietatis de novo erigendis nihil ultra sortem exigi potest ab iis, qui mutuum ab eo accipiunt, etiam titulo expensarum, *nisi Apostolicae Sedis dispensatione*, ut ex Decreto *S. Congreg. Concilii* in Causa Neapolitana *die* 7. *Februarii* 1737. Sicut neque absque beneplacito ejusdem Sedis plus exigi potest, quam antea fuerit consuetum, etiamsi hoc augmentum necessarium censeatur pro sustentatione ministrorum, ut ex alio decreto Sac. ejusdem Congregat. Si vero plus exigatur, quam opus sit, ad expensas necessarias, tenetur Episcopus moderari istas usuras; tutius est autem, quod consultet de hac re Sacr. Congreg. *De Synodo Dioec. lib.* 7. *cap.* 48. §. 2. *et* 3. * Per se se, ut singuli Montes Pietatis erigantur, vel etiam causis piis adnumerentur, auctoritas Principis, et Episcopi sufficit, si forma a Lateranensi Concilio praescripta servetur. Dispensatione itaque Apostolica erigi ii solum Montes possunt, qui ab ea forma vel parum abiudunt: quo spectant Sac. Congregationis Decreta hic indicata *.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Montes, quos vocant *pietatis*, constituuntur in Urbibus, ut hac ratione publicis necessitatibus, vel pauperibus consulatur. Justitia autem horum Montium pendet ex legibus, quibus constituti sunt, vel exercentur. Agendum idcirco de speciebus eorum saltem usitatioribus, et quid de illis sentiendum sit, paucis exponendum. 18

Prima species est, quum acervus ille publicae pecuniae gratis indigentibus distribuitur, ita ut debitores nihil restituere ultra sortem teneantur. De ejus autem justitia non est quod verba faciamus, nam ea per se patet. 19

Altera species est, quum pecunia ea lege distribuitur indigentibus, ut praestent ultra sortem modicum quid pro modo, et ratione pecuniae acceptae, et temporis, ad solvenda stipendia eorum, qui Montem regunt, et ad explicanda ea omnia, quae necessaria sunt ad Montis conservationem. De ju- 20
stitia autem hujus speciei, quamvis olim in utramque partem maxima animorum contentione fuerit disputatum, probata tamen ea fuit a Paulo II. et aliis Pontificibus, tum demum a Leone X. in Concilio Lateranensi *sess.* 10. ut refert Auctor *n.* 5. *et sequent.* 21

Cavendum tamen in hac specie, ne plus exigatur, quam sit necessarium ad Montis conservationem. Illud enim, quod superexigitur, licet videatur rebus Montis accrescere, illicitum est, et restitutioni obnoxium, quia Concilium Lateranense eatenus permittit ultra sortem aliquid praestari, quatenus res Montis salva maneat, ut indicant verba illa *absque Montium hujusmodi lucro*, et, ut refert *Cajetanus*, ita Paulus II. Legato suo Perusino rescripsit. 22

Idque procedit, etiamsi hoc, quod superexigitur, erogandum sit in usus pios; Confer Clericat. *decis. Miscellan.* 42. *n.* 5. 23

Curandum et illud est, ne majores expensae fiant, vel plures Ministri adhibeantur, quam opus 24

sit ad rem Montis administrandam, ne pauperes vexentur gravioribus exactionibus. Hoc enim, si non usurarium, injustum saltem est.

25 Controversia vero non levis est, an ad justitiam hujus speciei Montium requiratur, quod institutores ipsorum Montium renuncient dominium pecuniae, aut tritici in communitatem pauperum, vel obligent se civiliter, et perpetuo, vel pro multo tempore ad mutuandum egenis Civitatis, aut Populi? Et quidquid senserint Lopez, Salon. aliique, praevaluit opinio negativa, quam tenet inter alios Cardin. de Lugo *disputat.* 25. *n.* 190. *et sequent.*

26 Tertia species est eorum Montium, quorum aerarium constat ex pecunia foenore conducta, vel sub censibus accepta, eaque propter coguntur ii, qui ad hanc mensam accedunt, non solum reficere sumptus, et expensas Montis, sed etiam usuras, vel census, quae Mons patitur, ut necessitatibus accipientium possit succurrere. Hanc etiam speciem licitam esse tenent post alios Cardin. de Lug. *loc. cit. n.* 197. *et sequent.* Sed non est facile permittenda.

27 Ii vero, qui Montibus conferunt pecunias, nil ultra sortem accipere possunt titulo depositi, vel mutui, nisi quatenus usuras eorum intersit.

28 Quid si Mons usuras a Creditoribus recuperet, veluti injuste, et indebite exactas? teneretur eas restituere ipsis pauperibus, qui coacti fuerunt easdem ipsi Monti solvere, idque, quia titulus ille damni emergentis ad non titulum reduceretur, et consequenter condicere Pauperes valerent; *L.* 1., *et* 2. *ff. de Condict sine caus. L.* 17. *in fin. ff. Commodati*, *L.* 1. *cod. de re Judic.*

#### ALIAE ADDITIONES.

29 Vide, amice lector (*), quam consona sit Ferrariana doctrina n. 16. expressa cum sana Theologia. Ait ipse, Montis Pietatis Ministros partem fructuum, vel in proprios usus, vel etiam in propria negotia impendere posse; at sana Theologia docet, hujusmodi Ministros, quibus pro Ministerio debitum stipendium assignatum est, nullum dominium habere in bona Montium Pietatis, sed meros administratores esse, ac custodes cum necessariae, tum etiam superfluae portionis, ac custodire, et administrare oportere quidquid ad hujusmodi Montes pertinet juxta determinationem Superiorum, aut Magistratuum, qui hujusmodi locis piis praesunt, ac jus in illorum bona obtineant. Si Domini non sunt, sed meri Ministri; ergo bona Montium pro arbitrio in eleemosynam erogare non valent; eleemosynam enim ex nostris, non ex alienis bonis distribuere in pauperes debemus. Ac multo minus in propria negotia impendere hujusmodi bona possunt. Hoc enim etiam cum fideli administratione pugnat, et cum ipsa Montium Pietatis institutione, quae in favorem pauperum, non Ministrorum facta est. Accedit etiam, hujusmodi doctrinam periculi plenam esse, quippe quae viam aperit illis abusibus, qui occasionem dedere Constitutioni Benedicti XIII. quam hic integram recensemus.

### BENEDICTUS EPISCOPUS

*Servus Servorum Dei.*

*Ad perpetuam rei memoriam.*

§. 1. Jam dudum non sine ingenti animi dolore aures nostras perturbat frequens rumor de nonnullis in hac alma Urbe nostra alieni aeris, et pignorum depositariis arcariis, custodibus, subcustodibus, exactoribus, rationariis, et computorum scripturibus, aliisque hujus generis Officialibus, et Ministris, qui fide sibi data, suique muneris commodo nefarie abutentes, ut voluptatibus, aliisque execrandis male agendi occasionibus, causisque improbe obtemperarent, vitiisque alacrius, et liberius indulgerent, rem, ac pecuniam sibi creditam, aut depositam, inque arca servatam, pro arbitrio usurpantes, pignora apud se in custodia iterum oppignoraverint: quod non solum in Camerae Nostrae Apostolicae, sed in Montis Pietatis, et publicarum adnummularios pertinentium mensarum, caeterorumque locorum, et piorum operum damnum longe gravissimum redundavit, propterea quod infames fraudulenti hujusmodi Officiales, qui rem suam decoxerant, omnino impares essent integrandis, ac restituendis pecuniis, quas ipsi, proprio, vel alieno commodo inservientes, antea pessum dedissent, scientibus, et de compacto cum iis par-

*Responsio Auctoris.*

(*) *Theologus* noster sic sua haec addenda incipit: Vide amice lector, quam consona sit Ferrariana doctrina *n.* 16. expressa cum sana Theologia. At non est cur tantum indebite exageret contra Ferrarianam doctrinam, *ibi* et sub aliis numeris traditam. Videat, quaeso amicus lector, quam ego *ibi sub n.* 12. 13. 14. *et* 16. trado ex doctiss. Rosignolo, uno ex primariis Theologis, et consultoribus sui temporis in amplissima Mediolanen Civitate. Videat, et perpendat meam expositionem in *Summario* sub *dict. n* 16. et quam concludo sub eodem num. in corpore dicens: « Non de facili tamen est id consulendum, et ad praxim reducendum, quum non pauca subsint pericula in detrimentum Montium, et gravamen pauperum ». Videat et perpendat allatam a *Theologo* hic Constitutionem Benedicti XIII. *Jamdudum*, quae est 286. in Ordine Bullarii, in cujus Summario sic expresse habetur: « Infliguntur poenae in depositarios, ministros etc. qui alienam pecuniam sibi creditam, et depositatam fraudant »; de quibus fraudulentis depositariis, et ministris loquitur ipsa Constitutio, de quibus ego nec verbum facio, probe sciens, quod fraus, et dolus nemini debet patrocinari, *cap. Quum universorum* 8 *de rerum permutatione; cap. Officii* 14. *de Testamentis; cap Quum dilectus* 8. *de religiosis domibus; cap Audivimus* 3. *de collusion. detegen Clement. dudum* §. *hujusmodi de Sepulturis.* Videat demum, et perpendat omnia, et singula, et pro sua eruditione, et aequitate pronunciet.

ticipantibus, doloque operam suam conferentibus rationariis, computorum scriptoribus, subscriptoribus, aliisve earumdem mensarum, et locorum piorum Ministris, et Officialibus.

§. 2. Nobis etiam innotuit, jam dictos Officiales, maximae suae temeritati confisos, ut actionem Criminalem vaferrime declinarent, vel saltem sua crimina callide palliarent, seque justis poenis, in quas incurrissent, prava arte subducerent, permultos speciosos, et omnino falsos praetextus excogitasse, quibus judicium impedirent, poenasque effugerent, quas ob suas culpas se mereri optime ipsi agnoscebant.

§. 3. Nos propterea, quibus ex pastorali Officio, humilitatis nostrae divinitus injuncto, maxime incumbit invigilare, et sollicite providere, ne hujusmodi crimina impune committantur; opportunam, et necessariam duximus his de rebus sententiam exquirere a Nobis speciatim indictae particularis Congregationis nonnullorum hujus nostrae Curiae Romanae Praesulum, multa rerum cognitione, integritate, et doctrina praestantium, quorum saepe numero coram dilecto filio nostro Hannibale Tituli S. Clementis Presbytero Cardinali, et S. R. E. Camerario congregatorum, suffragiis ad nos accurate perlatis, undequaque inhaerentes, in hujusmodi fraudolentos Ministros acriter insurgendo, ipsumque juris rigorem etiam acriorem efficiendo, justum in eos judicium promulgare decrevimus.

§. 4. Nos ergo vestigiis Decessoris Nostri Pii Papae V. insistentes, qui prae caeteris in sua Constitutione incipiente: *Postquam*. Kalendis Novembris Anni Millesimi quingentesimi septuagesimi in lucem edita, decoctores luxuriose viventes, propriisque absumptis substantiis, aliena appetentes, qui variis coloribus grande aes alienum, spe restitutionis faciendae extorquentes Proximo suo illudunt, ceu veros fures et latrones, ultimo supplicio puniendos mandavit, hac nostra perpetuo observanda Constitutione in quoscumque hujus generis delinquentes paribus quoque poenis tamquam in veros fures, et latrones animadvertendum esse decernimus, idque effectu ipso omnino fieri volumus, et mandamus.

§. 5. Itaque statuimus, et jubemus, ne ullus ex Depositariis, vel Arcariis aeris publici Camerae Nostrae Apostolicae, et praesertim Depositariae generalis, vectigalium generalium, et particularium utriusque Annonae, frumentariae nimirum, et Grasciae vulgo dictae, Depositariae Urbanae, Montisque Pietatis, ac mensae S. Spiritus, et Datariae Apostolicae summam quantulamcumque ejusmodi aeris, et pecuniam in suum, vel alienum commodum quovis modo convertere unquam possit, inque usum ab eo diversum transferre, ad quem generatim in iisdem locis, tanquam sub tuta, et fideli custodia servatur: itaut, si aliquis ex jam dictis Depositariis, et Arcariis hanc legem nostram quomodocumque praevaricatus, eamque pecuniam in usum, et commodum proprium, vel alienum convertere ausus fuerit, tamquam reprobus, et infidelis Minister, interque infames, et reipublicae proditores connumerandus damnari, et puniri possit, ac debeat, ut gravissimi furti, et latrocinii reus secundum leges communes, et Romanae Urbis, Statusque Ecclesiastici edicta contra latrones jam promulgatas, ratione habita pecuniarum, quas in suum, vel alienum usum, et commodum clam, et furtive converterit. Idque ad easdem regulas in iisdem edictis, etiam in furto magno praescriptas, fieri debeat; quotiescumque tamen Camera nostra Apostolica, vel quispiam ex locis Piis, ac Mensis supradictis, et quilibet Dominus, ac creditor pecuniae, vel rei depositae damnum subiisse compertum fuerit. Ubi vero nullum damnum illatum inde fuerit, nihilominus jam dicti Depositarii, et Arcarii, inter infames habendi, ob culpam infidelitatis, duplicata poena pecuniaria summae, quam in suum, vel alienum commodum converterint, puniri debeant. Sed praeterea poenis etiam corporalibus gravibus, et gravissimis, arbitrio Judicum cumulate plectantur, ratione habita qualitatis, et circumstantiarum singulorum casuum, et factorum, quas deprehendere contigerit.

§. 6. Similiter volumus, decernimus, et jubemus, ne computorum, et rationum scriptores Montis Pietatis, et Mensae S. Spiritus recipere, aut recipiendum, et solvendum curare, vel facere possint quodcumque mandatum, vel scriptum illorum, qui nullas pecunias re ipsa ibidem depositas, vel servatas habuerint. Si autem habuerint, eadem mandata, et scripta recipi, et solvi possint pro ea tantum summa, quae deposita ibidem extiterit. Quod si jam dicti computorum Scriptores, et rationarii contrafecerint, tunc in eos procedi possit, et debeat poenis a Nobis in arcarios, et depositarios statutis.

§. 7. Praeterea sancimus, et declaramus, haec, quae a Nobis lata Lege disponuntur, in eos pariter locum habere, qui auxiliatores, cooperatores, et quocumque alio modo conscii complices, ac participes infidelitatis eorum arcariorum, et depositariorum extiterint: qui quidem conscii, et complices, ac participes secundum suam complicitatem, et participationem in singulis factis, et casibus, iisdem poenis omnino puniri debeant, quibus puniendi essent, vel punirentur praecipui, et principales rei eadem forma, quae statuta reperitur in publicis edictis superius memoratis, contra reos cooperatores, auxiliatores, complices, et participes olim evulgatis.

§. 8. Quia vero gravissimum esset crimen infidelitatis, ab iis computorum Scriptoribus, et rationariis commissae, qui, ut facilius pecuniam, sub bona, et publica fide sibi creditam, et depositatam, in proprios, vel alienos usus converterent, vel curarent, ut ab aliis converti posset, sive alia quacumque de causa in consuetis codicibus, et libris, ut scripturarum regula ab ipsis pro illorum officio

bene exercendo postulet, nomen, vel nomina depositorum nequaquam describerent; hac nostra pagina perpetuum robur habitura, declaramus, decernimus, et statuimus, singulos, et quoscumque rationarios, et computorum Scriptores, qui hoc modo in suo officio exercendo peccasse, vel factum simile fraudis, et infidelitatis commisisse, vel committendum curasse comperti fuerint, vel qui cujuspiam nominis veritatem describendo, seu minorem summam ea, quae vere deposita esset, tam nostrae Camerae Apostolicae, quam alterius cujuscumque domini, et creditoris pecuniae depositae in codicibus, et libris descripsissent, damno inde sequuto, vel non secuto, judicari, et re ipsa puniri debeant ad regulam, et gradum poenae pecuniariae et corporalis superius impositae in factis, et casibus contra depositarios, et arcarios, secundum qualitatem, et circumstantias eorum inflictis. Ad haec sancimus, et statuendo declaremus, factum commissionis, vel omissionis, tanquam dolosum, et fraudulentum semper habendum, maloque animo, et fine cogitatum, quotiescumque culpae obnoxius contrarium non probaverit, et constare curaverit.

§. 9. Ne autem exactores Camerales, ii praecipue, qui in vectigalibus generalibus, et particularibus utriusque Annonae frumentariae, et grasciae, inque Monte Pietatis, et Mensa S. Spiritus pecunias a debitoribus exigere, exactasque principalium Dominorum arbitrio servandas deponere debent, fide sibi data, suique Officii commodo abuti, sive aes, et pecunias exactas, perque eos non depositas in suum, vel alienum commodum convertere unquam possint, praesentium tenore districte mandamus, ut totas integre, et prompte, quemadmodum ex officio tenentur, statim ac per illos exactae fuerint, deponere debeant, decernentes, ut, qui eas non deposuerint, vel in alienos usus pro arbitrio converterint, sequuto inde, vel non sequuto damno Camerae nostrae Apostolicae vectigalium utriusque Annonae, frumentariae nimirum, et grasciae, Montis Pietatis, et Mensae S. Spiritus, in singulis casibus severo judicio judicentur, et puniantur ad legem, et normam a Nobis decretam, et stabilitam contra depositarios, arcarios, rationarios, et computorum Scriptores, ut supra.

§. 10. Volentes etiam pro nostris viribus impedire, ne fraudes, quae compluries factae fuerunt in custodia pignorum Montis Pietatis, rursus imposterum fiant, et committantur, praesentium tenore jubemus, custodes, et subcustodes pignorum ejusdem Montis, eoque ac judicialium Depositariae Urbanae, aestimatorum, subaestimatorum, aliorumque Ministrorum, ad servitium pii operis Montis Pietatis in memorato officio Depositariae Urbanae electorum, qui fide sibi data, commodoque, quod eis proprium munus subministret, inique abutentes, clam, et dolose pignus aliquod etiam parvi pretii subtraxerint, vel ex una custodia in aliam transtulerint, priusquam, vel postquam oppignoratum fuerit, illudque, sibi usurpaverint, vel aliis tradiderint, inque alia custodia oppignoraverint, vel ejus speciem, et qualitatem immutaverint, remve oppignoratam confixerint, sive unam pro alia describentes dolum, et fucum fecerint, fraudemve quemcumque, falsitatem, eliamve similem actionem circa dicta pignora commiserint, ipso facto poenam ultimi supplicii incurrere debeant, nulla eis excusatione suffragante, etiam parvi pretii, et valoris rei, in qua delictum commiserint, Judices vero in poenas ferendo qualitatem, et circumstantias facti respicient.

§. 11. Decet quam maxime, ut prae oculis nostris similiter debitum sollicitudinis habeamus, quod Nobis, ut in ceteris, incumbit erga opera, et loca pia, quorum Nobis, ut Patri, et Tutori custodia commissa est. Quare praesentibus nostris volumus, et ordinamus, ut omnes Depositarii, Syndici, rationarii, et exactores Ecclesiarum, Capitulorum, Collegiorum, Domuum, Conventuum, Monasteriorum regularium utriusque sexus, et cujuscumque loci, et Operis pii, vel Congregationis, aut Capituli, qui in proprio officio, et ministerio exercendo, aliquem ex praedictis actionibus, et fraudibus committentes, quae damnentur, et puniuntur in Depositariis, arcariis, rationariis, et exactoribus Camerae nostrae Apostolicae, in vectigalibus generalibus, et particularibus utriusque Annonae frumentariae, et grasciae, ac Montis Pietatis, Mensae S. Spiritus, et Depositariae Urbanae inservientibus, aliisque Officialibus supra commemoratis, quovis modo deliquerint, omnes, et singuli iisdem poenis cum suis complicibus omnino subjaceant, quae in eosdem Depositarios, Arcarios, Exactores, Camerales, aliosque superius nominatos inflictae fuerunt, itaut de utrisque par judicium feratur iisdem modis, et formis, quae superius praescriptae fuerunt.

§. 12. Quia vero zelus Justitiae, quo intus incendimur, nos movet, ut has provisiones nostras plenissimo effectui mandandas, quamprimum curemus, Nos supradictis reis, omnia subterfugia, et praetextus eripere decrevimus, quos saepe numero judicium Criminale sagaciter declinaturi, vel rigorem poenarum vitaturi, studiose conquirunt, mala, et falsa quorumdam regularum legalium interpretatione freti, quas factis pessime aptant, propterea decernimus, et ordinamus, ne ullus ex jam dictis Depositariis, Arcariis, Exactoribus, Rationariis, Syndicis, et Custodibus, aliisve ex nominatis Officialibus, et Ministris, qui quocumque modo contrafecerit, et quamcumque ex memoratis, expresse illicitis, vetitis, ac criminosis actionibus commiserit, nunquam possit esse, vel haberi immunis, et liber ab actione criminali, et eo minus excusari in aliqua parte delicti, neque absolvi, aut liberari a quacumque poena sub praetextu cujusvis securitatis ab eo datae pro indemnitate Camerae nostrae Apostolicae, Montis Pietatis, Mensae S. Spiritus, vel alterius loci, piique operis praedictorum. Nullo pacto etiam ei possit, aut debeat suf-

fragari speciosum velamen administrationis, calculorum faciendorum, et rationum non redditarum, similesque emendicatae exceptiones, et praetextus, quae omnia frivola, levia, levissima, et nullius momenti esse declaramus, tanquam dolo malo delinquentium suggesta, et excogitata, Quotiescumque ergo aliquis ejusmodi pecuniam in proprium, vel alienum usum, et commodum convertere ausus fuerit, vel ei solvendum curaverit, qui in Monte Pietatis, vel in Mensa Sancti Spiritus nullam ante pecuniam vere deposuerit, quive rei, et pecuniae depositae, et exactae esse debitor deprehensus fuerit, atque impos compertus, rei ablatae, statim, et sine ulla mora restituendae, de eo, tanquam de homine infami, ac vero latrone judicabitur, et omnino, ad dispositiones edictorum punietur, ut dictum est supra, nulla ei praedictarum, et similium dispositionum ullo pacto suffragante.

§. 13. Si aliquis ex supradictis ministris, Officialibus, Depositariis, Arcariis, Exactoribus, Syndicis, aliisque superius ordinatis debitor extiterit, inque aliquod ex delictis jam expressis inciderit, aliena pecunia deposita exacta, vel in arca servata pro arbitrio suo usus, Rationario, et computorum Scriptore id sciente, nec Praesidi, et superiori patefaciente, cui ea omnia patefieri volumus, tunc rationarius, etiamsi facti conscius non fuerit, poenis etiam corporalibus, et gravissimis, ad qualitatem, et circumstantiam facti puniatur, nisi clare, et evidenter ostenderit, se rem eidem Praesidi, et superiori antea patefecisse.

§. 14. Quia nostra intentio fuit, et est praesenti Constitutione providendi Camerae nostrae Apostolicae, atque omnium S. R. E. Imperio subditorum indemnitati, non tam pro factis in hac nostra alma Urbe imposterum fortasse eventuris, quam pro quibuscumque aliis, quae in toto Statu Ecclesiastico, tam mediate, quam immediate Nobis, et huic Sanctae Sedi Apostolicae subjecto, comprehensis etiam quatuor S. R. E. Legationibus Bononiae, Ferrariae, Romandiolae, et Urbini, evenire possint: ideo volumus, et decernimus, ut haec eadem Constitutio nostra in omnibus, et singulis suis partibus, et dispositionibus, inque omnibus, et singulis casibus, et factis, in ea comprehensis, et expressis, locum, robur, vim, et vigorem habere, et plenae exequutioni mandari debeat, etiam extra hanc almam Urbem nostram, in omnibus Civitatibus, et locis Status Ecclesiastici, itaut delinquentes in iisdem quatuor delegationibus severo judicio judicentur secundum Leges, et dicta, quibus in iisdem legibus judicantur, et puniantur latrones, et ad normam, et tenorem praesentis nostrae Constitutionis, ut decrevimus, et ordinavimus supra.

§. 15. Quandoquidem pariter nostra intentio omnino est, ut provisiones huc usque memoratae, inque hac alma Urbe nostra Camera Apostolica, Monte Pietatis, Mensis publicis, locis, et operibus Piis unam, eademque vim, et robur semper obtineant, culpasque, fraudes, et damna impedire debeant, quae in praejudicium Communitatum totius Status Ecclesiastici committi possunt, hinc Nos in casibus, et factis congruis mandamus, et ordinamus, ut omnes, et singulae dispositiones, superius expressae locum habeant contra Exactores, Camerarios, Depositarios, aliosque Ministros, et Officiales cujuslibet Communitatis nostri Status Ecclesiastici, aliquam ex praedictis actionibus, et delictis committentes, contra quos propterea judicari, et procedi debeat, non auditis, neque attentis frivolis exceptionibus, et praetextibus superius enumeratis; scilicet ea forma, et modo, quae contra Officiales, et Ministros Camerales, aliosque superius nominatos praescribuntur.

§. 16. Quamvis ordinamenta, et sanctiones praesentibus litteris nostris hactenus recensita, contra delinquentes in casibus in posterum eventuris promulgaverimus, non ideo tamen intendimus a debitis poenis, justisque animadversionibus eximere eos rationarios, computorum Scriptores, Arcarios, Exactores, Custodes, Depositarios, Syndicos, Camerarios, aliosque Officiales, et Ministros jam enunciatos Camerae nostrae Apostolicae, vectigalium generalium, et particularium utriusque Annonae, frumentariae nimirum, et grasciae, Montis Pietatis, Mensarum publicarum, Datariae Apostolicae, et Depositariae Urbanae, et Communitatum Status nostri Ecclesiastici, qui olim quomodocumque aliquam ex supradictis actionibus, et fraudibus commisissent, de quibus facta est mentio, in omnibus, et singulis casibus expressis. Volumus enim, ut iidem ob delicta olim commissa iisdem omnino puniatur, quae secundum leges communes, vel municipales, et edicta locorum, et provinciarum contra-tales fraudatores, et delinquentes inflictae essent.

§. 17. Itaque pro omnium, et singulorum praemissorum celeri, et omnimoda exequutione mandamus dilecto filio nostro S. R. E. Cardinali Camerario, nec non Thesaurario Generali Camerae nostrae Apostolicae, nunc et pro tempore existentibus, ut contra omnes, et singulos praedictos Ministros, et Officiales, qui aliquod ex memoratis delictis in damnum, et praejudicium ejusdem Camerae nostrae Apostolicae, directe, vel indirecte redundans, illorumque officia respiciens, quoquomodo, ut dictum est supra, commiserint, aut committi, et perpetrari curaverint, vel in illorum perpetratione rem, et complicitatem aliquam habuerint, cujuscumque conditionis, et qualitatis extiterint, videlicet, tam Saeculares, quam Ecclesiasticos, et quomodolibet privilegiatos, aut exemptos, ad debitas in eos poenas, tam per se, quam per suos Locumtenentes, Judices, atque alios arbitrio illorum, prout necessitas casuum exegerit, in partibus etiam delegandos, et subdelegandos, procedant, procedique mandent, et juxta praesentem nostram Constitutionem justitia mediante, deveniant, et deveniri faciant.

§. 18. Injungimus itidem pro ulteriori praemissorum implemento, tam hujus Almae Urbis nostrae Gubernatori, et Curiae causarum Camerae Apostolicae generali Auditori, ceterisque Urbis Judicibus, ad quos de jure spectat, quam omnibus etiam, et singulis nostris, et Sedis Apostolicae in quibuscumque Provinciis, Legatis, et Vicelegatis, nec non quarumcumque Civitatum, Terrarum, Oppidorum, et locorum, Nobis, et eidem Sedi, tam mediate, quam immediate subjectorum Gubernatoribus, Praetoribus, Capitaneis, Commissariis, et aliis quibuscumque Judicibus, quavis etiam subdelegata potestate fungentibus, ut praesentes nostras inviolabiliter in suis judiciis observent, nec non contra delinquentes praedictos suae jurisdictioni subjectos, ad formam earumdem praesentium omnino procedant, omniaque in eisdem litteris contenta plenariae exequutioni demandent.

§. 19. Postremo decernimus, has litteras nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostrae defectu notari, minusque sub quibusvis similium, vel dissimilium gratiarum revocationibus comprehendi, vel illis derogari ullo modo tacite, vel expresse unquam posse, nisi de illis, earumque totis tenoribus, ac datis de verbo ad verbum non autem per clausulas generales idem importantes mentio, et expressio facta fuerit, aliterque factas derogationes nullius roboris, et momenti fore, et tanquam tales a nemine attendi, nec ulli suffragari posse, atque ita per quoscumque Judices, tam ordinarios, quam delegatos, quavis auctoritate fungentes, etiam S. R. E. Cardinales, et de latere Legatos, judicari, et definiri debere, sublata eis, et eorum cuilibet aliter judicandi, et interpretandi facultate; decernentes irritum, et inane quidquid secus in praemissis, et quolibet praemissorum, atque hac nostra Constitutione contentorum, et statutorum, vel circa ea a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, Legibus, ac Urbis, et Romanae Curiae Tribunalium, aliarumque Curiarum nostri Ecclesiastici Status, ac Legationum praedictarum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, stylis, consuetudinibus, quas, si quae forent, per praesentes revocamus, nullasque, et invalidas esse declaramus; Privilegiis quoque, Indultis, et Literis Apostolicis in contrarium praemissorum forsan quomodolibet concessis, approbatis, et innovatis; Quibus omnibus, et singulis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma, ad hoc servanda foret, tenore hujusmodi, ac si de verbo ad verbum nihilo poenitus omisso, et forma in illis tradita, observata, inserti forent, eisdem praesentibus pro plene, et sufficienter expressis, et insertis habentes, ad effectum praesentium, illisque aliis in suo robore permansuris, harum serie specialiter, et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. 20. Volumus autem, ut elapsis tribus respectu dictae nostrae Urbis, et quindecim diebus respectu totius praedicti nostri Status Ecclesiastici, postquam praesentes valvis Ecclesiae Lateranensis, et Basilicae Principis Apostolorum ejusdem Urbis, et in Acie Campi Florae per aliquem ex nostris Cursoribus affixae, et publicatae fuerint, omnes, et singulos, tam in Urbe, quam in toto Statu Ecclesiastico, et Legationibus existentes perinde obligent, et arctent, ac si unicuique eorum personaliter, et nominatim intimatae fuissent; utque earum transumptis etiam impressis manu Notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus Personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibeatur, quae eisdemmet praesentibus, si exhibitae, vel ostensae essent, adhiberetur.

§. 21. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae Constitutionis, Sanctionis, Legis, Statuti, Decreti, Declarationis, Dispositionis, et jussionis infringere, vel ei temerario ausu contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beator. Apostolorum Petri, et Pauli se noverit incursurum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae Millesimo septingesimo vigesimo nono, sexto Kalendas Octobris, Pontificatus Nostri Anno Sexto.

* Cum de Montibus pietatis plures egerint, nemo tamen uberius, et eruditius in hoc argumento versatus est, quam P. Franciscus Xaverius Zech. In eo libro, quem a. 1747. Ingolstadii edidit praenotatum: « Rigor moderatus doctrinae Pontificiae circa usuras a SS. D. N. Benedicto XIV. per epistolam Encyclicam Episcopis Italiae traditus » *cap.* 1. *sect.* 6. *a n.* 257. *ad* 384. *

# MORGANEGIBA, ET MORGENGABA, SIVE MATRIMONIUM AD MORGANATICAM

NOVUS CASINENSIUM ARTICULUS.

Matrimoniis Conscientiae, de quibus actum est, sub v *Matrimonium art.* 9. *n.* 63. simile est Matrimonium sic dictum ad *Morganaticam* (*) conjunctio nempe cum foemina inaequalis conditionis ritu Ecclesiastico inita, sed ea lege, ut mulier, ejusque filii id tantum de bonis Patris assequerentur, quod tempore Sponsaliorum conventum esset. Hoc pacto foemina, quae ducebatur inaequalis conditionis, neque ad viri dignitatem evadere, nec suscepti ex ea liberi patri haeredes esse poterant. Hinc quamvis haec conjunctio utique pro vero matrimonio secundum Ecclesiae leges haberetur, quippe sacro ritu celebrata, civilibus tamen effectibus, praesertim juxta Germanorum instituta (de quibus Adam Brumensis *lib.* 1. *Hist. Eccl. c.* 5.) minime donabatur. Dictum porro fuit ad *Morganaticam* voce corrupta a *Morgengaba*, eratque, teste Gregorio Turonensi *l.* 9. *cap.* 20. Morgengaba, *donum* matitinale, quod nempe maritus uxori mane post primam nuptiarum noctem faciebat, quasi ob premium virginitatis, cujus spolia paulo ante retulerat. « In dote, « quam in Morganegiba, hoc est maritali dono in « Franciam venientem certum est adaequasse. . . « Tam in dote, quam in *Morgengaba*, hoc est ma» tutinali dono certum est adquisisse » : Sic Gregor. *l. c.* (**).

Hujusmodi donum vel lautum, vel tenue pro cujusque amore, et caritate in uxorem fiebat. At cum quorumdam, quos mulieris illecebrae deliniebant, ea in re dissolutior esset liberalitas, Rex Longobardorum Liutprandus lege lata sanxit, ne quis propter *Morgengap*, ultra quartam partem bonorum suorum uxori daret; *l.* 2. *Leg. Longob. Tit.* 5. *cap.* 1.

Porro tale Matrimonium viros nobiles praesertim in Germania contrahere mos invaluit, cum post obitum nobilis mulieris, quam pridem uxorem habuissent, ac genitos ex ea filios, aliam ducebant humili loco natam, ne prioris Matrimonii liberi praejudicium inde sentirent.

Illud heic addere non abs re sit, *in l.* 2. *Feudorum* extare Titul. viges. nonum, qui inscribitur *Matrimonium ad Morganaticam*, ubi late de hujusmodi Matrimonio cum peculiaribus circumstantiis agitur, in haec sane verba : « Quidam habens » filium ex nobili conjuge, post mortem ejus non » valens continere, etiam minus nobilem duxit, » qui nolens existere in peccato, eam desponsa» vit : ea lege, ut nec ipsa, nec filii ejus amplius » habeant de bonis patris, quam dixerit tempore « sponsaliorum : verbi gratia *decem libras*, *vel « quantum voluerit dare*, quando eam desponsa» vit : quod Mediolanenses dicunt accipere uxo» rem ad Morganaticam, alibi lege Salica: hic, fi« liis ex ea susceptis, decessit. Isti in proprieta» tem non succedunt, aliis extantibus; sed nec in » feudo, etiam aliis non extantibus, qui licet le« gitimi sint, tamen in beneficio minime succe» dunt. In proprietate vero succedunt Patri, prio« ribus non existentibus. Succedunt etiam fratri« bus sine legitima proie decedentibus, secundum « usum Mediolanensium ». Unde vides, quonam modo *ex leg. Feud.* hocce matrimonium regeretur.

# MORIBUNDUS.

## SUMMARIUM

1. Moribundus nequit licite respuere remedia ordinaria ad sanitatem. — 2. Bene vero remedia extraordinaria, et nimis dura. — 3. Moribundus, qui petiit Confessarium, licet, ipso adveniente, jam obmoluerit, et nulla dare possit signa Poenitentiae, potest, et debet absolvi saltem sub conditione. — 4. Moribundus, qui nullum Poenitentiae signum dedit, nec dare potest, si ipse prius probe, et christiane vixerit, et Sacramenta frequentaverit, probabilius potest absolvi sub conditione. — 5. Moribundus a quolibet Sacerdote, et probabiliter etiam a Laico in articulo mortis absolvi potest ab Excommunicatione, et Interdicto personali. — 6. Moribundo, si sit periculum vomitus, dari potest parva particula Eucharistiae, quae stomachum alteratura non credatur; aut si de hoc ipso

(*) Matrimoniis conscientiae quoad substantiam illa ad Morganaticam respondent. Secus vero quantum ad civiles effectus attinet, quibus haec posteriora carent, non sic priora, habita etiam ratione Constitutionis felic. record. Benedicti XIV. incip. *Satis vobis*, quam integram attulimus sub v. *MATRIMONIUM art. 9. sub num.* 63. ubi multa invenies, quae hujusmodi Matrimonia spectant. Quid vero apud nos in matrimoniis Conscientiae quantum ad civiles effectus obtineat, in Actibus sic dictis post novissima Concordata videre est, *part.* 3. *pag.* 182. *et seqq.*

(**) Et quidem Morgengaba in omnibus Matrimoniis locum habebat, moribusque receptum erat, ut solemni instrumento cum aliis nuptiarum lucris finiretur, et promitteretur. Et quoniam in inaequali conjugio hoc unum uxor, ejusque filii lucrabantur, inde ad *Morgengabicam*, seu *Morganaticam* dictum fuit.

sit dubium, potest fieri experimentum cum particula non consecrata; quam si retineat, dende est ei consecrata: Secus non. Si autem independenter a cibo, perpetuo evomat, nullo modo est ei danda sacra Communio, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu extiterit. — 7. Moribundo puero doli capaci probabilius est dandum Viaticum, quamvis nondum esset sanus ad Communionem admissus — 8. Si Moribundus sit communicandus, et desit stola, vel Alba, potest in tali casu ei dari Communio sine ipsis. — 9. Moribundus tenetur ex praecepto Divino Eucharistiam sumere per modum Viatici, et hoc etiamsi non sit jejunus. — 10. Et licet sit jejunus, adhuc recte adhibetur formula *Accipe Viaticum etc.* — 11. Moribundus, qui mane communicavit sanus ex devotione, an superveniente periculo teneatur eadem die per modum Viatici communicare? — 12 Moribundo post 7. vel 8. dies potest iterum dari Viaticum, etiamsi non sit jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, et periculum mortis recurrat. — 13. Moribundo, quando morbus, et periculum diu protrahitur, potest iterum post 7. vel 8. dies dari Viaticum, quamvis non sit jejunus — 14 Moribundo dari potest, et debet Viaticum etiam, in die Parasceves. — 15. Si Moribundus ob tussim, vel aliam caussam sumere non possit Viaticum, non debet ad illum deferri SS Eucharistia devotionis caussa — 16 Pro consecrando Viatico dando moribundo non est licitum Sacerdoti non jejuno celebrare. — 17. Aliqui tamen tenent contrarium. — 18 Pro Viatico dando moribundo non debet consecrari Hostia extra Sacrificium, etiam in necessitate: — 19. Nec etiam in simili necessitate licitum est Sacerdoti latino consecrare in fermentato. — 20 In defectu Sacerdotis latini potest moribundus sumere Viaticum a Sacerdote Graeco consecratum in fermentato. — 21. Moribundus, si nequeat sumere Viaticum sub specie panis, an sit ei dandum sub specie vini? — 22. Perpetuo amenti moribundo non est dandum Viaticum — 23. In dubio an amentes adulti utantur ratione, est eis dandum Viaticum. — 24. Amentibus, qui usum rationis habuerunt, nec sciuntur emisisse illum in mortali, dandum est Viaticum. — 25. Phrenetico, aut deliranti, sive ex mente, sive ex morbo, si quando alligetur, accipiat cibos, debet etiam alligato dari Viaticum. — 26. Si autem sit dubium an reverenter suscepturus sit, faciendum est experimentum cum una; vel altera particula non consecrata, et si aliquam reverenter suscipiet, dande est ei etiam consecrata. — 27. Moribundo in defectu Parochi potest dari Viaticum a quolibet Sacerdote, sive saeculari, sive Regulari, et in defectu Sacerdotis etiam a Diacono; immo secundum multos etiam a Laico, quod tamen ob contrariam consuetudinem facile non est practicandum — 28. Pro consecrando Viatico dando Regulari infirmo in domo privata consanguineorum, seu aliorum saecularium, non potest ab alio Regulari erigi ibi Altare portatile, et sacrum peragi, et inde Viaticum ipsi ministrari absque licentia Ordinarii, vel Parochi. — 29 Moribundo, si fuerit Catholicus, et non constet esse in mortali, dandum est Sacramentum Extremae Unctionis, etiamsi illud non petierit. — 30. Moribundus praeter Confessionem tenetur ad actum contritionis perfectae. — 31. Moribundi possunt, immo quandoque etiam tenentur contrahere matrimonium. — 32. Moribundus an possit absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut haeretico? *ad n.* 35. — 36. Moribundi ex morte naturali deficere solent in detumescentia Maris. — 37 Adducitur novissima amplieta facultas concessa Episcopis pro impertienda Benedictione Papali moribundis — 38 Afferter modus impertiendi dictam Benedictionem.— 39. Alia ad rem ad n. 40.— 41 Subnectuntur addit. ex aliena manu ad n. 58.

1 Moribundus nequit licite respuere remedia ordinaria ad sanitatem; Quisquis enim tenetur vitae suae periclitanti mediis ordinariis opitulari: Sanch. *consil. lib.* 5. *cap.* 1. *disp.* 34. Busembau, et La Croix *lib.* 2. *n.* 201. *et lib.* 3. *part.* 1. *n.* 769. *et* 775. Henno *tom.* 1. *tract. de conscientia disp.* 3. *quaest. ult. conclus.*
2 3. *resol.* 4. et alii passim. Non tenetur autem pro vita conservanda ad remedia extraordinaria, et nimis dura, ut ad abscissionem cruris, et hujusmodi, nisi talis moribundus esset persona necessaria Reipublicae, vel Ecclesiae, quia tunc teneretur ratione boni communis: Layman. *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 5, Sanchez, Victoria, Lugo, Gobat cum Busemb. et La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 767. *et* 775. et alii passim.

3 Moribundus, qui petiit Confessarium licet, ipso, adveniente, jam obmutuerit, et nulla dare possit signa Poenitentiae, potest, et debet absolvi saltem sub conditione. *Communis* cum La Croix *lib.* 7. *part.* 2. *n.* 1136. Vide verb. *Absolutio art.* 2. *num.* 1.

4 Moribundus, qui nullum Poenitentiae signum dedit, nec dare potest, si ipse prius probe, et Christiane vixerit, et Sacramenta frequentaverit, probabilius absolvi potest sub conditione: Vide *dict. verb. Absolutio art.* 2. *a n.* 4., *ad* 7. ubi plurimi ad id citantur Doctores, et efficaces dantur rationes; atque hic adde, hanc opinionem in praxi amplexum esse Clementem VIII. qui ex remoto loco videns quemdam e fabrica S. Petri cadentem, statim ei absolutionem sub conditione impertitus est, dicens, *si es capax, ego te absolvo a peccatis tuis;* teste Diana *part.* 3. *tr.* 8. *resol.* 8. *tr.* 6. *res.* 20. Juxta varios, si Moribundus non haberet, nisi Sacerdotem mutum, quamvis certum sit formam in verbis consistere, tamen, stante casu necessitatis extremae, melius est, ut talis Sacerdos nutibus, vel scribendo formam eum absolveret, quam ut se omnino retraheret, quia sicuti Moribundus, qui supponitur dolere de peccatis, absolvi potest, etiam non praestitis signis expressis, ita praefata absolutio non videtur reprobanda: tum quia recurrunt dicta *loc. cit.* verb. *Absolutio* (*).

*Nota Romani Theologi.*

(*) Assertio Auctoris de Sacerdote muto nutibus, aut scripto forma absolvente, improbanda omnino videtur doctissimis Censoribus: et quidem jure, atque merito. Nam explorata in Theologia res est, Sacramentum poenitentiae verbis perfici a Sacerdote prolatis, non absolutione nutibus, aut scripto data. Id enim ex Apostolica traditione, et ex Conciliis Tridentino, et Florentino evidenter patet. En Tridentini verba *sess.* 14. *cap.* 3. « Docet Sancta Synodus, Sacramenti poenitentiae formam, in qua praecipue vis ipsius sita est, in illis Ministri verbis positam esse: Ego te absolvo etc ». Hoc idem definitum prius fuerat in Concilio

5 Moribundus a quolibet Sacerdote, et probabiliter etiam a Laico in articulo mortis absolvi potest ab excommunicatione, et interdicto personali: Diana, Layman, Alloza, et alii cum La Croix *lib.* 7. *n.* 130. qui dicunt probabile esse, quod tunc sic absolvere possit omnis etiam Laicus, quamvis esset haereticus, dummodo dispensandum non sit. Licet enim sententia communior, et probabilior sit cum Arriaga *dist.* 39. *n.* 5. et Lugo *disp.* 18. *n.* 7. quod Laicus, absente Clerico, ne quidem in articulo mortis valide absolvat a Censuris, oppositum tamen probabiliter tenent graves Auctores, quos referunt Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 133. Moya *disp.* 7. *qu.* 1. *n.* 8. La Croix *loc. cit.* eo quod putent, piam Matrem Ecclesiam, quae id etiam Laico delegare potest, pro eo articulo nolle eum, quem poenitet, privari beneficio sepulturae, et communibus suffragiis. Immo Sanchez *in decal. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 13. Marchinus, aliique multi cum Dicast *d.* 3 *n.* 12. apud La Croix *lib.* 7. *n.* 130. putant, Laicum teneri pro tali casu absolvere a Censuris, quia secundum supra allegatos Doctores probabile est valere talem absolutionem, nec potest obesse, neque ullum sequitur inconveniens, et aliunde moribundo praestatur magnum beneficium, ut nempe participet suffragia Ecclesiae, et sepulturam Ecclesiasticam obtineat (*).

6 Moribundo, si sit periculum vomitus, dari potest parva particula Eucharistiae, quae stomacum alteratura non credatur, aut si de hoc ipso sit dubium, securitatis gratia dari potest particula non consecrata ad experiendum, an possit retinere consecratam nec ne? et si retineat non consecratam, danda est ei etiam consecrata: si vero non consecratam rejiciat, non est ei danda consecrata. Si autem independenter a cibo perpetuo evomat, nullo modo est ei danda Sacra Communio, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu extiterit. Sic expresse Sancius apud Dianam *part.* 5. *resolut.* 55. Busembaum, et La Croix *lib.* 6. *p.* 1. *n.* 586. (**).

7 Moribundo puero doli capaci, qui sciat distinguere Eucharistiam ab alio cibo, probabilius est dandum Viaticum, quamvis nondum esset sanus ad Communionem admissus: Layman *tract.* 4. *de Eucharist. c.* 4. Suarez *disp.* 30. *sect.* 1. Busemb. et La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 586. *et* 647. Lugo *disp.* 13. *sect.* 4. *n.* 34. ubi *n.* 40. contra Sanchez addit, quod, si de capacitate pueri sit dubium, possit nihilominus dari, etsi non sit necesse, et sic tenent etiam Dicastill. Diana, Tamburin. cum La Croix *lib.* 6. *n.* 648 (***).

8 Si Moribundus sit communicandus, et desit Stola, vel Alba, potest in tali casu ei dari communio sine ipsis. Vide verb. *Infirmus n.* 19.

9 Moribundus tenetur ex praecepto Divino Eucharistiam sumere per modum Viatici; et hoc etiamsi non sit jejunus. Vide verb. *Eucharistia n.* 34. verb. *Viaticum n.* 4.

10 Et licet sit jejunus, adhuc recte adhibetur formula *Accipe Viaticum etc.* Vid. *d.* verb. *Eucharistia n.* 35. verb. *Viaticum n.* 5.

11 Moribundus, qui mane communicavit sanus ex devotione, an superveniente periculo, teneatur eadem die per modum Viatici communicare: Vid. *d.* verb. *Eucharistia n.* 36. (****).

12 Moribundo post 7. vel 8. dies potest iterum da-

Florentino, decreto pro Armenorum instructione edito. Si certum est, ut vel ipse Ferraris indicat, ex Christi institutione verbis a Sacerdote prolatis hujusmodi Sacramentum perfici oportere, et si in his tota vis formae hujus Sacramenti sita est, ergo in nutibus vis hujusmodi desideratur; ergo in verbis, non prolatis, sed scriptis eadem vis deest; ergo Sacerdos nutus nutibus, vel scripta forma absolvendo, Sacramentum poenitentiae non conficit, vel saltem vehementer suspectum facit. Id vero licitum non est ex Theologorum omnium consensione: perinde enim esset, ac Sacramentum simulare, vel certe nullitatis periculo exponere.

(*) Falsum omnino putatur, posse omnem Laicum ab Excommunicatione, aliisque Censuris moribundum absolvere; scimus enim id asseruisse Silvestrum, ac nonnullos alios Theologos; sed facile falsitatis convincitur horum opinio: tum quia iis tantum absolvendi a Censuris potestas competit, quibus a Christo Domino jus ligandi, atque solvendi concessum est, quod sane Laicis minime convenit, tum etiam quia Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 7. ait: « In articulo mortis omnes Sacerdotes, quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis, aut censuris absolvere possunt ». Ex iis autem verbis eruditus Continuator Tournely colligit; « Non Laicum, non Clericum, qui Sacerdos non sit, a Censuris absolvere posse: tum quia Concilium Tridentinum *non loquitur* nisi de Sacerdotibus; tum quia potestas absolvendi a Censuris in periculo mortis non datur, nisi ut quis etiam a peccatis absolvi possit, solus autem Sacerdos a peccatis absolvere potest; tum quia usu receptum est, ut solus Sacerdos in hoc etiam mortis discrimine absolutionem a Censuris impendat, non autem Clericus, nisi is forte Censuram tulerit, eamque idcirco relaxare valeat ».

(**) Potest alia via experiri, an possit Moribundi stomachus consecratam particulam retinere: nec unquam permittendum est, ut non consecrata particula experimentum fiat, tum ob periculum, quod occurrere fortasse posset idolatriae; tum etiam ne debita erga Sacram Eucharistiam veneratio hac via minuatur.

(***) In dubio de pueri capacitate ad rite discernendum inter sacrum Viaticum, et alios cibos, Eucharistia praeberi eidem non debet. Etsi enim scimus, ut in antiqua Ecclesia, ita etiam nunc in Ecclesiis aliquibus Orientalibus pueris quoque Eucharistiam administrari; tamen Latina Ecclesia a multis saeculis constituit, ut nonnisi discernentibus cibum Eucharisticum distribueretur, ut debitum in sanctum Sacramentum obsequium, ac veneratio servaretur. Ubi ergo dubium est, num puer id revera intelligat, atque discernat, ex Ecclesiae institutione sacro Viatico refici Puer ille non debet: Cum hoc non sit Sacramentum necessitatis, et cum ex praxi Ecclesiae constet, Sacramentum hujusmodi non communicari, nisi iis, quos Ecclesia noverit ita capaces, et in Religionis institutis instructos, ut coelestem, et Angelorum panem a vulgari cibo discernant. Atque hinc patet etiam, injuria *n.* 22. asseri, *in dubio, an Adulti amentes utantur ratione*, dandum iis Viaticum esse. Cum enim hoc Sacramentum necessitatis non sit, in dubio administrandum non est.

(****) Vide de hac re Benedictum XIV. *de Synodo Dioecesana lib* 7. *cap* 11. ubi, recensita eorum opinione, qui ajunt, etiam hominem, qui mane communicaverit, incidendo inopinato in mortis periculum, teneri denuo se reficere Eucharistico cibo; illorum, qui dicunt recipere iterum Eucharistiam sine periculo non posse; denique illorum, qui putant, posse dicto homini Viaticum dari, sed nullo ad id cogi praecepto, ita concludit: « In tanta opinionum varie-

ri Viaticum, etiamsi non sit jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, et periculum mortis recurrat. Vid. *d.* verb. *Eucharistia n.* 37.

13 Moribundo, quando morbus, et periculum diu protrahitur, potest iterum post 7. vel 8. dies dari Viaticum, quamvis non sit jejunus. Vid. *d.* verb. *Eucharistia* n. 38.

14 Moribundo dari potest, et debet Viaticum, etiam in die Parasceves. Vid. *d.* verb. *Eucharistia n.*39.

15 Si Moribundus ob tussim, vel aliam causam sumere non possit Viaticum, non debet ad illum deferri SS. Eucharistia devotionis causa. Vide *d.* verb. *Eucharistia num.* 50.

16 Pro consecrando Viatico dando Moribundo non est licitum Sacerdoti non jejuno celebrare. Vide verb. *Infirmus num.* 28.

17 Aliqui tamen tenent contrarium. Vide *d.* verb. *Infirmus n.* 29. * et Benedictum XIV. *de Sacrif. Missae lib.* 3. *c.* 12. *n.* 8. ubi istorum opinionem refellit, negatque absolute Sacerdoti non jejuno celebrare Missam licere, ut Infirmo Viaticum possit ministrari *.

18 Pro Viatico dando Moribundo non debet consecrari Hostia extra sacrificium, etiam in necessitate. La Croix *l.* 6. *part.* 1. *num.* 610. ubi cum Dicastill. *d.* 10. *num.* 344. testatur de communi

19 contra Majorem putantem id esse licitum. In simili necessitate Major docet esse licitum Sacerdoti Latino consecrare in fermentato, quam sententiam Tannerus, et alii non audent damnare. Attamen oppositam sententiam docet *Communis* cum Dicastill. et la Croix *loc. cit. num.* 610. quia praeceptum Viatici non obligat cum tanta deformitate Ritus. * Atque huc pertinent, quae habet Benedictus XIV. in Constitut. de Dogmatibus, et Ritibus ab Italo-Graecis tenendis, atque servandis, Bullar. *tom.* 1. *numer.* 57. §. 6. *De Sacram. Eucharistiae, et Missae Sacrificio num.* 10. « Cum in » Sacro Generali Florentino Concil. praescriptum » sit, ut unusquisque Sacerdos Eucharistiam juxta » Ecclesiae suae ritum, sive Latinae, sive Graecae » in azymo, seu fermentato conficere debeat, vetitumque a Summis Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris, ne Latinus Sacerdos Graeco » ritu, aut Graecus Latino utatur; districtius inhibemus, etiam sub poenis perpetuae suspensionis a Divinis, ne Presbyteri Graeci Latino more, et Latini Graeco ritu, sub quovis licentiarum, et facultatum Missas, et alia Divina Officia Greci Latino more, et Latini Graeco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, » ac etiam majori Poenitentiario pro tempore existente obtentarum praetextu, Missas, et alia » Divina Officia celebrare, vel celebrari facere praesumant ». Itaque in Appendice de Orientalis Ecclesiae circa Eucharistiam disciplina, subjecta Tractatui P. Antoine *de Eucharistia* §. 1. *pag.* 153. ibi, indicata obligatione, quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu, subditur: « Ex » iis optime concludit Verricellus, non licere Sacerdoti Latino uti fermentato in Ecclesia Graeca, nec Graeco in Ecclesia Latina azymo, etsi » populus diu deberet Sacrificio privari, et proximus absque Viatico decedere. Quia utilitas communis privatorum commodis praeferenda est: ad » communem vero utilitatem pertinet Ecclesiae » servare praescriptos ritus: et quia praeceptum » sumendae Eucharistiae in articulo mortis, et » audiendi Sacri in diebus festis non obligat, nisi » dum Sacrum celebrari possit servatis legibus, ac » ritibus ab Ecclesia stabilitis. Igitur, ut Sacerdos » non jejunus celebrare nequit pro communicando » moribundo, vel ut populus audiat Sacrum die festi; ita Sacerdos Latinus nequit in fermentato » consecrare contra Ecclesiae praeceptum, ut populus sacrum audiat, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat.

In defectu Sacerdotis Latini potest Moribundus 20
sumere Viaticum a Sacerdote Graeco consecratum in fermentato: La Croix *loc. cit.* Tamburin. *cap.* 2. §. 9. *n.* 12. et alii. Moribundus, an, si nequeat 21
sumere Viaticum sub specie panis, sit ei dandum sub specie vini? Variant Doctores. Nugnus enim, et Ochagan. tenent affirmativam sententiam, quia, dicunt ipsi, praeceptum Divinum de sumendo Viatico praevalet humano de communicando solum sub specie panis, et id probabile censent Diana, Escobar, et alii apud La Croix *loc. cit. n.* 611. Negativam autem probabilius docent Fagnanus, Suarez, Diana, Amicus, Lugo, Tamburin. Dicastill. Platell citati, et secuti a La Croix *loc. cit. n.* 611. dicentes, non teneri moribundum in tali casu sumere Viaticum sub specie vini, non quod praeceptum humanum praevaleat Divino, sed quia Divinum non obligat, nisi quando observari potest cum debita reverentia, et principalibus ritibus, et quasi substantialibus Caeraemoniis, ab Ecclesia praescriptis. * « Alias orta est dubitatio, *inquit Benedictus* » *XIV. de Missae Sacrificio lib.* 3. *cap. XIX.* n. » 6. an moribundo, qui Eucharistiam sub specie » panis deglutire non posset, liceret eam praebere » sub specie vini, seu sub specie panis vino conse- » crato intincti; qui respondebat licere, Concil. » Toletano XI. habito anno 675. sententiam suam » fulcire poterat; ea enim Synodus can. 11. statuit, si aeger sacram non possit particulam deglutire, ut ei praebeatur Eucharistia sub specie » vini: sunt etiam alia monumenta Ecclesiasticae » Historiae, ex quibus intelligitur, Eucharistiam » exhibitam fuisse sub specie panis vino consecrato intincti, ut ostendunt Martene *lib.* 1. *de Sacr.* » *Eccl. Ritibus cap.* 4. *art.* 10. *n.* 13. *Card. Bona lib.* 2. *rer. Liturgic. cap.* 18. *n.* 3., et Mabillonius 1. praefat in saeculum 111. Ordinis Be-

tate, doctorumque discrepantia, integrum erit Parocho eam sententiam amplecti, quae sibi magis arriserit, quin fas sit Episcopo in Parochum animadvertere, qui praefato aegrotanti viaticum denegavit etc. »

» nedectini *n*. 75. observat 10. Vera tamen opinio » est, id fieri non posse: praeceptum enim suscipiendi viaticum non obligat, cum illud gravibus » de causis ab Ecclesia negatur: compertum autem est, Ecclesiam usum Calicis Laicis, et Sacerdotibus Missam non celebrantibus prohibuisse, » non modo propter plures irreverentias, quae identidem committebantur, sed etiam propter haeresim eorum, qui garriebant, sub specie panis » non contineri Corpus Christi, vel praeceptum » esse Christi, ut Eucharistia sub utraque specie » sumatur. Ita respondent Suarez *in* 3. *part. tom.* » 3. *disput.* 71. *sect.* 3. *circa fin.* Cardinalis de » Lugo *Respons. moral. lib.* 1. *dub.* 10. n. 2. *et* » 8. Clericatus *decis.* 14. *cas.* 2. *n.* 16. *et seq. de* » *Sacram. Euchar.* Pax Jordanus *tom.* 1. *lib.* 3. » *tit.* 3. *num.* 34. monet, in ejusmodi casu posse » moribundo sacram exhiberi particulam aqua, vel » vino non consecrato intinctam, ut eam aeger » possit degiutire; lex enim de naturali jejunio » servando eum non obligat, qui Viaticum sumit."

22 Perpetuo amenti moribundo non est dandum Viaticum: S. Thomas *qu.* 80. *art.* 9. *in Opuscul.* La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 654. quia, ut ibi
23 notat, id prohibet Rituale Pauli V. In dubio an aduiti amentes utantur ratione, Gobat *tract.* 4. *n* 173. 417. *et* 418. La Croix *loc. cit. num.* 655. et alii dicunt esse eis dandum Viaticum, quia in dubio favendum est potius homini, pro quo institutum est Sacramentum, cum certo ipsi prosit, et probabiliter possit etiam causare primam gratiam, si forte homo ille in mortali esset, de quo saltem attritionem habuisset.

24 Amentibus, qui usum rationis habuerunt, nec sciuntur amisisse illum in mortali, dandum est viaticum: S. Thomas *loc. cit.* Catechism. Roman. *de Euch. cap.* 11. *num.* 2. La Croix *loc. cit num.* 656. quia hoc ipso, quod nesciatur amisisse usum rationis in mortali, praesumendum est esse in gratia, quia potuerunt vel sine ulla, vel cum levi tantum culpa amisisse: Gobat *loc. c. num.* 151. cum communi, ut testatur La Croix *loc. cit.*

25 Phrenetico, aut Delirant!, sive ex mania, sive ex morbo, si, quando alligatur, accipiat cibos, debet etiam alligato dari Viaticum: S. Thom. Aversa, Sanch. Diana, Gobat, secuti et citati a La
26 Croix *loc. cit. num.* 660. Si autem sit dubium, an reverenter suscepturus sit? faciendum est experimentum cum una, vel altera particula non consecrata, et si aliquam reverenter suscipiat, danda est ei etiam consecrata: La Croix *d. num.* 660. cum Layman, Castropalao, Diana, Gobat ibi citatis (*).

Moribundo in defectu Parochi potest dari Viaticum a quolibet Sacerdote, sive Saeculari, sive Regulari, et in defectu Sacerdotis etiam a Diacono *Communis* cum Layman, *lib.* 5. *tract.* 4. *cap.* 7. Busemb. et La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 479. Immo Suar. Coninch. Laym. Praepositus, Dian. et alii apud Busemb. et La Croix *l. cit. n.* 479. dicunt in articulo mortis, in defectu supradictorum, posse et dare Viaticum etiam a Laico. Quod tamen ob contrariam consuetudinem non est facile practicandum, ut docent Lugo, Bonac. cum ipso Busemb. et La Croix *loc. cit.* 27

Pro consecrando Viatico dando Regulari infirmo in domo privata consanguineorum, seu aliorum saecularium non potest ab alio Regulari erigi ibi Altare portatile, et sacrum peragi, et inde Viaticum ipsi ministrari absque licentia Ordinarii, aut Parochi. Sic expresse *Sacra Congregatio Concilii in Messanen. Privilegii* 20. *Sept.* 1698. *lib.* 48. *decr. pag.* 471. ubi propositis dubiis. Primo: « An Regularis Theatinus potuerit licite erigere Altare portatile, Sacrum peragere, et Sanctissimum Viaticum ministrare alteri Regulari infirmo in domo privata illius consanguineorum absque licentia Ordinarii, aut Parochi? Secundo. An possit Ordinarius in hoc, et similibus casibus procedere contra Regulares etiam ad Censuras? Respondit ad 1. negative ad 2. affirmative, sed in praesenti non molestandum. Sic refert. Eminentiss. Petra *tom.* 3. *commentar. ad Constit. XI. Alexandr. IV. n.* 33 (**). 28

Moribundo, si fuerit Catholicus, et non constet esse in mortali, dandum est Sacramentum Extremae Unctionis, etiamsi illud non petierit, nam hoc ipso censetur interpretative voluisse, et petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de eo Sacramento nunquam audierit: Busemb. et La Croix *lib.* 1. *p.* 1. *n.* 163. et alii passim. 29

Moribundus tenetur ultra Sacramentalem Confessionem actum contritionis perfectae elicere, licet enim constitutus in articulo mortis non teneatur confiteri cum contritione perfecta, eo quod moraliter certum est, Sacramentum Poenitentiae cum attritione ad justificationem sufficere, quemadmodum liquet ex Tridentin. *sess.* 14. *cap.* 4. ( Vide verb. Poenitentiae Sacramentum, ) et ex propositionibus 14 et 15. ab Alexandr. VIII. dam- 30

*Nota Romani Theologi.*

(*) Si experimentum fiat cum particula non consecrata, infirmus periculo exponitur actus idololatriae, qui, licet materialis sit respectu illius, permitti tamen non potest. Falsum quoque est quod *n.* 27. asseritur de laico, qui possit necessitate urgente Viaticum deferre. Tantam enim in sacram Eucharistiam venerationem exposcit Ecclesia, ut laicis etiam tactum sacrorum vasorum indixerit; quis ergo credat permittere eisdem, ut Eucharistiam tangant, deferantque ad infirmos? Non desunt sane in antiqua Ecclesia exempla laicorum, qui Eucharistiam ad infirmos detulerint; at alia nunc tempora sunt, aliae Ecclesiae consuetudines, aliae leges necessariae ad servandam, ac fovendam debitam huic sacramento venerationem. Permittendum, itaque, ut potius sine viatico infirmus decedat, quam ut leges violentur ab Ecclesia latae; ne laici Eucharistiae Sacramentum administrent.

(**) Nec Parochus, neque etiam Ordinarius licentiam concedere Regularibus potest, ut in domo infirmi Altare portatile erigant, ibique celebrent, ut inde Viaticum administrent; sed necessaria est Summi Pontificis licentia.

natis, ac sub verb. *Propositiones damnatae* aliatis: tamen ad id tenetur ex alio capite, quia scilicet quilibet Fidelis tenetur praesertim eo puncto, in quo agitur de summa rerum, et momento, a quo pendet aeternitas, suae saluti prospicere, atque consulere omni meliori, quo fieri potest modo, qualis est eliciendo praeter Confessionem Sacramentalem actum contritionis perfectae; nam non sumus infallibiliter certi de Ministro Baptismi, ac de ordinatione Sacerdotis etc. pro quo tamen eliciendo cavere debet Moribundus, ne obrui sinat ab iis, quae Diabolus descendens tunc magnam habens iram, sciens quia modicum tempus habet, impie evomit, ac invide opponit; sed fiducialiter ad supernum auxilium confugiat, ac firmiter, fideliterque sibi suasum habeat, viscera misericordiae non deesse sperantibus in Deum, et fore miserationes ejus super omnia opera ejus. *Psalm.* 144. *versicul.* 9. idcirco opem suam largiter, fortiterque in corda Fidelium effundere medio pretiosissimo, ac Sanctissimo Redemptoris Jesu Christi Sanguine pro totius mundi salute ineffabiliter, et incomprehensibiliter dato.

31 Moribundi possunt, immo etiam quandoque tenentur contrahere Matrimonium. Vide verb. *Impedimentu Matrimonii art.* 6. *n.* 58.

32 Moribundum in articulo mortis constitutum nec licite, nec valide posse absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut haeretico mordicus defendit Fagnanus *in cap. Non est vobis XI. de sponsalibus per tot.* ubi adducit ad id expressam declarationem Sacrae Congregationis Concil. in haec verba: « Episcopus Valentinus petiit declarari, utrum poenitentes in articulo mortis constitutos possit a casibus reservatis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, et denunciatus »; ut tenuit Navarr. *de regulis Confessariorum cap.* 27. *n.* 272. *vers. Quod per eadem verba fol.* 551. Et Congreg. Generalis Card. Moroni, Alciat. Senonen. M. Ait. S. Sixti censuit non posse, quia communis opinio videtur illa, quod tales excommunicati non possint etiam in hoc casu necessitatis ». Quam sententiam confirmant isti Cardinales auctoritatibus tredecim celeberrimorum Auctorum, nempe Magistri sententiarum, S. Thomae, Scoti, Durandi, Capreoli, S. Antonini, Turrecrematae, Bacchon. Alexandri de Ales, Richardi, Abbatis, Decii, et Navarri. Et postea explicant, quo sensu debeat intelligi hac de re Concilium Trident. « Nec obstat *caput* 7. *de casuum reservatione*, quia debet intelligi de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiae viventibus, referendumque ad eos Sacerdotes, de quibus eodem *capit.* 7. in prima, et secunda parte agitur, qui habent ordinariam vel delegatam potestatem ». Haec sunt propria dictae declarationis verba, ut testatur Fagnanus *loc. cit. n.* 2. Hanc negativam sententiam sequuti sunt S. Raymundus, Covarruvias, Joannes Medina, Panormitanus, Praepositus, Auctor Glossae Decreti Gratiani, Auctor Colloquiorum Condomensis Dioecesis, et alii citati, et sequuti a Joanne Pontas vero. *Absolutio casu* 31. in fino, Matthaeuc. *Official. Cur. cap.* 2. *n.* 19. Pignat. *tom.* 10. *consult.* 136. *n.* 15. et alii innixi supradictae Cardinalium declarationi; Qua vera supposita, et a Summo Pontifice, ut supra exponitur, approbata, non esset ullimode ab ipsa recedendum. Vide tamen infra *num.* 39.

At vero affirmativam sententiam, nempe posse 33
poenitentem in articulo mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis, licite, et valide absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut haeretico, sustinent Paludanus, Silvester, Sotus, Melchior Canus, Toletus, Azorius, Bonacina, et Auctor Colloquiorum Dioecesis Antuerpiensis apud Pontas *loc. cit.* Reiffenstuel *lib.* 5. *decretal. tit.* 7. §. 8. *num.* 408. testans de Communi. La Croix *l.* 6. *part.* 2. *num.* 1560. testans cum Arriaga de communissima, Barbosa in Concil. Trid. *sess.* 14. *de Sacram. Poenitent. cap.* 7. *num.* 13. cum Cano, Navarro, Toleto, Comitolo, Azorio, Reginaldo, Coninch, Riccio, Bonacina, Layman, Suarez, Molina, Torreblanca, Fagundez, Bossio, et Hurtado ibi citatis, Rosignolus *de Poenit. part.* 1. *qu.* 7. *art.* 6. *a num.* 10. *ad* 14. cum aliis ibi citatis; Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *cap.* 5. *n.* 3245. *et tom.* 3. *part.* 1. *num.* 171. cum aliis ibi allegatis; Gobat *tom.* 1. *tract.* 7. *n.* 129. Sporer. *to.* 3. *part.* 3. *c.* 6. *quaest.* 6. *num.* 724. testans cum Layman, Card. de Lugo, et aliis de communissima Doctorum, qui, praesertim Gobat, et Sporer, ac alii intelligunt super allatam declarationem Sacrae Congregat. Concilii apud Fagnan. *loc. cit.* de absolutione data ab excommunicato vitando, degradato, haeretico, aut Apostata in praesentia alterius Sacerdotis carentis illis vitiis, quae utique absolutio esset et illicita, et invalida, juxta etiam dicta sub verb. *Absolutio art.* 1. *num.* 51. *et* 52. At si nullus omnino adesset alius Sacerdos, esset et licita et valida, quia verba Concil. Tridentini *cit. sess.* 14. *cap.* 7. amplissime, et generalissime exprimunt, quod in illo articulo extremae necessitatis, « ne hac occasione aliquis pereat . . . Omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis, et censuris absolvere possunt »; Qui autem omne dicit, nihil excludit; *l. Hoc articulo* 29. *ff. de haeredib. instituen. L. Si cui servo omnes* 52. *ff. de Legatis* 1. *l. Penum meam omnem* 7. *ff. de penu legata*, *cap. Si Romanorum* 1. *dist.* 19. *cap. Solitae* 6. §. *Nobis*, *de majoritate et obedient.* et ibi Glossa verb. *Quodcumque*, expresse dicens: *Qui dicit omnia, nihil excepit.* Verba enim generalia generaliter sunt intelligenda, *cap. Quia circa* 22. *de privilegiis* cum similibus, et ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *L. non distinguemus* 32. *ff. de receptis arbitris. l. Praeses* 3. *de officio Praesidis, l. de pretio* 8. *ff. de publiciana in rem action. cit. cap. Quia circa* cum similibus.

Tum quia credendum non est, quod Ecclesia vo- 34

luerit deserere poenitentes in tali extrema necessitate constitutos, sed potius tamquam pia mater voluerit illis succurrere hoc salutari praesidio, habilitando Sacerdotes etiam recisos ad absolvendum in defectu aliorum, sicuti etiam per adversarios habilitantur simplices Sacerdotes nondum ad Confessiones excipiendas approbati ex *cit. sess.* 14. *cap.* 7. Concil. Tridentin. hac potissima ratione, *Nec hac occasione aliquis pereat.* Unde in consimili extrema necessitate pia Mater Ecclesia permittit, quod Baptismus possit recipi etiam ab haeretico, et excommunicato, *cap. Praeter* 6. *§. Verum dist.* 32. *cap. Si quem forte* 40. *caus.* 24. *quaest.* 1. cum similibus; adeoque censendum est, quod permittat in extrema necessitate recipi etiam posse Poenitentiam, cum Baptismus parvulorum, et Poenitentia morientium sint Sacramenta necessitatis, secundum Glossam *in cap. Non est vobis XI. de Sponsalib.* verb. *Baptismum parvulorum*; uti videtur innui etiam in ipsomet *cap. Non est vobis*, ubi tempore Interdicti Angliis impositi, interdicuntur omnia divina, et Sacramenta, « praeter Baptismum Parvulorum, et poenitentias morientium ». Hinc in rubro, et Summa *d. c. Si quem forte*, sic habetur; « in extremo positus etiam ab haeretico poenitentiam accipere valet »; Nam quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum, *cap. quod non est* 4. *de Regul. juris.* Necessitas enim non habet Legem; *cap. Sicut* 11. *d.* 1. *de consec. c. Omnes* 1. *de feriis*; *cap. Consuluisti* 3. *de Celeb. Missar. c. Consilium* 2 *de observat. jejunior.* cum similibus. Unde Sacri Canones passim clamant morientibus poenitentiam non esse denegandam *cap Si quis de corpore* 6. *cap. Si recedunt* 7. *cap. Is qui poenitentiam XII. cap. Agnovimus XIII. cap. Presbyter XIV. dist.* 26. *q.* 6. *c. Quod in te XI. de poenitentiis*, *et remissionib.* cum similibus.

35 Hinc attenta piae matris Ecclesiae, ac tot Sacrorum Canonum benigna interpretatione, et innumera Doctorum copia, necnon pene communi, ac communissima opinione, testibus supra allatis, Auctoribus pro sententia affirmativa, concludendum est, posse Moribundum in extrema necessitate articuli mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis, absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, haeretico, aut apostata; et allata Sacrae Congregationis declaratio intelligenda videtur de absolutione data a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, haeretico, aut apostata in praesentia alterius Sacerdotis carentis dictis vitiis, quae utique absolutio, ut dicebatur, esset et illicita, et invalida, Non autem de absolutione data ab ipso in defectu alterius Sacerdotis habilis, ut eam explicant Gobat, et Sporer *locis citatis*, et alii, quia, adhuc verificaretur de ipso, quod esset Sacerdos juxta concessionem Concilii: *Omnes Sacerdotes*, cum ejus Sacerdotalis character sit indelebilis, et in tali casu extremae necessitatis, *Ne*, juxta piissimam mentem Concilii, *hac occasione aliquis pereat*, Ecclesia tollit omne impedimentum canonicum ex parte Sacerdotis, eique dat omnimodam jurisdictionem ad id necessariam; cum interpretatio semper facienda sit in benigniorem partem, *cap. Cum tu* 16. *de testibus*, cum similibus. Si autem auctoritative, et clare constaret, quod mens Sacrae Congregationis, et Summi Pontificis esset, quod neque in defectu alterius habilis Sacerdotis possit Moribundus in tali extrema necessitate articuli mortis absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, haeretico, aut apostata, non esset ab ipsa sententia negativa recedendum, quia in claris non admittitur interpretatio, ut docet communior Doctorum post Glossam *in c. Cum dilectus* 8. *de consuetud.* verb. *Nec juri communi*, et colligitur ex *l. Licet Imperator* 74. *ff. de Legatis* 1. *et l. Ille, aut ille*, 25. *ff. de Legatis* 111. et ubi expresse habetur Lex, cessat omnis opinio, *c. Sicut* 2. *dist.* 15. *c. Si quis eorum* 8. *dist.* 30. *cap. Cuncta per mundum* 17. *caus.* 9. *quaest.* 5. *cap. Canonum statuta* 1. *et cap. Quoniam* 13. *de constitution.* cum similibus. Vide infra *n.* 39.

Hic abs re non erit advertere ex Rutilio Benincasa, et variis gravibus Auctoribus tacito nomine ab ipso allegatis in suo libro, cujus titulus *Almanacco perpetuo etc. p.* 4. *tract.* 5. *c.* 14. quod moribundi deficere solent morte naturali fere semper in Maris detumescentia, seu refluxu. Quando autem intumescat, et detumescat Mare, ad id explorandum, praemisso, quod Maris fluxus, et refluxus, intumescentia, et detumescentia unus sit ex mirabilibus effectibus, quos Luminare minus, seu Luna mirabiliter praestat, et quod in unoquoque suo lunari die aquas crescere, et decrescere faciat, ut sequitur, idest sex horis, et uno horae quinto eas crescere, aliis sex horis, et uno horae quinto eas decrescere efficiat, et ita successive de reliquo sui diei spatio, ac consimiliter de aliis suis diebus, praelaudatus Auctor proponit exemplum dati diei, in quo quis exoptat scire, quae supra, ac tabulam perpetuam, quam ad idem propere sciendum subnectit, etiam exponit. Unde ea ibi pro opportunitate ab exoptantibus regulae praxim, utrique Medico, et Infirmariis, ad propositum perutilem non minus ac Nautis ad suum, de facili legi, vel transcribi poterit, advertendo tamen, librum hujusmodi pluribus scatere erroribus, ne in ipsos dilabamur. 36

His adde, quod Sanctae mem. Summus Pontifex Benedictus XIV. anno 1747. die 5. Aprii. Constitut. incipient. *Pia Mater Catholica Ecclesia*, ampliavit Episcopis facultatem impertiendi Benedictionem cum Indulgentia Plenaria Fidelibus in mortis articulo constitutis; etiam per alios, tam in Civitatibus, quam in Dioecesibus ab ipsis subdelegatos. Ubi enim prius Episcopis hanc facultatem petentibus concedebatur ad solum triennium, et hac lege, quod per seipsos immediate hanc Benedictionem cum P. Indulg. applicatione aegrotis 37

in articulo mortis constitutis largirentur, nec ipsi necessitate urgente, et quidem nocturno tempore, alium Sacerdotem in singulis peculiaribus casibus subdelegare possent: Inde Pontifex eam ipsis ampliat, et concedit ad vitam, ut latius in ipsa Constitutione, declarans insuper, quod etiam plures pios Sacerdotes, sive Saeculares, sive Regulares, prout necessarium fore judicabunt, in eorum Civitatibus subdelegare valeant, qui dum ipsi Antistites aliquo legitimo impedimento detinebuntur, quamvis hujusmodi impedimentum diurno tempore occurrat, eorum vice dictam benedictionem cum Indulgentiae Plenariae applicatione praefatis aegrotis impertiantur; Aliosque similiter per Dioecesim Saeculares, aut Regulares Sacerdotes, quotquot necessarios judicaverint, ad praedictum effectum deputare, et subdelegare possint; Nec non eosdem a se deputatos removere, ac alios in eorum locum pro suo arbitrio, et prudentia subdelegare valeant. Hanc eamdem facultatem statuit esse in posterum concedendam omnibus Episcopis, qui eam a Romano Pontifice postulaverint; Et similiter omnibus Praelatis inferioribus territorium separatum habentibus, cum vera qualitate nullius, et activa in Clerum, et populum jurisdictione: Dummodo ipsi Praelati hanc gratiam postulantes, Sacra Apostolorum limina praescriptis temporibus visitaverint, et relationem status suarum Ecclesiarum Apostolicae Sedi exhibuerint, et debitum juramentum in prima eorum assumptione ad dictas Praelaturas praestiterint, juxta praescriptum ab ipso Pontifice in sua Constitut. incip. *Quod Sancta*.

38 Affertur modus pro supradicta Benedictione impertienda ab ipso Benedicto XIV. traditus, et approbatus in allegata sua Constitutione incipiente *Pia Mater*. Habens igitur praedictam facultatem, vel simile privilegium, ingrediendo cubiculum, ubi jacet infirmus, dicat: *Pax huic domui etc.* ac deinde aegrotum, cubiculum, et circumstantes aspergat aqua benedicta, dicendo Antiphonam *Asperges etc.* Quod si aegrotus voluerit confiteri, audiat illum, et absolvat: Si Confessionem non petat, excitet illum ad eliciendum actum Contritionis, de hujus Benedictionis efficacia, et virtute, si tempus ferat, breviter admoneat, ac de aliis, prout videbitur expedire, instruat, ut ibi latius. Tum piis ipsum verbis consoletur in spem erigens fore ut ex divinae munificentiae largitate eam poenarum remissionem, et vitam sit consecuturus aeternam. Et postea dicat.

℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

℟. Qui fecit Coelum, et Terram.

*Antiphona*. Ne reminiscaris Domine delicta famuli tui (vel ancillae tuae), neque vindictam sumas de peccatis ejus.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

Pater noster etc.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.

℟. Sed libera nos a malo.

℣. Salvum fac servum tuum (vel ancillam tuam, *et sic deinceps*).

℟. Deus meus sperantem in Te.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in Te credentem, atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum respice propitius famulum N. (vel ancillam N.) quam tibi vera Fides, et Spes Christiana commendant. Visita eum, (vel eam) in salutari tuo, et per Unigeniti tui Passionem, et Mortem, omnium ei delictorum suorum remissionem, et veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitus sui Te Judicem propitiatum inveniat, et in Sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta, transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

« Tum dicto ab uno ex Clericis adstantibus *Confiteor etc.* Sacerdos dicat, *Misereatur etc.* Deinde ».

Dominus Noster Jesus Christus Filius Dei Vivi, qui Beato Petro Apostolo suo dedit potestatem ligandi, atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat Confessionem tuam, et restituat tibi Stolam primam, quam in Baptismate recepisti: Et ego, facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, Indulgentiam Plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo, In nomine Patris etc.

Per sacrosancta humanae reparationis Mysteria remittat tibi Omnipotens Deus omnes praesentis, et futurae vitae paenas, Paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat Te Omnipotens Deus, Pater, Filius, et Spiritus Sanctus. Amen.

« Si vero infirmus sit adeo morti proximus, ut neque Confessionis generalis faciendae, neque praemissarum precum recitandarum tempus suppetat, statim Sacerdos Benedictionem ei impertiatur ».

Ad dicta sub *n.* 32. *ad* 35. advertendum est, 39
quod eruditissimus P. Franciscus Maria Campioni in *Instructione ad Confessarios c.* 41. *n.* 12. refert ex Card. Albitio *part.* 1. *de inconstantia in fide c.* 18. *et* 19. quod praedicta declaratio Sacrae Congregationis Concilii adducta a Fagnano *supra n.* 32. non reperitur in Regestis Concilii, signum, quod vel non emanavit, vel fuit expuncta, ut contraria communi sententiae, occasione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunicatus posset absolvere in articulo mortis, respondit affirmative. Unde fuit 40
excitatum murmur ob Doctrinam Fagnani, et dubio delato ad Innocentium X. hic jussit supprimi quaestionem, neque amplius dubitari de opinione

affirmativa, nempe poenitentem in articulo mortis in defectu alterius Sacerdotis habilis licite, et valide absolvi posse a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut haeretico. Confer P. Giraldi in Expositione juris Pontificii Part. 11. sect. XXXIX., et Carolum Blascum Dissert. secunda, de Poenitentia, Italico idiomate perscripta Tom. 2. Opusculor. Canonico-Historico-Criticorum, Neapoli anno 1761. editorum. Itaque infirmo plane fundamento nituntur adversae opinionis Patroni, qui in illa Declaratione maximum sententiae suae praesidium collocant, ex quibus Bartholomaeus De Valle, et Saavedra in Compendio Theologiae Moralis, Romae anno 1769. impresso *Part. 2. tract. 2. quaest. 3. art. 3.* ex defectu notionis memoratae Declarationis profectum censet, ut multi oppositum doceant, quasi scilicet multi declarationem illam aut commenticiam, aut minime authenticam esse non demonstrassent.

*Nota Romani Theologi.*

P. Lucius Ferraris hic advertit, quod eruditissimus P. Franciscus Maria Campioni *in Instructione ad Confessarios cap. 41. n. 12.* refert ex Cardinali Albitio *de Inconstantia in Fide cap. 18. §. 19.* quod praedicta declaratio Sacrae Cong. Concilii adducta a Fagnano, ac *n. 32.* supra relata, non reperitur in Regestis Concilii, quod argumentum est, aut nunquam emanasse, aut expunctam fuisse, ut contrariam communi sententiae, occasione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunicatus posset absolvere in articulo mortis, respondit affirmative. Unde fuit excitatum murmur ob doctrinam Fagnani, et dubio delato ad Innocentium XI. jussit Pontifex supprimi quaestionem, neque amplius dubitari de opinione affirmativa, nempe poenitentem in articulo mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis, licite, et valide absolvi posse a Sacerdote Excommunicato vitando, seu degradato, aut Haeretico. Praesens Sacerdos sit, non praecisus, qui tamen nolit, aut non advertat necessitatem absolvendi, non puto invalidam fore datam a praeciso absolutionem, ut asserit Ferraris *n. 33.*

*Responsio Auctoris.*

*Romanus Theologus loc. cit.* ait: Praesens sacerdos sit, non praecisus, qui tamen nolit, aut non advertat necessitatem absolvendi, non puto invalidam fore datam a praeciso absolutionem, ut asserit Ferraris n. 33. At neque per somnium id asserit Ferraris pro allata hypothesi, debuerat enim scire noster *Theologus*, ut scio ego Ferraris, quod in jure talis sacerdos in data hypothesi haberetur, ut absens; pro absente enim habetur, qui praesens, quod peragere tenebatur, non facit; quodque, ut faciat, ei incumbit. *L. non tantum si, §. penultim. et ibi, addit. Margin. ff. de fideicommissariis libertatibus, et qui non intelligit, aut non advertit, nec praesens dici potest. L. coram Titio* 209. *et l. apud Labeonem* 246. *ff. de verborum significat. Cum similibus.* Nec illa hypothesis fuerat exprimenda, quia frustra exprimitur, quod intelligitur. *L. Cornelius* 69. *de haeredibus instituendis L. Haec verba* 3. *ff. de Legatis* 1. Unicuique enim etiam in his caeco obvium est sine alia expressione, et additione, quod ego loquor in praesentia alterius Sacerdotis carentis illis vitiis, et omnimodo parati ad absolvendum; quod si talis non sit ille alius sacerdos, stat ibi tradita necessitas moribundi, et amplissima a Trid. concessa facultas; Ne hac occasione aliquis pereat.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Moribundus, qui et Agonizans dicitur, « is est, qui, exsuperante jam morbo, et natura prostrata, animam efflaturus de proximo est ». Viventibus, et non mortuis accenseri debet. Quinimo sanae mentis praesumitur, nisi de contrario constet; eaque propter testamentum, et codicillos condere, tum contractus inire valet; Stryk. *Juridic. dissert. vol. 1. disput. 5. c. 1. n. 9. et plur. seq.* 41

Vim magnam habere solet confessio Moribundi, eo quia nemo praesumitur in articulo mortis velle mentiri. Sed nec in praejudicium Tertii, nec in sui, et Haeredum commodum credendum esse Moribundo tradunt Klock *vol. 2. consil. 43. n. 28. et sequenti, et consil. 40. n. 20.* Pacianus *de Probat. lib. 1. c. 53 n. 46.* Mevius *ad Jus Lubecens. p. 2. tit. 2. art. 24. n. 11.* Praesumptionem autem, et indicium aliquod hisce etiam casibus facere confessionem moribundi non est dubitandum; Mascard. *de Probat. conclus.* 1229. *n. 1. et* 8. Farinac. *Prax. criminal. lib. 1. tit. 5. q. 46. n. 17.* 42 43

Quid, si Judex in agone confiteatur, se pecunia corruptum tulisse sententiam? Obligare se, suosque haeredes ad poenam tripli expressam *in Authent. Novo jure C. de Poen. Judic. qui mal. judic.* nequaquam vero praejudicium creare Tertio, ut sententia proinde sit rescindenda, sequitur ex mox dictis. Idemque dicendum de Arbitro: Mascard. *de Probat. conclus.* 949. *n. 23. et sequent.* Farinac. *dict. quaest.* 46. *n.* 77. 44

Nec Testis moribundi confessio, quod falsum tulerit testimonium, quidquam obstabit, si prolata jam sententia; secus autem re adhuc integra; Vide Pacian. *de Probat. lib. 1. cap. 53. n. 46.* Farinac. *dict. q. 46. n. 84.* 45

De Proxeneta contractus simoniaci, an ipsi tale scelus in agone confitenti sit credendum, quaeritur? Negat Stryk. *juridic. dissert. vol. 1. disput. 5. cap. 3. n. 8.* 46

Circa contractus duplici modo Moribundi confessio considerari potest, vel prout obligationem adstruit, et obligatoria dicitur, vel prout obligationem destruit, et liberatoria nuncupatur. Confessio obligatoria a Moribundo dupliciter emitti- 47 48

tur, vel ratione sui ipsius confitentis, vel ratione Tertii. Ratione sui ipsius, si se certae alicui Personae asserat obligatum ad certam quantitatem. Ratione Tertii, si alterum sibi obligatum profiteatur. Confessio liberatoria semper uno modo emittitur, ut, si quod alter debebat, acceptum dicatur.

49 In una vero, et altera Confessione diversum jus ab eo, quod inter vivos constitutum, hic in Moribundi persona obtinet.

50 Confessio obligatoria, sine expressione causae non attenditur regulariter. At ea emissa a Moribundo attendi dedet; Mascard. *de Probat. conclus.* 345. *n.* 3. Damhoud. *pract. civil. cap.* 173. *n.* 10.
51 *et seq.* Sed, an ea possit revocari a Moribundo, tum an haeres possit probare non subesse causam, vide apud Hann. *ad Wesembec. tit. de Confess. n.* 5.

52 De alterum obligando si confessio loquatur, nihil valet. Sed si emanaverit a Moribundo, praesumptionem quamdam facit pro confitente, et haeredibus; Struv. *Syntagm. jur. civil. tit. de Confes. thes.* 24. Brunemann. *repetit. Paratit. Wesembec. dist. tit. de Conf. quaest.* 2.

53 Confessio liberatoria, si agatur de dote, vim non habet, si intra tempus legitimum opponatur exceptio non numeratae dotis. At facta a Moribundo opponi haec exceptio nequit, nisi facta sit in fraudem Legis, vel Tertio praejudicet; Stryk. *jurid. dissert. v.* 1. *disp.* 5. *c.* 3. *n.* 13. *et plur. seq.*

Hactenus de Confessione Moribundi in civilibus. 54
Agendum paullulum de ea in criminalibus. Prima occurrit quaestio, an standum sit confessioni vulnerati de Auctore caedis? Eam non probare, sed
tantum indicium facere tenent non pauci. Sed et 55
quaestionis est, an faciat indicium ad torturam? Negat cum aliis Stryk. *loc. cit. cap.* 4. *n.* 2. *et*
*plur. sequent.* et quidem etiamsi juramento id as- 56
seruerit Moribundus. Monet vero Stryk. teneri haeredem ad accusandum eum, quem Moribundus suae cedis Auctorem dixit.

Quod dictum est de Confessione Moribundi cir- 57
ca homicidium, id ipsum obtinet de Confessione ejusdem circa veneficium, et alia id genus delicta.

De effectu exculpationis factae a Moribundo, 58
mire inter se dissentiunt Doctores. Confer Stryk *ubi supra cap.* 4. *tit.* 8. *plur. seq.* qui et de Moribundo fatente se delictum commisisse disserit.

## MORTIS ARTICULUS

1 Mortis articulus in Servis Dei, illustris, et sanctimonia conspicuus apparere debet. Benedict. XIV. *tom.* 1. *Constit.* 141. *incip.*
2 *Sollicitudini nostrae* §. 5. *et* 7. In mortis articulo constituti quorumcumque peccatorum absolutionem, et Censurarum relaxationem a quocumque Presbytero obtinere possunt: Idem *tom.* 3
2. Constitution. 34. incip. *Pia Mater.* Iisdem indulgentiam plenariam facile concedi optat Eccle-
sia: idem *ibid.* Mortis acceptatio inculcatur tam- 4
quam opus injunctum pro consequenda plenaria Indulgentia in mortis articulo: Idem *ibid.*

## MULCTÆ

1 Mulctas pecuniarias Episcopus sibi addicere non potest, quantumvis pauper sit, sine licentia Sedis Apostolicae, ut ex pluribus argumentis S. Congregationis evincitur in *Tractatu de Synodo Dioecesana lib.* 7. *cap.* 53. §. 2. Sed debent in usus pios applicari illae mulctae, quas Tridentinum inflixit Clericis non residentibus, aut concubinariis. *Ibid.*

2 Si quas vero mulctas Dioecesana Synodus alicui certo loco pio applicaverit, Episcopi non possunt illas sibi obtinere ab Apostolica Sede, etiamsi sint pauperes; quia sedes Apostolica juri alteri quaesito praejudicium non infert. *Ibidem* §. 3.

Has vero mulctas antequam applicentur suae de- 3
stinationi, deponendas esse penes administratorem fidelem, jussit Sac. Congregatio in sua Encyclica ad omnes Episcopos, die 5. Februarii 1670. *ibid.* §. 4.

Alia vide verb. *Episcopus*, *art.* 6. *a n.* 63. *ad* 67. et verb. *Poena, art.* 5. *a n.* 50. *ad* 72.

## MULIER

1 Mulieres ad ministerium Altaris nullatenus sunt admittendae: Benedict. XIV. *tom.* 1. Constit. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 6.
2 Mulieres menstruali morbo laborantes arceri nequeunt a Sacramentis, aut ab ingressu Ecclesiae; Idem Constitut. 107. incip. *Omnium Sollicitudinum* §. 3. 14. et 39.

Ad rem alia plurima vide v. *Femina.* 3

# MUNDUS

## SUMMARIUM

1. Mundus unde sit dictus? — 2. Mundus in Sacra Scriptura usurpatur quinque potissimum modis, qui assignantur. — 3. Assignatur alia quintuplex Mundi acceptio apud Philosophos, et Theologos. — 4. Mundus variis illustratur titulis, qui assignantur. — 5. Mundus quid sit? — 6. Mundus de facto est unicus; non repugnant tamen plures, *ad n.* 8. — 9. Mundus non fuit creatus ab aeterno. — 10. Mundus probabilius creatus est verno tempore in aequinoctio Luna plena, et die Dominico, *ad n.* 14. — 15. Mundus non fuit creatus in instanti, sed sex dierum spatio. — 16. Afferuntur, et solvuntur objectiones; *ad n.* 17. — 18. Quid creatum fuerit primo die? — 19. Quid secundo? — 20. Quid tertio? — 21. Quid quarto? — 22. Quid quinto? — 23. Quid sexto? — 24. Adam, et Eva ambo fuerunt producti sexto die. — 25. Adam productus fuit ex limo terrae. — 26. Adam in quo loco formatus fuerit? — 27. Adam creatus fuit in aetate perfecta, qua posset generare. — 28. Eva producta fuit de costa Adami. — 29. Cur Eva producta fuerit ex costa — 30. Non solum ex costa, sed etiam ex carne Adami producta fuit Eva. — 31. Costa illa quamvis fuerit Adam necessaria, et erat caput naturae humanae, erat tamen ei superflua quantum ad integritatem individui, *ad n.* 32. — 33. Adam formatus fuit cum pluribus costis in uno latere, quam in alio, ut ex ipsa superabundante formaretur Eva; qua ablata, et inde formata Eva, remansit in utroque latere Adami par costarum numerus, et fuerunt tot, quot in nobis. — 34. Unde non videtur sequenda opinio aliquorum dicentium, quod foemina habeat unam costam plusquam viri. — 35. Solus Adam creatus fuit, et ex ipso Eva. — 36 Hinc solum peccatum Adae, et non Evae transiit in omnes homines. — 37. Adami corpus secundum aliquos veteres Ecclesiae Patres dicitur formatum ex quatuor Mundi partibus. — 38. Adam cur vocaverit uxorem suam Evam. — 39. Adam extra Paradisum fuit formatus, et Eva intra Paradisum. — 40. Eva cur formata in Paradiso? — 41. Adam semel tantum positus fuit in Paradiso Terrestri, et non bis. — 42. Adam, et Eva, violato Dei praecepto, ejecti sunt de Paradiso. — 43. Qua die, et qua hora Adam, et Eva comederint de fructu vetito, qua item expulsi sint de Paradiso? *ad n.* 45. — 46 Arbor, cujus fructus comestio fuit prohibita Adamo, et Evae, probabilius fuit malum, seu pomum, specie tamen diversum ab omnibus malis nostris. — 47. Unde omnimode rejicienda est erronea opinio eorum, qui existimabant arborem illam fuisse malierem, et Cainum, et Abelem genitos fuisse in Paradiso terrestri. — 48 Cain, et Abel geniti fuerunt extra Paradisum Terrestrem, et quo Mundi anno. — 49. Eva quolibet partu geminos pariebat, masculum, et foeminam; Quo nomine vocata fuerit Soror gemella Cain, et quo Soror gemella Abel: et quot filios genuerint Adam, et Eva. — 50. Nec etiam sequenda est opinio eorum, qui censuerunt arborem illam fuisse frumentum, aut vitem. — 51. Neque etiam vera videtur sententia aliorum volentium arborem illam fuisse ficum. — 52. Adam, et Eva e Paradiso ejecti, probabilius eam regionem, quae nunc Judaea, et Palaestina dicitur, incoluerunt. — 53. Adam in Monte Calvario, e Cranio, seu Calvaria ipsius ita nominati, probabilius tumulatus fuit. — 54. Adducitur, et solvitur objectio. — 55. Est tamen etiam probabilis opinio tenens Adamum sepultum fuisse in Hebron. — 56. Paradisus unde sit dictus, et quid significet? — 57. In quanam Mundi parte constitutus fuerit Paradisus Terrestris? *ad n.* 58. — 59 Quanta fuerit latitudo, et longitudo Paradisi Terrestris? — 60. Paradisus Terrestris adhuc existit, *ad n.* 61. — 62 Affertur, et solvitur objectio. — 63 Mundi aetates alii dividunt in sex, et alii in septem, et assignantur. — 64. Traduntur celebriores opiniones de numero annorum, qui ab Orbe condito ad aeram Christi vulgarem effluxerunt. — 65. Epocha, et Æra unde sint dictae, et quae sint? — 66. Epochae distinguuntur in Sacras, et profanas, et quae sint? — 67. Inter Epochas Sacras praecipua a Christi Nativitate desumitur. — 68 Epocha Christi Nativitatis, alia est vera, et alia vulgaris, et quando utraque incipiat? *ad n.* 69. — 70. Aliae Epochae Sacrae habentur *sub. n.* 63. et 64. — 71. Inter Epochas profanas praecipue, ea prima est, quae desumitur a Trojae excidio. — 72. Secunda est Epocha Olimpiadum, seu a ludis Olimpiacis. — 73. Quid fuerint Olimpiades, et ludi Olimpiaci, *remissive.* — 74. Tertia est Epocha ab Urbe Roma condita. — 75. Quarta est Epocha, seu Æra Hispanica. — 76. Quinta est Epocha Arabum, et Mahometanorum ab ipsis *Hegira* vocata. — 77. Mundus ab antiquis Geographis dividebatur in tres solas praecipuas partes, nempe in *Europam*, *Asiam*, et *Africam*: A recentioribus autem dividitur in quatuor, addita supradictis *America*, et ab aliis adhuc modernioribus additur etiam quinta pars *Magellanica* appellata. — 78. Europa unde sit dicta? — 79. Asia unde sit dicta? — 80. Africa unde sit dicta? — 81. America unde sit dicta? — 82. Non parva pars Americae, seu novi illius adinventi, et ad Fidem Catholicam conversi Orbis, debetur meae Seraphicae Religioni, *ad n.* 85. — 86 Magellanica unde sit dicta? — 87. Mundus dividitur adhuc in quatuor partes, nempe in Continentem, Insulam, Peninsulam, et Isthmum, quae omnes explicantur. — 88. Mundus quatuor habet spatia, seu plagas nempe Orientem, Occidentem, Meridiem, et Septentrionem. — 89. Secundum has quatuor Mundi plagas Cardinales, quatuor etiam sunt Venti principales, nempe Eurus, seu Subsolanus, Zephirus, seu Favonius, Auster, seu Notus, Boreas, seu Aquilo. — 90. Praecipua, et celebriora Mundi systemata sunt tria, nempe Ptolemaicum, Copernicanum, et Tychonicum. — 91. Systema quid sit? — 92 Systema Ptolemaicum unde sit dictum? — 93. Systema Ptolemaicum quid sit, quidve importet? — 94. Systema Ptolemaicum fere ab omnibus antiquis fuerat receptum: at nostris hisce temporibus fere ab omnibus rejicitur. — 95. Systema Copernicanum unde sit dictum? — 96. Systema Copernicanum quid sit, et quid importet? — 97. Systema Copernicanum tamquam Thesis rejicitur. — 98. Affertur, et solvitur objectio. — 99 Adducitur, et solvitur instantia. — 100. Systema Copernicanum de motu terrae, et Solis quiete, quamvis defendi possit, ut *Hypotesis*, nullimode tamen defendi potest, ut *Thesis*. — 101. Assignatur discrimen inter *Thesim*, et *Hypothesim*. — 102. Systema Tychonicum unde sit dictum; — 103 Systema Tychonicum quid sit, et quid importet? — 104. Alia fere infinita reperiuntur tradita Mundi systemata, brevitatis gratia omissa, et solum traduntur circa ista duo notabilia dicta. — 105. Mundus est rotundus, sive sphaericus. — 106. Mundi rotunditas variis experimentis constat. — 107. Mundi, et terrae rotunditas clarissime demonstratur a Geometris, et Architectis. — 108. Ex Mundi, et terrae rotunditate clare deducitur vere dari, et extare *Antipodes*, *et* qui sint, et unde dicti? — 109. De eorum existentia dubitarunt olim plerique: At nullus nunc est amplius ambigendi locus. — 110. Affertur, et solvitur objectio. — 111. *Terra rotunda*, seu sphaerica pendet in medio aeris sine ulla sustentaculo, et coelum pariter rotundum, et sphaericum est undique distans aequaliter a terra, et pluribus demonstratur. — 112. Mundus, seu terrae circuitus, aut ambitus quantus sit? — 113. Qui circumeunt Mundum versus Orientem, et redeunt versus Occidentem ad eumdem locum, unde discesserunt, nume-

rant diem unum plusquam habitatores illius loci. — 114. E contra, qui circumeunt Mundum versus Occidentem, et versus Orientem redeunt ad eumdem locum, unde discesserunt, numerant diem unum minus, quam habitatores illius loci. — 115 Si autem duo circumirent totum Orbem, uno pergente versus Orientem, et altero versus Occidentem, quocumque loco se invenirent, seu sibi occurrerent, differrent ab invicem uno die. Et si deinde prosequerentur suum iter ambo redeundo ad locum, unde discesserunt, unus ab Oriente, et alter ab Occidente, differrent necessario ab invicem duobus diebus. — 116. Ex supradictis oritur dilucidatio curiosi problematis, quomodo sit possibile, quod ex duobus gemellis ambobus natis, et mortuis in eodem die, et momento, unus plus altero vixerit de uno, vel duobus diebus. — 117. Sphaerae nomine quid intelligatur? — 118. Sphaera potissimum pro artificiali sumitur, et quid sit? — 119 Quare vocetur sphaera artificialis: Et quis fuerit ejus inventor, et auctor? — 120. Haec Sphaera vocatur *armillaris*, et quare? — 121. In hac armillari Sphaera decem circuli vulgo repraesentantur, sex majores et quatuor minores, qui assignantur cum suis qualitatibus, et differentiis ad invicem. — 122. Ex dictis sex majoribus circulis tres sunt, nempe *Horizon*, *Meridianus*, *et Æquator*, quorum poli, seu puncta, ex quibus describuntur, sunt magni momenti in Sphaera, et vocantur *puncta Cardinalia*. — 123. Primi ipsorum cardines, seu puncta cardinalia sunt duo Poli Mundi — 124. Polus unde sit dictus, et quid significet? — 125. Polorum alter vocatur *arcticus*, *septentrionalis*, *et borealis*, et alter ex diametro oppositus appellatur *antarcticus*, *meridionalis*, et *australis;* quare sic dicti, et quales sint; *ad* n. 126. — 127. In medio horum Polorum pendet terrae globus, et quomodo? — 128. Axis Mundi quid sit? — 129. Ultra assignatos supra n. 123. praedictorum majorum circulorum principaliores cardines, seu puncta cardinalia, sunt etiam *Zenith*, et *Nadir;* Quid significent, et sint? — 130. Item sunt etiam puncta veri ortus, et occasus solis, et quae sint? — 131. Primus ex majoribus circulis est Horizon; et quid sit? — 132. Horizon est duplex, sensibilis, et rationalis, et quis sit uterque? — 133. Meridianus quid sit? — 134 Æquator quid sit? — 135 Zodiacus quid sit? Assignantur duodecim ejus signa duobus versibus comprehensa. — 136. Signa, quae primo versu continentur, dicuntur Septentrionalia, et quae in secundo versu, meridionalia, et quae sint? — 137. Quodlibet ex his Zodiaci signis continet 30 gradus: et quot minuta contineat? — 138. Sol percurrit 360. gradus quolibet integro anno, ita ut Sol minut. 59. secund. 8. vel circiter unius gradus sub Zodiaco quotidie motu medio perficiat, Non sic autem quando Sol est in *Apogeo*, et in *Perigeo*, et quid per *Apogeum*, ac *Perigeum* intelligatur. — 139. Dicta signa Zodiaci peculiaribus figuris exprimuntur, quae assignantur. — 140. Haec duodecim signa dividunt Zodiacum in duodecim partes correspondentes duodecim mensibus anni: Et dantur versus cum sua explicatione ad sciendum, quonam die mensis ingrediatur Sol quodlibet signum. — 141. In medio Zodiaci est ducta linea quaedam, quae vocatur *Ecliptica*, seu *Orbita solis:* Quid sit, et quare sic appelletur? — 142. Eclipsis Solis quando sit in ipsa Ecliptica? — 143. Eclipsis Solis numquam est universalis, seu totalis — 144. Eclipsis Lunae quando fiat? — 145. Eclipsis Lunae potest esse universalis, seu totalis. — 146 Coluri quid sint, et unde sint dicti? — 147. Ex Coluris unus vocatur Colurus solstitiorum, et alter Colurus Æquinoctiorum, et dantur versus ad ipsos cognoscendos. — 148. A dictis Coluris secatur Zodiacus in quatuor Cardinales partes, quae dicuntur quatuor anni tempestates, nempe Ver, *Æstas*, Autumnus, et Hyems. — 149. Minores circuli sunt ambo *Tropici*, nempe Tropicus Cancri, et Tropicus Capricorni: Et ambo *Solares*, nempe Arcticus, et Antarcticus. — 150. Tropici unde dicti; et cur unus vocetur Tropicus Cancri, et alter Tropicus Capricorni? — 151. Circuli *Solares* unde dicti; et cur unus vocetur Arcticus, et alter Antarcticus? — 152. Habitantes sub istis polaribus circulis diversimode vident solem in Æstate, et in Hyeme: et secundum quod postea unus locus recedit, seu distat ab istis circulis versus polos, majorem habet inaequalitatem dierum; itaut reperiantur dies, qui conficiunt hebdomadas, alii qui constituunt menses, et alii, qui medietatem anni. — 153. Dicti quatuor circuli minores, idest duo Tropici, et duo Polares dividunt Mundum in quinque partes, seu Zonas, nempe in unam Torridam, duas Temperatas, et duas Frigidas, et quid sit Zona? — 154. Zona torrida quae sit, et quare sic dicta? — 155 Zonae temperatae quae sint, et quare sic dictae? — 156. Zonae frigidae quae sint, et quare sic dictae? — 157. Ex diversa habitudine Æquatoris ad Horizontem, dividitur sphaera in rectam, obliquam, et parallelam. — 158. Sphaera recta quae sit? — 159 Sphaera obliqua quae sit? — 160. Sphaera parallela quae sit? — 161. Duo sola sunt in terra puncta, quae possunt habere. Sphaeram parallelam; Et una sola linea, quae habeat sphaeram rectam: Totum autem residuum est in sphaera obliqua. — 162. Habitantes in sphaera recta habent perpetuo aequinoctia: Habent in anno bis aestatem, et bis hyemem, bis ver, et bis autumnum. — 163. Habitantes in sphaera obliqua habent aequinoctia bis solum in anno; et dies ac noctes semper inaequales: Vident aliqua sydera perpetuo supra Horizontem, et nunquam vident illa, quae sunt sub Horizonte. — 164 Habitantes in sphaera parallela non habent nec aequinoctia, nec solstitia, sed unicam habent diem, et unicam noctem in toto anno: Vident perpetuo sydera aliqua supra Horizontem, et plurima alia infra Horizontem nunquam vident — 165. Coelum unde sit dictum? — 166. Nomen Coeli in Sacra Scriptura varie usurpatur, et ostenditur. — 167. Coelum quid sit? — 168 Coelum, sicut et mundus quoad substantiam durabunt in aeternum, licet quo ad accidentalia sint immutanda. — 169. Affertur, et solvitur objectio, *ad* n. 170. — 171. Quamvis variae fuerint, et sint opiniones de Coelorum numero, communior tamen, probabilior, et Sacrae Scripturae conformior sententia tres tantum Coelos admittit, nempe Aereum, Sydereum et Empyreum. — 172. Astrum, seu Sydus, aut Stella quid sit? — 173. Astra, seu sydera, alia sunt fixa, et alia errantia, seu erratica, Fixa vocantur *Stellae*, et errantia, seu erratica appellantur *Planetae*. — 174. Quare Stellae vocentur fixae, et Planetae errantes? — 175. Planetae a fixis Stellis tripliciter distinguuntur, et assignatur quomodo? — 176. Stellarum fixarum quanta ab Astrologis, et Mathematicis assignetur multitudo? — 177. Dictae Stellae fixae distinguuntur ab Astrologis, et Astronomis in sex classes diversae magnitudinis, et assignantur. — 178 His sex Stellarum fixarum classibus adjuncta est septima aliarum exiguarum, et nebulosarum, quae inter alias sunt illae *Viae Lacteae*. Haec *via Lactea* unde sit dicta? — 179 Planetae, seu Sydera errantia, aut erratica sunt tantum septem; quibus majoribus Planetis alii adjunguntur minores; et assignantur omnes. — 180. Ex dictis septem Planetis aliqui sunt terra majores, et alii minores, et assignantur. — 181. Astronomorum supputationes circa magnitudinem Planetarum, et Stellarum fixarum habendae sunt, non ut mensurae, sed ut aestimationes conjectantis animi; Variarum autem mensurarum, et supputationum ratio indicatur versibus hic allatis. — 182. Assignatur tempus, quo Planetae, et Stellae fixae suam conplent circulationem? — 183 Traditur modus discernendi Planetas inter se. — 184. Dicta de numero, magnitudine, et motu Stellarum, ac Planetarum, deque diversitate Coelorum et ambitu terrae, solum conjecturaliter sunt habenda, et non certitudinaliter credenda. — 185 Consilium, et deprecatio de transeundo e consideratione Coelorum ab Astrologis, et Astronomis mendaciis repletorum. ad acquisitionem veritatis sanctorum operum veri Coeli Empyrei, ac Paradisi Beatorum — 186. Adducitur ad id pro contemptu mundi celebre can-

ticum vulgo Beati nostri Jacoboni. — 187. Afferuntur insuper ea, quae ad contemnendam mundum adducit vulgo Beatus noster Barnardinus de Bustis. — 188. In hoc mundo cuncta sunt pulvis, cuncta apparentes prospectivae, et cuncta sunt nihil. — 189. Hinc Apostolus melius, quam alii mundani, sibi consultus, ajebat: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo*, et quid per id intelligat? — 190 Adducuntur ad mundi contemptum notabilia dicta. — 191. Ad uberiorem mundi notitiam afferuntur, quae de mundo muliebri in Scriptura, et de jure habentur. — 192. Mundus muliebris quis dicatur, et unde nomen desumat? — 193, Mundi muliebris nomine quae contineantur, et quae non? — 194. Mundo muliebri legato, quae contineantur, et quae non? — 195. Ad complementum additur, quod mundus regitur auctoritate Pontificia, et Regali potestate. — 196. Roma dicitur ab aliquibus posita in medio mundi; quod tamen alii negant dicentes medium terrae potius esse Jerusalem, seu Civitatem Aria. — 197. Ad Tyronum eruditionem subnectuntur hic nomina cum sua significatione praecipuarum partium Mathematicae, seu Mathesis; cujus primogenitae sunt tres, nempe Arithmetica, Geometria, et Statica, *ad n.* 198. — 199. Arithmetica, quae juxta suos operandi modos vocatur *Algorithmus*, aut *Algebra speciosa*, quid sit? — 200 Geometria, quae e variis suis operationibus vocatur *Longumetria*, *Areometria*, et *Herometria*, quid sit? quidve ejus partes *Trigonometria*, *Tetragonometria*, *Ciclometria*? — 201. Statica, quae tot habet partes, quot solent esse potentiae motrices, seu machinae, quaeque praesertim sunt septem; nempe *Vectis*, *Axis, in peritrochio*, *Trochlea*, *Rotae dentatae*, *Planum inclinatum*, *Cochlea* tandem, et *Cuneus*? — 202 Istae vocantur primae mathematicae, a quibus oriuntur secundae, quae sunt quatuor, nempe *Cosmographia*, *Mechanica*, *Optica*, et *Musica*. — 203. Cosmographia quid sit, quidve ejus partes, idest *Astronomia*, seu *Astrologia*, *Geographia*, et *Meteorologia*? — 204. Sub Astronomia seu Astrologia comprehenduntur *Uranographia*, *Sphaera*, et *Theorica planetarum*, et quid sint? — 205. Sub Geographia comprehenduntur *Hydrographia*, *Chorographia*, et *Topographia*, et quid sint? — 206. A Meteorologia considerantur omnia corpora imperfecta, quae solent reduci ad quatuor principia, nempe ad *Exhalationes*, *Vapores*, *Halitus*, et *Fuligines*. — 207. Mechanica, seu Machinaria comprehendit sub se quatuor partes, idest *Mechanicam simpliciter dictam*, *Pirotecniam*, *Pneumaticam*, et *Hydraulicam*, et quid sint? — 208. Optica, seu Prospectiva dividitur in *Opticam propriam*, in *Catoptricam*, et *Diopticam*; et quid sint? — 209. Musica dividitur in Vocalem, quae continet *Melopejam*, *Rhithmicam*, et *Poeticam*, et in Instrumentalem, quae continet. *Encordicam*, et *Pneumaticam*, ac *Crusticam*, et quid sint? — 210. Cosmagraphia habet pro objecto Orbem universum: et aliae particularia sola objecta, idest Mechanica pro objecto habet *Tangibile*, Optica *Visibile*, et Musica *Audibile*. — 211. Secundis mathematicis succedunt tertiae, quae sunt quinque, nempe *Chronologia*, *Gnomonia*, *Architectura*, *Navigatoria*, et *Ars militaris*. — 212. Ad Chronologiam, quae est scientia temporum, reducuntur *Historia*, et *Genealogia*. — 213. Ad Gnomoniam, quae est scientia umbrarum, reducitur diversitas horologiorum solarium; Horologia autem rotaria, arenaria, clepsydrica, seu aquaria pertinent ad Mechanicam, seu Machinariam. — 214. Architectura, quae est scientia fabricarum, seu edificationum dividitur in *Civilem*, quae subdividitur in privatam, et publicam; in *Nauticam*, quae subdividitur in tot partes, quot sunt navium varietates, et in *Militarem*, quae subdividitur in defensivam, ubi sunt fortificationes, et in offensivam, ubi sunt arietes, cuniculi, et similia. — 215. Navigatoria continet duas partes, quae assignantur. — 216. Ars militaris tradit modum ducendi, et reducendi exercitum, et irruendi in hostes, et ab ipsis se defendendi. — 217. Subnectuntur add ex aliena manu *ad n.* 226.

1 Mundus dictus est a verbo Greco *Kosmos*, quod latine *ornatum* significat: unde nos a perfecta, absolutaque ejus elegantia ipsum vocamus mundum eo quod nihil eo sit mundius pulchrius, et ornatius: Plinius *lib.* 2. *cap.* 1. *et* 4. Beyerlinck. *Theatr. vitae humanae tom.* 5. *Verbo Mundus.*

2 Mundus in Sacra Scriptura quinque potissimum modis usurpatur. Primo pro rebus ipsis creatis, quibus tota haec machina visibilis constat. *Joan. c.* 1. *n.* 10. ibi: *Mundus per ipsum factus est*, id est tota universitas, ex *eodem cap. n.* 3. ibi: *Omnia per ipsum facta sunt.* Secundo accipitur mundus pro statu praesenti, quo inter homines vivitur. *Joan. cap.* 1. *n.* 9. ibi: « Omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat etc. » *et cap.* 9. *num.* 5. ibi: *Quamdiu sum in mundo*: *et numer.* 39. ibi: *Ego in hunc mundum veni*, *et cap.* 13. *n.* 1. ibi: *Sciens Jesus, quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo* idest, de hoc statu vitae mortalis; *et cap.* 17. *n.* 15. ibi: « Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo »; idest non rogo ut auferas eis vitam, per quam tollantur de hoc Mundo. Tertio accipitur pro omnibus hominibus sive bonis, sive malis. *Joan. cap.* 14. *n.* 31. ibi: *Ut cognoscat Mundus quia diligo Patrem*, idest cognoscant omnes homines. Quarto accipitur pro hominibus mundanis; quos vocamus mundanos; quia ea sola, quae in praesenti vident, desiderant; *Joan. cap.* 17. *num.* 9. ibi: *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo*; idest non pro hominibus mundanis, et ibid. num. 14. « Non sunt de mundo, sicut et ego non sum de mundo »: idest isti non sunt mundani, sicut nec ego. Quinto accipitur pro rebus, quae in mundo sunt, et solum habentur hic, et concupiscuntur ab hominibus mundanis, scilicet divitiae, honores dignitates, et similia. *Epistol.* 1. *Joan. cap.* 2. *num.* 16. ibi: « Omne, quod est in Mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia vitae ». Et sic de pluribus aliis consimilibus Sacrae Scripturae textibus supradictam quintuplicem Mundi acceptionem comprobantibus.

Celebris est autem tam apud veteres, quam a- 3
pud novos Philosophos, et Theologos alia quintuplex mundi acceptio; nempe pro Mundo Archetypo, Intellectuali, Elementari, Mundo magno, et Mundo parvo. *Mundus Archetypus* est Divina Mens, in qua sunt omnes formae, et exemplaria rerum faciendarum; unde Boetius *l.* 3. *de Consolation. metr.* 9.

*Tu cuncta Supremo.*
*Ducis ab exemplo pulchrum pulcherrimus ipse,*
*Mundum mentegerens, simili que ab imagine formans.*

*Mundus Intellectualis* dicuntur ipsae Coelestes intelligentiae sine omni materia, et corpore, sunt enim Substantiae spirituales statu incorruptibiles, duratione aeviternae, intelligendi virtute sagacissimae, rerum omnium creatarum verticem, et coronidem eximiis suis praecellentiis, et dotibus complectentes. *Mundus Elementaris* est, qui componitur ex quatuor Elementis, et corpore coelesti, quod etiam Elementum vocat Aristotel. *lib.* 3. *de Coelo cap.* 1. *text.* 1. *Meteor.* 1. *cap.* 3. *et initio lib. de Col. Mundus magnus*, qui proprie Universum vocatur, est tota creaturarum collectio. *Mundus parvus*, est homo, qui ab Aristotele 8. *physicor c.* 2. dicitur a quodam verbo graeco *Mundus compendiatus*, quem Greci vocant *microcosmum*, idest minorem mundum, eo quod sit omnium rerum epilogus, et compendium, et omnium in unum confluentium naturarum possessionem, et totius universitatis summam in se contineat: Habet enim homo, dicit S. Gregorius *hom.* 29. *in Evangel.* aliquid omnis creaturae, ibi: « Omnis autem creaturae aliquid habet homo; habet namque commune esse cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum Angelis ».

4 Mundus captus pro universa rerum omnium complexione, et distributione, de quo praesertim hic est sermo, variis illustratur titulis. Dicitur enim *Machina* propter mirandam ejus structuram, et artificium: Dicitur *Orbis* propter figurae rotunditatem: Dicitur *Universum*, vel ex eo quod universas, seu omnes creatas res complectatur, et involvat; vel ex eo, quod Mundus ab uno Deo formatus *Universum* dicitur, quasi versum unum, seu ad unum Deum ordinatus. Dicitur a Latinis *Mundus*, et a Grecis *Kosmos* propter ejus munditiam, elegantiam, et pulchritudinem.

5 Mundus ex Aristotele *lib. de Mundo cap.* 2. et ex Possidonio in *Meteoris* definitur *Compages e Coelo, terraque coagmentata, atque ex iis naturis, quae intra ea continentur*; idest ex iis corporibus naturalibus, quae intra coelum, et terram comprehenduntur.

6 Mundus de facto est unicus; non repugnant tamen plures: Communis inter Catholicos cum Scoto *lib. ds* 1. *princip. cap.* 3. *nu.* 11. *et de rerum princip. quaest.* 10. *num.* 23. et colligitur 1. pars ex Sacra Scriptura, quae, quoties de mundo loquitur, unius tantum meminit; sic *Joan. cap.* 1. *n.* 10. *Mundus per ipsum factus est*, et saepissime alibi, ut patet ex testibus adductis *supra num.* 2. *et Genes. cap.* 1. *n.* 1. *In principio creavit Deus* non Coelos, et Terras, sed *Coelum et Terram*: unde S. Augustinus *lib. Retractationum cap.* 10. retractat se, quod dixerit alicubi duos esse Mundos.

7 Hinc nullimode audiendi sunt Manichaei, qui plures invexerunt Mundos, quamvis finitos; Nec sequaces Democriti, qui cum ipso Innumerabiles Mundos esse asseruerunt; Nec qui infinitos Mundos excogitarunt, ut Metrodorus, Anaximander, Anaximenes, Archelaus, Aristarchus, Xenophanes, Leucippus, Epicurus, et Anaxarchus, quem (ut refert Plutarchus, *lib. de tranquillitat. animi*) cum Alexander Macedo de mundorum infinitate disserentem audivisset, illacrymasse fertur: rogantibusque ob id amicis, num aliquid lacrymandum ei accidisset? Au non justum est nos flere debere, respondit, si cum infiniti mundi esse perhibeantur, nondum unius Domini simus?!

Secunda autem pars, nempe, quod non repugnent plures Mundi, clare patet, quia nulla potest afferri implicantia, nec ex parte Dei, qui cum sit potentiae infinitae, et inexhaustae, tam potens est hodie ad alios creandos, quam fuit ante Creationem istius ad istum creandum: Neque ex parte creabilium; adeoque plures Mundi non repugnant, sed sunt possibiles. Unde sententia negans hanc plurium mundorum possibilitatem, tamquam falsa, et erronea merito fuit reprobata, et damnata ab Universitate Parisiensi sub Stephano ejusdem Civitatis Episcopo, uti videre est apud Magistrum Sententiarum *in fine Quarti*. 8

Mundus non fuit creatus ab aeterno, ut senserat Aristoteles 7. *et* 8. *Physicor.* sed ab initio temporum. Est de fide. *Genesi enim* 1. *n.* 1. expresse habetur: *In principio creavit Deus Coelum, et terram:* idest ab initio temporum, ut exponit S. Augúst. *quaest.* 112. et alii communiter; *Proverb. cap.* 8. *n.* 22. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio. Joan. cap.* 17. *n.* 5. ubi Christus alloquens Patrem dicit: « Nunc clarifica me tu Pater apud temetipsum claritate, quam habui, priusquam mundus esset »; *et cap. Firmiter credimus* 1. *de Summa Trinitate, et Fide Catholica*, ibi: « Ab initio temporis utramque de nihilo condidit Creaturam Spiritualem, et Corporalem », *etc.* 9

Mundus probabilius creatus est verno tempore in aequinoctio luna plena, et die Dominico. Sic declaratum est omnium consensu in Concilio Palaestino de mandato Victoris Papae congregato a Theophilo Episcopo Caesariensi, in quo fuit conclusum: « Nunc ergo investigavimus, quomodo in principio factus fuerit mundus, idest die Dominico, verno tempore, in aequinoctio, quod est octavo Kalendarum Aprilium, luna plena: per ipsum tantummodo tempus, et elementa resurgunt ». Sic apud Paravicinum in *Polyantea Sacror. Canonum verbo Creatio mundi.* Et Magister Historiae Scholasticae in Historia libri Geneseos, affirmat *dogma esse Ecclesiae, mundum esse creatum in Martio.* Et Ecclesia ipsa Hymno ad matutinum Dominicae canit. 10

*Primo die, quo Trinitas*
*Beata mundum condidit*

*Vel quo resurgens Conditor*
*Nos morte victa liberat.*

Et antiquitus ante ejus reformationem sic canebat.

*Primo dierum omnium,*
*Quo mundus extat conditus,*
*Vel quo resurgens Conditor*
*Nos morte victa liberat.*

Et sic tenent PP. Eusebius, Athanasius, Cyrillus Hierosolymit. Nazianzenus, Damascenus, Ambrosius, Augustinus, Theodoretus, aliique plures Sancti, et Classici Doctores, quos 20. numero citat Tornielius, 25. Ascanius Martinengus; et longe plures Molina, Genebrardus, Clarius, Delrius, a Lapide, et Salianus apud Tirinum *tom.* 1. *cap.* 9. *Chronic. Sacr.* ubi solide probant hanc sententiam, quam tuentur plures alii moderniores, ut Beyerlinck *loc. cit.* Frassen. *de mundo quaest.* 3. *conclus.* 2. Boyvin. *tom.* 1. *Theolog. quaest.* 1. *in fine de creatione mundi; et tom.* 2. *Philos. disp.* 1. *cap.* 3. *quaest.* 7 Dupasquier *tom.* 4. *Philosoph. disp.* 1. *de mundo quaest.* 4. *conclusion.* 1. Goudin. *tom.* 3. *Philos. quaest.* 1. *de mundo artic.* 2. *quaesit:* 2. et plurimi alii, cujus sententiae fuerunt etiam veteres Poetae; unde Virgilius *lib.* 2. Georgic. haec habet:

*Nec alios prima nascentis origine mundi*
*Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem*
*Crediderim: Ver illud erat, Ver magnus agebat*
*Orbis, et hybernis parcebant flatibus Euri.*

11 S. Hieronymus tamen, Liranus, Tostatus, Scaligerus, Petavius, Usserius, Tornielius, Strauchius, Fortunatus a Brixia, et alii volunt, quod probabilius mundus creatus fuerit in aequinoctio autumnali; quia, dicunt ipsi, mundus creatus est eo tempore, quo fructus maturi erant, ut sic mensa apponeretur homini, et animalibus, ut patet *ex cap.* 2. *n.* 9. *Genesis*, ibi: « Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, et ad vescendum suave »; et ex *cap.* 3. *n.* 6. ibi: « vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile; et tulit de fructu illius, et comedit, deditque viro suo, qui comedit »; Fructus autem maturescunt tempore autumni, et non tempore veris, adeoque etc. Tum quia annus antiquus Haebreorum ante eorum exitum ab Ægypto incipiebat ab aequinoctio autumnali, adeout nova sanctione opus fuerit, ut annum Ecclesiasticum ab aequinoctio verno Hebraei auspicarentur, ut patet *Exodi cap.* 12. *n.* 2. ibi: « Mensis iste, (quo nimirum Haebraei egressi fuerant de Ægypto) sit vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni »: Tum etiam, quia ramum virentis olivae attulit Columba in arcam undecimo mense, *Genes. cap.* 8. *n.* 5. *et sequentibus*; cum autem mense Januario, qui undecimus esset, si a Vere annus inchoaretur, non vireat, signum est, mundum non fuisse creatum in aequinoctio verno, sed autumnali.

At istae rationes adductae ab asserentibus mundum probabilius creatum fuisse in aequinoctio autumnali, vel nihil contra nos probant, vel potius nostrae favent sententiae asserenti mundum probabilius creatum fuisse in aequinoctio verno. Et revera prima eorum ratio nihil probat contra nos, sed potius nostrae favet sententiae, quia in illa sic bene temperata Regione, in qua creatus est homo, primaque animantia terrestria, plures fructus in vere, et salubres herbae abundant; Immo bene temperatis Regionibus Orientis, et praesertim ubi Paradisus Terrestris fuit constitutus, plurimae arbores toto anno fructibus graves sunt, aliis incipientibus, aliis maturescentibus, aliis omnino maturis, uti etiam videre est in pluribus Europae Provinciis; Et ex iis. quae fructibus aliquando spoliantur in Oriente, plures sunt, quae in verno, quam quae in autumnali aequinoctio maturos fructus babent, ut experientia demonstrat, nam ante finem aestatis fere omnes fructibus spoliatae, et nudae sunt. Secunda autem eorum ratio non subsistit, quia ut recte ostendit eruditissimus Tirinus *tom.* 1. *in Chronico Sacro cap.* 5. apud Hebraeos annus antiquus inchoabatur ab Æquinoctio verno; et secundum hunc calculum processerunt omnes anni a mundo condito usque ad ingressum ipsorum Hebraeorum in Ægyptum; In Ægypto vero sese accommodarunt calculo Ægyptiorum, qui annum suum inchoabant a mense *Toth*, qui fere respondet nostro Septembri, ut patet ex traditis sub verb. *Kalendarium n.* 35. At statim ac ex Ægypto egressi sunt, jussit Deus ipsis Hebraeis, ut annum, sicut antea, rursus a Vere inchoarent, ut patet *Exodi cap.* 12. *n.* 2. per ipsamet verba adducta ab adversariis *supra n.* 11. Vide ipsum Tirinum *l. cit.* ubi multa adducit ad rem etiam de initio anni Civilis, et anni Sabbatici, ac Jubilaei. Nec etiam urget tertia adversariorum ratio, quia oliva hyeme quoque media, adeoque toto anno viret. Tum quia teneriores illius ramusculi quales columba decerpsisse videtur, in calidioribus illis Regionibus exeunte potius hyeme, quam aestate succrescunt. 12

Probatur autem nostra conclusio ex Sacra Scriptura. *Genesis* enim *cap.* 1. *n.* 11. habetur: « germinet terra herbam virentem, et facientem semen, et lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum »: ergo eo tempore creata est terra, quo incipit germinare herba; nam si creata fuisset in autumno, ut volunt citati adversarii, aut in aestate, ut cum aliis voluit Gerardus Mercator *de methodo demonstrationis temporum cap.* 1. apparuisset cum herbis, plantis etc. Unde S. Theodoretus in *quaestione* 72. *supra Exodum*, cum hanc proposuisset dubitationem: cur prima die mensis Deus jussit erigi tabernaculum? eam solvit his ver- 13

bis: « Propterea quod eodem fere tempore Deus creaturas condidit; cujus rei fidem facit arborum germinatio; *Germinet*, inquit, *terra herbam virentem* etc. incipiente enim Vere, prata florere soleat, segetes semina concipiunt, arbores fructum emittunt ». Et S. Ambrosius *cap.* 4. *lib. prim. Hexameron* sic expresse dicit: « In hoc principio, quo Pascha jussu Dei celebrant Judaei, Coelum, et terram fecit Deus, quod inde mundi capi oportebat exordium, ubi erat opportuna omnibus verna temperies; unde et annus mundi imaginem nascentis expressit, ut post hybernas glacies, atque hyemales caligines, serenior solito verni temporis splendor eluceat. Dedit ergo formam fluxus annorum curriculis mundi primus exortus, ut ea lege annorum vices surgerent, atque initio cujusque anni produceret terra nova seminum germina, quo primum Dominus Deus dixerat, *Germinet terra herbam* etc. ».

14 Tum quia valde verisimile, et credibile est, eodem tempore fuisse formatum primum Adamum, quo postea Christus secundus Adamus; et eodemmet tempore fuisse mundum primo creatum, quo fuit postea recreatus, ut redemptus per Christum: atqui constat, Christum incarnatum, et mortuum esse, et resurrexisse in aequinoctio verno; ergo in hoc verno aequinoctio fuit conditus mundus. Tum etiam, quia vernum tempus comparatur juventuti, et autumnus senectuti, adeoque illud aptius est ad nascentia mundi aetatem, cum in illo generante terra, virentibus herbis, florescentibus arboribus, et quasi revirescentibus animantibus, mundus quodammodo renascens, eodem se tempore primum a Deo esse conditum non obscure declaret: at e contra autumnus magis corruptioni, quam generationi rerum conveniat, cum in ipso arborum folia decidant, virore, vigoreque suo privata omnia paulatim flaccescant, ut ad interitum ferantur.

15 **Mundus non fuit creatus in instanti, sed revera sex dierum naturalium spatio.** Sic Sanct. Joann. Chrysostom. *Homil.* 3. *in Genes.* S. Ambrosius *lib.* 1. *Hexameron. cap.* 7. S. Basilius *homil.* 2. *in Genes.* S. Gregor. Nazianzenus *orat.* 48. et S. Gregor. Magnus *lib.* 32. *moral. cap.* 10. quibus subscribunt omnes fere alii Sancti Patres, ac scholastici, excepto S. Augustino, (*) qui *lib.* 4. *de Genes. ad Litt. cap.* 21. existimavit mundum creatum fuisse in instanti, et totum simul, juxta illud Ecclesiastici *cap.* 18. *num.* 1. *Qui vivit in aeternum creavit omnia simul.* Probatur autem nostra conclusio ex Sacra Scriptura, quia Moyses *Genes.* 1. asserens mundum successive sex dierum intervallo factum, historice scripsit, ergo debet intelligi non mystice, et metaphorice, ut illum interpretatur Sanctus Augustinus, sed vere litteraliter, ut eum intelligunt fere omnes alii Sancti Patres, et Scholastici. Tum quia, si omnia creata fuissent simul, et in eodem instanti, terra nunquam fuisset *inanis, et vacua*, ut habetur *Genes.* 1. nec fuissent aliquando tenebrae super faciem abyssi, ut testatur ipse Moyses *cit. c.* 1. *Genes.* Si autem aliquando fuerunt tenebrae, etiam aliquando non fuit lux, adeoque non omnia facta sunt simul in eodem instanti. Tum etiam quia Moyses *Exodi cap.* 20. *num.* 8. *et seqq.* rationem afferens, cur Iudaei religiose observare deberent diem Sabbati, non aliam allegat, nisi quod, sicut Deus per sex dies mundum creavit, et requievit septimo, ita possent ipsi per sex dies operari, et die septimo ad imitandum Deum ab omni opere servili cessare deberent. ibi: « Memento, ut diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est; non facies omne opus in eo, tu, et filius tuus, et filia tua, servus tuus, et ancilla tua, jumentum tuum, et advena, qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Deus Coelum, et terram, et mare, et omnia, quae in eis sunt, et requievit in die septimo: idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, et santificavit eum ». Atqui haec ratio infirma esset, si Deus in instanti, et non per sex dies produxisset mundum; ergo concludendum est, Moysem fuisse *litteraliter* locutum, et non *mistice*, *et metaphorice*, proindeque mundum non fuisse creatum in instanti, sed successive sex dierum spatio.

Objices cum S. Augustino *loc. cit.* illud *Ecclesiastici cap.* 18. *num.* 1. ubi expresse dicitur: « Qui vivit in aeternum, creavit omnia simul »: Ergo non successive sex dierum spatio, sed in instanti creatus fuit mundus. At respondetur, quod illa particula *simul* idem ac *pariter*, seu *universaliter*, et nullo excepto significat, ita quod nihil omnino sit, quod non fuerit a Deo creatum; ita ut illa particula *simul* non denotet simultatem temporis, sed simultatem universitatis, seu collectionis, ut patet ex aliis Sacrae Scripturae textibus, in quibus haec particula *simul* collectionem significat. Sic *Psal.* 13. *n.* 3. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt* Psalm. 48. *num.* 11. *Simul insipiens, et stultus peribunt. Job. cap.* 21. *n.* 26. *Et tamen simul in pulvere dormient, et cap.* 34. *num.* 15. *Deficiet omnis caro simul*, cum pluribus similibus. Vel potest dici, quod omnia simul facta sunt secundum materiam nempe rudem, et informem, quae primo mundi die omnis simul producta fuit, non omnia simul facta sunt secundum formam. 16

Nec valet instare, quod ipsemet Moyses testatur, Deum omnia produxisse simul simultate temporis, *Genes.* enim *cap.* 2. *n.* 4. expresse dicit, « Istae sunt generationes coeli, et terrae, quando 17

(*) Vide praeter Norisium in Vindiciis Augustinianis, et Natalem Alexandrum Dissert. 1. in primam mundi aetatem art. VIII. Proposit. 1. et alios, Joannem Laurentium Berti de Thelogicis Disciplinis lib. XI. cap. 11. Proposit. 1. ubi eos recenset, qui S. Augustino praeiverunt, vel assensi sunt.

creata sunt in die, quo fecit Deus coelum, et terram, et omne virgultum agri etc »; adeoque etc. Non valet inquam, quia illa particula *in die* sumitur non determinate pro unico die, sed indeterminate pro quocumque illorum sex dierum, quibus res aliquae seorsim fuerunt formatae, sicque *in die* sumi potest divisim pro quolibet die, quo aliquid formatum est. Vel respondetur, ut supra, omnia quidem fuisse producta in die unico quoad materiam, non vero quoad formam, sicut explicat Sanctus Gregorius *l.* 32. *Moral. cap.* 10. ubi hanc agitans quaestionem, post plura concludit: « Qui diversis diebus creatum coelum, et terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat, ut liquido ostenderet, quod creatura omnis simul per substantiam extitit, quamvis non simul per speciem processit ». Quod deducitur ex ipsomet Moyse in *cap.* 1. *Genes.* ubi dicit, quod lux facta sit primo die, Sol vero quarta die, non quod Lux fuerit primo die sine Sole, et dies sine cursu Solari, sed quia, licet Sol fuerit creatus prima die, et cum illo lux quoad substantiam, sicque per cursum vigintiquatuor horarum incoeperit a mundi exordio dies naturales distinguere; tamen Sol, et Luna dicuntur facta die 4. non quoad dictam substantiam, sed quoad speciales influxus, et ad munus discriminandi tempora, menses, dies, et annos per motum in Zodiaco, qui tali die datus est Soli, aliisque planetis; Et ideo dixit Deus « fiant luminaria, *non quidem simpliciter*, *sed ut* dividant diem, ac noctem, et sint in signa, et tempora, et dies, et annos; ut luceant in Firmamento Caeli, et illuminent terram ». *Genes. c.* 1. *n.* 14. *et* 15. sic *Gen. c.* 9. *n.* 13. dicit Deus post Diluvium; *Arcum meum ponam in nubibus*, non quidem quantum ad substantiam; nam talis arcus apparebat etiam ante diluvium, sed ut esset in signum foederis, et pacis, ibi: *Et erit signum foederis inter me, et inter terram.* Unde ex S. Scriptura potius deducitur, quod mundus creatus sit successive spatio dierum sex, quam in instanti. Quam nostram opinionem, posthabita illa S. Augustini, videtur sequi Ecclesia; siquidem in hymnis, quos canit in vespertinis precibus singulorum hebdomadae dierum, laudat Deum de singulis operibus, quae particulatim ipse per singulos dies perfecit.

18 In primo igitur die producta fuerunt Coelum Empyreum, Angeli, terra, aqua, lux, et infernus. De Coelo, terra, aqua, et luce habetur expresse ex *cap.* 1. *Gen. a n.* 1. *ad* 5. De Angelis quamvis non habeatur expresse ex Scriptura, habetur tamen in Conc. Lateran. *in cap. Firmiter credimus* 1. *de summa Trinitat. et Fide Catholica*, ubi definit, Angelos non ante, ut voluerunt aliqui, neque post mundum, ut censuerunt alii, sed simul cum Mundo ab initio temporis creatos fuisse, ibi: « Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, Spiritualem, et Corporalem, Angelicam videlicet, et mundanam, ac deinde humanam, etc. » Fuit enim creatum Coelum non vacuum, sed coelestibus incolis plenum, nempe spiritualibus substantiis, quos Philosophi *Intelligentias*, et Scriptura *Angelos* vocat; et per ipsum Coelum primo die creatum non intelliguntur omnes Orbes coelestes, sed solum Empyreum, ut recte docent S. Clemens, Theodoretus, Origenes, Alcuinus, Rabanus, Lyranus, Abulensis, et alii. Item Infernus, quamvis non exprimatur a Scriptura, quo die fuerit creatus, merito tamen creditur creatus primo die cum terra, in cujus centro est; sicut enim Deus primo die divisit lucem corpoream a tenebris corporalibus, ita separavit lucem spiritualem, idest Angelos bonos, a tenebris spiritualibus, idest a Daemonibus, qui, Duce Lucifero, rebelles facti Deo, eodem illo primo die e Coelis detrusi sunt in Infernum, quem sub idem tempus ipsis in centro terrae cum suo igne, et sulphure Deus paravit, ut recte doctissimus Tirinus *in c.* 1. *Genes.* et fere communis aliorum.

Secundo die factum est Firmamentum; habetur 19
expresse *ex cap.* 1. *Genes. a n.* 6. *ad* 8. Per firmamentum autem intelligendum est Coelum stellatum, et omnes Orbes Coelestes illi vicini, tum superiores, ut Chrystallinum, et primum mobile, tum inferiores, qui sunt septem Orbes planetarum; unde per ipsum firmamentum intelligitur id, quod in medio aquarum, et ex medio aquarum, seu ex mole aquarum productum, ipsas a se mutuo separat, seu dividit, ut habetur *Genes. cap.* 1. *num.* 6. ibi: *Fiat firmamentum in medio aquarum*, *et dividat aquas ab aquis.* Per aquas autem, quae sunt supra firmamentum, non intelliguntur nubes, neque Coelum Chrystallinum, sed verae, et propriae aquae, uti creatae sunt primo die omnes conjunctae, et ejusdem speciei, quae per firmamentum productum secundo die fuerunt tantum separatae, ut patet *Genes. cap.* 1. *n.* 7. ibi: « Fecit Deus firmamentum, divisitque aquas, quae erant sub firmamento ab his, quae erant super firmamentum »; sicque remanserunt verae, et propriae aquae super firmamentum, divina virtute servatae incorruptae, tum ad ornatum universi, tum ad oblectamentum Sanctorum, tum praesertim ad perpetuam Dei laudem, et gloriam, juxta illud *Psalm.* 148. *n.* 5. ibi: « Et aquae omnes, quae super Coelos sunt, laudent nomen Domini »; et illud *Daniel. cap.* 3. *n.* 60. ibi: « Benedicite aquae omnes, quae super Caelos sunt, Domino ». Sic fere omnes Sancti Patres, et Doctores citati, et sequuti a Tirino *in cap.* 1. *n.* 7. *Genesis*, et in *Psalm.* 148. *n.* 5.

Tertio die facta est congregatio aquarum, et 20
productio herbarum, et plantarum, textu expresso in *cap.* 1. *Genes. a n.* 9. *ad* 13. Congregatio autem aquarum facta est in unum locum, inquit Scriptura, ut appareret arida, et ipsam aridam vocavit Deus *Terram*, congregationesque aquarum appellavit *Maria*, ibi: *n.* 9. *et* 10. « Dixit vero Deus: congregentur aquae, quae sub Coelo sunt in

locum unum, et appareat arida. Et factum est ita; et vocavit Deus aridam Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria ». Quo vero ad productionem herbarum, et plantarum, clare patet, Deum die tertio dedisse terrae virtutem germinandi herbas, et producendi plantas, sive arbores fructibus graves, aliis incipientibus, aliis maturescentibus, et aliis omnino maturis, juxta dicta supra *n.* 12. dicit enim Scriptura *cit. cap.* 1. *Genes. v.* 11. *et* 12. « Et ait: Germinet terra herbam virentem, et facientem semen, et lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum ... et protulit terra herbam virentem, et facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, et habens unumquodque sementem secundum speciem suam ».

21 Quarto die producta sunt astra, nempe Sol, Luna, et Stellae; et quidem ut illuminent Orbem; Sol in die, et Luna cum Stellis in nocte, sicque dividant diem, ac noctem; Ac pariter ut sint in signa annorum, mensium, et dierum, et tempestatum veris, aestatis, autumni, et hyemis, ac etiam pluviae, serenitatis, ventorum, et hujusmodi, textu aperto *in cit. cap.* 1. *Genes. a v.* 14. *ad* 18. ibi; « Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento Coeli, et dividant diem ac noctem, et sint in signa, et tempora, et dies, et annos; ut luceant in firmamento Coeli, et illuminent terram; Et factum est ita; Fecitque Deus duo luminaria magna, Luminare majus, ut praeesset diei, et Luminare minus, ut praesset nocti, et Stellas ». Primum luminare magnum est *Sol* sic dictus; « vel quia solus ex omnibus sideribus sit tantus, vel quia, cum est exortus, obscuratis omnibus, solus apparet », ut notat Cic. *lib.* 2. *de nat. Deor.* seu quia solus ita lucet, ut ex eo dies sit, ut observat Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Secundum luminare magnum est *Luna*, sic dicta ex eo, quod sola nocte luceat, unde *Nocticula* etiam dicitur, ut advertit Varro *l.* 2. *de ling. lat.* et etiam Cicero *lib.* 2. *de Nat. Deor.* Per hoc autem, quod *Luna* dicatur luminare magnum, non sequitur, quod sit major aliis planetis, cum illa penes molem ceteris Planetis minor sit; sed dicitur *Luminare magnum*, quia post Solem, majorem, et efficaciorem influxum in inferiora habet, quam ceteri alii Planetae, et etiam quia major videtur, quoniam vicinior est terrae.

22 Quinto die producti sunt pisces, et aves, textu expresso in cit. *cap.* 1. *Genes. a n.* 10. *ad* 23. ibi: « Dixit etiam Deus: Producant aquae reptile animae viventis, et volatile super terram sub firmamento Coeli. Creavitque Deus Caete grandia, et omnem animam viventem, atque motabilem, quam produxerunt aquae in species suas, et omne volatile secundum genus suum ». Ipsi pisces, et aves producti sunt ex aqua, ut docent SS. Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Damascenus, et alii communiter, et patet ex adducto Scripturae textu, et ex Hymno, qui dicitur in Vesperis feriae quintae; « Magnae Deus potentiae, qui ex aqua ortum genus, (ut in hymno antiquo) qui fertili natos aqua (ut in hymno novo correcto) partim relinquis gurgiti, partim levas in aerea ». Nec obstat dissimilitudo inter pisces, et aves, quia, ut recte notat S. Augustinus *lib.* 3. *de Genes.* ad *litt. c.* 3. pisces facti sunt ex aqua densiori, aves vero ex subtiliori, unde sunt magis temperamenti aerei, quam aquei. Per caete grandia creata, et adducta in textu, intelliguntur pisces grandiori corpore existentes. Unde nomen *Caete* est commune omnibus magnis piscibus.

Sexto die producta sunt animalia terrestria, et 23
deinde homo, qui et Dominus ceterorum constitutus est, ut habetur expresse ex *cit. cap.* 1. *Genes. a vers.* 24. *ad* 30. ibi. « Dixit quoque Deus: producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, et reptilia, et Bestias terrae secundum species suas; factumque est ita. Et fecit Deus Bestias terrae juxta species suas, et jumenta, et omne reptile terrae in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum. Et ait: Faciamus hominem ad imaginem, et similitudinem nostram; et praesit piscibus maris, et volatilibus Coeli, et bestiis, universaeque terrae, omnique reptili, quod movetur in terra etc. ».

Adam igitur, et Eva ambo producti fuerunt in 24
sexta die: quamvis enim aliqui putent, solum Adamum factum fuisse sexta die, et Evam factam fuisse postea, hoc tamen non est probabile, quia Deus in fine sextae diei cessavit ab omni opere; « et requievit die septimo ab omni opere. quod patrarat », ut habetur expresse ex *cap.* 2. *Genes. v.* 2. ubi *v.* 3. Insuper subjungitur « et, benedixit diei septimo, et sanctificavit illum; quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit, ut faceret ». Quamvis autem post opera sex dierum loquatur Moyses de formatione Evae, hoc non officit, quia ibi nempe *Genes. cap.* 2. *vers.* 21. *et sequent.* narrat solum quomodo producta fuerit: narrando vero ea, quae facta sunt in sexto die, expresse dicit; « masculum, et feminam creavit eos: Benedixitque illis Deus, et ait: Crescite, et multiplicamini *etc.* sic *Gen. cap.* 1. *v.* 27. *et* 28.

Adam productus fuit ex limo terrae, *Genes.* 25
*cap.* 2. *v.* 7. ibi: « Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terrae »: Adam enim in Hebraeo significat praecisum de terra, et dicitur Adam de *Adama*, quod significat terram, ut tradit Tostatus in *cap.* 5. *Genes. ante quaest. primam*, sicut a Latinis dicitur homo *ab humo*, ut tradunt communiter Doctores. Adam formatum fuisse in cam- 26
po Damasceno, loco quodam campestri juxta civitatem Hebron, quae, non quando Adam formatus est, sed multo post condita fuit in loco distanti ab Jerusalem, 16. milliaribus, sive octo leocis, tradunt varii apud Tostatum in *cap.* 1. *Genes. quaest.* 22. et in *cap.* 13. *quaest.* 834. Dicuntque ipsi, Adam ibidem vixisse postquam ejectus fuit de Paradiso, ibique etiam sepultum fuisse, quod tamen

non admittit ipse Tostatus in *cit. cap.* 138. et multi alii, ut infra patebit.

27 Adam creatus fuit in aetate perfecta, qua posset generare, nam formatis Adam, et Eva, dixit illis illico Deus: *Crescite, et multiplicamini, Genes. c.* 1. *v.* 28. Non tamen certo constat in quibus annis initio mundi computanda esset aetas juvenilis apta perfecte ad generandum: Aliqui enim eam reponunt inter trigesimum annum, et quadragesimum, dicuntque in ea aetate Adamum creatum fuisse, qua Christus resurrexit: Alii vero dicunt, vitam pro tunc fuisse longissimam, et quamlibet aetatem fuisse longiorem, quam nunc, ideoque pueritiam, et adolescentiam fuisse longius productas, tardiusque accessisse juventutem; unde volunt eam computari debere circiter quinquagesimum annum, qua aetate, dicunt, formatum fuisse Adamum; ex quo inferunt, et quidem mihi videri probabiliter, quod Adam longius vixerit aliquo modo omnibus hominibus, quia licet Mathusalem vixerit nongentis sexaginta novem annis, et Adam tantum nongentis triginta, cum tamen aetas, qua creatus est, correspondeat quinquagesimo anno, sic vita Adam longior fuit, aetate saltem perfecta, vita ipsius Mathusalem.

28 Eva producta fuit de costa Adami, textu claro *in cit. cap.* 2. *Gen. vers.* 21. *et* 22. ibi: « Tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea, et aedificavit Dominus costam, quam tulerat de
29 Adam, in mulierem ». Et quidem producta fuit ex costa Adami, seu de latere ejus, ut advertunt Sancti Patres, et Interpretes, ne aut Domina, si de capite, aut Ancilla, si de pedibus, sed de medio produci debuit, ut socia viri mulier intelliga-
30 tur. Nec ex sola costa, sed etiam ex carne Adami producta fuit Eva, ut notant communiter Doctores, id deducentes ex verbis ipsius Adami: *Gen. c.* 2. *v.* 23. *ibi*: « Dixitque Adam, hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea, haec vocabitur *virago*, quoniam de viro sumpta est ».

31 Costa illa, quamvis fuerit Adamo necessaria, ut erat caput naturae humanae, et ut ex ipsa formaretur Eva, erat tamen ei superflua quantum ad integritatem individui, quia, ut recte ex communiori Doctorum advertit Tostat. *in cap.* 13. *Gen. qu.* 357. 358 *et* 359. Adam habuit a principio plures costas, quam nos, et plures in uno latere, quam in alio; et ablata illa, manserunt ei tot, quot nobis, et pares in utroque latere dispositae ordine suo: et ratio est, quia, si Adam tot costas habuisset, quot nos, mansisset Adam deficiens in una costa, quod non est dicendum, ne admittatur defectus in formatis a Deo, praesertim in eo, qui fuit primus, et supernaturaliter formatus; Tum quia Deus replevit carnem pro ea, quod non fecisset, si costa illa fuisset Adamo necessaria quoad integritatem individui, quia ibi posuisset aliam costam. Cum ergo Deus carnem produxerit loco dictae costae; sequitur, quod illa costa fuerit illi superflua, et adhuc sine illa tot haberet costas, quot nos, ne maneret defectus in individuo sic perfecte constituto, et minores haberet costas, quam natura exigat ad sui perfectionem, et integritatem, ad quam 24. requiri tradunt Physiologi, et Medici, dicentes, corpus nostrum 24. costis duodenis utrovis in latere esse constructum, et coagmentatum. Tum etiam, quia, si illa costa fuis- 32
set necessaria Adamo quantum ad integritatem individui, deberet resurgere in ipso Adamo, sicut manus abscissa alicui resurgeret in ipso: et tunc non resurgeret in Eva; unde non posset resurgere Eva, quia id, quod materialiter ipsa erat, resurgeret in Adamo; Quod non est dicendum, quia ipsa resurget in Eva, cum sit de integritate ejus individui, tamquam principalis materia ipsius, ut notat Tostatus *cit. q.* 357.

Unde concludendum est cum ipso Tostato *cit. q.* 33
259. et communiori Doctorum, quod Adam formatus fuit cum pluribus costis in uno latere, quam in alio, nempe, ut dicunt etiam alii plures, cum tredecim in sinistro latere, sicque habuit plures costas, quam nos; eratque in ipso una superabundans, quam Deus produxerat ex industria, ut illam postea detraheret, et formaret, inde mulierem; qua ablata, et inde formata Eva, remansit in utroque latere Adami par costarum numerus, et fuerunt tot, quot in nobis; sicque illa costa erat superflua Adamo quo ad integritatem sui individui; quamvis ei fuerit necessaria, ut erat caput naturae humanae, ut ex ipsa formaretur Eva. Unde 34
non videtur sequenda opinio aliquorum volentium, quod feminae habeant unam costam plusquam viri, ut inter alios tenuit D. De Ivigene « In novo Dictionario Theologico historico etc. Gallico idiomate impresso, verb. Adam ». Hoc enim dato, perfectius esset corpus feminae, quam viri, quod est contra rationem, et experientiam.

Solus Adam creatus fuit, et ex ipso Eva, quia 35
conveniens fuit formari feminam ex masculo, ut generis humani unicum esset principium. Unde S. Paulus *Actor. cap.* 17. *n.* 26. dicit, quod Deus ex uno homine fecit omne genus hominum.

Hinc solum peccatum Adae, et non Evae tran- 36
siit in omnes homines, ut dicit Apostolus *ad Roman. c.* 5. *n.* 12. ibi: « Sicut per unum hominem peccatum in hunc Mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransivit, in quo omnes peccaverunt »: ubi, ut vides, Apostolus non facit mentionem, nisi de peccato Adami, et nullimode de peccato Evae, quamvis ipsa prius peccaverit, cum comedit, et dederit viro suo, qui et comedit; Ratio autem hujus, est, quia licet Eva peccaverit, et quidem gravissime, tamen peccatum ejus non potuit transire in nos, neque per ejus peccatum venit mors in nos; nec dicimus nos peccasse in Eva, sicut in Adamo: quia Eva non est principium totius humani generis, sicut Adam; solus enim Adam est principium totius humani generis, quia in illo solo fuit tota natura humana; nam quidquid pertinet ad natu-

ram humanam, in quocumque sit, fuit in Adam; et ideo vere est principium, quia totam naturam continet in se, In ipso enim erat id, quod ipse erat, et in eo fuit quidquid derivatum est in alios, scilicet Evam, et posteros, quod non potest dici de Eva, quia non fuit, in ea tota natura humana aliquando, quia non fuit in ea natura humana Adae, neque aliquid ejus, neque fuit principium totius humani generis quantum ad nos, quia non est principium totaliter nostri, sicut Adam; quia in ipso fuit id, quod nos accepimus ab Eva, et quod accepimus ab eo; nam quod accepimus ab Eva, erat in ipso, in quantum de eo formata fuit Eva, et quod ab ea derivatum est per commixtionem, in ipso erat; et ita nihil nos habemus, aut accepimus, quod non fuerit ab Adam, et aliquid accepimus, quod non fuit in Eva, ac per consequens ipsa non est principium totius generis humani, neque quantum ad nos, sicut est Adam. Ideo rectissime dixit Apostolus, quod omnes in Adam peccaverunt, et non dixit, quod peccaverunt in Eva, quia in ista non fuit tota natura humana sicut fuit tota in illo, et per hoc Adam peccans, non solum peccabat ut unus singularis homo, sed ut homo continens in se omnes homines, quia omnes aramus in eo, in quantum omnes descendimus ex eo, et sicut si omnes peccaremus, omnibus imponeretur poena, ita cum omnes essemus in Adam, omnes, peccante illo, peccavimus, et omnes obligationem mortis contraximus, sicut ille, ut dicit Apostolus *cit. Epistol. ad Roman. cap.* 5. *n.* 14. ibi: « Regnavit mors . . . etiam in eis, qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae ». De Eva autem non potuit id dici, quia ipsa erat solum ut persona singularis, et non ut continens totam naturam humanam, et ideo cum non essemus omnes in ea, non peccavimus omnes, peccante ea, sed solum ipsa peccavit, eique soli suum fuit peccatum imputatum.

37 Adami Corpus secundum aliquos veteres Ecclesiae Patres, dicitur formatum ex quatuor mundi partibus, eo quod, juxta graecum Idioma, singulae vocabuli *Adam* litterae inchoent singulas quatuor mundi praecipuas partes, nempe Orientem, Occidentem, Aquilonem, et Meridiem, ut expendit S. Cyprianus, vel quisquis est auctor (*) *libri de montibus Sina, et Sion adversus Judaeos* ibi: « Hebraicum Adam in latino interpretatur, Terra caro facta, eo quod ex quatuor cardinibus orbis terrarum pugno comprehendit terram, sicut scriptum est: Palmo mensus sum Coelum, et pugno comprehendo terram, et finxi hominem ex omni limo terrae, ad imaginem Dei feci illum: oportuit illum ex his quatuor cardinibus Orbis terrae nomen in se portare Adam. Invenimus in Scripturis per singulos Cardines Orbis terrae esse a conditore mundi quatuor stellas constitutas in singulis cardinibus: Prima Stella orientalis dicitur *Anatole*; Secunda occidentalis dicitur *Dysis*; tertia Aquilonis dicitur *Arctos*; quarta meridiana dicitur *Mesembria*. Ex nominibus Stellarum quatuor de singulis Stellarum nominibus tolle singulas litteras principales. De Stella *Anatole* A. De Stella *Dysis*, D. De Stella *Arctos* A. De Stella *Mesembria* M. in his quatuor litteris Cardinalibus habes nomen Adam ». Idipsum confirmat S. Augustinus *tractat.* 9. *et* 10. *in Joannem*, ubi sic ait: « In Adam vocabulo quatuor Orbis terrarum partes, per Graecas applicationes demonstrantur; Si enim Graece dicantur Oriens, Occidens, Aquilo, Meridies, sicut eas plerisque locis scriptura commemorat, in capitibus verborum invenis Adam Scriptum »: Et idem docent Salmeron Prolegomeno 7. in Evangelicam historiam, Sixtus Senensis *lib.* 3. Bibliothecae, Pererius in primum Genesis, et alii.

Adam vocavit uxorem suam Evam, eo quod futura esset mater cunctorum viventium; *Genes. cap.* 3. *n.* 20. ibi: « Et vocavit Adam nomen uxoris suae Eva, eo quod mater esset cunctorum viventium »: In Hebraeo habetur *Hava*, quod descendit de *Hai*, idest vita, quia, ut redditur ratio in littera, ipsa est mater cunctorum viventium. ante commissam culpam denominaverat Adam uxorem suam nomine naturae, scilicet *Viraginem*, quia de viro sumptam, *Genes. c.* 2. *num.* 23. ibi: « Haec vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est »; nunc vero, post commissum peccatum, denominat eam *Evam* a miseria, quia miserorum omnium mater futura erat, *et miseros facit populos peccatum*, ut expresse dicitur *Proverb. c.* 14. *n.* 34. et advertunt Liranus *in cap.* 3. *Genesis*, et Abulensis *ibidem q.* 22. Hinc pie aliqui dicunt apte vocari *Evam*, quasi hoc nomine alludat ad ejulationem parvulorum ex Eva prognatorum; masculi enim recenter nati ejulando dicunt *A*, Feminae vero dicunt *E*, unde Poeta. 38

*Dicunt E, vel A quotquot nascuntur ab Eva.*

Adam extra Paradisum fuit formatus, et Eva intra Paradisum, *cap. Illud autem* 9. *distinct.* 40. ubi ex Ambrosio *lib. de Paradiso cap.* 4. sic expresse habetur « Illud autem animadverte, extra Paradisum vir factus est, et mulier intra Paradisum, ut advertas, quod non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisque gratiam sibi comparat. Denique extra Paradisum factus, hoc est inferiore loco, vir melior invenitur, et illa, quae in meliori loco, hoc est in Paradiso, facta est, inferior reperitur ». 39

Non autem ideo formata fuit Eva in Paradiso, quia dignior, sed quia fuit formata de latere Ada- 40

(*) Liber, seu Tractatus de Montibus Sionis, et Sina, olim sub nomine S. Cypriani venditatus, spurius est, suppostitius, et tanto viro indignus, utpote qui compositus ab infimae notae authore, qui Rabbinorum, et Cabbalistarum deliriis fidem adhibebat. Ita Milante in Bibliothecam Sanctam Sixti Senensis pag. 230. not. *a*. Confer editiones Operum S. Cypriani a Pearsonio, at Baluzio adornatas *.

mi existentis in Paradiso: Sic expresse Tostatus
41 *in cap.* 13. *Genes. qu.* 136. et alii passim. In ipso autem terrestri Paradiso semel tantum posuit Deus Adam, licet alicui videatur, quod bis, ex quo bis id indicetur *in c.* 2. *Genesis*, ubi *n.* 8. dicitur: « Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis a principio, in quo posuit hominem, quem formaverat »; et infra *n.* 15. dicitur iterum; « Tulit ergo Dominus Deus hominem, et posuit eum in Paradiso voluptatis »: haec enim ad unam tantum positionem referri debent, nam utitur Scriptura anticipatione, ut recte, et late ostendit Doctissimus Abulensis *in cap.* 13. *Genesis q.* 199.

42 Adam, et Eva, violato Dei praecepto de non comedendo fructu ligni scientiae boni, et mali, appetentes scientiam divinae similem, juxta falsam Diabolici serpentis promissionem (*Genes. c.* 3. *n.* 5. ibi: « Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut Dii scientes bonum, et malum ») ejecti sunt de Paradiso, *Genes. cit. cap.* 3. Unde Deus *ibidem n.* 22. decepto Adamo, scientiam, qua Deo similis fieret, frustra expetitam, pulchra ironia, et sarcasmo exprobat: « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum, et malum ».

43 Qua vero die, qua hora Adam, et Eva comederint de fructu vetito, qua item expulsi sint e Paradiso, non satis constat. Beda enim, Marianus Scotus, et plurimi alii apud Tirinum *tom.* 1. *in Chronico Sacr. cap.* 48. *concl.* 5. dicunt, Adamum, et Evam eadem die, et creatos a Deo, et lapsos, et Paradiso expulsos fuisse, nempe *die* 23. *Martii*. Alii apud Gervasium Tilberien. *lib. de Otiis imperialibus, decisione prima*, et Abulensis *in cap.* 13. *loc. cit. quaest.* 606. dicunt per septem tantum horas mansisse in Paradiso, et propter hoc volunt, quod septem sint Psalmi Poenitentiales, ad signandas septem illas horas. Alii apud Abulensem *loc. cit. qu.* 608. tenent, quod Adamus, et Eva fuerint de Paradiso ejecti hora decima, et manserint novem horis in Paradiso, quia Christus tantum duravit tormenta patiendo, quamdiu fuerunt Adam, et Eva in Paradiso: et ideo, quia Christus perseveravit usque ad horam nonam diei, et tunc expiravit, sic Adam, et Eva perseveraverunt novem horis in Paradiso, et hora decima ejecti sunt. Alii tandem apud Abulensem *loc. cit. q.* 611. Pererium *qu.* 2. *in tertium cap. Genes.* et Frassen. *tom.* 2. *tract.* 3. *Theol. disp.* 3. *art.* 2 *qu.* 2. sustinent, quod non fuerint eodem die formati, et de Paradiso ejecti, sed pluribus diebus in Paradiso mansisse: quae opinio teste Frassen, et Pererio *loc. cit.* et aliis, est communior inter Doctores. Et haec sententia videtur conformis ipsimet Sacrae Scripturae. Ex quo enim Serpens *Genes. cap.* 3. *n.* 1. dixerit Evae: « cur praecepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno Paradisi »? signum est, quod per aliquot dies observaverit Adam, et Evam ex omnium Arborum fructibus solitos fuisse comedere, uno excepto fructu arboris scientiae boni, et mali, a quo videbat eos sese religiose abstinere; Quod utique Eva confirmasse videtur, dum *Genes. cap.* 3. *n.* 2. Serpenti respondit: *De fructu lignorum, quae sunt in paradiso vescimur*, dicendo enim *vescimur*, nihil aliud dicere voluit, nisi vesci solemus; quamvis tamen Hebraice legatur *vescemur* in futuro tempore.

Tum quia non videtur verisimile tam multa, 44
et varia, quae inter creationem Adam, et ejectionem ejus a Paradiso narrantur facta *cap.* 1. 2. et 3. *Genesis*, intra unum solum diem coarctari; Primum quidem formatus est Adam extra Paradisum: deinde in Paradisum introductus est, fuitque ei datum a Deo praeceptum de non comedendo de ligno scientiae boni, et mali: post haec adduxit Deus omnia animalia ad Adam, quorum singulis, considerata cujusque eorum vi, et natura, congruentia nomina imposuit: cumque in eis nullum reperiretur Adamo simile, et idoneum ad societatem vitae, prolisque generationem adjutorium, ex ejus latere formata est Eva, et sibi tradita in adjutorium, et uxorem: Deinde cum adhuc versarentur ambo in Paradiso sine ullo, aut nuditatis suae pudore, aut externi incommodi, vel molestiae perpessione, Serpens multis sermonibus tentavit Evam, quae ejus falsis decepta promissis, arborem vetitam adivit, ejusque curiose spectata, et considerata pulchritudine, decerpsit fructum, comedit, porrexitque ad Adam, et suis blanditiis eum induxit ad manducandum: sicque peccavit ipsa, et Adam, et sibi apertis oculis, cognita sua nuditate, erubuerunt, feceruntque sibi perizomata; et post haec omnia venit Deus ad eos post meridiem, et graviter redargutos ejecit de Paradiso: Tam multa autem, et varia longa facta in unum solum diem includi potuisse non est verisimile, sicque probabilius est Adam, et Evam non uno solo die mansisse in paradiso, ut videtur sensisse Sanctum etiam Augustinum *lib.* 11. *de Genesi cap.* 31. *et lib.* 2. *de peccatorum meritis, et remissione cap.* 21. ubi dum dixit: « Primos parentes ante peccatum usos fuisse caeteris Paradisi fructibus »; clare innuit, plus uno die eos in Paradiso mansisse. Et clarius idem significat S. Gregorius *lib.* 4. *Dialogor. cap.* 1. his verbis: « In Paradiso assueverat homo verbis Dei, et Beatorum Angelorum Spiritibus, cordis munditia, ac celsitudine visionis interesse ».

Hinc satis probabiliter varii conjectantur, illos 45
in Parad. mansisse octo diebus, et octavo die, quo fuerunt creati, hoc est feria sexta hebdomadae secundae; e Paradiso fuisse ejectos: nam spatio octo dierum videtur congruens, et sufficiens fuisse ad supradicta omnia commode explicanda, ut non minus probabile videtur etiam Tirino *loc. cit.* Idque consonat eis, quae Sancti Patres edocent, nempe Adamum eodem die creatum, et lapsum, inquam, non numero, sed hebdomadae, idest sexto secundae hebdomadae recurrente, ut expresse di-

cit Frassen *loc. cit. qu.* 2. *conclus. in fin.* Habet pariter consonantiam cum eo, quod secundus Adamus, Christus nempe, pro expiando primi Adami crimine pertulit; etenim sexta die Adamus est creatus, et e Paradiso ejectus; eadem quoque passus est Christus, suoque Sanguine coelestis Paradisi januas Adamo, et posteris reseravit. Secundo, in ejus diei exordio lim fuit ex luto formatus, hic idem ad tribunal raptus, et sordidissimis foedatus sputis. Tertio, hora ejus diei tertia inductus est Adamus in Paradisum, et Christus tertia hora, mortis accepta sententia, Urbe Jerosolyma eductus est ad supplicium. Quarto, inter sextam, et nonam horam Adamus, et Eva protenderunt manus ad excipiendum fructum, qui nobis mortem intulit, hoc ipso tempore Christus manus extendit in Cruce, sanguinem fudit, et mortem obiit, quae nobis vitam aeternam conciliavit. Denique ad auram illius diei Deus ejecit Adamum, et Evam veluti latrones fructus e Paradiso terrestri; Christus autem Latronem poenitentem in coelestem Paradisum eodem tempore, sicut promiserat, induxit. Haec ille. Et consimiliter habet Tirinus *loc. cit. c.* 48. *concl.* 5. ubi sic expresse dicit: « Igitur mortuus est Christus tum die mensis, tum hebdomadae feria (quidni et hora) eadem, qua Adam ejectus est de Paradiso: Ita Irenaeus, Origenes, et Alcuinus: Sicut Crucem eadem meridiei hora, forsan et puncto horae, quo Adam ad pomum ligni vetiti manum extenderat: eodem quoque, quo Isaac a Parente immolatus pene fuerat: Eodem die mensis, feria, et hora Latro restitutus est Paradiso, quo Adam inde ejectus, Inquit S. Chrysostomus; Eodem Eva *Vae* audivit, et Maria *Ave*, inquit idem Chrysostomus, et Cyrillus Alexandrinus: Rursus eodem die, et hora apertus, et clausus fuit Paradisus, inquit Hugo Horiacensis ». Haec ille, qui
46 multa alia habet ad rem, merito ibi videnda. Arbor, cujus fructus comestio fuit prohibita Adamo, et Evae, probabilius fuit malum, seu pomum, ut colligi videtur ex *Cant. c.* 8. *n.* 5. ubi sic habetur: « Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est Genitrix tua »: At verisimile est specie diversam fuisse ab omnibus malis nostris seu citreis, seu aureis, seu persicis, seu vulgaribus; nam si fuisset ejusdem speciei, et naturae cum aliis aliquibus Paradisi arboribus, facillime potuissent Adam, et Eva Dei prohibitionem eludere, et Satanae tentationem superare, comedendo de fructu alterius arboris ejusdem speciei, totaliter impune, et sine ullo periculo, cum ipsis non fuerit interdicta comestio, nisi de fructu ligni scientiae boni, et mali in medio Paradisi existentis, ut patet *Genes. cap.* 2. *v.* 16. *et* 17. *et cap.* 3. *v.* 2. *et* 3. Ita Salianus, Cornel. a Lapide, et Bonfrerius citati, et sequuti a Tirino *in cap.* 2. *Genesis*, *Littera C.* et sic tenent Frassen *tom.* 2. *Theolog. tract.* 3. *disput.* 2. *art.* 1. *quaest.* 4. *conclus.* 2. et alii plures.

Unde omnino rejicienda est erronea opinio eo- 47
rum, qui existimabant, arborem illam fuisse mulierem, ut refert Moses Barcepha *lib. de Paradiso cap.* 19. ubi sic habet: « Nonnulli existimant, non fuisse illam veram, et naturalem arborem, cujus fructum gustaverit Adam, sed venereum amplexum, quo cum uxore ille corpus miscuit, eamque ob rem, ajunt, partum mulieris esse per Dei sententiam doloribus factum obnoxium: neque aliud voluisse illud praeceptum, ne edatis de illa arbore, quam ne coeatis, sed sancte, et absque venere vivatis ». Cujus delirii auctorem fuisse Origenem, affirmat Anastasius Sinaita *lib.* 9. *in Hexameron*, his verbis: « Nefandorum autem effector, sicut obscaenorum perpetrator Origenes existimavit, eam arborem esse mulierem ». Falsitatem autem hujus opinionis demonstrat communis Sanctorum Patrum, et Catholicorum Doctorum sensus, qui omnes, teste Barcepha *l. c.* et Tostato in *cap.* 4. *Genes. quaest.* 2. asserunt expresse, quod primi parentes in Paradiso virgines manserunt, et de Paradiso virgines exierunt, per quod apparet etiam falsitas eorum Hebraeorum, qui apud Tostatum *loc. cit.* dicunt, quod Cain, et Abel in Paradiso geniti sunt, asserentes, quod formata muliere, et adducta Adam, immediate cognovit eam carnaliter, alioquin fuissent transgressores praecepti sibi statim dati immediate post suam creationem *Genesis cap.* 1. *v.* 28. ibi: *crescite, et multiplicamini*.

Quod autem Cain, et Abel geniti fuerint extra 48
Paradisum terrestrem, habetur expresse ex revelatione facta S. Methodio (*) Martyri, quem multum sequitur magister Scholasticarum Historiarum: ipse enim, ut refert Tostatus *loc. cit. quaest.* 2. dum esset in Carcere, oravit, et petiit a Deo, ut aliqua ei de principio, et fine mundi revelaret, quod sic factum est, ut ipsemet scribit, et ait, nempe, quod primi Parentes virgines de Paradiso egressi sunt, deinde anno quintodecimo vitae Adae natus est Cain, et Soror ejus *Calmana*; et forte tanto tempore a copula vacaverunt, quia erant dolentes de peccato, quod contra Deum egerant, et de amissione felicis vitae in Paradiso pro se, et tota posteritate. Deinde a Deo mandatum habuerunt de procreatione liberorum post alios quindecim annos, quo scilicet trigesimo anno vitae Adae natus fuit Abel, et Soror ejus *Delbora*: Haec ille. Alii autem, inter quos Doctissimus Calmet in *Dictionario Sacrae Scripturae tom.* 1. *verb. Abel, et Cain* volunt probabilius, Cainum primogenitum

(*) In Dissertat. Historica de S. Methodio inserta Libro Ven. Card. Roberti Bellarmini de Scriptoribus Ecclesiasticis Edit. Ven. ann. 1728. pag. 59. haec leguntur: « In Bibliothecis Veterum Patrum extant Latine dumtaxat eidem (S. Methodio) falso tributae *Revelationes* de rebus, quae ab initio mundi contigerunt . . . . Documenta, quae Methodio in carcere existenti ab Angelo praesertim circa mundi creationem revelata finguntur, edita fuerunt Basileae 1498. cum additionibus Wolffgangi Aylingeri, et Sebastiani Brandsen Titionis Argentinensis ». *

Adae, natum fuisse anno primo mundi, et Abelem anno secundo.

49 Eva quolibet partu geminos pariebat, ut dicunt Judaei, masculum, et feminam, et postea illi duo erant vir, et uxor; Tostatus in *Genes. cap.* 4. *quaest.* 10. Cain editus est cum Sorore sua appellata *Calmana*, sive ut aliis placet *Azura*, seu *Azurum*: Calmet *loc. cit. verb. Cain.* Tostatus *loc. cit. quaest.* 2. et Abel cum gemella sorore sua vocata *Delbora*, seu ut dicunt alii *Auvinan*, seu *Decla*, vel *Edocla*: Calmet *loc. cit. verb. Abel.* Tostatus *loc. cit. quaest.* 2. De his autem nihil ex Sacra Scriptura, ex qua expresse solum habetur, quod Adam, et Eva tres genuerunt filios, nempe Cainum, Abelem, et Seth: *Genes. cap.* 4. *v.* 1. *cap.* 5. *v.* 6. et postquam genuerunt Seth, habuerunt adhuc filios, et filias: *Genes. cap.* 5. *n.* 7. ibi: « Et facti sunt dies Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni, genuitque filios, et filias ». Et ut quidam dicunt apud Tostatum in *cap.* 5. *Genes. q.* 5. fuerunt triginta filii, et totidem filiae, quorum nomina non exprimuntur. Eruditissimus autem Clericatus *in suis spicis vulgari idiomate scriptis verb. Eva*, habet, quod apud antiquos Scriptores relatos a Patre Menochio *Centuria* 1. *cap.* 74. duae fuerunt valde contrariae opiniones: una quod Adam, et Eva genuerint dumtaxat quatuordecim filios, duodecim masculos, et duas feminas, quarum prima fuit uxor Cain, et secunda uxor Seth, cum ejus geminus Frater Abel fuerit a Cain occisus. Altera, quod Eva pepererit inter masculos, et feminas plusquam duo mille filios: siquidem ipsa vixit nongentis, et quadraginta annis, et secundum traditiones hebraicas, ipsa pariebat quolibet anno duos geminos filios, masculum, et feminam, et saepe saepius etiam tres. Rejectis tamen ipsis duabus opinionibus, prima tamquam nimis restricta, et secunda tamquam nimis ampla, tertiam suam adducit concludens, quod Eva inter masculos, et feminas genuerit circa tercentum filios.

50 Nec etiam sequenda est opinio eorum, qui censuerunt, arborem illam fuisse frumentum, atque ideo Christum quoque suum corpus in pane dedisse, ut, qua re contractum esset debitum, eadem et exsolveretur; nec etiam sequenda alia aliorum volentium, arborem illam fuisse vitem, et idcirco Sanguinem suum dedisse Christum in vino pro expianda primorum parentum noxa: frumentum enim seges, non arbor dicitur, ut neque vitis, recte ait Barcepha *loc. cit.* et Frassen *cit. conclus.* 1.

51 Neque vera videtur sententia aliorum volentium arborem illam fuisse ficum, eo quod Adam, et Eva statim ab ejus esu nudos se agnoscentes, ex foliis ficus, tamquam arboris sibi prae aliis vicinioris ad tegendam suam nuditatem vestem sibi consuerunt, ut habetur *Genes. cap.* 3. *n.* 7. ibi: « cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, et fecerunt sibi perizomata »: quae sententia, licet non contemnenda, utpote defensa a S. Athanasio, Theodoreto, Gennadio, Mose Barcepha, et aliis apud Frassen *cit. conclus.* 1. tamen improbatur a Tostato in *cap.* 13. *Genes. quaest.* 164. hac convincenti ratione: quia statim ac comederunt fructum, illius dolore, ac pudore penitus suffusi, cognoverunt se ob id maxima bona amisisse, et maxima mala incurrisse, unde summo horrore, et odio concepto erga illam arborem, ex qua tantum exitium sibi obvenerat, sic ab ea corde, animo, et pede recesserunt, ut nec manum ad folia ejus extendere auderent, ne majus adhuc aliquod damnum ex ea in se attraherent, cum praesertim Eva serpenti responderit *Genes. c.* 3. *n.* 3. « de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi, praecepit nobis, ne comederemus, et ne tangeremus illud, ne forte moriamur ». Hinc concludit Tostatus; « certum est, quod non auderent jam post peccatum tangere illam arborem, ne majus malum inde eis accideret; ergo cum acceperint folia ficus, certum est, quod arbor ficus non erat lignum scientiae boni, et mali ».

Adam, et Eva e Paradiso ejecti, probabilius eam regionem, quae nunc Judaea, et Palaestina dicitur, incoluerunt: Sic ex vetustissima Hebraeorum traditione affirmat S. Basilius *in cap.* 5. *Ezechielis*, expresse dicens: « Obtinuit fama quaedam in Ecclesia memoriam conservans, non scripto proditam, quae et talis est, quod prima utique Judaea hominem habebat incolam, nimirum Adam, simul atque excidit deliciis Paradisi in hac terra collocatum ad mitigandam jacturam bonorum, quibus fuerat exutus ». idem sentit Rupertus *lib.* 3. *cap.* 31. et ex eo Tostatus, et uterque ex S. Hieronymo, contendentes, Adamum in Judaea commoratum fuisse, ibique sepultum, ut refert, et sequitur Frassen *loc. cit. q.* 2. *conclus.* 2. et plures alii id deducentes ex variis conjecturis, et praesertim quod ibi poenitentiae agendae causa habitarint Adam, et Eva, ubi et poenitentes mortui sunt, ac sepulti, mortuos autem esse in Judaea, et Palestina demonstrat vetus Hebraeorum traditio, et SS. Patres, ex quibus eruitur sequens conclusio, nempe; 52

Adam in monte Calvario, a Cranio, seu Calvaria ipsius ita nominato probabilius tumulatus fuit: Sic fere communis Sanctorum Patrum traditio, teste Tirino in *cap.* 5. *v.* 1. *Isaiae*, et ita prae caeteris sentit Tertullianus in carmine contra Marcionem, ubi sic habet: " Neque carmen contra Marcionem factus est Tertulliani, neque sermo *de Resurrectione Christi* S. Cyprianum habet Auctorem " indicatus quoque S. Augustini Serm. 71. *de tempore*, a Maurinis Editoribus in Appendicem ad Sermones S. Augustini rejectus fuit, in qua est VI. numero, legiturque col. 13. et seqq. Ven. Edit. anni 1731., ac praeterea col. 14. not. *d.* monemur ab Editoribus, Periocham illam de Adami sepultura in Calvariae loco in Mss. non haberi ". 53

*Golgotha locus est capitis, Calvaria quondam*
*Lingua paterna prior sic illum nomine dixit:*

*Hic hominem primum suscepimus esse sepultum.*
*Hic patitur Christus, pio sanguine terra madescit,*
*Pulvis Adae ut veteris possit cum sanguine Christi*
*Commixtus stillantis aquae virtute lavari.*

Ipsi subscripserunt S. Cyprianus sermone de resurrectione Christi: « Nos, *inquit*, ad Christum pertinentes, cujus sanguine conspersa creditur Adami calvaria, qui sub loco, ubi crux Domini fixa est, humatus traditur ab antiquis ». Origenes *tractatu* 35. *in Matthaeum :* « Venit ad me traditio quaedam, quod corpus Adae primi hominis sepultum est, ubi crucifixus est Christus, ut sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificentur; ut in loco illo, qui dicitur Calvariae locus, idest locus capitis, caput humani generis resurrectionem inveniat cum populo universo per resurrectionem Domini Salvatoris, qui ibi passus est etc. » S. Chrysostomus *hom.* 24. *in cap.* 19. *Joannis:* « Exivit in eum, qui dicitur Calvariae locus, ubi quidam dicunt Adam et mortuum, et sepultum esse, et Jesum, ubi mors dominata est, ibidem tropheum erexisse per Crucem, quam tulit contra mortis tyrannidem ». S. Augustinus *serm.* 71. *de tempore ;* « Etiam hoc Antiquorum relatione refertur, quod et Adam primus homo in ipso loco, ubi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus, et ideo Calvariae locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultum. Et vere fratres non incongrue creditur, quia ibi erectus sit medicus, ubi jacebat aegrotus, et dignum erat, ut ubi occiderat humana superbia, ibi se inclinaret divina misericordia : et sanguis ille pretiosus etiam corporaliter, dum dignatur pulverem antiqui peccatoris stillando contingere, redemisse credatur ». Immo et Hieronymus ipse, licet aliter sentire videatur in Epitaphio S. Paulae, tamen scribens nomine Paulae, et Eustochii ad Sanctam Marcellam *epistola* 17. ait : « In hac urbe, immo in hoc tum loco, et habitasse dicitur et mortuus Adam, unde et locus, in quo crucifixus est Dominus noster, Calvaria appellatur, scilicet quod ibi sit antiqui hominis Calvaria condita ; ut secundi Adam, idest Christi sanguis de Cruce stillens, primi Adam, et jacentis Protoplastis peccata dilueret ».

54 Nec valet objicere illud *Josue cap.* 14. *n.* 15. ubi habetur: « Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe ; Adam maximus inter Enacim ibi situs est » : Quod et in capite *Hebron.* 2. *caus.* 12. *quaest.* 2. ex S. Hieronymo, et in *cap. Unaquaeque* 3. *ead. caus.* 13. *et qu.* 2. ex S. Augustino asseritur; Et S. Hieronymus in epitaphio S. Paulae expresse dicit : « Cariath Arbe idem est ac civitas virorum quatuor Abraham, Isaac, Jacob, et Adam magni, quem ibi conditum, juxta librum Jesu Nave Hebraei autumant: Licet plerique quartum putent Caleb, cujus latere memoria monstratur »; adeoque Adam in Hebron, et non in Calvario, seu Golgotha fuit tumulatus. Non valet, inquam, quia nomen *Adam* aliquando est nomen proprium illius primi hominis, et aliquando est nomen commune significans quemcumque hominem. Unde *Genes. cap.* 5. *n.* 2. dicitur « Masculum et Feminam creavit eos, et Benedixit illis, et vocavit Nomen eorum Adam », et ubi nos *Psalm.* 4. *n.* 3. dicimus *Filii hominum usquequo gravi corde*, in hebraeo dicitur *Filii Adam*, et ita poterit accipi littera, ut dicat *homo maximus*, ubi nos dicimus *Adam maximus*, et tunc non intelligitur de primo Parente, sed de homine magnae staturae, idest de uno Gigante, qui habitabat in Hebron, et erat Pater aliorum Gigantium, in quo sensu tenent multi Hebraeorum apud Abulensem *in cap.* 13. *Genes. quaest.* 138. In ipso igitur *cap.* 14. *n.* 15. *Josue*, nomen *Adam* tribuitur cuidam homini, cui peculiare erat nomen *Arbe*, qui sicut legitur *ibidem cap.* 15. *n.* 13. erat Pater Enac gigentis, ibi ; *Cariath Arbe patris Enac.* Cum autem *Arbe* fuerit statura major, vel dignitate praecellentior suis filiis, qui *cap.* 13. *Numerorum* dicuntur monstra quaedam de genere giganteo, ibi: *Vidimus monstra quaedam filiorum Enac de genere giganteo* : Is Arbe merito dicitur maximus inter Enacim, et ipse est, qui fuit sepultus in Hebron, et non Adam primus parens, qui, ut dicebatur, probabilius creditur tumulatus in Golgotha, seu Calvario, ut sensit etiam S. Hieronymus scribens ad Marcellam per adducta ejus verba *supra n.* 53. quamvis in cit. Epitaphio S. Paulae, et *cap. Hebron* videatur sentire contrarium, et ut sensit etiam S. Augustinus *serm.* 71. ( Vid. Not. superiorem ) *de tempore* per ejus verb. allata *supra dist. n.* 53. quamvis pro contraria opinione citetur in *cap. Unaquaeque* 3. *caus.* 13. *qu.* 2. ubi tamen non ex propria, sed aliorum opinione id asserit, ut patet ex praecisis ejus verbis, ibi : « E contra Adam ( ut asseritis ) in Civitate Arbece tumulatus est ».

Non negaverim tamen, quod sit etiam satis pro- 55
babile, quod in *Josue cit. cap.* 14. *n.* 15. accipiatur *Adam maximus* pro primo parente, quem Sacra Scriptura excellenter, vel appropriate vocavit solum Adam, qui est maximus, cum sit pater, et origo totius generis humani, et situs sit inter Enacim, idest sepultus in urbe Hebron in terra Gigantum, ut vult Tostatus citatus in *cit. cap.* 14. *Josue quaest.* 10. asserens, quod iste sit verior, et communior sensus, quem fere omnes Catholici tenent: Nam, ut prosequitur ipse, Adam vixisse perhibetur apud Urbem Hebron, et ibi finivisse dies suos, ibique sepultum fuisse cum Eva conjuge sua, et ibi quoque formatum fuisse; sic quoque testantur etiam gentes, quae nunc habitant apud urbem Hebron: Et ab antiquo hujus testimonium est vallis quoque quaedam apud urbem Hebron, quae ab incolis vulgariter vallis lacrymarum appellatur, eo quod Adam centum annis Abel filium suum occisum fleverit, quousque ab Angelo admonitus est, ut cognosceret Evam uxorem suam. De hoc in li-

bro de situ Terrae Sanctae: de hoc etiam Josephus libro primo antiquitatum; et quia in nullo alio loco tactum fuerat de Sepulcro Adae, voluit hic tangere Scriptura. Et concordat ista expositio valde superiori litterae: Nam Urbs Hebron vocata est Cariath Arbe, idest Civitas quatuor virorum, scilicet Patriarcharum: de tribus eorum, scilicet Abraham, Isaac, et Jacob constabat *Gen. cap.* 39. quod ibi sepulti erant: de Adam autem nequaquam: ideo additum est hic de quarto viro, et dicitur quod iste est Adam maximus, idest Protoplastes. Quidquid autem veritas sit, constat, quod littera nostra intenderit istum sensum: nam si littera nostra intendisset pro aliquo homine, non posuisset nomen Adam, quod apud Latinos ponitur tamquam proprium: sed diceretur homo maximus ibi situs inter Enacim; et tamen posuit Adam, ideoque intellexit de illo primo, quem vocat Adam, et non hominem nomine latino communem. Sic totaliter ad litteram Tostatus, *loc. cit.*

56 Paradisus est vox ex hebraeo *Pardes* deducta: Pardes enim hebraice significat pomarium, aut viridarium, juxta illud *Canticor.* 4. *Emissiones tuae Paradisus* ( hebraice Pardes ) *malorum punicorum:* ex qua voce Graeci *Paradeisos*, et Latini *Paradisus* effecerunt; et Graeci hanc vocem *Paradisus* ab Orientalibus, et Persis sua pomaria, et viridaria, seu hortos; *Paradisos* nuncupantibus, derivatam volunt; ac Septuaginta Interpretes etiam hac voce *Paradeisos Genes.* 2. *v.* 8. usi sunt ad viridarium Eden, idest hortum deliciarum significandum, ut notat Calmet in *Dictionario verb. Paradisus.* Unde in hebraeo Paradisus non vocatur hortus absolute, et simpliciter, sed hortus deliciarum, scilicet *Ganeden*, quia *Gan* significat hortum, et *Eden* significat delicias, ut observat Tostatus *in cap.* 13. *Genes. quaest.* 8. Hinc, subsequitur ipse *ibidem*, quia locus iste, quem Scriptura *Genes.* 2. vocat Paradisum, erat locus deliciarum plusquam esset alius in tota terra, factum est, ut vitam beatam in Coelo, in qua sunt maximae deliciae, et omne bonum, vocemus *Paradisum.*

57 In quanam parte mundi fuerit consitus Paradisus terrestris, non satis constat, cum variae fuerint, et sint circa hoc Scriptorum opiniones, quibus brevitatis gratia relictis, dicimus, quod probabilius Paradisus terrestris consitus fuit in confinibus Mesopotamiae, et Arabiae Orientalis, parum longe a Chaldaea, et Syria Damascena: Sic communior inter Recentiores sententia, teste Frassen *tom.* 2. *Theolog. tr.* 3. *disput.* 2. *art.* 1. *q.* 2. eamque pluribus probant Sixtus Senensis *lib.* 5. *Bibliothecae annotat.* 34. Cornelius a Lapide in 2. *c. Genes.* Maldonatus in *c.* 27. *Matthaei vers.* 44. Genebrardus *lib.* 1. *Chronographiae*, Pererius *lib.* 3. *in Gen. n.* 122. et plures alii. Et hoc colligitur ex Sac. Scriptura; Genes. enim c. 2. *v.* 8. ubi Vulgata nostra habet: « Plantaverat autem Deus Paradisum voluptatis »; hebraica dicit « Plantaverat Deus Paradisum in Eden »: Eden autem fuisse in finibus Mesopotamiae, vel Syriae, deducitur ex eadem Sacra Scriptura 4. *Regum c.* 19. *v.* 12. ubi habetur, quod Eden Regio jungitur cum Gosana, et Aram, et Resph, quae sunt in finibus Mesopotamiae, vel Syriae, ut tradunt fere cuncti Scriptores, adeoque, cum Moyses asserat, Paradisum fuisse plantatum in Eden, stat clarum, quod in confinibus Mesopotamiae, vel Syriae, ubi est Eden, consitus fuerit Paradisus terrestris.

Tum quia ex *cap.* 4. *Genes. v.* 16. « egressusque Cain a facie Domini habitavit profugus in terram ad Orientalem plagam Eden » idest versus Orientem ultra Mesopotamiae Eden, ubi erat Paradisus, ut plures explicant cum Genebrardo *lib.* 2. *Chronographiae*, Frassen *loc. cit. conclus.* 2. Tostatus in *cap.* 4. *Genes. q.* 9. Hinc Paradisum terrestrem consitum esse in regione Eden sustinent plurimi Patres, tam Graeci, quam Latini, ac etiam plerique Hebraei apud Malvendam *lib. de Paradiso cap.* 18. inter quos Moses Barcepha *lib.* 1. *de Paradiso cap.* 21. sic expresse habet: « Diximus Eden esse regionem spatiosam, amplam, amaenam, variam; Paradisum vero locum esse pulchris, fructuosis, praestantibus, laudabilibusque arboribus, prae quibusvis aliis in tota Eden locis ornatum; Paradisum enim ejus regionis, quae Eden dicitur, partem esse inter alias omnium praestantissimam, laudabilissimam, atque Cultoribus suis commodissimam » Et Eusebius, ac S. Hieronymus in descriptione hebraicarum Urbium, et regionum, sic aperte, et clare concludunt: « Eden Sacer Paradisi locus ad Orientem, quod in voluptatem, deliciasque transfertur ». 58

Quanta fuerit latitudo, et longitudo Paradisi terrestris? incerta res est: certum est tamen, quod debuerit esse sufficientis latitudinis, et longitudinis, ut capere posset homines, qui in ipso victuri erant, et ut ipsi homines per diversa loca vagarentur: Unde volunt aliqui, quod ambitus terrestris Paradisi sit quasi centum leucarum, et longitudo quasi triginta leucarum, vel paulo plus, quia in circulo, vel rotundo ita se habet longitudo, quae est diameter ad lineam circumferentialem: Sic refert Abulensis in *cap.* 2. *Genes. quaest.* 9. qui tamen *Genes. cap.* 13. *qu.* 98. sic habet: « Quibus apparet, quod Paradisus esset terra aliquantulum lata, tamen non multum: non enim videtur, quod opporteret habere majorem magnitudinem, quam habeat Insula, scilicet in latitudine tres, vel quatuor leucas, in circuitu autem duodecim, aut parum plus »: quamvis eruditissimus Vincentius Fuga *in compendio notitiae Orbis Sacri, et profani in principio*, de ipsius Abulensis opinione sic dicat: « Circa Mesopotamiae fines Dominus hunc hortum plantavit, latitudine, si Abulensi credimus, duodecim millia passum, ambitu sex triginta millia ». Frassen autem *loc. cit. art.* 2. *quaest.* 3. *concl.* 1. concludit, quod probabilius est, Paradisum terrestrem nec ita arctum, nec ita 59

spatiosum fuisse, ut ad quindecim, aut viginti leucas excesserit: et colligit ex S. August. *lib.* 8. *in Genes. cap.* 10. ubi ait: « Neque enim exiguus locus erat Paradisus, quem totus fons irrigabat »: et ex Mose Barcepha *lib. de Paradiso c.* 15. *et* 28. ubi habet. « Paradisus dicebatur accomodatissimus ad habitationem, oblectationemque hominum; sed quanta fuerit hujus amplitudo, satis arguit fluvius magnus, qui ex ipso effluebat, et postquam elapsus esset, dividebatur in quatuor flumina; si enim fluvius ipse magnus erat, manifestum est Paradisum, quem irrigabat, magnum, spatiosumque fuisse ».

60 Paradisus terrestris adhuc subsistit; sic communior, et probabilior Sanctorum Patrum, aliorumque Doctorum opinio (*), inter quos praesertim S. Epiphanius *lib.* 5. *adversus haereses cap.* 5. S. Augustinus *lib.* 2. *de peccato originali cap.* 23. Tertullianus *lib. de Anima cap.* 55. Sixtus Senensis, Delrius, Bellarminus, Gregorius a Valentia, Malvenda, Suarez, et fere omnes tum veteres, tum recentiores, ut testatur sapientissimus Tirinus in *cap.* 5. *Genes. vers.* 24. et fatentur apud ipsum *ibidem* etiam Pererius, Viegas, Cornelius a Lapide, Salianus, et alii adducti ab ipso in *cap.* 2. *Genesis vers.* 8 et colligitur ex *cap.* 44. *v.* 16. *Ecclesiastici*, ubi expresse dicitur: *Henoch placuit Deo, et translatus est in Paradisum, ut det gentibus poenitentiam*: et ex 4. *Regum capit.* 2. *v.* 1. ibi: « Factum est autem cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in Coelum », *et v.* 11. ibi: *Et ascendit Elias per turbinem in Coelum*, idest aereum, et ex regione aeris mox translatus est in Paradisum terrestrem, ut docent passim sacri Interpretes, et praesertim Doctissimus Tirinus in 4. *Regum cap.* 2. *vers.* 11. ubi dicit, quod Paradisum adhuc extare tenent praeter jam citatos, etiam S. Irenaeus, Isidorus, Hieronymus, Justinus, S. Thomas, et Abulensis, ac adhuc Henoch, et Eliam extare, et vivere in Paradiso terrestri, ut in fine mundi contra errores, et falsitates Antichristi praedicent hominibus poenitentiam, et eos in vera Fide, et lege confirment, tenet, et testatur de communi Eruditissimus Clericatus *nelle Spiche, vulgari idiomate*, *raccolte verb. Elia*, *et Henoch*. juxta illud cit. *cap.* 44. *v.* 5. *Ecclesiastici* de Henoch, ibi: *ut det gentibus poenitentiam*, et praedictionem *Malachiae cap.* 4. *v.* 5. de Elia, ibi: « Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, et horribilis, et convertet cor Patrum ad Filios, et cor filiorum ad patres eorum »; ubi ad probationem existentiae adhuc Paradisi terrestris, et superviventiae inibi Henoch, et Eliae refert sequentem successum, qui ex ipso hic litteraliter ad uberiorem notitiam datur.

Grazioso è quel successo del Venerando Fra Benedetto d' Arezzo, uno dei primi Religiosi, e Figliuoli spirituali del glorioso Patriarca S. Francesco d' Assisi, che si legge nell' istoria Cronologica 61
dei Padri Francescani di Gerusalemme, scritta dal Padre Fra Giovanni da Calaorra, Minor Osservante della Provincia di Burgos nel libro secondo, e da noi raccontato nella nostra prima età del Mondo *Rag.* 13. *p.* 124. *et* 125. Il successo è questo. Essendo stato mandato esso Ven. Fra Benedetto d' Arezzo oltre il mare nell' Africa a predicare la Santa Fede a' Saraceni, ed a reggere diversi Conventi ivi fondati di Frati del suo Ordine, dopo avere faticato per molti anni con gran profitto dell' Anime, e vantaggio della Religione, risolse ritornare in Italia, per ritirassi a vivere in una povera Cella, ed attendere alla contemplazione dell' eterna vita. Ottenne da alcuni Marinari, benchè infedeli, d' entrare nella loro nave, che stava per partire a momenti verso l' Italia, come da lì a poco si fece. Alla metà del viaggio insorse una tempesta così fiera, che facendo temere a quei Mori il naufragio, per iscansarlo, cominciarono a gittare in mare tutte le Mercanzie, che nella Nave avevano; e fatti rabbiosi da tale sfortuna, essendo infedeli, presero anco il povero Frate Benedetto d' Arezzo, e lo gettarono nel mare, benchè con poco loro profitto, perchè in gastigo della loro empietà, la Nave si sommerse, e si annegarono tutti. Il Ven. Fra Benedetto gettato nel Mare, e caduto nell' acqua, fu subito preso per un braccio dal suo Angelo Custode, e sollevato in aria, fu portato nel Paradiso terrestre, ove erano li due Santi Profeti Elia, ed Henoch. Questi restarono ammirati nel vedere un tale Religioso, vestito così poveramente, con una sola Tonica, e sì aspra: gli andarono incontro, e lo salutarono, e gli richiesero, chi fosse? e come capitato in quel luogo? Fra Benedetto diede notizia ai medesimi della Religione instituita da S. Francesco nella Chiesa Cattolica, il suo passaggio, e dimora fatta nell' Africa, il suo ritorno intrapreso verso Italia, la tempesta insorta nel mare, in cui era stato gettato fuori della Nave, a guisa d' un' altro Giona, dai Saraceni; e che dal suo Angelo cavato dall' onde, era stato portato in quel luogo, richiedendo anch' esso, chi loro fossero? risposero, che erano Elia, ed Henoch, quali stavano in quel luogo benedicendo il Signore, e lo condussero in diverse parti a vedere le delizie di quella abitazione. Mentre Fra Benedetto stava mirando, ed osservando quanto quei due Santi Vecchi gli dicevano, e mostravano, fu preso di nuovo

(*) Communior et probabilior nunc censetur opinio, quam defendit Natalis Alexander dissert. 11. in primam Mundi aetatem *art.* 1. *proposit.* 3., quae est hujusmodi: « Utrum » Paradisus terrestris etiamnum supersit, incertum: proba» bilius est non extare amplius quoad cultum et amoenita» tem loci ». De loco autem hanc *n.* 11. ejusdem articuli » propositionem statuerat. « Qua in regione consitus fuerit » Paradisus, obscura certe quaestio: probabilior eorum » sententia, qui in Arabia Felice, vel Mesopotamia, aut » circa Babyloniam in Mesopotamiae limite collocatum fuis» se censent ».

nelle braccia dall' Angelo e con gran velocità portato per aria, fu collocato in Italia su la riva del mare, e porto d' Ancona. Nello stesso tempo giunsero nel medesimo porto alcun' altre Navi, che viaggiavano di conserva con quella affondate: e sapendo i Marinari, che in essa vi era Fra Benedetto, restarono stupiti vedendolo sul porto sano, e salvo, mentre lo tenevano con tutti gli altri annegato. L' interrogarono in che modo avesse compito il viaggio? ed egli raccontò la mirabile providenza Divina, o la custodia di lui tenuta dal suo Angelo Custode. Andò poi il Venerando Fra Benedetto al più vicino Convento de' suoi Frati, ove fu ricevuto con somma carità, e gaudio di spirito, coll' avere intese le vicende del suo viaggio. Ma que' buoni Padri più solleciti della Santità della loro vita, che di scrivere le cose maravigliose vedute nel Paradiso Terrestre da Fra Benedetto, altro non notarono, che il successo, quale però ci servo d' attestato, che li Profeti Henoch, ed Elia sono conservati in vita per tanti secoli dall' onnipotenza del Signore in quel luogo felice, incognito a' mortali.

62 Nec valet objicere illud *Genes. cap.* 7. *v.* 19. *et* 20. ibi: « opertique sunt omnes montes excelsi sub universo coelo. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat »; adeoque Paradisus terrestris aquis Diluvii dissipatus est; sicque modo non amplius extat. Non valet, inquam, quia in eodem *cap.* 7. *Genes.* dicitur universos homines aquis Diluvii interiisse, et remansisse solum Noe, et qui cum eo erant in Arca, et tamen nemo admittit Henoch fuisse in arca reclusum, neque Diluvii aquis periisse, adeoque sicut in hac universali positione, *aquis Diluvii interierunt omnes homines praeter Noe, et qui cum eo erant in Arca*, excipitur Henoch, ita excipitur Paradisi terrestris locus ab universali terrae illuvione; Tum quia valde probabile est, quod Paradisus Terrestris tempore diluvii servatus fuerit immunis, aquis undique ad latera sese attollentibus, et quasi in murum solidatis, ut contigit Israelitis in mari rubro, *Exodi c.* 14. *v.* 22. ibi: « Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris; erat enim aqua quasi murus a dextra eorum, et laeva »; ac pariter in Jordane, ut patet *Josue cap.* 3. *et* 4.

63 Mundi tempora seu aetates, alii dividunt in sex, et alii in septem: In sex inter alios sic dividit sapientissimus Tirinus *tom.* 1. *in Chronico Sacro cap.* 7. ibi: Prima aetas Mundi coepit ab Adamo, et duravit usque ad finem diluvii *annis* 1656. Secunda coepit a fine Diluvii, et duravit usque ad egressum Hebraeorum ex Ægypto annis 887. Tertia coepit ab egressu Hebraeorum ex Ægypto, et duravit usque ad quartum annum regni Salomonis, quo condi coeptum fuit Templum, *annis* 480. Quarta coepit a quinto anno regni Salomonis, seu secundo anno ab inchoato templo, et duravit usque ad destructum, et exustum idem Templum: Vel potius usque ad finem Captivitatis Babilonicae, *annis* 452. Quinta coepit a relaxata captivitate Judaeorum, et initio Monarchiae Persicae, et duravit usque ad Messiae adventum, seu Incarnatum Filium Dei, *annis* 525. Sexta coepit a primo Christi adventu, durabitque usque ad secundum illius adventum ad judicium, et interitum universi, de quo die nemo scit. Septima non jam in Mundo, sed in Coelo inchoabitur aetas a die extremi judicii duratura usque in perpetuas aeternitates. In septem autem aetates inter alios sic dividit Eruditissimus Vincentius Fuga *in compendio notitiae Orbis sacri, et profani in principio.* Prima Mundi aetas, seu ejus infantia coepit ab ejus exordio, et duravit usque ad universale Diluvium, *annis* 1656. Secunda, seu pueritia coepit ab universali Diluvio, et duravit usque ad ortum Abrahae, *annis* 382. Tertia, seu adolescentia coepit ab ortu Abrahae, et duravit usque ad ortum Moysis, *annis* 425. Quarta, seu juventus coepit ab ortu Moysis, et duravit usque ad Samuelis Principatum, *annis* 476. Quinta, seu virilitas coepit a Principatu Samuelis, et duravit usque ad Babilonicae Captivitatis solutionem, *annis* 577. Sexta, seu senectus coepit a soluta captivitate, et duravit usque ad nativitatem Christi, *annis* 536. Septima, seu decrepitas coepit a Nativitate Christi, et durabit usque ad finem, seu interitum mundi.

Quia tamen in calculandis, et numerandis annis ab Orbe condito usque ad Christi Nativitatem effluxis, tot sunt fere sententiae, quot capita, adeo ut, teste Sancto Hieronymo in *Epist. ad Titum cap.* 3. « inter eos, qui ex hebraico fonte numerum deducunt annorum Mundi, vix unus, vel alter reperiatur, qui alteri in omnibus consentiat »; Hinc celebriores opiniones de Mundi aetate subjicimus, ut quisque seligat eam, quae magis ex illis sibi placuerit. 64

Celebriores opiniones de numero annorum, qui ab Orbe condito ad aeram Christi vulgarem fluxerunt, prout traduntur a doctissimo P. Fortunato a Brixia in *Philosophia sensuum mechanica tom.* 2. *tr.* 1. *dissertat.* 4. *sect.* 7. *Epocha* 2. sunt sequentes.

| | |
|---|---|
| Secundum Vulgatam | 3951 |
| Secundum LXX. Interpretes | 5200 |
| Secundum Samaritanos | 4305 |
| Secundum Josephum Hebraeum | 5970 |
| Secundum Constantinopolitanos | 5508 |
| Secundum Antiochenos | 5493 |
| Secundum Alexandrinos | 5501 |
| Secundum Scaligerum | 3950 |
| Secundum Petavium | 3983 |
| Secundum Salianum | 4054 |
| Secundum Vossium | 5598 |
| Secundum Marianum Scotum | 4193 |
| Secundum Langium | 4042 |
| Secundum Calvisium | 3950 |
| Secundum Gerardum Mercatorem | 3966 |

| | |
|---|---|
| Secundum Spondanum, Tornielium, et Baronium | 4852 |
| Secundum Ricciolum | 5634 |
| Secundum Hebraeos Vulg. | 3761 |
| Secundum Usserium, et Lancellotum | 4004 |

Ætates Mundi annos continent.

| | |
|---|---|
| I. | |
| Secundum Vulgatam | 1657 |
| Secundum Josephum Hebr. | 2256 |
| Secundum Usserium, Secundum Petavium | 1356 |
| II. | |
| Secundum Vulgatam | 367 |
| Secundum Josephum | 1267 |
| Secundum Usserium | 426 |
| Secundum Petavium | 366 |
| III. | |
| Secundum Vulgatam, Secundum Josephum, Secundum Usserium, Secundum Petavium | 430 |
| IV. | |
| Secundum Vulgatam | 480 |
| Secundum Josephum | 962 |
| Secundum Usserium | 480 |
| Secundum Petavium | 519 |
| V. | |
| Secundum Vulgatam | 487 |
| Secundum Josephum | 521 |
| Secundum Usserium | 476 |
| Secundum Petavium | 474 |
| VI. | |
| Secundum Vulgatam | 530 |
| Secundum Josephum | 534 |
| Secundum Usserium | 536 |
| Secundum Petavium | 538 |

65 **Ad uberiorem calculationis annorum, et aetatum mundi cognitionem, advertendum est, quod apud Chronologos, et Scriptores usus Epochae, seu Ærae invaluit. Epocha autem juxta vim Graeci vocabuli inhibitionem, vel remoram significat; sunt enim Epochae veluti puncta quaedam fixa, a quibus annorum series apud varias nationes numerari incipit, ut tradit Eruditissimus Purchotius *institut. philosophic. part. 2. sect. 2. cap. 9. Epochae, seu Ærae insigniores:* Unde Epochae nomine intelligitur communiter a Chronologis principium aliquod, insignis nimirum eventus, vel rerum, regnorumque notabilis mutatio, ex qua, veluti cardine anni deinceps numerantur. Æra quoque pro hujusmodi insignium rerum eventu, sicuti Epocha usurpatur: Cum enim Hispani annos numerare solerent *ab Exordio Regni Augusti*, idque in Kalendariis suis per primas horum vocabulorum litteras *A. E. R. A.* scriberent, desumpto scilicet *A.* a prima littera dicti vocabuli *Ab; E.* a prima littera dicti Vocabuli *Exordio; R.* a prima littera dicti Vocabuli *Regni*; et altera *A.* a prima littera dicti Vocabuli *Augusti*: hinc Ærae nomen formatum perhibetur, et usus invaluit, ut id omne, ex quo annorum series inchoatur, Æra deinceps diceretur, ut inter alios erudite notant Purchotius *l. c. vers. quarta est Epocha, seu Æra Hispana*, et Pater Fortunatus a Brixia *loc. cit. sect. 7. vers. Epochae nomine.***

**Epochae distinguuntur in sacras, et profanas; Sacrae dicuntur illae, quae ex documentis, et Scripturis Sacris eruuntur: profanae vero illae, quae ex documentis, et historiis mere profanis repetuntur.** 66

**Inter Epochas Sacras, praecipua a Christi nativitate desumitur: quamvis enim haec omnibus fere recentior sit, ipsa tamen, ut egregie advertit Petavius *Rat. Tempor. part. 11. lib. 1. cap. 4.* « veluti limes, et cardo Chronologiae est, communisque terminus, in quem Chronologorum omnium ratiocinia, sic tamquam ab viarum ambagibus in idem computum deducta confluunt ».** 67

**Haec autem Christi nativitatis Epocha, vel vera est, vel vulgaris. Epocha Christi *vera* ab eo anno incipit, in quo Christi nativitas reipsa contigit, de quo anno non parvum inter Chronologos adest dissidium; Epocha Christi *vulgaris*, utpote a vulgo communiter usurpata in annis Christi computandis post Dionysium Exiguum ejus inventorem, incipit a primo die Januarii anni 46. Juliani, seu reformationis Julii Caesaris, qui annus congruit cum anno 4714. periodi Julianae; adeo ut in illo Systemate Christi Nativitas vulgo referatur ad diem 25. Decembris anni 45. Juliani, periodi Julianae 4713. Quamvis tamen accuratiores Chronologi cum Lancellotto apud Purchotium *loc. cit. §. verum*, ostendant, Christi Domini nativitatem quadriennio ante hanc Epocham Dionysianam contigisse, nempe die 25. Decembris anni Juliani, seu reformationis Julii Caesaris 41. periodi Julianae 4709. Mundi 4000. anno 4. Olympiadis 193. ab urbe condita 749. anno imperii Augusti a morte Julii Caesaris 40. a Victoria Actica 27. anno Regni Herodis magni 36. Sic ille. Unde probabilior videtur haec Epocha, quam illa Dionysii Exigui Abbatis, natione Scytae, moribus Romani, qui primus omnium circa initium sexti Ecclesiae Saeculi annos a Christo nato numerare coepit: nam ante Dionysium Exigunm Christiani annos numerabant, vel per Olympiades Graecorum, vel per Romanorum Consulatus, vel ab Urbe condita, vel etiam ab impii Diocletiani persecutione; quapropter Æra vulgaris Christianorum appellata est a Chronologis *Dionysiana*, ut tradit Purchotius *l. c. §. Epochae Sacrae, vers. Verum ut ad communem.*** 68

**Cum autem nequeat certo assignari, quaenam ex supra recensitis, et relatis opinionibus de annis ab Orbe condito ad Æram Christi vulgarem effluxis sit verior, ipsis omnibus in sua probabilitate relictis, hic praestat adducere solum id, quod Romana tenet, et servat Ecclesia, ac canit in Mar-** 69

tyrologio Vigiliae Nativitatis ejusdem Domini Nostri Jesu Christi, nempe: « A creatione Mundi, quando in principio Deus creavit Coelum, et terram, quinquies millesimo centesimo nonagesimo nono: A Diluvio vero, anno bis millesimo nongentesimo quinquagesimo septimo: A Nativitate Abrahae, anno bis millesimo quintodecimo. A Moyse, et egressu Populi Israel de Ægypto, anno millesimo quingentesimo decimo: Ab unctione David in Regem, anno millesimo trigesimo secundo, Hebdomada sexagesima quinta juxta Danielis prophetiam, Olympiade centesima nonagesima quarta: Ab Urbe Roma condita, anno septingentesimo quinquagesimo secundo: Anno Imperii Octaviani Augusti quadragesimo secundo, toto Orbe in pace composito, sexta Mundi aetate, Jesus Cristus Æternus Deus, Æternique Patris Filius, mundum volens adventu suo piissimo consecrare, de Spiritu Sancto conceptus, novemque post conceptionem decursis mensibus, in Bethleem Judae nascitur ex Maria Virgine factus Homo.

70 Aliae Epochae sacrae habentur supra *n.* 63. *et* 64. in adductis juxta diversitatem Chronologorum, et Scriptorum diversis mundi aetatibus, diversisque earum initialibus, ac finalibus annis.

71 Inter Epochas profanas praecipua, ac prima est, quae desumitur a Trojae excidio, quia ea, quae Trojanum bellum praecesserunt, nullo certo temporis spatio definiri possunt, *cum*, teste Diodoro Siculo *proœm. lib.* 1. *nullum certitudinis fulcrum, cui fidamus, ad nos pervenerit.* Haec itaque Epocha incoepit anno Julianae periodi 3530. ante vulgarem Christi Æram 1184. Sic Doctissimus Petavius, *lib.* 9. *de Doctrina temporum cap.* 31. et cum eo Genebrardus, Sigonius, Panvinius, Ricciolus, aliique celebriores Chronologi citati, et secuti ab eruditissimo Patre Fortunato a Brixia *loc. cit.* §. *Epocha tertia.*

72 Secunda inter profanas est Epocha Olympiadum, seu a ludis Olympiacis, apud Graecos praesertim celeberrima, quae incoepit anno periodi Julianae 3938. a Trojana clade 408. mundi 3228. ante vulgarem Æram Christi 776. ut ex Thucydide, Xenophonte, Petavio, et Eusebio tradit dictus Pater Fortunatus *loc. cit.* §. *Epocha quarta*, et dictus Purchotius *loc. cit.* §. *Epochae Profanae.*

73 Quid autem fuerint Olympiades, et ludi Olympiaci? vide verb. *Kalendarium n.* 59.

74 Tertia est Epocha ab Urbe Roma condita, quae, secundum Varronem, incoepit anno tertio Olympiadis sextae, periodi Julianae 3961. post dirutam Trojam 432. mundi 3251. ante Epocham vulgarem Christi 753. Quamvis M. Portius Cato, et Verrius Flaccus uno anno tardius, quam a Varrone statuatur, eam incoepisse contendant; et Julius Frontinus duobus annis tardius, quam a Varrone assignetur, incoepisse arbitretur. Sic dictus Purchotius *loc. cit.* et Dictus Pater Fortunatus *loc. cit.* §. *Epocha quinta.*

75 Quarta est Epocha, seu Æra Hispanica, sic dicta, quia Hispani usque ad annum salutis 1383. eam in annis computandis adhibuerunt, cum quatuor initialibus illis litteris *A. E. R. A.* unde nomen *Ærae* desumpsit juxta dicta supra *n.* 65. et ipsa incoepit an. periodi Julianae 4676. a Trojano excidio 1146. ab Juliana anni castigatione 8. ante vulgarem Æram Christi 38. ut inter alios tradunt dictus Purchotius *loc. cit.* et dictus Pater Fortunatus *loc. cit.* §. *Epocha nona.*

76 Quarta, et ultima profana Epocha (aliis brevitatis gratia relictis apud Chronologos videndis) est Arabum, et Mahometanorum, cujus initium sumitur a fuga Mahometis, seu Mahomedis Arabi, qui cum ob falsae suae doctrinae, et sectae in discrimen vocatus, de vita periclitaretur, ex Mecha Arabiae urbe in Medinam fugere coactus fuit. Haec illius Pseudoprophetae persecutio, et fuga contigit anno vulgaris Æroe Christi 622. periodi Julianae 5335. die 16. Julii feria sexta, seu die Veneris recurrente, quae idcirco apud Mahometanos, seu Turcas est sacra, festiva, et solemnis; Et ab hac Mahometis persecutione, et fuga suos annos numerant Turcae, et Arabes; eosque annos *Hegirae*, sive persecutionis appellant. * De aeris Christianis, Judaicis, Ethnicis, et Mahometicis accurate agit Gullielmus Beveregius *Institut. Chronologicarum lib. II. c.* X. *

77 Mundus ab antiquis Geographis dividebatur in tres solas praecipuas partes, nempe in Europam, Asiam, et Africam, quae omnes simul ob id vocantur *Mundus vetus*: A recentioribus autem dividitur in quatuor, addita ipsis tribus antiquis America, quae communiter appellatur *Mundus novus*, sub quo alii adhuc moderniores comprehendunt additam quintam partem *Magellanicam* ab ipsis appellatam, ut inter alios notat Abrahamus Ortelius *in Theatro mundi in principio*, et D. de Ivignè *in novo dictionario Theologico Historico etc.* idiomate Gallico scripto verb. *Magellan.*

78 Europa sic dicta est, ut volunt aliqui, inter quos dictus Ortelius verb. *Europa*, ab Europa Filia Agenoris Phoeniciae Regis, rapta a Jove in forma Tauri, ut fingit Ovidius *lib.* 2. *Metamorph.* et ducta in dictam partem: Seu, ut volunt alii, sic appellata est a quodam Rege nuncupato *Europo*, qui inter primos ibi imperavit. Ita D. de Ivignè *loc. cit. verb. Europe*, et alii plures.

79 Asia sic dicta est, ut volunt aliqui, inter quos dictus Ortelius *loc. cit. verb. Asie*, et D. de Ivignè *loc. cit. verb. Asie*, ab Asia Nimpha, Filia, ut finxere antiqui Poetae, Oceani, et Thetidis, et muliere Japeti potentissimi: Seu, ut dicunt alii, sic nuncupata est ab Asio Filio Aenaei Lydi, aut ab Asio celeberrimo Philosopho. Ita de Ivignè, et Ortelius *locis citatis*, et alii plures.

80 Africa sic dicta ab Afro filio Patriarchae Abraham, et Cetorae, qui inibi habitavit. Ita Joseph *lib.* 1. *Antiquit. cap.* 15. seu, ut tradunt alii, sic nominata est quasi *Africa* a sua proprietate, eo

quod sit aliis magis Soli exposita, et minus frigus in ipsa regnet. Ita de Ivignè *loc. cit. verb. Afrique*, et Ortelius *loc. cit. verb. Africa*, ubi in fine subjungit, quod in ipsa continue conspiciuntur novae formae animalium, et monstruosae Creaturae, Unde ortum est vulgare adagium: *Semper aliquid novi fert Africa;* et addi potest aliud: *Africa monstra parit.*

81 **America novus mundus communiter appellata, sic dicta est ab Americo Vesputio Florentino, qui sub auspiciis Emmanuelis Regis Portugalliae anno 1497. usque ad continentem, seu terram firmam penetravit Insulas inibi existentes prius a Christophoro Columbo Januensi anno 1492. Ferdinandi Hispaniarum Regis copiis, et opibus munito, adinventas. Ita D. de Ivignè *loc. cit. verb. Americ Vespuce, et Amerique*, ubi in fine addit, quod brevi quinque, aut sex annorum spatio Hispanorum medio plusquam decem millones illorum Gentilium ad veram Catholicam fidem conversi sunt, et quod unus solus Religiosus mei Seraphici Ordinis Minorum de Observantia sacra Unda Baptismatis lavit, ac initiavit usque ad 14000. et sic etiam referunt alii plurimi.**

82 **Et revera non parva pars illius novi adinventi, et ad fidem Catholicam conversi Orbis debetur meae Seraphicae Religioni, ut clare demonstrant illius in immensum dilatatae Regionis Historici, et Nostri Franciscani Annales ad *annum* 1492. *et* 1493. ex quibus juvat hic afferre, quae refert ex Haroldo Eruditissimus noster P. Justus Redo in suo egregio opere *Canonico Politico tom.* 2. *part.* 2. *sect.* 2. *a n.* 59. *ad* 62. praecisis his verbis.**

83 **Res maxima parvis initiis hoc anno feliciter incaepta fuit, in qua Christi Catholica Fides propagationis suae, et Catholici Regis Hispaniarum dilatati in immensum Imperii, non parvam partem debent Fratribus Regul. Obser. S. Francisci. Cum enim Christophorus Columbus Ligur, acris ingenii Vir, et nauticae artis peritissimus, terras, quas ultra Occidentalem Oceanum esse didicerat, in animum induceret arte sua detegi posse, ingenti ejus Europaei Principis gloria, lucroque, qui auctoritate sua, et sumptibus rem aggrederetur, Joanni II. Lusitaniae, Henrico VII. Angliae, et Carolo VIII. Galliae Regibus suam in ea re operam obtulit: sed passus ab his repulsam, ad Ferdinandum, et Isabellam Catholicos Reges se contulit: verum, cum his quoque res ipsa incredibilis, et experientia magnis sumptibus certo constituta, optato exitu incertissima videretur, Columbus in Baethicam abiit, sui propositi plenus, sed omnis auxilii jam plane desperabundus.**

**Cum autem, disponente Deo, casu invenisset Fr. Joannem Perezium a Marchena Minoritam, qui tunc coenobiolum Arabidae, non illius Lusitanici prope Ulyssiponam, sed alterius D. pass. ab oppido vulgo dicto *Paolos de Moguet*, Guardianus gubernabat. Hunc porro Cosmographiae studiosum, eadem, quae Columbum, cogitatio frequenter subibat, et vehemens desiderium, animas illas, quae in tenebris, et in umbra mortis sedebant, ad verae Fidei lumen reducendi, habuitque non adeo parum auctoritatis in aula, ut qui Reginae Confessionibus excipiendis aliquando servivit: laetus ergo Columbi occursu observationes suas, et vota huic aperit, collatisque tabulis hominem tunc omni spe destitutum eousque animavit, ut cum ipsius ad Ferdinandum Talavericum tunc Reginae Confessarium, et ad ipsam Reginam litteris Granatam rediret. Quo demum ipse Perezius ad rem recte percipiendam a Regina vocatus, frequenti Majestatis suae colloquio, rem gloriosam, utilem, sanctamque aggrediendam firmissimis rationibus persuasit, et adductis in auxilium praeter Talavericum Cardinali Mendozio, Ludovico a S. Angelo, et Alphonso Quintavilla, qui tunc apud Reges valebant, impetravit, ut certis conditionibus Columbo numerarentur septem decim aureorum millia, et traderentur una navis, duaeque Zelotes, centum, et viginti militibus, caeterisque necessariis instructae.**

**Cum his ille 3. Non. Augusti Gadibus anceras contraxit, 33. dierum navigatione per varias minores insulas V. M. milliariorum spatio Carimbanam detexit, quam auctorum suae fortunae honore, Hispaniolae nomine consecrare voluit: ubi cum, quidquid indagine dignum videri posset, accuritissime perlustrasset, notassetque praesertim, aurum apud indigenas vix non pro luto haberi, in Hispaniam regressus Ferdinand. Regem Barcinonae convenit: Cum quo, quid egerit, quantumque in vastissimis illis Regionibus, non modo fide, et moribus erudiendis, et integris provinciis, regnisque detegendis, atque in Catholicae Fidei Catholicorumque Regum fidelitate inter molestissimas turbas, et apertas rebelliones continendis, ipsorumque Hispanorum simultatibus compescendis (quibus res maximae non semel in desperationem deductae fuerunt) Deo, et Principibus praestiterint Fratres S. Francisci, tum anno proxime sequenti, tum aliis succedentibus referemus.** 84

**Et ad annum 1493. Christophorus Columbus, quem anno praecedenti laetum illum a se detectae Hispaniolae Nuncium ad Ferdinandum Catholicum Regem Barcinonam tuiisse diximus, alteram hoc anno navigationem aggressus est, acceptis navibus, personis, et rebus, quae numero, et qualitate sufficere videbantur, ut insulam illam, aliasque Hispanorum Regum imperio subjugaret, Fideique Magistris, qui barbaras nationes ad verae Fidei normam erudirent, praesertim Franciscanos, ac prae aliis Joannem Perezium a Marchena, quem diximus praecipuum primae navigationis promotorem fuisse, qui stramineum imprimis tugurium construxit, in eoque Rem Sacram omnium primis fecit, et SS. Eucharistiae Sacramentum reposuit, atque ita haec prima omnium Occidentalis Indiae Ecclesiarum fuit.** 85

**Secundam vero huic proximam idem Perezius**

opere tumultuario sub invocatione S. P. N. Francisci, adjuncta pro consodalibus habitatione, construxit in ea Civitate, quam Columbus mox aedificavit, indito nomine S. Dominici, ob sui patris memoriam, qui Dominicus nominabatur. Hoc vero Caenobium ipse Columbus in gratiam Perezii, cui suam fortunam post Deum acceptam ferebat, ditior factus magnificentius e polito lapide construxit; et omni necessaria suppellectili, pro sua in S. Franciscum pietate, et incolarum statu exornavit, crescente in dies erga Fratres Insulanorum devotione, quos sacris documentis, et religiosissimae vitae exemplis ad fidem, et pietatem inducebant. Sic F. Franciscus Haroldi in *Epitome Histor. Ord. Min. ad annum* 1492. *et* 1493.

86 Magellanica sic dicta est a Ferdinando Magellano Lusitano, qui hanc nuncupatam quintam Mundi partem adinvenit, et nomine Regis Hispaniarum conquisivit anno 1520. Ita D. Antonius Chiusole in sua Geographia sub titulo *Mundi antiqui, et moderni, italice scripta tom.* 2. *c.* 18. §. 15. De Ivignè *loc. cit. verb. Magellan.* Abrahamus Ortelius *loc. cit. verb. Mundus*, et alii passim, notantes, quod major, et maxima hujus Magellanicae partis portio est adhuc incognita.

87 Mundus, ad uberiorem ejus intelligentiam, dividitur adhuc in quatuor partes, nempe in Continentem, Insulam, Peninsulam, et Isthmum. Continens, seu terra firma intelligitur pro quavis terra, quae nec est insula, nec Peninsula, nec Isthmus. Insula est terrae portio undequaque aqua circumdata. Peninsula, seu graece *Chersonesus*, est media Insula circumdata quidem aqua, sed ex una parte annexa, seu unita terrae. Isthmus est terrae portio valde stricta inter duo maria inclusa, uti est terra in medio Americae inter mare Septentrionale, vulgo *Mare del Nord*, et mare pacificum, vulgo *Mare del Zur*.

88 Mundus quatuor habet spatia, seu plagas, quae communiter a Latinis vocantur *Quatuor Mundi Plagae, sive Mundi Cardines*. Ubi enim oritur Sol, vocatur *Oriens*: Ubi Sol occidit, appellatur *Occidens*: Ubi Sol reperitur circa meridiem, nominatur *Meridies*: et Plaga contra Meridiem nuncupatur *Septentrio*.

89 Et secundum has quatuor Mundi plagas Cardinales, quatuor etiam sunt venti principales, vocati *venti Cardinales*: Ventus enim, qui spirat ab Oriente, vocatur *Eurus*, seu *Subsolanus*: Ventus, qui spirat ab Occidente, appellatur *Zephyrus*, seu *Favonius*: Ventus, qui spirat a Meridie, nominatur *Auster*, seu *Notus*. Et ventus, qui spirat ab Septentrione, nuncupatur *Boreas*, seu *Aquilo*.

90 Praecipua, et celebriora inter alia Mundi systemata nunc in scholis tum Astronomicis, tum Physicis vigentia, tria sunt; nempe systema Ptole-
91 maicum, Copernicanum, et Tichonicum. Systematis autem nomine intelligitur communiter « Constitutio, seu dispositio quaedam universi, eiusque partium inter se, explicandis motibus, caeterisque Astrorum phaenomenis accomodata ». Cum enim Astronomi diu observassent diversos Astrorum aspectus, quaedam sibi finxerunt systemata, seu hypotheses, quibus motuum illorum rationes redderent, eorumque apparentias salvarent, ac totam Mundi fabricam positione, et ordine omnium sui partium repraesentarent.

Primum igitur, et vetustius systema inter tria 92
praedicta est *Ptolemaicum*, sic dictum a *Ptolomaeo* veterum Astronomorum facile Principe, qui saeculo Christi secundo floruit, et dicto systemati ultimum complementum dedit, ob idque ab ipso denominatum, quamvis ipse non fuerit illius primus Auctor, cum tale systema tenuerint Plato, Aristoteles, Eudoxus, et clarissimi fere omnes Astronomi ipso Ptolomaeo antiquiores.

Systema Mundi Ptolemaicum in centro universi 93
globum terraqueum immobilem statuit, quem ordine ambiunt sphaerae primo aeris, et secundo ignis; Deinde succedunt orbes Planetarum hoc ordine, nempe prius orbis Lunae, deinde Mercurii, Veneris, Solis, Martis, Jovis, Saturni; ac postea sequitur firmamentum, seu Coelum Stellarum fixarum, quibus adduntur Coeli duo Chrystallini, et primum mobile, qui sunt Coeli sine stellis; sicque undecim orbes in Coelesti illa, supernaque regione juxta hanc hypothesim, seu systema numerantur; Et quamvis Ptolomaeus nullam penitus de Coelorum soliditate mentionem fecerit, omnes tamen hujus hypothesis, seu systematis Patroni, Coelos solidos, et consistentes voluerunt, arbitrati fieri non posse, ut ea, quae admiramur, constanti lege astrorum motus in subtili, fluidaque substantia peragantur.

Hoc systema fere ab omnibus antiquis fuerat re- 94
ceptum: at nostris hisce temporibus fere ab omnibus rejicitur, cum experimento compertum sit, omnino repugnare, quod tota Regio Planetica debeat esse solida, ita ut Planetae suis orbibus sint affixi, et nonnisi cum eis moveantur; Nam si regio planetica non esset fluida, etsi ipsi planetae affixi essent Coelis solidis, non possent ex uno Coelo in aliud descendere absque penetratione, quae naturaliter est impossibilis, cum tamen certum sit, planetas nunc ascendere, et nunc descendere: Nam Mercurius, Venus, et Mars aliquando sunt supra Solem, et aliquando infra. Tum quia tot orbes, seu Circuli *Excentrici*, et *Epicycli*, seu parvi circuli constituti a Ptolemaicis ad Planetarum phaenomena explicanda ipsismet planetarum phaenomenis contradicunt, ut patet de incremento, et decremento luminis Veneris, et Lunae, et de pluribus aliis hujusmodi, quae post systema a Tichone adinventum, omnes fere Astronomi repugnare fatentur.

Secundum Mundi systema inter praedicta est 95
*Copernicanum*, sic dictum a Nicolao *Copernico* Canonico Vormiensi Torunnae in Borussia, idest Prussia Polonica, nato an. 1473, die 19. Febr. qui in hoc systemate stabiliendo, illustrando, ac perfi-

ciendo continuo 30. annor. labore, ac studio, nempe ab anno 1500. ad an. 1530. incubuit. Hoc tamen systema, licet non ita purgatum, et clarificatum, jam tenuerant Pythagoras, Heraclides Ponticus, Nicaetas Syracusanus, Ecophantus, Leucippus, Plato, aliique vetustissimi Philosophi, et Astronomi, et postquam fuit plene illustratum, ac perfectum a Copernico, ipsum sequuti sunt plurimi recentiores, ut Joachinus Rheticus, Keplerus, Galilaeus, Simon Sterinus, Philippus Lansbergius, Ismaei Bullialdus, Renatus Cartesius, Newtonius, et alii, qui omnes hanc communiter appellatam *Copernicanam Hypothesim* pro suis viribus, et ingeniis omnino tuentur.

96 Hoc Copernicanum systema Solem in centro Universi immobilem constituit, circa quem vult, quod primo moveatur Mercurius, secundo Venus, tertio Terra conjunctim cum Luna, ac successive Mars, Jupiter, Saturnus. Ultra omnes hos Planetarum, ac Terrae orbitas ponit spheram Stellarum fixarum omnino immobilem, et in immensum pene spatium diffusam. Ad salvandas Solis apparentias, tres motus tribuit Terrae, ipsam veluti planetam mobilem constituens; Unum nempe circa proprium axem, seu centrum ab Occasu in Ortum 24. horarum intervallo, qui *diurnus* eppellatur, eo quod ab eo constituatur: Alterum in Magno Orbe, seu Zodiaco circa Solem, secundum seriem signorum, qui vocatur *annus*, eo quod unius anni spatio perficiatur: Tertium denique Motum *parallelismi*, seu *inclinationis*, sic dictum, eo quod ipso mediante Terrae axis in annua ejusdem revolutione sibi semper parallelus existit, eamdemque Coeli partem perpetuo respicit; unde fit, ut dum terra motu annuo circa Solem convertitur, solitae tempestatum vicissitudines statis temporibus redeant. Hinc axis terrae sibi ipsi, et axi Æquatoris, seu Mundi semper parallelus in ea hypotesi concipiendus est, et appellat ipsum etiam motum *inclinationis*, quia terra, ut dicit ipse, modo in unam sui partem axi proximam, et modo in alteram oppositam parum deflectit.

97 At vero hoc Copernicanum Systema utpote manifesta contrarium Sacrae Scripturae, aliis omissis rationibus, est tamquam Thesis penitus rejicendum: Quod enim Sol moveatur, habetur expresse in pluribus Sacrae Scripturae locis. Genes. enim *cap.* 1. *vers.* 14. « Dixit Deus, fiant luminaria in firmamento Coeli, et dividant diem, ac noctem, et sint in signa, et tempora, et dies, et annos »: quibus verbis aperte demonstrat, dies noctes, et anni tempora horum magnorum luminarium Solis, et Lunae decursu constitui, et maxime Solis, qui suo ad nos accessu, et recessu constituit *signa* quatuor anni temporum, Veris, Æstatis, Autumni, Hyemis, atque sua regulari circuitione horas, dies, noctes, menses, et annos ordinat, quod non posset facere, si esset immobilis absque ullo penitus motu. Sic *Josue cap.* 10. *vers.* 12. *et* 13. expresse habetur; « Tunc locutus est Josue... dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, et Luna contra vallem Ajalon. Steteruntque Sol, et Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis... Stetit itaque Sol in medio Coeli, et non festinavit occumbere spatio unius diei ». Et Ecclesiastes *cap.* 1. *v.* 5. *et* 6. « Oritur Sol, et occidit, et ad locum suum revertitur, ibidem renascens. Gyrat per meridiem, et flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur ». Et Isaiae *cap.* 38. *v.* 8. « Reversus est Sol (in horologio Achaz) decem lineis per gradus, quos descenderat »: juxta id quod habetur etiam 4. *Reg. cap.* 20. *v.* 11. Et Matthaei *cap.* 5. *v.* 45. Christus ipse dicit; « Qui Solem suum oriri facit super bonos, et malos ». Et Apostolus ad Ephesius *cap.* 4. *v.* 26. dicit Sol non occidat super iracundiam vestram ». Quod autem Terra firma stet, et non moveatur, habetur Paralipomenon *lib.* 1. *cap.* 26. *v.* 30. « Ipse enim fundavit Orbem immobilem »; Et *Psalm.* 91. *v.* 1. « Etenim firmavit Orbem terrae, qui non commovebitur ». Et *Psalm.* 103. *v.* 5. « Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in saeculum saeculi ». Et *Proverb. c.* 8. *v.* 29. « Quando appendebat fundamenta terrae ». *Et Ecclesiastes cap.* 1. *v.* 4. « Terra autem in aeternum stat ». Hinc juremerito Copernici, Pythagorae, Galilaei, suorumque sequacium opinio de motu terrae, et Solis quiete, tamquam contraria sacrae Scripturae anno 1633. sub Urbano VIII. proscripta est, ut temeraria, et haeretica. (Vide not. Theol. Romani ad verb. *Haereticus num.* 16.) apud Ricciolum *lib.* 9. *Almagesti*, et Fortunatum a Brixia *in cit. Philosophia Mechanic. tom.* 2. *tract.* 1. *diss.* 2. *proposit.* 3. ac Ursayam *Instit. criminal. lib.* 1. *t.* 6. *de crimine haeresis num.* 2. ubi habet praecisa haec verba; « Si aliquis hodie assereraret, Terram esse mobilem, Solem vero Orbis centrum, et immobilem, esset haereticus, quia contrarium a Sacra Congregatione Sanctissimae Inquisitionis definitum fuit die 22. Junii 1633. teste Caferr. in *syntagmat. Vetustat. ad d. diem* 22. *Junii*.

Nec valet, quod Copernicani dicant, suam opinionem de terrae motu fulciri etiam pluribus Sacrae Scripturae textibus, ut Psalm. 76. *vers.* 19. 98
*Commota est, et contremuit terra*. Psalm. 81. *v.* 5. *movebuntur omnia fundamenta terrae*. Psalm. 93. *v.* 9. *Commoveatur a facie ejus universa terra*. Job *cap.* 9. *v.* 6. *Qui commovet terram de loco suo, et columnae ejus concutiuntur* cum similibus. Non valet, inquam, quia isti Scripturae textus, et alii consimiles non sunt intelligendi de motu terrae vero, et proprio, sed de motu terrae metaphorico, nempe sumendo terram pro hominibus illius incolis, qui vel timore, vel stupore, aut laetitia ad occurrentia divinitus prodigia commoventur; vel intelligendi sunt de motu violento, et extraordinario, quo, Deo volente, interdum terra concutitur, ut patet in tot terraemotibus; quibus

non solum Urbes, sed et interdum integrae provinciae sunt concussae, et eversae.

99 Nec valet instare, quod in tali metaphorico, et improprio, ac apparenti terrae motu essent intelligendi etiam Scripturae textus pro nostra sententia de terrae quiete, et Solis motu, quemadmodum navigantibus stare navim, ac littora moveri videntur, juxta illud Virgilii *lib.* 3. *Æneid. vers.* 72. ibi; *Provehimur portu, terraeque, urbesque recedunt;* cum Scriptura saepe ad vulgi captum sese accommodet, ut cum Lunam vocat *Luminare magnum*, *Genes. cap.* 1. *v.* 16. quamvis reipsa sit Luminare fere omnium minimum. Non valet, inquam, quia intelligentia de vero, et proprio motu Solis, et terrae quiete in textibus Scripturae pro nostra sententia adductis, est sic explicata, et definita ab Ecclesia. ( Vide notam mox cit. ) ex supradictis. Non sic autem in illis pro contraria opinione allatis; Ad illud autem de Luna, quae vocatur *Luminare magnum*, respondetur, quod sic appellatur ratione magnae efficaciae, quam prae ceteris astris, Sole excepto, qui vocatur *Luminare*

100 *majus*, habet in sublunaria. Tum quia ( quamvis ex illis Scripturis textibus, aliisque rationibus a Copernicanis allatis, defendi possit Copernicanum systema ut *Hypothesis*, ut *anno* 1620. concessit ipsamet Sacra Sanctissimae Inquisitionis Congregatio, ut testatur Purchotius *loc. cit. cap.* 3. *vers. Respondeo primo*, Pater Fortunatus *l. c.* §. *Propositio tertia*, et alii: quia in Hypothesi nihil omnino affirmatur, ut in rerum natura actu positum, sed tantum ut possibile, juxta illud Ciceronis *lib.* 5. *qq. Tusculanarum*, ibi: *Licet aliquid fingere docendi causa* ( nec per talem hypothesim habetur terram revera moveri localiter: sed solum, si terra localiter moveretur, quod tamen non est verum, optime omnia phaenomena tum ad Physicam, tum ad Astronomiam spectantia salvarentur, et facilius eorundem ratio reddi posset ), nullimode tamen Systema Copernicanum de motu terrae, et Solis quiete defendi potest ut *Thesis*, seu assertio, cum id ex supra dictis constet esse ab Ecclesia proscrip-

101 tum. Illud autem est discrimen inter *Thesim*, *et Hypothesim*, quod Thesis rem ita esse, et revera existentem asserit, et concludit, et ut talem defendit; Hypothesis vero nihil omnino certo asserit ut revera actu existens, sed solum ex re certo modo constituta aliquid ut possibile deducit, sed, an res ita sit, non decernit.

102 Tertium mundi systema inter praedicta, est Tichonicum, sic dictum a Tichone Brahaeo, nobili Dano, Astronomiae restauratore, qui cum animadverteret systema Ptolemaicum rationi, et experientiae, et Copernicanum Sacrae Scripturae, ac phaenomenis adversari, adhibitis pluribus peritissimis Mathematicis, libratis astrorum motibus, eorumque phaenomenis accuratis observationibus, ingentique labore, et studio expensis, circa finem XVI. Saeculi, regnante in Dania Christierno IV. novum systema medium inter Ptolematicum, et Copernicanum, ac satis verosimilius composuit.

Tichonicum igitur systema ponit terram, Lunam, et Solem ut Ptolemaeus, idest ponit terram ut vere immobilem pro centro Firmamenti Solis, et Lunae; At Solem facit centrum orbium Saturni, Jovis, Martis, Veneris, et Mercurii, ut Copernicus: Unde apud ipsum, Firmamentum stellarum fixarum locus est extima Mundi pars, in cujus centro reperitur terra immobilis, circa quam movetur Luna, et Sol: circa Solem vero ceteri planetae. Tria quippe in hoc systemate *Mobilia* circa terram, tamquam circa centrum, vertuntur: Luna quidem, quae ipsi proxima est motu menstruo: Sol, qui est remotior, et quasi medius, motu annuo: Firmamentum denique, seu sphaera fixarum stellarum, quae remotissima est, motu lento nempe 2500. annorum. Et hoc Thichonicum systema est nostris hisce temporibus communius receptum, utpote facilius systemate Ptolemaico, non habens tot *Excentricos*, idest circulos, qui non habent idem centrum ac terra, et *Concentricos*, idest circulos, quorum idem est, ac ipsius terrae centrum; et utpote naturalius systemate Copernicano, sinens in sua naturali quiete terram, quin eam ut planetam mobilem constituat, faciens nos veluti muscas in terrae motu per aerem evolare. 103

Alia fere infinita reperiuntur mundi systemata ab eruditissimis Philosophis, et mathematicis adinventa. At hic solum placuit tria inter alia celebriora adducere, sinendo ut in reliquis quisque sibi praefigat, quot unquam positiones maluerit, pro certo habens, quod nemo, quantumvis in his versatus, doctus, et eruditus, poterit comprehendere, quonam mirifico artificio fuerit a Deo Universus hic ordinatus; Unde, ut recte notat Paulus Rubeus, in annotationibus ad *decis.* 320. *Rotae recentior. part.* 9. *tom.* 2. *n.* 54. Astrologi, et Astronomi tam intrepide de planetis coelestibus verba facientes possent facete interrogari una cum Diogene, *Quandonam de Coelo venistis?* cum apposite currat illud vulgatum, « quantum metitur Astronomus, tantum mentitur Astrologus ». 104

Mundus est rotundus, sive sphaericus: Colligitur in primis ex Sacra Scriptura; *Proverb.* enim *cap.* 8. *v.* 27. dicitur, quod Divina Sapientia *gyro vallabat abyssos*, seu, ut habet lectio hebraica, *describebat circulum super faciem abyssi*: Et *Ecclesiastes*, *cap.* 1. *v.* 5. *et* 6. habetur: « Oritur Sol, et occidit, et ad locum suum revertitur: ibique renascens, Gyrat per meridiem, et flectitur ad Aquilonem: Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur »: quae vera esse non possent, si Mundus non esset vere rotundus, et perfecte sphaericus. Tum quia innumeris Sacrae Scripturae locis Mundus nomine *Orbis* nuncupatur, ut patet *Gen. cap.* 43. *v.* 54. ibi, *In universo Orbe fames praevaluit*, 2. *Reg. cap.* 22. *vers.* 16. ibi; *Revelata sunt fundamenta Orbis.* Esther *cap.* 9. *vers.* 28. ibi; *Cunctae in toto Orbe* 105

*provinciae*. Job *c.* 9. *v.* 13. ibi; *Curvantur, qui portant orbem*. Psal. 32. *v.* 8., ibi: *Omnes inhabitantes orbem*. Proverb. *cap.* 8. *v.* 26. ibi; *Cardines Orbis terrae*. Sapient. *cap.* 1. *v.* 7. ibi; *Spiritus Domini replevit Orbem terrarum*. Isaiae *cap.* 18. *v.* 3. ibi; *Omnes habitatores Orbis*. Lucae *c.* 2. *v.* 1. ibi; *Ut describeretur universus Orbis: Actor. c.* 11. *v.* 28. ibi: *In universo Orbe terrarum*. Ad Rom. *cap.* 10. *v.* 18 ibi; *In fines Orbis terrae verba eorum*. Apocalypsis *cap.* 3. *v.* 10. ibi; *Quae ventura est in Orbem universum*; *cap.* 12. *v.* 9. ibi; *Qui seducit universum Orbem*, et saepissime alibi: Hinc, ut habetur in *Oedipo Ægyptiaco Cl. Kircherii*, Rabbini Ramba, et Abenezra in apice Arboris, quam vocant *Zephyroth*, circulum posuerunt complectentem triangulum, in cujus centro oculus inspiciebatur cum hac inscripta gnome: *Ex Archetypo Triangulo profluxit Mundus*; Quo mathematico schematismo, ex viri doctissimi interpretatione, non aliud indicare voluisse videntur, nisi Mundum sphaerica figura donatum, ex *ineffabili unitate* per *binarium* in *ternarium* profluxisse; ut tradit eruditissimus P. Fortunatus *l. c. to.* 3. *tract.* 1. *dissert.* 1. *prop. unica*.

106 Mundi rotunditas experimento costat ex itineribus circa ipsum in orbem peractis, comprobaturque ex ortu, et occasu Syderum, eorumque apparitione, et occultatione: Siquidem Sol, aliaque astra tardius oriuntur iis, qui occidentem versus pergunt, quam iis, qui ad Orientem: Idipsum demonstrant Eclipses Solis, et Lunae, quae, licet incipiant per universum Orbem in eodem puncto, nihilominus tardius videntur ab Orientalibus, quam ab Occidentalibus, ut patet in Eclipsi Lunae, quae, si hic apud nos incipiat tertia hora noctis, longe abhinc triginta gradibus versus Orientem, incipiet tardius duabus horis, nempe quinta hora noctis, quod aperte ostendit Mundum esse rotundum ab Oriente ad Occidentem: sic etiam ejus rotunditas a Septentrione ad meridiem comprobatur ab iis, qui versus polos pergunt: secundum enim quod progrediuntur, vident aliquas stellas ante se, quas prius non videbant, et sic sensim cessant videre eas, quae retro remanent; quod clare demonstrat, Mundum etiam a septentrione ad meridiem esse rotundum; Sicque rotundum ex omni parte, quoniam si planus esset, et non rotundus, undique, et ubique conspicerentur eaedem stellae, et in eodem situ, et Sol omnes simul illuminaret in eodem instanti, quo supra Horizuntem apparet; Tum quia umbra ipsius terrae, quae in Lunae Eclypsi rotunda apparet, manifeste ostendit corpus eam causans esse rotundum.

107 Mundi, et terrae rotunditas clarissime demonstratur a Geometris, et Architectis; Siquidem eorum perpendicula terram semper offendunt ad angulos inaequales; et si volunt duas componere turres ad perpendiculum, non sunt paralleiae, sed viciniores intra se in fundamentis, quam in vertice, quoniam, quo plus in altum tolluntur, eo magis dilatantur; uti arcus circulorum cum sunt, ac fiunt grandiores. Unde verificatur, quod quivis homo magis capite, quam pedibus currit; et qui terram circuiret, experiretur peregisse capite plusquam pedibus tres saltem perticas vulgo *Trabuchi*, supra dimidiam, et eo magis quo grandior esset persona, cum minor, et exiguior sit circulus, qui pedibus, quam qui capite perficitur.

Ex Mundi, et terrae rotunditate clare deducitur vere dari, et extare *Antipodes*, suntque omnes illi terrae incolae, qui ex Diametro oppositi, seu ex Diametro pedibus incedunt, terramque premunt: Dicuntur *Antipodes* idest *contrapedes*: nam *Antipos* dicitur ab *Anti*, quod est contra, et *pes* quasi contra pes, ut recte notat doctissimus Tostatus in *Deut. c.* 7. *q.* 4. Dicti Antipodes sunt inter se ita ex Diametro oppositi, ut habeant Geographicas proprietates omnino oppositas, nam *Polus* uni conspicuus, alteri est inconspicuus, unius *Zenith* est *Nadir* alterius: Dum uni Sol oritur, alteri occidit, cum uni est meridies, alteri est media nox, dum uni est aestas, et dies maxima, alteri est hyems, et dies minima, et sic de aliis; suntque ipsi remotiores, qui reperiri possint, nec puncto se movere possunt, quin amittant illam Diametralitatem, et quin unus alteri appropinquetur. 108

De eorum existentia dubitarunt olim plerique, inter quos etiam Lactantius *lib. de Divin. instit. c.* 24. Sanctus Augustinus *lib.* 6. *de Civit. Dei cap.* 9. Origenes, et alii tenentes ut impossibile, quod aliqui ex hominibus possent habere pedes contra alios, quia tunc essent capite infra, et pedibus supra, essentque sub terra, sicque in diverso Mundo sub diverso Sole, et Luna, et hujusmodi; At revera nullus nunc est amplius de illorum existentia ambigendi locus, cum post adinventas varias insulas a Christophoro Columbo, et Nostro Joanne Perez anno 1492. ex supradictis a n. 82. et detectam Americam ab Americo Vespucio Florentino ann. 1497. jam experimento compertum sit, homines vere extare, qui obversa nobis ex Diametro vestigia premunt, nec stant pedibus supra, et capite infra, nec sub terra, sed sunt sicuti nos supra terram, quia ubique Coelum semper est supra, et ambulant ipsi uti nos capite Coelum versus, et pedibus infra, idest supra terram; sicque omnes dicimur esse supra terram, non quidem quia sumus ex ista parte, vel illa, sed quia sumus propinquiores Coelo, quam ipsa terra, in qua sumus; Ponatur enim aliqnis homo in quacumque parte Orbis voluerimus, et a pedibus illius protrahatur Diameter terrae transiens per centrum terrae, et transeat ad aliam extremitatem terrae, homo existens in illa extremitate, quam tangit alia pars Diametri, vocabitur Antipos alterius. Unde, si unus homo sit in vero puncto Orientis, et alter in vero puncto Occidentis, illi distant ut Antipodes, et sunt sibi invicem veri Antipodes, et pariter, si unus sit in vero puncto Septentrionis, et alter in vero puncto 109

Austri, erunt sibi invicem Antipodes, et tunc isti Antipodes sic se habent, quod uterque est supra terram, nam ille, qui est in vero puncto Orientis, propinquior est Coelo, quam terra, quae est ibi in Oriente: et qui est in vero puncto Occidentis, propinquior est Coelo, quam terra, quae est ibi in Occidente: sicque omnes sunt supra terram, et nulli sub terra, quia infra eam nihil est, cum ipsa sit infra omnia, et ipsius centrum sit infimum in toto orbe, et omnes sunt sub Coelo, quia supra omnes res est Coelum, cum ultra corpora coelestia ascendende nihil sit, et Coelum, sicut et terra, sit rotundum, et sphaericum propter easdem supra adductas Scripturae auctoritates, et fere easdem, aliasque rationes adductas de rotunditate Mundi, cum ipse, ut patet ex ejus definitione adducta supra *n.* 5. *sit compages Coelo, terraque coagmentata etc.*

110 Nec valet objicere, quod Zacharias Papa omnes Antipodum assertores damnaverit, jusseritque Vigilium, seu ut alii dicunt, Virgilium Episcopum, urgente S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, a Divinis suspendi, ex eo dumtaxat, quod Antipodes extare assereret; unde plures Sancti Patres, et veteres Doctores ipsos absolute negarunt. Non valet, inquam, quia Zacharias Papa damnavit solum eos, qui asserebant extare Antipodes in altero Mundo distincto a nostro, sicque admittentes plures distinctos Mundos, quod Divinae repugnat Scripturae, quia si essent plures distincti Mundi, sequeretur, quod non omnes homines ex Adam geniti fuissent, quod nec omnes a Christo Domino, qui in hunc Mundum tantummodo venit, fuissent redempti, quod alius Sol, et Luna extarent praeter illa duo luminaria magna a Deo creata, et alia hujusmodi, quorum assertores merito damnari debuerant. Et quod in hoc sensu dumtaxat Antipodum asserteres a Zacharia Papa damnati fuerint, patet ex Epist. ipsius Zachariae apud Baronium ad Otilonem Bavariae Ducem data (*), quam erudite expendit M. Velserus *lib.* 5. *rerum Baicarum*, ut refert Ricciolius *scol.* 1. *in cap.* 20. *lib.* 1. *Almagesti*, et sequitur citat. P. Fortunatus *dict. tom.* 2. *tract.* 1. *dissertat.* 1. *sect.* 7. §. *Antipodes.* Immo dictus Vigilius, seu Virgilius Episcopus praetensus ob id a Divinis suspensus a Zacharia summo Pontifice, fuit vir Sanctissimus ab omni haeresi penitus immunis, fuitque inter Sanctos relatus a Gregorio IX. ut refert eruditissimus Dominus Berninus *tom.* 2. *fol.* 390. *historiae omnium haeresum, Italice scripta*, ibi in margine: *Sanctus Virgilius relatus fuit inter Sanctos a Gregorio IX.* vide Baron. *an.* 748. *n.* 4. *in fine*, *et n.* 11. *in margine* ad vitam dicti S. Bonifacii *lib.* 2. *cap.* 8. ibique dictus Berninus concludit ex Baronio *citat. ann.* 748. *per tot.*, falsas fuisse dictas accusationes allatas, ut praetenditur, a S. Bonifacio ad Zachariam Pontificem contra S. Virgilium. Hinc in praedicto sensu intelligendi sunt Sancti Patres, alique veteres Doctores, qui Antipodes negaverunt, quia suis temporibus nondum experimento compertum fuerat in hoc eodem Mundo homines extare, qui obversa nobis ex Diametro vestigia premunt ratione rotunditatis Mundi, seu Coeli, et Terrae.

111 Ad uberiorem hujusmodi captum reflectatur, quod terra rotunda, seu sphaerica pendeat in medio aeris sine ullo sustentaculo, et quod Coelum pariter rotundum, et sphaericum sit undique distans aequaliter a terra; unde si haec perforaretur ex una parte ad aliam, videretur Coelum etiam subtus nos, et si in tali foramine projiceretur aliqua petra quamvis gravis, non transiret unquam ad aliam partem oppositam Coeli, quia a medio illuc ascenderet Coelum versus, sed remaneret in medio, seu centro, tamquam in loco suae quietis; quaelibet enim res gravis super terram habet naturalem inclinationem tendendi ad suum centrum, seu ad punctum in medio ipsiusmet terrae, ad instar ferri, quod naturali sympathia tendit semper ad magnetem: sic si aliquis homo descenderet illuc, cum esset in medio, posset dici, quod staret pedibus, et capite sursum eodemet tempore, quoniam umbilice teneret centrum, et aliae partes essent omnes versus Coelum: Item, si ibi adesset scala, duae personae possent pergere in duas partes oppositas, et ambae ascenderent versus Coelum, quia *Coelum undique sursum*, et ambae descenderent ab imo, seu profundo.

112 Mundi, seu terrae circuitus, secundum Hipparcum, est 34. millia, et 626. milliarierum: secundum Eratostenem, est 31. millia, et 500. milliariorum: secundum Ptolemaeum, est 22. millia, et 500. milliarierum; secundum Alfagranum est 20 millia, et 400. milliarierum; et secundum aliquos recentiores est 19. millia, et 80. milliarierum: at vero

(*) Epistola S. Zachariae Rom. Pont. quam Baronius ad annum 748. *n.* 3. *et seqq.* describit, non ad Otilonem Ducem Bajoariorum, sed ad S. Bonifacium Moguntinum Episcopum data fuit, ac X. n. est inter Zachariae epistolas Collect. Concil. Edit. Venetae ann 1733. *Tom.* VIII. *col.* 25 *et seqq.* Ex hac autem Epistola evincitur, Virgilii nomen de errore ad Rom. Pont. ad S. Bonifacio delatum, quod alium sub terra mundum esse, aliosque homines, qui alio, quam nos Sole, aliaque Luna illuminarentur, docere ferretur; Zachariam vero Bonifacio quidem praecepisse, ut Virgilium, si, quae tradere perhibebatur, reipsa defenderet, de Concilii sententia Sacerdotio dejiceret, Ecclesiaeque communione privaret; litterasque ad eumdem Virgilium scripsisse, quibus Romam venire jubebatur, interea tamen ei sacris non interdixisse. Hunc porro Virgilium, cui simultates cum S. Bonifacio Moguntino Episcopo intercessere, a S. Virgilio Episcopo Salisburgiensi, quem Gregorius IX. in Sanctorum numerum retulit, Baronius ad annum 748. n. 2. aliique eruditione praestantes viri non esse distinguendum arbitrantur. Verum hic repugnat Pagius in Critica Historico-Cronologica ad Baronii Annales anno 746. n. VII. cui alii assentiuntur. Ut ut sit, Virgilius, quo tempore accusatus de errore a S. Bonifacio fuit, nec Salisburgensi, nec alii cuiquam Ecclesiae praeerat. Vide Exercitationem *De Christiana Religione a naturalibus disciplinis non aliena* impressam Romae anno 1784. n. XXII. *

secundum veriorem, et receptiorem opinionem est 21. millia, 600. milliariorum Italicorum; secundum enim hanc opinionem facilitatur magis computus, attribuendo cuique gradui lineae 600. milliaria Italica, quae constituunt 30. leucas Gallicas, 23. Germanicas, et 10. Pnionicas, et Hungaricas, et cum gradus circa universum orbem numerentur 360. ac quilibet gradus dividatur in 60. minuta, et quodlibet minutum valeat tantum, quantum unum milliarium Italicum, facile comprehenditur circnitum Mundi, seu totius terrae, esse 21. millia, et 600. milliariorum Italicorum. Hinc, qui posset totum orbem circumire sine ullo impedimento aquarum, montium, et hujusmodi, perficiendo 30. milliaria qualibet die, compleret suum iter in 720. diebus; unde illi remanerent adhuc decem supra dimidium ad faciendam plenam relationem sui itineris seu circuitus, et ad complendos duos integros annos.

113 Hic tamen est advertendum, quod qui circumeunt Mundum versus Orientem, et redeunt versus Occidentem ad eumdem locum, unde discesserunt, numerant diem unam plus quam habitatores illius loci; unde, si illi habitatores habent v. grat. diem Dominicum, ipsi habent diem Lunae, quia eodem momento, quo, in loco, unde quis discedit, sunt viginti quatuor horae, locus ab ipso distans 15. gradibus in longitudine versus Orientem, habet jam unam horam noctis, et locus distans 30. gradibus, habet jam duas noctis horas, et sic successive discurrendo, cum quicumque 15. gradus unam horam constituant, et 360. gradus, quibus constat ambitus universae terrae, importent 24 horas, seu diem unum integrum.

114 Econtra, qui circumeunt Mundum versus Occidentem, et redeunt versus Orientem ad eumdem locum unde discesserunt, numerant diem unum minus quam habitatores illius loci: unde, si illi habitatores habent v. g. diem Dominicum, ipsi habent diem Sabbati, quia versus occidentem quibuscumq. 15. gradibus fit nox una hora tardius, quam in dicto proprio loco, a quo pergendo versus Occident. discesserunt, et ad quem revertendo versus Orient. redierunt, sicuti ut dictum est *n. anteced.* versus Orientem, quibuscumque 15. gradibus fit nox citius, quam in proprio loco: qui enim pergunt versus Orientem inveniunt noctem citius, et qui pergunt versus Occidentem, inveniunt ipsam tardius una hora quibuscumque 15. gradibus, quibus omnibus in unum conflatis usque 360. qui sunt cirumferentia, seu circuitus totius orbis, conficiuntur 24. horae, seu unus dies.

115 Si autem duo eodem tempore circumirent totum Orbem, uno pergente versus Orientem, et altero versus Occidentem, quocumque loco se invenirent, seu sibi occurrerent, differrent ab invicem uno die; unus v. g. haberet diem Dominicum, et alter diem Lunae; quia, dum ille, qui pergit versus Orientem, lucratur unam horam quibuscumque 15. gradibus, alter, qui pergit versus Occidentem eodem tempore unam perdit: et supposito, quod tam unus, quam alter perfecerit 180 gradus itineris, ille versus Orientem lucratus fuisset 12. horas, et alter versus Occidentem perdidisset pariter horas duodecim, quae omnes efficiunt 24. horas, seu unum integrum diem, qun unus differt ab altero. Et si deinde prosequerentur suum iter, ambo redeundo ad locum, unde discesserunt, unus ab Oriente, et alter ab Occidente, differrent necessario ab invicem duobus diebus; nam si v. g. habitatores haberent diem Dominicum, ille, qui perrexisset versus Occidentem, et regressus fuisset versus Orientem, haberet diem Sabbati, et ille, qui perrexisset versus Orientem, et regressus fuisset versus Occidentem haberet diem Lunae; cum unus lucretur unum diem, et alter perdat alium, sicque inter ipsos remaneat differentia duorum dierum; sicuti de facto contigit quibusdam nautis Batavis, seu Hollandicis, qui eodem tempore Amstelodamo discessi alii versus Orientem, et alii versus Occidentem, in suo regressu, illi, qui perrexerant versus Occidentem, numerabant diem Sabbati, et illi, qui perrexerant versus Orientem, numerabant diem Lunae, dum Amstelodami numerabatur dies Dominicus, hinc est, quod Hispani alios habeant festivitates in insulis Philippinis, quam Batavi, seu Hollandici in Indiis Orientalibus, ex quo illi navigaverint versus Occidentem, et ipsi versus Orientem, ut refert eruditissimus Antonius Chiusole in *Geographia Orbis antiqui, et moderni, tom.* 2. *cap.* 20. §. 35.

Ex supradictis oritur dilucidatio curiosi problematis, quomodo sit possibile, quod ex duobus gemellis ambobus natis, et mortuis in eodem die, et momento, unus plus altero vixerit die uno, vel duobus diebus? 116

Hinc juvat ad uberiorem notitiam aliqua de sphaera tradere. Sphaerae nomine intelligitur corpus solidum in omni sua parte rotundum, quo nomine Astronomi intelligunt universam machinam Orbis. Sphaera potissimum pro Artificiali sumitur, quae est instrumentum rotundum ad instar globi, seu pilae compositum ex diversis punctis, et circulis, et lineis, adinventum ab Astronomis ad explicandum motum, et apparentias astrorum cum variis effectibus, quos producunt, repraesentando in ipso Orbem universum. Vocatur sphaera artificialis, ex qua sit artis inventio, ad distinctionem sphaere naturalis. Ejus inventor, et auctor non certo scitur; alii enim hoc mirabile adinventum Atlanti tribuunt, unde Diodorus *lib.* 4. de eo scribens dixit: « Illum astrologiae fuisse peritissimum, deque sphaera primum inter homines disputasse, qua ex re visus est Coelum suis humeris sustinere, locum praebente fabulis sphaerae inventione ». Alii Anaximandro potius Milesio id acceptum referunt, utpote qui, referente Laertio *lib.* 2. *primus terrae, marisque circuitus descripsit, et sphaeram insuper construxit.* Plerique tamen sphaerae inventorem volunt Archimedem; de ipso enim

(117 and 118, 119 margin numbers as printed beside paragraphs) 

loquens Cicero *lib.* 5. *qq. Tusculanarum* ait: « cum Archimedes Lunae, Solis, quinque errantium motus in sphaeram illigavit, effecit idem, quod ille, qui in Timaeo mundum aedificavit, Platonis Deus, ut tarditate, et celeritate dissimillimos motus una regeret conversio; quod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, nec sphaera quidem eosdem motus Archimedes sine Divino ingenio potuisset imitari ». Hinc de hac Archimedis sphaera sic olim cecinit Claudianus.

Juppiter, in parvo cum cerneret aethera vitro,
Risit, et ad superos talia dicta dedit;
Huccine mortalis progressa potentia curae?
Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,
Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus signifer annum,
Et simulata novo Cinthia mente redit.
Jamque suum volvens audax industria Mundum,
Gaudet, et humana sydera mente regit.

120 Haec sphaera vocatur *armillaris*, eo quod ex pluribus solidis circulis inter se connexis, seu intextis veluti *armillis* constet, quibus circuli, quos in Mundi sphaera imaginamur, respondere intelliguntur.

121 Decem quippe in armillari sphaera circuli vulgo repraesentantur, sex majores, et quatuor minores; Sex majores sunt *Horizon*, *Meridianus*, *Æquator*, *Zodiacus*, *Colurus Æquinoctiorum*, *et Colurus Solstitiorum*; Et omnes isti transeunt per sphaerae, seu Mundi centrum; omnes sphaeram, seu Mundum in duas partes aequales dividunt, omnes habent idem centrum simul, et cum Mundo, omnes inter se sunt aequales, et omnes se mutuo bifariam dividunt; quatuor vero minores sunt *Tropicus* Cancri, *Tropicus* Capricorni, *Circulus* Polaris *arcticus*, et *Circulus* Polaris *antarcticus*; et omnes isti diversimode a majoribus cadunt extra sphaerae, seu Mundi centrum, sphaeram, seu Mundum dividunt in duas partes inaequales, habent centrum diversum inter se, et diversum a centro Mundi, et non omnes aequales sunt inter se, sed eo minores fiunt, quo magis a sphaerae centro recedunt.

122 Ex dictis sex majoribus circulis, tres sunt, nempe *Horizon*, *Meridianus*, et *Æquator*, quorum poli, seu puncta, ex quibus describuntur, sunt magni momenti in sphaera, et vocantur *puncta Cardinalia*.

123 Primi igitur ipsorum cardines, seu puncta Cardinalia sunt duo Poli Mundi, circa quos omnino immotos, ac fixos Sol, Luna, ac cetera astra diurna revolutione moventur, et terminant extremitatem axis ipsius Mundi, unus versus Septen-
124 trionem, et alter versus Meridiem. Nomen *Polus* venit a verbo Graeco *Poleo*, quod latine significat *volvere*, seu *in gyrum agere*, quia circa istos omnino immotos astra continue volvi concipiuntur.

Horum polorum alter vocatur *Arcticus*, *Septentrionalis*, et *Borealis*, et alter ex Diametro oppositus, appellatur *Antarcticus*, *Meridionalis*, *et Australis*. Polus arcticus ille est, qui nobis Europaeis versus Septentrionem habitantibus perpetuo apparet, juxta illud Virgilii *lib.* 1. *Georg.* *v.* 242. 125

*Hic vertex nobis semper sublimis . . .*

Et dicitur *Arcticus* a quadam constellatione Stellarum, quam Graeci appellant *Arctos*, et Latini *Ursam*: Dicitur pariter *Septentrionalis* a septem lucidioribus Stellis componentibus dictam constellationem *Ursae majoris*, et eo quod sit versus Septentrionem; item dicitur *Borealis* a vento Borea inde flante. Polus autem antarcticus ille est, qui ex adverso positus nos Europaeos perpetuo latet, juxta illud Virgilii *loc. cit.* *v.* 242. *Sub pedibus* Styx *atra videt*, *manesque profundi*: et dicitur Antarcticus, eo quod arctico ex Diametro oppositus sit; et dicitur etiam *Meridionalis*, eo quod sit versus meridiem, ac etiam *Australis*, quia ab eo Mundi parte ventus ille spirat, quem *Australem* appellamus. 126

In medium horum Polorum pendet terrae globus, ita ut, si deberet pertrahi funis a Polo Arctico usque ad Antarcticum, necesse deberet haec transire per medium terrae, quae posset videri quaedam Margarita filo trajecta: et, si id fieri posset, deberet terra habere duo foramina, unum versus Septentrionem, et alterum versus Meridiem: unde, quia id fieri nequit, Mathematici accurate signarunt duo puncta, ubi debuissent fieri duo dicta foramina, et haec vocarunt *Polos* ad instar duorum Polorum Firmamenti. Habemus igitur etiam duos Polos super terram, nempe dictum Polum Arcticum versus Septentrionem, ubi conspicitur perforatus globus supra; et dictum polum Antarcticum versus Meridiem ex Diametro oppositum polo Arctico, et habemus etiam Diametrum, qui in imaginatione pertrahitur ab uno Polo ad alium, et vocatur *Axis*: quamvis rigorose loquendo in hoc differant Diameter, et Axis, quod omnes Axes sunt Diametri, quia omnes transeunt per medium orbis: sed non omnes Diametri sunt Axes, quia solum illi sunt Axes, circa quos fit aliquis motus. 127

Axis ergo Mundi est recta linea ab uno ad alterum polum deducta, circa quam omnino immobilem astra omnia ab ortu in occasum rapiuntur: sicque omnes Planetarum orbes habent suum axem, circa quem fingitur undique volvi quotidie Coelos ad instar rotae currus circa suum ligni axem; cum autem totam Mundi machinam sustinere videatur, sic de eo Caesarem alloquens cecinit Lucanus *lib.* 1. *v.* 56. 128

*Etheris immensi partem si presseris unam,*
*Sentiet axis onus librati ponderc Coeli.*

129 Ultra assignatos supra n. 123. praedictorum majorum circulorum principaliores cardines, seu puncta Cardinalia, sunt etiam *Zenith*, et *Nadir*; *Zenith* Arabice, Latine *vertex Coeli* dicitur, et *Nadir* Arabice, Latine *imum Coeli* vocatur. Haec duo Cardinalia puncta sola mente concipiuntur, nam Zenith imaginatur esse illud Coeli punctum, quod ad perpendiculum verticis terrestris habitatoris imminet, idest illud Coeli punctum, quod v. g. meo capiti imminet in quacumque parte Mundi existam, et hoc mutatur, quoties ego mutem meam situationem, et meum Horizontem; *Nadir* vero imaginatur esse illud punctum, quod ex Diametro, seu perpendiculariter oppositum *Zenith* meis pedibus subjicitur; suntque ambo Horizontis Poli.

130 Item praedictorum majorum circulorum principaliores cardines, seu puncta cardinalia, sunt puncta veri ortus, et veri occasus Solis, seu puncta, in quibus Sol oritur, et occidit, tempore Æquinoctii, idest cum dies noctibus ubique terrarum aequales efficit; et haec puncta Cardinalia ortus, et occasus, sunt illa, in quibus Horizon ab Æquatore secatur, habenturque quasi poli Meridiani; at his breviter traditis, de circulis ex ordine est etiam breviter discurrendum.

131 Primus igitur juxta supra n. 121. traditum ordinem, est *Horizon*, qui est circulus major sphaeram, seu Mundum in duo haemisphaeria, seu duas partes aequales, superiorem, et inferiorem dividens; et est duplex, sensibilis nempe, et rationa-
132 lis. Horizon sensibilis, seu Physicus, est ille circulus, quem unusquisque in vasta aliqua planitie, vel medio mari constitutus visu undique circumacto definit, eoque, veluti commissura quadam, Coelum una cum terra conjungi videtur; Qui Horizon ratione tumoris terrae non solet extendi ultra decem, vel duodecim milliaria undique plus, aut minus, prout persona reperitur in eminentiori, aut imiori situ; unde hic circulus Horizon dicitur, a verbo Graeco *horisomai*, quod latine idem est ac *finio*, sive *termino*, quia, eo mediante, pars Coeli conspicua finitur, seu terminatur, et ab inconspicua dirimitur. Hinc a multis Horizon appellatur *Terminator*, *Finitor*, *et Finiens*; Diciturque *sensibilis*, quia protrahi nequit ultra quod pervenire potest visio unius hominis. Horizon rationalis, sive intelligibilis, aut Astronomicus est ille, qui per terrae centrum transiens, Coelum in duas aequales partes dividit, terminatque dies, ac noctes artificiales; et hic variatur ad variationem situs cujusque personae tam versus Orientem, aut Occidentem, quam Septentrionem, aut Meridiem, siquidem ex duobus punctis *Zenith*, et *Nadir* describi intelligitur; quocirca cum ab uno loco in alium tendimus, Horizontem mutamus, quia *Zenith*, et *Nadir*, qui ei deserviunt ut Poli, mutantur; Diciturque *rationalis*, sive *intelligibilis*, quia sola mente, non sensu attingitur, et *Astronomicus*, quia ab Astronomis consideratur.

133 Meridianus est circulus major, qui per Mundi Polos Arcticum, et Antarcticum, et per *Zenith*, et *Nadir*, sive Polos Horizontis transit, quique Sphaeram in duas partes aequales, Orientalem nempe, et Occidentalem dividit, et dicitur *Meridianus*, seu ut ait Ptolemaeus, *circulus meridiei*, Graece *mesimbrinos*, quia cum Sol ad ipsum pervenit, idest ad medietatem sui cursus inter Orientem, et Occidentem, efficit medium diem omnibus illis, qui sunt sub una medietate hujus circuli, et mediam noctem illis, qui sunt in parte opposita sub alia medietate, quia ex aequo ab Oriente, et Occidente distat, unde puncta veri ortus, et occasus quasi duo ipsius poli merito considerantur.

Æquator, Graece *Isimerinos*, Latine, *Æquidia-* 134
*lis*, seu *Æquinoctialis*, est circulus major sphaeram in duas partes aequales dividens, nempe in Meridionalem, seu Australem, et in Septentrionalem, seu Borealem. Dicitur *Æquidialis*, seu *Æquinoctialis*, vel *Æquator*, quia, cum Sol illum perlustrat, diem nocti aequalem ubique terrarum perpetuo efficit; idque bis in anno contingit, nempe circa diem 21. Martii, et circa diem 23. Sept. tunc quippe Sol in ter duos Mundi polos medium locum occupat, siquidem ejus poli idem sunt cum polis Mundi Arctico, et Antarctico, et idem est utriusque axis; insuper regiones, quae sunt sub hoc circulo, habent perpetuo Æquinoctia, idest diem, et noctem semper aequalem.

Zodiacus est circulus major Zonae ad instar obli- 135
quae sphaeram cingens, quique bifariam oblique secat Æquatorem, et vicissim ab eo scinditur in duas partes aequales, quarum altera ad Septentrionem, et altera ad Austrum declinat. Vocatur *Zodiacus* a Graeco vocabulo *Zodion*, quod latine significat *animal*, quia in ipso duodecim signa notantur, quibus ob quamdam similitudinem, vel proprietatem in suis influxibus quorumdam animalium nomina imposuere vetustiores Astronomi; diciturque a Cicerone, et Latinis *Signifer*, ob supradicta duodecim coelestia signa in ipso notata, quae successive percurrit Sol annuo suo cursu, quaeque ab Ausonio his versibus sunt comprehensa,

> *Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,*
> *Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.*

Signa, quae primo versu continentur, dicuntur 136
Septentrionalia, quia apparent versus Septentrionem, et ad ipsum declinant; quae vero secundo versu, dicuntur Meridionalia, quia apparent versus Meridiem, et ad ipsum declinant. Tria sunt ignea, seu cholerica, ut *Aries*, *Leo*, et *Arcitenens*, seu *Sagittarius*: Tria aerea, seu sanguinea, ut *Gemini*, *Libra*, et *Caper*: Tria aquea, seu Flegmatica, ut *Cancer*, *Scorpius*, *et Pisces*: Tria terrea, et melancholica, nempe, *Taurus*, *Virgo*, et *Aquarius*, seu *Amphora*.

Quodlibet ex his Zodiaci signis continet 30. 137

gradus (gradus autem est pars aliqua determinata Coeli, sicut palmus, et ulna), quia Sol, ut integrum signum pertranseat motu naturali, triginta dies insumit, et totidem sunt gradus, quasi gressus Solis, et quia signa sunt duodecim, gradus erunt 360. in quos non solum Zodiacus, sed et alii omnes circuli majores dividuntur. Rursus quilibet gradus continet 60. *minuta*, seu *prima*: quodlibet minutum 60. *secunda*, et quodlibet *secundum* 60. *tertia*, et sic successive usque ad decem, et progrederetur adhuc ulterius, si necesse esset; sed sistitur ibi, cum id sufficiat, ut ab Astronomis designentur motus coelestes, et eorum velocitas, seu tarditas.

138 Sol igitur percurrit hos 360. gradus quolibet integro anno 365. dierum, horarum 6. minut. 38. secun. 55. ut proinde Sol minut. 59. secund. 8. vel circiter unius gradus sub Zodiaco quotidie motu medio perficiat; dicitur autem notanter *motu medio*, quia quando est Sol in *Apogeo*, idest in majori distantia a terra, peragit aliquid minus, eo quod tunc sua peripheria, seu circumferentia, sit multo major: at quando est in *Perigeo*, idest in minori distantia a terra, peragit aliquid magis, eo quod tunc suus circuitus, seu orbis sit multo minor. Unde advertendum est, quod, quamvis dicta signa Septentrionalia, et Meridionalia dividant Zodiacum per medietatem, nihilominus Sol octo circiter diebus diutius in signis Septentrionalibus, quam in Meridionalibus commoratur, ut apparet ex numero dierum, qui sunt inter unum, et alterum Æquinoctium, quod evenit ratione supradicti Apogei, et Perigei, cum Sol plus temporis insumat, ut a principio *Arietis* per Apogeum perveniat ad principium *Librae*, quam ut a principio *Librae* per *Perigeum* redeat ad principium *Arietis*, ratione majoris portionis suae orbitae in motu, seu accessu ab *Ariete* ad *Libram*, quam in recessu, seu regressu a *Libra* ad *Arietem*.

139 Dicta signa peculiaribus figuris, seu characteribus exprimuntur. *Aries* quidem arietis capite: *Taurus* capite bubulo; *Gemini* duobus gemellis, quorum brachia, et crura conserta sunt: *Cancer* depravato gammaro: *Leo* cauda leonis; *Virgo* rugis vestis muliebris: *Libra* scapo cum examine librae: *Scorpio* cauda scorpionis: *Sagittarius*, seu *Arcitenens* sagitta: *Capricornus* pede capri, fune, ut ajunt, revincto; *Aquarius*, seu *Amphora*, duobus rivulis: *Pisces* duobus piscibus adverso dorso colligatis.

140 Haec duodecim signa dividunt Zodiacum in duodecim partes correspondentes duodecim mensibus anni. Ut autem sciatur quonam die mensis ingrediatur quodlibet signum, observandi sunt sequentes versus.

*Livor, Mente, Latens, Insultat, Honoribus, Horret.*
*Grandia, Gesta, Ferens, Insigni, Laude, Notatis.*

Sunt enim in ipsis duodecim verba repraesentantia duodecim menses, quorum primus erit Martius, cui attribuetur littera initialis verbi *Livor*, idest littera *L*. Inde numerandae erunt per ordinem litterae Alphabeti, et quia reperietur litteram *L*. esse decimam, demi debebunt decem a mense Martio, et remanebunt 21. hinc dicitur, quod 21. Martii Sol ingreditur Arietem, et consimiliter fiet computus in omnibus aliis mensibus.

In Zodiaci medio linea quaedam est ducta, quae 141 *Ecliptica* vocatur, seu *Orbita Solis*. Ecliptica est peripheria circuli in sphaera maximi Æquatorem oblique secantis, sub qua Sol periodico suo motu indesinenter incedit, eique sui corporis centro perpetuo respondet. Dicitur *Ecliptica*, quia in ea fiunt Solis, et Lunae Eclipses; et *Orbita Solis*, seu Solis circulus, quia ipsa repraesentat annuum Solis cursum ab uno Tropico ad alium, et regressum ad idem punctum, cum Sol semper reperiatur in ipsa, ad differentiam aliorum Planetar. qui non semper in ipsa existunt, sed omnes magis, minusve, modo in Boream, modo ad Austrum ab illa declinant.

Eclipsis autem Solis fit, cum Sol reperitur in 142 conjunctione cum Luna, quia tunc Luna inter nos, et Solem directe posita, impedit, ne Solis lumen ad nos descendat, eamque terrae partem, quam incolimus, suo fulgore illuminet: Sol enim Eclipsim non patitur, nisi in Noviluniis, cum scilicet Luna illi conjungitur, mediumque tenet locum inter terram, et ipsum Solem; sicque Solis Eclipsis solum tandiu durat, quoad Luna ortum versus a Sole digrediatur, ipsumque, utpote tardiorem, ad
tergum relinquat. Eclipsis Solis nunquam est uni- 143
versalis, seu totalis, quia cum Luna minori polleat Diametro, quam Sol, globusque terraqueus totum solarem discum, seu peripheriam, aut circumferentiam operire non potest, quin adhuc, non obstante Cono umbroso ipsius Lunae, ad aliquam telluris partem suum lumen diffundat.

Eclipsis Lunae fit, cum est in oppositione cum 144 Sole, quia tunc, cum terra reperiatur directe interposita inter Lunam, et Solem, opacum illud telluris corpus, inter utrumque luminare interjectum impedit, quominus Luna a Sole consuetum lumen recipiat; Luna enim Eclipsim non patitur, nisi in Pleniluaio, cum scilicet Soli ex Diametro opposita est, itaut umbra terrestris Solis illuminationem ipsi praepediat; sicque Lunae Eclipsis tamdiu durat, donec Luna a directa cum Sole oppositione sese expediat, adeoque ex umbra terre-
stri erumpat. Eclipsis Lunae potest esse nniversa- 145
lis, seu totalis; quia Luna a globi terraquei magnitudine superatur; sicque Diametrum sectionis Coni umbrosi Diametrum Lunae plurimum excedit, unde non solum potest ipsam integre, et totaliter operire, sed etiam aliquo tempore, per duas v. gr. horas, et etiam amplius, intra se delitescentem retinere.

Coluri sunt duo circuli inter majores postremi, 146 qui per Mundi polos transeuntes ad rectos angulos sese mutuo in illis bifariam dividunt, atque sphae-

ram in quatuor partes aequales dividunt ad denotandas quatuor anni tempestates. Dicti sunt Coluri a Graeco vocabulo *Coluros*, quod latine idem importat ac *mutili* et *imperfecti*, non quod Coluri revera mutili sint, aut imperfecti, sed quia supra Horizontem obliquum nunquam nobis toti appareant, ut Æquator, et Zodiacus, sed quaedam illorum pars infra Horizontem existens nobis perpetuo occultetur.

147 Ex his autem unus vocatur *Colurus Solstitiorum*, quia per Polos Mundi, et puncta Solstitialia transit, idest in primo gradu *Cancri*, ubi fit Solstitium aestatis, quod accidit circa diem 22. Julii: et in primo gradu *Capricorni*, ubi fit Solstitium hyemis, quod accidit circa diem 22. Decembris: unde Colurus Solstitiorum signat puncta illa, ad quae perventus Sol regreditur versus Aequatorem; Alter autem nuncupatur *Colurus aequinoctiorum*, quia transit per dictos Mundi polos, et puncta aequinoctialia, idest in primo gradu *Arietis*, ubi fit aequinoctium Veris, quod accidit circa diem 21. Martii, et in primo gradu *Librae*, ubi fit aequinoctium autumni, quod accidit circa diem 23. Septembris: secundum vulgares hos versus.

Haec duo Solstitium faciunt, Cancer, et Capricornus,
Sed noctes aequant Aries, et Libra diebus.

148 A dictis igitur Coluris secatur Zodiacus in quatuor Cardinales partes, quae denotant quatuor anni tempestates, nempe *Ver*, quod incipit ab initio *Arietis*, *Æstatem*, quae incipit ab initio *Cancri*, *Autumnum*, qui incipit ab initio *Librae*, et *Hyemem*, qui incipit ab initio *Capricorni:* quaelibet anni tempestas comprehendit tria signa; *Ver* nimirum comprehendit Arietem, Taurum, et Geminos; *Æstas* Cancrum, Leonem, Virginem; *Autumnus* Libram, Scorpionem, et Sagittarium; *Hyems* Capricornum, Aquarium, et Pisces.

149 Minores circuli, qui sphaeram in duas partes inaequales dividunt sunt ambo *Tropici*, nempe Tropicus Cancri, et Tropicus Capricorni: et ambo

150 *Polares*, nempe Arcticus, et Antarcticus. Tropici dicti sunt a Verbo Graeco *Tropos*, quod latine *conversionem*, seu *reversionem* significat, quia Sol cum ad hujusmodi circulos pervenit, non amplius ad Polos accedit, sed ad Æquatorem iterum revertitur. Tropicus versus Septentrionem vocatur *Tropicus Cancri*, quia ibi incipit Signum Cancri, estque hic circulus Æquatori Parallelus transiens per punctum, seu primum gradum Cancri: Tropicus autem versus meridiem vocatur *Tropicus Capricorni*, quia ibi incipit signum Capricorni, estque iste circulus Æquatori parallelus per punctum, seu primum gradum Capricorni ductus; Tanta est utriusque distantia ab Æquatore, quanta est maxima Solis ab illo declinatio, nempe grad. 23. cum semisse, seu cum 30. minutis.

151 Circuli Polares sunt duo circuli in sphaera minores, immo omnium minimi, a Polis Eclipticae diurna Coeli revolutione circa Polos Mundi descripti; Dicuntur *Polares*, quia sunt circa Mundi Polos, seu quia describuntur a Zodiaci Polis. Unus vocatur circulus Polaris Arcticus, quia est versus Polum Arcticum, et alter appellatur circulus Polaris Antarcticus, quia est versus Polum Antarcticum; et tanta est otriusque distantia a suo Polo respective, quanta est Polorum Eclipsis a Polis Mundi declinatio, nempe grad. 23. cum semisse, seu cum 30. minutis; ac ipsi simul cum Tropicis, et Æquatore vulgo circuli Paralleli appellantur, eo quod aequaliter a se mutuo in singulis suis punctis recedant.

Advertendum hic est, quod habitantes sub istis Polaribus circulis in aestate, dum sunt 23. horae, vident Solem se inclinantem usque ad Horizontem, et statim iterum se elevantem; In hyeme e contra vix eis apparet, quod statim ab eis evanescit, absque eo quod integre supra ascendat. Secundum quod postea unus locus recedit, seu distat ab istis circulis versus Polos, mojorem habent inaequalitatem, quoniam reperiuntur dies, qui conficiunt hebdomadas, alii, qui constituunt menses, et alii, qui sex integros menses componunt, itaut unus solus dies, et una sola nox integrum annum perficiant. 152

Dicti quatuor circuli minores, idest duo Tropici, et duo Polares dividunt Mundum in quinque partes, seu Zonas, quae tamquam falciae illum undique cingunt. Zona igitur est spatium in superficie globi terraquei acceptum, ac peripheriis circulorum sphaerae comprehensum; quo, veluti quadam fascia, globus ipse perfecte cingitur: ipsae quinque Zonae denominantur a diversa constitutione regionum, una *Torrida*, duae *Temperatae*, et duae *Frigidae*. 153

Zona Torrida est illud terrae, seu Mundi spatium in medio duorum Tropicorum Cancri, et Capricorni interclusum; et dicitur *Torrida*, idest adusta, propter nimium calorem Solis ibi decurrentis, cum sit exposita directis radiis ipsius Solis ad perpendiculum illi imminentis. Haec comprehendit 47. gradus latitudinis; unde sub ipsa habentur haec loca, nempe Cambaja, India, Insulae Oceani Indici, Java, Ceilanum, Peruvia, Mexicana Hispania, magna pars Oceani Atlantici, Insula S. Helenae, Brasilia, Nova Guinaea, et aliae plures Provinciae. 154

Zonae Temperatae inter unum Tropicum, et circulum polarem sibi proximum jacent; Dicuntur *Temperatae* a temperie caloris, et frigoris ibi vigente, quia cum Sol non perveniat illuc cocentibus radiis directis, adest ibi temperatus aer: Duae sunt, quarum *una Temperata Borealis*, seu *Septentrionalis*, et altera *Temperata Australis*, seu *Meridionalis* nuncupatur. Temperata Borealis est illud Terrae, seu Mundi spatium comprehensum inter Tropicum Cancri, et circulum Polarem Arcticum; Temperata Australis est illud terrae, seu Mun- 155

di spatium contentum inter Tropicum Capricorni, et circulum Polarem Antarcticum; Hae feliciores sunt aliis, magisque habitabiles, praesertim nostra Borealis, seu Australis, quia alia fere tota in aqua consistit: Utraque comprehendit 43. gradus latitudinis: in Zona temperata Boreali continetur fere tota Europa, maxima pars Asiae, et Americae Septentrionalis, ac Oceani Atlantici, et Pacifici: In temperata vero Australi jacet pars Africae, Monomotapa, Promontorium bonae spei, Portio terrae Magellanicae, Brasiliae, et Chili, Fretum magellanicum, et magna portio Oceani Atlantici, Indici, et Pacifici.

156 Zonae frigidae sunt inter Polos, et circulos Arcticum, et Antarcticum; Dicuntur *Frigidae* ob intensissimum frigus ibi vigens, eo quia ipsae sint prae aliis remotiores a via Solis, cujus radii, utpote sic remoti, non habent sufficientem virtutem temperandi maximum illius aeris rigorem. Etiam ipsae duae sunt, una *Septentrionalis*, seu *Borealis*, et alia *Meridionalis*, seu *Australis*. Frigida Septentrionalis est illud terrae, seu Mundi spatium inter circulum Arcticum, et Polum item Arcticum comprehensum: Meridionalis vero est illud terrae, seu Mundi spatium inter circulum Antarcticum, et Polum item Antarcticum contentum: utriusque latitudo tanta est, quanta circulorum Polarium a suis Polis respective declinatio, nempe graduum 23. cum semisse, seu cum 30. minutis. Sub circulis Polaribus, ubi incipiunt Zonae frigidae, longi dies aestatis sunt 24. horarum; Sol vix pervenit supra Horizontem, quod iterum se elevat, et in hyeme e contra vix ipsis apparet, quod integre egrediatur. Progrediendo postea versus Polos, inveniuntur dies longi ut hebdomadae, inde ut menses, et tandem ut integri sex menses simul, itaut adsint, qui non computant, nisi unum diem, et unam noctem in toto anno, maxime si velimus sumere diem pro eo tempore, quo Sol est supra Horizontem, quia tunc verum erit, quod sub Polis sex continuis mensibus adest dies, sexque aliis continuis adest nox. Alias, si velimus vocare diem totum illud tempus, quo aliquo modo illuminamur a Sole, debebimus asserere, quod ibi nunquam est nox, quia, licet non videatur Sol, videntur tamen albores, quando a redundantibus vaporibus non suffocantur; sicque posset hoc modo dici, quod sit ibi perpetuus dies, quia nunquam se declinando Sol sub ipsorum Horizonte plus 23. graduum cum semisse. seu cum 30. minutis, quae est sua major declinatio, creditur posse transmittere suam lucem, producendo in hyeme perpetuum crepusculum. Advertendum tamen est, quod tenendo illum diem sic longum usque ad sex menses, umbra meridiana, quae quibuscumque 24. horis redit ad suum locum, inservit ibi habitantibus pro computando tempore, illud ita distinguendo, ut possint se conformari cum Ecclesia ad sciendum, quando occurrant Vigiliae, et Festivitates pro eorum observantia, ne ab ipsa credantur exempti. Zona frigida Septentrionalis continet dimidiam Irlandiam, partem Norvegiae, et Lapiae, Finmarchiae, et Samojedae, Novam Zemblam, Groelandiam, Spitzbergam, ac partem incognitam Americae Septentrionalis; Loca autem comprehensa a Zona frigida Australi, sunt adhuc plane incognita, ut ex mappis Geographicis constat.

Discussis sphaerae circulis, de ejus divisione 157
aliqualis venit tradenda notitia. Ex diversa igitur habitudine Æquatoris ad Horizontem dividitur sphaera in Rectam, Obliquam, et Parallelam. Sphae- 158
ra recta ea est, cujus Horizon per Æquatoris, seu mundi Polos Arcticum, et Antarcticum transit, atque ideo Æquatorem ipsum, omnesque circulos illis Parallelos bifariam, et ad rectos angulos dividit. Sphaera obliqua ea est, in qua Horizon oblique, 159
sive ad angulos inaequales Æquatorem, omnesque circulos, qui sunt illi Paralleli, dividit, idque ex eo, quod per Æquatoris, mundique Polos non transeat, sed eorum alterum supra se perpetuo conspicuum, alterum infra se perpetuo latentem detineat. Sphaera Parallela est illa, in qua Hori- 160
zon rationalis cum Æquatore congruit, ita ut utriusque circuli iidem Poli sint, ac proinde *Zenith*, et *Nadir* loci a Mundi Polis Arctico, et Antarctico minime distinguantur, et circuli Paralleli Æquatori, Paralleli quoque sint Horizonti.

Ex his clare habetur, quod duo sola sunt in ter- 161
ra puncta, quae possunt habere sphaeram Parallelam, idest sub duobus Polis, Arctico, et Antarctico; et una sola est linea, quae habet sphaeram rectam, idest sub Æquatore: Totum autem residuum est in sphaera obliqua.

Habitantes in sphaera recta habent perpetuo 162
aequinoctia, idest dies, et noctes semper aequales: Habent in anno octo tempestates, nempe bis aestatem, et bis hyemem: bis ver, et bis autumnum; Quamvis tamen istae octo non sint ita differentes, uti nostrae quatuor, quia Sol non ita longe recedit ab ipsis, sicuti recedit a nobis.

Habitantes in sphaera obliqua habent aequino- 163
ctia bis solum in anno, et dies, ac noctes semper inaequales: vident aliqua sydera perpetuo supra Horizontem, uti sunt quoad nos illa versus Polum Arcticum: suntque alia aliis perpetuo latentia sub Horizonte, uti sunt illa versus Polum Antarcticum, in majori, vel minori numero, prout sphaera est magis, vel minus obliqua.

Habitantes in sphaera Parallela non habent nec 164
aequinoctia, nec solstitia, quia unicum habent diem, et unicam noctem in toto anno, juxta dicta supra n. 152. et 156. Vident perpetuo sydera aliqua supra Horizontem; et plurima alia infra Horizontem perpetuo illis delitescunt.

Tradita quadam notitia de iis, quae spectant ad 165
mundum in communi, nunc breviter venit tradenda etiam aliqualis cognitio de iis, quae spectant ad mundum coelestem, nempe de Coelis, et Astris, cum sint principaliores, et nobiliores partes mundi. Coelum igitur in veriori Etymologia originem

ducit ab hoc verbo Graeco *Coelo*, quod idem significat, ac latine verbum hoc *sculpo*, eo quod Coelum ob syderum varietatem, quibus ornatur, caelatum, sive sculptum appareat, unde *Ecclesiastici cap.* 43. *v.* 10. dicitur; *Species Coeli gloria Stellarum*: quamvis aliqui nomen Coeli deducant a *celando*, eo quod Coelum cooperiat, et abscondat ab oculis nostris, quae continet.

166 In Sacra Scriptura nomen Coeli varie usurpatur. Interdum usurpatur ad significandam aeris regionem, sic *Psal.* 8. *v.* 9. ibi: *Volucres Coeli*, *et Psalm.* 49. *v.* 11. ibi: *Volatilia Coeli*. *et Psalm.* 146. *n.* 9. ibi: *Qui operit Coelum nubibus*, et alibi pluries consimiliter: Aliquando pro statu Ecclesiae militantis, *Matthei cap.* 13. *v.* 24. ibi: *Simile factum est regnum Coelorum homini, qui seminavit bonum semen, et v.* 31. ibi: *Simile est regnum Coelorum grano sinapis*, *et v.* 32. ibi: *Simile est regnum Coelorum fermento, et n.* 44. ibi: *Simile est regnum Coelorum thesauro abscondito*, *et v.* 45. ibi: *Simile est regnum Coelorum homini negotiatori, et v.* 47. ibi: *Simile est regnum Coelorum sagenae missae in mari*, et saepe alibi pariformiter: Unde Sanctus Gregorius Papa *Homil.* 12. *in Evangel.* expresse dicit: *Saepe in sacro eloquio regnum Coelorum praesentis temporis Ecclesia dicitur.* Multoties autem usurpatur pro solo Coelo Empyreo, prout est sedes, et merces Beatorum, quod per antonomasiam denominatur simpliciter Coelum; sic *Matthaei cap.* 5. *v.* 3. *et* 10. ibi: *Ipsorum est regnum Coelorum, et v.* 12. ibi: *Merces vestra copiosa est in Coelis*, *et cap.* 6. *v.* 20. ibi: *Thesaurizate vobis thesauros in Coelo*, *et cap.* 18. *v.* 3. ibi: *Non intrabitis in regnum Coelorum*, *et v.* 10. ibi: *In Coelis semper vident faciem Patris mei, qui in Coelis est*, et alibi passim similiter. Proprie vero, et ad institutum nostrum, sub nomine Coeli intelliguntur omnes orbes coelestes, vel potius quidquid corporum inclusive existit supra regionem Lunae; sicut enim corpora inferiora, quae sub Luna existunt, dicuntur *Mundus elementaris*, et ob hoc dicuntur *sublunaria*, sic omnia corpora, quae sunt supra Coelum Lunae vocantur cum ipso simpliciter *Coelum*, unde *Gen. c.* 1. *v.* 1. dicitur *In principio creavit Deus Coelum*, *et Terram*; *et ibidem v.* 8. *vocavitque Deus firmamentum Coelum*, *et v.* 10. *et vocavit Deus*

167 *aridam terram.* Unde Coelum sic captum, *est corpus simplex per se incorruptibile elementa involvens sua magnitudine, syderaque intra se, ut locus ipsorum naturalis, complectens.*

168 Coelum, sicut et Mundus, quoad substantiam durabunt in aeternum, licet quoad accidentalia sint immutanda: sic August. *lib* 20. *de Civitate Dei cap.* 14. S. Gregorius *lib.* 27. *Moral. cap.* 1. et alii Sancti Patres, et doctores passim, conformiter ad Sacram Scripturam, *Psalm.* 148. *v.* 5. *et* 6. ubi habetur; *Ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit*, *et creata sunt*; *statuit ea in aeternum*, *et in saeculum saeculi, praeceptum posuit, et non praeteribit. Et Ecclesiastes cap.* 1. *v.* 8. praecise dicitur: *Terra autem in aeternum stat, et ibidem cap.* 3. *v.* 14. *Didici, quod omnia opera, quae fecit Deus, perseverant in perpetuum.* Quod autem debeant immutari quoad accidentalia, habetur ex eadem S. Scriptura, *secunda Petri cap.* 3. *v.* 10. ibi: *Adveniet autem Dies Domini ut fur, in quo Coeli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem, et quae in ipsa sunt opera, exurentur;* et consimilibus.

Nec valet objicere, quod Coelum, Terra, et Mundus nedum quoad accidentalia, sed etiam quoad substantialia totaliter destruentur, ut habetur *Isaiae c.* 55. *v.* 17. ibi: *Ecce enim ego creo Coelos novos, et Terram novam:* et Apocalyps. *cap.* 21. *v.* 1. ibi: *et vidi Coelum novum, et terram novam. Primum enim Coelum, et prima terra abiit: et mare jam non est: et Matth. c.* 25. *n.* 35. *ac Marci cap.* 31. *n.* 13. ibi: *Coelum*, *et terra transibunt.* 169

Non valet, inquam, quia illud Isaiae sic est intelligendum, nempe *creo Coelos novos, et Terram novam*, idest novum Mundum, puta Metaphoricum, nempe Eccles. Christi, quae multo amplior, ornatior, et augustior est Synagoga, et est quasi novus Mundus, ut passim explicant Sancti Patres, ac clare deducitur ex numero immediate sequenti ipsius Isaiae, nempe *c.* 65. *v.* 18. ubi sic sequitur *quia ecce ego creo Jerusalem*, idest Ecclesiam Christi *exultationem*, idest exultantem, et *populum eius gaudium*, idest gaudentem. Illud vero Apocalyps. *vidi Coelum novum*, *et Terram novam*, accipiendum non est quoad substantiam, sed solum quoad accidentia, qualitates, et ornatum: sic *primum Coelum*, seu quod fuit prius quoad motum suum, quoad Eclipses, quoad influentias, jam *abiit*, idest cessavit, ut et *prima*, quae nunc est *Terra*, quoad generationem, et corruptionem, et omnem aliam alterationem, et *Mare* simili modo *jam non est*, quale fuit vetus illud elementum, turbidum, crassum, mixtum, procellosum, fluctibus horridum, et hujusmodi, sed erit deinceps plane quietum, tranquillum, serenum, purum, subtile, pellucidum, et instar crystalli resplendens, ut communiter intelligunt Sacri Interpretes. Sic illud Matthaei, et Marci, *Coelum, et Terra transibunt*, intelligendum est de mutatione, renovatione, et transitu accidentali, aut morali, non de Physica, et substantiali totali; idest non debet intelligi, quod Coelum, et terra debeant transire quantum ad entitatem substantialem; bene vero quo ad qualitates nobiliores, quas Coelum, astra, et elementa accipient post ultimum diem judicii; sunt enim post diem Judicii, tantopere perficienda, ut jure dici possint Coelum novum, et Terra nova, juxta illud *Isaiae cap.* 30. *v.* 26. Ibi: *Et erit lux Lunae sicut lux Solis*, *et lux Solis erit septempliciter sicut lux septem dierum*, idest intensa, quanta est lux septem dierum, seu septempliciter major, quam nunc est: idque, ut post diem judicii Divina Majestas per clariorem totius Machinae coelestis, et u- 170

triusque Hemisphaeri illuminationem, in aeternum magis resplendeat.

171 Circa coelorum numerum, variae fuerunt opiniones. Aliqui enim antiqui solo sensu ducti, sine speculatione respicientes Solem, Lunam, et Stellas omnes in uno solo Coelo, unicum Coelum admittebant. Alii octo esse volebant, septem pro septem Planetis, et octavum pro stellis fixis. Alii nonum Coelum addiderunt pro primo Mobili, cui fuit assignatus motus, qui prius supponebatur octavae sphaerae. Plurimi autem volunt undecim esse Coelos, decem scilicet mobiles, et unum immobile, istud nempe Empyreum; illi vero primum Mobile, Crystallinum, Firmamentum, et postea septem Planetarum orbes, quos vocant Coelum Saturni, Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, et Lunae. Communior autem, probabilior, et Sacrae Scripturae conformior sententia docet Coelos esse tantum tres: Primum, seu infimum Coelum est aereum, et complectitur tantum illud spatium, quod Lunae subjectum est: secundum, seu medium Coelum est sydereum, et constat undecim orbibus coelestibus: tertium, seu supremum est Coelum Empyreum, ubi sedes, et Paradisus est Beatorum: sic S. Damascenus *lib.* 2. *de Fide cap.* 6. Teophylactus, Pomerius, a Lapide, et alii citati, ec secuti a Doctissimo Tirino in 2. *Epistola S. Pauli ad Corinth. cap.* 12. v. 2. et piurimi alii conformius Sacrae Scripturae *in citat. Epistola cap.* 12. v. 2. ubi S. Paulus fatetur, se raptum fuisse usque ad tertium Coelum, ibi: *Scio . . . . . raptum hujusmodi usque ad tertium Coelum*, idest usque ad supremum Coelum, quod est Empyreum, seu Paradisus, ut ipsemet indicat *ibid.* v. 4. dicens: *Quoniam raptus est in Paradisum ; et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui.*

172 Astrum, seu sydus, aut Stella, est corpus simplex solidum, ac lucidum, per se circulariter mo-
173 bile. Astra, seu sydera, quae sunt nobiliores partes Coelorum, et praecipua mundi ornamenta, alia sunt fixa, et alia errantia, seu erratica; Fixa vocantur Stellae, et errantia, seu erratica appellan-
174 tur Planetae. Stellae vocantur *fixae*, non quia sint stabiles, sed quia in suo motu eosdem semper conservant aspectus, eamdemque semper distantiam, et ordinem inter se servant; Planetae vero appellantur *errantes*, *seu erratici*, quia varie discursitant per signa coelestia; nec ullam observant constantem dispositionem inter se, aut cum stellis fixis, sed variis cursibus, nunc illis, nunc istis se adjungunt, modo accedentes, et modo recedentes huc, illucque discurrentes.

175 Planetae a fixis Stellis tripliciter distinguuntur ac discernuntur: Primo, quia Planetae sunt nobis viciniores, unde insigniter grandescunt, cum oculi telescopio muniti ipsos intuentur; Stellae vero fixae sunt a nobis remotiores, adeoque perexiguae nobis videntur prae maxima ipsarum a nobis distantia. Secundo, quia Stellae fixae lucem tremulam, ac scintillantem vibrant, et effundunt, Planetae vero quietam, et uniformem perpetuo edunt. Tertio, quia Stellae fixae, ut dictum fuit, eamdem semper inter se distantiam, ordinem, ac situm servant, planetae vero situm, ordinem, et dispositionem semper variant, et in hoc praecipue distinguuntur.

Stellarum fixarum multitudo, quamvis tanta sit, 176
ut Jure dicat S. August. *lib.* 18. *de Civitate Dei cap.* 23. *Scripturarum auctoritatem contemni ab eo, qui existimat se Stellarum numeram comprehensisse ;* Deus enim dixit Abrahamo *Genes. cap.* 15. v. 5. *suspice Coelum, et numera stellas, si potes;* Rursusque *cap.* 22. v. 19. *Benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum, sicut stellas Coeli, et velut arenam, quae est in littore maris.* Attamen aliqui ex Astrologis, et Mathematicis cum Hipparcho mille, et 22. Stellas constituunt, quibus deinde quatuor addit Ptolemaeus. Alii cum Thicone, et Keplero mille 163. numerant: Alii cum Ricciolo, et Grimaldo mille 468. Alii cum Bayero 1625. Alii cum Bursthio 1662. Alii cum Hevelio 1888. ac tandem alii cum Flamstedio usque ad 3000. earum numerum auxerunt. Hae autem omnes, ut facilius distinguerentur, atque ab omnibus dignosci possent, in varias constellationes diversis figuris, seu signis expressas, distributae fuerunt; ut in globis videri potest: Istae constellationes a Ptolemaeo, aliisque veteribus Astronomis ad 48. erant determinatae, a recentioribus autem additione aliarum 18. ad 66. sunt adauctae.

Dictae stellae fixae distinguuntur ab Astrolo- 177
gis, et Astronomis in sex classes diversae magnitudinis: quindecim tantum dicunt esse illas primae Classis, seu magnitudinis primae, centies septies, et adhuc plus excedentes magnitudinem istius Terrae: Quadraginta quinque volunt esse illas secundae Classis, seu secundae magnitudinis, Terrae magnitudinem nonagies, et adhuc plus superantes; Ducentas, et octo illas tertiae Classis, seu tertiae magnitudinis, septuagies bis, et adhuc plus terrae magnitudinem excedentes; Quadringenta septnaginta quatuor illas quartae Classis, seu quartae magnitudinis, quinquagies quater, et adhuc plus magnitudinem terrae superantes: Ducentas septemdecim quintae Classis, seu quintae magnitudinis, terram in magnitudine tricies sexies, et adhuc plus vincentes; Quadraginta novem illas sextae Classis, seu sextae magnitudinis, decies octies, et adhuc plus terrae magnitudinem excedentes. His sex stellarum fixarum classibus, post in- 178
ventionem Telescopiorum Galilaei, adinventa est septima quarumdam aliarum Stellarum exiguarum, et nebulosarum, quae inter alias sunt illae *Viae lacteas*, seu circuli Lactei, aut Galaxiae sic densae, ac spissae, quod nudis oculis Coelum in illa parte velut alba fascia devinctum ostendant. Haec *Via lactea* nomen desumpsit a fabula, quod Juno eam suo lacte madefecisset, cum retraxit mamillam ab ore Herculis, quem ei supposuerat Jupiter: Hanc Lacteam viam Aristoteles inter Meteo-

ra habuit, et vulgus illam denominat iter, seu viam S. Jacobi Galitiae.

179 Planetae, seu sydera errantia, aut erratica, sunt tantum septem, nempe Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Jupiter, et Saturnus; His planetis majoribus minores quidam alii adjunguntur ad instar satellitum, sed qui telescopio dumtaxat conspici possunt; Quatuor autem gyrant circa Jovem, qui ipsum perpetuo comitantes, ob id vocantur ab Astronomis Jovis asseclae, comites, laterones, et aulici, quia continuo gradiuntur cum illo, non quidem omnes aequali circuitu, sed alii viciniore, et alii paulo remotiore. Totidem etiam gyrant circa Saturnum; et forte suos asseclas, seu comites habent alii Planetae adhuc nobis ignotos. Jovis satellites, seu quatuor exiguas Stellulas Jovem comitantes detexit primus omnium Galilaeus anno 1610. easque in honorem Serenissimae Mediceae Familiae, cui devinctissimus erat, *Medicea Sydera* nuncupavit; Primumque *Catharinam*, secundum *Mariam*, tertium *Cosmum majorem*, et quartum *Cosmum minorem*, appellavit.

180 Ex dictis septem Planetis aliqui sunt terra majores, et alii minores. Luna est terra minor triginta novem vicibus: Mercurius Planetarum minimus est minor terra ducentis novemdecim vicibus: Venus est terra minor septuaginta tribus vicibus: Sol autem omnium Planetarum major, sicut et Stellarum fixarum, est major terra centum sexaginta sex vicibus. Mars est terra major una vice cum dimidia: Jupiter est major terra nonaginta quinque vicibus: Saturnus denique est terra major nonaginta et una vice; Terrae vero ambitus secundum certiorem, et receptiorem opinionem est 21. millia, et 600. milliariorum Italicorum, juxta dicta supra n. 112. ubi allatae sunt aliae aliorum opiniones de magnitudine ambitus, seu circuitus terrae; sicuti et aliae sunt ab allatis opiniones de magnitudine Planetarum, et Stellarum fixarum. Unde advertendum est, quod dictae Astronomorum supputationes debent haberi, non ut mensurae, sed ut aestimationes conjectantis animi, ut inquit Plinius *lib.* 3. Et quod in his mensuris aliquando

181 excedit, et aliquando deficit aliquid. Variarum autem mensurarum, et supputationum ratio sequentibus versibus breviter indicatur:

*Quatuor ex granis digitus componitur unus,*
*Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus.*
*Quinque pedes passum faciunt, passus quoque centum*
*Viginti quinque stadium dant: sed milliare*
*Octo dabunt stadia; duplicatum dat tibi Leuca*

182 Quantum ad motum Stellarum fixarum, et Planetarum, notandum est, quod omnia sydera motu communi moventur supra Polos primi Mobilis spatio 24. horarum; At vero, praeter istum motum communem, habent suum specialem motum, quo diverso, breviori, longiori temporis spatio, suam complent circulationem: Luna enim suam circulationem perficit singulis mensibus, seu intra 27. dies, et dimidium circiter; Sol, Venus, et Mercurius in uno anno: Mars in duobus annis: Jupiter in duodecim annis; Saturnus in triginta annis, et Stellae fixae in triginta sex mille annis, secundum Ptolemaeum, aut in quadraginta novem mille annis, secundum recentiores, et hanc circulationem Plato vocabat *magnum annum*.

Ut dignoscantur Planetae a Planetis, notandum 183 est, quod post Solem, et Lunam, qui ab omnibus sine telescopio cognoscuntur, Venus quoad apparentiam est major, sic candida, et clara, ut videatur parvus Sol, quoniam cum sit illi vicinior, fortiores, ac majores recipit reflexus, unde ad ejus lucem corpora saepe etiam noctu umbram efficiunt, et etiam diu aliquando videtur, signanter quando magis distat a Sole; Cum apparet mane, *Phosphorus*, aut *Lucifer*, cum autem vespere, dicitur *Hesperus*. Jupiter est fere ejusdem magnitudinis quoad apparentiam ac Venus, sed non sic resplendens; et de facili distinguitur a Venere, quia haec nunquam recedit a Sole plusquam 48. gradibus, Jupiter vero ad 180. Mars apparet, ut ignitum ferrum, differens a Jove, et Venere, ratione suae exiguitatis, rubicunditatis, et obscuritatis. Saturnus differt a Marte, quia multo plus altius apparet, estque coloris plumbei, pallidi, hypocondriaci. Mercurius est observatu difficilior ratione suae instabilitatis, et quia gyrat semper circa Solem, a quo saepius operitur. Cum est in sua majori distantia, quae est 28. graduum, apparet valde luminosus, sed multo exiguus.

Advertendum tamen hic est, quod ea, quae di- 184 ximus de numero, magnitudine, et motu Stellarum, ac Planetarum, deque diversitate Coelorum, et ambitu Terrae, solum conjecturaliter sunt habenda, et non certitudinaliter credenda: Solus enim Deus, *qui creavit Coelum, et Terram Gen. c.* 1. *vers.* 1. *qui praecipit Soli, et non oritur, et Stellas claudit, quasi sub signaculo; qui extendit Coelos solus, Job cap.* 9. *v.* 7. *et* 8. Qui *numerat multitudinem Stellarum, et omnibus eis nomina vocat, Ps.* 157. *v.* 4. *et omnia in numero, pondere, et mensura disposuit, Sap. c.* 11. *v.* 21. horum omnium nobis *absconditorum est cognitor, Daniel. cap.* 13. *v.* 42. Unde ipsemet arguit Job audentem ista attingere: *Respondens autem Dominus Job de turbine dixit; Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? Job cap.* 38. *v.* 1. *et* 2. *Numquid nosti ordinem Coeli, et pones rationem ejus in terra? ibid. v.* 33. *Quis enarrabit Coelorum rationem? ibid. v.* 33.

Hinc, ne et nos cum Astrologis, et Astronomis 185 tot Coelos mendaciis repleamus, verum Coelum Empyreum, unicam Beatorum Sedem, ac Paradisum studeamus in veritate bonorum operum animabus nostris replere: Illuc igitur dumtaxat oculos mentis nostrae dirigamus, juxta id, quod piis-

sima Machabaeorum Mater ultimo suo nato sanctissime suadebat: *Peto nate, ut aspicias ad Coelum*, 2. *Machab. c.* 7. *v.* 28. Non enim alia de causa Deus erectam faciem nobis concessit, quam ut oculos in Coelum perpetuo defixos habeamus: ut cognovit Ipsemet Gentilis Ovid. *l.* 2. *Metamorph.* ibi:

*Os homini sublime dedit, Coelumque tueri*
*Jussit, et erectos ad sydera tollere vultus.*

186 Satagamus unice veras, perpetuasque Coeli felicitates inquirere, et falsas, ac fugaces, miserasque Mundi vanitates contemnere, juxta celebre Canticum mei vulgo Beati Jacoponi Tudertini in Annalibus Nostris Wadinganis *tom.* 6. *an.* 1307. *n.* 12. *fol.* 79. *et* 80. ultimae Romanae impressionis Typis Rochi Bernabò, ibi.

Cur Mundus militat sub vana gloria,
Cujus prosperitas est transitoria?
Tam cito labitur ejus praesentia,
Quam Vasa figuli, quae sunt fragilia.
Plus crede litteris scriptis in glacie
Quam Mundi fragilis vanae fallaciae,
Fallax in praemiis virtutis specie,
Qui nunquam habuit tempus fiduciae.
Credendum magis viris fallacibus,
Quam Mundi miseris prosperitatibus,
Falsis insaniis, et vanitatibus,
Falsisque studiis, et voluptatibus.
Dic, ubi Salomon olim tam nobilis?
Vel ubi Samson Dux invincibilis?
Vel pulcher Absalon multum mirabilis?
Vel dulcis Jonatas multum amabilis?
Quo Caesar abiit celsus Imperio?
Vel dives Epulo totus in prandio?
Dic ubi Tullius clarus eloquio?
Vel Aristeteles plenus ingenio?
Tot clari Proceres, tot rerum Copia,
Tot Mundi Principes, tanta Potentia,
Tot ora Praesulum, tot Mundi fortia
In ictu oculi clauduntur omnia.
Quam breve festum haec Mundi gloria,
Ut umbra hominis sunt ejus gaudia,
Quae semper subtrahunt aeterna praemia,
Et ducunt Hominem ad dura devia.
Oh esca vermium, oh massa pulveris,
Oh nox, ho vanitas, cur sic extolleris?
Ignoras penitus, utrum cras vixeris:
Fac bonum omnibus, quamdiu poteris.
Haec carnis gloria, quae magni penditur,
Sacris in Literis flos faeni dicitur,
Vel leve folium, quod vento rapitur;
Sic vita Hominis hac vita tollitur.
Nil tuum dixeris, quod potes perdere,
Quod Mundus tribuit, intendas rapere;
Superna cogita, Cor sit in aethere;
Felix, qui potuit Mundum contemnere.

Hinc juvat etiam afferre, quae refert ad contemptum Mundi mos alter vulgo Beatus Bernardinus deBustis in *secunda parte Rosarii serm.* 27. *in fine.* Legitur de Alexandro Magno, quod cum mortuus esset, venerunt septem Philosophi ad palatium ejus, et unus illorum dixit: O Alexander; heri dominabaris toti mundo, et hodie mors dominatur tui. Secundus dixit: O Alexander; heri non sufficiebat tibi totus mundus: hodie sufficiunt tibi duae ulnae. Tertius dixit: O Alexander; heri habebas comitivam dominorum, regum, principum, et ducum, ac famulorum; et hodie solus jaces in sepulcro. Quartus dixit: O Alexander; heri te omnes timebant: hodie te nullus mortuum timet. Quintus dixit: O Alexander; heri vocem tuam omnes libenter audiebant: hodie morte devictus jaces in sepulcro, et non vales loqui. Sextus dixit: O Alexander; heri tot regna habebas in tuam potestatem, hodie tenet te mors in suo dominio; herique eras pulcher, et decorus, hodie vero es turpis, et horribilis ad videndum. Septimus dixit: O Alexander; heri comedebas tot cibaria delicata, hodie factus es cibus, et esca vermium. Legitur quoque, quod Diogenes Philosophus ad sepulcrum eujusdam Imperatoris Romani profectus, videns illum mortuum, postea discipulis suis dixit; Intuitus sum cadaver Caesaris, et vidi eum livido colore coloratum, putredine circumdatum, alvum ejus diruptum, et vermium catervas per illum discurrentes, duo famelici pascebantur in foveis oculorum; crines non adhaerebant capiti: dentes patebant labiis comsumptis, et dixi; Ubi est o Caesar chorus puellarum, magnitudo divitiarum, caterva baronum, acies militum? Ubi sunt canes venantes, equi veloces, aves rapaces, thalamus depictus, lectus eburneus, argentum, et aurum? Ubi sunt mutatoria vestimenta, cibaria diversa, canticum lyrae, organorum sonitus, odor aromaticus? Te verebantur homines, timebant principes, colebant urbes. Ubi est tanta potentia, tantaque praeclara facta, et tanta magnificentia? Et respondit mihi: Haec omnia defecerunt in me, quoniam defecit in me spiritus meus, et reliquerunt me miserum in hoc sepulcro circumdatum putredine carnis meae. Ideo exclamat quidam versificator dicens homini vano. 187

Si tibi pulchra domus, si splendida mensa, quid inde?
Si species auri, atque argenti massa: quid inde?
Si tibi sponsa decens: si sit generosa: quid inde?
Si tibi sint nati: si praedia magna: quid inde?
Si fueris pulcher, fortis, divesque: quid inde?
Longus servorum si serviat ordo: quid inde?
Si doceas alios in qualibet arte: quid inde?
Si rideat mundus: si prospera cuncta: quid inde?
Si prior, aut Abbas: si Rex, si Papa: quid inde?
Si rota fortunae te tollat ad astra; quid inde?
Annis si felix tu regnes mille; quid inde?
Tam cito praetereunt haec omnia, quae nihil inde.

Sola manet virtus, qua glorificabimur inde.
Ergo Deo servi, quia sat tibi provenit inde.
Quod fecisse voles in tempore, quo morieris,
Hoc facias juvenis, dum corpore sanus haberis:
Quod nobis concedat Deus Noster. Amen.

188 In hoc enim Mundo cuncta sunt pulvis, cuncta apparentes prospectivae, et cuncta sunt nihil: Nam nihil firmum, et nun lubricum in hoc Orbe.

*Omnia mutantur, stabile hic nil permanet unquam,*
*Consistitque nihil, quo fuit ante loco.*
*Omnia mutantur sursum, deorsumque voiutant.*
*Oceani ut fluxus, utque refluxus eunt.*
*Est hic fortunae flatus, subitusque reflatus:*
*Hic rerum varius circulus esse solet.*

Id quoque habetur in §. *Ut autem lex. Authent. de non alienandis rebus Eccles.* ibi: *Quid enim est stabile inter homines, cum omnis noster status sub perpetuo motu versetur?* Et in his terminis nostrae humanae instabilitatis, nonnulla adducit piissimus, et doctissimus Franciscus Viv. in *Silv. comm. opinion.* 1042. *ubi n.* 11. sequentia habet:

Unde superbi
Quid sumus nisi li
De limo homo pri
Sortem vitare nequi
Si nos terra su — mus
Terra quid est nisi fu
Ergo nihil su
Ideo studea
Ut parati si

189 Hinc Apostolus ad *Galat. c.* 6. *v.* 14. melius, quam alii mundani, sibi consultus ajebat: « Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini Nostri Jesu Christi, per quem mihi Mundus crucifixus est, et ego mundo »; idest mihi absit, ut in alia re glorier, vel gaudeam, quam in Cruce Christi, scilicet in fide, gratia, memoria, praedicatione beneficii Crucis, et tribulationibus, atque aerumnis ejus causa subeundis: per, et propter quem Christum crucifixum Mundus mihi crucifixus est, nam Mundum abominor, ac si cadaver esset latronis crucifixi, sicut vice versa ego crucifixus sum mundo, qui me simili modo abominatur, et exhorret, ut egregie explicat Abbas Pinusius, item S. Aug. Ambros. Theophil. Anselm. Bernard. et S. Thomas, quos citat et expresse sequitur Sapientissimus Tirinus in *cit. Epist. cap.* 6. *n.* 14.

190 Mundum ideo vult Dominus calamitosum esse, ut non debeat diligi, ideo spinosum, ut non debeat amplecti, et ideo ruinosum, ut timeamus ei inniti; Ugo de S. Victore *in Ecclesiast. cap.* 7. secutus a Lanceilotto *nell' Oggidì tom.* 2. *in fine:* Mundus diligitur, et amarus est; si dulcis esset, qualiter amaretur? S. August. *serm.* 11. relatus a Lancellot, *loc. cit.* Et infinita consimilia ad Mundi contemptum possent adduci, quae brevitatis gratia omittuntur.

Ad uberiorem Mundi notitiam referre praestat, 191
quae de Mundo muliebri in Scriptura, et in jure habentur. *Esther enim cap.* 2. *v.* 3. dicitur, quod puellae virgines, et speciosae Regi Assuero quaesitae, ut magis ei placerent, deberent induere Mundum muliebrem, ibi: *Et accipiant mundum muliebrem;* inter quas prae ceteris placuit ei Esther, *et praecepit Eunucho, ut acceleraret Mundum muliebrem, et traderet ei partes suas, ibid. v.* 9. *Et Ezechiel. cap.* 16. *v.* 7. arguit Dominus Jerusalem, quod ingrata conversa fuerit ad idololatriam, postquam eam implesset, et ditasset tot bonis, ut perveniret ad Mundum muliebrem, ibi: *Et pervenisti ad mundum muliebrem, et ibid. cap.* 23. *v.* 30. ei improperat, *et ornata es mundo muliebri.*

Mundus Muliebris dicitur, quo mulier mundior 192
sit; *L. Argumento* 25. §. 10. *ff. de auro, argento, Mundo, ornamentis;* Mundus enim muliebris dictus est quasi munditia; Varro *de lingua latina* 4.

Mundi muliebris nomine continentur specula, 193
matulae, unguenta, vasa unguentaria, et similia, veluti lavatio, viscus etc. *cit. L. Argumento*, §. 10. Mundi muliebris nomine non continentur unguenta, quibus valetudinis causa ipsae mulieres, sicuti et homines unguntur *cit. L. Argumento* §. 12.

Mundo muliebri legato, non continentur orna- 194
menta muliebria, et monilia, in quibus insunt margaritae, et gemmae, nec vestes; sed continetur argentum, vel aliud, quod paratum est ad lavandam, vel baineandam mulierem: *l. Pediculis* 32. §. *Titia ff. eod.* Mundo muliebri legato, continentur ea sola, quae ex his utendi causa uxori sunt tradita a viro, *L. Si uxori* 39. *ff. eod.* Mundo muliebri legato, non continentur varia pertinentia ad Mundum, quae Testator, cum esset Vascularius, aut Faber argentarius, ad vendendum habebat, *cit. L. Si uxori.* Mundo muliebri legato uxori, si nihil ad usum mulieris sit datum, vel destinatum, debetur ei quantum ad ejus usum sufficit: Glossa *in cit. L. Si uxori, verb. Tradita.*

Ad complementum adde, quod Mundus regitur 195
auctoritate Pontificia, et Regali potestate, text. expresso *in cap. Duo sunt* 10. *dist.* 96. ubi Gelasius Papa ad Anastasium Imperatorem sic habet: « Duo sunt quippe, Imperator Auguste, quibus principaliter hic Mundus regitur, auctoritas Sacra Pontificum, et Regalis potestas. Nosti itaque inter haec ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam posse redigi voluntatem »; et ibi multa subjungit de Auctoritate, et excellentia Pontificum supra Imperatorem, et Reges: Et concordat *Glossa prima in Authentic. Quomodo oporteat Episcopos*, *in princip.* ubi expresse dicit, quod *Mundus totus regitur ex Sacerdotio, et Imperio: Unde ecce duo gladii hic.*

Hinc Papa, ut Vicarius Christi, et caput visibile 196
universalis Ecclesiae, habet totum Mundum pro

sua Dioecesi, et spirituali Dominio, Cathedram, seu sedem suam habet in Urbe Roma, quae, ut volunt Corradus *in prax. dispensat. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 51. Mandos. *de regul. Cancell. regul.* 16. *q.* 41. *n.* 7. Ursaya *instit. criminal. lib.* 1. *tit.* 7. *n.* 7. et alii, in medio Mundi posita est. Quod tamen alii negant, dicentes medium Terrae potius esse Jerusalem, in qua Salvator nostram est operatus salutem, juxta illud Psalmistae *Psal.* 73. *v.* 12. ibi: *Operatus est salutem in medio terrae;* quamvis hic textus diversimode a Sanctis Patribus, et Interpretibus exponatur. S. enim Bonaventura ibi intelligit *in medio terrae*, idest in communi, quia Passio Christi omnibus aeque profuit, quantum in se est: *vel in medio terrae*, idest in Jerusalem, quae est in medio terrae, nam in sphaerico corpore, quidquid est in superficie terrae, est in medio. Ugo Cardinalis ibi dicit *in medio terrae*, idest in Jerusalem; *vel in medio terrae*, idest in communi, ut communis mediator, cujus ope sumus redempti, et reconciliati. S. Theodoretus, et Euthymius exponunt *in medio terrae*, idest palam, et ubique in omni terra. S. Hieronymus *in medio terrae*, idest in Jerusalem, vel generaliter, in Judaea, quae est medium terrae habitatae; unde et illam pro sua Ecclesia delegisse videtur Deus, et Christus pro sua Passione, ut ipsa se, quasi, ex Orbis corde, salutem in totum Mundum transmitteret, inquit Genebrardus apud Tirinum *in cit. Psal.* 73. *v.* 12. ubi subjungit, quod Sanctus Hieronymus allegorice explicat *in medio terrae*, idest in ventre virginali. Alii autem praetendunt medium terrae esse in Civitate *Arin*, inter quos est Tostatus, qui in *Evangel. Matthaei cap.* 2. *qu.* 7. *fol.* 188. *column.* 2. in fine, ultimae impressionis Venetae anni 1728. apud Nicolaum Pezzana, sic expresse habet; « Locus vero, qui est in medio Mundi simpliciter, tam secundum longitudinem, quam secundum latitudinem, est Civitas Arin, quae est sub Æquinoctiali, et distat nonaginta gradibus ab Oriente, et totidem ab Occidente: Est etiam in medio secundum latitudinem, quia cum sit sub Æquinoctiali, distat ab utroque Polorum nonaginta gradibus, et secundum aliquos dicitur ibi esse Paradisus terrestris, sed hoc non videtur verum ».

197 Hic juvat subnectere ad Tyronum eruditionem nomina cum sua significatione praecipuarum Mathematices partium, quas ipsa, velut secunda Parens, tamquam nobilissimas Filias peperit ad omnes dirigendas, ac perficiendas humanas artes in Orbe universo reperibiles, ac exercibiles. Prima enim hominum scientia fuit ipsa *Mathesis*, quae excellentia sua nomen doctrinae, seu disciplinae merito est sortita, cum ipsa sit omnium scientiarum certior, ex quo in omnibus suis partibus demonstrative procedat, deducendo ab evidentibus suis principiis, infallibiles suas consequentias, ac conclusiones; Unde *Mathemata* dicuntur artes, quae firmis demonstrationibus constant. Ab origine Mundi coepit, et culta fuit haec celeberrima scientia; cum enim Adamus, sive Divina revelatione, sive astrologiae peritia, universalem Mundi rerum interitum fore praedixisset, unum Diluvio, incendio alterum, ejus nepotes Seth filii, ac successores per manus acceptam sapientiam excolentes, ne Mathematices artes omnino perirent, duas excitarunt Columnas, alteram lapideam contra diluvia, lateritiam alteram contra incendia, et utrique sua inventa inscripserunt; ut si lateritiam diluvio deleri contingeret, lapidea superstes hominibus discendi copiam faceret. Sic testatur Joseph *lib.* 1. *c.* 3. *Antiquit.* qui lapideam sua aetate adhuc in terra Siriade extisse scribit.

Tres sunt Mathematices primogenitae, nempe 198
*Arithmetica*, *Geometria*, et *Statica*, quia cum ipsa dicatur scientia quantitatis, tres sunt quantitates, quas considerare potest, scilicet *discreta*, *extensiva*, et *intensiva*, et tribus modis tres omnes metiri possunt, idest numero, mensura proprie dicta, et pondere.

Arithmetica igitur est scientia numerorum, seu 199
quantitatis discretae, quae, juxta suos operandi modos, vocatur *Algorithmus*, Vulgo *Algorismo*, et est ars computandi, aut *Algebra speciosa*, quae considerat proprietates, et vim numerorum, dicta *Algebra a Geber*, uno ex suis auctoribus, *et speciosa* a variis suis speciebus.

Geometria est scientia mensurarum, seu dimen- 200
sionum, aut quantitatis extensivae, vel continuae: A variis suis operationibus vocatur *Longometria*, *Areometria*, et *Herometria*, quae sunt tres dimensiones communes omnibus corporibus, idest *longitudo*, *latitudo*, *et soliditas*. Partes Areometriae sunt *Trigonometria*, *Tetragonometria*, *Cyclometria*, et similes, prout utitur Triangulis, Quadrilateribus, aut Circulis ad conficiendas suas dimensiones.

Statica est scientia ponderum, seu quantitatis 201
intensivae, quae causat grave, et leve, et tot habet partes, quot solent esse potentiae motrices, seu machinae, quibus vires exiguae potentiae ad ingentia pondera movenda plurimum augentur; et sunt praesertim septem, nempe, *Vectis*, *Axis* in *peritorchio*, *Trochlea*, *Rotae dentatae*, *Planum inclinatum*, *Cochlea*, *et Cuneus*, quibus tot mirabiles effectus tum in solidis, tum in fluidis operantur.

Istae vocantur primae Mathematicae, quia ab 202
ipsis oriuntur secundae, quae sunt quatuor, nempe *Cosmographia*, *Mechanica*, *Optica*, *et Musica*. Cum enim ipsae ultra quantitatem considerent aliquod particulare corpus, si cum ipsa quantitate adjungitur motus circularis, oritur *Cosmographia*; si motus rectus *Mechanica*; si umbra, aut lux, *optica*; si sonus *Musica*.

Cosmographia describit universum Orbem; di- 203
visa tamen in suas partes, idest in *Astronomiam*, seu *Astrologiam*, quae est scientia Astrorum: In *Geographiam*, quae est descriptio Terrae: et in *Me-*

*teorologiam*, quae est cognitio corporum imperfe-
204 ctorum. Sub astronomia, seu Astrologia compre-
henduntur *Uranographia*, idest descriptio Coelo-
rum, *Sphaera*, idest scientia primi Mobilis, et
*Theoria planetarum*, idest doctrina particularis
Astrorum.

205 Sub Geographia eomprehenduntur *Hydrographia*, quae Marinm, et insularum descriptionem exhibet, *Chorographia*, quae in particularium tantummodo regionum, Regnorum scilicet, et Provinciarum descriptione versatur, et *Topographia*, quae singularium dumtaxat locorum, nempe unius Civitatis, Villae, aut Pagi descriptione contenta est.

206 A Meteorologia considerantur omnia corpora imperfecta, quae solent reduci ad quatuor principia, nempe ad *Exalationes*, *Vapores*, *Halitus*, *et Fuligines*, quae a quatuor elementis exire dicuntur.

207 Mechanica, aut Machinaria comprehendit sub se quatuor partes, idest *Mechanicam* simpliciter dictam, quae movetur a seipsa, *Pyrothecnicam*, quae movetur ab igne, *Pneumaticam*, quae movetur ab aere, et *Hydraulicam*, quae movetur ab aqua.

208 Optica, seu Prospectiva dividitur in *Opticam propriam*, quae considerat radios directos, in *Catoptricam*, quae reflexos, et in *Dioptricam*, quae refractos. Ad primam reducitur pictura, ad secundam specularia, seu scientia speculorum, ad tertiam scientia Microscopiorum, Telescopiorum, et Conspiciilorum.

209 Musica dividitur in Vocalem, et instrumentalem: Vocalis continet *Melopaeam*, seu concentum, vulgo *Armonia*, *Melodia*, Rhythmicam, et Poeticam: Instrumentalis continet *Encordicum*, quae fit nervis, seu vulgo *corde*, et similibus: *Pneumaticam*, quae fit flatu, uti cum buccina, seu tuba, et similibus; et *Crusticam*, quae fit pulsatione, uti cum tympanis, et similibus.

210 Ex bis divisionibus colligitur, qood Cosmographia habet pro objecto magnum Orbem, et aliae exiguum mundum, qula illa considerat Orbem universum, et alia particnlaria objecta sensuum, idest Mechanica pro objecto habet *Tangibile*, Optica *Visibile*, et Musica *Audibile*, seu auditu perceptibile.

211 Secundis Mathematicis succedunt tertiae, quae
sunt quinque, nempe *Chronologia*, *Gnomonica*,
212 *Architectura*. *Navigatoria*, *et Ars militaris*. Ad
Chronologiam, quae est scientia temporum, idest
quae certis notis, et indiciis praeteritarum rerum
memoriam suis temporibus assignat, reducuntur
213 Historia, et Genealogia. Ad Gnomonicam, quae
est scientia umbrarum, reducitur diversitas Horologiorum
solarium. Horologia autem rotaria, arenaria,
clepsidrica, seu aquaria pertinent ad me-
214 chanicam, seu machinariam. Architectura, quae est
scientia fabricarum, seu aedificationum, dividitur
in *Civilem*, *Nauticam*, et *Militarem*: Prima subdi-
viditur in privatam, et publicam. Secunda in tot
partes, quot sunt Navium varietates. Tertia in de-
fensivam, uti sunt fortificationes, et offensivam,
uti sunt arietes, cuniculi, vulgo *mine*, et similia
juxta temporum, et locorum usus. Navigatoria 215
continet duas partes, unam ad inveniendum por-
tum, et aliam ad recognoscendam viam: Tota pe-
nitus dependendo ab Astronomia, a Gnomonica,
a Geographia, et a Magnetica. Ars militaris tra- 216
dit modum dncendi, et reducendi exercitum, ir-
ruendi in hostes, pugnam cum ipsis committendi,
et ab ipsis se defendendi.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Innumera sunt futilia, quae Auctor noster ex 217
omni genere Librorum sine criterio ullo in hoc Articulo de Mundo congessit, quae, si velimus omnia ad sanae Critices amussim expendere, opus sane magni laboris, nulliusque utilitatis iniremus; satius enim esset rem retractare. Quis porro inanes quaestiones, aniles fabulas, turpes, vanasque allegorias, ac Sacrorum Bibliorum abusum referre sustineat? Pauca tantum animadvertere satagamus.

De Paradiso terrestri multa habet *a n.* 56. *ad* 218
62. quae doctis Viris non probantur: quare videatur omnino Petri Danielis Huetii Episcopi Abrincensis eruditissimus de Paradisi situ Tractatus, in quo et aliae quaestiones huc spectantes resolvuntur.

Quod de Henoch ait num. 62. cum *Genes. cap.* 219
5. *vers.* 24. habeamus, *Ambulavitque cum Deo*, *et non apparuit*, *quia tulit eum Deus*, non facit pro ipso, nec contra ipsum Auctorem in proposita quaestione.

*Num.* 69. adducit verba Martyrologii Romani 220
pro asserendo Anno Nativitatis Christi. Advertas tamen, Ecclesiam, quum Scripturam Sacram Vulgatae Editionis ab Hebraico potissimum fonte translatam ut authenticam nobis proposuerit, in medium reliquisse, Hebraici ne, an Graeci Codicis calculos recipere velimus; nam in Vulgata, Hebraeorum, in Martyrologio, LXX. Interpretum sequutum computum invenimus.

*A n.* 90. *ad* 104. de Mundi Systematibus agens, 221
quum Purchotio, vel P. Fortunato a Brixia utitur, inoffenso Ferraris pede legi potest; non vero quum quid de suo addit, vel a turbidis fontibus haurit. Videnda igitur de Systematibus Mundi, praesertim Copernici, Cartesii, Newtonii, et Wisthonii, Introductio ad Historiam Universalem Anglice editam, et Gallice versam anno 1732.

Iis, quae de Rotunditate Terrae *n.* 105. addu- 222
cit utpote jam antiquitatis, substituenda sunt ea, quae Astronomi Galli a Rege Christianissimo ad Polum arcticum, et ad Æquatorem missi nostra aetate scripserunt, a quibus apparet, Terraqueum Globum circa Polos esse planiorem, quam versus Æquatorem.

Caetera Ferraris sphalmata quisque primo intuitu cognoscet.

*Responsio Auctoris.*

* In hoc Monito editorum *Thologus* noster asserit, quod Lucius de Paradiso terrestri multa habet a *n.* 56. *ad* 62. quae a doctis viris non probantur. Et tamen ibi adducta a me sub *n.* 56. tradita sunt ab Eruditiss. Calmet, allegante 70. interpretes, et etiam a doctissimo Tostato. Quae *n.* 57. tenet communior inter Recentiores sententia, teste nostro Frassen, eamque pluribus probant Sixtus Senensis, Cornelius a Lapide, Maldonatus, Genebrardus, Pererius, et plures alii id colligentes ex Sac. Scriptura, Quae *n.* 58. tenent Cenebrardus, Frassen. Tostatus, et plurimi Patres, tam Graeci, quam Latini, ac etiam plerique Hebraei apud Malvendam, et ad id adducitur etiam Eusebius, et S. Hieronymus. Quae *num.* 59. excerpta sunt ex Abulensi, Vincentio Fuga, Frassen allegante S. Augustinum, et Mosen Barcepha. Quae *n.* 60. tradunt S. Epiphanius, S. Augustinus, Tertullianus, Sixtus Senensis, Delrius, Bellarmin. Gregorius Valentia, Malveda, Suarez, et fere omnes, tum veteres, tum recentiores, ut testatur Tirinus Eruditissimus, asserens, id tenere Sanctos Irenaeum, Isidorum, Hieronymum, Justinum, et S. Thomam, et etiam Abulensem, Cornelium a Lapide, Salianum, et novissime tradidit piissimus, et Eruditissimus Clericatus *nelle spiche raccolte, vulgari idiomate, verb. Elia, et Enoc*, ubi ex historia Cronologica nostrorum Franciscanorum Religiosorum Jerusalem scripta a Patre Joanne a Calaora Observantis Provinciae Burgensis, *lib.* 2. *cap.* 4. refert mirabilem successum nostri Ven. Fratris Benedicti ab Aretio, ab Angelo in Paradisum terrestrem translati, indeque incolumis ad portum Civitatis Anconae, et a me ibidem *n.* 61. ad corroborationem, et ut jacet, ex ipso transcriptum. Unde, si Theologo nostro cum suis doctis viris tacito nomine allegatis, non probantur tradita *a n.* 56. *ad* 62. sufficit mihi, quod prius fuerint probata, et tradita a tot Patribus, et Doctoribus undequaque omni eruditione, et virtute praestantibus a me citatis. Quod ego sub *n.* 69. adducam verba Martyrologii Romani pro asserendo anno Nativitatis Christi, sine ullo criterio, quod est extra meum institutum, venio potius commendandus, quam censurandus, quum, ex documento Seraphici mei Patris S. Francisci, velim in omnibus, et per omnia sequi Romanam Ecclesiam, quae, relicto omni criterio, de anno nativitatis Christi tenet, et servat universaliter, et ubique, ut canit in ipso Martyrologio. Fontes autem, a quibus ego mea asserta hausi, nequaquam sine injuria dicendi sunt turbidi, nisi quis turbidis oculis eos ut turbidos apprehenderit. Quae ego trado de rotunditate Terrae, dicit noster Theologus esse jam antiquata, et tamen ea sustinent etiam inter alios Purchotius *tom.* 3. *part.* 2. *sect.* 4. *cap.* 1. et Pater Fortunatus a Brixia *in Philosophia sensuum mechanica tom.* 2. *tract.* 1. *sect.* 2. *dissert.* 1. *proposit.* 1. *Scholio* 2. ubi, adductis contrariis opinionibus cum suis praecipuis fundamentis *in* §. *verum* sic expresse concludit; *Verum ejusmodi momenta tanti neutiquam sunt, ut a communi in physica de telluris rotunditate sententia nos recedere cogant.* Prius Theologus noster dixerat: cum Purchotio, vel Patre Fortunato a Brixia utitur, inoffenso pede Ferraris legi potest, nunc non sibi constans vult, opinionem de terrae rotunditate esse antiquatam, quamvis a tantis Auctoribus traditam. et novissime defensam a dictis Purchotio, et Fortunato, quibus ipse jure merito fidit. Tandem *Theologus* noster pro sua comitate concludit; Caetera Ferraris sphalmata quisque primo intuitu cognoscet. Ast vero rite perpensis omnibus a me ibi adductis ad cuncta mea asserta probanda, censent aequi rerum aestimatores indebitam, injuriosam, atque indignam datam ipsi a *Theologo* nomenclaturam, ipsumque amandant ad Praefationem *rec. mem.* Benedicti XIV. sui primi tomi *de Synodo Dioecesana* §. *Porro*, ubi inter alia sic expresse habet; *nihil contumeliose jacentes in alios, quamtumvis ab opinione nostra longe dissentiant; id enim homini Christiano indignum, et honesto viro indecens existimamus. Neque vero minus valde unumquemque sententiam suam tueri posse censemus*, *si ab aliorum contemptu, et injuria abstineat.*

# MUNERA

SEU DONA, VIDE VERB. *XENIA*.

---

# MUSICA, MUSICUS

## SUMMARIUM

**1. Musica in Ecclesiis est de Jure permissa. — 2. Episcopus non potest prohibere, ne in Ecclesiis fiat Musica, Bene tamen potest praecipere Musicis, quod non canant, nisi verba Sacra, et Musica sit devota, et Ecclesiastica. — 3. Neque potest Episcopus prohibere Musicis, ne canant in illis Ecclesiis, ubi non regit Magister Cappellae Cathedralis. — 4. Neque, quod Musici non accedant ad canendum sine sua licentia. — 5. Prohiberi non debet Musicis usus fistulae, seu Corniculae, quae viget etiam Romae. — 6. Musica non decet in Officio Quadragesi-**

mae, praesertim cum instramentis, et si est occasio alicujus scandali. — 7. Musica in luctu importuna narratio. — 8. Conceditur licentia Regulari, ut possit esse Magister Cappellae, seu Cantor Cathedralis, vel alterius Ecclesiae. — 9. Nnn conceditur, quod Moniales possint a viris doceri cantum, seu Musicam, vel sonum, nec ad Crates, nec ad portas: — 10 Nisi brevi tempore pro cantu Gregoriano. — 11 Occasione Musicae nulla Monialis eximi potest a Choro, vel ab oneribus Monasterii communibus. — 12. Musica in Ecclesia exteriori Monialium pro aliquibus principalinribus Festivitalibus toleranda est, ubi adest talis consuetudo: Secus vero non. — 13. Episcopus prohibere potest, ne Musica in Ecclesiis canatur Lingua vernacula. — 14. Cantiones vulgari sermone in Festo Sanctissimi Sacramenti cantare non convenit. — 15. Musici conducti a Capitulo pro cantu Ecclesiae possunt ab illo expelli ad instar famulorum absque ulla causa. — 16 Musici Ecclesiae Cathedralis gaudent privilegio Fori. — 17. Musici, qui non sunt de gremio Capituli, debent cedere praecedentiam Clericis Beneficiatis. — 18. Musici non excusantur a jejunio ratione cantus, nisi per illud voces corrumperent, et redderentur inhabiles ad canendum — 19 Organorum usus quando inceperit in Ecclesiis: *ad n.* 20. — 21. Organa, et instrumenta Musica nequeunt adhiberi in Missis Defunctorum. — 22 Pro complemento afferuntur quaedam ex Sap. Tnstato. — 23. Alia ad rem *ad n.* 30. — 31. V. Verb. *Cantiones.*

1 Ut honorificetur Deus in Sanctis suis, Musica in
Ecclesiis est de Jure permissa, textu expresso in *Extravag. Docta, unic. de vita, et honestat. Cleric.* et tradunt communiter Doctores cum Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 41. *per tot.*
Unde *Ecclesiastici* 42. *v.* 5. habetur non esse impediendam Musicam, ibi: *Non impedias Musicam;*
et *ibidem cap.* 47. *v.* 11. commendatur David, eo
quod *stare fecit cantores contra Altare, et in sono eorum dulces fecit modos.*
2 Hinc Episcopus non potest praecipere, quod in
Ecclesiis non fiat Musica, (exceptis Monialibus)
sed bene poterit Musicis praecipere, quod non canant, nisi verba sacra, et quod Musica nihil immodestum, aut turpe sapiat, et tota sit devota, et
Ecclesiastica, prout jussit Alexender VII. 23. *Aprilis* 1657. et Innocentius XII. 20. *Augusti* 1692.
3 Neque potest Episcopus prohibere Musicis, ne
canant in illis Ecclesiis, ubi non regit Magister
Cappellae Cathedralis: *Sac. Congr. Episcopor.* 11.
4 *Martii* 1648. Neque, quod Musici non accedant ad
canendum sine sua licentia, ut contra Edictum Episcopi Aquilani talia prohibentis rescripsit *Sacr.
Congr. Episcop. et Regular.* 2. *Decemb.* 1695. *referente Emin. Card. Petrucci.*
5 Prohiberi non debet Musicis usus fistulae, seu
corniculae, qui viget etiam Romae, non obstante
Decreto Concilii Provincialis, quando non fuit receptum neque in Metropolitana: *Sacr. Congr. Episcop. et Regul. in Bergomen.* 22. *Novemb.* 1593.
6 Musica non decet in Officio Quadragesimae,
praesertim cum instrumentis, et si est occasio alicujus scandali: *Sacr. Congr. Episcop. in Patavina* 27. *Martii* 1601. apud Nicol. *in Floscul.*
7 *verb. Musica n.* 3. Unde *Ecclesiastici* 22. *v.* 6.
dicitur; *Musica in luctu importuna narratio.*
8 Conceditur licentia Regulari, ut possit esse Magister Cappellae, vel Cantor Cathedralis, vel alterius Ecclesiae: *Sacr. Congreg. Episcop. et Regul.
in una Augustinen. Lombard.* 28. *Januarii* 1606.
*et in alia Servitarum* 22. *Februari ejusdem anni.*
9 Non conceditur, quod Moniales possint a viris
doceri cantum, seu musicam, vel sonum, neque ad
crates, neque ad portas: *Sacr. Congr. Episcop. in
Agrigentina* 23. *Aprilis, in Parmen.* 8. *Maii, et
in Regien.* 23. *Julii* 1602. *in Maceraten.* 17. *Februarii, in Messanen.* 10. *Junii, et in Anconitana*
15. *Septemb.* 1603. *in Neapolitana* 8. *Novembr.*
1604. *et* 5. *Julii* 1647. apud Nicol. *loc. cit. n.* 5.
Nisi brevi tempore pro cantu Gregoriano: *Ead.* 10
*Sacr. Congr. Episcop.* 2. *Aug.* 1647. 5. *Januarii*
1649. 21 *Januarii* 1650.
Occasione Musicae nulla Monialis eximi potest 11
a Choro, vel ab oneribus Monasterii communibus,
sub poena privationis veli, vocisque activae, et
passivae, et aliis arbitrio Sacrae Congregationis:
*Eadem Sacra Congreg. Episcop. in Anconitana* 15.
*Septemb.* 1603.
Est Decretum generale Sacrae Congregationis, 12
esse tolerandam Musicam in Ecclesia exteriori Monialium, praesertim in quibusdam Festis principalibus, ubi est talis consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam: *Ead.
Sacr. Congr. Episcop. in Neapolitana* 10. *Novemb.*
1582.
Vigore Decreti Concilii *cap.* 8. *sess.* 22. *de ce-* 13
*lebratione Missar.* non obstante quacumque contrarie consuetudine, poterit Episcopus prohibere,
ne in Ecclesiis, et Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculae, et
verba spiritualia sint: *Sacr. Congr. Rit. in Hisp.*
3. *Septembr.* 1695. *et* 24. *Novem.* 1696. *referente Eminentiss. Card. Colloredo, in responsione ad
quartum;* Quia cantus hujusmodi est contra Ritum
Ecclesiae. *Et eadem Sacr. Congr. Rit. in una A-* 14
*bulensi* 21. *Martii* 1609. jam decreverat, quod
Cantiones vulgari sermone in Festo Sanctissimi
Sacramenti cantare non convenit.
Musici conducti a Capitulo pro cantu Ecclesiae 15
possunt ab illo expelli ad instar famulorum absque
ulla causa; Rota in *Majoricensi, Juris amovendi
Musicos* 14. *Januarii* 1729. *per tot. coram Molino.* Sic refert Ursaya *in Miscellaneo Sacro, et profano par.* 2. *verb. Musici.*
Musici Ecclesiae Cathedralis gaudent privilegio 16
fori: *Sac. Cong. Immun. in Beneventana* 28. *Novemb.* 1653. apud Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 90.
*n.* 11.
Musici, qui non sunt de gremio Capituli, in Pro- 17
cessionibus, et aliis actibus publicis, non debent

praeferri Clericis Beneficiatis. Unde non debent incedere cum Beneficiatis, sed immediate post Crucem, non obstante consuetudine: *Sac. Congr. Rit. in Urbeventana* 20. *Novemb.* 1610. *et* 15. *Januar.* 1621. *et in Vigilien.* 8. *Octobris* 1650. apud Pignatell. *cit. consult.* 90. *a n.* 1.

18 Musici non excusantur a jejunio ratione cantus, nisi per illud voces corrumperent, et redderentur inhabiles ad canendum, quia tunc paterentur grave incommodum, cum vivant ex voce grata: La Croix l. 3. *p.* 2. *n.* 1349. cum aliis ibi citatis.

19 Organorum usum in Ecclesiis incaepisse tempore Vitaliani Papae circa ann. Domini 660. refert ex Platina Pignatell. *t.* 3. *consult.* 41. *n.* 8. ubi dicit hanc esse veriorem, et communiorem sententiam. Alii autem apud Crosolium in *Mystagogo lib.* 3. *cap.* 27. organa caepisse audiri in Ecclesia, permittente S. Damaso Pontifice, qui creatus fuit Sum. Pontifex 15. *Sept. anno* 367. " Organorum mentio fit a Juliano Halicarnasseo secta Eutychiano, qui saeculo quinto cadente floruit, ad *cap.* 31. *Job.* in Junii Patricii *catena Graecorum Patrum*, et ab antiquiore Prudentio in *Apoth. adv. Jud.* Sala tamen *in Bonam Tom.* 11. *p.* 380. haec satis verisimiliter ait, non tam fuisse organa instar nostrorum pneumatica, quae follibus inflantur, quam psalteria ex sistris, seu calamis compacta. Verum, an de psalteriis intelliget Sala illud quoque Augustini in *Ps. LVI. organum dicitur, quod grande est, et inflatur follibus*: et quae de organis tradit Isidorus *etymol. lib.* 12. *c.* 21? Illud fortasse facilius creditu foret, fuisse isthaec privatorum organa, neque ad Ecclesiasticum usum traducta. Venantius tamen Fortunatus, qui, vergente ad finem saeculo VI. floruit, in Vita *S. Germani*, Parisiensem Ecclesiam organa, cujusmodi nostratia sunt, habuisse testatur hisce carminibus.

*... Exiguis attemperat organa cannis,*
*Inde ructat ab ore tubam.*

20 De Vitaliano Pontif., quod auctor fuerit, id quidem in vulgi ore est; hoc tamen inquit Ferrarius in *Sanctis Italiae*, cum Ecclesia Romana organis minime utatur praesente Pontifice, minus probabile videtur. Octavo saeculo in Galliis plane ignorabantur ante Pipinum, cui a Constantino Imperatore dono missa fuerant, acceptaque veluti nunquam visa, ut narrant Sigebertus ann. 766., Annalista Metensis ann. 757. et Eginhardus, in vita Caroli M. Ipso autem illo Saeculo VIII. organis, et organistis Romanae Ecclesiae adeo instructae erant, ut Monachus Engolismensis in ejusdem Caroli vita testetur, a cantoribus Romanis, qui in Gallias migrarant, fuisse Gallos *in arte organandi* institutos. Veronensem quoque Ecclesiam, Carolo M. imperante, organum habuisse ex quibusdam chartis ab Ughellio redditis Cangius colligit. Quod tamen mireris, labente saeculo IX. organorum artem Roma paulatim dedidicerat. Id satis indicat Joannes VIII. qui epistola ad Annonem Episcopum Frisingensem eum rogat, ut *optimum organum cum artifice, qui hoc moderari, et facere ad omnem modulationis efficaciam possit, ad instructionem musicae disciplinae ipsi aut deferat, aut cum eisdem redditibus mittat.* Hinc enim perspicuum fit, saeculo IX. neque organum, neque qui illud pulsaret, Romae extitisse. Baleus tradit, organi usum circa ann. 660. a Vitelliano Angliae Episcopo primitus in Anglicanam Ecclesiam invectum fuisse; sed huic Auctori non admodum fidendum est, et fortasse, quod liber Pontificalis, Platina, Leander, Albertus, aliique Vitaliano Romano Pontifici tribuerant, Vitelliano suo liberaliter adscripsit. In Ecclesias Graecas numquam fuisse organa recepta, ex omnium Graecorum Liturgicorum Librorum silentio discimus. Neque in omnibus generatim Ecclesiis Latinis XIII. saeculo adhibebantur, ut satis constat ex S. Thoma 2. 2. *quaest.* 91. *art.* 2.; immo saeculo XII. S. Aelredus Rievallis Abbas, S. Bernardi olim discipulus, organa Judaeis propter eorum inertiam, socordiam, languidumque animum concessa, a Christianis docuerat haud esse adhibenda; cum ipsis loco organorum corpore uti liceat, ubi singula hominis membra ea faciant, quae Deo gloriam, et laudem adferunt. Narrat Vantillius, Bernardum quemdam natione Germanum, qui ann. 1480. Venet. organum pulsans agebat, organis *pedalia* addidisse. Conferque de organis disseruerunt Clariss. Viri Emmanuel de Azevedo, *diss. de cantus Eccl. orig. et forma*, Franciscus Xaverius Zecch. *de campanis, et instrumentis musicis*, et Petrus Pompilius Rodotà, in commentario ad Epistolam encyclicam Benedicti XIV. datam die 29. Februarii an. 1749. *p.* 45. *n.* 10 Utinam vero servaretur in omnibus Ecclesiis Senonensis Concilii caput. 17. quo cavetur, ne *in Ecclesia organicis instrumentis resonet impudica, aut lasciva melodia; sed sonus omnino dulcis, qui nihil, praeter hymnos, et cantica spiritualia, repraesentet!* ".

Organa, et quaecumque alia instrumenta Musica nequeunt adhiberi in Missis Defunctorum: Sic Benedict XIII. *in Concil. Romano tit.* 15. *cap* 6. 21

Pro complemento afferuntur, quae de Musica habet Sapientissimus Tostatus *tom.* 1. *in Genes. in Epistolam Divi Hieronymi ad Paulinum cap.* 6. *verb. Musicis*, ibi: Musica enim harmonicis vocibus, tubarum flatibus, et pulsatilibus concrepat organis; De hoc ait Augustinus: A terra usque ad Coelum mensura coelestis musicae mensuratur: est namque in terra, *Ga ma ut*, in Luna *A re*, in Mercurio *Be mi*, in Venere *Ce fa ut*, in Sole, *De sol re*, in Marte *E la mi*, in Jove, *Ef fa ut*, in Saturno, *Ge sol re ut*; Sunt namque a terra usque ad Firmamentum septem toni; a terra usque ad Lunam, est unus tonus; a Luna usque ad Mercurium est semitonium; a Mercurio usque ad Vene- 22

rem est semitonium; a Venere usque ad Solem, sunt tria semitonia; a Sole usque ad Martem, est unus tonus; a Marte usque ad Jovem, est semitonium; a Jove usque ad Saturnum, est semitonium; a Saturno usque ad Firmamentum, sunt tria semitonia, quae universa conjuncta septem tonos efficiunt: Tonus autem secundum quosdam continet quindecim millia miliaria; Haec ille, qui in *Josue cap.* 10. *q.* 14. addit sic; Philosophi tamen dicunt, esse in Coelo omnes proportiones harmonicas musicorum, et esse tonos, atque semitonia. Non quidem, quod ibi sit aliqua vox, secundum quam considerantur istae proportiones: Sed accipiuntur isti toni, et semitonia, vel proportiones vocum secundum duo, scilicet secundum magnitudinem, et proportionem distanctiae Coeli unius ab altero, computando a superficie concava cujuslibet, usque ad convexam, et quia non sunt omnes Coeli aequales in magnitudine; et proportio magnitudinis, et distantiae planetae a planeta, et secundum hoc a quibusdam planetis ad alios sunt Semitonia, ab aliis vero ad alios sunt toni integri; Sicut describit Marcianus, Mineus Felix Capella *lib.* 2. *de nuptiis Mercurii, et Phisiologiae.* Haec ibi;

23 Musici instrumenti Sonatores Christiani prohibentur inservire in infidelium Festivitatibus, et Sacrificiis; Benedictus XIV. in Constitut. incip. *Omnium Sollicitudinum* §. 3. *et* 14.

24 Musicus cantus, et Musicalia Instrumenta sunt in usu in Ecclesiis, quibusdam exceptis, idest Cappella Pontificia, et Ecclesia Lugdunensi; Bened. XIV. Constitut. incip. *Annus* §. 4. Nonnulli graves viri Musicam in Ecclesiis laudant, alii improbant: Idem *ibidem et* §. 4. *et* 5.

25 Musica non erat in usu in Ecclesiis S. Thomae Aquinati cognitis: Idem *ibid.* §. 4. Cardinalis Thomasius illam vetuit in sua Titulari Ecclesia: Idem *ibid.* Marcellus secundus Papa eamdem abolere deliberaverat, sed audita in Missis Musica excellentis auctoris ad pietatem apta, voluntatem mutavit: Idem *ibid.* §. 5.

26 Musicam prohibere Concilium Tridentinum proposuit, sed Caesareis Legatis suadentibus, illam, dummodo honestam, toleravit: Idem *ibid.* §. 5. Musicus Ecclesiarum cantus, debet a theatrali differre: Idem *ibid.* §. 6. Ac talis esse, ut verba distincte proferantur, et intelligantur: Idem *ibid.* §. 9.

27 Musicae periti fuerunt nonnulli Romani Pontifices, idest Gregorius Magnus, Leo II. et Leo IX. et Victor III. Idem *ibid.* §. 7. Musici Cantores in sacris functionibus legem Chori sequi debent: Idem *ibidem* §. 9.

28 Musica instrumenta in veteri Testamento adhibebantur, et aliquid figurabant: Idem *ibidem* §. 4. Vetus Ecclesia ea non adhibuit, ut Christiani longius recederent a profanis ritibus Gentilium illa adhibentium: Idem *ibidem* §. 5. Nunc autem harmonici cantus usus usque ad Paraquariam pervenit: Idem *ibidem*.

Musica instrumenta quaedam permittuntur in Musicis Ecclesiasticis, alia prohibentur: Idem *ibid.* §. 11. ubi haec tradit: « Hominum prudentum, et illustrium Magistrorum artis Musicae consilium exposcere Nobis curae fuit; consentaneum autem cum eorum sententiis est, ut fraternitas tua, si in tuis Ecclesiis instrumentorum usus introductus fuit, cum Organo musico nullum aliud instrumentum permittat, nisi barbiton, tecracordon majus, tecracordon minus, monaulon pneumaticum, fidiculas, lyras tetracordes: Haec enim instrumenta inserviunt ad corroborandas, sustinendasque cantantium voces. Vetabit autem tympana, cornua venatoria, tubas, tibias decumanas, fistulas, fistulas parvas, psalteria symphoniaca, cheles, aliaque id genus, quae Musicam theatralem efficiunt ». Et vulgari idiomate sic; « Non abbiamo tralasciato di ricercare il consiglio in Roma, e fuori di Roma d'uomini assennati, ed insigni Maestri di Cappella; e coerentemente al loro consiglio, quando nelle sue Chiese sia introdotto l' uso degli strumenti, non ammetterà coll'Organo altro, che violoni, violoncelli, fagotti, viole, violini, che servono per rinforzo maggiore di quelli, che cantano: E bandirà i timpani, i corni da caccia, le trombe, gli Oboè, i flauti, i flautini, i salterii moderni, i mandolini, i simili strumenti, che non servono, che per rendere la Musica teatrale ». Et eorum sonus talis sit, ut cantum juvet, non opprimat: Idem *ibid.* §. 12. Musica apud Hebraeos usitata fuit in Templo, non in theatris: Idem *ibid.* §. 10. 29

Musica in Ecclesiis improbatur tempore majoris Hebdomadae, aliisque diebus. Olim in Ecclesia Lucensi per idem tempus adhibita, ab Alexandro zelantissimo ejus Episcopo vetita fuit. Cum autem quidam exempti ab Episcopi jurisdictione se Episcopali lege minime teneri praetenderent, Episcopus rem detulit ad Summum Pontificem S. Pium V. qui in ejus Brevi dato 4. April. 1571. deplorata primum humanarum mentium, et carnalium hominum caecitate, qui mundanarum oblectationum illecebris, et sensuum voluptatibus se regendos, ferendosque tradunt sacris illis diebus, laudato Episcopi Edicto, Decretis Concilii Tridentini inhaerens declarat, eodem Edicto comprehendi, atque obligari etiam Ecclesias, quae ab auctoritate Ordinaria, privilegio Apostolico, vel alio quocumque jure exemptas se esse contendunt: Idem *ibid.* §. 13. ubi subjungit, quod in Concilio Romano habito *anno* 1725. *tit.* 15. *num.* 6. varia leguntur decreta de usu Musici cantus, instrumentorumque in Adventu, in Dominicis Quadragesimae, et in exequiis mortuorum. 30

Alia ad rem, vide verb. *Cantiones.* 31

# MUTUUM

## SUMMARIUM

1. Mutuum unde dictum? — 2. Mutuum quid sit? — 3. Mutuum dare, et accipere possunt omnes illi, qui possunt contrahere. — 4. Civitas, Ecclesia, Monasterium, et alia pia loca non obligantur ad restituendum, et solvendum mutuum, quod eorum Rectores, seu Administratores acceperunt, nisi Creditor probet, mutuum in Civitatis, vel Ecclesiae, seu aliorum piorum locorum utilitatem conversum fuisse. — 5. Filii, vel filiae familias, si sine consensu parentum pecuniam mutuo acceperint, neque ipsi, neque parentes ipsorum tenentur ad restitutionem mutui. — 6. Filii familias non obligantur ad restitutionem mutui, etiamsi 25. annum suae aetatis excedant — 7. Filii Familias neque post obitum parentum tenentur ad restitutionem mutui, quod ipsis viventibus acceperunt. — 8 Tale privilegium valet non solum pro Foro exteriori, sed etiam pro interiori conscientiae. — 9. Excipiantur multi casus, in quibus filius familias, et quandoque ejus pater tenetur mutuum restituere. Primus igitur casus est, quando filius habet bona castrensia, vel quasi castrensia. — 10. Secundus casus est, quando Pater approbat mutuum acceptum a filio, vel filius mutuum accepit jussu Patris, seu ipso sciente, et non contradicente, et Pater erat solitus solvere mutuum filii. — 11. Tertius casus est, quando filius tempore recepti mutui credebatur esse sui Juris. — 12. Quartus casus est, quando filius mutuum accepit, et insumpsit in commodum, et utilitatem Patris — 13. Quintus casus est, quando filius mutuum accepit ob causas, propter quas Pater secundum rectam rationem tenebatur subministrare. — 14. Sextus casus est, quando filius tempore mutui accepti erat militiae addictus. — 15. Septimus casus est, quando filius mutuo accepit non pecuniam, sed aliam rem, dummodo sine alia fraude legis — 16 Octavus casus est, quando filius non accipit mutuum, sed fide jubet pro mutuatario, sine fraude legis. — 17 Praecisis supradictis casibus, filius familias non tenetur ad restitutionem mutui, etiamsi renunciaverit privilegio Macedoniani. — 18. Immo filius familias nec tenetur ad restitutionem, etiamsi juraverit tale mutuum restituere. — 19. Adducitur, et solvitur instantia. — 20. Pupillus habens Tutorem, et minor habens Curatorem, si sine Tutoris, vel Curatoris consensu aliquid nomine mutui acciplat, de Jure Civili non tenetur ad restitutionem, si illud amisit, aut imprudenter consumpsit: Tenetur tamen, si ex ipso in aliqua parte factus est ditior, et hoc etiam in foro conscientiae. — 21. Mutuare indigentibus est consilium, nihil tamen sperare, tanquam debitum ex ipso mutuo, est praeceptum. — 22. Usura est prohibita, nedum Jure humano Ecclesiastico, sed etiam Jure divino. — 23. Mutuare ea intentione, ut acquiratur aliquid ex mutuo, tamquam debitum ex justitia, etsi id minus principaliter intendatur, est usura. — 24. Mutuare cum pacto conferendi aliqua supra sortem, non tamquam debitum justitiae, sed gratitudinis, est usura. — 25. Mutuans non potest aliquid supra sortem exigere a mutuatario, ex quo se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. — 26. Mutuans non potest aliquid supra sortem exigere a mutuatario pro sola carentia pecuniae, quam ei actualiter numeratam mutuavit. — 27. Mutuans cum pacto, ut mutuatarius ei vendat res suas, etiam justo pretio, vel ut emat res ab ipso, vel ut utatur ejus Molendino, seu frequentet ejus officinam, vel ut patrocinetur suas caussae, vel ut conducat ejus praedium, vel ut restituat in alio loco, vel ut restituat partem in pecunia, et partem in mercibus, vel ut eum eximat a tributis, seu vectigalibus, vel ut praestet munus a lingua, a manu, ab obsequio, et his similia, committit usuram. — 28 Item usuram committit mutuans cum pacto, ut mutuatarius teneatur fidejubere pro ipso. — 29. Mutuare frumentum, vel vinum de praesenti, quo minoris valet, cum pacto, ut restituatur in eadem quantitate pro tempore, quo praevidetur certo, vel quasi certo pluris valiturum, est usura. — 30. Non est tamen usura, si sit aequale dubium, an pro tempore restitutionis sit valiturum pluris, vel minoris. — 31. Sic pariformiter est dicendum de pecunia mutuata cum pacto, ut restituatur in eadem omnino specie, et numero pro tali certo tempore. — 32. Excipe tamen, nisi ipse mutuator talem pecuniam, tale vinum, tale frumentum, et hujusmodi servaturus esset usque ad illud tempus, quo pluris distrahere potuisset. — 33. Mutuans potest sine labe usurae pacisci, ut mutuatarius teneatur aliquid ultra sortem ei restituere ratione damni emergentis. — 34. Ut autem juste, et licite exigatur talis compensatio damni emergentis, requiruntur tres conditiones, quae assignantur. — 35. Mutuans potest licite pacisci cum mutuatario, ut ei teneatur praestare aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis. — 36. Ut autem juste, et licite exigatur talis compensatio lucri cessantis, requiruntur itidem tres conditiones, quae assignantur. — 37. Mutuans potest licite exigere aliquid proportionatum ultra sortem ratione periculi ipsam sortem amittendi, aut difficultatis eam recuperandi. — 38. Mutuans potest licite aliquid moderatum exigere a mutuatario ratione poenae conventionalis — 39. Mutuatarius, qui non pecuniam, sed alias res mutuatus est; et eas, quales esse debent, non reddit, aut eas non reddit in tempore, seu loco convento, tenetur solvere justam earumdem rerum aestimationem pro tempore, et loco, in quo eas reddere debebat. — 40. Si autem non convenit cum mutuante, nec de tempore, nec de loco, in quo eas reddere deberet, tunc reddere eas debet secundum aestimationem, quam habent in tempore, et loco, in quo petuntur, et restituuntur. — 41. Si vero res fuerint mutuo acceptae secundum aestimationem factam in tempore, et loco mutui accepti, tunc mutuatarius eas reddere debet secundum talem aestimationem, licet in tempore, et loco restitutionis cariores, seu viliores evaserint. — 42. Si autem aestimatio facta non fuerit in ipso mutui tempore, et loco, tunc res reddi debent secundum aestimationem, quam habent in tempore, et loco, quo restituendae sunt. — 43. Et si, non facta aestimatione, neque de tempore, neque de loco fuerit conventum, tunc debent restitui secundum aestimationem, quam habent in loco, et tempore, quo petuntur, et restituuntur. — 44. Mutuans, accepto pignore a mutuatario cum pacto, ut interim fructus pignoris lucretur, nisi adsit alius justus titulus, committit usuram, et tenetur tales fructus perceptos ex pignore computare in sortem. — 45. Assignatur primus justus titulus percipiendi licite fructus ex pignore sine diminutione sortis, et est, si Creditor fundum oppignorandum, seu oppignoratum justo pretio emat cum pacto retrovendendi, quoties Debitor voluerit pretium refundere. — 46. Secundus justus titulus percipiendi tales fructus ex pignore est, si fundus fructiferus acceptetur in pignus, adjecto contractu censuali. — 47. Tertius justus titulus percipiendi fructus ex pignore est, si pignus sit datum Marito, donec ei solvatur dos promissa. — 48. Quartus justus titulus percipiendi fructus ex pignore est, si Feudum, vel res Emphiteutica detur in pignus Domino ejusdem directo. — 49. Contractus ille, qui vulgo dicitur *a godere*, quo scilicet aliquis dat sufficientem pecuniam alteri, ut ipse, quamdiu utitur dicta pecunia, cedat illi domum, vel alteram fructiferam rem interim fruendam, quomodo possit esse licitus? — 50. Qui recusat mutuare pecuniam, sed ipsam tradit indigenti, dicendo, quod emit ab ipso suas vaccas, et easdem ei locat pro pensione annua ei

solvende, excusatur communiter ab usura, si ille alter de facto habeat dictas vecces utiles, et serventur conditiones: Secus vero non. — 51. Ab usure excusatur, qui e se mutuum petenti tredit, pecuniam dicendo, quod tali pecunia conducit suas operes ed futurem messem, seu vindemiam — 52. Regulares non possunt accipere pecunias, mutuo, vel ed cambium com solutione elicujus lucri, vel cum obligetione bonorum. — 53. Alia ed rem, *ad n.* 58. — 59. *Subnectuntur ex elien. man. *ad* n. 69. V. Monit. Edit. Cas. ibi. *

1 Mutuum ita dictum est, quod id, quod mutuo traditur *ex meo fit tuum*, textu expresso in *Instit. Quibus modis re contrahatur obligat.* ubi sic praecise habetur: « *Inde etiam dictum est mutuum: quia ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat:* et concordat *l. Mutuum* 2. *ff. de rebus*
2 *creditis, et Cod. Si certum petatur.* Unde mutuum recte definitur, quod sit « gratuita rei traditio numero, pondere, vel mensura constantis, facta eo animo, ut statim fiat accipientis, cum obligatione, ut similis in specie, et bonitate restituatur ». *Est in re Communis*, et desumitur ex ipsismet verbis Justiniani Imperator *l. c.* ubi dicit: « Mutui autem datio in iis rebus consistit, quae pondere, numero, mensurave constant, veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata . . . . quas res in hoc damus, ut accipientium fiant, et quoniam nobis non eadem res, sed aliae ejusdem naturae, et qualitatis reddantur »,

3 Mutuum dare, et accipere possunt omnes illi, qui possunt contrahere, de quibus dictum est satis sub verb. *Contractus.* Ita *Communis*, Contrahere enim ut sic, tamquam genus, comprehendit sub se omnes contractus, adeoque etiam mutuum.

4 Advertendum tamen est primo, quod Civitas, Ecclesia, Monasteria, et alia pia loca non obligantur ad restituendum, vel solvendum mutuum, quod eorum Rectores, vel Administratores acceperunt, nisi Creditor probet, mutuum in Civitatis, vel Ecclesiae, seu aliorum piorum locorum utilitatem conversum fuisse; Alias autem soli dicti Rectores, vel Administratores conveniri poterunt, et nullatenus Civitas, vel Ecclesia, seu alia pia loca, ut constat *ex Authent. Hoc Jus porrectum*, *Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis*, quae refertur etiam *in cap. Ea enim* 2. *caus.* 10. *quaest.* 2. *et l. Civitas*, *Cod. Si certum petatur*, juncta *l.* 1. *Cod. de solut. et liber. debit. Civit. lib.* 11. Sic Bartolus *in l. Civitas*, *ff. de rebus Cred.* Panormit. *cap.* 1. *de deposit. num.* 9. et fusius *cap. Quod quibusdam, de Fidejussor.* Lugo *tom.* 2. *disp.* 25. *sect.* 1. *n.* 2. Rosignol. *de Contractibus, contract.* 3. *de mutuo praenot.* 4. *n.* 4. Reiffenst. *Theolog. Moral. tract.* 8. *dist.* 5. *de Contractibus, quaest.* 1. *n.* 7. Engel *tit. de pactis n.* 43. et alii passim.

5 Advertendum est secundo, quod si filii, vel filiae familias sine consensu parentum pecuniam mutuo acceperint, neque ipsi, neque parentes ipsorum teneantur ed restitutionem mutui. Sic expresse habetur *in l.* 1. *et sequentib. ff. et Cod. Ad Macedonianum*, *et Institut. Quod cum eo, qui in aliena est potestate* §. *penul.* Cum enim quidam Macedo foenerator soleret mutuum dare filiis familias indigentibus, qui postea, cum non haberent unde restituerent, moliebantur mortem suis parentibus, ut in eorum bonis succederent, quibus possent satisfacere: Ad occurrendum his gravissimis malis, conditum, et promulgatum fuit Senatus consultum Macedonianum, ab ipso Macedone sic dictum, quo iidem filii familias eximuntur a quocumque onere restitutionis.

Filiifamilias non obligantur ad restitutionem 6
mutui, etiamsi vigesimum quintum annum suae aetatis excedant, quia dictum privilegium factum est, non tam in favorem Filiorum, quam Parentum, ut sic Parentes liberentur a periculo mortis, quae ipsis a Filiis ratione similis mutui potest intentari, mors autem potest Parentibus intentari a Filiis, sive annum vigesimum quintum excesseriet, sive non, adeoque etc. *Communis.*

Filiifamilias neque post obitum Parentum te- 7
nentur ad restitutionem mutui, quod, ipsis viventibus, acceperunt, quia dictum Senatus consultum Macedonianum extinguit in initio contractus totaliter obligationem restitutionis similis mutui; Obligatio autem semel extincta non amplius reviviscit, adeoque etc. Molina *disp.* 301. *versic. Privilegium hoc extenditur*, Azorius *Instit. moral. p.* 3. *lib.* 7. *cap.* 3. *q.* 4. Rosignol. *loc. cit. n.* 5. Lugo *loc. cit. n.* 3. et alii passim.

Tale privilegium valet, non solum pro Foro ex- 8
teriori, sed etiam pro interiori animae, seu conscientiae, quia haec lex publica auctoritate inducta est in commune bonum, et justa est; Quaelibet autem Lex justa obligat, et valet, non solum pro Foro externo, sed etiam pro interno, adeoque etc. Sic expresse tenent Innocentius, et Panormitanus *in c. Quia plerique*, *de Immunitate Eccles. n.* 26. Antonius Gomez *tom.* 2. *resolut. c.* 6. *n.* 2. Lugo *loc. cit. n.* 3. Lessius *lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 8 Herincx *disp.* 3 *de contractib. n.* 5. Rosignol. *loc. cit. n.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 8. Sanchez, et alii passim.

Excipiuntur multi casus, in quibus Filius fami- 9
lias, et quandoque ejus Pater tenetur mutuum restituere, nec potest uti exceptione Senatusconsulti Macedoniani. Primus igitur casus est, quando Filiusfamilias habet bona castrensia, seu quasi castrensia, quia tunc, cum Filius habeat, unde solvat independenter a bonis Patris, cessat periculum ipsius occisionis propter talia bona. Sic expresse habetur *l.* 1. §. *ultim. et in l.* 2. *ff. ad Macedonianum.*

Secundus casus est, quando Filius mutuum ac- 10

cepit inscio Patre, qui tamen postea contractum ratum habuit, et approbavit, vel per expressum consensum, vel per solutionem partis mutui; et a fortiori, si Filius mutuum accepit jussu Patris, vel ipso sciente, et non contradicente, et Pater erat solitus solvere mutuum Filii, quia tunc cessat praesumptio, et periculum occisionis Patris propter talem restitutionem faciendam, *leg. Ultima, Cod. ad Macedonianum*.

11 Tertius casus est, quando Filius tempore recepti mutui credebatur esse sui Juris, nec levi fundamento mutuans id credit, vel ex eo, quod officium aliquod publicum exerceret, vel mercaturam, ut Paterfamilias, quia tunc cessat praesumptio dicti periculi: *leg. Si quis patrem, l. penult. ff. Ad Macedon. l.* 1. *et* 2. *Cod. eod. tit.*

12 Quartus casus est, quando Filius mutuum accepit, et insumpsit in comodum, et utilitatem Patris, quia tunc nullum est periculum de nece Patris propter solutionem talis mutui, cum in ipso casu Pater ipse in defectum Filii teneatur restituere; *l. Si filiusfamilias, et l. Si tamen, ff. Ad Macedonianum et l. Si permittente, Cod. eod. tit.*

13 Quintus casus est, quando Filius accepit mutuum ob causas, propter quas Pater secundum rectam rationem tenebatur subministrare, v. g. propter necessaria ad studia, vel propter alimenta, vel causa negotiationis, in qua Pater ipsum implicavit; tunc enim cum Pater ipse teneatur restituere in defectum filii, cessat dictum periculum, et finis Legis deobligantis ad restitutionem; *l. Macedoniani, C. ad Senatusconsultum Macedonianum*.

14 Sextus casus est, quando Filius, tempore mutui accepti, erat militiae addictus, quia speciale privilegium est illius status, ut sic milites possint per accepta mutua suis indigentiis in bello providere: *l. Filiusfamilias, §. sin autem, Cod. ad Macedonianum*.

15 Septimus casus est, quando filius mutuo accepit, non pecuniam, sed rem aliam, ut triticum, vinum, et similia, dummodo illae res in fraudem Legis non dentur ea conditione, ut convertantur per alios contractus in pecuniam; Nam Senatusconsultum Macedonianum loquitur solum de mutuo in pecunia, adeoque non est extendendum ad alias res; *leg. Sed Julianus §. mutui, ff. ad Macedonianum*. Dicitur autem notanter: *Dummodo illae res non dentur in fraudem Legis etc.* quia fraus, et dolus alicui patrocinari non debent; *c. Sedes* 15. *et c. Ex tenore* 16. *de rescriptis, c. Tuae* 12. *de Clericis non residentibus, c. Ex litteris* 2. *de dolo, et contumacia, l. In fundo, ff. de rei vindic. leg. Cum hi, ff. de transact. et l. Si Legatarius, Cod. de Legatis* cum similibus.

16 Octavus casus est, quando Filius non accipit mutuum, sed fidejubet pro Mutuatario, dummodo in fraudem Legis fidejussione non palliet mutuum, quatenus pecunia mutuata ad ipsum deveniat, quia per mox citata Jura, fraus, et dolus alicui patrocinari non debent. Et ratio est, quia hic casus in Jure non est expressus, nec ita praesumitur periculum necis in Fidejussore, ac in principali Debitore: *l. Si Julianus §. Item si duos, ff. Ad Macedonianum*.

Praecisis supradictis casibus, quos admittunt communiter omnes Doctores, Filiusfamilias non tenetur ad restitutionem mutui, etiamsi renuntiaverit privilegio Macedoniani; quia Senatusconsultum Macedonianum, non solum conditum est in favorem Filiorum, sed multo magis in favorem Parentum, ne scilicet ipsorum mors ob restitutionem talis mutui a filiis intentetur. Nemo autem renunciare potest privilegio in favorem alterius, et in odium delinquentium, ducto *arg. cap. Si diligenti* 12. *de foro competenti* Et sic, tenent Lugo *loc. cit. n.* 3. Rosignol. *loc. cit. sub n.* 14. et alii passim cum infra citandis. 17

Immo filiusfamilias nec tenetur ad restitutionem, etiamsi juraverit tale mutuum restituere; quia in fraudem Legis posset quilibet Filius familias, ad facilius obtinendum mutuum, interponere juramentum de ipso restituendo, et sic semper vigeret periculum intentandae mortis Patris; pro quo periculo evitando, et tollendo, fuit conditum, et promulgatum dictum Senatusconsultum Macedonianum. Tum quia tale Senatusconsultum, ex dictis *supra n.* 8. non solum obligat, et valet in foro externo, sed etiam in interno conscientiae, adeoque, ipso stante, juramentum non solum est contra Leges civiles, sed etiam contra bonos mores, contra bonum commune, et contra Jus, quod habent parentes per talem Legem acquisitum. 18

Nec valet dicere cum Lessio *lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 2. *n.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 9. et aliis, quod juramentum in alterius favorem factum servandum sit, quando absque peccato servari potest, uti absque peccato servari potest in hoc caso. Non valet, inquam, quia tale juramentum est contra bonum alterius, in praejudicium Legis, et boni publici: Unde sine peccato servari non potest: Ita Panormitanus *in cap. Cum contingat, de jurejurando n.* 22. Innocentius *in cap. Quia plerique, de Immunitate Eccles. n.* 26. Bartolus citatus, et secutus a Rosignol. *loc. cit. n.* 14. *in fine*, et alii. 19

Pupillus habens tutorem, et Minor habens Curatorem, si sine Tutoris, aut Curatoris consensu aliquid nomine mutui accipiat, de Jure Civili non tenetur ad restitutionem, si illud amisit, vel imprudenter consumpsit; Tenetur tamen, si ex ipso in aliqua parte factus sit locupletior: *l. Si frater tuus, Cod. de filio familia Minore*, ubi dicitur, «quod propter lubricum aetatis adversus eam cautionem in integrum restitutionem potuit postulare»: quod est notandum pro iis, qui Minoribus sine Curatorum, seu Tutorum Auctoritate dant mutuum. Dicitur autem notanter; «Si ex ipso mutuo in aliqua parte factus sit locupletior»; quia nemo ex re aliena cum injuria, et jactura Domini potest ditescere, *cap. Locupletari* 48, *de Regul. Juris*, ibi: *Locu-* 20

*pletari non debet aliquis cum alterius injuria*, *vel jactura*. Dicitur etiam notanter; *De Jure Civili*, quia per talem mutui acceptionem Pupillus Pubes, vel Pubertati proximus, et Minorenis obligatur naturaliter, sive in foro conscientiae, ut ex communiori diximus sub *verb. Contractus n.* 32. Vide *ibi a n.* 28. *ad* 35.

21 Mutuare indigentibus est consilium, sicuti dare eleemosynam: Nihil tamen inde sperare tamquam debitum ex ipso mutuo, est praeceptum: *Communis* cum Rosignolo *de contractibus, contract.* 3. *praenot.* 7. *n.* 2. Usura enim est prohibita, nedum

22 Jure humano Ecclesiastico, ut patet *toto tit. de usuris*, sed etiam Jure Divino, ut habetur ex pluribus Sacrae Scripturae testibus; *Levitici* enim 25. *v.* 36. praecipitur expresse: *Ne accipias usuras ab eo, nec amplius, quam dedisti*, et *ibidem v.* 37. subjungitur: *Pecuniam tuam non dabis eis ad usuram, et frugum superabundantiam non exiges*. Ezechiel Propheta *c.* 18. *v.* 13. numerat inter peccatores *ad usuram dantem*, *et amplius accipientem. Et Lucae* 6. *v.* 35. Christus ipse dicit; *Mutuum date, nihil inde sperantes*. Unde *cap. Super eo* 4. *de Usuris* expresse dicitur, quod *Usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur*. Et si aliquis pertinaciter assereret exercere usures non esse peccatum, veluti haereticus esset puniendus, ut est definitum *in Clementina unica de Usuris*. Vide verb. *Usura n.* 6. V. add. Cas. in fin.

23 Hinc mutuare ea intentione, ut acquiretur aliquid ex mutuo tamquam debitum ex Justitia, etsi id minus principaliter intendatur, est usura mentalis: S. Thomas 2. 2. *qu.* 78. *art.* 2. Cajetanus *ibidem art.* 1. *ad* 4. *et in Summa verb. Usura cap. De usura mentali*, Navarr. *in comment. de usura* 14. *quaest.* 3. *cap.* 10. *n.* 20. Molina *tract.* 2. *disp.* 306. *concl.* 1. Sotus *lib.* 6. *qu.* 2. *art.* 2. Lessius *lib.* 2. *de Justitia, et jure cap.* 20. *dub.* 5. *n.* 39. Rosignol. *loc. cit praenot.* 9 *n.* 2. et alii passim, *arg. cit. cap.* 6. *Lucae*, ibi: *Mutuum date nihil inde sperantes*; *et cap. Consuluit* 10. *de usuris*, ibi: « Consuluit nos tua devotio, an ille in judicio animarum, quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuam pecuniam credit, ut, licet, omni conventione cessante, plus tamen sorte recipiat . . . . Verum quia in his casibus, quid tenendum sit, ex Evangelio Lucae manifeste cognoscitur, in quo dicitur: *Date mutuum nihil inde sperantes*; hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent, cum omnis usura, et superabundantia prohibeatur in Lege, judicandi sunt male agere, et ad ea, quae taliter sunt accepta, restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi ».

24 Mutuare cum pacto conferendi aliquid supra sortem, non tamquam debitum Justitiae, sed tantum amicitiae, et gratitudinis, est usura; sic habetur expresse ex propositione 24. inter merito damnatas ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1676. ibi: « Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, et gratitudine debitum, sed solum, si exigatur, tamquam ex justitia debitum ».

Mutuans non potest licite aliquid supra sortem 25
exigere a Mutuatario, ex quo se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. Sic expresse habetur ex propositione 42. inter justissime damnatas ab Alexandro VII. *die* 18. *Martii* 1666. ibi: « Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendem sortem usque ad certum tempus ».

Mutuans non potest licite aliquid supra sortem 26
exigere a Mutuatario pro sola carentia pecuniae, quam ei actualiter numeratam mutuavit; quia carentia illius pecuniae ad aliquod tempus est intrinseca, et essentialis mutuo. Unde sicut nequit aliquid exigi pro mutuo, ita nec pro illa carentia; Hinc Innocentius XI. *die* 2. *Martii* 1696. jure merito inter alias damnavit sequentem propositionem 41. in ordine, ibi: « Cum numerata pecunia pretiosior sit numerande, et nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam praesentem, quam futuram, potest Creditor aliquid ultra sortem a Mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excuseri »; et ad id facit etiam alia propositio damnata ab Alexandro VII. numero antecedenti allata.

Mutuans cum pacto, ut Mutuatarius ei vendat 27
res suas, etiam justo pretio, vel ut emat res ab ipso, vel ut utatur ejus Molendino, seu frequentet ejus officinam, vel ut patrocinetur suae causae, vel conducat ejus praedium, vel ut restituat in alio loco, vel ut restituat partem in pecunie, partem in mercibus, vel ut eum eximat a tributis, seu vectigalibus, vel ut ei praestet munus a lingua, a manu, ab obsequio, et his similia, committit usuram, quia obligatio Civilis quoad haec omnia adimplenda est pretio aestimabili, cum sic imponatur mutuatario onus aliunde indebitum, et privetur sua libertate, adeoque mutuans, imponens ei pro mutuo talem obligationem, committit usuram. *Communis.*

Item usuram committit mutuans cum pacto, 28
ut mutuatarius teneatur fidejubere pro ipso, quia tale onus, ut de se patet, est pretio aestimabilissimum, cum et afferat commodum mutuanti, et incommodum, seu periculum mutuatario, adeoque mutuare cum tali pacto est usura: Caietanus 2. 2. *quaest.* 78. *art.* 2. *ad quartum*; Sotus *lib.* 6. *de justitia q.* 1. *art.* 2. *ante responsionem ad secundum* Joannes Medina *de rebus per usuram acquisitis qu.* 4. *ad primum principale*, et alii passim.

Mutuare frumentum, vel vinum de praesenti, 29
quo minoris valet, cum pacto, ut restituatur in eadem quantitate pro tempore, quo praevidetur certo, vel quasi certo pluris valiturum, est usura, quia sic plus exigitur, quam datur, et supra sortem datam imponitur mutuatario onus pretio aestimabile, quod scilicet restituere debeat in eadem quantitate pro tempore, quo praevidetur certo, vel quasi certo frumentum, vel vinum pluris valiturum.

30 *Communis.* Non est tamen usura, si sit aequale dubium, an pro tempore restitutionis sit valiturum pluris, vel minoris, quia tunc uterque contrahentium aequali fortunae sponte se subjicit: est enim tunc veiut ludus sortis cum aequali Jure, et periculo commodi, vel damni utriusque. *Communis.*

31 Sic pariformiter est dicendum de pecunia mutuata cum pacto, ut restituatur in eadem omnino specie, et numero pro tali certo tempore; nam si aequale sit dubium, vel periculum incrementi, vel decrementi valoris ejusdem, nulla est usura propter rationem supradictam. *Communis.* Si vero certo, vel quasi certo credatur pro tali tempore augendum valorem, injustum, et usurarium est tale pactum. Unde tunc non sunt restituendi tot omnino aurei, quot mutuo sunt accepti, sed solum tot ad ratam valoris ipsorum pro tempore mutui accepti. *Communis.*

32 Excipe tamen, nisi ipse mutuator talem pecuniam, tale vinum, tale frumentum, et hujusmodi servaturus fuisset usque ad illud tempus, quo pluris distrahere potuisset; tunc enim revera ejus interesset antea non mutuasse, et consequenter ratione lucri cessantis poterit pacisci pretium illius temporis, ad quod usque servaturus fuisset, deducta tamen aestimatione custodiae, conservationis, laboris, vel periculi, quod servando frumentum, vel vinum, et hujusmodi interim subire debuisset. *Communis.*

33 Mutuans potest sine labe usurae pacisci, ut mutuatarius teneatur aliquid ultra sortem ei restituere ratione damni emergentis; Si enim, qui pecuniam destinatam ad emendum frumentum, vel vinum tempore abundantiae mutuo det, et ob id postea cogatur emere cariori pretio, aut ex absentia pecuniae mutuatae res suas viliori pretio vendere cogatur ob occurrentes necessitates, potest juste compensationem talis damni sibi emergentis in pactum cum mutuatario deducere, quia damnum illud emergens, quod subit mutuans in favorem, et commodum mutuatarii, est secundum se pretio aestimabile, adeoque potest mutuans juste pacisci, et exigere, ut illud damnum per mutuatarium sibi compensetur, cum nemo cum suo damno regulariter mutuare teneatur, et soleat. *Communis*, cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 78. *art.* 2. *ad* 1. *et* Scoto *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 2. *art.* 2. *n.* 18. ubi sic expresse dicit: « Debitor, ex cujus non solutione Creditor notabiliter damnificatur, tenetur de justitia satisfacere Creditori de interesse etc. ». Unde merito mirantur Scotistae, quomodo ab Adversariis citetur in oppositum, quem si legissent attente, et post eum Mastrium in Theologia morali *disput.* 5. *q.* 2. *art.* 3. certe in contrarium non citassent.

34 Ut autem juste, et licite exigatur talis compensatio damni emergentis, requiruntur tres conditiones. Prima, ut ipsum mutuum sit revera causa talis damni emergentis, qualenus ex ipsa mutuatione sequatur, quod mutuans damnum sibi imminens non possit reparare, nisi cum majori damno, vel vendendo res suas viliori pretio, vel alienas sibi necessarias emendo pretio cariori, vel ob occurrentes necessitates accipiendo pecuniam ab aliis mutuam cum usuris; Si enim mutuans habeat alias pecunias, quibus possit sibi impedire tale damnum, non potest dictam compensationem exigere a Mutuatario, cum revera mutuum non sit causa illius damni. Secunda, ut servetur aequalitas, idest, non exigatur ultra sortem, nisi quantum revera est damnum, vel damni periculum. Tertia, ut mutuans expresse moneat mutuatarium de tali damno emergente compensando, fortasse enim mutuatarius nollet cum eo onere mutuum accipere, sed cum minori dispendio vellet alio modo sibi, rebusque suis consulere. *Communis.*

Mutuans potest licite pacisci cum mutuatario, 35
ut ei teneatur praestare aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis; Si enim quis det mutuum centum aureos, ex quibus alioquin fuisset negotiaturus cum spe intra certum tempus lucrandi alios quinque aureos, potest istos a mutuario ultra sortem exigere, quia non dicitur petere usuras, sed potius interesse, ne scilicet ipse mutuans, ratione mutui dati ex lucro sibi cessante, damnum patiatur: Aliud enim est mutuum, et aliud lucrum cessans ratione mutui dati. Unde quamvis mutuum debeat dari gratis, juxta illud *Lucae* 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*, sicque pro mutuo secundum se praecise spectato nihil supra sortem exigi possit, potest tamen mutuans aliquid supra sortem a mutuatario exigere, ut lucrum inde sibi cessans, sicuti etiam damnum sibi inde emergens compensetur; *arg. cap. pervenit* 2. *de Fidejussorib.* ibi: *Ne dispendium patiatur, unde videtur praemium meruisse.* Et hoc in Jure vocatur *Interesse*, pro ut notat Glossa *in cap. Quoniam* 14. *quaest.* 4. atque desumitur ex *l. Si commissa* 13. *ff. Rotam rem haberi*, ibi: « In tantum competit, in quantum mea interfuit, idest quantum mihi obest, quantumque lucrari potui ». Sic communis Doctorum, paucis exceptis, et revera etiam Scotus *loc. cit.* quamvis ab Adversariis in contrarium citetur.

Ut tamen juste, et licite exigatur hujusmodi 36
compensatio lucri cessantis, requiruntur itidem tres conditiones. Prima, ut revera mutuatio sit causa talis lucri cessantis, idest, ideo alicui lucrum cesset, quia mutuum dat, alioquin non cessaturum, adeoque requiritur, quod pecunia mutuo danda, fuerit revera destinata ad negotiationem, vel ad emptionem alicujus rei fructiferae, et subtrahatur a tali destinata negotiatione, vel emptione, praecise ut mutuatario conferatur. Unde requiritur, quod mutuans non habeat aliam pecuniam omnino otiosam, quam commode possit implicare in negotiatione, seu emptione loco mutuatae, aliter non poterit lucrum cessans exigere, cum revera in tali casu nullum lucrum ipsi cessaverit ratione talis mutuatae pecuniae, cui poterat

commode substituere illam aliam omnino otiosam. Dicitur autem notanter *omnino otiosam*: Nam si habeat aliam necessariam ad alios eventus, verb. grat. ad dotandas filias, ad collocandos filios, ad suo statui, seu conditioni provide consulendum, et hujusmodi necessitates, quae inopinate possunt occurrere, tunc etiam poterit exigere lucrum cessans a mutuatario, quia revera illa mutuatario essent causa cessationis lucri, cum de facto talis pecunia mutuata sibi fructificatura esset, nec pro mutuo dando teneretur se privare illa alia pecunia in capsa reservata, tamquam necessaria ad supradictos eventus. Sic Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 16. *n.* 8. Molina *t.* 2. *disp.* 216. Lessius *lib.* 2. *c.* 20. *n.* 87. Rosignol. *de contractib. contract.* 3. *praenot.* 13. *n.* 8. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *cap.* 4. *n.* 44. Lugo *tom.* 2. *disp.* 25. *sect.* 6. *a n.* 90. *ad* 95. ubi cum aliis ibi citatis multa ad rem. Secunda conditio est, ut servetur aequalitas, idest non exigatur ultra sortem, nisi quantum istud lucrum cessans valere potest, detractis expensis faciendis, vel aestimatione periculi, ac incertitudinis lucri, et aliis hujusmodi judicio peritorum in tali arte versatorum, quia lucrum in spe incertum, periculosum, et dispendiosum minus valet, quam lucrum in re certum, et securum sine dispendio. Tertia conditio est, quod mutuans praemoneat mutuatarium de tali lucro cessante compensando, quia fortasse ille nollet sub hoc onere mutuum accipere. Et insuper, quod talis compensatio lucri cessantis non exigatur statim, ac datur mutuum, sed postea, tempore conveniente, quo scilicet mutuans fecisset illud lucrum, si non mutuasset, quia si mutuans, v. gr. mille pro quinquaginta, exigeret statim ac mutuat, dicta quinquaginta, jam non mutuaret mille, sed solum 950. et sic tantum exigeret a mutuatario pro 950. quantum pro mille, quod manifeste illicitum est, cum sic plus exigeret pro lucro cessante, quam lucrum ei cessaret.

37 Mutuans potest licite exigere aliquid proportionatum ultra sortem ratione periculi ipsam sortem amittendi, aut difficultatis eam recuperandi: Si enim quis ex conditione mutuatarii, qui sit homo dubiae fidei, inops, et pluribus debitis obstrictus, rationabiliter timeat, ut deficiat in solvendo, aut non nisi cum expensis, aut magna molestia sortem ab ipso recuperare possit, potest licite exigere aliquod lucrum tali periculo proportionatum judicio alicujus experti, cum tale periculum sit sine dubio pretio aestimabile. Sic Lugo *d. disp.* 25. *n.* 81. Diana *part.* 1. *tr. de controvers. resol.* 37. Rosignol. *loc. cit. praenot.* 13. *n.* 10. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 2396. Laym. *loc. cit.* Sporer *loc. cit. n.* 52. cum Silvest., Medina, Petro Navarro, Valentia, Sa, Molina, Lessio, et communiori Doctorum contra Sotum, Navarrum, et varios alios (*).

38 Mutuans potest licite aliquid moderatum exige-

*Notae Romani Theologi.*

(*) Novum de Mutuo Articulum addere constitueram, in quo fusius, et clarius mutui naturam, ac proprietates exponerem, quo facilius Lectores possent ex perspicua mutui notione intelligere, quid mutuo intrinsecum, quid extrinsecum sit, atque usuras non apertas tantum, sed etiam occultas, et palliatas agnoscere, et devitare. Sed cum pleraque ex iis, quae dicturus eram, ad usuram pertinerent, novum hunc articulum septimo adjiciendum tomo stabilivi, in quo de usura ex professo disputatur. Hic tamen paucis monendum Lectores duxi, ut doctissimis Censoribus morem gererem, atque ea animadverterem, quae doctissimi hujusmodi viri adnotanda esse existimarunt. Itaque primum animadverto, mutuantibus serio istud inculcandum esse, ut scilicet mutuent animo charitatis, et benevolentiae, non spiritu avaritiae, vel spe majoris lucri incitati: Mutuum enim contractus est natura sua destinatus ad charitatis exercitium erga pauperes, et indigentes. Atque inter Christianos, ut ferventior vigere charitas debet, ita promptior debet esse animus ad mutuandum indigentibus, omni lucrandi animo, omnique spe lucri remota. Audiant Christum Lucae 6. praedicentem. « Si mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere, quae gratia est vobis? Nam et peccatores peccatoribus foenerantur, ut recipiant aequalia. Veruntamen diligite inimicos vestros; benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes; et erit merces vestra multa, et eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos, et malos ». Duo in illis Christi verbis continentur praecepta, affirmans unum, alterum negans: primum per haec exprimitur verba *mutuum date*, et ut cetera affirmantia praecepta, semper, sed non pro semper obligat; alterum vero usuram prohibens verbis istis constat, *nihil inde sperantes*, quod negans cum sit, semper, ac pro semper homines obligat. Atque hinc consequitur, teneri Christianum hominem ad subveniendum, dum possit, per mutuum proximo suo; nec quidpiam ob hujusmodi contractum exigere, ac sperare licite posse. Non id tamen fit, ut damni inde emergentis justam compensationem exposcere licite non possit. Cavendum vero semper est, ne charitatis loco, avaritia, aut lucri spes in animo vigeat; hoc enim in casu contra naturae legem, ac Christi praeceptum ageret.

Deinde invaluit quoque Theologorum opinio, quae omnino certi lucri cessantis compensationem probet. At ne hac via spem lucri, atque avaritiam hominis foveamus, monere hic lectores operae pretium duximus, opinionem hanc recentem esse, ac facile palliandae usurae occasionem praebere posse. Nam apud antiquos Ecclesiae Patres de hoc lucri cessantis titulo altum silentium est; et antiquiores Theologi titulum hujusmodi omnino rejecerunt. Ne vero id gratis asseruisse videamur, transcribere placuit verba doctissimi Theologi Patris Dominici Soto, qui *de justitia, et jure lib.* 6. *q.* 1 *art* 3. *conclus* 4. haec habet: « Quod hoc modo possit lucrum cessans in pactum duci, non est adeo certum, ut patroni assertionis hujus arbitrantur, sed est tam minus probabile, tum quamplurimis usurarum periculis expositum. Et quidem, quod non sit usque adeo certum, multis rationibus comprobatur. Primum nullam juris, aut Canonici, aut Civilis legem invenies, quae hoc permittat: quod certe non est infimum argumentum. Nam, cum tam frequentes extent, quae usuras ratione morae pendi jubent, videlicet dum mutuator, vel quis creditor invitus re sua caret, si spontanea haec lucri cessantis pactio tam plane licita esset, non deesset lex, quae id insinuaret. Mox, si priscos Doctores consulas, D. Thomas id negat, consulto dignoscens inter damnum emergens, et lucrum cessans, nempe quod illud liceat in conventione ponere, hoc vero minime ». *Cujus sententiae accedit Scotus in* 4. *dist* 27. *q.* 2. *Durandus in* 3. *dist.* 37. *q* 2. *et inter Jurisconsultos, Innocentius super cap.* Naviganti « Immo inter antiquos, gravesque, seu Juris, seu Theologiae Doctores, neminem invenies, qui explicitis verbis id astruat, nisi ratione morae, aut alicujus culpae debitoris ». Primus, qui expresse contrariam opinionem docuerit, citatur Conradus Sunhemart, recens auctor, inquit idem Sotus, qui cum formidine,

re a mutuatario ratione poenae conventionalis Si enim mutuans conveniat cum mutuatario, ut si tempore praefixo mutuum non restituerit, teneatur in poenam dilationis solvere aliquid ultra sor-

et timore eamdem defendit, septem conditionibus vallatam. Post Silvester, Cajetanus, Adrianus, qui fatentur esse opinionem modernorum. Tandem temporis successu evasit, ut sit inter juniores communis. Placet hic offerre verba S. Thomae 2. 2. *qu.* 78. *art.* 11. *ad.* 1. « Dicendum, *inquit*, quod ille, qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompensationem damni, per quod subtrahitur sibi aliquid, quod debet habere. Hoc enim non est vendere usum pecuniae, sed damnum vitare: et potest esse, quod accipiens mutuum majus damnum evitet, quam dans incurrat. Unde accipiens mutuum, cum sua utilitate damnum alterius recompensat. Recompensationem vero damni, quod consideratur in hoc, quod de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia non debet vendere id, quod nondum habet, et potest impediri multipliciter ab habendo ». Haec notanda, ac serio animadvertenda Lectoribus proposui, ut videant, quam caute homini Christiano procedendum sit in pactione ineunda de recipiendo ex mutuo auctario titulo lucri cessantis; cum enim vix quidem contingere soleat, ut exacte serventur conditiones necessariae ad licitum constituendum hujusmodi pactionem, non adeo facile permittendi sunt hujusmodi contractus. Audiant hac de re Medinae, et Toleti consilium: ille enim *in quaest. in quibus casibus licitum est mutuanti* etc. postquam conditiones recensivit necessarias ad hujusmodi titulum cohonestandum, statim subnectit: « Sed quoniam in his, qui mutuantur, rarissime haec omnia requisita concurrunt; ideo tales contractus, in quibus aliquid ultra capitale ratione interesse lucri cessantis exigitur, dissuadendi sunt, ut fiant ». Toletus vero *in Instruct. Sacerd. lib.* 5. *cap.* 33 sub finem capitis haec habet; « Haec igitur de lucro cessante dicta sint. Securius est a tali abstinere lucro, et gratis mutuare, cum nullum damnum emergit ».

Non adeo facile pronunciandum est, licitum esse lucrum mutuanti propter periculum, cui exponitur, amittendi sortem. Primum enim illicitum illud videtur jure illo divino, quo mutuum ad pauperum levamen destinatum est, quoque pauperum vetita est oppressio per illa verba *Exodi* 22. *vers.* 25. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, usuris non opprimes eum.* Porro si Deus praecipit, ut gratis mutuum detur pauperi; si mutuum dare jubet indigentibus, nihil inde sperantes, quis non videt, aperte prohibere aliquid supra sortem recipere ob periculum, quod paupertas, et indigentia ipsa secum adnexum habere videntur? Nam hoc periculum a tali mutuo inseparabile omnino est. Ajunt Auctores, quos Lucius laudat, periculum istud tolli per fidejussores, aut pignus posse, ideoque mutuo extrinsecum esse. At falsum id generatim est. Nam, qui inopia pressi, mutuum postulant, ordinarie non possunt fidejussorem, aut pignus mutuo aequivalens praebere. Cum ergo ii vere pauperes sint, ac etiam cum his servari debeat illud Christi mandatum, *Mutuum date, nihil inde sperantes*, manifestum est nil supra sortem recipere homines posse, dum hominibus hujusmodi mutuantur. Periculum ergo istud sufficiens titulus non est recipiendi aliquid supra sortem; Nam hujusmodi lucrum manifeste in pauperum oppressionem cederet. Deinde non licet aliquid supra sortem accipere ratione periculi, quod in omni mutuo secundum se spectato reperitur; tum quia non licet aliquid accipere supra sortem pro eo, quod est de ratione intrinseca mutui; alioqui vi mutui praecise liceret aliquid supra sortem accipere: atqui periculum generale est de intrinseca ratione mutui, ut ex ipsa definitione patet; tum etiam, quia mutuantis conditio melior esse non debet conditione mutuatarii, plena enim esse debet in omni contractu aequalitas: atqui longe melior esset mutuatarii conditio, si posset mutuans aliquid supra sortem exigere ratione periculi intrinseci secundum se spectati; hoc enim periculum subiret ipse mutuans, etiamsi rem suam mutuo non daret; potest enim ea apud illum si- cut et apud mutuatarium innumeris casibus fortuitis absorberi. Denique « ut mutuator, inquit Pater Concina, pro periculo pretium exigat, in se periculum suscipere, et mutuatarium a periculo liberare debet. Cur enim mutuatarius ad solvendum pro hoc periculo pretium adstringitur, si a periculo non liberatur? Quid emit, quid accipit mutuatarius; ob quod solvere pretium teneatur? Mutuator quid beneficii confert mutuatario praeter mutuum? Nihil accipi posse fatentur adversarii praeter sortem. Pretium ergo exigit, quin mercem ullam tradat mutuatario. Iniquum ergo est pretium istud pro nihilo solutum. Urgeo sub alio aspectu hanc rationem. Si mutuatarius reipsa jacturam pecuniae mutuo acceptae patiatur, nonne, si solvendo sit, tenetur integram pecuniae sortem restituere? Dubio procul. Solvit ergo periculi pretium. Nam periculum istud unice spectat sortis jacturam. Ergo quoties mutuatarius capitale reddit, totum periculi pretium solvit. Quid plura? Nonne mutuatarius in ipsa mutui acceptatione suscepit periculum restituendae sortis? Nonne si capitale mutuatitium, vel furto sublatum mutuatario sit, vel negotiationi expositum, vel quocumque alio evento perierit, ad restitutionem integri capitalis adstringitur? Solvit ergo periculi pretium integrum. Pretium enim periculi excedere sortis pretium nequit; cum periculum circa sortem non sit damnum diversum ab ipsa sorte. Credo: potest ne mutuatarius cogi ad certum pretium solvendum pro damno emergente, quando ipse se velit obstringere ad cujusque futuri damni compensationem? Negant omnes. Atqui mutuatarius reipsa suscipit periculum compensandi omne damnum, quod ex sortis jactura oriri posset; cum se obliget ad restituendam sortem in omni eventu; Ergo, dum sortem restituit, plene compensat omne damnum; cum damnum sortis non superet sortis pretium, ut dictum est. Quid infelix mutuatarius, si sortem, vel fortuna adversa, vel iniquis praedonibus rapientibus, amiserit, eam integram reddere debebit; et tenebitur insuper pretium solvere, quod has calamitates passus sit, vel pati potuerit? Haec ne evangelica doctrina: Haec ne Christi charitas »?

« Confirmo rationem adductam furis paritate. Fur surripit centum aureos. Poenitentia ductus eosdem restituit. Numquid pretium periculi solvere tenetur creditori? Negant omnes ad unum Theologi. Et tamen majus est periculum pecuniae raptae, quam pecuniae mutuatitiae. Respondent juniores, paritatem hanc nullius esse roboris. Quoniam ideo fur non tenetur solvere periculi pretium, quia nullo pacto inter furem, et dominum conventio fuit periculi istius solvendi; contra inter mutuatorem, et mutuatarium haec praecessit conventio. Lepidum profecto effugium. Quid nunc in disputationem vocatur? Nonne utrum sit periculum, istud pretio aestimabile? An sit titulus verus pretio compensandus? Quid respondes? Negas? Usura ergo est pro illo pretium exigere. Ais? Ergo potiore jure fur, quam mutuatarius illius solvere pretium tenetur. Insistis: Nulla inter furem, et dominum conventio praecessit. Opponi ne haec possunt absque communis sensus praejudicio? Ut conventio justa sit, justo niti titulo debet. Titulus ergo istius mutuae pactae conventionis ostendi, et evinci debet. Et cum titulus a mutuo distinctus, chimericus a me probatus sit, commentitia quoque, et foeneratitia conventio est. Caeterum quomodo praecedere inter latronem, et dominum conventio poterat, si fur, inscio domino, rem surripit? Neque de damno emergente conventio praecessit. Ergo fur compensare damnum emergens non adstringitur, si illud passus dominus est, Neque praecessit pactum de restituenda re rapta. Ergo ad restitutionem fur non tenetur? Sed quid in convellendo vanissimo effugio tempus tero; cum haec inepta sophismata evidentissimam patefaciant conclusionem nostram? Paucis rem hanc perstringo. Titulus suapte natura justus, et pretio aestimabilis in mutuo, hoc suum pretium non amittit in furto. Et titulus, qui in furto pretio aestimabilis non est, neque in mutuo pretio dignus esse potest. Alioquin melior es-

tem principalem, tunc mutuans potest licite id
exigere, et mutuatarius tenetur solvere, quia id
non exigitur praecise ratione mutui, sed ratione
culpabilis morae solvendi mutuum ultra tempus
conventum, seu praefixum: Debitor enim, qui est
in mora culpabili, peccat contra Justitiam reti-
nendo alienum invito Domino, adeoque juste pu-
nitur poena conventionali mutuo paciscentium con-
sensu conventa, *l. Stipulationum* 2 §. *final. l.*
*Idem juris* 3. *l. Stipulatio ista* 38. §. 17. *de ver-*
*borum obligationibus: cap. Contractus* 85. *de Reg.*
*jur. in* 6. ibi: *Contractus ex Conventione legem*
*accipere dignoscuntur.* Et sic tenet Scotus *in* 4.
*dist.* 15. *qu.* 2. *art.* 2. *n.* 18. Mastrius, Laym.
Molina, Lugo, Sporer, Reinffest. Lessius Tambu-
rin., et alii communiter.

39 Mutuatarius, qui non pecuniam, sed alias res,
v. g. triticum, vinum, et hujusmodi mutuatus est,
et eas, quales esse debent, non reddit, aut eas non
reddit in tempore, seu loco convento, tenetur sol-
vere justam earumdem rerum aestimationem pro
40 tempore, et loco, in quo eas reddere debebat. Si
autem non convenit cum mutuante, nec de tem-
pore, nec de loco, in quo eas reddere deberet,
tunc reddere eas debet secundum aestimationem,
quam habent in tempore, et loco, in quo petun-
tur, et restituuntur, textu expresso *in l. Si merx*
*aliqua* 4. *ff. de condict. tritic.*, ibi: « Si merx aliqua
quae certo die dari debebat, petita sit, veluti vi-
num, oleum, frumentum, tanti litem aestiman-
dam Cassius ait, quanti fuisset eo die, quo dari
debuit; Si de die nihil convenit, quanti tunc, cum
judicium acciperetur. Idemque Juris in loco esse,
ut primum aestimatio sumatur ejus loci, quo dari
debuit. Si de loco nihil convenit, is locus specte-
tur, quo peteretur. Quod et de caeteris rebus Ju-
ris est ». Si vero res fuerunt mutuo acceptae se- 41
cundum aestimationem factam in tempore, et lo-
co mutui accepti, tunc mutuatarius eas reddere
debet secundum talem aestimationem, licet in
tempore, et loco restitutionis cariores, seu vilio-
res evaserint, *l. Æstimatis rebus* 50. *l. Æstimatae*
*res* 90. *ff. soluto Matrimonio* cum similibus. Si ta- 42
men aestimatio facta non fuerit in ipso mutui tem-
pore, et loco, tunc res reddi debent secundum ae-
stimationem, quam habent in tempore, et loco,
quo restituendae sunt. Et si, non facta aestimatio- 43
ne, neque de tempore, neque de loco fuerit con-
ventum, tunc debent restitui secundum aestima-
tionem, quam habent in loco, et tempore, quo pe-
tuntur, et restituuntur, textu expresso *in Leg. Vi-*
*num* 22. *ff. lib.* 12. *Tit.* 1. *de rebus creditis*,
ibi: « Vinum, quod mutuum datum erat, per Ju-
dicem petitum est, quaesitum est, cujus temporis
aestimatio fieret; Utrum cum datum esset, aut cum
litem contestatus fuisset, an cum res judicaretur?
Sabinus respondit, si dictum esset, quo tempore
redderetur, quanti tunc fuisset; Si non, quanti
tunc, cum petitum esset. Interrogavi, cujus loci
pretium sequi oporteat? Respondit, si convenisset,
ut certo loco redderetur, quanti eo loco esset. Si
dictum non esset, quanti, ubi esset petitum ». Sic

set conditio furis, quam mutuatarii. Hoc solum inter mutuatarium, et furem discrimen est, quod mutuatarius neque pretium justi tituli, puta damni emergentis, solvere tenetur, nisi praecedat conventio: quia in quolibet contractu libere convenire partes debent. Et quoties mutuator damnum, quod ratione mutui patitur, non manifestat, et de eo, cum possit, non paciscitur, praesumitur illud mutuatario donare. Haec pacta cum fure iniri nequeunt. Ideo fur ultra restitutionem sortis compensare ea omnia damna tenetur, quae ob furtum passus fuerit dominus, licet nullum praecesserit pactum. Juxta omnes ad unum Theologos fur non tenetur compensare periculum amittendae sortis. Ergo juxta omnes periculum amittendae sortis, neque in furto, neque in mutuo est pretio aestimabile ».

« Verum ratione adhuc evidentiori, et causae nostrae intimiori confirmo propositionem meam. Finge aliquem per vim, aut fraudem cogi ad mutuandum cum periculo sortis amittendae. Is violentus, vel fraudulentus mutuatarius ad quid esset adstrictus? Ad restituendam sortem, et omnia damna, quae tali occasione passus fuisset mutuator coactus, quamvis nullum de his damnis pactum praecessisset. Quid ratione periculi sortis amittendae? Nihil omnino compensare teneretur, ut omnes fatentur, sicut dictum est de fure. Ergo evidens est, periculum non esse a sorte diversum, sicut diversa sunt caetera damna ».

Vide, mi Luci, num jure Romani Censores improbaverint assertionem *n.* 37. expositam? Non te, Frater carissime, quem summopere diligunt, atque ob morum innocentiam, et probitatem, nec non assiduum litterarum studium, venerantur, et colunt, sed opiniones illorum Auctorum reprehendunt, quibus usus es in tua consarcinanda Bibliotheca; Norunt enim ex indole tua, te sententiam mutaturum fuisse, si meliores adhibuisses libros, et Auctores. Sed age. Sit periculum aliquod sufficiens titulus ineundi pacti, pro assecuranda sorte, quidpiam lucri percipiendi. Numquid omne periculum sufficiens titulus erit? Numquid periculum, quod ex inopia, et paupertate mutuatario oritur? Absit. Ergo solum periculum, quod vere fundatum sit, quod peculiare sit, quodque ita in pactionem venire possit, ut ob istud decerni auctarium possit, quia vel minima suspicio adsit, lucrari hominem ex mutuo. Difficile vero est, ac vix dari casus potest, ut usura vacet mutuum illud, in quo, ratione periculi, quod externum mutuo existimatur, quidpiam supra sortem recipitur; ut vel Auctores ipsi asserunt, qui hanc opinionem tuentur. Ratio praesto est, quia, ut licite ob tale periculum quidpiam ultra sortem recipiatur, nonnullae servandae sunt conditiones, quae raro, ac vix unquam servantur. Primo enim necesse est, ut voluntas absit lucrandi ex mutuo, quia secus, excluso quoque pacto, usura mentalis erit. Secundo, periculum debet esse verum, probabilibusque fundatum conjecturis; non autem, fictum, prout facile fingitur ab iis, qui lucrari amant. Tertio mutuatario liberum esse debet, fidejussorem, aut pignus pro assecuratione sortis mutuatae praestare, nec debet cogi ad paciscendum de isto periculo. Quarto, ut mutuans non plus pro isto periculo exigat, quam vel ipse, vel mutuatarius alteri dare vellet pro hujusce periculi assecuratione. Quinto, ita servandae sunt justitiae leges, ut non violentur eae, quae sunt charitatis: atqui conditiones illas pauci eorum curant, qui mutuo dant, pauciores ad praxim redigunt; ita enim plerique lucro inhiant, ut, seclusa ejus spe, mutuo non darent; cum probabile periculum sentiunt, mutuo non dant: inter periculi qualitatem non distinguunt; sed ab omnibus aequaliter exigunt; fidejussores, aut pignora recusant, ut quocumque tandem modo aliquid supra sortem recipiant etc. ergo verum est, ut in rationem non irrepat usurae fuligo. Vide Continuat. Tournely, et P. Danielem Concine.

quoad omnes has conclusiones passim Doctores. Cum enim Jus Canonicum nihil statuerit contra dictas Leges Civiles, eas sequi possumus, et debemus pro utroque foro, tum exteriori, tum interiori.

44 Mutuans, accepto pignore a mutuatario, cum pacto, ut interim fructus pignoris lucretur, nisi adsit alius justus titulus, committit usuram, et tenetur tales fructus perceptos ex pignore computare in sortem. *Communis*, claris textibus *in l. Ex pignore* 1. *l. Quod ex operis* 2. *Cod. de pignoratitia actione*, *l. Fundum pignori* 1. *Cod. de distract. pignor. cap. Cum contra* 6. *et cap. Significante* 7. *de pignoribus*, *cap. Quoniam* 2. *et cap. Conquestus* 8. *de Usuris*. Et ratio est, quia omnis res Domino suo fructificat, Dominus autem pignoris, non est mutuans, sed mutuatarius, adeoque pignus debet fructificare mutuatario, et non mutuanti, et consequenter pactum illud est usurarium.

45 Notanter autem dicitur: *Nisi adsit alius justus titulus*, qui potest esse quadruplex. Primus igitur justus titulus percipiendi fructus ex pignore sine diminutione sortis, est, si Creditor fundum oppignorandum, seu oppignoratum justo pretio emat cum pacto retrovendendi, quoties Debitor voluerit pretium refundere; Tunc enim fundus, seu alia res pignoris naturam amittit, adeoque non ut pignus priori Domino, sed ut res empta Emptori, et possessori, tamquam novo Domino licite fructificat, ejusque damno perit, donec reddito pretio redimatur. Venditio enim cum pacto *redemptionis* valida est, et licita, textu expresso *in l. Si fundum* 2. *Cod. de pactis inter Emptor. et Venditor.* Communis Doctorum cum Cajet. 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad* 6. Lugo *cit. disput.* 25. *sect.* 8. *num.* 132. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 16. *n.* 17. Sporer *tom.* 2. *tr.* 6. *sect.* 3. *n.* 102. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 19. *n.* 111.

46 Secundus justus titulus percipiendi fructus ex pignore, est, si fundus fructiferus accepetur in pignus, adjecto contractu censuali, per quem subministrans pecuniam ex fructibus talis fundi percipiat quantitatem pensionis Jure census percipi solitam juxta morem patriae, donec sors, seu pecunia subministrata restituatur: Reiffenst. *loc. cit.* *n.* 110. Sporer *loc. cit. n.* 102. Layman *loc. cit.* *n.* 17. cum pluribus ibi citatis, Lugo et alii passim.

47 Tertius justus titulus percipiendi fructus ex pignore, est, si pignus sit datum Marito, donec ei solvatur dos promissa; tunc enim maritus, ut habeat unde onera Matrimonii sustinere valeat, potest licite fructus percipere ex tali pignore sine diminutione sortis, donec ei dos promissa solvatur; textu expresso *in cap. Salubriter* 10. *de usuris*, ibi: « Sane generum ad fructus possessionum, quae sibi a Socero sunt pro numerata dote pignori obligatae, computandos in sortem non credimus compellendum, cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera Matrimonii supportanda ». Et sic Doctores citati, et alii communiter.

48 Quartus justus titulus percipiendi fructus ex pignore, est, si Feudum, vel res Emphyteutica detur in pignus Domino ejusdem directo; Tunc enim Dominus directus potest licite sine diminutione sortis recipere fructus talis Feudi sibi a Vassallo oppignorato, dummodo, interim ab ipsius servitiis abstineat, *cap.* 1. *de Feudis*, *et cap. Conquestus* 8. *de usuris:* quia, ut recte notat Fagnanus *in d. cap.* 1. *de Feudis n.* 3. cum Vassallus interim non praestet conventa servitia Domino directo Feudi, suspenditur obligatio contractus inter Dominum, et Vassallum, et sic res Feudalis redit ad primaevam suam naturam, adeoque Dominus directus licite percipit ejus fructus, ac si Feudalis non esset, coalescente directo, ac utili dominio; Et sic pariformiter est dicendum de re Emphyteutica: Sic Layman *loc. cit. n.* 20. cum pluribus ibi citatis, Lugo *loc. cit. num.* 147. Sporer *loc. cit. num.* 102. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 114. et communis aliorum.

49 Contractus ille, qui vulgo dicitur *a godere*, quo scilicet aliquis dat sufficientem pecuniam alteri, ut ipse, quandiu utitur dicta pecunia, cedat illi domum, vel aliam fructiferam rem interim fruendam, est licitus, si interveniat titulus lucri cessantis ex parte illius, qui pecuniam dat: Azorius *part.* 3. *lib.* 9. *cap.* 20. Silvester *in Rosa aurea tract.* 3. *cas.* 65. Lugo *loc. cit. n.* 136. et alii communiter; Cum illa enim pecunia posset emere, v. g. tot loca montium, ex quorum fructibus posset solvere pensionem domus, seu rei fructiferae, quam accipit. Unde, qui pecuniam dat, relinquit mutuatario interesse illud lucri cessantis pro pensione, quam pro domo, seu re fructifera ab ipso accepta deberet illi solvere singulis annis. Si autem desit titulus lucri cessantis, et qui dat domum, vel rem fructiferam interim fruendam, sit capax alienandi, seu vendendi, tunc contractus ille potest esse licitus, si dans pecuniam illam emat justo pretio dictam domum, vel rem fructiferam cum pacto illam retrovendendi, quoties Debitor voluerit pretium refundere juxta dicta *supra sub. n.* 45.

50 Si quis alicui petenti mutuos, v. g. centum aureos, respondeat, non do tibi mutuos istos centum aureos, sed istis emo a te decem tuas Vaccas, quas tibi loco pro tali annua pensione mihi solvenda, excusatur communiter ab usura, si ille alter de facto vaccas utiles habeat proportionate ad talem conventam pensionem, et serventur conditiones requisitae ad contractum justae locationis, et praesertim haec, ut periculum Vaccarum spectet ad locantem tamquam emptorem, et earum dominum. Si vero ille alter revera dictas vaccas non habeat, nec habiturus sit, est merissima usura sub ficto emptionis, et locationis nomine palliata. Sic Major *in* 4. *d.* 15. *q.* 46. *causa secunda*, Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 16. *n.* 15. *vers. Quaestio quarta*, La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *n.* 899. Sporer *tom.* 2.

*tract.* 6. *sect.* 3. num. 97. ubi testatur de communi (*).

51 Ab usura excusatur, qui mutuum a se petenti respondet, nolo tibi mutuare, sed hac anticipata pecunia conducn operas tuas ad futuram messem, seu vindemiam, dummodo tamen talis pecunia sit sufficiens, et proportionata merces ad dictas operas juxta consuetudinem regionis. Sic supracitati Doctores, Molina, et alii.

52 Regulares non possunt accipere pecunias mutuo, vel ad cambium cum solutione alicujus lucri, vel cum obligatione bonorum. Vid. verb. *Alienatio art.* 4. n. 35.

53 Mutui contractus lucrum supra sortem de sui
natura non recipit Bened. XIV. tom. 1. Constit.
54 142. incip. *Vix pervenit*, §. 3. Nec quantitas mo-
derata lucri, aut qualitas mutuatarii hujusmodi lu-
55 crum ab usurae labe justificant: Idem *ibid.* Nihilo-
minus quidam tituli ipsi mutuo extrinseci, aliique
contractus a mutuo diversi justum reddere possunt
56 proventum ultra sortem; Idem *ibid.* Sed non sem-
per suppetere credendum est legitimos cum mutuo
titulos, aut justas causas ineundi contractus a mu-
57 tuo diversos: Idem *ibid.* Mutuum dare indigenti
aliquando est de praecepto, juxta illud Christi Do-
mini, *Matthaei cap.* 5. v. 42. *volenti mutuare a*
58 *te, ne avertaris*: Idem *ibid.* Vide *tom.* 7. *verb. Usu-*
*ra*, ubi in fine affertur dicta Constitutio.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

59 Quod ait *Auctor* n. 4. Civitatem ex mutuo non teneri, si non probetur, pecuniam mutuo datam in rem ejus versam esse, id non est indistinte verum. Primo enim tenetur, etiam non probata hac versione, si mutuum datum sit omnibus Civibus simul convocatis; Coler. *de Process. exequutiv. part.* 2. *c.* 3. *n* 336. *et seq.* Bachuv. *ad Treutler. vol.* 1. *disput.* 20. n. 5. *litt. A.*

60 Secundo, idem est, si mutuum contractum sit ab illis, quibus Civitas omnem in se potestatem dedit, itaut penes illos omne imperium sit, Populumque universum repraesentent; Strych. *Juridic. Dissert. vol.* 4. *disput.* 18. *cap.* 5. *n.* 34. Coler. *loc. cit. n.* 361.

61 Tertio, idem quoque est, si Administrator, vel etiam Syndicus habeat speciale mandatum a Civitate ad accipiendam pecuniam mutuo in certam causam, modo non appareat eum legibus Civitatis, fini, et menti eorum, qui illum constituerunt, contrarium fecisse; Strych. *ubi supra n.* 36., *et seq.* Losaeus *de Jur. Universit. part.* 3. *cap.* 4.

Num vero id ipsum obtineat, quando Administrator habet mandatum speciale mutuo accipiendi in genere, et non in certam causam? Affirmat autem Losaeus *alleg. l. c.* ne contrahentes confisi de mandato decipiantur; Confer et Strik *loc. mox cit.* 62

Patet itaque ex his, tunc non teneri Civitatem 63
ex mutuo, non probata versione, quando ipsum mu-
tuum fuit contractum nudo Administratore, qui
nec speciale mandatum ad illud contrahendum ha-
bebat. Caeterum et hic, si *ex necessitate officii, quod* 64
*gerit*, mutuo accipit pecuniam, tenetur Civitas,
etiam non probata versione, quum hoc in casu sit
praesumendum mandatum Civium: Stryk. *eodem*
*loc. cit.* n. 39.

Quod de Civitate dictum est, id ipsum intelligas de Ecclesia, et alia quavis Universitate. 65

An in casibus illis, in quibus Civitas, vel Ec- 66
clesia tenetur ex mutuo, non probata versione,
habeat beneficium restitutionis in integrum, si
revera pecunia illa in rem ejus non sit versa? af-
firmant Hartman. Pistor. *lib.* 1. *quaest.* 37. n.
61. *et sequent.* Strych. *Juridic. dissert. vol.* 13.
*sect.* 2. *cap.* 1. §. 12. At dubito, num amplecti 67
haec opinio possit in casu, in quo pecunia mutuo
data sit Civibus omnibus simul convocatis.

Opinio Auctoris n. 18. quod nec jurato Filius familias renunciare valeat Sen. Cons. Macedoniano, de Jure Cannnico difficultatem patitur, modo non expresse ad turpem causam credita ipsi sit pecunia, desuper dolose exactum juramentum; Stryk. *loc. mox. cit.* §. 15. et ex professo Gothofred. de Jena *de Sen. Cons. Macedoniano sect.* 8. *aphoris.* 8. 68

De mutuo publico, quod ex publica necessitate exigit Princeps a Civibus, reluctantes ad ipsum compellendo, vide Martin. Dautell *de Mutuo publico.* 69

MONITUM EDITORUM CASINENSIUM.

Mutuum quod attinet, et quid tenendum quantum ad illos, qui capitalia sua tradunt, ut inde fructus percipiant juxta taxam a lege Civili praescriptam, et quid amplius quoad confessarios sit in hac re attendendum, videre est in Decretis, quae a S. Sede Organo S. Poenitentiariae, ac Supremae Congr. S. Officii edita sunt ab an. 1822. ad an. 1833. ac deinceps, quae per extensum referemus ad calcem huius tomi, sub v. *Mutuum*, cum propriis considerationibus ibi adjiciendis.

*Nota Romani Theologi.*

(*) Animadvertas velim, mutuantem animo lucrandi foeneratorem esse, ut ex dictis liquet. Cavendum itaque est in eo, qui petenti mutuum, illum contractum affert emptionis, et locationis, cavendum, inquam, in eo homine est, ne spe lucri incitatus, avaritiam foveat, et mentalem saltem usuram committat; quamobrem periculi plenus habetur hujusmodi contractus a nostris Censoribus. Periculum quoque agnoscant usurae in alio contractu, de quo n. 51. quia dives cogit pauperem, et inopem mutuo ob indigentiam petentem ad locandam operam suam tempore messis etc. atque hac via palliare usuram potest, vel mentalem fovere. Haec vero notanda duxi, ut Christiani homines periculum agnoscant, in quo se exponunt peccandi, avaritiae, et contra Christi mandatum *mutuum date nihil inde sperantes.* Idem dicito de contractu, qui vulgo dicitur, *a godere*, de quo n. 49. Nam quoties tradens pecuniam, jus sibi reservat ad eam repetendam, purum, putumque mutui contractum celebrat, ut, si ultra sortem quidpiam percipit, usura est, ac fructus, qui ex domo, vel re fructifera percepit, restituere tenetur: ac lucrum cessans, in eo, qui pecunias dedit, sufficiens titulus non est, nisi omnes conditiones occurrant supra recensitae.

# NATALIS, NATALE

## SUMMARIUM

1. Hoc nomen anniversariae quarumcumque rerum, seu laetarum, seu tristium commemorationi olim tributum. — 2. Laetis deinceps festis datum. — 3. Hinc Natalis *Calicis* — 4. *Papae*. — 5. *Episcoporum*. — 6 Quorum uterque etiam *Natalis Cathedrae* dicitur. — 7. Natalis *Basilicae*. — 8. Natalis *Sanctorum*, scilicet obitus. — 9. Eorumdem *natale genuinum*. — 10. Natalis depositionis. — 11. *Natalis* illorum pro dedicatione templi Deo eorumdem nomine erecti. — 12. Ubi ergo *Natalis sanctorum* occurrat, sedulo videndum, quid eo nomine significetur.

1 Antiqui quasvis insignium rerum anniversarias memorias *Natales* vocabant. Ita Alexandrinos *natalitia* magni *terraemotus* sub Valentiniano quotannis recoluisse, Sozomenus narrat *lib.* VI. *cap.* 2.

2 Caeterum quod *natalis* cujusque dies antiquis laetus erat, adhiberi passim *Natalis* nomen coeptum est, praesertim ad laetos alios, qui singulis annis recurrunt, significandos. Hinc.

3 Ante medium quinti saeculi Feria V. in coena Domini denominabatur *Natalis Calicis*, ut ex Calendario apud Bollandianos *T. VII. Junii pag.* 178. habemus. Rationem reddit S. Eligius Noviomensis, aut alius sub ejus nomine *Bibl. Patr. Colon. T. VII.* editus *hom. X. de Coena Domini*; ubi ait: « vocatur enim haec dies *Coena Domini*; vocatur et *Natalis Calicis*: et merito, quia hac die mysticum Pascha Dominus cum discipulis suis celebrans, Sacramenta Corporis, et Sanguinis sui illis, atque per illos nobis tradidit, et ipse celebrationis *INITIUM* fecit ».

4 *Natalis* quoque *Papae* dicebatur annua susceptae a Summis Pontificibus ordinationis memoria. Nimirum inquit doctissimus Rosweidus in Epistolam XVI. S. Paulini Nolani, ut olim Imperatores Imperii sui ortum, seu Natalem celebrabant (quare in Silvii Laterculo X. Kal. Nov. adscribitur *Natalis Valentiniani Purpurae*, et in Bucheriano Kalendario VI. Idus Novembr. notatur *Natalis Constantii*, scilicet, ut est in Idacii Fastis, dies, quo *levatus est Constantius Caesar*), ita Romani Pontifices Episcopatus sui natalem celebrare sunt soliti. Sixtus III. Pontifex ad Cyrillum Ep. Alexandrinum a. Christi 432. « ad Beat. Apostolum Petrum ait, Fraternitas universa convenit: ecce auditorium congruens auditoribus, conveniens audiendis. Habuerunt Coepiscopi nostri illum gratulationis testem, quem habemus honoris exordium. Sanctae namque, et venerabili Synodo, quam Natalis mihi dies, favente Domino, congregarat, quia sic credendum est, ipse praesedit ». Idem epistola ad Johannem Episcopum Antiochenum: « Audivit universa Fraternitas, quae ad Natalis mei convenerat diem, qualiter bono humani generis Apostolicae Sedis, me praeside, gratulentur ». Hilarius Papa in epistola ad Episcopos Tarraconensis Provinciae: « lectis ergo in conventu Fratrum, quos Natalis mei festivitas congregarat, litteris vestris ». Ea festivitas inter solemnia connumerabatur, veluti illa indicant, quae profert Anastasius Bibliothecarius in vita Hadriani Primi: « denique ejus beatitudo fecit et pharum majorem in eadem B. Petri Ecclesia in typum Crucis, qui pendet ante praesbyterium, habentem candelas mille trecentas, et septuaginta. Et constituit, ut quatuor vicibus in anno ipsum pharum accenderent, idest in Nativitate Domini, in Pascha, in Natali Apostolorum, et in NATALI PONTIFICIS.

Neque id e more fuit tantummodo Romanorum 5
Pontificum, sed et ceterorum Episcoporum. Sic S. Augustinus ep. 108. *n* 5. et *Lib. II. contr. Lit. Petil. cap.* 23. *frequentissima numerositate* Thamagudensis Optati *natalitia* celebrata perhibet, anniversarium nempe suscepti Episcopatus diem. Gregorius quoque Turonensis hoc sensu *natale Episcopatus S. Martini* appellat in lib. 1. *de miraculis* ejusdem S. Martini *cap.* 6. *sciatis, quia post hoc triduum natalis Episcopatus ejus esse consueverat*. Hujusce rei locuples quoque testis est S. Ambrosius Lib. VIII ep. 60. ad Felicem. Tandem, ne in re notissima longior sim, in Lectionarii Luxoviensis a Mabillonio vulgati legenda 71. extat lectio in *Natale Episcopi*.

Utrumque Natale cum Romanorum Pontificum, 6
tum Episcoporum vocabatur etiam *Natale Cathedrae*. Quare in pervetusto Bucherii Kalendario VIII. Kal. Martii occurrit *Natale Petri de Cathedra*. Augustinus quoque, aut alius antiquus Auctor *serm.* XV. *de sanctis* in festo Cathedrae S. Petri ait: « Institutio solemnitatis hodiernae a Senioribus nostris Cathedrae nomen accepit, ideo quod primus Apostolorum Petrus hodie Episcopatus cathedram suscepisse refertur ». Anniversario Cathedrae die concionem habebant Episcopi. Vide S. Leonem M. Serm. 1. 11. et 111. et Augustinum hom. 24. et 25. ex Libro I. Homiliarum. Aliquando eo die aliorum panegyricis laudabantur Episcopi: ita Petrus Episcopus panegyrico sermone ornatus fuit a Chrysologo *serm.* 107., et Laurentius Mediolanensis Episcopus ab Ennodio sacra dictione prima.

*Natalem* quoque *Basilicae* saepe in veterum mo- 7

numentis offendes. Anniversarius dies est, quo Basilica solemnibus Ecclesiae Catholicae ritibus fuerat dedicata.

8 Natalis Sanctorum plerumque dies est, quo ex misera hac lacrymarum valle ad caelestia gaudia evolarunt. « Natalem, inquit Augustinus *in Natali Cypriani Martyris*, hodie sicut nostis, celebramus. Quod nomen sic frequentat Ecclesia, idest Natales, ut natales vocet pretiosas Martyrum mortes ». Et paulo post. « Quid est hoc, Fratres? Quando natus sit, ignoramus; et quia hodie passus est, Natalem ejus hodie celebramus ». Huc spectat *natalis Martyrii* in actis S. Policarpi, et *Natale S. Agnetis de passione* in Sacramentario Gelasiano. Tertullianus quoque *lib. de corona milit. n.* 36. Martyrii solemnia *natalitia* appellat. Sed de his audiatur etiam S. Nicolaus I. Pontifex, in celebri epistola *ad consulta Bulgarorum cap.* 5. « Consuetudinem, inquit, tenet Ecclesia, ut solemnes Beatorum Martyrum, vel Confessorum Christi dies, quibus ex hoc mundo ad regionem migraverunt vivorum nuncupentur *NATALES*; sed et eorum solemnia non funebria tamquam morientium, sed utpote in vera vita nascentium Natalitia vocitentur ». In eamdem sententiam loquitur Carolus Rex epistola 2. ad Albinum Abbatem, ex qua in MS. collectione Canonum Cardinalis Laborantis *Tit.* XIX. *primae partis Libri* VI. *de octavis diebus festivitatum* haec afferuntur, Cl. Praesule Antonellio teste *in Miss. Vetus Rom. p.* 24. « Duas stolas sunt habituri Sancti, glorificationem scilicet corporis, et glorificationem animae. Altera praecedit alteram, stola videlicet animae. Haec enim in die depositionis carneae gravitatis, et sarcinae corporalis accipitur; qui dies *Natalis*, *seu Natalitium hujus*, *illiusve sancti vocatur*. Tunc quippe vir sanctus, cum praesenti miseriae moritur, nascitur aeternae felicitati; Dies, inquit mortis dies Nativitatis, et sociatur Angelicis choris, et ut pro nascente puero fieri solebat antiquitus, pro eo Natalitium celebratur in terris, de cujus assumptione gaudium fit in coelis, et cui veluti concorporali membro cetera membra congaudent ». Certe isthaec Natalitia, sive anniversariae Martyrum commemorationes *Eucharistiae*, hoc est gratulatoriae et laetitiae testes erant, ut animadvertit Cl. Muratorius in opere *de Paradiso cap.* 10. *pag.* 87. Conferri etiam poterit Baronius in adnotationibus ad Martyrologium III. *Non. Januar.*

Si quando tamen ipsa alicujus sancti in terris 9
nativitas celebranda videretur, ea *natalis genuini*, *et ingenuini* nomine designabatur. In Missali Gelasiano extant orationes Missae in *Natale genuinum*, nempe in diem, quo quis ex matris utero emersit in lucem. Vide Thomasium in *Orationali*, *Tomo II. pag.* 552. Hinc apud Rhabanum ad d. XXVIII. Januarii: *Romae S. Agnetis genuinum:* suppl. *Natale*, quod antiquiores dixere: *Nativitas S. Agnetis Virginis*, vel etiam, ut in eodem Gelasiano Sacramentario, *Natale ejusdem de Nativitate*. Vide Mazochium *Tom.* 1. *Kalend. Neapol. p.* 17. et Equitem Victorium *dissert. Philolog. p.* 20.

Ipsa quoque dies depositionis, seu sepulturae 10
Sanctorum *Natalis* nomen non raro obtinet; immo et ipsa translationis Reliquiarum dies eodem nomine praenotatur; sic *natalis Reliquiarum Stephani Protomartyris* in Martyrologio Hieronymiano IV. Nonas Augusti recolitur.

Tandem alicujus sancti *Natalis* dies quoque ap- 11
pellabatur ex ipso Ethnicorum more dies, quo fuerat Deo templum aliquod sub ejus nomine dedicatum. *Natalis Nicomedis Martyris* pro dedicatione Ecclesiae ejusdem Nicomedis legitur in genuino Bedae Martyrologio, et in Martyrologiis Reginae Svecorum, et Othoboniano. *Natalem quoque sanctae Mariae ad Martyres* duo Bedae apographa optimae notae in codicibus Palat. Vatic. 833. et 834. Ado, Usuardus, Notkerus, aliique exhibent, utque in caeteris Martyrologiis *dedicatio Ecclesiae Sanctae Mariae ad Martyres*. Habetur quoque in vetustissimo Leoniano Sacramentario pro dedicatione Ecclesiae S. Michaelis Archangeli *Natale Basilicae Angeli in Salaria*. Dixi id factum *ex ipso Ethnicorum more*. Romani enim Ethnici, ut animadvertit Cl. Althanus *p.* 63. *Natalis* nomine eodem plane sensu usi sunt: sic apud Ciceronem *lib.* IV. *ad Attic. ep.* 1. *Natalis salutis* dies vocatur, quo templum fuerat saluti inscriptum.

Cavebis igitur, ne ubi Sancti cujuspiam *Natalis* 12
occurrat, statim credas, diem mortis designari. Multa antequam hac de re judicium feras, consideranda erunt, ducibus Baronio, Sollerio, Georgio, et Mazochio ad Kalendarium Neapolitanum. *

# NAUFRAGIUM, NAUFRAGANTES

## SUMMARIUM

1. Per naufragium quid intelligatur? — 2. Naufragantium bona remanent adhuc de jure suorum Dominorum. — 3. Sin etiam de jure suorum Dominorum remanent adhuc bona illa, quae in Naufragii periculo conjiciuntur in Mare. — 4. Hinc talia bona post Naufragium reperientes in litore maris, aut fluminis, seu ea piscantes in mari, vel flumine tenentur restituere Domino. — 5. Immo qui talia bona non restituit Domino, quadruplo tenetur. — 6. Quinimmo ea ratione retinens, et non restituens publicatione bonorum mulctatur. — 7. Unde si quae esset alia Lex, aut consuetudo talia bona non restituendi, tamquam injusta esset deserenda, et abroganda. — 8. Hinc naufragantium bona inventa sibi assumentes, excommunicati sunt. — 9. Excommunicationem etiam incurrunt accipientes scienter bona ab iis, qui naufragantium bona acceperunt. — 10. Nec refert, quod ea bona Dominus nunquam forsan recuperaturus fuisset, nisi talis Piscator v. g. aut arreptor magna industria, labore,

et periculo vitae, ea recuperasset. — 11. Potest tamen talis Piscator, aut ereptor compensationem laboris, ac periculi sui debite aestimatum jure exigere — 12. Unde naufragii tempore, qui vocati a Patronis naviam, seu barcharum, auxilium eis ad bonorum praeservationem praestiterint in Portubus, et ripis ditioni Papae subjectis, lucrantur quartam partem bonorum praeservatorum, aut acceptorum. — 13. Et insuper consequuntur Indulgentiam decem annorum, et totidem quadragenarum — 14. Et e contra non dantes auxilium naufragantibus incurrunt crimen laesae Majestatis. — 15. Qui Christianos naufragia patientes rebus suis spoliare praesumunt, incurrunt excommunicationem. — 16. Item excommunicationem incurrunt, qui Christianos navigantes rebus suis spoliant. — 17. Si, ut a pericula naufragii liberetur navis onusta mercibus plurium mercatorum, projectae sint in mare merces aliquorum duntaxat ex illis, tenentur omnes pro sua parte aeque reparare, vel compensare judicio viri periti damna eorum. — 18. Mercatores, quorum merces praeservatae sunt a naufragio ob exonerationem navis factam per projectionem mercium aliorum in mare, debent contribuere juxta valorem, et pretium suorum mercium sine respectu, aut ad gravitatem, aut ad majus, vel minus spatium, quod occupant — 19. Si autem Dominus navis, saeviente tempestate, anchoras, aut alias navis partes amiserit, non tenentur Mercatores talem jacturam ei compensare — 20. Si vero vectorum voluntate, et utilitate ad evitandum naufragium talis navis partes projectae sint in mare, tunc a dictis vectoribus, seu mercatoribus debet ei fieri compensatio. — 21. Item compensatio fieri debet etiam mercatori illi, cujus merces ratione jactus aliarum in mare deteriores factae sunt. — 22. Si autem damnum secutum in suis mercibus propter talem jactum sit minus ea portione, quam pro sua parte conferre minus deberet, debet reliquum conferre, et ita e contra. — 23. Si tamen damnum in suis mercibus non sit secutum propter talem jactum, sed ex alia caussa, tunc debet conferre secundum pretium praesens suorum mercium. — 24. Si navis a Pirata capta magna aliqua pretii summa redimatur, tenentur omnes concurrere ad solvendam illam summam pro ratione rerum, quas servaverunt — 25. Si autem Pirata, seu Praedo a dicta navi abstulerit solas merces unius ex dictis mercatoribus, ipse solus damnum sustinere tenetur.

1 Per naufragium intelligitur navis, aut cujuslibet navigii maria, seu alia flumina emetientis jactura, sive in rupes elidat, sive aquis absorbeatur cum nautis, ac mercibus omnibus, aut sola parte illarum.

2 Naufragantium bona remanent adhuc de Jure suorum Dominorum; *l. Pomponius* 44. *de acquirendo rerum dominio*, ubi expresse dicitur; *Si naufragio quid amissum sit, non statim nostrum esse*
3 *desinere*. Sic etiam de Jure suorum dominorum adhuc remanent bona illa, quae in naufragii periculo conjiciuntur in mare: *Institut. lib.* 2. *tit.* 1. §. 48. ibi: « Alia sane causa est aliarum rerum, quae in tempestate levandae navis causa ejiciuntur; Haec enim Dominorum permanent; quia palam est eas non eo animo ejici, quod quis eas habere nolit, sed quo magis cum ipsa navi maris periculum effugiat. Qua de causa, si quis eas fluctibus expulsas, vel etiam in ipso mari lucrandi animo abstulerit, furtum committit »: *l. Interdum* 21. *ff. de acquirenda, vel amittenda possessione* §. 1. ibi: « Quod ex naufragio expulsum est, usucapi non potest, quoniam non est in derelicto, sed in deperdito; et ibidem §. 2. « Idem Juris esse existimo in his rebus, quae jactae sunt: quoniam non potest videri id pro derelicto habitum, quod salutis causa interim dimissum est », *l. Si laborante* 2. §. 8. *ff. de Lege Rhodia*, et *l. Qui levandae* 8. *ff. eodem*.

4 Hinc talia bona post naufragium reperientes in littore maris, aut fluminis, seu ea piscantes in mari, vel flumine, tenentur restituere Domino; *l. Navigia*, *Cod. de furtis*, et Sanctus Pius V. Consti-
5 tut. 7. Incip. *Cum nobis*. Immo, qui dicta bona non restituit Domino, quadruplo tenetur; *l. Pompo-*
6 *nius* 44. *ff. de acquirendo rerum dominio*. Quinimmo ea retinens, et non restituens, publicatione omnium bonorum mulctatur, *cit. l. Navigia. Cod. de furtis*, et expresse Julius II. Constit. 20. incip. *Romanus Pontifex*. Unde, si quae esset alia Lex, 7
aut consuetudo talia bona non restituendi, tamquam injusta esset deserenda, et abroganda, *cit. l. Navigia, Cod. de furtis*, et Julius II. cit. Constit. 20. Incip. *Romanus Pontifex*, ibi: « Nos considerantes, tam Civili, quam Canonica lege licere unicuique naufragium suum impune colligere, ac jacta in mari, allevlandi oneris causa, recuperare, illaque diripientes furtum committere, ac graviter delinquere, ac Christianos naufragium patientes rebus suis spoliantes diversis poenis puniri; et propterea consuetudinem praedictam, tamquam contra Regulam fidei, qua unus alteri auxilio esse tenetur, merito corruptelam appellari, neminique suffragari debere cujuscumque temporis cursu munitam Consuetudinem capiendi, et retinendi bona per naufragium, vel jactum, levandae navis gratia, aut alia urgente necessitate factum, nulli in judicio, vel extra illud suffragari debere, auctoritate Apostolica tenore praesentium decernimus, et declaramus ». Quod et confirmavit Paulus III. Const. 42. inc. *Accepimus*.

Hinc naufragantium bona inventa sibi assumentes excommunicati sunt in Bulla Coenae: Vide verb. 8
*Excommunicatio art.* 3. §. 4. Excommunicationem etiam incurrunt accipientes scienter bona ab 9
iis, qui naufragantium bona acceperunt: Gregorius XIII. Constitut. 81. incip. *Consueverunt*.

Nec refert, quod ea bona Dominus nunquam 10
forsan recuperaturus fuisset, nisi talis v. g. piscator, aut ereptor magna industria, labore, et periculo vitae ea piscasset, aut eripuisset; *l. Pomponius* 44. *ff. de acquirendo rerum dominio*; ubi dicitur, quod quaelibet res nostra, quantumcumque periclitetur, manet nostra, quamdiu non est consumpta. Et sic tenet quoad omnes suprapositas 11
conclusiones *Communis Doctorum*; Qui tamen di-

cunt quoad hanc ultimam, posse talem piscatorem, seu ereptorem compensationem laboris, ac periculi sui debite aestimatum Jure exigere, quia Domini negotium utilissime gesserunt; *l. Navis* 4. *ff. de*
12 *lege Rhodia*. Unde naufragii tempore, qui vocati a Patronis navium, vel barcarum, auxilium eis ad bonorum praeservationem, vel recuperationem praestiterint in Portubus, et ripis ditioni Papae subjectis, lucrantur quartam partem bonorum praeservatorum, aut acceptorum: Paulus III. Constitut.
13 42. incip. *Accepimus*. Et insuper consequuntur Indulgentiam decem annorum, et totidem quadragenarum: Julius II. Constit. 20. incip. *Romanus Pontifex*, et S. Pius V. Constit. 7. incip. *Cum*
14 *nobis*. Et e contra non dantes auxilium naufragantibus in statu Ecclesiae incurrunt crimen Laesae Majestatis: S. Pius V. cit. Constit. 7. incip. *Cum*
15 *nobis*. Illi etiam, qui Christianos naufragia patientes, quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur, damnata cupiditate rebus suis spoliare praesumunt, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere. Sic expresse habetur *in*
16 *cap. Excommunicationi* 3. *de raptoribus*: Ubi etiam statuitur, quod excommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, vel aliis honestis causis navigio vectos aut capere, aut rebus suis spoliare praesumunt. Sic *ibi*.

17 Si, ut a periculo naufragii liberetur navis onusta mercibus plurium mercatorum, projectae sint in mare merces trium ex dictis mercatoribus, et sic praeservata sit navis cum mercibus aliorum, tenentur omnes pro sua parte aeque reparare, et compensare judicio viri periti jacturam, et damna eorum trium, quorum merces pro communi omnium utilitate in mare projectae sunt, textu expresso *in lege Rhodia*, *ff. De lege Rhodia*, ibi: « Lege Rhodia cavetur, ut, si servandae navis gratia, jactus mercium factus est, omnium contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est: *et l. Si laborante* 2. *ff. eodem*, ibi: Æquissimum enim est, commune detrimentum fieri eorum, qui propter amissas res aliorum, consecuti sunt, ut merces suas salvas haberent ».

18 Mercatores, quorum merces praeservatae sunt a naufragio ob exonerationem navis factam per projectionem mercium aliorum in mare, debent contribuere juxta valorem, et pretium suarum mercium sine respectu, aut ad gravitatem, aut ad majus, vel minus spatium, quod occupant, sive sint gemmae, aut margaritae, et hujusmodi; nam ad pretium, quod in pereundi periculo fuit, et quod servatum fuit, omnino attendendum est, ut expresse statuitur *in l. Si laborante* 2. *ff. de lege Rhodia* §. 2. ibi: « Cum in eodem nave varia mercium genera complures mercatores coegissent, praetereaque multi vectores servi, liberique in ea navigarent, tempestate gravi orta, necessario jactura facta erat; quaesita deinde sunt haec, an omnes jacturam praestare oporteat, et si qui tales merces imposuissent, quibus navis non oneraretur, veluti gemmas, margaritas, et quae portio praestanda est? et an etiam pro liberis capitibus dari oporteat? et qua actione ea res expediri possit? Placuit, omnes, quorum interfuisset jacturam fieri, conferre oportere, quia id tributum conservatae res deberent; Itaque Dominum etiam navis pro portione obligatum esse; Jacturae summam pro rerum pretio distribui oportet; Corporum liberorum aestimationem nullam fieri posse. Ex conducto Dominos rerum amissarum cum nauta, idest cum Magistro acturos ».

Si autem Dominus navis, saeviente tempestate, 19
ancoras, aut alias navis partes amiserit, non tenentur mercatores Domini mercium inibi existentium talem jacturam ei compensare, textu expresso *in cit. l. Si laborante* §. 1. ibi: « Si conservatis mercibus, deterior facta sit navis, aut si aliquid exarmaverit, nulla facienda est collatio; quia dissimilis earum rerum causa sit, quae navis gratia parentur, et earum, pro quibus mercedem aliquis acceperit; nam etsi faber incudem, aut malleum fregerit, non imputaretur ei, qui locaverit opus ».
Si vero vectorum voluntate, et utilitate ad evitan- 20
dum naufragium tales navis partes projectae sint in mare, tunc a dictis vectoribus debet ei fieri compensatio, textu expresso *in cit. l. Si laborante* §. 1. *in fine*, ibi: « Sed si voluntate vectorum, vel propter aliquem metum id detrimentum factum sit, hoc ipsum sarciri oportet, *et l. Cum arbor* 3. *ff. eodem, de Lege Rhodia*, ibi: Cum arbor, aut aliquod navis instrumentum, removendi communis periculi causa dejectum est, contributio debetur; *et l. Amissae navis* 5. §. 1. *ff. eod.* ibi: « Arbore caesa, ut navis cum mercibus liberari possit, aequitas contributionis habebit locum ».

Item compensatio fieri debet etiam mercatori 21
illi, cujus merces, ratione jactus aliarum in mare, deteriores factae sunt, verb. grat. quia propter jactum, nudatis suis mercibus, damnum secutum est, Sic expresse habetur *in l. Navis* 4. *ff. de lege Rhodia in fine*, ibi: « Sed hic videamus, num et ipsi conferre oporteat, quid enim interest jactatas res meas amiserim, an nudatas deteriores habere caeperim? Nam sicut ei, qui perdiderit, subvenitur, ita et ei subveniri oportet, qui deteriores propter jactum res habere caeperit. Haec ita Papirius Fronto respondit ». Si autem damnum secutum in suis 22
mercibus propter talem jactum sit minus ea portione, quam pro sua parte aliis conferre deberet, debet reliquum conferre, et ita econtra, ut sic non sit melioris, nec detrioris, sed aequalis conditionis cum aliis. Sic expresse *in cit. l. Navis* §. 2. *circa medium*, ibi: « Adhuc numquid etsi aspergine propter jactum res deteriores factae sunt? sed distinctio subtilior adhibenda est, quid plus sit, in damno, an in collatione, si v. grat: hae res viginti fuerunt, et collatio quidem facit decem, damnum autem duo; deducto hoc, quod damnum passus est, reliquum conferre debeat. Quid ergo, si plus in damno erit, quam in collatione? Ut puta do-

cem aureis res deteriores factae sunt, duo autem collationis sunt? Indubitate utrumque onus pati
23 non debet ». Si tamen damnum in suis mercibus non sit secutum propter talem jactum, sed ex alia causa, verb. grat. quia merces jacebant in angulo aliquo, ubi aqua penetravit, tunc debet conferre secundum pretium praesens suarum mercium, textu espresso *in cit. l. Navis* §. 2. ibi: « Cum autem jactus de nave factus est, et alicujus res, quae in navi remanserunt, deteriores factae sunt, videndum, an conferre cogendus sit? Quia non debet duplici damno onerari, et collationis, et quod res deteriores factae sunt. Sed defendendum est, hunc conferre debere pretio praesente rerum. Itaque v. g. si vicenum merces duorum fuerunt, et alterius aspergine decem esse caeperunt, ille, cujus res integrae sunt, pro viginti conferat, hic pro decem . . . . tunc enim conferre debebit ».

24 Si navis a Pirata capta, magna alique pretii summe redimatur ab uno, vel duobus ex pluribus mercatoribus; qui in ea merces habent, tenentur omnes concurrere ad solvendam illam summam pro ratione rerum, quas servaverunt, textu expresso *in cit. l. Si laborante 2. ff. de Lege Rhodia* §. 3. ibi: « Si navis a Piratis redempta sit, Servius, Ofilius, Labeo omnes conferre debere ajunt ». Si autem Pirata, seu Praedo a dicta navi abstulerit solas merces unius ex dictis mercatoribus ipse solus damnum sustinere tenetur, nec alii concurrere debent ad solvendam summam ab ipso expensam pro earumdem suarum mercium redemptione, textu expresso *in cit.* l. *Si laborante* §. 3. ibi: « Quod vero Praedones abstulerint, eum perdere, cujus fuerit, nec conferendum ei, qui suas merces redemerit ».

**ADDITIONES EX ALIENA MANU.**

25 Pertinet huc Lex Rhodia de jactu, qua, uti aequissima, Romani usi sunt, et utuntur etiamnum omnes Populi, quatenus legibus particularibus non sit ei derogatum.

26 In specie hac Lege cautum est: » Ut si, naufragio imminente, merces levandae navis gratia jactae sint, reliqui socii periculi, quorum res sunt servatae, in tributum veniant ». Hoc porro congruit juri naturae, quod dictat, ut omnium contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est.

27 Ut autem Vectores reliqui teneantur ad contributionem, requiritur, I. Ut jactus sit factus, et quidem ob justum metum naufragii, de consensu majoris saltem partis Navigantium; *L. 2. princip. et* §. *2. ff. ad Leg. Rhod. de Jact.*

28 Damnum autem, quod culpa existit, ab Auctore damni est resarciendum, in subsidium tamen, si naufragii avertendi causa factus est jactus, locum habet contributio, quatenus damnum passi suum ab Auctore damni servare nequeunt; *arg. L. 29.* §. *3. ff. ad Leg. Aquil.*

29 II. Ut res jactae sint amissae, vel deterioratae; *L. 4. in fin. ff. ad Leg. Rhod. de Jact.* Si recuperatae, cessat aequitas contributionis; *L. 2.* §. *7. ff. dict. tit.* Immo, si post contributionem jam factam salvae fuerunt recuperatae, condici potest, quod tributum est, *arg. L. 2.* §. *1. de Condict. sine causa.*

Manet enim domini res jacta, quia reprobatum 30
est jus occupandi bona Naufragorum, ita ut Furti teneatur, qui tales res haud restituit; *Authent. Navigia C. de Furtis.*

III. Ut per jactum navis, res caeterorum Vecto- 31
rum sint servatae, inde nascitur obligatio ad contributionem quoad omnes res servatas etiam non multum onerantes navim, immo quoad ipsam navim servatam, non quoad cibaria; *L. 2.* §. *2. ff. ad Leg. Rhod. de Jactu.* Quod si, facto jactu, nihilosecius periit navis, nulla fit contributio, sed quod quisque servat, hoc sibi servat quasi, ex incendio; *L. 5. princ. et L. 7. dict. tit.* Caeterum sufficit ad obligationem hac vice navim esse servatam, licet postea alibi submergat; *L. 4.* §. *1. ff. dict. tit.*

Concurrentibus hisce, omnes contribuunt, quo- 32
rum interfuit jactum factum fuisse; *L. 2.* §. *2. dict. titul.* adeoque etiam Assecuratores, Dominus Navis, et quorum res amissae. Contributio autem fit secundum proportionem respectivam, ita tamen, ut amissarum, quatenus indicetae sunt, aestimatio computetur, *quanti emptae sunt*, servatarum vero quanti *venire possunt L. 2.* §. *4. ff. dict. tit.* Alicubi vero mores variant. Confer Loccen. *de Jur. maritim. lib. 2. cap.* 8.

Quod autem mirum est, Romani, qui agnoscunt 33
aequitatem contributionis, minime tamen suppeditant formulam agendi, qua damnum passus directo agere queat, sed contra Magistrum Navis potius agere jubent ex Locato, ut is cum reliquis agat ex conducto; *L. 2. princ. ff. dict. tit.* eorumque res, donec solverint, retineant. Moribus vero di- 34
recto agi potest cum convectoribus. Adest enim obligatio perfecta ad contribuendum, quod sufficit, quum ad formulas actionum non simus adstricti. Non tamen Magister Navis Convectorum res dimittere debet, priusquam facta sit contributio, alioquin tenetur ipse in solidum. Confer Huber. *in praelect. hoc titul.* §. 7.

Lex Rhodia de jactu ob simile damnum exten- 35
ditur, I. Ad res in Navi per jactum deteriores redditas: *arg. L. 4. ff. hoc Tit.* Item repositas in Scapham levandae navis ergo, si perierint in ea; *arg. dict. Leg. 4. ff. eod.* Quod secus est, quando navis periit, scapha incolumi; *arg. dict. Leg.* II. Ad solutionem factam Piratis, a quibus navis redempta est; item hostibus pro evitando Urbis incendio: *arg. Leg. 2.* §. *3. ff. dict. tit.* III. Ad domum publica auctoritate combustam, ut vis hostilis arceretur; Laeso enim satisfaciendum est ex publico; *arg. Leg. 1. ff. dict. tit.* IV. Si, incendio urgente, dirutum sit aedificium ad servanda vicina aedificia, quatenus servata eadem sunt, sive certum, si-

ve incerium fuerit, perituram fuisse domum dirutam; *arg. L.* 4. §. *final. ff. dict. tit.* modo deficiat alia actio E. G. Legis Aquiliae adversus eum, qui
36 causam culpa sua dedit incendio. In his, similibusque casibus, modo de recepta hujusmodi extensione constet, locum habet imploratio officii Judicis. Adi. Lautherbac. *de Æquitat. et extention. Leg. Rhod.*

# * NAUTICUM FOENUS

## SUMMARIUM

1. Nauticum Foenus quid sit, quaeque huius contractus natura; *ad n.* 12. — 13. Quae ad huiusmodi contractus validitatem requirantur? — 14. In quot species dividatur: *ad num.* 15. — 16. Justiniani leges de maritimis usuris intra certos limites cohibendis, *ad num.* 20. — 21 Quid de hac re ex temperamento DD. *ad num.* 22. — 23. An sit usura: *ad num.* 39. — 40. Quaenam contractus huic affines, nec ne; *ad num.* 42.

1 Inter contractus, qui aleam continere dicuntur, et in quibus jus ad rem quamcumque non certo extituram cum re certa, vel pecunia permutatur (ut in *l.* 11. §. *ult. in fin. et l.* 12. *ff. de act. empt. et vendit.*), commode etiam referri potest nauticum foenus, sive ut alii dicunt *mutuum*, vel *creditum marinum*, quemadmodum legitur *in praefat. Novell.* 106. Antiquissima prae caeteris extant apud Graecos Scriptores hujus negotiationis testimonia. Legimus enim apud *Polluc. lib.* 3. c. 9. *et lib.* 8. *cap.* 12. *Ναυτικὴν Συγγραφὴν* scilicet *Nauticam Singrapham*, quae videlicet de nautico foenore scripta erat. Idem pluribus in locis occurrit apud Demosthenem *Ναυτικῶς ἐργάζεσθαι*, nempe maritimis usuris quaestum facere. Habemus pariter ex Diogene Laertio, Zenonem, et Menippum solitos fuisse *Ναυτικῷ τοκῷ δανείζειν* id est *credere sub nautico foenore*. His omnibus accedit doctissimi *Gothofredi* testimonium in *L.* 122. §. 1. *ff. de verbor. obligat. lit. t.* quo confirmatur, Graecis revera nauticum hoc foenus cognitum fuisse in eo, quod respicit illas nautici foenoris species, de quibus infra, nempe Ε'τερόπλοιας, vel Και ἀμφοτεζόπλοιας videlicet *in itum tantum*, vel *in itum, et reditum.*

2 Juxta varias temporum circumstantias, majoresque, aut minores locorum distantias, modo majores, modo minores exigebantur usurae, ideo nimirum, quia apud ipsos, teste *Stypman de jur. marit. art.* 4. *c.* 2. *n.* 126. non semper idem foenerandi modus adservabatur. Interdum enim maritimas usuras stipulabantur in octava parte sortis, modo eaedem usurae ipsam sortem aequabant, modo quintam ejusdem sortis partem non excedebant, quae a Graecis dicitur Ε *πίτεμπτος*, seu usura Epitemptica, cujus exemplum videre est apud Demosthenem *ἐν τῶ πζὸς τὴν Α'παθθζίαν παζαγζάφην* in epistola ad Apaturium.

3 Romani, qui usque ab initio quampiures a Graecis mutuaverant mores, hunc quoque foenerandi modum secuti fuerunt quoad substantiam, accommodantes incidentia majori civium commoditati. Hanc negotiationem apud Romanos revera antiquitus in usu fuisse colligitur ex *Livio Histor. lib.* 33. *cap* 49. *Ut quae in naves imposuissent, ab hostium, tempestatisque vi publico periculo essent.* Clarius idem affirmat Sueton. *in Claud. c.* 18. « Negotiatoribus comeatus hybernos invecturis certa lucra proposuit, suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset », *et Cicero Epistol. Famil.* 17. *lib.* 2. Haec proprie de assecuratoribus loquuntur, sed cum vel maxime cambio maritimo affinis sit assecuratio, ita esse nequit, ut Romani perspectum haberent assecurationis contractum, eodemque tempore nauticum foenus ignorarent.

Non aeque ab omnibus hoc negotiandi genus 4
definitur. Aliis quippe placuit, ut « sit mixtum ex contractu mutui, et contractu periculi aversi, directe respiciens pecunias mutuas, et usuram propter usum earum solvendam, in majore tamen quantitate ob conjunctum periculum ». Ita *Zecch. rigor. moderat. circa usuras. dissert.* 3. *cap.* 2. *sect.* 4. *de contract. assecurat.* §. 115. qui in hoc sequitur. Grot. *de jur. bell. et pac. lib.* 2. *cap.* 12. §. 5. *in fin.* Eumdem tamen refellit, vel saltem declarat Henric. Coccej. *in ipsius comment. ad dict.* §. 5. *in fin.* « Foenus nauticum est, quando quis alii credit pecuniam mari transvehendam, ea lege, ut periculum sit penes creditorem; unde differt a mutuo, quia natura mutui in eo consistit, ut periculum sit debitoris, qui dominus est pecuniae, nec est contractus innominatus *do ut des*, quia proprium nomen huic negotio datum est: Jure naturae hic unum negotium est, adeoque nulla compositio hic obtinet. Inter paciscentes enim convenit, ut certa pecunia alicui solvatur ea lege, ut reddat eam cum usuris centesimis, si salva fuerit navis ». Quare alii fortasse rectius simpliciorem hujus contractus definitionem tradunt, quod nempe sit « illud, quod ex mutua pecunia trans mare vehenda periculo creditoris ipsi creditori a recipiente solvitur ». Hanc veriorem hujus contractus definitionem esse arbitror, eamque videtur etiam sequi Heinec. *in Pandect. part.* 4. §. 106. vide tamen etiam Samuel Coccei *de nautic. foenor. lib.*

22. *tit.* 2. *quaest.* 1. *et* Voet *in Pandect. eod. tit. in princ.*

5 Nihilominus plerisque forensibus placuit diversam omnino a precedentibus tradere hujus contractus definitionem. Ita quippe docent. « Cambia maritima trinum continent contractum : primum nempe societatis lucrorum inter dantem, et accipientem: alterum venditionis eorundem lucrorum a commercio maritimo pariendorum; ac tertium susceptionis periculi » : Per. *in tractat. de negotiat. italice scripto part.* 3. *cap.* 10. *vers. Ridicolo dunque*, *et vers. all' incontro.* Targa *ponderat. maritim. cap.* 32. *n.* 13. *et seq.* Casareg. *de commerc. et consulat. maris tom.* 1. *dis.* 14. *sub n.* 4. §. *Nostrates, et tom.* 2. *disc.* 62. *n* 1. Super his, nostra servata methodo, propositam non pigeat expendere definitionem. Primo sane non satis liquet, cur in nautico foenore tres enunciati contractus debeant induci.

6 Nauticum quippe foenus, ut recte advertit *Coccejus loco sup. cit.*, est contractus nominatus, suasque peculiares habet leges, quibus nititur, quin ipsius validitatem, et existentiam ab aliis multiplicibus contractibus suscipiat. Ut in nautico foenore tres isti contractus inducantur, ad praesumptiones, et conjecturas confugiendum est. Porro contractus societatis a quacumque abhorret praesumptione, adeo ut, nisi evidentissime probetur, numquam inesse censetur, ut de societate fusius probatum est. Praeterea, si natura enunciatorum contractuum expendatur, manifestum erit, non separatos esse contractus, sed unicum contractum Societatis, « Societas *quippe* est contractum qui ex consensu duorum, plurimve communionem inducit inter eos: vel communio pro indiviso consensu contracta ; vel communionis consensio inter aliquos : vel damni, et lucri ex consensu facta communicatio honesta, et justa ». *Ita* Cujacius *in paratit. Digestorum lib.* 17. *tit.* 2. *lit. C. et* Voet *in Pandect. lib.* 17. *tit.* 2. *n.* 1. Vel igitur nullum societatem inter, et nauticum foenus constitui discrimen debet, vel, si nomine, et qualitatibus distinguendum est a societate nauticum foenus, frustra in hoc posteriori contractu inseritur societas, quae omnes suapte natura complectitur contractus, qui in solo nautico foenore admittuntur. Etenim si societas secum fert, ut commune sit lucrum, et damnum, inutilis remanet distinctio contractus societatis, et contractus emptionis, venditionis lucrorum, cum certi determinati lucri conventio respectu dantis pecuniam respiciat potius modificationem, et restrictionem contractus societatis, quam novum emptionis venditionis contractum. In societate non prohibentur contrahentes pacisci certum lucrum, et damnum, quod quamvis in ea certum non sit, eo quia versetur ex. gr. in tertia parte lucri percipienda, in tertia parte damni avertenda, quae tertiae partes modo majores, modo minores ex diversis circumstantiis fiunt, licet ex natura societatis aequale esse deberet lucrum, et damnum, spectata quantitate pecuniae, vel mercis, aut operarum, quae in societatem conferuntur; ita in cambio maritimo haec vaga lucri, et damni communicatio ad certam, determinatamque quantitatem cohibetur, quod societatis naturam non mutat, sed eo maxime eamdem modificat, vel restringit. Non desunt contractus, qui nonnulla cum aliis contractibus communia habent, nemo tamen dixerit in illis plures immisceri contractus. Nundinalia cambia in eo pariter versantur, ut inter contrahentes dividantur lucra, et, loco incerti lucri, in illis certae, et determinatae usurae favore creditoris conveniuntur, quin in his quoque inducantur contractus societatis, et emptionis venditionis lucri. Idem quoque affirmari posset de contractu locationis praediorum rusticorum, in quo plurimum communicantur lucra, et damna, sed, loco incerti lucri, annua convenitur pensio, nec tamen in hoc quis societatem admiserit. Suas igitur unusquisque retineat nomina, et qualitates, quin alter cum altero absque necessitate confundatur. Quid vero de tertio contractu dicendum, quod pariter a forensibus nautico foenori adnectitur, de contractu nempe assecurationis? Vel sermo est de vera, et propria assecuratione, et haec quidem nihil confert ad perfectionem contractus nautici foenoris, ut infra breviter attingemus. Vel intelligitur pactum avertendi periculi, quod Creditor suscipit, et hoc casu hujusmodi pactum ad instar separati contractus nequit considerari, sed ipsa societas. Dum enim quis de damno, et lucro communicando convenit, idem est ac si conveniat de avertendo damno; non potest enim ex se damnum communicari, nisi vel tacite, vel expresse, vel ex natura contractus periculum suscipiat, ideoque de damno avertendo paciscatur. Quin immo si Creditor, vel socius, qui tradidit pecuniam, vel merces, ita caveat, ut totum damnum ad debitorem pertineat, nullumque lucrum sentiat, injustum, ac illicitum hujusmodi pactum reputatur, eo usque, ut, si conveniatur, ut, integra restituta sorte, lucra tantum dividantur, talis conventio non sustineatur, ut late probat *Molin. de contract. disput.* 416. *n.* 1. *et seq.* Profecto pactum avertendi periculi eamdem esse societatem, non vero contractum mixtum, docet contra Grotium Coccejus *in suis comment. lib.* 2. *cap.* 11. §. 24. *verb. fiet enim mixtus.* « Immo unum hic est negotium, scilicet societas, ad cujus essentiam sufficit communio lucri, id est ejus, quod superest, deducto damno ».

His contractibus sicuti diversum nomen, ita et 7
diversae qualitates tributae sunt. Societas morte unius socii dissolvitur; Nauticum vero foenus nequaquam, nisi prius navis appulerit ad portum, ad quem ex conventione debuit appellere. Aliud igitur est, quod aliquam similitudinem habeat cum societate, aliud vero, et longe diversum, quod ad ipsius essentiam societas in eodem concurrat. Profecto utrumque contractum a veteribus Romanis accepimus cum iisdem legibus, et qualitatibus.

Porro societas ab initio, in qua alter contrahentium pecuniam, alter operam poneret, non ab omnibus Jurisconsultis admissa erat, ut recte ex Diocletiani, et Maximiani constitutione in l. 1. Cod. *pro Socio colligit Schultingius Jurisp. vet. antejustin. ad Caii instit. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 95. Si enim super hujus societatis natura nulla excidisset inter illos controversia, non equidem laudati Imperatores asseruissent loco citato, *Societatem uno pecuniam conferente, alio operam, posse contrahi, magis obtinuit.* Sed de hoc amplius post Justinianum non ambigitur. Verum, si admitti debet, a societate partem nautici foenoris contractus fuisse ab initio constitutam, affirmari quoque oporteret, antea nauticum quoque foenus contrahi non potuisse, nisi unusquisque contrahentium tum operam, tum pecuniam contulisset, quod tamen falsum est. Ita enim nauticum foenus comparatum fuit, ut alter operam, alter vero pecuniam pecuniaeque periculum conferret. Immo ex hoc deduci posse arbitror, ideo nauticam foenus inventum fuisse, quia societas cum hoc non poterat conciliari. Cum antiquitus in usu esset societas, nil opus erat, ut novus, mutato tantum nomine, societatis contractus inveniretur, si natura societatis nautico foenori non repugnabat. Sicuti vero a societate proprie dicta alienum esse arbitrantes Iuris consulti contractum, in quo alter pecuniam, alter operam conferebat, hujusmodi contractum cum legibus societatis metiri nonnulli saltem recusabant, ita compertum fit, etiam tunc distinctum a societate ipsos voluisse Nauticum foenus, quod non modo in hoc, sed etiam in aliis qualitatibus dissimile a societate videtur. Quare, ubi quaestio erat de hujusmodi contractibus, non abs re est, veteres jurisconsultos censuisse, ad instar nautici foenoris potius ipsos contractus esse reputandos, quam ad instar societatis, ideoque leges nautici foenoris, non societatis servandas. Ad summum, si cum nautico foenore societas convenisset, distinxissent tantummodo societatem in genere, et societatem navalem, de qua fit mentio a Grot. *de jur. bell. et pac. lib.* 2. *cap.* 12. §. 25. *ibique* Coccejus. Sunt quidem contractus cumplicati, sed nihil commune habent cum Nautico foenore, ut fusius infra demonstrabimus, ubi de trino contractu sermo erit. Quidquid tamen sit de hujus foerensis doctrinae veritate, si quis ipsius sectatores, plerosque saltem adire velit, consulat *Rot. cor. Olivat. decis.* 457. *num.* 23. *et* 49. *et decis.* 534. *n.* 33. *in Romana Societatis* 4. *Junii* 1744. *Cor. Bussio* §. 3.

8 Sit itaque firmum, immotumque, Nauticum foenus natura sua esse contractum a Societate distinctum, nec ad propriam essentiam eadem societate indigere. Quare non temere hoc definiendum opinamur, quod « sit legitima, et justa pecuniae, vel mercis periculo creditoris trans mare vehendae accessio in praemium suscepti periculi, creditori debita juxta modum a contrahentium pacto ad juris tramites praefinitum ». Dicimus *legitima, et justa*, quia neque Civili, neque Naturali juri ipsius perceptio repugnat. Addimus *in praemium suscepti periculi*, quia non alia de causa haec accessio debet admitti, nisi propter periculum a creditore susceptum. Hinc, si contingeret, ut quis pecuniam crederet trans mare vehendam ad portum, ad quem jam salva navis, ipso sciente, pervenerat, nulla poterit conveniri pecuniae creditae accessio. Ideo enim debitor convenit de accessione, quia in maritimo itinere potest naufragio navis perire, atque ita pecunia sibi credita damno cedere creditoris; propterea, hoc remoto periculo, cessat causa finalis contractus, et conventae accessionis, ut mirifice idem Grot. *loc. sup. cit.* §. 23. « Contractus omnino nullus erit, si contrahentium alter rem, de qua agitur aut salvam, quo destinabatur, pervenisse, aut periisse sciverit, quia propria materia hujus contractus est damnum sub ratione incerti». Et clarius ibidem Coccej. *in comment. verb. omnino nullus.* « Solvitur enim pecunia haec pro periculo, non autem est periculum, si navis jam in portum delata, et salva est. Dolose igitur stipulatur tales usuras, qui scit, periculum non esse ». Cave autem credas, quodlibet periculum cedere creditoris detrimento debere, sed illud tantum, quod a periculo maris, et dubio rerum eventu proficiscitur. Sed si « per vitium debitoris, nec quidem loco navigii servato, illicitis comparatis mercibus, ea, quae navis continebat, fiscum occupasse contingat, amissarum mercium detrimentum, quod non ex marinae tempestatis discrimine, sed ex praecipiti avaritia, et incivili debitoris audacia accidisse adseveratur, adscribi tibi juris publici ratio non permittit ». Ita Imperatores Diocletianus, et Maximianus rescripserunt *in l.* 3. *Cod. hoc tit.*

Locum navigii non fuisse servatum, tunc dicitur, cum Magister navis a suscepto itinere adeo divertit, ut in aliam proficiscatur provinciam ab ea prorsus diversam, quam petiturus pacto promiserat, si modo pactum intercessit: *l. unic. cod. de littor. et itiner. custod.* Strychius *de cautel. de jur. marit. part.* 4. *cap.* 7. *n.* 360. *Rot.* Januen. *de mercat. decis.* 25. *et decis.* 63. *utrobique praesertim n.* 4. *Rot. cor.* Olivatio *decis.* 457. *n.* 12. 15. *et decis.* 534. *n.* 28. Servatum vero navigii locum dicetur, dum, retento proposito progrediendi ad metam, in aliquo portu consideat, qui forte in itinere occurrat, ibique merces exoneret, permutet, aut vendat, ut distinguendo tenet Casareg. *de Commerc. disc.* 1. *n.* 129. *et seq. et disc.* 67. *n.* 24. *et* 25. Targa *de ponderat. maritim. cap.* 52. *n.* 13. *et seq.* Strach. *de assecurat. glos.* 14. *n.* 5. *Rot. apud* Balduc. *tit. de assecurat. decis.* 8. *n.* 17. *post* Albic. *de inconst. in judic. decis.* 64. *n.* 17. *in recent. part.* 14. *decis.* 54. *n.* 17. *decis.* 120. *n.* 2. *et* 3. *cor.* Olivat. *decis.* 457. *n.* 13. *et* 14. praesertim si pactum *di toccare tutte le scale* favore nauclerii accedat, *dicta dec.* 457. *n.* 16. *et decis.* 534. *n.* 29. *cor.* Olivat. Nec refert, quod necessitate adactus Nauclerius ad portum appulerit, vel tan- 9

tum ex arbitrio. Cum navium magistris haec consistendi facultas competat, satis est, portus, in quibus detinetur, intra lineam reperiri, ad hoc, ut quodlibet infortunium propter hanc moram contingens ipsius nauclerii vitio non vertatur, sed creditoris damno adscribatur. Neque haec ipsis minuitur facultas ex pacto in certis tantummodo locis consistendi, quia hujusmodi facultas nullo potest contrahentium pacto cohiberi l. 1. Cod. *de Nautic. faenore*, Targa *ponderat. maritim. cap.* 32. *n.* 13. 14. Casareg. *de commerc. tom.* 1. *disc.* 1. *n.* 129 132. *Et disc.* 14. *sub n.* 4. *et tom.* 2. *dis.* 62. *n.* 1. 2. Coccei *ad* Grot. *de jur. bell. et pac. lib.* 2. *cap.* 12. *ad §.* 23. *vers. fieri autem Rot. cor.* Olivat. *dec.* 457. *n.* 17. 18. 19. 28. 29.

10 Diximus *pecuniae, vel mercis accessio.* Quamvis enim in dubium nequeat verti, quin ad probandum cambium maritimum sola receptae pecuniae confessio exuberet; Targa *ponderat. maritim. cap.* 33. *n.* 19. *et Rot. loc. cit. n.* 39. nihilominus non semper requiritur, ut in nautici foenoris contractu de pecunia numerata constet. Potest enim in mercibus versari, dummodo creditoris periculo ipsae quoque merces trans mare vehantur: Casareg. *de commerc. dis.* 63. *numer.* 1. *et seq. disc.* 73. *n.* 3. *et seq. Rot. cor.* Olivat. *decis.* 457. *n.* 39. *et a n.* 41. *ad n.* 44. *dec.* 534. *n.* 9. *cor. eod. dec.* 346. *n.* 6. *seq. et decis.* 368. *n.* 3. *cor.* Caprara *et* in Mantiss. *ad* Card. de Luca *lib* 8. *de credit. decis.* 8. *n.* 9. Senogallien. *cambii* 5. *Julii* 1756. §. 4. *cor.* Borull. Hoc tamen in cambiis maritimis speciale arbitror esse. Cum enim res sit inter mercatores, inter quos juxta apices juris non proceditur, nimiae legum subtilitates vitandae sunt, a quibus publici commercii favor, et mercatorum fides abhorret: Santern. *de assecurat. part.* 2. *n.* 22. *et part.* 3. *n.* 1. *et seq.* Giballin. *de univers. rer. uman. negotiat. l.* 4. *cap.* 11. *art.* 2. *n.* 3. Thesaur. *quaest.* 77. *n.* 10. Card. de Luc. *de credit. disc.* 23. *n.* 7. 8. *dis.* 109. *n.* 6. Ansald. *de commerc. disc.* 7. *n.* 7. Casareg. *dis.* 1. *n.* 4. 5. de Comitib. *decis. Florent.* 22. *part.* 2. *Rot. cor.* Gregor. *decis.* 126. *n.* 3. *in recent. decis.* 47. *n.* 3. 4 *part.* 7. *cor.* Olivat. *dec.* 457. *n.* 9. 10. *et dec.* 534. *n.* 31.

11 Quamquam nec desunt, qui hoc idem affirment etiam in cambiis *Nundinalibus*, ut prae caeteris Card. de Luc. *de Camb. dis.* 3. *n.* 4. *et disc.* 7. *n.* 7. Urceol. *decis. Florent.* 44. *n.* 7. *Rot. cor.* Molines *decis.* 545. *n.* 17. *et seq. cor.* Lancet. *dec.* 1007. *n.* 11. *in* Engubina *Cambiorum sup. reservat.* 7. *Junii* 1754. §. 2. *cor.* Elephantutio *et in* Senogallien. *Cambii* 5. *Julii* 1759. §. 3. *cor.* Borull. Haec tamen sententia non modo quamplures habet contradictores, sed insuper ipsis Pontificiis constitutionibus adversatur, ut supra notavimus *lit. C. v. Cambium artic.* 2. *n.* 16. *et plur. seq.* eamque ideo neque in agendo, neque in judicando sequerer. Alia enim, et longe potior ratio in foenore nautico occurrit, qua accessio etiam mercis, licet per se infructuosae, permittitur. In hoc enim nulla alia de causa permittitur usura, nisi quia Creditor maris periculum suscipit, ideoque potius periculi pretium, quam usura meretur appellari *in l.* 5. *ff. de nautic. Foenor. princ.* et remoto periculo, non debetur usura l. 4. *ff. eod.* Contra vero in cambiis nundinalibus est accessio pecuniae, quae parere fructus per se apta non est. Loquor tamen de cambiis, quae nundinalia finguntur inter privatas personas mercaturam non exercentes. Quod in cambiis maritimis debeatur accessio, quae loco praemii succedat ob susceptum periculum, rationi, et aequitati consonum est, ut in aliis cambiis, in quibus ut plurimum nullum creditori imminet periculum, cum nullum in se suscipiat periculum, et suam creditor in vim hypothecae rem salvam faciat, nullo jure potest accessiones consequi, nisi ob usum pecuniae debitori concessum. Ab usu autem simplici pecuniae accessiones non posse consequi, tum sacrae litterae, tum Canonica jura passim monent, ideoque usurae, quae in cambiis maritimis permittuntur, nequeunt in nundinalibus improprie dictis permitti, licet in longe minori summa conveniantur, cum usurarum natura a majori, vel minori quantitate nequeat metiri, sed, si ex pecunia posteriori casu non debetur usura, multo rectius eadem debet denegari, ubi loco pecuniae succedunt merces.

Non denique casu posteriora definitionis verba 12
apposuimus *debita juxta modum a contrahentium pacto ad tramites juris praefinitum.* Nam licet in jure permissa sit haec accessionis conventio, non tamen illimitata est, a sola creditorum avaritia dependens. Quapropter modo major, modo minor conveniri potest accessio, sed modum a jure praescriptum praetergredi non debet, ideo dicitur *pacto ad tramites juris praestitutum.* In statuendis usuris Jus civile prospexit maximo periculo, quod interdum subire cogitur creditor ob longas navigationes, relicta tamen contrahentibus facultate modo augendi, modo minuendi accessiones, spectato majori, vel minori periculo, dummodo semper inter limites a jure praescriptos contineantur. Quinam autem sint hujusmodi limites, suo loco videbimus.

Ex hactenus dictis, sive superius allatas defini- 13
tiones sequi velimus, sive eam, quam nos ipsi ultimo loco proposuimus, certum est, ad nautici foenoris contractus validitatem omnino requiri, ut duo praesertim eodem contextu concurrant, quorum utrumque Creditoris respicit personam, relicto debitori onere tantum navigandi. Ex his alterum in eo versatur, ut revera tradatur pecunia trans mare vehenda, et vere, et non simulate trans mare vehatur. Alterum vero respicit periculum ejusdem transvehendae, quod ipse creditor cogitur suscipere: *Stypman. de jur. naut. et marit. part.* 4. *cap.* 2. *sub n.* 4. *et seq.* Cum enim hoc casu ideo usurarum conventio, perceptio, et retentio permittatur, quia plena periculis est navigatio, propterea opus est, ut pecunia revera trans

mare vehenda sit, ut verificari possit periculum. Debet vero a creditore suscipi, quia, existente periculo, si periculi damnum debitoris incommodo cedere deberet, jam tradita pecunia in dominium transiret debitoris, atque ita potius versaremur in contractu mutui, quam cambii maritimi. Quare cum in mutuo nequeant usurae in pactum deduci, neque in cambio maritimo possent pacisci, si periculi damnum ad Debitorem pertineret. Nec ulla profecto occurrit ratio, ob quam debeat praemium, nullo existente periculo concedi creditori; ideoque ut illud jure possit retinere, concurrat oportet navigationis periculum, utque creditor illud suscipiat. Hinc non immerito in *Lege Rhodia de jactu* statutum legimus, cambium maritimum corruere, si alterutrum ex his requisitis deficiat. Haec praecipua sunt cambii maritimi: sed aliud etiam requiritur, quod commune est cum aliis quoque contractibus. Etenim in nautico foenore, ut in caeteris contractibus, eo debet servari aequalitas, quae tum suscepto damni periculo, tum traditae pecuniae conveniat. Licite quidem conveniri possunt usurae, sed si periculum damni, quod alter in se suscipit, aestimabilius sit, quam pretium certum ab altero persolutum, et vice versa, stricto quidem jure validus erit contractus, sed tamen reipsa injustus, non ex natura ipsius contractus, sed ex inaequalitate. Ita etiam in contractu emptionis, venditionis, locationis, permutationis, et similibus, in quibus vel res aestimabilior pretio, vel pretium aestimabilius ipsa re concurrat, contractus illico corruit ex capite laesionis, ideoque non ex natura contractus, qui licitus est, sed ob non servatam aequalitatem: Zecch. *rigor. moderat. doctrin. Pontificiae circa usuras dissert.* 3. *Cap.* 2. *sect.* 4. *de contract. assecurat.* §. 118. Lampred. *jus public. univers. Part.* 1. *cap.* 1. *de act. benefic.* §. 24. *in fin. vers. quamvis*

14 Hoc nauticum foenus in duas dividitur species. Altera cum debitor sortis, et usurarum solutionem in id tempus differt, quo, navigatione confecta, navis salva portum intraverit. Altera vero cum certi praefiniuntur dies, intra quos, si navis salva portum subierit, pecuniae trajectitiae petitio competit creditori, secus vero suum amittit, si navis fuerit amissa. De hac diei praefinitione habetur mentio in *l.* 4. *l.* 6. *ff. hoc tit. et* in Novell. 106. Verum cum non semper pecunie trajectitia acciperetur, et respective traderetur in utramque navigationis partem, quam navis perficere poterat eundo, et redeundo ad eundem portum, sed modo in alteram partem, modo in utramque, hinc prima nautici foenoris species dupliciter subdividebatur. Vel tradebatur pecunia ad certum portum transvehenda simpliciter, et vocabatur nauticum foenus *in itum*; aut tradebatur ad certum portum vehende, sed iterum ad eundum portum reportanda, a quo profecta navis erat, et tunc foenus vocabatur *in itum, et reditum*. Prima species definiri potest: « illud a Creditore susceptum pecuniae trajectitiae periculum, quod navis subire poterat, donec hunc, vel illum portum attigisset *l.* 3. *Cod. de nautic. foenor.* » Altera vero in eo versabatur periculo, quod creditor suscipiebat, donec navis portum, ex quo profecta foret, rursus appelleret, et sic itus, et reditus: *l.* 1. *Cod. eod.* Si quis tamen de utraque nautici foenoris specie curiosius velit inquirere, adeat Stypman. *de Jur. nautic. et marit. part.* 4. *cap.* 2. *n.* 3. *cum plur. seq.* Quas etiam species leviter attingit Gerard. Nood. *lib.* 2. *cap.* 7. *de nautic. foenor. in princ.*

Eos nauticum foenus limites in conveniendis, 15
et percipiendis maritimis usuris non cognovit apud Romanos, inter quos a Graecorum legibus, vel consuetudine coercebatur, sed « trajectitia pecunia propter periculum creditoris, quamdiu navigat navis, infinitas usuras capere potest », ut testatur Paulus *recept. sentent. lib.* 2. *tit. de usuris.* Et late observat Duaren. *disput. lib.* 2. *cap.* 3. *tom.* 4. Huic illimitatae usurarum licentiae in maritimis negotiationibus nulla lex, nullusque modus usque ad Justiniani tempora praefinitus fuit, quidquid autument nonnulli innixi auctoritati textus in *l.* 4. §. 1. *ff. de nautico foenor. et l.* 26. §. 1. *ff. de condict. indebit.* In lege quidem primo loco citata usurae centesimae fit mentio a Papiniano, sed ea verba non ex Papaniani sententia esse, sed potius a Triboniano addita, ut Justinianaeo juri jus antiquum accomodaret, tenet in commentariis ad hanc legem *Cujacius*, et post eum Scultingius *Jurisprud. vetus Ante justinianaea ad* Paul. *recept. sentent. lib.* 2. *cap.* 14. §. 3. *not.* 11. Centesima usura incognita quidem Romanis non fuit etiam ante Justinianum, sed ibi de usuris terrestribus, et nundinalibus agebatur, de quibus loquitur *lex* 26. §. 1. *ff. de condict. indebit.* prohibens hujusmodi usurarum conventionem ultra duplum. Nec est credendum, a Paulo dissensisse Papinianum quoad usuras maritimas: aequales enim fuerunt, et uterque, Imperantibus Severo, et Caracalla floruit, a quibus aeque uterque honoribus, et dignitatibus amplis auctus fuit, ut colligitur ex *l. ult. ff. de jur. fisci. l.* 79. *ff. de adquir. haered. l.* 38. *ff. de minor.* Immo Paulum inter Papiniani adsessores fuisse constat. ex *l.* 40. *de reb. dub.* Omnem denique adimit difficultatem rescriptum *Diocletiani, et Maximiani in l.* 1. *Cod. de Nautic. faenor.* et distinctio, quae legitur in eodem Paulo *loc. sup. cit.* §. 2. *et* 4. « Usurae supra centesimam solutae sortem minuunt, consumpta sorte repeti possunt. Usurae, quae centesimam excedunt, per errorem solutae repeti possunt ». Cur vero idem nullis circumscribendas limitibus censuit maritimas usuras, ubi de his sermonem habuit? Nulla profecto alia ratione, nisi quin illis temporibus obtinebat, ut usurae communes ultra centesimam in stipulatum deduci non possent, et si per errorem solverentur, possent repeti. Sed de his fusius *Chr. ab Hag. cap.* 5. *num.* 15. Duaren. *oper. tom.* 4. *disput. lib.* 2. *cap.* 3.

16 Inter Romanos Legislatores novissimus denique Justinianus marit. quoque usuras inter certos limites cohibuit, jussitq. ut « in trajectitiis contractibus. . . usque ad centesimam tantummodo liceret stipulari, nec eam excederet, licet veteribus hoc esset concessum: l. *Eos qui* §. *in trajectitiis* 26. *Cod. de usur.* Haec autem centesima usura erat « cum duodecim aurei post annum ob centenos dantur, propterea quod ex centum singulis mensibus unus datur, qui, si ad universa centum respexeris, centesimus est, jure igitur centesima ea usura dicitur »; quemadmodum explicat Harmenopul. *epitom.* lib. 3. *tit.* 7. et ulterius consuli possunt Joa. Frid. Gronovius *de pecun. veter.* lib. 3. *cap.* 13. *et de centes. usur.* Gerard. Nood *de foenor. et usur lib.* 11. *cap.* 3. *et* 4. Duaren. *loc. sup. cit.* Inde liquet, quod ubi in Justinianaeis libris occurrit usura centesima, intelligendum est de uno nummo singulis mensibus pro centum nummis persolvendo, usque dum centum menses laberentur, quibus peractis, usurarum cursus desinebat, cum jam impleta esset centesima, et quod ulterius solvebatur, in sortem imputabatur: *l.* 26 §. 1. *D. de condict. indebit* Et hoc inde profectum est, quod vetus apud Romanos contrahendi modus ferebat, ut usurae convenirentur non in singulos annos, sed in singulos menses; quo fit, ut in nonnullis legibus non usura centesima legatur, sed menstrui nummi: *l.* 40. *ff. de reb. cred.* et haec erat usura centesima. Heinec. *in pandect. part.* 4. §. 93. *in not.* Apud nos haec usura aequipollet 12. pro centum, quam etiam circa tempora Justiniani in usu fuisse ex eo maxime colligitur, quod in Concilio Tarraconensi centesimae usurae reiterata fuit Clericis prohibitio, ut videre est in *cap.* 4. *quaest.* 4. *causa* 14. quas iisdem jam antea interdixerat Concilium Nicaenum, cujus verba habes in *distinct.* 47. *cap.* 2. *et causa* 14. *quaest.* 4. *cap.* 8. Cum in laudatis textibus centesimae usurae tantum fiat mentio, non satis liquet, utrum centesima tantum, an quaelibet usura interdicta censeretur, sed probabilius est, de qualibet usura utrumque Concilium sensisse, ut notat Bynckerschoeckius *lib. singul. ad l. lect.* 40. *ff. de reb. cred. cap.* 7. Sculpting. *ad lib.* 2. *tit.* 14. *Paul. recept. sentent. not.* 6.

17 Cavit itaque Justinianus in praenotata *leg. eos qui* §. 7. *Cod. de usuris*, ne usurae maritimae centesimam excederent, sed depravati avidorum negotiatorum mores hanc cito legem irritam prorsus reddiderunt, adeo ut ipse Justinianus ab iisdem tollerendis moribus vacare non potuerit. Quapropter in *Novella* 106. post diversas recensitas consuetudines, quae prorsus sancitae legi adversabantur, et quamlibet in pecuniis trajectitiis permittebant usuram juxta varias locorum, et temporum circumstantias, mandavit, ut quod antea inter maritimos negotiatores fieri consueverat, deinceps quoque servaretur, *et quod neque jam positis repugnaret legibus.* Positis nempe legibus non repugnabat, quia in ipsis nulla facta fuerat mentio consuetudinis tollendae quoad pecuniam trajectitiam, quae inter maritimos negotiatores viguisset: ideoque « quod longis ita est servatum temporibus, et tenuit immutabiliter, . . . quomodo non est justum et in omnibus aliis valere, quae postea erunt, et esse hanc eis rerum transactionem ex propria lege valentem, et altera quadam dispositione non egentem; sed in naucleriis, seu negotiatoriis occasionibus in omne tempus valentem, ut puta generalem existentem legislationem, et naucleriis, seu negotiatoribus, et eorum contractibus impositam? Quae debet etiam pars fieri jam a nobis positarum legum, et judicantes ad hanc respicientes proferre sententiam: *dicta novell.* 106 ». Non multo tamen post, hanc ipsam Novellam idem Justinianus posteriori substulit *Novella* 110. et spreta qualibet contraria consuetudine, primaevae observantiae restituit *l.* 26. *Cod. de Usuris.* Sed non satis inter se conveniunt Juris Interpretes in decernendo, quo dicta abrogatio respexerit, an scilicet centesimam, vel antiquam nullis circumscriptam limitibus foenerandi licentiam confirmaverit. Vix mihi quidem de hoc dubitandum videtur. Praefatio posterioris Novellae 110. omnem dirimit controversiam. Ibi siquidem expresse meminit legis super trajectitiis pecuniis, nec aliam sane super illis antea sanxerat legem, praeter *Novell.* 106. quae tota super trajectitiis pecuniis versatur, et de usuris nauticis inscribitur. De hac igitur sola intellexit Justinianus, non de l. 26. *Cod. de usuris*, quae, nullo facto discrimine, omnes complectitur usuras, nec de trajectitiis pecuniis, nisi incidenter, et breviter agit, nec de nauticis usuris inscribitur. Quare, ut dicta *lex* 26. dici possit comprehensa in abrogatione, de qua in *Novella* 110. non satis est, ut in hoc simpliciter mentio fiat legis super trajectitiis pecuniis, nisi saltem de legibus loquatur, quae super iisdem pecuniis versentur, cum, abrogata lege de trajectitiis pecuniis, de ea tantum *Novell.* 106. possit intelligi, quae de nauticis usuris inscribitur, non de alia *lege* 26. cujus, si paucos demas versus, ne verbum quidem de trajectitiis pecuniis invenies. Propterea non temere haec eadem nostra opinio placuit Molineo *in d.* l 26. §. 7. *cod. de Usuris*, *et* Cujacio *comment. ad novell.* 110. Hoc unice nonnullos in contrariam trahit sententiam, quod nauticum foenus ex quantitate periculi aestimandum sit, ideoque cum contingere interdum possit, ut periculi aestimatio major centesima usura sit, propterea inverisimile sit, Imperatorem ad centesimam tantum coercere voluisse nauticam usuram: Lampred. *jus. publ. univers. edit. prim. part.* 1. *cap.* 11. §. 24. *de pecun. traject. vers. quamvis.* Claud. Salmas. *lib. de mod. usur. cap.* 9. *pag.* 377. Stypman. *de jure nautic. et marit. part.* 4. *cap.* 2. n. 267. Graenovegen. *de leg. abrog. ad tit. Cod. de Nautic. foenor.* Haec mihi tamen sufficiens ratio non videtur ad nautici foenoris licentiam in infinitum protrahendam. Periculi aestimatio in ma-

ritimis negotiationibus non semper centesimam exaequat, sed modo maior, modo minor est. Quare, cum lex inter utrumque extremum consistere debeat, nil refert interdum periculi aestimationem non aequare, aliquando excedere centesimam, dummodo constet saepissime inter centesimam contineri, quin immo nec ipsam attingere. Sicuti vero non satis justa dici posset lex, si minimo periculo consuluisset, ita justa dici non deberet, si remotissimo tantum periculo, quod raro contingit, prospexisset, quod tamen semper Judicis arbitrio relinquitur.

18 Hac de re non satis mirari possum, virum caeteroquin summum, et doctissimum Ger. Nood. *de foenor. et usur. lib.* 2. *cap.* 7. in maximum irrepsisse errorem, ut superiorem, quam rejecimus, opinionem tueretur. Ideo enim arbitratur ex Justiniani *Novella constitutione* 110. licitam esse quamlibet illimitatam in trajectitiis pecuniis usuram, eo quia usura communis sit centesima. Quod si ita esset, sicuti ob mutuatam simpliciter pecuniam, et propter ipsius usum, nullo vel minimo existente periculo, centesima usura mutuanti conceditur, multo rectius usura ultra centesimam concedi debet pecuniam trajectitiam cedenti. Sed tanti viri pace dicam, id omnino falsum est. Non inficior ex veterum jurisconsultorum sententia usque ad centesimam usuram potuisse stipulationes interponi, ut satis liquet ex Pauli *recept. sentent. lib.* 2. *cap.* 14. §. 1. *et* 2. Sed quaestio, quae nos exercet, non in veteribus interpretandis jurisconsultorum libris versatur, verum super cognoscenda Imperatoris mente. Fuerint utique centesimae usurae antiquitus usurae communes, has tamen communes esse vetuit Justinianus. Nam « veterem duram, et gravissimam usurarum molem ad mediocritatem deducens, *jussit*, illustribus quidem personis, sive eas praecedentibus minime licere ultra tertiam partem centesimae usurarum nomine in quocumque contractu viii, vel maximo stipulari. Illos vero, qui ergasteriis praesunt, vel aliquam licitam negotiationem gerunt, usque ad bessem centesimae usurarum nomine in quocumque contractu suam stipulationem moderari ». Ita Justinianus de usura communi legem ponens jussit in *l. eos qui.* 26. §. 1. *Cod. de usuris*, cujus quidem derogationis nullibi apparet vestigium in *Novella* 110. Post usuras communes, cujus modum confirmavit etiam *Novell.* 136. *capit.* 4. ad nauticas usuras ipse Imperator gressum facit, easque usque ad centesimam protrahi sinit. Majoris itaque periculi rationem habuit in trajectitiis pecuniis, illudque inter has, et illas constituit discrimen, ut in quolibet contractu usura bessem centesimae non excederet, in maritimis vero negotiationibus integram centesimam permitteret. Quid igitur opus est, ut ad argumenta confugiamus, dum rei veritas opponitur? Quare laudati Auctoris opinio falso laborat supposito, quod aequale lucrum permittatur, tum nullum, vel minimum, tum maximum subeunti periculum, statim ac ex ipsis Justinianaeis constitutionibus usurae communes coercitae sunt. Quod cum ita sit, Justinianus in *Novell.* 110. ad proprias constitutiones respiciens, debuit revocans *Novellam* 106. primaevae observantiae *legem* 26. restituere.

Hoc idem mihi videtur demonstrare ratio, ob quam *Novella* 106. abrogata fuit. Haec quidem ni fallor, particularis fuit, in eaque certis, determinatisque personis, vel ad summum certae Provinciae concedebatur privilegium, forte ob peculiares ipsius loci, et personarum circumstantias. Id non modo ex contextu ipsius constitutionis eruitur, sed insuper, et quidem clarius, ex *Novella* 110. in qua nulla alia abrogationis adducitur causa, nisi quia « cognovit, eam in quibuslibet Provinciis jam insinuatam, propterea sanxit, talem legem omnino vacare, et si contigerit, etiam per Provincias eam destinari, nec ibi valere, sed invalidam esse ». Si igitur in quibuslibet Provinciis paulatim *insinuata fuerat*, manifestum est, hanc legem propter particularem Provinciam fuisse latam, sed deinde in reliquis etiam provinciis *insinuatam fuisse*, non ex mente imperatoris, sed Provincialium consensu. Quare idem Imperator, ne in hujusmodi Provinciis ulla dubitatio superesset, utrum comprehensae in posteriori lege censerentur, illico subdit « et si contigerit, etiam per provincias eam destinari, nec ibi valere, sed invalidam esse ». Igitur in aliquibus Provinciis destinata, non a Principe, in aliquibus vero ex se insinuata fuerat. Has vero lege peculiares Provincias respiciente abrogata, jussit, ut « secundum de talibus positas leges a nobis negotia, et aestimatione, et sententia potiantur ». Sed quasnam antea de *talibus posuerat leges?* Nullam profecto aliam, quae generalis possit appellari, nisi *legem* 26. usque ad *legem* 30. *Cod. de usuris*. Quod si hujusmodi leges generales sunt, si in *Novella* 110. particularis legis abrogationi respexit, necessario sequitur, per hanc abrogatam fuisse *Novell.* 106. quae utique illimitatas permittebat usuras, non vero legem 26. quae certos constituerat limites usuris, et non particulariter quoad certas personas, et loca, ut ex aliat. *Novella* 106. sed generaliter nulla persona nulloque excepto loco. 19

Inter hos quidem limites, ni fallimur, circumscriptae a Justiniano fuerunt usurae, quae antiquitus propter trajectitias pecunias conveniri solebant. Sed inde, vel quod commercii necessitas id expostularet, vel quod in dies magis corrumperentur mores, vel alia quacumque de causa, obliteratis Justinianaeis legibus, paulatim antiquior consuetudo praevaluit, ut non amplius usurae in his contractibus modum susciperent a legibus, sed a majori, vel minori periculi aestimatione, ut testantur Gratian. *discept. forens.* 589. *n.* 3. *et* 4. Ansald. *de comerc. et mercat. disc.* 70. *sub. n.* 4. Marquardus *de jur. mercat. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 70. Coccejus *in disput. de assecurat* §. *Praemium*, et 20

§. *Caeterum impress. in comment. ad* Grot. *de jur. bell. et pac. lib.* 2. *c.* 12. §. 23. Stypman *de Jur. marit. part.* 4. *cap.* 2. *a n.* 242. Voet in Pandect. *lib.* 22. *tit.* 2. *n.* 3. *et* 4. Grot. *manduct. ad Jurisp.* Holland. *lib.* 3. *c.* 11. Groenewegen. *de legib. abrog. ad tit. C. de Naut. faenor. et in comment. ad l.* 6. *Cod. de usuris n.* 3. Roseboom. *Costumen. van. Amsterdam. cap.* 52. *Rota in Fulginaten, seu Londinen. Pecuniaria* 21. *Februarii* 1752. §. 17. *et in confirmat.* 26. *Junii ejusd. anni* §. 15. *cor. Vicecomite, et decis.* 451. *a num.* 54. *ad fin. cor.* Olivatio. Quin immo, si accurate res posset expendi, usura, quae antea conveniri in trajectitiis pecuniis solebat, fortasse centesimam non excedebat, postea vero, nostrisque temporibus longe ultra centesimam convenitur. Ita enim fit, ut dum ad antiquiores consuetudines, et jura revertimur, posteriora jura latiorem, et laxiorem admittunt interpretationem, ut recte advertit Viglius Zuichemus *instit. tit. de testam.* §. *Sed ut nihil.* « Jam et novae leges per antiquas distinguuntur, et municipiorum institutis plerumque ea, quae in jure civili correcta fuere, iterum sunt recepta, et ipsa correctoria jura latiorem interpretationem accipiunt, quoties ad antiquum aliquod jus redimus ».

21 Nostris enim temporibus nil aliud videtur requiri ad validam reddendam in cambiis maritimis usurarum conventionem, nisi quod creditori pecuniae trajectitiae amittendae periculum immineat: Navarra *in manual. cap.* 17. *n.* 254. *et cap.* 51. *foeneraberis* 14. *notabil. num.* 52. *et seq.* Less. *de just. et jur. part.* 2. *cap.* 25. *n.* 22. *et seq.* Carieval. *de judic. tom.* 2. *disput.* 2. *n.* 17. Gibalin. *de usur. lib.* 3. *cap.* 3. *et seq.* Mantic. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 6. *tom.* 1. Leotard. *de usur. quaest.* 31. *n.* 13. Scaccia *de commerc.* §. 3. Gloss. 3. *n.* 36. *et seq. Rot. cor.* Olivatio *decis.* 457. *n.* 48. Quare in creditore, hoc periculo concurrente, quaecumque sit accessionum conventio, in cambiis maritimis quaelibet usurariae pravitatis suspicio abesse traditur a Molin. *de contract. disput.* 318. *n.* 3. Rocco *de assecurat. notabil.* 17. *n.* 18. *et seq. et notabil.* 78. *n.* 281. Gratian. *de univers. rer. human. negotiat. lib.* 4. *cap.* 11. *art.* 1. *confect.* 2. *vers. sexto quaeritur.* Altimar *de nullit. contract. rubric.* 1. *par.* 2. *q.* 26. *n.* 115. Card. de Luca *disc.* 111. *n.* 9. 10. *et disc.* 167. *n.* 6. *de credit.* Casareg. *de commerc. tom.* 2. *disc.* 70. *num.* 5. *Rot. post.* Urceol. *de transact. decis.* 53. *et decis.* 56. *confirmat. cor.* Ubago *decis.* 99. *cor.* Emerix *fun. decis.* 439. 482. 513. *et cor.* Olivat. *dicta decis.* 457. *n.* 5. Hoc vero periculum ex ea die ad creditorem spectat, qua navem navigare convenit, usque dum navis eadem ad destinatum portum appulerit: *l.* 3. *ff. de nautic. Foenor. l.* 1. *et ultim. Cod. eod. tit.* Nisi certum tempus expressum sit quousque periculum creditoris esse debeat: *l.* 4. *in princ.* l. 6. *ff. eod.* Jo. Ortwini Westembergii *princ. jur. lib.* 22. *tit.* 2. §. 3. *et* 4. Corvin. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 33. Quod si Navis incendio, aut alio casu pereat, antequam ad destinatum portum perveniat, ad creditorem pertinet damnum, dummodo nulla accesserit debitoris culpa, ut supra monuimus, et docet Corvin. *loc. cit.* Ex eadem die, qua periculum ad creditorem pertinet, ipse jus habet ad consequendas usuras, quae etiam ex nudo pacto eidem debentur, cum ad instar accessionum pecuniae non reputentur, sed tamquam periculi pretium, quod in se suscipit creditor: *l.* 5. *fin. l.* 7. *ff. de Nautic. faenor. l.* 3. *Cod. de Usuris* Duaren. *de nautic. foenor. cap.* 2. *pag.* 149. *col.* 1. Jo. Ortwini Westemberg. *loc. sup. cit.* §. 5. Corvin. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 33. In hoc ideo minus recte videtur sentire doctissimus Zecch. *rigor. moderat. doctrin. Pontific. circa usur. dissert.* 3. *sect.* 4. *capit.* 2. §. 115. ubi firmat Romanorum legibus in Nautico foenore « usuram propter usum pecuniae solvendam, in majori tamen quantitate ob conjunctum periculum ». Nullibi sane legitur, quod Romanae leges in maritimis contractibus usuras permiserint propter usum pecuniae, sed constanter, ut usurae peti possent, requisiverunt periculum. Si vero ob solum pecuniae usum licita fuisset usura, nullum de periculo verbum fecissent. Immo si usurae debitae fuissent partim propter usum pecuniae, partim ob junctum periculum, ut censet laudatus *Zecch.* sublato periculo, aliqua adhuc deberetur usura propter usum pecuniae. Sed sic est, quod in trajectitiis pecuniis, cessante periculo, non amplius peti poterant usurae: *L.* 4. *ff. de nautic. faenor.* Coruin. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 33. Henric. Coccei. *in comment. ad* Grot. *de jur. bell. et pac. lib.* 2. *cap.* 12. §. 23. *et ipse* Grotius *ibidem.* Igitur non propter usum simul, et periculum concedebantur usurae; sed tantummodo propter periculum. In communibus quidem contractibus obtinebat, ut propter usum pecuniae deberentur usurae, non item in trajectitiis. Hinc propter simplicem pecuniae usum percibiebantur usurae in mutuo; sed peculiares de mutuo statutae fuerunt leges. Ubi vero de trajectitiis pecuniis in aliis legibus factus est sermo, diversimode prorsus cautum fuit. Quare cum veteres Romani Legislatores hos contractus tum quoad nomen, tum quoad qualitates distinxerint, non ita facile statui possunt eadem in utroque contractu principia, secus non foenus nauticum, sed mutuum appellassent utrumque contractum, quod omnino repugnat. In mutuo enim dominium rei mutuatae in mutuatarium transfertur; in trajectitiis vero pecuniis, vel mercibus dominium rerum trajiciendarum remanet penes creditorem, cujus ideo pecuniae, vel merces pereunt, cum res domino pereat.

Tota igitur hujus contractus de Jure Civili justitia in suscepto periculo posita est, nec aliae requiruntur solemnitates, quae aliorum contractuum constituunt essentiam. Cum vero quoad contractus, praecipue qui usuram involvere possunt, a Canonico jure regamur, neque Canonicae sanctiones ullam eidem contractui auctoritatem addant, sed 22

potius (spectato saltem materali verborum sono), illum reprobent, ut infra notabimus, ita aliis principiis, quae Pontificiis legibus non repugnent, confirmandum, et ad eorum tramites dirigendum arbitramur Nauticum foenus. Qua propter distinctionem praemittimus periculi, quod aliud statuimus reparabile, aliud vero irreparabile. Reparari potest periculum amittendae sortis vel fidejussionibus, vel pignoribus, vel hypotheeis, vel aliis similibus remediis. Irreparabile vero dici potest periculum, ubi non ita facile caveri potest indemnitati creditoris, ut omnino tutus sit in iis casibus, in quibus valde probabilis metus occurrit ejusdem amittendae sortis, et difficillime creditor fidejussionum, pignorum, et hypothecarum praesidio se potest tueri. Primo casu sibi imputet creditor, qui, dum potuit rem suam salvam facere, id neglexit, ut ita huic praetextui fretus praemium exigeret ex contractu, cujus natura nullum ei debebatur praemium, nec inter illos recensetur, quos aliquo dignos auctario Ecclesiastica jura statuerunt. Susceptio periculi tunc justum titulum praebere potest, cum alio modo evitari nequit, non vero dum facilis est ejusdem reparatio, et, mutato contractu, accessiones etiam percipi possunt. Cum vero periculum amittendae sortis sit adnexum quidem contractui, sed non essentiale, ita, si periculum sit irreparabile, vel saltem difficillime possit reparari, ratione illius poterit licite de praemio convenire creditor cum debitore. Ita sentiunt Giballin. *de usur. lib.* 2. *cap.* 4. *artic.* 1. Henric. *a* S. Ignatio *Ethic. amor. tom.* 2. *lib.* 9. *cap.* 31. 32. Steyaerot. *Theolog. pract. aphorism. part.* 3. *disput.* 42. *n.* 10. *idem in Appendic. ad* Wiggers *controv.* 7. *quaest.* 2. Boudart. *manual. theolog. tom.* 4 *tract.* 6. Hieron. Nicolius *lucubrat. utriusq. Jur. lib.* 3. *tit.* 15. *n.* 12. Philippus *a* Ss. Trinitate in 2. 2. *de jur. et just. disput.* 8. *quaest.* 78. *vers. dubitatur septimo*, Zecch. *rigor. moder. circ. usur. dissert.* 2. *a n.* 30. *ad n* 38.

23 Sed nec sola periculi existentia licet irreparabilis mihi sufficiens stricto jure videtur juxta Canones. Hic agitur de periculo amittendae sortis, nec specialiter in Canonico jure cautum quidquam apparet de Nautico foenore. In hoc igitur contractu easdem leges requiri arbitrarer, quas Doctores supra laudati requirunt in iis casibus, in quibus de irreparabili sortis amittendae periculo agitur. Et quidem (I) vellem, ut accessio ratione hujus periculi ultra sortem exigendam in pactum deduceretur. (II) Ut periculum esset verum, et in probabilibus conjecturis fundatum; conjecturas autem satis probabiles eas habeo, si passim, videamus sortem periclitari apud hujusmodi conditionis homines. (III) Ut ratione suscepti periculi non exigatur plus, quam illud a prudentibus communiter existimetur. (IV) Mutuatarius non compellatur ad paciscendum cum creditore de periculo, sed plena ipsi libertas relinquatur, vel ad aliter paciscendum, vel ad pignus pro sortis securitate exhibendum (V). Demum, ut auctarium non exigatur contra debitum charitatis, et Eleemosynae: Zecch. *loc. supr. cit.* §. 39. His praecipue servatis conditionibus, quaelibet usurariae pravitatis suspicio ab hoc contractu recedit, sicuti abest etiam ab aliis contractibus, in quibus probabile amittendae sortis periculum concurrit. Hoc enim periculum est contractui non de essentia, sed adnexum; et licet ex Sacris Litteris habeamus *mutuum date, nihil inde sperantes*, nihilominus S. Lucas ibidem loquitur de accessionibus, non de sorte, quae salva debet creditori superesse. Revera si pecuniae creditae periculum insitum esset contractibus, et ex eorumdem natura cedere deberet damno Creditoris, non hic posset de ejusdem securitate cavere per pignora, hypothecas, fidejussiones, et similia. Quemadmodum vero prorsus contractui extrinsecum est, ita et pretio aestimabile est, propterea pro eodem in se suscepto a Creditore licebit aliquid ex pacto petere. Profecto Creditor in se suscipiens periculum amittendae sortis, a propria contractus natura recedit, quae secum fert, ut dominium rei, vel pecuniae creditae transeat in debitorem. Ob hanc dominii translationem res ipsa debitori, uti domino, perire debet. Sed si creditor in se suscipit periculum, ideoque amittendae sortis periculum ipsius damno cedere debet, jam non desinit esse dominus rei creditae. Quemadmodum vero rei propriae amissae, vel in deterius lapsae solus dominus damnum sentit, ita et aequum est, ut utilitatem quoque percipiat. Profecto in aliis quoque contractibus, ultra obligationem illorum propriam, et ex majori, vel minori periculo regulatur praemium; ut in locatione equi, currus, et similium, in emptione nominum debitorum, quorum exactio exceptionibus subjiciatur: Sotus *de Just. et jur. lib.* 6. *quaest.* 4. *artic.* 1. *ad* 3. in fidejussione *lib.* 6. §. *fin. ff. mandati*, *l.* 19. §. 1. *ff. de donationibus*, *l.* 23. *Cod. ad SC.* Vellejan. et in contractibus hujus generis aliis. Sicuti vero in recensitis contractibus ob probabile incertum damnum certa determinata quantitas potest percipi, ita etiam idem licebit, ubi adsit periculum probabile amitendae sortis. Magis enim naturae contractuum adversatur amissio sortis, quam damnum inde emergens, cum omnia jura exigant, ut sors restituatur, nec prohibere valent, ne damnum sequatur. Quemadmodum vero periculum damni ab ipso damno distinguitur, et licite potest de compensando damno pactum iniri, dummodo absit utriusque vis, et dolus, etiamsi damnum forte non sequatur, ita etiam periculum amittendae sortis ab ipsa sorte distinctum esse debet, et de illius periculi pretio pacisci, licet inde sors ipsa non amittatur. Revera periculum damni ab ipso damno distingui ex eo patet, quod in allatis exemplis modo major, modo minor requiritur ipsius damni compensatio pro majori, vel minori periculo. Hinc a conducente equum ad peragendum iter per loca inhospita, montuosa, multo major quantitas exigitur, quam ab

eo qui iturus est per viam planam, et faciiem. Sed si damnum a pericnlo damni disjunctum non esset, semper aequalis esset compensatio, non vero modo major, modo minor. Ita fere ratiocinatur Zecch. *rig. moder. doct. pontif. circ. usur. dissert.* 2. §. 41. Omnem denique adimeret dubitandi locum, si vero esset, quae fertur, resolutio capta a S. Congregatione de Propaganda Fide confirmata ab Innocentio X. Pontifice 12. Septembris 1645. Missionarii Sinenses quaerebant, an liceret percipere 30. pro 100. licet reaiiter nuilum damnum emergens, aut iucrum cessans contigerit, sed tantummodo ob pericuium recuperandae sortis; ut si debitor fugam arriperet, moram in solvendo committeret, vei necesse sit eum coram judice convenire, et similia. Hujusmodi quaesito S. Congregatio respondit, ob mutuum nihii deberi, sed ratione pericuii probabiliter imminentis aiiquid posse percipi, habita tantum ratione qualitatis periculi, probabiiitatis ejusdem, et servata proportione inter periculum, et id quod accipitur. Hujus responsi exemplum habes apud Thomam Hurtado *in calce resol. de Martyrio fidei*, ejusque veritatem in poblica disputatinne acriter defendit Henricus a S. Ignatio nt ipse testatur, *Ethic. amor. tom.* 2. *lib* 9. *cap.* 31. 32. eamque dispntationem inseruit Platelius *suae Sinopsi part.* 3. *cap.* 4. §. 5. *n.* 637. Dictam tamen Sac. Congr. responsionem fictitiam esse piures contendunt inter quos P. Daniei Concina.

24 Et quidem non mihi satis suadet eorum opinio, qui Nauticum foenus contrahenti usurae notam inurunt, eo quia non satis contractus hic valeat concipi, nisi simnl concurrat mutuum. Esto, quod mutui contractus a Nautico foenore non absit, non ea tamen erit mutui causa, quae per Canonicas sanctiones mereatur reprobari. Primo enim, ut supra notatum est, a natura mutui non minus abhorret accessionis perceptio, quam periculum amittendae sortis, ideoque sicuti hoc a mutuo distinctum, immo eidem reputatur contrarium, ita nequit repugnare, ut, hoc concurrente pericuio, nova inducantur pacta. Deinde, dato etiam, quod in simplici mutuo versemur, statim ac mutuans in se suscipit pericuiom amittendae sortis, a nulla lege poterit prohiberi, quominus auctarium recipiat. Finge, quod non mutuans, sed tertius quilibet fidejubendo caveat de indemnitate mutuantis; hic procul dubio fidejussionis pretium exiget ob periculum, quod ipsi imminet de alieno debito solvendo, quoties mutuatarius quacumque de causa soivendo desierit. Censuit enim Uipianus, *extra causam donationum esse talium officiorum mercedes, l. hoc jure utimur.* 10. §. 1. *ff. de donat. et l. si remunerandi gratia* §. 7. *ff. mandati.* Sed si tertius, cur non item ipse creditor, qui dominus rei creditae adhuc meretur reputari, dum ipsius rei periculum, quod solo domino convenit, in se suscipit? Jam vero si contra naturam mutui, amittendae sortis pericuium in se suscipit creditor, atque ita rei creditae non desinit esse dominus, aequum est, ut sicuti domini commodo cedit quodiibet lucrum, quod a re propria percipitur, ita etiam Creditor iucri saltem portionem, si non integrum iucrum, a re credita consequatur.

Sit itaque firmum, quod nauticum foenus non 25
pro mutuo, vel pro pecuniae usu datur, sed pro periculo, quod iubens, volensque, consentiente, immo offerente mutuatario, in se suscipit creditor, quodque in pecunia trajectitia maxime metuendum est. *Vide* Samuei Coccej. *jus civil. controv. h. t. quaest.* 1. *in princ.* Profecto si quis centum aureos alicui mutuet, ex ipsius mutui natura tunc mutuata pecunia fit accipientis: *L.* 1 §. 2. *ff. de obl. et act.* et periculum omne ad mutuarium pertinebit: *L. Secundum naturam* 10. *ff. de Reg. Jur. L. certi*, 9. *in fin. ff. de reb. cred. et L. ult. ff. de Naut. faenor. et L. Incendium* 11. *Cod. Si certum petatur etc.* Sed si debitor mutoam accipiat pecuniam animo navigandi, et navigationis periculum metuens idem periculum velit in creditorem transferre, illudque creditor sponte suscipiat, hic dum ob talem pericuii susceptionem, quod pretio aestimabile est, *L.* 1. *et seq. ff. de nautic. faenor.* de aliqua mercede ultra sortem exigenda paciscitur, causa hujus pacti non a mutui prestatione, sed e periculi susceptione desumenda est. Duo enim hic actus fiunt, unus est contractus mutui, vi cujus mutuans nil exigit praeter sortem, cui tamen ex post alter superadditur a priore prorsus distinctus, in quo mutuatarius de pericnio sortis suscipiendo aliquod auctarium cum ipso paciscitur creditore. Quamobrem, si tale pactum in se illicitum esse nequit, sique illud cum tertio quolibet licite iniri potest, nullam redolebit injustitiam, si illud mutuo addatur, sique cum ipso creditore ineatur: Pirhing. *in jus Can. lib.* 5. *tit.* 19. *sect.* 2. *de usus.* §. 4. *etc.*

Contra haec objiciunt primo. Quidquam exigi 26
nequit, nisi compensationis nomine; Compensatio autem supponit non merum pericolum, sed damnum reale; Ulterius damnum hoc ab iis compensandum, qui illud intulerunt, illudque aestimandum, quanti revera interest damnum fuiisse; At cum in praesenti casu neque damnum reale verificetur, sed solum damni periculum, quod contra omnem aequitatem ab illis, qui nullum damnum intulere, compensari expostuletur, recte concludi potest, quod sub ementito reparationis damni colore mere usurarium a mutuatariis sibi lucrum quaerant ii, qui trajectitiae pecuniae in se periculum suscipiunt. *Vide super his* Natal. Alexandr. *Theol. Dogmat. lib.* 3. *cap.* 7. *art.* 5. *reg.* 3. Petr. Bailerini *de J. Div. et nat. circa usuras lib.* 6. *cap.* 3. *etc.*

Primo falsum est, quod, ut aliquid licite exigi 27
queat, requiratur damnum reale, neque damni periculum sufficiat. *L.* 8. §. 1. *ff. de contrah. empt.* non lucrum solum reale, sed etiam probabilis spes lucri licite potest in contractum deduci, pretioque aestimari; ideo non damnum dumtaxat

reale, sed et probabile damni periculum aestimationem recipit, et compensationem admittit: Bruneman. *in* Pand. lib. 18. *tit.* 1. *in L.* 8. *ad* §. 1. *num.* 4. Donell. *et ibi* Hillig. *lib.* 13. *cap.* 1. *litt. G.* Ex his itaque habentur requisitae conditiones ad aliquid ultra sortem exigendum; habetur siquidem probabile amittendae sortis periculum, quod aestimationem recipit; ipsius pretium ab iis exigitur, a quibus ex pacto illud imminet, tantumque exigitur, quanti ex communi hominum sensu periculum ipsum aestimatur.

28 Obj. 2. Per obligationem lucri non redimitur periculum sortis amittendae, sed huic per idoneas sponsiones, pignora, et hypothecas obviari potest; patet itaque, cum per ista remedia sibi caveri non curet mutuatarius, etiamsi de damno vere metuat, se nolle cavere de damno, quod timet, sed hoc nomine supra aestimationem damni velle lucrari.

29 Quod per obligationem lucri non redimatur periculum amittendae sortis, quod huic periculo per idoneas sponsiones, pignora, et hypothecas obviari possit, utrumque concedimus; habet itaque ex his creditor, quomodo suae consulat indemnitati, et securitati; At animadvertendum, quod non sine magno debitoris periculo per ista sibi cavit creditor remedia. Non enim res adeo expedita est, ut statim possit inveniri fidejussor, praesertim respectu eorum, qui nihil in bonis habentes, pignus tradere, vel hypothecam constituere in bonis propriis nequeunt. Quo fit, ut dum pignora, hypothecas, et fidejussiones quaeritant indigentes pecuniis, isti amittunt opportunitatem lucrandi, quae in negotiationibus maritimis statim occurit, et statim fugit, et inania redduntur proposita remedia. Quamobrem si debitor, ut partam sibi occasionem captandi lucri accipiat, ultro pactum inire velit cum ipso venditore, ut pro eo, quod fidejussione, vel pignore de periculo sortis sibi caveat, periculum ipsum in se suscipiat, nullis justitiae regulis pugnat, si creditor propter hanc periculi susceptionem aliquid sibi a debitore stipulatur; supra enim visum fuit mutuatae pecuniae periculum omne ad mutuatarium pertinere, illudque pretio esse aestimabile. Praeterea cum pro fidejussione ex supra notatis licite possit paecisci pretium, non repugnat, ob remissam fidejussionem, et pignora illud idem concedi creditori, quod fidejussori exsolvendum esset. Hoc quippe casu, quod suscepturus erat periculum fidejussor, in semetipsum suscipit mutuatarius.

30 Obj. 3. Ut quis juste periculi pretium exigat, necesse est, ut periculum in se suscipiat, et alterum a periculo liberet; At cum mutuatarius a nullo liberetur periculo, ita ad illius pretium persolvendum nequit obligari. Sed notandum est, quod periculum consistit in casu fortuito, quo res perit, casus autem est, adversus quem caveri non potest: *L.* 33. *in fin. ff. de Reg. Jur. L.* 9. *Cod. de pericul. Tut. L.* 2. *ff. Quod met. caus. gest.* Quod si casum hunc fortuitum, quo pecunia trajectitia perire potuisset ipsius mutuatarii damno, in se suscipit creditor, nemini dubium superesse potest, quia mutuans mutuatarium a periculo liberet sortis restituendae, etiamsi aliquo adverso casu eadem pereat. Neque obstat, quod a nullo debitor sit liberatus periculo, si quando accidat, ut nil adversi contingat; Ut enim contractus hic subsistat, non requiritur damnum reale, sed, uti supra visum fuit, sufficit metus damni saltem probabilis.

Obj. 6. Majus est pecuniae periculum furto ablatae, quam mutuo datae, fur autem, praeter summam furto ablatam, nil tenetur restituere ratione periculi, in quod pecuniae dominum ex culpa conjiciet; multo itaque minus ad hoc teneri mutuatarium dicendum erit. Contra habetur in *L. final.* §. 3. *Cod. de furtis, et servo corrupto:* Ibi siquidem, cum contentio orta esset inter dominum, et commodatarium rei furto ablatae super pertinentia poenae occasione ejusdem rei a fure persolutae, Imperator respondit hanc poenam non domino, sed commodatario esse tradendam, rationem subdens, quod ubi periculum, « ibi et lucrum collocetur, ne sit damno tantum obnoxius, qui rem commodatam accepit, sed liceat etiam lucrum sperare »; *Vid. cit. L. d.* §. *etc.* Patet itaque ex his, quod etiam in furto periculi ratio habetur, et poena furibus inflicta lucro cedit illius, qui periculum subiit: Cujac. in *paratitl. ad h. t.* Bruneman. *in Cod. lib.* 6. *tit.* 2. *L.* 22. *in* §. 3. *n.* 9. Verum aliter respondet allatae objectioni. Zecch. *de usur. dissert.* 2. *cap.* 1. *sec.* 3. *de periculo sortis* §. 59. 31

Obj. 7. Per leges civiles, uti est *in L. periculi pretium ff. de Naut. foenor.* de periculi pretio paecisci licet, si modo contractus *in aleae speciem cadat;* Id est si periculum utrimque sit, utrimque sit lucri species; In nostro autem casu hoc non verificatur, siquidem mutuatarius numquam lucratur, quoniam ab obligatione restitutionis numquam liberatur, et periculi pretium semper cogitur solvere. 32

Primo notandum est, quod ista lex diversimode legitur apud interpretes, ac praecipue in illis verbis: *Si modo in aleae speciem cadat*, et in pandectis Florentinis relatis verbis adjicitur negativa: *Si modo in aleae speciem non cadat*, quam lectionem tenent Gothofred. *in not. ad eamd.* L. Ulbradt. *eod. tit.* Tinzerling. *singulari disputatione in hanc L. inter* Basilienses *vol.* 1. Demum in Basilicis eadem retinetur lectio ex Graeca versione, quam nobis exhibet Cujacius IX. *obs. num.* 8. ea quam maxime ratione, quia verisimile non est, Jurisconsultum approbare voluisse contractum, qui in aleae speciem caderet, cum alea jamdiu fuerit legibus reprobata. At quidquid sit de hujus legis lectione, ex ea profecto non evincitur, quod omne periculi pretium requirat aleae speciem ex utraque parte; satis namque est in nostro casu, si aleae species cadat ex parte creditoris, qui vel sortem cum convento auctario habebit, vel facto casu nil erit recuperaturus. *Vid. L.* 8. *ff. de contra-* 33

ctu empt. *L.* 11. *ff. de haered. vel act. vend. etc.* Insuper falsum est, quod mutuatarius ex mutuata pecunia nihil lucretur. Etenim, ut lucrum sentiat, non requiritur mutuatae pecuniae imminutio, sed satis est, si, occasione ejusdem, aliquod commodum sentiat. Nec mutuatarius adeo fatuus credendus est, ut universos quaestus, quos ex pecunia mutuata consecuturus est, velit mutuanti concedere, sed spe majoris lucri, minores paciscitur usuras favore mutuantis. Quod itaque ratione mutuatae pecuniae Mutuatarius percipit, quod conventas excedit usuras, id omne ipsius mutuatarii commodo cedit, quod satis est, ut erronea adversariorum sententia detegatur, mutuatarium nempe lucro semper carere, eum a solutione mutuatae pecuniae numquam liberetur.

34 Obj. 8. In mutuo centum aureorum periculum perdendi centum aureos nequit magis aestimari, quam ipsum centum aureorum damnum: totum autem damnum hujus capitalis posset compensari per centum aureos: ergo etiam periculum hujus Capitalis magis aestimari non poterit; adeoque, qui ultra centum aureos ratione periculi aliquid exigit, injuste gravat debitorem.

35 In hoc argumento distinguendum est periculum centum aureorum, a damno centum aureorum; nam si utrumque indiscriminatim accipias, ad avertendum amittendae sortis periculum injuste retinerentur pignora, injuste pignoratitia ageretur actione, *ut in L. Tutor.* 16. §. 1. *ff. de act. pignorat.* Cum enim actiones istae, et jura sint valde aestimabilia, retento pignore ratione mutui, aliquid ultra sortem pretio aestimabile injuste retineretur. Revera, dum quis ex causa cambii maritimi mutuat centum, periculum cum sit pretio aestimabile, iniquum non est, ut ipsius ratio habeatur in constituendo cambio maritimo. Non inficior, periculum perdendi centum aureos non esse aestimabilius damno centum aureorum, quapropter pro periculo centum aureorum de centum aureis licite non pacisci; non repugnat tamen, quod de certa proportionata quantitate pacisci quis possit. Nam ob periculum, damnumque centum aureorum conveniuntur usurae. Profecto, si mutuatae tantummodo pecuniae licita esset conventio, nulla mutuanti concederetur compensatio ob periculum ejusdem amittendae pecuniae. Re enim evaniente, mutuanti eadem restituitur pecunia, omneque lucrum mutuatario tribuitur: si vero navis naufragio pereat, mutuatae pecuniae damnum incommodo tantum cedit mutuantis, quin illius particeps sit mutuatarius, adeoque hic in lucro semper est, solusque mutuans usque subjicitur damno, quin ullum unquam commodum sentiat. Cum vero tritum, ac vulgare sit, eum sentire commodum debere, qui incommodum sentit, ideo hoc casu etiam mutuanti poterit ob hoc periculum aliquod praemium concedi, ut ei in prospero rei eventu aliqua tribuatur compensatio damni, quod ferre in adverso potest. Non aliter statutum est de fidejussione, per quam aliquid non interdicitur exigere pro periculo, cui se subjicit ad implendam alienam obligationem, etiamsi ex sua fidejussione non solvat; Idem dicas de eo, qui pecuniae trajectitiae periculum suscipit.

Obj. 9. Dictum illud Evangelicum Lucae *cap.* 6. quo usurae reprobantur: scilicet, *Mutuum date nihil inde sperantes.* Verum praeceptum hoc Evangelicum (cujus verba refert Urbanus III. *in cap. Consuluit* 10. *de usuris* ad probandum, jure divino usuras esse prohibitas) quodcumque lucrum, aut usuram non reprobat, sed illam ratione mutui, ac directe, et immediate propter mutuum acceptam. Nos autem de auctario ultra sortem quempiam pacisci contendimus, non propter mutuum, sed ratione periculi, quod in se creditor suscipit; proinde ad hunc casum traducenda non sunt praecitata verba, uti habet Zoes. *Comment. in Jus Canonic. lib.* 5. *Decretal. tit.* 19. *de usur.* §. 4. *etc.* Revera in mutuo proprie dicto nullum mutuatae pecuniae periculum afficit mutuantem. Cum enim eadem pecunia illico in mutuatarii dominium transeat, ad ipsum ideo cum pertineat tum pecunia, tum ipsius periculum, aequum est, ut lucrum omne ipsius commodo cedat. Caeterum de his fusius actum est in verbo *mutuum*, at quod talis receptio auctarii ex parte periculum suscipientis nullam in se contineat usurariam pravitatem, monet Azor. *cap.* 6. *q.* 1. Lugo. *c.* 1. *n.* 77. Piringh. *loc. cit.* §. 4. *etc.* 36

Negotium tamen maximopere facessit celeberrima Decretalis Gregorii IX. *in cap. Naviganti, ult. de usur.* in qua foenus hoc nauticum manifestissime reprobari videtur. Ita enim *c. l.* rescripsit Pontifex: « Naviganti, vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniae quantitatem eo, quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus » Super hoc Gregoriano rescripto varia a variis afferuntur. Maritimas hasce usuras hac Decretali penitus reprobari putant nonnulli Doctorum; *sic cum* Glos. *Panormitanus*, *Hostiensis*, Fagnan. *Navar. initio comm. de cambiis, et* Leotard. *de usuris quaest.* 23. *n.* 3., *et* 19., *quorum opinionem refellit* Zoesius *Comment. in jus Can. unio in lib.* 5. *Decret. tit.* 19. *de usur. sub n.* 4. Alii opinantur a Gregorio IX. usuram maritimam tunc solum praedicto capite fuisse damnatam, cum vel nullum, vel fictitium subsit amittendae sortis periculum, ut hac sub ementita periculi specie sibi lucrum quaerant foeneratores: sic Molineus *in tract. de usuris quaest.* 3. *n.* 95. refellitur tamen a Covaruv. *lib.* 3. *var. cap.* 2. *n.* 5. et Piringh. *eod. loc. cit.* §. 4. *sub. n.* 47. Alii tenent, quod hujus capitis dispositio locum habeat, quando periculi pretium sit injustum, et excessivum, secus si sit justum, et legitimum; Verum huic interpretationi repugnat littera Textus, uti notat idem Piringh. *loc. cit.* Alii cum Barbosa Laiman. Stypman. *de jur. marit.* et quibusdam aliis negativam interponunt, subti- 37

liter quidem, qui concordes exhibent omnes, *Usurarius est censendus, non secus: Vid.* Joan. Bernatt. *de util. legendae Hist. l.* 2. *in princ.* Navar. *ad d. C. ult. h. t.*, *et* in Manuali *c.* 17. *n.* 284., *et seqq.* Binff. *ad d. c. ult. q.* 1. *et* 2. Can. *ib.* 4. Scac. *de commerc.* §. 3. Gloss. 3. *n.* 37. Quo autem argumento de omissa negatione innitantur, videre est apud Gagliardi *Inst. Jur. Can. lib.* 4. *tit.* 17. *in not. Loc. d. ad* §. 78. *apud* Zecch. *de usur. dissert.* 11. *cap.* 1. *sect.* 3. *de periculo sortis.* §. 53.

38 Verum opinionem de omissa negativa optime arguendo refellit Zecch. *loc. cit.* cujus argumentum cum non sit, ut ipse protestatur, a nullis viris de Canonico jure optime meritis adhuc animadversum, ex integro referre non piget. « Is itaque, inquit, Raymundus de Pennafort *fuit compillator Decretalium* Gregorii IX. uti videre est apud Florant. in *suam praefat. ad tract. IX. in IX. priores tit. lib.* 1. *Decret.* Gregorii IX. (Et Martinus Polonus, *qui* et Innocentii III. et Honorii compilationum meminit, de Gregoriana sic loquitur. « Hic Papa per Fratrem *Raymundum* Poenitentiarium, et Cappellanum ex pluribus voluminibus Decretalium compilavit unum volumen, mandans ubique Doctoribus illo uti ): Fuit inquam Decretalium compilator *Raymundus* de *Pennafort*, iisque hoc ipsum Capitulum inseruit: scripsit quoque summam de Poenitentia, quam licet ante Decretalium collectionem inchoaverit, eam tamen post ipsorum collectionem magis expolivit, atque perfecit. In hac vero summa Decretalem *Gregorii IX.* iisdem refert verbis, ac modo legitur in corpore Decretalium; Quapropter nemini dubium esse potest, quin praedicta decisio vel ex summa *Raymundiana* in Decretales *Gregorii IX.* vel ex his in illam fuerit translata; In utroque autem casu actum esse videtur de omni controversia super lectione praedictae Decretalis, quae nulla interposita negativa accipi debet ».

39 Hac itaque Epistolae Gregorianae affirmativa lectione retenta, plures alias Doctorum interpretationes referre piget, eae siquidem tales sunt, ut nullo in pretio haberi debeant; videri tamen possunt *apud Gregor. Tholosan, de usur, lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 9. Franc. *de* Arauxo *decis. moral. de stat. civil. disput.* 5. *q.* 1. Velasquez. *de avendanno tr. de censib. Hispan. C. n.* 1. Petr. Santerna *de assecurat. p.* 1. *n.* 10. *seqq. Navar. Manual. confess. c.* 17. *n.* 284. Ex omittendis autem excipienda opinio, quam praeclarissimi viri amplectuntur Piringh. *loc. cit.* §. 48. Vallens. *paratitl. jur. Canon. lib.* 5. *tit.* 19. *de usur.* §. 3. *n.* 7. Gagliardi *Inst. Canonic. lib.* 4. *tit.* 17. *n.* 79. *et alii*, non ut caeterae, despicienda. Inquiunt hi, praedictum Capitulum de mutuanto intelligendum, qui invitum traxit mutuatarium ad secum paciscendum de suscipiendo periculo pecuniae trajectitiae, aliter non mutuaturus; hic enim, etsi revera suscipiat aliquod periculum, quamdam tamen mutuatario imponit obligationem ita secum paciscendi, quod est contra naturam mutui, quod gratuitum esse debet; quam interpretationem praedocuit S. Antonin. *par.* 2. *tit.* 10. *cap.* 7. §. 21. *quem plurimi* sequuti sunt Theologi, et Canonistae: Quae quidem sententia mihi valde probabilis videtur. Nihilominus aliam hujus Decretalis interpretationem habemus apud. Zecch. *de usur. dissert.* 2. *cap.* 1. *sect.* 3. §. 65. *et dissert.* 3. *cap.* 2. *sect.* 4. §. 131. Laudatus auctor *loc. cit.* affirmat Decretalem intelligendam de periculo juris, non facti: proposita tamen hujusmodi distinctione, non satis constat de solutione quaestionis. Periculum juris pretio aestimabile esse, etiam ii, qui rigorem doctrinae profitentur, concedunt, inter quos praecipue Ballarinus *de jur. divin. et natur. circ. usur. tom.* 1. *lib.* 6. *c.* 3. §. 1. *n.* 4. « Hoc periculum ( periculum nempe perdendi ipsum jus ad repetendam sortem, ut nempe mutuatarius non teneatur creditori etiam de sorte, si haec casu pereat ), quod periculum juris quidam appellant, si in omni mutuo intercederet, justum esset in omni mutuo suscepti periculi pretium ». Sed si hoc periculum justum praebet auctario titulum, et de hoc loquitur Decretalis, non de periculo facti, cur in eadem Decretali statuitur, hujusmodi contractum usurarium censendum esse? Hac fortasse de causa nonnulli contra Ballarinum tenent, susceptum juris periculum per se ab usuraria pravitate non excusare, inter quos Fagnan. *ad Cap.* Naviganti *de usur.* Card. de Luca *de usur. disc.* 3. Leotard. *de usur. quaest.* 23. Ut igitur periculum amittendae sortis ab usura immunem reddat contractum, necessario concurrant oportet qualitates, de quibus supra est sermo, quod nempe periculum hoc irreparabile sit, vel saltem difficillime possit reparari, quod sponte a creditore suscipiatur, et similia.

Nec facile assentiri possum laudato Zecch. *diss.* 40
3. *capit.* 2. *sect.* 4. §. 132. ubi tenet Decretalem respexisse ad foenus nanticum Romanorum, eo quia leges civiles in pecuniis trajectitiis permitterent usuras ratione metus, sive propter usum pecuniae, vehementer tamen auctas ob susceptum periculum. De hoc satis supra actum est, et ostensum in aliis quidem contractibus propter usum pecuniae permissas fuisse usuras a Romanorum legibus, non tamen in nautico foenore, in quo unice ad periculi susceptionem respexerunt, non ad usum pecuniae, adeo ut, remoto periculo, in legibus de Nautico foenore cautum habemus nullas potuisse percipi usuras. Demum super hac Decretali videri possunt Gregor. Tholos. *de usur. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 9. Franc. de Arauxo *decis. Moral. de stat. civil. disput.* 1. *qu.* 1. Velasquez de Avendanno *tract. de censib.* Hispan. *cap.* 21. Giballin. *de usur. lib.* 2. c. 4. *art.* 3. *num.* 2. *seq.* Petrus Santerna de Assecurat. *part.* 1. *num.* 10. *seq.* Navar. *Manual. confess. cap.* 17. *n.* 284. Scaccia *de commerc.* §. 1. *quaest.* 1. *num.* 498. *seq.* Lupus *de usuris comment.* 3. §. 1. et ceteri omnes, qui

commentariis illustrarunt titulum juris Canonici de usuris, quorum tamen opiniones parvi existimat, et ab illis se breviter expedit Zypaeus *jur. pontific. nov. lib.* 5. *tit. de usur. n.* 4. *cum* Paulo Bussio *ad tit.* Digestorum *de* Nautico *foenor. n.* 4. qui docent immerito, dictam Decretalem nullibi gentium esse receptam. Lupus autem *de usuris comment.* 3. *Praefat.* vocat nimis temere hanc Constitutionem « duram, atque asperam, quae redditur molesta non tam usurariis in foenore exercendo: quam Interpretibus in eam exponendo ». Sed omnium novissimus negotiationem collibisticam, et foenus Nauticum docte, non minus quam erudite pertractavit Baldasseronus nuper in lucem editus.

41 Quamplures sunt huic nautico foenori affines contractus, inter quos primo occurrit *foenus quasi Nauticum*, quod definitur « usura, seu accessio pecuniae non per mare, ut in nautico foenore, sed per alia loca, etiam terrestria periculosa transferendae ». Zecch. *de usur. dissert.* 3. *cap.* 2. *sect.* 4. §. 115. Verum, tesseris collibisticis, seu litteris cambialibus inventis, hoc contrahendi genus ab usu hominum recessit. De tesseris autem collibisticis satis actum est supra lit. C. *verb. contractus Cambialis art.* 1. *et* 2. et nonnulla infra erunt attingenda de societate, ubi de contractu trino agendum erit, qui temere a nonnullis cum Nautico foenore confunditur.

42 Ab eodem foenore Nautico pariter distinguenda est assecuratio, seu contractus periculi avertendi « quo quis, certa mercede accepta, in se suscipit, et praestiturus pollicetur pericula a mercibus trans mare, vel alia loca vehendis subitura ». Puffendorf. *de jur. natur. lib.* 5. *c.* 9. §. 8. Hic contractus, licet nonnullas leges cum Nautico foenore communes habeat, Nautico tamen foenori extraneus prorsus est. Diversae enim ut plurimum concurrunt personae, et saepissime in actu prorsus separato uterque perficitur. Persona quippe assecurantis accedit post perfectum cambium marinum, quod perfectum fuerat inter creditorem, et debitorem. Obligatio debitoris in cambio marino respicit personam creditoris; assecurator vero, minime spectata persona debitoris, obligationem suscipit favore ejusdem creditoris, adeo ut merito a plerisque assecuratio consideretur adinstar fidejussionis. De hoc vide Doctores allegatos a *Rot. Decis.* 457. *num.* 27. *cor.* Olivatio. A Nautico foenore dissimilis non minus est contractus a Germanicis dictus *Bodemeria* ex vocabulis Schiff-Boden, sive *carina maris*. Contractus hic apud nos dicitur *Imprestito sul corpo e Noli*: in quo magister navis, vel exercitor necessitate coactus mutuam accipit ab altero pecuniam, ut navem servet, eamque mutuanti oppignorat navigaturam deinceps ipsius mutuantis periculo. De hoc posteriori contractu proprie agunt Decisiones coram Olivatio, quarum meminimus supra, sed utrique a nautico foenore differunt. Quamvis enim omnes in lucri, spe, et periculo versentur, in eo tamen foenus Nauticum differt ab Assecuratione, quod in hac non pecuniae numeratae, sed mercium alio transportandarum quispiam suscipit periculum. Differt autem a *Bodomeria*, eo quod navis in specie creditori oppignoratur. De his fusius Samuel Coccejus *jus civil. controv. l.* 22. *tit.* 2. *quaest.* 1. *per tot.* Henric. Coccej. *exercit. curios. disp.* 68. *et uterque* Coccej. *in commentar. ad* Grot. *de jur.* Bell. *et* Pac. Stypman. *jus maritim. part.* 4. *cap.* 5. *n.* 136. et alia quamplura attulimus supra *lit. A. v. Assecuratio.*

His omnibus proxime accedere videntur conventiones, quas memorat *lex* 5. *ff. de Nautic. foenor.* quaeque periculi pretium, et aleam continent, veluti si quis piscaturo in piscationis apparatum piurimum pecuniae dederit, aut Athletae in exhibitionem, idest victum, uti explicat Ger. Nood *lib.* 2. *c.* 7. *de foenor. et usur. in fin.* Quintilian. *in l.* 12. *inst. Orat. c.* 10. *p.* 1096. *in fin.* In exhibitionem, inquam, et exercitationem, ea tamen adjecta lege, ut ille si cepisset, si vicisset, alter redderet cum usuris; contra vero nil redderet ille, si nihil cepisset, nil alter, si victus a praelio discessisset. Inter has contrahendi species, et nauticum foenus quod discrimen intercedat, ex eo maxime liquet, quod in illis ne verbum quidem de pecunia trajectitia occurrat, nauticum vero foenus super pecunia trajectitia unice, et principaliter versetur. De his propterea pauca delibasse sufficiat, cum, qui majora curiosius inquirere cupiat, possit commode adire Scriptores supra laudatos, et praesertim eos, qui allegantur in Decisionibus *Cor.* Olivatio. 43

# NECESSITAS.

## SUMMARIUM

1. Necessitas alia est medii, alia praecepti, et alia medii, et praecepti simul. — 2. Necessitas medii quae sit? — 3. Necessitas praecepti quae sit? — 4. Necessitas medii, et praecepti simul quae sit? — 5. Necessitas proximi, sive spiritualis, sive corporalis est triplex, scilicet extrema, gravis, et communis — 6. Necessitas spiritualis extrema quae sit? — 7. Necessitas spiritualis gravis quae sit? — 8. Necessitas spiritualis communis quae sit? — 9. Necessitas corporalis extrema quae sit? — 10. Necessitas corporalis gravis quae sit? — 11. Necessitas corporalis communis quae sit? — 12. Alia hujus triplicis necessitatis clarior descriptio, *remissive.* — 13. In extrema necessitate est obligatio sub mortali succurrendi proximo etiam ex necessariis aliquo modo ad statum proprium. — 14. Hinc pauper in extrema necessitate Jure naturae potest tollere sibi necessaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem a quolibet similem necessitatem non patiente, nec postea ad pinguio-

rem fortunam deveniens tenetur restituere quidquam.— 15 Sic etiam non tenetur restituere, qui in extrema necessitate consumpsit id, quod antea acceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum condum solutum, immo quod antea furatus fuerat. — 16. In gravi necessitate est obligatio sub mortali succurrendi proximo ex bonis superfluis propriae vitae, et statui, quamvis sint aliquo modo necessaria ad splendorem, et decentiam proprii status. — 17. Immo in gravi necessitate secundum multos est obligatio succurrendi proximo etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis. — 18 Constitutus in gravi necessitate nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem suam gravem necessitatem. — 19. In gravi tamen necessitate Reipublicae licitum est auferre a divitibus superflua, quae necessaria sunt ad sublevandam Rempublicam. — 20. Necessitas gravis Reipublicae v. g propter famem, communiter aequivalet necessitati extremae particularium, adeoque est obligatio sub mortali illi succurrendi in tali gravi necessitate. — 21. Immo licitum est subvenire Reipublicae in gravi necessitate etiam ex illis, quae ad usus pios etiam per ultimas voluntates sunt destinata. — 22 In communi necessitate adest obligatio sub gravi succurrendi quandoque per eleemosynam proximo pauperi ex bonis simpliciter superfluis vitae, et statui, et a fortiori ex superfluis decentiae status.—23. Pauperes autem laborantes solum necessitate communi nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem necessitatem communem — 24. In quacumque pari necessitate potest quis sibi prius providere, quam quibuscumque aliis, etiam parentibus. — 25. In quacumque pari necessitate debet quis prius subvenire parentibus, filiis, et uxori, quam fratribus, vel sororibus. — 26 In quacumque pari necessitate debet quis prius succurrere sanguine junctis, licet improbis, quam non junctis sanguine, et probis — 27. In quacumque pari necessitate debet quis prius subvenire parentibus naturalibus, quam Spiritualibus.— 28. In extrema necessitate debet quis prius subvenire Patri, Matri, Uxori, Filiis, Fratribus, et Sororibus, quam Creditoribus. — 29. In extrema, vel gravi necessitate debet quis prius subvenire proprio Patri, et Matri, quam proprio Filio. — 30. In extrema necessitate debet quis potius subvenire Patri et Matri, quam Uxori, Filiis, vel cuicumque alteri, et hoc aliqui extendunt etiam ad necessitatem gravem.— 31. In extrema, vel gravi necessitate debet quis potius subvenire Patri, quam Matri. — 32. In extrema necessitate debet quis potius subvenire filiis, quam Uxori.—33. In extrema, vel gravi necessitate Maritus debet potius subvenire Uxori, quam aliis suis propinquis, et ita Uxor debet prius subvenire Marito. — 34. In extrema necessitate si sit Filius, tenetur Pater ipsi succurrere prius, quam Uxori ipsius — 35. In communi necessitate debet quis potius prolibus suis succurrere, quam suis parentibus — 36. In communi necessitate debet Maritus praeferre Uxorem, et Uxor Maritum propriis parentibus, et prolibus. — 37. In communi necessitate tenetur Uxor prius succurrere Marito, et Maritus prius succurrere Uxori, quam Pater, vel Filius.

1 Necessitas alia est medii, alia praecepti, et
alia medii, et praecepti simul: *Sic in re*
2 *Communis Doctorum*. Necessitas *medii*, seu
finis, est illa, qua aliquid est ita necessarium ad finem, v. g. ad salutem animae consequendam ut sine eo, quamvis inculpabiliter omittatur, finis, idest animae salus, obtineri non possit de lege Dei ordinaria: et sic est necessaria Gratia sanctificans respectu omnium, Baptismus in re respectu infantium, in re, aut in voto respectu adultorum:
3 *Communis*. Necessitas praecepti est illa, qua aliquid sub obligatione praecepti necessario praestandum est, v. gr. ad consequendam salutem aeternam, eo quod alias quis, transgrediendo praeceptum, mortaliter peccaret, sicque aeternam salutem amitteret, quamvis tamen si ex ignorantia, vel impotentia, aut oblivione inculpabili id forte praetermittatur, non impediat salutis aeternae consecutionem, et sic est necessaria ad salutem obser-
4 vantia mandatorum: *Communis* Necessitas *medii, et praecepti simul* est illa, qua aliquid est ita necessarium ad salutem aeternam consequendam, ut non solum sine illo non possit quis salutem aeternam consequi, sed insuper, si illud culpabiliter omittat, tamquam praecepti divini transgressor fiat reus perditionis aeternae. Sic adultis hominibus necessarius est Baptismus ad salutem aeternam casu, quo possint eum in re suscipere: *Communis*.
5 Necessitas proximi, sive spiritualis, sive corporalis est triplex, scilicet extrema, gravis, et com-
6 munis: *Omnes*. Necessitas *spiritualis extrema* est,
cum proximus versatur in periculo proximo damnationis aeternae, et quandoque si sit in periculo
proximo peccandi mortaliter: *Communis*. Neces- 7
sitas spiritualis *gravis* est, cum proximus, licet non versetur in periculo proximo damnationis aeternae, reperitur tamen in talibus circumstantiis, quae ejus salutem aeternam reddunt difficilem:
*Communis*. Necessitas spiritualis *communis* est il- 8
la, in qua reperiuntur communiter peccatores in mortali constituti: *Communis*.

Necessitas corporalis *extrema* est illa, cui si non 9
succurratur, egentis proximi vita certo, vel pro-
babiliter periclitabitur: *Communis*. Necessitas cor- 10
poralis *gravis* est illa, cui si non succurratur, imminet proximo periculum gravis mali, ut captivitatis, notabilis jacturae bonorum, vel status, et hujusmodi, ratione quorum proximus vitam non-nisi aegre, et difficulter potest conservare: *Com-*
*munis*. Necessitas corporalis *communis*, seu ordi- 11
naria est illa, qua laborant pauperes triviales, qui ostiatim, communiter, et ordinarie mendicare so-
lent: *Communis*. Vide sub verb. *Eleemosyna a n.* 12
9. *ad* 12. aliam hujus triplicis necessitatis clariorem descriptionem.

In extrema necessitate est obligatio sub mortali 13
succurrendi proximo etiam ex necessariis aliquo
modo ad statum proprium: *Communis*. Vide dict. 14
verb. *Eleemosyna num.* 13. Hine pauper in extrema necessitate Jure naturae potest tollere sibi necessaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem a quolibet similem necessitatem non patiente; nec postea ad pinguiorem fortunam de-

veniens tenetur restituere quidquam: *Communis.*
15 Vide *ibidem num.* 14. Sic etiam non tenetur resti-
tuere, qui in extrema necessitate consumpsit id,
quod antea acceperat commodatum, vel mutuum,
vel emptum nondum solutum, immo quod ante
furatus fuerat: Sic ex communi Lessius, et alii;
Vide *ibidem num.* 15. (*).
16 In gravi necessitate est obligatio sub mortali
succurrendi proximo ex bonis superfluis propriae
vitae, et statui, quamvis sint aliquo modo neces-
saria ad splendorem, et decentiam proprii status:
17 *Communis.* Vide *ibidem num.* 16. Immo in gravi
necessitate, secundum multos, est obligatio succur-
rendi proximo etiam ex bonis aliquibus suo statui
necessariis, sed non valde necessariis. Vide *ibid.*
18 *num.* 17. Constitutus in gravi necessitate nequit
licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevan-
dam talem gravem necessitatem: *Communis.* Vid
19 *ibidem n.* 18. In gravi tamen necessitate Reipu-
blicae licitum est auferre a divitibus superflua,
quae necessaria sunt ad sublevandam Rempubli-
cam, quia necessitas gravis Reipublicae aequiva-
let, immo superat necessitatem, quam habet unus
privatus; Sic cum S. Thoma, et aliis Cardenas in
2. *Crisi d.* 23. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 16. La Croix
*lib.* 3. *part.* 1. *n.* 956. et alii passim.
20 Necessitas gravis Reipublicae, v. gr. propter fa-
mem, communiter aequivalet necessitati extremae
particularium, ut docent Cajetanus, Suarez, Tap-
pia, Cardenas in 1. *crisi d.* 80. *a n.* 15. La Croix
*lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1146. et alii communiter,
adeoque est obligatio sub mortali illi succurrendi
in tali gravi necessitate, ut docet Communis Do-
ctorum cum S. Thoma 2. 2. *quaest.* 3. *art.* 6. quia
commune bonum debet praeferri bono proprio par-
ticulari in temporalibus, et debet quilibet priva-
tus etiam vitam perdere, si necesse sit, pro tuen-
da vita Reipublicae: Vide verb. *Homicidium n.* 37.
21 Immo licitum est subvenire Reipublicae in gra-
vi necessitate, etiam ex illis, quae ad usus pios
etiam per ultimas voluntates sunt destinata, quia
bona exteriora ex Dei institutione destinata sunt
ad sublevandam necessitatem indigentium, saltem
extremam, aut illi aequivalentem, uti est neces-
sitas gravis Reipublicae: Sic *Communis Doctorum*
teste La Croix *loc. cit. n.* 1148. *arg. cap. Aurum*
70. *et cap. Gloria Episcop.* 17. *caus.* 12. *quaest.* 2.
In communi necessitate adest obligatio sub gra- 22
vi succurrendi aliquando per eleemosynam proxi-
mo pauperi ex bonis simpliciter superfluis vitae,
et statui, et a fortiori ex superfluis decentiae sta-
tus: *Sic communior, et tutior Doctorum sententia.*
Vide verb. *Eleemosyna num.* 19. Pauperes autem 23
laborantes solum necessitate communi nequeunt
licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevan-
dam talem necessitatem: *Communis.* Vide *ibidem*
*num.* 20.
In quacumque pari necessitate potest quis prius 24
sibi providere, quam quibuscumque aliis, etiam
parentibus; quia ordinata caritas incipit a seipso,
cum sibi ipsi sit conjunctior: *Communis.* In qua- 25
cumque pari necessitate debet quis prius subveni-
re Parentibus, Filiis, et Uxori, quam Fratribus,
vel Sororibus, quia illis est conjunctior, adeoque
ad illos est major obligatio: *Communis.* In qua- 26
cumque pari necessitate debet quis prius succurre-
re sanguine junctis, licet improbis, quam non jun-
ctis sanguine, et probis, quia conjunctio sangui-
nis inducit naturalem obligationem, non autem
probitas vitae: *Communis.* In quacumque pari ne- 27
cessitate debet quis prius subvenire parentibus na-
turalibus, quam spiritualibus, prius amicis, et do-
mesticis, quam aliis, prius indigenis, quam alie-
nigenis, et sic de similibus: *Communis.*
In extrema necessitate debet quis prius subve- 28
nire Patri, Matri, Uxori, Filiis, Fratribus, et
Sororibus, quam Creditoribus, quia in extrema
necessitate cessat obligatio solvendi debita, et ur-
get sola obligatio alterius virtutis, v. g. Caritatis.
Caritas autem magis urget erga magis conjunctos:
Bonacina, Lessius, Coninch. Diana, et alii ci-
tati, et secuti a La Croix *lib.* 3. *par.* 1. *n.* 728.

*Notae Romani Theologi.*

(*) Continuator Tournely *part.* 3. *de Rest. in partic. cap.* 2. *quaeres* 11. aperte asserit; « hominem, qui, transacta necessitate, ob quam omissa fuit restitutio, in pinguiorem fortunam venit, urgeri obligatione restituendi hac de causa, quia tamdiu remanet restituendae rei alicujus obligatio, quamdiu dominus exigit rationabiliter, ut res illa sibi restituatur, ejusque dominium in alium non transfert: atqui, transacta extrema sua necessitate, rationabiliter exigit dominus, ut res sua sibi restituatur; potuit enim legitime ejus usum concedere ea lege, ut ipsius restitutio sibi fieret, statim ac fieri posset. Possent quidem homines consentire, ut quoties aliquis in extrema necessitate constitutus foret, is rem alienam, absque restituendi onere, tamquam pauper acciperet, sed in his de facto consensisse non videntur ». Atque hinc facile patet, hominem, qui dum in extrema necessitate esset, mutuo, atque commodato rem alienam accepit, atque consumpsit, teneri ad restitutionem, dum in pinguiorem fortunam veniat: Tum quia hac lege praesumitur rei dominum commodasse, vel mutuasse; Tum etiam, quia vel homo ipse miser, qui mutuum, vel commodatum accepit, se se obligasse videtur ad restituendum, cum posset. Immo et idem dicendum videtur de furto. Ideo enim in extrema necessitate omnia communia dicuntur, quia hoc in casu dominus rei non censetur rationabiliter invitus, dum quidpiam ipsius rei ab extrema necessitate laborante subripiatur; ergo qua ratione dominus rationabiliter invitus non est, eadem ratione excusabitur miser a restitutione; atqui, transacta necessitate, dominus rationabiliter petit rem suam, cum homo jam restitutionis capax evaserit. Quid vero, si statuerimus hominem mutuum, et commodatum accepisse, aut furatum quidpiam fuisse, antequam in extremam incideret necessitatem? Numquid a restitutionis onere absolutus esset, etiam dum dives evaserit? Ita sane Lucius noster, sive potius Auctores, quos ipse sequitur, contendere videntur; at Romanis Censoribus id minime placet, et quidem jure, meritoque: Nam dum mutuum, dum commodatum, dum furtum homo ille accepit, onus in se restitutionis suscepit, quod suspensum mansit, extrema superveniente necessitate, nondum tamen extinctum. Quamobrem, transacta necessitate, atque accedentibus divitiis, suspensio illa restitutionis cessat, ac virtute obligationis initio contractae debitum solvere tenetur. Confer. Addit. ad verb. *Eleemosyna num.* 18.

29 In extrema, vel gravi necessitate debet quis prius subvenire proprio Patri, et Matri, quam proprio Filio, quia licet sit aeque vicina connexio naturalis Patris, et Matris ad suum Filium, ac Filii ad suum Patrem, et Matrem, Filius tamen plus habet a Patre suo, et Matre, quam Pater, et Mater a Filio, adeoque est major obligatio naturalis Filii erga Patrem, et Matrem, quam Patris, et Matris erga Filium; Vide verb. *Filius a num.* 91. *ad* 94.

30 In extrema necessitate debet quis potius subvenire Patri, et Matri, quam Uxori, Filiis, vel cuicumque alteri, quia plus habet a Patre, et Matre, quam ab ullo alio, nempe primum esse, quod est, fundamentum ad recipienda ab alio beneficia: *Communis.* Vide verb. *Eleemosyna num.* 22. *et verb. Filius num.* 95. *et num.* 98. ubi aliqui extendunt
31 hoc etiam ad necessitatem gravem. In extrema vel gravi necessitate debet quis potius subvenire Patri, quam Matri, quia licet Mater plus passa sit, tamen absolute loquendo Pater est principalior, et nobilior origo totius esse, quod est in Filio: *Com-*
32 *munis.* Vide *ibidem num.* 22. In extrema necessitate debet quis potius subvenire Filiis, quam Uxori, quia de Jure naturae strictior est conjunctio Patris ad Filium, quam Mariti ad Uxorem, adeoque de Jure naturae tenetur Pater in extrema, vel gravi necessitate potius succurrere Filiis, quam Uxori, cum, qui genuit Filium, de Jure naturae teneatur eum alere: *Communis.* Vid. verb. *Filius n.*
33 96. *et seq.* In extrema, vel gravi necessitate Maritus debet potius subvenire Uxori, quam aliis suis propinquis, et ita Uxor debet potius subvenire
34 Marito: *Communis.* Vide verb. *Eleemosyna num.* 22. In extrema necessitate si sit Filius, tenetur Pater ipsi succurrere prius, quam Uxor ipsius, quia conjunctio naturalis, quae est inter Patrem, et Filium, est magis intrinseca, quam conjunctio civilis tantum, et extrinseca, quae est inter Maritum, et Uxorem: Pater enim genuit *esse* Filii, Uxor autem non genuit *esse* Mariti, adeoque majorem obligationem habet Pater ad conservandum esse Filii, quam habeat Uxor ad conservandum esse Mariti in tali extrema necessitate; *Communis.*

35 In communi necessitate debet quis potius prolibus suis succurrere, quam suis parentibus, quia proles sunt sub cura parentum, et ab illis etiam extra gravem necessitatem Jure postulant alimenta: non item parentes; *Communis.* Vide verb. *Elee-*
36 *mosyna n.* 22. *et verb. Filius n.* 99. In communi necessitate debet Maritus praeferre Uxorem, et Uxor Maritum propriis parentibus, et prolibus.
37 Vide verb. *Eleemosyna n.* 22. In communi necessitate debet uxor prius succurrere Marito, et Maritus prius succurrere Uxori, quam Pater, vel Filius, quia in communi vita Maritus, et uxor sunt unum, et tanta est inter eos conjunctio, ut debeant se semper comitari, et sibi invicem adhaerere, juxta illud *Genes.* 2. *v.* 24. *Propter hoc relinquet homo Patrem, et Matrem, et adhaerebit uxori suae*, adeoque ad ipsos prius, quam ad suos parentes, et filios spectat ad invicem sibi succurrere in communibus necessitatibus in dies occurrentibus; *Communis.*

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Necessitatis nomine intelligi debet status hominis, in quo parere legi haud potest absque pericu- 38
lo suo. Periculum autem, si ad vitam pertineat, 39
necessitas dicitur extrema; sin ipsi vitae non imineat, pro magnitudine periculi major, vel minor appellatur. Atque necessitas absoluta, si pe- 40
riculum nullo alio modo evitari potest, quam lege violata, et respective, si alius quidem homo, at non hic homo, qui in illo versatur, declinare queat.

His notatis, videndum nunc quinam sit favor necessitatis.

Leges vel sunt divinae, vel humanae, eaeque 41
vel ajentes, vel negantes. Porro leges humanae regulariter intelligendae sunt cum exceptione necessitatis.

Idemque dici debet de legibus divinis ajentibus, 42
nisi forte intermissio actionis ita sit comparata, ut tendat in injuriam Summi Numinis; tunc enim simul concurrit lex negans, quod nihil in Dei ignominiam sit faciendum. Quo refertur factum *Danielis. Dan. VI.* 10.

Leges divinae negantes, vel respiciunt ipsum 43
Deum, vel nos ipsos, vel alios homines. Exceptionem necessitatis minime admittunt leges negantes, quae Deum respiciunt; Nec aliud dicendum de legibus negantibus, quae respiciunt nosmetipsos. Quod vero attinet ad leges negantes, quae 44
alios homines respiciunt, si necessitas sit a Deo, admittunt eae exceptionem necessitatis, si de conservatione nostri ipsius agatur, non item, si de perfectione nostra, ac felicitate tuenda, et amplificanda: Sin autem necessitas sit a malitia homi- 45
num, aut id illi agunt, ut pereamus, aut ut necessitatem peccandi nobis imponant, priori casu locus est favori necessitatis, nequaquam vero posteriori.

His perpensis regulis facile erit judicare de fa- 46
vore necessitatis in casibus particularibus; Vide tamen, qui de iis latius agunt, Thomasium *jurisprud. Divin. lib.* 2. *cap.* 2. §. 130. *et seq. tit.* Puffendorf. *de Offic. Hom. et Civ. observat.* 141, Barbeyrac. *ad eumdem* Puffendorf. *de Jur. Natur. et Gent. not.* 5. *et plur. sequent.* aliosque; sed caute simul legito.

# NEGROMANTIA

VIDE VERB. *SUPERSTITIO N.* 15.

# NEGOTIATIO

PROUT EST CLERICIS INTERDICTA.

## SUMMARIUM

1. Negotiatio an, quomodo, et quando sit, vel non, prohibita Clericis, et Religiosis; *ad num.* 8. — 9. Non est tamen clericis interdicta negotiatio impropria, *ad num.* 13. — Alia ad rem ibi.

1 Negotiatio an, quomodo, et quando sit prohibita, vel non, Clericis, et Religiosis? Vide verb. *Clericus art.* 3. *per totum*, ubi late de omnibus.

2 Negotiatio Clericis interdicitur, etiam sub alieno nomine; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 13.

3 incip. *Apostolicae.* Et ubi haereditario jure, aut alias ad eos delata fuerit, dimitti debet; Idem *ibid.*

4 §. 2. Quatenus continuari possit ad tempus, Vide *tom.* 2. *verb. Clericus art.* 3. *in fine*, ubi datur summarium dictae Constitutionis.

5 * Constitutiones adversus Clericos negotiatores innovantur, et extenduntur ad Clericos etiam sub laici nomine quomodolibet negotiantes: Benedictus XIV. Const. incip. *Apostolicae servitutis.* Tom. 1. *Bullar. n.* 18.

6 Extenduntur item ad negotia a laicis inchoata, dein ad Clericos devoluta, sive haereditario jure, sive quocumque alio titulo, sive singulariter, sive communiter, sive separatim, sive conjunctim cum aliis bonis, cohaeredibus, vel sociis laicis existentibus.

7 Comprehendi etiam censentur illi Clerici, qui per seipsos, eorumque nomine proprio, vel per alios, aut alieno nomine etiam per suos cohaeredes, ac socios negotium exercent.

8 Hos omnes subjicit Pontifex quoad bona sic ab eis acquisita poenis in Constitutione Pii IV. quae incip. *Decens esse*, quae est 19. inter Bullas ejusd. Pontificis. Poenae illae sunt, ut bona sic acquisita sub spoliis debitis Camerae Apostolicae comprehendantur.

9 Si qui vero exempti sunt a poena spoliorum ex Constitutionibus Pii IV. *Romanus Pontifex*, et Pauli V. *In eminenti*, illos pariter non exemptos quoad bona ex negotiatione provenientia decernit, atque declarat in cit. Constitutione *Apostolicae servitutis.*

Negotiatio tamen impropria, non est Clericis interdicta, ut ex. gr. manuum suarum labore, et honesto artificio victum sibi comparare, quod et Apostolus Paulus suo exemplo docuit, et a SS. etiam Monachis praestitum est: *De Synodo Dioec. lib.* 7. *cap.* 49. §. 2. 10

Licitum est etiam Clericis vendere res collectas ex propriis praediis, sicut et eas, quas coemerunt ad familiae suae sustentationem, quae, si superfuerint, vendere possunt carius, quam emerint, intra limites tamen justi pretii: *Ibid.* 11

Plura si cupis, vide tom. 2. verb. *Clericus art.* 3. ubi fuse de hac re tractatum est, atque sub *n.* 91. adducitur novissima Constit. Clementis XIII. merito observanda. 12

In ditione Pontificia pro negotiis ad Ecclesiasticos pertinentibus in publicis Consiliis quorumcumque locorum, deputandi sunt duo Ecclesiastici, unus ex Clero Saeculari, alter ex Regulari, et ambo ex Saeculari, si desint Regulares interpellandi toties, quoties pertractandum est aliquid ad ipsos pertinens, ut intersint in iisdem Consiliis cum suffragio consultivo dumtaxat: cum facultate tamen recurrendi, si laici contrarium resolverint. Si vero neglexerint interesse, non inde invalidum erit quidquid in dictis Consiliis decretum fuerit. Vocandi sunt etiam, quando redditur ratio expensarum, quae ab iisdem Ecclesiasticis tolerantur, eisque communicandi in loco designato a Gubernatoribus, non vero tradendi libri computorum, cum facultate pariter recurrendi ad Superiores, si quid injustum in illis deprehenderint: Sic statuit Benedict. XIV. 29. *Julii* 1752. Const. incip. *Quamvis.* 13

# NEOPHYTI

1 Neophyti ad Sacros Ordines non sunt promovendi, nisi prius de eorum constantia in vera nostra fide constiterit: Concil. Nicaenum *Canon*. 2. ibi: « Nam et tempore opus est, ei, qui cathechizatur, et post Baptisma probatione quamplurima ». Et in *Canone* 3. *Arabico*, ab Echeliensi edito, ibi : « Quicumque recens baptizatus fuerit, cujus Fidei adhuc non dignoscitur experimento certitudo, ne Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinetur »: Bened. XIV. *de synodo Dioecesana lib*. 7. *cap*. 65. *num*. 6. ubi subjungit, quod ad id dignoscendum, quantum temporis requiratur, est incertum, cum nullum de hac re sit certum tempus a jure definitum, adeoque, ut volunt Covarruvias, et Gibalinus *de Irregularitate cap*. 3. *q*. 3. *et alii*, videtur id relinqui arbitrio, et prudentiae Episcopi serio expendentis mores, et constantiam in fide cujusque Neophyti.

## NOVUS ARTICULUS DE NEOPHYTIS.

EX ALIENA MANU.

### SUMMARIUM

1. De origine, et explicatione huius vocabuli, *ad n*. 2. — 3. Quaenam Privilegia Neophytor. — 4. Quisnam Collegium Ecclesiasticum adolescentium Neophytorum instituit. — 6. Retunditur in hoc quorumdam Protestantium scriptorum audacia. — 6. De Matrimonio Neophytorum ad fidem conversorum non pauca adducuntur, *ad num*. 36. — 37. Alia quoque ad rem *remissive*.

1 Nihil habet Ferrariana Bibliotheca in Articulo *Neophyti*, praeter duo, eaque sane non magni momenti, ab Opere *de Synodo Dioecesana* Benedicti XIV. excerpta, etsi multa ad Neophytos spectantia, notatu dignissima occurrant, quae suum pluteum in hac refertissima Bibliotheca occupare merentur. Quapropter integrum Articulum adlaborare statui, in quo nonnulla haud contemnenda indigitare pergam.

2 *Neophytus* a duplici graeca dictione *Néon*, et *Phytòn*, *nova plancta*, idem est ac *recens consitus*, sumitur pro eo, qui nuper Ecclesiasticum statum amplexus est, vel Religionem est ingressus. Communius tamen per Neophytum intelligitur ille, qui recens ab infidelitatis statu egressus, sacris Baptismatis undis est regeneratus.

Isti sunt novellae plantationes in domo Domini, quas semper maximi fecit Ecclesia, nunc vero, proh dolor! illi, qui olim vocabantur (ut verbis utar Auctoris sermonis, olim inter Augustinianos 157. *de tempore* nunc 172. in Appendice) « novella germina, sanctitas regenerata ex aqua et Spiritu, germen pium, examen novellum, flos nostri honoris, et fructus laboris, gaudium, et corona mea » adeo sunt vulgo despecti, et abjecti, ut fortasse inter maximas reputetur injurias Neophytum quemquam vocitare, iique, qui Dei gratia illuminati, superstitione rejicta, Christianae Religioni nomen dedere, Dei donum occultare cogautur.

3 Privilegia Neophytis concessa a Paulo III. et a Clem. XI. confirmata, Vide sub verb. *Hebraeus tom*. 3. *pag*. 312.

Haec porro, coeteraque omnia privilegia in favorem Neophytorum alias a sancta Sede emanata, Sanctissimus Dominus Noster Clemens Papa XIII. probe sciens, infidelium conversionem inter Apostolatus instituta primum obtinere locum, novissime confirmavit suo Chirographo ad Eminentissimum Dominum Cardinalem Nigronum Proauditorem dato die 26. Oct. 1766. in quo, inter multa, haec statuit. « I. Quod in futurum, ac perpetuis » futuris temporibus Neophytorum Judex, eorum» que receptoriae domus, Ecclesiae, et Universi» tatis, ac locorum piorum annexorum in causis » civilibus passivis motis, et movendis, sit Il» lustrissimus, et Reverendissimus D. Aimae Ur» bis pro tempore Vices gerens. III. Quod Neo» phyti a quibuscumque censibus, taxisque ab ar» tium statutis praescriptis sint exempti, earum» que artium, ac Universitatum onera, atque mu» nera subire minime teneantur, eisque solitae lit» terae patentales gratis concedantur. V. Quod sint » immunes a taxis, et licentiis Tribunalis viarum » cum illa amplitudine, et respectiva limitatione » exemptionis, quae fuit jam declarata in Decre» tis Congregationis particularis deputatae a san» mem. Clemente Papa XI. VII. Quod dictum est » pro Neophytis, intelligatur constitutum etiam » pro Neophytorum filiis primi gradus, et pro

» Maritis Neophytarum, filiarumque primi gra- » dus Neophytorum ».

4 Collegium Ecclesiasticum Adoloscentium Neophytorum instituit Greg. XIII. Causam erectionis hujus Collegii explicat S. Pont. in Bulla incip. *Vices ejus*, quae ejus est LXXIII. Tom. IV. P. III. Bullerii, pag. 346. his verbis: « Ut non modo Haereticorum, sed eorum etiam, qui in infidelitatis tenebris ambulantes misere pereunt, praesertim Judaeorum conversionem, veramque salutem exoptare, ac totis viribus quaerere non cessemus ».

« Proinde Fidei Christianae propagationi, et incremento hujusmodi, quantum possumus, incumbentes, atque tam saluti, et eruditioni eorum puerorum, et adolescentum, qui ex Judaeorum, Turcarum, et Maurorum, similiumque Mahumedanorum genere nuper ad Christi Fidem conversi sunt . . . providere volentes, UT EX EIS PRODEANT OPERARII AD OPUS EVANGELII IDONEI, QUI IN IPSA URBE, CETERISQUE ITALIAE LOCIS, ATQUE ADEO IN OMNIBUS TERRARUM ORBIS PARTIBUS, IN QUIBUS JUDAEI, ET INFIDELES DEGUNT, CHRISTIANAE FIDEI MYSTERIA, ETIAM PROPRIA ILLORUM LINGUA, SIVE HEBRAEA, SIVE ARABICA EXPLICARE, DOCERE, ET PRAEDICARE POSSINT, ET VALEANT, *nihil opportunius esse censuimus, quam proprium Collegium ad eosdem instituendos erigere* ».

Concedit deinde Privilegia amplissima ad instar studii Generalis Almae Urbis.

5 Hinc audacia retunditur duorum Protestantium scriptorum, scilicet Jo. Christophori Wagenseilii, et Jacobi Basnagii, virorum ceteroquin doctorum, qui Ecclesiae Romanae impetendae pruritu numquam non excitati, Apostolicam Sedem calumniantur, ac si Judaeorum conversionem omnino posthaberet. Primus in Praefatione ad Opus, cui titulus. *Tela ignea satanae* Altorfii 1681. pag. 89. haec contumeliose eructat: « Videram Romae il- » los magnificas, augustasque aedes, quibus Colle- » gium Propagandae Fidei nomen, unde tamquam » ex alveari quocumque terrarum provolent . . . » pag. 91. An non per omne Turcicum Imperium, » per Persiam, totamque Africam dispersi agunt » infiniti Judaei informationis indigi? Sed horum » quoque in gratiam quemquem Missionariorum » iter aliquando ingressum esse, numquam fando » accepimus. . . Certum tamen est nihil frigidius, » et negligentius Romanum Clerum tractare, quam » Judaeorum conversionis negotium ». Alter vero *Histoire des Juifs all'Hoje* 1716. Tom. IX. par. 2. vol. XIV. p. 546. non minus audacter Romanam Sedem impetit.

« Quoique Saint Pierre ait etè l'Apotre des Juifs, et que ces successeurs marchant sur les traces de cet Apotre, dussent donner tous leurs soins a la conversion de ce Peuple, ils ne laissent pas de les negliger beaucoup ». Haec illi, non minus impudenter quem falso.

6 Faxit Deus, ut Ecclesiasticum Neophytorum Collegium e pulvere reviviscens juxta Pontificis Institutoris mentem, fructus uberes in Judaeorum, Mahumedanorumque gente producat, ut os iniqua loquentium obstruatur.

Neophytis ad fidem conversis Venetiis in Loco Pio Catechumenorum, permittitur Matrimonium contrahere cum Fideli, absque interpellatione prioris Conjugis in infidelitate relicti, arbitrio Nuntii Apostolici Venetiis existentis: Benedictus XIV. Constit. CXVII. incipient. *In suprema* Tom. 1. Bullarii sui, pag. 483. dummodo praefato Nuntio summarie, et extrajudicialiter constet, conjugem absentem moneri legitime non posse, aut monitum, intra tempus in monitione praefixum suam voluntatem significare neglexisse. 7

8 Libellum repudii non licet Judaeis ad Fidem conversis dare uxoribus in Judaismo remanentibus: Bened. XIV. in Constit. incip. *Apostolici* XXXVIII. T. 2. Bullar. pag. 330.

Neophytus, si repudii Libellum Rabbinicis superstitionibus inventatur dedisse uxori nolenti se convertere, in eum, tamquam *Judaizantem*, animadvertendum esse statuitur: *Ibidem* pag. 331.

Si autem id fecerit coram Notario, et Testibus Christianis, minori poena plectendus erit: *Ibidem*.

Contingit saepenumero, ut ex conjugibus infidelibus, vir catholicam Fidem amplectatur, uxore in sua infidelitate remanente. Disputatum non minus frequenter fuit, an uxori volenti in sua perseverare infidelitate, cogendus sit vir, ad dotis munerumque nuptialium restitutionem. Nulla hucusque prodiit, quod sciam, aliqua authentica hujusce controversiae definitio. Quamobrem non abs re fore confido, si hic eam breviter ventilandam aggrediar, ut morem geram Viro mihi necessitudine conjunctissimo, qui eamdem profunde examinavit, mihique disquisitiones suas benigne suppeditavit. 9

Primus, qui in praejudicium viri conversi quaestionem determinavit, seu potius dubitare coepit circa contrariam sententiam, videtur fuisse Baldus junior in suo Opere *de Dote*, Dissert. 21. num. 47. « Sed vidi, *inquit*, alias dubitatum, si Infidelis, puta Judaeus uxoretus conversus est ad Fidem, uxore remanente in Judaismo. . . . debet rehabere dotem suam. 10

Eum secutus est Everherdus junior Tom. I. Cons. 36. num. 3. ubi relata Baldi opinione, concludit: *Quam sententiam probo*. Alios fortasse, qui eidem opinioni subscripserint, recensere non erit difficile. At cum non quaeramus, quid hic, aut ille senserit, siquidem summo juri adhaerere, quantum fieri potest, intendimus; hinc supervacaneum esse arbitror, in aliis Authoribus perquirendis tempus insumere. 11

Oppositam nunc sententiam perscrutandem assumo, de cujus certitudine dubitari non posse existimo. Dico itaque, si casus contingat, virum infidelem Christianam Religionem amplecti, et uxorem in sua infidelitate persistere, nullatenus posse primum obligari ad dotis, munerumque dota- 12

lium restitutionem. Quam quidem assertionem ita probo.

13 Ex Jure Canonico firmum, statutumque manet sequens principium, scilicet exposito in casu infidelem uxorem censeri repudiare maritum. C. *Si Infidelis*, 28. *q.* 2. « Si infidelis (inquit) discedit » odio Christianae Religionis, discedat. Non est » enim frater, aut soror (fidelis) subjectus servituti. » Non est enim dimissio peccatum propter Deum, » si alii se copulaverit. Contumelia quippe Crea- » toris solvit jus Matrimonii circa eum, qui relin- » quitur. Infidelis autem discedens, et in Deum » peccat, et in Matrimonium, nec est ei fides » servanda conjugii; qui propterea discedit, ne » audiret Christum Deum esse Christianorum con- » jugiorum ». Vides ergo ex hoc Canone, uxorem infidelem illam esse, quae *discedit*, et virum fidelem ab ea esse *dimissum*.

14 Totidem fere habet S. Ambros. Tom. III. edit. Paris. 1603. col. 366. a quo videtur Canon. praefatus desumptus, etsi a Gratiano Gregorio tribua-
15 tur. Et ne quis putet, Canonem hujusmodi nulla pollere auctoritate, utpote qui a Gratiano dumtaxat referatur, sciat ipse velim, eumdem approbatum fuisse ab Innoc. III. *c. Quanto*, *de divortiis*, ubi Episcopo Ferrariensi ita scribit: « Si enim » alter infidelium conjugum ad Fidem Catholicam » convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine » blasphemia divini nominis, vel ut eum pertra- » hat ad mortale peccatum, ei cohabitare volen- » te: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota » transibit: et in hoc casu intelligimus quod ait » Apostolus: Si infidelis discedit, discedat... et » Canonem etiam, in quo dicitur: Contumelia Crea- » toris solvit jus Matrimonii circa eum, qui relin- » quitur ».

16 Unde merito notat Van-Espen Tom. III. Part. V. comment. ad Part. II. Gratiani, pag. 306. « Sententiam Gratiani secuti sunt uno consensu » Theologi, et Canonistae: quin et ipsi Romani Pon- » tifices eam in omnibus adoptarunt, uti videre » est in Decretalibus Clem. III. et Coelest. III. ... » similiter et Innocent. III. sententiam Gratiani » quoad utrumque distinctionis membrum adopta- » vit in cap. 7. *extra*, *de divortiis*.

17 Hinc patet Romanae Ecclesiae sententiam esse, infidelem uxorem nolentem converti, aut marito cohabitare sine Creatoris contumelia, censeri eum repudiare. Tota ratio innititur in illo Apostoli verbo 1. ad Cor. VII. 15. *discedit*, ex quo concinditur, Matrimonii vinculum solutum iri; verum respective solum ad fidelem, qui ab uxore infideli dimittitur.

18 Quare S. Thom. *in* 4. *dist.* 37. *q.* 2. *art.* 5. *ad* 3. eam perpetuo caelibatui servando adstringi merito docet, « unde in poenam uxoris infidelis, ei » indicitur, quod non possit cum alio contrahere » magis quam ex virtute Matrimonii praeceden- » tis ». Quam sententiam secuti sunt S. Bonav. in 4. *dist.* 37. *art.* 2. *q.* 2. Turrecremata in *c. Simili modo*, 28. *q.* 2. *ad* 3. *argum.* Basil. Pont. *de matrim. lib.* 7. *c.* 48. *n.* 26.

Jam vero, cum ex dictis clare, aperteque constet, 19
uxorem infidelem in nostro casu repudiare fidelem maritum, de qua re nemo ambigere potest, quaerendum est, utrum mulier illa jus habeat ad dotem, atque ad nuptialia munera repetenda. Quod si hujusmodi jus, nedum ei denegetur, quinimo ad dotis, munerumque nuptialium amissionem Legibus damnetur, omnino certum, atque exploratum erit, saepe a nobis laudatam infidelem uxorem maritum conversum adstringere nequaquam posse ad dotis, ac donationum restitutionem. Quod autem tali poenae uxor virum suum repudians legibus subjiciatur, nemo, nisi sit in Jurisprudentia prorsus novus, ignorat.

In Codice Theodosiano, Edit. Gottofr. Lipsiae 20
1736. lib. III. Tit. XVI. L. 2. de Repudiis, pag. 355. aperte statuitur; « Mulier, quae, repudii a se » dati oblatione, discesserit, si nullas probaverit » divortii sui causas, ABOLITIS DONATIONIBUS » quas sponsa perceperat, etiam dote privetur. Paria leguntur *l.* 8. §. 4. *Cod. Justin. de Repudiis* Tit. XVII. « Mulier si, contempta lege, repu- » dium mittendum esse tentaverit, suam dotem, » et ante nuptias donationem amittat ». Vide et in Authent. Collat. IV. Cap. XV.

Neque ullum futurum fore arbitror, qui ita de- 21
sipiat, ut hasce Leges antiquatas esse adfirmet. « Inepta est (inquit Clar. Gottof. Comm. in Cod. Theod. *lib.* 3. *de Repud. p.* 314.) eorum sententia, qui hanc Legem una cum superiore abrogatam tradunt Novella Theodosii XVII. *de repudiis*: est enim ea Novella non de poenis injusti repudii, ut haec Lex, verum contra de poenis conjugum qui divortio causam dedere ».

Consonant dispositionibus Romani Juris ipsa Ju- 22
daeorum Jura, in *Misna*, seu *Jure civili-Canonico* Hebraeorum, edit. Guilielmi Surenhusii, Amstelodami, an. 1700. Part. III. p. 74. ubi in Tractatu *Chotuboth*, hoc est, *de dotibus*, et *Litteris Matrimonialibus*, Cap. V. num. 7. sequens extat statutum: « Si quae rebellaverit contra Maritum » suum, ei diminuunt dotem suam Matrimonia- » lem, septem denarios qualibet septimana. . . . . » Quousque diminuet? usque ad quantitatem dotis » matrimonialia ».

Est igitur Romanis, Judaeorumque Legibus cau- 23
tum, ut quotiescumque mulier absque legitima causa a viro suo discedit, repudium ei offerendo, dotem, ceteraque dotalia munera amittat. Quo posito, ea quae hucusque dicta sunt, sequenti ratiocinio colligo. Jure Canonico decernitur, ut si quae mulier infidelis, viro ad Fidem converso, in sua infidelitate persistat, aut ei conjungi nolit sine Creatoris contumelia, censeatur ei repudium impertiri, et quidem injuste; quare enim vir dumtaxat a Matrimonii vinculo liberatur? At vero jure Civili non absimili modo cavetur, ut uxor repudium marito suo injuste mittens dotem, et ante

nuptias donationem amittat. Ergo praefata mulier infidelis renuens Fidem amplecti, et marito cohabitare sine Creatoris contumelia tum dotem, tum munera nuptialia amittit.

24 Duo huic Doctrinae opponi possent. Primum, cui Baldi, et Everhardi conclusio innititur, ex eo petitur, quod Judaei ad Fidem amplectendam nequaquam sint cogendi. Ita Baldus loco citato: *Quia propter hoc, quod non velit converti, non debet perdere dotem, quia nullus cogitur accipere Fidem.* Cujus vestigia secutus Everhardus, et ipse laudato loco eamdem affert suae sententiae rationem his verbis: « Praesupposito quod Judaeus nullo modo ad Christi fidem... cogi, aut compelli potest.... nec metu amissionis bonorum, vel dotis, ad Fidem sunt cogendi... ut bene facit Text. *in cap. Qui sincera* 3. Dist. 45. ubi divus Gregorius rescribit, Judaeos non molestiis, aut vexationibus ullis, sed mansuetudine, ac blandimentis ad fidem Christianam permovendos esse ».

25 At fallitur uterque. Quis unquam somniavit infidelem uxorem dotis amissione cogendam esse ad Fidem amplectendam, quasi dotis amissio eo tenderet, ut compelleretur Judaismum ejurare; non vero justa esset poena a legibus inflicta ob denegatam viro cohabitationem? Duo namque illa in femina sunt spectanda, ideoque numquam confundenda: perseverantia scilicet in sua infidelitate, et denegatio cohabitationis facta viro suo sine Creatoris contumelia; primum crimen Dei vindicis Tribunali puniendum relinquitur; alterum vero, quod verum repudium a Jure Canonico reputatur, dotis, aliorumque munerum amissione civilibus legibus plectitur.

26 Porro S. Gregorii textus, tantum abest, ut Adversantium opinioni quidquam momenti superaddat, quin potius eam recta confodit. Sane S. Pontifex, tum in Epistola ad Petrum Episcopum Terracinensem, quae est 35. *lib.* 1. *Regesti T.* 11. *Edit. Benedict. col.* 524. tum in altera ad Cyprianum Diaconum Rectorem Patrimonii Siciliae data, quae est 8. *L. C. col.* 733. aperte dicit, non esse Judaeos ad Fidem perducendos minis, et terroribus; sed alliciendos esse *mansuetudine*, *benignitate*, *admonendo*, *suadendo*, et etiam temporalium beneficiorum oblectamento. At addit non esse a Fide repellendos *minis, et terroribus.*

27 Quaero nunc in quanam sententia sanctissimi Pontificis statutum plenum suum sortiatur effectum? Siquidem, si contrariae doctrinae standum sit, nedum Judaeus ad Fidem Catholicam ejurandam non allicitur mansuetudine, benignitate, atque temporalium beneficiorum oblectamento; verum etiam ab ejuranda sua perfidia depellitur. Quis enim nesciat, quam facile sit virum infidelem, ac praesertim Judaeum, cujus in mente vix Evangelici luminis splendor infidelitatis tenebras repellere coepit, a Fide amplectenda deterreri, si animadvertat, fructum conversionis suae esse restitutionem dotis, ceterorumque munerum? Adde usum obtinere apud Judaeos hodiernos, ut via repudiis a lege permissis praecludatur, dotes praeter modum augeri, ultra rei veritatem. Quin et ipsa mulier, quae fortassis ex metu amittendae dotis ad Fidem alliceretur, si certa sit, ex viri conversione futurum fore ut dos ei restituatur, in infidelitate magis, magisque confirmabitur.

Ad rem afferre juvat verba Julii Morosini Neophyti doctrina, et pietate insignis in Opere, cui titulus: *Via della Fede*, Romae typis S. Congregationis de Propaganda Fide edito, ann. 1684. ubi quaestione hac exagitata *Tom.* II. *pag.* 1011. tandem *pag.* 1018. concludit: « Confido pure, che » la Santa Sede Apostolica, nè qualsivoglia altro » Tribunale vedendo scoperti gl' inganni de' nostri » avversarj, e i pregiudizj alla Santissima Religione, che professiamo, permetterà, che la Sinagoga si vanti de' suoi artifizj, e ponga impedimenti » efficaci alla conversione degli Ebrei, molti dei » quali per quella pretensione de' Capi loro (su i » donativi nuziali) temendo di perder i beni temporali, s' astengono di lasciar l' Ebraismo. 28

Prima difficultate soluta, ad secundam convellendam jam propero. Ea autem desumi ex eo potest, quod Supremae Inquisitionis Tribunal facile se se praebeat in concedendis dispensationibus, ut vir conversus ad secundas transeat nuptias absque interpellatione conjugis in infidelitate permanentis, num viro suo copulari velit absque Creatoris contumelia. Quod quidem argumentum ex eo incrementum sumit, quod auctoritate roboretur celebris Ritualis Sacramentorum a Cardinali Sanctorio jussu Gregorii XIII. evulgati, cujus saepe meminit Benedict. XIV. in opere de Synodo Dioecesana, alias typis Vaticanis impressi, ubi Titulo, *de recipiendis et instruendis Catechumenis*, pag. 127. haec leguntur: « Uxor conversi, si post omnem adhibitam diligentiam ad Fidem venire noluerit, sed obdurata in infidelitate permanserit, » dimittatur:... Neque cum ea cohabitet, propter » periculum subversionis Fidei, et blasphemiae, » et contumeliae in Creatorem; nisi propter spem, » et certa indicia futurae conversionis uxoris, et » Praelatus sincera mariti fide, et stabilitate confisus, id ei ad tempus judicaverit permittendum ». Hinc si Sancti Officii Tribunal dispensat, ne uxor interpelletur; si de facili non est permittenda cohabitatio virum conversum inter, et uxorem infidelem; ut quid poena plectenda est uxor in dotis amissione, quae neque interpellatur; vel si interpellatur, etsi promittat se vivere velle absque Creatoris contumelia, non de facili ei cohabitatio cum viro suo conceditur? 29 30

31 Enimvero tota haec difficultas, ut plausibilis videatur, oculi ictu evanescit. Atque imprimis, dum ego in ea sum sententia, ut saepepraefata uxor omne jus ad dotis, munerumque nuptialium repetitionem amittat, eam suppono jure interpellatam fuisse super cohabitatione, atque eam hanc denegasse, vel si in eam inclinaverit, sarta tecta haud

servaretur debita in Creatorem reverentia; tunc enim ipsa est in culpa; ipsa divertit a Marito innoxio; ac proinde ipsa de sua pertinacia debitas poenas per dotis amissionem luere debet. Quod si sine ulla ejus noxa vir eam relinqueret, tunc quaestio pristinum suum mutat adspectum, atque alia evadit. Restat igitur inquirendum, utrum dispensatio frequens a S. Officio impertita, aut difficultas in concedenda cohabitandi licentia innocuam reddat uxorem. Si res ita se habeat, status quaestionis nostrae iterum mutatur. Quod si ipsa semper culpabilis perseveret, a justa animadversione a Legibus inflicta liberari neutiquam poterit.

32 Quaenam porro causa est, cur dispensationes hujusmodi facili negotio conceduntur; et e contra cohabitatio ex se licita, et debita aliquando interdicitur? Haud multum insudandum nobis est, ut eam assequamur. Etsi enim, si theorice res spectetur, nullatenus repugnet, ut alter conjugum falsae addictus sit Religioni, altero inter Christianos coadunato, attamen in praxi res semper periculi plena visa est, ut Christianus vir cum femina infideli, ac praesertim Judaea cohabitet. Promittet fortasse illa, se quidquam nunquam molituram fore, quod in Creatoris contumeliam vergere possit. At numquid stabit promissis? Quis cautam fidejussionem exhibebit? Si de Haereticis Apostolus dicit I. ad Timoth. *cap.* 2. *vers.* 17. *Et sermo eorum ut cancer serpit;* quid dicendum erit de femina erga maritum tenellae adhuc fidei, veluti modo genitum infantem? Nonne universam dabit operam blanditiis, precibus, lacrymis, ut in animae perniciem, Deique contumeliam, fidem, quam amplexus est, ejuret, et ad pristinum votum revertatur? Haec quotidie vidimus, et utinam non videremus, etiam tunc, cum uxor maritum in sua conversione comitatur.

33 Demus autem et in praxi, uxorem Judaeam viro converso copulari posse, si merum Judaismum profiteatur, legem scilicet Mosaicam. At si praeter legem Moysis, Rabbinismum sequatur, Talmudistarum instituta veneretur; qui fieri potest, ut ei cum viro cohabitare indulgeamus? Nemo in Talmudistarum Theologia, nisi sit jejunus, ignorat sanguinariam, virulentam, atque detestandam legem, qua tenetur unusquisque Judaeus interimere quemcumque, qui Judaicae superstitioni valedicens, Jesu Christo vero Deo nomen dederit. Huic legi praecipue uxor adstringitur. Et ne quis me sycophantam arbitretur, nefarias eorum decisiones, prout in eorum libris jacent, hic accipiat: Talmud, Tractatu Avodà Zarà, fol. 26. *lin. ult.* haec habet: *Gentiles, Pastores animalium minutorum, non sunt extrahendi* de puteo (si in illum inciderint) *nec praecipitandi; at haeretici, et calumniatores, et Amesciumadim,* (id est Apostatae, seu Neophyti) *sunt praecipitandi, et non extrahendi.* Hinc Maimonides c. IV. *num.* 10. Halachoth Rozeach, hujusmodi praeceptum inhumanum tradit: « Praeceptum est occidere Israelitas illos, qui legem abnegant, et prophetiam. Si est in manu ejus vis ad occidendum eos in gladio, publice occidet; alias veniat super eos praetextibus, donec occisionis eorum caussam quaesierit », etc. Vis plura? Eja alter Rabbinus non minus Maimonide celebris. Is est Isaac Abravanel c. v. libri, *de capite Fidei*, p. 22. versionis Cl. Vorstii edit. Amst. 1638.

« Vide, *inquit*, verba Rab, quae scribit sub finem articulorum his verbis, *etc.* Qui non credit 34
cuilibet istorum articulorum, prout aequum est, et jam exclusus est a communione Israelis, atque negat radicem (*hoc est fidei fundamentum*), et vocatur haereticus, atque Epicureus, atque excisor plantarum (*idest Judaismi abnegator*), ac tenetur homo hujusmodi odio prosequi, ac abominari, atque perdere istum. Et juxta hoc dicitur *Psal.* 139. 21 ». *Nonne osores tuos odi, Domine?* Et ne mulierculae ipsae mandatum hoc satanicum ignorarent, anno 1654 seu potius ann. 1672. editus est Venetiis libellus inscriptus: *Sepher Emeth Veemunah* a R. Isaac Aruvas, hebraice, atque italice editus, in quo eadem venefica doctrina, idemque micidiale praeceptum Neophytos interimendi clare, enucleateque firmatur. Ita enim habet p. 127. post relata Abravaneiis verba: *è precetto di odiarlo, e di perderlo, e su lui fu detto già: quei che odiano te,* o *Signore, odierò.* Hebraice testimonia dabo rem, si id necessitas exposceret.

Praemissa hujusmodi lege numquam satis hor- 35
renda, quis non laudet aeconomiam hodiernae disciplinae, qua faciliis redditur dispensationis assecutio circa mentem uxoris, an convivere velit cum marito sine Creatoris contumelia? Quis non extollat monitum illud a prudentia dictatum, ne faciles se exhibeant Praelati in concedenda cohabitatione viri cum uxore infideli? Unum forte medium superesset: cogere videlicet mulierem ad ejurandam legem Rabbinicam, ei interdicendo quamvis cum Judaeis ceteris communicationem, accessum ad Synagogas, et quemcumque actum, qui inter legis Mosaicae limites non contineatur. Verum cum huic durissimae conditioni impossibile sit, ut hodiernus Judaeus subscribat; hinc optima est consuetudo dispensandi super interpellatione.

Concludo igitur, et dispensationem, et difficul- 36
tatem assensus ad cohabitandum, nihil obstare justae poenae a legibus impositae mulieri, quae virum suum reliquit. Hujusce enim tum dispensationis, tum difficultatis causa est ipsa uxor, quae praesumitur numquam cohabitatura sine Creatoris contumelia. Haec praesumptio fundatur in facto, et in jure. Factum ex praxi constat: jus ex ipsa Judaeorum doctrina. Hinc certo certius est, uxorem infidelem, si converti renuat, post conversionem mariti, omne jus amittere ad dotis, et ante nuptias donationum repetitionem.

Ceterum, si quae contra hanc conclusionem ex- 37
tet definitio, omnia pro non dictis haberi volo.

*Addenda, et notanda ex Benedicto XIV. ad n. 7. h. art.*

In hac edit. Casin.

Iis, quae sub *v. Matrimonium art. V.* post n. 114. addita per nos fuerunt, Duce, ac Magistro Benedicto XIV. circa Matrimonia in infidelitate contracta, ab iis qui postea ad Christianam Religionem convertuntur, non alienum putamus sequentia subnectere desumpta ex praeland. Summo Pontifice *de Synodo Dioeces.* in haec sane verba: « Matrimonii inter infideles contracti vinculum solvitur, ubi alter ex conjugibus ad Christi Fidem convertitur, alter vero requisitus, ut vel eamdem Fidem amplectatur, vel thori societatem sine contumelia Creatoris servare consentiat, utramque conditionem obfirmate recusat. De hac materia actum a nobis est *superiore lib. 6. cap. 4. n. 3.* Nec omittendum hic esse ducimus id, quod die 23. Januarii 1603. responsum fuit Episcopo hac ipsa de re sciscitanti; sicuti videri potest *lib. 10. Decret. pag.* 55. « Sacra Congregatio censuit ita respondendum, minime posse praedictos ad veram Fidem conversos accipere alias fideles uxores, nisi prius constiterit, utrum primae voluerint cum eis permanere, vel non. Quod si noluerint cohabitare, vel si voluerint, non tamen absque contumelia Creatoris, vel ut conversos ad mortale peccatum pertrahant, tunc posse eos alias fideles accipere uxores. Si cohabitare absque Creatoris contumelia velint, et absque eo quod conversos ad mortale peccatum pertrahant, quamvis veram agnoscere Fidem noluerunt, non posse conversos alias fideles accipere uxores. Non sufficere ea, quae proponuntur, nempe loci distantiam, difficultatem, ac praesumptionem, cum constare debeat de voluntate ipsarum uxorum infidelium ». Neque aliud hac in re addendum remanet, nisi quod Superiori Ecclesiastico onus incumbit adhibendi vigilem curam, ne infideli conjuge in societatem thori consentiente, id mali sequatur, ut neophytus ad vomitum redeat, et in pristinas infidelitatis tenebras prolabatur. Cohabitatio cum infideli conjuge, etiam remota Creatoris contumelia, videtur vetita a Concilio Toletano IV. *in Can. Judaei qui Christianas*, 28. *quaest.* 1. Eadem tamen expresse permittitur *Cap. Quanto, et Cap Gaudemus de divortiis*, quae multo tempore post Toletanum Canonem edita fuisse constat. Non desunt tamen Theologi clari nominis, qui, gravi spectato periculo, cui ex societate cum infideli conjux fidelis exponitur, etiamsi ille sine Creatoris contumelia se cohabitaturum polliceatur, adhuc tamen societatem hujusmodi illicitam esse contendant. Videri hac de re possunt Pontius *de Matrim. lib. 7. cap.* 48. *n.* 8. *et seq.* a Breno *in Manual. Missionarior. Oriental. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 5 *quaest* 1. *n.* 16. At satis recte sentire videtur Cabassutius, qui *in Theor. et Prax. Jur. Canon. lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 10. *et* 11. hujus dubii resolutionem pendere affirmat a casuum circumstantiis, et moribus regionum ». ( Deinde hoc pacto prosequitur ):

« In relationibus Episcoporum, atque Missionariorum, sequentes duo casus saepe reperti sunt occasionem praebuisse, ut postulata proponerentur Congregationi de Propaganda Fide, et ab hac deinde, ut moris est, ad Congregationem Concilii, vel ad alteram universalis Inquisitionis transmitterentur. Primus videlicet de infideli aliquo ad Christi Fidem converso, qui propriae sectae errorem sequendo, plures duxit, et habet adhuc uxores; cumque ignoretur, an prima ex istis Christianam Religionem amplecti velit, secunda vero, aut tertia ad id promtam se exhibeat; dubitatur, an permitti possit marito, ut, priore illa relicta, posteriori, de cujus animo ad conversionem parato satis constat, deinceps adhaereat, etiamsi prima dumtaxat justa uxor ex omnibus censeri debeat, uti docet Sanctus Thomas *in* 4. *sentent. dist.* 39. *quaest. unic. art.* 3. *ad* 4. quem passim sequuntur alii Theologi, sicuti videre est apud Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *disput.* 73. *n.* 4. *et* 5. Alter casus est, cum aliqui, qui in statu infidelitatis matrimonio juncti erant, Christianam Religionem amplexi, Christianum conjugem accipere cupiunt, sed penitus ignorant, ubinam gentium sit primus conjux, et utrum adhuc sit inter vivos, cum in captivitatem inciderit a multo tempore, et in longinquas, remotasque regiones abductus fuerit. His itaque evenientibus casibus, incerti quid consilii caperent, quamque agendi rationem, et regulam sequerentur, tum Ordinarii Praesules, tum Missionarii praedictae Congregationis, et Sedis Apostolicae sententiam exquisierunt ».

« Duo summi Pontifices, S. Pius V. et Gregorius XIII. opportunas hoc in genere agendi regulas statuere non omiserunt, juxta quas efformatae semper exinde sunt responsiones ad ejusmodi postulata, quoties ab iis regionibus transmissa fuerunt, de quibus in Apostolicis dictorum Pontificum litteris actum fuit. Cum enim hae certas quasdam regiones unice respiciant, minime possunt ad alias extendi, quantumvis id suadere videretur identitas, aut paritas rationis, (* id quod lector perpendat necesse est *). Et quidem S. Pius V. in Apostolicis suis litteris, quarum initium est *Romani Pontificis*, impressis in 3. *part. Constitutionum Apostolicarum pro Missionibus Sinarum*, *et Tunkini etc. edit. Paris.* 1676. exponit, quod Indis, qui plures in Infidelitate uxores habuerant, si quando ad Fidem convertebantur, in more positum erat, ut eam quisque uxorem retineret, quae secum una Christum Deum agnoscere, ejusque Fidem amplecti consentiebat. Id vero magnas secum ferebat difficultates; cum et saepissime contingeret, ut illae, quae cum maritis Christianam Religionem amplectabantur, uxores primae non essent; et aliunde arduum nimis esset eosdem Indos ab iis mulieribus divellere, quae una cum ipsis ad Baptismum

se se offerebant. Itaque ut his difficultatibus, malisque occurreret, Sanctus Pontifex sequentem edidit declarationem. « Ideo Nos, statui dictorum Indorum Paterno affectu benigne consulere, atque ipsos Episcopos, et Ministros hujusmodi scrupulis eximere volentes, motu proprio, et ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, ut Indi, sicut praefertur, baptizati, et in futurum baptizandi, cum uxore, quae cum ipsis fuerit baptizata, et baptizabitur, remanere valeant, tanquam cum uxore legitima, aliis dimissis, Apostolica auctoritate, tenore praesentium declaramus, matrimonium hujusmodi inter eos consistere ». Gregorius XIII. in suis litteris incipientibus *Quoniam saepe contingit*, quae impressae habentur apud Pontium *de Matrim. lib.* 7. *cap.* 48. *n.* 23. cum exposuisset, persaepe contingere, ut ab Angolo, et Æthiopia, ac Brasilia in captivitatem abducerentur, et in remotas longe regiones deferrentur homines uxorem habentes, foeminaeque conjugali nexu conjunctae; qui autem, vel quae in propriis regionibus remanebant, se se dispositos, vel dispositas exhiberent, ut Christianae Religioni nomen darent, et Christifidelem conjugem accipere se velle ostenderent, magnas illico excitari solere difficultates, utrum matrimonium, sine quo Baptismum fortasse non sumerent, inire possent; propterea quod ignoraretur, num primus conjux, cum quo in infidelitatis statu matrimonium contraxerant, adhuc in vivis esset: his omnibus expositis opportunum comparare volens remedium, Episcopis, Parochis, et Societatis Jesu Presbyteris ad excipiendas Sacramentales Confessiones approbatis, qui in iis regionibus degerent, facultatem, et auctoritatem concessit « dispensandi cum quibuscumque utriusque sexus Christifidelibus incolis dictarum regionum, et servis ad Fidem conversis, qui ante Baptismum matrimonia contraxerant, ut eorum quilibet, etiam superstite conjuge infideli, et ejus consensu minime requisito, responso non expectato, matrimonia cum quovis fideli, alias tamen rite, contrahere, et in eis postea carnali copula consummatis, quoad vixerint, remanere valeant ». Cumque idem Pontifex animadvertisset, fieri posse, ut post secundum initum matrimonium primus conjux repente prodiret, affirmans, se praepeditum fuisse, quominus voluntatem suam de amplectenda Religione Christiana manifestaret, vel etiam se jampridem Christianos ritus amplexum fuisse, antequam secundum illud matrimonium celebraretur, idcirco in iisdem litteris hoc additum, expressumque voluit, ut, his non obstantibus, secundum matrimonium validum, et firmum haberetur: « Quae quidem matrimonia, etiamsi postea innotuerit, conjuges priores infideles suam voluntatem juste impeditos declarare non potuisse, et ad Fidem etiam, tempore contracti secundi matrimonii, conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida, et firma esse ».

« Apost. hujusm. Constitutionum tenorem (prosequ. Ben. XIV.) perpendentes nonnulli, arbitrati sunt, praedictos Rom. Pontifices, in favorem Fidei, extraordinaria sua auctoritate uti voluisse, qua matrimonium in infidelitate consummatum dissolvere valebant. Sunt enim Theologi, et quidem magni nominis, qui in Romano Pontifice hujusmodi potestatem agnoscunt, ea potissimum adducti ratione, quod vinculum matrimonii rati inter fideles, multo fortius sit matrimonio inter infideles consummato: unde, cum Pontifex illud auctoritate sua dirimere possit, multo magis hoc alterum dissolvere valebit. Ita ratiocinatur Navarrus *consil.* 3. *lib.* 3. *a num.* 12. *tit. de conversione infidelium*, quem sequuntur Sanchez *de Matrimonio lib.* 2. *disput.* 17. *per tot.* et Layman *Theol. Moral. tom.* 2. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 3. *sub num.* 2. Verum negari nequit, complures alios esse huic opinioni contrarios, qui scilicet negant, matrimonii rati vinculum inter fideles fortius esse vinculo matrimonii, quod inter infideles fuerit consummatum; matrimonium enim ratum eam Christi Domini unionem significat, qua se per gratiam animabus justorum communicat; matrimonium vero consummatum eam repraesentat unionem, qua idem Dominus noster per Incarnationem cum Ecclesia se se conjuxit, juxta Innocentii III. responsum *in Cap. Debitum, de bigamis*: ex quo sequitur, minime certum esse principium illud, quod scilicet matrimonium inter fideles ratum, fortius sit vinculo matrimonii inter infideles consummati. Legi potest Ven. Cardinalis Bellarminus *Controv. tom.* 2. *lib. de Monachis cap.* 38. §. *ad primam rationem*, *et tom.* 3. *lib.* 1. *de Sacramento Matrimonii cap.* 4. § 1. *et seq.* Et quidem matrimonium etiam inter infideles consummatum unionem illam significat Christi cum Ecclesia per Incarnationem, sicuti egregie advertit Cardinalis de Laurea *de Matrimon. disput.* 16. *art.* 11. §. 6. *n.* 231. Quod adeo veritati conforme censuit Vasquez *in* 3. *part. D. Thomae tom.* 4. *disput.* 2. *sub. n.* 57. ut absque erroris nota id negari non posse docuerit: « Habet ergo hujusmodi infidelium matrimonium quidquid necessarium est, ut sit signum conjunctionis Christi, et Ecclesiae: idque usque adeo verum est, ut sine nota aliqua negari non posse censeam ». De hac materia fuse nos ipsi egimus, cum in minoribus officio Secretarii Congregationis Concilii fungeremur, in Discursu, quem exaravimus in elucidationem cujusdam causae *Florentinae* propositae die 29. Martii 1727. quique editus legitur *tom.* 4. *Thesauri Resolutionum*. (*v. Addit. Cas. sub v. Matrimonium art. v.* post num. 114. *) Itaque ad ea, quae ibi diximus, hic nihil addemus: sententiam vero nostram de praemissis Constitutionibus declarantes, dicimus, duos illos summos Pontifices expositis sibi difficultatibus consulturos, nihil aliud egisse, quam Canonicarum legum rigorem temperare in eo, quod pertinet ad judicialem interpellationem, quae infideli conjugi facienda esset, utrum velit ad Fidem

converti, illius mentis declarationem expectando per congruum tempus ab ipsa lege, aut a Superiore Ecclesiastico constitutum, id satis aperte colligitur ex ipso Brevi S. Pii Papae V. ubi leguntur haec verba: *Maxime, quia difficillimum foret primum conjugem reperire.* idemque clare etiam infertur ex aliis Gregorii XIII. litteris, in quibus inter caetere haec habentur: « Dummodo constet, etiam summarie, et extrajudicialiter, conjugem absentem moneri legitime non posse, aut monitum, intra tempus eidem monitioni praefixum, suam voluntatem non significasse ». (Quippe) Matrim. ab infidelibus in statu infidelitatis initum, et consummatum Divina lex solvit, cum altero conjugum ad Fidem converso, alter neque converti vult, neque sine contumelia Creatoris cohabitare consentit; juxta praeceptum Apostoli *in epistola* 1. *ad Corinthios cap.* 7. Ex hoc principio alterum veluti consequens deductum fuit, ut conjux conversus conjugem infidelem requirere, ac interpellare debeat, ut mentem suam super ea re aperte declaret. Verum si aut ignoretur, ubinam infidelis degat, ac moraliter impossibile judicetur in hujusmodi cognitionem venire, aut si, ejusdem habita notitia, legitima interpellatio eidem fieri non posse dignoscatur; cum in hisce circumstantiis aliqui magnae aestimationis Auctores interpellationem omitti posse censeant, plenamque fideli conjugi libertatem esse dicant, ut novas nuptias, dummodo cum persona Catholica, contrahat, nemo non videt, quanto majori jure, iisdem urgentibus circumstantiis, summus Pontifex ab ea interpellatione facienda eximere possit fidelem recens conversum, eique liberas nuptias cum alio fideli permittere. Id autem est, quod in Apostolicis suis litteris duo illi Romani Pontifices praestiterunt, admittendo scilicet, in favorem Fidei, loco formalis, et rigorosae interpellationis, extrajudicialem illam notitiam, quod vel omnino ignoretur, ubinam gentium degat infidelis conjux, vel saltem ratio non suppetat eumdem judicialiter interpellandi, atque huic interpellationi praefatam notitiam subrogando. In quo profecto nullus extraordinariae illius potestatis usus apparet, qua vinculum matrimonii in infideli statu consummati dissolvere in animo habuerint: sicuti egregie animadvertit Pontius *de Matrim. lib.* 7. *cap.* 48. *n.* 22. Dispensavit certe, ac supplevit (loquitur de S. Pio V.) monitionem Jure praescriptam. Similem etiam dispensationem concessit Gregorius XIII. etc. Nec vero ex ea dispensatione colligitur, dissolvisse Pontificem matrimonium consummatum infidelium; sed, cum Pontifex possit Jus Divinum interpretari, et ex Divino privilegio dissolvatur matrimonium in favorem Fidei, cum infidelis non vult cohabitare cum fideli, declarat Pontifex, eum casum verificari, quando tanto tempore fidelis non requiritur ab infideli, et tanta terrarum spatia impediunt, atque adeo jam tunc posse uti Divina concessione, et ad secundas transire nuptias ».

« Verricelius (sic id. Ben. XIV.) in suo Tract. *de Apost. Mission. tit.* 4. *de privilegiis Regular. quaest.* 98. *dub.* 16. diversae videtur esse sententiae, et in eam propendere, ut praedictae Apostolicae Constitutiones solutionem vinculi matrimonii in infidelitate consummati revera importent; etenim animadvertit, Gregorium XIII. in suis litteris usum esse sequentibus verbis: « Nos attendentes, hujusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censeri, ut necessitate suadente, dissolvi non possint »: praeterea eumdem concessisse Episcopis, Parochis, et Missionariis facultatem dispensandi cum neophytis, ut cum fideli possint matrimonio conjungi, *etiam superstite conjuge infideli, et ejus consensu minime requisito, responso non expectato* Verum ex his inferri recte non potest, voluisse Pontificem matrimonia in infidelitate contracta, et consummata, Apostolicae auctoritatis plenitudine, dirimere. Siquidem in iisdem Gregorii litteris expressa mentio fit Juris Divini, quo matrimonii vinculum tollitur, si conjux infidelis ad viam veritatis venire renuat: nec aliæ Episcopis, Parochis, et Missionariis dispensandi facultas conceditur, quam super judicialis interpellationis rigore, ut supra observavimus. Quod majorem videtur involvere difficultatem, illud est, quod ex Gregorii Pontificis definitione, conjux ille, qui post fidem susceptam novo se connubio cum fideli sociavit, jubetur in eo perseverare, etiamsi primus ille infidelis repente compareat, ostendatque, se justis ex causis praepeditum fuisse, quominus voluntatem suam de eadem Fide amplectenda manifestaret, et quod magis est, etiamsi affirmet, et probet, se jam fuisse Christianis sacris initiatum, quo tempore alter conjux, se absente, et ignorante, secundum matrimonium contraxit: quod quidem non videtur fieri aliter posse, nisi vinculum matrimonii in infidelitate initi, et consummati, dissolvatur, et auferetur. Sed eadem semper recurrit superius allata responsio: primum scilicet matrimonium nequaquam dici posse solutum a summo Pontifice, bene vero a Jure Divino; nihilque in hac re a Pontifice fieri, quam, peculiaribus ita suadentibus circumstantiis, rigorem judicialis interpellationis auferre. Non inficiamur, soluto matrimonio ex capite impotentiae, quae judicetur esse perpetua, si forte contingat, ut post novas nuptias a non impedito conjuge celebratas, conjux ille, qui perpetuo impotens credebatur, subeundis matrimonii oneribus reddatur idoneus, debere alterum illum conjugem, secundo thoro relicto, ad primi jura redire, juxta sanctiones Canonicas *in Cap. Laudabilem, et Cap. Fraternitatis, de frigidis, et maleficiatis, et Can. Requisivisti*, 33. *quaest.* 1. praeter alia plura, quae legi possunt apud S. Thomam *in* 4. *sent. dist.* 34. *quaest.* 1. *art.* 2. Sed hoc ad rem nostrem non facit. Matrimonium enim ab impotente, impeditoque contractum, non alia de causa dirimitur, nisi ratione impotentiae, impe-

dimentique perpetui; nam si haec perpetua non essent, sed temporaria, nullus profecto fuisset locus matrimonii vinculo dissuivendo: itaque, impotentia, impedimentoque cessantibus, secundi matrimonii nullitas detegitur, et primi stabilitas reviviscit. Contra vero, eum dirimitur matrimonium, vel quia judicialiter interpellatus primus conjux, actu recusavit Christianam fidem amplecti, aut saltem sine contumelia Creatoris cohabitare, vel quia hujusmodi judiciali interpellationi, Apostolica auctoritate, et ratione circumstantiarum, subrogatae fuerunt ad eumdem effectum extrajudiciales notitiae, de quibus supra; in hisce casibus, si conversus alteri nubat, secundum hoc matrimonium ita validum, et firmum est, ut et ipse ad priorem conjugem amplius reverti nequeat, et primus conjux jus illud omne perdiderit, quod in contrahendo priore matrimonio acquisierat. Primum enim matrimonium eo ipso momento, et quidem irrevocabiliter, solutum remanet, quo conjux conversus ad alias nuptias cum fideli transivit; sive quia in hanc libertatem vindicatus fuerit Jure Divino, propterea quod infidelis conjux, judicialiter interpellatus, evangelicae veritati, aut innocuae cohabitationi se denegaverit; sive quia peculiares rerum circumstantiae viam aperuerint Indulto Apostolico, quo sublata fuit interpellandi necessitas: quod quidem Indultum, cum nulli conditioni sit alligatum, secundi matrimonii validitatem, et firmitatem perpetuo asserit, et reditum intercludit ad prima connubia, etiamsi quis probare contenderet, primo conjugi interpellato non fuisse liberum respondere, vel eum jam tunc Christianae Religioni amplectendae paratum fuisse, immo ante illam diem, qua secundum matrimonium a conjuge converso celebratum fuit, ipsum quoque Christo nomen dedisse, et Baptismum suscepisse ». *Cit. Synod. Dioeces. lib.* 13. *Cap. XI. n.* 2. *et seqq.*

## NOMINA AFFINITATIS, ET CONSANGUINITATIS

VIDE VERB. *AFFINITAS ART. I. NUM.* 15. ET 16.

---

## NOTARIUS

### SUMMARIUM

1. Notarius cum creatur, quid jurare soleat? — 2. Notarii quicumque possunt ab Episcopo, et delegato Papae examinari, et si non reperti idonei, vel inventi delinquentes, suspendi ab exercitio Officii in causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus. — 3. Talis facultas examinandi Notarios competit etiam Praelatis inferioribus, quasi Episcopalem Jurisdiction. habentibus. — 4. Notarii intra mensem tenentur referre Episc. Legata Testamentor. ad pias causas sub poena excommunicationis. Unde in Synod. Dioec. solet reponi inter casus reservatos *Legatorum piarum a Notariis ultra mensem dilata revelatio.* — 5. Quid circa hoc disponat Concilium Mediolanense? — 6. Notarii tenentur ex officio, etiam nemine requirente, revelare Legata pia, alias peccant mortaliter. — 7. Notarii Fori Ecclesiastici tenentur intra mensem dare copiam appellanti, si petit, soluta mercede congrua: si differunt, privandi sunt officio, et condemnandi ad poenam duplicis valoris litis dandi pauperibus. — 8 Notarii tenentur intra mensem revelare Legata facta Fabricae S. Petri. — 9. Notarii possunt a Fabrica S. Petri cogi ad dandum instrumentum Legati post obitum Testatoris, etiamsi clausum fuerit, data debita mercede. — 10. Notarii quorumcumque locorum tenentur in virtute S. Obedientiae, et sub poena privationis officiorum, ac solutione dupli, revelare omnes dispositiones in favorem Sacrae Domus Lauretanae factas, vel faciendas intra octo menses a die mortis disponentis extra Italiam; intra vero, infra tres menses. — 11. Notarii facientes instrumenta Usurariorum, seu quorumcumque tales illicitos contractus celebrantium, subjacent poenis Usurariorum ipso facto. — 12. Notarii facientes instrumenta contractuum illicitorum puniuntur exilio perpetuo — 13. Laici possunt esse Notarii in negotiis, litibus, et causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus — 14. Notarii, seu Cancellarii Episcopi, licet sint Laici, gaudent privilegio Fori, aliisque Exemptionibus. — 15. Episcopus prohibere non potest Notariis laicis exercendi officii usum in negotiis, et litibus profanis coram Judice Laico, neque in ditione temporali Ecclesiae. — 16. Potest tamen quoad negotia, et lites Locorum piorum a Laicis administratorum — 17. Item potest quoad contractus personarum Ecclesiasticarum super earum bonis patrimonialibus. — 18 Notarii, seu Cancellarii Curiae Episcopalis quam mercedem recipere possint pro Scripturis, et instrumentis, ad quae tenentur, et quibus exemptionibus gaudeant? *remissive.* — 19. Notarius proprius assumendus est ab Episcopo in Visitatione personarum Cathedralis Ecclesiae, non illi tamen Capitulo suspectus. — 20 Episcopus uti potest Notar. Criminali Civitatis, si sit vir probus. — 21. Generales, et Provinciales Religiosorum creare possunt Notarios intra suum Ordinem pro causis criminalibus Religiosorum. — 22. Insuper ex concessione S. Pii V. facta Superioribus Ordinis Praedicatorum possunt in unaquaque Provincia constituere etiam plures Fratres sui Ordinis ab eis approbatos in Notarios publicos pro intimandis mandatis, et rescriptis Apostolicis, et datur formula eos creandi. — 23. Inquisitores haereticae pravitatis possunt creare Clericos Saeculares, et Regulares in Notarios Sanctae Inquisitionis. — 24 Notarii omnes omnia gratis pro officio Sanctae Inquisitionis expedire tenentur. — 25. Clerici tam Saeculares, tum Regulares an, et quando, et pro quibus possint esse Notarii, vel non? *remissive* — 26. Notarii, seu Tabelliones peccant in pluribus casibus, qui assignantur. — 27. Notariatus officium esse vile multi tenuerunt. — 28. Contrarium tamen alii sentiunt, et sustinent Notariatum esse officium nobile. — 29. Unde attendenda est loci consuetudo, quicumque enim Notarii sunt nobiles, quando loci consuetudo eos non reputat viles. — 30. Talis consuetudo reputandi Notarios nobiles viget in Civitatibus Ditionis Mediolanensis. — 31. Quod etiam procedit in Civitate Veronae. — 32. Dicta tamen consuetudo videtur non pos-

se extendi extra locum, aut Civitatem, nec ad diversos honores. — 33 Ideoque non venit admittenda ad effectum assumendi habitum Religionis Hierosolymitanae. — 34. Intellige tamen, nisi aliunde probetur nobilitas secundum statuta ejusdem Religionis, quo casu officium Notariatus non derogat. — 35. Notario sibi obviam venienti *Carolus V.* caput inclinavit, et quare? — 36 Notariatus Apostolicus conceditur quibuscumque etiam non nobilibus, graduatis, neque constitutis in aliqua Dignitate; assignatur taxa, et modus pro illo petendo, et obtinendo. — 37. Prothonotariatus Apostolicus, ut impetretur a Papa, debet persona, pro qua petitur, aut esse nobilis, aut graduata in alia scientia Theologica, Juridica, aut Philosophica, vel esse in dignitate aliqua Ecclesiastica; assignatur taxa. Ejusmodi Prothonotariatum dat etiam Dux Sfortia, aut alius; assignatur taxa apud hanc, et modus pro illo petendo, et obtinendo. — 38 Prothonotarii, an, et quando exempti sint a jurisdictione Ordinarii, et quibus privilegiis gaudeant? *remissive.* — 39 Notarii totius Status Mediolanensis tenentur serio admonere, ac exhortari omnes Testatores, ut aliquam legent eleemosynam locis Terrae Sanctae. — 40. Et sic Notarii totius Ditionis Regiae Sardiniae pro Hospitalibus Charitatis, suo respectivae Provinciae, ac pro Hospitali SS. Mauritii, et Lazari. — 41 Et ipsi, aliique omnes Notarii, sub poena excommunicationis intra tempus praefixum, tenentur revelare relicta. — 42. Sicut etiam, sub eadem poena excommunicationis, revelare tenentur intra duos menses omnia relicta pro redemptione Captivorum. — 43. Alia ad rem, *ad num* 55. — 56. Subnectuntur Addit. ex aliena manu ad n. 66.

1 Notarius, cum creatur, jurare solet I. Quod conficiet instrumenta, et testamenta, de quibus fuerit rogatus, nil veritatis tacendo, vel falsitatis miscendo. II. Quod non revelabit, quod sibi secreto commissum fuerit, nisi justa de causa. III. Quod non conficiet scienter aliquod instrumentum de contractu usurario, nec de alio quovis illicito. IV. Quod retinebit de omnibus instrumentis, et testamentis, quae dederit, regestum, seu protocollum. V. Quod erit fidelis ei, a quo fuit creatus Notarius, et admonebit eum de iis, quae sciverit in ejus damnum vergere. VI. Quod nullo odio, vel amore, spe, vel timore officio suo abutetur. Navarr. *cap.* 25. *num.* 52. Nicol. *in Floscul. verb. Notarius num.* 3. Fagnan. *in cap. Sicut te* 8. *Ne Clerici, vel Monachi n.* 1.

2 Notarii quicumque, etiamsi Apostolica, Imperiali, aut Regia auctoritate creati, possunt ab Episcopo ut delegato Papae examinari, et si non reperti idonei, vel inventi delinquentes, suspendi ab officio, vel perpetuo, vel ad tempus in causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus: Concil. Trid. *sess.*
3 22. *de reformat. cap.* 10. Talis facultas examinandi Notarios competit etiam Praelatis inferioribus quasi Episcopalem jurisdictionem habentibus. Sic decisum fuisse referunt Selfius *in Selectis Canonicis cap.* 15. *num.* 16. et Barbosa ad *d. sess.* 22. *de reformat. cap.* 10. *num.* 2.

4 Notarii intra mensem tenentur referre Episcopo Legata Testamentorum ad pias causas sub poena Excommunicationis, et deinceps eorum instrumenta careant fide, si non exequuntur: *Concil Ravennat. II. sub Clement. V. cap.* 31. Unde in Synodis Dioecesanis solet reponi inter casus reservatos, *Legatorum piorum a Notariis ultra mensem dilata revelatio*, uti de facto reperitur in Synodo Æsina acta anno 1683. et in Albanensi edita anno 1689.

5 Concilium autem Mediolanense I. *part.* 3. *tit. de piorum locorum administratione* statuit, quod Notarii intra tres menses a die mortis testatoris sub poena excommunicationis teneantur manifestare Episcopo Legata, et Codicilla facta ad pias causas, et debita mercede accepta, teneantur particulam illam Legati descriptam, et sigillo munitam tradere Episcopo.

Unde Notarii tenentur ex officio, etiam nemine requirente, revelare Legata pia, alias peccant mortaliter: Navarr. *in Manual. cap.* 25. *num.* 53. Lazar. *Quaest. Canonic. sect.* 3. *q.* 1. *num.* 5. Vidal. *de Legat. inquisit.* 1. *num.* 64. Felix Potestas *tom.* 1. *n.* 2547. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 15. *n.* 8. *et tom.* 2. *tit.* 14. *formul.* 1. *num.* 16. cum pluribus aliis a se citatis, Graffius *decis. aur. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 127. ubi insuper dicit, quod Notarii non revelantes Legata pia teneantur ad restitutionem. 6

Notarii Fori Ecclesiastici tenentur intra mensem dare copiam appellanti, si petit soluta mercede congrua; si differant, privandi sunt officio, et condemnandi ad poenam dupli valoris litis dandi pauperibus: Concil. Trident. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 20. 7

Notarii tenentur intra mensem revelare Legata facta Fabricae S. Petri: Clemens VII. Constit. 8. 8
incip *Admonet*. Notarii possunt a Fabrica S. Petri cogi ad dandum instrumentum Legati post obitum Testatoris, etiamsi clausum fuerit, data debita mercede: Pius IV. Constitut. 6. incip. *Etsi*. 9
Notarii quorumcumque Locorum tenentur in virtute s. obedientiae, et sub poena privationis officiorum, ac solutione dupli, revelare omnes dispositiones in favorem sacrae domus Lauretanae factas, vel faciendas intra octo menses a die mortis disponentis extra Italiam, intra vero, infra tres menses: S. Pius V. Constitut. 56. incip. *ad Romani*. 10

Notarii facientes instrumenta Usurariorum, seu quorumcumque tales illicitos contractus celebrantium subjacent poenis Usurariorum ipso facto; *Concil. Ravennat. IV. sub Joan. XXII. cap.* 15. Et concordat l. *Jubemus* 14. §. 3. *Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, ubi statuitur, quod perpetuo puniantur exilio Notarii, qui contractus illicitos ausi fuerint conscribere, ibi: « His Tabellionibus, qui hujusmodi contractuum vetitorum ausi fuerint instru- 11 12

menta conscribere, irrevocabilis exilii animadversione plectendis ».

13 Laici possunt esse Notarii in negotiis, litibus, et causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus: *Communis*, et patet experientia; pluribus enim in locis
14 Actuarii, seu Cancellarii Episcopi sunt Laici. Et Sacra Congregatio Immunitatis pluries decrevit, Cancellarios, seu Notarios Episcopi, licet sint Laici, gaudere privilegio Fori, aliisque exemptionibus. Vide verb. *Cancellarius a n.* 22.

15 Episcopus prohibere non potest Notariis Laicis exercendi officii usum in negotiis, et litibus profanis coram Judice Laico, neque in Territorio, seu ditione temporali Ecclesiae, quia Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 10. *de reformat.* loquitur solum *de negotiis, litibus, et causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus;* adeoque non intellexit de litibus profanis, neque coram Laico. Sic respondit Sacr. Congr. Episcopo Recanatensi, teste Fagnano *in cap. Sicut te* 8. *Ne Clerici, vel Monachi num.* 66.

16 Potest tamen Episcopus vigore facultatis sibi a Concil. Trid. *loc. cit.* concessae prohibendi Notariis minus idoneis repertis, ne in negotiis, et causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus suum exerceant officium, ipsis prohibere, ne illud exerceant quoad negotia, et lites Locorum Piorum a Laicis administratorum. Item ipsis prohibere etiam potest, ne illud exerceant quoad contractus personarum Ecclesiasticarum super earum bonis patrimonialii-
17 bus. Sic quoad utrumque censuit *Sacra Congreg. Concilii die* 1. *Decemb.* 1588. apud Fagnan. l. c. *num.* 67.

18 Notarii, seu Cancellarii Episcopi, seu Curiae Episcopalis quam mercedem recipere possint pro scripturis, et instrumentis, ad quae teneantur, et quibus exemptionibus gaudeant? Vide verb. *Cancellarius per tot.*

19 Notarius proprius ab Episcopo assumendus est in visitatione personarum Cathedralis Ecclesiae, non illi tamen Capitulo suspectus. Sic decrevit Sacra Congr. Concilii apud Barbosam *in summa Apostolic, dec. verb. Notarius num.* 7. *et de Offic.*
20 *et potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 73. *num.* 8. Episcopus uti potest Notario criminali civitatis, si sit vir probus, et advena, et sub quovis praetextu taxam non excedat: *Sac. Congr. Episcop. in una Civitatis Castelli* 14. *Aprilis* 1615.

21 Generales, et Provinciales Religionum ereare possunt Notarios intra suum Ordinem pro causis criminalibus Religiosorum, ita ut illis tanta fides adhibeatur, quanta Notario saeculari: *Communis*, cum Barbosa supra Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 10. *de reformat. num.* 4. Portell. *In dubiis Regular. verb. Notarius a num.* 1. Roderic. *in compend. quaest. Regular. resolut.* 100. *num.* 1. Insuper S. Pius V. Constit. 124. incip. *Debitum Pastoralis*, concessit, quod Superiores Ordinis Praedicatorum, et consequenter etiam alii communicantes in privilegiis cum ipsis, ut notat Ameno *de poen. tit.* 1. *quaest.* 16. *n.* 135. Matthaeucc. *Officialis Curias quoad Praelatum Regularem cap.* 18. *nu.* 38. et alii in unaquaque Provincia possint constituere etiam plures sui Ordinis Fratres ab eis approbatos in Notarios publicos pro intimandis mandatis, et rescriptis Apostolicis, faciendis instrumentis, et authenticandis transumptis publicam, vel privatam dicti Ordinis utilitatem concernentibus. Unde pro talibus Notariis creandis datur hic modus, et formula. Selectis igitur a Praelato Religiosis moribus, fide, doctrina, et peritia idoneis, ipsi eoram eo genuflexi, tactis Sacris Evangeliis coram duobus, vel tribus testibus debent juramentum praestare de fideliter, et cum omni integritate dicto officio exercendo, ut infra: « Ego N. promitto, et juro Deo Omnipotenti, et SS. D. N. Papae N. et tibi Patri, quod meum fideliter exercebo officium in omnibus, et per omnia. Sic me Deus adjuvet, et haec Sancta Dei Evangelia ». Sic tradit Peyrin. *ad Constitut.* 8. *S. Pii V. num.* 9. Matthaeucc. *loc. cit. num.* 35. Praelatus autem, recepto a Notario tali juramento, tradit ei calamum, et atramentum dicens: « Accipe potestatem notificandi, et intimandi pro ista Provincia quibuscumque personis, etiam Regibus mandata, indulta, ac Privilegia Apostolica juxta Privilegia Ordinis concessa, faciendique publicos actus, et instrumenta etc. in Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen ».

Testimoniales postea creationis in Notarium poterunt dari sub his terminis: Nos Frater N Minister Provincialis, (si creatio fit a Generali, varietur nomen) vigore privilegiorum Apostolicorum, creavimus, et constituimus, ac deputavimus in Notarium pro hac nostra Provincia R. P. F. N. virum moribus probatum, fide, et virtute idoneum ad intimanda, et notificanda quaecumque indulta etc. facienda quaecumque instrumenta, et authenticanda transumpta etc. recepto prius ab eo coram nobis genuflexo corporali juramento fidelitatis, tactis Sacris Evangeliis coram infrascribendis testibus. In quorum etc. Dat. etc. » Deinde fiant subscriptiones, et juxta hanc formulam, variatis variandis, dari poterunt Litterae Patentales. Sic apud Matthaeucc. *loc. cit. n.* 35. *ad* 37. 22

Inquisitores haereticae pravitatis possunt creare Clericos Saeculares, et Regulares in Notarios Sanctae Inquisitionis pro causis ad eam spectantibus: Alexander IV. Const. 22. Incipient. *Ne commissae*. Notarii omnes omnia gratis pro officio S. Inquisitionis expedire tenentur: Clemens VIII. Constit. incip. *Sanctissimus*. 23 24

Clerici tum Saeculares, tum Regulares, an, et quando, et pro quibus possint esse Notarii, vel non? Vid. verb. *Clericus art.* 3. *n.* 64. 25

Notarii, seu Tabelliones in pluribus peccant. 1. Si sine sufficienti peritia suscipiant Officium. 2. Si juramentum violent. 3. Si in depositione testium aliquid notabile, et momentosum addant, vel detrahant. 4. Si ministro transcriptori (cum erroris periculo) examen committant. 5. Si pro- 26

tocolla, et acta negligeoter custodiant cum dam-
no partium. 6. Si differant causarum expeditio-
nem, ut pecuniam extorqueant. 7. Si testamen-
tum scribant hominis ratione destituti. 8. Si te-
stes falsos admittant. 9. Si solemnitates necessa-
rias ex ignorantia culpabili, vel malitia praeter-
mittant. 10. Si testimonium aliquod necessarium
unius rogatu, at alterius damno non exhibeant. Si
conficiant instrumentum usurarium, vel falsum
praesertim in damnum tertii. Si faciant, ut pro-
cessus, et causae veniant ad alios Judices, vel Re-
ferentes etc. quam ordo illius Tribunalis postulat,
quia multum interest habere hunc, vel illum Ju-
dicem. 11. Si secretum violent v. gr. aperiendo
parti adversae dicta testium ante eorum publica-
tionem. 12. Si parti petenti instrumenta occul-
tent, praesertim, quae contineot Legata. 13. Si acta
occultent, vel parti petenti transumptum proces-
sus negent. 14. Peccant graviter, si, amisso instru-
mento antiquo publico, vel testamento, aliud si-
mile confingant. Sic litteraliter Busemb. *lib.* 4.
*cap.* 3. *art.* 4 *dub.* 4. *n.* 4. et concordant alii
communiter.

27 Notariatus officium esse vile multi Doctores te-
nuerunt, et multis annis fuit administratum per
servos publicos, donec prohibitum fuit; Unde No-
tarii appellati fuerunt ab aliquibus personae viles,
et abjectae: Rota *par.* 1. *recent. decis* 504. *num.*
3. Fagnan. *in cap. Sicut te.* 8. *Ne Clerici, vel Mo-*
28 *nachi num.* 14. cum aliis ibi citatis. Contrarium
tamen alii sentiunt, et sustinent, Notariatum esse
officium nobile: Rota *part.* 1. *recent. dec.* 297. *n.*
29 4. *et dec.* 504. *n.* 4. *et par.* 7. *dec.* 258. *n.* 6. Un-
de attendendam esse loci consuetudinem, et quos-
libet Notarios esse nobiles, quando loci consuetu-
do eos non reputat viles, censuit Rota. *part.* 1.
30 *recent. dec.* 504. *num.* 6. Talis autem consuetudo
vigat in Civitatibus Ditionis Mediolanensis, ubi
Notarii admittuntur ad Decurionatus, et Collegia,
atque ad alios honores: Rota *par.* 1. *recent. dec.*
31 297. *n.* 5. *et dec.* 504. *n.* 6. *et seq.* Quod etiam
procedit in Civitate Veronae: Rota *part.* 13. *re-*
32 *cent. dec* 213. *num* 13. Dicta tamen consuetudo
non videtur posse extendi extra locum; aut Civi-
tatem, nec ad diversos honores: Rota *par.* 1. *re-*
33 *cent. dec.* 297. *num.* 6. *et dec.* 504. *num.* 7. Ideo-
que non venit admittenda ad effectum assumendi
habitum Religionis Hierosolymitanae: Rota *ibid.*
34 Intellige tamen, nisi aliunde probetur nobilitas
secundum statuta ejusdem Religionis, quo casu
officium Notariatus non derogat: Rota *ibid. et n.*
8. *et par.* 13. *dec.* 213. *num.* 12.

35 Notario sibi obviam venienti Carolus V. caput
inclinavit, asserens posse illum renunciationem sui
Imperii rogare, testibus Cotta *in Memorabil. verb.*
*Notarius*, Fontanell. *de Pact. Nupt. claus.* 5.
*gloss.* 10. *part.* 1. *n.* 65. Arbusc. *in suis Facibus*
*fol.* 75. *n.* 50. *et* Ursaya *in Miscellan. sacro, et*
*profano litt. N. n.* 16.

36 Notariatus Apostolicus conceditur quibuscum-
que etiam non nobilibus graduatis, neque consti-
tutis in aliqua dignitate. Taxa cum Agentia sunt
4. scuta, 50. bajocchi. Romae petitur hoc modo:
Petitur Notariatus Apostolicus pro N. N. Dioece-
sis N. Presbytero, vel Canonico etc.

Protonotariatus Apostolicus, ut impetretur a 37
Papa, debet persona, pro qua petitur, aut esse no-
bilis, aut graduata in aliqua scientia Theologica,
Juridica, aut Philosophica, vel esse in dignitate
aliqua Ecclesiastica. Taxa sunt 24. scuta. Ejusmo-
di Protonotariatum dat etiam Dux Sforzia, aut
alius. Taxa apud hunc sunt 6. aut 7. scuta, et 50.
bajocchi. Modus petendi est iste. Petitur Proto-
notariatus Pontificius (vel Ducis Sforziae) pro N.
N. Dioecesis N. Canonico ibidem, vel Nobili, vel
Magistro Philosophiae etc. Sic tradit La Croix
*lib.* 6. *part.* 3. *sub n.* 931.

Protonotarii, an, et quando exempti sint a Ju- 38
risdictione Ordinarii, et quibus privilegiis gau-
deant? Vide verb. *Protonotarius.*

Notarii totius status Mediolanensis juxta ordi- 39
nes Regis Catholici ad Decretum renovatum sub
*die* 22. *Julii* 1679. et mandato Excellentissimi il-
lius Gubernatoris denuo promulgatum sub *die* 18.
*Augusti* 1695. in omnibus testamentis, ac aliis ul-
timis voluntatibus, de quibus rogati fuerint, te-
nentur serio admonere, et exhortari Testatores,
ut aliquam legent, seu relinquant eleemosynam
pro conservatione, et manutentione Sanctorum
nostrae Redemptionis locorum Jerusalem. Et No- 40
tarii totius Ditionis Regis Sardiniae, ut ex ejus
Regiis Constitutionibus *tit. de Notariis cap* 5. *n.*
2. jubentur similiter serio admonere, et exhortari
dictos Testatores, ut aliquam legent eleemosynam
Hospitalibus Congregationum Caritatis Loci, aut
Provinciae, ubi reperientur, ac Hospitali Ss. Mau-
ritii, et Lazari. Et ipsi, aliique omnes Notarii, sub 41
poena excommunicationis intra tempus *supra n.*
4. 5. 8. *et* 10. assignatum, tenentur revelare Epi-
scopo, seu aliis ad id deputatis, dicta, aliaque om-
nia pia Legata. Sicuti etiam sub eadem excom- 42
municationis poena revelare tenentur intra duos
menses a die rogationis, aut obitus testatoris om-
nia relicta pro Redemptione captivorum, ex Con-
stitutione Clementis VII. Incip. *Exponi.*

Notarii exequentes Litteras Apostolicas offendi 43
prohibentur, sub poena excommunicationis in Bul-
la Coenae: Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 14.
incip. *Pastoralis* §. 13. Notarii expedientes inhi- 44
bitiones vigore appellationis in casibus non per-
missis, infamiam, et inhabilitationem incurrunt,
et poenas pecuniarias: Idem Const. 48. incip. *Ad*
*Militantis* §. 40. Item expedientes Monitoria in 45
causis ultra montes absque speciali Judicis rescrip-
to: Idem *ibid.* §. 47. Item recusantes exequi ci- 46
tationes, et mandata Sedis Apostolicae, et Curiae
Romanae, vel alias executionem impedientes; Idem
Constit. 42. incip. *Pastoralis regimin.* §. 8.

Notarii, quorum opera, et scientia Judaei con- 47
versi libellum repudii dederint conjugibus in Ju-

daismo remanentibus, puniantur poenis pecuniariis, et etiam aliis: Idem tom. 2. Constit. 38 incip. *Apostolici Ministerii.*

48 Terminus mensis a Concil. Trident. *sess.* 24. *c.* 20. *vers. Praeterea* praefixus Notario suffraganei ad dandum acta, potest a Metropolitano abbreviari: *S. Congreg. Concil. in Castren.* 31. *Augusti* 1605. Apud Nicol. *in Lucubrat. tom.* 2. *tib.* 2. *tit.* 28. *n.* 82. et apud Joann. Baptistam Pittonum *Constitut. et decision. ad Episcopos. tom.* 1. n. 635.

49 Non potest Episcopus praecipere, ut Judices Synodales in causis sibi delegatis uti tantum debeant opera Notariorum Curiae Episcopalis: *Sac. Cong. Concil. in Pistorien.* 13. *Novembr.* 1627. *apud Nicol.* in *Floscul. verb. Judex* n. 25. *et in Lucubrat. t.* 2. *lib.* 1. *tit.* 29. *n.* 13. *et apud* Pittonum *loc. cit. n.* 982.

50 Instrumentum depositi rogari potest a quolibet Notario ad arbitrium Monialium, dummodo exhibeatur copia authentica in Cancellaria Episcopali: *Sacr. Congreg. Episcopor. in Aquitana* 8. *Novembr.* 1612. Vid. supra *verb. Moniales artic.* 2. *num.* 21. *et* 22.

51 Notarius exul ab Urbe ob defectus in Officio commissos, non debet admitti in Tribunalibus Ordinariorum: *Sac. Congr. Episc. in Interamnen.* 6. *Septembr.* 1613. apud Nicol. in *Floscul. verb. Notarius* n. 18. et apud Pittonum *loc. cit. n.* 133.

52 Non potest Episcopus prohibere, ne caeteri Notarii, praeter solum Cancellarium Episcopalem possint rogari de instrumentis, quae commodum locorum piorum concernunt: *Sac. Cong. Immunit. in Tudertina* 20. *Decemb.* 1667. apud Pascuc. *in Compend. ad Consultat.* Pignatell. *par.* 1. *tit. de Immunitat. Eccles. pag.* 442. et apud Pittonum *loc. cit.* n. 1588.

53 Notarius Episcopi non potest assistere simul cum eo electioni Abbatissae in Monasteriis subjectis Regularibus, nec, durante scrutinio, permanere intra Ecclesiam: *Sacr. Congreg. Conc. in Tyburtina* 26. *April.* 1727. *ad* 2. *et* 3. *dub.* Vid. *tom.* 3. *verb. Electio art.* 4. *n.* 100.

54 Notario Curiae Episcopalis non tenentur uti Conservatores Regularium, sed possunt assumere quemcumque sibi benevisum: *Sac. Cong. Concil.* in *Ferentina* 17. *Decemb.* 1667. Vid. *tom.* 2. *verb. Conservatores artic.* 2. *n.* 22.

55 Notarius, seu Cancellarius Curiae Episcopalis non debet admitti ad conscribendum actum electionis Abbatissae Monasterii subjecti Regularibus, seu Notarius, seu Secretarius Superioris Regularis tantum: *Sac. Cong. Concil. in Wormatien.* 17. *Septemb.* 1746. *ad* 3. *dub.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

56 De attestatione Notarii circa rasuram Instrumenti non inutile est hic agere.

Rasura Instrumenti regulariter suspectum illud reddit. At si Notarius attestetur, se fecisse illam abrasionem, cancellationem, et interlineationem, cessat suspicio; Borel. *Consil.* 23. *n.* 21. *Stryk. Juridic. dissert.* vol. 1. *disput.* 6. *cap.* 3. n. 1.

Nota vero, Notarium attestationem hanc facere debere *incontinenti*, et ante appositionem signi, non post subscriptionem, nec in margine, quia tunc die, et testibus careret, sed in fine et in corpore Instrumenti, quando scilicet ille subscribit, illudque publicat; Stryk. *ubi supra* num. 2. 57

Quaestionis vero est; Num sufficiat generalis attestatio Notarii, an vero opus sit, ut accedat specialis? Placuit autem haec distinctio, ut si plures in Instrumento reperiantur rasurae, generalis attestatio haud sufficiat, sed exprimi in specie debeat locus particularis factae rasurae, cancellationis, vel additionis, in qua videlicet sit linea, in quo verbo. Sin autem unica tantum in scriptura sit rasura, vel cancellatio, satis superque sit generalis Notarii attestatio. Quinimo non desunt, qui tenent eam satis esse, si duobus in locis ejusdem Instrumenti facta sit rasura; Stryk. *loc. cit.* num. 4. 58 59 60 61

De eo etiam hic agendum; An, et quando Notarius possit corrigere errorem? Porro ex intervallo postquam dedit Instrumentum Partibus, nequit Notarius errorem corrigere propria auctoritate sine judicis mandato, maxime si ipsae partes contradicant; Idque quia functus jam est officio suo: Incontinenti vero posse, non dubitatur. Sed dubium est, quando dicatur corrigere incontinenti. Hoc enim in jure sumitur, interdum pro sex diebus, interdum pro tribus, et interdum pro momento. Stryk. *eod. loc.* n. 2. *et* 3. Confer. et Bartol. *in leg. Imperator ff. de stat. Homin.* qui latius an. et quando Notarius errorem corrigere valeat, discutit. 62 63

Nec incongrue paucis hic disserendum de Instrumentis confectis a Notario falsi damnato. Juris autem est compertissimi, Notarium post condemnationem nequire conficere Instrumenta, et confecta nihil valere, licet facta ad Pias causas; Stryk. *loc. cit. cap.* 5. *n.* 7. Farinac. *de Falsitat. quaest.* 155. *n.* 4. 64

Limitat vero Stryk. conclusionem hanc pluribus in casibus: « Nisi (inquit loco allegato) condemnatio de falso fuerit facta per sententiam publice lectam, sed occulte, et secrete etc. et nisi extra officium Notoriatus commiserit falsitatem etc. vel perfecit si non privatus exercitio Tabellionatus etc. vel tantum quoad certam speciem ipsi prohibitum exercitium Notariatus E. G. in Palatio, vel in Gabella etc. vel nisi porro conficiatur inter volentes Instrumentum etc. vel si per Principem ad honores, et famam restituatur ». 65

Illud haud est omittendum, quod Notarius Instrumentum, quod ante condemnationem celebravit, et nondum publicavit, post condemnationem potest publicare; Stryk. 66

# NOTORIUM

## SUMMARIUM

1. Notorium quid sit? — 2. Notorium quare dictum? — 3. Manifestum pro ut distinguitur a Notorio, quid sit? — 4. Publioum quid sit, et quando differat a Manifesto? — 5. Manifestum quomodo differat a Famoso, et Rumore? — 6. Fama est duplex, scilicet Fama de homine, et Fama inter homines, et quae sit utraque? — 7. Rumor quid sit? — 8. Assignatur differentia inter Famam, et Rumorem. — 9. Rumor est quid minus, quam Fama — 10. Similiter Publicum est quid minus, quam Manifestum. — 11. Item Manifestum est quid minus, quam Notorium. — 12. Occultum est duplex, scilicet proprie occultum, et pene occultum, et quid sit utrumque. — 13 Notorium est triplex, scilicet Notorium Juris, Notorium Facti, et Notorium Praesumptionis. — 14. Notorium Juris quid sit? — 15. Notarium Facti quid sit? — 16. Notorium Praesumptionis quid sit? — 17. Notorium facti adhuc est triplex, scilicet Notorium facti permanentis, Notorium Facti transeuntis, et Notorium Facti interpolati. — 18. Notorium Facti permanentis quid sit? — 19. Notorium Facti transeuntis quid sit? — 20. Notorium Facti interpolati quid sit? — 21. Ad hoc, et aliquod Factum dicatur vere, et proprie Notorium *notorietate facti*, sufficit esse factum in praesentia majoris partis populi, seu Communitatis, dummodo in tali Communitate non sint pauciores homines, quam decem. — 22. Quot requirantur ad constituendum Collegium, Universitatem, Congregationem, Familiam, Parochiam, Turbam, et hujusmodi, *remissive*. — 23. Ad hoc autem, et aliquod factum dicatur Notorium *notorietate facti*, non requiritur, quod sit factum in praesentia majoris partis populi, quando populus in aliquo loco, vel Civitate est valde numerosus, sed sufficit, quod sit factum in praesentia majoris partis Viciniae, Parochiae, Collegii, aut Communitatis, respectu cujus dicitur *Notorium*, et in similibus casibus spectat ad discretum Judicem declarare, an tale factum sit Notorium, vel non — 24. In factis vere *Notoriis* potest judex procedere non servato Juris ordine, et ea absque alia probatione punire. — 25. Unde ad puniendа delicta *Notoria* non requiritur Accusator, vel denuntiator, nec libellus, sed potest Judex absque his ex officio procedere contra *notorie* delinquentem. — 26. Nec requiritur productio, aut examinatio testium. — 27. In veris *Notoriis* nulla datur appellatio.

1 Notorium *est jus, vel factum transiens in notionem omnium, vel majoris partis eorum: Est in re communis* apud Fagnan. *in capit. Vestra* 7. *de cohabit. Clericor. num.* 68. et colligitur aperte *ex cap. Quaesitum est* 10. *de cohabit. Clericorum*, ibi: « Notorium per sententiam, seu confessionem factam in Jure, aut per evidentiam rei, quae tergiversatione aliqua celari non possit », et concordat *cap. Cum olim* 25. *de verb.*
2 *significatione.* Dicitur autem Notorium, quia transit in cognitionem omnium, ut ex Saliceto notat Fagnanus *loc. cit.* nam per majorem partem totus populus repraesentatur, *l. Nulli* 3. *l. plane* 4. *ff. de Regul. Juris*, ibi: « Refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem ».
3 Manifestum autem prout distinguitur a Notorio, « est publica seu famosa insinuatio, vel proclamatio ex certa scientia, et certis auctoribus proveniens »: Ita *in re Communis* apud Fagnan. *loc. cit. num.* 55. Dicitur *famosa insinuatio*, *vel proclamatio*, quia, ut quid vere dicatur *Manife-*
4 *stum*, debet concurrere fama cum veritate. Et ex hoc patet differentia inter *Publicum*, et *Manifestum*, quod scilicet illud dicatur Publicum, quod est factum praesentibus multis, sed non est famosum; Manifestum vero, quod secum habet famam: *arg. cap.* 1. *de postulat. praelator.* Fagnanus *loc. cit. num.* 56. et alii. Dicitur *ex certa scientia*, *et certis auctoribus proveniens*, ut sic pateat sua differentia a *Famoso*, *et Rumore*: nam *Fama* non requirit certam scientiam, sed provenit ex sola
5 suspicione: Nec *Rumor* requirit certum Auctorem, sed provenit ex incerto Auctore, ut patet ex suis definitionibus mox dandis: *Manifestum* autem certam requirit scientiam, et certos auctores, qui per certam cognitionem habitam medio sensu corporeo verum testimonium dare possint: Fagn. *loc. cit. n.* 63. Butrius, et alii ibi citati.

Fama est duplex, scilicet, fama de homine, et 6
fama inter homines. Fama de homine, scilicet bona, *est illesae dignitatis status, vita, et moribus comprobatus; l. Cognitionum* 5. §. 1. *De extraordinariis cognitionib.* prout originaliter descripsit Gloss. *in cap. Infames, verb. Infamia* 3. *qu.* 47. Fama inter homines, de qua ad praesens, « est publica, seu famosa, et communis insinuatio, vel proclamatio ex sola suspicione, et certo auctore proveniens ». Ita in re communis apud Fagnan. *loc. cit. num.* 38 per text. *in cap. Sicut nonnulli, dist.* 46. *et c. Sanctum, in fine de consecrat. dist.* 4. *cap. Cum insinuante, de purgation. Canonic.*

Rumor est « particularis insinuatio, seu procla- 7
matio ex sola suspicione, et incerto auctore proveniens »: Ita in re Communis, apud Fagnan. *loc. cit. num.* 44. per text. *in cap. Super eo* 5. *De eo, qui cognovit consanguin. Uxoris suae, cap. Osius, de election. et cap. Veniens, circa princip. de Regular.*

Unde patet, in quo differant Fama, et Rumor, 8
Fama enim a certo auctore procedit, et Rumor ab incerto, et insuper fama est majoris partis Viciniae; Rumor vero minoris partis, ut tertiae, vel quartae partis: Fagnan. *l. cit. n.* 44. cum aliis
ibi citatis. Et sic Rumor est quid minus, quam 9
Fama: Gloss. *in cap. super eo* 5. *De eo, qui cognovit consanguin. Uxoris suae.* Abbas *in cap. Vestra*

7. *de cohabitat. Clericor. et mulierum*, *num.* 12. in *fine vers. Rumor vero*, Fagnan. *ibid. num.* 44. et alii.

10 Similiter Publicum est quid minus, quam Manifestum, cum ad Manifestum requiratur Fama, non vero ad Publicum, ut omne, quod est manifestum, sit etiam Publicum, sed non econtra; *arg. cap.* 1. *de postulat. praelator.* Fagnan. *loc. cit. n.* 56.

11 Butrius, et alii. Item Manifestum, proprie loquendo, est quid minus, quam Notorium: omne enim, quod est Notorium, est etiam Manifestum, sed non econtra, *arg. cap. de hoc* 13. *de Simonia*, Abbas *loc. cit. num.* 12. Fagnan. *loc. cit. num.* 54. et alii.

12 Occultum quamvis varie sumatur, praecipue tamen duplici modo aliquid dicitur occultum, scilicet proprie occultum, et pene occultum. *Proprie occultum* dicitur illud, quod nulla ratione probari potest: Fagnan. *loc. cit. num.* 45. ubi testator de communi, *arg. capit. unico*, *Ut beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferantur.* Pene, vel quasi occultum est, quod probari quidem potest sed solum difficulter, et per paucos v. g. per duos, vel tres, aut quinque. Nam secretum adhuc dicitur etiam illud, quod fit in praesentia quinque personarum, antequam judicialiter sit discussum, *c. Quis aliquando* 87. *de Poenit. dist.* 1. §. *Haec ergo secreta, verb. Filiam Archisynagogi*, et notat ibi Gloss. verb. *Secreta*, observans, *esse secreta*, *quae fiunt sub praesentia quinque personarum*; et ideo donec clare fiat fides in judicio, ab Ecclesia toleratur, *cap. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. et mulierum*, ibi: « Aliud est pene occultum, quod ab Ecclesia toleratur », et Glossa *ibid. verb. Occultum*, ibi: « Tamdiu reputatur occultum, licet plures sciant, quandiu ab Ecclesia toleratur », utpote ad Judicium nondum deductum.

13 Notorium est triplex, scilicet Notorium Juris, Notorium facti, et Notorium praesumptionis: Glossa communiter recepta in *cit. c. Vestra, verb. No-*

14 *torium.* Notorium *Juris* est, de quo aliquis in Judicio condemnatus, aut in Jure confessus est. Ita in re Communis per textum in *cap. Quaesitum est* 10. *de cohabitat. Clericor. et mulierum*, ibi; *Notorium per sententiam*, *seu per confessionem*

15 *factam in Jure.* Notorium *facti* est factum ita evidenter exhibitum conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari: Ita in re Communis, per textum in *cit. cap. Quaesitum*, ibi: *Aut per evidentiam rei, quae tergiversatione aliqua celari non possit; et c. Cum olim* 24. *de verb. signif.* ibi: *Aut evidentia rei, quae nulla possit tergiversatione cela-*

16 *ri.* Notorium *praesumptionis*, seu *Notorium praesumptum*, est dictum, vel factum ex publicis circumstantiis a Jure pro veritate acceptum, seu est evidentia Juris vehementer praesumpta: Ita in re Communis apud Fagn. *l. c. n.* 84. *et seq.* Exempla notoriae praesumptionis sunt Paternitas, et Filiatio; nam quod aliquis sit alterius pater, vel filius, non potest vere probari, *l. Lucianus* 83. *ff. de conditionibus, et demonstrationibus.* Sed Jus praesumit vehementer esse filium, qui natus est de nuptiis, *l. Filium* 6. *ff. de his, qui sui, vel alieni Juris sunt*, ibi: *Filium enim definimus, qui ex viro, et uxore ejus nascitur*: et concordat *l. Quia* 5. *de in Jus vocando*, ibi: *Pater vero is est, quem nuptiae demonstrant.* Vel quia publice pro filio habitus, et nominatus, atque altus fuit: Glossa communiter recepta *in cap. Michael* 13. *de Filiis Presbyterorum*, *verb. constiterit.* Idem solet exemplificari in infamato, cui indicta est purgatio canonica, et deficit, tunc enim is praesumitur esse reus criminis: *cap. Tua* 8. *de cohabitat. Cleric. et mulier. cap. Insinuatum* 23. *de Simonia*, Fagnan. *loc. cit. n.* 86. et alii.

Notorium facti adhuc est triplex, sicut et factum, scil. Notorium facti permanentis, Notorium facti transeuntis, et Notorium facti interpolati: Glossa communiter recepta *in cap. Manifesta* 15. *caus.* 2. *quaest.* 1. Fagnan *loc. cit. n.* 78. et alii 17

passim. Notorium *facti permanentis* est, quod continuo sic se exhibet conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari, unde non indiget aliqua probatione, nisi inspectione oculari. Exemplum est de eo, qui detinet in domo, mensa, et lecto concubinam, omnibus scientibus, et videntibus filios natos, ut nascentes, qui reddunt notoriam incontinentiam continuam: *arg. cap. priusquam, dist.* 29. *cap. Proposuisti dist.* 82. *cap. Consuluit* 14. *de appellationibus*, *cap. Tua* 8. *de cohabitat. Clericor. et mulierum*, *l. Si vicinis* 9. *Cod. de nuptiis*, cum similibus; Fagnan. *loc. cit. n.* 79. *et seq.* cum aliis ibi citatis. Notorium *facti transeuntis* est, quod transeunter sic se exhibet conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari, ut cum quis in publica platea, seu via in conspectu totius populi aliquem occidit, et hujusmodi: *cap. Deus Omnipotens* 20. §. *quando autem caus.* 2. *quaest.* 1. Fagnan. *loc. cit. n.* 82. et alii passim. Notorium *facti interpolati* est, quod non continuo, sed saepius per intervalla, seu interpolata sic se exhibet conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari, ut patet de Usurario publico, qui non continuo, sed interpolate mutuat ad usuras: *Cap. Cum tu* 5. *de usuris*; et sic de meretrice notoria, quae non peccat continuo, sed interpolatim, et de similibus. Et hujusmodi Notorium *facti interpolati*, sicuti et Notorium *facti transeuntis* cum non habeat facti permanentiam, si adesse negetur, indiget probatione: *arg. cap. Consuluit*, 14. *de appellat.* ubi notatur, quod multa dicuntur *Notoria*, quae talia non sunt, adeoque ubi negentur, probari debent. 18 19 20 21

Ad hoc, ut aliquod factum dicatur vere, et proprie Notorium notorietate facti, sufficit esse factum in praesentia majoris partis populi, Viciniae, Parochiae, Collegii, Communitatis etc. dummodo tamen in tali Communitate non sint pauciores homines, quam decem. Quia decem constituunt populum: *arg. cap. Unic.* 3. *caus.* 10. *q.* 3. Glossa *ibi-* 22

*dem verb. Mancipia*, et jam fuit dictum sub verb. *Collegium a num.* 5. *ad* 17. ubi fuit assignatum, quot requirantur ad constituendum Collegium, Universitatem, Congregationem, Familiam, Parochiam, Populum, Turbam etc. adeoque, cum ex citatis juribus *supra n.* 2. per majorem partem totus populus repraesentetur, id quod fit coram majori parte Communitatis, coram omnibus ejusdem, et sic *notorie*, fieri censetur: Abbas in *cap. Vestra* 7. *de cohabitat. Cleric. et mulierum n.* 16. Silvester verb. *Notorium qu.* 4. Navarr. *in Manual. cap.* 27. *n.* 53. Salicet. *in l. Ea quidem* 7. *Cod. de accusation. n.* 58. et alii passim, *arg cap. De manifesta* 16. *caus.* 2. *quaest.* 1. et Glossa *ibidem verb. Plurimis.*

23 Ad hoc autem, ut aliquid factum dicatur Notorium *notorietate facti*, non requiritur, quod sit factum in praesentia majoris partis populi, quando populus in aliquo loco, vel Civitate est valde numerosus, quia nemo audebit dicere, quod in Civitate 600. mille hominum, ad hoc, ut aliquod factum dicatur Notorium, requiratur, quod sit factum in praesentia 300. mille hominum, sed sufficit, quod sit factum in praesentia majoris partis Viciniae, Parochiae, Collegii, aut Communitatis, respectu cujus dicitur *Notorium*; et in similibus spectat ad prudentem, et discretum Judicem declarare ex circumstantiis, et qualitate actus, loci, temporis, et personarum, an tale factum sit Notorium, vel non, cum circa hoc nihil habeatur in Jure definitum; *arg. l.* 1. §. 2. *de Jure deliberand. l. Continuis* 137. *ff. de verbor. obligat. et cap. De causis* 4. *de Offic. Delegati.* Sic Abbas *in cit. cap. Vestra n.* 16. Fagnan. *ibidem n.* 92. cum pluribus ibi citatis, Reiffenstuel *lib.* 5 *decr. tit.* 1. *a num.* 250. et alii.

24 In factis vere notoriis potest Judex procedere, non servato Juris Ordine, et ea absque alia probatione punire: *Communis*, per clarissimos textus *in cap. Prohibentur* 14. §. *His omnibus caus.* 2. *qu.* 1. ibi: *Quae manifesta* (idest notoria) *sunt, Judiciarium ordinem non requirunt*, *cap. Quae Lotharius* 16. *ead. caus.* 2. *quaest.* 1. ibi: *In talibus* (scilicet notoriis) *Judiciarius ordo non requiritur, cap. Super eo* 3. *de testibus cogendis*, ibi: *Si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari*, *cum talia probationem*, *vel ordinem Judiciarium non requirant* ».

25 Unde ad punienda delicta *Notoria* non requiritur accusator, denunciator, nec libellus, sed potest judex absque his ex officio procedere contra *notorie* delinquentem: *Communis* textu expresso *in c. Evidentia* 9. *de accusationibus*, ibi: *Evidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris; cap. Manifesta* 15. *caus* 2. *q.* 1. ibi: *Manifesta accusatione non indigent.* Clementin. *Saepe* 2. *de verb. significat. verb. Nos autem*, cum similibus.

26 Nec requiritur productio, aut examinatio testium: *Communis*, textu expresso *in cap. De manifesta* 17. *caus.* 2. *qu.* 1. ibi: *De manifesta, et nota pluribus causa, non sunt quaerendi testes; cap. Super eo* 3. *de testibus cogendis*, ibi: *Si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari.* Cum enim Judex jam certus sit ex facto vere *Notorio*, non indiget per testes ulterius certiorari, *arg. cap. Eum qui* 31 *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.*

In vere *Notoriis* nulla datur appellatio: et si appelletur, potest Judex procedere ad executionem poenae, non obstante tali appellatione: *Communis*, textu expresso *in cap. Cum sit. Romana* 5. *de appellationibus*, ibi: « Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium »; *cap. Pervenit* 13. *tit. eod.* ibi: « Si vero publicus est, et notorius, appellationis obtentu, non praetermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipsosque facias, sicut excommunicatos, cautius evitari », et concordant *cap. Consuluit* 14. *et cap. Proposuit* 24. *tit. eodem.* 27

## ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Recte ait *Gloss.* in *c. Manifesta caus.* 2. *qu.* 1. « quotidie de notorio loquimur, quid autem si ignoramus ». 28

Non male autem describitur Notorium: « id, quod omnibus, vel plerisque, ita manifestum, evidens, publicum, cognitumque est, ut nullo modo a quovis in dubium vocari possit, sed de quo omnes, vel plerique certam notitiam, et indubitatam fidem habent. 29

Itaque *manifestum*, *evidens*, *notum*, *et cognitum* esse, per se non facit *notorium*, nisi item sit et *omnibus*, vel *plerisque* manifestum, evidens, notum, cognitumque, *ut nihil amplius dubii remaneat.* 30

Patet autem hinc, non omne *manifestum* esse *notorium*. Potest enim quid esse *manifestum*, quod tamen non omnibus, vel plerisque notum sit, et ita nec *notorium*. Idemque dici potest de *evidenti*. Quinimo nec omne *publicum* dici potest notorium. Aliquando enim dicitur publicum id, de quo per famam constat. Hoc vero dici nequit notorium, quum tergiversatione, seu exceptione quadam possit celari, et elidi. 31

Utile autem est haec observasse; nam ex confusione *notorii*, cum *manifesto*, *evidenti*, *et publico* nonnulli errores nati sunt. Huc pertinet, quod dicitur communiter, *acta judicii facere notorium*. 32
Quot quaeso negotia, et lites peraguntur, et deciduntur in judicio, quae tamen in paucissimorum hominum notitiam veniunt? Porro *notoria* haec esse nemo, qui ob oculos habeat veram descriptionem *notorii*, affirmare potest. Vide et alios errores notatos a Stryk *juridic. dissert. vol.* 12. *disp.* 4. *capit.* 1. §. 16. *et plur. seq.* qui una ex justa idea notorii rejicit divisionem, quam vulgo tradunt Doctores « notorii in notorium juris, *et* notorium facti, *et* notorii juris in notorium dispositionis, 33

notorium praesumptionis, *et* notorium probationis ».

34 De notorio, an, et quomodo probationem in judicio admittere possit, necne, vide Stryk. *ubi sup. cap.* 2. *per tot.*

35 Effectus notorii plures vulgo tradi solent. Prior est, quod *in notoriis juris ordo non sit servandus.* At effectum hunc aliqui admittunt tantum in criminalibus, non item in civilibus. Sunt qui et in criminalibus hunc ipsum effectum admittunt, si agatur de *notorio facti permanentis*, nequaquam vero de *notorio facti transeuntis.*

36 Mihi vero eorum arridet sententia, qui tenent in notorio non esse causam ordinario modo discutiendam, sed summario, absque strepitu, et figura judicii discuti omnino debere, et sic omitti haud posse essentialia processus, aliqualem scilicet citationem, responsionem rei, demonstrationem, defensionem rei, et sententiam. Et hoc intellexit Summus Pontifex dum *in cap.* 2. *de jurejurando,* inquit : *Ordinem judiciarium non esse observandum* in notorio, ut observant *Gonzalez ibidem* n. 1. Stryk. *loc. cit. capit.* 3. §. 5. *et plur. seq.* qui confutat alios effectus, quos, quasi rivulos, ex hoc primo falso derivare solent DD. scilicet in « notoriis citatione opus non esse, nec libello : cessare litis contestationem : causae cognitionem a parte Judicis non esse necessariam: nulli defensioni locum esse: nullam requiri sententiam: non esse admittendam appellationem etc. ».

Alii *notorii* effectus tradi solent, videlicet quod 37
« illud, tametsi non allegatum, Judex ex officio supplere valeat, *quod* tollat ignorantiae praesumptionem, *quod* aliquando possit limitare leges, statuta, et rescripta, *quod* ferri super eo possit sententia die feriata, *quod* sententia valeat etiam sine scriptura ». At consule de iis animadversiones Stryk. *eodem loco cap.* 4. *a* §. 24. *ad finem.*

Confer etiam, ubi de *notorio* disserere occurrit, dissertationes Strauch. Eberhard. et Orthii.

# NOVITIATUS, NOVITIUS, NOVITIA

## SUMMARIUM

1. Novitiatus annus ad quid institutus? — 2. Novitiatus annus quando incipiat? — 3. Alia plurima quoad Novitiatus annum, *remissive.* — 4. Novitiatus de licentia Superioris, et ex justa causa, potest fieri partim in uno Conventu designato, et partim in alio item designato. — 5. Novitios ad Habitum recipere de Jure communi pertinet ad Praelatum, et Conventum simul. — 6. Regulariter tamen debent attendi Constitutiones, Consuetudines, et privilegia cujuscumque Religionis pro receptione suorum respective Novitiorum. — 7. Si Novitius in aliqua Religione recipiatur a non habente auctoritatem secundum suas peculiares Leges, seu Constitutiones, talis receptio est nulla; et ipse Novitius potest a Superioribus spoliari, et a Religione dimitti. — 8 Novitii in Ordine Fratrum Minorum de Observantia quomodo ad Professionem debeant admitti? — 9. In paritate votorum debent vota ferri usque ad tertiam vicem, et si semper fuerint paria, debet Novitius expelli absque ulteriori computatione, nisi aliter in Domino censuerit P. Provincialis, qui in hoc votum decisivum ferre, vel aliam computationem imponere potest. — 10. Religiosi consentientes, et concurrentes ad expulsionem Novitii habilis per denegationem suffragii absque legitima causa, peccant mortaliter, sicuti etiam mortaliter peccant, si admittant per sua favorabilia suffragia ad Religionem Novitios certo cognitos inhabiles. — 11. Novitii non tenentur ad statuta, et praecepta Regulae ex debito Justitiae. — 12. Tenentur tamen ad ea ex quadam decentia. — 13. Novitii non subjiciantur casibus reservatis a Superioribus suae Religionis, nec casibus reservatis ab Episcopo loci, unde non possunt innodari Censuris nec ab Episcopo, nec a Superiore Religionis. — 14. Hinc Novitii possunt sine alia licentia absolvi a quolibet Confessario approbato pro Fratribus sine expressa exclusione Novitiorum. — 15. Insuper Novitii absque licentia Praelatorum Ordinis possunt valide confiteri, et absolvi a peccatis etiam in Religione reservatis per quemcumque Confessarium, sive Saecularem, sive Regularem ab Ordinario loci pro Saecularibus approbatum. — 16. Novitii, seu Saeculares nondum induti, de brevi tamen induendi, et jam in Novitiatum admissi, possunt a Confessariis etiam a solo Praelato Regulari approbatis absolvi ab omni Excommunicatione, et Censura etiam ab homine generaliter lata. — 17. Immo, si dicti Juvenes, dum sic sunt in Monasterio, infirmentur, possunt omnia Sacramenta recipere a Regularibus dicti Monasterii; et si decedant, possunt in eorum Ecclesia tumulari inconsulto Parocho, et quarta funeris non soluta. — 18. Novitii, et Novitiae in articulo mortis existentes, etiam anno Novitiatus non completo, si sint in aetate legitima, possunt Professionem emittere. — 19. Si tamen hujusmodi Novitii, et Novitiae convaluerint, debent, suo Novitiatus tempore completo, iterum profiteri. — 20. Novitii, et Novitiae gaudent omnibus privilegiis suae respectivae Religionis, adeoque gaudent etiam privilegio Fori, et Canonis. — 21. Insuper specialiter lucrantur Indulgentiam plenariam diebus suae vestitionis, et Professionis. — 22. Novitii soli de more recitantes in Choro Horas Canonicas satisfaciunt praecepto loco Professorum. — 23. Beneficium Clerici ingredientis Religionem non potest ab Episcopo alteri conferri infra annum Novitiatus ipsius. — 24. Et interim, durante tempore Novitiatus, per alium Beneficii functiones, et Sacra praestari debent, assignata ei congrua sustentatione ex redditibus ipsius Beneficii. — 25. Talis congrua quotitas determinari debet ab Episcopo loci. — 26. Residui autem fructus reservandi sunt, atque restituendi Novitio tamquam vero Beneficiato, si exeat. — 27. Si vero Novitius Beneficiatus Professionem emittat, restituendi sunt Monasterio. — 28 Si Novitii Beneficium habeat annexum jus eligendi, si ipse velit Electioni interesse, excludi non potest. — 29. Non est tamen necessario vocandus. — 30. Novitii, ut valide renunciationem, seu obligationem irrevocabilem faciant de suis bonis, et juribus temporalibus, ultra Solemnitates Juris communis, debent necessario observare alias duas specialiter statutas a Concilio Tridentino, videlicet quod talis renunciatio fiat cum licentia Episcopi, et intra duos menses proximos ante Professionem. — 31. Vi hujus decreti Concilii Tridentini prohibentur, et irritantur omnes tam lucrativi, quam onerosi inter vivos contractus, quibus Novitii libertas deserendi Religionem possit aliqualiter impediri. — 32 Item prohibentur, et irritantur omnes donationes notabiles, seu magni momenti. — 33. Item prohibentur, et irritantur omnes remissiones debitorum

notabilium — 34. Item prohibentur, et irritantur renunciationes, et donationes etiam jurium ad futuras haereditates. — 35. Vi dicti Decreti Concilii Tridentini non prohibentur, nec irritantur testamenta, et aliae dispositiones mortis caussa factae a Novitiis. — 36. Item non prohibentur, nec irritantur illi contractus onerosi, quorum Novitius tantum recipit, quantum dat. — 37. Item non prohibentur, nec irritantur renunciationes, et obligationes, quae fiunt ante ingressum, et absque intuitu ingressus in Religionem. — 38. Item neque prohibentur, nec irritantur renunciationes, donationes, et obligationes factae ante ingressum Religionis etiam intuitu, et caussa ipsius ingressus Religionis, ad n. 41. — 42. Novitii sine solemnitatibus a Tridentino requisitis possunt valide, et licite facere modicas eleemosynas et modicas donationes Deo, seu Beatae Mariae, vel Sanctis. — 43. Renunciatio facta ad favorem Patrum Societatis Jesu per Novitium inter Patres dictae Societatis est valida, non obstante, quod non fuerit facta cum licentia Episcopi. — 44. Immo Novitii Societatis Jesu possunt renunciare bonis in favorem Societatis, vel cujuscumque, non servata forma Concilii, nec expectato bimestri proximo ante Professionem. — 45. Novitiis Societatis Jesu, qui post vota simplicia, ante tamen solemnem Professionem, a dicta Societate ab ejusdem Praeposito generali dimittuntur, nulla ab eadem Societate debentur alimenta. — 46. Novitius habens Beneficium Ecclesiasticum nequit illud renunciare, non servata solemnitate a Concilio requisita. — 47. Donatio facta a Novitio cum solemnitate a Concilio requisita, ad hoc, ut sit firma, requiritur, ut Professio sit valida. — 48. Ratificata vero Professione, si illa nulliter emissa fuerit, censetur quoque renunciatio ratificata, et valida; dummodo in ratificatione expresse non declaret nolle denuo bonis renunciare. — 49. Novitius, si, servata solemnitate Concilii, renunciaverit legitimam, et emissa Professione, sit factus Episcopus, recuperat jus succedendi in dicta legitima etiam quoad renunciata, ad favorem tamen suae Ecclesiae. — 50. Novitius potest revocare testamentum a se factum, sive ante, sive post ingressum Religionis, et durante Novitiatu aliud condere. — 51. Novitius in testamento nihil potest sibi reservare ad effectum testandi de illo post Professionem. — 52. Potest tamen Novitius in suo testamento praecipere, ut aliquid ex ejus bonis etiam post suam Professionem quotannis expendatur in pios usus, seu quod alicui solvatur annuum Legatum, vel ne quid de iis alienetur, et hujusmodi. — 53. Novitius, si ante Professionem testari omittat, succedit in ejus bona, actiones, et jura Monasterium, si sit capax bonorum; Si autem Monasterium sit incapax, succedunt consanguinei ab intestato. — 54. Post Professionem emissam non potest Religiosus testamentum ante Professionem factum revocare. — 55. Potest tamen testamentum suum ante Professionem factum declarare. — 56. Monasterio nihil, excepto victu, et vestitu, potest tribui a parentibus, vel propinquis, aut Curatoribus Novitii, ex bonis ejusdem Novitii, sub poena Excommunicationis incurrendae a dantibus, et accipientibus. — 57. Immo sub eadem poena neque potest aliquid dari, et recipi ex bonis propriis parentum, vel consanguineorum. — 58. Unde Pater nequit dare paramentum Altaris Religioni, ubi ejus filius est in Novitiatu. — 59. Insuper neque Novitius potest in ingressu aliquid donare Monasterio, etiamsi sit sui juris, et non habeat parentes. — 60. Excommunicatio lata a Tridentino in dantes, et accipientes aliquid ante Professionem Novitii non incurritur ipso facto, nec est Sedi Apostolicae reservata. — 61. Pacta, seu conventiones, quibus Regulares utriusque sexus exigunt a parentibus Novitii, seu Novitiae aliquam pecuniae summam convivii caussa tempore ejus Vestitionis, vel Professionis, prohibentur sub poena excommunicationis ipso facto incurrendae, et Papae reservatae. — 62. An hujusmodi pacta sint etiam comprehensa *in d. cap. 16. Concilii Tridentini*? — 63. De hoc *remissive*. — 64. Monialibus prohibitum est dotes accipere ante Professionem Novitiarum etiam sub nomine Depositi, quamvis praestetur cautio de illis restituendis Professione non secuta. — 65. Hinc improbatur cautela, ut Depositarius totam, quod in depositum recipit, Monasterio consignet ante Novitiarum Professionem. — 66. Novitio egredienti, vel ejecto restitui debent omnia bona, quae secum tulit, nec quid minimum ex eis retinere possunt Superiores Regulares, quod ut recte fiat, Episcopus potest per Censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, eos ad id compellere. — 67. Immo Novitio exeunte, aut decedente ante sequutam Professionem, nec retineri possunt per Monasterium bona ipsi donata, etiam servata solemnitate, et forma Concilii. — 68. Habitus tamen Religionis non est restituendus Novitio, sed illius pretium. — 69. Novitius sponte, vel coacte egrediens tenetur solvere expensas in sui victum, et vestitum, et in alia necessaria, et consueta a Monasterio factas, si de eorum solutione pactum intercesserit inter Novitium, et Monasterium, aut extet legitima consuetudo eas solvendi. — 70. Non tenetur tamen Novitius solvere dictas expensas, ubi non intercesserit tale pactum, aut non extat talis legitima consuetudo, ut in nostra Religione de Corpore Observantiae, et Capuccinorum. — 71. Dos Novitiae decedentis ante Professionem debet haeredibus restitui una cum fructibus, deducto tamen illius victu, et vestitu. — 72. Immo hoc etiam procedit, non obstante pacto, ut si puella post annum decesserit, facta, vel non facta Professione, dos Monasterio acquiratur. — 73. Licentia Episcopi, seu ejus Vicarii requisita pro renunciatione facienda a Novitio intra duos menses proximos ante Professionem debet intervenire in ipso actu renunciationis. — 74. Episcopus confirmatus, nondum consecratus potest concedere in sua dioecesi Novitio talem licentiam ad renunciandum. — 75. Archiepisc., licet Pallium nondum receperit, potest hujusmodi licentiam in sua Dioecesi concedere. — 76. Capitulum Sede vacante, seu Vicarius Capitularis potest concedere eamdem licentiam. — 77. Abbates, et alii Praelati habentes Jurisdictionem quasi Episcopalem, nullique Episcopo subjecti possunt in suis Dioecesibus hanc licentiam concedere. — 78. Praelati Regulares non possunt hanc licentiam concedere etiam in Monasteriis exemptis, et sibi subjectis. — 79. Formam Laicorum statuta praescriptam nequaquam oportet servare in renunciationibus, quae fiunt a Novitiis intra probationis annum. — 80. Non est necesse, quod renunciatio bonorum, ut sit valida, fiat a Novitio integro bimestri ante Professionem, sed satis est, ut fiat intra totum bimestre ante Professionem, quamvis immediate ante ipsam. — 81. Bimestre hoc computandum est de momento in momentum, et secundum quod occurrit mensis in Kalendario. — 82. Renunciatio facta a Novitio per duos menses ante Professionem tenet, licet ante expletum decimum sextum annum. — 83. Ex quacumque caussa contingat Professionem protrahi ultra annum, valet renunciatio facta a Novitio post decimum Novitiatus mensem. — 84. Renunciatio a Novitio excedente aetatem 16. annorum facta absque solemnitate requisita a Concilio, est invalida. — 85. Renunciatio facta per eum, qui nulliter emisit Professionem, si postea, cognita invaliditate, iterum valide professus sit, declarans nolle denuo bonis renunciare, quatenus prior renunciatio non sustineatur, est nulla. — 86. Deferre habitum Novitiorum non est de essentia, et necessitate anni probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre Habitum Religionis, seu Professorum. — 87. Novitius deferens per annum Habitum Religionis, completo integro anno probationis, censetur tacite professus, si Habitus, quem defert, sit patenter indistinctus ab Habitu Professorum, et aliunde concurrant aliae qualitates requisitae. — 88. Secus autem, si Habitus Novitiorum sit patenti distinctione distinctus ab Habitu Professorum. — 89. Novitii sine titulo Beneficii, vel Patrimonii, aut Pensionis nequeunt promoveri ad Sacros Ordines. — 90. Et hoc ipsum habet locum non so-

tum in Novitiis, seu non Professis, sed etiam in nullitor Professis. — 91 Patres autem Societatis Jesu, qui tria vota Paupertatis, Castitatis, et Obedientiae in Societate emiserunt, de licentia Praepositi Generalis possunt promoveri ad Sacros Ordines absque titulo, etiam ante solemnem Professionem. — 92 Patribus Societatis Jesu sic ordinatis nulla debentur alimenta a dicta Societate, si contingat eos ante solemnem Professionem a Praeposito Generali e dicta Societate dimitti — 93 Novitii non possunt promoveri ad ordines Minores a suis Superioribus Abbatibus Regularibus — 94. Unde Novitii respectu Minorum Ordinum ordinandi sunt a proprio Episcopo. — 95. Episcopus proprius est Episcopus loci Monasterii, in quo Novitius agit Novitiatum. — 96. Novitii post Professionem collocandi sunt in Professorio, seu Convento secundi Novitiatus. — 97. In Novitiatibus, et Professoriis est exacte observanda vita communis — 98. Adducuntur Decreta super receptione, et educatione Novitiorum a Clemente VIII. edita. — 99. Adducitur insuper Decretum Innocentii XI. super Conventibus Novitiatus, et Recollectionis Minorum de Observantia, et super iis, quae in eisdem Conventibus servari debent. — 100. Alia remissive. — 101. Receptus pro Laico, seu Converso an possit transire ad statum Clericalem? remissive — 102. Novitii in quibus instruendi? — 103. Ex quodam nostri Ordinis Novitio originem habuit devotio Coronae Beatissimae V. M. septem decadum in honorem suorum septem Gaudiorum. — 104. Alia ad rem ad n. 105. — 106. Subnect. Addit. ex alien. manu ad n. 115.

1 Novitiatus annus institutus est, ut Religio probet mores Novitii, et Novitius austeritatem Religionis; textu expresso in *cap. Ad Apostolicam* 16. *de Regularibus*, *et cap. Iaqu.* 1. *et cap. Non solum* 2. *de Regularibus* in 6.

2 Novitiatus annus, sive in masculis, sive in feminis, incipit solum a die susceptionis habitus, sive ab eo die, quo in habitu Religionis Novitii, seu Novitiae incipiunt sequi communem aliorum Religiosorum, seu Religiosarum vitam; Sic expresse statuit Concilium Tridentinum *cap.* 15. *sess.* 25. *de Regular.*

3 Alia plurima quoad Novitiatus annum, Vide verb. *Annus probationis, seu Novitiatus a num.* 3. *ad* 44. *usque in finem*, ne inutilis fiat repetitio.

4 Novitiatus de licentia Superioris, et ex justa causa potest fieri partim in uno Conventu designato, et partim in alio item designato; Sic declarasse Sacra Congr. Concil. referunt Passerinus *de statu homin. tom.* 3. *qu.* 189. et Matthaeucc. *Officialis Curiae quoad Novitios cap.* 34.

5 Novitios ad habitum recipere de Jure communi pertinet ad Praelatum, et Conventum simul, itaut nec Conventus sine Praelato, nec Praelatus sine Conventu possit ad Religionem aliquem recipere, ut habetur expresse *in c. Novit.* 4. *De his, quae fiunt a Praelato sine consensu Capituli*, et concordant *cap. Quanto* 5. *et cap. Ea noscitur* 6. *eodem titul. et capit. Congregatio ultim. caus.* 16. *quaest.* 7.

6 Regulariter tamen debent attendi Constitutiones, Consuetudines, et Privilegia cujuscumque Religionis pro receptione suorum respective Novitiorum, prout aperte habetur *in cap. final. de Regular.* in 6. ibi: « Si ad solum Abbatem pertineat creatio Monachorum, eo defuncto, nequibit novus Monachus a Conventu creari; alias poterit, si eorum creatio spectat ad utrumque insimul ».

7 Unde si Novitius in aliqua Religione recipiatur a non habente auctoritatem secundum suas peculiares Leges, seu Constitutiones, talis receptio est nulla, et ipse Novitius potest a legitimis Superioribus spoliari, et a Religione dimitti; *arg. cit. Jurib. sup. n.* 5. quia ex defectu potestatis, seu auctoritatis corruit actus; non enim valet, quod ab aliquo fit, quando id ab eo solo fieri non potest sine interventu, seu consensu, vel licentia alterius; *l. Titium* 47. *ff. de administr. Tutor.* adeoque talis receptio ipso jure est nulla, ex quo facta sit contra Jus, quod irritat, et annullat contrarium factum; *l. Non dubium* 5. *Cod. de Legibus, et constitutionibus*, Donat. *prax rer. Regular. t.* 2 *part.* 2. *tract.* 1. *q.* 4. cum pluribus ibi citatis.

Novitii in Ordine Fratrum Minorum de Obser- 8
vantia non possunt admitti ad Professionem, nisi ter in anno Novitiatus, hoc est, quarto quoque mense per vota secreta a majori parte Fratrum in eo Conventu a duobus mensibus actu ibi de Familia existentium, habiles fuerint inventi; Sic expresse statuit Innocentius X. Constitut. incip. *Ad propagandam*. In paritate votorum debent vota 9
ferri usque ad tertiam vicem, et si semper fuerint paria, debet Novitius expelli absque ulteriore computatione, nisi aliter in Domino censuerit Pater Provincialis, qui in hoc votum decisivum ferre, vel aliam computationem imponere potest, ut expresse fuit sancitum in novissimo Capitulo Generali Mediolani in Conventu S. Angeli celebrato *die* 4. *Julii* 1729. cui et ipse interfui, dum, licet immerito, Ministrum agerem Provincialem. Ibi enim in Constitutionibus pro Cismontana Familia *n.* 48. statutum fuit praecise, ut sequitur: « In paritate votorum, dum tertia vice feruntur pro Novitiis ad Professionem admittendis, statuitur, ut absque ulla ulteriori computatione Novitius expellatur, nisi aliter in Domino censuerit P. Provincialis, qui in hoc votum decisivum habere, vel aliam computationem imponere valeat ».

Religiosi consentientes, et concurrentes ad ex- 10
pulsionem Novitii habilis per denegationem suffragii absque legitima causa, peccant mortaliter, quia gravem injuriam faciunt Religioni, eam privando idoneo Religioso, et etiam Novitio, qui, peracto probationis anno, et habilis repertus jus habet ad Religionem, et insuper contrafaciunt in re gravi Concil. Tridentino, quod *cap.* 16. *sess* 25. *de Regularibus* praecipit, ut Novitii reperti habiles, finito anno Novitiatus ad Professionem ad-

mittantur; Sic etiam peccant mortaliter Religiosi
admittentes per sua favorabilia suffragia ad Reli-
gionem Novitios certo cognitos inhabiles, quia per
admissionem talium inhabilium Novitiorum gra-
ve damnum, et deplorabile praejudicium infertur
Religioni: *Communis*.
11 Novitii non tenentur ad statuta, et praecepta
Regulae ex debito justitiae, quia nondum sunt
proprie Religiosi, nec perfecte partes illius Reli-
gionis, ut dicitur expresse *in cap. Religioso* 21. *de
sentent. Excommun. in* 6. et obligatio observandi
Regulam ex debito justitiae nascitur ex voto, et
12 promissione Professorum: *Communis*. Tenentur
tamen ad ea ex quadam decentia, « quia dignum
est, ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, si-
milem sentiant in legibus disciplinam », ut ex-
presse dicitur *in cap Recolentes* 3. *vers. Si enim,
de statu Monachor*. Tum quia eorum probatio id
exigit, ut probentur in spiritu, quo venerunt;
*Communis*.
13 Novitii non subjiciuntur casibus reservatis a Su-
perioribus suae Religionis, nec casibus reservatis
ab Episcopo loci, unde non possunt innodari Cen-
suris, nec ab Episcopo, nec a Superiore Religio-
nis, quia sunt in statu neutro, idest nec vere sub-
diti Episcopi, nec Superioris Religionis, sed sunt
in statu medio per abnegationem extremorum in
odiosis; *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6.
ibi: *Odia restringi, et favores convenit amplia-
ri*; Alphons. de Leone *de potest. confessarii part.*
2. *recollect.* 11. *num.* 137. *et de Censuris recol-
lect.* 2. *num.* 265. *in fine*; Graff. *in Append. lib.*
1. *cap.* 7. *num.* 69. Naid. *in Summa verb. Novi-
tius*; Donat. *prax. rerum Regular. t.* 2. *part.* 2.
*tract.* 6. *q.* 2. *n.* 4. *et* 5. cum aliis ibi citatis, *et
ibid. q.* 15. *n.* 2. *et* 5. Tamburin. *de Jure Abbat.
disput.* 15. *quaest.* 6. et alii.
14 Hinc Novitii possunt sine alia licentia absolvi
a quolibet Confessario approbato pro Fratrib. sine
expressa exclusione Novitiorum. Vide verb. *Ap-*
15 *probatio art.* 2. *n.* 2. *et seq.* Insuper Novitii abs-
que licentia Praelatorum Ordinis possunt valide
confiteri, et absolvi a peccatis etiam in Religione
reservatis per quemcumque Confessarium, sive
Saecularem, sive Regularem ab Ordinario loci pro
Saecularibus approbatum. Vide *d. verb. Approba-
tio art.* 2. *num.* 5. *et seq.*
16 Novitii, seu Saeculares nondum induti, de bre-
vi tamen induendi, et jam in Novitiatum admissi,
ut sic sub obedientia Praelati, et disciplina Ma-
gistri Novitiorum per aliquot dies incipiant expe-
riri Religionis austeritates, possunt a Confessariis,
etiam a solo Praelato Regulari approbatis, absolvi
ab omni excommunicatione, et Censura, etiam ab
homine generaliter lata; D. Antoninus 3. *part.
tit.* 24. *cap.* 77. §. 1. Corduba *lib* 1. *quaest.* 30.
Rodriq. *tom.* 1. *Quaestion. Regular. quaest.* 20.
*art.* 21. et Communis aliorum per plurima privi-
legia ad id a Summis Pontificib. Regularibus con-
17 cessa. Immo si dicti Juvenes, dum sic sunt in Mo-
nasterio, infirmentur, possunt omnia Sacramenta
recipere a Regularibus dicti Monasterii, et si de-
cedant, possunt in eorum Ecclesia tumulari, in-
consulto Parocho, et quarta funeris non soluta;
Tales enim gaudent omnibus Fratrum, et Novitio-
rum privilegiis, quia de proximo accingendus in
favorabilibus habetur pro accincto; *l. penult. ff.
de milit. testam. et l. Item Legato* 47. §. 1. *ff. de
Leg.* 3. et partus conceptus (ut sunt tales Juvenes
de proximo induendi, et jam stantes in utero Re-
ligionis) in his, quae concernunt praeservatio-
nem, ut producatur ad esse, gaudet privilegio
natorum, prout aperte colligitur *ex l. Praegnan-
tis ff. De poenis, et l. Qui in utero ff. de stat. ho-
min.* Donat. *loc. cit. tract.* 1. *quaest.* 18. *per tot.*
cum aliis ibi citatis; Vide verb. *Moniales art.* 1.
*num* 61. et verb. *Sepultura num.* 31.

Novitii, et Novitiae in articulo mortis existen- 18
tes, etiam anno Novitiatus non completo, si sint
in aetate legitima, possunt Professionem emitte-
re: Sic expresse concessit S. Pius V. Novitiis Mo-
nialibus S P. Dominici Const. incip. *Summi Sa-
cerdotis cura*; qua concessione gaudent per com-
municationem etiam Novitii, et Novitiae aliarum
Religionum. Si tamen hujusmodi Novitii, et Novi- 19
tiae convaluerint, debent, suo Novitiatus tempore
completo, iterum profiteri; Sic censuit *Sac. Congr.
Concil. in una Ordinis S. P. Francisci Min. de
Observantia die* 20. *Mart.* 1649. *ad cap.* 15. *sess.*
25. *de Regularibus* apud Pignatell. *tom.* 2. *con-
sult.* 356.

Novitii, et Novitiae gaudent omnibus Privile- 20
giis suae respectivae Religionis, adeoque gaudent
etiam Privilegio Fori, et Canonis; *cap. Religioso*
20. §. *Quamvis, de sentent. excommun.* in 6. et
gaudent etiam Indulgentiis, quibus gaudent Pro-
fessi; Pellizar. *in Manual. Regular. tom.* 1. *tract.*
2. *c.* 7. *n.* 1. Portell. *de dub. Regular. verb. No-
vitius n.* 54. Reiffenstuel *lib* 3. *Decr. tit.* 31. *n.*
115. et alii communiter. Insuper specialiter lu- 21
crantur Indulgentiam plenariam diebus, quibus
Sacrum induunt Habitum, et Professionem emit-
tunt, si confessi SS. Eucharistiae Sacramentum
sumpserint; Paulus V. Constit. incip. *Romanus
Pontifex*.

Novitii soli de more recitantes in Choro horas 22
Canonicas satisfaciunt praecepto loco Professorum,
dummodo tot numero adsint, quot requiruntur ad
constituendum corpus Communitatis, sive Colle-
gium, scilicet saltem tres, quia tres faciunt Col-
legium, *l. Neratius* 85. *ff. de verb. significat.* ibi:
*Neratius Priscus tres facere, existimat Collegium,
et hoc magis sequendum est*; et sic tenent Donat.
*tom.* 2. *tr.* 6. *q.* 22. Reiffenstuel *lib.* 3. *decret.
tit.* 31. *n.* 116. et alii. Vide verb. *Officium divi-
num art.* 1. *n.* 43. *et* 44.

Beneficium Clerici ingredientis Religionem non 23
potest ab Episcopo alteri conferri intra annum No-
vitiatus ipsius; *Communis* textu expresso *in cap.
Beneficium* 4. *de Regularib.* in 6. ibi: *Beneficium*

*illius, qui religionem ingreditur, non est infra pro*
24 *bationis annum alicui conferendum.* Et interim,
durante tempore Novitiatus, per alium Beneficii
functiones, et onera praestari debent, assignata
ei congrua sustentatione de redditibus ipsius Be-
neficii; *Communis* textu expresso *in cit. cap. Be-*
*neficium*, ibi: « Sed interim eidem Beneficio per
alium deserviri debebit, assignata sibi congrua de
ipsius proventibus portione ».
25 Talis congrua quantitas determinari debet ab
Episcopo loci; Glossa *ibidem verb. Sed interim*,
Barbosa *in d. cap. Beneficium* n. 8. Sanchez *lib.*
*7. moral. cap.* 4. *n.* 14. Pirhing *lib.* 3. *decr. tit.*
31. *n.* 76. Reiffenstuel *ibid. n.* 119. et alii com-
26 muniter. Residui autem fructus reservandi sunt,
atque restituendi Novitio, tamquam vero Benefi-
ciato, si exeat; Sanchez *loc. cit. n.* 19. Pirhing
*loc. cit. n.* 76. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 119. et alii
27 passim. Si vero Novitius Beneficiatus Professio-
nem emittat, restituendi sunt Monasterio; In il-
lis enim succedit Monasterium, si successionis sit
capax, sicut in aliis bonis Professi, nisi hic ante
Professionem aliter de illis disposuerit; Sanchez
*loc. cit. n.* 19. Pirhing *loc. cit. n.* 76. et alii; Reif-
fenstuel tamen *loc. cit.* vult restituendos esse non
Monasterio, sed Ecclesiae, seu ad causas pias ap-
plicandos tamquam fructus mere Ecclesiasticos su-
perfluos.
28 Si Novitii Beneficium habeat annexum Jus eli-
gendi, seu suffragandi in Electionibus, ut si No-
vitius erat Canonicus alicujus Cathedralis, vacante
intra annum sui Novitiatus Praelatura, si ipse ve-
lit Electioni interesse, excludi non potest; quia
retinet adhuc verum suum Jus ad talem Electio-
nem, cum nec Beneficio, nec fructibus, et effecti-
bus ejus sit privatus: Sanchez *loc. c. num.* 10. Pi-
rhing *loc. c. n.* 118. Suarez *tom.* 5. *cap.* 16 *n.*
29 16. et alii. Non est tamen necessario vo·andus,
et ipso non reclamante, possont alii ad Electio-
nem libere, et valide procedere, quia cum se ip-
sum sponte a saeculo segregaverit, merito repu-
tatur ioter absentes, et remotos, qui nec solent,
nec debent vocari: Glossa *in cit. cap. Beneficium,*
*verb. Conferendum in fine*, Joann. Andr. et Fran.
*ibid. n.* 2. Barbosa *ibidem n.* 13. Sanchez *loc. cit.*
*n.* 10. Pirhing *loc. c. n.* 75. Reiffenstuel *loc. cit.*
*n.* 118. Silvester verb. *Religio* 5. *quaest.* 11. Sua-
rez *loc. c. n.* 16. et alii.
30 Novitii ut valide renunciationem, seu obligatio-
nem irrevocabilem faciant de suis bonis, et Juri-
bus temporalibus, ultra solemnitates Juris com-
munis, debent necessario observare alias duas spe-
cialiter statutas a Concilio Tridebt. *sess.* 25. *de*
*Regularib. cap.* 16. videlicet, quod talis renuncia-
tio fiat cum licentia Episcopi, vel ejus Vicarii, et
intra duos menses proximos ante Professionem,
ibi: « Nulla quoque renunciatio, aut obligatio
antea facta etiam cum juramento, vel in favorem
cujuscumque causae piae valeat, nisi cum licentia
Episcopi, sive ejus Vicarii fiat intra duos menses
proximos ante Professionem; ac non alias intelli-
gatur effectum suum sortiri, nisi secuta Profes-
sione, aliter vero facta, etiamsi cum hujus favoris
expressa renunciatione, etiam jurata, sit irrita,
et nullius effectus ».
Vi hujus Tridentini Concilii Decreti prohiben- 31
tur, et irritantur omnes tam lucrativi, quam one-
rosi inter vivos contractus, quibus Novitii libertas
deserendi Religionem possit aliqualiter impediri:
*Communis.* arg. textus ipsius Concilii, ibi: « Ne
hac occasione discedere neqoeat, quod totam, vel
majorem partem substantiae suae Monasterium
(si huic renunciavit) possideat (seu alii possi-
deant); nec facile, si discesserit, id recuperare
possit ». Et revera, quod prohibeantur, et irriten-
tur omnes tales contractos, aperte demonstrat
Concilium per iy *nulla .... obligatio*, nomine
cujus veniunt omnes contractus, *arg l. Omnes* 1.
*ff. De Novationibus*, *l. Veluti* 25. *ff. de Verbor.*
*obligation.* sicut econtra contractuum appellatione
veniunt obligationes; *l. Labeo* 19. *ff de verbor.*
*signification.*
Item prohibentur, et irritantur omnes donatio- 32
nes notabiles, seu magni momenti, quia per ipsas
recurrit finis Concilii; *Ne hac occasione discedere*
*nequeat etc.* Donatio enim est vera species renun-
ciationis, et obligationis: *Communis*, *argum. ci-*
*tatis Juribus.* Item prohibentur, et irritantur om- 33
nes remissiones debitorum notabilium, quia tales
remissiones sont quaedam species donationis, et
renonciationis, quae possunt minuere Novitii li-
bertatem ad egrediendum, contra finem expressum
Concilii Tridentini: *Communis.* Item prohiben- 34
tur, et irritantur renunciationes, et donationes
etiam Jurium ad futuras haereditates; Quaelibet
enim renonciatio potens minuere libertatem egre-
diendi declaratur a Concilio irrita, ibi: *Nulla quo-*
*que renunciatio.* Tales antem sont dictae renon-
ciationes, et donationes etiam Jurium ad futuras
haereditates, adeoque etc. *Communis.*
Vi dicti Concilii Tridentini non prohibentur, 35
nec irritantur Testamenta, et aliae dispositiones
mortis causa factae, adeoque semper valent, sive
fiant ante ingressum Religionis, sive post ingres-
sum quocumque die intra annum Novitiatus sine
licentia Episcopi, aut ejus Vicarii, et etiam ante
dictos duos menses proximos ante Professionem,
dummodo habeant cetera alia Juris requisita, quia
Testamenta, et aliae dispositiones mortis causa
factae, ut Codicilli, donationes mortis causa etc.
nec renunciationes, nec obligationes irrevocabiles
sunt, cum toties, quoties voluerit Novitius, ante
Professionem possit pro libitu suo ea revocare, a-
deoque cum sic nec in minimo laedant libertatem
Novitii egrediendi a Religione, non prohibentur,
nec irritantur a Concilio in dicto decreto, quod
pro unico fine prohibitionis, et irritationis respi-
cit conservationem talis libertatis Novitii egre-
diendi a Religione, ibi: *Ne hac occasione discede-*
*re nequeat etc.* Sic tenent Doctores communiter,

et sic expresse declaravit *Sacr. Congr. Concil.* teste Fagnano *lib.* 2. *decret. cap. In praesentia* 8. *de probationibus n.* 50.

36 Item non prohibentur, nec irritantur illi Contractus onerosi, vi quorum Novitius tantum recipit, quantum dat, ut sunt emptiones, locationes, et hujusmodi; in his enim contractibus, nec in minimo laeditur libertas Novitii exeundi a Religione, cum tantum recipiendo, quantum dat, nihil a parte rei perdat: *Communis.*

37 Item non prohibentur, nec irritantur renunciationes, et obligationes, quae fiunt ante ingressum. et absque intuitu ingressus in Religionem, seu sine animo eam ingrediendi, quamvis postea progressu temporis ingressus contingeret, quia intentio Concilii sola fuit prohibere illas renunciationes, et obligationes, quae fiunt intuitu Religionis, et liberum impediunt egressum, ibi: *Ne hac occasione discedere nequeat etc.*

38 Immo neque prohibentur, neque irritantur renunciationes, donationes, et obligationes factae ante ingressum Religionis, etiam intuitu, et causa ipsius ingressus Religionis. Sic expresse Rota *part.* 5. *tom.* 1. *recent. decis.* 125. *n.* 24. ubi dicit sic declarasse *Sacram Congr. Concilii, et part.* 12. *decis.* 245. *n* 6. et quod late discusso hoc articulo, sic fuit responsum *in Romana donationis* 1. *Februar.* 1640. *coram Reverendiss. Tarraconen. et in Romana successionis de Comitibus* 12. *Januar.* 1642. *coram Reverendissimo Decano* cum aliis pluribus congestis per Alden. *ad decis.* 586. *n.* 2. *part.* 5. *tom.* 2. *recent.* Quamvis enim adsint declarationes Sacrae Congregationis Concilii, in quibus declaratum fuit, Tridentinum comprehendere non solum donationes, et renunciationes factas a Novitiis intra duos menses proximos ante Professionem, sed etiam illas, quae fiunt ante ingressum Religionis cum narrativa, et mentione expressi ipsius ingressus, vel cum conditione quatenus donans profiteatur: Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 586. *n.* 17. Quae fundatur in ea ratione, quod cum Concilium reprobaverit donationes a Novitiis non factas intra duos menses ante Professionem, ne ob timorem non recuperandi bona donata adimeretur Novitiis libertas egrediendi, ita ex eadem ratione censendas esse probibitas donationes factas ante ingressum: Rota *ibidem n.* 18. *et* 19. Unde inferebatur, contrarium tenentes intelligendos esse de donationibus simpliciter, et sine mentione, neque intuitu ingressus factis: Rota *ibid. n.* 30.

39 Verum revocatis antiquis declarationibus, ead. Sacra Congr. Concilii declaravit, et per plura alia Tribunalia definitum fuit, dictum Concil. Trident. *sess.* 25. *c.* 16. *de Regularibus* non habere locum, quando donatio, vel renunciatio fit ante ingressum intuitu ingressus Religionis, *Annotat. ad decis.* 586. *n.* 22. ubi pro hac opinione referuntur 38. Auctores, et inter alios Passareli. *de privileg. Minorum, cap.* 37. ubi refert, quod pro hac opinione fuit judicatum; Menochius *in addit. ad lib.* 2. *cap.* 430. *n.* 3. ubi miratur de Navarr. et Molina, qui tenuerunt contrarium; Roderic. *qq. Regul. tom.* 2. *quaest.* 47. *art.* 8. ubi dicit, quod pro hac opinione fuit judicatum, et refert, quod pro ea consuluerunt quamplures ibi nominati; Hector Capycius Latro *decis.* 31. *n.* 7. ubi dicit, quod haec opinio frequentiori DD. calculo est approbata, decisionibus Supremorum Tribunalium roborata, et declarationibus Eminentissimorum Cardin. Sacr. Congr. Concil. sic est interpretata; Rota *in Tarentina donationis* 3. *Februar.* 1607. *coram Serafino, et in Parmen. Transactionis coram Durand. decis.* 121. *n.* 39. *in impressis in Perusina haereditatis* 10. *Decemb.* 1620. *coram bonae memor. Card. Virili,* Diana *resolut. moral. tom.* 3. *tract.* 2. *de dub. Regular. cap.* 55. ubi pro hac opinione refert de verbo ad verbum declarationem Sacrae Congr. Conc. Et hanc opinionem tenent Fagnanus *lib.* 4. *decretal. in cap. Statuimus* 23. *de Regularibus a n.* 42. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 5. *n.* 4. Donatus *prax. Rerum Regul. tom.* 2. *tract.* 7. *q.* 20. qui omnes referunt ita declarasse Sacram Congreg. Concilii, et Barbosa *in Summa Apostol. decis. verb. Renunciatio Novitii n.* 1. ubi cum pluribus aliis refert sic fuisse decisum a Sacra Congr. Concilii, et Collectan. *in Concil. Trid. cit. sess.* 25. *cap.* 16. *de Regul. n.* 18. ubi dicit, quod illa verba Concilii *Antea facta* intelligi debeant de renunciatione tantum facta post ingressum Religionis, ac proinde, quod saecularis ante habitus susceptionem, et Novitiatus ingressum, possit etiam intuitu ejusdem ingressus valide de suis bonis disponere, illa renunciando, donando, seu obligando absque solemnitate requisita a Concilio *in d. cap.* 16. *sess.* 25 *de Regularibus*, et ibi citat Rotam, et 35 Auctores, et in fine addit, quod ideo donationem factam per Filium Patri per paucos dies ante ingressum Religionis, seu habitus susceptionem, intuitu, et contemplatione, ejusdem Religionis esse validam tuetur expresse Aldan *in Compend. Canonicar. resolut. lib.* 2. *tit.* 8. *n.* 15. ubi refert sic fuisse decisum *sub die* 13. *Aprilis* 1630. Et hanc sententiam probabilem censent Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 7. *n.* 7. Pirhing *lib.* 3. *decr. tit.* 31. *n.* 81. et alii plures, Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 31. *n.* 142. quamvis ipse *ibidem a n.* 145. *ad* 152. cum pluribus aliis defendat contrarium, uti etiam defendunt 15 Doctores apud Barbosam *loc. cit. n.* 18. *in fine*, existimantes renunciationem, seu donationem factam ab existente adhuc in saeculo praetextu, et intuitu ingressus Religionis nullam, et invalidam esse sine solemnitate requisita a Concilio *loco citato.*

40 Ratio autem nostrae sententiae est, quia cum dictum Decretum Concilii sit correctorium Juris communis, non debet intelligi, nisi in casu suo, nec est extendendum ad alios, quamvis paritas urgeret rationis, *Annot. ad decis* 486. *n.* 23. *part.* 5. *t.* 2. *Rot. recent. arg. cap. Quae a Jure* 28. *de reg. jur. in* 6. ibi: « Quae a Jure communi exorbi-

tant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda »; Tum quia in dubio textus est intelligendus juxta Rubricam, sub qua existit, cum unusquisque textus congruis subdatur titulis; *arg. l. Dedit nobis* 3. §. 13. *Si quid autem, et* §. 18. *Si vero*, cum similibus: Rubrica autem Concilii est *de Regular.*, qualis non est, qui adhuc existit in saeculo, quamvis Religionem ingredi intendat, adeoque etc. Tum etiam quia dictum *c.* 16. *sess.* 25. est continuativum cap. 15 immediate antecedentis, ut patet ex illa particula *quoque* sub initio posita, ibi: *Nulla quoque renunciatio*, cujus dictionis natura est copulare sequentia antecedentibus; *arg.* §. 7. *Praetorum quoque. tit.* 2. *Institutionum de Jure naturali.* Cap. autem 15. immediate praecedens expresse agit de solis novitiis, ut clare patet ex textu, adeoque etiam de solis Novitiis est intelligendum dict. cap. 16. immediate sequens, per illam particulam *quoque* cum antecedenti copulatum.

41 Unde hanc sententiam mordicus tuetur Fagnan. *in cit. cap. Statuimus* 23. *de Regularib. a numer.* 42. *ad* 47. ubi testatur eam contra Navarr saepius probasse Sacram Congregat. Concilii: aliquando enim, dicit ipse, censuit d. cap. 16. *sess.* 25. *de Regularibus*, sibi locum non vindicare in donationibus factis ante susceptum habitum probationis, sicuti etiam reperitur adnotatum in calce praedictorum *Consil.* Navar. 81. *et* 82. et alias consulta: « An illud caput comprehendat renunciationes factas ante ingressum, illius tamen contemplatione. *Respondit:* non comprehendere renunciationes factas ante ingressum, hoc est ante habitus susceptionem »; Quinimmo praesuppositis duabus Congregationis declarationibus super *dict. cap.* 16. altera, quod minime infringantur renunciationes factae ante ingressum Religionis, altera, quod ex eo Decreto renunciationes factae in ipso ingressu non valeant; Quaesitum est: « an cum Clarix Buccapadulia renunciaverit bonis tam paternis, quam maternis eadem die, qua ingressa fuit Monasterium, praedicta ejus renunciatio sufficiat, an nova requiratur ante professionem, juxta formam a Concilio praescriptam? *Die* 22. *Junii* 1613. *Sacr. Congr. censuit Decretum d. cap* 16. non vindicare sibi locum in renunciationibus facti ante actum, seu momentum susceptionis habitus, ac propterea ex eo decreto suprascriptam renunciationem non esse nullam ». Sic ad litteram refert Fagnan. *loc. cit. num.* 47.

42 Novitii sine solemnitatibus a Concilio *in d. cap.* 16. requisitis, possunt valide, et licite facere modicas eleemosynas, et modicas donationes Deo, seu B. Mariae, vel Sanctis, quia in similibus modicis eleemosynis, et donationibus, respectu bonorum, et facultatum Novitii, cessat finis prohibitionis Concilii, nempe: *Ne hac occasione discedere nequeat.* Garcias, Azorius, Lezana, Tamburin. Sanchez, Peregrin. et alii citati, et secuti a Barbosa *supra d. sess.* 2. *cap.* 16. *num.* 7. *et* 8.

Renunciatio facta ad favorem Patrum societatis 43
Jesu per Novitium inter Patres dictae Societatis est valida, non obstante, quod non fuerit facta cum licentia Episcopi. Sic decisum fuisse *in Neapolitana* 20. *Martii* 1621. referunt Selhus in *Selectis Canonic. cap.* 19. *n.* 15. et Barbosa *super Trident. d. sess.* 25. *cap.* 16. *n* 19.

Immo Novitii Societatis Jesu possunt renuncia- 44
re bonis in favorem Societatis, vel cujuscumque, non servata forma Concilii, vel expectato bimestri proximo ante Professionem. Aldanus enim *in Compend. Canonic. resolut. lib.* 1. *tit.* 16. *n.* 10. et Barbosa *loc. cit. n* 41. referunt fuisse decisum, quod Patres Societatis Jesu dicto Decreto Concilii non solum excepti sunt quoad emittendam Professionem, sed etiam quoad obligationes, et renunciationes, adeo ut hae etiam ab eorum Novitiis quandocumque, et sine cujusvis licentia factae, nullitati dicti Decreti minime subjaceant.

Novitiis Societatis Jesu, qui post Vota simpli- 45
cia, ante tamen solemnem Professionem, a dicta Societate ab ejusdem Praeposito Generali, juxta facultatem sibi a Sede Apostolica concessam, dimittuntur, nulla ab eadem Societate debentur alimenta, aut congrua substentatio, licet dum in ea viverent, titulo Religiosae paupertatis ad sacros etiam Presbyteratus Ordines promoti fuerint. Sic novissime statuit Benedictus XIII. Constit. 45. incip. *Injuncti Nobis.*

Novitius habens Beneficium Ecclesiasticum, ne- 46
quit illud renunciare, non servata solemnitate a Concilio requisita; Sic declaravit *Sac. Cong. Concilii* apud Fagnan. *in c. Statuimus* 23. *de Regularib. n.* 19. et Matthaeuc. *Officialis Curiae cap.* 43. *n.* 31. et tenent Flaminius *de resignat. Benefic. lib.* 3. *q* 13 *a n* 4. Sperell. *dec.* 17. *n.* 49. Novar. in *Lucerna Regular. verb. Renunciatio bonorum n.* 4. Tamburin. *de Jure Abbatum tom.* 3. *disput.* 6. *qu.* 10. *n.* 3. Suarez *tom.* 3 *de Religion. lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 12. Sanchez *lib. moral. cap.* 5. *n.* 38. Majol. Campanil. Azorins, Molfesius, Caval. Miranda, et alii plures apud Barbosam *super Tridentin. loc. cit. n.* 13. quamvis ipse cum Garcia teneat contrarium.

Donatio facta a Novitio cum solemnitate a Con- 47
cilio requisita, ad hoc, ut sit firma, requiritur, ut Professio sit valida: Sanchez *lib.* 7. *moral. c.* 5. *num.* 55. Lezana, Tamburin. Peregrin. Bartholomaeus a S Fausto, Peyrin. citati, et secuti a Barbosa *loc. cit. n.* 15. Unde si Novitius ad saeculum redeat, vel forte moriatur ante factam validam Professionem, donatio irrita est: Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 99. *n.* 11. *et loc. cit. n.* 15. eum Navarr. Sanchez, Passarel. Bartholomaeo a S. Fausto, Honded. Fr. Emman. Peyrin. Bartholom. de Vecchis, Peregrin. ibi citatis, Fagnan. *in cit. cap. Statuimus n.* 35, et 36. ubi refert sic fuisse decisum a Sacra Congregatione Concilii.

Ratificata vero Professione, si illa nulliter emis- 48

sa fuerit, censetur quoque renunciatio ratificata, et valida, dummodo in ratificatione expresse non declaret, se nolle denuo bonis renunciare. Vide *infra n.* 65. Barbosa *loc. cit. n.* 16. cum Aloysio Riccio, Tamburin. Sanchez, Peregrio. ibi citatis.

49 Novitius, si, servata solemnitate Concilii, renunciaverit legitimam, et, emissa Professione, sit factus Episcopus, recuperat jus succedendi in d. legitima etiam quoad renunciata, ad favorem tamen suae Ecclesiae. Sic decisum fuisse *sub die* 11. *Januar.* 1631. referunt Aldan. *in Compendio Canonic. resolut. lib* 2. *tit.* 9. *num.* 10. et Barbosa *supra Concil. loc. cit. n.* 17.

50 Novitius potest revocare testamentum a se factum, sive ante, sive post ingressum Religionis, et durante Novitiatu aliud condere: *Communis.*

51 Novitius in testamentum nihil potest sibi reservare ad effectum testandi de illo post Professionem, quia per Professionem sibi adimit omnem facultatem testandi: *Communis*, et sic expresse statuit *Sac. Cong. Concilii in Neapolitana* 5. *Julii* 1628. respondens non sustineri reservationem de aliquibus bonis sibi factam a quodam Milite Hierosolymitano in renunciatione facta bonorum ante Professionem, sub praetextu, ut de reservatis testari posset; apud Barbos. *super Trident. loc. cit num.*

52 22. Potest tamen Novitius in suo Testamento praecipere, ut aliquid ex ejus bonis, etiam post suam Professionem, quotannis expendatur in pios usus, seu quod alicui solvatur annuum Legatum, vel ne quid de eis alienetur, et hujusmodi; Talis enim dispositio, cum sit facta in tempore, quo ipse libere poterat disponere de suis bonis, valet pro semper quoad licite in ea disposita. *Communis* cum Fagnan. *lib.* 2. *decretal. cap. In praesentia* 8. *de probationibus n.* 13.

53 Novitius si ante Professionem testari omittat, succedit in eius bona, actiones, et Jure Monasterium, si sit capax bonorum. *Authent. de Monachis* §. *Illud quoque, Authent. Ingressi, Cod. de Sacrosanctis Eccles. cap. Quia ingredientibus* 7. *cap. Perlatum est* 8. *cap. Si qua mulier* 9. *caus.* 19. *qu.* 3. *cap. In praesentia* 6. *de probationibus*, cum similibus; Si autem Monasterium sit incapax successionis, uti Religio nostra Seraphica, succedunt consanguinei ab intestato: *Communis.*

54 Post professionem emissam non potest Religiosus testamentum ante Professionem factum revocare: *Communis, arg. c. Quia ingredientibus* 2. *de testam. c. Non dicatis* 11. *caus.* 19. *q.* 1. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 26. *q.* 3. *Authent. Ingressi,*

55 *Cod. de S. S. Eccl.* cum similibus. Potest tamen testamentum suum ante Professionem factum declarare, praecipue si testamentum dubiae, et obscurae voluntatis interpretatione indigeat, ipseque Religiosus declarationem verbis convenientem proferat: Sanchez *lib.* 7. *moral. c.* 11. *n.* 16. Gozzadin. *consil.* 41. *n.* 15. 16. 17. Fr. Emmanuel. *t.* 3. *qu.* 69. *art.* 3. Reginald. *lib.* 18. *c.* 27. *n.* 397. Moneta *de commut. ultim. volunt. c.* 5. *q.* 1. *n.* 14. Barbosa *sup. Trid. loc. cit. n.* 12. Cum aliis ibi citatis contra Covaruv. *in cap.* 2. *de testam. n.* 5. *et* 9. Mirandam. *in Manual. Praelator. tom.* 1. *q.* 23. *art.* 10. Navarr. *in c. Non dicatis* 11. *caus.* 12 *q.* 1. existimantes, non posse Religiosum Professum testamentum ante Professionem a se factum post Professionem declarare.

Monasterio nihil, exceptis victu, et vestitu, potest tribui a parentibus, vel propinquis, aut Curatoribus Novitii ex bonis ejusdem Novitii, sub poena Excommunicationis incurrendae a dantibus, et accipientibus, textu expresso in Concilio Tridentino *cit. sess.* 25. *de Regularibus c.* 16. ibi: « Sed neque ante Professionem, excepto victu, et vestitu Novitii, vel Novitiae illius temporis, quo in probatione est, quocumque praetextu a parentibus, vel propinquis, aut Curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur; ne hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel majorem partem substantiae suae Monasterium possideat; nec facile, si discesserit, id recuperare possit: quin potius praecipit Sancta Synodus sub anathematis poena dantibus, et recipientibus, ne hoc ullo modo fiat; et ut abeuntibus ante Professionem omnia restituantur, quae sua erant »: Fagnan *in cit. cap. Statuimus n.* 49. *et* 50. et alii communiter. 56

Immo sub eadem poena neque potest aliquid dari, et recipi ex bonis propriis parentum, vel consanguineorum: Quamvis enim Concilii verba videantur restricta ad bona ipsius Novitii, tamen proposito dubio: « An, quod disponitur *cap.* 16. *sess.* 25. de Regularibus, ne de bonis puellae aliquid Monasterio ante Professionum tribuatur sub poena anathematis, habeat locum, etiamsi aliquid tribuatur non ex puellae propriis bonis, sed parentum, vel consanguineorum? Sacra Congreg. censuit habere locum ». Sic refert Fagnan. *loc. c. n.* 55. Unde pater nequit dare paramentum Altaris Religioni, ubi eius Filius est in Novitiatu: Sic fuisse decisum 22. *Aug.* 1617. refert ex Sellio Barbosa *loc. cit. n.* 45. Insuper neque Novitius potest in ingressu aliquid donare Monasterio, etiamsi sit sui juris, et non habeat parentes; proposito enim dubio: « An si Novitius sit sui Juris, et non habeat parentes, possit in ingressu Religionis praeter victum aliquid donare Religioni amore Dei? Sacr. Congr. censuit non posse, ex verbis expressis » *d. cap.* 16. Ita refert Fagnan. *loc. cit. n.* 56. 57

58

59

Excommunicatio lata a Concilio Tridentino in dantes, et accipientes aliquid ante Professionem Novitii non incurritur ipso facto, nec est Sedi Apostolicae reservata: Sic declaravit *Sac. Congr. Concil.* teste Fagnano *loc. cit. num.* 59. 60

Pacta, seu conventiones, quibus Regulares utriusque sexus exigunt a parentibus Novitii, seu Novitiae aliquam pecuniae summam convivii causa, tempore ejus Vestitionis, vel Professionis, prohibentur sub poena Excommunicationis ipso facto incurrendae, et Papae reservatae, textu expresso *in Extravag. Sane* 1. *de Simonia*. An autem hu- 61 62

jusmodi pacta sint etiam comprehensa iu d. cap. 16. Conciiii Tridentini? « Sacra Congr. censuit Decretum d. cap. 16. nd hunc casum non pertinere, sed id prohiberi Constitut. Urbani IV. quae incipit: *Sane*. Ceterum quia ex consuetudine Mediolanensi recepta, et a bonae mem. Cardinali S. Praxedis tolerata, passim hujusmodi convivia exhibentur, consultius putavit, nihil responderi ».
63 Sic refert Fagn. *loc. cit. num.* 58. Ast vide verb. *Moniales art.* 2. *a nu.* 52. *ad* 63. verb. *Simonia art.* 1. *a num.* 20. nd 27.

64 Monialibus prohibitum est dotes accipere ante Professionem Novitiarum, etiam sub nomine depositi, quamvis praestetur cautio de illis restituendis, Professione non sequuta. Sic colligitur *ex cit. cap.* 16. *Tridentini*, et expresse declaravit Sac. Congr. apud Fagnan. *loc. cit. num.* 15.

65 Hinc improbatur cautela, ut depositarius totum, quod in depositum recipit, Monasterio consignet ante Novitiarum Professionem; Orta enim dubitatione, an cautela adinventa a Monialibus Civitatis Alexandrinae, ut quando aliqua puella Monasterium ingreditur, depositum dotis prius fiat, et deinde omne id, quod in depositum recipitur, totum depositarius ipsi Monasterio ante Professionem consignet, sit contra dispositionem Conciiii Tridentini *cap.* 16. *sess.* 25 *de Regularibus vers. Neque ante Professionem*? Sacr. Congregat. censuit Decretum Concilii dict. cap. 16. non prohibuisse quidem hujusmodi depositum, sed quod pecuniae sic depositae dentur Monasterio directe, vel indirecte, et in specie modo hic descripto, videri omnino prohibuisse. Et licet alias Sacra Congregatio in casu Neapolitano visa fuisset sentire, posse dari, praestita idonea cautione bancaria, tamen nunc censuit, non scribendum amplius in futurum secundum illam sententiam, sed secundum istam posteriorem, ut nullo modo detur Monasterio, nec cum deposito, nec sine ». Sic refert Fagnan. *loc. cit. n.* 53.

66 Novitio egredienti, vel ejecto restitui debent omnia bona, quae secum tulit, nec quid minimum ex eis retinere possunt Superiores Regulares: quod, ut recte fiat, Episcopus potest etiam per Censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, eos ad id compellere; textu expresso in Conciiio Tridentino *d. cap.* 16. ibi: « Abeuntibus ante Professionem omnia restituantur, quae sua erant; quod ut fiat, Episcopus, etiam per Censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat ».

67 Immo Novitio exeunte, aut decedente ante sequutam Professionem, nec retineri possunt per Monasterium bona ipsi donata, etiam servata solemnitate, et forma Concilii. Cum enim duo Novitii Religionem ingressi, bona suo Monasterio, servata forma Concilii, donassent, posteaque uterque decessisset, sed alter revocata, alter vero non revocata donatione: Fuit dubitatum, an Monasterium posset retinere bona saltem illius, qui donationem non revocavit? « Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum censuit neutrius bona posse retineri per Monasterium, cum, non sequuta Professione, nulla fuerit renunciatio ». Sic refert Fagn. *in cit. cap. Statuimus* 23. *de Regularibus n.* 36.

Habitus tamen Religionis non est restituendus 68
Novitio exeunti, sed illius pretium: Sic decisum fuisse *a Sac. Cong. Concil.* referunt Novarius in *Lucerna Regular. verb. Habitus n.* 6. Lezana *in summa qq. Regular. tom.* 1. *cap* 25. *n.* 38. Barbosa *super Trid. loc. cit. n.* 51. *in summa Apostolic. decis. verb. Habitus n.* 9. *et de Officio et potest. Episc. allegat.* 101. *n.* 93.

Novitius sponte, vel coacte egrediens tenetur 69
solvere expensas in sui victum, vestitum, et in alia necessaria, ac consueta a Monasterio factas, si de earum solutione pactum intercesserit inter Novitium, et Monasterium, aut extet legitima consuetudo eas solvendi: *Communis*, *arg. Concil. Trid. cit. sess.* 25. *cap.* 16. *de Regularibus*, ubi prohibetur aliquid dare, vel accipere de bonis Novitii, *excepto victu, et vestitu*, adeoque cum ex Concilio liceat aliquid dare, et accipere pro victu, et vestitu, potissimum erit obligatio dandi, ubi intercesserit pactum: *argum. cap. Antigonus* 1. *et cap. Qualiter* 3. *de pactis*, et ubi adsit legitima consuetudo, *arg. cap Cum tanto* 11. *de consuetudine.*
Non tenetur tamen Novitius solvere dictas expen- 70
sas, ubi non intercesserit tale pactum, aut non extet talis legitima consuetudo, ut in nostra Religione do corporo Observantiae, et Capuccinorum', ubi nihil recipitur, nec potest recipi pro alimentis, et similibus a Novitiis, ut recte observat Matthaecc. *Officialis Curiae cap.* 34. *n.* 30. et alii passim.

Dos Novitiae decedentis ante Professionem de- 71
bet haeredibus restitui una cum fructibus, deducto tamen illius victu, et vestitu. Cum enim dubitatum fuerit: An si mulier ingressa Monasterium intra tempus probationis decedat, dos soluta, ejus haeredibus una cum fructibus, si quos Monasterium percepisset, restitui debeat? *Sacr. Cong. censuit, ita debere, deducto tamen victu, et vestitu Novitiae.* Sic refert Fagnan. *loc. cit. n.* 38.

Immo hoc etiam procedit, non obstante pacto, 72
ut, si puella post annum decesserit, facta, vel non facta Professione, dos Monasterio acquiratur. Proposito enim dubio de quadam puella, quae Monasterium ingressa est cum pacto, ut, si infra annum moreretur, dos restitueretur dotantibus, si vero post annum, facta, vel non facta Professione, acquireretur Monasterio, stetit ibi per annum, et menses cum velo albo, in quo incedunt Novitiae, cum tamen Professae incedant cum nigro, et nulla facta expressa Professione, postea decessit. « Sacr. Congr. censuit, secundum ea, quae proponuntur, dotem esse restituendam haeredibus defunctae ». Sic refert. Fagnan. *loc. cit. sub num.* 38. Vide verb. *Moniales art.* 1. *a num.* 98. *ad* 100.

Licentia Episcopi, seu ejus Vicarii requisita pro 73
renunciatione facienda a Novitio intra duos men-

ses proximos ante Professionem debet intervenire in ipso actu renunciationis: Rota in *Romana Fideicommissi* 15. *Novembris* 1624. *coram Reumboldo*, Barbosa *supra Concilium Trident. cit. sess.* 25. *cap* 16. *de Regularib. num.* 33. et alii communiter.

74 Episcopus confirmatus nondum consecratus potest concedere in sua Dioecesi Novitio talem licentiam ad renonciandum: Barbosa *loc. cit. num.* 24. *et de Offic. et potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 99. *num.* 3. Peregrin. *in Constitut. Cleric. Regul. part.* 2. *cap.* 1. *lit. C.* §. 25. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 5. *num.* 66. et alii passim.

75 Archiepiscopus, licet Pallium nondum receperit, potest hujusmodi licentiam in sua Dioecesi concedere: Barbosa *loc. cit. num.* 25. *et cit. alleg* 99. *n.* 5. Peregrin. *loc. cit.* §. 26. Sanchez. *loc. cit. num.* 66. et alii communiter.

76 Capitulum, Sede vacante, seu Vicarius Capitularis potest eamdem licentiam concedere: Barbosa *loc. cit. n.* 26. Sanchez *loc. cit. n.* 67. Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 3. *disp.* 6. *q.* 10. *num.* 3. Bartholom. a S. Fausto *in Thesauro Religiosorum lib.* 5 *quaest.* 195. Peregr. *loc. cit.* et alii.

77 Abbates, et alii Praelati habentes Jurisdictionem quasi Episcopalem, nullique Episcopo subjecti, possunt in suis Dioecesibus hanc licentiam concedere: Barbosa *loc. cit. num* 27. Sanchez *loc. cit. num.* 68. Bartholomaeus a S. Fausto *loc. cit. q.* 196. Bartholom. de Vecchis *in praxi observanda in admittendis ad Religionis statum Novitiis disp.* 8. *dub.* 2. *num.* 2. Peregrin. *loc. cit.* § 27. et alii passim.

78 Praelati Regulares non possunt hanc licentiam concedere etiam in Monasteriis exemptis, et sibi subjectis, quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* solum Episcopi licentiam ad hanc renunciationem requirit: Barbosa *loc. cit. n.* 28. Miranda *in Manual. Praelator. tom.* 1. *quaest.* 23. *art* 6. *Conclus.* 2. Bartholom. de Vecchis *loc. cit. dub.* 9 *num.* 2. Sanchez *loc. cit. num.* 74. Peregr. *loc. cit.* §. 30. et alii communiter.

79 Formam Laicorum statuto praescriptam nequaquam oportet servare in renunciationibus, quae fiunt a Novitiis intra probationis annum, nec hujusmodi statuti omissio tales renunciationes invalidat, utpote factas a personis, quae secundum praesentem statum Novitiatus censentur tamquam Ecclesiasticae, ac proinde Legibus Laicalibus solemnitatem inducentibus subjacere non debent, ut decisum fuisse referunt Aidan. *in Compend. Canon. resolut. lib.* 2. *tit.* 9 *num.* 11. et Barbosa *super Trid. d. sess.* 25 *cap.* 16. *de Regularibus n.* 31. et idem tenuit Rota *in Parmen. transactionis* 20. *Decemb.* 1627. *coram Durano.*

80 Non est necesse, quod renunciatio bonorum, ut sit valida, fiat a Novitio integro bimestri ante Professionem, sed satis est, ut fiat intra totum bimestre ante Professionem, quamvis immediate ante ipsam: Barbosa *loc. cit. num.* 35. Sanchez *loc. cit. cap.* 5. *num.* 80. Peregrin. *loc. cit.* §. 20. Bartholomaeus a S. Fausto *loc. cit lib.* 5. *q.* 192. et alii communiter.

Bimestre hoc computandum est de momento 81 in momentum, et secundum quod occurrit mensis in Kalendario: Barbosa *loc. cit. n.* 37. Sanchez *loc. cit.* n. 81. Bartholomaeus a S. Fausto *loc. cit. quaest.* 193. Sperell. *dec.* 16. *n.* 54. Tamburin. *loc. cit. qu.* 10. *n.* 4. Bartholomaeus de Vecchis *loc. cit. disp.* 8. *dub.* 9. *n.* 5. Unde *Sac. Congr. Concil. sub die* 21. *Januarii* 1617. expresse decrevit, non valere renunciationem factam a Moniali ante duos Menses praefixos in d. Decreto Concilii, ut ex Aidan. refert Barbosa *loc. cit. num.* 36.

Renunciatio facta a Novitio per duos menses 82 ante Professionem tenet, licet ante expletum decimum sextum annum: Sic decisum fuisse *a Sac. Cong. Conc.* refert ex Armendar. Barbosa *loc. cit. n.* 37. *et in summa Apostol. decis. verb. Renunciatio Novitii num.* 3.

Ex quacumque causa contingat Professionem 83 protrahi ultra annum, valet Renunciatio facta a Novitio post decimum Novitiatus mensem: Sic decisum fuisse a *Sac. Congr. Concilii* referunt Bartholom. de Vecchis *loc. cit. disp.* 8. *dub.* 9. *num.* 5. *in fine*, et Barbosa *in dict.* c. 16. *num.* 37.

Renunciatio a Novitio excedente aetatem 16. 84 annorum facta absque solemnitate Decreti Concilii Tridentini *loc. cit.* est invalida, ita ut Concilium locum habeat etiam in iis, qui excedunt annum decimum sextum: *Sac. Congreg. Concilii* 15. *Januarii* 1601. apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. d. verb. Renunciatio Novitii num.* 2.

Renunciatio facta per eum, qui nulliter emisit 85 Professionem, si postea, cognita invaliditate, iterum valide professus sit, declarans nolle denuo bonis renunciare, quatenus prior renunciatio non sustineatur, est nulla: *S. Congreg Conc.* 3. *Decemb.* 1632. apud Barbosam *in cit. Summa Apostolic. decis. n.* 7.

Deferre habitum Novitiorum non est de essen- 86 tia, et necessitate anni probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre habitum Religionis, seu Professorum. Vid verb. *Habitus num.* 5.

Novitius deferens per annum habitum Religio- 87 nis, completo integro anno probationis, censetur tacite professus, si habitus, quem defert, non sit patenter distinctus ab habitu Professorum, et aliunde concurrant aliae qualitates requisitae; Vide *d. verb. Habitus n.* 6.

Secus autem, si habitus Novitiorum sit patenti 88 distinctione distinctus ab habitu Professorum. Vide *d. verb. Habitum num.* 7.

Novitii sine titulo Beneficii, vel Patrimonii, 89 aut Pensionis nequeunt promoveri ad sacros Ordines: *arg. Conc. Trident. sess.* 21. *cap.* 2. et expresse S. Pius V. Constitut. 75. incipit *Romanus Pontifex*, ubi dictum Concilii decretum extendit ad omnes, et singulos cujuscumque Ordinis Cleri-

cos, Religiosos non professos, prohibens ipsos si-
cuti alios Clericos saeculares promoveri ad sacros
90 Ordines sine dicto titulo. Et hoc ipsum habet lo-
cum non solum in Novitiis, seu non Professis, sed
etiam in nulliter Professis: Sic Rota in *Urgellen.*
*Canonicatus* 3. *Martii* 1595. *coram Blanchetto*, et
saepe alibi, et tenent communiter Doctores cum
Barbosa in *Conc. Trident. d. sess.* 23. *c.* 2. *et de*
*Offic. et potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 19. *nu.*
5. Garcia. *de Benefic. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 11. *et*
91 12. Reiffenst. *lib.* 1. *decr. tit.* 11. *nu.* 74. Patres
autem Societatis Jesu, qui tria vota, Paupertatis,
Castitatis, et Obedientiae in Societate emiserunt
de licentia Praepositi Generalis, possunt promo-
veri ad sacros Ordines absque titulo, etiam ante
solemnem Professionem emissam, non obstante
d. Constitutione S. Pii V. Sic eis specialiter con-
cessit Gregorius XIII. Const. incip. *Ascendente*,
92 et etiam alii Pontifices. Et novissime Benedic-
tus XIII. Constitut. Incip. *Injuncti Nobis*, statuit
nulla ab eadem Societate deberi sic ordinatis ali-
menta, aut congruam sustentationem, si con-
tingat eos ante solemnem Professionem a Prae-
posito Generali a dicta Societate dimitti; Quid-
quid in contrarium scripserint alii. Vide *supra*
*num.* 45.

93 Novitii non possunt promoveri ad Ordines mi-
nores a suis Superiorib. Abbatib. Regularib., quia
pendente an. probationis non habentur quoad Or-
dines suscipiendos pro subditis horum Superio-
rum Religionis: Barbosa *supra Concilium Triden-*
*tin. sess.* 23. *c.* 10. *et de Offic. et potest. Episcop.*
*part.* 2. *alleg.* 3. *num.* 8. Naldus in *Summa verb.*
*Novitius numer.* 8. Marchin. *de Sacram Ordinis*
*tract.* 1. *part.* 2. *cap.* 10. *cum seq.* Tamburin. *de*
*jure Abbat. t.* 2. *disp.* 2. *q* 27. Ugolin. *de Offic.*
*Episc. cap.* 26. §. 20. *num* 7. Roderic. in *Com-*
*pend. resol.* 106. *n.* 2. Miranda in *Manual. Prae-*
*lator. tom.* 1. *qu.* 38. *art.* 9. *concl.* 2. *in fine*, et
alii passim, *arg. Conc. Trident. cit. sess.* 23. *cap.*
94 10. *de reformat.* Unde Novitii respectu minorum
Ordinum ordinandi sunt a proprio Episcopo, *ut*
*ex cap. Cum nullus, de temporibus Ordin.* in 6.
95 Episcopus autem proprius est Episcopus loci Mo-
nasterii, in quo Novitius agit Novitiatum, cum
Novitius contrahat domicilium in loco, in quo a-
git annum probationis, ex notatis communiter per
Doctores *in dicto cap. Cum nullus §. final.* ut
tenet, at observat Fagnan. *lib.* 2. *decretal. cap.*
*Cum inter* 13. *de sentent. et re judicata*, Donat.
*prax. rer. Reg. tom.* 2. *tract.* 7. *qu.* 25. *num.*
4. *et* 5.

96 Novitii post Professionem in Professorio, seu
in Conventu secundi Novitiatus sunt collocandi,
ut patet ex decretis Clementis VIII. adductis a
Fagnan. *lib.* 3. *decret. cap. Relatum* 7. *num.* 82.
97 *Ne Clerici, vel Monachi*. In Novitiatibus, et Pro-
fessoriis est exacte observanda vita communis: Ci-
tat. Decret. Clement. VIII. apud Fagnan. *loc. cit.*
*nu.* 48. quae decreta super receptione, et educa-
tione Novitiorum a d. Clemente VIII. edita, ut ab omnibus prae oculis habeantur, hic ad litteram dantur.

## CLEMENS PAPA VIII.

§. 1. « Cum ad Regularem disciplinam in 98
singulis Religiosorum Monasteriis propagandam, Novitiorum institutio maxime utilis sit, ac necessaria, et nihil ad gravem illam, ac laudatissimam priscorum Patrum vivendi rationem relaxandam, majorem vim habuisse compertum sit, quam, vel nimiam in recipiendis Novitiis facilitatem, supra numerum, quem capere, atque alere Monasteria ipsa possent, vel negligentiam in probando, et examinando eorum spiritu, an vere esset ex Deo, atque ex praecipuo desiderio illi inserviendi; vel denique incuriam in eis educandis, atque instituendis: idcirco, ut hujusmodi incommodo deinceps occurratur, praecipitur omnibus, et singulis, ad quos spectat, ut in recipiendis Novitiis, et in eorum institutione, atque educatione, nec non in Magistri, et aliorum Ministrorum electione, praeter alia, quae in sacris Canonibus, et Decretis praesertim Concilii Tridentini, Pontificiis, et cujuscumque Ordinis aut instituti Constitutionibus continentur, tam in alias designatis, quam nunc, et in posterum ad hoc designandis Monasteriis, et Conventibus, haec, quae sequuntur, inviolate observari, et exequi perpetuo curent ».

§. 2. « Primum, quod attinet ad Novitiorum recipiendorum formam, ultra diligentem perquisitionem, quae habenda erit de uniuscujusque natalibus, corporis habitudine, moribus, et vita anteacta, ac praecipue eorum, qui sextum decimum aetatis suae annum excedent, an criminosi, an aere alieno gravati, vel reddendae alicujus administrationis rationi obnoxii sint, juxta formam Constitut. fel. record. Sixti V. et moderationum subsecutarum; Illud etiam Superiores, ad quos spectabit, sedulo perquirant, ut quibus in Monasteriis, et Conventibus, ex Apostolica facultate, Novitiatus fuerint instituti, in iis ad Religionem nullus in posterum admittatur, qui et ex honestis parentibus natus non sit, et conditiones a sacris Canonibus, summorumque Pontificum Constitutionibus praescriptas non habeat, juxta decretum super forma de recipiendis Novitiis die 19. Maii 1602. editum ».

§. 3. « Quisque recipiendus in aliquo Ordine Regulari, etiam Mendicantium in ea sit aetate constitutus, quam ejus Ordinis, in quo recipietur, Regularia instituta, et Ordinationes requirunt; eam vero litterarum scientiam calleat, aut illius addiscendae spem indubiam praeseferat, ut minores, et suis temporibus majores Ordines, juxta Decreta sacri Concilii Tridentini suscipere valeat. Sed si quis annum vigesimum quintum excedens ad habitum Regularem admitti postulaverit, et talis eruditionis expers inventus fuerit, in Conver-

sorum tantum, quibus litterarum scientia non est necessaria, numerum referatur: Ipsi autem Conversi non recipiantur ante vigesimum aetatis suae annum, et nisi saltem praecipua doctrinae Christianae capita noverint ».

§. 4. « Demum Superiores diligenter exquirant, quo spiritu, qua mente, ac voluntate id Regularis vitae genus elegerint, quem sibi finem proposuerint, num zelo melioris frugis, ac perfectioris vitae, et ut Deo liberius famulari possint, an potius levitate, vel humano aliquo affectu, aut inordinato animo ducantur, et an eorum parentes ope, et subsidio ipsorum indigentes, destituantur ».

§. 5. « Provideant quoque, ut omnes etiam Conversi recipiendi, priusquam ad habitum Regularem admittantur, ab iis, quibus munus hoc incumbit, de Regula, quam professuri sunt, tribus votis essentialibus, statuque Regulari, et aliis cujusque Ordinis peculiaribus Institutis, et Constitutionibus diligenter instruantur; Et quia quarumdam Religionum mos est, ne dum Conversos ad Professionem admittendos, verum et Oblatos, ut vocant, recipere, circa ipsorum Oblatorum receptionem, unaquaeque Religio suas peculiares Constitutiones, specialiaque Instituta observare teneatur ».

§. 6. « Statim atque Novitii ad habitum recepti, et in locum Novitiatus introducti fuerint, per generalem omnium peccatorum Confessionem totius anteactae vitae conscientiam discutiant, et expurgent ».

§. 7. « Quod vero ad loci qualitatem uniuscujusque Novitiatus spectat, locus hujusmodi propria Clausura ab ea parte Conventus, et Monasterii, in qua degunt Professi, segregatus sit, atque distinctus, habeatque tot ad dormiendum cellulas separatas, quot erunt numero Novitii, vel dormitorium ita capax, ut pro singulis singuli lectuli commode sterni possint, in quo etiam Cellula, vel certus, ac determinatus locus pro Magistro, ejusque socio reperiatur ».

§. 8. « In eo etiam, praeter alias communes commoditates aptus locus adsit ad spirituales collationes, seu conferentias faciendas, ac lectiones, instructionesque Magistri audiendas, et in quem hyemis tempore ad calefaciendum se igne communi recipiant ».

§. 9. « Oratorium insuper, seu Capella, si commode fieri poterit, ad Novitios in spiritualibus, praesertim in caeremoniis, ecclesiasticisque functionibus exercendos.

§. 10. Hortus quoque peculiaris ad honestam recreationem, bene conclusus, atque munitus adsit; sin minus, hortum ceteris Fratribus communem, recreationis tempore, ingrediantur; Ipsis vero Novitiis ibi commorantibus curabit Magister, cum loci Superioris auctoritate, si opus fuerit, ne in eumdem quisquam alius ingrediatur ».

§. 11. « Ad hujusmodi locum Novitiatus nemini ejusdem, vel alterius Ordinis Regularis, etiam Conventus, aut Monasterii Officiali, ullo unquam tempore, sub quovis praetextu, aditus pateat, praeterquam Magistro, ejusque socio, ac etiam Monasterii, aut Conventus Superiori, si quandocumque ingrediendum sibi necessario existimaverit, quo tamen casu, aliquem semper ex senioribus Conventus, vel Monasterii Patribus socium assumat ».

§. 12. « Hujus loci clausurae clavis apud Magistrum semper asservetur, illique soli liceat ex gravi tantum causa ingressum illuc alicui permittere: Si quis autem Novitiorum quempiam alloqui voluerit, Magistro praesente, et non aliter alloquatur ».

§. 13. « Novitiorum Magistro socius si per Novitiorum instruendorum multitudinem necessarius fuerit, vita, et moribus quoad fieri poterit, consimilis deputetur, qui in his, quae ad Novitiatus regimen spectant, dicto Magistro immediate subjectus existat; eliganturque tam Magister, quam socius per Provinciale Capitulum, per triennium ad minus onus hujusmodi subituri. Quod si aliquo casu, extra tempus Capitulare, nova loca Novitiatus concedi contingat, tunc electionem Magistri Novitiorum, et socii hujusmodi, in his novis locis, per Generalem, vel Provincialem, seu Ministrum, aut eorum Visitatores, seu Vicarios, de Definitorum tamen, vel graviorum aliorum Patrum consensu, fieri permittatur; idemque servetur, si intra triennium alterum, vel utramque, urgenti aliqua de causa ex illis locis amoveri, vel mori contigerit, in cujus, vel quorum locum alii consimiles subrogari debeant ».

§. 14. « Tam Novitiorum Magister, quam socius ab iis omnibus officiis, oneribusque vacationem habeant, quae Novitiorum curam, et regimen impedire valeant. Ipse Magister Sacerdotali Ordine sit initiatus, ac in quinto saltem supra trigesimum aetatis suae anno constitutus, et per decennium a Professione emissa in Religione perstiterit. Socius vero trigesimum annum excedat, sintque ambo doctrina, et quantum per Superiorum diligentiam, et vires fieri poterit, vitae etiam anteactae exemplo praestantes, orationis praeterea, et mortificationis operibus addicti, prudentia, caritateque referti, non sine affabilitate graves, zelum Dei cum mansuetudine praeseferentes, ab omni cordis, ac animi perturbatione, ira praesertim, et indignatione, quae in se, et erga alios, caritatem impedire consueverunt, quam longissime alieni, et tales demum, qui in omnibus seipsos bonorum operum exemplum praebeant, ut ii, qui eorum curae subsunt, illos non tam metuant, quam revereantur, nec illis unquam detrahere quicquam possint ».

§. 15. « Habeat etiam Magister plenam, et absolutam potestatem circa Novitiorum institutionem, ac Novitiatus regimen, ita ut in illis nemini (Visitatoribus, ac Superioribus majoribus, vel e-

tiam localibus exceptis) quovis colore se ingerere liceat ».

§. 16. « Curam adhibeat diligentem, ut Novitii omnes in Regulari disciplina sedulo exerceantur, agnoscantque praecipue Divinae, qua digni facti sunt, vocationis praestantiam, et excellentiam, quae vera sit, atque perfecta votorum solemnium, et quam necessaria Ordinis Constitutionum observantia; modum in oratione tum vocali, tum mentali fructuose persistendi, illicitas passiones, et vitia, (ad quae natura per peccatum labefactata omni tempore prona est, atque proclivis), per sensuum custodiam, et mortificationem cohibendi, austeritatem, jejunia, cilicia, disciplinas, conscientiae puritatem, crebram illius discussionem, Sacramentorum frequentiam, Confessionis praesertim, quae bis saltem singulis mensibus fiat, per aperitionem quotidianam motuum internorum cordis, et tentationum manifestationem, per exercitium humilitatis circa viliora ministeria, per modestiam in omnibus actionibus, diuturnumque silentium ».

§. 17. « Quilibet Novitius bis quotidie orationi mentali, et vocali incumbat, unusquisque secundum propriam capacitatem, et ordinem sibi a Magistro praescriptum, ac pluries in die propriam conscientiam unusquisque examinare contendat; Ipsi autem Magistro soli Novitiorum Confessiones audiendi cura committatur. Liceat tamen Superiori etiam locali, si ita expedire judicaverit, vel per se ipsum, vel per alium ab eo deputandum, semel, aut bis in anno eorumdem Novitiorum Confessiones audire ». (Istae ordinationes non sunt per modum praecepti, sed solum per modum regulae, et consilii, unde Statutis Regularibus non derogant, nec minus irritant Confessiones aliter factas; *Sic in illis terminis tenet Molfes.* par. 1. Summ. tract. 7. cap. 14. num. 83. *ex Peyr.* pag. 298).

§. 18. « Quotidie Missae Sacrificio intersint, statutis horis in Choro, nocturnisque divinis officiis assistant ».

§. 19. « Exercitationibus etiam corporalibus vacent, legant, vel scribant res spirituales, modestam animi recreationem interponant; quae in solitario loco, et commodo extra Novitiatum, semel in hebdomeda, vel in alternis saltem hebdomadibus longior statuatur, fiatque semper Magistro praesente, vel socio, qui multum invigilent, ne duo ab aliis commorentur disjuncti, atque eo tempore, cujusque, in quam natura feratur, propensionem scrutentur ».

§. 20. « Non liceat eis, durante Novitiatus, et probationis tempore, una cum professis, nisi in Choro, in Ecclesia tempore Officiorum, in Processionibus, aut in coenaculo causa refectionis commorari, nec permittatur eis professos domo exeuntes comitari ».

§. 21. « Pro communibus, et propriis cujusque necessitatibus, quae accidere possunt, unus ex Novitiis ipsis, aetate, moribusque provectior deputetur, qui, absente socio, Magistro permittente, omnia, prout opus fuerit, agat, cui etiam januae custodia, et rerum levioris momenti provisio intra Novitiatum committi poterit ».

§. 22. « Cum autem licet Clericorum bene instituendorum cura debeat esse praecipua, Conversorum tamen Religiosa instructio non sit praetermittenda, quin potius aequanimiter amplexanda, quandoquidem satis exploratum est, istorum etiam, cum Regulam profiteantur eamdem, perfectam educationem, tum Religioni decorem, et ornamentum, tum aliis Christi fidelibus aedificationem, exemplum, atque utilitatem afferre: Conversis ipsis a Clericorum Novitiatu separatus ad dormiendum locus, quantum commode fieri poterit, assignari praecipitur; illi tamen, hac separatione non obstante, Magistro Novitiorum, seu Superioribus Monasteriorum, et Conventuum, juxta cujusque Ordinis statuta, et Constitutiones subditi esse, et obedientiam praestare debebunt, a quo non tantum circa corporalia obsequia probandi, et exercendi, verum etiam pro eorum capacitate, et commoditate de spiritualibus, praesertim de modo mentaliter orandi, diligenter instruendi erunt, quod ut commodius fiat, ad capitula, et spirituales conciones, quae per Magistros Novitiis fieri solent, accersiri debeant, et in Ecclesiis, statutis horis conveniant, nisi tunc in suis Officiis actualibus occupati fuerint ».

§. 23. « Tempore vero probationis elapso, ii tantum, qui non solum Religiosae perfectionis capaces, sed ad laborem corporalem apti novo, ac diligenti examine reperti fuerint, dummodo aetatis suae annum quoad Clericos decimum sextum, quo vero ad Conversos vigesimum primum excesserint, ad Professionem admittantur, sed qui ad Conversorum habitum recepti fuerint, ad Clericorum statum transire, etiam durante tempore probationis, non possint ».

§. 24. « Superior cujuslibet Conventus, in quo Novitiatus fuerit constitutus, particularem librum habeat, in quo uniuscujusque Novitii Professio registretur, illumque Novitius professus propria manu, et duo testes, qui praesentes fuerint, subscribant ».

§. 25. « Conversus vero litterarum ignarus professus in eorumdem testium, qui se subscripserint, praesentia, propria manu signum Crucis apponat, asserveturque liber, et custodiatur in archivio, ubi Scripturae ad Monasterium, seu Conventum pertinentes reponi consueverunt ».

§. 26. Quia vero in quibusdam Ordinibus filiationis usus est receptus, declaratur, quod licet decretum sit, ut Novitiis educandis certa Monasteria, aut Conventus, designata quilibet Ordo habere debeat, licitum tamen sit Superioribus Monasteriorum, et Conventuum hujusmodi Ordinum, in quibus Filiationis usus receptus est, eos, quos praenarratis qualitatibus suffultos repererint, in suorum locorum Filios juxta cujusque Ordinis Con-

stitutiones adscribere, sicque adscriptos, cum juxta praesentes institutiones, et alias servatis servandis ad Ordinem recepti fuerint, ad loca Novitiatuum cum testimonialibus litteris transmittere, ubi tanquam dictorum Conventuum, seu Monasteriorum filii, eorumdem nomine, et instantia recipi, ac in Novitiatu probari, et deinde antequam ad eadem Monasteria, seu Conventus filiationis hujusmodi remittantur, in Professorio ad perfectionem, ut praemissum est, exerceri debebunt ».

§. 27. « Porro, ne loca unius Monasterii, seu Conventus ab alio praeoccupentur, Capituli Generalis, aut Provincialis partes erunt numerum praescribere pro omnibus, et eam similiter rationem circa alimentorum contributionem, si opus fuerit, inire, ac singulis Conventibus, et Monasteriis praescribere, quae magis expedire videbitur ».

§. 28. « Ut autem Novitii jam in Professorum numerum, sicut praemittitur, recepti, melius in bono spiritu, Regularisque disciplinae observantia stabiliantur, et confirmentur, mandatur, ut statim post Professionem emissam, si in Conventibus, aut Monasteriis pro Novitiatibus assignatis, locus adsit secundi Novitiatus, sive Professorii, ab ea quae Novitiorum est, atque antiquorum Professorum habitatione, distinctus, et segregatus, ibi collocentur, si Monasterium, aut Conventus eos alere queat; sin minus, in alium commodiorem Conventum, aut Monasterium transferantur, in quo eis locus cum requisitis ad Novitiatum supranarratis reperiatur, vel accommodetur, aut de novo construatur ».

§. 29. « Ab hoc tamen illae Religiones excipiuntur, quae suarum Constitutionum, seu Institutorum vigore majoris temporis cursu novos Professos intra Novitiatum detinere consuescunt, quibus in hac parte non derogatur, illis tamen permittitur, ut praedictis earum Constitutionibus non obstantibus, idipsum facere possint, si id rationi, ac Religioni magis expedire dijudicaverint, quibus in locis degant sub regulis, et modo vivendi adhuc arctiori, quam servent antiquiores Professi, ita quod in negotiis Monasteriorum, aut Conventuum non se intromittere, nec communibus tractatibus interesse, neque alicujus exterioris obedientiae officium exercere debeant, ibique permaneant, quousque ad aetatem Sacris Ordinibus suscipiendis sufficientem devenerint, vel saltem per triennium post Professionem, quo etiam tempore poterunt, quinimmo, et debebunt, litterarum studiis operam navare, sub directione, ac regimine Superioris, qui eas qualitates habeat, quibus Novitiorum Magistrum praeditum esse oportere dictum est ».

§. 30 « Declaratur tamen, quod propter praemissa non censeatur concessa licentia recipiendi Novitios, nisi in locis pro Novitiatu designatis, aut in posterum designandis, et pro numero dumtaxat in eorum singulis praescripto, vel praescribendo ».

§. 31. « Denique si illi, qui inter religiosos gradu, et ordine Superiores sunt, et alii, ad quos spectat, in praedictis omnibus, vel eorum aliquo deliquerint, seu quovis modo contrafecerint, officiorum omnium, quae tunc obtinebunt privationem, gravioresque, pro modo admissae culpae poenas se subituros certo sciant ».

« Datum Romae apud S. Petrum die 19. Martii 1603. Ant. Seneca Reform. Apost. Secr. Anno 1624. Indictione 7. Pontificatus autem S. D. N. D. Urbani divina providentia Papae VIII. anno ejus 2. die vero 26. mensis Octobris, supradicta decreta, tam Sacrae Congreg. Concil. quam S. M. Clem. VIII. affixa, et publicata fuerunt ad valvas Basilicarum S. Joann. Lateran. et Principis Apostolorum, nec non in acie Campi Florae, ut moris est, per nos Camillum Fundatum, et Julium Marziteilum Cursores Sanctissimi. Brandimartes Latinus pro Magistro dictor. Curs. ».

« Datur insuper Decretum Innocentii XI. super 99
Conventibus Novitiatus, et Recollectionis Minorum de Observantia, et super iis, quae in eisdem Conventibus servari debent ».

## INNOCENTIUS PAPA XI.

« Pro meliori Novitiorum, et recenter Professorum educatione, et ut Fratres illi, qui majori spiritus quieti, et strictiori Regulae nostrae observantiae incumbere desiderant, id praestare possint in propriis Provinciis, absque eo, quod hujus studii praetextu, aut ad alias transire, aut novas reformationes, et scissuras in Ordinem invehere moliantur, statuitur, quod in singulis hujus Familiae Provinciis de Observantia instituantur tres, aut quatuor Conventus Recollectionis, qui sint primi, et secundi Novitiatus, ut simul, et loca spiritualis quietis, et perfectionis seminaria pro tota Provincia esse valeant.

« Ad hunc finem eligi, et deputari debent Conventus commodiores pro Regulae observantia, et Novitiorum educatione, quorum designatio committitur Commissario Generali Familiae cum consilio definitorii cujuscumque Provinciae respective, cui Generali Commissario etiam committitur prima Guardianorum, et Magistrorum eorumdem Conventuum institutio cum facultate, ut si in Provincia aliqua non fuerint Religiosi pro his officiis in nova Recollectionis erectione idonei, ex aliis Provinciis, vel Observantibus, vel Reformatis, immo et ex alia Familia possit eos adducere. Et insuper eidem committitur prima in eisdem Conventibus eorum Fratrum collocatio, qui ad formationem praedictae recollectionis fuerint necessarii ».

§. 1. « Et ut incommoda ex multiplicitate horum Conventuum alias experta evitentur, omnino interdicitur, ne in qualibet Provincia plures quam quatuor, paucioresve quam tres, recollectionis Conventus esse possint, sublata facultate cuilibet

Superiori Ordinis super hoc statu dispensandi; Et ut nunquam separari a Provincia possint, decernitur, ut in nullo Conventu Provinciae, qui hujusmodi Recollectionis non fuerint, possint indui Novitii, nec probationis annum agere. Atque ita Provinciae inseparabiliter sint incorporati, ut sine ipsis, utpote domus receptionis, Provincia ipsa subsistere non possit ».

§. 2. « Conventus autem praedicti distribuentur sic, ut in Provinciis magnis duo illorum sint primi Novitiatus, duo vero Professorii, seu Novitiatus secundi: in minoribus autem, unus erit primi Novitiatus, et duo secundi, aut e converso, pro commoditate Conventuum, aut Provinciae: Et quia in nullo praedictorum Conventuum studium facultatis litterariae collocandum est, aut permittendum, statuitur, quod Professi, antequam ad professoria, in quibus sunt artium litterariarum studia, transmittantur, in Conventu Recollectionis secundi Novitiatus ad minus per annum integrum collocentur, ut in spiritu in Novitiatu concepto, antequam ad studia transeant, confirmentur, et roborentur ».

» Forma autem vivendi in praedictis Recollectionis Conventibus sequens erit »;

» Primo: Officium divinum statutis indispensabiliter horis, graviter, et devote persolvatur, et orationi mentali duabus horis cum dimidia omnino vacetur, ita ut post Matutinum (quod indispensabiliter media nocte persolvendum est) una hora, post primam dimidia, post completorium hora altera, in oratione mentali persistant. Sed a Resurrectione usque ad Exaltationem Sanctae Crucis propter noctium brevitatem, hora post Matutinum orationis in horam ejusdem post sextam, et ante prandium habendam, commutetur ».

» Secundo: Silentium, ac lectio spiritualis in Refectorio nulla causa dispensetur. In Dormitoriis autem, Claustris, et Sacristia ita silentium observetur, ut tantum omnino necessaria, et submissa voce Fratres loquantur ».

» Tertio: Saeculares, nisi Officiales Conventus sint, ad interiora Conventus non admittantur, sed pro rebus necessariis cum ipsis tractandis in Claustro inferiori, camera honesta disponatur, in qua praedicta praestari possint ».

» Quarto: Communitates Chori, et Refectorii omnes Fratres sequantur, nec ullus ab aliqua, sine expressa Guardiani licentia, excusetur ».

» Quinto: Tribus diebus in hebdomada, nempe feria secunda, quarta, et Sabbato post vesperas immediate, assistentibus Praelato, et omnibus Fratribus, lectio expositionis Regulae, aut Theologiae mysticae habeatur; ita ut duobus ex praedictis diebus exponatur Regula, altero vero de Theologia mystica, seu de vita spirituali tractetur; Ad hoc instituatur unus Lector, qui sit in Theologia morali, et mystica versatus, cui, ut tempus pro lectionibus conficiendis habeat, conceditur ut a Prima, et oratione post ipsam excusetur. Qui post expletam expositionem Regulae poterit Decalogum clare, et breviter pro instructione juvenum explicare ».

» Sexto: Guardianus ad minus semel in mense feria sexta post Completorium celebrabit Capitulum culparum, eo modo, quo in Constitutionibus generalibus praescribitur, habita ad Fratres spirituali collatione, in qua ad perfectionem, et spiritualem profectum excitentur, et animentur ».

» Septimo: Paupertas nostri status, quantum fieri potest, stricte in communi observetur; et ut ita etiam fiat in particulari, Guardiani de omnibus necessariis ad usum strictum Seraphicae paupertati congruum, Fratribus provideant, ita ut recursus particularium ad Benefactores, aut amicos spirituales via omnino praecludatur, nullusque quidquam ad usum suum habeat sine expressa licentia Guardiani, qui usum rei, et supellectilis non necessariae nulli concedat, aut permittat; quod ut exactius observetur, nullus quidquam ad proprium usum clausum habeat, et ad cujuscumque cellam semper aditus Superiori pateat; et tam Novitiis, quam ceteris Religiosis usus duarum Tunicarum talarium, quarum una erit cum caputio, et alia sine caputio, juxta Regulae praescriptum, concedatur, nec cuiquam permittatur, ut Sudaria, Sachetos, aut alia quaevis non concessa in Regula sub praetextu portationis solius habitus, deferat ».

» Octavo: Postquam praef. Recollectio per triennium firmata fuerit, nullus possit institui Guardianus in praedictis Conventibus, qui in aliquo illorum per biennium immediate vitam communem Recollectionis sequens commoratus non fuerit ».

» Nono: Nullus Religiosus, cujuscumque qualitatis sit, in Conventu Recollectionis de familia collocari possit, aut in eo commorari, in quo Regulae praecepta observare non possit; nempe jejunia, excalceationem, duarum tantum Tunicarum usum, peditationem, chori die, noctuque communitatum sequelam; cum pro non valentibus adeo stricte vivere, ceteri Provinciae Conventus expediti maneant, et tam Guardianus ipse, quam ceteri omnes Fratres hebdomadam sine exceptione suo ordine faciant ».

» Decimo: In praefatis Conventibus nullus Frater criminosus, aut pro luenda poena collocari possit, nec quisquam a quocumque Praelato missus recipi debeat, nisi de consensu Guardiani, et majoris partis Discretorum Conventus, admittendus judicetur ».

» Undecimo: Nullus Religiosus, cujuscumque qualitatis sit, possit recreationis, aut alterius cujusque negotii causa ad praedictos Conventus divertere, nisi quis ad exercitia spiritualia per aliquos dies facienda cum sequela omnium communitatum, et rigoris vitae Recollectae, admitti voluerit, nec Minister Provincialis, quando ad praefatos Conventus, causa Visitationis, vel alias accesserit, possit sub poena suspensionis sui Officii per

bimestre, saeculares, aut alios fratres secum ferre, praeter suum Secretarium, et socium, cui Provinciali plurimum in Domino commendatur, ut in Conventibus Recollectionis omnibus seipsum praebeat exemplum bonorum operum, et Regularis disciplinae ».

» Duodecimo: Discursus Fratrum extra Conventum, quantum fieri possit, evitentur, et ut Fratres addicti Choro, extra Conventum non vagentur, statuitur, ut in quolibet praedictorum Conventuum, praeter Officiales pro interiori gubernio necessarios, collocentur Fratres laici spirituales, et devoti, qui continuo, et extra Conventum, eleemosynas pro necessitatibus Fratrum temporibus opportunis petant, et spiritualis vitae quieti incumbant; Fratribus autem Choro addictis raro exeundi extra Conventum licentia concedatur, nec unquam, nisi duo extra ipsum esse possint; Novitiis autem, et Clericis in nullo casu, nisi in Communitate exeundi a Claustro licentia concedi possit, sub poena privationis officii eam concedenti ».

» Ultimo: in predictis Conventibus quoad reliqua ad vitam monasticam spectantia, constitutiones generales exacte ab omnibus observentur, ut ceteris exemplo, et aedificationi in pura observantia sint ».

» Curent itaque Commissarius Generalis, et Provinciarum Diffinitoria, ut praedicti Recollectionis Conventus in praedicta vivendi forma erigantur, et componantur; Dum enim per attestationem praedicti Commissarii generalis, et Diffinitorii Provinciae, et Discretorum illorum Conventuum juramento firmatam de tali erectione, et compositione constiterit; Sanctissimus Dominus Noster pro sua benignitate licentiam induendi Novitios in illis Conventibus sic efformatis concedet; Quod si post primam concessionem praedicta vivendi forma in ipsis Recollectionis Conventibus exacte, et rigorose non observetur, licentia ulterius induendi in illa Provincia non concedetur; Unde Provinciae ipsae sibi consulant, nam si medio adeo ad bonum, et stabilitatem Religionis condncente non utantur, omnino successu temporis extinguentur ».

100 Alia Vide verb. *Approbatio art.* 2. *a n.* 2. verb. *Annus probationis, seu Novitiatus*; verb. *Habitus* verb. *Professio*.

101 Receptus pro Laico, seu Converso, an possit transire ad statum Clericalem? Vide verb. *Professio num.* 88. *et numer.* 89. et verb. *Transitus num.* 1.

102 Novitii in quibus edocendi, atque instruendi, habebis benevole lector vel in indice ad calcem indicis tituli hujus, vel in aliquo ex tenuibus aliis nostris operibus, quae, Deo dante, post promptam Bibliothecam in lucem insuper daturi sumus: ob gravem enim adversum casum, ea quae novissime de re jam meditata erant, non poterunt hic apponi.

Ad complementum hujus tituli, praestat addere, quod per unum Novitium mei Seraphici Ordinis Minorum de Observantia habuit originem devotio Coronae Beatissimae V. M. septem decadum in honorem suorum septem Gaudiorum, modo, qui sequitur, prout refertur ad litteram in Annalibus Waddinganis *tom.* 10. *ad annum* 1422. *a num.* 8. *ad* 18. *ultimae Romanae impressionis typis Rochi Bernabò* 1734. 103

Sub hoc tempus, idest Anno Christi 1422. associatus est Minoribus adolescens quidam, Beatae Virgini Mariae reverenter addictus, qui, contexta ex floribus corolla, simulacrum ejusdem decorabat. Dum legendis floribus, et huic prosequendae pietati non adeo liceret in tyrocinio intendere, juvenili levitate constituit ad saeculum redire. Discessurus Virginem salutavit, et Patrocinium poposcit. Cui illa apparens dixit: « Noli contristari ob dimissum, vel impeditum, quod mihi praestabas, florum obsequium; docebo quomodo in aliud praeclarius convertas, et coronam mihi compingas serto illo rosarum valde pulchriorem. Singulis diebus coronam mihi contexe, non ex floribus, qui cito marcescunt, neque semper haberi possunt, sed ex piis precibus, quas tu potes, et Angelus docuit recitare. Profer decies Salutationem Angelicam, et semel Orationem Dominicam, in memoriam gaudii, quo ego exultavi de concepto Verbo aeterno. Secundo, eadem repete, propter illud, quo perrexi cum festinatione in montana Judeae cognatam Elisabetham invisura. Tertio, propter summam laetitiam, qua Christum Dominum absque dolore, integro pudore sum enixa: Quarto, propter eam, qua Magos infantulum adoraturos excepi. Quinto, ob repertum in Templo Filium, quem prius deflebam amissum. Sexto, ob gloriosam ejus resurrectionem. Septimo, ob meam in Coelos assumptionem. Haec si singulis diebus dixeris, certo scias sertum mihi gratum, et tibi meritorium te compacturum ». Obsecutus adolescens, qua potuit devotione, recitare coepit praescriptam precum formulam, et accedens cauta tyronum Magister, ut exploraret, quid in cubiculo ageret, vidit Angelum rosas filo paulatim inserentem, et singulis denis aureum lilium connectentem, mox coronam ex omnibus composuisse, et tyronis genuflexi capiti imposuisse. Paulo post praeceptor imperavit, ut quae tunc faciebat, enarraret, dixitque eo se modo preces illas obtulisse, quo a Beata Virgine instructus fuerat, unde visionis arcanum Magister percepit.

*Confirmatur miraculis.*

1. Prosecutus ille quotidie per omnem vitam, devotionem hanc, accidit, ut cum socio alternatim repetens, per nemus quoddam, praedonum latibulum, transiret. Prodeuntes ex latebris nebulones irruerunt in Fratres, sciscitantes quoniam dilapsa fuerit speciosa puella, quam secum in nemoris

aditu ducebant. Illi negare, et abjurare, se nullum duxisse, neque vidisse; hi urgere, in comitatu fuisse, precariis orbiculis rosas alligasse, et ultima minari tormenta, nisi revelent, ubi dimiserint, aut absconderint. Dum nihil extorquere potuerunt a nihil scientibus, ad arbores alligatos vexare tentarunt. Illi e contra agonem suum Deo, et Sacratissimae Virgini commendantes, rogarunt, ut invocantibus opem ferrent. Adfuit Beata Virgo, et latrones increpavit, quod ita inhumane suos servos tractaverint, seque ipsam esse dixit, quae associabat coronae pensum devote solventes. Hac visione territi, increpatione compuncti latrones, a viis suis pessimis recedentes, Fratrum Minorum institutum subierunt, et ubique retulerunt, quae propriis oculis conspexerunt.

2. Hinc invaluit mos in Ordine Minorum, transivitque ad alios, coronam Beatae Virginis recitandi, quam Oratione Dominica septies, et Salutatione Angelica septuagies, et bis repetita, in honorem septuaginta duorum annorum, quibus Sacratissima Virgo, juxta probabiliorem sententiam vixit, et gaudiorum septem ab ipsa complendam pii veri asseverant. Ut vero amplius haec cresceret pietas, crebra fecerunt miracula. Etenim post paucos annos ipse adolescens decedens, visus est in Coelum efferri, rosis, et liliis circumdatus, atque inter brachia Sacratissimae Virginis exceptus, floribus coronari.

3. Consodalis alter firmiter constituit, quotidie coronam hanc recitare ante prandium, sed semel oblitus, dum manducare incepit, recordatus est omissionis. Petiit licentiam abeundi, recessit in templum, ubi coram Beatae Virginis altari, quod solebat, pensum solvebat. Dum his immoraretur, misit Guardianus exploratum quid ageret, aut quo abierit. Visus est genuflexus orans, et Angelos duos per brevia intervalla excipere ex ore ejus rosas, et post decimam quamque, lapidem pretiosum, et ex his contextam coronam imposuisse capiti Beatae Virginis adstantis. Retulit omnia explorator Praefecto; hic vero obedientiae praecepto ab orante confessionem omnium extorsit.

4. Simile quid accidit Anconae in Marchia. Beatus Gabriel Anconitanus Guardianus, admirandae pietatis vir, praecepit Ludovico Albanensi tyroni, ut singulis diebus, antequam manducaret, obsequium istud Beatae Virgini praestaret. Quodam die toto tempore ante meridiano domesticis ministeriis implicitus, non potuit. Dum mensae assideret, interrogatus a Superiore, an pensum hoc Beatae Virgini illo die persolverit, et fassus non fecisse, jussus est in Ecclesiam abire, atque omissionem compensare. Abiit, fecit, oravit, coram altari praecipue hanc noxam sibi dimitti. Submisit postea Superior, qui investigaret, an vere obedierit? visus est ferme eodem modo, quo alter, orare, atque ex ejus precibus aptatam corollam Beatae Virginis capiti circumduci. Retulit hic, quae vidit; missi deinde alii, qui etiam idipsum perspexerunt: accessit demum ipse Guardianus, et quae reliqui, conspexit. Hinc amplius devotionem Novitio commendavit, et ceteris Fratribus imitandum proposuit, et diuturno tempore illo in loco, quo Novitius orabat, perseveravit suavissimus odor rosarum, et liliorum.

5. Frater Petrus e Civitate Pennensi oriundus, socius B. Thomae Florentini, et primus inter Observantes Provinciae Sancti Bernardini, Laicus, vir mirae perfectionis, et assiduae orationis, qui aliquoties visus est per horas quinque immobilis, brachiis in crucis modum protensis haesisse, facie interim Solis instar resplendente: aliquoties etiam a terra in altum elevatus, hac etiam ferebatur devotione, ut quotidie his precandi formulis Beatam Virginem salutaret. Semel accidit, dum construendo Caenobio Sanctae Mariae Podii Orsonae adlaboraret, ut diurno labore fessus oblivisceretur coronam recitare. Dum iret cubitum, meminit omissi pensi Mariani, statimque recessit ad Oratorium, dicturus, quae solebat. Ab incepta corona paulo post somno correptus, absolvere non potuit. Dormitanti apparens Beata Virgo Angelis duobus associata dixit: Dormi, et requiesce dilecte fili, satis orasti laboribus fessus, obedientiae, et caritatis operibus addictus, et afferri fecit per Angelos in lectum. Ad matutinas preces expergefactus, comperit visionem, quam habuit, veram fuisse, non imaginariam.

6. Simile ferme per omnia accidit cuidam Fratri adolescenti in Provincia Romana, die quodam distracto in hospitibus recipiendis. Rem omnem depraedicabat Frater Laurentius de Monte Calerio, Vicarius ejusdem Provinciae vir probatissimae vitae, Beatae Virginis cultor studiosissimus, qui de hac re scribunt, suspicantur ista eidem Laurentio in juventute accidisse.

7. In Provincia Sancti Francisci, et Comitatu Assisii, fuit quidam vir religiosissimus, pietate, et prophetiae dono insignis, qui devotionem hanc omni hominum generi magnis, et parvis, nobilibus, et infimis, et senibus, et junioribus perpetuo inculcabat, propterea *Frater Jacobus de Corona* nuncupatus. In omnibus tribulationibus, et necessitatibus ad has preces recurrebat, et opem reportabat, rebusque dubiis dabat responsa. In Burgo Sancti Sepulchri, dum ageretur de destruendo Conventu Minorum extra moenia posito, ne hostibus Neapolitanis cito adventuris, foret praesidio, rogavit Jacobus Commissarium, a Senatu Florentino in hanc rem amandatum, ut a ruina paululum supersederet, donec ille Beatae Virginis imploraret auxilium. Assueto suo precum genere salutavit, rogavitque, ut domum, in qua tot ei coronae quotidie tam a se, quam a reliquis Fratribus offerebantur, servaret indemnem. Responsum accepit, non accessuros hostes, sed ab omnibus Florentinorum terminis brevi discessuros; quod post paucos dies ipse probavit eventus. Eo in loco, postquam varia patrarat miracula, et Sa-

crosancta susceperat Ecclesiae Sacramenta, migravit ad Dominum. Animam ad Coelos evehi inter multitudinem Angelorum visum est, et exequiis interfuit populus universus.

8. 9. 16. Bernardinus Feltrensis Veronae, in Eremitorio Pescariae, Provinciae Sancti Antonii, narrabat ea in urbe accidisse, ut Frater quidam pius in quodam Ecclesiae angulo formula hac orandi devote uteretur, et ab alio viderentur ei astitisse Angeli, qui ad singulas salutationes Angelicas corona aurea Virginem redimirent, et rosam, aut lilium porrigerent. Referebat etiam, in eadem Provincia Antonium Rubeum Foro-Juliensem, huic pietatis generi addictissimum, dum comitaretur senem quemdam Provinciae Vicarium in Civitatem Vicentiae, sub continuo aquarum Diluvio, invocata B. Virgine, et positis precariis orbiculis in capite, neque una guttula madefactum, sed sicca veste in urbem omnibus admirantibus pervenisse. Frater Franciscus Sulmonensis Provinciae Sancti Bernardini, vir laudabilis, et pius, retulit, adolescentem quemdam initiandum apud Minaritas, toties quoties accedebat, ut religiosa veste indueretur, revocatum variis tentationibus, quas demum nullo negotio superavit, recitata corona aliquoties coram B. Virginis effigie.

11. 12. 13. 14. Praedictus Feltrensis publice praedicavit, scholarem Perusinum, nobilis adolescentulae amore insanientem, magicis incantationibus usum, ut potiretur, sed omnes elusas, etiam ipsius daemonis confessione, quod singulis diebus coronam hanc Beatae Virgini puella consecraret. Improbae etiam vitae hominem, qui ex summa desperatione daemones in suum convocavit interitum, ab eisdem sibi apparentibus responsum accepisse, nocere non posse quotidie has preces recitanti. Ticini dixit ex suggesto, nobilem quamdam matronam docuisse hunc Virginis cultum suos filios puerulos, summo mane singulis diebus exhibendum, atque ex his unum in flumen decidisse: matri demum, et multis corpus quaerentibus super aquas incolumem apparuisse, et dixisse se beneficio illius Virginis servatum, cui ex matris disciplina matutinas adaptabat coronas. Pellicem etiam, propter quam multa orta erant scandala, et homicidia, demum icthaliter sauciatam, et in foveam projectam, apparente, et protegente, B. Virgine, propter hanc quotidianam devotionem, eo usque vixisse, donec advenerit Confessarius, et rite se accusanti reatuum impenderit absolutionem, statimque expirasse.

15. 16. Volaterris anno MCDLIV. devota femina, antequam iret cubitum cum suis filiis, hac formula oravit. Accidit, ut illa nocte tectum oppressum nimio pondere nivis corrueret, sed nihil nocuit, paucis arundinibus circa lectum compositis, totam molem cum omnium admiratione sustinentibus. In oppido Sartiani in eadem Provincia Etruriae, et Ecclesia Minorum irruentes duo sicarii in duos incolas Castri plebis, hujus cultus Mariani perpetuos observatores, uni nocere non poterant, alteri licet vulnera multa inflixerint, vivus, et sanus praeter omnium expectationem apparuit. Haec, et alia multa collegerunt, qui de recitanda Virginis corona, ejusque virtute pie scripserunt.

Ob haec, et alia miracula coepit a nostris Religiosis de Observantia promulgari in tota Seraphica Religione, et in universo Orbe hic sanctus usus, et singularis devotio Coronae Beatissimae Virginis Mariae, omnes fervide exhortando ad frequentandam hanc tam acceptam B. M. Virgini, et Fidelibus sic proficuam devotionem; itaut brevi intervallo temporis fuerit ab omnibus Mariae devotis in praxim deducta, et a Romanis Summis Pontificibus approbata, valde commendata, et Indulgentiis ditata, ac decorata, et signanter a Leone X. Brevi incip. *Exponi nobis*, et alio incip. *Dum praeexcelsa*, in quo concessit Indulgentiam Plenariam Fratribus, et Sororibus Ordinis Fratrum Minorum, et consequenter Tertiariis, et Cordigeris recitantibus, dictam Coronam B. M. V. ex 72. Ave Maria, et 7. Pater noster, cum adhuc uno Pater, et Ave pro Summo Pontifice; Quam Paulus V. post generalem Indulgentiarum Regularibus concessarum revocationem, de novo concessit 8. *Julii* 1608. ad instantiam Patris Ludovici a S. Joanne Evangelista Commissarii Generalis Ultramontanae Familiae Minorum de Observantia, ut refert Lantusca in *Theatro Regularium*, *verb. Indulgentia n.* 3. Et Innocentius XI. Brevi incip. *Exponi Nobis*, firmam esse voluit, atque sancivit, ut patet in *Rubricis novi Breviarii nostri Franciscani confirmatis ab Innocentio XII. n.* 90. Et hanc Indulgentiam applicabilem esse etiam defunctis expresse docent Candidus Brugnolus *in speculo Clericorum tract.* 3. *cap.* 15. *resolut.* 10. Petrus Antonius de Venetiis in *Viridario Seraphico italice impresso tom.* 2. *part.* 7. *cap.* 10. *in fine*, et alii passim innixi etiam speciali Brevi Gregorii XV. edito *sub die* 10. *Novembr.* 1622. in quo concessit, quod Fratres Minores, Clarissae, et Tertiarii, quibus additi sunt Cordigeri, possint applicare per modum suffragii omnes indulgentias, et opera meritoria animabus Purgatorii. Vide verb. *Indulgentia art.* 5. *n.* 10. *et* 12.

Novitii Regulares admitti debent juxta formam 104
Decretorum Clementis VIII. et Constitutionum Ordinum peculiarium, nec sine gravi causa minuendum est ipsis probationis tempus: Benedictus XIV. tom. 2. Constitut. 47. incip. *Si datam hominibus*.

Novitiatus expleri debet in Coenobio ad institu- 105
tionem Novitiorum designato, sub poena nullitatis Professionis: Idem *ibidem*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Magna inter Doctores quaestio est, an Abbates, 106
quibus jus est conferendi primam tonsuram, et minores ordines subditis suis Regularibus, possint eos conferre *Novitiis*. Resolutio autem hujus quae-

ationis inde pendet, an Novitii accenseri possint subditis Regularibus, quibus tantum possunt Abbates primam tonsuram, et minores ordines conferre.

107 Affirmant autem Pirhing *ad tit. Decr. de Tempor. Ordin. num.* 55. Krimer *ad eumdem titulum numer.* 2117. Engel *de Privil. Monast. priv.* 49. Schmier *Jurisprud. Canon. Civil. lib.* 1. *tract.* 4. *capit.* 2. *sect.* 2. §. 1. Negant vero clar. memor. Cardin. Petra *in commentar. ad Constit. Apostol. Constit. unic. Urban. II. sect.* 2. *n.* 20. Mirand. *in Manual. Praelator. tom.* 1. *quaest.* 83. *art.* 9. Pax Jordan. *diversar. Lucubrat. to.* 1. *lib.* 5. *tit.* 3. *num.* 60. Tambur. *de Jur. Abbat. to.* 2. *disput.* 10. *Quaesit.* 10. *num.* 4.

108 At amplectenda omnino est negativa sententia, quam tenuit *Sacra Congr. Concil. Trid. interpret in Mutinen. Ordinationis* 14. *Maii* 1689. In hac causa enim, tametsi definitum fuerit, Abbatem Casinensem haud potuisse primam tonsuram conferre Oblato; idem tamen dicendum est de Novitio, quippe qui non secus ac Oblatus, subditus Regularis dici nequit.

109 Utrum autem collatio primae tonsurae, et Ordinum minorum facta Novitio sit tantum illicita, an etiam invalida, vide apud Gruber. *de Privileg. disput.* 7. *sect.* 2. *num.* 18. *et seq.*

110 De Ordinarii licentia ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 16. *de Regular.* in Renunciationibus Novitiorum intra duos menses ante professionem requisita, de qua agit Auctor *a n.* 30. *ad plur. sequent.* quaeri solet, et quidem maxima animorum contentione, utrum requisita ea sit pro extrinseca solemnitate, an pro forma. In varias Doctores abierunt opiniones. At Rota tenet eam pro forma requisitam esse, ut novissime *in Romana, seu Januen. Successionis* 9. *Decembris* 1746. §. 8. *cor. clar. mem.* Millin. *et* 26. *Junii* 1747. §. 8. *cor. Reverendiss.* Cortada. 111

Valde autem utilis est haec observatio; Eo enim ipso, quod haec licentia non pro solemnitate extrinseca, sed pro forma est requisita, sequitur hinc, quod si ea haud interveniat in ipso actu renunciationis, praesumi haud possit, ex observantia licet triginta annorum. Ex hac enim observantia praesumi potest solemnitas extrinseca actus, non item forma ejusdem actus, ut, confutatis omnibus contrariis, respondit idem Sacrum Tribunal Rotae *in d. Romana, seu Januen. Successionis* 9. *Decembris* 1746. §. 7. *et seq. coram clar. mem.* Millin. *et* 26. *Junii* 1747. §. 8. *et plur. seq. cor. Reverendiss.* Cortada. 112

Quid, si ipsa licentia enunciata in instrumento renunciationis, minime tamen reperiatur? Hoc in casu posse eam praesumi ex observantia triginta annorum placuit eidem Supremo Auditorio Rotae *in dict. Decisionibus mox citatis.* At si ipsa nec enunciata in instrumento renunciationis sit, praesumi haud potest ex dicta observantia triginta annorum. 113 114

Nec illud est hic reticendum, quod ex eo, quod haec licentia requisita est pro forma actus, nec juramento renunciare ei valet Novitius; Rota *in dict. Romana, seu Januen. Successionis* 9. *Decembris* 1746. §. 8. *coram clar. mem.* Millin. *et* 26. *Junii* 1747. §. 8. *coram Reverendiss.* Cortada. 115

## NUMMUS

VID. VERB. *EMPTIO ART.* 1. *N.* 7, *ET* 8.

## NUNCIUS

1 Nuncii Sedis Apostolicae offendi prohibentur sub poena excommunicationis in Bulla Coenae: Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 14.
2 incip. *Pastoralis* §. 11. Nunciis Apostolicae Sedis adimitur facultas dispensandi quoad clausuram: Idem Constit. 39. incip. *Regularis disciplinae* §. 4. et Constitut. 4. incip. *Salutare* §.
3 3. Nuncio Poloniae adimitur facultas dispensandi quoad formalitates praescriptas in celebratione Matrimonii: Idem Constitut. 85. incip. *Nimiam* §.
4 16. Arbitrio Nuncii Apostolici Venetiis existentis permittitur Neophytis ad Fidem conversis Venetiis in loco pio Cathecumenorum Matrimonium contrahere cum fideli absque interpellatione prioris conjugis in infidelitate relicti: Idem Constitutione 117. incip. *In Suprema.* Nuncii Apostolici in Computesteria Camerali rationes exhibere tenentur de pecuniis Camerae a se administratis: Idem *tom.* 7. *Constitut.* incip. *Apostolicae Sedis nu.* 26. Nunciis Sedis Apostolicae injungitur, ut super Episcopor. residentia invigilent: Idem Constitut. 18. incip. *Ad universae.* 5 6

Alia ad rem; Vid. verb. *Legatus.*

* Nunciorum Apostolicorum, qui stabilem apud aliquem Principem, aut in aliqua urbe sedem habeant, origo vetustissima est, et ab Apocrisariis, qui saltem a S. Leonis M. temporibus ad Constantini Pogonati Imperium in Constantinopolitana urbe apud Orientis Imperatores, et in ipsa Imperatorum aula residebant, repetenda. Duo autem

sunt hujusmodi Nunciorum genera. Alii enim *primi ordinis* sunt, qui scilicet non ante suo munere defunguntur, quam Cardinales renuncientur; alii *secundi ordinis*, quibus non statim a suae Legationis exitu, sacrae Purpurae honor deferri consuevit. Sunt illi Nuncii, qui Vindobonae apud Imperatorem commorantur, et apud Reges Galliarum, Hispaniae, ac Lusitaniae; hi vero Nuncii Poloniae, Venetiarum, Lucernae apud Elvetos, Monachii in Bavaria, Neapolis, Florentinae, et qui seu ad tractum Rheni mittuntur, et Coloniae Agrippinae resident, seu Missionibus Hollandiae, et Angliae praesunt, et Bruxellis consistunt. Omnibus hisce Nunciis antiquitate praestat Viennensis; licet enim Neapoli jam XIV. saeculo fuerint hujusmodi Nuncii, ita tamen eorum series interrupta fuit, ut, si illorum instaurationem attendimus, Viennensibus, qui sub ipsa XVI. saeculi initia statuti sunt, posteriores haberi debeant. Coloniensis, seu ad tractum Rheni primum constitutus a Gregorio XIII. fuit, qui illuc Magni Caroli Borromaei familiarem Franciscum Bonomium Episcopum Vercellensem Coloniam misit, ut Gerardo Truchsessio Archiepiscopo Coloniensi, qui cum Sanctimoniali Agnete Mansfeldia sacrilegum connubium inierat, exanctorato, domicilium ibi figeret, suaque praesentia, et auctoritate aut mala praecaveret, aut certe nulla interposita mora repararet. Clemens deinde VIII. avulsis a Coloniensis Nuncii jurisdictione Hollandis, aliisque, qui in Belgii Missionibus degunt, Catholicis, novum Nuncium Bruxellis residere jussit, qui et Anglorum Missionibus praeesset. Novissimus inter Nuncios Monacensis est, quem Pius VI. P. M. urgente Religionis Catholicae studiosissimo Bavariae Duce, atque Electore, instituit, non tamen sine exemplo, ut non tam creasse, quam intermissam legationem illam revocasse, et confirmasse videatur.

Ad Nunciorum jurisdictionem quod attinet, ea ex illos mittentis auctoritate, et potestate accersenda est. Vere enim quotquot Romani Pontifices Nuncios legant, illud Gregorii M. *lib.* 1. *ep.* I. *ad Episcopos Siciliae* usurpare possunt: « valde necessarium perspeximus, ut sicut Praedecessorum nostrorum fuit judicium, ita uni, eidemque personae omnia committamus, ut ubi nos praesentes esse non possumus, nostra per eum, cui praecipimus, repraesentetur auctoritas »: Sed cum a paucis annis hac de re in Germania contentio aliqua exorta sit, ac tenebricosi quidam scriptores impudentissimis libellis Nunciorum jurisdictionem oppugnare ausi sint, brevi liber prodibit ad ipsia Germanis expetitus (cujus etiam specimen quoddam Germanice nuper exiit) ad tantam comprimendam temeritatem atque audaciam. *Transumpta jam h. libri editi sub v. *Vic. Apost.* inseremus.*

# NUNDINÆ

1 Nundinae sunt de rebus majoribus semel in anno, vel saltem raro in eodem loco, negotiatoribus de longinquo convenientibus: Benedict. XIV. *tom.* 1. *Constit.* 44. incip. *Ab*
2 *eo tempore* §. 16. Nundinae Ecclesiasticis legibus saepe interdictae fuerunt diebus Festis: Idem *ib.*
3 §. 18. Sed ob generalem consuetudinem, et necessitatem hominum tolerandae sunt: Idem *ib.* §.
4 25. Prohibentur tamen agitari commercia certis per diem Festum horis, quibus divina Officia celebrantur: Idem *ib.* §. 30. et Constit. 105. incip. *Paternae Caritatis* §. 2. et prorogatis diebus Nun-
dinarum, et Indultorum ad eas celebrandas con- 5
cessorum: Idem *ibid.* Nundinae in Civitate Seno- 6
galliensi celebrari jubentur per septemdecim postremos dies mensis Julii, cum privativa, exemptionibus, et privilegiis: Idem cit. Constit. 105. incip. *Paternae.* Vide *tom.* 3. verb. *Festa*, *num.* 120. 121.

# NUPTIÆ

## SUMMARIUM

1. Nuptiae unde dictae? — 2 Foeminae dum maritantur, cur velentur? — 3, In nuptiis quare a Sponso detur annulus Sponsae, et inseratur in quarto digito? — 4. Veritas nuptiarum non consistit in sola commistione maris, et foeminae, sed principaliter in Tori conjugalis fide, et cura ordinata Filios procreandi. — 5. Qui non Filios procreandi, sed explendae libidinis caussa sibi invicem copulantur, non tam conjuges, quam fornicarii videntor. — 6. Nuptiae terram replent, Virginitas Paradisum. — 7. Nuptiae secundae permittuntur ut licitae. — 8. In nuptiis non debent Christiani saltare, et alia similia facere. — 9. Nuptiarum solemnitas quibus temporibus fuerit prohibita jure veteri. — 10. Et quibus temporibus sit prohibita jure novo Concilii Tridentini. — 11. Tempus Adventus in hac prohibitione incipit a primis Vesperis Sabbati praecedentis, in Feria autem quarta Cinerum a media nocte illius Feriae. — 12. Terminat autem tempus dictae prohibitionis in die Epiphaniae, et in die Octavae Paschatis inclusive. — 13. Nuptiarum solemnitas pro certis anni temporibus potuit, et potest licite prohiberi ab Ecclesia, et contrarium asserens est anathema. — 14. Omnia ea, quae concernunt nuptiarum benedictionem, *remissive.* — 15. Traductio Uxoris ad domum viri privata, et sine solemnitate, et consumma-

tio Matrimonii, seu carnalis copulae, an sit probibita in supradictis anni temporibus? — 16. Denunciationes Matrimonii fieri possunt temporibus prohibitis nuptias celebrare. — 17. Per nuptias prohibitas proprie intelligitur ipsamet solemnitas, seu pompa exterior, quae in contractu Matrimoniali adhiberi solet. — 18 Advertenda sunt hic aliqua notabilia *ad n.* 19. — 20. Mater transiens ad secundas nuptias privatur tutela Filiorum prioris Matrimonii. — 21. Item perdit etiam curatelam eorum. — 22. Dicta tamen poena non afficit Patrem transeuntem ad secundas Nuptias. — 23. Aliae ad rem, *ad n.* 28. — 29. Subnectuntur Addit. ex aliena manu *ad n.* 58.

1 Nuptiae dicuntur ab obnubendo, quia feminae in Nuptiis caput suum obnubere solebant; textu expresso *in cap. Nec illud* 8. *caus.* 30. *qu.* 2. ibi: *Inde enim et nuptias dictae, quod pudoris gratia ss puellas obnuberent.* Sic etiam fecit Rebecca videns Isaac sponsum venire in occursum sibi: *Gen.* 24. *v* 64. 65. ibi: « Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo. Et ait ad puerum: quis est ille homo, qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est Dominus meus. At illa tollens cito pallium, operuit se ».

2 Feminae, dum maritantur, ideo velantur, ut cognoscant, se semper maritis suis subditas esse, et humiles, textu espresso *in cap. Feminae* 7. *caus.* 30. *qu.* 5. ibi: *Feminae, dum maritantur, ideo velantur, ut noverint, se semper maritis suis subditas esse humiles.* * Olim erat purpurei coloris, quod propterea *flammeum nuptiale* vocat S. Ambrosius *de Virgin. cap. xv*, ad denotandum fortasse pudorem, quem in conjugio servari oportet. *

3 In nuptiis annulus a sponso sponsae datur, vel propter mutuae fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur, et ideo quarto digito inseritur, textu espresso *in d. cap. Feminae* 7. *caus.* 30. *qu.* 2. *in fine*, ibi: « In primis negotiis annulus a sponso sponsae datur, fit hoc nimirum, vel propter mutuae fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde et quarto digito annulus idem inseritur, quod in eo vena quaedam, ut fertur, sanguinis ad cor usque perveniat ». *Annulus ex veteri more ad sponsalia spectat, non ad nuptias. Quare Tertullianus *Apolog cap.* 6. eum vocat *pronubum annulum*. Vide S. Nicolai I. *responsa ad Consult Bulgaror.* ubi caeremonias in sponsalibus adhiberi solitas ab illis, quae in nuptiis, aperte distinguens, annulum ad *arrhas* refert, quibus *sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo insignitum desponderit.* *

4 Veritas Nuptiarum non consistit in sola commixtione maris, et feminae, sed principaliter in tori conjugalis fida, et cura ordinata filios procreandi, ut expresse cavetur *in c. Non enim caus.* 32. *q.* 1. Unde qui non causa procreandi filios, sed explendae libidinis sibi invicem copulantur, non tam conjuges, quam fornicarii videntur: Gratianus ad *cap. Pudor* 1. *caus.* 32. *qu.* 2. ibi: « Qui ergo non causa procreandae sobolis, sed explendae libidinis sibi invicem copulantur, non tam conjuges, quam fornicarii videntur ».

« Nuptiae terram replent, virginitas Paradisum»: 5
sic expresse dicitur *in cap. Nuptiae* 11. *caus.* 32. *q.* 1. Nuptiae secundae permittuntur ut licitae: *cap. Hac ratione* 9. *cap. Quomodo* 10. *c. Aperiant* 11. *cap. Deus* 12. *et cap. Quod si dormierit* 13. *caus.* 31. *q.* 1. cum similibus.

In Nuptiis non debent Christiani saltare, et alia 6
similia facere: *Concil. Laodicens. cap.* 53. ibi: « Non oportet Christianos ad Nuptias euntes vel ballare, vel saltare, sed caste coenare, vel prandere, sicuti competit Christianis ». Et hoc in secundis Nuptiis prohibetur sub poena excommunicationis, et alia arbitraria. *Con. Turonen. IV. cap.* 13. ibi: « Fieri omnino prohibemus sub Excommunicationis sententia, et alia poena arbitraria ».

Nuptiarum solemnitas Jure veteri prohita erat 7
a Septuagesima usque in octavam Paschae, et tribus hebdomadis ante Festivitatem Sancti Joannis Baptistae, et ab Adventu usque in Epiphaniam: textu expresso in *c. Non oportet* 10. *caus.* 33. *q.* 4. ibi: « Non oportet a Septuagesima usque in octavas Paschae, et tribus hebdomadis ante Festivitatem Sancti Joannis Baptistae, et ab Adventu Domini usque post Epiphaniam nuptias celebrare, quod si factum fuerit, separentur »: et ex parte concordat *cap. Non oportet* 8. *cap. Non licet.* 9. *et cap. Nec uxorem* 11. *ead. caus.* 33. *et qu.* 4. et de his sermo *in cap. Capellanus* 4. *de feriis.*

Jure autem novissimo Concilii Tridentini *sess.* 8
24. *de reformat. Matrimonii cap.* 10. nuptiarum solemnitas probibetur solum ab adventu Domini usque in diem Epiphaniae, et a feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusive, ibi: « Ab adventu Domini Nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniae, et Feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusive antiquas solemnium Nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari santa Synodus praecipit. In aliis vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit: quas Episcopi, ut ea, qua decet, modestia, et honestate fiant, curabunt; sancta enim res est Matrimonium, et sancte tractandum ».

Tempus Adventus in hac prohibitione incipit a 9
primis vesperis Sabbati praecedentis: in Feria autem quarta Cinerum a media nocte illius Feriae: Barbosa *in d. sess.* 24. *Concil. Trident. cap.* 10. *n.* 2. Molfes. *in Summa Theologiae moralis tract.*
4. *cap.* 11. *n.* 11. et alii passim. Terminat autem 10
tempus dictae prohibitionis in die Epiphaniae inclusive, et in die octavae Paschatis etiam inclusive: Concilium enim, dum dicit, *usque in diem E-*

*piphaniae*, excludit ipsius octavem, et dum subjungit *inclusive*, comprehendit tam ipsam totam diem Epipheniae, quam totam diem octavae Paschatis, quia illud verbum *inclusive* ad utrumque tempus est referendnm, cum nulla subsit ratio diversitatis, ut recte notat Fegnan. *in cit. cap. Capellanus* 4. *n.* 5. *de Feriis arg. l. Plures* 29. *ff. de rebus dubiis*, *et l. Cum post omnes* 1. *Cod. de liberis praeteritis*.

11 Nuptiarum solemnitas pro certis anni temporibus potuit, et potest licite prohiberi ab Ecclesia; et contrarium asserens est anathema: Concil. Trid. *sess.* 24. *Doctrina de Sacramento Matrimonii*, Canon. 11. ibi: Si quis dixerit, probibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam ab Ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones, aut alias caeremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit, anathema sit ».

12 Omnia ea, quae concernunt Nuptiarum benedictionem, vide verb. *Benedictio art.* 4. *per totum*.

13 Treductionem uxoris ad domum viri etiam privatam, et sine solemnitate, item et carnalem copulam, seu consummationem Metrimonii prohiberi in supradictis anni temporibus censet, et multis adductis, probat Fagnanus *in cit. cap. Capellanus* 4. *de Feriis a n.* 8. *usque in finem:* At solam traductionem, quae fit cum solemnitate, esse interdictam tenet Hofredus *in summa tit. de Matrim. contrahend. contra Interdict. Eccles. n.* 2. Tancred. et post eum Hostiens. *in cit. cap. Capellanus n.* 2. *in fine*, Reiffenstuel *Theolog. Moral. dist.* 14. *qu.* 2. *n.* 12. Sanchez *de Matrim. tom.* 2. *l.* 7. *n.* 16. Item et copulam carnelem, seu consummationem Matrimonii esse licitam dictis temporibus tenent Sanchez *loc. cit. n.* 23. Navarr. *in Manual. cap.* 22. *n.* 7. Card. Bellarm. *l.* 1. *de Matrim. c.* 31. *ad finem*, Barbosa *in d. sess.* 24. *cap.* 10. *de reformat. Matrim. n.* 5. et alii passim, et signanter Nicolius *in Flosculis verb. Matrimon. n.* 6. ubi expresse dicit, quod Matrimonium contrahere, vel consummare absque Nuptiis, et traductione sponsae solemni, ac sine benedictione nuptiali nullo tempore prohibetur. *Ex Rituali Rom. Rubr. de Sacrament. Matrim.* Navarr. *cap.* 22. *n.* 71. et jam sic obtinuit praxis, ut quocumque tempore licite Matrimonium contrahatur coram Parocho, et testibus absque solemnitate, per textum *in cit. c. Capellanus* 4. *de Feriis*, ubi dicitur, quod *ea sit Romanae Ecclesiae consuetudo, ut quocumque tem-*

14 *pore Matrimonium contrahatur;* Unde denunciationes Matrimonii fieri possunt temporibus prohibitis nuptias celebrare, ut expresse decrevit *Sac. Congr. Ep. et Reg.* 18. *Dec.* 1589. apud Barbosa *in Summa Apost. dec. verb. Denunciationes Matrimoniales n.* 2. *et de offic. et potest. Parochi cap.*

15 21. *n.* 14. Per Nuptias enim prohibitas proprie intelligitur ipsamet solemnitas, seu pompa exterior, quae in contractu matrimoniali communiter adhiberi solet; *arg. Concil. Trid. cit. sess.* 24. *Canon.* 11. ibi: « Prohibitionem solemnitatis nuptiarum »: *et cit. cap.* 10. *ejusdem sess.* 24. ibi: solemnium nuptiarum prohibitiones .... Nuptiae solemniter celebrari »; ut expresse docet Reiffenstuel *loc. cit. dist.* 12. *n.* 2. et alii passim.

Attendenda sunt hic, quae sapientissimo suo more tradit Card. de Lambertinis, Ben. XIV. in suis eruditissimis Notificationibus *Volumine* 4. *Notification.* 13. *per tot.* ubi plurimis solidissime ad rem adductis merito ibi videndis, docet, ad licite contrahenda Matrimonia temporibus vetitis, seu feriatis requiri licentiam Ordinarii in illis dioecesibus, ubi adest, vel legitima consuetudo, vel dioecesana dispositio ipsam petendi dictis temporibus, quia ibi obtenta, et licite contrahitur Matrimonium, et sponsa absque solemnitatibus ad viri domum traducitur, juxta Decretum *Sacrae Congregationis Concilii sub die* 10. *Junii* 1684. ab ipso allegatum his verbis. 16

## DUBIUM TRADUCTIONIS SPONSAE.

*Nonnulli Parochi pro sua, et Matrimonia contrahentium quiete supplicant declarari:*

» An concessa per Episcopum licentia contrahendi Matrimonium temporibus a sacro Concilio vetitis, in iis locis, in quibus dispositio ejusdem Concilii ad ipsum quoque Matrimonii contractum reperitur a consuetudine extensa, dicatur etiam permissa traductio sponsae, seu uxori ad domum viri? Die, et anno, quo supra, Respondit: Affirmative, dummodo traductio fiat absque solemnitatibus ».

Ac inde concludit sapientissimus Pontifex: « Nemo ergo super hoc se, ac alios inquietet; et si quis zelat evellere in hac materia abusus, curet potius eradicare a mente nubere volentium superstitionem jam pene universaliter introductam nolendi uxorem ducere mense Maii, juxta sancita in Concilio Provinciali Burdigalensi de anno 1624. *cap.* 7. *de Matrimonio n.* 5. ibi: « Abolenda sane perversa illa, ac superstitiosa quorumdam opinio, mense scilicet Majo uxore non ducendi, quasi aliud ex eo mali ominis emanans fidelitati contrahentium, ac prosperitati Nuptiarum obstare possit. Doceatur igitur populus, et ab omnibus Parochis saepe instruatur, ut superstitiosis illis nugis fidem haudquaquam adhibeat, sed praeter ea tempora in quibus ex praescripto Ecclesiae a celebratione Nuptiarum abstinendnm, nullum esse, quo ipsae jure, et canonice celebrari prohibeantur ». 17

Mater transiens ad secundas nuptias privatur tutela filiorum prioris Matrimonii, textu expresso in *l. Matres* 2. *Cod. quando mulier tutelae officio fungi potest*, ibi: « Nam si malunt alia optare Matrimonia, tutelam administrare non debent »; et concordant » *Authen. Sacramentum*, *et l. Si pater* 3. *Cod. eod.* Item perdit etiam curatelam eorum, *l. Quod si nolit* 31. §. 13. *ff. De Ædilitio Edicto*, 18

Reiffenstuel l. 4. *decr. tit.* 21. *n.* 39. Sanchez *de Matrimonio lib.* 7. *disp.* 88. *n.* 4. *et* 11. Joannes Bossius *de Matrim. contract. cap.* 11. *n.* 268. Rosignol. *in alias de Matrimonio controversias contract.* 15. *de Matrimonio IV. praenot.* 6. *n.* 1. *et* 3. et alii passim. Et ratio est, quia vehemens, et efficacissima praesumptio est, quod femina transiens ad secundas nuptias, negligat filiorum praecedentis Matrimonii curam, eorumque bona in commodum posterioris Matrimonii cum illorum jactura disperdat.

19 Dicta tamen poena non afficit patrem transeuntem ad secundas nuptias: Baldus *Authent. Eisdem paenis* n. 8. *Cod. de secundis nuptiis*, Angelus l. *Ex facto n.* 4. *ff. de vulgari, et pupillari substitutione*, Pinellus *l. final. n.* 15. *Cod. de bonis maternis*, Reiffenstuel *loc. c.* n. 39. Rosignol. *loc. c. n.* 2. Sanchez *loc. cit. n.* 12. et alii; immo, existente patre, non datur filiis Tutor, nisi eosdem emancipet; *l. Si infanti* 18. *Cod. de Jure deliberand.* manetque pater legitimus administrator gaudens usufructu bonorum maternorum, filiis quoad proprietatem competentibus; *l. Generaliter* 5. *verb. Negotia, Cod. de secundis nuptiis. et* l. *Omnem* 4 *Cod. de bonis maternis*, ibi: « Patres igitur usumfructum rerum maternarum, etiamsi ad secundas nuptias migraverint, sine dubio habere debebunt »: Supradicta enim lex cum praecise loquatur de matre binuba, et non de patre binubo, utpote poenalis, est stricte interpretanda, nec est extendenda ultra expressa; *arg cap. Odia* 15. *de Regul. Juris* in 6. cum similibus; Tum quia in patre binubo non currit illud tantum periculum in damnum filiorum prioris Matrimonii, quod currit in matre binuba, ut de se patet, adeoque etc.

Parentes transeuntes ad secundas Nuptias, quando amittant haereditatem, et legitimam filiorum praemortuorum, Vide verb. *Legitima a num.* 33. *ad* 35.

20 Alia ad rem, Vide verb. *Benedictio art.* 4. *per tot.* et verb. *Uxor. n.* 42.

21 Nuptiarum ritus supestitione infecti, fidelibus Indis prohibentur: Bened. XIV. tom. 1. Constit. 107. incip. *Omnium solicitudinum*, §. 2. et 14.

22 Nuptiarum tempora ab Ecclesia praescripta, sunt
observanda etiam in Regno Serviae, et finitimis
regionibus: Idem Constitut. 89. incip. *Inter om-*
23 *nigenas* §. 16. Nuptiis infidelium, quae temporibus vetitis celebrantur, non prohibentur fideles assistere, dummodo fieri possint absque Creatoris injuria, et offensione fidelium, et Ecclesiae Dei: Idem *ibid.*

Secundae, tertiae, et ulteriores nuptiae sunt fi- 24
delibus permissae (*): Idem Constitut. 57. incip.
*Etsi Pastoralis* §. 8. et Constitut. 129. incip. *Eo*
*quamvis tempore* §. 29. Attamen a Praesbyteris 25
minime benedicendae sunt: Idem in cit. Constit.
*Etsi Pastoralis* §. 8. (**) Secundae nuptiae impe- 26
dimento sunt, ne quis promoveri possit ad Ordines sacros, etiam in Ecclesia Graeca: Idem *ib.* (***)
Secundae nuptiae prohibentur Diaconis, et Presby- 27
teris Graecis, aliisque Orientalibus, sub poena nullitatis, et depositionis ab Ordine: Idem in cit. Constitut. *Etsi Pastoralis* §. 7. et cit. Constitut. *Eo quamvis tempore* §. 30.

In Nuptiis Canae Galileae, ad quas fuit Christus 28
vocatus, quis fuerit sponsus, valde inter se dissident Auctores. Plures enim volunt, quod sponsus fuerit S. Joannes Evangelista, qui, viso miraculo conversionis aquae in vinum, una cum sponsa de contrahendo matrimonio abjecit consilium. Auctores hujus sententiae inter alios refert Tirinus in *Chronico sac. pag.*51. *n.* 67. praecisis his verbis: « Addit S. Hieronymus, Augustinus, Beda, Alcuinus, Lyranus, Vincentius, et nemo veterum refragatur (immo ipse Joannes revelavit S. Gertrudi) Joannem fuisse sponsum illum in nuptiis Canae Galileae ». Barradius dicit, sponsam quoque Joannis se pariter consecrasse Christo, *et lateri B. Virginis adhaesisse.* Theophilus Raynaudus *tom.* 8. in Opere de titulis cultus specialis Sanctorum *punct.* 14. *pag.* 574, inter virgines in conjugio recenset juxta aliquorum sensum (quem tamen ipse non amplectitur) S. Joannem Evangelistam, quem volunt fuisse sponsum, idest absque conjugii usu jam virum, a Nuptiis in Cana Galileae a Christo abductum. S. Augustinus in *Praefat. in Joan.* haec habet: « Iste siquidem est Joannes, quem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempestate vocavit, et cui matrem virginem virgini commendavit »; cui videtur subscribere S. Thomas 2. 2. *quaest.* 186. *art.* 4. in *resp. ad* 1. ibi: « Et ideo Petrum, quem invenit matrimonio junctum, non separavit ab uxore: Joannem tamen volentem nubere a nuptiis revocavit ». Ast contrariam sententiam secutum fuisse S. Augustinum tradit Baronius ad *an. Christi* 31 *n.* 30. *et seq.* dicens, quod S. Augustinus asserit, Joannem revocatum fuisse a nuptiis, non quod uxorem duxerit, eamque reliquerit, sed quod eam prorsus non acceperit, id colligens ex praecisis verbis ejusmet S. Doctoris in fine citati operis, ibi: « Plus amatur, quod neque uxorem duxerit, et ab ineunte pueritia castissimus vixerit ». Sicque tenet etiam eruditissimus

(*) Duriora quaedam in secundas nuptias, multoque magis in tertias apud Athenagoram in *legat. pro Christian* Clementem Alexandrinum *lib* II. *Strom.* Theophilum Antiochenum *lib* III. *contr.* Anatolycum, aliosque veteres, praesertim Graecos offendas, non quod matrimonia etiam iterato infensi essent, sed quod ab Ethnicorum criminationibus non minus iniquis, quam turpibus Christianam Religionem vindicaturi, multum in eo ponderis situm esse ducerent, quod plerique Christiani ab omni conjugio abstinerent, reliqui vero illius sanctitatem perinde colerent, aliquae unitatem servarent: quare qui secundas nuptias inirent, eos ipsi nihil de Ecclesiae honore sollicitos veluti communis caussae proditores esse arbitrabantur.

(**) Confer Martenium *de antiq. Eccles. ritib. p.* 11. *lib.* 1.

(***) Vide Petavium in notis in Epiphanium *p.* 343. *seq.* et Cotelerium *T.* 1. *PP. Apostolici p.* 90. *seq.*

Card. Lambertinus Benedictus XIV. *lib.* 3. *de Canonizat. Sanctor.* c. 37. *n.* 1. ubi ex relatis dictis verbis S. Augustini sic concludit: « Adhaerendum esse videtur communi veterum sententiae, quae eum caelibem fuisse affirmat ». Legi potest Card. Baronius ad *ann. Christi* 31. *n.* 32. *et seq.* memoratamque sententiam amplectunctur ex Patribus Epiphanius *Haeres.* 58. §. 4. Chrysostomus *de Virginitate cap.* 82. Cassianus *Collat.* 16. *cap.* 14. Ambrosius *de Instit. Virgin. cap.* 7. Paulinus *Epist.* 43. Haec ipse ad lit, qui idemque confirmat in Opere de *Festis J. C. n.* 16. ubi insuper dicit, quod Baronius ad *ann. Christi* 31. *n.* 30, optimo jure reprehendit Scriptores aliter sentientes, et potius Nicephoro tribuendam esse fidem, qui affirmat sponsum in illis nuptiis fuisse vel Simonem Cananaeum, qui in duodecim Apostolorum numerum adscriptus, Zelotes appellatus est, vel Natanaelem e Cana, oppido in Galiaea gentium. Et quod S. Joannes non fuerit talis sponsus in Nuptiis Canae Galilieae sustinet D. Calmet in *Dictionario* verb. *Joannes Evangelista*, expresse dicens: « Que utique de virginitate sententia validioribus rationum argumentis fulcitur », quamquam Canae sponsum fuisse tuetur.

#### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De secundis nuptiis non incongrue hic paucis disserendum.

29 Nuptiae secundae bifariam accipiuntur. Nonnunquam non tantum a primis, sed etiam a tertiis, et ulterioribus distinguuntur; Nonnumquam vero dicuntur quaecumque sunt post primas. De his agere intendimus.

30 Secundae nuptiae a primis in eo differunt, quod legatum virgini, sub illa conditione relictum, si non nupserit, debetur licet nupserit; *L. Quum tale legatum* 72. §. *Moevius ff. de Condit. et demonstr.* At eadem sub conditione relictum viduae, tametsi olim idem ex Lege Julia observaretur; *L.* 62. §. 2. *et L.* 63. *princ. ff. eod. tit.* Jure tamen novo a secundis nuptiis abstinere debet, vel legato carere; *Novell.* 22. *cap.* 43.

31 (at "At eadem sub conditione")

32 Differunt praeterea, quod vidua unius Matrimonii propter ingratitudinem revocare valet donationes liberis factas. *L.* 7. *C. de Revoc. donat.* At quae iterum nupsit, ob injuriam, quam vicissim facit liberis prioris Matrimonii, non utique, nisi I. Filius aperte insidiatus fuerit vitae matris: aut II. impias manus ipsi intulerit: aut III. circa totius substantiae ablationem aliquid molitus fuerit; *Novell.* 22. *cap.* 35.

33 (at "At quae iterum nupsit")

34 Item differunt, quod ex communi juris Canonici interpretatione secundis nuptiis benedictio adhiberi non debet, nisi primae non fuerint benedictae; *cap.* 1. *et* 3. *de secund. nupt.*

35 Sunt, qui et aliam differentiam addunt, quod scilicet nuptiae simpliciter prolatae de primis, non item de secundis intelliguntur, favore primarum et odio secundarum. At hanc differentiam rejiciendam esse firmat Maestert. *de secund. nupt. qu.* 3. *fer. per tot.* nisi intentio proferentis, vel subjecta materia, aliud evincant. 36

Atque hinc legatum dotis relictum *mulieribus pauperibus*, debetur non solum puellis, quae post legatum ad primum conjugium invitantur, sed et viduis, nisi tamen illud semel fuerint consequutae; Maestert. *de secund. nupt. quaest.* 3. *n.* 8. 37

In manifesto errore versantur, qui secundas nuptias odiosas esse credunt, et varias earum poenas recensent. Causa erroris est, quod non distinguunt inter secundas nuptias, et id quod praeter naturam secundarum nuptiarum evenire potest, quum contrahuntur, uti est ad eas nimia festinatio, et liberis prioris matrimonii quaesita injuria. 38

Nimium autem festinare dicuntur mulieres, quae intra tempus (quod anni est) lugendis maritis praefixum, ad secunda vota transeunt. *L.* 1. *C. de secund. nupt.* Duplex autem hujus juris est ratio. Prima, ne fiat turbatio sanguinis, et incertitudo generationis. Nec cessat haec incertitudo, licet constet mulierem ex primo marito gravidam esse propter metum superfoetationis, quod tamen derident saniores Physici. Altera, publica honestas, quod indecorum videatur, mulierem, statim a morte Mariti, ad secunda vota transire, veluti quae, adhuc vivente marito, pudicitiam violasset, vel de violanda cogitasset. 39

40 (at "tio. Prima, ne fiat turbatio sanguinis")

41 (at "Altera, publica honestas")

Mulier, quae intra annum a die defuncti mariti nubit, varias incurrit poenas; *L.* 1. *et* 2. *C. de secund. nupt.* Prima, et praecipua est infamia ipso jure, ita ut nec requiratur quidem Judicis sententia declaratoria. *L.* 1. *C. de secund. nupt.* Idque procedit, sive major, sive minor sit mulier; Quinimo eam incurrunt maritus, qui eam ducit, sciens annum luctus nondum praeteriisse, tametsi sit miles; et parentes, qui eum, eamve in potestate habent, quia prohibere potuerunt. Adi Maestert. *de secund. nupt. quaest.* 9. *per. tot.* 42

Secunda poena est, quod non possit mulier nomine dotis, aliove quovis titulo plus in secundum maritum conferre, quam tertiam partem suorum bonorum; *Leg.* 1. *Cod. de secund. nupt.* 43

Tertia poena est, quod nihil ex ullius extranei testamento titulo haereditatis, legati, fideicommissi, alteriusve ultimae voluntatis capere possit; *dict. Leg.* 1. *Cod. de secund. nupt.* 44

Quarta poena est, quod omnia amittat, quae a defuncto marito ei obvenerunt: *dict. L.* 1. *Cod. de secundis nupt.* Prior autem maritus hic is intelligitur, quem non debite mulier eluget. Quocirca si haeres instituta a primo marito, post annum luctus secundo nupserit, ac etiam a secundo marito haeres scripta, ad tertia vota intra annum luctus transierit, non haereditate primi, sed secundi privabitur. 45

46 (at "Prior autem maritus hic is intelligitur")

Quinta poena est, quod ultra tertium gradum nulli consanguineo ab intestato succedere possit; *dict. Leg.* 1. *Cod. de secund. nupt.* 47

48 Suprascriptis poenis Justinianus muiierem subjecit, quae intra annum iuctus non nupserit quidem, sed undecimo mense a morte mariti partum, quem ex inhonesta scortatione, et non ex defuncto marito conceperat, ediderit, *Novell.* 39. *cap.* 2.
49 Probe autem hic monet Maestert. *de secund. nupt. quaest.* 15. *n.* 7. totum hoc negotium reiinquendum esse arbitrio Judicis, qui, examinatis diligenter mulieris moribus, aiiisque circumstantiis, dijudicabit, an partus undecimo mense natus marito sit tribuendus, nec ne.

50 Mulierem vero, quae intra annum inctus impudice vivit, nec tamen parit, aut parit, sed diu post annum luctus, praefatis poenis haud subjici ..iınaul Scipio Gentiiis *ds secund. nupt. cap.* 7. *per tot.* et Maestert. *eod. tract. quaest.* 16. *pariter per tot.*

51 Quatuor tamen casibus praedictas poenas mulier evitat. I. Si a Principe impetraverit, ut ipsi intra annum iuctus nubere liceat; *Leg.* 10. *ff. Ds his, qui notantur infamia.* II. Si Princeps mulierem, quae intra annum iuctus nupsit, a supradictis poenis liberet. Sed vide distinctionem hic traditam a Maestert. *de secund. nupt. quaest.* 18. *per tot.* III. Si mulier juste crediderit longo tempore extinctum maritum fuisse; *arg. Leg.* 8. *De his, qui notantur infamia.* IV. Si intra annum iuctus partum ediderit, quem ex marito conceperat, cui mortuo nulium debet iuctum, ut est hostis patriae damnatus perduellionis etc. *Leg.* 11. *§.* 2. *ff. de his qui notantur infamia.*

52 Hactenus de poenis, quas mulier incurrit nimia festinatione, intra annum iuctus nubens. Sunt et aiiae poenae, quas incurrit muiier, tametsi post annum iuctus nubat, in favorem, et commiserationem fiiiorum, si quos superstites habet.
53 Prima est, quod omnia quae quocumque titulo a priori marito percipit, soio usufructu excepto, ad liberos ipsius proprii mariti transmittere debeat, nec eorum alienandorum facultatem habeat; *Leg.* 3. *Cod. de secund. nupt.*

54 Secunda est, quod quidquid perceperit ex successione liberorum, id quoad proprietatem, solo in diem vitae suae deducto usufructu, reliquis ejusdem Matrimonii liberis reservare debeat; *dict. Leg.* 3. *Cod. de secund. nupt.* Vide tamen Maestert. *de secund. nupt. quaest.* 27. *et plur. sequent.* qui probe discutit, quid Justinianus circa duas hasce
poenas per *Novellas suas* immutaverit Vide quo- 55
que eumdem *q.* 44. *et plur. sequent.* qui de aiiis poenis disserit, tum examinat, an aliquibus in casibus eas evitet mulier.

56 Nostrum autem est hic tantummodo examinare, an Jure Canonico *in c. penult. et ult. de secund. nupt.* omnes poenae, de quibus hactenus loquuti sumus, cessaverint?

57 Non ignoro, plures in ea esse sententia, ut omnes praedictae poenae a jure Canonico sublatae sint. Confer Scipion. Gentil. *de secund. nupt. c.* 18. Ex aliorum vero sententia sublatae a Jure Canonico sunt poenae in odium tantummodo secundarum nuptiarum introductae, non item iliae, quae in favorem liberorum primi Matrimonii sunt statutae; Peregrin. *de Jur. Fisci l.* 3. *tit.* 15. *n.* 3. Anton. Matth. *de secund. nupt. disput.* 6. *per tot.*

58 At mihi semper arrisit opinio Hunnii *ad Treutler. Selectar. disp. vol.* 1. *disp.* 8. *Thes.* 5. *litt. B.* tenentis, soiam infamiae poenam, non item caeteras poenas jus Canonicum sustulisse. Confer omnino tum ioco citato, tum clarissimum P. Giraid. *in addit. ad Maschat. Instit. Canon. tom.* 2. *pag.* 677. *vol.* 1.

## OBEDIENTIA

VIDE VERB. *VOTUM ART.* 2. *A N.* 10. *AD* 14.

## OBLATI MONASTERIORUM

Oblati, et qui donati appellantur, quamvis non sint Religiosi, si tamen bona sua, ne minima quidem parte excepta, quoad proprietatem, et usumfructum sibi non retinuerint, sed transtulerint in Monasterium, sunt personae Ecclesiasticae, gaudent priviiegio fori, et immunitate ab exactionibus saecularibus. Verum, ut subtrahantur ab jurisdictione Episcopi, requiritur, ut actu inserviant suae Religioni, ut late docet Benedictus XIV. *De Synodo dioeces. lib.* 6. *c.* 3. *.

## OBLATIONES

### SUMMARIUM

1. Oblationes dupliciter sumi possunt, scilicet large, seu improprie, et stricte, seu proprie. — 2. Oblationes large, seu improprie sumptae quae sint? — 3. Oblationes stricte, et proprie sumptae quae sint? — 4. Harum oblationum tres sunt species, et assignantur. — 5. Oblationum usus coepit ab origine Mundi, et semper dura-

vit. — 6. Oblationes non debentur ex praecepto, nisi in quatnor casibus. — 7. Assignatur primus casus. — 8. Assignatur secundus casus. — 9. Assignatur tertius casus. — 10. Assignatur quartas casus. — 11. Ad hoc, ut consuetudo faciendi Oblationes obliget, duo praecipua requiruntur, et assignantur. — 12. Si dictis duobus requisitis concorrentibus ad consuetudinem faciendi Oblationes, populus ulterius eas facere recusaret, posset, et deberet per Ordinarium loci ad eas continuendas compelli, etiam per Excommunicationem, si opus foret. — 13. Oblationes omnes factae intra Ecclesiam Parochialem, seu extra ipsam in quocumque loco sito intra limites Parochiae, de Jure communi spectant ad Parochum loci, nisi aliod habeat legitima loci consuetudo, aut aliter constet de Offerentium intentione, aut valuntate. — 14. Unde, si alicubi legitima consuetudo habeat, ut Oblationes non ipsi Parocho, sed Ecclesiae, vel alii pio loco, seu piae caussae applicentur, tunc sunt applicandae secundum talem consuetudinem. — 15. Item supradictis locis, et caussis piis applicari debent Oblationes, quando sufficientar constat talem esse intentionem, et voluntatem offerentium. — 16. Hinc Oblationes, quae fiunt Oratoriis, Cappellis, aut aliis locis intra, vel extra Ecclesiam, ubi aliquae Imagines miraculosae depictae, vel scalptae existunt, non spectant ad Parochum, ad quem hisce temporibus spectant solae Oblationes, quae in Ecclesia sub Missis ad Altare fiant, et quae pro administratione Sacramentorum, pro benedicendis Noptiis, aut Mulieribus post partum, pro exequiis, et Sepulturis, aut aliis similibus functionibus specialiter offeruntur, consuetudine, et intentione offerentium reliquas forme alias oblationes Ecclesiis ipsis, Cappellis, Altaribus, aut aliis certis finibus applicante. — 17. Administratio tamen similium oblationum adhuc spectat ad Parochum. — 18. Nisi tamen ex legitima consuetudine spectat ad Laicos — 19. Unde Confraternitates Laicorum ex consuetudine possunt recipere, et administrare oblationes, dummodo Laici nihil sibi applicent, sed in pios usus totum convertant. — 20. Oblationes factae imagini depictae in pariete domus alicujus personae privatae, non spectant ad ipsam privatam personam, sed ad propriam Parochiam. — 21. Nisi tamen offerens obtulisset contemplatione Domini Domus. — 22. Oblationes, quae fiunt tempore Jubilaei, vel anno Sancto in Ecclesia Cathedrali, seu Imaginibus intra Ecclesiam, et Parochiam existentibus spectant ad Archipresbyterum, seu Parochum ejusdem Ecclesiae, et non ad Episcopum. — 23. Si autem loca, ubi sunt tales Imagines, non sint intra fines alicujus Parochiae, spectant integre ad Episcopum. — 24. Intellige tamen quoad omnia supradicta, nisi aliud habeat legitima loci consuetudo, aut aliter constet de Offerentium intentione, et voluntate. — 25. Oblationes, quae fiunt in Ecclesiis Regularium, acquiruntur Monasterio pro Religiosis ibi servientibus — 26. Oblationes, et eleemosynae possunt a Regularibus recipi inter Missarum solemnia. — 27. Parochi in diebus Festis possunt post Offertorium in medio Altaris vertere se ad populum, et invitando ad Oblationes, Manipulum, vel aliud praebere deosculandum offerentibus: At aliis Sacerdotibus id non licet. — 28. Parochi, stante consuetudine, possunt recedere ab Altari post offertorium, et ad infimum locum Ecclesiae accedere ad recipiendas oblationes Mulierum inibi existentium, separatim a Maribus — 29. Sacerdotes novi non prohibentur in suis primis Missis post Offertorium in medio Altaris ad populum se convertere, et oblationes accipere a sponte dantibus, dummodo non discedant ab Altari — 30. Tales Oblationes factae novis Sacerdotibus quaeruntur ipsis, et non Parocho. — 31. In materia Oblationum attendenda est semper legitima Locorum consuetudo, et intentio, seu voluntas Offerentium. — 32. Oblatio major in alienatione bonorum Ecclesiasticorum semper recipitur, quando actus non est perfectus. — 33. Oblatio major habet locum in re vendita in concursu creditorum. — 34. Oblatio major in casu, quo habet locum in venditionibus, non requiritur, ut sit in sexta parte, prout in terminis laesionis, sed sufficit, ut sit in aliqua quantitate excludente minimam — 35. Oblatio major numquam admittitur post perfectum actum venditionis. — 36 Et quando dicatur actus perfectus? — 37. Oblationis novae privilegium post extinctam candelam conceditur minori, eoque uti potest etiam Ecclesia — 38. Oblatio major quando admittitur in venditionibus bonorum Ecclesiae, semper prius emptor habet praelationem pro eodem pretio. — 39. Oblatio major admittitur, etiamsi fuerit initum instrumentum venditionis cum reservatione Beneplaciti Apostolici, donec hoc subsequatur. — 40. Oblatio major admittitur, antequam Executioni demandet Beneplacitum Apostolicum. — 41. Oblatio major habet locum obtento Beneplacito Apostolico pro certo pretio ad favorem determinatae personae ante stipulationem instrumenti. — 42. Oblator secundus, quando praefertur in emptione rei Ecclesiasticae, tenetur reficere expensas primo emptori pro impetrato Beneplacito, illiusque executione. — 43. Quaedam alia novissima referuntur, *ad n.* 48. — 49. Subnect. Addit. ex aliena manu *ad n.* 51.

1 Oblationes dupliciter sumi possunt, scilicet large, seu improprie, et stricte, seu proprie: *Communis.* Oblationes large, seu improprie sumptae important omnes actiones, per quas quaecumque res ad divinum cultum exhibentur, seu offeruntur, ut explicant Sotus *de Justitia lib.* 9 *quaest.* 3. *art.* 1. Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 23. *n.* 1. *de Officio, et potest. Paro-*
2 *chi par.* 3. *cap.* 24. et alii; Et sic sub nomine *Oblationum* veniunt etiam Decimae, et Primitiae, ut in specie advertit Silvester *in Summa verb. Decima n.* 2. et Barbosa *loc. cit.* Et de Decimis patet *ex Genes. cap.* 28. ibi: *Decimas offeram tibi, et Numer. c.* 18. ibi: *Decimarum oblationem.* Et de Primitiis patet *Exodi* 34. ibi: *Primitias frugum terrae tuae offeres, et Levitici* 2. ibi: *Primitias tan-*
3 *tum eorum offeretis.* Oblationes stricte, et propriae sumptae dicuntur res illae, quas fideles religionis intuitu immediate offerunt Deo, ut deserviant, vel ad usum Ecclesiae, vel ad usum Ministrorum, juxta illud *Matthaei* 5. ibi: *Si ergo offers munus tuum ad altare; et Deuteronomii* 23. ibi; *Non offeres mercedem: et Malachiae* 1. ibi: *Si offeratis:* sive res sint mobiles, sive immobiles, sive testamento legentur, sive aliter donentur; *arg. c. qui Oblationes* 10. *et c. Clerici* 11. *caus.* 13. *quaest.* 2. Sic Marc. Socin. *in tract. de Oblationibus libel.* 1. Troll. Malvet. *in simili tractatu fere per tot.* Monet. *De Decimis cap.* 2. *n.* 9. Gaigan. *de Jure publico lib.* 3. *tit.* 53. *n.* 1. Barbosa *loc. cit.* et alii passim.

Unde harum Oblationum tres sunt species. Pri- 4
ma dicitur donatio rei inter vivos facta Deo, et Ecclesiae: *arg. cap.* 1. *Indigne* 21. *caus.* 12. *quaest.* 2. Secunda dicitur donatio causa mortis, quae fit

in testamento pro animae redemptione, *arg. cit. cap. Indigne*. Tertia dicitur usualis, et est illa, quam faciunt fideles offerendo aliquas suas res in Ecclesia ad altare, aut in alio Ecclesiae loco, aut etiam extra Ecclesiam ad Imaginem miraculosam, vel devotam, et hujusmodi, prout ad longum refertur *in cap. Cum inter* 29. *de verbor. significat.* In cujus summario sic praecise habetur; « Oblationis nomine intelligitur, quidquid offertur Ecclesiae, quocumque modo in Missa, vel extra, et in Ecclesia, vel extra ».

5 Oblationum usus coepit ab origine mundi tempore Cain, et Abel; *Genes.* 4. ibi: « Factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terrae munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, et de adipibus eorum ». Et deinde tempore Noe; *Genes.* 8 ibi: Ædificavit autem Noe altare Domino: et tollens de cunctis pecoribus, et volucribus mundis, obtulit holocausta super altare ». Et postea tempore Moysis *Numer.* 7. ibi: « Obtulerunt principes Israel, et capita familiarum, qui erant per singulas tribus, praefectique eorum, qui numerati fuerant, Munera coram Domino » *etc.* et saepe saepius aliis temporibus, ut patet in toto veteri Testamento, et etiam in novo, ubi *Matth.* 2. Magi *obtulerunt ei munera aurum, thus. et myrrham;* Et sic in lege gratiae adest antiquissimus usus offerendi in altari, vel Ecclesia tempore Missae panem, vinum (*), oleum, ceram, et alia hujusmodi, ut constat ex Canonibus *sextae Synodi*; et in *Canone* 28. *Trullano* declaratur, qua ratione possint fructus aliqui offerri (**).

6 Oblationes non debentur ex praecepto, nisi in quatuor casibus enumeratis a S. Thoma 2. 2. *q.* 86. *art.* 1. Barbosa *loc. cit. n.* 10. Reiffenstuel. *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *a n.* 183. et ab aliis passim.

7 Primus casus est, cum debentur per modum census, aut pensionis, seu conventionis antea factae cum Ecclesia, seu ejus ministris, quia omne pactum servandum est; *l. Hujus edicti* 1. *ff. de pactis, cap. Antigonus* 1. *et cap. Qualiter* 3. *de pa-*

8 *ctis*, cum similibus. Secundus casus est, cum debentur ex testamento, legato, voto, vel donatione inter vivos; Vota enim realia, et legata adimpleri debent etiam per successores: *cap. Licet* 6. *de voto, et voti redemptione, l. Si quis* 2. *de pollicitationibus* cum similibus, sicuti et omnino servari debent ultimae testamentariae voluntates: *cap. Ultima voluntas* 4. *caus.* 13. *quaest.* 2, cum concordantibus, nec revocari possunt donationes inter vivos sine legitima causa; *l. Si donationem* 5. *et leg. Generaliter sancimus* 10. *de revocandis donationibus*. Tertius casus est, cum ministri Ecclesiae 9
non habent congruam sustentationem: tenentur enim Parochiani ex praecepto naturali, et divino ad exhibendas oblationes, quando presbyteri indigentes sunt, nec habent unde possint sibi necessaria ministrare: quia, ex quo ministrant populo spiritualia, merentur ab eo temporalia; *cap. Si Episcopus* 6. *de Offic. Ordinar. in* 6. *et Matth. c.* 10. *v.* 10. dicitur expresse; *Dignus est enim operarius cibo suo; et Lucae* 10 *v.* 7. *Dignus est enim operarius mercede sua; et* 1. *ad Corinth. c.* 9. *v.* 13. expresse habetur: « Qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt; et qui altari deserviunt, cum altari participant »? Unde *cap. Cum secundum* 16. *de praebendis*, expresse dicitur: « Cum secundum Apostolum, qui altari servit, vivere debeat de altari, et qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede, patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa nominis ratio persuadet ». Quartus casus est, cum alicubi longa con- 10
suetudine introductum habetur, quod certis anni temporibus, et festivitatibus a populo Oblationes fiant; *cap. Omnis Christianus* 69. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: « Omnis Christianus procuret ad Missarum solemnia aliquid Deo offerre, et ducere ad memoriam, quod Deus Moysi dixit: non apparebis in conspectu meo vacuus; Etenim in Collectis Ss. Patrum liquido apparet, quod omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu Ss. Patrum debent », ex quibus ultimis verbis clare patet ex usu, et consuetudine oriri talem obligationem, *et cap. Ad Apostolicam* 42. *de Simonia*, ubi *laudabiles consuetudines* aliquid dandi, et offerendi *ex devotione fidelium introductae*, praecipiuntur observari: Et sic cum S. Thoma, et aliis supracitatis *n.* 6. tenent *communiter Doctores*.

Ad hoc autem, ut consuetudo faciendi Oblatio- 11
nes obliget, duo praecipue requiruntur. Primo, ut longo tempore vigeat talis consuetudo, videlicet saltem per decem annos, *arg.* §. 1. *Institut. de Usu cap.* ubi decem anni longum tempus efficere dicuntur: Unde quando tanto tempore populus ex devotione perseveravit facere dictas Oblationes,

(*) Istae potissimum oblationes sunt, quae ab Ecclesiae primordiis ad omnes gentes propagatae sunt, panis, et vinum, quae tantum elementa proprie ad sacrificium pertinebant. Hinc Diaconi, atque subdiaconi ubi ea collegerant, statim ad altare deferebant, Deo per Episcopum offerenda; ita tamen ut panis, ac vini ea tantum pars ad Eucharistiam asservaretur, quae adstantibus fidelibus communicandis satis foret; caetera vero de altari per eosdem Diaconos auferrentur, fidelibus item, atque Clero distribuenda.

(**) Inter veterum oblationes celebrantur praeter oleum, et ceram, mel, lac, thus, uvae, frumenta, quae tamen non ubique omnia, neque uno temporis vestigio, sed sensim, ut altari offerrentur, permissa. Sic nonnullae harum oblationum Canone Apost. IV. memorantur; contra *can.* III. mellis, lactis, sicerae, volatilium, aut animalium quorumdam, sive leguminum oblationes vetitae fuerant. Alia tamen super his disciplina utebantur Africani, alia Galli, ut notat Selvaggius *Antiquit. Christian. lib. II. cap.* 1. §. 6. Sed de his oblationibus consule, si placet, Francisci Antonii Zaccaria nuperrime vulgatum *onomasticon rituale*; praesertim vero P. Francisci de Berlendis e Clericis Regularibus *de oblationibus ad Altare communibus*, *et peculiaribus* luculentissimam dissertationem historico Theologicam an. 1743. Venetiis e Balleoniana typographio emissam.

praesumitur ad eas se voluntarie obligasse: quamvis enim haec consuetudo a principio fuerit voluntaria, et minime obligatoria, elapso decennio, habet vim legis, et obligat; quia acceptata est, et praescripta ut obligatoria: Guttierez *Canonicar. qq. lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 140. *et seq.* Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *n.* 185. Barbosa *de Offic. et potest. Paroch. part.* 3. *cap.* 42. *n.* 12. *et lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 23. *n.* 12. cum aliis ibi citatis, *arg. cap. Ad Apostolicam* 42. *de Simonia.* Secundo requiritur, ut totus populus, vel saltem major pars observaverit dictam consuetudinem: Guttierez *loc. cit. n.* 150. *et sequent.* Navarrus in *Manual. cap.* 13. *n.* 19. Reiffenatuel *loc. cit. n.* 186. Barbosa *loc. cit.*, et alii.

12 Unde, si, dictis duobus requisitis concurrentibus ad consuetudinem faciendi Oblationes, populus ulterius eas facere recusaret, posset per Ordinarium loci ad eas continuandas compelli, etiam per excommunicationem, si opus foret; Covarruvias *variar. resol. lib.* 1. *cap.* 17. *n.* 3. Guttierez *loc. cit.* Barbosa *loc. cit. n.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 189. et alii communiter ita intelligentes Glossam *in c. Statuimus* 55. *caus.* 16. *qu.* 1. ubi dicit, populum via excommunicationis esse compellendum ad faciendas consuetas Oblationes, *arg. cit. c. Ad Apostolicam* 42. *de Simonia, et cap. Omnis Christianus* 69. *dist.* 1. *de consecrat.*

13 Oblationes omnes factae intra Ecclesiam parochialem, seu extra ipsam in quocumque loco sito intra limites parochiae, de Jure communi spectant ad Parochum loci, nisi aliud habeat loci legitima consuetudo, aut aliter constet de offerentium intentione, et voluntate: *Communis* cum Barbosa *locis citatis a n.* 22 Reiffenstuel *loc. cit. n.* 190. Fagnan. *in c. Pastoralis* 9. *n.* 16. *De his, quae fiunt a Praelatis*, Rota recent. *part.* 1. *dec.* 256. *n.* 1. *et dec.* 408. *n.* 1. *par.* 5. *tom.* 1. *dec.* 161. *n.* 9. *et dec.* 402. *n.* 10. *par.* 19. *tom.* 1. *decis.* 234. *n.* 2. *et* 3. et saepe alibi, *arg. cit. cap. Pastoralis* 9. *De his, quae fiunt a Praelatis*, ubi omnes parochianorum proventus parochiali Ecclesiae, et ejus ministro attribuuntur; c. *Ex transmissa* 10. *de praescrip. cap. Quia Sacerdotes* 13. *et* c. *Sanctorum* 14. *caus.* 10. *q.* 2. Et ratio est, quia nisi aliter constet de voluntate, et intentione offerentis, Oblationes fieri censentur Parocho ratione curae animarum, administrationis Sacramentorum, et aliorum Divinorum: *arg. cit. c. Quia Sacerdotes* 13. *caus.* 20. *q.* 2. Rota rec. *par.* 6. *t.* 2. *d.* 402. *n.* 11.

14 Notanter autem dicitur in conclusione: « Nisi aliud habeat legitima loci consuetudo, aut aliter constet de offerentium intentione, et voluntate »; quia si alicubi legitima consuetudo habeat, ut Oblationes non ipsi Parocho, sed Ecclesiae, vel alii pio loco, seu causae piae applicentur, v. g. ad comparanda Ecclesiastica ornamenta, ad construendam, vel reparandam fabricam Ecclesiae, seu Cappellae, et hujusmodi, seu pro commodo alterius Sacerdotis celebrantis, seu Ministri, tunc Oblationes sunt applicandae juxta talem consuetudinem: *argum. cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine, et cap. Cum inter* 29. *de verb. significat.* Et sic tenet communis Doctorum, teste Fagnano *loc. cit. n.* 36. Et a 15 fortiori non Parocho, sed supradictis locis, et causis piis applicari debent Oblationes, quando sufficienter constat talem esse intentionem, et voluntatem offerentium: Rota *p.* 5. *t.* 1. *dec.* 37. *n.* 8. ubi expresse dicit, oblationes, quae praestantur a fidelibus ad certum finem, et usum, nullo modo spectare ad Parochum, sed eorum voluntatem esse servandam; Et sic tenet *communissima Doctorum, arg. l. In re mandata* 21. *Cod. mandati.*

Hinc Oblationes, quae fiunt Oratoriis, Cappellis, 16 aut aliis locis intra, vel extra Ecclesias, ubi aliquae Imagines miraculosae depictae, vel sculptae existunt, non spectant ad Parochum, sed ad Oratorium ipsum, seu Cappellam pro construenda in honorem Imaginis ampliori, et splendidiori Ecclesia, seu Cappella. Consuetudo enim pene universalis, et intentio, seu voluntas dantium, dicto fini, et non Parocho tales Oblationes attribuit, ut recte observant Card. de Luca *de Decimis disc.* 19. *nu.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 193. et alii passim ex jam communi praxi docentes, quod hisce temporibus solae Oblationes, quae in Ecclesia sub Missis ad altare fiunt, et quae pro administratione Sacramentorum, pro benedicendis nuptiis, aut Mulieribus post partum, pro exequiis, et sepulturis, aut aliis similibus functionibus specialiter offeruntur, ad Parochum spectent, consuetudine, et intentione offerentium reliquas fermo omnes alias Oblationes Ecclesiis ipsis cappellis, altaribus, aut aliis certis finibus applicante, ut recte observant Reiffenstuel *loc. cit. num.* 193. Van Espen *in jur. Ecclesiast. univers. part.* 2. *tit.* 33. c. 10. cum aliis ibi citatis.

Administratio tamen similium Oblationum spe- 17 ctat ad Parochum, ut scilicet eas ad debitum finem juxta consuetudinem loci, aut intentionem offerentium applicet: Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 37. *num.* 9. *et seq.* Fagnan. *in cit. cap. Pastoralis num.* 39. Abbas *ibid. num.* 2. Barbosa *loc. cit. num.* 194. Van-Espen. *loc. cit. num.* 24. et alii passim.

Nisi tamen ex longaeva consuetudine talis ad- 18 ministratio ad laicos ab initio legitima auctoritate ad id deputatos pertineat, quia in tali casu, uti de facto pluribus in locis id praxis docet, possunt laici, vel soli, vel una cum Parocho, juxta consuetudinem, tales Oblationes licite administrare, cum talis administratio non sit alicujus juris spiritualis, sed rei mere temporalis; sicut enim Laici tales Oblationes, ac reliquas Ecclesiae suppellectiles custodire, ita et easdem administrare, ac pro debito usu applicare possunt; Fagnan. *in cit. cap. Pastoralis num.* 20. *et seq.* Van-Espen *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.* Card. de Luca. *lib.* 14. *part.* 4. *Miscellan. Eccl. disc.* 36. *per tot.* ubi pluribus ad-

ductis id ad longum demonstrat, et consuetudinem admittendam esse in materia Oblationum do-
19 cet de communi Barbosa *loc. cit. num.* 31. Unde confraternitates laicorum ex consuetudine possunt recipere, et administrare Oblationes, dummodo laici nihil sibi applicent, sed in pios usus totum convertant; Amostaz. *de casibus piis tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 11. cum aliis ibi citatis, Card. de Luca *loc. cit. num.* 12. Fagnan. *loc. c. num.* 22. Decins *consil.* 148. *nu.* 3. *vers. sed tamen in casu proposito.* Ferret. *consil.* 143. *n.* 6. et alii. Vide *verb. Confraternitas art.* 3. *num.* 23. *et* 24.

20 Oblationes factae imagini depictae in pariete domus alicujus personae privatae spectant ad Parochialem, intra cujus fines situs est paries; non vero ad ipsam personam privatam dicti parietis dominam: Amostaz. *loc. cit. num.* 11. Marescottus *Variar. lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 4. Barbosa *loc. cit. num.* 26. Hieronymus Carat. in *Opuscul. de jurib. Parochi tit.* 3. *cap.* 11. Fagnan. *loc. cit. n.*
21 18. cum pluribus aliis. Nisi tamen offerens obtulisset contemplatione domini domus, puta si talis esset pauper, vel offerens sciret dominum domus ex consuetudine convertere Oblationes in suas necessitates, vel in pios usus, ut advertunt Hieronymus Carat. et Barbosa *loc. c.* addentes non obstare *cap. Hanc consuetudinem* 15. *caus.* 10. *qu.* 1. quia loquitur de oblatis in Ecclesia non in loco profano.

22 Oblationes, quae fiunt tempore Jubilaei, vel anno sancto in Ecclesia Cathedrali, seu imaginibus intra Ecclesiam, et Parochiam existentibus, spectant ad Archipresbyterum ejusdem Ecclesiae privative ad Episcopum; Cum enim Archipresbyter habeat curam animarum, et sacramentorum administrationem, habet per consequens de Jure communi fundatam intentionem in omnibus Oblationibus: *cap. Pastoralis* 9. *de his, quae fiunt a Praelatis sine consensu Capituli, cap. Quoniam* 13. *de Decimis, cap. Dilectus* 18. *de Offic. Ordinar.* cum concordantibus; adeoque Oblationes ad ipsum Archipresbyterum, seu Parochum pertinent, et non ad Episcopum. Sic tenent Amostaz. *loc. cit. n.* 13. cum pluribus ibi citatis, Barbosa *loc. cit. n.* 27. *et* 29. cum aliis pluribus; Marian. Socin. *in tract. de Oblat. libell.* 18. *num.* 9. testans de communi, Fagnan. *loc. cit. n.* 18. affirmans hanc sententiam esse receptissimam, et sic saepius censuit Rota, et signanter *part.* 1. *recentior. decis.* 256. *et par.* 1. *dec.* 37. *n.* 2. ubi refertur ita etiam censuisse *Sa-*
23 *cram Congregationem Concilii in una Cavensi.* Si autem loca, ubi sunt depictae sacrae imagines, non sunt intra fines alicujus Parochiae, aut incertum sit, de cujus Parochia existant, eo quod limites non sint distincti, tunc Oblationes integre pertinent ad Episcopum Dioecesanum, per textum in *cap. Quoniam* 13. *de Decimis*, uti ibi notant communiter Doctores, teste Fagnano *ibid. n.* 10. *et in cit. c. Pastoralis* 9. *de his, quae fiunt a Praelatis sine consensu Capituli n.* 32, ei sic expresse

Rota recent. *par.* 5. *tom.* 1. *decis.* 37. *n.* 4. In- 24
tellige tamen quoad omnia supradicta; « Nisi aliud habeat legitima loci consuetude, aut aliter constet de offerentium intentione, et voluntate »; ut jam supra dictum est *n.* 14. *et* 15.

Oblationes, quae fiunt in Ecclesiis Regularium, 25
quaeruntur Monasterio pro Religiosis ibi servientibus: Rota *par.* 5. *recent. tom.* 1. *dec.* 373. *n.* 11. Fagnan. *loc. cit. n.* 34. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 30. *n.* 69. Reiffenstuel *ibid. n.* 195. Abbas in *cap. Theodosius* 1. *de statu Monachorum*, et alii communiter; *arg. cit. cap. Theodosius* 1. *de statu monachorum*, ibi: « Cum monachis ibi servientibus debeat proficere quidquid a fidelibus offerri conti-
gerit ». Unde Oblationes, et eleemosynae inter 26
Missarum solemnia possunt recipi a Regularibus, qui possunt se vertere ad populum, et generalem confessionem pro eo facere, sistendo in medio altaris, non autem ab illo discedendo, et Ecclesiam circumeundo: *Sac. Cong. Concil.* in *Nullius Provinciae Ravennaten.* 15. *Septemb.* 1629. apud Barbosam *in summa Apostol. decision. verb. Oblationes n.* 3. Aldan. et Novar. ibi citat.

Parochi diebus festis possunt post Offertorium 27
in medio altaris vertere se ad populum, et invitando ad Oblationes, manipulum, vel aliud praebere deosculandum offerentibus: At aliis Sacerdotibus id non licet: Sic decrevisse *sacram Congregationem Concilii* refert Fagnan. *in cit. cap. Pastoralis num.* 40. Parochi, stante consuetudine, 28
possunt recedere ab altari post Offertorium, et ad infimum locum Ecclesiae accedere ad recipiendas Oblationes mulierum inibi existentium sejunctim a maribus. Sic declaratum fuisse a Sanctissimo refert Fagnan. *loc. cit. num.* 14.

Sacerdotes novi non prohibentur in suis primis 29
Missis post Offertorium in medio altaris ad populum se convertere, et Oblationes accipere a sponte dantibus, sed perambulationes per Ecclesiam, et extorsiones prohibentur: Sic decrevisse *sacram Congregationem Concilii, approbante Sanctissimo,* refert Fagnan. *loc. cit. num.* 39. ubi subjungit, quod et sacra Congregatio Episcop. et Regul. declaravit, Sacerdoti Missam novam celebranti licere Oblationes accipere, modo non discedat ab altari, ut in *Januen.* 2. *Octobris* 1601. *in registro originali fol.* 96. Et tales oblationes factae novis 30
Sacerdotibus, dum celebrant primas Missas, quaeruntur ipsis, et non Parocho, quia sic habet ubique locorum consuetudo, et talis est mens, et voluntas offerentium; Fagnan. *loc. cit. num.* 37. *et* 38. cum pluribus ibi citatis, et alii passim sic docente praxi ubique recepta.

De primo ad ultimum in materia Oblationum 31
attendenda est legitima locorum consuetudo, et mens, seu voluntas offerentium: Rota *part.* 5. *rec. t.* 1. *dec.* 37. *n.* 13. Barbosa *de Offic. et potestat. Parochi part.* 3. *c.* 24. *n.* 31. *et lib.* 3. *juris Eccles. univers. cap.* 23. *num.* 31. cum pluribus ibi citatis, Fagnan. *loc. cit. num.* 24. 36. 37. 38. *et*

*seq.* et alii communiter, et patet ex dictis supra *num.* 14. *et* 15.

32 Oblatio major in alienatione bonorum Ecclesiasticorum semper recipitur, quando actus non est perfectus, idest quando nondum est factum instrumentum alienationis cum beneplacito Apostolico jam obtento, et executo ab executore: Beneplacita enim Apostolica conceduntur solum cum clausula, *Si in evidentem utilitatem Ecclesiae.* Sic expresse eruditissime docet more suo Eminentissimus Cardin. Petra *tom.* 1. *Commentar. ad Constit. Apostolicas in Constit.* 1. *Divi Leonis Magni sect.* 3. *num.* 37. cum Cardinal. de Luca, Salgad. Riccio, Del Bene, et aliis ibi citatis, Sabeli. *in Repertorio vers. subhastatio num.* 11. et plurimi alii ab ipso relati.

33 Oblatio major habet locum in re vendita in concursu creditorum. Hoc enim privilegium majoris oblationis in tali concursu aeque, et juste admittendum est ratione utilitatis deferendae ipsis creditoribus, ut quantum fieri potest majori eorum indemnitati consulatur: Salgad. *in Labyrinth. credit. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 12. Riccius *in collect.* 1726. *vers. Limita* 3. Ridolphin. *in praxi par.* 1. *cap.* 15. *num.* 127. *et seq.* Thor. *in compend. Decis. Regni Neapol. verb. Obligati;* ubi de Judicato Sacri Concilii Card. Petra *loc. cit. n.* 38. et alii.

34 Oblatio major in casu, quo habet locum in venditionibus, non requiritur, ut sit in sexta parte, sed sufficit quaecumque, ad differentiam laesionis post contractam. Interveniente enim laesione in sexta parte, datur remedium restitutionis in integrum, quod non evenit in nostro casu, alias si oblatio deberet esse ad terminos laesionis, hoc non esset privilegium, quod tamen hic admittitur ab omnibus supracitatis communiter cum Cardin. Petra *loc. cit. num.* 37. *et* 40.

35 Oblatio major nunquam admittitur post perfectum actum venditionis; quia tunc jam contractus est completus, et effectuatus, nec res amplius est integra, ut possit admitti nova major ob-
36 latio; actus autem non dicitur plene perfectus, nisi sit factum alienationis instrumentum cum Beneplacito Apostolico jam obtento, et ab executore executo, de consensu partium in actu stipulationis instrumenti: Cardinal. Petra *loc. cit. num.* 41. *et* 44. et alii passim.

37 Oblationis novae privilegium post extinctam candelam conceditur minoribus; l. *et sine dolo* §. *Quaesitum, ff. de minorib.* Ecclesia autem potest uti omnibus privilegiis minorum, adeoque potest etiam ipsa illo uti, vel post extinctam candelam per tantum temporis, vel post 40. dies; Cardinal Petra *loc. cit. num.* 36. Salgad. *loc. c. num.* 17. de Luca ad *Gratian. discept.* 479. *num.* 3. et alii communiter.

38 Oblatio major quando admittitur in venditionibus rerum Ecclesiae, semper primus emptor habet praelationem pro eodem pretio: Sic expresse *sac. Cong. Concil. in Neapolitana pro PP. Tertii Ordinis S. P. Francisci die* 17. *Augusti* 1697. in qua responsum fuit: « Ad mentem Eminentiss. Praefecti pro concessione domus majori oblatori, data tamen praelatione pro eodem pretio primo emptori ». Et idem confirmavit *die* 28. *Septembris* 1697. *persistendo in dec. et* 23. *Novembris ejusdem anni* 1697. teste Card. Petra *loc. cit. num.* 42.

Oblatio major admittitur, etiamsi fuerit initum instrumentum venditionis cum reservatione Beneplaciti Apostolici, donec hoc subsequatur; quia licet fiat instrumentum venditionis, si reservetur Beneplacitum Apostolicum, quoadusque hoc obtineatur, actus est nullus, et sine vigore, adeoque interim sine difficultate est locus novae majori oblationi: Card. Petra *loc. cit. num.* 42. Cardin. de Luca *de alienat. discurs.* 12. et alii passim. 39

Immo oblatio major admittitur, etiamsi sit jam expeditum Beneplacitum Apostolicum in forma commissaria, et nondum ab executore sit executioni demandatum; quia donec ab executione non proferatur sententia, et executioni demandetur, res adhuc remanet integra, adeoque in majorem Ecclesiae utilitatem potest, et debet interim admitti nova major oblatio, Card. Petra *cit. n.* 42. Et Card. de Luca *cit. discurs.* 12. et alii. 40

Insuper oblatio major habet locum etiamsi fuerit concessum Beneplacitum Apostolicum, et executum, cum facultate vendendi pro certo pretio certae, et determinatae personae; quia semper est locus novae majori oblationi, donec actus sit perfectus, et completus; ad perfectionem autem, et complementum actus requiritur consensus partium in actu stipulationis instrumenti; Card. Petra *loc. cit. num.* 44. et alii. Et ad id videtur facere *resolutio S. Congr. Concil. in Urbinaten.* 8. *Maii, et* 24. *Julii* 1734. apud Thesaurum *Resolutionum sacrae Congr. Concil. tom.* 6. quae resolutiones prostant Venetiis apud Joann. Baptistam Recurti. 41

Oblator secundus, quando praefertur in emptione bonorum Ecclesiasticorum, tenetur reficere expensas primo emptori pro Beneplacito impetrato, illiusque executione: Cardin. de Luca *cit. discurs.* 52. Card. Petra *loc. cit. num.* 43. et alii. 42

Oblationum, vel eleemosynarum in Oratorio collectarum nequit Parochus administrationem exercere, vel clavem capsulae pro illis conservandis expositae retinere: *Sacr. Cong. Concil. in Novarien. Aggregationis* 24. *Sept.* 1718. *ad VII. dub.* apud Thesaurum resolutionum Sacr. Cong. Conc. *tom.* 1. 43

De oblationibus a fidelibus exteris, et non parochianis Oratorio rurali B. M. V. relictis, nulla Parocho portio debetur: *Sac. Cong. Conc. in Tarantasien.* 22. *April.* 1719. *ad* 5. *dub.* apud dict. Thesaurum *tom.* 1. 44

Oblationum ad imaginem spectantium administrationem spectare ad Parochum una cum Œconomo Ecclesiastico ab ipso Episcopo deputando, vel in casu vacationis Episcopatus a Metropolitano, rescripsit *Sac. Cong. Conc. in Portugallien.* 45

11. *Januarii* 1727. *ad III. dub.* apud dict. Thesaur. *tom.* 4.

46 Oblationum factarum confraternitati administratio spectat non ad rectorem Ecclesiae, sed ad praefectum confraternitatis; ita tamen ut de eis rationem Episcopo reddat: *Sac. Cong. Concil.* in *Cusent. Capellae* 3. *Decembr.* 1729. *ad IV. dub.* apud dict. Thesaur. *tom.* 4.

47 Administrationem oblationum propriam esse rectoris Ecclesiae, in qua illae fiunt, excluso etiam Parocho, fuse probat Card. Petra *tom.* 2. *ad Constit.* 1. *Anastasii IV. sect.* 2. *num.* 20. et statuit *Sac. Cong. Conc. in Asculana Jurium, et functionum Parochialium* 29. *Augusti* 1738. ubi *ad IV. dub.* « An eidem rectori debeantur oblationes, seu eleemosynae colligi solitae in dicta villa Tini, seu in Oratorio praedicto, et an valeat in illarum administrationem se ingerere absque licentia, et consensu dicti Parochi? *Respondit:* Ad IV. Affirmative quoad oblationes, et eleemosynas in Oratorio, ita tamen ut ratio reddatur Episcopo, et dictae eleemosynae convertantur in usum, et cultum illius Ecclesiae cum approbatione ejusd. Episcopi ». Sic apud dict. Thesaurum *tom.* 6.

48 *In Hyeracen.* ad dubium: « An, et ad quem spectet deputatio cappellanorum, et heremitarum pro servitio Ecclesiae S. Mariae de Popsis, et respective procuratoris pro administratione eleemosynarum, seu oblationum, de quibus agitur in casu? Sacr. Congr. Concil 30 Maii *respondit*: Spectare ad Abbatem sub obligatione reddendi rationem Episcopo, a quo visitari etiam possit Ecclesia jure saltem delegato, et quoties id sibi in Domino videbitur expedire ». Sic apud dict. Thesaurum *tom.* 12.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

49 Oblationes ex consuetudine quantumvis vetusta necessarias evadere haud posse, tenet Jacobus de Lalande in *Prolegomen. ad tit. Decretal. de Decim.* relatus in *vol.* 4. *Novi Thesauri Meermanni*, verbis hisce: « Verumtamen hic posterior casus mihi admittendus esse non videtur, quia oblationes sui natura voluntariam omnino praestationem continent, et in Christianismi cunabulis tales instituae fuerunt, ut donantium arbitrio, et liberalitati relinquerentur, cujus rei probatio facilis, et expedita est. Justinus Martyr de his sermonem faciens in Apologia secunda ita loquitur: Qui per facultates possunt, et volunt, pro arbitrio quisque suo, quod lubet, donant. Non minus expressa sunt verba Tertulliani in loco superius laudato, quae propterea hic subjiciam: Etiamsi quod Archae genus est, non de honoraria summa quasi redemptae Religionis congregatur, modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, et si modo velit, et si modo possit, apponit; nam nemo compellitur, sed sponte confert. Ibi narrat Tertullianus, quae pietatis opera suo tempore Christiani in Ecclesiis coetus agentes exercerent, et inter caetera oblationum meminit, quae ex sola beneficentia proficisci manifeste declarat, consequenter temporis diuturnitate in necessitatem converti nequeunt. Et huic sententiae convenit id, quod vulgo dicitur praescriptione non acquiri ea, quae sunt merae voluntatis, nec ex spontaneis actibus quasi possessionem induci ».

At recedendum haud est a sententia illa communi, quod oblationes consuetudine legitime praescripta evadant necessariae, quam, ultra Doctores relatos ab *Auctore num.* 11. tenuit Rota in *Cracovien. praestationis lignorum* 30. *Junii* 1749. §. 2. *et* 20. *Aprlis* 1750. §. 1. *coram Illustriss. Caprar. almae Urbis Gubernat.* modo tamen eae admixtam habeant causam retributionis, ut sunt illae, quae fiunt Parocho, Ecclesiaeque Parochiali, qualis erat casus *mox allegatarum Decisionum.* 50

Quaestionis vero est: An oblationes difformiter praestitae, consuetudine necessariae evadere queant? Haec autem distinctio placuit Rotae *in mox allegata prima Decisione* §. 7. « Quod nimirum (*sunt ejus verba*) tum demum consuetudo vires exercere nequiret ad obligationem inducendam etiam in futurum, si difformitas annuae praestationis consisteret in ipsa specie, ut puta, si uno anno datum fuisset oleum, alio vinum, alio frumentum, et sic deinceps alia hujusmodi, et ratio est, quia ex actibus difformibus in specie, et sic in ipsa substantia, nulla oriri valet obligatio, nullaque possessio efficax potest emergere; Secus autem quando, prout hic, non agitur de difformitate in ipsa specie, sed solummodo de difformitate respectu quantitatis, etc. quibus in terminis difformitas nihil officit efficaciae consuetudinis, ut obliget etiam pro tempore futuro eam ob praevalidam rationem, quia licet variatus fuerit modus, seu quantitas annuae praestationis lignorum, species tamen semper fuit una, et eadem. Unde sicuti quoad speciem, quam plus, et minus non variant, consuetudo dubio procul uniformis deprehenditur: ita hoc sufficit, ut quilibet ex incolis villae Podolsze, juxta propriam possibilitatem quotannis ligna proprio Parocho in posterum tradat, prout antea per diuturnum temporis spatium tradere consuevit ». Confer etiam de hac distinctione de Marin. *Resolut. Jur. lib.* 2. *cap.* 81. *n.* 21. *et seq.* Lagun. *de Fructib. cap.* 33. *n.* 124. *et sequent.* 51

## OBREPTIO

VIDE VERB. *RESCRIPTUM N.* 28. *ET* 29.

## OBSERVANTIA VANA

VIDE VERB. *SUPERSTITIO A N.* 41. *AD* 64.

## OBSTETRICES

### SUMMARIUM

1. Obstetrices unde dicantur? — 2. Obstetrices ex Officio tenentur sub mortali discere formulam, et modum baptizandi. — 3 Hinc in pluribus Dioecesibus Obstetrices, antequam admittantur ad hoc officium, praestant Juramentum procurandi salutem spiritualem sobolis, et puerperae. — 4 Et in aliis traditur. Obstetrices debere esse in primis ab ipsis Parochis, et Potestate saeculari approbatas — 5. Unde Parochi tenentur ipsas Obstetrices diligenter examinare: at si non sciant jam esse examinatas, et approbatas ab aliquo bene perito, peccant graviter eas non examinando. — 6 Baptizati ab Obstetricibus quando sint rebaptizandi, vel non, sub conditione? *ad n.* 7. — 8. Obstetrices, quae aliquem infantem baptizaverint, sunt a Parochis diligentissime examinandae, an rite, vel non, ipsum baptizaverint; Et si repererint ipsas rite Baptismum contulisse, non debent, nec possunt ipsum repetere; Si vero probabiliter dubitent, debent Baptismum sub conditione repetere — 9. Obstetrices Ægyptiae in responsione data Pharaoni pro salvandis ab interfectione infantibus Hebraeorum, non sunt culpabiliter mentitae — 10. Alia ad rem ibi — 11. Subnect. Addit. ex aliena manu, ad n. 13.

1 Obstetrix dicitur ex eo, quod obsistat dolori; vel certe pignori, ne laxatis uteri genitalibus claustris, in terram defluat; Sanctus Ambrosius *Oper. moral Epist.* 46. *ad Siagrium fol.* 234. impressionis Romanae *anni* 1585.

2 Obstetrices, quae obstetricantur ex officio, tenentur sub mortali discere formulam, et modum baptizandi, quia ex tacito pacto ad id obligantur; Non enim admitterentur ad hoc officium obeundum, nisi tacite se obligarent ad Baptismum rite ministrandum in tam frequentibus casibus necessitatis: Navarrus *in Manual. c.* 22. *n.* 6. cum Paludano, et S. Antonino *ibi citatis*, Reginald. *lib.* 27. *n.* 45. Henriquez *lib.* 2. *cap.* 29. *nu. ultim.* Gobat *tom.* 1. *tract.* 2. *cas.* 5 *n.* 157. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 270. Alique multi cum Aversa *q.* 67. *sect.* 2. *§. Teneri.*

3 Hinc in pluribus dioecesibus, et signanter in Leodiensi, et Trevirensi teste Chapeaville *de modo administrandi Sacramenta tempore pest. cap.* 2. q. 2. et Gobat. *loc. cit.* quando Obstetrices admittuntur ad hoc munus, juramentum emittunt pro cu andi salutem spiritualem sobolis, et puerperae.

4 Et in Obsequiali Constantiensi *fol.* 62. traditur, Obstetrices debere esse in primis ab ipsis Parochis, et potestate saeculari approbatas.

5 Unde Parochi tenentur ipsas Obstetrices diligenter examinare, et si non sciant jam esse examinatas, et approbatas ab aliquo bene perito, peccant graviter eas non examinando, quia cum Obstetrices in tali casu sint vicariae Parochi, et quisque obligetur scire, utrum suum locum tenens sit peritus officii sui, nec ne? stat clarum maxime sub id sub gravi teneri Parochum ad indagandam peritiam Obstetricum pro officio tantae necessitatis; Quintanadvenas *singular. tract.* 1. *singular.* 6. Gobat. *loc. cit. n.* 169. Layman *lib.* 5. *tract.* 2. *c.* 5. *n.* 3. cum aliis ibi citatis; Et certe omnes fere Constitutiones synodales sub gravi videntur id oneris Parochis imponere, ut signanter novissime fuit recte impositum in hac Synodo Alexandrina celebrata die 1. 2. 3. Maii. 1732. ubi *tit.* 6. *de Baptismo* sic praecise statuitur: « Oneratam Parochorum conscientiam volumus, qui exactissime certo tempore Obstetrices examinent, quae perfecte callere debent, et mente retinere modum Baptismum rite conferendi ».

Baptizati ab Obstetricibus sunt rebaptizandi sub 6
conditione, si Obstetrices sunt suspectae de veneficiis, aut aliquando confessae, se non rite baptizasse, vel si a Parocho examinatae, qua materia, forma, et quas corporis partes baptizaverint, non satis constanter respondeant, aut si aliunde oriatur probabile dubium de valore Baptismi ab ipsis collati: *Communis, argum. cap. De quibus dubium est* 2. *de Baptismo*, ubi sic expresse habetur: « De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis praemissis: Si baptizatus es, non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, Ego te baptizo in nomine Patris etc ». Sic enim et consuli- 7
tur reverentiae Sacramenti, et saluti animarum. Si vero nullum sit dubium de valore Baptismi ab ipsis collati, ex quo diligenter a Parocho examinatae, reperiantur bene peritae, et rite adhibuisse

debitam materiam, formam, et intentionem, non sunt rebaptizandi, ab ipsis Obstetricibus sic rite baptizati, cum Baptismus rite collatus, neque sub conditione debeat iterari, ex quo sit de sui natura irreiterabilis, *ex cap. Majores* 3, *de Baptismo*, *Concil. Florent. in Litteris Unionis*, *et Trident. sess.* 6. *can.* 9. sic tenent *Doctores communiter*.

8 Hinc Obstetrices, quae infantem aliquem baptizaverint, sunt a Parochis diligentissime examinandae, an, et quomodo, quibus verbis, et forma, qua materia, et aqua, at cum qua intentione baptizaverint; et si rite repererint fuisse a dictis Obstetricibus collatum Baptismum, non debent, nec possunt ipsum repetere; Si vero probabiliter dubitent, debent Baptismum sub conditione repetere: Catechism. Roman. *part.* 2. *cap.* 2. §. 43. et sic solent statuere Constitutiones synodales, ut recte statuunt illae dioecesis Constantiensis *part.* 1. *tit.* 6. *n.* 4. ibi: « Examinent diligentissime Parochi, aut eorum socii Obstetrices, vel alios, qui infantem aliquem baptizarunt, an, et quomodo, quibus verbis, et forma, qua materia, et aqua, et cum qua intentione baptizaverint? Quod si debitam materiam, formam, et Ecclesiae institutionem adfuisse cognoverint, Parochi Baptismum ab Obstetricibus collatum, minime repetant; Si probabiliter dubitent, Baptismum cum conditione conferant ».

9 Obstetrices Ægyptiae respondendo ( *Exodi cap.* 1. *v.* 19. ) Pharaoni : « Non sunt Hebreae sicut Ægyptiae mulieres, ipsae enim obstetricandi habent scientiam, et priusquam veniamus ad eas, pariunt », non sunt culpabiliter mentitae; Vide verb. *Mendacium a n.* 14. *ad* 18.; ubi tamen etiam citatur S. Augustinus, qui eas peccasse censet, eique S. Thomas 2. 2. *quaest.* 110. *art.* 3. *ad* 2. *subscribit.*

Alia ad rem, confer, quae cohaererent hic dictis habet Benedictus XIV. De Synodo dioeces. *lib.* 7. *cap.* 6. *n.* 4. *et Instit. Eccles.* 8. §. 6. 10

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

In judicio nullitatis Matrimonii ob impotentiam alterutrius conjugis, tum in illo dispensationis super Matrimonio rato, et non consummato, disseri solet de viribus relationis Obstetricum. 11

Ex sententia autem multorum, si Obstetrices referant de virginitate mulieris, adhibitis consuetis experimentis, probata remanet non consummatio Matrimonii. At si referant de virginitatis defectu, minime consummatio Matrimonii remanet probata, quum virginitas amitti ex aliis causis possit, quam ex Matrimonii consummatione. Confer Bohemer. *in Decretal. lib.* 4. *tit.* 15. §. 26. *et plur. sequent.* Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disput.* 9. *n.* 16. Pacian *de Probat. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 22. *ad plur. sequent.* Sperel. *dec.* 141. *n.* 37. 12

Falluntur ergo, qui septem Obstetrices requirunt. Licet enim *in cap.* 4. *de Probat.* habeatur septem Obstetrices inspectioni adfuisse; hoc tamen tantummodo refertur, atque narratur, non item per modum necessitatis praescribitur, ut tradunt communiter Canonistae *in dict. cap.* 4. *de Probat.* Gramaniet. *n.* 7. Gonzal. *n.* 4. Bohemer. *in Decretal. lib.* 4. *tit.* 15. §. 27. Pacian. *de Probat. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 4. Sperel. *decis.* 4. *n.* 4. 13

# OCCASIO PECCANDI

## SUMMARIUM

1. Occasio peccandi est duplex, scilicet proxima, et remota, et quae sit utraque? — 2. Eadem occasio, quae uni, attentis circumstantiis, est proxima, alteri, et etiam eidem ipsi, sine dictis circumstantiis est remota. — 3. Sicuti occasio, ita et periculum peccandi est duplex, scilicet proximum, et remotum, et quid sit utrumque? — 4. Periculum, seu occasio quare dicatur proxima? — 5. Periculum proximum aliud est formale, et aliud materiale, et quid sit utrumque? — 6. Idem periculum potest esse respectu unius formale, et respectu alterius solum materiale. — 7. Periculum formale aliud est intrinsecum, et aliud extrinsecum, et quid sit utrumque? — 8. Qui est in occasione remota potest absolvi. — 9. Qui est in occasione proxima involuntaria, nec est in sui potestate eam removere, potest absolvi, dummodo tamen vitare conetur periculum formale peccandi per actus proprios. — 10. Absolvi tamen non potest, qui est in occasione proxima voluntaria, nec vult eam, cum possit, deserere, licet sub praetextu cujuscumque utilitatis, commodi, vel boni spiritualis, vel temporalis sui, vel proximi. — 11. Absolvi non potest consuetudinarius, seu recidivus, qui semper labitur in eisdem peccatis sine ulla spe emendationis, nec facit quantum in se est pro tali consuetudine peccaminosa deserenda. — 12. Si vero consuetudinarius, seu recidivus post ultimam suam Confessionem se vel paululum emendavit, nec tot peccata, et ordinarie solitus erat, commisit, et aliquem conatum ad se emendandum adhibuit, debet absolvi. — 13. Cum recidivae peccati fiunt ex sola fragilitate intrinseca, potest poenitens toties absolvi, quoties Confessarius judicat eum serio dolere, et proponere in posterum se emendare. — 14. An sint absolvendi, nec ne illi consuetudinarii, seu recidivi, qui in aliqua Confessione minora afferunt peccata, et in alia majora, et sic vicissim longo tempore sua peccata continuant, et quomodo cum eis procedendum?

1 Occasio peccandi est duplex, scilicet proxima, et remota. *Occasio proxima* est illa, quae frequenter, et saepe saepius homines similis conditionis ad peccatum inducit, vel experientia constat eam in hoc homine, circumstantiis attentis, talem effectum causare: *Est in re communis. Occasio remota* est illa, quae, quamvis aliquo modo inducat ad peccatum, tamen raro inducit ad

illud homines similis conditionis, vel experientia constat, eam in hoc homine, circumstantiis attentis, talem effectum raro causare: *Est in re commu-*
2 *nis*. Hinc maxime sunt attendendae circumstantiae loci, temporis, personarum, et hujusmodi, quia saepe contingit, quod eadem occasio, quae uni, attentis circumstantiis loci, temporis, et personae, est occasio proxima, alteri, seu etiam eidem ipsi, in diversis circumstantiis, sit remota; sic saepe, eadem occasio carnis, seu conversatio mulieris, quae juveni est proxima, seni, aut juveni valde timorato est remota; Ita etiam saepe contingit, quod eidem juveni conversatio unius mulieris sit occasio proxima, et conversatio alterius mulieris sit ei solum occasio remota, et quod etiam conversatio ejusdem mulieris in uno tempore, et loco sit ei occasio proxima, ut si in tempore magis periculoso reperiatur solus cum sola, et in alio tempore minus periculoso, aliis simul adstantibus, sit ei tantum occasio remota.

3 Sicut occasio est duplex, ita duplex est periculum peccandi, scilicet proximum, et remotum. *Proximum* est illud, quod, attentis circumstantiis, habet frequentem conjunctionem cum peccato. *Remotum* autem est illud, quod, attentis circumstantiis, habet raram conjunctionem cum peccato: Sic
4 *in re communis Doctorum*. Periculum autem, vel occasio, non ideo dicitur proxima, quod inter ipsam, et peccatum nihil mediet; plerumque enim mediat aliquid, verb. grat. tentatio, aspectus, tactus, colloquium, et hujusmodi; sed ideo dicitur proxima, quia inter ipsam occasionem, et peccatum, communiter nihil intervenit, quod impediat peccatum: Card. de Lugo *de Poenitentia disp.* 14. n. 162. La Croix *lib.* 3. n. 251. et alii.

5 Periculum proximum aliud est formale, et aliud materiale. *Formale* est illud, quod, attentis circumstantiis, ita inclinat, et movet ad peccandum, ut in persona similis conditionis soleat frequenter, et saepe saepius esse conjunctum cum peccato. *Materiale* vero est illud, quod de se secundum circumstantias suas extrinsecas solet esse conjunctum cum peccato, quamvis non conjungatur ob specialem conditionem subjecti. Unde materiale periculum est occasio externa, quae secundum se solet frequenter esse conjuncta cum peccato: Formale autem, praeter occasionem externam, includit tales circumstantias, ut his omnibus attentis in persona similis conditionis existimetur hic, et nunc fore conjunctum cum peccato: Sic *in re communis Do-*
6 *ctorum*. Hinc idem periculum potest esse respectu unius formale, et respectu alterius solum materiale, ut, salva proportione, dictum est supra *sub n.* 2. de occasione proxima, et remota. Periculum 7
formale aliud est intrinsecum, et aliud extrinsecum. *Intrinsecum* est illud, quod oritur ex propris, et personali intrinseca prava conditione, seu natura ipsius talis personae. *Extrinsecum* autem est, quod non oritur ex intrinseca prava conditione ipsius personae, sed ex aliqua occasione extrinseca: *Communis*.

Qui est in occasione remota, potest absolvi, a- 8
lioquin deberemus, ad evitandas occasiones remotas, exire de hoc mundo, ut inquit Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 5. *v.* 10. ibi: *Alioquin debueratis de hoc mundo exiisse*. Cum etiam in ipsa solitudine, et in licitis commerciis humanis adsit occasio remota peccandi: *Communis*.

Qui est in occasione proxima involuntarie, nec 9
est in sui potestate eam removere, potest absolvi, dummodo tamen vitare conetur periculum formale peccandi per actus proprios. Vide verb. *Absolutio art.* 2. *n.* 8. 9. *et* 10. ubi assignantur dicti actus proprii, affertur ratio conclusionis, et datur ad hoc monitio pro Confessariis.

Absolvi tamen non potest, qui est in occasione 10
proxima voluntaria, nec vult eam, cum possit, deserere; licet sub praetextu cujuscumque utilitatis, commodi, vel boni spiritualis, vel temporalis sui, vel proximi. Habetur clare ex pluribus propositionibus damnatis relatis *sub dict. verb. Absolutio artic.* 2. *n.* 12. Vide ibi usque *ad n.* 13.

Absolvi non potest consuetudinarius, et recidi- 11
vus, qui semper labitur in eisdem peccatis sine ulla spe emendationis, nec facit quantum in se est pro tali consuetudine peccaminosa deserenda. Vide *ib. a num.* 14. *ad* 16.

Si vero consuetudinarius, seu recidivus post 12
ultimam suam confession. se vel paullulum emendavit, nec tot peccata, ut ordinarie solitus erat, commisit, et aliquem conatum ad se emendandum adhibuit, debet absolvi. Vide *ib. n.* 17 (*).

Cum recidivae peccati fiunt ex sola fragilitate 13
intrinseca, potest poenitens toties absolvi, quoties Confessarius judicat eum serio dolere, et proponere in posterum se emendare. Vide *ibid. n.* 18.

An sint absolvendi, nec ne, illi consuetudinarii, 14
seu recidivi, qui in aliqua Confessione minora afferunt peccata, et in alia majora, et sic vicissim longo tempore sua peccata continuant, et quomodo cum eis procedendum? Vide *ibid.* n. 19.

*Notae Romani Theologi.*

(*) Non ita facile absolvi debet consuetudinarius, qui paullulum dumtaxat se emendavit, ac aliquem ad sui emendationem conatum adhibuit, ut Author asserit. Etenim, ut fere omnes sanioris ethicae Theologi fatentur, iis impertienda est absolutio, qui efficacia adversus peccata remedia adhibent, qui sua crimina sincere plangunt, et detestantur supra quodcumque detestabile, adeout mori malint, quam in eadem relabi; uno verbo, qui idonea emendationis indicia praestant. Quae indicia tunc manifestantur, quando poenitens vitiosum habitum sic vincit, ut periculum proximum, seu probabile peccandi sustulerit, quando non adeo facile obliviscitur statim sui propositi, sed saltem per aliquod tempus perseverat, et difficilius, vel rarius cadit. Haec autem non verificantur certe de poenitente illo, qui paullulum se emendavit ab ultima confessione, ac aliquem adhibuit conatum ad sui emendationem, loquendo praecipue de consuetudinario, qui pravi sui habitus radices omni, quo potest conatu, evellere debet.

# OCCISIO

VIDE VERB. *HOMICIDA*, *HOMICIDIUM*.

# OCCULTATIO

1 Occultatio fidei, cum simulatione Mahume-
2 tismi damnatur: Bened. XIV. tom. 1. Const.
89. incip. *Inter omnigenas* §. 3. praesertim
in Judicio. Idem *ibid.* §. 4.
3 Occultantes fidem tali simulatione excluduntur
a Sacramentis in vita, et a suffragiis in morte:
4 Idem *ib.* §. 6. Ad occultandam fidem, non licet
vitae institutum amplecti omni religionis exerci-
5 tio vacuum: Idem. *ib.* §. 7. Nec Ecclesiae prae-
6 cepta infringere: Idem *ib.* §. 3. Occultantibus fi-
dem cum dicta simulatione Mahumetismi nullae
dispensationes, aut gratiae de Ecclesiae thesauro
sunt concedendae: Idem *ib.* §. 14.

Occultatio impedimenti, sive defectus, de quo 7
quis in actu professionis interrogatus fuit, addita
declaratione, quod religio ipsum cum eo impedi-
mento, aut defectu admittere non intendebat, an
allegari possit ab ipso professo ad obtinendam de-
clarationem nullitatis professionis, est a Superio-
re regulari et ab Ordinario loci simul mature di-
scutiendum, donec a Sanctissimo, ut in praemis-
sis, haec cum aliis similibus quaestionibus expla-
netur, et definiatur: Idem tom. 2. Constit. 37.
incip. *Si datam.*

# OCCULTUM

VIDE VERB. NOTORIUM, *NUM.* 12. *ET PER TOT.*

# OCCUPATIO PRO ACQUIRENDO

RERUM DOMINIO. VIDE VERB. *DOMINIUM*, *ART.* 3. *A NU.* 6. *AD* 35.

# OCTAVAE

## SUMMARIUM

1. Octavarum usus est in Ecclesia antiquissimus. — 2. Octavae introductae fuerunt ad majorem solemnitatem praecipuorum Festivitatum. — 3. Cur autem octo dies assignentur ad hunc effectum, spectat ad Mysterium numeri octonarii. — 4. Assignatur primum Mysterium in sensu mystico. — 5. Assignatur secundum Mysterium in sensu Anagogico. — 6. Assignatur tertium Mysterium in sensu Tropologico. — 7. Die Octavae etiam non privilegiatae occurrente cum Duplici Majori per annum, transfertur Duplex Majus, et fit Officium de ipsa Octava, et Octava cedit solis Festis solemnibus primae, et secundae Classis, nisi sit privilegiata, ut Octava Corporis Christi, de qua infra sub num. 15. et Octavae Nativitatis Domini, et Epiphaniae, de quibus infra sub n. 34. — 8. Infra Octavam Paschae, et Pentecostes prohibetur Officium de Festo cujuscumque ritus, et Dignitatis; Item prohibentur Missae votivae, et de Requiem. — 9. Infra Octavam Epiphaniae prohibetur quodcumque Officium praeter primae Classis, sed in die Octavae etiam Officium primae Classis; Item prohibentur Missae votivae, et de Requiem. — 10. Infra Octavam Corporis Christi prohibetur Officium de Duplici translato, semiduplici occurrente, Item prohibentur Missae votivae, et de Requiem. — 11. Infra Octavam Nativitatis D. N. J. Christi prohibentur Missae Votivae, et de Requiem. — 12. Infra Octavas non privilegiatas, de quibus possit fieri Officium, vel non? — 13. Occurrentibus in eodem die infra Octavam Corporis Christi duobus Festis duplicibus, alterum eorum est transferendum post Octavam — 14. Si Octava Corporis Christi occurrat, vel concurrat cum die Octavae S. Joannis Baptistae, seu Sanctorum Apostolorum Petri, et Pauli, aut alterius Sancti Titularis, vel Patroni, aut Dedicationis, fit totum Officium de Octava Corporis Christi, et sola Commemoratio aliarum Octavarum. — 15. In die Octavae Corporis Christi fit tantum de S. Joanne Baptistae, de SS. Apostolis Petro, et Paulo, aut de alio ex Solemnioribus eodem die occurrentibus cum Commemoratione Octavae. — 16. Si Festum S. Antonii de Padua, aut aliud Festum secundae Classis occurrat in die Corporis Christi, transfertur post Octavam. Observa tamen posterius Decretum relatum numero sequenti. — 17. Si tamen tale Festum esset Titulare, sicuti est aliud quodlibet primae Classis, tunc fieret de eo Officium infra Octavam; immo infra dict. Octavam fieri potest etiam Officium de duplicibus translatis secundae Classis, ex posteriori Decreto 30. Maji 1699. — 18. Si festum habens Octavam transferatur post dies octo a die Festi, non celebratur illo anno cum Octava; si transferatur ad pauciores dies, octava non transfertur, sed numerari debet a die, quo Festum inci-

debat; dies autem Octavae celebretur suo die, ac si Festum non fuisset translatum. — 19. Si Festum, quod celebrari solet cum Octava, venerit paulo ante Quadragesimam, ante Pentecosten, et ante diem 17. Decembris, nihil amplius fit, nec Commemoratio. — 20. In Paschae Resurrectionis, et Pentecostes Officium Octavae terminatur in Sabbato sequenti ad Nonam — 21. In Quadragesima sine speciali Privilegio non possunt celebrari Octavae — 22. Si in Quadragesima occurrit Officium infra Octavam, qui ex speciali Privilegio octavam celebrant, debent dicere Missam Conventualem de feria cum commemoratione Octavae, et Missas privatas possunt dicere de octava cum commemoratione feriae. — 23. De Octava concurrente cum alia die octava fit a Capitulo de sequenti cum commemoratione praecedentis, exceptis octavis privilegiatis, in quibus de aliis sequentibus non privilegiatis fit tantum commemoratio. — 24. Die octava concurrente cum sequenti Duplici Minori etiam translato fit a Capitulo de sequenti cum commemoratione Octavae. — 25. Die octava concurrente cum sequenti Duplici Majori, etiam translato, totum Officium fit de sequenti cum Commemoratione octavae, excepta die octava Epiphaniae, Paschae, Ascensionis, et Corporis Christi, in quibus de sequenti, etiam Duplici Majori, fit tantum commemoratio. — 26. Die octava concurrente cum Duplici secundae Classis, etiam translato, totum officium fit de sequenti cum commemoratione Octavae. — 27 Concurrente autem die Octavae cum Duplici primae Classis, totum Officium fit de sequenti sine commemoratione Octavae. — 28. Quaecumque dies octava B. M. V. debet habere integras utrasque Vesperas in concurrentia cum Festo Duplici Minori. — 29. Dies octava non privilegiata dimidiat Vesperas in concurrentia cum Duplici Minori. — 30 Dedicatio Apostolorum, et Salvatoris extra Urbem non habent integras Vesperas, si die praecedenti, vel sequenti celebretur Officium Duplex Minus. Idem dicendum est de die octava Dedicationis — 31. Si aliqua dies octava incidat in Dominicam privilegiatam, de qua debeat fieri Officium, quomodo id regulandum? — 32. Infra Octavam Officium fit semiduplex, in die octavae fit duplex: Infra octavam omnia dicuntur sicut in secundis Vesperis Festi, et in primis Vesperis diei octavae, omnia sicut in primis Vesperis Festi, nisi aliter in propriis locis notetur. — 33. De octavis Nativitatis, Epiphaniae, et Corporis Christi fit semper commemoratio quocumque Festo in illis occurrente. — 34. Si in die Octava alicujus Festi habentis octavam occurrat aliquod Festum duplex primae, vel secundae Classis, debet fieri Officium de Festo cum commemoratione diei octavae, excepta die Octavarum Nativitatis Domini, et Epiphaniae, in quibus non fit de aliquo Festo, sed transfertur in primam diem non impeditam. — 35. Festum occurrens in Dominica in Albis, et Dominica Trinitatis, cujuscumque sit ritus, et Dignitatis, transfertur in sequentem diem non impeditam. — 36 Dies octavae omnes (exceptis Christi, et B M. V.) sunt ejusdem solemnitatis. Octava autem Dedicationis est dignior, quam Patroni; Patroni, quam Titularis, Assumptionis, quam Dedicationis. Octava autem omnium Sanctorum tamquam dignior praeferenda est octavae Dedicat. Ecclesiae; ad n. 37. — 38. Infra octavas privilegiatas nequit cantari Missa defunctorum in Anniversario, et Officio solemni — 39. Infra Octavam Corporis Christi nequit cani Missa Defunctorum, nisi praesente cadavere. — 40. Non licet facere octavam pro defunctis sine speciali indulto S. Apost.

1 Octavarum usus est in Ecclesia antiquissimus, de quo agit Durandus *in suo Rationali lib.*
2 6. *cap.* 1. *num.* 45. Et introductae fuerunt ad majorem solemnitatem praecipuarum festivitatum. Hinc. Raduifus *propos.* 19 ait: « Magnitudo festi a nobis exigit, ut prius illud incipiamus, et tardius terminemus; praevenimus vigilia, prorogamus, cum ad octavum diem festum protendimus: praeveniamus ergo, et prorogemus, ut ardentius, quos debemus, recolamus; quaeve uno die minus possumus, reliquis diebus compensemus ».

3 Cur autem octo dies assignentur ad hunc effectum, spectat ad mysterium numeri octonarii: Quarti *Comment. in Rubric. Missal. part.* 1. *tit.*
4 2. *ante dub.* 1. et alii *ibi cit.* In sensu igitur mystico primum octavae mysterium consistit in expressione perfectionis omnimodae, et completae illius Sancti, cujus festum celebratur cum octava, vel sublimitatis mysterii, quod recolitur; eo quia Octonario numero designatur justitia, et perfectio, etiam apud Gentiles Pythagoricos; quippe justitia aequalitatem respicit, et servat, numerus autem octonarius primus omnium ita solvitur, et dividitur in numeros pariter pares, hoc est in bis quaterna, ut nihilominus in numeros aeque pariter pares divisio ipsa solvatur, hoc est in bis bina; hunc numerum appellarunt plenum. Hic enim numerus efficit cubum corporeae soliditatis indicium. Insuper in Evangelio manifestum habemus ejusdem significationis exemplum in octo beatitudinibus, quibus Christianae vitae perfectio continetur, et exprimitur, de quibus loquens divus Augustinus *lib.* 1. *de serm. Dom. in monte cap.* 3. « Octava, inquit, tamquam ad caput redit, quia consummatum, perfectum ostendit, ac probat. Hinc perfectam justitiam Sanctorum, vel consummatam sublimioris cujusque mysterii perfectionem, octo dierum numero sancta mater Ecclesia veneratur.

Secundo, in sensu anagogico Octava significat 5
aeternitatem gloriae, qua fruuntur Sancti, et Beati. Ubi adnotandum, septem dies hebdomadae significare spatium hujus vitae praesentis, qui in Sanctis fuerunt pleni virtutibus, et donis Spiritus sancti, juxta illud Psalmistae: *Dies pleni invenientur in eis.* Additur insuper dies Octavae in praemium virtutum, et laborum, idest dies aeternitatis, quae una est, et illi nec succedit nox ulla, nec caligo, et consequitur vitam praesentem septem dierum. Ita Fortunatus *lib.* 4. *cap.* 4. « Celebretur, inquit, per septem dies opus septiformis Spiritus, et octava die consummatio, et glorificatio ejusdem operis ».

Tandem in sensu tropologico concludimus cum 6
Hesychio *lib.* 6. *in Levit.* ubi sic ait: « Ut doceamur debere nos exempla Sanctorum sequi, et tempore vitae, quod septenario significatur, Deo

placere, quousque ipso Deo Octava demum die fruamur ». Haec Hesychius, et ad litteram Paulus Maria Quarti *Commentar. in Rubricas Missalis part.* 1. *tit.* 2. *ante dubium primum*.

7 Dies Octava cujuslibet festi, quod cum hujusmodi solemnitate celebratur, quia non transfertur, excludit, et tranferri facit quodlibet festum duplex in ea occurrens per annum, sive sit minus, sive majus; solisque cedit festis solemnibus 1. aut 2. classis, seu talium vim habentibus, nisi sit privilegiata, qualis est Octava Epiphaniae, de qua in Rubricis generalibus: Hinc ubi festum S. Elisabeth Hungariae celebratur cum Octava, festum B. Delphinae occurrens in die octava, licet sit duplex majus, tranferri debet in primam diem non impeditam: *Ex decreto sacrae Rit. Congregationis* 1. *Martii* 1681. Sic *in Rubricis particularibus nostris Breviarii Franciscani n.* 131.

8 Infra octavam Paschae, et Pentecostes prohibetur Officium de festo cujuscumque ritus, et dignitatis. Item prohibentur Missae votivae, et de requiem: *Sacr. Congreg Rit.* 28. *Aug.* 1627. *et* 23. *Aug.* 1704. *et* 1714. *et* 10. *Decemb* 1718.

9 Infra Octavam Epiphaniae prohibetur quodcumque Officium praeter primae classis, sed in die Octavae etiam Officium primae classis. Item prohibentur Missae votivae, et de requiem: *Sacr. Rit. Congr.* 18. *August.* 1627. *et* 23. *Aug.* 1704. *et* 10. *Decemb.* 1718.

10 Infra Octavam Corporis Christi prohibetur Officium de duplici translato, et semiduplici occurrente. Item prohibentur Missae votivae, et de requiem: *Sacra Congreg. Rit.* 21. *Junii* 1670. *et* 23. *August.* 1704. *et* 1714. *et* 10. *Decemb.* 1718.

11 Infra Octavam Nativitatis Domini nostri Jesu Christi prohibentur Missae votivae, et de requiem: *Sacr. Rit. Congregatio* 27. *Septembris* 1707.

12 Infra reliquas Octavas non privilegiatas fit Officium etiam de festis semiduplicibus, et de ipsis translatis, si incidant in Dominicam infra Octavam, et haberi possint immediate die Lunae, seu incidant in Festo duplici occurrente infra Octavam, et dies immediate sequens non sit impedita alio festo duplici, vel semiduplici; *Sacr. Rit. Congreg.* 30. *Septemb.* 1679. *et* 22. *Decembris* 1696. Unde sequitur, quod semiduplicia infra Octavam die impedito occurrentia, si non possint haberi die immediate sequenti, debeant transferri post totam Octavam, et post omnes Octavas, si plures sibi immediate succedant, *ex decreto Sacrae Rit. Cong.* 11. *Julii* 1664. *et ex Rubricis anni* 1656. *ab eadem Sacra Congr. approbatis*. Duplicia autem licet non possint haberi prima die immediate sequenti, possunt haberi aliis diebus sequentibus infra Octavam. De semiduplicibus ad libitum non fit infra quamcumque Octavam: *Sac. Cong. Rit.* 24. *Januar.* 1682.

13 Occurrentibus in eadem die infra Octavam Corporis Christi duobus Festis duplicibus, alterum est transferendum post Octavam: *Sac. Rit. Congr.* 7. *Decemb.* 1680. Si Octava Corporis Christi occurrat, vel concurrat cum die octava S. Joannis Baptistae, seu SS. Apostolorum Petri, et Pauli, aut alterius S. Titularis, vel Patroni, aut Dedicationis, fit totum Officium de Octava Corporis Christi, et sola Commemoratio aliarum Octavarum: *Rubric. gener. Breviar. tit. de translatione Fest. num.* 1. In dicta die octavae Corporis Christi fit tantum de S. Joanne Baptista, si eodem die occurrat, vel de SS. Petro, et Paulo, aut de alio ex solemnioribus cum commemoratione Octavae: *Ex Rubric. anni* 1666. *a Sac. Congr. Rit. approbatis, et ex Rubricis generalibus Breviarii tit. de translatione Festarum n.* 1. 14 15

16 Si festum Sancti Antonii de Padua, aut aliud festum 2. classis occurrat in die Corporis Christi, transfertur post octavam: *Sacra Rituum Congregatio* 12. *Jul.* 1664. Observa tamen posterius decretum in fine numeri sequentis. 17 Si tamen tale festum esset titulare, sicuti et aliud quodlibet primae classis, tunc fieret de eo Officium infra octavam, cum infra Octavam Corporis Christi possit, et debeat fieri Officium de duplicibus primae Classis, etiam translatis *ex cit. Rubricis anni* 1666. *a Sacra Cong. Rit. approbatis, et ex Rubricis generalibus Breviarii tit. de translatione Festorum n.* 1. immo infra dictam octavam fieri potest etiam Officium de Duplicibus translatis 2. class. ex posteriori decreto 30. Maii 1699.

18 Si festum habens octavam transferatur post dies octo a die festi, non celebratur illo anno cum octava. Si transferatur ad pauciores dies, octava non transferetur, sed numerari debet a die, quo festum incidebat, et celebrari debebat, si translatum non fuisset; dies autem octavae celebratur suo die, ac si festum non fuisset translatum, etiamsi occurrat statim post festum ipsius: *ex cit. Rubricis anni* 1666 ut patet *in Rubricis particularibus nostri Breviarii Franciscani n.* 124.

19 Si festum, quod celebrari solet cum octava, venerit paulo ante Quadragesimam, ante Pentecosten, et ante diem 17. Decembris, tunc de tali octava a feria 4. Cinerum, vigilia Pentecostes, et a die 17. Decembris, nihil amplius fit, nec commemoratio: *Rubr. general. Breviarii sub tit. de Octavis n.* 1. Intellige tamen, quod quando dies 17. Decembr. vel dies Cinerum occurrunt infra aliquam octavam, ipsa octava terminari debet ad nonam praecedentis diei, etiamsi vesperae sequentes (nullo occurrente festo) recitari debeant de Psalterio: Sic expresse Rubricae particulares nostri Breviarii Franciscani *titul. de Commemor. n.* 96. *ex Rubricis anni* 1666. Et si antevigilia Pentecostes, seu feria 6. post octavam Ascensionis occurrat infra aliquam octavam, ipsa octava desinit ad Nonam inclusive dictae feriae 6. itaut in vesperis illius diei nihil fiat, nec etiam commemoratio de dicta octava: Sic expresse *cit. Rubricae n.* 95. Merati post Gavant. *tom.* 2. *sect.* 6. *cap.* 17. *nu.* 5. Bauldry *part.* 4. *c.* 3. *n.* 5. et alii Rubricistae pas-

sim. In ipsa autem feria 6. post octavam Ascensionis potest fieri de festo semiduplici etiam translato: *Sacr. Rituum Cong. in Romana dubiorum* 11. *Aug.* 1691.

20 In Pascha resurrectionis, et Pentecostes Officium octavae terminatur in Sabbato sequenti ad Nonam: *Rubric. Generales Breviarii sub. tit. de Octavis num.* 2.

21 In Quadragesima sine speciali privilegio non possunt celebrari octavae; *citat. Rubr. Gener. tit. de*
22 *octavis n.* 1. Si in Quadragesima occurrat Officium infra octavam, qui ex speciali privilegio octavam celebrant, debent dicere Missam conventualem de feria cum commemoratione Octavae, et Missas privatas possunt dicere de octava cum commemoratione feriae: *Sacra Congregatio Rit.* 23. *Januarii* 1662.

23 Die octava concurrente cum alia die octava fit a capitulo de sequenti cum commemoratione praecedentis, exceptis Octavis privilegiatis, in quibus de aliis sequentibus non privilegiatis fit tantum commemoratio: *Rubr. General. Brev. tit. de con-*
24 *currentia officii n.* 7. Die octava concurrente cum sequenti duplici minori etiam translato fit a capitulo de sequenti cum commemoratione octavae:
25 Rubr. Gener. *loc. cit. n.* 7. Die octava concurrente cum sequenti duplici majori etiam translato, totum officium fit de sequenti cum commemoratione octavae, excepta die octava Epiphaniae, Paschae, Ascensionis, et Corporis Christi, in quibus de sequenti etiam duplici majori fit tantum com-
26 memoratio: *Rubr. Gener. loc. cit. n.* 7. Die octava concurrente cum duplici secundae classis etiam translato, totum Officium fit de sequenti cum commemoratione octavae: *Rubr. General. loc. cit. n.*
27 7. Concurrente autem die octava cum duplici primae classis, totum Officium fit de sequenti sine commemoratione octavae; ex *regula generali in tabula Quando concurrit sub n.* 1.

28 Quaecumque dies octava B. Mariae Virginis debet habere integras utrasque vesperas in concurrentia cum festo duplici minori: *Sacra Congregat.*
29 *Rit.* 11. *Augusti* 1691. Dies octava non privilegiata dimidiat vesperas in concurrentia cum duplici
30 minori: *Sac. Rit. Congreg.* 12. *Jul.* 1663. Dedicatio Apostolorum, et Salvatoris extra Urbem non habent integras vesperas, si die praecedenti, vel sequenti celebretur Officium duplex minus. Idem dicendum est de die Octava dedicationis: *Sac. Rit. Congr.* 12. *Jul.* 1664.

31 Si aliqua dies octava incidat in Dominicam privilegiatam, de qua debeat fieri Officium, in primis vesperis dicuntur Psalmi Sabbati, capitulum de Dominica cum commemoratione octavae, et si in Sabbato fuit festum semiduplex, de hoc sunt vesperae, attamen a capitulo fit de Dominica, et prima commemoratio est de priori semiduplici, quia de eo fuit Officium, secunda est de octava, quae nec habuit, nec habebit Officium: Sic ex Gavant. expresse La Croix *lib.* 4. *n.* 1280.

Infra octavam Officium fit semiduplex, in octa- 32
va fit duplex; infra octavam omnia dicuntur sicut in secundis vesperis festi, et in primis vesperis diei octavae, omnia sicut in primis vesperis festi, nisi aliter in propriis locis notetur: *Rubr. gener. Breviarii tit. de octavis n.* 5. De octavis Nativitatis, 33
Epiphaniae, et Corporis Christi fit semper commemoratio quocumque festo in illis occurrente: *Rubr. Gener. loc. cit. n.* 3.

Si in die octava alicujus festi habentis octavam 34
occurrat aliquod festum duplex 1. vel 2. classis, debet fieri officium de festo cum commemoratione diei octavae, excepta die octava Nativitatis Domini, et Epiphaniae, in quibus non fit de aliquo festo, sed transfertur in primam diem non impeditam: *Rubr. general. Breviar. tit. de Translation. festor. n.* 2. Si autem non fuerit ex praedictis fe- 35
stis, debet fieri Officium de octava, et festum transferri juxta dicta *supra n.* 7. Festum occurrens in Dominica in Albis, et Dominica Trinitatis, cujuscumque sit ritus, et dignitatis, transfertur in sequentem diem non impeditam: Quamvis enim in Pascha resurrectionis, et Pentecostes Officium octavae terminetur in Sabbato sequenti ad Nonam, juxta dicta *supra n.* 20. tamen dictae duae Dominicae cum aliis sunt privilegiatae, ut patet ex *Rubric. general. tit. de commemorationibus n.* 3. *et tit. de Translation. festor. n.* 1.

Dies octavae omnes (exceptis Christi, et B. M. 36
V.) ordinarie sunt ejusdem solemnitatis: hinc dividere debent vesperas juxta dicta *supra sub n.* 23. nisi aliter notetur. Octava autem dedicationis est dignior, quam patroni, patroni, quam titularis (nisi sit intra hos magna distantia dignitatis), assumptionis, quam dedicationis: La Croix *lib.* 4. *n.* 1279. Octava autem omnium Sanctor. tamquam dignior praeferenda est octavae dedicationis Eccles. *Sac. Rit. Congr.* 5. *Martii* 1695.

Proposito in Sac. Rit. Congregat. a Capitulo ca- 37
thedralis Collensis, inter alia, nono dubio: « An infra octavas privilegiatas possit cantari Missa defunctorum in anniversario, et officio solemni? *Ead. Sacr. rit. Congregat. in Collen.* die 5. *Julii* 1698. respondit *Ad IX. Negative* ».

Infra octavam Corporis Christi non sunt canen- 38
dae Missae mortuorum, nisi praesente corpore: *Sacr. rit. Congreg. in Nuscana* 12. *Septembr.* 1671. Quod intelligendum est etiam de diebus infra om- 39
nes quinque Octavas privilegiatas, nempe Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschae, Pentecostes, et dictae Corporis Christi, ex alio supra allato decreto ejusdem sacr. rit. Congr. *in Collen. die* 5. *Julii* 1698. *in responsione ad IX. dub.*

Nemini licet facere Octavam pro defunctis sine 40
speciali indulto Sedis Apostolicae: *S. R. C.* 13. *Augusti* 1667. *in Romana.*

# OCULUS

## SUMMARIUM

1. Oculo carens, si non sit valde deformis, non est irregularis, et consequenter ordinari potest. — 2. Impudicus oculus impudici cordis est nuncius. — 3. Oculi irritamenta sunt vitiorum. — 4. Oculos stibio depingere non licet. — 5. Oculis noxia assignantur. — 6. Oculos retro nulla lex, nulla appellatio, nullaque inhibitio habet. — 7. Oculorum officium durius est amisisse, quam linguae. — 8. In Missa quando Sacerdos debeat oculos elevare? — 9. Et quando debeat eos demissos tenere?

1 Oculo carens, si non sit valde deformis, non est irregularis, et consequenter ordinari potest. Vide verb. *Irregularitas art.* 1. *n.* 12. §. *Secunda ex defectu corporis.*

2 Impudicus oculus impudici cordis est nuncius: *cap. Nec solo* 12. *caus.* 32. *q.* 5.

3 Oculi irritamenta sunt vitiorum, ducesque scelerum: Seneca *de remediis fortuit.* Unde S. Joannes Chrysostomus *in cit. cap. Nec solo* 12. *caus.* 32. *q.* 5. sic ait: « Mulier, si se decoraverit, et vocaverit ad se oculos hominum, etiamsi plagam non intulerit, vindictam debit extremam, venenum enim obtulit, etsi nullus, qui bibat, inventus sit ».

4 Oculos stibio dipingere non licet; Fagnan. *lib.* 3. *Decretal. in c. Multa* 1. *Ne Clerici, vel Monachi num.* 66. Unde S. Augustinus *Epist.* 37. *ante med. t.* 2. dicit: *Fucari figmentis, quo rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est.* Sic impia Jezabel, introitu Jehu audito, depinxit oculos suos stibio: 4. *Reg. c.* 9. *v.* 30. ibi: *Porro Jezabel, introitu ejus audito, depinxit oculos suos stibio, et ornavit caput suum.* Et sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oollae, et Oolibae acriter reprehendit idololatriam Samariae, et Jerusalem Ezechiel 32. *vers.* 40. ibi: *Circumlinisti stibio oculos tuos, et ornata es mundo muliebri.*

5 Oculis noxia:

*Allia, vina, venus, pulvis, ventus, faba, fumus.*
*Ista nocent oculis, sed vigilare magis.*

Sic apud Ursayam *in Miscellaneo sacro, et profano litt. O. n.* 24. *et* 25.

Oculus retro nulla lex, nulla appellatio, nulla inhibitio habet: Rota *in Illerden. Haereditatis* 4. *Februar.* 1705. §. *Quod sic, coram Ansal.* apud Ursayam *loc. cit. n.* 26. 6

Oculorum officium amisisse durius est, quam lingua: Fagnan. *lib.* 2. *decretal in cap. Cum percussio* 1. *de Clerico aegrotante n.* 14. *cap. Causam, quae, de election. cap.* 1. *de tregua et pace.* Cum similibus. 7

In Missa Sacerdos elevat oculos, ad *Munda cor meum, Veni Sanctificator, Ad oblationem hostiae, et calicis*, sed offerens hostiam, statim iterum deprimit in hostiam, offerens autem calicem tenet elevatos. Item oculos elevat *ad Suscipe sancta Trinitas, Te igitur Clementissime, Gratias agamus*, dum dicit *Deo nostro, Qui pridie*, dum dicit *Elevatis oculis*, quando hostiam, et calicem elevat; haec enim respicit, donec deponat, in fine *ad Benedicat vos omnipotens Deus*: Sic ex *Missali in ritu servando in celebratione Missae per tot.* 8

In Missa Sacerdos oculos demissos tenet, dum accedit, vel recedit ab altari. Quandocumque se vertit ad populum. Sub utroque *Memento*. Post consecrationem plerumque conjiciuntur in hostiam, nisi occupentur in legendo. Sic *ex Missali loc. cit.* 9

# ODIUM

## SUMMARIUM

1. Odium opponitur directe amori, seu Charitati. — 2. Sicut duplex est amor, scilicet unus *amicitiae*, et alter *concupiscentiae*, ita duplex quoque est odium, scilicet unum *personae*, seu odium *inimicitiae*, et alterum odium *qualitatis*, seu odium *abominationis*. — 3. Odium *personae* seu odium *inimicitiae* quid sit? — 4. Odium *qualitatis*, seu *abominationis* quid sit? — 5. Odium *personae*, seu *inimicitiae* non reperitur in Deo. — 6. Bene vero odium *qualitatis*, seu *abominationis*. — 7. In homine reperitur utrumque; scilicet, et odium inimicitiae, et odium abominationis. — 8. Odium inimicitiae tum erga Deum, tum erga proximum est peccatum de genere suo gravissimum. — 9. Odium inimicitiae erga Deum non potest esse veniale ob parvitatem materiae, bene vero ob imperfectum animi consensum, seu indeliberationem actus; Odium autem inimicitiae erga proximum potest esse veniale, tam ob imperfectum animi consensum, seu indeliberationem actus, tam ob parvitatem materiae. — 10. Odium abominationis erga Deum est de genere suo peccatum mortale; erga proximum autem interdum licitum est, et laude dignum. — 11. Affertur ratio primae partis. — 12. Affertur ratio secundae partis — 13. Cavendum tamen est, ne fiat ex vindicta, aut inordinate contra ordinem Charitatis. — 14. Afferuntur ad id propositiones damnatae — 15. Odium suscitat rixas, et universa delicta aperit Charitas. — 16. Odisse quem laceria proprium humani generis est. — 17. Alia ad rem, *remissive*. Vide Addit. in fine

1 Odium opponitur directe amori, seu caritati;
*Communis.*
2 Unde sicut duplex est amor, scilicet, unus
*amicitiae*, et alter *concupiscentiae*, ita du-
plex quoque est odium, scilicet unum *personae*,
seu odium *inimicitiae*, et alterum odium *qualita-*
3 *tis*, seu odium *abominationis: Communis.* Odium
*personae*, seu odium *inimicitiae*, est illud, quo
personae alicui volumus malum, quatenus absolute
4 illi malum est: *Est in re communis.* Odium *qua-*
*litatis*, *seu abominationis*, est illud, quo personam
aversamur non secundum seipsam, sed secundum
suam malam qualitatem, quatenus ipsa est nobis,
vel alteri, aut commun. noxia: *Est in re communis.*
5 Odium *personae*, seu *inimicitiae* non reperitur
formaliter in Deo, quia Deus non odio habet crea-
turam, ut creaturam, cum de illo dicatur *Sapient.*
6 11. *Nihil odisti eorum, quae fecisti.* Reperitur au-
tem in Deo odium *qualitatis*, seu *abominationis*,
quatenus odio habet creaturam, ut peccatricem,
juxta id, quod dicitur *Psal.* 5. « Odisti omnes, qui
operantur iniquitatem »: et inferius: « Virum san-
guinum, et dolosum abominabitur Dominus »:
*Psalm.* 118. « Iniquos odio habui »: et ad Roma-
nos 9. « Esau odio habui, cum similibus ».
7 In homine reperitur (et utinam non reperire-
tur) utrumque odium, scilicet et odium *inimici-*
*tiae*, et odium *abominationis: Communis.*
8 Odium inimicitiae tum erga Deum, tum erga
proximum, est peccatum de genere suo gravissi-
mum: *Communis.* Et colligitur *ex Psalm.* 37. ibi:
« Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit sem-
per »: et ex *lib. Num. c.* 17. ibi: « Dissipentur ini-
mici tui, et fugiant, qui oderunt te »: et ex *Joan. c.*
2. ibi: « Qui odit fratrem suum, in tenebris est »;
cum similibus. Et probatur etiam ratione, quia
odium inimicitiae formaliter, et directe opponitur
caritati, quae est maxima omnium virtutum, *ex*
1. *ad Corinth.* 12. *v.* 13 ibi: *Major autem horum*
*est caritas*, et de qua praecipuum mandatum ha-
bemus *ex Matth.* 22. *v.* 37. *et seq.* ibi: « Diliges
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in
tota anima tua, et in tota mente tua. Hoc est ma-
ximum, et primum mandatum. Secundum autem
simile est illi: diliges proximum tuum sicut te
ipsum »: *ex Marc.* 12. *v* 30. *et seq.* ibi: « Diliges
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex
tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota
virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secun-
dum autem simile est illi: diliges proximum tuum
tamquam te ipsum. Majus horum aliud mandatum
non est ». *Lucae* 10. *v.* 27. ibi: « Diliges Domi-
num Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota
anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni
mente tua: et proximum tuum sicut te ipsum »;
Adeoque odium inimicitiae, tum erga Deum, tum
erga proximum, est peccatum de genere suo gra-
vissimum.
Dicitur autem notanter *de genere suo*, quia li- 9
cet odium inimicitiae erga Deum non possit esse
veniale ob parvitatem materiae, cum quodlibet
odium etiam in materia levi maxime repugnet
summae ejus bonitati, potest tamen esse veniale
ob imperfectum animi consensum, seu indelibera-
tionem actus. Et odium inimicitiae erga proxi-
mum potest esse veniale, tum ob imperfectum ani-
mi consensum, seu indeliberationem actus, tum
ob parvitatem materiae, puta si levem aliquam di-
splicentiam, seu modicam aversionem habeat quis
erga proximum, aut leve malum illi optet, ut re-
cte notant Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 4.
*dist.* 7. *q.* 1. *n.* 5. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.*
*num.* 4. Turrianus *cap.* 1. *disput.* 17. *dub.* 1. et
alii passim.
Odium abominationis erga Deum est de genere 10
suo peccatum mortale: erga proximum autem in-
terdum licitum est, et laude dignum: *Communis.*
Ratio primae partis est, quia cum Deus sit infi- 11
nite bonus, et in eum nulla malitia, sive defectus
intrinsece, vel extrinsece cadere possit, ob quam
abominatione, vel odio dignus sit, immo omnia,
quae in eo sunt, et ab ipso procedunt, pro nobis
bona sint, quamvis caecitati nostrae interdum
mala videantur, ideo summa nostre deordinatio
est Deum odisse, adeoque peccatum mortale est
eum odio prosequi propter infirmitatem, pauper-
tatem, afflictionem, et hujusmodi, etc. quibus ad
nostrum spiritualem profectum, et utilitatem ae-
ternam nos interdum visitare dignatur. Ratio au- 12
tem secundae partis est, quia odium abominatio-
nis, interdum fundatur in amore amicitiae, seu
caritatis erga Deum, vel nos ipsos, vel erga proxi-
mum ipsum, quem odio prosequimur, aut alterum
proximum, ut proinde tale odium, si debito ordi-
ne, et fine eliciatur, ex virtute caritatis proveniat,
adeoque sit licitum, et laude dignum; Unde li-
citum est, et laude dignum mortem optare (*),
Haeresiarchae, vel publicae pacis turbatori ob bo-
num commune, et multorum, juxta illud ad *Gala-*
*tas* 5. *Utinam abscindantur;* Item mortem, ege-
statem, aut morbum alicujus desiderare, ut cesset
a peccatis, et vitam in melius mutet; Item trista-
ri de eo, quod dignitates conferantur indignis,
vel de sanitate, et prosperitate, seu fortuna ejus,
qui ex illa sumit occasionem peccandi; Et gene-
ratim ad bonum spirituale proprium, vel alienum
licet mala poenae inefficaci affectu aliis velle: quia
cum in hoc affectu bonum spirituale praeferatur
temporali, non est inordinatus.
Cavendum tamen est, ne fiat ex vindicta, aut 13

(*) In utraque Editione Romana ad haec verba adnotatio ista apposita legitur: « Numquam licet optare mortem alterius, sed ejus conversionem ». Vide tamen Addit. ad hunc Articulum.

inordinate contra ordinem caritatis, quia quamvis licitum sit ordinate, et, salva caritate, inefficaci affectu optare alicui mortem, morbum, aut aliquod temporale infortunium ob bonum spirituale proprium, vel ipsius, aut alterius, aut propter bonum commune Reipublicae, quod elias obtineri non posset, ut notant communiter Doctores cum S. Gregorio 22. *Moral.* 11. S. Thoma 2. 2. *q.* 76. *art.* 1. *et in* 3. *dist.* 30. *art.* 1. et Scoto in 3. *dist.* 30. *q. unica*, quia sic principalis intentio, et finis non fertur ad malum, sed ad bonum spirituale ipsius, vel alterius, vel ad bonum communitatis, et ut alter graviter nocere desinat: Attamen illicitum est, et caritati repugnans optare mortem proximo ob bonum temporale non necessarium, aut quodcumque etiam modicum temporale emolumentum, quia tale bonum, et temporale emolumentum censetur esse levioris momenti, facta comparatione cum vita hominis, et ita illicitum est desiderium, et gaudium de malo proximi, quod trahit secum nostrum, seu alterius, aut Reipublicae bonum, si tale bonum non sit, facta comparatione ad malum proximi, in ordine, et esse praestantius: Sic recte pluribus adductis notant Cardenas *in Crisi Theologica ad propositionem* 13. 14. *et* 15. ex merito damnatis ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. Viva ad easdem, et alii scribentes in ipsas; quae propositiones hic ad litteram dantur, prout jacent.

*Propositio XIII.*

14 « Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, et desiderare non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum ».

*Propositio XIV.*

« Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis haereditas.

*Propositio XV.*

« Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas ».

15 Odium suscitat rixas, et universa delicta operit caritas: *Proverb. cap.* 10. *v.* 12.

16 Odisse quem laeseris proprium humani generis est: *Tacit. in Vita Agricolae.*

17 Alia ad rem, vide verb. *Virtus a n.* 34. *ad* 87.

' Ad ea, quae Auctor *n.* 12. *et* 13. constituit, declaranda, et illustranda, pertinent, quae habet Antoine in Tractatu de Virtutibus Theologicis *c. v. quaest. iv.* ubi *resp.* 1. « Nunquam, *ait*, licet optare, et imprecari malum proximo, quatenus ejus » malum est, vel gaudere de ejus malo, ut tali, vel » dolere de ejus bono, ut ejus bonum est: *Ita omnes.* Quia haec sunt actus odii, et inimicitiae, et » repugnant charitati; ideoque sunt mortalia ex » genere suo, nec possunt esse venialia, nisi ob defectum sufficientis advertentiae, vel ob levitatem mali optati. Item non licet optare etiam » inefficienter malum proximi, quamvis non ut » malum illius, aut gaudere de eo, etsi inculpate » advenienti, vel dolere de ejus bono quamvis non » ex displicentia personae, sed praecise propter » bonum minus nostrum, vel alterius proximi. » Quia hi actus repugnant debito ordini charitatis, ex qua tenemur bonum proximi majus, et » altioris ordinis praeferre nostro minori, et inferioris ordinis. Idque constat ex his propositionibus ab Innocentio XI. damnatis: (illis nempe ipsis, quae *num.* 14. a Lucio nostro descriptae sunt. Deinde sic pergit) *Resp.* 2. Ex S. Thom. » in 3. part. 30. quaest. 1. art. 1. ad 4. *Quia caritas ordinem habet, et plus debet diligere quisque » se, quam alium, et propinquos, quam extraneos, » et amicos, quam inimicos, et bonum commune » multorum, quam bonum privatum unius: potest » aliquis, salva caritate, optare malum temporale » alicui, et gaudere si contingit, non in quantum » est malum illius, sed in quantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel communitatis aut, Ecclesiae. Similiter de » malo temporali ejus, secundum quod per malum » poenae impeditur frequenter malum culpae ejus.* » Igitur, 1. Licet desiderare affectu inefficaci aliquod malum temporale alteri, v. gr. morbum, » et de illo gaudere praecise propter ejus bonum » spirituale, v. gr. ut peccare desinat, et resipiscat: quia secundum ordinem caritatis, bonum » spirituale praefertur temporali. 2. Licet sic optare mortem juste obventuram haeresiarchae, vel » malefactori Reip. noxio, et de ea gaudere, non » quatenus ipsius malum est, sed quatenus per illam mortem majora mala impediuntur, et ob » multorum bonum, quod praeferendum est bono » unius privati. 3. Licite optas victoriam de hostibus in bello justo, vel turcarum excidium, ob » ingens bonum justum tuae communitatis, vel Ecclesiae. Quia bonum Ecclesiae, vel communitatis » tuae praeferre debes bono alterius communitatis. 4. Licet optare malefactori poenam meritam » per judicem infligendam, vel ut ipse, aut alii » coerceantur ab injuria inferenda tibi, aut aliis, » nam hoc est consentaneum caritati; vel quia » expedit reip. et bono communi, nam est actus » pietatis erga remp.; vel ut jus laesum resarciatur, nam est actus justitiae. Ast, ut dixi, nunquam licet optare aliis, vel sibi majus malum ad » vitandum minus; quia hoc est contra debitum » ordinem caritatis. Hinc peccant mortaliter, qui » sibi mortem deliberate optant ex gravi impatientia, ad vitandas aliquas leves molestias » '.

# OECONOMI ECCLESIARUM

## SUMMARIUM

1. Bona Ecclesiastica nonnisi ad Cathedrales Ecclesias olim spectabant, a quibus alimenta percipiebant, qui Clerici in aliis, seu civitatis, seu dioeceseos Ecclesiis ministrabant. — 2 Eorem cura Episcopis commissa: — 3 Qui primum per Archidiaconos — 4 Deinde per Oeconomos ea administrabant, ac dispensabant; quos et ipsi eligebant; — 5. Licet alicubi ex communi universi Cleri suffragio. — 6. Quibus de caussis instituti Oeconomi. — 7. Presbyteri, aut Diaconi; immo et Laici. — 8. Eorum munera. — 9. Episcopo obnoxii fuere. — 10. 11, 12. Alia de illis — 13 Quando desierint?

1 Antequam de Ecclesiarum Oeconomis dicere aggrediar, duo praenotare juvat. Primum est, nullos antiquitus Presbyteros, aliosve Clericos peculiaribus sive civitatis, sive dioeceseos Ecclesiis fuisse alligatos, sed uni Ecclesiae matrici, seu Cathedrali, de qua ad caeterarum ministerium indiscriminatim adhibebantur. Neque id mirum, nam Urbis, ac Dioeceseos Ecclesiae, separatos non habebant redditus; sed Clerici illis ministrantes, alimenta accipiebant ex communi Ecclesiae matris aerario, in quod omnes particularium Ecclesiarum oblationes inferebantur, ut ex eo Clerici universi suas portiones acciperent.

2 Alterum est, omnium Ecclesiasticorum redditum curam, et distributionem ita Episcopo fuisse commissam, ut, haec magna pars fuerit ipsius muneris, atque officii. Id disertis verbis statutum videas cum in Canonibus, quos *Apostolicos* dicimus Can. 31. et 33. tum in *Constitutionibus Apostolicis lib.* 11. *cap.* 25. Satis sit duos Antiocheni Concilii Canones recitare, 24. et 25. In illo legimus: « Ea, quae sunt Ecclesiae, administrari convenit cum judicio, et potestate Episcopi, cui et omnis populus creditus, et eorum animae, quae in Ecclesiam conveniunt »; in hoc: « Episcopus habeat rerum Ecclesiae potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset cum multa cautione, et Dei timore ». Hinc Gangrense Concilium *can.* 8. anathemate eum perculit, « qui vult fructus Ecclesiae datos accipere, vel dare extra Ecclesiam, praeter Episcopi sententiam ».

3 Primis Ecclesiae saeculis Episcopi in Ecclesiasticorum redditum administratione Archipresbyteri, sed potissimum Archidiaconi opera utebantur. Quare Concilium Carthaginiense IV. *can.* 17. sancivit, « ut Episcopus gubernationem viduarum, pupillorum, ac peregrinorum non per se ipsum, sed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat ». Ejusmodi munere S. Laurentius Romanae Ecclesiae Archidiaconus quanta fuerit fidelitate perfunctus, docent Prudentius in Hymno de eodem S. Laurentio, Ambrosius *lib. II. de officiis cap.* 28., et Augustinus serm. CXI. *de diversis*, De Caeciliano autem idem Augustinus in *Brev. Collat. III.* tradit, eum a Donatistis fuisse accusatum inter caetera « quia, cum esset Diaconus, victum afferri martyribus in custodia constitutis prohibuisset ».

4 Quarto deinde, et quinto saeculo, cum Ecclesiarum redditus augerentur in dies, Episcopi vero, et Archidiaconi gravioribus negociis implicarentur, placuit, ut ad eorumdem reddituum curam, et dispensationem Ministri instituerentur *Oeconomorum Ecclesiae* nomine, quibus id officii demanderetur. Episcopi erat Oeconomum ex suo Clero designare. Certe Ibam Episcopum Edessenum Oeconomorum, quos ipse ordinaverat, cura, sua Ecclesiae bona administrasse, docet fragmentum Concilii Tyrii a. 448. habiti, recitatum Concilii Chalcedonensis *Act.* IX. Gennadius quoque Constantinopolitanae Ecclesiae Episcopus, et Acacii successor Marcianum Oeconomum praefixit, ut Theodorus Lector scribit *lib.* 1. *n.* 13.

5 Alicubi tamen Oeconomi ab universo Clero communibus suffragiis statuebantur. Certe Theophilus Alexandrinus Episcopus in epistolis suis Canonicis apud Beveregium *can.* 9. statuit, « ut totius Sacerdotalis Ordinis sententia alius renuncietur Oeconomus, in quo Apollo Episcopus consentiat, ut bona Ecclesiae in ea, quae oportet, impendantur ».

6 Inter causas, ob quas Oeconomi constituti fuerunt, ea praecipua fuit recta reddituum, dispensatio; tum illa, ne Episcopi eorumdem dissipatorum nomine a Laicis, vel etiam a Clericis accusarentur. Quare cum Ibas, de quo *n.* 4. fuisset a nonnullis dissipatorum Ecclesiae Edessenae reddituum insimulatus, « placuit illi in Tyria Synodo ex propria voluntate promittere, quod de caetero secundum formam Antiochenae maximae civitatis gubernarentur res per Oeconomos ex Clero ordinatos a sua Religiositate ». Eadem de causa Chalcedonense Concilium *Can.* 26. decrevit, « omnem Ecclesiam Episcopum habentem ex proprio Clero Oeconomum habere. . ut nec sine testibus sit Ecclesiae administratio, nec ideo res ejus dissipentur, et probrum, et dedecus Sacerdotio inuratur ».

7 Presbyteri, ut plurimum, erant Oeconomi in Orientali Ecclesia. Sic Charisii Presbyteri, et Oeconomi Philadelphiae mentio occurrit in Ephesino Concilio *Act.* 1. uti et Proterii, qui Alexandriae cum Presbyter antea, et Oeconomus fuisset, Episcopus fuerat creatus. Chalcedonense quoque Concilium de Dioscori depositione litteras dedit ad Charmosynum *Presbyterum*, *et Oeconomum*, ad Euthalium Archidiaconum, et ad alios Clericos A-

lexandrinos. Interdum tamen Oeconomi occurrunt nondum Presbyteri, Liberatus certe Diaconus *Breviar. cap.* 16. Joannis Talajae meminit, qui « ex Oeconomo presbyter factus erat Tabennesiotis . . . factusque est iterum Oeconomus habens causas omnium Ecclesiarum ». Viguit haec disciplina in Orientali Ecclesia ad Saeculum XI. Tum etiam Laicos constitutos Oeconomos legimus. Confer Thomassinum *p.* III. *Lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 8. Apud Latinos vero Diaconis hoc munus tribuebatur.

8 Oeconomi munera Theophilus Alexandrinus supra laudatus his verbis explicat ; « ut bona Ecclesiae, ut decet, insumantur ; viduae, et pauperes, et peregrinantes hospites omni quiete fruantur, et nemo ea, quae sunt Ecclesiae, ut sua usurpet ». Plura addit S. Isidorus Hispalensis in epistola ad Laudefredum, quam tamen sunt, qui ei abjudicent. Neque omittendum, quod ex Concilio Chalcedonensi *can.* 25. discimus, Sede vacante Oeconomi partes fuisse, redditum Ecclesiae curam gerere, ut Episcopo eligendo integri reservarentur.

9 Erant tamen Oeconomi Episcopo ita subjecti, ut illi, tamquam supremo Ecclesiae moderatori, rationem omnino reddere debuerint. Indicat id Hieronymus *epist.* 1. *ad Nepot.* ubi ait: « sciat Episcopus, cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi, curaeque praeficiat ». S. Augustinus certe, auctore in ejus vita Possidio, omnes quidem suae Ecclesiae redditus per Clericos administrabat, ne sigillo quidem, aut clavi, sibi reservato ; statis tamen temporibus obitae administrationis rationes ab iisdem postulabat. Vide eumdem Thomassinum *P. III. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 14.

10 Non perpetua fuit haec Oeconomorum administratio. Quae de Joanne Talaja ex Liberato *n.* 7. reddidimus, id palam faciunt. Ille enim dicitur *factus* ITERUM *Oeconomus*.

11 Adde, in magnis Ecclesiis plures extitisse Oeconomos Hinc in Constantinopolitana Ecclesia *magnus Oeconomus*, summus scilicet inter Oeconomos, ex praecipuis erat dignitatibus, quem Simeon Thessalonicensis S. Stephani Protomartyris, et primaevae Ecclesiae Oeconomi successorem vocat.

12 Cum tamen VII Concilii Oecumenici tempore pigritarentur in Oriente Episcopi in Oeconomis sibi eligendis, statuit Concilium, ut si ab iis instituendis cessarent Metropolitani, in eam curam Constantinopolitanus Patriarcha succederet ; si Episcopi, suppleret Metropolitanus; si Abbates, Episcopus.

13 In Ecclesia Graeca adhuc saeculo XIII. residui erant Oeconomi, ut ex actis Lugduuensis Concilii a. 1254. constat. Verum in Latina Ecclesia, postquam mensae communis bonorum partitio facta est inter Canonicos, Oeconomis nullus superfuit locus. His tamen Thesaurarii, Camerarii, Vicedomini in Canonicorum Collegiis successerunt. Adi et hic Thomassinum *P.* 1. *lib. III. cap.* 70. *n.* 6. *seqq.*

# OFFICIALES BELLICI

VIDE VERB. *BELLUM ART.* 3. *PER TOT.*

# OFFICIUM DIVINUM

## ARTICULUS I.

### QUO AD EA, QUAE CONCERNUNT EJUS NOMEN, ORIGINEM, DIVISIONEM, ET OBLIGATIONEM.

### SUMMARIUM

1. Officium modo eppellatur *Divinum*, et quare? — 2. Modo vocatur *Ecclesiasticum*, et qaure ? — 3. Modo vocatur *Canonicum*, seu Horae *Canonicae*, et quare ? — 4. Modo vocatur *Breviarium*, et quare ? — 5 Modo vocatur *Orarium*, et quara ? — 6. Uude Officiam Divinum, seo Ecclesiasticum, vel Breviarium, aut Orarium, seu Horae Canonicae definiri possuot Officie quaedam aio. — 7. Usus Divini Officii, ac recitetio Horarum Canonicarum est antiquissimus io Ecclesia Catholica, ut jam a tampora Apostolorum inchoatus, atque celebratus. — 8. Qui dicuot Horas Canonicas coepisse e SS. Damaso, Galasio, et Gregario primis, intelligendi sunt, quod a dictis Summis Pontificibus coeperint quoad novam, et reformatam formam ipsas recitandi — 9. Formula moderna recitaodi Horas Canonicas, seu Divinum Officium, fuit potissimum tradita a nostris Fraociscauis, et deinde a Sede Apostolica pro ipsa Ecclesia Romana suscepta. — 10. Affertur Summarium Constitutionis S. Pii V. incip. *Quod a Nobis*, editae pro reformatione, et editione Breviarii Romani, — 11. Affertur ad id Summarium Coostitutionis Clamentis VIII. incip *Cum in Ecclesia.* — 12. Affertur ad id Semmarium Constitutionis Urbani VIII. incip. *Divinam Psalmodiam.* — 13. Officium Diviaum dividitur in Nocturnum, at Diurnum. — 14. Par *Officium Nocturnum* quid intelligatur ? — 15. *Per Officium Diurnum* quid iotelligatur ? — 16. Totum Diviaum Officium dividitur io septem partes, seu septem Horas Canonicas, quae aaumerantur. — 17. Assignatur mystica ratio hujus septenarii numeri Horarum Canonicarum. — 18. Obligatio recitandi Divinum Officium, seo Horas Canonicas oritur ex triplici titulo, scilicet Sacri Ordinis, Beneficii Ecclesiastici, at Religionis Choro adstrictae. — 19 Titulo *Sacri Ordinis* Obligaotur sub mortali ad recitandum Divinum Officium omnes Subdiaconi, Diaconi, et

Presbyteri, quamvis nullum habeant Beneficium, nec aliquo voto ad id sint adstricti. — 20. Obligatio recitandi Horas Canonicas incipit a prima die, et hora suscepti Subdiaconatus. — 21. Clerici in Sacris constituti teneotur ad recitationem Divini Officii, etiamsi sint Excommunicati, Interdicti, et Suspensi. — 22. Idemque plurimi censent de Degradatis. — 23. Quid sentiendum de damnatis ad Triremes, incarceratis, et captivis apud infideles? — 24. Clericus in Sacris, qui cum dispensatione Papae duxit Uxorem, tenetur adhuc probabilius ad recitationem Divini Officii, nisi quoad hoc etiam obtinuerit dispensationem Pontificiam. — 25. Titulo *Beneficii Ecclesiastici* obligantur sub mortali ad recitandum Divinum Officium, seu Horas Canonicas Beneficiati omnes, sive habeant Beneficium Curatum, sive non Curatum. — 26. Et quando incipiat dicta eorum obligatio? — 27 Immo teneatur Beneficiati ad recitationem Divini Officii, etiamsi suum Beneficium sit tenue, si scienter illud acceperunt. — 28. Item teneotur ad recitationem Divini Officii habentes Praestimonia, et Praestimoniales portiones. — 29. Clerici percipientes portionem ex Beneficio Ecclesiastico tenentur recitare Officium B. M. V. nisi recitent ipsum Officium Divinum. — 30. Beneficiati, si post sex menses ab obtento Beneficio, Divinum Officium sine impedimento, et culpabiliter non recitaverint, teneotur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis. — 31. Beneficiati tenentur in conscientia ad talem faciendam restitutionem ante omnem sententiam, et declarationem Judicis. — 32 Neque talem restitutionem compensare possunt Beneficiati per eleemosynas ante neglectam recitationem datas ex fructibus Beneficii, ob quod tenentur ad Horas Canonicas. — 33. Pro recitatione tamen ob neglectas Horas satis est post illud tempus, a quo Beneficiarii omiserint, dare eleemosynam, etiamsi non cogitent de debito, neque intendent dare in exsolutionem suae obligationis. — 34. Possunt autem tales Beneficiarii eleemosynas ob omissionem Horarum debitas pauperibus, sibi applicare, si vere sint pauperes. — 35. Obtinentes Beneficia v. g. Praepositoras, Personatus, et hujusmodi, quibus ex speciali sua erectione solum annexa est obligatio recitandi Officium parvum B. M. V. vel alia similis obligatio, cum expressa conditione, quod Cappellanus ratione Cappellaniae non sit obligatus ad Horas Canonicas, eximuntur ab onere recitandi Divinum Officium, et consequenter ab onere restitutionis fructuum ob omissionem recitationis. — 36. Item a tali onere eximentur, qui titulum quidem Beneficii obtinent, sed per se non stat, quominus de facto aliquos fructus percipere possint. — 37. Titulo *Religionis professae Choro adstrictae* obligantur sub mortali ad recitandum Divinum Officium, seu Horas Canonicas, sive publice in Choro, sive privatim, omnes, ac singuli Regulares (exceptis Novitiis, ac Laicis, seu Conversis), qui profitentur Religionem Choro adstrictam, et hoc ratione generalis consuetudinis in omnibus Religionibus Choro addictis cum tali obligatione receptae. — 38. Novitii, et Laici, seu Conversi ad id non tenentur. — 39. In illis autem Religionibus, ubi propria Regula obligat Laicos, seu Conversos ad consimilium precum recitationem, et hujusmodi, ut in Religione Minorum, Laici, seu Conversi ad illas tenentur, sicut ad alia praecepta propriae Regulae. — 40. Item sub mortali obligantur ad recitationem Divini Officii, sive publice in Choro, sive privatim omnes, ac singulae Moniales Choro addictae ratione consuetudinis obligantis sub mortali: quamvis ad id non sint obligatae ex vi Regulae, aut voti. — 41. Excipiuntur tamen Novitiae, et Conversae, de quibus discurrendum est, ac de Novitiis, et Conversis Regularium. — 42. Obligatio recitandi Divinum Officium in Choro incumbit toti Communitati, Monasterio, Capitulo, ita tamen, ut primario, et ex Officio incumbat Praelato, seu Superiori, qui peccabit graviter, si ex ejus culpa Officium, vel omittatur, vel notabiliter negligatur, vel etiam indebite persolvatur. — 43. Secundario talis obligatio incumbit subditis, ita ut, deficiente suo Muneri Superiore, etiam peccent mortaliter subditi, si ex eorum negligentia Divinum Officium praetermittatur, aut indebite persolvatur. — 44. Novitii soli de more recitantes in Choro Horas Canonicas satisfaciunt obligationi loco Professorum, dummodo tot numero adsint, quot requiruntur ad constituendum Corpus Communitatis, aut Collegium. — 45. Ad satisfaciendam obligationi recitandi Officium in Choro sufficiunt, et requiruntur saltem tres. — 46. Obligati ad Divinum Officium, et choro addicti, licet extra chorum non teneantur diebus statutis recitare Psalmos Grad. nec Poenitentiales, neque etc. tamen in choro ex praecepto recitare debent. — 47. Religiosi fugitivi, seu Apostatae, Excommunicati, Suspensi, et Interdicti tenentur adhuc ad recitationem Divini Officii, licet non sint Sacris initiati. — 48. Quid dicendum de Religiosis condemnatis ad Triremes, incarceratis, seu factis captivis ab infidelibus? — 49. Quid dicendum de Religiosis degradatis? — 50 Quid de Religiosis ejectis? — 51. Religiosus Chorista nondum in Sacris constitutus, si ex Privilegio Papae exeat e Religione ad ducendam Uxorem, non tenetur Divinum officium recitare, nisi diploma aliud sonet. — 52. Idem probabiliter dicendum est de eo Religioso nondum in Sacris, qui obtinuit Pontificiam dispensationem perpetuo vivendi extra Monasterium. — 53. Idem dicendum est de Religioso nondum in Sacris ex simili dispensatione Pontificia transeunte de Clericatu ad statum Conversorum, aut ad Religionem, ubi Religiosi non sint ad Chorum professi, et obligati. — 54. Subnect. Addit. ex aliena manu, ad n. 55.

1 Officium, modo appellatur *Divinum*, ut *cap.*
*Dolentes* 9. *de celebratione Missar.* ibi: *Ut*
*Divinum Officium*, *et Clementin.* 1. *eod. tit.*
ibi: *Divinum diurnum*, *et nocturnum Offi-*
2 *cium*; quia ad Dei cultum est institutum (*); modo
vocatur *Ecclesiasticum.* ut *cit. Clementin.* 1. *de ce-*
*lebratione Missarum*, ibi: *Ecclesiasticum* , . . *Of-*
*ficium*, quia nomine Ecclesiae persolvitur; modo 3
vocatur *Canonicum*, seu *horae canonicae*, quia fit
juxta regulas sacrorum Canonum (**); modo vo- 4
catur *Breviarium*, quia est breve, et admirabile
compendium veteris, et novi Testamenti, Patrum
sententiarum, et vitae Sanctorum (***); modo vo- 5
catur *Orarium* ab orando, quia magna ejus pars

(*) Seu potius, quia debitum est quoddam, atque officium, quod Deo persolvimus, preces nostras die, noctuque dicendo. *Oremus*, inquit in vita S. Pachomii S. Hieronymus, *psallamus*, *reddamus Deo officium*.

(**) Vel quia Majores nostri tempus, et horas, quibus officium persolvendum, Ecclesiasticis Canonibus definierunt.

(***) Malim ego sic dictum, sive quod vetus officium contractum fuerit, sive quod haec collectio sit quaedam omnium precum epitome, quasi *breve orarium*. Caeterum hoc *Breviarii* nomen adeo pervulgatum erat Micrologi aevo (Vivebat autem is circa annum 1180.), ut non solum cum de divino suorum temporum officio ageret, sed et de antiquis Ecclesiae libris, eos *Breviarios*, quemadmodum et nos hodie solemus, appellet.

constat variis precibus, seu petitionibus fusis ad Deum, et potissimum Deum oramus, et precamur per ipsum.

6 Unde Officium divinum, seu Ecclesiasticum, vel Breviarium, aut orarium, seu horae Canonicae definiri possunt, « Officia quaedam divina ex psalmis, hymnis, canticis, sac. Scriptura, et doctrina SS. PP. constructa, atque ex sacrorum Canonum decreto a personis ecclesiasticis Ecclesiae nomine, certis diei, noctisque horis persolvenda ad Deum » prout tradit Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacrament. appendice de obligatione recitandi horas canonicas quaest. praeambula num.* 2. Vel ut brevius tradit Layman *lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 2. « horae canonicae, ac statutae preces ex sacror. Canonum decreto ab Ecclesiasticis personis nomine Ecclesiae ad Deum persolvendae ».

7 Usus divini officii, ac recitatio horarum canonicarum est antiquissimus in Ecclesia Catholica, et jam a tempore Apostolorum inchoatus, atque celebratus; et colligitur ex illo *Actorum* 6. ibi: « Petrus, et Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam »: *et Actor.* 10. ibi: « Ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam sextam », et *Actor.* 16. ibi: « Media nocte Paulus, et Silas orantes laudabant Deum » (*); Et probat etiam illud S. Clementis Papae I. *l.* 8. *Constit. Apostolicar. canon.* 34. sic expresse dicentis: « Precationes facite mane, hora tertia, sexta, et nona, et vespere, atque ad galli cantum (**).

8 Cum autem aliqui dicunt a S. Damaso, Gelasio, et Gregorio primis horas canonicas coepisse, intelligendi sunt horas canonicas a dictis summis Pontificibus coepisse quoad novam, et reformatam formam ipsas recitandi, prout notant passim Scriptores, et colligitur ex notatis in initio nostri Breviarii Franciscani post Bullam Gregorii IX incip. *Pio vestro collegio*, ubi sic praecise habetur.

9 Breviaria autem a Gregorio IX. pro ordine nostro sic approbata, formulam divini officii continebant, quae a SS. Damaso, Gelasio, et Gregorio primis pro S. Romana Ecclesia constituta, et a S. Gregorio VII. reformata extiterat, diuturnitate tamen temporis jam ab antiqua institutione deflexerat, et opera Haymonis Anglici generalis ministri ad praescriptum moderniorum decretorum S. Sedis tunc restituta fuerat (***).

Eaque propter hujusmodi formula Deo persolvendi sacras preces, laudes, et gratias, sic restituta, officiisque Conceptionis B. M. Virginis, et aliorum Sanctorum a S. Bonaventura subinde aucta, adeo Sedi Apostolicae placuit, ut, testantibus Radulpho Tungrensi, Palmerio, Gavanto, et Card. Bona cum innumeris aliis sacris Scriptoribus, a Nicolao III. anno 1277. ad Pontificatum assumpto pro ipsa Ecclesia Romana postmodum suscepta, ac sancita comperiatur. 10

Hanc deinde temporum injuria, aliisque de causis variatam, in pristinum statum ex decreto Tridentinae Synodi restituit S. Pius V. sub rubricis praesertim, ac ritibus, regulisque pro ordine nostro a Romanis Pontificibus Nicolai III. successoribus usque tunc approbatis, et contentis in directorio divini officii prius pro ordine nostro edito, in cujus commendationem id testatum idem Gavantus reliquit, quod innuunt ejus infrascripta verba: « Paucissimi tamen erant (inquit de rubricis appositis in reformatione Piana) earum tituli, nempe undecim tantum in prima editione jussu Pii V. hausti e Directorio divini Officii, composito a Ludovico Ciconioliano Regularis observantiae, sub Paulo III. qui et directorium approbavit ». Praedictae tamen restitutioni, seu reformationi suam operam addidere impensissimam Clemens VIII. et Urbanus VIII. prout ex eorumdem sequentibus Bullarum summariis, et ipsius formulae contextu luculentius apparebit. 11

*Summa Bullarum summorum Pontificum pro editione Breviarii Romani.* 12

Pius V. Bulla, quae incipit, ***Quod a nobis***, data Romae septimo Idus Julii anno 1568. significat causam edendi hujus Breviarii, nempe ad tollendam orandi varietatem.

Enarrat ea, quae in hac re praestitere Paulus, et Pius nomine quarti, et quam ipse adhiberi operam curavit ex decreto Concilii Tridentini.

Tollit, et abolet omnino Breviarium a Card. S. Crucis compositum, quod erat brevissimum (****). Item alia Breviaria Romana, et alia, quae ex institutione, vel consuetudine legitima non superant ducentos annos (*****).

(*) Antelucanos, et vespertinos conventus celebrasse vel ab ipso Apostolico aevo Christianos, in illisque psalmos, hymnos, precesque Deo obtulisse testatissima res est. Nec minus exploratum est, jam inde a primis Ecclesiae saeculis fideles hora potissimum tertia, sexta, et nona, seu statis precationum temporibus, ducto ab ipsis Apostolis exemplo, privatim orare consuevisse Eas sane precum horas commemorant Tertullianus *de jejuniis cap.* 3. et S. Cyprianus *de orat Dominica*. Nondum tamen, inquit Selvaggius *Antiquit. Christian. Lib* 11. *cap.* 9 *p.* 183, his horis publici in Ecclesia coetus habebantur; praesertim cum Epiphanius, et Chrysostomus matutini, ac vespertini Ecclesiastici ministerii quam saepissime meminerint, numquam vero illas canonicas horas meminerint, nisi dumtaxat cum de Monachis, eorumque institutis loquuntur.

(**) Ex his Constitutionum Apostolicarum verbis id solum argui potest, quarto jam saeculo, quo faere primum illae sub Apostolorum, vel Clementis I. nomine procusae, in Oriente, saltem in quibusdam Ecclesiis, horas illas canonicas fuisse usitatas.

(***) De Breviariorum restitutione ab Haymone facta, aliisque ad eorum historiam facientibus, consule Francisci Antonii Zacharia *Bibliothecam ritualem T.* 1.

(****) Breviarium scilicet Cardinalis Francisci Quignonii, de quo multa idem Zacharia, multa Faustinus Arevalus in appendice ad praeclaram *de Hymnodia Ecclesiastica* dissertationem *p.* 385. *seqq.*

(*****) Aboleveritne Pius V. isthaec Breviaria jure Pontificii Primatus, an Patriarchali, inutilis quaestio est. Hoc firmum esto, potuisse utroque jure. Vide ejusdem Zachariae dissertationem *de jure Liturgica* eidem Tomo I. *Bibl. Ritual.* praemissam.

Permittit tamen, ut antiquiora ducentis annis possint mutari in hoc Breviarium, iis omissis, si Episcopus, et universum Capitulum consentiant.

Revocat omnes permissiones, consuetudines, statuta, privilegia, licentias, et induita precandi, et psallendi more, et ritu praedictorum Breviariorum suppressorum.

Praecipit observari hoc Breviarium in toto Orbe, cum exceptione 200. annorum, de qua supra.

Statuit in eo nihil mutandum, addendum, et detrahendum.

Obligat quosque, qui tenentur horas canonicas recitare, ut hoc utantur Breviario, alias non satisfaciant muneri suo.

Jubet omnibus Praelatis, ut hoc introducant, tam in choro, quam extra chorum. Tollit peccati obligationem, quae erat recitandi in choro Officium parvum B. M. V. et defunctorum, psalmos poenitentiales, et graduales, juxta rubricas Breviarii.

Hortatur, ut recitentur eadem, propositis indulgentiis dierum centum recitantibus Officium parvum B. M. V. et defunctorum, quinquaginta recitantibus psalmos poenitentiales, et graduales, quando rubricae ea praescribant.

Non tamen tollit laudabilem consuetudinem, ubi est, recitandi Officium parvum B. M. V. in choro, immo eamdem confirmat (*), et tandem tempus decernit obligationis ad usum Breviarii post ejusdem publicationem.

Clem VIII. Constitutione, cujus initium *Cum in Ecclesia*, data Romae die 10. Maii 1602. declarat, se per viros pios, et eruditos Breviarium Romanum a Pio V, editum, et progressu temporis in multis depravatum examinasse, et in statum pristinum restituisse: illudque sic restitutum in Typographia Vaticana imprimi, et divulgari jussisse. Prohibet, ne alibi imprimatur, nisi juxta exemplar Vaticanum, et habita Ordinariorum licentia, sub poena excommunicationis latae sententiae (**). Interdicit usum Breviariorum impressorum absque tali Ordinariorum licentia in scriptis, quae fidem faciat de collatione facta praedictorum Breviariorum cum originali Romano, cujus etiam licentiae copia initio, vel in calce cujusque Breviarii semper imprimatur. Praedictis Ordinariis prohibet, ne aliquid addi, vel detrahi permittant. Et haec sub poena excommunicationis, suspensionis a divinis, ac interdicti ab ingressu Ecclesiae; verumtamen in gratiam pauperum Breviaria hactenus impressa vendere; apud se retinere, ac illis uti permittit.

Urbanus VIII. Constitutione, quae incipit *Divinam psalmodiam*, data Romae die 25. Januarii 1631. declarat, se piorum, doctorumque virorum adhibita cura, Breviarium a Pio V. editum, et Clemente VIII. recognitum a pluribus mendis expurgasse, hymnos ad metri, et latinitatis regulas revocasse (***). In psalmis, et canticis interpunctionem editionis vulgatae restituisse, sermones, homilias, et Sanctorum historias, collatis veteribus manuscriptis, recognovisse. Quamobrem jubet, ut juxta hanc correctionem, Romae imprimatur, alibi juxta Romanum exemplar excudatur, servatis conditionibus in suprascripta Clementis Bulla enumeratis, quas fere iisdem verbis repetit. Adjungens easdem conditiones servandas in impressione eorum, quae a Breviario Romano ortum habent, cujusmodi sunt Missalia, Diurnalia, Officia parva B. M. V. Officia majoris hebdomadae, ed alia id generis.

Officium divinum dividitur in nocturnum, et 13
diurnum, prout expresse habetur *ex cap. Dolentes* 9. *de celebratione Missarum*, ibi: « Ut divinum Officium nocturnum pariter, et diurnum »; et ex *Clement.* 1. *de celebratione Missarum* ibi: « Et debite celebretur divinum diurnum, et noc-
turnum Officium. Per *Officium nocturnum* intelli- 14
gitur id, quod de nocte celebrari consuevit, et adhuc apud plures Religiones, et regiones celebratur; et vulgo nuncupatur *Matutinum*, cui juxta morem Ecclesiae Romanae adjunguntur *Laudes*. Quamvis istae olim in multis Ecclesiis fuerint a matutino separatae, et adhuc nunc apud nonnullos Religiosos Ordines separentur: et posse licite, immo laudabiliter separari, fuit dictum sub verb.
*Matutinum*. Per *Officium diurnum* intelliguntur 15
omnes aliae canonicae horae, quae de die sunt persolvendae.

Totum divinum Officium dividitur jam fere 16
communiter contra Navarr. et nonnullos alios in septem partes, seu septem horas canonicas, nempe matutinum cum laudibus, primam, tertiam, sextam, nonam, vesperas, et completorium (****), juxta illud Davidis *Psal.* 118. « Septies in die laudem dixi tibi ». Qui septenarius numerus (subjungit Concilium Agathense relatum in *cap.* 1. *de celebratione Missarum*) a nobis impletur, si matutini, primae, tertiae, sextae, nonae, vesperae, et completorii tempore nostrae servitutis officia persolvamus; nam de nocturnis vigiliis idem ipse

(*) De officio parvo B. M. V. egregie disserit Emmanuel de Azevedo V. CL. *Exercit. LXXI.*

(**) Jure quidem. Sic etiam Missalis Piani omnia exemplaria post Edictum S. Pii *alterata*, inquit Index Librorum prohibitorum, *praesertim quae* Venetiis *apud* Junctas, Sessas, Myscerinum, et ad signum Syrenae, *atque* Europae, *et quoscumque alios impressa sunt*, vetitae lectionis fuerunt sub Clemente VIII. declarata. Vide Francisci Antonii Mondellii opusculum alias a me laudatum *de legitima Canonis pronunciatione*.

(***) Confer et hic Zachariam *T.* 1. *Bibl. Ritual.* et jam laudatam Arevali *de Hymnodia Hispanica* dissertationem *pag.* 134 *seqq.*

(****) Completorium primus horis canonicis addidit S. Benedictus. Vide et hic Emmanuelem de Azevedo, *Exercit.* 30. ubi recte e Bellarmini, et Gevanti sententia recedit, quorum ille Completorium a Basilio in *regulis fuse disputatis* memoratum credidit, hic ad Cassiani tempora hujus horae institutionem retraxit.

Propheta ait, *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*. Ergo his temporibus laudes Creatori nostro super judicia suae justitiae referamus ».

17 Et hujus septenarii numeri horarum canonicarum mysticam rationem assignat Glossa *in cit. c.* 1. *de celebratione Missar. verb. Septenarius*, quia nempe septem sunt dona Spiritus Sancti, septem sunt dies saeculi, idest quibus completa fuit creatiu mundi, septem sunt aetates, quibus completis, finietur mundus, septem sunt petitiones in oratione Dominica, septem sunt psalmi penitentiales, septem sunt Diaconi, septem sunt candelabra, et praesertim septem sunt praecipua Dominicae passionis mysteria, in quorum proinde commemorationem septem horae canonicae recitantur, juxta illos vulgatos versiculos e Glossa *loc. c.* relatos,

*Haec sunt septenis propter quae psallimus horis.*
*Matutina ligat Christum, qui crimina purgat.*
*Prima replet sputis, causam dat tertia mortis.*
*Sexta cruci nectit, latus ejus nona bibartit.*
*Vespera deponit, tumulo completa reponit.*

18 Obligatio recitandi divinum Officium, seu horas canonicas oritur ex triplici titulo, scilicet ex titulo sacri Ordinis, ex titulo beneficii Ecclesiastici, et ex titulo Religionis choro adstrictae: *Communis*.

19 Titulo *sacri Ordinis* obligantur sub mortali ad recitandum divinum Officium, seu horas canonicas omnes majòribus Ordinibus initiati, scilicet Subdiaconi, Diaconi, et Presbyteri, quamvis nullum habeant beneficium, nec aliquo voto ad id sint adstricti: *Communis*. De Sacerdotibus, et consequenter de Episcopis habetur *in c. Presbyter* 1. *et cap. Dolentes* 9. *de celebrat. Missar*. De Diaconis colligitur *ex cap. Si quis Presbyter ultim. dist.* 92. De omnibus etiam Subdiaconis habetur expresse in Concilio Basileensi *sess.* 21. *§. Quoscumque*. Quia tamen *cit. cap. Praecipimus ultim. dist.* 92. non satis convincit de Diaconis, et cit. Concil. Basileense fuit acephalum, et sine capite, adeoque non satis ex ipso inducitur obligatio de omnibus constitutis in sacris Ordinibus, dicendum est, obligationem recitandi divinum Officium respectu Diaconorum, et Subdiaconorum fundari in communi, et antiqua Ecclesiae consuetudine vim legis secundum omnes obtinente, cum consuetudo legitime praescripta habeat vim legis, simulque ea sit optima legum interpres, *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*.

20 Obligatio recitandi horas canonicas incipit a prima die, et hora suscepti Subdiaconatus, ita ut ordinatus in Subdiaconum teneatur recitare illas horas, quae correspondent horae suae ordinationis, sicque sua obligatio a sexta, vel nona, si illo tempore, et hora fuit in Subdiaconum ordinatus: *Communis*.

21 Clerici in Sacris constituti tenentur ad recitationem divini Officii, etiamsi sint excommunicati, suspensi, et interdicti: *Communis*. Nemo enim debet ex propria culpa, et iniquitate commodum reportare; *cap. Intelleximus* 7. *de judiciis*, ibi: « Ne videatur de sua malitia commodum reportare », *et l. Nemo ex suo ff. de regul. juris*, ibi: « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest ». Idemque propter eamdem 22
rationem censent de degradatis, Navarrus, Sotus, Henno, Reiffenstuel, et alii contra alios volentes, clericos degradatos non obligari ad horas canonicas, ex quo ab Ecclesia spoliati sunt omni privilegio clericali, atque adeo ad statum mere saecularem, seu laicalem rejecti. Idem pariter propter 23
eamdem rationem de damnatis ad triremes, et de incarceratis docent Henno *tom.* 1. *tract. in decalogi praecepta disput.* 1. *quaest.* 3. *conclus.* 1. et alii plures contra alios volentes, ipsos non teneri ad talem recitationem; quod revera multum probabile est de damnatis ad triremes, et a fortiori de captivis apud infideles; non tamen de incarceratis, ut cum Tamburin. et aliis recte docet Sporer *tom.* 3. *tract. append. de horis Canonicis cap.* 1. *num.* 9. Unde sacra Congregat. Concilii diebus 13. Augusti 1707. et 18. Aug. 1708. et 15. Decembris ejusdem anni, et 1719. noluit decidere, utrum damnatus ad triremes teneatur recitare divinum Officium. Immo neque Clem. XI. cui Congregatio Concilii dubium resolvendum reservarat. Sic refert Ursaya *in* 1. *Miscellaneo sacro, et profano litt. O num.* 42.

*Nota Romani Theologi.*

Quamvis multum probabilis dici possit illorum Theologorum opinio, quae clericos ad triremes damnatos a recitatione divini Officii eximit « quia, ut ait P. Concina, *tom.* 2. *Theol. Christ. diss.* 2. *q.* 7. *pag.* 403. vix in tam misero statu implere hoc onus possunt, tum ob impedimenta continua, tum ob Breviarii privationem, tum etiam, quia Pontifex, dum eosdem tanto supplicio subjicit, videtur eosdem a recitando Officio tacite quodammodo dispensare, ne status religiosus (idem dicendum de statu clericali) opprobrio exponatur »: isthaec tamen opinio penitus falsa est de clericis carceri mancipatis, qui certo certius recitare debent horas canonicas, ut omnes fatentur.

*Responsio Auctoris.*

Falsam esse opinionem, quae clericos carceri mancipatos eximit a recitando Officio, fateor et ego ipsissimo *loc. cit.* expresse dicens; *non tamen de incarceratis, ut cum Tamburin. et aliis recte docet Sporer etc.*

Clericus in sacris, qui cum dispensatione Papae 24
duxit uxorem, tenetur adhuc probabilius ad recitationem divini Officii, nisi quoad hoc etiam obtinuerit dispensationem Pontificiam, quia dispensatio, utpote odiosa, stricte est explicanda, *argum.*

*cap. Odia* 16. *de regul. juris in* 6. et ipse adhuc characterem Ordinis sacri retinet: Henno *loc. cit.* Busemb. *lib.* 4. *dub.* 2. *de Horis Canonicis n.* 1. La Croix *ibidem num.* 1186. cum Bonacina, et Azorio ibi citatis, et alii plures contra Sporer *loc. cit.* et alios.

25 Titulo *beneficii Ecclesiastici* obligantur sub mortali ad recitandum divinum Officium, seu horas canonicas, Beneficiati omnes, sive habeant beneficium curatum, ut Episcopi, Abbates, Archipresbyteri, Praepositi, Decani, Parochi etc. sive habeant beneficium non curatum, ut Canonici, Vicarii, Cappellani, aliique Beneficiarii simplices: *Communis*, per textum *in cap. Dolentes* 9. *de celebratione Missarum, et c. Quia* 15. *de rescriptis in* 6. ubi expresse dicitur, quod beneficium datur propter Officium, ibi: *Officium ... propter quod beneficium Ecclesiasticum datur*, et Constitut. 7. Leonis X. Incip. *Supremae dispositioni*, et Const. 135. S. Pii V. incip. *Ex proximo*, ubi expresse dicitur; « Item ille, qui primis sex mensibus Officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusaverit, grave peccatum intelligat admisisse ».

26 Et hanc Beneficiatorum obligationem recitandi divinum Officium non incipere a die, qua beneficium ei collatum est, et ab ipso fuit acceptatum, sed solum a die obtentae possessionis; dummodo per ipsos non stet, ne possessionem consequantur, sed bona fide illam habere conentur, tenent Flaminius Parisius, Rodriquez, Henriquez, Azorius, Lessius, Suarez citati, et secuti a Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 5. *nu.* 3. ubi dicit hanc opinionem esse in Scholis, et praxi receptiorem, et ultra supradictos id defendunt Filliuclus, Naldus, Molfesius, Menochius, Cajetanus, Philiarcus citati, et secuti a Bonacina *de Horis canonicis disp.* 1. *qu.* 2. *punct.* 2. *n.* 2. et Card. de Lugo *respon. moral. lib.* 5 *dub.* 5. *num.* 1. ubi ex Gavanto *in Rubricas Breviarii sect.* 1 *cap.* 4. *num.* 5. testatur de praxi, et consuetudine Romanae Curiae. Sic etiam Sporer *tom.* 3. *tract. Appendic. de Horis Canon. cap.* 1. *num.* 22. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *c.* 3. *num.* 490. Pontas *dictionar. cas. conscient. verb. Offic. Breviarii casu* 8. et alii plures, quos affert, et sequitur Diana *par.* 2. *tract. de Horis Canonicis resolut.* 21. Et ratio est, quia solum tunc censetur quis proprie habere beneficium, cum ejus pacificam possessionem accepit, et habet: et colligitur ex Constitut. Leonis X. Incip. *Supernae*, et ex alia S. Pii V. Incip. *Ex proximo*, ubi imponitur Beneficiatis obligatio restituendi fructus perceptos, si post sex menses ab obtento beneficio non recitaverint divinum Officium. Fructus autem non recipiuntur ante adeptam possessionem beneficii, et id etiam colligitur ex Concil. Tridentin. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* ubi statuit, quod provisi de beneficiis teneantur emittere professionem fidei intra duos menses a die *adeptae possessionis*, non autem a die obtenti tituli; Quod est contra Navarrum *cap.* 7. *de orat. num.* 29. *et cap.* 25. *Manual. num.* 102. existimantem solum beneficii titulum sufficere post ejus acceptationem, et contra Henno *tom.* 1. *tract. in decal. disp.* 1. *quaest.* 5. *art.* 1. *concl.* 3. dicentem obligationem recitandi Officium incipere ab eo tempore, quo fructus debentur Beneficiato, sive interim possessionem acceperit, sive non; quia ratio dictat, ut quando quis incipit gaudere fructibus, incipiat et praestare id, propter quod sunt fructus, dicitque, quod contraria praxis Romanae Curiae respicit solum forum externum; quae opinio est vere probabilis, ubi nullum adsit dubium, et periculum obtinendi pacificam possessionem beneficii, cum, ut dicit etiam Pontas *l. cit. verb. Observandum*, sit tutior, et justitiae affinior.

Immo tenentur Beneficiati ad recitationem divini Officii, etiamsi suum beneficium sit tenue, si scienter illud acceptarunt. Vide verb. *Beneficiatus artic.* 1. *num.* 2. *et seq.* Item tenentur ad recitationem divini Officii habentes praestimonia, et praestimoniales portiones; Vid *d. verb. Beneficiatus nu.* 3. Clerici percipientes pensionem ex beneficio Ecclesiastico ex dict. Constit. S. Pii V. incip. *Ex proximo*, tenentur recitare Officium B. M. V. nisi (ut limitant communiter Doctores apud Tamburin. *lib.* 2. *Decalog. cap.* 5. *num.* 22.) recitent ipsum Officium divinum, sive gratuito, sive ex alia obligatione, nempe vel ratione sacri Ordinis, vel ratione religiosae professionis; quia mens Pontificis solum fuit, ut Clerici pensionarii non essent omnino immunes ab orando; non autem alio superaddito onere eos aggravare, si aliunde jam inveniantur onerati divino Officio. 27 28 29

Beneficiati, si post sex menses ab obtento beneficio, divinum Officium sine impedimento, et culpabiliter (secus si inculpabiliter, ob impotentiam, oblivionem etc.) non recitaverint, tenentur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis, seu respondentium tempori, quo non recitarunt: *Communis*; Vide *d. verb. Beneficiatus art.* 1. *num.* 5. Beneficiati tenentur in conscientia ad talem faciendam restitutionem ante omnem sententiam, et declarationem judicis; Vide *ibid. num.* 6. Neque talem restitutionem compensare possunt Beneficiati per eleemosynas ante neglectam recitationem datas ex fructibus beneficii, ob quod tenentur ad horas canonicas. Vide *ib. num.* 7. Pro restitutione tamen ob neglectas horas, satis est post illud tempus, a quo Beneficiarii omiserunt, dare eleemosynam, etiam si non cogitent de debito, neque intendant dare in exsolutionem suae obligationis. Vide *ibid. n.* 8. Possunt tamen tales Beneficiarii eleemosynas ob omissionem horarum debitas pauperibus sibi applicare, si vere sint pauperes, cum non sint pejoris conditionis ipsi, quam alii, etiamsi olim deliquerint, quia pauperibus existentibus in mortali potest fieri hujusmodi eleemosyna: Sic Viva *ad propositionem* 20. *de damnatis ab Alexandro VII. num.* 10. ubi testatur 30 31 32 33 34

de communi aliorum. Cavendum tamen, ne interveniat fraus, et dolus in Beneficiatis non vere pauperibus.

*Nota Romani Theologi.*

Beneficiarios omnes teneri fructus illos restituere, qui ex possesso beneficio percipiunt, in casu omissionis divini Officii, tam certum est, quam quod maxime. Ita namque definitum perspicue est in Lateran. Concilio sub Leone X. *sess.* 9. ac a S. Pio V confirmatum in sua Constitutione anno 1571. edita, cujus initium est: *Ex proximo Lateranensi Concilio*. Onus istud restitutionis, pro rata omissionis officii, impositum est Beneficiariis omnibus, saltem post sex menses a possessione pacifica beneficii, qui omnes, vel aliquos beneficii ejusdem fructus percipiunt, a S. Pio V. in sua mox laudata Constitutione. Huic oneri, seu obligatione non satisfieri per quascumque eleemosynas, quas Beneficiarius sui beneficii fecerit, liquet ex propositione 33. ab Alexandro VIII. damnata. Sed neque per eleemosynas illas, quas Beneficiarius, post horarum canonicarum omissionem pauperibus erogavit, nihil cogitans de suo debito, suaque obligatione, ut Lucius noster opinator, nam Beneficiarius elargiens eleemosynam, nullo habito respectu ad restitutionis suae debitum, liberaliter donat. Liberali autem donatione non satisfit oneri, quod ex justitia debetur: « Quid quod, inquit P. Concina loco supra citato, *quaest.* 16. similibus eleemosynis Beneficiarius forsitan intendit satisfacere praecepto erogandi superflua? »

Ad hanc porro fructum restitutionem ob Officii omissionem, nedum tenentur Beneficierii, qui omnes beneficii sui fructus percipiunt, sed illi quoque, qui aliquos quoquomodo percipiunt; etenim Piana Constitutio indiscriminatim loquitur in casu omissi Officii, quod nempe Beneficiarius *non faciat fructus suos*, sive omnes, sive aliquos percipiat.

*Responsio Auctoris.*

Asserit hic R. *Theologus*, quod Beneficiarius non satisfacit suae obligationi restituendo fructus ob omissionem recitationis divini Officii per eleemosynas factas post dictam omissionem, nihil cogitando de suo debito, quia tunc, dicit ipse, liberaliter donat. At hoc nequaquam; quamvis enim Beneficiarius tunc actualiter, et formaliter nihil cogitet de ipsa sua obligatione, habet tamen virtualem intentionem, ut dando eleemosynam, satisfaciat per illam omni suae obligationi, ut cum pluribus aliis trado Ego *loc. ibi cit.* Nemo enim rationabiliter praesumitur velle charitatem exercere, relicta sua obligatione ex justitia, adeoque nullo modo dicendum est, quod in casu liberaliter donet.

35 Obtinentes beneficia, v. g. praeposituras, personatus, et hujusmodi, quibus ex speciali sua institutione, et erectione solum adnexa est obligatio recitandi Officium parvum B. M. V. vel alia similis obligatio cum expressa conditione, quod cappellanus ratione cappellaniae non sit obligatus ad horas canonicas, eximuntur ab onere recitandi divinum Officium, et consequenter ab onere restitutionis fructuum ob omissionem recitationis: Sporer *loc. cit. num.* 29. Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 6. *quaest.* 2. *num.* 26. et alii passim.

Item a tali onere eximuntur, qui titulum quidem 36
beneficii obtinent, sed per se non stat, quo minus de facto aliquos fructus percipere possint, sive per se, sive per alios, aut in aliis substitutis; Nemo enim suis stipendiis militare cogitur, 1. *ad Corinth. cap.* 9. *nu.* 7. ibi: *Quis militat suis stipendiis unquam?* Sic tenent Navarr. *cap.* 7. *de Orat. num.* 28. Henricx *part.* 3. *disp.* 7. *nu.* 58. Layman *lib.* 4. *tract* 2. *cap.* 5. *num.* 3. *et seq.* Sporer *loc. cit. num.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 26. ubi testatur de communi.

Titulo *Religionis professae choro adstrictae* ob- 37
ligantur sub mortali ad recitandum divinum Officium, seu horas canonicas, sive publice in choro, sive privatim, omnes, ac singuli Regulares (exceptis novitiis, et laicis, seu conversis), qui profitentur Religionem choro adstrictam, et hoc ratione generalis consuetudinis, quae in omnibus Religionibus choro addictis cum tali obligatione acceptata est, quamvis ad id non sint obligati, nec ex vi Ordinis sacri nondum recepti, nec ex vi beneficii non habiti, nec ex vi regulae, aut voti; Sic, paucis exceptis, *Doctores communiter*: Et ratio, est quia universalis consuetudo habet vim legis obligantis sub mortali; talis autem consuetudo in Religionibus choro adstrictis est communiter recepta sub tali obligatione ex fere communi sensu Doctorum, quibus in moralibus standum est, cum quis raro bene loquatur, cum contra omnes loquitur, ut dicit Baldus *consil.* 112. *in l.* 2. adeoque etc.

Dicitur *exceptis novitiis*, *et laicis*, *seu conver-* 38
*sis*, quia novitii, ex quo necdum sint Religionem professi, sed possint libere exire, ad onera Religionis non tenentur sub obligatione. Laici autem conversi, licet sint Religionem professi, tamen per Professionem non ad chorum, sed ad exercitia corporalia Monasterii recipiuntur, et deputantur; Unde si ex propria Regula non sint obligati ad recitationem aliquarum precum, seu auditionem Missae, vel hujusmodi loco Officii, ad id non te-

nentur, ut tenent *communiter Doctores*. In illis 39
autem Religionibus, ubi propria Regula obligat laicos, seu conversos ad consimilium precum recitationem, vel hujusmodi, ut in Religione Minorum, laici, seu conversi ad illas tenentur, sicut ad alia praecepta propriae Regulae: *Communis*.

Item sub mortali obligantur ad recitandum di- 40
vinum Officium, seu horas canonicas, sive publice in choro, sive privatim omnes, ac singulae Mo-

niales choro addictae ratione consuetudinis obligantis sub mortali, quamvis ad id non sint obligatae ex vi Regulae, aut voti. Vide verb. *Moniales art.* 6. *a num.* 1. *ad* 3.
41 Excipiuntur tamen novitiae, et conversae, de quibus discurrendum est, ut de novitiis, et laicis, seu conversis Regularium, uti *supra sub num.* 37. *et* 38.

42 Obligatio recitandi divinum Officium in choro incumbit toti Communitati, Monasterio, Capitulo, ita tamen, ut primario, et ex officio incumbat Praelato, seu Superiori, qui peccabit graviter, si ex ejus culpa Officium, vel omittatur, vel notabiliter negligatur, vel etiam indebite persolvatur: *Communis, argum. Clement.* 1. *de celebrat. Miss.*
43 Secundario talis obligatio incumbit subditis, ita ut, deficiente suo muneri Superiore, etiam peccent mortaliter subditi, si ex eorum negligentia divinum Officium praetermittatur, aut indebite persolvatur: *Communis*, cum Donato *tom.* 4. *prax. Rer. Regul. tr.* 18. *qu.* 24. Sporer *loc. cit. n.* 16. Henno *loc. cit. qu.* 3. *art.* 1. *concl.* 2.

44 Novitii soli de more recitantes in choro horas canonicas, satisfaciunt obligationi loco Professorum, dummodo tot numero adsint, quot requiruntur ad constituendum corpus Communitatis, sive Collegium: Diana *part.* 7. *tr.* 11. *Miscellan. resol.* 5. ex Caramuel. *in Reg. S. Benedicti disp.* 101. *dub.* 6. Pellizzar. *in manual. tract.* 5. *c.* 8. *sect.* 1. *q.* 22. *num.* 49 Reiffenstuel *lib.* 3. *decr. tit.* 31. *n.* 116. Donat. *tom.* 2. *prax. Rerum Regul part.* 4. *tract.* 6. *q.* 22. et alii. Et ratio est, quia Novitii in favorabilibus reputantur Religiosi professi, adeo ut dici possunt pars, et membrum Communitatis, ac proinde possint satisfacere obligationi chori; Tum quia sicut gaudent privilegiis professorum, ita possunt concurrere ad implenda illorum onera, cum per hoc non possint dici subesse oneribus professorum, sed posse implere illa loco professorum. Donatus autem *tom.* 4. *prax. Rer. Regul. tr.* 18. *qu.* 30. censet negativam, et contrariam sententiam esse tutiorem, quia servitium chori est onus personale professorum, quod nequit per non professos adimpleri, nisi ex causa justa, et necessaria, et secundum hoc vult intelligi, quod dixit *tom.* 2. *loco supra cit.*

45 Ad satisfaciendum obligationi persolvendi horas canonicas in choro, sufficiunt, et requiruntur saltem tres, quia tres faciunt Collegium, *l. Neratius* 85. *ff. de verbor. signif.* ibi: « Neratius Priscus tres facere existimat Collegium, et hoc magis sequendum est »: Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 31. *n.* 116. Donatus *t.* 2. *prax. rer. Regular. part.* 4. *tract.* 6. *quaest.* 22. et alii contra Sporer *loc. cit. num.* 17. et alios volentes requiri saltem quatuor.

46 Obligati ad divinum Officium, et choro addicti, licet extra chorum non teneantur diebus statutis recitare Psalm. grad. nec poenitentiales, neque Officium parvum B. M. V. nec defunctorum, tamen in choro ex praecepto recitare debent: Sic novissime *Sacr. Rit. Congreg. per sequens Decretum*; « Persolventes divinum Officium extra chorum non tenentur ad Psalmos graduales, nec poenitentiales, neque ad Officium parvum B. M. V., nec defunctorum, quae quidem Officia, et Psalmi sunt onera tantummodo ex praecepto implenda in choro »: *Sac. Rit. Cong.* 2. *Sept.* 1741. unde huic decreto accomodari, ac juxta idem moderari debent dicta in verb. *Canonicatus*, *Canonicus*, *art.* 5. *de Canonicis.... quoad chorum a num.* 51. *ad* 56. Vide etiam infra *art.* 3. *num.* 107.

Religiosi fugitivi, seu apostatae, excommuni- 47
cati, suspensi, et interdicti tenentur adhuc ad recitationem divini Officii, licet non sint sacris initiati: Sic fere Communis Doctorum per dicta, et
jura adducta *supra*, *nu.* 21. De religiosis condem- 48
natis ad triremes, incarceratis, seu factis captivis ab infidelibus idem dicendum est, quod de clericis in sacris dictum est *sup nu.* 23. De religiosis 49
degradatis idem dicendum est, quod *sup. n.* 22.

Quid autem dicendum sit de Religiosis ejectis, 50
Vid. verb. *Ejecti a Religione*, *num.* 51. *et* 52.

Religiosus chorista nondum in sacris constitu- 51
tus, si ex Privilegio Papae exeat a Religione ad ducendam Uxorem (nisi diploma aliud statuat, propter quod est diligenter attendendum, et adimplendum), non tenetur divinum Officium recitare, quia tunc Papa dispensans in professione, censetur et dispensare in eo, quod talem professionem sequitur; *argum. l. Cum principalis* 178. *ff. De Regul. juris*, *et cap. Accessorium* 42. *de Regul. juris in* 6. Henno *loc. cit. conclus.* 2. Donatus *tom.* 4. *tract.* 18. *quaest.* 14. La Croix *lib.* 4. *n.*
1191. et alii passim. Idem probabiliter dicendum 52
est de eo Religioso nondum in sacris, qui obtinuit Pontificiam dispensationem perpetuo vivendi extra Monasterium, quia licet ipse maneat Religiosus, non tamen Regularis chorista. Unde cum obligatio recitandi Officium private sit sequela obligationis illud recitandi in choro, ablata ab eo per Papam obligatione recitandi in choro, censetur ablata etiam obligatio recitandi privatim, utpote accessoria ad illam, *argum. juribus cit. num. anteced.* Sic Sotus *lib.* 10. *de justitia q.* 5. *art.* 3. Azorius *tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 6. *quaest.* 8. Bonacina *de Horis Canonicis disp.* 1. *qu.* 2. *punct.* 2. *num.* 4. Faustus *de Horis lib.* 2. *qu.* 43. Donat. *cit. tom.* 4. *tr.* 18. *quaest.* 13. *num.* 2. Busemb. *lib.* 4. *dub.* 2. *de Horis Canonicis art.* 1. *num.* 2.
cum aliis contra Navarr. Suarez, et alios. Idem 53
dicendum est propter eamdem rationem de Religioso nondum in sacris ex simili dispensatione Pontificia transeunte de clericatu ad statum conversorum, aut ad Religionem, ubi Religiosi non sunt ad chorum professi, et obligati: Henno *loc. cit. concl.* 2. Donat, *loc. cit. q.* 17. Sotus *loc. cit. art.* 3. *post* 2. *conclusionem in* §. *Dub. de Relig. ad finem*, et alii passim.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

54 Prioribus Ecclesiae saeculis nulla clericos majores inter et minores fuit distinctio quoad obligationem recitandi horas canonicas. Nullus enim tunc Minoribus Ordinibus initiabatur, quin una adscriberetur alicui Ecclesiae, cui deserviret tanquam minister. Nil igitur mirum, quod quicumque clericus horas canonicas recitare tenebatur,

Superioribus seculis disciplina haec mutationem 55
accepit, et ordinari clerici coeperunt sine adscriptione Ecclesiae alicui. Atque ab eo tempore ab onere recitandi horas canonicas se eximere coeperunt. qui Clerici nondum sacris Ordinibus initiati erant, neque Beneficium possidebant. Consule Van-Espen *de Hor. Canonic. c.* 1. §. 1. qui §. *sequenti*, docet, qua ratione Clericis merito injungatur horarum canonicarum recitatio.

## ARTICULUS II.

### QUO AD EA, QUAE CONCERNUNT INTENTIONEM, ET ATTENTIONEM REQUISITAM AD RECITATIONEM DIVINI OFFICII.

### SUMMARIUM

1. Intentio quid sit? — 2. Intentio dividitur in actualem, virtualem, habitualem, et interpretativam. — 3. Quae sint omnes istae intentiones? *remissive*. — 4. Intentio alia explicita, et quae sit? — 5. Alia implicita, et quae sit? — 6. Alia est directa, et quae sit? — 7. Alia indirecta, et quae sit? — 8. Alia est absoluta, et quae sit? — 9. Alia est conditionata, et quae sit? — 10. Ad recitandas Horas Canonicas requiritur intentio aliqua formalis orandi Deum. — 11 Non requiritur tamen intentio actualis, et explicita, sed sufficit virtualis — 12. Et etiam sufficit intentio implicita. — 13. Intentio autem mere habitualis, et interpretativa non sufficit. — 14. Non requiritur expressa intentio recitandi attente, et studiose. — 15. Intentio nova, vel primae intentionis renovatio non requiritur, si plures Horae consequenter recitentur, neque etiam ea requiritur, si fiat interruptio, et postea prosecutio Horae. — 16. Intentio satisfaciendi non requiritur ad recitationem Horarum, sed sufficit intentio ponendi opus debitum. — 17. Immo satisfacit obligationi, qui recitans Horas expresse intendit per illam recitationem non satisfacere, quamvis dicat: *Nolo hac Horarum recitatione satisfacere praecepto Ecclesiae, sed ut satisfaciam, decerno iterum has Horas recitare.* 18. Affertur, et solvitur instantia. — 19. Hinc, qui legit Horas non ea devotione, qua voluisset, ideoque proposuit (sine voto tamen) ad satisfaciendum praecepto repetere, etsi deinde non repetat, satisfecit tamen praecepto. — 20. Affertur ad id notabilis advertentia. — 21. Attentio quid sit, et per quid differat ab intentione? — 22. Attentio est duplex, interna, et externa, et quae sit utraque. — 23. Attentio interna circa recitationem Horarum est triplex, scilicet superficialis, litteralis, et spiritualis. — 24. Attentio superficialis quae sit? — 25. Attentio litteralis quae sit? — 26 Attentio spiritualis quae sit? — 27. Quaelibet ex his tribus attentionibus adhuc est triplex, scilicet actualis, virtualis, et habitualis. — 28. Attentio actualis quae sit? — 29. Attentio virtualis quae sit? — 30. Attentio habitualis quae sit? — 31. Ad satisfaciendam obligationi de recitando Divino Officio requiritur sub culpa mortali nedum attentio externa, sed etiam interna. — 32. Adducuntur ad id duo versiculi Glossae. — 33. Adducuntur alii duo versiculi. — 34. Affertur efficax ratio. — 35. Adducitur, et solvitur duplex instantia. — 36. Ad satisfaciendum obligationi recitandi Officium sufficit non solum attentio *litteralis*, et *spiritualis*, sed etiam attentio *superficialis*. — 37. Ad satisfaciendam tali obligationi non solum sufficit attentio *actualis*, sed etiam *virtualis*, minime vero attentio *habitualis*. — 38. Ad peccatum mortale incurrendum ob defectum debitae attentionis internae, non est necesse, ut mentis evagatio, seu distractio sit deliberata, directeque volita, sed sufficit, si sit volita indirecte. — 39. Si vero mentis evagatio, seu distractio non sit plene voluntaria, seu recitans inadvertenter aliud cogitet, aut faciat, quousque advertat se distrahi, semper reputatur sufficienter attentus, et per consequens satisfacit obligationi recitandi Officium. — 40. Clerici Beneficiati, qui cum voluntariis distractionibus recitant Officium, licet mortaliter peccent, non tenentur tamen ad aliam fructuum restitutionem, dummodo tamen integre, et cum intentione orandi, et Deum colendi recitent. — 41. Ad satisfaciendum obligationi recitandi Officium sufficit attentio tacita, vel implicita. — 42. Qui Officium incipit recitare cum intentione recitandi debite, quoties dedita opera mentem non divertit, licet per totum officium distractus, non peccat mortaliter. — 43. Quod licet Sanchez intelligat de omnibus, Gobat tamen merito intelligit de solis scrupulosis. et solitis recitare pie, et devote. — 44. Qui accedit ad Ecclesiam de more ibi Officium recitaturus, ut adimpleat munus suum, sufficientem habet intentionem, ac proinde satisfacit, quamvis postea recitet involuntarie distractus. — 45. Dummodo quis adhibeat mediocrem diligentiam pro repellendis distractionibus se vexantibus, at non supina, et crassa negligentia se evagari sinat, satisfacit obligationi recitandi Officium cum sufficienti attentione. — 46. Quinimmo absque culpa poterit admitti aliqua brevis mentis evagatio ad refocillandum cerebrum, vel cor, et inter recitandum Officium aliquid annotare, seu famulo mandare, aut aliquid alteri significare, ne interim memoria decidat, aut evadat occasio — 47. Quamdiu scrupuloso evidenter non constat, quod mutaverit propositum recitandi attente, vel advertens, sciens, volens inhaeserit cogitationibus plane alienis inter recitandum Officium, credere potest se satisfecisse suae obligationi.

1 Intentio generatim sumpta est actus voluntatis volentia aliquid facere, vel fieri a se, vel
2 ab alio: *Est in re Communis.* Intentio dividitur in actualem, et habitualem, et interpretativam. Quae sint omnes istae intentiones? Vide 3
verb. *Intentio a num.* 3. *ad* 7.
Intentio alia est explicita, et quae sit? Vide 4
d. verb. *Intentio n.* 8.

5 Alia est implicita, et quae sit? Vide *ibid. n.* 9.
6 Alia est directa, et quae sit? Vide *ibid. n.* 10.
7 Alia est indirecta, et quae sit? Vide *ibid. n.* 11.
8 Alia est absoluta, et quae sit? Vide *ibid. n.* 12.
9 Alia est conditionata, et quae sit? Vide *ibidem num.* 13.
10 Ad recitandas horas canonicas, seu divinum Officium requiritur intentio aliqua formalis orandi Deum. Vide *ibid. n.* 44.
11 Non requiritur tamen intentio actualis, et explicita, sed sufficit virtualis. Vide *ibid. num.* 45.
12 Et etiam sufficit intentio implicita. Vide *ibid. num.* 46.
13 Intentio autem mere habitualis, et interpretativa non sufficit. Vide *ibid. num* 47.
14 Non requiritur expressa intentio recitandi attente, et studiose. Vide *ibid. num.* 48.
15 Intentio nova, vel primae intentionis renovatio non requiritur, si plures horae consequenter recitentur, neque etiam ea requiritur, si fiat interruptio, et postea prosecutio horae. Vide *ib. n.* 49.
16 Intentio satisfaciendi non requiritur ad recitationem horarum, sed sufficit intentio ponendi opus debitum. Vide *ibid. num.* 50.
17 Immo satisfacit praecepto, qui recitans horas expresse intendit per illam recitationem non satisfacere, quamvis dicat: « Nolo hac horarum recitatione satisfacere praecepto Ecclesiae, sed ut satisfaciam, decerno iterum has horas recitare ». Vide *ibid. n.* 52. et nostras Addit. ad *num.* 55.
18 Affertur, et solvitur instantia. Vide *ib. n.* 53.
19 Hinc, qui legit horas non ea devotione, qua voluisset, ideoque proposuit (siue voto tamen) ad satisfaciendum praecepto repetere, etsi deinde non repetat, satisfecit tamen praecepto. Vide *ib. num.* 54.
20 Affertur ad id notabilis advertentia. Vide *ibid. num.* 55.
21 Attentio est actus intellectus, per quem homo considerat ea, quae facit, et differt ab intentione, quia intentio non est actus intellectus, sed actus voluntatis circa finem: *Sic Doctores communiter.*
22 Attentio est duplex, interna, et externa, et quae sit utraque? Vide verb. *Attentio num.* 2. 3. *et* 4.
23 Attentio interna circa recitationem horarum est triplex, scilicet superficialis, litteralis, et spiritualis. Vide d. verb. *Attentio num.* 5.
24 Attentio *superficialis* quae sit? Vide *ibid. n.* 6.
25 Attentio *litteralis* quae sit? Vide *ibid. num.* 7.
26 Attentio *spiritualis* quae sit? Vide *ibid. n.* 8.
27 Quaelibet ex his tribus attentionibus adhuc est triplex, scilicet actualis, virtualis, et habitualis? Vide *ibid. num.* 9.
28 Attentio *actualis* quae sit? Vide *ibid. n.* 10.
29 Attentio *virtualis* quae sit? Vide *ibid. n.* 11.
30 Attentio *habitualis* quae sit? Vide *ibid. n.* 12.
31 Ad satisfaciendum obligationi de recitando divino Officio requiritur sub culpa mortali nedum attentio externa, sed etiam interna. Vide *ibidem num.* 13.

Adducuntur ad id duo versiculi Glossae. Vide *ibid. num.* 14. 32

Adducuntur alii duo versiculi. Vide *ibid. n.* 15. 33

Affertur efficax ratio. Vide *ibid. n.* 16. *et* 17. 34

Adducitur, et solvitur duplex instantia. Vide *ibid. a num.* 18. *ad* 23. 35

Ad satisfaciendum obligationi recitandi divinum Officium sufficit non solum attentio *litteralis*, et *spiritualis*, sed etiam attentio *superficialis* ad verba cum pia intentione orandi, et colendi Deum prolata: *Communis.* Vide *ibidem num* 22. *et* 23. 36

*Notae Romani Theologi.*

Horae Canonicae recitari debent secundum Concilium Tridentinum *sess.* 24. *cap.* 12. *reverenter, distincte, devote,* ac ea animi attentione, quae illi convenit, qui Deum suum praesentem considerat, qui in ipsum Creatorem omnium pio, umiliique affectu fertur, quique ipsum laudare intendit. Ex quibus infertur, quam longissime a vero aberrare auctores illos, qui asserunt, nullam requiri interiorem attentionem in recitatione divini Officii, sed sufficere superficialem quamdam attentionem ad verba, ut nempe ista integre, distincteque pronuncientur, quam opinionem sequitur etiam Lucius noster. Verum qui sic opinantur, meminisse deberent, quod qui absque ulla interiori attentione Deum precatur, non orat, sed simulat orare; vera namque oratio est ascensus mentis in Deum, secundum Damascenum, est actus religionis Deo gratus, ac Ecclesiae utilis; at oratio illa, quae sine interiori attentione fit, non est verus Dei cultus, qui fieri debet in spiritu, et veritate; sed est species quaedam hypocrisis, ac simulatio orationis. Orandum est igitur non solum corpore, sed in spiritu, et veritate, non superficiali dumtaxat attentione, sed mente ad Deum elevata.

*Responsio Auctoris.*

Fallitur hic *Theologus* dicendo, quod Ego sequor opinionem illorum, qui asserunt, nullam requiri interiorem attentionem in recitatione divini Officii, quum ego expresse contrarium sentiam, prout debebat ipse advertere ex iis, quae trado *num.* 31. Quinimmo opinionem talem ego oppugno in cit. verb. *Attentio num.* 22. *et* 23. ubi expresse trado, quod facillima est attentio interna superficialis ad verba cum pia intentione orandi, et colendi Deum prolata etc. Vide *ibi sub num.* 22. ubi expresse concludo, quod ad satisfaciendum praecepto de recitando divino Officio, et de audienda, vel celebranda Missa requiritur sub culpa mortali, nedum attentio externa, sed etiam interna; et *num. seq.* id efficaciter probo, et solvo objectiones, et num. 24. doceo, quod ad peccatum mortale incurrendum *ob defectum debitae attentio-*

*nis internae*, non est necesse, ut mentis evagatio sit deliberate, directeque volita, sed sufficit, quod sit volita indirecte. Quid clarius circa sententiam meam, contra falsam assertionem a *Theologo* nostro mihi impactam?

37 Ad satisfaciendum tali obligationi recitandi divinum Officium, non solum sufficit attentio *actualis*, sed etiam *virtualis*, minime vero sufficit attentio solum *habitualis*; *Communis*.

38 Ad peccatum mortale incurrendum ob defectum debitae attentionis internae, non est necesse, ut mentis evagatio, seu distractio sit deliberata, directeque volita, sed sufficit, si sit volita indirecte. Vide *ibid. num.* 24.

39 Si vero mentis evagatio, seu distractio non sit plene voluntaria, seu recitans inadvertenter aliud cogitet, aut faciat, quousque advertat se distrahi, semper reputatur sufficienter attentus, et per consequens satisfacit obligationi recitandi Officium. Vide *ibid. num.* 25.

40 Clerici beneficiati, qui cum voluntariis distractionibus recitent divinum Officium, licet mortaliter peccent, non tenentur tamen ad ullam fructuum restitutionem, dummodo integre, et cum intentione orandi, et Deum colendi recitent. Vide *ibid· a num.* 26. *ad* 29.

*Nota Romani Theologi.*

*Auctor* noster ratus sufficere superficialem tantummodo attentionem ad satisfaciendum obligationi divini Officii, sustinet etiam propterea Clericos beneficiarios, qui cum voluntariis distractionibus horas Canonicas recitant, non teneri ad ullam fructuum restitutionem, etsi mortaliter peccent. Verum opinio haec pereruditis Romanis Censoribus non placet, et merito id quidem: « Nam qui voluntarie, et data opera mentem alio distrahit, et positive, atque animo deliberato persistit in hac distractione tempore recitationis, *inquit P. Concina loco superius citato q.* 10. reipsa non implet praeceptum, quemadmodum non impleret praeceptum confessionis annuae per confessionem sacrilegam ». Sicut enim qui confitetur sacrilege, facit confessionem voluntarie nullam, sic qui animo voluntarie distracto horas canonicas recitat, suae obligationi non satisfacit, praeceptum de recitando divino Officio non adimplet, ac proinde idem est, ac si prorsus actum non poneret. Hinc fit, quod si Clericus beneficiarius, ita animo voluntarie distracto Officium recitet, post primos sex menses a possessione beneficii, nedum mortaliter peccat, sed tenetur etiam ad restitutionem pro rata omissionis, ut S. Pius V. in supra laudata sua Constitutione praecipit. Quae cum ita se habeant, conficitur sane, summam debere esse solertiam, diligentiamque Clericorum, qui Ecclesiastica praecipue possident beneficia, repellendi a se voluntarias hujusmodi distractiones, ne obnoxii fiant restitutioni ob non adimpletum praeceptum recitationis divini Officii.

*Responsio Auctoris.*

Non Ego reor, sufficere superficialem tantummodo attentionem ad satisfaciendum obligationi divini Officii. Debebat enim *R. Theologus* fideliter referre integram meam conclusionem, nempe, « licet mortaliter peccent, non tenentur ad ullam fructuum restitutionem; dummodo tamen integre, et cum intentione orandi, et Deum colendi recitent ». Ad quod sustinendum adduco *loc. ibi cit.* solida fundamenta, attente *ibi* perpendenda.

Ad satisfaciendum obligationi recitandi divinum Officium sufficit attentio tacita, vel implicita; Non enim requiritur propositum expressum attente recitandi; Unde intendens in genere recitare Officium modo consueto, vel intendens Deum laudare, et debito suo satisfacere, sufficientem habet attentionem. Vide *ibid. num.* 30. 41

Qui officium incipit recitare cum intentione recitandi debite, quoties dedita opera mentem non divertit, licet per totum Officium distractus, non peccat mortaliter. Vide *ibid. num.* 31. Quod licet Sanchez intelligat de omnibus, Gobat tamen merito intelligit de solis scrupolosis, et solitis recitare pie, et devote. Vide *ibid. num.* 32. 42 43

Qui accedit ad Ecclesiam de more ibi Officium recitaturus, ut adimpleat munus suum, sufficientem habet attentionem, ac proinde satisfacit, quamvis postea recitet involuntarie distractus. Vide *ibid. num.* 33. 44

Dummodo quis adhibeat mediocrem diligentiam pro repellendis distractionibus se vexantibus, et non supina, et crassa negligentia se evagari sinat, satisfacit obligationi recitandi Officium cum sufficienti attentione. Vide *ibid. num.* 34. 45

Quinimmo absque culpa poterit admitti aliqua brevis mentis evagatio ad refocillandum cerebrum, vel cor, et inter recitandum Officium aliquid annotare, seu famulo mandare, aut aliquid alteri significare, ne interim memoria decipiat, aut evadat occasio. Vide *ibid. num.* 35. 46

Quamdiu scrupuloso evidenter non constat, quod mutaverit propositum recitandi attente, vel advertens, sciens, volens inhaeserit cogitationibus plane alienis inter recitandum Officium, credere potest, se satisfecisse suae obligationi, cum hoc sit privilegium scrupulosorum. Vide *ibid. num.* 36. 47

# ARTICULUS III.

## QUOAD EA, QUÆ CONCERNUNT INTEGRITATEM, CONTINUATIONEM, ET FORMAM RECITANDI DIVINUM OFFICIUM.

## SUMMARIUM

1. Omittens culpabiliter integrum Divinum Officium peccat mortaliter. — 2. An is committat tot numero peccata, quot omittit Horas? — 3. Probabilius tenetur in Confessione explicare, quod omisit totum Officium. — 4. Probabile est etiam, quod is non teneatur explicare in Confessione, quod omisit totum Officium, aut tales, et tot Horas. — 5. Peccat mortaliter, nedum omittens totum integrum Officium, sed etiam omittens culpabiliter ejus partem notabilem. — 6. Notabilis pars est omissio unius integrae Horae minoris. — 7. Sic etiam notabilis pars est omissio Laudum, unius Nocturni, aut alterius similis aequivalentis partis. — 8. Omittere minorem partem, quam totam parvam Horam, aut simile aequivalens non est peccatum mortale. — 9. Probabile est esse tantum peccatum veniale omittere totas Vesperas Sabbati Sancti. — 10. Alii tamen sentiunt contra. — 11. Omittere culpabiliter interruptim per totum Officium quantitatem aequivalentem integrae parvae Horae, est peccatum mortale. — 12. Omittens ut supra notabilem partem Officii probabilius committit unum solum peccatum mortale, quamvis simul sit Sacerdos, Parochus, et Monachus. — 13. Qui notabilem partem Divini Officii culpabiliter, seu etiam inculpabiliter ex oblivione omisit, si recordetur eadem die, tenetur sub mortali adhuc supplere. — 14. Si vero recordetur altera die, non tenetur supplere. — 15. Qui dubius, an recitaverit aliquam Horam, si nullam habeat rationem, aut conjecturam, quod recitaverit, tenetur recitare, seu repetere. — 16. Si vero habeat rationem aliquam, vel conjecturam, quod recitaverit, non obligatur recitare, seu repetere. — 17. Et a fortiori non tenetur repetere, qui certo scit, se dixisse aliquam Horam, et solum dubitat, an integre eam dixerit, seu aliquid in ea omiserit. — 18. Qui inter publicam Canonicarum Horarum recitationem ex officio, vel Superioris mandato occupantur in parandis libris, in praevidendis Antiphonis, in pulsandis Organis, in sonandis Campanis, et hujusmodi, non tenentur repetere, quae aliis, ipsis non audientibus, nec recitantibus, canunt, seu recitant. — 19. Quamvis aliqui probabile censeant eos satisfacere, qui cum sola attentione assistunt integrae horae a Musicis decantatae; tamen oppositum est tenendum. — 20. Psalmi, Hymni, Antiphonae, et hujusmodi, quae solo organo, vel alio musico instrumento sine humana voce personantur, debent a Religiosis in Choro submissa voce recitando suppleri. — 21. Alii tamen docent oppositum, insuper docentes Organoedum, qui Choro Organis musicis alternis versibus respondit, non esse obligatum, ut voce etiam proferat, *ad* n. 22. — 23. Integre recitatur Divinum Officium, quod etiam privatim recitatur cum socio, seu sociis alternatim versus recitando. — 24. Unde potest licite recitari Divinum Officium etiam privatim a quatuor, vel octo simul, dummodo non constituatur nisi duplex Chorus. — 25. Integre, et licite recitatur Divinum Officium cum socio etiam Laico, non obligato, non attento, immo non audiente, dummodo ipse recte recitet alternatim versus, et ab obligato ad Officium attente audiatur. — 26. Qui in Choro, vel cum socio Divinum Officium recitando nondum absolutis alterius Chori, seu socii versibus, praepropera notabiliter incipere suos, peccat graviter, vel leviter juxta materiae quantitatem. — 27. Item peccat graviter, vel leviter juxta materiae quantitatem, qui recitat Divinum Officium sincopando, mutilando, glutiendo, seu absorbendo syllabas, seu medias, sive ultimas, nisi tamen id fieret involontarie ex naturali linguae defectu. — 28. Qui ob alterius Chori defectum, vel ob strepitum aliqua ab altera parte prolata non percipit, adhuc satisfacit, nec est opus quidquam repetere. — 29. Et hoc est verum, etiamsi quis sit surdus, et inde alterius Chori partem audire non valeat; quod tamen alii negant. — 30. Officium Divinum nedum est recitandum integre, sed etiam continue, ita ut una Hora Canonica coepta, debeat tota dici usque in finem continue, nec possit licite interrumpi sine justa caussa. — 31. Unde graves Doctores dicunt, quod si in eadem Hora, vel Psalmo absque rationabili caussa fiat magna, et longa interruptio, sit peccatum mortale, nisi repetatur totum. — 32. At vero per se praescindendo a scandalo, et contemptu non erit mortale, sed solum veniale, Horam Canonicam coeptam absque omni rationabili caussa interrumpere etiam notabiliter per multas horas. — 33. Immo si justa, et rationabilis aliqua caussa interveniat, nullum, nequidem veniale peccatum est, interrumpere paulisper recitationem Divini Officii. — 34. Quae sint hujusmodi justae caussae? — 35. Matutinum potest licite etiam sine ulla caussa dividi tota nocte a Laudibus. — 36. Immo multi dicunt id esse etiam laudabile. Quando dividitur a Laudibus debet in fine addi *Pater noster*, et probabilius etiam addi debet Oratio diei sine aliis commemorationibus. — 37. Probabilius est etiam, quod initio Laudum divisarum non debeat dici *Pater Noster*, et *Ave*, quamvis consultum, et laudabile sit illa dicere. — 38. Probabilius etiam posse separari in Matutino Nocturnum a Nocturno, dummodo interruptio sit tantum dimidiae, vel unius Horae, tenent varii Doctores. — 39. Pro recitando Divino Officio ab omnibus Breviario Romano adstrictis, servanda est omnino forma generalis Breviarii editi jussu S. Pii V. et confirmati a Clemente VIII. et correcti, novisque Hymnis adornati ab Urbano VIII. — 40. Qui autem a ducentis annis a dicta Constitutione S. Pii V. utebantur aliis Breviariis, possunt adhuc illis uti. — 41. Clerici, et Religiosi adstricti Breviario Romano non satisfaciunt praecepto, sed mortaliter peccant, si recitant Officium ex alio Breviario peculiari alicujus Ecclesiae, vel Religionis. — 42. E contra Clerici, et Religiosi adstricti Breviario propriae Ecclesiae, vel Religionis (nisi aliud specialiter pro ipsis post d. Constit. S. Pii V. a Sancta Sede sit cautum) non peccant, si in privata recitatione Divini Officii utantur Breviario Romano. — 43. Forma recitandi Divinum Officium nedum servanda est secundum dictum Breviarium, sed etiam secundum proprium Kalendarium, seu Directorium, recitando qualibet die prout ibi signatur. — 44. Unde peccat mortaliter, nec satisfacit praecepto, qui, data opera, mutat officium hujus diei in aliud officium notabiliter brevius. — 45. Immo peccat probabilius etiam mortaliter, qui, data opera, sine justa caussa mutat officium hujus diei in aliud licet aequivalens, seu etiam longius. — 46. Qui culpabiliter recitavit officium de Martyre, cum esset recitandum de Confessore, non tenetur totum repetere, sed sufficit, si repetat illa, quae sunt Confessoris propria. — 47. Si autem inculpabiliter per inadvertentiam recitavit Officium de Martyre, cum esset recitandum de Confessore, licet consultius, et laudabilius sit illa repetere, non est tamen obligatorium, neque sub veniali. — 48. Qui per inadvertentiam, seu errorem incipit recitare Officium non praescriptum, et, recitato jam Matutino, primum advertit errorem, si nolit ab initio repetere, uti esset consultum, et laudabile, sufficit, quod ex tunc errorem corrigat, et recitet Officium praescriptum illius diei quoad reliquas Horas. —

49. Qui per inadvertentiam, vel errorem hodie recitavit Officium crastinum, debet cras iterum recitare illud Officium jam hodie celebratum. — 50. Qui sic erravit, debet potius eo anno penitus illud Officium omittere, quam Rubricas invertere illud in alium diem transferendo. — 51. Plura consimilia, *remissive*. — 52. Generaliter loquendo omnis Clericus, sive saecularis, sive Regularis existens etiam pluribus annis extra suam Dioecesim, aut Monasterium, sed solum tamquam peregrinus, et advena, potest recitare Officium de Sanctis, de quibus recitaret, sive ipse existeret in sua Dioecesi, aut in suo Monasterio, *ad num.* 53. — 54. Regulares vero Choro addicti debent semper recitare Officium, quod recitatur in illo Conventu, in quo, sive ut moratores, sive ut hospites existunt. — 55. Forma recitandi Divinum Officium juxta Kalendarium, et Breviarium Franciscanum servanda est ab omnibus Religiosis, et Monialibus existentibus sub obedientia Ministri Generalis Ordinum Minorum. — 56. Etiam Moniales tam S. Clarae, quam Tertii Ordinis, quamvis sint sub gubernio Ordinariorum possunt uti nostro Breviario Franciscano. — 57. Etiam Tertiarii nostri Ordinis in saeculo degentes possunt uti nostro Breviario Franciscano. — 58. Tam Fratres, quam Tertiarii in saeculo degentes, qui ratione Episcopalis Dignitatis, aut alterius muneris, sunt de gremio alicujus Ecclesiae, et ipsius Choro intervenire debent, tenentur recitare Officia, quae sunt particularia illius Ecclesiae, et Dioecesis, secus vero si de gremio fuerint, Choro tamen nullatenus sint obligati. — 59. Generaliter autem loquendo Episcopus Regularis debet Officium recitare juxta Ritum suae Dioecesis, non vero Regulae, et occurrente Festo Regulae in Festo Dioecesis, hoc erit praeferendum. — 60. Communicatio etiam amplissima Privilegiorum unius Religionis alteri facta se se minime extendit ad officia Sanctorum. — 61. Facultas recitandi officium de aliquo Sancto concessa uni ex Ordinibus, seu Congregationibus Fratrum, seu Monialium S. Francisci, non extenditur ad Fratres, seu Moniales alterius Congregationis. — 62. Nec admitti debet mutua extensio inter aggregationes Observantium, Reformatorum, Discalceatorum, et Recollectorum utriusque Familiae. — 63. Multo minus admitti potest eadem extensio de Conventu ad alios Conventus, et de Provincia ad alias Provincias. — 64. Quamvis Officia Sanctorum, quae alicubi supersunt de mense Decembri alias transferri possent in annum sequentem; nunc vero amplius transferri non possunt. — 65. Episcopi Regulares, qui ex Indulto Sedis Apostolicae gaudeat Privilegio suae Religionis, non possunt de Beatis suae Religionis recitare officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare, et Altare praedictis Beatis erigere. — 66. Cappellanus Episcopi, qui cum eo recitat officium, debet se illi conformare. — 67. Non possunt locorum Ordinarii, tam Saeculares, quam Regulares addere Kalendariis, etiam propriis, Sanctorum Officia, nisi ea duntaxat, quae Breviarii Romani Rubricis, vel Sacrorum Rituum Congregationis, seu sedis Apostolicae licentia conceduntur. — 68. Si Festum S. Confessoris transferatur in proxime sequentem diem, in Hymno *Iste Confessor* nulla fiet mutatio versiculi: sed dicatur *Meruit beatas*, dummodo primae Vesperae non sint impeditae. — 69. Translato Festo S. Confessoris ultra sequentem diem, in Hymno *Iste Confessor* facienda est mutatio versiculi dicendo *Meruit supremos*. — 70. Et hoc, etiamsi tali Confessori perpetuo translato sit fixa dies assignata. — 71. Officium, seu Festum translatum, quamvis posset in diem immediate sequentem transferri, seu reponi, non debet recitari, seu celebrari ante alia Festa prius translata, quando sunt aequalis Ritus. Aliter tamen hodie est servandum ob contraria posteriora decreta. — 72. Si occurrerint, vel fuerint transferenda duo Festa ejusdem ritus, quae unica die occurrebant, quorum unum sit universale, et alterum particulare alicujus Dioecesis, vel religionis, prius fiat de universali, deinde de particulari, nisi obstet ratio majoris Dignitatis. Aliter tamen hodie est servandum ob contraria recentiora Decreta. — 73. Si plura sint transferenda Festa, quae eadem die occurrunt, et quibus non convenit ratio majoris Dignitatis, attendatur in eorum repositione major apparatus, vel populi concursus, ex qua venatur etiam major solemnitas; supposito tamen, quod sint ejusdem ritus. — 74. Si simul sint transferenda Festa S. Marci Evangelistae, et Ss. Apostolorum Philippi, et Jacobi, prius reponatur Festum S. Marci, deinde Festum Apostolorum. — 75. Si vero simul sint transferenda Festa S. Josephi, et Annunciationis, prius reponatur Officium Annunciationis, et deinde S. Josephi. — 76. Confessarii, et Cappellani Monialium possunt Missam celebrare de Sancto, cujus Officium recitatur ab ipsis Monialibus in Choro, sed cum Missali Romano, et de Communi, *ad eum.* 77. — 78. Confessarii, et Cappellani Monialium possunt etiam recitare Officium, quod recitatur ab ipsis Monialibus, sed cum Breviario Romano, et de communi. — 79. Regulares tenentur sub ritu duplici primae Classis cum octava ad Officium tam Dedicationis, quam Titularis Ecclesiae Conventus, in quo morantur. — 80. Item sub eodem ritu, sed sine octava tenentur ad Festa Sanctorum, qui Provinciis Regularium praesunt tamquam earum Patroni, seu Titulares. — 81. Regulares tenentur celebrare Festum de Dedicatione Ecclesiae Cathedralis, sed sub ritu duplici secundae classis, et sine octava. — 82. Officia autem de Patrono principali loci Conventus, ac de Patrono, seu Protectore principali Civitatis, Regni, aut Provinciae, et de Titulari Ecclesiae Cathedralis tenentur Regulares celebrare sub ritu duplici primae Classis, et sine octava. — 83. Ad Officia vero de Patronis minus principalibus, ac de Sanctis Dioecesum non tenentur, nisi sint descripta in Kalendario, et tunc non sub alio ritu, quam ibi assignata. — 84. Ad hoc autem, ut Regulares teneantur ad Officia Patronorum principalium, et Clerici saeculares etiam ad Officia Patronorum minus principalium, debent esse electi in Patronos, juxta conditiones praescriptas in decreto emanato de ordine Urbani VIII. quod hic ad uberiorem notitiam datur. — 85. Approbatio Sancti Patroni, seu protectoris principalis solet concedi pro unico solo. — 86. Regulares exempti utentes Breviario Romano an possint recitare officia de Patronis minus principalibus, et de S. Dioecesum, seu solitis recitari a Clero saeculari? — 87. Quando permittitur fieri officium aliquod per ditiones subjectas Caesari, per has intelliguntur etiam Urbes Imperiales, et omnes Provinciae, Ditiones, et Loca, quae sunt Feuda Imperii. — 88. Locorum Ordinarii tam Saeculares, quam Regulares, nequeunt propria auctoritate quovis praetextu mutare ritum, qui habetur in Kalendario Romano, seu rubricis Breviarii, in altiorem ritum, neque extendere concessa officia de loco ad locum. — 89. Officium recitatur sub ritu duplici minori de illo Sancto, cujus habetur reliquia insignis. — 90. Qui recitant officium de Sancto, de quo habent insignem reliquiam in propria Ecclesia, si celebrent ea die in alia Ecclesia, debent omittere *Credo*. — 91. De Sancto, cujus habetur corpus, vel insignis Reliquia, non potest fieri officium, nisi reperiatur in Martyrologio Romano. — 92. Dedicationis Festum, et officium extra actum consecrationis non potest amplius mutari ab Episcopo inconsulta Sede Apostolica. — 93. Si in locis Dioecesis nullus reperiatur electus Patronus, tenetur Dioecesis non solum ad Festum de Patrono Civitatis, sed etiam ad octavam. — 94. In Patronorum, seu Protectorum praecedentia servandus est ordo Hierarchiae Ecclesiae, et inter Ordinem Hierarchicum anterioritas in electione. — 95. Canonici, sub onere, et obligatione restitutionis fructuum, tenentur psallere, seu canere in Choro cum aliis, et non satisfaciunt, si solum assistant, et intersint Horis. — 96. Canonici ex decentia debent alta voce cantare in Choro, et Episcopus potest illos ad hoc hortari, sed non cogere. — 97. Extra Chorum ipsi Canonici, et quicumque alii, quando soli recitant, non obligantur tam alte loqui,

et recitare, ut circumstantes possint audire. — 98. Probabilius tamen privatim, et soli recitantes, debent ita alte proferre verba, ut possint ipsimet ea audire. — 99. Multi autem tenent sufficere, quod quocumque minimo sono, seu voce absque syllabarum coofusione verba distinete pronuntient. — 100. Et hoc maxime pro Regolaribus ob privilagiom e Leone X concessum Fratribus Minoribus, ut possint Horas Canooicas mentaliter persolvere, *ad n.* 101. — 102. Litaniae in Festo S Marci, et tribus diebus Rogatiooum, suat pars Divioi Officii, adeoque recitaodae suot de praecepto sub mortali. — 103. Et quidem recitandae sunt proprie maoe, nec possunt recitari Vesperis pridie. — 104 Adstricti Breviario Romano non tenentur diebus in Breviario notatis recitare Officium B. M. V. Officium Defunctorum (excepto die Animarum) Psalmos Graduales, et Poeniteotiales. — 105. Excipiuntur tamen illae Ecclesiae, in quibus adest consuetedo recitandi Officium B. M. V., quae adhuc est servenda. — 106 Canonici tenontur recitare in Choro Officium Defunctorum, Psalmos Gradeales, et Pocoitentiales solum juxta Constitutionem S. Pii V. et non alias. — 107. Et qui praedicta non recitant, non peccant; Observanda tameo sunt novissime Decreta, quae adducuntur cum suis adnotationibus — 108. Officium B. M. V. tenentur Canonici adhuc recitare, ubi vigebat talis pie coosuetodo. — 109. Immo Officium B. M. V. debet dici in Choro, etiam in Dominicis, si aderet consuetudo. — 110 Et tempore Paschali recitari debet sioe Alleluja. — 111. Habentes Indultum recitandi aliqua officia singulis hebdomadibus, vel singulis mensibus in diebus non impeditis aliquo festo duplici, vel semiduplici, ooo possunt illa recitare in diebus Qoadragesimae, Adventus, Vigiliarum, Quatoor temporum, et Rogationum, etiamsi io Indulto nulla sit facta de his diebus specialis mentio. — 112. Nec io diebus, in quibus ponendum sit officium de Festo doplici, vel semidoplici translato — 113 Habentes Indultom recitandi officinm do SS. Sacramento io feriis quintis per annum quomodo debeant illud recitare, et de ipso Missam celebrare? — 114. Ad Horas omnes, quae recitantur in Choro, debeot ardere duae saltem caodelae in Altari. — 115. Assignanter Officia B. M. V. in toto Statu Ecclesiastico ex obligatione celebrenda ox oovissimo Decreto. — 116. Pro coronide feruntur varia a Sac. Cong. Rit. resoluta dubia.

1 Omittens culpabiliter integrum divinum Officium, peccat mortaliter: *Communissima.* An autem is committat tot numero pecca-
2 ta, quot omittit horas? Variant Doctores. Cajetanus enim, Toletus, et alii cum Lessio *l.* 2. *c.* 47 *num.* 53. dicunt, tot committere peccata, quot horas omittit; et sic, si integrum omittit Officium, septem distincta peccata in Confessione numeranda committit, quia septem horae, ut dicunt ipsi, sunt septem distincta praecepta. Alii vero communius, et verisimilius tenent, ipsum committere unum solum peccatum, gravius tamen, quia est unicum praeceptum de recitando integro Officio unius diei, cujus singulae horae sunt pars: omnes enim horae unum complent Officium, tamquam unum formale objectum unius debiti, et unius omissionis: Sic Navarrus, Silvester; Suarez, Vasquez, Bonacina, et alii passim cum Tamburin. *l.* 2. *decalog. cap.* 5. §. 2 *num.* 9. Sporer *tom.* 3. *tract. Append. de horis Canonicis c.* 2. *num.* 92. Henricx *disp.* 2. *de Horis Canonicis qu.* 1. *num* 8. Reiffenstuel *Theol. moral. tr.* 6. *dist.* 1. *quaest.* 3. *num.* 29. Gobat *tract.* 5. *Theol. experiment. n.* 617. Donat. *tom.* 4. *prax. rer. Regul. tr.* 18. *qu.* 38. ubi dicit, quod in hoc
3 omnes consentiunt. Ille tamen probabilius tenetur in confessione explicare, quod omisit totum Officium, quia licet unicum peccatum commiserit, est tamen notabiliter gravius, et in communiori, et veriori sententia, circumstantiae notabiliter aggravantes sunt explicandae in Confessione, ut cum aliis notant Sporer *loc. cit. num.* 92. Henno *tom.* 1. *tr.* 1. *in decal. disp.* 1. *art.* 7. *concl.* 1. et alii plures; et hoc maxime ob efformandum justum judicium de statu poenitentis, et ob imponendam ei debitam poenitentiam, nam aliud judicium est de omissione totius integri Officii, seu omnium septem horarum, quam unius solius horae, majorque poenitentia est injungenda pro omissione totius, quam pro omissione unius solius partis; sicut aliud judicium est de furto mille florenorum, quam decem, majorque poenitentia est injungenda pro illo furto, quam pro hoc, adeoque semper in confessione debet quis explicare numerum, et qualitatem horarum, quas omisit; maxime etiam, quia, ut fuit dictum *supra sub num.* 2. plures Doctores tenent, tot numero peccata distincta committi, quot horae omittuntur.
Probabile autem est etiam, quod is non teneatur 4
in confessione explicare, quod omiserit totum integrum Officium, aut tales, et tot horas, sed sufficiat, quod dicat: *Peccavi mortaliter omissione divini Officii*; Sic cum aliis notat Sporer *loc. cit. nu.* 92. et alii plures tenentes istam sententiam, nedum probabilem, sed et probabiliorem, quia totalitas est tantum circumstantia aggravans intra eamdem speciem.

### *Nota Romani Theologi.*

Quamplurima sunt, quae in hoc Auctoris nostri Articulo Romanis Censoribus minime arrident. Et sane quis ferre posset, opinionem illam esse probabiliorem, quae negat in confessione exprimendum esse numerum, et qualitatem horarum, quas Clericus omisit? Haec namque opinio ne dum probabilior, sed omni etiam probabilitate caret. Etenim si Clericus confiteretur dumtaxat generice: « Peccavi mortaliter omissione divini Officii »: quodnam esse posset confessarii judicium? Quonam pacto poenitens suum, uti revera est, fateretur peccatum? Certe majus, ac gravius peccatum committit, qui totum integrum Officium divinum omittit, quam qui unam vel alteram horam: magis obnoxius est restitutioni, qui quinque horas omisit, quam qui duas tantummodo, uti recte ad-

vertit etiam Lucius noster. Ipse itaque recte se gessisset, si opinionem hanc veluti improbabilem, nulloque solido suffultam fundamento rejecisset.

Verum Lucio nostro placent omnino, nisi me fallit animus, sententiae illae, quae magis, magisque benignitatem redolent, quaeque obligationem minuunt. At non recte id quidem. Hinc falsum omnino est, esse tantum peccatum veniale omittere minorem partem, quam totam parvam horam, si per *τo minorem partem* intelligat Auctor noster, uti reapse intelligit, ultra dimidiam horam; Nam, admissa hac opinione, si quis tres unius horae psalmos omitteret, et reliqua recitaret, non peccaret mortaliter, quod nemo sane mentis dixerit: nam omitteret minorem partem, quam totam parvam horam.

Falsa quoque est opinio illa, quae adstruit, peccatum tantummodo esse veniale, omittere vesperas Sabbati sancti, quamque Lucius noster obviis ulnis amplexatur. Nam vesperae Sabbati sancti integram constituunt Officii horam; qui autem integram horam omittit, lethaliter peccat, quia materiam gravem, notabilemque partem omittit, ut fere omnes fatentur Theologi.

Ex his sequitur, quod si omittens notabilem Officii partem, sit Beneficiarius, et Sacerdos, duplex committit peccatum, contra duplicem virtutem, religionem scilicet, et justitiam, ut recte p. Concina cum innumeris pene aliis defendit, qui etiam contrariam sententiam laxam vocat. Et sane quod peccet etiam contra justitiam, evidens est; Nam ut bene, sciteque advertit Continuator Tournely: « Obligatio recitandi divinum Officium in Beneficiario, est juris naturalis praecipue nunc, cum Beneficia praecise propter horarum recitationem fundata sint: Hinc inter fundatorem, et Beneficiarium pactum quoddam de recitando Officio intercedit; quod est contractus quidam, *Do ut facias*, et Beneficium datur propter officium. Porro pacta, et conventiones jure naturali servari debent; igitur Beneficiarii, non solum ex religionis virtute, sed etiam ex Justitia commutativa restituere tenentur, saltem post sex menses, secundum Pii Quinti mentem, sub hoc onere Beneficium, quod eis collatum est, et ab eis acceptatum ».

Curare debent itaque omnes illi, qui Officium divinum recitare tenentur, ut ipsum recitent integre, et perfecta, absque praecipitantia, atque syllabarum contractione. Integre nimirum, idest voce, et pronunciatione articulata, et sensibili, nisi impotentia excuset.

Et sic, qui in pulsandis organis longo tempore occupatur, dum in choro horae Canonicae persolvuntur, debet submissa voce, et per se illa recitare, quae ipse non audit. Sic etiam Clericus, qui ob strepitum, aut alia de causa, ut si surdaster sit, partem alteram recitantem nullo modo percipit, nec verba audit, tenetur ex se repetere, alioqui non satisfaceret praecepto, quia omitteret notabilem officii partem, si nihil perciperet. At si isti attenderent quantum possent ad aliam partem psallentem, et per eos non staret, quin conarentur percipere, et audire, quae dicuntur, tunc suae obligationi satisfacerent, nec tenerentur postea privatim recitare.

*Responsio Auctoris.*

Quis ferre posset (*ait hic R. Theologus*) opinionem illam esse probabiliorem, quae negat in confessione exprimendum esse numerum, et qualitatem horarum, quas Clericus omisit? Haec opinio nedum probabilior, sed omni etiam probabilitate caret. Ast debebat advertere *Theologus*, quod Ego ibi sub *num.* 3. concludo probabilius contrarium. Quod autem subjicio *num.* 4. est ad eruditionem, ut legentes percipiant etiam, quid sentiant alii. Sicuti etiam, quamvis ex opinione Auctorum *ibi* allegatorum sub *num.* 9. trado probabile esse, peccare tantum venialiter omittentem totas vesperas Sabbati sancti, subjungo tamen *num.* 10 La Croix autem dicit, omittere vesperas sabbato Sancti *communiter censetur mortale etc.*

Peccat mortaliter nedum omittens totum inte- 5
grum Officium, sed etiam omittens culpabiliter
ejus partem notabilem: *Communis.* Notabilis au- 6
tem pars sufficiens ad constituendum peccatum
mortale est omissio integrae unius Horae minoris,
v. gr. Tertiae, Sextae, aut Nonae; Sic fere *com-
munis Doctorum* cum Donato *prax. rer. Regul.
t.* 4. *quaest.* 39. Verricell. 1. *par. moral. tract.*
8. *Miscellan. q.* 58. Stoz *lib.* 1. *part.* 3. *num.*
380. La Croix *lib.* 4. *n.* 1202. qui omnes referunt
sic etiam declarasse *Sac. Congregationem Cardi-
nalium.* Sic etiam notabilis pars sufficiens ad mor- 7
tale est omissio Laudum, unius Nocturni, aut alterius
similis aequivalentis partis; Sic Suarez *lib.*
4. *de oratione cap.* 25. *n.* 15. Henno *loc. cit. art.*
7. *conclus.* 1. Illsung *tom.* 5. *n.* 39. Sporer *loc.
cit. num.* 39. cum pluribus ibi citatis.
Omittere minorem partem, quam totam par- 8
vam horam, aut simile aequivalens, non est peccatum
mortale: Sic Lessius, Bonacina, Layman,
Garcias, Bonartius, Tambur. Gobat cum La Croix
*lib.* 4. *num.* 1202. et alii multi cum Stoz *lib.* 1.
*part.* 3. *num.* 381. contra Suarez, Sanchez, Escobar,
Reginald. Dianam volentes, omissionem mediae
partis unius parvae horae esse mortalem. Im- 9
mo probabile est esse tantum peccatum veniale omittere
totas vesperas Sabbati sancti, cum sit tam
exiguae partis omissio, et quidem in die tam laeto,
in quo jam praecessit tam longum Officium:
Tamburin. *in decal. lib.* 2. *cap.* 5. §. 2. *num.* 11.
Pellix. *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *num.* 93. Sporer
*loc. cit. num.* 93. Gobat *loc. cit. num* 690. Mar- 10
chant. Franciscus Bonae spei, et alii. La Croix
autem *loc. cit. num.* 1204. dicit, quod omittere
totas vesperas Sabbato sancto communiter censetur
mortale, non ob quantitatem, sed qualitatem,

quia nempe sunt integra hora, et continent magnum mysterium.

11 Omittere culpabiliter interruptim per totum Officium quantitatem aequivalentem integrae parvae horae, est peccatum mortale: Qui enim per plures diversas horas psalmum, vel partem aliquam hinc inde omittit, iste censetur omittere notabilem quantitatem Officii, quia licet secundum se seorsim sumptae non sint partes notabiles, simul tamen aggregatae notabilem divini Officii partem constituunt; partes enim spectantes ad unum totius diei Officium coalescunt in unum, et omissio expendi debet ex respectu ad totum Officium, circa quod illae partes conficiunt notabilem quantitatem: Sporer *loc. cit. num.* 95. La Croix *loc. cit. num.* 1203. et alii contra alios sentientes contrarium.

12 Omittens ut supra notabilem partem Officii probabilius committit unum solum mortale peccatum, quamvis simul sit Sacerdos, Parochus, et Monachus: Sic Tamburin. *in Decalog. lib.* 2. *cap.* 5. §. 1. *num.* 33. Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 6. *dist.* 1. *quaest.* 3. *num.* 30. Herincx *disp.* 2. *de Horis Canonic. quaest.* 1. *num.* 9. Diana *par.* 1. *tract.* 12. *de Horis Canonis resolut.* 5. Burgh. *Centur.* 3. *cas.* 81. Castropal. *tract.* 7. *disp.* 2. *par.* 1. §. 2. *num.* 29 Gobat *Theolog. experim. tract.* 5. *num.* 580. Pellizzar. *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *num.* 96. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1122. cum Sanchez, Henriq. Homobon, Filliuc. et aliis ibi citatis contra Suarez, Bonacinam, Fagundez, Lessium, Sanig, Layman, et alios volentes, quod duo specie peccata committat specialiter in confessione exprimenda, unum contra virtutem religionis, ratione Ordinis, vel professionis religiosae, alterum contra virtutem Justitiae, ratione Beneficii, ratione cujus tenetur ex Justitia ad restitutionem fructuum ad ratam omissionis: Ast ad istorum rationem respondetur cum supradictis Doctoribus, quod Beneficiarius omittens horas non peccat contra Justitiam, sed tantum contra Religionem, ac praeceptum Ecclesiae, quae talem obligationem restitutionis Beneficiariis imposuit, non tamquam debitam ob laesionem juris alieni, sed tantum velut poenam delicti: cum, ut patet, tum ex *Concilio Lateranensi sub Leone X. sess.* 9. tum ex Constitutione 135. S. Pii V. incip. *Ex proximo,* ubi imponitur talis restitutionis obligatio, imponatur solum facienda, si post sex menses a die Beneficii obtenti Beneficiatus divinum Officium non dixerit: Quod si talis obligatio restitutionis esset debita ex justitia, oriretur statim a prima die obtenti Beneficii.

13 Qui notabilem partem divini Officii culpabiliter, seu etiam inculpabiliter ex oblivione omisit, si recordetur eadem die, tenetur sub mortali adhuc supplere, cum pro tota die vigeat obligatio:

14 *Communis.* Si autem recordetur altera die, non tenetur supplere, quia, cum quodlibet Officium sit affixum propriae diei, ea die transacta, transit etiam obligatio; Unde nec tenetur amplius supplere, quod inculpabiliter ex oblivione omisit, nec supplere potest, quod omisit culpabiliter, cum jam mortaliter violaverit obligationem de recitando illa die, pro qua culpabiliter omisit: *Communis.*

Qui est dubius, an recitaverit aliquam horam, v. g. primam, tertiam, et hujusmodi, si nullam habeat rationem, vel conjecturam, quod recitaverit, tenetur recitare, seu repetere; quia praeceptum est in possessione, cum certa sit obligatio recitationis, et dubia recitatio: *Communis.* Si vero 15

16 babeat rationem aliquam, vel conjecturam, quod recitaverit, non obligatur recitare, seu repetere, ut tradit *communis Doctorum:* immo male faceret, si in tali casu repeteret, ut docent Sanchez *lib.* 7. *consil. moral. cap.* 2. *dub.* 34. et Sporer *loc. cit. num.* 97. et alii. Et a fortiori non tenetur repetere, qui certo scit, se dixisse aliquam horam, et solum dubitat, an integre eam dixerit, seu aliquid in ea omiserit: quia, posito principali facto, in dubio praesumitur accessorium ex communiter contingentibus: Sanchez *loc. cit.* Sporer *loc. cit.* Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 5 *num.* 11. Navarr. *c.* 13. *de Oration.* et alii passim. 17

Qui inter publicam horarum Canonicarum recitationem ex officio, vel Superioris mandato occupantur in parandis libris, in praevidendis antiphonis, seu lectionibus, in pulsandis organis, in thurificandis altaribus, in sonandis campanis, et hujusmodi, non tenentur repetere ea, quae alii ipsis non audientibus, nec recitantibus canunt, seu recitant, quia chorus, cui inserviunt, supplet pro ipsis: *Communis.* 18

Quamvis aliqui apud Pellizzarium *Manual. Reg. tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *n.* 42. et Tamburin. *l.* 2. *decalog. cap.* 5. §. 2. *n.* 11. probabile censeant eos satisfacere, qui cum sola attentione externa assistunt integrae horae a musicis decantatae: tamen oppositum est tenendum, quia tales simpliciter audientes non orant vocaliter, nec orationem illam musicorum faciunt suam, cum non alternent cum ipsis: Sporer *loc. cit. n.* 99. Gobat *loc. cit. n.* 705. Sporer *loc. cit. n.* 1199. et alii. 19

Psalmi, hymni, antiphonae, et hujusmodi, quae solo organo, vel alio musico instrumento sine humana voce personant, debent a Religiosis in choro submissa voce recitando suppleri, cum sola organi pulsatio non sit oratio, nec attendendo simpliciter ad organum, attendatur orationi: Sic passim Doctores, et praxis fere communis. Quamvis tamen Sanchez *lib.* 7. *consil. moral. cap.* 2. *dub.* 26. aperte doceat oppositum, et nec id improbabile censeat Sporer *loco citato num.* 99. Unde idem Sanchez *ibidem*, aliis citatis, Sotus, Navarr. Arragon. Rodriquez apud Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 5. *n.* 7. docent organaedum, qui choro organis musicis, alternis versibus respondet, non esse obligatum, ut voce etiam proferat. 20 21 22

Integre recitatur divinum Officium, quod etiam 23

privatim recitetur cum socio, seu sociis alterna-
24 tim versus recitando: *Communis*. Unde potest li-
cite recitari divinum Officium etiam privatim a
quatuor, vel octo simul, dummodo non constitua-
tur, nisi duplex chorus, et alternis versibus reci-
tentur psalmi, et hymni; antiphonae autem, re-
sponsoria, capitula, lectiones, et orationes pos-
sunt licite recitari ab uno solo, vel a pluribus, om-
nibus aliis attente audientibus: At nequeunt duo,
vel quatuor recitare totam primam mediam par-
tem matutini v. g. et alteram mediam audire a so-
ciis; Neque possunt duo recitare omnes psalmos,
et postea a tertio audire lectiones, quia hoc esset
recitare per tres choros contra morem Ecclesia-
sticum, et communem consuetudinem Ecclesiae,
quae non concedit recitari Officium divinum cum
socio, vel sociis, nisi alternatim in forma chori,
alternis versibus recitando: Sporer *loc. cit. num.*
105. cum pluribus ibi citatis, La Croix *lib.* 4. *n.*
1298. cum multis ibi citatis, et alii passim.

25 Integre, et licite recitatur divinum Officium
cum socio etiam laico non obligato, non attento,
immo non audiente, dummodo ipse recte recitet
alternatim versus, et ab obligato ad Officium at-
tente audiantur: Diana *p.* 7. *tract.* 11. *resolut.* 6.
Pellizzar. *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *num.* 91. Stoz
*lib.* 1. *par.* 3. *num.* 454. Gobat *Theolog. Expe-
riment. tract.* 5. *num.* 691. La Croix *loc. cit. n.*
1295. et alii passim.

26 Qui in choro, vel cum socio divinum Officium
recitando, nondum absolutis alterius chori, seu
socii versibus, praeproperat notabiliter incipere
suos, peccat graviter, vel leviter juxta materiae
quantitatem, quia, ultra quod partem anticipatam
non communicat alteri choro, seu socio, non per-
cipit ipsemet versiculos a choro, vel socio recita-
tos: *Communis* cum Sporer *loc. cit. n.* 101. Hen-
no *tom.* 1. *tract. in decalog. disp.* 1. *art.* 7. *con-*
27 *clus.* 1. *resolut.* 4. Item peccat graviter, vel levi-
ter juxta materiae quantitatem, qui recitat divi-
num Officium sincopando, mutilando, truncando,
glutiendo, seu absorbendo syllabas, sive medias,
sive ultimas: nisi tamen id fieret involuntarie ex
naturali linguae praecipitantia, aut balbutie, quia
tunc nullum esset peccatum: *Communis* cum Spo-
rer *loc. cit. num.* 100. 102. *et* 103. Henno *loc.
cit resolut.* 3.

28 Qui ob alterius chori defectum, vel ob strepi-
tum aliquem ab altera parte prolata non percipit,
adhuc satisfacit, nec opus est quidquam repetere,
quia alioquin multi orirentur scrupuli, ad quos
removendos habemus privilegium; Bonartius *lib.*
3. *cap.* 45. *num.* 4. Gobat *Theolog. experiment.
tract.* 5. *num.* 692. Sporer *loc. cit. num.* 107.
Tamburin. *lib.* 2. *decalog. cap.* 5. §. 4. *num.* 12.
Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 444. et alii.
Quinimmo Tamburinus, quem sequitur Felix Po-
testas *loco citato*, dicit ipsum satisfacere, quamvis
ob socii, vel alterius chori defectum, nihil ex iis
percipiat; Habet enim Tamburinus *loc. cit.* haec
praecisa verba: « Sine haesitatione pronuncio, te
satisfacere, si attendas, quantum moraliter vales,
licet propter socii, vel alterius chori defectum ni-
hil ex iis percipias; Ratio est, quia hoc modo tu
praestas id, quod potes, nec per te stat, quin au-
dias, atque per debitam recitationem tuae partis,
et attentionem ad alteram partem. ejus orationem,
vel recitationem satis tibi communem facis ». Et
hoc esse verum, etiamsi quis sit surdus, et inde 29
alterius chori partem audire non valeat, docent
Henno *tom.* 1. *tract.* 1. *decalog. disp.* 1. *qu.* 13.
*artic.* 3. *conclus* 1. Leander *part.* 6. *tract.* 8. *di-
sput.* 6. *quaest.* 40. cum Paschal. et aliis apud Fe-
licem Potestatem *loc. cit. num.* 444. quia ex una
parte ad impossibile nemo tenetur; *leg. Impossi-
bilium* 185. *ff. de Regul. Jur. et cap. Nemo potest*
6. *de Reg. Juris in* 6. et ex alia parte, quod reci-
tatur in choro, est oratio totius chori, adeoque
etiam ejus, qui non audit, non valens, dummodo
choro assistat, et attendat. Non enim est credibi-
le, quod benigna mater Ecclesia voluerit illum o-
bligare, vel ad repetendum privatim Officium, vel
ad omnia, quae ab aliis dicuntur, submisse reci-
tanda, alias vix posset inter cantandum respirare.
Tamburinus autem *loc. cit. num.* 13. quamvis con-
cedat satisfacere surdastrum, etsi nihil percipiat,
dummodo, quantum potest, attendat, negat tamen
satisfacere omnino surdum, et ita etiam tenet
Mendo verb. *Horae num.* 33. ubi dicit, quod sur-
dus teneatur repetere. Sporer tamen *loc. cit. n.*
107. dicit se nihil hic definire audere.

Officium divinum nedum est recitandum inte- 30
gre, sed etiam continue, ita ut, una hora Canoni-
ca coepta, debeat tota dici usque in finem conti-
nue, nec possit licite interrumpi sine justa causa:
*Communis. arg. cap. Nullus* 57. *de consecration.
dist.* 1. *c. Presbyter* 1. *et c. Dolentes* 9. *de celebra-
tione Missar. et Clementin.* 1. *de celebratione Mis-
sarum*. Unde graves Doctores, ut Navarrus, Me- 31
dina, Azorius, Vasquez, Marchant. apud Sporer
*loc. cit. num.* 133. Suarez, Baldell. Convarruv. et
alii apud La Croix *lib.* 4. *num.* 136. dicunt, quod
si in eadem hora, vel psalmo absque rationabili
causa fiat magna, et longa interruptio, sit pecca-
tum mortale, nisi repetatur totum, quia sic tolli-
tur, seu dissolvitur unitas, et forma orationis ab
Ecclesia instituta; estque species non parvae ir-
reverentiae erga Deum, coeptum cum ipso collo-
quium sine justa causa, immo aliqua impertinen-
te actione, seu vana locutione, notabiliter inter-
rumpere, quod homo a servo vix toleraret.

At vero per se, praescindendo a scandalo, et 32
contemptu, non erit peccatum mortale, sed solum
veniale horam Canonicam coeptam absque omni
rationabili causa interrumpere, etiam notabiliter
per multas horas, quia cum singulae partes sint
de per se quaedam preces, vel laudes divinae, nec
habeant necessariam connexionem cum aliis, sed
tantum accidentalem ex ordinatione Ecclesiae,
qui eas etiam per multas horas notabiliter inter-

rumpit, dummodo omnes absolvat intra eamdem diem, revera adhuc implet substantiam praecepti, quamvis in accidentali modo continuationis non servato peccet contra ordinationem Ecclesiae, adeoque non mortaliter, sed solum venialiter: Sic Arragon. Layman, Sanchez, Bonacina, Quintanadven. Pellizzarius, Tannerus, Bassaeus, Sporer, Tamburin. Lessius, Beja, Gobat, Illsung, aliique citati, et secuti a La Croix *l.* 4. *n.* 1306. Suarez, Diana, et alii apud Sporer *loc. cit. num.* 136. ubi insuper dicit esse communem, Reiffenstuel. *Theol. Moral. tract.* 6. *dist.* 1. *quaest.* 5. *num.* 55. Henno *tom.* 5. *tract. in decalog. disputat.* 1. *quaest.* 3. *conclus.* 2. et alii passim.

33 Immo, si justa, et rationabilis aliqua causa interveniat, nullum, ne veniale quidem peccatum est interrumpere paulisper recitationem divini Officii:
34 Sic *praecitati Doctores*. Tales autem justae, et rationabiles causae variae esse possunt, ut si in confessionali Confessarius expectet poenitentes; quorum aliqui, dum recitat horas, accedunt; si occurrat necessitas succurrendi proximo infirmo, vel aliter indigenti; si eveniat occasio amicum, vel alium salutandi, alloquendi, respondendi etc. si quis interim aliquid faciat ad tollendam distractionem, aut aliquid in charta notet ad repellendam internam inquietudinem, seu sollicitudinem, et hujusmodi: Sic *citati Doctores*.
35 Matutinum autem potest licite etiam sine ulla causa dividi tota nocte a laudibus. Vide verb. *Ma-*
36 *tutinum num.* 15. Immo multi dicunt, id esse etiam laudabile; Vide *ibidem num.* 16. Quando matutinum dividitur a laudibus, debet in fine addi *Pater noster*, et probabilius etiam addi debet oratio diei sine tamen aliis commemorationibus. Vide *ibidem*
37 *num.* 17. Probabilius est etiam, quod initio Laudum divisarum non debeat dici *Pater noster*, *et Ave*, quamvis consuitum, et laudabile sit illa dice-
38 re. Vide *ibidem num.* 18. Posse etiam separari in Matutino nocturnum a nocturno, dummodo interruptio sit tantum unius, aut alterius horae, tenet probabilius Henno *tom.* 1. *tract. in decalog, disp.* 1. *art.* 7. *conclus.* 2. *in fine*, quia, dicit, sic fiebat in primitiva Ecclesia, ubi Matutinum canebatur in tribus vigiliis noctis, Laudes in quarta vigilia; et idem censent Lezana *tom.* 1. *cap.* 12. *n.* 16. Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *num.* 67. et Sporer *loc. cit. num.* 138. ubi dicit, quod non exigitur gravis ratio ad tollendam omnem culpam ejusmodi separationis per dimidiam circiter horam, et postea dicturus aliud Nocturnum non praemittit necessario *Pater*, *et Ave*, ut contra Reginaldum bene docent Azorius *tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 8. *q.* 4. Gobat *loc. cit. n.* 675. et alii.

39 Pro recitando divino Officio ab omnibus Breviario Romano adstrictis servanda est omnino forma generalis Breviarii editi jussu S. Pii V. Constitut. incip. *Quod a Nobis*, et confirmati a Clemente VIII. Const. inc. *Cum in Ecclesia*, et ab Urbano VIII. correcti, et novis hymnis adornati, Constitut. incip. *Divinam psalmodiam*; quarum trium Constitutionum summarium habes supra *art.* 1. *num.* 10. 11. *et* 12. Dicitur autem notanter, *Ab* 40
*omnibus Breviario Romano adstrictis*, quia S. Pius V. in cit. Constitut. incip. *Quod a Nobis*, confirmata a dictis Clemente, et Urbano octavis, excipit Ecclesias illas, et Religiones, quae a ducentis annis fuerunt alio Breviario usae, illisque indulget servare suam antiquam formam, et uti dictis suis propriis Breviariis.

Clerici, et Religiosi adstricti Breviario Romano 41
non satisfaciunt praecepto, sed mortaliter peccant, si recitent Officium ex alio Breviario peculiari alicujus Ecclesiae, vel Religionis, v. g. Ambrosianae, Dominicanae, et hujusmodi: *Communis*, arg. cit. Constitut. S. Pii V. incip. *Quod a Nobis*, ubi expresse statuitur, eum, qui suae Ecclesiae, vel Religionis formam non custodit, praecepto non satisfacturum: praecepto autem non satisfacere, quamvis esset etiam per unicam diem, est materia gravis.

E contra Clerici, et Religiosi adstricti Brevia- 42
rio propriae Ecclesiae, vel Religionis (nisi aliud specialiter pro ipsis post dictam Constitutionem S. Pii V. a S. Sede sit cautum) non peccant, si in privata recitatione divini Officii utantur Breviario Romano, quia tunc conformes se reddunt Ecclesiae Romanae, quae est mater omnium Ecclesiarum; unde merito praesumendum est, id non displicere Pontifici, maxime cum S. Pius V. in d. Constitutione loquatur de choro, et insuper de iis dicat, *Quibus inveteratum illud jus psallendi suum Officium non adiminus*, quibus verbis, ut vides, illas Ecclesias, et Religiones ab hac nova lege eximit quasi privilegio; privilegio autem utimur, quando volumus; cum liberum sit unicuique juri suo renunciare, *cap. Si de terra* 6. *de privilegiis*, *et l. Si quis in scribendo* 29. *Cod de pactis;* Et sic expresse tenent Sà verb. *Horae*, Busemb. *lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 33. Lessius *lib.* 2. *de Justit. cap.* 37. *num.* 74. Portell. verb. *Horae*, Diana *par.* 2. *tract.* 12. *resol.* 10. Sporer *loc. cit. num.* 114. et alii contra Suarez *de Oratione lib.* 4. *cap.* 23. *n.* 6. Herincx *de horis Canonicis disp.* 2. *quaest.* 2. *num.* 11. et alios oppositum sentientes, praesertim de Religiosis, qui vi professionis suae non improbabiliter tenentur ad ritum sui Ordinis, abstrahendo ab omni Dioecesi.

* Quorum sententia omnino sequenda est, cum qui Ordini, vel Ecclesiae proprio ritu in Divini Officii recitatione utenti adscripti sunt, eo ritu in Canonicis horis persolvendis uti teneantur. Itaque S. Cong. Concilii (Vid. Cuniliati Tract. IV. de 1. Decalog. Praecept. cap. XI. §. IV. num. 1.) apud Garciam de Beneficiis p. 3. c. 1. num. 155. de hoc consulta respondit. « Habentes Breviarium ante ducentos annos institutum, non satisfacere » recitando, etiam extra chorum, juxta formam » Breviarii novi Pii V., si hoc in sua Ecclesia » non fuerit receptum de consensu Episcopi, et » Capituli. * ».

43 Forma recitandi divinum Officium, nedum servanda est secundum dictum Breviarium, sed etiam secundum proprium Kalendarium, seu directorium recitando qualibet die, prout ibi signatur: *Com-*
44 *munis*. Unde peccat mortaliter, nec satisfacit praecepto, qui, data opera, mutat Officium hujus diei in aliud Officium notabiliter brevius: *Communis*, *arg. proposit.* 34. ex merito damnatis ab Alexandro VIII. *die* 18. *Martii*. 1666. ibi: « In die Palmarum recitans Officium Paschale, satisfacit praecepto ». Et ratio est, quia, ultra quam quod variatur hoc modo sine justa causa forma ab Ecclesia praescripta, omittitur etiam magna, et notabilis pars Officii diei, ideoque peccatur mortaliter. Im-
45 mo peccat probabilius etiam mortaliter, qui, data opera, sine justa causa mutat Officium hujus diei in aliud licet aequivalens, et etiam longius; Sic divus Antoninus, P. Marchantius, et Salmanticenses citantes pro se quatuordecim auctores, ut notat, et sequitur Henno *tom.* 1. *tract. in decalog. disp.* 1. *art.* 5. *concl.* 2. et tenent alii plures cum Sporer *loc. cit. num.* 117. cum Castropal. *tract.* 7. *disp.* 2. *num.* 17. cum Stoz *lib.* 1. *part.* 3. *n.* 388. *et* 397. contra multos alios; Et ratio est, quia Officium hac die ab Ecclesia praescriptum, sunt hi psalmi, hi hymni, hae Antiphonae, hae lectiones etc. et forma tali die determinata a S. Pio V. est praescripta veluti substantia rei praeceptae; sanctus enim ille Pontifex non praecipit Officium divinum in genere, sed Officium tale juxta occurrentiam festorum, aut dierum, ut patet ex ejus toties cit. Constitutione incip. *Quod a Nobis*. Dicere autem obligationem illam in re tanti momenti, et ponderis, esse levem, videtur omnino sine fundamento.

46 Qui culpabiliter recitavit Officium de martyre v. g. cum esset recitandum de Confessore, non tenetur totum repetere, sed sufficit, si repetat illa, quae sunt Confessoris propria, quia quaelibet oratio, antiphona, lectio, capitulum, responsorium etc. habet suam vim, efficaciam, et significationem independenter a psalmis, et aliis: Henno *to. 1. tr. in decalog. disp. 1. art.* 5. *respons. ad primum quaesitum*, Busemb. *loc. cit.* cum pluribus ibi citatis, Lugo *respons. moral. l.* 5. *dub.*
47 8. et alii passim (*). Si autem inculpabiliter per inadvertentiam recitavit Offic. de Martyre, cum esset recitandum de Confessore, licet consultius, et laudabilius sit illa repetere, non esset tamen obligatorium, neque sub veniali, quia is praecepto Ecclesiae jam satisfecit; neque praesumendum est, quod Ecclesia velit ad duo Officia obligare eum, qui sine culpa est: Henno *loc. cit.* Reinffest. *loc. cit num.* 62. et *Communis aliorum* teste Viva *ad propositionem* 34. *ex damnatis ab Alexand. VII. num.* 16.

Qui per inadvertentiam, seu errorem incepit 48
recitare Officium non praescriptum, et recitato jam Matutino, primum advertit errorem, si nolit ab initio repetere, uti esset consultum, et laudabile, sufficit, quod ex tunc errorem corrigat, et recitet Officium praescriptum illius diei quoad reliquas horas: In tali enim casu eum excusat bona fides, et eo maxime, quod pensum quoad substantiam, et aequivalentem quantitatem jam persolverit: Viva *loc. cit. num.* 16. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 68. Henricx *disp.* 2. *de Horis Canonicis q.* 3. *num.* 19. Lugo *Respons. moral. lib.* 5. *dub.* 8. Sporer *loc. cit. num.* 128. Sanchez, Tamburin. et alii ibi citati. Consultum tamen est, quod repetat saltem antiphonas, versus, collectam, et alia propria festi, de quo erat secundum Rubricas recitandum Matutinum, et hujusmodi.

Qui per inadvertentiam, vel errorem hodie re- 49
citavit Officium crastinum, aut lectiones Scripturae diei crastinae assignatas, debet cras iterum recitare illud Officium jam hodie recitatum, aut lectiones Scripturae jam hodie recitatas; quia pro tali die est praeceptum obligans de persolvendo isto Officio, cui heri, cum tempus praecepti necdum cucurrerit, non potuit satisfieri. Nec error, et inadvertentia dat jus invertendi rubricas; unde, si inadvertenter erravit heri, non debet advertenter errare hodie, non recitando Officium hodiernae diei assignatum per hoc, quod jam illud recitaverit heri; quia sic esset bis errare contra Rubricas: Viva *loc. cit. num.* 16. Henno *loc. cit. respons.* 1. *ad* 2. *quaesitum*. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 64. Henricx *loc. cit. num.* 20. Sanig *dist.* 2. *de Horis Canonicis qu.* 3. *num.* 5. Sporer *loc. cit. n.* 127. Lugo *Respons. Moral. lib.* 5. *dub.* 8 ubi mordicus hanc sententiam propugnat, et plurima adducit.

Unde sequitur, quod, qui sic erravit, debeat po- 50
tius eo anno penitus illud Officium omittere, quam Rubricas invertere, illud in alium diem transferendo, cum non sit praeceptum recitandi semel in anno de tali Sancto, sed recitandi tali die; sic Lugo, omnesque citati numero antecedenti, et alii.
Plura consimilia vide apud Sporer *loc. citat. num.* 51
129. *et* 130.

Generaliter loquendo omnis Clericus, sive Sae- 52
cularis, sive Regularis existens etiam pluribus annis extra suam dioecesim, aut Monasterium, sed

*Nota Romani Theologi.*

(*) Convenit penes omnes, quod si quis unum Officium pro alio absque justa, et urgenti necessitate recitaret, peccaret saltem venialiter. Quod si culpabiliter id faceret, certe majus peccatum committeret, et ex multorum non inferioris notae Theologorum sententia, lethale peccatum committeret, praecipue post Bullam S. Pii V. et propositionem damnatam ab Alexand. VII. Pius Quintus siquidem praecipit nedum divini Officii recitationem; verum et modum, formulamque designat, qua dicendum, recitandumque est Divinum Officium. Si quis itaque culpabiliter, et data opera modum hunc, formulamque muteret, recitando Officium de Martyre, quando recitandum erat de Confessore, probabilius est, quod totum de Confessore Officium repetere debeat, nec sufficeret, si ea tantum repetat, quae sunt Confessoris propria. Immo sententia opposita, quam Lucius noster defendit, ad laxitatem propendet, ratione propositionis damnatae, ac Bullae Pianae.

solum tamquam peregrinus, aut advena, potest recitare Officium de Sanctis, de quibus recitaret, si existeret reipsa in sua dioecesi, aut in suo Monasterio, adeoque de reliquiis, aut de Dedicatione, aut de Patronis suae Ecclesiae: Suarez, Quintanadven. citati, et secuti a Gobat *tom.* 1. *tr.* 5. *num.* 635. La Croix *lib.* 4. *n.* 1144. Unde *Sacra Cong. Rit. die* 8. *Septemb.* 1602. decrevit, quod: « Qui sunt de gremio alicujus Ecclesiae, debent recitare Officium, quod in choro dicitur, et licet extra Ecclesiam, vel dioecesim morentur, decet eos recitare Officium proprium Ecclesiae ipsorum ».

53

54 Regulares vero choro addicti debent semper recitare Officium, quod recitatur in illo conventu, in quo sive ut moratores, sive ut hospites, existunt, ut dicitur in *Rubricis particularib. Breviarii nostri Franciscani n.* 143. *et* 144. ibi: « Cum ex decreto Sacrae Rit. Congr. die 8. Sept. 1602. emanato, qui sunt de gremio alicujus Ecclesiae, debeant recitare Officium, quod in illius choro dicitur, et aliunde eum Fratres re ipsa de gremio illius Ecclesiae censeantur, cujus choro sive ut hospites, sive ut moratores, sunt obligati; Hinc tamquam certum tenendum, ipsos, dum sunt praesentes, etiam ut hospites in aliquo Conventu, Ordinis facere Officium, tam de festis, quam de Oct. sicut fit in conventu illo, quamvis per Ordinem generaliter de iis non fiat; Postquam vero ab illo Conventu recesserint, ad Officium consuetum redeant. Ex Rubr. a S. Sede pro nobis, ac Fratribus Dominicanis, et Carmelitanis approbatis ».

55 Forma recitandi divinum Officium juxta Kalendarium, et Breviarium Franciscanum servanda est ab omnibus Religiosis, et Monialibus existentibus sub obedientia Ministri generalis Fratrum Minorum: *Sac. Cong. Rit.* 7. *Aug.* 1664. Vide *d. Rubricas*. Et sic saepe alibi.

56 Etiam Moniales tam S. Clarae, quam tertii Ordinis, quamvis sint sub gubernio Ordinariorum, possunt uti nostro Breviario Franciscano, ut expresse cavetur de mente S. Sedis *in Rubricis num.* 141. ibi: « Eidemque conformari queunt Moniales, tam S. Clarae, quam tertii Ordinis, sive sint sub nostri Ordinis, sive sub Ordinariorum, aut aliorum Religiosorum cura, et gubernio, quae usum elegerint ejusdem Breviarii: sacra siquidem Congregatio in decreto die 30. Aug. 1687. edito, consulto declaravit, licere praedictis Monialibus S. Clarae, et tertii Ordinis uti Breviario vel Patrum Conventualium, vel Patrum Observantium.

57 Etiam Tertiarii nostri Ordinis in saeculo degentes possunt uti nostro Breviario Franciscano, ut expresse cavetur de mente S. Sedis *in dictis Rubricis n.* 142. ibi: « Personae tandem tertii status tertii Ordinis praedicti (quae quatenus vivendi formam, ac regulam a S. Sede approbatam, opera nostra suscipiunt, quoad ejusdem regulae observantiam, directioni nostri Ordinis regulari ex Apostolico praescripto legitime subsunt), eodem poterunt uti Breviario, quia praeter superius adductum decretum a sacra Congr. die 7. Augusti 1694. editum, id pariter praescribunt tam Rubr. *num.* 1. 2. 3. 4. *et* 21. *ut num.* 22. innititur, approbatae, quam Bulla Pauli III. *ibid.* apud Directorium trium Ordinum citata; in qua sub cap. 4. Regulae hujus tertii status, sic adest sancitum, *Fratres Litterati, seu Beatae Litteratae, si voluerint, persolvant divinum Officium, ut Fratres primi status hujus sacri Ordinis de Poenitentia.*

58 Tam Fratres, quam Tertiarii in saeculo degentes, qui ratione Episcopalis dignitatis, aut alterius muneris, sunt de gremio alicujus ecclesiae, et ipsius choro intervenire debent, tenentur recitare Officia, quae sunt particularia illius ecclesiae, et dioecesis. Secus vero, si de gremio fuerint, choro tamen nullatenus sint obligati. Sic expresse ex decreto sacrae Congr. *in dictis Rubricis num.* 145. ibi: « Hinc tam Fratres, quam Tertiarii tertii status in saeculo degentes, de quibus loquuntur Rubr. *num.* 4. *et* 21. qui ratione Episcopalis dignitatis, et alterius muneris, de gremio alicujus ecclesiae fuerint, et ipsius choro intervenire debuerint, recitare tenebuntur Officia, quae sunt particularia illius ecclesiae, et dioecesis; Secus vero si de gremio fuerint, choro tamen nullatenus sint obligati ». *Ex decreto dicta die* 8. *Septembris* 1602. *expedito.*

59 Generaliter autem loquendo Episcopus regularis debet Officium recitare juxta ritum suae dioecesis, non vero regulae, et occurrente festo Regulae in festo Dioecesis, hoc est preferendum: *S. Cong. Rit.* 11. *Jun.* 1605. apud La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2055. *Decret.* 69.

60 Communicatio etiam amplissima privilegiorum unius Religionis alteri facta se minime extendit ad Officia Sanctorum: *Sacr. Congr. Rit.* 16. *Dec.* 1679. Vide *d. Rubricas num.* 161.

61 Facultas recitandi Officium de aliquo Sancto concessa uni ex ordinibus, seu Congregationibus Fratrum, seu Monialium S. Francisci, non extenditur ad Fratres, seu Moniales alterius Congregationis; Sic *sac. Rit. Cong. in cit. decreto*, ut patet *in dictis Rubricis num.* 162. ibi: « Facultate recitandi Officium de aliquo Sancto concessa uni ex Ordinibus, sive Fratrum, sive Monialium S. Francisci, seu uni ex Congregationib. ad eosdem Ordines spectantibus, uti nequeunt Fratres, aut Moniales alterius Ordinis, seu Congregationis, cui ea facultas expresse non fuerit impertita ». Ex eodem decreto.

62 Nec admitti debet mutua extensio inter aggregationes Observantium, Reformatorum, Discalceatorum, et Recollectorum utriusque familiae: *Sacra Rit. Cong. in cit. decreto*, ut liquet *in citatis Rubricis num.* 163. ibi: « Nec admitti debet mutua extensio inter aggregationes Observantium, Reformatorum, Discalceatorum, et Recollectorum utriusq. familiae, Ultramontanae scilicet, et Cismontanae, quoad praedictam facultatem, vigore

solius praefatae Communicationis ». *Ex ipsomet decreto.*

63 Multo minus admitti potest eadem extensio de Conventu ad alios Conventus, et de provincia ad alias provincias; *Sacra Rit. Congr. in cit. Decreto*, ut habetur in *citatis Rubricis num.* 164. ibi: « Multoque minus admitti poterit eadem extensio de uno Conventu, seu de una provincia ad alios Conventus, aut provincias ejusdem Ordinis, vel Instituti »: Ex eodem Decreto.

64 Quamvis Officia Sanctorum, quae alicubi supersunt de mense Decembri, alias transferri possent in annum sequentem, ex *decreto sacr. Congr. Rit.* 7. *Decemb.* 1680. nunc vero amplius transferri non possunt, ex *novissimo decreto ejusdem sacr. Congr. Rit.* 8. *Mart.* 1738. ut infra.

« Ex parte Ministri provincialis Ordinis Minorum S. Francisci Discalceatorum Provinciae S. Didaci in Regno Mexicano Sac. Rit. Congregationi pro declaratione infrascripti dubii supplicatum fuit »:

« An Sancti, de quibus in toto anni decursu celebrari Officium non potuit, transferendi sint ad annum sequentem, vel potius eo anno omittendi?»

« Sac. eadem Congr. inhaerendo alteri resolutioni in similibus editae ad instantiam reverendissimi Archiepiscopi Hispalen. sub *die* 26. *Novemb.* 1735. rescribendum censuit ».

« Sanctos, qui in fine anni supersunt, non esse ad annum sequentem transferendos, sed quoties toto anni decursu de illis celebrari non valeat, tunc in illo anno diebus eorum propriis considerandos esse tamquam simplices, faciendo illorum commemorationem, ut in semiduplicibus cum nona lectione ad matutinum composita ex eorum omnib. lectionib. propriis secundi nocturni ad modum unius, et ita declaravit *die* 8. *Mart.* 1738 ».

CARD. GUADAGNI PRO-PRAEF.

Vide Decr. *S. R. C.* in fin. h. Tom. referenda.

65 Episcopi regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicae gaudent privilegiis suae Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suae Religionis recitare Officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare, et altare praedictis Beatis erigere: *S. Cong. Rit.* 17. *Aprilis* 1660.

66 Cappellanus Episcopi, qui cum eo recitat Officium, debet se illi conformare: *Sac. Rit. Congr.* 11. *Jun.* 1605.

67 Non possunt locorum Ordinarii tam saeculares, quam regulares addere Kalendariis, etiam propriis, Sanctorum Officia, nisi ea dumtaxat, quae Breviarii Romani Rubricis, vel sacrorum Rituum Congregationis, seu Sedis Apostolicae licentia conceduntur: *Sac. Rituum Congreg.* 8. *April.* 1628. *et* 10. *Jun.* 1690.

68 Si festum S. Confessoris transferatur in proxime sequentem diem, in hymno *Iste Confessor* nulla fiat mutatio versiculi, sed dicatur *Meruit beatas*, dummodo primae vesperae non sint impeditae: *Sac. Rit. Cong.* 13. *Jan.* 1683.

Translato festo S. Confessoris ultra sequentem diem, in hymno *Iste Confessor* facienda est mutatio versiculi dicendo: *Meruit supremos: Sacr. Rit. Congr.* 14. *Jun.* 1692. 69

Et hoc, etiamsi tali Confessori perpetuo translato sit fixa dies assignata: *Eadem sac. Congr. Rit.* 11. *Jun.* 1701. *in responsione ad* 5. 70

Officium, seu festum translatum, quamvis posset in diem immediate sequentem transferri, seu reponi, non debet recitari, seu celebrari ante alia festa prius translata, quando sunt aequalis ritus. Sic recedendo a decreto edito *in una Ordinis Capuccinorum* 39. *Sept.* 1679. statuit *sac. Congreg. Rit. in Lycien.* 24. *Novem.* 1691. *in Suessana* 11. *Jul.* 1695. *et* 22. *Decemb.* 1696. Quando, proposito tali dubio, expresse respondit, *Officium celebrandum esse de primo translato.* Sic refert Monacell. *to.* 3. *tit.* 13. *form.* 2. *n* 21. Vide tamen resolutiones sacr. Congr. in fin. h. Tom. referenda. 71

Si occurrerint, vel fuerint transferenda duo festa ejusdem ritus, quae unica die occurrebant, quorum unum sit universale, et alterum particulare alicujus dioecesis, vel Religionis, prius fiat de universali, deinde de particulari, nisi obstet ratio majoris dignitatis: *Sacr. Congr. Rit. die* 13. *Junii* 1682. *et* 27. *Sept.* 1698. Item vide cit. resolutiones sacrar. Congreg. ad calcem h. Tom. referenda. 72

Si plura sint transferenda festa, quae eadem die occurrunt, et quibus non convenit ratio majoris dignitatis, attendatur in eorum repositione major apparatus, vel populi concursus, ex quo vocatur etiam major solemnitas, supposito tamen, quod sint ejusdem ritus: *Sac. Cong. Rit.* 20. *Jul.* 1686. 73

Si simul sint trasferenda festa S. Marci Evangelistae, et SS. Apostolorum Philippi, et Jacobi, prius reponatur festum S. Marci, deinde festum Apostolorum: *Sac. Rit. Congreg.* 18. *Sept.* 1666. Vide resolutiones Sac. Congreg. in fin. h. Tom. 74

Si vero simul sint transferenda festa S. Josephi, et Annunciationis, prius reponatur Officium Annunciationis, deinde S. Josephi, non obstante decreto edito in contrarium sub *die* 12. *Jan.* 1682. Sic decrevit *eadem sacr. Congr. Rituum* 14. *Jun.* 1692. Vide resolutiones Sacr. Congregat. in fine h. Tom. 75

Cappellanus Monialium potest Missam celebrare de Sancto, cujus Officium ab ipsis Monialibus recitatur in choro, Missali tamen Romano, in quo, si Missa particularis de eodem Sancto non adest, sumitur de communi: *Sac. Rit. Cong.* in *Austriae Osciponti* 22. *Dec.* 1672. apud Barbosa *in summ. Apostolic. decis. verb. Cappellanus num.* 4. Et *eadem sacra Cong.* 20. *Novemb.* 1628. apud Nicol. *Lucubr. canonic. tit.* 1. *de vita, et honest. Cleric.* et Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium cura spiritualis n.* 33. *et* Monacell. *to.* 1. *tit.* 11. 76

77 *formul.* 23. *n.* 6. Et novissime *eadem sac. Cong. Rit. die* 20. *Novembris* 1717. idem concessit confessariis, et cappellanis Monialium, approbante, et confirmante Clemente XI. *die* 1. *Decembris ejusd. anni* 1717. ut apparet *in ejus Bullario decr.* 28. *sacrae Congreg. Rit.* Vide verb. *Moniales art.* 5. *num.* 48.

78 Unde cappellani, et confessarii Monialium, ad hoc, ut Missa concordet cum Officio, possunt etiam recitare Officium, quod recitant Moniales, sed cum Breviario Romano, et de communi ad instar citati decreti *de die* 20. *Novembris* 1717. in quo statuitur, quod Missas Sanctorum, de quibus Moniales recitant Officium, confessarii, et cappellani ipsarum celebrent cum Missali Romano, et de communi: Non vero Missas proprias eorumdem Sanctorum variis Ordinibus a sacra Congregatione concessas: Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *num.* 625. Henno *tom* 1. *tract. in Decalog. disp.* 1. *art.* 4. *concl.* 4. Quintanadven. *singular tract.* 8. *singul.* Tambur. *in Decal. lib.* 2. *cap.* 5. §. 2. *n.* 32. Stoz *lib.* 1. *par.* 3. *n.* 386. La Croix *lib.* 4. *num.* 1254. et alii dicentes, quod tales cappellani, seu confessarii videantur aequiparari Beneficiatis, qui possunt recitare Officium Ecclesiae cujuscumque, in qua habent Beneficium (*).

79 Regulares tenentur sub ritu duplici 1. Classis cum octava ad Officium tam dedicationis, quam titularis Ecclesiae conventus, in quo morantur:
80 *Sacr. Rit. Congreg.* 3. *Junii* 1682. Item sub eodem ritu, sed sine octava, tenentur ad festa Sanctorum, qui provinciis Regularium praesunt, tamquam earum patroni, seu titulares: *Rubr. Partic. Breviarii nostri Franciscani num.* 77.

81 Regulares tenentur celebrare festum de dedicatione Ecclesiae cathedralis, sed sub ritu duplici 2, classis, et sine octava: *Sacra Congreg. Rit.* 8
82 *Aprilis* 1652. Officia autem de patrono principali loci conventus, ac de patrono, seu protectore principali civitatis, regni, aut provinciae, et de titulari Ecclesiae cathedralis tenentur Regulares celebrare sub ritu duplici 1. classis, et sine octava: *Sacra Cong. Rit.* 3. *Junii* 1682. *et* 20. *Martii* 1683. ut patet *in dict. Rubr. particularib. nostri Breviarii Franciscani n.* 78. *et* 80.

83 Ad officia vero de patronis minus principalibus, ac de Sanctis dioecesum non tenentur, nisi sin descripta in Kalendario, et tunc non sub alio ritu quam ibi assignato: *Cit. Rubr. particulares d. n.* 78. ex decreto sacrae Congregationis Rituum ibi adducto.

Ad hoc autem, ut Regulares teneantur ad Offi- 84
cia patronorum principalium, et Clerici saeculares etiam ad officia patronorum minus principalium, debent esse electi in patronos juxta conditiones praescriptas in sequenti decret. emanat. de ordine SS. Domini Nostri Urbani Papae VIII. *die* 25. *Martii* 1630.

» Sacra Rituum Congregatio, annuente S. S. D. » N. in electione patronorum mandavit, infrascri- » pta imposterum servari debere, declarans, quod » aliter facta electio nulla sit ipso jure.

» Primo, quod eligi possint in patronos ii so- » ium, qui ab Ecclesia universali titulo Sancto- » rum coluntur, non autem Beatificatorum dum- » taxat.

» Secundo, quod de patrono civitatis electio » fieri debeat per secreta suffragia a populo, me- » diante consilio generali illius Civitatis, vel loci, » non autem ab Officialibus solum, et quod acce- » dere debeat consensus Episcopi, et Cleri illius » loci.

» Idemque servari debeat in patrono regni; qui » pariter eligi debeat per secreta suffragia Populi » singularum civitatum provinciae.

» Et quod repraesentatibus regnum, civitatem, » vel provinciam nulla competat facultas eligendi » patronos, nisi ad hoc habeant speciale manda- » tum, et ulterius interveniat consensus Episcopi, » et Cleri dictarum Civitatum.

» Et tertio, quod causae electionis novorum pa- » tronorum debeant in Sacr. Congregat. deduci, » et ab ea examinari, ac demum, causa cognita, ab » eadem Congregat. approbari, et confirmari.

» Et ne praemissorum ignorantia ullo unquam » tempore possit allegari, eadem sacr. Rit. Con- » gregatio supradictum decretum imprimi, et pu- » blicari mandavit ».

Approbatio S. Patroni, seu protectoris princi- 85
palis solet concedi pro unico solo cum hac clausula: « Dummodo alium principalem patronum, seu protectorem non habeant, ut in una Mazzarien. 30. Martii 1697. pro universitate Castri Veterani, et alia Lycien. 12. Julii 1699. pro Universitate Terrae Monteroni »: apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 10. *num.* 11.

*Nota Romani Theologi.*

(*) Scio plurima ex sacra Rituum Congregatione variis temporibus prodiisse decreta, quibus praecipitur, ut Sacerdotes, Saeculares, etiam cappellani, missas celebrent in Ecclesiis Monialium de Sanctis illis, de quibus officium a Monialibus celebratur, sed cum Missali Romano. At cappellanos ipsos posse se conformare in Officio quoque cum Monialibus, falsum mihi omnino est. Nam si cappellani, aut alicui Ecclesiae, aut Religioni sunt addicti, certe recitare nequeunt Officium Monialium illarum, quarum Ecclesiae inserviunt. Si vero nulli Religioni, aut Ecclesiae sunt addicti, utpote ad solum patrimonii titulum ordinati, tunc Officia illa recitare debent, et juxta illum ritum, quo recitantur in tota illa dioecesi, in qua sunt; Sic videmus quotidie in praxi; et nullus Monialium cappellanus arbitratur se posse conformare in recitatione divini Officii cum Monialibus, quarum Ecclesiae inservit.

De Monialium Confessariis, qui Missam conventualem, vel canere, vel quotidie legere debent, quaeque, quoad fieri potest, concordare debet cum Officio, nonnullorum est opinio, quos inter Continuator Tournely *tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 2. *quaest.* 3. eos posse convenire cum Monialibus in recitatione divini Officii; sed praxis confessariorum est in contrarium, etiamsi nulli Ecclesiae sint addicti: immo neque id facere posse existimant sine privilegio speciali.

86 Regulares exempti utentes Breviario Romano, quamvis ex dictis supra *num.* 83. non teneantur recitare Officia de patronis minus principalibus, et de Sanctis dioecesum, seu solitis recitari in dioecesibus, in quibus existunt, posse tamen illa licite recitare, si velint, expresse tenent Henno *tom.* 1. *tract. in Decalog. disp.* 1. *art.* 4. *conclus.* 3. La Croix *lib.* 4. *n.* 1246. Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacramental. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 122. et alii; Et favent *Rubricae particulares nostri Breviarii Franciscani num.* 84 ibi: « Ad alia tandem specialia locorum Officia neutiquam tenemur, nisi expressa adsit mentio de Regularibus in concessionibus, et tunc, deficiente praecepto, adhuc recitanda erunt ab libitum, prout superius in Rubr. num. 11. manet praescriptum »; Et ratio conclusionis, est, quia privilegium Principis alicui provinciae, aut civitati concessum, quando nemini nocet, est latissime interpretandum, cum sic habeat rationem beneficii, *cap. Olim* 16. *de verbor. significat.* ibi; « Cum beneficia Principum sint interpretanda largissime ». Temerarium enim est, et perabsurdum liberalitatem Principis non ad augmentum privilegiorum, sed ad diminutionem convertere, seu interpretari velle, ut expresse dicitur in *l. Hac saluberrima* 2. *Codic. de Praepositis agentium in rebus*. Ergo privilegium Apostolicum concessum alicui dioecesi, seu provinciae, vel regno pro recitandis certis Officiis particularibus potest ita late interpretari, ut etiam comprehendat Regulares, ut eo uti possint, si velint, eo vel maxime, quod potissime in privilegiis concessis favore cultus divini sit late facienda interpretatio, ut notat Fagnan. *in cit. cap. Olim* 16. *de Privilegiis num.* 25. et Calderin. *consil.* 422. *alias* 6. *de privilegiis*, per clarum textum *in capit. In his* 30. *de privilegiis*, ibi; « In his, quae ad cultum Divinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna est potius interpretatio facienda ». Et concordat *cap. Odia* 15. *de Regul. juris in* 6. ibi: *Favores convenit ampliari*; Tum quia hoc conducit ad servandam uniformitatem divini Officii. Non est tamen excedendum a decreto *Sacr. Congregat. Rit.* 19. *Julii* 1687. disponente contrarium, ut apparet *in Rubricis particularibus nostri Breviarii Franciscani n.* 78. *in fine*, ubi sic expresse habetur; « Immo nec possumus octavas praedictas, et patronorum minus principalium, ac Sanctorum dioecesum festa cum Officio celebrare vigore Constitutionum a Sede Apostolica approbatarum, nisi de eisdem festis singularis ibi adsit mentio, et particularis dispositio »: *Ex decreto* 18. *Julii* 1687. Vide ad id resolutiones sacrar. Congreg. in fin. h. Tom.

87 Hinc, quando permittitur fieri Officium aliquod per ditiones subjectas Caesari, per has intelliguntur etiam urbes Imperiales; In omnibus enim Caesareis rescriptis, in quibus Caesar de aliqua talium civitatum loquitur, semper dicit: *Nostra, et sacri Romani imperii Urbs.* Item intelliguntur etiam omnes provinciae, ditiones, et loca, quae de facto sunt proprie dicta feuda imperii, quia ejusmodi feuda sunt vere subjecta Caesari, ut Caesari, cum sit illorum dominus directus, ut liquet ex communi definitione feudi apud Schraderum, *Tractat. Feudal. part.* 2. *cap.* 2. Sic Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *numer.* 650. *Append.* 5. *litt. N.* La Croix *lib.* 4. *num.* 1247. et alii.

Locorum Ordinarii tam saeculares, quam regulares nequeunt propria auctoritate, quovis praetextu, mutare ritum, qui habetur in Kalendario Romano, seu rubricis Breviarii in altiorem ritum, neque extendere concessa Officia de loco ad locum. Sic expresse statuit Sacra Rit. Congregatio, approbante Urbano VIII. qui insuper tale decretum cum aliis jussit apponi in novis Breviariis, uti de facto in initio nostri Breviarii Franciscani reperitur, ut sequitur: 88

« Sacra Rit. Cong. declaravit, et decrevit, non » potuisse post Bullam Pii V. de Breviario Romano, neque posse locorum Ordinarios, tam saeculares, quam Regulares addere Kalendariis etiam propriis, Sanctorum Officia, nisi ea dumtaxat, quae Breviarii Romani Rubricis, vel sac. » Rit. Congreg. seu Sedis Apostolicae licentia conceduntur: Neque propria auctoritate, quovis » praetextu, mutare Ritum, qui habetur in Kalendario Romano, seu Rubricis Breviarii in altiorem ritum, neque extendere concessa Officia » de loco ad locum.

» Item vetuit, et prohibuit celebrari per totam » Civitatem, vel dioecesim, etiam de cujuscumque » Ordinarii auctoritate, festum cum Officio, eo » quod in loco adsit ecclesia parochialis, vel Regularis, vel Abbatialis, aut aliqua reliquia; sed » tantum in ipsius Sancti ecclesia titulari, seu » ubi asservatur corpus, aut insignis reliquiae, et » non alibi.

» Insignes autem reliquias declaravit esse caput, » brachium, crus, aut illam partem corporis, in » qua passus est Martyr, modo sit integra, et non » parva, et legitime ab Ordinariis approbata.

» De sanctis Episcopis locorum, Martyribus, » civibus, et aliis festis, de quibus in Kalendario » Romano, seu Rubricis Breviarii nihil habetur, » uti etiam de Beatis nondum canonizatis, nihil » propria auctoritate constituatur, sed omnino » consulatur sacra Rit. Congregatio.

» Decretum quoque nuper editum super electione Sanctorum in patronos, et impressum omnino servetur. Et haec omnia decrevit, statuit, et » mandavit, innovando poenas Constitutionis Pii » V. respective.

» Facta demum relatione horum decretorum SS. » Urbano Papae VIII. ea laudavit, et approbarit, ac » in omnibus ubique sub praedictis poenis servari » praecepit, necnon in novis Breviariis de mandato Sanctitatis suae imprimendis apponi jussit ».

Loco ✠ Sigilli.

*T. Tegrimius Episcopus Assisien. Secretarius.*

89 Officium recitatur sub ritu duplici minori de illo Sancto, cujus habetur reliquia insignis, scilicet caput, brachium, crus, aut ea pars corporis, in qua passus est Martyr, dummodo sit integra, et non parva, legitime ab Ordinariis approbata, cujus ratione recitandum est symbolum in Missa: *Sac.*
90 *Rit. Cong.* 8. *Aprilis* 1628. Qui recitant officium de Sancto, de quo habent insignem reliquiam in propria ecclesia, si celebrent eo die in alia ecclesia, debent omittere *Credo: S. Congr. Rit.* 2. *Decembris* 1684.

91 De Sancto, cujus habetur corpus, vel insignis reliquia, non potest fieri Officium, nisi constet de identitate, et nisi reperiatur in Martyrologio Romano; Reliquiae vero a locorum Ordinariis approbatae, possunt exponi ad fidelium venerationem: *Sacra Congr. Rit.* 21. *Aug.* 1691. *approbante S. S. die* 19. *Octobris ejusdem anni* 1691. ut patet ex originali prout sequitur.

*Decretum Generale.*

« Cum sacror. Rituum Congregationi innotuerit, quamplures abusus irrepsisse circa recitationem Officii, sub praetextu decreti ab eadem Congregatione evulgati de anno 1630. et in Breviario Romano impressi, in quo permittitur posse in Ecclesia recitari Officia, et Missas celebrari de illis Sanctis, quorum corpora, aut Reliquiae insignes in ea asservantur; Eminentissimi Patres eidem Sacrae Congregationi praepositi iisdem abusibus evellendis praecipue intenti, inhaerendo decretis alias in similibus editis, declararunt, praedicta Officia Sanctorum ratione corporis, seu insignis reliquiae recitanda, intelligi de Sanctis dumtaxat in Martyrologio Romano descriptis, et dummodo constet de identitate corporis, seu reliquiae insignis illiusmet Sancti, qui reperitur in Martyrologio Romano descriptus; De ceteris autem sanctis in praedicto Martyrologio non descriptis, aut quibus a S. Sede non fuerit specialiter concessum, Officia recitari, et Missas celebrari vetuerunt, non obstante, quod ipsorum corpora, vel insignes reliquiae in Ecclesiis asserventur. Quibus tamen ab Ordinariis locorum approbatis debitam fidelium venerationem (prout hactenus servatum est) exhibendam esse censuerunt, sed absque Officio, et Missa, sub poenis de non satisfaciendo praecepto recitandi Officium, aliisque in Constitutione B. Pii V. contentis, die 11. Augusti 1691.

» Et facta de praedictis Sanctissimo per me Secretarium relatione, Sanctitas sua hujusmodi decretum approbavit, ac ut debitae executioni demandetur, locorum Ordinariis injungendum esse praecepit, Die 29. Oct. ejusdem anni 1691.

92 Dedicationis festum, et Officium extra actum consecrationis non potest amplius mutari ab Episcopo inconsulta Sede Apostolica: *Sac. Rit. Congr.* 16. *Octob.* 1604.

Si in locis dioecesis nullus reperiatur electus patronus, tenetur dioecesis non solum ad festum de 93
patrono Civitatis, sed etiam ad octavam: *Sac. Rit. Congr.* 29. *Septemb.* 1568. In patronorum, sive 94
protectorum praecedentia servandus est ordo hierarchiae Ecclesiae, et inter ordinem hierarchicum anterioritas in electione: *Sac. Rit. Cong.* 11. *Martii* 1690.

Canonici, sub onere, et obligatione restitutionis 95
fructuum tenentur psallere, seu canere in choro cum aliis: et non satisfaciunt, si solum assistant, et intersint horis, et per Cappellanos, et alios Beneficiatos psallant, ipsi vero vel ibi, vel domi, privatim recitent horas, quia institutio Canonicatuum est, non ut adsint tantum in choro, sed ut canendo assistant, et ob id eis dantur distributiones; colligitur ex Concilio Tridentino *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* ibi: « Omnes vero divina per se, et non per substitutos compellantur obire officia . . . atque in choro ad psallendum instituto hymnis, et canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare »: Et sic censuit Sacra Congr. Concilii; nam proposito dubio: « An Canonici, et alii, qui intersunt divinis Officiis, satisfaciant eorum muneri exhibendo suam praesentiam in choro, etiam quod non cantent, neque psallant, maxime si allegarent se eo tempore meditari, vel submissa voce dicere, quae ab aliis cantantur, vel alias preces tunc recitare: An vero teneantur praecise, alta, et consona voce divina Officia, et horas canonicas recitare, cantare, et psallere, et aliter non satisfaciant muneri, et obligationi? *Eadem sacr. Cong. sub die* 20. *Aprilis* 1602. *censuit teneri omnino psallere, alioquin obligationi suae non satisfacere.* Vide verb. *Missa*, *art.* 3. *n.* 11. ubi ad id affertur novissima dispositio Benedicti XIV. Canonici 96
ex decentia debent alta voce cantare in choro, et Episcopus potest illos ad hoc hortari, sed non cogere: *Sacra Congr. Rit. in Egitanensi* 23. *Nov.* 1602.

*Nota Romani Theologi.*

Quamvis Concilium Tridentinum, et Concilia quam plurima Provincialia a Sancta Sede approbata, quamvis Summus Pontifex Bened. XIV. in sua Constit. die 19. Augusti 1744. edita, praecipiant, ut Canonici omnes in choro cum aliis psallant, et canant, et *Lucius* noster asserat, quod ad id stricto jure tenentur; nihilo tamen minus ipse autumat, Episcopum illos posse hortari, sed non cogere, juxta sac. Rit. Congreg. decretum. Verum *Auctor* noster proprio se perimit gladio. Si Canonici tenentur psallere, et canere, aliter non satisfaciunt suae obligationi, Episcopus itaque potest illos cogere ad psallendum, et canendum, si sola hortatio sufficiens non esset. Quod ut magis, magisque planum fiat, audiatur Benedict. XIV. in suo Brevi ad Eminentissimum Cardinalem Delphinum Patriarcham Aquilejensem, dato die 10. Ja-

nuarii 1748. in quo haec habet verba: « Porro volumus inter tot, tantaque privilegia eidem Capitulo, et Canonicis concessa, nemerandum esse illud, quod quemadmodum Tibi, aeque ac Nobis notum est, antiqea traditioee contra sacrorum Canonum sanctiones, ac nostram praesertim Constitutionem, cujus initium est, *Cum super oblatas*, invectum ab ipsis Canonicis, non modo contenditur, sed etiam servatur, interessendi dumtaxat choro, et cum caeteris Mansionariis, Cappellanis, Acolythis, et Clericis canentibus, psallentibusve adsistendi, numquam vero cum iisdem canendi, psallendive; etsi nonnullos eorumdem esse accepimus, qui aliter sentientes a conscientiae angoribus agitantur, ex eo quod ea propter se non fecisse fructus suos existiment. Itaque a Te, dilecte Fili noster, poscimus, et flagitamus, ut non solum hujusmodi ABUSUM, ET CORRUPTELAM ab Ecclesiastica disciplina absonam, et Canonicis ordinationibus, ac nostrae quoque Constitutioni contrariam penitus evellere, et eradicare adnitaris; verum etiam ipsos suaviter, fortiterque admoneas, et horteris, ut in posterum ea, qua decet, ac teneatur reverentia, choro, intersint, adsistantque, nec non pari pietate, attentione, ac vigilantia omnino canere, vel psallere cum caeteris studeant, et contendant. Deinde iisdem edicas, et notum facias, Nos, quemadmodum per hasce nostras in forma Brevis litteras Tibi declaramus, et injungimes, decernere, atque statuere, sicut in eadem Constitutione nostra innuimus, ipsos, suosque successores Canonicos, choro quidem ieteressentes, adsistentesque, minime vero canenentes, psallentesve, NULLO PACTO ex praebendis, et distributionibus facere fructus suos, atque adeo RESTITUTIONI *obnoxios esse, ac fore etc.* » Ex Summi itaque Poetificis Maximi verbis evincitur, ut Episcopi omni nisu, omnique conatu curent, non hortatione tantum, sed etiam coactione, ut Canonici in choro cum caeteris canant, psallantve, et sic abusum illum, ac corruptelam penitus evellset, et eradicent, quae multis in locis invaluit contra Ecclesiasticas ordinationes.

Quid vero dicendum de privilegio a Leone X. Fratribus Minoribus concesso, quod Lucius noster obtrudit? Illud nempe, aut omnino commentitium esse, aut si verum, omnino revocatum censeri a Summis Pontificibus Gregorio XV. et Urbano VIII. qui illud, et alia vivae vocis oracula praedecessorum Pontificum revocarunt. Verum enim vero, quo authentico documento hoc probatur privilegium? Forsan authenticis litteris Cardinalis Laurentii? At ubinam gentium sunt istiusmodi authenticaa litterae? Ab auctoribus, qui privilegium hoc divendunt, non producuntur. Porro privilegium hoc omni caret verisimilitudine. Primo, quia in *cap. Dolentes* praecipitur distincta, ac devota Officii divini recitatio, quae in Deum dirigat non solum propriam, sed etiam aliorum mentem: Tum quia praeceptum recitandi divinum Officium, Ecclesiasticum est, quod secundum omnes Theologos directe pertinet ad exteriorem recitationem, quae spectat immediate ad forum Ecclesiae. Quonam pacto itaque poterat Pontifex Summus Leo X. Fratribus Minoribus concedere, ut totum divinum Officium mente recitarent, etiam quando soli recitant, contra naturam, et institutionem Ecclesiasticam ipsiusmet divini Officii?

Quod si privilegium hoc vivae vocis oraculo concessum velint, jam cum caeteris vivae vocis oraculis revocatum censemus a Gregorio XV. et Urbano VIII. 20. Decembris 1631. qui *omnia, et singula privilegia, facultates, licentias, et gratias quascumque vivae vocis oraculo a Predecessoribus suis concessas*, omnino revocat. Neque in mentem alicui veniat, privilegium recitandi mentaliter divinum Officium esse declarationem juris communis, adeoque non revocatum a dictis Pontificibus; Nam jus commune Ecclesiasticum conceptis verbis praecipit, ut divinum Officium clara, ac distincta voce persolvatur, ut omnes fatentur, non autem mente; unde tale privilegium non esset declaratorium juris communis, sed potius ipsi oppositum, uti est perspicuum.

### *Responsio Auctoris.*

Asserit hic *R. Theologus*, quod Lucius noster dicendo, quod Canonici omnes in choro cum aliis debent canere, et psallere, et postea subdendo, quod ad id Episcopus potest illos hortari, sed non cogere, proprio se perimit gladio; Ast vero Ego Lucius eec proprio, nec alieno me perimo gladio. Ibi eeim sub *n.* 95. assero, teneri Canonicos cum aliis in choro canere, et psallere, et non satisfacere suae obligationi, si solum assistant, et intersint horis, et per Cappellanos, et alios Beneficiatos psallant, ipsi vero, vel *ibi*, vel domi privatim recitent horas, et ad id adduco decretum Sacr. Congreg. Concil. quae *sub die* 20. *Apr.* 1602. *censuit, teneri omnino psallere, alioquin obligationi suae non satisfacere*. Et postea sub *n.* 96. subjungo, quod Canonici ex decentia debent alta voce canere in choro, et Episcopus potest illos ad hoc hortari, sed non cogere; *ex decreto sac. Congreg. Rit. in Egitaniensi* 23. *Novembris* 1602. ubi, ut vides, nec duo haec decreta pugnant inter se, nec, ipsa adducendo, Ego meo me perimo gladio, et arguta-tur Theologus. In primo enim decreto *sub die* 30. *Aprilis* 1602. sac. Congreg. Concil. inhaerens ipsi Concilio censuit, Canonicos teneri omnino psallere. Et in secuedo postea eodem anno 23. *Novemb. S. R. Congreg.* interrogata, an Canonici debeant alta voce cantare in choro, respondit, quod Episcopus potest illos ad hoc hortari, sed non cogere. Aliud enim est, teneri Canoeicos psallere in choro, et aliud debere cantare alta voce, et ad illud posse ab Episcopo cogi, quod negat secundum decretum de canendo alta voce. Sufficit enim, ut

Canonici suae satisfaciant obligationi, quod in choro cum aliis psallant, ut ex primo decreto, sed non tenentur omnes horas alta voce cantare, nec ad id possunt ab Episcopo cogi, ut ex secundo decreto, et docet quotidiana praxis Cathedralium, et Collegiatarum. Vide ad id Conc. Trident. *sess.* 24. *cap.* 12. et Constitut. Recol. memor. Bened. XIV. incip. *Cum semper §. Huic demum* per extensum allat. a me sub verb. *Missa art.* 4. n. 11. Et ecce duo gladii hic ad perimendam infirmam, et injustam Theologi censuram, et ne unus quidem, qui possit perimere sanam, et justam meam assertionem.

97 Extra chorum ipsi Canonici, et quicumque alii, quando soli recitant, non obligantur tam alte loqui, et recitare, ut circumstantes possint audire, quia id nulla Lex praecipit, ut testibus Gobat *to.* 1. *tract.* 6. *num.* 691. Sporer *loc. cit. num.* 110.
98 docet *Commun. Doctorum*. Probabilius tamen privatim, et soli recitantes debent ita alte proferre verba, ut possint ipsimet ea audire, si non impediat propria surditas, vel tumultus, et strepitus aliorum, quia divinum Officium est injunctum per modum orationis vocalis. Sic cum multis docet Suarez, et Sporer *loc. cit. num.* 110. Monacell.
99 *tom.* 2. *tit.* 16. *form.* 1. *num.* 9. et alii. Sufficere autem, ut quocumque minimo sono, seu voce absque syllabarum confusione verba distincte pronuncient, docent Azorius *part.* 1. *lib.* 10. *c.* 11. *qu.* 4. Tannerus *de Horis Canonicis qu.* 1. *num.* 110. Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 5. *num.* 6. Busembaum *lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 2. *art.* 4. *n.* 2. cum Bonacina, et aliis ibi citatis; Item Caramuel, Bassaeus, Baldellus apud Dian. *p.* 10. *t.* 11. *resolut.* 33. et alii, quia revera non potest exhiberi lex aliqua requirens clariorem pronunciationem.

100 Et hoc maxime pro Regularibus ob privilegium a Leone X. concessum Fratribus Minoribus, ut possint horas Canonicas mentaliter persolvere, ut patet ex infrascriptis verbis dictae petitionis relatis a Rodriquez *in Bullario Regularium inter vivae vocis Oracula Leonis X.* et a Sporer *loc. cit. num.* 111. ibi: « Placeat Sanctitati vestrae, ut ne Fratres mutuo se impediant in Officio divino, aut aliis sint fastidiosi, quod, quae in Ordinario jubentur dici secreto sub silentio, tam in horis Canonicis, quam etiam in Missa, non teneantur proferre vocaliter, sed satisfaciant dicendo mentaliter, aut legendo intra se per librum, quia aliqui devotius sic dicunt, et absque impedimento, et fastidio aliorum. Et eodem modo possit facere, quia dicit Officium solus, cum prolatio verbalis sit praecipue, ut ab aliis intelligatur ». Cui postulationi cum aliis simul propositis annuit Leo Papa, ut per suas litteras authenticas testatur Eminentissimus Laurentius Presbyter Cardin. SS. Quatuor Coronatorum die 15. *Aprilis anno* 1516.

101 An autem illa verba: *Et eodem modo possit facere, qui dicit Officium solus*, debeant referri solum ad praecedentia, nimirum illa, quae in Ordinario jubentur dici *secreto sub silentio*, ut Pater, Ave, Credo, et alia quaedam; an vero sint extendenda ad totum divinum Officium, ita ut solus extra Chorum possit totum divinum Officium dicere mentaliter absque ulla pronunciatione, seu expressione, vel formatione verborum? Gravis est inter Doctores controversia. Quidam enim, ut Navarrus *de Oratione cap.* 17. *num.* 88. Rodriquez *quaest. Regular. tom.* 1. *q.* 2. *art.* 4. Casarubios, Corduba, Miranda, eosque citans Bruno Casselng. *de Privilegiis Regular. part.* 2. *tract.* 8. *cap.* 4. *proposit.* 5. Joannes Crucius, Sanctorius, Persicus, Tamburinus apud Dianam *part.* 10. *tract.* 11. *resol.* 1. et Sporer *loc. cit. n.* 111. tenent, quod solus extra Chorum possit totum divinum Officium dicere mentaliter, quia id suadet ratio addita in petitione, *Cum prolatio verbalis sit praecipue, ut ab aliis intelligatur*, quae ratio non tantum de illis paucis *Pater*, *Ave*, *Credo*, sed de toto Officio a solo recitando militat; Alii tamen, ut post Garciam, et Pellizarium Diana *par.* 10. *tract.* 20. *resol.* 2. Lugo *Respons. moral. l.* 3. *dub.* 17. Henno *loc. cit. art.* 6. *conclus.* 4. et fere communiter de hoc scribentes tenent oppositum, teste Sporer *loc. cit. conclus.* 4. ubi dicit, hoc privilegium, utpote vivae vocis oraculo concessum, fuisse ab Urbano VIII. revocatum, sed de hoc infra sub verb. *Oracula vivae vocis*.

Litaniae in festo S. Marci, et tribus diebus Rogationum sunt pars divini Officii, adeoque recitandae sunt de praecepto sub mortali; Vide verb. 102
*Litaniae nu.* 16. Et quidem recitandae sunt proprio mane, nec possunt recitari Vesperi pridie statim post Matutinum, et Laudes ab illis, qui Matutinum, et laudes recitant Vespere pridie. Vide d. verb. *Litaniae num.* 17. 103

Adstricti Breviario Romano non tenentur in diebus in Breviario notatis recitare Officium B. M. Virginis, Officium Defunctorum (excepto die Animarum), psalmos Graduales, et Poenitentiales, quia a tali obligatione ipsos expresse liberavit S. Pius V. Constit. incip. *Quod a Nobis*, cujus summarium habes supra *art.* 2. *num.* 20. uti adest in *initio Breviarii Franciscani*. Excipit tamen Summus Pontifex expresse illas Ecclesias, in quibus viget sancta consuetudo, et usus recitandi in Choro Officium B. M. V. ita ut in praedictis Ecclesiis, sive saecularibus, sive Regularibus, debeat adhuc servari talis laudabilis, et sancta consuetudo recitandi more solito praedictum Officium; Unde in praedictis Ecclesiis saltem dicta Constitutione S. Pii V. antiquioribus manet obligatio recitandi praedictum Officium B. M. V. in Choro, non tamen privatim extra Chorum, ut notant Henricx *de horis Canonicis disp.* 2. *qu.* 2. *num.* 13. *in fine*. Sporer *loc. cit. num.* 115. et alii passim, sic servante communi praxi. 104 105

Hinc Canonici tenentur recitare in Choro, Officium Defunctorum, psalmos Graduales, et Poe- 106

nitentiales solum juxta d. Constitutionem S. Pii V. et non alias: *Sac. Congr. Rit.* in *Suessan.* 28. *Jan.* 1609. Et qui praedicta non recitant, minime peccant: *Ead. Sac. Congregat.* in *Barchionen.* 20. *Januarii* 1690. Observanda tamen sunt novissima sequentia decreta.

107 Proposito enim dubio in Sacra Congregatione Concilii; An in Ecclesia Suessana recitandi sint psalmi Graduales, Poenitentiales, et Officium B. M. V. et Defunctorum in diebus assignatis a Rubricis Breviarii? *Ead. Sac. Cong.* 28. *Aug.* 1708. respondit: *Ad formam Bullae Pii V.* Sic refert eruditissimus Scarfantonus ad Ceccopcrium, *part.* 2. *lib.* 3. *in animadvers. ad tit.* 10. *sub num.* 11. Et *Sac. Rit. Cong.* 2. *Sept.* 1741. sic expresse declaravit; Persolventes divinum Officium extra Chorum non tenentur ad psalmos Graduales, nec Poenitentiales, neque ad Officium parvum B. M. V nec Defunctorum: quae quidem Officia, et psalmi sunt onera tantummodo ex praecepto implenda in Choro ». Sic refert eruditissimus P. Cavalieri *in suis egregiis commentar. tom.* 2. *par.* 2. *cap.* 46. *decret.* 4. ubi post multa ad rem doctissime observata, *sub num.* 3. haec expresse habet: « Haec indubia cum sint, iisdem conciliari debet decretum, ita ut, dum extra Chorum dictorum Officiorum nullam obligationem agnoscit, veritatem undequaque habeat relate ad Romanum Clerum: secus ad reliquum, qui in obligatione suae consuetudinis perstat. Dum vero eadem Officia qualificat *onera ex praecepto adimplenda in Choro*, id verum erit de Officio Deiparae pro iis Ecclesiis, in quibus consuetudo aderat; secus de reliquis Officiis, in quorum omissione, uti et Officii B. Virginis relate ad Ecclesias, quae ejusdem consuetudinem minime habebant, nonnisi concessas deperdunt indulgentias. Dicuntur autem adhuc *onera ex praecepto implenda in Choro*, quatenus Rubricae eisdem praefixae, disertis verbis Choro demandent eadem: secus extra Chorum: ubi *posse dici pro temporis opportunitate*, dumtaxat asserant ». Haec ille, qui *sub num.* 5. subjungit, quod licet plurimi insignes Auctores asserant, consuetudinem in favorem Officii B. Mariae in Bulla S. Pii praeservatam non obligare sub peccato, tamen loquendo de tali antiqua consuetudine ante S. Pium V. vult, quod peccati periculo fuerit, et adhuc reperiatur obnoxia; secus autem loquendo de consuetudine introducta post S. Pium V. quia censetur potius inducta ex devotione, et causa lucrandi indulgentias, quam ex animo se sub peccato obligandi, ut recte concludit ipse *sub num.* 4.

108 Officium B. M. V. tenentur Canonici adhuc recitare, ubi vigebat talis pia consuetudo, quia S.
Pius V. in dicta Constitutione ipsam non abstulit,
sed jussit servari, ut observat Fagnan. *in cap.* 1.
109 *num.* 35. *de celebratione Missar.* Immo Officium
B. M. V. debet dici in Choro etiam in Dominicis,
si aderat consuetudo: *Sac Rit. Cong.* 1. *Septemb.*
1607. apud Gavant. *in Manual. Episcopor. verb.*
*Horas Canonicas, num.* 27. Et tempore Paschali 110
recitantes Officium parvum B. M. V. in Choro debent recitare sine addito *Alleluja*; *Ead. Sac. Rit. Cong.* 28. *Martii* 1626. Et sic expresse Breviarii Rubrica 37. *de officio parvo B. Mariae, et aliis n.* 2. ibi: « Tempore Paschali in Officio parvo B. M. quod dicitur in Choro, non additur Alleluja antiphonis, neque versibus, neque responsoriis »; et hoc ad distinctionem horarum majorum Canonicarum: Quod asserendum videtur etiam de aliis precibus, extra divinum Officium, ut in versiculis Sanctorum, v. g. *Ora pro nobis B. P. Francisce, Ora pro nobis B. Antoni, Ora pro nobis B. Didace etc.* qui cani solent in novendiis, quae fiunt ad eorum gloriam pro aliqua gratia impetranda, sicque ipsis non est addendum *Alleluja*, ut etiam pro versiculo: *Panem de coelo etc.* statuerat *Sac. Rit. Cong.* in *Collen.* 5. *Julii* 1698. quae ad dub. « An in expositione, et depositione SS. Sacramenti etiam causa devotionis, sit addendum Alleluja ad versiculum *Panem de coelo »: respondit, Negative*; Cui tamen versiculo peculiari ratione addendum esse *Alleluja* tempore Paschali, et in tota octava SS. Corporis Christi mandavit Clem. XI. *die* 20. *Januarii* 1705. et confirmavit, ac innovavit Clem. XII. *die* 1. *Septemb.* 1730. ut patet in verb. *Eucharistia in instructione pro expositione SS. Sacramenti* §. 21.

Et non esse addendum *Alleluja* versibus Precum, etiam in Officio, prescribit Breviarii *Rubrica* 24. *de versibus num.* 4. ibi: « Versibus praedictis tempore Paschali semper additur Alleluja; Non autem versibus precum »; ut *ibidem* recte notat Gavantus sequutus a Merati, nam in his attenditur potius ratio humilitatis, et moeroris, quam laetitiae.

Congregationes, Religiones, sive Ecclesiae, vel 111
nationes habentes Apostolicum indultum semel, vel pluries in singulis hebdomadibus, vel mensibus celebrandi Officium de Sanctissimo Sacramento, vel de aliquibus Sanctis in diebus non impeditis aliquo festo duplici, vel semiduplici, non possunt hujusmodi Officia facere in diebus Quadragesimae, Adventus, Vigiliarum, et Quatuor Temporum, etiamsi in indulto de his diebus nul-
la sit facta specialis mentio. Nec in diebus, in qui- 112
bus ponendum sit Officium de festo duplici, vel semiduplici translato, ut novissime declaravit Sacra Rituum Congregatio, ut sequitur.

## DECRETA GENERALIA.

*Circa Rubricas.*

» Cum Sacrorum Rituum Congregationi demisse supplicatum fuerit sequentia dubia declarare,

» Primum: An cum multis Congregationibus, » Religionibus, sive Ecclesiis, vel Nationibus con» cessum sit a Sancta Sede Apostolica, ut semel, » vel pluries in singulis hebdomadibus, vel men-

» sibus celebrentur varia Officia per annum, v. g. » de Sanctissimo Sacramento, vel de Sanctis, in » diebus non impeditis aliqueu festo duplici, vel » semiduplici, liceat ejusmodi Officia facere etiam » in diebus sanctae Quadragesimae, Adventus, » Vigiliarum, et quatuor Temporum, etiamsi de his diebus nulla sit facta specialis mentio in aliquibus Officiorum concessionibus?

» Secundum: An dies impeditus festo duplici, » vel semiduplici pro dictis Officiis recitandis, » intelligantur etiam dies, in quibus ponendum » est Officium de festo duplici, vel semiduplici » translato, quemadmodum dicitur responsum » fuisse olim a sacra Congregatione; Quod scilicet festum duplex, vel semiduplex etiam translatum, necnon dies Octavae, sit dies impeditus » respectu talium Officiorum?

» Tertium: An Regulares absque speciali privilegio, sed sola communicatione privilegiorum » aliarum Religionum, possint addere nomen S. » Fundatoris in Litaniis, et Confiteor, itemque » recitare Officia, et Missas concessas aliis Religionibus?

» Sacrorum Rituum eadem Congregatio, ad relationem Eminentiss. et Reverendiss. Domini » Cardinalis Colloredo respondit:

» Ad primum negative, et hujusmodi Indulta » non habere locum in feriis Adventus, Quadragesimae, Quatuor Temporum, Vigiliarum, sive » cum jejunio, sive absque jejunio, nec in feria » secunda Rogationum, nec in alia feria, in qua » secundum Rubricas sit reponendum Officium » Dominicae.

» Ad secundum affirmative.

» Ad tertium negative in omnibus.

» Et ita declaravit, ac servari voluit. Ac insuper ut declarationes, seu decreta praedicta omnibus innotescant, typis ea imprimi mandavit, » Die 20. Martii 1706.

G. CARD. CARPINEUS.

Loco ✠ Sigilli.

*B. Inghirami Sac. Congr. Secret.*

113 Habentes Indultum recitandi Officium de Sanctissimo Sacramento, debent illud recitare, uti recitatur in die ipsa Corporis Christi: *Sac. Cong. Rituum in Aquen.* 18. *Junii* 1689. ubi inter alia quaesita adsunt sequentia cum dictae Sacrae Congregationis responsione.

» Secundo, cum Regulares varii sint in assignando quolibet mense lectiones secundi, et » tertii nocturni pro hujusmodi Officio, quaeritur: An constet de decreto ejusdem Sacrae Congregationis Rituum, quo utuntur PP. Barnabitae, quod nimirum lectiones secundi, et tertii » nocturni semper recitari debeant, pro ut in die » solemnitatis Corporis Christi?

» Ad secundum *affirmative*, ex decreto pro Ordine Minorum de Observantia emanato die 12. » Julii 1664.

» Tertio quaeritur: An quando recitatur Officium praedictum, Missa dici debeat, prout in » solemnitate Corporis Christi, et cum sequentia » *Lauda Sion* etc. vel ut Missa votiva de SS. Sacramento in fine Missalis, et an 2. et 3. oratio » dici debeant, ut infra Octavam ejusdem solemnitatis, vel 2. *A cunctis*, et 3. ad libitum?

» Ad tertium, Missa votiva celebranda est sine » *Sequentia*, et cum orationibus tempori congruentibus ex eodem decreto; Et ita censuit, et servari mandavit Sac. Rituum Congr. hac die 18. » Junii 1689.

A CARD. CIBO.

Loco ✠ Sigilli.

*Bernardinus Casalius S. Rit. Cong. Secret.*

Unde caute legenda est expositio dicti decreti *de die* 12. *Julii* 1664. facta in Rubricis Breviarii Franciscani, *sub num.* 33. nempe recitandum esse supradictum Officium, ut in die, idest cum *Alleluja*, quia *in die dicitur Alleluja*; cum ex supradictis clare, et expresse constet, diversam fuisse mentem, et concessionem dictae Sacrae Congregationis; Tum quia, si contingat recitari dictum Officium inter Septuagesimam, et feriam 4. Cinerum, non potest congruere supradicta expositio, idest *cum Alleluja*, quia dicto tempore non dicitur *Alleluja*.

Ad horas omnes, quae recitantur in Choro, debent ardere duae saltem candelae in Altari: *Sac. R. Congr.* 7. *August.* 1594 apud La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2055. *Decret.* 31. 114

Assignantur Officia Beatissimae Virginis Mariae in toto statu Ecclesiastico ex obligatione celebranda de mandato Sanctissimi Domini Nostri Benedicti XIII. sequenti decreto. 115

» Sanctissimus Dominus Noster Benedict. XIII. » benigne indulsit, atque concessit, ut in toto Ecclesiastico Statu ab omnibus utriusque sexus, » tam saecularibus, quam Regularibus, qui ad horas Canonicas tenentur, sequentia Officia B. M. » V. in ejus respective festivitatibus recitari, et » Missae celebrari debeant: videlicet I. die 23. » Januarii Desponsationis B. M. V. cum S. Joseph. II. Feria 6. post Dominicam Passionis de » septem Doloribus B. M. V. III. die 16. Julii » B. M. V. de monte Carmelo. IV. Dominica Secunda Novembris Patrocinii B. M. Virg. V. die » 10. Decembris translationis sacrae domus Lauretanae. VI. et die 18. Decembris Expectationis partus B. V. Et ita declaravit, ac servari » mandavit die 23. Augusti 1725.

F. CARD. PAULUTIUS PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli.

*Nicolaus Maria Tedeschi Archiepiscop. Apamen. S. R. C. Secret.*

116 *Adducuntur ad rem varia dubia proposita in Sacra Rituum Congregatione a Capitulo Cathedralis Collensis, et resoluta ut infra.*

I. An recitatio Officii Beatissimae Mariae Virginis de Monte Carmelo possit (ut pluribus in locis fit) transferri in Dominicam sequentem diem decimam sextam Julii?

II. An cathedralis Collensis, quae per triginta circiter annos recitavit Officium S. Artemiae virginis, et martyris die secunda Junii, eo quod in ea asservetur corpus, possit talem recitationem continuare?

III. An occurrente in feria tertia Rogationum festo simplici in Cathedrali, et Collegiata, sint cantandae duae Missae?

IV. An in absolutionibus in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, sit dicenda tota conclusio in oratione.

V. An in expositione, et depositione SS. Sacramenti, etiam causa devotionis, sit addendum Alleluja ad versiculum, *Panem de Coelo*?

VI. An Parochus duarum Ecclesiarum unitarum debeat de ambarum patrono, et titulari recitare Officia juxta Rubricas?

VII. An in anniversario occurrente in festo duplici secundae classis possit cantari Missa de Requiem?

VIII. An in duplicibus primae classis, praesente corpore, possit defunctorum Missa cantari? Et an dici possit una Missa privata deficientibus Clericis in choro?

IX. An infra octavas privilegiatas possit cantari Missa Defunctorum in anniversario, et Officio solemni?

X. An in die anniversarii, et depositionis possit cantari defunctorum Missa loco Conventualis, ut Rubrica innuere videtur?

XI. Quando in mense Novembris sunt eadem die ponenda plura initia prophetarum, an sit tantum dicenda unica lectio?

XII. An poni possint plura tribus initiis unica die.

XIII. An ubi sunt plura Officia habentia primas lectiones proprias, possint omitti aliqua ex dictis initiis.

XIV. An in Dominicis Adventus, et Quadragesimae, in quibus fit de duplici primae classis, sint cantandae duae Missae?

XV. An quando ab aliqua Congregatione dicitur totum Officium Defunctorum, dici debeat, ut secunda die Novembris, omittendo psalmos post vesperas, et matutinum positos?

XVI. Si anniversarium anticipetur, aut postponatur per aliquot dies, an possit dici Missa, ut in anniversario?

XVII. An occurrente festo S. Marci infra octavam Paschatis, in Missa Rogationum sit dicendum *Credo*?

XVIII. An deficiente Subdiacono pro Missa solemni possit per Superiores substitui constitutus in minoribus ad cantandam Epistolam, paratus absque Manipulo?

XIX. An sacerdos Missam celebraturus, transiens ante altare, ubi fit populi communio, debeat permanere genuflexus, donec, et quousque terminetur communio?

XX. An Officium Defunctorum pro secunda die Novembris, possit recitari etiam praesente Episcopo, ante Completorium diei Festi omnium Sanctorum?

XXI. An in Cathedrali Collensi, quae habet privilegium recitandi Officium Sanctae Crucis qualibet sexta feria non impedita, possit cantari unica Missa cum commemoratione sanctae Crucis, quando in dicta feria sexta occurrit feria, quae habet Missam propriam?

XXII. An sit toleranda consuetudo, quod Hebdomadarius, aut alius Canonicus post processionem in festo S. Agathae Virginis, et Martyris, stans ad altare majus benedicat populum, habens tantum superpelliceum, et Stolam, sicut in aliis Processionibus, in quibus circumferuntur aliquae reliquiae cum Alba, Stola, et Pluviali?

*Dicta Sac. Rit. Congregatio in Collen. die 5. Julii 1698. Respondit:*

Ad I. Negative.
Ad II. Doceant, an sit descripta in Martyrologio, et de ejus identitate.
Ad III. Negative.
Ad IV. Negative.
Ad V. Negative. Haec resolutio non est intelligenda de tempore Paschali, nec de diebus infra octavam Corporis Christi; Merati *in 2. Indice decretorum n.* 20. ex Decreto *anni* 1703. 20. *Jonuarii et* 1. *Septembris* 1730.
Ad VI. Pro utroque Titulari affirmative, maxime si Ecclesiae sint peraeque unitae.
Ad VII. Negative.
Ad VIII. Negative in omnibus.
Ad IX. Negative.
Ad X. Negative.
Ad XI. Affirmative.
Ad XII. Negative.
Ad XIII. Occurrente legitima causa, Affirmative.
Ad XIV. Negative.
Ad XV. Negative. Haec resolutio confirmata fuit 23. Junii 1736. 3. Aug. 1737. et 8. Maji 1738.
Ad XVI. Affirmative.
Ad XVII. Negative.
Ad XVIII. Data necessitate, posse permitti.
Ad XIX. Negative.
Ad XX. Affirmative. Haec resolutio spectat ad cathedrales Ecclesias tantum; Merati *in* 2. *Indice decretorum num.* 206. *et* 220. ex Decret. 1. *Septemb.* 1607. *et* 22. *Jan.* 1701.
Ad XXI. Negative.
Ad XXII. Posse permitti.

# ARTICULUS IV.

### QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT ORDINEM, TEMPUS, LOCUM, SITUM, ET HABITUM RECITANDI DIVINUM OFFICIUM.

## SUMMARIUM

1. In recitandis Horis Canonicis servandus est ordo ex praescripto Ecclesiae in Breviario signatus. — 2. Ordo recitandi Horas Canonicas publice in Choro servandus est sub mortali. — 3. Extra Chorum aatam, et privatim solum sub veniali, secluso contempta, vel scandalo. — 4. Immo, interveniente aliqua caussa rationabili, neque erit peccatum veniale integras Horas transponere, et dictum ordinem invertere. — 5. Assignantur tales justae, et rationabiles caussae. — 6. Qui absque rationabili, et justa caussa incipit Officium sequentis diei, nondum finito Officii diei praesentis, peccat venialiter. — 7. Si autem id fiat ex rationabili, et justa caussa, non peccatur, nequidem venialiter. — 8. An autem sit, et quod peccatum, Matutinum, et Laudes non recitare ante celebrationem Missae? *remissive*. — 9. Tempus pro absolvendo toto Divino Officio a Matutino ad Completorium, ex primaeva institutione incipit a media nocte praecedenti, usque ad mediam noctem sequentis diei. — 10. At vero ex communi praxi, et consuetudine potest nunc licite anticipari, et recitari Matutinum cum Laudibus Vesperi pridie. — 11. Quanam hora Vesperi pridie inchoari possit Matutinum? — 12. Per unicam recitationem Matutini, et Laudum non potest satisfieri obligationi pro hac die praesenti, at pro die sequenti. — 13. Tempus statutum, et habile pro implendo toto Divino Officio unius diei terminat in media nocte sequenti. — 14. Tali tempore elapso, cessat obligatio Officii recitandi illa die; et si nondum fuerit ei integraliter satisfactum, non potest amplius statim transacta dicta media nocte fieri. — 15. Assignatur tempus proprium pro singulis Horis persolvendis juxta suam primam institutionem. — 16. Assignatur tempus proprium, et accuratum pro singulis Horis persolvendis juxta jam receptissimam consuetudinem. — 17. Vesperae possunt licite sine ullo peccato privatim recitari post prandium, etiam in Quadragesima. — 18 Immo congruentius est nunc, secundum multos; Vesperas privatim recitari post prandium, etiam in Quadragesima. — 19. Pro publica recitatione Horarum in Choro servanda sunt tempora consueta Ecclesiarum etiam sub mortali, nisi interdum adsit justa, et rationabilis caussa differendi, seu anticipandi — 20. Pro privata tamen recitatione non sunt servanda sub mortali dicta tempora, sed erit solum veniale peccatum, quamvis notabiliter anticipetur, seu posticipetur etiam sine ulla caussa. — 21. Immo, aliqua justa interveniente caussa, neque veniale erit non servare statuta tempora in recitatione privata. — 22. Assignantur justae, et rationabiles caussae, ob quas potest licite anticipari, vel posticipari privata Horarum recitatio. — 23. Aliqua justa interveniente caussa non recitandi statuto tempore pro privata recitatione Horarum, melius, et consultius est anticipare, quam posticipare; pro majori autem securitate Regulares utuntur Privilegio Apostolico concesso Fratribus Minoribus. — 24. Qui non habent, nec participant simile Privilegium, nec aliquam habent justam caussam horas anticipandi, vel posticipandi, debent pro viribus quaslibet Horas, etiam privatim, statis temporibus recitare, et refertur ad id memorabile exemplum de quodam Eremita. — 25. Insuper adducitur ad id aliud terribile exemplum de B. Peregrino Archiepiscopo Coloniensi. — 26. Officium Divinum in Cathedralibus, Collegiatis, et Ecclesiis Regularibus Choro addictis recitandum est publice in Ecclesia, seu Choro. — 27. Quosnam autem concernat obligatio recitandi in Choro, seu Ecclesia? *remissive*. — 28. Canonici tenentur recitare Officium in Choro, nec ipsis potest Episcopus concedere, ut officient in Sacristia. — 29. Potest tamen aliquando ex caussa, veluti ob frigus, seu nimium calorem, extra Chorum arbitrio Episcopi recitari Divicom Officium in diebus ferialibus: in diebus vero Festivis omnino recitandum est in Choro. — 30. Hinc tolerandum est, quod Canonici tribus mensibus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia. — 31. Privata Horarum recitatio fieri potest in omni loco honesto. — 32 Et secundum multos etiam in locis sordidis, et immundis, etiam dum venter exoneratur: Quod tamen extra casum necessitatis non caret culpa veniali. — 33. In Choro, et publica recitatione Divini Officii servandus est situs, et habitus Corporis, stando, sedendo, genuflectendo, praescriptus in Rubricis, et hoc sub veniali. — 34 In privata tamen recitatione potest sine ullo peccato non servari talis situs, et habitus. — 35. Canonici in Choro, vel in Ecclesia Divinis Officiis interessentes sine habitu Canonicali, et superpelliceo debent puncturi. — 36 Qui recitat Matutinum pro feria secunda sequenti ante Solis occasum diei Dominicae, non debet genuflectere ad Antiphonam finalem B. M. V. debet tamen genuflectere, si illud recitet post occasum Solis. — 37. Attendenda est ad rem Pontificia Decisio, quae affertur.

1 In recitandis horis Canonicis servandus est ordo ex praescripto Ecclesiae in Breviario signatus, ut videlicet recitetur primo Matutinum ante alias horas: Prima ante Tertiam, Tertia ante Sextam, et hujusmodi, nec invertatur talis ordo recitando v. g. Primam ante Matutinum, Tertiam ante Primam, Sextam ante Tertiam, et
2 hujusmodi; *Communissima*. Ordo recitandi horas canonicas publice in Choro servandus est sub mortali; sic expresse post Marchant. Sporer *tom.* 3. *tract. Append. de Horis Canonicis cap.* 2. *sect.* 4.
3 §. *ante num.* 131. et alii. Extra Chorum autem, et privatim solum sub veniali, secluso contemptu, vel scandalo: *Communis* contra Vasquez *de Beneficiis cap.* 4. §. 1. *art.* 1. ubi dicit peccare mortaliter, qui saepe talem ordinem invertit; At certe, secluso contemptu, vel scandalo, etiamsi sine causa invertatur talis ordo, recitando v. g. Vesperas ante Primam, Sextam ante Tertiam, et hujusmodi, est solum peccatum veniale, quia talis ordinis inversio nec gravem continet deformitatem, nec de substantia divini Officii quidquam imminuit: Sic Sporer *loc. cit. num.* 131. testans esse communissimam Doctorum sententiam.

4 Immo, aliqua interveniente rationabili causa, neque erit peccatum veniale integras horas transportare, et dictum ordinem invertere: *Communis*.
5 Causa autem rationabilis, et justa, seu sufficiens invertendi ordinem est, si quis sero veniat ad Chorum, una hora jam integre finita, seu jam incaepta; iste enim licite, et laudabiliter pergit cum aliis in Choro psallere, postea horam, seu partem horae omissam recitaturus; laudabilius enim est, statim cum Choro psallere, et se illi conformare, quam velle prius supplere, et interim Chorum obsequio suae vocis defraudare: Navarrus, Toletus, Sà, et alii cum Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 5. *num.* 7. Sporer *loc. cit. n.* 132. *et seq.* La Croix *lib.* 4. *n.* 1309. Item si quis non habeat lectiones ad manum, potest interim licite recitare psalmos Matutini, et Laudum, et etiam reliqua, quae habet, lectiones postea recitaturus: *Communis* cum supracitatis. Item si quis in itinere, vel alibi, ubi non potest commode expectare, non habeat Breviarium, sed solum diurnale, potest licite sine omni scrupulo interim recitare horas minores, postea Matutinum recitaturus: *Communis*, cum supradictis. Item si quis ab amico, vel alio alicujus auctoritatis invitetur ad secum recitandas Horas minores, cum ipse nedum recitarit Matutinum, tunc, si hoc negare non possit absque sui periculo, seu aliqua nota saltem inurbanitatis, poterit licite cum ipso minores horas recitare, postea Matutinum recitaturus: *Communis*, cum supracitatis.
6 Qui absque rationabili, et justa causa incipit Officium sequentis diei, nondum finito Officio praesentis diei, v. g. nondum dictis Vesperis, et Completorio, recitat Matutinum diei sequentis, peccat venialiter, quia licet ex illis non fiat unum Officium, nec videantur inter se habere ordinem, tamen voluntas Ecclesiae est, ut prius persolvatur obligatio hujus diei, quam inchoetur alterius: *Communis*, cum Suarez *de Oratione lib.* 5. *cap.* 24. *num.* 3. Sporer *loc. cit. num.* 134. Si autem id fiat ex rationabili, et justa causa, non peccatur, nequidem venialiter: *Communis*, cum supracita-
7 tis, et aliis. Hinc, si quis timeat sibi lucem diei defuturam pro Matutino, potest ipsum licite prius recitare, nondum persolutis horis praesentis diei, quas memoriter sine indigentia lucis potest recitare, dummodo non sibi suppetat modus habendi aliud lumen; Et universaliter omnis causa sufficiens ad inversionem inter horas unius diei est sufficiens etiam hic: Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *num.* 666. La Croix *loc. cit. num.* 234. et *alii passim*.
8 An autem sit, et quod peccatum, Matutinum, et Laudes non recitare ante celebrationem Missae? Vide verb. *Matutinum a num.* 19. *ad* 23.
9 Tempus pro absolvendo toto divino Officio a Matutino ad Completorium, ex primaeva institutione incipit a media nocte praecedenti, usque ad mediam noctem sequentis diei.
10 At vero, ex communi, et jam recepta apud omnes consuetudine, potest nunc licite anticipari, et recitari Matutinum cum Laudibus vesperi pridie; sic docente praxi communi, et tenente Communissima Doctorum cum S. Thoma *Quodlibet.* 5. *c.* 8. ubi hujus praxis, et introductae consuetudinis congruam hanc reddit rationem: « Quia solemnitas diei sequentis a Vesperis incipit, ideo merito casus obtinuit, ut post publicum Officium, Vesperas, et Completorium a meridie ordinarie in Ecclesiis jam persolutum ante horam quartam, deinceps preces nocturnas inchoare liceat ».

* Sive, ut ejus verbis in resp. ad 1. utar » Quantum ad contractus, et alia, hujusmodi dies incipit a media nocte; sed quantum ad Ecclesiasticum Officium, et solemnitatum celebritates, incipit dies a Vesperis. Unde si aliquis post dictas Vesperas, et Completorium dicat matutinas, jam hoc pertinet ad diem sequentem ».

Quanam autem hora vesperi pridie inchoari possit Matutinum, habetur in tabella, quae singulis annis in Kalendario, seu directorio dari solet, et ubi non detur, potest observari tabella, quae anno 1706. prodiit Romae typis Camerae Apostolicae, et traditur a La Croix *lib.* 4. *post nu.* 1314. 11

Per unicam tamen recitationem Matutini, et Laudum non potest satisfieri obligationi pro hac die praesenti, et pro die sequenti, ut clare patet ex propositione 35. inter merito damnatas ab Alexandro VII. *die* 18. *Martii* 1666. ibi: « Unico Officio potest quis satisfacere duplici praecepto pro die praesenti, et crastina ». 12

Tempus statutum, et habile pro implendo toto divino Officio unius diei terminat in media nocte sequenti: *Communis*. Hinc, tali tempore elapso, cessat obligatio Officii recitandi illa die, et si nondum fuerit ei integraliter satisfactum, non potest amplius statim, transacta die, media nocte satisfieri: quia recitatio divini Officii est pensum cujuslibet diei, et ideo terminus diei est, et terminus Officii legendi pro illa die, alias non legeretur totum integrum Officium eadem die: *Commun.* contra Leandrum docentem sufficere inchoare Officium paulo ante mediam noctem diei sequentis, et sine interruptione prosequi post mediam noctem, eo quod omnes horae sequentes efficiant unum totum integrale cum Matutino, jam tempore habili incaepto licet transacto. 13 14

Tempus proprium pro singulis horis persolvendis juxta suam primaevam institutionem, est illud, quod ipsis nominibus horarum praefertur, et in suis respective hymnis indicatur, videlicet Matutinum circa mediam noctem, Laudes sub auroram, Prima ad ortum Solis, Tertia tempore medio inter ortum Solis, et meridiem, Sexta in ipso Meridie, Nona tempore medio inter meridiem, et Solis occasum, Vesperae ad Solis occasum, Completorium sub crepusculum nocturnum: *Communis*. 15

Cum autem haec originaria distributio ob humanam fragilitatem, et multiplices occupationes jam dudum abierit in desuetudinem fere apud omnes (paucis rigidioribus, et observantioribus Re- 16

ligiosis exceptis), jam receptissima facta est consuetudo, ut tempus proprium, et accuratum habeatur, pro Matutino, et Laudibus, a pridie vesperis usque ad horam post ortum mane Solem; pro Prima, a tempore aurorae usque ad II. pro Tertia, ab ortu Solis usque fere ad meridiem; pro Sexta, et Nona, etiam fere usque ad meridiem: pro Vesperis extra Quadragesimam, a meridie usque ad occasum Solis: in Quadragesima autem (exceptis tribus primis diebus, et Dominicis), ante meridiem, et prandium: pro Completorio, a tertia hora post meridiem usque ad mediam noctem.

17 Vespere tamen possunt licite sine ullo peccato privatim recitari post prandium, etiam in Quadragesima, quia Rubrica, *et c. Solent* 49. *dist.* 1. *de consecratione.* si quod continent praeceptum, obligant solum respectu Officii publice recitandi in Choro: Gobat *to.* 1. *tract.* 5. *n.* 688. Burg. *Centur.* 3. *cas.* 83. Lohn. part. 4. §. 10. *num.* 4. La Croix *l.* 4. *num.* 1316. cum Gavant. Sanchez, et Stoz *ibi citatis*, Sporer *loc. cit. nu.* 144. cum Bonartio, et Escobar *ibi citatis*, Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 6. *dist.* 1. *qu.* 6. *num.* 73. et alii.

18 Immo congruentius est nunc, secundum multos, Vesperos privatim recitare etiam in Quadragesima post prandium, quia ideo primus recitabantur ante prandium, seu coenam, ne nimis diu differentur, cum tunc solum vesperi coenaretur: *c. Solent* 49. *dist.* 1. *de consecr.* quae ratio nunc amplius non militat, quia pia mater Ecclesia ob corporis, et naturae semper magis declinantis infirmitatem, refectionem illam tamquam prandium sumi indulsit in meridie, retento nomine coenae, statuitque, ut in Quadragesima vesperae dicantur ante ipsam refectionem meridianam, coenam adhuc nuncupatam ob memoriam antiquitatis, et ordinavit, ut pro benedictione mensae dicantur preces, ut in coena: Unde cum ad conservandam dictam memoriam antiquitatis sufficiat publica recitatio vesperarum in Choro, congruum, et congruentius erit privatim recitare Vesperas suo congruo tempore, scilicet a meridie usque ad occasum Solis, uti recitantur extra Quadragesimam: Sic ex Bellarmin. Tamburin. *in Decalog. l.* 4. *c.* 5. §. 4. *num.* 4. La Croix *lib.* 4. *num.* 1316. et alii, quibus etiam favent Gobat *loc. cit. nu.* 688. Sporer *loc. cit. num.* 144. Bonartius, et Escobar apud ipsos, et alii docentes, nullam adesse obligationem recitandi vesperas privatim ante prandium, seu coenam in Quadragesima.

19 Pro publica recitatione horarum in Choro servanda sunt tempora consueta Ecclesiarum, etiam sub mortali, nisi interdum adsit justa, et rationabilis causa differendi, seu anticipandi: Sporer *l.*

20 *c. n.* 144. et alii passim. Pro privata tamen recitatione non sunt servanda sub mortali tempora statuta singulis horis. Unde quamvis notabiliter etiam sine ulla causa anticipetur, vel posticipetur talis privata recitatio, secluso scandalo, et contemptu, non est peccatum mortale, sed solum veniale: dummodo totum Officium quacumque hora diei recitatum, sit absolutum ante mediam noctem sequentem: *Communis.*

Immo, aliqua justa, et rationabili interveniente 21 causa, neque veniale erit non servare statuta tempora in recitatione privata: *Communis.* Causae autem justae, et rationabiles, ob quas potest licite 22 anticipari, vel posticipari privata Horarum recitatio, sunt v. g. concio, vel lectio paranda, major commoditas studendi, major devotio, periculum impedimenti obventuri, iter obeundum, et hujusmodi: Sic Doctores passim cum Gobat *loc. c. n.* 681. Sporer *loc. cit. num.* 146. La Croix *loc. cit. num.* 1313.

Recte tamen monent Doctores, quod, aliqua ju- 23 sta, et rationabili interveniente causa, non recitandi privatim horas statis temporibus, melius, et consultius esset anticipare, quam posticipare, seu postponere, nam, ut inquit Hugo a S. Victore apud Sporer *loc. cit. num.* 146. « Ante horam orare providentiae est, post horam, negligentiae, in hora, obedientiae ». Pro majori vero securitate Patres undequaque praestantissimae Societatis Jesu fruuntur privilegio Apostolico expresso his verbis apud Gobat *loc. cit. num.* 681. ibi; « Ratione itineris, aut alterius occupationis, quando creditur, quod cum majori devotione dicetur divinum Officium, potest illud a nostris recitari mane totum usque ad Completorium; uti concessum fuisse Fratribus Minoribus, refert in compendio privilegiorum Fratrum Minorum verb. *Officium divinum tertio*, Capuccini Annotatio litt. B., ibi: « Possunt etiam Fratres Minores, qui ad horas Canonicas tenentur, sine scrupulo ratione itineris, vel alterius honestae occupationis, quando creditur, quod tunc majori devotione Officium recitabunt, dicere Matutinum vespere ante Solis occasum, vel mane totum usque ad Completorium inclusive. Ita concessum est per S. Pium V. Minoribus, ut refertur in compendio Societatis Jesu verb. *Horas Canonicas* §. 2. in manuscript. privileg. Minorum ». *fol.* 79. *pag.* 2.

Qui tamen non habent, nec participant simile 24 privilegium, nec aliquam habent justam, et rationabilem causam horas anticipandi, vel posticipandi, debent pro viribus quaslibet horas, etiam privatim, statis temporibus recitare, semper prae mente habendo, quod referunt Joannes Andreas, et Abbas Panormitanus *in cap.* 1. *de celebratione Missarum*, et ex ipsis Gobat *loc. cit. sub. n.* 681. ibi: « Angelus Dei sanctum quemdam Eremitam cibis deficientibus alebat, et tempore uvarum ipsi quandoque marcidas portabat. Interrogatus Angelus ab Eremita, quae sit tantae diversitatis causa? Respondit Angelus, quod bonas portabat, quando dicebat Officium horis competentibus: agrestes vero, quando anticipabat horam dicendi Officium: marcidas, quando differebat ultra debitam horam, et hoc ideo, quia Eremita non occupatur aliis exterioribus ».

25 Insuper attentius reflectere debent, quod ex Bzovio *ad annum Christi* 1062. refert Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 1. *num.* 6. de Beato Peregrino Archiepiscopo Coloniensi, qui post mortem cuidam Clerico illius Ecclesiae apparens, dataque manu, tantus eam ardor absorbuit, ut undique carnes ejus resolutae dissuerentur, et ossa nuda vix haerentibus articulis remanerent. Ad quem Clericus... « Cur te pestilens vorago constringit? *Respondit*... Nil in me remanet ultione plectendum, praeter hoc tantum, quia dum in aula Regia constitutus, Imperialibus consiliis me vehementer applicavi, Canonicae Synaxis Officia per distincta horarum spatia non persolvi; mane quippe omnia coacervans, simul tota die negotiis ingruentibus saeculari libertate vacabam: ob hanc itaque negligentiam, ardoris hujus faro supplicium (hoc est in Purgatorio) ». Hactenus Monacell. *ubi supra.*

26 Officium divinum in Cathedralibus, Collegiatis, et Ecclesiis Regularibus Choro addictis recitandum est publice in Ecclesia, seu Choro: *cap.* 1. *de celebration. Missarum, et Clement.* 1. *eod. tit.* Quos-
27 nam autem concernat obligatio recitandi in Choro, seu Ecclesia? Vide *supra art.* 1. *n.* 41. *et* 42.
28 Canonici tenentur recitare Officium in Choro, nec ipsis potest Episcopus concedere, ut officient in Sacristia: *Sac. Congr. Episcop. in Segnina* 12.
29 *Januarii* 1604. Potest tamen aliquando ex causa, veluti ob frigus, seu nimium calorem, extra Chorum arbitrio Episcopi recitari divinum Officium in diebus ferialibus, in diebus vero festivis omnino recitandum est in Choro: *Sacra Rit. Cong. in*
30 *Lunen. Sarzanen.* 5. *Mart.* 1633. Hinc tolerandum est, quod Canonici tribus mensibus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus matutinum in Sacristia: *Sacra Congreg. Episcop. in una S. Severini* 13. *Septembris* 1641. Apud Nicolium *in Flosculis verb. Officium num.* 19.

31 Privata horarum recitatio fieri potest in omni loco honesto, juxta illud *Psalmi* 202. « In omni loco dominationis ejus benedic anima mea Domino »: Communissima. Immo Sanchez *in consil.*
32 *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 44. Angles apud ipsum, Truilenchus, Caramuel, et alii apud Dianam *part.* 20. *tract.* 11. *resolut.* 33. Sporer *loc. cit. num.* 148. La Croix *lib.* 4. *num.* 1320. et alii contra Sotum, Navarr. Bonacin. Castropal. et alios excusant a peccato etiam veniali recitantes horas privatim, etiam in locis sordidis, et immundis, etiam dum ventrem, (*) seu naturam exonerant, quia, dicunt ipsi, potest ibi mente orari, ergo et voce, nec de se est irreverentia: Deus enim ubique a se ipso, et Angelis laudatur, et oratio dirigitur ad Deum sine ullo speciali respectu ad locum. Ego autem non auderem a veniali excusare eum, qui potens horas Canonicas recitare in loco honesto, sine necessitate eas recitaret in dictis locis sordidis, et immundis. Unde Tamburinus *lib.* 2. *Decalog. cap.* 5. §. 6. *num.* 2. refert ex Molfesio quemdam, qui in locis immundis orabat Officium, in iisdem post mortem luisse poenas. Audi ipsum Tamburin. sic ibi loquentem: « Si locus ejusmodi sordidus sine delectu eligatur ad horas recitandas, aliasve preces, cum potest mundior eligi, aliquam irreverentiam committi probabile est; At si semel casu, vel ex aliqua occasione in loco immundo reperiaris, orato libenter, quia etiam in loco sordido orare est melius, quam otiosum esse. Molfesius refert quemdam, qui in locis immundis orabat Officium, in iisdem post mortem luisse poenas; merito: is enim non ex amore non cessandi a Dei laudibus in quocumque loco, sed fortasse temere, et sine delectu, cum alibi facile potuisset, in locis sordidis sacrum pensum persolvebat ».

In Choro, et publica recitatione divini Officii 33
servandus est situs, et habitus corporis, stando, sedendo, genuflectendo praescriptus in Rubricis, et hoc sub veniali, propter uniformitatem, quam non servare in publica recitatione divini Officii parit aliquale scandalum; Henno *tom.* 1. *tract. in Decalog. disput.* 1. *quaest.* 3. *art.* 6. *conclus.* 1. Navarr. *de Oratione cap.* 4. Suarez *de Oratione lib.* 4. *cap.* 27. *num.* 2. et alii, quibus consentire videtur La Croix *lib.* 4. *num.* 1321. ubi ait, quod, quando Navarrus dicit peccari venialiter, si id non observetur, loquitur de oratione publica in Choro, in quo peccatur venialiter potius ratione scandali, quam caeremoniae praetermissae; Unde ipse cum Tolet. Filliuc. Bonacin. Bass. Reginaldo, Castropalao, et aliis *ibi citatis* vult, quod sedere, cum standum, vel genuflectendum est, per se loquendo non sit peccatum, quia Rubrica solum consilium dat (**) ad majorem devotionem, et reverentiam habendam.

In privata horarum Canonicar. recitatione, 34
quamvis optimum, et laudabilissimum sit se uniformare laudabilibus ritibus, et consuetudinibus observatis in publica recitatione Chori pro diversis divini Officii partibus, stando, genuflectendo, sedendo; tamen absque ullo peccato potest quilibet divinum Officium persolvere, sive ambulando, prout ei libuerit: *Commun.*

Canonici in choro, vel in Ecclesia divinis Offi- 35
ciis interessentes sine habitu canonicali, et superpelliceo, debent punctari; *Sacr. Rit. Congregatio in Lunen. Sarzan.* 3. *Mart.* 1663. apud Sellium *in Selectis Canonic. cap.* 3. *num.* 107. et Barbos. *in Summ. Apostolic. dec. verb. Canonici in Choro num.* 15.

Qui recitat matutinum pro feria secunda sequenti 36
ante Solis occasum diei Dominicae, non debet ge-

(*) E. R. Potuisset L. Ferraris ab hac exagitanda controversia abstinere.

(**) Non consilium, sed praeceptum illa Rubricarum sanctio continet: itaque peccat, qui ipsam, etiam secluso scandalo, non servat.

nuflectere ad antiphonam finalem B. M. V.: Gavant. *de fin. Officii cap.* 22. *num.* 18.; debet tamen genuflectere, si illud recitet post occasum Solis, quia ritus standi incipit a primis vesperis Dominicae, non a media nocte, adeoque desinit in occasu Solis ejusdem Dominicae more indulgentiarum: Idem *ibidem*.

37 Attendenda est decisio controversiae inter Episcopum, et Capitulum Cathedralis Papiensis edita a Benedicto XIII. 8. Julii 1726. Praetendente enim dicto Capitulo sine petitione necessariae licentiae Episcopi uti indulto Sacrae Congregationis Concilii, quamvis remisso ad arbitrium Episcopi, recitandi certis anni temporibus Matutinum post Completorium, et contradicente Episcopo, nunc Archiepiscopo, tandem dicta controversia extincta, et decisa fuit die, et anno, quo supra, a Benedicto XIII. per suum speciale Breve relatum a laudato Card. de Lambertinis, postea felic. recordationis Summo Pontifice *loc. cit. Volumine* 5. *Notificatione* 19. §. 4. his verbis: « Quod igitur Dignitates, et Canonicos illos primum a beneficio ad mensem, deinde a divinis suspenderis, eo quod Matutinum Officium, te contradicente, ac vetante, recitare ausi fuerint post vespertinas horas antecedentis diei, obtentu interpositae appellationis, et rescripti Venerabilium fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium Sacri Concilii Tridentini interpretum, laudamus consilium, zelumque fraternitatis tuae etc. Propterea cum ex antedicta Matutini Officii recitatione ansam repugnandi arripuerint Canonici, per praesentes etiam litteras declaramus, tuae auctoritatis hactenus fuisse, semperque fore decernimus, potestatem iisdem Canonicis facere, sive licentiam impertiri, quoties, et quamdiu tibi opportunum videbitur, antevertendi, statutis recitationis temporibus »

## ARTICULUS V.

### QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT CAUSAS EXCUSANTES, VEL NON, A RECITATIONE DIVINI OFFICII.

### SUMMARIUM

1. A recitatione Divini Officii excusat in primis impotentia quaecumque physica, vel moralis. — 2. Qui inculpabiliter caret Breviario, excusatur a recitanda illa parte Divini Officii, quam sine Breviario recitare non potest. — 3. Non excusatur tamen a recitanda illa parte, quam recitare potest ex Diurnali habito, vel memoriter tenet — 4. Sic caecus excusatur a legenda, seu recitanda illa parte Officii, quam non potest, nec memoriter scit. — 5 At vero non excusatur ab illa parte, quam memoriter tenet. — 6 Qui ob caecitatem, vel aliam causam non potest Officium recitare solus, tenetur ipsum recitare cum socio gratuito, seu sponte se offerente, sive antea solitus fuerit uti socio, sive non. — 7. Si autem sit Beneficiatus, tenetur eo casu non solum recitare cum socio se ultro offerente, sed insuper ipsum quaerere. — 8. Immo Beneficiatus, si habeat Beneficium satis pingue, tenetur eo casu non solum quaerere socium, sed etiam ipsum pretio conducere. — 9. Qui Breviarium voluntarie, et sponte abjecit, vel combussit, vel alias culpabiliter eo caret, tamdiu remanet obnoxius peccato mortali omissionis Divini Officii, quamdiu de culpa commissa non poenitet, nec propositum satisfaciendi suo Officio concipit. — 10. Postquam autem poenituit, et propositum satisfaciendi quamprimum potuerit, concepit, tunc deinceps omissio Divini Officii non imputatur amplius ei ad culpam, quamdiu aliud Breviarium habere non potest. — 11. Infirmitas gravis, ob quam infirmus nequit recitare Divinum Officium sine laesione suae valetudinis, vel sine incommodo, vel incremento morbi, excusat a recitatione totali. — 12 Non sic autem excusat infirmitas levis. — 13. Infirmitas impediens infirmum ad recitandum v. g solum Matutinum, non excusat ipsum a recitatione aliarum Horarum. — 14. In dubio an infirmitas sit gravis, vel levis, et an infirmus, seu convalescens possit sine gravi nocumento recitare totum Officium, vel partem, standum est judicio Medici, vel Superioris, aut viri prudentis, et interdum etiam proprio. — 15. Si autem nec supradicti, nec infirmus ipse possint solvere dubium, sed adhuc illud permaneat, tunc non teneatur infirmus tale Officium recitare. — 16. Regulares infirmi, valetudinarii, senes, aut alias invalidi, quando non possunt, nec sciant se determinare, an licite possint totum, vel partem Officii omittere, satisfaciunt praecepto, recitando Psalmos, Hymnos, Pater, et Ave, aut alia sibi a suis Superioribus, aut Confessoribus assignata. — 17. Infirmi omnes, qui ex recitatione Divini Officii verisimiliter credunt aliquem dolorem capitis, aut aliquam cruditatem stomachi, vel virium lassitudinem, aut etiam febrim tardius remissuram, excusantur a praecepto illud recitandi. — 18 Immo, secundum multos, tales infirmi non tenentur adhuc ad recitationem Officii, quamvis bonam diei partem confabulationibus expendant, atque etiam libros recreationis causa legant. — 19. Item dum tales infirmi convalescunt, possunt ad aliquos dies differre recitationem Divini Officii, et aliquando incipere prius celebrare, quam recitare illud. — 20. Qui ob infirmitatem non possunt Horas recitare debito tempore, possunt autem commode sine nocumento valetudinis recitare alio tempore, ante, vel post, non excusantur a praecepto. — 21. Alii autem sentiunt contrarium. — 22. A recitatione Divini Officii excusat omnis superveniens repentina, et improvisa occupatio gravis, et necessaria, seu multum utilis, quae absque scandalo, aut suo, vel aliorum gravi detrimento omitti non possit, cum qua tamen recitatio Officii in toto, vel in parte consistere non potest — 23. Item a recitatione Officii excusat Charitas, tum propria sui, tum etiam proximi, quando, nisi Officium totaliter, vel partialiter quis omittat, cogitur aliquod grave incommodum adire, vel magnum opus Charitatis proximo negare. — 24. Adducuntur hinc multa ad rem ex doctissimo Sanchez. — 25. A recitatione Divini Officii potest excusari Concionator non satis paratus, qui debeat in Quadragesima quotidie Conciones habere, cum crederet non quotidie obligandus — 26. At vero universaliter recitationem Officii esse fere semper incompossibilem cum onera concionandi quotidie, ac proinde communiter excusari tales Concionatores, ut scripsit Leander, merito negatur. — 27. Adducitur ad id Privilegium Apostolicum pro Regularibus. — 28. A recitatione Divini Officii excusat metus gravis. — 29 A recitatione Divini Officii excusat le-

gitima Dispensatio, seu Privilegium — 30. Privilegium, et legitimam Dispensationem non recitandi Officium concedere potest omnibus, etiam Beneficiatis, Summus Pontifex.—31. Episcopus per se de Jure ordinario nequit talem concedere Dispensationem. — 32. Potest tamen eam concedere ex consuetudine jam ubique recepta. — 33 Et hoc etiam ejus Vicarius Generalis. — 34. Rationabilis caussa eam concedendi est, si dubitetur de morali impotentia recitandi. — 25. Superiores Regulares etiam locales dispensare possunt valide, et licite ob justam caussam cum suis subditis. — 36. Assignatur disparitas inter Dispensationem concessam a Papa, et Dispensationem concessam ab aliis. — 37. A recitatione Divini Officii excusatur etiam Beneficiarius, qui sine sua culpa privatur ad tempus notabile fructibus sui Beneficii; dummodo nec sit Religiosus Professus, nec Sacris initiatus.— 38. Impeditus recitare Officium statis horis, vel temporibus, tenetur anticipare, vel postea supplere — 39. Hinc, qui mane praevidet, se ob aliquod impedimentum sibi superventurum non posse suo tempore recitare Horas pomeridianas, tenetur anticipare, et etiam mane eas persolvere. — 40. Item, qui ob aliquod impedimentum non potuit Officium recitare suis propriis horis, et temporibus, tenetur postea recitare intra eamdem diem. — 41. Qui ob aliquod impedimentum non potest recitare totum Officium, potest autem partem, tenetur ad illam. — 42. Qui per se ipsum non potest ex justa caussa recitare Officium, non tenetur illud recitare per alium. — 43. Qui uno die sive culpabiliter, sive inculpabiliter omisit recitare Officium, non tenetur alio sequenti die supplere, seu recompensare. — 44 De caussis excusantibus a recitatione publica in Choro, *remissive*. — 45. Recitantes in fine Horarum Canon. Orationem *Sacrosanctae*, quid consequantur, *remissive*. — 46 Alia ad rem ad n. 53.

1 A recitatione divini Officii excusat in primis impotentia quaecumque physica, vel moralis: *Communis*, *arg. l. Impossibilium* 185. *ff. de Regul. juris*, *cap. Nemo potest* 6. *de Regul. juris* in 6.

2 Hinc, qui inculpabiliter caret Breviario, vel quia ipsum in itinere perdidit, aut ei furto sublatum est, vel incendio, seu naufragio consumptum, excusatur a recitanda illa parte divini Officii, quam
3 sine Breviario recitare non potest: *Commun.* Non excusatur tamen a recitanda illa parte, quam recitare potest ex Diurnali habito, vel memoriter tenet; Unde tenetur ad recitandos psalmos, et alia, quae memoriter scit, licet ignoret, aut non habeat lectiones, et similia; quia praeceptum de recitandis horis Canonicis cum sit virtualiter multiplex, est divisibile, afficitque singulas partes: Henno *tom.* 1. *disp.* 1. *qu.* 3. *artic.* 3. *concl.* 2. Sporer *loc. cit. num.* 152. La Croix *lib.* 4. *num.* 1220. Cardenas *ad prop.* 54. *ex damnatis ab Innocent. XI. cap.* 4. *n.* 39. Viva *ad eamdem proposit. num.* 13. et alii communius, et probabilius, *arg. cit. proposit.* 54. *ex damnatis ab Innoc. XI. die* 2. *Martii* 1679. ibi: « Qui non potest recitare Matutinum, et Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem ».

*Nota Romani Theologi.*

Si damnnata ab Innocentio XI. est propositio, quae asserit, non teneri ad recitandam partem, qui totum persolvere nequeat Officium, non solum communior, et probabilior, sed omnino certa est sententia, quae ait teneri virum Ecclesiasticum ad recitandam partem, quam possit, dum nequeat integrum recitare. Atque hanc adnotationem subnectendam duximus, quia, secundum Luciana, et probabilistica principia, licitum est sequi opinionem minus probabilem, ut ex *art. de Conscient.* liquet; ergo liceret etiam, ea stabilita hypothesi, opinionem illam sequi, quae a recitanda Officii parte hominem absolvit, non obstante Pontificia definitione; Vides ergo consecutiones, quae ex probabilistarum principiis oriuntur.

*Responsio Auctoris.*

Nequaquam ego trado ut communius, et probabilius, quod est damnatum expresse ab Innocentio XI. *in propositione* 54. ex *damnatis ab ipsa*; sed contra assero, quod sit communior, et probabilior opinio illorum, qui docent teneri ad recitationem minoris partis divini Officii eum, qui non potest recitare majorem, contra eos, qui adhuc post damnatam propositienem defendunt contrarium, sustinentes, suam assertionem non contineri neque virtualiter in dicta damnata propositione; nam dicunt ipsi, ut propositio maneat virtualiter damnata ex illatione, debet illatio esse evidens: ex hac autem sententia non infertur evidenter propositio damnata, quia Auctores hujus sententiae assignant manifestum discrimen; nam praeceptum Officii Canonici continet materiam dividuam, quae dividitur in septem horas Canonicas: at vero praeceptum, ut terminatur ad unam horam, v. g. Primam, quum terminatur ad primam, praeceptum illud continet materiam individuam, et quum una pars Primae minor medietate non sit absolute Prima, non censetur moraliter ea minor pars; adeoque etc. Tum quia, dicunt dicti Auctores, si v. g. ex Prima Dominicae essent lacerata duo folia, non esset obligatio illam exiguam partem recitandi; sic nec etiam, si quis in Matutino feriali haberet psalmos, sed non lectiones; Item nec si haberet omnes psalmos omnium horarum, non autem hymnos, capitula, antiphona, et orationes; Item nec si memoriter sciret omnes psalmos, et carens Breviario, et diurno nesciret hymnos, capitula, et orationes, teneretur ad recitandos illos psalmos, quia ut sic, psalmi illi non sunt Matutinum, nec integra hora, cum haec constet psalmis, antiphonis, versiculis, lectionibus, et responsoriis, quae videntur

indivisibiliter praecipi, ita ut praeceptum respiciat omnia illa per modum unius, et sine illis, non videtur esse forma, et substantia talis horae a S. Pio V. praescripta; quas rationes, et alias etiam post damnatam propositionem ab Innocentio XI. non pauci Auctores, ut eruditis compertum, judicant adhuc probabiles. Ego vero assero, communius, et probabilius esse contrarium *arg. cit. proposit.* 54. ex damnatis ab Innocentio XI. non autem quod communius, et probabilius sit id, quod certissime damnatum est ab illo Pontifice; ut injuria mihi, atque falso appingitur.

4 Sic caecus excusatur a legenda, seu recitanda illa parte Officii, quam non potest, nec memori-
5 ter scit: *Communis.* At vero non excusatur a recitanda illa parte, quam memoriter tenet: Sic *Comm. et probab. sententia*, cum supracitatis.

6 Qui ob caecitatem, vel aliam causam non potest Officium recitare solus, tenetur ipsum recitare cum socio gratuito, vel sponte se offerente, sive antea solitus fuerit uti socio, sive non; Ita (contra Sanchez, et quosdam alios docentes nequidem teneri admittere socium se se ultro offerentem, et contra Lessium, et quosdam alios asserentes non obligari, nisi antea soleret uti socio) Henno *loc. cit. conclus.* 2. Sporer *loc. cit. num* 181. ubi testatur, sic tenere omnes alios communiter, quia talis adhuc potest facile satisfacere suo Officio; adeoque tenetur.

7 Si autem sit beneficiatus, tenetur eo casu non solum recitare cum socio se ultro offerente, sed insuper ipsum quaerere, quia Beneficiatus, ratione beneficii, strictius obligatur ad recitationem Officii, quam alii, cum obligetur ex justitia, ut possit percipere fructus beneficii, adeoque strictius, quam alii, obligatur adhibere media congrua, uti est socium quaerere pro recitando Officio; Navarr. *De Oratione cap.* 11. *n.* 13. Henno *loc. cit.* Suarez, Vasquez, Azorius, Reginald. Layman, et plures alii cum Bonacin. *disp.* 1. *de Hor. Canon. qu.* 6. *prop.* 1. *nu.* 8. et Sporer *loc. cit. n.* 182.

8 Immo beneficiatus, si habeat beneficium satis pingue, tenetur eo casu, non solum quaerere socium, sed etiam ipsum pretio conducere pro recitando Officio, quia, ex quo obligatur ex justitia ad dictum Officium, propter quod fructus pingues recipit, tenetur partem ipsorum expendere in conducendo socio pro adimplendo tali debito, cum sic commode possit habere medium ad suam obligationem adimplendam, a qua non excusatur, nisi ratione magni incommodi: Suarez, Molfesius, Castropal. citati, et secuti a Sporer *loc. cit. num.* 183. Bonacina *loc. cit.* cum pluribus aliis ibi adductis, Henno *loc. c.* et alii contra Sanchez, Dianam, Tamburinum, et Gobat *tom.* 1. *tract* 5. *n.* 713. volentes, beneficiatum non obligari socium pretio conducere, eo quod hoc medium sit nimis extraordinarium. Qui Breviarium voluntarie, et 9
sponte abjecit, vel combussit, vel alias culpabiliter caret, tamdiu remanet obnoxius peccato mortali omissionis divini Officii, quamdiu de culpa commissa non poenitet, nec propositum satisfaciendi suo Officio concipit: *Communis.* Postquam 10
autem poenituit, et propositum satisfaciendi quamprimum poterit, concepit, tunc deinceps omissio divini Officii non imputatur amplius ei ad culpam, quamdiu aliud Breviarium habere non potest; quia ex tunc omissio cessat esse voluntaria, tam in se, quam in sua causa; et ipsi pro tunc est impossibilis recitatio; Ad impossibile autem nemo obligatur, *l. Impossibilium* 185. *ff. De Regul. juris*, *et cap. Nemo potest* 6. *de Regul. juris in* 6. Et sic tenet *Communis Doctorum*, teste Sporer *loc. cit. num.* 152.

Infirmitas gravis, ob quam infirmus nequit re- 11
citare divinum Officium sine laesione suae valetudinis, vel sine incommodo, vel incremento morbi, excusat a recitatione totali: *Comm. arg. cap. Clericus* 2. *dist.* 91. Non sic autem excusat infir- 21
mitas levis: Vide verb. *Infirmus num.* 5.

Infirmitas impediens infirmum ad recitandum 13
v. g. solum Matutinum, non excusat ipsum a recitatione aliarum horarum: Vide *ibid. num.* 6.

In dubio, an infirmitas sit gravis, vel levis, 14
et an infirmus, seu convalescens possit sine gravi nocumento recitare totum Officium, vel partem, standum est judicio Medici, vel superioris, aut viri prudentis, et interdum etiam proprio. Vide *ibid. num.* 7.

Si autem nec supradicti, nec infirmus ipse, 15
possint solvere dubium, sed adhuc illud permaneat, tunc non tenetur infirmus tale Officium recitare; Vide *ibid. num.* 8. *et* 9. (*).

*Nota Romani Theologi.*

(*) Scimus, universim Theologos tradere, piam, ac tenerrimam matrem Ecclesiam nolle filios suos notabili periculo exponere, ideoque obligare nolle ad Officium, vel Officii partem, si timeatur, recitationem notabiliter nocituram. Ne vero tam faciles sint homines ad omittendum Officium infirmitatis praetextu, afferre hic placuit S. Caroli Borromaei verba, quae in IV. Mediolanensi Concilio ab ipso celebrato, reperiuntur: « Meminerit, *inquit*, qui Officio adstrictus est, si febri, morbove aliquo, vel adversa valetudine aliquando laboraret, non justam propterea excusationem habere, quamobrem illud intermittat, omittatve ». Ex quibus colligunt eruditi Theologi, tandiu infirmitatem, vel febrim non censeri dispensare ab Officio, quandiu non impedit, ne homo alia sua negotia gravia, atque molesta tractet. Expende itaque, num dispensari ab Officio licite possit, qui magnam diei partem in confabulationibus, ac librorum lectione impendere soleat? is enim facto probat suo, se non ita esse ab infirmitate oppressum, ut recitare Officium nequeat sine notabili damno. Atque hinc habes etiam, quam improbabilis sit altera opinio, quam Ferraris tuetur, de convalescente, qui ita Officii recitationem differre possit, ut prius valeat incipere Sacrum facere, quam Officium recitare In eo enim, qui celebrare possit, non ea virium debilitas esse potest, quae a recitando Officio, praesertim dum in varias illud horas distribuet, ac in distinctis diei horis absolvat, dispensare illum possit Sed ut haec clarius intelligantur, placet regulas nonnullas praescribere, quas

16 Regulares infirmi, valetudinarii, senes, aut alias invalidi, quando non possunt, nec sciunt se determinare, an licite possint totum, vel partem Officii divini omittere, satisfaciunt praecepto, recitando psalmos, hymnos, Pater, et Ave, aut alia sibi a suis Superioribus, aut Confessoribus assignata: Vide *ibid. num.* 10.

17 Infirmi, omnes, qui ex recitatione divini Officii verisimiliter credunt, aliquem dolorem capitis, aut aliquam cruditatem stomachi, vel virium lassitudinem, aut etiam febrim tardius remissuram, excusantur a praecepto illud recitandi; Vide *ibid. num.* 14.

18 Immo secundum multos, tales infirmi non tenentur adhuc ad recitationem Officii, quamvis bonam diei partem confabulationibus expendant, atque etiam libros recreationis causa legant: Vide *ibid. num.* 15.

19 Item dum tales infirmi convalescunt, possunt ad aliquos dies differre recitationem divini Officii, et aliquando incipere prius celebrare, quam recitare illud: Vide *ibid. num.* 16.

20 Qui ob infirmitatem non possunt horas recitare debito tempore, possunt autem commode sine nocumento valetudinis recitare alio tempore, ante, vel post, non excusantur a praecepto; Vide *ibid.*
21 *num.* 17. Alii autem sentiunt contrarium; Vide *ibid. num.* 18.

22 A recitatione divini Officii excusat omnis superveniens repentina, et improvisa occupatio gravis, et necessaria, seu multum utilis, quae absque scandalo, aut suo, vel aliorum gravi detrimento omitti non possit, cum qua tamen recitatio Officii in toto, vel parte consistere non po-
23 test: *Communis.* Item a recitatione divini Officii excusat charitas, tum propria sui, tum etiam proximi, quando, nisi Officium totaliter, vel partialiter quis omittat, cogitur aliquod grave incommodum adire, vel magnum opus charitatis proximo negare; tunc enim ipse potest tuta conscientia omittere de Officio tantum, quantum erit necesse ad illam: *Communis.* Unde ad hoc juvat hic 24
expresse adducere ad litteram, quae habet doctissimus Sanch. *l.* 7. *Cons. moral. cap.* 2. *dub.* 52. et etiam ad litteram adducunt Gobat *to.* 1. *tr.* 5. *n.* 727. et Sporer *loc. cit. n.* 161. ibi: « I. Quando supervenit aliqua occupatio, quae non potuit praeveniri, et nequit praetermitti sine scandalo, aut gravi poena, aut aliorum jactura, et non compatitur horas recitare, excusat; ut si quis esset per totum diem occupatus in audienda confessione existentis in articulo necessitatis, vel in vitando magno scandalo, vel in componendis gravibus inimicitiis, vel rixis ad arma currentium, ita ut tantum superesset tempus ad esum, et somnum. II. Sufficiens etiam causa est ad excusandum, si quis ita esset impeditus circa infirmos, vel aliter, ut nullatenus superesset tempus ad commode recitandum. III. Boni Confessarii, quando magna est poenitentium copia, vel instat dies ultimus Jubilaei, vel praecepti Ecclesiae, possunt licite omittere horas, si non possunt recitare, nisi omittendo confessiones quorumdam, qui non consequerentur Jubilaeum, vel non adimplerent praeceptum Ecclesiae. IV. Excusatur etiam, vel lecturus lectionem oppositionum, in qua re plurimum interest vel sua, vel Reipublicae, doctum se praebere, si simul recitare non possit. Probantur hae omnes conclusiones, quia non obligat magis hoc praeceptum, quam praeceptum audiendi Sacrum; sed hoc potest omitti propter praedictas causas; Item quod pro charitate institutum est, non debet contra charitatem militare ». Hactenus Sanchez probans singula variis auctoritatibus.

Tournely continuator exponit. Primo itaque ootat, eum, qui totum noo posset officiam persolvere, teneri ad eam partem, qaam recitare potest: hinc damnata fuit ab Innoc. XI. anno 1679. haec propositio *num.* 54. « Qui non potest recitare Matutinam, et Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem ». II. Eum, qui non potest horas legere ipsa accessus die, regulariter teneri ad recitationem aliis diebus, quibus febri non corripitur, quia tunc cessat, aut suspenditur causa non recitandi. III. Longe tutius esse, ut qui praevidet futurum ut propter febrim, aut aliquod impedimentum, die sequenti recitare non possit, pridie recitet Matutinum, et Laudes: qui enim ad minus aliquod stricte obligatur, eo fungi debet, cum potest, atque hanc praeveniendi obligationem timoratorum omnium sensus, et usus satis ostendit. Ita auctor Ethicae amoris *lib.* 10. *cap.* 27. pro se adducens Lessiam, Senebesinm, immo et Dianam. IV. Eum, qui non potest solus recitare, teneri sociam sibi adsciscere, si commode possit. Quin et Suarez, Bonac. aliique, quibus adstipulamur, existimant, beneficiatum caecum v. *gr.* teneri conducere sociam, quo cum recitet, si sufficientes ad hoc fructus ex beneficio percipiat; quia fructus percipit, ut officium persolvat; et per illos sibi comparare potest medium persolvendi.

At, inquiunt, aliqui cum Caramuele, posse Officium anticipare, vel Officium legere cum socio, gratia est, et privilegium; nemo autem privilegio uti tenetur. Sed quis non miretur futilibus hisce cavillis eludi graviora Ecclesiae praecepta? Anticipatio itaque, et socii usus, sunt privilegia, et gratiae, eo sensu, quod, qui aliter facere possunt, ad haec non teneantur: non autem eo sensu, quod, qui nisi coticipet, aut socio utatur, recitare non poterit, vel ab anticipatione, vel a comparando sibi socio, si commode potest, abstinere possit. Idem sentiunt Navarrus, Pontas verb. *Offic. cas.* 16. Caeterum, qui socium habere non potest, eam debet partem recitare, quam memoriter tenet: quia praeceptum, quod ex toto non potest, saltem ex parte impleri debet. Sic, qui tota Quadragesima jejunare non valet, aliquot saltem, si potest, diebus jejunare tenetur: qui ne una quidem die jejunare potest, a carnibus abstinere debet, vel ex toto, vel ex parte, prout sinunt vires. Ex hisce principiis colligunt aliqui, Canonicum surdum, et caecum adhuc teneri Choro interesse, ibique mentaliter orare, aut ea, quae memoriter tenet, secum recitare: quia licet cum aliis canere nequeat, cum aliis Choro interesse potest, et magnum aedificationis exemplum praebere. Vide Navarr. *de Orat cap.* 19 auctor. *theor. et prax. tom.* 3. *q.* 131. qui *ibid.* docet, eum, qui Breviario careret, nec sciret memoriter, debere id compensare oratione vocali, aut piis meditationibus: quisque enim, inquit, tenetur facere id, quod potest, ut Deo secundum Ecclesiae intentionem servitium praestet.

25 **A recitatione divini Officii potest excusari concionator non satis paratus, qui debeat in Quadragesima quotidie conciones habere, cum crederet, se non quotidie ad ipsas obligandum: Sporer** *loc. cit. num.* **262. attestans hunc casum inter excusantes communiter afferri; Et expresse tenet Rosignolus,** *de ordinibus Ecclesiasticis part.* 2. *q.* 6
26 *art.* **28.** *num.* **23.** *et sequentibus.* **At vero universaliter recitationem Officii esse fere semper incompossibilem cum onere concionandi quotidie, ac proinde communiter excusari tales concionatores, ut scripsit Leander** *q.* **37. merito negant ipse Sporer** *loc. cit.* **et Gobat** *loc. cit. num* 627. *in fine*, **asserentes, nihil de hac imcompossibilitate sciri in Germania, multosque alios operarios in vinea Domini per Europam, et maxime per Indias esse, ac fuisse distentos tantis laboribus, ac curis quantis illi concionatores Quadragesimales, et tamen nec suo, nec aliorum judicio, fuisse exemptos a persolutione divini officii; Unde justissime ab Alexandro VII.** *die* **25.** *Septemb.* **1665. fuit inter alias damnata sequens propositio 21. in ordine: « Habens cappellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suae obligationi, si Officium per alium recitet ».**

27 **In compendio privilegiorum Fratrum Minorum, et aliorum mendicantium, et non mendicantium,** verb. *Officium divinum, tertio, Cappuccini Annotatio litt. D.* **refert ut sequitur : « Fratres Ordinis praedicationi verbi Dei, audientiae confessionum, et sacrae Theologiae, ac sacrorum Canonum studiis insistentes ad suum, et animarum fidelium utilitatem, et qui occupantur infirmitate propria, aut infirmorum curatione, satisfaciunt pro horis Cannnicis recitantes certum numerum psalmorum per Priorem eis assignandorum, numero non minus septem, aut sex, cum devotione, aut orationem Dominicam septies, et Symbolum Apostolorum bis : graviter autem aegrotantes orationem Dominicam septies in die recitando, septem horis Canonicis similiter satisfaciunt. Ita concessum est a Clemente VII. Societati Clericorum Sancti Sylvestri, et S. Andreae de Urbe alias Theatini nuncupatorum, et refertur in compendio privilegiorum Sancti Hieronymi Hispan. collecto a Patre Garzia anno 1591.** *fol.* **108. §. 70 ».**

28 A recitatione divini Officii excusat metus gravis, ut quando versantes inter haereticos, vel infideles, seu per eorum loca transeuntes, ex recitatione horarum prudenter timent grave malum, seu notabile damnum in propriis, vel alienis bonis, puta jacturam vitae, vel fortunarum: Leges enim Eccles. non obligant cum tanto periculo: *Comm.*

*Nota Romani Theologi.*

Non adeo facile probantur Censoribus, quae circa finem *num.* 24. 26. 27. *et* 28. confidenter a Lucio nostro afferuntur. Neque enim sufficiens esse videtur excusandi ab officii recitatione titulus *lectio oppositionum*, dum plurimum intersit homini se doctum praebere. Cavendum enim hic est, ne susceptum, aut privatae utilitatis causa, aut captandae apud homines gloriolae studium, causa sufficiens habeatur, quae a recitationis onere homines eximat, pius enim interest hominem Ecclesiae parere, obligationibus proprii status satisfacere, ac per ea, quae Ecclesiae judicio praescripta sunt, ut apta media ad debitam proprii status perfectionem procurandam, ad hanc perfectionem tendere, quam se doctum ostendere; praesertim cum ostentatio haec, aut vana gloria sit, aut inanis gloriolae fomentum : quae duae res abesse omnino debent ab homine in Dei sortem vocato, Deoque consecrato. Ad concionatores quod adtinet; primum, non subsistit privilegium quod num. 27. decantatur: deinde etsi a Leandro, aliisque a Ferrario citatis, ii a recitatione excusentur, quibus felix saltem memoria concessa non sit; tamen novum hoc dispensationis genus, inquit Tournely continuator, nescierunt Apostolici viri, ut Franciscus Salesius, et Franciscus Xaverius, qui nunquam uti voluit licentia sibi per Romanum Pontificem facta recitandi Breviarium solito brevius; nesciunt etiam hodie, qui Deum timent. Ex eo autem, quod concionatorum quidam tardioris sint memoriae, id unum sequitur eos ocyus, et diutius studium amplecti debere. Affertur tamen casus, in quo possit aliquis studium Officio praeponere, puta si cras concionem habere debeas in die admodum solemni, eamque sine notabili cum tui infamia, tum affluentis populi murmure, et scandalo omittere non possis, et ipsam ob gravia, quibus obrutus es, negotia memoriae mandare non potueris, nec mandaturus sis, si Officium recites. Et is quidem casus satis est metaphysicus, cum vix concipi possit, quo pacto parum illud temporis, quod ad privatam Officii lectionem sufficit, ita concionis studio sit necessarium, ut alioqui concio memoriae committi nequeat. *Numer.* 28. dum excusantur ob metum gravem inter haereticos degentes, addendum est : modo occulte, vel memoriter nequeant recitare. Nam ita recitando cessat periculum ; ex quo metus ille ortus statuitur.

A recitatione divini Officii excusat legitima dispensatio, seu privilegium: *Communis.* 29

Privilegium, et legitimam dispensationem non recitandi Officium concedere potest omnibus, etiam Beneficiatis Summus Pontifex: Gobat *t.* 1. *tract.* 5. *num.* 729. Sporer *loc. c. num* 166. La Croix *lib.* 5. *n.* 1233. et communis aliorum, *arg. cap. Proposuit* 4. *de concessione praebendae.* 30

Episcopus, quamvis per se jure ordinario nequeat talem concedere dispensationem, cum inferior nequeat per se loquendo relaxare legem Superioris, *c. Inferior* 4. *dist.* 1. *cap. Cum inferior* 16. *de majorit. et obedient. et Clemen. Ne Romani, de election.* tamen, ex consuetudine jam ubique recepta, potest Episcopus ob rationabilem cau- 31 32

sam valide, et licite suis subditis dictam dispensationem ad breve tempus concedere: Tamburin. *lib.* 2. *decalog. cap.* 5. §. 8. *num.* 24. Sporer *loc. cit. num.* 167. La Croix *loc. cit.* Gobat *loc.*
33 *cit.* et alii passim. Quam licentiam concedere posse etiam Vicarium Episcopi tenent Gobat *loc. cit.*
34 *n.* 714. *et* 729. La Croix *loc. cit.* et alii. Rationabilis autem, et justa causa est, si dubitetur de morali impotentia recitandi: *id. l. c.* et alii passim.

35 Superiores Regulares, etiam locales, dispensare possunt valide, et licite ob justam, et rationabilem causam cum suis subditis: *Communis.* Sic enim habent ex variis Apostolicis Privilegiis, ut patet in *compendio privilegiorum Fratrum Minorum, verb. Officium divinum primo*, *num.* 10 et verb. *Infirmi Fratres*, n. 6. 8. *et seq.* et dictum est *supra nu.* 16. *et* 17. et habetur etiam *in compendiis privilegiorum aliarum Religionum.*

### *Nota Romani Theologi.*

Falsum est, ex consuetudine ubique recepta, Episcopos ab officio persolvendo dispensare homines solere; ac multo magis falsum est, posse id Vicarios generales, vel Regularium Superiores; satis enim nota nobis res est, pro hujusmodi dispensationibus ad solum Romanum Pontificem recurrendum esse, ac recurri solere; Romanum vero Pontificem Episcopi informationem exposcere, vel aliorum Superiorum, ut petitioni indulgeat, Nec Romani, et Itali tantum Theologi ita sentiunt, sed etiam inter Gallos doctiores. Audiatur Cont. Tourneiy, qui laudat etiam Pontasium; « Episcopi, inquit, ab officii recitatione dispensare non possunt; quia inferior in lege superioris non dispensat, nisi de ejusdem consensu: porro Ecclesia, Romanusve, Pontifex, nullibi leguntur hujusce dispensationis facultatem Episcopis concessisse ».

### *Responsio Auctoris.*

Falsum, hic pronunciat *R. Theologus*, ex consuetudine ubique recepta, Episcopos ab Officio persolvendo dispensare homines solere; ac multo magis falsum, posse id Vicarios generales, vel Regularium Superiores. Et tamen ultra citatos a me auctores, id asserit etiam eruditissimus P. Antoine *tract. de virt. Religion. cap.* 1. *n.* 4. ubi hoc habet: « Aliqui docent, ex usu ubique recepto Episcopos, et Superiores Ordinum posse dispensare cum suis subditis ad breve tempus, in dubio de morali impotentia recitandi »; quibus ipse assentitur subdens: « Et hoc videtur necessarium ad tollendas perplexitates, et impediendum grave nocumentum ». At tanto auctori *Theologus* noster satis superque fidit; ipsiusque Theologiam moralem, prout jacet cum dicta conclusione, tanquam suam jam bis Romae typis tradidit.

Disparitas autem est inter dispensationem concessam a Papa, et dispensationem concessam ab 36
aliis, quod dispensatio concessa a Papa sine causa, sit valida, licet illicita (*); dispensatio autem concessa ab aliis sine causa, nec sit valida, nec licita; Henno *tom.* 1. *tract.* 1. *in Decalog. disput.* 1. *quaest.* 3. *art.* 10. *concl.* 1. et alii communiter.

A recitatione Officii excusatur etiam Beneficia- 37
rius, qui sine sua culpa privatur ad tempus notabile fructibus sui beneficii; dummodo nec sit Religiosus Professus, nec Sacris initiatus; *arg. cap. Quia* 15. *de Rescriptis in* 6. Cum enim ibi dicatur, quod propter Officium datur beneficium, sequitur, quod, cessantibus sine culpa Beneficiarii fructibus beneficii, non tenetur Beneficiarius ad Officium, cum, cessante causa, cesset effectus; *cap. Cum cessante* 60. *de appellation.* Tum quia, si justum est, ut ille, qui altari inservit, de altare vivat, *ex cap. Cum secundum Apostolum* 16. *de praebendis;* ita etiam justum est, ut qui de altari non potest vivere, altari non teneatur inservire; Henno *loc. cit. conclus.* 3. et alii passim.

Impeditus recitare Officium statis horis, vel 38
temporibus tenetur anticipare, vel postea supplere, quia praeceptum de Officio persolvendo non urget solum suis correspondentibus horis, sed incipit a media nocte antecedenti, seu ex consuetudine a vesperis pridie, et substantialiter durat tota die, usque ad mediam noctem sequentem, ut dictum est *supra num.* 9. *et* 10. Est enim unum praeceptum totius diei, et accidentaliter tantum propter mysteria repraesentata, una hora obligat pro hac parte diei, et alia pro alia parte, utique non ad finiendam, sed potius ad augendam obligationem, cum, transacta illa hora, adhuc perseveret substantialis obligatio pro tota die usque ad mediam noctem sequentem; *Communis.*

Hinc, qui mane praevidet, se ob aliquod impe- 39
dimentum sibi perventurum non posse suo tempore recitare horas pomeridianas, tenetur anticipare, et etiam mane eas persolvere; Sic jam Communior, et sine dubio probabilior, et tutior sententia Doctorum cum Sporer *loc. cit. num.* 171. Bonacina *de horis Canonic. quaest.* 6. *propos.* 2. *num.* 2. et alii plurimi apud ipsum Gobat *loc. cit. num.* 711. Less. Sanchez, Tamburin. Diana, Suarez, et Azorius, et alii apud Sporer *loc. cit.* Item, 40
qui ob aliquod impedimentum non potuit Officium recitare suis propriis horis, et temporibus, tenetur postea recitare intra eamdem diem; si enim, v. g. non potuit recitare ante meridiem Matutinum, et Laudes, ac horas minores, tenetur postea recitare, quacumque hora potuerit ante mediam noctem; *Communis.*

Qui ob aliquod impedimentum non potest reci- 41
tare totum Officium, potest autem partem, tenetur ad illam; *Communis*, *argum. cit. propos.* 54.

(*) Cum Summus Pontifex nolle sine causa dispensare sit praesumendus; hinc dispensatio a recitatione officii ab ipso sine causa obtenta, censenda est subreptitia; et per consequens nedum illicita, verum etiam invalida.

*ex damnatis ab Innocentio XI. adducta supra nu.* 3. Vide *ibi.*

42 Qui per seipsum non potest ex justa causa recitare Officium divinum, non tenetur illud recitare per alium; *Communis.* Nullo enim Jure constat talis obligatio recitandi per alium; Tum quia obligatio recitandi Officium est personalis, cui proinde per alium satisfieri nequit. Unde jure merito Alexand. VII. damnavit inter alias proposit. 21. adductam *supra num.* 26.

43 Qui uno die, sive culpabiliter, sive inculpabiliter omisit recitare Officium, non tenetur alio sequenti die supplere, seu recompensare; *Communis.* Cum enim onus recitandi Officium qualibet die sit suae culpae diei alligatum, transeunte illa die, transit, et cessat etiam obligatio recitandi Officium illius diei, nec potest eidem altera die satisfieri.

44 De causis excusantibus a recitatione publica in Choro; Vide *verb. Canonicus art.* 5. *a num.* 33. *ad* 40. et *verb. Distributiones, per tot.* ubi abunde assignatur, quibus absentibus a Choro debeantur, vel non, distributiones.

45 Recitantes in fine horarum Canonicarum orationem *Sacrosanctae* etc. consequuntur remissionem culparum in recitatione commissarum, ex concessione Leonis X. Vide verb. *Indulgentia art.* 6. *num.* 11.

46 Officii divini recitatio imposita est Presbyteris, Diaconis, et Subdiaconis expressa lege Ecclesiae, Occidentalis; Bened. XIV. *tom.* 1. *Constit.* 129. incip. *Eo quamvis tempore* §. 43. Similis consue- 47 tudo obtinet in Ecclesia Orientali, eamque legis vim habere decretum est; Idem *ibid.* §. 44.

48 Officiorum divinorum ratio immutari non debet, ubi celebratio dierum festorum transfertur tantummodo pro commoditate populi; Idem Constitut. 138. incip. *Nuper* §. 3. Officia divina in 49 primitiva Ecclesia de nocte celebrari consueverunt; Idem Constit. 137. incip. *Singularem* §. 6. Sed ea disciplina deinde fuit utiliter immutata; 50 Idem *ibid.* Officia hebdomadae majoris de die sunt 51 celebranda; Idem *ibid.* §. 1. Officia propria San- 52 ctorum non conceduntur, nisi praecesserit saltem approbatio cultus. Item, si non habeantur gesta authentica; Idem *to.* 2. Constit. 29. incip. *Jampridem.*

53 In Officii divini recitatione pro aliqua morali difficultate dispensanda, commutare potest major Poenitentiarius: Idem tom. 1. Const. 95, incip. *Pastor bonus,* §. 30.

# OFFICIUM DEFUNCTORUM

## SUMMARIUM

1. Officium Defunctorum non prima, sed secunda die Novembris celebrandum est, juxta consuetudinem universalis Ecclesiae. — 2. Occurrente Festo duplici minori, etiam translato, in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, Officium faciendum est de Sancto, Missae vero celebrandae sunt de Requiem. — 3. Idem dicendum est de die Defunctorum Ordinis Minorum, et consequenter etiam aliorum Ordinum. — 4. Officium, seu Matutinum Defunctorum die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum non est recitandum Vesperi pridie, sed mane ejusdem diei: Vide tamen novissimum Decretum. — 5. Officium Defunctorum, et Missa potest cantari in die Dominico, vel Festivo, praesente Cadavere; secus si jam sit sepultum. — 6. Non potest autem Officium, et Missa cantari etiam praesente Cadavere in solemnitatibus primae Classis, nempe Nativitatis D. N. J. C. Epiphaniae, triduo ante, et biduo post Pascha, Ascension. Pentecostes cum duobus sequentibus diebus, Corporis Christi etc. Et in die S. Paschae prohibentur etiam exequiae, et quodcumque signum Defunctionis: Vide tamen novissimum Decretum. — 7. Anniversaria, et Missae de Requiem relicta ex dispositione Testatorum (non autem ad placitum vivorum) cantari possunt, etiamsi occurrant in Duplici Majori. — 8. Officium, et Missa Defunctorum cantari potest cum primum habita fuerit certa notitia de obitu alicujus Religiosi Ordinis, vel Provinciae, etiam in duplici Majori; secus vero in Festo de praecepto. — 9. Officium anniversarium, vel septenarium, vel tricenarium Defunctorum post obitum, si cadat in die Dominico, vel Festivo, transfertur ad diem sequentem cum eadem solemnitate. — 10. Officium Defunctorum ad consequendas Indulgentias in Constitutione S. Pii V. concessas, debet recitari prima die cujuslibet mensis non impedita. — 11. Ad Officium Defunctorum non tenentur etiam in Choro illi, qui utuntur Breviario Romano. — 12. Tenentur autem ad ipsum in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum. — 13. Non utentes Breviario Romano tenentur recitare Officium Defunctorum secundum suas consuetudines, et peculiares Constitutiones. — 14. Patres Ordinis Praedicatorum tenentur sub mortali semel in hebdomada recitare Officium Defunctorum, vel in Choro, vel privatim. — 15. Ad dictum Officium non tenentur sub mortali etiam Moniales ejusdem Ordinis. — 16. Alia ad rem ad n. 34.

1 Officium defunctorum, non prima, sed secunda die Novembris celebrandum est, juxta consuetudinem universalis Ecclesiae; *Sacra Rit. Congregat.* in *Egitanien.* 23. *Maji* 1603. *in respons. ad dubium* 3.

2 Occurrente festo duplici minori, etiam translato, in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, Officium faciendum est de Sancto, Missae vero celebrandae sunt de Requiem; *Sacra Rit. Congregat.* 5. *Octobris* 1686. Officium enim defunctorum ea die etiam sub ritu duplici celebratur: sub eodemque ritu celebrabitur pariter Of- 3

ficium generalissimum praescriptum in *particularibus Rubricis nostri Breviarii Franciscani, sub n.* 9. pro defunctis Fratribus, Sororibus, Patribus, et Matribus, ac Benefactoribus, et iliis omnibus, qui in nostris Ecclesiis, seu Caemeteriis sunt sepulti; Pro quo insimul non erit dies impedita ea, in qua occurrat duplex minus etiam translatum, quia Missae pari ratione dici poterunt de Requiem, ob commemorationem amplissimam, quae ibi adest sancita; Sic *Rubric. particul. nostri Franciscani Breviarii n.* 32. *Sac. Rit. Congregat.* 5. *Maji* 1736. Vide *Decreta Sac. Congr. Rit.* in fine h. Tom.

4 Officium, seu Matutinum defunctorum in festo omnium Sanctorum post Vesperas recitandum non est, sed ipsamet die Commemorationis omnium fidelium defunctorum mane recitari debet; *Sac. Rit. Congregat. sub die* 1. *Septembris* 1607. *et* 22. *Januar.* 1701. At eadem *Sac. Rit. Congregatio sub die* 4. *Septembris* 1745. declaravit, privatam Officii defunctorum recitationem pro generali eorum commemoratione absolvi licite posse post Vesperas festi omnium Sanctorum; in Choro autem juxta Rubricas adimplendam esse mane die 2. Novembris, nisi, ut populi commodius, et frequentius illis interesse possint, contraria jam faceret consuetudo. Decretum videsis inter Decreta *Sac. Rit. Congregationis n.* 1201. in fine h. Tom.

5 Officium defunctorum, et Missa potest cantari in die Dominico, vel festivo pro defunctis, quorum corpora sunt adhuc supra terram; secus, si jam sunt sepulta; *Sac. Rit. Congregat.* in *Egitanien.* 23. *Maji* 1603. *in respons. ad dub.* 4. et saepe alibi.

6 Non potest autem Officium, et Missa cantari, etiam praesente Cadavere, in solemnitatibus primae Classis, nempe Nativitatis D. N. J. C. Epiphaniae, triduo ante, et biduo post Pascha, Ascensionis, Pentecostes cum duobus sequentibus diebus, Corporis Christi etc. Et in die S. Paschae probibeatur etiam exequiae, et quodcumque signum defunctionis, ex Decreto *Sac. Congregationis Rituum* 23. *Augusti* 1704. *et* 1714.

7 Anniversaria, et Missae de Requiem relicta ex dispositione testatorum (non autem ad placitum vivorum) cantari possunt, etiamsi occurrant in duplici majori; *Sac. Rit. Congregat.* 22. *Novembr.*

8 1664. Officium, et Missa defunctorum cantari potest, cum primum habita fuerit certa notitia de obitu alicujus Religiosi ordinis, vel provinciae, etiam in duplici majori; secus vero in festo de praecepto, quia tunc differri debet ad aliam diem simili festo non impeditam; *Sac. Rit. Congregat.* 4. *Maji* 1686. Vide *Rubr. particul. Breviarii Franciscani* n. 47.

9 Officium anniversarium, vel septenarium, seu tricenarium defunctorum post obitum, si cadat in die Dominico, vel festivo, transfertur ad diem sequentem cum eadem solemnitate; *Sacra Rituum Congreg.* in *Egitanien.* 23. *Maji* 1603. *in respons. ad dub.* 5.

Officium defunctorum, ad consequendas Indulgentias in Constitutione S. Pii V. concessas, debet recitari prima die cujuslibet mensis non impedita festo novem Lectionum; *Sac. Rituum Congregatio in Egitanien.* 6. *Septembris* 1606. 10

Ad Officium defunctorum non tenentur, etiam in Choro, illi, qui utuntur Breviario Romano; talem enim obligationem ab eis abstulit S. Pius V. et eis concessit Indulgent. 100. dierum, si illud recitent; Sic in sua Constitutione incip. *Quod a Nobis*, cujus summarium habes *supra, verb. Officium Divinum art.* 1. *n.* 10. Tenentur autem ad ipsum Officium defunctorum die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, quia pro tali die est pars Officii, adeoque cadit sub praecepto etiam privatim: *Communis.* 11 12

Non utentes Breviario Romano, cum S. Pius V. in dicta Constitutione ipsos reliquerit propriis consuetudinibus, et Constitutionibus, tenentur solum Officium defunctorum recitare ad praescriptum earum. Unde in ordine Praedicatorum *dist.* 1. *de Officio Eccles. cap.* 1. *fol.* 14. *col.* 3. *in fine*, adest praeceptum recitandi Officium defunctorum in Choro semel in hebdomada, quo fit, ut omnes Religiosi Clerici teneantur illud sub mortali semel in septimana publice in Choro recitare, vel privatim, si fuerint impediti Choro interesse; Sic expresse habet doctissimus P. Donatus ejusdem praestantissimae Religionis dignissimus filius, *prax rerum Regular. tom.* 4. *tract.* 18. *part.* 45. *n.* 2. Ad dictum autem defunctorum Officium non teneri sub mortali Moniales ejusdem praeclarissimi Ordinis, ad longum, pluribus adductis, probat Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *a n.* 469. *ad* 487. 13 14

Addenda sunt sequentia decreta tradita, et scite commentata ab eruditissimo Cavalieri in Agenda Defunctorum. 15

Officium defunctorum pro secunda die Novembris potest, etiam praesente Episcopo, ante Completorium diei festi omnium Sanctorum recitari; *Sacr. Rit Congreg.* 5. *Julii* 1698. in *Colleu.* 16

Matutinum diei commemorationis omnium fidelium defunctorum non potest recitari in Choro in die festivitatis omnium Sanctorum post Completorium, sed servandae sunt Rubricae; *Sac. Rit. Cong.* 22. *Januar.* 1701. *in una Camald. Montis Coronae.* 17

Vesperae defunctorum pro prima die mensis dicantur post vesperas, etiam Dominicae, vel festi de praecepto, si accidat; *Sac. Rit. Congregat.* 24. *Maji* 1603. in *Egitanien.* 18

Officium defunctorum non potest dici in semiduplicibus, et Officiis novem lectionum, nisi ad effectum dumtaxat satisfaciendi menti Testatorum; *Sac. Rit. Congreg.* 12. *Julii* 1628. *in Januensi.* 19

Officium defunctorum dici potest in Choro separatim ab officio diei in diebus exceptis a Breviario, pro adimplenda testatorum voluntate; *Sac. Rit. Congreg.* 12. *Augusti* 1682. in *Tridentina.* 20

21 Duplicatio antiphonarum praeter diem commemorationis omnium fidelium defunctorum, et diem depositionis defuncti, fiat in diebus 3. 7. 30. et anniversario; *Sac. Rit. Congreg.* 8. *Mart.* 1738.

22 Quando ab aliqua Congregatione dicitur totum Officium defunctorum, non debet illud dici ut secunda die Novembris, omittendo Psalmos post Vesperas, et Matutinum positos in officio defunctorum; *Sac. Rit. Congreg.* 1. *Julii* 1698. *in Collen.*

23 In Officio defunctorum in Vesperis, et Laudibus dicendi semper sunt psalmi appositi *De profundis, et Lauda anima mea Dominum*. et post Vesperas, et Laudes omittantur iidem psalmi tantum in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, et in die depositionis defuncti; *Sac. Rit. Congr.* 23. *Junii* 1736. *in Einsilden.*

24 Psalmi *Lauda anima mea Dominum, et De profundis* omittantur in precibus post officium in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, et in die obitus, seu depositionis defuncti duntaxat, caeteris autem diebus semper, et omnino dicantur; *Sac. Rit. Congreg.* 3. *Augusti* 1737. *in Nolana.*

25 Hujusmodi decreta *in Nolana, et in Einsilden.* confirmata fuerunt *a Sac. Rit. Congreg. die* 8. *Martii* 1738. et in una Eremitarum. Ord. Camaldul. teste P. Mersti *tom.* 2. *sect.* 9. *cap.* 2. *num.* 5. *in fine*, et in indice decretor. *num.* 339. Vide decreta *Sacrae Congregat.* in fine h. Tomi.

26 Commemoratio omnium fidelium defunctorum non est celebranda, nec facienda in die Dominico, sed transferri debet in feriam secundam sequentem; *Sac. Rit. Congreg.* 24. *Septemb.* 1605. *in Augustan.*

27 In commemoratione omnium fidelium defunctorum potest fieri Officium de festo duplici minori, sed Missae sunt celebrandae de Requiem; *Sac. Rit. Congregat.* 5. *Octob.* 1686. *in una Urbis.*

28 Occurrente duplici minori, seu translato in die commemorationis defunctorum, Officium faciendum est de Sancto, Missae vero celebrandae sunt de Requiem; *Sacra Rit. Congreg.* 19. *Junii* 1700. *in Curien.*

29 In die commemorationis omnium defunctorum in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, ubi quotannis occurrit dies octava dedicationis Ecclesiae, Missae privatae dicendae sunt de Requiem, et cantandae sunt duae Missae conventuales, una scilicet de die octava post Tertiam, et altera de Requiem post Nonam juxta Rubricas. Quando vero dies octavae incidit in Dominicam, omnes Missae celebrandae sunt de die octavae, et commemoratio omnium fidelium defunctorum transferatur in diem sequentem; *Sac. Rit. Congreg.* 17. *Septemb.* 1696. *in una S. Germani Montis Casini.*

Jam in omnibus Congregationibus Ordinis Benedictini post festum omnium Sanctorum 14. Novembris celebratur solemnis commemoratio omnium defunctorum confratrum dicti Ordinis; quid si illa die 14. Novembris alicubi adsit festum duplex translatum, aut occurrens: Eritne ejusmodi duplex ulterius transferendum: vel duplex celebrandum, et tamen peragendum cum officio defunctorum, et dicendae omnes Missae pro defunctis confratribus praeter unam de festo: Vel eritne Officium alia die dicendum: Et tunc non amplius in celebrando convenient Monasteria nostri Ordinis. Sacra vero Rituum Congregatio die 1. Maji 1736. respondit: « Commemoratio omnium defunctorum non est transferenda, sed si die illa occurrat festum duplex minus, seu translatum, fiat Officium de festo duplici cum Missa solemni post Tertiam; Officium vero defunctorum recitandum erit post Laudes, et omnes Missae privatae dicentur pro defunctis in paramentis nigris ». 30

Quando anniversarium, seu Officium solemne pro animabus omnium defunctorum Confratrum alicujus Congregationis fit in festo ritus duplicis minoris, potest cantari Missa de Requiem; secus, si occurrat in festo altioris ritus; *Sacra Rit. Cong.* 8. *Martii* 1738. 31

In absolutione in die commemorationis omnium fidelium defunctorum non est dicenda tota conclusio in oratione: *Sac. Rit. Congregat.* 5. *Julii* 1698. *in Collen.* 32

Ubi ex dispositione testatorum singulis diebus canendum est in Ecclesia responsorium pro defunctis, potest quotidie decantari, exceptis festis 1. et 2. classis, et octavis privilegiatis, nec non tota hebdomada majori; in praedictis autem festis 1. et 2. classis, et octavis privilegiatis, ac majori hebdomada, ne pia testatorum voluntas defraudetur, Responsorium praedictum recitetur privatim in Choro, absolutis horis canonicis: *Sac. Rit. Congr.* 8. *Julii* 1741. 33

Alia ad rem, vide verb. *Matutinum* num. 14., et in fine hujus Tomi decreta *Sac. Rit. Congregationis.* 34

## OMEN

VIDE VERB. *SUPERSTITIO* NUM. 30.

## ONYROMANTIA

VIDE *IBID.* NUM. 25.

## OPINIO

VIDE VERB. *CONSCIENTIA* A NUM. 68. AD NUM. 114.

## OPINIO PROBABILIS

### SUMMARIUM

1. De opinione probabili v. *leges prudentiae Episcopalis a Josepho Maria Maraviglia Episcopo Novariensi* etc. *ad num.* 3. — 4. Circa licitum usum Opinionis probabilis adest dissertatio D. Alphonsi de Ligorio, cui titulus *de usu moderato opinionis probabilis*, inserta in opere Theolog. ejusdem cl. Scriptoris. — 5. Adducuntur ad rem tria decreta edita tenoris ut infra *ad n.* 7. — 8. Reliqua *ad n.* 14. — 15. Subnect. Addit. Casinenses *ad n.* 35.

1 An opinio recentiorum, caeteris paribus faciat majorem probabilitatem, quam antiquorum opinio; 2 an minus communis opinio, dummodo sit probabilis, possit Episcopis legem prudenter, et rationabiliter agendi constituere; 3 et an unius opinio, dummodo sit optima ratione munita, possit communiori praeferri; Vide *Leges prudentiae Episcopalis a Josepho Maria Maraviglia Episcopo Novariensi indictas, atque Innocentio XI. dicatas,* Leg. 167. 312. 304.

4 Circa usum licitum opinionis probabilis Illustrissimus, ac Reverendissimus D. D. Alphonsus de Ligorio, Episcopus S. Agathae, peculiarem dissertationem lectu dignissimam *de usu moderato opinionis probabilis*, lib. 1. suae Theologiae Moralis *tract.* 1. *num.* 144. *et seqq.* inseruit. Alia deinde sub eodem titulo, nec minoris pretii dissertatio simul cum responsione Apologetica *circa usum opinionis aeque probabilis* ab eodem auctore vulgata, extat in fine opusculi Venetiis editi *ann.* 1754. quod inscribitur: *Confessore diretto per le confessioni della gente di campagna.*

5 Verum superioribus annis circa usum *Opinionis probabilis* tria edita sunt decreta: primum ab Episcopo Tridentino: alterum a Sacros. Rom. et universal. Inquisitionis Congregatione: utrumque occasione quarumdam Thesium, quas publicae, licet in aedibus Parochialibus, concertationi quidam Theologus exposuerat Avisii in Tridentina dioecesi. Tertium denique a Capitulo Generali Mantuano totius Ordinis FF. Minorum Sess. xv. habita die 6. Junii 1762. Ut votis aliquorum fieret satis, visum est praefata decreta hic adducere: Sunt autem tenoris ut sequitur.

DECRETUM I. 6

» Franciscus Felix, Dei gratia Episcopus, et S. » R. I. Princeps Tridenti, Marchio Castellarii, » Sacris Caesareis Regiis Majestatibus a consiliis » secretis, ex Comitibus de Albertis de Henno etc.

» *Perillustribus, Nobilibus, admodum Reverendis, et venerabilibus respective Parochis, et Curatis nostrae Tridentinae dioecesis salutem in Domino sempiternam.*

» Dolenti equidem animo percepimus, proxime elapso Mense Junio, in loco Avisii Tridentinae hujusce nostrae dioeceseos quosdam articulos, quos infra notabimus, manuscriptos ad disceptandum privatim domi fuisse propositos, ac discussos, ubi nullae sunt Scholae; quod quidem tunc dissimulandum duximus, minime nescii, privatam ejusmodi exercitationem probro, dedecorique cessisse auctori, qui ab oppugnatoribus in arctum ita adductus est, ut causa illum palam cecidisse adstantes omnes facile intellexerint. Cum vero novissime harum Thesium exemplar extra hanc dioecesim typis editum in manus nostras pervenerit, muneris nostri ratio flagitat, ut confestim gliscenti malo obviam eamus, ne populus nostrae curae concreditus nimia opinandi licentia a recta salutis semita deducatur. Noveritis itaque, a nobis articulos, quos infra subjicimus, acervatim sumptos omni-

» no rejici, improbarique, prout harum litterarum » tenore rejicimus, atque improbamus, prohibentes, ne, sub poenis Canonicis, ac aliis arbitrio » nostro, iidem articuli acervatim sumpti in disceptationem, usumque deducantur. Officii porro » vestri partes in eo esse debent, ut populum cum » ex sacro suggestu, tum in Poenitentiae Tribunali » dexterrime eo inducatis, ut ea sequatur dogmata, quibus tum ratio solidior, tum gravior authoritas suffragatur, quod dum a vobis sancte observandum confidimus, Episcopalem vobis benedictionem impertimur.

» Datum Tridenti ex Arce nostrae residentiae » hac die tertia Januarii 1761.

*Franciscus Felix Episcopus.*

» Ad mandatum Celsissimi, et Reverendissimi » D. D. proprium Presb. Joseph Antonius Bertinalli Cancellarius.

*Hic recitantur Theses damnatae, quae legi poterunt in sequenti Decreto.*

7 DECRETUM II.

» S. Rom. et univers. Inquisitionis confirmatum a SS. D. N. Clemente Papa XIII. quo prohibentur Theses circa Probabilismum expositae publicae disputationi anno 1760. Avisii in dioecesi » Tridentina.

*Feria V. die 26. Februarii 1761.*

» Per suas litteras ad Congregationem S. Romanae, et Universalis Inquisitionis, labente superiori anno datas, dolenter nimium conquestus » est Antonius Ceschi Tridentinae Ecclesiae Canonicus Decanus, Theses quasdam de Probabilismo » a Parocho Avisiensi dioecesis Tridentinae in » aedibus Canonicalibus jampridem propugnatas, » postmodum, sine nota loci, et auctoris, obscuro » praelo fuisse cusas, et vulgatas non sine Religionis detrimento, et bonorum offensione, praesertim Ecclesiasticorum, quorum pars suo est » regimini, et vigilantiae concredita. Postulante » itaque eodem Decano congruum adhiberi remedium ingruenti malo, ne latius serpat, Theologicae censurae de more subjectae fuerunt praedictae Theses unico contentae folio impresso, cujus tenor ita se habet.

8 PROBABILISMUS.

» *Publicae disputationi Ven. Clero Avisiensi » exercitii gratia expositus contra Probabiliorismum stricte talem, utpote negotium perambulans » in tenebris.*

» Pro die 10. Junii 1760, in aedibus Canonicalibus Avisii.

» Utinam observaremus mandata Domini certa, » Quid nobis tanta solicitudo de dubiis? *Celeberrimus Pat. Constant. Roncaglia lib. 2. cap. 3.*

I.

» Probabilismus noster versatur circa haec tria!

» Licet sequi probabiliorem pro libertate, relicta minus probabili pro lege.

» Licet sequi aeque probabilem pro libertate, » relicta aeque probabili pro lege.

» Licet sequi minus probabilem pro libertate, » relicta probabiliori pro lege.

» *Ex iis deducuntur sequentia Paradoxa.*

II.

» Usus Probabilismi maxime tutus. Usus Probabiliorismi maxime periculosus.

III.

» Usus genuini Probabilismi minime in laxitatem degenerare potest.

» Usus Probabiliorismi stricte talis in Rigorismum excurrere debet.

IV.

» Probabilioristas qua tales, qui ex consilio probabiliora sequuntur, laudabilissime operari affirmamus.

V.

» Probabilioristis stricte talibus, qui ex praecepto, quod nomquam clare probant, se ipsos, et » alios ad probabiliora impeliunt, merito Rigoristarum nomen imponimus.

VI.

» Qui nullatenus ad Christianam perfectionem » tendere possunt, nisi sequendo probabilissima.

VII.

» Abusus Probabiliorismi stricte talis non solum licentiae fraenum, sed licentiae calcar est; » quod Gallorum testimonio comprobamus.

VIII.

» Genuinus itaque noster Probabilismus, qui » nec morum corruptelam inducit, nec a S. Sede » umquam male fuit notatus, origine sua Thomisticus, progressu aetatis Jesuiticus, utpote a quo » arctatus, emendatus, et contra Jansenianos furores propugnatus fuit.

IX.

» Qui ergo habitat in adjutorio fundatissimi » Probabilismi, sub protectione plurimorum ex » omnibus Orbis Christiani nationibus praestantissimorum Theologorum commorabitur securus.

*Ex Historia Critica.*

X.

» Hinc sine ulla laxismi nota Benignismum etiam vocamus; sed legitimum, quem suadent » utraque lex Caesarea, et Pontificia; sed Dominicanum, quem illustris Dominicanorum ordo jam » a primis temporibus est amplexus; sed Pium qui » Christianam pietatem fovet; sed Thomisticum, » quem S. Thomas in amoribus habuit, qui ducentas, et plures opiniones libertati faventes in » suis sententiarum libris docet; sed Christia-

num, qui Christo Domino summe familiaris fuit.

O. A. M. D. et V. G.

» Pro coronide: Probabilismus noster stans pro libertate, est notabiliter probabilior ipso Probabiliorismo stante pro lege.

» Cum vero Theses hujusmodi, eotaeque Theologicae expeesae fuerint in Congregatione generali habita in palatio Apostolico Quirinali coram Sanctissimo Domino Nostro Clemente Papa XIII. Sanctitas sua, auditis Eminentissimorum Dominorum S. R. E. Cardinalium in tota Republica Christiana contra haereticam pravitatem generalium Inquisitorum a S. Sede Apostolica specialiter deputatorum suffragiis, folium praedictum, et Theses in illo expositas prohibendas, ac damnandas esse censuit, prout praesenti decreto damnat, et prohibet tanquam continentia propositiones, quarum aliquae sunt respective falsae, temerariae, et piarum aurium offensivae. Illam vero excerptam a numero X. nempe *Probabilismum, qui Christo Domino summe familiaris fuit*, proscribendam ut erroneam, et haeresi proximam. Praefatum itaque folium, sive Theses ut supra exscriptas sic damnatas, et prohibitas Sanctissimus Dominus noster vetat ne quis cujusque status, et conditionis ullo modo sub quocumque praetextu, quovis idiomate imprimere, ac imprimi facere, vel transcribere, aut jam impressum, sive impressas apud se retinere, et legere, sive publice propugnare audeat, sed illud, vel illas Ordinariis locorum, vel haereticae privatis Inquisitoribus tradere, et consignare teneatur, sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis.

*Benedictus Veterani Assessor.*

9 Hinc auctor quidam Pseudonymus infert, et demonstrare conatur *omnem omnino usum opinionis probabilis* esse manifeste prohibitum. Sed laudatus Episcopus de Ligorio acriter ab auctore illo impetitus, modeste contrarium defendit, apologiamque conscripsit, ex qua *paragraphum quartum*, utpote qui ad omnimodam, rectamque intelligentiam decretorum allatorum valde conducit, operae pretium est quo ad praecipua ejus capita hic transcribere.

10 » Così appunto (*loquitur DD. de Ligorio*) ritrovo scritto il decreto (*nempe S. R. Inquisitionis Congr.*) presso il Libro del P. Lettore (*scilicet adversarii Pseudonymi*). Quindi egli prende a dirmi così: *Che vi sembra, Monsignore, di un decreto della S. Congr. approvato, e confermato dal Vicario di Gesù Cristo?* Seguita poi a dire, che nel decreto è condannata espressamente, almeno come *falsa*, e *temeraria* la propos. da me difesa, cioè, *che licet sequi opin. aeque probabilem pro libertate, relicta aeque probabili pro lege*. Dice, che ora non posso io più allegare ignoranza, dopo ch' egli mi ha posto il decreto sotto gli occhi. Dice, che queste tesi, o proposizioni sono state dannate nel modo stesso, come furono dannate le proposizioni contenute ne' decreti di Alessandro VII. e d'Innocenzo XI. fatti anche dalla S. Inquisizione di Roma. Dice finalmente, che sopra delle altre tesi è compresa nelle censure la prima, in cui si contiene intieramente il sistema Probabilistico, che nel decreto fu massimamente preso di mira. *Laonde* (conclude) *contenendo essa la medesima vostra sentenza, questa pure per necessità dovrà dirsi condannata; e voi non più potete difenderla, ma anzi tenuto siete a ritrattarla qual figlio ubbidiente a' decreti della Chiesa* .... Sì Signore, io mi professo, e vanto d' esser figlio ubbidiente alla S. Chiesa Cattolica Romana, e son pronto, non solo a ritrattarmi d' ogni mio sentimento, ma anche a dar la vita per ubbidire ai decreti della Chiesa. E già mi sarei ritrattato della mia sentenza sin dal tempo, che uscì fuori, e mi capitò in mano il mentovato foglio del Parroco di Trento insieme col decreto della Sagra Inquisizione, se fosse vero, che con tal Decreto fosse stato condannato ogni uso del Probabile. Ma non posso, nè son tenuto a ritrattarmi per quel che scrive il P. Lettore. Si osservi, che il Foglio contiene più cose distinte, contiene diverse tesi, e contiene diverse proposizioni, o sieno membri, o parti delle tesi. Or quando si sparse il foglio, e le tesi condannate nel decreto così in confuso, e come si dice *in globo*, due erano le difficoltà, che si facevano sovra d' una tal condanna. La prima era, se fossero condannate singolarmente, non solo tutte le tesi del foglio, ma anche tutte le parti, o sieno proposizioni delle tesi. Ma in quanto a ciò si vide comunemente da' dotti, così probabilisti, come antiprobabilisti, che, quantunque si avesse per vero, che fossero state condannate tutte le tesi, certamente però non erano condannate tutte le proposizioni contenute in esse tesi, ma quelle sole proposizioni, che in se meritavano censura. Ed è chiaro, che affatto differisce (contra quel che suppone l' avversario) la condanna di queste tesi dalle condanne fatte di proposizioni da Alessandro VII. e da Innocenzio XI. poichè quelle proposizioni furono condannate ciascuna singolare, e divisamente l'una dall'altra. Ecco il decreto d'Alessandro VII. come parla: *Sanctissimus decrevit, praedictas propositiones, et* UNAMQUAMQUE *ipsarum, ut minimum tamquam scandalosas esse damnandas, sicut eas damnat ac prohibet, ita ut quicumque illas aut* CONJUNCTIM, AUT DIVISIM *docuerit, et defenderit, publice, aut privatim, incidat etc.* E dipoi si dice: *Insuper districte prohibet omnibus, ne praedictas opiniones, aut* ALIQUAM *ipsarum ad praxim deducant etc.* Lo stesso dicasi nel decreto d' Innocenzo XI. *Sanctissimus D. N. decrevit sequentes*

» propositiones. et UNAMQUAMQUE ipsarum, sicut » jacent, ut minimum tanquam scandalosas esse » damnandas etc. Ed indi: Quicumque ... illas, » vel illarum aliquam CONJUNCTIM, AUT DIVISIM » defenderit etc. Ed in fine: Insuper prohibet omnibus, ne praedictas propositiones, aut ALIQUAM » ipsarum ad praxim deducant etc. E così anche » sta nella condanna delle 31. proposizioni fatta » da Alessandro VIII.

Ma nel decreto riferito dal P. Lettore dicesi così; « Sanctitas sua (Clemens Papa XIII.), auditis etc. Folium praedictum, et theses in illo » expositas, praesenti decreto damnat, et prohibet, tanquam continentia propositiones, quarum » aliquae sunt respective falsae, temerariae, et » piarum aurium offensivae; illam vero excerptam » a num. X. etc. Sicchè non è dannato il foglio, » e le tesi in quanto a tutte le loro parti, e proposizioni in quelle contenute, ma è dannato il » foglio, e le tesi, contenenti proposizioni, delle » quali alcune sono etc. Non tutte dunque son » condannate le proposizioni delle tesi, ma solamente quelle, che sono false, o temerarie ec. » E che sia così, non si dice ivi: Prohibet, ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, et defenderit etc. come sta ne'decreti di Alessandro VII. e d'Innocenzo XI. ma si dice: Praefatum itaque folium. sive theses, ut supra excriptas SIC damnatas, et prohibitas Ss. Dominus N. » vetat, ne quis imprimere, retinere, et legere etc. » audeat. La parola SIC dinota, che le tesi non erano intieramente dannate in se, ma come contenenti proposizioni, delle quali alcune etc. Dunque solo è proibito il difendere quelle tesi conjunctim, cioè in quanto a tutte le loro parti, o » sieno proposizioni in esse tesi contenute, ma » non già divisim in quanto a quelle proposizioni » delle tesi, che non meritavano censura; altrimenti si sarebbe detto conjunctim, aut divisim, » come si era detto ne' decreti de' Pontefici mentovati di sopra. Ed in fatti così appunto furono » queste tesi condannate dal Vescovo di Trento nel » suo decreto, ove si disse: Noveritis ita a Nobis » articulos, quos infra subjicimus, ACERVATIM » sumptos omnino rejici, prout rejicimus, prohibentes, ne iidem articuli, ACERVATIM sumpti, in disceptationem, usuque deducantur. E certamente » dee credersi, che la S. Congregazione abbia fatta » la sua condanna uniforme a quella del Vescovo » di Trento, secondo la di lui richiesta.

» Non è dunque, come pensa il P. Lettore, che » ogni minima parte del foglio, e delle tesi sia » dannata; ond'egli giunge a metter fra le proposizioni dannate anche quel passo del P. Roncaglia, citato dall'Autore del foglio, non già come » tesi, o come parte di qualche tesi, ma solo per » incidenza, e per introduzione alle sue tesi: Utinam observaremus mandata Dei certa! Quid nobis tanta sollicitudo de dubiis? Ma è dannato solamente il foglio, e le tesi, in quanto contengono proposizioni degne di censura. E parlando » della prima tesi, non è già dannata la prima » proposizione, o sia prima parte di quella, che » dice esser lecito seguire la più probabile, lasciata la meno probabile per la legge; altrimenti » sarebbe condannata anche la sentenza, che può » dirsi essere stata comune tra gli Probabilioristi » più antichi, di Gonet, di Silvestro, di Wigandt, » di Cuniliati, e d'altri. Diciamo inoltre, che neppure vien condannata la seconda parte, che sia » lecito servirsi dell' opinione egualmente probabile per la libertà, secondo la nostra sentenza. » Solamente restava in dubbio, se fosse condannata almeno la terza parte, o sia membro di quella prima tesi, dove si dice esser lecito seguire » anche la meno probabile, e meno tuta; e perchè » la proposizione è generale, sì che comprende » anche l' opinione certamente meno probabile, » perciò dubitavasi ch'ella fosse stata condannata. » E così anche dubitavasi, che fosse condannata » l'ultima tesi, che dice: Probabilismus noster stans » pro libertate est notabiliter probabilior ipso Probabiliorismo stante pro lege. Questa tesi (dico) » anche dubitavasi essere stata condannata, per ragion che, avendo l' autore della tesi dichiarato, che il suo Probabiliorismo concedeva esser » lecito seguire indistintamente la meno probabile, con quest'ultima sua proposizione veniva a » difendere, che il sistema, il quale vuole esser » lecito seguire qualunque opinione meno probabile, sia notabilmente più probabile del sistema, » che vuole doversi seguire la più probabile per » la legge.

» Posto ciò, restava dunque comunemente appurato, che sebbene fossero condannate tutte le » tesi, non erano però condannate tutte le proposizioni, o sieno parti delle medesime. Restava » solamente a sciogliersi il dubbio, se, essendo condannato così in globo, ed in confuso il foglio, e » le tesi, fossero condannate tutte le tesi in particolare, o solamente alcune di esse; poichè sì » considerava che nel decreto non dicevasi, omnes » theses: e le parole quarum aliquae, potea dubitarsi, se riferivansi alle tesi, o pure alle proposizioni contenute nelle tesi. Tanto più che alcuna tesi affatto non merita censura; e tanto » più che, come si è detto di sopra, il Vescovo di » Trento avea detto nel suo decreto: Articulos, » quos infra subjicimus, improbamus, prohibentes ne iidem articuli acervatim sumpti in disceptationem, usumque deducantur. Ma sia come si voglia, questo dubbio è stato già dichiarato appresso dalla stessa sagra Inquisizione di Roma, » poichè, essendo stata inserita la condanna del » detto foglio nell' Indice de' libri proibiti per ordine della stessa S. Congregazione, non si è detto (come si vede scritto nell' appendice nuovamente aggiunta all' indice) che si condannavano, folium, et theses in illo expositae; ma si è » detto semplicemente: Plagula undecim thesium,

» *cui titulus: Probabilismus disputationi etc.* Sic-
» chè al presente ha dichiarato la S. C. esser so-
» lamente condannata la detta *Plagula*, cioè la
» carta, o sia foglio delle undici tesi, e per con-
» seguenza quelle sole tesi, che meritano censura,
» ma non tutte le tesi. Ed in fatti, avendone io
» scritto ultimamente per chiarirmi del tutto a
» due Consultori (*) del S. Officio di Roma, cioè al
» Reverendissimo P. M. Fra Tommaso Agostino
» Ricchini M. del sagro Palazzo, ed al Reveren-
» diss. P. Fra Pio Tommaso Schiara Segretario
» della S. C. dell' Indice, Soggetti di quella dot-
» trina, ed intelligenza, che il mondo sà, mi han
» cortesemente risposto, e tolto di dubbio, e ne
» conservo le lettere. Il P. Maestro Ricchini mi
» risponde così:

11 » *Per ubbidire a' venerati comandi di V. S. Il-*
» *lustriss. brevemente rispondo al dubbio proposto,*
» *che la condanna, e proibizione fatta dal S. Offi-*
» *cio cade sopra il foglio intero delle proposizioni,*
» *non sovra caduna di esse in singolare; in quel-*
» *la guisa che, quando vien proibito un libro con-*
» *tenente proposizioni qualificabili di proibizione,*
» *la proibizione cade bensì in tutto il libro, ma non*
» *sovra tutte le proposizioni in esso contenute. E*
» *perciò si è posta così la proibizione nell' ultima*
» *appendice dell' Indice, che le rimetto qui acchiusa*
» *com' ella potrà osservare alla lettera P., verbo*
» Plagula. *Da ciò ne siegue, che la prima proposi-*
» *zione non è altrimenti condannata; nè potea ri-*
» *provarsi senza adottare il Tuziorismo, e con-*
» *dannare il comune de' Teologi, che la sostengono.*
» *Ciò credo, che basterà a V. S. Illustrissima per*
» *acquietare la sua, ed altrui coscienza; e potrà*
» *fare di questa mia notizia quell' uso, che stimerà*
» *più convenevole. Desidero altri motivi di mostra-*
» *re la mia venerazione etc.* Qui il Reverendiss. P.
» Maestro fa solamente menzione della prima pro-
» posizione, perchè di quella fu da me specialmen-
» te interrogato, cioè se mai dalla S. C. era stata
» condannata anche la prima proposizione, che
» ammetteva l'uso dell'opinione più probabile; an-
» corchè fosse stata probabile l'opinione, che sta-
» va per la legge.

» La lettera del Reverendiss. P. Schiara è più
» lunga, e più espressiva. Egli mi scrive così:

12 » *Per meglio ubbidire ai comandi di V. S. Illu-*
» *striss. e più pienamente renderla informata in-*
» *torno alla dimanda fattami, le mando copia del*
» *foglio contenente le tesi, pubblicato in Trento*
» *appresso alla sua condanna dal fu Mons. de Al-*
» *bertis Vescovo di quella città, e dipoi proibito dal*
» *Papa nella Congregazione del s. Officio a' 26. di*
» *Febbrajo* 1761. *Monsignor de Albertis, come ve-*
» *drà dal suo decreto, proibì gli articoli acervatim*
» sumptos; *ed il Papa proibì il foglio*, tanquam
» continens propositiones, quarum aliquae sunt
» respective falsae, temerariae etc. *Perciò nell' In-*
» *dice de' libri proibiti non si è posto, se non il ti-*
» *tolo del foglio. Veda l' ultima appendice stampa-*
» *ta in Gennajo dell' anno scorso* 1763. *alla pa-*
» *rola* Plagula, *dove sta inserito il foglio ne' suoi*
» *precisi termini così*; Probabilismus disputatio-
» ni Vener. Clero Avisiensi exercitii gratia exhi-
» bitus contra Probabiliorismum stricte talem, ut-
» pote negotium perambulans in tenebris pro die
» 10. Junii 1760. in aedibus Canonicalibus Avisii.
» *Dal solo titolo del Foglio condannato ognuno fa-*
» *cilmente conosce non essersi fatta condanna con-*
» *tro il Probabilismo, e per conseguenza non es-*
» *sere stata condannata la proposizione:* Licet se-
» qui probabiliorem pro libertate, relicta minus
» probabili pro lege, *la quale è sentenza comune*
» *de' Probabilioristi moderati. Ben è vero, che seb-*
» *bene la condanna non favorisca il probabilismo,*
» *non però può dirsi da essa proibito il Probabilis-*
» *mo, nè dell' aeque probabile, nè tampoco della me-*
» *no probabile favorevole alla libertà. E questo è*
» *qui sentimento comune, e certo. Nè credo, che*
» *qui i Probabilisti lascino perciò di seguitare il*
» *loro sistema. Questo è quanto posso, e devo dire*
» *in risposta ec.* ».

» Questi due Reverendissimi Padri, essendo
» già Consultori del S. Officio, e bene intesi del-
» la mente della Congregazione, e del Papa, cre-
» do, che presso d' ognuno meritino tutta la fede.

» Di più in per meglio assicurarmi della verità,
» ne ho scritto ancora all' Eminentissimo Signor
» Cardinal Galli, pregandolo instantemente a far-
» ne parola col nostro Regnante Pontefice Clemen-
» te XIII. per intendere la verità di queste pun-
» to propriamente dalla sua bocca; e specialmen-
» te io volea sapere; se era condannata la prima
» tesi del foglio, in cui si contenea l' uso del Pro-
» babile; e scrissi che Sua Santità, come dottore
» universale della Chiesa, trattandosi della con-
» danna d' una dottrina sì controversa, e di tanta
» conseguenza, non potea negare la dichiarazione
» necessaria ad un Vescovo, che la chiedeva. E
» l' Eminentissimo Signor Cardinal Penitenziere
» mi ha risposto in breve sì, ma in poche parole
» con molta saviezza ha compresa tutta la sostan-
» za del punto, e l' ha posto in luce con termini
» così proprj, e chiari, che in questo genere me-
» glio non potea desiderarsi. Ecco come mi scrive:

» *Più che a me, è noto alla profonda dottrina* 13
» *di V. S. Illustrissima, e Reverendissima, che nelle*
» *condanne, o proibizioni de' libri non s' intendono*
» *mai condannate tutte le proposizioni, che in essi*
» *si contengono; essendovene molte delle verissime*
» *anche in Lutero, Calvino ec. Ma perchè altre ve*
» *ne s' incontrano cattive, e perniciose, perciò col-*
» *la condanna, o proibizione avvisa la Chiesa i*
» *suoi figli, che debbano astenersi dalla lettura*
» *de' medesimi, acciò insieme col vero non s' imbe-*
» *vano ancora del falso. Posso assicurare V. S.*

(*) Qui est a secretis Sacrae Congregationis Indicis, Consultor Congregationis sancti Officii non est.

» *Illustrissima e Reverendiss. che nella condan-*
» *na dell' accennato foglio, di cui mi scrive, non*
» *si è inteso di condannare veruna delle proposi-*
» *zioni, che si controvertono nelle Scuole Cattoli-*
» *che, e da molti cattolicamente si difendono; ma*
» *si è avuto il motivo di proibirlo, per quelle pro-*
» *posizioni, ch' ella medesima riconosce meritevoli*
» *di censura. Ed in tanto offerendomi ec.* ».

» Posto tutto ciò, spero, che il P. Lettore ora » mi conceda di potermi chiamare vero figlio del- » la Chiesa, senza ritrattarmi a riguardo della » mentovata condanna Pontificia, con tanta pom- » pa, ed asseveranza da esso bandita, e publicata, » come cosa indubitabile. Nel che ammiro poi lo » spirito di questo buon Religioso in mettersi ad » ammonire con tanto calore un Vescovo ad esse- » re ubbidiente a' decreti della Chiesa, dopo che » la Chiesa l' ha posto nel numero de' Vescovi, » voglio dire nel numero di coloro, che son desti- » nati ad esser Giudici della dottrina ». Sic lau- » datus Episcopus de Ligorio suam, atque Proba- » bilismi causam probe defendens.

Hucusque porro de duobus decretis, Tridentino, et Romano, deque exortis hinc inde eorum occasione controversiis: modo tandem tertium, quod sub initio *num.* 5. innuimus decretum, proferamus.

14 **DECRETUM III.**

*In Capitulo Generali Mantuano totius Ordinis F. F. Minorum Sess. XV. habita die 6. Junii 1762. promulgatum.*

» Cupiens generale Capitulum ea scandala ab » Ordine removere, quae ex nimia opinandi li- » centia, in doctrinis praecipue ad mores perti- » nentibus oriri, et suscitari possent; renovat, et » confirmat eas omnes Constitutiones, quae in a- » liis praecedentibus generalibus Capitulis de doc- » trinis in nostris Scholis, et a nostratibus seli- » gendis decreta sunt. Et ad hunc effectum man- » dat, et praecipit sacrae Theologiae Lectoribus, » aliisque omnibus, quatenus doctrinas tutiores, » et probabiliores semper doceant, et amplec- » tantur ».

Hoc autem decretum, datis ad suos subditos encyclicis litteris, evulgarunt, et illius observantiam, quanta pollebant auctoritate, praeceperunt Reverendissimus P. Petrus Joannetius de Molina Generalis totius ordinis F. F. Minorum S. Francisci, iterato Minister, die 4. Octob. 1762. Romae ex Ara Coeli, nec non Reverendissimus P. Pasqualis a Varisio Commissarius Generalis Cismontanus, ex Ara Coeli Romae ad Mensem Martium proxime superioris anni 1763.

Porro quanti faciendum sit hujusmodi decretum, vel inde licet arguere, quod a gravissimis Patribus longe amplissimi Ordinis manarit, sitque oppido consentaneum aliis antiquioribus ejusdem Ordinis Constitutionibus, neque ullus illi ausus fuerit contraire, sed plenum, ut asserunt, deinceps in Franciscanorum scholis effectum habuerit; acta quoque praedicti Capituli a summo Regnante Pontifice ultimum obtinuere roboris firmamentum. * Cetera, quae de *Opinione probabili* habet Auctor noster *P. Ferraris* vide verb. *Conscientia a num.* 68. *ad* 114. in Tomo secundo.

**ADDITIONES CASINENSES.**

*De opinione probabili, deque doctrina, ac laudibus S. Alphonsi de Ligorio.*

Praestat hic de opinione probabili, et de pro- 15
babilismo sequentia tradere. Opinio probabilis, D. de Ligorio docente, est, quae gravi fundamento nititur, vel intrinseco rationis, vel extrinseco auctoritatis, quae valet ad se trahere assensum viri prudentis, etsi cum formidine oppositi. *Theol. Moral. l.* 1. c. 3. (*). Porro opinio probabilis *compa-* 16

(*) Opinio quaelibet considerata in se ipsa, et in sua probabilitate propria, duplici modo potest esse, et dici probabilis, nempe ab intrinseco, quando nititur argumentis desumptis ab ipsa rei natura; et ab extrinseco, quando nititur argumentis desumptis ab auctoritate, nempe a numero simul, et pondere Doctorum, qui opinionem defendunt.

Rursus opinio in se probabilis potest esse talis, vel *apparenter* tantummodo, ut *leviter*; vel *vere*, et *satis graviter*, prout nempe vel fundamento innititur apparenti, et levi, adeout non valeat assensum viri prudentis ad se trahere, vel ex adverso suffulta est fundamento solido, et satis gravi, nimirum intrinseco rationis, vel extrinseco auctoritatis, ita ut bene valeat assensum prudentum sibi comparare.

Ut autem opinio censeri possit *vere*, *et satis graviter* probabilis, requiritur.

1. Ut nihil certi adsit contra illam neque ex Scripturis, neque ex Conciliis, neque ex definitionibus Summorum Pontificum, neque ex *ratione Theologica*, ut vocant: quippe si in contrarium quid hujusmodi adesset, probabilitas quae tunc jactaretur, poterit quidem aliquo modo apparere talis, sed in se nunquam talis revera erit, cum veritas nequeat esse contradictoria.

2. « Ut opinio contra omnia argumenta; quae ei opponi » possunt, talem adhuc in se vim retineat, ut viri pruden- » tis assensum valeat sibi comparare. Hoc autem facile de- » duci poterit ex qualitate Auctorum, qui eam tuentur, si » gravitate, doctrina, experientia, ingenio, pietate, aliis- » que dotibus praestant insigniter ».

Jam vero nusquam licitus est in re morali opinionis illius usus, quam in Scholis appellant *leviter, et tenuiter probabilem*, cum non valeat hujusmodi opinio viri prudentis assensum ad se pertrahere. Unde jure merito Innocentius XI. damnavit sequentem proposit. 3. in ordine: « Genera- » tim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, » quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exea- » tur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus ».

Quantum autem ad probabilitatem extrinsecam attinet, sciique tenendum, hanc constituere opinionem vere, et satis graviter probabilem; adest enim certa praesumptio, quod Doctores, cum opinionem aliq. tradiderunt, bene, penitusq. perspexerint rei veritatem in se; neq. illam tradere voluerint, nisi rationibus satis validis, et momentosis inniti. Unde Prov. 22 *Inclina aurem tuam, et audi verba Sapient.*

Hine S. Poenitentiaria interrogata an. 1831. an esset
B inquirendus Confessarius, qui in Poenitentiae Tribunali se-

*rate ad opinionem aliam* potest esse : 1. *Minus probabilis, aeque probabilis, probabilior, probabilissima, et moraliter certa :* — 2. *Minus communis, communis, communior, et communissima:* — 3. *Minus tuta, tuta, et tutior.*

17 *Primo*, erit opinio *minus probabilis*, si nitatur
levioribus rationum momentis, quam opinio op-
18 posita : *Æque probabilis*, si momentis aequalibus
19 sit suffulta : *Probabilior*, si in sui favorem argumenta graviora habeat : *Probabilissima* demum, si argumentis gravissimis nitatur, ita ut opposita censeatur dubie probabilis. Profecto in errore versantur, qui opinionem probabilissimam sumunt pro opinione *moraliter certa :* quippe postrema haec prudentem errandi formidinem excludit. Quinimo *opinio moraliter certa* improprie nomine *opinionis* donatur : hoc enim ipso, quo omnem errandi formidinem excludit, e finibus *opinionis* stricte talis egreditur, evaditque *scientia*. Cum ex opposito opinio *probabilissima*, etsi inter probabiles primum locum obtineat, fines tamen probabilitatis minime excedit, ac proinde omnem omnino errandi formidinem non excludit.

20 *Secundo*, erit opinio *communis*, si multos: *Communior*, si multo plures: *Minus communis*, si pauciores : denique *communissima*, si omnes moraliter pro se habeat Auctores.

21 *Tertio*, erit opinio *minus tuta*, quae minus removet a periculo peccandi: *tuta*, quae removet a dicto periculo : *tutior*, quae magis removet, etsi rationibus firmioribus haud innitatur. Hujusmodi opinio *tutior* dicitur *favere legi, atque praecepto;* quippe in dato casu tenet, extare legem, aut praeceptum, quo aliquid jubeatur, aut vetetur. *Minus tuta* vero dicitur *favere libertati hominis*, quia in casu ipso negat extare legem, aut praeceptum, sed tenet hominem libere posse pro suo arbitrio tunc agere. Et licet admittat, eumdem perfectius agere, si juxta illud praeceptum, aut prohibitionem se gerat, perinde ac si revera extaret, docet tamen minime ab eo peccari, si contra agat, utitur enim libertate propria.

22 Quibus praemissis, haec tria, quantum ad doctrinam morum spectat, possunt in conflictu duarum opinionum contingere : 1. ut una sit minus tuta, et minus probabilis, altera vero tutior, et probabilior : 2. ut una sit minus tuta, sed magis probabilis, altera tutior, sed minus probabilis: 3. ut ambae sint aeque probabiles, sed una minus tuta, et favens *hominis libertati*, altera magis tuta, et favens *legi*. De his breviter disserendum.

Ad 1. Quaeritur : utrum fas sit opinionem se- 23
qui minus tutam, et minus probabilem, in concursu tutioris, et simul etiam certe probabilioris? Affirmat. quidem plures XVI. saec. docuerunt, qui *Probabilistae* vulgo dicti sunt. Primus hujusmodi 24
doctrinae patronus fuisse fertur P. Medina Ordinis Praedicatorum, an. 1577. Deinde anno 1584. P. Dominicus Bannez, ejusdem ordinis, S. Theresiae confessor, id ipsum tenuit.

Sed *negativa* respondendum ex S. Script. Orac. 25
*Ecclesiast. cap.* 37. *v.* 20. ubi haec habentur « Ante omnia opera verbum verax praecedat te, et ante omnem actum consilium stabile ». Unde ad bene agendum necessarium est determinatum judicium intellectus, quo prudenter quis putet licitum esse, quod hic et nunc agitur, vel omittitur. Porro tale judicium habere nequit, qui eligit opinionem minus *tutam*, et minus *probabilem*, in concursu *tutioris*, et simul etiam probabilioris. Hoc pacto Clem. III. eam tenendam sententiam declarat, quae *meliori, et subtiliori nititur ratione: Cap. Capellanus* 4. *ex. de Feriis.*

Id ipsum ex ratione Theologica evincitur. Enimvero ad licite operandum, veritatem inquirere, eamque sequi oportet; et ubi de veritate clare non constet, tenemur saltem opinionem illam amplecti, quae verisimilius ad veritatem accedit ; quaeque est *opinio certe probabilior*.

Hinc contraria opinio, licet adhuc in Scholis 26
defendi possit, cum nullimode sit proscripta, minime tamen a nobis probatur. « Sane omnes fateri cogimur, ita Staps §. 81. naturam rationalem violari, atque impium esse, si quis, neglectis momentis gravioribus, illud sequitur, quod utpote rationibus levioribus nixum, divinae legi minus congruit ».

Ad 2. Quaeres, An liceat sequi opinionem mi- 27
nus *tutam*, sed magis probabilem, in concursu *tutioris*, sed minus probabilis? *Ordinarie* loquendo utique licet. Est contra Jansenistas, qui contrarium tenent, veterem Pharisaeorum rigiditatem renovantes, et importunum affectantes animarum, et Evangelicae veritatis studium. Quos porro vi-

quitur doctrinam S. Alphonsi, non perpendens momenta, at rationes, quibus nituntur variae ipsius opiniones, sed ob solam tanti nominis auctoritatem, respondit *negative*. Quod responsum a Greg. XVI. fuit confirmatum.

Quod si quaeras, an Auctor unus, ut solus sufficiat, ut aliqua opinio dicatur vera, et satis graviter probabilis probabilitate extrinseca : « Respond. cum distinctione : vel enim agitur de Auctore quocumque, et cujuscumque notae; vel de Auctore gravi, magni in Ecclesia nominis, et omni exceptione majoris, uti essent v. g. SS. Thomas, Bonaventura, Antoninus, aliique ».

Si 1. non sufficit auctor ille, ut ejus opinio habeat gravem probabilitatem externam : quippe cum ab Alexandro VII. damnata sit sequens propositio, in ordine 27. « Si liber sit alicujus Junioris, et moderni ( quae verba ex Viva intelligi debent de Auctore quocumque, et humilis cujuscumque notae ), debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tamquam improbabilem ».

Si 2. dummodo nihil sit contra Scriptur. vel communem sensum Ecclesiae, recte possumus sequi ejus Auctoris gravis opinionem, sic docente Angelico : « Aliquis parvae » scientiae magis certificatur de eo, quod audit ab aliquo » scientifico, quam de eo, quod sibi secundum suam ratio» nem videtur ».

« Caeterum regula generalis est, ut non unus, sed plures Auctores volvantur aeque graves, *qui inter caeteros magis praedicantur* ».

gesies, et amplius a S. Sede damnatos vivide e-tiam contundit feliciter Regnans Pius Papa IX. In sua prima Encyclica incip. *Qui pluribus, anno* 1846. ubi inter praecipuas inimicorum machinationes, a quibus saeculo nostro Dominicum Gregem tueri oportet, recenset etiam tenebricosissimas eorum insidias « qui in vestibus ovium, cum » intus sint lupi rapaces, mentita, ac fraudo» lenta purioris pietatis, et severioris virtutis, ac » disciplinae specie, humiliter irrepunt, blande » capiunt, molliter ligant, latenter occidunt, ho» minesque ab omni Religionis cultu absterrent, » et Dominicas oves mactant, atque discerpunt ».

29 Et revera, qui in concursu opinionis *tutioris* quidem, sed minus probabilis, amplectitur opinionem minus tutam, sed probabiliorem, prudenter agit, quippe argumenta, et motiva graviora argumentis, et motivis levioribus praefert.

30 Diximus *Ordinarie* loquendo; nam excipiendi sunt casus illi peculiares, in quibus non agitur jam de honestate actionis, aut de simplici jure, sed de *facto, et veritate* rei alicujus, quam major probabilitas non valet resolvere, unde tunc, quod tutius, sequendum est. Sunt autem hi casus praecipui:

1. « Quando agitur de periculo damni proximi; v. gr. venator, qui probabiliter indicat, objectum in sylva latens esse hominem, non potest ferire, licet probabilius putet esse feram. Nam ex una parte proximus habet jus certum vitae suae; ex altera major probabilitas non facit, quod si revera sit homo, non pareat, casu quo venator feriat ».

2. « Quando agitur de fine, quem absolute cu» rare tenemur, et ad quem major probabilitas » non conducit: Ita est in iis, quae sunt necessaria » necessitate medii ad salutem, ubi factum solce » attenditur ».

3. « Quando agitur de iis, quae requiruntur ad » valorem Sacramentorum; quia Sacramentum » non haberetur, nisi reipsa poneretur ea, quae » Deus ad Sacramentum praescripsit; nec enim » ab hominis dictamine, et conscientia pendent. » Id eruitur ex decreto Innocentii XI. *die* 2. *Mar*» *tii* 1679. quo sequentem, n. primam, damnavit » propositionem: *Non est illicitum in Sacramen*» *tis conficiendis sequi opinionem probabilem de* » *valore Sacramentorum*, *relicta tutiore*, nisi id » *vetet lex, conventio, aut periculum gravis dam*» *ni incurrendi* ».

4. « Et quando agitur de illo, qui ad tutiora » adhibenda tenetur, vel ex conventione, vel ex » voto, vel ex praecepto expresso Superioris; quia » omnia jura clament servari pacta, promissiones » et praecepta (*) ».

Ad 3. Quaeritur, An liceat sequi opinionem probabilem, minus tutam, et hominis libertati faventem, in concursu aeque probabilis, sed tutioris, atque faventis legi? Theologi duas in partes scinduntur. Alii volunt, partem tutiorem, quae scilicet favet legi, esse eligendam, quando adsit concursus alterius opinionis aeque probabilis, quae libertati hominum faveat: hi *probabilioristae* dicuntur. Contendunt alii e contrario, partem, etiam minus tutam, teneri posse in tali casu, et faventem hominis libertati; et licet fateantur, perfectius se gerere, qui illam primam sequitur, tenent tamen nullatenus peccare, qui stant pro secunda. Doctrina haec audit in Scholis *Systema morale probabilismi moderati* (**). 31

Probabilismi moderati usum tam firmiter, constanterque, atque copiose S. Alphonsus de Ligorio propugnavit, ut ipse ejusdem quasi Pater, et auctor habeatur, licet antea haud esset in Scholis incognitus. 32

Porro ut illius mentem rite assequamur, heic praenotanda veniunt, quae is idem Sanctus Episcopus habet. 33

« Ipse enim 1. aperte negat, eas opiniones vere » probabiles remanere, quae concurrunt cum aliis » probabilioribus, et tutioribus; ideoque nefas es» se illas in praxi tenere ».

« Consentit 2. non licere sequi partem minus » tutam, etiamsi probabiliorem, relicta tutiori, » etiamsi minus probabili, in casibus ubi agitur » *de rei veritate*, quam quidem major probabilitas » non valet resolvere ».

« Fatetur 3. in dubio practico de bonitate, vel » malitia actionis, aut ab actione esse prorsus » abstinendum, aut tenendam partem tutiorem ».

Hinc utique vides, quam immerito quidem, ac per vetitum nefas Sanctum nostrum quis tanquam de nimia indulgentia incusaret. Audiemus eumdem, qui in dissertatione *de usu moderato opinionis probabilis*, haec memorabilia habet: « Caete- 34

(*) Quantum etiam ad Judicem, ac Medicum in proprii muneris exercitio attinet, Vid. v. *Judex*, n. 52. et v. *Medicus*, num 22 et seqq

(**) Ut autem omnis quaestio circa *probabile* plenius dignoscatur, diversas hac de re sententias Catholicorum ob oculos ponere operae pretium est. Quatuor porro recensentur. Prima docet, in aequali opinionum probabilitate idest in dubio, eligendam esse, quae stat pro lege: v. g. dubitas aeque probabilibus hinc inde rationibus, num votum emiseris: teneris de voto; quia illud servare tutius est; ita Antoine — Secunda sententia tenet, eo in casu eligi posse opinionem, quae favet libertati, ideoq. nullam praedicti voti adesse obligationem: ita S. Alphonsus de Ligorio — Tertia sententia probat, licitum esse sequi partem minus tutam, quae scilicet stat pro libertate, modo tamen sit vere probabilis, licet contraria opinio pro lege sit aeque probabilis, imo probabilior. Unde nec teneris in allato exemplo ad votum, si satis, ac vere sit probabile, quod non voveris, licet appareat probabilius ex alia parte, quod voveris. — Quarta demum sententia distinguit inter legem positivam, et Naturalem; Porro ubi agitur de malo intrinseco, si dubium hinc inde aequale versetur circa legem positivam, licet sequi secundam sententiam, quae est D. de Ligorio dicentis, *lex dubia non obligat*: Secus, si dubium sit de lege Naturali. Hanc sententiam idem D. de Ligorio ita plenissime refutavit, ut cito perierit, neque unquam locum in Scholis habuerit.

» rum protestor, quod sicut confessarios illos non » approbo, qui nimiae austeritati adhaerentes, » facile damnant usum plurium opinionum, quae » gravi fundamento nituntur: ita contra neque » approbare possum eos, qui de facili opiniones » sine certo fundamento tanquam probabiles ac- » clamant. Confessarius, antequam aliquam opi- » nionem amplexetur, tenetur utique intrinsecas » rationes perpendere, et cum ei occurrit ratio » aliqua convincens pro tutiori opinione, cui adae- » quatam responsion. suppetere non aspicit, tunc » oppositam minus tutam amplecti non potest, » quamvis plurimurum Doctorum auctoritas ipsi » faveat; modo auctoritas non sit tanti ponderis, » ut videretur ei magis, quam rationi apparenti » deferendum, juxta id, quod docet S. Thomas: » *aliquis parvae scientiae magis certificatur de eo,* » *quod audit ab aliquo scientifico, quam de eo,* » *quod sibi secundum suam rationem videtur:* 2. » 2. *q.* 9. *art.* 8. *ad* 2. Sed ista casus, prosequi- » tur de Ligorio, valde rarus erit.

» Hoc pro Theorica, sic idem D. de Ligorio; » sed quantum ad praxim spectat deligendi opi- » niones, quaeri solet, an expediat rigidas, aut » benignas praeferre?

» Respondeo: ubi agitur de removendo poeni- » tente a periculo peccati formalis, Confessarius » debet, generaliter loquendo, et in quantum » Christiana prudentia suggerit, benignis opinioni- » bus uti: ubi vero opiniones benignae proximius » reddunt periculum formalis peccati, prout sunt » nonnullae Auctorum opiniones v. g. quoad vi- » tandas occasiones proximas, et aliae id genus, » tunc semper expedit, ut Confessarius utatur, » imo dico, quod ipse ut medicus animarum te- » netur uti opinionibus tutioribus, quae poeni- » tentes ad se servandos in statu gratiae condu- » cunt ». *Theol. Moral. de usu moderato opin.* » *prob.* n. 67. 68.

35 Atque ut de votum. D. de Ligorio speciatim di- camus, *licet copiosissime scripserit, ejusdem tamen Opera inoffenso prorsus pede percurri a fidelibus posse post diligens institutum examen perspectum* est: sic est utique conceptum Oraculum fel. record. Gregorii XVI. in *Bulla canoniz.* praed. Sanctiss. Episcopi. §. 7. Et prout habet Responsum S. Poenitentiariae ab eodem Summo Pontifice confirmatum 5. Jul. 1831. *Opiniones, quas in sua Theologia Morali profitetur S. Alphonsus, sequi tuto possumus, et profiteri.*

Hinc illustre Collegii Apostolici ornamentum, doctiss. Cardinalis Jacob. Monico Patriarcha Venetus, de doctrina D. de Ligorio haec ait: « Pia- » cesse a Dio, che questo fosse il punto di unio- » ne, in cui si accordassero tutt' i direttori delle » anime; e cessassero così una volta per sempre » tante controversie, che non fanno altro, che » dividere gli animi, con pregiudizio del Clero, e » del Popolo ».

Sic pariter Joannes Negri, Episcopus Derthonensis, in sua Pastorali Epistola 13. decemb. 1846. Clero *summopere gratulatur*, quod in moralibus collationibus conspexerit, responsiones ad casus *plerumque fuisse exaratas juxta doctrinam S. Alphonsi.* « Quae res, prosequitur idem antistes, so- » latii, et gaudii non parvi ipsi fuit, *Qui censet,* » in maximum spirituale commodum cessurum, » ubi Clerus Dioecesis eamdem doctrinam concor- » diter retineat ». Demum hortatur suos, *ut in sententiis* (praed.) *SS. Episcopi insistant*; ibi.

Ex hoc porro innumeri Eccles. Praelati Opera S. Alphonsi Parochis, animarum Rectoribus, et Confessariis propriae Dioecesis expresse proposuerunt, et enixe commendarunt. Unde factum, ut Moralis ejusdem Theologia, cuius sine numero procusae sunt editiones, in Europa apud Italos, Gallos, Hyspanos, Germanos, Polonos; in Asia apud Indos Orientales; in America apud Mexicanos, ac per totum Catholicum Orbem evulgata maximi quidem habeatur, ac summopere praedicetur.

# ORACULA VIVÆ VOCIS

## SUMMARIUM

1. Oracula vivae vocis quid sint? — 2. Oracula vivae vocis alia sunt authentica, et alia non, et quae sint utraque? — 3. Oracula vivae vocis authentica quomodo secernantur a non authenticis? — 4. Gratiae, et privilegia *vivae vocis Oraculo* concessa quo ad substantiam pro *Foro interno*, sive sint authentica, sive non, dummodo non sint revocata, sunt ejusdem valoris, quanti sunt Privilegia in scriptis concessa. — 5. Ad essentiam, et substantiam Privilegii non requiritur scriptura, sed etiam oretenus, seu *vivae vocis Oraculo* concessum subsistit. — 6. Ut Oracula vivae vocis practicari possint etiam *pro Foro externo*, non sufficit illa esse concessa, sed insuper requiritur, ut illorum concessio probetur authentico testimonio. — 7. Omnia, et singula Indulta, et Privilegia quibuscumque *vivae vocis Oraculo* concessa a Summis Pontificibus ante Gregorium XV. (exceptis concessis ad supplicationem Regum, nec non illis manu Cardinalium firmatis) revocavit pro utroque Foro dictus Gregorius XV. et adducitur Constitutio. — 8. Postea autem Urbanus VIII. revocavit etiam omnia, et singula Indulta, et Privilegia *vivae vocis Oraculo* concessa etiam ad instantiam Imperatoris, et Regum, et manu quorumcumque Cardinalium firmata: et adducitur Constitutio. — 9. Deinde idem Urbanus VIII. justis de causis declaravit, praedictam suam revocationem non comprehendere illos Officiales, seu Ministros, quibus rationem suorum Officiorum, seu munerum de Summi Pontificis Oraculi fides haberi solet, et debet. Et adducitur Constitutio. — 10. Hinc omnia Privilegia vivae vocis Oraculo a quocumque Pontifice concessa, et testificata per Officiales, quibus vi sui officii de Privilegiis, et Gratiis per Pontifices oretenus concessis, vel concedendis

fides adhiberi solet, adhuc impraesentiarum valent pro utroque Foro. — 11. Officiales, seu Ministri praedicti qui sint? — 12 Inter Officiales, seu Ministros praefatos computantur, et revera sunt Cardinales illi, qui ad id a Papa deputantur, vel Protectores Ordinum existant. — 13. Hinc plurime adhuc impraesertiarum valent Privilegia *vivae vocis Oracula* concessa, utpote debite authenticata ab aliquo ex supradictis Officialibus, vel SS. R. E. Cardinalibus, et qualia sint talia Privilegia? — 14. Unde saltem pro *Foro interno* valent adhuc hodie Privilegia *vivae vocis Oraculo* concessa ante tempora, Leonis X. — 15. Item eadem ratione adhuc hodie valent pro *Foro conscientiae* Privilegia *vivae vocis Oraculo* concessa ante tempore, vel tempore S. Pii V. — 16. Adducitur, et solvitur instantia ex Constitutione Gregorii XIII. — 17. Item adhuc hodie valent pro *Foro conscientiae* Privilegia *vivae vocis Oraculo* concessa ante tempora, vel tempore Clementis VIII. dummodo non adversentur Concilio Trid — 18 Item valent adhuc hodie omnia *vivae vocis Oracula* post Greg. XV. et Urbanum VIII. concessa. — 19. Ut autem *vivae vocis Oracula* post Urbanum VIII concessa valeant pro foro interno, quid requiratur? — 20. Apponitur Clementis XII. Const. quorumdam revocatoria. — 21. Alia ad rem, *ad* n. 34.

1 Oracula vivae vocis sunt concessiones privile-
giorum, seu gratiae factae a supremo Prin-
cipe v. g. Summo Pontifice *sola voce*, seu
oretenus sine scriptura: *Ita in re communis.*
Oracula vivae vocis alia sunt authentica, et alia
2 non. Oracula *authentica* sunt illa, quae ne memo-
ria pereant, et ut etiam pro foro externo probari,
et practicari possint, subinde in scripturam redi-
guntur, et testimonio authentico ab iis, quibus
ex officio incumbit, fide digna redduntur. Oracu-
la autem non authentica sunt illa, quae vel negle-
ctu impetrantium, vel alia de causa non sunt tali
3 forma in scripturam redacta: *Communis.* Hinc
Oracula vivae vocis authentica, ut secernantur a
non authenticis, solent in collectionibus privile-
giorum, et Oraculorum vivae vocis, distincto, et
diverso signo notari, ut patet *in compendio privi-
legiorum Fratrum Minorum*, ubi Oracula vivae
vocis authentica signantur *O magno*, et non au-
thentica signantur o *parvo*, ut testatur auctor ip-
sius compendii *ad lectorem in declaratione abbre-
viatarum allegationum.*
4 Gratiae, et privilegia *vivae vocis oraculo* con-
cessa quoad substantiam pro *foro interno*, sive
sint authenticae, sive non, dummodo non sint re-
vocata, sunt ejusdem valoris, quanti sunt privi-
legia in scriptis concessa: *Communis*, textu ex-
presso *in cap. Institutionis* 7. *caus.* 25. *qu.* 2. Et
sic expresse concessit nostro Ordini Leo X. ut ha-
betur *in compendio privilegior. Fratrum Minorum
verb. Oracula vivae vocis num.* 2. ibi: « Idem Leo
concessit, quod non sint minoris efficaciae, at va-
loris vivae vocis Oracula, quam si per Bullam, aut
Breve ad perpetuam rei memoriam essent conces-
5 sa ». Ad essentiam enim, et substantiam privile-
gii non requiritur scriptura, sed etiam oretenus,
seu *vivae vocis oracula* concessum subsistit: *Com-
munis, arg. cap. Si quis cum Clerico* 5. *caus.* 11.
*qu.* 1. *et cit. cap. Institutionis* 7. *caus.* 25. *q.* 2.
Clemen. *Dudum, de sepulturis*, et Extravag. *Etsi
Dominici, de Poenitent. et remission.* Ibi: « Con-
siderans, quod plerumque contingit suam Sancti-
tatem hujusmodi facultates etiam oraculo vivae
vocis concedere etc. »
6 Notanter autem supra *num* 4. dicitur *pro foro
interno*, quia Oracula vivae vocis, ut practicari
possint etiam *pro foro externo*, non sufficit illa es-
se concessa, sed insuper requiritur, ut illorum concessio probetur authentico testimonio, ut patet ex Constitutione Julii II. incip. *Romani Pontificis*, et ex *Regula* 52. *Cancellariae*; Et ratio est, quia, si sine testimonio authentico valerent etiam *pro foro externo*, posset quilibet asserere se habere privilegium *vivae vocis oraculo* concessum, et sic praetextu oraculi vivae vocis posset cum maxima perturbatione boni communis eludere leges, et canones in *foro externo*, quod nemo sanae mentis audebit admittere: *Communis.*

Omnia, et singula indulta, et privilegia quibu- 7
scumque *vivae vocis oraculo* concessa a Summis Pontificibus ante Gregorium XV. (exceptis concessis ad supplicationem Regum, nec non illis manu Cardinalium firmatis) revocavit pro utroque foro, scilicet tam pro foro interno, quam pro externo dictus Gregorius XV. *die* 2. *Jul.* 1622. Const. incip. *Romanus Pontifex*, quae ad uberiorem legentium notitiam hic ad litteram datur,

## GREGORIUS PAPA XV.

*Ad perpetuam rei memoriam.*

» Romanus Pontifex in specula militantis Ecclesiae divina providentia constitutus, gratias, et indulta a se, et Praedecessoribus suis concessa, justis interdum suadentibus causis, juxta creditum sibi pastoralis officii debitum moderatur, aut revocat, prout rerum, et temporum qualitatibus debite pensatis, conspicit in Domino salubriter expedire ».

§. 1. » Itaque motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine omnia, et singula indulta, facultates, privilegia, gratias, et concessiones quascumque spirituales, et Ecclesiasticas, tam ad forum interius, quam exterius spectantia: ac tam ad supplicationem partium, quam motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus a Sede Apostolica, quae tamen vivae vocis Oraculo hactenus quandocumque, et qualitercumque, et quavis etiam de necessitate exprimenda causa, quibusvis Collegiis, Capitulis, Ordinibus, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Societatibus, etiam Societatis Jesu, ac Congregat. quibuslibet, sive

eorum, et earum respective Praepositis, Decanis, Magistris, Ministris, Praelatis, Prioribus, Rectoribus, Generalibus, vel Provincialibus, quocumque nomine nuncupatis, Superioribus, etiam quomodolibet exemptis, ac Sedi praedictae immediate subjectis, cujuscumque dignitatis, praeeminentiae, aut quovis privilegio munitis, non tamen ad supplicationem Regum concessas, in iis videlicet, quae non sunt sortita effectum, tenore praesentium revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, et annullamus: ac revocata, cassata, sublata, abrogata, et annullata, viribusque, et effectu vacua perpetuo fore, et esse, neque in posterum cuiquam suffragari posse, vel debere, neque aliquem iis de cetero uti ullo modo posse, etiamsi expressa, et specifica mentio, etiam de verbo ad verbum de iis facienda esset, decernimus, et declaramus ».

§. 2. « Firmis tamen, et in robore permanentibus omnibus indultis, et aliis concessionibus praedictis vivae vocis Oraculo S. R. E. Cardinalibus, ad ipsorum, vel aliorum quorumcumque favorem propria Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium manu firmatis pro ipsis, vel aliis factis, et de quibus iidem S. R. E. Cardinales testimonium in scriptis praebuerunt ».

§. 3. « Decernentes, praesentes litteras, et in eis contenta quaecumque, etiam ex eo, quod quicumque in praemissis interesse habentes, seu habere praetendentes, ad hoc vocati, et auditi non fuerint de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostrae, seu aliquo quocumque defectu notari, impugnari, redargui, in jus, vel in controversiam revocari, ad terminos juris reduci, aut adversus illas quodcumque juris, gratiae, vel facti remedium impetrari nullatenus posse, sed illas semper validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere ».

§. 4. « Sicque per quoscumque judices ordinarios, et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, et Nuncios, sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari ».

§. 5. « Non obstantibus praemissis, ac quibusvis Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, Ordinibus, Societatibus, et Congregationibus praedictis, eorumque Praepositis, Decanis, Magistris, Ministris, Praelatis, Prioribus, Rectoribus, et aliis Superioribus praedictis, sub quibuscumque tenoribus, et formis, et cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis, ac irritantibus, et aliis decretis in genere, vel in specie, ac alias in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, confirmatis, et innovatis. Quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma, ad hoc servanda foret, tenore hujusmodi, praesentibus pro plene, et sufficienter expressis, et ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque ».

§. 6. » Volumus autem, ut praesentium transumptis etiam impressis, et manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur in judicio, et extra illud, quae praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae.

§. 7. « Quodque eaedem praesentes litterae, seu illarum exempla ad valvas Basilicarum S. Joannis Lateranensis, ac Principis Apostolorum de Urbe, et in acie campi Florae affixae omnes ita arctent, et afficiant, ac si unicuique personaliter intimatae fuissent ».

« Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die secunda Julii MDCXXII. Pontificatus nostri anno secundo ».

Postea autem Urbanus VIII. *die* 20. *Decembris* 8
1631. Constit. incip. *Alias felicis recordationis Gregorius Papa XV.* revocavit etiam omnia, et singula indulta, et privilegia *vivae vocis oraculo* concessa, etiam ad instantiam Imperatoris, et Regum, et manu quorumcumque Cardinalium firmata. Quae Constitutio etiam hic pro omnium scitu ad litteram datur.

## URBANUS PAPA VIII.

*Ad perpetuam rei memoriam.*

§. 1. » Alias felicis recordationis Gregorius Papa XV. Praedecessor Noster, ut subnascentibus jugiter variis difficultatibus, et abusibus ex privilegiis a Sede Apostolica vivae vocis oraculo saepenumero concessis obviam iret, Constitutionem edidit tenoris subsequentis, videlicet Gregorius Papa XV. ad perpetuam rei memoriam. Romanus Pontifex in specula militantis Ecclesiae etc. *ut supra* ».

§. 2. « Cum autem experientia rerum magistra compertum sit, concessiones, et gratias vivae vocis Oraculo, etiam a San. R. E. Cardinalibus obtentas, et ipsorum manu firmatas, saepe ab his, in quorum favorem emanarunt, minus canonica interpretatione extendi, et perperam in disciplinae Ecclesiasticae detrimentum exequutioni demandari: Idcirco, quantum cum Domino possumus, his, et aliis malis occurrere volentes, motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicae potestatis pleni-

tudine, et de consilio nonnullorum venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, quibus negotium hujusmodi mature discutiendum commisimus, omnia, et singula privilegia, facultates, licentias, et gratias quascumque per Summos Pontifices Praedecessores nostros, ac per Nos vivae vocis Oraculo, et S. R. E. praedictae Cardinalium quorumcumque manu firmata, quibuscumque Generalibus, Provincialibus, ceterisque Superioribus, et personis cujusvis Ordinis, Congregationis, Instituti, et Societatis, sive saecularibus, sive regularibus, vel etiam ipsis Ordinibus, Congregationibus, Institutis, et Societatibus, etiam Societati Jesu, aut ejus Clericis, seu Presbyteris, aliisque personis praedictis, quacumque de causa, etiam de necessitate exprimenda, occasione, praetextu, vel colore, etiam intuitu, contemplatione, seu ad instantiam Imperatoria, Regum, et Principum quorumcumque, aut alias quomodolibet concessa, illorum tenores praesentibus pro expressis habentes, tenore praesentium revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, et annullamus, ac de cetero revocata, cassata, abrogata, et annullata, viribusque, et effectu vacua esse, et fore, nullique prorsus deinceps suffragari posse, nec debere declaramus ».

§. 3. « Praeterea, ut praesentes litterae omnibus, et singulis, ad quos spectat, et pro tempore spectabit, quanto citius innotescant, omnibus, et singulis Generalibus, et aliis quocumque nomine nuncupatis Superioribus quorumcumque Ordinum, Congregationum, Societatum, etiam Societatis Jesu, et Institutorum, sub excommunicationis, ac privationis officiorum, et dignitatum, nec non vocis activae, et passivae poenis ipso facto incurrendis, praecipimus, et mandamus, ut infra tres menses proximos a die publicationis praesentium computandos, omnes, et singulos Provinciales eorumdem suorum Ordinum, Congregationum, Societatum, etiam Societatis Jesu, et institutorum, de eisdem praesentibus litteris certiores faciant, et earumdem praesentium exemplaria illis transmittant: qui quidem Provinciales sub eisdem poenis teneantur singulis Superioribus Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, domorum, et locorum Regularium praecipere, ut easdem praesentes subditis suis, ut moris est, publicent ».

§. 4. « Decernentes praesentes litteras, etiam ex eo, quod quicumque in praemissis interesse habentes, vel habere praetendentes, ad hoc vocati, et auditi non fuerint de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostrae, seu alio quopiam defectu notari, impugnari, invalidari, redargui, in jus, vel controversiam vocari, aut ad viam, et terminos juris reduci, sive adversus illas quodcumque juris, gratiae, vel facti remedium impetrari nullatenus posse, sed illas semper validas, firmas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere ».

§. 5. « Sicque per quoscumque judices ordinarios, et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, et interpretandi facultate, et auctoritate judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si quid secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari ».

§. 6. » Non obstantibus praeinsertis litteris hujusmodi, ac Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, et quatenus opus sit, etiam regula nostra de non tollendo jure quaesito, privilegiis quoque, indultis, et litteris Apostolicis, eisdem Cardinalibus, ordinibus, Congregationibus, Institutis, et Societatibus, eorumque Superioribus quocumque nomine nuncupatis, sub quibuscumque verborum formis, et tenoribus, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis, ac irritantibus, et aliis decretis in genere, vel in specie, ac alias in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, confirmatis, et innovatis. Quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, et expressa, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium tenores praesentibus pro plene, et sufficienter expressis habentes, specialiter, et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque ».

§. 7. » Volumus autem, quod praesentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quae praesentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae, quodque eaedem praesentes litterae, sive illarum exempla ad valvas Basilicarum praedictarum, et in acie campi Florae hujusmodi similiter affixae, omnes, quos concernunt, perinde arctent, ac si unicuique personaliter intimatae fuissent ».

Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 20. Decembris 1631. Pontificatus nostri anno nono.

Deinde idem Urbanus VIII. *die* 11. *April.* 1635. 9
Constitut. etiam incip. *Alias felicis recordationis Gregorius Papa XV.* justis de causis declaravit, praedictam suam revocationem non comprehendere illos officiales, seu ministros, quibus ratione suorum officiorum, seu munerum de Summi Pontificis Oraculis fides haberi solet, et debet; Quae Constitutio, utpote summe necessaria ad hujus notitiae complementum, etiam hic ad litteram datur.

## URBANUS PAPA VIII.

*Ad futuram rei memoriam.*

» Alias felicis recordationis Gregorius Papa XV. » Praedecessor Noster, ut subnascentibus, jugiter

» variis difficultatibus, et abusibus ex privilegiis a » Sede Apostolica vivae vocis Oraculo saepenumero concessis obviam iret, Constitutionem edidit » tenoris subsequentis, videlicet: Gregorius Papa » XV. ad perpetuam rei memoriam. Romanus Pontifex in specula militantis Ecclesiae, divina providentia constitutus, gratias, et indulta a se, et » praedecessoribus suis concessa, justis interdum » suadentibus causis, juxta creditum sibi pastoralis officii debitum moderatur, aut revocat, » prout rerum, et temporum qualitatibus debite » pensatis, conspicit in Domino salubriter expedire. Itaque motu proprio, et ex certa scientia, » ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine, omnia, et singula » indulta, facultates, privilegia, gratias, et concessiones quascumque spirituales, et ecclesiasticas, tam ad forum interius, quam ad exterius » spectantes, ac tam ad supplicationem partium, » quam motu, scientia, et potestatis plenitudine » similibus a Sede Apostolica, quae tamen vivae » vocis Oraculo, hactenus, quandocumque, et qualitercumque, ex quavis etiam necessitate exprimenda causa, quibusvis Collegiis, Capitulis, Ordinibus, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Societatibus, etiam Societati Jesu, ac » Congregationibus quibuslibet, sive eorum, et earum respective Praepositis, Decanis, Magistris, » Ministris, Praelatis, Prioribus, Rectoribus, Generalibus, vel Provincialibus quocumque nomine » nuncupatis, Superioribus, quomodolibet exemptis, ac Sedi praedictae immediate subjectis, cujuscumque dignitatis, praeminentiae, aut quovis privilegio munitis: non tamen ad supplicationem Regum concessas, in iis videlicet, quae » non sunt sortita effectum, tenore praesentium » revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, et » annullamus, ac revocata, cassata, sublata, abrogata, et annullata, viribusque, et effectu vacua » perpetuo fore, et esse, neque in posterum cuiquam suffragari posse, vel debere, neque aliquem » iis de cetero uti ullo modo posse, etiamsi expressa, et specifica mentio, etiam de verbo ad verbum de iis facienda esset, decernimus, et declaramus. Firmis tamen, et in suo robore permanentibus omnibus indultis, et aliis concessionibus praedictis vivae vocis Oraculo S. R. E. Cardinalibus, ad ipsorum, vel aliorum quorumcumque favorem propria S. R. E. Cardinalium manu firmatis, vel aliis factis, et de quibus iidem » S. R. E. Cardinales testimonium in scriptis praebuerunt. Decernentes, praesentes litteras, et in » eis contenta quaecumque, etiam ex eo, quod » quicumque in praemissis interesse habentes, seu » habere praetendentes, ad hoc vocati, et auditi » non fuerint, de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostrae, seu alio quocumque » defectu notari, impugnari, redargui, in jus, vel » in controversiam vocari, ad terminos juris reduci, aut adversus illas quodcumque juris, gratiae, vel facti remedium impetrari nullatenus » posse, sed illas semper validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere. Sicque per quoscumque judices ordinarios, et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. » Cardinales, etiam de latere Legatos, et Nuncios, » sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari, et definiri debere, ac irritum, et » inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus praemissis, ac quibusvis Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, privilegiis quoque, indultis, et litteris Apostolicis Ordinibus, et Societatibus, et Congregationibus praedictis, eorumque Praepositis, Decanis, Magistris, Ministris, Praelatis, Prioribus, Rectoribus, et aliis Superioribus praedictis, » sub quibuscumque tenoribus, et formis, ac cum » quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis, ac » irritantibus, et aliis decretis in genere, vel in » specie, ac alias in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, confirmatis, et innovatis. » Quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illorum » sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis » tenoribus, specialis, specifica, expressa, et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per » clausulas generales idem importantes, mentio, » seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua » alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi praesentibus pro plene, et sufficienter expressis, et ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, et expresse derogamus, » ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus » autem, ut praesentium transumptis etiam impressis, et manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides » adhibeatur in judicio, et extra illud, quae praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae, quodque eaedem praesentes litterae, » seu illarum exempla ad valvas Basilicarum S. » Joannis Lateranensis, ac Principis Apostolorum » de Urbe, et in acie campi Florae affixae, omnes » ita arctent, ac si unicuique personaliter intimatae fuissent.

» Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die secunda Julii » MDCXXII. Pontificatus Nostri anno secundo.

» Et subinde per nos accepto, quod experientia rerum magistra compertum erat, concessiones, et gratias vivae vocis Oraculo, etiam a S. » R. E. Cardinalibus obtentas, et ipsorum manu » firmatas, saepe ab his, in quorum favorem emanarunt, minus Canonica interpretatione extendi, et perperam in disciplinae Ecclesiasticae detrimentum executioni demandari, idcirco, quan-

» tum cum Domino potuimus, his, et aliis malis » occurrere volentes, motu proprio, certaque scien» tia, ac matura deliberatione nostris, deque Apo» stolicae potestatis plenitudine, de consilio non» nullorum venerabilium Fratrum nostrorum S. R. » E. Cardinalium, quibus negotium hujusmodi ma» ture discutiendum commisimus, omnia, et sin» gula privilegia, facultates, licentias, et gratias » quascumque per Summos Pontifices Praedeces» sores Nostros, ac per Nos vivae vocis Oraculo, » etiam S. R. E. praedictae Cardinalium quorum» cumque Generalibus, Provincialibus, ceterisque » Superioribus, et personis cujusvis Ordinis, Con» gregationis, Instituti, et Societatis, sive saecu» laribus, sive Regularibus, vel etiam ipsis Ordi» nibus, Congregationibus, Institutis, et Societa» tibus, etiam Societati Jesu, aut ejus Clericis, » seu Presbyteris, aliisque personis praedictis, » quacumque de causa, etiam de necessitate ex» primenda, occasione, praetextu, vel colore, e» tiam intuitu, et contemplatione, seu ad instan» tiam imperatoris, Regum, et Principum quo» rumcumque, aut alias quomodolibet concessae, » illorum tenores praesentibus pro expressis ha» bentes Apostolica auctoritate revocavimus, cas» savimus, sustulimus, abrogavimus, et annulla» vimus, ac de cetero, revocata, cassata, sublata, » abrogata, et annullata, viribusque, et effectu » vacua esse, et fore, nullique deinceps suffragari » posse, nec debere declaravimus, prout in aliis » nostris desuper in simili forma Brevis expeditis » litteris, quarum tenores praesentibus pro ex» pressis haberi volumus, plenius continetur. Cum » autem pro tempore existentibus nonnullis no» stris, et Sedis Apostolicae officialibus, seu mi» nistris, qui eorum officiorum, seu munerum ra» tione de gratiis, concessionibus, et dispositio» nibus quibuscumque per Nos faciendis, manda» tisque, et jussionibus Nostris exequendis, aliis» que rebus, et negotiis gerendis, Nobiscum di» versa tractant per se, seu de eorum mandato fa» cienda, gerenda, et exequutioni demandanda, » vivae vocis Oraculo commiserimus, et in dies » circa ea, quae ad cujuslibet eorum officium, seu » munus, quo funguntur, pertinent, committa» mus: Nos firmiori gestorum de mandato nostro » per officialium, seu ministrorum securitati con» sulere volentes, motu proprio, certaque scien» tia, ac matura deliberatione nostris, deque Apo» stolicae potestatis plenitudine, officiales, seu » ministros praedictos, quibus alias ante emana» tas praedictas Constitutiones ex officiorum au» ctoritate, et prerogativa de Oraculo per eos a » Romanis Pontificibus pro tempore existentibus » habito, fides haberi solebat, quoad ea, quae, ut » praefertur, ad cujuslibet eorum officium, seu » munus, quo funguntur, pertinent, in litteris e» tiam nostris praedictis super revocatione Ora» culorum hujusmodi emanatis, minime compre» hensos fuisse, nec esse, nec comprehendi debere » declaramus, et ad abundantiorem cautelam eos» dem officiales, seu ministros adversus easdem » Constitutiones, quatenus opus sit, restituimus, » et plenarie reintegramus in omnibus, et per » omnia, perinde ac si quoad illos praedictae Con» stitutiones non emanassent; decernentes, prae» sentes litteras validas, firmas, et efficaces exi» tere, et fore, ac irritum, et inane, si quid se» cus super his a quoquam, quavis auctoritate, » scienter, vel ignoranter, contigerit attentari. » Non obstantibus Gregorii praedecessoris hujus» modi, nostrisque litteris praefatis, ac omnibus » quae in dictis litteris concessa sunt non obstare, » ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 11. Aprilis 1635. Pontificatus nostri anno duodecimo.

10 Unde, ut vides, ex hac secunda Constitutione Urbani VIII. §. *Cum autem pro tempore existentibus*, clare patet, quod omnia illa indulta, et privilegia *vivae vocis oraculo* a quocumque Pontifice concessa, et testificata, seu authenticata per officiales, et ministros, quibus vi sui officii, de privilegiis, et gratiis per Pontifices oretenus concessis, vel concedendis, fides adhiberi solet, et debet, adhuc impraesentiarum valent pro utroque foro, scilicet tam interno, quam externo, valideque, et licite practicari possunt: *Communis, ac certa*, teste Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 33. *n.* 155.

11 Officiales autem, seu ministri praedicti sunt multi, et diversi ut patet in *Extravagant. commun. Ad regimen* 13. *de praebendis, et dignitatibus*, ibi: « Officialium dictae Sedis, videlicet, Camerarii, Vicecancellarii, Notariorum, Auditorum, Litterarum contradictarum, et Apostolici Palatii causarum Auditorum, Correctorum, et Scriptorum Litterarum Apostolicarum, ac Poenitentiarii praefatae Sedis, ac Abbreviatorum, nec non Commensalium, et aliorum quorumlibet Capellanorum Sedis ejusdem: Et etiam quorumcumque Legatorum, sive Nunciorum, ac in Terris Ecclesiae Romanae Rectorum, et Thesaurariorum etc. »

12 Inter Officiales, seu ministros praefatos computantur, et revera sunt Cardinales illi, qui ad id a Papa deputantur, vel Protectores Ordinum existunt, quia quamvis *in d. cap. Ad regimen* non numerentur inter Officiales Papae, et Sedis Apostolicae; tamen in Religiones sibi commissas Jurisdictionem, curam, et vigilantiam exercent tamquam ministri Papae, qui est omnium Religionum Generalissimus, et Administrator, et Gubernator, et Rector; Unde est ipsis omnino credendum in iis, quae testantur de Religionibus, quas protegunt, ut recte *ex cit. Constitutione Urbani VIII. sub. n.* 9. *allata* colligunt, et docent Peyrinus in *Formul. Praelator. Regular. litt. Z. cap.* 3. *et Appendice* 4. *ad Urbanum VIII. num.* 2. *fol.* 726. Donatus *prax. rer. Regul. tom.* 1. *tract.* 16. *qu.* 12. *num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 157. et alii passim.

13 Hinc plurima adhuc in praesentiarum valent privilegia *vivae vocis Oraculo concessa*, utpote debite authenticata ab aliquo ex supradictis Officialibus, seu ministris, vel Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, juxta dictam Constitutionem Urbani VIII. Et talia sunt omnia illa, quae in *Compendio Privilegiorum Fratrum Minorum* a Hieronymo a Sorbo juxta decreta Concilii Tridentini, et alias Constitutiones Pontificias reformata, comprehenduntur, et signantur *O magno*; quia privilegia tali *O magno* signata, ut fuit dictum supra *sub n.* 3. *sunt vivae vocis Oraculo vere authentica*, sicut sunt illa signata aequivalenti signo in libris privilegiorum aliorum Ordinum. Et *vivae vocis Oracula* authenticata per supradictos Officiales, et Ministros Papae, et Sedis Apostolicae, non sunt revocata: ut expresse declarat Urbanus VIII. In *supra num.* 9. adducta sua secunda Constitutione, §. *Cum autem pro tempore existentibus*.

14 Unde saltem pro foro interno valent adhuc hodie privilegia *vivae vocis Oraculo* concessa ante tempora, vel tempore Leonis X. quia dictus Leo X. concessit, quod « Fratres Minores Regularis Observantiae secura conscientia possint uti omnibus a Sede Apostolica, sive per Bullas, sive per Brevia, sive vivae vocis Oraculo concessis privilegiis, prout ea in libris Ordinis reperiuntur, ac si omnia specifice fuissent tunc expressa. Et quod hujusmodi vivae vocis Oracula non sint minoris efficaciae, ac valoris, quam si per Bullam, aut Breve ad perpetuam rei memoriam essent concessa »: prout testatur Laurentius Presbyter Cardinalis tituli SS. Quatuor Coronatorum, et Protector dicti Ordinis Minorum, et habetur *in* 1. *tom. Collect. Bullar. Rodriq. in fine Bull. Leonis X. fol.* 1317. *at in supplement. ejusdem Ordinis concess. ibi fol.* 58. de quo idem Rodriq. *tom.* 1. *qq. Regul. q.* 7. *art.* 5. *et tom.* 3. *qu.* 22. *art.* 1. *et* 2. et habetur etiam *in compendio privilegior. Ordinis Minor. verb. Oracula vivae vocis num.* 1. *et* 2. ubi *num.* 1. insuper additur, quod « pro majori conscientiarum securitate omnia de novo concessit vivae vocis Oracula vere authentica »: atqui *vivae vocis Oracula vere authentica*, (ut sunt ista, utpote testificata a supradicto Eminentissimo Cardinali Laurentio, tunc Ordinis Protectore) non sunt revocata, ut expresse declarat Urbanus VIII: in dicta sua secunda Constitutione allata supra *sub. n.* 9. ergo adhuc odie vigent.

15 Item eadem ratione adhuc hodie valent pro foro conscientiae privilegia *vivae vocis Oraculo* concessa ante tempora, vel tempore S. Pii V. quia d. S. Pius V. *die* 13. *Martii* 1566. vivae vocis Oraculo confirmavit privilegia Ordinis Minorum pro foro conscientiae, etiam illa, quae sunt contra Concilium Tridentinum, cujus copia authentica est in archivio Conventus S. Joannis Regum Ordinis Praedicatorum, prout *in compendio Societatis Jesu tit. de Concilii. Trident.* §. 3. et Rodriq. *tom.* 1. *qq. Regular. q.* 8. *art.* 8. et habetur *in tom.* 2. *collect. Bull.* Rodriq. *in fine Oraculorum S. Pii V. fol.* 428. *num.* 15. et sub *anno* 1567. Const. incip. *Etsi mendicantium*; et alia incip. *Ad hubéres* multa expresse concessit suo praeclarissimo Ordini praedicatorum, quae decretis Concilii Tridentini adversantur.

Nec obstat, quod Gregorius XIII. immediatus Successor S. Pii V. *anno* 1572. Const. incip. *In tanta rerum, et negotiorum mole* revocaverit expresse omnia privilegia a d. S. Pio V. concessa contra Concilium Tridentinum, et ad terminos ejusdem *Concilii Tridentini* reduxerit, ibique statuerit, Regulares teneri stare decretis *Conc. Tridentini*, et Juri veteri, ac si dictae Concessiones, et Constitutiones S. Pii V. nunquam emanassent: 16
Non obstat, inquam, quia Gregorius XIII. in d. sua Constitutione non revocat privilegia concessa Regularibus pro *foro interno*; revocat enim ibi sola illa privilegia Regularibus concessa contra dispositionem *Concilii Tridentini*; ex quibus perturbatio inter Episcopos, et Mendicantes solet oriri; quandoquidem in procemio dictae Constitutionis, ubi causa finalis exprimitur, sic praecise legitur: « Demum animadverso, quod ea omnia multis dubitationibus involuta, magnisque difficultatibus obstructa, multas, magnasque dissensiones, altercationes, et lites inter praedictos Locorum Ordinarios, et Fratrum ipsorum Ordines non sine gravi divini cultus, et animarum detrimento, ac populorum scandalo concitaverant ». Usus autem privilegiorum Mendicantium in *foro conscientiae* exercitus, nec magnum, nec parvum litem inter praedictos poterit excitare; quod est mente valde tenendum, ut recte dicit Donatus infra citandus, quia causa finalis est illa, quae stringit, et ampliat privilegia, cum ratio legis sit anima legis, *l. Cum ratio ff. de bonis damnatorum*, et cessante ratione; et causa legis cessat ipsa lex; *l. Adigere* 6. §. 2. *ff. de jure patronat.* et cessante causa cesset effectus, *c. Cum cessante* 60. *de appellationibus*. Sic sapientissimus Donatus *prax. rerum Regular. tom.* 1. *tract.* 11. *q.* 17. *num.* 19. et alii plures; Tum quia in d. Constit. Greg. XIII. nullatenus nominantur oracula, unde ad ista non debet extendi, cum, uti poenalis, non debeat extendi ad non expressa; quia, si voluisset, expressisset; quod enim voluit, expressit, *arg. c. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop* §. *Sed neque istud, et cap. Quia circa* 22. *de privilegiis*, *et cap. ad Audientiam* 12. *de Decimis*; et uti odiosa debet restringi, ne minus laedat, juxta regulam *in cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. *et cap. Olim* 16. *de verbor. significat. et l. Beneficium* 3. *ff. De Constitutionibus principum*. Oracula enim favore animae concessa, revocatis Privilegiis, non intelliguntur revocata, nisi in specie, et expresse revocentur, prout docent Innocent. *in cap. Constitutus n.* 2. *de rescriptis* Felin. *in consil.* 6. *n.* 1. Henriquez *lib.* 7. *de Indulgent. cap.* 24. *num.*

8. **Donatus** *loc. cit. num.* 17. *et tract.* 16. *qu.* 6. *num.* 5. cum Navarr. Rodriq. Faust. Peyrin. et Bordon. ibi citatis.

17 Item adhuc hodie valent pro foro conscientiae privilegia vivae vocis Oraculo concessa ante tempora, vel tempore Clementis VIII. dummodo non adversentur Concilio Tridentino, quia dictus Clemens VIII. *Die* 20. *Decembris* 1595. Constit. incip. *Ratio Pastoralis Officii*, confirmavit, et innovavit « ex certa scientia, et de Apostolicae potestatis plenitudine » omnia, et singula privilegia Fratrum Minorum, etiam *vivae vocis Oraculo concessa*, ut patet *ibi* §. 3. Unde sane ob clausulam *ex certa scientia*, sub qua de novo concessit omnia Fratrum Minorum privilegia a quocumq. Pontifice sive per *Bullam*, sive *vivae vocis Oraculo* concessa, jam ipsa *vivae vocis Oracula* acquirunt novam naturam, et novum esse, et ex *vivae vocis Oraculis* evadunt *privilegia scripta*, *seu bullata*, eorumque naturam assumunt, ut recte observant Pellizar. *tract.* 8. *cap.* 1. *num.* 132. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. num.* 161. et alii, adeoque non sunt revocata, saltem pro foro interno a Gregorio XV. et Urbano VIII in supra adductis Constitutionibus *a n.* 7. *ad* 9.

18 Item valent adhuc hodie omnia *vivae vocis Oracula* post Gregorium XV. et Urbanum VIII. concessa, quia cum par in parem non habeat imperium, *cap. Innotuit* 20. *de election.* §. *Quamvis etc. Exiit* 3. *de verbor. significat. in* 6. §. *Ceterum sanctae memoriae*, stat clarum, quod Gregorius XV. et Urbanus VIII. in dictis suis Constitutionibus non ligaverint manus Successorum Pontificum, adeoque *vivae vocis Oracula* ab istis ex post concessa valent adhuc hodie pro *foro interno*, etiamsi de iis testimonium authenticum ab Officialibus, et ministris supradictis non habeatur, sed alii fide digni Superiores, Generales, Provinciales, Procuratores Generales, et hujusmodi, in quorum praesentia aliquis Papa Gregorii XV. et Urbani VIII. successor privilegium oretenus concessit. testimonium ferant; supradicti enim duo Pontifices loquuntur praecise de oraculis antea concessis, et probatio per testimonium dictorum officialium Papae, et Sedis Apostolicae ab Urbano VIII. praescripta se extendit solum ad probanda Oracula praecedentia, non autem ad Oracula in futurum concedenda (*).

19 Ut autem *vivae vocis Oracula* post Urbanum VIII. concessa valeant etiam pro *foro externo*, quamvis absolute non requiratur probatio concessionis per testificationem dictorum officialium prorter dicta *numero antecedenti*; attamen requiritur tale fide dignum testimonium de eorum concessione, quale ad probandum *in foro externo* alias requiritur, et sufficit; *arg. toto titulo* 19. *de probationibus*: Sic Reiffenstuel *loc. cit. num.* 164. et alii passim.

20 Hic juvat ad rem addere novissimam Constitutionem Clementis XII. revocatoriam diversarum facultatum, ut sequitur.

» Clementis XII. revocatio diversarum facultatum
» a Romanis Pontificibus per eorum vivae vocis
» Oraculum, vel Rescripta concessarum.

## CLEMENS PAPA XII.

*Ad perpetuam rei memoriam.*

» Romanus Pontifex, Gregis Dominici curae » sibi divinitus commissae, more seduli Pastoris » jugiter advigilans, nonnulla, quae a Praedecessoribus suis concessa noscuntur, justis interdum » suadentibus causis, quibus praesertim Ecclesiasticae disciplinae conservationi, animarum Christifidelium saluti, ac recto rerum ordini consulitur, pro Apostolici muneris sui solicitudine » moderatur revocat, et immutat, sicuti omnibus » debitae considerationis trutina perpensis conspicit in Domino salubriter expedire.

» Itaque de nonnullorum Venerabil. Fratrum » nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, ac » etiam motu proprio, ex certa scientia, et matura deliberatione nostris, deque Apostolicae » potestatis plenitudine, omnia, et singula infrascripta indulta, facultates, et gratias, quae tam » ad supplicationem partium, quam motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus, a Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris, vivae » eorum vocis Oraculo, vel per Rescripta propria » illorum, aut de eorum mandato cujusvis S. R. » E. praefatae Cardinalis, alteriusve ipsorum praedecessorum, vel Sedis Apostolicae Officialis, et » Ministri manu signata, quibuscumque utriusq. » sexus personis saecularibus, vel Regularibus, cujuslibet status, gradus, conditionis, praeminentiae, ac dignitatis, sive Ecclesiasticae, sive temporalis existentibus, etiamsi de iis specialis, ac » individua mentio, et expressio necessario facienda foret: Communitatibus quoque, Universitatibus, Capitulis, Collegiis, Confraternitati-

(*) E. R. Multa profecto in hoc articulo occurrunt, quae seria indigerent animadversione. Si stemus Auctori, nullius sunt roboris Constitutiones Greg XV. et Urbani VIII. vivae vocis Oracula in tam ampla forma revocantes, saltem quantum ad forum internum. Hic nihil aliud agam, nisi subnectere verba P. Remigii Maschat, quae veluti regula inconcussa mihi sunt, postquam ejus Opus a Clar. Ubaldo Giraldi illustratum est. Is autem ita habet L. v. tit. XXXIII. R. S. « Privilegia vivae vocis Oraculo concessa » hodie revocata sunt per Constit. Urbani VIII. incipien. » *Alias*, et Greg. XV. incip. *Romanus*: quae vero post » dictas Bullas viva voce concessa sunt, probabilius valent pro foro interno, cum ob substantiam privilegii scriptura non requiratur: et in foro externo non prosunt, » nisi fuerint authenticata per publicos officiales Papae ad » id constitutos, ut statuitur in cit. Constit. Urbani VIII. » Confer, mi lector, aequam, ac sobriam hanc doctrinam cum portentosa ostensione privilegiorum vivae vocis oraculo concessorum, non obstantibus praefatis Constitutionibus. Videnda tamen est Constitutio Clementis XII. ut infra.

» bus, Conventibus, et Monasteriis cujusvis Or-
» dinis, Congregationis, Militiae, etiam S. Joan-
» nis Hierosolymitani, ac Instituti, et Societatis
» etiam Jesu, tam Mendicantium, quam non
» Mendicantium, Exemptorum, et non Exemp-
» torum, ac quovis tandem Privilegio suffultorum,
» nullis prorsus exceptis, quandocumque, et qua-
» litercumque concessa fuerunt, tenore praesen-
» tium revocamus, cassamus, tollimus, abroga-
» mus, irritamus, et annullamus, viribusque, et
» effectu penitus, et omnino vacuamus, ac revo-
» cata, cassata, sublata, abrogata, irritata, et an-
» nullata, viribusque, et effectu vacua esse, ac
» perpetuo fore, neque de cetero cuiquam suffraga-
» ri posse, vel debere decernimus, et declaramus.

» Indulta autem, facultates, et gratiae hujus-
» modi sunt, quae sequuntur, videlicet.

» I. Excipiendi confessiones sive Saecularium,
» sive Regularium, etiam Monialium, aut aliarum
» quarumvis personarum in Conventibus, Mona-
» steriis, seu Conservatoriis degentium absque ex-
» pressa Ordinariorum, ac Superiorum illorum,
» ad quos pertinet, facultate: nec non eligendi sibi
» Confessarium ab iis respective non approbatum.

» II. Absolvendi quoscumque, sive Saeculares,
» sive Regulares utriusque sexus a peccatis, poe-
» nis, et censuris in litteris die Coenae Domini
» quotannis legi, et publicari consuetis, vel alias
» Sedi Apostolicae, locorumve Ordinariis, aut
» Superioribus regularibus quoquo modo reserva-
» tis; prout quoque eligendi Confessarium, etiam
» ex legitime ad audiendas Confessiones approba-
» tis, qui a peccatis, poenis, ac censuris sic re-
» servatis absolvat.

» III. Eximendi, seu absolvendi quemlibet ab
» obligatione denunciandi in casibus, quibus de-
» nunciatio juxta praescriptum Constitutionum A-
» postolicarum, seu alias fieri debet.

» IV. Utendi quibuscumque facultatibus, etiam
» generaliter concessis quoad alitercumque dictae
» Sedi, vel etiam ipsi Romano Pontifici reserva-
» ta, sive per eos, majori, vel minoribus Poeni-
» tentiariis attributis, durante Jubilaeo, vel Mis-
» sionum, Exercitiorum spiritualium, Quadrage-
» simae, Adventus, aut alio quovis anni tempore;
» sicuti etiam utendi facultatibus, quae ab officio
» Poenitentiariae Apostolicae aliquando impertiri
» solent.

» V. Relaxandi juramenta quaelibet, etiamsi
» de nullo cujusquam agatur damno, seu praeju-
» dicio.

» VI. Dispensandi, seu commutandi vota quae-
» cumque, licet simplicia dumtaxat, ac juramen-
» to minime confirmata.

» VII. Dispensandi cum quibusvis personis Sae-
» cularibus pariter, vel Regularibus super quali-
» bet irregularitate, et inhabilitate quomodocum-
» que ex delicto, vel defectu etiam prorsus occul-
» tis proveniente, tam pro exercendis susceptis,
» quam pro suscipiendis quibusvis ordinibus, ac
» retinendis, et assequendis quibuscumque benefi-
» ciis Ecclesiasticis.

» VIII. Dispensandi super quocumque impedi-
» mento quantumvis occulto matrimonium diri-
» mente, sive agatur de matrimonio contrahendo,
» sive de convalidando jam contracto.

» IX. Convalidandi titulos beneficiorum Eccle-
» siasticorum simoniace, vel ex alio quovis capi-
» te invalide obtentorum, ac condonandi fructus
» qualitercumque indebite perceptos, aut compo-
» nendi super iisdem fructibus.

» X. Celebrandi Missam itinere, aliave occasio-
» ne in quocumque loco super altari portatili, si-
» ve extra tempus ab Ecclesia definitum, vel non
» servandi omnia, et singula ab ipsa Ecclesia prae-
» cepta, et ordinata circa celebrationem Missae,
» et administrationem sanctissimi Sacramenti Eu-
» charistiae.

» XI. Officium divinum absque legitima causa
» non recitandi, illudve commutandi in alias pre-
» ces, vel opera pia, sive recitandi unum Offi-
» cium pro alio, aut extra tempus ab Ecclesia
» statutum, vel super praemissis cum aliis dispen-
» sandi.

» XII. Indulta quaecumq. a Regularibus utrius-
» que itidem sexus obtenta, votum paupertatis,
» quomodolibet laedentia, aut Regulari observan-
» tiae, Apostolicis Constitutionibus, propriique
» Ordinis, seu Instituti statutis contraria, vel ad-
» versantia.

» XIII. Facultas Regularibus alloquendi Mo-
» niales, etiam consanguineas, aliasque personas
» intra clausuram degentes absque peculiari Supe-
» riorum, ad quos quomodocumque spectat, li-
» centia.

» XIV. Indulta, facultates, et gratias mox re-
» lata, eorumve aliqua in toto, vel in parte inde-
» finite, vel ad tempus, et in casu particulari, seu
» alio quovis modo aliis communicandi.

» Quae quidem omnia, et singula, etiamsi sub
» quibuslibet aliis quantumvis amplis verborum
» formis, et tenoribus concessa, et impetrata fue-
» rint quoad utrumque forum; ac generaliter, si-
» ve res sit de casu occulto, sive de pubblico, re-
» vocata, et abrogata esse, ac intelligi, et censeri
» debere statuimus.

» Districte propterea prohibemus, ne quisquam
» deinceps indultis, facultatibus, et gratiis sic per
» Nos revocatis, et abrogatis ulla tenus uti audeat,
» seu praesumat sub poena excommunicationis,
» ac privationis Officiorum, dignitatum, et quo-
» rumvis beneficiorum obtentorum, vocis activae,
» et passivae, nec non inhabilitatis ad audiendas
» confessiones, et ad officia, dignitates, et bene-
» ficia hujusmodi in futurum obtinenda ipso facto
» absque ulla alia declaratione per transgressores
» respective incurrenda, a qua nonnisi a Nobis,
» seu Romano Pontifice pro tempore existente,
» praeterquam, quoad excommunicationem prae-
» fatam in mortis articulo constituti, absolutio-

» nis, dispensationis, seu rehabilitationis benefi-» cium valeant obtinere.

» Noverint insuper poenitentes, et alii fideles, » absolutiones, dispensationes, relaxationes, com-» mutationes, convalidationes, compositiones, et » alia ejusmodi, si quae in posterum contra hanc » nostram prohibitionem obtinuerint, nulla fore, » nulliusque roboris, ac momenti.

» Ceterum per praesentes non intendimus revo-» care supradicta indulta, facultates, et gratias, » quae per quasvis litteras Apostolicas, etiam in » simili forma Brevis expeditas, vel rescripta a » S. R. E. praefatae Cardinalium, aut Romanae » Curiae Praelatorum, aliisve almae Urbis Congre-» gationibus edita, et ab eisdem praedecessoribus » approbata, nec non per dictum officium Poeni-» tentiariae Apostolicae quandocumque concessa » fuerint, seu emanaverint, quae salva, ac firma » remanere volumus.

» Decernentes, easdem praesentes litteras, et » in eis contenta, etiam ex eo, quod praedicti, et » alii quicumque in praemissis interesse haben-» tes, seu habere quomodolibet praetendentes, ad » ea vocati, et auditi non fuerint, de subreptionis, » vel obreptionis vitio, aut intentionis nostrae, » seu alio quocumque defectu notari, impugnari, » redargui in controversiam vocari, aut adversus » illa quodcumque juris, gratiae, vel facti reme-» dium intentari, vel impetrari nullatenus posse, » sed ipsas praesentes litteras semper firmas, va-» lidas, efficaces existere, et fore, suosque plena-» rios, et integros effectus sortiri, et obtinere, » ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore spe-» ctabit, in omnibus, et per omnia inviolabiliter » observari; sicque, et non aliter in praemissis » per quoscumque judices ordinarios, et delegatos, » etiam caussarum Palatii Apostolici Auditores, » ac ejusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere » Legatos, dictaeque Sedis Nuncios, et alios quos-» libet, quavis praeeminentia, et potestate fun-» gentes, et functuros, sublata eis, et eorum cui-» libet aliter judicandi, et interpretandi facultate, » et auctoritate judicari, et definiri debere, ac » irritum, et inane, si secus super his a quoquam » quavis auctoritate scienter, vel ignoranter con-» tingerit attentari. Non obstantibus praemissis » ac quibusvis Constitut. et Ordinationibus Apo-» stolicis, necnon, quatenus opus sit, quarumlibet » Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Mili-» tiarum, etiam S. Joannis Hierosolymitani, In-» stitutorum, Societatum etiam Jesu, Communi-» tatum, Universitatum, Capitulorum, Collegio-» rum, Confraternitatum, Conventuum, et Mona-» steriorum, etiam juramento, confirmatione A-» postolica, vel quavis firmitate alia roboratis, » statutis, usibus, et consuetudinibus, etiam im-» memorabilibus, privilegiis quoque indultis, et » litteris Apostolicis sub quibuscumque verborum » tenoribus, et formis, ac cum quibusvis etiam » derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacio-» ribus, efficacissimis, et insolitis clausulis irri-» tantibus, et aliis decretis in genere, vel in » specie, etiam motu, scientia, et postetatis ple-» nitudine paribus, ac consistorialiter, et alias » quomodolibet in contrarium praemissorum con-» cessis, confirmatis, et approbatis, ac pluries, et » quantiscumque vicibus innovatis.

» Quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illo-» rum sufficienti derogatione de illis, eorumque » totis tenoribus specialis, specifica, expressa, et » individua, ac de verbo ad verbum, non autem « per clausulas generales idem importantes men-» tio, seu quaevis alia expressio habenda, aut ali-» qua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, » tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, » nihil penitus omisso, et forma in illis tradita » observata exprimerentur, et insererentur prae-» sentibus pro plene, et sufficienter expressis, et » insertis habentes, illis alias in suo robore per-» mansuris, ad praemissorum effectum hac vice » dumtaxat specialiter, et expresse, ac plenissime, » et ampiissime derogamus, et derogatum esse » volumus, ceterisque contrariis quibuscumque.

» Ut autem eaedem presentes litterae ad om-» nium notitiam faciius deveniant, volumus, il-» las, seu earum exempla ad valvas Ecclesiae La-» teranensis, et Basilicae Principis Apostolorum, » nec non Cancellariae Apostolicae, Curiaeque ge-» neralis in monte Citatorio, et acie campi Florae » de Urbe praefata, ut moris est, affigi, et publi-» cari, sicque publicatas, et affixas, omnes, et sin-» gulos, quos illae concernunt, perinde arctare, » et afficere, ac si unicuique eorum nominatim, » et personaliter intimatae fuissent: Utque ipsa-» rum litterarum transumptis, seu exemplis etiam » impressis, manu alicujus Notarii publici subscri-» ptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignita-» te constitutae munitis, eadem prorsus fides, tam » in judicio quam extra illud ubique adhibeatur, » quae eisdem praesentibus adhiberetur, si forent » exhibitae, vel ostensae.

» Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub » annulo Piscatoris die XII. Febr. MDCCXXXII. » Pontificatus nostri anno secundo.

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

21 Non inutile est, hic accuratius inquirere, quaenam vivae vocis Oracula fuerint revocata.

Illud principio monendum est, sub generali revocatione Oraculorum vivae vocis non venire privilegia oretenus omnibus fidelibus, aut omnibus ecclesiasticis, vel aliis quam Regularibus concessa, quia in Bullis revocatoriis exprimuntur dumtaxat privilegia oretenus concessa Regularibus Ordinum (*), tum Mendicantium, tum non Mendican-

(*) In Brevi Clementis XII. §. *Itaque* generatim dicitur, « » quibuscumque utriusque sexus personis saecularibus, vel

tium; Grueber *de privileg. tract.* 1. *disput.* 4. *sect.* 5. *n.* 48. De privilegiis itaque concessis oretenus Regularibus erunt sequentes quaestiones.

22 An sub generali revocatione venerint oracula illa vivae vocis, quibus declarantur privilegia Regularium, aut Constitutiones Pontificiae etc.? Negat Grueber *de privileg. dic. tract.* 1. *disp.* 4. *sect.* 5. *n.* 48. At recte Amort *in addit. ad mox laudatum auctorem*: « Inter declarationes (ait) alias esse authenticas, dispositivas, ac novae legis constitutivas, alias vero tantum doctrinales, ac magistrales, quae non habent vim legis. Itaque si ex circumstantiis constet, declarationem in re indeterminata per legem, esse novae legis constitutivam, aut a lege generali non per epikiam, sed ex gratia exceptivam, eadem ratio erit de his oraculis declarativis, quae de aliis. Intentio enim Pontificis privilegia revocantis talis esse praesumenda est, qualis esse debet. Talis antem esse debet, qualem exigit urgens ratio ».

23 De indulgentiis quoque oretenus concessis quaeritur, an eae comprehendantur sub generali revocatione Oraculorum vivae vocis? Pariter negat Grueber *loc. cit.* Sed Amort, *cum in addit. ad ipsum*, *tum in tract. de indulgent. quaest.* 56. *nota* 5. affirmativam sententiam tenent, et merito; quia etiam indulgentiae sunt induita, et gratiae etc. quae in Bulla Urbani VIII. revocantur, immo majus est confusionis, deceptionis, aut scandali ex hujusmodi incertis indulgentiis periculum, quam ex aliis privilegiis.

24 Gravior quaestio est, an privilegia vivae vocis Oraculo concessa, quae ante revocationem Gregorii XV. sortita fuerunt effectum, qui tamen tractum habet successivum, dici debeant revocata? Fertur autem, P. Dominicum Molin. Procuratorem Generalem Ord. Praedicat. petiisse a S. Congregatione Episcoporum, et Regularium negotiis praeposita declarari, « an stante praefata revocatoria Gregorii XV. gratiae, et privilegia vivae vocis Oraculo concessa Generalibus, Vicariis Generalibus, et Procuratoribus Generalibus, ac eorum Ordinibus, quae sortita erant effectum ante revocatoriam, licet effectus tractum habeat successivum, vel alias respiceret personas particulares, ut sunt praesentaturae, et magisteria, maneant in suo robore, et valida censeantur, ac si in dicta Constitutione revocatoria non essent comprehensa, an vero aliqua indigeant revalidatione, tam in temporalibus, quam in spiritualibus »? mox dictam sacram Congregationem verbis hisce rescripsisse: *Sac. Congreg. etc.* praedictas gratias, et privilegia in dicta revocatoria constitutione non comprehendi, nullaque revalidatione indigere, proindeque validas fore, et esse, eisdemque secure uti posse censuit, prout alias fuit responsum ». Vide Castellin. *de elect. Canonic. cap.* 6. *n.* 37. Confer instrumentum editum Bullar. Ord. Praedic. *Tom. VI. pag.* 9. *seqq. not.* 1. in quo *pag.* 12. *col.* 1. descripta S. Congreg. Declaratio refertur.

Inixi antem huic rescripto complures negativam in hac quaestione opinionem tenent. Sed non conveniunt de intelligentia privilegii sortientis effectum, qui habeat tractum successivum. Confer Grueber *loc. cit. n.* 50. *et* 51. Non omittendum 25 26
vero, quod Amort *in addit. ad n.* 60. « Hanc conclusionem (inquit) admittendam esse quoad privilegia personalia, de quibus agit illa Molinae interrogatio, et sac. Congregationis responsio. Non vero extendenda ultra personas actu gaudentes usu privilegii. Ratio est, quia intentio illius clausulae exceptivae Pontificiae praesumenda est esse, qualis debuit esse juxta leges prudentiae. Quum ergo prudentia solum suadeat excipi personas, non successores, solum inter exceptos censendi sunt tempore Gregorii XV. actu gaudentes usu privilegii ».
At verba *ac eorum Ordinibus* pandunt actum haud 27
fuisse solummodo de privilegiis concessis Generalibus etc. Quod si actum dicendum sit de privilegiis solummodo concessis Generalibus, et Vicariis Generalibus, nisi ea fuerint restricta ad eos, qui tunc munera illa obibant, non video, cur ad successores non sint transitura.

Privilegia vivae vocis oraculo concessa, de quibus testati sunt Officiales Summi Pontificis, quibus vi officii de privilegiis Pontificiis oretenus concessis fides haberi solet, non esse revocata, communis sententia est innixa secundae Bullae Urbani VIII. incipienti *Alias felicis recordationis*. Intellige tamen modo non sint contraria *decretis Concilii Trident. vel Pontificiarum Constitut.* ut probe monet Amort *in addit. ad Grueber dic. loc. n.* 53. 28 29

At magna est dissensio, quinam veniant nomine Officialium, quorum facta attestatio de concessis viva voce privilegiis sufficit, ut non sint revocata. Adi Grueber *dicto opere n.* 54. et ibi Amort *in addit.* 30

Pariter in eam communiter eunt Doctores sententiam, privilegia oretenus primitus concessa, ac postea per Constitutiones Pontificias, Motu proprio, et ex certa scientia confirmata, non comprehendi in Constitutionibus revocatoriis privilegiorum. Vide innumeros auctores relatos a Grueber *eodem loc. n.* 55. tum rationes ab eo numeris sequentibus adductas. Sed Amort *in addit.* hanc opinionem impugnat. 31

Impugnat quoque idem Amort *in addit. ad n.* 56. opinionem illam, quod privilegium primum per Bullam concessum uni Religioni, deinde vero alteri communicatum per Oraculum tantum vivae vocis, non veniat sub generali revocatione Oraculorum vivae vocis. 32

Reliquum est, ut duo adnotemus. Alterum est, 33

Regularibus, cujuslibet status, gradus, conditionis, praeminentiae, ac dignitatis, sive Ecclesiasticae, sive temporalis existentibus.,, Communitatibus quoq. Universitatibus, Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Conventibus et Monasteriis cujusvis Ord. congr., Militiae etiam S. Joannis Hierosolymitani, ac Instituti, et Societatis etiam Jesu etc. »

quod revocata tantummodo dici debent privilegia oretenus concessa ante Bullas revocatorias, non item post ipsas. Recte vere ait Amort. *in addit. ad Grueber. l. c. n.* 63. « Non esse verisimile, ullum Romanum Pontificem post ea tempora voluisse, aut velle integris Communitatibus concedere privilegium notabile sine scriptura authentica. Solum enim privilegia personalia solent concedi ali-
34 quando sine forma probante non publica ». Alterum est, quod si quae post Bullas revocatorias concessa sunt privilegia, vel concedentur vivae vocis oraculo, ea veniunt sub generali privilegiorum revocatione. Etenim si Papa, vel Concilium intendit revocare privilegia omnia etiam scripta, adeoque matura deliberatione edita; multo sane magis revocare intendit privilegia vivae vocis oraculo concessa, ut contra Grueber *dict. loc. n.* 45. firmat Amort *in addit.*

# ORACULUM SUPERSTITIOSUM

VIDE VERB. *SUPERSTITIO N.* 32.

# ORATIO

## SUMMARIUM

1. Orationis nomen sumitur tripliciter, scilicet *generalissime*, *generaliter*, *et specialiter*. — 2. Quid significet Oratio sumpta *generalissime*, quid sumpta *generaliter*, et quid sumpta *specialiter*? — 3. Oratio *specialiter*, seu *proprie* sumpta definitur. — 4. Oratio recte dividitur in mentalem, et vocalem, et quae utraque sit? — 5. Oratio vocalis debet habere necessario adjunctam mentalem, seu internam. — 6. Oratio vocalis dividitur in privatam, et publicam, et quae sit utraque? — 7. Oratio adultis usum rationis habentibus est necessaria necessitate praecepti Divini positivi, et naturalis. — 8. Immo Oratio secundum ordinarium Dei concursum salvandi Adultos, est ipsis necessaria ad salutem, etiam necessitate medii. — 9. Quamvis tempus, quo urget obligatio orandi, per se loquendo, et ex virtute Religionis determinari non possit, necessarium tamen est, et non nimis diu ab Oratione desistamus. — 10. Per accidens vero, et saltem ex lege Charitatis tenetur quilibet homo orare in variis casibus, qui assignantur. — 11. Respectu autem aliquarum particularium personarum potest insuper adesse obligatio orandi in quatuor specialibus casibus, qui assignantur. — 12. Oratio fieri potest pro omnibus, qui nec dum sunt in termino. — 13. Non est orandum pro Sanctis, qui sunt in Coelo, quamvis possit illis peti nova gloria accidentalis. — 14. Item nec est orandum pro Damnatis. — 15. Orandum est tamen pro Animabus Purgatorii. — 16. Animae in Purgatorio probabilius orant pro nobis, et ad hoc recte invocantur. — 17. Animae in Purgatorio orant Deum pro se ipsis. — 18. Angeli, et Sancti in Coelo, et orant pro nobis, et a nobis recte, et salubriter invocantur tamquam Intercessores apud Deum, *ad n.* 19. — 20. Homines Sancti, et justi in hoc mundo recte, et salubriter orantur, et invocantur ut intercessores nostri apud Deum. — 21. Adducitur, et solvitur instantia de invocatione Sanctorum. — 22. Oratio ex Christi promissione habet infallibilem impetrandi vim, dummodo adsint conditiones requisitae. — 23. Assignatur prima conditio requisita. — 24. Assignatur secunda. — 25. Assignatur tertia. — 26. Assignatur quarta. — 27. Supradictis quatuor conditionibus occurrentibus oratio semper infallibiliter impetrat, et si non impetret, provenit ex defectu alicujus ex dictis conditionibus. — 28. Immo, supradictis quatuor conditionibus concurrentibus, exaudiuntur etiam peccatores. — 29. Adducitur, et solvitur instantia ex dicto caeci nati. — 30. Oratio quotidiana Fidelium, et praesertim *Pater noster*, delet peccata venialia, et quotidiana. — 31. Affertur brevis additio facta a Clemente XII. Instructioni pro expositione SS. Sacram. occasione Orationis 40. Horarum editae a Clem. XI. et a nobis allatae sub verb. Eucharist. in fine. — 32. Refertur novissima concessio specialium Indulgentiarum facta a Benedict. XIV. tam docentibus, et addiscentibus, quam peragentibus Orationem mentalem. — 33. Alia ad rem *ad* n. 34. — 35. Assignatur modus, brevibus versiculis comprehensus, concludendi omnes Orationes seu Collectas. — 36. V. Caetera ibi.

1 Orationis nomen sumitur tripliciter, scilicet *generalissime*, *generaliter*, *et specialiter*: Navarr. *in cap. Quando*, *seu Enchirid. de Oration.* 3. *et Hor. Canonic. praelud.* 5. *n.* 8. *et* 9. Gobat *tom.* 1. *tr.* 5. *n.* 733. et alii passim. Oratio *generalissime* sumpta significat quamlibet sanctam operationem. Oratio *generaliter* sumpta significat laudem Dei, gratiarumque actionem.
2 Oratio *generaliter* sumpta significat laudem Dei, gratiarumque actionem. Oratio *specialiter* sumpta significat petitionem rei alicujus decentis a Deo: Gobat *loc. cit. n.* 733. Navarr. *loc. cit.* et alii passim. Et Oratio hoc tertio modo sumpta, scilicet 3
*specialiter*, seu *proprie*, recte definitur a D. Thoma 2. 2. *qu.* 83. *art.* 1. his verbis: « Est petitio rerum decentium impetrandarum a Deo, immediate, vel medietae ad eum directa »: Et sic in re *alii communiter*.

Oratio recte dividitur in mentalem, et vocalem. 4
Oratio *mentalis*, seu interna est illa, quae non voce, sed sola mente formatur, exercendo videlicet interiores animae potentias circa Deum cum interna, pia, et familiari ad eum directa collocutione, prout fit in meditatione, de qua S. Augusti-

nus ( sive Auctor libri *de spiritu et anima* olim S. Augustino adscripti (de quo vide Maurinos Editores in Admonit. ad ipsum librum in Append. ad T. VI. Opp. S. Augustini ) *cap.* 50. dicit: « Meditatio parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio devotionem, devotio perficit oratio-
5 nem »; Oratio autem vocalis est illa, quae formatur voce externa exprimente pium nostrum internum desiderium ad Deum. Et additur notanter *exprimente pium nostrum internum desiderium*, quia oratio vocalis ad hoc, ut habeat veram rationem orationis, necessario debet habere adjunctam orationem mentalem, seu internam, aliter sine interiori affectu, et attentione prolata non prodest, juxta illud vulgatum.

*Si mens non orat, in vanum lingua laborat.*

Et sic orantes, tamquam hypocritae, merito reprehenduntur a Christo *Matth.* 15. *vers.* 7. *et* 8. his verbis: « Hypocritae. bene prophetavit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe est a me ».

6 Oratio vocalis dividitur in privatam, et publicam. Oratio *privata* est illa, quam proprio suo motu, et nomine homo privatim quocumque decenti modo, et loco effundit ad Deum pro se, vel pro aliis. Oratio *publica* est illa, quae auctoritate publica, et nomine totius Ecclesiae a ministris ad id deputatis Deo offertur, uti fit in Missa, et horis Canonicis.

7 Oratio adultis usum rationis habentibus est necessaria necessitate praecepti divini, positivi, et naturalis: *Communis*; Et quod sit necessaria necessitate praecepti divini positivi, habetur expresse ex pluribus sacrae Scripturae locis, ut *Luc.* 18. *Oportet semper orare.* Ad Colossens. 4. *Orationi instate, vigilantes in ea.* 1. Ad Thessalonicens. cap. ultim. *sine intermissione orate.* Ad Ephes. 6. *Orantes omni tempore*, et saepe alibi: Quod autem sit necessaria necessitate praecepti naturalis, clare de se patet, quia jus naturae exigit, ut Deum quandoque per actus religionis honoremus, et colamus, et hoc naturale praeceptum est adeo naturae rationali insitum, ut omnes gentes, etiam barbarae, et infideles semper agnoverint: cum nunquam fuerit gens tam barbara, ac infidelis, quae Deum aliquem, seu verum, seu falsum aliquo cultu non honoraret, et coleret, et signanter per orationem, quae naturae obvia maxime indigentiam nostram a Deo primo omnium principio declarat.

8 Immo oratio secundum ordinarium Dei concursum salvandi adultos, est ipsis necessaria ad salutem, etiam necessitate medii: Ita Suarez *tom.* 2. *de Religion. lib.* 1. *de Oratione c.* 28. Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *de oratione nu.* 2. Sporer *tom.* 1. *tract.* 2. *in* 1. *Praecept. Decalog. cap.* 7. *nu.* 21. ubi dicit sic tenere omnes. Et hoc desumitur ex verbis Apostoli *ad Romanos* 10. ibi: *Omnis, qui invocaverit nomen Domini, salvus erit.* Et mox addit: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* indicans, non minus quam fidem, etiam invocationem divini nominis, seu orationem esse medium necessarium ad salutem. Item ex verbis Christi. *Luc.* 11. ibi: *Petite, et accipietis*, quasi dicat, nisi petieritis, non accipietis; adeoque petitionem, seu orationem ordinarie esse medium necessarium ad salutem. Quamvis enim divinum auxilium ad vincendas tentationes, et servanda Dei praecepta necessarium quandoque detur non petentibus, ordinarie tamen non datur, nisi petentibus, ut patet ex illo Jacobi Apostoli *cap.* 4. *vers.* 2. *Non habetis, propter quod non postulatis.*

Quamvis tempus, quo urget obligatio orandi, 9
per se loquendo, et ex virtute religionis, determinari non possit, necessarium tamen est, ut non nimis diu ab oratione desistamus, juxta illud Lucae 18. *Oportet semper orare, et non deficere*: 1. Ad Thessalonicens. cap. ult. *Sine intermissione orate*: et ad Ephes. 6. *Orantes omni tempore.* Unde Sanctus Joannes Chrysostom. *lib.* 2. *De orando Deum*, sic dicit: « Si teipsum destitueris precatione, perinde feceris, ac si piscem ex aqua extraxeris, ut enim piscis vita est aqua, ita tibi deprecatio ». Et idipsum fortius inculcat Sanctus Bonaventura *de perfectione vitae cap.* 5. respectu Religiosorum: « Revera Religiosus non frequentans assidue orationem, non solum est miser, et inutilis, quinimmo coram Deo fert animam mortuam in corpore vivo .... Non est mirum, si tentationibus succumbat frequenter miserabiliter, qui studium orationis non frequentat ».

Per accidens vero, et saltem ex lege caritatis, 10
tenetur quilibet homo orare in variis casibus. *Primo*, quando adest necessitas gratiam recuperandi. *Secundo*, quando adest periculum gratiam amittendi. *Tertio*, quando adest periculum grave propriae mortis. *Quarto*, quando occurrit aliqua spiritualis necessitas proximi, cui aliter succurri non potest, nisi orando pro eo. *Quinto*, quando respublica, seu communitas adest in aliqua gravi necessitate, seu periculo, sive spirituali, sive temporali. In istis enim, et similibus casibus tenetur quis ex populo orare sub gravi, vel levi culpa omnino aestimanda prudenti judicio, juxta gravem, vel levem casus indigentiam, et urgentiam: *Communis.*

Respectu autem aliquarum particularium perso- 11
narum potest insuper adesse obligatio orandi in quatuor specialibus casibus. *Primo*, quando adest specialis status, vel Ordinis sacri, vel beneficii, vel religionis professae. *Secundo*, quando adest speciale votum. *Tertio*, quando adest speciale pactum. *Quarto*, quando adest speciale praeceptum impositum a Superiore, vel in sacramento Poenitentiae: *Communis.*

Oratio fieri potest pro omnibus, qui needum 12
sunt in termino; adeoque non solum pro nobis, sed etiam pro quibuscumque aliis, etiam scelera-

tissimis peccatoribus, pro Paganis, Turcis, Judaeis, Schismaticis, Haereticis, et Excommunicatis: *Communissima.* Et patet tum ex praxi Ecclesiae, signanter in feria sexta majoris hebdomadae, tum ex verbis Apostoli. 1. *Ad Timoth.* 2. ibi: « Obsecro vos primum omnium fieri obsecrationes, Orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus ».

13 Dicitur notanter, *qui necdum sunt in termino*, quia non est orandum pro beatis in Coelo existentibus, cum ipsi orationibus non indigeant, sed nos potius eorum orationibus indigeamus, *cap. Cum Marthae* 6. §. *Tertio loco*, *de celebratione Missarum*, ibi: « Respondemus, quod, cum Sacrae Scripturae dicat auctoritas, quod injuriam facit martyri, qui orat pro martyre, idem est ratione consimili de aliis Sanctis sentiendum; quia orationibus nostris non indigent: pro eo quod, cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt. Sed nos potius orationibus eorum indigemus ». Quamvis tamen varii doceant, posse illis peti novam gloriam accidentalem, ut videtur etiam concedi *in cit. cap. Cum Marthae*, §. *Tertio loco.*

14 Item nec orandum est pro damnatis, cum ipsi nec dilectionis Dei, nec hominum, nec ullius orationis effectus capaces sint: *Communis.*

15 Orandum est tamen pro animabus Purgatorii, quia licet ipsae sint in termino merendi, et demerendi, non tamen sunt in termino mansionis: *Certa de fide*, etiam in veteri Testamento, *Machabaeor.* 2. *cap.* 12. *vers.* 46.: « Sancta ergo, et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur ». Quo in loco S. Augustinus *lib. de cura pro mortuis habenda cap.* 11. addit; « Etsi id nunquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, tamen sufficere deberet universae Ecclesiae in hac consuetudine clara auctoritas ». Et de verbis Apostoli *cap.* 32. ait: « Orationibus s. Ecclesiae, et sacrificio salutari, eleemosynis, quae pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt: Hoc enim a PP. traditum universa observat Ecclesia ».

16 Immo nedum est orandum pro animabus Purgatorii, sed et ipsae sunt probabilius orandae, et invocandae, ut orent pro nobis; quia licet non sint in statu merendi, id tamen ad orandum, et impetrandum non requiritur, ut testatur ipsemet S. Thomas 2. 2. *quaest.* 83. *art.* 16. *ad* 2. Et de facto ex Scriptura Sacra constat, animas Patrum veteris Testamenti, dum erant in Limbo, fuisse solitas orare pro populo: *Jeremiae* 15. *et* 2. *Machabaeor. cap. ultim.* ubi de Jeremia defuncto dicitur: *Hic est, qui multum orat pro populo.* Sic tenent Bellarminus *lib.* 2. *de Purgatorio cap.* 15. Joannes Medina *cap. de Orat. quaest.* 4. *verb. de animabus*, Gabriel *sect.* 85. *in canone Missae prope finem*, Sporer *tom.* 1. *tract.* 2. *in* 1. *praecept. Decalog. cap.* 7. *num.* 1. Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. cum Valentia, Suarez, et Lessibi citatis, et plurimi alii passim, quamvis S. Thomas, et alii senserint contrarium; Vide verb. *Anima.*

Animae in Purgatorio orant etiam Deum pro se 17
ipsis, quia cum poenam, et miseriam suam cognoscant, et intensissime desiderent, et sperent suam liberationem, nihil obstat, quo minus hoc suum desiderium, et spem, suamque indigentiam Deo humili petitione explicare possint, saltem ut excitet fideles viventes ad suffragia pro illis ferenda: Ita Alensis *in* 4. *part. quaest.* 91. *membr.* 4. Valentia *tom.* 2. *disp.* 6. *qu.* 2. *p.* 6. Suarez *tom.* 2. *de Relig. lib.* 1. *de Orat. cap.* 11. §. *Sed jam dicendum*, Lessius *lib.* 2. *cap.* 37. *dub.* 5 Layman *loc. cit. num.* 5. ubi dicit hoc certum esse debere, Sporer *tom.* 1. *tr.* 2. *in praecept. Decalog. c.* 7. *num.* 17. ubi dicit hoc certum esse, et alii passim.

Angeli, et Sancti in Coelo, et orant pro nobis, 18
et a nobis recte, et salubriter invocantur tamquam intercessores apud Deum; *Est de fide* quoad utramque partem contra haereticos. Et prima pars, scilicet, quod Angeli, et Sancti in Coelis orent pro nobis, clare patet ex Sacra Scriptura, *Zachariae cap.* 11. ubi habetur, quod Angelus afflictionem populi miseratus ita Dominum deprecatus sit: « Domine exercituum, usquequo tu non misereberis Hierusalem, et Urbium Juda, quibus iratus es »? *Et Tobiae* 12. ubi Angelus dixit ad Tobiam: « Quando orabas cum lacrymis . . . ego obtuli orationem tuam Domino; et Jeremiae, *ubi Deus ipse dixit*: « Si steterint Moyses, et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum »: per quod clare demonstrat, quod Moyses, et Samuel jam defuncti poterant, et solebant orare pro populo Judaeorum; alioquin si nunquam orassent, vel orare non potuissent, inepta fuisset talis Dei locutio. Et *Apocalyps. cap.* 5. describuntur viginti quatuor seniores in Coelo procidisse coram Deo habentes « Phialas aureas plenas odoramentorum, quae sunt Orationes Sanctorum »; Et *ibidem cap.* 8. dicitur, quod « Ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo »: et saepe alibi in Sacra Scriptura, tum veteris, tum novi Testamenti habentur consimiles textus probantes Angelos, et Sanctos in Coelis orare pro nobis.

Secunda etiam pars, scilicet quod Angeli, et 19
Sancti a nobis recte, et salubriter invocentur tamquam intercessores apud Deum, clare etiam patet ex pluribus textibus sacrae Scripturae. *Genes.* 48. legitur, quod Jacob Patriarcha Angeli opem imploravit, et Sanctos posse invocari monstravit, ibi: « Angelus, qui eripuit me de cunctis malis, benedicat pueris istis, et invocetur super eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham, et Isaac, et crescant in multitudinem super terram »; *Et Job.* 5. ibi: « Voca ergo, qui tibi respondeat, et ad aliquem Sanctorum conver-

tere ». *Exodi* 32. ita Moyses orabat Dominum: « Recordare Abraham, Isaac, et Jacob servorum tuorum »; *Et Psal.* 113. ibi: « Memento Domine David, et omnis mansuetudinis ejus... Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui »: *Daniel.* 3. ibi: « Ne auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum, et Isaac servum tuum, et Israel sanctum tuum ».

20 Tum quia de fide est, homines Sanctos, et justos a viventibus recte, utiliterque orari, seu invocari ut patroni, vel intercessores nostri apud Deum; ergo multo magis eosdem Sanctos nunc cum Christo regnantes in Coelis licebit orare, et invocare, ut Patronos, et intercessores nostros. Antecedens clare habetur ex variis sacrae Scripturae textibus; 1. *Reg.* 7. dicunt filii Israel ad Samuel: « Ne cesses clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum: Job ultimo », dicitur. *Ite ad servum meum Job*: *Jeremiae* 42. habetur: « Dixeruntque ad Jeremiam Prophetam: cadat Oratio nostra in conspectu tuo, et ora pro nobis Dominum Deum tuum »: *Baruch* 1. legitur: « Pro nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum, quia peccavimus Deo nostro »: *Ad Romanos* 15. sic habet Apostolus: « Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, et per caritatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in Orationibus vestris pro me ad Deum »: Et *Jacob. cap.* 5. dicitur: « Orate pro invicem, ut salvemini, multum etiam valet deprecatio justi assidua ».

21 Nec valet dicere cum haereticis, quod invocatio Sanctorum cedit in injuriam Christi mediatoris, qui solus est mediator, et advocatus noster. 1. *Ad Timoth. cap.* 2. ibi: « Unus est mediator Dei, et hominum, homo Christus Jesus ». Non valet, inquam, quia cum ibi Apostolus statim subjungat: *Qui dedit redemptionem semetipsum pro nobis*, aperte demonstrat, quod non loquitur *de mediatore per intercessionem*; sed solum *de mediatore per redemptionem*, quem solum esse Christum Jesum unicum nostrum Redemptorem de fide nos ipsi indubitanter tenemus; quamvis plures mediatores per intercessionem (*) admittamus.

22 Oratio ex Christi promissione habet infallibilem impetrandi vim, dummodo adsint conditiones requisitae: *Communis.* Habetur enim clare ex pluribus Evangeliorum textibus, *Matthaei* 7. dicitur: *Petite, et dabitur vobis*, et *ibidem cap.* 21. habetur: *Omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis*, et *Marc.* 11. promittitur expresse: *Propterea dico vobis*: *Omnia quaecumque orantes petitis, credite, quia accipietis, et evenient vobis. Luc.* 11. absolute dicitur: *Omnis enim, qui petit, accipit*: et *Joann.* 16. concludit suam infallibilem promissionem dicens: « Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis ».

Prima conditio requisita ad efficaciam, et infal- 23
libilem effectum orationis est, quod petantur necessaria, et utilia ad salutem; Cum enim ad infallibiliter obtinendum juxta textum mox allatum *Joan.* 16. debeamus petere in nomine Salvatoris, clare indicat, quod petenda sint necessaria, et utilia ad salutem, quia, ut optime ad eum locum exponit S. Augustinus *tract.* 102. *in Joannem*: « Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem salutis ».

Secunda conditio est, quod Oratio sit pia, scili- 24
cet cum devotione, et maxime cum firma fide obtinendi id, quod petitur; quia supracitatae promissiones Christi ad infallibilem effectum, seu impetrationem Orationis exigunt fidem orantis. Unde *Jacobi* 1. dicitur; « Postulet autem in fide, nihil haesitans; qui enim haesitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur, et circumfertur: Non ergo aestimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino ».

Tertia conditio est, quod Oratio fiat pro se 25
ipso, et non pro aliis. Ut enim optime observat S. Augustinus *tract.* 102. *in Joannem: Exaudiuntur omnes pro seipsis, non autem pro omnibus: Unde non simpliciter dictum est, dabit, sed dabit vobis.* Quamvis ex caritate orare possimus, ac debeamus etiam pro aliis, juxta illud *Jacobi* 5. *Orate pro invicem, ut salvemini*, tamen multo difficilior censetur impetratio pro aliis, quam pro seipso, cum alii possint obicem ponere ratione propriae indispositionis, quam indispositionem tollere, et dispositionem ponere pro aliis, non est in potestate orantis, sicuti est in sua potestate pro se ipso: Dato autem, quod alii, pro quibus oratur, sint debite dispositi, etiam Oratio pro ipsis facta, et ceteris aliis conditionibus vestita, habebit suum infallibilem effectum, seu impetrationem, ut recte docent Layman *loc. cit. n.* 10. Reiffenstuel *tract.* 5. *dist.* 1. *quaest.* 5. *de Oratione n.* 53. et alii.

Quarta conditio Orationis infallibiliter, et certo 26
impetrantis est, quod fiat perseveranter, idest, si prima vice non obtineamus, iterum, iterumque instemus. Unde Christus Dominus *Luc.* 18. dicit: *Oportet semper orare, et non deficere*: Et ex professo iste id ostendit *Lucae* 11. de amico, et tribus panibus dicens: « Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, etsi non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit; propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite, et dabitur vobis ».

Supradictis quatuor conditionibus concurrenti- 27
bus, Oratio semper infallibiliter impetrat, et si non impetret, provenit ex defectu alicujus ex dictis conditionibus, ut omnes ipsas egregie complectens dicit S. Basilius *serm. de orando Deum*: ibi: « Ideo, quando petis, et non accipis, est, quia perperam postulasti, vel infideliter, vel leviter, vel

(*) E. R. Christus est etiam mediator per intercessionem, et diversimode a Sanctis. Vide *Expositionem doctrinae Catholicae Ecclesiae* magni Bossuetii, c. IV.

non conferentia tibi, vel destitisti »; Et jam di-
xerat Jacobus Apost. in *sua epist. Can. cap.* 4. *Pe-*
28 *titis, et non accipitis, eo quod male petatis.* Immo,
supradictis quatuor conditionibus concurrentibus, exaudiuntur etiam ipsimet peccatores, ut docet Communis Doctorum cum S. Thoma, 2. 2. *quaest.* 83. *art.* 16. Et expresse S. August. *tract.* 44. *in Joannem*, dicens: « Si peccatores Deus non exaudiret, frustra ille Publicanus oculos in terra demittens, et pectus suum percutiens diceret: Deus propitius esto mihi peccatori ». Et S. Joann. Chrysostom. explicans illa verba Christi *Matthaei* 7. *Omnis, qui petit, accipit*: addit, *sive justus sit, sive peccator, dum rite oret.* Et ratio est, quia Orationis proprius effectus, seu impetratio non nititur justitia, seu statu gratiae, sicut meritum solum, sed tantum gratia, misericordia, et liberali promissione Dei, qui dives est, ac pius in omnes justos, ac impios, Judaeos, et Graecos, qui invocant illum. « Non enim (*scribit Apostolus Ad Romanos* 10. *v.* 12.) est distinctio Judaei, et Graeci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum ».

29 Nec valet objicere illud caeci nati *Joan. IX. Scimus, quia Deus peccatores non audit:* non valet, inquam, quia, ut respondet S. Augustinus *loc. cit.* illud est dictum nondum Spiritu sancto inuncti, seu perfecte illuminati, et ideo non est ratum, quamvis possit ratificari (ut dicit S. Thomas *loc. cit.*), si intelligatur de peccatore in quantum peccator est, utpote qui, vel cum actuali affectu peccati, vel pro ipso affectu peccati petat; Hunc enim Deus non exaudit ex mera misericordia, nisi quandoque ad vindictam, juxta illud S. Augustini *tract.* 73. *in Joann. Deus quaedam negat propitius, quae concedit iratus*; Tum quia proprius sensus illius caeci videtur esse, quod Deus peccatores non exaudiat ad patrationem miraculorum in confirmationem falsae fidei, et consequenter Christum non potuisse tunc facere miraculum, nisi ejus vita, et doctrina esset justa, et a Deo. Sic ad litteram Sporer *loc. cit. num.* 15.

30 Oratio quotidiana fidelium, et praesertim *Pater noster etc.* delet peccata venialia, et quotidiana: textu expresso *in cap. De quotidianis* 20. *dist.* 3. *de Poenitentia*, ibi: « De quotidianis, brevioribus, levibusque peccatis, sine quibus haec vita non ducitur, quotidiana Oratio fidelium satisfacit; Eorum est enim dicere: *Pater noster, qui es in Coelis* etc. delet omnino haec Oratio minima, et quotidiana peccata.

31 Advertendum est, quod in instructione pro expositione SS. Sacramenti occasione Orationis 40. horarum italice tradita de mandato Clementis XI. et a nobis allata sub verb. *Eucharistia in fine*, non excipiuntur *sub* §. 10. pro facultate canendi Missam votivam de SS. Sacramento omnes dies, qui excipiuntur in posteriori, et novissima simili instructione italice pariter tradita de mandato Clementis XII. In hac enim sub dicto §. 10. post verba. « Come anche, eccettuata la feria quarta delle ceneri, e le ferie seconda, terza, e quarta della settimana santa (*excipiuntur etiam*) li giorni dell'ottava di Pasqua, e di Pentecoste, le vigilie del S. Natale, e l'ottava dell'Epifania »: qui non erant excepti in dicta instructione Clementis XI. Hinc, utpote posterior, attendenda est nunc instructio Clementis XII. quo ad exceptionem etiam supradictorum dierum. In reliquis autem est utraque eadem ad litteram: Unde sufficit cum dictorum exceptorum dierum additione, attendere jam allatam *loc. cit.* instructionem. Vide ibid.

Orationes, praeter eas, quae in Ecclesia rece- 32
ptae sunt, in sacris Ritibus non sunt admittendae: Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 86. incip. *Inter omnigenas*, §. 18.

Orationes, seu preces publicae, earumque for- 33
mulae ab Ecclesiastica auctoritate indicendae sunt, et designandae: Idem Constitut. 82. Incip. *Quemadmodum preces*

ADDITIONES CASINENSES

Praestat hic cit. Constitutionem per extensum referre, tenoris ut sequitur.

« Ecclesiastica

Auctoritas in designandis publicarum precationum formulis, et in eisdem indicendis asseritur.

*Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, et Episcopis.*

BENEDICTUS PAPA XIV.

*Venerabiles Fratres, salutem, et Apostolicam Benedictionem.*

« Quemadmodum preces ad Deum pro Principibus effundere, valde consentaneum est, ita convenit, ut precum ipsarum formulae sint ex illis, quas Ecclesia usu recepit; maxime vero si ejusmodi preces in celebratione Missarum adhibendae sint. Praeterea ad Ecclesiasticam Auctoritatem unice spectat preces illas statuere, atque indicere; cum nulli saeculari Potestati fas sit decernere, praeceptoque mandare, ut publicae preces fiant, sive ad persolvendas Deo gratias pro beneficio aliquo accepto, sive ad illius opem in gravi aliqua necessitate implorandam.

§. 1. Divus Paulus *in prima ad Timotheum cap.* 2. ut Vos bene nostis, ita loquitur: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro hominibus, pro Regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt.* Quod si expediat hoc loco praxim ostendere, qua primaeva Ecclesia utebatur in orationibus, et precibus ad Deum pro Principibus offerendis, eam satis patefacere poterunt Sancti Dionysii Episcopi Alexandrini ad Praesidem Aemilianum epistola, Tertullianus *in lib. ad Scapulam, et in Apologeti-*

eo, Sanctus Cyprianus *in Epistola ad Demetrianum*, Origenes *in respons. ad Celsum*, et Athenagoras *in sua Legatione ad* Imperatores pro Christianis.

§. 2. Multum quidem inter se conveniunt credendi, et orandi ratio. Proinde in celebratissimis epistolae S. Caelestini ad Galliae Episcopos additionibus *cap.* 11. legitur: *Obsecrationum quoque Sacerdotalium Sacramenta respiciamus . . . ut legem credendi lex statuat supplicandi*. Atque hinc oritur, in publicis supplicationibus formulas ab Ecclesia praescriptas esse adhibendas; praesertim si res agatur de orationibus, quae recitari debeant in Missa, ut dictum est. Idcirco etiam a Sacro Concilio Tridentino cavetur, ne preces in Missarum celebratione adhibeantur, *praeter eas, quae ab Ecclesia probatas, et frequenti, ac laudabili usu receptae fuerint*. Quamobrem in Missali Romano pro omni fere necessitate existunt piae quidem, ac religiosae orationes e vetustis, ac venerabilibus Sacramentariis opportune depromptae.

§. 3. Neque vero putamus nimium progredi, immo inter aequos Auctoritatis nostrae limites Nos certe consistere credimus, cum asserimus, ad Ecclesiasticam quidem, non autem ad Saecularem Potestatem pertinere, de Ecclesiasticis, ac spiritualibus rebus disponere. Magnus ille Osius Episcopus Cordubensis apud Sanctum Athanasium in Epistola ad solitariam vitam agentes, Ecclesiastica sane libertate ad Constantium Imperatorem haec scripsit: « Ne te misceas Ecclesiasticis rebus, neque nobis in hoc genere praecipe; sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit: nobis, quae sunt Ecclesiae concredidit . . . Cave ne quae sunt Ecclesiae, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Scriptum est: *Quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo*.

§. 4. Ad viciniora autem tempora, et ad rem, quae epistolae huic nostrae occasionem dedit, propius accedentes, dicimus, a laicorum ipsorum tribunali abrogata fuisse, atque rescissa saecularis alicujus Magistratus decreta, quibus publicae pro Principibus preces indictae fuerant, quod ejusmodi decreta nullius auctoritatis, aut roboris esse per se innotesceret. Et non multis ab hinc annis Sacra Concilii Congregatio, Praedecessoribus nostris annuentibus, publice abrogavit, irritumque fecit saecularis Potestatis Edictum, quo illa, ob partam a Principe victoriam, judixerat pro gratiarnm actione, *Te Deum laudamus*, etiamsi protestationem inseruisset de praejudicio Ecclesiastico juri non inferendo, quod nimirum facto protestatio ipsa adversaretur.

§. 5. Ut igitur aequitatis jure, rectoque ordine omnino procedatur, monemus Vos, atque hortamur, ut tum Vos, cum alii opera vestra, Deum sedulo rogent pro incolumitate, ac felicitate vestrorum Principum, quemadmodum et Nos pro Principibus Catholicis quotidie facimus. Aequo, libentique animo accipite, quod Potestates saeculares a Vobis petant, ut pro se publicae preces fiant; atque operam date, ut Ecclesiae formulae in illis usurpentur, neque novae, aut inusitatae orationes in Missa recitentur.

§. 6. Si autem, quod Nobis persuadere non possumus, laicalis aliqua Potestas, usu, vel consuetudine aliqua, (quae abusus revera dici debet), praesumat auctoritatem vestram in hoc minime agnoscere, sed jure suo directe velit publicas preces indicere, immo et poenam parere renuentibus statuere audeat; ioquiminor et Vos, quemadmodum Osius ad Imperatorem locutus est. Rationes adducite, quas, qui errant, fortasse ignorant, Palam ipsis facite, hanc nullatenus esse rationem exorandi Deum, atque id, quod cupiant, consequendi; ad Vos confugere eos debere, cum Vos sitis, qui, licet *ex hominibus assumpti*, tamen estis *pro hominibus constituti in iis, quae sunt ad Deum*, ut ad Hebraeos Apostolus loquitur: nec, praeter Vos, posse aliquem opus hujusmodi suscipere, et hunc sumere sibi honorem, *sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*.

§. 7. Quod si dictis non acquiescant, neque a Vobis opportunum judicetur in eos ita procedere, ut Ecclesiasticae Disciplinae jura exigerent, Vobis stricte mandamus, ut Nos quamprimum certiores de iis faciatis, opportunis quoque transmissis ad manus Nostras documentis: cum Nos parati simus ea omnia facere, quae clarissimi Praedecessores nostri in ejusmodi occasionibus facere consueverunt. Nolumus enim, ad Supremum Dei Tribunal vocati, de neglectis Sanctuarii juribus sontes judicari. Interea Vos Paterno amore complectimur, Vobisque Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem die xxiii. Martii MDCCXLIII. Pontificatus Nostri Anno Tertio.

Oratio in communi suadetur, et laudatur: Ora- 34
tionum vocalium recitatio laudatur, et confirmantur indulgentiae eas recitantibus concessae: Orationis mentalis exercitium docentibus, illamque peragentibus novae indulgentiae concednatur: Orationem mentalem per mensem peragentibus, et confessis, ac sacra Communione refectis indulgentia plenaria conceditur. Haec omnia ex Constitutione 23. Bull. tom. 2. Benedicti XIV. quam hic per extensum adducimus.

*Ven. Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, Episcopis, et Praesulibus locorum Ordinariis universis gratiam, et communionem Sedis Apostolice habentibus.*

## BENEDICTUS PAPA XIV.

*Venerabiles Fratres, salutem, et Apostolicam Benedictionem.*

Quemadmodum nihil est hominibus a familiari

Dei consortio, et consuetudine avulsis, et ejectis ad divinos hauriendos fulgores, ad aeternam salutem procurandam, et ad Deum quasi manu facta coeundum magis opportunum, salutare, ac necessarium oratione, quae est veluti ascensio animae de terrestribus ad coelestia, inquisitio supernorum, invisibilium desiderium, conjunctio Spiritui sancto, et ad Deum locutio; ita, ne desolatione desoletur universa terra ex eo, quod nullus recogitet corde, omnes, et singuli ubique, et semper salutaribus praeceptis monendi sunt, quod oporteat semper orare, et nunquam deficere; ut in omni oratione, et obsecratione, cum gratiarum actione, petitionibus nostris innotescentibus apud Deum, ipse, qui dives est in omnes eum invocantes, nec nostras abs se deprecationes, nec suas a nobis amoveat miserationes. Ea propter Praedecessores nostri Romani Pontifices divina institutione formati, ut Christi fideles ad orationis sive vocalis, sive mentalis, ut dicitur, illa sit, studium cum alacritate ineundum, et sine intermissione frequentandum incitarent, eosdem tum cohortationibus inflammare, tum coelestium etiam munerum thesauris, quorum dispensationem ipsis crediderat Altissimus, allicere studuerunt. Indulgentias enim, peccatorum remissiones, et de injunctis eis quomodolibet debitis poenitentiis relaxationes elargiti sunt iis, qui sive vocales preces recitarent, sive per aliquod temporis spatium quotidie in lege Domini meditarentur. Nos autem laudatissimis eorumdem Praedecessorum nostrorum exemplis incensi, non solum omnes, et singulas indulgentias, peccatorum remissiones, et poenitentiarum relaxationes per eosdem nostros Praedecessores pro recitantibus quascumque vocales preces (dummodo nunquam revocatae fuerint), aut quomodolibet orantibus quocumque modo, sive ad tempus, sive in perpetuum ad hanc usque diem concessas Apostolica auctoritate, tenore praesentium, sub iisdem prorsus modo, ac forma confirmamus, et, quatenus opus sit, de novo concedimus: verum etiam alias insuper iis praesertim, qui mentalis orationis, seu meditationis studio operam dederint ut infra, impertimur. Primum itaque omnibus, et singulis, sive qui tam in Ecclesiis, quam alibi, et ubicumque locorum publice, et private quoscumque homines orandi, seu meditandi rudes quomodocumque orare, et meditari docuerint, sive qui pie orandi, et meditandi institutioni hujusmodi, ut praemittitur, interfuerint, dummodo vere poenitentes, ac sacra communione refecti, qua vice id egerint, septem annos, et totidem quadragenas de injunctis eis, seu alias quomodolibet debitis poenitentiis in forma Ecclesiae consueta relaxamus. Iis vero tam docentibus, quam addiscentibus, qui assidue praemissa peregerint, ac similiter vere poenitentes, ac sacra Communione refecti, pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, ac sanctae Matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint semel in mense pro uniuscujusque commodo, et arbitrio, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, et remissionem, quam per modum suffragii animabus Christifidelium, quae Deo in caritate conjunctae ab hac luce migraverint, applicare possint, misericorditer in Domino concedimus. Insuper iis, qui per duos quadrantes continuatos, vel saltem per quadrantem horae singulis diebus, et per totum mensem orationi mentali dabunt operam, et vere poenitentes, et confessi, sanctissimum Eucharistiae Sacramentum sumpserint; ac pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, et sanctae matris Ecclesiae exaltatione pias apud Deum preces pariter effuderint, plenariam semel quolibet mense omnium peccatorum suorum indulgentiam, et remissionem, quam itidem per modum suffragii animabus Christifidelium, quae Deo in caritate conjunctae ab hac luce migraverint, applicare possint, auctoritate, et tenore similibus misericorditer in Domino elargimur. Etsi autem, juxta divinum Domini Nostri Jesu Christi praeceptum, oporteat, ut quisquis oraturus, ne ad instar hypocritarum videatur ab hominibus, intret cubiculum suum, et clauso ostio oret coelestem Patrem in abscondito: tamen cum ipse Dominus dixerit, quod ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum; et Sanctus Joannes Chrysostomus praedicet, esse in oratione cum fratribus plus aliquid, videlicet concordiam, conspirationem, amoris conjunctionem, et caritatis clamorem felici societate, ex qua orationes infirmiores, se simul complexas, validiores in Coelum evehi; optimum esset, ubi commode fieri posset, ut quemadmodum in nonnullis institutum esse accepimus, ita in omnibus, et singulis dioecesibus in more poneretur: nimirum, ut singulis diebus, dato certo campanarum signo, sive in Ecclesiis, dummodo totius populi multitudo unum in locum, ubi oret, masculis a feminis seorsim collocatis, convenire facile possit, et nulla suboriatur confusio, et inordinatio, sive in propria domo patresfamilias, eo, aut alio opportuniori tempore ante imaginem sacram cum tota familia convenientes orent. Ea propter Vos venerabiles Fratres rogamus, et in Domino hortamur, ut omnibus, et singulis Ecclesiarum, piorumque locorum, in civitatibus quidem Cathedralis, aliarumque praecipuarum ecclesiarum; in oppidis vero, parochialium Ecclesiarum superioribus, ac Rectoribus injungatis, ut, praemisso campanae sonitu iis diebus, iisque horis, quibus vobis opportunius in Domino visum fuerit, dando, decernendoque omnes Christifideles uniuscujusque curae commissos, quos in unum convenire contigerit, in mentalis orationis studio erudire, sive per alios peritos erudiri faciant, atque ad illam frequentandam accendere, necessitatem, utilitatemque proponere, Indulgentiarum thesauros, quos de benignitate apostolica elargimur, explicare, et ad ipsos ea, qua decet, pietate, ac reverentia lucrandos inflammare stu-

deant, et enitantur, atque etiam, si commode, ut praemittitur, fieri poterit, orationi mentali in communi practica, ut dicitur, vacare, in eaque exerceri faciant, et curent. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut earumdem praesentium litterarum transumptis, seu exemplis manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae adhiberetur eisdem praesentibus, si forent exhibitae, vel ostensae. Interim Apost. benedict. Vobis, ven. Fratres, peramanter impertimus.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die XVI. Decemb. MDCCXLVI. Pontificatus nostri anno sexto.

*Gajetanus Amatus,*

* *Anno antecedenti super eodem argumento emanaverat hoc aliud decretum.*

Cum Sacrae Congregationi indulgentiis, sacrisque reliquiis praepositae humillime expositum fuerit, tribus diebus, scilicet feria V. in Coena Domini, ac Parasceves, et Sabbati sancti, quibus incruenta sanctissimi Corporis, et Sanguinis D. N. Jesu Christi sacrificia ex Ecclesiasticae disciplinae instituto offerri minime possunt, quoddam pium exercitium in Urbe, et in aliquibus Italiae locis introductum inveniri sub hac lege, ut quisque, spatio saltem unius horae, omnibus, ac singulis praefatis diebus Orationi mentali, vel vocali in suffragium animarum in Purgatorii poenis degentium vacare debeat, ut quo tempore ipsae fidelium defunctorum animae suffragiis ex Missarum celebratione provenientibus destituuntur, alia, qua potest ratione, valeant adjuvari, eadem sacra Congregatio die 6. Aprilis 1745. re mature perpensa, ad laudabile hujusmodi institutum confovendum, omnibus, et singulis utriusque sexus in Urbe, ac in Italia Christifidelibus, qui saltem corde contriti diebus in Coena Domini, ac Parasceves, et Sabbati Sancti orationi mentali, vel vocali in suffragium fidelium defunctorum unam saltem horam devote impenderint, indulgentiam septem annorum, totidemque quadragenarum animabus fidelium defunctorum applicabilem in perpetuum concedendam esse censuit. De quibus facta per me infrascriptum Secretarium die 10. ejusdem mensis sanctissimo Domino relatione, Sanctitas sua votum Sacrae Congregationis approbando benigne annuit.

C. CARD. DE HIERONYMIS PRAEF.

*A. M. Erba Protonotarius Apostolicus Sec.*

V. Append. T. 4. v. *Indulgentia* n. 26.

Eamdem indulgentiam confirmavit SS. D. Noster Papa Benedictus XIV. die 4. Mart. 1750. an. Jubilaei. Vide verb. Jubilaeum *art.* 1. *n.* 47. *

Ut quisque sciat modum concludendi orationes, 35
seu Collectas, tum in Missa, tum in divino Officio, quidam sacer Poeta sequentibus versibus omnes, quotquot dari possunt, conclusiones univit, videlicet:

*Per Dominum* dicas, cum Patrem Presbyter oras,
Cum Christum memoras *per eumdem* dicere debes,
Cum Christo loqueris, *qui vobis* dicere quaeras,
*Qui tecum*, si sit Collectae finis in illo,
Et si Spiritus almus, *ejusdem* dicere debes.

* Peccatorum orantium tria sunt genera. Alii 36
scilicet in statu peccati mortalis degunt, et se credunt contritos, quamvis non sint. Eorum oratio rite instituta a Deo exauditur. Alii dolent quidem de peccato, sed non ita, ut ab eo se expediant; hi vero, ut eniti, ac se liberare valeant, si ideo Deum deprecentur, ea, saltem impetrabunt, quae ad aeternam suam salutem pertinent. Sunt tandem, qui nec dolent de peccato, nec enituntur, ut e statu illo exeant; imo nec volunt; si quid illi petierint a Deo vel spirituale, vel temporale, raro exaudiuntur. Ita ex Suarez, *Institut. Eccles.* 62. §. 10. *

# ORATORIUM

## SUMMARIUM

1. Oratorium generice captum quid sit? — 2. Oratorium pro Missis celebrandis aliud est publicum, et aliud est privatum. — 3. Oratorium publicum pro Missis celebrandis quale sit, et debeat esse? — 4. Oratorium privatum pro Missis celebrandis quale sit, et debeat esse? — 5. Affertur Decretum Clementis XI. de celebratione in Oratoriis privatis. — 6. Affertur formula Indulti pro Oratorio privato. — 7. Affertur clausula, quae solet poni pro infirmo, etiam nobili. — 8. Quadruplicis speciei solent Oratoria privata concedi, et assignantur. — 9. Ad Superiorem notitiam juvat expendere singulas clausulas supradictae formulae solitae communiter dari in concessione Oratorii privati. — 10. Expenditur prima clausula: *Qui, ut asseris de nobili genere etc.* quae importat veram nobilitatem ab ascendentibus derivatam, et sufficit sola nobilitas Patris — 11. An sufficiat sola nobilitas Matris. — 12. Expenditur secunda clausula: *In privato Domus tuae etc.* quae non privat Indultarium hoc Privilegio, etiamsi mutet Domicilium, ut illud transferat etiam in aliam Dioecesim. — 13. In tali casu debet approbari ab Ordinario illius Civitatis, seu Dioecesis, ad quam Oratorium transfertur. — 14. Et probabilius debet iterum approbari, etiamsi transferatur de una in aliam Domum intra eamdem Civitatem, seu de uno loco ad alium intra eamdem Domum. — 15. In casu vero, quod verba illa: *solitae habitationis in Dioecesi N. existentis, seu Civitatis N. vel Dioecesis N.* posita sint in Indulto restrictive, et taxative, transferens habitationem ab una ad aliam Dioecesim, non trahit secum Privilegium Oratorii privati. — 16. Privilegiatus potest probabiliter tam in

Civitate, quam Ruri, dum ibi commoratur, uti Oratorio privato, Ita tamen, et ioterim non utatur eo, quod est in Civitate — 17. Tertia clausula; *Decenter muro extructo, et ornato*, denotat, quod locus, in qoo vuit erigi Oratorium, debet esse docens, muro clausus, saltem e tribus lateribus, ornatus, et iostructus omnibus supellectilibus necessariis ad Sacrum faciendum, et ab omnibus domesticis usibus liber, et segregatus. — 18. Unde supra cubiculum Oratorii, seu supra Cappellam non debet retineri lectus ad dormiendum, aut alia res profana. — 19. Potest tamen Privilegiatus, si nolit amplius uti privilegio, pro suo libito convertere Oratorium in usus profanos. — 20. Si aetem Privilegiatus velit iterum tale Oratorium profanatum remittere ad usum celebrandi Sacrum, indiget nova approbatione Ordinarii. — 21 Quarta clausula; *Per Ordinarium loci prius visitando, etc.* indicat non posse valide Oratorium constitui, oisi praecedat visitatio, et approbatio Ordioarii, ejusque licentia. — 22. Sufficit tameo, si semel visitetur, et approbetur, et licentia obtineatur ab Ordinario loci, vel ejus Vicario, seu Delegato, aut Vicario Capitulari. — 23. Ordinarius adinveniens Oratorium praeditum omnibus requisitis in Indulto, teoetur approbationem, et licentiam concedere. — 24. Ex justa caussa potest tameo eam non concedere, et concessam revocare, dooec Oratorium sit decenter instructum omnibus in Indulto requisitis. — 25. Privata Oratoria post primam visitationem noo possunt amplius de Jure visitari ab Episcopo. — 26. Attamen Episcopus per viam denonciationis, et ioquisitionis potest accedere ad ipsa Oratoria privata, et videat quomodo se habeant, et an decenter retineantur, et custodiantur. — 27. Episcopus non potest concedere licentiam celebrandi in Oratoriis privatis. — 28. Immo Episcopi oeque possuot concedere liceotiam domi celebraodi, ut infirmus pro Viatico communicetur — 29. Potest tamen Episcopus concedere licentiam erigendi Oratorium in domo privata, et inibi per modum habitus semper celebraodi, dummodo tale Oratorium habeat publicum ingressum, et egressum. — 30. Privilegium Oratorii durat, durante vita illius, cui facta est concessio, eoque mortuo, finitur, nec transit ad haeredes. — 31. Mortuo Summo Pontifice, qui concessit, et Ordinario, qui approbavit Oratorium, non perit Oratorii concessio. — 32. Imma Indultum Oratorii non perit, mortuo Pontifice concedeete, etiamsi ante ipsius mortem nondum fuerit ab Ordinario approbatum, et executioni demandatum — 33 Quinta Clausula: *Unam Missam pro unoquoque die*, clare demonstrat noo posse ibi celebrari, nisi unicam Missam pro qualibet die. — 34. Unde tam celebrans, quam celebrare faciens in dicto Oratorio alteram Missam, et plures, peccaot mortaliter. — 35. Sexta clausula: *Dummodo in eadem domo celebrandi licentia*, etc. aperte ostendit, quod in eadem domo nequeunt esse plura Oratoria, et quod idem Oratorium oequit suffragari quoad satisfaciendum praecepto audieodi Missam pluribus Dominis, et Familiis distinctis. — 36. Unde, si in eadem domo sint duo Domini cum suis distinctis Familius, et uterque impetraverit Indultum Oratorii, is qui posterius impetravit, non potest eo uti durante Indulto pro eadem Domo prius impetrato. — 37. Cessante autem primo Indulto, incipit valere secundum posterius impetratum pro eadem Domo. — 38. Si autem plures Familiae habitent io Domo divisa in plures distinctas partes, potest pro qualibet habere locum Privilegium Oratorii privati. — 39. Item si Domus pluribus Solariis constet, et in ipsis constituantur diversae habitationes, pro diversis Familiis, eruot diversae Domus juxta diversitatem Solariorum. — 40. Septima clausula: *Per quemcumque Sacerdotem ab Ordinario approbatum, etc.* indicat Sacerdotem ibi celebraturum debere habere a suo respective Superiore approbationem saltem generalem, et licentiam saltem tacitam, seu non prohibitionem ibi celebrandi. — 41. Unde si quis ex rationabili caussa positive inhiberetur a suo respective Superiore, graviter peccaret ibi celebrando. — 42. Non requiritur tamen pro ibi celebrando licentia Parochi. — 43. Octava clausula: *Sine Jurium Parochialium praejudicio*, denotat, quod in his privatis Oratoriis non potest exerceri ullum munus Parochiale sine licentia Ordinarii, vel Parochi. — 44. Hinc non possunt ibi exigi Decimae, Primitiae, seu Oblationes, quae de Jure daotur Parocho; nec potest ministrari Sacramentum Eucharistiae tempore Paschali sine licentia Parochi, aut Ordinarii; Nec denunciari Matrimonia, aut hujusmodi. — 45. In his privatis Oratoriis potest ministrari Sacramentum Poenitentiae, et Eucharistiae, si id non sit per specialem aliquam Constitutionem expresse prohibitum. — 46. Immo plurimi Doctores teneot, posse Regulares in Oratoriis privatis Eucharistiam extra Festum Paschatis ministrare, etiam Episcopis contradicentibus. — 47. Consultius tameo est, id non facere, Episcopis contradicentibus. — 48. Sacerdotes autem saeculares non possunt ibi ministrare, nisi de licentia saltem praesumpta, et tacite Episcopi, vel Parochi. — 49. Nona clausula: *Exceptis diebus Paschatis etc.* excipit solemniora quaedam Festa hic assignata, in quibus non licet in Oratoriis privatis Missam celebrare. — 50. Hinc, si quis in dictis Festis exceptis celebret, vel celebrari faciat in Oratoriis privatis, graviter, et dupliciter peccat. — 51. Decima clausula: *In tua, et Familiae tuae praesentia etc.* designat personas, quae in Indulto comprehenduntur, et hic assignantur. — 52. Famuli, et Famulae non veniunt hic nomine Familiae — 53 Unde sequendi non sunt Doctores tenentes posse famulos, et famulas, sibi celebrari facere Missam, eamque audire, et satisfacere praecepto in Oratorio privato sine praesentia personarum, quarum contemplatione concessum est Indultum. — 54. Possunt tamen Missam sibi facere celebrare, et eam audiendo satisfacere praecepto in Oratorio privato sine praesentia Domini omnes illi, qui sunt de Familia agnatitia, et cognatitia Indultarii; Dummodo habitent cum ipso Indultario, et ipsius sint commensales, ast nunc attendenda est novissima dispositio, quae adducitur. — 55. Pater, Mater, Filii, ac Filiae, Fratres, et Sorores Privilegiati, eorumque Uxores, ac Viri non gaudent tali Privilegio, si habitent in eadem domo, sed vivant suis expensis propriis. — 56. Undecima clausula: *Nec non in hospitum tuorum Nobilium praesentia*, denotat, quod duplex conditio debet concurrere, nempe quod sint Hospites, et quod sint Nobiles. — 57. Noo requiritur tamen in ipsis Nobilitas ex genere, sed sufficit quaecumque alia Nobilitas. — 58. Hospitum appellatione qui veniant? — 59. Qui veri sunt Hospites, si ex aliquo accidenti absit die Festo Indultarius, possunt sibi facere celebrari Missam, eamque audiendo satisfacere praecepto in dicto Oratorio absque praesentia Domini — 60. Duodecima clausula: *Volumus autem, quod Familiares servitiis tuis, etc.* aperte demonstrat, quod illi Familiares, qui non sunt actu necessarii servitiis Domini tempore dictae Missae, non satisfaciant ibi praecepto, quamvis ejus expensis vivant, et commensales sint. — 61. Necessitas servitii in dictis Familiaribus requisita, qualis debeat esse. — 62. Affertur notabilis advertentia. — 63. Ac celebrans, et Minister satisfaciant in Oratorio praecepto audiendi Missam; *ad num.* 64. — 65 In Oratorio privato, in quo ex justa caussa ab Apostolica Sede conceditur Facultas celebrandi Missam in die Nativitatis Domini, possunt, et debent celebrari omnes tres Missae. — 66. Habens Bullam Cruciatae non satisfacit praecepto, audiendo Missam io privato Oratorio. — 67. Oratoria, quae sunt in aulis publici Palatii Civitatis, ubi Senatores conveniunt, sunt privata, adeoque opus est Indulto Summi Pontificis, ut ibi celebrari possit. — 68. In Cappellis Carcerum publicorum potest quolibet die Missa celebrari, et ab omnibus ibi Missam audientibus satisfieri praecepto. — 69. Item potest satisfieri praecepto, audiendo Missam in Oratoriis privatis Episcoporum. — 70. Etiamsi sint Episcopi Titulares. Noo possunt autem Epi-

scopi uti Oratorio privato extra domum propriae habitationis; juxta tamen posteriorem Pontificum declarationem, seu explicationem. — 71. Item potest satisfieri praecepto, audiendo Missam in Oratoriis privatis Cardinalium. — 72. Regulares possunt in suis Conventibus habere Oratoria privata absque alio Indulto. — 73. Quoad haec Oratoria non sunt revocata privilegia Regularium a Concilio Tridentino. — 74. Et dato etiam, quod essent revocata quoad haec Oratoria, fuerunt per posteriorem concessionem innovata. — 75. Nec etiam quoad haec Oratoria privata sunt revocata Privilegia Regularium in novissimo Decreto Clementis XI. de celebratione in Oratoriis privatis. — 76. In supradictis privatis Regularium Oratoriis possunt omnes fideles Missam audire, et satisfacere praecepto. — 77. Quid circa hoc sentiant aliqui. — 78. An Regulares possint habere Oratoria privata etiam extra Conventus in Grangiis, et Domibus ruralibus utilitatis, et recreationis causa acquisitis — 79. Ut Regularium privata Oratoria legitime erigantur, et deputentur, quid requiratur? — 80 Regulares nequeunt erigere Altare portatile in domo privata Consanguineorum, et ibi celebrare pro ministrando Viatico Regulari ibi existenti graviter infirmo. — 81. Non permittitur a Sacra Congregatione Oratorium cum Beneficio in Domo privata; Immo Sacra Congregatio Immunitat. ad tollenda inconvenientia mandat Cappellam cum Beneficio esse removendam a Domo privati. — 82. Quoad Oratoria privata attendenda nunc est novissima dispositio Benedicti XIV. quae assignatur. — 83. Oratorium publicum, facta prius legitime translatione onerum, potest, clausa janua viae publicae, reduci ad Oratorium privatum. — 84. In Oratorio privato, in quo adest Apostolica facultas celebrandi Missam in die Nativitatis Domini, possunt celebrari ab eodem Sacerdote omnes tres Missae. — 85. Oratoria privata non solent facile concedi in domibus mulierum in communi viventium. — 86. Oratorium esse publicum probatur ex multis, et adducuntur ad id plures Resolutiones Sacrarum Congregationum, *ad num.* 91. — 92. Quamvis supra Oratorium, seu Cappellam, aut Ecclesiam nequeant esse camerae, vel loca ad usum profanum: subtus tamen ipsa possunt esse horrea, cellae vinariae, aut Apothecae. — 93 Oratorium permittitur in Collegio, ut in eo valeant quolibet die, etiam Festo solemni celebrari Missae, et Sacramenta administrari Convictoribus, Discipulis, aliisque ibi degentibus, excepta tamen communione Paschali. — 94. Adducitur ultimo loco ad litteram noviss. Const. Bened. XIV — 95. Alia ad rem ad *n.*100.—Subsect. Addit ex al. man. ad *n.* 110.

1 Oratorium generice captum est locus aptus ad orandum, precesque Deo Offerendas: Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 8. *nu.*
2 1, et alii communiter. Oratorium pro Missis celebrandis, aliud est publicum, et aliud est privatum: *Communis.* Oratorium publicum pro Missis celebrandis est illud, quod auctoritate Episcopi est erectum, at ad Dei cultum tantummodo perpetuo dicatum habens aditum, et liberum ingressum per viam publicam, et pariter egressum in viam communem; Colligitur *ex cap. Oratorium* 6. *et cap. in Oratorio* 7. *dist.* 42. *cap. Quidam* 10. *caus.* 18. *quest.* 2. *cap. Nemo* 7. *distinct.* 1. *de consecrat. et authent. Ut nullus fabricet Orato-*
3 *rium.* Et quod Oratorium publicum debeat habere portam continuo apertam correspondentem in publicum, declaravit *Sac. Congregat. Episcop.* 22. *Septemb.* 1719. apud Ursayam *in Miscellan. sacro et profano* 1. *litt. O. num.* 69. *et sac. Congregat. Concilii in Savonen.* 18. *Julii*, *et* 9. *Septemb.*
4 1734, et saepe alibi. Oratorium privatum pro Missis celebrandis est illud, quod intra domesticos parietes in angulis domus privatae non habens ingressum, vel egressum in viam publicam, ex concessione Sedis Apostolicae sub certis clausulis, et recognitione, et approbatione Ordinarii, est ad id ad tempus destinatum, ut colligitur ex formula ordinaria indulti, et ex novissimo decreto Clementis XI. *de celebratione in Oratoriis privatis* edito
5 die 15. *Septemb.* 1703. quod decretum, et formula indulti, ut ab omnibus percipiantur, et plene observentur, hic ad litteram dantur.

## DECRETUM CLEMENTIS XI.

*De celebratione in Oratoriis privatis.*

« Quoniam *sancta sanctae tractanda sunt*, ac praesertim tremendum incruenti Sacrificii mysterium, quod omni religionis cultu, et veneratione peragendum est; propterea super observandis, et evitandis in celebratione Missarum, in Sacrosanctis Oecumenicis Conciliis, ac praesertim Tridentino, *sub cap. unico sess.* 22. inter cetera statutum est, ut tantum Sacrificium solummodo in Ecclesiis, aut Oratoriis divino tantum cultui dicatis celebraretur, praecipiendo Episcopis, et locorum Ordinariis, ne privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam peragi paterentur. Ac subinde Sacra Congregatio Eminentissimorum, et Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium ipsius Concilii Tridentini executioni, et interpretationi praepositorum sacpe saepius per opportuna decreta obrepentes abusus eliminavit; modernis tamen temporibus innotuit Sanctissimo Domino Nostro, quod nonnulli Episcopi sub praetextu privilegiorum cappellis Episcopalibus competentium, et complures Regulares, sub praetextu privilegiorum, quae ipsis a Sancta Sede indulta noscuntur, per hujusmodi privilegiorum dilationem, seu potius excessum, et abusum in nonnullis dioecesibus, praesertim Regni Neapolitani, ac in ipsa Neapolis civitate, ea sibi licere putant, quae permissa non sunt, quinimmo prohibita: Siquidem nonnulli Episcopi, etiam in aliena dioecesi, *et extra domum propriae habitationis*, in privatis laicorum domibus erigi faciunt altare, ibique per unum, aut plures ex suis Cappellanis vivificam Christi Hostiam immolare;
6 Regulares vero in quibusdam magnatum, seu allo-

rum nobilium personarum privatis Oratoriis, quae 5 certis quandoque ex causis a Sede Apostolica concedi solent, celebrare audent, vel plures Missas, quam in ipsis celebrare sit indultum, vel *absque praesentia Personarum*, *quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit*, vel extra debitas horas, et post meridiem, vel illis etiam diebus, quibus per Constit. dioecesanas, aut etiam per decreta Sac. Congreg. Conc. celebrari prohibetur, aut quae in ipsismet indultis Apostolicis excipiuntur, quominus in iis celebrari possit: aut etiam altari portatili uti non verentur, in sanctarum sanctionum contemptum, ac S. Sacrificii irreverentiam.

Quamobrem ad abusus hujusmodi eliminandos, et ad instaurandam venerationem tremendo ministerio debitam, idem Sanctissimus Dominus Noster, ex unanimi voto sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium Concilii Trident. Interpretum, inhaerendo declarationibus, alias hac de re editis, expresse declarat, Episcopis, et his majoribus Praelatis, etiamsi Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque sub praetexta privilegii clausi in corpore juris, nec alio quocumque titulo, ullo modo *licere extra domum propriae habitationis* in domibus laicis, etiam in propria dioecesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi dioecesani consensus adhiberetur, erigere altare, ibique Sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, seu celebrari facere, ac pari modo in Oratoriis privatis, quae per Sanctam Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut Instituti, seu Congregationis, etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscumque Ordinis Militaris, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscumque Sacerdotibus, etiamsi essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis Sanctissimae Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, aliisque anni festis solemnioribus, ac diebus in indulto exceptis; in reliquis vero diebus praedictis Regularibus, seu Sacerdotibus quibuscumque, etiam Episcopis, in praefatis Oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quae in indulto conceditur, celebrata fuerit, super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, et de eo se optime informare; Atque illa etiam in casibus permissis celebrari nequeat post meridiem; demandando propterea ulterius, ac declarando in omnibus hujusmodi casibus, personas quascumque dictas Missas audientes, nullatenus Ecclesiae praecepto satisfacere; quo vero ad altare portatile, iterum inhaerendo declarationibus supradictis, censuit, licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in *cap. In his*, *de privileg.* et per alios Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Sacrum Concilium, et propterea eosdem Regulares prohibendos, ne illis utantur, ac mandandum, prout praesentis decreti tenore mandat, Episcopis, aliisque Ordina- 8 riis locorum, ut contra quoscumque controvenientes, quamvis Regulares, procedant, etiam tamquam Sedis Apostolicae delegati, ad poenas praescriptas per idem Sacrum Concilium in dicto decreto *sess.* 22. usque ad censuras latae sententiae, tributa etiam eisdem facultate per hoc decretum, ita procedendi perinde ac si per S. Sedem specialiter concessa fuisset. Et ita Sanctitas sua declarat, et servari mandat ».

*Romae hac die* 15. *Decembris* 1703.

B. CARD. PANCIATICUS PRAEF.

*Joann. Dominicus Thomasus Episcopus Cyrenen. S. C. C. Secret.*

Forma indulti, ut, referunt Quarti: *Commentar. in Rubricas Missalis part.* 3. *tit.* 10. *sect.* 2. Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *n.* 347. Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad* 2. *tom. n.* 470. et alii, solet esse tenoris sequentis. 6

» Dilecte filii etc. spirituali consolationi tuae, quantum cum Domino possumus, benigne consulere, teque specialibus favoribus, et gratiis prosequi volentes etc. supplicationibus tuo nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati; Tibi, qui (ut asseris) nobili genere procreatus existis, ut in privato domus tuae solitae habitationis in dioecesi N. existentis Oratorio ad hoc decenter muro extructo, et ornato, seu extruendo, et ornando, ab omnibus domesticis usibus libero, per Ordinarium loci prius visitando, et approbando, ac de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura, unam Missam pro unoquoque die, dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quae adhuc duret, alteri concessa non fuerit, per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum saecularem, seu regularem, sine tamen quorumcumque jurium Parochialium praejudicio, ac Paschatis, Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, aliisque solemnioribus anni festis diebus exceptis, in tua, ac familiae, et hospitum Nobilium tuorum praesentia celebrari facere libere, et licite possis, et valeas, auctoritate Apostolica tenore praesentium concedimus, et indulgemus, non obstantibus etc. Volumus autem, quod familiares servitiis tuis tempore dictae Missae actu non necessarii, ibidem Missae hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de praecepto minime liberi censeantur. Datum Romae etc. ».

Pro infirmo autem etiam nobili solet poni sequens clausula: « Tibi, ut etiam diebus, ut praefertur, exceptis, si in illis ob infirmitatem domo egredi non poteris, in dicto Oratorio praedictam unicam Missam celebrari facere, ac illam cum una persona servitiis tuis necessaria dumtaxat, audire libere, et licite valeas », Vel; « In tua, ac unius personae servitutis tuis necessariae dumtaxat prae- 7

sentia, celebrari facere libere, et licite possis, et valeas. Volumus autem, quod alii praeter supradictam personam Missae hujusmodi ibidem interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de praecepto minime liberi censeantur ». Sic refert Monacell. *t.* 2. *tit.* 13. *formul.* 2 *sub. num.* 32.

8 Quadruplicis speciei solent Oratoria privata concedi. Primo, pro civitate, et omnibus locis, sive ea sint oppida, sive villae, sive dominia unius dioecesis; et indultum hujus Oratorii conceditur solum personis nobilibus exercentibus jurisdictionem temporalem altam, vel bassam in aliquo loco, qui specificari debet; Et tale indultum solet concedi cum clausulis contentis in formula adducta *sub num.* 6. Secundo, pro rure tantum, sive pro locis, seu habitationibus extra urbem, vel oppidum sitis; Et indultum hujus Oratorii conceditur etiam iis personis, quae non sunt nobiles, et nullam exercent jurisdictionem temporalem in aliquo dominio. Tertio, pro infirmis nobilibus (sive jurisdictionem temporalem exerceant, sive non) quod convenit in omnibus cum Oratorio primi generis, praeterquam quod valeat tantum pro eo tempore, pro quo orator ob infirmitatem domo ad audiendam Missam egredi nequit, et nulla anni festivitas, etiam solemnissima excipiatur, et una sola persona suis servitiis necessaria, praeceptu audiendi Missam satisfacere in illis possit, ut patet ex clausula adducta *supra num.* 7. Et hoc indultum potest etiam impetrari pro conjuge, patre, matre, filio, filia, fratre, et sorore infirmis, si simul habitent; tunc enim ad tenorem supplicationis in eodem Brevi exprimuntur. Quarto, pro itinerantibus, et vocatur altare portatile, quod solet concedi cum sequentibus clausulis: 1. Ut persona sit nobilis, sive jurisdictionem temporalem exerceat, sive non. Ut valeat tantum v. gr. per Italiam, Germaniam, Galliam, Hispaniam, et hujusmodi. 3. Ut valeat tantum in actuali itinere, et quidem, ubi Missarum commoditas deest: ceterum ejusmodi Missae interesse possunt valide omnes comites itineris. Taxa pro dictis indultis obtinendis solent esse 12. Scuta. Sic sapientissimus P. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 921. §. *De Oratoriis*, ubi dat etiam modum, et formam ipsa indulta petendi.

9 Hic ad uberiorem notitiam juvat expendere singulas clausulas supradictae formulae solitae communiter dari in concessione Oratorii privati, et adductae *sub. num.* 6.

10 Prima clausula: *Qui, ut asseris, de nobili genere procreatus existis;* importat veram nobilitatem ab ascendentibus derivatam; et sufficit sola nobilitas patris, ut tenet *Communis Doctorum.* An
11 autem sufficiat sola nobilitas matris, variant Doctores: Monac. enim *t.* 4. *suppl. ad t.* 2. *n.* 476. *et seq.* Quarti *loc. cit. dub.* 2. §. *Colligitur primo;* cum Sanchez, et Tamburino ibi citatis negant sufficere solam nobilitatem ex parte matris, ex eo quod nobilitas absoluta solummodo a patre derivatur. Pignat. tamen *tom.* 1. *consult.* 98. *n.* 44. Amostaz *de causis piis lib.* 5. *c.* 10. *n.* 37. *cum seq.* Card. Petra *tom.* 2. *Commentar. ad Const.* 8. *Honorii III. n.* 26. *et seq.* verius probant ex multis sufficere solam nobilitatem Matris, dicentes, quod tunc solum exposcatur nobilitas absoluta, quando ipsa venit in stricta, et propria significatione, non autem dum est causa favorabilis quemadmodum in praesenti, ubi expresse dicitur: « Te specialibus favoribus prosequi volentes ».

Secunda clausula: « In privato domus tuae so- 12
litae habitationis in dioecesi N. existentis Oratorio » non privat indultarium hoc privilegio, etiamsi mutet domicilium, et illud transferat, etiam in aliam dioecesim, quia, cum hoc privilegium sit personale, immediate concessum personae ratione sui, debet sequi personam quocumque se transferat, et figat habitationem: Illa enim clausula *In dioecesi N. existentis:* non apponitur restrictive, seu taxative, sed solum demonstrative in hunc sensum « solitae tuae habitationis, quae nunc existit in dioecesi tali »: eo vel maxime quod saepe in indultis reperiatur dumtaxat scriptum *Tibi dioecesis N.* Ita Angelus, Sylvester, Salas apud Bonacinam *de dispensation. punct.* 10. §. 1. Quintanadven. Pellizzarius, Barbosa, Aversa, Tamburin. et alii, quos citant, et sequuntur Diana *part.* 9. *tract* 1. *resolut.* 7. La Croix *lib* 6. *part.* 2. *num.* 269. Quarti *loc. cit. dub.* 1. *diffic.* 2. at ita tenet etiam Card. Petra *loc. cit. num.* 32. *et seq.* cum Navarr. Amostaz, Pasqualig. et aliis ibi citatis, ubi advertit, quod, cum motivum concessionis hujus privilegii non sit locus, seu dioecesis, sed sola persona; locus, seu dioecesis in indulto non apponitur taxativa, seu restrictive, sed solum demonstrative; et idem tenet Pignatell. *loc. cit. num.* 51. *et* 59. ubi insuper ex duabus decisionibus Rotae addit, quod in casu dubio; An verba illa *civitatis N.* seu *dioecesis N.* stent demonstrative, an vero taxativa? censentur stare
demonstrative. In tali autem casu debet approba- 13
ri ab Ordinario illius civitatis, sive dioecesis, ad quam Oratorium transfertur, ut tenet omnes supracitati Doctores. Et probabilius, immo absolu- 14
te, debet iterum approbari, etiamsi transferatur solum de una in aliam domum intra eamdem civitatem, seu de uno loco ad alium intra eamdem domum, quia prima approbatio non extendebat se ad hunc locum: tum quia in hac mutatione irrepere potest aliquod indecens contra tenorem indulti; adeoque necessaria est nova approbatio: Pignatell. *loc. cit. num.* 57. *et* 59. Tamburin. Quarti, et La Croix *locis citatis*, et alii contra Quintanadv. Dianam, et alios aliquos volentes, non esse opus nova approbatione, si fiat mutatio loci in eadem civitate, vel domo.

In casu vero, quo verba illa, « solitae habita- 15
tionis in dioecesi N. existentis, seu civitatis N. vel dioecesis N. » aut hujusmodi, posita sint in

indulto restrictive, et taxative, quae referant privilegium ad locum, ac proinde ipsum certe, et clare restringant ad locum, transferens habitationem ab una ad aliam dioecesim, non trahit secum privilegium Oratorii privati, quia quamvis privilegium sit personale, et sequatur personam, potest tamen a concedente restringi ad certum locum, et operari, ut persona censeatur privilegiata tantum in illo loco, ita ut sequatur personam, quotiescumque extiterit in tali loco, et tale esset privilegium Oratorii privati, si haberet restrictionem ad locum. Sic expresse Pignatell. *loc. cit. num.* 58. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 931. *§. De Oratoriis*, et alii.

16 Privilegiatus potest probabiliter, tam in civitate, quam ruri, dum ibi commoratur, uti Oratorio privato, ita tamen ut interim non utatur eo, quod est in civitate: quia sicuti illa verba *domus suae solitae habitationis* excludunt omnem aliam domum, quae non sit solita habitatio privilegiati, ita etiam includit omnem domum, quae sit solita habitatio, et proinde extendunt concessionem ad ipsam: Pignatell. *loc. cit. num.* 60. Pasqualigus *in q. q. Canonicis Cent.* 1. *qu.* 84. *num.* 3. et alii. Probabilius tamen docent oppositum Quarti *loc. cit. dub.* 3. *difficult.* 1. La Croix *lib.* 6 *part.* 2. *num.* 1269. Diana *part.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 22. cum aliis ibi citatis, quia Summus Pontifex numquam per unum Breve concedit facultatem, ut possit celebrari Missa in pluribus Oratoriis privatis, sed in uno tantum, ut constat ex stylo Curiae; In modernioribus autem Brevibus solet apponi facultas utendi Oratorio privato, et in civitate, et ruri: Unde est semper attendendus tenor indulti.

17 Tertia clausula: « Decenter muro extructo, et ornato, ab omnibus domesticis usibus libero » denotat, quod locus, in quo vult erigi Oratorium, debet esse decens, muro clausus saltem a tribus lateribus, ornatus, et instructus omnibus supellectilibus necessariis ad sacrum faciendum, et ab omnibus domesticis usibus liber, et segregatus

18 Unde supra cubiculum Oratorii, seu supra cappellam non debet retineri lectus ad dormiendum, aut alia res profana, ut monet S Carolus *in quarto Concilio provinciali*, quod refert Gavant. *in Manual. verb. Ecclesiarum reverentia n.* 14. Et *Sacra Congr. Immunit. in Tridentina* 30. *Sept.* 1636. apud Ricc. *in Synops. verb Cappella n.* 7. et Monacell. *t* 4. *supplem. ad* 2. *tom. n.* 481.

19 Potest tamen privilegiatus, si nolit amplius uti privilegio, pro suo libito convertere Oratorium in usus profanos, quia Oratorium privatum non est locus sacer, nec immutabiliter dicatus divino cultui, adeoque nec gaudet Immunitate Ecclesiastica, ut decrevit *S. C. Immunit. in Perusina* 9. *Dec.* 1631. apud Barbos. *in Summa Apostolic. dec. verb. Oratorium num.* 10. Et sic tenet Quarti *loc. cit. dub.* 4. *difficult.* 2. Tamburin. *Opuscul. de Sacrific. lib.* 1. *c.* 4. *num.* 10. et alii passim. Si autem

20 privilegiatus velit iterum tale Oratorium profanatum remittere ad usum celebrandi Sacrum, indigebit nova approbatione Ordinarii; *Citati supra Doctores*, et alii passim.

Quarta clausula: « Per Ordinarium loci prius 21
visitando, et approbando, ac de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura »: indicat, non posse valide Oratorium constitui, nisi praecedat visitatio, et approbatio Ordinarii, ejusque licentia, quia haec omnia requiruntur ut conditiones necessariae ad hoc, ut valeat Papae indultum: *Communis* Sufficit tamen, si semel visitetur, et ap- 22
probetur, et licentia obtineatur ab Ordinario loci, idest ab Episcopo, vel ejus Vicario, seu delegato, seu a Vicario capitulari, Sede vacante: *Communis.*

Ordinarius adinveniens Oratorium praeditum 23
omnibus requisitis in indulto, tenetur approbationem, et licentiam concedere, quia non habet potestatem limitandi concessiones Summi Pontificis; Et si injuste deneget, vel semel concessam sine justa causa revocet, potest cogi ab Archiepiscopo, et aliis Superioribus, ut eam concedat: *Communis.* Ex justa tamen causa, ut si deficiant 24
requisita, potest eam non concedere, et concessam revocare, donec Oratorium sit decenter instructum omnibus in indulto requisitis: *Communis.*

Privata Oratoria post primam visitationem in 25
concessione, et approbatione, non possunt amplius de jure visitari ab Episcopo, nec ab eis potest exigi Procuratio, quia cum non sint loca sacra, aut religiosa, immo nec pia, ut censuit Abbas *in cap. ultimo de censibus num.* 1. et Fagnan. *ibidem num.* 2. *et* 29. *et ibid. in Opusculo de Grangiis numer.* 2. 9. *et* 25. Card. Petra *loc. cit. num.* 58. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 93. *sub num.* 24. *circa medium*, jam non videtur ex quo capite Episcoporum visitationi subjaceant, ut notant Fagnan *loc. cit.* Card. Petra *loc. cit.* Ventriglia *in prax. tom.* 2. *annot.* 19. §. *unic. num.* 19. Pignatell. *loc. cit. num* 24. *circa medium*, ubi expresse dicit; « Nam licet Oratorium privatum visitetur, quando primo conceditur licentia, non tamen continuat jurisdictio Episcopi ad illud visitandum, cum privatum sit; unde de facto non visitatur »: *cap. final. de censibus. juncto cap.* 26. §. *Deinde, eodem tit. in* 6

Tamen licet Episcopus non possit tamquam vi- 26
sitator ad dicta Oratoria privata accedere, permissum est ei nihilominus videre (saltem quando praecedit accusatio, vel denunciatio, aut fama publica, quod Oratorium indecenter teneatur, et in ipso non adsint, seu non serventur requisita in indulto), an revera indecenter teneatur, et non serventur dicta requisita. Tunc enim Episcopus potest procedere super crimine in judicio actu visitationis, vel denunciationis, aut inquisitionis, secundum ea, quae leguntur *in cap. Qualiter, et quando* 24. *de accusationibus.* Et sic potest accedere ad Oratoria privata, ut videat, an constet de

corpore delicti, scilicet, an vere inibi deficiant requisita in indulto, et sine debita reverentia sacrificium Missae celebretur; et sic providere, ut opus fuerit: Innocentius *in cit. cap. Ultim. de censibus post principium*, Abbas antiquus *ibidem num.* 2. et Abbas Siculus *ibidem in fine* ubi sic ait: « Et credo, quod licet Episcopus non possit visitare hujusmodi Oratoria, ut sic; tamen possit ad illa accedere, ut videat, quomodo se habeant, et si praeter formam juris constructa sint, et an honeste tractentur »: Pignatell. *tom.* 1. *cit. consult.* 93. *num.* 24. *circa medium*, ubi sic dicit: « Cui, scilicet Episcopo, non competit proprium jus visitandi Oratoria privata, licet possit ad illa accedere, ut videat, quomodo se habeant, et an bene tractentur »: ut pariter distinguit Fagnan. *in d. cap. Ult. num.* 25. *de censibus.* Thomas del Bene *tom.* 2. *cap.* 16. *sect.* 12. *dub.* 11. *num.* 6. Castropal. et alii apud ipsum. Et idem Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 98. *num.* 39. ubi sic habet: « Illudque visitare amplius potest ultra primam vicem, ut cognoscat, an manuteneatur in eo statu, in quo debet esse, ut in ipso possit celebrari ». Et sic concordat etiam Fagnan. *in cit. cap. ultim. de censibus disceptat. de Grangiis, et eorum Oratoriis num.* 25. Card. Petra *loc. c. num.* 60. Barbos. *de Jur. Eccles univers. lib.* 2. *cap.* 8. *num* 15. Ventriglia *in praxi tom.* 2. *annot.* 19. §. *Unic. num.* 19. et alii.

27 Episcopi non possunt concedere licentiam celebrandi in Oratoriis privatis: ibi enim Missae non possunt celebrari, nisi de licentia summi Pontificis, ut *Sac. Congregat. Concil. respondit Archiepiscopo Bononiensi die* 10. *Mart.* 1615. Et eadem Sacra Congregat Concilii de mandato SS. D. Pauli V. *die* 25. *Octobr.* 1615 irritavit licentias omnes celebrandi in Oratoriis privatis ab Episcopis concessas, et expresse prohibuit, ne hujusmodi licentias concedere auderent, et novissime in decreto Clementis XI, adducto *supra sub n.* 5. ubi prohibetur, quod, ne quidem ipsi Episcopi possint celebrare in Oratoriis privatis contra formam ibi praescriptam (*).

28 Immo Episcopi neque possunt concedere licentiam domi celebrandi, ut infirmus pro viatico communicetur: Sic expresse Fagnan. *cap. In his* 30. *de privileg. n.* 13. ubi refert sic declarasse Sacr. Gongregationem Concilii respondendo Eminentissimo Cardinali Paleotto, et iterum respondendo Eminentissimo Cardinali Legato Purtogalliae; Et sic tenet Eminentiss. Cardinalis Petra *loc. cit. n.* 15. et alii.

29 Potest tamen Episcopus concedere licentiam erigendi oratorium in domo privata, et inibi per modum habitus semper celebrandi; dummodo tale Oratorium habeat publicum ingressum, et egressum, quia tunc, posito ingressu publico, et egressu patente in publicam viam, illud Oratorium censetur publicum; adeoque propria auctoritate potest designari ab Episcopo ad divinum cultum, et ad celebrationem Sacrificii: Ita Aversa *de Sacrific. q.* 11. *sect.* 14. §. *Quinto poterant*, Naldus, Homobon. Pasqualig. et alii, quos citant, et sequuntur Diana *part.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 21. Quarti *loc. cit. dub.* 5. *difficult.* 6. et alii passim.

Privilegium Oratorii durat, durante vita illius, 30
cui facta est concessio, eoque mortuo, finitur, nec transit ad haeredes, quia est privilegium personale, quod finitur morte personae privilegiatae; *l. In omnibus, ff. de Regul. juris, et cap. Privilegium, de Regul. juris* in 6. Unde, mortuo privilegiato, nequidem familia ipsius agnatitia eo amplius uti potest, quia non conceditur personaliter familiae, sed accessorie, quatenus trahit ad participandum in privilegio domini, et ideo cum cesset privilegium quoad dominum, cessabit etiam quoad familiam; *cap. Quaelibet, de election., et l. Nihil dolo, ff. de Regul jur.* Et sic tenent *Doctores communiter*, juxta praxim, ac stylum Curiae, Romanae non permittentis hujusmodi privilegia transire ad successores, non obstante dicta clausula, *ac de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura.* Nam ista clausula ponitur, non ad extendendam concessionem, sed ad illam modificandam, quatenus sit duratura ejus arbitrio, intelligendo de arbitrio prudentis, et boni viri, qui illam possit revocare ex justa causa, juxta dicta *supra n.* 24. et docent Sanchez *lib.* 7. *consilior. cap.* 1. *dub.* 55. *n.* 7. Tamburin. *Opuscul. de Sacrif. lib.* 2. *cap.* 4. §. 4. *n.* 16. Quarti *l. c. dub.* 5. *difficult.* 2. Card. Petra *loc. c. n.* 31. Pignatell. *cit. consult.* 98. *n.* 52. Amostaz *de causis piis lib.* 5. *cap.* 10. *n.* 83. Pasqualig. *q.* 626. *n.* 2. et alii passim.

Mortuo Summo Pontifice, qui concessit, vel Ordinario, qui Oratorium semel approbavit, non perit Oratorii concessio, quia est gratia facta, quae non cessat, mortuo, vel amoto ab officio, qui eam concessit. Unde mortuo Episcopo, non est opus alia licentia, et approbatione novi Ordinarii; Pignatell. *t.* 6. *consult.* 98. *n.* 53. Quarti *loc. cit. dub.* 5. *difficult.* 1. et alii communiter, *arg. cap. si cui* 6. *de praebend. in* 6. ibi: « Huiusmodi concessio (quam cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram), non expirat, etiam re integra, per obitum concedentis ». Immo indultum Oratorii non perit, mortuo Pontifice concedente, etiamsi ante ipsius mortem nondum fuerit ab Ordinario approbatum, et executioni demandatum; Pignatell. *loc. cit. n.* 54. et alii passim, *arg. cap. si super gratia* 9. *de Offic. delegat. in* 6. ibi: « Ipsa gratia, licet nondum sit in ejus executionem processum, morte non perimitur concedentis: et *cit. cap. si cui* 36. *de praebend. in* 6. « Non expirat, etiam re integra, per obitum concedentis ». 31 32

Quinta clausula: *Unam Missam pro unoquoque die*, clare demonstrat, non posse ibi celebrari, nisi 33

(*) Confer tamen Decreti illius Declarationem, quae n. 70, affertur.

unicam Missam pro quolibet die, ut novissime fuit etiam declaratum in *cit. decret. Clementis XI. adducto supra n.* 5. ubi prohibet omnibus sacerdotibus, et etiam Episcopis, ne ibi celebrent, postquam fuerit jam celebrata illa unica Missa, quae in indulto conceditur, et obligat celebraturum diligenter inquirere, et se optime informare, an jam ibi celebrata fuerit dicta unica Missa, quae
34 in indulto conceditur. Unde tam celebrans, vel celebrare faciens in dicto Oratorio alteram Missam, et plures, peccat mortaliter; quia delinquit in re gravi contra expressam Summi Pontificis inhibitionem: Quarti *loc. cit. dub.* 6. et ipso teste, alii communiter.

35 Sexta clausula: « Dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quae adhuc duret, alteri concessa non fuerit »: aperte ostendit, quod in eadem domo nequeunt esse plura Oratoria, et quod idem Oratorium nequit suffragari quoad satisfaciendum praecepto oudiendi Missam pluribus dominis distinctis, ad invicem non subordinatis, aut pluribus familiis, si forte plures sint in eadem domo: *Com-*
36 *munis.* Unde si in eadem domo sint duo domini cum suis distinctis familiis, et uterque impetraverit indultum Oratorii, is, qui posterior impetravit, non potest eo uti, durante indulto prius pro eadem domo impetrato, ut constat ex relatis verbis, et notant Tamburin. *Opuscul. de Sacrific. lib.* 1. *cap.* 4. § 4. *num.* 20. Quarti *loc. cit. dub.*
37 7. et alii communiter. Cessante autem primo indulto, incipit valere secundum impetratum pro eadem domo; quia tunc tollitur impedimentum, quo ejus validitas impediebatur, et continuatur causa dans validitatem, nempe voluntas Pontificis ad totum tempus, pro quo datur privilegium, seu indultum, ita ut tunc incipiat privilegium, seu indultum, tamquam tunc, et non antea concessum, juxta *l. Si incertus* 1. §. 1. *ff. De Legatis* 3. ibi: *Quasi nunc datum;* et juxta tradita per Gloss. *in cap. Non firmatur, de Regul. juris in* 6. Calderin. *consil.* 2. *num.* 3. *de Constitut.* Pignatell. *tom.* 6. *cit. consult.* 98. *num.* 66. et alii.

38 Si autem plures familiae habitent in domo divisa in plures partes, potest pro qualibet habere locum privilegium, seu indultum oratorii; dummodo partes tales sint, quae habeant cubicula, et alia loca pro officinis, et aliis domesticis usibus sufficientia pro habitatione familiae, ita ut in qualibet parte sint ea, quae ordinarie requiruntur pro constituenda una domo, nihilque officiat, quod habeant ingressum communem, atrium commune, et aniam principalem communem; per textum in *l. Si quis duas* 6. §. 1. *ff. Communia Praediorum*, ibi: « Quod et in aedibus potest dici, si dominus, pariete medio aedificato, unam domum in duas diviserit (ut plerique faciunt); nam et hic pro duabus domibus accipi debet ». Sic Pignatell. *cit. consult.* 98. *num.* 64. cum aliis ibi citatis.

39 Item si domus pluribus solariis constet, nempe superiori, et inferiori, et in ipsis constituantur diversae habitationes, in quibus habitent diversae familiae, erunt diversae domus juxta diversitatem solariorum, sive domus superioris, sive inferioris, vulgo *appartamento di sopra, a di sotto*, ut ponderant Castr. in *cit. l. Si quis duas* 6. §. 1. *in fine ff. Communia praediorum*; Cavalcan. *decis.* 19. *num.* 52. 54. *et* 61. *p.* 2. Carpan. *Ad Stat. Mediolan. cap.* 434. *num.* 32. Pignatell. *loc. cit. n.* 62. et Rota *coram Merlino decis.* 411. *num.* 11. Et ratio est, quia inter has portiones domus adest sufficiens divisio, nec est communicatio in actu inhabitandi inter familias inhabitantes, quod sufficit, ut censeantur domus diversae in ordine ad fruendum multiplici privilegio Oratorii privati.

Septima clausula: « Per quemcumque Sacerdotem ab Ordinario approbatum saecularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem »: indicat, Sacerdotem ibi celebraturum debere habere a suo respective Superiore approbationem, saltem generalem, et licentiam saltem tacitam, seu non prohibitionem ibi celebrandi: *Communis.* Ut enim notat Pignatell. *loc. cit. num.* 84. dicta clausula est apposita, ne privilegiati possint facere celebrare per quemcumque Sacerdotem exterum, et qui non habeat licentiam celebrandi in dioecesi, ob vitanda ea inconvenientia, quae sequerentur, si Sacerdotes exteri absque licentia dioecesani celebrare possent in dioecesi. Unde si quis ex rationabili causa positive inhiberetur a suo respective Superiore, graviter peccaret ibi celebrando, quia tunc cum non verificaretur conditio exacta a Summo Pontifice, nec pariter suffragaretur indultum concessum sub tali conditione, et sic perinde esset ac celebrare in loco inepto contra voluntatem Pontificis, et sui respective Superioris, quod est grave peccatum: Quarti *loc. cit. dub.* 8. et alii passim. Non requiritur tamen pro ibi celebrando licentia Parochi, quia Parochus, nec est Ordinarius, nec habet jus prohibendi: Quarti *loc. cit. dub.* 8. Diana *part.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 15. cum aliis ibi citatis. 40 41 42

Octava clausula: « sine jurium Parochialium praejudicio »: denotat, quod in his privatis Oratoriis non potest exerceri ullum munus parochiale sine licentia Ordinarii, aut Parochi: *Communis.* Hinc non possunt ibi exigi decimae, primitiae, seu oblationes, quae de jure debentur Parocho; Nec potest ministrari Sacramentum Eucharistiae tempore Paschatis sine licentia Parochi, aut Ordinarii, Nec denunciari Matrimonia, aut benedici puerperae, et alia hujusmodi ad Parochum spectantia: et qui similia ibi perageret sine licentia saltem tacita, graviter peccaret, nisi excusaretur ratione parvitatis materiae: Tamburin. *Opuscul. de Sacrific. lib.* 1. *cap.* 4. §. 4. *num.* 24. *et seq.* Diana *part.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 15. cum aliis ibi citatis, Quarti *loc. cit. dub.* 9. cum Molfes. Pellizar. et Quintanadven. ibi citat. 43 44

In his privatis Oratoriis potest ministrari Sacramentum Poenitentiae, et Eucharistiae, si id 45

non sit per specialem aliquam Constitutionem ex-
46 presse prohibitum: *Communis.* Immo Diana *part.* 4. *tract.* 4. Suarez *de Religion. tom.* 4. *lib.* 9. Rodriquez *tom.* 1. *quaest.* 61. *art.* 3. Pellizzar *part.* 3. *respons. moral. cap.* 39. Quintanadv. *in Theol. moral. tom.* 1. *tract.* 7. *singul.* 33. *num.* 8. et alii, tenent posse Regulares in Oratoriis privatis Eucharistiam extra festum Paschatis ministrare, etiam Episcopis contradicentibus, et prohibentibus, eo quia habent privilegium Pauli IV. de anno 1557. ad dandam Eucharistiam saecularibus
47 extra proprios Conventus. Recte tamen monent Diana *loc. cit.* Lezana *in summa tom.* 3. *verb. Eucharistia num.* 11. et alii, consultius esse, si Regulares, contradicentibus Episcopis, non ministrent, cum hoc etiam consulat Sixtus IV. quoad usum amplissimi privilegii concessi Ordini Praedicatorum ad administrandam Eucharistiam saecularibus, ut patet in Bulla incip. *Sedis Apostolicae.* ' Sed haec corrige ex iis quae adducuntur infra sub. *num.* 94. in novissima encyclica Benedicti XIV. praesertim a §. 20.

48 Sacerdotes antem Saeculares non possunt ibi ministrare Eucharistiam, nisi de licentia saltem praesumpta, et tacita Episcopi, vel Parochi, quae licentia facile praesumi potest; praesertim cum Communio eorum, qui Missae intersunt, pertineat ad idem Sacrificium, et cum eo connexionem habeat; onde olim, qui Missae intererant, semper communicabant: Sic Tamburin. *Opuscul. de Sacrific. lib.* 1. *cap.* 4. §. 4. *num.* 34. *et sequentibus* cum aliis ibi citatis, Quarti *loc. cit. dub.* 9. et alii.

49 Nona clausula: « Exceptis diebus Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, et Nativitatis Domini, nec non aliis solemnioribus festis diebus »: excipit quaedam solemniora festa, in quibus non licet in Oratoriis privatis Missam celebrare. Et talia festa decreto *Sacr. Congr. Rit.* 17. *Novembr.* 1607. sunt Nativitas D. N. Epiphania, Pascha, Pentecostes, Annunciatio, et Assumptio B. M. V. festum SS. Petri, et Pauli; Et *ex dec. Sac. Congr. Concilii emanato in Dertonen.* 17. *Februarii* 1683. *lib.*33. *fol.* 100. etiam festum S. Titularis Ecclesiae loci. Sic apud Monacell *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 1. *n* 19. *et* 20. *tom.* 4. *supplemen. ad* 2. *tom. n.* 485.

50 Hinc, si quis in dictis festis exceptis celebret, vel celebrari faciat in Oratoriis privatis, graviter, et dupliciter peccat; Primo, quia contra gravem probibitionem Summi Pontificis celebrat, vel celebrari facit in loco pro talibus festis excepto; secundo, quia non satisfecit praecepto audiendi Missam, ut expresse declaratur in citato Decreto Clementis XI. adducto *supra n.* 5. Sic Diana *part.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 13. cum aliis ibi citatis, Quarti *loc. cit. dub.* 10. et alii passim.

51 Decima clausula: *In tua, et familiae tuae praesentia celebrari facere:* designet personas, quae in indulto comprehenduntur, seu continentur, quae sunt pater, mater, uxor privilegiati, filii, filiae, nurus, gener, et nepotes, aliique agnati, et affines, dummodo habitent cum ipso indultario, seu privilegiato, et ipsius sint commensales: *Communis.* Non autem famuli, ac famulae, quia nomine 52
*familiae suae* veniunt solum agnati, ut dixit Rota in *Rom., seu Bononien. Protectoriarum* 20. *Aprilis* 1671. §. *Clarius, et* §. *His tamen, coram Albergato*; aut ad summum cognati; Card. de Luca *de jure patronatus discurs.* 25. *n.* 2. *et* 3. Tum quia famuli, et famulae, qui sub nomine familiarium continentur, ex Barbosa *Allegat.* 96. *n.* 1. *et* 4. expresse excluduntur, et exceptuantur a Papa in ipso Indulto per clausulam seperatam, et distinctam, ibi: « Volumus autem, quod familiares servitiis tuis tempore dictae Missae actu non necessarii, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de praecepto minime liberi censeantur »: quae alias frustranea, otiosa, et illusoria esset, et illico induceretur correctio, et contrarietas, quae semper est vitanda, maxime quando verba sunt clara, ut hic, prout in terminis litterarum Papae observat Rota coram Coccino *decis.* 2338. *n.* 5. *et* 6. Si enim ipsi familiares servitiis indultarii tempore dictae Missae actu non necessarii non liberantur ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de praecepto, stat clarum, quod non comprehendantur in indulto; et familiares actu necessarii suis servitiis tempore dictae Missae satisfaciunt praecepto solum contemplatione ipsius indultarii. Sic expresse tenet, et solide probat ex multis Monacell. *tom.* 2. *formul.* 12. *tit.* 13. n. 32. *et sequentibus, et tom.* 4. *supplement. ad* 2. *tom. n.* 486. *et seq.* Matthaeucc. *Officialis Curiae cap.* 10. *n.* 75. et plures alii; Tum etiam, quia in modernioribus Brevibus solet poni haec clausula: « In vestra, ac natorum, consanguineorum, et affinium vestrorum praesentia ». Unde jam sic cessat difficultas, et stat clara responsio.

Unde sequendi non sunt Doctores contrarium 53
scribentes, et docentes, posse famulos, et famulas sibi celebrari facere Missam, eamque audire, et praecepto satisfacere in Oratorio privato sine praesentia personarum, quarum contemplatione concessum est indultum: oppositum enim expresse declaratur *in cit. decreto Clementis XI.* ibi: « Vel absque praesentia personarum, quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit ». Sic supracitati Doctores, La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 272 et alii passim, qui post dictum decretum scripserunt. Possunt tamen Missam celebrari sibi facere, 54
eamque audire, et praecepto satisfacere in Oratorio privato sine praesentia domini omnes illi, qui sunt de familia agnatitia, et cognatitia indultarii, dummodo habitent cum ipso indultario, et ipsius sint commensales; Et ratio est, quia in indulto non explicatur praesentiam domini esse necessariam, et illa verba *In tua, et familiae tuae praesentia* possunt reddere sensum disjunctivum, vel *in tua,* vel *familiae tuae praesentia,* seu non solum

*in tua praesentia*, sed *etiam familiae tuae*; Tum quia sicut dominus potest sibi celebrari facere sine familia, non obstante particula conjunctiva *Et familiae tuae*, ita poterit familia sine domino. Et revera sic servat praxis communis, ut passim absente domino, qui sunt ex dicta ejus familia, audiant Missam in Oratoriis privatis. Sic tenent passim Doctores, et a fortiori tenere debent Pellizzarius, Aversa, Castropal. Quintanadv. Pignatell. Diana, quarti, et alii dicentes, id posse etiam famulos, et famulas sine praesentia domini. Nunc autem quoad supradicta, attendenda est novissima dispositio Benedicti XIV. in Constitution. incipient. *Cum duo*, ubi statuit, non licere celebrare Missam in absentia domini, ac praesente sola familia, etiamsi praesens sit aliquis sive ex filiis, sive ex consanguineis, sive ex affinibus, sive ex familiaribus, sive demum ex hospitibus nobilibus, decernens non posse vigore similis Indulti celebrari Missam in privatis Oratoriis, quando eidem Missae actu non intersit aliquis ex iis, quibus principaliter indultum concessum est. Indultum vero principaliter concessum intelligi debet iis tantum, quibus Breve dirigitur, nimirum personis illis, quae a tergo ejusdem Brevis proprio nomine nuncupantur. Et de facto Oratorium privatum, in quo Missa celebrabatur absente domino, cui indultum principaliter fuerat concessum ab Episcopo, fuisse valide suspensum rescripsit *Sac Congregat. Concil. in Marsicen. Oratorii die* 3. *Decemb.* 1740. *ad dub.* 2.

55 Pater, mater, filii, ac filiae, fratres, et sorores privilegiati, eorumque uxores, ac viri non gaudent tali privilegio, si habitent in eadem domo, sed vivant suis propriis expensis; quia nomine familiae veniunt solum, qui sunt familiares; praedictae autem personae non sunt familiares, quia in ipsis deficit conditio necessaria ad constituendam familiaritatem, nempe commensalitas, juxta *cap. Sicut nobis, de verbor. significat.* in 6. sine qua destruitur familiaritas, quamvis habitent in eadem domo materiali; quia cum vivant propriis expensis, et habeant omnia servitia, et suos domesticos seorsim a familia privilegiati, non communicant in habitatione cum ipso, sed constituunt familiam et habitationem omnino distinctam a privilegiato; Pignateil. *cit. consult.* 98. *num.* 95. et alii communiter.

56 Undecima clausula: « Nec non hospitum tuorum nobilium praesentia »: denotat, quod duplex conditio debet concurrere, nempe quod sint hos-

57 pites, et quod sint nobiles: *Communis*. Non requiritur tamen in istis nobilitas ex genere, quia indultum dicit tantum *Nobilium*, non autem *Ex nobili genere*, unde sufficit quaecumque nobilitas, sive ex genere, sive ex privilegio, sive ratione meritorum, sive ratione dignitatis, seu gradus, sive quocumque alio modo conveniat hospiti ad verificandam qualitatem nobilitatis requisitam, cum sufficiat, ut appellari possit aliquo modo nobilis: Pignatell. *cit. consult.* 98. *num.* 100. Tamburin. *Opuscul. de Sacrificio Missae lib.* 1. *cap.* 4. §. 4. *num.* 32. Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad tom.* 2. *num.* 492. et alii passim.

Hospitum autem appellatione veniunt illi, qui domi commorantur tamquam extranei recepti a domino, qui quidem sunt commensales, sed ex occasione temporanea, et ad certum tempus. An autem hoc privilegium extendatur ad hospites, unius diei, et ejusdem civitatis, seu loci, qui ab indultario invitantur ad prandium, vel ad spectaculum, et similia? Variant Doctores. Affirmativam enim tenent Pignatell. *cit. consult.* 98. *num.* 101. Tamburin. *loc. cit. num.* 33. Pellizzarius in *Manual. Regular. tom.* 2. *tract.* 8. *cap.* 2. *sect.* 2. *qu.* 12. *num.* 150. et alii, quia, dicunt ipsi, revera hi quoque sunt hospites: Immo insuper addunt, posse virum nobilem de industria invitari ad hunc finem, ut possit in dicto Oratorio audire Missam, quia uterque, tam invitans, quam invitatus utitur jure suo, nec fraudem committit: quia sic solum redditur habilis vir nobilis, ut gaudere posit privilegio. Negativam tamen sententiam docent Quarti *loc. cit. dub.* 2. Diana *part.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 6. et alii plures apud ipsum volentes, quod nomine hospitum non comprehendantur habitantes in eadem civitate, seu loco, sed aliunde advenientes, quia indultum Oratorii, cum disponat contra jus commune, stricte, et non ample est interpretandum. Qui veri sunt hospites, si 58

ex aliquo accidenti absit die festo indultarius, possunt sibi facere celebrari Missam, eamque audire, et praecepto satisfacere in dicto Oratorio absque praesentia domini; propter dicta *supra num.* 54. (*). In modernioribus autem Brevibus solet poni haec clausula *In hospitum tuorum Nobilium praesentia*, solum pro Oratoriis ruri existentibus. 59

Duodecima clausula: « Volumus autem, quod familiares servitiis tuis tempore dictae Missae actu non necessarii, ibidem Missae hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de praecepto minime liberi censeantur »: aperte demonstrat, quod illi familiares, qui non sunt actu necessarii servitiis domini tempore dictae Missae, non satisfaciant ibi praecepto, quamvis ejus expensis vivant, et commensales sint. Necessitas autem servitii in dictis familiaribus requisita non debet esse physica, et quoad Missam, quia certe privilegiatus tempore Missae nullo indiget, nisi sit infirmus graviter, sed respectu domini, et quidem spectata necessitate morali, considerando non solum decentiam, seu conditionem dominorum, et dominarum, ne soli, vel solae remaneant domi, et debito comitatu priventur, sed etiam domus, ne remaneat derelicta a domesti- 60

(*) Emendanda tamen ex illis, quae eodem num. ex Benedicti XIV. Constitutione tradita sunt.

61 cis. Sic Card. Petra *tom.* 2. *Commentar. ad Const.* 8. *Honorii III. num.* 63. Pignatell. *cit. consult.* 98. *num.* 107. *et* 108. et alii.

62 Advertendum tamen, quod cum *die* 30. *Julii* 1706 *in Auximana Oratorii privati* transcripta fuisset in folio dicta clausula Brevis nempe: « Volumus autem, quod familiares servitiis tuis etc. »: et propositum fuisset in Sacra Congregatione Concilii sequens dubium, « An in vim dicti Brevis satisfaciant praecepto Missae in diebus festis omnes famuii commensales, vel quinam in casu » ? Rescriptum fuit: *Dilata juxta mentem*, et mens fuit, quod *Orator peteret declarationem a Papa*. Sicque patet, Sacram Congregationem Concilii noluisse apponere manum propter satis claram mentem Papae in dicta clausula expressam: Sic apud Monacell. *tom* 4. *supplement. ad* 2. *t. num.* 487.

63 An Capellanus, seu Sacerdos electus ad celebrandum in Oratorio privato, et minister inserviens satisfaciant praecepto audiendi Sacrum diebus festis ibi celebrando, et respective ministrando? Variant Doctores. Pignatellus enim *tom.* 6. *cit. consult.* 98. *num.* 97. sic praecise habet: « Quod autem ad Capellanum, quando contingit in Oratorio celebrare, non potest satisfacere praecepto audiendi Missam in Oratorio illius, cujus est Capellanus, si salarium tantum percipiat pro celebrando, absque eo quod in celebratione inserviat domino, sed habet tantum onus celebrandi; Potest autem, si sit addictus servitio Domini, ita ut celebret, et dominus, aut familia habeat commoditatem audiendi Missam. Tunc enim est in servitio domini, et cum recipiat salarium, vivit expensis ipsius, ac proinde concurrunt conditiones necessariae, ut sit vere familiaris ». Rosignolus *autem de Eucharistia q.* 8. *art.* 12. *num.* 16. absolute supponit quemlibet Sacerdotem electum ad ibi celebrandum satisfacere praecepto, et utitur hoc fundamento ad probandum satisfacere etiam ministrum ei inservientem, quamvis talis minister non esset ex privilegiatis per diploma, et existerent alii privilegiati, qui possent, et vellent sacro ministrare; Quia dicit ipse, sicuti Sacerdos electus ad ibi celebrandum satifacit, non est cur non satisfaciat minister electus ad ministrandum; et sicuti potest eligi hic, vel ille Sacerdos ad Missam celebrandam, ita potest hic, vel ille minister eligi ad inserviendum; Tum quia minister inserviens Sacro sortitur privilegium, et conditionem celebrantis: Sic ille citans pro se Dianam *lib.* 9. *tract* 1. *resolut.* 17.

64 Ast tamen, quamvis sit verum, quod satisfaciat Sacerdos celebrans, et minister inserviens, quando non adest inter privilegiatos, qui possit, et velit ministrare Sacro, cum, concesso principali, intelligatur concessum et accessorium, quod ex dispositione Juris, vel ex natura sua necessarium est ad ipsum principale consequendum, uti verificatur de Sacerdote electo a privilegiato ad ibi celebrandum, et de ministro in casu, quo non adsit privilegiatus, qui possit, et velit ministrare Sacro; Non sic autem de ministro non privilegiato in casu, quo adsit inter privilegiatos, qui possit, et velit ministrare Sacro; quia ipse non est accessorius ad consequendum ipsum principale concessum, cum sine ipso possit aeque bene ministrari sacro per alium privilegiatum, qui potest, et vult in nostra suppositione Sacro ministrare; Tum quia, cum de Jure communi *in cap.* 1. *cap. Sicut et cap. Unicuique dist.* 1. *de consecratione* et juxta mandatum Concilii Tridentini *sess.* 22. *decret. de evitand. in celebratione Missae*, Missa sit celebranda, et audienda in Ecclesia, indultum Oratorii privati tamquam odiosum, et praejudiciale cultui divino, est stricte, et non late interpretandum: Fagnan. in *cap. Non licet num.* 13. *et* 14. *de praebend. arg. cap. Odia* 15. *de Regul. juris in* 6. adeoque nequit extendi ad non Privilegiatos, et ad ministros non necessarios.

In Oratorio privato, in quo ex justa causa ab 65
Apostolica Sede conceditur facultas celebrandi Missam in die Nativitatis Domini, tres Missae, non autem una dumtaxat ab eodem Sacerdote celebrari possunt: *Sacr. Cong. Conc. in dubio Oratorii privati* 20. *Jan.* 1725.

Habens Bullam Cruciatae non satisfacit praece- 66
pto audiendo Missam in privato Oratorio; per Bullam enim Cruciatae non conceditur facultas habendi tale Oratorium privatum, neque commissarius Bullae potest eam licentiam concedere, sed solus Papa; *Communis.* Privilegium enim Bullae Cruciatae circa Oratoria privata fuit sublatum per Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 3. *in decreto de observandis, et evitandis in celebratione Missae*, et per decretum Congregationis jussu Pauli V. editum *die* 25. *Octob.* 1615. Atque in hac specie declaravit *Sacr. Congreg. Concilii die* 14. *Novembr.* 1648. ad preces Archiepiscopi Calaritani per haec verba: « An privilegium Bullae Cruciatae pro hujusmodi Oratoriis, Altaribus, ac Missarum celebratione in dicta dioecesi possit suffragari; Item an quatenus dictae Cappellae sub decreto Sacri Concilii, nec non dicto decreto Pauli V. et litterarum prohibitione comprehendantur, et Bulla Cruciatae non suffragetur, liceat Archiepiscopo contra Sacerdotes tam seculares, quam regulares in iisdem Cappellis celebrare volentes post edictum Archiepiscopi publicatum, seu intimatum, procedere, et quibus poenis illos punire »? Sac. Congregatio respondit: « Privilegium Bullae Cruciatae non suffragari. Item licere Archiepiscopo contra Sacerdotes tam seculares, quam regulares, in iisdem Cappellis celebrare volentes post edictum Archiepiscopi publicatum procedere etiam ad poenas censurarum »: Sic refert ex Fagnan. Pignatell. *t.* 6. *cit. consult.* 98 *n.* 117.

Oratoria, quae sunt in Aulis publici Palatii ci- 67
vitatis, ubi Senatores conveniunt, sunt privata, adeoque opus est indulto Summi Pontificis, ut ibi celebrari possit; Sic declarasse sacram Congrega-

tionem Concilii refert Diana *par.* 9. *tract.* 1. *resol.* 35. et ex ipso Quarti *loc. cit. dub.* 3. *difficult.*
68 2. Non comprehenduntur autem in decreto tollente Oratoria privata, Cappellae carcerum publicorum. Unde potest in ipsis quolibet die celebrari, et ab omnibus ibi Missam audientibus satisfieri praecepto audiendi Missam diebus festis, cum ipsae Cappellae censeantur Oratoria publica: Diana *loc. cit.* Quarti *loc. cit.* La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *n.* 164. et alii. In decreto enim Concilii Tridentini *cit. sess.* 22. *cap.* 8. tollente Oratoria privata comprehenduntur dumtaxat Oratoria in particularibus domibus existentia. Sic declarasse *Sacram Congregationem in Florentina* 1. *Septembr.* 1615. *et in Conimbricen.* 1. *Julii* 1615. refert Barbosa *in cit. cap.* 8. *sess.* 22. *Concilii Tridentini n.* 21. *et in Summa Apostolic. decis. verb. Oratorium n.* 2; et Sellius *in Selectis Canonic. cap.* 18. *n.* 25.
69 Item non comprehenduntur in decreto tollente Oratoria privata, Cappellae, et Oratoria existentia in propriis palatiis, et domibus propriae habitationis Episcoporum, sive sint in dioecesi, sive extra; et inibi Missam audientes satisfaciunt praecepto de audienda Missa diebus festivis, ut respondit *Sacra Congreg. Concil.* 22. *Septemb.* 1640, *in Nullius lib.* 6. *decret. pag.* 421. et praecedenter 17.
70 *Aug.* 1630. *lib.* 14. *Decret. pag.* 147. Etiam si sint Episcopi Titulares; *ead. Sac. Congreg. Concil. in Valentina* 1616. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 2. *in adnotat. ad decretum Communionis quotidianae n.* 1. *et ibid. eod. tit.* 13. *formul.* 2. *n.* 31. *in princip.* ubi dicit, quod hoc privilegio eis concesso *in cap. final. de privilegiis in* 6. et non revocato ut supra, nequeunt uti extra domum propriae habitationis ex decreto Clem. XI. adducto *supra n.* 5. Quod tamen debet intelligi juxta novissimam declarationem Innoc. XIII. Constitut. incip. *Apostolici ministerii* §. 22. ibi: « Declaramus tamen, quod cum in praedicto decreto statuatur non licere Episcopis extra domum propriae habitationis in domibus laicis erigere altare, ibique Sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrari facere, hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de domibus etiam laicis, in quibus ipsi Episcopi forte occasione visitationis, vel itineris hospitio excipiantur, ut nec etiam quando Episcopi in casibus a jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicae licentia absentes a domo propriae ordinariae habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis, his enim casibus licita iis erit erectio altaris, ad effectum praedictae celebrationis, non secus ac in domo propriae ordinariae habitationis. Quae quidem Innocentii XIII. Constitutio confirmata est quoad omnia, et singula, a felicis recordationis Benedicto XIII. in sua Constitutione incipiente *in Supremo.*
71 Item non comprehenduntur in decreto tollente Oratoria privata Cappellae, et Oratoria Cardinalium, qui statim ac sunt promoti ad hanc sublimem, et eminentem dignitatem absque alia expeditione indulti, non per viam extensionis, sed comprehensionis includuntur in dispositione *cap. final. de privilegiis in* 6. ut ad longum probat Fagnan. *in cap. Quod nonnullis a num.* 6. *usque in finem, de privilegiis;* Cardinales enim sunt dignitate, et Officio majores Episcopis, ut expresse declaravit Eugenius IV. Constit. incip. *Non mediocri*, et Leo X. Constitut. incip. *Supernae*, et patet experientia, ac per consequens aequali, ac majori titulo gaudent privilegio habendi Oratorium privatum, sicut Episcopi, et inibi Missam audientes diebus festis satisfaciunt praecepto: *Communis.*

Item non comprehenduntur in decreto tollente 72
Oratoria privata, Cappellae, et Oratoria privata regularium: Possunt enim adhuc hodie Generales, et Provinciales regularium in suis Conventibus, et Collegiis erigere privata Oratoria: dummodo ad divinum cultum tantum sint deputata, et in ipsis absque alia Episcopi, vel Summi Pontificis facultate possunt legi eodem die plures Missae, nedum a regularibus, sed etiam a Presbyteris saecularibus; cum hoc privilegium non sit personale tantum, sed etiam locale, quo frui possunt omnes alii Sacerdotes: Sic Aversa, Hieronymus Garcias, Lezana, Suarez, Lugo, Bassaeus, Azorius, Fagundez, Marchinus, Reginaldus, Miranda, Tamburinus, Peyrinus, et alii innumeri citati, et secuti a doctissimo Patre Rosignolo, *de Eucharistia q.* 8. *art.* 14. *num.* 1. Et sic tenent etiam Diana *par.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 32. *et* 34. Quarti *par.* 4. *tract.* 10. *dub.* 9. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 27. et alii passim.

Nec quoad haec Oratoria fuerunt revocata Pri- 73
vilegia regularium a Concilio Tridentino *sess.* 22. *in decreto de observandis, et evitandis in celebratione Missae*, quia ibi Concilium revocavit solum privilegia celebrandi Missam in *privatis domibus;* Unde in ipso decreto comprehenduntur dumtaxat Oratoria in particularium domibus existentia, ut saepius declaravit Sacra Congr. per decreta allata *supra num.* 68. Et dato etiam, quod per Conci- 74
lium fuissent revocata privilegia concessa antecedenter regularibus habendi in suis Conventibus, et Collegiis Oratoria privata, et ibi celebrandi, fuerunt tamen innovata per posteriorem concessionem factam post ipsum Concilium Societati Jesu, et in virtute communicationis privilegiorum etiam aliis regularibus a Gregorio XIII. die 3. Maii 1575. per Breve incip. *Decet Romanum Pontificem*, in quo sic expresse habetur: « Volumus, ut in Oratoriis, et Cappellis, quae ipsius Societatis Provinciales per se in Domibus, Collegiis, et aliis locis, ubi aliqui Societatis residebunt, approbaverint, et ad divinum dumtaxat cultum deputaverint, Missae, et alia divina Officia, alterius licentia minime requisita, celebrari possint ». Nec e- 75
tiam quoad haec Oratoria privata sunt revocata privilegia regularium in novissimo decreto Clementis XI. de celebratione in Oratoriis privatis

adducto *supra num.* 5. quia decretum, ut illud legenti patet, loquitur solum de altari portatili, ibi: « Quo vero ad altare portatile... Utendi dicto altari portatili ».

76 In supradictis privatis regularium Oratoriis, seu Cappellis possunt omnes fideles Missam audire, et satisfacere praecepto audiendi Sacrum diebus festis: quia ista Oratoria gaudent privilegio Oratorii publici, cum sint per modum habitus deputata dumtaxat ad divinum cultum, et tale privilegium non sit personale tantum, sed etiam locale, quo frui possunt etiam omnes alii Christifideles: Sic Tamburin. *Opuscul. de Sacrific. lib.* 1. *cap.* 4. § 3. *num.* 6. citans Azorium, Suarez, et Dianam, Quarti *loc. cit. part.* 3. *tit.* 10. *dub.* 9. §. *Colligitur* 3 Rosignolus *loc. cit. num.* 7. *verb. Secunda*, ubi expresse dicit, quod in dictis Oratoriis « omnes indifferenter, et libere audiunt Sacrum, nec ullus est, qui dubitet, quin praecepto satisfaciant ».

77 Cardinalis Petra tamen *tom.* 2. *Commentar. ad Constit.* 8 *Honorii III. num.* 48. *et* 49. sic praecise habet: « Illud autem, an Saeculares ibi Missam audientes satisfaciant praecepto? certum est regulariter non satisfacere, nisi speciale sit Privilegium, quod debet in fonte revideri; prout, an in illis Oratoriis possint celebrare Sacerdotes saeculares, ut animadvertit Passerin. *de statib. homin. tit.* 3. *q.* 186. *art.* 10. *num* 982. ».

78 An autem regulares possint habere Oratoria privata, etiam extra Conventus in grangiis, et domibus ruralibus utilitatis, et recreationis causa acquisitis? Variant Doctores. Affirmativam enim tenent Lezana, Rodriquez, Peyrin. de la Crux, Henriquez, Leo, Quintanadven. Garciss, Pellizzarius, Diana, Aloysius de S. Joanne, et Miranda citati, et secuti a sapientissimo Patre Rosignolo *loc. cit. num.* 4. *et seq.* ubi id late probat, et ostendit, non posse regulares in hoc impediri ab Episcopis, concluditque, omnes audientes Missam in dictis Oratoriis sitis in eorum grangiis, et domibus ruralibus satisfacere praecepto audiendi Sacrum in diebus festis: Vide ipsum *loc. cit.* et Quarti *loc. cit. dub.* 9. *per totum*. Negativam autem docent Card. Petra *loc. cit. num.* 53. Matthaeuc. *Officialis Curiae cap.* 10. *num.* 83. ubi dicunt post Concilium Tridentinum esse prohibitum; nam *Sacra Cong. Concilii die* 1. *Martii* 1687. ad dubium Oratorii: « An Sacerdos regularis absque peculiari Sedis Apostolicae indulto possit in domo rurali Monasterii celebrare »; Respondit *negative*; Unde recte monet dict. Card. Petra in hac materia respiciendà esse attente verba privilegiorum, an etiam se extendant ad parvas domos recreationis (*).

79 Ut regularium Oratoria privata legitime erigantur, et deputentur ex verbis allegati privilegii Gregorii XIII. requiritur, ut Provinciales per se ipsos locum observent, et designent: privilegium enim sic habet expresse: « Ut in Oratoriis, et Cappellis, quae ipsius Societatis Provinciales per se approbaverint, et ad divinum dumtaxat cultum deputaverint ». Et per hoc Card. de Lugo *in responsis moralibus l.* 1. *dub.* 14. solide defendit, non posse Superiores locales hujusmodi Oratoria per se designare, et approbare, sed solum posse ex commissione Provincialis judicare de decentia, et idoneitate loci, et postea ipsum informare, ut juxta ipsam informationem Provincialis per se approbet, et deputet locum in Oratorium, quamvis sit absens, cum non magis requiratur hic praesentia approbantis, quam in absolutione a censura, quae per omnes omnino ab absente dari potest; Quarti tamen *loc. cit. dub.* 8. *in fine*, et Diana *loc. cit.* censent, posse Superiores locales designare, et approbare locum saltem ex ratihabitione, aut commissione praesumpta Provincialis.

Hinc pro complemento juvat afferre sequentem resolutionem Sacrae Congregationis Concilii relatam ab Eminentissimo Petra *tom.* 3. *Commentar. ad Constitut. XI. Alexandri IV. n.* 33. ibi: *Sacra Congreg. Conc.* in *Messanen. Privilegii* 20. *Septemb.* 1698. *lib.* 48. *decret. pag.* 471. propositis dubiis: 80

» I. An Regularis Theatinus potuerit licite erigere altare portatile, Sacrum peragere, et sanctissimum Viaticum ministrare alteri regulari infirmo in domo privata illius consanguineorum absque licentia Ordinarii, aut Parochi?

» II. An possit Ordinarius in hoc, et similibus casibus procedere contra regulares etiam per Censuras? *Respondit*, ad I. Negative; ad II. Affirmative, sed in praesenti non molestandum ».

Non permittitur a Sacra Congregatione Oratorium cum beneficio in domo privata: *Immo Sacr.* Congreg. Immunit. ad tollenda inconvenientia in *Neritonensi* 18. *Januar.* 1628. censuit, *Cappellam cum beneficio esse removendam a domo privati:* apud Card. Petra *tom.* 1. *Commentar. ad constit.* 2. *Paschal. II. n.* 80. 81

Quae autem ad haec Oratoria privata attendenda nunc est novissima dispositio Sac. Congr. Concil. et Benedicti XIV, in sequenti decreto, quod hic ad litteram datur. 82

*Decretum jussu Sanctissimi Domini Nostri Benedicti XIV. editum circa celebrationem Missae in Oratoriis privatis. Die septima Jan. MDCCXLI.*

Cum duo nobiles conjuges dioecesis Marsicen. obtinuissent a Sede Apostolica Indultum pro celebratione Missae in privato suae domus Oratorio, sic conceptum: « Dilecte fili, et dilecta in Christo filia salutem, et Apostolicam benedictionem. Spirituali vestrae consolationi, quantum cum Domino possumus, benigne consulere, vosque favoribus spiritualibus, et gratiis prosequi volentes, et vestrum

(*) Vide Benedicti XIV. Litteras in forma Brevis relatas @ Verb. *Cappella ad num.* 73.

singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, et poenis a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatae existunt, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, et absolutas fore censentes. supplicationibus vestro nomine Nobis, super hoc humiliter porrectis inclinati, Vobis, qui ( ut asseritis ) loco Gallichii, et Messanelli Marsicen. seu alterius dioecesis, jurisdictionem temporalem in illis, seu eorum altero exercendo, Baro, et Baronissa respective existitis, ut in privatis domorum vestrae habitionis in civitate, et dioecesi Marsicen. existentib. Oratoriis ad hoc decenter muro exstructis, et ornatis, seu extruendis, et ornandis, ab omnibus domesticis usibus liberis per Ordinarium loci prius visitandis, et approbandis, ac ipsius Ordinarii licentia ejus arbitrio duratura, unam Missam pro unoquoque die, dummodo in eisdem domibus celebrandi licentia, quae adhuc duret, alteri concessa non fuerit, per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum saecularem, seu de Superiorum suorum licentia regularem, sine tamen quorumcumque jurium Parochialium praejudicio, ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, et Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, aliisque solemnioribus anni festis diebus exceptis in vestra, et naturum, consanguineorum, et affinium in eadem domo, vobiscum insimul habitan. familiaeque, et quoad Oratoria ruri existentia, etiam in hospitum nobilium vestrorum praesentia celebrari facere libere, et licite possitis, et valeatis, ac vestrum quilibet possit, et valeat, auctoritate Apostolica tenore praesentium concedimus, et indulgemus: Non obstantibus Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem quod familiares servitiis vestris, tempore dictae Missae, actu non necessarii, ibidem Missae hujusmodi interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de praecepto minime liberi censeantur ».

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 12. Februar. 1739.

Cum exorta esset dubitatio, an ex vi hujusmodi induiti liceret Missam celebrari in privato Oratorio, etiam sine praesentia alterutrius ex dictis conjugibus, in quos induiti concessio directa erat, cui quidem dubitationi locum dedit opinio nonnullorum Doctorum pro affirmativa, et negativa respective sententia inter se certantium, Sacr. Congregatio Concilii, ad quam hujus quaestionis resolutio delata fuit, die tertia Decembris 1750. censuit: Non licere. Deinde vero Sanctissimus Dominus Noster, reprobata contraria Doctorum sententia, praedictam Sacrae Congregationis resolutionem nedum approbavit, verum praesenti decreto publice avulgando voluit omnibus notum fieri, non posse vigore similis induiti celebrari Missam in privatis Oratoriis, quando eidem Missae actu non intersit aliquis ex iis, quibus principaliter indultum concessum est; Indultum vero principaliter concessum intelligi iis tantum, quibus Breve dirigitur, nimirum personis illis, quae a tergo ejusdem Brevis proprio nomine nuncupantur, adeo ut sine praesentia alicujus ex dictis personis, minime liceat Missae Sacrificium peragi; etiamsi praesens sit aliquis, sive ex familiaribus, sive demum ex hospitibus nobilibus in eodem Brevi memoratis, quippe quibus nil aliud per hujusmodi Breve conceditur, quam quod unusquisque eorum ( dummodo, quod attinet ad familiares juxta clausulam in iisdem Brevibus insertam, non sit ex illis actu non necessariis ) assistens Missae, quae celebratur in Oratorio privato in praesentia alicujus ex personis a terga Brevis proprio nomine nuncupatis, satisfaciat obligationi audiendi Missam diebus festis de praecepto. Sublata igitur, et proscripta quacumque minus germana interpretatione ejusmodi Brevium, et Indultorum in contrarium hactenus facta, Sanctitas sua ita declaravit, et servari omnino mandavit, districte praecipiens, ut omnes Episcopi, aliique locorum Ordinarii, etiam tamquam a Sede Apostolica delegati executioni, et observantiae hujus decreti diligenter incumbant per Canonicas poenas contra inobedientes eorum arbitrio constituendas.

A. CARD. GENTILI PRAEFECTUS
*C. A. Archiepiscopus Philippen. Secr.*

Oratorium publicum obtenta prius a Sacra Congregatione Concilii translatione onerum, potest, clausa janua viae publicae, reduci ad Oratorium privatum: *Sacra Congreg. Immunit. in Lucana* 19. *August.* 1740. *lib.* 1. *decret. Valleman. pag.* 604. Cappella erecta in privatis domibus cum dote, et titulo non cadit sub decreto prohibitionis de celebratione Missarum in privatis Oratoriis; *Sac. Congreg. Conc. in Polignanen.* 23. *August.* 1653. *lib.* 19. *decret. pag.* 688. apud Ursayam *Instit. Crimin. lib.* 1. *tit.* 10. §. 2. *n.* 85. 83

In Oratorio privato, in quo ex causa infirmitatis a Sede Apostolica conceditur facultas celebrandi Missam in die Nativitatis Domini, tres Missae, non autem una dumtaxat, ab eodem Sacerdote celebrari possunt: *Sacra Congr. Concil. in dubio Oratorii privati* 20. *Januarii* 1725. apud *Thesaurum resolutionum sacrae Congregat. Conc. tom.* 3. 84

Oratoria privata non solent facile concedi in domibus mulierum in communi viventium, ut notant Doctores passim, et praesertim Nicolius in *Flosculis verb. clausura n.* 38. *in fine*, Ursaya *t.* 8. *part.* 2. *disc.* 6. *n.* 8. *et sequent.* Monacell. *t.* 2. *tit.* 6. *formul.* 19. *n.* 19. *et* 20. et patet ex pluribus Sacrarum Congregationum decretis, et signanter in una *Panormitana* 14. *Februar.* 1699. in qua *Sacr. Congr. Conc.* non obstante favorabili voto 85

Reverendissimi Archiepiscopi, similem instantiam congregationis mulierum rejecit, quam refert, et sequitur Monaceil. *loc. cit.* n. 20. et ibidem n. 19. referendo aliam resolutionem *Sacrae Congr. Episcop. et Regul.* in *Imolen.* 20. *Februar.* 1694. advertit Sacras Congregationes, non solum non esse faciles ad concedendas similes gratias, sed nec etiam approbare similia mulierum collegia, illa simpliciter tolerando ad custodiendam honestatem, et libere relinquendo sub Ordinariorum cura, et jurisdictione. Et quidem merito denegantur similia indulta, quia hujusmodi congregationes mulierum sine clausura viventium sunt contra expressam dispositionem, et prohibitionem Pii V. Constitutione incipiente *Circa pastoralis officii* relat. a nobis sub verb. *Tertiariae* n. 15. ubi quod tales mulieres possunt hoc tempore prohiberi, ne in communitate maneant, nisi professionem cum quarto voto de perpetua clausura emittant ad formam dictae Pianae Constitutionis, ut de facto Urbanus VIII. Constit. incip. *Pastoralis Romani Pontificis*, suppressit. et annullavit quamdam hujusmodi mulierum congregationem; Unde similes congregationes mulierum, vel penitus dissolvuntur, vel si tolerentur, remanent sub omnimoda jurisdictione Ordinariorum, ut pluries respondit Sacra Congregatio. cum Episcop. et Regul. tum Sacra Concil. Vide ibi *a* n. 15. 16. *et* 17.

86 Oratorium esse publicum per multa ostendit, et probat erudite de more D. Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 23. Et signanter ab altari fixo, et stabili: *ib.* n. 95. ab admissione plurium personarum ad audiendas Missas: *ib.* n. 95. a campana, et campanili ibi existentibus: *ib.* n. 91. *et* 99. a celebratione multarum Missarum in illo sequuta: *ibidem* n. 94. a celebratione Missarum per spatium decennii: *ib.* n. 96. a celebratione festivitatis illius Sancti, cui est dicatum: *ib.* n. 97. a porta correspondente viae publicae: *ib.* n. 92. Nec cessat esse publicum, etiamsi habeat januam in interiori atrio, seu cortili palatii. *ib.* n. 29. ex decret. *Sac. Congreg. Episcop. et Regul.* in *Ostunen.* 20. *Mart.* 1698. *et Sacrae Congregat. Concil.* in *Compsana* 31. *Maii* 1704 *et* 8. *August.* 1705. ibique n. 30 affert exempla Urbis, et idem asserit *sub* n. 60. adducens ad litteram cit. decret. *in Ostunen.* confirmat. 9. *Mart.* 1702. Nec publicitati Oratorii detrahit, quod aditus ipsi detur per scalas, seu porticum per viculum, aut aedes privatorum: *ib.* n. 27. adducens ad id etiam decisionem sacrae Rotae. Et a fortiori non desit Oratorium esse publicum, quando patronus cedit juri, quod habebat in situ ante illius portam: *ib.* n. 25. *et* 26. referens per extensum magistralem decisionem *Sacrae Congregat. Episcop. et Regul.* in *Placentina* 14. *Novemb.* 1626. ac dicens, quod talis resolutio vim legis habeat, et tamquam talis servanda sit; et ibi per tot. dictam disceptationem 23. *Pisauren. Oratorii*, sic docte, et erudite scripsit, quod plurimis juribus, et decretis, ac innumeris Doctoribus ad rem adductis, victoriam reportavit contra Curiam Episcopalem Pisauri in Sacra Congregatione Episcopor. et Regular. quae Ponente Eminentissimo Cardinali Rubino *die* 2. *Jun.* 1706. rescripsit: « Attenta refectione Praetorii, Vicarius Apostolicus permittat celebrationem Missarum, et festi Nativitatis B. V. M. circumscripto processu in Curia Episcopali fabricato super praetensa falsitate testium ».

Et Oratorium esse publicum, declaravit *Sacr. Congregat. Concil.* in *Savonen.* In qua, propositis binis hisce dubiis: « I. An aedes sacra S. Mariae de Areneto sit Ecclesia publica, vel Oratorium privatum in casu. II. An constet de nullitate, et injustitia interdicti, et respective suspensionis a divinis in caso etc. *Die* 28. *Jul.* 1724. prodiit rescriptum: Dilata, et fiat planta judicialis, et addatur dubium juxta mentem. Et reproposita causa sub dubio: An sit standum, vel recedendum a decisis in casu etc. *Die* 9. *Septembr.* 1724. responsum fuit: « Praevio recessu a decisis; Ecclesiam esse publicam, facta tamen per Senatorem imperialem in publico instrumento declaratione, se nullum jus habere in area sita ante Ecclesiam, necnon quod claves tam Ecclesiae, quam areae praedictae retineantur a Capellano, et ad D. Secretarium cum Sanctissimo pro declaratione, quod area non gaudeat immunitate. Et quo ad secundum affirmative, et amplius ». Sic apud Thesaurum Resolutionum Sacra Congreg. Conc. tom. 3. Et in *Ruben. die* 29. *Jul.* 1731. ad dubia: « I. An licita sit celebratio Missarum in Oratorio, de quo agitur; Et quatenus negative; Et II. An, et quomodo sit providendum in casu etc. » Ead. Sacr. Congreg. Concil. Respondit: « Ad I. Affirmative, et amplius. Ad II. Provisum in primo »: apud d. Thesaurum *tom.* 5. 87

Et in *Nitrien. die* 2. *Februar.* 1735. ad dubia: « I. An constet de valida consecratione Oratorii, de quo agitur in casu etc. II. An idem Oratorium sit publicum, seu potius privatum in casu etc. ». Ead. sacr. Congregat. Conc. *Respondit:* « Ad I. Affirmative. Ad II. Affirmative quoad primam partem, et negative quoad secundam; Imposita tamen obligatione Comiti Josepho retinendi apertas fores atrii de die, et constituendi Cappellam congrue dotatam »; apud *d. Thesaurum tom.* 7. ubi ab Eminentissimo Cardinali Cavalchini, tunc Sacrae Congregat. Secretario in sua eruditissima causae expositione adducuntur ad rem sequentia decreta. 88

In *Nullius die* 13. *Januar.* 1626, eadem Sacra Congregatio censuit, « committendum esse Ordinario, ut ubi Orator publico instrumento se obligaverit, semitam, qua itur ad Cappellam, cuicumque liberam in perpetuum servare, atque illius situs dominio, ac juri efficaciter renunciaverit, declaret, Cappellam ipsam non comprehendi in decreto a Congregatione edito de privatis Oratoriis, petitamque celebrandi licentiam pro suo arbitrio concedat; ubi tamen prius dictam Cappellam visitaverit, ac divino cultui peragendo aptam, ac de- 89

centem esse compererit, atque ita ut nullum hinc praejudicium inferatur juribus Parochialis Ecclesiae »: ut in *lib.* 19. *decret. pag.* 316. In *Vercellen.* ubi Episcopus prohibuerat, ne diebus solemnioribus Missa celebraretur in Oratorio intra moenia castri Catallengi existente; et Comitibus de Catallengo exponentibus, idem Oratorium esse sacra supellectili instructum, ab immemorabili tempore in eo nocte Nativitatis Domini pluries celebratam fuisse Missam solemnem, Episcopos antecessores illud visitasse, in eo administratum fuisse Sacramentum Confirmationis, et tandem publicum, et liberum ad illud haberi aditum, eum nocturno tantum tempore clauderetur janua praedicti castri; *Sacr. Congreg. die* 3. *Augusti* 1675. respondit, Oratorium esse publicum, adeoque licitum esse ibi celebrare festis etiam solemnioribus, *ut in lib.* 29. *decret. pag.* 124.

90 *In Compsana*, cum Oratorium in aula palatii Baronis Castri Novi situm, Ecclesiastico interdicto fuisset suppositum, necnon prohibitum Sacrosanctum Missae Sacrificium ibi celebrari, nisi doceretur de legitima facultate Apostolica, eo sub fundamento, quod ad ipsum publicus non patebat accessus, ac intra septa palatii existebat, ita ut privatum, et non publicum dici deberet, memoratus Baro, et Scipio ejus filius postulantes ab hac Sacra Congregatione praedictum Oratorium publicum declarari, ostendere sategerunt, idem Oratorium habere fixum altare marmoreum, et campanile cum campana pro convocatione populi ad audiendum Sacrum, dicatum esse S. Joanni Baptistae, festum ejusdem Sancti Titularis solemniter celebrari cum totius Cleri assistentia, ibique erectum reperiri beneficium sub eodem titulo S. Joannis Baptistae de jurepatronatus Baronum dicti Castri, necnon procurationem Episcopo dictum Oratorium visitanti persolutam fuisse, proposito inter cetera dubio, « An interdictum emanatum per Visitatorem sub fundamento, quod Oratorium, sive Cappella, de qua agitur, sit privata, ut non publica, sustineatur in casu etc » *die* 31. *Maii* 1704. responsum fuit *Negative*, ut in *lib.* 54. *decret. pag.* 216.

91 Immo reproposita causa ad instantiam Episcopi Compsani existimantis, non convenire, nec licere, quod atrium palatii Baronis pro libito claudi posset, quodque per palatium ad Cappellam haberetur aditus; discussa fuerunt duo haec dubia: « I. An aperiendum sit ostium Cappellae in via publica, vel potius removendae sint valvae impedientes ingressum in atrium? II. An liceat Baroni per palatium ad Ecclesiam descendere in casu etc. ». Et eadem Sac. Congreg. Concil. *die* 8. *Augusti* 1705. respondit: *Ad I. Negative. Ad II. Affirmative, in casu, de quo agitur, ut in lib.* 55. *decret. pag.* 292. Sic ad litteram dict. Eminentissimus Cavalchinus in citat. *Nitrien.* ubi refert etiam supradictas resolutiones *in Savonen. sub die* 28. *Julii*, *et* 9. *Septembris* 1724.

92 Quamvis supra Oratorium, seu Cappellam, aut Ecclesiam nequeant esse camerae, vel loca ad habitandum, dormiendum, deambulandum, aut ad alium usum profanum, ex dictis, et decretis allatis *supra num.* 18. et sub verb. *Ecclesia art.* 5. *n.* 5. Subtus tamen ipsa possunt adesse berrea, cellae vinariae, aut apothecae, ut plura adducens exempla Urbis de Oratoriis, ac etiam de ipsismet Ecclesiis Parochialibus, ac pluribus ad id allegatis Doctoribus defendit D. Ursaya *tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 40. *a n.* 136. *ad* 138. ubi insuper refert, quod ita in terminis respondit *Sacra Congr. Episcop. et Regul. in Reatina* 6. *Jul.* 1706. *et S. Cong. Conc. in Pisaur. Oratorii* 23. *Februar.* 1710.

93 Oratorii erectioni locum esse in Collegio, ut in eo valeant Missae quolibet die, et etiam festis solemnibus celebrari, et Sacramenta administrari convictoribus, discipulis, atque domesticis in Collegio actu degentibus, et illi inservientibus, excepta Comm. Paschali, respondit *Sac. Congr. Conc. in Sutr. Oratorii* 11. *Jun.* 1718. apud *d. Thes. t.* 1.

94 Sed prae omnibus attendenda est sequens novissima Constitutio Benedicti XIV. juxta quam sunt nunc moderanda varia ex supra traditis, quamque idcirco veluti normam, et regulam hac in re servandam, ad litteram subnectimus.

*Epistola Encyclica ad Primatem, Arch. et Episc. Regni Poloniae.*

**BENEDICTUS XIV.**

*Venerabilis Frater, Salutem, et Apostolicam Benedictionem.*

Magno cum animi nostri dolore a Nobis intellectum est, nonnullas in dioecesibus vestris controversias, ac molesta dissidia, propter Oratoria privata, insurrexisse, quibus praecidendis cum omnis per Vos cura, ac diligentia adhibita fuerit, non modo optato fine frustrati sitis, sed in aliorum offensionem incurreritis, Vobisque eam acquisiveritis reprehensionem, et notam, quasi nimio rigore adhibendo modum excedatis: optari proinde a Vobis, ut per hanc Sanctam Sedem certae Vobis regulae indicentur, ad quarum normam, sublatis abusibus, privati Oratorii privilegium exerceri debeat; idque ad eum finem, ut cum Ordinationes vestrae Pontificia auctoritate nostra munitae fuerint, non solum ab omni malevolorum censura immunes evadant, verum majus semper eisdem honoris, atque aestimationis pondus accedat. Licet autem vestrae hujuscemodi petitioni satisfacere facillime potuissemus, illos Vobis libros indicando, tam in quibus de hujusmodi materia doctrina traditur Praedecessorum Nostrorum Romanorum Pontificum decretis conformis, quam alios etiam, quorum Scriptores, dum de privatis Oratoriis agunt, ea Sanctae Sedis decreta vel dissimulant, vel ignorant, quae assertionibus eorum omnino opponuntur; Nihilominus, cum Nos Venerabiles personas

Vestras praecipuo, ac speciali affectu prosequamur, per Encyclicam hanc epistolam nostram, qua fieri poterit brevitate, tum eorumdem Decessorum Nostrorum, tum nostram hac super re mentem, sensusque aperiemus: quibus quidem, praeter obedientiam, quae eisdem debetur ratione auctoritatis, a qua, velut a fonte dimanant, aliud etiam nescio quid majoris ponderis inest, materiae ipsius nomine, quae eorum objectum est, quaequae in quaestione versatur, cum omnis hujusmodi res ab Apostolicis privilegiis dependeat, quorum explicatio privativo jure Summis Pontificibus reservata est, cumque eadem praecipuam normam desumere debeat ex intentione illius, a quo concessio facta est, cujus sensus concedenti semper, quam alii cuilibet notior esse debet, adeo ut quidquid a vobis secundum ea, quae in Encyclica hac epistola nostra continentur, ordinabitur, at statuetur, id pro exequendis Summorum Pontificum praescriptis praestitum esse dicendum sit; cujus rei gratia Apostolicorum delegatorum qualitatem, et auctoritatem Fraternitatibus vestris additam esse censendum est; quam etiam, quatenus opus sit, nos ipsarum praesentium litterarum tenore Vobis ad hujusmodi effectum concedimus, et impartimur.

§. 1. Nihil sane expositum nobis est, quod ad ea pertineat Sacella, quae in Episcopalibus palatiis vestris habetis, pro Missa, vel per vos, vel per alios celebranda, aliave quapiam sacra functione, quae officii, ac dignitatis vestrae propria sit, obeunda, de quibus late disserere Nobis perfacile esset, nisi hoc a proposito nostro alienum foret: quare duo tantummodo vetusta Sacellorum exempla indicabimus, quae Episcopi in proprio Episcopio a publicis Ecclesiis distincta, ac separata habebant, in quibus Sanctum Missae Sacrificium celebrabant. Horum primum Sacellum est Sancti Cassii Episcopi Narniensis, de quo S. Gregorius in Homilia 37. super Evangelia narrat, quod licet gravi morbo opprimeretur, *in Oratorio Episcopii sui Missas fecit*, tam ut propriae, quam ut eorum, qui illum visitatum adveniebant, devotioni satisfaceret. Alterum exemplum est S. Johannis Eleemosynarii Ep. Alexandrini, qui, sicut in actis ipsius a Leontio scriptis deprehenditur, illos coarguens, qui, Missa nondum peracta, discedebant, quum ipse ad eamdem celebrandam in publicam Ecclesiam se conferebat, dicere in more habebat: « Ego propter vos descendo in Sanctam Ecclesiam, nam poteram mihimet facere Missas in Episcopio ». Praedictum exemplum legere est apud Thommassinum *de veteri ac nova Ecclesiae disciplina p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 93. *num.* 5. Alia exempla in opere *de Oratoriis privatis* inscripto cap. 6. collecta reperiuntur (quod opus novissime a Johanne Baptista Gattico Canonico Lateranensi Romae in Lucem editum est), per quae Episcoporum jus circa Sacella in propriis Episcopalibus Palatiis habenda validis fundamentis innixum comprobatur.

§. 2. Huic quidem juri Sacrum Trident. Concil. nulla ratione derogavit; quippe quod *tantummodo sess.* 22. *de observandis, et evitandis in celebratione Missae*, propter multa, quae parum decenter fieri identidem contigebat, Episcopis praecepit, ne Saecularibus, ac Regularibus Missam celebrare permitterent *privatis in domibus*, et extra Ecclesias, aut Oratoria publica, quae divino cultui destinata essent; quod nullum cum Cappellis, quae in Episcopalibus palatiis sunt, rationem habet, quum haec sub privatarum domorum nomine numquam censeri possint. Id pluries a Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium ejusdem Concilii Tridentini Interpretum, in aliquot ejusdem Resolutionibus, validis rationibus innixis, declaratum est, quas Nos in nostro *de Sacrificio Missae* Tractatu retulimus *Sect.* 2. *§.* 45. *et seq. Latinae Edit. Patavinae* Nos enim, tunc etiam cum *in minoribus* constituti opus aliquod scriberemus, illud praecipue Nobis gloriosum duximus, ut nulla in parte a Romanae Curiae tribunalium sententiis recederemus, quibus ut plurimum a Pontificiis Oraculis auctoritatis robur accedit.

§. 3. Illud tantummodo de hujusmodi Episcoporum privilegio dici poterat, quod cum idem ad Sacella, quae in Episcopiis sita sunt, restringeretur, nullo modo Episcopis favere poterat, tum cum iidem extra proprias domos versarentur, cum visitationem obirent, sive cum iter haberent; adeo ut cum vel Missam celebrare, vel eidem interesse vellent, ad publicas Ecclesias se conferre cogerentur, vel a locorum Ordinariis veniam petere, ut sibi liceret, vel Missam celebrari facere, vel ipsis eamdem celebrare, in illa habitatione, in qua forte diversarentur.

§. 4. Verum recol. mem. Praedecessor Noster Bonifacius Papa VIII. In decretali sua: *Quoniam Episcopi, de previlegiis, in Sexto*, male factum reputans, Episcopos sine rationabili caussa Missam quotidie non celebrare, aut eidem non interesse, eisdem concessit, ut etiam extra propriam dioecesim altari portatili, seu viatico uterentur: « Praesenti Constitutione indulgemus iisdem, ut altare possint habere viaticum, et in eo celebrare, aut facere celebrari, ubicumque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare, vel audire divina ». Dignum animadversione verbum est *Ubicumque*, quod quidem procul dubio loca etiam, quae extra dioecesim sita sunt, comprehendit.

§. 5. Praecipuam etiam animadversionem dictae Congregationis Concilii Resolutiones merentur, cum ed quaesitum eidem propositum, num videlicet Episcopus, qui extra propriam dioecesim est, ad utendum privilegio altaris viatici, petere ejus rei veniam ab Episcopo locali teneatur; minime eum teneri respondit; alioqui frustratorium Bonifacii VIII privilegium fuisset; quoniam illius Pontificis aetate antiquum Jus in suo vigore perstabat, cui, quemadmodum mox dicetur, a Concilio Tridentino postea derogatum fuit, secundum

quod Episcopi facultatem concedebant Missam in privatis domibus celebrandi. Similiter, cum eidem Congregationi alterum quaesitum propositum fuisset: num privilegio per Bonifacium VIII. Episcopis concesso, vel Tridentinum Concilium, vel Pontificis Pauli V. decretum, de quo pariter mox dicetur, praejudicium ullum attulissent, nihil pariter privilegio illi detractum fuisse respondit: cum tam in Concilio, quam in citato decreto, sublata quidem Episcopis facultas fuerit, qua aliis licentiam in privatis domibus Missam celebrandi concedere possent, verum nequaquam juribus illis expoliati remanserint, quae proprias personas respiciunt, quaeque eorumdem dignitatis, atque characteris propria sunt. Praedictae Resolutiones a Nobis referuntur in nostro Tractatu *de Sacrificio Missae* latine editionis Patavinae Sect. 2. §. 42. nec non in Commentariis bon. mem. Cardinalis Petra ad Constitutiones Apostolicas *tom.* 4. *Super Constitutione* 2. *Urbani V. n.* 15. *et seq.*, et a Gattico in recenti ejusdem Tractatu *de Oratoriis domesticis*, *in tit. de usu altaris portatilis cap.* 12. *n.* 1. *et seq.*

§. 6. Tam verum est, quam quod verissimum, nullam rem majus praejudicium privilegiis afferre, quam abusum eorumdem, quod quidem satis, superque pro vero comprobatum fuit, etiam in casu hujus privilegii altaris portatilis, quod concessum Episcopis est, et quod post Concilium Tridentinum, ac Paulinum decretum illaesum remansit. Certis indiciis compertum fuit, quosdam Episcopos eodem abuti, qui, vel intra, vel extra dioecesim, ad laicorum se domos conferebant, atque in iis, vel ipsi Missam celebrabant, vel, ut ibidem plures celebrarentur Missae, faciebant, idque nulla necessitate urgente, sed ad eum tantum finem, vel ut proprium privilegium ostentarent, vel ut laicorum petitioni satisfacerent. Cum hujusce inconvenientis notitia ad Concilii Congregationem pervenisset, non praetermisit hujusmodi excessum prohibere, ejusdemque abusus corrigendi curam Archiepiscopis committere, si quando factum in locis eorum jurisdictioni subjectis contigisset. In Codicibus actorum, seu Regestis Congregationis praedictae lib. 48. *Decretorum* fol. 471. Resolutiones ipsae referuntur. Quia tamen nihilominus malum invalescebat, a felicis recordationis Praedecessore Nostro Clemente Papa XI. die 15. Decembris 1703. sequens decretum publicatum fuit, in quo postquam inconveniens expositum fuit, nimirum: » Episcopi etiam in aliena dioecesi extra domum propriae habitationis in privatis laicorum domibus erigi faciunt altare, ibique per unum, aut per plures e suis Capellanis vivificam Christi Hostiam immolant; *ad remedium gradus fit*: ad abusus eliminandos etc. Sanctiss. Dominus Noster etc. expresse declarat, Episcopis, at his majoribus Praelatis, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, neque sub praetextu privilegii clausi in corpore juris, neque alio quocumq. titulo, ullo modo licere extra domum propriae habitationis, in domibus laicis, etiam in propria dioecesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi dioecesani consensus adhiberetur, erigere altare, ibique Sacrosanctum Sacrificium celebrare, sive celebrari facere ».

§. 7. Magni hujus Pontificis menti ille tantummodo finis in hoc propositus fuit, ut abusus tollerentur; nunquam autem, ut recto privilegii usui quidquam detraheretur. Et quia relata verba prohibitiva, utpote nimis ampla, et effraenata, cuiquam praebere ansam poterant affirmandi, non licere Episcopis uti privilegio altaris portatilis, tum cum vel dioecesim visitant, vel iter faciunt, aut alia justa de causa extra residentiam sunt, atque in laicorum domibus morantur; illato de hujusmodi re sermone in Congregationibus, quae sub Innocentio XIII. immediato Clementis ejusdem Successore, habitae fuerunt, quarum Nos, tunc *in minoribus* existentes, a secretis fuimus, opportunum factu judicatum est, ut ea, quam mox subjicimus, declaratio fieret, quae postea inserta fuit in ejusmodi litteris Innocentii incipientibus: *Apostolici ministerii*, quas idem Pontifex pro constituendo in Hispaniarum Regnis bono Ecclesiasticae disciplinae regimine condidit, quasque etiam ejusdem Successor Benedictus XIII. *in forma specifica* confirmavit, et ut in omnibus locis pro regula ac norma haberentur, in Appendice Concilii Romani a se celebrati voluit insertas; ipsam vero declarationem inter ejusdem Concilii decreta retulit Tit. XV. Cap. III. in quo quidem Concilio Nos quoque ad sacrorum Canonum interpretationem adhibiti fuimus. Declarationis verba Nos etiam hic libenter apponimus: « Declaramus, quod, cum *in praedicto decreto*, (de Clementis XI. decreto sermo est), statuatur, non licere Episcopis extra domum propriae habitationis, in domibus laicis erigere altare, ibique Sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrari facere; hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de domibus etiam laicis, in quibus ipsi Episcopi forte occasione visitationis, vel itineris, hospitio excipiantur, ut nec etiam quando Episcopi in casibus a jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicae licentia absentes a domo propria ordinariae habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis; his enim casibus licita iis erit erectio altaris ad effectum praedictae celebrationis, non secus ac in domo propriae ordinariae habitationis ».

§. 8. Optimum factu judicavimus in Encyclica hac epistola nostra exponere vobis haec, quae ad Fraternitates vestras praecipue pertinent, nimirum quantum Vobis concessum est quoad Sacella, seu Cappellas, quae in Episcopalibus palatiis vestris sunt; quantum item Vobis in alienis domibus, at extra vestram dioecesim facere permissum, est; causas etiam concessionum, ac privilegiorum indicavimus, nec non eorumdem abusus,

atque abusuum prohibitiones apposuimus, tum ut Vos discrimen agnoscatis, quod intercedit inter Cappellas Episcopalium aedium vestrarum. In quibus aliquando Vobis, pro praecipuo fine hujusmodi commodi, et consolationis Vestrae, privilegio altaris erigendi, ac celebrandi, vel celebrari faciendi, uti licet, tum vero etiam ne forte, cum Vos contra abusus privatorum Oratoriorum in domibus laicorum invigilare debeatis, redargutioni illi obnoxii sitis, quod alienos in aliorum domo defectus dum corrigitis, interim vestrae domi, atque in propria agendi ratione excessus adhibeatis. Ideoque ad privatorum Oratoriorum propositum, quae in domibus laicorum sunt, gradum facientes, aliqua praemittemus.

§. 9. Primum quidem est, privatorum Oratoriorum in dictis domibus usum ab antiquo tempore repetendum esse; cum constet, Apostolos sacra mysteria privatis in domibus celebrasse, eumque morem persecutionum tempore servatum fuisse, quemadmodum Christianus Lupus in *suis notis ad Canones Trullanos* apposite animadvertit. Alterum autem, privata Oratoria in domibus laicorum subsequentibus etiam saeculis fuisse, cum persecutiones jam cessassent; com in Sacramentario Gallicano, quod Mabillonius *tom.* 1. *Musaei Italici* impressum edidit, *Collecta* legatur, quae recitanda erat in Missa, quae celebrabatur *in domo cujuslibet*; nec ad hujusmodi quidem assumptum aliae deficiunt probationes, quas Nos in Tractatu nostro *de Sacrificio Missae* sect. 1. §. 10. cum cura colligere studuimus. Tertium porro est, de tollendis hujusmodi Oratoriis privatis in domibus laicorum, seu potius facultatibus Missas in ipsis celebrandi, pluries cogitatum esse. Nihil do Justiniani Novella 58. dicemus, in qua, ne in domesticis Oratoriis celebraretur, interdixit, tantummodo permittens, ut in eisdem oraretur; nihil praeterea de Novellis 4. et 15. Leonis Sapientis, qui prohibitionem sustulit, asserens, adeo tunc privata Oratoria multiplicata fuisse, in quibus Missae celebrarentur, ut non solum optimates, sed mediocris etiam conditionis homines in suis domibus eadem haberent. Quod vero spectat ad ea monumenta, quae proxima temporibus nostris sunt, satis erit illa indicasse, quae in dicto Tractatu de Sacrificio Missae loco superius citato a nobis allata fuerunt.

§. 10. Quartum, quod licet fere semper in laicorum domibus privatorum Oratoriorum usus habitus fuerit, in quibus Missa celebrabatur; semper tamen Episcoporum licentia necessaria fuit: Ad quam concedendam ipsi valde faciles plerumque erant: « Missarum solemnia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, *vel* ubi ipse permiserit celebranda censemus ». Verba sunt *Can. Missarum, de Consecrat. dist.* 1. Haec autem facilitas, propter quam interdum factum est, ut Oratoria domestica, licet frustra, prohiberentur, multo magis in usu fuit in Ecclesia Orientali, ob id potissimum, quod in Ecclesiis Graecorum non nisi unicum altare erat, et postquam una super ipso Missa celebrata esset, altera per eumdem diem celebrari minime poterat. Balsamon in *Comment. ad Canon. Trullanos* testatur, quod sine ulla alia formula, impertita ab Episcopo censebatur Sacerdoti licentia celebrandi Missam in privatis laicorum Oratoriis, quoties super mappis ab Episcopo consecratis celebraret.

§. 11. Postremum autem, quod dicimus, illud est. Quum, post varios sermones in Sacro Concilio Tridentino hac de re habitos (quod Concilium, tam magna cum Polonici Regni gloria, tanto plausu acceptatum fuit, opera Cardinalis Osii, et Nuntii Commeodonii, in magno Conventu habito coram Rege Sigismundo Augusto, quemadmodum in ipsius Concilii Historia per Cardinalem Pallavicinum conscripta *lib.* 24. *c.* 13. videre est), in *sess.* 22. in decreto *de observandis, et evitandis in celebratione Missae*, sequenti modo statutum, et ordinatum fuerit: « Neve patiantur, *de Episcopis sermo est*, privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, et ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab iisdem Ordinar. designanda, et visitanda, sanctum hoc Sacrif. a saecularibus aut regul. quibuscumq. peragi »: cum adjecta derogatione cuilibet privilegio, exemptioni, et consuetudini « non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque »; ex eo factum esse, ut non amplius Episcopis facultas sit concedendi usum Oratoriorum privatorum in domibus laicorum, causa in iisdem Missam celebrandi; cum licentia, quae ab ipsis daretur, celebrandi Missam in Oratoriis privatis, neutiquam stare possit cum praecepto a Concilio eisdem ipsis imposito, ne id permittere debeant; ac proinde praedictum Jus ad Sanctam Sedem devolutum fuisse, quoniam circumstantiae temporum, et Oratoriorum privatorum in laicorum domibus dilatatio minime permittebant, ut eadem prorsus abolerentur. Atque hujusmodi semper fuit Conciliaris textus intelligentia, quam tradidit Congregatio Concilii, privativa ejusdem interpres; quaeque etiam a fel. record. Praedecessore nostro Paulo Papa V. in epistola Encyclica anno 1615. ad omnes Episcopos expedita, approbata fuit; quae quidem Epistola tum apud varios Auctores, tum etiam in *citato Tractatu nostro de Sacrificio Missae sect.* 2. §. 42. impressa reperitur. Et in ea quidem alia quaecumque verborum Concilii intelligentia reprobatur, multaque de irreverentia erga Missae Sacrificium dicuntur, cui nimia Episcoporum facilitas in concedenda licentia sine ulla limitatione, aut cautela, non parum fomenti praebebat. Deinde in eadem ita concluditur: « Facultatem hujusmodi licentias dandi, ipsius Concilii decreto, unicuique ademptam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici esse reservatam ».

§. 12. Postquam jus concedendi Oratoria in privatis laicorum domibus Sedi Apostolicae reser-

vatum fuit, dici vix potest quantum curae, ac diligentiae adhibitum sit pro recto ejusdem moderamine. Qua de re in Archivio Congregationis Concilii, cujus olim Secretarii munus Nos ipsi, antequam ad majores dignitates ascenderemus, plures per annos gessimus, authentica documenta reperiuntur. Haec tandem pro lege statuta fuerunt, quemadmodum ex formulis litterarum in forma Brevis, quae conceduntur, colligere licet: Oratorium scilicet parietibus, per quos ab omnibus aliis domesticis usibus segregetur, extructum esse debere; idem prius, vel ab Episcopo, vel ab alio, cui ipse vices suas delegaverit visitandum esse, inspiciendi gratia, num decens, et apte compositum sit, et num aliquid eorum, quae necessaria sunt, in eodem desit; ut Episcopus sit, qui celebrandi Missam licentiam impertiatur, et quod licentia hujusmodi secundum rationabile illius arbitrium perduret; nec plures in die, sed unica tantum Missa in Oratorio celebretur a Sacerdote vel Saeculari, vel Regulari, dummodo Saecularis ab Episcopo approbatus sit, Regularis autem licentiam habeat a suo Regulari Superiore; ne Missa celebrari possit diebus solemnibus Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, et aliis solemnioribus diebus, quos inter etiam enumerantur dies Epiphaniae, et Ascensionis Domini, Annunciationis, et Assumptionis Beatae Mariae Virginis, Omnium Sanctorum, necnon Sanctorum Apostolorum Petri, et Pauli, ac Titularis Ecclesiae loci: Exprimuntur personae, quarum praesentia necessaria est, ut in privato Oratorio Missa celebrari possit; aliae item, quae, dum supradictis praesentibus Missa celebratur, eidem interesse possunt, et Ecclesiastico praecepto satisfacere; denique declaratur, omnia sine parochialium jurium praejudicio fieri debere.

§. 13. Atque haec sunt, quae in consuetis privatorum Oratoriorum Brevibus continentur: quaedam vero alia expediri contingit Brevia, quae extraordinaria sunt; ut quum, ex. gr. justis cuipiam de caussis concessio fit, ut secundam Missam celebrari facere possit, vel, ut eadem, aliquanto citius, aut aliquanto serius eo temporis limite, seu termino celebretur, qui in Rubricis praefixus; vel etiam in diebus exceptis, et alia hujuscemodi. Cum autem interdum tam circa Brevia privatorum Oratoriorum prioris speciei, quam circa alia, ac generatim super omnibus controversiae exortae sint, Apostolica Sedes per hujusmodi occasiones opportunis rationibus super hoc providere non praetermisit.

§. 14. In ordinariis Brevibus, ut plurimum, duobus Conjugibus licentia conceditur faciendi, ut in privato Oratorio Missa celebretur; exprimiturque, ut Missa celebrari possit, tum iisdem praesentibus, tum eorum filiis, consanguineis, atque affinibus, qui una cum ipsis in eadem domo habitationem habent. Numquam exorta difficultas est, quan, cum aut vir, aut uxor Missae intersunt, si consanguinei, et affines, qui in eadem domo habitant, praesentes pariter adsint, Ecclesiastico praecepto diebus festis satisfaciant, id tamquam tutum, ac Brevis litterae cohaerens habitum est. Summa autem difficultatis eo semper rediit, ut, dispiceretur, num, cum neuter conjugum adsit, sed unus ex consanguineis, aut affinibus in eadem domo habitantibus, posset, eo jubente, in privato Oratorio Missa celebrari; et num alii, qui in domo illa habitant, consanguinei, et affines, eamdem audientes festo die Ecclesiastico praecepto audiendi Missam satisfaciant. In hoc autem divisae de more Auctorum opiniones erant; verum cum hujusce difficultatis punctum in Congregatione Concilii *die* 3. *Decembr.* 1740. in causa, cujus inscriptio erat *Marsicen. Oratorii*, propositum ac discussum esset, decisum fuit, non posse in Oratorio privato Missam celebrari, nisi indultariorum praesentia ibidem haberetur; quod idem est, ac si dicatur, viri, vel uxoris, ad quos Breve directum erat; quemadmodum in *tom.* 9. Resolutionum Sacrae Congregationis Concilii *anni* 1740. ad pag. 89. et seqnent. videre est.

§. 15. Cum autem decreti hujusce facta Nobis relatio esset, idem per Nos *sub die* 7. *Januar.* 1741. confirmatum fuit; ac praeterea demandatum, ut in hujusmodi Brevibus, in quibus certis quibusdam, ac determinatis personis concessio fit, ut unam in privato Oratorio Missam celebrari facere possint, quae Missa pro filiis, consanguineis, affinibus valeat, majoris claritatis gratia, subjecta clausula adjungatur: « Volumus autem, quod nati, ac consanguinei, et affines praedicti unicam dictam Missam, vobis quidem praesentibus, audire tantummodo, numquam vero celebrari facere audeant ». Ut autem quae indultariae personae sint, facile agnosci posset, sine quarum praesentia Missa celebrari non potest, neque, qui eamdem audit, praecepto satisfacit, adjunximus, ut pro indultariis personis illae haberentur, quae in fronte, seu inscriptione Brevis nominatae forent, cum ad easdem ipsas Breve dirigatur.

§. 16. Nos ab hujusmodi norma minime recedimus: verum quia aliqua interdum in corpore Brevis persona nominatur, qua praesente, conceditur, ut Missa celebrari possit, et quod alii affines, consanguinei, vel familiares eamdem audientes, praecepto satisfaciant, etiamsi praedicta persona in fronte Brevis minime nominetur; hinc est, quod, firma semper ea regula manente, ut possit in privato Oratorio Missa celebrari, dum aliqua ex indultariis personis adsistit, quae in fronte, seu inscriptione Brevis nominatur; dicimus, posse Missam celebrari, etiamsi nulla etiam personarum praesens adsit, quae in fronte, seu inscriptione Brevis nominantur, dummodo illa praesens sit, cui in Brevis corpore nominatim, et expresse facultas tribuitur, ut possit in privato Oratorio, tum cum ipsa adsistat, facere, ut Missa celebretur.

§. 17. Atque, ut res exemplo magis pateat, detur viro, et uxori facultas faciendi, ut in privato Oratorio Missa celebretur, atque ad hos Breve dirigitur. Hic autem vir superstitem habet matrem; haec vero in fronte, seu Inscriptione Brevis minime nominatur; verum cum in Brevis corpore dicatur, quod ipsa quoque mater eamdem Missam celebrari facere possit, et valeat, id sufficiens est, ut sola matris praesentia adhibita, Missa in Oratorio celebrari possit, etiamsi mater in fronte, seu inscriptione Brevis nominata non sit. Quae hactenus dicta sunt in hujusmodi generis Brevibus indicantur: verum curae Nobis erit, ut in posterum felicius etiam, et sine ulla confusione exprimantur.

§. 18. In consuetis, sive ordinariis Brevibus solemnes, quemadmodum dictum est, dies excipiuntur, quos inter Natalis Christi Domini dies recensetur, in quo tres a quolibet Sacerdote Missae celebrantur. Interdum illi, qui privati Oratorii Breve habet, extraordinarium Breve conceditur, in quo eidem, valetudinis causa, Missam domi audire diebus etiam exceptis permittitur. Cum autem in hujusmodi Brevibus de unica tantum Missa sermo sit; orta difficultas fuit; num possint die Natalitio a Sacerdote, qui in ipso celebrabat, tres Missae celebrari: de quo cum Nos eo tempore, quo Concilii ejusdem a secretis eramus, peculiarem dissertationem conscripsissemus, atque in lucem edidissemus, sub die 13. Januarii anni 1725. resolutum a Congregatione fuit, quod a Sacerdote tres Missae celebrari possent, quemadmodum tom. 3. thesauri resolutionum pag. 109. et seq. et pag. 116. videre est.

§. 19. Reliquum est, ut de sacris functionibus dicatur, quae in iis Oratoriis fieri possunt, quae in domibus privatorum sunt, et in quibus non plures, quam unicam tantum Missam celebrari permissum est, nisi cum forte cuipiam ex speciali gratia concessa facultas esset faciendi, ut secunda celebretur. Quod ad Baptismatis sacramentum attinet, jam in Viennensi Concilio sub Pontifice Clemente V. decretum fuit, ne Baptismus in aliis locis conferri posset, praeterquam in Ecclesiis, in quibus sacri hujus lavacri fontes reperiuntur, nisi cum casus necessitatis adesset, aut cum de Regum, vel principum filiis ageretur, quemadmodum in Clementina unica de Baptismo, et ejus effectu videre est.

§. 20. Quod autem sacramentum Poenitentiae respicit, jam in Rituali Romano sub titulo de *Sacramento Poenitentiae*, eum de Sacerdote sermo fit, qui confessiones audit, statutum fuit: « In Ecclesia non autem in privatis aedibus, confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quae cum inciderit, studeat tamen id decenti, ac patenti loco praestare ». Rituale a Pontifice Paulo V. confirmatum fuit. Et magnus Ecclesiasticae disciplinae instaurator sanctus Carolus Borromaeus tum in instructione sacramenti Poenitentiae, tum in monitis ad Confessarios, atque in primo suo Provinciali Mediolanensi Concilio, id inculcare non praetermisit, quemadmodum in actis Ecclesiae Mediolanensis, editionis civitatis ejusdem *part.* 1. *pag.* 11. *part.* 4. *pag.* 520. *eadem part.* 4. *pag.* 761. *et pag.* 773. videre est: Pag. autem 775. Superioribus regularium inculcat, ut id a subditis eorum exacte adimplendum curent. Cum autem a praedictis Confessariis regularibus prolata in medium facultas esset audiendi ubique confessiones fidelium, quam sibi ea ratione asserebant, quod in Pontif. Clement. X. Bulla: *Superna*, nulla loci limitatio fieret, idem ipse Pontif. declaravit: « nullam facultatem (in praedicta Constitutione sua) fuisse tributam regularibus audiendi confessiones sacramentales in privatis domibus, ac proinde minime licere eisdem regularibus cujusvis Ordinis etc. sacramentum Poenitentiae administrare in domibus privatis extra casus a jure permissos ». Quod decretum cum praesulis Fagnani subscriptione editum, variis in locis impressum est, ut in appendice ad synodum Fulginatensem, quae a bon. mem. Josaphat Baptistelli civitatis ejusdem Episcopo anno 1722. celebrata fuit.

§. 21. Quod pertinet ad Communionem Paschalem, quae ab unoquoque catholico Paschatis tempore recipienda est, ex praescripto tum decreti Concilii Lateranensis *in c. Omnis utriusque sexus, de poenitentiis, et remissionibus*, tum Concilii Tridentini *sess.* 14. *cap.* 8. *can.* 10. nemo est, qui ignoret, praeceptum hoc in propria parochiali Ecclesia adimplendum esse, aut in alia Ecclesia cum proprii Epicopi, vel Parochi licentia, secundum varias dioecesum consuetudines: Porro fel. record. praedecessor Noster Paulus Papa IV. Fratrib. Minoribus privilegium concessit, ut sacram Eucharistiam omnibus Christifidelibus in eorum Ecclesiis distribuere possent, excepta tamen die Paschatis Resurrectionis; atque hoc privilegium a sanctae memoriae altero predecessore Pio Papa V. *per communicationem*, ut dicitur, ad omnes Regulares extensum fuit.

§. 22. Verum quia, secundum praecedentem Eugenii IV. Constitutionem, Paschale tempus, intra quod Communionis praeceptum adimplendum est, a Dominica Palmarum initium habet, ac Dominica in Albis terminatur; cum exortum dubium fuisset, num licitum Regularibus foret intra praescriptum eorumdem dierum terminum sacram Eucharistiam fidelibus in eorum Ecclesiis distribuere; resolutum fuit, die Paschatis nemini distribui posse, ne illis quidem qui intra sanctiorem hebdomadam Paschali praecepto in propria parochiali Ecclesia satisfecissent; posse quidem Regulares aliis Paschalis temporis diebus fideles in eorum Ecclesiis sacra Eucharistia reficere, hac tamen conditione, ut Communione refecti scirent, non ideo se a praecepto illo exemptos esse, ut Paschalem in propria parochiali Ecclesia Communionem recipere deberent. Illustria Congregatio-

nis Concilii decreta sunt quibusdam in causis, Senonensi videlicet, Burdegalensi, et Mechliniensi, quae a Nobis in nostro de Synodo dioecesana tractato *lib.* 7. *cap.* 42. *num.* 3. relata sunt.

§. 23. Extra Paschalem vero Communionem, cum in Sacro Tridentino Concilio *sess.* 22. *c.* 6. *de Sacrif. Missae*, quae subjicimus, verba legantur: « Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior perveniret »: non defuit, qui ex iisdem verbis deduceret, quod certe, at clare inde consequatur, ut in privatis Oratoriis, quando in ipsis celebrandi Missam facultas est, distribui Eucharistia possit iis, qui Missae praesentes adsunt; neque ad hoc praestandum ullo particulari indulto opus sit. Super hujusmodi quaestionis capite Nos in *Nostra Instit.* 34. §. 3. disseruimus, inter eas, quas tum, cum Bononiae resideremus, Ecclesiae illius Archiepiscopatum gerentes, publicavimus: quas quidem Institutiones cum Italico sermone edidissemus, postea Romae latine redditae, atque impressae sunt. Ibi autem expositam paulo ante opinionem retulimus: verum aliam esse subjunximus, quae Episcopi licentiam requirit, ut qui domesticum Oratorium domi habet, dum Missae in eodem interest, communicare possit. Hujusmodi opinio tum bono rerum ordini, tum Romanae etiam consuetudini, sive praxi cohaerens Nobis visa est; ac proinde ordinavimus, ne in privato Oratorio recipi Communio posset ab iis, qui in eodem Missae intersunt, quam vel Saecularis Sacerdos, vel Sacerdos Regularis celebraret, nisi vel Nostram, vel Generalis Vicarii nostri licentiam obtinuissent.

§. 24. Neque etiam in praesens voluntas Nobis, aut ratio est, cur ab hoc systemate recedamus. Siquidem, cum Nos in magna illa controversia super Communione iliis distribuenda, qui Missae praesentes cum sint, eamdem petunt, quae aliquot ab hinc annis in Italia exorta fuit, postquam Tridentini Concilii verba retulissemus, atque eorum zelum commendavissemus, qui inter sanctae Missae celebrationem Communionem recipiunt, ecclesiasticos quoque Pastores excitavissemus, ne Eucharistico cibo illos fraudarent, qui ejusdem famelici forent; eum, inquam, animadvertissemus, ejusmodi circumstantias dari posse, in quibus vel temporis, vel loci ratione, Episcoporum prudentia opportunum factu existimet, sacram Eucharistiam etiam illi, qui Missae interfuit, minime distribui; eo magis, quod, juxta praesentis temporis disciplinam, libera eidem facultas patet, ut eamdem alio loco, atque alio tempore recipere possit, ordinavimus, ut in hoc debita proprii Superioris praecepto obedientia praestari deberet; cui, qui morem gerere recusasset, nimis manifestum indicium praebuisset, quam parum animo dispositus, ac paratus esset ad altaris Sacramentum recipiendum; quemadmodum in litteris nostris, quarum initium est: *Certiores effecti*, et quae in Bullario nostro *tom.* 1. *num.* 64. leguntur, videre est.

§. 25. Atque haec sunt, Venerabiles Fratres, quaecumque in Encyclica hac epistola Nostra Vobis exponere opportunum existimavimus; a quo quidem satis intelligetis, quod, legendis, et considerandis Apostolicis litteris concessionum Oratorii, decessorum nostrorum decretis, harum Congregationum resolutionibus, quae a Nobis etiam in praesentia confirmata sunt, nullus amplius litibus, et controversiis locus reliquus sit. Verum quia Vos illud fortasse Nobis responsuros arbitramur, optime quidem haec omnia habere, verum eo difficultatem redire, quod quaecumque decreta, atque ordinata sunt, minime observantur; ne grave Vobis sit, hoc per Nos reponi, quod si inobservantia ex neglecta Brevium lectione, et consideratione, aut ex ignoratione decretorum, ac Pontificiarum resolutionum originem habet, Nos quidem in hoc numquam culpandi erimus; idque nunc maxime, postquam, ingravescente licet aetate nostra, et multis, ac difficillimis curis assidue Nos prementibus, in Encyclicam hanc epistolam Nostram, quidquid hac super re scire opus erat, inserere non detractavimus.

§. 26. Quod si Vos etiam id praestare curabitis ut in dioecesanis Synodis vestris, in vestris item edictis, quae a Vobis pro bono dioecesis vestrae regimine publicantur, Pontificiorum decretorum, ac resolutionum desuper indicatarum observantiam inculcetis; duplex inde bonum extabit, ut, et vivam in Vobismetipsis eorumdem memoriam teneatis; atque ab aliis, aut ignorantiam expellatis, aut eamdem, utpote crassam deinceps, atque supinam, inexcusabilem reddatis. Hanc agendi rationem, ac normam tenuerunt, atque in praesentia tenent nostri Italiae Episcopi, qui aut Pontificiorum decretorum, quae super privatis Oratoriis condita sunt, summam in Synodis suis inseruerunt, aut in appendice ad ipsas Synodos eadem decreta *per extensum* adjunxerunt; quemadmodum in Synodo *anno* 1724. a bon. mem. Cardinali de Via, Arimini habita, in altera *anno* 1736. celebrata a bonae memoriae Cardinali Pignatelli, Archiepiscopo Neapolitano, atque etiam in ea, quae *anno* 1736. habita fuit a Venerabili Fratre nostro Annibalo Cardinale Albano, Sabinensi tunc temporis Episcopoco, atque in aliis multis, videre est.

§. 27. Non ex eorum numero Nos sumus, quibus persuasum sit, omnia in nostra tempora inconvenientia incidere, atque ea praesentibus diebus contingere scandala, quae numquam praeteritis temporibus evenerint. Satis, superque pro certo habemus, ea, quae hodie fiunt, alio tempore accidisse. Ac ne a proposita re longius recedamus, illud dicemus, quod si hodie sacrae leges ad privata Oratoria pertinentes a Sacerdotibus violantur, propter praesidium, quo nituntur, Magnatum Sae-

culi, apud quos Cappellani munere inserviunt; idem nono etiam saeculo eveniebat, cum S. Agobardus tunc temporis Archiepiscopus Lugdunensis de eadem re queratur in suo tractatu *de Privilegio*, *et jure Sacerdotii cap.* 11. Non tamen idcirco Vobis Sacerdotalis constantia, atque animus deponendus est. Pia, ac religiosa Polonorum Natio est; et, si quando aliquis abusus in privatis ejusdem Oratoriis contingat, cum id Magnati, cujus in domo commissus, aut introductus est, notum fiat, rationes adducendo, et ostendendo, quod per abusus privilegium amittitur, sperare est, ipsum omne suum inobedienti Cappellano praesidium certo sublaturum. Et si quando infortunium accideret, ut hac ratione finis non obtineretur; praesto Vobis semper spiritualia arma sunt, quibus contra Cappellanum uti potestis. Fortasse autem si hac ratione factum esset, quum primum de inconvenienti rescitum fuit; pace omnium dicemus, res non eo progressuras fuisse, in quo nunc statu sunt, sicut ex recursibus ad Nos delatis notum factum est, quorum causa ad Encyclicam hanc epistolam nostram conscribendam animum adduximus.

§. 28. At enim inconvenientia a privilegiatis, et exemptis proficisci vos fortasse dicturos praevidemus, nimirum a Regularibus, de quibus in praedicto recursu ad hanc Sanctam Sedem facto plura insinuantur. Nos autem id vobis dicimus, nulla privilegia, nec exemptiones esse, quae impedire possint, quominus abusus exterminentur.

§. 29. Habebant sine dubio Regulares privilegium altaris viatici, et ut super eodem altari Missam ubicumque locorum forent, sine ulla Episcoporum licentia, celebrare possent, quemadmodum in decretali Honorii III. *in cap. In his*, *de privilegiis*, videre est; a quo deinde privilegio fiebat, ut Missam possent celebrare etiam in domibus laicorum, sive super altari viatico, sive super altari fixo, etiamsi laicus privilegium Oratorii privati minime haberet; propter eam rationem, quod privilegium celebrationis suum vigorem haberet, licet, celebrationis locus minime privilegiatus foret. Verum cum Sacrum Tridentinum Concilium in citata *Sess.* 22. *in decreto jam citato de observandis*, *et evitandis in celebratione Missae*, Episcopis praecepisset, ne permittant, ut in privatorum domibus Missae celebrentur *a Saecularibus*, *aut a Regularibus quibuscumque*, eisdemque dedisset facultatem procedendi, tamquam Apostolicae Sedis delegatis, contra refractarios, *Ut delegati*, *Sedis Apostolicae*; atque omnibus privilegiis, exemptionibus, et consuetudinibus contrariis, cujuscumque generis essent, derogasset: « non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque »: hinc necessario consequitur, Sacrum Concilium Tridentinum tam praecedentibus altari viatici privilegiis derogasse, quam facultati Missam in privatorum domibus, sine Episcopi licentia, celebrandi; atque ulterius Episcopum tamquam Sedis Apostolicae delegatum, contra inobedientes procedere posse, etiamsi exempti sint; nullum vero amplius esse privilegium, vel exemptionem, quae obstet, quaeque impediat, quo minus abusus tollantur.

§. 30. Nihil autem valet ea, quae a quibusdam promovetur, assertio, videlicet, Concilium privilegio, de quo agitur, minime derogasse, eo quod illud *in corpore Juris* inclusum sit; etenim Sacrum Concilium Tridentinum iis etiam derogare privilegiis consuevit, quae *in corpore juris* inclusa sunt, nullam etiam de iis expressam mentionem faciendo, sed simpliciter aliquid contrarium ipsis determinando, generali adjecta ad contraria privilegia derogatione, quemadmodum celebris Praesul Fagnanus in cap. *Nonnulli n* 42. *et seq. sub tit. de Rescriptis* ample demonstrat.

§. 31. Quod si forte quis hoc unquam objiceret, concessum saepe ab Apostolica Sede fuisse, atque etiam nunc, post Tridentinum Concilium, altaris viatici usum concedi, Fraternitatibus vestris notum esse debet, hujusmodi privilegium in iis locis concedi, ubi Ecclesiae non sunt, aut si sunt, talis haereticorum potentia est, ut in easdem Catholici non sine gravi periculo ad audiendam Missam convenire possint. Uno verbo praecise necessitati providetur: quod quidem, ut optime perspicitis, ab eo, de quo agimus, casu plane diversum est.

§. 32. Gregorii XIII. decessoris nostri privilegium legite, quod *anno* 1580. Fratribus Ordinis Praedicatorum provinciae Poloniae concessit, quod Bullario Religiosae illius familiae *tom.* 7. *pag.* 192. insertum est: « In quibusdam civitatibus, oppidis, et locis provinciae Poloniae tanta haereticorum potentia, et impietas existit, ut Catholicos impune opprimant, nec iisdem Catholicis Missas in Ecclesiis, quarum raritas in illis partibus existit, audire tuto liceat. Nos supplicationibus tuis in hac parte inclinati, tibi ac pro tempore existenti Ordinis Fratrum Praedicatorum provinciae Poloniae Priori Provinciali, ut licentiam, et facultatem dictis Professoribus altaria portatilia habendi cum debitis reverentia, et honore, super quibus in domibus Nobilium Civium, Incolarum civitatum, Oppidorum, et locorum dictae Provinciae, in quibus, vel Ecclesiae desunt, vel tanta est haereticorum potentia, et impietas, ut impune opprimant, in locis ad hoc congruentibus, et honestis, per se ipsos Missas in praesentia personarum Catholicarum celebrare possint, in casibus necessitatis tantum, ita quod eis ad culpam nequeat imputari, concedere valeatis Apostolica auctoritate tenore praesentium de speciali gratia indulgemus ».

§. 33. Legite item jam superius citatum Clementis XI. decretum, quod majoris etiam commoditatis vestrae gratia, hic adnexum Vobis transmittimus; etiamsi, tum cum illud conditum fuit, praeter publicationem ejusdem Romae factam, ad Ordinarios per loca, tam intra, quam extra Ita-

liam transmissum fuisse sciamus. Ab ipso autem, absque eo quod nostris rationibus, et animadversionibus Nos idem roborandum suscipiamus (quod quidem facere Nobis in proclivi esset, cum praestantiorum, inter Pontificii Juris peritos, Auctorum assertiones ubique in prompto sint), manifeste cognoscere poteritis, subsistant nec ne, ampiius portatilis altaris privilegia, quae Regularibus concessa fuerunt, et num a Tridentino Concilio eisdem fuerit derogatum. Cognoscetis, num permissum Regularibus sit, secundum in privato Oratorio cuipiam concesso Missam celebrare, cum prima jam celebrata est, nec pro secunda hujusmodi Missa peculiare indultum adest. Cognoscetis, num in praedictis privatis Oratoriis licitum eisdem sit, vel ante auroram, vel post meridiem, Missam celebrare; num celebrare eamdem possint diebus iis, qui in indulto excipiuntur. Cognoscetis demum, num, exemptione non obstante, contra delinquentes procedendi potestas Vobis sit. Licet autem nulla omnino hujusce rei necessitas sit, illud Nos in praesentia decretum confirmamus, ac Fraternitatum vestrarum curae committimus, ut pro exacta ejusdem observantia invigiletis; cum minime commendatione dignum sit ad Sedem Apostolicam recurrere, inconvenientia exponendo, nisi prius adhibita eum vigore ea remedia sint, quae ab ipsa Apostolica Sede contra hujusmodi inconvenientia subministrata fuerunt.

§. 34. In eo, qui ad Nos factus est, recursu, alterius etiam inconvenientis mentio fit, quod scilicet sine licentia vestra Regulares exorcizent; de hoc tamen nihil dicitur, utrum per Vos, aut in Synodis vestris, aut in vestris edictis decretum fuerit, ne ullus Sacerdos, vel Saecularis, vel Regularis exorcizare audeat, sive in sua, sive in aliena Ecclesia, sive intra, sive extra Coenobium, quin prius a Vobis approbatus sit, atque ita, quin ante licentiam a Vobis obtinuerit. Hoc illud est, quod praestari debet, quodque ab Episcopis praestari solet, quemadmodum apud Ciericatum *de Sacramento Ordinis decis.* 19. *n.* 42. ubi Episcopales Synodos affert, videre licet. Quod si nihilominus, postquam a Vobis, tam in hac materia, quam in alia Oratoriorum privatorum, quantum in Vobis est, praestitum fuerit, vestra nihilominus praecepta violabuntur, ac poenae a Vobis impositae, et inflictae negligentur, nequaquam certe Nos officio nostro deerimus, ut totam auctoritatem Vestram in favorem vestrum interponamus, cum nihil antiquius Nobis sit, quam ut Episcoporum, qui fratres Nostri sunt, jura sarta tecta serventur. Interim tam Fraternitatibus vestris, quam populis curae vestrae commissis Apostolicam benedictionem peramanter impertimur.

*Datum ex Arce Gandulphi die* 2. *Junii* 1751.
*Pontificatus nostri Anno Undecimo.*

95 Oratorium domesticum conceditur advocatis Consistorialibus: Bened. XIV. *tom.* 1. *Constit.* 106.
incip. *Inter conspicuos* §. 34. Item conceditur officialibus, et militibus S. Januarii: Idem Constit. 96
24. incip. *Romanae Ecclesiae.*

Advertenda sunt ea, quae recte tradit Benedictus XIV. *Instit. Eccles.* 34. §. 4. *n.* 11. et 12. 97
(de qua ipse mentionem ingerit in mox allata Encyclyca §. 23.), ubi postquam scripsit, non posse vigore indulti, administrari in Oratoriis privatis Sacramentum Poenitentiae, ex quo Rituale Romanum tit. *de Sacramento Poenitentiae,* sic praecisae habeat: « In Ecclesia, non autem in privatis aedibus confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quae cum inciderit, studeat tamen id decenti, ac patenti loco praestare ». Et dubium movit de Sacramento Eucharistiae, ex quo Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 6. *de sacrificio Missae,* sic se praecise exprimat: « Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret ». Adducens inibi sententiam affirmativam Clericati *de Sacramento Eucharistiae, decis.* 8. *ad mensem Februarii casu primo a n.* 34. *usque ad finem,* ubi fuse probat, posse in ipsis Oratoriis Eucharistiam ministrari; et alios Doctores, inter quos Quarti, Dianam, et Giribald. credentes ad id opportunam facultatem Ordinarii, tam pro Sacerdotibus regularibus, quam saecularibus ibi celebrantibus, cui opinioni asserens esse conformem Romae praxim, testatur insuper, quod cum de Ordine Sacrae Congregationis Concilii, cujus erat Secretarius, allocutus fuisset Summum Pontificem Innocent. XIII. pro facultate recipiendi Eucharistiam in suo privato Oratorio a quadam nobilissima femina, quae propter suas habituales indispositiones nequibat mane se ad Ecclesiam conferre, noluit eam dictus Pontifex concedere, nisi limitatam ad tempus infirmitatis, visis prius, et ponderatis juratis Medicorum attestationibus. Quamobrem cum ipse esset Archiepiscopus Bononiensis, statuit, quod nullus Sacerdos, sive saecularis, sive regularis, sine sua, aut sui Vicarii Generalis speciali facultate posset ullo modo in dictis privatis Oratoriis Eucharistiam ministrare.

* Nullum jus assistit Parocho, ne in Oratoriis 98
publicis intra suam parochiam, Missa celebretur, ante absolutam Missam parochialem, ex decretis
S. Congregationis: *Institut. Eccles.* §. 11. Potest 99
tamen id vetare Ordinarius, *dummodo tamen Missa in Ecclesia parochiali hora apportuna celebratur.* Quae verba sunt Sac. Congregationis: *Ibid.* §. 12.

In Archiepiscopatu tamen Bononiensi, si Ora- 100
torium publicum distet a parochiali unum miliare, permittitur haec anticipatio; onere tamen injuncto Capellano annunciandi festa de praecepto, Evangelium explicandi, sicut et catechismum, ac doctrinam Christianam habendi, quod etiam man-

datur a Clemente XII. in Encyclica ad Episcopos Italiae data an. 1735. *Ibid.* §. 15. *

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

101 Potissime differentia Oratorium publicum inter, et Oratorium privatum in eo posita est, quod illud habere debet januam apertam in via omnium usui patenti, et e privatorum hominum dominio exempta, tantaeque amplitudinis, quanta communiter ab interpretibus juris ad viae publicae denominationem desideratur: In hoc vero alius non patet aditus, nisi per locum privatum; *Gattic. de Orator. domestic. c.* 3. *n.* 2. *et plur. sequent.*

102 Caeterum si pateat aditus ad Oratorium per domus atrium, per praedium, aream, campumque de alicujus dominio, sed ab immemorabili tempore transitus ille liber fuerit, perinde ac si fuisset per viam publicam, ita ut nulla domino sit facultas transitum illum impediendi, non desinit Oratorium illud esse publicum. Idem dic, si in nova constructione Oratorii, dominus se obligaverit, viam, quae ducit ad ipsum, cuique liberam in perpetuum servare; *Fagnan. in cap. In his n.* 18. *de privileg. Gattic. de Orator. domestic. cap.* 3. *n.* 3. ubi *numer.* 6. agit de Oratoriis, quae intra domos erecta sunt, et tamen tamquam publica habentur.

103

104 In Oratorio publico necessariam esse Campanam vulgo traditur. At Oratorium non desinere esse publicum, tametsi Campana ipsum careat, firmat *Gattico de Orator. domestic. cap.* 3. *num.* 13. » Quot (*inquit*) in villis praecipue, et oppidis reperiuntur Oratoria, in quibus publice Sacrificium offertur, nec in illis suspensa reperitur ulla, vel minima campanula, quin propterea ab Episcopis interdicantur? At vero hujusmodi defectum nequaquam Episcopi tolerarent, si ex communi jure Campana ad constituendum publicum Oratorium requireretur. Mihi certe haec multorum Episcoporum tolerantia aequipollens invicto testimonio apparet, quum ex illa evidenter comprobetur, iter necessaria Oratorii publici Campanam non reputari. Quocirca non jam Oratoriem propter Campanam, publicum constituiter, sed ideo campana appenditur, quia jam supponit locum publicum, quo perfecto, signum illud collocatur. Signa etenim rerum, prius in se ipsis res constitutas supponunt, quas nisi perfectas praesupponerent, falaciter demonstrarent. Si autem dicatur, male a quibusdam Episcopis tolerari Oratoria publica absque Campana, statim reponere poterimes, non uniformem ubique regulam posse observari ob diversas circumstantias in diversitate locorum occurrentes. Addam pariter, nullam, quam sciam, ab Apostolica Sede legem latam esse, praecipientem, in Oratoriis publicis appendi Campanam ac proinde uniuscujusque Episcopi prudentiae relinqui pro opportunitate hanc, vel exigere, vel non concedere; ac abunde ad discrimen uberius inter Ecclesias, et Oratoria conservandum, sufficere, si, quod olim jusserat Joannes XXII. *in Extrav.* 2. *de offic. Custodis*, renovaretur, quemadmodum expresse illud renovavit S. Carolus in Concilio provinciali Mediolanensi IV. *part.* 1. *tit. de Campanis*, videlicet unam tantum Campanam in Oratoriis, plures solum in Ecclesiarum campanariis turribus appendi ».

Qua posita opinione, non per hoc, quod Oratorium non habeat Campanam, concludi potest, quod non sit publicum, si januam habeat in via publica. Recte vero asseri potest, publicum esse Oratorium si Campanam habeat, quia Campana non appenditur, nisi Oratorium sit publicum. 105

De eo non levis est controversia, num Oratorium publicum, praeter ostium principale in via publica apertum, habere possit aliam minorem januam, quae privatam domum, vel privatae domus atrium respiciens, ingressum non omnibus liberum praebeat, sed solis domesticis, in quorum velce gratiam aperitur? Tum etiam quaeritur, num in Oratorio publico fenestrae in parietibus affingi queant, ut e privatis cubiculis domestici in Oratoria respicere, atque ita a reliquis omnibus separati, Missae ac orationi assistere, et vacare possint? Negativam in utraque quaestione opinionem tenent Barbosa *ad Concil. Trident. sess.* 22. *cap.* 8. *num.* 21. *de Reform.* Amostaz. *de causis piis lib.* 5. *cap.* 10. *num.* 15. *et seq.* At pro affirmativa sententia, in una, itemque altera quaestione est, concurrente, vel lege fundationis, vel privilegio Apostolico, vel usu immemorabili, Gattic. *de Orator. domest. cap.* 3. *n.* 8. *et* 9 ubi inter alia in confirmationem hujus sue affirmativae sententiae, affert *synodum Beneventanam anni* 1567. *tit.* 5. *cap.* 2. in quo habetur: « Ædificationem, et usum Oratoriorum ita Episcopi, quum id illis justa de causa concedendum visum fuerit, concedant, ut praeter fores per quas a privatis domibus ad ea itur, alias item habeant, quibus a via publica, omnibus etiam aditus pateat ». 106 107 108

De Oratoriis privatis consule, ubi res postulat pluries laudatum Gatticum, qui hoc argomentum illustravit. Illud vero hic praetereundum haud est, quod S. M. Benedictus XIV. in epistola data 2. Junii 1751. ad Primatem etc. Poloniae a §. 20. ad §. 26. declaravit, in hisce privatis Oratoriis administrari haud posse Sacramenta Poenitentiae, et Eucharistiae etiam extra tempus Paschale, comprehensis etiam regularibus exemptis. Quocirca amplecti amplius nequit opinio, quam Auctor *n.* 45. tenet, quod scilicet possint in iis dicta Sacramenta administrari. 109

# ORDO, ORDINARE

## ARTICULUS I.

### QUOAD EA, QUÆ CONCERNUNT ORDINIS IN GENERE, ET IN SPECIE ESSENTIAM, NUMERUM, INSTITUTIONEM, MATERIAM, ET FORMAM.

### SUMMARIUM

1. Ordo sumitur dupliciter, et quomodo? — 2. Ordo quid sit? — 3. Ordines secundum Theologos magis communiter sunt septem, et enumerantur. — 4. Ex dictis septem Ordinibus quatuor primi nuncupantur minores, et non Sacri, et tres ultimi nuncupantur majores, et Sacri, et quare? — 5. Subdiaconatus in primitiva Ecclesia non connumerabatur inter Ordines Sacros, bene tamen nunc. — 6. Secundum autem Canonistas magis communiter sunt novem, et assignantur. — 7. Et hoc non sine Mysterio, sed ad formam Coelestis Hierarchiae, et juxta novem Ordines, seu Choros Angelorum. — 8. Quod prima Tonsura non sit Ordo proprie dictus, neque Sacramentum, qui Doctores teneant? — 9. Adducitur pro hac sententia fortis textus ex *cap. Illud* 1. *dist.* 77. — 10. Adducuntur etiam ad id varii textus Concilii Tridentini cum declaratione Sacrae Congregat. ejusdem Concilii. — 11. Oppositam sententiam, scilicet quod prima Tonsura sit Ordo proprie dictus, qui Doctores teneant? — 12. Adducitur pro hac sententia satis validus textus ex cap. *Cum contingat* 11. *de aetat. et qualit.* — 13. Canonistarum sententiae videtur clare adhaesisse Sixtum V. in Constitut. 91. incip. *Sanctum, et Salutare.* — 14. Et hanc Canonistarum sententiam probavit etiam Sacra Congreg. Episcop. et Regular. — 15. Eamdem sententiam apertius probavit Sacra Congreg. Concilii. — 16. Quod Episcopatus non sit Ordo proprie dictus, simpliciter, et adaequate distinctus ab Ordine Praesbyterali, qui Doctores teneant, et quaenam sit praecipue eorum ratio? — 17. At vero Episcopatus probabilius est Ordo Sacramentalis ab Ordine Presbyterali, realiter, et adaequate distinctus. — 18. Respondetur ad rationem adversariorum. — 19. Omnes, et singuli vero Ordines sunt verum, ac proprie dictum Sacramentum. — 20. Per hoc tamen, quod singuli Ordines sint Sacramenta, non valet inferri, quod Sacramenta sint plura, quam septem, quia omnes, et singuli Ordines constituunt unum dumtaxat Sacramentum Ordinis ut sic, unitate Ordinationis, et finis. — 21. Ita etiam Characteres particulares singulorum Ordinum insimul constituunt unum dumtaxat Characterem totalem, et completum Ordinis ut sic. — 22. Prima Tonsura, quae secundum Theologos non est Ordo, sed dispositio ad Ordinis, definitur. — 23. Secundum Canonistas, qui tenent primam Tonsuram esse Ordinem, aliter definitur. — 24. Quaenam sit materia, et forma primae Tonsurae secundum Canonistas? — 25. Dicitur notanter secundum Canonistas, quia secundum Theologos, cum prima Tonsura non sit Ordo, non constat materia, et forma proprie dicta. — 26. Prima Tonsura secundum Canonistas est ex institutione Christi, tradente Apostolo Petro, in Ecclesia derivata. — 27. Secundum Theologos autem prima Tonsura est ex institutione Ecclesiae, et assignatur occasio, seu motivum hujus institutionis. — 28. Ostiariatus quid sit? — 29. Quae ejus materia, et forma? — 30. Quando fuerit institutus? — 31. Lectoratus quid sit? — 32. Quae ejus materia, et forma? — 33. Quando fuerit institutus? — 34. Exorcistatus quid sit? — 35. Quae ejus materia, et forma? — 36. Quando fuerit institutus? — 37. Acolytatus quid sit? — 38. Quae ejus materia, et forma? — 39. Quando fuerit institutus? — 40. Subdiaconatus quid sit? 41. Quae ejus materia, et forma? — 42. Quando fuerit institutus? — 43. Diaconatus quid sit? — 44. Quae ejus materia, et forma? — 45. Quando fuerit institutus? — 46. Adducitur, et solvitur notabilis objectio de materia Subdiaconatus, et Diaconatus, *ad num.* 47. — 48. Presbyteratus quid sit? — 49. Quae ejus materia, et forma? — 50. Quando fuerit institutus? — 51. Episcopatus quid sit? — 52. Quae ejus materia, et forma? — 53. Quando fuerit institutus? — 54. Contactus physicus materiae remotae cujusque respective Ordinis est necessarius necessitate praecepti. — 55. An autem sit etiam necessarius ad valorem Ordinis? concluditur affirmative, *ad n.* 56. — 57. Sufficit tamen contactus physicus mediatus. — 58. At non sufficit contactus moralis. — 59. Adducitur, et solvitur objectio. — 60. Affertur, et solvitur instantia, prima responsione, *ad num.* 61. — 62. Quoties rationabile dubium emergit de valore Sacramenti, reiterandum est sub conditione. — 63. Affertur secunda responsio ad supradictam instantiam. — 64. An sit necesse ad valorem Ordinis, ut contactus materiae fiat simul physice cum prolatione formae, *ad num.* 65. — 66. Episcopus ordinans debet per seipsum porrigere materiam tangendam ab ordinandis. — 67. Affertur compendiosa conclusio doctiss. Patris La Croix. — 68. Alia ad rem, *ad n.* 75.

1 Ordo sumitur dupliciter. Primo, velut *active*, sumitur Ordo pro ipsa actuali Ordinatione, seu actione, qua alicui confertur Ordo, seu potestas aliqua spiritualis in Eccles. circa Eucharistiam: et hoc modo acceptus Ordo, est unum ex Sacramentis novae Legis. Secundo, quasi *passive*, sumitur Ordo pro statu, seu gradu potestatis, et ministerii sacri circa Eucharistiam: et hoc modo acceptus Ordo, non est Sacramentum, sed est effectus, et res Sacramenti, seu sacrae ordinationis. Sic v. g. Presbyteratus sumitur, vel pro ipsa actuali ordinatione alicujus in Presbyterum, et sic est Sacramentum; vel pro gradu, seu Potestate Sacerdotali, quam quis acquisivit vi ordinationis suae in Praesbyterum, et ratione cujus potest valide consecrare, et absolvere, et hoc modo Presbyteratus non est Sacramentum, sed potius effectus, seu quid consequens ad Sacramentum Ordinis Presbyteratus jam peractum, et sibi collatum. Unde, ut vides, gradus, status, seu potestas Sacerdotalis est res permanens: Sacramentum vero Ordinis Presbyteratus, seu ipsa actualis Ordinatio in Presbyterum est res transiens; et sic, salva proportione dic de aliis Ordinibus.

Ordo, seu sacra ordinatio est « Sacramentum novae legis initerabile, quo Subjecto capaci cum 2

impressione characteris spiritualis potestas confertur ad Sacramentum Eucharistiae conficiendum, aut circa illud ministrandum ». Est *in re Communis*. Et convenit cum illa longiore definitione, quam tradit Scotus in 4. *dist.* 24. *qu. unic.* §. *De tertio* dicens: « Ordinatio est institutio alicujus in gradu Ecclesiae praeeminenti, cui convenit aliquod ministerium circa Eucharistiam exhibendum, facta a ministro idoneo certa verba proferente, et simul cum intentione debita ministerium gradus illius aliquo signo visibili repraesentans, ex institutione divina efficaciter signans gratiam praeeminentem, qua ordinatus digne aliquod ministerium exequatur ».

3 Ordines, secundum Theologos magis communiter, sunt septem, scilicet Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Subdiaconatus, Diaconatus, et Presbyteratus, seu Sacerdotium: Ita Magister sententiarum *in d. dist.* 24. et alii passim (*).

4 Et quamvis omnes dicti septem Ordines sint aliquid sacrum, deputatumque ad cultum divinum; tamen quatuor primi nuncupantur minores, et non sacri, et tres ultimi dumtaxat dicuntur majores, et sacri, ut habetur *in cap. A multis* 9. *de aetat. et qualitat.* Primi quatuor dicuntur *minores* ob minus, et remotius Officium, ad quod circa Eucharistiam exercendum deputantur; *et non sacri*, non per hoc, quod quasi nihil sacrum sint, aut contineant, sunt enim et ipsi verum Sacramentum, prout colligitur ex Concilio Florentino *in decreto unionis*, et Tridentino *sess.* 23. *cap.* 2. *et Canon.* 2. et tenent omnes; sed dicuntur *non sacri*, ad differentiam Ordinum majorum, qui per excellentiam, ob rationes mox afferendas, appellantur *sacri*; *et* ipsis Ordinibus minoribus tales rationes non competunt. Tres autem ultimi dicuntur *majores, et sacri*. Primo ex eo, quod per eos ordinati ad majus, et proximius officium circa sacram Eucharistiam exercendum deputentur; Sacerdos scilicet ad sacram Eucharistiam conficiendam, Diaconus ad eam dispensandam, et tractandam in vasis, et Subdiaconus ad ejus materiam subministrandam: Scotus in 4. *dist.* 24. *art.* 2. *lit. D.* ut ex ipso notat Mastrius *Theol. moral. disp.* 19. *n.* 5. et alii passim. Et secundo ex eo, quod in Ecclesia Latina dicti tres Ordines sacri habent adnexum votum perpetuae castitatis, et obligationem recitandi divinum Officium, quibus homines specialiter Deo consecrantur: *Sic Doctores Communiter*.

Fatendum tamen est, quod Subdiaconatus in 5
primitiva Ecclesia non fuerit connumeratus inter Ordines sacros, ut expresse habetur in *cap. Nullus in Episcopum* 4. *dist.* 60. ubi dicit Urbanus I (**) « Sacros autem Ordines dicimus Diaconatum, et Presbyteratum. Hos siquidem solos primitiva legitur habuisse Ecclesia »; et refertur in *cap. A multis* 9. *De aetat. et qualitat.* ibi: « Siquidem Urbanus Papa primus decrevit, ut nullus in Episcopum, nisi in sacris Ordinibus religiose vivens inventus fuerit, eligatur; Sacros (inquit) Ordines Diaconatum dicimus, et Presbyteratum; hos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur habuisse ». Et revera Subdiaconis licuit habere uxores usque ad tempora Gregorii primi (***), ut patet in *cap. Ante triennium* 1. *dist.* 31. ubi cum olim promoverentur Subdiaconi, non promissa continentia, et licite uterentur uxoribus, et beneficiis; et Pelagius Papa postea edidisset Constitutionem, in qua praecise prohibuit, ne Subdiaconi suis uxoribus commiscerentur; Gregorius illius successor revocavit illam Constitutionem, tamquam duram, et incompetentem, statuitque, ut Subdiaconi, qui tunc erant, inviti non cogerentur; at in futurum nemo ad Subdiaconatum promoveretur, nisi continentiam voveret, ut notat Fagnan. *lib.* 1. *Decretal, in cap. Nuper* 4. *de bigamis non ordinandis* n. 33. Hinc ex tunc Subdiaconatus pro sacro Ordine usque nunc fuit ab omnibus semper habitus, ut expresse habetur in *cap. Miramur* 7. *de servis non ordinandis*, ibi: « Nam licet sacer Ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva; tamen a Constitutione Gregorii, atque Urbani secundum moderna tempora sacer gradus minime dubitatur ». Et hoc etiam decisum habetur in *cit. cap. A multis* 9. *de aetat. et qualit.*

Secundum autem Canonistas magis communi- 6
ter, Ordines sunt novem, videlicet septem mox assignati, et *Prima Tonsura*, ac *Episcopatus*, de quibus omnibus fit mentio *in cap. Cleros* 1. *dist.* 21. sequentibus verbis: *Quorum* (Clericorum gradus, et nomina sunt haec) *Ostiarius, Psalmista*, (per hunc intelligendo cum Glossa ibidem initiatum prima Tonsura) *Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus*. Et 7
hoc non sine mysterio, sed ad formam Coelestis hierarchiae, et juxta novem ordines, seu Choros Angelorum (****).

Quod prima Tonsura non sit Ordo proprie di- 8

(*) Animadverte hic primum, in Ecclesia Graeca quinque tantum ordines in usu esse, nempe Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Hypodiaconorum, seu Subdiaconorum, et Lectorum. Audiatur S. Joannes Damascenus, qui *Dial. adv. Manich. Principium*, inquit, *de ordine quoque dicitur, in quo prima dignitas Lector est, deinde Subdiaconus, post Diaconus, post Presbyter, atque ita demum Episcopus*. Neque alios ordines percenset Constantinopolitanum IV. Concilium, seu Oecumenicum VIII anno 869, celebratum *Can.* 5. Equidem Innocentius IV. Ep. ad Othonem Tusculanum Episcopum, praecepit, *ut Episcopi Graeci, secundum morem Ecclesiae Romanae de caetero conferrent*, Verum illud Innocentii praeceptum nonnisi spectabat ad Graecos in Cypro tunc Venetis subdita, ubi Otho ejus Legatione fungebatur, degentes. Caeterum neque in Concilio Florentino hac de re lis mota est, neque Clemens VIII. in sua super ritibus Graecorum instructione quidquam innovari jussit.

(**) Error facti est in hac Innocentii III. decretali; neque enim caput illud *Nullus*, Urbani I. est, sed II. in Concilio Beneventano a. 1091.

(***) Varia in Occidente etiam ante M. Gregorii tempora super Subdiaconorum coelibatu disciplina fuit. Confer Francisci Antonii Zaccaria historiam Polemicam Coelibatus, Romae 1774. editam *pag.* 254. *sequent.*

(****) Si *Psalmista* inter ordines numeratur, quindeI et

ctus, neque Sacramentum, tenent expresse Magister sententiarum, S. Thomas, S. Bonaventura, et Scotus *in* 4. *dist.* 24. *quaest. unic. in fine*, et Theologi fere communiter, et ex Canonistis tenet Archidiaconus *in cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *n.* 16. Bellamera *ibidem num.* 4. Vincentius *c. Cum contingat XI. de aetat. et qualit. praeficiend.* Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit. XI. num.* 1. Sanig. *ib. cap.* 1. *num.* 9. Card. de Luca *tom* 2. *disc.* 60. *de Regularibus n.* 12. Aloysius Bicclus *in praxi fori ecclesiast. part.* 3. *resolut.* 234. *num.* 7. *et* 235. *num.* 2. Pignatell. *tom.* 2. *consult.* 66. *n.* 11. *et tom.* 8. *consult.* 146. *num.* 7. cum aliis ibi citatis.

9 Et pro fundamento adducitur satis validus textus *in cap. Illud* 1. *dist.* 77. ubi Cajus Papa sic expresse habet: « Ad Ordines ecclesiasticos sic ascendant in Ecclesia, qui ordinari merentur; idest si quis Episcopus esse meretur, sit primum Ostiarius, deinde Lector, postea Exorcista, inde sacretor Acolyt. demum vero Subdiac. deinde Diaconatus et postea Presbyter, et exinde, si meretur, Episcopus ordinetur ». Unde si, ut vides, Ostiaratus ponitur pro primo Ordine, clarum stat, quod nullus alius Ordo antecedit: *arg. cap. Joseph.* 5 *ex de verbor. significat. et* l. *Proximus* 62. *ff. eodem*; adeoque prima Tonsura, quae antecedit Ostiariatum, et est minor illo, non est Ordo proprie dictus, nec Sacramentum. Et concordat *cap. A Subdiacono* 5. *dist.* 93. ubi distincte enumerantur singuli Ordines, et gradus Ecclesiae, et tamen nulla fit mentio primae Tonsurae, seu Psalmistatus, quod fieri non potuisset, si esset proprie Ordo.

10 Et omissis, brevitatis gratia, variis aliis sacris Canonibus, qui videri possunt apud Fagnanum in *cap. Cum contingat XI. de aetat. et qualit. a n.* 13. *ad* 35. colligitur clare ex variis textibus Concilii Tridentini, et signanter in *cap.* 2. *sess.* 23. *de Sacramento Ordinis*, ubi enumerat sigillatim omnes Ordines, nec tamen inter eos reponit primam Tonsuram. Immo non solum non reponit inter Ordines ipsam primam Tonsuram, sed insuper hanc aperte ab Ordinibus secernit, separatim ipsam uti quid diversum ab illis, et tanquam quid praevium ad eos referendo, ibi: « ita distributi, ut qui jam clerici Tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent ». Et similiter primam Tonsuram tamquam quid diversum ab Ordinibus secernit expressis verbis *cap.* 2. *sect.* 14. *de reformat.* ibi: « Ad aliquos sacros, aut minores Ordines, vel primam Tonsuram promovere etc. » et in *cap.* 6. *sess.* 23. *de reformat.* ibi: « Nullus prima Tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus ». Ubi, ut vides, Concilium utitur dictione alternativa *aut*, quae ponitur inter diversa. Et quod talis fuerit mens ipsius Concilii, scilicet primam Tonsuram inter Ordines non connumerari, plures declaravit Sacra Congregatio dicti Concilii interpres, ut refert Fagnanus in *cit. cap. Cum contingat num.* 37. *et* 38. *de aetat. et qualitate praeficiend.*

Oppositam tamen sententiam, scilicet quod prima Tonsura sit Ordo proprie dictus, tenet expresse Glossa in *cit cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *verb. Psalmista, et in cit. cap. Cum contingat XI. de aetat. et qualitate, verb. Abbati*; et Abbas *ibid. num.* 1. Joann. Andreas *num.* 12. Hostiens. *num.* 2. Butrius *num.* 6. et latissime Fagnanus *num.* 45. *et sequentibus*, dicens hanc esse communem Canonistarum; Et ex Theologis eidem adstipulari Majorem in 4. *dist.* 24. *qu.* 1. *col.* 2. Joann. Echium in *Homilia de Ordinibus*, Angelum in *verb. Ordo primo n.* 1. clericalem Tonsuram vocantes Ordinem, Alcuinum *lib. de divinis Officiis cap.* 33. in 3. *tom. Bibliothecae sacrae.* Quam etiam (inquit Fagnanus ibidem) secuta est Rota multoties, et praesertim *dec.* 731. *num.* 5. *et* 6. *part.* 1. *divers. et decis.* 50. *part.* 5. *recent. num.* 5. 11

Et pro fundamento hujus sententiae adducuntur plurimi sacri Canones, variaeque non spernendae rationes, quarum universi viginti duas affert Fagnanus *loc. cit. a n.* 46. *ad* 118. et deinde *a num.* 119. *ad* 135. respondens ad fundamenta adversariorum. Praecipuum autem, et satis validum fundamentum desumitur *ex cit. cap. Cum contingat* 11. *de aetat. et qualitat. praeficiend.* ubi expresse legitur definitum, quod *per primam Tonsuram juxta formam Ecclesiae datam, clericalis Ordo confertur*, adeoque cum clara habeatur decisio Juris pro sententia Canonistarum, standum est litterae Canonis, et non expositioni, et interpretationi Theologorum dicentium, quod ibi, et alibi sumatur Ordo solum large, et improprie: nam verba, cum possunt, debent intelligi secundum suam propriam significationem; *l. Non aliter* 69. *ff. de legatis* 3. Tum quia Papa Innocentius III. fuit specialiter ibi interrogatus a Rhotomagensi Archiepiscopo: *An clericatus Ordo in Tonsura hujusmodi* (idest per Abbates Benedictinos suis Regularibus collata) *conferatur?* et ad hanc interrogationem ipse Pontifex respondit sine alia limitatione affirmative, nempe quod *per primam Tonsuram juxta formam Ecclesiae datam a talibus clericalis Ordo confertur.* Atqui haec responsio simul, et decisio Apostolica fuisset inepta, si nomine *clericalis Ordinis* voluisset intelligi duntaxat *Ordinem* large, et improprie dictum, cum responsio debeat correspondere interrogationi; *l. Stipulatio* 1. §. 1. *et* 2. *ff. de verborum obligationibus, leg. Is, qui* 12. §. 10. *ff. Quod vi, aut clam; cap. Inter dilectos*, juncta Glossa *verb. Petitionis, de fide instrument.* 12

Catechistae, Fossores, Parabolani, idque genus alii, veluti ordinum gradus in veterum scriptis indicati ordinibus adscribantur? Dicendum igitur, ea fuisse officiorum nomina, non ordinum, ne admittere cogamur in antiqua Ecclesia ordines fere innumeros: *quod*, inquit Benedictus XIV, *de Syn. dioeces. L. VIII. c.* 9. *nemo facile credet.*

13 Canonistarum sententiae videtur clare adhaesisse Sixtum V. in Constit. 91. incip. *Sanctum, et salutare*; ubi primam Tonsuram appellat clericalem characterem, ibi: *Ad suscipiendum clericalem characterem, aliosque Ordines*; Si enim per primam Tonsuram insignitur quis clericali charactere, stat clarum, quod prima Tonsura est Ordo Sacramentalis, ut aperte indicat illa dictio *aliosque*, cum ex propria vocabuli significatione dictio *alius* stet implicative, et sic repetitiva similium; *Clement.* 2. *de celebrat. Missar.* et Glossa in. *Hinc etenim verb. Aliarum* 49. *dist.* Idipsum etiam videtur innuere Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 2. *de sacramento Ordinis* illis verbis: *Qui jam clericali Tonsura insigniti essent*, ubi per ly *insigniti*, designatur impressio characteris in anima recipientis Tonsuram, ut suadent similia verba Apostoli impressionem characteris denotantia; 2. *ad Corinth.* 1 ibi; *Qui unxit nos Deus, qui et signavit nos.* Et *ad Ephes.* 1. ibi: *In quo signati estis Spiritu praemissionis sancto.* Unde etiam prima Tonsura, ad instar ceterorum Ordinum, est initerabilis, ut censuit Sacra Congr. Conc. apud Fagnan. *loc. cit. num.* 118. et tenent etiam Theologi; Tum quia nullum Sacramentum praerequirit de necessitate praecepti characterem Confirmationis, nisi Sacramentum Ordinis S. Thomas in 4. *dist.* 34. *q.* 1. *art.* 2. *q.* 8. et alii; Sed prima Tonsura requirit characterem Confirmationis, ut statuit Tridentinum *sess* 23. *cap.* 4. *de reformat.* Ergo Tonsura est Ordo Sacramentalis.

14 Et hanc Canonistarum sententiam probavit etiam Sacr. Congr. Episcopor. et Regul. Nam, ut refert Fagnanus *loc. cit. n.* 117. cum ei relatum fuisset, Episcopum Cavensem declarasse, quemdam Clericum primae Tonsurae fori privilegio privatum, eo quod Tonsura non imprimeret characterem, Sacra Congregatio binis litteris videlicet 12. *Maii* 1620. *et* 16. *Novembr.* 1621. eidem Episcopo injunxit, ut decretum illud revocaret, et obliteraret, si in eo contineretur declaratio, quod prima Tonsura characterem non imprimeret, et in posterum a similibus declarationibus abstineret.

15 Eamdem sententiam apertius probavit Sac. Congreg. Concilii. Siquidem consulta: An Abbas habens jurisdictionem quasi Episcopalem, si aliis, quam Regularibus sibi subditis, primam Tonsuram conferret, censeretur saltem impressisse characterem; adeo ut taliter tonsuratus, non iterum tonsurari deberet? Respondit, impressum esse characterem, et ita tonsuratum, tonsurari iterum non debere. Hactenus Fagnan. *loc. cit. num.* 117. *et* 118. qui postea *sub num.* 132. subjungit, quod eum Sacra Congreg. dixit, Tonsuram a Concilio non haberi pro Ordine, seu Concilium primam Tonsuram non connumerare inter Ordines, juxta notata *supra num.* 8. *in fine*, voluit dicere, Concilium non definivisse Tonsuram esse Ordinem, et ideo illam non comprehendisse explicite minorum Ordinum appellatione: et certe si Concilium hoc definivisset, Congregatio ejusdem Concilii interpres non declarasset in clericali Tonsura imprimi characterem, prout declaravit apud ipsum Fagnanum *loc. cit. num.* 118. et patet ex adductis hic in principio *hujus num.* 13.

16 Quod Episcopatus non sit Ordo proprie dictus simpliciter, et adaequate distinctus ab Ordine Praesbyterali, docent omnes illi Theologi, qui tenent Ordines esse tantum septem. Et fundamentum praecipuum, et ratio hujus sententiae est, quia per omnem Ordinem confertur potestas in corpus Christi verum, et Ordines distinguuntur per diversas potestates, et ministeria in ordine ad Sacramentum, et Sacrificium Corporis, et Sanguinis Christi; atqui per Episcopatum non confertur ulla specialis, et distincta potestas in Corpus Christi verum, cum Episcopus nullam habeat potestatem in Corpus, et Sanguinem Christi, quam non habeat quilibet Presbyter, seu Sacerdos: ergo Episcopatus non est Ordo proprie dictus simpliciter, et adaequate distinctus ab Ordine Presbyterali.

17 At vero Episcopatus probabilius est Ordo Sacramentalis, ab Ordine Presbyterali realiter, et adaequate distinctus: Sic Hostiens. *in cit. cap. Cum contingat num.* 6. *de aetate et qualitate*, quem ibi sequuntur Joann. Andr. Butrius, Card. Ancharanus, Abbas, et ceteri omnes Canonistae, Gloss. in *prooem. Sexti Decretal. verb. Episcopus*, Gloss. unic. in *cap. Sollicitudo*, et ibi etiam Praeposit. *nu.* 4. *dist.* 12. Gloss. in *Clementin. In plerisque verb. Aliquid, de election.* Praepositus in *cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *num.* 9. Fagnan. in *cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, et ibi Canonistae communiter, teste Card. *ibid. n.* 1. Barbos. *de Offic. et potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 1. *n.* 18. ubi pro hac sententia citat plusquam 18. etiam ex Theologis, quos sequuntur alii moderniores cum La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 2209. Sporer *tom.* 3. *part.* 1. *cap.* 5. *sect.* 2. *n.* 27. Henno *tom.* 2. *tract.* 7. *de Sacramento Ordinis qu.* 3. *conclus.* 2. Aversa *qu.* 2. *sect.* 7. Ilsung. *n.* 18. aliique plures contra torrentem aliorum Theologorum, vide *verb. Episcopatus a n.* 1. *ad* 5. ubi lata probatur haec sententia (*).

18 Ad rationem autem adversariorum, quando dicunt, quod per Episcopatum non confertur ulla specialis, et distincta potestas in Corpus Christi verum, cum Episcopus nullam habeat potestatem in Corpus, et Sanguinem Christi, quam non habeat quilibet Presbyter, seu Sacerdos; Respondetur, negando totum id absolute, quia Episcopatus mediate saltem dicit specialem, et distinctam potesta-

(*) E. R. Quinimo nullus fere hodie inter Theologos reperitur, qui Episcopatum, verum esse ordinem, eumque a Presbyteratu distinctum, inficietur.

tem in Corpus Christi verum, quatenus constituit legitimos Eucharistiae ministros ipsos Presbyteros, seu Sacerdotes; Si enim Diaconatus est Ordo, quia continet potestatem serviendi Sacerdoti, quare non erit Ordo Episcopatus, qui continet potestatem ordinandi Sacerdotem? Tum quia Episcopatus continet specialem, et distinctam eminentiorem potestatem ad excercendas actiones Sacramentales, quas simplex Sacerdos exercere non potest, nimirum conferendi Sacramenta Confirmationis, et Ordinis.

19 Ordines, et singuli veri Ordines sunt verum, ac proprie dictum Sacrameetum: *Communis* inter Catholicos. Et quidem quod Presbyteratus sit verum Sacramentum novae legis a Christo Domino institutum, est de fide in Concil. Trident. *sess.* 23 *Canon.* 3. ibi: « Si quis dixerit, Ordinem, sive Sacram Ordinatinnem non esse vere, et proprie Sacramentum a Christo Domino institutum..., anathema sit ». Quod autem ceteri alii veri Ordines sint vere, et proprie Sacrameeta novae legis, colligitur ex *Concilio Florentino in decreto unionis*, ubi postquam dixit, Ordinem in genere esse Sacramentum, ponit sub Ordine, tamquam speciem sub genere, Diaconatum, Subdiaconatum, et reliquos; Quod autem convenit generi, convenit et speciei, adeoque si ratio Sacramenti competit Ordini ut sic, competit etiam Diaconatui, Subdiaconatui, et reliquis veris Ordinibus. Quod et clarius desumitur ex Concilio Tridentino *cit. sess.* 23. *Canon.* 3. ubi, ut patet ex propriis verbis supra adductis, tradit indefinite, Ordinem esse verum Sacramentum, ibi: « Si quis dixerit, Ordinem, sive Sacram Ordinationem, non esse vere, et proprie Sacramentum etc. » adeoque omnis verus Ordo est Sacramentum; dicendo enim *Ordo est Sacramentum*, censetur dicere, *Omnis Ordo est Sacramentum*, cum propositio indefinita aequivaleat universali: Tum quia singuli Ordines habent suam propriam materiam, et formam, imprimuntque suum specialem, ac diversum characterem ab aliis, ac sunt omnes irreiterabiles, quod aperte demonstrat, omnes, et singulos esse vere, et proprie Sacramenta.

20 Per hoc tamen, quod singuli Ordines sint Sacramenta, non valet inferri, quod Sacramenta sint plura, quam septem, per illam vulgarem argumentationem, quod si singuli Ordines sunt Sacramenta; ergo universim sunt plura Sacramenta, quam septem, nempe tredecim in sensu Theologorum admittentium septem Ordines, et quindecim in sensu Canonistarum admittentium novem Ordines: Non valet, inquam. sic inferre: quia quando dicitur *ergo universim sunt plura Sacramenta, quam septem*, distinguitur consequens: sunt plura, quam septem quoad speciem infimam, conceditur consequentia, et negatur absurditas; sunt plura, quam septem quoad speciem subalternam, seu genus proximum, negatur consequentia; quia omnes Ordines constituunt unam solam speciem subalternam Sacramenti in genere; et in ordinaria Sacramentorum divisione, et numero, omnes, et singuli Ordines continentur sub unico membro, seu sub unica ratione Sacramenti Ordinis ut sic, tamquam in sua specie subalterna Sacrameeti in genere continente sub se species infimas, sic inter se ordinatas, ut omnes reliqui Ordines referantur, seu ordinentur ad unum Presbyteratum, tamquam complementum, et ad SS. Eucharistiam, velut finem principalem, et sic omnes, et singuli Ordines constituunt unum dumtaxat Sacramentum Ordinis ut sic, unitate ordinationis, et finis, in quantum omnes ordinantur ad unum Sacerdotium, et SS. Eucharistiam.

Et hac eadem ipsissima ratione characteres par- 21
ticulares singulorum Ordinum insimul constituunt unum dumtaxat characterem totalem, et completum Ordinis ut sic. Ita Doctores communiter.

Prima Tonsura, quae secundum Theologos non 22
est Ordo, sed dispositio ad Ordines, definitur, *quod sit signum distinctivum ministrorum Ecclesiae a plebe communi*: Sic in re Communis Theologorum.
Secundum Canonistas autem, qui tenent primam 23
Tonsuram esse Ordinem, definitur, quod sit « potestas, per quam Tonsuratus potest Officium canere in Ecclesia Dei, et redditur capax beneficii ecclesiastici, et privilegiorum clericalium »: Sic in re Communis Canonistarum, *arg. c. Psalmista* 20. *dist.* 23. et Pontifical. Roman. *tit. de degradatione*, ubi cavetur, quod Episcopus dicat Clerico degradando: « Quod ore cantasti, corde non credidisti, nec opere complevisti, ideo Officium cantandi in Ecclesia Dei a te amovemus ».

Materia remota primae Tonsurae secundum Ca- 24
nonistas est Superpelliceum; proxima autem est traditio, et acceptatio ipsius Superpellicei. « Forma sunt illa verba prolata ab Ordinante: « Induat te Deus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate veritatis »: Sic Fagnanus *lib.* 1. *Decretal.* in *cap. Cum contingat XI. de aetat. et qualitat. num.* 87. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit. XI. num.* 20. et alii passim. Seu secundum Abbatem, et Hostiensem *in cit. c. Cum contigat*, sunt illa verba desumpta *ex cit. cap. Psalmista, ibi*: « Vide, ut quod ore cantas, corde credas, et quod corde credideris, operibus comples». Dicitur autem *secundum Canonistas*, quia 25
secundum Theologos, cum prima Tonsura non sit Ordo, non constat materia, et forma proprie dicta, et secundum ipsos abscissio capillorum stat loco materiae, et loco formae stant verba illa a Praelato tonsurante, et a tonsurando simul prolata: « Dominus pars haereditatis meae, et calicis mei: tu es, qui restitues haereditatem meam mihi ».

Prima Tonsura secundum Canonistas est ex in- 26
stitutione Christi, tradente Apostolo Petro, in Ecclesia derivata: Colligitur ex Concilio Triburiensi *cap.* 2. *tom.* 7. *Concil. pag.* 151. *col.* 2. *in impressione Parsien.* ubi sic legitur: « Si quis irreverens timorem Domini postponens in servos ejus

saevire praesumpserit, quos ipse prae caeteris sibi segregavit, et coronae suae similitudinem tradente Apostolorum Principe gestare fecit, sortemque illorum se constituit, sicut de iis scriptum est: Ego haereditas eorum, et Dominus haereditas mea est». Cujus rei etiam fit mentio in Epistola Aniceti Papae relata in *cap. Prohibete* 21. *dist.* 23. Et S. Isidorus *lib.* 2 *de Offic. Ecclesiae cap.* 4. scribit, hunc usum Tonsurae in Ecclesiam Evangelicam, et personas Ecclesiasticas fuisse derivatum ex tonsura Nazaraeorum, qui in lege veteri radebantur in signum cujusdam devotionis, et hoc ritu fuisse tonsos Ezechielem, ut dicitur *c.* 5. *suae Prophetiae*, et Priscillam, Aquilam, et Paulum *in actibus Apostolorum cap.* 18. ut quemadmodum Nazaraei in veteri lege divino cultui mancipati crine praeciso innovabantur, sic etiam clerici eorum ritu suam innovationem denotent. Unde ex hujusmodi antiquitate colligunt Canonistae, primam Tonsuram, non ex institutione Ecclesiae, sed divina traditione ad nos pervenisse; ac proinde Sacramentum esse. Fagnan. *loc. cit.* n. 84. et alii Canonistae passim.

27 Secundum Theologos autem prima Tonsura est ex institutione Ecclesiae, et occasionem hujus institutionis refert S. Germanus in *Theorica rer. Eccl.* prout habetur *in tom.* 4. *Bibliotecae antiquorum PP.* quod cum divus Petrus Antiochiae Christum Crucifixum maximo cum ardore praedicaret, quidam perversi hostes nominis Christiani in ignominiam ejusdem caput illi abraserunt, ut in signum opprobrii abradi solebant rei publici criminis; unde postea factum est, ut illud, quod fuit factum in opprobrium, verteretur in gloriam, juxta illud S. Leonis Papae *sermone in Natali S. Laurentii, ibi*: « In honorem transierunt triumphi etiam instrumenta supplicii. » Et ideo Ecclesia tantam coepit habere venerationem huic mysteriosae Tonsurae, ut, quamvis non desint aliae piae considerationes, ipsam receperit tamquam insigne proprium Clericatus. Sic Petrus Patriarcha Antiochenus in Epistola ad Cerularium, quam refert Baronius anno 1053. nu. 41. *et Berninus* tom. 1. Histor. omnium haeresum fol. 24. *his verbis*: « Nos coronam in capite gestamus pro veneratione Principis Apostolorum Petri, super quem Dei Ecclesia est superaedificata. Quod enim impii illi ad contumeliam illius Sancti excogitaverunt, hoc nos pie ad gloriam, et honorem ipsius facimus ».

28 Ostiariatus est « potestas, per quam ordinatus
in Ostiarium, potest recipere dignos, et exclu-
dere indignos ab Ecclesia, et eam custodire »: Sic
29 in re *Communis*. Materia remota sunt claves Ec-
clesiae, materia proxima est traditio, et accepta-
tio dictarum clavium. Forma sunt verba prolata ab
Episcopo: « Sic age quasi rationem Deo reddituru
rus pro his rebus, quae his clavibus recluduntur »:
30 *Communis*. Ostiariatus fuit institutus a Christo
inchoative, et denotative, quando ementes, et ven-
dentes ejecit de templo; et completive, quando in
ultima coena dedit discipulis suis primam pote-
statem Sacerdotii.

Lectoratus est *potestas, per quam ordinatus in* 31
*Lectorem potest legere lectiones, et prophetias: Est*
*in re Communis*. Materia remota est liber sacras 32
lectiones, et prophetiae continens: Materia proxi-
ma est ejusdem libri traditio, et acceptatio. Forma
sunt verba illa ab Episcopo prolata: *Accipe pote-*
*statem, et esto verbi Dei relator etc.*: *Communis*.
Lectoratus fuit institutus a Christo inchoativo, 33
et denotative, quando in medio seniorum librum
Isaiae Prophetae aperuit, et completa lectione
prophetiae, clausit, et dedit ministro, et comple-
tive in ultima coena, quando dedit Apostolis suis
primam potestatem Sacerdotii.

Exorcistatus « est potestas, per quam ordina- 34
tus in Exorcistam potest expellere Diabolum, ne
impediat aliquem a sumptione Eucaristiae »: *Est*
*in re Communis*. Materia remota est liber Exorcis- 35
morum: Materia proxima est ejusdem libri tra-
ditio, et acceptatio. Forma sunt verba illa ab Epi-
scopo prolata: « Accipe, et commenda memoriae,
et habe potestatem imponendi manus super ener-
gumenos, sive baptizatos, sive catechumenos ».
Exorcistatus fuit institutus a Christo inchoati- 36
ve, et denotative, quando tetigit aures surdi, et
muti dicens: *Ephphetha, quod est, adaperire*, et
quando ejecit septem Daemonia de Maria Magda-
lena, et completive in d. ultima coena.

Acolythatus est « potestas, per quam ordina- 37
tus in Acolythum potest accendere lumina, et por-
tare urceolos cum vino, et aqua »: *Sic in re Com-*
*munis*. Materia remota est duplex partialis, una 38
est candelabrum cum cereo extincto, alia sunt
urceoli vacui: Materia proxima est horum tradi- 39
tio, et acceptatio. Forma etiam est duplex partia-
lis, una sunt illa verba prolata ab Episcopo: « Ac-
cipe ceroferarium cum cereo, ut scias te ad accen-
denda Ecclesiae lumina mancipatum in nomine
Domini »: alia partialis forma sunt illa verba:
« Accipe urceolos ad suggerendum vinum, et
aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi in nomi-
ne Domini». Acolythatus fuit institutus a Christo
inchoative, et denotative, quando dixit: « Ego
sum lux mundi; qui sequitur me, non ambulat
in tenebris, sed habebit lumen vitae »; et com-
pletive in d. ultima coena.

Subdiaconatus est « potestas, per quam ordi- 40
natus in Subdiaconum potest portare calicem cum
vino ad altare, praeparare necessaria ad Euchari-
stiam, et legere Epistolam »: *Est in re Communis*.
Materia remota est duplex partialis, una est ca- 41
lix vacuus sine vino, et patena vacua sine ho-
stia, alia est liber Epistolarum: Materia proxima
est horum traditio, et acceptatio. Forma etiam
est duplex partialis, una sunt illa prima verba pro-
lata ab Episcopo: « Vide cujus ministerium tibi
traditur; ideo te admoneo, ut ita te exhibeas,
quod Deo placere possis »; alia sunt haec secun-
da verba: « Accipe librum Epistolarum, et habe

potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam
pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domi-
42 ni ». Subdiaconatus fuit institutus a Christo,
quando in ultima coena dedit Apostolis primo po-
testatem Sacerdotii, et completive, quando post
coenam linteo se praecinxit, et missa aqua in pel-
vim pedes discipulorum lavit.

43 Diaconatus est « potestas, per quam ordinatus
in Diaconum potest proxime Sacerdoti in mini-
sterio altaris assistere, et Evangelium legere »:
44 *Sic in re Communis*. Materia remota est duplex
partialis, una est manus dextera Episcopi impo-
nenda super caput Ordinandi, alia est liber Evan-
geliorum. Proxima autem est duplex partialis,
una est impositio ipsius manus dexterae facta ab
Episcopo supra caput Ordinandi, alia est traditio,
et acceptatio libri Evangeliorum. Forma autem
est duplex partialis; una sunt prima illa verba
prolata ab Episcopo: « Accipe Spiritum Sanctum
ad robur, et ad resistendum Diabolo, et tentatio-
nibus ejus in nomine Domini »: alia sunt haec se-
cunda verba: « Accipe potestatem legendi Evange-
lium in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quam pro
45 defunctis in nomine Domini ». Diaconatus fuit
institutus a Christo, quando in ultima coena Cor-
pus, et Sanguinem suum dispensavit discipulis, et
completive, quando post coenam suos Apostolos
dormientes excitavit dicens: *Vigilate, et orate*.

46 Hic occurrendum venit vulgari objectioni, quae
solet afferri contra assignatam materiam pro Sub-
diaconatu, et Diaconatu; solet enim objici, quod
liber Epistolarum, et liber Evangeliorum non e-
rant in primordio Ecclesiae, et tamen ordinaban-
tur Subdiaconi, et Diaconi, ergo nec liber Epi-
stolarum est materia necessaria Subdiaconatus,
nec liber Evangeliorum materia necessaria Dia-
conatus, quia, si talis materia esset nunc neces-
saria, et essentialis pro dictis Ordinibus, fuisset
etiam necessaria, et essentialis tunc, cum materia
necessaria, et essentialis pro Sacramento Ordinis
fuerit a Christo instituta, adeoque sit quoad sub-
stantiam invariabilis ab Ecclesia.

47 Ast respondetur, quod licet in primordio Ec-
clesiae libri Epistolarum, et Evangeliorum non
essent materia necessaria, et essentialis dictorum
Ordinum, cum tunc necdum extarent, tamen ex
post fuerunt ab Ecclesia determinati pro materia
necessaria. Nec in hoc potest dici Ecclesiam mu-
tasse, et variasse materiam a Christo institutam,
sed solum determinasse in specie materiam a Chri-
sto in genere dumtaxat designatam; Christus e-
nim instituit solum materiam in genere, idest po-
sitionem, seu traditionem alicujus rei sensibilis
aptae ad exprimendum Ordinem, qui confertur;
at specialem ejus rei, seu signi sensibilis deter-
minationem reliquit Ecclesiae, quae ad imposi-
tionem manuum, seu aliam materiam, qua ute-
bantur Apostoli in primordio Ecclesiae, potuit ad-
dere, et decernere librum Epistolarum pro mate-
ria Subdiaconatus, et librum Evangeliorum pro
materia Diaconatus, utpote magis apte, et clare
exprimentes potestatem, et officium dictorum re-
spective Ordinum: Sic Bellarminus *de Ordine cap.*
9 *in fine*, Comitolus *lib.* 1. *respons. moral. qu.*
52. Card. de Lugo *disp.* 2. *de Sacrament. sect.* 5.
Gobat. *tom.* 1. *tract.* 7. *num.* 51. Sporer. *loc. cit.*
*num.* 18. Petr. Merchantius *in Tribunal. tom.* 1.
*tract.* 9. *tit.* 5. *q.* 2. Diana *par.* 10. *trac.* 11. *re-
solut.* 65. cum S. Bonaventura, et aliis triginta
ibi citatis, et sic plurimi alii.

Presbyteratus est « potestas, per quam ordina- 48
tus in Presbyterum potest consecrare Corpus, et
Sanguinem Christi, et remittere peccata fidelibus»:
*Est in re Communis*. Materia remota est duplex 49
partialis, una est calix cum vino, et patena cum
hostia; alia sunt manus Episcopi imponendae su-
pra caput Sacerdotis. Proxima etiam est duplex
partialis, una est traditio, et acceptatio ipsius ca-
licis cum vino, et patenae cum hostia; alia est ipsa
ultima impositio manuum facta ab Episcopo super
caput Sacerdotis. Forma etiam est duplex partia-
lis, una sunt illa prima verba prolata ab Episcopo:
« Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Mis-
sasque celebrandi, tam pro vivis, quam pro defun-
ctis in nomine Domini; » Alia sunt verba haec:
« Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris
peccata, remittuntur eis, et quorum retinueris,
retenta sunt ». Presbyteratus in ordine ad confi- 50
ciendum Corpus, et Sanguinem Christi fuit institu-
tus a Christo, quando in ultima coena panem, et
vinum convertit in suum Corpus, et Sanguinem
dicens Apostolis, « Accipite, et comedite, hoc est
Corpus meum: Hoc facite in meam commemora-
tionem». In ordine vero ad absolvendum fideles a
peccatis, quando post resurrectionem dixit: *Quo-
rum remiseritis peccata, remittuntur eis etc.*

Episcopatus, qui ex dictis *supra n.* 15. pro- 51
babilius est Ordo sacramentalis ad Ordine Presby-
terali realiter, et adaequate distinctos secundum
communem Canonistarum, et plurimorum Theo-
logorum, *Est potestas, per quam ordinatus in E-
piscopum potest conferre sacramenta Confirmatio-
nis, et Ordinis*; idest potest conficere sacramen-
tum, Chrisma, et Oleum sanctum etc. et ordi-
nare Sacerdotes, et Episcopos: *Est in re commu-
nis*. Materia remota est duplex partialis, una est li- 52
ber Evangeliorum imponendus super cervicem, et
scapulas consecrandi, alia sunt manus consecra-
toris, et duorum assistentium Episcoporum im-
ponendae super caput consecrandi. Proxima etiam
est duplex partialis, una est ipsa libri Evangelio-
rum impositio super cervicem, et scapulas conse-
crandi, alia est ipsa impositio manuum conse-
cratoris, et duorum Episcoporum assistentium su-
per caput consecrandi. Forma sunt illa verba, quae
dum ipsum electum Episcopum consecrant, pro-
ferunt consecrator, et duo Episcopi assistentes,
videlicet: *Accipe spiritum etc.* Fagnan. *l.* 1. *De-
cretal. in cap. Requisivit.* 1. *de ordinatis ab Epi-
scopo, qui renunciavit Episcopatui*, n. 59. et alii,

53 Episcopatus probabilius institutus fuit a Christo, quando *Joann. cap.* 21. *num.* 18. dixit Petro : *Pasce oves meas.* Fuit enim Petrus primus Episcopus a Domino institutus, et quidem Episcopus universalis Ecclesiae per dicta verba : *Pasce oves meas*, ut scribit Fagnanus *loc. cit. n.* 85. adducens *cap. Considerandum* 53. *et cap. Fidelior factus* 54. *dist.* 50. *cap. Significasti* 4. *de electione* et Glossam *in cap. in novo testamento* 2. *dist.* 21. Aversa tamen *quaest.* 2. *sect.* 10. probabiliter dicit institutum fuisse cum Sacerdotio : Vide la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 2207. ubi concludit, quod dicendum videtur, Ordines alios, utpote tendentes ad Sacerdotium, esse institutos, quando data est prima potestas Sacerdotii (*).

54 Contactum realem, et physicum materiae remotae cujusque respective Ordinis esse necessarium necessitate praecepti Ecclesiastici, adeo ut sine dubio peccaret mortaliter, qui advertenter, et deliberate illum omitteret; est certissima, et communissima omnium Doctorum tam Canonistarum, quam Theologorum sententia, quia graviter delinqueret contra praeceptum, ac morem universalis Ecclesiae, et rubricas Pontificalis id praescribentes, et redderet, ac susciperet Sacramentum dubium.

55 An autem contactus realis, et physicus sit etiam necessarius ad valorem, et essentiam Ordinis, adeo ut sine ipso sit invalida ordinatio, et non recipiatur Sacramentum? variant Doctores. Negativam sententiam tuentur Albertus Magnus *n.* 4. *dist.* 24. *art.* 34. *ad* 2. Vasp. *disp.* 248 *n* 6. *c.* 2. Henriq. *lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 11. Victoria, Armilla, Zambran. et alii citati, et sequuti a Layman *lib.* 5. *tr.* 9. *cap* 5. *n.* 4 Reinffenstuel *Theolog. moral. dist.* 12. *tr.* 14. *q.* 5. *n* 68. Sporer. *tom.* 3. *par.* 1. *cap.* 5. *sect.* 3. *n.* 35 Filliucius, Reginaldus, Dicastillus, et alii ab ipso allegati *sub n.* 34. Diana *par.* 3. *tract.* 3. *resolut.* 185. cum aliis ibi citatis, Molfesius *tract.* 2. *cap. n.* 42. et alii. Immo aliqui ex ipsis, et signanter Vasquez, Layman, Gobat, et Sporer *locis citatis* volunt, nullum nequidem contactum requiri ad essentiam, et valorem Ordinis.

56 At vero affirmativam, quam nos sequimur, sententiam, nempe contactum physicum, et realem, saltem mediatum, requiri ad essentiam, et valorem Ordinis, et neque sufficere contactum moralem, defendunt S. Thom. in 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 1. *qu.* 5. *ad* 3. expresse dicens : « Tamen ipsa verba formae videntur ostendere, quod tactus materiae sit de essentia Sacramenti, quia dicitur: *Accipe hoc, vel illud* »: Pontas *tom.* 2. *verb. Ordines, cas.* 13. 14. *et* 15. Paludanus, *qu.* 1. *art.* 1. *in fine.* Sylvester *verb. Ordo* 2 *qu.* 5. Angelus *ib.* 1. §. 7. Cajetanus *tom.* 1. *Opuscul. tract.* 26. Viguerus *in institut. Theol. cap.* 16. §. 16. Mastrius *Theolog. Moral. disp.* 19. *num.* 26. cum aliis ibi citatis, Felix Potestas *tom.* 3. *part.* 1. *nu.* 136. Matthaeuc. *Cautela Confessarii lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 13. Coninch. *disp.* 20. *dub.* 7. *num.* 7. Valentia *tom.* 4. *disp.* 9. *qu.* 1. *punct.* 5. Busembaum *lib.* 6. *part.* 2. *cap.* 2. *num.* 2. La Croix *ibid. num.* 2148. cum aliis ibi citatis, Henno *tom.* 2. *tract.* 7. *disp. unic. de Sacrament. Ordinis q.* 4. *art.* 5. *concl.* 1. Bonacina *de Sacramento Ordinis disp.* 8. *qu. unic. part.* 3. *num.* 11. testans de communi contra supra citatos: Et ratio est, quia juxta communem, et usitatam significationem verborum formae *Accipe etc.* requiritur, ut is, qui dicitur accipere, ad minimum tangat rem oblatam; Tum quia Pontificale Romanum *in Rubric. de Episcop. consecrante* sic expresse habet : « Moneat Ordinandos, ut instrumenta, in quibus character imprimitur, tangant »; ut advertit Fagnanus *lib.* 1. *Decretal. in c. Cum venisset* 1. *de Sacra Unction. n.* 34. quod ex perpetua Ecclesiae praxi ab omnibus Episcopis observatur sollicite requirendo, ut ab omnibus Ordinandis, vere, physice, et realiter tangatur materia tradita, quae praxis per traditionem ex Christi institutione profecta esse videtur : Tum etiam, quia in quolibet Sacramento habente materiam, necesse est, ut suscipiens contingat illam, sicuti patet in Baptismo, Confirmatione, et aliis, adeoque etc.

Fuit dictum notanter requiri contactum physicum *saltem mediatum*, quia certum est, non exigi contactum immediatum cujusque materiae ad essentiam Sacramenti requisitae; Presbyterandi enim *nunquam* tangunt immediate vinum contentum in calice, quod tamen spectat ad materiam essentialem Sacramenti. Hinc, si quis claves, urceolos, librum Epistolarum, et Evangeliorum, calicem etc. tangeret manu obvoluta chiroteca, strophiolo, superpelliceo etc. non ideo esset irritus Ordo, quia communissime, et rectissime dicitur tangere, vel palpare hominem qui, eum apprehendit manu, ut supra, obvoluta: Sic Doctores communiter, tradentes insuper, non esse necesse ad valorem Sacramenti, quod materia tangatur utraque manu, vel sufficere, si tangatur una tantum manu, vel uno tantum digito, quia sic adhuc verificatur tactus, et quaelibet res sufficienter est, at dicitur tacta. Immo etiam, si solis manus unguibus, quia ipsi pars digiti censentur, ut tradunt in terminis Card. de Lugo *Resolut. moral. tit.* 1. *dub.* 1. *num.* 8. Sporer *loc. cit. num.* 38. Gobat *loc. cit. n.* 62. La Croix *loc. cit. num.* 2155. et alii, quia, si solis unguibus quis laceret vultum alterius, vere dicitur eum tetigisse : Nulla enim lex exigit 57

(*) E. R. Ea, quae de ordinum hierarchicorum materia, et forma edisserit noster Auctor, jam pene antiquata habentur a nostri temporis Theologis. Plures viri eruditi ostenderunt eam in manuum impositione esse sitam, ut Morinus, Juvenin, Tournely, ceterique recentiores, qui hac de re scripsere Confer inter ceteros Hallier. « de Sacris electionibus, et ordinationibus Part. II. sect. II cap. 2 » Etsi ad praxim quod attinet, nihil immutandum sit ex iis, quae a proprio uniuscujusque Ecclesiae ritu praescribuntur.

ut utraque manu tangatur materia. Unde non debemus dicere, quod id requiratur ad valorem Sacramenti, cum sine ipso utriusque manus contactu salvetur forma Sacramenti; et auctoritas Scripturae, vel Ecclesiae nos non cogat ad ipsum requirendum; In praxi tamen tenendum est, quod materia tangenda sit nuda, altera saltem manu. Insuper advertunt, et tradunt Fillilucius *tract.* 9. *nu.* 29. Busembaum *loc. cit. num.* 2. La Croix *loc. cit. n.* 2155. et alii contactum faciendum esse utraq. manu ex praecepto ad scrupulum vitandum.

58 Etiam notanter fuit dictum, non sufficere *contactum moralem*, videlicet si quis manum extendat, et appropinquet materiae, et non tangat illam, seu inclinatione capitis, vel alio aequivalenti signo significet se materiam oblatam ab Episcopo acceptare, quia cum sententia nostra requirens ad valorem sacramenti contactum physicum saltem mediatum, sit tutior sententia contraria docente sufficere contactum moralem, non videtur posse tute illam sequi post damnatam ab Innocentio XI. propositionem primam, quae dicebat, licitum esse in conferendis sacramentis sequi sententiam probabilem, relicta tutiori, etiam quando agitur de valore sacramenti. Unde ut refert Mastrius *dis.* 19. *Theolog. mor. nu.* 26. Clemens VIII. aliquos sic ordinatos ab Episcopo Sagiensi sub conditione reordinari praecipit. Quod et docet Pontas *verb. Ordines cas.* 13. 14. 15. per text. *in cap. Pastoralis* 1. *de Sacrament. non iterand.* ubi Innocentius III. statuit, quod « caute supplendum (est), quod incaute fuerat praetermissum »: *et in cap. Presbyter* 3. *eod. tit.* ubi Gregorius IX. decrevit, quod « statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos caute supplendum (est): quod per errorem extitit praetermissum ».

59 Nec valet objicere, quod ex dictis duabus Decretalibus colligitur potius, quod contactus physicus non sit de essentia sacramenti, quia licet in ordinatione Subdiaconi fuerit omissa impositio manus, ut dicitur *in cit. cap. Pastoralis*, et etiam ut dicitur in *cit. cap. Presbyter*, fuerit omissa in ordinatione Presbyteri, et Diaconi dicta manus impositio, quae, ut ibi, fit tactu corporali, idest physico, adhuc in utroque loco statuitur, quod non sit Sacramentum iterandum, sed solum esse supplendum, quod incaute extitit praetermissum; quod clare indicat contactum physicum non requiri ad essentiam Sacramenti, aliter si ita requireretur, fuisset iterandum Sacramentum sine ipso collatum, utpote irritum, et invalidum. Non valet, inquam, quia ibi Pontifex accepit verbum *itero* in propria sua significatione, quatenus idem sonat, ac iterum conferre idem specie Sacramentum jam semel rite collatum. Non autem iterum confertur, quod numquam rite fuit collatum, juxta illud *cap. Veniens* 3. *de Presbytero non baptisato*, ibi: « Non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum », et illud *cap. Solemnitates* 16. *de consecr. dist.* 5. ibi: « Non mostratur esse iteratum, quod nescitur esse factum », et illud *cap. Si nulla* 113. *de consecr. dist.* 4. ibi: « Quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, ut videatur iteratum ». Et non dicitur actum, cum aliquid superest ad agendum, ut dicit expresse Glossa *in cit. c. Pastoralis*, *verb. Permitti* per text. *L. Penult. Cod. ad Syllanianum, cap. Illud* 15. *et cap. Nihil* 16. *caus.* 7. *quaest.* 1. etiamsi id, quod superest ad agendum, seu supplendum, dubitetur esse de substantia, quia generaliter, quotiescumque dubitatur, an aliquid, quod omissum fuerit, sit de substantia Ordinis nec ne, et tamen expressum est in jure, ut fieri debeat, aestimari debet de substantia, et tota ordinatio est repetenda, saltem sub conditione; *cap. Presbyteri* 2. *cap. Chorepiscopi* 5. *dist.* 68. *cap. Nihil* 16. *caus.* 17. *qu.* 1. *cap. Unic. de Clerico per saltum promoto, et cap. De quibus* 2. *de Baptismo*, cum similibus. Sic expresse Fagnan. *in cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unction. nu.* 54. cum Innocentio, Raymundo, Gottofred. Hostiens. Friburg. Archidiacon. Sanct. Antonin. Turrecremat. Angelo. Armilla. Pisanella, Joann. Andrea, Butrio, Cardinal. ibidem ab ibso allegatis, et, ipso teste, omnes alii in *d. cap. Cum venisset* Unde dicendum est, Pontifices in dictis decretalibus *cap. Pastoralis, et cap Presbyter*, solum velle nihil esse iterandum quoad ritus, et caeremonias, sed caute, idest secrete, et sine solemnitate ad vitandum scandalum, supplendum esse quod defuit, nempe essentiale Sacramenti, quod non dicitur iterari, per jura supra adducta, ut etiam explicat Juenin *dissert.* 9. *quaest.* 3. *cap.* 2. *in respons. ad* 4. *objectionem*, dicens, laudatos Pontifices ideo statuere ordinationem in proposito casu non debere iterari, quod supponat peractam non fuisse: Non enim dicitur iterari, quod ne semel quidem peractum est.

Neque valet instare, quod Pontifex *in cit. cap. Pastoralis* pariformiter loquitur de manus impositione in ordinatione Subdiaconi omissa, et de supplendo defectu balsami in Confirmatione non adhibiti, adeoque cum balsamum non sit de essentia materiae Confirmationis, neque manum impositio, et contactus physicus cujusvis respective materiae erit de essentia ordinationis. Non valet, inquam, instantia. Respondetur enim primo, quod secundum nonnullos classicos Doctores, quos sequitur Barbosa *in cit. cap. Pastoralis n.* 1. Engel *ibid. n.* 7. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 16. *num.* 6. dictus textus incuria librariorum sit corruptus, et vera littera ibi habeat *Diaconatus* proly *Subdiaconatus*, ut advertit Innocentius, prout etiam duobus vetustioribus exemplaribus legi notat Glossa marginalis *ibid.* Unde nec Papa, quando ordinat Subdiaconum, manum imponit, ut testatur Abbas in *in cit. cap. Pastoralis*, nec Pontificale Romanum auctoritate Gregorii XIII. editum ullam in ordinatione Subdiaconi manuum impositionem praescribit, et expresse dicitur in *c. Subdiaconus* 15. *dist.* 23. quod Subdiaconus, cum 60

ordinatur, non recipit manus impositionem, sed dumtaxat Diaconus, ut habetur in *cap. Diaconus* 11. *ead. dist.* 23. Hinc tenendo per supra dicta, quod ibi legi debeat *Diaconatus* pro verbo *Subdiaconatus*, ne superflua videatur dispositio Pontificia, quod caute sit supplenda manuum impositio omissa in ordinatione Subdiaconi, ubi nullimode requiritur, respondetur, quod aeque, et juste loquitur Pontifex pariformiter de supplenda impositione manus in ordinatione Diaconi omissa, et de supplendo defectu balsami in Confirmatione non adhibiti, quia et impositio manus dexterae Episcopi cum illa verborum forma: *Accipe Spiritum sanctum, et robur etc.* est materia partialis Ordinis Diaconatus, sicuti et impositio manuum Episcopi sub illa verborum forma: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata etc.* est materia partialis Ordinis Presbyteratus, caute supplenda procul dubio statutis temporibus, si fuerit praetermissa, ut disponitur in *cit. cap. Presbyter*, et admixtio balsami est pars materiae ad valorem Confirmationis essentialiter requisitae, caute etiam supplenda, si fuerit omissa.

61 Quod enim impositio manuum sit de essentia Diaconatus, et Presbyteratus, colligitur etiam ex textu *dicti cap. Presbyter*, in quo supponitur, hos Ordines, omissa manuum impositione, non fuisse revera collatos, sed postea primum fuisse conferendos, ut patet ex illis verbis: « statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos caute supplendum »; ut recte notant Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 16. *n.* 5 §. *Notandum tertio in fine* Reiffenstuel *ibid. nu.* 11. *et seq.* Tanner. *tom.* 4. *disp.* 7. *quaest.* 2. *dub.* 3. *num.* 65. et alii: Et quod admistio balsami sit de essentia Confirmationis, fuit probatum in *verb. Confirmatio art.* 1. *n.* 8. *et* 10. per jura, Concilia, decreta, et classicos Doctores ibi allegatos. Quibus adde Mastrium *Theol. moral. disp.* 17. *num.* 69. testantem ex declaratione Pauli III. et Pii IV. sufficere ad majorem commoditatem quodcumque balsamum, etiam Indicum, ubi nascitur in magna copia; Layman *lib* 5. *Theol. moral. cap.* 2 *num.* 1. Henno *tom.* 2. *tr. de Confirmat. disp. unica quaest.* 3. *concl.* 2. Henricx *disp.* 9. *de Sacram. Confirmat. quaest.* 2. *num.* 1. Frassen *ibid. nu.* 9. Piiigianum *disp.* 7. *nu.* 21. *art.* 3. Felic. Potest. *tom.* 1. *part.* 4. *qu. p.* 3. *num.* 315. Bonac. *de Confirmat. disput.* 3. *quaest. unic. punct.* 3. *n.* 2. Rosign. *de Confirm. quaest.* 2. *art.* 2. *concl.* 3. cum multis ibi allegatis, Bosco *de Confirmatione num.* 58 aliosque innumeros communiter explicantes text. *in cit. cap. Pastoralis*, nempe « quod in talibus non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat praetermissum » respectu Confirmationis collatae cum simplici oleo sine admixtione balsami, modo supra explicato respectu ordinationis factae sine impositione manuum, idest quod non debeat tunc iterari Sacramentum, eo quod supponatur sine parte suae materiae essentialis non fuisse collatum, et non dicatur iterari, quod nec semel quidem peractum est; sed caute esse supplendum defectum privatim adhibendo Chrisma, eoque confirmandum in fronte rursus inungendo, cum debita verborum forma, et intentione: Ita tamen ut aliae caeremoniae accidentales, puta nova adhibitio patrini, alapae, et hujusmodi semel solemniter adhibitae, postmodum omittantur: sicque salvatur dispositio Innocentii III. in *cit. cap. Pastoralis*, et praxis universalis Ecclesiae Sacramentum Confirmationis per Chrismatis unctionem in fronte factam solitae conferre, et damnatio primae propositionis ab Innocent. XI. facta, et mens Concilii Florentini, S. Thomae, S. Bonav. Scoti, Alensis, ac aliorum, non aliter pro necessitate Sacramenti Confirmationis loquentium de balsamo, ac de oleo, teste Mastrio in 4. *Sentent. disp.* 2. *quaest.* 8. *num.* 223. ubi *num.* 225. advertit, quod ipsemet Innocentius III. jam dixerat in *cap. Veniens, unic. de Sac. Unctione*, Chrisma quod ex oleo fit, de balsamo, esse hujus Sacramenti materiam.

Quotiescumque autem rationabile dubium emergat de valore sacramenti, idest an illud hic et nunc valide collatum fuerit, est reiterandum sub conditione, si fuerit invalidum, ut expresse statuitur in *cap. De quibus* 2. *de Baptismo*, ibi: « De quibus dubium est, an Baptizati fuerint, baptizentur his verbis praemissis: Si baptizatus es, non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, Ego te baptizo etc. » Ex appositione enim talis conditionis, et praecavetur omni injuriae Sacramenti, et omne praejudicium sacrilegae reiterationis evitatur. Ad nostrum propositum attendendae sunt tres aureae illae regulae, quas universaliter in omnibus dubiis circa materiam, et formam Sacramentorum observandas esse tradit Scotus in 4. *dist.* 3. *quaest.* 2. §. *Tertio de forma.* « *Prima est*: Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda. *Secunda*: Si non adest possibilitas, via tutissimae proxima est tenenda *Tertia*: Cessante impossibilitate, caute est supplendum, quod impossibilitas prohibebat. 62

Respondetur secundo ad instantiam, quod, retinendo textum, prout jacet in *cit. cap. Pastoralis*, ne videatur privata auctoritate variari textus ibi litteralis sub verb. *Subdiaconatus* per tot saecula ab ipsis summis Pontificibus toleratus, adhuc stat inconcussa nostra conclusio, dicendo quod textus ibi non loquitur de impositione manuum consecratoria, quae non datur Subdiacono ex *cit. cap. Subdiaconus*, sed dumtaxat Diacono ex *cit. cap. Diaconus*; sed loquitur solum de quadam manum impositione deprecatoria, quae est quaedam benedictio, juxta Glossam in *c. Pastoralis*, *verb. Impositione*, et constat ex *c. Manus* 74. *caus.* 1. *q.* 1. quae fit etiam in minoribus Ordinibus constitutis, ut habetur in *cap. Quoniam* 1. *dist.* 69. prout docent Abbas in *cit. cap. Pastoralis* §. *Opponitur*, Pirhing *cit. tit.* 16. *n.* 2. Reiffenstuel *ib. num.* 7. Layman *loc. cit. num.* 1. et 63

plures alii. Sicque in utroque casu salvatur dispositio Innocentii III. in *d. cap. Pastoralis*, quod sit *caute supplendum, quod incaute fuerat praetermissum*, nempe in casu ordinationis Subdiaconi, supplendam esse dictam manuum impositionem deprecatoriam, seu benedictoriam omissam, et in casu collationis Confirmationis, supplendam esse admixtionem balsami cum oleo praetermissam cum debita verborum forma, et intentione modo supradicto. Unde, quia in casu ordinationis Subdiaconi tantam defuerat quid accidentale, tantum accidentale supplendum erat, et quia in casu collationis confirmationis defuerat substantiale, ideo supplendum erat, et in neutro casu ob id iteratur Sacramentum. Non in casu Subdiaconi, quia ibi suppletur tantum quid accidentale non ingrediens essentiam ordinationis. Nec in casu dictae Confirmationis, quia cum ibi defuerit pars essentialis, non fuit tunc valide Sacramentum collatum, adeoque non dicitur postea iterari, sed primo conferri, cum non dicatur iterari, quod ne semel quidem peractum est, per jura adducta *supra num.* 57.

64 Non esse necesse ad valorem sacramenti Ordinis, ut contactus materiae fiat simul physice cum prolatione formae, sed sufficere, si fiat simul moraliter, idest paulo ante, vel paulo post, defendunt Bonacina *loc. cit. num.* 12. Valentia, Emmanuel Sa, Nugnus, Henriquez, Reginaldus, et alii ab ipso ibi allegati, Layman *loc. cit. num.* 3. *in fine* cum Victoria, et aliis ibi citatis, Card. de Lugo *respons. moral. lib.* 1. *dub.* 33. *num.* 1. Palaus *tract.* 27. *part* 4. *num.* 20. Sporer *loc. cit. num.* 37. Felix Potest. *loc. cit. num.* 136. Rosignolus *de Sacramentis in genere par.* 1 *quaest.* 2. *art.* 3. *num.* 5. *et seq.* et alii, id probantes etiam ex praxi nonnullorum Episcoporum, qui teste Marchino *de Ordine tract.* 1. *par.* 1. *cap.* 16. *num.* 13. quando plures sunt initiandi Ordine Sacerdotali, prolata semel forma in plurali *Accipite potestatem etc.* praebent materiam pluribus successive tangendam, non repetita forma; atque validam esse talem ordinationem fuisse decisum Romae in quadam Congregatione, testatur Martinus Fornarius *de Ordinatione cap.* 2. *num.* 5. apud Bonacinam *loc. cit. num.* 5. tunc enim habetur simultas moralis, nec tollitur proprie significatum illorum verborum *Accipite potestatem etc.* quamvis in prolatione eorumdem non coexistat physice contactus, sed tantum moraliter, idest paulo post.

65 Navarrus vero in *Manual. cap.* 22. *num.* 17. Cajetan. *in Opuscul. tract.* 26. Paludan. apud et cum Sylvestro verb. *Unctio* §. 7. La Croix *lib.* 6 *part.* 2. *num.* 2148. cum Cajetan. Richard. Navarr. Granado, et aliis ibi citatis, Matthaeuc. *Cautela Confessarii lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 14. et alii plures sustinent, ad valorem Sacramenti traditionem materiae, et prolationem formae debere esse simul, non tantum simultate morali, sed etiam physica, saltem in aliqua parte, adeo ut, si totaliter ponatur prolatio formae ante, vel post contactum materiae, nullo modo subsistat Sacramentum. Hinc, quia haec sententia est tutior prima, adeo ut Gobat *tract.* 7. *cas.* 4. *num.* 114. licet primam defendat, non audet eam vocare moraliter certam, ut advertit etiam Sporer *loc. cit. num.* 37. quamvis ipsa non careat sua probabilitate; cum tamen agatur de valore sacramenti, ubi sequenda est tutior, ut ex propositione 1. inter damnatas ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. non est in praxi ab hac posteriori recedendum, nisi aliter constet esse vere a Sancta Sede decisum. Tum quia Scotus *in* 4. *d.* 6. *qu.* 3. Cajetan. Nav. et alii gravissimi Doctores, teste Sporer *loc. cit. cap.* 1. *num.* 83. negant valere Baptismum, si tota forma pronuncietur ante coeptam, vel finitam ablutionem. Et Felix Potestas *loc. cit. num.* 137. expresse dicit: «Tutius autem est, ut saltem priusquam materiae traditio finiatur, formae prolatio incipiat, aut e converso, ut communiter Doctores docent de Baptismo». Unde recte contra alios infert Gobat *tract.* 1. *num.* 61. *et tract.* 2. *num.* 20. omnino repetendum esse Baptismum taliter collatum, addens: «Idem omnino sentio de Ordine Presbyteratus, et Episcopatus, quippe ex quorum irrita collatione oriri possunt innumera mala». Sicque in praxi est omnino sequenda nostra sententia, quia quamvis, juxta sententiam adversariorum, esset valida talis Ordinatio, adhuc etiam secundum ipsos adversarios esset graviter illicita, ita ut peccaretur mortaliter, si sine gravi necessitate id fieret, ut cum aliis advertit Sporer *citat. num.* 37. *et cit. cap.* 1. *n.* 64. concludens in genere quoad praxim, consultissimum esse, ut minister Sacramenti curet majorem, quam potest facere simultatem materiae, et formae v. g. in Baptismo, Confirmatione, extrema Unctione, ordinatione, dum abluit, inungit, instrumentum Ordinis tradit, simul proferat formam.

Episcopus ordinans, qui profert formam, debet etiam per se ipsum porrigere materiam tangendam ab ordinandis: Sic Suarez *tom.* 5. *disp.* 42. *sect.* 3. *num.* 12. Martinus Fornarius *de Ordinatione cap.* 2. *num.* 4. Bonacina *loc. cit. num.* 16. cum aliis ibi allegatis La Croix *loc. cit. num.* 16. et alii passim, et Mastrius *Theol. moral. disp.* 10. *num.* 26. et expresse decrevit *Sacra Congregatio S. Officii die* 1. *Augusti* 1697. apud Pascuc. *in compend.* Pignat. *de Ordine, et ordinatione*, qua re mature perpensa statuit ordinatos ab Episcopo, qui per alium fecerat porrigere materiam, esse reordinandos sub conditione ad formam Pontificalis Romani, non servatis tamen interstitiis, et extra tempora habilitando, et dispensando forsan inhabiles ad quaecumque beneficia, et dignitates, etiam curata, et absolvi mandavit eosdem ab irregularitate, et exercitio Ordinum forsan contracta. Et sic ordinatos ab Episcopo Sagiensi, 66

qui non tradiderat per seipsum instrumenta ordinandis, reordinari, saltem sub conditione, mandavit Clemens VIII. teste Mastrio *citat. disp.* 19. *num.* 26.

67 Hinc recte universim concludit doctissimus P. La Croix *loc. cit. num.* 2148. quod practice improbabiles sunt sequentes sententiae. 1. Quod ad validam consecrationem Episcopi sufficiat sola manuum impositio, et non requiratur traditio, nec baculi pastoralis, nec annuli, nec libri Evangeliorum: possuntque Dicast. a *num.* 110. et Illsung *num.* 25. de hoc videri. 2. Quod ad valorem Diaconatus sufficiat vel sola impositio manuum, vel sola traditio libri Evangeliorum, et non requiratur utrumque simul; de quo videri possunt Avers. *quaest.* 2. §. 6. et Dicast. *a num.* 164. 3. Quod sufficiat prius post formam attingere vasa; ordinationem enim tunc esse invalidam docent Caj. Rich. Nav. Granado, et alii. 4. Quod ad valorem Ordinum majorum non requiratur, ut ordinans ipse tradat materias. 5. Quod ad valorem Ordinum non requiratur contactus physicus, saltem mediatus vasorum, seu instrumentorum etc. Ratio horum omnium est, quia sententiae negantes talia requiri ad valorem, non sunt moraliter certae, sed tantum probabiles; oppositae autem sunt tutiores; ergo non licet, his relictis, sequi illa: Carden. et alii, potestque videri etiam Aversa *s.* 2. afferens Auctores, et rationes in utramque partem. Hactenus ille.

68 Ordines quinam suppleri debeant a Clericis Graecis, qui rita latino ad superiores Ordines sint promovendi, declarat Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 7. Ubi etiam quibus legibus, et ritibus fieri debeant ordinationes Graecorum, praescribitur. Vide tom. 3. verbi *Graeci*.

69 Ordinationes Graeco Ruthenorum ad Ecclesiam Catholicam redeuntium Episcopo Auxerensi delegantur: Idem Constitat. 63. incip. *E sublimi*.

70 'Ordinem verum esse novae legis Sacramentum ex consensu Theologorum omnium, et Concilii Tridentini definitione *Sess.* 23. *cap.* 3. certum est ut supra traditum. Id vero sacerdotio convenire una est omnium Theologorum Catholicorum vox, nec sine periculo gravis erroris id negaretur de Episcopatu, quamvis diversum non esse Ordinem a Sacerdotio, sed ejus extensionem, perfectionem, complementum teneretur. De Diaconatu, quamquam certum non sit de fide ex sensu quorumdam Theologorum, attamen ex Tridentini definitione inferri posse videtur.

71 De ceteris singularibus Ordinibus disceptant Theologi, quamvis de Subdiaconatu aliquanto minor sit quaestio prae caeteris inferioribus. Hanc definiendam Pontifex nequaquam se assumpsisse profitetur. Quare vetat Episcopis, ne sacrilegii criminis in suis Synodis eos damnent, qui cum conscientia peccati lethalis Ordines Diaconatu inferiores susciperent. Quamvis alio nomine se sacrilegii gravis reos statuerent, cum sacra Ordinatio fieri plerumque non soleat, nec possit extra Missarum solemnia, in quibus recens initiati sacra Eucharist. participant, cui irreverentiam gravem irrogaret ille, qui cum conscientia gravis peccati ad eam suscipiendam accederet: *De Synod. dioec. lib.* 7. *cap.* 24. *per totum.*

72 De materia hujus sacramenti dubietas intercedit (de Episcopatu, Sacerdotio, et Diaconatu res est) num in instrumentorum traditione, num vero in impositione manuum, num tandem in utraque simul consistat, Quin et de impositione manuum dubii haeremus; trina est enim. Ex quo fit, ut si in aliquo rerum articulo omitti aliquid contigerit, ex responso Sac. Congregationis, censet Pontifex ut simul tota ordinatio sub conditione iteretur: *Ibidem cap.* 25.

73 Sacri vero Ordines intra Missarum solemnia nec ab alio, quam ab Episcopo ordinante celebranda conferendi sunt, at reum se gravis culpae Episcopus constitueret, qui alio Sacerdote celebrante, ipse interim sacrae Ordinationis ministerium praestaret. Valeret tamen ordinatio. *ib. cap.* 26. §. 5. *et* 6. (*).

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

74 Concilium Tridentinum *sess.* 22. *canon.* 2. *et* 3. *ac Sacrament. Ordin.* definiit dari in Ecclesia praeter Sacerdotium alios Ordines majores, et minores, et Ordinem esse verum Sacramentum.

75 Quod attinet ad minores Ordines, semper in Ecclesia, tum latina, tum graeca, Diaconatus fuit major Ordo. At Subdiaconatus major utique Ordo erat tempore Concilii Tridentini, sed in ipsa Ecclesia latinae, non nisi exeunte saeculo decimo, inter Ordines majores adnumeratus est; Rousseaud de la Combe in *sua Jurisprudentia Canonica verbo Ordo num.* 1. *et seq.*

76 Quod vero concernit minores Ordines, dum

(*) Ut aliqua de ritibus ordinum conferendorum addamus, quae ad Graecorum ordinationum ritus spectant, ex Goarii Euchologio, et Haberti Pontificali petenda sunt. Id generatim dico, Graecis nullum in ordinatione usum esse sive instrumentorum traditionis, sive etiam unctionis. An autem unctione antiquitus saltem usi fuerint, controvertitur. Atque id quidem nonnulli putant colligi posse ex veterum testimoniis, praesertim Gregorii Nazianzeni *Orat.* 5., et Auctoris vitae Chrysostomi apud Metaphrastem, apud quos sacri Antistites dicuntur *chrismate deliniti*. Aliis tamen nos videtur id sufficiens fundamentum. Nempe in laudatis locis *Chrismatis unctionem* mystice dumtaxat sensu accipiendam esse contendunt Graecorum rituum periti, et Arcadius *lib.* vi. *de sacram. cap* 1. et Morinus in Commentario *de Ord. P. III. Exercit. VI.* Nobis id insinuasse satis esto.

Latinorum in sacris Ordinibus ritus habes in Concilio Carthaginensi IV. anni 398 praesertim vero in Pontificali Romano, ad cujus illustrationem multa conferent Menardus ad S. Gregorii M. Sacramentarium, Martenius *de antiquis Ecclesiae ritibus*, laudatus Morinus, et Catalanus in suo ad Pontificale commentario.

Concilium Tridentinum fuit conditum, erant in
Ecclesia latina quatuor minores Ordines: at antea
in ipsa Ecclesia latina alicubi erant pauciores:
Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprud. Canon.*
*verb. Ordo d. num.* 2. Morin. *Exercit.* 15. *cap.*
1. ubi et de numero Ordinum minorum in Eccle-
sia Graeca.

77 Patet ex his, minores Ordines non esse a Chri-
sto, neque ab Apostolis immediate institutos, sed
ab Ecclesia, crescente fidelium multitudine, pro
locorum, et temporum necessitate, et opportuni-
78 tate. Monet vero Morin. *ubi supra*, dici et eos
posse juris divini, et institutionis Apostolicae, in
quantum ipsi *eminenter*, *et formaliter* in Diaco-
natu continebantur, atque Ecclesiam postmodum,
crescente fidelium, ac ministrorum numero, de
diaconatu eduxisse. At locutio haec Scholasticis
utique non item Morino castigatioris eruditionis
viro convenit.

79 Recte vero idem Morin. Concludit, minores Or-
dines utpote nec a Christo, nec ab Apostolis in-
stitutos, rationem Sacramenti haud habere. Neque
id est contrarium *canon.* 3. mox citati Concilii
Tridentini. Subsistit enim veritas hujus canonis,
licet solus Praesbyteratus sit Sacramentum. Con-
sule etiam Van-Espen. *Jur. Eccles. Univ. part.* 2.
*tit.* 9. *cap.* 1. §. 6.

80 De materia, et forma Sacramenti Ordinis nil
Concilium Tridentinum definit. At Eugenius IV.
in decreto pro Armenis de hoc Sacramento disse-
rens: « Cujus (inquit) materia est illud, per cujus
traditionem confertur Ordo; sicut Presbyteratus
traditur per calicis cum vino, et patenae cum pa-
ne porrectionem; Diaconatus vero per libri Evan-
geliorum dationem; Subdiaconatus vero per cali-
cis vacui, cum patena vacua superposita traditio-
nem: et similiter de aliis per rerum ad ministeria
sua pertinentium assignationem. Forma Sacerdo-
tii talis est: Accipe potestatem offerendi Sacri-
ficium in Ecclesia pro vivis, et mortuis, in nomi-
ne Patris, et Filii, et Spiritus sancti: et sic de a-
liorum Ordinum formis, prout in Pontificali Ro-
mano late continetur ».

Non male autem Morinus, et Van-Esp. *l. c.* tra- 81
dunt, quod mens Eugenii IV. in hoc decreto, seu
instructione haud fuit, essentiales, et a Christo
institutas materias, et formas Sacramentorum as-
signare, sed ad summum usitatas tunc in Eccle-
sia latina materias, et formas, ut hoc decreto red-
derentur Armeni de ritu Ecclesiae instructi.

Caeterum, quae hodie pro forma, et materia 82
praescribuntur, exacte observari debent: Confer
hic etiam Rousseaud de la Combe *in sua Juris-*
*prud. Canon. verb. Ordo n.* 3. ubi quod unctio
in Ordinatione est tantum caeremonialis, nec sem-
per fuit adhibita.

## ARTICULUS II.

### QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT TEMPORA FACIENDARUM ORDINATIONUM, ET QUALITATES ORDINANDORUM.

### SUMMARIUM

1. Prima Tonsura quando, et ubi conferri possit? — 2. Ordines Minores conferri possunt, non solum in generalibus Ordinationibus, sed etiam singulis Dominicis, atque Festivis diebus, etiam extra Missam. — 3. Immo non solum unum, aut duo possunt Episcopi promovere ad Ordines minores dictis diebus Dominicis, et Festivis, sed etiam plures, dummodo non tot ordinentur, quod videatur esse generalis Ordinatio. — 4. Dicti dies Festivi, quibus Ordines Minores conferri possunt, sunt dies Festi, qui a populo coluntur, et servantur. — 5. Ordines Minores olim non solum dictis diebus Festivis, sed etiam alio quocumque die, et loco beneviso Episcopis poterant conferri. — 6. Hodie autem per generalem Ordinationem non conferuntur, nisi in quatuor temporibus, aut Sabbato Sancto, vel Sabbato ante Dominicam Passionis, et per specialem paucorum Ordinationem, in Dominicis, et aliis Festivis diebus. — 7 Ex consuetudine tamen plurium Ecclesiarum Ordines Minores conferuntur, non in Sabbato, sed in Feria sexta, vel quarta quatuor Temporum Vespere. — 8. Hinc non est necesse, quod conferens, et recipiens Ordines Minores sint jejuni. — 9. Ordines Majores de Jure conferri possunt solummodo in Sabbatis omnium quatuor Temporum, in Sabbato ante Dominicam Passionis, et in Sabbato Sancto tempore Missae. — 10 Nec potest induci consuetudo conferendi dictos Ordines Majores in aliis Temporibus. — 11. Ex privilegio autem Summi Pontificis possunt valide, et licite conferri Ordines Majores extra dicta Tempora. — 12. Et ad hoc validum, et stabile privilegium habent Regulares omnes. — 13. Immo Regulares habent Apostolicum privilegium recipiendi Ordines Sacros etiam tribus diebus Festivis continuis. — 14. Episcopatus confertur die Dominico, vel Natalitio Apostolorum, nisi Summus Pontifex aliud specialiter indulserit. — 15. Supradicta Tempora a Jure statuta ad conferendos Ordines, non sunt de substantia Collationis illorum. Unde, si, illis non servatis, conferantur, imprimitur nihilominus Character. — 16 Duo Ordines Sacri nequeunt conferri eadem die — 17. Immo eodem die neque conferri debent Ordines Minores, et Subdiaconatus, nisi adsit consuetudo, quae est probanda per Episcopum. — 18. Potest tamen Episcopus Ordines Minores ex consuetudine privatim aliquibus conferre die Veneris quatuor temporum, si sit dies Festus, et in Sabbato ad Subdiaconatum eos promovere ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiae. — 19. Affertur ad rem Decretum Sacrae Congregationis — 20. Immo plurimi volunt absolute, quod, dispensante Episcopo, possint Ordines Minores die immediate praecedente Sabbatum quatuor Temporum conferri, et die Sabbati Subdiaconatus, ut asserunt illi, usum obtinuisse in Hispaniis, Italia, et alibi. — 21. Quoad interstitia temporum ad Ordinationem requisita, *remissive*. — 22. Ordinum Sacrorum collationes publice in Cathedr. Eccles vocatis, praesentibus ad id Eccles Canonicis, celebrari debent. — 23. Ordines autem Minores potest Episc conferre in ejus Domo Episcopali. Immo in ejus Domo, seu Cappella Episcopali videntur passim conferri etiam Ordines Sacri, ut jam usus invaluit in plurib. Dioecesib. — 24. Ad valide recipiendos

Ordines requiritur, quod Ordinandi sint masculi. — 25. Foemioae suot omnino incapaces recipieodi Ordines. — 26. Addocitur, et solvitur duplicata instantia. — 27. Au autem Hermaphrodita sit capax recipiendi Ordioes? *remissive.*—28. Item ad valide recipiendos Ordines requiritur, quod Ordieandi sint Baptisati: et ad id affertur ootabilis casus. — 29 Item ad valide recipiendos Ordines requiritur, quod Ordinandi adulti habeant debitam intentionem, et voluntatem ipsos recipiendi. — 30. Ad licite autem recipiendos Ordines requiritur primo, quod Ordinandi sint in statu gratiae —31. Secundo, requiritur, quod siot confirmati. — 32. Tertio, requiritur, quod ordineta, seu gradatim, et non per saltum Ordines suscipiant. — 33. Quarto, requiritur, quod oon siot irregulares. — 34. Si furioses, aut iofans, vel dormieos hominem, mutilet, seu occidat, non fit irregularis. — 35. An infans ante septennium completum habens plenum usum rationis, et occidat hominem, fiat irregularis? *ad num.* 37. — 38. Si dubitetur, an infans, cum homicidiem commisit, habuerit sufficientem usum rationis ad peccandum mortaliter, probabilius censendus est irregularis. — 39. Et id certius tenendum est de puero decem circiter annorum, si noo adhibuit debitam diligentiam ad evitandum homicidiom, quamvis reputetur casuale. — 40. Affertur, et solvitor objectio. — 41. Generaliter dicendum est, quod ob homicidiem casuale incurritur Irregularitas a dante operam rei illicitae, quamvis adhibuerit debitam diligentiem ad evitandum homicidium. — 42. Hinc Clericus, qui sese exercens cum scolpeto, hominem, quem non videbat, occidit; Seu venando telom in feram misit, et hominem occidit, irregularis est, etiamsi omnem adhibuerit diligentiam. — 43. Item irregularis evadit ex homicidiu casuali, qui non adhibuit debitam diligentium ad ipsum evitandum, quamvis daret operam rei licitae. — 44 Secus tamen, si adhibuerit debitam diligentiam. — 45. Neque evadit irregularis furiosus, si, durante furore, hominem occidat. — 46. Evadit tamen irregularis, si dilucida intervalla habeat, et hominem occidat, dum sanae mentis est. — 47. Noo est autem irregularis, licet gravi sua culpa in furorem, vel amentiam incideret. — 48. Item aon evadit irregularis dormiens propter homicidiom a se commissum in somnis —49. Esset tamen irregularis, si sciebat se ad id dormiendo solitum esse, et non adhibuit diligentiam debitam ad evitandum. — 50. Sic pariter dicendum est de ebrio, qoi non adhibeit prius debitam diligeotiam. — 51. Non esset tamen ebrius ob id irregularis, si inopinato, et ex improviso absque culpa hominem in ebrietate occideret. — 52. Irregularites ob homicidium casuale saltem indirecte voluntarium incurritur ab homicida, quamvis ob id non fuerit a Tribunali Laicali condemnatus, *ad num.* 54. — 55. Pro dispensatione hujusmodi Irregularitatis adeunda est Sedes Apostolica —56. Facilius dispensatur cum jam promoto, quam cum promovendo — 57. Potest autem Episcopus dispensare super Irregularitate orta ex homicidio casuali occulto. — 58. Sic potest dispensare cum eo, qui hominem occidit, non intendens occidere, et cum eo, qui mandavit servo, ut alterum baculo perceteret, sine homicidio, si homicidium contra suam voluntatem sequatur. — 59. Item super Irregularitate ex homicidio occulto causa defensionis facto, non servato moderamine inculpatae tutelae. — 60. Secus autem, si tale homicidiom, vel aliud casuale sit notorium, et publicum, vel ad forum contentiosum deductum. — 61. Neque dispensare potest super Irregularitate absque delicto orta ex defectu perfectae lenitatis. — 62. Potest tamen dispensare super Irregularitate orta ex quacumque mutilatione, etiam voluntaria, si sit occulta. — 63. Item, dispensare potest super Irregularitate orta ex homicidio casuali, seu indirecte tantum voluntario, quamvis notoria, ad Ordines minores, et Beneficiem simplex. — 64. Papa est incapax Irregularit. — 65 Ad eruditionem affertur curiosus casus. — 65. Potest Episcopus dispensare super Irregularitate contracte ab eo, qui duos Sacros Ordines eodem die suscepit, et in pluribus aliis similibus, quae assignantur dummodo delictum sit occultum. — 67. Occultum autem quantum ad hoc non dicitur, si probari delictum possit per aliquos testes. — 68. In casibus quomodocumque occultis ex nova Lege post Conc. Trid. Sedis Apostolicae reservatis, nequeunt Episcopi dispensare. — 69. Cardinales in suis titulis, sicut Abbates, et Praelati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, et Sedis Apostolicae immediate subjecti nequeunt uti dicta facultate dispensandi, et absolvendi in casibus occultis tributa a Concilio Tridentino Episcopis. — 60. Quinto, requiritur, quod nulla censura sint ligati. — 71. Sexto requiritur, quod sint in aetate Canonica constituti. — 72. Infantes tamen, quamvis illicite, valide ordinantur ad quemcumque Ordinem, etiam Presbyteratus. —73. Immo infantes ordinantur valide etiam ad Episcopatum. — 74. Ætas Canonica pro prima Tonsura, Ostiariatu, Lectoratu, et Exorcistatu sunt anni septem completi. — 75. Pro Acolytatu sunt anni duodecim completi. — 76. Pro Subdiaconatu sunt anni vigintiduo. — 77. Pro Diaconatu sunt anni vigintitres. — 78. Pro Presbyterato sunt anni vigintiquinque. — 79 Qui anni requisiti a Tridentino pro his tribus Sacris Ordinibus sufficiunt incoepti. — 80. Pro Episcopatu requiruntur anni triginta completi. — 81. Septimo, requiritur, quod sint scientia sufficienti instructi pro quolibet Ordine suscipiendo. —82. Octavo, requiritur, quod ordinentur a suis propriis respective Episcopis, vel ab aliis de eorum licentia, et cum suis dimissoriis. — 83 Nono, requiritur, quod ordinandi in Sacris habeant legitimum titulum sustentationis, scilicet aut Beneficii Ecclesiastici pacifice possessi, aut Patrimonii sufficientis ad honestam sustentationem, aut Paupertatis Religiosae. — 84. Ad titulum Beneficii, ut quis licite ordinetur, requiritur, quod sit Beneficium proprie dictum. — 85. Et quod tale Beneficium sit sufficiens ad honestam ipsius sustentationem, et pacifice possessum — 86. Unde, qui non habet Beneficium sufficiens, non debet ordinari cum supplemento Patrimonii, nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiae id exigat — 87. Et si Beneficium, ad cujus titulum ordinatur ab Episcopo non suo, non est sufficiens juxta Taxam sui Ordinarii, esset suspensus quoad exercitium Ordinum. — 88 Immo nedum ipse ordinatus esset suspensus ab exercitio Ordinum, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire; sed etiam Episcopus Ordinans esset suspensus per annum a Collatione Ordinum, et uterque subjaceret gravioribus poenis pro modo culpae. — 89. Et tale Beneficium non potest Ordinatus postmodum resignare, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio potest admitti, nisi constito, quod aliunde vivere commode possit; aliter autem facta resignatio nulla est. — 90 Ad titulum Patrimonii, vel Pensionis, ut quis licite ordinari possit, requiritur, quod Episcopus judicet talem pro necessitate, vel commoditate suarum Ecclesiarum esse assumendum, illudque Patrimonium, vel Pensionem, et ad vitam sustentandam sufficiens esse, et vere ab ipso obtineri. — 91. Unde Clericus suscipiens Ordines Sacros cum Patrimonio ficto, sicut etiam cum ficto Beneficio, suspensionem incurrit — 92. Non est tamen suspensus ipse ordinatus, si bona fide, et sine ulla sua fraude, et dolo absque legitimo titulo ordinaretur. — 93. Tale Patrimonium, seu Pensio posthac sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus potest, donec ordinati Beneficium Ecclesiasticum sufficiens suo statui sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint. — 94 Unde Patrimonii titulus non extinguitur, etiamsi ordinatus acquirat alia bona, donec ab Episcopo loco Patrimonii subrogetur. — 95. Neque ordinatus potest absque expressa licentia Episcopi donare Patrimonium libere constitutum, reservato sibi usufructu ad vitam. — 96 Neque potest absque dicta licentia Episcopi illud in Emphyteusim concedere, reservato desuper annuo Canone fructibus correspondente. — 97. Neque Patrimonium po-

tesi sine licentia Episcopi alienari etiamsi ordinatus consequatur Beneficium. — 98. Prohibitio Concilii Tridentini alienandi Patrimonium extenditur ad Fidejussionem Ordinati, et quomodo in tali casu provideatur Creditori. — 99. Patrimonium constitui potest etiam in censibus — 100. Ordinibus Sacris initiari non potest, qui bonis cessit. — 101. Ad titulum Paupertatis, seu Professionis Religiosae, ut quis licite ordinetur, requiritur, quod sit vere Professus — 102. Unde Novitii sine titulo Beneficii, vel Patrimonii, aut Pensionis nequeant promoveri ad Sacros Ordines. — 103. Et hoc ipsum habet locum, non solum in Novitiis, seu non professis, sed etiam in nulliter Professis. — 104. Patres autem Societatis Jesu, qui tria vota Paupertatis, Castitatis, et Obedientiae in Societate emiserunt, de licentia Praepositi Generalis possunt promoveri ad Sacros Ordines absque titulo, etiam ante solemnem Professionem. — 105. Patribus Societ. Jesu sic ordinatis nulla debentur alimenta a dicta Societate, si contingat eos ante solemnem Professionem a Praeposito Generali a dicta Societate dimitti. — 106. In calculandis redditibus Beneficii pro titulo ordinandi, an sint detrahenda onera Missarum eidem Beneficio adjecta; et an detrahendae sint distributiones quotidianae, si Beneficium sit residentiale? — 110. Affertur Decret. San. Cong. Conc. — 111. Alia ad rem *ad nu* 123 — 124. de denegat. Ordin. ob crimen occult. *ad n.* 129. — 130. Alia ad rem cum addit. ex aliena manu *ad n.* 146.

1 Prima Tonsura conferri potest quocumque
die, et hora, et loco. Ita expresse Pontificale Romanum in *Rubric. de Ordin. conferend.*
ibi: *Clericatus, seu prima Tonsura quocumque die, et hora, et loco conferri potest.* Et sic tenet *Communis Doctorum*; Non enim alicubi in
Jure reperitur quid aliud de ea constitutum.
2 Ordines minores conferri possunt, non solum
in generalibus ordinationibus, sed etiam singulis
Dominicis, atque festivis diebus, etiam extra
Missam: Sic Pontificale Romanum *Tit. de minoribus Ordinibus*, et habetur *ex cap. De eo* 3. *de
temporibus ordinationum*, ibi: *Licitum est Episcopis Dominicis, aut aliis festivis diebus unum*,
3 *aut duos ad Minores Ordines promovere.* Immo
non solum unum, aut duos possunt Episcopi promovere ad Ordines minores dictis diebus, sed etiam plures, dummodo non tot ordinentur, quod
videatur esse generalis Ordinatio: Glossa *ibid verb.
Aut duos*, Sylvester *verb. Ordo* 2. *q.* 6. Gobat *tom.
1. tract.* 8. *num.* 453. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *lib.* 1. *decr. tit.* 1. *num.* 31. Rosignol.
*de Ordinibus Ecclesiasticis part.* 1. *de Ordinibus
in communi quaest.* 2. *art.* 7. *n.* 4. ubi recte dicit, quod in *citato textu cap. de eo*, iy *unum, aut
duos* non positum sit *restrictive*, *sed exemplificative*, et sic tenent alii passim, et servat praxis.
4 Dicti dies festivi, quibus Ordines minores conferri possunt, sunt dies festi, qui a populo coluntur, et servantur: Sic expresse declaravit *Sacra
Congreg. Conc.* apud Fagnan. in *cit. cap. De eo*
5 3. *de temporibu. ordination.* n. 24. Ordines minores olim non solum dictis diebus festivis, sed
etiam alio quocumque die, et loco beneviso Episcopis poterant conferri, ut patet *ex cap. Quando* 6.
*dist.* 75. ibi: *Quando, ut ubi libitum fuerit, usque
6 ad Subdiaconatus officium Clerici ordinentur.* Hodie per generalem Ordinationem non conferuntur,
nisi in quatuor temporibus, aut Sabbato sancto,
vel Sabbato ante Dominicam Passionis, et per specialem, et privatam paucorum Ordinationem, in
Dominicis, et aliis festivis diebus, juxta *d. cap. de
eo* 3. *de temporibus ordinationum*, ut notat Fa-
7 gnan. *ibid. num.* 30. Ex consuetudine tamen plurium Ecclesiarum Ordines minores conferuntur,
non in Sabbato, sed in feria sexta, vel quarta quatuor temporum, quae consuetudo, ut dicit Layman, in *cit. cap. De eo* 3. *de temporibus ordination.*
reprehendi non potest. Et quidem, quod Ordines
minores conferantur pluribus in locis vespere illius feriae 6. testantur passim Doctores, et signanter Gobat *tom.* 1. *tract.* 8. *num.* 52. Escobar in
*Theolog. moral. l.* 23. *cap.* 18. *num.* 430. Rosignol. *loc. c. nu.* 6. Quintanadven. *Singular. tract.*
6. *singular.* 7. *num.* 1. Henriq. in *summa lib.* 10.
*cap.* 12. §. 2. Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 32. et
alii plurimi. Immo hoc concedere consuetudinem
ubique receptam testatur Fagnan. in *cit. cap. Ex
eo num.* 14 post Henriquez *loc. cit.* quamvis subjungat praestare, ut talis consuetudo tollatur, et
ad rem facit dubium propositum in Sacra Congr.
Concil. ab Episcopo Portalegrensi: « An, supposita
consuetudine immemorabili, licitum sit conferre
primam Tonsuram, et minores ordines feria sexta
post prandium ante diem Sabbati? Ad quod praefata *Sac. Congreg. Concil. die* 13. *April.* 1720.
respondit. Affirmative quoad primam Tonsuram,
et quoad Minores Ordines consuetudinem immemorabilem tolerari posse, sed expedire, ut Episcopus se conformet Pontificali Romano tit. *de
Minoribus Ordinibus* ». Sic refert Card. Petra *t.*
5. *Comment. ad Constitut.* 7. *Pii II. sub. n.* 48.
*in fine.*
Hinc non est necesse, quod conferens, et reci- 8
piens Ordines minores sint jejuni: Reiffenstuel *l.
cit. num.* 32. Layman *in d. cap. De eo* 3. *de temporibus Ordination.* cum aliis ibi citatis, et alii
passim; cum enim possint conferri, et saepe conferantur post prandium, stat clarum, quod nec in
conferente, nec in recipiente requiritur jejunium.
Ordines majores de Jure conferri possunt solum- 9
modo in Sabbatis omnium quatuor temporum, in
Sabbato ante Dominicam Passionis, et in Sabbato sancto tempore Missae, *cap. De eo* 3. *de temporibus Ordinationum, et cap. Ordinatione* 7. *dist.*
75. cum similibus, in quibus licet dicatur *in quatuor temporibus*, et hujusmodi, non debet intelligi, quod ordines majores possint de jure conferri,
die Mercurii, et Veneris, sed solum die Sabbati
eorumdem hebdomadarum, *Cap. Ordinationes* 3.

*cap. Quod a Patribus* 4. *dist.* 75. *cap. Litteras* 13. *de Temporibus Ordinat:* Sic expresse Fagnan. *lib.* 1. *decret. in cit. cap. De eo* 3. *de temporib. Ordinat. num.* 17. *et* 18. cum multis ibi citatis, Barbosa *de Offic. et potest. Episcop part.* 2. *alleg.* 17. *num.* 1. *et* 3. cum pluribus ibi citatis, ubi reddit rationem, quare potius diebus Sabbati Ecclesia constituerit Sacros Ordines esse conferendos; quia nempe Sabbatum significat requiem; Legitur enim *Genes.* 2. quod requievit Deus die septimo ab omni opere, quod patrarat. Qui autem ad Sacros Ordines assumuntur, a saeculi laboribus ad requiem Domini, seu Ecclesiasticam transeunt: Glossa in *cit. cap. Litteras verb. Pertinere, de tempor. ordinat.* cum illis non amplius negotiari permittatur, *cap. Fornicari* 10. *dist.* 88. quem transitum non faciunt Ordinati in minoribus, cum ad saeculum redire valeant, *c. Si qui* 2. *dist.* 32. *cap. Joannes* 7. *de Cleric. conjungat.* Card. Petra *tom.* 5. *Comment. ad Constit.* 7. *Pii II. num.* 7. *et seq.*

10 et alii passim. Nec potest induci consuetudo conferendi dictos Ordines majores in aliis temporibus, textu expresso in *cap. Sane* 2. *de temp. ordinat.* Barbosa *citat. alleg.* 17. *num.* 4. cum aliis ibi citatis.

11 Dicitur autem notanter *de Jure*, quia ex privilegio summi Pontificis possunt valide, et licite conferri Ordines majores extra dicta tempora; Papa enim secundum plenitudinem potestatis de Jure potest supra Jus dispensare, textu expresso in *c. proposuit* 4. *de concession. praebend.* Et de facto saepe saepius dispensat cum pluribus.

12 Et ad hoc validum, et stabile privilegium habent Regulares omnes, ut novissime declaravit Benedict. XIII. In *Conc. Romano celebrato an.* 1725. *tit.* 5. *de temporibus Ordinationum cap.* 2. ibi: « Quo vero ad Regulares privilegia a Summis Pontificibus habentes, sive expresse, sive per viam communicationis concessa, Sacros videlicet Ordines extra tempora suscipiendi; cum privilegia ipsa in suo robore persistant, nec iis derogatum fuisse constet, decernimus proinde Regulares eosdem absque novo Indulto Apostolico tuto posse extra tem-

13 pora ordinari ». Immo Regulares habent Apostolicum privilegium recipiendi Ordines Sacros, etiam tribus diebus festivis continuis, ut expresse concessit Societati Jesu cum prohibitione communicationis Gregorius XIII. Constitut incip. *Pium, et utile*, et absolute sine prohibitione communicationis concessit Congregationi reformatae Sancti Bernardi Gregorius XIV. Constitut. *Romanus Pontifex*, et Clemens VIII. *die* 13. *Novembr.* 1596. concessit Congregationi S. Joannis Evangelistae in Portogallia, ut possint ordinari extra tempora, et per quemcumque Episcopum communionem Ecclesiae catholicae habentem tribus Dominicis, vel festivis diebus continuis, vel interpolatis, etiam non servatis interstitiis: Quod privilegium se se vidisse testatur Portell. *In dub. Regular. verb. Ordo num.* 4. et ex ipso testantur Reiffenstuel *loc. cit. num.* 51. Sporer *tom.* 3. *part.* 1. *cop.* 5. *sect.* 4. *num.* 121. Rosignol. *de Ordinibus in communi part.* 1. *qu.* 2. *art.* 8. *n.* 3. et alii: Unde ex vi dictarum concessionum non solum noster Ordo, seu Religio Minorum, sed etiam omnes aliae Religiones participant privilegia dictarum Congregationum; Tum quia post Gregorium XIII. per alios Pontifices successores fuerunt concessa variis aliis Religionibus privilegia Societatis Jesu absque ulla penitus restrictione, ac si eisdem concessa noviter essent, et primo; Quibus stantibus in dies cernimus a doctissimis, et gravissimis Episcopis Regulares ( ut de suis testatur sapientissimus P. Rosignolus *loc. cit. n.* 4. ) extra tempora tribus diebus Festivis immediate subsequentibus Sacris Ordinibus Initiari.

Episcopatus confertur die Dominico, vel natalitio Apostolorum, nisi summus Pontifex aliud 14
specialiter Indulserit, *cap. Ordinationes Episcoporum* 1. *et c. Quod Dominico* 5. *dist.* 75. et Pontif. Roman. *tit. de consecrat. Electi in Episcopum.*

Supradicta tempora a Jure statuta ad conferen- 15
dos Ordines non sunt de substantia collationis illorum; unde, si, illis non servatis, conferantur, imprimitur nihilominus character: Glossa in *cap. Ordinationes* 1. *dist.* 75. et alia Glossa in *cap. Vel non est compos.* 14. *de temporibus ordination. verb. Ætatem*, Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 17. *n.* 8. Ugolin. *de potest. Episcop. cap.* 26. §. 25. *num.* 1. *in princip.* Fagnan. in *cit. cap. De eo* 3. *de temporibus ordinat. n.* 20. *et in cap. Vel non est compos* 14. *eod: tit. n.* 7. et alii passim.

Duo Ordines sacri nequeunt conferri eodem die: 16
*cap. Litteras* 13. *et cap. Dilectus.* 15. *de tempor. ordinat.* et expresse Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 13. *de reformat* ibi: « Duo sacri Ordines non eodem die, etiam Regularibus, conferantur, privilegiis, ac indultis quibusvis concessis non obstanti-
bus quibuscumque ». Immo eodem die neque con- 17
ferri debent Ordines Minores, et Subdiaconatus, nisi adsit consuetudo, quae est probanda per Episcopum, ut decrevit *Sacra Congreg. Conc. in Caloguritana Ordinis* 28. *April.* 1694. teste Cardin. Petra *tom.* 5. *Commentar ad Const.* 7. *Pii II. n.* 46. qui insuper *sub. n.* 48. subdit, quod ad dubium in Sacra Congregatione Conc. propositum in una Bovensi: An ordinatus eodem die ad Minores, et Subdiaconatum, ille, nec non Episcopus ordinans in poenas, et quas inciderint? *Sacra Congreg. die* 7. *Maii* 1707. resolvit: « Quoad ordinatos dandam esse absolutionem, imposita poenitentia salutari arbitrio Episcopi vicinioris ( quia Episcopus fuerat particeps actionis prohibitae), *quo vero ad ordinantem, ad mentem*, ut scilicet non solum acriter admoneatur, sed per litteras moneatur, quod licet gravior poena ipsi esset infligenda, quia plus deliquit scienter conferendo his tribus Clericis minores cum Subdiaconatu eodem die: attamen ex benignitate Congregationis, omnis poe-

na pro hac vice ei remittitur, quodque in posterum a similibus committendis omnino abstineat ». Atque hic attendenda est causa die 21. Februarii 1728. relata a D. Cardin. de Lambertinis *Vol.* 5. *Notification.* 18. ut sequitur.

## CALARITANA.

« In Dioecesi Calaritana, et aliis Regni Sardiniae Episcopatib. magnus est numerus Clericor. conjugatorum, et ex his plerique aut facinora committunt, aut viles artes exercent, non tam in dedecus Ordinis Clericalis, quam in perturbationem jurisdictionis Ecclesiasticae, ut eorum immunitatem tueatur ».

« Plerique ex Episcopis regni Sardiniae usum alias habuerunt conferendi una, eademque die Ordines minores, et Subdiaconatum eisdem personis. Cumque Calaritanus Archiepiscopus putet, methodum hanc futuram esse aptam ad evellendos expositos abusus, ex quo videlicet, si statim ac eodem contextu, quo ordinandi primam Tonsuram, et minores Ordines recipiunt, recipiant etiam Subdiaconatum, non amplius ordinatis modus superesset reassumendi habitum laicalem, et se convertendi ad exercendas artes Clericali charactere indignas; supplicat pro facultate conferendi primam Tonsuram, minores ordines, et Subdiaconatum iisdem personis una die, hoc est in quatuor temporibus, in Sabbato Sitientes, et in Sabbato Sancto ».

« Secretarius ad calcem folii nonnulla adnotavit: quocirca onus erit EE. VV. decernere ».

« Primo, an sit indulgendum petitioni in casu »? et quatenus negative:

« Secundo, quid sit in casu statuendum pro abusibus supradictis eradicandis » ?

*Et dicta Sacra Congregat. respondit : Ad primum negative. Ad secundum, Archiepiscopus utatur Juris remediis, et signanter statutis in cap.* 6. *sess.* 23. *de Ref. et aliis indicatis in Constit.* 17. *impressa post synodum Romanam incip.* Apostolici Ministerii, *edita ab Innocentio XIII. et confirmata a Benedicto XIII. Const. incip.* In supremo.

18 Potest tamen Episcopus Ordines minores ex consuetudine privatim aliquibus conferre die Veneris quatuor temporum, si sit dies festus, et in Sabbato ad Subdiaconatum eos promovere ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiae, ut decrevit *Sacra Congreg. Conc. ad quartum dubium* ex eis propositis apud Fagnanum in *cit. cap. de eo* 3. *de tempor. ordinat. num.* 42. quae hac occasione hic ad litteram dantur.

19 Praesupposito, quod minores Ordines possunt conferri diebus Dominicis, aut aliis festivis, dubitatur, an appellatione diei Festi comprehendatur festum, quod a populo colitur ?

Secundo, idem est dubium quoad promovendos vigore dispositionum de promovendo extra tempora diebus Festis.

Tertio, an ex consuetudine possit Episcopus uno, et eodem die ad minores Ordines aliquos promovere.

Quarto, an ubi consueverit, ordinatus ad quatuor minores Ordines die Veneris, et in die Sabbati sequentis ad Ordinem Subdiaconatus promoveri, id sit licitum propter consuetudinem?

Ad primum Sacra Congr. Conc. censuit. comprehendi dies festos, qui a populo servantur *toto tit. de fer, de consecr. dist.* 3. *cap.* 12. *sess.* 25. *de regul.*

Ad secundum idem respondit.

Ad tertium, praesupposita consuetudine, posse.

Ad quartum licere Episcopo, si dies Veneris sit dies festus, et si necessitas, aut utilitas Ecclesiae, judicio Episcopi, id exposcat, juxta decretum Concil. c. 11. *sess.* 23. non tamen in publicis ordinationibus, sed privatim, et aliquibus praedictos minores Ordines conferre.

Immo plurimi volunt absolute, quod, dispensante Episcopo, possint Ordines minores die immediate praecedente Sabbatum quatuor temporum conferri, et die Sabbati Subdiaconatus, et ill. usum obtinuisse in Hispaniis asserunt Henriquez *lib.* 10. *cap.* 12. *num.* 12. Villalobos in *Summa tom.* 1. *tractat.* 11. *dub.* 13. *n.* 4. Sayrus *lib.* 7. *de Censuris* c. 10. *n.* 26 Vasquez *tom.* 3. *in tertia part. disp.* 246. *cap.* 5. *num.* 48. et alii, et hoc etiam practicari in Italia referunt Molfesius in *Summa tract.* 2. c. 14. *n.* 13. Reginald. *tom.* 2. *lib.* 30. *tract.* 1. *cap.* 5. *num.* 26. Diana *tom.* 1. *tract.* 26. *resol.* 28. et alii. Vide Rosignolum *loc. cit. n.* 18. ubi ad id multa adducit. 20

Quo ad interstitia temporum ad ordinationem requisita; Vide verb. *Interstitia*; ubi late de omnibus. 21

Ordinum Sacrorum collationes publice in Cathedrali Ecclesia, vocatis, praesentibusque ad id Ecclesiae Canonicis, celebrari debent: Sic expresse Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 8. *de reform.* ibi : « Ordinationes Sacrorum Ordinum statutis a Jure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia, vocatis, praesentibusque ad id Ecclesiae Canonicis, publice celebrentur; si autem in alio dioecesis loco, praesente Clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur »: et sic decisum fuisse refert ex multis Barbosa in *d. Concil. loc. c. num.* 12. et novissime statuit Benedictus XIII. Constit. incip. *In supremo* §. 15. 22

Ordines autem minores potest Episcopus conferre in ejus domo Episcopali: Barbosa *ibidem num.* 13. cum pluribus ibi citatis; Immo in ejus domo, seu Cappella Episcopali videntur passim conferri etiam Ordines sacri, ut jam usus invaluit in pluribus dioecesibus. Vide infra *num.* 121. 23

Qualitates ordinandorum ad valide recipiendos Ordines sunt, quod ordinandi sint masculi: *Communissima omnium Catholicorum.* 24

Feminae enim sunt omnino incapaces recipiendi Ordines, ut desumitur *ex cap. Mulieres* 19. *dist.* 32. *et ex cap. Nova* 10. *de Poenit. et remiss.* et tenent commu- 25

nissime omnes Doctores Catholici docentes; hoc esse de Jure divino, et ordinatione Christi, cum ipse nullam feminam, immo ne propriam quidem Matrem ordinaverit, quamvis fuerit dignior, et excellentior universis Apostolis. Unde Apostolus 1. *ad Corith. cap.* 14. *num.* 34. sic praecipit: « Mulieres in Ecclesiis taceant; non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia ». Et 1. *ad Timoth. cap.* 2. *n.* 11. sic habet: « Mulier in silentio discat cum omni subjectione: Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio »: adeoque cum feminis ex Sacra Scriptura nequeat competere munus docendi in Ecclesia, quod ex *Malachiae cap.* 2. *num.* 7. est munus proprium Sacerdotis, ibi: *Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent de ore ejus*, nec eisdem potest competere Ordo Sacerdotalis.

26 Nec officit, quod in jure fiat mentio Diaconissae, Presbyterissae, et Episcopissae, ut in *capit. Diaconissam* 23. *caus.* 27. *quaest.* 1. *et cap. Mulieres* 19. *dist.* 32. et saepe alibi. Non officit, inquam, quia, ut recte notant Baronius *ad annum Christi* 34. *num.* 280. Campanil. in *divers. Juris canon. rubr.* 11. *cap.* 2. Vasquez *tom.* 3. *in* 3. *part. disp.* 245. *cap.* 3. Rosignol. *de Ordinib.* in *communi part.* 1. *qu.* 3. *art.* 1. *n.* 7. et alii, ipsae feminae tali nomine appellabantur, non quod sic essent ordinatae, sed quia viri earum erant assumpti ad Diaconatum, Presbyteratum, et Episcopatum, et ideo uxores Diaconorum Diaconissae, Presbyterorum Presbyterissae, et Episcoporum Episcopissae dicebantur denominatione desumpta ab earum maritis. Et si instetur dicendo, quod *in cit. cap. Diaconissam* sic expresse habetur: *Diaconissam non debere ante annos quadraginta ordinari statuimus*, sicque videtur sequi, quod post tale tempus possit ordinari; Respondetur cum Glossa *ib. verb. Ordinari*, Barb. *ib. n.* 3. *et seq.* et Doctore subtili in 4. *dist.* 25. *qu.* 2. §. *Ad secundum principale*, Reiffenst. *lib.* 1. *Decretal. tit. XI. n.* 58. et aliis, id esse intelligendum non de vera ordinatione, sed quia super talem feminam fiebat aliqua benedictio, ex qua consequebatur aliquod officium speciale, ut puta, quia ex ordinatione Abbatissae, vel Collegii, tunc competebat ei legere homilias, aut Evangelia in matutino, quod non licebat aliis, sed ille non erat actus alicujus Ordinis, Vide *verb. Femina num.* 1. (*)

27 An autem hermaphrodita sit capax recipiendi Ordines; Vide *verb. Hermaphroditus a n.* 11.

28 Item ad valide recipiendos Ordines requiritur, quod ordinandi sint baptizati: Baptismus enim est fundamentum, et janua omnium sacramentorum novae legis; *cap. Cum itaque* 112. §. *final. de consecrat. dist.* 4. *et cap. Veniens* 3. *de Praesbytero non baptizato*. ibi: *Cum Baptismus sit fundamentum omnium Sacramentorum*; adeoque sine Baptismo non potest valide recipi Sacramentum Ordinis: *c. Si quis per ignorantiam* 59. *caus.* 1. *q.* 1. Unde in *c. Si quis Presbyter.* 1. *de Presbytero non baptizato*, expresse statuitur; *Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit, se non esse baptizatum, baptizetur, et iterum ordinetur*: et concordat *cit. cap. Veniens* 3. *eodem titulo*. Et casus hic nostro saeculo accidit in Calabria, ubi scelestus quidam Parochus, cum aliter non posset hostili animo, quem habebat erga quemdam principem, satisfacere, ejus infantes, quos aqua baptismali abluebat, in peccato originali relinquebat; siquidem animum positivum habebat illos minime baptizandi, ut animae illorum a gloria excluderentur, et hoc ad vindictam inimicitiae, quam contra eorum patrem gerebat. Sub finem vitae Parochus poenitentia ductus, crimen confessus est, unde filii principis superstites (nam nonnulli sine Sacramento Baptismi decesserant) iterum baptizati sint, inter quos unus erat ex Ordine nostro Sacerdos, concionator, et qui Praelaturas plures locales, ac provinciales administraverat; et hic ad praescriptum dictorum Sacrorum Canonum *cap. Si quis Presbyter* 1. *et cap. Veniens* 3. *de Presbytero non baptizato*, post Baptismum iterum omnes Sacros Ordines suscepit. Sic ad litteram refert Amenus *de delict. et poenis tit.* 8. §. 1. *verb. Abusus in Baptismo num.* 3. et sequitur Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *disceptat.* 2. *n.* 159.

Item ad valide recipiendos Ordines requiritur, 29
quod ordinandi adulti habeant debitam intentionem virtualem saltem externam, et voluntatem ipsos recipiendi, unde invalide suscipiunt Ordines omnes adulti inviti, vel non voluntarii, utpote vel animo repugnante, vel ficte, et simulate tantum ipsos recipientes. *Communis.* * Quod si quis coactus gravis mali metu animum intendat ad suscipiendos Ordines, ut malum illud vitet, tunc utique Ordinatio valet. Si vero recipiat absque intentione interna, profecto ordinatio non valet. Nec valet etiam, si habuerit animum indifferentem, idest nec voluntatem suscipiendi, et non suscipiendi ordines. Pro invaliditate hujus ordinationis refertur decretum Sac. Congregationis; Bened. XIV. *De Sacrific. Missae lib.* 7. *cap.* 10. §. 12. * Vide; verb. *Intentio.*

Qualitates autem ordinandorum ad licite reci- 30
piendos Ordines sunt multae. Primo igitur re-

(*) E. R. Diaconissarum munus non erat legere Homilias, aut Evangelia in Matutino. Ad eas enim pertinebat adsistere Episcopis in Baptismo ministrando faeminis, eas in Fidei rudimentis instruere, eleemosynas distribuere, curam gerere Viduarum, aliisque pietatis operibus sese exercere. Diaconissarum munus citius per Occidentem obsolevit, quam in Oriente. Concilium Epaonense in Galliis saecul. VI vetuit imposterum Diaconissas promovere. Saecul. XIII adhuc Constantinopoli Diaconissae vigebant. Confer Henri *Hierolexicon*, necnon Doctiss. Goarium in Notis ad Euchologium Graecorum, in Ordinatione Diaconissae *pag.* 219. *et sequen.*

quiritur, quod sint in statu gratiae; status enim gratiae requiritur ad licitam, et dignam receptionem cujusvis Sacramenti novae legis; Unde si qui scienter existentes in peccato mortali reciperent aliquem Ordinem, peccarent mortaliter: *Communis*.

31 Secundo, requiritur, quod sint confirmati: *Communis*, et habetur aperte ex Concilio Tridentino *sess.* 23. *cap.* 4. *de reformat.* ubi dicit, quod confirmati debent esse etiam, qui volunt accipere primam Tonsuram, ibi: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.* Unde, si qui non confirmati scienter ad Ordinationem accederent, peccarent, saltem venialiter, ut tenent communius Doctores, vel etiam mortaliter, ut tenent Toletus, Bonacina, Nugnus, Tannerus, Castropalaus, et alii.

32 Tertio, requiritur, quod ordinate, et gradatim et non per saltum Ordines suscipiant: *Communis* per textum in *cap. unica de Clerico per saltum promoto*, et in *Concil. Trident. sess.* 23. *cap.* 2. *de sacramento Ordinis.* Unde, si qui scienter per saltum ordinarentur, recipiendo v. g. Presbyteratum, nondum suscepto Diaconatu, graviter peccarent, quia agerent contra praeceptum Ecclesiae in re gravi. Et si quis sic ordinatus etiam ex bona fide, et ignorantia invincibili in susceptis Ordinibus ministraret, indigeret absolutione, et respective dispensatione saltem ad cautelam: Sicque quidam Clericus Joseph Cajetanus Ghiuettus per saltum ad Exorcistarum, et Acolythorum Ordines promotus, quique ex bona fide vel ex ignorantia invincibili in susceptis Ordinibus ministraverat, absolutus, et respective dispensatus fuit ad cautelam, tum ad Ordines omissos, tum ad alios, arbitrio Archiepiscopi, ut mandavit *Sacra Congregatio Concil. in Florentina Ordinum* 5. *Decembris* 1744. apud Thesaurum Resolutionum *Tom.* 13.

33 Quarto, requiritur, quod non sint irregulares; *Communis*. Irregularitas enim est inhabilitas canonica ad Ordines suscipiendos, et in susceptis ministrandum. Unde, durante irregularitate, nemo licite ordinari potest, nec in suscepto jam Ordine ministrare, *cap. Saepe contingit* 1. *de temporibus ordinationem* in 6. Quot autem, et quales sint irregularitates, et a quibus dispensari possint? Vid. verb. *Irregularitas* per tot.

34 Hic addo, quod si furiosus, aut infans, vel dormiens hominem mutilet, seu occidat, non fit irregularis: *Communis* per textum expressum in *Clementina Si furiosus unic. de homicid.* ibi: *Si furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc Irregularitatem incurrit.*

35 An autem si infans (idest minor septennio, ex *l. Si infanti* 18. *Cod. de jure deliberandi*, ibi: *Si infanti, idest minori septem annis*, *ex cap. Si infantes unic. de desponsat. impuber.* in 6. et Glossa in *d. Clementin. Si furiosus verb. Infans*) ante septennium completum, plenum usum rationis habeat, ac sit capax, et occidat hominem, fiat irregularis? Negant Barbosa in *citat. Clement. Si furiosus num.* 6. Sayrus *de Censura lib.* 6. *c.* 17. *num.* 30. Avila in *similib. tract. part.* 7. *disp.* 6. *sect.* 1. *dub.* 13. *concl.* 1. Henriquez *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 4. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 10. *n.* 7. Pirhing *l.* 5. *Decretal. tit* 11. *num.* 72. Et eorum ratio est, quia in *d. Clementina Si furiosus*, generaliter, et absque ulla distinctione, seu exceptione dicitur, infantem, si mutilet, aut occidat hominem, non fieri irregularem. Ubi autem lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *L. Non distinguemus* 32. *ff. de recept. arbitr. L. Praeses* 3. *ff.* de *Offic. Praesid. cap. quia circa* 22. *de privileg.* Praesertim cum Irregularitas sit odiosa, adeoque potius sit restringenda, quam ampliandа, ex *cap. Odia* 15. *et cap. in poenis* 49. de *Reg. jur.* in 6 *cap. Paenae* 18. *de Poenitentia dist.* 1. *c. Statutum* 22. *de elect.* in 6. *L. Factum* 155. §. 2. *ff.* de *Reg. jur. L. Cum quidem* 19. *de liberis*, *et posthum.* cum similibus. Tum quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus a jure expressis, *cap. Is qui* 18. *de sentent. excommunicat.* in 6. Nullibi autem in jure expressum invenitur, quod infans ante septennium, etsi doli capax sit, ac plenum usum rationis habeat, si occidat hominem, fiat irregularis, adeoque pro tali non est habendus; quae utique negativa sententia est valde probabilis.

At vero probabilior est sententia affirmativa, 36
quam tuentur Abbas in *cap. Pueris* 1. *de delictis pueror.* Hostiensis *ibidem*, Covarruvias *part.* 3. *Clemen. num.* 5. §. *de infante*, Emman. Rodriq. *part.* 1. *Summ. de irregularit. cap.* 176. *conclus.* 1. Pontas verb. *Irregularitas casu* 46. et alii plures tenentes, infantem etiam ante septennium incurrere Irregularitatem ob homicidium, si plenum usum rationis habeat, et doli sit capax, itaut, ejus malitia supplente aetatem, mortaliter peccare possit. Et ratio est, quia motivum, ob quod infans occisor excusatur ab incursu Irregularitatis in *cit. Clement. Si furiosus*, secundum Glossam *ibid. verb. Furiosus*, *et verb. Infans*; est, quia occisio in ipso ob defectum pleni usus rationis non est voluntaria, cum nondum supponatur doli capax, et quid agat, ignoret. *cap. Aliquos* 5. *causa* 15. *quaest.* 1. *L. Quoniam* 1. *Codic. de falsa moneta. L. Sed etsi infans*, *ff. ad Leg. Aquil. L. infans* 12. *ff. ad Leg. Cornel. de sicar.* ubi dicitur, quod si infans hominem occiderit, lege Cornelia non tenetur; quia ipsum innocentia consilii tuetur; ergo si ante septennium jam ipsum innocentia consilii non tuetur, ex quo jam plenum rationis usum sit consecutus, et ita doli sit capax, ut mortaliter peccare possit, jam ipsi ut culpabile imputabitur homicidium, ut ob ipsum evadat irregularis; cum, cessante causa, cesset effectus; *cap. Cum cessante* 60. *de appellat. L. Cum ancillam* 6. *ff. de condit. ob causam*, et Glossa final. *ib.* et, cessante ratione et causa Legis, cesset ipsa Lex, *L.*

*Adigere* 6. §. 2. *ff. de jur spatr.* Tum quia per ipsosmet adversarios, etiamsi sit major septennio, si necdum plenum usum rationis quis habeat, non fit ob commissum homicidium irregularis, quia cum excusetur a culpa, ob defectum sufficientis usus rationis ad peccandum mortaliter, excusari etiam debet a poena irregularitatis: ergo a sensu contrario non excusabitur ab incursu irregularitatis ob commissum homicidium, si ante septennium sit jam doli capax, et habeat plenum usum rationis sufficientem ad peccandum mortaliter, cum contrariorum, et correlativorum eadem sit ratio, et disciplina, *L. de jure personarum* 1. *ff. De his, qui sui, vel alieni juris sunt*, ne ad imparia judicentur, *arg. Leg. Non debet* 41. *ff. de Regul. juris in* 6. cum concordantibus apud Rotam *part.* 19. *t.* 1. *recent. dec.* 2. *n.* 11. Ubi enim eadem est ratio, eadem debet esse legis dispositio; *L. ideo* 27. *ff. de leg.* l. *Illud* 32. *ff. ad Leg. Aquil. et c. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* Cum ratio legis, sit anima legis, *l. Cum ratio* 7. *ff. de bonis damnatorum.*

37 Nec valet dicere, quod irregularitas non incurritur, nisi in casibus a jure expressis ex *cit. cap. Is qui* 18. *de sentent. excommun.* in 6. et cum nullibi reperiatur in jure, quod infans ante septennium, etsi doli capax, et plenum usum rationis habeat, ob commissum homicidium fiat irregularis, pro tali non sit habendus. Non valet, inquam, quia licet id non reperiatur in jure explicite, reperitur tamen implicite *in cit. Clement. Si furiosus*, ubi cum excipiatur infans, et furiosus ab incursu irregularitatis, ex quo secundum Glossam *ib.* et jura adducta *num. antecedenti*, occisio non sit in ipsis voluntaria ex defectu sufficientis usus rationis ad peccandum mortaliter, videtur in ipsis firmari incursus irregularitatis, si jam ante septennium sint doli capaces, et habeant plenum usum rationis sufficientem ad peccandum mortaliter, cum exceptio unius firmet regulam in contrarium in non exceptis; *L. In his, quae* 15. *ff. de legib. L. Quaesitum* 12. §. 43. *ff. de Instructo, et instrumento legato, cap. Dominus* 6. *caus.* 32. *quaest* 7. *cap. Quoniam* 2. *de conjugio lepros.* cum similibus. Taciti autem, et expressi idem est judicium; *cap. ex parte* 2. *de rescript. L. Cum quid* 3. *ff. de rebus credit.* et frustra exprimitur quod jam intelligitur; *L. Cornelius* 69. *ff. de haeredibus instituend. L. Haec verba* 3. *ff. de Legatis* 1. *L. Fideicommissa* 11. §. *Si Filio. ff. de Legatis* 3. Tum quia in *d. Clementina* videtur potius quam defectus aetatis, considerari defectus sufficientis usus rationis; Nam, ut supra dicebatur, etiam per ipsos adversarios, si major septennio necdum plenum usum rationis habeat, et hominem occidat, non fit irregularis, non obstante excessu aetatis supra septennium; ergo ex ipsa *Clementina* colligitur, quod minor septennio, si jam plenum usum rationis sufficientem ad peccandum mortaliter habeat, fiat irregularis ob homicidium, non obstante defectu aetatis infra septennium; In infantibus enim, seu pueris magis quo ad hoc est attendenda doli capacitas, quam aetatis quantitas, *arg. cap. Pueris* 1 *de delictis pueror.*

Si autem legitime dubitetur, an infans, seu puer, cum homicidium commisit, fuerit doli capax nec ne, et habuerit usum rationis sufficientem ad peccandum mortaliter, probabilius censendus est irregularis; *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*, ut ad rem statuit Clemens III. in *cap. Ad audientiam* 12. *de homicidio*, ac Innocentius III. in *cap. Significasti* 18. *eod* ibi: In dubio tanquam homicida debet haberi *Sacerdos, et si forte homicida non sit, a Sacerdotali officio abstinere debet, cum in hoc casu cessare sit tutius; quam temere celebrare.* Et concordat *cap. Ad aures* 7. *de aetat. et qualitat. ordinandor.* cum similibus, Pontas verb. *Irregularitas casu* 46. *n.* 3. et alii plures citati, et sequuti a Pirhing. *loc. cit. n.* 59. in dubio juris et a Barbosa in *cit. cap. Ad audientiam* 12. *de homicid. n.* 2. ubi habet quod quando certum est irregularitatem esse jure inductam, et dubium est an hic in eum casum homicidii inciderit, in utroque foro censendus est quis irregularis, cum secus, in dubio juris. 38

Et id certius tenendum est de puero aetatis decem, vel circiter annorum, si non adhibuit debitam diligentiam ad evitandum homicidium, quamvis reputetur casuale. Puer enim decem circiter annorum merito praesumendus est doli capax, et sufficientis usus rationis ad peccandum mortaliter, per text. *cap. Pueris grandiusculis* 1. *de delictis pueror.* ubi Gregorius IX. sic expresse habet: « Pueris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis 14. cum pubescere coeperint: Quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quae membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mendacia, et perjuria non esse peccata? At his plena est puerilis aetas, quamvis in eis non ita ut in majoribus, punienda videantur ». Ubi Glossa verb. *Grandiusculis*, sic exponit: « Grandiusculis, idest doli capacibus, videlicet septem annorum. Tales enim et mentiri, et verum dicere, et confiteri, et negare possunt, ut dicit Augustinus in epistola ad Renatum Episcopum, ut habetur in Glossa Augustini *super cap. de consecrat. dist.* 14. *Parvuli* ». Et de puero decem annorum, qui alium puerum casu fortuito sagitta percussit, atque occidit, Glossa, *in cap. Referente* 2. *de delictis pueror. verb. Indultum*, expresse dicit: *Irregularis tamen fuit effectus, et poena spirituali debet puniri, sive canonica*, quamvis de mandato summi Pontificis fuerit absolutus a poena pecuniaria sibi ob id ab Abbate S. Remigii suo Ordinario Superiore imposita; Licet enim homicidium reputetur, et sit casuale, si non fuit adhibita debita diligentia ad ipsum evitandum, adhuc sufficiens est ad inducendam irregularitatem; per text. *in cap. Continebatur* 8. *de homicid.* ubi ab Alexandro III. decla- 39

ratur irregularis quidem Diaconus, qui in lusu praeter opinionem alium occiderat; Et concordant *cap. Presbyterum* 7. *et cap. Ad audientiam* 12. *de homic. c. Clerico faciente* 37. *et c. Eos vero dist.* 50. cum similibus, ubi statuitur, quod irregularitas incurritur etiam ob casuale homicidium, si homicida non satis, ut debuerat, praecavit periculum tertii, adhibendo debitam diligentiam ad ipsum homicidium evitandum, ut passim interpretantur celebriores Canonistae, et Theologi, et habetur in summario *cit. cap. Presbyterum* 7. *de homicid.* ubi expresse dicitur: *Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitae, si non adhibuit diligentiam, quam debuit*; quod idem habetur etiam in summario *citat. capit. Continebatur* 8. *eod.*

40 Nec obstat, quod varii alii habeantur sacri Canones, uti *cap. Lator* 9. *c. Dilectus* 13. *c. Ex litteris* 14. *c. Ex litteris* 15. *cap. Significasti* 16. *c. Exhibita* 22. *c. Joannes* 23. *et cap. Quidam* 24. *de homicid.* ubi in variis hujusmodi casibus ob homicidium casuale declaratur nullam contractam fuisse irregularitatem. Non obstat, inquam, quia cum jura juribus, quantum fieri potest, sint concordanda, textu expresso *in c. Cum expediat concordare jura juribus*, et concordent textus *in l. Non est novum* 26. *et sequent. ff. de legibus, et L. Unic. de inofficiosis dotib.* cum similibus; ad illos Canones responderetur, quod sic ibi declaratum fuit, quia nulla ibi intervenerat culpa neque juridica, ex quo ibi debita fuerit adhibita diligentia, ne homicidium sequeretur, ut notat Glossa *in cit. cap. Continebatur* 8. *de homicid. verb. Romani Pontificis*; et eruditissime advertit sapientissimus Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.* 12. *num.* 57. assignando disparitatem inter casum relatum in *cap. Continebatur* 8. et casum relatum in *c. Lator de homicid.* ubi cum Covarruv. Sylvestro, et Molina dicit secundum Glossam, quod ideo Diaconus *in c. Continebatur*, declaratus fuit irregularis, quia in culpa fuit, ex quo debitam diligentiam ad impediendum homicidium non adhibuerit. At vero Clericus *in cap. Lator* in nulla culpa fuit, cum passus tantum fuerit, et nihil alteri fecerit, nec potuerit praevidere, quod alter illum in terra projecturus esset: Unde cum nullam praevidere potuerit adhibendam diligentiam ad evitandum homicidium, cujus nullum, quantum in se erat, debuerat timeri periculum, ideo declaratum fuit, nullam ipsum incurrisse irregularitatem.

41 Unde generaliter dicendum est, quod ob homicidium casuale incurritur irregularitas a dante operam rei illicitae, quamvis adhibuerit debitam diligentiam, ne homicidium sequeretur: Sic Glossa in *cap. Tua nos* 19. *de homicid. verb. Congruebat*, ex *l. Culpa est* 36. *ff. de Regul. jur.* ubi dicitur, *culpa est immisceri se rei ad se non pertinenti*; S. Thomas in 2. 2. *qu.* 64. *art.* 8. *in corpor.* ubi sic expresse concludit: « Et ideo secundum jura, si aliquis det operam rei licitae debitam diligentiam adhibens, et ex hoc homicidium sequatur, non incurrit homicidii reatum; Si vero det operam rei illicitae, vel etiam det operam rei licitae, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum, si ex ejus opera mors hominis consequatur ». Et idem *in* 4. *dist.* 26. *q.* 2. *art.* 1. *quaestiunc.* 2. *ad* 4. sic habet: « Et ideo, qui ignoranter hominem occidit homicidio casuali, non dicitur homicida, nec irregularitatem incurrit, nisi dederit operam rei illicitae; vel nisi emiserit debitam diligentiam, quia jam quodammode effecit voluntarium, nec est propter hoc, quod culpa careat, quia etiam sine culpa incurritur irregularitas »: Scotus in 4. *dist.* 25. *q.* 1. *lit. E.* Innocentius in *cap. Tua nos*, *de homicid.* Fagnan. in *cap. Ad audientiam* 12. *n.* 19. *de homicid.* Navarr. *in Manual. cap.* 27. *n.* 220. *et sequent.* Layman. *lib.* 3. *part.* 3. *n.* 4. Faber, Bloudus, Mastrius, Pontas, verb. *Irregularitas, casu* 47. cum Toleto, et aliis ibi citatis, et plures alii, praesertim antiquiores Canonistae, absolute, et universaliter volentes hominem illum, ex cujus opere illicito sequitur casuale homicidium, esse irregularem, quamvis ad illud evitandum omnem cautelam, et diligentiam adhibuerit, per textum in *cap. Presbyterum* 7. *cap. Continebatur* 8. *cap. Ad audientiam* 12. *cap. Dilectus* 3. *cap. Tua nos* 19. *c. Joannes* 23. *c. Petitio* 24. *et cap. Quidam* 25. *de homicid. cap. Sententiam* 9. *Ne Clerici, vel Monachi*, *c. De his Clericis* 36. *dist.* 50. cum similibus. Pirhing tamen *loc. cit. n.* 65. et Reiffenstuel *loc. cit. n.* 193. *et sequent.* cum Covarruvia, Navarro, Avila, Palao, Suarez, et Sanchez ibi allegatis volunt, quod probabilius irregularitas non incurratur ob homicidium causale dando operam rei illicitae, et adhibita debita diligentia, nisi actio illicita ex se, et natura sua inducat propinquum periculum homicidii. Vide v. *Irregularitas art.* 1. nec non Addit. Casin. sub. ead. Rubr.

Hinc Clericus, qui se se exercens cum sclopeto, hominem, quem non videbat, occidit; seu venande telum in feram misit, et hominem occidit, irregularis est, etiamsi omnem adhibuerit diligentiam, juxta terminos *l. Perspiciendum* 11. §. 2. *ff. de poenis*, Fagnanus *lib.* 5. *Decret. in cap. Ad audientiam* 12. *de homicid. num.* 20. Sylvester *verb. Homicidium* 2. *n.* 7. *vers. Sexto*, Pontas verb. *Irregularitas, casu* 47. ubi, adductis ad id variis sacris Canonibus, adducit etiam haec praecisa verba Toleti: « Clericus venationi, in qua sagittae, aut sclopeta emitti solent, incumbens, et casu occidens, quantumcumque omnem prius diligentiam adhibuerit, irregularis est, quia operam dabat rei illicitae, et talibus personis prohibitae »: ex *cap. Episcopum* 1. *et cap. Omnibus* 2. *de Clerico venatore*; *cap. Episcopum* 2. *et cap. Omnibus* 3. *dist.* 34. Concil. Agathen. *Canon.* 55. Concil. Matisconen. *Canon.* 13. Concilium Vermarien. *Canon.* 6. Concil. Turonen. III. *Canon.* 8. Concil. Parisien. *part.* 2. *cap.* 13. Concil. Nau- 42

neten. *Canon*. 3. Concil. Ravennaten. IV. *Rubrica* 17. Concil. Senonen. *art*. 26. Concil. Rhemen. *tit. de Clericis in genera num*. 6. Concil. Lateranen. IV. *Canon*. 15. Concil. Trident. *sess*. 24. *de reformat. cap*. 12. Tum quia Clerici sine justa, et necessaria causa arma deferre non possunt, *cap. Nimirum* 1. *cap. Cum a Iudaeis* 2. *cap. Non pila* 3. *cap. Clerici qui* 5. *cap. Quicumque ex Clero caus*. 23. *q*. 8. *cap. Clerici arma* 2. *de vita, et honestat. Clericor*. c. *In audientia* 25. *de sentent. excommunic. Clementin*. 1. *de vita et honestat. Clericor*. in *fine* cum similibus. Arma enim Clericorum debent esse orationes, et lacrymae, c. *Non pila* 3. *et* c. *Convenior* 21. *caus*. 23. *q*. 8. c. *Si quis* 3. *dist*. 36. c. *Porro* 14. *caus*. 16. *q*. 3. cum similibus. Vide verb. *Arma per tot*. et verb. *Clericus art*. 6. *per tot*. Covarruvias tamen, Castropal. et alii citati, et sequuti a Reiffenstuel *loc. cit. n*. 201. volunt, Clericum vacantem venationi, ex qua sequitur homicidium casuale, non esse irregularem, si pro eo vitando debitam adhibuit diligentiam, quia licet venatio sit prohibita, et illicita Clericis ex citatis juribus, quia tamen apud peritos ex se non est periculosa, et mortis inductiva, homicidium ex ea fortuito sequutum irregularitatem non inducit.

43 Item irregularis evadit ex homicidio casuali, qui non adhibuit diligentiam, quam debuit ad ipsum evitandum, licet daret operam rei licitae: Sic expresse S. Thomas *loc. cit. supra num*. 41. Fagnan. in *cit. cap. Ad audientiam num*. 35. *et sequent*. cum aliis ibi allegatis: Sylvester verb. *Homicidium* 2. *n*. 2. *vers. Secundo, qui dat operam rei licitae. Pontas cit. cas*. 47. et alii plurimi per text. *in c. Qui arborem* 49. *dist*. 50. *cap. Presbyterum* 7. *cap. Continebatur* 8. *et cap. Ad audientiam* 12. *de homicid. cap. Quaesitum* 7. *de poenitent. et remissionib*. cum similibus. Et ratio est; quia, ut dicit Glossa in *cit. c. Quaesitum verb. Negligentibus*, dissoluta negligentia prope dolum est, *l. Si fidejussor*. 29. *ff. Mandati, cap Saepe contingit* 50. et habetur pro conscientia, *l. Cum sex*. 55. *de aedilitio edicto*; Et quamvis hoc homicidium non sit voluntarium directe, quia in illud voluntas non fertur, dicitur tamen voluntarium indirecte, quia voluntas potest illud prohibere, et non prohibet, ut declarat S. Thomas in 1. 2. *q*. 77. *art*. 7. Unde tenetur etiam de casu fortuito, licet daret operam rei licitae, uti habetur in summario *d. c. Presbyterum* 7. *de homicid*. sic expresse dicente: « Homicidium casuale imputatur ei, qui dat operam rei licitae, si non adhibuit diligentiam, quam debuit »: quod idem habetur in summario *cit. cap. Continebatur* 8. *de homicid*. Hinc Abbas, Covarruvias, et alii apud Pirhing *l. c. n*. 62. volunt, quod incurratur irregularitas etiam ob culpam levem, et levissimam, si talis culpa non sit in omittendo, seu non impediendo homicidium, sed sit in committendo, dum non adhibetur debita diligentia in evitando periculo homicidii proveniente ex propria positiva actione; quod et cum aliis tenet Fagnanus in *c. Quidam* 25. *de homic. n*. 9. *et* 10. dicens, quod etiam contrariae opinionis auctores concedunt culpam levissimam in committendo inducere irregularitatem: juxta *c. Consuluisti* 20. *caus*. 2. *q*. 5. propterea quod ea transit in culpam levem, juxta Gloss. 2. in *Lege Cornelia* 25. *ff. de Senatus consulto Silaniano*. Vide verb. *Irregul. art*. 1. *nu*. 11. §. *Decimo vers. Assignantur*.

Non evadit tamen irregularis ex homicidio ca- 44
suali, qui dat operam rei licitae, et debitam adhi-
bet diligentiam ad ipsum evitandum: *Communis*
per text. in *cap. Dilectus* 13. *cap. Significasti* 16.
*cap. Exhibita* 22. *et cap. Quidam* 25. *de homic*.
*cap. Qui arborem* 49. *c. Saepe contigit* 50. *et c*.
*Si duo fratres* 51. *dist*. 50. cum similibus. Vide
verb. *Irregularitas loc. cit. vers. Assignantur*.

Neque evadit irregularis furiosus, si, durante 45
furore, occidat hominem! *Communis*, textu ex-
presso in *cit. Clementin. Si furiosus, unic. de ho-*
*micid*. quia cum tunc usum rationis non habeat,
immunis est a culpa, et consequenter ab omni poe-
na; *l. Sed etsi* 5. §. 2. *ff. ad leg. Aquil*. cum si-
milibus. Evadit autem irregularis, si dilucida in- 46
tervalla habeat, et hominem occidat, dum sanae
mentis est; quia et in foro civili tunc punitur, *l*.
*Divus Marcus* 14 §. *Si vere ff. de officio praesi-*
*dis*, Covarruvias in *cit. Clementin. Si furiosus*,
*part*. 3. *n*. 1. *et* 2. Pirhing. *loc. cit. num*. 71. et
Communis aliorum. Non est autem irregularis, 47
quamvis gravi culpa sua in furorem, vel amen-
tiam inciderit: Pirhing *loc. cit. n*. 71. Navarr. *in*
*Manual. cap*. 27. *n* 230. Avila *de Censuris disp*.
6. *sect*. 1. *dub*. 12. et alii passim. Et ratio est,
quia licet prius peccaverit, superveniente tamen
furore, amplius peccare non potest; et consequen-
ter neque fieri ob homicidium irregularis, per text.
*in cit. Clementin. Si furiosus*.

Item non evadit irregularis dormiens, propter 48
homicidium a se commissum in somnis: textu ex-
presso in d. Clementin. *Si furiosus*. Et ratio est,
quia et is usu rationis, et libero arbitrio caret, ac
furioso comparatur, ut in d. Clementin. *Si furio-*
*sus, et in cap. Major*. 3. §. *Item quaeritur, de*
*Baptismo*, et sic Communis Doctorum, teste Co-
varruvia in d. *Clementin. part*. 3. *n*. 6. et Fa-
gnan. *in cit cap. Ad audientiam* 12. *de homicid*.
*n*. 37. Esset tamen irregularis ob commissum ca- 49
suale homicidium, si sciebat, se solitum esse no-
ctu dormiendo e lecto surgere, arma arripere, et
obvios percutere, et similia facere, et nihilomi-
nus non adhibuit debitam diligentiam ad hujus-
modi periculum praecavendum, claudendo ostium,
vel removendo arma, aut alias arbitrio boni viri
providendo, quia tunc tale homicidium sic prae-
visum, et non impeditum esset indirecte volitum,
et intentum in causa, adeoque sufficienter culpa-
bile ad inducendam irregularitatem; et hunc esse
puniendum poena extraordinaria, tradit Bartolus

in *l. Poena parricidii* 9. *ff. ad Leg. Pompej. de parricidio*; et est communis opinio, teste Covarruvis *loc. cit.* et Claro in §. *final. q.* 6. *n.* 13. *v. Quaero etiam*, ac Fagnan. *loc. cit. n.* 37. ubi refert, quod Gugielmus ponebat exemplum de quodam socio suo Angelico, qui dormiendo Pisis in Ecclesia S. Bened. prope Arnum fluvium, accessit ad filiam cujusdam alibi existentem, et ibi puerum interfecit, et dormiens ad lectum redivit, ut refert Marianus Socinus *in cap. Ad audientiam n.* 51. subdens, se habuisse Bononiae vicinam puellam, quae in somnis surrexit, et panem fecit.

50 Sic pariter est dicendum de ebrio, qui dedit operam, ut inebriaretur, et sciebat, se consuevisse in ebrietate arma sumere, et homines ferire; hic enim procul dubio hominem occidendo, evadit irregularis, si non adhibuit debitam diligentiam ad pericula illa cavenda, quia in tali casu homicidium, saltem indirecte, et in causa, est voluntarium; et consequenter sufficiens ad inducendam irregularitatem: Sic Covarruvias *in cit. Clementin. Si furiosus par.* 3. *num.* 4. Barbosa *ibid. num.* 10. Fagnan. *loc. cit. num.* 26. Pirhing *loc. cit. num.* 75. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 207. et,

51 ipso teste, Communis aliorum. Non esset tamen irregularis ebrius usu rationis privatus, ob homicidium in ebrietate commissum, si ebrietas ex vino, vel alio potu, plusquam aestimabatur, forti, et generoso, vel alias inopinato, et ex improviso absque culpa bibentis accidit: *Sic Communis* cum citatis Doctoribus, *arg. cit. Clementin. Si furiosus*, quia sicuti ibi declaratur, quod ob homicidium non incurrit irregularitatem furiosus, aut infans, vel dormiens ob defectum usus rationis, ita etiam ob talem defectum eam non incurret dictus ebrius; quia ubi eadem est ratio, eadem debet esse juris dispositio, *l. Ideo* 27. *ff. de Legibus*, *l. Illud* 32. *ff. ad Leg. Aquil. cap. Inter corporalia* 2. *de translat. Episcop.* Immo Pirhing *loc. cit. num.* 74. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 205. *et seq.* cum Covarruvia, Barbosa, Navarro, Azorio, et aliis ibi allegatis volunt, quod ebrius non incurrat irregularitatem, etiamsi voluntarie, et gravi cum culpa, se inebriet, dummodo homicidium prius non intendat, nec praevideat, nec rationabiliter praevidere possit, *arg. cap. Inebriaverunt* 9. *et sequent. caus.* 15. *qu.* 1. ubi Lot ob ebrietatem ex nimio vino sibi obvenientem culpabilis quidem, ob incestum tamen cum filiabus in ea commissum, a culpa immunis declaratur.

52 Irregularitas ob homicidium casuale saltem indirecte voluntarium in casibus supra expressis, et consimilibus incurritur ab homicida, quamvis ob id non fuerit a tribunali laicali condemnatus, sed innocens declaratus: quia licet tale homicidium non reputetur sufficienter culpabile ad effectum condemnandi homicidam in poenis juris, est tamen sufficiens ad effectum incurrendi irregularitatem, quae incurritur etiam sine culpa, immo etiam ex facto meritorio, ut patet de pugnantibus contra infideles, et haereticos ob defensionem fidei, et patriae, de deferentibus ligna pro comburendis haereticis, ut acquirant indulgentias; de judicibus juste condemnantibus reos ad mortem, et hujusmodi propter jura, et decreta adducta, ac dicta sub verb. *Bellum art.* 5. *a num.* 5. *usque in finem*, et sub verb. *Irregularitas art.* 1. *sub num.* 11. ad longum de variis consimilibus merito ibi videndis.

Tum quia, ut supra dictum fuit *num.* 39. Glossa communiter recepta *cap. Referente* 2 *de delictis pueror. verb. Indultum, in fine*, expresse dicit, quod puer decem annorum, qui alium puerum casu fortuito sagitta occiderat, « effectus fuit irregularis, et poena spirituali debet puniri, sive canonica »; quamvis de mandato summi Pontificis fuerit omnimode absolutus a poena pecuniaria a suo judice ordinario sibi imposita; Et concordat *tit. cap. Pueris* 1. *de delictis puteror.* et cit. *Clementin. Si furiosus, de homicidio*, ex qua Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 10. *num.* 7. *de Legibus*, colligit, quod irregularitatem incurrit impubes, qui septennii aetatem consequutus, et doli capax voluntarium homicidium committit, prout docent etiam Sylvester *verb. Homicidium* 3. 2. *dist.* 3. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 12. *num.* 8. Avila *part.* 7. *de Censur. d.* 6. *sect.* 1. *dub.* 13. Pontas verb. *Irregularitas casu* 46. Pirhing *l.* 5. *decret. tit.* 12. *n.* 72. Reiffenstuel *ibid. nu.* 181. *et seq.* testans de communi; *arg. cap. Presbyterum* 7. *c. Continebatur* 8. *et cap. Ad audientiam* 12. *de homicid. et cap. Is qui* 3. *de homicid. in* 6. cum similibus. 53

Et etiam dato quod, adesset aliqua contrarietas inter judicie prolata secundum jura civilia, et prolata secundum jura Canonica, adhuc esset standum horum dispositioni, aliis illorum relicta, per text. *in c. Bene quidem* 1. *c. Denique* 5. *c. Cum ad verum* 6. *cap. Satis* 7. *et cap. In scripturis* 9. *dist.* 69. *c. Ecclesia* 10. *de Constitutionib. c. Decernimus* 2. *de judiciis, et c. relatum* 11. *de testamentis*, ubi expresse statuitur: « Mandamus, quatenus cum aliqua causa talis ad vestram fuerit examen deducta, non secundum leges, sed secundum decretorum statuta tractetis »: et sic in pluribus consimilibus; et tenent Canonistae communiter. 54

Pro dispensatione autem hujusmodi irregularitatis adeunda est Apostolica Sedes, cum ad id non se extendat Episcopalis auctoritas, ex *cap. Continebantur* 8. *de homicid.* ubi Alexander III. mandet, ut Diaconus, qui homicidium, licet casuale, commiserat, non possit sine licentia Romani Pontificis ad superiorem gradum ascendere, et ex Concilio Trident. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 6. « Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, et suspensionib. ex delicto occulto provenientibus (excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare »; et expresse *Sacra Congr. Conc. in* 55

*Zagabrien*. 16. *Novembr*. 1686. *in responsion. ad* 3. apud Cardin. Petra *to*. 2. *Commentar. ad Constit. unic. Gregorii VIII. sect*. 1. *nu*. 17. ubi refert etiam decisionem *ejusd. S. Congr*. in *Salis-*
56 *burgensi* 14. *Maii* 1689. Et tanto magis id currit, si agatur de dispensatione pro promovendo, quae difficilius conceditur, quam pro jam promoto, *ex c. Si quis* 13. *caus*. 13. *q*. 1. et Glossa in *l. ombiguis* 85. §. *Non est novum, ff. de Reg. jur*. et tenent Surdus *consil*. 174. *n*. 12. Pignateli. *tom*. 7. *consult*. 10. *nu*. 4. Fagnan. lib. *V. decretal. cap. Henricus* 1. *de Clericis pugnantibus in duello n*. 23. ubi aducit insuper, quod proposito in *Sac. Congr. Conc*. 2. *Septemb*. 1613. coram summo Pontifice dubio, « an decretum Conc. Trid. *cap*. 7. *sess*. 14. *de reform*. excludens voluntarium homicidam a spe dispensationis, vindicet sibi locum in eo, qui ante homicidium ad Sacros jam erat Ordines promotus »: Et Eminentissimis Cardinalibus in diversa abeuntibus S. D. N. idest Paulus V. probavit hanc opinionem, *ut Concilium promotum non includat*. Unde Panimoll. *decis*. 89. *adnotat*. 6. *num*. 62. Corrad. *in praxi dispensat. Apostolicar. lib*. 5. *cap*. 1. *num*. 11. Majolus *de Irregular. lib*. 4. *cap*. 48. et alii plures recte concludunt, quod quamvis homicidium sit casuale, adhuc tamen petenda sit dispensatio a Summo Pontifico, non obstante quod homicidium absque culpa sit perpetratum; Et de homicidiis commissis in bello, aliisque etiam commissis ex facto meritorio ob defensionem fidei, ot hujusmodi, colligitur ex *cap. Petitio* 24. *de homicid*. ot variis Sacrae Congregationis Concilii decretis relatis sub verb. *Irregularitas art*. 1. *sub num*. 12. et supra *num*. 55. ot a Fagnan. *in cit. cap. Petitio*, et a Card. Petra *l. cit*. ubi in fine concludit, quod etiam in militibus Hierosolymitanis (vulgo Cavaliori di Malta) aliisque approbatis a S. Sede Apostolica ad pugnandum contra infideles, est necessaria, vel praoventiva, vel subsequens dispensatio Apostolica.

57 Potest tamen Episcopus dispensare super irregularitate orta ex homicidio casuali occulto: Sic Barbosa *de offic. et potest. Episcop. allegat*. 39. *n*. 48. Navarr. in *Manual. c*. 27. *num*. 218. Laym. *lib*. 3. *tr*. 3. *par*. 3. *cap*. 12. *num*. 2. Guttiorez *Conon. qq. l*. 1. *can*. 56. *num*. 13. Nicolaus Garcias *de Benefic. part*. 7. *c*. 11. *num*. 27. Miranda in *Manual. Praelator. tom*. 2. *q*. 8. *art*. 13. *conclus*. 2. *et* 3. Marchin. *de Sacrament. Ordin. tr*. 1. *part*. 9. *diffic*. 3. *num*. 9. Alzed. *de proemin. Episcop. Dignitot. part*. 2. *cap*. 6. *num*. 6. Avila *de censur. part*. 7. *disp*. 6. *sect*. 5. *dub*. 2. *concl*. 2. Reiffenstuel *lib* 5. *decret. tit*. 12. *n*. 223. Pirhing *ibid. num*. 127. Rosignoi. *de Ordin. in communi part*. 1. *q*. 3. *ort*. 7. *nu*. 44. et alii plures contra Molinam, Azorium, et alios. Et ratio est, quia a Concilio Trident. *sess*. 24. *de reformat. c*. 6. conceditur Episcopis facultas dispensandi super omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta irregularitate proveniente ex homicidio voluntario, pro quo non venit homicidium mere casuale, adeoque ibi non excipitur; cum oxceptio unius firmet regulam in contrarium in non exceptis, per jura adducta *supra num*. 37. praesertim cum irregularitas sit odiosa, adeoque potius sit restringenda, quam amplianda, nec extendenda de casu ad casum, per jura adducta *supra num*. 35.

Sicque dispensare potest Episcopus cum eo, qui 58
hominem occidit, non intendens occidero, et cum eo, qui mandavit servo, ut alterum baculo percuteret, sed caveret, ne occideret, quia homicidium inde sequens non est proprie voluntarium respectu mandantis, sed est casuale culpabile: Sic Barbosa in *Concil. Trident. cit. sess*. 24. *cap*. 6. *nu*. 54. *et seq. de Offic. et potest. Episcop. cit. allegat*. 39. *num*. 50. *et seq*. cum pluribus aliis ibi citatis, ubi ad id affert expressam decisionem Sacrae Congregationis in responsiono ad dubium his verbis; « An is, qui mandavit aliquem baculo vulnerari, eo expresso ne occideretur, si mandatarius armis percusserit, et occiderit, intelligatur incidisse in decrotum Concilii *sess*. 24. *de reformat. cap*. 6. ut in omni ordinatione a beneficio, et Officio, absque spe dispensationis perpetuo carere debeat; Congregatio censuit negative, cum Concilium requirat homicidium per industriam, per insidias, et ex proposito ». Sic reforunt Garcias, Riccius, et alii ibi citati a dicto Barbosa *num*. 52. ubi insuper refert ex Campanii. et Aloysio Riccio fuisse otiam decisam, quod mandans homicidium in persona alterius, non incurrit irregularitatem, quae contrahitur ex homicidio voluntario.

Episcopus dispensare potest super irregularitate 59
proveniente ox homicidio occulto causa defensionis facto, non servato moderamine inculpatae tutelae; Navarr. *in Manual. cap*. 27. *num*. 239. Layman *loc. cit. num*. 2. Avila *de Censuris disp*. 6 *sect*. 5. *concl*. 1. Molina *de justit. et jur. disp*. 79. *num*. 8 *et* 11. Guttierez *loc. cit. lib*. 6. *cap*. 65. *num*. 13. Reiffenst. *loc. cit. n*. 221. Pirhing *loc. cit. num*. 118. Barbosa in *Concil. Tridentin. sess*. 24. *de reformat. cap*. 6. *num*. 32. ot *cit. allegat*. 39. *num*. 53. cum pluribus aliis ibi citatis. Et ratio est, quia hujusmodi homicidium, quamvis ob excessum moderaminis inculpatae tutelae sit illicitum, et injustum, non comprehenditur sub homicidio voluntario excepto a Concil. Trid. *cit. cap*. 6. Immo potius licet non sit mere necessarium, necessarii vim habet, quatenus non sponte, sed coacto vitandae mortis causa fit, et nonnisi quoad modum illicitum, ot injustum est.

Quando autem homicidium causa defensionis 60
commissum, vel aliud casuale est notorium, et publicum, vel ad forum contentiosum jam deductum, super irregularitate, inde orta dispensare nequit Episcopus. Colligitur ex Trident. *sess*. 14. *de reformat. cap*. 7. ubi loquens de facultate dispensandi super irregularitate orta ex homicidio causa defensionis, vel casualiter commisso, intelli-

gitur de homicidio publico, vel deducto ad forum contentiosum, ut patet ex his subjunctis verbis: « Qui nonnisi causa cognita, et probatis precibus, ac narratis, nec aliter dispensare possit »; et in tali casu declarat, dictam dispensandi facultatem non competere de jure, nec esse commissam Episcopo, sed primum per Papam esse ei committendum: Sic Pirhing *loc. cit. num.* 128. Reiffenstuel *l. c. n.* 225. Guttierez *Canonic. qq. lib.* 1. *c.* 3. *ad finem*, Bonacina *de Censur. disp.* 1. *qu* 3. *punct.* 2. *n.* 2. Sanchez *de Matrimon. lib.* 2. *disput.* 37. *num.* 12. Barbosa *in Concil. Trident. sess.* 24. *cap.* 6. *num.* 37. cum pluribus aliis ibi allegatis.

61 Neque potest Episcopus dispensare super irregularitate absque delicto orta ex defectu perfectae lenitatis, ut ex homicidio auctoritate publica in malefactores juste, et recte facto a judicibus, accusatoribus, testibus ministris, et aliis ad mortem propinque concurrentibus, et a militibus in bello etiam juste pugnantibus: Sic Navarr. *in Manual c.* 17. *n.* 217. *et l.* 5. *consilior. concil.* 39. *de homic.* Laym. *loc. cit. n.* 5. Suarez *de Irregular. disp.* 47. *sect.* 6. *in fine*, Avila de *Cens. disp.* 6. *sect.* 5. *dub.* 1 *concl.* 1. Guttierez *loc. cit. lib.* 2. *c.* 6. *nu.* 170. Garcias *de Benefic. part.* 7. *c.* 11. *n.* 40. Castropal. *de Censur. disp.* 6. *punct.* 14. *§.* 7. *n.* 6. Pirhing. *loc. c. n.* 129. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 220. cum communiori aliorum. Et ratio est, quia Concilium *cit sess.* 24. *c.* 6 concedit Episcopis facultatem dispensandi solummodo super irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto; irregularitas autem praedicta oritur ex defectu perfectae lenitatis, et non ex delicto, cum tale homicidium sit juste, et licite factum. Tum quia nullus Episcopus solet cum similibus irregularibus dispensare, sed illi ad Curiam Romanam ab omnibus dirigi solent, ut, teste Reiffenstuel *loc. cit.* docet communis praxis, et consuetudo, quae est optima legum interpres; *cap. Cum dilectus* 8. *de consuet. et L. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus*, prout etiam servot stylus curiae, qui pro lege habetur, *c. Ex litteris* 11. *de Constit. c. Quam gravi* 6. *de crimine falsi.*

62 Potest tamen Episcopus dispensare super irregularitate proveniente ex mutilatione quacumque etiam injusta, et voluntaria, ac directe intenta, dummodo tamen sit occulta: Sic Barbosa *in Concil. Trid. loc. c. n.* 36. cum pluribus ibi allegatis. Suarez *de Censur. disp.* 44. *sect* 1. *n.* 5. Navarr. *in Manual. c.* 23. *n.* 249. Layman *loc. cit. num.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. num* 226. et alii commu-

63 niter. Et sic respondit expresse *Sac. Cong. Conc. ab Episcopo Cremonensi consulta*, teste Fagnono *l.* 1. *Decretal. in cap. Dilectus* 15. *de temporibus ordination. num.* 29. Et ratio est quia Concilium *cit. sess.* 24. *cap.* 6. excipit solam irregularitatem ex homi. voluntario provenientem, exceptio autem firmat regulam in contrar. in casibus non exceptis, per jura adducta *sup. n.* 37. et dicta *sup. n.* 35. *et* 37. *in fine*. V. Add. Casin. V. *Irregularitas*.

Quamvis Episcopus nequeat dispensare ad Ordines minores, sive recipiendos, sive exercendos, neque ad beneficium simplex, super irregularitate proveniente ex homicidio voluntario, etiam occulto, cum id sit expresse prohibitum a Concilio Tridentino *sess.* 14. *cap.* 7. ibi: « Omni Ordine ac beneficio, et officio Ecclesiastico perpetuo careat »; et tenent communiter doctores; tamen potest Episcopus dispensare super irregularitate proveniente ex homicidio casuali, sive indirecte tantum voluntario, quamvis notorio, ad Ordines minores, et Beneficium simplex. Sic expresse Barbosa *in cap. Ad audientiam* 2. *de homic. nu.* 8. *et cit. alleg.* 39. *nu.* 62. cum Henriquez, Covarruv. Campanil. Miranda, Gerola, Bonacina, et Homoboo. ibi allegatis, Layman *loc. cit. num.* 3. cum Sylvestro, Navar. Sayro, Avila, et aliis ibi citatis, ac plures alii *ex cap. Ad audientiam* 12. *de homicid.* ibi: « Poteris concedere, ut minoribus Ordinibus sit contentus », *et ex cap. Henricus* 1. *de Clericis pugnant. in duello*, ubi de simili homicida statuitur, quod non debeat in Sacris Ordinibus ministrare, sed ad habendum beneficium misericorditer dispensetur, quae jura per *Concil. Trident.* non sunt mutata circa homicidium indirecte tantum voluntarium, cum ipsum Concilium *cit. capit.* 6. prohibeat tantum, ne Episcopi dispensent cum homicida voluntario, adeoque ejus prohibitio non extenditur ad homicidas casuales; non enim facienda est extensio de casu ad casum praesertim in odiosis per toties repetita jura allata *supra num.* 35. *et* 37. 64

Hinc juvat ad eruditionem referre, quae ex aliis refert Pignateli. *tom.* 7. *consult.* 19. *sub n.* 1. *§. Refert*, ibi: Refert Paris. de Put. *de Syndicat. fol.* 32. quem allegat Felin. *in c. Si quando*, *de Rescrip. col.* 2. casum, qui evenit Romae Joanni Papae XIII. Jussit Pontifex quemdam Romanum capite plecti; at ille cum adeo clamasset, quod ob id Papa esset irregularis, ut populus de irregularitate Pontificis scandalizaretur, fuit jussu Papae liberatus. Simile contigit Hostiensi, qui cum esset Legatus Bononiae, quidam reus poena capitali condemnatus petiit, ut prius sibi permitteretur alloqui Legatum de re ardua; Quod cum obtinuisset, et nihil arduum dixisset, turbatus Legatus dixit, suspendio necetur; Illo autem clamante; *Vis esse irregularis?* Respondit Legatus: maledictus qui te docuit; eumque remissum ad carcerem postea liberavit, ut tradit Felinus ubi supra post Joann. de Lignano *in cap. Sententiam in fin. Ne clerici*, *vel Monac.* dicentem id se audivisse a domino Paulo, dum legebat fundamentum *ex cap. Ex litteris*, *de excessib. Praelator.* ubi dicitur, quod Praelati non debent imponere proprio ore sententiam sanguinis; dicitque Baldus post Innocent. *in cap.* 2. *de majorit. et obed.* quod licet Papa possit statuendo imponere poenam mortis, non tamen potest exequendo. Ex quo infert, quod si Papa propriis manibus oc- 65

ciderat aliquem, statim esset irregularis. Quod dictum posset sustineri sequendo opinionem illorum, qui volunt, quod irregularitas ex homicidio voluntario est de jure divino, ut tenent multi in *cap. Ad audientiam*, *de homicid.* sed sequendo illos, qui dicunt, quod est de jure positivo, dictum Baldi non careret dubio, juxta Felin. *in cap.* 2. *de major. et obed.* cum Papa sit supre jus positivum, *cap. Proposuit*, *de concession. praebend.* ubi concludit inveniri in locis per ipsum allegatis, quod quamvis irregularitas ex homicidio habeat in se rationem, ac mentem juris divini, per text. *in* §. 1. *de Consecrat. d.* 1. tamen super eo potest Papa ex causa dispensare; quod etiam voluit Hostiens. *in cap. Sicut dignum*, *de homicid.* in *d. cap. Ad audientiam eod. tit.* ac Panormitan. *in cap. Ego N. in fine de jure jur.* Hactenus ad litteram Pignatell. *loc. cit.* Cui adde, quod Papa revera non potest canonicam irregularitatem incurrere, cum ipse sit supra omne jus Canonicum, *cap. Proposuit* 4. *de concessione praebendae*, Fagnan. *l.* 5. *Decret. in cap. De cetero* 11. *de homicid. num.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 91. Pirhing *loc. cit nu.* 96. Majolus *de Irregularit lib.* 2. *cap.* 4. Suarez *disp.* 40. *lib.* 7. *num.* 7. La Croix *lib.* 7. *num.* 477. Castropal. *de irregularit. d.* 6. *pag.* 2. *num.* 4. cum pluribus aliis ibi citatis. Immo est adeo incapax irregularitatis ut statim ac evehitur ad Papatum, fiat liber etiam ab irregularitate prius contracta, cum statim desinat esse subjectus juri Canonico quoad vim coactivam, et poenas; ut recte *ex cap. Licet, de vitanda* 6. *de election. et cap. Ubi periculum* 3. *eod.* in 6. deducunt Reiffenstuel, Majolus, La Croix, Castropal. et aliis *locis citatis*, et jam diximus verb. *Irregularitas artic.* 1. *sub num.* 11. §. *undecimo.* V. Addit. Casin. v. *Irregularitas.*

66 Potest Episcopus dispensare super irregularitate contracta ab eo, qui duos sacros Ordines. vel Acolythatum cum Subdiaconatu eodem die suscepit, si delictum sit occultum. Item super irregularitate, quam quis contraxit exercendo Ordines, quos non habebat. Item super suspensione, et irregularitate contracta ab eo, qui ante legitimam aetatem Ordines suscepit. Item in suspensione contracta ab eo, qui Ordines suscepit dum vinculo censurae obstrictus esset. Item in suspensione contracta a conjugato suscipiente Ordinem sacrum. Item in suspensione contracta ab eo, qui furtive ordines suscepit. Item in suspensione occulta, quam quis contraxit recipiendo Ordines sine litteris dimissoriis. Item dispensare potest cum eo, qui per saltum promotus ad Ordines celebravit. Item cum eo, qui Ordines minores suscepit ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui; Item cum Simoniaco occulto. Item dispensare potest super irregularitate contracta ab excommunicato celebrante, quando excommunicatio est occulta, licet celebratio sit manifesta. Sic quoad omnes supradictos casus cum pluribus aliis Barbosa *in Concil. Trident. sess.* 24. *de reformat. cap.* 6. *a num.* 11. *ad* 22. *et num.* 29. dummodo in omnibus delictum sit occultum, ut etiam alii passim tenent DD. Vide Additiones Casinenses sub verb. *Irregularitas*, ubi plura, et quidem notabilia invenies ad rem.

Occultum autem quantum ad hoc dicitur, quod probari non potest, unde, ubi delictum probari potest per duos testes, occultum non est, nec absolutus, et dispensatus est tutus in conscientia; ut declaravit *Sacra Congreg. Conc.* quae ad dubium; « An absolutus, et dispensatus a proprio Episcopo in materia delicti perpetrati coram duobus, vel tribus testibus, quod tamen non fuit notorium, esset tutus in conscientia; Respondit: Non esse tutum, quia Concilium utitur termino occulto, quod proprie loquendo est illud, quod probari non potest ». Sic refert Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Requisivit* 1. *de ordinatis ab Episcop. n.* 38. et verba Concilii debent accipi secundum proprietatem; quod repetit. *lib.* 3. *Decretal. in cap. Vestra* 7. *n.* 127. *de cohabit. Clericor. et Mulier.* 67

In casibus quomodocumque occultis post Conc. Trident. ex nova lege Sedi Apostolicae reservatis, nequeunt Episcopi dispensare, et absolvere, ut expresse declaravit *Sac. Con. Conc.* teste Fagnano *lib.* 1. *Decretal. in c Dilectus* 15. *de temporib. Ordinat. n.* 30. ubi *n.* 37. insuper refert, eadem Sacram Congregationem, approbante Pontifice, declarasse, quod dicta facultate dispensandi, et absolvendi in casibus occultis tributa Episcopis a Concilio non possunt uti Cardinales in suis titulis; quia licet habeant jurisdictionem quasi Episcopalem, ibi tamen vere, et proprie Episcopi non sunt: Sicuti neque Abbates, aliique Praelati jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, et Sedi Apostolicae immediate subjecti. 68 69

Quinto, requiritur, quod nulla censura sint ligati: *Communis*; qui enim sunt aliqua censura irretiti, ipsa durante, nequeunt licite ullum Ordinem suscipere, *cap. illorum* 22. *de sent. excom. c. Saepe contingit* 1. *de temporib. Ordinat. in* 6. Quotuplex autem sit censura, et quid sit quaelibet in specie? Vide verb. *Censura*, *Excommunicatio*, *Interdictum*, *et Suspensio.* 70

Sexto, requiritur, quod sint in aetate Canonica constituti: *Communis*, *arg. c. Nullus* 4. *de temporibus Ordinat. in* 6. ubi Bonifacius VIII. sub poena suspensionis per annum ipso facto incurrenda, prohibet, ne quis infanti Clericalem praesumat conferre Tonsuram. Infantes tamen quamvis illicite, valide tamen ordinantur ad quecumque Ordinem, etiam Presbyteratus: *Communis* cum S. Thoma, S. Bonaventura, et Scoto in 4. *dist.* 25. et desumitur *ex c. unico*, *de Clerico per saltum promoto*; ubi de Clerico, qui ante annos discretionis inferiores Ordines susceperat, postea falso, et temere credens, se etiam suscepisse Diaconatum, absque Diaconatu Sacerdos ordinatus fuerat, rescribit, et statuit Innocentius III. ut 71 72

**post injunctam, impletamque poenitentiam, Diaconatus solum suppleatur: ubi clare supponit Pontifex posse quem infra annos discretionis ordinari. Nec lex divina reddit infantem incapacem Sa-**
73 **cramenti.** Immo infantes ordinantur valide etiam ad Episcopatum, ut communius tenent Doctores, et signanter Dominicus Sotus, Vasquez, Castropal. Filliuc. Dicastill. et alii apud Tamburin. *de Sacrament. lib.* 7. *cap.* 6. §. 1. *n.* 12. Sporer. l. *cit* *n.* 65. cum Gobat, et Diana ibi citatis, et alii passim: et constat experientia fuisse Hugonem filium Heriberti Comitis Aquitaniae in aetate puerili quinque annorum promotum ad Archiepiscopatum Rhemensem, ut ex aliis refert Berninus *t.* 2. *Histor. omnium haeresum saeculo decimo*, *capitul. unico fol.* 585. ubi adducit S. Bernardum *Epistol.* 42. sic scribentem: « Scholares pueri, et impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promoventur ad Ecclesiasticas dignitates, et de sub ferula transferuntur ad principandum Presbyteris, laetiores interim, quod virgas evaserint, quam quod meruerint principari, nec tam illis blanditur adeptum, quam ademptum imperium ». Et insuper, variis aliis omissis in infantili aetate ad Episcopatum promotis, ex historiis habetur, quod adolescentes, et juvenes fuerunt interdum ad Pontificatum assumpti, ut Joannes XII. vix natus annos duodeviginti, ut testatur Graveson *Historia Ecclesiastica tom.* 4. *fol.* 71. *primae impressionis Romanae*, et Baronius *ad annum* 955. *n.* 3. *et* 4. et Joannes XI. fuit summus Pontifex constitutus, cum aetatis suae annum vigesimum quintum vix attigisset, ut testatur idem Graveson, ubi *supra fol.* 67. Vide verb. Papa *art.* 1. *num.* 54.

74 **Ætas igitur canonica pro prima Tonsura, Ostiariatu, Lectoratu, et Exorcistatu sunt anni se-**
75 **ptem completi, c.** ***In Singulis*** **2.** ***dist.*** **77. Pro Acolythatu sunt anni duodecim completi,** ***cit. c. In singulis*** **2.** ***dist.*** **77.** Et colligitur ex textu, et Glossa in *c. de iis* 5. *dist.* 28. *et c. Cum nullis* 4. *de*
76 ***temporibus Ordinandorum*** **in 6. Pro subdiaconatu sunt anni 21. Concil. Trident.** ***sess.*** **23.** ***c.*** **12.** ***de***
77 ***reformat. infra adducend.*** **Pro Diaconatu sunt an-**
78 **ni 23. Concil. Trid.** ***loc. c.*** **Pro Presbyteratu sunt anni 25. Concil. Trid.** ***cit. sess.*** **22.** ***c.*** **12.** ***de reformat.*** **ibi: « Nullus in posterum ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum: ad Diaconatum ante vigesimum tertium: ad Presbyteratum ante vigesimum quintum aetatis suae annum**
79 **promoveatur ». Qui anni requisiti a Tridentino pro his tribus sacris Ordinibus sufficiunt incaepti, ut tenet communis Doctorum cum Barbosa in** ***cit. sess.*** **23.** ***c.*** **12** ***n.*** **2. et in praxi receptum est apud**
80 **omnes. Pro Episcopatu requiruntur anni 30. completi,** ***c.*** **1. 2.** ***et*** **4.** ***dist.*** **78. et Concil. Trident.** ***sess.*** **7.** ***c.*** **1.** ***de reformat. et cap. Cum in cunctis, de elect.*** **et Gregor. XIV. Constitut. incip.** ***Onus Apostolicae, et Communis*** **Doctorum cum Barbosa** ***in cit. sess.*** **7.** ***c.*** **1.** ***n.*** **4.**

**Septimo, requiritur, quod sint scientia sufficien-** 81
**ti instructi pro quolibet Ordine suscipiendo;** ***c.*** **1.** ***dist.*** **39. ubi Gelasius Papa expresse habet: « Illiteratos nullus praesumat ad Clericatus Ordinem promovere, quia litteris carens sacris non potest esse aptus Officiis ». Unde Concil. Trident.** ***sess.*** **23.** ***cap.*** **4.** ***de reformat.*** **statuit, quod « prima Tonsura non initientur, qui . . . . fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, et scribere nesciant ». Et** ***ibidem c.*** **11. pro Ordinibus minoribus requirit « ut saltem latinam linguam intelligant, et sciant quae ad Officium suum spectant ». Et** ***ibidem c.*** **17. Pro Subdiaconatu, et Diaconatu requirit, « ut sint litteris, et iis, quae ad Ordinem exercendum pertinent, instructi ». Et** ***ibidem c*** **14. pro Presbyteratu requirit, quod « ad populum edocendum ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ministrandi Sacramenta, diligenti examine praecedente, idonei comprobentur ».**

**Octavo, requiritur, quod ordinentur a suis pro-** 82
**priis respective Episcopis, vel ab aliis de eorum licentia, et cum suis dimissoriis. Sic expresse Concil. Trid.** ***sess.*** **23.** ***cap.*** **8.** ***de reformat.*** **ibi: « Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur; quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis, aut specialis rescripti, vel privilegii praetextu permittatur, nisi ejus probitas, ac mores ejusdem Ordinarii testimonio commendentur: si secus fiat, ordinans a collatione Ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus ». Et novissime Innocentius XII. Constitut. incip.** ***Speculatores***
***domus Israel.*** **Nono, requiritur, quod ordinandi** 83
**in Sacris habeant legitimum titulum sustentationis, scilicet aut beneficii ecclesiastici pacifice possessi, aut patrimonii sufficientis ad honestam sustentationem, aut paupertatis religiosae, ejus scilicet, quam solemniter vovent Religiosi: Sic Pontificale Romanum** ***tit. de ordinatione Subdiaconi, et Communis Doctorum.*** **Et ratio hujus dispositionis est, ut Clerici ordinati in Sacris habeant unde honeste ali possint, ne cogantur, ut dicit Concilium Tridentinum** ***sess.*** **21.** ***cap.*** **2.** ***de reformat.*** **« cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quaestum exercere ».**

**Ad titulum autem beneficii, ut quis licite ordi-** 84
**netur, requiritur, quod sit beneficium proprie dictum, quod definitur: « Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis ratione spiritualis officii personae ecclesiasticae auctoritate Ecclesiae constitutum ». Vide verb.** ***Beneficium art.***
**1.** ***a n.*** **6. Et quod tale beneficium sit sufficiens** 85
**ad honestam ipsius sustentationem, et pacifice possessum. Sic expresse Tridentinum** ***cit. ses.*** **21.** ***c.*** **2. ibi: « Nisi prius legitime constet, eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum hone-**
**ste sufficiat, pacifice possidere ». Unde, qui non** 86
**habet beneficium sufficiens, non debet ordinari**

cum supplemento patrimonii, nisi necessitas, aut
utilitas Ecclesiae id exigat: *Sacr. Congr. Concil.*
*in Signina* 18. *Septemb.* 1685. *et in Civitat. Ple-*
87 *bis* 10. *Junii* 1684. Et si beneficium, ad cujus ti-
tulum ordinatur ab Episcopo non suo, non esset
sufficiens juxta taxam sui Ordinarii, esset suspen-
sus quoad exercitium Ordinum: *Sacr. Cong. Con-*
88 *cil. in Arimin.* 10. *Januarii* 1705. Immo nedum
ipse ordinatus esset suspensus ab exercitio Ordi-
num, quandiu proprio Ordinario videbitur expe-
dire, sed etiam Episcopus ordinans esset suspen-
sus per annum a collatione Ordinum, et uterque
subjaceret gravioribus poenis pro modo culpae ar-
bitrio summi Pontificis infligendis. Sic expresse
statuit Innocentius XII. 6. *Novembris* 1694. Con-
89 stitut. incip. *Speculatores domus Israel.* Et tale
beneficium non potest ordinatus postmodum resi-
gnare, nisi facta mentione, quod ad illius benefi-
cii titulum sit promotus, neque ea resignatio po-
test admitti, nisi constito, quod aliunde vivere
commode possit, aliter autem facta resignatio
nulla est. Sic expresse Tridont. *cit. sess.* 21. *c.* 2.
ibi: « Id vero beneficium resignare non possit,
nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titu-
lum sit promotus, neque ea resignatio admittatur,
nisi constito, quod aliunde vivere commode pos-
sit, et aliter facta resignatio nulla sit ».

90 Ad titulum patrimonii, vel pensionis, ut quis
licite ordinari possit, requiritur, quod Episcopus
judicet talem pro necessitate, vel commoditate
suarum Ecclesiarum esse assumendum, illudque
patrimonium, vel pensionem, et ad vitam susten-
tandam sufficiens esse, et vere ab ipso obtineri:
Sic expresse Trident. *cit. ses.* 21. *c.* 2. ibi: « Pa-
trimonium vero, vel Pensionem obtinentes ordi-
nari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus
judicaverit assumendos pro necessitate, vel com-
moditate Ecclesiarum suarum, eo quoque prius
perspecto, patrimonium illud, vel pensionem vere
ab eis obtineri, taliaque esse, quae ei ad vitam
sustentandam satis sint ».

91 Unde Clericus suscipiens Ordines Sacros cum
Patrimonio ficto, sicuti etiam cum ficto benefi-
cio, suspensionem incurrit: *cap. Neminem* 1. *et*
*cap. Sanctorum* 2. *dist.* 70. quo ad hoc a Conci-
lio Tridentino *cit. sess.* 21. *c.* 2. innovatam, ibi,
*Antiquorum Canonum poena super his innovando.*
Et sic pluries declarasse *Sacram Cong. Episcopor.*
*et Regularium, et sacram Congr. Concilii*, refert
Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 77. *n.* 15 *et* 16. ubi
et de stylo Curiae, et praxi Poenitentiariae testa-
tur, et plurimos affert Doctores. Sic etiam Mona-
cell. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 3. *n.* 4. *et tom.* 3.
*tit.* 2. *formul.* 1. *n.* 1. ubi ex Nicolio testatur, sic
plenis votis declarasse *Sacram Congr. Concil.* 27.
*Novembr.* 1610. quod eum, qui per fraudem, et
culpam decepit Episcopum ordinantem, fingendo
se habere titulum, quae declaratio relata reperi-
tur in *Synodo Farfensi in tit. de Sacrament. Or-*
*din. n.* 5. *et tom.* 5. *supplement. ad tom.* 1. *nu.*
437. ubi monet ordinandos, quod caveant a con-
traria sententia, quia laxa est, erronea, et plu-
ries decretis Sacrarum Congregationum reprobata,
quae referuntur a Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 77.
*n.* 15. *et* 16. et ibi aliis Doctoribus a se allegatis
*t.* 2. *et tom.* 3. *loc. citatis*; et sic etiam tenent
Nicolaus Garcias *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 5. *n.*
20. Barbosa *de Officio et potestate Episcop. alle-*
*gat.* 20. *num.* 27. *et* 33. Pirhing. in *Jus Canonic.*
*lib.* 1. *tit.* XI. *n.* 112. Reiffenstuel *ibidem n.* 197.
ubi refert supradictam declarationem *Sacr. Con.*
*Concilii* 27. *Novembris* 1610. quam refert, et te-
net etiam Fagnanus *in cap. Cum secundum* 26.
*de praebend. n.* 69. *in fine*; et sic tenent alii pas-
sim per Constitutionem 35. Urbani VIII. incip.
*Secretis*; ubi sic expresse habetur: « Insuper pro-
motos hujusmodi, ac etiam eos, qui cum falsis,
vel fictis, aut fiduciariis patrimonii titulis, scien-
ter se ad Ordines hujusmodi promoveri fecerint,
non solum praedictis ( scilicet inter alias poenas
suspensionis perpetuae absque spe dispensationis
a Sede Apostolica obtinendae ), verum etiam ma-
joribus arbitrio nostro, et pro tempore existentis
Romani Pontificis infligendis poenis subjectos esse
volumus ».

Non esset tamen suspensus ipse Ordinatus, si 92
bona fide, et sine ulla sua fraude, et dolo absque
legitimo titulo ordinaretur, ut tenent supracitati
Doctores, et alii passim, *arg. cap. Cum secundum*
16. *de praebend.* ubi suspensio ordinati per Jura
antiqua inducta, fuit sublata ex parte bona fide,
et sine ulla sua fraude ordinati, et solus Episco-
pus ordinans per impositionem oneris ordinatum
sustentandi fuit punitus, et ex cit. Constitut. Ur-
bani VIII. Incip. *Secretis*, ubi declarantur suspen-
si solum, qui *scienter se ad Ordines hujusmodi*
*promoveri fecerint.*

Et tale patrimonium, vel pensio posthac sine 93
licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel re-
mitti nullatenus potest, donec ordinati beneficium
ecclesiasticum sufficiens statui suo sint adepti, vel
aliunde habeant, unde vivere possint. Sic expres-
se Trident. *cit. sess.* 21. *cap.* 2. ibi: « Atque (illa)
deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extin-
gui, vel remitti nullatenus possint, donec benefi-
cium ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel a-
liunde habeant, unde vivere possint » (*).

Uode patrimonii titulus non extinguitur etiam- 94

(*) « Dubitatur, An Clericus possit renunciare patrimo-
nium sine licentia Episcopi, si habeat aliunde sustentatio-
nem? Adsunt tres sententiae. *Prima* sententia affirmat,
quam tenent Azor. *part.* 2 *l.* 3. *cap* 4 *quaest.* 3. Palaus
*p. II. num.* 13. *cum* Steph. Gratiano, Flaminio, *et com-*
*muniori* ut asserit; item Garcia, et Molf apud Salm. *cap*
6. *n* 84 et probabilem putant Tamb. *de Ord l.* 7. *cap.* 6.
§ 4 *n* 19. Diana *part.* 9. *tr.* 8. *resol.* 23. et Barb. *alleg.*
19. *n.* 90. cum Manoch. Surdo, Cevallo, et Cassano; at ex-
presse huic sententiae consentiunt Sanchez *cons. lib.* 7. *c.*
1. *dub.* 43. et Viva *quaest.* 8. *art. ult. num.* 6. *v. Circa.*
Eam probant ex Tridentino *sess.* 21. *cap.* 2. ubi dicitur;

si ordinatus acquirat alia bona, donec ab Episco-
po ioco patrimonii subrogetur. Licet enim quis
habeat patrimonium sibi constitutum sub hac con-
ditione: « Donec, et quousque provisus fuerit de
beneficio ecclesiastico, aut aliunde habuerit, unde
commode sustentari valeat, quo casu eveniente,
patrimonium redeat ad constituentem absque alia
declaratione »: non dicitur spoliatus tali patri-
monio, quamvis beneficium, vel bona acquirat,
sed viget patrimonium, ut prius, obstante dicta
conditione, donec ab Episcopo non fiat subroga-
tio. Sic declaravit *Sac. Cong. Concil.* 12. *Julii*
1687. confirmando decreta olim emanata *in Ter-
racinen.* 8. *August.* 1602. *et* 20. *Julii* 1691. et
idem censuit novissime *in Senogallien.* 20. *Jun.*
1705. *in respons. ad* 4.
95 Neque ordinatus potest absque expressa licentia
Episcopi donare patrimonium libere constitutum,
reservato sibi usufructu ad vitam: *Sacr. Congreg.*
96 *Concil.* 10. *Octobr.* 1676. Neque potest absque
dicta licentia Episcopi illud in Emphyteusim con-
cedere, reservato desuper annuo Canone fructibus
correspondente: *S. C. Cong. in Parmen.* 20. *Jul.*
1641. in qua licet concessor esset beneficiatus,
adhuc quia ordinatus fuerat ad titulum patrimo-
nii in Emphyteusim concessi, declaravit, conces-
sionem non sustineri; et idem probavit *in alia*
97 *Aquilana* 24. *Febru.* 1652. Neque patrimonium
potest sine licentia Episcopi alienari, etiamsi or-
dinatus consequatur beneficium: *Sacra Congreg.
Conc.* 16. *Aprii*. 1622. *lib.* 14. *Decret. pag.* 231.
et fociunt Decreta relata *supra n.* 39.
98 Prohibitio Concilii Tridentini alienandi patri-
monium extenditur ad fidejussionem ordinati, a-
deo ut fidejussio, et obligatio respectu dicti pa-
trimonii non sustineatur, si facta sit ab ordinato
sine consensu Episcopi: S. Cong. Conc. quae ad
dubium sibi propositum sub *die* 11. *Martii* 1642.
respondit *extendi etiam ad fidejuss.*; et jussit dari
declarationem sequentem: *Die* 5. *Febr.* 1604.
«S. Cong *etc.* censuit, neque in hujusmodi patri-
monio, neque in ejus fructibus ad Clericum alen-
dum necessariis excutioni locum esse posse, lice-
re autem capere in causam judicati eam fructuum
portionem, quae quotannis superest, ultra ea, quae
ad ordinati sustentationem, non laute, sed tenui-
ter vivendo judicis ecclesiastici arbitrio fuerint
necessaria: Posse autem ipsum creditorem acci-
pere in solutum, atque vendere jus sibi competens
ad hujusmodi patrimonium, quod post mortem
ipsius promoti ad Creditorem, uti res haereditaria
pertinebit ».
Patrimonium constitui potest etiam in censi- 99
bus, dummodo constituentes tale patrimonium in
forma juris valida se obligent, quod in casu re-
demptionis pro sufficienti ordinati victu provide-
bunt, donec iterum investiantur: *Sacra Congreg.
Conc. in Nullius* 21. *Jul.* 1629. *lib.* 14. *Decret.
pag.* 109. Ordinibus Sacris initiari non potest, 100
qui bonis cessit: *Sac. Cong. Conc. in Atrien.* 22.
*Junii* 1725. apud Ursayam *in Miscel.* 1. *Sacro, et
profano litt. O. n.* 82.
Ad titulum paupertatis, seu professionis reli- 101
giosae ut quis licite ordinari possit, requiritur,
quod sit vere professus: Pontifical. Roman. *tit.
de Ordinotione Subdiaconi*, et Communis Docto-
rum. Unde novitii sine titulo beneficii, vel pa- 102
trimonii, aut pensionis nequeunt promoveri ad
Sacros Ordines: *arg.* Concil. Trid. *cit. sess.* 21.
*cap.* 2. et expresse S. Pius V. Constit. 75. incip.
*Romanus Pontifex*. Vide verb. *Novitius num.* 89.
Et hoc ipsum habet locum non solum in novitiis, 103
seu non professis, sed etiam in militer professis;
Vide d. verb. *Novitius nu.* 90. Patres autem So- 104
cietatis Jesu, qui tria vota paupertatis, castita-
tis, et obedientiae in Societate emiserunt, de li-
centia Praepositi Generalis possunt promoveri ad
Sacros Ordines absque titulo etiam ante solemnem
professionem. Vide *ibidem num.* 91. Patribus So- 105
cietatis Jesu sic ordinatis nulla debentur alimen-
ta a dicta Societate, si contingat eos ante solem-
nem professionem a Praeposito Generali a dicta
Societate dimitti; Vide *ibidem num.* 92.
Pro hujus articuli complemento addendum est, 106
quod in calculandis redditibus beneficii pro titulo
ordinandi, non sunt detrahenda onera Missarum

*Atque illa* (nempe patrimonia, Beneficia, etc.) *deinceps sine licentia Episcopi alienari nullatenus possint, donec Beneficium sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint.* Si igitur (ajunt) non potest Clericus sine licentia Episcopi alienare patrimonium, donec aliunde habeat unde vivat, ergo bene potest, si habet unde vivat, etiam sine licentia Episcopi: qui ceterum in aliquo casu, puta ad redimandos parentes captivos, et simili, potest dare licentiam alienandi patrimonium, quamvis Clericus non habeat unde vivat. *Secunda* sententia, quam tenet Ledesma, et alii apud Vivam *quaest.* 7 *art.* 9. *num.* 6 dicit, talem alienationem esse illicitam, sed non invalidam; imo Suarez *de Cens. dist.* 31. *sect* 1 *num.* 38 dicit esse validam, etiamsi Clericus non habeat unde vivat. *Tertia* vero sententia, quam tenet La Croix *num.* 2286. Barbosa *allegat* 19 *num.* 90 cum Quintanad. Campanila, et Ugol. Escob. *num.* 382. cum Marchino, Cenedo etc. ac Salm. c. 6. *num.* 82. cum Vasquez, Philib. et Leand. dicit, hujusmodi alienationem esse invalidam, et illicitam. Ratio, tum quia, si Clericus non habet aliunde sustentationem, nec etiam Episcopus (ordinarie loquendo, ut intelligendum est Concilium), potest licentiam alienandi concedere: hoc enim significat particula illa *donec*, nempe quod Episcopus tum solum licentiam dare potest, cum Clericus habet unde vivat; tum quia patrimonium connumeratur inter bona ecclesiast. et gaudet eodem privilegio .. Ergo tale patrimonium sine licentia Episcopi est inalienabile. Et huic tertiae sententiae mihi magis lubet adhaerere, ob Decretum S. C. quae die 4. Febr. 1652. (apud Bened. XIV. *Notif.* 26. *n.* 29.) sic respondit: *Renunciationem patrimonii, ad cujus titulum Clericus simpliciter sacris Ordinibus fuit initiatus, absque licentia Episcopi factam, non sustineri, etiam post assecutionem Beneficii ad ejus vitam sustentandam sufficientis* Adverto hic aliud Decretum emanatum a S. C. Concilii, 5. *Febr.* 1604. ubi decisum fuit, non esse vetitum Clerico hypothecare patrimonium, quoad eam tamen partem fructuum, quae superest ad ejus sustentationem, non laute, sed tenuiter vivendo, juxta judicis Ecclesiastici arbitratum ». Sic d. de Ligorio *Theol. Moral. cap.* 2. *de Sacram. Ordin. n.* 824. Editores Casinenses.

eidem beneficio adjecta, maxime si ordinandus, donec ascendat ad Sacerdotium, pro rata Missarum aliunde habeat unde vivere possit. Sic tenent Ursaya *tom.* 5. *part.* 1. *disceptat.* 4. *per tot.* Card. de Luca *in tract. de donationibus disc.* 11. Lamperez in *veter. Ecclesiae disciplina num.* 866. *fol.* 209. P. Ludovic. Nogueira *quaest. singul. disput.* 1. *tit. de Sacrament. q.* 26. *n.* 3. *fol.* 35 Joannes Morinus in *Commentar. ad Constit.* 44. *Innoc. XII.* incip. *Speculatores*, Monacell. *tom.* 1. *tit.* 3. *formul.* 13. *num.* 2. *et in Appendic. adnotat. ad dictam Constitutionem Innocent. XII. n.* 1. et alii. Quamvis enim in *d. Constitutione Speculatores §. Licet vero* requiratur quod « beneficium sit talis redditus, ut ad congruam vitae sustentationem, sive juxta taxam Synodalem, sive, ea deficiente, juxta morem regionis promovendis ad sacros Ordines, detractis oneribus, per se sufficiat »; tamen illa verba *detractis oneribus*, non sunt referenda ad onera Missarum, sed ad alia onera etiam post emanatam dictam Innocentii XII. Constit. ut declaravit *Sacr. Cong. Conc. in Signina Ordinationis* 14. *April.* 1699. *et in Neapolitana, seu Scalen.* 18. *Febr.* 1701. apud Monacell. *t.* 1. *tit.* 3. *formul.* 12. *num.* 2. *et in Appendic. adnotat. ad d. Constitutionem Innoc. XII. incip. Speculatores num.* 11. et in *Firmana Capellaniae* 14. *Januar.* 1708. apud Ursayam *tom.* 5. *part.* 1. *disceptat.* 4. *num.* 49. qui *eod. tom.* 5. *in additionibus* §. 4. refert, quod proposita causa in *Sac. Congr. Conc. die* 17. *Julii* 1723. sub dubio: « An a beneficio, seu cappellania, ad cujus titulum quis intendit ad sacros Ordines promoveri, detrahenda sint onera Missarum eidem adjecta, quando beneficiatus non tenetur eas per se ipsum celebrare. Vel potius oneribus Missarum non detractis, sive illae celebrandae sint per se ipsum, sive possint celebrari per alium, faciendus sit calculus omnium fructuum pro constituenda summa a Synodali Constitutione, vel regionis more requisita pro Sacris Ordinibus suscipiendis? *Responsum fuit*: Esse relinquenda arbitrio, et conscientiae Ordinariorum ».

107 Onera, ad quae referri debent verba illa *detractis oneribus*, et detrahi debent a fructibus beneficii, sunt contributio pro fabrica Ecclesiae, et refectione domus beneficialis, census, sive tributa super possessionibus beneficii imposita, pensiones a beneficiato solvendae pro paramentis, hostiis, cereis, pro visitatione, Cathedratico, Seminario, salario ministrorum Ecclesiae, et hujusmodi: Sic Card. de Luca *de Beneficiis disc.* 90. *n.* 60. Monacell. *tom.* 1. *in Appendice loc. cit.* Ursaya *cit. disceptat.* 4. *n.* 40. et alii.

108 Non autem, ut dictum fuit, sunt onera Missarum, sive per se ipsum, sive per alium a beneficiato celebrandarum, nisi numerus Missarum esset ita excessivus, quod superaret Missam quotidianam, nec possent omnes Missae per cappellanum, seu beneficiatum intra annum celebrari, vel essent beneficio adjectae multae Missae in cantu majori eleemosyna per alios ab ipso beneficiato quotannis celebrari faciendae, quia in tali casu, detractis his stipendiis, fructus beneficii taxam Synodalem, vel regionis morem non exaequarent, adeoque tale beneficium non esset sufficiens titulus, ut beneficiatus promoveri posset.

109 Alias autem non, quia licet obligationes Missarum beneficio adnexae vocentur quoque onera, quia tamen stipendium earum percipitur, seu percipi potest ab eodem beneficiato, cedit in congruam sustentationem ipsius, et sic non debent detrahi a supputatione, cum per ipsas ordinatus diminutionem non patiatur in redditibus, sicuti illam non patitur ordinatus ad titulum cappellaniae perpetuae cum obligatione per se, vel per alium quotidie celebrandi, ut recte advertunt Lamperez *loc. cit.* Ursaya *loc. cit. num.* 20. et alii. Tum quia haec videmus practicari in dies in Ecclesiis receptitiis, in quibus Sacerdotes ordinantur ad titulum aggremiationis, vel adscriptionis dictis Ecclesiis, cum obligatione celebrandi tot determinatas Missas, vel ad ratam redditum, dummodo isti sufficiant ad congruam ordinatorum sustentationem, et tamen nullum aliud obtinent emolumentum, nisi ratione Missarum, quae celebrari debent, juxta praecisa verba Card. de Luca *de donationibus disc.* 11. *num.* 8. loquentis ad praecisum effectum nostri casus; et *in adnotat. ad Concil. Trid. disc.* 14. *num.* 30. expresse dicit: « Assumunt Sacerdotium, quod sufficientem provisionem ad victum praebere solet cum eleemosyna celebrationis Missae diurnae »; quem sequitur Ursaya *d. disceptat.* 3. *a num.* 57. *ad* 60. pluribus ad id allegatis, et etiam individuali Oraculo Sixti V. ibi adducto.

110 Nec officit, quod ordinandus possit ratione absentiae, irregularitatis, seu censurae incursae, morbi incurabilis, vel delicti, se impotentem reddere ad celebrandas per se ipsum Missas beneficio adnexas, et cum in tali casu Missarum celebrationi per alium teneretur satisfacere, non amplius remaneret ei rata pro congrua sustentatione, et dispositio Concilii Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. *de reform.* et d. Constitutionis Innocentii XII. non observaretur. Non officit, inquam, quia etiam beneficium, seu sacrum patrimonium constitutum super domibus, praediis, censibus, locis montium, et hujusmodi, licet ab omni onere exemptum, subjacet multis periculis, ac majoribus infortuniis sterilitatis, siccitatis, incursionibus hostilibus, cessationis, seu diminutionis locorum montium, et hujusmodi, et sic in totum, vel in parte reddi potest infructiferum, et inutile, tamen ex communi omnium Curiarum ecclesiasticarum praxi haec pericula, et infortunia non attenduntur, sed solum exquiritur, et attenditur rigorosa recognitio facienda a peritis circa beneficii, seu sacri patrimonii redditus facienda tempore constitutionis ipsorum: Leges enim adaptantur ad ea, quae ut plurimum contingunt, non autem ad illa, quae raro accidunt, et

ab accidentalibus casibus dependent, ad text. in Authent. *Ut sine prohibitione matres*, ibi: « Quod raro fit etc. non observant Legislatores, sed quod plerumque, et respiciunt, et medentur, *et in l. Ex iis, ff. De Legibus*, ibi: Ex iis, quae forte uno aliquo casu accidere possunt, jura non constituuntur » *et in l. Nam ad ea, ff. eod.* ibi: « Ad ea potius debet aptari jus, quae et frequenter, et facile, quam quae perraro eveniunt ». Unde in nostro casu, cum ordinandus regulariter per se ipsum Missas beneficio adnexas celebrare possit, et sic percipere integros fructus beneficii, verificatur, quod habeat validum, et sufficientem titulum, ut ordinari possit, juxta decreta Sacrae Congregationis Concilii, allegata *supra* n. 70. ut recte docet Monacell. *cit. tom.* 2. *titul.* 3. *form.* 13. *num.* 3. et cum aliis Ursaya *cit. disceptat.* 4. *per tot.* ubi *n.* 34. *concludit expresse:* « Onus Missarum nunquam detrahendum esse ab illo beneficio, seu cappellania, ad cujus titulum quis ordinari cupit, sive Missae praecise celebrandae sint per beneficiatum, sive celebrari possint a quocumque alio Sacerdote, sed esse faciendum cumulum omnium fructuum beneficii, seu cappellaniae, ad constituendam summam a Synodali constitutione, et in illius defectum, a solito regionis pro sacro patrimonio requisitum ».

111 Tum quia potest quis promoveri ad Sacros Ordines ad titulum beneficii residentialis, cujus fructus una cum distributionibus quotidianis sufficiunt ad congruam, et honestam beneficiati sustentationem, quamvis multis de causis possit contingere, quod beneficiatus nequeat ipsas distributiones quotidianas lucrari, ut expresse declaravit *Sacr. Cong. Conc. in Veronen.* registrata *in lib.* 15. *Decret. fol.* 433. ibi: « Posse Clericum, ceteris requisitis necessariis concurrentibus, ad Sacros Ordines promoveri ad titulum Cappellaniae, cujus fructus una cum distributionibus quotidianis ad victum honeste sufficiunt »: sic apud Ursayam *cit. tom.* 5. *part.* 1. *disceptat.* 3. *n.* 30.

112 Ad complementum hujus articuli advertendum est: quod circa preces, vel Missas, quae in ordinatione injunguntur ab Episcopo, secundum Pontificale Romanum, ipse Episcopus sic dicit: « Singuli ad primam Tonsuram, vel ad quatuor Minores Ordines promoti dicite semel septem psalmos poenitentiales cum litaniis, versiculis, et orationibus. Ad Subdiaconatum, vel Diaconatum, nocturnum talis diei. Ad Presbyteratum vero ordinati post primam vestram Missam tres alias Missas, videlicet unam de Spiritu Sancto, aliam de B. Maria semper Virgine, tertiam de fidelibus defunctis dicite, et omnipotentem Deum etiam pro me orate ». Quod illi devote suscipiunt, et respondet, sic facturos. Unde Suarez, Azorius, Lessius, Layman, et alii cum Aversa *qu.* 2. *sect.* 13. volunt, ista persolvenda esse sub mortali; quam sententiam Stephanus *tract.* 5. *disp.* 4. *num.* 72. dicit esse probabiliorem; Quia Episcopus potest, et quando aliud non declarat, censeri debet graviter imperare; cum haec materia sit gravis. E contra Diana, Sotus, Valentia, Castropal. Pellizar. Lohner, Gobat in *experient. tract.* 3. *n.* 713. *et tract.* 8. *num.* 771. defendunt esse tantum obligationem decentiae, non autem sub peccato, praesertim mortali; Quia licet sub mortali possint id Episcopi imperare, tamen id hactenus non declaraverunt; Unde videtur tenenda benignior sententia, quod non peccetur mortaliter, sed solum venialiter, si id negligatur: La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1319. *argum. cap. Statutum* 22. *de election. in* 6. *cap. In poenis* 49. *de Regulis Juris in* 6. *L. Cum quidam* 19. *ff. de liberis, et posthumis*, *L. Factum* 155. §. 2. *ff. de Regulis juris.*

113 Nocturnum autem, quod praescribitur Subdiaconis, et Diaconis, non necessario est illud ipsius diei, quo fit Ordinatio, sed cujuscumque, quem Episcopus designat: Gobat *loc. cit. tract.* 8. *n.* 771. La Croix *loc. cit. num.* 2820. et alii. Si vero Episcopus nullum determinatum diem designat, probabilius debet recitari nocturnum talis diei ordinationis, uti colligitur ex verbis Romani Pontificalis ab Episcopo post ordinationem prolatis, nempe, *Ad Subdiaconatum, vel Diaconatum, Nocturnum talis diei*, ut patet *num. antecedenti:* sic Gobat *loc. cit. num.* 772. et alii. Missae tamen Presbyteris injunctae non debent necessario celebrari primis diebus post ordinationem impeditis post ipsam Missam; sed primis diebus non impeditis, idest quibus licebunt post primam Missam Missae votivae, et de requiem: Ita Sennyei *de Missa num.* 152. La Croix *loc. cit. nu.* 2310, et alii. Et has tres Missas possunt Neo-presbyteri offerre pro quibuscumque voluerint, stipendium accipiendo. Et sufficit quod pro Episcopo ordinante orent, ut patet ex verbis solitis ab Episcopis post ordinationem proferri, relatis *numero antecedenti*, ibi: *Et omnipotentem Deum etiam pro me orate.*

114 Item possunt Neomystae primam Missam cum Episcopo ordinante lectam, seu celebratam, offerre pro altero, non aliter ac si soli illam legerent; reipsa enim consecrant, et substantialiter ponunt Sacrificium: At vero videtur, quod pro tali Missa non possunt stipendium accipere, quia petens, et offerens eleemosynam pro una Missa censetur velle aliam cum omnibus ordinariis caeremoniis, actionibus solitis ad altare peragendam; Tum quia dubium est, an consecrent; cum dubium sit, quod forte verba consecrationis non absolvant cum Episcopo, sed post, jam ab ipso peracta consecratione.

115 Hinc monendi sunt Neomystae, quod omni diligentia curent verba consecrationis incipere, et absolvere una cum Episcopo, non ante, nec post; Sicque consultum est, ut consimilem forment intentionem: « Si verba consecrationis incepero, et absolvero cum Episcopo, volo consecrare; alias non »; quia si aliquis Neo-Presbyter absolute vo-

iens consecrare, verba consecrationis absolveret ante Episcopum, Episcopus nihil consecraret, cum jam esset tota materia consecrata; quod videtur inconveniens; Et e contra, si dicta verba absolveret post Episcopum, ipse Neomysta nihil posset consecrare, quia nihil superesset consecrabile, adeoque frustra proferret formam volens consecrare, ut recte notat Gobat *tract.* 3. *num.* 141. Suarez, Aversa, citati, et sequuti a La Croix *loc. cit. num.* 2322. ubi subdit, quod ad tollendum omnem scrupulum, sufficit, quod Neo-Presbyter conetur verba absolvere cum Episcopo, et velit solum facere, quod ibi vult fieri Ecclesia, aut sicut meliori modo fieri potest, uti cum aliis monet etiam Gobat *loc. cit. tract.* 8. *n.* 131. Quamvis tamen nullam (praeter consuetudinem, et praescriptum Pontificalis) extare legem positivam obligantem sub gravi Neomystas proferre illa verba consecrationis, seu tunc consecrare una simul cum Episcopo, tradat cum aliis Gobat *loc. cit. n.* 133. ipsumque etiam citet La Croix *loc. cit. n.* 2322. recte concludens nihilominus esse standum consuetudini Ecclesiae, et praescripto Pontificalis.

116 Ordinationes Ministrorum Ecclesiae cum magno delectu fieri jubentur: Benedict. XIV. Constit. incip. *Ubi primum*

117 Ordinandi examinari debent in doctrina Christiana: Idem Constit. 42. incip. *Etsi minime*, §. 10. et docere debent, se operam dedisse instruendis fidelibus in doctrina Christiana: *ibidem* §. 6.

118 Ætas in Ecclesia Occidentali requisita ad recipiendos Ordines assignatur ab eodem Pontifice Constit. 128. tom. 1. incip. *Eo quamvis tempore*, §. 19. Vide verb. *Ætas.* Pro recipiendis Ordinibus quoad Graecos, eadem, quae pro Latinis, requiritur: Idem Const. 56. tom. 1. incip. *Etsi* §. 7. *num.* 19.

119 Hinc ordinatio infantis est illicita, sed valida, et ordinatus in infantili aetate non tenetur ad onera Ordini Sacro adnexa, nisi ordinationem ratam habuerit, sive expresse, sive tacite; nec ministrare potest in Ordine suscepto ante complementum aetatis legitimae: Idem cit. Constitut. *Eo quamvis tempore* §. 20. 21. 22. 23. et 26.

120 Quare pro ordinatis apud Cophtos ad Diaconatum in infantili aetate, praescribitur exploratio voluntatis, quae fiat ad normam Concilii Toletani secundi post expletum annum decimum sextum: *Ibid.* §. 27. 28. Si quis saecularia vota elegerit, suspensus erit ab exercitio Ordinis sacri: *Ibid.* §. 22. Nec tenebitur ad recitationem horarum canonicarum: *Ibid.* §. 28. Et nuptias etiam iterato contrahere poterit: *Ibid.* §. 28. et 29. Eligentibus autem perseverare in ministerio Ecclesiae, prohibentur secundae nuptiae, et omnis bigamia, sub poena depositionis: *Ibid.* §. 30. 31. 32.

121 Ordinationes ad Ordines majores in Cathedrali, vel insigniori dioecesis Ecclesia haberi debent: Idem Constitut. incip. *Ad audientiam* §. 17. ex Concil. Trident, *sess.* 23. *cap.* 8. *de Ref.* Id tamen intelligendum est de Ordinationibus generalibus: *Ibidem* §. 18. Ex mitiori tamen interpretatione apud omnes recepta, non prohibetur Episcopus, quin, justa aliqua suadente causa, possit aliquos privatim in Episcopii sacello majoribus Ordinibus initiare: *Ibidem.* An autem, quod de cappella Episcopi, idipsum dicendum sit hac in re de cappella Cardinalis Episcopi suburbicarii in Urbis palatio sita? Vide dicta verb. *Cardinales, Art.* 3. *a n.* 30. Ordinari a quo debeant subditi Episco- 122
pis suburbicariis, et a quo exteri in Urbe commorantes? Vide *loc. cit.* et verb. *Vicarius Urbis.*

Ordinari a Pontifice possunt Clerici de quacum- 123
que Ecclesia, sive dioecesi, non solum ut eorum opera utatur, sed etiam honoris causa: Idem Constitut. incip. *In postremo* §. 16. Ordinatus a Papa, etiam honoris causa, sine licentia Papae non potest ab inferiori ad superiores Ordines promoveri: *Ibidem* §. 3. *et* 7. Ordinatus a Papa non est propterea a jurisdictione sui Episcopi exemptus: *Ibidem* §. 18.

Episcopus potest ob crimen occultum, etiam 124
extrajudicialiter cognitum Clericis interdicere ascensum ad Ordines superiores, et susceptorum ministerium, seu exercitium, *De Synodo dioec. l.* 7. c 71. *n.* 3. *ad* 5. ubi scite adducuntur Con. Trid. *sess.* 14. c. 1. *de Reform.* et decreta Sacrae Congregationis ejusd. Concilii interp. in *Aleriensi die* 24. *Novemb.* 1657. in *Capritanen.* 19. *Decembr.* 1730. *et in Oritana, seu Tarentina* 20. *Aug.* 1735. *ut in Thesauro Resolutionum tom.* 5. *et* 7. Et a- 125
deo verum est, posse Episcopum, virtute praedicti decreti Concilii Tridentini ex causa sibi nota Clericum interdicere tam sacrorum exercitio, quam ascensu ad altiores Ordines, ut neque teneatur « causam suspensionis, seu delictum manifestare ipsi reo, sed tantum Sedi Apostolicae, si suspensus ad eam recursum habuerit »: quod praecisis verbis respondit S. Congreg. Conc. Episcopo Vercellensi *die* 21. *Mart.* 1643. *lib.* 17. *decret. p.* 170. *et seq* V. Append. in fine art. 4. h. Rubr.

Et universim loquendo, Episcopum renuentem 126
alicui Ordines conferre, nullo jure obstringi ad manifestandum causam, cur eum repellat, neque ei, qui repulsus est, nullam competere appellationem, sed tantum permitti adire Sedem Apostolicam, eique suas querelas exponere, declaravit ead. Sac. Congregatio *in Remensi die* 21. *April.* 1668. Ibidem *n.* 14. Et *n.* 15. additur, quod si 127
sic suspensus ab Episcopo, nihilominus appellationem interponere, ejusque obtentu, in altari ministrare, seu quovis modo suum Ordinem solemniter exercere praesumat, statim incidat in irregularitatem, uti, quidquid in contrarium senserint nonnulli Doctores, expresse definivit ead. Sacr. Congreg. Concilii *in Sagonen.* 21. *Junii* 1626. *l.* 24. *Positionum p.* 1. ibi: « Episcopus Sagonensis ex facultate sibi attributa decreto Concil. *cap.* 1. *Sess.* 14. ex causis tibi notis suspendit Parochum ab exercitio curae; sed ille appellavit, et

praecepto Episcopi contempto, celebravit, et curam exercuit. Quaeritur, an a dicta suspensione detur appellatio, ita ut Parochus, non obstante appellatione interposita, per exercitium curae effectus fuerit irregularis? S. Congreg. Conc. censuit, ab hujusmodi suspensione non dari appellatione; et Parochum, qui Sacramenta, ut supra, ministravit, irregularitatem contraxisse ». Haec Benedict. XIV. *loc. cit.* qui subjungit, « id tamen ab Episcopo non debere in Synodo statui, et declarari ». Vide verb. *Suspensio art.* 1. per tot. et *art.* 7.

128 * Beneficium, ad cujus titulum Ordines conferuntur, debet tantum ex redditibus ferre, quantum sufficit ad Clerici honestam sustentationem, juxta taxam ab Episcopo definiendam, detractis tamen oneribus, non tamen Missarum, saltem nisi aliter Episcopus statuerit. Si vero Clericus ordinetur in loco domicilii, et beneficium obtineat in alia dioecesi, tunc si beneficium poscit perpetuam residentiam, sustentatio ista dirigenda est juxta taxam Synodalem loci, ubi est beneficium; secus vero statuendum est, si residentiam non exposcat, juxta ac statuit Innocentius XIII. in sua Constitut. incip. *Apostolici ministerii.* Haec *in synod. dioec. lib.* 7. *cap.* 72. §. 2.

129 Ordines Sacri conferendi sunt primario titulo beneficii ecclesiastici; nec, nisi in subsidium, pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum conferri possunt ab Episcopo ad titulum pensionis, vel patrimonii, ex Tridentino *sess.* 21. *cap.* 2. *de Reform.* Nec nisi concurrat necessitas, vel commoditas Ecclesiae, illicitum id esse edixit Sacra Congregatio Concilii in Encyclica *die* 13. *Maii* 1679. jussu Innocentii XI. exarata; *Instit. Eccl.* 26. §. 1.

130 Ad Ordines conferendos censet Pontifex *ex Con. Trid. sess.* 23. *de Reform. cap.* 2. non esse positum in arbitrio Episcopi, ut Ordines minores det ignorantibus linguam latinam, si spem ostendant futuri profectus: nam Concilium exigit, ut saltem linguam latinam intelligant; et arbitrium Episcopi, de quo ibidem, cadit super interstitia, non super scientiam latinae linguae: *Instit. Eccl.* 42. §. 2.

131 Quoniam vero ad sacros Ordines requirit Tridentinum *ibid can.* 14. scientiam requisitam ad docendum populos necessaria ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta; ideo Subdiaconatui convenit, ut praecedat annus integer studii, sive Theologiae moralis, sive Scholasticae, sive Juris Canonici: Biennium vero ad Diaconum ordinandum: triennium ad Sacerdotem. Nec impletur mens Tridentini, si quis in Theologia morali tantum studuerit de contractibus, cambiis etc. Concilium enim exigit, ut possit erudiri populus quo ad necessaria ad salutem. *Ibid.* §. 3.

132 Ordinum Sacrorum interstitia dispensare etiam quoad Regulares, non quidem ad eorum Praesules, sed ad Episcopum ordinantem spectat, ut ex responso Sacr. Congregationis, *Instit. Eccl.* 58. §. 1. Quamquam ab Episcopo deferendum sit judicio Superiorum regularium, ut ex aliis decretis Sacr. Congregationis. *Ibidem.*

ADDITIONES CASINENSES

Praestat hic notare, id quod idem Bened. XIV. postea hac de re tradidit *in Synod. Dioeces.* In haec sane verba « Episcopus Midensis in sua Synodali Constitutione . . expresse declaraverat, se nulli sive Saecularium, sive Regularium Ordines collaturum, qui non servasset temporum interstitia a Concilio Tridentino praescripta; a quibus, eo quemquam absolvendum Ecclesiae necessitas, aut utilitas exposceret, id non e Praelato Regulari, sed a se fore judicandum edixerat: Haec . . . Constitutio innixa videbatur Tridentino *sess.* 23. *cap.* 11. *et* 13. *de Reformat.* quibus in locis soli Episcopo permittitur causam examinare, propter quem sit aliquis citius, quam jura requirant, ad altiorem Ordinem promovendus. Fulciri insuper videbatur pluribus decisionibus Sacrae Congregat. Concilii, quae saepius censuit, a Sacra Tridentina Synodo soli Episcopo Ordines collaturo, nequaquam autem Praelato Regulari litteras Dimissoriales concedenti suo subdito Regulari, facultatem fieri, hunc ex justa causa ab Interstitiorum lege eximendi. Ita quippe ab eadem responsum comperimus in *Nullius* 31. *Junii* 1597. *l.* 9. *Decretor. pag.* 18. *in Aquen. mense Julii* 1589. *lib.* 6. *Decretor. pag.* 18. *et in N. N.* 12. *Septembr.* 1609. *lib.* 11. *Decretor pag.* 65. Attamen, quia Sedes Apostolica post Tridentinum nonnullis Regularium Ordinum Institutis privilegium concessit exemptionis ab Interstitiis, idcirco Sac. Congreg. die 24. *Augusti* 1686. rescripsit.. hanc Constitutionem Synodalem Midensem *esse reformandam quoad eos Regulares, qui habent privilegium concessum post Tridentinum* ». *l.* 9. *c.* 16. *n.* 6.

Quoad clericum saecularem Episcopus dispensare potest, si agnoverit id postulare utilitatem, aut necessitatem Ecclesiae. Utilitas tunc resultet, cum pauci ministri suppetunt; cum ordinandus sit provectioris aetatis, et simul etiam maxime provectus in studiis; seu tandem cum agitur de paroecia, seu alio beneficio exigente intra annum Ordinem Sacrum, ut ex DD. *Ibidem.* 133

Caeterum, si quis obtinuerit, ad dispensationem interstitiorum indultum Sedis Apostolicae, permissa est ista dispensatio arbitrio Episcopi, ut Innocentius XII. in sua resolutione die 4. Decembris 1693. *Ibid.* 134

Si quis obtinuerit privilegium a Sede Apostolica, ut ordinari possit extra tempora tribus diebus festivis interpolatis cum dispensatione interstitiorum, non potest Ordines recipere tribus diebus interpolatis quidem, sed festivis tantummodo, quia celebratur in illis festum duplex, sed non festum de praecepto. Licet enim in Brevi dicatur *festivis* 135 136

*diebus*, attamen festivum stylo Sedis Apostolicae indicat diem festum de praecepto. Accedit decretum Sacr. Congregationis Concil. definiens dies festos accipiendos esse pro festis de praecepto: *Institut. Eccl.* 106. §. 6.

137 Si Clericus sacris initiandus, sit consuetudine aliqua peccandi adstrictus, modo vero ita sincera exhibeat resipiscendi argumenta, ut confessarius vere eum contritum judicare possit, nolit autem poenitens ille confessario suadenti ut differat susceptionem Sacri Ordinis acquiescere, firmusque statuat statim se solemni voto obstringere; utrum in ea voluntate sic obfirmatus possit absolvi, quaestio est anceps, adeoque suadendum est illi, ut prudentem, et doctum virum consulat, a quo remedia petat, et consilium: *De synod. Dioec. lib.* 11. *cap.* 2. §. 17. 18. *nov. edit.* *

### ADDITIONES EX ALIENA MANU.

138 Privilegium recipiendi Ordines extra tempora
illis dumtaxat regularibus suffragatur, quibus post
Concilium Tridentinum nominatim, atque recta
concessum fuerit in farma non communi, sed
139 specifica postmodum confirmatum. Per commu-
nicationem igitur privilegium hoc haud acquiri-
tur, ut ex Constitutione S. M. Benedicti XIV.
incipiente *Impositi* probe monet clarissimus Gi-
raldi *in addit. ad Mascat. lib.* 1. *Tit. de tempor.*
140 *ordinat. sub n.* 15. Quocirca locum amplius non
habet, quod Auctor *n.* 11. *innixus Concilio Roma-
no Tit.* 5. *cap.* 2. ait, acquiri scilicet posse mox
dictum privilegium per communicationem, tum
suffragari ante Concilium concessum.
141 Recteque monet idem Pater Giraldi consentanee
ad mox allegatam Constitutionem S. M. Benedi-
cti XIV. privilegium hoc recipiendi Ordines extra
tempora regularibus concessum non arctare Epi-
scopos dioecesanos ad eos extra tempora ordinan-
dos, vel dimittendos ad ordinationem alibi susci-
piendam.
142 Vide et alia pertinentia ad ordinationem Regu-
larium in eadem Constit. Benedicti XIV. etc. Il-
143 lud vero hic non est praetereundum; male Aucto-
rem n. 105. *et plur. seq.* generaliter asserere,
non esse detrahenda onera Missarum a beneficio,
144 ad cujus titulum quis ordinatur. Fuit enim olim
haec gravissima quaestio, in qua non una erat Do-
ctorum sententia. Tenebant nonnulli detrahi debe-
re onera Missarum, si possit Benaficiarius ea, vel
per se, vel per alium implere, nequaquam vero,
si per se ipsum illis satisfacere teneatur. Contra
vero alii sustinebant, onera Missarum neutro in
casu esse detrahenda.
145 » In hac opinionum varietate (ut refert S. M.
Benedictus XIV. *de synod. dioec. lib.* 12. *cap.* 9.
*n.* 7. *et seq.*) satius duxerunt aliquot Episcopi
Sacrae Congregationis Concilii sententiam efflagi-
tare, et Nos, qui eidem eramus a secretis, ut Pa-
tres unico intuito omnia inspicerent, quae ad materiam pertinerent etc. diligentem exaravimus dissertationem etc. ubi cujuslibet ex diversis, quas retulimus auctorum sententiis praecipua expendimus rationum momenta. Actum fuit de hac quaestione die 8. Augusti 1722. iterumque die 24. Aprilis 1723. ac tandem die 17. Julii ejusdem anni decisum, rem esse relinquendam conscientiae et arbitrio Ordinariorum, qui, spectatis locorum, et personarum conditionibus, vel in particolaribus eventibus statuant, vel etiam in Synodo per modum legis decernant, an onera Missarum sint, aut non sint detrahenda e redditibus beneficii e quibus ordinandus suam honestam sustentationem est percepturus ».

» Quamobrem (rectissime concludit mox lau- 145
datus summus Pontifex ubi supra) absque periculo obviandi juri communi, et Sacro Concilio Tridentino, tuto poterit Episcopus in sua Synodo non solum praefinire quantitatem proventuum, qui censeantur sufficientes ad alimoniam subministrandam Clerico suam incolenti dioecesim, sed etiam statuere, et determinare, num inter ejusmodi proventus sit numeranda, an potius detrahenda stipes respondens numero Missarum, ad quas celebrandas Clericus, sive per se, sive per alium adigitur lege sibi indicta a fundatore beneficii, quod possidet ». Confer eumdem summum Pontificem *Institut. Eccl.* 26. n. 6.

### *Responsio Auctoris.*

Circa privilegia recipiendi Ordines extra tempora etc. plura hic adduntur, quae jam fuerant a me allata et tradita in *Supplementis* ad verb. *Ordo*, ubi inter alia datur Summarium dict. Constitut. Benedicti XIV. incip. *Impositi*.

An autem quod, subjungitur *n.* 142. nempe, male Auctorem *n.* 105. *et plur. seq.* generaliter asserere, non esse detrahenda onera missarum a beneficio, ad cujus titulum quis ordinatur; poterit urbane dici, judicet prudens lector. Non enim male asseritur, quod Ego Auctor tradidi a *cit. n.* 105. *ad* 110. tot suffultus solidis fundamentis, una cum celeberrimis Doctoribus, et signanter Card. de Luca, Lamperez, Ludovico Nogueir, Morin. Monacello, et Ursaya clarissimo Romano Advocato, maxime, si ut fert conclusio, ordinandus, donec ascendat ad Sacerdotium, pro rata Missarum aliunde habeat, unde vivere possit. Et Rec. memor. Benedictus XIV. *de Synodo dioecesana* l. 12. c. 9. relinquit arbitrio, et conscientiae Episcopi id decernere, afferens ad id, inter alia, *decretum Sacr. Congr. Conc.* 17. *Jul.* 1723. jam allatum ad litteram a me *loc. cit. n.* 105. Videatur etiam doctissimus Ubaldus Giraldi unus ex dignissimis revisoribus, *Instit. Canonic. part.* 1. §. 18. ubi sic expresse tradit: Post publicationem Constit. *Speculatores* usque a *die* 14. *April.* 1696. vivente adhuc ipso Innocent. XII. legislatore, pluries exorta est controversia: An ab eadem Constit. ali-

quid innovatum fuerit circa detractionem onerum Missarum beneficio, ad cujus titulum quis ordinatur, adnexorum, ad effectum constituendi summam taxae in Synodo praefinitae; sive beneficiatus teneatur eas celebrare per se ipsum, sive per alium. Libratisque in Congreg. Conc. rationum momentis hinc inde militantium, respondit, id utroque casu relinquendum esse arbitrio Ordinariorum, ut videre est in Thesauro resolutionum ejusdem Congr. sub die 8. Augusti 1722. et 17. Julii 1723. cui responso adhaeret etiam Bened. XIV. *lib.* 12. *de Synod. dioeces. cap.* 9. *n.* 6. *et* 7. Sic ille ad litteram.

146 De eo etiam hic necessario agendum, an ubi quis ordinatur ad titulum beneficii in aliena dioecesi obtenti, *sufficientia* praefinienda sit ad normam taxae Synodalis vigentis in dioecesi domicilii, an in dioecesi, in qua beneficium est situm? Haec autem recepta est distinctio, ut si beneficium continuam, et perpetuam exposcat residentiam, *sufficientia* desumi debeat a taxa Synodali praefinita in dioecesi, in qua beneficiarius possidet beneficium; sin autem beneficium oneri hujus continuae, et perpetuae residentiae non sit obnoxium, desumenda *sufficientia* sit a taxa Synodali praefinita in loco, ubi beneficiarius habet domicilium, ut respondit Sacra Congregatio Concilii interpres in *Alatrina* 9. *Julii* 1702. *in Arimin. Ordinationis* 10. *Jan.* 1708. *in Romana, seu S. Agathae Gothorum* 20. *Maii* 1715. et statuit *Innocentius XII.* in Constitutione incipiente *Apostolici ministerii.* Confer et Bened. XIV. *de synod. dioec. d. lib.* 12. *cap.* 9. *n.* 6.

## ARTICULUS III.

### QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT FACULTATEM PRAELATORUM ORDINANDI SUOS, VEL ALIENOS SUBDITOS, ET CONCEDENDI LITTERAS DIMISSORIAS.

### SUMMARIUM

1. Suos Subditos possunt ordinare Episcopi quoad omnes Ordines. — 2. Abbates possunt de Jure conferre Ordines Minores suis subditis, licet non sint benedicti. — 3. Abbates, et alii quicumque intra fines alicujus Dioecesis existentes, etiamsi Nullius Dioecesis, vel exempti esse dicantur, non possunt hodie cuiquam, qui Regularis subditus non sit, Tonsuram, et Minores Ordines conferre. — 4. Nec etiamsi alii Regulares non subditi, et Clerici Saeculares afferant Dimissorias suorum respective Superiorum. — 5. Immo talis Ordinatio Abbatum conferentium Ordines Minores sibi non subditis, licet cum Dimissoriis sui Superioris, essent irrita, et invalida. — 6 Abbates Regulares non possunt promovere ad Ordines Minores neque suos Novitios. — 7. Novitii respectu Minorum Ordinum ordinandi sunt a proprio Episcopo. — 8. Episcopus autem proprius est Episcopus loci Monasterii, in quo Novitii agunt Novitiatum. — 9. Cardinales Presbyteri, etiamsi Episcopi non sint, possunt in suis Titulis conferre primam Tonsuram, et Ordines Minores suis subditis, et familiaribus. — 10. Subditus Episcopi quo ad ordines licite ab ipso recipiendos potest quis fieri quatuor modis, scilicet ratione Originis, ratione Domicilii, ratione Beneficii, et ratione triennalis Familiaritatis, seu commensalitatis cum Episcopo. — 11. Quoad quatuor dictos modos, quibus potest quis fieri subditus Episcopi quoad Ordines licite ab ipso recipiendos edest novissime Constitutio Innocentii XII. quae hic ad litteram datur. — 12. Ut quis ordinari possit ab alieno Episcopo ratione Beneficii in ejus Dioecesi obtenti, requiritur, quod Beneficium sit ibi revera obtentum, et pacifice ab Ordinando possessum. — 13 Item requiritur, quod tale Beneficium, detractis oneribus, per se sufficiat ad congruam Clerici sustentationem, adeo ut non possit defectus fructuum ejus suppleri per adjectionem Patrimonii. — 14. Item requiritur, quod Ordinandus ante Ordinationem obtineat testimoniales Litteras proprii Episcopi, tam Originis, quam Domicilii super suis natalibus, aetate, moribus, et vita, et eas exhibeat Episcopo ordinanti in actis illius Curiae servandas. — 15 Insuper requiritur, quod Episcopus sic ordinans, tam de praedictis Testimonialibus Litteris, quam de redditu Beneficii hujusmodi expressam in consueto collationum Ordinum attestatione mentionem faciat. — 16. Ut quis fiat subditus Episcopi, et ab ipso ordinari possit ratione Originis, requiritur, ut naturaliter ortus sit in ea Dioecesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit ex aliquo accidenti. — 17. Si quis autem tanto temporis spatio in eo loco, in quo ex accidenti natus est, moram traxerit, ut potuerit ibidem canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario illius loci Litteras Testimoniales, ut supra, obtinere debet. — 18. Si vero Pater in alieno loco, ubi ejus Filius natus est, tamdiu, ac eo animo permanserit, ut inibi vere Domicilium de Jure contraxerit, tunc non origo Patris, sed Domicilium de Jure per patrem legitime contractum pro Ordinatione ejusdem Filii attendi debet. — 19. Origo Matris quoad receptionem Ordinum non attenditur. — 20. Si autem Filius sit illegitimus, debet attendi Origo Matris, et non *Patris.* — 21. Expositus tamen, cujus parentes ignorentur, potest ordinari in Dioecesi, in qua, ut supra, naturaliter ortus est; Vel si de hoc constare nequeat, potest ordinari in Dioecesi loci, ubi expositus est. — 22 Ut quis fiat subditus Episcopi, et ab ipso ordinari possit ratione domicilii, requiritur, quod illud adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut satis, superque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit, et nihilominus ulterius se vere, et realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet. — 23. Verum enim Domicilium, non nuda voluntate, et assertione, sed animo, et facto, simul constituitur. — 24. Unde Domicilium contrahitur *animo* permanendi videlicet *perpetuo* in tali loco; alioquin enim non contrahitur domicilium. — 25. Hinc, si quis inhabitet locum animo inde *recedendi*, non contrahet ibi Domicilium, quamvis mille annis ibidem habitet. — 26 Exacto *tamen* alicubi decennio, si de opposito non constet, praesumptione Juris *censetur* ibidem contractum Domicilium. — 27. Sufficit autem animus perpetuo manendi in tali loco perpetuitate saltem propositi, licet hujusmodi propositum, sicuti et Domicilium mutari ob supervenientem caussam possit. — 28. Si quis a propriae Originis loco in ea aetate discesserit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii suae Originis Testimoniales Litteras, ut supra, afferre debebit. — 29.

Ut quis fiat subditus Episcopi, et ab ipso ordinari possit ratione familiaritatis seu commensalitatis, requiritur, quod sit vere familiaris, et commensalis Episcopi — 30. Item requiritur, quod ipsum secum retinuerit per integrum, et completum triennium. — 31. Item requiritur, quod is ante receptionem Ordinum obtineat Testimoniales Litteras proprii, originis scilicet, aut domicilii, Episcopi — 32. Item requiritur, quod Episcopus ordinans eum familiarem statim, idest saltem intra terminum unius mensis a die ordinationis, quacumque fraude cessante, reipsa conferat illi Beneficium sufficiens ad ejus congruam sustentationem. — 33. Tali facultate ordinandi suos triennales familiares non gaudent Episcopi Titulares, adeoque nequeunt ipsos ordinare absque sui proprii Episcopi expresso consensu, et dimissoriis. — 34. Immo ordinati ab Episcopo Titulari sine expresso consensu proprii Episcopi ipso jure suspensi sunt, donec suo proprio Episcopo visum fuerit. — 35. Et ipse Episcopus Titularis sic Ordinans est suspensus per annum ab usu Pontificalium. — 36 Litteras Dimissorias pro Ordinibus ab alieno Episcopo recipiendis ultra Romanum Pontificem, qui eas concedere potest pro omnibus Ordinandis totius Orbis, potest quilibet Episcopus concedere suis subditis, sive is sit Episcopus Originis, sive Domicilii, sive Beneficii. — 37. Item Dimissorias concedere possunt Episcopi, et Cardinales suis familiaribus triennalibus. — 38. In supradictis omnibus semper est servanda dispositio Innocentii XII. Constitut. incip. *Speculatores*. — 39. Vicarius Generalis Episcopi non potest Dimissorias concedere, nisi Episcopo absente, seu si praesente, id ei concedente. — 40. Vicarius Capitularis, Sede vacante, non potest infra annum a die vacationis computandum, Dimissorias concedere, praeterquam illi, qui alicujus Beneficii recepti, vel recipiendi causa arctatus fuerit; Alias Vicarius Capitularis contraveniens subjacet Interdicto: Et sic ordinati, si in Minoribus Ordinibus fuerint constituti, nullo privilegio Clericali praesertim in Criminalibus gaudent: In Majoribus vero ab executione Ordinum ad Beneplacitum futuri Episcopi sunt ipso jure suspensi — 41. Electo Vicario Capitulari, Dimissorias concedere, tam intra annum, quam non arctatis post annum a die vacationis Sedis, non ad Capitulum, sed ad Vicarium Capitularem omnino spectat. — 42. Vicarius enim Capitularis privative, et non cumulative quoad Capitulum jurisdictionem obtinet. — 43. Et hoc, etiamsi Capitulum illum constituisset, et elegisset cum tali, aut alia restrict. et limitat. facultatis *ad* n. 45 — 46. Arctatus ratione *Beneficii recepti* ad finem obtinendi a Vicario Capitulari infra annum a die vacationis Sedis Dimissorias ad Ordines, quis dicatur? — 47. Arctatus quis dicatur ratione *Beneficii recipiendi*? — 48. Si quis nondum tonsuratus vocetur ad aliquod Beneficium, potest Vicarius Capitularis infra annum concedere ei Dimissoriam pro recipienda prima Tonsura. — 49. Vicarius Capitularis, Sede vacante, concedens intra annum Dimissorias non arctato incidit in poenam Decreti Concilii Tridentini *sess.* 7. *cap.* 10 quamvis is, cui concessit, usus non fuerit. — 50 Vicarius Capitularis, Sede vacante, concedens Dimissorias intra annum non arctatis, non incurrit secundum multos poenam Suspens. per annum juxta c. 10. *sess*. 23. sed tantum poenam Interdicti juxta dict. *cap.* 10 *sess*. 7. *ad* n. 51. — 52 Abbates, aliique exempti, licet in Parochos, et Parochianos jurisdictionem habeant quasi Episcopalem privative ad Episcopum, nequeunt suis subditis Saecularibus Litteras Dimissorias ad Ordines suscipiendos concedere. — 53. Neque ipse Episcopus tamquam Abbas, nec alius Praelatus loci, potest subditis Saecularibus Nullius Dioecesis concedere Dimissorias, sed has debet concedere Episcopus vicinior. — 54. Dimissoriae ab Episcopis, aliisque Ordinariis dirigi non possunt Abbatibus Regularibus, sub Suspensionis poena a collatione Ordinum, praeter alias poenas arbitrio Sacrae Congregationis reservatas, tam contra concedentes, quam contra ordinantes. — 55. Praelati Regulares possunt concedere suis subditis Regularibus Dimissorias ad Ordines. — 56. Sed, secluso speciali privilegio, non possunt ipsas Dimissorias concedere, nisi ad Episcopum Dioecesanum. — 57. Affertur ad id Decretum Sacrae Congregationis Concilii editum de mandato Clementis VIII. — 58. Et dictum Decretum Clementis VIII. quoad Ordinationes Regularium fuit novissime confirmatum per Innocentium XIII. pro Regnis Hispaniae Constit. incip. *Apostolici Ministerii* confirmata per Benedictum XIII. Constit. incip. *In Supremo* — 59. Unde, ad hoc, ut Regulares possint ab alio Episcopo ordinari, sufficit, quod in Litteris Dimissoriis Praelatus Religionis, seu Conventus testetur de absentia Dioecesani, vel quod nolit habere Ordinationes Nec est necessarium habere de hoc re ex Curia Episcopali Fidem authenticam. — 60. Insuper, quid eis sufficiat, ut possint ab alio Episcopo ordinari, stante dicta Constitutione Innocentii XIII. confirmata a Benedicto XIII. — 61. Si Regulares ordinandi morentur in Monasterio Nullius Dioecesis, Dimissoriae concedendae sunt ad Episcopum viciniorem. — 62. In casu, quo proprius Episcopus Ordinationes non teneat, possunt Dimissoriae Regularium dirigi ad quemcumque alium Episcopum, etiam ultra montes. — 63. Nec Regulares comprehenduntur in Decreto generali mandante, ut Ultramontanis absque Sanctitatis suae, vel Sacrae Congregationis Episcop. et Regul. licentia, Ordines non conferantur. — 64. Expedit. tamen, ut Dimissoriae in similibus casibus dirigantur a Superioribus Regularibus ad aliquem Episcopum viciniorem. — 65 Superiores Regulares, si ex industria, et per fraudem transferant subditos de una Dioecesi ad aliam, ut facilius ad examen admittantur, ac statim ordinati redeant ad primam Dioecesim, peccant, et sunt punibiles in foro externo. — 66. Per quantum tempus Regulares Ordinandi commorari debeant in Conventu Dioecesis Episcopi Ordinantis, ad hoc ut dici possint de familia ipsius Conventus? — 67. Regulares, si fuerint ab Episcopo Dioecesano in examine reprobati, non possunt a suis Superioribus mitti ad alios Episcopos pro Ordinibus suscipiendis, et hoc sub gravibus poenis. — 68. Superiores Regulares nequeunt concedere suis Novitiis Dimissorias ad Ordines recipiendos, sed hoc spectat ad Episcopum loci Monasterii, in quo Novitius agit Novitiatum. — 69. Regulares, qui speciale privilegium ad id post Concilium Tridentinum a Sede Apostolica obtinuerunt, possunt adhuc a quolibet Antistite Ordines suscipere, et consequenter eorum Superiores ad quemlibet Catholicum Antistitem dimissorias concedere. — 70. Tali speciali privilegio gaudent Patres Societatis Jesu — 71. Dicto speciali privilegio gaudent Fratres Minores de Observantia in partibus Indiarum Occidentalium existentes — 72. An tali speciali Privilegio gaudeant omnes alii Regulares? — 73. De privilegio Patrum Congregationis Oratorii vide ibi — 74. Quoad Ordinationes Regularium attendenda est Constitutio Benedicti XIV (quae in fine h. art. per extensum refertur) *ad* n. 76. — 77. Nuncii Apostolici possunt Ordines conferre illis, qui habent Dimissorias proprii Episcopi cum clausula, quod possint a quocumque Antistite ordinari. — 78. Graeci et Albanenses Graeco Ritu viventes, et commorantes in Italia, quomodo promovendi sint ad Ordines? — 79. Ultramontani non possunt ordinari ab Episcopis Italis, nisi illorum Dimissoriae fuerint recognitae, et approbatae per Nuncios, seu Collectores Apostolicos earum Regionum, ac per Vicarium Urbis — 80 Et hoc quamvis Ordinandi permanserint in Collegiis Italiae — 81. Hoc tamen non procedit in Ultramontanis Regularibus — 82. Commorantes in Urbe per quatuor menses non possunt ordinari extra Urbem cum litteris Dimissoriis proprii Ordinarii, sed debent se praesentare Eminentissimo Vicario, a quo debent Ordines recipere. — 83. Ordines subditis sex Episcopatuum Cardinalitiorum prope Urbem, in quibus non sunt Suffraganei, si proprius Cardinalis Episcopus non accedat ipse ad suam Dioecesim, ut ibi Ordinationes habeat, debent conferri

per Cardinalem Vicarium Urbis cum Dimissoriis sui Ordinarii, nec praedictae Dimissoriae possunt dirigi aliis Episcopis. — 84. Metropolitani, Patriarchae, et Nuncii, seu Legati nequeunt subditis Ordinariorum conferre Ordines, seu Dimissorias ad alios Episcopos concedere. — 85. Papa potest ordinare quoscumque sine Dimissoriis suorum Ordinariorum. — 86. Ordinatos a Papa nullus ad Superiores Ordines promovere potest sine ipsius licentia. — 87. Litterae Testimoniales proprii Episcopi Originis, et Domicilii de necesse requisitae ut Clericus possit ab alio Episcopo ad Ordines promoveri, non videntur necessariae ut possit Beneficium in aliena Dioecesi obtinere, ac in illo institui, quamvis alioquin valde expediant, *ad num.* 95. — 96 Coadjutor cum futura successione, et assignata congrua, est eo ipso subditus Ordinarii Beneficii ad effectum suscipiendi Ordines absque alia Dimissoria Episcopi suae originis. — 97. Regulares ad Ordines promovendi non tenenter exhibere Ordinario fidem sui Baptismatis ad docendum de legitima aetate, si de ea constat in Litteris Obedientialibus sui Superioris. — 98. Pro Ordin. suscipiendis potest fieri variatio de uno Episcopo ad alium; dummodo non fiat in fraudem.—99. Alia ad rem cum add. ex al. manu *ad n.* 110.

1 Suos subditos possunt ordinare Episcopi quoad omnes Ordines: *Communissima* per clarissimos textus *in cap. Illud* 1. *cap. De aliena* 2. *cap. si quis* 3. *cap. Clericus* 5. *cap. Primatus* 6. *cap. Extraneo* 7. *et cap. Hortamur* 8. *dist.* 71. *et in cap. Clericum alienum* 2. *dist.* 72. *et c. Eos qui* 3. *et cap. Nullus Episcopus* 4. *de temporibus ordin. in* 6. et Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *et* 3. *de reformat. et sess.* 23. *cap.* 8. *de reformat.* ubi sub gravibus poenis prohibetur, ne quis alienum subditum, seu extraneum audeat ordinare absque proprii Superioris licentia.

2 Abbates possunt de jure conferre Ordines minores suis subditis, licet non sint benedicti; *cap. Quoniam* 1. *dist.* 69. *cap. Cum contingat XI. de aetat. et qualit. cap Abbates* 3. *de privileg. in* 6 cum similibus; et sic fuisse decisum a Sacra Congreg. Concilii *die* 16. *Februar.* 1619. testantur Barbosa in *Summa Apostolic. decis. verb. Abbas n.* 19. *et in Conc. Trid. sess.* 23. *cap.* 10. *de reformat. n.* 7. Sellius in *Select. Canonic. cap.* 19. *n.* 9. Navarr. *verb. Ordo n.* 4.

3 Abbates, quamvis de jure communi possent olim Ordines minores conferre sibi subditis, non solum monachis, verum etiam et laicis, in quos ordinariam ecclesiasticum habebant jurisdictionem, ut probat textus in *cap. Abbates* 3. *de privileg. in* 6. et cum aliis advertit Barbosa in *cit. sess* 23. *cap.* 10. *n.* 2. hodie tamen ipsi Abbates, et alii quicumque intra fines alicujus dioecesis existentes, etiamsi nullius dioecesis, vel exempti esse dicantur, non possunt amplius cuiquam, qui regularis subditus non sit, Tonsuram, vel minores Ordines conferre: Sic expresse Conc. Trident. *cit. sess.* 23. *de reformat. cap.* 10. et plures decrevit Sacra Congreg. Concilii, et signanter 2. *Jun.* 1709. *et* 16. *Decembr.* 1713. Barbosa in Trid. *l. cit. n.* 2. Card. Petra *tom.* 5. *Comment. ad Const.* 4. *Callisti III. n.* 68. et alii communiter.

4 Nec, etiamsi alii regulares non subditi, et Clerici saeculares afferant dimissorias suorum respective Superiorum. Vide verb. *Abbas num.* 22.

5 Immo talis ordinatio Abbatum conferentium Ordines minores sibi non subditis licet cum dimissoriis sui Superioris, esset irrita, et invalida. Vide verb. *Abbas num.* 23.

6 Abbates regulares non possunt promovere ad Ordines minores neque suos Novitios. Vide verb. *Novitius num.* 93.

7 Novitii respectu minorum Ordinum ordinandi sunt a proprio Episcopo; Vide dict. verb. *Novitius num.* 94.

8 Episcopus autem proprius est Episcopus loci Monasterii, in quo Novitii agunt novitiatum. Vide d. verb. *Novitius num.* 95.

9 Cardinales Presbyteri, etiamsi Episcopi non sint, possunt in suis Titulis conferre primam Tonsuram, et omnes Ordines minores suis subditis, et familiaribus: Barbosa *p.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. alleg.* 3. *nu.* 15. *et lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 4. *num.* 40. cum plurimis ibi citatis; Rosignol. *de Ordinib. in communi part.* 1. *qu.* 2. *art.* 1. *num.* 12. et alii passim.

10 Subditus Episcopi quoad Ordines licite ab ipso recipiendos potest quis fieri quatuor modis; scilicet, ratione originis; ratione domicilii; ratione beneficii; et ratione triennalis familiaritatis, seu commensalitatis cum Episcopo: *Commun.* per textum in *cap. Cum nullus* 3. *de temporib. ordinat. in* 6. ubi comprehenduntur primi tres modi his praecisis verbis: « Superior intelligitur in hoc casu (scilicet quantum ad dandam licentiam recipiendi Ordines ab alieno Episcopo, et a fortiori ipsos conferendi) Episcopus, de cujus dioecesi est is, qui ad Ordines promoveri desiderat, oriundus; seu in cujus dioecesi beneficium obtinet ecclesiasticum: seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium in eadem »: et per textum *in Conc. Trid. sess.* 23. *de Reformat. cap.* 9. ubi additur quartus modus, triennalis videlicet familiaritatis, seu commensalitatis cum Episcopo his praecisis verbis: « Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, et beneficium, quacumque fraude cessante, statim re ipsa illi conferat, consuetudine quacumque etiam immemorabili in contrarium non obstante ».

11 Et quoad quatuor dictos modos, quibus potest quis fieri subditus Episcopi quo ad Ordines licite ab ipso recipiendos, adest novissima Constitut. Innocentii XII. edita 4. *Novembr.* 1694. quae cum debeat inservire pro quotidiana regula, hic ad litteram datur.

*Constitutio, qua plura declarantur, ac praescribuntur pro tollendis abusibus, et fraudibus circa ordinationes alienorum subditorum.*

## INNOCENTIUS EPISCOPUS ETC.

» Speculatores domus Israel, quae est sancta » Dei Ecclesia, per ineffabilem divinae bonitatis » abundantiam constituti, eo potissimum ab ipsis » Pontificatus nostri primordiis Pastoralis vigilantiae nostrae studia convertenda esse duximus, » ut, qui in sortem Domini vocantur, sacrisque » addicuntur ministeriis, quippe quos irreprehensibiles esse convenit, ut praeesse valeant corrigendis, ac in quos tamquam in speculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt, quod » imitentur, tales sint, qui digne possint Dominica Sacramenta tractare, ac aedificent cunctos, » tam fidei scientia, quam operum disciplina.

» §. 1. Sane hoc inito consilio, non alios, quantum fieri potest, quam qui in sanctitate, per ordinatissimos Ecclesiasticae Militiae gradus statis intervallis ambulaverint, et pie, et fideliter » in ministeriis anteactis se gesserint, ad Sacerdotium assumi, sacrasque ordinationes juxta » priscum Ecclesiae morem, praescriptis a jure » temporibus, orationi, et jejunio consecratis, » haberi cupientes, severiorem quamdam in concedendis indultis suscipiendi sacros Ordines extra tempora hujusmodi, et interstitiis ad id designatis minime servatis, ultro Nobis proposuimus adhibendam rationem, qua videlicet servata, ante meritum laboris, ante tempus examinis, ante experientiam disciplinae, Sacerdotalis » honor non probatis minime tribuatur, nec unquam heri profani, hodie Sacrorum Antistites, » veteres vitio, virtute rudes, et recentes, discipuli simul, ac Magistri pietatis ereentur; Sed » ii tantum juxta constitutas a majoribus leges ab » humili gradu fideiis populi ad Sacrorum administrationum sublimitatem promoveantur, qui » post mutatum habitum saecularem diuturna conversatione inter Clericos fuerint comprobati, » ac multo tempore didicerint, quae postmodum » alios docere tenentur.

» §. 2. Caeterum per ea ipsa indulta, quae super praemissis parcius quidem, ac ex certis tantum, et magis rationabilibus causis concedere » decrevimus, contraria quavis illorum interpretatione penitus improbata, salutarem illam, » quam Sacri Generalis Tridentini Concilii decreta » de non ordinandis ad patrimonii titulum, nisi » illis, quos Episcopi pro necessitate, vel commoditate suarum Ecclesiarum assumendos judicaverint, praescribunt disciplinam nequaquam relaxatam intelligi, quinimmo nec unquam ad indulta hujusmodi exequenda Episcopos ipsos arctare, sed illorum executionem arbitrio semper » eorumdem Episcoporum, quorum conscientias » ac in re strictissime oneratas voluimus, prorsus » relinquere declaravimus: Sperantes in Domino » eos, qui juxta Apostoli monitum, nemini cito » manus imponendas esse, probe norunt, sibi, » et universo gregi attendentes, in quos eos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei, et » reverenda ipsis spiritibus angelicis ministeria ab » hominibus sine consideratione apprehendi unquam permissuros, nec temere percipi passuros, quae vita probata dumtaxat accipere promerentur ».

» §. 3. Omnes insuper, et singulos cujuscumque tandem gradus, ordinis, et dignitatis fuerint, quibus ex hujus sanctae Sedis gratia Sacros Ordines praefatos extra eadem tempora » conferre valeant, indulgendi potestas fieri consuevit, cum divinos Ordines largiri districti semper esse judicii oporteat, serio monitos voluimus, ut praescriptos sibi desuper in suis quique » facultatibus terminos religiose custodiant, nec » eos cujusvis consuetudinis, aut exempli praetextu ullatenus transgrediantur.

» §. 4. Verum quo impensius Apostolicae gubernationis curam, et cogitationes in haec intendimus, eo majori cum animi nostri dolore » ex quamplurium venerabilium Fratrum nostrorum Archiepiscoporum, et Episcoporum in diversis regionibus existentium delatis ad Nos » querelis accepimus, et graviora quotidie malignari inimicum in Sancto, sacrilega scilicet illorum impudentia in dies crescente, qui propriae salutis immemores, Clericales Ordines sibi » forsan a propriis Praesulibus denegatos, seu » quos aliquibus canonicis sibi obstantibus impedimentis, denegari merito verentur, ab alienis » Episcopis, non quae Jesu Christi, sed eas, quae » ad ipsos non pertinent, oves, in animarum suarum perniciem quaerentibus, nec tot canonicas » damnationes contra usurpantes alienae plebis » hominem latas perhorrescentibus, absque suorum » Praelatorum commeatu, hoc est dimissoriis, » commendatitiisve eorum litteris destituti, quinimmo eis insciis, et saepe etiam invitis, sub » minus legitimis beneficii ecclesiastici, originis, » domicilii, seu etiam familiaritatis, ac continuae » ordinantium Episcopor. commensalitatis quaesitis titulis, in sacrarum legum fraudem, et » contemptum, illegitime suscipiunt, atque ita » non intrantes per ostium, et nihilominus tabernaculum Domini cum macula inhabitare non » dubitantes, Sacrificium in sacrilegium convertunt, judicium absque misericordia sibi conciscunt, Deoque minime placentes, et tamen » placere velle praesumentes, non modo eum non » placant, sed magis irritant, dum videntur in » cordibus suis dicere: non requiret.

» §. 5. Hinc est, quod Nos ex commissae Nobis divinitus Apostolicae servitutis munere, abusus, fraudes, ac scandala hujusmodi penitus, » et omnino e medio tollere, ac irreligiosam contrafacientium audaciam, quantum Nobis ex alto conceditur, compescere, et reprimere vo-

» lentes, necnon fel. rec. Urbani VIII. contra » male ordinantes, et male ordinatos, quae incipit: *Secretis*, aliorumq. Romanorum Pontificum » praedecessorum nostrorum, ac etiam Concilia» ribus hac in re editis Constitutionibus, et ordi» nationibus inhaerentes, illasque quoad ea, quae » praesentibus non adversantur, quatenus opus » sit, innovantes, de Venerabilium Fratrum no» strorum S. R. E. Cardinalium ejusdem Concilii » Tridentini interpretum, qui quaecumque ante» hac super praemissis ab ipsorum Cardinalium » Congregatione in particularibus casibus edita » decreta, declarationes, seu responsa ad earum» dem praesentium limites reducenda esse cen» suerunt, consilio, ac etiam motu proprio, et » ex certa scientia, et matura deliberatione no» stris, deque Apostolicae potestatis plenitudine, » ad Omnipotentis Dei gloriam, Ecclesiae utili» tatem, veteris disciplinae instaurationem, totius» que Christiani populi aedificationem, hac gene» rali nostra, et perpetuo valitura Constitutione » decernimus, et declaramus.

» §. 6. Nulli Episcopo, seu cujusvis loci Ordi» nario, tametsi Cardinalatus honore fulgeat, li» cere externum quempiam, ac sibi ratione ori» ginis, seu domicilii juxta modum inferius de» clarandum legitimo contracti non subditum ad » Clericalem Tonsuram promovere, cujusvis be» neficii ecclesiastici, ei statim ac Tonsura hujus» modi insignitus fuerit, conferendi, seu ad quod» vis a patronis jam praesentatus, seu nominatus » fuerit praetextu, etiamsi beneficium praedic» tum de novo ea expresse adjecta lege fundatum » fuisse constiterit, ut quis immediate post Cle» ricalem characterem susceptum ad illud insti» tuatur.

» §. 7. Praeterea Clericum, qui legitime jam » a proprio Episcopo ad eamdem Clericalem Ton» suram, seu etiam ad minores Ordines promotus » fuerit, non posse ab alio Episcopo, ratione, ac » titulo cujuscumque beneficii in illius dioecesi » obtenti, ad ulteriores Ordines promoveri, nisi » ante eorumdem susceptionem testimoniales lit» teras proprii Episcopi, tam Originis, quam do» micilii super suis natalibus aetate, moribus, et » vita sibi concedi obtinuerit, easquo Episcopo » ordinanti in actis illius Curiae conservandas ex» hibuerit.

» §. 8. Licet vero Clericus, ratione cujusvis be» neficii in aliena dioecesi obtenti, subjici dicatur » jurisdictioni illius Episcopi, in cujus dioecesi » beneficium hujusmodi situm est, eam tamen de » cetero hac in re inconcusse servari volumus re» gulam, ut nemo ejusmodi subjectionem ad ef» fectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur, » nisi beneficium praedictum ejus sit redditus, ut » ad congruam vitae sustentationem, sive juxta » taxam Synodalem, sive, ea deficiente, juxta » morem regionis, pro promovendis ad Sacros Or» dines, detractis oneribus per se sufficiat; illud » que ab ordinando pacifice possideatur, sublata » quacumque facultate supplendi, quod deficeret » fructibus ejusdem beneficii, cum adjectione pa» trimonii etiam pinguis, quod ipse ordinandus » in eadem, seu alia quavis dioecesi obtineret: » ac Episcopus sic ordinans, tam de praedictis » testimonialibus litteris, quam de redditu bene» ficii hujusmodi expressam in consueta collato» rum Ordinum attestatione mentionem facere » debebit ».

» §. 9. Caeterum subditus ratione originis is » tantum sit, ac esse intelligatur, qui naturaliter » ortus est in ea dioecesi, in qua ad Ordines pro» moveri desiderat; dummodo tamen ibi natus » non fuerit ex accidenti, occasione nimirum iti» neris, officii, legationis, mercaturae, vel cujus» vis alterius temporalis morae, seu saepermanen» tiae ejus patris in illo loco, quo casu nullatenus » ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum, » et naturalis patris origo erit attendenda. Quod » si quis tanto temporis spatio in eo loco, in quo » ex accidenti, sicuti praemittitur, natus est, » moram traxerit, ut potuerit ibid. canonico ali» quo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordi» nario ejus loci litteras testimoniales, ut supra » obtinere, illasque Episcopo ordinanti per eum » in collatorum Ordinum testimonio similiter re» censendas praesentare teneatur.

» §. 10. At si pater in alieno loco, ubi ejus fi» lius natus est, tamdiu, ac eo animo permanse» rit, ubi inibi vere domicilium de jure contraxe» rit, tunc non origo patris, sed domicilium per » patrem, legitime, ut praefertur, contractum, » pro ordinatione ejusdem filii attendi debeat.

» §. 11. Subditus autem ratione domicilii ad » effectum suscipiendi Ordines is dumtaxat cen» seatur, qui licet alibi natus fuerit, illud tamen » adeo stabiliter constituerit in alio loco, ut vel » per decennium saltem in eo habitando, vel majo» rem rerum, ac bonorum suorum partem cum » instructis aedibus in locum hujusmodi transfe» rendo, ibique insuper per aliquod considerabile » tempus commorando, satis superque suum per» petuo ibidem permanendi animum demonstra» verit, et nihilominus ulterius utroque casu se » vere, et realiter animum hujusmodi habere ju» rejurando affirmet.

» §. 12. Si quis tamen a propriae originis loco » in ea aetate discesserit, qua potuerit alicui ca» nonico impedimento obnoxius effici, etiam Or» dinarii suae originis testimoniales litteras, ut » supra, afferre debebit, ac de illis expressa simi» liter mentio in susceptorum Ordinum litteris » facienda erit.

» §. 13. Ad haec nullus Episcopus alienae dioe» cesis subditum familiarem suum ad aliquos Sa» cros, seu minores Ordines, vel etiam primam » Tonsuram promovere, seu ordinare praesumat » absque ejus proprii originis scilicet, seu do» micilii Praelati testimonialibus litteris, ut su-

» pra, et nisi ad praescriptum Conc. Trid. praefati *sess.* 23. *c.* 9. *de reform.* familiarem praedictum per integrum, et completum triennium in suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit, beneficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam, juxta modum superius praefinitum, sufficiat, quacumque fraude cessante, statim, hoc est, saltem intra terminum unius mensis a die factae ordinationis, re ipsa illi conferat, ac in ordinationis hujusmodi testimonio expressam itidem familiaritatis, ac litterarum praedictarum mentionem fecere teneatur.

» §. 14. Porro, ut quibuscumque fraudibus aditus omnino praecludatur, volumus, et Apostolica auctoritate statuimus, atque decernimus ut Episcopus quilibet suos ratione originis, sive domicilii subditos Clericos quascumque ab alienis Episcopis quovis auctoritate, etiam cum suis commendatitiis litteris promotos, nedum ad formam Concilii Tridentini, supradicti *sess.* 14. *cap.* 3. *de reform.* quoad scientiam examinare valeat, verum etiam Ordinum eis collatorum testimoniales litteras, gratis tamen, recognoscere, ac diligenter perquirere, eo quoad illos praesentis Constitutionis forma, et dispositio adimpleta fuerit, assignato sic promotis termino competenti ei magis beneviso ad docendum de ejusmodi adimplemento, itaut quos, eo termino elapso, id minime praestitisse compererit, a susceptorum Ordinum exercitio, et si ita, quandiu ei expedire videbitur, suspendere, illisque, ne in altari, aut in aliquo Ordine ministrent, interdicere possit.

» §. 15. Ita vero praemissa omnia, et singula perpetuo, ac inviolabiliter observari, atque adimpleri volumus, ut si quid in iisdem praemissis, seu eorum aliquo secus fiat, ordinans quidem a collatione Ordinum per annum, ordinatus vero a susceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, eo ipso suspensus sit, aliisque insuper gravioribus poenis pro modo culpae, nostro, et pro tempore existentis Romani Pontificis arbitrio infligendis uterque subjaceat.

» §. 16. Decernentes pariter easdem praesentes litteras semper firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocumque spectabit in omnibus, et per omnia plenissime, et inviolabiliter observari; Sicque, et non aliter per quoscumque judices ordinarios, et delegatos, etiam caussarum Paletii Apostolici Auditores, ec ejusdem S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, ac Sedis praefatae Nuncios, aliosve quoslibet, quacumque praeminentia, et potestate fungentes, et functuros; sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi, et interpretandi facultete, et auctoritate, ubique judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

» §. 17. Non obstantibus praemissis, ac Constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, necnon quibusvis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, ac quavis firmitate alia roboratis statutis, et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, et litteris Apostolicis sub quibuscumque verborum tenoribus, et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis, irritantibusq. et aliis decretis, etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine paribus, in genere, vel in specie, seu alias quomodolibet in contrarium praemissorum concessis, confirmatis, et innovatis. Quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis specifica, expressa, et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, et singulorum tenores, ac si de verbo ad verbum exprimerentur, et insererentur, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, eisdem praesentibus pro expressis, et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris ad praemissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter, et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

» §. 18. Volumus autem, ut praesentes Litterae in valvis Ecclesiae Lateranensis, et Basilicae Principis Apostolorum, necnon Cancellariae Apostolicae, ac in acie campi Florae de Urbe, ut moris est, publicentur, et affingantur, sicque publicatae, et affixae omnes, et singulos, quos illae concernunt, perinde arctent, et afficiant, ac si unicuique eorum nominatim, et personaliter intimatae fuissent.

» §. 19. Quodque earumdem praesentium transumptis, seu exemplis, etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides, tam in judicio, quam extra illud, ubique adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae.

» §. 20. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum decretorum, declarationis, voluntatis, statuti, et derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

» Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicae millesimo

» sexcentesimo nonagesimo quarto, pridie Nonas
» Novembris, Pontificatus nostri anno quarto.

B. CARD. PRODATARIUS.

J. F. CARD. ALBANUS.

12 Ut quis ordinari possit ab alieno Episcopo ratione beneficii in ejus dioecesi obtenti, requiritur, quod beneficium sit ibi revera obtentum, et pacifice ab ordinando possessum. Sic expresse statutum est in d Constitutione *Speculatores* §. 8.
13 Item requiritur, quod tale beneficium, detractis oneribus, per se sufficiat ad congruam Clerici sustentationem, adeo ut non possit defectus fructuum ejus suppleri per adjectionem patrimonii
14 *cit.* §. 8. Item requiritur, quod ordinandus ante ordinationem obtineat testimoniales litteras proprii Episcopi, tam originis, quam domicilii super suis natalibus, aetate, moribus, et vita, et eas exhibeat Episcopo ordinanti in actis illius Curiae
15 conservandas: *Ibid.* §. 7. Insuper requiritur, quod Episcopus sic ordinans, tam de praedictis testimonialibus litteris, quam reddita beneficii hujusmodi expressam in consueta collatorum Ordinum attestatione mentionem faciat: *Ibid.* §. 8. *in fine.*

16 Ut quis fiat subditus Episcopi, et ab ipso ordinari possit ratione originis, requiritur, ut naturaliter ortus sit in ea dioecesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat; Dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occasione nimirum itineris, officii, legationis, mercaturae, vel cujusvis alterius temporalis morae, seu permanentiae ejus patris in illo loco: quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum, et naturalis
17 patris origo erit attendenda: *ibid.* §. 9. Si quis autem tanto temporis spatio in eo loco, in quo ex accidenti, ut praemittitur, natus est, moram traxerit, ut potuerit ibidem canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci litteras testimoniales, ut supra, obtinere debet, et illas praesentare Episcopo ordinanti per eum in collatorum Ordinum testimonio recensen-
18 das: *Ibidem* §. 9. *in fine.* Si vero pater in alieno loco, ubi ejus filius natus est, tamdiu ac eo animo permanserit, ut inibi vere domicilium de jure contraxerit; tunc non origo patris, sed domicilium per patrem legitime, ut praefertur, contractum, pro ordinatione ejusdem filii attendi debet: *Ibidem* §. 10.

19 Origo matris quoad receptionem Ordinum non attenditur, quia filius sequitur solummodo originem patris, et non matris; *l. Filios* 3. *Cod. de*
20 *Municipibus, et Originariis.* Si autem filius sit illegitimus, tunc si super defectum natalium dispensetur ad Ordines recipiendos, debet attendi origo matris, et non patris, quia filii illegitimi sequuntur matrem, ejusque originem; *l. cum legitimae* 19. *ff. de statu hominum*, *l. Municipium*, 1. §. *final. ff. Ad Municipalem*, *et l. Ejus qui* 19.
*ff. eodem.* Expositus tamen, cujus parentes igno- 21
rantur, potest ordinari in dioecesi, in qua, ut supra, naturaliter ortus est. Vel si de hoc constare nequeat, potest ordinari in dioecesi loci, ubi expositus est: Stephanus Gratien *discept. forens. cap.* 75. *num.* 12. Mandos. *de aetate minori c.* 1. *a n.* 22. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. par.* 2. *allegat.* 4. *n.* 17. cum aliis ibi citatis, Reiff. *lib.* 1. *Decretal. tit. XI. n.* 93. et alii passim.

Ut quis fiat subditus Episcopi, et ab ipso ordi- 22
nari possit ratione domicilii, requiritur, quod illud adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum suorum partem cum instructis aedibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit; Et nihilominus ulterius utroque casu se vere, et realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet: cit. Const. *Speculatores* §. 11.

Verum enim domicilium, non nuda voluntate, 23
et assertione, sed animo, et facto simul constituitur, textu expresso in *l. Domicilium* 20. *ff. Ad municipalem*, ibi: *Domicilium re, et facto transfertur, et non nuda contestatione.* Ubi Glossa inquit: *Facto subintellige, et animo; nam haec duo*
*sunt necessaria.* Unde domicilium contrahitur *ani-* 24
*mo* permanendi, videlicet perpetuo in tali loco, alioquin enim non contrahitur domicilium, ut *l. Postliminii* 5. *ff. de captivis*, *l. Ejus, qui manumi-*
*sit*, § *Celsus*, *ff. Ad municipalem.* Hinc, si quis 25
inhabitet locum animo inde recedendi, non contrahet ibi domicilium, quamvis mille annis ibidem habitet; *Menochius l.* 2. *de Arbitrariis Judic. cas.* 86. *num.* 7. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 4. *num.* 25. Marchin. *de Sacrament. Ordinis tract.* 1. *part.* 5. *cap.* 7. *nu.* 1.
et alii passim. Exacto tamen alicubi decennio, si 26
de opposito non constet, praesumptione juris censetur ibidem contractum domicilium; *l. Nec ipsi*
2. *Cod. de Incolis.* Sufficit autem animus perpetuo 27
manendi in tali loco perpetuitate saltem propositi, licet postea progressu temporis hujusmodi propositum, sicuti et domicilium mutari ob supervenientem causam possit, *ut capit. Ultim. de Parochiis, et cit. l. Ejus, qui manumisit* §. *Celsus, ff. Ad municipalem*; dummodo quoad Ordines se vere, et realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet, ut cit. Constit. *Speculatores* §. 11.

Si quis tamen a propriae originis loco in ea ae- 28
tate discesserit, quia potuerit alicui Canonico impedimento obnoxius effici; etiam Ordinarii suae originis testimoniales litteras, ut supra, afferre debebit, ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum Ordinum litteris facienda erit, cit. Constitut. *Speculatores* §. 12.

Ut quis fiat subditus Episcopi, et ab ipso ordi- 29
nari possit ratione familiaritatis, seu commensalitatis, requiritur, quod sit vere familiaris Epi-

scopi, idest dominicae potestati Episcopi vere
subjiciatur, ejusque expensis tamquam domesticus
commensalis continue alatur, *ut cap. Ultimo, de
verbor. significat. in* 6. juncto Concilio Tridentino
*sess.* 14. *c.* 2. *de reform.* ibi: « Etiam praetextu
familiaritatis continuae commensalitatis suae »,
et concordat cit. Constit. *Speculatores* §. 13. ibi:
« In suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis
30 sumptibus aluerit. Item requiritur, quod ipsum
secum retinuerit per integrum, et completum
triennium: Concil. Trident. *sess.* 23. *capit.* 9. *de
reformat.* ibi: « Nisi per triennium secum fuerit
commoratus »; et cit. Constitut. *Speculatores* §.
13. ibi: « Familiarem praedictum per integrum,
et completum triennium in suo actuali servitio se-
31 cum retinuerit ». Item requiritur, quod is, ante
receptionem Ordinum obtineat testimoniales lit-
teras proprii, originis scilicet, aut domicilii, Epi-
scopi super suis natalibus, aetate, moribus, et vi-
ta, et eas Episcopo ordinanti consignet in actis
illius Curiae conservandas: Sic expresse cit. Const.
32 *Speculatores* §. 13. Item requiritur, quod Episco-
pus ordinans suum familiarem, statim, idest sal-
tem intra terminum unius mensis a die ordina-
tionis, quacumque fraude cessante, reipsa confe-
rat illi beneficium sufficiens ad ejus congruam su-
stentationem, ac in ordinationis hujusmodi testi-
monio expressam itidem familiaritatis, ac littera-
rum praedictarum mentionem faciet: Conc. Trid.
*cit. sess.* 23. *cap.* 9. *de reformat.* et expresse quo
ad omnia cit. Constit. *Speculatores* §. 13.

33 Tali autem facultate ordinandi suos triennales
familiares non gaudent Episcopi titulares, adeoque
nequeunt ipsos ordinare absque sui proprii Prae-
lati expresso consensu, et dimissoriis: Sic expres-
34 se Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *de reform.* Im-
mo ordinati ab Episcopo titulari sine expresso con-
sensu proprii Episcopi, ipso jure suspensi sunt,
donec suo proprio Episcopo visum fuerit: Sic ex-
35 presse Concil. Trid. *loc. cit.* Et ipse Episcopus ti-
tularis ordines conferens, seu Pontificalia exercens
sine licentia Ordinarii dioecesani, est suspensus
per annum ab usu Pontificalium: Sic expresse Con-
cil. Trid. *loc. cit.*

36 Litteras dimissorias pro Ordinibus ab alieno E-
piscopo recipiendis, ultra Romanum Pontificem,
qui eas concedere potest pro omnibus ordinandis
totius Orbis, potest quilibet Episcopus concedere
suis subditis, sive is sit Episcopus originis, sive
domicilii, textu expresso *in c. Cum nullus* 3. *de
temporib. Ordinat. in* 6. Qui enim potest ordina-
re, potest etiam dimissorias ad Ordines dare; Glos-
sa *ibi verb. Ordinandi*; *arg. cap. Potest* 67. *de Re-
gul. Juris in* 6. ibi: « Potest quis per alium, quod
37 potest facere per seipsum ». Et eadem ratione po-
test etiam Episcopus dimissorias concedere suo fa-
miliari triennali, sicuti etiam posse ipsas dimis-
sorias concedere Cardinales suis familiaribus trien-
nalibus, declaravit *Sac. Cong. Conc.* 22. *Januarii*
1602. ut testantur Sellius in *Selectis Canonicis*,
*cap.* 19. *num.* 3. et Barbosa *in Trid. sess.* 23. *c.*
9. *num.* 3. In supradictis omnibus tamen semper 38
est servanda dispositio Innoc. XII. in cit. Const.
incip. *Speculatores* supra adducta *num.* 11.

Vicarius generalis Episcopi non potest dimis- 39
sorias concedere, nisi Episcopo absente, seu, si
praesente, id ei concedente, alioquin enim ad
hoc se non extendit ejus Officium; *c. Cum nullus*
3. §. *Inferiores, de temp. Ord. in* 6. ubi late Glos-
sa *in expositione casus*, Aloysius Riccius *in praxi
aurea par.* 3. *res.* 232. *num.* 1. *et seq.* Reiffenst.
*loc. cit. n.* 123. Barbosa *de Offic. et potest Episc.
part.* 2. *allegat.* 7. *n.* 9. cum communi aliorum.

Vicarius Capitularis, sede vacante, non potest 40
infra annum a die vacationis computandum, dimis-
sorias concedere, praeterquam illi, qui alicujus
beneficii recepti, vel recipiendi ratione arctatus
fuerit; alias Vicarius capitularis contraveniens,
Ecclesiastico subjacet interdicto. Et sic ordinati,
si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo
privilegio Clericali, praesertim in criminalib. gau-
dent. In majoribus vero, ab executione ordinum
ad beneplacitum futuri Praelati, sunt ipso jure su-
spensi: Sic expresse Conc. Trid. *sess.* 7. *cap.* 10.
*de reform.* Quamvis enim Concilium ibi nominet 41
solum *Capitulum contraveniens*, tamen quia Ca-
pitulum intra octo dies post mortem Episcopi te-
netur constituere Vicarium, juxta praescriptum
ejusdem Concil. *sess.* 24. *de reform. cap.* 16. non
potest amplius, electo Vicario, ejusmodi dimis-
sorias concedere per se ipsum, sed solum per suum
Vicarium Capitularem. Unde *Sac. Cong. Episcop.
et Regular. in Neapolitana* 12. *Jan.* 1604. decla-
ravit, dimissorias concedere tam arctatis intra
annum, quam non arctatis post annum a die va-
cationis sedis, non ad Capitulum, sed ad Vica-
rium Capitularem omnino spectare. Vicarius enim 42
Capitularis privative, et non cumulative quoad Ca-
pitulum jurisdictionem obtinet, ut declaravit *ead.
S. Cong. Episcop. et Regul. in Neriton.* 17. *Sep-
temb.* 1655. *et in Hydruntina* 1. *Octobris ejusdem
anni* 1655. Et hoc, etiamsi Capitulum illum con- 43
stituisset, et elegisset cum tali, aut alia restri-
ctione, et limitatione facultatis, cum Capitulum
non possit in electione Vicarii aliquid sibi reser-
vare, nec potestatem electi coarctare, ut saepe
saepius respondit *S. Cong. Episc. et Reg.* et si-
gnanter *in Cajetana* 20. *Octob.* 1567. *in Regiensi*
26. *Julii* 1593. *in Brundusina* 8. *Maii* 1606. *in
Salernitana* 16. *Junii* 1628. *in Tudertina* 11. *De-
cemb.* 1654. apud Nicolium *in Flosculis verb. Vi-
carius Capitularis a num* 54. *ad* 59. *et in Venu-
sina* 14. *Novemb.* 1698. apud Monacell. *tom.* 1.
*tit.* 1. *formul.* 2. *num.* 16. Vide verb. *Capitulum
art.* 3. *num.* 62. *et* 63. Hic tamen addendae, et
attendendae sunt duae sequentes epistolae, ut se-
quitur.

44 **EPISTOLA,**

*Qua Nuncio Apostolico in Regno Neapolitano jussu summi Pontificis mandatur, ut omnibus Vicariis Capitularibus ejusdem regni Pontificio nomine inhibeat, ne litteras dimissorias pro prima Clericali Tonsura, aliisve Ordinibus cuicumque concedant, tametsi annus a die vacationis Ecclesiarum elapsus sit, absque speciali facultate Sacrae Congregationis.*

« La Santità di Nostro Signore ha ordinato d' ingiungere a V. S. affinchè con lettera circolare proibisca in nome della Santità Sua a tutti li Vicarj Capitolari di cotesto Regno il concedere le lettere dimissoriali per la prima Tonsura, ed altri Ordini, quantunque sia passato l'anno della vacanza delle Chiese, senza speciale licenza di questa Sagra Congregazione sopra li negozj de' Vescovi, e Regolari; Obbedisco al supremo comando di Sua Beatitudine, e le prego ec.

*Roma* 9. *Settembre* 1701.

G. CARD. DI CARPEGNA PREFETTO.

*G. D. Parracciani Prosegretario.*

45 **EPISTOLA,**

*Qua praecedens mandatum Nuncio Apostolico in Regno Neapolitano injunctum instauratur, et ad Vicarios Capitulares, et Apostolicos Ecclesiarum, quarum vacatio post illud contigerat, extenditur.*

« Con lettera delli 9. Settembre prossimo passato per comandamento espresso della Santità di Nostro Signore fu ingionto a Monsignor Arcivescovo di Cesarea Antecessore di V. S. di proibire in nome della Santità sua a tutti li Vicarj Capitolari di cotesto Regno di conceder le lettere dimissoriali per la prima Tonsura, ed altri Ordini, quantunque fosse trascorso l' anno della vacanza delle Chiese, senza speciale licenza di questa Sacra Congregazione sopra i negozj de' Vescovi, e Regolari: essendo pertanto vacate altre Chiese in detto Regno dopo l'ordine accennato, sua Beatitudine mi ha ordinato di rinnovarlo a lei, affinchè faccia la medesima proibizione agli altri Vicarj Capitolari, ed Apostolici delle Chiese, che dopo il primo ordine restano vacanti, ed il Signor Iddio la prosperi.

*Roma* 5. *Maggio* 1702.

G. CARD. DI CARPEGNA PREFETTO.

*N. Grimaldi Segretario.*

46 Arctatus ratione *beneficii recepti* ad finem obtinendi a Vicario Capitolari etiam infra annum a die vacationis Sedis dimissorias ad Ordines, dicitur omnis ille, qui obtinet aliquod beneficium requirens servitium personale, et ratione cujus de jure, consuetudine, privilegio, statuto Ecclesiae intra annum tenetur se ordinari facere, ut qui assumitur ad Parochiam, cum is teneatur intra annum se promoveri facere ad Sacerdotium; *c.* 14. *de elect. in* 6. Et qui obtinet dignitatem, seu canonicatum, seu cappellaniam habens sibi adnexum Ordinem, cum is teneatur intra annum ad talem Ordinem se promoveri facere: Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 4. *de reformat. et sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.*

47 Arctatus autem ratione *Beneficii recipiendi* dicitur omnis ille, qui habet jus, seu vocatus est ad aliquod beneficium vacans requirens actu certum ordinem, quo ille caret. Huic enim potest Vicarius Capitularis concedere infra annum dimissoriam pro tali Ordine recipiendo, juxta Tridentinum *cit. sess.* 7. *cap.* 10. *de reform.* Immo si
48 quis nondum Tonsuratus vocetur ad aliquod beneficium, potest Vicarius Capitularis infra annum concedere ei dimissoriam pro recipienda Tonsura: Card. de Luca *de beneficiis decis.* 71. *n.* 7. Garcias *par.* 5. *de beneficiis cap.* 7. *n.* 102. ubi pro hac sententia refert declarationem Sacrae Congregationis, et rursus *par.* 7. *cap.* 1. *n.* 30. ubi aliam refert ejusdem Sacrae Cong. super *cap.* 10. *sess.* 7. *Concil. Trid.* quae ait: « Vicarius Capituli, Sede vacante, infra annum potest concedere dimissorias ad primam Tonsuram ei, qui est praesentatus a Patronis Laicis ad beneficium Ecclesiasticum jurispatronatus ipsorum, ut illud obtinere valeat ».

49 **Vicarius Capitularis**, Sede vacante, concedens intra annum dimissorias non arctato, incidit in poenam supradicti Decreti Tridentini *sess.* 7. *capit.* 10. quamvis is, cui concessit, usus non fuerit, nam actus fuit perfectus quo ad concedentem, per quem non stetit: Sic decisum fuisse refert ex Garcia, et March. Barb. *in cit. sess.* 7. *c.* 10. *n.* 10.
50 Qui *ibidem num.* 18. *antecedenti* dicit, quod Vicarius Capitularis, Sede vacante, concedens dimissorias intra annum non arctatis, non incurrit poenam suspensionis per annum, juxta *cap.* 10. *ses.* 23. sed tantum poenam interdicti, juxta d. *cap.* 10. *sess.* 7. et citat Franciscum Leonem, Molinam, et Rotam *in Burg. Canonicatus* 19. *Octob. et* 28. *Nov.* 1589. *coram Gipsio.*

51 Nota. Circa dimissorias a Vicario Capitulari concedendas, vel non, in dominiis Regis Sardiniae nunc attendenda, et exacte est observanda instructio Benedicti XIV. dependenter a concordatis Benedicti XIII. in qua sub §. XV. sic expresse habetur: « I Vicarj Capitolari non potranno d'ora » innanzi senza il voto del pieno Capitolo da dar» si nel luogo solito Capitolare, per maggioranza » di voti segreti da calcolarsi secondo il costume

» di ciascun Capitolo, e da registrarsi negli atti » Capitolari, concedere le lettere dimissoriali a » laici, benchè siano realmente artati per cagione » di beneficio, o di cappellania, che sia veramente Ecclesiastica, nel modo spiegato di sopra; » oppure a coloro, che avendo già la prima Tonsura, sono presentati a qualche benefizio, o cappellania, che *actu requirat Ordinem*, e coll'espressa condizione, che così nell' uno, che nell' altro caso, colui, che chiede esser promosso » non sia stato altre volte rigettato dal Vescovo » antecessore: Ma ove si tratti di persone, che » non sono veramente artate nel senso di sopra » accennato, non potranno concedere le lettere » dimissoriali neppure *post annum luctus Ecclesiae*, senza una espressa licenza della Sac. Congregazione del Conc ». Vide ibi, ubi insuper statuuntur poenae contra trangressores, et multa alia ad rem sanciuntur merito observanda, et exequenda. Et dicta dispositio militat etiam pro aliis dominiis gaudentibus similibus concordatis.

52 Abbates, aliique exempti, licet in parochos, et parochianos jurisdictionem habeant quasi Episcopalem privative ad Episcopum, nequeunt suis subditis saecularibus litteras dimissorias ad Ordines suscipiendos concedere: Vide verb. *Abbas nu.* 24. ubi adducitur ad id textus Concilii Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 10. *et decret. Sacra Congr.* quibus adde, ultra alia, varia decreta antiqua relata ab Eminentissimo Petra *tom.* 5. *Comment. ad Constit.* 4. *Callisti III. sect.* 2. *a num.* 67. *alia* novissima edita *die* 26. *Junii* 1709. *et die* 16. *Decembris* 1713. apud eumdem Petram *ibidem n.* 68. *et die* 30. *Januarii* 1717. apud eumdem *ibid. sect.* 3. *n.* 16.

53 Neque ipse Episcopus tamquam Abbas, nec alius Praelatus loci potest subditis saecularibus nullius dioecesis concedere litteras dimissorias, sed has debet concedere Episcopus vicinior. Vide verb. *Abbas num.* 26. ubi ad id adducuntur varia decreta, quibus adde novissimum decretum Sacrae Cong Conc. editum *die* 30. *Januarii* 1717. *in respons.* ad 6. ubi cum quaereretur: « An Eminentiss. Abbati competat jus concedendi dimissoriales pro ordinandis, tam super vita, et moribus, quam patrimonio, vel titulo beneficii: Sacra Congreg. respondit, *Ad sextum Negative.* Sic refert Card. Petra *d. tom.* 5. *Commentar. ad Const.* 4. *Callisti III. sect.* 3. *n.* 19.

54 Dimissoriae ab Episcopis, aliisque Ordinariis dirigi non possunt Abbatibus regularibus. sub poena suspensionis a collatione Ordinum, praeter alias poenas arbitrio Sacrae Congregationis reservatas, tam contra concedentes, quam contra ordinantes. Vide verb. *Abbas num.* 22. ubi adducitur Decretum per extensum.

55 Praelati regulares possunt concedere suis subditis regularibus litteras dimissorias ad Ordines. *Communis*: et habetur *ex cap. Abbas* 3. *de privileg.* in 6. Ex Conc. Trid. *sess.* 23. *de reform. cap.* 10. et expresse ex decreto Sacrae Congreg. Concilii de mandato Clementis VIII. edito 15. *Maii* 1596. Sed, secluso speciali privilegio, non possunt ipsas dimissorias concedere suis regularibus subditis, nisi ad Episcopum dioecesanum, idest ad Episcopum, intra cujus dioecesim situm est Monasterium ordinandi, dummodo ipse Episcopus dioecesanus ordinationes habuerit; alioquin, si dioecesanus ordinationes non sit habiturus, possunt Praelati regulares, servatis servandis, concedere suis subditis regularibus dimissorias ad quemcumque alium Episcopum: Sic expresse cit. decret. de mandato Clement. VIII. editum, quod hic ad litteram datur. 56

*Decretum Sacrae Congregationis Concilii Tridentini emanatum auctoritate fel. rec. Clementis VIII. super ordinatione regularium.* 57

« De mandato S. D. N. Clementis divina Providentia Papae VIII. tenore praesentium mandatur omnibus, et singulis quorumcumque regularium superioribus, ut de cetero observari faciant, quae in decreto Sacrae Congreg. Concilii Trid. continentur, cujus tenor est talis ».

« Congregatio Concilii censuit, Superiores regulares posse suo subdito itidem regulari, qui praeditus qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit, litteras dimissoriales concedere ad Episcop. tamen dioecesan. nempe illius Monasterii, in cujus familia ab iis, ad quos pertinet, is Regularis positus fuerit: et si dioecesanus abfuerit, vel non esset habiturus ordinationes, ad quemcumque alium Episcopum, dum tamen ab eo Episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur quo ad doctrinam, et dum ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem dimissoriarum in id tempus, quo Episcopus dioecesanus, vel abfuturus, vel nullas habiturus esset ordinationes. Verum cum a Superioribus, Episcopo dioecesano absente, vel ordinationes non habente, litterae dimissoriae dabuntur, ab eis omnino hujusmodi causam absentiae dioecesani Episcopi, vel ordinationum ab eo non habendarum exprimendam esse. Quod qui non fecerint, officii, et dignitatis, seu administrationis, ac vocis activae, et passivae privationis, ac alias arbitrio ejusdem S. D. N. Papae reservatas poenas incurrent ». *In quorum fidem, etc. Datum Romae die* 15. *mensis Martii* 1595.

Decretum Clementis VIII. quoad ordinationes Regularium fuit novissime confirmatum per Innocentium XIII. pro regnis Hispaniae, Constit. incip. *Apostolici ministerii*, confirmata per Benedictum XIII. Constit. Incip. *In supremo* die 23. *Septembris* 1724. ibi: « Quoties vero Regulares ad Ordines erunt promovendi, servetur omnino decretum Congregationis Cardinalium Concil. Trid. interpretum a piae memoriae Clemente Papa VIII. Praedecessore etiam nostro confirmatum die 15. Martii 1595. quo sancitur, non ad alium, quam 58

ad Episcopum dioecesanum litteras dimissorias pro eorumdem Ordinum susceptione a suis Superioribus esse dirigendas, praeterquam in casu, quo dioecesanus a dioecesi abesset, vel ordinationes non esset habiturus; quo etiam casu in litteris dimissoriis ad alium Episcop. dirigendis expressa fieri debeat mentio, vel de praedicta Episcopi dioecesani absentia, vel de illa alia causa, videlicet, quod ordinationes non sit habiturus; exceptis tamen quoad praedicta Regularibus illis, quibus per speciale privilegium a Sede Apostolica post Concilium Tridentinum fuerit concessum, ut a quolibet Catholico Antistite Ordines suscipere possint, super quo indulto nihil per praesentes innovare intendimus. Noverint autem Episcopi, se debere per semetipsos, secluso aegrotationis casu, Ordines conferre, et Sacrorum Ordinum collationem, statutis a Jure temporibus, in Cathedrali Ecclesia, vocatis, et adstandibus Canonicis, publice habendam, vel si in alio dioecesis loco, semper tamen in Ecclesia, quantum fieri poterit, digniori, et praesente Clero ejusdem loci. Ne vero incertitudo, an ipsi ordinationes sint habituri, nimis grave afferat incommodum promovendis variis dioecesis locis inhabitantibus, per mensem ante singulis vicibus publico edicto ab iisdem Episcopis denuntietur, se ordinationes esse habituros, adeo ut quoties denunciatio hujusmodi facta non fuerit, inde satis intelligant Regulares, Episcopum dioecesanum ordinationes ea vice minime esse habiturum, sibique idcirco licitum futurum Ordines ab alio Episcopo suscipere cum litteris dimissoriis suorum Superiorum ad eum directis, servata in iis forma superius expressa ».

59 Unde ad hoc, ut Regulares possint ab alio Episcopo ordinari, sufficit, quod in litteris dimissoriis Praelatus Religionis, sive Conventus testetur de absentia dioecesani, vel quod nolit habere ordinationes, ut clare patet ex verbis dicti decreti, et adductae Constitutionis; nec est necessarium habere de hac re ex Curia Episcopali instrumentum, vel fidem authenticam. Sic Piasec. *in praxi nova Episcop part.* 1. *cap.* 1. *num.* 14. Ugolin. *de potest. Episcopi cap.* 23. §. 20. *num.* 8. Companil. *in Diversorio juris Canonici Rubric.* 12. *cap.* 13. *num.* 37. Madius *de Sacris Ordinibus c.* 10. *num.* 8. Miranda *in Manual. Praelator. tom.* 1. *q.* 28. *art.* 2. Molfesius *in Summa Theol. mor. tract.* 2. *cap.* 2. *n.* 23. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 7. *nu.* 18. et alii passim. Secus nunc ex Const. Ben. XIV. v. infra n. 75.

60 Insuper eum Eminentissimus Card. Petra *in indice tomi quinti suorum Commentariorum ad Constitutiones Apostolicas verb. Ordines*, expresse dicat, quod « decretum Clementis VIII. quoad Ordinationes Regularium fuit confirmatum per Innocentium XIII. pro regnis Hispaniae, et generaliter per Benedictum XIII. »; stante hac asserta generali confirmatione, et innovatione Benedicti XIII. sufficeret, ut Regulares cum dimissoriis suorum Superiorum possent ab alio Episcopo ordinari, quod proprius eorum dioecesanus, per mensem ante singulis vicibus publico edicto non denuntiaverit, se ordinationes esse habiturum, ut ex dispositione dictae novissimae Constitutionis tenentur facere Episcopi, ut patet ex ipsius praecisis verbis *supra adductis n.* 55. Ubi enim eadem ratio est eadem est legis dispositio, *l. Ideo* 27. *ff. de Legib. l. Illud* 32. *ff. Ad Leg. Aquil. Cap. Inter corporalia* 2 *de translat. Episc.* Cum ratio legis sit anima legis; *l.* 7. *ff. de ben. damn.* Sed. v. n. 75.

Si Regulares ordinandi morentur in Monasterio nullius dioecesis, dimissoriae concedendae sunt ad Episcopum viciniorem: Sic expresse cit. Decret. Clement. VIII. adduct. *supra n.* 53. confirmat. et innovat. ab Innocentio XIII. et Benedicto XIII. ut patet ex verbis adductis *supra num.* 55. 61

In casu, quo proprius Episcopus ordinationes non teneat, possunt dimissoriae Regularium dirigi ad quemcumque alium Episcopum, etiam ultra montes, dummodo sit Catholicus Episcopus: Sic expresse Passerin. *de statu homin. l.* 3. *q.* 189. *n.* 814. Card. Petra *l.* 1. *Comment. ad Const. unic. Urban. II. sect.* 2. *n.* 41. Marchinus *tract.* 1. *de Sacrament. Ord. in communi part.* 5. *cap* 11. *nu.* 17. et alii: Decretum enim Clementis VIII. et Constitutio Innocentii XIII. confirmata a Benedicto XIII. dicit absque ulla distinctione, et restrictione: *Ad quemcumque alium Episcopum*: Et ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *c. Quia circa* 22. *de privileg, et l. De pretio, ff. de Publiciana in rem actione.* 62

Nec Regulares comprehenduntur in decreto generali mandante, ut Ultramontanis absque Sanctitatis suae, vel Sacr. Congr. Episcop. et Regul. licentia Ordines non conferantur, prout declaravit *eadem Sacr. Congr. Episcop. et Regular. in Neapolitan.* 30. *Decembr.* 1617. quia in decreto generali non comprehenduntur Regulares, nisi de iis fiat expressa mentio; Sic referunt, et tenent Sellius in *Selectis Canonic. c.* 18. *n.* 30. Barbosa *in Conc. Trid. sess.* 23. *c.* 8. *de reformat. n.* 34. Cardin. Petra *tom.* 5. *Comment. ad Constit.* 8. *Pii II. n.* 76. et alii. 63

Expedit tamen, ut dimissoriae in similibus casibus dirigantur a Regularibus Superioribus ad aliquem Episcopum viciniorem, tum ad tollendas Religiosorum divagationes, tum ad evitanda multa absurda, et inconvenientia, tum ad se conformandum Constitutioni Urbani VIII. incip. *Secretis* edit. *die* 11. *Decembr.* 1624. in qua statuitur, ut Ultramontani non ordinentur ab Episcopis Italiae, neque ad Ordines minores, aut clericalem Tonsuram, nisi dimissoriae requisitae propriorum Ordinariorum per Nuncios Apostolicos, seu collectores earum regionum, ac per Vicarium Urbis approbatae fuerint. 64

Superiores Regulares, si ex industria, et per fraudem transferant subditos de una dioecesi ad aliam, ut facilius ad examen admittantur, ac sta- 65

tim ordinati redeant ad primam dioecesim, peccant, et sunt punibiles in foro externo, ut contraventores praecepti summi Pontificis, ut ex multis probat Card. Petra *tom.* 1. *Comment. ad Constit. unic. Urbani II. sect.* 2. *n.* 34 ubi *sub.*
66 *n.* 37. subjungit, quod ad rem proposito dubio in Sacra Congreg. Conc. *in una Neapolitana die* 8. *Augusti* 1692. Secundo: per quantum tempus Regulares ordinandi commorari debeant in Conventu dioecesis Episcopi ordinantis, ad hoc, ut dici possint de familia ipsius Conventus? Sacra Congregatio respondit: Providebitur in casibus particulariter proponendis ». Et ita ad aliud dubium: « An Regulares sint licite ordinati in eadem Neapolitana, in qua Cardinalis Archiepiscopus conquestus fuerat, Regulares per quatuor dies remotos fuisse a Conventibus Neapolis ante ordinationem, et fuisse ordinatos ab aliis Episcopis, ubi morabantur? Respondit: Providebitur in casibus particularibus ».

67 Regulares, si fuerint ab Episcopo dioecesano in examine reprobati, non possunt a suis Superioribus mitti ad alios Episcopos pro Ordinibus suscipiendis, et si hoc faciant, ultra poenas in cit. decreto Clementis VIII. quas incurrunt Superiores Regulares, Episcopus non dioecesanus sic eos ordinans, a collatione Ordinum per annum erit suspensus, et ordinati a susceptorum Ordinum executione suspensi erunt, quamdiu Episcopo dioecesano expedire videbitur manere suspensos, *ut Sacra Congr. Concil. respondit. Archiepiscopo novi regni Granatae* 14. *Maii* 1620. *lib.* 56. *Decr. pag.* 610. Sed si rejiciantur, debent recurrere per viam appellationis ad legitimum Superiorem: *Ead. Sac. Cong.* 23. *Aprilis* 1604. *lib. decret.* 55. *p.* 859. apud Monacell. *t.* 2. *tit.* 13. *formul.* 4. *n.* 29.

68 Superiores Regulares nequeunt concedere suis Novitiis dimissorias ad Ordines recipiendos, sed hoc spectat ad Episcopum loci Monasterii, in quo novitius agit novitiatum: Marchinus *tract.* 1. *de Sacrament. Ord. in communi part.* 6. *c.* 4. *num.* 15. Barbosa *de offic. et potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 7. *n.* 32. *et* 33. cum multis ibi citatis, et omnes Doctores citati, *verb. Novitius n.* 93. 94. 95. Vide ibi dicta ad rem.

69 Notanter autem *supra sub. n.* 56. fuit dictum quod « secluso speciali privilegio, non possunt ipsas dimissorias concedere suis Regularibus subditis, nisi ad Episcopum dioecesanum »: quia, qui speciale privilegium ad id post Concilium Tridentinum a Sede Apostolica obtinuerunt, possunt adhuc a quolibet Catholico Antistite Ordines suscipere, et consequenter eorum Superiores ad quemlibet Catholicum Antistitem dimissorias concedere. Habetur expresse ex citata novissima Constitutione Innocent. XIII. Const. incip. *Apostolici ministerii* confirmata a Ben. XIII. Const. inc. *In supremo*, ut patet ex propriis verbis adductis *supra n.* 55. ibi: « Exceptis tamen quoad praedicta Regularibus illis, quibus per speciale privilegium a Sede Apostolica post Concilium Tridentinum fuerit concessum, ut a quolibet Catholico Antistite Ordines suscipere possint, super quo indulto nihil per praesentes innovare intendimus ».

Tali speciali privilegio gaudent Patres Societatis Jesu, ut eis concessit Gregorius XIII. Constitut. 77. incip. *Pium, et utile*, confirmata a Paulo V. post Clementem VIII. et nunc vigere ex oraculo Innocentii XII. testatur Eminentissimus Petra *tom.* 5. *Commentar. ad Constit.* 7. *Pii II. n.* 87. et refert Monacell. *t.* 2. *tit.* 13. *formul.* 4. *n.* 31. quod dictus Pontifex Innocentius XII. instante Patre Thyrso Gonzalez Generali, et referente Eminentissimo Card. Sperello, tunc Vicesgerente sub *die* 17. *Augusti* 1695. declaravit, praedictum decretum non comprehendere Clericos Societatis, sed in illorum Ordinatione servandam esse Constitutionem Gregorii XIII. Et jam antea, proposito in Sacra Congreg. Concil. ab Archiepiscopo Mechliniensi duplici dubio, nempe, ut refert Monacell. *loc. cit. n.* 32. 70

« I. An Clerici Societatis Jesu Sacros Ordines ab Archiepiscopo Mechliniensi suscepturi debeant se subjicere examini prout ceteri Regulares? »

« II. An Clerici Societatis Jesu habitantes in dioecesi Mechliniensi, Archiepiscopo ordinationem habente, possint extra dioecesim Mechliniensem ordinari ab alio Episcopo in propria dioecesi? »

« Sacra Congregatio Concilii die 5. Julii 1681. respondit ».

« Ad I. negative, nisi adsit consuetudo in contrarium ».

» Ad II. affirmative ».

Dicto speciali privilegio gaudent Fratres Minores de observantia in partibus Indiarum Occidentalium existentes, ex concessione post Concilium Tridentinum, et Clementem VIII. eis facta ab Urbano VIII Constitut. incip. *Cum sicut*, ibi: « Nos ejusdem etc. supplicationibus... *et infra*, Nobis humiliter porrectis inclinati, omnibus, et singulis ejusdem Ordinis S. Francisci in partibus Indiarum Occidentalium hujusmodi tantum existentibus expresse professis, ut de Superiorum suorum licentia a quocumque, quem maluerint, Catholico Antistite, gratiam, et communionem Apostolicae Sedis habente in propria dioecesi residente, vel in aliena de dioecesani loci consensu Pontificalia exercente, per eos eligendo, ad omnes, et etiam Sacros, et Presbyteratus Ordines, etiam temporibus ad id a jure statutis, ac interstitiis a Sacra Cong. Trid. designatis, minime servatis, annique curriculo non expectato, etiamsi in unoquoque ex dictis S. Ordinibus susceptis, antequam ad alium promoveantur, se minime exercuerint; dummodo tamen ad id idonei reperiantur, et promoti in illis etiam in altaris ministerio ministrare libere, et licite possint, et valeant, Apostolica auctoritate tenore praesentium concedimus, et indulgemus, ac facultatem impartimur. Non obstantibus etc. » 71

An autem tali speciali privilegio gaudeant omnes 72

alii Regulares, quamvis multi id negent, plurimi tamen id affirmant ex concessione facta a Clemente VIII. *die* 23. *Nov.* 1596. Congregationi S. Joannis Evangelistae in Portugallia, quibus indulsit, ut a quocumque Antistite communionem Ecclesiae habente cum Praelatorum suorum licentia, seu dimissoriis ordinari valeant.[1] Unde quod ejusmodi Religiosi non sint adstricti ad eam formam concedendi dimissorias suis subditis, quae in saepius citato decreto Clementis VIII. adducta *supra nu.* 54. praescribitur, notant Piasecius *part.* 1. *praxis Episcopalis* c. 1. *art.* 2. *n.* 5. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 4. *n.* 60. Pirhing *lib.* 1. *Decret. tit. XI. num.* 61. *vers. Porro etsi*, Reiffenstuel *ibidem n.* 136. Sporer *t.* 3. *part.* 1. c. 5. *n.* 123. cum multis aliis; Nec immerito, quia allegata concessio Clementis VIII. est posterior dicto suo Decreto, uti patet ex data, cum decretum datum sit 15. *Martii* 1596. et concessio data sit *die* 23. *Novemb. ejusdem anni.* Tum quia privilegium a Papa concessum debet aliquid speciale operari, c. *Abbate* 25. *de verbor. signi̇ficat.* Si autem dicti Religiosi non possent dimissorias concedere ad alios Episcopos, nisi in casu, quo proprius dioecesanus abesset, vel nullas ordinationes haberet, nihil speciale operaretur, cum jam id fuerit ipsis, sicuti et omnibus aliis Regularibus concessum ab ipsomet Clemente VIII. in priori decreto edito 15. *Martii* 1596. Cum dictis autem religiosis communicant in privilegiis alii Regulares. Vide *supra art.* 2. *num.* 13. ubi varia ad rem.

73 Patres Congregationis Oratorii Urbis, et Neapolis habent indultum, quod promoveri facere possint ad quoscumque Ordines suos alumnos a locorum Ordinariis, in quorum dioecesi habent domicilium absque litteris dimissoriis Episcoporum originis: Sic declarasse *Sacram Congregationem Concilii anno* 1604. *lib.* 55. *Decret. pag.* 575. refert Monaceli. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 4. *num.* 41. et Card. Petra *tom.* 5. *Commentar. ad Const.* 7. *Pii II. n.* 84. ubi subjungunt, non videri derogatum tali induito per Constitut. Innoc. XII. incip. *Speculatores*, quia lex generalis numquam censetur comprehendere casum privilegiatum, et specialem, per textum in c. *Cum Ordinem* 6. *et c. Abbatem* 40. ubi Glossa verb *Per litteras*, *de Rescriptis*, Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancell. gloss.* 9 §. 2 *n.* 9. Rota coram *Peutinger decis.* 354. *n.* 10. cum ibi allegatis.

74 Verum quoad haec, de quibus hucusque, ordinationes scilicet Regularium, nunc attendenda est omnino, et observanda novissima Constitutio Benedicti XIV. incip. *Impositi Nobis* desuper edita die 27. Februarii 1747.

In qua, relata veteri controversia de ordinatione Regularium inter ipsos, et Episcopos, ac sanctione sub Gregorio XIII. Sixto V. et Clemente VIII. quod nempe Superiores Regulares possint suis subditis Regularibus pro eorumdem ordinatione litteras dimissorias dumtaxat concedere ad Episcopum dioecesanum, et solum, si dioecesanus abfuerit, vel non esset habiturus ordinationes, ad quemcumque alium Episcopum, praedictam sanctionem confirmat, Superiores Regulares decreti Clemente VIII. transgressores omnibus poenis in ipso contentis subjicit, ac Regulares contra dicti decreti praescriptum promotos, et Episcopos eos sic promoventes, poenas omnes, atque censuras, quae adversus sacram Ordinationem suscipientes ab Episcopo, qui proprius ad hunc effectum dici, et haberi nequit, nec non adversus Episcopos alienos subditos indebite ordinantes, in Jure Canonico, et in Constitutionibus Apostolicis statutae habentur, incurrere ipso facto absque alia declaratione decernit; clementer respective absolutis, dispensatis, ac rehabilitatis iis omnibus, qui in praedictis deliquissent, et ob hoc sententias, censuras, ac poenas Ecclesiasticas antehac incurrissent.

Praeterea statuit, ut Superiorum Regularium dimissoriae, quae ideo ad alium Antistitem directae fuerint, eo quod Episcopus dioecesanus extra dioecesim commoretur, vel ordinationem non sit habiturus, nullius sint valoris, et momenti, nisi illis adjuncta fuerit authentica attestatio Vicarii generalis, vel Cancellarii, vel Secretarii ejusdem Episcopi dioecesani, ex qua constet, vel ipsum a dioecesi abesse, vel clericorum Ordinationem habiturum non esse proximo legitimo tempore per Ecclesiasticas leges ad hunc effectum statuto. Quod si aliquis Antistes Regularem virum in sua dioecesi proprium domicilium non habentem, solis ipsius Superioris dimissorialibus litteris contentus, sine adjuncta praefata attestatione in forma probante, ad Ordines promovere praesumpserit, decernit, et declarat, hunc ipso facto incurrere in poenas canonicas adversus eos constitutas, qui alienum subditum legitimis dimissoriis destitutum ordinaverint. Declarat tamen, Regulares volentes se promovere ad Ordines, non teneri ostendere dimissorias Ordinariorum propriae originis, sed sufficere, ut observent formam praescriptam in decreto Clementis VIII. ut censuit etiam Sacra Congregatio Concil. 28. Februarii 1654. et amplissime confirmavit 7. Martii 1674. 75

Privilegia autem suscipiendi Ordines a quocumque Catholico Antistite decernit illis solis Regularibus suffragari, quibus post Tridentinum Concilium nominatim, atque directe, non autem per communicationem concessa fuerint, ut jam in quadam Congregatione particulari ab Innocentio XIII. deputata fuit declaratum, et ipsemet Innocentius XIII. statuit Constitutione incipien. *Apostolici Ministerii*, confirmata a Benedicto XIII. Constitut. incip. *In supremo.* Dicta vero privilegia declarat nequaquam post Concilium Tridentinum indulta censeri, nisi vel post ipsius Concilii confirmationem reipsa fuerint concessa, vel quatenus antea concessa, et posteriusconfirmata esse 76

asserantur, hujusmodi confirmationes, quae *in forma communi* nuncupantur, nemini ad praemissum effectum ullo pacto suffragari. Quod vero spectat ad eorumdem privilegiorum usum, et exercitium, vult monendos esse illos, qui vere ipsis, ut supra concessis, gaudent, ut non sine justa causa, nec extra debitas circumstantias, pro libito ipsis utantur; minime vero ad ostendendam dumtaxat ipsorum privilegiorum singularitatem, quemadmodum aliquibus in more positum esse cognovit, qui pridie illius diei, quo ab Episcopo dioecesano Clericorum ordinationes publice habendae sunt, ad alterius Episcopi dioecesim consulto migrant, moxque suscepto ibidem ordinationis munere, ad pristinum domicilium redeunt: idque se facere ajunt, ut jurium suorum indemnitati consulant; quasi vero Apostolica privilegia, non nisi cum aperto Episcopi dioecesani contemptu suam vim, et robur habitura forent. Sic ipse expresse in citat. Constit. incip. *Impositi Nobis*, ubi etiam ad rem multa sapientissime tradit, ac Episcopos, et Regulares omnes, maximo quo potest Apostolicae voluntatis studio, per misericordiam Dei nostri, ut tam in hoc negotio, quam in ceteris omnibus solliciti sint unitatem spiritus, et sincerae dilectionis concordiam servare, hortatur etc.

77 Nuncii Apostolici possunt Ordines conferre illis, qui habent dimissorias proprii Episcopi cum clausola, quod possint a quocumque Antistite ordinari; Supplicante enim Nuncio Apostolico Tauriensi pro resolutione dubii: « An ipsi Nuncio competeret facultas absque licentia Episcopi dioecesani Ordines in propria cappella conferendi habentibus litteras dimissoriales a propriis Episcopis cum clausola, quod possint a quocumque Antistite ordinari? » *Sacra Congreg. Concilii sub die* 23. *Aug.* 1653. *respondit, posse*; *lib.* 19. *Decr. pag.* 271.

78 Graeci, et Albanenses Graeco ritu viventes, et commorantes in Italia, sine litteris dimissoriis proprii Ordinarii loci Latini, et dioecesani nequeunt promoveri ad Ordines, sub poena suspensionis; et si suspensi, in suis Ordinibus ministraverint, irregularitatem incurrunt. Et si ordinentur ab Episcopo Latino, illi, qui a Presbyteris Graecis sunt confirmati, debent ante ordinationem iterum confirmari sub conditione videlicet: « N. Si es confirmatus, Ego te non confirmo, sed si non es Confirmatus, ego signo te signo Crucis ✠ confirmo te Chrismate salutis ✠ In nomine Patris, etc. »: Clemens VIII. Constitut. 34. incip. *Sanctissimus*.

79 Ultramontani non possunt ordinari ab Episcopis Italiae, nisi illorum dimissoriae fuerint recognitae, et approbatae per Nuncios Apostolicos earum regionum, ac per Vicarium Urbis: Urban.
80 VIII. Const. 33. incip. *Secretis*. Et hoc quamvis ordinandi permanerent in collegiis Italiae: *Sacr. Congreg. Concil. in Bononien.* 15. *Martii* 1692.
81 apud Monacell. *t.* 1. *tit.* 3. *formul.* 19. *n.* 3. Hoc tamen non procedit in Ultramontanis Regularibus, ut jam dictum est *supra nu.* 60. ex declaratione Sacrae Congregationis; Vide ibi.

Commorantes in Urbe per quatuor menses non 82
possunt ordinari extra Urbem cum litteris dimissoriis proprii Ordinarii, sed debent se praesentare Eminentissimo Cardinali Vicario, a quo debent Ordines recipere vigore edicti tempore Clementis VIII. *de anno* 1603. *emanati*, ac Alexandri VII. *anno* 1664. *die* 15. *Maii*, et declarationis Congregationis deputatae ab eodem Pontifice approbatae; alias contraveniendo incurrunt suspensionem Papae reservatam.

Ordines subditis sex Episcopatuum Cardinali- 83
tiorum prope Urbem, in quibus non sunt suffraganei, si proprius Cardinalis Episcopus non accedat ipse ad suam dioecesim, et ibi ordinationes habeat, debent conferri per Cardinalem Vicarium Urbis cum dimissoriis sui Ordinarii, nec dictae dimissoriae possunt dirigi aliis Episcopis sub poena suspensionis: Alexander VII. Constit. 129. incip. *Apostolica Sollicitudo*.

Metropolitani, Patriarchae, et Nuncii, seu Le- 84
gati, nequeunt subditis Ordinariorum conferre Ordines, seu dimissorias ad alios Episcopos concedere: Sic declaravit *Sacra Congregatio in una Burgensi* 16. *Novemb.* 1621. et refert Pignatell. *tom.* 2. *consult.* 1. *n.* 5. *et per tot. in Compend. verb. Nuncius*, et Card. Petra *tom.* 1. *comment. ad Constit. unicam Urban. II. sect.* 1. *num.* 44. ubi refert, S. M. Innocentium X. probibuisse Legato Bononiae se ingerere in materia Ordinum, praevio voto *Sacra Congreg. Episcopor. et Regular.* 30. *Septemb.* 1650. Et de Archiepiscopo *Sacra Congreg. Concil. in Calaguritana die* 17. *Januar.* 1693. censuit, dandas esse litteras monitoriales Metropolitano Burgen. ut abstineret a conferendo Ordines iis, qui fuerunt ab Ordinario rejecti, et Episcopus uteretur jure suo in Ordinationibus, non obstante jussu Metropolitani in contrarium, et in casibus hujusmodi certioret Sacr. Congregationem. Et propositis pluribus dubiis in Congregatione die 16. Aprilis anni 1695. et dilata resolutione die 16. Julii 1695. iterum propositis inter alia, « IX. An Metropolitanus possit cogere suffraganeum ad conferendum Ordines, et an possit admittere appellationes ab Ordinum denegatione? X. An et in quibus casibus teneatur Episcop. exprimere causas denegationis Ordinum, et an ad id compelli possit per Metropolitanum?» Sacra Congreg. cum alia octo dubia fuissent proposita circa gravamina praetensa per Episcopum contra Archiepiscopum quoad appellationes, respondit; Ad primum usque ad nonum, *Dentur decreta alias a Sacra Congreg. Episcopor. edita*, apud Quarantam *in summa bullarii verb. Archiepiscopi Auctoritas, impressa*. Ad decimum censuit pariter dandum esse decretum *in Rhemen.* 21. *Aprilis* 1668. tenoris sequentis: « Propositis in Sacra Congregatione Eminentissimorum S. R. E.

Cardinalium Concilii Tridentini interpretum dubitationibus, circa quas Eminentia vestra pro sua egregia pastorali solicitudine Apostolicam Sedem consuluit, Eminentissimi PP. illius zelum charismata meliora aemulantem, peculiari laude prosequuti sunt. Caeterum eas dubitationes, quae primis quinque capitibus, seu numeris digestae, et exscriptae sunt, unico responso ex declarationibus alias editis definiri posse censuerunt. Etenim cum nullus ordinari debeat, quem suus Episcopus suae Ecclesiae utilem, aut necessarium non judicaverit, Congregatio non semel declaravit, ab hujusmodi judicio nullam dari appellationem, sed recursum dumtaxat ad sedem Apostolicam, quae juxta ipsius Congregationis sententiam per Gregorium XIII. fel. rec. approbatam, quotiescumque Ordinarius recusaverit quemquam ordinare, Metropolitano, aut viciniori Episcopo committit, ut ab eodem Ordinario prius requirat causam recusationis, quo legitimam non allegante, liceat illi eumdem recusatum ordinare. Itaque, si quis ex Dioecesanis Episcoporum Emin. vestrae provincialium Sedem Apostolicam adiverit, juxta praenarratam formulam eorum querimoniis consulatur, cui formulae, ut unum in praesens addatur, censuerunt expedire Eminentissimi PP. videlicet ut Metropolitanus, aut vicinior Episcopus, antequam commissas sibi partes exequi aggrediantur, paterne curent, ut illi denuo apud suos Episcopos per tres vices suppliciter instent. Ad XI. censuit discutiendos esse casus particulares ».

85 Papa potest ordinare quoscumque sine dimissoriis suorum Ordinariorum: *Communissima, cap. Nunc vero* 20. *cap. Per principalem* 21. *caus.* 9. *q.* 3. *et arg. c. Proposuit* 4. *de concessione praebendae*, ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra jus dispensare*; et expresse Pius II. Constitut. 7. incip. *Cum ex sacrorum*, ubi excipit ordinatos a summo Pontifice, ibi: *Praeterquam si per Sedem Apostolicam juxta*
86 *ejus stylum ordinati fuerint*. Ordinatos autem a Papa nullus ad superiores Ordines promovere potest sine ipsius licentia, *cap. Filium* 122. *caus.* 1. *qu.* 1. *et cap. Cum in distribuendis* 12. *de temporibus ordinat.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 2. *n.* 82. *et c.* 33. *n.* 59. *et de Offic. et potest. Episc. part.* 3. *alleg.* 50. *num.* 22. cum aliis ibi citatis, et Benedictus XIV. Constitut. incip. *In postremo*.

87 Quamvis ex dictis supra *n.* 14. ratione allatae Constitutionis *Speculatores*, litterae testimoniales proprii Episcopi originis, et domicilii de necesse requirantur, ut Clericus legitime ad primam Tonsuram, seu etiam ad minores Ordines a proprio Episcopo promotus, possit ab alio Episcopo, ratione ac titulo cujuscumque beneficii in illius dioecesis obtenti, ad ulteriores Ordines promoveri; Non videtur tamen necessario requiri, ut talis Clericus possit in alia dioecesi beneficium obtinere, et in illo institui; Cum circa hoc nihil dicta Constitutio decernat; Immo ex ipsa videtur posse contrarium colligi, cum §. 7. expresse dicat, talem Clericum « non posse ab alio Episcopo ratione, ac titulo cujuscumque beneficii in illius dioecesi obtenti, ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante eorumdem susceptionem testimoniales litteras etc. quae verba *ratione, ac titulo cujuscumque beneficii in illius dioecesi obtenti*, clare denotant, beneficium jam fuisse legitime sine dictis testimonialibus in illius dioecesi obtentum; Alias si ad illud obtinendum fuissent necessariae, sicuti Constitutio statuit, non posse Clericum in tali dioecesi beneficiatum sine dictis testimonialibus ad ulteriores Ordines promoveri, statuisset etiam, non posse sine ipsis aliquod beneficium in aliena dioecesi obtinere; Quod enim voluit, expressit; Unde si etiam id voluisset, expressisset; *arg. cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcopor.* §. *Sed neque istud, cap. Ad audientiam* 12. *de decimis, et cap. Quia circa* 22. *de privilegiis*, cum similibus.

Tum quia hoc colligitur etiam ex resolutione *Sacrae Congreg. Concil. in Pientina, seu Ilcinen. Ordinationis*, in qua cum Episcopus Pientinus conquestus fuisset apud ipsam Sacram Congregat. quod Clericum Laurentium Medicheschium sibi originis, et domicilii jure subditum, et jam ab ipso ad Ordines minores promotum, sine suis litteris, aut dimissoriis, aut testimonialibus ad omnes Sacros Ordines evexerit Episcopus Ilcinensis, ratione, ac titulo cujusdam beneficii in ejus dioecesi obtenti, propositis quatuor sequentibus dubiis: 88

« I. An Clericus Laurentius Medicheschius fuerit licite ordinatus ad titulum beneficii, de quo agitur » ?

« II. An praedictus Laurentius licite fuerit ad Sacros Ordines promotus ab Episcopo Ilcinen. in cujus dioecesi Beneficium illud existit, sine litteris dimissoriis Episcopi Pientini » ?

« III. An litterae testimoniales, quas idem Laurentius impetravit ab Episcopo Pientino, fuerint sufficientes ad licitam ordinationem » ?

« IV. An, et qui Ordines contulit, et qui eos suscepit, inciderint in poenas statutus a Sacro Concilio Tridentino, et a Bulla *Speculatores*, in casu ec. »

» Dicta Sacr. Conc. Congreg. die 18. Julii 1733. » Respondit:

« Ad I. Affirmative. Ad II. Affirmative. Ad III. Affirmative in casu, de quo agitur. Ad IV. Negative ».

Sic apud Thesaurum resolutionum Sacrae Congregationis Concil. *tom.* 6. *pag.* 111. *ad* 116. ubi multa ad rem merito ibi legenda.

Ubi, ut vides, ne minimum quidem dubium excitatum fuit super facultate conferendi ipsi Clerico beneficium, in eoque ipsum instituendi. Quod si aliqua adfuisset ratio, etiam minima, excitandi tale dubium, et solum, ut ita dicam, ad id canonicum fundamentum somniasset Episcopus 89

Pientinus, certe excitare, et omnem movere lapidem non omisisset, utpote sibi persuasus, graviter se offensum ab Episcopo Ilicinensi. Sed tota controversia restricta fuit, ut supra patet in propositis, et decisis in Sacra Congregatione Concilii dubiis, ad dicti Clerici promotionem ad ulteriores sacros Ordines, juxta sancita ab Innocentio XII. in allata Constitut. Incip. *Speculatores*. Unde nullus videtur adesse ambigendi locus super facultate conferendi in nostro casu alicui Clerico sic jam a suo Episcopo originis, et domicilii ad primam Tonsuram, seu etiam ad minores Ordines promoto, beneficium in sua dioecesi, in eoque ipsum instituendi ab Alio Episcopo, dummodo non procedat ratione ipsius Beneficii in sua dioecesi obtenti ad conferendos ei ulteriores Ordines, sine testimonialibus proprii Episcopi originis, et domicilii, juxta disposita in d. Constit. *Speculatores*.

90 Tum quia experientia constat, non paucos adesse Clericos, qui nolentes ad ulteriores, et Sacros ascendere Ordines, et aliunde digni, nulla habentes impedimenta canonica, in alienis dioecesibus sine dictis testimonialibus obtinent in dies beneficia simplicia, nullam personalem residentiam, et celebrationem per se Missarum requirentia: Quamvis tamen non desint Episcopi, qui ad mutuam inter se venerationem, et reverentiam conservandam, ac magis fovendam, ut valde decet, et summe praestat pro conferendis solis dignis, atque dignioribus beneficiis, dictas testimoniales exquirere consueverint.

91 Nota tamen, atque adverte, quod a praefata resolutione *Sacrae Congregationis Conc. in Pientino, seu Ilcinen.* hic adducta n. 88. ead. Sacra Congregatio *die* 8. *Augusti ejusdem anni* 1733. recessit quoad tertium, et quartum dubium; Reproposita enim causa ex nuviter deductis sub dub. *An quoad III. et IV. dubium sit standum, vel recedendum a decisis* die 18. *Jul. proxime praeteriti in casu?* Eadem Sacra Congregatio dicta die 8. Augusti 1733. respondit: « Quoad tertium recedendum a decisis, ad quartum vero consulant conscientiae suae »; Sic apud Thesaurum resolutionum *Sacrae Congregat. Conc. tom.* 6. *in dict. Pientino, seu Ilcinen. Ordinationis sub die* 8. *Augusti* 1733. in cujus expositione clar. mem. Eminentissimus Cardinalis de Lanfredinis, tunc ejusd. Sacrae Congregationis secretarius plura eruditissime tradit ad rem. Et signanter, quod testimoniales litteras impetrari oportet ab Episcopo originis, etiamsi quis inde discesserit in tali aetate, in qua nullum canonicum impedimentum contrahere potuerit (ac proinde in casu, quo de natalibus solum, ac de aetate testari queat Episcopus originis), ut deducitur ex resolutione edita in *Laquedonien. seu Bituntino Ordinationis* 16. *Novembris* 1709. *ut in lib.* 19. *Decret. pag.* 365.

92 Et scite advertit, quod magna intercedit differentia inter litteras dimissorias, et litteras testimoniales. Nam litterae dimissoriae exprimunt traditam facultatem, ut alter Episcopus possit Clericum illum ad Ordines promovere; litterae autem testimoniales non hanc facultatem impertiuntur, quia supponitur facienda Ordinatio ab alio Episcopo non indigente traditione hujus facultatis, sed ea potituro jure suo; solumque continent testimonium, quod Clericus promovendus sit dignus, cui tales Ordines conferantur, quemadmodum haec diversitas clare deducitur ex litteris utriusque generis, quarum formulam tradit Monacell. *tom.* 1. *tit.* 4. *formul.* 3. *et form.* 9. Et insuper etiam 93
differunt litterae testimoniales, quae dantur eo fine, ut ad praescriptum Bullae Innocentianae exhibeantur alteri Episcopo Ordines collaturo ei, qui Beneficium in sua dioecesi fuerit assecutus, a litteris testimonialibus, quae concedi solent ad commendandum Clericum e dioecesi proficiscentem, ut illarum quoque formula habetur apud eumdem Monacell. *dict. tit.* 4. *formul.* 6. Sed si istiusmodi litterae nullum exprimentes respectum promotionis ad Ordines, approbarentur tamquam idoneae, et Bullae Innocentianae satisfacientes ad suscipiendos ab alio Episcopo Ordines, facilis sterneretur via fraudibus cum non mediocri Ecclesiasticae disciplinae discrimine, quemadmodum conquestus fuit Episcopus Pientinus sic scribens: « Si de testimonialibus agatur, non inficior, quod a mea Curia concessae fuerint Clerico Laurentio Medicheschio paulo ante ejus discessum, prout Clericis omnibus illas postulantibus, et praesertim discessuris conceduntur, sed limitate ad mores, et absque ullo prorsus respectu ad Ordines suscipiendos, de quibus nec per umbram fuit cogitatum ». Et infra: « Prius audivi dictum Medicheschium celebrasse Missam in hac mea dioecesi, quam fuisse ordinatum.

Litterae autem testimoniales concessae ab Episcopo Pientino Clerico Medicheschio sunt istae: 94
« Testamur, Clericum Laurentium Medicheschi nostrae dioecesis minoribus Ordinibus constitutum, nullo excommunicationis, irregularitatis, aut cujusvis alterius Canonici impedimenti vinculo, saltem quod sciamus, innodatum existere, neque ullo crimine postulatum, sed esse bonis, et honestis moribus praeditum, ac talem, qualem in sortem Domini vocatos decet ».

Quibus omnibus, aliisque diligenter ponderatis, *eadem Sacra Congr. die* 8. *Augusti* 1733. pru- 95
dentissime recessit a decisis *sub die* 18. *Julii ejusdem anni* 1733. quoad Tertium dubium propositum sub his verbis: « Tertio, An litterae testimoniales, quas idem Laurentius impetravit ab Episcopo Pientino, fuerint sufficientes ad licitam ordinationem »? et resolutum; *Ad tertium Affirmative in casu, de quo agitur*. Et quo ad quartum dubium propositum sub his verbis: « Quarto, an et qui Ordines contulit, et qui eos suscepit, inciderint in poenas statutas a Sacro Concilio Tridentino, et a Bulla *Speculatores* in casu etc. » ac resolutum, *Ad quartum, negative*. Quibus

postea repropositis die, qua supra his verbis: « An quo ad tertium, et quartum dubium sit standum, vel recedendum a decisis die 18. Julii proxime praeteriti, in casu etc. ». *Respondit*: « Quoad tertium, recedendum a decisis; ad quartum vero, consulant conscientiae suae ». Haec apud laudatum Eminentissim. de Lanfredinis *loc. cit.* Vide ibi plura alia ad rem erudite congesta.

96 Coadjutor Canonicus cum futura successione, et assignata congrua, alias exterus, eo ipso debet dici subditus Capitulo Eiborensi, seu respective alteri, ad effectum suscipiendi Ordines absque alia dimissoria Episcopi suae originis. Propositis enim in sacra Congregatione Concilii sequentibus dubiis.

« I. An Coadjutor cujusdam Canonicatus cum futura successione, et assignata congrua, alias exterus, eo ipso dici possit subjectus Capitulo Elboren. ad effectum suscipiendi Ordines, absque alia dimissoria Episcopi suae originis? »

« II. An supradicta Coadjutoria sufficiat saltem, ut talis Coadjutor dicatur habere domicilium requisitum a Constitutione san. memor. Innocentii XII. incip. *Speculatores*, ad effectum suscipiendi Ordines, ex eo quod ex possessione talis coadjutoriae perpetuae, videtur sufficienter demonstratus animus perpetuo permanendi? »

« III. An idem Episcopus auxiliaris teneatur inquirere, utrum circa illos, qui sibi ab Ordinario, seu Capitulo proponuntur, seu dimittuntur ordinandi, satisfactum sit supradictae Constitut. *Speculatores*, non obstante quod ipsi non competat habilitare, et expedire ordinandos, sed provisori Capituli, a quo non in genere, sed expresse personae habiles, et expeditae proponuntur? »

Ead. Sacr. Congr. Conc. die 23. Augusti 1721. Respondit.

« Ad I. Affirmative. Ad II. Satis provisum in primo. Ad III. Non teneri requirere, sed posse, et debere, justa subsistente causa, se abstinere ab ordinatione.

97 Regulares ad Ordines promovendi, praeter litteras obedientiales sui Superioris, non tenentur exhibere Ordinario fidem sui Baptismatis, ad docendum de legitima aetate, dummodo in litteris obedientialibus exprimatur aetas. Sic expresse *Sacra Congr. Concil. die* 12. *Decembr.* 1733. in *Brixinen. in respons. ad* 2. *dub.* apud Thesaurum resolution. Sacr. Congr. Concil. *tom.* 6. impressiunis Venetae.

98 An pro Ordinibus suscipiendis possit fieri variatio de uno Episcopo ad alium, attendendae sunt sequentes resolutiones Sacr. Congregat. Concilii. Cum enim in *Fundana Ordinum* 27. *Febr.* 1666. proposita fuissent haec dubia: « I. An in suscipiendis minoribus Ordinibus sit permissa variatio, itaut qui ab Episcopo originis, seu domicilii Tonsura, aut altero ex minoribus Ordinibus initiatus fuerit, possit ad alium Ordinem minorem ab Episcopo beneficii promoveri? II. An sit permissa variatio in ascensu ab Acolytatu ad Subdiaconatum? III. An sit permissum Subdiacono in promotione ad Diaconatum, vel Diacono in promotione ad Sacerdotium variare? *Sacr. Cong. Conc. respondit*: « Variationem in unoquoque ex praenarratis casibus (dummodo non in fraudem fiat) licitam esse »; *ut in lib.* 25. *decret. pag.* 26. Sicque conciliari possunt dissidentes Doctorum opiniones, ut scilicet variatio bona fide facta liceat, secus vero in fraudem, ut observat Eminentissimus Petra *tom.* 1. *ad Constitut. unic. Urbani II. sect.* 1. *num.* 64. Et ad hoc facit alia ejusdem Sacrae Congregationis resolutio, quae in *Mutinen.* 26. *Januar.* 1658. *ad dubium*: An Laico, cui a proprio Episcopo fuit denegata prima Tonsura, possit ipsa prima Tonsura conferri, vel concedi litterae dimissoriales ab Ordinario alterius dioecesis, coram quo ipse laicus praesentatus fuerit ad beneficium Ecclesiasticum. Respondit: *Non posse*: *ut in lib.* 21. *decret. pag.* 166. *Et* in *Aversana*, *seu Casertana Ordinationis*... Cum quidam laicus prima Tonsura initiari petiisset ab Episcopo originis, et domicilii, et ab eo repulsam passus, deinde fuisset Clericali militiae adscriptus ab alio Episcopo, in cujus dioecesi fuerat presentatus ad tenue beneficium, discusso dubio; « An ordinans, et ordinatus inciderint in poenas statutas in c. 8. *sess.* 23. *de Reformat.* Eadem Sacra Congreg. respondit: *Affirmative*»: *ut in lib.* 43. *decr. pag.* 128. *et* 491. Sic referuntur *tom.* 5. *Thesauri resolut. Sac. Congregationis Concilii* in *Pisana*, *seu Clusina*, *ad dubium Ordinationis*, in qua cum quidam Petrus Christophorus, fraudulenter extortis litteris testimonialibus, Episcopum pro suscipiendis Ordinibus variasset, proposito dubio: « An Petrus Christophorus fuerit licite ad Sacros Ordines promotus cum litteris dimissoriis Episcopi Clusini, et sine litteris dimissoriis Archiepiscopi Pisani? Eadem Sacra Congreg. 27. *Januarii* 1732. Respondit, *Affirmative*, sed Petrum Christophorum esse suspendendum ab exercitio Ordinum ad tempus arbitrio Sacr. Congr. ». Et id etiam comprobant resoluta dubia in supradicta *Pientina seu Ilcinen. Ordinationis* de Clerico Laurentio Medicheschio prius ad Ordines minores promoto ab Episcopo Pientino, et deinde ad omnes majores, seu Sacros ab Episcopo Ilcinensi evecto.

Ordinatio ad titulum religiosae paupertatis, an ratificare censenda sit professionem initio nullam, adhuc disputatur, donec a Sanctissimo ut in praemissis, cum aliis similibus quaestionibus explanetur, et decidatur: Benedict. XIV. *tom.* 2. *Const.* 47. *incip. Si datam.* 99

* Ordines minores collati ab Abbate nullum ad id obtinente privilegium, neque licite conferuntur, neque valent. Si vero conferantur ab Abbatibus habentibus jus conferendi illos certo personarum generi, et quos initiaverint ad alterum genus pertineant, illicite conferuntur, sed tamen valide; ita ex variis decretis Sacrae Congregationis: *De Synodo dioeces. lib.* 2. *cap.* 10. § 13. 100

101 Cum regularibus faciliorem se praebere potest Episcopus in ordine ad examen, ut ex Salmantic. *Theol. Moral. Tract.* 8. *cap.* 5. *dub.* 2. *punct.* 2. *n.* 47. Facilius etiam dispensare cum illis potest ab interstitiis, conformando se judicio Superioris regularis testantis de sufficientia causae. *Institut. Eccles.* 23. §. 1. Sed v. n. 132. art. super.

102 Episcopus alienos subditos ordinaturus per dimissorias ad se directas, non tenetur quidem ordinandum novo examini subjicere, cum id a proprio Episcopo sit praestandum, ut ex communi Doctorum sententia; at, si velit novae discussioni illum subjicere, potest, ut saepius a S. Congregatione Concilii definitum est. At Episcopus suffraganeus ad supplendas dioecesani vices assumptus, nec tenetur, nec potest, ut ab eadem Congregatione decisum est in causa *Elboren. dubior.* die 22. Augusti 1721. cui tamen fas est ab ordinatione illius abstinere, si aliqua justa causa suppetat ad eum removendum; *De synodo dioeces. lib.* 12. *cap.* 8. §. 7. *nov. edit.* *.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

103 Opinio *Auctoris n.* 2. quod Abbas possit conferre subditis suis Ordines minores, tametsi non sit benedictus, haud potest indistincte recipi. Ea
104 tribus tantum casibus admitti potest. I. Si Abbas hoc a S. Sede privilegio donatus sit, ut nondum benedictus Ordines minores suis subditis conferre valeat. II. Si munitus sit diurna consuetudine. III. Demum si Episcopus fuerit in mora illum benedicendi. Extra autem tres hosce casus amplecti nequit. Confer Sanchez *consil. moral. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 19 *n.* 7. *et seq.* et qui alios allegat Thesaur. *de Poen. verb. Ordo cap.* 23. *versic. Verum est.*

105 Mora autem Episcopi dicitur adesse, si ter Abbas petierit benedictionem, eamque ipse Episcopus haud fuerit impertitus, attenta Constitutione S. M. Benedicti XIII. quae incipit: *Commissi.*

106 Quinimo juxta eamdem Constitutionem non aliter Abbas non benedictus ex privileg. potest conferre subditis suis minores Ordines, quam si privilegium recta, et nominatim ipsi sit concessum. Caeterum si agatur de Abbate, qui privilegium illud allegare queat per communicationem, nequit is, spectata dicta Constitutione, conferre amplius minores Ordines suis subditis non benedictus.

107 De facultate Cardinalium Presbyterorum circa collationem primae Tonsurae, et minorum Ordinum in suis titulis, familiaribus, et subditis, de qua disserit *Auctor n.* 9. consulenda est Constitutio S. M. Innocentii XII. cui initium est, *Romanus Pontifex.*

108 Recte notavit *Auctor n.* 77. quod Vicarius Urbis conferre debet Ordines subditis sex Episcopatuum suburbicariorum, in quibus non sunt Episcopi suffraganei, si proprius Cardinalis Episcopus non accedat ad suam dioecesim, ibique habeat ordinatio-
109 nem. Nuper vero *Auctor quidam* affirmare non dubitavit, quod Cardinalis Episcopus in Urbe residens, possit in ea ordinare subditos suos absque licentia Vicarii Urbis, ex ineptissima illa ratione, quod scilicet Cappella Palatii ejusdem Cardinalis in Urbe existentis, censeatur per fictionem juris adhaerere ipsius Episcopatui. At novam hanc opinionem, uti contrariam Concilio Tridentino, Constitutioni Alexandri VII. incipient. *Apostolica*, tum inconcussae praxi improbavit S. M. Benedictus XIV. ut ex ejus epistola typis data, quae incip. *Nell' ultima udienza*, asservaturque in Secretaria Cardinalis Vicarii, et quidem de mandato ejusdem summi Pontificis Bened. XIV.

De Bulla *Speculatores*, quam refert *Auctor sub* 110
*n.* 11. vide Lamperez, et Moreno, licet caute legendos, ob nonnullos errores, in quos inciderunt, eosque notatos a Monacello, Riganti, aliisque.

ADDITIONES CASINENSES.

*Affertur hic quoad Ordinationes Regularium Constitutio Fel. recordationis Benedicti XIV. de qua fit mentio sub n. 74. h. art. tenoris ut sequitur,*

## DE ORDINATIONIBUS REGULARIUM.

### BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

*Ad perpetuam rei memoriam.*

Impositi Nobis licet immerentibus Apostolici Ministerii ratio postulat, ut ad tuendum Ecclesiasticae disciplinae vigorem, non modo novas interdum Leges provide constituamus; verum etiam veteres a Praedecessoribus Nostris sapienter statutas, si quidem fallacium rationum praesidio debitis frandentur effectibus, novis, et invincibilibus sanctionibus communiamus; si vero earum claritas pravis, et captiosis interpretationibus involvi, et obumbrari dignoscatur, easdem perspicuis, apertisque declarationibus in propria luce collocemus:

§. I. Sane, quae olim de Ordinationibus Regularium controversia viguit, an scilicet Regulares a quocumque Catholico Antistite indistincte ordinari possent, anvero id juris privative pertineret ad Episcopum illius Dioecesis, intra quam sita est Religiosa Domus, quam Regularis ad Ordines promovendus inhabitat, providis Romanorum Pontificum Praedecessorum Nostrorum Constitutionibus, et declarationibus jamdudum sublata fuit. In qua quidem controversia Episcopi Locorum Ordinarii jura sua fundantes in generalibus Canonum statutis, et in ipsis exemptionum privilegiis, quae Regularibus indulta sunt, ajebant ipsorum Ordinationes, utpote Dioecesanis Episcopis expresse reservatas, neque spectare posse ad Ordinarios eorum Originis, quam Regulares a se abdicant, dum saeculo nuntium remittunt, neque porro ad Ordi-

narios Beneficii, quoniam ipsi ad titulum Beneficii non promoventur; proindeque unice spectare ad Episcopos Ordinarios eorum Domicilii, nimirum illius Dioecesis, ac Loci, in quo ipsi Ordinarii commorantur. Contra vero Regulares Apostolicis Privilegiis innixi, quae certis Ordinibus recentius elargita, ac deinceps per viam communicationis ad omnes extensa fuerant, licitum sibi esse contendebant Sacros Ordines a quocumque Catholico Antistite, juxta eorum Privilegiorum tenorem, pro arbitrio suscipere.

§. II. Verum quum felicis recordationis Praedecessor Noster Gregorius Papa XIII. per suam Apostolicam Constitutionem, quae incipit *In tanta rerum*, datam apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae MDLXXIII. Kalendis Martii, justis, gravibusque de causis alteram Constitutionem sui, nostrique pariter Praedecessoris S. Pii Papae V. cujus initium est *Etsi Mendicantium*, ad juris communis, et Sacri Concilii Trid. terminos reduxisset; eodem quoque anno in causa Monachorum Ordinis Carthusiani Decretum edidit, quo ipsos ab Episcopis Dioecesum, in quibus eorum Monasteria respective sita sunt, vel nonnisi de istorum licentia, ab aliis quibusque Episcopis ordinandos esse declaravit; quemadmodum legitur *Lib.* 1. Decretorum Congr. Conc. *pag.* 75. *a terg. Dub.* « An Nostri Ordinandi obligentur habere » expressam licentiam Ordinarii, in cujus Dioe» cesi sunt, pro Ordinibus conferendis ab Episco» po alterius Dioecesis: SS. Dominus Noster, e» tiam ex sententia Sacrae Congregationis Conci» lii, declaravit obligari ».

§. III. Contigit autem, sub illius Successore Sixto Papa V. eamdem quaestionem retractari, instante universo Ordine Fratrum Praedicatorum. Qua de re idem Praedecessor, post maturum causae totius examen in praefata Congregatione Concilii habitum, constituit, licere Superioribus Regularibus Literas Dimissoriales concedere suis respective subditis ad Ordines suscipiendos; sed eas tamen Dioecesano dumtaxat Episcopo directas, nec alteri unquam, nisi quum forte is a Dioecesi abfuerit, aut quatenus in Dioecesi extiterit, Clericorum tamen Ordinationem non sit habiturus. Ita relatum habetur. *Lib. IV.* praedictorum Decretorum *pag.* 108. « Sanctissimus Dominus No» ster Xistus V. ex sententia Congregationis re» spondit, Regulares posse concedere Dimissorias » ad Episcopum Dioecesanum, eoque absente, vel » etiam praesente, et Ordinationem non tenente, » ad quaemcumque, dummodo ab eo Episcopo, qui » Ordines contulerit, examinentur quoad doctri» nam ».

§. IV. Demum a sanctae memoriae Praedecessore quoque Nostro Clemen. Papa VIII. ad hujusmodi controversias perpetuo extinguendas, sequens Decretum editum fuit: « De mandato San» ctissimi Domini Nostri Clementis Divina Provi» dentia Papae VIII. tenore praesentium manda» tur omnibus, et singulis quorumcumque Regu» larium Superioribus, ut de caetero observent, et » observari faciant ea, quae in Decreto Sacrae » Congregationis Concilii Tridentini continentur, » cujus tenor est talis. Congregatio Concilii cen» suit, Superiores Regulares posse suo subdito » itidem Regulari, qui praeditus qualitatibus re» quisitis, Ordines suscipere voluerit, Literas Di» missorias concedere, ad Episcopum tamen Dioe» cesanum, nempe illius Monasterii, in cujus fa» milia ab iis, ad quos pertinet, Regularis positus » fuerit; et si Dioecesanus abfuerit, vel non es» set habiturus Ordinationes, ad quemcumque » alium Episcopum; dum tamen ab eo Episcopo, » qui Ordines contulerit, examinetur quoad doc» trinam, et dum ipsi Regulares non distulerint » de industria concessionem dimissoriarum in id » tempus, quo Episcopus Dioecesanus vel abfutu» rus, vel nullas esset habiturus Ordinationes. » Verum cum a Superiorib. Regularibus, Episco» po Dioecesano absente, vel Ordinationes non ha» bente, Literae Dimissoriae dabuntur, in eis uti» que hujusmodi causam absentiae Dioecesani E» piscopi, vel Ordinationum ab eo non habenda» rum, exprimendam esse. Quod qui non fece» rint, officii, et dignitatis, seu administratio» nis, ac vocis activae, et passivae privationis, » ac alias arbitrio ejusdem Sanctiss. Domini No» stri Papae reservatas poenas incurrant. In quo» rum fidem. etc. ». Datum Romae *die* 15. *mensis Martii* 1596.

§. V. Hoc emanato Pontificio Decreto, eoque tam claris verbis concepto, jure sperandum videbatur hujus generis lites non amplius auditum iri: sed contra accidit, dum ex una parte nonnulli Episcopi ultra Montes Constituti contendere coeperunt, necessarias esse Regularibus Dimissorias etiam Ordinariorum eorum Originis, quo possent ab Episcopis aliorum Locorum ad Sacros Ordines promoveri; ex altera vero Regulares obtendentes, in praefato Clementis VIII. Decreto derogatum non fuisse Apostolicis privilegiis, quae eorum Ordinibus, sive directe, sive per communicationem indulta fuerant, ut scilicet a quocumque Catholico Antistite ordinari possent, hujusmodi Decreti vim, et observantiam declinare se posse putarunt.

§. VI. Verum, quod attinet ad Episcopos, ipsa Congreg. Concil. *die* 28. *Februarii an.* MDCLIV. ut notatum reperitur Libro XIX. ipsius Decretor. *pag.* 316. Ita rescripsit: « Regulares volentes se » promovere ad Ordines, non teneri ostendere » Dimissorias Ordinariorum propriae Originis, » sed sufficere, ut observent formam praescriptam » in Decreto San. mem. Clementis VIII. ». Quod etiam amplissime confirmatum fuit in alio Decreto edito *die* 17. *Martii* MDCLXXIV. Decretorum *Libro XXVIII. pag.* 261. *et sequentibus*.

§. VII. Quod vero spectat ad Regular.; quum eorum praesumptum jus, una cum rationibus ab ipsis

plenissime deductis in quadam Congregat. particulari nonnullorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium a felicis recordationis Praedecessore Nostro Innocentio Papa XIII. deputata, cui Nos in minoribus tunc existentes, nostram qualemcumque operam, pro demandato Nobis Secretarii munere, contulimus, diligenter expensum, et examinatum fuisset; cumque ad hujusmodi quaestionem definiendam, id potissimum visum esset in jure statuendum, an ad effectum eximendi Regulares a praefati Decreti Clementini observantia, sufficeret, quod privilegia suscipiendi Ordines a quocumque, ipsis concessa fuissent post Concilium Tridentinum, a quo hujusmodi antiqua Privilegia abrogata fuisse satis constat; an vero oporteret eadem concessa fuisse post ipsum Clementis Praedecessoris Decretum: Ac praeterea, an hujusmodi Privilegia aeque suffragarentur iis, ad quos per viam communicationis extensa dicerentur, ac iis, quibus directe, et expresse indulta fuerunt; Idem Innocentius Praedecessor, audito praefatae Congregationis particularis consilio, decrevit, satis esse; ad supradictum effectum, quod hujusmodi Privilegia post Concilium Tridentin. concessa fuerint, quamvis praefato Clementino Decreto posteriora non sint: dummodo tamen directe concessa fuisse constat, non vero in communicationem Privilegiorum de uno in alium Ordinem derivata asserantur, quemadmodum ipse Innocentius in suis Apostolicis Literis incipientibus *Apostolici ministerii*, die 30. Martii anni MDCCXXIII. datis, ac deinde confirmatis a Sanctae memoriae Praedecessore pariter Nostro Benedicto Papa XIII. per alias similes Literas datas die 23. Septembris anni MDCCXXIV. quarum initium est *In supremo*, aperte declaravit, his verbis: « Quoties ergo Regulares ad Ordines erunt promovendi, servetur » omnino Decretum Congregationis Cardinalium » Concilii Trident. Interpretum a piae memoriae » Clemente VIII. Praedecessore etiam nostro confirmatum *die* 15. *Martii* 1596. quo sancitur, ad » Episcopum dioecesanum Literas Dimissorias pro » eorumdem Ordinum susceptione a suis Superio» ribus esse dirigendas, praeterquam in casu, quo » Dioecesanus e Dioecesi abesset, vel Ordinatio» nes non esset habiturus, quo etiam casu in Li» teris Dimissoriis ad alium Episcopum dirigen» dis expressa fieri debeat mentio, vel de prae» dicta Episcopi dioecesani absentia, vel de ulla » alia causa, videlicet, quod Ordinationes non » sit habiturus: exceptis tamen, quoad praedicta, » Regularib. iilis, quibus per speciale Privilegium » a Sede Apostolica post Concilium Tridentinum » fuerit concessum, ut a quolibet Catholico An» tistite Ordines suscipere possint, super quo » Indulto nihil per praesentes innovare intendi» mus ».

§. VIII. Porro si aliqui vigilias, laboresque suos, non tam in extricandis inutilibus quaestionibus, vel forte in rebus profanis, et ab Ecclesiastica professione alienis addiscendis consumerent, quam in studio sacrarum Legum, quibus Ecclesiastica disciplina continetur, utiliter collocarent; ac nisi aliquibus arbitrium pro lege, praejudicata opinio pro ratione, atque in Legum etiam clarissimarum interpretatione suus cuique sensus pro auctoritate esset, nec olim Nobis in nostro Bononiensi Archiepiscopatu residentibus contigisset, ut Regularis quidam ex ea urbe repente digressus, suique Superioris Dimissorias ad Episcopum finitimum deferens, tametsi nullo pacto docere posset, Nos Clericorum Ordinationem non habituros, Sacrum Presbyteratus Ordinem susciperet, nullaque interjecta mora, Bononiam ad primum Sacrificium non sine pompa offerendum reverteretur. Quam tamen intolerandam audaciam Nos ad Canonicarum sanctionum rigorem exigere, atque etiam, servata Pastorali mansuetudine, vindicare non praetermisimus, ut videre est in Monito Pastoralis a Nobis tunc edito, *inter impress. Notif.* 3. *Lib. II.* Neque rursus, ex quo Universalis Ecclesiae regimen, Deo sic disponente, assumpti fuimus, plurium Episcopor. Fratrum Nostrorum querelae ad Apostolatum Nostrum delatae fuissent; qui nimirum non sine magno animi nostri dolore, apud Nos expostulare non desinunt, a pluribus saepe Regularibus in eorum Dioecesibus respective commorantibus similia perpetrari in spretum Ecclesiasticarum Legum, atque paenalium sanctionum, quibus ipso facto adstringuntur, (siquidem in authographo supra relati Clementini Decreti distincte legitur *incurrant*, non autem, quod falso non nemo asseruit, *incurrent*), dum scilicet Superiores Regulares, qui subditis suis, non ad praescriptum ejusdem Decreti Dimissorias Literas concedunt, suorum Officiorum, ac Dignitatum, et vocis activae, atque passivae amissione mulctantur, Ordinati vero suspensionis poenam, atque etiam, si in suscepto Ordine ministraverint, Irregularitatem incurrunt; ac denique Antistites, qui ipsius manus imponunt, non facile effugiunt Canonicas poenas adversus eos propositas, qui alienos Subditos absque sufficientibus Dimissoriis ordinare praesumunt. Qui etiam plerumque culpa non vacant in eo, quod, quum ex usu rerum intelligere possint, complures Regulares non alia de causa, proprio domicilio relicto, iter arripere, quam ut se subducant examini Episcopi Dioecesani, cujus hac in re jurisdictionem, aut nimium rigorem perhorrescunt, aliumque inveniant, qui vel nullo, vel admodum levi praemisso examine, Ordines ipsis impertiatur; quoties hujusmodi facilitate erga illos utuntur, toties adversus consultissima Tridentinae Synodi Decreta delinquunt: Ea siquidem *sess.* 27. *cap.* 12. *de Reformatione*, sic statuit: « Regulares quoque, nec in minori » aetate, nec sine diligenti Episcopi examine or» dinentur, privilegiis quibuscumque quoad hoc » penitus exclusis »

§. IX. Nos autem consueta Sedis Apostolicae

clementia uti volentes, libenter abstinemus a designandis, aut nominandis hoc loco Regularibus, de quorum excessibus in hoc rerum genere graves Episcoporum querimoniae ad Nos delatae fuerunt. Quaecumque etiam hac in re inordinate ad hunc diem admissa sunt, a districtioris judicii inquisitione liberamus; Quin immo omnes, et singulos in hoc dilinquentes, sive Superiores Regulares, sive Regulares ad Ordines promotos, sive Antistites, qui eos ordinaverint, a quibuscumque sententiis, Censuris, et poenis Ecclesiasticis, quas hac de causa respective antehac incurrerint, quibusve innodati forsan existant, auctoritatis Nostrae plenitudine, ac de Apostolica benignitate, tenore praesentium absolvimus, et absolutos esse censeri decernimus, et cum iisdem super quacumque Irregularitate per eos forsan, causa, et occasione praemissis, quomodolibet contracta, ad omnes etiam Sacros, et Presbyteratus Ordines, eorumque exercitium, atque ad omnia, et singula eorum respective Religionum munera pari auctoritatis plenitudine dispensamus. De caetero tamen infrascriptas Leges in posterum omnino observandas, Motu propio, et ex certa scientia Nostra, ac matura deliberatione praemissa edicimus, atque statuimus.

§. X. Quaecumque nimirum hac in re a praefatis Praedecessoribus Nostris Greg. XIII. Sixto V. Clemente VIII, et Innocentio XIII. in supra citatis ipsorum Literis, seu Decretis, statuta, mandata, definita, atque sancita fuerunt, ea omnia, et singula, motu, scientia, et potestatis plenitudine praefatis, eorundem praesentium serie confirmamus, roboramus, et innovamus; atque ab omnibus, ad quos spectat, seu quandocumque in futurum spectabit, inviolabiliter observari praecipimus, et jubemus; Transgressores quoque omnibus poenis in praemissis contentis, aliisque per Apostolicas Constitutiones, et per sacros Canones latis, atque statutis, cum effectu subjacere, easque ipso facto, et absque aliqua declaratione incurrere decernimus; Superiores nimirum Regulares, eas omnes, quas, ut praefertur, supradictus Clemens VIII. Praedecessor constituit, et sanxit; Regulares autem, qui contra illius Decreti praescriptum promoti fuerint, et Antistites eos promoventes, Canonicas poenas, atque Censuras, quae adversus sacram Ordinationem suscipientes ab Episcopo, qui proprius ad hunc effectum dici, et haberi nequit, nec non adversus Episcopos alienos Subditos indebite ordinantes, in jure Canonico, et in Constitutionibus Apostolicis statutae habentur.

§. XI. Praeterea volumus, atque decernimus, ut Superiorum Regularium Dimissoriae, quae ideo ad alium Antistitem directae fuerint, propterea quod Episcopus Dioecesanus extra Dioecesim commoretur, vel Ordinationem non sit habiturus, nullius sint roboris, et momenti, nisi illis juncta fuerit authentica attestatio Vicarii Generalis, vel Cancellarii, aut Secretarii ejusdem Episcopi Dioecesani, ex qua constet, vel ipsum a Dioecesi abesse, vel Clericorum Ordinationem habiturum non esse proximo legitimo tempore per Ecclesiasticas Leges ad hunc effectum statuto. Hoc enim expresse declarari opus est, ad excludendam nonnullorum arrogantiam, qui quum Privilegio gaudeant suscipiendi Ordines extra tempora, existimarunt Episcopos ipsorum voluntati adeo addictos esse debere, ut si quandocumque ipsis placuisset ad Ordines promoveri, non statim, ipsoque die ab ipsis designato voti compotes fierent, jam dici posset Ordinationem ad Episcopo non haberi, proindeque alius Episcopus pro suscipiendis Ordinibus adeundus esset. Quod si aliquis Antistes Regularem virum in sua Dioecesi proprium domicilium non habentem solis ipsius Superioris Dimissorialibus Litteris contentus, sine adjuncta praefata attestatione in forma probanti, ad Ordines promovere praesumpserit; decernimus, et declaramus, hunc ipso facto incurrere in poenas Canonicas adversus eos constitutas, qui alienum Subditum legitimis Dimissoriis destitutum ordinaverint.

§. XII. Quemadmodum vero eorum Ordinum Regularium Privilegia firma, et rata esse volumus, quibus ab Apostolica Sede reperitur indultum, ut eorum Alumni a quolibet Catholico Antistite ipsius Sedis gratiam, et communionem habente, ordinari valeant, dummodo hujusmodi Privilegia post Tridentinum Concilium, et ipsis Ordinibus nominatim, atque directe, non autem per communicationem concessa fuerint; Ita porro omnia similia Privilegia, quae aliis Ordinibus ante praefatum Concilium Tridentinum, ab ipsa etiam Apostolica Sede, et sub quibuscumque tenoribus, et formis, indulta sint, vel etiam post ipsum Concilium non ipsis directe concessa, sed per communicationem ad eos extensa esse dicantur, iisdem auctoritate, et tenore, nulla, et irrita, omnique vigore, ac robore ad effectum, de quo agitur, penitus destituta, et vacua esse volumus, et statuimus. Decernentes hujusmodi Privilegia nequaquam post Concilium Tridentinum indulta censeri, nisi, vel post ipsius Concilii confirmationem reipsa fuerint concesso, vel, quatenus antea concessa, et posterius confirmata esse asserantur, hujusmodi confirmationes in *forma specifica* cum literali veteris Indulti insertione, ejusque expressa innovatione factae dignoscantur; ac declarantes, alterius generis confirmationes, quae in *forma communi* nuncupantur, nemini ad praemissum effectum ullo pacto suffragari. Quod vero spectat ad eorumdem Privilegiorum usum, et exercitium, monendi sunt ii, quibus eadem, juxta praemissa, pieno jure competere dignoscuntur, ut non nisi justa causa, nec extra debitas circumstantias, pro libito ipsis utantur, minime vero ad ostentandam dumtaxat ipsorum Privilegiorum singularitatem; quemadmodum aliquibus in more positum esse novimus, qui pridie illius diei, quo ab Episcopo

Dioecesano Clericorum Ordinationes publice habendae sunt, ad alterius Episcopi Dioecesim consulto migrant, moxque suscepto ibidem Ordinationis munere, ad pristinum domicilium redeunt, idque se facere ajunt, ut jurium suorum indemnitati consulant, quasi vero Apostolica Privilegia, nonnisi cum aperto Episcopi Dioecesani contemptu, suam vim, et robur habitura forent.

§. XIII. Denique tam Venerabiles Fratres Patriarchas, Archiepiscopos, et Episcopos, quam Dilectos Filios omnium Regularium Ordinum Professores, quam maximo possumus Apostolicae voluntatis studio, per misericordiam Dei Nostri, et per charitatem Sancti Spiritus hortamur in Domino, et obtestamur, ut tam in hoc negotio, quam in caeteris omnibus, soliciti sint unitatem spiritus, et sincerae dilectionis concordiam servare. Meminerint Regulares, quo loco Spiritus Sanctus posuerit Episcopos regere Ecclesiam Dei; quod ipsis a Sacrosancta Oecumenica Lateranensi Synodo sub Leone X. habita inculcatum fuit per haec verba: « Eosdem insuper Fratres in virtute Sanctae obedientiae, ut eosdem Episcopos loco Sanctorum » Apostolorum subrogatos, pro debita, et Nostra, ac Apostolicae Sedis reverentia, congruo » honore, et congruenti observantia venerentur ». Neque obliviscantur Episcopi, Regulares viros ipsis datos esse adjutores in Dominicae vineae cultura; subdit enim eadem Sancta Synodus: « Ipsos quoque Episcopos hortamur, ac per viscera » misericordiae Dei Nostri requirimus, ut Fratres » ipsos affectu benevolo prosequentes, charitative tracteat, ac benigne foveant etc. et tamquam in agro Dominico cooperatores, eorumque laborum participes prompta benignitate recipiant ». Demum et Episcopi, et Regulares simul animum advertant ad id, quod ibidem subjicitur: « Una est Regularium, et Saecularium, » Praelator. et Subditorum exemptorum, et non » exemptorum universalis Ecclesia, extra quam » nullus omnino salvatur, eorumque omnium unus » Dominus, una Fides, et propterea decet eos, qui » ejusdem sunt corporis, unius etiam esse voluntatis ».

§. XIV. Haec profecto Christianae veritatis, et charitatis documenta, quum utrinque servata fuerint, omnibus in rebus, adeoque in hac etiam Ordinationum materia, importunae partium querelae penitus conticescent. Neque enim Regulares conqueri poterunt, quod, recusantibus Episcopis Sacram Ordinationem administrare, praeterquam in Temporibus ab Ecclesiae statutis, eorum Privilegia de Ordinibus extra Tempora suscipiendis effectu vacua remaneant; Episcopi enim alios etiam opportunos dies ordinandis Regularibus facile invenient. Episcoporum autem cessabunt querelae, quod Superiores Regulares ad eludendam Decreti Clementis observantiam, adveníentibus Ordinationem temporibus, subditos suos domicilio moveant, eosdemque statim post susceptos Ordines falsis de causis ad pristinum Monasterium reverti jubeant; siquidem Regulares hujusmodi agendi rationem (quam et alias in foro externo, graviterque vindicatam fuisse, et in posterum directe coercendam fore noverint) tum a probi viri honestate, et fide alienam, tum etiam debitae erga Sacros Ecclesiarum Antistites observantiae contrariam esse, ipsi per se facile cognoscent.

§. XV. Praesentes vero Nostras Literas, et in eis statuta quaecumque, etiam ex eo, quod quilibet in praemissis, seu eorum aliquo, jus vel interesse habentes, seu habere quomodolibet praetendentes, cujusvis status, gradus, ordinis, praeeminentiae, vel dignitatis existant, sive alias specifica, et individua mentione, et expressione digni, illis non consenserint, nec ad ea vocati, et auditi, neque causae, propter quas eaedem praesentes emanaverint, adductae, verificatae, vel sufficienter, aut ullo modo justificatae fuerint, aut ex alia quadlibet, etiam quantumvis juridica, et privilegiata causa, colore, praetextu, et capite, etiam in Corpore juris clauso, nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, seu intentionis Nostrae, aut interesse habentium consensus, aliove quolibet etiam quantumvis magno, ac formali, et substantiali defectu notari, impugnari, infringi, retractari, in controversiam vocari, aut ad terminos juris reduci, seu adversus illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliudve quodcumque juris, facti, vel gratiae remedium intentari, vel impetrari, aut etiam Motu pari, et de Apostolicae potestatis plenitudine sibi concesso, vel emanato quempiam in judicio, vel extra illud uti, seu se juvare ullo modo posse; sed ipsas praesentes semper firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocumque spectabit, inviolabiliter, et inconcusse observari.

§. XVI. Sicque et non aliter in praemissis censeri, atque ita per quoscumque Judices Ordinarios et Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, et Apostolicae Sedis praedictae Nuntios, aliosve quoslibet quacumque praeeminentia, ac potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet aliter judicandi, et interpretandi facultate, judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contingerit attentari.

§. XVI. Non obstantibus, quatenus opus sit, nostra, et Cancellariae Apostolicae Regula de jure quaesito non tollendo, aliisque Apostolicis, ac in Universalibus, Provincialibus, et Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, et Ordinationibus, nec non quibusvis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis

quoque, exemptionibus, et Indultis, etiam in Corpore juris clausis, aut litteris Apostolicis quibusvis personis, Collegiis, locis, Ordinibus, etiam militantibus, Congregationibus, Societatibus, et Institutis, aliisque quibuslibet specifica, et individua mentione dignis, etiam sub quibuscumque verborum tenoribus, et formis; et cum quibusvis etiam clausulis, et decretis etiam derogatoriarum derogatoriis, et irritantibus, in genere, vel in specie, etiam Motu simili, et de Apostolicae potestatis plenitudine, seu consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium praemissorum concessis, ac pluries confirmatis, approbatis, et innovatis. Quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque tenoribus specialis, specifica, et individua mentio, seu quaevis alia expressio ad id servanda foret, illorum tenores, formas, causas, et occasiones praesentibus pro plene, et sufficienter expressis, et exactissime servatis, et specificatis respective habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, ad praemissorum effectum, plenissime, et amplissime, Motu pari derogamus, et derogatum esse volumus, caeterisq. contrariis quibuscumque.

§. XVII. Volumus insuper, et eadem auctoritate praedicta mandamus, ut eaedem praesentes, et in eis contenta quaecumque ad omnium notitiam facilius deducantur, nec quisquam de eis ignorantiam praetendere valeat, ipsas praesentes, seu earum transumpta, ad valvas Ecclesiae Sancti Joannis in Laterano, et Basilicae Principis Apostolorum de Urbe, nec non Cancellariae Apostolicae, Curiae Generalis Innocentianae in Monte Citatorio, et in Acie Campi Florae, per aliquem ex Cursoribus Nostris, ut moris est, publicari, et affigi, sicque publicatas, et affixas, omnes, et singulos, ad quos spectat, seu spectabit in futurum, perinde afficere, et arctare, ac si unicuique illorum personaliter intimatae, et notificatae fuissent.

Utque earumdem praesentium transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, ac sigillo Personae in Ecclesiastica Dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides, tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quae ipsis praesentibus haberetur, si forent exhibitae, vel ostensae.

§. XVIII. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Nostrarum confirmationis, Approbationis, Innovationis, voluntatis, Mandati, Statuti, Decreti, et Declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicae MDCCXLVI. Kalend. Martii, Pontificatus Nostri Anno VII.

D. CARD. PASSIONEI.
*J. Datarius.*

*Visa de Curia.*

*J. C. Boschi.*
*J. B. Eugenius.*

Loco ✠ Plumbi.

*Registrata in Secretaria Brevium.*
*Publicat. die 4. Martii 1747.*

## ARTICULUS IV.

### QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT CULPAM, ET POENAM MALE ORDINANTIUM, ET ORDINATORUM.

### SUMMARIUM

1. Ordines absque speciali dispensatione, seu privilegio illicite, sed valide conferuntur, et suscipiuntur, aut extra tempora, vel ante legitimam aetatem, aut sine Litteris Dimissoriis. — 2 Quod illicite conferantur, et suscipiantur, ostenditur. — 3. Quod valide adhuc conferantur, et suscipiantur, demonstratur. — 4. Si Episcopus ante Ordinationem protestaretur, se vere, et absolute non habere intentionem ordinandi eos, qui non habent legitimam aetatem, Dimissorias, vel alia requisita necessaria, invalida esset illorum ordinatio. — 5. Adducitur, et solvitur instantia. — 6. Si vero dubium esset de vera, et absoluta intentione habita in tali protestatione, vel de mutatione intentionis prius expressae, tunc Ordinatio saltem sub conditione esset reiteranda. — 7. Episcopus ordinans scienter aliquem ante legitimam aetatem, suspenditur a collatione omnium Ordinum. — 8. Non est tamen ipso jure suspensus, sed solum per sententiam suspendendus. — 9 Episcopus sic suspensus a collatione Ordinum, non est suspensus ab alio actu Ordinum — 10 Ordinati scienter Ordinibus Majoribus ante legitimam aetatem sunt ipso jure suspensi. — 11. Et si, durante tali suspensione, in eisdem Ordinibus ministraverint, eo ipso irregularitatem incurrunt, et, ultra alias poenas, possunt etiam privari Beneficiis Ecclesiasticis. — 12. Talis suspensio est perpetua, et tamdiu durat, quamdiu sic ordinati absolutionem non obtinuerint. — 13. Sic suspensi ob dolose acceptos Sacros Ordines, et facti Irregulares ob ministrationem in ipsis factam, durante suspensione, solent recurrere ad Sacram Poenitentiariam, cum delictum est occultum, quamvis tamen possint absolvi, et respective dispensari a proprio Episcopo. — 14. Si autem delictum evadat publicum, caussa devolvitur ad Sacr. Congregationem Episcoporum, et Regularium. — 15 Episcopus scienter ordinans aliquem extra Tempora a Jure statuta sine dispensatione, aut privilegio, non est suspensus ipso jure, sed suspendendus est per sententiam, et privandus potestate conferendi Ordines, quos illicite contulit. — 16. Episcopus autem sic suspensus a collatione Ordinum, a quorum Ordinum collatione censeatur suspensus: Vide ibidem sub eod numer. — 17. Ordinati scienter in Sacris extra Tempora sine legitima dispensatione, seu privilegio, sunt de facto ipso jure suspensi. — 18. Sic suspensi, et consequenter ob ministrationem facti irregulares, si talis suspensio, et Irregularitas si occulta possunt absolvi, et respective dispensari ab Epi-

scopo. — 19. Si tamen sit publice, non possunt absolvi, et respective dispensari, nisi per summum Pontificem. — 20. Episcopus ordinans scienter alienum subditum sine Dimissoriis, seu consensu sui proprii Superioris, est ipso facto suspensus per annum a collatione Ordinum. — 21. Episcopus autem sic suspensus censetur solum suspensus a collatione illius Ordinis, quem male contulit, et aliorum majorum, sed non a collatione inferiorum illius. — 22. Ordinati scienter ab alieno Episcopo sine Dimissoriis, seu consensu sui proprii Ordinarii, sunt suspensi ipso facto ab executione susceptorum Ordinum, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire. — 23. Sic ordinantes, et ordinati sine Dimissoriis proprii Dioecesani, possunt insuper puniri aliis poenis, quae assignantur. — 24 Suspensio sancita contra ordinatos sine Dimissoriis, non est reservata Papae, sed proprio Episcopo — 25 Suspensio tamen sancita contra ordinatos cum falsis Dimissoriis est reservata Summo Pontifici. — 26 Item Summo Pontifici est reservata suspensio lata contra eos, qui postquam permanserunt per quatuor menses in Urbe, faciunt se promoveri extra Urbem cum Litteris dimissoriis proprii Ordinarii. — 27. Item reservata est Summo Pontifici suspensio lata contra ordinatos ex sex Episcopatibus Cardinalitiis prope Urbem cum Litteris Dimissoriis ab alio, quam a Cardinali Vicario. — 28. Ab Irregularitate incursa ob administrationem in Ordinibus sic male susceptis, si sit publica, dispensat solus Summus Pontifex; Si autem sit occulta, dispensare potest Episcopus. — 29. Episcopus scienter ordinans aliquem ad Sacros Ordines titulo sustentationis, ultra grave peccatum commissum, tenetur eidem sic ordinato providere de necessariis alimentis, donec Beneficium Ecclesiasticum consequatur. — 30. Et, ipso Episcopo Ordinatore jam mortuo, tenetur sic Ordinato providere de necessariis alimentis Capitulum, Sede vacante, et deinde novus Episcopus. — 31. Immo si Clericus sine titulo fuerit scienter ordinatus a pluribus Episcopis, Domicilii videlicet, et Originis, tunc quilibet ipsorum tenetur in solidum sic ordinato providere de necessariis alimentis. — 32. Quinimmo nedum Episcopus, sic scienter ordinans, sed etiam Episcopus scienter dans licentiam alteri Episcopo promovendi, vel certis, et determinatis promovendis ad Sacros Ordines sine titulo, tenetur ipsis alimenta praestare. — 33. Si vero Episcopus alienus ex generali commissione, et licentia Episcopi Dioecesani Ordinationes habeat, et scienter ordinet aliquem sine titulo, tunc ad ipsi alimenta praestanda non tenetur proprius Episcopus, sed alienus — 34 Talis obligatio providendi de necessariis alimentis sic ordinatis scienter sine titulo incumbit Episcopis solummodo, quando tales ordinati aliunde non habent, nec habere possunt suam sustentationem. — 35. Item talis obligatio incumbit Episcopis solum, quando scienter sine titulo ordinant, vel concedunt aliis determinatam facultatem aliquas certas personas sic ordinandi, et sic ordinati bona fide, et absque dolo, et fraude propria tales Ordines susceperunt; Non autem quando sic ordinati fuerunt ipsi soli in culpa, et dolo. — 36. Si Episcopus aliquem ordinet sine titulo sub pacto, et promissione, quod ordinatus non possit ex post ab ipso petere alimenta, tunc Episcopus ordinans suspenditur a collatione Ordinum per triennium, et sic ordinatus est perpetuo suspensus ab Ordine recepto, donec a Summo Pontifice dispensetur. — 37. Si Episcopus Religiosum nondum professum, aut non nisi ad certum tempus, ordinet ad Sacros Ordines sub praetextu Religionis, et absque titulo Beneficii, vel Patrimonii, tunc ipse est ipso jure suspensus per annum a collatione talium Ordinum, et Religiosus sic ordinatus est suspensus ab executione Ordinum, donec Beneficium Ecclesiasticum sit adeptus, vel aliunde habeat, unde vivere possit; et si interim in ipsis Ordinibus ministraverit, efficitur Irregularis. — 38. Excipiuntur tamen Patres Societatis Jesu, qui tria vota in Societate emiserunt, quia de licentia Praepositi Generalis possunt ipsi promoveri ad Sacros Ordines absque titulo, etiam ante solemnem Professionem. — 39. Promoti ad Sacros Ordines cum falsis, et fictis titulis, sunt ipso facto perpetuo suspensi absque spe obtinendae dispensationis a Sede Apostolica, et subjacent adhuc majoribus poenis arbitrio Summi Pontificis infligendis — 40. Episcopus ordinans aliquem eodem die ad duos Sacros Ordines, secundum aliquos, est ipso facto suspensus a collatione utriusque Ordinis, donec a Sede Apostolica absolutionem, et dispensationem impetraverit; secundum plures alios non est ipso facto suspensus, sed solum suspendendus. — 41. Ordinatus eodem die ad duos Sacros Ordines, an sit suspensus solum ab executione ultimi Ordinis, illo die recepti, vel ab executione omnium? — 42. Episcopus conferens Ordines Sacros absque celebratione Missae graviter peccat, sicuti et graviter peccant ipsos Sacros Ordines extra Missam recipientes, et tam Ordinans, tam Ordinati possunt gravi poena puniri. — 43. Ipsa Missa debet celebrari ab eodem Ordinante, nec sufficit, ut celebretur ab eodem Sacerdote coram illo. — 44. Missae tamen celebratio non est de substantia Ordinationis: Unde quamvis collatio, et receptio Sacrorum Ordinum sine celebratione Missae sit illicita, est tamen valida. — 45. Hinc non est reiteranda tota Ordinatio sed solum supplenda est Missa ipsius Ordinantis, et donec suppleatur dicta Missa, remanent suspensi dicti Ordinati. — 46. Ordinans, et Ordinatus non expectatis temp. Interst., graviter peccant, et uterq. potest a Superiore puniri poena arbitr ad n 47. — 48. De Ordinatis per saltum aliisq. ad rem cum addit. ex al. man. ad n. 66.

1 Ordines absque speciali dispensatione, seu privilegio, illicite, sed valide conferuntur, et suscipiuntur, aut extra tempora, vel ante legitimam aetatem, aut sine litteris dimis-
2 soriis: *Communis*, quoad utramque partem. Et quidem quoad primam partem, nempe quod *illicite* conferantur, et suscipiantur, est evidentissima, cum id sit contra gravem, et expressam prohibitionem Ecclesiae, ut patet *tot. tit. de temporibus ordinationum. Et eodem in 6. et cap. Illud. 1. c. De aliena 2. cap. Si quis ausus 3. cap. Clericos 4. cap. Primatus 6. et cap. Extraneo 7. dist. 71. c. Quoniam 2. c. Ordinationes 3. c. Quod a Patribus 4. et c. Ordinationes 7. dist. 75.* cum pluribus similibus. Concil. Trid. *sess. 14. can. 2. de reformat. sess. 23. cap. 8. et c. 13. de reformat.* et saepe alibi, Pius II. Constit. incip. *Cum ex sacrorum*; Urban. VIII. Constit. incip. *Secretis*; Innocent. XII. Constit. incip. *Speculatores*, et in aliis Constitutionibus variorum aliorum Pontificum; Quo 3
ad secundam partem, nempe quod *valide* adhuc conferantur, et suscipiantur, clare constat ex variis sacris Canonibus, et signanter ex c. *Consultationi 16. de temporibus ordinationum*, ubi expresse definitur, quod ordinati ad Sacros Ordines extra tempora a jure statuta sine ullo dubio characterem recipiant, *ex c. Cum quidam 8. c. Quod translationem 11. c. Vel non est compos 14. de*

*temporibus ordination. c. Saepe contingit* 1. *et c. Eos qui* 2. *eod. in* 6. ubi sic ordinantes, et ordinati suspenduntur quidem a collatione, et respective ab executione Ordinum, at non declarentur invalidae ordinationes. Et hoc quamvis in aliquibus Canonibus praefata prohibentibus dicatur irrita aliter facta ordinatio, ut *in cap. Si quis ausus* 3. *dist.* 71. *cap. Nullus* 1. *caus.* 9. *quaest.* 2. et aliis, quia dictum verbum *irritum* intelligendum non est, quod ordinatio sit nulla, et invalida in se ipsa, itaut non recipiatur character, quia vere eum recipit, ut expresse cavetur *in cit. c. Consultationi* 16. *de temporib. ordinat.* sed intelligendum est, quod sit sine usu licito talis ordinatio. Turrecremata *in cit. Canon.* Sanchez *opuscul. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 20. *n.* 14. Campanil. *in Diversorio Juris rubr.* 6. *c.* 3. *n.* 18. Cardinal. Petra *tom.* 5. *Commentar. ad Const.* 7. *Pii II. sect. unica n.* 1. et alii passim docentes, quod neque defectus aetatis, neque defectus dimissoriarum, aut statutorum, atque hujusmodi non servata praecepta Ecclesiae infringant validitatem Ordinum collatorum, et receptorum.

4 Si autem Episcopus ante ordinationem protestaretur se vere, et absolute non habere intentionem ordinandi eos, qui non habent legitimam aetatem, dimissorias, vel alia requisita necessaria, invalida esset ordinatio illorum, qui ordinati essent contra dictam absolutam, et veram non retractatam intentionem Episcopi eos non ordinandi; deficeret enim in tali casu intentio ministri quae necessario requiritur ad validitatem Sacramenti. Hinc *Sacr. Congr. Conc. die* 31. *Januar.* 1688, declaravit: « Nullam fuisse ordinationem quondam Simonis Tarcii, qui, confectis sibi falsis dimissoriis, accessit ad Episcopum N. qui agnoscens, vel saltem dubitans dimissorias esse subreptitias, protestatus fuit in ipsa Ordinum celebratione, Ordines exposteoli conferre, quoties ipse sufficientem haberet aetatem, ac dimissoriae verae, et non adulteratae essent ». Sic apud Monacell. *t.* 2. *tit.* 13. *form.* 3. *n.* 43. et Card. Petram *loc. cit. n.* 5. *in fine.*

5 Nec valet objicere, quod *Sac. Cong. Conc. in una Portalegren.* 5. *April.* 1704. declaravit quemdam Clericum, qui falsis dimissoriis ordinatus fuerat, fuisse valide ordinatum, non obstante, quod Episcopus ordinans fuisset protestatus, se non habere intentionem Non valet, inquam, quia idee Sac. Congreg. declaravit validam talem ordinationem quia talis protestatio fuerat generaliter emissa a Segretario, et non ab Episcopo, et insuper ipse Episcopus interrogatus respondit, se habuisse intentionem faciendi in ordinandis eis etsi requisitis carentibus, quod facit, et mandat Ecclesia, et sic non constabat de vera, et absoluta intentione negativa ipsius Episcopi ante ordinationem per ipsiusmet protestationem, et quatenus adfuisset, constabat de retractatione dictae negativae intentionis in actu Ordinationis per supradictam suam
confessionem, seu responsionem: Sic Card. Petra
*loc. c. n.* 5. Monacell. *l. c. n.* 42. et tenent plu-
res alii apud ipsos, aliique passim. Si vero du- 6
bium esset de vera, et absoluta intentione habita
in tali protestatione; vel de mutatione intentio-
nis prius expressae, tunc ordinatio, saltem sub con-
ditione est reiteranda juxta stylum Poenitentiar.
de quo testatur Pignateli. *tom.* 4. *consult.* 140.
*n.* 7. Monacell. *loc. c. n.* 44. Card. Petra *loc. c.*
*n.* 6. et alii. Et sic pluries respondit *Sacr. Cong.*
*Conc.* et signanter *in Aprutina Ordinum* 11. *Ja-*
*nuar.* 1710. *in Perusina Ordinationis* 19. *Julii*
1732. *et in Ugentina* 3. *Augusti* 1743. apud The-
saurum resolutionum Sacr. Congregationis Con-
cili dictorum annorum.

### ADDITIONES CASINENSES.

Praestat hic sequentia ex Benedicto XIV. exscribere. De Synod. dioec. l. 9. C. XI. n. 1. et seq.

« In Pontificali Romano habetur edictum, quo Episcopus Ordines collaturus, sub poena excommunicationis praecipit, ne quisquam canonico impedimento irretitus ad Ordines suscipiendos accedere audeat. Idem solent Episcopi in suis Synodis clarius adhuc edicere, et explicare, ac praecipue solent illorum audaciam Censuris compescere, qui emendicato, et ficto patrimonii titulo, quo revera carent, ad sacros Ordines promoveri praesumunt. Haec omnia laudabiliter fiunt, neque ulli sunt reprehensioni obnoxia. At plerique Episcopi, his diligentiis nequaquam contenti, alias ulteriores adhibent, quae non omnibus probantur: solent quippe, priusquam sacrae Ordinationis caeremonias incipiant, per Archidiaconum, aliumve, publice denuntiare, se intentionem non habere ordinandi irregulares, Censuris innodatos, carentes legitimo patrimonio, aut Beneficia, vel Litteris dimissorialibus proprii Ordinarii etc. Quamquam autem praesumendum sit, unicum ejusmodi protestationis scopum esse, deterrere, qui aliquo ex enuntiatis vitiis laborans, ad Ordines sacrilege suscipiendos se accingit; ne enim gravis peccati reus fiat, tenetur Episcopus absolutam intentionem habere Ordinem conferendi homini praesenti, cui manus imponit, et consueta porrigit instrumenta, quemadmodum recte animadvertunt Navarrus *consil.* 5. *de temporib. Ordinat.* Gobat. *Theolog. experim. tract.* 8. *num.* 316. et Cardin. de Lugo *de Sacram. disput.* 8. *sect.* 7. *num.* 119. nihilominus tamen, cum praedictam protestationem Ordinationi praemittit, innumeris scrupulis, et animi anxietatib. occasionem praebet, et quandoque etiam probabilis, et prudens dubitatio exinde excitatur, num revera quis fuerit legitime ordinatus, eo quod aliquo ex enuntiatis impedimentis esset obstrictus. Quare, ne cum maximo totius Christiânae reipublicae detrimento, et perturbatione, dubii, atque incerti Ministri sacris ministeriis addicantur, praestat omnino, ut Episcopus

ab illa generali protestatione abstineat, quod opportune monet citatus de Lugo his verbis: « Ego quidem usum talis protestationis nullo modo probo: tum quia in ritibus Ecclesiasticis fundamentum non habet; nam, licet in Pontificalibus antiquis, et modernis apponatur formula, qua ordinandi moneantur ex parte Episcopi, ne ullus accedat irregularis absque aetate, vel facultate legitima etc. in nullo tamen Pontificali invenitur talis protestatio de defectu intentionis... tum etiam quia, licet existente gravissima causa, posset aliquando Episcopus habere intentionem sub conditione ... Caeterum ejusmodi voluntas conditionata universalis cum omnibus haberi non potest, absque gravissimis inconvenientibus propter dubia, quae inde oriuntur circa valorem Ordinis ». Minus itaque decet, aliquid Synodo inseri, quod praedictam protestationem contineat, aut eidem aequivaleat: etenim, cum Synodales sanctiones sint de se stabiles, et perpetuae, simile edictum in Synodo promulgatum, incertos redderet etiam Ordines ab Episcopis successoribus conferendos, quamvis enim isti nihil fortasse dicant, quo significent, se non habere intentionem quemquam initiandi, qui canonico detineatur impedimento, semper nihilominus dubitari poterit, an suam intentionem conformaverint Synod. statuto nondum revocato ».

« At quid faciendum, si re ipsa contingat, aliquem canonico impedimento ligatum Ordines recepisse ab Episcopo, qui eam solemnem protestationem sacrae ceremoniae praemisit: Fuse de hac quaestione a nobis actum est *in nostro Tractatu de Sacrificio Missae sect.* 2. §. 70 (*). ubi ex sacrae Congregationis Concilii sententia diximus, interrogandum Episcopum, si sit superstes, a quo Ordines sunt collati: et si is asserat, suam intentionem vere alligasse praemissae protestationi, Ordinationem diximus absolute iterandam: si vero dubia, et incerta remaneat Episcopi intentio, eo quod non satis constet, qua mente eam protestationem emiserit, et an illi revera suam aptaverit intentionem, Ordinatio erit sub conditione repetenda. Quare, ad consulendum conscientiarum securitati, et quieti, omnemque dubitationem de re sane gravissima removendam, cavere utique debet Episcopus, ne ullus ad Ordines suscipiendos admittatur, qui, diligenti praehabita inquisitione, non fuerit dignus, et idoneus repertus, omnibusque ornatus qualitatibus, quae a sacris Canonibus requiruntur; at, in ipso actu collationis Ordinum, opus est, ut absolutam habeat intentionem initiandi omnes, et singulos sive a se antea approbatos, sive quoquo modo intrusos, qui ad illos suscipiendos accedunt, et per consuetam materiae exhibitionem, formaeque prolationem, voti compotes fiunt; neque expedit, ut aliquid, ne ad terrorem quidem, tunc dicat, unde fas sit ejus intentionis defectum conjicere, aut leviter suspicari ». Sic. Ben. XIV. *l. c.*

Episcopus ordinans scienter aliquem ante legi- 7
timam aetatem, suspenditur a collatione omnium Ordinum: *Communis*, textu expresso in *cap. Vel non est compos* 14. *de tempor. Ordinat.* ibi: *Praedictum Episcopum* (qui puerum 13. annor. in Diaconum ordinavit) *a collatione Ordinum suspendentes*. Non est tamen ipso Iure suspensus, sed so-
lum per sententiam suspendendus: Colligitur *ex* 8
*cit. cap. Vel non est compos*, ubi Papa mandat praedictum Episcopum per sententiam suspendi, ibi, *Mandamus, quatenus, si rem inveneritis ita esse, praedictum Episcopum a collatione Ordinum suspendentes etc.*: Et nullibi in jure reperitur statuta suspensio latae sententiae contra Episcopum sic delinquentem: Immo ex *cap. Sane* 2. *de tem-*

(*) Haec porro in *cit. tract.* de sacrificio Missae. « Quaestio haec versata est, et accurato subjecta examini in Sac. Congregat. Concilii, quae propensior semper fuit in eam sententiam, ut invalida esset Ordinatio ejus, qui cum canonico impedimento Ordinem suscepisset ab Episcopo, qui declarasset, sibi intentionem non esse ordinandi accedentes cum ejusmodi impedimento: ut videre est in Addit. ad Navarrum *Constit.* 1. *De eo qui furtive Ordinem suscepit*, et quamquam non nemo dubitat, an revera extet ejusmodi Sac. Congregationis Resolutio, ut est apud Rossium *tom* 2. *Moral. tit.* 3. §. 18. *nu* 160. tamen qui de ea dubitandum censet, vehementer fallitur; eam enim Resolutionem refert celebris Fagnan. qui tot annos Secretarii munere obeundo inclaruit, in *cap. Tuae Litterae*, *num.* 15. *De Clerico per saltum promoto*: atque ipsi Nos eam reperimus in veteri manuscripto. Est autem ejusmodi: « Quae-
» situm fuit, an ordinati ante aetatem legitimam ab Epi-
» scopo, qui ante ordinationem in Ecclesia publico edicto
» protestatus est, quod non intendebat Ordines conferre,
» nisi iis, qui in aetate legitima erant constitutis, receperint
» vacuam manus impositionem: Responsum fuit *ex commu-*
» *ni sententia*, recepisse vacuam manus impositionem ».
Quae resolutio edita fuit in Congreg. habita *die* 23. *Januarii* 1586. . . . . « Itaque res omnis in eo est, ut Ordinantis exploretur intentio; Nam si Episcopus non habuerit intentionem Ordinandi, et in actu Ordinationis non revocaverit contrariam intentionem adversus eum, qui cum canonico defectu ad Ordinem percipiendum accessit, inficiari nemo potest, Ordinationem fuisse nullam. Idcirco vetus Resolutio anni 1586. approbata fuit a Summo Pontifice in Consistorio, qui etiam jussit, antequam exequutioni manderetur, scribi ad Episcopum, ut edicti a se promulgati formam mitteret, quo cognosci posset, num Episcopus revera intentionem habuerit non ordinandi eum, qui cum defectu canonico ad suscipiendos Ordines accessisset ». Et Cardinalis de Lugo (*de Sacram. in genere disput*, 8. *sect.* 7. *num.* 119.) ita scribit: « Non debet res adeo gra-
» vis dubiis exponi: unde si casus accideret, ego Sacer-
» doti eo modo ordinato cum tali impedimento consulerem,
» ut, si commode potest, adeat eumdem Episcopum, ejus-
» que intentionem exploret, qualis fuerit. Quod si hoc fie-
» ri non possit, recipiat iterum sub conditione Ordinem,
» ne maneat in illo dubio cum periculo invaliditatis aliorum
» Sacramentorum, quae ex Sacerdotio dependent ». Hanc autem esse S. Poenitentiariae praxim testatur Thesaurus, *de poenis Ecclesiast part.* 2. *verbo Ordines*, *cap.* 7. *n.* 2. .. « Quod si vel clara defuit probatio contrariae intentionis in Ordinante, vel dubitari potuit, num aliquo modo fuerit revocata, S. Congregatio censuit, iterandos esse Ordines *sub conditione*, ut apparet ex aliquibus Decretis in *causa Aprutina Ordinum*, 11. *Januarii* 1710. *et in Ugentina Ordinum*, 3. *Augusti* 1743. » *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 5. *et* 7. *de Sacrif. Missae*.

*poribus Ordinat. cit. cap. Vel non est compos*, et aliis juribus, est tantum suspendendus: Glossa *penultima*, *et Interlinear. in Clementin. final. de aetat. et qualitat.* Nec cit. Const. Pii II. incip. *Cum ex Sacrorum*, suspensionem ipso jure imponentis, loquitur de Episcopis male ordinantibus, sed solum de Clericis male ordinatis, ut ipsam legenti patet. Et Bulla Sixti V. incip. *Sanctum et salutare* infligens suspensionem, aliasque poenas etiam contra Episcopos male ordinantes, moderata est a Clemente VIII. Const. incip. *Romanum Pontificem*, et redacta ad dispositionem sacrorum Canonum, et Concilii Tridentini, nec non citatae Constitutionis Pii II. Et sic tenent Card. Petra *loc. cit. n.* 32. cum Riccio, Ventriglia, et Thesauro ibi citatis, Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 11. *n.* 184. et 176. Fagnan. *in cit. c. Vel non est compos num.* 4 et alii passim.

9 Episcopus sic suspensus a collatione Ordinum, non est suspensus ab alio actu Ordinum; Unde, si talis Episcopus, durante illa suspensione, Missam celebret, non efficitur irregularis: Abbas *in cap Cum dilectus n.* 20. *vers. Si ergo suspensio, de consuetudine*, Rebuffus *in praxi benefic. tit. de Clericis ad Sacros Ordines male promotis, gloss* 2. *n.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 175. Fagnan. *in cit. cap. Vel non est compos n.* 45. et alii plures.

10 Ordinati scienter Ordinibus majoribus, ante legitimam aetatem, sunt ipso jure suspensi: *Communis hodie, ac certa* ex Constit. Pii II. incip. *Cum ex sacrorum*, ubi expresse declarat, quod *qui ad aliquem ex Sacris Ordinibus se fecerint promoveri,*
11 *a suorum excutione ipso jure suspensi sint.* Et si, durante tali suspensione, in eisdem ordinibus ministraverint, eo ipso irregularitatem incurrunt, et ultra poenas, possunt etiam privari beneficiis Ecclesiasticis: Sic expresse cit. Const. Pii II. *Cum ex Sacrorum*, ibi: « Et si hujusmodi suspensione durante, in eisdem Ordinibus ministrare praesumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant. Praeterea ultra alias poenas in tales generaliter a Jure inflictas, beneficiis Ecclesiasticis possint Jure privari ».

12 Talis suspensio est perpetua, et tamdiu durat, quamdiu sic ordinati absolutionem non obtinuerint, quia cum sit simplex, et indeterminata, non stat in nobis eam limitare ad certum tempus; Jura enim, ubi volunt suspensionem esse temporalem, id solent exprimere, ut *in cap. Eos qui* 2. *de temporib. Ordinat. in* 6. cum aliis allegatis per Glossam *in Clement. final. in verb. Suspensi, de poenis.* Unde et Pius II. si voluisset suam suspensionem durare solummodo usque ad aetatem legitimam, hoc expressisset, sicuti expressit Honorius III. *in cap. Vel non est compos* 14. *de temporib. ordinat. arg. cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* §. *Sed neque istud*; *c. Qui* 22. *de privileg. et cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis*: Sic Fagnanus *in cap. Vel non est compos n.* 13. Gonzalez *ibid. n.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 179. Card. Petra *loc. cit. n.* 13. et alii apud

13 ipsos. Sic suspensi ob dolose receptos Sacros Ordines, et facti irregulares ob ministrationem in ipsis factam, durante suspensione, solent recurrere ad Sacram Poenitentiariam, cum delictum est occultum; et Sacra Poenitentiaria solet concedere facultatem Confessario eos absolvendi a suspensione, et dispensandi ab irregularitate, cum clausula, *Dummodo de praesenti habeant aetatem*, et solet injungere dicto Confessario exequenti, ut tales poenitentes per aliquod tempus sibi benevisum suspensos detineat ab Ordinibus: Marcus Leo *in praxi Sacrae Poenitentiariae pag.* 3. *in formul. a mala promotione ante aetatem pag.* 290. *et seq.* Card. Petra *loc. cit. n.* 23. Quamvis tamen possint absolvi, et respective dispensari a proprio Episcopo vigore Concilii Tridentini *sess.* 24. *de reformat. cap.* 6. Vide verb.
14 *Irregularitas art.* 3. *n.* 7. Si autem delictum evadat publicum, causa devolvitur ad Sacra Congreg. Episcop. et Regul. ut de simili casu testatur Card. Petra *loc. cit. n.* 24.

15 Episcopus scienter ordinans aliquem extra tempora a jure statuta sine dispensatione, aut privilegio, non est suspensus ipso jure, sed suspendendus est per sententiam, et privandus potestate conferendi Ordines, quos illicite contulit: *Communis* per textum *in cap. Sane et c. Cum quidem*
16 8. *et cap. Litteras* 13. *de temporibus Ordinat.* Episcopus autem sic suspensus a collatione Ordinum censetur solum suspensus a collatione illius Ordinis, quem male, contulit, et aliorum majorum, sed non a collatione inferiorum illius: Card. Petra *loc. cit. nu.* 34. Abbas *in cit. cap. Vel non est compos n.* 5. Fagnan. *ibidem nu.* 16. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 182. et alii passim, *arg. cap. Qualis hinc* 4. *dist.* 25. ibi: *Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, de quibusdam conceditur*, juncto *cap. Odia* 15. *et cap. In poenis* 49. *de Regul. Juris in* 6.

17 Ordinati scienter in Sacris extra tempora sine legitima dispensatione, seu privilegio, sunt de facto ipso jure suspensi: Sic expresse citata Constitutio Pii II. incip. *Cum ex Sacrorum.* Unde non sunt amplius attendenda Jura antiqua *in cap. Sane* 2. *et c. Quidam* 8. *de temporib. Ordinat.* ubi censebantur suspendendi per sententiam, et non suspensi ipso jure.

18 Sic suspensi, et consequenter ob ministrationem facti irregulares, si talis suspensio, et irregularitas sit occulta, possunt absolvi, et respective dispensari ab Episcopo virtute Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 6. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 17. *n.* 14. Bonacin. *de censuris disp.* 3. *qu.* 6. *punct.* 5. *n.* 5. *vers. Tertio*,
19 et alii passim. Si autem sit publica, Barbosa *loc. cit. num.* 14. docet non posse absolvi, et respective dispensari, nisi per summum Pontificem, et testatur, sic tenere Communem Doctorum, et nuncupatim de suspensione agentes adducit Rebuffum,

Guttierez, et Bonacinam: Oppositam tamen sententiam, scilicet proprium Episcopum posse ab hac suspensione, et irregularitate absolvere, et respective dispensare, probabiliter docent Suarez *de Censuris disp.* 7. *sect.* 1. *n.* 18. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit. xi. num.* 107. Reiffenstuel *ibid. n.* 184. Armil. verb. *Suspensio num.* 22. Sylvester *eod. verb. n.* 8. *vers. Tertium*; *Clement. §. penult. verb. Excommunicationis, de Haeretic.* Papa enim Pius II. in cit. Const. non reservavit sibi talem absolutionem, et dispensationem, adeoque hoc ipso concessisse videtur facultatem absolvendi, et dispensandi Episcopo, ut in simili dicitur *cap. Nuper* 29. § *In secundo, de sentent. excomm.* cum citatis a Guttier. *Canonic. l.* 2. *cap.* 5. *a princip.* Concessum enim dicitur, quod expresse prohibitum non reperitur; *leg. Nec non, ff. Ex quibus causis.*

20 Episcopus ordinans scienter alienum subditum sine dimissoriis, seu consensu sui proprii Superioris, est ipso facto suspensus per annum a collatione Ordinum: *Communis*, textu expresso *in cap. Eos qui* 2. *de temporib. ordinat. in* 6. et Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reform.* et in
21 cit. Const. Innoc. XII. incip. *Speculatores.* Episcopus autem sic suspensus censetur solum suspensus a collatione illius Ordinis, quem male contulit, et aliorum majorum, sed non a collatione inferiorum illius; *supra n.* 16.

22 Ordinati scienter ab alieno Episcopo sine dimissoriis, seu censensu sui proprii Ordinarii, sunt suspensi ipso facto ab executione susceptorum Ordinum, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire: *Communis*, textu expresso in Concil. Trident. *cit. sess.* 23. *c.* 8. *de reform.* et in cit. Const. Innocent. XII. incip. *Speculatores.*

23 Ultra alias poenas arbitrio summi Pontificis infligendas in sic ordinatos ab alieno Episcopo sine dimissoriis, seu consensu proprii dioecesani, et in alienum Episcopum sic ordinantem, possunt insuper sic ordinati puniri privatione beneficii Ecclesiastici, ut expresse statuit Pius II. in cit. Constit. incip. *Cum ex Sacrorum*; et Episcopi sic ordinantes puniri insuper possunt in hoc, quod postquam eorum suspensio fuerit manifesta, possint sui subditi absque ipsorum licentia interim a vicinis Episcopis ordinari, ut est expresse statutum *in cap. Eos qui* 2. *de temporib. Ordinat. in* 6. ut sic puniantur in eo, in quo deliquerunt, nempe quod sui subditi absque eorum licentia ordinentur ab illis Episcopis, sicuti ipsi alienos subditos sine propriorum, seu dioecesanorum facultate ausi sunt ordinare.

24 Suspensio sancita contra ordinatos sine dimissoriis, licet non sit reservata Sedi Apostolicae in cit. Constit. Pii II. incip. *Cum ex Sacrorum*, fuit tamen reservata propriis Episcopis a Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reform.* et a Constit.
25 Innocentii XII. incip. *Speculatores.* Suspensio tamen sancita contra ordinatos cum falsis dimissoriis est reservata summo Pontifici, ut expresse statuit Urbanus VIII. Constitut. incip. *Secretis.*
Item summo Pontifici est reservata suspensio lata contra eos, qui postquam permanserunt per quatuor menses in Urbe, faciunt se promoveri extra Urbem cum litteris dimissoriis proprii Ordinarii, ut expresse fuit statutum per publicum edictum tempore Clementis VIII. et Alexandri VII. Vide *supra art.* 3. *num.* 79. Item reservata est summo Pontifici suspensio lata contra ordinatos ex sex Episcopatibus Cardinalitiis prope Urbem cum litteris dimissoriis ab alio, quam Cardinali Vicario. Sic expresse statuit Alexander VII. Constit. incip. *Apostolica Solicitudo.* 26 27

Ab irregularitate incursa propter administrationem in Ordinibus sic male susceptis, si sit publica, dispensat solus summus Pontifex: Campanil. *in diversorio Jur. Rub.* 7. *cap.* 5. *n.* 2. Cardin. Petra *loc. cit. num.* 28. et alii passim. Si autem esset occulta, tunc posset dispensare Episcopus vigore Concilii Tridentini *sess.* 24. *de reform cap.* 6. ubi statuit, quod Episcopi possint dispensare in irregularitatibus occultis, exceptis iis, quae oriuntur ex homicidio voluntario: Barbosa *ad cit. cap.* 6. *sess.* 24. *de reform. num.* 12. *de offic. et potest, Episcop. allegat.* 36. *num.* 41. Campanil. *l. cit.* Card. Petra *loc. cit.* et alii passim. 28

Episcopus scienter ordinans aliquem ad Sacros Ordines sine titulo sustentationis, ultra grave peccatum, quod committit agendo contra justam probibitionem Ecclesiae in materia gravi, tenetur item sic ordinato providere de necessariis alimentis, donec beneficium Ecclesiasticum consequatur: *Communis*, textu expresso *in cap. Episcopus* 4. *et cap. Cum secundum* 16. *de praebendis.* Et, ipso Episcopo ordinatore jam mortuo, tenetur sic ordinato providere de necessariis alimentis Capitulum, sede vacante, et deinde novus Episcopus, textu expresso *in cit. cap. Cum secundum* 16. *de praebend.* ibi: *Tamdiu per ordinatores, vel Successores eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos Ecclesiastica beneficia consequantur.* Immo si Clericus sine titulo fuerit scienter ordinatus a pluribus Episcopis, domicilii videlicet, et originis, recipiendo v. gr. ab Episcopo originis Diaconatum, et ab Episcopo domicilii Presbyteratum, tunc quilibet ipsorum tenetur in solidum sic ordinato providere de necessariis alimentis: Fagnan. in *cit. c. Cum secundum* 16. *de praebend. num.* 24. Reiffenstuel *l. c. n.* 192. et alii passim. 29 30 31

Quinimmo nedum Episcopus sic scienter ordinans, sed etiam Episcopus sic scienter dans licentiam alteri Episcopo promovendi, vel certis, et determinatis promovendis ad Sacros Ordines sine titulo, tenetur ipsis alimenta praestare, textu expresso in *cap. Si Episcopus* 37. *de praebend. in* 6. ubi assignatur justa ratio, quia nempe Episcopus, antequam det talem licentiam pro determinatis personis ab alienis Episcopis ordinandis, praevidere debet, an habeant titulum, et repertis 32

sine titulo, nequit talem facultatem concedere.
33 Si vero Episcopus alienus ex generali commissione, et licentia Episcopi dioecesani ordinationes habeat, et scienter ordinet aliquem sine titulo, tunc non tenetur proprius Episcopus, utpote sine culpa, sed alienus Episcopus, utpote, qui in culpa fuit, alimenta praestare sic ordinato, textu expresso in *cit. cap. Si Episcopus* 37. *de praebend. in* 6.

34 Talis autem obligatio providendi de necessariis alimentis sic ordinatis scienter sine titulo, incumbit Episcopis solummodo, quando tales ordinati aliunde non habent, nec habere possunt suam sustentationem, puta ex sua, vel paterna haereditate: Sic enim expresse limitatur in *cit. cap. Episcopus* 4. *de praebendis*, ibi: *Nisi talis ordinatus de sua paterna haereditate subsidium vitae possit*
35 *habere*. Item talis obligatio incumbit Episcopis solum, quando scienter sine titulo ordinant, vel concedunt aliis determinatam facultatem aliquas certas personas sic ordinandi, et sic ordinati bona fide, et absque dolo, et fraudo propria tales Ordines susceperunt. Non autem quando sic ordinati fuerunt ipsi in culpa decipiendo Episcopos, ac fingendo per fraudem titulum, quem non habebant: tunc enim Episcopi non tenentur alimenta praestare sic ordinatis, cum ipsi Episcopi, ut supponitur, sint quoad hoc sine culpa, et rem, quae culpa caret, in damnum vocari non conveniat, ut expresse dicitur in *cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, et ipsi soli sic ordinati sint in culpa, dolo, et fraude, quae patrocinari non debent. *c. Sedes* 15. *cap. Ex tenore* 16. *de rescriptis, c. Ex litteris* 2. *de dolo, et contumac. cap. Tuae* 12. *de Cleric. non resident. l. In fundo, ff. de rei vindic. l. Cum hi, ff. de transactionib. l. Si legatarius, Cod. de legatis* cum similibus; Ne videantur de sua malitia commodum reportare; *cap. Intelleximus* 7. *De judiciis, l. Non ex suo delicto, ff. De regul. jur.* Et sic tenet Fagn. *in cit. c. Cum secundum* 16. *de praebend. num.* 6. Hugolin. *de Offic. et potest. Episcop. c.* 26. §. 15. *vers. Tertio non tenentur*, Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 21. *num.* 111. Reiffenstuel. *ib. n.* 193. *et* 198. et alii passim.

36 Si Episcopus aliquem ordinet sine titulo, sub pacto, et promissione, quod ordinatus non possit expost ab ipso petere alimenta, tunc Episcopus ordinans suspenditur a collatione Ordinum per triennium, et sic ordinatus est perpetuo suspensus ab Ordine recepto, donec a summo Pontifice dispensetur; textu expresso *in cap. Si quis ordinaverit* 45. *de Simonia*.

37 Si Episcopus religiosum nondum professum, aut non nisi ad certum tempus ordinet ad Sacros Ordines sub praetextu religionis, et absque titulo beneficii, vel patrimonii, tunc ipse est ipso jure suspensus per annum a collatione talium Ordinum, et religiosus sic ordinatus est suspensus ab executione Ordinum, donec beneficium Ecclesiasticum sit adeptus, vel aliunde habeat, unde vivere possit. Et si interim in ipsis ordinibus ministraverit, efficitur irregularis. Sic expresse statuit S. Pius V. Const. incip. *Romanus Pontifex*. Ex- 38
cipiuntur tamen Patres Societatis Jesu, qui tria vota paupertatis, castitatis, et obedientiae in Societate emiserunt, quia isti de licentia Praepositi generalis possunt promoveri ad sacros Ordines absque titulo, etiam ante solemnem professionem. Vide *supra art.* 2. *num.* 68 *et* 69.

Promoti ad sacros Ordines cum falsis, et fictis 39
titulis sunt ipso facto perpetuo suspensi absque spe obtinendae dispensationis a Sede Apostolica, et subjacent adhuc majoribus poenis arbitrio summi Pontificis infligendis: Sic expresse statuit Urbanus VIII. Constit. incip. *Secretis*.

Episcopus ordinans aliquem eodem die ad duos 40
sacros Ordines, secundum aliquos, est ipso facto suspensus a collatione utriusque Ordinis, donec a Sede Apostolica absolutionem, et dispensationem impetravit: Sic Reiffenstuel *loc. cit. n.* 205. Barbosa *in cap. Litteras* 13. *de temporib. Ordinat.* cum aliis ibi citatis, *arg. cit. cap. Litteras* 13. §. *final. et capit. Dilectus* 15. *de temporib. Ordinat.* Secundum autem plures alios non est ipso facto suspensus, sed solum suspendendus: Pirhing *in Jus Canonic. tit.* 10. *de temporib. Ordinat. num.* 108. Layman. *de sacris ordinat. lib.* 5. *capit.* 10. *num.* 10. Suarez *disp.* 31. *sect.* 1. *n.* 41. Pignat. *com.* 4. *consult.* 228. *num.* 5. Card. Petra *loc. c. num.* 49. Thesaur. *de poenis part.* 2. *cap.* 15. §. 4. *vers. Episcopus conferens*; ubi testatur de communi; Suspensio enim de qua *in cit. c. Litteras, et cap. Dilectus, de temporib. Ordinat.* non est latae sententiae respectu ordinantis, sed solum sententiae ferendae. Hinc *Sacra Congregat. Concilii in Bovensi* 7 *Maii* 1707. respondit: « Quoad Ordinatos dandam esse absolutionem, imposita poenitentia salutari arbitrio Episcopi vicinioris (*quia Episcopus fuerat particeps actionis prohibitas*): Quo vero ad ordinantem, ad mentem, ut scilicet non solum acriter coarguatur, sed etiam acriter moneatur, quod licet ipsi gravior esset poena infligenda, quia plus deliquit scienter conferendo dictos Ordines sacros eodem die; attamen ex benignitate Sacrae Congregat. omnis poena pro hac vice ei remittitur, quodque in posterum a similibus committendis omnino abstineat ». Sic Card. Petra *loc. cit. n.* 49. qui tamen *supra in Comment. ad eamdem Constit.* 7. *Pii II. n.* 44. refert, quod casus *in d. Bovensi* propositus erat: « An ordinatus eodem die ad minores, et Subdiaconatum, ille, necnon Episcopus ordinans, in poenas, et quas, inciderint »? et postea *sub n.* 48. refert, dictam resolutionem Sacrae Congreg. Concilii emanatam esse respectu Clericorum, qui scienter receperunt, et respectu Episcopi, qui scienter contulit minores cum Subdiaconatu eodem die.

Ordinatus eodem die ad duos Ordines sacros, 41
secundum aliquos, est suspensus solum ab execu-

tione ultimi Ordinis sacri illo die sibi collati: Sic Barbosa *in c. Litteras* 13. *de tempor. Ord. n.* 5. *et p.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. alleg.* 14. *n.* 11. citans alios, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 306. Layman *loc. cit. cap.* 10. *num.* 10. et alii; *arg. cap. cit. Litteras* 13. *de temporib. Ordinat. et cap.* 2. *De eo, qui furtive.* Alii autem dicunt, ordinatum ad duos sacros Ordines eodem die esse suspensum quoad omnes Ordines receptos: Navarrus *in Manual. cap.* 27. *num.* 241. et alii, quos refert Thesaur. *de poenis par.* 2. *cap.* 15. §. *Recipiens duos Sacros.* Sed quidquid sit circa intelligentiam *cit. capit. Litteras*, *aliorumque textuum* id prohibentium, tollitur difficultas ex cit. Const. Pii II. incip. *Cum ex sacrorum* contra male promotos, ut suspensi maneant indefinite loquendo: Scortia *ad dictam Bullam Theorem.* 108. Pirhing. *in Jus Canon. tit.* 11. *de temporib. Ordinat.* §. 11. Unde Sacr. Congreg. Concil. indiscriminatim hujusmodi ordinatos supponit incursos in suspensionem, et concedit absolutionem, quae reservata est Sedi Apostolicae tantum, sed etiam dispensationem ab irregularitate ob administrationem Ordinum in fortioribus terminis ordinatorum eodem die in Ordinibus minoribus, et Subdiaconatu, ut in *d. Bovensi* 7. *Maii* 1707. *in Neapolit.* 6. *Aug.* 1711. *et in Melevitana* 12. *Maii* 1714. Sic praecise apud Card. Petram *loc. cit. num.* 48.

42 Episcopus conferens Ordines sacros absque celebratione Missae graviter peccat, sicuti et graviter peccant ipsos sacros Ordines extra Missam recipientes, et tam ordinans, quam ordinati possunt gravi poena puniri, quia agunt contra ordinationem Ecclesiae, et contra illud, quod ipsa Ecclesia servat: Sic Glossa *in cap. Quod sicut* 28. *de election. verb. Dividatur* Card. Petra *loc. cit. nu.* 50. et alii passim observantes, quod semper fuerunt sacri Ordines collati cum celebratione Missae ordinantis, et quod Sacrum Concilium Tridentin. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reformat.* voluit, collationes sacrorum Ordinum in Cathedrali Ecclesia inter Missarum solemnia publicae celebrari.

43 Ipsa Missa debet celebrari ab eodem ordinente, nec sufficit, ut celebretur ab alio Sacerdote coram illo, quia debet esse unicus actus concelebrationis, ut in simili, nempe de consacratione Episcopi, recte notant Glossa *in cit. cap. Quod sicut* 28. *de election. verbor. Dividatur*, Hallier *de Sac. Ord. part.* 2. *cap.* 5. *art.* 2. Card. Petra *loc. cit. num.* 39. et, ipso teste, alii communiter.

44 Missae tamen celebratio non est de substantia, et essentia ordinationis; Unde quamvis collatio, et receptio sacrorum Ordinum sine celebratione Missae sit illicita, est tamen valida: Sic expresse Glossa *in cit. c. Quod sicut verb. Dividatur*, Barbosa, *part.* 2. *de offic. et potest. Episcop. allegat.* 14. *num.* 16 *et ad Concil. Trid. sess.* 23. c. 8 *nu.* 14. Giribald. *tract.* 9. *de Ordine cap.* 3. *dub.* 4. *n.* 35. Sanchez in *Opuscul. Moral. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 6. Campanil. in *Diversorio jur. can. rubr.* 2. *num.* 36. *et rubr.* 5. *cap.* 3. *num.* 21. Cardin. Petra *loc. cit. num.* 41. ubi testatur de communi Theologorum, et Canonistarum.

Hinc non est reiteranda tota Ordinatio, sed solum supplenda est Missa ipsius ordinantis, et donec suppleatur dicta Missa, remanent suspensi ordinati: Glossa *loc. cit.* Hallier *loc. cit. cap.* 5. *art.* 2. Sanchez *loc. cit. dub.* 13. qui ait, omnem suppletionem debere fieri ab eodem, qui ordinavit, si est possibile; quod si fieri nequeat, ab alio, nec non in tempore, quo ordinationes possunt celebrari: Campanil. *cit. rubr.* 2. *n.* 36. ubi advertit, quod Missa debet suppleri cum omnimoda cautela, ne ceteris innotescat error, ac propterea consulit, ut patiens defectum accedat quasi minister Episcopi. 45

Ordinans, et ordinatus, non expectatis temporum interstitiis, graviter peccant, quia uterque est voluntarius, culpabilisque transgressor sacrorum Canonum in materia gravi. Et quamvis in jure nulla reperiatur expressa poena contra ipsos, potest Superior eos punire poena arbitraria: Zerola in *praxi Episcop. part.* 1. *verb. Ordo* §. *Ad quintum*; Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit. XI. num.* 213. *et* 204. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. alleg.* 18. *n.* 14. cum plurimis ibi citatis. 46

Alia ad rem, Vide verb. *Interstitia.* 47

Ordinati per saltum, vel alias male promoti di- 48
spensationem obtinere possunt in casibus occultis
a Poenitentiaria Apostolica: Bened. XIV. Const.
95. incip. *Pastor bonus* §. 18. Ordinati a schis- 49
maticis, exercitium Ordinis non recipiunt; sed
absolutionem recipere tenentur, et dispensatio-
nem ab irregularitate; et schisma, erroresque ab-
jurare: Idem Constitut. 57. incipient. *Etsi Pasto-
ralis* §. 7.

Non Ordinati ad sacrum Presbyterat. Ordinem, 50
qui Missam celebrasse, aut Confessiones Sacramen-
tales audisse reperti fuerint, Curiae saeculari pu-
niendi tradi debent: Idem Constit. 57. incip. *Sa-
cerdos.* Ordinationis probatio in tali casu a reo 51
facienda est, nec incumbit fisco onus eam exclu-
dendi, ubi ex relatione Ordinarii constat, eum non
promotum fuisse: Idem *ibidem* §. 5.

Pro Ordinum collatione nihil a collatoribus, aut eorum ministris, etiamsi sponte oblatum, est accipiendum: Sic expresse Concilium Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 1. *de reformat.* ibi: « Quoniam ab Ecclesiastico Ordine omnis avaritiae suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam clericalis Tonsurae, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum, Episcopi, et alii Ordinum collatores, aut eorum ministri quovis praetextu accipiant »: Benedict. XIV. *de Synodo dioecesana, lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 1. Vide tamen *verb. Taxa n.* 1. 52

Sacerdotio initiandum, qui licet omnes consuetas manuum impositiones ab Episcopo accepisset, ad Episcopum tamen, solita patena cum hostia, 53

et calicis cum vino instrumenta porrigentem, ad alia tunc temporis distractus non accessit, iterum sub conditione esse ordinandum, respondit *Sacr. Cong. Concil.* teste eod. Benedicto XIV. l. c. *lib.* 7. *cap.* 25. *n.* 1. *et* 13. qui *ibi num.* 2. ex Isamberto *de Sacram. Ordinis, disp.* 3. *art.* 6. dicit, sane ridiculam, et plane absurdam esse opinionem illorum, qui tenent, ante impressionem Evangeliorum in Ordinatione Diaconorum fuisse eis traditam loco libri Evangeliorum, chartam, in qua fidei nostrae mysteria erant conscripta.

54 Episcopus Ordines collaturus laudabiliter sub Censuris praecipit, ne quis canonico impedimento irretitus, aut sine legitimo patrimonio, vel beneficio, ad sacros Ordines accedat; sed improbatur Episcopi protestatio, se non habere intentionem ordinandi irregulares, Censuris innodatos, legitimo patrimonio, beneficio, vel litteris dimissorialibus sui Ordinarii carentes, cum ex ipsa variae oriantur animi anxietates, et etiam prudens dubitatio excitetur, num revera quis fuerit legitime ordinatus, eo quod aliquo ex enunciatis impedimentis esset obstrictus: Idem *loc. cit. c.* 26. *n.* 1. Si quis aliquo ex iis impedimentis ordinetur sub tali protestatione, cui alligata fuerit Episcopi intentio, erit iterum absolute ordinandus. Si dubia sit Episcopi intentio, ordinatio sub conditione erit iteranda: Idem *ibidem num.* 2. Vide supra *nu.* 4. *et* 5. ubi ad id varia afferuntur decreta Sac. Congregat. Concilii. Quare ad evitandas omnes dubietates, et securius procedendum expedit, ut Episcopus se abstineat a simili protestatione, et prius diligenter inquirat de ordinandorum omnimoda idoneitate, et postea in actu collationis Ordinum, absolutam habeat intentionem omnes ordinandi quotquot ad Ordinationem accesserint. *De Synod, dioeces. l.* 8. *c. XI. n.* 1. *et seq.* V. sup. sub n. 5.

55 Ab Ordinibus suspensus, ad Superiorem Ordinem ascendens, licet grave committat sacrilegium, non incurrit tamen irregularitatem, nam sic non exercet Ordines, a quibus est suspensus, ad incurrendam irregularitatem indictam *in cap. Apostolica* 9. *de Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante, cap.* 1. *de sentent. excommunicat. in* 6. *et cap.* 1. *de sentent. et re judicata, pariter in* 6. Idem *ibid. lib.* 7. *cap.* 67, *n.* 7. ubi refert, sic censuisse *Sacra Congr. Concil. in Carinolen. seu Neapolitana Ordinationis die* 31. *Januar.* 1688. et multos ad id adducit etiam Doctores contra alios oppositum sentientes.

56 * In Sacra Congregatione die 31. Martii 1683. agitatum est, num Clericus, qui falsaverat testimoniales Ordinum praecedentium, adeoque metu Censurarum, quae in eo casu comminari solent in edicto, habuit intentionem non suscipiendi Ordinem Subdiaconatus, qui tunc sibi ab Episcopo conferebatur, reipsa ordinatus esset? Respondit vero die 24. Augusti ejusd. anni, esse iterum ordinandum sub conditione; nam illa animi perturbatione, qua agitabatur Clericus, non satis constare poterat, utrum verum animum suscipiendi Ordinem non habuerit. Bened. XIV. *De sacrific. Missae lib.* 7. *cap.* 10. §. 13.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

In Can. *Neminem dist.* 79. poena suspensionis statuitur, si quis Ordines accipiat absque sufficienti patrimonio: *Decrevit sancta Synod. vacuam haberi manus impositionem.* In alio Canone *Sanctorum* id ipsum verbis hisce decernitur: *Decernimus, ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur.* 57
Innocentius III. in *c. Cum secundum, de praebend. et dignitat.* severitatem hanc veterum Canonum mitigavit, et obstringit eum, qui haud ignarus fraudis, atque imparis patrimonii, contulerit Ordines, ut subministret ordinato necessaria ad vitam agendam: « Licet autem praedecessores nostri Ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium irritas esse voluerint, et inanes; Nos tamen benignius agere cupientes, tamdiu per ordinatores, vel successores eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos Ecclesiast. beneficia consequantur ». Concil. Trid. *sess.* 21. *c.* 2. *de Reform.* iterum praescripsit veterum Canonum poenas illis, qui titulo imparis beneficii, sive pertinentis ad alium quempiam, aut patrimonii fictitii ordinantur: *Antiquorum Canonum poenas super ipsos innovando.* Sixtus V. in sua *Constitutione* 91. rursus confirmat suspensionis poenam a priscis sanctionibus inflictam et Clem. VIII. in sua *Const.* 40. iis terminis concludit Sixtinam, qui decernuntur a Conc. Tridentino. 58 59

60 Patet ex his, quod, ut recte judicetur, an Ordinatus titulo imparis beneficiis, vel ad alium quempiam pertinentis, aut patrimonii fictitii, incurrat suspensionem; investigandum sit, an Concilium Trident. dum veterum Canonum decreta renovavit, poenam suspensionis promulgaverit, vel solum edixerit, ut qui fraudis conscius Ordines administraverit, alimenta praestare debeat ordinato, donec honestam vitae sustentationem alio pacto consequatur?

61 Sacra autem Congregatio Concilii interpres, cui hac in re standum omnino est, poenam superius expositam solummodo in eum, qui Ordines contulerit, renovatam asseruit, non item suspensionem, nisi forte Ordinatus fuerit ante conscius doli, et Ordinatorem ipsum in fraudem adduxerit. Tunc enim eadem suspensionis poena liberari nequit, uti die 27. *Novemb.* anno 1610. constitutum fuit: « Sacra Congregatio Concilii, proposito suprascripto dubio, omnium sententiis censuit, hoc casu poenam suspensionis ante Concilium non esse correctam, et hodie a Tridentino Concilio esse innovatam, et propterea hujusmodi Clericum, qui, adhibito dolo, confictoque titulo, Ordinatorem decepit, esse ipso jure suspensum, carereque Ordinum executione ». Confer Fagnanum in *c. Cum secundum n.* 63. *usque ad finem, de praebend.* 62

APPENDIX EDITORUM CASSINENSIUM.

Quoad denegationem Ordinum quomodolibet ob occultum crimen, etiam extrajudicialiter, de qua re agit Auctor noster, *in art.* 2. *num.* 124. *et in art.* 3. *n.* 84. iubet notare, quod Fagnanus tradit, in haec sane verba: « Sacra Congreg. (Concilii), » re ad Gregor. XIII. delata, edidit decisionem, » quae postea perpetuo obtinuit in Dataria, vi» delicet: Quotiescumque Ordinarius recusaverit » quemquam ordinare, committendum esse Me» tropolitano, vel viciniori Episcopo, ut ab eo» dem Ordinario prius requirat, cur recusaverit; » quo causam legitimam non allegante, liceat illi » eumdem recusatum Ordinare ». *Cap. ad Aures de Tempor. Ordinat. n.* 22.

In praxi vero in dies videmus servari, quod in hujusmodi casibus S Congregatio Concilii, absque eo quod Metropolitano, vel viciniori Episcopo hocce negotium demandet, solet per Epistolam eumdem ipsum Ordinarium rogare, quo causas, et motiva occulta pro denegatione Ordinum sibi (Sacrae Congregationi) pandat, aperiatque, indeque concessionem, vel denegationem hujusmodi decernat. Id quod etiam a Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium praestari potest. Audiamus Clarissim. Cardinalem de Luca, qui haec habet. « Stante Decreto Concilii Tridentini *sess.* » 14. *de Reformat. cap.* 1. non tenetur Episco» pus .. exprimere causas denegationis Ordinum, » neque desuper formare processum, cum non so» lum ad hujusmodi denegationem, sed etiam ad » suspensionem Ordinum jam collatorum ex dicto » Decreto procedere valeat, etiam per notitias ex» trajudiciales, ideoque admittenda non est ap» pellatio in forma judiciali, tamquam in causa » contentiosa, sed est recurrendum ad ipsam Sac. » Congregationem (Concil.), vel illam Episco» porum, quae, audita Episcopi informatione in » forma extrajudiciali per litteras juxta stylum, » atque cognito, an causae per Episcopum alle» gatae subsistant nec ne ... decernere solet con» cessionem, vel denegationem . . . » *de Benefic. Discurs.* 71. *n.* 5.

## ORDO, PROUT EST IMPEDIMENTUM MATRIMONII

VIDE VERB. *MATRIMONIUM QUOAD IMPEDIMENTA ART.* 2. *A NUM.* 1. *AD* 7.

## ORGANA

VIDE VERB. *MUSICA N.* 20. *ET* VERB. *PARAMENTA N.* 37. ET VERB. *SACERDOS N.* 53.

## OSTIARIATUS

VIDE VERB. *ORDO, ORDINARE ART.* 1. *NUM.* 3. 4. 28. *AD* 30.

## PABULATIO

VIDE VERB. *BELLUM ART.* 3. *NUM.* 27. 28. 29. ET VERB. *PASCUA PER TOTUM*; IN PRIMO NAMQUE LOCO BREVITER EXPENDITUR PABULATIONIS USUS RESPECTU MILITUM TEMPORE BELLI IN TERRA HOSTILI, ET IN TERRA AMICA; IN SECUNDO AUTEM LOCO PASCUA DECLARANTUR QUOAD NOMEN, ET ESSE, AC AD QUOS SPECTENT, NEC NON QUINQUE TRADUNTUR MODI, QUIBUS PASCENDI JUS ACQUIRI POTEST, ET PER TOTUM EXPONITUR, QUOD HAC DE RE SCITU DIGNUM EST.

## PACTUM

### ARTICULUS I.

QUOD AD EA, QUÆ CONCERNUNT NATURAM, DIVISIONEM, ET EFFECTUS PACTORUM.

### SUMMARIUM

1. Pactum unde sit dictum? — 2. Pactum quid sit. — 3. Pactum (omissis aliis minus scitu necessariis divisionibus) praecipue dividitur in pactum nudum, et vestitum. — 4. Pactum nudum quale sit? — 5. Pactum vestitum quale sit? — 6. Pactum pluribus modis vestitur. — 7. Primo vestitur specifico nomine contractus. — 8. Secundo vestitur Legis assistentia, seu Juris auxilio. — 9. Tertio vestitur cohaerentia cum contractu nominato. — 10. Quarto vestitur traditione rei, seu impletione promissi. — 11. Quinto vestitur adjectione juramenti. — 12. Sexto

vestitur vestimento verborum, seu per stipulationem. — 13. Septimo vestitur Litteris seu proprio Chirographo. — 14. Primarius, ac principalis effectus pactorum est obligatio naturalis. — 15 Princeps licet sit solutus Legibus, oihilomious obligatur ex nudo pacto etiam inito cum propriis subditis. — 16. Princeps ax pacto obligatur Jure naterali, et divino, cui etiam Papa, et Imperetor subjiciuntur. — 17. Quicumque non servat pacta utiem nuda, dummodo deliberale, et serio facta, peccat mortaliter. — 18. Pecta quaecumque ratiooe uaturalis obligationis pariunt quosdam elios uotabiles effectus etiem pro foro externo. — 19. Primo igitur quaelibet pacta etiem eude, ec pro foro externo periunt exceptionem — 20. Secundo impedient debiti soluti repetitionem. — 21. Tertio tribeunt jus compensandi. — 22. Quarto quibuslibet pectis etiam nudis potest eccederu Fidejussor, et efficaciter obligari.—23. Quioto pacta omnia etiam uuda pariuut facultetem retinendi pignus. — 24. De Jure Canonico ex pacto nudo datur actio. — 25. De rigore Juris civilis ex pacto nudo non datur actio, sed solum exceptio. — 26. Secundum autem hodiernos mores etiam in Foro civili datur actio ex pacto uudo. — 27. Subnec. Add. ex al. mao. ad n 35.

1 Pactum est sic dictum a pactione, textu expresso *in leg. Hujus Edicti* 1. *ff. de pactis* §. 1. ibi: *Pactum autem a pactione dicitur*, vel quasi ex pace factum, quia per pacta fieri solet pax, *cap. pactum* 11. *de verbor. significat.* ibi: *Pactum quasi ex pace factum*, et concordat *cit. l. Hujus Edicti* §. 1. ibi: *Inde etiam pacis nomen appellatum est.*

2 *Pactum* (*) *est duorum, pluriumve in idem placitum consensus:* Sic praecisis verbis definitur in *cit. l. Hujus Edicti* §. 2. seu ut definitur *in l. Pactum* 3. *ff. de Pollicitationibus : Pactum est duorum consensus, atque conventio ;* et concordat definitio, quae refertur *in cap. Pactum* 11. *de verbor. significat.* ibi: *Pactum dicitur inter partes ex pace conveniens scriptura legibus, et moribus comprobata.* Ly enim *scriptura*, non denotat, quod pactum sine scriptura fieri non possit, sed solum demonstrat, quod solet in pactis interponi scriptura ad faciliorem, et clariorem pactorum probationem, ut recte explicat Glossa *ibidem.*

3 Pactum (omissis aliis minus scitu necessariis divisionibus) praecipue dividitur in pactum nudum, et vestitum, seu legitimum: Abbas *in c. Antigonus* 1. *de pactis n.* 4 et alii communiter. Pa-
4 ctum nudum est illud, quod in sola conventione paciscientium consistit; et dicitur *nudum*, quia stat in puris, simplicibus, et nudis finibus conventionis, sicut ille dicitur nudus, qui est sicuti de utero processit, ut declarant Bartolus *in leg. Juris gentium* §. *Igitur n.* 1. *ff. de pactis*, Abbas *in cit. cap. Antigonus* 1. *de pactis n.* 4. Fagn. *ibid. n.* 18. et alii passim. Non enim intercedit aliquod extrinsecum, quo vestiatur, videlicet, nec stipulatio, nec solemnitas scripturae, aut hujusmodi.

5 Pactum vestitum, seu legitimum est illud, quod, praeter conventionem partium, aliquod aliud juris adminiculum habet, ratione cujus actio civilis in foro externo oritur, *leg. Legitima conventio*, *ff. De pactis*, ibi: « Legitima conventio est, quae lege aliqua confirmatur, et ideo interdum ex pacto actio nascitur, vel tollitur, quoties lege, vel Senatus consulto adjuvatur »: et concordat textus *in leg. Juris gentium* §. 1. *seq. ff. eodem.*

* Rectius mutuanda est pactorum divisio ex ipso textu in *l.* 5. §. 1. *ff. de pactis.* « Conventionum autem tres sunt species: Aut enim ex publica causa fiunt, aut ex privata; privata aut legitima, aut juris gentium. Publica conventio est, quae fit per pacem, quoties inter se duces belli quaedam paciscuntur »; dummodo tamen duces mandatum habeant ex ipso principe, vel princeps ipse paciscatur. In *lege* autem 6. *ff. eodem*, definitur, quod privata, et « legitima conventio ea est, quae lege aliqua confirmatur. Et ideo interdum ex pacto actio nascitur, vel tollitur, quoties lege, vel Senatus consulto adjuvatur ». Hae legitimae conventiones, vel stricte dicuntur legitimae, quum specialiter aliqua lege civili confirmantur, vel Praetoriae sunt, cum nulla quidem Civili lege, sed jure Praetorio specialiter confirmantur, ut conventio de hypoteca. Privata conventio juris gentium illa est, quae nec ulla lege civili, nec Praetoria confirmata est, sed unice pendet ex privatorum arbitrio. Conventionum etiam celeberrima divisio est in contractus tam nominatos, quam innominatos, et in pacta stricte dicta. Enim vero, ut ait textus in *dicta l.* 1. §. 4. *ff. eod.* « Conventiones pleraeque in aliud nomen transeunt, veluti in emptionem, in locationem, in pignus, vel in stipulationem ». Hae conventiones dicuntur contractus nominati, quae scilicet inter innumeras conventionum species selectae a primis juris auctoribus, ut actionem certam parerent sub certo, ac speciali nomine. Omnes aliae conventiones nomen quidem non habent, sed si habeant causam, id est, si in his intervenerit aliquod factum, aut alicujus rei datio, per quod factum, dationemve conventio impleri ex una parte coepta sit, fiunt contractus, et hi dicuntur contractus innominati. Denique conventiones, quae nec nomen, nec causam habent, sunt conventiones simpliciter dictae, seu pacta stricte dicta.

(*) In ellegato textu non *pactum* legitur, sed *pactio*. Nounulli quidem Doctorum eliquod, elii vero uullum inter pactionem, et pactum constituunt discrimen. Cujacius quippe censet *pacti*, seu pactionis appellatione numquam contineri contractum, sed tantem nomine conventionis definitionem pactionis, quae hic affertur, non convenire contractui, qui contractus praeter duorum consensum, adhuc eliquid habet, scilicet aut nomen, aut causam Contra Gerardus Noodt, *pactum*, et *pactionem* largo sensu idem sonare, ac conventionem, ut tam contractus, quam pacta simpliciter dicta complectatur, et eo sensu *pactionem* hic definiri.

Haec pacta stricte dicta sunt vel legitima, vel Praetoria, vel adjecta alicui contractui, vel nuda de quibus in decursu agemus. 5

Est et alia pactorum divisio, quod *pactorum quaedam in rem sunt, quaedam in personam l.* 7. §. 8. *ff. hoc. tit. In rem* sunt, cum nulla fit limitatio personarum, quibus prodesse pactum debeat. *In personam* sunt, cum hoc agitur, ut pacti utilitas ultra certam personam non porrigatur, puta ultra personam paciscentis. V. G. Pacta « in rem sunt, quoties generaliter paciscor, ne petam; in personam, quoties ne a persona petam, id est ne a Lucio Titio petam ». Hinc patet discriminis ratio inter utramque pacti speciem; nimirum pactum *in rem* omnibus prodest, quibus pactum prodesse posse videbimus. Contra vero in personali pacto, ut « Si quis paciscatur, ne a se petatur, sed ut ab haerede petatur, haeredi exceptio non proderit »: *l.* 17. §. 3. *ff. hoc tit.* Multo minus proderit fidejussoribus, et similibus personis. Nam generaliter « personale pactum ad alium non pertinere, quemadmodum nec ad haeredem » Labeo *ait l.* 25 §. 1. *ff. hoc tit.*

Vidimus quae pacta dicantur *in rem*, *quae in personam*, et in quo differant. « Utrum autem in rem, an in personam pactum factum sit, non minus ex verbis, quam ex mente convenientium aestimandum est. Plerumqne enim, ut et Pedius ait, persona pacto inseritur, non ut personale pactum fiat, sed ut demonstretur cum quo pactum factum est ». Ita docet Ulpianus *in l.* 7. §. 8. *ff. hoc tit. vers. utrum*. Cum in limitando ad certas personas pacti effectu mens convenientium magis, quam verba attendi debeant, hinc sequitur, quod Papinianus definit in specie sequenti; « Pater qui dotem promisit, pactus est, ut post mortem suam, in matrimonio sine liberis defuncta filia, portio dotis apud haeredem suum fratrem remaneret. Ea conventio liberis e socere postea susceptis, et haeredibus testamento relictis per exceptionem doli proderit, cum inter contrahentes id pactum sit, ut haeredibus consulatur, et illo tempore, quo pater alios filios non habuit, in fratrem suum judicium supremum contulisse videatur » *l.* 40. §. 3. *ff. hoc tit.* Nam etsi liberi paciscentis verbis pacti non contineantur, quam ob causam non competit illis exceptio pacti, nihilominus continentur sententia pacti. Etenim pater, qui fratri suo, quem sibi haeredem fore putabat, dotis portionem reddi pactus est, multo magis voluisset eam liberis suis reddi, si liberos se suscapturum scivisset. Et inde manifeste eruitur haec voluntas, quod liberos illos testamento haeredes reliquerit, cum antea fratrem haeredem instituisset, eique quasi haeredi pactus esset. Illud etiam patet, quod *tale pactum* PROFITEOR, TE NON TENERI, non in personam dirigitur, sed cum generale sit, locum inter haeredes quoque litigantes habebit, ut pariter docet Papinianus in dicta *l.* 40. *ff. h. tit.*
Divisionem pactorum *in rem*, et *in personam* fe- 5

cimus ex parte ejus, cui quid promittitur. Similis divisio fieri potest ex parte alterius paciscentis, qui promittit. Possunt autem pacta sic esse in rem ex una parte, et in personam ex alia. Et quidem « si ex altera parte in rem, ex altera in personam pactum conceptum fuerit; veluti, ne ego petam, vel ne a te petatur; haeres meus ab omnibus vobis petitionem habebit, et ab haerede tuo omnes petere poterimus »: *l.* 57. §. 1. *ff. hoc tit.*

Quemadmodum hactenus recensitae sunt divisiones conventionum simpliciter dictarum, ita inopportunum non erit enumerare divisiones contractuum, qui ab hujusmodi conventionibus procedunt. Contractus quippe dividuntur ratione originis, in Civiles, et juris gentium: Ratione obligationis, quam pariunt, *unilaterales*, qui scilicet unum tantum in contrahentibus obligant, et *bilaterales* seu synallagmaticos, qui obligant utrimque. Ratione eorum effectus circa judicia, dividuntur in contractus stricti juris, et bonae fidei; ita dicti, quia in actionibus, quae ex his descendebant, libera facultas judici permittebatur judicandi quod aequum, ac bonum sibi videretur: Contra erat adstrictus formulae, quae ex contractibus stricti juris dabatur. *

Pactum pluribus modis vestitur, seu Jure Civi- 6
li confirmatur, et hos praecipuos modos enumerat Glossa magna *in cit. l. Juris gentium* §. *Sed cum nulla, verb. Quinimmo, ff. de pactis*, Bartolus *ib.* Pirhing *ib.* 1. *Decret. tit.* 35. *a nu.* 4. Reiffenstuel *ib. a n.* 20. et alii passim.

Primo igitur vestitur, si pactum simplex tran- 7
seat in contractum specificum, seu nominatum, seu in genere perfectum, v. g. in Emptionem, Venditionem, Locationem, Commodatum, Depositum, et hujusmodi: Generatim enim omnes contractus nominati sunt vestiti, et pariunt actionem, quando in suo genere sunt perfecti; *citat. l. Juris gentium* §. 1. *ff. de pactis*.

Secundo, pactum nudum, seu simplex vestitur, 8
seu confirmatur Legis assistentia, seu Juris auxilio, ita ut ex eo oriatur actio Civilis ex Juris privilegio, ut colligitur *ex l. Legitima* 6. *de pactis*, et notat Glossa *ib.* Sic quippe ex simplici donatione, posteaquam acceptata est ante traditionem rei, Jure nove Codicis oritur actio Civilis ad rei ita promissae traditionem; *l. si quis* 35. §. *Sed si quidem, Cod. de Donation.* Item ex nudo pacto Dotis praestandae, seu ex simplici promissione Dotis acceptata in favorem Matrimonii, oritur actio Civilis; *l. Unica. Cod. de rei uxor. action. leg. Ad exactionem* 7. *Cod. de Dotis promissione.*

Tertio, vestitur, et confirmatur pactum nudum, 9
seu simplex, cohaerentia cum contractu nominato, vel alio pacto vestito, videlicet si pactum incontinenti, et non ex intervallo adjiciatur alteri contractui nominato, vel pacto vestito, sive pactum nudum praecedat contractum nominatum, vel pactum vestitum, sive confestim subsequatur: *cit. leg. Jurius gentium* 7. *ff. de pactis.* §. *Quinim-*

*mo*, *et seq.* Sic quando quis locat alteri domum, adjecto simul pacto, ut agrum suum adjacentem colat, tale pactum non dicitur amplius nudum, quia cum cohaereat cum illo primo pacto vestito, seu contractu locationis, hoc adimpleto ex parte locantis domum, firmatur etiam illud pactum nudum, et simplex, ita ut pariat actionem Civilem, sicut primum pactum vestitum, seu contractus locationis domus.

10 Quarto, vestitur, et confirmatur pactum nudum, seu simplex, per traditionem rei, seu impletionem promissi; *cit. l. Juris gentium* 7. §. 2. *ff. De pactis.* Sic quando quis dat alteri aliquid, ut aliud ipsi, vel pro se faciat, tale pactum non est amplius nudum, sed ex parte ejus, qui dedit, seu promissum implevit, dicitur vestitum, et parit actionem civilem, cum ipse petere possit, ut etiam alter adimpleat, et praestet id, quod conventum est, vel ut sibi restituat, quod dedit, vel quantum sua interest; *leg. Naturalis* 5. *ff. De praescriptis verbis*, *l. Si ob rem* 1. *leg. Dedi* 3. §. *Sed si sibi*; *l. Si pecuniam* 5. *in princip. De conditione causa data, causa non secuta.*

11 Quinto, vestitur, et confirmatur pactum nudum, seu simplex, adjectione juramenti, ita ut exinde etiam de Jure civili concedatur actio; *arg. l. Ut juris jurandi, ff. de operibus libertor*, et tenent Covarruv. *in cap. Quamvis part.* 2. §. 4. *nu.* 27. *de pactis in* 6. Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 35. *n.* 5. Reiffenstuel *ibid. n.* 25. Engel. *ibid. n.* 8. cum aliis ibi citatis. Omne enim juramentum, quod sine salutis aeternae dispendio servari potest, in utroque foro servandum est; *cap. Cum contingat* 28. *de Jurejurando.*

12 Sexto, vestitur, et confirmatur pactum nudum, seu simplex, vestimento verborum, sive per stipulationem, quae stipulatio valet, sub quacumque verborum forma sit concepta; §. 1. *In hac re*, *Instit. de verbor. obligationibus*, *leg. Omnes stipulationes* 10. *Cod. de contrahenda stipulatione.*

13 Septimo, vestitur, et confirmatur pactum nudum, seu simplex, litteris, sive per proprium Chirographum; ut quando quis sub suo Chirographo aliquid paciscitur, sive alteri promittit; *arg.* §. *unico, Olim Scriptura, Institut. de Litterarum obligationibus.*

14 Primarius, ac principalis effectus pactorum est obligatio naturalis; *c. Antigonus* 1. *de pactis*, ibi: *Inita pacta suam obtineant firmitatem . . . . pacta custodiantur*; et in ejus Summario expresse dicitur: *Pacta quantumcumque nuda servanda sunt*, et *c. Qualiter* 3. *eod.* ibi: *Studiose agendum est, ut ea, quae promittuntur, opere compleantur*: Et concordat *l. Hujus Edicti* 1. *ff. de pactis in principio*, ubi expresse dicitur: *Quid enim tam congruum fidei humanae, quam ea, quae inter eos placuerunt, servare?*

15 Et propterea Princeps, licet sit solutus Legibus, *leg. Princeps, ff. de Legibus*; nihilominus obligatur ex nudo pacto etiam inito cum propriis subditis; *arg. c. Ex Epistolae verbis* 1. *de probationibus*, adeout ab eo recedere non possit etiam de plenitudine potestatis: Bald. *in c.* 1. §. *Ad haec col.* 5. *ff. de pact. juram. firmand.* Paul. de Castr. *in l. Digna vox, Cod. de Legibus*; Card. Zabarell. *consil.* 147. *Dominus noster Papa*, Socin. *consil.* 86. *n.* 14. *lib.* 4. Fagnan. *in cit. c. Ex Epistolae verbis* 1. *de probationibus nu.* 23. cum aliis ibi citatis, et *in cap. Antigonus* 1. *de pactis n.* 7. Reiffen. *l.* 1. *Decret. tit.* 35. *nu.* 28.

16 Et hoc non alia ratione, nisi quia Princeps ex pacto obligatur Jure naturali, et Divino, cui etiam Papa, et Imperator subjiciuntur, Clementin. *Pastoralis, de re judicat.* Card. Zabarella *citat. consil.* 147. *n.* 7. Abbas *in cap.* 1. *de Constitutionibus*, Fagnan. *loc. cit.* Reiffenstuel *l. c.* et alii.

17 Hinc quicumque non servat pacta etiam nuda, dummodo deliberata, et serio facta, peccat mortaliter; *arg. cap. Praedicandum* 22. *q.* 1. *l. Antigonus* 1. *et c. qualiter* 3. *de pactis*; *et l. Hoc Edicto* 1. *de pecunia constituta*, ibi: « Hoc edicto Praetor favet naturali aequitati, qui constituta ex consensu facta custodit; quoniam grave est fidem fallere ». Et probatur efficaciter *ex cit. cap. Antigonus* 1. *de pactis*, ubi recedens a pacto potest excommunicari. Excommunicatio autem non infligitur, nisi pro mortali, ut est textus *in c. Nemo Episcoporum* 11. *qu.* 1. adeoque etc. Et sic tenent Glossa, Hostiensis, Joann. Andreas, Bellarm. Cardin. Butrius, Imola, Archidiaconus, et alii communiter, teste Fagnane *in cit. c. Antigonus* 1. *de pactis n.* 5.

18 Pacta quaecumque ratione naturalis obligationis pariunt quosdam alios notabiles effectus, etiam pro foro externo: Molina *tom.* 2. *de just. et jure tract.* 2. *disp.* 257. *n.* 1. Lessius *lib.* 2. *de justit. et jure c.* 17. *n.* 23. Layman. *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 9. *n.* 9. Pirhing *lib.* 1. *Decret. tit.* 35. Reiffenstuel *ib. num.* 29.

19 Primo igitur quaelibet pacta etiam nuda, ac pro foro externo pariunt exceptionem; *l. Juris gentium* 7. §. *Sed cum nulla, ff. de pactis*; ita ut licet promissarius non possit instituta actione petere, quod sibi promissum est ex simplici, et nuda promissione, potest tamen pacto illo tamquam exceptione uti, ut se defendat ab actoris petitione, eumque repellat. Hinc si Petrus v. g. simpliciter promisit, se centum aureos mutuo daturum Paulo, isque vicissim Petro debeat centum ex venditione, in tali casu Paulus Petrum petentem centum aureos sibi debitos potest repellere exceptione promissi mutui (*).

20 Secundo pacta omnia impediunt debiti soluti

(*) Non quaelibet pacta, prout auctor firmat, exceptionem pariunt, sed ea tantum, quae de non petenda pecunia, aliisque similibus interponuntur. Si enim pactus sim tecum, ut fundum quem possides, Titio tradas, Proculus *lib.* 5. epistolarum respondit, vindicantem me eum fundum a te, non aliter me conventionis exceptione excludi debere,

repetitionem, unde quod semel ex tali pacto solutum est, potest retineri, non solum in foro conscientiae, sed etiam pro foro externo, ita ut non debeat neque in judicio restitui; *arg. cit. l. Juris gentium* 7. §. *Sed cum nulla*, *ff. de pactis*, *et* §. *Praeterea, Instit. de exceptionibus.*

21 Tertio, pacta omnia etiam nuda tribuunt Jus compensandi; Unde Debitor potest facere compensationem in eo, quod sibi ex pacto nudo Creditor debebat, neque in Foro etiam externo compelli potest ad plus solvendum, quam excessum; *arg. cit. leg. Juris gentium* 7. §. *Sed Cum nulla, ff. de pactis, et* §. *Praeterea, Inst. de exceptionibus.*

22 Quarto, quibuslibet pactis etiam nudis potest accedere Fidejussor, et hic efficaciter obligari, ita ut contra eum detur actio; *arg. l. Fidejussoribus, ff. de fidejussoribus.*

23 Quieto, pacta omnia etiam nuda pariunt facultatem retinendi pignus; Unde potest retineri pignus datum, donec solvatur id, quod ex nudo pacto est debitum; Molina *tom.* 2. *de justitia*, *et jur. tract.* 1. *disp.* 25. *n.* 1. Lessius *lib.* 2. *de just. cap.* 17. *n.* 23. Pirhing *loc. cit. num.* 35. *argum. cit. l. Juris gentium* 7. §. *Sed cum nulla, ff. de pactis, et* §. *Praeterea, Instit. de exceptionibus.*

* VI. Nudo pacto dominium rei in alium transferri non potest: et ideo, si quis vendat pacto adjecto, ut emptor statim ejus rei dominus fiat, illud pactum nullius efficaciae est quoad translationem dominii translationem: *Duaren. Oper. tom.* 1. *p.* 73. *in tit. de pact. n.* 4. *

24 De jure Canonico ex pacto nudo datur actio, idest Jus exigendi in judicio illud, de quo inter paciscentes conventum fuit; sic colligitur aperte *ex cap. Antigonus* 1. *et c. Qualiter* 3. *de pactis*, et tenet Glossa *in cit. cap. Antigonus*; Abbas *ib. n.* 3. Bald. *n.* 11. Felin. *n.* 4. Fagnan. *nu.* 24. et Canonistae communiter, ut testantur Fagnan. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. Decret. tit.* 36. *n.* 31. *et seq.*

25 De rigore Juris Civilis non datur actio ex pacto nudo, sed solum exceptio: *Communis* textu expresso in l. *Juris gentium* 7. §. *Sed cum nulla, ff. de pactis*, ibi: *Igitur nuda pactio obligationem non parit, sed parit exceptionem*, ubi per ly *Obligationem* Glossa *ibid.* dicit, quod intelligitur obligatio efficax, idest talis, qua quis actione instituta possit petere in judicio, quod sibi ex nudo pacto promissum fuit. Et concordat *l. Ex placito* 3. *Cod. de rer. permutat.*

26 Dicitur autem notanter *De rigore Juris Civilis*, quia secundum hodiernos mores, etiam in Foro Civili datur actio ex pacto nudo, prout tradunt uno ore Interpretes, testibus Christ. Clingensperger *l.* 3. *Institut.* 14. *q.* 10. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 35. *n.* 37. Pirhing. *ibid. num.* 37. Card. de Lugo *disp.* 22. *de contractibus*, *sect.* 5. *n.* 56. Et hoc merito, ne forum internum discordet ab externo, et ut delictis janua non aperiatur.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De vi pactorum, attento jure naturae, attento 27 jure civili Romanorum, attento jure Canonico, tum attentis hodiereis moribus gentium, vide quae diximus in *addit. ad verb. Contractus.*

Illud hic denuo inculcandum est, haud confundenda esse pacta cum tractatibus; Illa negotium 28 in se perfectum, hi perficiendum continent, et ita actum imperfectum continent. *Imperfectum* autem dicitur, juxta *legem penultim. in fin. C. de His quib. ut indign. Ad quod perficiendum, seu agendum aliquid superest*; adeoque etsi plura jam 29 acta sint inter Partes, ita ut prope res peracta sit, nihil tamen actum intelligitur, quaediu totum negotium non plene est absolutum; Confer *Coccej. dissert. de Jur. circ. act. imperfect. sect.* 2. §. 4. *in fine.*

In sponsalibus, quae pacto perficiuntur, obser- 30 vatio haec insignem praebet usum. Ea non sunt perfecta, etsi paciscentes consensum categoricum adeo ad futurum matrimonium ediderint, ut nihil determinandum supersit. Si adhuc quaedam determinanda reservata sunt, imperfecta sunt ex doctrina jam proposita.

Quid sentiendum sit de pactis praeparatoriis 31 contractuum, facile ex dictis dijudicari potest. Meo judicio meris tractatibus referri debent pacta praeparatoria contractuum. Hinc etiam, si quis in- 32 definite promiserit, se rem alteri venditurum, locaturum, see societatem eum altero initurum esse, haec promissa sunt indefinita, et respiciunt negotium futurum adhuc determinandum, adeoque imperfecta dicenda: Et ita quamdiu eodum apparet eo usque partes coesensisse, ut jam subsistere, nihilque amplius isti rei addere, sed ei quod jam placuit acquiescere valeat, imperfectus est actus; *Coccej. cit. dissert. sect.* 3. §. 3.

Contra vero, si pactum, quod contractum prae- 33 cedit, in se sit determinatum, deficitumque, ut, contractu accedente, nihil amplius sit determinandum, hic actus non eudum tractatum, sed pactum absolutum continet.

Huc referri debent sponsalia, quae sunt nego- 34 tium praeparatorium futuri matrimonii contrahendi, in quibus omnia determinantur, quae inservire possunt futuro matrimonio contrahendo. Huc 35 quoque referendum pactum de mutuanda certa, ac determinata pecuniae quantitate ad certum tempus. Et propterea apud illas Gentes, apud quas ex pacto actio oritur, actio ad interesse ei, cui promissio facta est, denegari nequit.

quam si aut jam ante tradidisse, aut si tua causa id inter nos convenisset, et per te non staret quominus jam traderes. *Leg. Si cum fundum* 37. *ff. hoc tit.* Quamvis autem ex nudo pacto non detur actio, si tamen pacto adjecta sit poena, haec solvenda est, ut alibi notavimus.

## ARTICULUS II.

### QUO AD ILLOS, QUI POSSUNT, VEL NON, PACISCI QUO AD RES, DE QUIBUS LICET, VEL NON, PACISCI, ET QUO AD PACTA QUAEDAM ILLICITA, ET A JURE REPROBATA.

1. Omnes illi pacisci possunt, vel non, qui possunt, vel non, cootrahera. — 2. Qui autem possint, vel non, contrahere? *remissive*. — 3. Pacisci solum potast da iis rebus, quae sunt paciscentium propriae. — 4. Hinc pacisci non potest da rebus Sacris, et Religiosis. — 5. Noe de rabus, quae sunt publicae, at commanes. — 6. Pacisci solum potast da rebus possibilibus. — 7. Item solnm de rebus licitia, et honestis. — 8. Omne pactum pro obtineoda re spirituali est penitus irritum, ac nullius momenti. — 9. Sic omne pactum circa spiritualia est illicitum, et continat Simoniam saltam Ecclesiasticam, quando illad intarvenit in Beneficiis Ecclasiasticis eto. — 10. Pactum, vi cujus Beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari, nullum est atque simoniacum. — 11. Et hoc atiam procedit da pacto illo, quo una pars litigans, privata convent., at sina auctorit. Super. cedit liti, et altera pars vicissim dat aliquid temporala. — 12. Interveniente autem auctoritata Superioris, scilicet Papae, val Episcopi, pars cedens liti super Beneficio exortae, licite potest recipera aliquid temporale, val propter bonum pacis, val ob aliam hujusmodi justam caussam. * V. Add. Casin. io fin. * — 13. Pactum, quo quis promittit novam pensionem, val augmentum antiquae, ut in Beneficio instituatur, est illicitum, et Simoniacum. — 14. Pactum da succedendo in Eccl. Benef est nullam. — 15. Non vetet pactum factum ia praejuditium juris Parochialis. — 16. Pactum, quod filia dote contenta patri ab intestato non succedat, a Jura improbatur, et non valet. — 17. Valet tamen tale pactum si fuerit juramento firmatum, at non vi, neo dolo ab eadam praestitum fuerit. — 18. Pactum talis filiae juramento firmatum valet etiam in Foro Civili. — 19. Ad hoc antem, ut talis filiae pactum juramento firmatum valeat, et servandum sit, reqairitur, quod juramentom non sit, nec vi, neo dolo extortam. — — 20. Si vero fuerit extortum vi, aut dolo, tunc vel nullatenus est obligatorium, vel saltem non est efficaciter obligatorium. — 21. Hinc talis filia, quae dote accepta, cum juramento renunciavit paternae haereditati, atque enormiter, seu ultra dimidiam inde laesa fuit, post obtentam absolutionem e juramento, potest petero rescisionem dictae suae renunciationis, atque haec a Judice est concedenda. — 22. Pactum additionis in diem, quid, et quid Juris de eo? *remissive*. — 23 Pactum Legis Commissoriae, quid, et quid Juris da eo? *remissive*. — 24. Pactum Antychryseos quid, et quid Juris de eo? *remissive*. — 25. Pacta hypothecae, seu pigniori adjecta quaenam, et quomodo valeant? *remissive*. — 26. Pacta retrovendendi, seu redimendi quando, at quomoda liceant, vel non, et quid Juris da ipsis? — 27. Pacta, at Conventiones, seu compositiones, quas Superiores locales Regularium sina licentia Generalium, seu Provincialium ineunt cum Praelatis, seu Rectoribus Parochialium Ecclesiarum super Juribus Parochialibus, et aliis articulis de Jure communi sunt valida, et observanda. — 28. Secus autem spectatis eorumdem Apostolicis Privilegiis, quae, quid disponant post dictas Decretales, sunt diligenter attendenda. — 29. Alia ad rem ad n. 30. — 31. subnect. add ex al. man. ad n. 50.

1 Omnes illi pacisci possunt, vel non, qui possunt, vel non, contrahere: Pactum enim non differt a contractu, nisi sicut genus a specie: *Communis*, et patet *ex l. Hujus Edicti* 1. *ff. de pactis*, ubi dicitur, quod *Conventionis*, seu *Pacti* nomen generale est, quamvis postmodum *Conventionum pleraeque in aliud nomen transeant, veluti in emptionem, in locationem, in pignus*, et hujusmodi; respectu quarum proinde Conventio,
2 seu Pactum ut sic obtinet rationem generis. Qui autem possint, vel non, contrahere: Vide verb. *Contractus*.

* Quamvis tamen omnes, qui contrahere possunt, possint etiam pacisci, nihilominus nequit pro omnibus pactum iniri Etenim « quaecumque gerimus, cum ex nostro contractu originem trahunt, nisi ex nostra persona obligationis initium sumant, inanem nostrum actum efficiunt: Et ideo neque stipulari, neque emere, vendere, contrahere, ut alter suo nomine recte agat, possumus ». *l.* 11. *ff. de oblig. et act.* Quare *nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cavere potest, per text.* in *l.* 73. §. *fin. ff. de reg. jur.* Hoc adeo verum est, ut nec convalescat conventio, licet is, cui quis pactus est, paciscentis haeres postea extiterit: puta: « Si pactus sim, ne a me, neve a Titio petetur, non proderit Titio, etiamsi haeres extiterit: quia ex postfacto id confirmari non potest. Hoc Julianus scribit in patre, qui pactus erat, ne a se, neve a filia peteretur, cum filia patri haeres extitisset »; *leg.* 17. §. 4. *ff. hoc cit.*

Haec regula suas patitur limitationes. Nam quis utiliter paciscitur, nec videtur alteri pacisci, qui sibi, et haeredi suo paciscitur; nec solum omnibus, sed uni ex haeredibus meis paciscor utiliter, ne ab ipsis petatur. Haec docet Celsus in *l.* 33. *ff. hoc cit.* « Avus neptis nomine, quam ex filio habebat dotem promisit, et pactus est, ne a se, neve a filio suo dos peteretur. Si a coherede filii dos petatur, ipse quidem exceptione conventionis tuendus non erit, filius vero exceptione conventionis recte utetur. Quippe haeredi consuli concessum est: nec quidquam obstat uni tantum ex haeredibus provideri, si haeres factus sit, caeteris autem non consuli ». In eamdem Celsi sententiam descendit etiem Pomponius, et iisdem fere utitur verbis in *l.* 10. *ff. de pact. dotal.* Utiliter etiam quis paciscitur ei, in cujus potestate est, cum ille jure potestatis per ipsum acquirere possit. Hinc *filius, servusve, si paciscantur ne a patre, dominove petatur*, ut ex *l.* 17. §. *fin. ff. hoc tit. sive de eo paciscantur, quod cum patre, dominove contractum est*, *l.* 18. *ff. eod, acquirent actionem. Idem est*,

*et in his, qui bona fide serviunt*, *l.* 19. *ff. eod.* Enim vero « per quos stipulatione acquiri nobis potest, per eosdem etiam pactis conventis meliorem nostram conditionem fieri posse placet, » *leg.* 59. *ff. eod.*

Notandum insuper, quod dum extraneo paciscor, licet per se inutilis conventio sit, nihilominus si id, quod ei paciscor, mea intersit, utiliter paciscor, nec videor alteri pacisci. Hinc Paulus : « Si sine persona sua reus pepigerit, ne a fidejussore petatur, nihil id prodesse fidejussori quidam putant, quam id rei intersit, quia ea demum competere ei debet exceptio quae, et reo ». Atqui hoc pactum non potest parere exceptionem reo, cum non sibi pactus sit, sed reo, ergo nec fidejussori. At prosequitur Paulus « Ego didici prodesse fidejussori exceptionem, non sic enim illi per liberam personam acquiri, quam ipsi, qui pactus sit, consuli videtur, quo jure utimur »; *l.* 29. §. 1. *vers. quod si sine, ff. hoc tit.*

Observandum etiam, quod pactum, quo paciscimur extraneo, cum nostra non intersit, quamvis secundum juris regulas inutile, interdum tamen prodest per exceptionem doli. Exemplum affert Papinianus *leg.* 26. §. 4. *ff. de pact. dotal.* « Filia cum pro se dotem promitteret, pepigit, ut si in matrimonio sine liberis decessisset, matri suae dos solvatur, pacto filiae nulla matri quaeritur actio. Si tamen haeres puellae matri pecuniam dotis solverit, viro contra placita petenti dotem, obstabit exceptio ». Non pacti exceptio, cum pactum inutile sit, sed exceptio doli, quia contra bonam fidem maritus facit, cum desiderat, ut haeres uxoris, qui ex ipsius viri voluntate, et secundum id, quod ipsi viro placuit, dotem matri uxoris solvit, eam ipsi iterum solvat. Quod si haeres uxoris non jam solvisset eam matri, teneretur eam viro petenti ex promissione dotis solvere, nec ullam ex illo pacto, quod inutile est, exceptionem posset ei opponere, eo magis, quod ejus non intersit viro, an matri solvat.

Una superest quaestio, nimirum, si quis sibi, et extraneo paciscatur, an ex ea conventione jus in solidum paciscenti adquiratur? ita obtinere debere definit Javolenus *in l.* 64. *ff. de contrahend. Empt.* « Fundus ille est mihi et Titio emptus. Quaero utrum in partem, an in totum venditio consistat, an nihil actum sit. Respondit : personam Titii supervacuo accipiendam puto, ideoque totius fundi emptionem ad me pertinere ». Non tamen hoc obtinet in omnibus conventionibus. In stipulationibus enim, cum stricti juris sint, si quis sibi et extraneo stipuletur, stipulatio in partem tantummodo valet, per *text. in l* 110. *ff. de verb. oblig.* Quemadmodum nemo alteri pacisci potest, pariter nemo paciscendo promittere potest, nisi de se non vero de alterius persona, ut infra fuse pertractabimus, ubi sermo erit de verborum obligationibus *.

3 Pacisci solum potest de iis rebus, quae sunt paciscentium propriae; §. *Idem Juris* 2. *Inst. de inutilibus stipulationibus*, ibi: « Quae enim natura sua dominio nostro exempta sunt, in obligationem deduci nullo modo possunt ». Hinc pacisci non po- 4
test de rebus sacris, et religiosis, quae cum sint Juris divini, in nullius bonis sunt, §. *Nullius* 6. *Instit. de rerum divisione*, ibi : « Nullius autem sunt res sacrae, et religiosae, et sanctae; quod enim Divini Juris est, id nullius in bonis est »; et concordat *cit.* §. *Idem juris* 2. *Instit. De inutilibus stipulationibus*, ibi: « Idem juris est, ( idest inutilis erit stipulatio), si rem sacram, aut religiosam, quam humani juris esse credebat etc. ». Item pa- 5
cisci non potest de rebus, quae sunt publicae, et communes, ut sunt flumina, littora, forum, theatra, stadia, et similia; quae enim communibus, et publicis usibus populi perpetuo exposita sunt, sub pactis privatorum cadere non possunt; §. 1. 2. 3. 4. 5. *et* 6. *Instit. de rer. div. et cit.* §. *Idem Juris* 2. *de inutilibus stipulationibus.*

* Rursus in quamcumque conventionem, sive sit simplex conventio, sive sit contractus, deduci non potest, nisi quod intersit ejus, cui promittitur. Hinc Proculus respondit in *l.* 36. *ff. eod.* « Si cum fundum meum possideres, convenisset mihi tecum; ut ejus possessionem Attio traderes, vindicantem eum fundum a te, non aliter te conventionis exceptione excludi debere, quam si aut jam tradidisses, aut si tua causa id inter nos convenisset, et per te non staret, quominus traderes ». Dicitur *tradidisses.* Cum enim desieris possidere, utpote ex voluntate mea rem Attio tradendo, non es obnoxius vindicationi, quae nonnisi adversus possessorem competit. Dicitur *tua causa;* Nam si non tua causa, id est, si nihil tua intersit, rem Attio tradi, conventio inutilis est, nec de ea excipere potes : nec enim in conventionem deduci potest, nisi quod paciscentis intersit. Quamvis tamen hujusmodi pacta inutilia sint, quoties paciscentis non interSunt, possunt nihilominus confirmari adjecta stipulatione poenali, qua stipulabitur aliquid, si id pactum non fuerit, sibi dari, per textum in *l.* 11. *ff. de Religios. et sumpt. funer.* « Si locus monumenti hac lege venierit, ne in eum inferrentur, quos jus est inferri, *Pactum quidem illud non sufficit* ad pariendam actionem, quamvis contractui bonae fidei adjectum, quia non potest quis agere, ne fiat aliquid, quod ipsius non interest fieri nec ne; *sed stipulatione id caveri potest*, poenali scilicet, quia si adversus conventionem factum fuerit, quasi existente conventione poterit stipulator petere poenam, et recte aget, cum ipsius intersit, ei dari, quod poenae nomine promissum est.

Pacisci solum potest de rebus possibilibus, Pa- 6
ctum enim rei impossibilis, sive de Jure, sive de facto nullam obligationem inducit, textu expresso *in c. pactionis* 8. *de pactis*, verbis mox in numero sequenti adducendis. Impossibilium enim nulla est obligatio, *l. Impossibilium* 185. *ff. de Regul. Juris.* Et nemo potest ad impossibile obligari, c.

*Nemo potest* 6. *de Reg. Juris* (*). Et de jure illud tantum possibile, et dari posse censetur, quod licite fieri potest, *cap. Fraternitatis* 16. *caus.* 22. *quaest.* 2. juncta Glossa verb. *Quod potest.* Unde pacisci solum potest de rebus licitis, et honestis; pacta enim de rebus illicitis, et inhonestis, quae sunt contra leges, vel contra bonos mores, nullam vim habent, et nullius penitus sunt momenti; textu expresso *in l. Pacta* 6. *cod. de pactis*, ibi: « Pacta, quae contra leges, constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere, indubitati juris est »; *et in cit. capit. Pactiones* 8. *de pactis*, ibi: « Nam etiam juxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit ».

*Inhonesta, et contra bonos mores ea reputantur pacta, quibus quis peccandi licentiam videretur concedere. Hinc exempli gratia *in commodato, haec pactio, ne dolus praestetur, rata non est; l.* 17. *ff. commodati.* Iniqnum enim est, et contra leges dolum non praestari. Praeterea « pacta, quae turpem causam continent, non sunt observanda: veinti, si paciscar, ne furti agam, vel injuriarum, si feceris. Expedit enim timere furti, vel injuriarum poenam. Sed post admissa haec pacisci possumus »; *l.* 27. §. 4. *ff. hoc tit. Nam et de furto pacisci lex permittit l.* 7. §. 14. *in fin. ff. h. t.* Quare de dolo admittendo, non de eo, qui jam admissus est, accipiendus Pauli locus in *l.* 27. §. 3. *ff. hoc tit.* Illud nulla pactione effici potest, ne dolus prestetur. Quamvis, si quis paciscatur, ne depositi agat, vi ipsa id pactus videatur, ne de dolo agat, quod pactum proderit ». Quia frequens in jure est regula, *expressa nocent, non expressa non nocent.* Enim vero, *si quis paciscatur, ne depositi agat, secundum Pomponium valet pactum*, ut testatur Ulpianus in *l.* 7 §. 15. *ff. h. tit.*

Pactis, quibus peccandi licentiam qnis pacisci videtur, proxima sunt ea, quibus quis pretio magis, quam virtutis amore a flagitio abstinere videretur. Hinc, *si ob maleficium, ne fiat, promissum sit, nulla est obligatio ex hac conbentione*, nt idem Ulpianus in citata *l.* 7. §. 3. *ff. hoc tit.* Sed licet haec inhonesta reputetur, conventio honesta tamen illa reputatur, qua quid ab eo stipulamur, si peccaverit. Id mirifice declaratur exemplo Papiniani in *l.* 121. *ff. de verb. Oblig.* §. 1. Mulier ab eo, in cujus matrimonium conveniebat, stipulata fuerat ducenta, si concubinae, tempore matrimonii, consuetudinem repetiisset. Nihil causae esse respondit, cnr ex stipulatu, quae ex bonis moribus concepta fuerat, mulier impleta conditione, pecuniam adsequi non possit ».

Bonis moribus civitatis adversari videtur, si quis ita de sua haereditate paciscatur, ut indirecte sibi testandi licentiam auferat, quae facultas in tanto fuit pretio apud Romanos. Hinc Imperatores Valerianus, et Gallienus rescripserunt, in *l.* 15. *Cod. de pactis.* « Pactum, quod dotali instrumento comprehensum est, ut si pater vita fungeretur, ex aequa portione ea, quae nubebat cum fratre, haeres patri suo esset, neque ullam obligationem contrahere, neqne libertatem testamenti faciendi mulieris patri potuit auferre ».

Adversus bonos mores censentur etiam ea pacta, quae mortis alicujus votum quoddam continere videntur, aut saltem huic voto causam aliquam praestare. Ea de causa pacta de haereditate personae viventis inter eas personas facta, quae ad hanc haereditatem sperant vocari, Justinianus voluit esse irrita, nisi is, de cujus haereditate agitur, pactis voluntatem suam accomodaverit, et in ea voluntate usque ad mortem perseveraverit, *l. fin. Cod. de hoc tit.* Simili ratione reprobatur pactum mutuae successionis, quod tamen inter milites sustineri jure ultimae voluntatis statuerunt Diocletianus, et Maximianus *in l.* 19. *Cod. eod.* Neque solum duo de haereditate tertii viventis, aut de mutua invicem successione pacisci possunt, sed nec olim de haereditate defuncti, quam quis post mortem suam restituere mihi ex fidei commisso tenebatur, pacisci mihi aliquid cum eo licebat, quamvis mutus esset inter nos substitutio. Ita enim Paulus testatur *recept. sent. lib.* 4. *tit.* 1. §. 13. « Rogati invicem sibi, si sine liberis decesserint, haereditatem restituere; altero decedente sine liberis, haereditas ad eum pervenit, qni supervixit, nec de eo pacisci contra voluntatem testatoris possunt »; quia de jure necesse est, ut integra perveniat. Verum hoc pactnm ab Imperatoribus inde permissum est, ut constat ex *l.* 1. *et l.* 16. *Cod. hoc tit. et l.* 11. *Cod de transact.*

Contra bonos mores videtur etiam pactum, quo medicus ab aegroto aliquid pro salute ipsius paciscitur. Hinc Valentinianus, et Valens rescripserunt in *l.* 9. *Cod. de Profess. et Medic.* « Archiatri scientes annonaria sibi commoda a populi commodis ministrari, honeste obsequi tenuioribus malint, quam turpiter servire divitibus. Quos etiam ea patimur accipere, quae sani offerunt pro obsequiis, non ea quae periclitantes pro salute promittunt ». Pariter contra bonos mores videtur pactum, quo Procurator de parte litis paciscitur, de quo infra

(*) Inter impossibilia videtur posse etiam recenseri, quod ab alterius pendet facto, et arbitrio, atque ideo id pacisci non posset. Nihilominus sunt quidam casus, in quibus licetur servari pactum tertiam respiciens personam. Ita quippe Ulpianus in *l.* 50. *ff. hoc tit.* « Non impossibile puto in contractibus depositi, commodati, locati, et caeteris similibus hoc pactum: Ne facias furem servum meum, hoc est ne sollicites, ut fur fiat, vel fugitivus fiat, nec ita negligas servum, ut fur efficiatur; siculi enim servi corrupti actio locum habet, ita potest etiam haec pactio locum habere, quae ad corrumpendos servos pertinet ». Notandum tamen quod in conventionem interdum deduci potest, quod in alicujus tertiae personae, aut etiam alterius ex contrahentibus, tamquam in arbitrium boni viri committatur, modo sit liber homo, qui arbitretur. Nam « illa verba arbitrio Lucii Titii fieri, jus significant, et in servum non cadunt ». *l.* 68. *ff. de verb. signif.* De his plura in titulo *de verbor. obligat.*

agendum erit in titulo de Procuratoribus. At quaerit Ulpianus an bonis moribus adversetur: « Si quis crediderit pecuniam, et pactus sit, ut quatenus facere possit, debitor eatenus agat, nempe juxta vires debitoris, an pactum valeat? Et magis est pactum valere. Nec enim improbandum est, si quis eatenus desideret conveniri, quatenus facultates ejus patiuntur *l.* 49. *ff. hoc tit.*

Circa pacta, quae sunt contra bonos mores, et turpitudinem continent, observandum superest, propter turpitudinem ejus, qui sibi pactus est, irritum esse pactum, non vero propter ejus dumtaxat, qui promisit. Hinc Diocletianus, et Maximianus in *l.* 25. *Cod. de transact.* « Si majores viginti quinque annis cum patruo, sive avunculo vestro transegistis, vel ei debita donationis causa, sine aliqua conditione remisistis; non idcirco, quod hoc ejus haereditatis captandae causa, id est spe futurae successionis vos fecisse proponatis, aliis et succedentibus instaurari finita debent ».

His pactis affinia sunt, quae fiunt contra leges, et Constitutiones Principum. Id autem fit vel ratione personae, quae paciscitur, vel ratione rei, quae in pactum deducitur. Ratione personae, ut si pupillus sine tutoris auctoritate paciscatur, ne a debitore suo petatur, licet pupillus etiam sine tutoris auctoritate possit licite pacisci, ne, quod debet, a se petatur, *l.* 28. *ff. de pact.* Ratione vero rei, ut si quis promittat, quod legibus prohibitum est. *Nam jus publicum privatorum pactis mutari non potest*, *l.* 38. *ff. hoc. tit. l.* 45. §. 1. *ff. de reg. jur.* Item, si id promittatur, quod repugnat publicae utilitati, uti « pactum, ne experiar interdicto: *unde vi*: quatenus publicam causam contingit, pacisci non possumus. Et in summa, si pactum conventum a re privata remotum sit, non est servandum » *l.* 27. §. 4. *vers. Item ne experiar ff. h. tit.* quod idem statuit etiam Ulpianus in *l.* 7. §. 16. *ff. eod.* Super his tamen legibus videndus est Cujacius *Observat. lib.* 1. *cap.* 24. qui putat, a *re publica* legendum, non *a re privata*, ut in vulgato textu legimus, quae nihilominus lectio retineri potest hoc sensu, ut nempe improbandum sit pactum, quod privatam rem non respiciat. Caeterum adversus illud jus, quod non publicam, sed privatam paciscentis utilitatem respicit, nihil vetat pacisci, ut videre est in *l.* 7. §. 13. 14. 15. *ff. h. tit. in l.* 31. *l.* 43. *et l.* 46. *ff. eod. et in l.* 27. *et l.* 156. §. *fin. ff. de Reg. jur.*

Praetermittendum denique non est, ea omnia irrita esse pacta, quibus error causam dedit, ut constat ex *l.* 51. *in princip. et* §. 1. *ff. hoc tit.*

8 Omne etiam pactum pro obtinenda re spirituali est penitus irritum, ac nullius momenti, textu expresso *in cit. c. Pactiones* 8. *de pactis*, ibi: « Pactiones factae a vobis (ut audivimus), pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti »; et concordat *cap. Quaesitum* 5. *de rerum permutat.* ubi additur, quod « Pactio circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet Simoniae ».

Sic omne pactum circa spiritualia est illicitum, 9
et continet simoniam, saltem Ecclesiasticam, quando illud intervenit in Beneficiis Ecclesiasticis, aut aliis Jure Ecclesiastico prohibitis, tamquam continentibus labem simoniae; ut si fiat permutatio Praebendarum propria auctoritate, et sine interventu Superioris, scilicet Episcopi, *cap. Quaesitum.* 4. *de rerum permut.* aut si quis resignet Praebendam eum pacto, ut sibi solvatur certa pensio absque auctoritate Papae, *cap. Super eo* 7. *de transactionibus*; vel si eligendus, v. g. in Episcopum, in Provincialem, in Generalem, et hujusmodi promittat alteri Beneficium Ecclesiasticum, dignitatem, personatum, suum votum, et hujusmodi, ut det sibi votum in Electione, *cap. Quam pio* 2. *caus.* 11. *q.* 2. *c. Plerique* 7. *et c. Pactiones* 8. *de pactis*, *cap. Quaesitum* 5. *de rer. permutat. cap. Praeterea* 9. *de transactionibus*, *cap. De hoc* 11. *et cap. Tua nos* 34. *de Simonia*, cum similibus.

Pactum, vi cujus Beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari, nullum est, atque simoniacum, *c. Cum pridem* 4. *de pactis*, *c. Consulte* 38. *de Simonia*, cum similibus. Et hoc etiam procedit de pacto illo, quo una pars litigantium, privata conventione, et sine auctoritate Superioris cedit liti, et juri super Beneficio litigioso, si quod in eo habeat, at altera pars vicissim dat aliquid temporale, v. g. expensas factas restituit. In spiritualibus enim omnis pactio cessare debet, *c. Pactiones* 8. *de pactis*, *c. Quaesitum* 5. *de rerum permutat.* cum similibus. Et sic tenet Abbas *in cit. cap. Cum pridem* 4. *de pactis n.* 1. *et* 2. Barbos. *ib. n.* 15. et communis aliorum. 10 11

Dicitur autem notanter *privata conventione, ac sine auctoritate Superioris*, quia interveniente auctoritate Superioris, scilicet Papae, vel Episcopi ex gravi causa id concedentis, pars cedens liti super Beneficio exortae licite potest recipere aliquid temporale, non quidem in compensationem sui Juris, si quod in Beneficio habeat, cum hoc sit Simoniacum; sed vel propter bonum pacis, *arg. cap. Nisi essent* 21. *de praebend.* vel ob aliam hujusmodi justam causam; Fagnan. *in cit. cap. Nisi essent n.* 3. *et* 28. Barbosa *ibid. n.* 8. Reiff. *l.* 1. *Decretal. t.* 25. *n.* 70. Layman *l.* 4. *tr.* 10. *c. ult. n.* 56. et alii. * V. add. Casin. in fin. *. 12

Pactum, quo quis promittit novam pensionem, 13
vel augumentum antiquae, ut in Beneficio instituatur, est illicitum, et Simoniacum, et qui illud, mediante tali pacto, obtinuit, non solum est eo spoliandus, sed etiam aliis poenis Canonicis est puniendus; *c. Cum Clerici* 6. *de pactis*, *cap. Matt.* 23. *de Simonia, et Extravagant. Cum detestabilis*, *de Simonia*, *inter communes*, cum similibus.

Pactum, de succedando in Ecclesiasticis Bene 14

ficiis, ita videlicet, ut ista Clericis concedantur sub hac conditione, quod post eorum mortem alii nominatim succedant, est nullum, *cap. Accepimus* 5. *de pactis*, *et Com. Doct.*

15 Non valet pactum factum in praejudicium Juris Parochialis, ut si Clerici Saeculares, vel Regulares res suae Ecclesiae locent, vel in Feudum concedant cum pacto, quod Conductores, vel Feudatarii Decimas eis persolvant, aut apud ipsos sepulturam eligant. Cum enim hujusmodi pactum praejudicet Juribus Parochialibus, nullius est roboris, et sic paciscentes tenentur reddere quidquid ratione similis pacti receperunt, et servare indemnem Ecclesiam illam parochialem, quae exinde laesa fuit; textu expresso *in cap. Plerique* 7. *de pactis*.

16 Pactum, quod filia Dote contenta, Patri ab intestato non succedat, a Jure improbatur, et non valet, textu expresso *in l. Pactum dotali instrumento* 3. *Cod. de Collationibus*, ibi: « Pactum dotali instrumento comprehensum, ut contenta Dote, qua in Matrimonio collocabatur, nullum ad bona paterna regressum haberet, Juris auctoritate improbatur, nec intestato patri succedere filia ea ratione prohibetur »: et refertur etiam *in c. Quamvis* 2. *de pactis in* 6. per verba mox adducenda in numero sequenti. Valet tamen tale pactum, si fuerit juramento firmatum, et non vi, nec dolo ab eadem praestitum fuerit, textu expresso *in cit. c. Quamvis*, ibi: « Quamvis pactum patri factum a filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet Lex Civilis: Si tamen juramento, non vi, nec dolo praestito, firmatum fuerit ab eadem, omnino servare debebit, cum non vergat in aeternae salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum ».

17 Pactum talis filiae juramento firmatum valet etiam in Foro Civili: cum enim hic agatur de evitando peccato, ac perjurio, dicta Pontificia dispositio *in cit. cap. Quamvis*, valet etiam in Foro Civili, et per Judicem Saecularem est servanda. Sic, pluribus Juristis, et Juribus adductis, Glossa *in cit. cap. Quamvis*, *verb. Servari*, Alexander *consil*. 29. *lib*. 3. Zoesius *tit. de pactis num*. 37. Covarruvias *part*. 3. *in cap. Quamvis pactum*, §. 4. *num*. 18. *de pactis in* 6. Reiffenstuel *lib*. 1. *Decretal. tit*. 35. *num*. 82. ubi testatur de communi. Et colligitur *ex cap. Novit* 13. §. *Licet autem*, *de judiciis*, ubi dicitur, quod « Pontifex procedere valeat super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocet a vitio ad virtutem, ab errore ad veritatem ». Et additur, quod « de juramenti religione cognoscere, ad Ju-
18 dicium Ecclesiae non est dubium pertinere ». Et hoc etiam habetur ex praescripto Legum Civilium. Nam *Authentic. Ut Clerici apud proprios Episcopos* §. *Si vero Ecclesiasticum*, *collat*. 6. Imperator expresse hoc sancivit his verbis: « Cum oporteat talia Ecclesiastice examinari, et emendari animas delinquentium per Ecclesiasticam mulctam secundum Sacras, et Divinas regulas, quas etiam nostrae sequi non dedignantur Leges ». Unde *in c. Intelleximus* 1. *de novi operis nunciatione* dicitur, quod *Leges non dedignantur Sacros Canones imitari*.

Ad hoc, ut talis filiae pactum juramento firma- 19
tum valeat, et servandum sit, requiritur quod juramentum non sit nec vi, nec dolo extortum, ut expresse cavet Pontifex *in cit. cap. Quamvis* 2. *de pactis in* 6. ibi: *Juramento non vi*, *nec do-*
*lo praestito*. Si vero fuerit extortum *vi*, idest si 20
filia juravit, se renunciare paternae haereditati, gravi metu majoris mali adducta, puta quia alias Dotem a patre obtinere non posset; seu fuerit extortum *dolo*, idest, si parentes scienter, et dolose persuaserint filiae, minores esse facultates suas, quam revera essent, sicque ipsa seducta, et modica dote contenta reliquae hereditati sub juramento renunciaverit; tunc juramentum sic vi, aut dolo extortum, vel nullatenus est obligatorium, ex quo talis vis, seu dolus valuerit auferre consensum, ut dicunt Abbas *in cap. Cum contingat n*. 2. *de jurejurando*; Joann. Andreas *in cap. Unic. de Commodat*. Pirhing lib. 1. *decretal. tit*. 35. *num*. 32. Reiffenstuel *ibid. num*. 83. Molina *tom*. 2. *de justitia*, *et Jure tract*. 2. *dis*. 579. *n*. 28. et alii; vel saltem non est efficaciter obligatorium, cum possit peti, et obtineri ejus relaxatio, et dispensatio, quae per Ecclesiam solet in similibus casibus passim concedi, *cap. Virum* 25. *de jurejurando*; Immo et Magistratus saecularis potest cogere eum, qui vim, aut metum intulit, ut juramentum remittat; Pirhing *loc. cit. num*. 32. Reiffenstuel *loc. cit. nu*. 83. et alii passim.

Hinc talis filia (idem dic de filio, vel quovis 21
alio necessario haerede) quae, dote accepta, cum juramento renunciavit paternae haereditati, atque enormiter, seu ultra dimidium inde laesa fuit, post obtentam absolutionem a juramento, potest petere rescissionem dictae suae renunciationis, atque haec a Judice est concedenda ob ejusmodi enormem laesionem rite probatam; Juramentum enim junctum enormi laesioni, nempe ultra dimidium, censetur dolo extortum; nam tunc *ipsa res in se dolum habet*, ut dicit *l. Si quis cum aliter* 36. *ff. de verbor. obligationibus*; Covarruvias *part*. 3. *in cap. Quamvis pactum* 2. *de pactis in* 6. §. 4. *num*. 11. Gailus *lib*. 2. *Practic. Observ*. 147. *num*. 8. *et* 9. Layman *in cit. cap. Quamvis* 2. *de pactis in* 6. *num*. 2. Menoch. *de arbitrar. Jud. caus*. 149. *num*. 17. *et* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num*. 84. Fachineus lib. 8. *Controvers. Juris Canon*. 69. citans alios, et solvens contraria.

Pactum addictionis in diem quid, et quid Ju- 22
ris de eo? Vide verb. *Contract. Emption. art*. 5. *a num*. 46. *ad* 55.

Pactum Legis Commissoriae quid, et quid Ju- 23
ris de eo? Vide d. verb. *Contr. Empt. a n*. 40. *ad* 45. et verb. *Hypotheca num*. 34. *et* 35.

24 Pactum Antichryseos quid, et quid Juris de eo? Vide *d. verb. Hypotheca num.* 32. *et* 33.

25 Pacta Hypothecae, seu Pignori adjecta quaenam, et quo modo valeant? Vide *verb. Hypotheca a num.* 36. *ad* 40.

26 Pacta retrovendendi, sen redimendi quando, et quomodo liceant, vel non, et quid Juris de ipsis? Vid. *dict. verb. Contr. Empt. art.* 3. *num.* 54. *ad* 56.

27 Pacta, et Conventiones, sen compositiones, quas Superiores locales Regularium sine licentia Generalium, seu Provincialium ineunt cum Praelatis, seu Rectoribus Parochialium Ecclesiarum super Juribus Parochialibus, et aliis articulis, de Jure communi sunt valida, et observanda, texto expresso *in cap. Quia eo* 3. *de pactis* in 6. in cujus Summario sic expresse habetur: « Pacta inita per Fratres Praedicatores, vel Minores, vel alios Mendicantes cum Rectoribus Parochialium Ecclesiarum super Parochialibus Juribus, si facta sunt per Priores, vel Guardianos de Conventuum ipsorum locorum consensu, licet auctoritas Sedis Apostolicae non intervenerit, vel licentia Prioris, vel Ministri Generalis, aut Magistri, vel Provincialis Ministri, vel Capituli Provincialis, servanda sunt, dummodo sint licita, et honesta »; et concordat *cap. pactum* 1. *eodem in* 6. in cujus Summario sic praecise habetur: « Monachi habentes liberam a Sede Apostolica sepulturam, si paciscantur de non recipiendis aliquibus, vel certis Parochianis Ecclesiae alicujus, servare compellantur pactum, nec illos sepelire poterunt, licet apud eos elegerint sepeliri, cum per pacium Privilegio renunciaverint ».

28 Verum praedictas Decretales Bonifacii VIII. iterum sublatas esse per Sixtum IV. et privilegia Mendicantibus prius concessa iterum restituta esse, et confirmata per ipsum Sixtum IV. variosque alios Summos Pontifices, testatur Emmanuel Rodericus *tom.* 1. *q.* 27. *art.* 3. addens ita servari in nostra Religione. Et ita etiam docent Layman *in cit. cap. Quia ex eo* 2. *de pactis* in 6. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 35. *num.* 14. Reiffenstuel *ibid. num.* 7. et alii. Et ratio ipsorum est, quia sicuti Rector Ecclesiae Collegiatae inferioris non potest Jura, et bona immobilia Ecclesiae alienare, nisi ultra consensum Capituli cum licentia Episcopi, ut colligitur *ex cap. De cetero* 5. *et cap. Veniens* 8. *de transactionibus*; ita etiam Rector, seu Prior Ecclesiae Conventualis, seu Regularis non potest alienare sine consensu Generalis sui Ordinis, qui quasi Episcopalem jurisdictionem in suos subditos habet, vel saltem Provincialis in illis Religionibus, in quibus habet facultatem praebendi similem consensum. Sic praedicti Doctores, qui tamen recte monent in hac re attendendas esse consuetudines, statuta, et privilegia Apostolica, cuique Religioni post dictas Decretales Bonifacii VIII. facta, et concessa.

29 Pacta abolendarum pensionum contemporanee
resignationi Beneficiorum, et earumdem pensionum resignantibus, damnantur, et annullantur;
Bened. XIV. tom. 1. Constit. 30. incip. *In sublimi* §. 3. Pacta poenalia de non appellando a 30
sententia super nullitate Matrimonii damnantur,
et annullantur: Idem Constit. 85. Incip. *Nimiam*
§. 4. *et* 7. Earumque observantia prohibetur sub
poena excommunicationis: Idem ibid. §. 7.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Plura sunt pacta, quae tum jure Civili, tum 31
jure Canonico speciatim improbantur. De omnibus agere haud patiuntur angusti limites additionum. Agemus de uno a jure civili, tum de uno a jure Canonico imbrobato.

Jure civili improbatum est pactum de Haeredi- 32
tate Tertii, si Tertius ille certus sit, nec aliter
subsistit, nisi Tertio illo conseotiente, et in eodem consensu subsistente usque ad mortem. Im-
probatum autem fuit pactum hoc tanquam ple- 33
num tristissimi eventus, et votum captandae mortis continens, *leg.* 15. *et in fin. C. de Pact. Rota in Monopolitana Immissionis* 3. *Martii* 1749. §. 9. *et sequent. coram Eminent. Bussio.*

Pactum hoc non sustinetur, etiamsi tendat in 34
favorem certi, ac determinati matrimonii, quod
alias sequutum non fuisset. Immo etiamsi jura- 35
mento munitum sit; Rot. *coram Rat. dec.* 142.
*num.* 2. *et* 3. Nec si inter Nobiles conventum sit 36
cum juramento; Idem supremum Tribunal *in Lucana Immissionis* 16. *Febr.* 1731. *cor. Calcagnin.*
Nec a statuto, vel a consuetudine vim accipere 37
potest. Confer *Treutler. vol.* 1. *disp.* 6. *thes.* 8. *cap. final.*

Debet autem esse hoc pactum vel de tota hae- 38
reditate, vel de ejus parte, ut prohibitionem in-
currat. Occurrit vero non semel dubitatio, utrum 39
pactum hoc sit de quota aliqua haereditaria, an de rebus particularibus. Vide, ubi res postulat, Rotam *cor. Ratt. dict. decis.* 142. *num.* 4. *ad plur. seq.*

Consentiente Tertio illo, ut dictum est, susti- 40
nentur. De Tertio vero quaeritur, an is, si jura- 41
mento consenserit, possit non obstante juramento, discedere a consensu, et testamentum condere, variant Doctores: Meo judicio separari debet casus. Si dixerit: *Juro me in hoc pactum consentire*, resilire adhuc valebit, quippe quia juramentum actus naturam sequitur. Aliud, si dixerit: « Juro me consentire, nec me unquam consensum hunc revocaturum esse; Hoc casu (recte ait *Stryk. in usu modern. Pandect. lib.* 2. *tit.* 14. §. 17.) poenitere non posset, ne facultatem testandi amitteret; testamentum enim ut faciat, nulla Lege obstringitur ».

Jure Canonico improbatur pactum, quo Prae- 42
sentatus pensioni vel favore Patroni, vel favore Tertii consentit, *cap.* 6. *de Pact.* Caeterum interest scire, utrum pactum hoc sit conceptum per

43 viam *conditionis*, an per viam *modi*. Priori enim casu ipsa quoque praesentatio irrita est, idque quia conditio vel jure impossibilis, addita actui inter vivos vitiat; *Fargn. de Jurepatron. part.* 2. *can.* 12. *et* 13. *cas.* 5. *n.* 6. *et plur. sequent. Gagliard. eodem tract. cap.* 16. *numer.* 10. *Rot. cor. Emer. jun. decis.* 100. *numer.* 3. *coram Crisp. decis.*
44 335. *numer.* 14. Posteriori vero casu firma manet praesentatio, ipsumque pactum habetur pro non apposito: *Cardinal. de Luc. de Jurepatronat. discurs.* 48. *fer. per tot. et Card. Lanfredin. Re-*
45 *spons. Eccl.* 2. *pariter fere per tot.* qui una tradit, quando mox dictum pactum appositum dici queat per viam conditionis, et quando per viam modi; confutatque in hoc *Cardinalem de Luca*; et quidem non immerito.

46 Quid, si reservatum fuerit Beneplacitum Apostolicum? Interest pariter scire, utrum fuerit pactum adjectum per *viam conditionis*, an per *viam*
47 *modi*. Nam priori casu Beneplacitum accedere de-
48 bet intra quadrimestre, ut sustineatur praesentatio; posteriori vero potest supervenire, elapso ipso quadrimestri; *Lanfredin. ubi supra*, *Piton. de controvers. Patron. allegat.* 56. *num.* 5. *Rot. coram Crisp. dec.* 335. *num.* 14. *et seq. in Faventina Beneficiorum* 5. *Martii* 1736. §. *Et quod attinet*, *cor. bon. memor. de Vais.*

49 Quod si ex aliquo impedimento, puta sequutae interim vacationis Sedis Pontificiae, impetrari nequit Beneplacitum, an subduci debeat tempus impedimenti, magna quaestio est? Rota nec assumere voluit hunc articulum *in Regien. Benef.* 4. *Jun.* 1759. *cor R. P. D. Ratto.* Proposita vero denuo fuit haec causa *die* 2. *Jun. hujus anni* 1760. *a R. P. D. Cornelio.* Sed an in hac altera propositione decíderit articul. videbitur edita decisione.

50 Coronidis loco ea hic examinanda est quaestio, an hodiernis moribus alter alteri pacisci possit hoc effectu, ut illi inde competat actio. Negat post alios *Carpzov. Jurispr. Forens. par.* 2. *constitut.* 33. *defin.* 25. *et sequent.* qui retinendam autumat et hodie definitionem juris civilis. At affirmant *Bruneman. ad l.* 25. *in fin. ff. de Pact. Mev. par.* 4. *dec.* 112. *n.* 2. *Christin. vol.* 3. *dec.* 35. *num.* 12. Adde *Groeneveg. et plures ab eo citatos ad* §. 18. *Instit. ed Inutil. stipulat.*

ADDITIONES CASINENSES

Traditis a Lucio nostro sub n. 12. h. artic. quod nempe, interveniente auctoritate Superioris, puta Papae, vel Episcopi ex gravi causa id concedentis, licite possit pars cedens liti super beneficio exortae recipere aliquid temporale, non quidem in compensationem sui juris, si quod in beneficio habeat, cum hoc sit simoniacum, sed propter aliquam justam causam (prout etiam rite tenent Reiffenstuel, *de pactis* §. 3. *n.* 70. aliique); non supervacuum sit addere, quae sapientiss. Benedictus XIV. habet per modum normae, ac Regulae generalis, in *Inst. Eccles.* 93. quam heic integram exscribere placet. Est porro hujusmodi.

« *Epistola ad Vicarium Generalem habita. Utrum simoniae labe afficiatur, is, qui pecuniam largiter impendit, ut se lite eximat, in causis beneficiatibus. Quaenam requirantur, ut hoc jure fieri possit. De Arbitris causarum ad Beneficia spectantium, et cuinam praecipue rei animum, mentemque adjungere ipsi debeant* ».

« 1. Cum in Ecclesia Collegiata hujus dioecesis vacatio contigerit Canonicatus de jure patronatus Laicalis, suisque suffragiis patroni inter se maxime discrepaverint, qui diversos omnino Clericos nominarunt, lis excitata est inter ipsos electos ad Beneficium, in qua tamquam Judex Ordinarius, cujus est rem primo dijudicare, sententiam Clerico A. propitiam tulisti: Clericus autem B. ad Sac. Romanae Rotae Tribunal ab hac sententia provocavit, ubi, causa bis proposita, nihil definitum fuit. Quamobrem Clericus idem B. post gravissimas expensas rationibus etiam suis parum confidens, pollicitus est competitori se cessurum esse causae, si pecunia, quam in peragendo hoc judicio solverat, sibi redderetur. Id minime inficiatur Clericus A., qui, remoto Competitore, nequaquam dubitat, quin unanimes Patroni sibi tantum suffragentur: sed monitus fuit cavendum esse magnopere, ne verae simoniae labem contraheret, si eam pecuniam restitueret. Qua de re consilium a peritissimis viris postulavit, iique responsum ejusmodi fecerunt, unum, vel plures arbitros accersiri posse, qui judicarent abdicandum esse a Clerico B., ipsique pecuniam expensam a Clerico A. persolvendam, quod rite eum arbitris constitui posset. Heri vesperi, cum nos de more convenires, opinionem nostram super hac re poposcisti, eamque breviter nunc explicabimus. Ac primum, cum agitur etiam de Beneficiis, lites numerata pecunia licite dirimuntur; negotium tamen, de quo agitur, componi hac ratione nequit, quin simoniae labes intercedat. Quamobrem ab aequitate alienum est consilium, quod nuper exposuimus, idque Clericis iisdem dissidentibus statim patefacies. Nos pariter de errore, in quo versantur maximo, ipsos ad nos accitos clare, graviterque admonebimus ».

« 2. Lites numerata pecunia dirimi posse affirmavimus, quod Coelestini III. praeclara Decretali comprobatur *Cap. Dilect.* 27. *de Simonia*. Etenim Praepositus Eboracensis suo Archiepiscopo pecuniam erogaverat, ut finem molestiis faceret ob quaedam Beneficia, quibus Praepositus ipse fruebatur. Qua de re Pontifex arguit vehementer Archiepiscopum, qui post datam fidem, acceptamque pecuniam, Praepositum novis molestiis persequeretur; nec iisdem litteris Coelestinus III. Praepositum improbat, quia pecuniam ob eam causam tra-

diderat; ex his constat pecuniam licite solvi posse, etiam cum de Beneficiis res agatur, ut litigiis aditus occludatur ».

« 3. Porro id Ecclesiasticae Historiae monumentis, exemplisque corroboratur. Proditum est, ab Odoacre Rege Herulorum, qui totam Italiam invaserat, tributum Romano Pontifici imperatum fuisse, antequam Pontificatum susciperet: eamdem legem, et institutum Gothorum Reges, qui deinde Odoacri suffecti sunt, per maximam vim, et injuriam retinuerunt. Justinianus Augustus idem tributum eiicuit, asserens, quod Imperium simul, et jura Gothorum obtineret. Injustissima haec consuetudo ad Costantinum IV. Imperatorem permansit, qui *barbatus* vulgo nuncupatur. Ipse S. Agathonem Pontificem, et caeteros in posterum, qui ad gerendum Pontificatum eligerentur, ab ejusmodi tributo vindicavit. *Anastasius Biblioth. in vita S. Agathonis* ».

« 4. Cum S. Gregorius Pontifex omnium suffragiis renunciatus hunc honorem declinare vellet, ad Mauritium Imperatorem literas dedit, ipsumque maximo studio rogavit, ne suam electionem confirmaret. Haec tamen epistola intercepta fuit a Germano Urbis Praefecto, qui ad Mauritium scripsit gravissimis verbis, ac sententiis, commune bonum, ac felicitatem id requirere, ut summa Ecclesiae regendae potestas Gregorio traderetur. Quamobrem Mauritius, qui Gregorii virtutem cognitam satis, ac perspectam habuerat, cum ille Constantinopoli versaretur, ejus electionem probavit: *Joannes Diaconus lib.* 1. *vitae S. Gregorii c.* 39. *et seqq.* Itaque S. Gregorius coactus rerum administrationem suscipere, iniquum tributum solvere non praetermisit ».

« 5. Idem Pontifex gravissime queritur *lib.* 10. *cap.* 1. *Gallicae Historiae etc.* de hujus tributi conditione, et Mauritium Imperatorem vehementer redarguit. In dubium tamen vocatur, an commentaria, quibus ejusmodi querimoniae continentur, S. Pontifici Gregorio tribuenda sint: *Graveson t.* 2. *Historiae Ecclesiast. pag.* 323. *Cave in Histor. Scrip. Ecclesiast.* Nam Cave potissimum advertit, eam scribendi rationem haud S. Gregorio Magno, sed S. Gregorio VII. potius convenire; quam opinionem Thomassinus quoque amplectitur, uti inferius demonstrabimus. Hanc igitur controversiam missam faciemus, et id solum, quod Christianus Lupus scriptum reliquit, *tom.* 3. *in Concil. Generat.* 1. *edit. pag.* 127. commemorabimus: « Persolvit tamen optimus Gregorius, quod nempe, nec Papatum declinare posset, nec Principis avaritiam moderari. Solus Princeps, non ipse fuit simoniacus, quia iniquam, atque inevitabilem vexationem redemit ». Idem etiam exemplo Constantinopolitani Patriarchae magis ostenditur, qui postquam designatus est, ordinari nequit, nisi tributum antea Turcarum Praefecto exsolverit: Quippe: « Non ea crimini (ait Thomassinus) *De Benefic. par.* 3. *lib.* 1. *c.* 60. *n.* 10. vertenda est Graecis necessitas tributi, sed in ambiendo certatim Patriarchatus culmine nefanda cupiditas, qua ad majus in dies tributum solvendum ultro prosiliunt ».

« 6. Postremo affirmavimus, lites etiam circa Beneficia componi quidem posse, si pecunia numeretur; id tamen accomodari nullo modo posse causae, quae nunc in disceptatione versatur. Nam rerum ejusmodi Scriptores inter caetera, quae necessaria putant, ut liceat pecunia finem imponere dissidiis circa Beneficia, illud prae caeteris requirunt, ut qui solvit pecuniam, non tantum jus ad *Beneficium*, sed jus in *Beneficio* obtineat; quae sane conditio ex Decretali Lucii III. desumitur, *Cap. Matth.* 22. *de Simonia*. Admonitus fuerat Pontifex, quemdam Clericum ad dignitatem Ecclesiasticam electum *paucis contradicentibus*. Perceperat etiam, quod, eodem Clerico sciente, et probante, ipsius amicus « ei, qui discordiae magister videbatur, certae quantitatis munus exsolvit, et sic, quam prius sustinebat, contradictio quievit ». Quam ob causam electo Clerico Pontifex indicit, ut dignitatem quamprimum dimittat, eaque sententia utitur: « Nihil prodest homini, si universum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur ». Canonum Interpretes simul conferunt superius allatam sententiam *in cap. Dilectus de Simonia*, cum hac Lucii III. *in cap. Matthaeus pariter de Simonia*, atque unanimes advertunt fuisse *jus in re* pro beneficiis, si prima illa sententia spectetur: si vero secunda perpendatur, fuisse *jus ad rem*, nempe ad Dignitatem, quod sane jus imperfectum existimatur. Quippe minor pars, quae ad eligendum Clericum non consenserat, litem instituere, ac rationes proferre poterat, ne electio illa confirmaretur, *Gonzalez cap. cit. Matthaeus* 22. Id apertissime tradit S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. « Antequam alicui acquiratur jus in Episcopatu, vel quacumque dignitate, vel praebenda, per electionem, vel provisionem, seu collationem, simoniacum esset adversantium obstacula pecunia redimere, sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spiritualem obtinendam; sed postquam jus alicui jam acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removere ». *Et quarto sententiar. dist.* 25. *q.* 4. *art.* 2. *quaestiunc.* 1. *ad sept.* « Si non est sibi acquisitum jus per electionem, nullo modo potest pecuniam dare adversario, ut desistat. Si autem est ei acquisitum jus, potest aliquid dare, non ut pretium praelationis, sed ut redemptionem vexationis propriae ». Sic autem S. Raymundus Sanctissimi Doctoris discipulus idem testatur, *in Summ. a lib.* 1. *tit.* 1. *de Simonia* §. 20 ».

« 7. Altera conditio, quae pariter exigitur, ut liceat pecunia dissidium circa Beneficia componere, in eo posita est, ut jus clare suffragetur illi, qui pecuniam solvit, et injuste vexetur ab eo, qui pecuniam accipit. Quod si aliter fuerit, qui pecuniam expendit, non animi tranquillitatem, et quietem eo pretio sibi comparat, quae inter

res temporarias recensentur, sed jus quoddam in rem spiritualem pecuniae vi sibi conciliat; equidem S. Thomas eo loco, quem nuper memoravimus, pro certo has duas conditiones interponi statuit: *Injusta impedimenta*, *et jus in re manifestum*: iisdem fere verbis utitur S. Antoninus *Part.* 2. *Summ. tit.* 1. *cap.* 4. *in fin.* §. 2.; « Quinto, ratione redimendae vexationis, et antequam jus acquiratur alicui in Beneficio, vel dignitate, non licet dare ad redimendam vexationem suam, alias simonia esset; sed postquam fuerit adeptus, et jus sibi acquisitum, vexationem sibi injuste factam super Ecclesia, vel Beneficio, vel dignitate licet pecunia redimere, sed non justam vexationem, ut si juste accusaretur, vel hujusmodi »: Ob has causas *injustissimae vexationis, et apertissimi juris*, Summi Pontifices tributum absque simonia persolvebant, ut ipsorum electio ab Imperatoribus confirmaretur. Ob causas easdem Jacob improbandus non videtur, qui ab Esau jus Primogeniti sibi comparavit: « Jus (inquit S. Thomas 2. 2. *q. cit.* 100. *art.* 4. *in respons. ad quintum argument.*) primogeniturae debebatur Jacob ex Divina electione... et suam vexationem redemisse intelligitur ».

« 8. Cum haec ita se habeant, si haec omnia conferre velis cum causa, de qua agitur, certo deprehendes, a veritate alienum non esse id, quod initio diximus, pecuniam solvi jure posse ad lites circa Beneficia componendas, id tamen quaestioni, quae in medium adducitur, minime suffragari. Nam, ut pecuniam liceat exsolvere, non debet intercedere *jus ad rem*, *sed in re*, illudque aperte constet necesse est. Insuper injustam vexationem competitoris, qui pecuniam accipit, manifeste probari oportet. Clerici vero A. et B. *jure ad rem* solummodo praediti sunt, si ratio *Praesentationis* habeatur, quae de utroque per legitimos Dominos facta fuit. Neque *ullum jus in re* Clericus A. consequitur ex prima sententia, quam propitiam retulit, eum interposita fuerit provocatio ad alios Judices, qui rem totam secundo loco dijudicare possunt, idque primae sententiae effectum impedierit. Postremo quis affirmare unquam valeat jus certum, et manifestum a Clerico A. possideri, ipsumque a Clerico B. competitore certissime, atque injuste vexari? Siquidem contrarium desumitur ex eo, quod haec causa bis proposita fuit in Sacro Romanae Rotae Tribunali, ubi post accuratam disquisitionem nihil peculiare sancitum est ».

« 9. Sed jam de consilio eligendi arbitros pro dirimenda hac controversia verba faciamus. Qua ratione id excogitatum fuerit intelligere sane non possumus. Nam si ipsi judicium aequitati consentaneum ferre velint, illud procul dubio expendere debent, utrum Clericus A. *jus habeat ad rem, vel in re*, an illud manifestum sit; utrum tandem a Clerico B. injuste divexetur, atque ita causa reducitur ad eadem principia, quae modo exposuimus, ipsique arbitri fateri cogentur, haud licere pecuniae solutione hanc litem componere ».

« 10. Si qui consilium hoc dederunt, parumper in jure Canonico versarentur, haud novam, et inusitatam esse deprehenderent ejusmodi arbitr. electionem. Alexander III. *cap. Non sine, de Arbitris*, nequaquam pecuniam in causa Beneficiali solutam improbavit, quam delecti Arbitri constituerant. Insuper Canonum interpretes *in cap. eod. Non sine de Arbitris*, docent, aequum esse Laudum ab Arbitris praescriptum, si jus pecuniam solventis manifestum appareat; Injustum vero Laudum, si pecuniam solvens omni jure careat: Postremo dubium esse Laudum, et simoniae speciem praeseferre, si dubium jus obtineat, qui pecuniam erogat. Item tradunt, Arbitros accersendos esse ab Episcopo, qui rationes Laudi ab illis exposcere debet, illudque vel probare, vel rejicere juxta leges, quae a jure Pontificio decernuntur: *Fagnanus in eodem cap. Non sine a n.* 3. *ad* 9. *sub tit. de Arbitris* ».

« 11. S. Carolus Borromaeus de hac re sapienter, et aequissime judicavit *part.* 2. *Constitut. cap.* 11. in primo Provinciali Concilio, quod Mediolani celebravit. Sic enim statuit: « Ne redimendae vexationis specie in causis Beneficiorum simoniacae pactiones intercedant, nemini licere volumus ad redimendam vexationem, ne in casibus quidem jure permissis pecuniam dare, quidquamve pacisci, aut transigere, nisi Episcopi consensus accesserit. Cujus partes erunt, et perspicere diligenter, an subsit aliqua fraus; et ubi rem fraude carere, et jure permissam esse cognoverit, non denegare ei, qui petierit, facultatem se a vexatione liberandi ». Haec habuimus, quae tibi etc. ». Ita, in terminis praelaud. Pontif. *Inst. cit.*

# DE PACTORUM INTERPRETATIONE

## ARTICULUS III.

### SUMMARIUM

1. In quolibet legis articulo nihil est tum necessarium, quam recta interpretatio: quod idem in pactis locum habet. — 2. Afferuntur Regulae decem pro pactorum, et conventionum interpretatione, ad n. 11.

1 In quolibet legis articulo nihil tam necessarium est, quam recta interpretatio. Idem profecto contingit in pactis, quae si recte non interpretentur, plerumque contra paciscentium voluntatem judicium fertur. Quare non abs re duximus adjungere saltem brevem de interpretandis pactis tractatum, sive potius decem proponere regulas, ex quibus aliae etiam poterunt proponi.

2 Primam regulam habemus ex Paulo in *l.* 21. *ff. de reb. dub.* « Ubi est verborum ambiguitas valet quod acti est »: veluti ea interpretatio sumenda est, quae, quod actum, gestumque est, conservet. Conservatur autem, seu ut mox ait Jurisconsultus, *in tuto est res*, de qua actum est, quando idipsum, quod voluerunt contrahentes efficitur; hoc ergo in primis quaerendum est. Et si id non possit aperte percipi, aliquis saltem debet esse pacti effectus, quem verisimile sit contrahentes voluisse; « veluti quum Stichum stipuler, et sint plures Stichi, vel hominem, vel Carthaginem, cum sint duae Carthagines, semper in dubiis id agendum est, ut quam tutissimo loco res sit bona fide contracta, nisi cum aperte contra leges scriptum est ». Idem statuit Ulpianus *in l.* 80. *ff. de verb. obligat.* « Quoties in stipulationibus ambigua oratio est, commodissimum est id accipi, quo res, qua de agitur, in tuto sit ».

3 Secunda Regula: « In conventionibus contrahentium voluntatem potius, quam verba spectari placuit » *l.* 219. *ff. de verbor. signif.* Haec tamen regula ita ibidem declaratur. « Cum igitur ea lege fundum vectigalem municipes locaverint, ut ad haeredem ejus, qui suscepit, pertineret, jus haeredum ad legatarium quoque transferri potuit ». Licet enim hoc casu conventionis verba haeredem tantum contineant, voluntas tamen contrahentium cum debeat praevalere verbis, evidens est, conductorem posse quovis titulo, ad quem libuerit, jus suum transferre.

4 Tertia Regula: Haec ex prioribus aperte consequitur; « Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum accipiatur, quae rei gerendae aptior est. *l.* 67. *ff. de Reg. Jur.* Hujus regulae exemplum habes *in l.* 7. *de contrahen. empt.* In allato textu legitur *rei gerendae aptior*, nam plusquam probabile est, contrahentes aliquid, quod ad effectum perduci posset, non vero vanum aliquod voluisse.

Quarta Regula: « In obscuris inspici solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet *l.* 114. *ff. de reg. jur.* ». 5

Quinta Regula: « Semper in stipulationibus, et in caeteris contractibus id sequimur, quod actum est; aut si non appareat, quod actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentatur. Quid ergo, si neque regionis mos appareat, qui varius fuit? Ad id, quod minimum est, reddenda summa est ». *l.* 34. *ff. de reg. jur.* 6

Sexta Regula: « Cum quaeritur in stipulatione quid acti sit, ambiguitas contra stipulatorem est ». *l.* 26. *ff. de reb. dub.* quod confirmatur etiam iisdem fere verbis in *l.* 38. §. 18. *ff. de verb. oblig.* Haec eadem regula, quae obtinet in stipulationibus, locum etiam habet in reliquis contractibus. « Hinc in contrahenda emptione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est, *l.* 172. *ff. de reg. jur.* Obiter nota: « Ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res salva actori sit ». *d. l.* 172. §. 1. In hoc textu opponuntur judicia conventionibus. In Conventionibus fit interpretatio contra eum, qui sibi pactus est: in judiciis vero ambigua intentio pro auctore recipit interpretationem, ut in ambiguo non videatur petiisse, quam quod jus petendi haberet, ne causa cadat. Allatam regulam confirmant Paulus, et Papinianus *in l.* 21. *ff. de contrahen. empt. et l.* 39. *ff hoc tit.* Hujus sextae regulae si quaeris exempla, quamplura reperies in corpore juris praesertim *in l.* 30. *ff. de servit. praed. rust. l.* 33. *ff. de contrahen. empt. l.* 17. §. 3. *et* 4. *ff. de servit. Urb. praed. et in l.* 39. *ff. de contrahen. empt.* 7

Septima Regula: Cum verba conventionis aperte favent ei, qui sibi pactus est, non oportet ab eis recedere. Hinc est, quod « si stipulatus fuero de te, vestem tuam quaecumque muliebris est, dare spondes? magis ad mentem stipulantis, quam ad mentem promittentis id referri debet: ut quid in re sit, aestimari debeat, non quid senserit promissor. Itaque si solitus fuerat promissor muliebri quadam veste uti, nihilominus debebitur ». *l.* 110. *ff. de verb. oblig.* Cum enim re ipsa sit muliebris, non ideo minus censebitur esse muliebris, et in stipulatione contenta, quod vir ea uteretur. Super hac, et praecedenti regula omnino omittenda non est lectio *l.* 99. *ff. eod.* quae utramque complectitur, et declarat regulam. 8

9 Octava Regula: Quamvis aperta sint verba, quae ex priori conventionis parte leguntur, ad alium, quam prae se ferunt, sensum detorquebuntur per ea, quae in posteriori parte scripta sunt; *l.* 126. *ff. de verb. sign. et* passim Rota.

10 Nona Regula: » Quae dubitationis tollendae causa contractibus inseruntur, jus commune non laedunt », *l.* 81. *ff. de reg. jur.*

11 Decima Regula: In orationibus, quae conventiones exprimunt, eadem forma loquendi pro subjecta materia varie accipitur. Et quidem primo: « Haec verba *illa aut ille*, non solum disjunctivae, sed etiam subdisjunctivae orationis sunt. Disjunctivum est: veluti cum dicimus: *aut dies, aut nox est*, quorum posito altero, necesse est tolli alterum: item subiato altero, poni alterum. Ita similì figuratione verbum potest esse subdisjunctivum. Subdisjunctivi autem duo sunt genera. Unum, cum ex propositis finibus ita non potest utrumque esse, ut possit neutrum esse: veluti cum dicimus, aut sedet, aut ambulat. Nam ut nemo potest utrumque simul facere, ita aliquis potest neutrum, veluti is, qui accumbit. Alterius generis est, cum ex propositis finibus ita non potest neutrum esse, ut possit utrumque esse: veluti cum dicimus: *omne animal aut facit, aut patitur*. Nullum est enim quod nec faciat, nec patiatur: at potest simul facere, et pati, *l.* 124. *ff. de verb. signif.* Secundo: « Oratio, quae neque conjunctionem, neque disjunctionem habet, ex mente pronunciantis, vel disjuncta, vel conjuncta accipitur *l.* 28. *ff. eod.* Conjunctionem enim numquam pro disjunctione accipi Labeo ait, ut in illa stipulatione *mihi, haeredique meo; te haeredemque meum l.* 29. *ff. eod.* Tertio: « In usu juris frequenter uti nos Casellius ait singulari appellatione, cum plura generis ejusdem significare vellemus. Nam et multum hominem venisse Romam, et piscem vilem esse dicimus. Item in stipulando satis habemus ( nempe curamus ) de haerede cavere: si ea res, *secundum me, haeredemque meum* judicata erit, et rursus quod ob eam *rem te, haeredemve tuum;* nempe aeque si plures haeredes sint, continentur stipulatione ». *Enimvero* « haeredis appellatione omnes significari successores credendum est, etsi verbis non sint expressi » *l.* 158. *et l.* 170. *ff. de verb. sign.* Item in conventionibus, « cum generaliter adjicimus: *eive ad quem res pertinebit*, et adrogati, et eorum, qui jure nobis succedunt, personas comprehendimus ». *l.* 53. §. *ff. de obligat. et act.* Pronomina, et adverbia comparationis non semper accipiuntur in sensu comparativo. Sic si stipulatus sum quantominus a debitore meo mihi solutum erit: *minus solutum intelligitur, etiamsi nihil esset solutum*, *l.* 32. *ff. de verb. signif.* Alia habes exempla in stipulatione legis Falcidiae, in stipulatione *de rato.* *

## PAGANA PROPOSITIO

VIDE VERB. *PROPOSITIONES DAMNATAE* NUM. 28.

## PALATIUM

VIDE VERB. *IMMUNITAS ART.* 2. *A NUM.* 71. *AD* 88. UBI LATE DE IMMUNITATE, QUA GAUDERE POSSUNT PALATIA CARDINALIUM, LEGATORUM, PRINCIPUM, REGUM, NUNCIORUM, ET EPISCOPORUM.

## PALLIUM

### SUMMARIUM

1. Instantiae pro Pallii concessione ab advocatis Consistorialibus proponi debent, ad n. 2. — 3. Alia ad rem ad n. 14. De Pallio Graecorum, quod *Omophorion* appellant, vide additamentum in fine.

1 Instantiae pro Pallii concessione ab advocatis Consistorialibus proponi debent: Bened. XIV. Constit. 106. Incip. *Inter conspicuos* §. 18.

2 Pallium conceditur, et transmittitur Patriarchae Antiocheno Graecorum Melchitarum: Idem Const. 92. Incip. *Dum nobiscum*. Pallium transmittitur Patriarchae Maronitarum: Idem Const. 101 Incip. *Litteras*.

3 Pallia Patriarchis, et Archiepiscopis ab Apostolica Sede concedi, et mitti consueverunt a primis usque Ecclesiae saeculis: Idem *tom.* 2. *Const.* 60. incip. *Rerum Ecclesiasticarum*. Eadem antea so- 4
lemni ritu benedicta fuisse non dubitatur: Idem *ibid.* Palliorum benedictio in Ecclesia S. Petri, 5
praeviis Cleri Vigiliis, aliisque Sacris Caeremoniis fieri solebat: Idem *ibid.* Ritus hujusmodi nonnulli 6
les subierunt mutationes, quae assignantur: Idem *ibidem*.

7 Palliorum Benedictionem in posterum a Summo Pontifice fieri statuitur in pervigilio Apostolorum post Vesperas in Vaticana Basilica celebra-
8 tas: Idem *ibid.* Vel absente Pontifice ab eo Cardi-
9 nale, qui Pontificalia peregerit: Idem *ibid.* Hujusmodi Benedictionis ritus, et formula statuitur: Idem *ibidem*, et est sequens.
10 Post vesperas, Pontifex, seu Cardinalis, qui illius vice in Pontificalibus Officio adstiterit, ipsa Pallia ter aspergit aqua Benedicta, dicendo Antiphonam; *Asperges me etc.* ac ter incenso adolet:
11 deinde dicit.

℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit Coelum et terram.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Deus Pastor aeterne Animarum, qui eas ovium nomine designatas, per Jesum Christum Filium tuum, Beato Petro Apostolo, ejusque Successoribus, boni Pastoris typo regendas commisisti, atque ipsis Sacrarum Vestium symbolis Pastoralis curae documenta significari voluisti; effunde per Ministerium nostrum super haec Pallia de Beatorum Apostolorum Principum Altari sumpta copiosam Benedictionis ✠ et Sanctificationis ✠ tuae gratiam, ut quam mystice repraesentat Pastoralis Officii plenitudinem, atque excellentiam, pleno quoque operentur effectu. Humilitatis nostrae preces benignus excipe, atque eorumdem Apostolorum meritis, et suffragiis concede, ut quicumq. ea, te largiente, gestaverit, intelligat se Ovium tuarum Pastorem, atque in opere exhibeat, quod signatur in nomine. Sit boni, magnique illius imitator Pastoris, qui errantem Ovem humeris suis impositam caeteris adunavit, pro quibus animam posuit. Sit ejus exemplo in custodia Gregis sibi commissi sollicitus, sit vigil, sit circumspectus, ne qua Ovis in morsus incidat, fraudesque Luporum. Sit disciplinae zelo districtus, quod perierat requirens, quod alienum reducens, quod confractum alligans, quod pingue, et forte custodiens. Videat humeris suis impositam Crucem, quam Filius tuus proposito sibi gaudio sustinere non recusavit; sitque illi crucifixus Mundus, et ipse Mundo. Tollat injectum collo suo Evangelicum jugum, sitque ei ita leve, ac suave, ut in via mandatorum tuorum caeteris exemplo, et observatione praecurrat. Sit ei hoc Symbolum unitatis, et cum Apostolica Sede communionis perfectae tessera, sit caritatis vinculum, sit Divinae haereditatis funiculus, sit aeternae securitatis pignus, ut in die adventus, et revelationis Magni Dei, Pastorumque Principis Jesu Christi, cum Ovibus sibi creditis, stola potiatur immortalitatis, et gloriae. *Per eumdem Dominum nostrum etc.*

Pallium suscipientes absentium Antistitum nomine, praestare debent juramentum in manibus Cardinalis S. R. E. Diaconorum Prioris pro tempore existentis, dum Pallium ipsis ferendum, seu transmittendum suscipiunt, ut sequitur. 12

Ego N. Procurator, et procuratorio nomine, et 13
pro parte Reverendissimi in Christo Patris, et Domini N. electi Ecclesiae N. instanter, instantius, et instantissime peto mihi tradi, et assignari Pallium de Corpore Beati Petri sumptum, in quo est plenitudo Pontificalis Officii, et promitto illud reverenter portare, vel portari facere eidem Reverendissimo Patri Domino N. Sic me Deus adjuvet, et haec Sancta Dei Evangelia.

Pallia Archiepiscopalia in Vaticana Basilica pro- 14
pe Corpus S. Petri semper asservari jubentur in capsula argentea auro obducta, quam Pontifex dono dedit: Idem *ib.* Ejus arculae custodia ad Altaristam Canonicum spectat; idem *ibid.*

*' Additamentum.*

Pauca addam de Pallio Graecorum, quod *omophorion* appellant. Ingens inter Latinorum, et Graecorum Pallium intercedere discrimen scite monuit Bona *Rer. Liturg. lib. 1. c. 24. num. 16.* Idque sive formam spectes, sive etiam usum. Nimirum Latinum solis Archiepiscopis, aut ex singulari privilegio paucis aliis Episcopis tribuitur; Graecum omnibus Episcopis commune est, qui, quum Evangelium legendum est, illud deponunt, et paulo ante communionem reassumunt; ut docet Simeon Thessalonicensis *lib. de Templo, et Missa.*

Quod commune omnibus eorum Episcopis sit, privilegium fecit malis artibus a Joanne XI. extortum in gratiam Costantinopolitani Patriarchae, ut tum Theophylactus tunc Patriarcha, tum ejus successores absque Romani Pontificis auctoritate pallio uti possent, *Ex quo turpi commercio,* inquit Liutprandus aequalis illorum temporum *in Legatione 11. Constantinopolitana* « vituperandus mos inolevit, ut non solum Patriarchae, sed etiam Episcopi totius Graeciae pallio utantur ».

Ut huic abusui aliquid remedii adhiberetur, statutum a Concilio Lateranensi fuit, ut Orientales Patriarchae, postquam pallium ipsi a Romano Pontifice suscepissent, illud suis quoque suffraganeis tribuerunt, accepto antea ab illis fidelitatis, et obedientiae Jurejurando. Confer Goardum *Echolog. Graecor. p. 258.*

Alia de Pallio, vide Tom. I. V. *Archiepiscopus art. 3. per totum.*

# PANTHEISMUS

ARTICULUS NOVUS EX ALIENA MANU.

## SUMMARIUM

1. Pantheismus quid sit — 2. Pantheistae realiter athei, ad n. 7. — 8. Refertur impietas illorum, qui Moyem, D. Paulum, aliosque probatissimos inter Pantheistas recensent— 9. Varii philosophi a Pantheismo excluduntur, ad num. 14. — Pantheistarum, et Atheorum error refutatur, ad n. 16.

1 De Pantheismo quoque in hac Bibliotheca disputandum constitui, ut ea in nova hac editione titulo ab Auctore praefixo, quoad fieri possit, respondeat. Cum enim etiam dogmaticam Theologiam tractandam Auctor proposuerit, facile patet, Pantheismi errorem, et impietatem exponi in eadem, ac refutari oportere. Est enim error hujusmodi omnium pessimum, ac Theologiam a fundamentis evertit; In eo enim situs est Pantheismus, ut Deum Mundi Auctorem, Conservatorem, atque rectorem de medio tollat; ad declinandam vero Atheismi infamiam, Deum profiteri fingit. At si roges, quinam sit hujusmodi Deus, respondere cogitur, esse Mundum ipsum, ac ipsam rerum Universitatem. Pantheismus ergo error est, qui totum Mundum, sive rerum Universitatem pro prima causa, ac pro Deo rerum omnium auctore habet. Quamobrem Pantheistae re quidem, etsi non nomine, Athei sunt.

2 Athei dicuntur, qui Deum esse negant; nam qui nunquam norint, nonnisi improprie, vel negative Athei nuncupantur. li vero vel practici sunt, vel theoretici. Athei practici appellantur, qui ita passionibus, et cupiditatibus indulgent, ut certa indicia praebeant, ita se vivere, quia Deum non credunt. Theoreticorum vero duplex est ordo; alter eorum, qui Dei naturam aperte sustulerunt, cujusmodi fuere Diagoras, Protbagoras, Theodorus, aliique pauci; eorum alter, qui Deum aperte non negarunt, sed eas statuere, ac probavere Philosophiae hypotheses, ex quibus id per legitimam consecutionem sequeretur: hujusmodi fuere Epicurei, Anaximandri, et Stratonis sectatores, atque ex recentioribus Hobbesius, Tolandus, ac Benedictus Spinosa. Addi quoque possunt Sceptici, qui de omnibus dubitantes, Dei quoque existentiam in dubium revocant.

3 Athei secundi ordinis Pantheistae appellari solent: quia, sublata Superna Mente, quae res condiderit, et regat, primam causam, ac primum principium rerum, mutationumque omnium, Materiam habent, ex qua omnia constant, cujusque res singulae partes sunt, et mutationes, actionesque, formae, modi, aut affectiones. Hinc totum ipsum, Deum: ipsius vero partes, Dei partes, vel attributa, et actiones, mutationesque, Dei operationes, et affectiones, aut modos vocant.

4 Sunt autem quaedam, in quibus Pantheistae omnes conveniunt, et quaedam, in quibus invicem dissident. Inter omnes convenit, materiam esse ens necessarium, increatum, aeternum, secundum totum immutabile, ac mutabile secundum partes, et motum quemdam, aut conatum ad motum habere, ac ex hac materia, ejusque naturali virtute Universum, sive res omnes, quae in Universo sunt, atque mutationes singulas oriri. Dissidium vero est circa materiae naturam, atque proprietates, per quas res omnes, ac functiones singulas efficiat. Epicurei, atque Stratonici materiam in particulas, sive minutas moleculas, vel atomos divisam natura sua adstruunt. Illi atomis diversa figura praeditis motum quemdam inditum esse ajunt, ac Epicurus in nonnullis atomis motum quoque declinationis confinxit, quo combinari facilius possent: Stratonici vero addidere particulis illis vitam quamdam, et plasticam virtutem per omnia diffusam, quae initia in se habeat motus, sensus, rationis, atque consilii, licet ipsa sensus, rationisque sit expers. Epicurei itaque fingunt, ex fortuito illo motu atomorum in immenso spatio, post innumeras per infinitum tempus combinationes, tandem ea omnia prodiisse, quibus Universum constat, et conservatur, mentem quoque hominis, ejusque libertatem, quam per declinationem atomorum explicare conantur. Stratonici per illam plasticam virtutem res omnes necessario productas fingunt, ac pro materiae dispositione varios effectus fieri, hoc est, vegetationem in plantis, sensum in brutis, et in homine rationem etiam, atque consilium.

Anaximander, et Spinosa materiam, unam, immensam, infinitam, et secundum se totam immutabilem, mutabilem vero secundum partes confingunt. Anaximander vero ait, materiam per motum, et naturales qualitates frigoris, caloris, humiditatis, et siccitatis producere reales formas magnitudine, figura, motu, et quiete distinctas, inter quas formas vitam quoque animalem, sensum, et rationem constituebat, et hac ratione infinitos antea genitos Mundos, atque infinitos gignendos imaginabatur, qui corrupti in naturae infinitatem redirent, cujus deinde virtute novi successive, non secus, ac Epicurus, de fortuito atomorum concursu philosophatus est. 5

6 **Benedictus autem Spinosa, gente, ac religione** Judaeus, qui natus Amstelodami die 14. Nov. 1632. obiit Hagae Comitem 21. Febr. 1677. in impia sua Ethica Atheismum mathematica demonstrare methodo conatus est, absurda quadam conficta hypothesi, in qua materiae infinitae, et immensae, infinitam quoque cogitationem asseruit. Hypothesis autem haec est: Fingit, substantiam unam tantum esse posse, eamque aeternam, necessariam, infinitam, immensam; substantiae vero praecipuas proprietates esse extensionem immensam, et cogitationem infinitam: Modos autem, et affectiones, quibus substantia illa, quatenus extensa est, particularia corpora constituit, et quatenus cogitans, belluas, hominesque efficit, substantias, sive Dei attributa, et affectiones vocat, quae determinato quodam modo Dei essentiam exprimunt. Hinc lapis E. G. non est, nisi substantia, sive Deus, quatenus extensus, qui particulari modo per illud attributum exprimitur: bellua quoque Deus est, qui per illius organa, et animam, extensionem, et sensum, finito, ac determinato modo exprimit: hominis denique mens eadem substantia est, quatenus cogitans, non ut infinita, sed « quatenus humanae mentis essentiam constituens, haec, vel illam habeat ideam, et sibi conscia hoc, vel illo particulari modo delectabiliter operatur » licet semper necessarie. Vide, inquit doctissimus Salignac, Spinosisticum Deum! duo homines, quorum unus negat, alter ait, unus fallitur, alter verum assequitur, unus adorat, blasphemat alter Deum, nil sunt nisi unum indivisibile ens, una substantia, sive Deus, qui in uno ait, negat in altero, fallitur in uno, non vero in alio, colit in illo Deum, in hoc blasphemat. En Spinosae Numen! Quis vero finget in indivisibili infinita substantia tot diversos modos, in perfecta unitate tantam rerum varietatem, et multitudinem, in invariabili, et infinito mutationes, et limites? Haec sunt profanorum aetatis nostrae hominum deliria. Haec portentosa eorum sapientiae inventa sunt, qui, ut supra caeteros se se extollant, *spiritus fortes* appellari solent.

7 Hactenus Pantheistarum hypotheses exposuimus. Quoniam vero in describenda Pantheismi historia, et in Pantheistis recensendis impii quidam Angli, ac Baillies, Buddeus, et etiam Antonius Genuensis turpiter erraverunt non sine maxima injuria etiam sanctorum hominum, et cum aliquo Religionis detrimento, animadvertere hic operae pretium duximus, satis non esse ad insimulandum hominem Pantheismi, ut vel vocabula quaedam adhibuerit a veris Pantheistis usurpata, vel hypotheses usurpaverit ad naturae phenomena explicanda, quae aliqua in parte supra recensitis sint similes: sed necessarium praeterea esse, ut Deum non agnoscant Universi Auctorem, Rectoremque. Ii ergo, qui Deum adstruunt a rerum universitate distinctum, atque diversum, qui Mundum condiderit, conservet, et regat, nonnisi per summam injuriam Pantheismi accusantur. Ac multo major injuria est, si ii Deum etiam materiae creatorem esse fateantur. Haec adeo clara sunt, ut demonstratione non egeant, et ut pro explorata regula haberi possint in texenda Pantheismi historia.

8 Quae cum ita sint, quis non rideat impios illos Anglos, qui Moysem, Sanctum Paulum, aliosque probatissimos viros veriti non sunt inter Pantheistas recensere? Quid enim clarius in Mosis libris, atque in Paulinis Epistolis, quam quod Deus creaverit Coelum, et Terram, quodque omnia virtute sua conservet, et regat? Scio hos fingere, Moysem nomine Spiritus Dei, qui ferebatur super aquas, vim quamdam in natura activam, et genitricem, aut plasticam virtutem designasse. At quid hoc cum Pantheismo commune habet? Nam vis illa, quaecumque fuerit, ex Deo est, qui Mundum condidit, atque regit. Ait quoque Paulus: *In Deo vivimus*, *movemur*, *et sumus*; sed cum eumdem Deum opificem summum, rectoremque adstruat Universi, qua ratione verba illa in Spinosisticum sensum trahi poterunt, cum satis perspicue exprimant, Deum Mundi Auctorem immensitate sua nobis praesentem esse, ac actione sua ita nos conservare, et fovere, ut in ipso simus, ac per ipsum moveamur, atque vivamus? Sed mittamus haec, atque ad alia veniamus.

9 Primo itaque constat, perperam inter Pantheistas recenseri antiquos Philosophos, qui hypotheses adhibuere iis etiam similes, quas exposuimus ad explicandam Mundi genesim, rerumque propagationem, et effectus, dum constat, hos non negasse, sed praesupposuisse Dei existentiam, et providentiam; cum enim id nobis constet, palam fit illas hypotheses excogitasse ad modum explicandum, quo causae secundae juxta leges a prima causa praescriptas, Mundi genesim, effectusque reliquos efficiant. Ita sane egisse Philosophos omnes, qui ante Anaxagoram physicam rerum causam investigarunt, ac etiam eos, qui ex minimis moleculis ante Democritum cuncta fieri autumarunt, observatum a pluribus est, ut optime advertunt Gerdil, Ansaldus, Cudwortius, Jo. Albertus Fabricius, aliique.

10 Secundo, nec inter Pantheistas haberi posse Stoicos, aliosque antiquos, qui Deum Mundi Auctorem, rectoremque asseruere, quod Deum quandoque dixerint animam Mundi. Nam exploratum est, hos animae nomen nonnisi improprie usurpare, et longe alio diverso sensu, ac mens anima hominis nuncupatur; Cum haec corporis, hominisque Auctor non sit, sed pars sit hominis, humanarumque functionum principium. At multo minus Pantheismi suspecti sunt, qui Deum continuata actione creaturas conservare, cum ipsis concurrere, aut etiam praemovere eas asserunt. Nam ii Deum cum rerum Universitate neutiquam confundunt, sed supremi illius dominii exercitium explicant in res, earumque functiones: quod notatum iis velim, qui Genuensis metaphysicam legunt.

11 Tertio, nec jure Pantheismi suspecti habentur Morus, Clarkius, Cudwortius, Rapsonius, aliique, qui spatium pro Dei immensitate habent: Nam ii existentiam, et providentiam Dei asserunt, probant, et explicant, atque ab hoc fieri, regique omnia tuentur. Ubi ergo Pantheismus est? Numquid ex eo, quod, penetrato a rerum Universitate spatio, hoc una cum illa rem indivisam constituit? At id Genuensis cerebrum fingit, sed numquam probabit; cum spiritum corpus penetrare, quin eadem cum illo substantia fiat, norint fere omnes; cumque mutuam corporis penetrationem contingere per miraculum posse, nostri Theologi omnes propugnent, ac Philosophorum plerique, quin jactata ab illo inde sequatur identitas. Ii ergo reprehendi ea unice de causa possunt, quod immensitatem Dei rite non explicant, sed Pantheismi accusari non possunt.

12 Quarto, neque ii Pantheistae existimari possunt, qui licet Mundum aeternum putaverint, Deum tamen illius Auctorem, Rectoremque norunt, utque probarunt, ut Aristoteles, et recentiores Platonici; sed dici dumtaxat potest, Aristotelem beneficam Dei libertatem negasse. Excusari autem nequeunt illi, qui naturas homine praestantiores adstruebant, sed ortas illas fingebant cum tota rerum Universitate *ex Chaos*, *et Oceano* in ipso rerum exordio. Num naturas illas ex materia prodiisse, ajunt, atque partes esse Universi, sive conficti ab Pantheistis Dei.

13 Quinto denique, injuria Baelium, et alios Scotistas ob assertas naturas a parte rei metaphysice universales, et univocationem entis, Pantheismi, et Spinosismi insimulare. Nam praeterquam quod longe diverso a Spinosae sensu entis unitatem, quae sola abstractione mentis continetur, agnoscunt, perspicuum est, eos admittere Deum etiam materiae Creatorem, ac Moderatorem rerum omnium. Eadem ratione constat, nonnisi per summam impudentiam suspectos praedicari Pantheismi Peripateticos ob admissas reales formas iis similes, quas Anaximander confixerat. Nam ii recte de Deo, ejusque providentia sentiebant.

14 Praeter haec, ad cognoscendum, quam levia, et suspecta sint indicia, quibus profani homines moventur, ad augendum atheorum numerum, atque ad conciliandam per aliorum auctoritatem quamdam impietati verisimilitudinem, observare etiam necesse est, homines plerumque Atheos, aut sine religione dictos a nonnullis fuisse, vel quod receptam apud suos religionem non servarent, vel quod falsa numina colerent, vel quod datam fidem facile infringerent, vel denique, quod efferatis moribus ostenderent parum apud eos potuisse minarum Supremi Numinis metum, atque terrorem. Haec omnia exemplis probantur. Anaxagoras, Socrates, et Evehemerus ab antiquis nonnullis Athei appellati fuere, licet Deum Mundi auctorem, rectoremque agnoscerent, atque docerent: quia primus Solem a Deorum numero expunxit; alter Deos gentium recusavit; tertius vero, quia Deorum Graeciae popularium ortum, et sepulcra demonstraverat, ut Clemens Alexandrinus ostendit; Accedit etiam Judaeos, et Christianos Atheos a Gentibus passim appellatos fuisse, quod Idola, ut ipsi, non colerent, ut ex Justino, Athenagora, Tertulliano, aliisque Christianae Religionis Apologistis, novimus. Item Atlantes, ut refert Mela, atque Æthiopes, qui ad torridam zonam habitant, teste Strabone, Athei appellati fuere, quod Solem execrarentur, veluti ipsis noxium, licet aliunde constet, religionem servasse. Sanctus Nilus Atheos vocavit Arabes, quos adorasse matutinam stellam recenset. Ob efferatos mores a Macrobio Gigantes, a Porphyrio Troes, et a Dionysio Pariegete Nasamones Athei vocati fuere, de quorum sane Religione aliunde constat. Denique, ut alia mittam, Galli, quos maxime religioni deditos Caesar exhibuit in suis de bello gallico commentariis, a Cicerone *Or. pro Fontejo* sine Religione dicuntur, ea fortasse de causa, quod fidem datam facile infringerent. Atque haec satis quoad historiam.

Ad errorem quod spectat, qui sola explicatione refellitur, satis duximus argumenta per summa capita indicare, quibus confutatur, ac celebriores, qui hunc oppugnaverunt, Auctores recensere. Primum itaque consensus omnium cujusq. aetatis gentium in asserendo Mundum statuto tempore a Supremo Numine conditum esse, ejusque providentia gubernari, invictum argumentum depromptum est ex traditione a primis hominibus ad posteros ubique locorum diffusos transmissa, quo ostenditur, Deum esse Supremum Mundi opificem, conservatorem, atque rectorem. Inter plures, qui de hoc argumento scripserunt, videri poterunt opera Patris Moneliae, ac Patris Vincentii Patuzzi, celebrium e Dominicana familia Theologorum, quorum primus adversus Fatalistas, et Materialistas, alter vero de vitae futurae statu nuperrime scripsit: videri quoque poterit Auctor Principiorum Religionis naturalis, et revelatae, qui circa operis initium hujusmodi argumentum accurate tractat, et Joannes Albertus Fabricius *in delectu argumentorum, et Syllabo Scriptorum*, qui veritatem Religionis Christianae adversus Atheos, Epicureos etc. asseruerunt: Is sane *cap.* 8. argumentum a consensu generis humani erudite prosequitur, et nullas umquam esse, vel fuisse Gentes Atheas ostendit, ac *n.* 5. plures Auctores recenset, qui ex professo de hoc argumento tractarunt. 15

Argumenta reliqua ex rerum natura, motu, et finibus petita, ab omnibus fere Philosophis, et Theologis nostris recensentur, dum Dei existentiam, et providentiam adversus Atheos, et Epicureos, demonstrant. Inter haec vero plurimum ad Pantheismum refutandum valet argumentum ex rerum contingentia desumptum, de qua fuse disputat laudatus Pater Monelia in suo opere contra Materialistas, ubi luculenter demonstrat, non 16

solum rerum individua, atque species, et aspectabilem Mundum, sed etiam materiam ipsam contingentem esse, ideoque esse non potuisse, ac sola libera Supremi opificis actione creatam esse, atque conservari. Et sane ens contingens est, quod ita existit, ut possit non existere. Materia vero ita se habet. Etenim in notione materiae idea existentiae non reiucet; eum aeque bene concipere possimus nullam materiam existere, ac concipiamus posse non existere materiam, de qua Urbs nostra constat, vel ex qua formatus est Sol, Luna etc. Nil enim prohibet, quominus fingamus materiam hujusmodi non existere. Concipere ergo possumus nullam existere materiam. Ergo materia universa per notionem, quam ingerit, nobis veluti ens contingens exhibetur. Si contingens est, in se sufficientem rationem existentiae suae non habet, sed in causa aliqua libera, cujus libera actione sit, et conservetur. Atque haec causa Deus est, Auctor, Conservator, et Rector Universi. Vide etiam Auctores, qui contra Pantheistas, et Spinosam ex professo scripserunt, scilicet Antonium Genuensem in sua Metaphisica, Franciscum Lamy Benedictinum Congregationis S. Mauri, Henricum Morum, Isaacum Jaquelotum, Samuelem Clarck, aliosque bene multos, quos recenset. Jo. Albertus Fabricius in opere supra citato. Vide infra verb. *Religio*.

# PAPA

## ARTICULUS I.

### QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT PAPAE ELECTIONEM, CONSECRATIONEM, ET CORONATIONEM.

### SUMMARIUM

1. Papa non potest sibi Successorem eligere. — 2. Papa prohibetur eligere sibi Successorem, non solum de Jure Ecclesiastico, sed etiam de Jure Divino, et naturali. — 3 Adducitur, et solvitur instantia de Christo, qui sibi Successorem elegit S. Petrum Apostolum, *ad* num. 4. — 5. Adducitur, et solvitur instantia de S. Petro Apostolo, qui traditur sibi elegisse Successorem S. Clementem, *ad num.* 6. — 7. Non parva est controversia inter Doctores, an Clemens fuerit secundus, vel quartus Summus Pontifex? — 8. Ostenditur veritas de assumptione S. Clementis in Pontificem. — 9. Adducitur, et solvitur instantia de Bonifacio II. qui dicitur elegisse sibi Successorem Vigilium Diaconum, *ad num.* 10. — 11. Hinc plures Pontifices etiam ex non primaevis, licet rogati, et persuasi ad sibi Successorem eligendum, id facere omnino recusarunt. — 12. Unde a Papa nequit valide fieri Constitutio etiam de consensu Cardinalium, quod Summus Pontifex possit sibi Successorem substituere. — 13. Summus ergo Pontifex assumi debet per electionem, quae post S. Petrum fuit apud Ecclesiae Romanae Senatum ex XXIV. Presbyteris et Diaconis Romanae Urbis, quos ipse S. Petrus tamquam Senatores Romanae Ecclesiae in locum absentium Apostolorum instituit ad instar XXIV. Seniorum. — 14. Deinde vero post tempora S. Silvestri, orientibus scandalis, et scissuris inter hujusmodi Ecclesiae Senatores, reliquus Clerus Romanus, ac populus ad praesentiam, et corroborationem exhibendam adjunctus est electioni Pontificis. — 15. Processu autem temporis ad sedandas adhuc contentiones, et tumultus, qui in ejusmodi electione nihilominus oriebantur, Imperatores suas manus huic electioni interponere coeperunt, non quidem auctoritate electiva, seu vere confirmativa, sed solum opitulativa, seu auxiliativa, et executiva. — 16. Adducitur, et solvitur instantia, *ad num* 18. — 19. Papa non potest alteri impertiri facultatem eligendi Summum Pontificem — 20. Nicolaus ad sedandas seditiones, tumultus, et rixas, quae in electione Summi Pontificis oriebantur, statuit, ut electio Papae a Cardinalibus Episcopis perageretur, eo deinde reliqui Cardinales, Clerus, ac populus Romanus ad eam comprobandam accederent; salvo tamen honore, et reverentia Imperatoris — 21. Sed quia adhuc quandoque violentia Imperatorum in electione papae schismata oriebantur, ab Alexandro III. in solum Collegium Cardinalium posita fuit Papae electio, ita ut ille censeretur Canonice electus, in quem duae ex tribus partibus omnium Cardinalium consensissent, excluso penitus ab illa Cleri, et populi, et Imperatoris consensu, quod et fuit confirmatum a pluribus aliis Pontificibus, et servatur adhuc in dies. — 22. Insuper, ne diuturnae vacationis incommodis Romana Ecclesia premeretur, neve Cardinales possent ambientium studiis corrumpi, plures Summi Pontifices circa electionem Papae varia statuerunt, quorum aliqua magis notabilia hic referuntur. — 23. Primo igitur ante Papae electionem, statim, priore defuncto, Cardinales absentes sunt monendi, ac per decem dies a die mortis Pontificis computandos, expectandi. — 24. Si tamen ante dictos decem dies elapsos ex aliqua justa causa praeveniendi, fiat Papae electio a communi Cardinalium praesentium, vel duarum partium eorum consensu, non expectatis Cardinalibus absentibus, talis electio erit valida — 25. Cardinales absentes non sunt solemni vocatione vocandi, seu citandi. — 26. Cardinales praesentes solent certiorare Cardinales absentes de obitu Pontificis per Litteras particulares a Secretario Sacri Collegii subscriptas. — 27. Cardinales absentes, licet desint ex publica causa, et de licentia Romani Pontificis, ad electionem Successoris expectandi non sunt ultra decem dies. — 28 Cardinales praesentes per novem dies debent celebrare exequias Defuncti Pontificis. — 29. Secundo, dum exequiae per dictos novem dies a Cardinalibus celebrantur, singulis diebus Cardinales non impediti, in Basilica Vaticana conveniunt, et in ejusdem Sacristia varia peragunt, quae assignantur. — 30. Decima vero die, celebrata prius in eadem Basilica Missa de Spiritu Sancto, Cardinales in Urbe existentes, et legitime non impediti, processionaliter Conclave ingrediuntur; legitime autem impediti solent sero privatim ingredi. — 31. Omnibus etiam de sera exclusis, praeter eos, qui in Conclavi cum Cardinalibus sunt, varia interim peraguntur, quae hic notantur. — 32. In conclavi sub clausura, ultra Cardinales, quinam regulariter remanere soleant? *ad num* 33. — 34. Circa cibum, et potum intra Conclave Cardinalibus portandum, quid fuerit statutum? — 35 Tertio, ad hujus rigoris observantiam constituuntur Executores ex praecipuis Magnatibus Civitatis, ubi electio celebratur. — 36. Electio Summi Pontificis est celebranda ab ipsis tantum-

modo Cardinalibus. — 37. Unde Cardinales omnes, etiam nuper creati, et publicati vocem habent in electione Pontificis, etiamsi nondum insignia Cardinalatus acceperint, neque os clausum, aut si clausum fuerit, nondum tamen apertum sit. — 38. Cardinales omnes ad electionem Pontificis admittuntur, quamvis Excommunicati, Suspensi, aut Interdicti. — 39. Cardinales vero nondum ordinati ad Diaconatum, in electione Pontificis vocem non habent ex Constitutionibus variorum Pontificum; Quibus tamen Constitutionibus quoad hoc hactenus derogare solent Summi Pontifices, quando Cardinales nondum Diaconos creant, et ad hoc expedire jubent Breve particulare. — 40. Si ante factam electionem plurimi Cardinales decedant, vel recedant, et nolint electioni intervenire, electio pertinet ad solos superstites, et electioni interessentes, quamvis duo tantum remaneant. — 41. Immo, quamvis unus solus remanserit, ad ipsum spectabit electio. — 42. Non potest tamen ille eligere seipsum. — 43. Assignatur modus, quo possit talis Cardinalis seipsum eligere. — 44. Si omnes Cardinales morerentur ante factam electionem, ad quem spectabit electio? — 45. Sede vacante tempore Concilii Generalis legitime congregati electio Pontificis spectat ad Cardinales, et non ad Concilium. — 46. Licet ex quibusdam Canonibus antiquis videretur non posse eligi in Summum Pontificem, nisi qui esset Cardinalis. — 47. Tamen nunc potest eligi etiam non Cardinalis. — 48. Immo etiam Laicus potest eligi in Pontificem. — 49. Nec electionis validitati obstabit, si Uxoratus in Pontificem eligatur. — 50. Si autem vir absque licentia Uxoris ad Summum promoveretur Pontificatum, posset ab ipsa revocari, et ei debitum reddere teneretur. — 51. Foemina Papa esse non potest. — 52. Hinc exploditur fabula de Joanna Papissa. — 53. Eligendus in Summum Pontificem congruit ut sit maturae aetatis, unde non potest licite eligi minor triginta annis. — 54. Si tamen eligeretur in Summum Pontificem aliquis nondum in tali aetate constitutus, electio esset valida, ut de facto fuit valida reputata, et habita electio Joannis XII. aetatis 18. annorum, et Benedicti IX. aetatis decem annorum. — 55. Modus, seu forma pro eligendo Summo Pontifice ubi habeatur? — 56. Triplici tantum forma, seu modo potest fieri Papae electio; scilicet per scrutinium, per compromissum, et per quasi inspirationem. — 57. Triplex hic modus eligendi Summum Pontificem ubi tradatur? — 58. Electio Papae debet celebrari in Conclavi clauso, et uno ex dictis tribus modis, alias nulla est, et invalida eo ipso absque ulla declaratione; Et tam electus, quam eligentes, ejusque fautores, et complices incurrunt Excommunicationem, aliasque Censuras, et poenas Summo Pontifici reservatas, ad num. 60. — 61. Papa statim ac est Canonice electus, est verus Papa quoad omnes effectus, et plenam, absolutamque habet Jurisdictionem exercibilem supra totum Orbem. — 62. Unde Papae electio non indiget confirmatione, uti aliae inferiores electiones. — 63. Hinc mere caeremonialia sunt, quod Papa non nisi post Coronationem, Lateranensis Ecclesiae possessionem adipiscatur, et quod ante Consecrationem, et Coronationem, nec Pontificatus annum scribat in Litteris, nec integras Bullas expediat, sed tantum Brevia, nec simpliciter Episcopum se nominet etc. — 64. Immo aliter sentiens incurrit Excommunicationem. — 65. Et de facto, quando protrahitur Coronatio, Papa expedit etiam Bullas sub plumbo cum intitulatione Episcopi, et cum Data Pontificatus, etsi ante Coronationem. — 66. Papa postquam suae electioni consensum praestitit, aliud nomen sibi imponit. — 67. Assignatur ratio hujus mutationis. — 68. Quis fuerit primus, qui e Romanis Pontificibus coepit nomen mutare? — 69. Non tenetur autem Papa nomen proprium mutare. — 70. Papae consecratio, seu intronizatio a quo fiat? — 71. Consecratio Papae in Episcopum, si non erat Episcopus, ac benedictio, et Coronatio ejusdem sunt diversa, et a quibus fiant? — 72. In die Coronationis Papae comburitur stupa, et interim sic inclamatur: *Pater Sancte, sic transit gloria mundi.* — 73. In Coronatione Papae tertia Collecta cantatur de Sancto P. N. Francisco. — 74. Alia ad rem ad n. 731. subnect. add. Cas. de lab. Papiss. Joan.

1 Papa non potest sibi successorem eligere, et si eligeret, irrita esset electio: Sic Glossa in *c. Apostolica* §. *His omnibus verb. Beatus* 8. *q.* 1. quam sequuntur omnes, teste Felino *in cap.* 2. *sub num.* 23. *col.* 5. *vers. Fallit quarto de Const.* Item Glossa *in c. Si transitus verb. Non possit dist.* 79. et ibi etiam Archidiaconus, Bellamer. Geminian. et Praepositus, Abbas *in c. Accepimus* 5. *de pactis n.* 9. ubi testatur hanc esse communem conclusionem. Doctores passim *in c. Licet de vitanda*, *de electione*, et ibi in specie Joann. Andreas. *num.* 15. Butrius *num.* 3. *et* 21. Card. *n.* 9. *in* 6. *q.* Abbas *n.* 2. Decius *n.* 7. *et* 8. S. Joann. de Capistrano *de potestate Papae n.* 2. *inter tract. Com. l.* 13. *fol.* 32. Cardinal. Zabarella *in c. Licet n.* 9. *de elect. et in Clement. Ne Romani in* 5. *q. n.* 5. *de elect.* Card. Jacobatius *de Concil. l.* 10. *art.* 7. *in solutione undecimi argumenti fol.* 34. Card. Turrecremata *in Summa de Eccl. l.* 1. *c.* 13. *et lib.* 2. *c.* 51. Card. Gajetan. *t.* 1. *Opuscul. tr.* 3. *de potestate Papae*, *et Concil. Apol.* 2. *c.* 22. Card. Albon. *de Cardinalibus qu.* 32. Card. Baronius *ad annum Christi* 11. *et ad* 571. August. Triumph. *de potest. Ecclesiae qu.* 2. *art.* 3. *in corpore*, Fagn. *lib.* 1. *Decretal. in c. cap. Accepimus* 5. *de pactis n.* 29. *et seq* cum plurimis aliis ibi citatis, Barbosa *Juris Ecclesiast. univers. l.* 1. *c.* 1. *n.* 40. cum aliis pluribus ibi adductis. Et plures alii citati a Card. Petra *tom.* 4. *Comment. ad Const.* 5. *Clementis VI. n.* 9. contra Victorium, Bonacina, Suarez, Vasquez, Turrianum, Ledesmam, et alios.

Papa prohibetur eligere sibi successorem, non solum de jure Ecclesiastico, ut habetur ex *c. Episcopo* 3. *c. Plerique* 5. *cap. Moyses* 6. *caus.* 8. *quaest.* 1. cum similibus, et tenent communiter Doctores; sed etiam de Jure Divino, et naturali, Fagnan. *loc. cit. a num.* 38. *usque in finem*; ubi, plurimis adductis, id suo more solide probat, et omnia solvit argumenta contraria; Barbosa *loc. c. a n.* 44. *ad* 47. ubi ex multis id clare ostendit, et sic plures alii citati a Card. Petra *loc. c. a n.* 7. ad 9. 2

Nec valet objicere exemplum Christi, qui sibi Successorem elegit S. Petrum Apostolum; adeoque idipsum licebit Romanis Pontificibus, qui vices Christi gerunt; *c. Ad Apostolicae* 2. §. *Nos itaque, de sentent. et re judicata in* 6. quia omnis 3

Christi actio, nostra est instructio, *c. Significa-*
4 *sti* 5. *de election.* Non valet, inquam, quia Christus uti Supremus Dominus potuit de re sua, idest, de sua Ecclesia absolute disponere, et eam suo arbitrio fundare; Non sic autem alii Pontifices, qui non Domini, sed dispensatores existunt; Tum quia, ut recte dicit Augustinus Triumph. *de potest. Eccl. q.* 2. *art.* 2. *in corpore*: « Christus fuit Deus, et homo, ideo in suo judicio non potuit falli, neque fallere; sed quia judicium humanum est fallibile, quia purus homo potest falli, et fallere, ideo conveniens fuit post Christi ascensionem, et potest mortem illius, qui immediate a Christo electus fuit, ut promotio cujuslibet alterius Summi Pontificis fieret per electionem; ut ex collatione, et concordia plurium talis electio careret errore, et mereretur suscipere Divinam inspirationem »: Quinimmo, ut notat Fagnan. *l. c. n.* 54. ipse quoque S. Petrus ministerialiter etiam ab Apostolis electus fuit post Domini in Coelum ascensum, ut patet *in cap. In novo dist.* 21. ibi: « Ceteri vero Apostoli cum eodem pari consortio honorem, et potestatem acceperunt, ipsum quoque Principem eorum esse voluerunt ». Et *cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 22. ibi: « Petro tamen a Domino concessum est (et ipsi inter se voluerunt idipsum), ut reliquis omnibus praeesset Apostolis, et Cephas, idest caput, et principem teneret Apostolatus, qui etiam eamdem formam suis successoribus, et reliquis Episcopis tenendam tradiderunt ». Ad id autem, quod dicitur, quod omnis Christi actio nostra est instructio, conceditur de omni actione, quam fecit ut homo, non autem quam fecit ut Deus, nam ipse ambulavit super aquas, et jejunavit absque omni cibo, et potu quadraginta diebus, et ad haec nos non adstringimur, quia talia miraculose fecit ut Deus. Et sic quod Christus Petrum sibi constituerit successorem, eique contulerit potestatem ligandi, et solvendi, non est trahendum ad exemplum, cum non ut homo, sed ut Deus operatus sit; *c. Ita Dominus* 7. *dist.* 19. *cap. Omnes* 1. *dist.* 22. *et cap. Solitae* §. *Potuisses*, *de majorit. et obed.*

*Nota Romani Theologi.*

Christus constituit Petrum suum Vicarium in terris, non successorem; ipse enim est Sacerdos in aeternum. Quare argumentum corruit. Deinde post Christi Domini ascensionem ab Apostolis Petrus non electus, ut ait *Auctor*, sed recognitus fuit eorum Princeps.

*Responsio Auctoris.*

Advertendum erat, quod allata *ibi* a me objectio est objectio adversariorum, et non mea conclusio. Dico enim: Nec valet objicere etc. Et prius in Summario sic: *adducitur, et solvitur* instantia etc. prout iisdem terminis adducitur, et solvitur pluribus adductis a celeberrimo Fagnano *lib.* 1. *decretal. in cap. Accepimus* 5. *de pactis num.* 18. 54. *et seq.* Videat ipsum *ibi* Theologus, et certe recedet ab indebite facta nota, et fatebitur, quod non corruit, sed subsistit argumentum. Ultraquamquod non desunt magni nominis Doctores, qui id expresse tradunt; ut inter alios Barbosa *Juris Ecclesiastici* l. 1. *cap.* 1. *de summo Pontifice*, num. 16. ubi in Summario sic expresse habet: « Petrus Vicarius, et successor Christi multis ostenditur », in corpore sic: « Quod autem Christus voluerit Petrum sibi Vicarium, et Successorem existere, ipsemet ostendit, dum dicit etc. » Vide *ibi* ad longum. Et Card. Petra *tom.* 4. *Commentar.* in *Constitut. V. Clementis VI. in summario num.* 3. sic praecise: « Christus, qua forma divam Petrum sibi Successorem elegerit ». Et in corpore *num.* 6. sic praecise: « Qui primam sententiam tuentur, potissime adducuntur, cum Christus Dominus sibi successorem instituerit Petrum ». Pro eodem enim quantum ad hoc, salva in reliquis debita differentia, et proportione, videtur hic accipere Vicarium, et Successorem. Sicuti pro eodem sumit sanctissime Regnans Summus Pontifex Clemens XIII. in Apostolicis litteris, quibus facultatem concedit Ordinariis eam poscentibus, impertiendi cum Indulgentia plenaria Apostolicam Benedictionem suis dioecesanis vere poenitentibus, et confessis, ac Sacra Communione refectis in duabus cujuscumque anni solemnitatibus, videlicet die Paschatis, et alio die Festo eorum arbitrio, et voluntate eligendo; ibi: « Exemploque suo edocuit, quid eos, quos in gubernanda Catholica Ecclesia Successores, ac Vicarios suos in terris relinquebat, in Domino facere oporteret ». Et ad, id quod subjungit *Theologus* dicens: deinde post Christi Domini Ascensionem ab Apostolis Petrus non electus, ut ait *Auctor*, sed recognitus fuit eorum Princeps, jam patet responsio, ex traditis a Fagnano *loc. cit. num.* 54. merito a me *loc. cit. n.* 4. *secut.* per ipsissima sua verba, *ibi*: quinimmo ut notat Fagnanus *loc. cit. n.* 54. ipse quoque S. Petrus ministerialiter ab Apostolis electus fuit post Domini in Coelum Ascensum: *in cap. In novo* 2. *dist.* 21. ibi: « Caeteri vero Apostoli cum eodem pari consortio honorem, et potestatem acceperunt, ipsum quoque Principem eorum esse voluerunt ». Nonne Fagnani, et meam conclusionem satis aperte, demonstrant illa verba: « ipsum quoque Principem *eorum* esse voluerunt etc. ». Et in *c. Sacrosancta* 2. *dist.* 22. ibi: « Petro tamen a Domino concessum est (et ipsi inter se voluerunt idipsum), ut reliquis omnibus praeesset Apostolis etc. ». Ponderentur illa verba: « et ipsi inter se voluerunt idipsum »; et satis patebit, per ipsa denotari saltem ministerialis Electio Petri in eorum caput et Principem facta a caeteris Apostolis, ut tradit clariss. Canonista Fagnanus, in intelligentia, et expositione Sacrorum Canonum nemini certe secundus.

5 **Nec valet instare ex cap. *Si Petrus* 1. *caus.* 8.** *quaest.* 1. quod Saectus Petrus Apostoius sibi elegit successorem Sanctum Clementem (*), qood ipsemet Clemens attestatur in Epistola prima ad Jacobum Fratrem Domini dicens : « Simon Petrus in ipsis diebus, quibus vitae finem sibi praesensit, apprehensa manu mea repente consurgens in auribus totius Ecclesiae haec protulit verba: Clementem hunc Episcopum verbis ordino, cui soli meae praedicationis, et Doctrioae Cathedram trado ». Sic praecise refertur in *cap. Unde* 2. *cit. caus.* 8. *et quaest.* 1. et latius in eadem Epistola, quae habetur integra *tom.* 1. *Concilior. part.* 1. *fol.* 27. *col.* 1. Hoc sutem Sanctus Petrus non fecisset, si Jure Divino, et naturali prohibitum fuisset: *Dist.* 5. *in Summario* §. *Naturale Jus*, *cap. Sunt qui-*
6 *dam*, 6. *caus.* 25. *quaest.* 1. Non valet, inquam, quia in primis illa Epistola videtur falso inscripta, ejusdem Clementis nomine, ut insinuat Card. Baronius *Annal. Eccles. to.* 1. *anno Christi* 60. *pag.* 680. quia longe aote mortem Petri objerat Jacobus Aiphaei Frater Domioi, dictus justus, et minor, qui constitutus fuerat a Petro Episcopus Hierosolymitanus, et ex Templi vertice fuit praecipitatus *anno Domini* 63. Petri vero 19. Neronis 7. ex tabula Chronographica Jacobi Gault. *primo saeculo fol.* 8. et ex Breviario Chronologico Fr. Francisc. a Coriolano *fol.* 15. ex Card. Baronio *d. tom.* 1. *anno Christi* 69. *pag.* 628. *et* 680. et ex Barbosa *loc. cit. n.* 45. Et non debet confundi iste Jacobus cum aitero Jacobo Filio Zebedaei, qui primus Apostolorum caesus obiit anno Domini 44. sub Herode Agrippa. Uode cum d. Epistola scripta sit post obitum S. Petri, et sic post annnm Neronis decimum tertium, scribi non potuit ad Jacobum Alphaei, qui jam obierat anoo 7. ejusdem Neronis, nec ad Jacobum Zebedaei, qui primus Apostolorum jam obierat anno Domini 44. sub Herode Agrippa, et sic multo prius ante mortem S. Petri. Et propterea Card. Bellarmio. *de Scriptoribus Ecclesiast. in S. Clementa*, dicit dictam Epistolam non carere scrupulo; et multis rationibus hoc ipsum ostendit Jul. Lavorius *variar. lucubrat. tom.* 1. *tit.* 4. *cap.* 3. *num.* 51. Et de ipsa dubitant Fagnan. *loc. cit. n.* 59. Barbosa *loc. cit. num.* 45. aliique multi Canooistae, et Theologi apud Card. Petram *loc. cit. num.* 8. Possevin. *in Appar. Sac. in verb. Clemens Romanus*, Mendoz.
*qu.* 4. *Schol.* §. 11. *vers. Quarto.* **Nec parva est** 7
cootroversia inter Doctores, an Ciemens fuerit secundus, vel quartus Summus Pontifex? Unde Glossa *in cit. cap. Si Petrus* 1. *caus.* 8. *q* 1. *verb. Aut ligandi*, habet sequentem versum.

*Disputat hic mundus, quartus. fueritque secundus.*

Sed dato etiam, qood S. Petrus eum sibi suc- 8
cessorem nominaverit, ut communius sentiunt Doctores, respondetur cum Barbosa *loc. cit. num.* 47. quod melius dici potest, Petrum ex omoibus Presbyteris, et Diaconis Romanae Urbis XXIV. elegisse, cum quibus omnia ardua negotia Ecclesiae resolveret, eosque sibi Coadjutores, et Consiliarios, et Summi Pootificis Electores instituit ordinavitque; ut ex Sacro hoc XXIV. Senatorum Collegio, quos postea Sylvester I. Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales nuncupavit, Pontifices eligerentur, ut colligitur *ex c. Oportebat* 3. *dist.* 79. In praesentia igitur horum Electorum Petrus in ultimis vitae suae diebus consurgens Clementem io Pootificam ominavit, quod tamen Ita factum creditor, si a Sacro illo Romanae Ecclesiae Senatu admitteretur: Cognoscentes vero hujusmodi nominis formam graviter in futurum Ecclesiae posse nocere, non Clementem, sed Linum elegerunt, et illum post Petrum Pontificatui Romano praeesse voluerunt, qoamvis deinde Clemens, decedentibus Lino, et Cleto, ab Ipso Senatu in Pontificem fuerit electus. Colliguntur haec ex Caeremoniali Romano *lib.* 1. *sect.* 1. *cap.* 3. Unde apparet, Sanctum Petrum non sibi Clementem necessario Successorem elegisse, sed tantum nominasse, ut a Sacro illo Collegio iuxta formam sibi traditam eligeretur; et ita intelligendus est textus *in d. cap. Si Petrus* **1. *cum seq. caus.* 8. *quaest.* 1.** Hactenus Barbosa.

*Ejusdem Rom. Theol. Nota.*

Quae ex Barbosa Auctor recenset, haud facile eruditus Lector probabit. Quamobrem Romani Censores addendum hic voluere, quod Antonius Sandinius in sua historia Apostolica hac de re scripsit. Irenaeus, inquit ipse, memoriae prodit, « Lino Episcopatum administrandae Ecclesiae a Petro traditum, Tertullianus Clementi datum; » Hoc

*Nota editorum Casinensium.*

(*) Haec profecto sunt verba *in cit. cap. Si Petrus*: « Si » Petrus Princeps Apostolorum Adiutores sibi adscivit Li- » num, et Cletum, non tamen potestatem Pontificii, aut » ligandi, at solvandi eis normam tradidit; sed successori » suo Sancto Clementi, qui Sedem Apostolicam post eum, » et potestatem Pontificalem tradente sibi B. Petro, tenere » promeruit ». Quae verba exscripta sunt ex usserta Epistola Joannis III. Pontificis Maximi (qui anno 560 ad Petri Cathedram fuit evec'us) ad Episcopos per Germaniae, et Gallias previocies Constitutos.

Verum Epistolam hujusmodi supposititiam esse tenent merito eruditissimi viri Baronius, Binius, Possevinus, Natal. Alexander, aliique. Enimvero integra Epistola de Chorepiscopis agit, quos ex eorum abusib a decess. Pontificib. jampridem damnatos ib. asseritur. At si Epistola haec genuina esset, nequaquam concipi posse videtur, quo pacto iidem Chorepiscopi io abusus proni, et ante saeculum sextum a Romanis Pontific. damnati, ad saeculum decimum usque, sempe per alios quincentas annos amplius in Germania, et in Galliis omnia Episcopalia officia contra jus, fasque explicando perstitissent Ut merito dicamus oportet, non nisi posteriori aeva Epistolam, de qua sermo est, nempe longe post Joannis III tempore, fuisse exaratam.

enim modo, *ait*, Ecclesiae Apostolicae census suos deferunt: sicut Smyrnaeorum Ecclesia Polycarpum ab Joanne collocatum refert; sicut Romanorum, Clementem a Petro ordinatum itidem: Perinde utique, et caeterae exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos Apostolici Seminarii traduces habeant ». Itaque sicut Polycarpus ab Joanne inauguratus est, ut esset Antistes Ecclesiae Smyrnaeorum; ita Clemens a Petro ordinatus dici debet, ut esset Pontifex Romanorum: alioquin non recte Tertullianus duas illas Ecclesias inter se se comparasset. Ex Scriptoribus tam antiquis, quam recentibus, alii Irenaeum sequuntur, alii Tertullianum. Baronius, cujus prae caeteris sententiam probant Natalis Alexander, Cotelerius, Bollandus, Tillemontius, secutus conjecturam Epiphanii, utrosque ita componit. Scribit enim, S. Clementem accepisse quidem a D. Petro Episcopatum, modestiae tamen causa de suo cedentem jure collatam sibi dignitatem recusasse, donec Linus, et Cletus Petri ipsius in Episcopali munere Administri alius post alium, opera, crediderim, ejusdem Clementis a Clero electi, Romanam Ecclesiam gubernarent. At vide Eminentiss. Orsium *tom.* 1. *suae Hist. Ecclesiast.*

*Responsio Auctoris.*

Quae ex Barbosa *loco cit.* ego recenseo, nedum facile, sed facillime probant eruditissimi, et magni nominis viri, ut videre est in Card. Petra *num.* 4. *comment. in Constit. V. Clem. VI. a num.* 5. *ad* 17. ubi post multa ipse concludit: « Veruntamen probabilissimum etiam est, quod a Clero Romano fuerit Linus in Cathedra Petri locatus. Pro comperto enim est, quod a primordiis Ecclesiae summi Pontificis electio apud Presbyteros, et Diacones urbis Romae erat, qui a Petro in loco absentium Apostolorum per regiones urbis constituti erant ». Fagnan. *lib.* 1. *decretal. in cap. Accepimus, de pactis* n. 58. *et* 59. Matthaeucci *in opere dogmatico controvers.* 6. *num.* 15. et alii plures, ut eruditis liquet, sed dato etiam, quod omnino non consistant, quae tradit Barbosa, gravis alioquin Auctor, quid inde contra me: qui tantummodo ad eruditionem ea recenseo ex mente Barbosae, ut clare demonstro *cit. num.* 8. sic concludendo: hactenus Barbosa?

9 Nec valet, inquam, instare, quod Bonifacius II. in Concilio Romano I. Vigilium Diaconum sibi Successorem elegerit anno Christi 531. ut refert Anastasius Bibliothecarius in vita ipsius Bonifacii, et habetur *tom.* 1. *Concil. par.* 1. *fol.* 463. *col.* 2. *et fol.* 646. *col.* 3. in haec verba: Hic, scilicet Bonifacius II. « congregavit Synodum in Basilica Beati Petri Apostoli, et fecit constitutum, ut sibi Successorem ordinaret, Quo constituto, cum Chirographis Sacerdotum, et jurejurando ante Confessionem B. Apostoli Petri in Successorem Pontificem Diaconum Vigilium constituit ». Nec desunt alia exempla his similia. Nam Gregorius VII. anno 1085. elegit Victorem III. Victor III. anno 1086. elegit Urbanum II. Urbanus II. anno 1099. elegit Paschalem II. ut videre est apud Baronium *ad annum Christi* 1085. *fol.* 188. *et ad annum* 1087. et apud Fagnan. *loc. cit. n.* 22. Et ad hoc facit textus *in cap. Si transitus* 10. *dist.* 70. ibi: « Si transitus Papae inopinatus evenerit, ut de sui electione Successoris non possit ante decernere etc. »: per quae verba innuitur, posse Papam ante transitum suum de Successore decernere, et deliberare.

Non valet, inquam, quia factum illud Bonifacii II. in Concilio iterum congregato, ab omnibus fuit reprobatum, ut testatur idem Anastasius Bibliothecarius in dicta vita ejusdem Bonifacii, dicens: « Eodem tempore, facta iterum Synodo, hoc censuerunt Sacerdotes omnes propter reverentiam Sedis Sanctae: et quia contra Canones fuerat hoc factum, et quia culpa eum respiciebat, ut Successorem sibi constitueret, ipse Bonifacius Papa reum se confessus est Majestatis, quod Diaconum Vigilium sua subscriptione Chirographi ante confessionem B. Petri Apostoli constituisset, ac ipsum constitutum in praesentia omnium Sacerdotum, et Cleri, et Senatus incendio consumpsit »: et etiam refertur *tom.* 2. *Concilior. par.* 1. *fol.* 643. *col.* 2. *litt. C.* Unde merito S. Sylverius Papa in Epistola ad eumdem Vigilium Diaconum Pseudo-Pontificem exprobavit: « Quia contra Jura Canonica temporibus sanctae memoriae Bonifacii Papae, at ipso vivente designari conabaris, nisi tibi amplissimus Senatus obviasset, justa tunc Providentia, Pastorali, ac Pontificali autoritate tua execranda jam debuerant auspicia detruncari; sed dum parvum vulnus in te est neglectum, insanabile tunc crevit apostema ». Alia vero exempla in contrarium adducta, si accurate considerentur, nullam vim faciunt, nam illae non fuerunt electiones, et substitutiones Successorum; sed potius designationes, et commendationes personarum, quae sibi ad tantum munus subeundum praestantiores viderentur. Pontifices enim a Cardinalibus rogati indicarunt, quem dignum putarent Cathedra Petri, salvis tamen Cardinalium suffragiis: ideoque nullus ex designatis post obitum Pontificis designantis gessit se pro Papa, nisi post subsecutam Cardinalium electionem: et ad hoc facit *c. Petisti* 17. *caus.* 7. *q.* 1. ibi « Si eum aptum . . . cognoveris, tibi Successorem designa, ut huc veniat ordinandus ». Ad textum autem *in citat. cap. Transitus*, respondetur cum Glossa, *ibidem*, quod aliud est de sui Successoris electione cum Fratribus, seu Cardinalibus deliberare, quod ibi permittitur, et potest fieri, et aliud est ex testamento, quasi dignitatis suae haeredem substituere, quod penitus prohibetur, ut *cap. Episcopo* 3. *c. Episcopo* 4. *c. Plerique* 5. *c. Moyses* 6. *caus.* 8. *quaest.* 1. cum similibus. Sic respondet ad litteram Gratianus in 10

c. *Apostolica* §. *His omnibus* 7. *caus.* 8. *q.* 1. et Glossa *in c. cap. Transitus:* et *ibi* Archidiaconus, Bellamer. Turrecrem. et reliqui omnes, teste Fagnano *loc. cit. n.* 62.

11 Hinc plures Pontifices, etiam ex non primaevis, licet rogati, et persuasi ad sibi Successorem eligendum, id facere omnino recusarunt. Sic Coelestinus III. cum gravi morbo laborans, renunciare vellet Papatui, et Cardinalis Joann. de S. Paulo titul. S. Priscae in ipsius locum subrogari, et assumi summopere cuperet, tamquam inauditum in Ecclesia Dei id minime fecit. Paulus III. persuasus a Cardinali Francisco Pisano Veneto, Episcopo Patavino, ut sibi Successorem eligeret, omnino respuit. Pius IV. in Consistorio Cardinales alloquens, ipsisque suam senectam exponens adjecit, se utique scire, quaeri a Jurisconsultis: An Romanus Pontifex sibi Successorem deligere queat? Et sub Paulo IV. agitatam fuisse quaestionem: An idem Pontifex adjutorem cum futura Successione adsciscere possit? Et quamvis nonnulli id affirment, eam tamen sententiam Pius uti falsam rejiciendam censuit, volebatque declarare, Pontificem, Cardinalibus etiam assentientibus, id facere non posse; major pars Cardinalium Decretum faciendum judicavit, sed Cardinalis Gambara dixit, declaratum olim a Pontifice in Consistorio, et Decreto firmatum hoc a Pontifice. Sic ex aliis refert Card. Petra *tom.* 4. *Commentar. ad Constit.* 5. *Clementis VI. n.* 9.

12 Unde a Papa nequit valide fieri Constitutio etiam de consensu Cardinalium, quod Summus Pontifex possit sibi Successorem substituere: Cardinal. Zambarell. *in Clement. Ne Romani* in 5. *quaest. n.* 5. *de election.* Card. Turrecrem. *In summa de Eccles. lib.* 1. *cap.* 13. *et lib.* 2. *cap.* 15. *et in cap. Si transitus* 10. *n.* 1. *dist.* 79. Augustin. Triump. *de potest. Eccles. q.* 3. *artic.* 3. *in corpor.* Martin. Lauden. *de Cardinal. quaest.* 39. *inter tract. commun tom.* 4. *fol.* 63. Hieronym. Manfred. *de Cardinalib. decis.* 15. *tom.* 13. *tract. par.* 2. *fol.* 86. Cardinal. Gajetan. *Opuscul. tom.* 1. *tract.* 2. *de potest. Papae et Concil. Apolog. cap.* 12. Petrus de Palud. *de potest. Eccles lib.* 4. Sylvester *in verb. Excommunicatio* 9. *n.* 3. Gregorius de Valentia *tom.* 3. *disp.* 10. *quaest.* 3. *de statu Episcop. punct.* 3. §. *Quarta assertio;* Card. Baron. *ad annum Christi* 11. *fol.* 188. et passim Moderni, teste Fagnano *loc. cit. n.* 31. qui *numeris sequentibus* quinque praecipuis solidis fundamentis hanc conclusionem propugnat.

13 Summus ergo Pontifex assumi debet per electionem; quae primo post S. Petrum fuit apud Ecclesiae Romanae Senatum ex XXIV. Presbyteris, et Diaconis Romanae Urbis, quos ipse S. Petrus tamquam Senatores Romanae Ecclesiae in locum absentium Apostolorum instituit ad instar XXIV. Seniorum, quos *in Apocalypsi cap.* 4. Joannes super Throno in conspectu Dei sedere conspexit, et ipsos Romani Pontificis Consiliarios, Coadjutores, et Electores pro tunc esse voluit, inter quos praecipui erant Linus, Cletus, et Clemens, ut *in cap. Si Petrus caus.* 8. *qu.* 1. qui postea singuli successive Romanam Sedem tenuerunt.

Deinde vero post tempora S. Silvestri, a quo coepit Ecclesia bonis temporalibus, ac terrena potestate perfrui, orientibus scandalis, et scissuris inter hujusmodi Ecclesiae Senatores reliquus Clerus Romanus, ac populus ad praesentiam, et corroborationem exhibendam adjunctus est electioni Pontificis, ut colligi videtur *ex capit. Factus* 5. *caus.* 7. *qu.* 1. Et hoc tribus potissimum rationibus; primo ad removendas seditiones Clericorum; secundo ut omnibus in eligendo esset dicendi facultas, et liceret vitia, vel virtutes eligendi proferre, et sic electioni suo consensu testimonium perhibere; *cap. Reliqui* 1. *dist.* 67. Tertio ne populus invitus, et non optatum Praelatum acciperet; *cap. Nullus invitis* 12. *dist.* 61. *cap. Si forte* 3 *i. distin.* 63. Hactenus Barbosa *loc. cit. num.* 49. *et* 50. 14

Progressu autem temporis ad sedandas adhuc contentiones, et tumultus, qui in hujusmodi electione nihilominus oriebantur, Imperatores suas manus huic electioni interponere coeperunt, non quidem auctoritate electiva, seu vere confirmativa, sed solum apitulativa, seu auxiliativa, et executiva, quatenus nempe in publicae pacis officium electionem promovebant, et jam factam sua auctoritate ipsi favebant, et defendebant, ne schisma oriretur, et si quod ortum esset, comprimebant, tumultusque sedabant; sub his enim restrictionibus eis concessum erat, ut electioni intervenirent, ac electioni eorumdem auctoritas inserviret, nunquam tamen quod electioni praessent, vel in ea suffragium ferrent, aut eamdem factam confirmarent, vel infirmarent. 15

Nec valet dicere, quod Imperatores habuerint Jus eligendi Romanos Pontifices, ut concessum fuisse Carolo Magno ab Adriano I. habetur in *cap. Adrianus* 22. *dist.* 63. et Othoni I. a Leone VIII. ut habetur in *cap. In Synodo* 23. *eodem dist.* 63. 16
Non valet, inquam, quia Canones illos esse apocryphos, commentitios, et fictitios scribunt Cardinal. Bellarminus *de Summo Pontific. l.* 2. *cap.* 22. *et de Clericis cap.* 9. *in Apolog. pro responsione sua ad lib. Regis Angl. cap* 7. *tom.* 6. *suorum operum,* Cardinal. Baron. *annal. Eccl. ad an.* 526. *num.* 535. *et praesertim ad ann.* 774. *a num.* 10. *et ad annum* 964. *a num.* 22. Suarez *de Defensione Fidei Cathol. contra Anglicanas sectae errores lib.* 3. *cap.* 29. *num.* 7. Azorius *Institution. moral. par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 2. *quaest.* 3. Jacobus Grexer. *in Apologia Baron. cap.* 1. *et* 2. Seraphin. de Freitas *de justo imperio Lusitan. Asiatico cap.* 6. *num.* 100 *et* 101. Solorzano *de Jure Indiarum l.* 2. *cap.* 22. *num.* 39. *tom.* 1. Bonacioa *de election. Pontificis quaest.* 1. *punct.* 1. *proposit. unic. num.* 9. Fagnan. *in cap. Accepimus, de pactis num.* 64. et alii plures apud Car- 17

din. Petram *loc. cit. num.* 26. dicentes fabellam,
et imposturam esse a Sigiberto Monaco Gembla-
censi Schismatico Historico, atque Imperatoris
Henrici partes adversus Romanos Pontifices pro-
pugnante, in fine suae Cronographiae adjectam.
Hic enim in gratiam Schismatici Imperatoris Hen-
rici vindicantis sibi Ecclesiarum investituras, eos-
dem Canones primus contexuit, cum nullus plane
alius, qui ante eum scripserit, res Francorum, de
recensitis in illis vel levem mentionem fecerit, ut
notarunt Coriolanus *in Breviario ad annum* 774.
Spondanus *ad eumdem annum num.* 3. Gonzalez
*lib.* 1. *Decr. tit.* 6. *cap.* 6. *n.* 12. plures allegans:
Qui omnes nimiae credulitatis, prout in aliis fuit,
et levitatis virum appellant Gratianum, eo quod
illud Concilii Decretum suae Canonum collectioni
improvide nimis consarcinaverit. Unde Cabassut.
*Notit. Ecclesiastic. ad ann.* 1274. *dissertat.* 2. *ad
Concil. Lugdunens. II. numer.* 4. dicit, Canones
allegatos cum eo, qui praecedit, merito deberi ex
collectione expungi, et obliterari.

18 Sed quatenus praedictis Canonibus aliqua esset
adhibenda fides, tamen confirmatio electionis,
quam ex asserto Indulto Apostolicae Sedis tunc
temporis concedebant Imperatores, non confere-
bat Papae auctoritatem Papatus, alioquin Papa-
tus esset ab Imperatore, quod est Haereticum,
cum sit a Deo tantum; *cap. Omnes* 1. *et cap. Sa-
crosancta* 2. *dist.* 22. cum similibus, sed solum
dabat robur facto, ut Schismatici, et Haeretici
non auderent contravenire, ut optime probant
Cardinal. Turrecremata *in dict. cap. Adrianus n.*
19 1. Fagnan. *loc. cit. num.* 63. et alii plures: Tum
quia Papa non potest alteri impertiri facultatem
eligendi Summum Pontificem, quia Regula juris
est, quod nemo possit per alium facere, quod per
se ipsum facere non potest; *cap. Nemo* 79. *de Re-
gul. Juris in* 6. ibi: « Nemo potest plus Juris
transferre in alium, quam sibi competere digno-
scatur »; Nemo enim dat, quod non habet; *cap.
Dalbertum* 24. *caus.* 1. *qu.* 7. *cap. Quomodo, de
consecrat. dist.* 4. *cap. Quod autem* 5. *de Jurepa-
tronat.* Papa autem nequit sibi eligere Successo-
rem, ut supra probatum est *a num* 2. et neque
de consensu Cardinalium potest facere Constitu-
tionem, quod Summus Pontifex possit sibi Suc-
cessorem substituere, *ut supra num.* 12. Unde
tanto minus potest concedere Imperatoribus Jus
eligendi, et confirmandi Summum Pontificem. Sic
optime probant Card. Alban. *in tract. de Cardi-
nalibus qu.* 32. Fagnan. *loc. cit. num.* 66. et alii
passim.

20 Immo cum post Decretum Nicolai II. relatum
in *cap. In Nomine Domini* 1. *dist.* 23. in quo no-
tat Cardin. Petra *tom.* 4. *Commentar ad Constitut.*
5. *Clementis VI. n.* 33. ad sedandas seditiones,
tumultus, et rixas, quae in electione Summi Pon-
tificis oriebantur, sancitum fuerit, ut electio Pa-
pae a Cardinalibus Episcopis perageretur, ac de-
inde reliqui Cardinales, Clerus, ac populus Ro-
manus ad eam comprobandam accederent, salvo
tamen honore, et reverentia Henrici Imperatoris;
cum adhuc quandoque ex violentia Imperatorum 21
in electione Papae schismata orirentur, Alexan-
der III. qui et illa suo tempore non semel exper-
tus fuerat, statuit in Generali Concilio, ut ille
demum Canonice electus censeretur, in quem duae
ex tribus partibus omnium Cardinalium consen-
sissent, prout refertur in *cap. Licet* 6. *de electio-
ne*, et sic excluso Cleri, et populi, et Imperatoris
consensu, qui requirebatur, attento Nicolai II.
decreto in *cit. cap. In nomine Domini* 1. *distinct.*
22. postea tota Pontificis electio ad solum Cardi-
nalium Collegium redacta fuit per dictum Alexan-
drum III. *in cit. cap. Licet* 6. *de elect.* quod dein-
de fuit confirmatum, et plenius statutum a Gre-
gor. X. in Concilio Generali Lugdunensi relato in
*cap. Ubi periculum* 3. *de electione* in 6. et a Cle-
mente V. in Concilio Viennensi relat. in *Clem.
Ne Romani* 2. *de electione.* Vide Barb. *loc. cit. n.*
55. *et* 56. Card. Petram *loc. cit. a n.* 35 *ad* 38.

Insuper, ne diuturnae vacationis incommodis 22
Romana Ecclesia premeretur, neque Cardinales
possent ambientium studiis corrumpi, Gregorius
X. in *dicto cap. Ubi periculum* 3. *de elect.* in 6.
Clemens V. *in cit. Clementina Ne Romani* 2. *de
elect.* Clemens VI. in *Constitut. incip. Licet*, Clem.
VII. Constit. incip. *Cum charissimus*, Paulus IV.
Constitut. incip. *Cum secundum*; Pius IV. Con-
stitut. incip. *In eligendis*; Gregorius XV. Consti-
tut. incip. *Æterni*, et alias ejusdem Gregor. incip.
*Decet Romanum Pontif.* Urbanus VIII. Constit.
incip. *Ad Romani*, et novissima Clemens XII.
Constit incip. *Apostolatus Officium*, plura circa
electionem Papae statuerunt, quorum aliqua ma-
gis notabilia ex Barbosa *loc. cit. a num.* 60. et
Card. de Luca *in par.* 2. *relat. Romanae Curiae
disc.* 3. referre placet.

Primo igitur ante Papae electionem, statim, 23
priore defuncto, Cardinales absentes sunt monen-
di, ac per decem dies a die mortis Pontificis com-
putandos, expectandi, *cit. cap. Ubi periculum* 3.
*de electione* in 6. et cit. Constit. Pii IV. in *cap.
In eligendis.* Si tamen ante dictos decem dies ela- 24
psos, ex aliqua justa causa praeveniendi, fiet Pa-
pae electio a communi Cardinalium praesentium,
vel duarum partium eorum, consensu, non ex-
pectatis Cardinalibus absentibus, talis electio erit
valida, cum expectatio dicti temporis non perti-
neat ad substantiam electionis; Lavorius *varia-
rum lucubrat. tom.* 1. *titul.* 4 *cap.* 7. *num.* 4.
Diana *par.* 5. *tractat.* 2. *resolut.* 75. Azorius *In-
stitut. moral. par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *qu.* 5. Bona-
cina *de election. Pontific. disput.* 1. *qu.* 3. *in prin-
cip. a num.* 1. Barbosa *loc. cit. a num.* 61. et alii
passim.

Cardinales absentes non sunt solemni convoca- 25
tione vocandi, seu citandi eo modo, quo de ju-
re in aliis electionibus, et actibus Capitularibus
alii Electores sunt vocandi; Glossa *in cit. c. Ubi*

*periculum*, *verb. decem dierum*, *et ibi* Archidiaconus *verb. Expectare*; Cardin. de Luca *par.* 2. *relat. Romanae Curiae disc.* 3. *num.* 27. Lavor. *loc. cit. tit.* 4. *cap.* 7. Mendoza *in Regul.* 32. *Cancellar. qu.* 8. *num.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 62.
26 et alii. Cardinales praesentes solent certiorare Cardinales absentes de obitu Pontificis per litteras a Secretario Sacri Collegii subscriptas: Barbosa *loc. cit. num.* 63. Lavorius *in fine dicti tit.* 4. *pag.* 554. ubi dat formulam ipsarum Litterarum.

27 Cardinales absentes, licet desint ex publica causa, et de licentia Romani Pontificis, ad electionem Successoris expectandi non sunt ultra decem dies: Pius IV. in d. Const. incip. *In eligendis*, §.
28 *Declarandis*. Cardinales praesentes per novem dies debent celebrare exequias defuncti Pontificis; *cit. c. Ubi periculum* 3. *de electione in* 6. §. *Quia vero*.

29 Secundo, dum exequiae per dictos novem dies a Cardinalibus celebrantur, singulis diebus Cardinales non impediti in Basilica Vaticana conveniunt, et ante dictarum exequiarum celebrationem congregari solent in ejusdem Basilicae Sacristia, ut Principum Oratores, ac etiam Officiales, et Magistratus audiant, aliasque congruas praebeant provisiones pro utriusque Principatus regimine, ac etiam pro Conclavis ordinatione, quod intra id temporis fabricari debet in Pontificio Palatio, nullo intermedio pariete, et ibi commanere debent Cardinales, donec per ipsos Summus Pontifex fuerit electus, *cit. c. Ubi periculum*, §. *Hoc Sacro*.

30 Decima vero die, celebrata prius in eodem Basilica Missa de Spiritu Sancto, Cardinales in Urbe existentes, et legitimo non impediti processionaliter Conclave ingrediuntur; Legitime autem impediti solent sero privatim ingredi, Cardinalibus jam existentibus in propriis Cellis, quae per sortem absque aliqua personarum acceptione distribuuntur; per totam illam diem liber patet aditus Principum Oratoribus, ac Magnatibus, et Praelatis, aliisque omnibus, tam nobilibus, quam popularibus Conclave peragrandi, atque benevolos Cardinales in Cellis visitandi; et praesertim Principum, et Rerumpublicarum Oratores, et Magnates totum Collegium visitant, eisque obsequia praestant, atque felices faciunt auguratorias augurationes, ut refert Card. de Luca *par.* 2. *Relat. Romanae Curiae disc.* 3. *n.* 13.

31 Omnibus autem de sero exclusis, praeter eos, qui in Conclavi cum Cardinalibus remansuri sunt, illud ad formam rigorosae clausurae undique redactum clauditur per ejusdem Conclavis Custodes, qui duo sunt fixi, ac principales, illo scilicet Praelatus, qui ab eodem Collegio ante ingressum electus fuerit, qui Conclavis Gubernator dicitur, et alter Saecularis, qui Conclavis Marescallus nuncupatur; alii vero Custodes sunt Praelati, ac etiam respective Conservatores populi custodientes rotas, per quas victualia, aliaque necessaria transmittuntur, ad formam Clausurae Monasteriorum Monialium, dictique Custodes per turnum deputari soliti singulis diebus invigilant, ne Apostolicis Constitutionib. contraveniatur circa allocutiones, vel Litterarum transmissionem: *cit. cap. Ubi periculum*, §. *Hoc sacro*; et cit. Constit. Pii IV. incip. *in eligendis*.

In Conclavi sub Clausura, ultra Cardinales, remanent regulariter duo cujuslibet Cardinalis familiares, qui vulgo Conclavistae nuncupantur, pro eorum servitio, solumque Cardinalibus senibus, vel infirmis, ac etiam iis, qui de Principum genere sint, indulgetur tertius familiaris, seu Conclavista, ratione majoris servitii, quo indigere dignoscantur judicio ejusdem Collegii, a quo pendet concessio tertii familiaris, seu Conclavistae, et tales familiares, seu Conclavistae non debent esse Mercatores, Ministri Principum, Domini temporales, et jurisdictionem habentes, neque Fratres, aut Nepotes Cardinalium, etiamsi expensis eorum viverent, sed debent esse ipsorum Cardinalium vere servientes, familiares, domestici, et continui commensales, cujusque respective saltem ab anno ante, et adhuc pro tunc tales existere; cit. Const. Pii IV. incip. *In eligendis* §. *Qui servientes*. 32

Ultra praedictos familiares cuilibet Cardinali specialiter necessarios, remanent in Conclavi alii quoque Officiales, vel Ministri pro servitio Cardinalium in communi; scilicet unus Sacrista cum Clerico coadjutore, duo Magistri Caeremoniarum, qui Celebranti ministrent, unus Religiosus pro Confessionibus audiendis, unus Collegii Secretarius cum uno tantum famulo; duo medici, unus chirurgus cum uno, aut duobus servitoribus; duo barbitonsores, unus faber lignarius; unus caementarius; item octo, aut decem servientes bajuli publicae utilitati, et commoditati omnium, veluti pro lignis portandis, et pro aliis hujusmodi ministeriis, qui omnes a Collegio Cardinalium, non tamen ex familia alicujus Cardinalis, eligi debent per secreta suffragia, ita tamen, ut is obtineat, qui plura vota tulerit, et eis salaria de publico persolvantur: cit. Const. Pii IV. incip. *In eligendis*, §. *Sacrista*. 33

Circa cibum, et potum intra Conclave Cardinalibus portandum, Greg. X. *in cit. cap. Ubi periculum* §. *Hoc sacro* statuit, quod si intra tres dies post ingressum Conclavis non fuerit electus Papa, per spatium quinque dierum immediate sequentium singulis diebus, tam in prandio, quam in coena uno ferculo solo sint contenti, quibus, provisione non facta, decursis, tunc tantummodo panis, vinum, et aqua ministrentur. At Clemens VI. in Constitut. incip. *Licet*, praeter panem, vinum, et aquam in prandio, et coena unum dumtaxat ferculum, seu missum carnium utriusque speciei tantummodo; aut piscium, seu ovorum cum uno potagio de carnibus, vel piscibus specialiter non confectis, et decentibus salsamentis habere permittit, ultra carnes solitas, orbas crudas, ca- 34

seum, et fructus, seu electuaria, quibus tamen nullum specialiter ferculum vult confici, nisi ad condimentum fieret, vel saporem, et prohibet, ut nullus de alterius ferculo vesci possit. Pius vero IV. cit. Const. incip. *In eligendis* §. 22. *vers. Cardinales autem*, statuit, ut primo ipso die, quo Conclave ingressi fuerint, tam in prandio, quam in coena uno ferculo unius speciei tantum, atque moderato, alias juxta Constitutionem Clem. VI. qualificato contenti esse debeant, et ut quisplam in alterius Cella, vel de alterius ferculo vesci non possit.

35 Tertio ad hujus rigoris observantiam constituuntur Executores ex praecipuis Magistratibus Civitatis, ubi electio celebratur, qui, praestito juramento, curare debent, ut praedictus ordo, rigorque servetur, *d. c. Ubi periculum* §. *Praeterea*. Romae autem sunt Praelati diversorum graduum, qui bis in die singulis diebus, mane scilicet, et vesperi mutantur, intimaturque a Cursoribus, servato ordine eorum omnium, qui in Romana Curia reperiuntur, incipiendo a Patriarchis, sequentibus Archiepiscopis, Episcopis, ceterisque Praelatis, juxta ordinem eorum promotionis, semperque assistit Gubernator Burgi, et duo Cursores pro occurrentibus necessitatibus, tam Collegii, quam praedictorum Gubernatorum; qui quidem Praelati sub perjurii poena, ac Suspensionis a Divinis, maxima, et exquisita diligentia uti debent in inspiciendis, et perscrutandis epulis, quae prandii, et coenae tempore afferuntur, ac aliis rebus, et personis Conclave intrantibus, et de eo exeuntibus, ne sub earum rerum velamine litterae, aut notae, vel signa aliqua transmittantur: si qui vero reperiantur, qui contra praedicta aliquid commiserint; familiares Cardinalium, aut alii delinquentes poenam privationis Officiorum, et Beneficiorum, ac inhabilitatis ad obtenta, et obtinenda incurrunt, et ulterius per Gubernatorem carceribus mancipandi erunt, et inde nisi de mandato novi Pontificis minime relaxandi, sed ejus arbitrio acrius puniendi, omni facultate Cardinalibus, in favorem quorumcumque, qui in praemissis, vel eorum aliquo deliquerint, omnino interdicta, prout latius continetur in *saeps cit. Constit. Pii IV.* §. *Praelati*, *et* §. *Quia vero*.

36 Electio autem Summi Pontificis est celebranda ab ipsis tantummodo Cardinalibus. Sic in primis statuit Nicolaus II. *anno* 1059. *in Conc. Rom. c.* 2. cum hoc tamen, quod facta a Cardinalibus Episcopis Summi Pontificis electione, deinde reliqui Cardinales, Clerus, ac populus ad eam comprobandam accederet, prout expresse habetur in *c. In nomine Domini* 1. *distin.* 23. et notat Cardin. Petra *tom.* 4. *Comm. ad Const. V. Clem. VI. n.* 33. Et hic mos eligendi Pontificem perduravit usque ad tempora Alex. III optime meriti de hac mea patria Alexandrina Civitate, utpote qui eam Sede Episcopali condecoravit, et suo nomine appellandam pro sibi praestita fidelitate, obedientia, et ope constituit. Unde quia pro simili electione, et approbatione constituta a Nicolao II. adhuc quandoque schismata oriebantur, hic providissimus Pontifex Alex. III. in Generali Lateranensi Concilio statuit, ut ille demum Canonice electus censeretur, in quem duae ex tribus Collegii Cardinalium partes consensissent, et sic excluso Cleri, et populi consensu requisito ex supra laudato Decreto Nicolai II. *in cit. c. In nomine Domini* tota Pontificis electio ad solum Cardinalium Collegium redacta est per ipsum Alexandrum III. ut expresse patet *in c. Licet* 6. *de election.* Unde, ut dicit Onuphrius in annotatione ad vitam d. Alexandri III. in electione Lucii III. sui immediati Successoris, ea tunc primum redacta fuit ad solos Cardinales, Clero omnino, et populo a Summi Pontificis electione exclusis; et lex salutaris a dicto Alex. III in Concilio Generali Lateranensi anno 1179. celebrato lata de duobus tertiis suffragiorum Cardinalium ad evitanda in posterum schismata, executioni mandata fuit, quod dicit sibi constare ex ejusdem Pontificis diplomate apud se asservato. Et haec facultas eligendi Summum Pontificem solis Cardinalibus demandata, fuit confirmata, et plenius statuta a Gregorio X. in Concilio Lugdunensi 1274. celebrato, ut habetur *c. Ubi periculum* 3. *de election. in* 6. et a Clemente V. in Concilio Viennensi 1310. prout refertur *in Clementina*, *Ne Romani* 2. *de electione*, et ex post fuit semper in ipsis inviolabiliter conservata: Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiastici univers. c.* 1. *n.* 55. *et seq.* cum pluribus aliis ibi citatis, et alii passim.

Unde Cardinales omnes, etiam nuper creati, 37
et publicati vocem habent in electione Pontificis, etiamsi nondum insignia Cardinalatus acceperint, neque os clausum, aut si clausum fuerit, nondum tamen apertum sit: S. Pius V. *sub die* 26. *Jan.* 1571. Const. quam refert Jul. Lavorius *variar. lucubrat. tom.* 1. *act.* 4. *cap.* 6. *num.* 21. et citat Fagnan. *in cap. Licet* 6. *de electione num.* 19. Barbosa *loc. citat. num.* 62. Bonacina *de electione Pontific. qu.* 1. *punct.* 1. *proposit. unica num.* 4. Diana *part.* 5. *tract.* 1. *resol.* 74. et alii. Et idem quoque statuit Gregorius XV. Const. incip. *Decet Romanum Pontificem, in Caeremoniali* §. *Porro.* Cardinales omnes ad electionem Pontificis admittuntur, quamvis excommunicati, suspensi, aut 38
interdicti; *Clement. Ne Romani* 2. *de electione;* Pius IV. Constitut. incip. *In eligendis*, §. *Et ne dissentiones;* Gregorius XV. Const. incip *Æterni, vers. Volumus etiam.*

Cardinales vero nondum ordinati ad Diaconatum in electione Pontificis vocem non habent ex 39
Constitutione Pii IV. incip. *in eligendis* §. *Statuimus.* Idem quoque statuerunt Sixt. V. Constitut. incip. *Postquam*, §. *Neque posthac*, et Greg. XV. *in Caerremoniali ipsius jussu composito, et confirmato ab ipso* Constit. incip. *Decet Romanum Pontificem;* et ab Urbano VIII. Constit. incip. *Ad Romani;* Quibus tamen Constitutionibus, et Caere-

moniali quoad hoc hactenus derogare solent Summi Pontifices, quando Cardinales nondum Diaconos creant, et de hoc expedire jubent Breve particulare, ut testantur Lavorius *loc. cit. cap.* 9. *n.* 22. Barbosa *loc. cit. num.* 72. Cardinalis de Luca *part.* 2. *relat. Romanae Curiae*, *disc.* 3. *nu.* 10. et alii.

40 Si ante factam electionem plurimi Cardinales decedant, et recedant, et nollnt electioni intervenire, electio pertinet ad solos superstites electioni interessentes, quamvis duo tantum remaneant, quia unus potest eligere alium: Anan. *in c. final. de appellat.* Lavorius *loc. cit. c.* 6. *n.* 25. Sylvester verb. *Excommunicatio* 9. *n.* 2. Barbosa
41 *loc. cit. n.* 74. et alii passim. Immo quamvis unus solus remanserit, ad ipsum spectabit electio: Glossa *in cit. Clementin. Ne Romani* 2. *de election. verb. Omnes*, Alban. *de Cardinalibus quaest.* 23. *et* 25. Laudens. *de Cardinalib. quaest.* 15. Panvin. *de offic. et potest. Capituli, Sede vacante, praelud.* 5. *n.* 8. Manfred. *de Cardinalib. dec.* 268. 269. *et* 291. Villadieg. *de orig. et potest. Card. qu.* 5. *n.* 26. Bonacina *de Legibus disp.* 1. *qu.* 1. *punct.* 3. *Et de elect. Pontific. qu.* 1. *punct.* 1. *§.* 4. *n.* 2. *disp.* 1. Barbosa *loc. cit. n.* 74. et alii passim; Jus enim, et nomen Universitatis propter casus supervenientiam conservari potest etiam in una sola persona; *L. sicut* 7. *§.* 2. *ff. Quod cujuscumque Universitatis nomine*, *et ibi* Bartol. Glossa *in l. Neratius*, *ff. de verbor. signif.* Card. de Luca *par.* 2. *relat. Romanae Curiae disc.* 3. *n.* 9. Albanus *de Cardinalibus qu.* 23. Barbosa *loc. cit. nu.* 74. et alii; Vide verb. *Electio art.* 2. *n.* 5. *et art.* 4. *n.* 23. *et* 24.

42 Non posset tamen ille eligere se ipsum; *arg. c. In scripturis* 9. *caus.* 8. *q.* 1. *cap. Ad nostram* 7. *de instit. cap. Per nostras* 26. *de Jurepatron.* et Glossa communiter recepta *in cap. Cum in Jure* 33. *de election. verb. Ex se*, *vel aliis.* Vide verb.
43 *Electio art.* 3. *n.* 28. *art.* 2. *n.* 6. Abbas autem *in cap. Licet in fine*, *de election.* dat remedium, quo possit talis Cardinalis se ipsum eligere, ut scilicet is totius Sacri Collegii nomine alteri eligendi potestatem demandet, qui veluti Compromissarius ipsum eligat. Albanus vero *de Cardinalibus qu.* 14. dicit talem opinionem Abbatis procedere, quando ille solus remansisset, ceteris exeuntibus, vel absentibus, non autem mortuis; Vide Barbos. *cit. lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univ. cap.* 1. *n.* 74.

44 Si omnes Cardinales (quod Deus avertat) morerentur ante factam electionem Pontificis, et nullus extaret, non conveniunt Doctores ad quem spectaret Pontificis electio. Multi enim dicunt, quod in hoc casu electio spectaret ad Canonicos Lateranenses, quorum Ecclesia est propria Sedes Pontificis super omnes Orbis, et Urbis, et hanc sententiam aliis probabiliorem, et tutiorem dicunt Abbas, Hostiens. Ludovicus Roman. *in c. Licet.* 6. *de election.* Imola *in Clementin. Ne Romani* 2. *de election.* Barbosa *ibid. n.* 23. *et de Jus. Eccles. univers. lib.* 1. *num.* 75. Divus Antonin. *part.* 3. *Summae tit.* 22. *§.* 2. *num.* 5. Lavorius *variar. resol. tom.* 1. *tit.* 4. *cap.* 6. *n.* 27. Azorius *part.* 2. *lib.* 4. *n.* 2. *quaesit.* 11. Dionysius *de vera quatuor Patriarchar. Sedium erection. cap.* 16. *num.* 13. Card. Petra *tom.* 4. *Comment. ad Const. V. Clementis VI. n.* 20. *et ad Constitut.* 1. *Gregorii XI. n.* 14. Alii vero affirmant, quod in tali casu electio Pontificis spectaret ad Concilium Generale, quia Pontifex non solum Urbis Romae, sed totius Ecclesiae universalis est Pastor: Sic Decius *in cit. c. Licet* 6. *de elect.* Aug. de Ancona *in Summa qu.* 5. *art.* 3. et alii. Nonnulli tamen dicunt tunc temporis electionem Pontificis pertinere ad Patriarchas: Sic Baldus *in l. Ubi absunt*, *ff. de Tutor. et Curator.* Conrad. *in templo omnium Judic. lib.* 1. *§.* 2. *n.* 6.

Sede vacante tempore Concilii Generalis legiti- 45
me congregati, electio Pontificis spectat ad Cardinales, et non ad Concilium: Diana *par.* 5. *tract.* 2. *resolut.* 73. Bonacina *de electione Pontif. quaest.* 1. *puncto* 1. *§.* 4. Barbosa *cit. c.* 1. *num.* 76. et alii plures. Unde in Concilio Pisano, in quo tamquam dubii Pontifices Gregorius dictus XII. et Benedictus dictus XIII. de Sede depositi fuerunt, non quidem deponendo veros Pontifices in ratione auctoritativa, sed in ratione declarativa, aperiendo scilicet, quod neuter eorum bene, et legitime occuparet Sedem Papalem, eamque pro vacua, seu vacante habendam, Cardinales Conclave ingressi, et non Concilium, elegerunt in Summum Pontificem Petrum Philargi (vel Philareto) ex meo Minorum Ordine, Archiepiscopum Mediolanensem, virum magnae Sanctitatis, et eximiae Doctrinae, qui appellari voluit Alexander V. Item in Concilio Constantiensi, in quo, tamquam dubii Pontifices, Gregorius dictus XII. Joannes dictus XXIII. et Benedictus dictus XIII. eodem modo, quo supra, de Sede depositi fuerunt, et declarata Sede vacante, Cardinales, et non Concilium, elegerunt in Summum Pontificem Odonem, seu Othonem Columnam, virum, tum claritate sanguinis, tum nobilitate virtutum undequaque insignem, postea Martinum V. appellatum. Vide Historiam Ecclesiasticam eruditissimi Patris Ignatii Hiacynthi Amat de Graveson *t.* 6. *fol.* 500. postremae impressionis Venetae, ubi de election Alex. V. sic praecise habet: « Cardinales numero viginti quatuor, concordibus suffragiis *die* 14. *Jun.* 1409. in Summum Pontificem elegerunt Petrum Philargum, vulgo de Candia nuncupatum, Ordinis Fratrum Minorum, Cardinalem, et Archiepiscopum Mediolanensem, qui Alexandri V. nomen sibi sumpsit. Et eodem *tom.* 6. *fol.* 110. de electione Martini V. *sic praecise habet:* « Concordibus suffragiis *die XI. Nov.* 1416. Odo de Columna, patria Romanus, ex Illustrissima Columnensium prosapia oriundus, Cardinalis Tituli S. Georgii in Velabro, seu ad velum aureum, Pontifex Romanus electus est, dictusque Martinus quintus, qui tamen

juxta Ordinem Romanorum Pontificum, qui eo Martini nomine nuncupati fuerunt, dicendus esset Martinus III. ». Et eodem *tom.* 6. *a fol.* 248. iterum commemorat electionem Alexandri V. *et a fol.* 270. electionem Martini V. Vide *ibi* (*).

46 Licet ex quibusdam Canonibus antiquis videretur non posse eligi in Summum Pontificem, nisi qui esset Cardinalis: ut innuunt *cap. Oportebat.* 3, *et c. Nullus* 4. *dist.* 79. Tamen nunc potest eligi

47 etiam non Cardinalis. Cardinal. de Luca *Relat. Romanae Curiae dist.* 3. *n.* 22. *et sequent.* et alii infra citandi. Colligitur *ex cap. In nomine Domini* 1. *dist.* 23. *vers. Eligatur*, *et cap. Licet.* 6. *de electione*, ubi Alexander III statuit, quod a ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus (*scilicet Cardinalium*) concordantibus electus fuerit, et receptus ». Et post hanc Alexandri III. Constitutionem sex numerantur non Cardinales, qui ad Apostolatus apicem electi sunt; videlicet Urbanus IV. Gregorius X. Coelestinus V. Clemens V. Urbanus V. et Urbanus VI. ut recte observat Fagnanus *lib.* 1. *Decret. in cit. cap. Licet* 7. *de electione n.* 15. Vide tamen Const. 50. Sixti V. incip. *Postquam* §. 2.

48 Immo etiam Laicus potest valido eligi in Pontificem maxime ob eximia vitae merita, et Clericorum inopiam. Coelestinus enim V. ex eremo vocatus, cum nec esset in Sacris, Pontifex est creatus; colligitur ex Coeremoniali Romanae Ecclesiae, ubi datur forma ordinandi eum, qui ex Laico fuerit assumptus. Sic tenent Glossa *in c. Si quis pecunia* 9. *distinct.* 79. *verb. Non Apostolicus*, Decius *in cit. c. Licet* 5. *de electione num.* 9. Lavorius *variar. resolut. tom.* 1. *tit.* 4. *cap.* 12. *n.* 10. Barb. *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. c.* 1. *num.* 58. cum pluribus ibi citatis, *et num.* 78. Boet. Epo. *lib.* 1. *de Regul. n.* 208. *pag.* 137. ubi dicit, quod Laicus interim Pontifex Mitra nihilominus ornatus Clericatum suscipit, ac ad Ordines omnes Ecclesiasticos promovetur.

Nec electionis validitati obstabit, si Uxoratus in 49
Pontificem eligatur, quia si, Uxore consentiente, hoc contingat, videtur eam cogi posse, ut convertatur prout *arg. c. Qui uxorem* 10. *caus.* 33. *q.* 5. resolvit Archidiaconus *in cit. c. Si quis pecunia* 9. *dist* 79. et tenent Fagnan. *l. c. num.* 15. cum duplici Glossa ibi citata. Machado En su perfetto Confessor. *tom.* 2. *lib.* 4. *par.* 7. *tract.* 4. *docum.* 2. *num.* 3. Bonacina *de election. Pontif. disp.* 1. *q.* 2. *in princip. n.* 4. Barbosa *loc. cit. n.* 79. et alii. Si autem vir absque licentia Uxoris 50
ad Summum promoveretur Pontificatum, posset ab ipsa revocari, et ei debitum reddere teneretur; quia cum hoc sit debitum Justitiae, non potest laedi per Pontificatum, quamvis bona fide assu-

(*) Heic notandum, in electione Summi Pontificis Martini V. *pro illa vice dumtaxat*, et ex Cardinalium consensu, adhibitos fuisse sex viros ex unaquaque Natione, Italica, Gallica, Anglicana etc. qui una cum ipsis Cardinalibus electionem hujusmodi peregerunt.

Id ex actis ipsis Concilii Constantiensis exploratissimum est, hoc sane pacto. « Ad laudem etc. ut electio futuri Romani Summi Pontificis proxime celebranda firmiori auctoritate, et plurium roboretur assensu, et ne, attento statu Ecclesiae super dicta electione, in posterum ulla retractio, ullusque scrupulus in mentibus hominum resideat, . . . Sacrosancta Synodus Constantiensis, communi utilitate pensata, de speciali, et expresso consensu, et voluntate concordi Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium in eadem Synodo personaliter existentium, et Collegii eorumdem, ac omnium Nationum praesentis Concilii, ordinat, statuit, et decernit, quod hac vice dumtaxat ad eligendum Romanum, et Summum Pontificem, una cum Cardinalibus sex Praelati, vel aliae honorabiles personae Ecclesiasticae in sacris ordinibus constitutae, de qualibet Natione in eadem Synodo pro tunc existentes, quos, seu quas quaelibet ipsarum Nationum pro se ad hoc infra decem dies duxerit eligendas, ipsis Cardinalibus adjungantur. Quibus omnibus eadem Synodus eligendi Romanum Pontific. secundum formam hic expressam (quatenus opus est) tribuit facultatem, videlicet, quod ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus Cardinalium in Conclavi existentium, et a cujuslibet Nationis duabus partibus eisdem Cardinalibus adjungendorum, et tunc adjunctorum, electus fuerit, et receptus, quodque non valeat electio, nec electus pro Summo Pontifice habeatur, nisi duae partes cum Cardinalibus ad eligendum adjungendorum, et tunc adjunctorum consentiant, et consenserint in Romanum Pontificem eligendum. Statuit insuper, ordinat, et decernit, quod vota quorumcumque in electione hujusmodi emittenda, sint nulla, nisi (ut praemittitur) duae partes Cardinalium, et duae partes cujuslibet Nationis adjungendorum, et tunc, adjunctorum praedictorum praesentialiter, seu per accessionem in unum concurrant ». *Apud Philippum Labbé Sac. Conc. tom.* 12. (*Lutetiae Parisiorum*) *Conc. Constant. sess.* 40. *pag.* 245. *col.* 2. *de modo, ac forma eligendi Papam.*

Quibus cohaerenter Cabassutius *Notit. Eccles Histor. Concil. in Synops. Historic. Saecul. XV. num.* 20. haec tradit: « Nominati sunt Nationum electores Cardinalibus » *ista vice dumtaxat adjungendi*, qui simul omnes praeparatum . . . . Conclave sunt ingressi. Atque isti simul tertio post die . . . elegere in Summum Pontificem Odonem » Columnensem . . . qui . . . Martinus V. dici voluit ». Et rursus *in Notit. Eccles Saec. XV* §. 13. in haec verba scripsit: « Delecti sunt Nationum electi, *hac utpote extraordinaria vice* Cardinalibus adjungendi, num. 30 erant, » vero Cardinales viginti, qui ex tribus obedientiis ad Concilium convenerant. Hi omnes simul Conclave . . . ingressi. . . simul. . . Summum dixere Pontificem Odonem » Columnensem »

Sic pariter Natalis Alexander: « Denique, (ait) forma » eligendi Romanum Pontificem praescripta est *de consensu Cardinalium*, ut scilicet *hac vice dumtaxat*, ad eligendum Romanum Pontificem, ipsis adjungerentur sex » Praelati, vel aliae honorabiles Personae Ecclesiasticae » in sacris Ordinibus constitutae, de qualibet Natione in » eadem Synodo pro tunc existentes, quos, seu quas quaelibet ipsarum Nationum per se ad hoc infra decem dies eligeret. Utque nemo verus, et legitimus Pontifex haberetur, nisi a duabus partibus Cardinalium, et ab adjunctorum e qualibet Natione duabus etiam partibus electus esset ». *Hist Eccles Saecul XV. et XVI. Dissert.* 3. *de Concil. Constant num.* 42. Neque P. Graveson hisce per nos deductis adversatur, sed tantum in locis a Lucio nostro allatis breviori calamo rem enarrat. Caeterum id dumtaxat pro re historica assequanda notatum volumus, procul ab infirmando Auctoris doctrinam, quam ultro sequimur — Editores Casinenses.

matur, eo quod Uxor mortua credatur: Ita Abbas *in c. Constitutus n. ult. de Convers. Conjug. et in cap. Uxoratus n. 1. eod. tit.* Sylvester *in Summa verb. Matrimon.* 8. *q.* 12. *dist.* 2. Majol. *de irregul. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 3. Perez *l.* 1. *gloss.* 3. *versic. In tantum tit.* 1. *lib.* 5. *Ord. p.* 23. Flamin. Paris. *de resign. Benefic. lib.* 3. *q.* 18. *num.* 126. *cum sequ.* Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 38. *num.* 12. Azor. *Inst. moral. par.* 1. *lib.* 23. *c.* 14. *q.* 13. *in fine.* Trot *de vero, et perfecto Clerico lib.* 2. *c.* 8. *num.* 3. Barbosa *loc. cit. num.* 80. et alii.

51 Femina Papa esse non potest, *Communissima arg. c. Nova* 10. *de Poenitent. et remissionibus* Hinc fabulosissimum est illud, quod aliqui scribunt, feminam quandam sub nomine Joannae fuisse electam Romae in Summum Pontificem. Quomodo enim potest rationabiliter dici, quod Christus Dominus voluerit permittere Pontificatum, et Claves Ecclesiae committi uni feminae peccatrici, cum nec suae sanctissimae Matri Virgini Mariae commiserit; *cit. c. Nova, de Poenitent. et remissionibus*, ibi: « Quia licet Beatissima Virgo Maria dignior, et excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus Claves Regni Coelorum commisit ». Unde merito rejicitur communiter haec fabula de Joanna Papissa, ut videre est apud Panvin. *in annot. ad Platinam*, Cardin. Bellarmin. *tom.* 2. *controver.* 3. *c.* 24. Cardin. Baron. *in annalib. Ecclesiast. anno Christi* 853. Spondan. *eodem anno num.* 6. *vers. hoc ipso anno.* Bonac. *de legitima Summi Pontificis election. quaest.* 3. *in princip. a num.* 2. Barbosa *loc. cit. num.* 82. Graveson. *Histor. Eccles. tom.* 3. *fol.* 307. *ad* 312. *postremae impress. Venetae;* et innumeros alios (*).

52 Eligendus in Summum Pontificem congruit, ut sit maturae aetatis; Sanctus enim Hieronymus contra Jovinianum *p.* 1. *Epistol. lib.* 5. *cap.* 24. dum causam perquirens, quare Christus potius Petrum elegerit, quam Joannem, quem summo prosequebatur amore, dicit postposuisse Joannem juniorem Petro seniori, illique propterea commisisse Ecclesiae regimen. Unde ex hac, et aliis rationibus, et juribus Joannes de Selva *de benefic. par.* 3. *quaest.* 5. *nu.* 14. Bonacina *cit. quaest.* 2. *in princip. num.* 6. Barbosa *loc. cit. nu.* 83. et alii plures tenent, non posse eligi in Summum Pontificem minorem triginta annis.

53 Cum enim Papa comprehendatur sub nomine Episcopi, et de facto ipse se Episcopum nominet, debet saltem esse constitutus in illa aetate, quae requiritur pro Episcopis, pro quibus *sub verb. Ordo art.* 2. *num* 44. ex variis juribus ibi adductis, diximus requiri aetatem triginta annorum completorum. Si tamen eligeretur in Summum Pontificem aliquis noodum in tali aetate constitutus, electio esset valida, ut de facto fuit valida reputata, et habita electio Jo. XII. vix nati annos duodeviginti, ut testatur Graveson *Histor. Eccles. tom.* 4. *fol.* 71. *supr. impressionis Venetae*, Baronius *ad annum* 955. *n.* 3. *et* 44. et alii; et electio Benedicti IX. decem annorum pueri, ut testantur Graveson *t. cit. fol.* 89. Vincentius Fuga in *Comp. Notitiae Orbis Sacri, et profani fol.* 187. Baronius *ad ann.* 1003. *nu.* 6. ubi dicit fuisse electum puerum annorum circiter duodecim, uti ex aliis refert etiam Berninus *in Hist. omnium Haeresum tom.* 3. *cap.* 3. *fol.* 24. et alii.

54 Cum enim supradicta aetas solum de congruentia requiratur in Summo Pontifice, si minor eligatur, dummodo usum rationis habeat, ejus electio non erit invalida: Sic Cardin Jacobat. *in tract. de Conc. lib.* 3. *art.* 2. *vers. Et idem de infante*, Majol. *de Irregul. lib.* 2. *cap.* 30. *num.* 23. Campanil. *In diversor. Juris Canon. rub.* 5. *cap.* 9. *num.* 5. Lavorius *loc. cit. tit.* 4. *cap.* 22. *num.* 5. *et* 6. Didac. Narbona *de aetate ad omnes actus humanos requisita, anno* 30. *qu.* 3. Perez de Lata *in Compend. vitae hominis cap.* 29. *num.* 22. Machado *cit. tom.* 2. *lib.* 4. *document.* 2. *nu.* 4. Roderic. a Cunha *in cap. Episcopus* 7. *dist.* 77. *num.* 27. Barbosa *loc. cit. nu.* 83. et alii passim. Vide verb. *Ætas num.* 8. *et* 9.

55 Modus, seu forma pro eligendo Summo Pontifice habetur in Constit. Greg. XV. incip. *Æterni Patris Filius*; et in alia ejusdem Greg. incip. *Decet Romanum Pontificem:* ubi traditur ad id Caeremoniale observandum, et in Const. Urbani VIII. incip. *Ad Romani Pontificis Providentiam;* ubi tam dicta Constitut. Gregorii XV. de electione, quam hujusmodi Caeremoniale, approbatur, et confirmatur.

56 Triplici tantum forma, seu modo potest fieri Papa electio, scilicet per scrutinium, per compromissum, et per quasi inspirationem; Gregor. XV. in dict. Const. incip. *Æterni Patris Filius* §. 1. et in dicto Caeremoniali approbato, et confirmato ab eodem *in cit. Constitut.* incip. *Decet Romanum Pontificem;* et ab Urbano VIII. in cit. Constitut. incip. *Ad Romani Pontificis.*

57 Triplex hic modus eligendi Pontificem traditur in dicta Constit. incip. *Æterni Patris Filius*, et diffusius in d. Caeremoniali incluso in cit. Const. *Decet Romanum Pontificem;* ubi cum omnibus aliis ibi dispositis potest videri apud Bullarium *to.* 3. *in Constitut.* 29. *Greg XV.*

58 Electio Papae debet celebrari in Conclavi clauso, et uno ex dictis tribus modis, alias nulla est, et invalida eo ipso absque ulla declaratione, et tam electus, quam eligentes, ejusque fautores, et complices incurrunt Excommunicationem, aliasque Censuras, et poenas Summo Pontifici reser-

(*) Non omittendi tamen fuerant, qui Joannae Papissae fabulam poenitus convellerunt, Philippus Labbeus *in Joannae Papissae cenotaphio everso*, et Eminentissimus Garampius in celeberrima *de Nummo argenteo Benedicti III.* dissertatione, Romae 1749 4.

vatas: Sic expresse Gregorius XV. in citat. Con-
stitut. incipient. *Æterni Patris Filius*. Vide *ibi*
*per tot.*

59 In dicta Constitutione §. 24. Gregor. XV. ex-
presse quoad hoc derogat Decretali Alexandri III.
incip. *Licet* 3. *de electione*, et omnibus aliis Pon-
tificiis Constitutionibus etiam in Conciliis genera-
60 libus promulgatis, et in corpore Juris clausis. Et
quamvis ibi Gregor. XV. dicat *Pro hac vice dum-*
*taxat*, ad tollendam omnem difficultatem, quae
propter dicta verba oriri posset, Urbanus VIII.
eamdem Constitutionem confirmavit, atque per-
petuo in omnibus futuris Romanorum Pontificum
electionibus observari praecepit, cit. sua Constit.
incip. *Ad Romani Pontificis providentiam.*

61 Papa statim ac est Canonice electus, est verus
Papa quoad omnes effectus, et plenam, absolu-
tamque habet jurisdictionem exercibilem supra to-
tum Orbem; Glossa verb. *et dispensandi in cap.*
1. *dist.* 37. ubi Archidiaconus *nu.* 29. Bellamer.
*sub num.* 22. *et* 23. Geminian. *sub num.* 26. *et*
27. Turrecremata *n.* 20. 21. *et* 22. Glossa final.
*in cap. Licet de vitanda* 7. *de election.* Barbosa *l.*
1. *Juris Ecclesiastic. univers. num.* 113. Cardin.
Petra *tom.* 1. *Commentar. ad Constit. Apostol.* §.
3. *Prooemial. num.* 46. *et ad Constit. unic. Divi*
*Gelasii* 1. *nu.* 9. *et tom.* 4. *ad Constit.* 5. *Clem.*
*VI. num.* 25. Corrad. *in praxi dispensat. lib.* 2.
62 *cap.* 8. *nu.* 20. et Communis aliorum. Unde Pa-
pae electio non indiget confirmatione, uti aliae
inferiores electiones, quia confirmatio electionis
per Superiorem fieri debet. Papa autem, nullum
in terris habet Superiorem, adeoque etc. *Commu-*
*nis* cum supracitatis.

63 Hinc mere Caeremonialia sunt, quod Papa non
nisi post Coronationem Lateranensis Eccles. pos-
sessionem nanciscatur, et quod ante consecratio-
nem, et coronationem nec Pontificatus annum
scribat in Litteris, nec simpliciter Episcopum se
nominet, sed dumtaxat se scribat *Data suscepti a*
*Nobis Apostolatus Officii anno etc. N. electus Epi-*
64 *scopus*. Sic Card. Petra *l. c.* et alii passim. Immo
si quis ad Jus ea reducere praesumpserit, Aposto-
licas Litteras impugnando ex hujusmodi praetexti-
bus, quod scilicet Summus Pontifex ante suae co-
ronationis insignia, providere, reservare, dispen-
sare non possit, nec se in Litteris Episcopum sim-
pliciter, sed tantum electum Episcopum scribere,
nec etiam uti integra Bulla, in qua ipsius nomen
exprimatur, incurrit excommunicationem latam
a Clemente V. *in extravagan. Quia nonnulli*, *de*
65 *sent. Excommunic. inter Communes*. Et de facto
quando protrahitur coronatio, Papa expedit etiam
Bullas sub plumbo cum intitulatione Episcopi, et
cum data Pontificatus, etsi ante coronationem;
ut inter alios fecit Urbanus VIII. qui cum fuerit
electus *die* 6. *August.* 1623. et coronatus *die* 29.
*Sept. ejusdem anni*, tres Bullas expedivit cum in-
titulatione Episcopi, et data Pontificatus ante dic-
tam diem 29. Septembris, ut patet in Bullario,
et observat Cardinal. Petra *tom.* 1. *Comment. ad*
*Constit. unic. Divi Gelasii* 1. *num.* 9.

Papa postquam suae electioni consensum prae- 66
stitit, aliud nomen sibi imponit adinstar Principis
Apostolorum Petri, qui antea Simon vocabatur,
*Matth.* 16. *Beatus es Simon Bar-Jona etc. et ego*
*dico tibi, tu es Petrus*. Ratio autem hujus mutatio- 67
nis varia assignatur, sed verior est, ad ostenden-
dam novam regenerationem. Quapropter sicut in
Baptismate imponitur nomen, ita ingressuris Re-
ligionem, cujus professio, quasi alter Baptismus
novo nomine Novitium regenerat, idquo a Sum-
mis Pontificibus, uti novis hominibus, seu potius
Vicediis, usurpatur non sine Mysterio veteris ho-
minis exuendi, Christumque prorsus induendi,
juxta illud Samuelis ad Saul. *Regum* 10. ibi; « Ec-
ce unxit te Dominus super haereditatem suam in
Principem ... Et mutaberis in virum alium ». Sic
Card. Pallavicin. in Historia Concilii Tridentini
lingua Italica *par.* 2. *lib.* 13. *cap.* 1. *n.* 2. Card.
Petra *tom.* 2. *Commentar. ad Const.* 1. *Coelestini*
*III. n.* 4. et alii.

Quis autem fuerit primus, qui e Romanis Pon- 68
tificibus coepit nomen mutare, non satis constat
inter Historiographos. Nam Platina Martinum Po-
lonum sequutus, et post eum Duard, in *Comment.*
*ad Bullam in Coena Domini lib.* 1. *c.* 4. *q.* 5. di-
cunt fuisse Sergium Secundum, qui ante *Os porci*
vocabatur, nomine videlicet indigno Pontificia di-
gnitate, et Majestate. Idem referunt Petrus Mes-
sia *in Silva variar. lect. lib.* 1. *cap.* 2. Illescas
*in historia Pontif. lib.* 4. *cap.* 33. *de Sergio II.*
Menochius *de arbitr. casu* 218. *a n.* 3. Gonsal. *ad*
*Regul.* 8. *Cancell. gloss.* 1. *n.* 44. *et* 45. Paulus
Fusc. *littera P. sing.* 2. *vers.* 2. *Qui in sua ele-*
*ctione*, Thomas Actius *De ludo Scaccorum quaest.*
12. *n.* 133. Boet. Epo. *lib.* 1. *de Regalib. in Eccle-*
*siast. Benefic. n.* 211. et plures alii citati a Cene-
do *ad Sextum collect.* 13. *n.* 1. Sed hanc fabulam
esse, et Martinum Polonum primo eam tradidis-
se, scribit Vincentius Fuga *in Compendia Notitiae*
*Orbis sacri, et profani fol.* 270. et ut falsam opi-
nionem rejiciunt Camil. Borel. *de prastantia Re-*
*gis Catholic. cap.* 1. *n.* 16. Barbosa *l. c. n.* 115.
et alii dicentes, constare secundum Anastasium
Bibliothecarium praedictum Pontificem, etiam an-
te Pontificatum, Sergium fuisse appellatum. Alii
cum Azorio *Institut. moral. par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 42.
*quaest.* 6. ad Adrianum III. ante vocatum Agape-
tum, hujus mutationis initium referunt. Alii au-
tem, ut Vincentius Fuga *loc. cit. fol.* 18. Grave-
son *loc. cit. tom.* 4. *fol.* 71. Baronius *ad annum*
956. dicunt; quod Joannes XII. primus nomen
mutavit; qui cum Octavianus vocaretur, in gra-
tiam patrui Joannis XI. Joannes vocari voluit hu-
jus nominis XII. Alii vero cum Cardin. Petra *t.*
3. *Comment. ad* Constitut. 1. Coelestini III. di-
cunt, Sergium IV. fuisse primum, qui nomen mu-
taverit: cum enim vocaretur Petrus, ob reveren-
tiam tanti Apostoli primi Christi Vicarii nomen

sibi commutavit in Sergium, ut constat ex Epitaphio ejusdem, quod extat in Lateranensi Basilica, ut refert Cardinalis Pallavicinus Societatis Jesu in *Historia Concilii Tridentini lingua italica par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 2. (*).

69 Non tenetur autem Papa nomen proprium mutare, cum ad id nullum Jus obligatorium reperiatur, et constet, non solum antiquiores Pontifices hac nominis mutatione usos non fuisse; sed etiam saeculo decimosexto Adrianum VI. et Marcellum II. nomen proprium Baptismatis retinuisse; Primum ad preces Caesarei Oratoris propter excellentiam Pontificum ita nuncupatorum; Secundum ob maximam dilectionem erga Martyrem Summum Pontificem dicti nominis, ut referunt Card. Pallavicin. et Card. Petra *loc. cit.*

70 Papae consecratio, seu inthronizatio fieri consuevit per Card. Episcopum Ostiensem, qui in eo actu Metropolitani vice fungitur *c. In nomine Domini* 1. *dist.* 23. Unde Pallio Archiepiscopali utitur, et ei Portuensis, et Albanensis Cardinales Episcopi solent assistere. Et hodie Cardinalium Decanus, idest primus inter Cardinales Episcopos, quamvis non esset Episcopus Ostiensis, id munus cum duobus aliis senioribus subit: Barbosa *loc. cit.*

71 *n.* 116. et alii passim. Consecratio autem Papae in Episcopum, si non erat Episcopus, ac benedictio, et Coronatio jusdem sunt diversa. Consecratio enim, seu benedictio fit a Cardinali Episcopo Ostiensi, seu Decano, ut supra, inter Missarum Solemnia ante Hymnum Angelicum, et postea ipse Missarum Solemnia incipit, et perficit consecratus, quo tempore potest etiam Ordines conferre, si velit; quod ab Episcopo in die Consecrationis suae fieri nequit, *cap. Quod sicut* 28. §. *Super eo, de election.* Coronatio autem fit per antiquiorem Diaconum Cardinalem: Barbosa *loc. cit. n.* 117. ut patet ex *Caeremoniali Romano tit.* 2. *de Ordinat. et consecr. novi Pontificis.*

72 In die Coronationis Papae, ut conditionis humanae memor sit, ante illum in summitate arundinis comburitur stupa, et ab uno Caeremoniarum Magistro interim sic inclamatur. *Pater sancte, sic transit gloria mundi*: Barbosa *loc. cit. c.* 2. *n.* 23. et alii passim, et patet ex *Caeremoniali Romano tit.* 2. *de Ordinat. et Consec. novi Pontif.*

73 In Coronatione Papae tertia Collecta canitur de S. P. N. Francisco: Canitur enim prima de Spiritu Sancto, ut illuminet; Secunda de B. V. Maria, ut protegat; Tertia de S. P. N. Francisco, ut sicut reparavit Ecclesiam, eamdem sustentet. Ita Kazemberger *in Supplement Theol.* Sporer *in praerogativis Ord. nostri Ser. n.* 10. (**).

Alia; Vide verb. *Cardinales art.* 5. *per tot.*

(*) Idipsum Muratorio placuit *Antiquit. Italic. T. III. Diss.* 41. *p.* 764., et Josepho de Novaes *p* 95. operis, cujus titulum dabimus sub hujus articuli finem.

(**) In argumento, quod hactenus pertractatum fuit, n. 1769. luculenter versatus fuit eruditissimus Lusitanus Josephus de Novaes edito Romae apud Casalettum libro, cui titulus: *il Sacro rito antico, e moderno della elezione; coronazione, e solenne possesso del Sommo Pontefice*, 8.

ADDITIONES CASINENSES.

ad n. 51. h. artic.

*Fabula de muliere Papissa Joanna inter Leonem IV. et Benedictum III. in Sedem Romanam evecta, plenissime confutatur, et evertitur.*

Et revera Leoni IV. defuncto 17. Julii 855. *statim ac immediate* Benedictus III. successit: id quod coaevorum, ac gravissimorum Auctorum testimoniis luculentius probare aggredimur. Et sane Lupus Ferrariensis Abbas, illius temporis scriptor (quique de Caroli Calvi mandato penes laudat. Pontif. Leonem IV. an. 847. legatione functus fuerat), *in Epistola* 103. ad Benedictum III. missa, de illius exaltatione ad Pontificatum gratulatus, subjungit: « Tempore decessoris vestri beatae memoriae Leonis functus legatione Romae, cui auctore Deo presidetis, et ab eodem Antistite exceptus benigne, atque tractatus, postquam Vos non esse inferiores Religione fama declaravit...; ausus sum tantillus cognitioni Vestrae Sublimitatis me scriptis ingerere ». *Ex edit. Balutii an.* 1661.

Clarius, et expressius S. Ado, pariter Monachus in Coenob Ferrariensi, ac anted. Lupi Abbatis discipulus, quique an. 860. Viennensis Episcopus fuit electus: siquidem *in Chronico ad an.* 855. haec refert. « Pontifex Romanus Gregorius (*nimirum Greg. IV. qui Pontifex creatus an.* 827. *superis concessit an.* 844.) moritur, atq. ejus loco Sergius (*Sergius* II.) ordinatur. Illo defuncto, Leo (*Leo IV. de quo supra*) succedit. Quo obeunte, Benedictus in Sede Apostolica substituitur ». Ubi quaeso illa Papissa Joanna, quae post Leonem solium Pontificium conscendisse tam impudenter, tamque ignoranter ab Heterodoxis plerisque jactatur?

Audiamus Anastasium Bibliothecarium, illis ipsissimis temporibus florentem, auct. famiger. ac testem oculatum, utpote Romae degentem, qui *in Pontificali*, seu *in vitis Pontificum*, *in vita Benedicti III.* ita scriptum reliquit. « Leo quidem, ubi hac luce subtractus Praesul occubuit, mox omnis Clerus istius Romanae protectae Sedis, universique Proceres, cunctusque Senatus, ac Populus congregati sunt, Domini Clementiam exorantes, ut beatificum illis omnibus demonstrare dignaretur Pastorem, qui culmen Apostolatus regere valuisset tranquille. Divinitus igitur aethereo tunc lumine inflammati, uno consensu, unoque conamine Benedictum, pro tantis, quibus pollebat, sacris operibus, Pontificem promulgaverunt eligere (***) ».

(***) In quibusdam Anastasii Codicibus per maximam impudentiam, et contra fidem vetustorum omnium Exemplarium ejusdem Auctoris, assuta legitur fabula de Papissa Joanna, per haec sane verba. « Post hunc Leonem, Joannes Anglicus,

Et quod magis est, idem scriptor de schismate in ejusdem Benedicti electione fuse loquitur, promoto ab Anastasio presbytero Cardinali iniquitatibus celebri (hic nequaquam cum Anastasio Bibliothecario confundendus), qui Apostolicam Sedem impium quidem in modum invadere conatus est; sed frustra: quippe cum omnes Episcopi in Urbe adstantes, nec non Clerus, ac Populus hujusmodi Pseudopapae obstitissent. Quid plura lector?

Id ipsum plane constat ex Hincmaro Archiep. Remensi, viro undiq. insigni, qui sub memorat. Leone IV. Bened. III. et aliis seqq. Pontific. Nicol. I. Hadriano II. etc. inter vivos versabatur. Namque *in epistola* 26. haec habet. « Missos meos cum » literis Romam direxi. Quibus in via nuntius ve» nit de obitu Papae Leonis. Pervenientes autem « Romam cum praefatis literis. . . . Domnus no» mine, et gratia Benedictus, mihi, quod nostis, « Privilegium direxit ». Quod si nuntii istiusmodi per viam de obitu Leonis certiores facti, Romam pervenientes, novum Pontificem, Benedict. nempe, jam electum invenerunt, luce meridiana clarius patet, hunc postremum immediate antedicto Leoni successisse.

Amplius Photius, Ecclesiae Romanae hostis infensissimus, quique Patriarchatum Constantinopolitanum sub Nicolao I. Benedicti III. immediato successore invasit, post Leonem IV. eumdem Benedictum in Apostolica Cathedra consedisse disertissimis verbis ostendit, *in l.* 1. *de Spiritus Sancti process. adversus latinos*, hoc sane pacto. « Heri... » nobilis.... ille Leo.... Inclytus Benedictus post » eum in Archieratico Throno successor ». Insuper Metrophanes Smirnaeus Phot. coaevus, pariterque in Romanam Sedem animi hostilis, *in lib. de Spiritus Sancti divinitate*, Pontificum sui temporis catalogum pertexens, Benedictum immediatum Leonis successorem ponit, postque eum, Nicolaum I. Hadrianum II. Joannem VIII. ordinatim commemorat.

Deinde, si Romana Sedes foeminae Pontificatu dedecorata fuisset, Graecis non exprobasset tanta confidentia Leo IX. Pontif. Max. foeminam in Sed. Constantinopolit. irrepsisse; aut certe ipsi istud opprobrium in Romanam Sedem retorsissent. Lubet afferre verba Leonis in epistola ad Michaelem Cerularium Patriarcham Constantinopolitan. « absit, » autem, sic ille, ut velimus credere, quod publica » fama non dubitat asserere, Constantinopolitanae « Ecclesiae contigisse, ut. . . . foeminam in Sede « Pontificum suorum sublimasset aliquando. Hoc « tam abominabile scelus, detestabileq. facinus, » etsi enormitas ipsius, vel horror, fraternaque « benevolentia non permittit credere: considerata » tamen incuria vestra erga Sanctorum censuram « Canonum, quia eunuchos, et aliqua parte corpo« ris imminutos, non solum ad Clericatum, sed » ad Pontificatum etiam indifferenter, et solem» niter adhuc promovetis, fieri potuisse pensa« mus ». Quis, inquam, sibi persuasum velit, hunc Pontificem tanta dignitate, et animo Grecos sic increpandos suscepisse, si, vel etiam incerta fama, narratio de Papissa Joanna vulgata fuisset? Quid hisce testimoniis, atque inductionibus ad rem, de qua agimus, demonstrandam optari potest illustrius?

Frustra vero testimonia Mariani Scoti, Martini Poloni, Sigeberti in *Chronico ad an.* 854. S. Antonini Florentini Archiepiscopi *Chronicorum p.* 11. *Tit.* 16. *cap.* 1. *§.* 6. ac demum Platinae *in lib. de Vitis Pontificum*, ad Papissae figmentum firmandum quis objiciet. Enim vero cum de auctoribus quam longe posterioribus, uti sunt hi nunc recensiti, agatur, nequaquam hosce gravissimorum, ac coevorum script. supra allatorum auctoritatem, fidemque infirmare potis esse, ex omnibus artis criticae legibus compertissimum est, ex quibus

» Natione Moguntinus sedit annis duobus, mense uno, diebus » quatuor, et mortuus est Romae, et cessavit Episcopatus » mense uno. Hic, ut asseritur, foemina fuit, et in puel» lari aetate a quodam suo Amasio habitu virili Athenas » ducta, sic in diversis scientiis profecit, ut nullus sibi par » inveniretur, adeo ut post, Romae legens magnos Magi» stros, et auditores haberet; et cum in Urbe vita, et scien» tia magnae opinionis esset, in Papam concorditer eligi» tur: sed in Papatu per suum familiarem impraegnatur. » Verum tempus partus ignorans, cum de Sancto Petro in » Lateranum tenderet, angustiata inter Colisaeum, et S. » Clementis Ecclesiam, peperit, et post mortua, ibidem, » ut dicitur, sepulta fuit. Et quia Dominus Papa, cum va» dit ad Lateranum, eamdem viam semper obliquat, cre» ditur a nonnullis, quod ob detestationem facti hoc faciat; » nec ponitur in catalogo Pontific. propter muliebris sexus » deformitatem quantum ad hoc ». Verum hanc narrationem falsissimam esse, et nequaquam Anastasio tribuendam, ex eo luculentissime evincitur, quod in omnibus ejusdem vetustissimis Codicibus omnino deest, in quibus insuper ea traduntur. quae de Benedicti electione, deque schismate tunc exorto, hic supra ad verbum retulimus. Deinde verba in hujusmodi narratione inserta, *creditur*, *asseritur*, *dicitur*, aperte indicant, scriptorem minime illis temporibus, sed longe post hujusmodi somnietem Papiss. visisse. Quis enim sibi persuadeat, Anastasium eo ipso tempore Romae degentem, proindeque tam clamorosae rei gestae testem oculatum, phrases, et conceptus dubios, vel tamquam de facto obscurae traditionis, contra quod ipse vidisset oculis suis, adhibuisse; rerumque, quae tunc agerentur seipso teste historiam, velut incerto rumore ad se perlatam litteris consignasse? Amplius ibi refertur, foeminam hanc Athenis diversas scientias fuisse edoctam: quod evidentiae fabulatoris ignorantiam ostendit, Siquidem tunc temporis nulla Athenis studiorum Universitas extabat, quippe a Justiniano a tribus circiter saeculis penitus sublata, atque extincta. Neque hocce Justiniani factum Anastasium Bibliothecarium latere poterat, qui loca Imperii Orientis, ac ipsam Constantinopolim callebat, ibique aliquantisper moratus fuit, cum scilicet Synodus octava oecumenica haberetur ann. 869. Quae omnia clarissime probant, narrationem memoratae Papissae ab impostore, quisquis fuerit, rerum, ac temporum imperito confictam, ac per vetitum nefas in dicti Anastasii exemplaribus intrusam, ac substitutam genuinae historiae electionis Summi Pontificis Benedicti III. a nobis allatae, prout in omnibus vetustissimis Codicibus, nullo discrepante, invenitur,

utique constat, Scriptores illos in re historica praeponendos, qui coaevi, vel propinquiores eventis fuere, nullamque sui suspicionem, sive quoad factorum notitiam, sive quoad probitatem reliquerunt.

Et revera Marianus Scotus annis centum septuaginta tribus post Benedicti III. exaltationem natus est: Sigebertus an. 1112. superis concessit, adeoque ducentis quinquaginta et amplius annis post epocam Benedicti III. Martinus Polonus tempore Nicolai III. qui an. 1277. Pontifex creatus fuit, inter vivos egit, cujusque fuit Poenitentiarius, proindeque quatuor circiter saeculis ab aera, de qua sermo est: S. Antoninus, et Platina saeculo XV. exordiente, ac procedente floruerunt. Quae cum ita sint, quis sanae mentis his scriptoribus recentioribus illos veteres, et coaevos posthabendos putet? Undenam quaeso ejusmodi moderniores historiam Papissae mutuati sunt?

Praeterea in sinceris, et vetustioribus Mariani Scoti Codicibus fabella ista nusquam invenitur; ut propterea colligas licet aliena manu intrusam fuisse.

Quod attinet ad testimonium Sigeberti, utique negamus laciniam de Papissa in ipsius Chronico extare, cum nequaquam inveniatur in ejus Autographo in Coenobio Gemblacensi asservatum, quodque a Miraeo editum fuit.

Ad alterum testimonium, quod est Martini Poloni, haud dubitanter affirmamus, Chronicon ipsius fuisse interpolatum, Fabulamque, de qua agimus, in Codice MS. Vaticanae Bibliothecae omnium antiquissimo, et integerrimo desiderari, ut Leo Allatius testatur.

Quoad vero auctoritatem S. Antonini, notandum, Sanctissimum Praesulem non nisi dubitanter, vel potius tanquam de re falsa locutum esse; siquidem *loc. supr. cit.* scribit: « si verum fuit quod » vulgo dicitur . . . Et quoddam signum sculpturae marmoreae ( * *de quo infra* * ) in via, ubi » hoc contingit, ob hujus rei memoriam positum » dicitur. Vincentius tamen ( Bellovacensis ), et » Joannes de Columna nihil de hoc referunt. Sed » etsi fuit verum, nulli tamen ex hoc salutis prae» judicium: quia nec Ecclesia tunc fuit sine capi» te, qui est Christus ... ». Quod si S. Antoninus ex falsis, et apocryphis monumentis revera fuisset deceptus, ejus testimonium (agitur de Scriptore Saeculi XV.) nihil ponderis profecto, salva erga tant. vir. reverentia, dictae Fabellae conciliaret.

Idem dicimus de Platina, qui caeterum, ut ut in Pontific. plerosq. parum aequus, satis aperte significavit, fabularum numero historiam de Papissa esse habendam; en ejus verba *in vitis* (ut supra) *R. Pontificum, in Pap. Joan. VIII.* « Haec quae dixi, vulgo « circumferuntur, incertis tamen, et obscuris Auctoribus ... *Erremus etiam nos hac in re cum vulgo* ».

Quod vero de sede perforata, tanquam ad explorandum sexum, ab inimicis Romanae Ecclesiae, vel ab imperitis vulgatum est, id fabulosum omnino esse et ipse Platina testatur, qui et amplius ait, Pontificem in sede illa perforata collocari, ut se hominem esse, et necessitatibus naturae obnoxium meminerit; ex quo insuper sedes illa stercoraria dicta est: sic apud Platinam.

Verum quidquid sit de hujusmodi Platinae testimonio, illud utique exploratum est, de illa sede, ut et aliis duabus ante Capellam S. Silvestri quondam positis, primam mentionem occurrere apud *Cencium*, uno saeculo ante natam Fabulam de Papissa Joanna. Hinc magis, magisque corruit exinde petitum argumentum.

Tandem quoad statuam marmoream mulierem nempe adumbrantem cum infante, atque ad ipsam viam positam, qua Papissa enixa erat, quaeque tractu temporis inde sublata fuit, praestat adnotare, statuam ejusmodi nec mulieris speciem praesetulisse, nec infantem recens natum, pannisque involutum, vel inter Matris ubera positum, sed puerum grandiorem, qui praeire videbatur. Quocirca simulacrum illud quid diversum omnino significasse planum est. Qui enim concipi potest, ut hocce Apostolicae Sedis opprobrium Romani Pontifices aequo animo tulissent, simulacro publico in loco posito expressum?

Quod vero Senis in Templo majori statua Papissae aliquando extiterit, nihil quemquam movere debet, si ad supra memorata falsa monumenta attendat, quibus sculptor deceptus statuam istiusmodi effingendam ratus fuit.

Sed si quaeras unde fabula de Papissa Joanna orta sit? Rationem reddere Baronius visus est, in persona scilicet Sum. Pontif. Joannis VIII. Photium in Roman. Eccl. communionem suscipientis, atque in Patriarchatum Constantinop. restituentis; « qui (Pontifex) ob nimiam animi facilitatem, et mollitudinem, abjecta penitus omni virilitate, fractus animo, Sacerdotalis constantiae expers, atque robore enervatus, non Papa, ut Nicolaus, et Hadrianus, sed Papissa fuerit contumeliae loco dictus, utpote quod qui nec resistere sciret eunucho, quique vinceretur a semiviro, non vir, sed foemina esset potius nuncupandus »: verba sunt Baronii *ad an.* 879. *n.* 5. (*).

(*) Non desunt tamen, qui Joann. Papam a culpa liberandum esse censent, ex eo quod restitutio Photii ex necessitate exorta, et Imperatoris, omniumque Patriarcharum Orientis consensu probata fuit. Ita cum de Marca sentit P. Phil. Angelicus Becchetti *in sua hist. Eccles. tom.* 6, *lib.* 58. §. 99.

## ARTICULUS II.

### QUOAD EA, QUÆ CONCERNUNT PAPÆ DIGNITATEM, AUCTORITATEM, SEU POTESTATEM, ET INFALLIBILITATEM.

### SUMMARIUM

1. Papa tantae est Dignitatis, et Celsitudinis, ut non sit simplex homo, sed quasi Deus, et Dei Vicarius. — 2. Papa adeo summae, et Supremae Dignitatis est, ut proprie loquendo non sit in Dignitate constitutus, sed potius in ipso culmine Dignitatum positus. — 3. Papa idem est ac *Pater Patrum*. — 4. Et hoc nomine uti potest solus Summus Pontifex. — 5. Papa appellatur *Sanctissimus*, et quare? — 6. Neque Sanctissimi appellari possunt Imperatores, et Reges? — 7. Merito solus Papa appellatur nomine *Sanctissimi*, et quare? — 8. Papa prae excellentia suae supremae Dignitatis vocatur *Episcopus Episcoporum*. — 9. Item appellatur *Ordinarius Ordinariorum*. — 10 Item *Episcopus universalis Ecclesiae*. — 11. Item *Episcopus*, seu *Dioecesanus totius Orbis*. — 12. Item *Divinus Monarcha*, *ac Imperator Supremus*, *et Rex Regum*. — 13. Hinc Papa triplici corona coronatur tamquam Rex Coeli, Terrae, et Infernorum. — 14. Immo Romani Pontificis excellentia, et potestas, nedum est circa Coelestia, Terrestria, et Infernalia, sed etiam super Angelos, quorum ipse major est. — 15 Ita ut si foret possibile, quod Angeli errarent in Fide, vel contra Fidem sentirent, per Papam judicari, et excommunicari possent. — 16 Papa tantae est dignitatis, et potestatis, ut faciat unum, et idem Tribunal cum Christo. — 17. Adeo ut quidquid facit Papa, ab ore Dei videatur procedere. — 18. Deveniendo ad Papae auctoritatem, Papa est quasi Deus in Terra unicus Christifidelium Princeps, Regum omnium Rex maximus, plenitudinem potestatis continens, cui Terreni simul, ac Coelestis Imperii gubernacula ab Omnipotenti Deo credita sunt. — 19. Congruunt ulterius quoad Papae summam auctoritatem et potestatem textus Juris Caesarei. — 20. Non minus Summam Papae auctoritatem, et potestatem extollunt Rescripta, et Dogmata viriorum aliorum Imperatorum. — 21. Magis magisque Supremam Papae auctoritatem, potestatemque extollunt plurimi Sacri Canones, et ibi Canonistae communiter. — 22 Egregium dictum S. Cyrilli Alexandrini de admirabili auctoritate, seu potestate Summi Pontificis. — 23. Hinc jam communis opinio docet, quod Papa utriusque gladii habeat potestatem, spiritualem, scilicet, et temporalem. — 24. Quae opinio auctoritate Sanctorum Patrum, Juris Canonici, et Civilis dispositione, et Apostolicis Constitutionibus latissime confirmatur. — 25 Adeo ut contrarium affirmantes videantur adhaerere fere illi opinioni Haereticorum reprobatae per Bonifacium VIII *in Extravagant*. *Unam Sanctam* 1. *de obedient* — 26. Unde Principes et Reges, infideles possunt per sententiam Papae privari in certis casibus Dominio, quod habent super Fideles. — 27. Et inde Papa Provincias, quae olim Christianorum erant, ab Infidelibus occupatas, alicui ex Principibus Christianis regendas concedit. — 28. Immo Papa in casibus, quibus propter Haeresim Regis, videat periclitari Religionem illius Regni, Fidemque aliorum, nec aliter tanto damno succurri possit, tunc potest non solum a Rege Regnum, sed etiam ab ejus Successoribus in totum auferre, et Principi Christiano, ejusque Successoribus, si illud debellaverit, concedere — 29. Afferuntur ad id varia exempla — 30. Papa tantae est auctoritatis, et potestatis, ut possit quoque Leges Divinas modificare, declarare, vel interpretari, *ad num.* 31. — 32. Papa id potest de se solo etiam sine Generali Concilio. Est enim Papa supra Concilium Generale, et non e contra. — 33 Quanto vero Papa major, et excellentior est omnibus, tanto humiliorem se reputat, et nominat, ut se vocat *Servum Servorum Dei*. — 34. Papa quare se vocet *Servum Servorum Dei*? — 35. Quis fuerit primus Pontifex, qui se *Servus Servorum Dei* nominavit? — 36. Papa potest cedere, et renunciare Papatui. — 37. Talis renunciatio fieri debet apud Collegium Cardinalium. — 38. Quantum ad Papae infallibilitatem, potest Papa considerari dupliciter: Primo, quo ad se, ut persona privata, privatusque Doctor: Secundo, quo ad alios, ut persona publica, et Magister universalis Ecclesiae, cum ex Cathedra docens, proponendo quid credendum, quidve agendum sit. — 39. Loqui ex Cathedra quid sit? — 40. Loqui ex Cathedra non arctatur praecise ad ea, quae Papa proponit ut a Deo revelata, et a nobis credenda Fide Theologica, sed insuper extenditur ad caetera, quae proponit, seu tenenda, seu servanda. — 41. Decreta, quae edit Papa ex Cathedra circa doctrinam Fidei, et morum, sunt infallibilia. — 42 Affertur probatio primae partis conclusionis, scilicet, quod infallibilia sint decreta Papae circa doctrinam Fidei — 43. Adducitur, et solvitur instantia. — 44. Adducitur, et solvitur alia instantia, *ad num.* 45. — 46. Affertur probatio secundae partis conclusionis, scilicet quod infallibilia sint Decreta Papae circa doctrinam morum. — 47. Adducitur objectio contra Conclusionem. — 48. Adducitur responsio, et solutio dictae objectionis. — 49. Papa errare non potest in Canonizatione Sanctorum. — 50. Affertur probatio, quod id sit de Fide. — 51. Adducitur, et solvitur objectio. — 52. Adducitur, et solvitur alia objectio. — 53. Papa secundum multos licet errare non possit, et infallibilis sit in Beatificatione Beatorum infallibilitate morali, et infra Fidem, non tamen infallibilitate Fidei. — 54 Affertur ratio hujus sententiae — 55. Papa secundum multos alios est absolute infallibilis infallibilitate Fidei, non solum in Canoniz. sed etiam in Beatificatione. — 56. Affertur ratio istius sententiae. — 57. Adducitur responsio ad rationes prioris sententiae. — 58. Pontifex errare non potest in approbatione Religionum — 59. Affertur ratio. — 60. Adducitur, et solvitur objectio. — 61. Adducitur, et solvitur instantia. — 62. Papa probabilius etiam ut persona privata non potest in haeresim incidere, et in Fide deficere. — 63. Affertur ratio. — 64. Ex Romanis Pontificibus nemo unquam repertus fuit, qui in haeresim, vel apostasiam fuerit prolapsus. — 65. Adducitur, et solvitur objectio. — 66. Adducitur, et solvitur alia objectio. — 67. De Fide est Benedictum XIV. v. g. legitime electum, et talem ab Ecclesia acceptatum, esse verum Papam. — 68. Affertur probatio ex Concilio Constantiensi sub Martino V. et ex Constitutione Leonis X damnantis haeresim Lutheri. — 69. Affertur probatio ex ratione. — 70 Adducitur, et solvitur objectio. — 71. Adducitur, et solvitur alia objectio. — 72 Primatus Ecclesiae universalis, seu Papatus est annexus Romano Episcopatui de Jure Divino. — 73. Affertur probatio ex Sacris Canonibus, et Conciliis. — 74. Adducitur, et solvitur objectio, *ad num.* 75. — 76. Adducitur, et solvitur instantia. — 77 Adducitur, et solvitur alia instantia concludendo, quod Primatus Ecclesiae nequeat a Romano Episcopatu ulla humana potestate separari, *ad num* 78. — 79 Quamvis aliqui Pontifices Avenione manserint, semper tamen Episcopatum Romanum tenuerunt, et Romani Pontifices fuerunt appellati. — 80 Ubi Papa ibi Roma. — 81. Papa etiamsi salutet Excommunicatum, aut ipsi scienter participet quovis modo, non idcirco censetur eum absolvere, nisi expresse se declaret id velle. — 82. Alia ad rem *ad n.* 83.

1 Papa tantae est dignitatis, et celsitudinis, ut
non sit simplex homo, sed quasi Deus, et
Vicarius Dei; *c. Ita Dominus* 7. *dist.* 19.
ibi: « Hunc enim in consortium individuae
unitatis assumptum, id, quod ipse erat Dominus,
voluit nominari, dicendo, Tu es Petrus, et super
hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam »; et ibi
explicat Glossa: « Id, quod ipse erat, scilicet Petra,
voluit eum vocari Petrum »: et concordat textus
*in cap. in novo* 2. *dist.* 21. *et c. Fundamenta ejus*
17. *de election.* in 6. Annotat. *I. ad decis.* 2. *n.*
2 2. *par.* 3. *Rot. recent.* Unde Papa adeo Summae,
et Supremae Dignitatis est, ut proprie loquendo
non sit in Dignitate constitutus, sed potius in ipso
culmine Dignitatum positus, ut observat Card.
Zabarell. *in Clement.* 1. *in* 5. *notabil. de renunciat. et cit. Annotat.* 2. *ad Decis.* 2. *n.* 2. *part.* 3.
*Rot. recentior.*
3 Hinc Papa idem est ac *Pater Patrum*, ut notat
Gloss. communiter recepta *in Prooemio Clement.*
4 *verb. Papa.* Et hoc nomine (*) uti potest solus
Summus Pontifex, ut maxime ratione, teste Card.
Petra *tom.* 1. *Comment. ad Constit.* 1. *Divi Leonis n.* 8. fuit statutum a Gregorio VII. *anno* 1063.
6. *Kalend. Maii in Synodo Romana*, quia vere solus ipse dici potest *Pater Patrum*, cum contineat
Primatum omnium, omnibusque sit vere major,
omniumque Maximus; *cap. Solitae* 6. *de Majorit. et obedient.* ibi: « Fecit Deus duo magna Luminaria
in firmamento Coeli; Luminare majus, ut praeesset diei, et Luminare minus, ut praeesset nocti,
utrumque magnum, sed alterum majus. Ad firmamentum igitur Coeli, hoc est Universalis Ecclesiae, fecit Deus duo magna luminaria, idest duos
instituit Dignitates, quae sunt Pontificalis auctoritas, et Regalis potestas, sed illa, quae praeest
diebus, idest spiritualibus, major est; quae vero
carnalibus, minor, ut quanta est inter Solem, et
Lunam, tanta inter Pontifices, et Reges differen-
5 tia cognoscatur (**) ». Papa *Sanctissimus* appellatur, quia talis vere praesumitur; *cap. Non nos*
2. *dist.* 40. ibi; « Quis enim Sanctum dubitet esse, quem apex tantae Dignitatis attollit? In quo,
si desint bona acquisita per meritum, sufficiunt
quae a loci Praedecessore praestantur; aut enim
claros ad haec fastigia erigit, aut qui eriguntur, illustrat ». Neque Sanctissimi appellari possunt Im- 6
peratores, et Reges, quamvis enim in Legibus Civilibus videatur aliquando usurpatum ab Imperatoribus nomen *Sacratissimi*, ut observat Card. Petra *tom.* 1. *Commentar. ad Const.* 1. *Divi Leonis Magni*, *n.* 9. Et merito solus Papa appellatur no- 7
mine *Sanctissimi*, quia solus ipse est Vicarius Christi, qui est fons, et origo, atque plenitudo omnis
Sanctitatis, *cap. Inter corporalia* 2. *cap. Quanto*
3. *cap. Licet* 4. *de translatione Episcopi* cum similibus.
Papa prae excellentia suae supremae Dignitatis 8
vocatur *Episcopus Episcoporum*, *cap. Novatianus*
6. *caus.* 7 *qu.* 1. *cap. Loquitur* 18. *caus.* 24. *q.*
1. Item appellatur *Ordinarius Ordinariorum*, *c.* 9
*Cuncta per mundum* 17. *c. per Principalem* 21.
*caus.* 9. *q.* 3. Item *Episcopus Universalis Ecclesiae*, prout definit Pelagius II. Constitut. incip. 10
*Manifesto.* Item *Episcopus, seu Dioecesanus totius Orbis*, *c. Ad honorem* 4 *de auctoritate, et usu* 11
*Pallii*, Glossa verb. *Privata in c. Felicis §. final. de poenis in* 6. Item *Divinus Monarcha, ac Imperator Supremus, et Rex Regum*, *Annotat. secundas* 12
*partis ad decis.* 2. *Rotae Recentior. n.* 7. Hinc Pa- 13
pa triplici corona coronatur, tamquam Rex Coeli,
et Terrae, et Infernorum; *Annotat.* 1. *ad decis.*
2. *part.* 3. *Rotae recentior.* §. 45. *nu.* 61.

*Nota Romani Theologi.*

De triplici Papae corona Nicolaus Alemannus de
Lateranensibus parietinis *cap.* 13. *p.* 48. *tom.* 8.
*part.* 4. *Thesauri Antiquit. et Historiarum Italiae*,
ita scribit, « Tiaram triplicis coronamenti ex Pontificibus primus gestavit ante annos non amplius
ducentos quinquaginta Urbanus V. duplicis vero
Bonifacius VIII. Nam Superiorum Pontificum tiaras in vetustis Imaginibus ac monumentis unius
coronamenti, et Romae cernimus, et Sugerius describit: Capiti ejus (Innocentii VI.) phrygium
ornamentum Imperiale instar galeae circulo aureo
concinnatum imponunt ». Circa ea, quae de triplici Papae regno, deque potestate in Sanctos Angelos, quorum ipse sit major, Auctor recenset,
consulendi sunt Theologi: Quae enim ex Jurisconsultis ipse refert, eruditis Theologis suspecta, et

(*) De *Papae* nomine, ejusque origine, atque etymo confer doctissimum P. Sollerium in *Patriarcharum Alexandrinorum historia Chronologica a* n. 136. in Actis sanctorum Bollandianis.

(**) Commune tamen id nomen olim Episcopis fuit, ut ex pluribus exemplis, quae congessere Savaro ad Sidonii *lib VI. ep* 1. Joannes Georgius Walchius *de Episcopo patre spirituali* §. 7. et cl. Mamachius *orig etc. antiquit. Christian. T. IV. p* 297. *seq.* Ennodius tamen, ut magnus Sirmondus notavit ad ejusdem Sidonii epistolam primam *lib IV. Papae* nomen uni Romano Pontifici, tamquam proprium, et peculiare primus, ut videtur, asseruit Nam cum Episcopos omnes *Papas* caeteri fere, qui ejus aevo proximi fuerunt, appellare soleant, ut Sidonius, Faustus, Ruricius, ipse perpetuo discrimine Antistites reliquarum Ecclesiarum *Episcopos* vocat, *Papam* solum Romanae Sedis Pontificem, sive cum illi scribit, ut *Symmacho Papae, et domno Papae*, sive cum de illo apud alios agit, ut *lib III ep.* 10. *lib. VI. ep.* 33. et passim. Pari post Ennodium discrimine ejus vocis usurpatione usus est Cassiodorus, qui cum Bonifacium, Agapetum, ut Joannem Romanae Sedis Episcopos *Papas* nominat, Eustorgium, et Datium Mediolanenses, et alios aliorum civitatum Praesules, non aliter quam *Episcopos* nominat. Confer etiam Zachariam in historia litteraria Italiae *T. VI. p.* 503.

quandoque etiam ridicula habentur. Capiti enim, ac visibili Ecclesiae Principi, non alii sane quam visibiles subditi, Fideles scilicet homines designari videntur, atque in hoc tantum solvendi, ligandique potestatem exercet, eos scilicet regendo, absolvendo vel per censuras ligando dum vivunt, et per Indulgentias juvando vita functos.

*Responsio Auctoris.*

**Mirandum**, quod *Theologus* noster sic parvipendat jurisconsultos; ut quae ipsi tradiderint, eruditis Theologis suspecta, et quandoque etiam ridicula haberi pronunciet! Nonne Classici jurisconsulti sunt etiam saepe eruditi Theologi? Talis certe fuit celeberrimus Paulus Rubeus, qui in *cit. annotat. ad decis.* 2. *part.* 3. *recentior. Sac. R. Rotae* innumeros allegat pro suis conclusionibus Theologos, ac in multis etiam SS. Patres. Et si talis non fuisset, sacrum illud supremum Tribunal nequaquam permisisset, quod suis decisionibus adnecterentur Rubei eruditissimae adnotationes. Legant itaque eruditi omnes dictas sapientissimi jurisconsulti Adnotationes ad *decis.* 2. *part.* 3. *Sac. Rom. Rotae Recensior.* et judicium ferant.

14 Immo Romani Pontificis excellentia, et potestas, nedum est circa Coelestia, Terrestria, et Infernalia, sed etiam super Angelos, quorum ipse major est. *Cit. Annotat.* 1. *ad decis.* 2. *part.* 3. *Rotae*
15 *Romanae recent.* §. 5. *n.* 24. Ita ut, si foret possibile, quod Angeli errarent in Fide, vel contra Fidem sentirent, per Papam judicari, et excommunicari possent, *cit. Annotat.* 1. *ad decis.* 2. *Rotae Romanae recent.* §. 5. *num.* 24. Hinc in materiis fidei ad eum, tamquam ad solem intendere debemus. Ita *in cit. S. Rot. Rom. in Compend. redact.* §. 3. *in secund. adnot. ad Decis.* 2. §. 5. *num.* 32.

16 Tantae enim est Dignitatis, et potestatis, ut faciat unum, et idem Tribunal cum Christo, ut per textum *in c. Quanta* 3. *de translatione Episcopi*, tenent passim Doctores adducti *in cit. Annot.* 1.
17 *n.* 68. *ad decis.* 2. *p.* 3. *Rotae recent.* Adeo ut quidquid facit Papa, ab ore Dei videatur procedere, ut post plurimos Doctores, ratiocinatur Rota *in Forosempronien. et Eugubina, seu Nullius, Emphyteusis* 16. *Junii* 1636. *coram Coccino* §. *Hinc inferendo, vers. Ita ut, quod fit a Papa, ab ore Dei videtur procedere, cit. Annotat.* 1. *ad decis.* 2. §. 5. *n.* 31. *part.* 3. *Rotae recent.*

18 Deveniendo igitur ad Papae auctoritatem; Papa est quasi Deus in Terra, unicus Cristifidelium Princeps, Regum omnium Rex maximus, plenitudinem potestatis continens, cui Terreni simul, ac Coelestis Imperii Gubernacula ab Omnipotenti Deo credita sunt, prout clare habetur *in cap. Omnes* 1. *dist.* 22. ibi: « Qui (scilicet Christus) aeternae vitae Clavigero Terreni simul, et Caelestis Imperii Jura commisit; et in Extravagant. Joannis XXII. *cop. Si Fratrum unic. Ne Sede vacante, aliquid innovetur*, et in alia celebri Extravagant. Bonifacii VIII. *cap. Unam Sanctam Catholicam, de majorit. et obed. inter. communes.*

Congruunt ulterius quo ad Papae summam auctoritatem, et potestatem textus Juris Caesarei, nempe *in l. Reddentes honorem, Cod. de Summa Trinitate, et Fide Catholica, l. Bene a Zenone, Cod. De quadriennii praescriptione, L. Omnes dies, Cod. de Feriis. et Authent. de Monachis* §. *Si vero relinquens, Authentic. de Ecclesiasticis titul.* §. 1. *collat.* 9. cum similibus. 19

Non minus Summam Papae auctoritatem, et potestatem extollunt Rescripta, et dogmata variorum aliorum Imperatorum, nempe Valentiniani, Othonis, Caroli Magni, Constantini etc. quae ex eorum Constitutionibus refert Gratianus *in c. In memoriam* 3. *dist.* 19. ibi: « Per Legatos Apostolicam interpellet sublimitatem, ut potissimum sua sancta Legatione dignetur decernere etc. »; et in Summario expresse dicitur: « Tolerandum est jugum, quod a Sancta Sede imponitur, licet intolerabile videatur, *c. Valentinianus* 3. *dist.* 36. ibi: « Nos, qui gubernamus Imperium, Pontificibus sincere capita nostra submittimus; *cap. Tibi Domino Joanni Papae* 33. *eod. dist.* 63. ibi: « Sanctam Romanam Ecclesiam, et Te Rectorem ipsius exaltabo; *cap. Constantinus* 14. *dist.* 96. ibi: Ut sicut Beatus Petrus in terris Vicarius Filii Dei fuit constitutus, ita et Pontifices ejus Successores in terris principatus potestatem amplius, quam terrenae Imperialis nostrae serenitatis mansuetudo habere videtur ». 20

Magis, magisque supremam Papae auctoritatem, potestatemque extollunt plurimi Sacris Canones, et ibi Canonistae communiter, et signanter in *c. Cleros* 1. *cap. In nova* 2. *et c. Quamvis universae* 3. *dist.* 21. *cap. Non nos* 1. *et cap. Si papa* 6. *dist.* 40. *c. Si inimicus* 1. *dist.* 94. *cap. In scripturis* 8. *cap. Qui dubitet* 9. *cap. Duo sunt* 10. *et cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. *cap. Auctoritatem* 2. *cap. Alius* 3. *cap. Nae Sanctorum* 4. *cap. Juratos* 5. *caus.* 15. *q.* 6. *cap. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *q.* 4. *cap. Venerabilem* 34. *de election. cap. Solitoe* 6. *de majorit. et obed. cap. Quanto* 3. *et cap. Licet in tantum* 4. *de translation. Episc. cap. Cum ex eo* 14. *de poenit. et remission. cap. Novit* 13. *de Judiciis*; *cap. Per venerabilem* 13. *Qui filii sint legitimi*, *cap. Significasti.* 4. *et cap. Licet.* 6. *de electione*, *c. Licet* 20. *de Fora competent. cap. Fundomenta* 17. *de election. in* 6. *cap. Ad Apostolicas Dignitatis* 1. *de sentent. et re judicata in* 6. *cop. Periculoso unic. de statu Regul. in* 6. *Clementin. Dudum* 1. *de Judiciis, Clementin. Romani Principes unic. de jurejuranda*, cum aliis infinitis similibus. 21

Unde ad hanc mirabilem auctoritatem, seu potestatem Summi Pontificis reflectendo S. Cyrillus Alexandrinus in *Libro Thesaurorum* admirabundus sic altissime de eo loquitur: « Filius Dei, quemadmodum ipse a Patre accepit Ecclesiae, et 22

gentium sceptrum, et potestatem super omnem principatum, et super omne quodcumque est, ut ei genua cuncta curventur, ita eamdem amplissimam potestatem Petro, et ejus Successoribus plenissime commisit ».

23 Hinc jam communis docet opinio, quod Papa utriusque gladii habeat potestatem, spiritualem scilicet, et temporalem, quam Jurisdictionem, et potestatem Christus ipse commisit Petro, et ejus Successoribus, *Matth. cap.* 16. *num.* 19. dicens: « Tibi dabo Claves Regni Coelorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in Coelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in Coelis ». Ubi notant Doctores, quod non dixit *Clavem*, sed *Claves*, per hoc comprehendens temporalem, ac spiritualem potestatem. *Annotat. ad decis.* 2. *partis tertiae Rotae recent.*

24 §. 2. *numer.* 6. Quae opinio auctoritate Sanctorum Patrum, Juris Canonici, et Civilis dispositione, ac Apostolicis constitutionibus latissime con-

25 firmatur, *c. Annotat. et* §. 2. *n.* 1. *et seq.* Adeout contrarium affirmantes videantur adhaerere fere illi opinioni Haereticorum reprobatae per Bonifacium VIII. *in Extravagant. Unam Sanctam* 1. *de majoritat. et obedient. cit. Annotat.* §. 4. *num.* 9. *et seq.* Et concordant *Extravagant. Joannis XXII. cap. si Fratrum unic. Ne Sede vacante aliquid innovetur*, et Constitut. Gregorii IX. incip. *Cum juxta testimonium veritatis;* cum aliis similibus.

26 Unde Principes, et Reges Infideles possunt per sententiam Papae privari in certis casibus Dominio quod habent super Fideles, ut si Terras Christianorum vi occupaverint, vel subditos Fideles a Fide avertere satagant, et hujusmodi, ut satis aperte demonstrant Card. Bellarm. *in Apolog. contra Regem Angliae c.* 4. Suarez *in defensione Fidei Catholic. contra eumdem Regem Angliae lib.* 3. *cap.* 23. Barbosa *in cap. Si Papa* 6. *dist.* 40. *et in cap. Venerabilem, de elect. et electi potestate, et in Clement. unic. de Jurejurando*, Gonzalez *in cap. Venerabilem, de election.* Card. Petra *t.* 1. *Commentar. ad constitut. unic. Gregorii VII. a num.* 33. *et seq.* et alii passim. ' Cum primis vero inter recentiores Theologos viri clarissimi P. Bianchi *della potestà, e della polizia della chiesa T.* 1. *lib.* 1. et P. Mamachius *origin. et antiquit. christianar. pag.* 181. *seqq.*

27 Et inde Papa Provincias, quae olim Christianorum erant, ab Infidelibus occupatas alicui ex Principibus Christianis emendas concedit, ut inquit Bartolus *in l. Liber homo, ff. de verbor. obligat. et in l. final. ff. de actionib. empti, et in l. Is, qui apud hostes*, ubi Jason *ff. de Legatis* 1. Bald. *in l.* 1. *Cod. de emanc. filior. et in l.* 1. *Cod. de Paganis*, Barbosa *in collectan. Juris Canon. in c. Vergentis de Haereticis*, et plurimi alii dicentes, Regem effectum Haereticum posse per Papam amoveri a Regno, et ad eum spectare Jus eligendi, si ejus filii, et propinquiores sint quoque Haeretici. *Annotat. ad decis.* 2. *p.* 3. *Rotae recent.* §. 30. *n.* 5.

Immo Papa in casibus, quibus propter Haeresim Regis videat periclitari Religionem illius Regni, Fidemque aliorum, nec aliter tanto damno succurri possit, tunc potest non solum a Rege Regnum, sed etiam ab ejus Successoribus in totum auferre, et Principi Christiano, suisque Successoribus, si illud rebellaverit, concedere: Molina *in tract. de primogenit. Hispaniar. lib.* 4. *tit.* 11. *n.* 37. *vers. Ex qua causa potest Regnum Romanus Pontifex Regi Haeretico, et ejus Successoribus auferre;* Jacob. Menoch. *in consil.* 808. *n.* 65. *vers. Jure potest Summus Pontifex privare Regno non solum Regem etc. lib.* 9. *cit. Annotat. ad decis.* 2. *p.* 3 *Rotae recentior.* §. 30. *num.* 5. Et de hoc exemplum habetur *in Joanne Rege Navarrae*, qui a Julio II. Pontifice damnatus fuit ob crimen Schismatis; unde eum, ac Successores Regno privavit, omniaque ejus bona publicavit, et primo occupantibus ample concessit; donavitque in persona Regum Hispaniarum Catholicorum tunc viventium, eorumque Successorum: Alvarez *in specul. Roman. Pontif. c.* 16. Ferdinand. Vasquez *de Successionib. part.* 2. *lib.* 1. *n.* 155. Annotat. *ad decis.* 2. *part.* 3. *Rotae recentior.* §. 45. *n.* 56. 28

Unde nil mirum, si Romano Pontifici, tamquam Vicario ejus, cujus est terra, et plenitudo ejus, Orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo etc. non solum spirituali, sed etiam gladio materiali evaginato, attributa sit, justa suadente causa, plenissima auctoritas, atque potestas transferendi Imperia, sceptra frangendi, Coronas auferendi. Qua plenitudinis potestate, non semel, sed saepius Romani Pontifices usi sunt toties, quoties opus fuit, accingendo gladium suum super femur suum potentissime, ut satis superque palam est, atque de hoc amplissimum testimonium faciunt tam Theologi, quam Juris Pontificii, ac Caesarei Professores, atque innumeri inculpatae fidei Historici, tam profani, quam sacri, tam Graeci, quam Latini, ut videre est *in Annotat. ad decis.* 2. *partis.* 3. *Rotae recentior.* §. 45. *n.* 53. *et seq. et n.* 57. ubi ad id referunt multa exempla, et signanter de Gregorio Papa II. quia a celsitudine Imperiali deposuit Leonem III. Caesarem; De Gregorio Papa VII. qui deposuit Henricum IV. Imperatorem; de Alexandro Papa III. qui deposuit Federicum I. Imperatorem; de Innocentio Papa II. qui deposuit Othonem Caesarem; de Innocentio Papa IV. qui deposuit Federicum II. Imperatorem; de Clemente Papa VI. qui deposuit Ludovicum Bavarum. Et insuper possent adduci exempla diversorum Regum, aliorumque Supremorum Principum, quae brevitatis gratia omittuntur, cum sint nota, et videri possint in caterva Doctorum adducta *in cit. Annotat. ad decis.* 2. *part.* 3. *Rotae recentior.* §. 45. *n.* 53. Vide ad id Jura supra adducta *n.* 21. Card. Bellarm. *t.* 1. *controv. de translation. Imperii Romani per tot. et de potest. Summi Pontificis in temporalibus per tot.* Card. Petram *to.* 1. *Commentar. ad Constit. unic. Gre-* 29

*gorii VII. et t.* 2. *Commentar. ad Constit.* 4. et 6. *Innocentii III. et ad Const.* 1. *Honorii III. sect.* 2. *et t.* 3. *Comment. ad Const.* 7. *Alexandri IV.*

30 Papa tantae est auctoritatis, et potestatis, ut possit quoque Leges Divinas modificare, declarare, vel interpretari; *Annotat. ad decis.* 2. *par.* 3. *Rotae recentior.* §. 4. *n.* 24. *et seq.* ubi plures adducuntur, refertque Surdus *decis Manduan.* 30. *num.* 27. vers. « Hinc dicimus, quod Papa potest contra Legem Divinam aliquando venire limitando, declarando etc. » et clarissime id asserit Petrus de Anchar. *in consil.* 373. *n* 3. *vers.* « Papa Jus Divinum potest modificare, cum ejus potestas non sit ex homine, sed ex Deo, et in terris Dei vices fungitur cum amplissima potestate oves suas ligandi, et solvendi » : et *sub. n.* 7. subjungit, « quod ipse Deus Dominus, et Redemptor dicitur facere, quod facit ejus Vicarius; Dummodo non faciat contra Fidem ». Covarr. *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 17. *n.* 8. §. *Henricus tandem, vers. Summi Praesulis dispensatione*, post Abbat. et Felinum hanc esse communem opinionem testatur Scacc. *in tract. de judiciis lib.* 2. *c.* 9. *n.* 382. *vers. Papa potest interpretari, si ex causa limitare Jus Divinum*, ut tradunt communiter omnes; *cit. Annotat. ad decis.* 2. *part.* 3. *Rotae recentior.* §. 4. *n.* 24. Et quoad hoc, vide etiam verb. *Dis-*
31 *pensatio n.* 20. Et quod Papa ipse solus possit Jus Divinum declarare, et certitudinaliter interpretari, meminit Rota in *Gerunden. Scribaniae* 21. *Maii* 1628. *coram clar. mem. Merlino* §. « Causa semper praesumitur in gestis, vers. Papa, quippe est supra omne Jus positivum immo declarat ex Epicheja ipsum Jus Divinum » ; cit. Annotat *ad*
32 *decis.* 2. *part.* 3. *Rota recent.* §. 4. *n.* 25. Papa enim hoc potest etiam sine Concilio Generali; cum Concilium Generale non sit supra Papam, sed Papa sit supra Generale Concilium, ut abunde probatum est verb. *Concilium art.* 1. *a n.* 76. *ad* 86. Vide *ibi.*

33 Quanto vero Papa major, et excelsior est omnibus, tanto humiliorem se reputat, et nominat, ac se vocat *Servum Servorum Dei*, ut patet in *c. Relatum* 37. *in fine de sentent. excomm.* et Glossa verb. *Servus. in proem. Sexti Decret.* Flamin. Paris *de resignat. Benefic. lib.* 8. *qu.* 7. *n.* 101. ubi subdit, quod Papa de stylo ita se *Servum Servorum Dei* appellat, ut si appareat Bulla sine hujusmodi inscriptione, de falso sit suspecta tanquam
34 contra stylum. Ideo autem Papa se vocat *Servum Servorum Dei*, ne ex tali, tantaque dignitate, et auctoritate in superbiam incidat, prae oculis semper habendo illud salubre Dominicum praeceptum, *Qui major est vestrum, fiat sicuti Minister, Matth.* 20. *Luc.* 22. *Marc.* 10. *cap. Nullus Primus* 7. *caus.* 9. *qu.* 3. vere sic imitans Jesum Christum, qui non venit ministrari, sed ministrare, et cum esset coaequalis Patri Omnipotenti, et omnia Verbo, idest, per ipsum fecerit, *Joan.* 1. nihilominus pro nostra, omniumque redemptione formam Servi accepit, *Ad Philippens* 2. *Annot.* 2. *ad decis.* 2. *p.* 3. *Rotae recentior. n.* 10. Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 2. *n.* 29. et alii passim.

Primum Pontificem, qui se *Servum Servorum* 35 *Dei* nominavit, fuisse S. Gregorium Magnum referunt *Additio ad Gloss. verb. Servus, in proem. Sexti Decret.* Card. Petra *tom.* 2. *Comment. ad Const. unic. Joan. XV. n.* 3. Alvar. Pelagius *de planctu Eccles. lib.* 2. *cap.* 13. *vers. Iste Gregorius.* And. Gommar. *in Extr. Julii II. de Simoniaca Papae elect. in verb. Julius n.* 10. Dionysius Paul *de vera quatuor Patriarchal. Sedium erect. cap.* 17. *n.* 72. Ast vero prior omnium fuit S. Damasus Papa, ut constat ex Epistola ejusdem ad Stephanum Archiepiscopum, quae invenitur inter opera S. Clementis Papae, et egomet ipse pluries legi, et *tom.* 1. *Concil. in actis S. Damasi Papae fol.* 229. cujus vestigia postmodum sequutus fuit S. Gregorius Magnus in omnibus suis Epistolis, ut refert Azorius *Instit. Moral. par.* 2. *lib.* 5. *c.* 3. *vers. Gregorius Magnus*, Barbosa *loc. cit. n.* 30. Sanctus enim Damasus multo tempore praecessit S. Gregorium Magnum, cum S. Damasus fuerit trigesimus nonus Pontifex Maximus a S. Petro, et fuerit ordinatus Papa die prima mensis Octobris anni trecent. sexag. sexti, et S. Gregorius Magnus fuerit sexagesimus sextus, et fuerit consecratus Pontifex Maximus die tertia mensis Septembris anni quingentesimi nonagesimi, juxta Tabulam Chronologicam eruditissimi Patris Graveson *tom.* 8. *part.* 1. *Histor. Ecclesiast.* (*).

Papa potest cedere, et renunciare Papatui ab- 36 dicando a se dictam Supremam, et omnium maximam potestatem Jurisdictionis per modum voluntatis sufficienter expressum, textu expresso *in c. Quoniam* 1. *de renunciatione in* 6. Et talis renun- 37 ciatio fieri debet apud Collegium Cardinalium, cum ad ipsum dumtaxat spectet Papae Successoris electio, ut fuit ostensum *articulo praecedenti n.* 21. Et de facto S. Coelestinus V. apud dictum Sacrum Collegium fecit sui Papatus renunciationem, ut patet ex forma dictae renunciationis, quam tradit Carilius in *suis Annal. Chron. lib.* 4. *an.* 1294. *fol.* 373. et Barbosa *loc. c. n.* 213. his verbis: « Ego Caelestinus Papa V. motus ex legitimis causis, idest causa humilitatis, et melioris vitae, et conscientiae illaesae, et debilitate Corporis, defectu scientiae, et malignitate populi, et infirmitate Personae, et ut praeteritae consolationis vitae possim reparare quietem, sponte, ac libere cedo Papatui, et expresse renuncio loco, et Dignitati, oneri, et honori, dans plenam, et liberam facultatem ex nunc Sacro Caetui Cardinalium eligendi, et providendi dumtaxat Canonicae Universali Ecclesiae de Pastore ».

(*) V. quae hoc de titulo *Servi Servorum Dei* commentatus est eruditissimus P. Raynaldus in *Onomast. Pont.*

38 Quantum ad Papae infallibilitatem advertendum est, quod Papa potest considerari dupliciter. Primo quoad se, et ut persona privata, privatusque Doctor. Secundo quo ad alios, ut persona publica, et Magister universalis Ecclesiae, eam ex Cathedra docens, proponendo quid credendum,
39 quidve agendum sit. Loqui autem Papam ex Cathedra nihil aliud est, quam ipsum esse a Deo constitutum Magistrum Universalis Ecclesiae, et hujus Regulam visibilem, indeque auctoritate suprema sui Pontificatus judicare, et definire de dubiis Fidei, et doctrina morum, ac factis dogmaticis, et sic Ecclesiam docere quid credere, vel age-
40 re debeat; *Est in re Communis.* Hinc loqui ex Cathedra non arctatur praecise ad ea, quae Papa proponit ut a Deo revelata, et a nobis credenda Fide Theologica, uti quando aliquam doctrinam damnat ut Haereticam, vel definit esse de Fide; sed insuper extenditur ad caetera, quae proponit seu tenenda, seu servanda, uti quando aliquam Doctrinam proscribit ut temerariam, scandalosam, et hujusmodi, seu declarat aliquem contractum, aut factum esse illicitum, et hujusmodi.

41 His breviter notatis concluditur, quod Decreta, quae edit Papa ex Cathedra circa doctrinam Fidei, et morum sunt infallibilia. *Est de Fide* (*).

42 Probatur prima pars conclusionis, scilicet quod infallibilia sint Decreta Papae circa doctrinam Fidei; Christus enim promisit, et dedit Papae in persona Petri suam assistentiam, ne in definiendis rebus Fidei erraret, ut patet ex illo *Lucae* 22. *n.* 41. ibi: » Simon, Simon ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum; Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua, et tu aliquando
43 conversus confirma Fratres tuos ». Nec valet dicere, quod hic textus debeat intelligi de tota Ecclesia, et quod Dominus oraverit pro Petro, quatenus totius Ecclesiae figuram gerebat. Non valet, inquam, quia haec interpretatio, seu expositio omnino falsa est, cum ibi Dominus unam tantum personam designaverit dicens bis: *Simon, Simon*, et addens pluries pronomen secundae personae, *pro te, Fides tua, et tu, fratres tuos*, quae verba clare indicant fuisse a Christo Domino impetratum aliquid speciale Petro; Si enim de tota Ecclesia fuisset loquutus, multo rectius dixisset *Rogavi pro vobis*, quam *Rogavi pro te*; Tum quia Deus pro illo rogat, cui dicit, *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Haec enim verba nequeunt toti Ecclesiae convenire, quia ipsa non habet, unde convertatur, cum nunquam defecerit, nec unquam sit defectura juxta infallibilem Christi promissionem *Matth.* 16. *n.* 18. ibi: *Portae inferi non praevalebunt adversus eam.* Nec Ecclesia habet fratres, quos debeat, et possit confirmare, cum omnes Fideles sint ejus Filii.

44 Nec etiam valet dicere, quod auctoritas illa pertinent praecise ad personam solius Petri, non vero ad ejus Successores Romanos Pontifices. Non valet, inquam, quia Petro mortuo, debuit Jure Divino, seu ex Christi Institutione, alius pro regimine Ecclesiae succedere, alias Christi promissiones, quibus promisit Ecclesiam suam usque ad finem Mundi duraturam, *Mat.* 28. *n.* 20. » et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi *Joan.* 14. *n.* 16. et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum »; essent prorsus inutiles, et sine effectu: Nam quomodo Ecclesia esset usque ad mundi finem duratura, si mortuo Petro, alius non esset caput visibile Ecclesiae, qui eam in externo regimine gubernaret? Tum quia dum Christus *Joan.* 21. *n.* 17. dixit *Petro: Pasce oves meas, et Matt.* 16. *n.* 10. dixit eidem: « Et tibi dabo Claves Regni Coelorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in Coelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in Coelis » ordinarium, et perpetuum Pastoris Officium constituit. Hinc optime sciens Petrum brevi duraturum, Petri nomine ejus etiam Successores intellexit, in quibus perpetua esset ordinaria cura, et potestas gubernandi, et pascendi suas oves, modo per Officium Pastoris, quod ex maxima parte consistit in pabulo vero Doctrinae spiritualis exhibendo, modo per aliam metaphoram ligandi, et solvendi, seu clavium, tollendo scilicet impedimenta, quae clauderent ingressum Regni Coelorum.

Propter quod Patres, et Concilia verba illa : 45
« Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, tibi dabo claves Regni Coelorum, et quodcumque ligaveris etc. Ego rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua, et tu in aliquando conversus confirma fratres tuos: Pasce oves meas », declararunt esse intelligenda, nedum de Petro, sed etiam de omnibus ejus Successoribus Romanis Pontificibus; Sic enim declararunt Leo I. relatus *in cap. Ita Dominus* 7. *dist.* 19. Innocentius III. relatus *in cap. Majores* 3. *de Baptismo*, et varii alii antiquiores Pontifices, et Patres, quos refert Cardin. Bellarmin. *tom.* 2. *Controv. de Romano Pontifice lib.* 4. *c.* 3. Ita etiam declararunt Concilia Generalia, et signanter Chalcedonense *act.* 1. 2. *et* 16 Lateranense IV. *Can.* 5. et aliis brevitatis gratia omissis, clarissime Concilium Florentinum *in Litteris unionis*, ibi: « Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem in Universum Orbem tenere Primatum, et ipsum Pontificem Romanum Successorem esse B. Petri Principis Apostolor. et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere, et ipsi in B. Petro pascendi, regendi, et gubernandi Universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse ».

Probatur secunda pars conclusionis, scilicet, 46

(*) Vide §. X. et seqq Artic. qui sequitur Edit. R. atque integrum illum articulum consule.

quod infallibilia sint Decreta Papae circa Doctrinam morum. *Est de Fide*, quod Ecclesia sit Sancta, ut in Symbolo Apostolorum vocatur; ergo et de Fide est, quod Papa docens ex Cathedra errare non possit in tradenda Doctrina morum, adeoque Decreta ab ipso ex Cathedra edita circa morum Doctrinam sunt infallibilia. Si enim posset errare, approbando Doctrinam falsam, et malam, pro vera, et bona; et reprobando veram, et bonam pro falsa, et mala, jam Ecclesia non esset Sancta, quia Ecclesia dicitur Sancta potissimum ob sanctam suam professionem, quia nimirum Legem, et professionem sanctam profitetur; quae nihil docet falsum, nihil praecipit malum; Tum quia si Papa posset errare circa Doctrinam morum, docendo falsa pro veris, et approbando mala pro bonis, Ecclesia necessario erraret circa Fidem, qui contra Fidem Catholicam docentem omnem virtutem esse bonam, omne vitium esse malum, teneretur credere virtutem esse malum, et vitium esse bonum, utpote sic sibi propositum a suo Magistro, cui tamquam vivae Regulae Fidei tenetur obtemperare; Ecclesiam autem errare circa Fidem est impossibile, cum sit *columna, et firmamentum veritatis ad Timoth.* 3. cui assistit Spiritus Sanctus, ne erret, docensque ei omnem veritatem, *Joann.* 16. ibi: « Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem ».

47 Objiciuntur contra nostram conclusionem varii Summi Pontifices, qui praetenduntur errasse, et Decreta contra Fidem, et bonos mores ex Cathedra edidisse. Sanctus enim Petrus *ad Galatas* 2. erravit cogendo Gentiles judaizare; Liberius subscripsit formulae Fidei Arianae, et condemnationi D. Athanasii verae Fidei defensoris; Zephyrinus Montani Haeresim approbavit; Vigilius damnavit doctrinam de duabus naturis in Christo; Stephanus VI. et Sergius III. irritaverunt acta Formosi, quae tamen postea, cassatis circa hoc Stephani, et Sergii Decretis, approbavit Joannes IX. Honorius primus admisit cum Monothelitis unicam in Christo voluntatem; Gregorius II. *cap. Quod proposuisti* 32. *qu.* 7. erravit definendo, quod si mulier propter infirmitatem non possit debitum reddere, possit vir aliam ducere; Nicolaus primus in *cap. A quodam Judaeo, de consecr. dist.* 4. falso definivit validum esse Baptismum in nomine Christi collatum; Gelasius in *cap. Comperimus, de consecrat. dist.* 2. falso dicit non posse citra Sacrilegium sumi unam speciem Eucharistiae sine alia.

48 Respondetur tamen, quod nullus ex adductis Pontificibus erravit in Decretis editis ex Cathedra circa Doctrinam Fidei, et morum. Non erravit S. Petrus proponendo Ecclesiae falsum dogma, sed solum erravit facto, quatenus abstinendo coram Judaeis a conversatione Gentilium conversorum, indirecte eos inducebat ad judaizandum. Sic Liberius non approbavit definitive Haeresim Arianam, sed solum metu tormentorum subscripsit condemnationi Athanasii, et communicavit cum Episcopis Arianis. Unde solum peccavit contra confessionem Fidei, inciditque solum in Haeresim externam, sicuti et metu mortis thurificavit Idola Marcellinus, et Christum negavit Petrus, qui ideo Fidei confessionem externam non sustinuerunt, sed non ideo amiserunt Fidem internam, quam in corde vere servaverunt, ut colligitur ex verbis Christi *Luc.* 22. *nu.* 31. ad Petrum; *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Hinc Liberius Epistol. ad Ursacium anathematizat Arianos. Unde quamvis Petrus, Marcellinus, et Liberius peccaverint, nihil tamen per hoc ex Cathedra decreverunt contra doctrinam Fidei, et morum. Zephyrinus Montani Haeresim nullatenus approbavit, sed misit solum Litteras pacis ad ejus Sectatores, putans Doctrinam Montani non esse Fidei Romanae contrariam, quas tamen revocavit statim ac a Praxaea, et aliis fuit edoctus de Montani erroribus. Vigilius, quando damnavit Doctrinam Catholicam de duabus naturis in Christo, non erat verus Pontifex, sed intrusus in Pontificatum ope Theodorae Imperatricis haereticae, vivente adhuc Liberio vero Pontifice. Quando vero, mortuo Sylverio, fuit verus, et legitimus Pontifex, ipsam Imperatricem cum aliis Haereticis excommunicavit, et Doctrinam Catholicam usque ad mortem in exilio propugnavit. Stephanus VI. et Sergius III. erraruut solum in quaestione facti: Putantes enim Formosum non fuisse legitimum Pontificem, ejus acta annullarunt; quae restituit Joannes IX. ubi deprehendit fuisse legitimum. Honorius primus, dum in Christo unam voluntatem esse rescripsit, non intellexit cum Monothelitis esse solum Divinam, sed non esse duas humanas contrarias, et pugnantes; sicuti sunt in nobis post peccatum in quibus « caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem »; volens Honorius per id ostendere, quod a Christo non fuerit assumpta natura variata, et Adami labe corrupta, sed incorrupta, et integra, quae vacua erat concupiscentiae morbis, et motibus spiritui, ac rationi contrariis, et sic omnia, quae in ejus carne erant, subjicerentur perfecte, et sine ulla rebellione spiritui. Gregorius II. *loco citato* intelligendus est de impotentia perpetua Matrimonium dirimente. Nicolaus primus docuit quidem in eo texto, Baptismum in nomine Christi collatum esse validum, sed addidit statim *Sicut conferebatur tempore Apostolorum.* Etenim Actorum 2. dicitur: *In nomine Christi baptizantur viri, ac mulieres.* Cum autem tempore Apostolorum Baptismus conferretur, vel in nomine Christi ob specialem dispensationem, ut redderetur venerabile nomen illud tunc temporis exosum, ut docet D. Thomas, vel potius, ut alii putant, quia in forma Baptismi etiam nomen Christi exprimebatur dicendo; « Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii Jesu Christi, et Spiritus Sancti ». Idcirco recte Nicolaus primus ad Bulgaros respondit, validum esse

Baptismum hoc pacto a Judaeo collatum. Gelasius *loco citato* loquitur de Sacerdote sacrificante, cui non licet unam tantum Eucharistiae speciem sumere. Hinc universim, si quando Pontifices errarunt, vel errarunt ut Doctores privati, vel in quaestionibus facti non habentibus connexionem cum quaestionibus Juris ad Fidem, vel mores spectantibus, ut passim Controversistae dogmatici ostendunt. Et sic solvuntur omnes objectiones, quae possunt, et solent adduci de variis Pontificibus qui praetenduntur errasse.

49 Papa errare non potest in Canonizatione Sanctorum: *Est de fide*. Ita Lauraea *de Fide disp.* 7. *art.* 3. §. 1. Leytan. *Synops. de Eccles. milit. discept.* 6. *sect.* 1. ubi plures allegat, Diana *Coordin. t.* 9. *tract.* 3. *resol.* 15. Castropal. *p.* 1. *tr.* 4. *disp.* 1. *punct.* 5. §. 5. *n.* 2. Joannes de Neapoli *in quodlibet.* 11. relatus a S. Antonino *in* 3. *part. tit.* 12. §. 2 et a Fagn. *lib.* 2. *decretal. in cap. Venerabili* 25. *num.* 29. *et seq.* Valentia 2. 2. *dis.* 1. *q.* 1. *p.* 7. *art.* 6. §. 4. *vers. Itaque*, Matthaeucc. *in opere dogmatic. Controvers.* 7. *cap.* 5. *num.* 3. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2. *cap.* 7. *num.* 307. Henno *tom.* 1. *tract. de virtutibus disp.* 2. *qu.* 5. *art.* 6. *conclus.* 2. Viva *in quaestion. Prodoma ad propositiones damnatas num.* 11. ubi dicit esse communiorem cum S. Bonaventura, Bellarmino, Amico, Valentia, et aliis, Bord. *resol.* 113. *nu.* 15. Verricelli *tract.* 8. *qu.* 24 *et* 25. et plurimi alii, et signanter Lucas Castellinus *de certitudine Gloriae Sanctorum cap.* 3. *punct.* 48. *et cap.* 4. *punct.* 3. 4. *et seq.* Rodericus de Arriaga *in disputationibus Theologicis* in 2. 2. *Divi Thomae tract. de Fide disp.* 9. *sect.* 5. *num.* 27. Adamus Tannerus *Theolog. Scholast. tom.* 3. *disp.* 1. *de Fide q.* 4. *dub.* 7. Aloysius Torianus *in disputationibus in* 2. 2. *Divi Thomae disp.* 16. *dub.* 3. Alphonsus a Castro *de justa Haereticorum punitione tom.* 2. *cap.* 6. Ricciolus in libro cui titulus: *Immunitas ab errore tam speculativo, quam practico Definitionum Sanctae Sedis Apostolicae*, et alii relati ab Eminentissimo Cardin. Prospero de Lambertinis in praeclarissimo suo Opere *de Servorum Dei Beatificatione*, *et Beatorum Canonizatione to.* 1. *cap.* 45. ubi doctissime, et eruditissime more suo, adductis hinc inde pro, et contra Auctoribus, et rationibus, tandem concludit, quod contrarium sentientes, licet non sint formaliter haeretici, ex quo id nondum sit ab Apostolica Sede expresse definitum, tamen sunt temerarii, impii, scandalosi, in Sanctos injuriosi, faventes Haereticis, sapientes Haeresim, assertores erroneae propositionis, et gravissimis poenis obnoxii. Vide ibi ipsum, ubi plurima egregie adducit ad rem merito legenda, addiscenda, et observanda.

Probatur igitur, quod sit de Fide Papam errare non posse in Canonizatione Sanctorum; Haec enim propositio: « Romanus Pontifex in Canonizatione Sanctorum errare non potest »: sequitur ex duplici praemissa de Fide, scilicet: « Romanus Pontifex docens Ecclesiam in iis, quae spectant ad materiam Fidei, et doctrinam morum, errare non potest »; sed Canonizatio Sanctorum spectat ad materiam Fidei; ergo est de Fide, quod Papa errare non possit in Canonizatione Sanctorum. Major constat, tum ex dictis *supra a num.* 41. *ad* 48 tum ex Evangelio Joann. *cap.* 14. ubi dicitur: « Ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum spiritum veritatis », *et c.* 16. ubi dicitur: « Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem »: *et Matth. cap.* 18. ubi habetur. « Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum ». Unde Apostolus 1. *ad Timoth.* 3. ait: « Ecclesia Dei vivi Columna, et firmamentum veritatis ». Firmitas autem Ecclesiae, et securitas eam non erraturam, est fundata in firmitate Capitis, et securitate non erraturum Magistrum, et *Matth.* 16. ibi: « Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam »; Minor etiam clare patet, quia Canonizatio Sanctorum est actus externae Confessionis Fidei contentae in articulo de Communione Sanctorum. Papa enim in Canonizatione definit, Sanctum, quem canonizat, esse vere in gloria, et in consortio aliorum Sanctorum, et decernit sic firmiter ab omnibus tenendum, ut patet in Bullis Canonizationum, et signanter in Bulla Leonis X. incip. *Excelsus*, ubi in Canonizatione S. Francisci de Paula sic habet: « Decernimus, et definimus, esse receptum in gloria »: et in Bulla Sixti IV. incip. *Superna*, ubi in Canonizatione S. Bonaventurae sic loquitur: « Hunc Sanctum esse, fideliter, firmiterque teneri debere decernimus », et consimiliter in aliis aliarum Canonizationum Bullis, quas omnes adducere nimia operosum esset. Unde S. Thomas *quodlibet* 9. *qu.* 7. *art.* 16. *in corpore quaestion.* dicit: « Honor, quem sanctis exhibemus, est professio quaedam Fidei, qua Sanctorum gloriam credimus. Et *S. Bonaventura* in Opusculo contra Guilelmum *ait*: Ad infidelitatem spectat de Sancti Canonizati gloria dubitare ». 50

51 Nec valet objicere, quod judicium Papae in Canonizatione est humanum, cum innitatur testimoniis humanis, adeoque est fallibile. Non valet,

*Ejusdem Romani Theologi Notae.*

Circa responsionem ab Auctore allatam consule Natalem Alexandrum cum adnotationibus P. Mansi, Clariss. P. postea Eminentiss. Cardinalem Orsi de Romano Pontifice, Emin. Gotti, Antonium Morphj, aliosque Theologos, qui longe melius illos Romanos Pontifices, ab objectis criminibus, et erroribus vindicant, ac eo quidem in externam haeresim incidisse demonstrant. Vide etiam Cl. Bart. in vind. Honorii. * Adde his Ballerinium, et Zaccariam tam in *Antifebronio*, tum in peculiari dissertatione *de Liberio* Summo Pontifice, atque eruditissimi D. Xaverii De Marco Librum inscriptum: *Difesa di S. Pietro, e di altri Pontefici Romani accusati di errore*, Romae 1780. 8.

inquam, quia licet judicium Papae sit humanum *dispositive*, est tamen Divinum *directive*, roboratum nimirum assistentia Spiritus Sancti, qua ita regitur, ut in definitione errare non possit: Quamvis enim Papa utatur testimoniis hominum in se fallacibus, iis tamen utitur solum dispositive, ut maturo procedens consilio, et examine, se disponat ad recipiendam motionem Spiritus Sancti, sine qua numquam devenit ad Canonizationem: Hinc Spiritus Sancti motio, directio, et assistentia est unica causa, ut dubitari non possit de judicio Pontificis, ac etiam ut falsa hominum testimonia rejiciat, et vera admittat.

52 Nec etiam valet objicere illud satis vulgatum, quod Divo Augustino tribuitur: « Multa corpora Sanctorum venerantur in terris, quorum animae cruciantur in Inferno ». Non valet, inquam, quia ultraquam quod dictum istud non reperitur in veris operibus S. Augustini, ut observarunt Bellarminus *tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 9. *de Sanctorum Canonizatione*, Viva *loc. cit. num.* 11. Matthaeucc. *loc. cit. num.* 19. Felix Potestas *loc. cit. n.* 313. et plurimi alii; Dato adhuc, quod esset Divi Augustini, seu alterius S. Doctoris, nihil probaret contra nostram conclusionem, quia dictum illud est intelligendum de Haeresiarchis, et falsis Martyribus, qui apud multos nomen Sancti obtinent, et superbissimis sepulcris honorantur; cum tamen eorum animae torqueantur in inferno. Sic Donatistae suos Martyres honorabant, quos carpit S. Augustinus *serm.* 325. *de Natal.* 20. *Martyrum.* Sic Hussitae ut Martyrem colunt suum Haeresiarcham Hussium; Sic Lutherani ut Sanctum venerantur suum Haeresiarcham Lutherum, et sic de aliis. Non autem est intelligendum de veris sanctis a Papa canonizatis, et Ecclesiae propositis, de quibus canit Regius Psaltes: « Exultabunt Sancti in gloria, laetabuntur in cubilibus suis: Gaudent in Coelis animae Sanctorum etc. ». Sic Doctores citati, et alii passim.

53 An autem etiam sit de Fide, quod Papa nequeat errare, et sit infallibilis in Beatificatione Beatorum, variant Doctores. Multi enim, licet concedant Papam errare non posse, et infallibilem esse in Beatificatione Beatorum infallibilitate morali, et infra Fidem, id tamen negant infallibilitate Fidei. Unde tenent, quod qui negaret Beatificatum a Papa esse in gloria, non esset Haereticus formalis, sed ejus propositio esset temeraria, scandalosa, impia, sapiens haeresim, et hujusmodi: Sic Valentia *tom.* 3. *disp.* 1. *quaest.* 1. *punct.* 7. §. 40. Tannerus 2. 2. *tom.* 1. *disp.* 17. *dub.* 6. Henno *loc. cit. concl.* 2. Arriaga cum Viva *loc. cit. num.* 11. et alii quos sequitur Diana *Coordinat. tom.* 9. *tract.* 3. *resol.* 18. *num.* 6. et plures alii.

54 Et ratio istorum est, quia Beatificatio non est ultimum judicium Papae, seu Ecclesiae, quia post illud, antequam ad canonizationem deveniatur, fit novum examen, quod non fieret, et injuriosum Fidei esset, si de fide esset Papam non posse errare in Beatificatione; nam quod est de Fide certum, ulteriori examine, et certitudine non eget, cum sit infallibilis veritatis. Tum quia Pontifices in Bullis Beatificationis uti solent solum verbis *concedimus, indulgemus, impartimur*, ut talis Beatus appellari, et de eo Sacrum, et Officium in tali loco, et a talibus personis fieri possit. In Bullis vero Canonizationis utuntur verbis explicitis *declaramus*, *definimus*, *decernimus*, *et mandamus* talem Sanctum ab omnibus venerandum esse, et uti talem ubique, et ab omnibus firmiter tenendum esse. Unde, dicunt ipsi, de Fide est, quod Papa non possit errare in Canonizatione, et non est de Fide, quod non possit errare in Beatificatione.

Multi autem alii absolute tenent, quod de Fide est, quod Papa non possit errare, non solum in Canonizatione, sed etiam in Beatificatione: Sic Leytan *loc. cit. num.* 436. Verricelli *in q. q. Moral. tract.* 8. *q.* 55. *num.* 3. Castropalao *t.* 1. *tr.* 4. *disp.* 2. *punct.* 5. §. 5. *n.* 4. Matthaeucc. *loc. cit. num.* 42. Felix Potestas *loc. cit. num.* 309. Bordon. *loc. cit.* et alii plures. 55

Ratio istorum ultra quam quod eadem potest deservire pro Beatificatione, quae supra *num.* 50. adducta est pro Canonizatione, insuper est, quia Papa etiam ad Beatificationem nunquam devenit, nisi prius implorata divina ope, et habita motione, illustratione, directione, et assistentia Spiritus Sancti, ex qua certo judicat, et deducit eum infallibiliter esse in gloria, sicque implicite declarat, ac definit, dum eum beatificat, et ut Beatum Ecclesiae, ac Fidelium cultui, et venerationi proponit: ergo de Fide quoque est non posse Papam errare in Beatificatione; Alias, si Pontifex posset errare in Beatificatione, tota Ecclesia posset errare in iis, quae pertinent ad cultum, et venerationem, quia Papa beatificans aliquem, eum toti Eccl. venerandum implicite proponit. Quamvis enim Divinum Officium, et Sacrum Deo offerre in ejus honorem non concedatur omnibus, omnibus tamen in Ecclesia licet se illius precibus etiam publice commendare, eumque Beatum vocare, et pro tali reputare, colere, et venerari. Quod omnimode repugnaret Ecclesiae Sanctitati, et infallibilitati, si non esset de Fide Beatum infallibiliter esse in gloria, cum sic tota Ecclesia posset errare venerando, et colendo hominem sibi propositum, ut vere Beatum, qui posset forsan esse damnatus in Inferno. 56

Ad rationes autem prioris sententiae respondent negando, quod Beatificatio non sit ultimum, et completum judicium, quod vir Dei sit in gloria, immo per Beatificationem ut talis toti Ecclesiae proponitur, et ideo ubique a Fidelibus Beatus certo absque formidine in gloria creditur, et ad gratias impetrandas invocatur, quamvis uni soli Provinciae, aut Regno, vel Religioni Officio, ac Missa colendus permittatur. Nec obstat, quod pro 57

Canonizatione novum fiat examen, quia tale novum examen non fit de virtutibus viri Dei, neque de miraculis in vita, ant ante Beatificationem patratis, quibus probata fuit Sanctitas vitae, et infallibilis existentia Servi Dei in gloria: sed fit solum novum examen de continuatione miraculorom post Beatificationem a Deo ad intercessionem Beati patratorum, ut inde publico cultu Officii, et Missae in tota Ecclesia colendus decernatur. Nec etiam officit, quod Pontifices in Bullis Beatificationis uti soleant solum verbis *Concedimus*, *indulgemus*, *impartimur*. In Bullis vero Canonizationis utantur verbis explicitis *Declaramus*, *definimus*, *decernimus*, *et mandamus*, quia, ut recte dicit Trullench *in decalog. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 9. *dub.* 5. *n.* 3. Pontifices per Canonizationem, et Beatificationem declarant Servum Dei esse in gloria, per Canonizationem quidem in forma explicite definitiva, et pronunciativa: per Beatificationem vero in forma indultiva, concessiva, et implicite definitiva.

58 Pontifex errare non potest in approbatione Religionum: Sessa *Scrutin. Doctrin cap.* 2. *art.* 13. *num.* 38. Diana Coordinat. *tom.* 9. *tract.* 5. *resolut.* 23. Viva *loc. cit. nu.* 12. Leytan *Synops. de Eccles. Milit. discept.* 6. *sect.* 3. Matthaeucc. *loc. cit. Controvers.* 7. *cap.* 3. *nu.* 3. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. cap.* 2. *nu.* 46. Valentia 2. 2. *disp.* 1. *quaest.* 1. *punct.* 7. §. 41. Azorius *Instit. Moral. part.* 2. *lib.* 5. *c.* 7. *quaest.* 2. Bellarminus,

59 Banner, et alii passim contra Canum. Et ratio est, quia approbatio Religionum spectat ad materiam morum, eum sic decernatur Institutum talis Religionis esse Sanctum, salutare, honestum, et medium aptum ad assequendam Evangelicam perfectionem, cujus falsitas officeret puritati, Doctrinae, et Sanctitati Ecclesiae. Cum autem Pontifex errare non possit in Decretis morum, consequenter neque errare poterit in Religionum approbatione.

60 Nec valet objicere, quod nullibi reperitur fuisse Religiones a Deo revelatas, adeoque Papam posse errare in earum approbatione, cum solum circa revelata sit infallibilis. Non valet, inquam, quia esto Religiones non sint revelatae quantum ad existentiam, earum tamen honestas, et Sanctitas revelata est in hoc principio: « Ecclesia est Sancta, Ecclesia in suo Capite habet infallibilem potestatem circa necessaria, et utilia saluti Fidelium »; Unde sequitur omnino; « Religio haec est a Pontifice approbata; ergo est Sancta, honesta, utilis ad salutem »: cum Pontifex ex officio sui Pastoratus nequeat proponere Ecclesiae, nisi bonum, honestum, et sanctum, alias Portae inferi praevalerent adversus eam.

61 Nec valet instare, quod Religiones sunt contingentes, cum possint supprimi, et de facto plures fuerint suppressae, adeoque non posse cadere sub revelatione, quod sint bonae, honestae, et sanctae, alias Pontifices suppressores errassent. Non valet, inquam, quia licet Religiones sint contingentes quoad existentiam, non tamen quoad honestatem, et Sanctitatem. Nec per hoc, quod possint supprimi, et de facto fuerint aliquae suppressae, valet inferre, quod in se fuerint, vel evaserint inhonestae, et malae, adeoque vel Pontifices suppressores erraverint, ant Pontifices approbatores Ecclesiam deceperint, approbando aliquod Institutum, de se malum, et inhonestum; quia causa suppressionis fuit pravitas, et malitia earumdem Professorum, ex quorum relaxatione cessabant Religiones illae esse utiles Ecclesiae; Unde suppressio non tangit Sanctitatem Religionum suppressarum, nec officit infallibilitati Pontificum Praedecessorum, qui ea approbarunt, sed tangit solum abusus, corruptelas, et relaxationes sine spe emendationis in ipsos a suis Professoribus introductas, propter quas, vel alias extrinsecas circumstantias pro statu praesenti minus utiles, et convenientes Ecclesiae apparebant; quemadmodum in dies videmus Leges ipsas positivas a Praedecessoribus latas revocari a suis respective Successoribus, tam Principibus Laicis, quam Pontificibus, seu Praesulibus Ecclesiasticis, non quia malae per se, et sui natura censeantur, sed quia per accidens, et ob extrinsecas circumstantias, aliasque rationabiles causas pro statu praesenti, vel minus necessariae, aut inutiles, seu minus idoneae ab bonum publicum reputantur.

Papa probabilius, etiam ut persona privata, non potest in Haeresim incidere, et in Fide deficere: Ita Albertus Pighius *lib.* 3. *de Ecclesiast. Hierarch. cap* 8. Gravina *t.* 4. *part.* 2. *disp.* 1. *art.* 1. *in Appendic. ad finem*, Tirinus *tom.* 2. *Commentar. in Scripturam Controv.* 6. *n.* 18. Fragosus *de Republ. tom.* 2. *lib.* 1. *disp.* 1. §. 2 *n.* 32. Joannes Wiggers 2. 2 *Divi Thomae de Pontific. lib.* 4. *cap.* 6. Jodertin. *Introduct. ad Lect. disp.* 1. *art.* 8. Suarez *t* 1. *de Fide disp.* 10. *sect.* 6. *n.* 11. Bellarmin. *de Pontifice lib.* 4. *cap.* 6. Matthaeucc. *Controvers.* 7. *cap.* 1. *n.* 3. *et seq.* aliique plures, et hanc sententiam valde probabilem censet etiam Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 2. *n.* 51. et probabiliter tenent plurimi alii contra Turrecrematam, Canum, Cajetanum, Sotum, Bannez, Valentiam, Castropalaum, Turrianum, et plurimos alios, quos referunt Barbosa *loc. cit. n.* 47. Pegna *Comment.* 74. *in quaest.* 25. *par.* 3. *director. Inquisitor.* Fagnan. *in cap. Significasti nu.* 68. *de elect.* Diana Coordinat. *tom.* 9. *tr.* 5. *resol.* 12. et alii. 62

Probatur autem nostra Conclusio ex verbis a Christo dictis Divo Petro *Lucae* 22. ibi: « Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos »: quae verba non personaliter ad solum Petrum, sed ad omnes Successores in ejus Cathedra pertinere ostendimus *supra a n.* 44. Unde cum constet Petrum sic a Deo fuisse confirmatum, ut ejus Fides etiam personalis minime posset deficere, ut clare denotant illae particulae *pro te*, *et tua*, quas ex- 63

pendimus *supra n.* 43. idem dicendum est etiam de aliis Romanis Pontificibus ejus Successoribus. Ideo enim tale privilegium est illis impetratum, ut fratres suos in Fide confirment; Sed quomodo confirmabunt, si sint ipsimet vel Haeretici, vel infideles? An in aliis eam Fidem stabilient, quam ipsimet animo execrantur, et impugnant? Tum quia, cum Pontifex sit viva Regula, quam omnes Fideles sequi, et prae oculis semper habere debent, oportet muniri singulari aliquo privilegio, quo ab errore in iis, quae sunt Fidei, non solum Sedes ipsa, sed etiam illius persona praeservetur; alias si et ipsum Papam in Haeresim labi, et a Fide deficere admittamus, quid aliud sperari poterit, nisi quod caecus ipse nos caecos simul in foveam trahat, juxta illud *Matth.* 15. *num.* 14. ibi: « Caecus autem si coeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt », *et Lucae* 6. *num.* 39. ibi: « Numquid potest caecus caecum ducere? non ne ambo in foveam cadunt »? *et cap. Cum sit ars artium* 14. *de aetate, et qualitate* ibi: « Quia si caecus caecum ducit, ambo in foveam dilabuntur ».

64 Hinc haec Romanae Ecclesiae prae omnibus aliis praedicatur excellentia, et praerogativa singularis, quod omnes aliae principaliores, et antiquiores Ecclesiae, non solum Haereticos, sed etiam Haeresiarchas habuerunt Episcopos: Antiochena videlicet Paulum Samosatenum; Alexandrina Dioscorum; Constantinopolitana Dioscorum (*), et Macedonium, et sic de reliquis, ut prosequitur Mendoza in *quaest.* 4. *Scholast.* §. 4. *arg.* 7. Ecclesia vero Romana numquam. Ex tot enim Romanis Pontificibus, quamvis aliquibus subinde moribus utcumque dyscolis, nemo unquam repertus fuit, qui in Haeresim, vel Apostasiam fuerit prolapsus, ut fuse demonstrant Bellarminus *de Pontifice l.* 4. *cap.* 8. *et seq.* Lauraea *de Fide disp.* 8. *art.* 5. *usque ad* §. 11. Albertus Pighius *de Ecclesiast. Hierarch. lib.* 4. *cap.* 7. Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 2. *a num.* 52. Matthaeucc. *loc. cit. Controv.* 6. *cap.* 4. *et Controv.* 7. *cap.* 1. et fatentur omnes alii, testa Fagnan. *in cap. Significasti* 4. *de electione nu.* 69. Et expresse id testatur Agatho Papa in Epistol. ad Constantinum Imperatorem, quae lecta est *in IV. Synodo act.* 4. et postea *act.* 8. ab omnibus approbata. « Haec est, *inquit*, verae Fidei Regula, quam, et in prosperis, et in adversis vivaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quae per Dei gratiam a tramite Apostolicae traditionis numquam errasse probabitur, nec haereticis novitatibus unquam depravata succubuit, quia dictum est Petro: Simon, Simon ecce Satanas expetivit vos, ut cibraret sicut triticum; Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; Hic Dominus Fidem Petri non defecturam promisit, et confirmare suos fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices meae exiguitatis praedecessores confidenter fecisse semper cunctis est agnitum »; Vide etiam dicta *supra num.* 48.

Nec valet objicere, quod si omnis Papa, ut S. 65
Petrus, neque ut persona privata, posset in Haeresim incidere, et a Fide deficere, hoc esset de Fide, et consequenter essent Haeretici contrariam sententiam tenentes, quod non est dicendum, cum illam teneant clarissimi Doctores, tum Canonistae, tum Theologi, ut patet ex adductis *supra num.* 62. et notat Fagnan. *in cit. cap. Significasti* 4. *de elect. n.* 68. Non valet, inquam; quia etiamsi dicatur id esse de Fide, ut volunt aliqui, inter quos Matthaeucc. *loc. cit. Controv.* 7. *cap.* 1. *n.* 7. utpote revelatum saltem implicite, et virtualiter in illa propositione, *Ego rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua*, adhuc tamen contrarium sentientes non essent Haeretici, quia propriam opinionem non sustinent cum pertinacia, ut requiritur ad Haeresim; sed parati sunt parere Ecclesiae definitioni.

*Romani Theologi Notae.*

Dum *Auctor* noster ait, Papam, ne quidem ut personam privatam incidere in haeresim posse, atque id *esse de Fide*, non ita intelligendum est, ut Ferraris exponit, ut contrariam opinionem tuentes haeretici habendi sint, si pertinaciam non exuant. Nam haec quaestio Scholastica est, et nondum Ecclesiae judicio definita, ac salva fide cuique opinari fas est, non solum de fide non esse, Romanum Pontificem, quatenus personam privatam, non posse in haeresim incidere, quod verum omnino est, sed etiam errare posse. Item dum Theologi cum Auctore nostro ajunt, de fide esse Romanum Pontificem in Canonizatione Sanctorum errare non posse, ac de fide esse, hunc numero Romanum Pontificem esse legitimum Petri Successorem, non ita intelligi debent, ut id veluti fidei dogma amplectendum cuilibet sit; cum enim Ecclesiae sententia id definitum non sit, pro fidei dogmate proponi non potest; Sed intelligi hoc sensu debent, quod privati Doctores ex principiis revelatis deducere contendant, id adeo certum esse, ut ad fidem pertineat. At aliis, salvo dogmate contrarium opinari licet; ut revera opinantur Ludovicus Antonius Muratorius in opere suo de Ingeniorum moderatione, atque alii, qui contendunt, inerrantiae privilegium Ecclesiae concessum ad fidei dogmata constabilienda, versari circa ea, quae sunt a Deo revelata, non vero circa res humanas. Quamobrem cum Romanus Pontifex ferendo judicium in Canonizatione Sanctorum nitatur testimonio hominum, qui de hominis Sanctitate, deque patratis in istius confirmationem miraculis testantur; cumque judicium de legitimo

(*) E. R. Scilicet Nestorium; Dioscorus enim non fuit Patriarcha Constantinopolitanus.

Pontifice ferendum pendeat ab ipsius baptismate, rata ordinatione, atque legitima electione, quae res ab hominibus pendent, putant Auctores isti ad fidei dogma non pertinere Canonizationem Sanctorum, nec fidei dogma esse hunc Roman. Pontificem esse legitimum Successorem S. Petri, licet de his certi simus certitudine morali, ac non nisi per summam temeritatem revocare ea in dubium valeamus. Accedit etiam, quod dum nos propugnamus, de fide esse Romanam Pontificem esse infallibilem, non ita sententiam nostram sustinere debemus, ut Gallos Theologos ajentes infallibilia non esse decreta Romanorum Pontificum, nisi accesserit consensus majoris partis Episcoporum, haereticos declaremus; haeretici enim non sunt, nisi homines, qui proposito ab Ecclesia dogmati pertinaciter obsistunt. Ecclesia vero Gallos Theologos hnc usque non damnavit, eorumdem que opinionem tolerat.

*Responsio Auctoris.*

Quod ego assero, Papam, nequidem ut personam privatam, incidere in haeresim posse, atque id *esse de Fide* etc. Intelligendum est, prout expono ipso *loc. cit.* ubi expresse dico: adhuc tamen contrarium sentientes non essent haeretici, quia propriam opinionem non sustinent cum pertinacia, ut requiritur ad haeresim, sed parati sunt parere Ecclesiae definitioni. Et ea de qua pertinacia loquor ego, de pertinacia nempe non parata parere Ecclesiae definitioni, quoties explicita habeatur. Scio enim ego, quod haec quaestio scholastica est, ideo eam non resolvo ut certam, sed tantummodo ut probabiliorem, ut exprese in mea conclusione ibidem *nu.* 62. *ibi:* Papa probabilius, etiam ut persona privata, non potest in haeresim incidere, et in fide deficere, juxta classicos illos Auctores ibi allegatos, inter quos doctissimus noster Matthseucci *in opere dogmatico Romae prius edito, et deinde Venetiis controv.* 7. *cap.* 1. *num.* 3. ibi: « dicendum, Pontifex Romanus ut persona privata, non potest in haeresim incidere, et in fide deficere ». Et sic etiam juxta eumdem sensum intelligenda sunt tradita a me, quoad infallibilitatem Papae in Canonizatione Sanctorum, et quod hic Romanus Pontifex, Clemens XIII. v. g. legitime electus, et ut talis ab Ecclesia acceptatus, sit verus Papa, et legitimus Petri successor.

66 Nec etiam valet dicere; quod Sacri Canones supponunt, Papam ut personam privatam posse a Fide deficere, ut de facto supponitur in Canone *Si Papa* 6. *dist.* 49. ubi statuitur Papam a nemine propter quodcumque crimen posse judicari: *Nisi deprehendatur a Fide devius*, adeoque Papa, quo ad se, et ut persona privata, potest in Haeresim incidere, et a Fide deficere. Non valet inquam, quia textus ille non est alicujus Pontificis, aut Concilii Generalis, sed cujusdam Bonifacii Martyris Episcopi Moguntini, qui potuit illius esse opinionis, ut fuerunt, et sunt plures alii, et ideo nobis, utpote privati Doctoris, vim non facit, cum nostra sententia majoribus sit suffulta auctoritatibus, et rationibus, adeout, si non sit de Fide, est tamen certa certitudine infallibili infra Fidem.

De Fide est Benedictum XIV. v. g. legitime electum, et ut talem ab Ecclesia acceptatum, esse verum Papam: *Est Communis inter Catholicos.* 67

Probatur primo ex Concilio Costantiensi *sess. ultim.* ubi Martinus V. Const. Incip. *Inter cunctas* decernit, ut ab iis, qui de Haeresi ad Fidem revertuntur, petatur inter alia « Utrum credant, quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, sit Successor B. Petri habens supremam auctoritatem in Ecclesia Dei »? adeoque supponit esse articulum Fidei, cum Haeresim abjurantes nonnisi de Fidei veritatibus interrogentur. Tum quia est Haeresis Lutheri, quod Papa non sit Vicarius Christi, cujus error 25. a Leone X. cum aliis proscriptus fuit Constit. incip. *Exurge*, ibi: « Romanus Pontifex Petri successor non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro constitutus. 68

Probatur secundo. Illa conclusio est de Fide, cujus duae praemissae sunt de Fide; sed haec conclusio: *Benedictus XIV. est verus Papa*, sequitur ex duabus praemissis de Fide; ergo est de Fide. Major est certissima: Probatur Minor, quia hae duae praemissae (ex quibus sequitur dicta conclusio) « omnis in Papam legitime electus, et ut talis ab Ecclesia acceptatus est verus Papa; sed Benedictus XIV. est talis » sunt de Fide; et quidem de Majori nulli Catholici dubitant, alias non esset de Fide, legitimum Petri Successorem esse verum Papam. Minor quoque est certa, quia eo ipso, quod Ecclesia ipsum recipit, ut legitime electum, revelat Deus ipsius electionem esse legitimam, cum promiserit Christus, numquam Ecclesiam suam erraturam in materia Fidei, ut patet ex Evangelicis textibus adductis supra *a nu* 42. *ad* 44. erraret autem in tali Fidei materia, si non staret conclusio; Quandoquidem Ecclesia agnoscens electum, ut legitimum Papam, ipsum agnoscit, ut Fidei Regulam infallibilem, qui tunc esset fallibilis, adeoque etc. Tum quia Definitiones Bened. XIV. ex Cathedra loquentis sunt de Fide; sed non essent de Fide, nisi esset de Fide Benedictum XIV. esse verum Papam; ergo etc. 69

Nec valet objicere, quod non est de Fide, quod Benedictus XIV. sit valide baptizatus, et Canonice electus, cum id non sit revelatum; ergo neque de Fide est, quod sit verus Papa. Non valet, inquam, quia licet non sit revelatum explicite, est tamen revelatum implicite per pacificam Ecclesiae universalis acceptationem: eo enim ipso, quod Deus revelet esse legitimum Papam, etiam implicite revelat habere omnia ad Papatum necessario requisita. 70

71 Nec etiam valet objicere, quod licet sit de Fide Christum esse in Eucharistia, non est tamen de Fide esse in hec numero Hostia, adeoque licet sit de Fide, verum Petri Successorem esse Papam, non est temen de Fide hunc numero hominem esse Papam. Non valet, inquam, quia negatur consequentia, et paritas; et disparitas est, quia non est certum, quod haec numero Hostia sit valide consecrata. Secus autem est de acceptatione Papae, cum revelatum sit, hunc hominem esse Papam eo ipso, quod per Ecclesiam indefectibilem agnoscitur, et recipitur ut talis.

72 Primatus Ecclesiae universalis, seu Papatus est adnexus Romano Episcopatui de Jure Divino: Sic tenet Abbas *in cap. Per venerabilem* 13. *Qui filii sint legitimi*; Joannes Andreas *in cap. Fundamenta, de election.* in 6. ubi Ancharanus *n.* 12. Card. Tuscus *Practio concl. Juris tom.* 3. *conclus.* 3. *n.* 19. *et tom.* 7. *lit. R conclus.* 372. Bellarmin. *to.* 1. *de Rom. Pontifice lib.* 2. *a princ.* S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 23. *cap.* 5. §. 7. Cajetan. *to.* 1. *Opusc. tract.* 3. *de Pontif. institut. cap.* 13. Canus *lib.* 6. *de locis Theolog. cap.* 4. Turrecremata *de potest. Eccles. lib.* 2. *c.* 10. *cum seq.* Jacobat. *de Concil lib.* 8. *art.* 6. *et* 7. Alvar. Pelag. *de planctu Eccl. lib.* 1. *c.* 32. Valentia *de Fide disp.* 1. *quaest.* 1. *punct.* 7. §. 36. Guarnieri *de cap. Militant. Eccl. discept.* 5. *sect.* 4. *nu.* 409 Baronius *in addit. ad Martyrologium Romanum die* 18. *Jan. pag.* 130. Tirinus *tom.* 2. *Comment. in Scripturam in summar. Controvers. Controv.* 6. *nu.* 11. Leytan *Synop. de Eccles. Militant. discept.* 5. *sect.* 4. *num.* 409. cum pluribus ibi relatis, Azorius *Instit. Moral. p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 11. *qu.* 2. Cordub. *in qu. l.* 4. *quaest* 2. *proposit.* 8. Alphon. Mendoze *in qu. Quodlibet. quaest* 4. *Scholast. per tot.* Matthaeuc. *loc. c. controv.* 6. *cap.* 2. *n.* 2. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 2. *nu.* 12. *et lib.* 1. *Juris Ecclesiastic. univ. cap.* 1. *nu.* 31. *et* 32. et alii passim.

73 Probatur nostra Conclusio ex Sacris Canonibus et Conciliis. Si enim Pelagius Papa *in cap. Quamvis* 3. *dist.* 21. omnibus Orthodoxis scribens sic expresse habet: « Quamvis universae per Orbem Catholicae Ecclesiae unus thalamus Christi sint; tamen Romana Catholica, et Apostolica Ecclesia nullis Synodicis constitutis, ceteris Ecclesiis praelata est, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri primatum obtinuit ». Nicolaus II. *in c. Omnes* 1. *dist.* 22. Mediolanensibus scribit: « Qui Romanae Ecclesiae privilegium ab ipso Summo omnium Ecclesiarum Capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in Haeresim labitur ». S. Anacletus Papa *in c. Sacrosancta* 2. *dist.* 22. sic praecise habet: « Sacrosancta Romana, et Apostolica Ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, et eminentiam potestatis super universas Ecclesias, ac totum populi gregem assecute est ». S. Marcellus Papa *in c. Rogamus* 15. *caus.* 25. *qu.* 1. Episcopis per Provinciam Antiochiae constitutis scribit: « Ejus enim (Petri) Sedes primitus apud vos fuit, quae postea, jubente Domino, Romam translata est, cui, adminiculante gratia Divina, hodierna, praesidemus die ». Innocentius III. *in c. Per venerabilem* 13. *Qui filii sint legitimi*, sic habet: « Locus enim, quem elegit Dominus, Apostolica Sedes esse cognoscitur; Cum enim Petrus, Urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare, interrogatur ab eo: Domine quo vadis? respondit, venio Romam iterum crucifigi. Quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus ». Bonif. VIII. *in cap. Unam Sanctam* 1. *de majorit. et obedient. inter Communes* sic praecise definivit: « Unam Sanctam Ecclesiam Catholicam, et ipsam Apostolicam, urgente Fide, credere cogimur, et tenere; Nosque hanc firmiter credimus, et simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum »; et ibi est sermo de sola Ecclesia Romana Catholica, ut expressis verbis *ibidem in* §. *final* declaratur ibi: « Porro subesse Romano Pontifici omnem humanam Creaturam, declaramus, dicimus, definimus, et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis ». Concilium Constantiense damnavit sequentem errorem Wicleffi in ordine 41. « Non est de necessitate salutis credere, Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias ». Concilium Florentinum sub Eugenio IV. in Litteris unionis sic expresse definivit: « Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem in Universum Orbem tenere Primatum, et ipsum Pontificem Romanum Successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae Caput, et omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere, et ipsi in B. Petro pascendi, regendi, et gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse ». Quae omnia clarissime ostendunt, Primatum Ecclesiae universalis esse annexum Episcopatui Romano ex institutione, et dispositione Christi, et sic de Jure Divino.

Nec valet objicere, quod Primatus Ecclesiae ex 74
prima sui a Christo facta institutione fuit personalis, hoc est, adnexus, et connexus personae Petri; *Matth.* 16. « Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo Claves Regni Caelorum etc. » *et Joan.* 21. *Pasce oves meas;* non vero affixus particulari loco, vel determinato Episcopatui. Nam Christus Petrum constituit Generalem totius Ecclesiae primum Episcopum, supremumque Pastorem, adeoque quod Primatus Ecclesiae sit Romano Episcopatui potius adnexus, quam Viennensi, Parisiensi, Toletano, Mediolanensi, Neapolitano, vel Taurinensi, non est ex Christi institutione, sed quia Petrus Romae sedem fixit, vel a Nicaena Synodo fuit sic ei adnexus, et consequenter non ei adnexus de Jure Divino.

75 Non valet, inquam, quia licet Primatus Ecclesiae ex prima Christi institutione fuerit personalis, idest adnexus personae Petri, non tamen ut Petrus erat persona privata, sed ut publica, ipsi nimirum collatus, et in ipso omnibus ejus legitimis Successoribus, et ex tunc fuit jussu Christi etiam localis, seu certo loco, Romanae Urbi nimirum affixus, non statim pro illo tunc, sed pro tempore subsequenti Petro a Christo, ut supra dictum est, significato; adeoque non ex voluntate Petri, sed ex voluntate, et jussu Christi fuit Primatus Ecclesiae adnexus Episcopatui Romano; Et tanto minus dici potest, quod Primatus Ecclesiae fuerit unitus Romano Episcopatui a Concilio Nicaeno *Canon*. 6. ut falso volunt Graeci Schismatici, quia Sextus Canon Concilii Nicaeni sic expresse habet: « Ecclesia Romana semper habuit Primatum », ut notat Bail. *summ. Concil. tom.* 1. *in Concilio Chalcedonensi ad Canon.* 37. Cabassutius *Notit. Ecclesiastic. ad d. Canon.* 6. *Nicaeni*, et alii passim. Immo in praefatione dicti Concilii Nicaeni, teste Bail. *loco citato* expresse dicitur, quod « Ecclesia Romana nullis Synodicis decretis praelata est ceteris Ecclesiis, sed Evangelica voce Domini, et Salvatoris nostri Primatum obtinuit.

76 Nec valet instare, quod hoc dato, de Fide tenendum esset Primatum Ecclesiae universalis esse adnexum Episcopatui Romano, adeoque sententia contraria esset haeretica; et sic non posset a Catholicis Doctoribus defendi, prout a pluribus defenditur. Non valet, inquam, quia etiam dato, quod id de Fide tenendum esset, ut non deficiunt Doctores, qui id velint, inter quos Matthaeucci *loc. cit. Controv.* 6. *cap.* 2. *num.* 19. adhuc tamen Doctores contrariam sententiam propugnantes, non essent Haeretici, quia non sunt contumaces, et propriam opinionem non sustinent cum pertinacia, ut requiritur ad Haeresim, sed parati sunt parere Ecclesiae definitioni.

77 Neque etiam valet instare, quod si Primatus Ecclesiae esset de Jure Divino adnexus Romano Episcopatui, non possent ad invicem separari, quod est manifeste falsum, cum possint Pontifices ad aliam Civitatem transferre sedem Pontificiam, ut de facto fuit translata Avenionem, et per multum temporis ibi ramansit; Vel possit funditus destrui Roma, et sic cessare Episcopatus Romanus.

78 Non valet, inquam, quia revera Primatus Ecclesiae nequit a Romano Episcopatu ulla humana potestate separari; cum, ut cum multis recte notat Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 1. *n.* 32. Sedes Pontificia ex necessitate Divini praecepti Romae remanere debeat, ac proinde e Roma contra Domini jussum alio tranferri non possit, ut colligi etiam videtur ex Sacris Canonibus adductis supra *num.* 73. et aliis Juribus, et auctoritatibus relatis per Abbatem *in cap. Per venerabilem* 14 *Qui filii sint legitimi num.* 18. per Jacobat. *de Concil. lib.* 8. *art.* 9. per Alphons. Mendozam *in quaestion. Quodlibet. qu.* 4. *Scholast. per tot.* per Card. Tusch. *tom.* 6. *lit. P. conclus.* 50. *num.* 30. et 31. per Card. Bellarmin. *tom.* 1. *de Romano Pontif. lib.* 4. *cap.* 4. et per alios plurimos. Et quamvis aliqui Pontifices Ave- 79
nione manserint, semper tamen Episcopatum Romanum tenuerunt, et Romani Pontifices fuerunt appellati, ut eorum Bullae clarissime demonstrant. Et dato etiam, quod Romana Civitas penitus extinguaretur (qui casus tamen creditur impossibilis, et speratur a Divina Providentia, Romam usque ad mundi finem essa conservandam), adhuc tamen non extingneratur Episcopatus Romanus, siquidem ut semper duret, sufficit aliquando fuisse cum connotatione ad illos terminos materiales Urbis, ut recte notant Guarnieri *de Capite Militant. Eccles. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 6. Matthaeucci *loc. cit. Controvers.* 6. *cap.* 2. num. 20. et alii. 80
Et pro tunc, sicuti in casu, quo Papa alio se transferat ad residendum, valeret illud vulgatum adagium, quod *Ubi Papa, ibi Roma*, ut in terminis Eugenianae Constit. incip. *Divina*, editae ab Eugenio IV. octavo Idus Martii 1432. dixerunt Marchesan. *de Commis. Eug. part.* 2. *cap.* 11. *num.* 38. Ridolphin. *in prax. part.* 3. *cap.* 4. *n.* 164. Card. Petra *tom.* 4. *Comment. ad Const.* 4. *Eugenii IV. n.* 6. et alii.

Papa, etiamsi suis Litteris Apostolicis salutet 81
excommunicatum; Immo quamvis scienter ipsi Excommunicato participet, Litteris, Verbis, Osculo, aut quovis alio modo, non idcirco censetur eum absolvere, nisi expresse se declaret velle per hoc ipsum absolvere: *Communis*, textu expresso *in cap. Si aliquando* 41. *de Sent. Excommunicationis;* et in Clement. « Si Summus Pont. scienter etiam excommun. participet litteris, verbo, vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi »; Juncto ejus Summario sic expresse habente: « Si Papa etiam scienter Excommunicato participat, illum per hoc non absolvit, nisi exprimat, hoc se velle ». Vide verb. *Probatio a num.* 37. *ad* 39.

Papae primatus a Graecis est agnoscendus: Be- 82
ned. XIV. tom. 1. Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 8. Papae commemoratio in Missa fieri 83
debet a Graecis Italiae, et Insularum: Idem *ibid.* §. 9.

Papa ex absoluta potestate, etiam inconsulto 84
Dioecesis Episcopo, potest concedere exemptionem ab Ordinaria jurisdictione: Idem tom. 2. Constitut. 40. incipient. *Causarum Palatii*. Papa, 85
non autem ullus inferior Antistes, potest dispensare in iis, quae sunt de jure communi Canonico: Idem Constit. 51. incip. *Magnae Nobis*.

Papa est supremus dispensator bonorum Eccle- 86
siae; Immo Canonistae communiori suffragio Dominum eum agnoscunt: Bened. XIV. Constit. incip. *Cum Encyclicas litteras*, §. 4. Papa bona Ec- 87
clesiae potest injustis detentoribus concedere, quo-

ties id Religionis utilitas, et detentorum salus postulare videatur: Idem *ibid.* §. 5. *et* 6. ubi ad id affert exempla praedecessorum Pontificum; Id autem Pontifex jure potest, non solum cum res est de Haereticis ad Ecclesiam revocandis, sed etiam cum Christifideles a probabili apostatandi periculo revocantur: Idem *ibid.* §. 6. *et* 7.

88 Papa potest Ecclesias quibuscumque in dioecesibus sitas, per se, vel quatenus nolit, aut non possit, per suum Delegatum, irrequisitis locorum Ordinariis, consecrare: Benedict. XIV. Const. incip. *Jam inde*, §. 25. *et* 28. Immo olim privativa fuit ipsi auctoritas consecrandi Ecclesias: Idem *ibid.*

Plura de Papa minus exacte hic dicta emendantur in novo articulo addito a romanis editoribus, " quem heic subnectere iubet ".

ARTICULUS EX ALIENA MANU.

1 Romanus Pontifex Petro in Ecclesiae regimine succedit. Qui enim mortuo Petro, ejus loco electus est, atque in illius Sede positus ad regendam Christi Ecclesiam, Petro succedit in Ecclesiae Regimine. Romani vero Pontifices ii sunt, qui, martyrio sub Nerone coronato Sancto Petro, electi ac positi fuere in ejusdem Petri sede ad pascendas Christi oves. Scio, Calvinum, Franciscum Turretinum, ac nonullos alios Calvinianos, et Lutheranos, eo impudentiae devenisse, ut negaverint fuisse Petrum Romae, ac sub Nerone ibidem passum. At quis non videat, id haereticorum cerebro fuisse confictum, ut miserrimo hoc effugio, invictissima illa argumenta declinarent, quae Romani Pontificis in Ecclesia Christi Primatum demonstrant? Cum enim Romana Petri sedes, martyrium, quod ibidem Petrum subiisse asserimus, et quae hinc sequutur, res facti sint, sola constanti, atque perpetna Populi Romani traditione publicis monumentis antiquissimis comprobata, extra omnem controversiam ponitur. Nam Romani semper asseruere, fuisse Petrum eorumdem Pastorem, ac, Nerone imperante, in carceribus primum inclusum, cruci deinde affixum fuisse; et demonstravere semper, ac etiam nunc ostendunt locum carceris, supplicii locum, sepulcrum, sacras eidem Petro in Dei honorem dicatas aedes, sacrique Corporis reliquias, ac alia monumenta. Accedunt etiam Catalogi omnes Romanorum Pontificum a primis quoque saeculis descripti: omnes enim a Petro initium sumunt. Cum hujusmodi Catalogis consentiunt series Romanorum Pontificum, quas exhibuere Tertullianus *lib. de Praescriptionibus Haeret. cap.* 33. Cyprianus *Epist.* 55. ad Cornelium Romanum Pontificem, et S. Hieronymus *Epist.* 57. quae est ad Damasum, atque Augustinus *Ep.* 263. Omnes quoque antiqui Ecclesiasticae historiae Scriptores idem testantur. Videatur Hegesippus *lib. de Excidio Urbis Hierosolymitanae cap.* 1. et Eusebius *lib.* 2. *Hist. Eccles. cap.* 24. ubi refert etiam testimonia Dionysii Episcopi Corinthiorum, et Caji, qui circa initium tertii saeculi contra Montanistas scripsit. Quibus si addantur aliorum Patrum testimonia, ac universi Orbis Christiani fides, quae semper Romanam Petri Cathedram venerata est, facile patet, Calvinum, ejusque Sectatores nonnisi per summam impudentiam dubitasse de Romana Sancti Petri Cathedra (**).

II. Itaque Roman. Pontif. sedem tenet a Petro per mortem relictam, ac Petro succedit in Ecclesiae regimine: idcirco enim electus post Petri mortem successor fuit, ut loco Petri oves Christi pasceret, Ecclesiamque gubernaret. Habet ergo concessam Petro a Christo Domino, pro regenda Ecclesia, potestatem, auctoritatem, et jurisdictionem. Ecclesia enim Christi perpetuo duratura est, secundum factas a Deo promissiones, ac mansserunt post Petri mortem, et supersunt adhuc oves Christi. Collata ergo a Christo Petro potestas pascendi oves Christi, regendique Ecclesiam, in Petri persona etiam ipsius Successoribus concessa fuit: Ergo sicut Petro, ita et ejus Successoribus a Christo Domino tributa potestas, et auctoritas fuit. Id adeo perspicuum est, ut Ecclesiae naturam consideranti facile pateat. Si enim semper futurae sunt Christi oves, futuri semper sunt in Ecclesia Pastores, in quibus potestas insit, primis a Christo institutis Pastoribus communicata, cum haec

(*) E. R. *Monitum ad Lectorem* Non ut abjicias, quod verum, et justum est, sed ut aequus rerum aestimator sis, moneo, Lector veritatis amans, ne more pecudum eas in sententias omnes, quas in medium promit *Lucius Ferraris.* Illas cribra, et auctoritatem quaere in Scripturis Sanctis, in Doctrinis Sanctorum Patrum, in Sacrorum Conciliorum Canonibus, atque in Summorum Pontificum sinceris Decretis. Scias velim, neque Ecclesiam, neque Summos Pontifices indigos esse falsitatis, ut auctoritatem, decorem, splendoremque tueantur. Videbis, cum leges num. 13. Papam esse Regem Coeli, et Terrae, et Inferorum; indignaberis, quando omnia, quae sub num. 49 congesta sunt, perlegeris, dicesque Lucium velle definire, quod nondum ab Apostolica Sede expresse definitum est, teste Lambertino. A suspicione Haeresis ille non abest (inquit Lamindus Pritanius de Ingen. Moder, l. 1. c. 17.) atque intolerandam, ac poenis dignam temeritatem, ac impudentiam prae se ferat, qui rite Caelitum catalogo adscriptos explodat, et in iis, ut ajunt, canonizandis Ecclesiam reipsa, et Romanum Pontificem errasse dicat. Suspicionem Haeresis memoravi, non autem Haeresim formalem; quippe non video, qui Conciliari possit cum certissimis regulis hactenus traditis eorum sententia, qui firmissimo assensu, divinaque Fide credendum censent, Ecclesiam, aut Romanos Pontifices, talia decernentes, falli nunquam posse Videant ipsi, an non inde sequatur, novas Revelationes, nova de Factis dogmata in Ecclesiam induci, quod abhorrere a Catholica doctrina, et ipsi non negant. Nam quae argumenta pro sua opinione producunt, aut nihil, aut nimium in ista quaestione probare facile cognitu est; Dictorum eorum probationes legeris apud eumdem Pritanium, quem si legisset Ferraris, in negotio Religionis moderatius scripsisset

(**) Vide Zaccariae *de Sancti Petri Primatu, Romanaque Ecclesia ab-eo-condita, atque Episcopi jure administrata* dissertationem, Romae 1776.

non minus illis, ac istis necessaria sit: Is ergo, qui Petro in regenda Ecclesia successit, collatam a Christo Petro potestatem habuit. Quod quidem ex eo quoque luculenter patet, quia hujusmodi auctoritatem, et potestatem semper Ecclesia universa in Petri Successoribus venerata est, acsemper exercuere Romani Pontifices, velnti a Christo ipsis collatam. Etenim Sancti Ecclesiae Patres Sedem Romanam Petri Cathedram vocarunt. Ita S. Cyprianus *Epist.* 52. et 55. Ita Optatus Milevitanus *lib.* 2. contra Parmenianum; ita Hieron. *Epist.* quae est ad Damasum; ita denique S. Petrus Chrysologus *Epist.* ad Euthichetem relata in prima parte Conc. Chalcedon *n.* 13. ubi hortatur haereticum hominem, ut Romano Pontifici pareat per haec verba: « Quia D. Petrus in ejus sede et vivit, et praesidet, et praestat quaerentibus fidei veritatem ». Hinc Philippus Diaconus Romani Pontificis in Ephesina Synodo Legatus, actione 2. dixit: « Nulli dubium est, quod S. Petrus a Domino Claves regni acceperit, qui ad hoc usque tempus semper in suis Successoribus vivit, et judicium exercet »; Et PP. Conc. Chalcedonen. lecta S. Leonis Romani Pontificis Epistola, unanimi consensu exclamarunt: *Petrus per Leonem locutus est.* Vide ex his, Lector, quae fuerit Orientalium fides an. 431. dum coacta Ephesina Synodus fuit, et ann. 451. dum celebrata fuit Synodus Chalcedonensis, de Romano Pontifice sententia. Dubitari ne potest, quin Episcopi illi, qui vivere in Romano Pontifice Petrum, ac Petrum per istum loqui asseruerunt, jura Petri in Romano Pontifice agnoverint? Qua vero persuasione ducti ea palam praedicarunt, quae antea diximus, nisi ex fide, quam quilibet Orientalis Episcopus a suis majoribus accepisset, et qua certissime crederent, Romanum Pontificem Petri praerogativas, auctoritatem, jurisdictionemque ex Christi institutione recipere? Vide ergo, num stare possit illa Novatorum hypothesis, quae asserit, collatam utique Petro fuisse a Christo potestatem; sed hanc in Petri sucessores neutiquam transmitti: qua ratione haec poterit cum antiquorum Patrum fide conciliari? Ecquis credat, voluisse Christum necessariam ad Ecclesiam regendam potestatem soli Petro, non vero ejus successoribus tribuere? Numquid post Petrum sine Rectore esse voluit Fideles suos, sine Pastore oves?

III. Sed finge, potestatem finire in Petro debuisse. Quis credat, Christianos, ac Episcopos totius Orbis passos fuisse, Romanos Episcopos exercere in se auctoritatem, potestatem, et jurisdictionem illam, nemine penitus reluctante? Neque enim verisimile est, Episcopos, Christianos Principes, ac fideles omnes, iis tantum exceptis, qui et communione Ecclesiae dejecti essent, et quos vel ipsi Novatores pro haereticis habent, passos fuisse Romanos Pontifices in universam Ecclesiam potestatem, et jurisdictionem exercere, nisi divina ab Apostolis derivata traditione instructi agnovissent, Romanum Pontificem Successorem esse Petri in Primatu, ac regimine totius Ecclesiae? At res explorata est a primis saeculis, Romanos Antistites exercuisse in universam Ecclesiam jurisdictionem. Calvinus ipse id fassus est *lib.* 4. *Instit. c.* 7. dum scripsit: « Nullum fuit tempus, quo non Romana Sedes imperium in alias Ecclesias appetierit ». Sed age, paucis indicemus antiquiores hujusmodi jurisdictionis actus. Victor Romanus Pontifex circa finem secundi saeculi, cum accepisset, Polycratem Ephesinorum Episcopum, cum nonnullis aliis Asiae minoris Episcopis, detrectasse decreto ab se promulgato obtemperare de celebrando Paschate non die Lunae XIV. sed Dominico die Lunam 14. Martii subsequente, minis excommunicationis in eos usus est; Eusebius *lib.* 5. *Hist. Eccles. cap.* 14. Epistolam refert ab Irenaeo Victori scriptam, in qua rogabatur Pontifex, ne tot Ecclesias a Christi corpore separaret. Id vero probat, de potestate Romani Pontificis dubitatum non fuisse. Tertio saeculo Stephanus Romanus Pontifex minis Excommunicationis studuit Cyprianum, et Firmilianum obligare ad opinionem deserendam Romanae Ecclesiae traditionibus contrariam, de iis rebaptizandis, qui baptizati ab Haereticis essent. Quarto saeculo celebris est historia Julii Romani Pontificis, qui in causa S. Athanasii, Pauli Constantinopolitani, Marcelli Ancyrani, et Asclepae Gazensis Episcopi, quos Orientales deposuerant, Apostolica sua auctoritate eosdem propriis sedibus restituit. Rem narrat Sozomenus *lib.* 3. *Hist. Eccles. cap.* 8. qui Julium Romanum Pontificem id fecisse asserit: « Quoniam propter Sedis dignitatem omnium cura ad ipsum spectabat ». Idem ait Socrates *lib.* 2. *cap.* 15. Constat praeterea, Liberium causam agnovisse Eustathii Sebasteni in Armenia Episcopi; Coelestinum Nestorii Episcopi Constantinopolitani; atque Innocentium I. exercuisse jurisdictionem in Ecclesias Africae, Hispaniae, Illyrici, et Galliae, ut liquet ex ipsius Epistolis. Mitto sequentium saeculorum exempla, quae satis obvia, et frequentiora sunt.

IV. Atque haec indicasse sufficiat, ut tria inde colligamus. I. Certum esse, Romanum Pontificem Successorem esse Sancti Petri, ac divino jure, lege scilicet a Christo stabilita, auctoritatem, ac potestatem habere, Petro collatam. II. Non ab Urbis dignitate, ut Photius, Schismaticique illius sectatores somniarunt, sed a Persona Petri, cui succedit, Romanum Pontificem habere in Ecclesia principatum; Non enim quia in Regia Urbe sedit, sed quia in Petri Cathedra locum tenet Petri, collatam huic potestatem obtinet; ut antiqui Patres supra citati loquuntur. III. Jure, meritoque ab Innocentio XI. damnatam fuisse propositionem, quae Petrum, et Paulum duos Ecclesiae Principes asserebat, atque hanc ita explicatam, « Ut ponat omnimodam aequalitatem inter SS. Petrum, et Paulum sine subordinatione, et subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema, et regimine universalis Ecclesiae, haereticam

esse », ut decreto suo Pontifex ille declaraverat : Nam contraria est perpetuae, et constanti Ecclesiae traditioni, quae unum Petrum Ecclesiae caput agnovit, atque etiam Sacrae Scripturae in locis mox afferendis.

V. Ostendimus, Romanos Pontifices Petro succedere, atque ut ipsius successores in Ecclesiam universam potestatem, ac jurisdictionem semper exercuisse : videndum superest, quae collata Petro fuerit potestas in ipsius successores transmittenda. Visibile caput totius Ecclesiae constitutum fuisse a Christo contendimus, cui jus esset supremum in fideles, et Episcopos omnes, definiendi fidei controversias, ferendi leges, ac alia disponendi, quae ad monarchicum Ecclesiae regimen necessaria forent. Id probamus primum, quia conveniens fuit, ut in Ecclesia fundata a filio Dei homine facto, qui per visibiles notas, et characteres Doctrinae Divinitatem, missionem suam, ac reliqua demonstravit necessaria ad fundandam Ecclesiam, visibile caput semper esset, quod nomine Christi, ac veluti ab ipso missum, revelatam religionem custodiret, praecepta daret, quae facilius redderent religionis officia, omnes regeret, ac lites circa religionem ortas suprema sua auctoritate finiret; nam sine hujusmodi supremo Principe non eadem Dei providentia haberetur in conservatione Christianae Ecclesiae, quae fuit in ipsius fundatione, nec adesset in Christi Ecclesia medium, quo certo finiri lites Religionis possent, quae mutuam inter homines pacem, et caritatem laedunt, atque disrumpunt. Deinde ita Christum constituisse Ecclesiam Sacra Scriptura aperte demonstrat. Matthaei 16. Christus Dominus futuram Ecclesiam suam praenunciavit, atque occasione illius factae per Petrum confessionis, Tu *es Christus filius Dei vivi*, qua basis, et fundamentum Christianae Doctrinae continetur, per haec verba eam designavit : « Beatus es, Simon Bar Jona, quia caro, et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in Coelis est ». Beatum ergo Petrum nominat, quod speciali favore, et gratia divinae istius revelationis praecipuus Praeco, et depositarius constitutus esset; et statim subnectit: « Et ego dico tibi, quia tu es Cephas, *hoc est petra*, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam; et portae inferi non praevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni Caelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in Coelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in Coelis ». Quis non videt, Christum de Petro locutum esse, dum dixit, *et ego dico tibi, quia tu es Cephas*, sive lapis, seu petra, ut Syriaca usurpata a Christo vox sonat, et *super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam etc.*? Is etenim obvius legenti sensus apparet, et aliunde Patres omnes Petrum dictum fuisse Petram, in qua fundanda Christi Ecclesia esset, unanimi consensu affirmarunt. Ita Tertull. *lib. de Praescript. cap.* 21. *et lib. de Pudicit.* Ita Origenes *hom.* 5. *in Exodum;* S. Cyprianus *Epist. ad Jubajanum, et lib. de unitate Ecclesiae*, Firmilianus *Epist. ad Cyprianum.* S. Epiphan. in Ancorato, Gregor. Nazian. *orat. de moderatione in disputationibus servanda*, Basilius *hom. de poenit. et l.* 2. adversus Eunomium; Ambrosius *serm.* 47. *de Fide Petri*, Hilarius *c.* 16. *in Matth.* et alibi, et Hieronym. *Epist.* 57. *ad Damasum, et Epist. ad Marcellam.* Qui vero *Petrae* nomine, vel Christum intelligunt, ut Augustinus; vel fideles omnes, ut Origenes *Tract.* 1. *in Matth.* vel factam a Petro confessionem, ut Hilarius, et Cyrillus Alexandrinus, Chrysostomus, aliique, Petri personam non excludunt, ut videre est apud Origenem loco supra a nobis citato, apud Hilarium, apud Chrysost. *hom. in Psal.* 50. et apud Cyrill. Alex. *lib.* 2. *in Joan. c.* 12. atque apud Augustinum *lib.* 1. *Retract. c.* 21. ubi ex professo *Petram* de Christo, et de Sancto Petro interpretatur. Huic autem multiplici interpretationi occasionem dedit multiplex, quod distingui potest, Ecclesiae fundamentum; aliud est enim primarium, cujusmodi est Christus; aliud secundarium, et ministeriale, ut fuit S. Petrus; aliud veluti materiale, ut sunt ipsi Fideles; et tandem aliud quasi formale, atque istud est ipsa fides. Atque hinc factum est, ut Patres, pro controversia, quam tractabant, et re, de qua agebant, modo per Petram, quae est Ecclesiae fundamentum, Christum, modo Petrum, modo Fideles, modo Petri fidem intellexerunt. Vix vero invenies unum S. Patrem, qui Petrum Ministeriale, ac Visibile fundamentum, sive caput Ecclesiae fuisse neget. Qui autem Petri fidem per supradictam confessionem explicatam, Ecclesiae fundamentum vocavere, locuti sunt de formali, et meritoria causa primatus Ecclesiae, ut Theologi exponunt.

VI. Quae cum ita se habeant, ex obvio, quem praeferunt, sensu Matthaei verba, atque ex perpetua, et constanti eorumdem facta per antiquos Ecclesiae Patres interpretatione, clare conficitur; I. Petro omnium primo revelatum a Deo fuisse, Christum esse aeternum Dei filium, qui in mundum pro nostra salute venit: II. Hanc ob causam Beatum fuisse a Christo Domino appellatum, ac simul mutatum illi nomen fuisse, veluti ad innuendum destinari ad nobile, ac praestantissimum, quoddam munus debuisse; nunquam enim Deus mutare consuevit nomen, quin eum, cui nomen mutavit, insigni aliquo beneficio non donaverit: III. Vocatum Petrum fuisse firmam illam Petram, quae ita sustentatura esset Ecclesiam, supra ipsam fundandam, ut haec deficere numquam posset; hoc enim innuunt verba illa; *et portae inferi non praevalebunt adversus eam:* IV. denique promissas fuisse Petro claves regni Coelorum, ac ligandi, solvendique potestatem. Nemo vero est, qui ignoret secundum phrasim Scripturarum, potestatem clavium summam, et supremam potestatem designare: sequentia vero verba, *quodcumque ligaveris super terram etc.* clarius exponunt hanc eidem pro-

missam fuisse potestatem. Quid enim ligandi, solvendique potestas est, nisi summa potestas leges ferendi, quibus ligantur homines, et dispensandi: qua ratione solvi homines, jam per leges obligati, dicuntur. Vides ergo ex hoc capite erui, promisisse Christum Petro, se fundaturum Ecclesiam, quam recturus ipse esset, ac daturum ipsi fuisse claves regni Coelorum, Ecclesiae scilicet Coelestis, et e Coelo descendentis, atque ad Coelum homines dirigentis, et summam potestatem imperandi, ac praecipiendi super universam terram. Qua quidem in promissione, quis non videt delineatum Primatum illum, ac illam jurisdictionem, quam cum Petrus, tum ipsius successores in Fideles exercuere universae terrae.

VII. Sed expendamus alias Christi de Petro sententias; *Luc.* 22. *v.* 32. Christus Dominus postquam dixit: « Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum: Ut edatis, et bibatis super mensam meam in regno meo, et sedeatis super thronos judicantes duodecim tribus israel; *ad Petrum conversus deinde subdit:* Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos ». Omnes ibi alloquitur Apostolos, et ad solum Petrum conversus inquit, rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando confirma fratres tuos, hoc est alios Ecclesiae Pastores. Cur Petro confirmandi etiam fratres in fide cura commissa a Christo fuit, nisi quia universae Ecclesiae Pastor, ac Rector vice ipsius Christi designatus fuerat? Luculentiora vero sunt Christi verba, quae apud Joannem cap. ultimo leguntur. In quibus collata Petro in universam Ecclesiam potestas confirmatur, et declaratur. In tertia, qua sese manifestavit Christus omnibus Apostolis apparitione; « dicit Jesus Simoni Petro: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei; etiam Domine, tu scis quia amo te: Dicit ei; pasce agnos meos. Dicit ei iterum, Simon Joannis, diligis me? Ait ille, etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: pasce agnos meos. Dicit ei tertio. Amas me? Et dicit ei; Domine tu omnia nosti; tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce oves meas ». Liquet ergo, Christum ovium, agnorumque suorum curam Petro commisisse; omnium ergo Pastorem ipsum constituit; Nam agnorum nomine fideles omnes veniunt, quibus nec gignendi filios in Ecclesias jus est, nec munus instruendi, alendi scilicet Christi Doctrina fideles subditos, nomine vero ovium veniunt Episcopi, Praelatique omnes, qui baptizando gignunt Ecclesiae filios, ordinando inferiores ministros constituunt, ac docendo filios coelesti Doctrina nutriunt. Id sane allegoria innuit, atque hoc sensu exposita legitur ab antiquis Ecclesiae Patribus. Si Pastorem Christus constituit Petrum universae Ecclesiae, necesse est, ut summam eidem potestatem indiderit. Haec enim regendae fidelium societati necessaria est, ac necessaria itidem est assistentia, ne in instruendis fidelibus erret, alioquin missus a Deo esset sine necessaria auctoritate Pastor Ecclesiae, et fideles audire veluti Dei ministrum deberent illum, a quo induci in errorem possent. Quae sane res dedeceret omnino Divinam providentiam. Accedit etiam, quod in Scripturis pascere idem ac regere significat, ut patet ex *Psal.* 79. *v.* 10. *ex Psal.* 77. *v.* 70. *Jeremiae* 3. *v.* 15. *et* 2. *Reg. c.* 5. *v.* 2. Petro ergo munus gubernandi, ac regendi universam Ecclesiam inditum fuit; quotquot enim fideles sunt, Apostoli, Evangelistae, Doctores, Principes, Reges, Oves, vel Agni Christi sunt, ut est manifestum; collata ergo ipsi suprema in omnes potestas. Ajunt vero pascendi Christi oves curam omnibus Apostolis commissam fuisse, omnibus enim dictum a Christo fuit; « Praedicate Evangelium omni creaturae etc. et accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis ». Non nego, haec dicta fuisse omnibus Apostolis, ac hos habuisse jure apostolatus amplissimam potestatem; sed Petrum fuisse Ecclesiae caput, ac Supremum Rectorem, contendo. Cur enim singulariter uni Petro cura Ovium, Agnorumque committitur? Cur sub pastoris allegoria eidem pascendi omnes, regendique universam Ecclesiam munus inditum fuit? Cur uni Petro Christus promisit clavium, ligandi, solvendique potestatem, nisi ad indicandum, regendam ab ipso ejusque successoribus fuisse universam Ecclesiam? Qua denique ratione se fundaturum dixit supra Petrum Ecclesiam; nisi quod hic caput ipsius visibile, ac visibilis rector futurus erat? Adsunt quoque aliae Petri praerogativae in Scripturis indicatae, quae ipsius Primatum demonstrant, quas designant, et explicant Theologi fere omnes.

VIII. His addi quoque possunt, cum ea, quae de Romani Pontificis Petri successoris jurisdictione diximus circa initium articuli ex Patribus, et Conciliis, tum etiam, quod alia afferri non possit causa, cur Petrus Sedem Antiochenam primum per seipsum fundaverit, ac relicto deinceps ibidem alio Episcopo, sedem suam Romam transtulerit, et Alexandrinam fundaverit per Marcum, et cur Alexandrina, et Antiochena Ecclesiae semper vastissimam jurisdictionem habuerint, nisi quod Petrus fuerit a Christo Supremus Ecclesiae suae Pastor constitutus. Non alia enim afferri posse causa videtur, nisi quia ex tribus illis conspicuis Urbibus facile esset per universam Ecclesiam jurisdictionem exercere, nec aliunde repeti antiqua praerogativa potest Antiochenae, et Alexandrinae Ecclesiae, nisi quod ab Apostolorum Principe, ac Supremo Ecclesiae Pastore fundatae fuerint. Quid ad haec omnia Calvini, Lutherique Sectatores? Numquid invisibilem Christi Ecclesiam praedicabunt, ac a solo invisibili capite Christo Jesu regulatam? At si Deus, ut humano generi consuleret, misit Filium suum hominem factum, qui visibilius characteribus Christianam religionem hominibus ostenderet: Si Christus Dominus, sicut missus ipse a Patre fuit, ita Apostolos misit, qui

per visibiles, et omnino conspicuas notas missionem suam, ac religionem, quam praedicarent, demonstrarunt; Si Petrus, ac Apostoli reliqui per manuum impositionem, ac sensibiles alios ritus potestatem a Christo concessam dedere hominibus, qui succedere ipsis in Ecclesiae regimine debuissent: Si semper, ac ubique locorum visibilis illa in Ecclesia forma fuit, per quam Episcopi auctoritate a Christo derivata, concreditum sibi gregem gubernarent, et secundum quem omnes Petri successori uniti, ac subjecti essent veluti Christi Vicario; Quis est, qui non videat, visibilem Ecclesiam Christi esse, ac ea regiminis forma donatam, ut inferiores ministros Episcopis subjectos habeat, ac Episcopos omnes uni Petri successori subditos? Ita enim eam Christus expressit, dum illam domui, in qua residet Pater familias, Ovili, in quo unus supremus est Pastor, Navi, in qua unus inest Gubernator, ac aliis rebus comparavit, quae unum habere Ecclesiam supremum visibilem Rectorem repraesentarent, cui omnes adhibere fidem, ac parere teneantur. Videantur etiam ea, quae in Art. de Ecclesia disputavimus.

IX. A Calvinianis, et Lutheranis gradum facimus ad Photianos, et Edmundum Richerium facultatis Parisiensis Doctorem, et Syndicum: illi enim asserere visi sunt, Romanum Pontificem favore Imperatorum, et quod in Regia Urbe sedem habuisset, acquisivisse Primatum; Richerius vero in libello, *de Ecclesiastica, et politica potestate* an. 1611. *in lucem edito*, contendit, claves, seu jurisdictionis potestatem uni et soli Ecclesiae, coetui scilicet credentium immediate a Christo datam fuisse, Petro vero, et Apostolis, ac eorum successoribus Episcopis *mediate*, hoc est per Ecclesiam, concessam esse, opinatur: Hinc enim Romanum Pontificem, ac Episcopos omnes ita Ecclesiae ministros statuit, ut potestas, et jurisdictio penes Ecclesiam sit, ministerium vero, seu Jurisdictionis exercitium penes illos, qui sunt veluti instrumenta, per quae suam Ecclesia potestatem exercet. Damnatum illico fuit Richerianum Systema in Gallia, et ab Apostolica Sede, atque auctor palinodiam cecinit. Quae supra sunt a nobis exposita, aperte Photianos, et Richerium confutant: Nam Romanus Pontifex Primatum exercuit in Ecclesia etiam ante quam Imperatores Romanos Pontifices favoribus prosequerentur, ab ipso quoque persecutionis tempore, ut de Victore, Stephano, aliisque primorum etiam Saeculorum Pontificibus liquet, atque hujusmodi Primatum tribuere Patres, et Concilia Romano Pontifici, ac vindicavere semper sibi Petri successores, ut supra probavimus, non quia in Urbe regia essent, sed quod Petri Sedem occuparent, et Jus in se a Petro Christo collatum suscepissent. Nec video, qua fronte potuerit Richerius asserere, non Petro immediate, sed Ecclesiae, ac per Ecclesiam Petro collatam potestatem, et jurisdictionem fuisse. Nam Christus Dominus Petro dixit: « Tibi dabo claves etc. Quodcumque ligaveris etc. Pasce oves, Pasce agnos meos etc. ». Et Ecclesia semper professa est, divino a Christo constituto jure Petri potestatem in ipsius successores descendere, ac Deum esse, qui designato per electionem Petri successore, eidem promissam per Christum potestatem confert. Id sane innuunt Patrum, et Conciliorum, quae quinto Ecclesiae saeculo fuere celebrata, verba supra a nobis relata. Hinc Concilium Florentinum antiqua Concilia universae Ecclesiae secutum, ita rem definivit: « Definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem in Universum Orbem tenere primatum, et ipsum Romanum Pontificem successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum caput, et Doctorem existere, et ipsi in B. Petro pascendi, regendi, et gubernandi universam Ecclesiam a Domino Nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, et in Sacris Canonibus continetur ».

X. Hactenus contra Haereticos, ac damnatas ab Ecclesia sententias disputavimus. Agendum nunc est cum Gallis Theologis, quorum opinio nullo Ecclesiae judicio damnata est, ac salva fidei unitate defenditur. Clerus Gallicanus in conventu Parisiis habito an. 1681. », Romanus Pontifex, inquit, caput est Ecclesiae, centrum unitatis: obtinet ille in nos primatum auctoritatis, et jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona S. Petri collatum: qui ab hac unitate dissentiret Schismaticus, immo, et haereticus esset ». Et in declaratione facta an. 1682. ita idem Clerus loquitur: « In fidei quaestionibus praecipuae Romani Pontificis partes sunt, ejusque decreta ad omnes, et singulas Ecclesias pertinent ». At in hac Declaratione, quatuor posuere propositiones, quae certis limitibus Pontificiam auctoritatem circumscribunt; Ajunt enim 1. Non esse Romanum Pontificem supra Generale Concilium: 2. Decreta ipsius ad fidem pertinentia infallibilia non esse, dum nullus accedat Ecclesiae consensus: 3. Auctoritatem, et Jurisdictionem ipsius obligare omnes omnino, dum Canonicas leges servari jubeat, sed novas leges condendo, non adstringere omnes, nisi Ecclesiae consensus accedat; 4. Neque directam, neque indirectam potestatem habere in bona temporalia, ac temporales Principum Subditos.—Hujusmodi propositiones damnatae ab Ecclesia non sunt, immo veluti fideles Romanae Ecclesiae filii illarum Assertores habentur, qui sese paratos exhibent ad obtemperandum Romano Pontifici, atque veluti supremum a Christo Rectorem constitutum eum venerantur. Alphonsus vero Turretinus pyrrhonismi insimulat Catholicam Ecclesiam ob hujusmodi Gallos inter, aliosque Theologos dissidium, circa subjectum infallibilitatis Ecclesiae. At ubinam pyrronismus est? Utrique conveniunt, hanc praerogativam Ecclesiae concessam esse; Galli fatentur, decreta Romani Pontificis ad

fidem pertinentia, ad universam Ecclesiam pertinere, maximam venerationem mereri, ac revocari in dubium non posse sine temeritate, tum ob maximam, quam sibi vindicat Apostolica Sedes auctoritatem, tum etiam quia dum nunquam haec erraverit, veluti peculiari assistentia praedita, nobis exhibetur: constat denique, indubiam fidem facere definitionem Romani Pontificis, dum aliquis Ecclesiae consensus accedat ex Gallorum confessione. Constat ergo de infallibili Ecclesiae judice. Nec disputatio illa de Concilio Pontifici superiore, hanc dubitationem ingerit, cum Galli quoque consentiant, convocandi Concilia generalia, ac in iis praesidendi jus esse penes Romanum Pontificem, qui visibilis Ecclesiae caput, ac supremus Rector, et Doctor est. Sed de his satis.

XI. Venio nunc ad expendendas quatuor supra indicatas propositiones (*). Principio vero advertendum est, opinionem, quae Romanum Pontificem Concilio inferiorem asserit, ortam esse tempore diuturni Schismatis, quod circa finem quartidecimi saeculi in Ecclesia Romana fuit, quo quidem tempore, cum plures, iique dubii Romani Pontifices essent, affirmare Theologi coeperunt subjectos illos fuisse generali Concilio, cujus unico judicio Shisma illud auferri posse censebant; ubi vero certo constet de Petri successore, numquam ab antiquis Theologis, Patribus, atque Conciliis assertum legimus, hunc Concilio subjectum esse; immo constat praefuisse semper saltem per suos legatos Conciliis, atque in Conciliis Ephesino, et Chalcedonensi veluti Christi Vicarium agnitum fuisse ab universa Ecclesia ibidem congregata jure divino superiorem. Nec diverso modo sentire Patres potuere, dum antiquorum fidem, ac traditam a Christo Petro potestatem profiterentur. Petro enim jus in omnes Christi oves, atque in Fideles omnes concessum fuit, ut nos supra ostendimus: ergo in omnes Episcopos. Scriptura vero, atque antiqui Patres nunquam distinguunt inter separatos, et congregatos Pastores; ergo jus illud, quod in omnes extenditur separatim existentes Episcopos, viget etiam dum isti sunt in Concilio congregati; ergo ut Episcopi singuli subditi sunt Romano Pontifici, ita eorum concilium. Vide hac de re celebre Eminentiss. Cardinalis Orsi *de Romano Pontific. opus, Tomum V. Orig. Ecclesiast.* P. Mamachi, et alios Auctores (**). Deinde jus pascendi, et clavium potestas Petro tradita conjunctam habet auctoritatem condendi leges, quae fideles obligent, ex hoc enim jure deducimus, potestatem in Ecclesia reperiri ferendi leges, ut nos in aliis articulis ostendimus, et nullibi legitur in Scripturis, leges per Romanum Pontificem latas vim obligandi ab aliorum consensu accipere; omnes enim ad Romanum Pontificem comparati, Christi oves dicuntur, ac subditi ipsius revera sunt; quis vero dicat ex subditi confessione pendere vim praecepti a Superiore lati? Vel ab ovium acceptatione vim pendere Pastoris Imperii? At inquiunt, etiam aliis Apostolorum Successoribus jus pascendi concessum fuisse: Assentior. At hoc non obstante jure, subditi constituti sunt Christi Vicario, et ad hunc comparati ovium nomine a Christo designantur: ergo sicut Episcopi ferentes leges in sua Dioecesi, non pendent a consensu inferiorum ministrorum, et plebis, ut subditos obligent, ita Romani Pontificis leges expectare non debent Episcoporum consensum, ut obligandi vim in universa Ecclesia habeant. Disputandum quoque esset de indirecta in subditos Principum potestate, de qua plura scripsit ex Ordine meo, Joann. Anton. Bianchi in opere contra *Petrum Giannone*, sed hanc controversiae partem omittimus, cum ad rem hanc sufficere videantur, quae in Articulo de Papa ab Auctore exposita sunt. Nec sane video, qua ratione Theologi Christianos Principes ab hac liberare potestate possint. Si enim sunt ipsi Christi oves, ac oves Christi itidem eorumdem subditi, utique ergo obedire tenentur Romano Pontifici, dum se ut Christi Vicarium gerant; ergo Pontifex ea poterit adhibere media, quae ad contumaciam vincendam, et ad Ecclesiae perduelles puniendos, Ecclesiae concessa sunt. Per haec vero indirectam illam auctoritatem exercere quandoque poterit, de qua disceptatur.

XII. Expendamus modo quaestionem de infallibilitate. In hac sane Galli Theologi majores suos deserunt, nec sibi consentanei videntur. Duas tantum afferam solemnes Gallorum declarationes, quarum prima facta fuit sub Ludovico XI. anno 1461, in qua Senatus Parisiensis ita ore clarissimi DD. Loselier loquitur: « Protestatur Curia vestrae Majestati, se nullo modo propter quaecumque inferius dicenda, excellentiae, sanctitati, dignitati, honori, et auctoritati Sancti Patris Papae, Sanctaeque Sedis Apostolicae derogare; Sed econtra ei honorem, reverentiam, et obedientiam, quam omnes boni fideles Catholici supremo Ecclesiae Pastori praestare tenentur. Protestans insuper, si quid dictum, factumque a se fuerit, quod correctione egeat, istud totum velle se omnino Ecclesiae sanctae, Apostolicae, et Romanae determinationi submittere, quae errare non potest », juxta *Canon. Recta* 24. *quaest.* 1. Praeterea Universitas Parisiensis coram Clemente VII. perorante Petro de Aliiaco, magno Regiae Navarrae Moderatore, tum Cardinale Eminentissimo, circa praerogativam Romani Pontificis, et Apostolicae Sedis, mentem, ac sententiam declaravit his verbis: « Haec est fides, Beatissime Pater, quam in Catholica Ecclesia didicimus, in qua si minus pe-

(*) Quas fusius confutatas invenies ab Emin. Orsio, a Petro Ballerinio, et a Zaccaria in utroque *Antifebronio*.

(**) Peculiarem hanc de suprema Romani Pontificis in ipsa Generalia Concilia potestate propositionem egregie confirmavit doctiss. Joannes Vincentius Bolgeni in egregio libro, quem praenotavit: *Esame della vera idea della S. Sede*. Maceratae 1785. pag 102 seqq.

rite, ac parum caute forte aliquid positum est, emendari petimus a te, qui Petri fidem, et Sedem tenes. Non ignoramus enim, sed firmissime tenemus, et nullatenus dubitamus, quod S. Sedes Apostolica est illa Cathedra Petri, super quam fundata est Ecclesia .... De qua Sede in persona Petri Apostoli in ea sedentis dictum est: Petre rogavi pro te: ut non deficiat fides tua. *Haec est igitur*, ad quam determinatio fidei, et approbatio veritatis Catholicae, ac haereticae impietatis detestatio maxime pertinet ». Nunc ita: Qui ait, Romanum Pontificem errare non posse, et ad ipsum spectare verba haec Christi Domini: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*, Romanum Pontificem, secluso aliorum Episcoporum consensu, infallibilem decernit in fidei decretis: id vero asseritur in duabus supra expositis declarationibus, quarum altera Senatus Parisiensis, altera Universitatis est. Ex quo colligere possumus, communem fuisse, etiam apud Theologos, et Canonistas Galliae, sententiam, quae inerrantiae privilegium Romano Pontifici adjudicat, antequam solemni illo decreto an. 1682. ad quatuor defendendas Cleri Gallicani propositiones adstringerentur: Quae quidem res a pluribus nostris Theologis demonstrata fuit. Neque aliter, dempto partium studio, decerni posse videtur. Nam si Romanus Pontifex constitutus a Christo est caput totius Ecclesiae, Romano Pontifici concessa fuit potestas clavium, et ligandi, atque solvendi, eidem Ovium Christi cura demandata: Rursus, si omnes fideles subditi sunt Romano Pontifici, cum omnes sint Oves Christi, omnes audire, et fidem habere debent Romano Pontifici, Christi vices in docendo gerenti. At si Deus voluit, ut certam nos fidem haberemus Supremo Pastoris Christi in terris Vicario, necesse est, ut eidem non errandi privilegium concesserit, alioquin incidere nos in errorem possemus, audiendo, ac fidem praestando illi, quem Deus audire, et cui fidem adhibere nos jubet; errare ergo Deo obtemperando possemus, id vero dedecet quam maxime divinam providentiam: ergo ex ipso Pastoris universalis, ac Christi Vicarii munere privilegium non errandi deducitur, quis sine hoc privilegio finem Deus vellet sine mediis ad finem necessariis, quod cum Dei providentia pugnat. Quid vero, si id ex iisdem textibus Scripturae constet, quibus Adversarii infallibilem Ecclesiam demonstrant? Ex verbis illis Matth. 16. *Portae inferi non praevalebunt adversus Ecclesiam*, errare, sive a recta fide deficere Ecclesiam non posse, omnes Theologi nostri argumentantur; neque id potest in dubium revocari cum in pluribus Conc. generalibus ex verbis illis infallibile esse judicium Ecclesiae comprobatum sit. At verba illa concessum a Christo Petro ejusque Successoribus privilegium demonstrant; Petro enim ibi dictum est, ut supra vidimus, « Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam; et portae inferi non praevalebunt adversus eam ». Quinam vero est obvius horum verborum sensus, nisi iste: Te, Petre, Rectore, portae inferi non praevalebunt adversus Ecclesiam, hoc est, te servante, ac exponente depositam divinae revelationis, errare, ac deficere Ecclesia mea non poterit. Ecquis enim dicat de Petro Christum locutum esse, cum dixit, *Super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam*, et ad Ecclesiam a Petro sustentatam, sive regulatam, atque directam, non pertinere verba, quae statim sequuntur, *Et portae inferi etc.*? Itaque si consentanei suis velint esse principiis adversarii nostri, fateantur oportet, Petro, ejusque Successoribus inerrantiae praerogativam fuisse concessam; Episcoporum vero consensum nil aliud efficere posse, nisi testari in suis quoque Ecclesiis veritatem illam custoditam fuisse, quae infallibili Romani Pontific. judicio, veluti a Deo revelata proponitur, et credenda inculcatur. Quamobrem cum quaestio movetur de subjecto, in quo privilegium non errandi reperiatur, extra Romanum Pontificem inquirere, ac invenire istud non possumus; cum Scriptura Petro, ejusque Successoribus promissum asserat, eumque Vicario Christi, vel ex ipsa muneris dignitate debeatur. Magni sane fieri debet omnium, vel fere omnium Episcoporum consensus, in veritate aliqua veluti ex Deo revelata asserenda, cum testes ipsi quoque sint sacri divinae revelationis depositi Ecclesiae Pastoribus concrediti; sed infallibile judicium, quo fidei dogma constituatur, Romani Pontificis auctoritati ferendum est. At haec sufficiant de Romano Pontifice. Vide Auctores, qui ex professo scripsere, praesertim viros Cl. P. Orsi nunc Eminentissimum Cardinalem, P. Joannem Antonium Bianchi Minoritam in supracitato opere, atque P. Mamachi *tom.* 5. *de Orig. Antiq. Eccl.* (*).

(*) Huc spectant Cl. Laurentii Veith dissertatio *de primatu, et infallibilitate Romani Pontificis*, Augustae Vindelicorum 1781. celeberrimum opus D. Soardii *de suprema Rom. Pont. auctoritate*, Bolgenii hac de re disquisitio in libro citato p. 128. seqq. et insigne Gallicum opusculum a. jam 1768. vulgatum hoc titulo. *Essais du quatrième article de la Declaration du Clergé de France Assemblé en 1682.* quod nuper Italice redditum exiit Firmi.

# APPENDIX

# SACRARUM CONGREGATIONUM DECRETA

## NEC NON S. POENITETIARIÆ RESPONSA

PRO REBUS NOTATU DIGNIS JUXTA SERIEM VOCUM HUJUS QUINTI TOMI DIGESTA.

## MATRIMONIUM

DECLARATIONES SACRÆ CONGREGATIONIS CONCILII SUPER PUNCTO, QUIS DICATUR PROPRIUS PAROCHUS AD EFFECTUM VALIDITATIS MATRIMONII.

*In una Romana* 22. *Februarii* 1631. *lib.* 14. *Decretorum pagina* 390. *a tergo*.

Romana Nullitatis Matrimonii. Sacra etc. censuit dandam esse Declarationem in abstracto in forma sequenti.

Vir, et Mulier a loco suae habitationis absque animo illam relinquendi discedentes, et ad locum alterius Parochiae, solo animo illic Matrimonium celebrandi, non autem domicilium contrahendi, se transferentes, ibi coram Parocho illius loci Matrimonium inter se contraxerunt; Supplicatur per Sac. Congreg. declarari: An hujusmodi Matrimonium sit nullum, vel validum.

Die 22. Februarii 1631. Sacra etc. Secundum ea, quae proponuntur, Censuit esse nullum.

*In una Urbinaten*. 1. *Decembris* 1640. *lib.* 16. *Decret. pag.* 456. *a tergo*, *et* 457.

*Urbinaten. Nullitatis Matrimonii*, Sacra etc. Inhaerendo declarationibus alias factis respondit, Parochum Ruralem non esse proprium, et verum Parochum, quando Rus itur causa recreationis, vel pro rusticanis negotiis; Ideoque Matrimonium valide coram hujusmodi Parocho celebrari non posse; Patribus tamen dentur declarationes antiquae scilicet.

*In una Florentina*, Sac. etc. censuit, quod Parochus Ruralis non est verus Parochus, quando Rus itur causa recreationis, vel pro rusticanis negociis.

*In Florentina* similiter. Sacra etc. respondit, Parochum Ruralem non esse proprium Parochum, ideoque Matrimonium coram eo celebratum fuisse nullum.

*In una Abulen*. Sacra etc. Censuit non valere Matrimonium contractum coram Parocho Loci, ubi contrahentes reperiuntur, non animo ibi domicilium contrahendi.

*In una Theatina Matrimonii* 13. *Novembr.* 1683. *l.* 33. *Decret. pag.* 336. *a tergo*, *et pag.* 337.

*Theatina Matrimonii*. Dominico Antonio Coradetto Civi Theatino, et Antoniae de Civitate Pennarum Incolis Theani Matrim. contrahere desiderantibus, assensum denegavit Archiepiscopus, eo quod Mulier debitas attestationes status liberi non exhibuerit; quocirca praefati Vir, et Mulier ad Terram Farae Filiorum Petri nuncupatam, Abbatis Montis Casini subjectam se contulerunt, ibique per triduum commorati Matrimonium celebrarunt coram Parocho Loci, praevia Fide duorum Civit. Theat. super eorum statu, et illico, nempe quarta die Theanum redierunt.

Hujusmodi facti serie inter supplices libellos relata in Congregatione habita *die* 17. *Julii* proxime praeteriti, rescriptum fuit Archiepiscopo, ut congruum terminum praetensis Conjogibus assignaret ad eorum Jura coram ipso deducenda, istaq. deinde una cum animi sui sententia referret, et interim dictos praetensos conjuges separaret.

Decreto paruit Archiepiscop. At asserti conjuges in termino sibi praefixo nil aliud allegarunt, nisi eatenus ad dictam Terram perrexisse, quatenus fuit sibi significatum, majorem illic experturos fore facilitatem contrahendi Matrimonium, quod proinde censet minime sustineri.

Reliquum est igitur, ut Eminentissimi PP. decernant.

An Matrimonium hujusmodi sit validum, vel potius nullum.

Die etc. Sacra etc. Respondit esse nullum.

*In una Bovinen. Matrimonii die* 7. *Septembr. et* 28. *ejusd. mensis an.* 1697. *lib.* 47. *Decret. pag.* 416. *et* 453.

*Bovinen. Matrimonii*. Marcus Atello natus in Civitate Bovini, post defunctam primam ejus Uxorem in Civitate S. Severi, consuetudinem habere coepit in Oppido Foggiae Dioecesis Trojanae cum Joanna Spera muliere conjugata, quam in statu concubinatus ibidem retinuit spatio annorum septem. Reversus postmodum ad Patriam una simul cum dicta Joanna continuavit in eodem concubinatu per alios quindecim annos, venditans apud omnes, dictam Joannam esse sibi in Matrimonio junctam. Comperto autem per Decanum Curatum Cathedralis, nullum inter eos extare Matrimonium, injunctaque per Episcopum separatione, decreverunt inter se ad illud realiter devenire; At non habentes fidem obitus primi Viri praefatae Joannae, ambo de mense Octobr. 1692. Foggiam se contulerunt animo contrahendi inibi Matrimonium, eoque sequuto illico repetendi Bovinum, ut coram Testibus fide dignis, et tota vicinia declararunt: Sed postquam commorati fuerant per paucos dies in dicto loco, simulata per Marcum mortali infirmitate, praevio examine trium testium super statu libero utriusque, praemissis duabus tantum Denunciationibus, fuerunt de licentia Episcopi in Matrimonium copulati ab Archipresbytero illius Loci.

Paullo post reversi ad Civit. Bovini exhibuerunt fidem hujusmodi Matrimonii coram Decano Cathedralis, qui dubitans de illius validitate tanquam contracti in fraudem Parochi proprii Domicilii, recursum habuit ad hanc Sacram Congregat. pro declaratione, datisque Litteris ad Episcopos Trojanum, et Bov. cum eorum relationes inter se discordarent, asserente primo, dictos conjuges domicilium contraxisse in Terra Foggiae per decennium, et ultra, inibi habitando, et ulterius dictam Joannam nunquam alteri Viro junctam fuisse; Altero vero referente, illos habere Domicilium Bovini a quindecim annis, et ultra, et praesertim de tempore contracti Matrimonii, et insuper dictam Joannam in Virum habuisse Franciscum Rampam, de cujus obitu non constabat, necessarium fuit ad eruendam veritatem, exquirere informationem Episcopi Asculani in Apulia, qui ex ore proprio ejusdem Joannae confirmavit in omnibus Relationem E. Bovinen. Ortaque ex dictis relationibus Poligamiae dubitatione, causa remissa fuit ad Sac. Congreg. Supremae Inquisitionis, quae postquam, factis variis diligentiis, compertum habuit, Virum praefatae Joannae jam decessisse usque de anno 1673. causam denuo remisit ad hanc Sac. Congr. Quare hodie ad Instantiam dicti Decani Bovinen. utroque Conjuge monito, sed ratione Paupertatis non informante, decernendum superest.

An praefatum Matrimonium inter Marcum, et Joannam, ut supra contractum sustineatur in casu etc.

Die etc. Sac. etc. Distulit Propositionem.

*In eadem die* 28. *Septembris* 1697.

BOVINEN. MATRIMONII.

*Dubium* — An Matrimonium contractum inter Marcum, et Joannam in casu, de quo agitur, sustineatur.

Die etc. Sac. etc. Respondit *Negative*, et ad Mentem, quae est, ut insinuetur Episcopo, ut curet renovari Matrimonium coram proprio Parocho.

*Ex Thesaur. Resolut. Sacr. Congr. Concil. tom.* 2. *pag.* 284. *et seqq.*

# MISSIONARII, MISSIONES

SACRÆ CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE DECRETA.

Die 12. Martii 1759.

*Resolvitur dubium pro conjugibus diversi ritus.*

1 In Congregatione Generali de Propaganda Fide: *Inter cetera etc.* Cum propositum a quibusdam fuerit dubium, quem Ritum sequi conjuges debeant, si forte diversi Ritus fuerint; Sac. Congregatio, SS. Domini Nostri Papae auctoritate, permitti posse censuit, ut Uxores suorum Virorum Ritum sequantur, dummodo uxor non sit ritus latini, quo casu, inconsulta Sede Apostolica, ad mariti ritum transire non permittatur.

Relatione autem facta per R. P. D. Nicolaum Antonellum ejusd. Congregat. Secretarium Sanctissimo Domino Nostro Divina Providentia Papae Clementi XIII. in audientia habita die 13. mensis Maji, Sanctitas Sua omnia benigne approbavit, et Apostolicae auctoritatis robore confirmavit, mandavitque ab omnibus servari, quibuscumque in contrarium non obstantibus.

Datum Romae ex Ædibus dictae Sacrae Congregationis die 19. Maji 1759.

Universis, et singulis, quorum interest, notum sit, suprascriptum Decretum extractum fuisse ex actis originalibus existentibus in Archivio Sacrae Congregationis de Propaganda Fide: ideoque plenam, et omnimodam fidem eidem adhibendam esse. In quorum etc. Datum Romae ex Ædibus praedictae Sacr. Congregationis die 15. Maji 1779.

JOSEPH MARIA CARD. CASTELLI PRÆF.

Loco ✠ Sigilli.

*Stephanus Borgia Secretarius.*

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, quo reprobantur nonnullae praxes Christianorum occultorum, Maumethanam sectam simulantium.*

Habitae die 31. Januarii 1774.

2 Cum ad aures Sacr. Congregat. pervenerit, in quibusdam Albaniae Dioecesibus, aliisque finitimis Provinciis Christianos nonnullos adhuc existere, qui, non obstante saluberrimo *Synodi Albanensis* Decreto, ac repetitis S. M. Benedicti XIV. Constitutionibus, videlicet *Inter Omnigenas* diei 2. Februarii 1744. et *Quod Provinciale* diei 1. Augusti 1754. Christum erubescentes, ejusque praecepta, infidelitatem simulare audent, actusque peragere a verae Fidei sinceritate prorsus alienos: sollicitudinis suae partes esse duxit, facto verbo cum Sanctissimo Domino Nostro Clemente XIV. die 6. Februarii 1774. declarare, sequentes praefatorum Christianorum praxes innoxias nec esse, nec ullo modo tolerandas.

In primis itaque a simulatae infidelitatis nota excusari non posse declarat subdolam agendi rationem illorum, qui dum diebus solemnioribus Missae Sacrificio intersunt, adstantium ex curiositate Turcarum praesentiam formidantes, numquam omnino caput aperiunt, nec signant se Crucis signo, abstinentque a caeteris Catholicae Religionis actibus, qui ab aliis, qui Christiano censentur nomine, palam solent exerceri, atque ita agentes, id obtinent, ut Maumethicae superstitionis sectatores reputentur, non alia, quam curiositatis, aut levitatis causa ad Ecclesiam, vel ad Conventus locum advenisse, ibique manere credantur.

Quoniam vero non desunt, qui conantur excusare excusationes suas in peccatis, asserentes, se simili prorsus modo gerere, cum, nemine Turcarum adstante, aliis diebus Missae, ceterisque functionibus praesentes sunt: ideo eademmet Sacra Congregatio pariter declarat, hujusmodi Responsum non tam valere ad purgandam eorum agendi rationem, quam ad ostendendam desidiam, ac Fidei languorem in his, quae sunt ad Deum, vel potius indicio esse posse, jam tunc ab eis praeconceptam mentem esse falsae religionis simulandae, cum tempus, et occasio tulerit.

Praeterea gravi culpa non caret, quod iidem occulti credentes, cum, diebus Ecclesiastico jejunio, aut abstinentiae consecratis, Turcarum mensis accumbunt, vetitis in illis diebus ab Ecclesia vescuntur cibis, aut se manducare fingunt; simulatio enim haec non alio animo facta praesumi potest, quam ut Christianorum legibus nequaquam obstricti videantur, sed plane Maumethani inter Maumethanos existimentur.

Nec quidquam eis prodest, quod identidem propositum jactant palam profitendi Catholicam Religionem, quoties a publica potestate interrogentur; id enim fieri ab eis necessario debet, sed simul opus est, ut in privatis actibus ab illis simulationibus abstineant, per quas fieri nequit, quin verae Fidei exortes, et falsae sectae addicti exterius appareant.

Multo minori dubitatione damnanda Sac. Congregationi visa est illorum agendi ratio, qui, Turcarum verentes offensionem, prophana eorum Templa ingrediuntur, precationesque apud Maumethanos in more positas peragere fingunt: factum enim ipsum nimis apertam praesefert Mau-

methicae Religionis simulationem, licet ab aliis damnatae sectae observationibus, et caeremoniis abstineant.

Idipsum dicendum de praxi illorum censet, qui ad funera deducenda Maumethanum ministrum advocant, ut vel ipsi, vel defuncti a falsa secta non recessisse existimentur. Quare, si ex defunctorum voluntate quomodocumque explicata, nec ante obitum retractata id fieri constiterit, Sacra Congregatio eosdem defunctos Ecclesiasticae sepulturae, et suffragiorum beneficio incapaces esse decernit: si vero ex solo damnabili superstitum arbitrio supradictus Maumethanus minister assistentiam funeri praestabit, eo in casu illorum crimine defunctos non illigari, bene vero superstites ipsos gravissimae impietatis reos, et Canonicis poenis obnoxios fore declarat. Hoc enim, ut cetera omnia superius expensa in enunciatis circumstantiis, (et fortasse aliae etiam praxes, quae ad notitiam Sacrae Congregationis nondum advenere) Maumethicae sectae simulationem, Christianaeque Fidei negationem saltem virtualiter includit, summamque Christo Domino injuriam, et proximo scandalum parit.

Ceterum Eminentissimi Patres Archiepiscopos, Episcopos, et Superiores Missionum Albaniae, Serviae, aliarumq. Provinciarum, quae Turcarum Imperio subsunt, in Domino hortantur, ut zelo Fidei succensi a gregibus pastoralis suae curae commissis supradictos damnatos abusus avertere satagant; pari zelo, et charitate unumquemque illorum, qui praemissa factitare non verentur, arguentes, increpantes, admonentes, se in nullo casu posse Christum erubescere, falsamque religionem simulare, quin spem aeternae retributionis abjiciant. Factum insuper magni Eleazari ante illorum oculos constituant, qui, cum compelleretur simulare de sacrificii carnibus lege vetitis manducasse, ut vitae periculum effugeret, gloriosissimam mortem magis, quam odibilem vitam elegit, memorandam illam sententiam pronuncians: « Etsi in praesenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam ».

Quod si forte, hac solerti Pastorum cura non obstante, aliqui adhuc obstinati, ac coelestia vocationis immemores reperiantur, qui impiorum viam insistere pergent, detestabiles simulationes in Fidei negocio adhibentes, iidem Archiepiscopi, Episcopi, et Missionum Superiores, ut supra, illos Sacramentorum participatione in vita, et, si impoenitentes decesserint, Ecclesiastica sepultura, et suffragiorum beneficio post mortem incapaces declarabunt.

Datum Romae ex Ædibus dictae Sacr. Congregationis die 19. Februarii 1774.

J. M. CARD. CASTELLUS PRAEFECTUS.
Loco ✠ Sigilli.
*Stephanus Borgia Secretarius.*

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide.*

Habitae die 21. Martii 1774.

*De necessitate pro Missionariis Addiscendorum Idiomatum.*

Etsi pluries cautum fuerit, ut Apostolici Mis- 3
sionarii officium suscepturi omni diligentia, et alacritate curarent locorum, ad quae ablegantur, idiomata addiscere, ne linguarum imperitia in medio messis multae contra S. Sedis expectationem otiosi, ac inutiles remanerent: nihilominus, cum experientia constet, nonnullarum regionum Missionarios, posthabito propriae conscientiae, atque animarum ab eis divini verbi pabulum exposcentium detrimento, desides in hoc, et negligentes existere; Eminentissimi Patres, R. P. D. Stephano Borgia Secretario referente, partes sollicitudinis esse existimarunt, facto verbo cum SS. Domino Nostro Papa Clemente XIV. omnibus, et singulis, qui pro Christo in terris haereticorum, et infidelium legatione funguntur, modis omnibus, ac etiam in virtute sanctae obedientiae, iterum praecipere, ut cum primum ad stationes sibi assignatas pervenerint, sedulo studeant vernaculum illius gentis sermonem percipere, atque in id nervos omnes intendere. Ne vero praeceptum hujusmodi impune a quoquam violari in posterum contingat, Episcopis, Vicariis Apostolicis, Praefectis, seu Superioribus Missionum mandant, ut post sex menses ab ingressu novorum Missionariorum ad suas stationes, eos coram duobus Missionariis, si commode fieri poterit, alias per se tantum super linguae peritia examinent, vel alteri, ut examinentur committant. Quod si deprehenderint, illos nequaquam, prout opus erat, addiscendis idiomatibus populorum, quibus praesto esse, et sacramenta administrare debent, operam dedisse, in primis serio moneant, ne in re tam gravi diligentiam suam desiderari permittant, facultates, nisi urgeat necessitas, eis denegent, injungantque, ut, elapso sex aliorum mensium spatio, se iterum examini omnino sistant. Quo termino elapso, et Missionariorum desidia, atque socordia durante, de ea Sacr. Congregationem certiorem reddant, ut statuere valeat, num servi hujusmodi a bono opere torpentes, atque ad sacrarum Missionum opus prorsus inutiles, ad regularem provinciam sint revocandi, ac privatione privilegiorum, quae alias possent eis competere, aliisque poenis usque ad condignam satisfactionem puniendi.

Datum Romae ex Ædibus dictae Sacrae Congregationis die 5. Maii 1774.

J. M. CARD. CASTELLI PRÆFECTUS.
*Stephanus Borgia Secretarius.*

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide.*

Habitae die. 22. Julii 1774.

*De Missae eleemosyna ultra Taxam Synod. vel consuetudinem Regionum non exigenda.*

4 Quum in nonnullis Missionum locis abusus irrepserit, ut Sacerdotes, quibus ab Apostolica Sede indultum Altaris privilegiati personalis concessum est, vel ii, qui in Altari alias privilegiato Sacrum faciunt, praeter consuetam Missae eleemosynam, aliquid audeant a Christifidelibus exigere, ea de caussa, quod Missae in Altaribus alterutro modo privilegiatis celebratae, magis prosunt illis, quorum favore applicantur: Eminentissimi Patres, ad relationem R. P. D. Stephani Borgia Secretarii, decreverunt, mandandum esse praefatorum locorum Ordinariis, sive Superioribus, ut Ecclesiasticis utriusque Cleri sibi respective subjectis denuncient, nulli prorsus licere intuitu privilegii, sive localis, sive personalis, pro Missae eleemosyna plus recipere, quam Taxa Synodalis, vel consuetudo Regionum firmaverit, alias ad restitutionem teneri, quinimo privilegium, si personale sit, in perpetuum amittere, nec gaudere locali, quatenus ad Altare privilegiatum Sacrum faciant, ut declaratum est per Sacram Congregationem super Indulgentiis, sacrisque Reliquiis praepositam.

Datum Romae ex Ædibus supradictae Sacrae Congregationis die 13. Augusti 1774.

J. M. CARD. CASTELLI PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli.

*Stephanus Borgia Secretarius.*

## EX AUDIENTIA SANCTISSIMI

*Habita per me infrascriptum Sacrae Congregat. de Propaganda Fide Secretarium die 7. Maii 1775.*

*De juramento quotannis per Missionarios renovando.*

5 Sanctissimus Dominus Noster PIUS Divina Providentia Papa VI. pro eximio, quo flagrat Catholicae Religionis latius propagandae studio, animadvertens bono, ac incremento Apostolicarum Missionum plurimum posse conducere, si ii, qui in Collegiis, sive Seminariis utriusque Cleri, Evangelii praecones mox futuri, educati sunt; vel qui titulo Missionis ad Ecclesiasticos Ordines fuere promoti, animo identidem recolant jusjurandum, quo se obstrinxerunt, cooperandi Deo in salutem animarum: eos vehementer hortatur, ut in annos singulos in anniversaria die praestiti juramenti illud repetere curent, serio meditantes Divinam erga se bonitatem, quae eos constituit Verbi Ministros ad annuntianda mirabilia virtutis, ac potentiae suae: quam immarcescibilis gloriae corona eis in Coelis parata sit, si officium suum sancte, riteque impleverint: quamque e contra districtum maneat judicium, si negligentia, vel socordia sua, quod absit, quemquam perire contigerit.

Id autem ut promptius, et alacrius praestent, SANCTITAS SUA unicuique illorum Plenariam Indulgentiam, Animabus quoque in Purgatorio detentis applicabilem, et perpetuis valituram temporibus peramanter impertitur, non modo cum praedictum juramentum primo emiserint, verum etiam cum illud statuta jam die renovaverint; dummodo in utroque casu conscientiam suam Poenitentiae Sacramento expiare non omittant, ac Eucharisticam Communionem suscipiant, vel Missae celebrent Sacrificium.

Datum Romae ex Ædibus ejusdem Sacr. Congreg. die 17. Maii ann. 1775.

*Stephanus Borgia Secretarius.*

Ego

Emisi supradictum juramentum die mensis Anni.

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide.*

Habitae die 26. Januarii 1778.

*Quo iterum Idiomatum peritia inculcatur.*

Cum vehementer intersit, ut qui ad peragendas Apostolicas Missiones inter infideles, et Haereticos expediuntur, ob linguarum imperitiam otiosi in medio messis multae non evadant, pluries cautum fuit, ac praesertim Decreto die 21. Martii 1774. edito, ut omnes Missionarii, cum primum ad stationes sibi assignatas pervenerint, sedulo studeant vernaculum illius gentis sermonem addiscere, atque in id nervos omnes intendere. Ut autem ad hujusmodi Decreti observantiam efficacius excitentur Missionarii Ordinis Minorum Conventualium, Emi. Patres, referente R. P. D. Stephano Borgia Secretario, ad humillimas preces R. P. Ferdinandi Mariae Garzilio Procuratoris Generalis ejusdem Ordinis, decreverunt, ut postquam praedicti Regulares praefinitum suae morae spatium in Missionibus compleverint, nullo modo privilegia sibi concessa per Constitutionem a fel. record. Clemente PP. XI. editam sub *die* 21. *Januarii* 1710. quae incipit: *Crediti Nobis*, in po- 6

sterum consequi valeant, nisi prius accurato examini se subjiciant jussu, atque arbitrio Sacrae Congregationis subeundo super peritia linguarum, ubi munus exercuerunt, ac in ipso bene instructi, atque idonei deprehendantur.

Quam Sacrae Congregationis sententiam per eumdem Dom. Secretarium SS. D. N. PIO PP. VI. relatam in audientia habita die 31. praefati mensis, et anni, Sanctitas Sua benigne in omnibus approbavit, et Apostolicae suae auctoritatis robur adjecit, contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Romae ex Ædibus praedictae Sac. Congregationis die 7. Martii 1778.

J. M. CARD. CASTELLI PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli.

*Stephanus Borgia Secretarius.*

## EX AUDIENDIENTIA SANCTISSIMI

Habita die 21. Novembris 1779.

*De suffragiis pro defunctis.*

7 Ut Animae Christifidelium, qui ex hoc saeculo migrarunt, consuetis Ecclesiae Suffragiis opportune juventur; Sanctissimus Dominus Noster PIUS Divina Providentia PP. VI. referente me infrascripto Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Secretario, ad preces Missionariorum in Indiis Orientalibus existentium, benigne indulsit:

I. Ut Defunctorum Cadavera, quae ob foetorem ante horas 24. sepulta sunt, tanquam praesentia censeantur; ideoque intra id temporis spatium Missae Defunctorum pro iis celebrari possint, etiamsi Officium sit duplex.

II. Ut Missa solemnis Defunctorum celebrari valeat pro Animabus Confratrum, qui alicui Confraternitati addicti fuerunt, ea die, quae sequitur Commemorationem omnium Fidelium Defunctorum, quamvis idem adsit Officii duplicis impedimentum.

III. Ut die, quae immediate subsequitur Octavam Corporis Christi, solemne Missae Sacrificium peragi possit pro defunctis Confratribus Sanctissimi Sacramenti, licet Officium duplex, ut supra, recurrat.

IV. Denique, ut absentibus Missionariis die mortis, vel sepulturae alicujus Defuncti, iidem Missam cantatam, vel lectam Defunctorum celebrare possint, etiamsi Officium sit duplex, cum primum ad locum pervenerint.

Declaravit tamen Sanctitas Sua, ut in reliquis praedicti Missionarii se omnino conforment Rubricis generalibus, et Decretis Sac. Rit. Congregationis; caeteris quibuscumque in contrarium non obstantibus.

Datum Romae ex Ædibus dictae Sacrae Congregationis die, et anno, quibus supra.

*Stephanus Borgia Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Secretarius.*

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide.*

Habitae die 29. Novembris 1779.

*De Sacris supellect. non distrahendis.*

Cum relatum fuerit eum apud Cophtos vigere abusum, ut sacrae supellectiles, aliaeque res Ecclesiasticae, quae Sacerdotibus, et Monachis ejusdem ritus, vel a Sac. Congregatione transmissae, vel piis Fidelium largitionibus donatae fuerunt, post eorum obitum ab haeredibus distrahantur, et alienentur, haud mediocri Nationalium Ecclesiarum detrimento: Sacra Congregatio, referente Eminentissimo, ac Reverendissimo Domino Card. Thoma Maria Ghilini Ponente, inhaerens Decretis alias latis, ac praesertim sub *die* 17. *Augusti* 1772. statuit ac decrevit, sacras omnes supellectiles, vasa, libros, et alia quaelibet instrumenta penes Sacerdotes, et Monachos Cophtos post eorum mortem reperta, si haec, vel praefatae Sacrae Congregationis, vel fidelium pietate acquisita fuerint, ad easdem Ecclesias omnino spectare, proindeque illius Missionis beneficio eroganda esse, cui sub defunctis Sacerdot. vel Monachis addicta erant Quod si probetur, et constet praedicta sacra non Ecclesiae favore, sed directe vel Sacerdotibus, vel Monachis a Fidelibus donata fuisse, tum indulget Sacra Congregatio, ut sacra eadem ad illorum haeredes transire valeant: quo tamen casu Superioris Nationis Cophtae partes erunt, id sedulo curare, ne praefatae supellectiles ad sanctum Ecclesiae ministerium destinatae, vel Infidelibus turpis lucri causa vendantur, vel in profanos alios usus ab haeredibus erogentur. 8

Quam Sacr. Congregationis sententiam SS. D. N. PIO PP. VI. relatam in Audientia habita per R. P. D. Stephan. Borgia Secretarium *die* 19. *Dec.* 1779. Sanctitas Sua benigne approbavit, et Apostolica auctoritate munivit.

Datum Romae ex Ædibus dictae Sacr. Congregationis die 25. Decembris 1779.

JOSEPH MARIA CARD. CASTELLI PRAEFECTUS.

*Stephanus Borgia Secretarius.*

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide.*

Habitae die 26. Junii 1780.

*De non admittendis mulieribus intra cubicula Hospitiorum.*

9 Cum deceat viros, qui Saecularibus soluti curis per Regularia vota arctioris vitae institutum sunt professi, ab omni mulierum familiaritate abhorrere, hinc est, quod tam Generalium, ac Provincialium Conciliorum Decretis, quam Summorum Pontificum, praesertim S. Pii V. Gregorii XIII. ac novissimis Benedicti XIV. Constitutionibus sancitum est, ut intra Religiosorum Virorum septa, mulieribus quibuscumque non pateat aditus, sub gravissimis poenis inflictis, tam viris, qui foeminas quocumque praetextu intra Regularium Domorum ambitum admiserint, quam foeminis, quae earumdem domorum clausuram violaverint. Saluberrimis hisce Sanctionibus inhaerens Sacra Congregatio, etsi Praefectos Missionum identidem monere non destiterit, si quos aliquando ea in re non admodum vigilantes fuisse intellexerit: temporis tamen intervallo, vel Legis oblivione, vel quod proclive est hominis ingenium ad legum quarumcumque sanctissimarum vim elevandam, saepius accidit, quemadmodum multorum litteris eidem Congregationi renunciatum est, quod in Stationibus, ac Hospitiis Missionariorum admissae quandoque fuerint mulieres, et in cubiculis, vel in aliis locis intra Hospitiorum ambitum Poenitentiae Sacramentum susceperint. Quod quidem quam indecorum sit, quamque periculosum, probe noscens Sacra Congregatio, quae Missionarios suos inter Christiani nominis hostes versantes, non solum a malo, sed etiam ab omni specie mali abstinere desiderat, ut juxta Apostoli monitum sine offensione sint Judaeis, et Gentibus, et Ecclesiae Dei, referente R. P. D. Stephano Borgia Secretario, statuit, ac jussit, Hospitia, et Stationes, seu domos quaslibet cujuscumque Ordinis, Congregationis, aut Instituti Regularis in locis Missionum ubicumque existentes, in quibus duo, vel tres Missionarii Latini Ritus commorantur, seu commorari contigerit, Clausurae legibus subjici, itaut nemini Regulari cuicumque omnino liceat ullam foeminam intra privata eorumdem Hospitiorum, seu Stationum cubicula, mansiones, recessus, sub quovis titulo, specie, ac praetextu introducere, multoque minus sanctissimum Poenitentiae Sacramentum ibidem ipsis administrare; nec mulieribus sub quarumcumque licentiarum obtentu praedicta Hospitiorum privata cubicula, mansiones, recessus ingredi, sub poenis a Sacris Canonibus, ac supra memoratis Pontificum Constitutionibus inflictis adversus Clausurae violatores. Ut autem ad eorumdem Hospitiorum interna Oratoria, Ecclesias, ac loca, ubi Sacra peraguntur, mulieribus quoque pateat accessus, ut Sacrosancto Missae Sacrificio, aliisque Ecclesiasticis functionibus intersint, atque Sacramentum Poenitentiae suscipiant; eadem Sacra Congregatio declarat, ac decernit, admitti posse mulieres in internis Ecclesiis, Cappellis, aut Oratoriis publicis Hospitiorum praedictorum, ed quae tamen recto tramite accedant, nec in cubicula, aut privatas mansiones deflectant, et per eamdem, per quam accesserunt viam, revertantur. Jubet praeterea, ac praecipit Sacra Congregatio, ut mulierum Confessiones palam in Ecclesiis, Cappellis, aut publicis Oratoriis, ubi adsunt, ubi vero desiderantur, in alio loco patenti, ac pervio, et jannae hospitii, quantum fieri potest, viciniore, a respectivis Ordinariis, et his deficientibus, a localibus Missionum Superioribus designando, interposita crate ferrea, vel alio repagulo inter os Confessarii, ac mulieris poenitentis, audiantur. Qui secus fecerint, ac saluberrimis hisce ordinationibus contraiverint, poenas contra Clausurae violatores, ac Sacrorum Canonum, et Apostolicarum Constitutionum praefatarum contemptores incurrant.

Quod Sacrae Congregationis Decretum Sanctissimo Domino Nostro PIO PAPÆ VI. relatum in audientia habita per eumdem D. Secretarium *die 2. Julii* currentis anni, Sanctitas Sua benigne confirmavit, Apostolicae Suae auctoritatis robur adjiciens, et ab omnibus sub memoratis poenis inviolabiliter observari jussit.

Datum ex Ædibus praedictae Sacrae Congregationis die 26. Augusti 1780.

L. CARD. ANTONELLUS PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli.

*Stephanus Borgia Secretarius*

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide*

Habitae die 27. Augusti 1781.

*De profectione in loca Missionum non differenda.*

Cum compertum fuerit, nonnullos Missionarios, qui ad Apostolicum exercendum ministerium mittuntur, de suo adventu parum solicitos, vel profectionem differre, vel diutius in itinere immorari; proindeque multum temporis, quod ipsis ad sacras Missiones obeundas praefinitum est, frustra teri non sine spirituali earumdem Missionum detrimento; Sacra Congregatio, referente R. P. D. Stephano Borgia Secretario, statuit, ac decrevit, tempus in Missionariorum deputatione prae- 10

fixum in posterum non ab expeditione Decreti, sed a die singulorum adventus, sive ingressus in designatam Missionem omnino esse inchoandum; adeoque mandavit Missionum Praefectis, ut hujusmodi ingressus diem in litteris patentibus eorumdem Missionariorum notare teneantur, ut exinde tempus cuique decernatur ad peragendas Missiones praestitum.

Hac ipsa occasione renovat Sacra Congregatio, seduloque inculcat Missionum Praefectis observantiam Decreti alias editi, ac praesertim sub *die* 2. *Martii* 1665. *ac* 28. *Septembris* 1722. nimirum non licere Praefectis licentiam concedere Missionariis redeundi, etiam completo tempore suarum facultatum, nisi prius Sacra Congregatione praemonita, atque expectato adventu in Missionem aliorum Operariorum, qui per eamdem Sacram Congregationem deputati fuerint.

Datum Romae ex aedibus dictae Sac. Congregationis die 8. Sept. 1781.

L. CARD. ANTONELLUS PRAEF.

Loco ✠ Sigilli.

*Stephanus Borgia Secretarius.*

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide*

Habitae die 27. Augusti 1781.

*De jure sepulturae quoad Parochos.*

11 Referente Eminentiss. ac Reverendissimo Domino Card. Boschi Ponente: controversiam exortam inter Patres Minores Observantes, et Parochos Orientales urbis Cayri de jure sepeliendi in duobus Coemeteriis Cayri veteris: Eminentissimi Patres, re mature perpensa, decreverunt, licere, et permittendum esse Graeco-Melchitis, aliisque Orientalibus Catholicis, qui propriis Parochis subsunt, in eadem civitate Cayri corpora defunctorum Catholicorum proprii ritus sepelienda deferre ad bina Coemeteria Cayri veteris; idemque plane licere eorum Parochis, petita singulis vicibus venia a Patre Pro-Praefecto Minorum Observantium pro tempore, quae tamen ab ipso denegari non possit; et quatenus denegata fuerit, posse nihilominus eosdem Parochos, sive licentia obtenta fuerit, sive non obtenta, super mortuorum Fidelium sibi subjectorum cadavera sacros extremos ritus peragere in praefatis Caemeteriis, juxta probatos nationis suae ritus, et consuetudines.

Quod Sacrae Congregationis Decretum Sanctissimo Domino Nostro PIO PAPÆ VI. relatum in audientia habita per R. P. D. Stephanum Borgia Secretarium *die* 2. *Septembris* 1781. Sanctitas Sua benigne approbavit, et Apostolicae suae auctoritatis robur adjecit.

Datum Romae ex Ædibus dictae Sacr. Congregationis die 3. Septemb. 1781.

L. CARD. ANTONELLUS PRAEFECTUS.

Loco ✠ Sigilli.

*Stephanus Borgia Secretarius.*

## DECRETUM

*Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide.*

Habitae die 27. Augusti 1781.

*Quo facultas Catholicis Orient. conceditur explendi. S. functiones ad normam, ut infra.*

Ut Ecclesiasticae functiones Catholicorum Orientalium in urbe Cayri degentium aequo deinceps ordine, certisque temporibus peragantur, neque ulla ex praefatis nationibus ob exortas jamdudum controversias circa Ecclesiarum pertinentiam a libero exercitio sacrorum rituum prohibeatur; Sacra Congregatio, referente Eminentissimo, ac Reverendissimo Dom. Cardinale Boschi Ponente, statuit, ac decrevit, licere Cophtis Catholicis absque ulla venia P. Vice-Praefecti Minorum Observant. sacras functiones juxta proprium ritum explere in Ecclesia PP. Reformatorum urbis Cayri: Graeco-Melchitis autem, aliisque Catholicis Orientalibus, qui Parocho nationali non carent, easdem functiones juxta proprium, ac probatum cujusque ritum peragere in Ecclesia Parochiali Minorum Observantium, qui locum, et cetera omnia ad ejusmodi rituum celebrationem necessaria quolibet anni tempore iisdem nationibus suppeditare tenebuntur. Ne autem in tanta rituum varietate, et nationum concursu aliqua perturbatio exoriatur, eadem Sacra Congregatio mandavit, ut praefatae nationes tempora, et horas earum cuique adsignandas ad rituum celebrationem communi prius consensione decernant; quibus statutis, veniam petere debeant a P. Pro-Praefecto eorumdem Minorum Observantium; et quoties ipse veniam aliquibus denegaverit, liceat iis ad praefatam Ecclesiam PP. Reformatorum sese conferre, ibique sacra mysteria juxta ritum proprium peragere; non obstante Decreto diei 26. *Septem.* 1769. et ceteris in contrarium quibuscumque. 12

Quam Sacrae Congregationis sententiam San-

ctissimo Domioo Nostro PIO PAPAE SEXTO relatam in audieotia habita per R. P. D. Stephanum Borgia Secretarium *die* 2. *Septembris* 1781 : Sanctitas sua benigne adprobavit, et ab omnibus, ad quos spectat, ioviolabiliter observari jussit.

Datum Romae ex Aedibus dictae Sacr. Congregationis die 3. Septemb. 1781.

L. CARD. ANTONELLUS PRAEFECTUS.

Loco ✠ sigiiii.

*Stephanus Borgia Secretarius* (*).

(*) Placet hic afferre *Breve* Summi Pontificis feliciter Regnantis Papae Pii Noni, incip *Quod in Religiosis*, pro Missionariis Ordinis Cappuccinorum, quo facultas ipsis conceditur se posse peccata sua confiteri in casibus, et circumstantiis, at ibi, cuilibet presbytero Saeculari, vel Regulari legitime approbato: estque tenoris ut sequitur.

PIUS PAPA IX. AD PERPETUAM REI MEMORIAM

Quod in Religiosis familiis a Generalium Comitiorum sanctionibus statutum fuit, ut nimirum cujuslibet regularis Instituti Sodales expresse professi, sive Presbyteri, sive laici apud Confessarios ejusdem Religionis dumtaxat rite approbatos peccata sua confiteri, ab eisque Sacramentalem absolutionem recipere possent, id etiam in Ordine Fratrum Minorum Sancti Francisci Cappuccinorum a Definitorio Generali constitutum jam pridem fuit, et in pluribus Generalibus ejusdem Ordinis Comitiis confirmatum. Verum quum ex ea lege persaepe contingeret, ut ejusdem Instituti alumni, qui Sacris Missionibus, vel praedicando verbo Dei addicti, vel alia legitima de causa a suis Coenobiis et longe, et diu abessent, ob Confessarii defectum, vel a faciendo Sacro, vel a Sanctissimo Eucharistiae sacramento percipiendo se abstinerent, non sine populi, apud quem versarentur, vel admiratione, vel scandalo, aut etiam evitandi scandali gratia ad divinum Sacrificium celebrandum, vel Angelorum panem sumendum accederent cum animi, et conscientiae anxietate.

Hinc ad occurrendum huic malo glo. me. Benedict. XIV. praedecessor Noster per similes in forma Brevis Litteras datas die XXX. Martii an. MDCCLII. contrarium quodlib. decretum, seu statutum a Generali ejusdem Ordinis Definitorio editum, et a Capitulis Generalib. probatum, atque etiam a Sede Apostol. confirmatum revocando, statuit, decrevitque, ut quilibet ex Fratribus Ordinibus Minorum Sancti Francisci Cappuccinorum, sive in sacro Presbyteratus Ordine constitutus, cujuscumque gradus, dignitatis, conditionis, sive laicus, sive conversus, qui de suorum Superiorum licentia ex legitima qualibet causa sive praedicandi verbum Dei quocumque tempore, sive Sacras Missiones obeundi, sive iter agendi, et alicubi commorandi, ubi nullum Coenobium, seu Hospitium, ac nullus frater dicti Ordinis existat, libere, ac licite possit quemlibet Presbyterum saecularem ab Ordinario loci, seu Regularem a Superiore suo ad Sacras Confessiones rite probatum, adire, eique peccata sua confiteri, atque ab eodem Sacramentalem absolutionem obtinere etiam quoad casus per Constitutiones, et statuta dicti Ordinis reservatos, incursasque proinde Censuras, recepta salutari poenitentia, praestitaque obligatione se statim, quoad ei licuerit, coram suo regulari Superiore praesentandi, iterumque super casibus, et Censuris hujusmodi absolutionem impetrandi.

Non tamen memorati Decessoris Nostri providentia consultum haud est in singulis casib. conscientiar. tranquillitati; quippe Religiosi fratres, iique praesertim, qui Sacras Missiones obeant, quum iter agentes unum tantum habeant Religiosum sodalem Presbyter. penes quem sua peccata queant confiteri, si aliquam ob causam deterreantur a Confessione apud illum peragenda, in maxima conscientiae anxietate versentur oportet, atque idcirco a dilecto filio Felice a Lipari hodierno ejusdem Ordinis Procuratore Generali supplicatum Nobis est, ut memoratam Benedicti XIV. Praedecessoris Nostri concessionem ad illam etiam causam extendamus, quo unus tantum praesto sit ex eadem Religiosa familia Sacerdos, a quo Sacramentalis peccatorum absolutio possit obtineri.

Nos igitur cuique incommodo occurrere volentes, quod in perniciem animarum redundaret, exemplum sequuti fel. rec. Benedicti XIV. Praedecessoris Nostri, de Apostolicae potestatis plenitudine, quodcumq statutum a Generali Ordinis Definitorio editum, et per Capitula Generalia probatum, atque etiam a S. Sede confirmatum, hac tantum ex parte revocantes, et infirmantes, concedimus, atque indulgemus, ut quilibet ex Fratrib Ordin. Minor. S. Francisci Cappuccinorum, sive in sacro Presbyteratus Ordine constitutus, cujuscumque status, gradus, et dignitatis, sive laicus, sive conversus fuerit, qui de Superiorum suorum licentia quacumque legitima ex causa, sive praedicandi verbum Dei quocumque tempore, sive obeundi sacras Missiones, sive iter agendi, et in locis commorandi, ubi nullum Coenobium, sive Hospitium sui Ordinis existat, atque unum tantum habeat Religiosum ejusdem Ordinis Sacerdotem, apud quem sua peccata confiteatur, hoc casu libere, et licite possit quemlibet Presbyterum saecularem ab Ordinario loci, seu Regularem a Superiore suo Regulari rite probatum, adire, eique peccata sua confiteri, ab eoque obtinere Sacramentalem absolutionem etiam quoad casus per Statuta ordinis reservatos, incursasque proinde Censuras, praestita tamen obligatione, se statim, ut primum licuerit, Superiori suo Regulari praesentandi, atque iterum super casibus, et Censuris hujusmodi absolutionem ab ipso impetrandi.

Decernentes has praesentes Litteras firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, ac illis in omnibus, et per omnia plenissime suffragari; sicque in praemissis per quoscumque Judices Ordinarios, et delegatos etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, et S. R. E. Cardinal. sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi, et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionib. et Sanctionibus Apostolicis, nec non dicti Ordinis Statutis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, aut quavis firmitate alia roboratis Statutis, et consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXVII. Septembris MDCCCLII. Pontificatus Nostri Anno Septimo.

A. CARD. LAMBRUSCHINI.

Loco ✠ Sigilli.

# MUTUUM

## DECRETA SUPREMAE CONGREGATIONIS SANCTI OFFICII, AC S. POENITENTIARIAE RESPONSA.

*Animadversiones Editorum Casinensium in hac materia praemittendae.*

Circa materiam mutui, an scilicet liceat exigere aliquid supra sortem, praestat, post Decreta S. Congregationis Sancti Officii, nec non S. Poenitentiariae Responsa infra afferenda, sequentem regulam tradere, juxta quam tam fideles in conscientia, quam Confessarii in Tribunali Poenitentiae se gerere debeant.

1. *Ad Fideles quod attinet*, qui Capitalia sua aliis tradunt, ut ex illis fructus percipiant juxta taxam a lege Civili praescriptam, dicimus, ipsos *non esse inquietandos*, *neque cogendos ad restitutionem fructuum perceptorum*, *neque in foro Poenitentiae absolutione sacramentali idcirco esse privandos:* si tamen 1. sint in bona fide (*); 2. si vere parati sint stare mandatis, et definitionibus Sanctae sedis, si quando edentur.

2. *Quod attinet ad Confessarios*, dicimus, 1. *Non esse inquietandos, neque absolutione privandos presbyteros illos*, qui contendunt, legem Principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem, absque titulo, vel lucri cessantis, vel damni emergentis, *quousque Sancta sedes definitivam Decisionem emiserit*, *cui parati sint se subiicere:* 2. Non esse inquietandos Confessarios, qui poenitentes lucrum eodem modo percipientes absolvunt, si isti obiicientes sententiam lucro faventem non fuisse damnatam a S. Sede, *promittant se obedire judicio S. Pontificis, si illud aliquando intercedat.*

Haec est summa Decretor. mox adducendorum, quae a Sancta Sede Organo antedictae S. Poenitentiariae, ac Supremae Congreg. S. Officii edita sunt ab an. 1822. ad an. 1833.

Notandum denique.

1. Allata verba *non esse inquietandos*, non meram tolerantiam, sed positivam permissionem significare.

2. Ecclesiasticos, qui in publicis concionibus decretorie praedicant, licitum esse auctarium ex mutuo juxta legis civilis dispositionem, reticendo clausulam *modo sint parati stare Decretis S. Sedis*, probari non posse: *quia privata auctoritate definiunt quaestionem, quam S. Sedes nondum voluit definire:* Ita responsum fuit Episcopo Vivariensi 7. Martii an. 1835 (**).

(*) Cum prima conditio indicata in mox afferendis Responsis praedictae S. Congr. S. Officii, atque S. Poenitentiariae, sit *bona fides*, et haec non parvam adhuc in quorumdam opinione facesseret difficultatem; ad eam penitus de medio tollendam, atque aliis simul dubiis cujuscumq. generis occurrendis, quae fortasse suboriri possent, Episc. Nicaeensis hanc quaestionem Sacrae Congregat. an. 1837. proposuit: « An poenitentes, qui moderatum lucrum solo legis » titulo ex mutuo dubia, vel mala fide perceperunt, absol- » vi Sacramentaliter possint, nullo imposito restitutionis » onere; modo de patrato ob dubiam, vel malam fidem pec- » cato sincere doleant, et Filiali obedientiae parati sint sta- » re mandatis S. Sedis »? sub die 17. Jan. an. 1838. responsum fuit, *Affirmative, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis.*

(**) Cum vero in cit. Responsis adducendis, saepe in *relationibus* mentio fiat Encyclicae Bened. XIV. ad Episcopos Italiae incip. *Vix pervenit*, perutilem rem facturam putamus, Encycl. ejusmodi integram afferre, in haec sane verba

» De usuris, Aliisque injustis quaestibus.

*Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, et Ordinariis Italiae.*

### BENEDICTUS PAPA XIV.

*Venerabilis Frater, salutem, et Apostolicam Benedictionem.*

Vix pervenit ad aures nostras, ob novam controversiam (nempe, an quidem contractus validus judicari debeat), nonnullas per Italiam disseminari sententias, quae sanae doctrinae haud consentaneae viderentur; cum statim nostri Apostolici muneris partem esse duximus, opportunum afferre remedium, ne malum ejusmodi, temporis diuturnitate, ac silentio, vires magis acquireret; aditumque ipsi intercludere, ne latius serperet, et incolumes adhuc Italiae Civitates labefactaret.

§. 1. Quapropter eam rationem, consiliumque suscepimus, quo Sedes Apostolica semper uti consuevit: Quippe rem totam explicavimus nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, qui Sacrae Theologiae scientia, et Canonicae Disciplinae studio, ac peritia plurimum commendantur: Accivimus etiam plures Regulares in utraque facultate praestantes, quorum alios ex Monachis, alios ex ordine Mendicantium, alios demum ex Clericis Regularibus selegimus; Praesulem quoque juris utriusque laurea praeditum, et in Foro diu versatum adhibuimus. Diem quamdam indiximus julii, qui nuper praeteriit, ut coram Nobis illi omnes convenirent, quibus naturam totius negotii declaravimus, quod illis antea cognitum, perspectumque deprehendimus.

§ 2. Post haec praecepimus, ut omni partium studio, omnique cupiditate soluti, rem totam accurate perpenderent, suasque opiniones scripto exararent; non tamen expetivimus ab ipsis, ut judicium ferrent de contractu, qui controversiae causam initio praebuerat, cum plura documenta non suppeterent, quae necessario ad id requirebantur; Sed ut certam de usuris doctrinam constituerent, cui non mediocre detrimentum inferre videbantur ea, quae nuper in vulgus spargi coeperunt: Jussa fecerunt universi; nam suas sententias palam declararunt in duabus Congregationibus, quarum prima coram Nobis habita est die 18. julii, altera vero die prima Augusti, qui menses nuper elapsi sunt; ac demum easdem sententias Congregationis Secretario scriptas tradiderunt.

§. 3. Porro haec unanimi consensu probaverunt:

I. Peccati genus illud, quod usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem, et locum habet, in eo est repositum, quod quis ex ipsomet mutuo, quod suapte natura tantumdem dumtaxat reddi postulat, quaotum re-

His ita praemissis, Responsa, de quibus supra, S. Congr. S. Officii, ac S. Poenit. ordinata serie subnectimus.

*DECRETA SUPREMAE CONGREGATIONIS SANCTI OFFICII.*

FERIA IV. 3. JULII 1822.

1.

Ad preces cujusdam innominatae mulieris Lugdunensis, Emin. D. card. Galeffi transmissas, quibus, descripto generali rerum statu post nostos publicos eventus, et leges a Civili Auctoritate latas, in Galliis obtinente, exponebat, se sua capitalia quibusdam tradidisse, ut fructus ex illis juxta taxam a lege civili praescriptam perciperet: suum autem Directorem ipsi absolutionem denegare, nisi proventus inde receptos restitueret, aut obligationes erga eos, qui solverent, emitteret. Quaerebat ergo,

1. An ad restitutionem perceptorum fructuum esset obligata:

2. An dumtaxat, postquam ejus bona fides desierat:

ceptum est, plus sibi reddi velit, quam est receptum; ideoque oltra sortem, lucrum aliquod, ipsius ratione mutui, sibi deberi contendat. Omne propterea hujusmodi lucrum, quod sortem superet, illicitum, et usurarium est.

II. Neque vero ad istam labem purgandam, ullum arcessiri subsidium poterit, vel ex eo, quod id lucrum non excedens, et oimium, sed moderatum, non magnum, sed exiguum sit; vel ex eo, quod is, e quo id lucrum solius causa mutui deposcitur, non pauper, sed dives existat; nec datam sibi mutuo summam relicturus otiosam, sed ad fortunas suas amplificandas, vel novis coemendis praediis, vel quaestuosis agitandis negotiis, utilissime sit impensurus. Contra mutui siquidem legem, quae necessario in dati, atque redditi aequalitate versatur, agere ille convincitur, quisquis, eadem aequalitate semel posita, plus aliquid a quolibet, vi mutui ipsius, cui per aequale jam satis est factum, exigere adhuc non veretur: proindeque si acceperit, restituendo erit obnoxius, ex ejus obligatione justitiae, quam commutativam appellant, et cujus est, in humanis contractibus aequalitatem cujusque propriam et sancte servare, et non servatam exacte reparare.

III. Per haec autem nequaquam negatur, posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios, ut ajunt, titulos, eosdemque ipsimet universim naturae mutui minime innatos, et intrinsecos forte concurrere, ex quibus justa omnino, legitimaque causa consurgat quiddam amplius supra sortem ex mutuo debitam rite exigendi. Neque item negatur posse multoties pecuniam ab unoquoque suam, per alios diversae prorsus naturae a mutui natura contractus, recte collocari, et impendi, sive ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam ad licitam mercaturam, et negotiationem exercendam, honestaque indidem lucra percipienda.

IV. Quemadmodum vero in tot ejusmodi diversis contractuum generibus, si sua cujusque non servetur aequalitas, quidquid plus justo recipitur, si minus ad usuram, (eo quod omne mutuum tam apertum, quam palliatum absit), at certe ad aliam veram injustitiam, restituendi onus pariter afferentem, spectare compertum est; Ita si rite omnia perragantur, et ad justitiae libram exigantur, dubitandum non est, quin multiplex in iisdem contractibus licitus modus, et ratio suppetat humana commercia, et fructuosam ipsam negotiationem ad publicum commodum conservandi, ac frequentandi. Absit enim a Christianorum animis, ut per usuras, aut similes alienas injurias, florere posse lucrosa commercia existiment; cum contra ex Ipso Oraculo Divino discamus, quod *justitia elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum.*

V. Sed illud diligenter animadvertendum est, falso sibi quemquam, et nonnisi temere persuasurum, reperiri semper, ac praesto ubique esse, vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel, secluso etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titulorum, vel contractuum praesidio, quotiescumque pecunia, frumentum, aliudve id generis alteri cuicumque creditur, toties semper liceat auctarium moderatum, ultra sortem integram, salvamque, recipere. Ita si quis senserit, non modo Divinis Documentis, et Catholicae Ecclesiae de Usura judicio, sed ipsi etiam humano communi sensui, ac naturali rationi procul dubio adversabitur. Neminem enim id saltem latere potest, quod multis in casibus tenetur homo simplici, ac nudo mutuo alteri succurrere, ipso praesertim Christo Domino edocente: *Volenti mutuari a te, ne averteris:* et quod similiter multis in circumstantiis, praeter unum mutuum, alteri nulli vero, justoque contractui locus esse possit. Quisquis igitur suae conscientiae consultum velit, inquirat prius diligenter oportet, vere ne cum mutuo justus alius titulus, vere ne justus alter a mutuo *justus* contractus occurrat, quorum beneficio, quod quaerit lucrum, omnis labis expers, et immune reddatur.

§ 4. His verbis complectuntur, et explicant Sententias suas Cardinales, ac Theologi, et Viri Canonum peritissimi, quorum consilium in hoc gravissimo negotio postulavimus; Nos quoque privatum studium nostrum conferre in eamdem causam non praetermisimus, antequam Congregationes haberentur, et quo tempore habebantur, et ipsis etiam peractis; Nam praestantium Virorum Suffragia, quae modo commemoravimus, diligentissime percurrimus. Cum haec ita sint, adprobamus, et confirmamus quaecumque in Sententiis superius expositis continentur, cum Scriptores plane omnes, Theologiae, et Canonum Professores, plura Sacrarum Literarum testimonia, Pontificum Decessorum Nostrorum Decreta, Conciliorum, et Patrum Auctoritas, ad easdem Sententias comprobandas pene conspirare videantur. Insuper apertissime cognovimus Auctores, quibus contrariae Sententiae referri debent; et eos pariter, qui illas fovent, ac tuentur, aut illis ansam, seu occasionem praebere videntur; Neque ignoramus quanta Sapientia, et gravitate defensionem veritatis susceperint Theologi finitimi illis Regionibus, ubi controversiae ejusmodi principium habuerunt.

§. 5. Quare has literas Encyclicas dedimus universis Italiae Archiepiscopis, Episcopis, et Ordinariis, ut haec Tibi, Venerabilis Frater, et caeteris omnibus innotescerent, et quoties Synodos celebrare, ad Populum verba facere, eumque sacris doctrinis instruere contigerit, nihil omnino alienum proferatur ab iis Sententiis, quas superius recensuimus. Admonemus etiam vehementer, omnem solicitudinem impendere, ne quis in vestris Dioecesibus audeat Literis, aut Sermonibus contrarium docere: Si quis autem parere detrectaverit, illum obnoxium, et subjectum declaramus poenis per Sacros Canones in eos propositis, qui mandata Apostolica contempserint, ac violaverint.

§. 6 De contractu autem, qui novas has controversias excitavit, nihil in praesentia statuimus; Nihil etiam decernimus modo de aliis contractibus, pro quibus Theologi, et Canonum Interpretes in diversas abeunt Sententias; Attamen pietatis vestrae Studium, ac Religionem inflammandam existimamus, ut haec, quae subiicimus, executioni demandetis.

§ 7. Primum gravissimis verbis Populis vestris ostendite, usurae labem, ac vitium a Divinis Literis vehementer im-

3. Quandonam cessatio bonae fidei locum haberet:

4. An sufficeret de ea audivisse, etiamsi loquentia opinio non fuisset adoptata:

Em. Decreverunt: Oratrici pro nunc dicatur, quod responsa ad propositos casus ipsi opportuno tempore dabuntur. Interim vero, licet non peracta ulla illarum restitutionum, de quarum obligatione S. Sedem consuluit, a proprio Confessario absolvi sacramentaliter posse, dummodo vere parata sit stare mandatis.

Hujusmodi decretum Em. D. Card. Galeffi traditum, ab eoque transmissum fuit, qui de illo gratanter recepto certior factus est.

*Trasmissum fuit a Cancellaria S. Officii.*

*ALIUD RESPONSUM PRO EPISCOPO RHEDONENSI.*

2.

Episcopus Rhedonensis in Gallia exponit Sacrae Congregationi Inquisitionis, non eamdem esse Confessariorum suae dioecesis sententiam de lucro percepto ex pecunia negotiatoribus mutuo data, ut ea ditescant.

De sensu Epistolae Encyclicae *Vix pervenit*, acriter disputatur. Ex utraque parte momenta afferuntur ad tuendam eam, quam quisque amplexus est, sententiam, tali lucro faventem, aut contrariam. Inde querelae, dissensiones, denegatio Sacramentorum plerisque negotiatoribus isti ditescendi modo inhaerentibus, et innumera damna animarum.

Ut animarum damnis occurrant, nonnulli Confessarii mediam inter utramque sententiam viam se posse tenere arbitrantur. Si quis ipsos consulat de istiusmodi lucro, illum ab eo deterrere conantur. Si poenitens perseveret in consilio pecuniam mutuo dandi negotiatoribus, et objiciat sententiam tali mutuo faventem multos habere patronos, et insuper non fuisse damnatam a Sancta Sede non semel ea de re consulta; tunc isti Confessarii exigunt, ut poenitens promittat, se filiali obedientia obtemperaturum judicio Summi Pontificis, si intercedat, qualecumque sit: nec, hac promissione obtenta, absolutionem denegant, quamvis proba-

probari; Illud quidem varias formas, atque species induere, ut Fideles Christi Sanguine restitutos in libertatem, et gratiam, rursus in extremam ruinam praecipites impellat; Quocirca si pecuniam suam collocare velint, diligenter caveant, ne cupiditate omnium malorum fonte rapiantur: sed potius ab illis, quod doctrinae, ac virtutis gloria supra caeteros efferuntur, consilium exposcant.

§. 8. Secundo loco; qui viribus suis, ac sapientiae ita confidunt, ut responsum ferre de iis quaestionibus non dubitent, (quae tamen haud exiguam Sacrae Theologiae, et Canonum scientiam requirunt), ab extremis, quae semper vitiosa sunt, longe se abstineant: Etenim aliqui tanta severitate de iis rebus judicant, ut quamlibet utilitatem ex pecunia desumptam accusent, tanquam illicitam, et cum usura conjunctam; Contra vero nonnulli indulgentes adeo, remissique sunt, ut quodcumque emolumentum usurae turpitudine liberum existiment. Suis privatis opinionibus ne nimis adhaereant; sed priusquam responsum reddant, plures Scriptores examinent, qui magis inter caeteros praedicantur; deinde eas partes suscipiant, quas tum ratione, tum auctoritate plane confirmatas intelligent. Quod si disputatio insurgat, dum contractus aliquis in examen adducitur, nullae omnino contumeliae in eos confingantur, qui contrariam Sententiam sequuntur, neque illam gravibus Censuris notandam asserant, si praesertim ratione, et praestantium Virorum testimoniis minime careat; Siquidem convicia, atque injuriae vinculum Christianae charitatis infringunt, et gravissimam Populo offensionem, et scandalum praeseferunt.

§. 9. Tertio loco, qui ab omni usurae labe se immunes, et integros praestare volunt, suamque pecuniam ita alteri dare, ut fructum legitimum solummodo percipiant, admonendi sunt, ut contractum instituendum antea declarent, et conditiones inserendas explicent; et quem fructum ex eadem pecunia postulent: Haec magnopere conferunt non modo ad animi solicitudinem, et scrupulos evitandos, sed ad ipsum contractum in Foro externo comprobandum: Haec etiam aditum intercludunt disputationibus, quae non semel concitandae sunt, ut clare pateat, utrum pecunia, quae rite data alteri esse videtur, revera tamen palliatam usuram contineat.

§. 10. Quarto loco Vos hortamur, ne aditum relinquatis ineptis illorum Sermonibus, qui dictitant, de usuris hoc tempore quaestionem institui, quae solo nomine contineatur; cum ex pecunia, quae qualibet ratione alteri conceditur, fructus ut plurimum comparetur. Etenim quam falsum id sit, et a veritate alienum plane deprehendimus, si perpendamus, naturam unius contractus ab alterius natura prorsus diversam, et sejunctam esse; Et ea pariter discrepare magnopere inter se, quae a diversis inter se contractibus consequuntur. Revera discrimen apertissimum intercedit fructum inter, qui jure licito ex pecunia desumitur, ideoque potest in utroque Foro retineri, ac fructum, qui ex pecunia illicite conciliatur; ideoque Fori utriusque judicio restituendus decernitur. Constat igitur haud inanem de usuris quaestionem hoc tempore proponi, ob eam causam, quod ut plurimum ex pecunia, quae alteri tribuitur, fructus aliquis excipiatur.

§. 11. Hac potissimum Vobis indicanda censuimus, sperantes fore, ut mandetis executioni, quaecumque per has Literas a Nobis praescribuntur: Opportunis quoque remediis consuletis, uti confidimus, si forte ob hanc novam de usuris controversiam in Dioecesi vestra turbae concitentur, vel corruptelae ad labefactandum sanae doctrinae candorem, et puritatem inducantur: Postremo Vobis, et Gregi curae vestrae concredito. Apostolic. Benedict. impertimur.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem die prima Novembris MDCCXLV. Pontificatus Nostri Anno Sexto s.

---

Notandum, Sapientissimum Pontificem neque directe, neque indirecte definivisse controversiam circa usuras. Quippe anno 1746. idest vix vis post editam anno superiori praed. Encyclicam, idem Summus Pontifex permisit Romae sub suis oculis typis edi, imo, et sibi dedicari opus Scipionis Maffei, cui titulus *sull'impiego del danaro*, ubi aperte tuetur thesim, licere ex capitalibus mutuo traditis moderatum fructum percipere, ex norma ut ibid.

Hoc adeo verum est, ut etiam post Bened. XIV. thesis ipsa, quoad auctarium ex mutuo, fuerit adhuc apertissime in scholis Catholicis propugnata, et adhuc defendatur, sciente, nec reclamante Sede Apostolica; uti videre est in operib. Bolgeni S. Poenit. Theologi, *dissertaz. sopra l'impiego del danaro;* Mastrofini, *le usure lib.* 3. (Romae sub. Pio VIII.) Cardinal *de la Luzerne*, *sur le prêt de commerce* etc. aliique. Neque in anted. Encyclica ullum verbum fit *de titulo extrinseco legis Civilis*, ac si *etiam hoc titulo intercedente*, Pontifex auctarium ex mutuo prohibitum omnino intendat.

biliorem credant opinionem contrariam tali mutuo. Si poenitens non confiteatur de lucro ex pecunia sic mutuo data, et videatur in bona fide, isti Confessarii, etiamsi aliunde noverint ab eo perceptum esse, aut etiam nunc percipi istiusmodi lucrum, eum absolvunt, nulla ea de re interrogatione facta, quando timent, ne poenitens admonitus restituere, aut a tali lucro abstinere, recuset.

Inquirit ergo dictus Episcopus Rhedonensis,

1. Utrum possit horum posteriorum Confessariorum agendi rationem probare:

2. Utrum alios Confessarios rigidiores ipsum adeuntes consulendi causa, possit hortari, ut istorum agendi rationem sequantur, donec Sancta Sedes expressum ea de quaestione judicium ferat.

Loco ✠ Sigilli.

✠ *C. L. Episcopus Rhedonensis.*

FERIA IV. DIE 18. AUGUSTI 1830.

( Responsio Summi Pontificis Pii VIII. 1830. 18. Augusti ). Sanctissimus Dominus Noster Dominus Pius divina Providentia PP. VIII. in solita audientia R. P. D. Assessori S. Officii impertita, audita relatione superiorum dubiorum una cum voto Eminentissimorum DD. Cardinalium Inquisitorum Generalium, respondit.

Ad primum : Non esse inquietandos :

Ad secundum : Provisum in primo.

Loco ✠ Sigilli S. Inquisitionis.

*Pro D. Nicolao Soldini*
*S. Romanae et universalis Inquisitionis Notario:*

*Angelus Argenti Secretarius.*

Gratis apud S. Officium.

3.

QUAESITA AD SACRAM POENITENTIARIAM FACTA

*Cum responsis ejusdem Sacrae Poenitentiariae.*

( Quaesita Professoris theologiae in Seminario Lugdun. ) Quando S. Poenitentiariae dubia circa materiam usurae proponuntur, semper remittit ad doctrinam S. P. Benedicti XIV. quae revera sat clara, et perspicua est pro iis, qui bona fide eam prescrutari volunt.

Attamen sunt quidam Presbyteri, qui contendunt, licitum esse percipere auctarium quinque pro centum solius vi legis Principis, absque alio titulo vel damno emergentis, vel lucri cessantis; quia, inquiunt, lex Principis est titulus legitimus, cum transferat dominium auctuarii, sicut transfert dominium in praescriptione, et sic prorsus annihilant legem divinam, et legem ecclesiasticam, quae usuras prohibent.

Cum haec ita se habeant, orator infrascriptus, existimans nullo pacto esse licitum recedere a doctrina Benedicti XIV. denegat absolutionem sacramentalem Presbyteris, qui contendunt, legem Principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem, absque titulo vel lucri cessantis, vel damni emergentis.

Quare infrascriptus orator humiliter supplicat, ut sequentia dubia solvantur :

1. Utrum possit in conscientia denegare absolutionem Presbyteris praefatis.

2. Utrum debeat.

Lugduni, 25. Maii 1830.

*Denavit, Prof.*

( Responsio sacrae Poenitentiarie. 1830, 16. Sept. ) Sacra Poenitentiaria, diligenter, ac mature perpensis dubiis propositis, respondendum censuit, Presbyteros, de quibus agitur, non esse inquietandos, quousque Sancta Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere, ideoque nihil obstare eorum absolutioni in sacramento Poenitentiae.

Datum Romae, in Poenitentiaria, die 16. Septembris 1830.

*E. De Gregorio, M. P.*
*F. Fricca, S. P. Secretarius.*

S. Praefata responsa, alias per Sacrae Poenitentiariae Officium data, vera esse, et omni fide digna testamur.

Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 11. Januarii 1833.

Loco ✠ Sigilli Sacrae Poenitentiariae.

E. CARD. DE GREGORIO, M. P.

4.

VENERABILI IN CHRISTO PATRI

EPISCOPO VERONENSI

*Salutem et sinceram in Domino Charitatem*

*EX SACRA POENITENTIARIA.*

( Responsio Sacr. Poenitentiariae Episcopo Veronensi. 1831, 14. Agusti). Sacra Poenitentiaria, perlectis expositis a Ven. in Christo Patre Episcopo Veronensi in supplici libello 1. mensis nuper elapsi, abstinendum sibi duxit a resolutione qua-

tuor dubiorum, quae in eo proponebantur, sed oratori communicat responsa data a Suprema Congregatione Sancti Officii ad alia quaedam dubia eamdem materiam respicientia. Haec autem sunt hujusmodi.

1. Utrum Confessarius possit in conscientia denegare absolutionem Presbyteris, qui contendunt legem Principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem, absque alio titulo vel lucri cessantis, vel damni emergentis:

2. Utrum debeat:

Resp. ad utrumque: Non esse inquetandos: quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere: adeoque nihil obstare eorum absolutioni in Sacramento Poenitentiae.

ALIA DUBIA.

*Ad S. Poenitentiariam.*

1. An Confessarius ille possit absolvi, qui licet Bened. XIV. et aliorum Summorum Pontificum de usura definitiones noverit, docet ex mutuo divitibus, aut negotiatoribus praestito percipi posse, praeter sortem, lucrum quinque pro centum, etiam ab iis, qui nullum omnino alium, praeterquam legem civilem, titulum habent mutuo extrinsecum:

2. An peccet Confessarius, qui dimittit in bona fide poenitentem, qui ex mutuo exigit lucrum lege civili statutum, absque extrinseco lucri cessantis, aut damni emergentis, aut periculi extraordinarii titulo:

Resp. ad primum: Confessarium, de quo in dubio, non esse inquietandum, quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui paratus sit se subjicere: adeoque nihil obstare ejus absolutioni in Sacramento Poenitentiae.

Ad secundum: Provisum in praecedenti, dummodo poenitentes parati sint stare mandatis Sanctae Sedis.

ALIA DUBIA.

*Ad S. Poenitentiariam.*

Vir quidam persuasus erat, Encyclicam Bened. XIV. non inhibere lucrum ex collatione pecuniae perceptum juxta disposita a lege civili. Ejus haeredes quaerunt.

1. An Encyclicam recte acceperit:

2. Etiam supposito, quod male acceperit, persuasus tamen recte accepisse, an haeredes ab omni reparatione se exemptos existimare valeant:

Resp. ad primum. Acquiescant, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis.

Ad secundum: Provisum in primo.

ALIA DUBIA.

*Ad S. Poenitentiariam.*

1. An possit eorum Confessariorum agendi ratio probari, qui dum tenent uti probabiliorem opinionem contrariam lucro ex pecunia negotiatoribus mutuo data, poenitentes eo modo lucrum percipientes ut ditescant, absolvunt, quando nempe isti objicientes sententiam lucro faventem non fuisse a Sancta Sede damnatam, promittunt tamen obedire judicio S. Pontificis, si intercedat: et similiter agunt, quando poenitentes lucrum percipientes in bona fide, de eo non confitentur, licet aliunde noverint, ipsos percipere lucrum ut supra, nulla ea de re facta interrogatione, quando timent, ne poenitentes admoniti restituere, aut a tali lucro abstinere, recusent.

2. Utrum Episcopus possit hortari rigidiores Confessarios consulendi causa ipsum adeuntes, ut priorum Confessariorum agendi rationem sequantur, donec S. Sedes expressum ea de quaestione judicium ferat.

Resp. ad primum: Non esse inquietandos:

Ad secundum: Provisum in primo.

Datum Romae, in S. Poenitentiaria die 14. Augusti 1831.

*V. D. Solimei, S. P. Secr.*

5.

BEATISSIME PATER.

(Observationes Ep. Vivariensis circa Responsum datum Episc. Rhedonensi). Pervenit ad me judicium SS. Pii VIII. sub data diei 18. Aug. 1830. ad postulata Episcopi Rhedonensis super agendi ratione Confessariorum erga poenitentes, qui inter disceptationes theologorum circa mutuum expositas in supplici libello, mediam se posse sequi viam arbitrantur.

Idem judicium loquitur de voto Eminentissimorum Cardinalium Inquisitorum Generalium: et Rescripto subjiciuntur responsa data ab iisdem eadem die ad diversa dubia relativa ad opinionem eorum, qui contendunt, legem Principis solam, esse titulum sufficientem aliquid percipiendi ultra sortem in mutuo.

Ex isto judicio, et istis Responsis datis nova exorta sunt dubia, novae disceptationes, nova quaesita. Nam dictum judicium in pluribus dioecesibus divulgatum est, et haec est occasio talium disceptationum.

In exposito Episcopi Rhedonensis nulla fit mentio dicti tituli, quem volunt quidam theologi reperiri in lege Principis: sed unice de mutuo dato negotiatoribus, et de sensu Encyclicae *Vix pervenit* circa tale mutuum negotiatoribus factum.

Unde alii dicunt, judicium SS. Pontificis Pii VIII. in se solo attendendum esse, et separatim

a Responsis datis ab Eminentissimis Cardinalibus, ita ut sensus istius judicii sit: Sententiam faventem mutuo facto negotiatoribus non fuisse damnatam a S. Sede, ea de re non semel consulta: ideoque si poenitentes promittant, se filiali obedientia obsecuturos judicio SS. Pontificis, si intercedat, non esse inquietandos Confessarios, qui ipsis absolutionem non denegant. Qui sic judicium SS. Pontif. interpretantur, aures avertunt a littera Encyclica Benedicti XIV. ut a 1. et 2. de Synodo Dioecesana ejusd. Pontificis, ad quam plures responsiones S. Sedis remittunt, ab instructione data p. Carolo Felici, 17. aprilis 1749. et a diversis Responsis datis a S. Sede Apostolica.

Alii, non concipientes, qua via praefatum judicium conciliari possit cum dictis decisionibus Benedicti XIV. et aliorum SS. Pontificum circa mutuum negotiatoribus factum, si sic seorsim attendatur, putant dictum judicium non sic esse intelligendum, sed conjunctim cum responsis datis ab Eminent. Cardinalibus, ad quae remittere videtur SS. Pontifex, qui dicit in prooemio judicii: « Audita relatione superiorum dubiorum cum voto Eminentissimorum Cardinalium »; et judicium esse referendum ad dubia de titulo legis Principis, qui titulus damnatus non fuit a S. Sede.

Sed oritur nova difficultas circa sensum Responsionum S. Officii. Eminentissimi enim Cardinales loquuntur de lege Principis sine addito, non verba facientes de conditione, quam in medium proferunt patroni tituli ex tali lege desumpti ad percipiendum interesse, nempe quod Princeps lege sua declaret, non quidem licitum esse percipiendi in mutuo usuras (quae jure naturali, et divino sunt prohibitae), sed se ex causa publica, et in quibusdam circumstantiis concedere jus ad moderatas praestationes a subditis suis exigendas, ita ut tunc transferat dominium, sicut per legem praescriptionis.

Punctum istud magni momenti est in Galliis, ubi lex civilis omnino silet de dato jure ad percipiendum usuras, et potius supponit mutuantem ad lucrum jus certum habere. Motivum illius legis a gubernii illius temporis legislatoribus expositum, erat, quod gubernii consultores interesse consideraverant ut justam compensationem beneficiorum, quae eventura erant mutuanti ex usu pecuniae mutuatae, si eum usum sibi retinuisset. In discussione legis haec insuper habuit tribunatus orator: « Legitimitas stipulationis lucri in mutuo » pluries agitata, et tam impolitice proscripta pro» pter aequivocationem verborum, amplius dubia » non erit. Apud omnes certum est, pecuniam es» se signum valoris, omnesque consentiunt valo» rem locari posse, at nolunt, nec possunt conve» nire, signum valoris pariter posse locari ». Legis Gallicanae haec sunt verba: « Licitum est sti» pulari interesse pro solo mutuo sive pecuniae, » sive aliarum rerum mobilium ».

Porro si legislatores Gallicani habuerunt lucrum in mutuo perceptum, vel ut justam compensationem beneficiorum, quae mutuanti evenire poterant ex usu pecuniae sibi retentae, vel ut pretium locationis signi valoris, quod juxta illos locari poterat; si lex simplicem permissionem stipulandi lucrum in mutuo concedit; certum videtur, legem civilem in Galliis noluisse transferre dominium hujus lucri, et illud acquisitum mutuanti supposuisse. Unde si alii dicant responsionem Eminentissimorum Cardinalium applicandam esse legi Gallicanae, prout est in Codice civili; alii illud negant propter motiva allata.

Itaque quaeritur;

( Quaesita ). 1. An praefatum judicium S. Pontificis intelligendum sit, ut verba ipsius sonant, et separatim a titulo legis Principis, de quo Eminentissimi Cardinales loquuntur in his Responsis, ita ut unice agatur de mutuo negotiatoribus facto:

2. An titulus ex lege Principis, de quo Eminentissimi Cardinales, sic intelligendus sit, ut sufficiat legem Principis declarare, licitum esse cuique convenire de lucro ex solo mutuo facto, sicut fit in Codice civili Francorum, quin dicat, se concedere jus tale lucrum percipiendi.

Ad pedes Sanctitatis Vestrae enixe provolutus, suppliciter, et cum filiali affectu orat pro resolutione humillimus nec non obsequentissimus servus.

✠ P. Fr. Episcopus Vivariensis.

FERIA IV. DIE 31. AUGUSTI 1831.

( Decretum Congr. S. Officii ). In Congregatione Generali S. Officii habita in Conventu Sanctae Mariae supra Minervam coram Eminentissimis, et reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus contra haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, propositis superioribus precibus R. P. D. Episcopi Vivariensis, iidem Eminentissimi, et reverendissimi DD. praehabitis DD. Consultorum suffragiis, dixerunt:

Provisum in decretis feriae IV. 18. augusti 1830. atque dentur decreta.

( Approb. S. P. Gregorii XVI. 1831. 31. Augusti ). Eadem die, et feria SS. D. N. Gregorius, div. Provid. PP. XVI. in aud. R. P. D. Assessoris Sancti Officii resolutionem ab Em. captam approbavit.

6.

## DECRETA

FERIAE IV. 18. AUGUSTI 1830.

*Edita ab Eminen. et sub eadem feria approbata a S. M. Pio VIII. super sequentibus dubiis.*

( Decreta Em. Inquisitor. 18 augusti 1830 ).

1. Utrum Confessarius possit in conscientia denegare absolutionem Presbyteris, qui contendunt

legem Principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem, absque alio titulo vel lucri cessantis, vel damni emergentis.

2. Utrum debeat.

Resp. ad utrumque: Non esse inquietandum, quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere: adeoque nihil obstare eorum absolutioni in sacramento Poenitentiae.

### ALIA DUBIA.

(Responsio ad alia sex dubia.) 1. An Confessarius ille possit absolvi, qui licet Benedicti XIV et aliorum SS. Pontificum de usura definitiones noverit, docet ex mutuo divitibus, aut negotiatoribus praestito percipi posse, praeter sortem, lucrum quinque pro centum, etiam ab iis, qui nullum omnino alium, praeter quam legem civilem, titulum habent mutuo extrinsecum.

2. An peccet Confessarius, qui dimittit in bona fide poenitentem, qui ex mutuo exigit lucrum lege civili statutum, absque extrinseco lucri cessantis, aut damni emergentis, aut periculi extraordinarii titulo.

Resp. ad primum: Confessarium, de quo in dubio, non esse inquietandum, quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui paratus sit se subjicere: adeoque nihil obstare ejus absolutioni in sacramento Poenitentiae.

Ad secundum: Provisum in praecedenti, dummodo poenitentes parati sint stare mandatis S. Sedis.

### ALIA DUBIA.

Vir quidam persuasus erat, Encyclicam Benedicti XIV non inhibere lucrum ex collatione pecuniae perceptum juxta disposita a lege civili: ejus haeredes quaerunt:

1. An Encyclicam recte acceperit.

2. Etiam supposito, quod male acceperit, persuasus tamen recte accepisse, an haeredes ab omni reparatione se exemptos existimare valeant.

Resp. ad primum: Acquiescant, dummodo parati sint stare mandatis.

Ad secundum: Provisum in primo.

### ALIA DUBIA.

(Renovatur responsio data Ep. Rhedonensi.) Episcopus Rhedonensis in Gallia exponit Sacrae Congregationi Inquisitionis, non eamdem esse confessariorum suae dioecesis sententiam de lucro percepto ex pecunia negotiatoribus mutuo data, ut ea ditescant.

De sensu Epistolae Encyclicae *Vix pervenit* acriter disputatur. Ex utraque parte momenta afferuntur ad tuendam eam, quam quisque amplexus est, sententiam tali lucro faventem, aut contrariam. Inde querelae, dissentiones, denegatio Sacramentorum plerisque negotiatoribus isti ditescendi modo inhaerentibus, et innumera damna animarum.

Ut animarum damnis occurrant, nonnulli Confessarii mediam inter utramque sententiam viam se posse tenere arbitrantur. Si quis ipsos consulat de istiusmodi lucro, illum ab eo deterrere conantur. Si poenitens perseveret in consilio pecuniam mutuo dandi negotiatoribus, et objiciat sententiam tali lucro faventem multos habere patronos, et insuper non fuisse damnatam a S. Sede non semel ea de re consulta; tunc illi Confessarii exigunt, ut poenitens promittat, se filiali obedientia obtemperaturum judicio SS. Pontificis, si intercedat, qualecumque sit: nec, hac promissione obtenta, absolutionem denegant, quamvis probabiliorem credant opinionem tali mutuo contrariam. Si poenitens non confiteatur de lucro ex pecunia sic mutuo data, et videatur in bona fide, isti Confessarii, etiamsi aliunde noverint ab eo perceptum esse, aut etiamnum percipi istiusmodi lucrum, eum absolvunt, nulla ea de re interrogatione facta, quando timent, ne poenitens admonitus restituere, aut a tali lucro abstinere, recuset.

Inquirit ergo dictus Episcopus Rhedonensis:

1. Utrum possit horum posteriorum Confessariorum agendi rationem probare:

2. Utrum alios Confessarios rigidiores ipsum adeuntes consulendi causa possit hortari, ut istorum agendi rationem sequantur, donec S. Sedes expressum ea de quaestione judicium ferat.

✠ *E. G. Episcopus Rhedonensis.*

*Resp. ad primum*: Non esse inquietandos.

*Ad secundum*: Provisum in primo.

Testor ego infrascriptus notarius S. Romanae, et universalis Inquisitionis, decreta, de quibus supra, revera esse talia, qualia lata sunt in Feria IV. 18. agusti 1830, et in Feria IV, 31. agusti 1831.

Datum Romae, ex Cancellaria S. Officii, hac die 24. septembris 1831.

*Angelus Argenti, S. Rom. et univ. Inqu. Notarius.*

## QUESITI DEL CAPITOLO DI LOCARNO.

### BEATISSIMO PADRE.

(Esposizione dal Capitolo di Locarno). Il Capitolo di questa Collegiata di Locarno, diocesi di Como, territorio Svizzero, ha la maggior parte delle proprie prebende in danaro, ricavato principalmente dall'estinzione delle decime avvenuta per decreto governativo: il qual danaro egli impiegar deve, per viverne dei frutti, ed adempire ai pesi annessi ai benefici.

Per le circostanze de'tempi, e de'luoghi, o non

si trova affatto come investire il danaro suddetto in stabili fruttiferi, i quali scarseggiano assai in proporzione della popolazione, o per la carezza dei detti stabili non frutterebbe, che li due e mezzo per cento annualmente, il che peggiorerebbe eccessivamente le prebende già per se stesse meschine.

I censi si vogliono proibiti da queste leggi municipali, e sono mal sicuri, non esistendo in queste parti l'officio delle ipoteche, che accerti la libertà, e sufficienza de' fondi su' quali vogliousi stabilire. Inoltre quegli stessi, che per fare i loro interessi ci chiedono il danaro, ricusano ordinariamente di sottoporsi ai censi, e amano meglio di riceverlo a prestanza col contribuire il quattro, o il cinque per cento annualmente.

Ciò premesso, si domanda:

Quesiti. 1. Se la necessaria onesta sostentazione dei Beneficiati, che dee provenire dal frutto dei capitali di tali prebende, è dessa in tali circostanze un sufficiente titolo equivalente agli altri già approvati dalla Chiesa, per cui sia lecito un tale contratto di dare il danaro dotale di dette prebende a interesse del quattro, o cinque per cento, dietro ipoteca di beni stabili, e cauzione di persone note, e solvibili, affine di assicurare la perpetuità delle prebende:

2. Se questo titolo, supposto ammissibile, si possa estendere anche a favore delle Chiese, Monasteri, e altri luoghi pii, come anche dei pupilli e di altre persone, che si ritrovano nelle circostanze medesime di sopra descritte, ed hanno bisogno di far fruttare il proprio danaro per sostentarsi onestamente:

3. Se le leggi, e procedure civili, che ormai approvano generalmente tali contratti, e li fanno eseguire, non che il comune tacito consenso dei popoli, che per l'uso invalso de' secoli sembra li abbiano per maggior comodo, e facilità sostituiti ad altri contratti più complicati, e difficili, bastino a giustificarli:

4. Se sia attendibile l'autorità del nostro Ordinario, e di molti savi, e dabbene Ecclesiastici, che, avute di mira le circostanze suddette, opinano favorevolmente, e simili contratti approvano.

5. Qual considerazione meritino in proposito le ragioni, che adduce Scipione Maffei ne' suoi tre libri *Dell'impiego del danaro*, dedicati a Benedetto XIV. ed approvati dall' Inquisitore di Padova l'anno 1744.

6. Se la Bolla *De usuris* emanata dalla fel. me. di Benedetto XIV. l'anno 1745. probabilmente in sequela dell' opera del Maffei, ai n. 3. di essa, all' articolo *De contractu autem*, e seg. si possa interpretare favorevolmente a tali contratti:

7. Supposti illeciti tali contratti, che si ha a risolvere intorno a quelli già fatti, ed ai frutti già percepiti?

Se tali contratti si possano rendere leciti almeno coll' assumere il pericolo fortuito del fondo assegnato in pegno a carico della prebenda, colle dovute proposizioni, come nei censi:

I sottoscritti Oratori umilmente da V. S. desiderano, ed implorano una chiara, ed opportuna decisione di questi loro dubbi per regolamento delle proprie, e delle altrui coscienze generalmente agitate in proposito.

Locarno 13. Maggio 1831.

L'agente aggiunge la generale, e grandissima scarsezza di numerario, o dei fondi, e questi ordinariamente in possesso di pochi.

Tolta la prestanza di danari, i possidenti per la maggior parte inabili al commercio, e alle arti, consumati i pochi capitali, si ridurrebbero facilmente alla miseria.

Gli altri non potrebbero, sprovvisti di danaro proprio, e di fondi stabili da cambiare in contanti, non potrebbero avvantaggiare coll' industria.

Mancando Monti di Pietà, sarebbero obbligati sovente a vendere la piccola eredità paterna, e sovente a vilissimo prezzo, nelle loro necessità.

L'agitazione delle coscienze è oltre modo grande. Onde diversi Ordinarii, tutto considerato, si sono pronunciati in favore. Altrimenti nascerebbe un disesto generale, e totale impedimento degli affari, e dell' industria.

FERIA IV. AUGUSTI 1831.

(Responsio Cong. S. Officii 1831. 31. augusti). Propositis superioribus Capituli Collegiatae Locarni precibus, quae jam per manus una cum DD. Consultorum suffragiis distributae fuerant, Eminentissimi et Reverentissimi DD. dixerunt:

Ad 1. 2. 3. 4. non esse inquietandos, et acquiescant, dummodo parati sint stare mandatis Sanctae Sedis.

Ad 5. 6. 7. 8. consulant Encyclicam Benedicti XIV. *Vix pervenit*, et probatos auctores.

FERIA IV. 7. SEPTEMBRIS 1831.

(Adprobatio S. Pontificis Gregorii XVI. 1831. 7. Septembr.) Sanctissimus D. N. Gregorius XVI. in solita audientia R. P. D. Assessori S. Officii impertita, Eminentissimorum resolutiones approbavit.

## AD SACRAM POENITENTIARIAM

*Rerum exponit orator infrascriptus.*

(*Denavit, professor Theologiae in Seminario Sancti Irenaei Lugdunensis*).

(Iterata expositio professor. Denavit), Ex responso Sacrae Poenitentiariae ad oratorem infrascriptum directo die 16. Septembris 1830. absolvendi sunt presbyteri, qui contendunt, legem

Principis esse titulum sufficientem, et legitimum aliquid percipiendi ultra sortem in mutuo, absque alio titulo a theologis communiter admisso, donec S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere: et huic responso humiliter, et libenter acquiesco.

Attamen, salvo Sacrae Poenitentiariae Responso praefato, consultis auctoribus probatis, et attenta doctrina omnium fere Seminariorum Galliae, ac praesertim eorum, quae a Presbyteris congregationis Sancti Sulpitii diriguntur, sententia, quae rejicit titulum legis civilis tamquam insufficientem, videtur longe probabilior, securior, et sola in praxi tenenda, donec S. Sedes definierit.

Quapropter fidelibus, qui a me consilium petunt, utrum possint auctarium percipere ex mutuo, et qui nullum habent titulum a theologis communiter admissum, praeter titulum legis civilis, respondeo, eos non posse praefatum auctarium exigere, et denego absolutionem sacramentalem, si exigant. Pariter denego absolutionem iis, qui, perceptis hujoscemodi usuris, id est vi solius tituli legis, nolunt restituere.

Quaeritur I. Utrum durius, et severius me habeam erga hujuscemodi fideles:

2. Quae agendi ratio in praxi tenenda erga fideles, donec S. Sedes definitivam sententiam emiserit.

Lugduni, 24 septembris 1831.

*Denavit, Prof.*

(Iterata responsio S. Poenitentiariae. 1831, 11. Novem.) Sacra Poenitentiaria, perpensis dubiis, quae ab oratore proponuntur, respondet:

Ad primum, affirmative: quandoquidem ex dato a Sacra Poenitentiaria Responso liquet, fideles hujusmodi, qui bona fide ita se gerunt, non esse inquietandos.

Ad secundum: Provisum in primo: unde orator priori Sacrae Poenitentiariae Responso sub die 16. Septembris 1830. sese in praxi conformare studeat.

Datum Romae, in Sacra Poenitentiaria, die 11. Novem. 1831.

*A. F. de Retz, S. Poenitentiariae Regens.*
*F. Fricca, S. Poenitentiariae Secretarius.*

Praefata responsa, alias per Sacrae Poenitentiariae officium data, vera esse, et omni fide digna testamur.

Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 11. januarii 1833.

Loco ✠ Sigilli. S. Poenitentiariae.

E. CARD. DE GREGORIO, M. P.

**EM. ET REV. DOMINE.**

**(Expositio professoris Avvaro). Regia lex pedemontana universim, et sine ulla restrictione permittit, ut quisquis alteri cuicumque pecuniam mutuat, stipulare, et exigere possit annuum auctarium 5. pro 100. supra sortem. Hinc in Pinarolieasi, aliisque finitimis dioecesibus gravissima inter Theologos fervet controversia, an in casibus, in quibus ex una parte nullus adest titulus lucri cessantis, vel damni emergentis, vel periculi extraordinarii sortis amittendae; ex altera vero praeceptum charitatis erga proximum non obligat ad mutuandum simplici ac nudo mutuo, liceat mutuanti illud auctarium recipere, et retinere? Alii enim auctarium illud omnino usurarium, et illicitum, alii vero ab omni usurae labe immune prorsus, licitumque esse propugnant: et quod controversiam valde implicatiorem reddit, omnes gloriantur se niti auctoritate Benedicti XIV. aut saltem eum sibi nullatenus adversari.**

**Nimirum theologi, qui primam sententiam tuentur, dicunt auctarium, de quo agitur, a Benedicto XIV. reprobatum fuisse, implicite quidem in Encyclica diei 1. Novembris 1745. *Vix pervenit*, ut patet ex attenta ejus lectione, explicite vero in opere *de Synodo Dioeces. l. X. c. IV. n. 2. et 3.* his verbis: « Graecis (Schismat.) ex parte consensit Calvinus, qui ad cap. 18. Ezechielis, licere » docuit aliquod moderatum lucrum, non quidem » a paupere, sed divite, praecise ratione mutui, » exigere. Errorem a Calvino obiter insinuatum, » ex professo propugnavit Carolus Molinaeus in » suo tractatu *De Usuris*, ubi *num. 10. audacter* » affirmat usuram non esse prohibitam, nisi in » quantum est contra charitatem... Eamdem pra» vam opinionem amplexatus, alia ratione defen» dit Claudius Salmasius in duplici tractatu, alte» ro inscripto *de usuris*, altero *de trapezitico foe» nore*, quibus in locis usuram, nisi charitatem » laedat, ab omni culpa absolvit, eo quod sit mer» ces locatae pecuniae. Impiae Calvini, et Moli» naei opinioni non veriti sunt subscribere pauci » quidam Doctores Catholici... (at quum agitur » de mutuo) quo pecunia, aliave res datur ad ne» gotiationem.. a foenoris labe excusant lucrum, » quod ex mutuo percipitur, dummodo sit mode» ratum, modumque servet a patriae legibus de» finitum ». Porro etsi Benedict. XIV. in Synodo Dioecesana solum loquatur ut privatus Doctor, ipse tamen sine dubio omnium optime sciebat, quid in sua Encycl. reprobare voluisset, adeoque quidquid circa usuram postea scripsit in Synodo, et signanter *citato* 4. ubi n. X. doctrinam in Encyclica definitam summatim refert, habendum est tanquam ejusdem Encyclicae explicatio, a qua recedere piaculum sit.**

**Theologi vero, qui tuentur secundam sententiam, dicunt auctarium illud non percipi ex mutuo « ipsius ratione mutui, vel solius causa mutui,**

vel vi mutui ipsius, vel praecise ratione mutui, hoc est lucri cessantis, damni emergentis, aliove extrinseco titulo remoto »; quod velut usurarium, atque omni jure illicitum meritissime reprobavit Benedictus XIV. tum in Encyclica, §. 3. *num.* 1. *et* 2. tum citato loco de Synodo *num.* 2: sed *ratione*, *causa*, *vi*, *ac titulo extrinseco legis civilis* dominium auctarii ex mutuatario in mutuantem transferentis, eo modo, quo rerum dominium ex uno in alium transfertur per legitimam praescriptionem; vel *ratione publici boni*, quod, mutatis circumstantiis, in praesenti rerum statu, absque illo actuario, vix aut ne vix quidem obtineri posset; vel *ratione ultronei* taciti ac mutui consensus in auctarium a lege permissum ex parte totius geoeratim societatis, cui inest jus disponendi de rebus suis, prout ei libuerit, et speciatim ex parte eorum, qui modo pecunia abundant, et modo indigent; ac modo pecuniam mutuo dant, modo vero accipiunt; vel *ratione consuetudinis* in Orbe Catholico fere ubique receptae, etiam apud homines timoratae conscientiae, actuarium moderatum, et a patriae legibus definitum exigendi; vel ob alias hujusmodi causas, quas Bened. XIV. nullibi expendit, aut memoravit. Ad argumentum autem quod ex Encyclica, et ex opere de Synodo Dioeces. deducunt primae sententiae patroni, quadrupliciter respondent.

Respondent 1. Benedictum XIV. in Encyclica *Vix pervenit* hoc unum statuisse, tunc scilicet ex mutuo nullum auctuarium, etiam moderatum, ultra sortem recipi posse, cum quis vel tenetur simplici, ac nudo mutuo, absque ullo auctuario, alteri succurrere; quod ex praecepto charitatis, ex eoque solo, locum habet in multis casibus, idque ex eo, quod tunc nullus cum mutuo concurrere potest legitimus titulus aliquid supra sortem exigendi: vel mutuum dat in iis casibus, in quibus nullum alium justum contractum, praeter unum mutuum, celebrare potest; quod etiam accidit in multis circumstantiis, v. gr. quum alteri credit vinum, oleum, etc. ut patet ex § 3. *num.* 5. ubi postquam definivit, falso, et temere affirmari, reperiri semper, ac praesto ubique esse vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel, seclusa etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titulorum, vel contractuum praesidio, quotiescumque pecunia, frumentum, aliudve id generis, alteri cuicumque creditur, toties semper liceat auctuarium moderatum, ultra sortem integram, salvamque recipere: « eumque (qui ita affirmaret) non modo divinis documentis, et Catholicae Ecclesiae de usura judicio, sed ipsi etiam humano communi sensui, ac naturali rationi procul dubio adversari »; hujus definitionis rationem reddit, et concludit his notabilibus verbis: « Neminem enim id satis » tem latere potest, quod multis in casibus tene- » tur homo simplici, ac nudo mutuo alteri succur- » rere, ipso praesertim Christo Domino edocen- » te: *Volenti mutuari a te, ne avertaris*: et quod » simpliciter multis in circumstantiis, praeter » unum mutuum, alteri nulli vero, justoque con- » tractui locus esse possit ». Ac proinde, juxta Benedictum XIV. quoties mutuo datur pecunia, et praeceptum charitatis non obligat ad eam mutuandam simplici, ac nudo mutuo, semper una cum mutuo reperiri posse, quinimo praesto ubique esse legitimum aliquem titulum, v. gr. *Legem civilem*, *publicum bonum*, *etc.* cujus praesidio liceat auctarium moderatum ultra sortem recipere, juxta tritam illam regulam: *In necessariis expressio unius est exclusio alterius*: aut saltem Benedictum XIV huic sententiae nullatenus adversari.

Respondent 2. huic quoque sententiae nullatenus adversari Benedictum XIV. In iis, quae circa usuram scripsit *cit. cap.* 4. *de Synodo*, *num.* 2. *et* 3. quia ibi solum docet, perpetuae Catholicae Ecclesiae de usura doctrinae post Graecos schismaticos contradixisse tum Calvinum, qui erronee docebat, aliquod moderatum lucrum ex mutuo, *praecise ratione mutui* (in quo sita est usurae essentia) licite a divitibus exigi posse; tum Carolum Molinaeum, qui audacter affirmabat hujusmodi *usuram* a Calvino admissam, et suapte natura malam, non esse prohibitam, nisi in quantum est contra charitatem; tum Claudium Salmasium, qui eamdem *usuram*, nisi charitatem laederet, ab omni culpa prave absolvebat, falso eo, quod sit merces locatae pecuniae; tum demum paucos quosdam Doctores illos Catholicos, qui impiae Calvini, et Molinaei opinioni *subscribere* non verentes, una cum ipsis audacter affirmabant, et erronee docebant, *usuram non esse prohibitam, nisi quantum est contra charitatem*, atque a foenoris labe excusari lucrum, quod a negotiatoribus exigitur, percipiturque ex mutuo, *praecise ratione mutui*, dummodo sit moderatum, modumque servet a patriae legibus definitum. Haec omnia profecto, ne latum quidem unguem differunt a doctrina, quae continetur in Encyclica. At vero aliud est, usurarium, et illicitum esse auctuarium, etiam moderatum, et a patriae legibus definitum, quod percipitur ex mutuo, *praecise ratione mutui*; aliud est, usurarium, ac illicitum esse moderatum illud auctarium a patriae legibus definitum, quod percipitur ex mutuo, non *praecise ratione mutui*, sed *ratione legis civilis*, vel ob extrinsecas alias causas paulo supra commemoratas: primum affirmat Benedictus XIV, de altero ne verbum quidem facit.

Respondent. 3 in hypothesi, quod Benedictus XIV in Synodo huic sententiae reipsa adversaretur, nullo modo culpandum fore, qui, solidis rationibus innixus, a privata ejus opinione, seu explicatione modeste recederet, quum ille ipse in fine praefationis ad Synodum dioecesanam aperte profiteatur, *omnibus in rebus, quibus nullum ex publica Ecclesiae auctoritate pondus accessit*, qualis procul dubio est explicatio, de qua agitur, *nihil*

*se in Synodo definire, ac veluti decretorium exhibere velle*, allata etiam ad hoc comprobandum auctoritate Melchioris Cani, et exemplo Innocentii IV, qui, etsi commentaria sua in libros Decretalium scripserit, quum summum Pontificatum gereret, « non tamen hoc sibi unquam arrogavit, ut » quidquid in eo opere scripsisset, pro re definita » haberetur, sed facile passus est, opiniones suas, » quas tamquam privatus doctor proposuerat, ab » aliis doctoribus oppugnari, ut patet, etc. ».

Respondent 4. in hypothesi quoque, quod Benedictus XIV. huic sententiae adversaretur in Encyclica, jam inde nullum amplius argumentum peti posse ad reprobandum moderatum illud auctarium a lege permissum, quod percipitur in praesenti rerum statu : quia circumstantiarum mutatio aliquam inducere potuit, immo vero manifestam induxit variationem, non quidem quoad principia, quibus nititur Catholicae Ecclesiae de usura, et mutuo doctrina, quaeque eadem semper, ac omnino invariabilia sunt, sed quoad eorum applicationem.

Ego, diligenter considerata, prout tenues ingenii mei vires ferunt, Benedicti XIV doctrina, ut moderatius, sic probabilius illud existimo : dubitari merito posse, utrum ea doctrina, se sola, huic controversiae dirimendae sufficiat, nec ne. Verum cum, etiam posita hac mea opinione, cui parum fidere debeo, incertum adhuc remaneat, num auctarium illud tuta conscientia recipi possit ; ut, sublata omni incertitudine, sit mihi parata facultas apte respondendi quibusdam Confessariis, qui novissime circa eamdem controversiam me consuluerunt, tum et aliis, qui ratione munerum, quibus perfungor, sive intra, sive extra sacrum Poenitentiae tribunal consulturi sunt, Vestram Eminentiam suppliciter rogo, obtestorque in Domino, ut mihi transmittat resolutionem trium quaestionum, quas hic subjicio.

( Quaesita. ) 1. An auctarium, de quo agitur, licitum sit. Et quatenus haec quaesitio ex doctrina Benedicti XIV. aliisque Sedis Apostolicae judiciis directe resolvi nequeat :

2. An Poenitentes, qui auctarium illud, sive bona, sive dubia, aut mala fide receperunt, sacramentaliter absolvi possint, nulla facta, aut promissa hic et nunc restitutione, dummodo serio promittant, se esse paratos ad exequendum, quidquid super hoc negotio Sedes Apostolica determinaverit: Et quatenus affirmative, prout asserunt nonnulli ad hanc, aliasque similes quaestiones jam pluries nomine S. Officii, et Sedis Apostolicae provisorie rescriptum fuisse, de quibus tamen rescriptis: eorumque tenore mihi non constat:

3. An iis pariter, qui neque ullum habent titulum lucri cessantis, vel damni emergentis, vel periculi extraordinarii sortis amittendae, neque versantur in casibus, in quibus praeceptum charitatis erga proximum eos obligat ad mutuandum simplici, ac nudo mutuo, liceat pecuniam mutuo dare, stipulato, aut convento annuo auctuario 5 pro 100 supra sortem, prout lex regia permittit, sub eadem conditione de parendo futuris Sedis Apostolicae super hoc negotio determinationibus.

Maxima fretus fiducia, quod Eminentia vestra votis meis in re mihi adeo necessaria benigne obsecundabit, sum, eroque semper.

Eminentiae Vestrae,

*Humil. obseq. et addict. servus.*

*Joseph. Antonius Avvaro, sacrae theologiae doctor, et regius ejusdem facultatis professor, Canonicus theologus, et Provicarius Generalis.*
Pineroiii, die 22 januari 1832.

## SACRA POENITENTIARIA

( Responsio Sacrae Poenitentiariae. 1332, 11 februarii. ) Dil. in Christo Josepho Antonio Avvaro transmittendas censuit resolutiones alias datas ad quaedam dubia circa usuras, scilicet :

1. Utrum Confessarius possit in conscientia denegare absolutionem Presbyteris, qui contendunt, legem Principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem, absque alio titulo vel lucri cessantis, vel damni emergentis:

2. Utrum debeat.

Resp. ad utrumque : Non esse inquietandos, quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere: adeoque nihil obstare eorum absolutioni in sacramento Poenitentiae.

### ALIA DUBIA.

( Renovatur responsio data Ep. Veronensi. ) 1. An Confessarius ille possit absolvi, qui, licet Benedicti XIV. et aliorum SS. Pontificem de usura, definitiones noverit, docet, ex mutuo divitibus, aut negotiatoribus praestito percipi posse, praeter sortem, lucrum quinque pro centum, etiam ab iis, qui nullum omnino alium, praeter quam legem civilem, titulum habent mutuo extrinsecum:

2. An peccet Confessarius, qui dimittit in bona fide poenitentem, qui ex mutuo exigit lucrum lege civili statutum, absque extrinseco lucri cessantis, aut damni emergentis, aut periculi extraordinarii titulo.

Resp. ad primum: Confessarium, de quo in dubio, non esse inquietandum, quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui paratus sit se subjicere : adeoque nihil obstare ejus absolutioni in sacramento Poenitentiae.

Ad secundum : Provisum in praecedenti, dummodo poenitentes parati sint stare mandatis S. Sedis.

ALIA DUBIA.

Vir quidam persuasus erat Encyclicam Benedicti XIV non inhibere lucrum ex collatione pecuniae perceptum juxta disposita a lege civili: ejus haeredes quaerunt:

1. An Encyclicam recte acceperit.

2. Etiam supposito, quod male acceperit, persuasus tamen recte accepisse, an haeredes ab omni reparatione se exemptos existimare valeant.

Resp. ad primum: Acquiescant, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis.

Ad secundum: Provisum in primo.

ALIA DUBIA.

1. An possit eorum Confessariorum agendi ratio probari, qui, dum tenent uti probabiliorem opinionem contrariam lucro ex pecunia negotiatoribus mutuo data, poenitentes eo modo lucrum percipientes ut ditescant, absolvunt, quando nempe isti, objicientes sententiam lucro faventem non fuisse damnatam a S. Sede, promittunt tamen obedire judicio S. Pontificis, si intercedat: et similiter agunt, quando poenitentes, lucrum percipientes in bona fide, de eo non confitentur, licet aliunde noverint, ipsos percipere lucrum, ut supra, nulla de ea re facta interrogatione, quando timent, ne poenitentes, admoniti restituere, aut a tali lucro abstinere, recusent.

2. Utrum Episcopus possit hortari rigidiores Confessarios consulendi causa ipsum adeuntes, ut priorum Confessariorum agendi rationem sequantur, donec S. Sedes expressum ea de quaestione judicium ferat.

Resp. ad primum: non esse inquietandos.

Ad secundum: provisum in primo.

Datum Romae, in Sacra Poenitentiaria, die 16. februarii, 1832.

E. CARD. DE GREGORIO, M. P.

*D. Fratellini, S. P. Secr.*

9.

RESPONSUM

S. POENITENTIARIAE APOSTOLICAE

*Ad preces moderni Episcopi Aquensis Sanctae Sedi porrectas ad impetrandam normam circa varias quaestiones, quae de Usura diversimode ab auctoribus definiuntur, idque pro quiete tam fidelium, quam Confessariorum.*

(Responsum S. Poenitentiariae Ep. Aquensi. 1832. 23. Nov.) Sacra Poenitentiaria Ven. in Christo Patri Episcopo oratori communicandas censuit resolutiones alias datas ad quaedam dubia circa usuram, scilicet:

DUBIA.

1. Utrum Confessarius possit in conscientia denegare absolutionem Presbyteris, qui contendunt, legem Principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem, absque alio titulo vel lucri cessantis, vel damni emergentis:

2. Utrum debeat.

Resp. ad utrumque: non esse inquietandos, quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere: adeoque nihil obstare eorum absolutioni in sacramento Poenitentiae.

ALIA DUBIA.

(Renovatur responsum datum Ep. Veronensi.) An Confessarius ille possit absolvi, qui, licet Benedicti XIV. et aliorum summorum Pontificum de usura definitiones noverit, docet, ex mutuo divitibus, aut negotiatoribus praestito percipi posse, praeter sortem, lucrum quinque pro centum, etiam ab iis, qui nullum omnino alium, praeterquam legem civilem, titulum habent mutuo extrinsecum:

An peccet Confessarius, qui dimittit in bona fide poenitentem, qui ex mutuo exigit lucrum lege civili statutum, absque extrinseco lucri cessantis aut damni emergentis, aut periculi extraordinarii titulo.

Resp. ad primum: Confessarium, de quo in dubio, non esse inquietandum, quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui paratus sit se subjicere: adeoque nihil obstare ejus absolutioni in sacramento Poenitentiae.

Ad secundum: Provisum in praecedenti, dummodo poenitentes parati sint stare mandatis S. Sedis.

ALIA DUBIA.

Vir quidam persuasus erat, Encyclicam Benedicti XIV. non inhibere lucrum ex collatione pecuniae perceptum juxta disposita a lege civili. Ejus haeredes quaerunt.

1. An Encyclicam recta acceperit:

2. Etiam supposito, quod male acceperit, persuasus tamen recte accepisse, an haeredes ab omni reparatione se exemptos existimare valeant.

ALIA DUBIA.

1. An possit eorum Confessariorum agendi ratio probari, qui, dum tenent uti probabiliorem opinionem contrariam lucro ex pecunia negotiatoribus mutuo data, poenitentes eo modo lucrum percipientes ut ditescant, absolvunt, quando nempe isti, objicientes sententiam lucro faventem non fuisse damnatam a S. Sede, promittunt tamen o-

bedire judicio S. Pontificis, si intercedat: et similiter agunt, quando poenitentes, lucrum percipientes in bona fide, de eo non confitentur, licet aliunde noverint, ipsos percipere lucrum, ut supra, nulla de ea re facta interrogatione, quando timent, ne poenitentes, admoniti, restituere, aut a tali lucro abstinere, recusent:

2. Utrum Episcopus possit hortari rigidiores Confessarios consulendi causa ipsum adeuntes, ut priorum Confessariorum agendi rationem sequantur, donec S. Sedes expressum ea de quaestione judicium ferat:

Resp. ad 1: Non esse inquietandos.
Ad 2: Provisum in primo.

Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 23 novembris 1832.

*A. F. de Rets, S. P. Regens.*

*D. Fratellini, S. P. Secret.*

Loco ✠ Sigilli.

## OFFICIUM DIVINUM, MISSA

*Decreta, et quidam non pauca, S. Rit. Cong. Divini Officii recitationem, ac Missae celebrationem spectantia, sub V.* Rubricae *ad calcem Tom.* 6. *inseremus.*

## OLEUM INFIRMORUM

S. ROMANAE, ET UNIVERSALIS INQUISITIONIS DECRETA.

Dubium propositum fuit a R. P. D. Episcopo Veronensi. « Utrum, deficiente Oleo Infirmorum, liceat administrare sub conditione Sacramentum Extremae Unctionis Oleo a simplici Sacerdote benedicto, saltem in casu extremae necessitatis, ut cum moribundus sensibus destitutus, nullum doloris signum, neque ante dedit, neque praebet. »

Feria IV. die 15. Junii 1850. In Congregationis Generali S. Officii habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Eminentissimis, et Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus contra haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, proposito supra scripto dubio una cum voto DD. Consultorum, iidem Eminentissimi, et Reverendissimi DD. dixerunt, *Dentur Decreta anni* 1611, *et* 1842.

Eadem die, et feria. Sanctissimus D. N. Pius Div. Prov. P. IX, in audientia R. P. D. Assessori S. Officii impertita, audita relatione suprascripti dubii una cum Eminentissimorum DD. Cardinalium Generalium Inquisitorum suffragiis, resolutionem ab iisdem Eminentissimis DD. datam approbavit.

*Angelus Argenti S. Romanae, et universalis Inquisitionis Notarius.*

Decreta lata a S. Congregatione Romanae, et universalis Inquisitionis super dubio: *An Sacramentum Extremae Unctionis Oleo ab Episcopo non benedicto ministrari valide possit:*

Feria V. coram SS. die 13. Januarii 1611. SS. D. N. P. Paulus V. in Congregatione generali coram se habita, praevio maturo examine, et censura propositionis, quod nempe *Sacramentum extremae Unctionis, Oleo ab Episcopali benedictione non consecrato ministrari valide possit:* auditis DD. Cardinalium suffragiis, *dictam propositionem temerariam, ac errori proximam.*

Feria IV. die 14. Septembris 1842.

In Congregatione Generali habita in Conventu S. Mariae supra Minervam, coram Eminentissimis, et Reverendissimis DD. S. R. E Cardinalibus inquisitoribus, proposito dubio: *An in casu necessitatis Parochus ad validitatem Sacramenti extremae Unctionis uti possit Oleo a se benedicto:* iidem Eminentissimi, et Reverendissimi DD. decreverunt: *Negative, ad formam Decreti* feriae V. coram Ss. diei 13. Junuarii 1611. Eadem die, et Feria SS. D. N. D. Gregorius Div. Prov. P. P. XVI. in audientia Assessori S Officii impertita, resolutionem Eminentissimorum approbavit (*).

*Angelus Argenti S. R. et Universalis Inquisitionis Notarius.*

(*) Vide Benedict. XIV, *de Synod. Dioeces. lib.* 8 *cap.* 1.

# ORDO

## S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

### *De titulo Ordinationis, ubi plura notatu digna.*

*Die Sabbathi* 8. *Julii* 1719.

Sanctae Crucis della sierra in Indiis Occidentalibus. Licet a Sacro Conc. Tridentino *sess.* 21. *cap.* 2. *de reform.* statutum fuerit, neminem promoveri posse ad Sacros ordines, nisi prius legitime constet, eum habere Beneficium Ecclesiasticum sufficiens ad honestam sustentationem, vel ad minus patrimonium, vel pensionem(*), in hypothesi tamen, in qua Episcopus judicaverit, quod obtinens patrimonium, seu pensionem sit ad Sacros Ordines assumendus pro necessitate, vel commoditate Ecclesiae, et antiquorum Canonum poenae fuerint ibidem a Sacro Concilio innovatae, non ita quidem, ut Ordinatus sine titulo sufficienti sit suspensus, et ministrando fiat irregularis, juxta *Textum in Can. neminem, et in Can. Sanctorum dist.* 70. sed ita ut ordinans teneatur sic ordinato alimenta subministrare, donec ille Beneficium Ecclesiasticum consequatur, juxta *Textum in cap. Cum secundum de praebendis*, et late disputata ad sensum hujus Sacrae Congregationis per *Fagnanum in cit. cap. Cum secundum n.* 63. *et seqq.* ubi solum *sub num.* 68. docet, poenam suspensionis Clericum sine titulo sufficienti ordinatum afficere in casu, in quo ipse Ordinantem decepit falsas producendo probationes super sui tituli congruitate; et licet interpretando allegatum Textum Concilii, Sacra haec Congregatio de mense Octobris anni 1589. ut in Regestis *lib.* 6. *pag.* 58. plura proposuerit generalia dubia examinanda, inter quae illud reperitur; « An habens ex propria industria, et honesto labore tantum lucrum, quantum satis est ad vitae sustentationem, promoveri valeat »: negative responderit.

Exempla nihilominus non desunt, in quibus, urgente Ecclesiarum necessitate, concessum fuit, ut fieri posset ab Episcopis ordinatio Clericorum saecularium, etsi illi nec beneficium, nec patrimonium obtineant; Et praetermisso quidem exemplo Ecclesiae Metropolitanae Florentinae, in qua usque adhuc viget privilegium ab Eugenio IV. concessum, ut Clerici, qui eidem inservierint spatio decem annorum, ordinibus sacris initiari subinde valeant, licet nec beneficium, nec patrimonium obtineant, a Summo Pontifice Urbano VIII. *die* 13. *Martii* 1640. concessum fuit Alumnis Seminarii Pragensis, ut ordines recipere valeant sine titulo beneficii, aut patrimonii, sed solum ad titulum Missionis, prout ab eodem Pontifice praecedenter concessum fuerat *die* 18. *Maji* 1638 Alumnis Collegii de propaganda Fide. Alumni Collegii Illirici a Gregorio XIII. instituti, et ab Urbano Papa VIII. restaurati in Civitate Lauretana, privilegio potiuntur ordinationis sine beneficio Ecclesiastico, et patrimonio, nulla facta mentione tituli Missionis, ut legitur in privilegio ab eodem Urbano concesso *prima Junii anno* 1627. Consimile est privilegium ab eodem Pontifice concessum Collegio Fuldensi pro Scholaribus Germani-

(*) Necessaria vitae alimenta ne Clericorum quis emendicare turpiter cogatur, consuevit ab initio Ecclesia providere, et quisque de altare vivat, cunctique singulatim Sacros Ordines suscepturi congruam ab Ecclesia, cui addicuntur, accipiant praebendam, olim diurnam, vel menstruam, mox annuam; vel perpetuo fruantur beneficio, saltem simplici, aut Cappellania itidem perpetua, aut Ecclesiastica pensione, aut certis tandem patrimonii profanis reditibus. Cappellanias quod attinet, mobiles, et ad nutum Patronorum amovibiles, et manuales, non idoneas titulo Ordinationis saepe judicavit S. Congregatio Concilii, praesertim *in Bariensi* 2. *Julii* 1641. P. Corrad. *in prax. benefic. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 46 Nisi Patroni aliquam sui Patronatus haereditarii Cappellaniam *Ordinando* contulerint in perpetuum, cum pacto eum nunquam amovendi, vel consenserint eam perpetuo Ordinationis titulo subiici Id enim fas esse in patronatu haereditario, quia haeredes factum defuncti nequeunt revocare, secus in patronatu familiari, aut gentilitio, quem consanguinei Successores, non beneficio, aut voluntate morientium possessorum, sed jure proprio consciscuntur, probe monet Pitonius *de Controv. Patron. alleg.* 100. *num.* 47. *Amostaz. de Caussis piis, lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 42. et caeteri. At publica necessitas, et alicujus Ecclesiae paupertas fecit aliquando, ut S. Congregatio Concilii Ordinationem titulo Cappellaniae Gentilitiae, et nobilis indulgeret, spondentibus patronis *Ordinandum* vita durante non amoturos, ut in *Mutinensi* 17. *Dec.* 1690, *et Eugubina* 17. *Aprilis* 1706. Item S. Congregatio Episcoporum in *S. Agath. Gothorum* 17. *Octob.* 1617. apud Monacellum *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 13. *num.* 17. Tum ea frequentius Indulta *deputationum ad vitam* Sedes Apostolica dare per Datariam consuevit In iisque adjicitur quandoque clausula, ut statim ac *Ordinandus* congruam vitae sustentationem aliunde quaesiverit, Cappellania ad suam mobilem redeat naturam.

Quantum denique ad pensionem spectat, notandum, illam pro sufficienti titulo Ordinationis haberi, quam scilicet Apostolica Sedes jure perpetuo reservaverit, et indulserit ad ipsius pensionarii vitam super alicujus beneficii, vel Ecclesiae fructibus. Nam quae ob bonum pacis ad conciliandos animos contendentium in foro Episcopali patronorum, pluriumque ab eis praesentatorum; vel ab paupertatem benemerentis Clerici; vel ob permutationem inaequalium beneficiorum reservatur aliquando ab Episcopis, ea, moriente beneficiario, extinguitur, nec successorem afficit, quamvis pensionarius supervixerit. — Ex Carolo Gagliardo *Inst. Canonic. lib.* 2. *titul.* 10. *de Sacram. Ordin. num.* 67. — Edit. Casinenses.

cae nationis, nec non Collegio Pragensi, uti plenius deprachendi valet ex collectione Bullarum, et Decretorum Congregationis de Propaganda Fide, impressa, sed nunquam absoluta, nec publicata.

Cohaerenter ad haec, Episcopus S. Crucis de la Sierra in Indiis Occidentalibus, cum in suis litteris ad Summum Dominum nostrum datis, exposuerit, quod in Civitate S. Laurentii della Baranca, quae loco alterius S. Crucis, quae amplius non existit, subrogata fuit, duo tantum sunt Parochi, et duo Ministri in Cathedrali, Decanus videlicet, et Archidiaconus, quodque nullius superest modus Cappellanias, aut Beneficia erigendi, ad quorum titulos Clerici ordinari valeant, et quod tandem impossibile est extraneos advocare, qui ad dictas Regiones accedant, ex quo nullum est hujus Provinciae cum aliis commercium, et sic Sanctitati Suae supplicaverit pro facultate initiandi sacris ordinibus ejus regionis incolas, licet titulum beneficii, aut patrimonii non habeant, et multo magis, cum nullum adsit periculum, quod promoti mendicare conspiciantur, quia nullus in dicta Regione est, qui mendicet, et a Sanctitate Sua fuerint preces remissae ad hanc Sac. Congr., disputandum in praesenti proponitur dubium.

« An Episcopo Sanctae Crucis de la Sierra sit indulgendum, ut promovere valeat ad Sacros Ordines in Civitate S. Laurentii della Baranca eos, quos ipse necessarios judicaverit, licet nec beneficium, nec pensionem, nec patrimonium obtineant ».

Pro gratia, dummodo non excedat numerum duodenarium.

*Ex Thes. Resolut. S. C. Conc. Tom. 1. pag. 215. et seqq.*

FINIS TOMI QUINTI.

## CONSIGLIO GENERALE DI PUBBLICA ISTRUZIONE.

Napoli 11 Settembre 1852 — Rip. Car. N. 68. — Oggetto — Visto la domanda del Tipografo Gennaro Agrelli, il quale ha chiesto di proseguire per conto della Badia di Montecasino, dal fascicolo 44 in poi, *l'opera Canonica Giuridica ec. di Lucio Ferraris.*

Visto il parere del Regio Revisore D. Alessandro Gualtieri.

Si permette, che la sulndicata opera continui a stamparsi, però non si pubblichi senza un secondo permesso, che non si darà, se prima lo stesso Regio Revisore non avrà attestato, di aver riconosciuto nel confronto esser l'impressione uniforme all'originale approvato.

Il Presidente
**M. FRANCESCO SAV. APUZZO**

Il Segretario
GIUSEPPE PIETROCOLA.

Deputato della Curia Arcivescovile per la revisione dei libri Can. G. Gallo — Al Rev. D. Girolamo d'Alessandro per la Revisione: 2 ottobre 1852 — *Nihil obstat* — Girolamo d'Alessandro Censore Teologo.